

4° P. gr. C. 18 (34)

Hbh
 ~~$\frac{\pi}{2}$~~

Nb 10
(34)

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS, [Patrologia]

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA
ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA ;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM,
CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE ; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDI-
CIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS
TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ARSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET
THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO
LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIDUS OPERUM SUORUM LOCIS
SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD
NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT,

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIA, PRETHI EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST
PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE
TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPECTITUR, ET AD DUO-
DECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET ; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHI-
BET, IDEOQUE INTRA OCTO ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR ; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEM-
BRIS 1860 OMNINO APPARUERAT, SED SINE INDICIBUS. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUM-
QUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETHI HUIUS BENEFICIO
FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM
CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETHIA ÆQUABUNT. ATTAMEN ; SI QUIS
EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE
VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

Bayerische
Stammbibliothek
München

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXXIV.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS. HISTORIA LAUSIACA.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

BIBLIOTHECA
REGIA
MORACENSIS.

SÆCULUM IV, ANNUS 390.

ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ,
ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ,
ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ,
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SANCTORUM PATRUM

MACARII ÆGYPTII,
MACARII ALEXANDRINI,
OPERA QUÆ SUPERSUNT OMNIA;

AD FIDEM VATICANI, VINDOBONENSII, BEROLINENSIS, ALIORUM CODICUM, PARTIM PRIMUS EDIDIT, PARTIM EDITA RECOGNOVIT, GRÆCE ET LATINE, HENRICUS JOSEPHUS FLOSS, PHILOS. ET SS. THEOL. DOCTOR, SS. THEOLOGIE IN UNIVERSITATE BONNENSI PROFESSOR, NEMPE A PRINCIPIO VOLUMINIS AD COLUMNAM 448 INCLUSIVE, CÆTERIS COLUMNIS INDE AD FINEM AB EDITORIBUS *Cursus completi* SUMMA CURA ABSOLUTIS.

ACCEDIT, AB IISDEM EDITORIBUS RECOGNITA,

PALLADII HELENOPOLITANI EPISCOPI HISTORIA LAUSIACA.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIINA.

1860

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XXXIV CONTINENTUR.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS.

De SS. Macariorum, Ægyptii et Alexandrini, Vitis quæstiones criticæ et historicæ ab Henr. Josepho Floss scriptæ cum duplici Appendice. col. 1

S. MACARII ÆGYPTII SCRIPTA.

Apophthegmata.	929
Epistolæ.	405
Preces.	445
Homiliæ.	449
De custodia cordis.	821
De perfectione in spiritu.	841
De oratione.	853
De patientia et discretione.	865
De elevatione mentis.	889
De charitate.	907
De libertate mentis.	935

S. MACARII ALEXANDRINI SCRIPTA.

Apophthegmata.	col. 235
Sermo de exitu animæ justorum et peccatorum.	385

APPENDIX AD MACARIORUM OPERA.

Palladii Helenopolitani episcopi Historia Lausiaca.	991
<i>(Ut fidem liberemus quam in Palladio Helenopolitano episcopo (tom. hujus Patrol. LXV) dedimus, Historia Lausiaca ex editione Ducxana et Coteleriana cum interpretatione Rosweidi prodit.)</i>	

AVIS.

On nous a demandé, de toutes les parties de l'univers catholique, pourquoi le tome XXXIV de notre *Cours complet de Patrologie Gréco-Latine*, commencé dans le premier mois de 1858, n'était point terminé en 1860, tandis que presque tous les volumes subséquents l'étaient depuis plus ou moins longtemps.

Nous voudrions ne pas répondre à une question si naturelle et si universelle; mais, quelque douteux qu'il nous soit de le faire, force nous est de dire au moins la partie de la vérité nécessaire à notre justification.

En conséquence, nous répondons que c'est par la faute du collaborateur qui s'était chargé d'annoter les Macaire. Par convention explicite, datant de 1856 et renouvelée en 1857, le savant docteur devait nous livrer, en peu de mois, la copie entière de son volume; mais, sous des prétextes sans cesse renaissans, le manuscrit ne nous a été livré que tardivement et par petites parties, pour être ensuite retenu tout à fait. Nous pouvons dire avec vérité que, dans les 28 ans de notre carrière de grand éditeur catholique, aucun des milliers d'auteurs ou de traducteurs avec lesquels nous avons eu des rapports, ne nous a fait ainsi tendre la langue. Cependant, pour porter la patience aux limites les plus extrêmes, nous l'avons attendu jusqu'au dernier volume de notre *Patrologie*; et ce n'est qu'arrivés là que, forcés de voir, malgré plus de 50 lettres affranchies de notre part, qu'il n'y avait plus rien à attendre, nous nous sommes mis de guerre lasse, ou pour mieux dire par force majeure, à éditer le volume béant depuis 3 ans. Dieu seul sait les peines et les frais de toutes sortes que nous avons eu à subir pour un seul tome manquant à une si vaste collection! Une masse d'acheteurs de France et surtout de l'étranger n'ont jamais voulu épouser une publication ainsi tronquée. D'autres ont refusé de payer les volumes reçus antérieurement et postérieurement par la seule crainte de ne jamais recevoir le 34e. Et, le long de l'édition, en ne le voyant jamais sortir de dessous presse, tous s'applaudissaient de leur prudence à n'avoir pas voulu souscrire ou payer.

Nous le répétons : il nous est on ne peut plus pénible de dévoiler ces petites misères intérieures; mais pouvions-nous rester sous le coup de réclamations ou de reproches si multipliés? Du reste, cette peine, croyons-nous, est adoucie devant Dieu comme devant les hommes, en ce que, malgré des pertes proportionnées à l'étendue du plus grand ouvrage qui jamais ait été édité dans le monde, nous avons eu le courage chrétien de ne pas nommer l'auteur de tant de frais et de tant de sollicitudes.

Quoi qu'il en soit, nous espérons que les lecteurs ne perdront rien de ce qu'ils avaient droit d'attendre. Nous avons fait tous nos efforts pour continuer sans trop d'inégalité le travail abandonné; de sorte que, si quelques intérêts sont blessés, ce sont les nôtres seuls. LES EDITEURS.

Col. 495, D 2, μετάστασις l. [διδαστασις. Col. 520 A 14, συνέθειαν l. συνήθειαν. Col. 532 B 2, τὴν l. τῆς. Col. 566 C 2, non l. nunc. Col. 570 C 1, et ignis æterni l. et ab igne æterno. Ibid. 2, constituit l. constituit nos. Col. 617 C 1, ἴνα l. ἰνα. Col. 758 C 3, est l. es. Col. 741 B 12, ἦ l. ἦ. Col. 747 C 6, ob l. ab. Col. 768 A 15 C ῥηται l. ῥηται. Col. 822 in Monito lin. 2, Georgio Pretio l. Pritio. Ibid lin. 6, l. Vindobonensis. Col. 823 A 12, insectis l. infectis. Col. 830 B 2, ipsoque l. ipsosque. Col. 846 A locum ex psal. cxviii sic lege, ad omnia mandata tua dirigebar; omnem viam iniquitatis odio habui. Col. 850 D 1, terrentis, l. terrenis. Col. 858 A 9, vineæ l. vineæ. Col. 860 C 9, dele τό. Col. 862 D 1, quet l. quæat. Col. 929 C 1, κατά l. μετά. Col. 949 C 14, φιλάνθρωπόν, dele accentum ultimæ. Col. 951 A 9, dictum est l. ut dictum est. Col. 956 C 7, δόξας l. δόξης.

DE SANCTORUM MACARIORUM

AEGYPTII ET ALEXANDRINI

VITIS

QUAESTIONES CRITICAE ET HISTORICAE.

SCRIPSIT EDITOR. EDITIO RECOGNITA.

INDEX CAPITUM.

CAPUT I. *Prolegomena.*

CAPUT II. *Palladius de sancto Macario Aegyptio.*

CAPUT III. *Palladius de sancto Macario Alexandrino.*

CAPUT IV. *Rufinus de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.*

CAPUT V. *Evagrius, S. Hieronymus, Cassianus de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.*

CAPUT VI. *Collectionis Rosweidianaë liber tertius, quintus, sextus, septimus vitarum Patrum et sententiae Patrum Aegyptiorum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.*

CAPUT VII. *Apothegmata a Possino et a*

A *Cotelerio edita, inedita codicum Vindobonensium appendix Cotelerii Apophthegmatum, vitae Sanctorum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino.*

CAPUT VIII. *Sanctorum Macariorum Aegyptii et Alexandrini exilium sub Lucio Ariano Alexandriae episcopo. Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de iisdem. Quando memoria sanctorum Macariorum Aegyptii et Alexandrini agatur.*

CAPUT IX. *A sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino Macarium S. Antonii ministrum aliosque cognomines diversos esse ostenditur.*

I CAPUT PRIMUM.

PROLEGOMENA.

§ 1. In vastissimis Libyae desertis, haud procul a Nitriae paludibus nitro uberrimis, quatuor ad hodiernum diem exstant monasteria. Quorum unum, quod ab Itali cujusdam, qui paludes istas pretio conduxit, castello in Nitria sito, quantum horis circiter octo asino vectus permeabis, spatium abest, ad nostra usque tempora *monasterium sancti Macarii* appellatur; reliqua singula, singulis distincta nominibus, in universum *Abu Macar* monasteria vocantur, et tota regio *Macariana eremus*. Qui illic degunt monachi paucissimis anni diebus carne vescuntur, ceterum pane vivunt et lentibus bulbo et oleo permixtis, atque in cellulis, quae non nisi per artissi-

B mam portam lucem intromittunt, habitant precibus dediti. Primo mane surgunt et in ecclesiam properant, ubi adsistunt innixi baculis, Macarianis hodieque nominatis. Rariorem ad quem ibi vitae tempora producant finem, exemplum senis ostendit illius a Tischendorfio, cuius narratione utimur (1), ibi conspecti, centum viginti annos nati, senectute, vigiliis et pernicioso sub fervescente sole arenae colore oculorum lumine privati, animo coelum spectantis et vix unam diei horam somno largientis. Fratres in universum pedibus, quoad calor arenae permittit, inopertis incedunt, ecclesiam non nisi nudis pedibus intrant. Quodsi Tischendorf habitum fratrum illorum ex omni parte descripsisset, veteres non dubito Scetis solitudinis 2 fratres / sic enim Macariana ista

(1) Constantin Tischendorf Reise in den Orient 1846 T. I p. 110 sqq.

eremus et antiquis et nostris temporibus vulgo appellatur — eos nimirum, qui ab Evagrío, Cassiano, aliis describuntur, ante oculos habere crederes. Ipsa monasteria etiamnunc quadrata aut quadrilonga forma sunt et muris, intra quos hortulus nutritur, obsepta. Fac te videre illic senem quendam caecum, ter altare circumgredientem et iuvenili voce alleluia canentem, aut illum centum viginti annos natum, cella egredientem et abeunti tibi benedicentem, ineffabili sine dubio et ipse, sicut Tischendorf, perfundereris venerationis sensu. Circum ea, quae dixi, quatuor monasteria et Nitriae montes, qui, paullulum eminentes, paludes illas in ampla valle sitas includunt, in arenosis atque immensis solitudinibus, per multa hinc illinc moenia conspiciuntur testantia, quanta olim ibi exstiterit copia monasteriorum (1).

§ 2. Macarius ille, cuius nomine eremus et monasteria hodieum appellantur — ipsius imago, qua baculo innixus conspicitur, istic frequentissima est (2) — nisi me omnia fallunt, Aegyptius Macarius fuit, primus Scetis solitudinis incola (3), clarus virtutibus, egregius atque invictus athleta Dei (4). Ac moenia vicina, quae in mediis illis desertis creberrima exstant, monasteriorum, quae a quarto saeculo circum Nitriam et in Cellulis floruerunt innumera, venerandae antiquitatis reliquiae sunt, neque iniuste fratres Macariani coenobii ex traditione monasterium suum ante mille quingentos annos fundatum esse contendunt (5), quod, licet non de muris, qui nunc cernuntur, tamen de prima coenobii fundatione certo dici potest. Nec silentio praeterenda esse perpulchra illa traditio videtur, qua praeterito 3 saeculo cuidam in illis regionibus peregrinanti (6) abbas Macariani monasterii affirmavit, in Scete et in Nitriae montibus tot olim exstitisse monasteria, quot annus dies numeret; idque, si rem, non verba spectas, cum variis quarti et quinti saeculi enarratio-

nibus optime convenit. Etiam Ludolfus, rector ecclesiae parochialis in Suchem, dioecesis Paderbornensis, in libro « De itinere terrae sanctae, » quem circa a. 1350 composuit, de illis monasteriis haec tradidit: « Item in Aegypto adhuc quam plurima stant integra claustra et monasteria, ecclesiae et eremitaria, sed tamen deserta, et optime depicta, sed pictura per Saracenos est diversimode vituperata. Item in desertis Aegypti adhuc tot stant cellululae et sanctorum Patrum eremitaria, quod in aliquibus locis, ut credo, per duo vel tria milliaria, de uno ad aliud possit sagittari, et in quam pluribus adhuc degunt Indi Nubiani et Suriani, ad ordinem sancti Antonii et Macarii se habentes. In his desertis Deus per sanctos Patres multa mirabilia est operatus, et specialiter in loco qui *Stichi* [leg. *Scithi*, *Scete*] dicitur, per sanctos Antonium et Macarium, ut in vitis Patrum continetur. In hoc deserto est locus sub altissima et artissima rupe, quo sanctus Antonius degebat, et ex illa rupe fonticulus effluit ad semijactum lapidis currens in sabulum, ut aqua fluida nivem intrat et ultra non apparet. Idem locus a plurimis causa devotionis et delectationis visitatur, atque etiam per gratiam Dei et honorem sancti Antonii multae infirmitates ex ipso fonte sanantur et fugantur. Nam eius specialibus precibus ex rupe creditur fonticulus effluxisse, quod etiam bene patet, quia non videtur plus fluxisse, quam ad modicum habitaculi sui, et hortulum suum irrigasse (7). »

Macarii Aegyptii monasterium in Scete situm « per diei et noctis iter » a Nitria distabat, ut refert scriptor libri secundi Vitarum Patrum, quas edidit Rosweidus (8); Nitriae montium monasteria fundaverat S. Ammon, qui superstite etiam S. Antonio diem supremum obiit (9), ideoque, quod infra patebit, Macarios nostros aetate aliquantulum praecessit. Ille vero locus, ubi alter Macarius, Alexandrinus cognominatus, qui aequalis

(1) Tischendorf l. l.; G. Wilkinson *Modern Egypt and Thebes 1843* Vol. I p. 382 sqq.

(2) Tischendorf l. l. p. 125.

(3) Cassian. Coll. XV cap. 3, Cassiani Opp. ed. Gazaenus. Lips. 1733 p. 468, Migne Patrol. T. XLIX p. 995.

(4) *Historia Lausiaca* Palladii Macarios Aegyptium et Alexandrinum vocat *γερραλονς ἀρδρας καὶ ἀκαταρωλοτονς ἀθλητάς*. Cf. infra Caput II.

(5) Tischendorf l. l. p. 127.

(6) Patri Sicardo, Tischendorf l. l. p. 117. Cf.

Wandslebli descriptionem monasteriorum codice arabico antiquo desumptam in libro cui titulus: *Paulus Sammlung der merkwürdigsten Reisen in den Orient* T. III p. 255 sqq.

(7) Ludolfi, rectoris ecclesiae parochialis in Suchem, *de itinere terrae sanctae* liber. Nach alten Handschriften berichtet herausgegeben von Dr. F. Deyks. Stuttgart 1851 p. 61 sq.

(8) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 29 Ed. Antv. 1628 p. 481, 1. Cf. infra Caput IV.

(9) Vita S. Antonii, S. Athanasii Opp. ed.

Aegyptio fuit, sedebat, ob cellularum ibi dis- A
persarum multitudinem Cellia seu Cellulae
nominabatur, quae eodem illo auctore di-
stabant decem fere milliaria a Nitria in interi-
ore deserto (1). Unde colligitur, Alexan-
drini habitationem, licet Nitria in medio
utriusque posita esset, certe haud multum ab
Aegyptii monasteriis remotam fuisse. Tanta
autem fama duorum Macariorum erat inter
illius regionis fratres, ut eidem auctori patres
quidam in Celliis narrarent, duos in locis istis
Macarios « quasi duo caeli lumina reful-
sisse (2), » et Palladius, qui una cum Macario
Alexandrino tres annos habitaverat in Celliis, B
illorum laudes referens singulari quadam in-
troductione opus sibi esse putaret, *ne tanta
narrans mentiri videretur* (3). Vitae severi-
tas paene incredibilis tum in innumeris Aegy-
pti monasteriis vigeat, 4 quo referenda sunt
crebra et longa ieiunia (4), omnis fere carnis
abstinentia (5), vigiliae (6), habitatio in cellu-
lis, in quibus vix poterat corpus moveri (7),
et alia, quae duriora in monasteriis exerceri
solebant. A monachis in monasteriis degenti-
bus distinguendi sunt eremitae, qui maioris
spiritualis perfectionis gratia, abbate consen-
tiente, in interiorum solitudinem se abdebant,
ubi parvam cellam inhabitantes singulis die-
bus aquam e monasterio missam cum pane
recipiebant (8); nonnumquam vero et ipsi lo-
cum aquosum sibi eligeant, quo sererent et
panem sua manu conficerent (9). Sed eremi-
tica vita etiam abbates aut senes monasterio-

Bened. Palavii 1777 T. I P. II p. 672 (cap. 60); VV.
PP. Rosw. p. 51, 1 (cap. 32). Vita S. Pachomii
cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 115, 2.

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

(3) Hist. Laus.; cf. infra Caput II.

(4) Alii post quinque dies, alii post duos, alii
post tres, alii semel tantum in hebdomade comede-
runt, alii hebdomades integras ieiunarunt. Cf.
Rosweidi *Indicem rerum in vitas Patrum* s. v.
ieiunium.

(5) « De carnibus vero et vino tacere melius
puto quam quidquam dicere, quando nec apud plu-
rimos quidem monachorum istiusmodi aliquid re-
peritur. » Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. p.
658 (cap. 7), VV. PP. Rosw. p. 38, 1 (cap. 6).

(6) Vigiliae et nocturnae orationes apud mona-
chos creberrimae erant. Cf. Rosweidi *Indicem* s.
v. *vigiliae*.

(7) Talem cellulam inhabitavit Macarius Alexan-
drinus. Cf. infra Caput III.

(8) Sulpicius Severus Dial. . cap. 10, Gallandii
Bibl. PP. T. VIII p. 405, 2, Migne Patrol. T. XX

rum saepissime utebantur, ita quidem, ut sola
se in cellam monasterio vicinam reciperent,
quod quidem de S. Antonio (10), Macario
Aegyptio (11), aliis relatum legimus. Eremitarum
denique severitatem longissime superabant
anachoretae (12), qui, saepenumero
totam paene vitam in interiore solitudine sine
5 ulla hominis ope degentes, per quinquaginta
saepe annos et amplius nullius hominis
vultum adspiciebant, radicibus, pomis, herbis
vescentes. Nec sine voluptate fervescerent
solis ignem, sitis ardorem, defectum aquae in
honorem Christi ferebant. Nonnumquam via-
tor, desertum peragrans, ante ipsorum obitu-
tum quasi a Deo missus superveniebat, qui
nudos eos longisque capillis in corpore ob-
tectos in ultima hora reficiebat et honesto tu-
mulo sepeliebat (13). Fratres autem in mo-
nasteriis semper nudis pedibus et baculis in-
nixos incessisse, caput cucullo indutum et hu-
meros scapulari, corpus zona cinctum ha-
buisse, insuper melotem i. e. ovinam pellem
gessisse, apud Evagrium (14), Cassianum (15)
et in Vitis Patrum editionis Rosweidianae co-
piosissime narratur.

§ 3. Solitariam in Aegypto vitam quarti sae-
culi et, quo inde late diffusa est, in Syria et
C Palaestina uberius describere, ab hoc loco
alienum est. Quanquam haec pauca adiun-
genda duximus. Pater monachicae institutio-
nis in Aegypto S. Antonius magnus fuit; nam
« necdum [ante eum] tam crebra erant in
Aegypto monasteria, neque omnino quis-
p. 190. Cf. Vit. S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I.
cap. 50, VV. PP. Rosw. cap. 24, 25.

(9) Ita S. Antonius. Vita S. Antonii, S. Athan.
Opp. I. I. p. 665 (cap. 50), VV. PP. Rosw. p. 48,
2 (cap. 25).

(10) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. I. I. p. 662
(cap. 45), VV. PP. Rosw. p. 47, 2 (cap. 22).

(11) Cf. infra Caput II.

(12) « Habitatant plerique in eremo sine ullis ta-
bernaculis, quos anachoretas vocant; vivunt her-
barum radicibus, nullo unquam certo loco consi-
stunt, ne ab hominibus frequententur; quas non
coegerit, sedes habent. » Sulp. Sever. Dial. I cap.
15 (Rosw. I. I. p. 540, 2).

(13) Vita Onuphrii, VV. PP. Rosw. p. 99 sqq.
De coenobitis et anachoretis cf. S. Hieron. ep. 22,
Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 419 sqq.
Cassian. Coll. XVIII cap. 4 sqq. Opp. ed. Gazzaeus
p. 516 sqq., Migne Patrol. T. XLIX p. 1093.

(14) In libro, qui inscriptus est *Capita practica
ad Anatolium*. Galland. Bibl. PP. T. VII p. 553 sqq.

(15) Cf. de coenobiorum institutis lib. I Cassiani
Opp. ed. Gazzaeus p. 4 sqq., Migne I. I. p. 59 sqq.

quam aviam solitudinem noverat, sed quicunque in Christi servitute sibimet ipsi prodesse cupiebat, non longe a sua villula separatus instituebatur (1). » S. Antonius vero, licet vita eius multos patres ad imitationem inflammaverit, et « cunctis ad imitandum praeclare proposita (2) » novum illum ad eremos concursus multum promoverit, minime hunc interiorum gentis Aegyptiae religiosum animi sensum temere procreavit, verum tempora illa Aegypti ad 6 vitam monachicam quam maxime inclinabant. « Post persecutionem Diocletiani et Maximiani crudelium principum multitudo gentium [in monasteria] intravit, et fecunditas Ecclesiae fructus amplissimos coepit exhibere (3). » Nam « considerantes, qui de gentibus in Christo crediderant, martyrum passiones, eorumque sincerum circa Christum confessionis affectum, coeperunt et ipsi per gratiam Domini Sanctorum vitam conversationemque sectari, et huius institutionis esse, ut etiam his illud aptaretur Apostoli : Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes et montibus, in speluncis et cavernis terrae (4). » Vides studium martyrii, timorem Dei, atque curam verae salutis animae viros illos in eremum eduxisse, in qua vitam in Deo collocatam viverent, et morte pro Christo in persecutionibus subeunda non dignati nunc sibi ipsi et mundo morerentur, ut exurgerent in Christo. Anachoreticam et solitariam quarti saeculi vitam continuatum martyrium

A dicas, novum quoddam martyrii genus, quod, quo magis ipsorum voluntatem Deus ducere dignaretur ad exitum, ipsi sibi imponebant, ac tanquam viam perfectiorem securioremque sibi eligebant, saecularem vitam, id quod bene observes, minime despicientes (5). Ex illo autem interiore tantum, quod spiritus effervescens operatur, desiderio sanctitatis exemploque a senibus sanctis ad imitandum proposito explicari potest, quod tota quasi Aegyptus senes 7 illos in deserto sit secuta, et una cum iis lubentissime asperrimos vitae labores tulerit, quod post sex vel septem decennia vastissimae solitudines monasteriis sanctisque viris ita fuerint refertae, ut, « quanti populi habebantur in urbibus, tantae paene in desertis haberentur multitudines monachorum (6), » quod ad horribiles Scetis locos e palatio Arsenius (7), e mollibus aedibus iuvenes tenerae aetatis (8) ad labores vix ferendos properaverint, quod Nitria mons quinque millibus (9), Scete magno numero monachorum (10), Cellia innumeris abundaverint cellulis (11), regiones ad Memphim et Babylonem pertinentes ingenti monachorum multitudine affluerint (12), circa Nilum numerosissima conspecta sint monasteria (13), quod Serapion fere decem millia monachorum rexerit (14), quod in Tabennis Pachomius pergrandem fratrum copiam regula tenuerit (15), civitas autem Oxyrynchus in Thebaide monachis fuerit intrinsecus et extrinsecus repleta et circumdata, eius aedes publicae nec non templa antiquae superstitionis a monachis inhabitata

(1) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. l. 1. p. 634 (cap. 3), VV. PP. Rosw. p. 36, 2 (cap. 3).

(2) Vita S. Pachomii cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

(3) Ibid. p. 114, 1.

(4) Prolog. in Vitam S. Pachomii, ibid. p. 113, 1.

(5) Revelatur, Paphnutium sanctitate similem esse symphoniaci cuidam, qui in vico quodam cantandi arte victum quaerebat. Eundem revelatur similem esse praeposito vici cuiusdam vicini. Idem sanctitate similis iudicatur negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaide. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 473 sqq.; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44, 45, 46. Macario vox Dei : « Macari, » inquit, « necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. » Ibid. lib. III cap. 97 p. 515, 1. Talia vero exempla in VV. PP. multa inveniuntur.

(6) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 461, 2; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 52, Opp. Meursii ex recens. J. Lami Florentiae 1746 T. VIII p. 497.

(7) Index Rosweidi s. v. Arsenius.

(8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 2; lib. III cap. 196. Cf. infra Caput VI.

(9) Hist. Laus. l. 1. cap. 8 p. 359.

(10) Cf. infra Caput II.

(11) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 26 p. 501, 1; lib. II cap. 22 p. 478, 1.

(12) Ibid. lib. II cap. 18 p. 476, 1.

(13) Sulp. Sev. Dial. I cap. 10, 17, Galland. Bibl. PP. T. VIII d. 405, 407, Migne Patrol. T. XX p. 190, 195.

(14) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 18 p. 476, 1; Hist. Laus. cap. 77 Opp. Meurs. l. 1. p. 537. Codicibus Vindobonensibus Historiae Lausiaca nihil de Serapione continetur, cf. Palladii *Historiam Lausiaca ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praepositam.

(15) Vita S. Pachomii, VV. PP. Rosw. p. 112 sqq.; VV. PP. Rosw. lib. III cap. 34; Hist. Laus. cap. 39, Opp. Meurs. l. 1. p. 454. Monasterium quoque virginum S. Pachomius sorori suae extruxit. Vita

ta sint, et per totam illam civitatem multo plura monasteria, quam domus exstiterint, ita ut urbs tota una ecclesia esse videretur, atque episcopus loci viginti millia virginum et decem millia monachorum **8** inibi habitare affirmaret (1). Ex interno tantum martyrii sensu, qui totam Aegyptum inflammabat, ex adpectu libidinosae paucorum paganorum vitae, ex desiderio anteactae vitae severiore disciplina corrigendae, e senum eremitarum constantia, patientia, virtutibus, miraculis Dei ope patratis, intelligi potest ille concursus ad monasteria vitaeque severitas, quae nimia saepenumero cuiuspiam videatur e vulgari more modoque iudicanti, atque effecit, ut exeunte quarto saeculo Aegyptus cunctis terris religionis facem praetulerit. S. Hieronymus e Dalmatia, Rufinus ex Italia, Sulpicius Severus e Massilia, Evagrius e Ponto, Palladius e Constantino- poli, Cassianus aliique e Palaestina, nobiles viri et feminae (2) e Roma Aegyptum petunt, ut adpectu et consuetudine senum fructus Spiritus sancti sibi colligant. Ad Francos (3) usque et Indos (4) fama curationum, quas per senes Deus efficiebat, penetravit. Aegyptus unum monasterium, cuius filiae essent Syria et Palaestina (5), esse videbatur. Tanta vero inter omnes monachos disciplina vige-
C bat, tamque mire quemvis trahebat seniorum exemplum, ut duo iuvenes, aegro eremitae ficus aliquot deportare iussi, cum a via aberrassent, post nonnullos dies defuncti fame invenirentur in deserto, intactis ficibus, quas aegro tradituri fuerant (6). **9** Qua obedientia quosdam modum severitatis excessisse vix negari potest; sed e contraria parte libertatis atque inertiae modus multo saepius ex-

Pach. cap. 28 p. 124, 1; cf. Hist. Laus. cap. 40 sqq., ibid. p. 457 sqq.

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 5; Paradisus Opp. Meursii T. VIII p. 642; Codd. Vindob. Hist. Laus., cf. Palladii *Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic editioni *Historiae Lausicae praepositam*: edita vero exemplaria *Historiae Lausicae de Oxyryncho civitate nihil narrant. De monasteriis civitatis Antinoi in Thebaide sitae* cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 96.

(2) Fabiola, Paula, Marcella, aliae, quarum vitas S. Hieronymus pulcherrime epistolis suis descripsit. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. XXII].

(3) Vita S. Hilarionis cap. 17, VV. PP. Rosw. p. 79.

(4) Vita Barlaam eremitae a Joanne Damasceno conscripta cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 215, 1.

ceditur, et extraordinaria tempora non ordinariis normis diiudicanda sunt. Simeon Stylites (7) ille, qui totum paene vitae tempus in columna stabat, et altero genu arescente verbibusque e corpore ebullientibus in altero sano insistebat solo per integros multos annos, qui, quum mater clamaret: Pater tuus propter te tristitia confectus decessit, ac lacrimas profunderet acerbissimas, ita ut testante discipulo, qui vitam eius descripsit, omnes qui aderant flerent, ipse quidem « audiens vocem genetricis suae posuit faciem suam in manus suas et ploravit amare (8), » sed de proposito suo hominum vires excedente moveri non poterat: ille, inquam, Simeon Stylites quid non exemplo severitatis suo effecit! quot paganos incultos hoc inaudito spectaculo Christo lucratus est! quanta nominis fama per totum percrebrescens Orientem infideles concussit et Christianos inflammavit! Fructus autem quam uberes e mirabili illo Orientis ad angelicam vitam volatu in Ecclesiam redundarint, et argumento sunt quarti et quinti saeculi Patres, qui sancto studio eius temporis nutriti ad maximam illam sanctitatis et magnitudinis claritatem evehebantur, et ostendunt cetera quae sequuntur saecula, quibus monachica vita ad occidentales quoque regiones accessit. In quas e monachica vita, praecipue inde a tempore S. Benedicti, fructus redundasse amplissimos, nemo negat.

§ 4. Sed incommoda quoque ex indiscreto quorundam et superabundanti studio (9) interdum emanasse fatendum est. **10** Quid, quod ipsi fundatores et primi illius vitae auctores, quum ingens hominum multitudo cuiusvis aetatis omnisque vitae conditionis atque ge-

(5) S. Hilarion († 371), S. Antonii discipulus, prima Palaestinae et Syriae monasteria extruxit. In cuius vita haec leguntur: « Habebat Dominus Jesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palaestina Hilarionem iuniorem. » Vita Hilarion. cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 78, 1. De S. Hilarione cf. Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Henricus Valesius p. 519 sqq., et Epp. S. Hieron.

(6) Cassian. lib. V de spir. gastr. cap. 40, VV. PP. Rosw. p. 551, 1, Cassiani Opp. ed. Gazaevs v. 165 sq., Migne Patrol. T. XLIX p. 263 sq.

(7) VV. PP. Rosw. p. 170 sqq.

(8) Ibid. cap. 8 p. 172, 2.

(9) Huc pertinent Valens, Hero, Ptolemaeus, virgo lapsa, Stephanus, Eucarpus, de quibus narrat *Historia Lausiaca* ed. Meurs. capp. 32. 33. 34. 35. 105. Alios infelices monachos recenset Cassian. Coll. II. capp. 5. 6. 7. 8.

ueris ad eos conflueret, ad finem, quem initio sibi proposuissent, non pervenire se questi sint! Illo quo S. Antonius moriebatur anno S. Hilarion, qui in Syriae desertis monasteria instituerat, cum grande aedificium et multitudinem secum habitantium turbasque eorum cerneret, qui diversis languoribus et immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum tota solitudo repletur, quotidie flebat moerens ac dicens: rursus se ad saeculum reversum esse, monasterii nomine ad dispensationem fratrum se villae possessiones et supellectilem habere; quare postea aedes in Juliani Apostatae persecutione, dum ipse abfuit, dirutas restituere noluit, sed in vastitates secessit (1). Neque infitior, indignos nonnunquam ad monasteria confugisse, cuius rei exempla apud scriptores invenimus, licet plurimi impii senum mansuetudine pii tandem effecti sint (2); immo ipsas haereses ex caecis nonnullorum studiis interdum processisse (3). Sed nihilominus tempora illa salutem Ecclesiae quam maxime promoverunt. Quod tribus prioribus saeculis martyres, id quarto et ineunte quinto saeculo anachoretae, **11** eremitae, monachi Orientis, tanquam novi quidam innumeri martyres (4) efficiebant. Nam ut martyrum cruciatibus fides ac vita Christianorum sibi facem accendebat, ita severitate illorum, qui mundum prorsus spernebant, ceterorum fidelium voluntas incendebatur. Ut martyrum constantia paganismi vim frangebatur, ita solitariorum exemplum ultima templa diruit. Ut e vultu martyrum, quum ad crudelissima supplicia pergerent, hilaritas et laetitia coeli effulgebat, ita in ardore et studio, quo monachi omnia carnis supplicia ipsi sibi imponebant, christianae religionis virtus revelabatur. Ut tria priora saecula sine historia martyrii eorum, qui se Christo addixerant, intelli-

(1) Vita S. Hilarion. cap. 23 sqq., VV. PP. Rosw. p. 81, 1 sqq.

(2) Ipsos latrones ab iis conversos et monachos factos esse legimus. VV. PP. Rosw. lib. X cap. 166 p. 912, 1; lib. I p. 77, 1; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 99, passim. A veris monachis, coenobitis nimirum et anachoretis, de quibus solis hic agitur, distinguendi sunt isti pseudomonachi, quos S. Hieronymus Remooboth, Cassianus Sarabaitas, alii Βόχοι: seu pabulatores vocarunt. S. Hieronymus: « Hi, » inquit, « bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditione viventes. . . . et quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, maioris est pretii Apud hos affectata sunt omnia: laxae manicae, ca-

gere nequis, ita quarti et quinti saeculi Ecclesiae historia cum hoc novo martyrio monachico, ex quo iustam lucem suam accipit, arctissime cohaeret. Macariis autem nostris id debetur, quod post Antonium primi fere exstiterint magnae illius in Aegypto saeculi quarti religiosae animorum inflammationis auctores et promotores: quo quidem in genere quantum excellerint, viva illa traditio, quae Macarii nomen ad hodiernum diem prae ceteris omnibus, qui in istis vastitatibus Libyae olim vixerunt, per quindecim saecula tulit (5), luculenter demonstrat. Signa vero et prodigia ab his senibus facta, quamvis a scriptoribus illius temporis saepenumero praeter verisimilitudinem narrentur, vix tamen semper psychologicae, ut nonnulli fecerunt, aut alio quodam naturali modo interpreter. Quisquis Christiano nomine non indignus est, magnis temporibus manum Dei in hominibus magna fecisse profiteri paratus est. Idque ipsum cur hic non statuatur, quum idem in apostolis et Patribus Ecclesiae minime infitiamur, non intelligo. In fabulosa autem narrationum *forma* si saepenumero offenderis, scito et cum gentis Aegyptiae indole et cum singulari senum vivendi genere temporumque insuper natura eam intime cohaerere; quocirca illis libris de **12** patribus eremi scriptis poesin quandam contineri dixerim a factis ac prodigiis senum profectam, sed fama et poetica gentis atque aetatis indole mire exultam et exornatam.

§ 5. Sed haec de primordiis vitae monachicae sufficiunt. Jam antequam, quae de Macariis leguntur, digerere incipiamus, de fontibus breviter monendum est. Auctores, qui Macariorum tempore aut paullo post mortem eorum in Aegypto fuerunt, ita ut vel Macariis ipsi viderint, vel ab eorum aequalibus edocti sint, nomino Evagrium, Rufinum, S. Hiero-

ligae follicantes, vestis grossior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum, et si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. » Ep. 22, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I. [Patrol. T. XXII] p. 419. Cassian. Coll. XVIII, 7, Opp. ed. Gazaetus p. 521, Migne p. 1102 sq.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. c. 36. De monacho, qui in sectam Hieracitarum incidit, vide infra Caput II. De monachis Origenismum profitentibus cf. Sulp. Sev. Dial. I cap. 6, Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 404, 2 sqq., Migne Patrol. T. XX p. 187.

(4) Cassianus anachoretas et coenobitas « vivos martyres » vocat. Coll. XVIII cap. 7 ed. Gaz. p. 522, Migne p. 1106.

(5) Tischendorf l. I. p. 419.

nimum, Palladium, Cassianum. Quorum, si A interprete CLI capita complectitur (6). Altera, Macarios spectas, locupletissimus atque fidissimus testis est Palladius, qui secundo Theodosii magni imperantis anno ad portum Alexandriae appulit (1), triginta sex mensibus in monasteriis, quae circa Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae secessit (2), et in Celliis, in quibus novem annos transigebat, tres una cum Macario Alexandrino vixit (3). Aegyptius vero Macarius anno, antequam Palladius in solitudinem egrediebatur, mortuus erat (4). Itaque facile intelligis, auctoritatem Palladii maximi faciendam esse, idque eo magis, quum se fidum spectatorem exhibeat, et B longa annorum serie « ex virtute gesta sanctorum sanctarumque in Aegypti solitudine et in Libya et Thebaide et Syene et Tabennis, deinde in Mesopotamia, Palaestina et Syria, et in partibus Occidentis et Romae et in Campania et in iis, quae sunt circa eas, partibus » ipse peregrinando cognoverit (5). Liber, quem Palladius de monachis edidit, Lauso cuidam praeposito dedicatus est, unde nomen *Historiae Lausiaca*, aut simpliciter *Lausiaca* (graece *Ἱστορία πρὸς Λαύσον*) traxit. Cuius tres exstant latinae versiones valde inter se differentes. Ex quibus ea, quae ceteris duabus C multo locupletior est, Gentiano Herveto 13

14 *Historiae Lausiaca* accedit graeci textus itidem triplex editio, quarum nulla cum versionibus convenit. Princeps graeca editio prodit ex codice bibliothecae Palatinae cura Meursii capitibus CIII (11), eaque haud parum a versione Herveti, prorsus autem a ceteris versionibus distat. Quo quidem textu Meursiano longe plenior e codicibus Regiis una cum versione Herveti capitibus CLI edidit Fronto Ducaeus (12). Denique capita nonnulla in hac ceterisque editionibus omissa tanquam nova quaedam illius editionis supplementa vulgavit Coteletrius (13). Quibus additamentis et Ducaeii et Coteletrii auctam editionem iam habes in collectione

(1) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. T. VIII, p. 348.

(2) Ibid. cap. 8 p. 360.

(3) Ibid. cap. 21 p. 396.

(4) Ibid. cap. 20 p. 396.

(5) Prolog. ad Hist. Laus. Opp. Meurs. I. I. p. 340; VV. PP. Rosw. p. 706.

(6) Primum prodit Parisiis 1555, 4°; recusa est ibidem 1570, 4°, atque cum scholiis Laurentii Barrensis in eius historia christiana veterum Patrum Paris. 1583 fol. p. 55, nec non in Bibl. PP. cur. de la Bigne Paris. 1589 et 1610 T. VII, in VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sqq., et in Meursiana editione *Historiae Lausiaca* Palladii, Opp. Meursii T. VIII p. 334 sqq.

(7) Edita est in Vitis Patrum, quae triplici vice sine typographi, loci et anni nota tempore nascentis typographiae prodierunt, fol.; recusa in Theodorici Loher a Stratis prototypo veteris ecclesiae, Coloniae 1547, fol., et in VV. PP. Rosw. p. 984 sqq.

(8) Eam sub titulo: « Heraclidis paradysus » primus videtur edidisse Jac. Faber Stapulensis Paris. 1504. Collata cum codice ms. Veneto, qui non Heraclidem, sed Palladium scriptorem recte profitetur, prodit in Vitis per Aloysium Lipomanum collectis T. III Venet. 1554. Denique exstat in VV. PP. Rosw. p. 939 sqq. De variis hisce trium versionum editionibus cf. Jo. Alb. Fabricium in

Bibliotheca Graeca, Opp. Meurs. ex rec. Lami T. VIII p. 667, 1, infra in initio nostrae editionis *Historiae Lausiaca*, et VV. PP. Rosw. Proleg. XIV, p. XLIV.

(9) Huius Bibliothecae codice XLI fol. 9 haec legis: « *Incipit liber, qui appellatur paradysus Palladii monachi, qui fuit discipulus Evagrii.* Multi quidem multos variosque libros, cet. » Textus codicis a libro impresso parum nobis discrepare visus est. Codex Venetus quoque Palladium scriptorem prae se fert.

(10) In catalogo latino Bibl. Christinae Romae legis: « Cod. Nr. 432 Heraclidis paradysus sive lib. de VV. SS. Patrum ad Lausum praepositum palatii. » Nominis scriptoris omissio in catalogo latino Bibl. Vaticanae legitur: « 2. Paradysus, liber sic inscriptus de Vitis Sanctorum, 353 Nr. 499; denuo 363 Nr. 1312. » Graviter dolemus, quod rebus gravioribus nimis occupati hos codices, cum Romae essemus, examinare non potuimus.

(11) Lugd. Bat. 1616, 4°. Meursius notas addidit eruditas, nonnulla etiam e codice Bibliothecae Regiae Parisiensis, cum Lutetiae versaretur, supplevit.

(12) Auctarium Bibl. PP. Paris. 1624, fol., T. II p. 893 — 1053; Bibl. PP. Paris. 1654 T. XIII p. 893-1053. Accedunt Ducaeii notae.

(13) Eccl. Graec. Mon. Lut. Paris. 1677 T. III p. 117 — 120 et p. 158 — 170.

Operum Meursii ex recensione Joannis Lami (1). Caveo teste in Isaaci Vossii bibliotheca codex Lausiaca inveniebatur, qui editis duplo auctior fuit (2). Ex omnibus vero istis, quae habentur, editionibus nulla ita comparata est, ut genuini textus speciem prae se ferat. Vides igitur, difficultatem maximam hic nobis oboriri. Sed commode evenit, ut in bibliotheca Caesarea Vindobonensi genuinam, quod mihi quidem videtur, Historiam Lausiacam adhuc incognitam repererim in duobus Codd. Mss., quorum utroque integra continetur, membranaceo et pervetusto uno, chartaceo altero (3). Ac genuinitatis 15 notam huic inedito textui vindico cum propter nexum rerum, a qua parte nihil desideratur, tum propter simplicitatem dictionis et praeclaram totius libri dispositionem. Edita exemplaria Historiae Lausiaca si cum textu horum codicum confers, mire interpolata et babylonica quadam confusione affecta apparent, ita ut, quae in medio libro legenda sunt, legantur in fine, et, quae ad finem pertinent, medium locum occupent (4). Quare primum genuino Historiae Lausiaca de Macariis textu, quem ex codicibus descripsi, infra utemur; deinde edita exemplaria comparabimus. Varietates illae in exemplaribus inde natae esse videntur, quod ex aliis de vita patrum eremi scriptis modo plura, modo pauciora in Historiam Lausiacam translata, atque antiquis iam temporibus cum ea commixta sint. E quo numero praecipue illum Heraclidis paradisum fuisse existimo, qui dedicatus fuisse videtur (5) eidem Lauso praeposito, cui Palladius Historiam Lausiacam inscripsit. Sic ex prooemiis duobus Historiae Lausiaca, quae Meursiana editio affert, prius, quod a verbis: *Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ κ. τ. λ.* incipit (6), equidem Heraclidi tribuerim. Nam Palladium ambas

A dedicatorias epistolas, quae ibi leguntur, operi suo praefixisse vix credideris: Vindobonenses vero codices, priore ommissa, statim ab altera, quae incipit: *Μακαρίῳ κ. τ. λ.* (7), ordiuntur. Praeterea edita Historiae Lausiaca exemplaria haud exigua receperunt incrementa e graeco et latino textu libri VV. PP., qui in collectione Rosweidi ordine secundus est (8). Atque ipsum hunc librum, ut mox videbimus, Rufinus e graeco in latinum 16 sermonem transtulit, quam versionem iam S. Hieronymus bene cognovit. Graecum autem exemplar in Lausiaca scribenda, ut patebit, ipse Palladius adhibuit. Ex quibus colligitur, ea quae in editis Historiae Lausiaca exemplaribus praeter illud, quod codex Vindobonensis suppedabit, reperiantur, e fonte satis antiquo fluxisse, atque etiam observatu dignissima esse. De singulari vero necessitudine, quae inter istum Heraclidis paradisum, hunc librum secundum et Historiam Lausiacam Palladii intercedere videtur, disseremus.

§ 6. Expedita hac difficultate ad novam haud minus incommodam accedimus, quam affert Rufinus. Is sub Valentis imperio, quum S. Athanasio mortuo Lucius Arii sectator in episcopatum Alexandriae per fenestram, ut dicunt, se intrusisset, una cum senibus in deserto vivebat, dirasque Lucii persecutiones sustinebat. Nam istas turbas describens ipse: « Per idem, » inquit, « tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur viri, qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur; quae praesens vidi loquor, et eorum gesta refero, quorum

(1) Jo. Meursii Opp. ex rec. Jo. Lami T. VIII Florentiae 1746, fol., p. 334 — 670.

(2) Guill. Cave, Scriptt. eccles. Hist. litt. de Palladio ed. Bas. 1741 T. I p. 376. Meursius quoque Palladii quandam διήγησιν περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον διαλαμπάντων πατέρων invenit. Atque Meursius: « id quoque opus », inquit, « si placere hanc Historiae Lausiaca editionem intellexero, communicabo. » Sed nunquam hoc praestitit, neque satis certo scimus, quid illo inedito libro comprehensum sit. Cf. Opp. Meursii T. VIII p. 332. 668. [infra initio nostrae editionis Historiae Lausiaca].

(3) Alter est Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 84, olim 29, membran., pervetustus, optimae notae, 4*, et constat foliis 123. Alter char-

taceus est Cod. ms. hist. graec. N. 9, olim 42, antiquus, fol. maiore, quo Lausiaca continetur fol. 163 — 230. Cf. Commentt. Lambecii Vindob. 1782 T. VIII p. 663. 840; de Nessel Catal. P. V. p. 143. 31.

(4) Ordinem, quo res in textu codicum Vindobonensium narrantur, legis in Palladii *Helenopolitani episcopi Historia Lausiaca ad codicem Vindobonensis fidem breviter delineata*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praeposita.

(5) De hac re infra videbimus.

(6) Opp. Meurs. I. I. p. 333.

(7) Ibid. p. 337.

(8) VV. PP. Rosw. p. 448-485.

in *passionibus socius esse promerui* (1). » A Rufinus S. Athanasio superstitute in Aegyptum venisse videtur; etenim Melaniam, cuius Rufinus in itinere comes fuit, S. Athanasius ovina pelle, quam ipse a Macario abbate dono acceperat, donavit (2). Atque 17 Melania, postquam res suas Alexandriae vendidit, montem Nitriae ingressa cum sanctis patribus dimidium fere annum versabatur. Quos deinde a praefecto Alexandriae relegatos in Palaestinae regionem circa Diocaesaream sitam secuta est, suisque et opibus et manibus sedulo adiuvit (3). Rufinum vero una cum Melania in Palaestinam advenisse S. Hieronymus audiverat, qui Florentio scribit: « Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Aegypto Hierosolymam venisse narratur . . . (4). » Epistolam eidem Rufino reddendam S. Hieronymus literis ad Florentium iunxerat, in qua legimus: « Audio te Aegypti secreta penetrare, monachorum invisere choros, et caelestem in terra circumire familiam; » tum: « Rufinum enim Nitriae esse, et ad beatum perrexisse Macarium, crebra commeantium

multitudo referebat (5). » Qua in epistola quum senes Aegypti « confessores et voluntate iam martyres » nominet, tempus istius persecutionis, quam Lucius agitabat, aperte significatur (6). Ille quidem nuntius, Rufinum cum Melania Hierosolyma advenisse, vanus fuerat; nam Rufinus nondum eo venerat (7): probat tamen haec altera epistola, Rufinum tunc senes Aegypti 18 invisisse. Atque hic ipse de Nitria et de Macario a se visitatis in Apologia [Invectiva] II: « Ego, » inquit, « qui sex annis Dei causa commoratus sum, et iterum post intervallum aliquod aliis duobus [Ed. Bened. post intervallum *aliquot aliis diebus*], ubi Didymus. . . , et ut ad eremi magistros veniam, quibus et attentius et frequentius vacabamus, ubi Macarius Antonii discipulus, et alter Macarius, et Isidorus, et Pambus. . . (8). » Sex isti anni, de quibus loquitur, quin migrationem ipsius ex Aegypto in Palaestinam antecesserint, dubium esse nequit. Istos quoque duos annos [vel *aliquot dies*], quia Palladius Rufinum, Aegypto relicta, Hierosolymis una cum Melania degisse narrat (9), in alteram 19 [brevem] quandam

(1) Hist. Eccl. lib. II cap. 4 Auctt. Hist. Eccles. Basil. 1544 p. 242, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne Patrol. T. XXI p. 511.

(2) Textus Meursii eo loco, quo de hac pelle narratur, corruptus est. Legitur enim: « Κώδιον προβάτου μεγάλου ηνεγκεν [ή ύαινα] τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ Μακαρίῳ, ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ θούλος καταλέλοιπεν τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ, ὡς δὲ καὶ [ἡ] μακαρία θούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν, ὅτι παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιον ἐκεῖνο κ. τ. λ. (Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 p. 410.) Ubi sine dubio legendum est: παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς μακαρίου Ἀθανασίου κ. τ. λ. Codices Vindobonenses Historiae Lausiacaе recte scribunt: ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἀγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. Καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ μοι ὅτι παρὰ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἔλαβον, ξένιον τῆς ύαίνης λεγόμενον. Aliter omnino de pellis donatione refert fragmentum, quod exstat in codice ms. theol. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nro. 274, olim 238, chart. fol. 247, 2, in harum quaestionum Appendice priore sub IV typis excusum, ubi legimus: Κώδιον, ὅπερ ὁ ἄγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνη ἀφήκεν τὸ ξένιον τῆς ύαίνης ἐπιλεγόμενον. Sed hoc fragmentum recenti manu negligenter scriptum non potest auctoritati codicum illorum Historiae Lausiacaе opponi. Neque vero Marcus, sed Macarius Alexandrinus, pellem a Laena accepit, quam Athanasio reliquit. Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4 l. 1. De permutatione nominum

Μάρκος et Μακάριος cf. infra Caput III.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 117 Opp. Meurs. l. 1. p. 594.

(4) Ep. 4, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 336.

(5) Ed. 3, ibid. p. 332. 333.

(6) S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] Praef. p. XLIX.

(7) « Rufinus autem frater, ut scribis, necdum venit. » S. Hieron. cap. 5 ad Florentium, ibid. p. 336.

(8) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum . . . II cap. 12 Opp. ed. Vallarsi p. 367 cum nota, Migne Patrol. T. XXI p. 594; S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II. p. 424.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 119 Opp. Meurs. l. 1. p. 596. Palladius tradidit, *Rufinum Hierosolymis viginti septem annos una cum Melania hospites undique adventantes excepisse*. Quod non omnino verum esse potest. Nam Rufinus iam duos annos Aquileiam reversus Anastasio Papae anno 301 scripsit, *se post triginta fere annos parentibus redditum esse*. Rufini Apologia ad Anastasium cap. 1, Opp. ed. Vallarsi p. 403, Migne Patrol. T. XX, p. 623. S. Hieron. Apol. II, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 389. Idem fere Rufinus passim in Apologiis [Invectivis] in S. Hieronymum tradit. Rufini Apol. [Invectiva] lib. II cap. 22, Opp. ed. Vallarsi p. 331, Migne l. 1. p. 560; S. Hieronymi Opp. ed. Bened. T. IV p. 376. Ergo Rufinum, qui in Aegypto per sexennium degit, plus annos viginti duos Hierosolymis vixisse, statui nequit. At error

commorationem cadere credideris, quam Rufinus Alexandriae fecerit, antequam in Palaestinam abiret. Certe hi duo anni [vel *aliquot dies*] annum 385, quo Theophilus episcopus Alexandriae factus est (1), antecedunt. Nam S. Hieronymus in Apologia Rufino : « Tu, » inquit, « postquam hic [Theophilus] episcopus factus est, Alexandriae non fuisti (2). » Hinc igitur Rufinum bis tantum Alexandriae et quidem ante annum 385 fuisse, satis in promptu est.

Quorsum haec, quae de Rufino disputavimus, spectent, iam, quaeso, perpende. Legimus enim apud S. Hieronymum : « Huius [Evagrii] libros per Orientem graecos et interpretante discipulo eius Rufino latinos plerique in Occidente lectitant. Qui librum quoque scripsit quasi de monachis, multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, et quos fuisse describit, Origenistas, et ab episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet, et Eusebium, et Euthymium, et ipsum Evagrium, Or quoque et Isidorum, et multos alios, quos enumerare taedium est, et iuxta illud Lucretii (I, 935 sqq.) :

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoque liquore.

Ita ille unum Joannem in ipsius libri posuit

Palladii facillime inde explicatur, quod Rufinus Hierosolymis una cum Melania vixit, quae viginti septem annos Hierosolymis fuit. Hist. Laus. cap. 117, 118. Melania, Hieronymo teste, quem de hac re bene edoctum esse oportebat, *Hierosolyma* venit anno X. Valentis imperatoris, i. e. anno 374. (Hieron. Chronicon.) Idem quod Palladius (Hist. Laus. cap. 117) indicat, Paulinus Nolanus (Opp. ed. Lebrun ep. 29) non negat. Paulinus (l. 1.) Melaniam « post quinque lustra » Romam remeasse ait, numero usus pleno, qui non urgendus, sed ad accuratiorem Palladii summam explicandus est. Inde vero, quod editus Palladii textus (cap. 119) habet, Melaniam triginta septem annos hospites excepisse, nequaquam cum Tillemontio statuas, eam decem annos in Aegypto quoque mansisse, quum apertum errorem scriptoris hic deprehendamus, qui pro $\chi\eta'$, i. e. viginti septem posuerit $\lambda\eta'$, i. e. triginta septem. Haec de Melania annotavimus, quia in hoc capite Tillemontium (Mémoires ed. Paris. T. X p. 596. sqq. 821 sqq.), Rosweidum (Rufini et Melaniae peregrinatio VV. PP. p. 425 sqq.) et Stillingium (Vita S. Hieron., AA. SS. Boll. Sept. T. VIII p. 552 sqq.), licet ipsi inter se multum discrepent, graviter errasse invenimus. Superest, ut annotemus, Rufinum senes quoque Mesopotamiae « apud Edessam et in Carrarum par-

A principio, quem et catholicum et sanctum fuisse non dubium est, ut per illius occasionem ceteros, quos posuerat, haereticos ecclesiae introduceret (3). » Hisce S. Hieronymi verbis quin liber indicetur, quem Rosweidus « secundum librum VV. PP. » inscripsit (4), in quo de Joanne primo loco, deinde de Ammonio, Evagrio, Or, Isidoro, 20 aliis multa leguntur, dubitari nequit. Fateor, de Eusebio quidem et de Euthymio nihil haberi in illo Rosweidianae collectionis libro secundo : at S. Hieronymum ea nomina cum Eulogio et Didymo, qui in libro leguntur (5), confundere, aut corruptionem longa temporum serie in ipsos codices aut libri aut S. Hieronymi epistolae irrepsisse, consentaneum est.

Itaque verbis illis S. Hieronymus Rufinum libri istius significat scriptorem, non Evagrium, uti nonnulli (6) contenderunt, quod, qui locum S. Hieronymi attente legerit, sibi facile persuadebit (7). Accedit, ut complures codices manu scripti, inter quos unus vetustus, quem Rosweidus in edendis vitis adhibuit, Rufini nomen aperte profiteantur (8).

Unde iam difficultas satis magna oritur. Nam si in librum secundum accuratius inquiris, luce clarius apparet, Rufinum esse non posse C auctorem.

Primum enim auctor libri secundi non tem-

tibus » vidisse (Rufin. Hist. Eccl. lib. II c. 8 Opp. ed. Vallarsi p. 279, Migne Patrol. T. XXI p. 517), quod iter, postquam Hierosolyma venit, instituisse videtur.

(1) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 12. Sozom. Hist. Eccl. lib. VII cap. 14. Tillemont Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique, Paris. 1707 T. IX p. 594. XII p. 447, 2. Fleury Hist. Eccl. Ed. Aug. Vind. ac Oenop. 1768 T. IV p. 755.

(2) Apol. III, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 455.

(3) Ep. 133 ad Ctesiph., S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 1151.

(4) VV. PP. Rosw. p. 448 sqq.

(5) Capp. 14 et 24 p. 472, 2; 479, 1

(6) Baronius, alii.

(7) Librum Xysti Pythagoraei *ab eodem scriptore* sub nomine Sixti Papae et martyris, et librum Eusebii Caesariensis sub nomine Pamphili martyris editos esse, illa epistola S. Hieronymi docet, cuius apologia eandem hanc fraudem *Rufino* tribuit. S. Hieron. Ep. 133 l. 1. Apol. adv. Ruf. lib. II ed. Bened. T. IV p. 419; lib. III ibid. p. 449. Cf. Tillemont Mémoires T. XVI p. 657, 1.

(8) VV. PP. Rosw. Proleg. § X p. XXVII.

pore Valentis imperatoris paullo post S. Athanasii mortem (373), aut ante annum 385 monasteria Aegypti lustravit, quo tempore Rufinum in Nitria versatum esse cognovimus, sed multo post exeunte anno 394 sub finem imperii Theodosii Magni, qui obiit anno 395 d. XVI Calend. Februarii (1); socium vero itineris Palladium habuit, qui Historiam Lausiacam scripsit. Quae quidem ex libro secundo ipso dilucide colliguntur. Nam auctor huius libri statim ab initio haec narrat: Fuisse septem, se nimirum cum sex sociis, qui Joannem eremitam prope Lycum civitatem convenissent. Joannem ipsis, quum **21** ab eo profecturi essent, praedixisse, hac ipsa die victorias religiosi principis Theodosii de Eugenio tyranno reportatas Alexandriae nuntiatas esse, ipsumque Theodosium non multo post *propria morte vitam finiturum*. Triduo autem post discessum suum de morte Joannis se in itinere certiores esse factos (2). Sed eadem haec, quae in libro secundo Rosweidiana collectionis latino sermone leguntur, graece expressa fere ad verbum in Historia Lausiaca Palladii exstant, hoc uno discrimine, quod, quae noster ipse expertus est, Palladius a sociis narrata esse refert. Septem fratres peregrinos omnes fuisse in solitudine Nitriae, se quidem, nec non beatum Evagrium, Albinum et Ammonium. Scire se omnes studuisse, quae nam Joannis virtus esset, sed dubitasse Evagrium, an omnino eum convenire possent. Quare postero die, occlusa cella, solum se, nesciis sociis, ad Joannem in Thebaidem profectum esse. Quum vero ab eo reversus sociis rem narrasset, post duos menses hos quoque senes ad Joannem venisse, sibi autem narasse. Sequuntur fere ad verbum, ut monuimus, illa, quae modo ex libro secundo retulimus (3). Eugenium vero tyrannum Theodosius apud Alpes devicit anno 394 d. VIII Idus Septembris (4). E quibus colligitur, scriptorem libri secundi senes Aegypti invisisse

A exeunte anno 394, et Palladium eius itineris, quod e Nitria ad Joannem in Lyco fecerat, socium habuisse.

Alterum quidem, Palladium scilicet scriptoris libri secundi socium in itinere fuisse, alius quoque huius libri locus comprobatur. Legimus enim, Apollonium monachis suis tres dies, antequam scriptor libri secundi cum sociis eum convenerit, praedixisse: « post triduum adfuturos tres fratres de Hierosolymis venientes (5). » Sed idem Palladius quoque triduo ante suum **22** adventum ab Apollonio praedictum esse in Historia Lausiaca iisdem plane verbis narrat (6). Ubi ne offendaris, quod Palladius dicitur venisse Hierosolymis. Nam Palladius, etsi novem annos ordinariam sedem in Celliis fixerat, hoc tamen ipso tempore nonnunquam peregrinatus est. Circa annum 394 Hierosolymis adfuit. Quod epistola indicat, quam paullo ante ad episcopum Hierosolymorum a S. Epiphanio scriptam anno 394 S. Hieronymus latine reddidit. Cuius in fine S. Epiphanius: « Palladium vero, » inquit, « Galatam, qui quondam nobis carus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis haeresim praedicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris (7). » Exeunte anno 394 (8) Palladius Joannem in Lyco invisit, atque sex illi socii se Hierosolymis venisse aperte fatentur; nam Joanni: *Pro utilitate*, inquirunt, *animarum nostrarum ad te venimus ab Jerusalem, ut, quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis* (9). Ex quibus, quando Palladius Hierosolymis fuerit, et quando inde redux factus sit, apparet. In eodem vero reditu Hierosolymis Palladius cum duobus sociis Apollonium quoque inviserit necesse est. Nam altero in Palaestinam itinere valetudinis gratia tribus annis post, quam Joannem in Lyco inviserat, suscepto non in Aegyptum rediit, sed in Bithyniam venit, ubi episcopus ordinatus est (10).

23 Constat ergo, scriptorem libri secundi

(1) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 25.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 1. p. 451, 1. 457, 1.

(3) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. I. I. p. 468. 472. 488.

(4) Socr. Hist. Eccl. lib. V cap. 24. Cf. Baronii Annal. a. 394 num. V sqq. ed. Luc. T. VI p. 145, Fleury Hist. Eccl. T. IV p. 1034.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 464, 1.

(6) Hist. Laus. cap. 53 Opp. Meurs. I. I. p. 503.

(7) Ep. 51. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I

[Patrol. T. XXII] p. 527.

(8) Duobus scilicet mensibus ante victoriam, quam Theodosius d. VIII Id. Septembris de Eugenio reportavit, Alexandriae nuntiatam.

(9) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. I. I. p. 473; VV. PP. Rosw. lib. II p. 451, 1.

(10) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. I. I. p. 472. Tillemontius (Mémoires T. XII p. 656, 2) autumat, scriptorem libri secundi Apollonium senem ante annum 383 invisisse; sed locus, quo Tillemontius innititur, a latino libri interprete perpe-

et cum Palladio exeunte anno 394 Hierosolymis in Aegyptum venisse, Apolloniumque una cum eo invisisse, et e numero sex sociorum Palladii fuisse, qui Joannem in Lyco senem adierunt. Sed ut ista argumentatio iusto fundamento nitatur, res gravis explicanda superest. Multa enim capita libri secundi, inter quae totum illud de Apollonio, paene ad verbum in Historia Lausiaca habentur. Unde igitur haec necessitudo?

Quam, si utrumque librum accurate examineris, maximam esse invenies. Nam quae illi de senibus Thebaidis et circumiacentis regionis leguntur, cuius quidem generis sunt, quae de Joanne in Lyco, abbate Ben, civitate Oxyryncho, Theone, Apollonio, Coprete, ex ore Copretis de Paternutio, abbate Syro, Isaia et Paulo, de Pithyrione, Eulogio, Apelle, ex ore Apellis de Joanne quodam, denique de Paphnutio referuntur, ea omnia tam accurate Historia Lausiaca continentur, ut fere nulla nisi latini et graeci idiomatis differentia appareat. Reliqui autem tres senes e regione Thebaidis, quorum liber secundus mentionem facit, duo Ammones scilicet, de quibus capitibus IV et VIII narratur, et Elias, in Lausiaca plane omittuntur. Illa vero quae de Nitria eique confinibus, quorum e numero sunt narratio de Ammonio, Evagrio, Cronio, de Macariis, de Ammone primo Nitriae monacho, de Paulo Simplice, ipsa quoque regionis descriptio, porro quae de senibus Alexandriae, quo pertinet relatio de Isidoro et de Didymo, in libro secundo exstant, ea apud Palladium longe aliter et multo uberius describuntur. Idem de Serapione regionis Arsenoitis valet; de Origene vero et Piammone Palladius nihil tradit. De abbate Or quomodo auctores inter se differant, infra exponetur. Epilogus denique, quo liber secundus finem itineris Aegyptiaci narrat, non minus in Historia Lausiaca reperitur.

En necessitudinem, quae inter librum secundum et Historiam Lausiacam, quam codices Vindobonenses exhibent, intercedit. His enim genuinum Lausiaca textum contineri supra

ram redditus est, quod, si Historiam Lausiacam de eodem sene contuleris, facile intelliges. Ceterae autem difficultates, quae Tillemontio aliud tempus itineris Aegyptiaci indicare visae sunt, facillime explicantur.

(1) Hist. Laus. prolog., Opp. Meurs. l. l. p. 340, VV. PP. Rosw. p. 706.

(2) Hist. Laus. cap. 1, Opp. Meurs. l. l. p. 348 cum nota Meursii.

monuimus. Sed unde talis necessitudo librorum istorum, qui de 24 senibus Thebaidis eadem eodem plane modo narrant, nata est?

Res sane duplici tantum modo explicari potest. Aut enim alter scriptor ipse librum alterius e capitibus illis de senibus Thebaidis compilavit, aut tertius quidam spuria illa intulit. Posterius statui nequit. Nam Historia Lausiaca codicum Vindobonensium ita comparata est, ut de tot capitibus spuriis cogitare prorsus nequeas; sin capita ista e Historia Lausiaca tanquam spuria tolleres, partem libri integram desiderares. Liber vero secundus si capita ista de senibus Thebaidis tanquam spuria tollantur, vix libri nomen retinet.

Difficillimum igitur est ad credendum, illa capita in alterutro libro, aut in utroque, spuria esse. Verum multae rationes admonent, ut Palladium ipsum e libro secundo ea mutuatum esse et Historiae Lausiaca suae intexuisse statuamus.

Primum enim Palladius Historiam Lausiacam multo post, quam liber secundus editus est, vulgavit. Nam Historia Lausiaca prodiit, quum Palladius « tricesimum tertium annum ageret in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vicesimum autem episcopatus, totius autem vitae quinquagesimum tertium (1). » Ac Palladius ad fratres venit « viginti annos natus Theodosio Magno iterum consule, » i. e. anno Christi 388 (2). Quare Lausiaca ante annum 421 non edita est. S. Hieronymus vero, qui librum secundum novit, mortuus est anno 420, et Rufinus, quem libri secundi interpretem esse probabimus, iam anno 410 obiit (3). Unde librum secundum Historia Lausiaca aetate multo priorem esse sequitur.

Quod si constat, facillime intelligitur, Palladium saltem libri secundi caput de Joanne in Lyco compilasse. Totum enim libri caput de Joanne in Lyco etiam in Historia Lausiaca paene 25 ad verbum exstat (4). Sed unum locum, quo liber secundus commemorat, septem simul fratres ad Joannem venisse (5), scriptor huius capituli Lausiaca correxit: se

(3) Tillemont Mémoires T. XII p. 303. 313. Epistolam ad Ctesiphontem S. Hieronymus anno 415 scripsisse videtur. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. T. XXII] Praef. p. LXXXIX.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 1 p. 449 - 457; Hist. Laus. cap. 44. 45. 46. 47. Opp. Meurs. l. l. p. 464-485.

(5) VV. PP. Rosw. l. l. p. 441, 1.

primum, sex postea Joannem adiisse, ac sibi a de sorte sua futura a Joanne varia praedicta esse (1). Quae praedicta de Palladio valent. Unde apertum est, Palladium ipsum illud caput libri secundi mutuatum esse, e suis vero illa, quae visitationem Joannis accuratius ac uberius explicent, addidisse. Nam etiam libri secundi caput de Joanne in Lyco genuinum esse S. Hieronymus testatur (2).

Sin autem Palladius unum caput libri secundi satis longum in Historiam Lausiacam suam transtulit, quid obstat, quin et cetera capita, quae utriusque libro communia sunt, ab eodem Historiae Lausiacae intexta esse dicamus, praecipue, quum Palladius, ut saltem e capite de Joanne haud dubie constat, scriptoris libri secundi in itinere socius fuerit, quocum una Hierosolymis venerat.

Ergo probabile est, Palladium, quum Historiam Lausiacam scriberet, capita illa de senibus Thebaidis e libro secundo in eam transtulisse. Iam vero istam necessitudinem, si tertius quidam capitum compilator statuatur, iuste explicari non posse, supra vidimus. Quare solum restat, ut statuamus, ista capita ab ipso Palladio Lausiacae intexta esse. Id vero rectius explicari nequit, quam eo, ut Palladium non solum Joannem in Lyco et Apollonium, de quibus iam certo constat, sed ceteros quoque omnes Thebaidis senes una cum scriptore libri secundi invisisse, eademque ista una cum eo expertum esse opinemur. Quapropter postea, quae socius bene exposuerat, in librum suum recepit; quae vero longiore habitatione ipse melius quam socius cognoverat, scilicet quae ad senes circa Alexandriam et in Nitria eique confinibus habitantes spectant, suo Marte descripsit. **26** Quod si contendimus, necessitudo ista te amplius offendere nequit.

Itaque necessitudine, quae libro secundo Rosweidianae collectionis intercedit cum Historia Lausiaca Palladii, iuste explicata, conclusio, scriptores horum librorum exeunte anno 394 socios itineris in Thebaide fuisse, non evertitur, sed magnopere confirmatur. Re-

deamus nunc ad gravissimam rem, quaerentes, num hic socius Palladii et libri secundi scriptor Rufinus fuerit, nec ne. Quod quidem fuisse nequit. Nam supra (3) ostendimus, Rufinum post annum 385 in Aegypto non amplius adfuisse. Neque in Rufini libris, neque in illa dissensione, quae Rufino cum S. Hieronymo fuit, de itinere, quod exeunte anno 394 aut omnino post annum 385 in Aegyptum susceperit, quidquam invenitur. Palladius denique, si Rufinus itineris socius fuisset, de eo in Historia Lausiaca aliter sane scripsisset, ac scripsit (4).

Hinc igitur satis perspicuum videtur, Rufinum illum Palladii socium et libri secundi scriptorem non esse. Quod alio firmissimo argumento probatur. Legimus in libro secundo: « Narrabant autem nobis quidam ex patribus, qui ibi [in Celliis] erant, quod in locis istis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent (5). » Ergo scriptor libri Macarios, quibuscum se in Nitria versatum esse Rufinus supra ipse nos docuit, ipse non cognovit. Quo fit, ut Rufinus libri secundi scriptor esse non possit. Neque Evagrius eius libri scriptorem existimare licet, quod quispiam fortasse e verbis S. Hieronymi supra allatis conficere velit. Nam Evagrius itidem se cum Macariis conversatum esse ipse testatur (6).

Apparet, uti probavimus, Rufinum librum secundum non composuisse. Sed eum, nisi S. Hieronymus et codices antiqui omnino erraverint, saltem interpretem libri esse necesse est. **27** Atque librum istum, qui in collectione Rosweidi idiomate latino exstat, primitus graece scriptum fuisse, si textus graeci fragmenta a Cotelerio vulgata (7) aut fragmenta, quae in Historia Lausiaca Meursianae editionis servata sunt (8), contuleris, facile tibi persuadebis. Itaque iam de interprete, num Rufinus sit nec ne, accurate videamus.

Ac primum quidem, quia in libro secundo Macarius Alexandrinus, qui Palladio oculato teste in Celliis vixit (9), in Scete habitasse dicitur (10), nemo inducatur, ut statuatur, Rufinum interpretem non esse, quippe qui, si fuisset,

(1) Hist. Laus. l. l. Opp. Meurs. l. l. p. 468-472.

(2) Ep. 153 ad Ctesiph.

(3) Initio huius §.

(4) Hist. Laus. cap. 118. 119.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

(6) Capita practica ad Anatolium 93. 94. Cal. l. Bibl. PP. T. VII p. 565.

(7) Coteler. Ecel. Graec. Mon. T. III p. 171-184. Opp. Meurs. l. l. p. 639 sqq.

(8) Multa enim libri istius capita graece in Historia Lausiaca legi, supra (p. 23) ostendimus.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 596. Cf. infra Caput III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 21 p. 481, 1.

talium errorem, quia cum Macariis ipse versatus est, correxisset. Nam error illi relationi non inest, quum Macarius Alexandrinus eodem Palladio teste non in Celliis solum, sed interdum in Scete quoque habitavit, ubi cellam habuit (1). Deinde Rufinus, licet in interpretandis libris summa cum libertate versetur, vix unquam tamen artem criticam sic exercuit, ut scriptorem emendarit. Quare, si scriptor errasset, id a Rufino correctum esse vix expectari posset. Denique num omnino Rufinus, qui in summa illa rerum perturbatione, quum Lucius monachos eremi exagitaret, Macarios in Nitria convenit (2), de habitatione singulorum tam accurate edoctus fuerit, admodum potest dubitari. Istinc igitur nihil obstat, quominus Rufinum libri secundi interpretem esse dicamus.

Iam porro, quod Rufinum interpretem esse comprobet praeter S. Hieronymi verba et codicum testimonia, audi. In libro enim secundo, in fine narrationum de Macariis locum legis, qui a nemine nisi a Rufino scriptus esse potest. Locus hic 28 est: « Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requirit, inveniet (3). » En apertam allegationem Continuationis Historiae Ecclesiasticae Eusebii, quam scripserat Rufinus. Neque vero talis parenthesis a Rufino interprete textui adiecta offendat, quum Rufinus in interpretandis libris maxima cum libertate versari solet. Ad Continuationem autem istam provocat, in qua scripserat de Macario haecque verba addiderat: « Verum si singulorum mirabilium gesta [a Macario scilicet] prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum haec narrationem proprii habere operis mereantur (4). » Ad ea igitur verba, quin ille locus libri secundi respiciat, dubitari nequit. Neque, quum scripserit: « ut diximus, » dubitationi locus relinquitur, Rufinum ut Continuationis, ita et illius loci libri secundi esse scriptorem, ipsius autem libri secundi si non scriptorem, tamen interpretem.

(1) Hist. Laus. l. l. p. 408.

(2) Rufini Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. l. p. 242, ed. Vallarsi p. 27, Migne l. l. p. 511.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2.

(4) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4, l. l.

(5) VV. PP. Rosw. p. 548.

(6) Eccl. graec. Mon. l. l.; Opp. Meurs. l. l. p. 639 sqq.

Quod de libri istius interprete disputavimus, praefatio quoque libri (5) saltem aliquatenus comprobare videtur. Quae graece bis habetur, et in « Paradiso, » cuius fragmenta Cotelierius edidit (6), et in priore prooemio Meursianae editionis Historiae Lausiacaе (7). Atque edita Paradisi fragmenta, inter quae etiam praefatio, satis accurate cum libro secundo conveniunt. Contra a prooemio isto Meursianae editionis praefatio Paradisi et libri secundi hisce gravibus capitibus differt. Ubi enim scriptor prooemii se rogatu Lausi praepositi scripsisse ait, ibi praefatio illa scriptorem « in gratiam fratrum in monte Oliveti commanentium » scribere perhibet. Rursus prooemii scriptor addit, se et de mulieribus dicturum, quod autem praefatio omisit; neque libro secundo de mulieribus quidquam continetur. Ceterum praefationem inter et prooemium istud intimam necessitudinem 29 esse, in aperto est. Quid igitur? Num prooemium istud, an illa praefatio vel Paradisi vel libri secundi prius existit?

Quae res, nisi forte codicibus aliquando decernatur, ad liquidum vix perducetur. Si vero coniecturis uti licet, prooemium aetate prius esse dixeris. Vix enim quisquam loco verborum: *librum in gratiam monachorum in monte Oliveti commanentium scriptum esse*, dedicationem ad Lausum ponet, aut librum de mulieribus quoque narraturum esse falso addet, nisi ut sic nova praefatio prodeat, qua alii cuiquam libro praefetur. Iam vero Historia Lausiaca genuinum prooemium, quo liber Lauso dedicatur, habet. Quare nemo, ut alterum cum altera ad Lausum dedicatione fabricaret et adderet, compelli potuit. Neque alius liber, cui libri secundi praefatio sic depravata praefigi potuerit, cognoscitur. Unde praefationem istam illo prooemio aetate priorem esse parum verisimile est.

Quapropter haec coniecerim. Cum multa significant, Lauso dedicatum et Heraclidis librum fuisse (8), quid, si prooemium istud, quod ad Historiam Lausiacam non pertinere supra ostendimus, reapse libri Heraclidis

(7) Opp. Meurs. l. l. p. 333 sqq.

(8) Heraclidem librum de vitis patrum Lauso dedicatum scripsisse cum codicibus Vaticanis, quos supra recensuimus, tum eo probatur, quod in fine et libri a Rosweido sub Heraclidis nomine editi et Historiae Lausiacaе a Meursio editae *epilogus ad Lausum* exstat, qui codicibus Vindobonensibus testibus ad Historiam Lausiacam non pertinet. Cf.

prooemium, Heraclidis vero illum habendum esse librum dicamus, quo liber secundus et Historia Lausiaca inniuntur?

30 Quod si statuis, difficultates omnes facile explicantur. Heraclides enim, Rufinus et Palladius amici et Origenistarum duces fuerunt (1). Rufinus in monte Oliveti cellam habens, ut Melania coetui virginum, ita ipse congregationi monachorum praefuit (2). A quibus ut librum de senibus componeret rogatus, ex Heraclidis amici libro quae sibi usui erant congegit et ore latino edidit. Opusculum, quod sic nascebatur, monachis Oliveti inscripsit, atque, quia monachi muliebria non curant, quae Heraclides de mulieribus habebat, omisit. E senibus praecipue Origenistas attulit, quapropter in S. Hieronymi accusationem incurrit, qui Rufinum, quum quasi novus liber ita prodiret, auctorem dicere iure aliquo potuit. Nec non istiusmodi compositionis vestigia liber secundus aliquantum prae se ferre videtur.

Isto igitur modo difficultates facile solvuntur. Sed si illa posueris, Rufini librum ut ore latino ita et graeco exstitisse statuas. Quod cum fragmenta Cotelerii postulant, tum libri secundi narratio de Or abbate comprobare videtur. Sic enim Palladius de eo scripsit: « Magno huic sancto suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas, praecipue autem ancilla Dei Melania, quae hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum (3). » Ergo Or abbas mortuus fuit, antequam Palladius senes Thebaidis adiit. Liber vero secundus longa utitur narratione, quae incipit: « Visimus et alium apud Thebaidem

Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineatam, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiaca praepositam. De libro graeco ab Historia Lausiaca diverso, qui Cotelerio et Caveo testibus in codicibus mss. sub nomine Heraclidis exstat, non satis compertum habemus. Trithemius in libro de Scriptt., Eccl.: « Heraclides, » inquit, « inter alia scripsit ad aedificationem legentium opus insigne de vita et conversatione sanctorum patrum in eremo vel in coenobiis degentium sub regula, cui titulus est Paradisus. » Sed cui liber dedicatus sit, Trithemius non addit. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 566. Cave Scriptt. Eccles. Hist. litt. s. v. Heraclides. Trith. de Scriptt. Eccl. cap. XCIII.

(4) Palladii Dial. de vit. S. Joannis Chrysost. cap. XX, S. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon (Paris. 1734 sqq.) T. XIII p. 76 sqq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 520. Tillemont Mémoires T. XI. Cave Scriptt. Eccles. Hist. litt. s. v. Heraclides.

venerabilem virum Hor nomine (4). » Itaque scriptor huius capituli libri secundi abbatem vidit, quem Palladius non amplius vidit. Quanquam eum una cum scriptore isto senes Thebaidis invisisse supra ostendimus. Fateor huius quidem difficultatis explicandae varia sane genera excogitari posse. Sed quia Melania Or abbatem adiit, de quo eximia Palladio narravit, verisimillima explicatio haec esse videtur, Rufinum una cum Melania ad abbatem Or esse profectum, atque in componendo libro secundo illa de hoc sene suo Marte addidisse. Iam vero eadem de abbate narratio, quae latine in libro secundo exstat, graece quoque servata est inter quaedam fragmenta a Cotelerio edita et in Meursiana editione Lausiaca (5). Unde, cum et alia graeca libri secundi fragmenta inveniantur, eum librum existimabis et latine et graece exstitisse, ut usui graecorum ac latinorum monachorum inservire posset. Nomen Paradisi graeco exemplari inditum inde explicatur, quod Heraclidis liber, cuius pars erat, Paradisus inscriptus fuit

Atque haec existimatio nostra, Rosweidiana VV. PP. collectionis librum secundum etiam graece exstitisse, codicum fide egregie probatur. Nuper enim Montefalconii bibliothecam Coislinianam (Paris. 1715 fol.) evolvens, p. 138 indicem offendi libri graeci, qui codice LXXXIII saeculi circiter x continetur, inscripti: *Ἱερωρύμου ἢ κατ' Ἀγρυπτον τῶν μοναχῶν ιστορία*, cuius capita cum libro secundo omnino ita concinunt, ut omnis dubitatio tollatur. Id quod ei, qui rem accuratius examinaverit, plane apparebit (6). S. Hieronymo hunc librum falso attribui, non est quod pluribus dicam.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 118 Opp. Meurs. l. l. p. 596. Rufin. Apol. [Invectiva] in S. Hieron. lib. II cap. 8, Opp. ed. Vallarsi p. 365, Migne Patrol. T. XXI p. 591, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV p. 420.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 11, l. l. p. 369.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 2 p. 457, 2.

(5) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 159; Hist. Laus. ed. Meurs. l. l. p. 371.

(6) Montefalconius illum librum ita describit: « Cod. LXXXIII, olim CCCXLVIII, membranaceus x circiter saeculi, foliorum 357. Continet ea quae sequuntur... fol. 266 *Ἱερωρύμου ἢ κατ' Ἀγρυπτον τῶν μοναχῶν ιστορία*, i. e. *Historia monachorum Aegyptiorum. Liber Hieronymo perperam adscriptus. Similis fere argumenti librum Palladio adscriptum iamdiu notum fecit Joannes Meursius, in praefatione videlicet ad Lausiacam Historiam, quod opus graecum primus edidit ille Lugduni Batavorum a. 1616. Est, inquit, in bibliotheca mea eiusdem au-*

Itaque hoc obtinuisse mihi videor, illa coniectura difficultates optime solvi; quas vix alia ratione tam facile solvi crediderim. Sin autem vera sunt, quae coniecimus, Rufinum interpretem libri secundi esse, atque quodammodo auctorem dici posse, denuo intelligitur (1).

Sed conjecturas mittamus, atque ex iis, quae de libro secundo disputavimus, quae certa sunt, in unum componamus. Ea quidem huc redeunt. Graecus scriptor rerum, quae in libro secundo leguntur, certo non cognoscitur. Nec solum liber secundus, sed etiam graecus liber, e quo ille hauriebatur, Palladii Historiam Lausiacam aetate multum antecedunt. Deinde e libro secundo, aut, quod verisimilius est, ex eodem, quo is utebatur, fonte Palladius ea, quae ad senes Thebaicis pertinent, aliaque nonnulla in Lausiacam suam transtulit. Latinus denique 32 libri secundi interpretis Rufinus est, qui librum in eam formam redegit, quae nunc habetur. Ac-

A cedit coniectura, Heraclidis fortasse librum fuisse, e quo libri secundi scriptor et Palladius hauserunt. Quantopere vero optandum sit, ut singulae vitae patrum eremi hucusque non editae, quarum multos codices graecos in bibliothecis vidimus, nec non Heraclidis paradisus, Historia Lausiaca Palladii graecumque libri secundi nostri exemplar edantur vel ad melioris fidei codices excudantur, unde nova lux huius quaestionis oriri possit, facile patet (2).

Expedita iam de libro secundo quaestione de Rufino id solum restat monendum, alium insuper fontem historiarum de Macariis ab eo relictum esse in *Continuatione* illa operis Eusebii, quam modo laudavimus.

§ 7. Et haec quidem de Rufino. Nunc ad Evagrium transeamus, qui varia de senibus scripta reliquit, in quibus de Macario tertantum loquitur. Fuit is natu maior Palladio; hic enim apud Socratem illius discipulus appellatur, ita tamen, ut paulo post mortem

etoris διήγησις περί τῶν κατ' Αἴγυπτον διαλαμψάντων ἀγίων πατέρων. Id quoque opus, si placere hanc Historiae Lausiacae editionem intellexero, communicabo [Cf. annotationem nostram supra p. 14 not. 5]. An idem qui hic noster liber fuerit, incertum est. Vide notas Frontonis Ducaei in Lausiacam Palladii Tom. II Biblioth. Patrum graecolatinae. Auctoris praefatio praemittitur, cuius initium hoc: *Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ θέλων πάντας ἀθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπιγνώσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ καὶ ἡμᾶς καθοδηγήσας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ δείξας ἡμῖν μεγάλα καὶ θαυμαστά καὶ γραφῆς ἄξια* etc., i. e. *Benedictus Deus, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad veritatis agnitionem venire. Qui et duxit nos in Aegyptum, ibique nobis ostendit magna et mirabilia, memoria scriptoque digna. Hunc librum conscripsit, inquit, παρακληθεὶς συνεχῶς ἀπὸ τῆς εὐλαβοῦς ἀδελφότητος τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῶν ἐλαίων πολιτευομένης, i. e. frequenter rogatus a religiosa fraternitate quae in sancto monte Olivarum conversatur. Describit autem vitas sanctorum Patrum Joannis Lycopolitani, abbatis Or, Ammonis, abbatis Ben, monachorum civitatis Oxyrynchi, Theonis, Eliae, Apollo, Amun, Copretis, Paternutii, abbatis Surus, abbatis Elle, Apelle Joannis, Paphnutii, Pityrionis, Eulogii presbyteri, Isidori, Seraptonis, Appollonii martyris, Dioscori, monachorum Nitriae, alterius Ammonii, alterius Didymi oculatissimi, Chronidis et eorum qui cum eo erant, Macarii Aegyptii, Amun, Macarii cognomento πολιτικοῦ, Pauli simplicis, Ammonae, et Joannis. Deinde enumeratione facta periculorum, quibus hac in peregrinatione perfunctus est, claudit fol. 322, verso.*

(1) Tillemont. Mémoires T. XII et iterum T. XV statuit, Rufinum librum secundum non nomine suo scripsisse, sed alterius, Petronii scilicet Bononiensis episcopi, cuius itinere describendo calamus suum commodavit. Nititur Tillemontii argumentatio loco Gennadii, qui cap. XLI: « Petronius, » inquit, « scripsisse putatur vitas patrum monachorum Aegypti. » Sed doctum virum errasse dissertatio de vita Petronii, quae AA. SS. Boll. Oct. T. II p. 422 sqq. exstat, pag. 428. 429, dilucide ostendit.

(2) In codice ms. 11831 Bibliothecae Burgundicae Bruxellensis Sec. XVII, 4°, invenimus *Διηγήματι περί τοῦ βίου τῶν ἀγίων πατέρων*, in quorum fine haec verba leguntur: « *Ex ms. Bibliothecae Augustanae ταύτας τὰς διηγήσεις descripsit fide qua debuit Danielis Davidis ex fratre nepos Hoeschelii Anno S. N. 1664 mense Januario.* » Is, qui codicem descripsit, in schedulae fronti adglutinatae pag. 1 notavit haec verba: *Τοῦ μακαρίου καὶ ἀγιωτάτου Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως πρὸς Λαῦσον πραιπόσιτον διηγήματα περί τοῦ βίου τῶν ἀγίων πατέρων. Ex codice membranaceo Bibliothecae Augustanae. Quod in margine saepiuscule huius apographi compendiose legitur exaratum σημ., nihil aliud est quam σημειῶσαι i. e. nota, observa, » etc., pag. 2 indicem capitum latine apposuit. Capita autem graeca illius libri ita se excipiunt: I. *Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῷ, ἔστι δὲ πόλις Θεβαΐδος. Ἐθεασάμην οὖν ἐν τοῖς ὄροις Λυκῷ τῆς Θεβαΐδος τὸν μέγαν καὶ μακάριον Ἰωάννην ἄνδρα ἔγιον ἀληθῶς κ. τ. λ. (in cod. p. 1 sqq.).* II. *Περὶ Ἡρωῶτος τοῦ ἀκριβοῦς καὶ ἐναρέτου τὸν βίον καὶ κεροδόξου... γειντιῶν μοι Ἀλεξανδρείως κ. τ. λ. (p. 30 sqq.).* finitur μετ' ὀλίγας ἡμέρας. III. *Περὶ τῶν Ταβερνησιωτῶν καὶ**

Valentis Augusti, qui anno 378 obiit, uterque A floruerit (1). Evagrius in solitudinibus Aegypti ipse solitariam vitam duxit, et Palladio teste quinquaginta quatuor annos natus in solitudine animam efflavit (2). Unus ex septem sociis fuit, inter quos Palladius et libri secundi scriptor e Nitria ad Joannem in Lyco profecti sunt (3). Scriptor quidem iste Evagrium in Celliis vidit (4); Evagrius ipse in libris ad Anatolium amicis scriptis se in Scete residere profitetur (5). Quum Evagrius tribus solis locis (6) de Macariis loquatur, neque, de quonam Macario narret, ubique addiderit, licet aetate ceteris antecedit, et una cum Macariis in illis regionibus 33 eodem tempore vixerit, post Palladium et Rufinum testem audiri eum consentaneum videtur.

§ 8 Venimus ad S. Hieronymum. Qui non nisi oblata occasione obiterque de Macariis loquitur, sed unam nobis difficultatem de Macario quodam obicit (7), quam suo loco expediemus. Multum temporis in Aegypto illum

transegisse vix crediderim. Id enim ex Rufini Apologia [Invectiva] colligi potest, qua legitur: « Ceterum iste (S. Hieronymus), qui in tota vita sua non totostriginta dies Alexandriae, ubi erat Didymus, commoratus est, per totos paene libellos suos longe lateque se iactat Didymi videntis esse discipulum, et καθηγητήν, id est praeceptorem, in Scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia uno mense quaesita est (8). » Quanquam autem S. Hieronymus Alexandriae aliquantisper tantum Didymum auditurus consedit, tamen, antequam in Palaestinam rediret, Aegypti monasteria peragravit. Ipse enim scribit: « Contendi Aegyptum, lustravi monasteria Nitriae et inter Sanctorum choros aspides latere perspexi (9), » Origenistas intelligens, quibus favebat Rufinus. Singula igitur, quae per S. Hieronymi opera sparsa de Macariis leguntur, post Evagrii loca diiudicabimus.

§ 9. Ultimus se nobis offert Cassianus. Is exeunte saeculo quarto, quum iuvenis esset,

τὰ περὶ τὸν ἄγιον Παχώμιον. Ταβέννησις ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι κ. τ. λ. (p. 33 sqq.), finis : ἀκοιωνήτους ποιήσας. IV. Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίας παρθένου. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν κ. τ. λ. (p. 40 sqq.), finis : καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μυστατομένη. V. Περὶ Πιτηροῦμ [finis huius nominis in codice lectu difficilis est]. Περὶ ταύτης τῆς ὁσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ [nomen lectu difficile est] παρέστι ἀγγελος κ. τ. λ. (p. 42 sqq.), finitur : περὶ τῆς γενναίας ταύτης μακαρίας. VI. Περὶ Διδύμου τοῦ ἀπὸ ὀμμάτων καὶ ἐρμητικῶς τῶν θείων Γραφῶν, κ. τ. λ. (p. 45 sqq.), finitur : καὶ τὴν ἑβδομάδα, καὶ εὐρηται οὕτως. VII. Περὶ Παφνουτίου. Μιὰ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 47 sqq.), finitur : τοὺς ἀλλοφύλους εἰς τὸ ὄρος τοῦ δουκᾶ. VIII. Περὶ τοῦ ἄλλου Παφνουτίου. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ τὸν τόπον Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 56 sqq.), finis est : καὶ ἀγγέλων ἀναλαμβάνομένων ὑμνοῦντων τὸν Θεόν. IX. Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις καὶ μεγάλου πατρὸς Ἀπολλῶ. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἁγίον κ. τ. λ. (p. 63 sqq.), finitur : Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὁμῶν. X. Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κόρη, ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ μεγάλου πατρὸς Πατερμουθίου. Ἦν δὲ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ κ. τ. λ. (p. 85 sqq.), finis : τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν. XI. Περὶ τῆς ἀειμνήστου καὶ μακαρίας Μελάνης. Ἡ τρις μακαρία Μελάνη Σπάνη ἦν κ. τ. λ. (p. 98 sqq.), finitur : ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐχουσα συνοδίαν παρθένων. XII. Ἐπι περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας Μελάνης λόγος ἕτερος τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἁγίας ἐν γυναιξὶ Μελάνης κ. τ. λ. (p. 100 sq.), finitur : ἀπρακτα μετανοούντων ὀφὲ τοῦ καιροῦ. XIII. Περὶ Μελάνης τῆς νεωτέρας. Ἐπεὶ δὲ προῦπεσχόμην ἀνωτέρω διη-

γησασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης κ. τ. λ. (p. 105 sqq.), finis : καὶ παρθένων καὶ δουλίδων. XIV. Περὶ Πινναρίου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ὁμοίως καὶ Πινναρὸς ὁ τότε ἀνήρ αὐτῆς, οὖν δὲ τῆς ἀρετῆς σύνεργος κ. τ. λ. (p. 109), finis : ἔργους τῆς ἀρίστης πολιτείας. XV. Περὶ τῆς ὑποδεξαμένης παρθένου τὸν μακάριον Ἀθανάσιον. Παρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣν κατελήφα κ. τ. λ. (p. 109 sqq.), finis : εἰς τὴν ἐμὴν δόξαν καὶ ἀσφάλειαν. XIV. Διήγησις Ἰππολύτου τοῦ γρωρίμου τῶν ἀποστόλων. Ἐν ἄλλῳ βιβλίῳ [cod. βιβλιοθηκῆς] ἐπιγεγραμμένῳ Ἰππολύτου κ. τ. λ. (p. 112 sqq.), finis : μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἡξιώθη. Itaque hoc opus non tam libro collectionis Rosweidiana secundo cognatum, quam e singulis capitibus Historiae Lausiaca compositum esse intelligitur.

(1) Hist. Eccles. lib. IV cap. 23 ed. Valesius Mog. 1677 p. 238.

(2) Hist. Laus. cap. 88 Opp. Meurs. l. I. p. 549.

(3) De hac re supra p. 21 disputavimus.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 1.

(5) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 353.

(6) Ibid. p. 561. 565.

(7) In vita S. Pauli eremita, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV. P. II p. 69.

(8) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum lib. II cap. 12, Opp. ed. Vallarsi p. 367, Migne Patrol. T. XXI p. 594; S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 422.

(9) Apol. adv. Rufinum lib. III, S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 459 sq. De itinere S. Hieronymi in Aegypto cf. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I [Patrol. XXII] p. 60 sqq.

ex coenobio Bethlehemitico in Aegyptum venisse videtur (1), et in sola Thebaidis eremo septennium explevit (2); unde colligere licet haud exiguum temporis spatium reliquae peregrinationi—nam multum peregrinatus est—ipsum impendisse. Neutrum Macariorum superstitem invenit, sed, quae in Collationibus Patrum de iis refert, ex 34 ore Serapionis senis, et Nesterotis, antiquissimi anachoretæ, accepit (3). Nihilominus libri Cassiani ad cognoscendam indolem et disciplinam solitariorum illius temporis magni pretii sunt et ob integritatem scriptoris et ob prudens, quo eum excellere arbitrator, iudicium.

§ 10. Commemoratis auctorum, qui cum Macariis vixerunt, aut ab eorum aequalibus de iis edocti sunt, scriptis restat, ut de ceteris fontibus, quorum auctores et aetatem nescimus, quaeramus. In his numerandi sunt Rosweidiana collectionis tertius (4), quintus (5), sextus (6) et septimus (7) liber VV.PP., atque liber sententiarum patrum Aegyptiorum (8). Qui quidem libri quibusnam graecis scriptoribus—nam primitus graece compositi fuerunt—originem debeant, ignoramus, ac sola latinorum interpretum nomina cognita sunt, ex quibus istos quoque antiquissimis illis temporibus scriptos esse apparet. Tantum vero abest, ut iis propria contineatur temporum senumque descriptio, qualem libri Palladii, Rufini, aliorum praebent, ut nihil nisi collectio relationum et sententiarum videantur congestarum ex variis de senum vita et disciplina scriptis sive deperditis aut in pulvere adhuc delitescens, sive iam excusis. Nihil, qui eos concinnavit, ipse vidit, nihil ipse percepit, nihil ipse expertus est. Incipiens ab aliqua historiuncula alteram et tertiam addit, quae singulae singulos senes spectant, ac saepenumero ipsis verbis auctoris cuiusdam, quem novimus, ita ut compilationem undique manifestam deprehendas. Magni autem, dummodo quae confuderunt acriter dispiciamus, aestimandi sunt libri illi, quum multa nobis

A referant, quae apud auctores Macariis aequales non leguntur, et fortasse ex scriptis sunt desumpta, quae aetatem Macariorum attingunt. 35 Liber quartus Rosweidiana collectionis supra haud nominabatur, quod non nisi excerptis Sulpitii Severi et Cassiani locis constat, qui melius in plenis eorum libris leguntur, et ad superiorum scriptorum classem pertinent. Neque Sulpitius Severus de Macariis expresse usquam loquitur. Libro nono et decimo VV. PP. Rosweidiana collectionis nihil de Macariis continetur. Iam vero quod ad librum tertium et septimum attinet, animadvertendum est, omnes locos, qui in septimo leguntur de Macario, si eadem narratio in tertio quoque reperitur, cum huius libri relatione prope ad verbum consentire. Unde efficitur, alterutrum interpretum in libro conscribendo non solum eundem graecum textum, sed etiam alterius versionem ad manus habuisse. Verum inter librum tertium et quintum ea tantum similitudo intercedit, ut in narrationibus de Macariis, quae in utroque leguntur, concinnatores eodem graeco textu usos esse statui oporteat. Quod idem de nexu inter sextum et tertium librum valet, hoc solo discrimine, quod una de Macariis narratiuncula in utroque iisdem verbis reddita est. Sententiae denique patrum Aegyptiorum a Rosweido in fine collectionis editae paucissima dumtaxat in nostram rem suppeditabunt.

§ 11. Sed ad fontes a Rosweido editos alii accedunt. Inter quos primo loco nominanda videntur illa *Apophthegmata patrum*, quae apud Cotelerium Eccl. Graec. Mon. T. I p. 338 sqq. habentur, alphabetico ordine digesta. Quod opusculum, cuius primam mentionem saec. XII factam esse invenio (9), ita compositum est, ut singulorum patrum nominibus narrationes, quae de iis circumferebantur, subiunctae sint. Codices ego Viennae duos inspexi, unum membranaceum et per vetustum (10), 36 alterum chartaceum (11). Qui quidem codices ab exemplari Cotelerii non-

(1) Cf. Cassiani Opp., Alardi Gazaei ep. ad lectorem initio. Oudin. Commentar. de Scriptt. ecclesiast. T. I p. 1133 sqq.

(2) Coll. XVII cap. 54, Opp. Cassiani ed. Gazaecus p. 513, Migne p. 1087.

(3) Cf. infra Caput V.

(4) VV. PP. Rosw. p. 492 sqq.

(5) Ibid. p. 562 sqq.

(6) Ibid. p. 644 sqq.

(7) Ibid. p. 665 sqq.

(8) Ibid. d. 1002 sqq.

(9) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 166 cum nota Cotelerii p. 747. Cf. infra Caput VII.

(10) Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 44, olim 41 fol. Apophthegmata illa exstant a fol. 1 usque ad fol. 141, 2. Codicem maximopere dignum, qui cum exemplari Cotelerii conferatur, descripsit Lambecius Commentar. T. VIII p. 838.

(11) Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42 in fol. maiore. In principio et fine mutilus est. Apophthegmata illa habentur fol. 1—80. Codicem Lambecius descripsit l. I. p. 840 sqq.

nullis locis diffère, atque etiam locupletiores esse videbantur, ita ut maximopere digni sint, qui cum edito textu Cotelieri conferantur. Observandum autem est, compilatorem illius opusculi Apophthegmata inscripti in praefationis fine de appendice quadam a se adiecta loqui, qua « senum effata, quorum nomina non nominantur, » collegerit (1). Eam igitur appendicem, quam nusquam editam videmus, chartaceo illo altero codice a fol. 80, 1 usque ad fol. 163, 1 contineri existimo, quippe quo continuo post Apophthegmata collectio narrationum de patribus sine inscriptione sequatur; sed initium deesse videtur. Hae autem narrationes solummodo usque ad fol. 145, 2 de senibus anonymis agunt, unde aliae nonnullae de senibus, quorum nomina addita sunt, sequuntur, atque inter eas tres de Macariis, quas e codice descriptas iusto loco adjuagemus. Neque illud hic omittamus, in altero quoque, membranaceo illo et pervetusto, codice post Apophthegmata a fol. 141, 2 usque ad fol. 158 quasdam narrationes continuo sequi inscriptas: Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἀββᾶ Δανιήλ. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ... (2). Itaque alteram habemus Apophthegmatum appendicem, quae tamen, quum nomina senum, de quibus agitur, adscripta sint, eadem illa, cujus Apophthegmatum praefatio memorat, esse nequit. De Macariis huic alteri membranacei codicis appendici nihil inest.

Iam praeter illa Apophthegmata et quae cum iis cohaerent, alia quoque nonnulla Apo-

phthegmata, quae Possinus prior, 37 deinde Pritius edidit (3), adhibebimus, nec non ea, quae passim in vitis Sanctorum, quas Bollandistae ediderunt, habemus (4). Porro quae de exilio senum temporibus illius persecutionis a Lucio excitatae e Rufino, Socrate et Sozomeno repetuntur, non omitemus, ac locum denique e vita S. Posthumii examinabimus, quo lis de Macario S. Antonii discipulo, num unus ex nostris Macariis fuerit, nec ne, discernetur (5). Neque vero nostrum esse illud visum est; eorum quoque Historiae Ecclesiasticae scriptorum, qui fontibus illis primariis innituntur, ex iisque res et verba hauserunt, e quorum numero Socrates, Sozomenus, deinde Suidas, Nicephorus Callistus sunt; locos relationesque in medium proferre, quippe quibus parum proficere possimus. Attamen eos breviter recensere a re alienum non esse putavi.

Stratam igitur viam alacriter iam nunc insistamus, singulis de Macariis in unum componentes et claram idoneamque eorum effigiem, quantum possumus, depingentes. Ac primum quidem Palladium testem audiamus.

CAPUT II.

PALLADIUS DE SANCTO MACARIO AEGYPTIO.

§ 12. Palladii Historia Lausiaca, quae codicibus Vindobonensibus continetur, de duobus Macariis incipit hoc modo: « Sanctorum et immortalium patrum, Macarii Aegyptii et Macarii Alexandrini, egregiorum et invictorum athletarum, honestae vitae certamina, quae sunt multa et magna, vereor dicere et descri-

(1) Cotelier. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 359: Ἐπειδὴ δὲ εἰσι καὶ ἕτεροι λόγοι γερόντων ἀγίων καὶ πράξεις μὴ ἐμφαίνοντες τὰ ὀνόματα τῶν τε εἰρηκότων αὐτοῦ καὶ πραξάντων, τοῦτους μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατὰ στοιχεῖον ἐν κεφαλαίοις ἐξεθέμεθα.

(2) Brevem hoc loco notitiam rerum, quae in altera hac, membranacei codicis, appendice continentur, cum lectore communicare lubet. Ubi fol. 141, 2 — fol. 158 narrationes septem leguntur ita inscriptae: I. Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ. Ἦν τις γέρων ἐν τῇ Σκήτῃ ὀνόματι Δανιήλ καὶ εἶχε μαθητὴν. συνήκησαν δὲ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ κ. τ. λ. II. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπὸ ὀμμάτων. III. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ σώφρονος κόρης. IV. Περὶ τῆς πατριεῖας μετονομασθεῖσης ἐννοῦχος. V. Περὶ ἀργυροπράτου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἦν τις ἀργυροπράτης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ νεώτερος ὀνόματι Ἀνδρονίκος κ. τ. λ. VI. Περὶ τῆς προσποιουμένης μεθύειν. VII. Περὶ τοῦ λατόμου. His igitur capitibus codex terminatur. Recentior manus in fine adscripsit: τέλος τῶν ἀποφθηγμάτων καὶ πράξεων τῶν ἀγίων πατέρων, quae re-

spicere videntur ad vocabula ab eadem manu in folio chartaceo fronti codicis adglutinato scripta: βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων συναβροσθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ἀγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. Apophthegmata autem, quae codicis fol. 1, 1—141, 2 leguntur, hoc titulo antiqua manu scripto: βιβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων insignita sunt.

(3) Thesaurus Asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a graecis olim patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta, collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu. Parisiis 1684, 4. Apophthegmata exstant p. 243 sqq. Sancti Patris Macarii Aegyptii opuscula nonnulla et apophthegmata ed. Jo. Georgius Pritius Lipsiae 1699. Apophthegmata exstant p. 231 sqq. Eaque typis repetivimus infra in harum quaestionum Appendixe altera sub II.

4) Cf. infra Caput VII.

5) Cf. infra Caput VIII.

bere, ne iis, qui talia minus curant, mendax esse videar propter immensam magnitudinem exercitationum vires naturae excedentium. Sed et eorum gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina experti sunt dignis distributa, virtutes enarrabo sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis suis certaminibus asceseos digna possidebant.» Qua singulari atque insolita introductione usus Palladius Macarios sane prae ceteris senibus, quorum res gestas narravit, magnopere praedicat. Ac pergit ita narrare : « Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit integros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus παιδαγωγικῶν vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis, spiritumque prophetiae accepit, et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scete. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant, ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicem : Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse gloriosumque fore et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cujus et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasi, ut in corpore eius non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere 39 posset. Ita in eo, qui non obedierat, prophetia sancti viri impleta est. De cibo autem et potu supervacaneum est narrare, quoniam ne apud socordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluvies possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessariarum, tum propter zelum Dei inter eos, qui

ibi habitant, unoquoque semper proximum variis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam hujus viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur assidue in ecstasi esse, et majori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta.

« Libidinōsus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cuiusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui : Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras eiiciat. Magus, quae poterat expertus, quoniam castum ejus animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo ejus ubi foras venit, in forma equae eam conspicatus ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postremum Deus, sanctum suum glorificaturus, cogitationem marito iniecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquanti fratres : Quid, inquit, huc equam adduxisti? Ille respondet : Ut iusti oratione misericordiam consequatur. At hi : Quid tandem mali habet? Respondet : Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid iam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina pateretur, et Deum orabat pro ea. Illi vero quum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes : Equam aliquis huc adduxit. Quibus is : Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum 40 apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nudam, quam adduxerant, a summo vertice aspersit, quumque super caput eius precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi iussit. Tum eam commonuit, dicens : Nunquam non compareas in ecclesia Dei et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia iam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanata dimisit.

« Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterraneum fodisse cuniculum in dimidii spatium stadii et speluncam adiecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti,

occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam, et rediens totidem.

« De eo quoque fama exiit, quod mortuum suscitavit, ut convinceret haeticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine.

« Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vim daemon exercuit, ut trium modiorum panes comederet et amphorae Ciliciensis aquam biberet. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur; qui quidem non essentia, sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem et lotium bibebat. Flente matre et lamentante sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri ejus: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, cum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum ieiunio septem dierum, daemonem ingluvie ab eo expulit et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet, si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit.

« Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cuius immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat (1).»

§ 13. Hisce ea, quae Historia Lausiaca codicum Vindobonensium de Macario Aegypto habet, continentur. E quibus singula si contuleris, cognosces, textum Meursii in hoc quidem capite rebus vix differre, sed depravationibus scatere. Ad ea autem, quae commemoravimus, adnotanda nobis haec esse videntur.

Primum quidem e verbis, quibus duos di-

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub I.

(2) Cf. supra p. 4.

(3) Vita S. Antonii, S. Athanas. Opp. T. I P. II p. 689 sqq., Rosw. VV. PP. 59 sqq.; Hist. Laus.

A scipulos una cum Macario in Scete habitasse legimus, unum in cella Macarii, alterum in propria cella, nemo concludet, alios solitarios una cum Macario inibi non vixisse. Senes enim abstinentia et virtutibus insignes procul aliquantum a monasteriis, quibus praeerant, sibi cellam instituere solitos esse supra docuimus (2). Ita S. Antonius legitur duos pariter ad mortem usque secum discipulos habuisse, ceteris monachis, qui sub ejus disciplina vivebant, in vicinitate degentibus (3). Solitarios vero praeter duos illos cum Macario in Scete habitasse, iam inde patet, quod Macarius presbyter Scetis fuit.

B Narratio, quae sequitur, de femina in equam mutata etiam in libro secundo (4), sed nusquam alibi invenitur. Nec libri secundi narratio tam large exculta est, atque illa Palladii, neque mulier est, sed virgo, filia patris familiarum vicini oppidi, quae, ut verbis ipsis utamur, « per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse, et non puella. Hanc adduxerunt ad eum [Macarium] Aegyptium. Tunc ille percontatus, quid vellent? Aiunt parentes eius: Equa haec, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc quod vides mutaverunt eam. Rogamus ergo, ut orem Dominum, ut commutet eam in hoc quod fuit. At ille ait: Ego hanc, quam ostenditis mihi, puellam video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiae enim daemonum sunt istae, non veritas rerum. Et cum introduxisset eam cum parentibus suis intra cellulam, flexis genibus orare Dominum coepit, simulque et parentes rogat secum Domino supplicare; et post haec perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus ut etiam sibi videbatur effecit.» Verisimile est, utramque et Historiae Lausiaca et libri secundi narrationem ex eodem fonte manasse. Quod facilius creditur, quum ex iis, quae supra disseruimus (5), constet, Palladium, qui Lausiacam scripsit, aut librum secundum aut, quod nobis probabilius visum est, textum graecum, e quo liber ille fluxit, adhibuisse

ed. Meurs. cap. 26 Opp. Meurs. I. I. p. 419.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 480, 1; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 194, Migue Patrolog. T. XXI p. 451.

(5) Cap. I §. 6.

Kundemque, qui anno post mortem Macarii Nitriae montem intravit, ubi decem fere annos solitudini Scetis vicinus degit (1), accuratorem famae relatores duxeris, praesertim quum Rufinum infidum interpretem esse constet.

Quod ad fabulam ipsam attinet, magicas artes apud Aegyptios ab antiquissimis inde temporibus in usu fuisse, non est, quod dicam. Legimus etiam, Commodum imperatorem Philippum Aegypti administratorem « cunctis curiositatem magicam sectantibus finem imposuisse (2). » Quarto saeculo imperatores adversus magos leges sanxerunt (3), quarum una eorum quoque scientiam proscribit, qui magicis accincti artibus aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse detegantur (4). Iuvenis e regione Gazae urbis oriundus, de quo in vita S. Hilarionis († 372) narratur, a magis edoctus sub limen domus puellae amatae tormenta quaedam verborum et portentosas figuras in aëris Cyprii lamina sculptas defodit; quo facto insanire virgo coepit, inclamare nomen adolescentis, et prae amore in furorem verti, quo a S. Hilarione liberatur (5). In nostra fabula magus feminam, cui turpem amorem iniicere nequit, non ita mutat, ut sit, sed ut videatur tantum equa esse. Apud veteres ethnicae gentes legimus, homines quosdam in animalia ita

converti, ut re vera animalia sint, quorum naturam, mente integra servata, accipiant. Quod experti sunt socii Ulyssis, Actaeo, Io, alii a Circe, Diana, Jove aliisque diis in animalia mutati (6). Ac magi medii aevi ipsi quidem formam ac naturam animalium induunt, cuius rei exempla apud veteres quoque non desunt (7), neque tamen alios in animalia verte-re potuisse dicuntur (8). Quare et ab istis antiquis et ab hisce medii aevi mutationibus nostra probe est distinguenda, quae, magicis praestigiis effecta, non in corpore feminae, sed in oculis intuentium existit. Talem autem vim, qua hominum oculi decipiuntur, magis attribuunt S. Lactantius, Tertullianus (9), Minucius Felix. E quibus S. Lactantius: « Magorum quoque ars, » inquit, « omnis ac potentia horum [daemonum] aspirationibus constat, a quibus invocati, visus hominum praestigiis obcaecantibus fallunt, ut non videant ea, quae sunt, et videre se putent illa, quae non sunt (10). » Minucius Felix: « Magi quoque, » inquit, « non tantum ciunt daemones, sed etiam, quidquid miraculi ludunt, per daemones faciunt; illis adspirantibus et infundentibus praestigias edunt, vel quae non sunt, videri, vel, quae sunt, non videri (11). » Sed exempla, magos praestigiis effecisse, ut homo conspiceretur animal, multa inveniri vix crediderim (12). Quanquam alia oculorum ludibria

(1) C. infra Caput III §. 20.

(2) S. Eugeniae vita cap. 1, VV. PP. Rosw. p. 340, 1.

(3) Tit. Cod. de maleficis et mathematicis (IX, 18).

(4) Lex 5 Cod. l. 1.

(5) S. Hilarionis vita cap. 14, VV. PP. Rosw. p. 78, 2 sqq.

(6) Odys. X, 229 sqq.; Ovid. Metam. lib. III, 493 sqq.; Aeschyl. Prometheus; Ovid. Metam. lib. 1, 610.

(7) Herod. IV, 105.

(8) Grimm Mythologie Ed. I p. 623. Ubi vir doctus non omnino vere dixisse videtur; nam in Trithemii Chron. Hirsaug. ed. Francof. 1601 ad a. 1010 de iuvene a duabus vetulis in formam asini mutato legitur. Cf. Vinc. Bellov. Spec. Nat. III, 109. Heliodorus quemvis hominem in quodlibet animal mutare poterat. Cf. Fazelli rerum Sicularum decas I lib. III, 1, 59 sqq. Grimm illum locum libri sui ipse iam reprobasse videtur; nam in altera editione non habetur.

(9) Apolog. cap. 22. 23.

(10) Divin. instit. II, 15 S. Lact. Opp. ed. Migne T. I p. 332.

(11) Octavius cap. 26, Bibl. Patrum Eccl. Lat. select. c. Gersdorf Vol. XIII Lips. 1842 p. 57,

Migne Patrol. T. III p. 322.

(12) S. Augustinus de civ. Dei XVIII, 18: « Et nos, » inquit, « cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi stabularias mulieres, imbutas his malis artibus, in caso dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, unde in iumenta illico verterentur, et necessaria quaeque portarent, postque perfuncta opera iterum ad se redirent, nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari, sicut Apuleius in libris, quos Asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit. » Augustinus addit: « Haec vel falsa sunt, vel tam inusitata, ut merito non credantur. » S. Aug. Opp. ed. Migne T. VII [Patrol. XLI] p. 574. Trithemius l. 1.: « Contigit, » inquit, « circa haec tempora Henrici imperatoris mirabile factum. Iuvenis quidam maleficio duarum vetularum in formam asini mutatus est, ita ut omnibus videntibus asinus appareret, quod multis impossibile videtur non intelligentibus, quod permissione divina spiritus malignus oculis hominum mirandis ludificationibus illudere potest. » Cf. Vinc. Bellov. l. 1. et Fazelli l. 1. In Chronici Hirsaugiensis editione altera locupletiore, S. Galli 1690

a magis facta medio aevo saepe narrantur. Faustus, ut unum tantum prodam, currum foeno oneratum devorare ac postea evomere videtur, vina, quae compotores optant, e mensa elicit, efficitque, ut quisque nares ceterorum pro uvis habeat (1). Neque, utrum daemone ope magus Aegyptius equae speciem suggesserit feminae, a Palladio et libro secundo edocemur (2). In apocrypha S. Basilii vita — saeculo 45 mea quidem sententia octavo vel nono conscripta — de amatore traditur, qui suadente mago diabolum ipsum adit, apud quem per literas Christo renuntiat, sed nuptiis factis ad poenitentiam se con-

vertit (3). Atque incolae Siwah Oasis hodie dum magos sibi amorem mulierum conciliare posse credunt (4).

46 Iam, quomodo Macarius feminam a magi praestigiis solvat, animadvertet! Orationibus ad Deum praemissis infelicem aqua benedicta a summo inde vertice capitis madefacit, ut Palladius narrat, oleo sancto perungit, testantelibro secundo. Quod quidem utrumque, et oleum et aqua benedicta, apud senes Aegypti in usu fuit ad magorum fallacias evertendas. Olei usus ad curandos infirmos, aquae benedictae ad magorum incantationes solvendas frequentior fuisse videtur. Aqua benedicta et

T. I p. 155, eadem, ut videtur, historiuncula ad a. 1013 haec traditur : « Circa haec tempora res miranda contigisse in Burgundia legitur, de qua multi sapientes diversimode opinantur. Mulier quaedam saga, quales vulgo recte maleficas appellamus, iuvenem quandam poculo excantato diabolicis non dubium carminibus in bestiam commutasse visa est, ita quod omnibus, qui eam viderant, non homo, sed asinus apparebat. Quae res quam sit facilis permittente Deo, ac sagae cooperante diabolo, iam dudum sententia doctorum exploratum habemus, qui confirmant, diabolo non esse difficile, modo cunctipotens permiserit Deus, hominum decipere sensus. »

(1) Die Sage von Doctor Johannes Faust unters. von H. Düntzer 1846 p. 177. 203. 70. Similia prodigia in oppido Cruzenaco magister Theodo Magus fecit. De quo Trithemius in chron. Spanheim. ad a. 1262 ed. Francof. a. 1601 p. 284 haec narrat : « Anno Joannis abbatis huius monasterii X, venit quidam homo ex partibus inferioribus ad terras istas, qui vocabatur magister Theodo, magus et praestigiator admirabilis, qui multa et incredibilia fecit prodigia. Nam in oppido Creutzenacht coram omni populo publice in foro caput famuli sui amputavit, quod post spatium unius dimidiae horae corpori iacentis restituit. Cum canibus in aere quasi ad venandum ambulare videbatur, ascendens atque descendens, et clamans in altissimis quasi a remotis. Armatum hominem devorasse putabatur. Currus quoque lignis seu foeno oneratos cum equis devoravit, sicut nescientes modum putabant. Alia quoque stupenda fecit, quae scribi hoc in loco superfluum duxi. »

(2) Magos vim suam ad prodigia facienda a daemone repetere credi solet. De prodigiis autem, quae daemone ope edunt, S. Augustinus l. I. : « Firmissime tamen, » inquit, « credendum est, omnipotentem Deum omnia posse facere quae voluerit, sive vindicando, sive praestando, nec daemones aliquid operari secundum naturae suae potentiam, quia et ipsa angelica creatura est, licet proprio sit vitio maligna, nisi quod ille permiserit, cuius iudi-

cia occulta sunt multa, iniusta nulla. Nec sane daemones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quaestio; sed specie tenuis, quae a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse quod non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim daemonum arte vel potestate in membra et lineamenta bestialia veraciter posse converti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur, et cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perducere, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis; phantasticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis, et portare onera; quae onera, si vera sunt corpora, portantur a daemonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim iumentorum falsa cernentibus. » S. Aug. Opp. ed. Migne T. VII p. 574 sq.

(3) Vita S. Basilii, scriptore Pseudo-Amphilochio, cap. 8, VV. PP. Rosw. p. 156, 1 sqq. cf. AA. SS. Boll. Junii T. II p. 307 sqq. Hoc antiquissimum pacti cum diabolo initi exemplum est, si Pseudo-Amphilochius fabulam, quam ab Helladio Basilii ministro se accepisse refert, revera e vita S. Basilii, quam Helladius scripsit, mutuatus est. Foederibus Theophili vicedomini (AA. SS. Boll. Febr. T. I p. 484. 888; Sommer de Theophili cum diabolo foedere Berol. 1844), Militarii (Mone Anzeiger 1834 p. 266 sqq.), Heliodori (Vit. S. Leonis Cataniae Episc. AA. SS. Boll. Febr. T. III p. 224), aliorum cum diabolo ictis non amor puellae iniiciendus, sed honores, divitiae, artes magicae expetuntur.

(4) V. Minutoli, Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste und nach Oberaegypten, herausg. von Dr. Toelken, Berlin 1824 p. 179.

oleo sancto Macarius Alexandrinus daemonia- A cum curat (1). Aqua illa S. Hilarion incantationes magorum a stabulo Itali avertit (2), Macedonius mulierem daemone ingluviei liberat (3), insanae medetur (4), Aphraates equum Imperatoris sanat (5), locustas arceat (6). Aqua a senibus benedicta « salutare pharmacum » vocatur, quo et morbi depelluntur, et daemones fugere coguntur (7). Exorcismos tamen a senibus ad daemonem emovendum adhibitos esse non reperi.

Porro causam, cur magus feminae nocere potuerit, Macarius hanc indicat, quod quinque ea hebdomadibus non accesserit ad intemera- B ta Christi mysteria. Quibus verbis eucharistiam intelligi, vix ambigere poteris. Eucharistia autem illusiones daemonum arceri aut, si adhibitae sunt, destrui, saepissime legitur. Cassianus, ut unum e multis exemplum afferamus, iuvenem, sumpto pane caelesti, ab impudica daemonum illusionem liberatum esse tradit (8). Atque alia exempla, quibus eucharistia praestigias daemonum solutas esse docemur, Delrio congescit, ad cuius librum de regamus (9). Si vero intima cum 47 Christo consociatione et crebro ad eius mysteria accessu fallaciae daemonum eliduntur, quanto magis praestigiae hominum, quibus daemon C vim nocendi suppeditat, diluentur!

§ 14. Sed transeamus ad cetera, quae de Macario Aegypto Palladius retulit. De cuniculo a Macario acto, per quem, si qui ei molesti erant, in speluncam abibat, apud solum Palladium legimus. De mortuo vero, quem resuscitavit, ut haeretico resurrectionem corporum persuaderet, liber secundus (10), Cassianus (11), nec non appendix ad Apophthegmata, quae

typis nondum vulgata est, fuse narrat. Cassiano quidem rem « antiquissimum anachoreta » Nesteros exposuit, ut ostenderet, patres non nisi extrema et inevitabili necessitate coactos signa fecisse. Ac Nesteros haeticum appellavit Eunomii sectatorem; liber secundus « Hieracitam, quod genus haereseos inventur apud Aegyptum » vocat. Eumque Hieracitam fuisse, quia resurrectionem carnis negavit, probabilius est, Eunomianis, utpote Ariano- rum asseclis, de trinitate errantibus (12). Haeticus, arte dialectica usus, sinceritatem fidei catholicae subvertere conabatur et « magnam iam multitudinem hominum deceperat, » ut Cassianus, « per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, » ut liber secundus prohibet. Macarius igitur, a catholicis viris, qui ruina tantae subversionis gravissime movebantur, rogatus, ut simplices 48 animos totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, advenit (13), quo praesente haeticus pravam fidem suam itidem asserere ausus est (14). Tum sanctus « Aristotelicis spinis » impeditus (15), quoniam verba simplicia callidis argumentis elidi et fidem fratrum periclitari videret (16), multiloquio haeretici apostolica brevitate finem imponens (17): Quid, inquit, opus est, nos verbis contendere ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulchra et nomen Domini super mortuum, qui primus inventus fuerit, invocemus et, cui nostrum concesserit Dominus, suscitare mortuum, sciant omnes, quia illius fides probatur a Deo (18). Qui sermo omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Iam vero narratio Cassiani differt. Libro enim secundo Macarius cum Hieracita statim, ut vi-

(1) Cf. infra Caput III.

(2) Vita S. Hilarion. cap. 14, VV. PP. Rosw. p. 79, 1.

(3) VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 13 p. 830, 1.

(4) Ibid.

(5) Ibid. cap. 8 p. 821, 1.

(6) Ibid. p. 821, 2.

(7) Ibid. cap. 21 p. 840, 2.

(8) Collat. XXII cap. 6. Cassiani Opp. ed. Gazaeus p. 581, Migne p. 1225.

(9) Disquisit. magic. lib. VI cap. II Sect. III Q. 3 ed. Mog. 1624 p. 985 sqq.

(10) Cap. 28 VV. PP. Rosw. p. 480, 2.

(11) Coll. XV cap. 3. Cassiani Opp. ed. Gaz. F. 468, Migne p. 995.

(12) Eunomius corpora resurrectura esse non negavit; nam in fidei confessione sua: « Posthaec, » inquit, « credimus in eam, quae per Salvatorem fu-

tura est, resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum quae dissoluta sunt, una cum propriis membris ac partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis, quae uniuscuiusque corpus componebant, dum viveret. » Basnage lect. antiq. T. I, 180. De Eunomio cf. ibid. p. 172 sqq. Tillemontius (Mémoires ed. Brux. 1719 T. III P. III p. 998) monet, Hieracitas, qui et de Trinitate falsa docuerint, Eunomianos appellari posse. Sed hic de haeretico agitur, qui corporum resurrectionem negavit, quod quum in Eunomianos non cadat, ille haeticus Eunomianus vocari prorsus nequit.

(13) Cass.

(14) Lib. sec.

(15) Cass.

(16) Lib. sec.

(17) Cass.

(18) Lib. sec.

detur, ad sepulchra venit, eumque hortatur, A ut mortuum in nomine Domini evocet. Sed Hieracita : Tu, inquit, qui proposuisti, prior evoca. Macarius igitur, in orationem ante Deum prostratus, postquam sufficienter oravit, elevatis sursum oculis : Domine, ait, quis nostrum rectam fidem teneat, ostende elevato hoc mortuo. Id cum dixisset, fratris cuiusdam, qui nuper sepultus erat, nomen evocat. Quo de tumulo respondente, accedentes fratres continuo, quae superposita fuerant, auferunt, et eductum e sepulchro vivum exhibent. Hieracita vero, ubi haec vidit, obstupefactus in fugam vertitur et a fratribus cunctis insequentibus extra terminos terrae illius exturbatur. B Apud Cassianum vero res aliter se habet. Ibi enim non statim ad sepulchra procedunt, sed haereticus, quum illa sibi a Macario proposita esset doctrinae probatio, coram circumstante plebe pudore constrictus assentiri se simulat, seque crastino die adfuturum promittit. Postridie autem expectantibus omnibus, qui spectaculi cupiditate 49 commoti ad locum conductum studiosius confluerant, mala conscientia infidelitatis suae exterritus aufugit ac protinus e terra Aegypti decessit. Quem quidem Macarius, usque ad horam nonam cum multitudine praestolatus, quum declinasse C videret, assumpta plebe ad sepulchra perrexit, et mortuum e temporibus Pharaonum ad respondendum sibi evocavit, quem deinde cum ceteris in pace dormire iussit. Atque Nesteros addit : « Haec igitur eius [Macarii] virtus et gratia, quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi eum necessitas totius provinciae periclitantis, et erga Christum plena devotio amorque sincerus istud exercere miraculum compulisset. Quod utique ut ab eo fieret, non ostentatio gloriae, sed caritas Christi et totius plebis extorsit utilitas; ut beatum quoque Heliam fecisse Regum lectio manifestat, qui ignem de caelo super hostias impositas pure idcirco descendere postulavit, ut periclitantem Pseudoprophetarum praestigiis fidem totius populi liberaret. » En satis magnam differentiam ! Libro enim secundo est fratris cuiusdam corpus humatum, quod evocatur, apud Cassianum antiqua mumia e tempore Pharaonum. Qua idem occasione data Aegyptiorum morem, ob Nili inundationem corpora defunctorum pigmentis redolentibus condita editioribus cellulis recondendi, uberius describit. Nam mos corpora humandi apud Aegypt-

tios demum inde a S. Antonio obtinuit, qui pulverem pulveri reddendum esse censuit (1). Praeterea mumia illa, postquam locuta est, denuo dormit, a Domino resuscitanda in fine temporum ; frater vero libri secundi, terra detecta, surgit, prodit, nec eum in tumultum revertisse legimus. Deinde quod haereticus apud Cassianum secreto aufugit, libro vero secundo a Macario convictus fugatur, levioris momenti differentia est.

Sed narrationibus libri secundi et Cassiani longe copiosior est illa, quae in ista Apophthegmatum appendice typis nondum vulgata exstat. Quam, etsi longa sit et amplificata, tamen 50 quum quaedam habeat memoratu digna, latine redditam integram apponere placuit :

« Senex tradidit de abbate Macario. In terra Arsenoita monachus quidam sedebat, qui multos annos vitam sanctorum egerat. Cui, quum gloriae cupidus esset, propter superbam elationem et temeritatem spiritus pythonis insedit, qui primum a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum, qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi Salvatorem humanam assumpsisse carnem, nostrumque, quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria esse principia iidem dicunt, Deum, materiam et malum, quibus quisque construatur, neque Deum Verbum hominem esse factum perfectumque hominem assumpsisse, neque omnino servari causam omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus animas seduxit quintas. Quod effecit multa multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa, mortisque despectum. Nec non daemones eiecisse ferebatur secundum illud in evangeliiis : Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda ; nam libenter consentiunt in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato : Si vis, inquit, veni nobisque succurre. Nam si te superstite viciniam nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam hucusque, errori subiecti seducantur. Cui ille respondet : Ecce ego plebeius homo quid ei faciam ? Episcopus autem perstitit venerabundus et : Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum Ecclesiam suam ; saepe enim

(1) Vit. S. Anton. cap. 90, S. Athan. Opp. t. I. p. 689.

in hanc proposueram, ac te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Iam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait : Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo : Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque eiiciendi **51** meum opus non esse scito; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti aiunt, unum eorum, qui libidines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales afferunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim satanas immittit magis et seductoribus et haeresiarchis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus : Quid ergo, inquit, faciemus? Respondet senex : Precibus opus est; nam sermo non proficit. Iubent igitur procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus : Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti? Cui ille : Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius : Tune igitur, inquit, recte sentis? Sane quidem, ille respondet. Macarius : Quid vero est, quod tu sentis? Ille : Num recte creditur, carnem et ossa suscitari? Sanctus respondet : Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus; quibus si assentieris, bene facies; sin minus, Deo repugnas, cuius dogmata spernis. At ille : Ego, inquit, prior fidem meam exponam. Tum Macarius : Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam Ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere : Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, et in coessentiale eius Verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam et sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est, et resurrexit tertia die, sedetque ad dextram Patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, iudicare vivos et mortuos; et in Spiritum sanctum, Patri eiusque Verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut Apostolus ait : Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale, et rursus : **52** oportet enim corruptibile hoc induere incorrupti-

abilitatem. Post haec Macarius haeretico : Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet : Mihi quidem e verbis noli fidem **52** afferre, sed eamus ad sepulchra; si unum ex ibi iacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire; ipse ego animam sine corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus : Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemoniacum tantum facere signum confido. Respondet episcopus : Minime, pater, veruntamen propter totam viciniam. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem ac nudam. Quum igitur nihil effecisset — ipsi enim revera repugnabat Spiritus sanctus — iis : Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit, et sepulchro palma pulsato — baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt — hominem suscitavit non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato : Quare, inquit, ex hoc, num suscitur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemon ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaerent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitatus autem, interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum Domini : Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor eius ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet : Cuius cor otium habet gloriam hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decidat. Talis unum solum habet desiderium, egrediendi **53** scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit : Adduc mihi.

luquit, aliquem in mari ambulans et coelum versus oculos in solem, cuius radiis sustentetur, defigentem; cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulas, adspicis, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcat. Hanc autem si respicit, ab illa decedit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitur. Cetera vero huius sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo (1).»

Haec igitur narratio a duabus istis, quas e libro secundo et e Cassiano supra attulimus, eo potissimum differt, quod resuscitatum a Macario baptizatum esse et tribus annis in eremo transactis denuo obiisse docet, quod liber secundus non habet et Cassianus aperte negat. Quando vel a quo narratio scripta sit, neque ex ea ipsa, neque aliunde satis constat. Fides, quam episcopus exponit, Spiritum sanctum Patri et Filio *ὁμοούσιον* vocat. Qua voce synodus Constantinopolitana et symbola fidei de Spiritu sancto non utuntur (2). Sed Spiritum Patri et Filio *ὁμοούσιον* iam S. Athanasius appellat (3). 54 Unde verisimile est, eam vocem in Aegyptiorum formulis fidei antiquo usu receptam fuisse. Quia vero e verbis, quibus symbolum Constantinopolitanum de Spiritu sancto loquitur, in illa, quam episco-

(1) Textus graecus legitur infra in harum quaestionum Appendice priore sub V.

(2) Symbolum concilii Constantinopolitani de Spiritu sancto haec habet: « Καὶ [πιστεύομεν] εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν ». Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 565. Iisdem fere verbis de Spiritu sancto cetera quoque fidei symbola loquuntur.

(3) « Καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' ἓν ὄν. μᾶλλον δὲ τοῦ λόγου ἐνὸς ὄντος ἴδιον, καὶ τοῦ θεοῦ ἐνὸς ὄντος ἴδιον καὶ ὁμοούσιον ἔστι. » S. Athan. Ep. ad Serapion. cap. 27. S. Athan. Opp. ed. Petav. 1777 T. I P. II p. 540. S. Athanasius Spiritum sanctum cum Patre et Filio eiusdem substantiae (τῆς αὐτῆς οὐσίας) esse ait. De Incarn. contra Arian. cap. 9. 19. Opp. S. Athan. I. I. p. 704. 708. Spiritum sanctum σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας esse docet Damasus papa (366-384) in epistola, quam scripsit Paulino episcopo Antiocheno. Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 488. Sanctam trinitatem consubstantialiam (ὁμοούσιον τὴν ἅγταν τριάδα) praedicat Meletius episcopus Antiochenus. Ibid. p. 339. Cf. S. Epiphanius, haer. 76 et in

pus exponit, fide ne unum quidem legitur, formulam totamque istam, cui inserta est, narrationem satis antiquam esse facile credideris. Hieracitas resurrectionem corporum negasse S. Epiphanius docet, qui doctrinam eorum large exposuit (4). Neque vero S. Epiphanius, neque S. Hilarius (5), neque alius quisquam, quantum invenio, retulit, Hieracitas tria rerum principia agnovisse et, Deum Verbum hominem factum esse, causamque omnium rerum effectricem servari, infitiatos esse. Unde hisce nova aliqua de Hieracitis edocemur, quibus fundamenta doctrinae, quam profitebantur, dilucidius cognoscuntur. Ad illud vero enuntiatum Macarii, se contra daemones principes nihil valere, quod spectat, idem S. Antonius quoque professus est teste Palladio (6). Mortuum ad respondendum evocatum esse legimus in libro Samuelis (7). Umbrae mortuorum evocatae esse dicuntur in Homeri *Νεκρία* (8), apud Lucanum (9), Tacitum (10), Plinium (11), Philostratum (12), Dionem Cassium (13), 55 alios (14). Apud quos umbrae interrogatae aut respondent, aut respondere detrectant; deinde ad inferos revertuntur (15). Moses, ne Iudaei magos, qui *νεκρομαντεία* faciunt, adirent, lege vetuit (16). *Νεκρομαντεία* superstitiosa esse Cicero ostendit (17). Tertullianus illas manium apparitiones fallacias daemonum appellat (18). Quod

Ancorato. Spiritus Patri « consubstantialis » iam vocatur in liturgia S. Iacobi fratris Domini, cf. Binterim Denkwürdigkeiten T. IV P. II p. 149.

(4) Haer. 67.

(5) Hilarius de Hieraca disputat De Trin. lib. VI, 12. S. Hilar. Opp. cur. Migne T. II p. 165 sqq.

(6) Hist. Laus. cap. 29 Opp. Meurs. I. I. p. 435.

(7) Sam. I, 28.

(8) Od. XI, 23 sqq.

(9) Phars. VI, 632 sqq.

(10) Annal. II, 28.

(11) Nat. Hist. XXX, 6.

(12) Vit. Apoll. Tyan. IV, 16.

(13) Hist. Rom. LXXVII, 15.

(14) Hor. sat. I, 8, 41. Plura exempla habet Delrio Disquisit. magic. II, Q. 26.

(15) Apollonius (apud Philostratum I. I.) de umbra Achillis, quam evocarat: « Ταῦτα, inquit, εἰπὼν ... ἀπῆλθε ξὺν ἀστραπῇ μετρίᾳ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀλεκτρούβες ἤδη ψόθης ἤπτοντο. Ed. Olearii Lips. 1709 fol. p. 154.

(16) V Mos. XVIII, 11. III Mos. XIX, 31.

(17) Tusc. disp. I, 16.

(18) Lib. de anima cap. 57. Tertull. Opp. ed. Semler T. IV p. 284 sqq., Migne Patrol. T. II.

idem fere senserunt S. Chrysostomus, S. Augustinus, alii (1). Nec minus postero quoque aevo imagines mortuorum a magis excitatae esse leguntur. Sic, ut haec tantum exempla prodam, Basilio imperatori filii umbra a Santabareno monacho ostenditur (2); a Fausto Helena formosissima femina scholaribus monstratur (3). Ab his igitur magorum fallaciis aut ludibriis miracula senum plane differunt. Qui non magorum instar imagines tantum efferunt, sed Christi ope, ut anima in corpus redeat, totusque homo reviviscat, efficiunt. Submersos quidem, suffocatos et sine baptismo mortuos senum ope vel oratione resuscitados esse, centies legitur (4). E quibus ii, qui resuscitantur, ut baptismum accipiant, vel aliud ipsis aliisve utile opus peragant, expleto hoc munere statim denuo mori solent; ceteri saepe 56 longum etiam tempus vivunt (5). Sed mortuos ad respondendum evocatos esse raro invenitur. Macarius Aegyptius duos alios defunctos, non quidem, ut resurgerent, sed ut e tumultu sibi ad interrogata responderent, coegisse (6), atque etiam, ut cranium alicuius defuncti, quod super terra invenit, sibi de poenis inferni loqueretur (7), effecisse fertur. Mortuus vero ad corporum resurrectionem probandam resuscitatus esse in vita S. Patricii quoque plane consimili modo traditur (8). Quia Palladius narrat, constantem in solitudine famam fuisse de mortuo, quem Macarius resuscitarit, ut corporum

p. 747 sqq. Sauli Samuelem vere apparuisse docuit Justin. Resp. ad Quaest. 52 Quaest. Christian.

(1) S. Chrysost. homil. 29 in Math., Opp. ed. Montfaucon T. VII p. 366 sqq., S. Aug. de Civit. Dei lib. X, 9 sqq. et passim. Cf. Justin. Apol. II cap. 5 sqq. ed. Paris. 1658 p. 65 sqq., ed. Otto Ienae 1842 T. I p. 295 sqq.; Orig. contra Celsum I, 68 et passim.

(2) Michael Glycas annal. Pars IV ed. Bonn. p. 550.

(3) H. Düntzer Die Sage von Doctor Johannes Faust p. 175; cf. ibid. p. 159 sqq. Delrio Disquisit. magic. l. I.

(4) In indice morali cuiusvis fere tomii AA. SS. Boll. s. v. *mortuus* plurima exempla laudantur.

(5) Mortuus monachus, a S. Comgallo resuscitatus, quindecim postea annos vixit. AA. SS. Boll. Mai. T. II p. 584, d.

(6) Cf. infra Capita IV et VI.

(7) Cf. infra Caput VI.

(8) Patricio, Hiberniae apostolo, regulus, quem baptizarat: «Si,» inquit, «avum meum a diebus multis incineratum resuscitaveris in virtute Jesu Christi, firmiter credam resurrectionem mortuo-

A resurrectionem Hieracitae probaret, neque quando et qua oblata occasione id factum sit, addit, credideris, varias de hoc prodigio iam illis Palladii temporibus exstitisse narrationes magnopere inter se discrepantes. Quae si non exstitissent, Palladius historiam prodigii haud omisisset.

§ 15. De illo adolescente, qui tam multos panes comedebat cibosque comesos evomebat, a Macario Aegypto sanato solus Palladius tradit. Hominem illustrem, qui a daemone furioso 57 occupatus pariter propria comedebat excrementa, sanavit S. Antonius (9). Mulier quaedam, quae quotidie triginta gallinas comedebat neque cibi aviditatem explere poterat, sanata est a S. Macedonio (10). Adolescenti isti morbum ingerit daemon ingluviei, qui ex ordine est eorum, qui ignei vocantur. In vita S. Antonii, ubi de daemonibus large disseritur (11), ordo quidem igneorum daemonum non distinguitur. De gradibus vero daemonum scribens Trithemius: « Multa enim, » inquit, « sunt genera daemonum, et certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in quae cadentes a principio sunt detrusi. Primum quidem genus daemonum appellatur igneum. Quod circa superiorem pervagatur aerem, nec unquam ante iudicii diem ad inferiora demergitur, sed continuo sub regionibus permanentes lunaribus nullum habent cum hominibus in terra commercium (12). » Quam Trithemii descriptionem igneorum daemonum

rum. » Patricius cum regulo et plebe multa ad tumulum accessit. Quem cum baculo Jesu signasset humumque erui fecisset, facta oratione hominem in admirationem omnium et confirmationem fidei catholicae resuscitavit. Qui poenas inferni enarrat, baptizatur et eucharistia percepta in eodem sepulchro in Domino dormit. Neque quisquam eorum, qui aderant, de resurrectione mortuorum amplius dubitavit. AA. SS. Boll. Mart. T. II p. 557, e. At, D inquires, quomodo homo, qui poenas inferni sustinuit, baptizari, eucharistiam percipere et salvari potest? Eadem difficultas etiam in narratione de cranio, quod Macario Aegypto de poenis inferni loquitur, occurrit. De qua infra Cap. VI. Sed Patricii prodigium illi, quod in resuscitando mortuo Macarius edidit, simillimum est.

(9) Vit. S. Antonii, VV. PP. Rosw. cap. 36, S. Athan. Opp. cap. 64 p. 674.

(10) VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 13 p. 830, 1.

(11) Vita S. Antonii, S. Athan. Opp. cap. 22—43.

(12) Jo. Trithemii Lib. octo quaestionum ad Maximilianum Caesarem q. VI. Cf. Delrio Disquisit. magic. lib. II Q. 27 Sect. 2.

maxima ex parte falsam esse bene Delrio animadvertit, qui tamen concedit, igneos ideo vocari daemones, quia in aeris regione superiore maneant (1). Sed Palladius daemonem, qui adolescentem istum agitabat, igneum ideo vocat, quia cibi, quos infelix iste evomebat, tanquam igne consumebantur; quare daemon ille propter naturam suam, quae igni comparari potest, neque propter suam in aere habitationem igneus vocatur. Adolescens vinculis adstrictus ad Macarium ducitur; daemoniaci enim, ne noccant, vinculis constringi solebant (2).

§ 16. E verbis denique Palladii, quibus narrationem ille de Macario Aegyptio concludit, quando hic Macarius mortuus sit, definiamus. Palladius: « Ego, » inquit, « sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat (3). » Ergo, quando Palladius solitudinem ingressus sit, quaeritur. Ipse se Alexandriam venisse refert secundo consulatu Theodosii Magni (4). Quem gessit Theodosius, fastis consularibus testibus, collega Fl. Cynegio, anno Chr. 388 (5). Palladius ab Isidoro xenodocho Dorothei senis, prope Alexandriam habitantis, disciplinae traditus est, quam non totos tres annos sustinuit, quia in morbum vehementem incidit (6). Tribus vero annis in monasteriis, quae circum Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae se contulit, ubi annum integrum degit. Tum deum in *intimam solitudinem*, qua Cellia seu Cellulae significantur (7), venit (8). Ergo, num inter Palladii adventum in montem et in solitudinem distinguendum sit, quaeritur. Palladius de habitatione sua *in monte* saepe loquitur (9). Nathanael senem obiisse narrat quindecim annos ante suum adventum in mon-

te (10). Evagrius, in monte Nitriae quum habitasset biennium, tertio anno ingressum esse tradit solitudinem (11). Unde inter adventum in monte et adventum in solitudine Palladius ipse distinguere videtur. Quod Bollandus statuit (12), Tillemontius in ambiguo relinquere videtur (13). Ac Bollandum secuti sunt Caveus (14), Possinus (15), Fabricius (16), 59 de Nessel (17), Pritius (18). Sed num recte omnino senserint, ambigo. Vix enim dubium esse videtur, quin Palladius dicere voluerit, Macarium Aegyptium *anno antequam ipse illas regiones accesserit* obiisse. Atque mons Nitriae Sceti solitudini propinquior fuit, quam Cellulae (19); neque, cur Palladius annum mortis Macarii a tempore adventus sui in Cellulis definierit, intelligitur. Accedit, quod Palladius inter montem Nitriae et *intimam solitudinem* distinguit, quare adventu in solitudine adventum in Nitria significari probabile est. Nec Palladium dicere voluisse, Macarium Aegyptium anno antequam ipse in *solitudinem Scetis* venerit — nam Palladius solitudinem Scetis bis invisit — obiisse, facile credes; id enim Palladii verbis non inest.

Quare probabilior sententia haec esse videtur, Macarium Aegyptium anno antequam Palladius in montem Nitriae venit, i. e. anno 390 (20) mense Januario, ut Martyrologia tradunt (21), mortuum esse. Unde natus est anno Chr. 300, et eremum intravit anno Chr. 330. Nam in solitudinem venit triginta annos natus, in qua sexaginta annos usque ad mortem suam explevit.

§ 17. Hactenus ea, quae ad Palladii de Macario Aegyptio narrationem erant annotanda. Restat, ut videamus, quomodo ea, quae adhuc e codicibus Vindobonensibus protulimus, in

(1) Delrio Disquis. magic. l. l.

(2) Daemoniacos catenis oneratos adduci legis in Vita Hilarionis capp. 12, 13, et innumeris aliis locis. D

(3) Supra p. 41.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 4 Opp. Meurs. l. l. p. 348.

(5) Ab Almelovent Fasti Rom. Consul. ad ann. Chr. 388 ed. II Amstelod. 1740 p. 166. Relandi Fasti Consul. ad ann. Chr. 388 Trai. Bat. 1715 n. 493. Tab. Chronolog. auct. de Graveson in eius Hist. eccl. ed. Mansi T. IX (Venet. 1761) p. 84, 2.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

(7) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 396.

(8) Ibid. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360. 361.

(9) Ibid. cap. 10. 11. 12. 15.

(10) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 385.

(11) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 553.

(12) AA. SS. Jan. T. I p. 1007.

(13) Not. 7 de Macar. Aeg., Mémoires ed. Brux. T. VIII P. III p. 1423.

(14) Scriptt. eccles. Hist. litt. s. v. *Macarius senior*.

(15) Thes. Ascet. Paris. 1684 Proleg. § V.

(16) Bibl. Graec. ed. Harles. T. VIII p. 361.

(17) Supplem. Commentar. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius cognomine Magnus*.

(18) Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. § IV.

(19) Cf. supra p. 3.

(20) De tempore, quo Palladius in Nitriam venerit cf. infra Caput III § 21.

(21) Cf. infra Caput VIII.

singulis editionibus Historiae Lausiacaе exhibeantur.

E quibus graeca Meursii editio et interpretatio Herveti a nostro codicum Vindobonensium textu raro atque levissimis tantum rebus differunt. Neque in Paradiso, Heraclidi perperam tributo, ulla gravior differentia invenitur. Multo **60** autem locupletior ceteris in hoc capite est antiqua ista versio, quae in Rosweidi appendice exstat. Quae primum post illam de femina in equam mutata historiam hanc de puella addit :

« Alia quoque puella ad eum deducta est, cuius obscoena corporis ita ex omni parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secretiora naturae nudarentur, ac vermium inde ebulliret innumera multitudo, ita ut non accederet quisquam ad eam prae foetoris horrore. Haec cum allata a parentibus et proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus : Aeque animo esto, inquit, filia ; haec tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit. Unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum inferat. Et cum stetisset in orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens in nomine Domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut et reparata naturae qualitas et perfecta muliebris in ea species appareret, essetque ei de cetero inter homines conversatio absque pristinae infirmitatis obstaculo (1). »

Haec narratio etiam libro secundo iisdem verbis legitur, neque vero eam alibi reperi (2). Quae antiqua versio de resuscitatione mortui habet, cum narratione libri secundi pariter ad verbum conveniunt. In fine autem capituli de Macario Aegyptio, postquam dictum est, eum antequam Palladius solitudinem intraverit, obiisse, antiqua ista versio longam hanc historiam addit, quam ita adumbratam nusquam invenio :

« Quodam tempore cum ad beatum Macarium quidam venisset, desiderans in proposito monachorum servire Christo, et deprecaretur sanctum senem, ut instrueret eum ac doceret, et ex fonte doctrinae salutaris, quae in eo per Spiritus **61** sancti gratiam abundabat, confirmaret et, qualiter posset iuvante Domino insidias atque impugnationes maligni evadere, praemoneret, respondens beatus Ma-

carius dixit : Si vere desideras ex toto corde renuntiare huic saeculo, filiole, et adhaerere Domino Salvatori, sicut dicit Propheta in psalmo : Adhaesit anima mea post te, me autem suscepit dextra tua — parata enim est dextra Domini, confugientes ad se suscipere — oportet te renuntiare huic mundo et omnes actus eius abiicere, sicut dicit Apostolus scribens ad Colossenses : Mortui enim estis huic mundo, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Haec audiens junior dixit : Crede mihi, beatissime pater, quia et mentem meam alienavi ab hoc mundo et ab omnibus, quae in eo sunt, ut iam tanquam mortuus degam in huius temporis vita. Cognovi enim, quoniam temporalia et transitoria atque corruptibilia sunt omnia, quae in hoc mundo videntur esse bona. Tunc dicit ei senior : Audi me, fili, et vade ad sepulchra mortuorum, et quamplurimis iniuriis, multis conviciis ac maledictis, etiam et lapidibus eos detestare, ut provocati irriterentur adversus te. His auditis iunior statim perrexit ad monumenta mortuorum. Cumque secundum praeceptum beati senioris multis eos, ut putabat, iniuriis affecisset, reversus ad sanctum Macarium dixit ei quod fecerat : interrogavitque eum senior, si nihil ei respondissent illi mortui ? Et respondens dixit : Nihil penitus dixerunt, domine. Iterum autem praecepit ei dicens : Perge crastino die, et multis praeconiis collauda et glorifica eos. Abiit iterum frater ad sepulchra mortuorum, et coepit laudare honorificisque sermonibus glorificare eos dicens : Vos magni estis, et sancti, et similes apostolicis viris, et iustitia magna in vobis est. Et alias quamplurimas laudes cum ad eos dixisset, reversus ad cellam dixit seniori : Ecce secundum praeceptum tuum, domine pater, laudavi et glorificavi illos mortuos, et nihil mihi penitus dixerunt. Tunc dixit ei sanctus Macarius : Considera, fili, quoniam, sicut injuriis et contumeliis exprobrasti illos mortuos, **62** et nihil tibi locuti sunt, ita ergo et tu, si vis salvus esse et in sancto proposito placere Salvatori nostro, imitare ipsum Dominum Salvatoremque nostrum, sicut dicit beatus Joannes apostolus et evangelista : Qui dicit, se in Christo manere, debet, quemadmodum ille ambulavit, et ipse ambulare. Unde et in

(1) VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

(2) Virgine[m] simili morbo laborantem sanavit

S. Antonius. Vit. S. Antonii cap. 58, S. Athan. Opp. p. 670 sqq.

Evangelio quidem legimus, quoniam ipsi perfidissimi nostrae fidei aemuli Judaei multas iniurias, instigante humani generis hoste diabolo, in Dominum nostrum Jesum Christum Salvatorem dixerunt : Samaritanum esse, et daemonium habentem, et in Beelzebub principe daemoniorum eiicientem daemonia; nam et seductorem eum ausi sunt dicere : et haec omnia patienter ipse pius Dominus noster Jesus Christus caeli, terrae et maris, omnium quoque eorum, quae in eis sunt, creator sustinuit, ut nobis patientiae suae, lenitatis et humilitatis praeretur exemplum. Nam si voluisset potentiam suae maiestatis ostendere et iniurias vindicare, omnem subito mundum in chaos deduceret, et nec genus hominum, nec ipse saltem appareret mundus, sed in momento omnia interirent. Verumtamen noluit haec facere inenarrabilis Christi Domini pietas bonitatis, qui non ad puniendum, sed ad salvandum venerat mundum. Ideo enim patienter omnia sustinuit, ut nobis exempla patientiae et humilitatis ostenderet. Unde et sequentibus se discipulis dixit : Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Sed et omnes a saeculo sancti, tam prophetae quam apostoli, opprobriis et iniuriis ac diversis afflicti tormentis semper immobilem virtutem patientiae et humilitatis tenuerunt, et nequaquam humanis laudibus sunt decepti. Respuentes namque inanis gloriae praesentis vitae vanos rumores, illam solam caelestem aeternamque gloriam concupiscunt, qui Christo placere desiderant, quae ex Deo est et permanet in aeternum; cuius claritatis splendorem nulla humana lingua potest exponere. Haec ergo exempla patientiae et humilitatis considerans, filiule, si quando irrogatae tibi fuerint iniuriae, fortissime virtutem patientiae et humilitatis custodi, imitans Prophetam qui dixit : Ego autem tanquam surdus non audiebam **63** et sicut mutus non aperiens os suum, et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. Quod certe ad commonendum sensum nostrum quotidie in synaxi psallitur. Cave etiam, ne vana gloria laudeque hominum delecteris, et perdas omnia, quae laborando in bonis operibus acquisieris, fructusque ieiunii et abstinentiae tuae vigiliarumque et orationum mercedem in aeterna vita non consequaris a Domino, quia ipse dixit in Evan-

A gelio de iis qui laudes hominum quaerunt : Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Et alia multa sunt, quae de cavenda vana gloria sanctae Scripturae admonere non cessant. Cave ergo, o fili, et neque ad irrogatas iniurias exardescat in iracundia animus tuus, et si incitatum fuerit cor tuum, ipse tamen districte in timore Domini refrena ab iracundia animum tuum, ut possis virtutem humilitatis ac patientiae custodire; et tunc veraciter ostendis, quod promisisti dicens, quia tanquam mortuus degas in hoc mundo, si nihil turbulentum respondeas iis qui tibi iniurias irrogant, sicut nec illi de monumentis mortui, in quos multas iniurias et convicia dixisti, et nihil tibi penitus responderunt. Ideoque oportet, ut fortiter custodiamus virtutem humilitatis ac patientiae, quatenus possimus ad caelestia praemia et ad aeternae vitae gloriam pervenire, sicut dicit in Apocalypsi Dominus : Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam (1). »

Haec longa ad fratrem admonitio cum ingenio et indole homiliarum Macarii Aegyptii tam egregie concinit, ut eam e homiliis compilatam et historiae illi de fratre iussu Macarii sepulchra adeunte additam esse haud aegre credideris. Quae historia, omissis ista exhortatione et doctrinis, in Apophthegmatis exstat his fere verbis : « Frater convenit abbatem Macarium Aegyptium, cui : Abba, inquit, dic mihi verbum, quomodo salver. Ait senex : Vade in sepulchrum et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater eos conviciis et **64** lapidibus appetiit, reversusque annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit : Nihilne tibi responderunt? Ille : Nihil. Tum senex : Iterum, inquit, proficiscere cras, eosque laudibus effer. Pergens itaque frater collaudavit eos vocans : Apostoli, sancti, iusti. Tum adiit senem dixitque : Laudavi. Qui : Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater : Nihil. Tunc senex inquit : Nosti, quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi, et quantis eisdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt. Ita et tu, si salvari cupis, mortuus fias, neque iniurias hominum nec laudes eorum cogites instar mortuorum : sic enim poteris salvus fieri (2). » Eandem historiam nusquam alibi inveni.

Antiqua autem versio deinde hanc aliam addit Macarii Aegyptii doctrinam : « Sanctus abbas Macarius commonebat saepe discipulos

(1) VV. PP. Rosw. p. 990, 2.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 538 s. v.

Macarius Aegyptius § XXIII; in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

suos et docebat eos dicens : Mementote semper, quia ante conspectum Domini omnipotentis conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctae Scripturae testantur, et Apostolus docet et dicit : Vivus est enim sermo Dei et efficax et acutior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad animae divisionem ac spiritus compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius; omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Ideoque si nos, fratres, pulsaverit delectatio carnis et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abiicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intensissime adiutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac ieiuniis, ut virtute potentiae suae eripiat nos et protegat et conterat Satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo, ut etiam nosmetipsos poenitendo et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram : Quoniam delectatio quidem corporis, quae te male oblectat, ad modicum tempus est; nam tormenta et 65 cruciatus animae et corporis in igne aeterno gehennae in perpetuas permanent poenas. Illud etiam admonentes animam nostram dicamus : Si erubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes maiestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et Apostolus ait : Omnia nuda et aperta sunt oculis eius. Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Domini venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia praecepta Domini facienda incitatur, adjuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit caelestia et aeterna donare in illa gloriosa futuri saeculi vita, cum angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere (1). »

Et haec quidem antiqua versio de Macario Aegyptio praeter ea, quae codices Vindobonenses et ceterae Historiae Lausiacaeditio-

(1) VV. PP. Rosw. p. 991, 1.

(2) Cf. Evagr. Capita practica, initio. Galland. Bibl. PP. T. VII p. 553.

(3) VV. PP. Rosw. lib. V cap. 21 p. 598.

(4) Cap. 22, 17 VV. PP. Rosw. p. 1001.

(5) Lib. III cap. 87; lib. V libell. 4, 28. Coteler.

nes versionesque habent, sola exhibet. Posterior exhortatio, quam attulimus, tota e mente Macarii Aegyptii, quae ex homiliis cognoscitur, concepta est. Humilitas autem cordis, timor Domini, studium castitatis, praecepta illorum monachorum praecepta fuerunt (2). Ac peccantibus magis erubescendum esse propter Deum omnipraesentem, quam propter homines, meretricem quandam Ephraem Syrus insigni modo edocuit (3).

Restat, ut sententiam Macarii, quae ultimo antiquae versionis capite legitur, hanc addamus : « Dixit abbas Macarius : Si aliquem corripueris commotus ad iracundiam, propriam passionem adiples. Nec enim, ut alium salves, teipsum perdere debes. Erue proximum tuum a peccatis sine improprio, in quantum praevaldes, quia ad se Deus convertentes non proiicit. Sermo autem malitiae non demoretur in corde tuo contra eum, ut possis dicere : Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Dei autem est dimittere et confirmare 66 petitionem nostram (4). » Cuius quidem sententiae prior pars in collectionis Rosweidi libro tertio et quinto atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis legitur (5), eamque Macarii Aegyptii sententiam esse, e libro quinto (6) collectionis patet.

Sed iam iis, quae singula Historiae Lausiaca exemplaria de Macario Aegyptio praebent, cognitis, ad ea, quae de Macario Alexandrino a Palladio narrantur, transeundum est.

CAPUT III.

PALLADIUS DE SANCTO MACARIO ALEXANDRINO.

§ 18. Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, postquam de Macario Aegyptio illa retulit, ita pergit narrare : « Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optima eius vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis adivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit. Si

Eccl. Graec. Mon. T. I p. 586 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVII; in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Lib. V libell. 4, 28 legis : « Dixit item Macarius; » sed capite antecedente de « Macario maiore in Scithi » narrantur.

quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardentem studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadragesimam nullare vesci, quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem transisset, comedere, et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata et in lagenam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frustra apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino **67** non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens. Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdium quidem aestu urebar, noctu vero febris rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inqueiebat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in ecstasi agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens.

« Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine. Ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aequae magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasis eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse.

« Cupiit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur *κηροτάφιον* Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa, aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicae artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti

potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt, et multum auri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt, et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suum hinc illuc discessum fruere delictis in hoc paradiso. Servus igitur Christi Macarius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in unoquoque **68** milliari tanquam signum posuit, cuius ope remearet. Novem diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormivit. Improbis vero daemon arundines illas collectas ad caput eius posuit, fortasse Dei permissu ad maiorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihi quoque occurrunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsidentes, alii cum magno fremitu in me dentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavisti. Tecum nihil commune habemus: quid nostra loca ingrederis? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificaverunt, eum nobis adsignarunt. Non poteris hic manere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, a nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquiunt, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malo-

rum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit; atque tentata est tolerantia eius. Quum vero iam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est unum fere stadium distans puella quaedam **69** munda linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Postquam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus. E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cuius uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino iussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutrit, neque vero vitulum suum admisit

« Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspide morsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspidem sanctus ambabus manibus discerpsit, et : **C** Quum, inquit, te non miserit Dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere ?

« Hic Macarius magnus diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit : unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Celliis, quae dicuntur, et aliam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero amplior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant.

« Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenses. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralyti laborabat. Atque ad eum adducta prope cellam sancti proiecta est. Qui misericordia commotus quum preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus ungens viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem eius di-

misit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit.

« Hic magnus Macarius quum audiisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim **70** dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset : **B** Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus fiam. Cui Pachomius : Aetate tam proventus qui deinceps te exercere poteris ? Fratres a iuventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitationis. Offenderis, exhibis et maledices nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac ieiunus remansit septem dies. Deinde Macarius magnus. Me, inquit, suscipe, abba, et nisi ieiunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum iube me eiici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille-quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus, quum vidisset unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdiu autem ad opus sedere : ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et **D** pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino aliud quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regrediens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adver-

sus praefectum suum atque : **71** Undenam, in-
quiunt, nobis adduxisti hunc hominem tan-
quam sine carne degentem ad nostram con-
demnationem? Aut eum hinc eiice, aut bene
scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros.
Quae quum Pachomius magnus a fratribus
audiisset, sciscitatus est de eo. Et quum didi-
cisset eius vitae instituta, Deum oravit, ut, quis
esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Ma-
carium monachum esse. Tum dominus Pacho-
mius eius manumprehendit eumque foras
eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi
est altare, eum deduxisset amplexusque es-
set: Tune, ait, es venerande senex? Tune es
Macarius, idque celasti, nec mihi manifesta-
sti? Ex multis annis cupii te videre, quum
de te audirem. Habeo tibi gratias, quod sub-
egeris filios meos, ne alte sentiant de exer-
citatione sua. Rogo te, recede in locum
tuum; nos enim satis aedificasti; atque ora
pro nobis. Deinde ab eo rogatus, petentibus
quoque omnibus fratribus, recessit.

Rursus alias hic vir impatibilis nobis narra-
vit: Omne, inquit, vitae monachicae institutum,
quod expetebam, expertus ad aliud tandem
spirituale desiderium veni. Statui enim ad
tale operum desiderium accedere. Volui, in-
quit, quinque dies solam mentem meam red-
dere a Deo individuum, neque aliud quidquam
omnino cogitare, sed ei soli adhaerere. Quod
quum apud me statuissem, cellam meam atque
extrinsecus aulam clausi, ut nulli adveni-
enti responsum darem. Ac steti incipiens a secunda,
menti meae praecipiens et dicens: Vide ne
descendas e coelis; ibi angelos habes et ar-
changelos, supernas potestates, Cherubim ac
Seraphim, Deum horum omnium effectorem.
Illic versare. Ne sub coelum descendas; ne in-
cidas in mundanas cogitationes. Sic, inquit,
quum duobus diebus ac duabus noctibus per-
severassem, ita daemone irritavi, ut flamma
ignis fieret, mihi que omnia, quae in cellula
erant, combureret, ita ut etiam storea, in qua
stabam, concremaretur, et sic me quoque to-
tum aduri existimarem. Postremum timore
affectus tertio die destiti ab hoc proposito meo
atque, quum mentem meam amplius indivul-
sam tenere non possem, descendi in contem-
plationem huius mundi, **72** ne id mihi repu-
taretur in superbiam

« Quondam quum ad hunc sanctum venis-
sem, extra cellam eius iacentem inveni vici
cuiusdam presbyterum, cuius caput ita erat
exesum morbo qui cancer dicitur, ut et ip-

sum os totum appareret in vertice. Neque eum
ad colloquium admittebat. Rogavi igitur ac:
Precor, inquam, miserere huius miseri, et sal-
tem responsum ei da. Respondit mihi: Indi-
gnus est, qui sanetur. Haec enim ei immissa
est disciplina. Sin eum vis sanari, suade ei, ut
deinceps abstineat a sacrificio. Ego: Cur, in-
quam, obsecro? Respondet: Fornicans sacrum
peregit ministerium, unde iam castigatur.
Quod si metu desistat ab iis, quae per contem-
ptum ausus est facere, Deus eum sanabit. Hoc
ei, qui affligebatur, dixi. Qui iureiurando apud
Deum pollicitus est, se non amplius sacerdo-
tis munera esse obiturum. Tum eum suscepti-
eque: Credisne, inquit, esse Deum, quem ni-
hil latet? Ille respondet: Maxime, rogo te.
Deinde: Num, inquit, potuisti illudere Deo?
Respondet: Non potui, mi domine. Magnus:
Si agnoscis, inquit, peccatum tuum ac disci-
plinam Dei, qua haec subiisti, te corrigas in
posterum. Qui confessus est peccatum, et fi-
dem dedit, se non amplius esse peccatum,
neque altari ministraturum, sed laici sortem
amplexurum. Deinde sanctus ei manus impo-
suit. Qui paucis diebus sanatus est, capillique
capitis ei creverunt, et in domum suam rever-
sus glorificavit Deum, ac gratias egit sancto.

« Rursus vidi ad eum adduci puerum a spi-
ritu maligno vexatum. Cui sanctus manum
dextram in caput imposuit et sinistram supra
cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pen-
dere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in
corpore maximopere intumuit, deinde, quum
subito exclamasset, per omnes sensus aquam
emisit; quae quum desiisset, in eam, qua initio
fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo
sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset,
patri reddidit, ac vetuit, ne carnem nec vinum
attingeret quadraginta diebus. Puer quidem
ita sanato eos dimisit.

« Hunc Macarium magnum quondam vexa-
runt cogitationes vanae gloriae, quae eum e
cella eiicere tentarunt, **73** et suggererunt ei,
ut dispensationis gratia Romam pergeret, ius-
tamque causam allegarunt sanationem eorum,
qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo
adversus spiritus operabatur gratia Domini.
Longo autem tempore ab iis tentatum, quum
non obediisset, ut egrederetur, acrius agita-
runt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae
suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae
gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemo-
nes, si potestis. Ego enim meis pedibus alias
non abibo. Sin potestis talem me deportare,

quo dicitis perveniam. Atque iuravit iis : Sic, inquit, iacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit, duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit Theosebius Cosmetor Antiochenus, et : Quid, inquit, portas, abba ? Cede mihi onus, neve ipse vexeris ! Ille autem : Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore (1). »

§ 19. Haec hucusque Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, sub indice : De Macario Alexandrino. Sequitur in codice membranaceo sub indice : « De Marco » (2), in codice chartaceo sub indice : « De Marco exercitatore » (3) caput quoddam, cuius maxima pars in editis Historiae Lausiacae exemplaribus de Macario Alexandrino agit. Neque ipse codex membranaceus sibi constat, qui senem, de quo narratur, modo Marcum, modo Macarium indicat. Chartaceus autem semper quidem Marcum nominat, quem tamen saepe *ὁ μακάριος μάρκος* (4) **74** appellat. Quae quum ita sint, fas erit, hoc quoque caput, quod in codicibus Vindobonensibus : « De Marco » inscribitur, apponere et, num in eo de Marco, an de Macario narretur, dispicere. Quod quidem ita praestabimus, ut textum codicis membranacei latine redditum apponamus, variantes autem nominis senis illius lectiones, quae in codice chartaceo habentur, sub textu annotemus. Ita enim codicis membranacei Historia Lausiaca narrare pergit : « De eodem sancto Marco magno exercitatore (5) hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit : Quum sacro, inquit, munereungerer, tempore distributionis mysteriorum

A Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi eius, qui ei oblationem dabat. Hic vero Marcus quum iunior esset (6), vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius.

« Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema eius senectute perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius adsedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum iam centum fere annos haberet dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit ac : Quid tandem, inquit, vis, male senex ? En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri ? Ita se ipse contumelias castigavit. Diabolo autem : Recede, inquit, a me, diabole. Consequisti mecum in pigritia. Infirmiorem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Quae tibi insuper debeo ? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro **75** sibi ipse : Agendum, inquit, nugator, in canitie vorator et in heluatione senex ! Quamdiu etiam tecum ero ?

« Paphnutius quoque Christi servus et praeclari huius viri discipulus haec nobis narravit : Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet (7) et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cuius ante pedes eum proiecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset (8) eiusque in oculos spuisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum laetasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit (9), quam quidem pellem is sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub II.

(2) Graece : Περὶ Μάρκου. Cf. harum Quaestionum Appendicem priorem sub II c. nota.

(3) Graece Περὶ τοῦ Μάρκου τοῦ ἀσκήτου. Cf. infra Appendicem I. I.

(4) Litera prima nominis proprii in codicibus Vindob. minuscule esse solet, unde nomen proprium Μακάριος ab adiectivo μάκαριος in iis scriptura non differt.

(5) Περὶ τοῦ ἁγίου τούτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκήτου. Cod. chartac. rectius : Περὶ μάρκου τοῦ

μὲν ἀσκήτου...

(6) Οὗτος δὲ ὁ μάρκος νεώτερος ὢν... Cod. chartac. : Οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκων νεώτερος ὢν... Ubi : μάρκων positum esse pro μάρκος, neque pro μάρκου, ut quispiam fortasse crediderit, e codicis scriptura intelligitur.

(7) ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου οἴκου. Cod. chart. : ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου.

(8) Τοῦτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος. Cod. chart. : T. τ. σκ. λ. ὁ ἅγιος μάρκος.

(9) Ἦνεγκε τῷ ἁγίῳ μάρκῳ uterque codex.

dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, a qua munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem Dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit.

« Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisse per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est (1). Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit, atque in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti eius enati sunt.

« Hunc sanctum die quodam conveni valde anxius animo et : Abba, inquam, Marce (2), quid faciam; nam affligunt me cogitationes insusurrantes mihi : Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi respondit (3) : Dic tu, inquit, cogitationibus tuis : Propter Christum parietes 76 custodio. Haec quidem e multis magnisque signis ac certaminibus inclyti et virtute ornati Marci (4) indicavi. »

Cum duobus codicibus Vindobonensibus de hoc loco componendus est tertius quidam codex bibliothecae Caesariae Vindobonensis (5), in quo capitibus asceticis cuiusdam Marci inscriptis : Τοῦ ἀββᾶ μαρκου περι τοῦ πνευματικοῦ νόμου (6) prologus praemittitur (7) e capite Historiae Lausiacaе, quod attulimus, compilatus. Qui incipit verbis : Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος μαρκος νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν..... Tum sequitur : Περὶ τοῦτου ἐφη ὁ μὲν μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὢν. ὅτι μαρκῶ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν... Qua narratione de oblatione, quam Marco seni angelus dederit, finita, alteram legis de catulo ac pelle hyaenae, quae incipit verbis : Οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος μαρκος ποτὲ καθεζόμενος ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος ὕαινα τὸν ἑαυτοῦ σκύμνον τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν ὁ ἅγιος· τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἀγίου ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος μαρκος καταλέλοιπε τῷ ἀγίῳ μακαρίῳ. Qua quidem narratione prologus iste terminatur (8). Mar-

cus pellem, ab hyaena sibi oblatam, hoc prologo teste, S. Macario reliquit, a quo eam S. Melania accepit (9).

Ergo in codice, e quo prologus compilabatur, res illae non minus de Marco narratae esse videntur.

Quid autem, si in codicibus Vindobonensibus in illo capite erratum sit? Quid, si index ille : « De Marco » margini adscriptus reapse ad solam prodigiosam Macarii Alexandrini de Marco, cui oblationem angelus dederit, narrationem pertinet, ac librarii ipso hoc indice, ut aut nomen μακάριος in μαρκος mutarent, aut voci μακάριος alteram μαρκος adderent, adducti sunt!

77 Quod quidem cum per se non abhorreat a verisimilitudine, textu editionum versionumque Historiae Lausiacaе comprobari videtur. In textu enim Meursii, Cotelerii (10), Fronto-Ducaei, atque in versione Herveti, narratis iis, quibus in codicibus Vindobonensibus historia Macarii Alexandrini finitur, primum narratio Paphnutii de catulo ac pelle ab hyaena Macario Alexandrino oblatis, tum cetera, quae in codicibus usque ad finem capitibus habentur, subiunguntur. Deinde post verba : « Haec quidem e multis et magnis signis ac certaminibus inclyti ac virtute praediti Macarii significavi » eiusdem Macarii de Marco, cui oblationem angelus dederit, narratio legitur; ac tum demum sub indice : « De Marco » hunc senem sacras scripturas edidicisse, probum et castum fuisse et cetera, quae de Marci secum et cum diabolo certaminibus attulimus, usque ad verba : « Quamdiu etiam tecum ero » sequuntur.

Ergo in editionibus graecis Historiae Lausiacaе et in versione Herveti maxima pars capitibus, quod in codicibus : « De Marco » inscriptum est, ad Macarium Alexandrinum refertur; reliqua vero, quae de Marco agunt, novo capite comprehenduntur.

Aliter vero se habet in Paradiso atque in versione Historiae Lausiacaе antiqua. In quibus narrationes capitibus illius eodem pro-

(1) Τεσσαρακονταετῆς γὰρ ἐθαπίσθη. Cod. chart. : T. γ. ἐθαπίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος μαρκος.

(2) Ἀββᾶ Μάρκε uterque codex.

(3) Ἀποκρίνεται μοι ὁ ἀγιώτατος μαρκος uterque codex.

(4) . . . τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου μαρκου. . . uterque codex.

(5) Cod. ms. theol. graec. Nr. 274, olim 238

chart.

(6) Excusa sunt in Magn. Bibl. VV. PP. Paris. T. XI p. 888.

(7) In codicis fol. 247, 2.

(8) Cf. harum Quaestionum Appendicem priorem sub IV.

(9) Cf. supra p. 16 not. 2.

(10) Coteler. Eccl. Grace. Mon. T. III p. 162.

sus ordine sequuntur atque in codicibus Vindobonensibus. Neque vero Paradisus sibi constat, qui pariter atque codex membraneus Vindobonensis nomen senis modo Marcum, modo Macarium indicat. Nam quum primum de *Marco* narrasset, postea scribit: « Ad hunc [Marcum] cum venissem diceremque: Abba *Macari*. . . », tum in fine capituli: « Haec pauca de multis ex factis sancti *Macarii* vel dictis significavi. » Contra in versione Historiae Lausiacaе antiqua totum caput ad *Macarium* refertur, qui Palladio ante cellam eius sedente et auscultante secum et cum diabolo ista confabulatus sit, et cui plane omnia, quae capite illo habentur, convenient. Neque in ea Marci mentio fit, nisi ut, quae Macarius de eo retulerit, narrentur; quibus adiungitur, Marcum, quum iuuenis esset, s. scripturas edidicisse, et insigniter mansuetum et castum fuisse.

78 Quid igitur? Num statuemus, facta Marci mentione librariorum inductos esse, ut, quae Macario conveniunt, Marco tribuerint, an, quod in iis, quae antecedunt, de Macario narratum est, Macario tribuisse, quae ad Marcum spectant?

Haec quaestio primo quidem ad aspectum satis perplexa esse videtur; sed, si accurate distinxerimus, facile solvetur. Rufini enim Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii, quae multo ante Historiam Lausiacam scripta est, edocemur, catulo hyaenae oculos a Macario Alexandrino restitutos esse. Nam legis: « Idem ipse Macarius leaenae speluncam habuit cellulae [suae] vicinam. Et quadam die catulos suos caecos ad eum bellua producit et ante pedes eius ponit. At ille quum intellexisset, pro caecitate oculorum bestiam supplicare, rogavit Dominum, ut eis redderet visum. Quo recepto matrem sequentes redeunt ad speluncam. Et paulo post ipsa cum catulis suis regrediens pelles ovium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris evectas, et ante fores eius depositis abscedit (1). » Dubium sane esse vix potest, quin eandem hanc sanationem catulorum leaenae supra Palladius significet. Quod si constat, dubitari amplius nequit, quin cetera quoque, quae capite isto Palladii narrationem de catulo hyaenae ad finem usque

sequuntur, ad Macarium Alexandrinum spectent: eum, ex quo baptizatus sit, sexaginta annos non humi spuisse, annos quadraginta natum baptizatum esse, statura brevi fuisse et cetera, quae usque ad finem capituli leguntur. Nam ordo totius huius orationis postulat, ut haec de eodem sene intelligantur, a quo oculi catulo hyaenae restituti sunt. Illa vero si de Macario intelligenda sunt, senem quoque centum annorum, qui se et diabolum tam acerbe increpavit, Macarium fuisse facile statures. Nam quadraginta anni, quos Macarius ante baptismum vixit, et sexaginta, quos vixit accepto baptismo, si computantur, centum annos efficiunt.

79 Itaque in sola antiqua versione rectam inveniri nominum scripturam intelligis, cunctaque, quae capite illo codicum Vindobonensium: « De Marco » inscripto habentur, ad Macarium Alexandrinum spectare, neque omnino Marcum in capite nominari, nisi ut id, quod de eo Macarius dixerit, narretur, cui quidem narrationi Palladius, Marcum, quum iuuenis esset, s. scripturas edidicisse, ac sanctitate et castitate insignem fuisse, addiderit.

Nec non, ut illud caput ita interpretemur, etiam nexus narrationis Palladii de Macariis suadere videtur. Nam Palladium, qui, quamdiu Macarius Aegyptius vixerit, memorat, pariter, quot annos Macarius Alexandrinus attigerit, indicasse consentaneum est. Accedit, quod narratio Palladii de Macario Alexandrino, si illud caput ad Marcum refertur, iusto fine prorsus caret; contra, si ad Macarium pertinet, ambae de Macariis Palladii narrationes praeclare invicem sibi respondent.

Tertium denique et firmissimum argumentum repetimus a Sozomeno, qui senem, de quo isto capite narratur, Macarium esse aperte docet. Sozomenus enim: « Alter [Macarius Alexandrinus] vero », inquit, « serius quidem presbyter factus est. Sed omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus est perfunctus, quarum alias ipse excogitaverat, quasdam ab aliis acceptas tanto studio excoluerat, ut *ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint* (2). » Ubi Sozomenum Historiam Lausiacam e capite isto compilasse manifestum est. Quodsi autem ea, quae de barba senis in capite Lausiaca leguntur, ad

(1) Ruf. Hist. Eccl. lib. 11 cap. 4 ed. Basil. l. p. 243, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 272, Migne Patrol. T. XXI p. 512.

(2) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Valesius p. 516.

Macarium spectant, quis, quin cetera quoque, A quae illo capite continentur, in eundem cadant, amplius dubitabit?

Itaque perspicuum est, in codicibus Vindobonensibus pro Μακάριος falso scriptum esse Μάρκος. Qui quidem error cum ex adfinitate verborum tum ex indice: « De Marco » natus est, quem cum librarius aut lector, facta Marci mentione longum caput de Macariis finitum esse ratus, in margine adscripsisset, corruptela postmodum in textum facillime irrepsit.

80 Quam quidem corruptelam, quod in membranaceo codice modo Μακάριος modo Μάρκος legitur, antiquam esse, sed paulatim tantum genuinam vocem: Μακάριος textu expulisse, ut est in codice chartaceo, credideris. Auctoritati autem codicum Vindobonensium Lausiaca illo errore vix quidquam derogatur, quorum virtus in eo potissimum cernitur, quod res iusto ordine integras narrant, quod in editionibus graecis et in Herveti versione, ut saepissime, ita hic quoque, desideratur.

Sed haec, quae Palladius de Macario Alexandrino retulit, nunc quidem haecenus. Reliquum est, ut ad ea illustranda pauca monemus.

§. 20. Ac primum quidem eo, quod Palladius narrat, se novem annos in Celliis seu Cellulis vixisse, difficultas quaedam chronologica nascitur. Palladius enim, qui se anno 388 Alexandriam venisse ipse testatur, etiam tradit, se, antequam in Cellulas abiret, tres annos circum Alexandriam (1), et annum integrum in monte Nitriae (2) habitasse. Quare, si anni computantur, ante annum 401 Cellulas non reliquisse videtur. Fateor quidem, verba: Ἐπὶ τῆς τρια, quibus habitationis suae circum Alexandriam tempus significat, non

solum tres integros annos, sed etiam tres fere annos indicare posse (3). Etiam si vero hoc statuamus, certe tamen ante annum 400 Palladius ex Cellulis non decessit.

Atque cum hac temporum descriptione optime conveniunt Palladii verba, ipsum tredecim annos monachum fuisse, antequam episcopus fieret (4). E Cellulis enim afflictae valetudinis causa, ut ipse narrat, Alexandriam, deinde medicorum consilio Hierosolyma petiit, unde quum in Bithyniam venisset, episcopus ordinatus est (5). Quapropter eum anno post adventum suum tertio decimo Aegyptum reliquisse, et anno 401 episcopum factum esse consentaneum videtur. Praeterea anno 400 Palladium Alexandriae fuisse, iis quoque, quae de morte Evagrii ipse retulit, probabile fit (6).

Sed quominus id statuamus, prohiberi videmur loco dialogi de S. Chrysostomi vita, quem, testibus Georgio Alexandrino et Photio (7), Palladius episcopus scripsit. In hoc enim dialogo legitur, synodo Constantinopolitanae indictione XIII habitae interfuisse Palladium episcopum Helenopolis (8), quae est urbs Bithyniae. Viri igitur docti, imprimis Baronius (9) et Tillemontius (10), non dubitarunt, hunc Helenopolis episcopum eundem facere cum scriptore Historiae Lausiaca. Quoniam vero indictio XIII ab VIII Calend. Octobris i. e. XXIV Septembris (11) anni 399 incepit (12), Tillemontius, Montefalconius, Neander synodum mense Maio anni 400 habitam esse statuerunt (13). Scriptor vero vitae S. Chrysostomi, quae in AA. SS. Boll. invenitur, mense Martio aut Aprili anni 399 eam fuisse arbitratus est. ob difficultates, quae synodum anno 400 habitam esse non admittunt (14).

(1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. I. p. 360.

(2) Ibid. p. 361.

(3) Matthiae Ausf. Griech. Grammatik ed. II T. II § 586.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. prolog. Opp. Meurs. l. I. p. 340.

(5) Ibid. cap. 44 Opp. Meurs. l. I. p. 472.

(6) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. I. p. 550 sqq.; Tillemont Mémoires T. X p. 568 sqq., p. 796 Not. 7.

(7) Georg. Alexandrinus in Vita S. Jo. Chrysostomi. Photius in Bibl. ex rec. Bekker. Berol. 1824 p. 78, b. Cf. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. XIII Praef. p. xi sq.

(8) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysostomi cap. 13. 14. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfau-

con T. XIII p. 50 sq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 298. 300.

D (9) Baron. Annal. a. 388. 400. 403. 404. 405. 406.

(10) Tillemont Mémoires T. XI p. 500 sqq.

(11) Ideler Lebrb. d. Chronologie Berlin 1831 p. 412; Du Cange Glossar. s. v. indictio.

(12) AA. SS. Boll. Sept. T. IV p. 545, b. Tillemont Mémoires T. XI p. 158. 582.

(13) Tillemont l. I. p. 581 sqq. Not. 59. Montfaucon in Vita S. Jo. Chrysostomi, S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. XIII p. 137 sqq. Neander, Der h. Joh. Chrysostomus u. die Kirche in dessen Zeitalter Berlin 1822 T. II p. 77 sqq.

(14) AA. SS. Boll. Sept. T. IV p. 543 sqq. Cf. Cave et Oudin. s. v. Chrysostomus. Bollandus Jan. T. I p. 1007 synodum Constantinopolitanam anno.

82 Atque Baronius, Tillemontius, ceteri, facerent cum illo Helenopolis episcopo, praecipue locis quibusdam Historiae Lausiacaee inducti sunt, quos genuinos esse vix certo constat. E quorum numero est locus Paradisi, quo, postquam prophetia Joannis in Lyco, Palladium episcopum fore, narrata est, haec leguntur: « In quo [episcopatu] tempestatis illius, quae sub sancto Joanne commota est, interfui malis » (1). Idem habetur quidem etiam in graeco Meursii textu (2); sed Hervetus haec profert: « Dignus habitus sum ordinatione, quae meas vires superat, in eum casum incidens, quem Joannes [in Lyco] praedixerat » (3). Quae quidem lectio, quum toto capite de Joanne in Lyco narretur, probabilior videtur. (Quomodo codices Vindobonenses locum exhibeant, non examinavi.) Rursus et Baronius et Tillemontius tradunt (4), scriptorem Historiae Lausiacaee Romae ob causam S. Joannis [Chrysostomi] morantem a Piniano Melaniae iunioris marito exceptum esse. Quod quidem in editione Meursii (5) et in Paradiso (6) legitur, sed deest in codicibus Vindobonensibus (7) et in antiqua versione. Denique Tillemontius Historiam Lausiacam in codicibus *Palladio Helenopolis episcopo* tribui docet (8), quod non omnino verum est; nam codices Vindobonenses eam *Palladio episcopo* inscribunt (9).

83 Fateor ea, quae Palladio Helenopolis

401 habitam esse putavit, quod quidem neque cum verbis dialogi (l. l.), quo tum tumultum propter Gainam barbarum fuisse traditur, neque cum tota ejus temporis chronologia convenit.

(1) Parad. cap. 22, VV. PP. Rosw. p. 966. Cf. Baronii Annal. a. 388; Tillemont Mémoires T. XI p. 516.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. D I. l. p. 472.

(3) Ibid. p. 471, VV. PP. Rosw. lib. VIII c. 43 p. 740, 2.

(4) Baron. Annal. a. 388; Tillemont Mémoires T. XI p. 515.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 123 Opp. Meurs. I. l. p. 604.

(6) Cap. 49, VV. PP. Rosw. p. 980, 1.

(7) Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiacaee praepositam.

(8) Tillemont Mémoires I. l. p. 500.

(9) Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραμμεύσης Λαύση

A episcopo inde a tempore, quo S. Chrysostomus in exilium missus est, i. e. ab anno 404 accidisse dialogus tradit, in Lausiacaee scriptorem optime cadere. Ille enim propter causam S. Chrysostomi Romam petiit, unde redux factus in urbem Syenen in Aegypto prope Blemmyes sitam in exilium abiit multosque diu perpessus est labores (10). Atque Palladius Lausiacaee scriptor se Romae et Syenae fuisse ipse testatur (11). Accedit, quod Lausiacaee scriptori Joannes in Lyco praedixit, ipsum, si episcopus factus esset, multos labores calamitatesque perpessurum esse (12). Denique illud, quod Palladius Lausiacaee scriptor narrat, se, postquam episcopus factus per undecim menses in cella tenebrosa latuerit, recordatum esse verbi beati Joannis in Lyco (13), optime de exilii tempore, quo Palladius, Helenopolis episcopus, in Aegyptum abductus est, dici potest.

At alia, quae de Palladio Helenopolis episcopo in dialogo leguntur, eum scilicet synodo isti Constantinopolitanae interfuisse, in Lausiacaee scriptorem cadere nequeunt. Primum enim descriptio temporum, qua hic in Historia Lausiaca ipse utitur, aperte repugnat. Deinde Palladius Lausiacaee scriptor, quum Alexandria proficisceretur, hydropisi laborabat (14), ita ut eum vix reducem, postquam recens episcopus ordinatus est, ad causam Antonini Ephesi episcopi disceptandam, id quod dialogus tradit, a synodo electum esse.

πραποστω παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου περὶ βίου διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ ὁσίων κτηρῶν. Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam* infra l. l.

(10) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysost. c. 3. 4. 20. S. Jo. Chrysost. Opp. ed. Montfauc. T. XIII p. 11 sqq., 77 sq., Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 267 sqq. 320. 321.

(11) Hist. Laus. Prolog. Opp. Meurs. I. l. p. 339.

(12) Ibid. cap. 44 p. 471.

(13) Ibid. l. l.

(14) Palladius tribus annis postquam Joannem in Lyco invisit, i. e. exeunte anno 397 (cf. supra p. 21), splene et stomacho laborare coepit. Qui morbus deinde in hydropisin vertit, unde a fratribus Alexandriam missus medicorum consilio aeris subtilioris gratia exeunte anno 400, ut patebit, aut ineunte 401 Hierosolyma et in Bithyniam venit. Hist. Laus. I. l.

aut instante aestate tam longum iter Ephesum suscepisse (1), parum verisimile sit. **84** Difficultates autem expediendi haec restat via. Socrates refert (2), Palladium episcopum Helenopoli Aspunam translatum esse. Quid, si id ad Palladium episcopum dialogi scriptorem pertineat, ac paullo post synodum Ephesinam anno 401 habitam factum sit, Palladius vero Lausiaca scriptor hoc ipso anno in eius locum sit suffectus?

Atque rem ita se habere dialogus ille quodammodo ostendit. Cuius scriptor Photio et Georgio Alexandrino testibus est *Palladius episcopus* (3), in codicibus *Palladius episcopus Helenopolitanus, ab aliis etiam episcopus Asponensis dictus* (4). Is igitur in dialogo se Romam primum venisse (5) ait aliquanto post Palladium Helenopolitanum episcopum, quem sub Innocentio Papa ibi fuisse ob causam S. Chrysostomi (6), et eo tempore, quae dialogus instituitur, apud Blemmyes in Aegypto detineri (7) scribit. Porro scriptor dialogi a Theodoro diacono, quocum illum sermonem conseruit, saepe per canos suos, ut verum dicat, senex obsecratur (8), quod sine dubio in Palladium Lausiaca scriptorem, qui tum vix annos quadraginta natus erat, cadere non potest. Unde inter duos illius temporis Palladios Helenopolis episcopos distinguendum esse probabile est (9). Quod si constat, difficultatem illa, quae testimonio Socra-

tis nititur, coniectura optime solvi vides. **85** Quomocumque vero res se habet, ex iis, quae disputavimus, hoc liquet, iustam causam non esse, cur eum Tillemontio (10) chronologia, quae in Historia Lausiaca legitur, relicta statuamus, Palladium Lausiaca scriptorem anno 399 Alexandria profectum esse, ineunte anno 400 episcopum esse ordinatum, et in Nitriam anno 390 venisse. Immo haec potius tenenda est chronologia, Palladium secundo Theodosii Magni consulatu, qui incepit a Calendis Januariis anni 388 (11), Alexandriam appulisse, anno 391 in Nitriam, ac subsequente in Cellulas venisse, annoque 401 episcopum in Bithynia ordinatum esse, unde etiam Historiam Lausiacam, ut supra (12) iam docuimus, anno 421 scriptam esse e verbis Palladii conficitur.

§ 21. Quod si est exploratum, Macarium Alexandrinum saltem usque ad annum 395 superstitem fuisse apparet. Nam tres annos cum Palladio in Cellulis vixit *in quiete degens* (13). Atque quin tres primi anni, quos Palladius in Cellulis transigebat, significantur, non facile dubitabis. Nec te Hierosolymitanum iter, quod Palladius circa annum 394 instituit (14), quominus tres primos annos fuisse dicas, impedit. Palladius enim, qui novem annos, quanquam saepissime interea peregrinatus **86** est, in Cellulis transegisse se nar-

(1) Pallad. Dial. cap. 13. 14. S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 43 aqq., Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 298, 299. 300.

(2) Socr. Hist. Eccl. lib. VII cap. 36 ed. l. p. 381.

(3) Cf. supra p. 81.

(4) Emeric. Bigot. de Palladio episcopo Helenopolitanum Praef. in Bibl. Galland. l. 1. Proleg. p. XXV.

(5) Cap. 1, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 3, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 261.

(6) Cap. 3, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 11, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 267.

(7) Cap. 20, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 77, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 320.

(8) Cap. 4, S. Chrysost. Opp. l. 1. p. 16, Galland. Bibl. PP. l. 1. p. 270. 271, et passim per dialogum.

(9) Id Gregorius Alexandrinus et Photius sensisse videntur, qui scriptorem dialogi simpliciter *Palladium episcopum* dicunt. Ac Photius Palladium episcopum Helenopolitanum antea (Bibl. ex rec. Bekkeri p. 18, b laudaverat. Palladium episcopum cum tribus aliis episcopis S. Chrysostomo pulso Romam venisse Innocentius Papa clero Constantinopolitanae ecclesiae scripsit. S. Chrysost. Opp. ed. Montfaucon T. III p. 524. Eundem propter se

et propter ecclesiam aerumnis affici ipse S. Chrysostomus tradit in ep. 148 l. 1. p. 636. Eidem Palladio S. Chrysostomus (annis 404—407) epistolam scripsit, in cuius fine petit, ut ipsum Palladius de valetudine sua certiore faciat. Ep. 113 l. 1. p. 656. Quae quidem in aegrotantem Historiae Lausiaca scriptorem optime cadunt. Plurima, quae viri docti de Palladio disputarunt, legis Opp. Meurs. T. VIII p. 650 sqq. Cf. Emeric. Bigot. l. 1.

(10) Tillemont Mémoires T. XI de Palladio D p. 300—535 et passim.

(11) Teste Cassiodoro inde ab a. u. 601 consulatus a Calendis Januariis incepit. Cassiod. Chron. Opp. Cassiod. ed. 1656 p. 681, ed. Gareti p. 384, Migne Patrol. T. LXXIX p. 1223. Cf. Ideler Lehrb. d. Chronologie p. 328. Ei. Handbuch der mathematischen u. technischen Chronologie Berlin 1825 T. II p. 149. De anno 388 cf. supra p. 58 not. 3.

(12) P. 24. Plurimi eam falso, ut iam patet, anno 420 aut 419 scriptam esse statuerunt; annum 421 indicarunt Cave et Oudin. s. v. *Palladius*, et Rettberg in libro: Allg. Encyklop. v. Ersch u. Gruber s. v. *Palladius*.

(13) Cf. supra p. 66.

(14) Cf. supra p. 21. 22.

rat, etiam tres se annos cum Macario vixisse dicere potuit, etsi illo tempore breve iter instituerit. Macarium in quiete sedisse vix aliud quidquam significat, nisi eum munere sacerdotii in usum fratrum propter senectutem tum non amplius functum esse (1). Tillemontius e verbis Palladii conclusit, tribus illis annis elapsis Macarium obiisse (2), unde mors eius in annum 395 caderet, et quidem testante Martyrologio in IV ante Non. Januarias, Graecis Menaeis testibus in XIV ante Calend. Februarias (3). Sed num e verbis Palladii illud recte colligi possit, in dubium iure vocatur. Macarium enim post illos tres annos statim animam efflasse Palladius non dicit, sed hoc solum : Macarium Aegyptium anno ante adventum ipsius in solitudinem mortuum esse; cum Macario autem Alexandrino, Cellularum presbytero, se tres annos vixisse. Quid, si Macarius Alexandrinus, qui Palladio teste (4) in Nitria et in interiore vasta solitudine cellas habuit, post illos tres annos in aliam cellam abiit? Quid si congressui fratrum omnino se subduxit? Fateor, Tillemontii sententiam verisimilem quidem esse, sed certam eam nequaquam dixerim.

Sin, Tillemontii opinionem secuti, statuimus, Macarium Alexandrinum mense Januario anni 395 vita decessisse, eundem ante annum 295 natum, et ante annum 335 baptizatum esse, statuamus necesse est. Nam Palladio auctore annos quadraginta natus baptismum suscepit, ex quo saltem sexaginta annos vixit (5). Macarii illo ad Tabennesiotas itinere edocemur, eum ante annum 348, quo Pachomius diem supremum obiit (6), 87 magna vitae monachicae laude floruisse; etenim Pachomius ei : « *Multis* », inquit, « *abhinc annis* cupii te videre, quum

(1) Simili modo Ephraem τὸν ἡσυχὸν ἀεὶ ἐξα-σκήσαι βίον dicitur. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 104 Opp. Meurs. I. I. p. 572.

(2) Tillemont Mémoires ed. Bruxelles T. VIII P. III p. 1078.

(3) Cf. infra Caput VIII.

(4) Supra p. 69.

(5) Cf. supra § 19 p. 75 sqq.

(6) AA. SS. Boll. Mai T. III p. 290 sqq., cf. Tillemont Mémoires ed. Brux. T. VII P. III p. 1233.

(7) Cf. supra p. 71.

(8) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII Hamburg. 1802. 4°, p. 365 s. v. *Macarius iunior Alexandrinus*.

(9) Scriptt. eccles. Hist. lit. s. v. *Macarius junior*.

(10) Comment. de Scriptt. eccles. s. v. *Macarii tres monachi*.

A de te audirem » (7). Quare post annum 335 baptizatum esse eum aegre credideris.

Fabricius (8), Caveus (9), Oudinus (10), de Nessel (11), Pritius (12) nescio quibus fultirationibus tradunt, Macarium Alexandrinum anno 404 e vita decessisse. Sed vix dubium est, quin in eum errorem ideo inducti sint, quod in textu graeco Meursii (13), in versione Herveti (14) atque in Paradiso (15) legitur, Macarium Alexandrinum Macario Aegypto iuniorem fuisse. Id vero si fuisset, eum post annum 300 natum, post annum 340 baptizatum esse, et ante annum 348 tantam virtutis famam *multis abhinc annis* habuisse necesse esset, quod a verisimilitudine plane abhorret. Illud vero, Macarium Alexandrinum Aegypto iuniorem fuisse, neque in codicibus Vindobonensibus, neque in antiqua versione habetur. Tillemontius Macarium Alexandrinum aetate fuisse minorem ideo putavit, quod scriptores cum semper post Macarium Aegyptium commemoraverint (16). Rem Sozomenus explicat, qui, postquam de Macario Aegypto disputavit : « *Macarius* », inquit, « *Alexandrinus* serius quidem presbyter factus est » (17). Atque etiam verisimile est, Macarium 88 Alexandrinum post Macarium Aegyptium monachum factum esse. Macarium vero Alexandrinum Aegypto natu minorem fuisse, iam apud Makrizium legis (18). Nec, unde error in illa Historiae Lausiacae exemplaria irrepperit, certo dixeris. Quia autem Sozomenus ea, quae de Macariis habet, e Palladii Historia Lausiaca compilasse manifesto patet, additamentum, Macarium Alexandrinum serius presbyterum esse factum, iam Sozomeni tempore in Lausiaca exstitisse probabile est.

§ 22. Sed ad narrationes ipsas de Macario

(11) Supplem. Comment. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius junior*.

(12) S. Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. § VII.

(13) Cap. 20 Opp. Meurs. I. I. p. 389.

(14) Ibid., et VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 19 p. 719, 2.

(15) VV. PP. Rosw. cap. 6 p. 950, 1.

(16) « Celui d'Alexandrie a été apparemment postérieur à celui d'Egypte aussi bien pour l'entrée dans la solitude que pour la naissance, puisqu'on le met toujours après l'autre. » Mémoires T. VIII P. III p. 1043.

(17) Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. I. p. 516.

(18) Macrizi Geschichte der Copten v. Ferd. Wüstenfeld Götting. 1845 p. 110. 111.

Alexandrino e Historia Lausiaca prolata veniamus. Quorum nulla apud alium scriptorem invenitur praeter solam de magorum monumento a Macario Alexandrino viso, quae in libro secundo (1) fere hoc modo habetur: Macarium prae ceteris senibus amatorem eremi fuisse, et inaccessa perscrutatum esse deserta. Aliquando eum invenisse locum in remotissimis eremi partibus positum omnibusque bonis repletum. Ubi duos habitasse fratres, qui propter multitudinem daemonum ibi degentium, ne alios eo monachos deduceret, eum admonuerint. Regressus autem quum opportunitatem loci fratris indicasset, multorum animos inflammatos esse, sed ceteros dixisse: « Locus iste si vere, ut iactatur, a Janne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram praeparatus sit. Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro saeculo, si hic deliciis fruimur? » Quibus verbis tandem ferventes juvenum animos repressos esse. Rem scriptor libri secundi fama acceperat; nam scripsit: « *Ferebant* eum amatorem fuisse . . . ; » tum: « Ubi etiam duos fratres invenisse *ferebatur*. » Fortasse etiam fama de duobus monachis, quos Macarius Aegyptius in remotissimis solitudinis partibus nudos 89 invenit (2), in indolem Iri secundi narrationis vim aliquam exercuit.

Ad ordinem deinde, quo narrationes in editis exemplaribus se excipiunt, quod attinet, Paradisus et versio antiqua res eodem ordine, quo codices Vindobonenses, narrant; altera in hoc solo discrepat, quod illud, Macarium sibi proposuisse, ut quinque diebus in solo Deo mentem defigeret, omisit. Magis autem a codicibus differunt graecae editiones et interpretatio Herveti. In quibus ab initio capitis quatuor narrationes, quae in codicibus desunt, inveniuntur, atque cellarum Macarii enumeratio virginisque Thessalonica oriundae sanatio post historiam infelicis sacerdotis, qui fornicans sacra obierat, leguntur.

Ad res denique quod spectat, causa, cur Macarius sex menses nudus in palude Scetis

sederit, in Herveti et in antiqua versione non culicis elisio, sed spiritus fornicationis indicatur. In quibus haec legis: « Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis, et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetis . . . » (3). Quam eausam falsam esse existimo et inde fictam, quod talis poena soli ultioni culicis pungentis non congrua visa sit. Versio Herveti Macario quatuor tribuit cellulas in Scete, Libya, Celliis et monte Nitriae sitas. Sed Cellia ad Libyam pertinuerunt, neque codices neque editiones ceteraeque versiones plus tribus Macarii cellis norunt. Antiqua versio non habet, Macarium, quum cogitationibus vanae gloriae vexaretur, arena humeris imposita eremum pervasisse, sed: « Sic ergo, » inquit, « iacuit usque ad vesperam; postmodum surrexit ad consuetum opus Domini » (4). Denique in Herveti et in antiqua versione, postquam narratum est, daemones e monumento « Janne et Mambre » magorum egressos a Macario fugatos esse, haec adduntur: « Ingrediente autem eo [Macario] in paradisum ei occurrit diabolus 90 cum stricta rhomphaea, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit sanctus Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphaea, et ego contra te ingrediar in nomine Domini Sabaoth, in acie Dei Israel (5). »

Et haec quidem sunt, quibus editiones versionesque Historiae Lausiacae a codicibus differunt. Hoc solum accedit, quod in editionibus graecis et in versione Herveti traditur, Macarium Alexandrinum *bellaria vendidisse* (6). Ubi in Paradiso habetur: « *Negotiator erat*, » glossa in margine adscripta: « Ms. addit: *qui poma vel legumina nucesque vendebat* » (7). Quae glossae verba etiam in codicis pervetusti, quem Romae in bibliotheca monasterii Yerusalemme in Croce adii (8), D textu leguntur. Antiqua denique versio Rosweidiana collectionis idem, quod graecus textus et Herveti versio, profert: « *Grutaria vendens* (9). » Sed neque codicibus Vindobonensibus neque ceteris antiquis fontibus, quos examinabimus, eiusmodi quidquam continetur.

(1) Cap. 29, VV. PP. Rosw. p. 480, 2 sqq.

(2) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4; Apophthegm. s. v. *Macarius Aegyptius* § II; Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526 sqq. Cf. infra Caput VI.

(3) VV. PP. Rosw. p. 722, 1. 992, 1.

(4) Cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 993, 2.

(5) Herveti versio cap. 20, VV. PP. Rosw.

p. 722, 2. Antiqua versio cap. 10, ibid. p. 992, 1.

(6) *Τραγήματα πικράσκων* Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 20 Opp. Meurs. p. 389. Versio Herveti ibid. p. 390 et VV. PP. Rosw. p. 719, 2.

(7) Cap. 6, VV. PP. Rosw. p. 950, 1.

(8) Cf. supra p. 43.

(9) Cap. 9. VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

Hoc etiam, quod in graecis editionibus, Herveti A versione et in Paradiso habetur, Macarium Alexandrinum virtutibus vitae monachicae Macario Aegypto antecelluisse(1), in codicibus Vin-dobonensibus et in versione antiqua non legitur.

§ 23. Ad singulas autem narrationes, quas de Macario Alexandrino e Lausiaca Palladii protulimus, illustrandas haec animadvertenda sunt.

Primo abstinencia Macarii Alexandrini mag-nopere praedicatur. Qui usum Tabennesio-tarum per totam quadragesimam coctis cibus se abstinentium secutus, septem annis nihil, quod igni admotum esset, comedit, sed sola cruda olera 91 et legumina, si quae forte inven-isset, humectata gustavit. Ac quum audivisset, fratrem quendam libram panis comedere, buccellatis, quae habuit, in lagenam immissis solummodo tantum, quantum manu efferre poterat, comedit, tribusque annis quatuor tantum vel quinque unciarum cibus usus est. Olei autem sextarium anno in alimentum con-sumpsit. Iam ad libram duodecim unciae re-deunt (2). Ac Ἐστῆς seu sextarium olei duode- viginti fere uncias habuit (3). Unde abstinencia Macarii maximam fuisse apparet (4). Nec solum oleo senes in alimentum, sed etiam ad unguendas et molliendas ab opere manus C uti solebant (5); a quo usu iam S. Antonius se abstinuit (6). Ac coctis cibus multi senes usi non esse dicuntur. Ex quibus Ammonius inde a iuventute usque ad mortem solis crudis cibus vescebatur, nec unquam, quod igni ad-motum esset, comedit praeter panem (7). Moyses abbas ex latrone monachus factus, quum plurimum operaretur et quinquaginta orationes quotidie perageret, nihil praeter siccum duodecim unciarum panem sum-psit (8). Apollo abbas non amplius quam

olera, quae sponte nascuntur in terra, neque panem, nec legumen, neque ex fructibus arborum quidquam, neque omnino ea, quibus igni admotis homines vescuntur, comedit (9). Serapion Sindonita praeter panem et aquam nihil sumpsit (10). Evagrius, ex quo in solitudinem 92 venit, neque lactucam tetigit, neque minutum olus, nec viride quidquam, nec fructum, nec uvam, nec lavacrum, nec carnem, nec panem, nec vinum, neque omnino quidquam ex iis, quae per ignem transeunt, praeter quaedam olera cruda et modicum aquae. Sextodecimo autem huiusmodi vitae anno quum propter corporis stomachique imbecil- litatem panem quidem tetigisset, cocta tamen olera ad mortem usque non gustavit (11). Philoromus denique presbyter coctis cibus duodeviginti annis se abstinuit (12).

Macarius Alexandrinus, ut omnino non vesci cupiit quod tamen humana natura non admittebat, ita etiam in somno vincendo quid posset experiri statuit, totisque viginti diebus sub coelo degens nihil omnino dormivit; sed postremum naturae eum cedere necesse fuit. Noctem vero saepissime pervigilasse multi senes feruntur. Ex quibus Dorotheus, apud quem Palladius Lausiaca scriptor prope Alexandriam vixit, a iuventute usque ad senectutem nunquam sponte dormivit, sed non nisi inter operandum vel comedendum oculos somno parum connivebat (13). Porro Arsenius unam somni horam strenuo exerci- tatori sufficere perhibuit, atque ipse tota nocte pervigilata mane parum sedens dor-mivit (14). S. Antonius denique totam per-saepe noctem insomnem duxit (15). Quanquam senem aliquem somno sic, ut Macarium Alexandrinum, abstinnisse non inveni.

Tertium denique summae Macarii Alexan-

(1) Hist. Laus. ed. Meurs. l. l. Versio Herveti D l. l. Paradis. l. l.

(2) Boeckh Metrolog. Untersuchungen Berl. 1838 p. 160 sqq.

(3) Ibid. p. 17 sqq. Cf. Steph. Thes. s. vv. Ἐστῆς et Ὀβρυλα.

(4) Evagrius quatuordecim annis libram panis quotidie ac tribus mensibus sextarium olei consumpsit. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 353. Dorotheus senex quotidie sex unciarum panem comedit ac modicum aquae bibit. Ibid. cap. 2 p. 349. Abbas Elias, senex quum esset, trium unciarum panem et tres oleas quotidie comedit. Ibid. p. 493.

(5) Regula S. Pachomii cap. XCII, Holst. Cod.

Regularum ed. Aug. Vindelic. 1759 T. I p. 31, 1.

(6) Vita S. Antonii cap. 7, S. Athan. Opp. T. I P. II p. 638.

(7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 14 Opp. Meurs. l. l. p. 377.

(8) Ibid. cap. 23 p. 416.

(9) Ibid. cap. 53 p. 496.

(10) Ibid. cap. 84 p. 542.

(11) Ibid. cap. 88 p. 553.

(12) Ibid. cap. 113 p. 584.

(13) Ibid. cap. 2 p. 352.

(14) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 2, 3.

(15) Vita S. Antonii cap. 7, S. Athan. Opp. T. I P. II p. 638.

drini exercitationis argumentum hoc est, quod A propter solam ultionem culicis pungentis sex menses nudus in palude Scetis sedit. Unde quum reverteret, a culicibus toto corpore ita vulneratus fuit, ut ex sola voce agnosceretur, et elephantiasi laborare videretur. Ita vero etiam Evagrius, qui a spiritu blasphemiae 93 quondam vexatus diebus quadraginta tectum non ingressus erat, toto corpore muscis scatuisset traditur (1). Idemque Evagrius, a daemone fornicationis quondam vexatus, hiemis tempore tota nocte in puteo stetit (2). Sed nequaquam Palladius ita intelligendus est, ut dixerit, Macarium sex mensibus in paludis aqua sedisse : sed, ut sponte elucet, apud paludes vel in ripa paludium. Quas regiones culicibus aliisque insectis hodiernum abundare Minutoli indicat (3). Librarius autem, qui Macarium in paludibus propter spiritum fornicationis sedisse finxit (4), Palladium falso isto modo intellexisse videtur. Idemque Macarius Alexandrinus alias ob aliam causam in Scetis paludes secessisse, unde culicibus perforatum Macarius Aegyptius ad fratres reducerit, in Apophthegmatis (5) legitur.

Sed iam de illo cepotaphio Jannes et Mambres magorum, quod a se visum esse Macarius ipse Palladio retulit, disputemus. Eo enim nomine a Judaeis magi dicebantur, quibuscum Moses et Aaron coram Pharaone prodigijs concertarunt. Ex qua traditione, ut recte docet Theodoretus, Paulus apostolus nomina illa in epistola ad Timotheum desumpsit, omnes increpans, qui, quemadmodum Jannes et Mambres Mosi restiterint, ita ipsi

(1) H^{ist.} Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. I. p. 555.

(2) Ibid. l. I.

(3) Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten p. 205. D

(4) Cf. supra p. 89.

(5) S. v. *Macarius Aegyptius* § XXI Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537 sqq. Cf. infra Caput VII.

(6) II Timoth. 3, 8. Ad quem Apostoli locum Theodoretus haec scripsit : *Τὰ μέγροι τούτων ὀνόματα οὐκ ἐκ τῆς θείας γραφῆς μεμάθηκον ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγράφου τῶν Ἰουδαίων οἰδοσκαλίως.* Ed. Noesselt. Halae 1771, 8°, T. III p. 689.

(7) In Matth. Comm. Series § 117. Orig. Opp. ed. de la Rue Paris. 1740 T. III p. 916, 2.

(8) Tract. Menachoth cap. IX.

(9) Praep. evang. IX, 8, ed. Heinichen Lipsiae

veritati resistant (6). Quae apostoli verba ad librum apocryphum « Jannes et Mambres » inscriptum respicere, Origines perhibuit (7). Unde patet, traditionem, qua Jannes et 94 Mambres magi Mosi adversantes vocabantur, satis antiquam fuisse. Atque eodem nomine magi isti a Targumista Jonathan, nec non in Talmud Babylonico (8) appellantur. Nec solum apud Judaeos, sed etiam apud Graecos, et apud Romanos Jannes et Mambres laude magicae artis floruerunt. Nam Jannes et Mambres magos artibus magicis excelluisse, et ab Aegyptiorum populo Musaeo (Mosi) oppositos esse, Numenius Pythagoraeus in fragmento, quod est apud Eusebium (9), scripsit. Ac Plinius (10) : « Est, » inquit, « et alia Magices factio a Mose et Jamne et Jotape Judaeis pendens. » Abulpharagius in Dynast. I. Artemonium quendam laudat, qui Mosen decem annos natum a filia Pharaonis Jannes et Mambres sapientibus instituendum traditum esse docuerit (11). Atque in vetere Midrasch ad Exod. XV, 10 « Joannes et Mamres » magos submersos esse in mari rubro narratur, quocum catena arabica ms. in Pentateuchum convenit, in qua haec habentur : « Haec nomina magorum, qui steterunt contra Mosen : C Deiannes, Jambaras et Sarudas. Deus vero eos perdidit in mari rubro (12). » Unde Hammond (13) visum est, apud Palladium pro *κηποτάριον* legendum esse *κενοτάριον* i. e. sepulchrum vacuum. Cui Palladii narratio, daemones dixisse, ab ipsis magos ibi sepultos esse, repugnat (14). Sepulchrum vero in horto arboribus consito, quales etiam 95 nunc pulcherrimi in Oasibus plantan-

1842, 4°, T. II p. 12.

(10) Nat. Hist. XXX, 2, ed. de Grandsagne Paris. 1829 T. VIII p. 288. Cf. notas ibi ad l. I. adiectas.

(11) Bar-Hebraei Chron. Dyn. ed. Kirsch Lips. 1788 p. 14.

(12) Henr. Hammond. ad II Timoth. 3, 8.

(13) Ibid.

(14) Magorum nomina apud varios scriptores varie leguntur. In N. T. leguntur *Ἰαννησ* et *Ἰαμβρησ*, atque in solis duobus codd. legitur *Μαμβρησ*. In Vulgata, Evangelio Nicodemi et apud Patres habetur lectio *Mambres* atque interdum *Jannes*. In Peschito vocantur : *Jonis* et *Jambaris*, in Talmud, Targumim et libris rabbin. : *Janis* et *Jambris*, *Jannes*, *Jannis*, *Jannos*, *Jonos*, *Jochane*, *Jachne*, *Jochana* et *Mamre*, *Jambros*, *Jombros*, *Jambres*. Cf. Cotel. Patres Apostolic. Constitut. Apost. VIII, 1 ed. Antv. 1700 T. I p. 388. Allg. Encyclop. v. Ersch u. Gruber s. v. *Jannes*.

tur (1), positum saxoque quadrato, quo hodieum Aegyptia monumenta exstructa conspiciuntur (2), aedificatum fuit. Nec non puteo, qui fere in nullo tali Aegypti sepulchro desideratur (3), ornatum fuit, multumque auri in monumento depositum esse fama tulit. Appropinquanti vero Macario septuaginta fere daemones e monumento egressi variisque formis praediti occurrerunt, alii clamantes, alii exsistentes, alii magno fremitu in eum dentibus stridentes; ceteri tanquam corvi volantes eius vultui insultarunt. Consimili autem modo S. Antonio in sepulchro pernoctanti daemones in forma leonum, ursorum, leopardorum, taurorum, serpentum, aspidum, scorpionum atque luporum apparuerunt dentibusque in eum striderunt (4). Eidemque Antonio in castello quodam degenti daemones clamantur: « E nostris recede sedibus! Quid tibi cum eremo? Nostras nunquam feres insidias » (5). Iisdem fere verbis daemones isti Macarium Alexandrinum exceperunt. Quorum quidem eos, qui volabant, cum corvis, quibus illa eremus hodieum abundat (6), Macarius comparat. Atque corvorum species daemonebus haud raro tribuuntur (7). Sepulchra denique monumentaque 96 eremi a daemonebus inhabitari eorumque in potestate haberi, Siwah Oasis incolae etiam nunc credunt (8). Mirum est, quod Macarius daemonebus, cognito monumento se recessurum esse, fide data promisit. Nam daemones omnino non audiendos esse S. Antonius docuit (9). In antiqua versione Macarius haec tantum verba: « Oportet me ingredi et videre » respondisse, daemonesque non curans intrasse perhibetur (10). Quod tamen textui codicum, editionum ceterarumque versionum repugnat. Neque Macarius vere pa-

ctum cum daemonebus iniiit, sed illa, ut daemones recederent, sponte promisit. Diabolus iste, qui Macario monumentum intranti stricto gladio obviam venisse in duabus, ut monuimus, Lausiaca versione falso traditur, daemone princeps esse videtur, qui testante S. Antonio, ceteris daemonebus superatis, ipse « advenit horribili forma, ut terrorem incutiat, multaque iactitat, sed mentitur, nec extimescendus est, quia per Christi gratiam vana sunt omnium daemoneum molimina » (11). Res vero, quas Macarius monumentum ingressus invenit, cadum aeneum catena ferrea ex puteo pendentem, malaque intrinsecus vacua, a Palladio *πάσι* vocata, aliaque eiusmodi in Aegypti sepulchris hodieum inveniri, non est quod pluribus dicam. Ac fraus illa diaboli, qui arundines signi causa in via positas collegerat, virgoque munda veste induta, quae urnam aqua stillantem in capite gestans fessum senem tres dies provocabat, grex denique bubalorum, qui siti oppressum nutrivit, virtutem et constantiam Macarii divinaeque gratiae ei impertitae magnitudinem ostendunt. Bubali autem circum Nitriae paludes hodieum creberrimi sunt (12). Narratio vero libri secundi de eodem monumento a Macario viso fama, ut docuimus, valde depravata Palladii narrationi posthabenda est. Atque istum magorum hortum manibus 97 Aegyptiorum iussuque, ut videtur, Pharaonis adornatum fuisse, a Palladio haud obscure indicatur; quare ab hortis magicis, qui haud raro leguntur, ille distinguendus esse videtur (13). Sed ad cetera veniamus.

Macarius aspidem, a qua in puteo ad recreandos fratres fodiendo mordebatur, inde a faucibus prorsus discerpsit. Isque mos apud Mamelucos hodieum obtinuit, qui a scorpione

In codice membranaceo Vindob. magi vocari videntur: *'Iarrḥc καὶ 'Iαμβρḥc*, in codice chartatato vocantur *'Iarrḥ καὶ 'Iαμβρḥ*. De illis magis quae viri docti disputarunt, collegit Fabricius in libro: Cod. Pseudoepigr. V. T. Hamb. 1722 p. 813 sqq. De iisdem scripsit Zentgraf.: Disp. hist. de Jamne et Jambre celeberrimis Aegyptiorum magis Witteb. 1669, 4°. J. G. Michaelis: Diss. de Janne et Jambre famosissimis Aegyptiorum magis Halae 1747, 4°.

(1) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten p. 173. Cf. Sulp. Sev. Dial. I cap. 13 Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 406, 2, Migne Patol. T. XX p. 492.

(2) Minutoli l. l. p. 61.

(3) Ibid. p. 44. 61.

(4) Vita S. Antonii cap. 9, S. Athan. Opp. T. I.

P. II p. 640 sqq.

(5) Ibid. cap. 13 p. 642.

(6) Minutoli l. l. p. 186.

(7) Cf. S. Hieron. Commentt. in lib. Job in fine cap. 38. Grimm Deutsche Mythologie Ed. II p. 949.

(8) Minutoli l. l. p. 82.

(9) Vita S. Antonii cap. 24. 25. S. Athan. Opp. l. l. p. 650 sqq.

(10) VV. PP. Rosw. p. 992, 1.

(11) Vita S. Antonii cap. 24 l. l. p. 650.

(12) Minutoli l. l. p. 206. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 51.

(13) Eos non accurate distinguere videtur Duentzer in libro: Die Sage von. Dr. Johannes Faust. p. 192.

puncti, ut vulnere medeantur, scorpionem ipsum super recens vulnus conterunt (1). Scorpionibus autem eremus illa abundat (2).

E tribus cellis, quas in interiore vasta solitudine, in Celliis et in monte Nitriae Macarius Alexandrinus habuit, una, in qua per quadragesimam in tenebris sedebat, ostio caruit. Cellae enim monasteriorum illius regionis fenestris hodie quoque carent, ita ut lux tantum per ostium intret (3). Eamque Macarii cellulam in interiore vasta solitudine sitam fuisse verisimile est. Altera autem in Celliis, ut videtur, sita angustissima fuit, in qua ille me pedem quidem extendere poterat. Cujusmodi cellis alii quoque senes usi esse dicuntur (4). In tertia denique cella, duabus illis ampliore, Macarius adventantes excepit, quod in cellam Nitriae montis, quem plurimi et monachi et peregrini visere solebant, optime cadit. Erga quos, si ad ipsum accedebant, Macarium Alexandrinum hilariorem Aegypto Macario fuisse, atque urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexisse, Socrates nescio unde accepit (5).

De virgine Thessalonica oriunda, quam Macarius Alexandrinus oleo sancto unxit precibusque viginti dierum sanavit, non est quod disputemus. Quare ad monasterium Pachomii a Macario invisum transeamus. Quod permagno numero monachorum affluxisse constanter traditur (6). Macarium quidem veste operarii indutum Pachomius septem diebus admittere noluit. Ubi animadvertas, Pachomii regula, ut saeculo renunciaturus paucos dies ante ianuam monasterii remaneret dignumque se esse ostenderet, praescriptum

(1) Minutoli l. l. p. 77.

(2) Ibid. p. 204.

(3) Tischendorf et Wilkinson l. l. supra p. 2.

(4) Passim. Marcianus in cella non ampliore corpore suo se inclusisse legitur VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 3.

(5) Socr. Hist. Eccl. IV cap. 23 ed. Vales. p. 234.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 39 in fine, Opp. Meurs. l. l. p. 456. Vita S. Pachomii cap. 5, AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 310. S. Hieron. Praef. in regulam S. Pachomii Holsten. Cod. Regul. T. I p. 25.

(7) Regula S. Pachomii cap. 49 Holsten. l. l. p. 28.

(8) Vita S. Pachomii cap. 4, l. l. p. 297, 4.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 Opp. Meurs. l. l. p. 429.

(10) Pachonium res occultas cognovisse atque

fuisse (7). Iisemque tere verbis, quibus Macarium Pachomius, aliquando Palaemon Pachomium (8), S. Antonius Paulum simplicem (9) repulerant. Pachomius in illa narratione spiritum prophetiae habuisse dicitur, quod et in vita eius quodammodo traditur (10). Ac monachi monasterii illius ramos palmarum tractant, quod in monasteriis S. Antonii aliorumque senum fieri solebat (11). Atque in Teraneh, quae est urbs prope Nitriam sita, ex iunco, qui in ejus paludibus creberrimus est, tapetes venustissimi adhuc textuntur (12).

Propositum Macarii, quinque diebus cum solo Deo conversandi totamque mentem in eo solo defigendi, tertio die daemon, in flammam ignis conversus, irritum fecit. Qui storem, in qua senex stabat, combussit, eumque ipsum adurere visus est. Unde hunc ignem non phantasma daemonis fuisse, sed vim comburendi habuisse credideris. Daemones vero, qui varias omnino induunt formas (13), ignis specie apparuisse atque incendium excitasse, alibi haud facile leges.

99 Sacerdos ille, qui fornicans sacra peregerat, non nisi data fide, munera sacerdotis se non amplius obiturum esse, a Macario sanatur. Veteris enim ecclesiae disciplina fuit, ut sacerdos, qui carnis peccatum aut aliud grave crimen commiserat, a ministerio altaris prohiberetur et ad laicorum communionem redigeretur. Cuius exempla sunt in Decreto Gratiani (14) et in libris poenitentialibus (15). Macarius infelicem, cui funestissimus canceri morbus ob istud peccatum erat inflictus, num credat Deum esse, quem nihil lateat nec quisquam illudere possit, numque cognoscat pec-

absentes vidisse in eius vita capp. 4 et 6 l. l. p. 308, 1. 314, 2 legitur.

(11) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 40. 29. 2 ac passim.

(12) Minutoli l. l. p. 189. 202.

(13) Specie galli gallinaei adhibita diabolus Pachomium tentare conatur. Vita S. Pachomii cap. 2. In forma vaporis diabolus apparere tradit Delrio Disquis. magic. lib. II Q. 28 S. 2 p. 502. ed. l.

(14) Can. 9 Dist. L: « Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius non accedat. » Tum ibid. can. 10: « Sin autem eum fraternitas tua talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem et ante exitum debeat misereri, hoc in tuae fraternitatis ponimus potestate. » Cf. ibid. can. 8. 11. 12.

(15) Lib. Poenit. Theodori Cantuar. XVII § 4. Die latin. Poenitentialbücher der Angelsachsen von

catum suum, interrogat. Quae quum annuisset et peccata confessus esset, morbo liberatus est. Equidem his Macarii interrogationibus ordinem ad dandam poenitentiam tum usitatum contineri crediderim; nam in libro poenitentiali Bedae presbyteri (1) sacerdos consimili modo poenitentem primum, num in Deum credat, denique num peccata ipsi demitti velit, interrogare iubetur. Alio cancri morbo, qui *φαιδαίνα* nominabatur, Stephanus Libys genere aegrotasse legitur (2).

De iuvene illo a daemone vexato, quem Macarius manibus in caput et cor ejus impositis sanavit, non est quod disseramus. Mirum autem id, quod sequitur, cuiquam videatur, cur Macario Alexandrino in mentem venire potuerit, adire Romam *οικονομίας* gratia, ut in textu graeco legitur. Sed e S. Hieronymo discimus, eo tempore, quo totus Oriens 100 monachis affluebat, Romae atque omnino in Occidente monachicam vitam in primis incunabulis iacuisse. Quae inde ab Alexandrinis presbyteris, papa Athanasio ac postea Petro eius successore, qui Romae exulantes S. Antonii vitam divulgaverunt, prima in Occidente initia cepit. Nam Romae nemo propter rei novitatem ignominiosum vel turpe nomen adsumere eo usque ausus erat (3). Haec quum ita se habeant, ubinam Macarius uberiorem homines sanandi et Deo reconciliandi messem invenire potuit, quam Romae, unde Rufinus, S. Hieronymus, Melania, Marcella, Paula, abā, ut senum vitam cognoscerent et imitarentur, in Aegyptum ventitabant? Verba *οικονομίας* gratia non ad dispensationem rerum terrestrium, quo sensu vox illa est in Palladii capite de Serapione, sene regionis Arsenoitis (4), sed ad dispensationem virtutum, quas a Christo Macarius acceperat, retulerim. Sicut vero Macarius arena humeris imposita cogitationes xenodoxiae impugnavit, ita Palaemonis hortatu Pachomius arenam portando abegisse somnum legitur (5). Quis ille Theosebius coșmetor fue-

rit, invenire non potui. Cui Macarium, quid portaret, interroganti responsum datum est: « Vexo eum, qui me vexat ». Consimile responsum Palladius ab Isidoro, quem interrogaverat, cur aetate admodum proventus corpusculum contereret, hoc accepit: « Id me occidit, ego ipsum occidam (6) ».

Et, haec quidem erant adnotanda ad ea, quae in codicibus Vindobonensibus « De Macario Alexandrino » inscripta leguntur. Ad cetera, quae sub falso indice: « De Marco » ex iisdem codicibus protulimus et ad eundem Macarium Alexandrinum spectare ostendimus, haec animadvertenda sunt.

Primum similem gratiam perspicendi cuiusvis monachi ad sacramenta accedentis mentem Eulogius presbyter possedisse 101 legitur (7). Ammon quoque, quum sacrificium offerret, vidit angelum stantem in dextra altaris, fratresque ad sacram communionem accedentes in libro notantem (8). Alius etiam senex sacrificanti sibi a dextra et a sinistra angelos adstantes vidisse narratur (9). Ac Macarium dignitatem vel indignitatem eorum, qui ad altare accedebant, cognovisse legimus libro secundo (10). Quod idem de Marco sene Sozomenus (11) retulit, Palladium secutus.

Istis autem verbis *πολιοφάγε, λήρη, φαρόγηρε*, quibus Macarius, quum in extrema senectute in cella sederet, se ipse increpuit, S. Antonio et Paulo simplici daemonem quandam maledixisse legis (12). Neque incongrue iis dicta contumeliosa, quibus summa incontinentia significetur, cernas.

De caecis hyaenae vel laenae catulis a sene eremi sanatis etiam Sulpitius Severus tradidit (13), qui senem oculos eorum restituentem non nominavit, attamen *eum duobus Nitriae monachis olim in monasterii conversatione carum et familiarem fuisse, et duodecim annos in extremo illo deserto Blembis contiguo anachoretam habitasse* ait. Ubi pro Blembis in collectione Rosweidi falso, ut opinor,

Dr. Fr. Kunstmann Mainz 1844 p. 56. Beda de remediis peccatorum, ibid. p. 435. Similia in aliis libris poenitentialibus leguntur.

(1) Ibid. p. 446.

(2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. b. l. p. 440.

(3) S. Hieron. ep. 127.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. p. 537.

(5) Vita S. Pachomii cap. 1, AA. SS. Boil. Mai. T. III p. 297.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

(7) Ibid. cap. 76 p. 537.

(8) Ibid. cap. 73 p. 536.

(9) VV. PP. Rosw. lib. X cap. 199 p. 927, 2.

(10) Cf. infra Caput IV.

(11) Sozom. Hist. Eccles. lib. VI cap. 29 ed. Vales. p. 681.

(12) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 p. 453.

(13) Dial. I cap. 15 Galland. Bibl. PP. T. VIII p. 407, 1, Migne Patrol. T. XX p. 193.

Memphis (1) est; nam desertum Memphi contiguum vix extremum vocaveris. Ac desertum, in quo anachoreta vivebat, a Nitria longe distare cum Sulpitius Severus ipse narrat, tum inde patet, quod illi Nitriae monachi septimo demum mense id invenerunt (2). Blembos vero Sulpitius Severus Blemmyes vocare videtur, Strabone testante (3) Aethiopum subditos, **102** Aegyptiis finitimos. Etenim Sulpitius Severus paullo post, adolescentem quendam, quum in Aegypto tribunus esset, *frequentibus adversum Blembos expeditionibus* quaedam eremi loca contigisse (4), narrat. Quae expeditiones quin contra Blemmyes nomades, finium Aegypti accolae, factae sint, vix dubium est (5). Sed Macarium Alexandrinum duodecim annos in ista Blemmyum eremo anachoretam vixisse, id quod alibi non traditur, solo Sulpitio teste non crediderim; is enim rem fama accepit, quam Palladio Paphnutius, Macarii discipulus, retulit, qui Macarium, quum catulis oculos restitueret, *domi in aula cellae ipsius* sedisse dixit. Familiaritatis autem senum cum feris plurima exempla inveniuntur (6). Ludolfus quoque quum saec. XIV Palaestinam inviseret, de terris Jordani adiacentibus haec tradidit: « Supra fluxum Jordanis sunt plurima Graecorum et Schismaticorum monasteria et C eremitoria gratiosa. Juxta eundem fluxum innumerabilia cernuntur animalia silvestria parva et magna omni vespere se adaquantia, specialiter leones, vulpes, capreoli, cervi et lepores, capri silvestres et huiusmodi animalia, quae iuxta homines incedunt ut animalia domestica. In eodem loco temporibus meis trans ripam Jordanis leo adsidue esse solebat, et homines transeuntes aspexit et cauda blandiens more canis et non fugit, nec de die alicui aliquid damni intulit. Tandem quidam sagittarius noster, volens eum terrere et irritare, sagittam emisit. Leo se non movebat, sed ad sagittam adorabat, et cum ille denuo sagittam emitteret, leo se directe contra sagittam erexit, quasi ore et pedibus eam capere

(1) VV. PP. Rosw. lib. IV cap. 8 p. 540, 2.

(2) Dial. I, l. I.

(3) Geograph. lib. XVII initio.

(4) Dial. I cap. 22 Galland. Bibl. PP. I. l. 408, 2, Migne I. l. p. 197.

(5) Plinius (Nat. Hist. V, 8) Blemmyas gentem in confinibus Aegypti habitantem perhibet, « quibus traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis. » Vopiscus in Probo 17: « Blemmyas, » inquit, « etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit. Qui mirabilem sui visum stupente populo Ro-

PATR. GR. XXXIV.

A desideraret. Postmodum in hoc loco non est visus leo, sed quam plurima damna intulit hominibus et iumentis (7). »

Porro causam, cur Macarius, ex quo baptizatus est tempore, septuaginta annis humi non spuerit, aliam nisi ut continentiam ostenderet, non invenio. Sed pili barbae ob nimiam exercitationem etiam Joanni in Lyco non enati esse leguntur (8). Ultima denique ista narratio de cogitationibus, quae Palladium abire iusserint, quod nihil ageret in solitudine, varie exulta alibi quoque occurrit (9).

§ 24. Et haec quidem ad caput Palladii de Macario Alexandrino illustrandum dicenda erant. Restat, ut quatuor narrationes, quibus textum a Meursio editum Hervetique versionem in illo capite codicibus Vindobonensibus ceterisque versionibus locupletiolem esse docuimus, examinemus. Quae quidem capituli initio post Palladii verba, Macarii Alexandrini **103** alia se ipsum vidisse opera et signa, alia se ab iis, qui una cum eo vixerint, didicisse, ita leguntur:

« Is quum apud patrem Antonium magnum electos quondam palmae ramos, quos ille tractabat, vidisset, unum ab eo manipulum ramorum petiit. Cui Antonius: Scriptum est, inquit, Non concupisces res proximi tui. Quod solum quum dixisset, rami omnes statim tanquam igni torrefacti sunt. Id ubi Antonius vidit, Macario, Ecce, inquit, spiritus requievit super te, erisque mihi deinceps haeres virtutum mearum.

« Eundem corpore valde defatigatum in solitudine diabolus invenit, eique: Ecce, inquit, gratiam Antonii accepisti; cur tandem non uteris dignitate, atque a Deo cibum et vires ad iter ingrediendum petis? Hic autem respondit: Virtus mea et laus mea Dominus. Tu autem ne tentaveris servum Dei! Fecit D ergo diabolus, ut ei phantasma appareret, camelus onera baiulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Quae

mano praeberunt. » Cf. Vopisc. Aurelian. 33. 41.

(6) Nonnulla legis in Sulpitii Severi Dial. I. capp. 13. 14. Alia multa in VV. PP. occurrunt.

(7) Ludolfi rectoris ecclesiae parochialis in Suchem *De itinere sanctae terrae* liber. Nach aken Handschriften berichtet herausgegeben von Dr F. Deyks. Stuttg. 1851 p. 89 sq

(8) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. I. l. p. 475.

(9) VV. PP. Rosw. lib. III capp. 406. 407. 408; lib. V libell. 7, 33.

quidem prope Macarium, quem viderat, A ex urbe Alexandria oriundus, appellatur. Ac adsedit. Ipse phantasma esse, ut erat, suspicatus substitit ad orandum, atque extemplo camelus terra absorpta est.

« Idem Macarius πολιτικός quondam venit ad Macarium magnum. Ambo quum Nilum essent transmissuri, evenit, ut maximum pontonem ingrederentur, in quem intrarunt tribuni cum magno fastu, qui rhedam habebant totam aeneam, et equos frenis aureis instructos, ac milites quosdam satellites puerosque torquibus et aureis zonis ornatos. Tribuni igitur monachos conspicati veteribus pannis indutos, qui in angulo sedebant, simplicitatem B eorum beatam praedicarunt; unusque ex tribunis: Beati, inquit, vos estis, qui mundo illusistis. Cui Macarius πολιτικός respondit dicens: Nos quidem mundo illusimus, vobis autem illusit mundus. Scito tamen non tua sponte, sed propheticè te hoc dixisse; etenim ambo Μακάριοι vocamur. Quo sermone compunctus tribunus, simulatque domum venit, exutis vestibus vitam monachicam delegit multasque fecit elemosynas.

« Alias missam, qua vesci cupierat, uvam recentem, continentiam ostendens suam, ad fratrem quendam aegrotantem, qui 104 idem uvas desiderabat, misit. Atque hic uvam summa cum laetitia acceptam alii fratri eundem C cibum appetenti obtulit. Sed et hic, uvam nactus, idem fecit, etsi ipse ea vesci valde cupiebat. Quum vero deinceps ad multos fratres uvae pervenissent, nec ullus eas edere voluisset, ultimus, qui acceperat, eas ad Macarium remisit, tanquam magnum ei donum largiturus. Qui cognitis uvis reque curiose inquisita miratus gratias Deo ob tantam illorum continentiam egit, nec ipse quidem eas comedit. »

Vides, ex quatuor hisce narrationibus duas priores ad Macarium S. Antonii, cuius dignitatem quasi haereditarie acceperat, discipulum spectare, ceteras vero duas ad Macarium πολιτικόν, i. e. ex urbe oriundum, quo nomine Sozomeno teste (1) Macarius Alexandrinus,

ex urbe Alexandria oriundus, appellatur. Ac duae illae priores narrationes alibi non reperiuntur; reliquae vero his, altera quidem de tribunis libro secundo (2) et sexto (3), altera de uva libro secundo (4) et tertio (5) Rosweidiana collectionis ita leguntur, ut ex eodem graeco fonte eas manasse probabile sit. Nomen *urbicus* (6) Macario non quidem in libro secundo, sed in libro sexto inditum est; in Historia Lausiaca autem, ut mox videbimus, nomen πολιτικός semel ei tribuitur. Quare posteriores duae narrationes quin ad Macarium Alexandrinum spectent, vix dubium esse potest, idque solum, num duae priores de eodem referant, quaeritur. Quod inde pendet, num Macarius, S. Antonii discipulus eiusque haeres virtutum, unus ex nostris Macariis fuerit. At hoc non fuisse, infra dilucide probabimus. Ergo duas priores narrationes ad nostros Macarios non pertinere (7) sponte patet.

105 §. 25. His igitur, quae in codicum ac singularum Historiae Lausiacae editionum versionumque capite: De Macario Alexandrino leguntur, in medium prolatis, iam ut ad ceteros etiam Lausiacae locos, quibus Macariorum mentio fit, animum advertamus, ordo disputationis postulare videtur. Quibus quidem non Macarius Aegyptius, sed Macarius Alexandrinus aliive Macarii memorantur.

Ac primum quidem Macarius ille presbyter, ptochotrophii Alexandrini praefectus et ab adolescentia lapidarius, de quo Palladius narrat (8), cum nostris duobus Macariis ne confundatur. Nec non ille iunior Macarius, qui iuvenis undeviginti annorum caedem involuntariam fecerat (9), ab illis distinguendus est. Macarius Alexandrinus (10) autem memoratur in capite Περὶ Παύλου inscripto, quod e codicibus Vindobonensibus latine redditum apponimus:

« Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus Paulus, monachus optimus, toto tempore suo hanc vitam agebat.

(1) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. Vales. p. 515:

(2) Cap. 29, VV. PP. Rosw. p. 482, 1.

(3) Libell. III, 15 p. 656, 2.

(4) Cap. 29 p. 481, 1.

(5) Cap. 42 p. 507, 2.

(6) In Nicephori Callisti Eccles. Hist. lib. IX cap. 14 versione latina legitur: *Macarius urbanus*.

(7) Illam uvae historiam nimis libere exposuit H.

Bone in Legendis poetice descriptis.

(8) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7.

(9) Ibid. cap. 18.

(10) Palladium secutus iuniorem illum Macarium a nostris Macariis bene distinguit Sozomenus Hist. Eccl. lib. IV cap. 29 ed. Vales. p. 681. Sozomenum sequitur Nicephorus Callistus Eccl. Hist. lib. XI cap. 35.

Nunquam opus attigit, nec negotium suscepit, neque ab aliquo unquam acceptit quidquam, praeter quod ipso die comederet. Opus autem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo numeravit : calculos collectos sinu tenuit, quorum unum post unamquamque orationem abiecit. Vir utilitatis ac colloquii spiritualis gratia convenit sanctum Macarium πολιτικόν, cui : Abba, inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit causam, ob quam tristaretur. Is igitur : In vico quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo anno iam exercetur. Quam multi mihi narra-
runt nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum sumere, sed toto 106 tempore trahens hebdomadas ac post quinque dies comedens orationes facit septingentas. Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse perpendens, me, hominem maioribus, quam illa, corporis viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuisse. Respondens sanctus Macarius : Ego, inquit, sexagésimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea conscientia indicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere (1). »

Hic Macarius πολιτικός i. e. Alexandrinus appellatur. Quod cognomen, Sozomeno teste, Macario, ut vidimus, Alexandrino inditum, hoc tantum Historiae Lausiaca loco legitur. Sed ad illa Macarii verba animadvertas dicentis, sexagesimum agi annum, ex quo eam sibi vitae regulam praescripserit. Unde Macarium, qui annos quadraginta natus baptismum suscepit, anno vitae suae centesimo h. e. eodem fere tempore, quo una cum eo Palladius in Cellulis vixit, illud Paulo seni responsum dedisse, perspicuum est. Pherme autem mons, qui in solitudinem Scetis vergebat, a Cellulis haud multum abfuit. E quibus etiam denuo conficitur, istud caput, quod sub indice : *De Marco* in codicibus plurimisque

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub. III, 1. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 23, 24.

(2) § 19 p. 78 sqq.

(3) Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis*

A editionibus supra (2) egimus, ad solum Macarium Alexandrinum esse referendum. Porro capite subsequente (3) Historiae Lausiaca, quod Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωθημένου καὶ τῆς κλίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου inscribitur, Macarius S. Antonii discipulus nominatur a Cronio quodam, qui Palladio haec retulit : « Est autem [mons S. Antonii] inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad 107 mare Rubrum ac triginta fere millia distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et
B Amatas, qui etiam sanctum Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut sanctum Antonium convenirem, exspectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. Varii autem fratres ob varias necessitates conveneramus, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit, cum eoque alius membrum mancus. » Tum causa, cur Eulogius mutilatum hominem ad monasterium « Magni » adduxerit, exposita Palladius ita pergit : « Evenit, ut altero die magnus
C Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Hac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur : Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres ? Respondit : Venerunt. Ille : Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani ? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario : Para, inquit, lentem, et da iis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat, eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit : Mixti adsunt. Sin dicebat : Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes accessivit... (4) »

Hic igitur Macarius S. Antonii minister fuit, atque in coenobio Pispiritano, quod est prope

Vindobonensis fidem breviter delineatam infra nostrae editioni Historiae Lausiaca praepositam.

(4) Textus graecus est infra in harum Quaestionum Appendice priore sub III, 2.

mare Rubrum, habitavit, Macariis Aegypto et Alexandrino in eremis Libyae degentibus. Quem quidem S. Antonii ministrum non fuisse Macarium Aegyptium, ex iis, quae de hoc Palladius retulit, satis colligitur. Neque Macarium Alexandrinum fuisse eum probabile est, quod, si fuisset, 108 Palladius in capite : « De Macario Alexandrino » inscripto id laudare non omisisset. Sed S. Antonii ministrum alium omnino illius temporis Macarium fuisse, ex iis, quae infra de eo disseremus, clare patebit.

Denique Macarius presbyter memoratur in capite, quod inscribitur : Περὶ Οὐάλεντος. Cuius partem e codicibus Vindobonensibus desumptam ac latine redditam adscribere liceat : « Valens quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus longum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciose animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, vesperi, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, amisit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore inflaretur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Macarius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Valenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia afficiens : Dic, inquit, Macario : Te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum deceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et : Valens frater, inquit, illusus es ; desine et deprecare Deum ! Qui admonitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu ad eum in phantasmate cum mille daemonibus lampadas ferentibus venit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salva-

(1) Textus graecus legitur infra in harum Quaestionum Appendice priore sub III. 3. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 32.

(2) Textus graecus exstat infra in harum Quaestio-

toris figuram simulavit. Unus autem accito : Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum et advenit, ut te videat ; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit 109 lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret : Mihi communi-
one opus non est ; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. Cui continuis deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaeque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria conveniunt medicamenta (1). »

Macarius ille presbyter Valentem corripiens et admonens, quin Macarius Alexandrinus, presbyter Cellularum, fuerit, dubitari vix potest. Nam Valentem in solitudine, in qua Palladius vixit, h. e. in Cellulis, longo tempore habitasse legimus. Sequitur narratio de Herone, qui « beatum Evagrium » consimili contumelia affecit (2). Ubi Hervetus in margine adscripsit, Evagrii loco in aliis codicibus « Macarium presbyterum » legi (3). Quae corruptela procul dubio inde nata est, quod capite antecedente de Macario presbytero, in quem Valens superbiisset, narratum erat. Editionum quoque versionumque locis illis nomina : Macarius πολιτικός, Macarius S. Antonii discipulus, Macarius presbyter, eadem reperiuntur ; antiqua autem versio historiae de Paulo et de Valente omisit.

Iam ergo ad finem rerum de Macario Alexandrino e libro Palladii cognoscendarum pervenimus. Transeamus igitur ad Rufini testimonia de Macariis Aegypto et Alexandrino.

CAPUT IV.

RUFINUS DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 26. In libro secundo VV. PP. collectionis Rosweidianaee de Macariis haec leguntur : « Narrabant autem nobis 110 quidam ex pa-

num Appendice priore sub III, 4 ; Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 37.

(3) VV. PP. Rosw. p. 734, 1.

tribus, qui ibi [in Cellulis] erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo coeli luminaria refulsissent, ex quibus unus Aegyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis, ita virtutes animi et coelestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius, uterque abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter pollens; hoc solo alius praecellens, quod quasi haereditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat (1). »

En Macarium Aegyptium S. Antonii magni discipulum virtutumque eius quasi haerodem! Quam rem antequam expediamus, reliqua, quae de Macario Aegypto in libro secundo subiunguntur, audiamus :

« Hinc denique ferunt, aliquando quum homicidium in locis vicinis fuisset admissum et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi, confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur. Aduisse etiam eos qui perurgebant, allegantes et dicentes, periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero, cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, consciuum se non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulchrum, atque ibi fixis genibus, invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant : Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis. Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulchro vocatus respondisset, ait ad eum : Per fidem Christi tē obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es? Tunc ille de sepulchro clara voce respondit dicens : non se esse ab eo interfectum. Et cum obstupefacti omnes decidissent ad terram ac pedibus eius advolverentur, rogare coeperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille : Hoc, inquit, non interrogabo; sufficit enim mihi, ut innocens liberetur; non est autem meum, **111** ut reus prod-

A tur (2). » Sequuntur tres narrationes de puella in equam mutata, de puella minore, cuius ex corpore vermium innumera multitudo ebulliebat, et de mortuo homine ad Hieracitam haereticum refellendum resuscitato : quae tria Macarii Aegyptii miracula iam ex Palladio cognovimus (3). Finitur demum narratio libri secundi de Macario Aegypto his verbis : « Multa etiam et alia ferebantur de eo, quae nimis prolixa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur (4). »

Nemo profecto dubitabit, quin hic Macarius Aegyptius idem sit, de quo supra retulit Palladius. Quare iure offendit, quod Macarius Aegyptius libro secundo S. Antonii discipulus gratiarumque eius ac virtutum quasi haeres vocatur, cuius dignitatis Palladius nullam plane mentionem fecit. Etenim legimus quidem in Meursiana Historiae Lausiaca editione de Macario quodam, quem virtutum suarum haerodem fore S. Antonius ipse praedixerit; sed locum spurium esse censuimus, narrationemque Macario Alexandrino ab interpolatore tributam Pispiritano magis, quam nostris convenire Macariis (5). De Macario autem Aegypto nihil omnino eiusmodi memoratum hucusque invenimus.

Rem a Socrate expediri haud temere credideris, qui quum reliqua, quae de Macariis refert, ex libris Evagrii mutuatus sit, haec e libro secundo assumpsisse videtur : « Porro inter monachos, qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati; uterque enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Aegypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo praeceteris illustres fuerunt tum propter abstinentiam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula, quae per eorum manus perpetrabantur. Aegyptius quidem Macarius tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, **112** ut, quae per gratiam Dei gessit, separatim opus desiderent (6). » Quae quidem Socratis verba ita cum libro secundo concinnant, ut suspicari liceat, illud, quod narratur, Macarium Aegyptium S. Antonii discipulum virtutumque eius quasi haerodem fuisse, in genuino graeco libri secundi textu, quo So-

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2. Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 193, Migne Patrol. T. XXI p. 449 sq.

(2) VV. PP. Rosw. l. I.; Rufini Opp. ed. Vallarsi l. I., Migne l. I. p. 450.

(3) Cf. supra Caput II §§ 12. 13. 14. 17.

(4) VV. PP. Rosw. l. I. p. 480, 2; Vallarsi l. I. p. 196, Migne l. I. p. 452.

(5) Cf. supra Caput III p. 102 sqq.

(6) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 25 ed. Vala. p. 234.

crates utebatur, non inventum, sed Rufini A sit, et aget poenitentiam, ut salvetur anima interpretis fortasse commentum esse, aut postmodum a manu interpolatrice esse adiectum. eius (6). »

Rufinum quidem inter duos Macarios, quos in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii vocat (1), Macarium Alexandrinum retulisse ex contextu apparet; quum vero Isidorum, Heraclidem, Pambum idem discipulos S. Antonii appellet, hoc vocabulum sensu latiore accipiendum esse videtur. Neque minus in Apologia [Invectiva] II (2) Rufinus « Macarium Antonii discipulum » et « alterum Macarium » commemorat, ubi tamen utrum Macariorum vel num omnino unum ex nostris dixerit, non intelligitur. Quare *Macarium Aegyptium* a Rufino S. Antonii discipulum proprie vocari, certo non constat.

Atque Macarium Aegyptium S. Antonii discipulum fuisse praeter librum secundum solus Makrizius habet. Makrizius eum a S. Antonio veste monachorum indutum et in Wadi-al-Natrun i. e. in vallem Nitriae [deserta Scetis] missum esse, ex traditione fortasse coenobii Macariani retulit (3). Cui tamen aperte obloquuntur historiae libri quinti VV. PP. Rosw. (4) et Apophthegmatum Cotelerii (5), quibus Macarium Aegyptum sponte in Scetim abiisse, neque nisi posteriore tempore S. Antonium C invisisse traditur.

Quapropter e verbis libri secundi nihil certi colligi posse videtur, nisi quod et ex ceteris fontibus efficiatur, Macarium interdum ex ore S. Antonii, quem viserat, instituta vitae 113 monachicae percepisse eumque laude virtutum paene aequiparasse.

His expositis solum restat quod moneam, narrationem, quam attulimus de mortuo ad purgandum hominem, qui homicidii falso accusabatur, a Macario resuscitato fere ad verbum in libro tertio legi, ubi tamen in fine post verba : « non est autem meum, ut reus D prodatur, » haec adduntur : « forsitan enim compungetur adhuc pro scelere quod commi-

§ 27. Quum de Macario Alexandrino in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii Rufinus ipse exposuerit, eam primum excutiamus. Ubi de Lucii Arianorum episcopi persecutionibus in eremitas verba faciens postquam scripsit : « Per idem tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur . . . (7), » hanc postea subiungit historiam : « Ante aliquantulum vero temporis caecus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarii, quae erat in deserto, itinere trium dierum. Quo posteaquam caecus multo ductantissim labore pervenit, Macarium non reperit domi. Contristatus valde nullatenus mitigare moestitiam poterat, sanitatis solatio carens. Tum vero fervore fidei concalescens : Deprecor, inquit ad eos qui deduxerant, applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi, unde paries oblitus videbatur, assumens palmae suae superposuit. Rogat etiam, ut aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent. Quo humore resolvens glebulam eodemque luto oculos suos superungens, et lavans de aqua quae hausta fuerat, repente recepit visum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Evangeliiis ingratos Dominus notat, cum omni domo sua regressus et Deo 114 gratias referens rem, ut gesta fuerat, indicavit (8). » Tum historiam tradens leaenae eiusque caecorum catulorum, quos Macarius sanavit, Rufinus his concludit verbis : « Verum si singulorum mirabilium gesta prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum haec narrationem proprii habere operis mereantur (9). » Morbus ille oculorum et caecitas hodie quoque in

(1) Rufini Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. 1544 p. 242, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne Patrol. T. XXI p. 614.

(2) Rufini Apologia [Invectiva] in S. Hieronymum lib. II cap. 42, Opp. ed. Vallarsi p. 367, Migne Patrol. T. XXI p. 594, S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.

(3) Makrizi Geschichte der Copten, ed. 1. p. 40.

(4) Lib. V libell. 7. 9.

(5) Apophth. de Macario Aegyptio cap. I. IV.

XXVI. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526. 530. 540; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) VV. PP. Rosw. lib III cap. 41 p. 507, 2.

(7) Cf. supra Caput. I § 6 p. 16.

(8) Rufini Hist. Eccles. lib. II cap. 4 ed. Basil. I. p. 242 sq., Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 271, Migne I. I. p. 512.

(9) Ibid. ed. Basil. I. p. 245, Vallarsi p. 272, Migne I. I.

Aegypto et in Libya creberrima sunt (1). De Macario autem Alexandrino Rufinum ibi narrare, indicat liber secundus, ad quem nunc venimus.

§ 28. Scriptor libri secundi VV. PP. collectionis Rosweidiana, postquam de Macario Aegypto retulit, de Alexandrino narraturus ita incipit: « Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam ipse virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla scripserunt, quae sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem contuendam, et ideo nos ea compendio praeterimus (2). » Ad quosnam de Macarii Alexandrini virtutibus scriptores spectet, quaeres. Sine dubio ad Palladium respicere nequit, quippe qui Historiam Lausiacam multo post scripserit. Quare soli relinquuntur Rufinus in Continuatione, quam attulimus, et Timotheus episcopus († 385) (3), quem plurimum monachorum vitas literis mandasse Sozomenus tradit (4). Istis autem verbis libri secundi scriptor quinque subiungit historias, quarum tres iam apud Palladium invenimus, de viso scilicet monumento magorum, quae primo, de uva, quae secundo, et de congressu cum duobus tribunis, quae ultimo loco legitur. Sed inter primam illam alteramque narrationem loci, quem Macarius inhabitavit, hanc descriptionem interponit:

« Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scythium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis iter habens de Nitriae monasteriis, et hoc **115** nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indicium, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est, et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti; neque enim patitur tam terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summaeque constantiae; charitatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt (5). »

Etsi e Palladio didicimus, e tribus cellis, quas Macarius Alexandrinus habuit, unam in

Scete sitam fuisse (6), ostendit tamen, quod iam simpliciter in Scete habitasse dicitur, id quod eodem Palladio auctore proprie ac stricte de solo Macario Aegypto valet. Sed quum scriptor libri secundi de habitatione Macarii Aegyptii nihil referat, haud temere colligi videtur, scriptorem aut confudisse hac in re Macarium Aegyptium cum Alexandrino, aut de habitatione Macarii Alexandrini non accurate edoctum fuisse. Palladio enim, qui tres annos una cum Macario Alexandrino vixit, in ea re maiorem fidem adhibendam esse plane patet.

Descriptio autem ista Scetis solitudinis, cum quantis difficultatibus monachis, qui eam inhabitabant, dimicandum fuerit, satis ostendit. Quae quidem eadem descriptio in libro sexto (7) legitur. Atque asperrima etiam in Cellulis vita obtinuisse videtur, quoniam perfectiores Nitriae montis monachi eo se recipiebant, singulique cellis ita inter se distantibus, ut alter alterum nec videre nec voce assequi posset, utebantur (8). Monasteria denique Nitriae montis, in quibus fere quinque millia virorum cum octo loci presbyteris vivebant, quam praeclare instituta fuerint, Palladius exposuit (9).

116 Restat, ut duas illas narrationes, quas nobis de Macario Alexandrino liber secundus novas exhibet, afferamus. Haec igitur post historiam, quae de uva agit, scripta reperimus:

« Ad fidem namque confirmatum nobis de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis daemon ad ostium cellulae eius pulsaverit dicens: Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigiliis congregantur. Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit, diaboli esse fallaciam, et ait: O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum? At ille: Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra. Tunc ille: Imperet, inquit, tibi Dominus, daemon immunde. Et

(1) Minutoli l. l. p. 31 sq. Tischendorf l. l.

(2) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 480, 2; Vallarsi l. l. p. 196, Migne Patrol. l. l. p. 452 sq.

(3) Tillemont Mémoires T. VI P. II p. 649.

(4) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29 ed. l. p. 680.

(5) VV. PP. Rosw. l. l. p. 481, 1; Vallarsi l. l. p. 197, Migne l. l. p. 453

(6) Supra Cap. III p. 69. cf. p. 89.

(7) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 15 p. 656, 2

(8) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478. cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. l. l. p. 532.

(9) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360 sq.

conversus ad orationem petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est daemon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliae celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce, vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Aethiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi sedentibus cunctis ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Aethiopes pueruli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrebant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi aedificantes atque portantes aliquid, ac diversa quaeque agentes apparebant. Et quaecunque daemones quasi ludendo formassent, haec orantes illi in cordis sui cogitatione versabant; a nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere coepissent, quasi vi quadam repulsi praecipites deiiciebantur ita, ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent. Aliis vero **117** etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Haec cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter, et lacrymas profundens ad Dominum: Respice, ait, Domine, et ne sileas, neque mitigeris Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua; quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinandae veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat daemones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel aedificandi cogitationes habuerint, vel iter agendi, vel alia diversa, quae unicuique imaginata per daemones viderat, et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanae et superfluae cogitationes, quas vel psalmorum vel orationum tempore unusquis-

que conceperit, ex illusionem daemonum flant; ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Aethiopes. Deo enim coniuncta mens et in ipso tempore praecipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit (1). » Animadvertite, eandem rem ad verbum in Rosweidiana collectionis libro tertio haberi (2). Ad collectam, graece σύναξιν, qua omnis conventus ad quodvis sacrum ministerium intelligitur (3), Cellularum monachi solo die sabbati et dominica conveniebant, ceteris vero diebus singuli in cellis suis remanebant (4). Sed altera in libro secundo haec narratio sequitur :

« Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta : ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus praevinentes Aethiopes carbonem deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare : aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare longe recedere daemones et cum ingenti **118** metu fugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem daemonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates eum vel merita non laterent (5). » Simile quid supra de Macario Alexandrino percepimus (6). Abbates autem monachorum suorum res occultas cognoscere haud raro credebantur.

Congressum denique Macariorum cum duobus tribunis quum scriptor libri secundi narrasset, caput de Macariis finit his verbis : « Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requiret, inveniet (7). » Ex quibus id, quod diximus (8), perspicuum est, in Continuatione de Macario Alexandrino Rufinum retulisse. Iam expositis iis, quae Rufinus habet de Macariis — nam in eius

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 481, 2 sq.; Vallarsi l. I. p. 198, Migne l. I. p. 453.

(2) Ibid. lib. III cap. 43 p. 507, 2.

(3) Binterim Denkw. T. IV P. I p. 557.

(4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 473, 1; Vallarsi l. I. p. 187; Migne, l. I. p. 444 sq.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 1; Vallarsi l. I. p. 199, Migne l. I. p. 453.

(6) Cf. supra Caput III p. 74. 101.

(7) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2; Vallarsi l. I. p. 200, Migne l. I.

(8) Supra § 27 in fine, p. 114.

Apologiarum [Invectiviarum] in S. Hieronymum libris praeter ea, quae supra monuimus (1), nihil invenitur — ad cetera transeamus.

CAPUT V.

EVAGRIUS, S. HIERONYMUS, CASSIANUS DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 29. Evagrium ter tantum de Macario loqui, supra monuimus (2); Macarium vero Aegyptium dici ab eo, videbimus. Evagrius in libro secundo multo ex tempore a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse omnibus notum sit, instructus esse 119 traditur (3); uter vero Macariorum dicatur, e libro secundo, qui utrumque Macarium « abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter polluisse » gloriatur (4), non colligitur. Accedit, quod verba de Macario Evagrii praeceptore in graeco libri secundi textu, cuius fragmenta Cotelerius edidit, desunt (5). Neque illud etiam satis constare videtur, libri secundi verbis: « Vidimus ibi et sapientissimum virum... Evagrium » (6) comprobari, Evagrium habitasse in Cellulis, de quarum monachis eoque narratum erat; nam et vocabulum *ibi* in fragmento graeco desideratur (7). Sin autem illa temere ac prave in graeco fragmento omittantur, minime tamen sequitur, Macarium *Alexandrinum* fuisse praeceptorem Evagrii; ex eo enim, quod tunc Evagrius in Cellulis vixit, id colligi non potest, praecipue quum illo tempore Macarii iam mortui essent. Socrates vero Evagrium Macariorum Aegyptii et Alexandrini discipulum vocat, a quibus, quum antea solis verbis philosophatus esset, re ipsa philosophari didicerit (8).

De Macario Evagrius in libri, cui titulus est: « Capita practica ad Anatolium, » capite, quod « Πήσεις μοναχῶν ἀγίων » inscribitur, haec memorat:

« Aegyptius senex Macarius, vas illud ele-

ctum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus iniuriarum remiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumperemus, acceptas vero a daemonibus iniurias memoriae commendantes illaesimanageremus. Cumque ego haesitasset ignarus quid respondendum esset, petissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est (9). » Idem Macarii dictum legis apud Socratem (10), 120 in VV. PP. libro quinto (11) et septimo (12), in sententiis Patrum, quas Rosweidus habet (13), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis (14), hoc solo discrimine, quod praeter Socratem ceteri Evagrium, cui Macarius istud dixit, non nominant.

Alterum de Macario enuntiatum Evagrius ibidem hoc suggerit: « Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes (15). » Quod idem narratur a Socrate (16) et in libro sexto VV. PP. (17). Legem autem cibi, potus et somni desiderio nunquam omnino satisfaciendi postea Columbanus monachis suis praescripsit (18).

Tertius denique locus, quo Macarium Evagrius commemorat, in eiusdem libri capite, quod « Θεωρηματα πρακτικά » inscribitur, haec est: « Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui legentibus semper assident, mentemque eorum abripere conantur, sumpta saepenu-

(1) Supra § 26 p. 112.

(2) Cf. § 7 p. 32.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 2; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 492; Migne I. I. p. 449.

(4) Cf. supra p. 110.

(5) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 176 sq.; Opp. Meurs. I. I. p. 644.

(6) VV. PP. Rosw. I. I.; Vallarsi I. I., Migne I. I. p. 448 sq.

(7) Coteler. I. I.; Opp. Meurs. I. I.

(8) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23 ed. I. p. 254.

(9) Caput XCIII, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 99 sq., Galland. Bibl. PP. T. VII p. 565. Harum narrationem versionem a nobis castigatam exhibemus.

(10) Socr. Hist. Eccl. I. I. p. 235.

(11) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2.

(12) Ibid. cap. 37, 4 p. 681, 2.

(13) Ibid. sent. 13 p. 1003, 1.

(14) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXVI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(15) Cap. XCIV, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 100, Galland. Bibl. PP. I. I.

(16) Socr. Hist. Eccl. I. I.

(17) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 17. 18 p. 650, 2 sq.

(18) Columbanus abb. regula coenobialis cap. 3 et in fine. Holstenii Cod. Regular. T. I p. 170, 0. 174, 2.

mero occasione ex ipsis divinis scripturis in A prava cogitata desinentes Interdum quoque contra morem oscitare **121** cogunt, atque gravissimum somnum immittunt magnopere a consueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus deprehensum est, natura ineffabiliter renitente. Quod ego cum frequenter observassem, ipse comperi. Capessunt palpebras cum toto capite, idque proprio corpore frige- factant; admodum enim frigida sunt daem- num corpora, et crystallo similia, unde et ca- put sentimus velut cucurbita medicorum at- tractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxe- B rint, palpebrae humore demum et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Qua- re palpebras saepe si contrectavi, inveni instar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen somnus natu- ralis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore ni- mium distento oscitationem efficiunt, atte- nuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, etsi persaepe passus sim; at sanctum Macarium audivi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo C crucis muniendi ex traditione antiqua im- memoriali (1). Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque san- cta Dei vivi eloquia nos legere nobis conscii sumus (2). » Haec quidem Evagrii notatio ad vetustatem consuetudinis, qua oscitantes os signo crucis munire solent, comprobendam gravissima est. Uter vero Macariorum illa Eva- grio exposuerit, certo vix definiatur; quan- quam cum Evagrius bis Macarium Aegyptium laudibus extulerit, haud incongrue creditur, hic quoque, ubi simpliciter Macarii mentio fit, eundem intelligi. Sed audiamus nunc ea, quae D nobis praebet S. Hieronymus.

§ 30. Is Macarios passim in epistolis, sed obiter tantum commemorat. In Palaestina vitae monachicae ipse se dederat, quam quan- ta dulcedine amplexus sit, eius epistolae 2. 3. 14. 22. 24, quae omnes ante annum 384 scriptae **122** sunt (3), ostendunt, nec non aliae, quas postea scripsit, comprobant. Romae quum moraretur, complures nobiles feminas ad pro-

positum virginitatis aut viduitatis servandae et ad simpliciore vitam traduxit, quapropter multi eum obiurgabant (4). In epistola qua- dam circa annum 395 scripta de « Aegypti et Mosopotamiae, Ponti, Cappadociae et Arme- niae examinibus monachorum » loquitur (5); sed et in Italia monachos non defuisse, ex iis, quae de defuncta Fabiola anno 398 tradidit, discimus (6). Iam ex his paucis, quanam occasione data S. Hieronymus Macariorum mentionem fecerit, colliges; aut enim amico, qui ad eremum Macariorum accesserat, con- gratulatur, aut amicos Occidentem versus ha- bitantes ad exempla eorum revocat. Locos quanta potuimus diligentia hosce congesimus.

Primum huc spectat epistola 3 ad Rufinum Aquileiensem, quem in Aegyptum venisse S. Hieronymus audierat, aestate anni 374 scri- pta, in qua : « Prima, » inquit, « inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nuntiata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, praesertim quum et ille ab alio se audiisse diceret, et rei novitas fidem sermo- nis auferret. Rursum suspensa vota, nutan- temque mentem quidam Alexandrinus mona- chus, qui ad Aegyptios confessores, et volun- tate iam martyres, pio plebis iam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad creduli- tatem nuntii auctor impulerat. Fateor et in hoc meam labasse sententiam. Nam cum et patriam tuam ignoraret et nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem asserebat, quae iam alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit : Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium cre- bra commeantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, et tunc vere aegrotum esse me dolui. Et nisi me atte- nuati corporis vires quadam compede prae- pedissent, nec mediae fervor **123** aestatis, nec navigantibus semper incertum mare pia festinatione gradienti valuisset obsistere. Cre- das mihi, frater, non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia im- bres arva desiderant, nec sic curvo assidens littori anxia filium mater exspectat (7). » Ibi alterutrum ex nostris Macariis, et fortassis quidem Alexandrinum, qui prope Nitriam in eremo Cellularum vixit, intelligi in aperto est. Rufinum vero circa Nitriam cum duobus Ma-

(1) Graece : κατά ἀρχαίαν παράδοσιν ἀρρήτων.

(2) Cap. LXVI, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III p. 88 sq., Galland. Bibl. PP. t. I. p. 561.

(3) Cf. S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I Praef. p. L sq.

(4) Cf. Ep. 66. 73. 45. 39. 54.

(5) Ep. 58, S. Hieron. Opp. ed. I. T. I p. 581.

(6) Ep. 73, S. Hieron. Opp. ed. I. T. I p. 694.

(7) S. Hieron. Opp. ed. I. T. I p. 332 sq.

carlis congressum esse persecutionis a Lucio A factae tempore, quo epistola S. Hieronymi scripta est, iam e Rufini Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii percepimus (1).

Porro laudanda est epistola 22, de custodienda virginitate ad Eustachium virginem, Paulae nobilissimae apud Romanos matronae filiam, anno 384 scripta. Eam enim admonens, ut avaritiam vitet, S. Hieronymus addit : « Quid ante non plures annos Nitriae gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcius magis quam avarior, et nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lino texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium — nam in eodem loco circiter quinque millia divisim cellulis habitabant — quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos ecclesiae, nonnulli parentibus remittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus et ceteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu decreverunt, infodiendos esse cum domino suo dicentes : Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nec hoc crudeliter quisquam putet factum : tantus cunctos per totam Aegyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis (2). » Macarium Alexandrinum Cellularum presbyterum hic intelligi C apparet. Nam in monte Nitriae Pambo habitavit (3). Isidorus cellam habuit (4). Quinque vero millia monachorum montem illum Cellulasque incoluisse pariter Palladius retulit (5). 124 Ceterum idem de Nitriae monacho avaro in VV. PP. Rosw. libro tertio traditur (6).

Etiam in epistola 58, circa annum 395 conscripta, Macarios S. Hieronymus vocat. Ubi legis : « Sin autem cupis esse quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum ? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetae aemulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.

(1) Cf. supra § 6 p. 16. cf. infra § 142.

(2) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 418 sq.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 42 Opp. Meurs. l. I. p. 373.

(4) Ibid. cap. 4 p. 348.

(5) Ibid. cap. 8 p. 341.

(6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 219 p. 533, 1.

(7) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 583.

(8) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. l. p. 520. Edessenum dici existimat Tillemontius Mé-

Historici Thucydidem, Sallustium, Herodotum, Livium. Oratores Lysiam, Graccos, Demosthenem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus, episcopi et presbyteri habeant in exemplum Apostolos et apostolicos viros, quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios (7). » Quem Iulianum dicat, ambigo ; an forte Edessenum, de quo Sozomenus tradit (8) ? Macarium vero Alexandrinum intelligi — numerum pluralem pro singulari positum esse sponte liquet — ex loco, qui cum nostro conferendus est, sequente coniecimus.

Etenim eodem prorsus modo S. Hieronymus Macarium in epistola 108, anno 404 scripta, citat. Ibi quum vitam Paulae enarrasset, eiusque itinera pia accurate descripsisset, Nitriam appellat « oppidum Domini, in quo purissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod cum [Paula] vidisset, occurrente sibi sancto et venerabili episcopo Isidoro confessore et turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis et leviticus sublimabat gradus, laetabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ergo narrem Macarios, Arsenios, Serapionas et reliqua columnarum Christi nomina ? Cuius non intravit 125 cellulam ? Quorum pedibus non advoluta est (9) ? » Hic quidem Macarium Alexandrinum, clarum Cellularum presbyterum et in Nitriae monte cellam habentem innui, verisimile est. Unde supra, quum eodem modo inducatur, eundem plane Macarium Alexandrinum intelligi haud temere dixeris.

Prodendus denique est ultimus S. Hieronymi locus de Macariis ; nam Macarius iste, quem in epitaphio Marcellae viduae S. Hieronymus vocat (10), et Rufinus in praefatione in Origenis libros Περὶ ἀρχῶν (11), nec non in Apologiis [Invectivis] laudat (12), Origenista Rufinique discipulus fuit. Unus igitur locus restat, quem difficultatis quidquam habere iam supra monuimus (13), hisque concipitur ver-

moires T. VII P. III p. 1017 sqq. Alium innuere videntur docti editores Opp. S. Hieron. ad h. l.

(9) S. Hieron. Opp. ed. l. T. I p. 890.

(10) S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 782.

(11) Ep. 80, S. Hieron. Opp. ed. Migne T. I p. 733.

(12) Rufini Apol. [Invectiva] in S. Hieronymum lib. I cap. 41, Opp. ed. Vallarsi p. 316, Migne p. 548 ; S. Hieron. Opp. ed. Bened. l. I. p. 360.

(13) Cf. p. 33.

lis : « Amatas vero et Macarius discipuli Antonii, e quibus superior magistri corpus sepelivit, etiam nunc affirmant, Paulum quendam Thebaeum principem istius rei [vitae monachicae] fuisse, non nominis; quam opinionem nos quoque probamus (1). » Eisdem discipulos ambo sepelivisse Antonium legimus in Historia Lausiaca (2), multo post vitam S. Pauli, in qua verba illa habentur, edita (3). Quamquam in duabus eiusdem S. Pauli graecis vitis, quas ab Hieronymiana profectas esse probabimus, Amatae et Macarii nominum mentio non fit. Erasmus quidem monuit, vitae S. Pauli exemplaria ita inter se discrepare, ut S. Hieronymus ipsae idem argumentum saepius aliis verbis tractasse aut alius hoc fecisse videatur. Quo facto Centuriatores Magdeburgenses eo temeritatis progressi sunt, ut vitam illam commentum exercendi ingenii causa, non serio a S. Hieronymo conscriptum dixerint (4). **126** Sed Rosweidus bene animadvertit, se quidem tantam varietatem non invenisse (5), idem quod et Bollandus atque Henschenius ex septem octove aliorum codicum veterum fide asseruerunt (6), et ipsi examinatis quibusdam codicibus comprobamus. Graecae vero duae S. Pauli vitae modo cum Hieronymiana concinunt, modo ab ea discrepant, ipsaeque inter se perraro conveniunt. Ex quibus altera Bollandus et Henschenio, qui eam e codice Bavarico graeco perquam vitioso in latinum sermonem conversam ediderunt, ob verba quae continet : « ut ipsemet (Antonius) mihi narravit (7), » Hieronymiana Pauli vita antiquior visa est, et ab ipso Amata Macariove

A fortasse aut alio quovis Antonii discipulo concinnata, qui ideo scripserit, Amatam et Macarium *etiam nunc* Paulum primum eremitam praedicare. Sed vereor, ne viri docti erraverint. Nam illa verba in graeco legeris oportet. ὡς αὐτός μοι διηγήσατο, pro quibus S. Hieronymus habet : « ut ipse asserere solebat. » Quis igitur non credat, in codice graeco, editoribus testibus, mendis, quae ne ipsi quidem omnia expunxerunt in versione sua (8), scaten- te (9), pro μοι legendum esse μέν! Quo posito nihil profecto superest, cur eam Hieronymiana antiquiorem dixeris. Alteram graecam S. Pauli vitam, Bavarica illa et ipsa Hieronymiana locupletiore, sed ab Hieronymiana, ut facile elucet, profectam, in codice Caesareo Vindobonensi ipsi adivimus (10), in quo locus ille de S. Antonii **127** discipulis his verbis se offert : Ἀντωνίου γὰρ ἐστὶ κατὰ σήμερον οἱ φοιτηταὶ περίοντες, ὅφ' ὧν ἐκεῖνος κατὰ τόπου ἔτυγεν, αὐτοὶ βεβαιούσιν, Παῦλόν τινα Θεβαῖον, κ. τ. λ. Quare iure dubites, an omnino nomina Amatae et Macarii, discipulorum S. Antonii, primitus in textu S. Hieronymi exstiterint.

Quomodocumque vero id se habet, Amatam et Macarium insignes S. Antonii discipulos fuisse, non solum ex Palladio, sed etiam ex S. Hieronymi Chronico constat, in quo ad a. XIX Constantii iunioris i. e. a. 359 legis : « Sarmata, Amatas et Macarius discipuli Antonii insignes habentur (11). »

Itaque quaeritur, num Macarius insignis hic S. Antonii discipulus unus ex nostris Macariis fuerit? Sed eum a nostris Macariis probe discernendum esse, iam supra obiter monui-

(1) S. Hieron. Opp. ed. Bened. T. IV P. II p. 69.

(2) Cf. supra p. 107.

(3) S. Hieronymi vitam S. Pauli primi eremitae editores Benedictini circa a. 365 scriptam esse existimant. Cf. S. Hieron. Opp. ed. Bened. I. I.

(4) Cent. IV, 40.

(5) In vitam S. Pauli. not. 1, VV. PP. Rosw. p. 21.

(6) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 602.

(7) Ibid. p. 603.

(8) Lambecius Commentt. ed. altera T. VIII p. 721.

(9) AA. SS. Boll. I. I. p. 603, 1.

(10) Exstat enim in cod. ms. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 58 olim 31 p. 237, 2 — 247. Prodiit graece et latine sub titulo : *Acta sincera S. Pauli Thebaei cognomento primi eremitae graeco-latina eum variantibus lectionibus et notis variorum. Accedunt assertatio vraeliminaris de dubiis haec Acta cir-*

cumstantibus et Epistola R. P. Claudii Sicardi S. J. Missionis Aegyptiae superioris de suo per inferiorem Thebaidem confecto itinere hodiernaque rerum statu antiquissimorum monasteriorum SS.

D *Pauli et Antonii, consimilibus notis aucta, qua per multa in antedictis Actis hactenus obscura et alias incognita illustrantur; studio et opera Matthiae Fuhrmann ord. eiusd. S. Pauli primi eremitae provinciae Austriae sacerdotis. Neostadii. Austriae 1760. Kollarius (Lambec. Commentt. I. I. p. 719 not.) notat, editionem hanc puerilibus scaterere erroribus, atque interpretem coniecturis potius suis, quam codicis inniti fide voluisse. Hoc quidem verum, sed tamen illa codicis potius vitia, quam errores editoris sunt, ita ut manu peritissima opus sit, quae textum restituat. Id quidem accurato eius examine ipsi nobis persuasimus*

(11) S. Hieron. Opp. ed. Migne T. VIII p. 687.

mus (1). Etenim Macarium Aegyptium in Scète A obisse, Alexandrinum extrema etiam senectute Cellularum presbyterum fuisse, e Palladio didicimus; Macarium vero S. Antonii discipulum eidem successisse in coenobio Pispiritano, ibique vitam finivisse, infra videbimus (2).

Hisce continentur ea, quae ex S. Hieronymo colligi possunt. Ut Evagrius Macarium Aegyptium, ita S. Hieronymus Alexandrinum laudibus extulit. Neque id temere fecit. Nam in Aegyptum adventantes, ad quos vel de quibus S. Hieronymus scribebat, Nitriae aut in Cellulis Macarium presbyterum 128 facile adibant, in abdita vero Scetis deserta non facile penetrabant. Unde Macarium Alexandrinum in Occidente illustriorem fuisse oportet (3).

§. 31. Sed transeundum est ad Cassianum, qui quinque locis de nostris Macariis tradit. Ex iis unum, quo de mortuo a Macario, « qui habitationem Scythioticae solitudinis primus invenit, » ad haereticum refellendum resuscitato narratur, iam supra excussimus (4). Ac sexto quodam loco de Macario, qui « xenodochio apud Alexandriam praefuit, » sermo est, a nostris Macariis certe distinguendo (5). Restant igitur quatuor nobis loci examinandi.

Et primo quidem Cassianus in libro, quem « de spiritu gastrimargiae » inscripsit, haec C verba facit : « Adhuc unum beati Macarii profertur nobis salutare mandatum, quo libellum ieiuniorum et continentiae tanti viri claudat sententia. Ita inquit debere monachum ieiuniis operam dare, ut centum annis in corpore commoraturum, ita motus animi refrænare et iniuriarum oblivisci, tristitiasque respicere, dolores quoque ac detrimenta contemnere, tanquam quotidie moriturum. In illo namque utilis est prudensque discretio, aequali monachum distractione faciens semper incedere, nec permittens sub occasione debilitati corporis de arduis ad perniciosissima praerupta devolvi; in hoc vero magnanimitas D salutaris, quae valeat, non solum quae videntur prospera mundi praesentis despiciere, verum etiam adversis tristibusque non frangi, et ea velut parva nullaque contemnere, illic ha-

bens iugiter defixum suae mentis intuitum, quo quotidie singulisque momentis accersendum esse se credit (6). » Uter Macariorum, vel etiam num alteruter ex nostris ea docuerit, Cassianus non docuit. Equidem Macarii Aegyptii sententiam 129 esse ex similitudine cum doctrina, quam is Evagrio dedit (7), et cum homiliis eius timide coniecerim.

Deinde Cassiano in Collationis quintae capite, quod inscribitur « In quo utilis sit cenodoxia, » Serapion senex exponit, multos saepenumero homines adhuc carnales cenodoxiae vitio ab aliis turpibus indignisque vitiis custodiri. Nonnullos quidem confessos esse, se in Syriae coenobiis quinque diebus cibum sumpsisse talemque abstinentiam sine labore tolerasse, in eremo autem tanta se fame inde ab hora tertia vexari, ut ad nonam usque vix possint ieiunia quotidiana differre. Post haec addit : « Super qua re pulchre abbas Macarius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia in eremo pulsaretur, qui in coenobio hebdomadibus integris refectionem saepe contemnens non sensisset esuriam, respondit : Quia nullus hic est ieiunii tui testis, qui te suis laudibus nutriat atque sustentet, ibi autem te digitus hominum et cenodoxiae refectio saginabat (8). » Cuinam Macario ea tribuenda sint, non est indicatum. Utrique nostrorum reapse optime conveniunt. Nec dubitavit Tillemontius, ea Macario Aegyptio adjudicare, cuius tamen rei rationem non addidit (9).

Tum Collationis septimae capite, quod inscribitur « De tentatione abbatis Moysis, » Serenus abbas ita loquitur : « Secundus vero quem diximus in hac eremo commoratum [abbas Moyses], cum ipse quoque singularis et incomparabilis vir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macarium disputans paulo durius protulit, quadam scilicet opinione praeventus, tam diro confestim est traditus daemone, ut humanas egestionem ori suo, ab eo suppletus, ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius atque au-

(1) Cf. p. 107 sq.

(2) Cf. infra Caput IX § 45.

(3) Cf. propositum Macarii Romam abeundi supra p. 73. 99 sq.

(4) Cf. § 14 p. 47 sqq., Cassian. Coll. XV cap. 3, Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 468, Migne Patol. T. XLIX p. 995.

(5) Coll. XIV cap. 4, Cassiani Opp. ed. Gaz. p.

450, Migne p. 958; Hist. Laws. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. l. I. p. 757 cf. supra § 25 p. 105.

(6) De coenobiorum institutis lib. V (de spir. gastr.) cap. 41 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 104, Migne p. 265.

(7) Cf. supra § 29.

(8) Coll. V cap. 12 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 269.

(9) Mémoires T. VIII P. III p. 983.

ctore remedii demonstravit. Nam continuo abate Macario in oratione submisso **130** dicto citius nequam spiritus ab eo fugatus abscessit (1). » Quin Macarius Aegyptius intelligatur, vix dubium est; nam Moyses abbas egregius Scetis monachus fuit (2). Quod et Apophthegmata a Cotelerio edita comprobant, in quibus legis: « Moyses abbas Macario abbati in Sceti: Volo, inquit, cum quiete ac silentio vivere, nec sinunt me fratres. Cui Macarius abbas respondit: Video te indolis mollioris esse, nec posse fratrem a te avertere; sed si desideras quietam vitam, proficiscere ad eremum, intro, in petra quiete deges. Fecit igitur hoc et conquievit (3). » Praeterea Tillemontius illam Moysis abbatis sanationem Macario Aegyptio sine ulla haesitatione attribuit (4).

Ultimus denique Cassiani locus de Macariis nostris in Collatione vigesima quarta invenitur, ubi Macarii fabula ab Abraham abbate narrata haec est: « Nam quod alios quoque salvare vos posse confiditis, et spe maioris lucri ad revisendam patriam festinatis, audite etiam super hoc quandam abbatis Macarii fabulam iucundissime atque aptissime figuratam, quam et ille cuidam similibus desideriis aestuanti medicinam opportunissimae narrationis ingessit. Erat, inquit, in civitate quadam peritissimus tonsor, qui denariis ternis unumquemque detondens, tenuem vilemque mercedem sui operis acquirendo, ex hac eadem quantitate necessaria suo victui quotidie comparabat, centumque denarios expleta omni corporis cura marsupio suo diebus singulis inferebat. Sed cum indesinenter hunc conderet quaestum, audivit in quadam longe posita civitate singulorum solidorum singulos homines tonsori praebere mercedem. Quo ille comperto: Quamdiu ero, inquit, hac mendicitate contentus, ut trium denariorum stipem cum labore conquiram, quum possim illo pergens ingenti solidorum quaestu divitias congregare? Itaque sumens artis **131** suae protinus instrumenta, expensis in sumptu omnibus, quae hic multo tempore collecta servarat, ad urbem illam quaestuosissimam cum summo labore pervenit. Ubi cum ea, qua

ingressus est, die secundum id, ~~quod~~ ~~compe-~~ ~~rerat~~, ab unoquoque mercedem sui operis recepisset, ad vesperam se videns grandem solidorum numerum conquisivisse, ad macellum laetus intendit, escas refectioi suae necessarias coempturus. Quas cum coepisset magno solidorum pretio comparare, expensis in perexiguo victu universis quos acquisierat solidis, ne unius quidem denarii intulit lucrum. Cumque ita singulis diebus acquisitionem suam vidisset insumi, ut non solum nihil redigeret, sed vix ipsam quotidianae substantiae necessitatem posset explere, apud semetipsum recogitans: Revertar, inquit, ad civitatem meam, illumque repetam tenuissimum quaestum, ex quo mihi expleta omni corporis cura, quod ad sustentationem senectutis accresceret, quotidiana exuberantia conferebat. Quod quamvis parvum videretur et tenue, non mediocre tamen summam iugi pariebat augmento. Quaestuosior quippe mihi fuit ille nummorum, quam iste solidorum imaginarius quaestus, ex quo non solum nihil exuberat, quod recondam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus necessitas sustinetur. Et idcirco rectius nobis est, hunc solitudinis huius tenuissimum fructum indrupta iugitate sectari, quem nullae saeculares curae, nullae mundanae distentiones, nulla cenodoxiae ac vanitatis arrodant elatio, nullae sollicitudines diurnae necessitatis imminuant (5). » Uter Macariorum vel num omnino unus ex iis pulcherrimam fabulam invenerit, non traditur.

Iam recensitis Cassiani quoque testimoniis libros VV. PP. a Rosweido editos, quorum scriptores atque aetatem ignoramus (6), excutiamus.

132 CAPUT VI.

COLLECTIONIS ROSWEIDIANAE LIBER TERTIUS, QUINTUS, SEXTUS, SEPTIMUS VITARUM PATRUM ET SENTENTIAE PATRUM AEGYPTIORUM DE SANCTIS MACARIUS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§. 32. Liber tertius VV. PP. collectionis Rosweidianaе sedecim historias de Macariis continet. Quarum quatuor, de homine, qui caedis reus, facta a Macario Aegyptio viri occisi ad vitam revocatione, liberatus est (7), de uva

(1) Coll. VII cap. 27 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 328, Migne p. 706 sq.

(2) Cf. Cassian. Coll. I.

(3) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 558 v. *Macarius Aegyptius* § XXII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Mémoires T. VIII P. III p. 4007.

(5) Coll. XXIV cap. 13 Cassiani Opp. ed. Gaz. p. 618, Migne p. 1504 sq.

(6) Cf. supra § 10 p. 34.

(7) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 41 p. 507, 1.

Macario Alexandrino missa (1), de daemone A eundem Macarium ad collectam invitante (2), de sententia denique, verum monachum in arguendo alio nunquam ad iracundiam moveri, sed semper sese vincere (3), supra cognovimus (4). Duodecim ceterae hae sunt :

« Abbas Macarius quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans (5). » Idem in libro quinto (6) legitur, et graece in Apophthegmatis a Cotelerio editis, a quorum compilatore ad Macarium Aegyptium refertur (7). Pro « quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, » in graeco est *εὐχαρίσσει μετὰ ἀδελφῶν*, in libro quinto « si vacavit inter fratres, » quare illa noli peperam intelligere. Fratres Scetis 133 vino reffectos esse a verisimilitudine abhorret, ita ut in itineribus, quae Macarius ad invisendos fratres interdum faciebat (8), id accidisse existimem.

« Abbas Macarius dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit daemonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant. Et dixit illi senex : Quo vadis, maligne? Et respondit ei : Vado commovere (9) fratres hos, qui sunt inferius. Cui senex dixit : Et propter quid tot vascula fers tecum? At ille dixit : Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut, si unum displicuerit, ostendam aliud, et si illud non placet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat iis. Et haec dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret, et, cum rediret, dicit ei : Salveris! Dicit et ille : Quomodo istud mihi verbum

dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit. Et dicit ei senex : Ergo nullum habes amicum? At ille respondit : Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huic atque illuc cito convertitur. Cumque nomen eius ab eo requisivisset, ait, quia Theopemptus dicitur. Discedente illo mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audiissent fratres, egressi sunt illi obviam et unusquisque sperans, quod apud se maneret, praeparavit se. At ille requirens cellam Theopempti ad eum profectus est. Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utriusque simul soli, dixit ei senex : Quemadmodum est tecum, fili? At ille respondit : Orationibus tuis bene sum. Et ait senex : Non te impugnant cogitationes? At ille respondit : Interea bene sum. Erubescere enim dicere. Et dixit ei senex : Ecce quot annos sum in solitudine, et ab omnibus honoror, et in hac aetate, cum sim senex, molestant 134 me cogitationes meae. Respondit Theopemptus : Crede mihi, abba, quia similiter et mihi faciunt. Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantem fingebat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post haec dixit ei : Cuiusmodi ieiunas? At ille dicit ei : Usque ad nonam. Cui senex ait : Usque ad vesperam ieiuna, et de Evangelio vel de aliis Scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, nunquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est. Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens vidit daemonem redeuntem, et requirit eum : Quo vadis? At ille respondit : Simili modo commovere (10) fratres. Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit : Male, quoniam omnes agrestes effecti sunt, et, quod de omnibus peius est, eum quem habui amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est. Et iuravit, non ibi accedere, nisi post multum

(1) VV. PP. Rosow. lib. III cap. 42 p. 507, 2.

(2) Ibid. cap. 43 p. 507, 2.

(3) Ibid. cap. 87 p. 513, 2.

(4) Cf. §. 26 p. 110. 113. § 24 p. 103 sq. § 28 p. 116 sq. §. 17 p. 65 sq.

(5) Cap. 53 l. 1. p. 509, 1.

(6) VV. PP. Rosow. lib. V libell. 4, 26 p. 569, 2.

(7) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 533 s. v.

Macarius Aegyptius § X; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(8) Sic monachos Nitriae Macarius Aegyptius invisere solebat. Cf. infra § 34.

(9) Sic, facili lapsu pro *commonere*, ut est in lib. VII cap. 1, 8. Cod. Corb. *commonere* et *admonere*. Cf. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 813 ad h. l.

(10) Sic pro *commonere*.

tempus, et haec dicens discessit (1). » Eadem in libro quinto (2), et septimo (3), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur (4), hoc quidem discrimine, ut monachus ille in quinto *Theoctistus*, in septimo, qui eeterum cum libro tertio ad verbum convenire solet (5), *Theopistus* vocetur; sola Apophthegmata cum libro tertio *Theopemptum* appellant. Porro in narrationis libri quinti fine legis: « Senex vero sanctus intravit in cellam suam adorans et gratias agens Deo Salvatori, » in Apophthegmatis: « Tunc sanctus intravit in cellam suam. » Uter vero Macariorum intelligatur, dicere haesito. Apophthegmatum quidem compilerator Macarium Aegyptium agnovit. Nec prorsus immerito; 135 nam Macarius Aegyptius procul aliquantum a monachis, quibus praeerat, habitasse perhibetur (6). At nonne de Macario Alexandrino Cellularum presbytero idem valebit? Inde vero, quod Macarium illum in paneremo habitasse legis (7), Macarium Aegyptium fuisse non patet, propterea quod etiam Cellulae in paneremo sitae erant. Atque Macarium Alexandrinum daemone familiariter usum esse supra cognovimus (8). Sed quomodo daemon homines tentet, singularem in modum S. Athanasius in vita S. Antonii descripsit (9).

« Abbas Macarius cum esset in Aegypto et egressus fuisset de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tanquam peregrinus, et caricavit (10) animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: Nihil in hunc mandum intulimus; Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut et ipse voluit, ita factum est; benedictus Dominus in omnibus (11). » Idem reperit in libro quinto (12), ubi abbas ille « Macarius in Aegypto positus » vocatur, in libro septimo (13), et in Apophthegmatis a Cotelerio

editis (14). Fusius tamen eadem res hoc altero Apophthegmatum loco explicatur: « Narrabant, in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellulam eius. Ipse igitur quum ad cellulam redisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens in cellulam et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit abbas Macarius, cellulam ingressus 136 parvum sarculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerit camelus. Ac pede pulsans eam senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit, neque exsurrexit, donec deposuissent cunctam supellectilem. Tunc demum abiit (15). » Macarium Aegyptium, cui Apophthegmatum compilerator rem attribuit, significari, libri quinti verba: « Macarius in Aegypto positus, » et eadem, quae apud Cotelerium sunt, vocabula graeca: *Μακάριος ἐν Αἰγύπτῳ ἐν* satis comprobant. Illa Iobi verba Macarius Aegyptius etiam in homiliis laudibus effert (16). Latrones vero illo tempore in Aegypti desertis creberrimi erant. De latrone, qui virginem Deo sacratam e manibus sociorum stuprare eam cupientium eripuit, legis in libro secundo (17). Cellam S. Hilarionis latrones per totam noctem quaesierant, neque invenire potuerunt (18). S. Ammonii latrones frequenter panem abstulerunt, quare sanctus duos eremi dracones ingentes ad ostium cellulae collocavit, quorum aspectu semineces, quum appropinquassent, latrones in cellam introducti, mensa apposita, in meliorem vitam conversi sunt (19). Bello inter duorum incolas pagorum coorto alter latrone quodam duce ad bellum gerendum maxime idoneo confide-

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 61 p. 510, D 1 sq.

(2) Ibid. lib. V libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.

(3) Ibid. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2 sq.

(4) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 528 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § III; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(5) Cf. supra § 10 p. 35.

(6) Cf. supra §§ 12, 13, p. 38, 41.

(7) Apophth. I. I.

(8) Cf. supra § 28, p. 116 sq.

(9) Opp. Athanasii ed. I. T. I P. II p. 651.

(10) Ad hanc vocem gloss. vet. *carrico, onero*. Rosw. I. I. p. 535, 1 not. 13.

(11) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73 p. 512, 1.

(12) Ibid. lib. V libell. 16, 6 p. 651, 1.

(13) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

(14) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(15) Ibid. p. 548 s. v. *Macarius Aegyptius* § XL.

(16) Cf. infra locum Hom. V a nobis nunc primum editum.

(17) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 46 p. 474, 4; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 176, Migne p. 456.

(18) Vita S. Hilarion. cap. 7, VV. PP. Rosw. p. 77, 1.

(19) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 8 p. 465, 2. sq. Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 158, Migne p. 40.

bat (1). Facinora latronum, eorundemque ad A
mellorem vitam reditus in VV. PP. saepenumero occurrunt (2). Beduinos quoque incertis semper sedibus per solitudines huc illuc ad praedandum vagatos esse, ex perpulchra S. Malchi vita a S. Hieronymo conscripta discimus (3).

« Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens : Macari, necdum ad mensuram dularum mulierum 137 pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. Quo audito senex exurgens arrepto baculo in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quaesitae domus atque inventae pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utraque senex convocatas ita est allocutus : Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem, quae mihi vos condicite ac narrate. Cui illae sic dixerunt : Crede nobis, sanctissime pater, quia nec praesenti nocte a maritorum lectulis fuimus separatae. Qualia ergo opera a nobis exquiris? Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitae suae ordinem declararent. Cui tunc illae compulsae dixerunt : Nos nulliater nos sumus parentelitatis affinitate coniunctae; contigit autem, ut duobus fratribus C
iungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus pariter relictis maritis in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non adepti, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram saeculare verbum non loqueremur omnino. Quae cum audiisset beatus Macarius, dixit : In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque saecularis, sed D
Deus tantum propositum quaerit, et spiritum vitae omnibus ministrat (4). » Eadem in libro sexto narratio est, ubi incipit verbis : « Orante aliquando eodem abbate Macario... (5). » Qua ex re, quum antea de Macario

Scetis abbate relatum esset, Aegyptium intelligi sequitur. Ceterum similia, quibus liceat comprobare, vitam saecularem cum Dei amore actam magis nonnunquam Deo, quam monachicam placere, e VV. PP. supra conghessimus (6). A quibus narrationibus etiam germanicum 138 insigne poema, quod nuper prodiiit, medio aevo elaboratum et : *Der gute Gerhard* inscriptum (7), initia sua cepisse crediderim. Atque similes historias nuper conghessit clarus Simrockius noster in libro suo, qui inscribitur : *Der gute Gerhard und die dankbaren Todten* (8).

« Beatus Macarius de semetipso referebat dicens : Dum essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illicesse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi saecularis-religiosus opere meo vendito ministraret, contigit, quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quae dum a parentibus, a quo fuisset compressa, requiritur, dixit illa : Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit. Egressi vero parentes puellae comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me caede mactantes, atque insuper his vocibus insultantes : Hic monachus filiae nostrae vim intulit. Cumque me usque ad necem fustibus paene mulctassent, quidam ex senioribus dixit ad eos : Usquequo hunc peregrinum monachum caede mactatis? Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes : Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas? Parentes autem puellae dixerunt : Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellae praestandis aliquis pro ipso satisfactor accesserit. Quod dum ministranti mihi, ut faceret, inuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meo ministraret. Dicebam autem : Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem; necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire. Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie

(1) VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 52 p. 749, 1.

(2) Cf. supra § 4 p. 10.

(3) VV. PP. Rosw. lib. I p. 93 sq.

(4) Ibid. lib. III cap. 97 p. 515, 1.

(5) Ibid. lib. VI libell. 3, 17 p. 657, 1.

(6) Cf. supra § 3 v. 6 not. 3

(7) *Der gute Gerhard*. Eine Erzählung von Rupertus. GR. XXXIV.

dolf von Ems herausgegeben von Moriz Haupt. Leipzig 1840.

(8) *Der gute Gerhard und die dankbaren Todten*. Ein Beitrag zur deutschen Mythologie und Sagenkunde von K. Simrock. Bonn bei Adolf Marcus 1856.

victim ministrarem. Sed quando miserae tempus pariendi advenit, diebus plurimis parere cruciata non potuit. Quae quid fecisset requisita respondit : Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui. Nam me iuvenis vicinus noster ille compressit. Quod cum ille, qui mihi ministrabat, audiisset, gaudio repletus **139** advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire, et in te commissi veniam postulare. Quae ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestant, festinus abscedens in hunc locum perveni, et haec est causa mei in istis locis adventus (1). » Idem traditur in VV. PP. libro quinto (2), et in Apophthegmatis a Cotelero editis (3), et utrobique locus, in quem Macarius fugit, Scete appellatur; ex quo Macarium Aegyptium fuisse eum apparet. Eum vero anno trigesimo aetatis suae in Scetim abiisse e Palladio constat (4). Ac sancti quidem non pauci de crimine scorti falso accusati esse dicuntur, quorum innocentia postea detecta est. E quorum numero fuerunt Marina, Eugenia, Apollinaris virgines, quae habitu virili adsumpto sancte vixerunt (5), et Eustathius lector Caesareae urbis in Palaestina sitae, cui idem plane, quod Macario, accidisse comperimus (6). Etiam hodie in Elephantine insula, stupro commisso, propinqui virginis lapsae et ipsam et eum, a quo corrupta est, occidere solent (7).

« Abbas Macarius dum diluculo palmarum folia portans ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce praeaequa, volensque eum percutere non valebat. Qui exclamans dixit : Magnam a te vim patior, o Macari, qui, cum te cupio nocere, non valeo, dum, quaecunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo unquam cibo reficior. Tu saepe vigilas, me vero sopor nunquam **140** oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor. Cum ab eo rem

A ipsam beatus Macarius requisivisset : Humilitas tua, dixit, sola me vincit. Haec dicente inimico, et extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit (8). Eadem plane ad verbum leguntur in libro septimo (9); in libro autem quinto (10) et in Apophthegmatis a Cotelero editis (11) hoc quidem discrimine habentur, ut finis ille, orante Macario diabolus evanuisse, desideretur. Animadvertendum est, in Apophthegmatis rem bis inveniri; nam ibi postea iterum legis : « Alias iterum daemon adversus Macarium abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem amputaturus. Quod cum propter humilitatem eius non potuisset, ei : Quaecunque habetis, inquit, habemus et nos; sola humilitate a nobis differtis et praevalentis (12). » Cum Apophthegmatis, ubi res s. v. *Macarius Aegyptius* occurrit, convenire videtur libri quinti scriptor, qui narrationi de Macario Aegyptio illam subiunxit :

« Quodam tempore abbas Macarius, dum ad montem Nitriae ascenderet, discipulo suo, ut parum praecederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem, et lignum grande portantem. Cui exclamans ait : Quo curris, daemon? At ille iratus tantis eum plagis affecit, ut exanimem paene relinqueret; et relicto eo sacerdos iterum currebat. Progressusque parum obviavit beato Macario, qui ait ad eum : Salveris, laborator, salveris! At ille admiratus respondit : Quid in me boni conspexisti, ut me salutares? Cui senex ait : Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter. Cui sacerdos dixit : Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter **141** nescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui. Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat dicens : Nisi me monachum feceris, non desistam. Pergentesque pariter venerunt ad locum, ubi

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 p. 515, 2 sq.

(2) Ibid. lib. V libell. 15, 21 p. 623, 2 sq.

(3) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 524 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Cf. supra § 42 p. 38.

(5) Vita S. Marinae VV. PP. Rosw. lib. I p. 393 sqq. Vita S. Eugeniae ibid. p. 340 sqq. De Apollinari virgine cf. infra Caput VII § 41.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 144 Opp. Meurs. I. l. p. 627. In codd. Vindobon. locus de Eustathio deest.

(7) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon p. 292.

(8) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124 p. 518, 2.

(9) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.

(10) Ibid. lib. V libell. 15, 26 p. 624, 1.

(11) Cotelero. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 534 s. v. *Macarius Aegyptius* § XI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(12) Ibid. p. 545 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

caculus frater iacebat. Quem utrique tollentes, A quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani. Dicebat ergo abbas Macarius: Quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius (1). » Eadem inter Apophthegmata apud Cotelarium leguntur, ubi ita incipiunt: « Narrarunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando « Scete ascendisse in montem Nitriae..(2); » cetera vero accurate cum illis conveniunt. B

« Abbas Macarius dum ambularet in deserto, caput cuiusdam hominis aridum invenit in terra. Quod postquam baculo suo convertit, vocem visum est emittere. Quod senex, quisnam esset, interrogat. At ille respondit: Ego quidem princeps eram sacerdotum idolorum, qui in hoc loco habitabant. Tu autem es abbas Macarius Spiritu divino repletus. Quacumque enim hora misertus eorum fueris, qui in poena sunt, et pro iis oraveris, consolationem aliquam sentiunt. Cui senex: Et quae est consolatio vestra vel poena? responde. At ille altius ingemiscens: Quantum, inquit, coelum distat a terra, tantum ignis est altus, in quo medio sumus a pedibus usque ad caput undique perfusi, nec cuiquam licet faciem alterius intueri, sed facies nostro dorso coniunctae sunt. Cum ergo oras pro nobis, ex parte videmus alterutrum, et hoc nobis pro consolatione constat. His auditis lacrimas fudit dicens: Vae diei illi, in quo homo mandata Dei transgressus est! 142 Et iterum ab eo, si esset altera poena maior, inquit. Cui ille respondit: Sunt nobis alii multo inferius. Cumque qui essent illi interrogaret, dixit: Nos quidem, qui Deum non cognovimus, misericordiam D

quantulamcunque patimur; illi vero, qui cognitum negaverunt, gravioribus et ineffabilibus poenis subtilus nos cruciantur. Quibus auditis beatus Macarius capite altius terrae defosso discessit (3). » Idem in libro sexto (4) de abbate Macario maiori i. e. Aegyptio, atque in Apophthegmatis a Cotelario editis (5) s. v. *Macarius Aegyptius* traditur. Nec non idem colloquium Ioannes Damascenus, falso ut videtur, in Historia Lausiaca legisse se tradidit (6), in qua hodie non amplius legitur. Atque insuper a Michaele Glyca (7), in *Menaeis Graecorum* (8), a Nicephoro Blemida (9), et in Ioannis Hagiopolitae encomio *Macarii Aegyptii* (10) memoratur. Theologorum scholasticorum ingenia ob difficultates, quae ei insunt, dogmaticas multum exercuit. Quas quidem S. Thomas, refutatis ceterorum scholasticorum loci explicationibus, optime expedire studuit (11). Sed rem fabulosam esse, quis non existimat? Origenistam forte composuisse eam suspicor, quia Origenistae de damnatorum statu post mortem male sentiebant. Ceterum in ms. Aquicinct. teste Rosweido historia legebatur ita verbis concepta, ut difficultates penitus cessarent (12).

143 « Quidam frater beatum Macarium postulabat, ut ei sermonem diceret, per quem posset salvari. Cui senex ait: Oportet fugere homines, et sedere in cella, et pro peccatis iugiter lamentari, et quod super omnes virtutes est, tam linguam coercere quam ventrem (13). » Eandem Macarii doctrinam in Apophthegmatis a Cotelario editis bis invenis. Et semel quidem his verbis concipitur: « Esaias abbas, interrogans Macarium abbatem: Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit: Homines fuge. Esaias abbas: Quid, inquit, est fugere homines? Respondit senex: Sedere in cella tua et deflere peccata tua (14). » Alter vero Apophthegmatum locus

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 127 p. 518, 2.

(2) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 547 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXIX; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(3) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 172 p. 526, 1 sq.

(4) Ibid. lib. VI libell. 3, 46 p. 656, 2 sq.

(5) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXVIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Oratio de iis qui in fide dormierunt. Io. Damasc. Opp. T. I p. 585.

(7) Ep. 26. Cf. Fabricii Biblioth. Graec. s. v. *Palladius* ed. 1. Vol. X p. 406.

(8) *Synaxarium Graecorum* 26 Ian.

(9) *Diatriba*, qualem esse deceat imperatorem Cf. Fabricii Biblioth. Graec. I. I.

(10) Consule Leonem Allatum de libris ecclesiasticis Graecorum diss. II ed Paris 1645 p. 117 — 123.

(11) In IV. Sent. Dist. XLV q. II art. II ad IV. Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI not. 12 p. 622, 2.

(12) VV. PP. Rosw. lib. III not. 20 p. 535, 1.

(13) Ibid. lib. III cap. 189 p. 528, 1.

(14) Cotelar. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 540 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXVII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

in eo solo differt, quod pro Esaia abbate Aio abbas legitur (1). Aio autem abbas in Thebaide habitavit (2); Esaias abbas in quibus Aegypti regionibus vixerit, non invenio (3). Num compileret Apophthegmatum rem Macario Aegyptio iuste tribuerit, aliunde non liquet.

« Venerunt aliquando duo quidam iuvenes ad beatum Macarium, unus quidem ad plenum doctus, alter vero adhuc incipiens. Et provoluti pedibus eius postulabant, ut secum eos habitare permetteret. Quos cum vidisset quasi corpore deliciosos, existimavit eos eremum ferre non posse. Dixitque ad eos : Hic, fratres mei, non potestis manere. Et illi dixerunt : Si tecum non possumus habitare, pater, quid ergo faciemus? Quo ille audito coepit intra se ita reputare : Si illos hinc eiecero, scandalum patientur; nunc dicam illis : Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Cumque illi locum sibi tantummodo demonstrari rogarent, duxit eos et ostendit 144 iis petram, qua incisa sibi habitaculum praepararent, et lignis allatis de palude contegerent. Arbitrabatur autem Macarius confestim illos pro iniuncto labore discedere. Illi vero interrogaverunt eum, dicentes : Quid operis exercere iubes nos, pater? Tunc ille sublatis foliis funiculum illis intexere ostendit, quem pro victu eos distrahere commonuit; et ita ab iis discessit. At illi cum summa patientia, quaecumque iis fuerant imperata, perfecerunt. Videns ergo eos senex in operibus bonis quotidie succrescere, et frequenter in ecclesiam cum silentio in orationibus persistere, desiderabat scire vera opera eorum. Septimana ergo integra ieiunavit, et rogavit Dominum, ut sibi opera eorum dignaretur ostendere. Et post haec profectus est ad eos, pulsavitque ostium speluncae eorum. Quo aperto et viso homine Dei adoraverunt utrique in terra. Et postquam facta ex more oratione consederunt, ille maior innuit minori, et egressus est foras. Ipse autem sedebat torquens funiculum, nihil loquens omnino. Hora vero nona pulsavit ostium frater iunior, et ingressus est cum cibo, quo reficerentur. Eodem nutu iussus mensulam parvulam cum

tribus paximatiis (4) apposuit, tacensque stetit. Cumque comedissent, dixerunt ad beatum Macarium : Discedis, pater, an non? Et ille illic se quiescere velle respondit. Tunc illi mattulam in uno angulo ad opus ipsius collocarunt, ipsi vero in altero angulo quieverunt, quasi ad dormiendum se proiecissent. Iterum ergo Macarius rogavit Dominum, ut ei opera ipsorum declararet. Et ecce, velut dissipato tecto lux clara cellulam illam quasi media dies implevit, quam tamen illi non senserunt. Sed postquam arbitrati sunt senem dormire, surgentes in orationem sese dederunt, extendentes manus ad coelum. Quos quidem ille, quid facerent, intuebatur; illi autem illum videre non poterant. Intentius autem senex respiciens vidit tanquam muscas daemones venientes in illius minoris ore atque oculis residere volentes, sed angelus Domini rhomphaea ignea armatus 145 tamillum circumdabat et defendebat, quam daemones repellebat et eiiciebat; ad maiorem vero accedere nullo modo praevalabant. Prope vero iam luce proiecerunt se in eodem stratu suo. Tunc Macarius velut evigilans surrexit; similiter surrexerunt et ipsi quasi de longo somno excitati. Et accedens senior frater ad senem dixit : Vis, pater, vel duodecim psalmos canamus. Cumque psallerent, de ore iunioris fratris per singulos versus fax ignis egressa ascendebat ad coelum. Item et maior cum decantaret, quoties ad psallendum labia deducebat, velut funiculus ignis de ore eius similiter tendebatur ad coelum. Postquam vero expleverunt matutinos (5), egressus Macarius obsecrabat eos, ut pro se orare dignarentur; illi vero tacentes ad eius pedes sunt provoluti, se ipsos orationibus illius commendantes. Et cognovit senex, quoniam maior quidem esset in timore Dei perfectus, minorem vero adhuc daemones impugnarent. Post paucos vero dies maior frater receptus est in pace; tertio die etiam minor est eum adsecutus (6). » Idem uberius ipse Macarius narrasse traditur in libro sexto (7) et in Apophthegmatis a Cotelerio prolatis (8); utrobique enim his incipit verbis : « Dicebat abbas Vin-

(1) Ibid. p. 549 § XLI.

(2) Ibid. p. 400 sq. s. v. Aio.

(3) De Esaia abbate cf. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 10 p. 469, 2. Hist. Laus. ed Meurs. cap. 57 Opp. Meurs. l. I. p. 515. (Genuina esse, quae ibi leguntur, docent codd. Vindobon. quos p. 14 recensuimus.) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. l. p. 518. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 445 s. v. Esaia.

(4) In graeco textu Cotelerii τρεῖς παξιμάδας.

(5) In graeco textu ap. Cotelerium περί τὴν πρωτῶν, circa matutinum tempus.

(6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195 p. 528, 2 sq.

(7) Ibid. lib. VI libell. 5, 2 p. 651, 2 sq.

(8) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 541 sqq. s. v. Macarius Aegyptius § XXXIII; infra in harum Quaestionum appendice altera sub III.

demius [in Apophthegmatis Βιτμτος], quia A narravit abbas Macarius: Sedente me aliquando in Scithi [Apophthegmata: εις Σκητιν] descenderunt duo adolescentes peregrini . . . » et in narrationis demum fine haec adduntur: « Et cum aliqui patrum advenirent abbati Macario, ducebat eos in cellam ipsorum dicens: Venite videre martyrium horum minorum peregrinorum. » Macarium igitur Aegyptium intelligi sponte lucet.

« Cum quidam fratres, quemadmodum orarent, beatum Macarium requisivissent, respondit illis dicens: Non sunt necessaria 146 nobis superflua verba, sed extendere tantum manus ac dicere debemus: Deus, quomodo vis et sicut tibi placet, ita fiat. Si autem tentatio irruerit, aut impugatio, dicendum est: Deus, auxiliare nobis. Ipse enim scit, quae nobis expediant (1). » Eadem Macarii exhortatio in libro quinto (2) et in Apophthegmatis Cotelarii (3) legitur. Atque ex monachis alii per multas quotidie orationes recitasse (4), alii eandem brevem semper repetuisse traduntur (5). Ceterum quam eximie de oratione Macarius Aegyptius senserit, ex eius homiliis clare patet.

« Abbas Macarius dum semel de Scithi portaret sportellas, quas texerat, grandem habens C viae laborem resedit et dixit: Deus, tu scis, quia amplius non valeo ambulare, et mox inventus est ad fluvium, unde adhuc multis aberat intervallis (6). » Idem in libro sexto verbis: « Dicebant de abbate Macario illo maiore . . . (7), » et in Apophthegmatis a Cotelario editis ita incipit: « Dicebant de abbate Macario Aegyptio . . . (8), » unde, uter Macariorum dicatur, perspicuum est. Fluvius, quem innuit, Nilus est; ad urbes enim in fluminis ripa sitas adventare solebant monachi, sportulas quas texerant, vendituri.

Et haec quidem insunt de Macariis VV. PP. D libro Rosweidianae collectionis tertio. Quae maximam partem ad Macarium Aegyptium

spectare invenimus, id quod et in ceteris VV. PP. eiusdem collectionis libris deprehendimus. Rosweidus 147 cum e genere dicendi et quibusdam praefationis verbis, quae cum libri secundi praefatione conveniunt, tum ex praefationum libri secundi et tertii affinitate cum prooemiis Historiae Lausiacaе, Rufinum libri tertii scriptorem (interpretem) esse coniecit. Quia enim libri tertii praefatio epistola Palladii ad Lausum Historiae Lausiacaе praemissa certo innitur, praefatio autem libri secundi, cuius interpres Rufinus, ad prooemium, quod in fronte Historiae Lausiacaе Meursianae et Rosweidianae editionis legitur, haud dubie alludit, eundem utriusque libri scriptorem (interpretem aut praefationum scriptorem) Rufinum esse, satis audacter quidem coniecit (9). Quanquam vel eo, quod Rufinus mortuus erat, antequam Historia Lausiaca prodiret (10), a tali errore revocari debebat. Etenim prooemium istud Meursianae et Rosweidianae editionis (11) Historiae Lausiacaе, quocum libri secundi praefatio sine dubio cohaeret, spurium est (12) et Historia Lausiaca vetustius, unde id in libro secundo ante Historiam Lausiacam scripto adhiberi facile explicabis (13). Libri vero tertii praefatio genuinis Historiae Lausiacaе innitur locis, quapropter eam post Rufini mortem conscriptam esse non minus perspicuum est. Id solum constat, libri tertii praefationem e libri secundi et Historiae Lausiacaе praefationibus compilatam, illumque igitur librum hisce duobus aetate posteriorem esse.

§ 33. Libro quinto VV. PP. collectionis Rosweidianae septendecim de Macariis historiae continentur. Quarum octo de Macario Aegyptio cum fratribus vinum bibente, sed postea pro quovis calice diem integrum aqua abstinate (14), de eiusdem Macarii dicto, in increpandis aliis ad iracundiam commotum se ipsum perdere (15), de eiusdem doctrina, nos acceptarum 148 ab hominibus iniuria-

(1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 207 p. 531, 1.

(2) Ibid. lib. V libell. 12, 10 p. 614, 1.

(3) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XIX; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) Cf. supra § 25 p. 106. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 53 Opp. Meurs. I. I p. 444; cap. 59 p. 456; cap. 47 p. 481; cap. 53 p. 493; cap. 88 p. 553.

(5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 9 p. 467, 1 Opp. Meurs. I. I p. 644 sq., passim.

(6) Ibid. lib. III cap. 213 p. 532, 1.

(7) Ibid. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

(8) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* § XIV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(9) VX. PP. Rosw. Proleg. V p. XXIX sq.

(10) Cf. supra § 6 p. 24.

(11) VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sq.

(12) Cf. supra § 5 p. 15 § 6 p. 28 sq.

(13) Cf. Ibid. p. 24. 28 sq.

(14) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 26 p. 569 2 sq.

(15) Ibid. libell. 4, 28 p. 570, 1.

rum reminiscendo vim memoriae laedere, A poris ariditate Macarius Alexandrinus fuit, cui ne pili quidem menti enati erant ob nimios exercitationis labores obque nimiam cutis ariditatem (12).

« Miserunt aliquando senes de monte Nitriae ad abbatem Macarium in Scithi, rogantes, ut veniret ad eos, alioquin sciret, omnem multitudinem, si ipse ad eos non veniret, ad ipsum esse venturam, quoniam desiderabant videre eum, antequam migraret ad Dominum. Qui cum venisset in montem, congregata est omnis multitudo fratrum ad eum. Rogabant autem eum senes, ut faceret verbum ad fratres. Ille autem lacrimans ait: Ploremus, fratres, et producant oculi nostri lacrimas, antequam eamus hinc, ubi lacrimae nostrae corpora comburant. Et steterunt omnes et ceciderunt proni in faciem dicentes: Pater, ora pro nobis (13). » Idem exstat in Apophthegmatis a Cotelerio editis (14). Verba autem senis nonaginta fere annos nati et ultimum Nitriam visitantis animos fratrum ad lacrimas commovisse, quis non facile credet? Indidem, quanti eum fecerint fratres, elucet.

« Abbas Macarius maior in Scithi dicebat fratribus post missas ecclesiae: Fugite, fratres. Et dicit ei unus fratrum: Pater, ubi habemus fugere amplius a solitudine ista? Et ponebat digitum suum in ore suo dicens: Istud est, quod fugiendum dico; et sic intrabat in cellam suam et claudens ostium sedebat solus (15). » Idem habes in Apophthegmatis a Cotelerio editis (16), hoc uno discrimine, quod pro « post missas ecclesiae » in graeco 150 « postquam dimisit ecclesiam » legitur. Taciturnitas autem praecipuis monachorum Aegypti virtutibus adnumeranda est (17).

« Abbas Theodorus, cognomento de Pherme, habebat tres codices bonos. Et cum venisset

- (1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2. **D** stionum Appendice altera sub III.
- (2) Ibid. libell. 12, 10 p. 614, 1.
- (3) Ibid. libell. 15, 25 p. 623, 2 sq.
- (4) Ibid. libell. 15, 26 p. 624, 1.
- (5) Ibid. libell. 16, 6 p. 631, 1.
- (6) Ibid. libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.
- (7) Cf. § 32 p. 132 § 17 p. 65 § 29 p. 119 § 32 p. 145. 158 sq. 159 sq. 155 sq. 135 sq.
- (8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 1, 6 p. 562, 1.
- (9) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 445 s. v. *Zacharias* § 1; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.
- (10) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8 p. 565, 2 sq.
- (11) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 534 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XII infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.
- (12) Cf. supra § 19 p. 75. 79.
- (13) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9 p. 566, 1.
- (14) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 515 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXIV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.
- (15) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27 p. 570, 1.
- (16) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* § XVI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.
- (17) Agatho abbas, ut taciturnitatis virtutem nanciscatur, tres annos lapidem in ore gestasse fertur. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 7 p. 568, 1. Taciturnitatis exempla laudantur in *Indice rerum in Vitas Patrum* apud Rosweidum.

ad abbatem Macarium, dixit ei : Habeo tres A ipse plecta per fenestram descendebat in spe-
codices, et proficio ex lectione eorum. Sed et
fratres petunt eos ad legendum, et ipsi profi-
ciunt. Dic ergo mihi, quid debeo facere? Et
respondens senex dixit : Boni sunt quidem
actus, sed melius omnibus est, nihil possidere.
Quod cum audiisset, abiit, et vendidit memo-
ratos codices, et dedit indigentibus pretium
ipsorum (1). » Eadem in Apophthegmatis a
Cotelerio editis ita narrantur : « Theodorus
abbas Phermae tres bonos libros possidens ad
Macarium abbatem venit, et : Tres, inquit,
mihi sunt libri praeclari, ex quorum lectione
fructum capio; fratres quoque iis utuntur, et
pariter proficiunt. Effare igitur mihi, quid
debeam facere; num ad meam fratrumque
utilitatem eos retineam, an vendam demque
pauperibus? Senex respondit : Pulchrae qui-
dem actiones sunt, sed melior omnibus est
paupertas. Quo audito discessit, eosque ven-
didit, et pecuniam dedit pauperibus (2). » Ma-
carium Aegyptium esse inde conicio (3), quod
Pherme prope Scetim sita erat, et Theodorus
ipse initio in Scete vixit (4). Paupertas vero
principalis Aegyptiorum patrum virtus fuit (5).

« Venit abbas Macarius maior ad abbatem
Antonium in montem, et cum pulsasset ostium,
exivit ad eum et dixit ei : Tu quis es? Et ille
ait : Ego sum Macarius. Et claudens ostium
intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset
postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgau-
dens ei dicebat : Multum tempus est, ex quo
te videre desiderabam, audiens de te. Et exhi-
bens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim
fessus de multo labore. Vespere autem facto
infudit sibi abbas Antonius modicas palmas,
et dicit ei abbas Macarius : Da mihi, ut ego
infundam quod operer. Ille autem dixit : Non
habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem
infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes
de utilitate animarum faciebant plectam, et D

ipsa plecta per fenestram descendebat in spe-
lunca. Et egrediens mane sanctus Antonius
vidit collectionem plectarum abbatis Macarii,
et admiratus est, et osculatus manus eius di-
cebat : Multa virtus de istis egreditur (6). »
Eadem in Apophthegmatis a Cotelerio editis
traduntur (7). Macarium vero Aegyptium cum
S. Antonio († XVI. Cal. Febr. 356) (8) con-
gressum esse, hic iterum comperimus (9).
Quam quidem historiam cum iis, quae supra
de Macario Pispir coenobii abbate relata
sunt (10), confundendam non esse facile per-
spicis.

« Descendit aliquando ipse Macarius de
Scithi ad locum qui dicitur Terenuthin, et in-
travit dormire in monumento, ubi erant anti-
quitas sepulta corpora paganorum. Et traxit
unum corpus sub caput suum tanquam plu-
matium de scirpo. 151 Daemones autem, vi-
dentes fiduciam eius, invisum sunt, et volentes
terrere eum, vocabant quasi quandam mulie-
rem dicentes : Nonna illa, veni nobiscum ad
balneum. Et alter daemon desub ipso tanquam
ex mortuis illis respondit dicens : Peregrinum
quendam habeo super me, non possum venire.
Senex autem non expavit, sed confidens tun-
debat corpus illud, dicens : Surge, vade, si
potes. Quod cum audiissent daemones, clama-
verunt voce magna dicentes : Vicisti nos. Et
fugerunt confusi (11). » Eadem res in Apoph-
thegmatis saepe laudatis habetur (12). Tere-
nuthin vero ubi situm fuerit, invenire non
potui.

« Narravit abbas Petrus, qui fuit discipulus
abbatis Lot, dicens : Eram aliquando in cella
abbatis Agathonis, et venit frater quidam ad
eum, dicens : Volo habitare cum fratribus,
sed dic mihi, quomodo habitem cum iis. Dicit
ei senex : Sicut in prima die, quando ingre-
deris ad eos, ita custodi peregrinationem tuam
omnibus diebus vitae tuae, nec assumes fidu-

(1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 6, 6 p. 582 sq.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 451 s. v. *Theodorus Phermensis* § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 24 Opp. Meurs. l. I. p. 417; cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineatam*, infra huic nostrae editioni Historiae Lausiacaе praepositam.

(4) Coteler. l. I. p. 457. 458 s. v. *Theodorus Phermensis* § XXV. XXVI. XXVII.

(5) Cf. Rosweidi *Indicem rerum* in VV. Rosw. s. v. *Paupertas*.

(6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9 p. 585, 1.

(7) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 530 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § IV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(8) Cf. Tillemont *Mémoires* T. VII P. I p. 228.

(9) Cf. Apophthegm. Coteler. l. I. p. 539 sq. § XXVI; infra § 38.

(10) Cf. supra § 24 p. 403 sq.

(11) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 40 p. 585, 2.

(12) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* § XIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

ciam. Dicit ei abbas Macarius : Quid enim facit fiducia? Dicit ei senex : Sic est sicut aestus grandis; qui quando exarserit, omnes fugiunt a facie ejus, quia aestus etiam arborum fructus corrumpit. Dixit abbas Macarius : Sic mala fiducia est? Respondit abbas Agathon : Non est peior altera passio quam fiducia; genitrix est enim omnium passionum. Convenit ergo operatio monacho non sumere fiduciam, vel si solus sit in cella (1). » Hoc Agathonis responsum fratri datum etiam in libro tertio (2) et in libro septimo (3) legis; sed Macarii verba in solis Apophthegmatis a Cotelerio editis adduntur (4). Quae an sint Aegyptii Macarii verba, non satis perspicuum est. Etenim Agathon abbas 152 in Scete non videtur vixisse (5); Petrus autem abbas in Cellulis habitabat (6), et Lot magistrum eius in parva palude Arsenoitis regionis degisse credideris (7).

« Abbas Macarius volens consolari fratres dicebat : Venit huc aliquando cum matre sua puer, qui a daemonio vexabatur, et dicebat matri suae : Surge, eamus hinc. Illa autem dicebat : Non possum pedibus ambulare. Et dicebat ei filius suus : Ego te porto. Et admiratus sum astutiam daemonum, quomodo eos inde fugare volebat (8). » Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur (9). Utri autem Macariorum res tribuenda sit, historia, quae sequitur, indicat.

« Dicebat iterum de desolatione Scithi ad fratres : Quando videritis cellam aedificatam iuxta paludem, scitote, quia prope est desolatio Scithi; quando autem arbores videritis, iam ante ianuam est; quando autem vide-

A ritus pueros, tollite melotes vestras, et discedite (10). » Eandem Macarii Aegyptii prophetiam in Apophthegmatis a Cotelerio editis deprehendis (11). Quaeenam Scetis devastatio inuatur, num sub Lueio Arianorum episcopo Alexandriae Macario superstite facta (12), an illa barbarorum, qui Moysen abbatem cum sociis trucidarunt (13), an tertia quaedam nobis incognita, discerni vix poterit. Tillemontius invasionem barbarorum istorum, quos e crudelissima Mazicum gente fuisse nescio quibus de rationibus existimat, 153 praedici autumavit (14). Ea autem, quae S. Augustinus de Aegypti monasteriis devastatis tradidit (15), huc non spectare videntur.

Quando liber quintus compositus sit, non satis constat. Laudatur autem a Photio (16), et Pelagium libri interpretem saeculo sexto vixisse, non temere coniecerunt (17). Sed ad librum sextum transimus.

§. 34. Libro sexto undecim insunt historiae de Macariis, quarum septem de Macario Aegyptio postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso (18), de duobus adolescentibus peregrinis eundem Macarium adeuntibus et tanta virtute excellentibus (19), de Macariorum cum duobus tribunis congressu adiecta illa descriptione Scetis (20), de cranio Macario Aegyptio poenas infernorum enarrante (21), de revelatione eidem Macario facta, ipsum virtutem duarum mulierum nondum attigisse (22), de eiusdem Macarii verbo quod dixit Evagrio : Umbra contentus esto (23), de eiusdem affirmatione, se viginti annis aqua, pane et somno satietatem

(1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 8 p. 596, 2.

(2) Ibid. lib. III cap. 198 p. 529, 2.

(3) Ibid. lib. VII cap. 42, 1 p. 683, 1.

(4) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 372 sq. s. v. Agathon § I; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub IV.

(5) Congressu in Scete habito Agathon abbas venit fratribusque non recte sancitum esse dixit; ex quo eum in Scete non habitasse recte colliges. Cf. Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 377 s. v. Agathon § XIV.

(6) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 646 s. v. Petrus Pionita § I.

(7) Ibid. p. 521 s. v. Lot abbas § I.

(8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10 p. 638, 1.

(9) Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 531 s. v.

Macarius Aegyptius § VI; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11 p. 638, 1.

(11) Cotel. Eccl. Graec. Mon. I. I. p. 531 s. v.

Macarius Aegyptius § V; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(12) Cf. supra § 6 p. 16 sqq. §. 27 p. 113 et infra Cap. VIII § 42.

(13) De hac caede cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 13. 14. Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 555 s. v. Mose abbas §. X.

(14) Tillemont Mémoires T. VIII P. III p. 992, cf. T. X ed. Paris. p. 75. 728. De Mazicum gente cf. Pallad. Hist. Laus. cap. 8. Cassian. Coll. II, 6.

(15) Ep. 111 (alias 122), S. August. Opp. ed. Migne T. II p. 422.

(16) Bibl. cod. CXCVIII.

(17) VV. PP. Rosw. Proleg. XV p. XLII.

(18) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

(19) Ibid. libell. 3, 2 p. 651, 2.

(20) Ibid. libell. 3, 15 p. 656, 2.

(21) Ibid. libell. 3, 16 p. 656, 2 sq.

(22) Ibid. libell. 3, 17 p. 657, 1.

(23) Ibid. libell. 4, 17 p. 659, 2.

usque usum non esse (1), iam recensimus (2). Ceterae quatuor hae sunt :

« Habebat quidam filium paralyticum in Aegypto, et adduxit eum ad cellam beati Macarii, et relicto eo ad ostium flente recessit longe. Respiciens ergo senex vidit puerum plorantem, et dixit ei : Quis te adduxit huc? Qui dixit : Pater meus proiecit me hic et abiit. Et dicit ei senex : Surge **154** et apprehende eum. Qui statim sanus factus est, et surgens apprehendit patrem suum, et sic abierunt in domum suam (3). » Idem in libro tertio Besarioni abbati in Scete habitanti (4), in Apophthegmatis vero a Cotelerio editis Macario Aegypto tribuitur (5). De puella similiter a parentibus ad ianuam Macarii Aegyptii proiecta et a sancto sanata supra audivimus (6).

« Dicebat abbas Sisois : Quando eram in Scithi cum abbate Macario, ascendimus metere cum eo, septem nomina. Et ecce una vidua colligebat spicas de post nos, et non cessabat plorans. Vocavit ergo senex dominum agri illius et dixit ei : Quid est aniculae huic, quod semper plorat? Qui dixit ei : Quia vir eius habuit depositum cuiusdam, et mortuus est non loquens, et non dixit, ubi posuit illud, et vult dominus depositi accipere eam et filios eius in servitutum. Et ait senex : Dic illi, ut veniat ad nos, ubi requiescimus in caumate. Et cum venisset, dicit ei senex : Utquid semper ploras? Quae ait : Vir meus defunctus est, accipiens commendatum alicuius, et non dixit moriens, ubi posuit illud. Et dixit ei senex : Veni, et ostende nobis sepulchrum viri tui. Et assumptis secum fratribus abiit cum ea. Et cum venissent ad locum, ubi positus erat, dixit ad illam senex : Recede hinc in domum tuam. Et orantibus illis vocavit se-

A nex illum, qui mortuus fuerat, dicens illi : Ubi (7) posuisti alienum depositum? Qui respondens dixit ei : In domo mea absconditum est sub pede lectuli. Et ait illi senex : Dormi iterum usque in diem resurrectionis. Videntes autem fratres ceciderunt ad pedes eius; quibus dixit senex : Non propter me factum est hoc; nihil enim sum; sed propter illam viduam et orphanos ipsius fecit Deus hanc rem. Hoc enim est magnum, quia sine peccato vult Deus esse animam, et si quid petierit, accipit. Veniens autem nuntiavit viduae illi, ubi erat illud commendatum. At illa sumens **155** illud reddidit domino suo et liberavit filios suos. Et qui audierunt hoc, glorificaverunt Deum (8). » Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur (9). Rosweidus illud « septem nomina » quid sibi velit, non intelligere se fatetur (10). Sed e graeco id facile explicatur, ubi legis « ἐπὶ ὀνόματα » i. e. septem homines. Etenim vox ὀνόματα pro ἀνθρώποις saepe reperitur (11), unde cod. ms. Bodecensis Bollandi teste recte protulit « septem fratres (12). » Noli autem mirari, quod Macarius Aegyptius abbas exiisse legitur ad metendum. Mos enim non solum fratrum Serapionis presbyteri, qui decem fere millia monachorum in regione Arsenoite regebat, sed omnium paene Aegypti monachorum fuit, ut messis tempore ad metendum se conducerent, mercedisque, quum octogenos modios frumenti plus minus singuli accepissent, partem iis, quos noverant, pauperibus offerrent, nec non Alexandriam usque naves frumento, quod egentibus distribueretur, onustas dirigerent (13). Pariter vero Spiridioni, Cypri episcopo, filia defuncta, ubi depositum posuerit, e sepulchro respondisse traditur (14).

(1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 218 p. 659 sq.

(2) Cf. supra § 32 p. 146; 143 sqq.; § 24 p. 105 sq.; § 28 p. 118; § 32 p. 141 sq.; 136 sq.; § 29 p. 119; 120.

(3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7 p. 649, 2.

(4) Ibid. lib. III cap. 122 p. 518, 1.

(5) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 535 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* § XV; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(6) Cf. supra § 17 p. 60.

(7) Sic male, pro *dicens* : *Ille, ubi*; graece λέγων ὁ δεῖρα. Cf. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 815.

(8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8 p. 649, 2 sq.

(9) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 532 s. v. *Macarius Aegyptius* § VII; infra in harum Quae-

stionum Appendice altera sub III.

(10) VV. PP. Rosw. lib. VI not. 6 p. 662, 1.

(11) Exempla congescit Cotelerius l. I. p. 814 in nota ad nostram historiam (p. 552, A).

(12) AA. SS. Boll. Jan. T. I p. 1009, 1 not. b.

(13) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 18 p. 476, 1. Cf. lib. V libell. 17, 20 p. 654, 2. In Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. l. I. p. 537 duodecim artabas i. e. circa quadraginta modios unusquisque accepisse fertur. Ista igitur differentia quomodo explicanda sit, nescio. Caput vero illud editionis Meursianae, quum in codd. Vindobon. desideretur, spurium esse verisimile est.

(14) Rufin. Hist. Eccl. lib. I cap. 5, ed. Basil. l. p. 218, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 222. Migne Patrol. T. XXI p. 471.

« Venit aliquando abbas Macarius ille Aegyptius de Scithi in montem Nitriae in die oblationis ad monasterium abbatis Pambo, et dixerunt ei seniores loci illius : Dic fratribus verbum aedificationis, pater. Qui dixit iis : Ego nondum factus sum monachus, sed vidi monachos. Et dixit : Sedente enim **156** me aliquando in cella in Scithi, perurgebant me cogitationes meae dicentes : Surgens vade usque in desertum, et considera, quod illic vides. Et permansit reluctando huiusmodi animus meus per quinque annos dicens : Ne forte a daemonibus sit haec suggestio. Cum ergo perseverasset cogitatio ista in me, abii in eremo, et reperi ibidem stagnum aquarum, et insulam in medio eius. Veniebant quoque diversa animalia eremi, et bibebant ex eo. Inter quae vidi duos homines nudos, et contremuit corpus meum; putabam enim, quia spiritus sunt. Cumque vidissent illi me trepidantem, locuti sunt ad me dicentes : Noli timere; et nos enim homines sumus. Dixi itaque illis : Unde estis, et quomodo in hanc eremum venistis? Qui dixerunt : De coenobio fuimus, et factus est nobis consensus, et egressi sumus huc, ecce quadraginta anni sunt. Erat autem unus ex ipsis Aegyptius, alius vero Libycus. Interrogaverunt autem me et ipsi dicentes : Quomodo est mundus, et si ascendit aqua secundum tempus suum, si etiam habet mundus abundantiam suam? Respondi iis : Etiam. Quos et ego interrogavi : Quomodo possum fieri monachus? Dicunt mihi : Nisi quis renuntiaverit omnibus, quae in mundo sunt, non potest fieri monachus. Quibus dixi : Ego infirmus sum et non possum sicut vos. Responderunt mihi : Si non potes sicut nos, sede in cella tua et plange peccata tua. Interrogavi ergo eos dicens : In hieme non sentitis frigus aut in aestate non incenditur corpus vestrum in caumate? At illi dixerunt : Deus fecit nobis hanc dispensationem, ut neque in hieme frigus neque aestate ardorem sentiamus. Ideoque dixi vobis, quia ego nondum factus sum

(1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 5, 4 p. 653, 1.

(2) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 526 s. v. *Macarius Aegyptius* § II; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. I. I. p. 375, 1 sqq.

(4) Cf. supra § 5 p. 4 sq.

(5) Supra § 32 p. 143.

(6) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 54 p. 661, 1. sq.

(7) Ibid. Proleg. XIV p. XLII.

A monachus. Ignoscite mihi fratres (1). Idem in Apophthegmatis Cotelerii reperis (2). Pambo abbatem cum monachis suis in monte Nitriae habitasse, testis est Palladius (3). Duo illi monachi fuerunt e genere anachoretarum, quorum vitam supra descripsimus (4). **157** Monachorum autem esse, sedere in cella et deflere peccata sua, ipsum docuisse Macarium cognovimus (5).

« Venit quidam adolescens ad abbatem Macarium, ut sanaretur a daemonio. Et dum esset foris stans, ecce advenit quidam frater de alio monasterio et concubuit in peccatum cum adolescente illo. Egressus autem senex cernit fratrem illum peccantem cum parvulo illo, et non eum increpavit dicens : Si Deus, qui plasmavit eos, videns patientiam in illis habuit, qui, si vellet, incenderet eos, ego quis sum, qui arguam eos (6)? » Huius facinorosis ceteri fontes memoriam non faciunt.

Libri sexti interpres latinus est Ioannes subdiaconus, quem Pelagii, interpretis libri quinti, aequalem fuisse existimant (7). Sexti quoque libri textum graecum Photius laudat (8).

§. 35. Libro septimo sex de Macariis continentur historiae, e quibus tamen novi parum discimus, quum una sola excepta omnes iam recensuerimus. Narratur enim de diabolo fratres invisente atque Macario Aegypto se solum « Theopistum » amicum habere profitente (9), de fure, quem idem Macarius in cella deprehendit (10), de diabolo sola illius humilitate se vinci fatente (11), de Cronio, qui in Pispir coenobio Macarium Antonii ministrum convenit (12), de Macarii Aegyptii expositione, cur recordatione malorum a diabolo inflictorum memoriae non noceamus (13). Superest igitur sola haec historia :

« Beatus Macarius dixit : In veritate si facta est monacho **158** despectio quasi laus, paupertas sicut divitiae, inopia sicut epulae, nunquam moritur. Impossibile est, bene credentem et pie colentem Deum cadere in passio-

(8) Bibl. cod. CXCVIII.

(9) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2.

(10) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

(11) Ibid. lib. VII cap. 15, 6 p. 670, 2.

(12) Ibid. lib. VII cap. 19, 3 p. 673, 2.

(13) Ibid. lib. VII cap. 37, 4 p. 681, 2. Recensuimus quinque illas historias supra § 52 p. 153 § 55 p. 148; § 52 p. 153 sq. § 53 p. 148; § 52 p. 159 sq. § 53 p. 148; § 25 p. 106 sq. § 29 p. 119 § 53 p. 148.

nem immundam et in errorem daemonum (1). A Idem in sententiis patrum Aegyptiorum a Rosweido (2) et in Apophthegmatis a Cotelerio (3) editis occurrit.

Quae deinde in libro septimo de Macario camelario, qui nitrum furatus sit, traduntur (4), ad neutrum ex nostris, sed ad Macarium iuniorem, qui ad annum usque aetatis duodevigesimum pecora paverat, videntur spectare (5). Latinus autem interpres libri septimi est Paschasius diaconus, quem etiam saeculo sexto vixisse haud temere credunt (6).

§ 36. Ex Rosweidiana collectione solus sententiarum Aegyptiorum patrum liber examinandus restat. Ubi de Macariis quatuor tantum locis traditur, quorum tres sententiam Aegyptii, cur recordatione malorum a daemone inflictorum memoriae vim non laedamus (7), ejusdem doctrinam, iracundum sibi ipsum nocere (8), illudque, quod modo audivimus, dictum de monacho perfecto (9) perhibent (10). Quartus vero hic est :

« Dicebant pro abbate Macario maiore, qua sicut Deus protegit totum mundum et portat peccata hominum, ita et ille quasi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, et ea, quae videbat vel audiebat, quasi non videns et non audiens (11). » Quod narratur etiam in Apophthegmatis 159 a Cotelerio editis (12), et cum ceteris, quae de Macario Aegypto legimus, bene convenit.

Sed nunc Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita inspiciamus.

CAPUT VII.

APOPTHHEGMATA A POSSINO ET A COTELERIO EDITA, INEDITA CODICUM VINDOBONENSIIUM APPENDIX COTELERII APOPTHHEGMATUM, VITAE SANCTORUM DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

§ 37. De Apophthegmatis Macarii, quae e codice collegii S. I. Romani Possinus primus

edidit (13), brevissime loqui sufficiet. Cum enim didacticae plane indolis sint, et a Pritio (14), nec non in Gallandii Bibliotheca PP (15). denuo excusa facile evolvantur, ea integra adscribere nolumus. Leguntur vero in iis effata Macarii « magni, » i. e. Aegyptii de perfectione monachi, de eius consolatione, de conversatione cum senibus, de patientia, de amore vero, de vi orationis et patientiae, de taciturnitate, de sanctitate sine doctrina et doctrina sine sanctitate, de non appetenda praefectura monachorum, de oratione. Atque eadem in iis, quae in homiliis Macarii Aegyptii, deprehenditur indoles. Sed quoniam opuscula, quae sub Macarii Aegyptii nomine Possinus ex eodem codice Romano protulit (16), codice, quem ipse Vindobonae adii (17), teste 160 a Simeone Logotheta (e scriptis Macarii Aegyptii) compilata sunt, Apophthegmata illa simili modo conflata esse non temere suspicor. Atque haec Apophthegmata cum versione a nobis castigata infra in harum Quaestionum Appendice altera sub II typis repetivimus.

§ 38. In Apophthegmatis a Cotelerio editis de Macario Aegypto XLI capitibus narratur, quae tamen solis decem historiis exceptis omnia iam excussimus. Neque ea apud Palladium, in libro secundo, apud Cassianum, S. Hieronymum, Evagrium, sed in sola antiqua Historiae Lausiaca versione et in VV. PP. libris deprehendimus. Unde compilatorem in opere suo congerendo non operibus scriptorum, sed secundariis tantum fontibus, VV. PP. nimirum libris, innisum esse certo elucet. Sed hae sunt decem illae historiae :

« Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quandam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in

(1) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2 p. 682, 1.

(2) Ibid. Aegypt. patrum sententiae 23 p. 1003, 1.

(3) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537 s. v. *Macarius Aegyptius* § XX : infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(4) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 42, 2 p. 669, 2.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. I. I. p. 585. Cf. supra p. 105.

(6) VV. PP. Rosw. Proleg. XIII p. XLIII.

(7) VV. PP. Rosw. 15 p. 1003, 1.

(8) Ibid. 16 p. 1003, 1.

(9) Ibid. 23 p. 1003, 2.

(10) Recensuimus eos supra § 29 p. 119 § 35 p. 147 sq. § 35 p. 157 ; § 17 p. 65 § 52 p. 132 § 35 p. 147

§ 35.

(11) VV. PP. Rosw. 107 p. 1006, 4 sq.

(12) Coteler. I. I. p. 541 s. v. *Macarius Aegyptius* § XXXII ; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(13) Cf. supra p. 57 not. 1.

(14) Cf. supra I. I.

(15) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 222 sq.

(16) Libro a nobis supra p. 57 n. 1 laudato. Eadem opuscula recusa sunt hoc indice : S. *Patris Macarii Aegyptii opuscula*, etc. ed. Pritius Lips. 1699 et in Galland. Bibl. PP. T. VII p. 161 sqq.

(17) Est cod. Bibl. Caes. Vindob. ms. theol. graec. No. 104, olim 240, ubi fol. 53, 2 sqq. opu-

cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est (1). » De Petro abbate in Cellulis, Lot abbatis discipulo, supra disputavimus (2).

« Iterum memoravit: Macario abbati praesentibus fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquit, talem te praebes? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam oam (3)? » Haec sane cum iis, quae de Macario Aegypto hucusque comperimus, optime conveniunt.

« Proditum est, duos fratres in Scete deliquisse. Quos quum Macarius πολιτικός abbas segregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is: Non, inquit, fratres sunt segregati, sed Macarius; nam diligebat eum. Macarius autem abbas, a sene se segregatum esse audiens, fugit ad paludem; atque ille reperit eum a 161 culicibus perforatum. Cui: Tu, inquit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere poterant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque velut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti. At ego vocatis fratribus didici, nihil horum factum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a daemonibus illusus fueris; nam nihil vidisti, sed poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit: Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur senex humilitatem eius: Vade, inquit, ieiuna tribus hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens. Haec enim erat exercitatio eius perpetua, per hebdomadas ieiunare (4). » Macarium πολιτικόν Alexandrinum esse supra ostendimus (5). Eum vero iterum aliam ob causam in palude Scetis disse scimus (6).

« Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit D matri suae ita loquentem: Mater, dives qui-

scula legis sic inscripta: *Κεφάλαιον τοῦ ἀγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Σιμέων τοῦ λογοθέτου ρν*. Opuscula vero maximum partem compilata esse iam levi eorum cum homiliis comparatione intelligitur.

(1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 533 s. v. *Macarius Aegyptius* § VIII; infra in harum Quaestionum Appendice altera sub III.

(2) § 33 p. 152.

(3) Coteler. l. l. p. 533 § IX; infra in Append. I.

(4) Ibid. p. 537 § XXI; infra in Append. I.

(5) Cf. §§. 24, 25 p. 101, 106.

(6) Cf. supra p. 67. 89.

dam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres: Quid, inquit, hoc verbi est, pater, quod admiraris? Senex respondit: Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impunitatem eius (7). » Digna sane haec explicatio, quae ad posteròs transferatur.

« Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis: Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit: Quam quaeris rem, iam B recessit a monachis (8). » Poemen et Ioseph abbates Rufinus in Pispir vidisse se tradit (9): sed Poemen abbas etiam in Scete vixit (10).

« Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, cum in Scetim reverteretur, fratribus obviam 162 venientibus inter sermocinandum: Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed Patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit: Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de C re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quodsi vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse (11). » Macarium Aegyptium ad S. Antonium profectum esse iam supra comperimus (12); unde haud inepte discipulus S. Antonii sensu latiore a Rufino appellari nobis visus est (13).

« Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit: Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem: Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvabe-

(7) Coteler. l. l. p. 539 § XXIV, infra in Append. I.

(8) Ibid. p. 539 § XXV, infra in Append. I.

(9) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 8, ed. Basil. l. p. 246, Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 278 sq., Migne p. 517. Cf. infra § 42 p. 176.

(10) Coteler. l. l. p. 587. 655 s. v. *Poemen* § IV. § CLXXX.

(11) Coteler. l. l. p. 539 sq. § XXVI, infra in Append. I.

(12) § 33 p. 150.

(13) Supra § 26 p. 112.

ris (1). » Paphnutius, quanquam Palladio Apophthegmatis a Cotelerio editis hae tres historiae referuntur : quidem teste Macarii Alexandrini discipulus (2), etiam in Scete degisse legitur (3); primum tamen in solitudine Thebaidis eum habitasse verisimile est (4).

« Macarius abbas dixit : Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petiit (5). »

« Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella eius nisi aquam putridam. Itaque ei : Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit : Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt : Etiam. Deinde senex : Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis, **163** ubi fluvius salit? Aiunt : Novimus. Senex : Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto (6). » Haec exercitationis virtus cum ceteris, quae de Macario Aegypto percepimus, optime consentit.

« Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, retulit, senem dixisse : Quando puer eram, buculas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt furatum ficus. Dumque currunt, una ex iis cecidit, quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memoria redit, plorans sedeo (7). » De Paphnutio Macarii abbatis discipulo monuimus (8).

Haec quidem de Macario Aegypto insunt Apophthegmatis a Cotelerio editis s. v. *Macarius Aegyptius*. Sed evolventi mihi cetera Apophthegmatum capita tribus aliis locis Macarii, ut videtur, Aegyptii mentio occurrit (9). Quos quidem locos supra iam cognovimus atque recensuimus (10).

164 § 39. De Macario Alexandrino in Apo-

(1) Coteler. l. . p. 540 § XXVIII, infra in Append. I.

(2) Cf. § 49 p. 75.

(3) Coteler. l. l. p. 649 s. v. *Paphnutius* § IV. Cassian. Coll. III, 1.

(4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 63 Opp. Meurs. l. l. p. 524 sq. Animadvertendum est, in capite de Paphnutio Historiam Lausiacam codicum Vindobonensium a Meursiana ita differre, ut vix uno verbo consentiat. Cf. *Palladii Historiam Lausiacam ad codicis Vindobonensis fidem a nobis breviter delineatam*, infra huic editioni Historiae Lausiacae praepositam.

(5) Coteler. l. l. p. 540 § XXIX; infra in Append. I.

(6) Ibid. p. 544 § XXX, infra in Append. I.

(7) Ibid. p. 546 § XXXVII, infra in Append. I.

phthegmatis a Cotelerio editis hae tres historiae referuntur :

« Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad secandos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum comitantibus. Qui primo die ei : Veni, inquit, pater, nobiscum comede. Accessit igitur ille et comedit. Altero eum die iterum rogant, ut comedat. At is renuens : Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo manducare (11). » Haec historia in duobus Apophthegmatum codicibus Vindobonensibus s. v. *Macarius Aegyptius* post § XXXII perperam, ut quisque facile intelligit, inserta legitur (12). Quantopere autem Macarius Alexandrinus cibis abstinerit, e Palladio didicimus (13).

« Macarius abbas convenit Pachomium abbatem Tabennesiotarum. Quem Pachomius interrogans : Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant, bonumne est corripere eos? Respondit Macarius abbas : Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciuntur; extra vero iudicaveris neminem; nam scriptum est : Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit (14). » Macarium Alexandrinum cum Pachomio congressum esse, a Palladio accepimus (15). Ceterum e colloquio isto denuo probatur, Macarium Alexandrinum iam ante annum 348, quo quidem mortuus est Pachomius, non exigua virtutis et asceseos fama excelluisse (16).

Macarius abbas aliquando per quatuor integros menses quotidie visitabat fratrem quendam, neque unquam, ne semel quidem, invenit eum vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit : Ecce, terrestri angelus (17)! » Cellularum monachi singuli in cellis degentes sola die sabbati et dominica **165** convenire

(8) Modo p. 162. not. 7.

(9) Coteler. l. l. T. I p. 372. 443. 451. s. vv. *Agathon* § I, *Zacharias* § I, *Theodorus Phormensis* § I.

(10) Supra § 32 p. 151. 148. 150.

(11) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I s. 572 s. v. *Macarius πολιτικός* seu *urbicus* §. I; infra in harrum Quaestionum Appendice altera sub V.

(12) Codices laudavimus supra § 41 p. 35 not. 2. p. 56 not. 1.

(13) Supra cap. III.

(14) Coteler. l. l. p. 573 § II; infra in Append. I. sub V. Cf. I Cor. 5, 12. 13.

(15) Cf. supra p. 70. 86 sq.

(16) Cf. supra p. 86 sq.

(17) Coteler. l. l. p. 573 § III; infra in Append. I. sub V.

solebant in ecclesia (1); e quorum fortasse A crucifigentibus Christum iudicium ex Apostoli numero ille frater fuit, quem Macarius Alexandrinus Cellularum presbyter tot menses quotidie adiens semper orantem invenit. verbis subibunt. »

Expositis igitur iis, quae in Apophthegmatis illis de Macario Alexandrino reperiuntur, ad appendicem Apophthegmatum ineditam transire licebit.

§ 40. Etenim in ea appendice, cuius codicem in bibliotheca Caesarea Vindobonensi adii (2), tres historiae de Macario exstant, quarum ultimam de mortuo ad refellendum Hieracitam haeticum a Macario Aegyptio resuscitato cum lectoribus communicavimus (3). Reliquae, quarum una in codicis fol. 148, altera fol. 161, 1 habetur, latine redditae hae sunt :

« Dixit Macarius abbas : Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora, sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum « fatue, » reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignus fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus participes intemeratum corpus et sanguinem. Legis enim : Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit; hoc est : Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam maculet, 166 eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum

« Alias confessus est Macarius abbas : Quum iunior essem curisque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi : Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui : Quid, inquam, faciam, puerule, quia esurio? Is mihi : Comede, inquit, tandem. Tum ego : Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit : Ergo iterum comede. Similiter et ego : Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi (4). »

Etsi perpulchrae hae duae historiae reapse utriusque Macariorum bene conveniunt, tribuerim tamen eas Aegyptio; et alteram quidem propter similitudinem doctrinae cum homiliis eius, alteram ob ipsius nexum cum historia de mortuo ad refellendum Hieracitam resuscitato, quae in codice proxime subiuncta ad eundem Macarium respicit (5).

§ 41. Superest, ut vitas aliorum Sanctorum, in quibus Macariorum nostrorum mentio fit, examinemus. Quem in finem singula volumina AA. SS. Bollandi diligenter evolvimus, sed fructus paucos percepimus. Macarius Alexandrinus in fine epistolae « Ammonis episcopi ad Theophilum papam Alexandriae de conversatione et particulari vita S. Pachomii et Theodori » memoratur, ubi cum beato Pior, Aelurione, Ammonio et Isidoro, anachoretarum omnium antiquissimo, etiam *beatus Macarius* iis adnumeratur, quos in monte Nitriae Ammonius episcopus viderat et magnopere admiratus erat (6); Macarium igitur Alexandrinum intelligendum esse verisimillimum est. Praeterea inter reliquias ecclesiae Senonensis 167 Macarii abbatis recensentur reliquiae, quae num alterutrius ex nostris Macariis sint, certo dicere nequis (7). Rursus Macarii mentio fit in vita Iusti episcopi Lugdunensis ab anonymo quodam descripta, quae prodiit e codice XXXIII Reginae Sueciae. Iustus enim episcopus exeunte saec. IV Aegyptum petierat. In cuius vita scriptor incognitus haec verba

(1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1; Hist. Laus. ed Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. lib. I p. 552. Cf. supra § 28 p. 117.

(2) Hanc appendicem descripsimus supra § 41 p. 56, codicem ibid. not. 1.

(3) Supra § 14. p. 49 sqq.

(4) Textum graecum e codice descriptum legis in-

fra in harum Quaestionum Appendice priore sub V 1. 2.

(5) Eius textus graecus legitur e codice descriptus infra in harum Quaestionum Appendice priore sub V, 3.

(6) AA. SS. Boll. Mai. T. III p. 357.

(7) Ibid. Mai. T. VII p. 131, F.

facit : « Ego autem ipse sanctum quendam A Pater, ego a te volo benedici. Cumque presbyterum paene iam nonagenariam aetatem agentem vidi, cuius mihi relatione haec comperta sunt; nam in sermone eius quasi sanctae historiae fides inerat. Referebat, se in illis eremi partibus diu moratum fuisse, nec solum vidisse beatissimi nominis Iustum, sed etiam familiaritate eius usum fuisse, ac magnificentum apparuisse inter illos, qui tunc in eremo revelationibus atque virtutibus tanquam magna luminaria refulgebant, sanctum Macharium, Paphnutium ceterosque, quorum sanctitatis fama per Orientem vigeat.(1). » Bollandistae Macarium Aegyptium Scetis abbatem, ubi etiam Paphnutius abbas degebat, intelligi haud temere arbitrati sunt (2). Verbis, « tanquam magna luminaria refulgebant, » scriptor anonymus ad Rufini librum respicere videtur (3). Denique plura leguntur de Macario Aegyptio in vita S. Apollinaris Syncreticae, Dorotheus nuncupatae, quam iam accuratius pertractemus. Summa autem rerum, quae eius vita continentur, huc redit :

Apollinaris virgo, Anthemii imperatoris filia, vitae monachicae studio acta, quum sancta loca invisisset et Alexandriam navigasset, ad sepulchrum S. Mennae venit. Inde patres Scetis aditura, ubi prope paludem in fontem, qui fons Apollinaris postea appellari solebat, incidit, lecticario et comite itineris eunucho dormientibus, vestes mutavit habituque monachico, quem secum recondemat, induto, in paludem effugit. **168** Ubi multos annos cum daemonibus certans, corpus a culicibus exesum pelli testudinis simile gerebat. Postea a Deo edocta, ut interroganti nomen ipsius Dorotheus diceret, e palude egressa est eunuchus ab omnibus habita. « Cum esset autem mane, occurrit ei S. Macarius, et dicit ei : Benedic, pater. Illi autem data sibi invicem caritate ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus dicens : Pater, quis es? Ille autem dixit : Ego sum Macarius. Is vero dixit : Fungere officio caritatis; sine me habitare cum fratribus. Praebuit autem ei quoque cellam protinus (4). » Isto igitur loco die noctuque orans acerrime certabat. « Quodam autem die abbas Macarius venit in eius cellam, et dicit ei : Fungere officio caritatis, bone frater; emitte nobis preces. Illa vero dicit :

fecissent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius dicens : Dic mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit : Vocor Dorotheus, et cum audissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum iis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex : Quodnam opus facis? Ea vero dicit : Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere eius animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario, eam esse feminam, sed is tanquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit (5). » Ac sanctae quidem una sola erat soror, capta a daemone, qui lacerare eam coepit et dicere : Nisi in solitudinem me tuleritis, non egrediar ex ea. Tandem imperator magno cum comitatu eam ad patres solitudinis dimisit. « Cumque ii venissent in Scetim, novit S. Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, iisque progressus obviam, excepit eos et dixit : Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt : Noster inprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a **169** cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei : Fungere officio caritatis, quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Haec est enim merces tua. Haec autem cum audisset, coepit flere et dicere : Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepisti opinionem? Flexisque genibus dicebat : Concede mihi, pater, ut mea peccata defleam; nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius : An non sunt etiam alii patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen haec remansit merces. Illa vero dicit : Fiat Dei voluntas, et mota poenitentia eam accepit in cellam, et novit eam esse sororem, flensque conquievit. Eam autem amplexa dixit : Bene venisti, soror. Dei vero opere fuit os obstructum daemone, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem daemon eam diu affligeret, per preces eum domuit (6). » Sanata demum filia domum rediit cum magna civitatis laetitia. Sed postmo-

(1) Ibid. Sept. T. I p. 373 cap. 4.

(2) Ibid. p. 374 not. f. Cf. supra § 58 p. 162.

(3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 193, Migne p. 450.

(4) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 260 cap. 3.

(5) Ibid.

(6) Ibid. cap. 4.

dum diabolus eam rursus ita subiit, ut praegnans videretur. Examinanti autem ista imperatori instigante diabolo respondit, a monacho Dorotheo allatum sibi stuprum esse. Satellitibus igitur irati principis in Scetim missis Dorotheus ipse se obtulit, abeuntemque totus conventus tristitia afflictus precibus suis prosecutus est. « Sciebat enim abbas Macarius, in illo nihil esse mali. » Ad aulam deductam quum imperator uxorque eius exceperent, ac se detecta veritate dimissuros eam esse promisissent, filiam ipsorum se illa exhibuit, sororeque sanata post paucos dies in Scetim reversa est, ubi mox e mundo se exituram intelligens abbati Macario : « Fac, » inquit, « officium caritatis. Si contigerit me e vita excedere, ne me componant monachi. Is vero dicit ei : Quomodo potest hoc fieri ? Ea autem consummata venerunt sancti patres, ut sanctum eius corpus lavarent. Viderunt autem eam esse sexu feminam, et exclamarunt dicentes : Gloria tibi, Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admiratus 170 est autem abbas Macarius, quod hoc sibi non fuisset revelatum. Una vero nocte videt visionem, quae ei dicit : Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus, qui sunt a saeculo. Tunc ei narravit vitam et nomen beatae. Allatisque sanctis eius reliquiis eam posuerunt ad Orientem sanctae ecclesiae in antro abbatis Macarii cum gaudio et gloria, usque in hodiernum diem, per Deum et sanctos patres, et post sanctae dormitionem peraguntur curationes gratia et clementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria et potentia in saecula (1). » Quem quidem Macarium non, ut perperam statuit Bollandus, Alexandrinum, sed Aegyptium fuisse, qui in Scete habitavit, et praesagii seu prophetiae spiritu excelsit, facile elucet. Quanti autem feceris illam, quam aequalis scripsisse fertur, historiam, ipse videto. Plura in VV. SS. Bollandi de Macariis nostris ego non offendi.

CAPUT VIII.

SANCTORUM MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI EXILIUM SUB LUCIO ARIANO ALEXANDRIAE EPISCOPO. SOCRATES, SOZOMENUS, CETERIQUE RERUM ECCLESIASTICARUM SCRIPTO-

RES DE IISDEM. QUANDO MEMORIA SANCTORUM MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI AGATUR.

§ 42. Saepius locuti sumus de Aegypti senum persecutione a Lucio Arianorum Alexandriae episcopo excitata (2), in qua quoniam praeter alios abbates etiam Macarii nostri in exilium missi sunt, id quomodo gestum sit, enarrandum est. Rei autem testes sunt Rufinus, quem persecutiones istae ipsum petiere, deinde Socrates, Sozomenus et Theodoretus, qui Rufini enarratione innituntur.

Athanasio a. 373 mortuo Petrus ab episcopis provinciae monachisque in locum eius substitutus est. Praefectus autem urbi impius, ethnicorum et Iudaeorum manu convocata, Petrum eiecturus ecclesiam occupavit, quam milites turpiter 171 profanarunt, nec non multas virgines stupraverunt aliasque fustibus contusas ne sepeliri quidem passi sunt. Paucis post diebus Lucius Arianus militibus cinctus ab Euzoio Antiochiae praesule, Arianorum tunc principe, in episcopatum Alexandriae intrusus est. Qui statim alios minis, vinculis, tormentis, alios pollicitationibus a fide Nicaena avocare studuit, eosque, qui resistebant, Heliopolim in Phoenicia, ubi idola colebant omnes, deportandos curavit; murmurantes vero ad metalla Phennensia et Proconensia deducebantur, inter quos haud pauci fuerunt monachi (3). Alexandria igitur subacta episcopisque provinciae Neocaesaream, quam urbem Iudaei inhabitabant, in exilium missis, milites ad monasteria solitudinum directi sunt, cui expeditioni ipse interfuit Lucius. Nam recte Sozomenus : « Fidei, » inquit, « senum adhaerebat multitudo vulgi, quippe quod veritati indulgere crederet eos, qui virtutem factis ipsis profiterentur, » et : « Unde Lucius, quum bene intelligeret, fieri non posse, ut Ariani devincerent catholicos, nisi monachos istos ad partes Arianorum deduxisset, eos vi cogere aggressus est, quibus persuadere verbis non poterat (4). » Atque in eremo, quo milites venerunt, teste Rufino « Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus » sederunt (5), ac tria millia

(1) Ibid. p. 261 cap. 6.

(2) Supra § 6 p. 16, § 27 p. 113, § 33 p. 152.

(3) Petri episcopi epistola in Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 19, Opp. ed. Noesselt Halae 1771. 8°. T. III p. 987 sqq.

(4) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 20 ed. Valesii Mog. 1677 p. 662.

(5) Ruf. Hist. Eccl. lib. II cap. 4 ed. Basil. I. p. 242; Rufini Opp. ed. Valtarsi p. 271, Migne Patrolog. T. XXI p. 511.

simul virorum aut amplius per solitudinem dispersorum oppugnabantur (1). Qua de re Rufinus ita scribit : « Quae praesens vidi loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitum Domini, non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitum moriendo vincentem, et qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad coelum. Quique dum in tabernaculis positi et orantes expectarent interfectores suos, delatus est ad eos homo olim membris omnibus et praecipue pedibus aridus. 172 Sed cum ab iis in nomine Domini oleo fusset perunctus, statim confirmatae sunt plantae eius. Et dicentibus iis : In nomine Iesu Christi, quem Lucius persequitur, surge et sta in pedibus tuis, et redi in domum tuam, continuo exurgens et exsiliens benedicebat Deum, ostendens quia vere erat in iis Deus (2). » Narratis deinde caeci illius hominis et catulorum leaenae sanationibus, quas Macarii Alexandrini virtute factas iam attulimus, Rufinus sic pergit : « Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reverentiae virtutum mirabilibus detulit ; quin immo iubet patres ipsos ablato a grege suo, immo clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua compererat, neminem prorsus esse Christianum, quo per hoc vel absque solatiis vel absque consuetis actibus viverent. Senes igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis observatum. Cumque primum navicula senum oram soli illius contigisset, ecce subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu, cum ingenti vociferatione et clamoribus usque ad coelum datis, agi per medios populos coepit, et crebros ducens rotatus, stridens huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tam ingentis monstri, maxime quod esset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud illos erat, populi convenissent, per auras eam raptam sequentes perveniunt usque ad naviculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus et prostrata clamare coepit : Quid venistis huc, o servi Dei summi, antiquis nos et veterosis evol-

vere domiciliis? In hoc loco depulsi undique latebamus. Quomodo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis sedibus, populos vestros terrasque recipite. Cum haec diceret, increpatus ab iis erroris spiritus effugatur, et puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis praedicantes iis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conversionem repente eos perduxerunt, ut statim die ipsa manibus 173 suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent, et ecclesiam confestim aedificarent. Nec ad deliberandum spatio temporis eguerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandriae nuntiatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia justa consurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus, sed Deo indiceret, occulte eos revocari et in eremum remitti iubet (3). » Hucusque Rufinus de senum exilio. Socrates claudi illius hominis sanationem non exposuit, sed haec tantum scripsit quae sequuntur : « Cumque ad locum ipsum pervenissent, viros deprehenderunt solitis studiis et exercitationibus occupatos, orantes scilicet, morbis medentes, daemones eiicientes (4). » De senibus in exilium pulsis Socrates : « Quoniam igitur, » inquit, « admirabiles illi viri omni violentia, quae ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius duci exercitus mandavit, ut patres monachorum in exilium mitteret. Illi autem erant Macarii duo, Aegyptius et Alexandrinus. Viri igitur illi deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus (5). » Cur Socrates solos Macarios nominet, nisi eos principessenum duxerit, non intelliges. Ceterum in enarranda ipsa exilii senum historia Rufini, quem persecutionis istius testem laudat (6), vestigiis aperte ingreditur. Sozomenus illam claudi hominis curationem his allegat verbis : « Eo ipso tempore, quo milites in eos impetum facturi erant, traditus ipsis quidam esse dicitur, cuius artus iamdudum ita arefacti erant atque extenuati, ut pedibus insistere non posset... (7), » vocabulo « λέγεται » « dicitur » fortasse Rufinum significans, a quo id acceperat. De senibus a Lucio

(1) Ibid. lib. II cap. 3 ed. Basil. I. p. 342, Vallarsi p. 270 sq., Migne I. I.

(2) Ibid. lib. II cap. 4 I. I.

(3) Ibid. ed. Basil. I. p. 243, ed. Vallarsi p. 272 sqq., Migne p. 512 sq.

PATROL. GA. XXXIV.

(4) Socrat. Hist. Eccl. lib. IV cap. 24 ed. I. p. 239.

(5) L. I.

(6) L. I.

(7) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 20 ed. I. p. 663.

exagitatis Sozomenus haec refert : « Cuiusmodi A tunc monachorum praefectos fuisse accepimus Macarios duos, de quibus iam antea diximus, et Pambo 174 atque Heraclidem ceterosque Antonii discipulos (1). » Sed et ipse cum Rufino consentit, hoc solo discrimine, quod in Sozomeni historia de ista sacerdotis filia « Macarius eiusque comites » daemone oburgant, et in fine Lucius occulte praecipit, « ut, qui cum Macario essent, ad sedes suas et in solitudinem revertantur (2) ». Theodoretus denique, quum de crudelitibus in persecutione ista perpetratis ad literas Petri episcopi (3) delegasset, de exilio senum haec verba facit : « Viri sunt in Aegypto, qui angelorum conversationem aemulantes ab urbium tumultibus se subdixerunt, vitamque in solitudine agere maluerunt. Ubi arenosum ac sterile solum fertile reddentes fructum Deo suavissimum pulcherrimumque ferunt virtutem, quam sibi tanquam legem imposuerunt. Cuius quidem disciplinae duces cum alii multi exstiterent, tum optimus religiosorum ordinum magister fuit Antonius ille celeberrimus, qui ad virtutis palaestram monachis solitudinem evexit. Eius igitur viri discipulos — ipse enim cum maximis et pulcherrimis oneribus ad tranquillos portus appulerat — miser iste et infelicissimus [Lucius] insectatus est, ac divinatorum illorum coetuum duces, celebrem illum Macarium, et alterum eiusdem nominis, nec non Isidorum aliosque de speluncis abductos in insulam quandam relegavit, quae ab impiis hominibus habitata nullum unquam pietatis magistrum habuerat. Cumque insulae orae appropinquasset navigium, daemon, qui ibi colebatur, consecratum sibi deserens simulacrum, quod antiquum eius fuerat domicilium, filiam sacerdotis ad insaniam concitavit et furibundam ad litus deduxit, quo navim remiges appulerant (4). » Cetera, quae sequuntur, ad id, quod e Rufino didicimus, plane redeunt. In fine Theodoretus : « Haec, » inquit, « ubi in urbe innotuerunt, omnium illico factus est concursus Lucium obiurgantium et divina se iraplectendos dicentium, nisi divinus ille sancto-

rum chorus dimitteretur. Ita 175 civium tumultum extimescens Lucius sanctis viris, ut ad speluncas suas redirent, concessit (5). »

De exilio quidem senum haec nobis in medium proferenda erant. Persecutionem vero istam monachorum Lucius, urbis praefectus, eiusque satellites non tam suo Marte, quam lege Valentis imperatoris innixi egisse videntur. Socrates enim de lege quadam loquitur, qua Valens praecipit, « ut [orthodoxi], qui Alexandriae et in reliqua essent Aegypto, fugarentur (6). » Ceterum Valens a. 373, prima Ianuarii die, legem sancivit, cuius tenor hic est : « Quidam ignaviae sectatores desertis civitatum muneribus captant solitudines ac secreta, et specie religionis cum coetibus Monazonton congregantur. Hos igitur atque huiusmodi intra Aegyptum deprehensos per comitem Orientis erui e latebris consulta praeeptione mandavimus, atque ad munia patriarum subeunda revocari, aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere inlecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum. pp. Byritho Kalend. Ianuar. Valentiniano et Valente AA. Coss. (7). » Quo igitur in decreto non propter vitam, quam degunt, monachicam, verum quia munera civilia et curialia effugere velle putabantur, sectatores ignaviae dicuntur. Simili ex causa alii quoque imperatores, inter quos Constantinus, curiales sacerdotes fieri vetuerant (8). Neque vero de quovis monacho, neque nominatim de munere militari lex illa loquitur, sed de hominibus, qui *desertis muneribus publicis, specie religionis* cum monachis degunt; eos enim aut ad munia patriae obeunda retrahi, aut re familiari spoliari iussit. Quamquam inimicos catholicorum lege turpiter abuti facile potuisse, nemo non intelligit. Prosper quidem Aquitanus legem a Valente datam esse tradidit : « ut monachi militarent, nolentes fustibus necarentur (9). » 176 Quod quidem etsi lege non exprimitur, magnam certe crudelemque fuisse monachorum persecutionem, a Valente excitatam, e S. Chryso-

(1) Ibid. p. 662.

(2) Ibid. p. 663 in fine.

(3) Exstant in Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 49, Opp. ed. Noesselt T. III p. 987 sqq.

(4) Theodoret. Hist. Eccl. lib. IV cap. 48 ed. I. p. 985 sq.

(5) L. I. p. 986 sq.

(6) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 24 ed. I. p. 238.

(7) Cod. Theodos. XII, 4, 63.

(8) Constantinus Cod. Theodos. XVI, 2, 3, 6; Valentinianus ibid. XVI, 2, 17.

(9) Prosp. Aquitan. Chron. integr. P. I, Migne Patrol. T. LI p. 583.

stomi libris *adversus oppugnatores vitae monachicae* (1) discimus.

Restat ut Macariorum mentionem, quam data persecutionis istius narrandae occasione Rufinus fecit, breviter hic subiungamus. Is enim, quum temporum illorum historiam descripsisset: « Florebat, » inquit, « igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditis in christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus, et quorum benedicti manibus meruimus, hi sunt: Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Seyti, Pambus in Cellulis, Moyses et Benjamin in Nitria, Scyrion et Helias et Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Poemen et Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonii. Sed et alios quamplures huiusmodi viros in Aegypti partibus habitare, fidei comperimus auditu (2). » Inter Aegyptum superiorem et inferiorem si distinguitur, superioris eremi Macarium Aegyptium Scetis incolam, inferioris Alexandrinum Cellularum presbyterum fuisse crediderim.

§ 43. Socratis, Sozomeni, Suidae, Nicephori Callisti, aliorumque rerum ecclesiasticarum scriptorum, qui non tam suo Marte, quam e fontibus illis primariis, quos hucusque examinavimus, de Macariis tradunt, locos relationesque integras in medium proferre superfluum esse antea arbitrati sumus (3). Attamen eos breviter recensere a re alienum non erit. Et Socratis quidem tota de Macariis relatio libris Evagrii innititur, exceptis paucis quibusdam sententiis. E quarum numero sunt illa, quae supra ad librum secundum respicere docuimus (4); 177 sed ultima, quae e Socrate ibi attulimus, verba haec: « Aegyptius [Macarius] tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut, quae per gratiam Dei gesserit, separatim opus desiderent (5), » ad si-

millima ea, quae de virtutibus Macariorum Rufinus in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii scripserat (6), alludere videntur. E fontibus denique incognitis Socrates haec nova adiecit: « Erat porro [Macarius Aegyptius] reverendus pariter ac severus in illos, qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Aegyptio, eo tantum discrepabat, quod hilaris fuit erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexit (7). » Cetera igitur, ex Evagrio deprompta, ad duas Macarii Aegyptii historias de causa, cur iniuriarum ab hominibus inflictarum recordatione memoriae vim corrumpamus, a daemonibus vero acceptarum reminiscendo non laedamus, et de abstinentia, qua Evagrius siti oppressum umbra contentum esse iusserat, redeunt (8). Sozomenus de Macariis pauca retulit ex Historia Lausiaca, hoc tamen praemisso exordio: « Ordinar autem ab Aegypto, et a duobus Macariis, celeberrimis rectoribus, qui in Scete et in monte regionis illius praefuerunt. Quorum alter quidem Aegyptius fuit, alter πολιτικός i. e. urbicus dicebatur. Erat enim oriundus ex urbe Alexandria. Nec non uterque ob divinam praescientiam ac philosophiam admirabilis et daemonibus formidabilis multa miracula et curationes stupendas perfecit (9). » Illud etiam, quod supra monuimus, Sozomenus solus nos edocet, Macarium Alexandrinum serius, quam Aegyptium, presbyterum factum esse (10). Ceterum ex Historia Lausiaca famam de mortuo a Macario Aegypto ad Hieracitam refellendum suscitato, de aetate Macarii Aegyptii, et cur nomen παιδαγωγέων 178 ei inditum fuerit, historias, denique singularem Macarii Alexandrini continentiam tradidit (11). Praeterea Sozomenus Macarium Alexandrinum « Cellularum presbyterum » denuo laudat, qui non se, sed angelum Marco semper ea, « quae a sacerdote fidelibus ad altare praebere ius fasque est (12), » porrexisset docuerit, id quod

(1) Io. Chrysostomi Opp. ed. Montfaucon T. I p. 44 sqq.

(2) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 8 ed. Basil. I. p. 246; Rufini Opp. ed. Vallarsi p. 278, Migne Patrol. T. XXI p. 517.

(3) Supra § 41 p. 37.

(4) Supra § 24 p. 111 sq.

(5) L. I.

(6) Cf. supra § 27 p. 114.

(7) Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 25 ed. I. p. 254. Cf. supra §. 23 p. 97.

(8) Socr. I. I. p. 235 sq. Cf. supra § 29 p. 119 sq.

(9) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14 ed. I. p. 515 sq.

(10) Cf. supra § 21 p. 87 sq.

(11) Sozom. I. I.

(12) Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29 ed. I. p. 681. Probe animadvertas, Sozomenum h. l. inter « Macarium Cellularum presbyterum, » et « Macarium » vel « Macarium iuniorem » distinguere, ita ut verba: « Macario verum donatum fuit a Deo... » non de Macario Cellularum presbytero, sed de Ma-

supra e Palladio percepimus (1). Apud Theodoretum praeter ea, quae audivimus (2), de Macariis nostris nihil reperi. Neque quidquam apud Orosium de iisdem uspiam legitur; atque ea, quae in Cassiodori historia tripartita de Macariis Aegypto et Alexandrino exstant, e Socrate et Theodoro desumpta sunt (3). Similiter Suidas, quod s. v. *Macarius* scribit (4), e Socrate, ac Nicephorus Callistus quae habet (5), e Sozomeno et e Socrate compilarunt.

Fabricius in Bibliotheca Graeca passim Ioannem quendam Hagioelitam vel Hagiopolitam i. e. Hierosolymitanum nominat, quem ait Leone Allatio teste *Encomium Macarii Aegyptii* in bibliothecis codd. mss. delitescens elaborasse (6). Cuius opusculi Leo Allatius data occasione duo parva protulit fragmenta, unum in libro suo de purgatorio, alterum in dissertatione II, quam de libris ecclesiasticis Graecorum 179 scripsit. Prius igitur fragmentum latine redditum hoc est: « Oportuit autem et eum utpote hominem commune debitum exsolvere et in requiem illam transire. Arcessitur enim a rectore omnium Deo ad beatam quietem, ipse vere beatus, et Dominico throno assistit, ad angelorum coetus provectus (7). » Alterum vero ad fabulam de capite sacerdotis gentilis Macario Aegypto de poenis inferni disserente (8) respicit hisque concipitur verbis: « Cuius preces et calvaria cuiusdam gentilis sacerdotis in eremo proiecta admirario iuniore, qui adolescens caedem involuntariam fecerat, valeant.

(1) § 19 p. 74. §. 23 p. 101.

(2) § 42 p. 174.

(3) Hist. tripart. lib. VII cap. 1. 7 ed. Basil. 1544 p. 482. 492 (e Socrate), lib. VII cap. 39 p. 475 (e Theodoro, vel potius e Rufino, quippe quem Theodoretus sequatur).

(4) Suidae Lexic. h. v.

(5) Niceph. Callisti Eccl. Hist. lib. IX cap. 14 ed. Basil. 1555 p. 406, lib. XI cap. 35 p. 572 (e Sozomeno); lib. XI cap. 42 p. 579 (e Socrate).

(6) Fabricii Bibl. Graec. ed. Harless. Hamburg. 1801. T. X p. 106. 271. T. XI p. 657.

(7) Ἐδει δὲ καὶ τοῦτον ὡς ἀνθρώπων τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρέος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβῆναι ἀνάπαυσιν. μετακαλεῖται παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ πρὸς τὴν μακαρίαν λῆξιν, ὃ ὄντως μακάριος καὶ τῷ δεσποτικῷ θρόνῳ μετακομιζέται χορηγίας ἀγγέλων προπομπευόμενος. Leonis Allatii de utriusque Ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione, Romae 1655 p. 734 sq.

(8) Supra § 32 p. 141.

A biliter praedicavit iisque, qui in tormentis erant, cessationem, cum pro illis funderentur, suppeditantes monstravit (9). » Ex quibus coniecimus, encomium illud hucusque, quantum sciam, ineditum (10) sermonem panegyricum esse, quo Macarius Aegyptius laudibus efferatur. Nec non idem encomium Assemanni laudat in Calendariis, vitamque Macarii Aegyptii a Ioanne Hagiopolitita seu Hierosolymitano scriptam appellat (11). Eundem porro Ioannem Hagioelitam seu Hagiopolitam Leo Allatius alibi post Ioannem Damascenum ita commemorat, ut non multo hoc serius vixisse eum verisimile videatur (12). Rursus 180 in Leonis Allatii libro Συμμικτά inscripto Epiphaniae Hagiopolititae *Enarratio Syriae, urbis sanctae et sacrorum ibi locorum* habetur, ubi postquam S. Menae et S. Theodora, « quae mutato nomine dicta est Theodorus et accusata, » sepulchra memorata sunt, de Macario haec leguntur: « Hinc ad meridiem Alexandriae sex dierum spatio remotus est S. Macarius magnus, qui paradiso adpropinquavit. Cuius monasterium abbates mille continet et mille cellulas; est autem munitum instar castelli. Atque a S. Macario distant dierum quatuor itinere repositoria XXXVI Iosephi, ex iisque locis praetervehere potes Phison fluvium ad pontem, qui sustinetur octoginta navigiis, atque inde Babylonem magnam Pharaonis regiam ingrederis (13). » Vix dubium est, quin de monasterio Macarii Aegyptii loquatur.

(9) Οὗ τὰς προσευχὰς καὶ κρανίον Ἕλληνός τις ἱερέως ἐν ἐρήμῳ κείμενον παραδόξως ἀνεκέρυξεν, καὶ τοῖς ἐν τοῖς βασάνοις ἀνεσιν χαριζομένας ἐνέδειξεν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν γένοιτο. Leonis Allatii de libris ecclesiasticis Graecorum dissert. II. Paris. 1645 p. 123.

(10) Fabricius unum tantum codicem laudat *Natianum* CXXXVI Nr. 24, quo encomium istud legitur, Ioannique *Hagioelitae* adscribitur. Bibl. Graeca ed. Harless. T. X p. 274.

(11) Assemanni *Calendaria Ecclesiae universae* T. VI Romae 1755 p. 98.

(12) Libri, qui inscribitur: Ioannes Henricus Hottingerus fraudis et imposturae manifestae convictus a Leone Allatio, Romae 1661 p. 156.

(13) Καὶ πρὸς νότον τῆς Ἀλεξανδρείας ἡμερῶν ἑξεῖς κεῖται ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ μέγας, ὁ πλησιάζας τὸν παράδεισον. Ἔχει δὲ ἡ αὐτοῦ μονὴ ἀβάδας χιλούς καὶ χίλια κελιά. Ἔστι δὲ ἰδιόκαστρον, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὡς ἀπὸ ἡμερῶν τεσσάρων, εἰσὶν αἱ ἀποθήκαι τοῦ Ἰωσήφ αἱ τριάκοντα ἑξ. καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε περνήσας τὸν ποταμὸν τὸν Φισὸν εἰς γέφυραν βασταζομένην ὑπὸ ὀδοήκοντα καράβων. καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται τὴν μεγάλην Βαβυλῶνα, εἰς τὸ βασιλεῖον

Theodora vero seu Pseudo-Theodorus ille A haud dubie est Dorotheus vel Apollinaris Syncretica virgo, cuius cum Macario Aegyptio congressum exposuimus (1).

Ad Macrizium venimus, Sec. XV historiae Coptorum scriptorem, e gente Arabum (2). Qui etsi praeclare scripsit, de Macariis tamen propter incitiam multa falsa commiscuit. Sed quum liber eius rarius inveniatur, locus integer nobis depromendus esse videtur, qui latino sermone hic est: « Ad Wâdi Habîb, » inquit, « quod attinet, id quod et Wâdi-l-Natrôn vel planities Schîhât vel planities Asquit B vel Mizân-el-Colûb [libra cordium] vocatur, olim centum ibi monasteria erecta erant, ex quibus postea septem Occidentem versus ad latum planitie regionibus el-Buheira et el-Fejjûm interiacentis sita, ubi campi arenosi solum sale plenum, agri aquae egeni prae-rupta saxa excipiunt, remanserunt. Incolae aquam ad bibendum e puteis hauriebant, munera iis eleemosynasque offerebant Christiani. Nunc quidem funditus diruta 181 sunt. Atque Christiani rerum gestarum scriptores tradiderunt, ex illis monasteriis Amr Ben el-'Asi septuaginta millia monachorum obviam venisse, quorum quisque baculum C gestabat. Quibus ille, quum ipsi se subiecissent, epistolam dedit hodieque apud eos repertam. Ad ista igitur monasteria monasterium Ba Macâr natu maioris, prae ceteris celebratum, pertinet, in cuius conspectu multa monasteria diruta adiacent. Id olim coenobium monachorum fuit, nec patriarcha, etiamsi in cathedra Alexandriae positus, ab iis agnoscebatur, antequam ei, ut solum ipsorum coenobii occuparet, permisissent. Ac mille quingenti monachi quondam ibi habitasse dicuntur; nunc perpauci tantum incolunt. Macarii tres distinguuntur, natu maior, cuius illud fuit coenobium, Abu Macâr Alexandrinus, et Abu Macâr episcopus. Quorum ossa tribus singulis loculis ligneis recondita a Christianis D

monasterii frequentantur; ibique etiam epistola, ab 'Amr Ben-el-'Asi monachis Wadi Habîb de collectione [decimarum] in regionibus lateris occidentalis scripta reconditur, quod mihi quidam narravit, qui ab alio, cuius oculis illa obiecta fuerat, acceperat. Abu Macâr natu maior i. e. Macarius vitam monachicam ab Antonio didicit, qui primus eorum cucullum et aschkim h. e. cingulum e corio confectum, e quo effigies Christi cruci affixi pendet, gestabat, illud quidem, quo monachi cingi solent. Antonium quidem in monte orientali, ubi coenobium el'Araba est, invenit, quumque aliquantum temporis illic remansisset, ab e veste monachorum indutus, in Wadi-l-Natrun habitare iussus est, quo magnus monachorum numerus ad obtemperantem confluit. Multa autem eaque praeclarissima narrantur, in quibus et hoc memoratu dignum est, quod quinquaginta integros dies ieiunans nec cibum, nec potum sumpserit, noctesque insuper per-vigilaverit. Praeterea palmarum foliis, quae sibi praeparaverat, victum quaesivit, neque unquam recentem panem comedit, sed oleribus (3) aqua palmarum foliis superfusa emol-litis 182 ipse cum monachis vescebatur, quamdiu vivebant, sine omni additamento. Hic igitur cibus eorum per totum vitae spa-tium fuit, usquedum in patriam reversi sunt. Abu Macâr Alexandrinus Alexandria ad illum, quem diximus, Macarium venit, cuius in manus vota monachica fecit. Tertius accessit Abu Macâr, qui episcopus factus est (4). » Sed Macrizium Macario Aegyptio a S. Antonio, quocum aliquantum temporis ille vixerit, vestem monachicam datam esse, falso narrare supra docuimus (5); atque in iis, quae de virtutibus Macarii scripsit, Aegyptium cum Alexandrino, de quo eadem Palladius tradidit (6), confundere eum, nemo non videt. Macarius vero ille episcopus quisnam fuerit, nisi forte Hierosolymorum episcopus (7), ignoro.

Ad recentiores denique rerum ecclesiasticarum scriptores quod attinet, Baronius (8),

τοῦ Παπαῶ. Leonis Allatii Συμμικτὰ sive opusculorum graecorum et latinorum vetustiorum ac recentiorum libri duo, Coloniae Agrippinae 1653 lib. I p. 55.

(1) Supra § 44 p. 167 sqq.

(2) Obiit Macrizi anno Heg. 845, Christi 1444, teste de Schnurrer Bibl. Arabica Halae 1811 p. 156.

(3) Pro oleribus codices arabici *calceamenta tri-ta vel anteriores partes ocreae*; restitui oleribus ex Hist. Lausiaca Palladii, quam sequi hoc loco

Macrizium in aperto est.

(4) Macrizi Gesch. der Copten Aus den Handschriften zu Gotha und Wien. v. Wüstenfeld, Götting. 1845 p. 109 sq.

(5) § 26 p. 112.

(6) Cf. supra p. 66.

(7) De Macario Hierosolymorum episcopo cf. Theodoret. Hist. Eccl. lib. I cap. 16

(8) Baronii Annales ad a. 372 N° 88, ed. Luc. E. v p. 587 sq.

Bollandus (1), Dupin (2), Fleury (3), Oudin (4), A Cave (5), alii de Macariis Aegyptio et Alexandrino verba quidem fecerunt, sed rem critice dispexit solus Tillemontius (6), cuius expositiones cunctis, quae ceteri habent, longe antecellunt, licet et ipse nonnulla perperam intellexerit, **183** id quod nostras quaestiones qui legerit, ipse inveniet. Cur Bollandus meliora non attulerit, facile inde explicatur, quod de Macariis primo insignis operis volumine disputandum erat, ideoque apparatus ille literarius, quo posteriora volumina eminent, nondum aderat. Ad postremum Semlerus in dissertationibus, quas de Macariis scripsit, non vitam, sed scripta eorum examinavit (7).

§ 44. Superest, ut de die, quo utriusque Macarii memoria in ecclesia celebretur, breviter disquiramus. Etenim martyrologia vetera latina Macario Aegyptio diem XV, Alexandrino diem II Ianuarii tribuunt. E quorum numero sunt Beda (8), Usuardus (9), Ado (10), Notker (11), martyrologum romanum (12), cetera (13). A Graecis vero uterque Macarius XIX Ianuarii colitur, ut e Menaeis et Menologio patet (14). Haec igitur **184** diversitas unde nata sit, nisi forte emagna illius nominis virorum, qui ab ecclesia

colebantur, multitudine, dicere non ausim. Macarium vero, cuius festum Romani XV Ianuarii agunt, i. e. Aegyptium, in martyrologiis latinis haud raro S. Antonii discipulum appellari, quod Bollandus observasse se arbitratus est (15), magnopere quidem non offendat, quum sensu latiore etiam Macarius Aegyptius Antonii discipulus dici possit. Ceterum de diebus, quibus recte colantur fastis testibus, plura qui addiscere cupit, Assemanni librum et Bollandum (16) evolvat, ubi apparatus idoneus reperitur.

CAPUT IX.

B A SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO MACARIUM S. ANTONII MINISTRUM ALIOSQUE COGNOMINES DIVERSOS ESSE OSTENDITUR.

§. 45. Macarium, S. Antonii discipulum, cui quindecim annis ministrabat et cuius corpus sepelivit, a Macariis Aegyptio et Alexandrino probe distinguendum esse saepius docuimus (17). Macarius enim S. Antonii discipulus in coenobio Pispir prope mare Rubrum vixit, Macariis nostris in desertis Libyae degentibus (18). Sed unus remanere potuit scrupulus. Quid, si alteruter ex nostris Macariis primum S. Antonii discipulus quindecim annis fuerit,

(1) AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 1005 sqq. 84 C sqq.

(2) Dupin Nouvelle bibliothèque des Auteurs ecclésiastiques Paris 1695 T. II p. 69 sqq.

(3) Fleury Histoire ecclésiastique Paris 1724 T. IV p. 220 sqq.

(4) Commentarius De Scriptt. ecclesiast. T. I p. 474 s. v. *Macarii tres monachi*.

(5) Scriptt. eccles. Hist. litt. s. v. *Macarius senior et Macarius iunior*.

(6) Mémoires T. VIII P. III p. 955 sqq. 1044 sqq. cum notis in fine tomi adiectis.

(7) Prior prodiit sub indice: Specimen examinis critici operum, quae ita feruntur, Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis magnifice redeuntis sacros boni ominis causa edidit I. S. S. Sal. Thur. S. LL. S. Halae Magdeburgicae 1745; altera hoc inscribitur titulo: Specimen animadversionum in aliquot opuscula graeca Macarii, in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Iacobi Baumgarten SS. Theol. doct. et prof. p. o. Sem. theol. directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi, bene ominabundus edidit Io. Sal. Semlerus Salfelda Thuring. Halae Salicae 1746. Quarum dissertationum cardo in eo vertitur, ut ostendatur, Macarii scripta, inprimis eius *Opuscula* quae feruntur, spuria esse, ad quod ostendendum partim coniecturis, partim argumentis ex ipso *Opusculorum* textu petitis ulitur.

(8) Additiones nimirum ad Bedae Martyrologium, quas e codd. S. Cyriaci Henschenius et Papebrochius ediderunt. AA. SS. Boll. Martii T. II p. VIII. IX.

(9) Martyrologium Usuardi, AA. SS. Boll. Mai. T. VI p. 5. 54.

(10) Adonis arch. Vienn. Martyrologium, Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 852. 854.

(11) Notkeri Martyrologium, Galland. Bibl. PP. T. XIII p. 760. 763.

(12) Vetus Romanum martyrologium, Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 812. Martyrologium Romanum ed. Baronius ad h. dd.

(13) Plura martyrologia recensentur a Bollando AA. SS. Ian. T. I p. 84.

(14) Cf. Menologium Sirlati, quod Canisius edidit. Canisii lect. antiq. ed. Basnage T. III p. 413 in fine. In Calendario ecclesiae Constantinopolitanae ed. Morelli Romae 1788 T. I p. 85 ad XIX Ianuarii legis: « τῆ αὐτῆς ἡμέρας μνήμη τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Ῥωμαίου (sic!) καὶ ἐτέρου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου. »

(15) In Macarii Alexandrini vita l. I., et in vita Macarii Aegyptii l. I., p. 1005.

(16) Assemanni Calendaria Ecclesiae universae ad XIX Ianuar. T. VI Romae 1755 p. 98 sq. AA. SS. Boll. Ian. T. I p. 84.

(17) § 24 p. 104. § 25 p. 107. § 30 p. 125 sqq.

(18) Supra § 25 p. 107.

deinde post mortem eius deserta Libyae A petierit? Haec igitur dubitatio plane movetur vita Posthumii, qua Macarium S. Antonii ministrum in coenobio **185** Pispir diem etiam supremum obiisse edocemur : Macarium autem Aegyptium, ut e Palladio constat, in Scete (1), atque Alexandrinum, quod ex eodem verisimillimum est, in Cellulis obdormiisse scimus (2). In vita enim illa haec leguntur : « Nota igitur facta est sancto Macario, scilicet beati Antonii discipulo, conversatio Posthumii, et celebre eius factum est nomen, visumque est illi, ad hunc abire in eremum. Nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinquaginta millia susceperat gubernanda. Eiusdem igitur Macarii exitus de saeculo appropinquabat, et Dominico gregi, quis post eius excessum magisterii nomine subrogaretur, inquirebatur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum venisset Posthumium, excepit eum libenter, praecipue cuius iam ab angelo famam audierat. Non ergo ille ut hospes, sed eius subtiliter explorare propositum venerat. Porro Macarii adspectibus Posthumii complacuit conversatio, et eum suadere coepit, ut sancti Antonii anachoretarum principis non gravaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur et abire penitus noluisset, in somnis Posthumius sine aliquo cunctamine ire iussus divinae contradicere non poterat maiestati. Itaque cum Macario aggreditur iter, multitudinem congregationis monachorum, quae a solo gubernabatur Macario, ingressus, de quo saepe diximus, corpus sepelisse magistri, cum spiritus eius vocatus est ex saeculo. Qui cum se in extremo vitae istius temporalis adspiceret, advocato ad se sancto Posthumio, ita exorsus est ei : En, frater, tempus resolutionis meae instat ; quapropter audiens bonum testimonium de te, finem senectutis meae debilitatis supposui D gressibus ad pertingendum usque ad te. Nunc igitur bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno amore gregem Dei ad regendum. Noli quaerere, quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant ; ne ergo neges suscipiendi honoris gratiam, mercedem a Domino rece-

pturus tempore opportuno. **186** Tunc sanctus Posthumius pedibus eius provolutus ait : Carrissime pater, quomodo mihi tam magna multitudinis curam imponis, rustico homini, literas nescienti? Provide igitur ex iis meritum hominem, qui possit cum sollicitudine tantas animas regere populorum. Tunc Macarius ait Posthumio : Excusationes non audio, neque causas recipio ; hi enim omnes sub tua ditione manebunt, nec alius est tantae abstinentiae vir, qui possit istius populi gubernare animas, ac sollicitate pertractare ; et ut certius dicam, dilectissime frater, te electione sua Dominus designavit ad suscipiendum hunc ministerii locum ; nequaquam ergo coelesti poteris contradicere iussioni. Nihil ex hoc Posthumius locutus est Macario, sed dum eius verba secum in animo volveret, Macarius emisit spiritum, statimque populorum ingens turba intente ad funus currunt. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulchrum deduceretur humandum ; nemo tamen vehementer dolebat eo, quod sanctus Macarius tam velociter monasterium relinqueret, quoniam Dominus similem ei Posthumium gregi suo magistrum providerat (3). » Quidquid igitur de hac vita statuis, etsi satis antiqua ea esse videatur, apparet tamen, Macarium, quem vitae scriptor S. Antonii discipulum vocat et ministrum, qui corpus eius sepeliverit, monachisque post mortem S. Antonii praefuerit, a nostris Macariis diversum esse. Quapropter etiam duas illas de Macario gratiarum S. Antonii haerede historias, quas supra e Meursiana Historiae Lausiaca editione spurias exhibuimus (4), ad Pispiritanum referendas esse crediderim.

§ 46. Ad ceteros deinde istius temporis Macarios quod attinet, nostri quidem Macarii a Macario iuniore, qui, quum boves pascens caedem haud praemeditatam perpetrasset, in solitudine monachus poenitentiam agebat (5), et a Macario **187** Alexandriae presbytero ptochotrophique Alexandrini praefecto (6), nec non a

(1) Supra § 12 p. 41.

(2) Supra § 21 p. 86. § 30 p. 127.

(3) Vita S. Posthumii cap. 7, VV. PP. Rosw. p. 235 sq.

(4) § 24. p. 103 sq.

(5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. l. l. p. 385. Cf. Sozom. Hist. Eccl. lib. VI cap. 29.

Cassiodor. Hist. tripart. lib. VIII cap. 4 in fine. Nicephor. Callist. Eccles. Hist. lib. XI cap. 35.

(6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. l. l. p. 757 sq. Idem Macarius presbyter Alexandriae fuisse videtur, quem laudant Socr. Hist. Eccl. lib. I. cap. 27; Sozom. Hist. Eccl. lib. II cap. 22, tum Cassiodorus, Nicephorus Callistus cct.

Macario Hierosolymorum episcopo (1), aliisque (2) facillime distinguitur. Sed una superest difficultas, quam obiicit fragmentum e sermone Philippi Sidensis XXIV in Gallandii Bibliotheca PP. excusum, quo scholae Alexandrinae enumerantur praepositi. Ab Athenagora enim, qui Hadriani et Antonini temporibus florebat, incipiens, recensitis nonnullis aliis ad Serapionem transit, « quem, » inquit, « exceptit magnus ille Petrus episcopus martyrio inclutus. Post Petrum Macarius, qui πολειτικός a conterraneis est cognominatus. Post eum Didymus, post Didymum Rhodon, qui etiam, ut testis est ipse Philippus, scholam transtulit in illam ipsam civitatem Siden imperante magno Theodosio. Huius Rhodonis se discipulum fuisse ait Philippus... » (3). Quid igitur? Num Macarius Alexandrinus, qui Palladio aliisque testibus πολειτικός a coetaneis vocatus est (4), aliquando, ante Didymum scilicet scholae Alexandrinae praefuit? Omnia sa-

ne, quae de Macario Alexandrino Palladius ceterisque tradiderunt, ei contradicunt. Accedit, quod Palladius, qui tres annos cum Macario Alexandrino vixit (5), et Rufinus, qui, Didymo sex annos audito, in eremum ad Macarium profectus est (6), illius rei ne levissimam quidem mentionem faciunt. Ex quibus ego quidem conicio, Macarium quoque πολειτικόν illum, scholae Alexandrinae 188 aliquando antistitem, a nostris Macariis diversum fuisse. Num vero Macarius presbyter iste Alexandrinus antistes scholae illius statuendus sit, neque negare neque affirmare ausim.

B Itaque quaestiones de Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis absolvimus. Ad scripta eorum quod attinet, ea quidem dignissima sunt, de quibus simili ratione accuratius inquiretur. Sed hac disquisitione, quum ab hoc quidem proposito nostro aliena sit, in praesentia super sedemus.

(1) Sozom. Hist. Eccl. lib. I cap. 17; Theodoret. Hist. Eccl. lib. I cap. 16, Opp. ed. Noesselt T. III p. 791 sq.

(2) Huc pertinent Macarius Romanus, cuius vita exstat VV. PP. Rosw. 224 sq., Macarius Mathematicus, quem Rufinus in Apolog. [Invectiv.] lib. II

laudat, cet.

(3) Galland. Biblioth. PP. T. IX p. 401.

(4) Cf. supra § 24 p. 104 § 25 p. 105 sqq.

(5) Supra p. 66. 85.

(6) Supra § 6 p. 18.

APPENDIX PRIOR

QUAE CONTINET

ACTA SANCTORUM MACARIORUM

AEGYPTII ET ALEXANDRINI

Ad codicum mss. fidem partim recognita, partim primum edita, cum versione Editoris.

INDEX.

- I. Vita sancti Macarii Aegyptii ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.
- II. Vita sancti Macarii Alexandrini ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.
- III. Ceteri Historiae Lausiaca loci, quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus nec non Macarius S. Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.
- IV. De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita.
- V. De sancto Macario historiae e codice Vindobonensi editae.
- VI. Specimen interpretationis germanicae antiquae historiarum de sanctis Macariis Aegyptio et Alexandrino e codice bibliothecae Jesuitarum Coloniensis depromptum.
- VII. Macarii cuiusdam abbatis visiones de sanctis angelis e codice Vindobonensi primum editae.

247 I.

VITA SANCTI MACARII AEGYPTII

Ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus. A
Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Cats. Vindobon. chartac. antiquus. B

In duobus Bibliothecae Caesariae Vindobonensis codicibus mss. textum genuinum Historiae Lausiaca a Palladio conscriptae haberi supra p. 12 sqq. monuimus. Ex his igitur codicibus, quos descripsimus supra p. 14 not. 5 [Cf. Lambecii Comment. Vindob. 1782 T. VIII p. 664 840; de Neesl Catal. P. V. p. 145 31], vitam sancti Macarii Aegyptii, in Historiae Lausiaca capite xv obviam, edidimus, lectionibus variis depravati Meursanae editionis textus neglectis.

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου¹.

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας Μα-
κάριον τὸν Αἰγύπτιον καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρέα,
τοὺς γενναίους² ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους³ ἀθλη-
τὰς, τοῦ ἑναρέτου αὐτοῦ βίου ἄθλα πολλὰ ὄντα καὶ
μεγάλα ὀκνῶ λαλεῖν καὶ γράφειν, μήποτε τοῖς ἀμε-
λεστέροις ἄπιστο· εἶναι δόξω διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέ-
γεθος τῶν ὑπὲρ φύσιν κατορθωμάτων. χάριν δὲ
ὁμῶς τῶν πεπειραμένων ἐκ τῶν λογίων τοῦ πνεύμα-
τος τὰς θείας δωρεὰς τοῖς ἀξίοις διανεμημένας⁴
διηγῆσομαι· τὰ κατὰ τῶν ὁσίων Μακαρίων⁵ τῶν κατ'
ἀξίαν τῶν ὁσίων ἄθλων τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν καὶ τὰ
ὄνόματα κεκτημένων⁶. καὶ πρῶτον μὲν διηγῆσο-

De sancto Macario Aegyptio.

Sanctorum et immortalium patrum, Macarii
Aegyptii et Macarii Alexandrini, egregiorum et in-
victorum athletarum, honestae vitae certamina quae
sunt multa et magna, vereor dicere et describere,
ne iis, qui talia minus curant, mendax esse vi-
dear propter immensam magnitudinem exercitatio-
num vires naturae excedentium. Sed et eorum
gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina
experti sunt dignis distributa, virtutes enarrabo
sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis
suis certaminibus 248 asceseos digna possidebant.
Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit inte-

VARIAE LECTIONES.

¹ A Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως. ² B τοὺς μακαρίους. ³ AB ἀκαταγωνήστους. ⁴ B καὶ τοῦ. ⁵ Emend., AB διανεμημένας. ⁶ Corr., A κατὰ τὸν ὅσιον μακάριον, B κατὰ τοὺς ὁσίους τούτους μακαρίους. ⁷ τῶν κατ' ἀξίαν — κεκτημένων om. B.

gros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus παιδαριογέρων vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis, spiritumque prophetiae accepit, et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Secte. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicem: Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse, gloriosumque fore, et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cujus et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasi, ut in corpore ejus non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere posset. Ita in eo, qui non obedierat, prophetia sancti viri impleta est. De cibo autem 249 et potu supervacaneum est narrare, quoniam ne apud socordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluviis possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessarium, tum propter zelum Dei inter eos, qui ibi habitant, unoquoque semper proximum varis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam hujus viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur adsidue in exstasi esse, et majori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta.

Libidinosus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cujusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui: Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras ejiciat. Magus quae poterat expertus, quoniam castum ejus animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo ejus ubi foras

μαί⁹ τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετὰς· ὃς⁹ ἔζησεν τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα¹⁰· ἀνελθὼν μὲν τριακονταέτης νεώτερος, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποικηκὼς ἔτη¹¹· τοσαύτη ἐχρόνησεν καρτερὰ πόνων ἀσκητικῶν, ὡς εἰς δέκα ἔτη τοῦτον¹² πολλῆς καὶ μεγάλης ἀξιωθῆναι διακρίσεως, ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριογέροντα διὰ τὸ θάττον τῆς ἡλικίας ταῖς ἀρεταῖς προκόψαι. ἐτῶν γὰρ μ' γενόμενος¹³ καὶ κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν καὶ χάρισμα¹⁴ ἰαμάτων καὶ πνεῦμα προρόρησεν καὶ τῆς ἐντίμου ἱερωσύνης κατηξιώθη. τοῦτ' ἔτι συνῆσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐνδοτάτην¹⁵ ἔρημον τὴν καλουμένην Σκήτην¹⁶. ὁ μὲν εἰς¹⁷ πλησίον αὐτοῦ ἦν¹⁸ διὰ τοὺς¹⁹ περὶ θεραπείας²⁰ ἐρχομένους· ὁ δὲ ἄλλος ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν κέλλαν²¹. χρόνου δὲ προκόψαντος διορατικῶς ὁμῶς λέγει τῷ ὑπηρετοῦντι αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννην, εἰς ὕστερον δὲ²² γενομένῳ πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου· ἀκουσον μου τῆς νοουθεσίας, ἀδελφε, ἐπειδὴ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. οὕτω γὰρ ἐγὼ εἴρακα καὶ οἶδα, ὅτι, ἐάν μου ἀνάσῃς τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τοῦτ' καὶ δοξασθήσῃ καὶ μάλιστα οὐκ ἔγγιει τῷ²⁴ σκηνώματι σου. ἐάν δέ μου παρακούσης, τοῦ Γιεζὴ ἤξει ἐπὶ σέ τὰ τέλη, οὐ καὶ τὸ πάθος νοσεῖς. καὶ ταῦτα μὲν πρὸ ε' ἐτῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου εἰρηται. καὶ μετὰ ἄλλα ιε' ἔτη οὕτως ἐλεφαντίασε νοσησάμενος τὰ πῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀκέραιον²⁵ τόπον, ἐν ᾧ τις δάκτυλον πῆξοι²⁶· καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν παρακούοντα²⁷ ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου πεπλήρωται. Περὶ μὲν οὖν βρώσεως καὶ πόσεως περιττόν ἐστι διηγεῖσθαι, ὅποτε οὐδὲ παρὰ τοῖς βριθυμοτέροις τῶν ἔξω μοναστηρίων ἔστιν εὐρεθῆναι ἀδηφαγίαν ἢ ἀλλήν τινα ἀδιαφορίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ²⁸ τὴν σπάνην τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον τῶν κατοικούντων ἐκεῖ, ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους²⁹ ἐκάστῳ φιλονεικούντων³⁰ ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς³¹ διαφόροις πολιταίαις³². περὶ δὲ³³ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τοῦ ἁγίου, οὗτος ἐλέγετο ἀδιαλείπτως³⁴ ἐξίστασθαι καὶ μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιατρέβειν³⁵ Θεῷ ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν. οὐ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα³⁶.

Ἄσωτός τις ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἐρασθεὶς γυναικὸς ὑπάνδρου καὶ σώφρονος καὶ ἀποτυχῶν τῷ σκοποῦ προσωμίλησε γόητι λέγων· ἔργασαι τῇ τέχνῃ σου, ἢ ἵνα ἀγαπήσῃ με, ἢ ἵνα βίβῃ³⁷ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ λαβὼν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ³⁸, καὶ μὴ δυνηθεὶς μεταστῆσαι τὸν σώφρονα νοῦν αὐτῆς, παρασκευάσει, ὡς φορβάδα³⁹ αὐτὴν φαίνεσθαι τοῖς ὄρωσιν· καὶ ἐξελθὼν ἐξωθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ἰδὼν

VARIAE LECTIONES.

⁹ διηγῆσθαι om. B. ⁹ B οὗτος. ¹⁰ B ἐνενήκοντα ἔτη. ¹¹ B ἐν τῇ ἐρημῷ πεποικηκε δὲ ἐκέϊσεν ἐξήκοντα ἔτη. ¹² Coni., τοῦτον om. B, A τοῦτον. ¹³ B γεροντός. ¹⁴ A χαρίσματα. ¹⁵ Emend., AB ἐνδοτάτην. ¹⁶ B σκήτην. ¹⁷ B καὶ ὁ μὲν εἰς. ¹⁸ B ὅκα. ¹⁹ διὰ τοὺς om. B. ²⁰ Emend., A περὶ θεραπείας, B πρὸς θεραπείαν. ²¹ B τῶν ἐρχομένων. ²² B κατ' ἰδίαν εἰς κέλλαν. ²³ δὲ om. B. ²⁴ B ἐν τῷ. ²⁵ A ἀκέραιον, B ὅγι. ²⁶ Ex Coni., A πῆξει, B ὀήσοι. ²⁷ Emend., A B παράκουον. ²⁸ διὰ om. A. ²⁹ τῶν κατοικούντων—πρὸς ἀλλήλους om. B. ³⁰ B ἐκάστου φιλονεικούντος. ³¹ Pro ταῖς B ἐν. ³² AB πολιταίαις. ³³ Corr. AB τῇ. ³⁴ B ὅτι ἀδιαλείπτως. ³⁵ B προσδιέτριβε. ³⁶ B addit in illis: Περὶ τοῦ (sic!) εἰς φορβάδα μεταβληθείσης γυναικός. ³⁷ Ex conii., A βίβει, B ἐκβάλλη. ³⁸ B δὲ αὐτοῦ. ³⁹ A φορὰδι, et sic ubique.

αὐτὴν ἐν σχήματι φορβάδος ἀπωδύρετο καὶ ἔκλαιε τὴν συμφορὰν· καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης δεῖκνυσι αὐτὴν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ συνῆκαν τὸ γεγονός. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσάμενης αὐτῆς, τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεὸς τὸν ἅγιον αὐτοῦ, ἀνέβη ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός, ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν ἔρημον πρὸς τὸν ἅγιον. καὶ φορβιάσας αὐτὴν ὡς ἵππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν, ἔνθα ὤκει ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. καὶ ἐν τῷ πλησιάζει λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ὧδε τὴν φορβάδα ἤγαγες; καὶ λέγει ἐκεῖνος· ἵνα ἐλεθῆ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· τί γὰρ ἔχει κακόν; λέγει αὐτοῖς· αὐτὴ, ἣν ὄρατε φορβάδα, ἡ γυνὴ μου ἦν ἡ ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα, τί νῦν μὲν αὐτὴ ἀπεκαλύφθη δὲ τῷ ἁγίῳ πάντα τὰ γεγονότα αὐτῇ, καὶ ἣν δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῆς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ λέγοντες, ὅτι φορβάδα ἐνταῦθά τις ἤγαγεν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε ἵπποι, οἱ τῶν ἵππων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες· ἐκεῖνη δὲ γυνὴ ἐστίν, ὡς ἐκτίσθη, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη μετασχηματισθεῖσα τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡπατῆμένων. καὶ προσαχθείσης αὐτῆς εὐλογήσας ὕδωρ καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐπιπέσας αὐτῇ γυμνῇ, καὶ εὐχὴν ποιήσας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, παραχρῆμα ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθαρῶσιν, καὶ ἐκέλευσεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. ἐπέθετο δὲ αὐτῇ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐπιών· μηδέποτε ἀπολειφθῆς τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. τοῦτο γάρ σοι συνέβη διὰ τὸ ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσελθῆναι σε τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις. οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν σώματι καὶ ψυχῇ ἀπέλυσεν αὐτήν.

Ἐλέγετο δὲ, ὅτι ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπόγειον ποιήσας σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἡμισταδίου μήκος εἰς τὸ ἄκρον σπηλαίου ἀπετέλεσεν, καὶ ἐλ ποτε πλείονες αὐτῷ ὄχλων, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης ἐξῴων ἀπῆει εἰς τὸ σπηλαίου καὶ οὐκ εὗρισκετο· καὶ ὅτι ἀπιὼν διὰ τῆς σύριγγος εἴκοσι τέσσαρας ἐπολεῖ εὐχὰς ἕως τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐρχόμενος πάλιν ὁμοίως.

Περὶ τούτου ἐξῆλθε φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἰρετικὸν πείσῃ μὴ ὁμολογοῦντα ἀνάστασιν σωμάτων· καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Καὶ ἄλλοτε προσενέχθη αὐτῷ νεανίσκος δαιμονίων παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς, δυσὶ νεανίσκοις συνδεμένους ἐξ ἑκατέρου μέρους· ταύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων εἶχεν· τριῶν μοδίων ἄρτους ἔσθιε, καὶ κικλίσιον ὕδατος ἔπιεν· ἅπερ ἐρευνώμενος εἰς ἀτμὴν ἀνέλυε τὰ βρώματα ὡς ἀπὸ πυρὸς δαπανώμενα. ἔστι γάρ τι δαιμόνιον τάγμα πύρινον λεγόμενον, οὐκ οὐσίας μεταβληθείσης, ἀλλ' ὡς καὶ

VARIAE LECTIONES.

⁴⁰ B εἰς. ⁴¹ B αὐτὴν πρὸς αὐτόν. ⁴² A ἔρημον, et sic fere ubique. ⁴³ πρὸς τὸν ἅγιον om. B. ⁴⁴ Sic AB. ⁴⁵ B οἱ δὲ εἰπον. ⁴⁶ A ὄραται. ⁴⁷ AB αὐτὴ. ⁴⁸ A αὐτῇ, B εἰς αὐτήν. ⁴⁹ Pro ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη B οὕτω δὲ φαίνεται. ⁵⁰ Pro καὶ ἀπὸ κορυφῆς—ποιήσας B ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτῆς καὶ ποιήσας εὐχὰς. ⁵¹ αὐτῆς om. A. ⁵² Pro ἐφάνη πᾶσι γυνὴ καθαρῶσιν B ἔδειξεν αὐτῇ γυναῖκα κατὰ φύσιν. ⁵³ δοθῆναι om. B. ⁵⁴ B ἀπολειφθῆναι. ⁵⁵ τοῦ Θεοῦ om. A. ⁵⁶ τοῦ Χριστοῦ om. B. ⁵⁷ ἐπὶ om. B. ⁵⁸ Emend., AB ὑπόγειον. ⁵⁹ A ποιήσας. ⁶⁰ B addit titulum : Περὶ τοῦ δαιμονιώτου καὶ πολλὰ ἐσθλιότερος. ⁶¹ Pro ταύτην δὲ A male δὲ ταύτην. ⁶² B ἅπερ καὶ. ⁶³ Pro ἀτμὴν B male αὐτόν. ⁶⁴ B ὑπό. ⁶⁵ Corr., AB δαπανώμενα. ⁶⁶ Corr., A B μεταβληθείσης.

A venit, in forma equae eam conspicatus, ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postrenum Deus sanctum suum glorificaturus cogitationem marito injecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquanti fratres: Quid, inquirunt, huc equam adduxisti? Ille respondet: Ut justi oratione misericordiam consequatur. At hi: Quid tandem mali habet? Respondet: **250** Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid jam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina pateretur, et Deum orabat pro ea. Illi vero cum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes: Equam aliquis huc adduxit. Quibus is: Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nudam, quam adduxerant, a summo vertice aspersit, quumque super caput ejus precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi jussit. Tum eam commonuit dicens: Nunquam non compareas in ecclesia Dei et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia jam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanata dimisit.

Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterraneum fodisse cuniculum in dimidii spatium stadii, et speluncam adjecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti, occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam, et rediens totidem.

De eo quoque fama exiit, quod mortuum suscitavit, ut convinceret haereticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine.

251 Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vim daemon exercuit, ut trium modiorum panes comederet, et amphorae Ciliciensis aquam biheret. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur, qui quidem non essentia,

sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem, et lotium bibebat. Flente matre et lamentante, sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit, et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri ejus: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, quum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum jejunio septem dierum daemonem ingluviæ ab eo expulit, et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet, si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit.

Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cujus immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudine ingrediaber, obierat.

A ἐπὶ ἀνθρώπων γνώμης μάλλον ἀλλοιουμένης. οὗτος τοίνυν μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἰδίαν κόπρον πολλάκις ἤσθιε καὶ τὸ ⁶⁶ οὖρον ἔπινε. κλαιούσης οὖν ⁶⁷ τῆς μητρὸς καὶ δυρομένης καὶ ⁶⁸ τὸν θυγίον ἰκετευούσης λαβὼν ἔκλεινον ὁ ἅγιος, καὶ ἐπευξάμενος αὐτῷ καὶ ⁶⁹ τὸν Θεὸν ἰκετεύων ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὑπελώφησε τοῦ δαινοῦ πάθους ὁ δαίμων. τότε λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· πόσον θέλεις ἵνα ἐσθίῃ; καὶ αὐτῆς δέκα λίτρας εἰπούσης ἐπέτιμησεν αὐτῇ ὡς πολὺ εἰρηκίας, καὶ ἐπευξάμενος πάλιν τῷ νεανίσκῳ μετὰ νηστείας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐξέλασεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δαίμονα τῆς πολυφαγίας, καὶ ἔστησεν ⁷⁰ αὐτῷ τὴν τροφὴν τριῶν λιτρῶν ἄρτους ⁷¹, ὡς ὀφειλόντα ἐργασόμενον τοῦτο ἐσθίειν. οὕτως οὖν καὶ τοῦτον τῇ τῆς θείας χάριτος συνεργίᾳ ⁷² ἰασάμενος ὑγιᾶ τῇ μητρὶ ἀπέδωκεν.

B Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ γενησίου αὐτοῦ ⁷³ φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος ⁷⁴ ψυχὴ νῦν μετὰ ἀγγέλων ⁷⁵ ἐστίν. ἐγὼ τῷ ἁγίῳ τούτῳ οὐ ⁷⁶ συνέτυχον· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς τὴν ἔρημον ἐμῆς εἰσόδου ἐκεκοίμητο ⁷⁷.

252 II.

VITA SANCTI MACARII ALEXANDRINI

Ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus A
Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus B

Sunt iidem codices atque supra. In quibus sancti Macarii Aegyptii vitam altera haec excipit sancti Macarii Alexandrini. Textus Meursiani lectiones varias, quae sunt innumerae, non adscripsimus.

De sancto Macario Alexandrino.

Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optimaе ejus vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis audivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit: Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardentem studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadragessimam nulla re vesci quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem transiisset, comedere, et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte 253 invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram

C Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρίνου ⁷⁸. Τῷ δὲ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ συνετύχηκα πρεσβυτέρῳ ὄντι τῶν λεγομένων κελλίων, εἰς ἃ ἐγὼ παρῴκησα ἑννέα ἔτη ⁷⁹. ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν ⁸⁰ ὁ Μακάριος οὗτος, διάγων ἐν ἡσυχίᾳ. καὶ τὰ μὲν ⁸¹ εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ ⁸² τῆς ἀρίστης πολιτείας αὐτοῦ ⁸³ ἔργα τε καὶ σημεῖα, τὰ δὲ ⁸⁴ παρὰ τῶν τούτου συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ παρ' ἐτέρων πλειόνων ⁸⁵ ἀκήκοα. ἡ μὲν οὖν ἀσκησις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἠκριθώσαμεν, ἦν αὕτη ⁸⁶. εἴ τι ἀκήκοε πώποτε τινα πεποιηκότα ⁸⁷ ἔργον ἀσκήσεως, διὰ σπουδῆς ⁸⁸ τοῦτο κατώρθωσεν. ἀκούσας ⁸⁹ οὖν, ὅτι οἱ Ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς τεσσαρακοστῆς ἄπυρον ἐσθίουσιν, ἔκρινα ⁹⁰ οὗτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἑπταετίαν ὃ διὰ πυρὸς ⁹¹ διέρχεται, μὴ φαγεῖν, πλὴν λαχάνων ὠμῶν καὶ εἴ που εὔρεν ὄσπριον ⁹² βρεκτοῦ, μηδενὸς ⁹³ ἄλλου ἑπτὰ ἔτεσι γευσάμενος ⁹⁴. ἤκουσεν ἄλλου ⁹⁵, ὅτι λ-

VARIAE LECTIONES.

⁶⁶ Corr., AB τόν. ⁶⁷ A τοίνυν. ⁶⁸ καὶ om. A. ⁶⁹ καὶ om. A. ⁷⁰ B καὶ ἐπέτιμησεν. ⁷¹ B τρεῖς λίτρας ἄρτου. ⁷² Corr., AB συνεργία. ⁷³ A διὰ τοῦ σαντοῦ (forte δαντοῦ?) γενησίου. ⁷⁴ ἀθάνατος om. B. ⁷⁵ Sic AB, sine apostropho, ut saepe. ⁷⁶ AB οὐκ. ⁷⁷ Ex conii., A κεκοίμητε B ἐκοίμητο. ⁷⁸ Indicem hunc om. A. ⁷⁹ B ἑνναετίαν. ⁸⁰ B ἐπέζησέ μοι. ⁸¹ B καὶ πολλὰ μὲν. ⁸² παρ' αὐτοῦ om. B. ⁸³ B τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας. ⁸⁴ B πολλὰ δέ. ⁸⁵ Pro τὰ δὲ παρ' ἐτέρων πλειόνων B ἕτερα δὲ καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν. ⁸⁶ Pro ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ — αὕτη B ὡς ἐγὼ τε καὶ πλείονες ἕτεροι ἠκριθώσαντο, αὕτη ἐστίν. ⁸⁷ B ἐργασόμενον. ⁸⁸ B διὰ πολλῆς σπουδῆς. ⁸⁹ B ἀκηκόως. ⁹⁰ B ἔκρινα. ⁹¹ Pro ὃ διὰ πυρὸς — φαγεῖν B μὴ φαγεῖν ὃ διὰ πυρὸς διέρχεται. ⁹² Corr., A ὄσπριον, B ὄσπριον. ⁹³ A καὶ μηδενός. ⁹⁴ Pro πλὴν λαχάνων — γευσάμενος B μηδενός ἄλλου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι γευσάμενος πλὴν λαχάνων ὠμῶν καὶ ὄσπριον βρεκτῶν, εἴ ποτε τούτων εὐερίσθη. ⁹⁵ Pro ἤκουσε ἄλλου B περὶ δέ τις ἄλλου ἀκούσας.

τραν ἄρτου ἐσθίει, καὶ κλάσας τὰ βουκελάτα, ἃ εἶχεν, ἔνθελεν εἰς κεράμια, κρίνας τοσοῦτον ἐσθίειν⁹⁶, ὅσον ἂν ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀνεύεγκη. μεγάλη δὲ καὶ αὕτη ἐγκράτεια. διηγείτο γὰρ ἡμῖν χαριεντιζόμενος, ὅτι περιεδρασθόμην μὲν⁹⁷ πλείονων κλασμάτων, οὐ συνεγρούμην δὲ⁹⁸ ἐξενεγκεῖν ὑπὸ τοῦ στενοῦ τῆς ὀπῆς. ὁ τελώνης γάρ μοι, φησὶν⁹⁹, οὐ συνεχώρει¹ τὸ παντελῶς μὴ² ἐσθίειν. οὕτω οὖν³ ἐπὶ τρία ἔτη ἐποίει, τέσσαρας ἢ πέντε οὐγκίας⁴ ἐσθίων καὶ τὸν⁵ ἴσον⁶ σταθμὸν ὕδωρ πίνων. ἔξῃσθην δὲ ἐλαίου εἰς τροφήν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνήλισκεν. ἔκρινε δέ⁷ ποτε ὕπνου περιγενέσθαι, ὡς αὐτὸς διηγῆσατο, ὅτι⁸ οὐκ εἰσῆλθον⁹ ὑπὸ στέγην ἐπὶ εἴκοσι νυχθημέροις, τοὺς μὲν καύμασι φλεγόμενος ἡμέρας¹⁰, τῶν δὲ νυκτερινῶν πυρετῶν στυφόμενος· καὶ εἰ μὴ τάχιον, ἔφη, ὑπὸ στέγην εἰσῆλθον καὶ ἐχρησάμην ὕπνῳ, οὕτως μου¹¹ ἐξηράνθη ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἔκτασίν με ἰάσαι λαιπόν. καὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, φησὶν, ἐνίκησα ὕπνον, τὸ χρήσιμον αὐτοῦ τῆ φύσει παραχωρήσας.

Τοῦ ἀγίου τούτου ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένου πρῶτ¹² κώνωψ ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτὸν ἐκέντησεν. καὶ ἀλγήσας τῇ χειρὶ τοῦτον κατέαξεν¹³ κεχορησμένον¹⁴ τοῦ αἵματος. ὕστερον δὲ κατεγυμνωκὼς ἑαυτοῦ¹⁵ ὡς ἑαυτὸν¹⁶ ἐκδικήσαντος καταδικάζει ἑαυτὸν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκήτεις, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανερῆμυ¹⁷, καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ, ἐνθα οἱ κώνωπες δύνανται¹⁸ καὶ σάγγρων δέρματα τιτρώσκειν ὡσεὶ σφήκες ὄντες μεγάλοι. οὕτως ὑπ' αὐτῶν ἐτρόθη ὄλος, ὡς καὶ σφονδύλους ἐξενεγκεῖν καθ' ὄλου τοῦ σώματος, καὶ τινὰ νομίσαι¹⁹ ὅτι ἐλεφαντήσεν²⁰, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ κελλὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φωνῆς μόνον²¹ ἐγνωρίζετο αὐτὸν εἶναι τὸν Μακάριον.

Ἐπεθύμησέ²² ποτε, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν Ἰαννοῦ²³ καὶ Ἰαμβροῦ²⁴, τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, ἱστορίας χάριν ἢ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. ἐλέγετο γὰρ πολλοὺς καὶ χαλεποὺς ἀποκεκληρωῖσθαι ἐν αὐτῶν παρ' αὐτῶν²⁵ δαίμονας δι' ὑπερβολὴν μαγικῆς τέχνης, δι' ἧς καὶ τὰ πρῶτα εἶχον τῶν κατ' ἐκεῖνον²⁶ καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ· ὡς οὖν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείαν κεκτημένοι ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ²⁷ ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αὐτῷ μνημα²⁸ πεποιηκότες καὶ χρυσὸν πολὺν ἀποθέμενοι, καὶ δένδρα παντοῖα ἐφυτεύσαντο, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὠρυξαν²⁹ ἐλπίζοντες δῆθεν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἐπιξίειν³⁰ ἐν τούτῳ³¹ τῷ παραδείσῳ τρυφᾶν. τὴν οὖν ἐπὶ τὸν κῆπον τοῦτον ὁδὸν ἀγνοῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ

A panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata, et in lagenam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frusta apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens. Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdum quidem aestu urebar, noctu vero febris rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inquebat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in exstasin agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens.

Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, **254** ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine, ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aequae magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasin eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse.

Cupiit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur κηποτάφιον Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa, aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicae artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt et multum auri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt, et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suum hinc illuc discessum fruerentur deliciis in hoc paradiso. Servus igitur Christi Ma-

VARIAE LECTIONES.

⁹⁶ Pro καὶ κλάσας — ἐσθίειν B τὰ βουκελάτα, ἃ ἀπέκτητο, εἰς μικρὰ τρίψας ἀπέβαλεν εἰς κεράμια τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν κρίνας. ⁹⁷ μὲν om. B. ⁹⁸ δὲ om. B. ⁹⁹ φησὶ om. A. ¹ A συνεχώρει φησὶ. ² B τὸ μὴ ὄλος. ³ B οὕτως δέ. ⁴ B οὐγκίας τῆς ἡμετέρας. ⁵ Corr., τὸν om B, A τό. ⁶ ἴσον om. A. ⁷ δὲ om. A. ⁸ ὅτι om. B. ⁹ B εἰσῆλθον. ¹⁰ ἡμέρας om. A. ¹¹ ἔφη, ὑπο στέγην — μου om. B. ¹² Pro τοῦ ἀγίου — πρῶτ B "Ἄλλοτε ποτε ἐν κέλλῃ τοῦτον καθεζομένου. ¹³ Pro τοῦτον κατέαξεν B συνέτριψε τοῦτον. ¹⁴ Corr., AB κορησμένον. ¹⁵ Corr., AB καταγυμνωκὼς σεαυτοῦ. ¹⁶ AB σεαυτὸν. ¹⁷ Emend., A πανερῆμυ, B ἐρήμυ. ¹⁸ A δύναντε. ¹⁹ A νομίσαι. ²⁰ Corr. B ἐλεφαντία, ἐστὶν. ²¹ B ἀπὸ μόνης τῆς φωνῆς. ²² B Ἡθῆλησε δέ. ²³ B Ἰαννῆ. ²⁴ B Ἰαμβρῆ. ²⁵ Pro ἐν αὐτῶν παρ' αὐτῶν B παρ' αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. ²⁶ Corr., AB κατ' ἐκεῖνον. ²⁷ ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ om. B. ²⁸ B ἐν αὐτῷ τὸ μνημα αὐτῶν. ²⁹ B φρέαρ μέγιστον ὠρυξαν ὕδατος. ³⁰ Pro ἐκεῖσε ἀφιξίει B μετὰστασιν. ³¹ B ἐν ἐκείνῳ.

carius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in unoquoque milliari tanquam signum posuit, cujus ope remearet. Novem diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormivit. Improbus vero daemon arundines illas collectas ad caput ejus posuit. **255.** fortasse Dei permisso ad majorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihi quae occurrerunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsilientes, alii cum magno fremitu in mentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavistis. Tecum nihil commune habemus, quid nostra loca ingrederis? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificaverunt, eum nobis assignarunt. Non poteris hic mauerere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, a nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquit, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malorum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit, atque tentata est tolerantia ejus. Quum vero jam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est **256** unum fere stadium distans puella quaedam munda linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem, atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Postquam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus.

A δούλος Μακάριος στοχασμῶ μόνῳ ἠκολούθει τοῖς ἄστροις, καθάπερ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. οὕτως δὲ ²⁵ τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν. ἔχων δέμα ²⁶ καλάμων χάριν σημείου ἕνα κατὰ μίλιον ἴστα, ὅπως ²⁷ δι' αὐτῆς ὑποστρέψῃ. καὶ ἐντὸς ἡμερῶν θ' ²⁸ πλησίον τοῦ κήπου γέγονε, καὶ νυκτὸς καταλαβούσης μικρὸν ἐκαθεύθησεν· ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων συναγαγὼν τοὺς καλάμους ἐκείνους πρὸς τῆ κεφαλῇ αὐτοῦ τέθεικεν, τάχα τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος πρὸς μείζονα τοῦτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ ὀδηγίῃ ²⁹ καλάμων ἐλπίζῃ, ἀλλὰ τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι μάλλον, τοῦ διὰ στόλου πυρὸς καὶ νεφέλης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μάλλον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐρήμῳ τὸν ἀπειθέα καὶ ἀντιλογον τοῦ Ἰσραὴλ λαὸν ὀδηγήσαντος. καὶ ἀναστὰς εὗρεν ἐν δεσμῷ τοὺς καλάμους. ἔλεγε δὲ ὁ ἅγιος, ὅτι ἐγγίσαντός μου τῷ κήπῳ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ εἰς συνάντησίν μου ὡσεὶ ὁ ³⁰ δαίμονες παντοίῳ σχήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, ἄλλοι μεγάλῳ βρυγμῷ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας, ἕτεροι ὡς κόρακες περυσσομένοι ³¹ ἐτόλμων κατὰ τῆς ἐμῆς ὕψεως λέγοντες· τί θέλεις, Μακάριε, πειρασμέ τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τινὰς τῶν μοναχῶν ἐνηργήσαμεν; ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα ἔχεις, τὴν ἔρημον, μετὰ τῶν ὁμοίων σου, ἀφ' ἧς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐδιώξατε. οὐδὲν κοινὸν ἔχομεν μετὰ σοῦ ³², τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητῆς ἀρκέσθητι τῇ ἐρήμῳ. ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. οὐ δυνήσῃ ἕδε μείναι. τί ζητεῖς εἰσελθεῖν, εἰς θ' ³³ οὐδεὶς τῶν ζώντων ἀνθρώπων εἰσηλθεν, ἀφ' οὗπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοί ³⁴ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκρηύθησαν; καὶ ἔτι πολλὰ τῶν δαιμόνων ταραττομένων καὶ ὀλοφυρομένων εἶπον αὐτοῖς, φησὶν, εἰσέλθω ³⁵ μόνον καὶ ἱστορήσω καὶ ἀπέρχομαι ἐνθεν. οἱ δὲ δαίμονες· τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐν συνειδήσει σου ³⁶. καὶ εἰπόντος μου· τοῦτο ποιήσω, εὐθὺς ἔφανίσθησαν. εἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἔθεασάμην πάντα, ἐν οἷς εὗρον κάδον ³⁷ χαλκοῦν σιδηρᾷ ἀλύσει κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος, λοιπὸν ³⁸ τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα, καὶ καρπὸν βρῶν ξηρῶν οὐδὲν ἔχοντων ἐνδοῦν. ἀταράχως οὖν ἐκείθεν ³⁹ ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἰκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν. ἀναλωσθεῖσιν δὲ τῶν τροφῶν σχεδὸν οὐδ' ὄλως ἐγεύσατο ὀδεύων τὴν ἔρημον, ὡς καὶ ⁴⁰ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν, καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζετο. καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤρθη αὐτῷ τις ὡς ἀπὸ σταδίου ἐστῶσα κόρη, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ καυκάλιον ὕδατος κατέχουσα στάζον, καὶ τοῦτον προσκαλουμένη. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὤδευσε, βλέπων μὲν αὐτὴν, καταλαθεῖν δὲ μὴ δυνηθεὶς, τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πιεῖν ὑπομείνας τῇ ἀτονίᾳ. μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος ⁴¹ βουβάλων· εἰσι γὰρ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἐξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἐστὶ, φησὶ, κατέναντί μου. καὶ ἰδὼν, ὅτι ἔρρει αὐτῆς τὸ γάλα, ὑπα-

VARIAE LECTIONES.

²⁵ A οὕτως καλ. ²⁶ B δεσμὸν. ²⁷ R πρὸς τό. ²⁸ B ὑποστρέψαι. ²⁹ B ἐννέα. ³⁰ Ex conii., AB ὀδηγίῳ. ³¹ B ἐβδομήκοντα. ³² Ex conii., A B πτεροισούμενοι. ³³ B μεθ' ὑμῶν. ³⁴ Pro εἰς θ B Iy'. ³⁵ B ἡμῶν ἀδελφῶν. ³⁶ B ὅτι εἰσέλθω. Sic pro ὅτι εἰσελεύσομαι. ³⁷ B σου, εἶπον. ³⁸ B καὶ κάδον. ³⁹ λοιπὸν om. B. ⁴⁰ ἐκείθεν om. B. ⁴¹ B ὡς δέ. ⁴² Pro μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος B μετὰ δὲ τοῦτο πλῆθος αὐτῷ ἀνεφάνη.

εισελθὼν καὶ θηλάσας ἠρκέσθη. ἡ ⁵⁰ καὶ θεὸς προστάγματι πειθαρχοῦσα ἠκολούθει ἕως τῆς κέλλης, ἐμοῦ μὲν θηλάζοντος ⁵¹ αὐτὴν, τὸν δὲ μόσχον αὐτῆς μὴ δεχομένη.

"Ἄλλοτε πάλιν πλησίον θυρίων καὶ φρυγάνων ὀρύσσων ⁵² φρέαρ ὁ ἐνάρετος ⁵³ οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη. ἀναιρετικὸν δὲ ἰδὼν ἔχει τοῦτο τὸ θηρίον. δραξάμενος σὺν τῆς ἀσπίδος ὁ ἄγιος ταῖς χερσὶν ἀπὸ τῶν χελυειῶν ⁵⁴ αὐτῆς διέβρηξεν αὐτὴν εἰπὼν· μὴ ἀποστελναντός ⁵⁵ σε Κυρίου μου πῶς ἐτόλμησας σὺ πρὸς με ἰλθεῖν;

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος διαφόρους κέλλας εἶχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς εἰργάζετο, μίαν ἐν τῇ Σκήτει τῇ ἐνδοτέρᾳ ⁵⁶ πανερήμῳ, μίαν εἰς Λιδύην ⁵⁷ εἰς τὰ λεγόμενα κέλλια, καὶ ἄλλην εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. καὶ αἱ μὲν εἰσὶν ⁵⁸ ἀθυρίδιαι, εἰς ἃς ἐλέγεται ὁ Μακάριος ἐν τῇ μ' καθέζεσθαι ⁵⁹ ἐν σκοτίᾳ· ἡ δὲ ἄλλη κέλλια στενωτάτη ὑπῆρχε πάνυ, εἰς ἣν ἔκτειναι τοὺς ⁶⁰ πόδας οὐκ ἦν· ἡ δὲ τρίτη πλατυτέρα ⁶¹ ἦν, ἐν ἣ καὶ συνετύγχανε τοῖς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Οὗτος ὁ φιλόθεος τοσοῦτον πλῆθος θεράπευσε δαιμονίωντων, ὡς μὴ βραδίως τούτους ὑποδάλλεσθαι ἀριθμῶ. παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τοῦτον τὸν ὄσιον παρθένος τις ἀπὸ Θεσσαλονίκης, εὐγενῆς τῷ γένει, πλουσία τῷ βίῳ ⁶², φοράδην ἐκομίσθη, πολυετίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. καὶ τούτῳ προσαχθεῖσα ἐβρίφη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. εἰς ἣν σπλαγχνισθεὶς καὶ ἐπευξάμενος, ἐλαίῳ ἁγίῳ ἀλείφων αὐτὴν ταῖς αὐτοῦ χερσίν, καὶ ἐκτενώσ ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενος συγχῶς ⁶³ ἐπὶ εἴκοσι ἡμέρας ταύτην ὕγιῃ εἰς τὴν ἑαυτῆς ἀπέστειλε πόλιν ⁶⁴, ἰδίους ποσὶν ἀπελοῦσαν ⁶⁵, ἧτις πολλὴν καρποφορίαν ἀπέστειλε ⁶⁶ τοῖς ἁγίοις.

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος ἀκούσας ⁶⁷, ὅτι μεγάλην ἔχουσι πολιτείαν οἱ Ταβεννησιῶται, μεταμφιστάμενος ⁶⁸ καὶ ἀναλαβὼν κοσμικὸν σχῆμα ἐργάτου, δι' ἡμερῶν ἐ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θηβαίδα διὰ τῆς ἐρήμου ὀδεύσας ⁶⁹· καὶ ἔλθων ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῶν Ταβεννησιωτῶν ἐπεζήτησε τὸν ἀρχιμανδρίτην αὐτῶν Παχώμιον, ἄνδρα δοκιμώτατον, καὶ χάρισμα ἔχοντα προφητικόν. ἀπεκρύβη ⁷⁰ δὲ τούτῳ ⁷¹ τὰ κατὰ ⁷² τὸν μέγαν ⁷³ Μακάριον. περιτυχὼν ⁷⁴ σὺν αὐτῷ λέγει ⁷⁵ αὐτῷ ὁ Μακάριος· δέομαί σου, κύριε, δέξαι με εἰς τὴν μονὴν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. λέγει αὐτῷ ὁ Παχώμιος· λοιπὸν εἰς γῆρας ἤλασας, πῶς σὺ ἀσχεῖν δύνασαι; ἀδελφοὶ εἰσὶν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες καὶ τοῖς πόνοις συνανατρασφέντες, καὶ οὗ ⁷⁶ φέρουσι τὸν κόματον. σὺ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ οὐ δύνασαι ὑπενεγκεῖν ⁷⁷ τοὺς τῆς ἀσκήσεως πειρασμούς, καὶ

E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cujus uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino jussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutritiv, neque vero vitulum suum admisit.

Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspide morsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspidem sanctus ambabus manibus discerpsit, et: Quum, inquit, te non miserit Dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere?

Hic Macarius magnus diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit: unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Celliis, quae dicuntur, et aliam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero amplior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant.

Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenses. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralysi laborabat. Atque ad eum adducta, prope cellam sancti projecta est. Qui misericordia commotus quum ²⁵⁷ preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus ungens, viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem ejus dimisit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit.

Hic magnus Macarius quum andiisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset: Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus flam. Cui Pachomius: Aetate tam proventus qui deinceps te exercere poteris? Fratres a juventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitationis. Offenderis, exhibis, et maledices

VARIAE LECTIONES.

⁵⁰ ἡ om. A. ⁵¹ Pro θηλάζοντος B δεχομένη θηλάζειν. ⁵² AB ὀρύσσων. ⁵³ B ὁ μακάριος. ⁵⁴ Corr., AB χελυρίων. ⁵⁵ A ἀποστέλλοντας, B ἀποστέλλοντος. ⁵⁶ A τῇ ἐν ἐνδοτέρᾳ. ⁵⁷ Pro μίαν εἰς Λιδίην P ἑτέραν ἐν Λιδύῃ. ⁵⁸ B ἦσαν. ⁵⁹ B καθέδου. ⁶⁰ τοὺς om. A. ⁶¹ AB πλατυτέρα. ⁶² B ἐν βίῳ. ⁶³ συγχῶς om. B. ⁶⁴ B κώμη. ⁶⁵ B βαδίζουσαν. ⁶⁶ B ἀπέσταλε. ⁶⁷ B ἀκηκόως. ⁶⁸ AB μεταμφιστάμενος. ⁶⁹ Pro διὰ τῆς ἐρήμου ὀδεύσας B ὀδεύων διὰ τῆς ἐρήμου. ⁷⁰ A ἀπεκρύβε. ⁷¹ B δὲ τότε τῷ ἁγίῳ ἐπέειπε. ⁷² A μετά. ⁷³ μέγαν om. B. ⁷⁴ B ἐντυχῶν. ⁷⁵ B καὶ μάλισ. ⁷⁶ B ἐνεγκεῖν.

nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac jejunos remansit septem dies. Deinde Macarius magnus: Me, inquit, suscipe, abba, et nisi jejunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum jube me ejici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet, ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus quum vidisset **258** unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdum autem ad opus sedere: ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino alium quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere, neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regrediens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit, quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adversus praefectum suum, atque: Undenam, inquit, nobis adduxisti hunc hominem tanquam sine carne degentem ad nostram condemnationem? Aut eum hinc ejice, aut bene scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros. Quae quum Pachomius magnus a fratribus audiisset, sciscitatus est de eo. Et quum didicisset ejus vitae instituta, Deum oravit, ut, quis esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Macarium monachum esse. Tum dominus Pachomius ejus manum prehendit eumque foras eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi est altare, eum deduxisset, amplexusque esset: Tune, ait, es, venerande senex! Tu es Macarius, idque celasti, nec mihi manifestasti! Ex multis annis cupii te videre, quum de te audirem. Habeo tibi gratias, quod snbegeris filios meos, ne alte sentiant de exercitatione sua. Rogo te, recede in locum tuum; nos enim satis aedificasti, atque ora pro nobis. Deinde ab eo rogatus, petentibus quoque omnibus fratribus, recessit.

259 Rursus alias hic vir impatibilis nobis narravit. Omne, inquit, vitae monachicae institutum, quod

Α σκανδαλίζη, καὶ ἐξέρρη, καὶ κακολογείς ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐδέξατο αὐτόν. ὁ δὲ ἠτύνησε παραμεινας νηστὶς ἕως ἡμερῶν ⁷⁷ ἑπτὰ. ὕστερον δὲ λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· δέξαι με, ἀββᾶ, καὶ ἐὰν μὴ νηστεύσω κατ' αὐτούς ⁷⁸ καὶ ἐργάζωμαι, ἃ ἐργάζονται, τότε κέλευσόν με ἐκριφῆναι ⁷⁹ τῆς μονῆς. πείθει οὖν τοὺς ἀδελφοὺς ὁ μέγας Παχώμιος δέξασθαι αὐτόν. ἔστι δὲ τὸ σύστημα τῆς μονῆς ἑκαίνης χίλιοι τετρακόσιοι ⁸⁰ ἄνδρες μέχρι τῆς σήμερον. εἰσῆλθεν οὖν ⁸¹ εἰς ταύτην ⁸² ὁ μέγας Μακάριος. παρελθόντος δὲ ὀλίγου χρόνου ἐπέστη ἡ μ' ⁸³, καὶ ἰδὼν ὁ μέγας Μακάριος ⁸⁴ ἕκαστον αὐτῶν ⁸⁵ διαφόρου πολιτείας ἀναλαμβάνοντα ⁸⁶, τὸν ⁸⁷ μὲν ἐσθλόντα ἐν ἐσπέρᾳ, τὸν δὲ διὰ δύο, τὸν δὲ διὰ πέντε, ἄλλον δὲ πάλιν ⁸⁸ ἐστῶτα διὰ πάσης τῆς νυκτός, τὴν δὲ ἡμέραν καθήμενον εἰς ἔργον, οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλῆθος ἔσθη ἐν γωνίᾳ μιᾶ καὶ, μέχρις οὗ ἡ μ' ἐπιτηρώθη καὶ τὸ πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου, οὐκ ὕδατος ἔψατο, οὐ γόνυ ἐκαμψεν, οὐκ ἐκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο παρεκτός φύλλων κράμβης ὠμῶν, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ κυριακὴν, ἵνα δόξῃ ἐσθλὸν, καὶ μὴ εἰς οἰσιν ἐμπέσῃ. καὶ εἶποτε ἐξῆει εἰς τὴν χρεῖαν αὐτοῦ, θάττον εἰσιῶν ἴστατο εἰς τὸ ἐργόχειρον ⁸⁹, μὴ ἀνοίνων στόμα, μὴ λαλήσας μὴ ⁹⁰ μικρὸν μὴ ⁹¹ μέγα, ἀλλ' ἐστῶς ἐσιῶπα, μηδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτός τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ προσευχῆς καὶ τῶν θαλλῶν ⁹², ὧν εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ. θεασάμενος δὲ ⁹³ τοῦτον πάντες οἱ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἑκαίνης ἐστασίασαν κατὰ τὸν ἡγούμενον ⁹⁴ αὐτῶν ⁹⁵ λέγοντες· πόθεν ἡμῖν ἤγαγες τοῦτον τὸν ἄσκαρον ἀνθρώπον εἰς ἡμετέραν κατάκτισιν; ἢ ἐκβαλλε τοῦτον ἐντεῦθεν, ἢ ἴσθι ⁹⁶, ὅτι ἡμεῖς ἄπαντες ⁹⁷ ἀναχωροῦμέν σου σήμερον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας Παχώμιος παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἠρώτησε τὰ κατ' αὐτόν, καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας προσήξατο τῷ θεῷ, ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ ⁹⁸ τίς ἐστὶν οὗτος. ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ, ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. τότε ἔκρατει ⁹⁹ αὐτόν τὴν χεῖρα ¹ ὁ κύριος ὁ Παχώμιος καὶ ἐξάγει ² αὐτόν ἔξω, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτόν εἰς τὸ εὐκτήριον οἴκου, ἐν ᾧ τὸ θυσαοστήριον ἦν ³, καὶ ἀστασίμανος αὐτόν λέγει αὐτῷ· δεῦρο, καλόγηρε. σὺ εἰ Μακάριος καὶ ἀπέκρυψας ⁴ καὶ οὐκ ἐφανέρωσάς μοι. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐπεθύμου σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. χάριν σοι ἔχω, ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παιδία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἐαυτῶν ἀσκήσει. παρακαλῶ σε, ἀπελθε εἰς τὸν τόπον σου· αὐτάρκως γὰρ ψυχοδόμησας ἡμᾶς, καὶ εὐχοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. τότε ἀξιωθεὶς ⁵ ὑπ' αὐτοῦ δεηθέντων αὐτῶν πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησεν.

⁶ Ἄλλοτε πάλιν ⁶ διηγῆσατο ὁ ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθὴς, ὅτι πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἦν ἐπεθύμησα κατ-

VARIAE LECTIONES.

⁷⁷ B ἕως ἡμέρας. ⁷⁸ κατ' αὐτούς om. B. ⁷⁹ B ἐκριφῆναι με. ⁸⁰ B χίλιοι πεντακόσιοι. ⁸¹ A δέ. ⁸² B εἰς αὐτήν. ⁸³ B τρισσαρακοστή. ⁸⁴ Pro ὁ μέγας Μακάριος B ὁ γέρον. ⁸⁵ αὐτῶν om. A. ⁸⁶ B ἀναλαμβάνοντα ⁸⁷ B καὶ τόν. ⁸⁸ AB πᾶλλιν. ⁸⁹ Sic AB. ⁹⁰ μὴ om. B. ⁹¹ B ἢ. ⁹² B θαλλῶν. ⁹³ δὲ om. A. ⁹⁴ B κατὰ τοῦ ἡγουμένου. ⁹⁵ αὐτῶν om. B. ⁹⁶ A ἢ ἵνα εἰδέναι ἔχης. ⁹⁷ A ὅτι πάντες ἡμεῖς. ⁹⁸ τὸ om. B. ⁹⁹ B τότε κρατήσας. ¹ B τῆς χειρός. ² B ὁ μακάριος. ³ B καὶ ἐξήγαγόν. ⁴ ἐν ᾧ — ἦν om. B. ⁵ Emend., AB ἀποκρύψας. ⁶ B ἐπὶ τῇ ἀσκήσει αὐτῶν. ⁷ Ex conji., A ἐξιωθεὶς pro τότε ἀξιωθεὶς B οὕτως οὖν παρακληθεὶς. ⁸ AB πᾶλλιν. ⁹ A διηγεῖτο.

ορθώσας, τότε ⁹ εἰς ἄλλην ἐπιθυμίαν πνευματικὴν ἤλθον ¹⁰, καὶ ἠθέλησα, φησί, πέντε ἡμέρας τὸν νοῦν ¹¹ μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὅλως ἄλλο τι ¹² ἐννοῆσαι ¹³, ἀλλ' ἐκείνῳ μόνῳ προσανασχεῖν ¹⁴. καὶ τοῦτο κρίνας ἐν ἡμαρτῶν ¹⁵ ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἐξώθεν τὴν αὐλήν ¹⁶, ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγέλλας μου τῷ νῷ καὶ εἰπὼν αὐτῷ· βλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν· ἔχεις ἐκεῖ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, τὰς ἄνω δυνάμεις, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ ¹⁷ σεραφίμ, τὸν Θεὸν τῶν ἀπάντων ¹⁸ τούτων ποιητήν· ἐκεῖ διάτριψον· μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέσῃς ¹⁹ εἰς λογισμοὺς ψυχικούς, καὶ διαρκέσας ²⁰, φησί, δύο ἡμέρας καὶ νύκτας οὕτως παρῴζονα τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον καὶ κατακαῦσαι μου πάντα ²¹ τὰ ἐν τῷ κελίῳ, ὡς ²² καὶ τὸν ψίλαθον, ἐφ' ὃν εἰστήκειν, καταφλεχθῆναι ²³, καὶ οὕτως ²⁴ νομίσει με, ὅτι κἀγὼ ὅλως ἐμπέπραμαι. τέλος, πληγὴς ἐγὼ τῷ φόβῳ, ἀπέστην τῆς ²⁵ προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μηκέτι δυνθεις λοιπὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν ²⁶, ἀλλὰ ²⁷ κατήλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μὴ λογισθῆ μοι τοῦτο εἰς τύπον ²⁸.

Παραβαλὼν ποτε ²⁹ τῷ ἁγίῳ ³⁰ εὔρον ἐξω τῆς κέλλης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμης τινὸς κατακαίμενον, οὗ ἡ ψαλλὴ ἐβέβρωτο, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἔστοῦν ἀπὸ ³¹ τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἅπαν ὑπὸ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, καὶ τοῦτον οὐδὲ ἐν συντυχίᾳ ἐδέχετο· παρακαλέσας ³² τοίνυν αὐτὸν λέγω ³³ κατοικτεῖρῃσιν, δέομαί σου, τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ ὁδὸς αὐτῷ κἄν ἀποκρίσιν. καὶ ³⁴ λέγει μοι· ὅτι ³⁵ ἀνάξιός ἐστι τοῦ ἰαθῆναι. παιδεία γὰρ αὐτῷ ἀπεστάλη αὕτη. εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι ³⁶, πείσον αὐτὸν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας. καὶ εἶπον ἐγὼ· διὰ τί, δέομαί σου; λέγει μοι· πορνεύων λειτουργεῖ ³⁷, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. ἐὰν οὖν ἀποστῇ φόβῳ, ὧν καταφρονῶν κατετόλμησεν ³⁸, ὁ Θεὸς ἰάται αὐτόν ³⁹. κἀγὼ ⁴⁰ εἶπον τῷ πάσχοντι. ὁ δὲ συνέθετο ὁμώσας ἐπὶ Θεοῦ, μηκέτι ἱερατεῦσαι. καὶ τότε ἐδέξατο καὶ λέγει αὐτῷ· πιστεύεις, ὅτι ἔστι Θεός, ὃν οὐδὲν λαυθάνει; καὶ ἀπεκρίνατο ⁴¹· καὶ δέομαί σου. εἶτα λέγει αὐτῷ· μὴ ἡδυνήθης διαπαύξαι τὸν Θεόν; καὶ λέγει ἐκείνος· οὐκ ἡδυνήθην. κύριέ μου. λέγει ὁ μέγας· εἰ γνωρίζεις σου τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδείαν, δι' ἣν ταῦτα ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἐξῆς· καὶ ἐξωμολογήσασθαι τὴν ἁμαρτίαν ⁴², καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μηκέτι ἁμαρτῆσαι μήτε λειτουργῆσαι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλὰ τὸν λαῖκόν ἀσπάσασθαι κληρὸν· εἴθ' οὕτως ἐπέθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέ-

expetebam, expertus ad aliud tandem spirituale desiderium veni. Statui enim ad tale operum desiderium accedere. Volui, inquit, quinque dies solam mentem meam reddere a Deo individuum, neque aliud quidquam omnino cogitare, sed ei soli adhaerere. Quod quum apud me statuissem, cellam meam atque extrinsecus aulam clausi, ut nulli advenienti responsum darem. Ac steti incipiens a secunda, menti meae praecipiens et dicens: Vide ne descendas e coelis; ibi angelos habes et archangelos, supernas potestates, cherubim ac seraphim, Deum horum omnium effectorem. Illic versare. Ne sub coelum descendas; ne incidas in mundanas cogitationes. Sic, inquit, quum duobus diebus ac duabus noctibus perseverassem, ita daemone irritavi, ut flamma ignis fieret, mihique omnia, quae in cellula erant, combureret, ita ut etiam storca, in qua stabam, concremaretur, et sic me quoque totum aduri existimarem. Postremum timore affectus tertio die destitui ab hoc proposito meo atque, quum mentem meam amplius indivisam tenere non possem, **260** descendi in contemplationem hujus mundi, ne id mihi reputaretur in superbiam.

Quondam quum ad hunc sanctum venissem, extra cellam ejus jacentem inveni vici cujusdam presbyterum, cujus caput ita erat exesum morbo, qui cancer dicitur, ut et ipsum os totum appareret in vertice. Neque eum ad colloquium admittebat. Rogavi igitur ac: Precor, inquam, miserere hujus miseri, et saltem responsum ei da. Respondit mihi: Indignus es, qui sanetur. Haec enim ei immissa est disciplina. Sin eum vis sanari, suade ei, ut deinceps abstineat a sacrificio. Ego: Cur, inquam, obsecro? Respondet: Fornicans sacrum peregit ministerium, unde jam castigatur. Quodsi metu desistas ab iis, quae per contemptum ausus est facere, Deus eum sanabit. Hoc ei, qui affligebatur, dixi. Qui jurejurando apud Deum pollicitus est, se non amplius sacerdotis munera esse obiturum. Tum eum suscepit eique: Credisne, inquit, esse Deum, quem nihil latet? Ille respondet: Maxime, rogo te. Deinde: Num, inquit, potuisti illudere Deo? Respondet: Non potui, mi domine. Magnus: Si agnoscis, inquit, peccatum tuum, ac disciplinam Dei, qua haec subiisti, te corrigas in posterum. Qui confessus est peccatum, et fidem dedit, se non amplius esse peccaturum, neque altari ministraturum, sed laici sortem amplexurum. Deinde sanctus ei manus imposuit. Qui paucis diebus sanatus est; capillique capitis ei creverunt, et in

VARIAE LECTIONES.

⁹ B τελευταῖον. ¹⁰ Pro ἤλθον A ἤλθον, ἐν οἷς ἐκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων τὴν ἐπιθυμίαν ἔλθειν. ¹¹ A μόνον τὸν νοῦν. ¹² τι om. B. ¹³ Ex conl., AB ἐννοήσε. ¹⁴ Ex conl., AB προσανασχών. ¹⁵ ἐν ἡμαρτῶν om. B. ¹⁶ B ἄλλην. ¹⁷ τὰ om. A. ¹⁸ A πάντων. ¹⁹ A ἐμπέσις. sic saepius: pro η. ²⁰ Emend., AB διαρκέσας. ²¹ B πάντα μου. ²² ὡς om. B. ²³ καταφλεχθῆναι om. B. ²⁴ οὕτω om. B. ²⁵ A ἐκ τῆς. ²⁶ Pro ποιήσαι τὸν νοῦν B τὸν νοῦν τηρήσαι. ²⁷ B λοιπόν. ²⁸ Pro λογισθῆ μοι τοῦτο εἰς τύπον B εἰς τύπον ἐμπέσω. ²⁹ B δὲ ποτε. ³⁰ B ἁγίῳ τούτῳ. ³¹ ἀπὸ om. B. ³² B παρεκάλεισθαι. ³³ B λέγων. ³⁴ καὶ om. B. ³⁵ ὅτι om. B. ³⁶ παιδεία — ἰαθῆναι om. B. ³⁷ Sic AB, forte pro λειτουργεῖ. ³⁸ Pro καταφρονῶν κατετόλμησεν B κατατολμῶν κατεφρόνησεν. ³⁹ B αὐτὸν ἰάται. ⁴⁰ Emend., AB κ' ἐγώ. ⁴¹ Conl., A ἀποκρίνεται, B λέγει. ⁴² καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδείαν — ἁμαρτίαν om. B.

domum suam reversus glorificavit Deum, ac gratias A agit sancto.

Rursus vidi ad eum adduci puerum a spiritu maligno vexatum. Cui sanctus manum dextram in caput imposuit **261** et sinistram supra cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pendere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in corpore maximopere intumuit, deinde, quum subito exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; quae quum desiisset, in eam, qua initio fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset, patri reddidit, ac vetuit, ne carnem nec vinum attingeret quadraginta diebus. Pueru quidem ita sanato eos dimisit.

Hunc Macarium magnum quondam vexarunt cogitationes vanae gloriae, quae eum e cella ejicere tentarunt, et suggesserunt ei, ut dispensationis gratia Romam pergeret, justamque causam allegarunt sanationem eorum, qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo adversus spiritus operabatur gratia Domini. Longo autem tempore ab iis tentatum, quum non obediisset, ut egrederetur, acrius agitarunt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemones, si potestis. Ego enim meis pedibus alias non abibo. Sin potestis talem me deportare, quo dicitis, perveniam. Atque juravit iis: Sic, inquit, jacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit, duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit **262** Theosebius Cosmetor Antiochenus, et: Quid, inquit, portas, abba? Cede mihi onus, neve ipse vexeris! Ille autem: Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore.

De sancto Marco magno exercitatore hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit: Quum sacro, inquit, munere fungerer, tempore distributionis mysteriorum Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi ejus, qui ei oblationem

ραϊς λάθη καὶ ἐτρίχως καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων⁴¹ τὸν Θεὸν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ἁγίῳ.

Εἶδον πάλιν⁴², ὅτι προσηγάθη αὐτῷ παιδαρῖσκος⁴³ ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν εὐώνυμον ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἐπὶ τοσούτων ὁ ἅγιος⁴⁴ προσήυξατο, ἕως οὗ αὐτὸν ἀπὸ ἀέρος ἐποίησε κρεμασθῆναι⁴⁵. οἰδήσας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσκὸς ὑπερμεγέθης⁴⁶ τῷ σώματι ὠγκώθη⁴⁷, καὶ αἰφνιδίον ἀνακράξας διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ὕδωρ ἤνεγκεν⁴⁸, καὶ λωφῆσας εἰς ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς γέγονεν⁴⁹. καὶ ἀλείψας αὐτὸν ἁγίῳ⁵⁰ ἐλαίῳ ἠύλογημένον⁵¹ ὕδωρ ἐπιχέων παραδίδωσιν⁵² αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, παραγγείλας, μὴ κρεῶν, μὴ οἴνου βῆσθαι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρας μ'. καὶ οὕτως ἰασάμενος ἀπέλυσεν αὐτοὺς⁵³.

Ἐπὶ τούτῳ ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογισμοὶ κενοδοξίας πειρώμενοι τοῦτον ἐκβαλεῖν τῆς κέλλης, ὑποτιθέμενοι οἰκονομίας χάριν καταλαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐεργεσίας τῶν ἐκεῖ ἀρρωστούντων. Ἄκρω γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὸν ἐνήργει⁵⁴ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ὄχλουντες οὐχ ὑπήκουε⁵⁵, σφοδρότερος αὐτῷ προσελάσαντες τοῦτον ἐξήλαυον. πεισῶν οὖν ἐπὶ τὴν φιλίαν τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοὺς⁵⁶ πόδας ἐκτείνας ἀφήκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν· ἔλκετέ με σύροντες⁵⁷, δαίμονες, ἐάν δύνασθε⁵⁸. ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλλαχού οὐκ ἀπέρχομαι. εἰ οὖν δύνασθε⁵⁹ με οὕτως ἀπενεγκεῖν, ὅπου λέγετε, ἀπελεύσομαι, διομνύμενος αὐτοῖς· ὅτι οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἑσπέρας· ἐάν μὴ με σαλεύσητε, οὐ μὴ μῶν ὑπακούσω. καὶ μείνας ἀσάλευτος⁶⁰ ἀνέστη λοιπὸν ἑσπέρας οὐσίας βαθείας. νυκτὸς δὲ πάλιν ἐπιγενομένης σφοδρότερος ἐνώχλων. ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος⁶¹, καὶ⁶² λαβὼν σπιρίδα ὡς δύο μοδίῳν ψάμμου, ταύτην ἐπλήρωσε, καὶ τεθεικῶς ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ὦμον διεκίνησε⁶³ τὴν ἔρημον. τούτῳ συνήτησεν⁶⁴ Θεοσεβίος ὁ κοσμητῶρ Ἀντιοχεύς⁶⁵ καὶ λέγει αὐτῷ· τί βαστάζεις, ἀββᾶ; παραχώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον καὶ μὴ σκύλλου αὐτός· ὁ δὲ ἔλεγε· σκύλλω τὸν σκύλλοντά με· ἄνετος γὰρ ὢν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει. καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας οὕτως ἐισῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντερίψας τὸ σῶμα.

Περὶ⁶⁶ Μάρκου τοῦ μὲν ἀσκητοῦ τὸ παράδοξον⁶⁷ τοῦτο ὁ θαυμάσιος οὗτος Μακάριος διηγήσατο λέγων· ὅτι ἐν τῷ λειτουργεῖν με ἐπεσημνήμαην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἔτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα⁶⁸ ἐγὼ⁶⁹ προσφοράν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ εἶδω⁷⁰ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων. ἐγὼ δὲ τὸν ἀστράγαλον

VARIAE LECTIONES.

⁴¹ B *χαίρων*, δοξάζων. ⁴² AB πάλιν, sic fere ubique. ⁴³ B παῖς. ⁴⁴ ὁ ἅγιος om. B. ⁴⁵ Pro ἕως οὗ — κρεμασθῆναι B ἕως αὐτὸν εἰς ἀέρα κρεμασθῆναι ἐποίησεν. ⁴⁶ Corr., AB ὑπερμεγέθης. ⁴⁷ B ὠγκώθη ὄλω τῷ σώματι. ⁴⁸ B ἐξένεγκε. ⁴⁹ Emend., A γέγονε, B κατέστη. ⁵⁰ ἁγίῳ om. B. ⁵¹ Corr., AB εὐλογημένον. ⁵² Pro ἐπιχέων παραδίδωσιν B ἐπιχέας παραδέδωκεν. ⁵³ καὶ οὕτως — αὐτοὺς om. B. ⁵⁴ Emend., AB ἐνήργη. ⁵⁵ Sic AB. ⁵⁶ B καὶ τοὺς. ⁵⁷ A σύροντες. ⁵⁸ A δύνασθαι. ⁵⁹ A δύνασθαι. ⁶⁰ Emend., AB ἀσάλευτος. ⁶¹ ὁ ἅγιος om. B. ⁶² καὶ om. A. ⁶³ B διήκει. ⁶⁴ B συνήτησεν δὲ τούτῳ. ⁶⁵ B ὁ ἀντιοχεύς. ⁶⁶ A literis miniatis ad marginem adscriptis: περὶ μάρκου, B in-scripsit: περὶ τοῦ μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ. ⁶⁷ A περὶ τοῦ ἁγίου ταύτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ παράδοξον. ⁶⁸ B ἔδωκα. ⁶⁹ ἐγὼ om. B. ⁷⁰ Corr., AB αὐτὸ εἶδιδου.

μόνον τῆς χειρὸς θεώρου τοῦ ἐπιδιδόντος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν. οὗτος δὲ ὁ Μάρκος ⁷¹ νεώτερος ὢν ⁷² παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστῆθισεν πρὸς ὧν καθ' ὑπερβολὴν, ἀγνός δὲ εἰ καὶ τις ἄλλος.

Μιάς δὲ τῶν ἡμερῶν καιρούμενος ⁷³ ἐγὼ εἰς τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν. καὶ παρακαθέζομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἅτε ἐγὼ ἀρχάριος ⁷⁴ ὢν νομίζων ⁷⁵ αὐτὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων εἶναι, ὡσπερ καὶ ἦν. καὶ ἠκροώμην, τί ἄρα λαλεῖ ἢ τί διαπράττει ⁷⁶. καὶ μονώτατος ὢν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας ἤδη καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας ἑαυτῷ διεμάχετο καὶ τῷ διαβόλῳ, λέγων ⁷⁶· τί θέλεις λοιπὸν, κακὸς γῆρας; ἰδοὺ καὶ οἴνου ἔλαβες καὶ ἐλαίου ἤψω. λοιπὸν τί θέλεις ⁷⁷ ποιήσω σοι, πολιοφάγε, κοιλίδουλε ἑαυτὸν ἐξυβρίζων; εἶτα τῷ δαίμονι· ἀπελθε, λέγων, ἀπ' ἐμοῦ ⁷⁸, διάβολε συγγεγῆρακάς μοι ἐν ἀδιαφορίαις, ἀσθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιβρίψας. οἴνου με ⁷⁹ ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαίου, φιληθρόν με ἀπεργασάμενος. μὴ ⁸⁰ ἀμῆν σοὶ τι χρεωστῶ; οὐδὲν εὐρίσκεις ἐν ἐμοὶ ὃ θελεῖς συλῆσαι ⁸¹. ἀπελθε λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. καὶ ὡς στεριζὼν ἑαυτῷ διελέγετο· δεῦρο λοιπὸν, λῆρε, πολιοφάγε, φαγόγηρε, ἕως πότε ἔσομαι μετὰ σοῦ;

Διηγῆσατο ⁸² δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ ⁸³ Παφνούτιος ὁ τοῦ γενναίου ⁸⁴ τούτου μαθητής, ὅτι μιᾶς τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ Μακαρίου ⁸⁵ ὄγκου ⁸⁶ ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ τῷ θεῷ προσμιλουῦντος ὕαινα λαβούσα τὸν ἑαυτῆς σκύμνον ⁸⁷ τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ τῷ θυριδίῳ τῆς αὐλῆς κρούσασα τῇ κερταλῇ εἰσῆλθεν εἰς αὐτοῦ ἐκεῖ καθεζομένου. καὶ ῥίπτει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· τούτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος ⁸⁸ καὶ ἐπιπτύσας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπηύξατο, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ θηλάσασα αὐτὸν ⁸⁹ ὕαινα ἀπῆλθε. καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον μεγάλου προβάτου ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ ⁹⁰· ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελένη εἶπέ μοι· ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἔλαβον ⁹¹, ξένιον τῆς ὑαίνης λεγόμενον ⁹². τοῦτο γὰρ πεποίηκεν ὁ κύριος, ὥστε δοξάσαι τὸν δούλον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἠλίου ⁹³ καὶ τοῦ Δανιὴλ πεποίηκεν.

Ἐλέγετο δὲ ⁹⁴ περὶ αὐτοῦ τοῦ ⁹⁵ ἁγίου, ὅτι, ἀπ' οὗ ἑβαπτίσθη, οὐκ ἔπτυσε ⁹⁶ χαμαὶ ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη. τεσσαρακονταετῆς γὰρ ἑβαπτίσθη ⁹⁷. ἦν δὲ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ ⁹⁸ ἡλικίας ὑποκόλοβον, σπανὸν ⁹⁹, ἐπὶ τοῦ χεῖλους μόνον ἔχον τρίχας, καὶ εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὄλιγας· ὑπερβολῇ γὰρ ἀσκητικῶν πόνων οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφωσαν.

VARIAE LECTIONES

⁷¹ B οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκος; sed haud dubie ibi legendum est ὁ μακάριος μάρκος. ⁷² ὢν om. B. ⁷³ B ἀκαιρούμενος. ⁷⁴ Sic AB. ⁷⁵ Corr., AB νόμιζον. ⁷⁶ B διαπράττειται. ⁷⁷ Pro διεμάχετο—λέγων B διελέγετο τῷ διαβόλῳ μαχόμενος. ⁷⁸ θέλεις om. B. ⁷⁹ B ἀπέλθε ἀπ' ἐμοῦ λέγει. ⁸⁰ A μοι. ⁸¹ μὴ om. B. ⁸² οὐδὲν εὐρίσκεις—συλῆσαι om. B. ⁸³ Hic B habet titulum: περὶ τῆς ὑαίνης τῆς τὸν τυφλὸν σκύμνον ἔχουσας. ⁸⁴ B θεοῦ. ⁸⁵ AB γενεοῦ (sic). ⁸⁶ B μακαρίων καὶ ἀθανάτων μάρκων. ⁸⁷ ὄγκου om. B. ⁸⁸ B αὐτῆς τὸν σκύμνον. ⁸⁹ B μάρκος. ⁹⁰ Sic AB. Forte addendum λαβούσα. An praefers corr. θηλάσασα αὐτόν; ⁹¹ Corr., AB μάρκω cf. supra p. 75 sqq. ⁹² B ἔλαβε. ⁹³ B ἐπιλεγάμενον. De hac pellis donatione disputavi p. 16 not. 2. ⁹⁴ AB ἡλία. ⁹⁵ Emend., AB ἐλέγε τὸδε. ⁹⁶ τοῦ om. A. ⁹⁷ Ex conii., AB ἔπεσε. ⁹⁸ B ἑβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος μάρκος. ⁹⁹ B αὐτοῦ τῆς. ¹⁰⁰ 20 Corr., AB σπανός.

A dabat. Hic vero Marcus quum junior esset, vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius.

Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema ejus senectute perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius adsedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum jam centum fere annos haberet, dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit ac: Quid tandem, inquit, vis, male senex! En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri? Ita se ipse contumeliis castigavit. Diabolo autem: Recede, inquit, a me, diabole. Consenuisti mecum in pigritia. Infirmatatem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me **263** percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Quid tibi insuper debeo? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro sibi ipse: Agedum, inquit, nugator, in canitie vorator, et in beluatione senex. Quamdiu etiam tecum ero?

Paphnūtius quoque Christi servus et praeclari hujus viri discipulus haec nobis narravit: Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet, et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cujus ante pedes eum projecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset, ejusque in oculos spuisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum lactasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit, quam quidem pellem is sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, quae munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem Dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit.

D Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisset per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est. Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit, atque **264** in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti ejus enati sunt.

Hunc sanctum die quodam conveni valde anxio a
 animo, et : Abba, inquam, Marce, quid faciam?
 nam affligunt me cogitationes insurrantes mihi :
 Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi
 respondit : Dic tu, inquit, cogitationibus tuis :
 Propter Christum parietes custodio.

haec quidem e multis magnisque signis ac cer-
 taminibus inclyti et virtute ornati Marci indicavi.

Τούτῳ τῷ ἀγίῳ ἐγὼ προσῆλθον μίᾳ τῶν ἡμερῶν,
 λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδία μου σφόδρα διάγοντος ¹·
 ἄββᾶ Μακάριε ², τί ποιήσω; ὅτι θλίβουσί με οἱ λο-
 γισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι οὐδὲν ποιεῖς, ἀπελθε ἐντεύ-
 θεν ³. ἀποκρίνεται μοι ὁ ἀγιώτατος Μακάριος ⁴· εἰ-
 πὼν σὺ τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοί-
 χους τηρῶ.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων
 τοῦ ἀοιδίου καὶ ἐναρέτου Μακαρίου ⁵ ἐσήμανα ⁶.

VARIAE LECTIONES.

¹ ἐν ἀκηδία — διάγοντος om. B. ² Corr., AB μάρκε. cf. supra p. 75 sqq. ³ Corr., AB ἐταῦθεν.
⁴ Ex conii., AB μάρκος. ⁵ Ex conii., AB μάρκου. ⁶ B ἐσημανάμην.

265 III.

CETERI HISTORIAE LAUSIACAE LOCI,

*Quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus necnon Macarius S. Antonii minister memorantur, ad co-
 dicum duorum Vindobonensium fidem editi.*

Cod. ms. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, Bibl. Caes. Vindobon. membranac. pervetustus A
 Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus B

Sunt iidem codices mss. atque supra. In quibus illi loci leguntur capp. XVIII, XIX, XXX, XXXI [cf. Ed. Meurs. capp. XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXXII, XXXIII]. Macariorum quidem mentio non fit in capite « De Herone », quod sub ⁴ posuimus; sed id omittere nolimus, quia Rosweido teste in latinis quibusdam Historiae Lausiacae exemplaribus Hero beatum Macarium contumelia affectis tradebatur, id quod falsum esse ex hoc codicum textu elucet; de Rosweidi vero observatione breviter disputavimus p. 109.

1.

De sanctis in Pherme.

De Paulo.

Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis
 solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri
 fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus
 Paulus, monachus optimus, toto tempore suo banc
 vitam agebat. Nunquam opus attigit, nec negotium
 suscepit, neque ab aliquo unquam accepit quid-
 quam, praeter quod ipso die comederet. Opus au-
 tem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque
 statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo
 numeravit : calculos collectos sinu tenuit, quo-
 rum unum post unamquamque orationem abiecit.
 Hic vir Dei utilitatis ac colloquii spiritualis gratia
 convenit sanctum Macarium πολιτικόν, cui : Abba, ^C
 inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit
 causam, ob quam tristaretur. Is igitur : In vico
 quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo **266**
 anno iam exercetur. Quam multi mihi narrarunt
 nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum su-
 mere, sed toto tempore trahens hebdomadas ac post
 quinque dies comedens orationes facit septingentas.
 Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse per-
 pendens, me, hominem maioribus, quam illa, cor-

B

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἀγίων.

Περὶ Παύλου ¹.

Ὅρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν πανέρη-
 μον τὴν Σκήτην ², ὃ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ
 καθέζονται ἄνδρες ὡσεὶ πεντακόσιοι ἀσκούμενοι, ἐν
 οἷς ἐστὶ μοναχὸς ἀριστος Παῦλος καλούμενος, ὃς ἐν
 παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν·
 οὐκ ἔργου ἠψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινός, οὐκ
 ἔλαβε παρά τινος πώποτε παρεκτός· ὃ ἐν αὐτῇ τῇ
 ἡμέρᾳ ἐσθλὲν ἔμελλεν. Ἔργον δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως
 γέγονεν τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. οὗτος τετυ-
 πωμένος εἶχε τὰς εὐχὰς τριακοσίας, ἠρίθμει δὲ αὐ-
 τὰς οὕτως· λίθων ψήφους συνάγων καὶ ἐν τῷ κόλπῳ
 κατέχων, καθ' ἑκάστην εὐχὴν βίπτων ψῆφον μίαν ³.
 οὗτος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔνεκεν ὠφελείας καὶ συν-
 τυχίας πνευματικῆς παρέβαλε τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ τῷ
 πολιτικῷ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἄββᾶ Μακάριε, θλίβομαι
 σφόδρα· καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ⁴ εἰπεῖν, δι' ἣν αἰτίαν
 λυπεῖται. ὃ δὲ λέγει αὐτῷ· ἐν κόμῃ τινὶ παρθένος
 τις ⁵ κατοικεῖ, τριακοστὸν ἔτος ἦδη ἔχουσα ἀσκου-
 μένη, περὶ ἧς μοι πολλοὶ διεγῆσαντο, ὅτι παρεκτός
 σαββάτου καὶ κυριακῆς οὐδέποτε ἐσθλὲι ἄλλην ἡμέ-
 ραν, ἀλλὰ τὸν σύμπαντα χρόνον ἔλκουσα τὰς ἐβδομά-
 δας, διὰ πάντε ἡμερῶν ἐσθλῶσα, ποιεῖ εὐχὰς ἑπτα-

VARIAE LECTIONES.

¹ Sic A; B περὶ παύλου τοῦ ἐκ τῆς φέρμης ὁρμωμένου. ² Corr., A τὴν σκήτην, B τῆς σκήτης. ³ B
 βίπτων μίαν ψήφίδα. ⁴ B ἐαυτὸν. ⁵ τις om. B.

πιστίας, καὶ ¹³ ἀπευδόκησα ἐγὼ ἑμαυτοῦ τοῦτο μαθὼν λογισζόμενος, ὅτι ἀνὴρ δυνατώτερος κατ' ἐκείνην τῇ βώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς οὐκ ἠδυνήθηεν πλείω ποιῆσαι ¹⁴. ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγων αὐτῷ· ἐγὼ ἐξηκοστὸν ἔτος ἔχω, ἀφ' οὗ τεταγμένας ἑκατὸν εὐχὰς ποιῶ, καὶ τὰ πρὸς τὴν τροφήν ἐργαζόμενος ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλομένην συντυχίαν ἀποδίδους, καὶ οὐ κρίνει με τὸ συνειδὸς μου ὡς ἀμελήσαντα· σὺ δὲ [εἰ] ¹⁵ τριακοσίας εὐχὰς ποιῶν ὑπὸ τοῦ συνειδότης κρίνη, δῆλος εἶ ἢ καθαρώς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ πλείονας δυνάμενος εὐχεσθαι καὶ μὴ ποιῶν.

2.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωθημένου καὶ τῆς κρισεως τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου ¹⁶.

... ἔστι δὲ (τὸ ὄρος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου) μεταξύ Βαβυλῶνος καὶ Ἡρακλέους εἰς τὴν πανέρημον, τὴν φέρουσαν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς ἀπὸ τριακοντα σημείων τοῦ ποταμοῦ. ἔλθων εἰς τὸ μοναστήριον τὸ παρὰ τὸν ποταμόν, ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ¹⁶ ἐκαθέζοντο, εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ ¹⁷, Μακάριος καὶ Ἀμάτας, οἱ καὶ ἔθαψαν τὸν μακάριον Ἀντώνιον ¹⁸ κοιμηθέντα, ἐξεδεξάμην ἡμέρας πέντε, ἵνα συνύχῳ τῷ ἁγίῳ Ἀντωνίῳ. ἐλέγτο δὲ παραβάλλειν αὐτὸν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ποτὲ μὲν διὰ β' ¹⁹, ποτὲ δὲ διὰ x' ²⁰, ποτὲ δὲ διὰ v' ²¹ ἡμερῶν, καθὼς αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν παρατυγχανόντων ἤγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. διάφοροι οὖν συνήχθημεν ἀδελφοὶ διαφόρους ἔχοντες χρείας, ἐν οἷς καὶ Εὐλόγιός τις κ. τ. λ.

... συνέθη δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐλθεῖν τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἐσπέρας βαθείας, ὡς ἔφη ὁ Κρόνιος, ἐμπεφιδλωμένην ²¹ χλαμύδα δερματίνην φορῶν. εἰσῆρχετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνήθειαν ἐν τῷ ἐρωτᾶν τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μακάριον περὶ τῶν ἐρχομένων, τοὺς μὲν μοναχοὺς Ἱεροσολυμίτας καλεῖν, τοὺς δὲ κοσμικοὺς Αἰγυπτίους. ἠρώτα οὖν ὁ μέγας· ἀδελφε Μακάριε, ἤλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; καὶ ἀπεκρίθη· ἦλθον. καὶ λέγει· Αἰγύπτιοί εἰσιν ἢ Ἱεροσολυμίται; ἔδωκε δὲ αὐτῷ σημείον τοὺς ἀπραγοτέρους καὶ ²² ἀεργεῖς λέγειν ὅτι Αἰγυπτιοὶ εἰσιν, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ περὶ τῶν Αἰγυπτίων ²². ποίησον φακὸν καὶ δὸς· αὐτοῖς φαγεῖν. καὶ ἔποιε αὐτοῖς εὐχὴν ²³ καὶ ἀπέλυεν αὐτούς. ἀπεκρίνατο δὲ τότε ὁ Μακάριος περὶ ἡμῶν διὰ τὸν λελωθημένον, ὅτι μιγάδες εἰσιν. ἔτι δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἱεροσολυμίται εἰσιν ²⁴, ἐκαθέζετο διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἔλάλει αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν. ἐν ἐκείνῃ οὖν τῇ ἑσπέρᾳ καθεσθεις, φησὶ, προσκαλεῖται πάντας ὁ μέγας κ. τ. λ.

VARIAE LECTIONES.

¹³ καὶ om. A. ¹⁴ Pro κατ' ἐκείνην — ποιῆσαι B ὑπὲρ γυναικα καὶ ἐγὼ πλείω τῶν τριακοσίων εὐχῶν οὐκ ἠδυνήθηεν ποιῆσαι. ¹⁵ εἰ om. A B, addidi ex conii. ¹⁶ B profert titulum : περὶ εὐλογίου τοῦ σχολαστικοῦ καὶ τοῦ λελωθημένου. ¹⁷ B μαθηταὶ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου. ¹⁸ ἐκαθέζοντο — Πίσπιρ om. B. ¹⁹ Pro τὸν μακάριον Ἀντώνιον B αὐτὸν τόν. ²⁰ B δέκα. ²¹ B εἰκοσι. ²² B περὶ τῶν (sic). ²³ A verbo φιδλῶν. cf. Stephani Thesaur. ²⁴ καὶ om. A. ²⁵ περὶ τῶν Αἰγυπτίων om. B. ²⁶ B εὐχὴν μίαν. ²⁷ εἰσιν om. A.

A poris viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuisse. Respondens sanctus Macarius : Ego, inquit, sexagesimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea conscientia iudicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere

2.

B De Eulogio et mutilato, et de discrimine a sancto Antonio facto.

Est autem (mons S. Antonii) inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad mare Rubrum ac triginta fere milliaria distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et Amatas, qui etiam sanctum Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut sanctum Antonium convenirem, expectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. ²⁶⁷ Varii autem fratres ob varias necessitates conveneramus, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit.....

.... Evenit, ut altero die magnus Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Hac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur : Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres? Respondit : Venerunt. Ille : Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario : Para, inquit, lentem, et da iis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat, eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit : Mixti adsunt. Sin dicebat : Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes accessivit.....

De Valente.

Valens quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus longum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciose animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, 268 vesperi, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, amisit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore infarctur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Macarius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Valenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia afficiens: Dic, inquit, Macario: te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum deceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et: Valens frater, inquit, illusus es; desine et deprecare Deum! Qui admonitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu ad eum in phantasmate cum mille demonibus lampadas ferentibus venit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salvatoris figuram simulavit. Unus autem accito: Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum, et advenit ut te videat; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret: Mihi comunione opus non est; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. 269 Cui continuis deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaeque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria conveniunt medicamenta.

τίοις τὰ ἐναντία ἰάματα. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμεν καὶ τοὺς τῶν ἡπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλίῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν μὲν ἐντυγχανόντων, ὅτι καὶ ἀρετὰ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδιακρίτως αὐτὰς μετερχομένοις.

Περὶ Οὐάλετος.

Οὐάλης τις το γένος Παλαιστίνος τὴν ἔρημον καταλαθὼν ἔζησε μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον. ὅστις μεγάλη βίους²⁶ σκληραγωγία τὸ ἄκρον²⁷ τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας²⁸, ἐν οἴῃσει καὶ τύφῳ ὑπὸ δαίμονος χλευασθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου δλεθρίου πάθους κατὰ μικρὸν ἀπατῶμενος, τὴν διάνοιαν αὐτοῦ παρεσκεύασε μεγαλοφρονησαι, ὡς ἀγγέλιον αὐτῷ συντυγχανόντων καὶ τὰ πρὸς ἐκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. καὶ ποτε σπυρίδα βάπτοντος αὐτοῦ²⁹, ὡς διηγούντο οἱ τοῦτου συνήθεις, ὅτι ἐν ἐσπέρᾳ βαθείας σκοτίας οὐσης τῆς βελόνης ἐκπεσοῦσης³⁰, ἐν ἧ κατέβραπτ[ασ]εν, καὶ μὴ εὐρίσκοντος αὐτὴν³¹, λαμπάδα αὐτῷ ὀδαίμων πεποίηκεν, ὡς καὶ εὐρεῖν τὴν βελόνην, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν³² ἔγκω κενῷ φουσηθῆναι τὸν ἄθλιον. κατ' οἰκονομίαν δὲ τοῦ Θεοῦ θάπτον τῇ ἀδελφότητι ἡ τοῦτου βλάβη κατάδηλος γέγονε. συνέθη ξένους τινὰς ὀπώρας ἐνεγκεῖν τῇ ἀδελφότητι³³. ὁ δὲ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἀπέστειλε πρὸς δράκα ἐκάστῳ εἰς τὰ κελλία, ὁμοίως καὶ τούτῳ τῷ ἄθλιῳ Οὐάλῃ³⁴. ὁ δὲ τὸν κομισαντα ἔτυψε καὶ ὕβρισε³⁵ λέγων: εἰπέ τῷ³⁶ Μακαρίῳ, οὐκ εἰμὶ σου χεῖρων³⁷, ἵνα σὺ μοι εὐλογίαν³⁸ πέμψῃς. καὶ γοῦς ὁ ἅγιος Μακάριος τὴν πλάνην αὐτοῦ, μεθ' ἡμέρας³⁹ ἀπῆλθε παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀδελφὲ Οὐάλη, ἐνεπαίχθης· παῦσαι καὶ δεηθῆτι τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ οὐ προσέσχεν τῇ παραινέσει, ἀπειθῶν καὶ ἀντιλέγων. πληροφορηθεὶς οὖν ὁ διάβολος, ὅτι εἰς ἄκρον αὐτῷ πείθεται, σχηματίζει ἐαυτὸν εἰς⁴⁰ τὸν Σωτῆρα, καὶ παραγίνεται πρὸς αὐτόν νυκτὸς ἐν φαντασίᾳ μετὰ δαιμόνων χιλίων λαμπαδηφόρων⁴¹, δεικνύων τροχὸν πύρινον, καὶ ἐν μέσῳ τῶν Σωτῆρα σχηματίζων, καὶ ἕνα προσλαμβάνοντα⁴² καὶ λέγοντα αὐτῷ· ἡράσθη σου ὁ Χριστὸς τῇ τοῦ βίου καθαρότητι καὶ πολιτείᾳ σου, καὶ παρεγένετο πρὸς σὲ τοῦ ἰδεῖν σε. Ἐξέλθε τῆς κέλλης σου, καὶ τοῦτον πόρρωθεν ἐστῶτα ἰδὼν κύψας προσκύνησον. ὁ δὲ ἐξελθὼν εἶδε παράταξιν λαμπαδηφόρων⁴³, καὶ ὡς ἀπὸ σταδίου τὸν ἀντίχριστον, καὶ πεσὼν προσεκύνησεν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφρονοδόθησεν αἰχμαλωτισθεὶς ὁ ἄθλιος, ὡς μεθ' ἡμέραν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ πάντων εἰπεῖν· ἐγὼ κοινωνίας χρεῖαν οὐκ ἔχω· τὸν Χριστὸν γὰρ ἐώρακα σήμερον. τότε λαβόντες αὐτὸν οἱ πατέρες⁴⁴ δεσμοῦσι σιδήρῳ ἐπὶ ἕνα χρόνον, καὶ συνεχέσι ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει⁴⁵ καὶ ἀπραγοτέρῳ βίῳ τὸ οἴημα αὐτοῦ καθελόντες ἀπεθεράπευσαν⁴⁶. τοῖς γὰρ ἐναν-

VARIAE LECTIONES.

²⁶ βίους om. B. ²⁷ A τὸν ἄκρον βίον. ²⁸ B κατορθωκῶς. ²⁹ Pro βάπτοντος αὐτοῦ B βάπτοντι. ³⁰ A πεσοῦσας. ³¹ Pro εὐρίσκοντος αὐτὴν B εὐρίσκομένης. ³² ἐπὶ τούτῳ πάλιν om. B. ³³ B τοῖς ἀδελφοῖς ἐνεγκεῖν. ³⁴ B οὐάλετι. ³⁵ B ὕβρισε καὶ ἔτυψε. ³⁶ τῷ om. A. ³⁷ Ex conii., A B χεῖρων. ³⁸ B εὐλογίας. ³⁹ B μεθ' ἡμέρας. ⁴⁰ B ὡς. ⁴¹ AB λαμπαδηφόρων. ⁴² B προσλαμβάνοντα. ⁴³ AB λαμπαδηφόρων. ⁴⁴ B οἱ ἅγιοι πατέρες. ⁴⁵ B ἀδιαφορία. ⁴⁶ B ἐθεράπευσαν.

Περὶ Ἡρώου.

Ἡρῶν τις γέγονεν Ἀλεξανδρεύς, γειντιῶν μοι, ἀστεῖος, νεώτερος, εὐφυῆς τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, καθ' ὑπερβολὴν λεπτός τῃ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς ⁴⁶⁻⁴⁷ τῶν συνήθων αὐτοῦ λέγειν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἤσθιεν ⁴⁸, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ ἀρχοῦμενος καὶ εἴ που παραφανείη ἀγριολάχανον. πείραν δὲ τούτου ἔσχον καὶ γὰρ σὺν τῷ μακαρίτῃ Ἀλβίνῳ ἐπὶ τὴν Σκῆτιν ἀπίοντι ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν ⁴⁹ ἐπὶ μ' ⁵⁰ ἡμελοῖς. καὶ ἐν τούτοις ὀδεύοντες ἡμεῖς δεύτερον ἐφάγομεν καὶ τρίτον ⁵¹ ἐπίομεν, ἐκείνους δὲ μηδ' ὄλωσ γεισάμενος πεξεύων ⁵² ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς τὸν μέγαν καὶ ἄλλους ἰε', τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν καὶ Ἡσαΐαν, καὶ μέρος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, καὶ ^B Λουκᾶν τὸν Εὐαγγελιστὴν, καὶ τὰς Παροιμίας, καὶ τούτων καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθημεν βαδίζοντα. ὅς καὶ αὐτὸς μετὰ πόνους μεγάλους καὶ ἰδρώτας γενναίους τῷ τύφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεῖς εἰς ὕψος μετέωρον, κάκειθεν ἐλεεινὸν πᾶσι πτώμα κατανεχθεῖς, καὶ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων οἴησει ματαία μεγαλοφρονήσας, πάντας ἐξύβρισε λέγων· ὅτι οἱ πειθόμενοι ὑμῶν τῇ διδασκαλίᾳ ἀπατῶνται· οὐ χρῆ γὰρ διδασκαλοῖς ἐτέροις χρῆσθαι ⁵³ παρεκτὸς τοῦ Χριστοῦ μόνου, ὅτι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «μη καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς.» ὅς ἐπὶ τοσούτων καὶ αὐτὸς ἐσκοτίσθη τὴν διάνοιαν ⁵⁴ τῇ κενοδοξίᾳ τῆς οἰήσεως ἄνωθεν κάτω ἐλθῶν ⁵⁵, ὡς αὐτὸν μηδὲ ⁵⁶ τοῖς θεοῖς μυστηρίοις θέλειν προσέρχεσθαι. τελευταῖον δέ, ὡς ὑπὸ σφοδροτάτου πυρὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐλασθεῖς, ^C κατῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν προνοία τῆς θείας οἰκονομίας ⁵⁷, ὥστε ἤλθῃ τὸν ἥλον ἀποκρούσασθαι· περιέπεσαν γὰρ ἀδιαφορίαις, καὶ θεατρικαῖς ⁵⁸ ἱπποδρομίαις, καὶ καπηλείοις τὰς διατριβὰς εἶχεν ⁵⁹. τέλος καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικομανίας ληφθεῖς καὶ, ὡς ⁶⁰ ἐσκέπτετο ἀμαρτήσας, μιμᾶδι τινὶ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸ ἔλακος αὐτοῦ διελέγετο ⁶¹. καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ⁶² ἔντι ⁶³ γέγονεν αὐτῷ κατὰ τινα οἰκονομίαν ἀνθραξ κατὰ τῆς βαλάνου, καὶ ἐπὶ ἕξ μῆνας τοσούτων ⁶⁴ ἐνόσησεν, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μόρια καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. ὕστερον δὲ ὑγιάνας καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ἐπανῆλθεν ἄνευ τῶν μελῶν τούτων, καὶ εἰς μνήμην τῆς οὐρανοῦ πολιτείας ἐν θείῳ φρονήματι γεγωνῶς, καὶ ἐξομολογησάμενος τοῖς ἁγίοις πατράσι πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, ἐνεργῆσαι ^D τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοιμήταί.

Fuit Hero quidam Alexandrinus, mihi vicinus, urbanus, adolescens, bono ingenio, integra vita, conversatione supra modum subtili eaque optima, ita ut multi e familiaribus suis dicerent, eum saepe intra tres menses semel comedere, sola contentum communione et sicubi apparuisset olus agreste. Experimentum huius rei ipse feci cum beato Albino abeunte in Scetim, quae aberat a nobis fere quadraginta milliaribus. Atque in hoc itinere nos bis comedimus et ter bibimus: ille vero quum nihil prorsus gustasset, inter eundum memoriter pronuntiabat psalmum magnum et alios quindecim, epistolam ad Hebraeos, et Isaiam, et partem Ieremiae prophetae, deinde Lucam evangelistam et Proverbia: neque eum poteramus consequi progredientem. Idem post magnos labores et praeclaros sudores fastu et stultitia in summum fastigium elatus, et dehinc miserabili omnibus casu ²⁷⁰ praecipitatus, etiam sanctos patres vana sui opinione ita contemptui habuit, ut omnibus insultaret dicens: Qui parent vestrae doctrinae, decipiuntur; neque enim oportet magistris aliis uti praeter solum Christum, quia ipse Salvator dixit: *Ne vocaveritis magistrum super terram.* Idem mente tantopere obcaecatus est vana persuasione opinionis, deorsum praecipitatus, ut nollet accedere ad divina mysteria. Postremum sicut a vehementissimo igne a daemone agitatus, venit Alexandriam divino quodam consilio, ut clavo clavum extruderet. Incidens enim in indifferentem rerum usum, in scenicis hippodromis, et in cauponis versabatur. Denique et in cupiditatem mulieriositatis lapsus quum meditaretur peccare, cum mimis quadam assidue confabulatus ei vulnus suum aperuit. Atque quum tali consuetudine uteretur, enatus est ei divino quodam consilio carbunculus in glande, et per sex menses adeo aegrotavit, ut computruerint eius virilia et sua sponte deciderint. Postmodum vero quum convaluisset et ad meliorem frugem se recepisset, reversus est absque membris illis, et cum in memoriam revocasset coelestem conversationem, ut ea sentiret quae Dei sunt, et confessus esset sanctis patribus, quae acciderant ei, ad opus conversationis non amplius pervenit, sed paucis post diebus obdormivit.

VARIAE LECTIONES.

⁴⁶⁻⁴⁷ A πολὺς. ⁴⁸ A B ἔσθιεν. ⁴⁹ Ex conii., A ἀπέχους ἀφ' ἡμῶν, B ἁγίων ἀπεχούση (sic). ⁵⁰ B τεσσαράκοντα. ⁵¹ τρίτον om. A. ⁵² πεξεύων om. B. ⁵³ B χρῆσασθαι. ⁵⁴ Pro ὅς ἐπὶ — διάνοιαν B τσοσούτων δὲ ἐσκοτίσθη τὸν λογισμὸν. ⁵⁵ τῇ κενοδοξίᾳ — ἐλθῶν om. B. ⁵⁶ Ex conii., A ὡς ὕστερον σιδηρωθῆναι καὶ αὐτὸν μηδὲ, B ὡς μηδὲ (αὐτὸν om.). ⁵⁷ Pro κατῆλθεν—οἰκονομίας B τῇ θείᾳ προνοίᾳ οἰκονομήμενος κατῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. ⁵⁸ Corr., AB θεατρικαῖς. ⁵⁹ A εἶχε B ἐποίειτο. ⁶⁰ καὶ ὡς om. B. ⁶¹ μιμᾶδι τινὶ — διελέγετο om. B. ⁶² B ἐν τούτοις. ⁶³ A ὄντα. ⁶⁴ Corr., A B τοιούτων.

271 IV.

DE SANCTO MARCO ABBATE HISTORIA

E codice Vindobonensi edita.

Cod. ms. theol. graec. cclxxiv, olim ccxxxvii, Bibl. Caes. Vindobon. chartaceus, in-4.

In hoc codice de sancto Marco abbate historia haecce, e Palladii Historia Lausiaca desumpta, et a manu recentī negligenter scripta, tanquam prologus asceticis Marci cuiusdam Capitibus praefigitur ita inscriptis: Τοῦ ἀββᾶ Μάρκου περὶ τοῦ πνευματικοῦ νόμου, quae in Magna Bibl. Veterum Patrum Paris. T. XI p. 888 sqq. excusa sunt. Codicem descriperunt Lambecius T. V p. 194, de Nessel T. I p. 379. De hac sancti Marci historia cf. supra p. 16 not. 2 et p. 76 sqq.

Hic immortalis et beatus Marcus, quum junior A esset, vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis et sobrius. De quo Macarius Alexandrinus, qui erat presbyter: Marco, inquit, exercitatori nunquam dedi ego oblationem, sed angelus ei dabat de altari sumens, ego vero solum splendorem manus vidi ejus, qui dabat ei. Sic magnus et immortalis Marcus. Aliquando quum sederet in aula cellae suae, et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, eumque ante pedes sancti projecit. Quem et sanavit sanctus. Die autem sequenti hyaena pellem magnae ovis sancto attulit, quam sanctus Marcus reliquit sancto Macario magno, et is beatæ Melaniae tradidit eam quae munus hyaenae appellabatur. Hic quadraginta annos natus baptizatus est B probus Christi servus.

Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος Μάρκος⁶⁵ νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν, πρῶτος ὢν καθ' ὑπερβολὴν καὶ σώφρων. περὶ τούτου ἔφη ὁ μὲν⁶⁶ Μακάριος ὁ Ἀλεξανδρίνος πρεσβύτερος ὢν, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἀπέδιδω⁶⁷ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου λαμβάνων, μόνον δὲ τὸν ἀσπράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν ἐγὼ τοῦ ἐπιδιδόντος. οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος Μάρκος. ποτὲ καθεζομένου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαινα τὸν⁶⁸ ἑαυτῆς σκύμνον τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν⁶⁹ ὁ ἅγιος. τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἁγίῳ ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνῃ ἀφήκεν τὸ ξένιον τῆς οὐαίνης ἐπιλεγόμενον. οὗτος τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ.

VARIAE LECTIONES.

⁶⁵ Nomina propria in codice literis parvis scribuntur. ⁶⁶ Cod. aut μὲν aut μέγας). ⁶⁷ Cod. ἀπεδίδου.
⁶⁸ Corr., cod. τὸ. ⁶⁹ Cod. θεράπευσε.

DE SANCTO MACARIO HISTORIAE

E codice Vindobonensi editae.

Cod. ms. hist. graec. IX, olim XLII, Bibl. Caes. Vindobon. chartac. antiquus in-fol.

In hoc codice [cf. Lambec. T. VIII p. 840, de Nessel T. V p. 51] appendicem ad Aphothegmata a Cotelierio edita, quam eorum compiler in praefationis fine memorat, contineri supra p. 36 docuimus. Ex ea igitur appendice, cuius fol. 80, 1—145, 2 de senibus anonymis, deinde usque ad fol. 163, 1 de senibus, quorum nomina addita sunt, narratur, tres de Macario historias hasce proferimus, quarum una codicis fol. 148, altera fol. 161, 1, tertia ad finem usque appendicis legitur.

1.

Dixit Macarius abbas: Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora,

C

1.
Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί κρίνεις τοὺς φονεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ τυμβωρύχους καὶ εἰ τινα δῆποτ τῶν παρανόμων; ἔχουσιν ἴδιον δικαστήν. μᾶλλον δὲ μὴ μονομερῶς ἐξέταζε τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ

σεαυτοῦ πταίσματα πολλά προγενόμενα ¹⁰, καὶ εὐρήσεις ¹¹ σεαυτὸν ἐκεῖνων πολλάκις χειρόνα. καὶ γὰρ σὺ πολλάκις εἶδες ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς · τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς οἶδας ὅτι μοιχεία ἀπαρτισμένη ἐστίν. καὶ πολλάκις ἐλοιδόρησας τὸν ἀδελφὸν σου · οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ περὶ τούτου ὁ κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *μωρό*, ἐνοχὸς ἐστί εἰς τὴν γένεον τοῦ πυρός. τὸ δὲ πάντων φρικωδέστερον, ἴσως ἀναξίως προσέρχη τοῖς ἁγίοις καὶ ἀχράντοις αὐτοῦ μυστηρίοις, καὶ ἐνοχὸς γίνῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὃν μὲν κρίνεις, εὐρίσκεται ὅτι ψιλὸν ἄνθρωπον ἐφένουσε, σὺ δὲ εὐρίσκει αὐτὸν τὸν Χριστὸν φονεύων, καὶ τῆς ἐκεῖνου σφαγῆς ὑπεύθυνος, ὡς ἀναξίως μετέχων τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ αἵματος. ὁ γὰρ ἀναξίως, φησὶν, ἐσθίων καὶ πίνων ἐνοχὸς ἐστί τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. τοῦτ' ἐστίν · ὥσπερ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρωσαν αὐτὸν, οὕτω καὶ οἱ ἀναξίως μετέχοντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. καὶ μάλ' εἰκνίως, ὅτι διαρρήξας πορφύραν βασιλικὴν καὶ ὁ βυπώσας αὐτὴν τὸν αὐτὸν θάνατον ὑπομένουσιν. ὥστε οὖν καὶ οἱ κατατεμνίντες τὸ σῶμα αὐτοῦ τότε καὶ οἱ νῦν βυπούντες αὐτὸ ἐν ἀκαθάρτῳ ψυχῇ μεταλαμβάνοντες αὐτὸ τὴν αὐτὴν τοῖς σταυρώσασιν αὐτὸν καὶ ὑποστήσονται δίκην, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀπόφασιν.

2.

Ἐλεγε ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὅτε ἤμην νεώτερος, ἀκηδιάσας ἐν τῷ κελλίῳ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἐρημον, λέγων τῷ λογισμῷ μου, ὅτι ᾧ ἂν ἀπαντήσης, ἐρώτησον αὐτὸν χάριν ὠφελείας. καὶ εὔρον παιδίον βόσκον βοῦς ¹², καὶ λέγω αὐτῷ · τί ποιήσω, παιδίον, ὅτι πεινῶ; λέγει μοι · καὶ φάγε. πάλιν εἶπον, ὅτι ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινῶ. πάλιν λέγει μοι · καὶ πάλιν φάγε. καὶ πάλιν εἶπον, ὅτι πολλάκις ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινῶ. τότε λέγει μοι · τάχα βνος εἶ, ἀββᾶ, ὅτι πάντοτε τρώγειν θέλεις. καὶ ὠφελῆθεις ἀνεχώρησα. **spondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi.**

3.

Γέρων τις διηγῆσατο περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι περὶ τὸν Ἀρσενότην ἐκαθέζετό τις μονάζων ἐπὶ ἔτη πολλά, τὸν τῶν ἁγίων ἀσκήσας βίον, ᾧ πνεῦμα πύθωνος προσεπέλασε κανοδόξῳ ὄντι διὰ τὴν περὶ τὴν ὑπερηφανίαν κουφότητα · καὶ πρῶτον μὲν πλανᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὸ φρόνημα τῶν λεγομένων Ἰερακτιῶν, οἵτινες λέγουσιν μῆτε τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον ἀνειληφέναι ¹³ σῶμα, μῆτε ἐγείρεσθαι τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὃ περιζιμεθα, καὶ ὅτι τρεῖς εἰσιν ἀρχαί, Θεὸς καὶ ὕλη καὶ κακία, ἐξ ὧν κατασκευάζεται, μῆτε ἠνθρωπικῆναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τέλειον ἀνειληφέναι ¹⁴ ἄνθρωπον, μῆτε μὴν σώζεσθαι τὸ εἶναι τῶν ¹⁵ πάντων αἰτιῶν. οὕτως δὲ διαστραφεὶς ἀποσπᾷ ψυχὰς πεντακοσίας. Ἰσχυσε δὲ διὰ τὸ λέγειν πολλοὶς πολλὰ, καὶ ἀπωλείας

A sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti ; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum « fatue » reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignum fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur ; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus **273** participes intemeratum, corpus et sanguinem. Legis enim : Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit ; hoc est : Sicut iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam maculet, eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum crucifigentibus Christum iudicium ex apostoli verbis subibunt.

2.

Alias confessus est Macarius abbas : Quum junior essem curisque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi : Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui : Quid, inquam, faciam, puerule, quia esurio? Is mihi : Comede, inquit, tandem. Tum ego : Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit : Ergo iterum comede. Similiter et ego : Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit : Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi.

3.

Senex tradidit de abbate Macario. In terra Arsenoita monachus quidam sedebat, qui multos annos vitam sanctorum egerat. Cui quum gloriae cupidus esset, propter superbam elationem et temeritatem spiritus pythonis insedit, qui primum a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum, qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi Salvatore humanam assumpsisse carnem, nostrumque, quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria esse genera iidem dicunt, Deum, materiam et malum, quibus quisque construat, neque Deum Verbum hominem esse factum perfectumque hominem assumpsisse, neque omnino servari causam **274** omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus animas seduxit quingentas. Quod effecit multa

VARIAE LÉCTIONES.

¹⁰ Ex conii., cod. πταισματα πολὺ προγνόμενα. f. πο.λυπράγμωρα? ¹¹ Cod. εὐρίσει. ¹² Cod. βόας. ¹³ Ex conii., cod. ἀνηληφέναι. ¹⁴ Cod. ἀνηληφέναι. ¹⁵ Eshend., cod. τόν. }

multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa mortisque despectum. Nec non daemona ejecisse ferebatur secundum illud in Evangeliiis : Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda ; nam libenter consentiunt in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato : Si vis, inquit, veni nobisque succurre. Nam si te superstite vicinitatem nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam lucusque, errori subjecti seducantur. Cui ille respondet : Ecce ego plebejus homo quid ei faciam ? Episcopus autem perstitit venerabundus et : Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum ecclesiam suam ; saepe enim mihi proposueram, ad te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Jam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait : Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo : Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque ejiciendi meum opus non esse scito ; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti ajunt, unum eorum, qui Midines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales asserunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim satanas immittit magis et seductoribus et haeresiarchis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus : Quid ergo, inquit, faciemus ? Respondet senex : Precibus opus est ; nam sermo non proficit. Jubent igitur **275** procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus : Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti ? Cui ille : Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius : Tune igitur, inquit, recte sentis ? Sane quidem, ille respondet. Macarius : Quid vero est, quod tu sentis ? Ille : Num recte creditur, carnem et ossa suscitari ? Sanctus respondet : Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris ? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus ; quibus si assentieris, bene facies, sin minus, Deo repugnas, cujus dogmata spernis. At ille : Ego, inquit, prior fidem meam exponam. Tum Macarius : Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere : Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, et in

καὶ εὐρέσεις καὶ ἀποβολὰς θανάτου ἐν διαφόροις τρόποις. ἀλλὰ καὶ δαιμόνια, φησὶν, ἐξέβαλε κατὰ τὸ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρημένον, ὅτι δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε εἰ δυνατὸν πλανήσαι καὶ τοὺς ἐκλεκτούς· σφόδρα γὰρ τὰ ἀρχοντικὰ δαιμόνια περὶ ταῦτα ἰσχύει, τὸ αὐτὰ ἐκεῖνα δῆθεν ⁷⁶ καταργεῖν. πάνυ γὰρ συμφωνοῦσιν ἐπὶ ἀπώλειαν ψυχῶν. ὁ οὖν τοῦ τόπου ἐκεῖνου ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου παραγίνεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἀββᾶν Μακάριον, ἀξιών αὐτόν· ὅτι ὡς θέλεις ἔλθε καὶ βοήθησον ἡμῖν. ἐὰν γὰρ μὴ σοῦ ζῶντος τὴν γειτονίαν ἡμῶν καθάρωμεν, πάντες αὐτῷ πρόσκεινται, καὶ εὐχερῶς περὶ τὰ φαινόμενα τῇ πλάνῃ ὑπαγόμενοι ἀπάγονται. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφη· καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ἰδιώτης ἄνθρωπος, τί αὐτῷ ποιήσω ; ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐπέμενεν ἀξιών καὶ λέγων, ὅτι οὕτως **B** πιστεύω, ὅτι, ἐὰν ἔλθῃς, ὁ Θεὸς εἰρηνεύσει ⁷⁷ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ. πολλὰ κίς γὰρ προθέμενος ἔλθειν ἐκωλύθη ἀπὸ τοῦ κλήρου, ὡς καταγελώμενος ⁷⁸ ἀπὸ τῶν κοσμικῶν. νῦν οὖν μὴ φέρων τὴν ἀπώλειαν τοῦ λαοῦ, ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦ Θεοῦ φοβούμενος λέγοντος· ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητήσω ἐκ τῆς χειρὸς ὑμῶν, ἦλθον πρὸς σὲ πέμψαντός με τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἀναστὰς ἠκολούθησε αὐτῷ. καὶ ἔρχονται ἕως ἐκεῖνου τοῦ πλάνου. καὶ ὄρα αὐτὸν καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· οὗτος πνεῦμα ἔχει ἀρχοντικόν, καὶ ἵνα οἶδας, ὅτι ἐμὸν ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστιν. οὐδὲ γὰρ ⁷⁹ πρὸς ταῦτα τὰ πνεύματα ὄλωσ ἐπάλαισα. δύο γὰρ τάγματα λέγουσιν οἱ ἅγιοι δαιμόνων, ἓν τὸ τὰς ἡδονὰς ἐμβάλλον τῷ σώματι, καὶ ἓν τὸ τὰς ψυχικὰς ἐμπνοῦν ⁸⁰ πλάνας, ὃ καὶ σφόδρα ἐστὶ δυσυπότακτον. ταῦτα γὰρ **C** ἀφορίζει ὁ σατανᾶς τοῖς γόησι καὶ πλάνοις καὶ αἰρεσιάρχοις καὶ φαρμακομάντεσι ⁸¹, καὶ εἰ τιτι τοιοῦτω. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· τί οὖν ποιήσομεν ; λέγει ὁ γέρον· εὐχῶν χρεία· λόγος γὰρ οὐκ ἰσχύει. κελεύουσιν οὖν ἐξελθεῖν· ὁ δὲ ἐξέρχεται πρὸς αὐτούς. καὶ παραχρῆμα δέχεται αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος χεῖρας καὶ λέγει πρὸς ⁸² αὐτόν· πῶς τοσούτον χρόνον οὐ παρέλαβες ἡμῖν ⁸³ ; ὁ δὲ εἶπεν· ὅτι οὐ φρονεῖτε ὀρθῶς. λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος· σὺ οὖν καλῶς φρονεῖς ; ὁ δὲ· καὶ πάνυ, φησὶν. τί δὲ ἐστὶ, φησὶν, ὃ ὑμεῖς ; φρονοῦμεν ὀρθῶς, ὅτι σάρκα καὶ ὄσθα ἀνεληφέναι ⁸⁴ ; λέγει ὁ ἅγιος Μακάριος· εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν λέγωμεν, καλῶς· εἰ δὲ ἀλήθεια οὕτως ἠθέλησε, σὺ τί ἂν λέγεις ; ἵνα δὲ μὴ πολλοὺς ἀναλώσωμεν λόγους, λέγω μὲν σοι, ὡς φρονοῦμεν, καὶ εἰ μὲν πεισθίης, καλῶς ποιεῖς, εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὸν Θεὸν ἔχεις, οὐ τὰ δόγματα ἀθετεῖς. ὁ δὲ ἐφη· ἐγὼ πρῶτος λέγω μου τὴν πίστιν. εἶτα λέγει ὁ ἅγιος· κακὴ πίστις ⁸⁵ μὴδὲ ὀνομαζέσθω, ἀλλὰ λέγωμεν τὴν καθολικὴν τῆς Ἐκκλησίας πίστιν. καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ εἰπεῖν. ἐστῶτος οὖν τοῦ λαοῦ ἄρχεται ἐκτίθεσθαι τὴν πίστιν οὕτως· πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν ἰμοῦσιον αὐτοῦ Λόγον, δι' οὗ ἐποίησε τοὺς ⁸⁶ αἰῶνας. τὸν ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν τῆς ἀμαρτίας ἐπιδημήσαντα ἐν σαρκί, ἦν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου

VARIAE LECTIONES.

⁷⁶ Haec vox in codice est difficillima ad legendum. ⁷⁷ Corr., cod. *σιγηνοῦσαι*. ⁷⁸ Ex conii., cod. *κατιγυτελόμενος*. ⁷⁹ Corr., cod. *οὐδὲ δὲ γὰρ*. ⁸⁰ Corr., cod. *ἐμπνοῦν*. ⁸¹ Corr., cod. *φαρμακοῖς μάντεσι*. ⁸² πρὸς om. cod., addidi ex conii. ⁸³ Sic cod. ⁸⁴ Corr., cod. *ἀνεληφέναι*. ⁸⁵ Cod. *πίστις*. ⁸⁶ Cod. *τάς*.

Μαρίας ἑαυτῶ ὑπεστήσατο, τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Λόγῳ αὐτοῦ. πιστεύωμεν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν ψυχῆς καὶ σώματος, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. καὶ πάλιν· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. ὁρᾷς, πῶς λέγει τοῦτο; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη· ἐμοὶ ⁸⁷ τὴν ἐκ λόγων πίστιν ⁸⁸ μὴ πρόσφερε, ἀλλ' ἀπέλωμεν εἰς τὰ μνημεῖα, καὶ ἕνα τῶν ἐκεῖ κειμένων ἀνάστησόν μοι, καὶ ὁἶδα, ὅτι καλῶς φρονεῖτε· ἐπεὶ ἐγὼ ψυχὴν χωρὶς ⁸⁹ σώματος ἔγω. στραφεὶς δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· μέγα κακόν, ὅτι πειράζωμεν τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδὲ ἔχω παρρησίαν, ἀξιώσαι τὸν Θεὸν δι' ἕνα δαιμονιακὸν τηλικούτου σημείου γενέσθαι. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· οὐχί, πάτερ, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον παροικίαν. τότε ἀπέρχονται ἕως τῶν νημάτων, καὶ ἄρχεται ὁ Ἱερακίτης ἐπικαλεῖσθαι δαίμονα. οὐ γὰρ θῆ που ψυχὴν ἠδύνατο ἀναγαγεῖν ψιλὴν καὶ γυμνήν. καὶ ὡς οὐδὲν ἔσχευεν, ἀντέκειτο δὲ αὐτῷ ἀληθῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν οὐ δύναμαι ἀνάγειν ⁹⁰. παραχρῆμα δὲ δριμύξας ἑαυτὸν ὁ Μακάριος ἔκαμψε τὰ γόνατα, μηδὲν ὑποσχόμενος, καὶ ὤραν μίαν παρατεινας ἐν τῇ εὐχῇ μετὰ πάντων ἀνέστη. καὶ τύψας ⁹¹ τῷ βαίῳ τὸ μνημα — οἱ γὰρ βάρδοι τῶν ἐκεῖ μοναχῶν ἐκ βαίῶν εἰσὶν — ἐγείρει ἄνθρωπον, οὐχ ὑπόγειόν τινα ἄρτι τελευτήσαντα, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων. καὶ φωνεῖ τὸν Ἱερακα καὶ λέγει αὐτῷ· ἐξέτασον τοῦτον, εἰ ἐγείρεται σῶμα. ὁ δὲ ἀποφύξας ⁹² τοῦ δαίμονος αὐτοῦ ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγίου μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ. ζητούντων δὲ αὐτὸν φονεῦσαι οὐ συνεχώρησεν, ἀλλ' ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐρημον. φησὶ δὲ, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ ἀναστάς, εἰ ἐπίσταται τὸν Χριστόν, ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηχοῦμαι αὐτὸν [ζῶν]. Φαραὼ γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκέναι. [πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν ⁹³.] βαπτίσας οὖν αὐτὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἔτη τρία τὴν ἀληθῆ λοιπὸν κοίμησιν κοιμηθέντα, ὡς ἀρμόζειν ἐπ' αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅτι οὔτε οὗτος ἤμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ ⁹⁴ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. ἠρώτα οὖν ὁ ἐπίσκοπος τὸν ἅγιον Μακάριον, εἰ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ δόξα τοσοῦτων ὑποπεσόντων αὐτῷ ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ σημείῳ; καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ· οὐ ἡ καρδία σχολὴν ἔχει δόξαν ἀνθρώπων παραβλέψασθαι, ὅτι οὗτος Θεὸς μὲν οὐκ ἔγνω. ὁ δὲ ποιεῖ, ἀνθρώποις ποιεῖ. ὁ δὲ ἀξιωθεὶς ἐπιπνοῖα Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι ἔστιν ὡσπερ ἐπὶ ξυροῦ ἐστῶς, φοβούμενος μὴ ἐκπέσῃ. ὁ τοιοῦτος μίαν μόνην ἐπιθυμίαν ἔχει, τὸ ἐξελεθεῖν ἐκ τοῦ σώματος. περὶ γὰρ δόξης οὐδὲ εἰς

coessentialis ejus Verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam e sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est et resurrexit tertia die, sedetque ad dextram patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, judicare vivos et mortuos; et in Spiritum sanctum, Patri ejusque Verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut apostolus ait: Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale; et rursus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Post haec Macarius haeretico: Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet: Mihi quidem e verbis noli fidem asferre, sed eamus ad sepulchra: si unum ex ibi jacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire, ipse ego animam sine corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus: Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemonicum ²⁷⁶ tantum facere signum confido. Respondet episcopus: Minime, pater; verumtamen propter totam vicinitatem. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem et nudam. Quum igitur nihil effecisset—ipsi enim repugnabat spiritus sanctus,—iis: Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit et sepulchro palma pulsato—baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt—hominem suscitavit non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato: Quaere, inquit, ex hoc, num suscitetur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemion ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaerent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitatus autem interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum Domini: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor ejus ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet: Cujus cor otium habet gloriam

VARIAE LECTIONES.

⁷ Corr., cod. ἐμῆ. ⁸⁸ Cod. πίστην. ⁸⁹ Cod. χωρῆς. ⁹⁰ Ex conl., cod. ἀνάγειν. ⁹¹ Emend., cod. τίψας. ⁹² Corr., cod. ἀποφύξας. ⁹³ Verba uncis inclusa aut glossa ex margine in textum illata, aut loco suo mota esse videntur. Vocem ζῶν ad verba πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν pertinere crediderim. Forte corr. ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηχοῦμαι αὐτόν, ὅτι πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ζῶν ἦν· φαραὼ (cod. φαραοῦ) γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκέναι. ⁹⁴ Emend., cod. ἠναφανερῶθη.

hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. **277** Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decadat. Talis unum solum habet desiderium, egrediendi scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit: Adduc mihi, inquit, aliquem in mari ambulantiem et coelum versus oculos in solem, cujus radiis sustentetur, defigentem, cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulat, aspicias, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcatur. Hanc autem si respicit, ab illa decedit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitur. Cetera quoque hujus sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo.

Ἄνοιαν ἔρχεται. ὑπόδειγμα ⁹⁸ δὲ δίδωσεν αὐτῷ τοιοῦτο, καὶ φησιν· ἤγησαι μοί τινα ἐπὶ θαλάσῃ περιπατοῦντα καὶ εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντα τῷ ἡλίῳ ὑπὸ τῶν ἀκτίων αὐτοῦ βασταζόμενον· τῷ τοιοῦτῳ ὑποτίθεται τις, ὅτι, ἐὰν ἴδῃς ⁹⁹ τὸν τόπον, ἐφ' ᾧ ⁹⁷ ἐπιβαίνεις, ποντώσει ⁹⁸, τί ἂν πάθοι παρακούσας; οὕτως ὁ τῆ ⁹⁹ τοῦ Θεοῦ δόξῃ ἐνατενίζων πατεῖ τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν. ἐὰν δὲ περὶ ταύτην στραφῆ, ἐκείνης ἐκπίπτει. ἐκπεσὼν δὲ ἐκείνης, ἐκ πολλῶν ἄλλων παθῶν κλυδωνίζεται. τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἁγίου τούτου, ὅπερ ἦν ἐλεῆμων καὶ φιλάδελφος καὶ πόστην ¹⁰⁰ εἶχεν διακρίσιν περὶ τὰ πράγματα, τὸ κατεῖδος σιγήσομαι.

VARIAE LECTIONES.

⁹⁸ Cod. ὑπόδειγμα. ⁹⁹ Cod. ἴδεις. ⁹⁷ ᾧ om. cod., addidi ex conii. ⁹⁸ Cod. ποντώσαι, forte mavis corr. ποντωθήσει vel ποντισθήσει. ⁹⁹ Cod. τῆ. ¹⁰⁰ Cod. πόστην.

278 VI.

SPECIMEN INTERPRETATIONIS GERMANICAE ANTIQUAE HISTORIARUM

DE SANCTIS MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO

E codice bibliothecae Jesuitarum Coloniensis deproptum.

Cod. ms. Bibl. Jesuitarum Colon. chartac. saec. xiv vel xv satis bene exaratus in-1

Est codex ms. foliorum 500. In cuius operculo legitur inscriptio: *Bibl. de Croisiers*; quare ad bibliothecam fratrum crucis Coloniensium olim pertinuisse videtur. Insunt ei pulcherrimae de Barlaam et Josaphat sanctisque senibus historiae, germanico quidem idiomate elaboratae, in iisque plurimae de Macariis ex quibus quatuor tantum hic ad codicis fidem accuratissime descriptas proponimus.

1.

EYN ZEICHEN.

Dar na sachten sy ons ouch eyn selssen zeichen. It was eyn rych man de hadde eyne schone dochter. Vnd omb de so warff eyn yungelinc. Ind do sy eme syns bosen willen neit in wolden volgen. Do machde hey dat myt zoueryen. Dat sy ir vader ind ir moder. ind vyl anderre lude neyt anders in saegen dan vur eyn wylt pert. End da van ir vader ind ir moder ind ir ander vrunt waren in groissem lyden. Ind voirten sy gezoumet ind gebunden vur den heyligen vader sante machario. Jad veyllen vur syne voysse myt groissem weynen ind sprachen zo eme. Ouwe heylige vader dese maget de du heir suys dat was onse dochter. Ind bose lude synt zo geuaren ind haynt sy mit zoueryen verwandelt. Dat sy is geworden als du wail sust. Wir bydden dich durch den schepper hemelrichs ind ertrichs ind de alle creaturen geschaffen hait. Dat du god byddes dat sy weder werde. Als hei sy van eirsten hait geschaffen. Do lachde der heylige vader gar göttlichen ind sprach. Ich in sien

B 279 neit deirlyches an ir. dan eyns mynschen nature. ouch in is an irne lyue neit deirliches. Mer it is in der lude ougen de sy an sien den duncket dat is van des duuels wercke. Vnd do heydat hadde gesprochen. da voirt hey sy in syne celle. Ind na vyl gebedes dat hey ouer sy dede. Do salffe hey sy myt olye in deme namen ones heren Ihs Xp̄s Want sy van groissem arbeyde alle yr kraeft hadde verloren. Do gaff hey ir zo essen ind voirt sy her vs zo eren vrunden. Do sagen sysy an vur eyne iunffrouwe. Als sy in der wairheit was. End do ir vader ind eir vrunt groislichen danckden machario deme heyligen vader end got loueden. Do sprach hei zo der yunffrouwen. Des duuels gewalt ist da van an dir schynber geworden. Want du hais vunff wechen ayn den heyligen licham gotz geweist. End also voirten sy de dochter mit vrouden weder zo heyme.

2.

Dar na bege:de der heylige vader dat hey queme in den bongarden. Janne ind manbe. Dat waren die zwene zouener de by konyneck pharone wa-

ren. Do moyses van gode wart tzo eme gesant. de da zeichen vur eme daden. Do deden de zweyn zouuener mit dem duuel also dane zeichen. dat sy pharonem bedrogen. Dat hey moyses ind synen zeichen neit in wolde gelouuen. Ind die selue zweyn zouuener. Mambre ind Janne De machden sich seluer eyn seir duyrbar graiff in eynen bongarden. Ind grouen dar eynen borne ind plantzen dair in vyl boume van mencherhande vruchten. Also dat de bongarde is recht als eyn paradys. Dair is ouch grois schatz van syluer ind van golde ynne verborgen. Nu is euer derduuele also vyl da yune. dat geyn mynsch e an menchen iaren nye in dorste dar in komen. Ind do der heylige man macharius desen bongarden wolde sien. Doe machde hey eyn busschelgin van helmen. Ind wanne hey eyne myle weges was gegangen. so lachte hey dar eynen halu an den wech. Dat hey neit in vereirde wanne hey weder solde gayn. Want hey moyste. IX dage 280 gayen ee hey dar kunde komen. End do hei deme garden op eyne myle na was. Do lachte hey sich neder ind wolde rouwen. Do quam der duuel ind hadde de helme alle op gelesen. Ind lachte sy zo syme houfde. vnd do hei ontwachede do vant hey sy. Ind vernam zo hantz ind bekante des duuels ontruwe. Ind dachte dat hey sich nyr-gen. dan zo gode in solde verlaissen. Ind do hey zo deme garden quam Do quamen de duuel her vs ngt groissem geschrey. Ind sprachen machario wat woltu moynch heir in onsem huse. Wail vs balde du in hais heir neit zo schaffen. Dese stede is vns. dych in leist nemant dar yn. du yn machs heir neit blyuen. Do sprach macharius ich mois her in. ind besien we it heir is geschaffen. Ind do hey hyn in geynck do quam der duuel euer intgayn in myt eyne bloissen swerde. Ind dede recht off hey in doit wolde slayn. Ind sprach ganck weder in dyne celle. Dich duncket gar ongevoichlich wanne wyr omb dyn huys gayn. Inde meyns du dan dat du myt gewalt sols bynnen onse huys gayn? Do antworde hey dem duuel end sprach. Du koms intgayn mich myt eyne swerde. Ind ich gayn intgegen dych in dem namen onses heren Ihs Xps. End also moiste eme der duuel wychen. Ind do hey in den garden quam Da vand hey eyuen bornen. Ind dar was eyn emnier mit eyne yseren ketten ange-macht. Mer sy was vervullet inde zo brochen. Hey vant da ouch vyl guldenre afgode ind vyl groisses schatzes. hey vant ouch da de schoinste boume van granaten ind van vyggen. ind van alre-hande vrucht. Ind do hei dat allet hadde besien. Do geynck hei weder vs. ind leis syluer ind gold lyggen dat hei is neit in beroidre. Ind zo hantz do hei vs quam. Do voiren de duuele dar weder in. Vnd kratzden in reiffen eme na recht als de rauen. Nu hadde hey mit sich wasser ind broit gedragen. des gebrach eme do. Ind do hey weder durch de woystenie geynck. do doirste in also sere. dat hey rechte wolde verderuen. End do hey in groissen

noeden was Do sach hey gar eyne schone yunf-frauwe de hadde gar eyn wys hemde an. Inde hadde op dem houfde eyne 281 gelten myt wasser de sweifde op der erden. Nu was sy van eme also verre als man myt eyne bogen moichte scheissen. End do hey ir also na geynck. Do geynck sy eme vuyr dry dage. Ind an dem veirden dage do quamen vyl wylder deir gaynde. Vnde onder den was eyne hynde. ind der leyff ir kyndelyn na. End der hinden ontvlois ere mylch op de erde. Ind do hey de yonffrauwe allet sach vur eme gayn mit der gelten myt deme wasser. Do gewan hey doch eyne craeft van yrme gesichte. Do hey do de hynden hadde gesien. Do sprach eyne stymme van dem hemel zo eme. Macharyus ganck zo der hynden ind B such sy : zo hantz. do hey intgegen ir geynck. do stoint sy zo hantz stulle. Ind do hey gesouch do gewan hey alle syne craeft weder. Ind de hynde geynck vort mit eme sees dage durch de woyste-nye. Ind hey soich sy weder den durst. Ind do hey weder in syne celle quam. Do geynck de hynde weder mit irme kynde in de woysteie. Ind do macharius den broederen sachte van der groisser nutzicheit de hey gesien hadde. vnd sachte dat da gar wail broedere woenen solden. Do wart der yunger broeder hertze gar sere intfenget. Ind wolden weder stryt dar End do de alde broedere dat hoirten. Do vorteden sy. dat de yunge broedere vur den duuelen dair neit in moichten blyuen. Ind brachten it in vs dem synne. wa myt dat sy moich-ten. vnd spraichen zo deme lesten. Is it wail dat ir da vur den duuelen blyuen moicht. Wat loyns woldet ir dan van gode warden. Synt dat da also groisse waillust is. ind dat man da sunder alle lyfliche gebrech leuet. Also in daden onse vurvaren neit de heylige alt vaders. de in soichten geyn lyfliche waillust. Mer wa sy gode alre heinelichste deynen moichten. we hart inde we woyste dat dit da was. dat was in alreleifste. Und myt desen worden so brachten sy dat den yongen broederen vs deme synne.

282 3.

EYN ZEICHEN.

It wart zo eyne zit eyn drufe gesant machario. D Nu was syn hertze alle zyt dar op gerychtet dat hey lieuer schaffde syns euenen crysten nutz dan syns selues. So gedachte hey ouch heir an. Ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind gedachte dat is die noitturflicher were dan hey seluer. Ind der selue broder was siech. Ind der broder hadde ouch de selue doet we siech dat hey was. Do gedachte hey doch dat eyn ander syns bes bedoirfte dan hey. ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind mit kurten worden so quam der drufue in alle de cellen die in der woystenien waren. sy weren na off verre. Ind eyn eicklich dachte dat synre eyn ander bes bedorfte dan hey. Inde zo deme lesten wart der drufue macharius weder gesant. Do hoif hey syne hende op ind louede got

myt groissen vrouden omb de broederliche leifde ind truwe ind omb de gantze volkomenheit de in alle den broederen was.

4.

Abbet macharius stoynt tzo eyne zit in synre cellen spade an deme auende. Ind sach tzo eyne vynsteren vs. Do geynck der duuel da hyn gar entlychen. Ind hadde eyne roeck an. da waren vil locher an. End an eyne eicklichen heyneck eyne vesgen. recht als da de aptekere ir krut ind ir salue in haynt. Doe sprach macharius du groisser wa woltu hyn? Do antwerde der duuel ind sprach. Ich wil hie hyne yn die woystenye de broedere tzo soicken. Do sprach macharius wat meynet dat dat du so vyl boissen drages. Do sprach der duuel. Ich brengen den broedern mynen dranck tzo versoicken. Inde brengen dar omb so mencherhande Off in dat eyne neyt in beualle dat ich in dat ander bede. Ind it kan neyt gesyn dar in sy ommer get onder dat in beualle. Ind do hey dat gesproken hadde do voir hey vort vurbas. Nu was de celle macharius op eyne berge. **283** Ind vyl cellen dair onder in der woystenyen da vyl goeder broeder ynne waren. End do dat macharyus von deme duuel hoirte. Do stoynt hey ind beite bys dat der duuel weder quam. Ind do hey weder quam. doe sprach hey euer tzo eme. bys wyllkomen. Do antwerde eme der duuel gar onwertlichen ind sprach. Wat sal myr dyne groisse. Mir synt doch alle de gene de ich hayn gesien gar wederspennych geworden. Do sprach macharius ind in hais du da geynen vrunt. Do wolde hey eme hauen geloegen. Do vraichde hey eme euer. Ind do moyste it eme der duuel sagen. do sprach der duuel ich hayn dair eyne de begynnet sich wail na myne willen zo halden. wes ich eme beyden des intfenget hey etzwat vyl. do vraichde eme macharius we hey heysche. Do sprach der duuel hey heischet theopenticus. ind mit den worden do voir hey euer synre straisen. Tzo hantz do hey enwech voir. Do nam macharius synen staff in syne hant ind geynck op den berch zo den broederen in die woystenye. Ind do in dat wart gesacht do geyngen sy eme alle intgegen. Ind ein eicklich meynte dat hey tzo in yn de cellen hedde gekeirt ind gegaugen. Do vraichde hey wa theopenticus celle were. Ind geynck do tzo eme. Do wart hey gar vro ind ontfeynck in gar leyflichen. Ind do de tzweyne alleyne waren ind de broedere alle van eme

A waren gegaugen. Do sprach macharius tzo theopenticus. Lyeue broder we geheltz du dich. Do sprach hey wail lyeue vader van dyme gebede. Do sprach euer macharius moyent dich ouch boese gedancken. Do sprach hey ya heilige vader onder wylen. Ind schamede sich eme tzo sagen wa mit syn hertze was bekummert. Dat myrckde macharius tzo hantz ind wolde mit behenden lysteu vs eme de wairheit wyngen. Ind sprach tzo eme alsus. Also mench iair als ich in der woystenyen hain verdreuen. Ind mich alle de broedere vur eyne heyligen vader halden. Ind ouch by na op hundred iair alt byn. ind in kan des doch neit ouerwynnen mych in moyen de gedancken. Do sprach theopenticus. Gelouue myr heylige vader sy moyent mich gar sere. Ind do macharius hoirte **284** dat hey begunte tzo geen Do lachte hey eme alsulche rede vur myt kundicheit recht of hey bekummert were myt den vyl bosen gedancken. Ind myt alsulcher behendicheit so wan hey us eme dat hey geyde alle der gedancken da mit in der duuel ouch mit hadde bekort. Do sprach Macharius tzo eme. Lyeue broder we lange vastestu. Do sprach der broder bys tzo noenen zyt. Do sprach macharius. lyeue broder vaste bys tzo vesper zyt. Ind nym van deme ewangelyo etzwat ind van der heyliger schryft ind betrachte da vs. Ind wanne dich eyne bese gedancken moyent. So in such neit omb dich. mer bouen dych tzo gode ind der kompt dir tzo hulpen ind hey in verleist dich neit. End do hey vil myt eme redede ind in leirde we hey sich intgayn des duuels lagen solde halden. Do geynck hey weder heym in syne celle. Ind dar na eyns dages do quam der duuel myt deme seluen krame als hey vur hadde gedayn. Do groite in euer macharius inde sprach. war woltu groisser. Do sprach der duuel ich wyl euer de broedere vysenteiren. Nu beite macharius euer eyne wyle bys dat hey weder quam. Ind do hey do weder quam do vraichde hey in euer. We dat de broedere nu deden. Do sprach der duuel myt eyne gar harder stymmen Ouwe sy synt mir alle wederwordich geworden. Euer den ich wail in myne vruntschaff hadde gebracht. De bait sich alre meyst intgegen mich gesat. Ind is also mortlych intgegen mich geworden. dat ich synre cellen neit in dorste geneken. Ind ich hayn gesworen dat ich in langer zyt nummer dar in wyl gekomen. In do hei dat gesprach do voir hey synen wech.

285 VII.

MACARII CUIUSDAM ABBATIS VISIONES DE SANCTIS ANGELIS

E codice Vindobonensi primum editae.

Cod. ms. theol. graec. CC, olim CLXXXVII, Bibl. Caes. Vindobon. chartaceus in-4°.

Codirem negligenter exaratum, in quo et pro uel u saepissimescriptum invenis, descripsit Lambecius T. IV p. 442, de Nessel T. I p. 294. Ista autem visiones exstant codicis pagg. 97, 1-100, 2. Quas descriptas, etsi Macariorum Aegypti vel Alexandrii non esse videntur, adlicere statui.

Διήγημα φρικτὸν καὶ ξενίζον τὸν ἑοῦν.

Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ἐλθόντος μου ἐν Κωνσταντινῶν πόλει, ἐπιθυμοῦν γάρ μοι ἦν τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ περιπατῶν ἔν τινι ἐμβόλῃ, τῆς ἀληθείας μαρτυρούσης μοι εἰς ταῦτα τὰ λαλούμενα παρ' ἐμοῦ, βλέπω τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς δεδωρημένοις μοι παρὰ Κυρίου πρὸς τὸ νοεῖν με τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἀνθρωπὸν τινα ὡσπερ εὐνοῦχον ἐξωθεν τοῦ καταγωγίου τοῦ πορνικοῦ ἐστῶτα, πάνυ κατηφῆ κρύπτοντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ταῖς δυσὶ παλάμαις αὐτοῦ, καὶ ἐθρῆνει τῷ σχήματι, ὡστε νομίζειν, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς συνεθρήνησεν αὐτῷ· προσεγγίσας δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· τί ἐστὶν ὁ τρόπος τοῦ θρῆνους σου καὶ ἡ κατηφία, καὶ οὐκ ἀναχωρεῖς τῶν ἐνθάδε, ὅτι πορνῶν καὶ ἀσελγῶν καταγωγίων γυναικῶν ὑπάρχει; εἰπέ μοι, παρακαλῶ· ἔχει γὰρ συμπάθειαν πολλὴν ὁ θρῆνός σου. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει μοι· φύσει, ἔνδοξε δούλε τοῦ Θεοῦ, ἀγγελός εἰμι, ὡσπερ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ βαπτίσματος ἕκαστος λαμβάνει ἀγγελον παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς φυλακὴν καὶ σκέπην τοῦ ὄντος ὧδε ἀνθρώπου, καὶ πολλὰ θλίβουμαι ἡρῶν αὐτὸν ὧδ' ἐργαζόμενον ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωτείαις, ὡς καὶ νῦν ἐν τῷ καταγωγίῳ τοῦτῃ κείμενος εἰς ἀνομίαν, ὡς ὄρᾳ, μετὰ τῆσδε τῆς πόρνης· καὶ πῶς μὴ θρηνήσω τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἰς τοιοῦτον σκότος κατασταθείσαν; λέγω [πρὸς] αὐτόν· ἐγὼ καὶ διὰ τί οὐ νουθετεῖς αὐτὸν τοῦ φυγεῖν τὸν ζόφον τῆς ἀμαρτίας ταύτης; καὶ λέγει μοι ὁ ἀγγελος· ἐπειδὴ οὐκ ἔχω χώραν ἐγγίσει πρὸς αὐτόν. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο ποιεῖν τὴν ἀμαρτίαν, δούλος ἐστὶ δαιμόνων, καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχω εἰς αὐτόν. [καὶ ἐγὼ λέγω πρὸς αὐτόν·] πόθεν δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν [ἔχεις] ἐν αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ σοὶ αὐτὸν ἐμπιστεύσαντος; καὶ λέγει μοι πάλιν ὁ ἀγγελος· ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλόανθρωπος αὐτεξούσιον ἐποίησε τὸν ἀνθρωπον, καὶ ἔασεν αὐτόν τῇ ἀρεσκείᾳ πηρεῦσθαι ὁδόν, δειξας αὐτῷ τὰς δύο ὁδοὺς, τὴν στενὴν καὶ τὴν πλατείαν, εἰρηκῶς αὐτῷ ἀμφοτέρων τὴν

A Narratio horrenda et obstupesciens animum.

Dixit abbas Macarius: Quum venissem Constantinopolim, desiderium enim me inceserat visendi eam, et ambulare in quodam porticu, veritate contestante mihi ad haec quae narratur a me, conspicio mentis oculis, datis mihi a Domino ad intelligenda mirabilia eius, hominem quendam tanquam eunuchum extra diversorium meretricum stantem, valde contristatum, obtegentem faciem suam ambabus palmis suis, in speciem gementis, ut crederes et coelum congemiscere cum eo. Appropinquans autem dico ad eum: Quanam est ratio gemitus tui et quae contristatio? cur non recedis dehinc, quod meretricum et lascivarum diversorium mulierum est? Dic mihi, obsecro. Habet enim misericordiam multam gemitus tuus. At respondens dixit mihi: Natura, inclyte serve Dei, angelus sum, sicut omnes Christiani in hora baptismatis suum quisque accipit angelum a Deo, ad custodiam et tutelam versantis hiece hominis; et multum tribulor, videns eum hic deditum libidinibus et spurciitiis, ut et nunc in diversorio hoc concumbentem libidinis causa, ut vides, cum hac meretrice; et qui non deplem imaginem Dei in tantas tenebras deiectam? Dico ei ego: Et cur non admones eum fugere caliginem huius peccati? Et dixit mihi angelus: Quoniam non habeo locum appropinquandi illi. Ex quo enim cepit facere peccatum, servus est daemoniorum, et nullam potestatem habeo in eum. [Et ego dico ad eum:] Unde liquet, quod nullam potestatem [habes] in eum, quum Deus tibi eum crediderit? Et respondet mihi angelus: Deus nostrum, qui bonus est et hominum amans, liberum creavit hominem, et sivit eum arbitrio insistere viam, monstrans ei duas vias, unam angustam, alteram latam, constituens ei utriusque finem, angustae quidem et tritae viae meatus parvum quidem laborem habentes in praesens, at in

VARIAE LECTIONES.

- ¹ Ex conii., pro ξενίζον τον cod. ξενίζοντα. ² Cod. κωνσταντινῶν. ³ Ex conii., cod. ἐπεθύμων. ⁴ Sic cod. ⁵ Cod. καταγωγίου. ⁶ Ex conii., cod. κρατοῦντα. ⁷ Emend., cod. συνεθρήνη (sic). ⁸ Sic cod. pro κατήφεια. ⁹ Corr., cod. καταγύλιον. ¹⁰ Cod. καὶ ὡσπερ; vox καὶ supervacanea esse videtur. ¹¹ Sic cod. pro ἀσωτείαις. ¹² Cod. καταγωγίῳ. ¹³ Corr., cod. κείμενος. ¹⁴ πρὸς om. cod., addidi ex conii. ¹⁵ Verba unciis inclusa ex conii. addidi.

infinita saeculorum saecula requiem, latae vero A
punitioem aeternam et ignem gehennae et ceteras
omnes poenas. Quenam admonitio mihi reliqua
est, qua utar in hunc hominem, quem mihi tradi-
dit Deus custodiendum? Ipse enim Dominus et
Deus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, admo-
net et cohortatur et decet omnes, abstinere obscoe-
nis operibus, ac vix unquam ulli observant dili-
genter divina verba eius. Dico igitur ei: Cur exten-
disti manus tuas gemens versus coelum? Et respon-
det mihi angelus: Conspicio daemones circa eum
plaudentes, et alios tragoedos agentes, alios deri-
dentes eum indecore, et idcirco frendebam super
insolentiis illis, et precabar ad Deum, ut servaretur
a daemonibus creatura eius, et donet mihi
unam diem laetari in eo de poenitentia eius et re-
ditu ad meliorem vitam et confessione, et dignum
haberi me, cui tradatur anima eius in confessione
et poenitentia incontaminata et pura per Dominum,
iustificata benignitate Dei. 287 Haec ubi dixit
angelus, disparuit ex oculis meis. Dico autem vobis,
fratres mei, quod certo scio, nullum esse immundius
peccatum, nisi adulterium, et fornicationem et So-
domitarum scelus detestabile. Si autem in his pec-
catis versans ad meliorem frugem rediturus est,
benignius eum recipit Deus supra omnes peccato-
res, quia ex libertate oritur passio, velificatur au-
tem ei diabolus per prurimum. Sin autem conetur
quis mortificare passiones hasce in vigilantia et
continentia, Deus exstinguit eas.

ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς, διότι ἐκ προαιρέσεώς ἐστι τὸ πάθος, πληθύνει ²⁸ δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος διὰ
τὸν γαργαλισμόν· ἐὰν δὲ θέλῃ τις ²⁹ ἀποκτείνει τὰ πάθη ταῦτα ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐγκρατεῖᾳ, ξηραίνει ³⁰
αὐτά.

2.

Eiusdem aliae narrationes.

Dixit rursus idem sanctus Macarius: Die qua-
dam precabar ad Dominum Deum. Dein suspexi
in coelum intuens, et ecce, erat apertum, et angeli
Dei alii sursum meabant alii deorsum, animas ef-
ferentes. Aliquot autem nigri et tenebrosi in aëre
magnam habebant colluctationem rapiendi et detra-
hendi animas hominum. Angeli contra resistebant
fortiter et valide, utpote valde verberantes eos et
salvantes animas. Rursus suspicio, et ecce duo angeli
in coelum hominis animam asportantes. Ubi
igitur appropinquabant telonio fornicationis et
moechationis et andromaniae — haec enim sunt
omnium teloniorum turpissima; in via autem sur-
sum ferente appropinquabant animam tenentes
angeli Dei — coepit princeps telonii obstrepere
horribiliter et vehementer perturbari ac dicere ad

λύσιν, τῆς μὲν στενῆς καὶ θεβλιμμένης ¹⁸ ὁδοῦ τὰ
διαθήματα μικρὸν μὲν πόνον ἔχοντα πρὸς τὸ παρόν ¹⁷,
καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰώνων αἰώνας τὴν ἀνάπαυσιν,
τῆς δὲ πλατείας κόλασιν αἰώνιον καὶ τὸ πῦρ τῆς γεέν-
νης καὶ τὰς λοιπὰς πάσας κολάσεις. ποίαν νοουθεσίαν
ἔχω ποιῆσαι λοιπὸν πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον, ὃν μοι
ἐνεχείρισεν ¹⁸ ὁ Θεὸς τοῦ σκέπειν αὐτόν; αὐτὸς γὰρ
ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ τοῦ ζῶντος νοουθετεῖ καὶ παρακαλεῖ καὶ διδάσκει
πάντας ἀπέχεσθαι τῶν σαπρῶν πράξεων, καὶ μάλιστα
ποτέ τινες σκέπτονται ἀκριθῶς τοὺς θείους λόγους
αὐτοῦ. λέγω οὖν πρὸς αὐτόν· τί ἐξέτεινας τὰς χεῖράς
σου στενάζων πρὸς τὸν οὐρανόν; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγ-
γελος· ὁρῶ τοὺς δαίμονας κύκλῳ αὐτοῦ κροτοῦντας,
καὶ ἐτέρους τραγυδοῦντας ¹⁹, [ἐτέρους ²⁰] γελῶντας
B αὐτοῦ ἀσέμνως, καὶ τούτου ἔνεκεν διεπριόμην ²¹ ἐπὶ
τὰ ἐλλείσματα ²² ἐκεῖνα καὶ ἠυχόμεν τῷ Θεῷ, ἵνα
ῤυσθῇ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τὸ πλάσμα αὐτοῦ, καὶ δω-
ρήσῃται ²³ μοι μίαν ἡμέραν χαρῆναι ²⁴ ἐν αὐτῷ ἐπὶ
τῇ μετανοίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ἔργων αὐ-
τοῦ καὶ τῇ ἐξομολογήσει, καὶ ἀξιωθῆναι ²⁵ με τοῦ
παραδοθῆναι ²⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει
καὶ μετανοίᾳ ἁσπίλον καὶ καθαρὰν διὰ τοῦ κυρίου,
ἄμμεπτον ²⁷ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ. καὶ ταῦτα εἰπὼν
ὁ ἄγγελος ἄφαντος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.
λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀκριθῶς οἶδα, ὅτι
οὐκ ἔστιν ἄλλη δυσωδεστέρα ἁμαρτία, εἰ μὴ ἡ μοι-
χεῖα ²⁸ καὶ ἡ πορνεία καὶ ἡ ²⁹ τῶν Σοδόμων ἐπικατά-
ρατος· ἐὰν δὲ θέλει ἐν τούτοις τοῖς ἁμαρτήμασιν ὢν
μετανοῆσαι, θερμότερον δέχεται ³⁰ αὐτόν ³¹ ὁ Θεὸς
D

C

2.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα διηγήματα.

"Ἐλεγε πάλιν ὁ αὐτὸς ἅγιος Μακάριος, ὅτι ἐν μιᾷ
ἡμέρᾳ ἦν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν προσευχόμενος. εἶτα
ἀνέβλεψα ³² εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδὼν, καὶ ἰδοὺ ³³ ἦν
ἀνεωγμένος, καὶ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν ἀνήρχοντο,
οἱ δὲ κατήρχοντο, τὰς ψυχὰς ἀναφέροντες. τινὲς δὲ
μέλανες καὶ ζοφώδεις ἐν τῷ ἀέρι εἶχον περισπασμὸν
πολὺν ³⁷ τοῦ ἀρπάξαι καὶ κατασπᾶν τὰς ψυχὰς τῶν
ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀντίσταντο κραταιῶς καὶ
ἰσχυρῶς ὡς σφόδρα μαστιζόντες αὐτοὺς καὶ σώζοντες
τὰς ψυχὰς. βλέπω δὲ πάλιν, καὶ ἰδοὺ ³⁸ δύο ἄγγελοι
εἰς τὸν οὐρανὸν ψυχὴν ἀνθρώπου φέροντες. ὡς οὖν
προσέγγισαν τῷ τελωνίῳ ³⁹ τῆς πορνείας καὶ τῆς
μοιχείας ⁴⁰ καὶ ἀνδρομανίας ⁴¹ — ταῦτα γὰρ εἰσι
πάντων τῶν τελωνίων αἰσχυρότερα· ἐν ὁδῷ γὰρ πρὸς
τὰ ἄνω ἤγγιζον οἱ κατέχοντες τὴν ψυχὴν ἄγγελοι τοῦ
Θεοῦ — ἤρξατο ὁ ἄρχων τοῦ τελωνίου ταράττεσθαι

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ Corr., cod. τεβλιμένης. ¹⁷ Corr., cod. παντόν. ¹⁸ Corr., cod. ἐνεχειρήσεν. ¹⁹ Corr., cod. τραγυδοῦντας. ²⁰ Vocem ἐτέρους uncis inclusam ex conii. addidi. ²¹ Cod. διεπριόμην. An mavis corr. διεπριόμην. ²² Sic cod., forte ἐρεθίσματα? ²³ Cod. δωρεῖσθαι. ²⁴ Cod. χαρεῖναι. ²⁵ Cod. καὶ τοῦ ἀξιωθῆναι. ²⁶ Ex conii., cod. παραδοθῆναι (sic). ²⁷ Ex conii., cod. ἄμμεπτον (sic). ²⁸ Corr., cod. μοιχεία. ²⁹ Ex conii., cod. sl. ³⁰ Cod. δέχεται. ³¹ Cod. αὐτό. ³² Cod. πληθύνει. ³³ Cod. θηλητής. ³⁴ Cod. ξηραίνει. ³⁵ Emend., cod. ἀναβλέψας. ³⁶ Ex conii., cod. ἰδόν. ³⁷ Corr., cod. πολλόν. ³⁸ Cod. ἰδόν. ³⁹ Corr., cod. τῷ τελωνίῳ (sic). ⁴⁰ Cod. μοιχείας. ⁴¹ Cod. ἀνδρομανίας.

δεινως και άλλοιοῦσθαι και λέγειν πρὸς τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ· ποίῳ τρόπῳ ὑμεῖς τὴν ψυχὴν ταύτην ἔλατε ἡμετέραν ὑπάρχουσαν ⁴²; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτόν· τί σοι τὸ σόφισμα ἐν αὐτῇ, εἰπέ; λέγει οὖν αὐτοῖς· ὅτι ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐπόρνευε, καὶ τὴν σοδομικὴν ἀμαρτίαν πολλάκις ἰδίᾳ προαιρέσει ἐιργάζετο. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκρινε τὸν πλησίον αὐτοῦ λοιδορῶν, καὶ τί οὖν δεινότερον τούτων πᾶν ἐγκλημάτων ἔχετε εὐρεῖν ἐν αὐτῷ; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι· εἰ καὶ ἦν δεδουλωμένη ἡ ψυχὴ αὐτῆς τοῖς τοιούτοις πάθεσιν, ἀλλ' ἐξέκοψε ταῦτα ἐξ αὐτῆς πρὶν ἢ τὸ τέλος αὐτῆς ἔλθειν. λέγει δὲ ὁ διάβολος· οὐχί, οὐκ ἔστι, ὡς λέγετε ⁴³, ἀλλὰ ἀμετανόητος ἐτελεύτησεν ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, μηδ' ὅλως παυσάμενος τὰς ἀνομιᾶς· οὐδαμοῦ εὐρέθη ἐξαγόρευσιν ποιησάμενος ⁴⁴ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ πασῶν ⁴⁵, ἢ ἀποχὴν τῶν πονηρῶν ποιησάμενος, ἀλλ' οὕτως ἐτελεύτησε, δοῦλος ὢν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐμὸς συνεργάτης. τότε λέγει εἰς τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· ἀληθῶς σοι ⁴⁶ τῷ ἐξθρῶ οὐ πιστεύομεν· ὅλος γὰρ ψεύδος ὑπάρχεις, ἀκάθαρτε· ἀλλὰ κληθήτω ⁴⁷ ὁ ἄγγελος ὁ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δοθεὶς αὐτῷ εἰς παραφουλακίαν, κάκεινος φράσει τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔστιν. ὡς δὲ ἐκλήθη ἐκεῖσε, ἦν γὰρ ἀσχολούμενος περὶ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ, λέγουσιν ⁴⁸ οἱ ἄγγελοι αὐτῷ· εἰπέ ἡμῖν, ἐταῖρε ⁴⁹· ἡ ψυχὴ αὐτῆς μετενόησεν ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς ἢ συναπέθανεν αὐταῖς; καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς εἶπεν ὁ ἄγγελος· ἀπὸ τῆς ὥρας, ἐν ἣ κατέπεσεν ἐν τῇ νόσῳ, πρὶν ἢ αὐτὸν βαρυνθῆναι εἰς μνήμην ⁵⁰ ἐλθῶν τοῦ θανάτου, ἤρξατο θρηνεῖν καὶ δακρῦειν, καὶ ἐκάλειεν ἔλθειν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰ μόνας ἤρξατο θρηνεῖν καὶ δακρῦειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι πάσας ⁵¹ τῷ Θεῷ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ἐκτείνων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν, πικρῶς στεναζῶν καὶ ἰδρῶντος. εἰ οὖν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς ταύτην ⁵² τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, καὶ μάλα εἰκότως, εἴτ' οὐχὶ δόξα τῇ δικαιοκρασίᾳ ⁵³ αὐτοῦ; ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τοῦ φωτὸς ἄγγελοι κατεγέλειτο τῷ διαβόλῳ ἑσάντες ⁵⁴ αὐτόν. καὶ ὄντως παρήλθεν ἡ ψυχὴ ἐκεῖνη ἐκ τῆς γῆς ⁵⁵ τῶν θηρεύοντων. καὶ πάλιν θεωρῶν, καὶ ἐφαίνετο ἑτέρα ψυχὴ· ἦν δὲ φύσει εὐνοῦχος, καὶ κατηγοροῦν αὐτῷ μεγάλως οἱ δαίμονες ἐλέγχοντες αὐτοῦ μῖς ἐκάστης ἀμαρτίας κατ' εἶδος καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον, λέγοντες τὰς αὐτοῦ πονηρίας ⁵⁶ καὶ πράξεις αἰσχράς. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀντέλεγον, δικαιώματά τινα ἔχειν αὐτόν· ἐν τῇ ζωῇ γὰρ αὐτοῦ πολλάκις καὶ πτωχοῖς τι εἶδω ⁵⁷, ἀλλ' εἰ καὶ πωρὴν τι ἐποίησεν, εὐθέως ἐστρέφετο μετανοῶν, καὶ ὠνείδιζεν ἑαυτὸν καὶ ἐμέμεφτο καὶ ἐστέναζε δακρῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ δι-σχυρίζοντο ⁵⁸ καὶ κατεγέλων ⁵⁹ μὴ κτερίζοντας ⁶⁰ τοὺς δαίμονας ἀνθιστάμενοι καὶ πεῖθοντες ⁶¹, [ὡς] ⁶²

A angelos Dei : Quo pacto vos animam hanc rapitis ad nos pertinentem ? Respondent angeli ei : Quo sophismate uteris in ea, dic ! Respondet iis : Quia usque ad finem vitae fornicabatur et sodomiticum peccatum saepe propria voluntate perpetrabat. Nequid solum : et iudicabat proximum suum calumnians ; et quodnam gravius hisce criminibus potestis invenire in eo ? Dicunt angeli : Etiam si haec **288** anima in servitute erat talium libidinum, tamen eradicavit eas ex se antequam finis eius advenit. Dixit autem diabolus : Minime, non est ut dicitis, sed sine contritione permansit ad extremum usque spiritum, nec prorsus a flagitiis abstinuit. Nequaquam inveniebatur abrenuntians omnibus peccatis suis, aut abstinens a malis, sed sic decessit, utpote servus peccati et meus cooperator. Tum ait unus ex angelis Dei : Vere tibi adversario fidem non habemus. Omnino enim mendacium es, immunde. Sed accessit angelus inde a baptismate datus ei in custodiam, et ille indicabit veritatem, qualis est. Qui ut vocatus est illuc, erat enim occupatus circa sepulturam corporis eius, dicunt ei angeli : Dic nobis, amice ; haecne anima conversa est a peccatis suis, an in iis obiit ? Ac respondens iis dixit angelus : Ab hora, qua in morbum incidit, antequam ingravesceret, recordabatur mortis, et incipiebat gemere et lacrimari, et vocari iussit presbyterum ecclesiae, et singillatim coepit plangere et delere et confiteri omnia peccata sua Deo coram sacerdote, extendens manus suas versus coelum, amare suspirans et congemiscens. Si igitur remisit Deus hoc peccatum ex potestate sua, et hoc valde consentaneum est, nonne tum gloria iusto ipsius iudicio ? Haec audientes lucis angeli irriserunt diabolum, mittentes eum. Ac vere evasit anima illa e laqueo insidiatorum. Ac dum rursus conspicio, apparuit alia anima. Erat autem natura eunuchus, et accusabant eum copiose daemones, exprobrantes ei uniuscuiusque peccati speciatim et modum et locum, recensentes eius improbitates et facta turpia. Et angeli Dei obloquebantur, iustitiae opera quaedam habere eum. In vita enim saepius et pauperibus aliquid erogabat ; ac licet mali quid fecit, statim convertebatur in contritionem, et obiurgabat se ipsum et vituperabat et ingemiscebat lacrimans. Et haec dicentes angeli Dei vicerunt, **289** et deriserunt daemones, qui non sepelirent eum, obloquentes atque obtinentes, Deum habere potestatem miserendi animae eius. Rursus autem dicebant daemones conquerentes : A iuventute sua, inquit, multa fecit mala, qualia dedecabant ipsum, qui Christianus esset et eunuchus, fornicans, adulterans, et commaculans se istis, qui sodomiticum peccatum committerent,

VARIAE LECTIONES.

⁴² Cod. ἡμετέρα ὑπάρχουσα. ⁴³ Ex conii., cod. λέγεται. ⁴⁴ Cod. ποιουσάμενος. ⁴⁵ Corr., cod. πάντων. ⁴⁶ Corr., cod. σύ. ⁴⁷ Cod. κληθείτω. ⁴⁸ Cod. καὶ λέγουσιν. ⁴⁹ Cod. ἑτέρε. ⁵⁰ Ex conii., cod. μνή (sic). ⁵¹ Cod. πάντα. ⁵² Scilicet ἀμαρτίαν. ⁵³ Sic cod. ⁵⁴ Ex conii., cod. εαπτήσαντες (sic). ⁵⁵ Cod. παγήθος. ⁵⁶ Cod. ποσειρίας. ⁵⁷ Vocem ex parte extinctam ex conii. restitui. ⁵⁸ Cod. δισηχυρίζοντο. ⁵⁹ Cod. καταγέλων. ⁶⁰ Corr., cod. κτηρίζοντες. ⁶¹ Cod. πῆθοντες. ⁶² Vocem ὡς uncis inclusam ex conii. addidi.

atque in omnes insultans, ira exardescens et immaniter verberans multa homicidia perpetravit. Quod si huic debetur salus, accipite et mundum universum, et omnes peccatores terrae gratuito salvate. Etenim nos frustra laboramus. Tum ei respondent angeli: Attendite, miseri, quod omnia illa, quae peccavit ex iuventute sua, eradicavit, et abrenuntiavit iis, et Deus ei haec remisit. Atque eleemosynas et oblationes per sacerdotes fecit ad Dominum Deum pro salute animae suae. Quid igitur vobis videtur, bestiae foetidae? Convenitne hanc animam salute potiri nec ne? Etenim Dominus, hominum amator, ista iudicat, quae per confessionem in lucem non veniunt. Omne enim apertum lux est. Nam omnia, quae confitebuntur homines sacerdotibus in humilitate multa et cum contritione ex toto corde suo, abstinentes malis operibus, misericors Deus non imputat. Qui vero occultant peccata, ut luceant, Deo et homini, eos omnes iudicat Deus et confutat et contumelia afficit, ignique tradit in infinita saecula. Haec quum angeli dixissent, repulerunt malos spiritus, et sic illinc discesserunt. Et ingressi sunt in portam coeli. Liberata est autem et haec anima a malis spiritibus malitiae, et inventa est salutis particeps apud Deum, qui salvat creaturam suam. Et ecce rursus alia anima sursum ferebatur, quae erat armodum religiosa ac timens Deum, utpote quae eleemosynam largiter in vita sua distribuerat. Habebat autem et caritatem erga omnes homines, et castitatem et sanctitatem. Inhiabant vero ei daemones. **290** dentibus suis frendentes in eam. Anima autem contremebat conspicata atrocitatem eorum, et confugiebat in brachia angelorum Dei. Qui vero descendebant angeli propter alias animas, occurrentes eam salutabant. Factum est autem quum ingrederentur angeli ianuam coeli, tenentes sanctam illam animam, obviam venerunt omnes potestates coelorum, et consalutabant eam gaudentes ac dicentes: Gloria tibi, Deus, quod redempta est haec anima ab ima voragine et ab horrendo dracone. Et quantum ascendebant sursum, tanto magis congratulabantur eam omnes ordines spiriuum laetitia gestientes. Hoc enim proprium est sanctarum potestatum, quod laetantur et exsultant de unaquaque anima quae salvatur. Ubi vero advenerunt ad thronum illum radiantem gloriae Dei, et eam beatam praedicarunt apud Patrem suum, et effusa est gratia Dei et Patris, et ipsa tota repleta est immortali lumine et odoribus et suavitate. Et tradita est Michaëli principi testamenti, qui duceret eam in aeternam requiem. Et ecce alia anima ducebatur a daemonibus aspere ad inferos. Erat autem opera-

A ἴνα ⁶⁵ ὁ Θεὸς ἔχει ἐλεῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐλεγον δὲ πάλιν οἱ δαίμονες ἐνθρηνησάμενοι ⁶⁶· ἐκ νεότητος αὐτοῦ πολλὰ ἔπραξεν κακὰ, οἷα οὐκ ἔπρεπεν αὐτὸν Χριστιανὸν ὄντα κατ' εὐνοῦχῳ ⁶⁷, πορνεύων, μοιχεύων καὶ μιαιῶν ἐαυτῷ τοὺς τὴν σοδομικὴν ἁμαρτίαν ἐργαζομένους ⁶⁸, πάντας δὲ ὑβρίζων καὶ ὀργιζόμενος καὶ τύπτων δεινῶς πολλοὺς φόνους εἰργάσατο. εἰ οὖν πρέπει τούτῳ σωτηρία, λάβετε καὶ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς σώσατε δωρεάν· ἡμεῖς ⁶⁷ γὰρ εἰς μάτην κοπιῶμεν. καὶ λέγουσι τότε πρὸς αὐτὸν οἱ ἄγγελοι· προσέχετε, ἄθλιοι, ὅτι, ἅπερ ἤμαρτεν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐκ πάντων ἐκείνων ἐξέκοψε καὶ ἀπέστη, καὶ ὁ Θεὸς συνεχώρησε ταῦτα· καὶ ἐλεημοσύνας καὶ προσφοράς διὰ τῶν ἱερέων ἐποίησε πρὸς κύριον τὸν Θεὸν ἐν πνευματικῆς σωτηρίας αὐτοῦ. τί οὖν ὑμῖν ⁶⁸ δοκεῖ, θηρία σαπιρώμενα ⁶⁹; πρέπον ἐστὶ τῇ ψυχῇ ταύτῃ σωτηρίας τυγεῖν ἢ οὐ; ὁ γὰρ φιλόανθρωπος κύριος ἐκεῖνα κρίνει ⁷⁰, ἃ δι' ἐξαγορεύσεως εἰς φῶς οὐκ ἔλθουσιν. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν· πάντα γὰρ, ὅσα ἐξομολογήσονται οἱ ἄνθρωποι διὰ ἱερέων ἐν ταπεινώσει πολλῇ καὶ στεναγμῷ ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν καὶ παύσονται τῶν πονηρῶν πράξεων, ὁ ἐλεήμων Θεὸς οὐ λογίζεται τὰς ἁμαρτίας κρύψαντας ⁷¹ τὸ δοκεῖν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, πάντας αὐτοὺς κρίνει ⁷² ὁ Θεὸς καὶ ἐλέγχει καὶ ὀνειδίζει καὶ τῷ πυρὶ δοκιμάζει εἰς ἀτελευτήτου αἰῶνας. ταῦτα οἱ ἄγγελοι εἰπόντες κατήσυχσαν ⁷³ τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ οὕτως διέστησαν τῶν ἐκεῖ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ. ἐλευθερώθη δὲ καὶ αὕτη ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ εὐρέθη σωτηρίας τυχοῦσα παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος τὸ πλάσμα αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ ⁷⁴ πάλιν ἑτέρα ψυχὴ ἀνεφέρετο, ἥτις ⁷⁵ ἦν πάνυ εὐλαθῆς καὶ φοβουμένη ⁷⁶ τὸν Θεόν, τὴν ἐλεημοσύνην ἰσχυρῶς ἐπὶ ζωῆς πολιτευσάμενη ⁷⁷. εἶχε δὲ καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἀγνείαν τε καὶ σεμνότητα. ἐνεβρύκοντο ⁷⁸ δὲ αὕτῃ οἱ δαίμονες τρίζοντες τοὺς ὀδόντας αὐτῶν κατ' αὐτῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ἔτρεμεν ὀρώσα τὴν ἀγριότητα αὐτῶν, καὶ συνεστασαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. οἱ δὲ κατεργόμενοι ἄγγελοι ἐπὶ ἑτέρων ψυχῶν συναπαντῶντες ἠσπάζοντο αὐτήν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ κατεχόντας ⁷⁹ τὴν ἁγίαν ἐκεῖνην ψυχὴν, ἀπήνησαν **D** πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ κατησπάζοντο αὐτὴν χαίροντες καὶ λέγοντες· δόξα σοι, ὦ Θεός, ὅτι ἐλυτρώθη ἡ ψυχὴ αὕτη ἀπὸ βάρους κατωτάτου καὶ ἐκ τοῦ δεινοῦ δράκοντος· καθ' ὅσον δὲ ἀνέβαινον ⁸⁰ ἐπὶ τὰ ἄνω, τοσοῦτον ἐπικατησπάζοντο αὐτὴν πάντα τάγματα τῶν ἀσωμάτων ἀγαλλιώμενα· τοῦτο γὰρ ἔχουσιν αἱ ἄγιοι δυνάμεις, τὸ χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι ἐφ' ἐκάστη ψυχῇ σωζομένη. ὅτε δὲ ἐφθασαν εἰς τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν ἀστράτον ⁸¹ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ

VARIAE LECTIOES.

⁶⁵ Coni., cod. ἴς. ⁶⁶ Ex coni., cod. ἐνθρηνησόμενοι. ⁶⁷ Sic cod. ⁶⁸ Corr., cod. ἐργαζομένη. ⁶⁹ Corr., cod. ἡμᾶς. ⁷⁰ Corr., cod. ὑμῖς. ⁷¹ Ex coni., in codice vox lectu difficilis est. ⁷² Corr., cod. κρίνει. ⁷³ Ex coni., cod. κατήσχησαν. ⁷⁴ Cod. ἰδοὺ. ⁷⁵ Ex coni., cod. εἰ τις. ⁷⁶ Cod. φοβουμένα. ⁷⁷ Cod. πολιτευσάμενα. ⁷⁸ Cod. ἐνεβρυκούντο. ⁷⁹ Corr., cod. κατεχόντες. ⁸⁰ Cod. ἀνέβαινον. ⁸¹ Ex coni., in codice literae ἀστ tantum certo dignoscuntur.

ἐμακάρισαν⁸⁵ αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐξ- A rii cuiusdam, qui illa hora laqueo se strangulave-
 εχύθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἐπλήσθη ὅλη rat. Sequebatur autem post eum angelus eius,
 ἀθανάτου φωτὸς καὶ εὐωδίας καὶ ἡδύτητος· καὶ παρ- conquerens eius interitum, ac lugens dicebat : Vae
 εδόθη Μιχαὴλ τῷ ἄρχοντι τῆς διαθήκης, τοῦ κατα- improbis daemonibus, qui horrenda haecce effe-
 τάξαι αὐτὴν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. καὶ ἰδοὺ⁸⁶ runt.
 ἑλλη ψυχὴ ἤγετο ὑπὸ δαιμονίων⁸⁵ εἰς τὰ καταχθόνια ὀξέως· ἦν δὲ οἰκέτου τινός, ὅστις ἦν τῇ ὥρᾳ ἐκεῖνη
 σχοινίῳ ἑαυτὸν πνίξας· ἠκολούθει⁸⁶ δὲ ὅπισθεν ὁ ἄγγελος αὐτοῦ καὶ ἐκόπτετο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ, καὶ
 ἔλεγε λυπούμενος· οὐαὶ τοῖς τολαιπύροις δαίμοσι τοῖς τὰ δεινὰ ταῦτα κατεργαζομένοις⁸⁶.

VARIAE LECTIONES.

⁸⁵ Cod. ἐμακάρισεν. ⁸⁶ Cod. Ἰδοῦ. ⁸⁷ Sic cod. ⁸⁸ Corr., cod. ἠκολούθη. ⁸⁹ In codice addita est
 vox ἰδὸν, qua pag. 100, 2 finitur; deinde pag. 101, 1 his incipit verbis : βίος καὶ πολιτεία (sic) τῆς δόξας
 μητέρος ἡμῶν Εὐφροσύνης τῆς μετακληθείσης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Εὐλόγησον, Πάτερ. Ἐγέ-
 νητό τις ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλῃ πόλει ἀνὴρ ἐνδοξος ὀνόματι Παφνούτιος, κ. τ. λ.

APPENDIX ALTERA

QUAE CONTINET

SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI

APOPHTHEGMATA

Cum versione ab Editore castigata.

INDEX.

- I. Evagrii historiae de sancto Macario.
 II. Apophthegmata sancti Macarii magni [Aegyptii]
 a Petro Possino edita.
 III. Apophthegmata sancti Macarii Aegyptii a Jo.
 Bapt. Cotelerio edita.
 IV. Alia sancti Macarii Apophthegmata a Jo. Bapt.
 Cotelerio edita.
 V. Apophthegmata sancti Macarii Alexandrini a Jo.
 Bapt. Cotelerio edita.

I.

EVAGRII HISTORIAE DE SANCTO MACARIO.

Evagrii « Capita practica ad Anatolium » capp. LXVI. XCIII. XCIV, Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. III.
 p. 88 sqq., 99 100.

1. Εἰσὶ τινες τῶν ἀκαθάρτων δαίμονες, οἵτινες B 1. Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui le-
 αἰεὶ τοῖς ἀναγινώσκουσι προσκαθέζονται καὶ τὸν gentibus semper assident, mentemque eorum abri-
 νοῦν αὐτῶν ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσι, πολλάκις καὶ ἀπ' ptere conantur, sumpta saepenumero occasione ex
 αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν λαμβάνοντες ἀφορμὰς, καὶ ipsis divinis Scripturis in prava cogitata desinentes.
 εἰς λογισμοὺς πονηροῦς καταλήγοντες· ἔστι δ' ὅτε Interdum quoque contra morem oscitare cogunt, atque
 καὶ πρὸς τὴν συνήθειαν χασμάσθαι καταναγκά- gravissimum somnum immittunt magnopere a con-
 ζοντες, καὶ ὕπνον βαρύτατον ἐπιβάλλοντες πολὺ τοῦ sueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus
 συνήθους ἀλλότριον· ὡς μὲν τινες τῶν ἀδελφῶν deprehensum est, natura ineffabiliter renitente.
 ἐφαντάσθησαν, κατὰ φυσικὴν ἀντίθεσιν ἄρρητον. Quod ego cum frequenter observassem, ipse com-
 ὡτ' ἄρα ἐγὼ παρατηρήσας πολλάκις κατέμαθον· peri. Capessunt palpebras cum toto capite, idque
 ἐφαπτόμενοι τῶν βλεφάρων καὶ ὅλης τῆς κεφαλῆς, proprio corpore frigesfactant; admodum enim frigida
 καὶ ταύτην τῷ οἰκείῳ σώματι καταψύχοντες· ψυχρὰ sunt daemonum corpora, et crystallo similia, unde
 γὰρ λίαν τὰ τῶν δαιμόνων σώματα, καὶ χρυστάλλω et caput sentimus velut cucurbita medicorum at-

tractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum calvae calorem ad se ipsos traxerint, palpebrae humore demum et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare palpebras saepe si conrectavi, inveni instar crystalli compactas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen somnus naturalis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi contra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt, attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem nondum hoc intellexi, etsi persaepe passus sim; at sanctum Macarium audiavi de hoc mihi loquentem, qui ad rem probandam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis muniendi ex traditione antiqua immemoriali. Ceterum omnia illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis conscii sumus.

παράδοσιν ἀρήρητον. ταῦτα δὲ πάντα πάσχομεν διὰ τὸ μὲμνησθαι ὅτι λόγια ἅγια Θεοῦ ζῶντος ἀναγινώσκομεν.

2. Aegyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus injuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumperemus, acceptas vero a daemonibus injurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cunque ego haesitasset ignarus quid respondendum esset, petiissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est.

3. Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinentia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes.

Α παρεμφερῆ· ὄθεν καὶ ὡς ὑπὸ σικίας αἰσθανόμεθα τῆς κεφαλῆς ἐλκομένης μετὰ τρισμοῦ. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἵνα τὴν ἐναποκειμένην τῷ κρανίῳ θερμότητα πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπώμενοι, ὑπὸ τῆς ὑγρότητος λοιπὸν καὶ ψυχρότητος χαλασθέντα τὰ βλέφαρα, περιβρυῆ ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν. πολλάκις γοῦν ψηλαφήσας, κατέλαβον δίκην κρυστάλλου πεπηγότα τὰ βλέφαρα, τὴν δὲ ἔβιν νενεκρωμένην ὀλην καὶ φρίσσουσαν. καίτοι ὁ φυσικὸς ὕπνος θερμαίνειν μὲν τὰ σώματα πέφυκε, καὶ τῶν ὑγιαίνοντων τὰς βίβεις ἀνθηρὰς ἀπεργάζεται· ὡς ἔστι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας μαθεῖν· τὰς δὲ παρὰ φύσιν καὶ διατεταμένας χάσμα ποιοῦσι, λεπτόντες ἑαυτοὺς καὶ τῶν ἔδον τοῦ στόματος ἐφαπτόμενοι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐγὼ μέχρι τῆς σήμερον οὐκ ἐνόησα, καίτοι πολλάκις αὐτὸ πεπονθώς· τοῦ δὲ ἁγίου Μακαρίου ἤκουσα τοῦτό μοι λελαληκότος καὶ εἰς ἀπόδειξιν φέροντος, τοῦ σφραγίζειν τοὺς χασμωμένους τὸ στόμα, κατὰ ἀρχαίαν μὴ προσέχειν νηφόντως ἡμᾶς τῇ ἀναγνώσει, μηδὲ

2. Ἡρώτησέ με τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Αἰγύπτιος γέροντ' Μακάριος· τί δὴποτε μνησικακοῦντες μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὴν μνημονευτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἀφανίζομεν, δαίμοσι δὲ μνησικακοῦντες ἀδλαβεῖς διαμένομεν; κάμου πρὸς τὴν ἀπόκρισιν ἀπορήσαντος, καὶ παρακαλοῦντος τὸν λόγον μαθεῖν· διότι, φησὶν ἐκεῖνος, τὸ μὲν πρότερον παρὰ φύσιν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ φύσιν ἔστι τοῦ θυμοῦ (a).

3. Παρέβαλον κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημέριαν τῷ ἁγίῳ πατρὶ Μακαρίῳ, καὶ λίαν ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος ἤτουν ὕδωρ πιεῖν. ὁ δὲ φησὶν· ἀρκέσθητι τῇ σικίᾳ· πολλοὶ γὰρ νῦν ὁδοιποροῦντες ἢ πλέοντες καὶ ταύτης ἐστέρηται. εἶτα λόγους μου πρὸς αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας γυμνάζοντος· θάρσει, φησὶν, ὦ τέκνον, ἐν ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι οὔτε ἄρτου οὔτε ὕδατος οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα· τὸν μὲν γὰρ ἄρτον μου ἤσθιον σταθμῶ, τὸ δὲ ὕδωρ ἐπινον μέτρον, τοῖς τοίχοις δὲ ἑμαυτὸν παρακλίνων, μικρὸν τι τοῦ ὕπνου μέρος ἀφήρταζον (b).

NOTAE.

(a) Cf. Socr. Hist. Eccl. lib. IV cap. 23; VV. PP. Rosw., lib. V libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; Sententiae Aegypt. PP. 15; Apophthegmata s. v. Macarius Aegyptius, § XXXVI, Coteler. Eccl. Graec.

Mon. T. I p. 546.

(b) Cf. Socr. Hist. Eccl. l. I.; VV. PP. Rosw. lib. VI, libell. 4, 17. 18.

II.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII MAGNI

[AEGYPTII]

A PETRO POSSINO EDITA.

Fetri Possini Thesaurus asceticus, Parisiis 1684, 4°, p.245 sqq.

Quidam e fratribus interrogavit Macarium magnum abbatem, exquirens, quacnam esset, et in quo

231 Ἀδελφός ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν μέγαν, λέγων περὶ τελειότητος· καὶ ἀποκριθεὶς

ὁ γέρων εἶπεν· ἐάν μὴ κτήσῃται ἄνθρωπος ταπεινώσειν μεγάλην τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ τῷ σώματι· καὶ μὴ μετρεῖν ἑαυτὸν ἐν τινὶ πράγματι· ἀλλὰ μᾶλλον τιθέναι ἑαυτὸν ἐν ταπεινώσει ὑποκάτω τῆς κτίσεως· καὶ τὸ μὴ κρίναι ὅπως τινὰ εἰ μὴ ἑαυτὸν μόνον· καὶ τὸ ὑποφέρειν ὕβριν· καὶ τὸ ἀπορρίπτειν ἀπὸ τῆς καρδίας πᾶσαν κακίαν· καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἶναι μακρόθυμον, χρηστὸν, φιλάδελφον, σώφρονα, ἐγκρατῆ· γέγραπται γάρ (α)· βιαστῶν ἔστι βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ τὸ ὀρθὰ βλέπειν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὸ φυλακῆν ἔχειν τῆς γλώσσης, καὶ ἀποστροφῆν πάσης ἀκοῆς ματαιίας καὶ ὀλεθρίου· καὶ τὴν τῶν χειρῶν δικαιοσύνην καὶ τὸ τῆς καρδίας καθαρὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸ τοῦ σώματος ἄσπιλον· καὶ **232** τὸ ἔχειν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου πρὸ ὀφθαλμῶν καθ' ἡμέραν, καὶ ἀποταγῆν τῆς κατὰ πνεῦμα ὀργῆς καὶ κακίας, καὶ ἀποταγῆν τῆς ὕλης, καὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν ἅμα καὶ ἡδονῶν· καὶ ἀποταγῆν τῷ διαβόλῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι· καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι καὶ παντὶ ἔργῳ παρεδρεῦειν Θεῷ· οὐ δύναται τέλειος εἶναι.

2. Ἀδελφὸς ἠρώτησε γέροντα· ἀββᾶ, πῶς ποιῶ πάντα τὰ πρέποντα ἐν τῷ κελίῳ μου, καὶ οὐχ εὐρίσκω παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; λέγει αὐτῷ γέρων· τοῦτό σοι συμβαίνει διὰ τὸ συνδιατρίβειν σε ἀπραγοτέρῳ, καὶ βούλεσθαι σε τὸ θέλημά σου προθῆναι. λέγει ὁ ἀδελφὸς γέροντι· τί οὖν θέλεις ἵνα ποιήσω, πάτερ; λέγει ὁ γέρων· ἄπελθε, κολλήθητι ἀνθρώπῳ **233** φοβουμένῳ τὸν Θεόν, καὶ ταπεινώσον σεαυτὸν αὐτῷ, καὶ ἕκδος τὸ θέλημά σου· καὶ τότε εὐρήσεις παράκλησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

3. Εἶπε γέρων· ὁ εἰσερχόμενος εἰς μυρεψικόν, κἂν μῆδεν ἀγοράσῃ, ἀλλὰ πάντως μεταλαμβάνει τῆς εὐωδίας· οὕτω καὶ ὁ παραβάλλων τοῖς πατράσιν, ἐάν θελήσῃ ἐργάσασθαι, ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινώσεως· καὶ τείχος αὐτοῦ γίνεται ἐν ταῖς ἐπιδρομαῖς τῶν δαιμόνων.

4. Εἶπε γέρων· ἐάν φθάσῃ σοι ἀρρώστια σώματος, μὴ ὀλιγῶρει· ἐάν γὰρ θέλῃ σε ὁ δεσπότης σου κακοῦσθαι τῷ σώματι, σὺ τίς εἶ ὁ δυσχεραίνων; οὐκ αὐτὸς σου φροντίζει ἐν πᾶσι; μὴ παρὲς αὐτοῦ ζῆς; ἀνεξικάκει οὖν καὶ παρακάλει αὐτὸν, παρασχεῖν σοι συμφέροντα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα αὐτοῦ· κάθου μετὰ μακροθυμίας, φάγε ἀγάπην.

234 5. Εἶπε ὁ γέρων· φύσει ἐάν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιστῆς, ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἔχη προσπάθειαν ὕλης σωματικῆς ἕως μικρᾶς βραδείας· δύναται γὰρ ἐμποδίσαι αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἐκ τῆς ἀδολεσχίας τοῦ ἡμέρου καὶ τοῦ πένθους.

A sita perfectio. Respondens senex: Nisi, inquit, adquisierit homo humilitatem magnam, quam non solum corde teneat, sed et corpore praeferat; in nulla re se ipsum aestimans, sed potius in humilitate sua se infra omnem creaturam ponens; non iudicando unquam omnino quemquam, nisi se solum; suffe-
rendo contumeliam, eiicendo ex corde suo omnem malitiam; vim sibi faciendo ad hoc, ut sit longanimis, benignus, fratrum amator, sobrius, continens; scriptum est enim: *Vim sibi facientium est regnum caelorum*, recta tantum videndo, linguam custodiendo, avertendisque auribus ab omni auditione vana et noxia; manus tenendo, ne quidquam nisi iustum operentur; cor mundum coram Deo servando, corpusque impollutum; habendo quotidie
B prae oculis mortis memoriam; abnegando intus in spiritu iram et malitiam, exterius autem materiam et res sensibiles, cognatos quoque secundum carnem simulque voluptates; renuntiando item diabolo et cunctis operibus eius; ad haec indesinenter orando, et in omni tempore et loco et negotio et opere adstando Deo, praesentemque sentiendo ac venerando eum: nisi quis, inquam, haec omnia fecerit, perfectus esse non potest.

2. Frater interrogans senem: Abba, inquit, qui sit, ut, cum ego in cellula mea faciam cuncta quae decent, tamen non inveniam consolationem a Deo? Ait illi senex: Hoc tibi contingit eo, quod vanis cum otioso confabulationibus indulges; et quia omnino vis potiri optato voluntatem tuam. Respondet frater seni: Quid igitur facere me iubes, pater? Respondet senex: Vade, ini familiaritatem cum viro timente Deum, et humilia te ipsum coram eo, et renuncia voluntati tuae: et tunc invenies consolationem a Deo.

3. Dixit senex: Qui ingreditur seplasiam, etsi nihil emat, omnino tamen fruitur odore. Sic qui conversatur cum patribus, siquidem velit recte agere, viam ei ostendunt humiliationis; et eorum exempla verbaque instar illi muri sunt ad arcendas daemonum incursiones.

4. Dixit senex: Si te infirmitas occupet corporis, ne demittas animum. Si enim velit Dominus tuus morbo te corporeo affligi, tu quis es, qui aegre ferre audeas? Nonne ipse tui curam in omnibus gerit? An sine ipso vel potes vivere? Patienter ergo tolera, et ora eum, ut tibi quae expediunt praebeat. Haec enim est voluntas eius. Sede cum longanimitate, comede charitatem.

5. Dixit senex: Si natura homo certator est, exigit ab eo Deus, ne affectu nimio inhaereat materiae corporeae cuiquam, usque ad minutam acum; ea enim potest impedire mentem eius per praestigias desiderii et noeroris.

VARIAE LECTIONES

Corr., pro ἐστι. Ed. ἐπι.

NOTAE.

(a) Matth. xi, 12.

6. Dixit senex : Oratio et sensus sobrii et corporis vexatio, maiori cum diligentia Deo oblata, instruunt potestate in passiones.

7. Interrogatus est senex : Quid est, vivere hominem tanquam hospitem et peregrinum? Et respondit : Dic tibi, Non habeo hic negotium. Haec itera omni tempore et in omni loco et operatione : tunc eris vere in statu advenae et peregrini.

8. Dixit senex : Vita sancta sine doctrina plura bona efficit, quam doctrina sine vita. Nam sanctus indoctus vel tacens prodest; doctus vero sine sanctitate, etiam solum cogitans, obturbat. Doctrina autem sana et vita sancta si in unum concurrant, philosophiae totius veram et plenam speciem absolvunt.

9. Dixit senex : Ne ambias, caput fieri congregationis fratrum, ne forte imponas collo tuo alienorum onera peccatorum.

10. Dixit senex : Vim sibi facere in orando, et in oratione persistere, gignit orare cum gaudio et cum quiete. Vim enim sibi facere boni propositi est : orare autem cum quiete munus est gratiae.

6. Εἶπε γέρων· προσευχη καὶ λογισμοὶ νήφοντες καὶ σώματος ὑποπιασμός, διὰ πλείονος ἐπιμελείας προσφερόμενα, τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἀναδύοντα κράτος.

7. Ἠρωτήθη ὁ γέρων· τί ἐστὶ ξενιτεία; καὶ εἶπε· [εἰπέ²] οὐκ ἔχω πρᾶγμα· καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι· καὶ αὕτη ἐστὶ ἡ ἀληθὴς ξενιτεία.

8. Εἶπε ὁ γέρων· ὅτι βίος ἀνευ λόγου πλείον ἐνεργεῖν **235** πέφυκεν ἢ λόγος ἀνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ σιγῶν ὠφελεῖ· ὁ δὲ καὶ νοῶν ἐνοχλεῖ· εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδραμοῦνται εἰς ἓν, φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτελοῦσιν ἀγαθμᾶ.¹

9. Εἶπε γέρων· μὴ σπεύσης κεφαλεῦσαι ἀδελφότητα· ἵνα μὴ ἐπιθήσης ἀλλοτρίους φόβτους ἀμαρτημάτων ἐπὶ σῶ τραχήλῳ.

10. Εἶπε ὁ γέρων· τὸ μετὰ βίας προσεύεσθαι καὶ ὑπομένειν τίχτει τὸ μετὰ χάριτος καὶ μετὰ ἀναπαύσεως προσεύεσθαι· καὶ τὸ μὲν μετὰ βίας, τῆς προαιρέσεως, τὸ δὲ μετὰ ἀναπαύσεως, τῆς χάριτος.

VARIAE LECTIONES.

² εἰπέ om. Ed., addidi ex conii.

III.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII AEGYPTII

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA

Sanctorum senum Apophthegmata s. v. *Macarius Aegyptius* apud Jo. Bapt. Cotelerium, Eccl. Graec. Mon. T. I, p. 524 sqq.

De Macario abbate Aegyptio.

1. Narravit de se ipso Macarius abbas dixitque : Quando eram juvenis, et in cellula sedebam in Aegypto, apprehenderunt me ac fecerunt clericum in vico; sed nolens acquiescere fugi ad alium locum. Et venit ad me saecularis vir pius, qui accipiebat quod manibus operabar, et ministrabat mihi. Contigit autem per tentationem, ut quaedam virgo lapsa sit in stuprum. Ea cum uterum gereret, interrogabatur, quis esset auctor criminis? Respondit anachoretam esse. Unde egressi comprehenderunt me adduxeruntque ad vicum; atque appenderunt collo fuligine infectas ollas cum ansis vasorum,

C Περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

1. Δηγήσατο περὶ ἑαυτοῦ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, λέγων· ὅτε ἤμην νεώτερος καὶ ἐκαθήμεν εἰς κελίον εἰς Αἰγύπτου, ἐκράτησάν με καὶ ἐποίησαν **236** κληρικὸν εἰς τὴν κώμην· καὶ μὴ θέλων καταδέεσθαι, ἔφυγον εἰς ἕτερον τόπον. καὶ ἦλθε πρὸς με εὐλαθὴς κοσμηκός, καὶ ἐλάμβανε τὸ ἐργόχειρόν μου, καὶ διηκόνει μοι· συνέθη δὲ ἀπὸ πειρασμοῦ³ παρθένον τινὰ εἰς τὴν κώμην ἐκπεσεῖν· καὶ λαβοῦσα κατὰ γαστρός ἠρωτᾶτο τίς εἴη ὁ τοῦτο πεποιηκώς; ἡ δὲ ἔλαγεν· ὁ ἀναχωρητής. καὶ ἐξεληθόντες συνελθόν με⁴ εἰς τὴν κώμην, καὶ ἐκρέμασαν ἐν τῷ τραχήλῳ μου ἡσβολωμένας χύτρας καὶ ὠτία κούφων (α), καὶ περι-

VARIAE LECTIONES.

³ Al. inser. διαβολικοῦ. ⁴ Al. οἱ τῆς κώμης.

NOTAE.

(α) Κούφων, vox graeco-barbara, ex graeca κῦφος, ni fallor. Praeter grammaticos, Orientalium Synodica ad Theophilum imperatorem, in Originibus CP. Combelsii p. 131 : περικλείει ἑαυτὸν ἐν τῷ τῷ

Δαγιστέως μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων κούφοις. In *Dagistei magni balnei caminorum cupis sese includit*. COTELER.

ἐπομπευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατὰ ἄμφοδον (α), τύπτου-
 τές με καὶ λέγοντες· οὗτος ὁ μοναχὸς ἐφθίρειν ἡμῶν
 τὴν παρθένον, λάβετε αὐτὸν, λάβετε. καὶ ἐτυψάν με
 παρὰ μικρὸν τοῦ ἀποθανεῖν. ἐλθὼν δὲ τις τῶν γερόν-
 των εἶπεν· ἕως πότε τύπτετε τὸν ξένον μοναχόν; ὁ
 δὲ διακονῶν μοι ἠκολούθει ὅπισω μου αἰδούμενος·
 ἦσαν γὰρ ὑβρίζοντες αὐτὸν πολλὰ καὶ λέγοντες· Ἰδοὺ
 ὁ ἀναχωρητὴς, ὃν ὁ εὐμαρτύρεις, τί ἐποίησε; καὶ λέ-
 γουσιν οἱ γονεῖς αὐτῆς· **237** οὐκ ἀπολύομεν αὐτόν,
 ἕως ὃν ἐγγυητὴν τοῦ τρέφειν αὐτήν. καὶ εἶπον τῷ
 διακονητῇ μου· καὶ ἐνηγγυήσατό με. καὶ ἀπελθὼν
 εἰς τὸ κελλίον μου, ἔδωκα αὐτῷ ὅσα εἶχον σφυριδία,
 λέγων· πώλησον καὶ ὁδὸς τῇ γυναικί μου φαγεῖν. καὶ
 ἔλεγον τῷ λογισμῷ μου· Μακάριε, ἰδοὺ εὗρες ἑαυτῷ
 γυναικα· χρὴ ἐργάζεσθαι μικρὸν περισσὸν ὅ, ἵνα τρέ-
 φῃς αὐτήν καὶ εἰργαζόμεν νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
 ἐπεμπον αὐτῇ. καὶ ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῇ ἀθλίᾳ τε-
 κεῖν. ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βρασιζομένη, καὶ
 οὐκ ἔτικτε. καὶ λέγουσιν αὐτῇ· τί ἐστὶ τοῦτο; ἡ δὲ
 εἶπεν· ἐγὼ οἶδα· ὅτι τὸν ἀναχωρητὴν ἐσυκοφάνησα,
 καὶ ψευσαμένη ἠτιασάμην· καὶ οὗτος οὐκ ἔχει πρᾶ-
 γμα, ἀλλ' ὁ δεῖνα ὁ νεώτερος. καὶ ἐλθὼν ὁ διακονῶν
 μοι χαίρων ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη τεκεῖν ἢ παρθέ-
 νος ἐκείνη, ἕως οὗ ὠμολόγησε λέγουσα, ὅτι οὐκ ἔχει
 πρᾶγμα ὁ ἀναχωρητὴς, ἀλλ' ἐψευσάμην κατ' αὐτοῦ·
 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ κώμη θέλει ἐλθεῖν **238** ὧδε μετὰ
 δόξης, καὶ μετανοῆσαι σοι. ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταῦτα, ἵνα
 μὴ θλίψωσί με οἱ ἄνθρωποι, ἀνέστην καὶ ἐφυγον ὧδε
 εἰς Σκῆτιν. αὕτη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἦλθον
 ὧδε (β).

2. Ἡθελῶ ποτε Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος ἀπὸ Σκῆτews
 εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ ἀββᾶ
 Παμβῶ· καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ γέροντες· εἰπὲς ῥῆμα
 τοῖς ἀδελφοῖς, πάτερ. ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ οὕτω γέγονα
 μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχοῦς· καθημένω γὰρ μοί ποτε
 ἐν τῷ κελλίῳ εἰς Σκῆτιν, ὠχλησάν μοι οἱ λογισμοὶ
 λέγοντες· ἀπελθε εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἰδὲ τί βλέπεις
 ἐκεῖ· ἔμεινα δὲ πολεμῶν τῷ λογισμῷ πέντε ἔτη, λέ-
 γων, μήπως ἀπὸ δαιμόνων ἐστίν. καὶ ὡς ἐπέμεινεν ὁ
 λογισμὸς, ἀπέλθον εἰς τὴν ἔρημον· καὶ εὗρον ἐκεῖ
 λίμνην ὑδάτων, καὶ νῆσον ἐν μέσῳ αὐτῆς· καὶ ἦλθον τὰ
 κτήνη τῆς ἐρήμου πιεῖν ἐξ αὐτῆς· καὶ εἶδον ἐν μέσῳ
 αὐτῶν δύο ἀνθρώπους γυμνοῦς· κατ' ἐδειλίασε τὸ σῶμά
 μου· **239** ἐνόμισα γὰρ ὅτι πνεύματά εἰσιν. αὐτοὶ
 δὲ με ὡς εἶδον δειλιῶντα, ἐλάλησαν πρὸς με· μὴ φο-
 βού· καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι ἐσμεν. καὶ εἶπον αὐτοῖς·
 πόθεν ἐστέ, καὶ πῶς ἦλθετε εἰς τὴν ἔρημον ταύτην;
 καὶ εἶπον· ἀπὸ κοινοδίου ἐσμέν· καὶ γέγονεν ἡμῖν
 συμφωνία, καὶ ἐξήλθομεν ὧδε· ἰδοὺ τεσσαράκοντα
 ἔτη. καὶ ὁ μὲν ἑῖς Αἰγύπτιος, ὁ δὲ ἕτερος Λιθουκός

A et circumdlexerunt me in vico per compita, verbo-
 rantes ac dicentes : Iste monachus vitiavit nostram
 virginem ; capite eum, capite. Et percusserunt me
 paene ad mortem. Accedens vero aliquis senum dixit :
 Quousque caeditis monachum istum peregrinum ?
 Qui autem mihi ministrabat, sequebatur post me,
 pudore suffusus. Multis quippe contumeliis eum
 affecerant dicentes : Ecce anachoreta, cui tu
 testimonium perhibebas, quid fecit ? Et aiunt
 parentes puellae : Non dimitemus eum, donec fide-
 iussorem dederit, quod aliturus sit eam. Itaque
 significavi ministro illi meo, et sponpondit pro me.
 Tum abiens in cellulam meam, dedi ei quas habui
 sportulas, dicens : Vende et affer cibum uxori meae.
 Et apud me : Macari, inquam, ecce tibi invenisti
 uxorem ; oportet, ut paulo amplius labores, quo
 nutrias eam. Et operabar noctu ac interdium, mitte-
 bamque ei. Porro cum advenit tempus miserae, ut
 pareret, ad multos dies in cruciatibus permansit,
 nec pariebat. Percontantur, quid hoc esset ? Illa
 respondit : Ego scio ; quoniam anachoretam ca-
 lumniata sum, mendaxque accusavi ; neque enim
 hic in culpa est, sed ille iuvenis. Tunc qui mini-
 strabat mihi, laetus adveniens nunciavit : Virgo
 illa non potuit parere, donec ita confiteretur di-
 cens : Non in culpa est anachoreta, sed mentita
 sum adversus eum ; et ecce totus vicus huc acce-
 dere vult cum honore, ut veniam a te supplex po-
 stulet. His ego auditis, ne mihi molestiam pare-
 rent homines, surrexi, atque huc in Scetim fugi.

C En principium causamque mei huc adventus.
 2. Macarius Aegyptius aliquando e Sceti venit
 ad montem Nitriae in oblatione Pambo abbatis. Et
 dicunt ei senes : Sermonem profer fratribus, pater.
 Tum ille inquit : Egonondum factus sum monachus,
 sed vidi monachos. Sedenti enim mihi aliquando in
 cellula apud Scetim molestiae erant cogitationes,
 quibus iubebar proficisci in solitudinem, et videre,
 quid illic oculis meis occurreret. Perstiti autem
 quinque annis, pugnans adversus cogitationem ac
 dicens : Ne forte a daemionibus sit. Cum vero per-
 severaret cogitatio, abii in eremum. Atque illic inveni
 stagnum cum insula in medio eius, et ad illud venie-
 bant bestiae eremi, ut biberent. Quas inter conspexi
 duos homines nudos, et contremuit corpus meum ;
 existimavi enim esse spiritus. Ipsi vero postquam me
 viderunt trementem, ita locuti sunt mihi : Noli time-
 re ; etiam nos homines sumus. Et dixi iis : Unde estis,
 et quomodo venistis in solitudinem hanc ? Respon-
 derunt : E coenobio sumus, atque ex mutuo consen-
 sensu egressi venimus huc, ecce quadraginta ab-

VARIAE LECTIONES.

* Al. ῥ. * Al. περισσῶς. * Al. ἔχομεν.

NOTAE.

(α) Περιεπόμπευσάν με ἐν τῇ κώμῃ κατ' ἄμφο-
 δον. Minima mutatione corrigi debet Pelagii versio :
 miserunt me circumturam in vico illo, scribendo circi-

turam. Ed. Lugd., circuire. An circuitare? COTELER.
 (β) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 ; lib. V
 libell. 15, 25.

hinc anni praeterierunt. Atque unus e nobis Aegyptius est, alter Libycus. Ipsi quoque interrogaverunt me et dixerunt : Quomodo se habet mundus? Venitne aqua in tempore suo? Mundus obtinetne abundantiam solitam? Respondi : Etiam. Vicissim ego percontatus sum : Quanam ratione fieri potero monachus? Aiunt mihi : Nisi quis renunciaverit omnibus mundi rebus, non potest fieri monachus. Excepi : Ego infirmus sum, nec possum sicuti vos. Exceperunt etiam illi : Si non potes, quemadmodum nos, sede in cellula tua, et peccata tua desle. Quaesivi ab eis : Quando hiems est, nonne agetis? quando aestus est, nonne uritur corpus vestrum? Responderunt : Deus erga nos hac usus est dispensatione : neque hieme rigemus, neque aestate nos aestus laedit. Propterea dixi vobis, me nondum esse monachum, sed vidisse monachos. Ignoscite mihi, fratres.

3. Macarius abbas cum in omnimoda solitudine habitaret : solus autem illic anachoreticam vitam ducebat; infra vero alia erat eremus, in qua plures fratres degebant : ista igitur in solitudine aliquando per viam circumspiciens senex, vidit satanam venientem in figura hominis, ut locum, in quo erat, transiret : apparebat autem quasi tunica gestans lineam perforatam, a cuius foraminibus pendebant parvae lecythi. Dicit ei senex magnus : Quo vadis? Respondit : Proficiscor ad fratres, ut iis suggeram. Tum senex : Et quare tibi ampullae hae? Ille : Affero fratribus condimenta. Senex : Et haec omnia? Excepit : Etiam; si cui unum non placuerit, aliud porrigo : si neque hoc, do aliud : omnino autem ex illis saltem unum placebit ei. Quae cum dixisset, abiit. At senex remansit, observans vias, donec reverteretur. Utque conspexit illum senex, ait : Salvus sis. Ille respondit : Quomodo contingere mihi poterit, ut salvus sim? Senex : Quare? Ille : Quia, inquit, cuncti mihi fuerunt immites, nec ullus mihi favet. Ad eum senex : Nullusne ergo illic tibi amicus? Ille respondit : Nae, unum ibi monachum amicum habeo, qui vel ipse mihi obtemperat, et cum me conspicit, aurae instar vertitur. Tum senex : Quomodo vocatur frater? Ille ait : Theopemptus. Quo dicto discessit. Atque surgens Macarius abbas perrexit ad inferiorem eremum. Quod cum comperissent fratres, sumptis ra-

ὑπάρχει. καὶ ἐπηρώτησάν με καὶ αὐτοὶ λέγοντες· πῶς ὁ κόσμος; καὶ εἰ ἔρχεται τὸ ὕδωρ κατὰ καιρὸν αὐτοῦ, καὶ εἰ ἔχει ὁ κόσμος τὴν εὐθηνίαν αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτοῖς· ναί. καὶ γὰρ αὐτοὺς ἠρώτησα· πῶς δύναμαι γενέσθαι μοναχός; καὶ λέγουσί μοι· ἐὰν μὴ ἀποτάξῃται τις πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται γενέσθαι μοναχός. καὶ εἶπον αὐτοῖς· ἐγὼ ἀσθενὴς εἰμι καὶ οὐ δύναμαι ὡς ὑμεῖς· καὶ εἶπόν μοι καὶ αὐτοί· καὶ ἐὰν οὐ δύνασαι ὡς ἡμεῖς, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου· καὶ ἠρώτησα αὐτούς· ὅταν γίνηται χειμῶν, οὐ ρίγατε; καὶ ὅταν γίνηται 240 καῦμα, οὐ καίεται τὰ σώματα ὑμῶν; οἱ δὲ εἶπον· ὁ θεὸς ἐπολίτησεν ἡμῖν τὴν οἰκονομίαν ταύτην· καὶ οὕτε τῷ χειμῶνι ριγώμεν, οὕτε τῷ θερέει τὸ καῦμα ἡμᾶς ἀδικεῖ. διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι οὕτω γέγονα μοναχός, ἀλλ' εἶδον μοναχοὺς· συγχωρήσατέ μοι, ἀεὶ-φοί (a).

3. Ὁ ἀββάς Μακάριος ὅτε ἔκει ἐν τῇ πανερήμῳ ἦν δὲ μόνος ἐν αὐτῇ ἀναχωρῶν, παρακάτω δὲ ἄλλῃ ἔρημος ἦν πλειόνων ἀδελφῶν. παρετήρει δὲ ὁ γέρων τὴν ὁδόν, καὶ ὄρᾳ τὸν σατανᾶν, ἀνερχόμενον ἐν σχήματι ἀνθρώπου, παρελθεῖν δι' αὐτοῦ· ἐφαίνετο δὲ ὡς στιχάριον φορῶν λινοῦν τρωγλωτόν· καὶ κατὰ τρυμαλιὰν ἐκρέματο ληκύθιον^a. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρων ὁ μέγας· ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφοὺς (b). ὁ δὲ γέρων εἶπε· καὶ ἕνα τί σοι τὰ ληκύθια^a ταῦτα; καὶ εἶπε· γεύματα ἀποφέρω τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ δὲ γέρων εἶπε· καὶ ταῦτα ἔλα; ἀπεκρίθη· ναί· 241 ἐὰν μὴ τὸ ἐν ἀρέσῃ τινί, φέρω ἄλλο· ἐὰν δὲ μηδὲ τοῦτο, διδῶ ἄλλο· πάντως δὲ ἐξ αὐτῶν κἂν ἐν ἀρέσει αὐτῷ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν· ὁ δὲ γέρων ἔμεινε παρατηρούμενος τὰς ὁδοὺς ἕως πάλιν ἐκεῖνος ἐπανῆλθε. καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ γέρων, λέγει αὐτῷ· σωθῆις; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ποῦ ἐνι μοι σωθῆναι; λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· διὰ τί; ὁ δὲ λέγει· ὅτι πάντες ἄγριοι μοι ἐγένοντο (c), καὶ οὐδεὶς μου ἀνέχεται^a. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· οὐδένα οὖν φίλον ἔχεις ἐκεῖ; ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί, ἕνα μοναχόν^a ἔχω ἐκεῖ φίλον^a, καὶ κἂν αὐτός μοι πείθεται· καὶ ὅτε ὄρᾳ με, στρέφεται ὡς ἀνέμη^a. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· καὶ τίς καλεῖται ὁ ἀδελφός; ὁ δὲ λέγει· Θεόπεμπος. εἰπὼν δὲ ταῦτα ἀπῆλθεν, καὶ ἀναστὰς ὁ ἀββάς Μακάριος ἀπέρχεται ἐπὶ τὴν παρακάτω ἔρημον, καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοί, λαβόντες βατὰ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ (d), καὶ λοιπὸν ἕκαστος ἠύτρειζετο

VARIAE LECTIONES.

^a Corr., Cotel. *ληκύνθιον*. ^b Corr., Cotel. *ληκύνθια*. ^c Al. *μοι πείθεται*. ^d Al. *μόνον*. ^e Al. *ἀδελφόν*. ^f Sic Cotel. pro *ἀνεμός*.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. vi libell. 3, 4.
(b) Ἀπέρχομαι ὑπομνήσαι τοὺς ἀδελφοὺς. In vice Patrum : *Vado commovere fratres*, facili lapsu vice *commonere*, quemadmodum recte in Paschasio [VV. PP. Rosw. lib. vii cap. 1, 8]. Parque erratum occurrit sub finem Apophthegmatis. Cod. Corb. *commonere et admonere*. COTELER.
(c) Πάντες ἄγριοι μοι ἐγένοντο, [et in fine] ἄγριοι εἰσιν ἔλα, [et iterum in fine] πάντων ἀγριώτερος ἐγένετο, ex Rufini interpretatione [VV. PP. Rosw. lib. iii, cap. 61] *contrarii et agrestes atque omnibus amplius asperior*. ex illa vero Paschasii [VV. PP.

Rosw. lib. vii, cap. 1, 8] *contrarii, agrestes, omnibus asperior*. At Pelagius [VV. PP. Rosw. lib. v libell. 18, 9] *legebat ἄγριοι ac ἀγριώτερος*, nam vertit : *Omnes sanctificati sunt; toti sancti sunt; omnibus sanctorum est factus* : minus bene. COTELER.
(d) Λαβόντες βατὰ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Ad illustrandum morem praeclarum, obviam eundi alicui honoris causa, gestando ramos palmarum aut aliarum arborum, tria deprompsi ex adversariis meis insignia testimonia. Primum petitur ex Itinerario Hierosolymitano Antonini : *Ibi venerunt mulieres in occursum nobis cum infantibus, palmas*

νομίζων, ὅτι παρ' αὐτῷ ἐμελλε καταλύειν ὁ γέρον. ὁ δὲ **242** ἐξήτει, τίς εἴη ὁ καλούμενος Θεόπεμπος ἐν τῷ ἔρει. καὶ εὐρὺν εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. ὁ δὲ Θεόπεμπος ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. ὡς δὲ ἤρξατο ἰδιάζειν αὐτὸν, ὁ γέρον λέγει· πῶς τὰ κατὰ τὴν ἀδελφίαν; ὁ δὲ εἶπεν· εὐχαῖς σου, καλῶς. εἶπε δὲ ὁ γέρον· μὴ πολεμοῦσά σε οἱ λογισμοί; ὁ δὲ εἶπε· τέως καλῶς εἰμι· ἤδεῖτο γὰρ εἰπεῖν. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ἴδου πόσα ἐστὶ ἀσκῶ, καὶ τιμῶμαι παρὰ πάντων, καὶ ἐμοὶ τῷ γέροντι ὀχλεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας. ἀπεκρίθη λέγων ὁ Θεόπεμπος· πίστευε, ἀββᾶ, καὶ ἐμοί· ὁ δὲ γέρον προσεφασίζετο καὶ ἐτέρους λογισμοὺς πολεμεῖν αὐτῷ, ἕως ποιήσει αὐτὸν ὁμολογήσαι· εἶτα λέγει αὐτῷ· πῶς νηστεύεις; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· τὴν ἐνάτην. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· νήστευε ἕως ὅψε, καὶ ἄσκει· καὶ ἀποστῆθιζε τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν ἄλλων γραφῶν· καὶ ἐάν σοι **B** ἀναβῆθαι ἀποστῆθαι, μὴδέποτε πρόσχημα κάτῃ, ἀλλὰ πάντοτε ἄνω· καὶ εὐθέως σοι ὁ κύριος βοηθεῖ. καὶ τυπώσας ὁ γέρον τὸν ἀδελφὸν ἐξῆλθεν **243** εἰς τὴν ἰδίαν ἐρημον. καὶ παρατηρῶν πάλιν ὄρα ἐκαίον τὸν δαίμονα, καὶ λέγει αὐτῷ· ποῦ πάλιν ἀπέρχῃ; ὁ δὲ λέγει· ὑπομῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀπῆλθεν. ὡς δὲ πάλιν ἐπανῆλθε, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· πῶς οἱ ἀδελφοί; ὁ δὲ λέγει· κακῶς· ὁ δὲ γέρον λέγει· διὰ τί; ὁ δὲ εἶπεν· ἄγριοι εἰσιν ὄλοι· καὶ τὸ μείζον κακόν, ὅτι καὶ ἂν εἶχον φίλον ὑπακούοντά μοι, καὶ αὐτὸς οὐκ οἶδα πῶς θεν διεστράφη, καὶ οὐδὲ αὐτὸς μοι πείθεται, ἀλλὰ πάντων ἀγριώτερος ἐγένετο· καὶ ὡμοσα μηκέτι τὰ ἐκεῖ πατῆσαι, εἰ μὴ μετὰ χρόνον. καὶ οὕτως εἰπὼν ἀπῆλθεν ἑάσας τὸν γέροντα· καὶ ὁ ἅγιος εἰσῆλθε εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ (α).

quentem mihi, ipse etiam, unde nescio, conversus ferocior evasit : unde iuravi, me amplius ea loca non calcaturum, nisi post tempus. Atque haec cum dixisset, discessit, senem relinquens. Tunc sanctus

4. Παρέβαλεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας τῷ ἀββᾶ Ἄντωνίῳ εἰς τὴν ἔρημον, καὶ κρούσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· **244** σὺ τίς εἶ; ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι Μακάριος· καὶ κλείσας τὴν θύραν εἰσῆλθε καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. καὶ ἰδὼν τὴν ὑπομῆν αὐτοῦ ἤνοιξεν αὐτῷ. καὶ χαριεντιζόμενος μετ' αὐτοῦ ἔλεγεν· ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπεθύμουν σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. καὶ φίλοξενήσας αὐτὸν ἀνέπαυσεν· ἦν γὰρ ἀπὸ καμάτου πολλοῦ. ὅψιας δὲ γενομένης ἔβρεξεν ἑαυτῷ ὁ ἀββᾶς Ἄντωνίος θαλλία· καὶ λέγει

A mis palmarum ei obviam prodierunt. Ceterum unusquisque eorum praeparabat se, putans, quod apud ipsum diversaturus esset senex. At ille requisivit, quisnam in monte Theopemptus appellaretur. Quo invento intravit in cellulam eius, Theopemptus autem suscepit eum laetus. Utiq; coepit solum secum habere eum, senex : Quomodo, inquit, se res tuae habent, frater? Is dicit : Recte, precibus tuis. Et senex : Num impugnant te cogitationes? Ille : Interim mihi bene est. Pudebat enim eum edicere. Ait illi senex : Ecce a quot annis vitam asceticam duco, et honore afficior ab omnibus, at tamen me senem spiritus fornicationis divexat. Theopemptus excepit : Crade, abba, etiam me. Senex vero simulabat, ab aliis etiam cogitationibus impugnari se, donec eum ad confessionem adduceret. Deinde : Quomodo, inquit, ieiunas? Respondet : ad horam nonam. Tum senex : Ieiuna usque ad vespem et exerce te ; meditare ac recita memoriter ex Evangelio ceterisque Scripturis ; cumque te subierit cogitatio, nunquam deorsum spectes, sed sursum semper ; statimque tibi Dominus praebit auxilium. Et senex, postquam fratrem informavit, reversus est ad solitudinem suam. Ubi observans iterum videt illum daemonem, cui ait : Quo iterum pergis? Is : Fratres, inquit, instigatum ; atque abiit. Ut vero rursus transiit, sanctus sciscitatus est ex eo, quo modo se haberent fratres. Respondit : Male. Et senex : Cur? Daemon : Cuncti, inquit, feroces sunt, et quod **C** peius est, ille quem habebam amicum et obsequens, nec amplius a me persuadetur, sed cunctis intravit in cellulam suam.

4. Macarius magnus abbas venit ad Antonium abbatem in montem ; cumque pulsasset ostium, is egressus est petiitque : Tu quis es? Respondit : Ego sum Macarius. Et ille ostio clauso intravit, relinquens eum. Sed postquam cognovit patientiam eius, aperuit. Atque cum eo urbane agens dixit : A multo tempore desiderabam te videre, audita tui fama. Et hospitaliter susceptum refecit ; erat enim e multo labore fessus. Vespere autem facto Antonius abbas sibi madefecit ramos palmarum. Et ait

NOTAE.

in manibus tenentes, et ampullas cum rosaceo oleo : et prostratae pedibus nostris plantas nostras ungebant, cantabantque lingua Aegyptiaca psallentes antiphonam : Benedicti vos a Domino, benedictusque adventus vester, Osanna in excelsis. Secundum habetur in vita S. Fulgentii cap. 29 : Per omnes prolixi itineris vias gaudia majora reperimus, in occursum suum populis undique tendentibus cum lucernis et lampadibus et arborum frondibus. Tertium continetur in notis Jacobi Sironidi ad tomum tertium Conciliorum Galliae, ex narratione clericorum Remensis de Ebhone : *Receptus est ab episcopis suffraganeis suis Rothado episcopo, Simeone episcopo, Lupo episcopo, una cum legatis omnium aliorum episcoporum Remensis dioecesis, qui variis detenti infirmitatibus illuc corporali praesentia occurrere non valentes, suam tamen per ecclesiasticos legatos et*

D excusatorias literas illi exhibuerunt praesentiam. Insuper etiam a canonicis et monachis atque corregionibus presbyteris totius dioecesis atque infinita multitudo utriusque sexus. Qui omnes cum ramis palmarum et cereis ardentibus, laudesque Deo intimis cordibus et excelsissimis vocibus proclamantes, longe ei ab ecclesia obviaverunt, et usque ad ecclesiam indesinenter psallentes eum perduxerunt. Notissimum est Christi Domini exemplum Job. xii, 13. Sed et ad exsequias cum palmis prodibant, ut videre est apud Ammonium monachum de Patribus Sinaitis et Rhaithensibus p. 106. 128. 129, et in Historia Lausiacae cap. 59. Mitto multas alias consimiles consuetudines. COTELER.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III. cap. 61 ; lib. V libell. 18, 8, lib. VII cap. 4, 8. Dorothei Doctr. 5.

ei Macarius abbas : Jube, ut et ego mihi intinguam. Ille : Intingue, inquit. Confectoque magno fasciculo intinxit. Igitur sedentes a vespera, collocti de animarum salute, plectebant : plecta autem per fenestram saluberebat in spelunca. Et mane ingrediens beatus Antonius, vidit plectae Macarii abbatis copiam et : Multa, inquit, virtus e manibus istis egreditur.

5. Macarius abbas praedixit fratribus de vastatione Sceteos : Quando spectaveritis cellulam aedificatam iuxta paludem, scitote, quod prope sit Sceteos desolatio : quando videritis arbores, ad fores est : cum autem pueros conspexeritis, tollite melotes vestras atque discedite.

6. Dixit iterum, volens fratres consolari : Venit hic cum matre sua puer, qui a daemouio vexabatur, et dicebat matri : Surge, anus, abeamus hinc. Illa vero : Non possum, inquit, pedibus incedere. Tum puer ad eam : Ego te portabo. Et admiratus sum daemouis nequitiam, quomodo eos hinc fugare vellet.

7. Sisoes abbas retulit : Quando eram in Sceti cum Macario, ascendimus septem nomina, ut cum eo meteremus. Et ecce, vidua quaedam pone nos spicas colligebat, nec cessabat plorare. Vocavit ergo senex dominum praedii, cui : Quid, inquit, habet anus haec, quod semper plorat ? Respondit : Quia ejus vir, alicuius depositum dum servat, subito mortuus est, nec enunciauit, ubi posuerit illud, vultque dominus depositi eam et liberos eius sibi in servos vindicare. Tum senex : Dic ei, inquit, ut veniat ad nos, ubi ob aestum conquiescimus. Cumque venisset mulier, ait illi senex : Ut quid semper ita ploras ? Respondit : Maritus meus accepto deposito migravit e vita, nec significavit moriens, ubi illud posuerit. Tunc senex : Veni, inquit, ostende mihi, ubi sepelieris eum. Itaque ductis secum fratribus cum ea egressus est. Ut pervenerunt ad locum, dixit senex mulieri : Recede in domum tuam. Et postquam peccati fuissent, voca-

Α αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· κέλευσον, ἵνα καγὼ βρέξω ἐμαντῷ. ὁ δὲ εἶπε· βρέξον. καὶ ποιήσας δεσμὸν μέγαν ἐβρέξε· καὶ καθήμενοι ἀπὸ ὕψε λαλοῦντες περὶ σωτηρίας ψυχῶν ἐπλεκον· καὶ ἡ σειρά διὰ τῆς θυρίδος εἰς τὸ σπήλαιον κατέβαινε. καὶ εἰσελθὼν πρώτῳ ὁ μακάριος Ἀντωνίου εἶδε τὸ πλῆθος τῆς σειράς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, καὶ ἔλεγε· πολλὴ δύναμις ἐκ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέρχεται (α).

5. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Σκήτεως τοῖς ἀδελφοῖς· ὅταν ἴδητε κελλίον οἰκοδομούμενον 245 ἐγγὺς τοῦ ἕλους, μάθετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς· ὅταν ἴδητε δένδρα, ἐπὶ θυρῶν ἐστὶν. ὅταν δὲ ἴδητε παιδία, ἀρατε τὰ μηλωτάρια ὀμῶν, καὶ ἀναχωρήσατε (β).

6. Ἐλεγε πάλιν, παρηγορησαί θέλων τοὺς ἀδελφοὺς· ἦλθεν ὡδε παιδίον δαιμονιζόμενον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἔγειρε, γράϊα 14, ἀγωμεν ἐνθεν. ἡ δὲ εἶπεν· οὐ δύναμαι πεζεῦσαι. καὶ εἶπεν αὐτῇ τὸ παιδίον· ἐγὼ σε βασταζῶ. καὶ ἐθαύμασα τὴν πονηρίαν 15 τοῦ δαίμονος, πῶς ἠθέλησεν αὐτοὺς φυγαδεῦσαι (γ).

7. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Σισοῦς· ὅτε ἤμην εἰς Σκήτην μετὰ τοῦ Μακαρίου, ἀνέβημεν θερίσαι μετ' αὐτοῦ ἑπτὰ ὀνόματα (δ). καὶ ἰδοὺ μία χήρα καλαμωμένη ἦν ὀπίσω ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπαύετο κλαίουσα· ἐφώνησεν οὖν ὁ γέρον τὸν κύριον τοῦ χωρίου καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί ἔχει ἡ γράϊς αὕτη, ὅτι πάντοτε κλαίει ; λέγει αὐτῷ· ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς εἶχε παραθήκην τινός, καὶ 246 ἀπέθανε ἄφρων, καὶ οὐκ εἶπε ποῦ ἔθηκεν αὐτήν· καὶ θέλει ὁ κύριος τῆς παραθήκης λαβεῖν αὐτήν καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς δούλους. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· εἰπέ αὐτῇ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅπου ἀναπαυόμεθα τὸ καῦμα. καὶ ἐλθούσης τῆς γυναικὸς εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον· τί πάντα 16 οὕτως κλαίεις ; καὶ εἶπεν· ὁ ἀνὴρ μου ἀπέθανε λαθῶν παραθήκην τινός, καὶ οὐκ εἶπεν ἀποθηήσκων, ποῦ ἔθηκεν αὐτήν. καὶ εἶπεν ὁ γέρον πρὸς αὐτήν· δαῦρο, δεῖξόν μοι ποῦ ἔθηκες αὐτόν. καὶ λαθὼν τοὺς ἀδελφοὺς μετ' αὐτοῦ, ἐξῆλθε σὺν αὐτῇ· καὶ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν τόπον, εἶπεν αὐτῇ ὁ γέρον· ἀναχώρησον εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ προσευξαμένων αὐτῶν, ἐφώ-

VARIAE LECTIONES.

♦ γράϊα om. al. 14 Al. παουρηλίαν. 15 Al. πάντοτε.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9.
(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11.
(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10.
(d) Ἐπτὰ ὀνόματα, ad verbum Joannes interpretes [VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8] septem nomina ; ex sensu ms. Bodecense referente Bollando, et cod. Corbeiensis septem fratres. Nomina autem pro hominibus dici, a tot auctoribus probatum fuit, ut mirer potuisse id viros doctos ignorare. In chronico Theophanis p. 363 A. : ἀπέκτειναν τοὺς κλειδούχους ὀνόματα εἴ. Joannes Moschus Λειμωνάρτου cap. 135 : μοναστήριον παρθένων vel παρθενευουσῶν ὡς ὀνομάτων τεσσαράκοντα, et cap. 143 : ἦσαν δὲ μοναχοὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ὀνόματα. Sub finem Tomi XIX Origenis in Joannem : οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀκουστέον τοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου ἐπίτηδες τοιαύτην ἐπίνοιαν πλάσαντων ὀνομάτων ἀγίων τὸ τῆς καταβολῆς. Lege ἐπίτηδες διὰ τοιαύτην ἐπίνοιαν. In Colbert. codd. duobus : Ἐν τῷ ἔρει τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου ἐκαθέζοντο ἑπτὰ ὀνόματα, καὶ τῷ

D καιρῷ τῶν φοινίκων ἐφύλαττεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν τοῦ ἀποσοβεῖν τὰ πετεινά· ἦν δὲ ἐκεῖ γέρον· καὶ ὅτε ἐφύλαττεν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, ἔκραζεν λέγων· ὑπάγετε οἱ ἔσω πονηροὶ λογισμοί, καὶ τὰ ἔξω πετεινά. At ms. reg. 1787 : Ἐλεγον ὅτι ἐν τῷ ὁ. τ. ἀ. Ἄ. ἐκάθητο ἑπτὰ μοναχοί, καὶ ἐν τῷ x. τ. φ. ἐφύλασσον τοῦ σοβεῖν τὰ πετεινά ἐκ διαδοχῆς εἰς καθ' ἡμέραν. εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν γέρον, ὅτε ἦν ἡ ἡμέρα αὐτοῦ, καὶ ἐφύλαττεν, ἔκραζε λέγων x. τ. λ. Hoc est Pelagio interprete [VV. PP. Rosw. lib. V libell. 11, 50 : Dicebant senes, quia in monte abbatis Antonii sedebant septem monachi (cod. Suession. et Fossat. nomina) tempore dactylorum, et unus ex iis abigebat ab iis volucres : erat autem ibi senex, qui in die, qua eum dactylos custodire contigebat, clamabat dicens : Discedite ab intro, malae cogitationes, et de foris, aves. Apud Georgium Alexandrinum n. 38 : λαθὼν στρατιώτας ἕως ὀνομάτων πετακοσίων. Sed quis finis similia colligentī? COTELER.

νησεν ὁ γέρον τὸν νεκρὸν λέγων· ὁ δεῖνα (a), ποῦ ἔθηκες τὴν ἀλλοτριὰν παραθήκην; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· εἰς τὸν οἶκόν μου κέκρυπται ὑπὸ τὸν πόδα τῆς κλίνης. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· κοιμῶ πάλιν ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοί, ἀπὸ τοῦ φόβου ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ γέρον· οὐ 247 δι' ἐμὲ γέγονε τοῦτο· οὐδὲν γάρ εἰμι· ἀλλὰ διὰ τὴν χήραν καὶ τὰ ὄρφανὰ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ πρᾶγμα· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ μέγα, ὅτι ἀναμάρτητον θέλει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν· καὶ εἰ τι ἂν αἰτήσεται, λαμβάνει. ἔλθὼν δὲ ἀνήγγειλε τῇ χήρᾳ ποῦ κεῖται ἡ παραθήκη· ἡ δὲ λαβοῦσα αὐτὴν ἔδωκε τῷ κυρίῳ αὐτῆς, καὶ ἠλευθέρωσε τὰ τέκνα αὐτῆς. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν (b).

8. Ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὅτι παραγενόμενός ποτε πρὸς τινὰ ἀναχωρητὴν, καὶ εὐρών αὐτὸν καχοῦμενον, ἐπισυθάνετο εἰ βούλοιο τραφῆναι οὐδενὸς ὄντος ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. καὶ φήσαντος ἐκείνου, πάστιλον, εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν πόλιν οὐκ ὤκνησεν ὁ ἀνδρείος παραγενέσθαι καὶ δοῦναι τῷ κάμνοντι· καὶ τὸ θαυμαστὸν μηδὲν κατάδηλον γενόμενον (c).

9. Εἶπε πάλιν, ὅτι ἐν ἀνακίᾳ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου πολιτευομένου πρὸς 248 πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, εἶψαν αὐτῷ τινες· διὰ τί οὕτως ἑαυτὸν ποιεῖς; ὁ δὲ εἶπε· δώδεκα ἔτη ἐδούλευσα τῷ κυρίῳ μου, ἵνα μοι χαρίσθαι τὸ χάρισμα τοῦτο, καὶ πάντες μοι συμβουλεύετε ἀποθέσθαι αὐτό;

10. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι εἰ εὐκαίρησε μετὰ ἀδελφῶν, ἐτίθει ἑαυτῷ ὄρον· ὅτι ἐὰν εὐρεθῆ ὄνος, διὰ τοὺς ἀδελφοὺς πίνε, καὶ ἀντὶ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου μίαν ἡμέραν μὴ πίνῃ ὕδωρ· οἱ οὖν ἀδελφοὶ χάριν ἀναπαύσεως ἐδίδον αὐτῷ· ὁ δὲ γέρον μετὰ χαρᾶς ἐλάμβανεν, ἵνα ἑαυτὸν βασανίσῃ· ὁ δὲ μαθητῆς, εἰδὼς τὸ πρᾶγμα, ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς· διὰ τὸν κύριον, μὴ δῶτε αὐτῷ· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ κελλίον μέλλει ἑαυτὸν δαμάζειν. καὶ μαθόντες οἱ ἀδελφοὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ παρεῖχον (d).

11. Παρεργόμενός ποτε ἀπὸ τοῦ ἔλους εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ἐβάσταζε θαλλία, καὶ ἰδοὺ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ διάβολος 249 κατὰ τὴν ὁδὸν μετὰ δρεπάνου. καὶ ὡς ἠθέλησεν αὐτὸν κρούσαι, οὐκ ἴσχυσε. καὶ λέγει αὐτῷ· πολλὴ βία ἀπὸ σοῦ, Μακάριε, ὅτι οὐ δύναμαι πρὸς σέ· ἰδοὺ γάρ, εἰ τι ποιεῖς, κἀγὼ ποιῶ· σὺ νηστεύεις· κἀγὼ 17· ἀγρυπνεῖς· κἀγὼ ὄλως οὐ κοιμῶμαι· ἐν ἐστὶ μόνον, ἐν ᾧ νικᾷς με. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· ποῖον τοῦτο; ὁ δὲ εἶπ· ἡ ταπεινώσις σου. καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι πρὸς σέ.

12. (e) Ἡρώτησάν τινες τῶν πατέρων τὸν ἀββᾶν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, λέγοντες· πῶς ὄντως ἐσθλείς καὶ ὅτε νηστεύεις τὸ σῶμά σου ξηρὸν ἐστὶ; καὶ λέγει

A vit senex mortuum his verbis: Ille, ubi posuisti alienum depositum? Responsum dedit homo: Absconditum est in domo mea sub pede lecti. Senex ad ipsum: Iterum dormi usque ad resurrectionis diem. Quod conspicati fratres prae timore ceciderunt ad pedes eius. Tum iis senex ait: Non propter me id evenit; nihil quippe sum: sed propter viduam et pupillos Deus rem fecit. Hoc vero magnum est, quod Deus vult animam esse sine peccato, et quicquid petierit accipiet. Profectus igitur nuntiavit viduae, ubi iaceret depositum. Quae accipiens dedit domino, ac in libertatem asseruit liberos. Omnesque, qui miraculum audiverunt, gloriam dererunt Deo.

B 8. Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quemdam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro asferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est.

9. Iterum memoravit: Macario abbati prae cunctis fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquit, talem te praebes? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam eam?

C 10. Dicebant de Macario abbate, quod, si vacans versaretur cum fratribus, hanc sibi legem constituebat: Si vinum adfuerit, propter fratres bibe, et pro uno vini poculo per unum diem non bibas aquam. Igitur fratres, eum reficere cupientes, dabant ei. Senex autem cum gaudio admittebat, ut se ipsum torqueret. At discipulus eius, cui res nota erat, dicebat fratribus: Per Dominum, ne praebeat is illi; alioqui in cella confecturus est se. Quo comperto fratres non amplius ei porrigebant.

D 11. Proficiscens aliquando Macarius abbas a palude in cellulam suam portabat palmarum ramos, et ecce occurrit ei in via diabolus falcem gerens. Qui ut voluit eum ferire, non valuit. Atque ei: Multa, inquit, a te vis, Macari, quod adversus te nihil possum. En enim, quidquid facis, et ego facio. Tu jejunas; et ego: vigilas; et ego penitus non dormio. Unum solum est in quo vincis me. Interrogavit Macarius abbas: Quidnam est illud? Respondit: Humilitas tua. Ac propterea adversus te nihil possum.

12. Interrogaverunt quidam e patribus Macarium Aegyptium abbatem dicentes: Qui sit ut sive comedas, sive ieiunes, corpus tuum siccum sit:

VARIAE LECTIONES.

¹⁷ ΑΙ. ἐγὼ οὐδὲ ὄλως τρώγω.

NOTAE.

(a) Λέγων· ὁ δεῖνα, in Vitis Patrum: *dicens illi, pro dicens ille.*

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8.

(c) Cf. Raderi Viridar. III, 6, 19.

(d) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 53; lib. V libell. 4, 26.

(e) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 13, 6.

Respondet iis senex : Lignum, quod versat sarmen-
ta quae comburuntur, omnino ab igne consu-
mitur. Similiter si mundaverit homo mentem suam
in timore Dei, ipse timor Dei corpus ejus consu-
mit.

13. Profectus aliquando Macarius abbas e Sceti
in Terenuthim, ingressus est fanum, ut dormiret.
Ibi erant vetera Ethnicorum cadavera ; e quibus
unum acceptum posuit sub capite suo velut embri-
mum. Daemones ergo, intuiti ejus audaciam, invi-
derunt ei. Ac volentes eum terrere, velut feminae
nomen vocabant dicentes : Heus tu, veni nobiscum ad
balneum. Respondit autem alius daemon desub ipso
tanquam e mortuis, loquens : Peregrinum · habeo
super me, nec possum venire. At senex territus
non est, sed audacter verberabat corpus, et : Surge,
inquit, vade in tenebras, si potes. Quo audito dae-
mones clamaverunt voce magna dicentes : Vicisti
nos. Et pudore suffusi aufugerunt.

14. Dicebant de Macario Aegyptio abbate, quod
ascendens e Sceti, ac sportulas portans, defatiga-
tus sedit ; oravitque in hunc modum : Deus, tu
scis, nihil mihi virium superesse. Et, illico ad flu-
vium delatus est.

15. Quidam in Aegypto filium habuit paralyti-
cum. Quem cum ad cellulam Macarii abbatis tulis-
set, et ad ostium plorantem reliquisset, longe re-
cessit. Igitur senex deorsum adspiciens vidit pue-
rum et interrogat eum : Quis te huc attulit ? Res-
pondet : Pater meus huc me projecit et abiit. Ait
ei senex : Surgens assequere eum. Statimque sa-
natus surrexit et patrem consecutus est. Atque ita
abierunt in domum suam.

16. Macarius magnus abbas dicebat fratribus in
Sceti, postquam dimisit ecclesiam : Fugite, fratres.
Ait illi senum quidam : Quonam fugere poterimus
ultra solitudinem hanc ? Ipse vero digitum suum
ad os ponebat dicens : Fugite hoc. Tum ingredie-
batur in cellulam suam et clauso ostio sedebat.

17. Idem Macarius abbas dixit : Si quempiam
increpando ad iram commoveris, affectui tuo sa-
tisfacis. Neque enim ut alios salves, perdes te
ipsum.

18. Idem Macarius abbas, cum esset in Aegypto,
invenit hominem habentem jumentum et praedantem
quae ad usum suum possidebat : ipse vero tanquam
peregrinus adstans furi, una onerabat jumentum,
magnaque cum quiete dimisit eum dicens : *Nihil
intulimus in mundum : haud dubium quod nec au-*

αὐτοῖς ὁ γέρων · τὸ ξύλον τὸ στρέφον τὰ καίόμενα
φρύγανα δι' ὄλου ἐσθίεται ἐκ τοῦ πυρός. οὕτως ἐάν
καθαρεύσῃ ἄνθρωπος τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τῷ φόβῳ
τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ κατασθίει τὸ σῶμα
αὐτοῦ (α).

13. Ἀνέβη ποτὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἀπὸ Σκήτews
εἰς Τερενοῦθιν · καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν κοιμηθῆ-
ναι · ἦσαν δὲ ἐκεῖ σκηνώματα Ἑλλήνων παλαιά ·
250 καὶ λαβὼν ἓν, ὑπέθηκε τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ὡς
ἐμβρίμιον · οἱ οὖν δαίμονες ὀρῶντες αὐτοῦ τὸ θαρσα-
λέον, ἐφθόνησαν · καὶ θέλοντες αὐτὸν ποτῆσαι, ἐφώ-
νον ὡς γυναικὸς ὄνομα, λέγοντες · ἡ δεῖνα, δεῦρο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὸ βαλανεῖον · ὑπήκουσε δὲ ἄλλος δαι-
μων ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὡς ἐκ τῶν νεκρῶν λέγων ·
ξέρον ἔχω ἐπάνω μου, καὶ οὐ δύναμαι ἔλθειν. ὁ δὲ
γέρων οὐκ ἐποτήθη, ἀλλὰ θαρρῶν ἔτυπτε τὸ σκῆνωμα
λέγων · ἔγειραι, ὑπαγε εἰς τὸ σκότος, εἰ δύνασαι. καὶ
τοῦτο ἀκούσαντες οἱ δαίμονες, ἐβόησαν φωνῇ μεγάλῃ
λέγοντες · ἐνίκησας ἡμᾶς · καὶ ἔφυγον καταισχυρό-
μενοι (β).

14. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυ-
πτιοῦ ¹⁸, ὅτι ἀναβαίνων ἀπὸ Σκήτews, καὶ βασιτάζων
σπυρίδας, κοπιάσας ἐκαθέσθη · καὶ εὗξάτο λέγων · ὁ
Θεὸς, σὺ οἶδας ὅτι οὐκ ¹⁹ ἰσχύω · καὶ εἰθέως εὐ-
ρέθη ἐπὶ τὸν ποταμὸν (γ).

15. Ἦν τις ἔχων υἱὸν παραλυτικὸν ἐν Αἰγύπτῳ ·
καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀββᾶ Μακα-
ρίου · καὶ ἀφελὺς αὐτὸν ἐπὶ 251 τὴν θύραν κλαίοντα,
ἀνεχώρησε μακρὰν. παρακύψας οὖν ὁ γέρων εἶδε τὸ
παιδίον ²⁰, καὶ λέγει αὐτῷ · τίς ἤνεγκέ σε ὧδε ; καὶ
λέγει · ὁ πατήρ μου ἔρριπέ με ὧδε, καὶ ἀπῆλθε.
λέγει αὐτῷ ὁ γέρων · ἀναστὰς κατάλαβε αὐτόν. καὶ
εὐθέως ὑγιάνας ἀνέστη, καὶ κατέλαβε τὸν πατέρα
αὐτοῦ · καὶ οὕτως ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν (δ).

16. Ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέγας ἔλεγε τοῖς ἀδελ-
φοῖς ἐν τῇ Σκήτει, ὡς ἀπέλυε τὴν ἐκκλησίαν · φεύ-
γετε, ἀδελφοί. καὶ εἶπεν αὐτῷ τις τῶν γερόντων ·
ποῦ ἔχομεν φυγεῖν πλέον τῆς ἐρήμου ταύτης ; ὁ δὲ
εἶπεν τὸν δάκτυλον αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα λέγων · τοῦτο
φεύγετε. καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ καὶ
ἔκλειε τὴν θύραν καὶ ἐκάθητο (ε).

17. Εἶπεν ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος · ἐάν τιτι
ἐπιτιμῶν εἰς ὀργὴν κινηθῆς, ἴδιον πάθος πληροῖς ·
οὐ γὰρ ἵνα ἄλλους σώσης, σεαυτὸν ἀπολέσεις (ς).

18. Ὁ αὐτὸς ἀββᾶς Μακάριος, ἐν Αἰγύπτῳ ὢν,
εὗρεν ἄνθρωπον 252 ἔχοντα κτήνος καὶ συλοῦντα τὰς
χρείας αὐτοῦ · καὶ αὐτὸς ὡς ξένος παραστὰς τῷ συ-
λοῦντι, συνεγέμου τὸ κτήνος, καὶ μετὰ πολλῆς ἡσυ-
χίας προέπεμπεν αὐτὸν λέγων, ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκ-
καμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενστῆ-

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ Al. τοῦ μεγάλου. ¹⁹ Al. οὐκέτι. ²⁰ Al. add. ὅτι ἐκλαίειν.

NOTAE.

(α) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8.

(β) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10.

(γ) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 213 : lib. VI, li-
bell. 2, 6.

(δ) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7. Idem

Besaroni tributur ibid. lib. III cap. 122.

(ε) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27.

(ς) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 87 ; lib. V
libell. 4, 28.

κεῖν τι δυνάμεθα ²¹. ὁ Κύριος ἔδωκεν· ὡς αὐ- A
τός ἠθέλησεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. εὐλογητὸς Κύ-
ριος ἐπὶ πάντων (α).

19. Ἠρώτησάν τινες τὸν ἀββᾶν Μακάριον, λέγον-
τες· πῶς ὀφειλομεν προσεύχασθαι; λέγει αὐτοῖς ὁ
γέρων· οὐκ ἔστι χρεία βαιτολογεῖν, ἀλλ' ἐκτείνειν ²²
τὰς χεῖρας, καὶ λέγειν· κύριε, ὡς θέλεις καὶ ὡς οἶ-
δας ἐλέησον ²³. ἐὰν δὲ ἐπίκειται πόλεμος· κύριε,
βοήθει ²⁴. καὶ αὐτὸς οἶδε τὰ συμφέροντα, καὶ ποιεῖ
μεθ' ἡμῶν ἔλεος (β).

20. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· εἰ γέγονεν ἐν σοὶ
ἡ ἐξουδένωσις ὡς ὁ ἐπαινος, καὶ ἡ πενία ὡς ὁ πλοῦ-
τος, καὶ ἡ ἔνδεια ὡς ἡ δαψιλία, οὐκ ἀποθνήσκεις·
ἀμήχανον γὰρ ἔστι τὸν καλῶς πιστεύοντα, **253** καὶ
ἐν εὐσεβείᾳ ἐργαζόμενον, ἐμπροσθεῖν εἰς ἀκαθαρσίαν
παθῶν καὶ δαιμόνων πλάνην (γ).

21. Ἔλεγον, ὅτι ἐσφάλισαν δύο ἀδελφοὶ [εἰς ^{25*}] B
Σκῆτιν· καὶ ἐχώρισεν αὐτοὺς ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ
πολιτικός· καὶ ἤλθόν τινες, καὶ εἶπον τῷ ἀββᾶ Μα-
καρίῳ τῷ μεγάλῳ τῷ Αἰγυπτίῳ. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐκ εἰσὶν
οἱ ἀδελφοὶ κεχωρισμένοι, ἀλλὰ Μακάριός ἐστι κεχω-
ρισμένος· ἦν γὰρ ἀγαπῶν αὐτόν. ἤκουσεν ὁ ἀββᾶς
Μακάριος, ὅτι ἐχωρίσθη ὑπὸ τοῦ γέροντος, καὶ ἐφυ-
γεν εἰς τὸ ἔλος. ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ μέ-
γας· καὶ εὗρίσκει αὐτὸν τιτρωσόμενον ὑπὸ τῶν κω-
νώπων· καὶ λέγει αὐτῷ· σὺ ἐχώρισας τοὺς ἀδελφούς,
καὶ ἰδοὺ εἶχον ἀναχωρηῆσαι εἰς τὴν κώμην. ἐγὼ δὲ σε
ἐχώρισα, καὶ σὺ ὡς καλὴ παρθένος εἰς τὸν ἐσώτερον
κοιτῶνα ἐφυγες ὧδε. ἐγὼ καλέσας τοὺς ἀδελφούς, C
ἐμαθον παρ' αὐτῶν καὶ εἶπον· οὐδὲν τούτων γέγονε.
βλέπε οὖν καὶ σὺ, ἀδελφέ, μὴ ἀπὸ δαιμόνων ἐχλευά-
σθης, οὐδὲν γὰρ ἐώρακας· **254** ἀλλὰ βάλε μετάνοιαν
ὑπὲρ τοῦ σφάλματός σου. ὁ δὲ εἶπεν· εἰ θέλεις δός
μοι μετάνοιαν. ἰδὼν δὲ ὁ γέρων τὴν ταπεινώσειν αὐ-
τοῦ, ἔλεγεν· ὕπαγε, καὶ νηστεύσον τρεῖς ἑβδομάδας,
κατὰ ἑβδομάδα ἐσθίων· αὐτῇ γὰρ ἦν ἡ ἐργασία αὐ-
τοῦ πάντοτε, τὰς ἑβδομάδας νηστεύειν.

22. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ εἰς
Σκῆτιν· θέλω ἡσυχάσαι, καὶ οὐκ ἀριουσί με οἱ ἀδελ-
φοί. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· θεωρῶ, ὅτι
ἡ φύσις σου ἀπαλή ἐστι, καὶ οὐ δύνασαι ἀποστρέψαι
ἀδελφόν· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς ἡσυχάσαι, ὕπαγε εἰς τὴν
ἐρημον ἔσω εἰς τὴν πέτραν, κάκει ἡσυχάζεις. καὶ
τοῦτο ἐποίησε καὶ ἀνεπάη.

23. Ἀδελφὸς παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ τῷ
Αἰγυπτίῳ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ, εἰπέ μοι ῥῆμα
πῶς σωθῶ. καὶ λέγει ὁ γέρων· ὕπαγε εἰς τὸ μνη-
μαίον, καὶ ὕβρισον τοὺς νεκρούς. ἀπελθὼν οὖν ὁ
ἀδελφὸς ὕβρισε καὶ ἐλίθασε· καὶ ἐλθὼν ἀπήγγειλε
τῷ γέροντι. καὶ λέγει αὐτῷ· οὐδὲν σοι ἐλάλησαν;

VARIAE LECTIONES.

²¹ δῆλον — δυνάμεθα om. al. ²² Al. inser. πικρά. L. Dorothei Epist. I. ²³ Al. add. με. ²⁴ Al. add. μοι. ^{25*} εἰς om. Edd., addidi ex conii.

NOTAE.

(a) I Tim. VI, 7. Job 4, 21. Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73; lib. V libell. 16, 6; lib. VII cap. 3, 1.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III, cap. 207; lib. V

libell. 12, 10.

(c) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2. Sen-
tentiae Aegypt. PP. 23.

cuti sunt? Ille : Nihil. Tum senex : Iterum, inquit, A proficiscere cras, eosque laudibus effer. Pergens itaque frater collaudavit eos, vocans : Apostoli, sancti, justi. Tum adiit senem dixitque : Laudavi. Qui : Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater : Nihil. Tunc senex inquit : Nosti, quantis eorum contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi; et quantis eisdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt. Ita et tu, si salvari cupis, mortuus flas, nec injurias hominum, nec laudes eorum cogites, instar mortuorum : sic enim poteris salvus fieri.

24. Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit matri suae ita loquentem : Mater, dives quidam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres : Quid, inquit, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit : Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolimus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem ejus.

25. Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis : Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit : Quam quaeris rem, iam recessit a monachis.

26. Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, cum in Scetim reverteretur, fratribus obviam venientibus inter sermocinandum : Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed patres alii de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit : Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quod si vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse.

27. Esaias abbas interrogans Macarium abbatem : Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit : Homines fuge. Esaias abbas : Quid est, inquit, fugere homines? Respondit senex : Sedere in cella tua et dedere peccata tua.

28. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc retulit : Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem : Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condemnaveris. Haec observa et salvaberis.

29. Macarius abbas dixit : Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petiit.

²⁵ Al. τῶ.

VARIAE LECTIONES.

NOTAE.

(a) Cf. Hist. Laus. antiqua versio cap. 9. VV PP. Rosw. p. 990, 2.

255 ὁ δὲ ἔφη· οὐχί. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· ὕπαγε πάλιν αὐριον, καὶ δόξασον αὐτούς. ἀπελθὼν οὖν ὁ ἀδελφὸς ἐδόξασεν αὐτούς λέγων· ἀπόστολοι, ἄγιοι, καὶ δίκαιοι· καὶ ἤλθε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐδόξασα. καὶ λέγει αὐτῷ· οὐδὲν σοι ἀπεκρίθησαν; ἔφη ὁ ἀδελφός· οὐχί. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· οἶδας πόσα ἠτίμασας αὐτούς, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίθησαν, καὶ πόσα ἐδόξασας αὐτούς, καὶ οὐδὲν σοι ἐλάλησαν. οὕτως καὶ σύ, ἐὰν θέλῃς σωθῆναι, γενοῦ νεκρός· μήτε τὴν ἀδικίαν τῶν ἀνθρώπων, μήτε τὴν δόξαν αὐτῶν λογίσθῃ, ὡς οἱ νεκροὶ· καὶ δύνασαι σωθῆναι (a).

24. Παρερχόμενος ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος μετὰ ἀδελφῶν διὰ τῆς Αἰγύπτου, ἤκουσε παιδίου λέγοντος τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀμμᾶ, πλοῦσις τις ἀγαπᾷ με, καὶ μισῶ αὐτόν· καὶ πτωχὸς μισεῖ με, καὶ ἀγαπῶ αὐτόν. καὶ ἀκούσας ὁ ἀββᾶς Μακάριος ἐθαύμασε. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ἐστι τὸ ῥῆμα τοῦτο, πάτερ, ὅτι ἐθαύμασας; 256 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν πλοῦσις ἐστὶ καὶ ἀγαπᾷ ἡμᾶς, καὶ οὐ θέλομεν αὐτοῦ ἀκούσαι· ὁ δὲ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος πτωχός ἐστὶ καὶ μισεῖ ἡμᾶς, καὶ ἀγαπῶμεν αὐτοῦ τὴν ἀκαθαρσίαν.

25. Παρεκάλεσεν ὁ ἀββᾶς Ποιμὴν αὐτὸν μετὰ πολλῶν δακρύων λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα πῶς σωθῶ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ γέρων εἶπεν αὐτῷ· τὸ πρᾶγμα ὁ ζητεῖς, ἀπῆλθε νῦν ἀπὸ τῶν μοναχῶν.

26. Παρέβαλέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾷ Ἀντωνίῳ· καὶ κατήσας αὐτῷ ὑπέστρεψεν εἰς Σκητίν· καὶ ἤλθον οἱ πατέρες εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐλάλουν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ γέρων· ἔφη τῷ ἀββᾷ Ἀντωνίῳ, ὡς οὐκ ἔχομεν προσφορὰν ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν. καὶ ἤρξαντο οἱ πατέρες λαλεῖν περὶ ἄλλων, καὶ οὐκ ἠρώτησαν ἐτι μαθεῖν τὴν ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ γέροντος, οὔτε ὁ γέρων αὐτοῖς εἶπε. τοῦτο οὖν ἐλεγέ τις τῶν πατέρων, ὅτι ἐὰν ἴδωσιν οἱ πατέρες ὅτι λανθάνει τοὺς ἀδελφούς 257 τὸ ²⁵ ἐρωτῆσαι περὶ πράγματος ὠφελούτων αὐτούς, ἀναγκάζουσιν ἑαυτούς εἰπεῖν ἀρχὴν τοῦ λόγου· ἐὰν δὲ μὴ ἀναγκασθῶσι παρὰ τῶν ἀδελφῶν, οὐκ ἐτι λαλοῦσι τὸν λόγον· ἵνα μὴ εὐρεθῶσιν ὡς μὴ ἐπεριτωμένοι καὶ λαλοῦντες, καὶ ὡς ἀργολογία εὐρίσκεται.

27. Ἠρώτησεν ὁ ἀββᾶς Ἡσαίας τὸν ἀββᾶν Μακάριον λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους. ἔλεγε αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἡσαίας· τί ἐστὶ τὸ φεῦγειν τοὺς ἀνθρώπους; ὁ δὲ γέρων εἶπεν αὐτῷ· τὸ καθίσαι εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ κλαῦσαι τὰς ἁμαρτίας σου (b).

28. Ἐλεγεν ὁ ἀββᾶς Παφνούτιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι παρεκάλεσα τὸν πατέρα μου, λέγων· εἰπέ μοι λόγον. ὁ δὲ ἔφη· μὴ κακοποιήσῃς τινά, μηδὲ κατακρίνης τινά· ταῦτα τήρει καὶ σώζῃ.

29. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· μὴ κοιμηθῆς εἰς κελλίον ἀδελφοῦ ἔχοντος κακὴν φήμην.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

30. Παρέβαλόν ποτε τῷ ἀββᾷ Μακαρίῳ ἀδελφοί **A** εἰς **258** Σκήτιν, καὶ οὐχ εὔρον ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ οὐδὲν, εἰ μὴ ὕδωρ σαπρὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἀββᾶ, δεῦρο ἄνω εἰς τὴν κώμην, καὶ ἀναπαυομένε σε. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· οἴδατε, ἀδελφοί, τὸ ἀρτοκοπεῖον τοῦ δεινός εἰς τὴν κώμην; καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ναί. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· κἀγὼ οἶδα αὐτό. οἴδατε καὶ τὸ χωρίον τοῦ δεινός ὅπου ὁ ποταμὸς κρούει; λέγουσιν αὐτῷ· ναί. λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· κἀγὼ οἶδα αὐτό· ὅτε οὖν θέλω, οὐ χρεῖαν ὑμῶν ἔχω, ἀλλ' ἑμαυτῷ ἀναθάζω ²⁶.

31. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾷ Μακαρίου, ὅτι εἰ προσήρχετο αὐτῷ ἀδελφός ὡς ἀγίῳ γέροντι καὶ μεγάλῳ μετὰ φόβου, οὐδὲν ἐλάλει αὐτῷ. εἰ δὲ ἔλεγεν αὐτῷ τις τῶν ἀδελφῶν ὡς ἐξουθενῶν αὐτόν· ἀββᾶ, ἄρα **B** ὅταν ἦς καμηλίτης καὶ ἐκλεπτες νίτρον καὶ ἐπάλλεις αὐτό, οὐκ ἔδερόν σε οἱ τηρηταί ²⁷; εἰ ταῦτα τις ἔλεγεν αὐτῷ, ἐλάλει αὐτῷ μετὰ χαρᾶς, εἰ τὶ αὐτὸν ἠρώτα(α).

32. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾷ Μακαρίου τοῦ μεγάλου, ὅτι γέγονε, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον, θεός **259** ἐπίγειος (b)· ὅτι ὡσπερ ἐστὶν ὁ Θεὸς σκεπάζων τὸν κόσμον, οὕτως γέγονεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος σκεπάζων τὰ ἐλαττώματα, ἃ ἔβλεπον ὡς μὴ βλέπων, καὶ ἃ ἤκουεν ὡς μὴ ἀκούων (c).

33. Διηγῆσατο ὁ ἀββᾶς Βιτίμιος, ὅτι ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· καθημένου μου ποτε εἰς Σκήτιν, κατέθησαν δύο νεώτεροι ξενικοὶ ἐκεῖ· καὶ ὁ μὲν εἰς εἶχε γένεσιον, ὁ δὲ ἄλλος ἀρχὴν βάλλων γενεῖου. καὶ ἦλθον **C** πρὸς με λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ἡ κέλλα τοῦ ἀββᾷ Μακαρίου; κἀγὼ εἶπον· τί θέλετε αὐτόν; καὶ λέγουσιν· ἀκούοντες τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Σκήτεως ἤλθομεν ἰδεῖν αὐτόν. λέγω αὐτοῖς· ἐγὼ εἰμι. καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, λέγοντες· ὧδε θέλομεν μείναι. ἐγὼ δὲ βλέπων αὐτοὺς τρυφεροὺς καὶ ὡς ἀπὸ πλοῦτου, λέγω αὐτοῖς· οὐ δύνασθε καθῆσαι ὧδε. καὶ λέγει ὁ μειζότερος· ἐὰν μὴ δυνώμεθα καθῆσαι ὧδε, ὑπάγομεν ἀλαχοῦ. λέγω ἐγὼ τῷ λογισμῷ μου διὰ τί διώκω αὐτοὺς καὶ σκανδαλίζονται; ὁ κόπος ποιεῖ αὐτοὺς δι' **260** ἑαυτῶν φυγεῖν. καὶ λέγω αὐτοῖς· δεῦτε, ποιήσατε ἑαυτοῖς κελλίον εἰ δύνασθε. καὶ λέγουσι· δεῖξόν ἡμῖν τόπον, καὶ ποιούμεν. ἔδωκε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρων πέλεκυν ²⁸ καὶ ἀναβολίδιν ²⁹ μεσὸν ψωμίῳν καὶ ἄλας. ἔδειξε δὲ αὐτοῖς ὁ γέρων καὶ πέτραν σκληρὰν λέγων· λατομήσατε ὧδε, καὶ φέρετε αὐτοῖς ξύλα ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ στεγάσαντες καθῆσατε. ἐνόμιζον δὲ ἐγὼ, φησὶν, ὅτι μέλλουσι διὰ τὸν κόπον ἀναχωρεῖν ³⁰. ἤρώτησαν δὲ με, τί ἐργάζονται ὧδε. λέγω αὐτοῖς· τὴν σειρὰν· καὶ λαμβάνω βαῖα ἐκ τοῦ ἔλους, καὶ δεικνύω αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς, καὶ πῶς ῥάπτειν δεῖ, καὶ εἶπον· ποιεῖτε σπυρίδας, καὶ παρῆχετε τοῖς φύλαξι, καὶ φέρουσιν ἡμῖν ψωμῖα. λοιπὸν οὖν ἐγὼ ἀνεχώρησα. αὐτοὶ δὲ μεθ' ὑπομονῆς πάντα

30. Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella ejus nisi aquam putridam. Itaque ei : Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit : Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt : Etiam. Deinde senex : Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis, ubi fluvius salit? Aiunt : Novimus. Senex : Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto.

31. Aiebant de Macario abbate, quod, si ad eum accederet frater cum timore, tanquam ad sanctum et magnum senem, nihil ei loquebatur. Si vero fratrum quispiam tanquam nihili eum faciens diceret ei : Abba, quando eras camelarius et nitrum furabaris ac vendebas, nonne verberabant te custodes? Si talia quis esset ei locutus, huic cum gaudio, si quid eum interrogasset, responsum dabat.

32. De Macario magno abbate asserebant, quod exstiterit, sicut scriptum est, deus terrestris, quia quemadmodum Deus mundum tegit, ita Macarius abbas delicta obtegebat, quae viderat quasi non vidisset, quae audierat quasi non audivisset.

33. Vitimius abbas narravit Macarium abbatem ita retulisse : Sedente me aliquando in Sceti, illuc descenderunt duo iuvenes peregrini; quorum unus barbam gerebat, alter vero primam emittebat lanuginem. Qui venerunt ad me rogantes : Ubi est cella Macarii abbatis? Ego : Num quid, inquam, eum vultis? Aiunt : Audita eius ac Sceteos fama venimus, ut videamus eum. Dico iis : Ego sum. Factaque corporis inclinatione : Hic, inquit, cupimus manere. Ego vero videns eos delicatos et velut in divitiis educatos aio : Non potestis residere hic. Maior respondet : Si non possumus remanere hic, ad alium pergemus locum. Tum ego, apud me : Cur, inquam, pello eos, et scandalum patientur? Labor efficiet, ut sponte fugiant. Itaque dico iis : Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Illi : Ostende nobis locum et construemus. Dedit autem iis senex securim, peramque plenam panibus, et sal. Ostenditque petram duram monens : Lapidem hic incidite, atque portate vobis ligna ex palude, tectoque imposito residete. Putabam autem, inquit, eos propter laborem recessuros esse. Porro petierunt a me, quid eo loci operaturi essent. Respondeo : Plectam facite. Sumpsisque foliis palmarum e palude, ostendo iis plectae principium, et quomodo consuere oporteat, et : Facite, inquam, sportas, quas tradetis custodibus, ii vero afferent vobis panes. Deinde abscessi. At illi patienter quae-

VARIAE LECTIONES.

²⁶ Sic pro ἀναθάζω. ²⁷ Al. κριταί. ²⁸ Al. πέλυκα. ²⁹ Al. ἀναβολίδιον. ³⁰ Al. φεύγειν.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2.

(b) Cf. Constit. Apost. II, 26 Coteler. Patres

Apost. Tom. I p. 239.

(c) Cf. Sententiae Aegypt. PP. 107.

cunq̄ue mandaveram exsecuti sunt, nec venerunt ad me tribus annis. Ego vero assidue cum animo meo colluctabar, reputans: Ecquae est eorum operatio, quod non accesserint interrogaturi de cogitatione? Qui procul habitant, veniunt ad me: et isti cum propinqui sint, non accesserunt, nec ad alios profecti sunt: dumtaxat pergunt ad ecclesiam taciti, ut accipiant oblationem. Atque oravi Dominum, ieiunans una hebdomade, ut dignaretur mihi ostendere operationem eorum. Post hebdomadem vero surgens ad eos abii, ut intuerer, quomodo agerent. Et cum pulsassem aperuerunt, meque salutarunt cum silentio. Feci orationem, et sedi. Maior innuit minori, ut egrederetur, ipseque sedit ad conficiendam plectam, nec quidquam loquebatur. Ad horam vero nonam strepitem edidit. Venit iunior, fecit paulum polentae, ac maiore innuente adposuit mensam, cumque super eam tres paximates posuisset, stetit tacens. Ego vero dixi: Surgite, comedamus. Et consurgentes cibum sumpsimus. Attulit haucale, ac bibimus. Ut autem advenit vespera, dicunt mihi: Recedisne? Respondi: Non, sed hic dormio. Unde posuerunt mihi stoream ex parte, et sibi ad angulum ex parte, et deposuerunt zonas suas et succinctoria, simulque collocaverunt se in matta ante me. Ceterum postquam composuerunt se, oravi Deum, ut mihi operationem eorum revelaret. Tunc apertum est tectum, ortaue est lux velut per diem: ipsi autem non cernebant lucem. Cum vero existimarent dormire me, maior fodit minoris latus. Consurgunt, cingunt se et expandunt manus ad coelum. Porro ego cernebam eos; ipsi non videbant me. Atque vidi daemones instar muscarum, venientes super minorem; quorum alii accedebant, ut sederent in ore eius, alii in oculis. Simul conspexi angelum Domini tenentem gladium ignis, circumvallantem eum, daemonesque ab eo propellentem. At maiori non poterant appropinquare. Circa matutinum vero tempus recubuerunt: atque ego assimilavi me mox expergefatum; ipsique similiter. Hoc autem dumtaxat mihi elocutus est verbum maior: Vis recitemus duodecim psalmos? Aio: Etiam. Tum psallit minor quinque psalmos, a sex versibus, et unum alleluia, atque ad unumquemque versum exibat ignis lampas ex ore ejus, ad-

ἐποίησαν, ὅσα εἶπον αὐτοῖς· καὶ οὐ παρέβalon μοι ἐπὶ τρία ἔτη. καὶ ἔμεινα πολεμῶν τοῖς λογισμοῖς, λέγων· τίς ἄρα ἐστὶν ἡ ἐργασία αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἤλθον ἐρωτῆσαι λογισμῶν; οἱ ἀπὸ μήκοθεν ²¹ ἔρχονται πρὸς με· καὶ οὗτοι οἱ ἐγγύς οὐκ ἤλθον, **261** οὔτε δὲ πρὸς ἄλλους ὑπῆγον· εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν σιωπῶντες, λαβεῖν τὴν προσφοράν. καὶ ἠϋξάμην τῷ Θεῷ νηστεύσας τὴν ἑβδομάδα, ἵνα δείξῃ μοι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ μετὰ τὴν ἑβδομάδα, ἀπῆλθον πρὸς αὐτοὺς ἰδεῖν, πῶς κάθηται· καὶ κρούσαντός μου ἀνέμψαν, καὶ ἠσπάσαντό με σιωπῶντες· καὶ ποιήσας εὐχὴν ἐκάθισα. νεύσας δὲ ὁ μείζων τῷ μικροτέρῳ ἐξελοθεῖν, ἐκάθισε πλέκειν ²² τὴν σειρὰν λαλήσας μηδέν. καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐνάτης ἔκρουσε, καὶ ἤλθεν ὁ νεώτερος ²³, καὶ ἐποίησε μικρὸν ἔψημα, καὶ παρέθηκε τράπεζαν, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ μειζοτέρου· καὶ ἔθηκεν εἰς αὐτὴν τρεῖς παξάμαδας, καὶ ἔστη σιωπῶν. ἐγὼ δὲ εἶπον· ἐγείρεσθε, φάγωμεν. καὶ ἀναστάντες ἐφάγομεν. καὶ ἤνεγκε τὸ βαυκάλιον, καὶ ἐπίομεν. ὡς δὲ ἐγένετο ἑσπέρα, λέγουσί μοι· ὑπάγετε; ἐγὼ δὲ εἶπον· οὐχί, ἀλλ' ὧδε κοιμῶμαι. καὶ ἔθηκάν μοι ψιάθιον παρὰ μέρος, καὶ ἔαστο· εἰς τὴν γωνίαν ²⁴ παρὰ μέρος. καὶ ἦραν **262** τὰς ζώνας αὐτῶν καὶ τοὺς ἀναλάθους, καὶ ἔθηκαν ἑαυτοὺς ὁμοῦ εἰς τὸ ψιάθιον ἐμπροσθέν μου. ὡς δὲ ἔθηκαν ἑαυτοὺς, ἠϋξάμην τῷ Θεῷ, ἵνα μοι ἀποκαλύψῃ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. καὶ ἠνεώχθη ἡ στέγη, καὶ ἐγένετο φῶς ὡς ἡμέρα ²⁵. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν τὸ φῶς. καὶ ὡς ἐνόμισον ὅτι κοιμῶμαι, νύσσει ὁ μείζων τὸν μικρότερον εἰς τὴν πλευράν, καὶ ἐγείρονται, καὶ ζωννύσιν ²⁶ ἑαυτοὺς, καὶ ἔκτείνουσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἐθεώρουν αὐτούς· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐθεώρουν με· καὶ εἶδον τοὺς δαίμονας ἐρχομένους ὡσπερ μυίας ἐπὶ τὸν μικρότερον· καὶ οἱ μὲν ἤρχοντο καθίσαι εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, οἱ δὲ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον κυρίου κατέχοντα βρομφαίαν πυρός, καὶ περιχαρακούντα αὐτὸν καὶ διώκοντα τοὺς δαίμονας ἀπ' αὐτοῦ. τῷ δὲ μειζοτέρῳ οὐκ ἐδύναντο προσεγγίσει. καὶ ὡς περὶ τὴν πρώτην ἔθηκαν ἑαυτοὺς· καὶ γὰρ ἐποίησα ἑμαυτὸν ὅτι διυπνίσθη, καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως. εἶπε δὲ μοι ὁ μείζων τὸν λόγον τοῦτον μόνον· θέλει βάλωμεν τοὺς δώδεκα **263** ψαλμοὺς; λέγω· ναί· καὶ ψάλλει ὁ μικρότερος πάντες ψαλμοὺς ἀπὸ ἕξ στίχων καὶ ἕν ἀλληλούια. καὶ κατὰ στίχον ἐξήρχετο λαμπὰς πυρὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἀνέβαινεν εἰς τὸν οὐρανόν. ὡσαύτως καὶ ὁ μείζων ὅτε ἦνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ ψάλλον, ὡς σχοινίον πυρός (α) ἐξήρχετο, καὶ ἔφθανεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ. καὶ γὰρ εἶπον μικρὸν ἀπὸ στήθους. καὶ ἐξεβλήθην λέγω· εὐξασθε περὶ ²⁷ ἐμοῦ. αὐτοὶ δὲ ἔβαλον μετάνοιαν σιωπῶντες. ἔμαθον οὖν ὅτι ὁ μείζων τέλειός ἐστι, τῷ δὲ μικροτέρῳ ἀκμήν ἐπολέμει ὁ ἐχθρός. μετὰ δὲ μικρὰς ἡμέρας ἐκοιμήθη ὁ μείζων ἀδελφός, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ μι-

VARIAE LECTIONES.

²¹ Al. μακρόθεν. ²² Al. πλέκειν. ²³ Al. μικρότερος. ²⁴ Al. inser. ἄλληλ. ²⁵ Al. ἐν ἡμέρᾳ. ²⁶ Corr., Cotel. ζωννύσιν; al. ζωννύουσι. ²⁷ Al. ὑπέρ.

NOTAE.

(α) Σχοινίον πυρός, funiculus ignis Rufino interprete [VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195]. Porro ad

Joannis versionem in iisdem Vitis Patrum sumus irrepsit, ex abbreviatura vocis funiculus. COTELER.

κρότερος, και ὅτε παρέβαλον τινες τῶν πατέρων πρὸς Α τὸν ἀδελφὸν Μακάριον, ἐλάμβαναν αὐτοὺς εἰς τὴν κέλλαν αὐτῶν λέγων· δεῦτε, ἴδετε τὸ μαρτύριον τῶν μικρῶν ξένων (a).

34. Ἀπίστευιάν ποτε πρὸς τὸν ἀδελφὸν Μακάριον ἐν 264 τῇ Σκήτει οἱ γέροντες τοῦ ὄρους, παρακαλοῦντες αὐτόν· και φασὶ πρὸς αὐτόν· ἵνα μὴ σκυλῆ πᾶς ὁ λαὸς πρὸς σέ, ἀξιοῦμέν σε παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς, ὅπως θεασώμεθα πρὸ τοῦ σε ἐκδημῆσαι πρὸς κύριον. παραγενομένου αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει, συνήχθη πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτόν· και παρακάλουν αὐτὸν οἱ γέροντες εἰπεῖν λόγον τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ δὲ ἀκούσας ἔφη· κλαύσωμεν, ἀδελφοί, και καταγαγέτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν δάκρυα, πρὸ τοῦ ἡμᾶς ἀπελθεῖν, ὅπου τὰ ἡμῶν δάκρυα κατακαύσει τὰ σώματα ἡμῶν. και ἐκλαυσαν πάντες, και ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν και εἶπον· πάτερ, εὐχαι ὑπὲρ ἡμῶν (b).

35. Ἄλλοτε πάλιν δαίμων ἐπίστη τῷ ἀδελφῷ Μακαρίῳ μετὰ μαχαίριου, θέλων τὸν πόδα αὐτοῦ κόψαι· και διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ μὴ δυνηθεὶς λέγει αὐτῷ· ὅσα ἔχετε, και ἡμεῖς ἔχομεν· μόνῃ τῇ ταπεινοφροσύνῃ διαφέρετε ἡμῶν, και κρατεῖτε (c).

265 36. Εἶπεν ὁ ἀδελφὸς Μακάριος· ἐὰν μνησθῶμεν τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαγομένων ἡμῖν κακῶν, ἀναιροῦμεν τὴν δύναμιν τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης· ἐὰν δὲ μνησθῶμεν τῶν κακῶν τῶν δαιμόνων, ἐσόμμεθα ἔτρωτοι (d).

37. Εἶπεν ὁ ἀδελφὸς Παφνούτιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἀδελφοῦ Μακαρίου, ὅτι εἶπεν ὁ γέρον, ὅτι ὅτε ἤμην παιδίον, μετὰ τῶν ἄλλων παιδιῶν ἔσοσκον βοῦδια· και ἀπῆλθον κλέψαι συκίδια· και ὡς τρέχουσιν, ἔπεσον ἐν ἐξ αὐτῶν, και λαθῶν ἔφαγον αὐτό· και ὅτε μνημονεύω αὐτοῦ, κάθημαι κλαίων.

38. Εἶπεν ὁ ἀδελφὸς Μακάριος, ὅτι περιπατῶν ποτε εἰς τὴν ἔρημον, εὔρον κρᾶνιον εἰς τὸ ἔδαφος νεκροῦ ἐβριμμένον· και σαλεύσας αὐτὸ τῇ βρατῇ ῥάβδῳ, ἐλάλησέ μοι τὸ κρᾶνιον· και λέγω αὐτῷ· σὺ τίς εἶ; ἀπεκρίθη μοι τὸ κρᾶνιον· ἐγὼ ἤμην ἀρχιερεὺς τῶν εἰθάλων, και τῶν μεινάντων Ἑλλήνων ²⁰ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ· σὺ δὲ εἶ Μακάριος ὁ πνευματοφόρος· ὅταν ὤραν 266 σπλαγχνισθῆς τοὺς ἐν τῇ κόλασει, και εὐχῇ περὶ αὐτῶν, παραμυθῶνται ὄλιγον. λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· ποία ἐστὶν ἡ παραμυθία, και τίς ἡ κόλασις; λέγει αὐτῷ· ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, τοσοῦτόν ἐστιν πῦρ ὑποκάτωθεν ἡμῶν, ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς ἐστηκόων ἡμῶν μέσον τοῦ πυρός· και οὐκ ἐστὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεάσασθαι τινα, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον ἐκάστου ²⁰ πρὸς τὸν ἑτέρου νῦτον κεκλιῆται. ὡς αὖν εὐχῇ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκ μέρους τις ὑωερῆι τὸ πρόσωπον τοῦ ἑτέρου· αὕτη ἐστὶν ἡ πα-

maior frater, ac tertia die minor. Cumque e Patri-bus nonnulli adirent Macarium abbatem, ducebat eos in cellam eorum dicens : Venite, videte mar-tyrrium minorum peregrinorum.

34. Miserunt aliquando ad Macarium abbatem in Sceti senes montis, precantes eum ac dicentes : Ne universa multitudo ad te veniendo fatigetur , precamur, ut accedas ad nos, teque videamus, an-tequam emigres ad Dominum. Qui cum adfuisset in monte, congregata est omnis multitudo ad eum. Senes vero rogaverunt, ut ad fratres haberet ser-monem. Ille igitur : Ploremus, inquit, fratres, et oculi nostri profundant lacrimas, antequam eo abeamus, ubi lacrimae nostrae combusturae sunt corpora nostra. Et ploraverunt cuncti, ceciderunt-que super faciem suam et dixerunt : Pater, ora pro nobis.

35. Alia iterum vice daemon adversus Macarium abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem am-putaturus. Quod cum propter humilitatem eius non potuisset, ei : Quaecunque habetis, inquit, habem-us et nos ; sola humilitate a nobis differtis, et praevaletis.

36. Dixit Macarius abbas : Si retinuerimus me-moriam malorum ab hominibus nobis inflictorum, abolemus vim recordationis Dei : si vero recordati fuerimus malorum, quae per daemones contingunt, erimas invulnerati.

37. Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipul-us, retulit, senem dixisse : Quando puer eram, bu-culas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt furatum fletus. Dumque currunt, una ex iis cecidit, quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memo-ria redit, plorans sedeo.

38. Narravit Macarius abbas : Iter agens ali-quando per eremum, inveni calvariam mortui ad solum iacentem ; quam cum baculo palmeo movis-sem, locuta est mihi calvaria. Dico ei : Tu quis es ? Respondit mihi calvaria : Ego eram pontifex idolorum, eorumque gentilium, qui in hoc loco degebant : tu vero es Macarius Spiritu divino re-pletus ; quacunque hora commotus fueris miseri-cordia erga eos, qui in tormentis sunt, et oraveris pro iis, paululum sentiunt solatii. Ait senex : Quo-dnam est solatium, et quodnam tormentum ? Illa : Quantum, inquit, a terra distat coelum, tantum est ignis infra nos, a pedibus usque ad caput stantibus nobis in medio ignis, nec licet facie ad faciem vi-dere quemquam, sed cujusque facies dorso alterius adhaeret. Quando igitur oras pro nobis, unus ex parte spectat faciem alterius. Hoc est solatium. Et

VARIAE LECTIONES.

²⁰ ΑΙ. ἱερεὺς τῶν Ἑλλήνων τῶν μεινάντων. ²⁰ ΑΙ. ἀλλὰ τῶτος ἐκάστου.

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 195; lib. VI libell. 3, 2.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9.

(c) Cf. supra sub 41; VV. PP. Rosw. lib. III cap. 424; lib. V libell. 15, 26; lib. VII cap. 15, 6.

(d) Cf. Evagr. Capita practica ad Anatolium cap. XCIII; Socr. Hist. Eccl. IV, 23; VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34; lib. VII cap. 37, 4; sententiae Aegypt. PP. 15.

lacrimans senex dixit: Vae diei in qua natus est homo! Atque ait ei senex: Estne aliud gravius supplicium? Respondet cranium: Major poena est subter nos. Ait ei senex: Et quinam illic degunt? Respondet ei cranium: Nos, utpote qui ignoravimus Deum, modice misericordiam consequimur; qui vero cognoverunt Deum et negaverunt eum, subter nobis sunt. Tunc senex calvariam sumens humo mandavit.

39. Narrarunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Sceti ascendisse in montem Nitriae. Qui quum appropinquaret, ait discipulo suo: Praecede paululum. Qui quidem cum praerit, obviam habuit quendam gentilium sacerdotem. Atque clamans frater eum vocavit: Heu, heu, inquit, quo curris, daemōn? Ille vero conversus plagas ei inlinit, reliquitque semimortuum. Ac tollens quod portabat lignum, cucurrit. Paululum progresso obviam sit inter cursum Macarius abbas, qui ei: Salvus sis, inquit, salvus sis, labore confecte. Ille admiratus venit ad eum et ait: Quid boni vidisti in me, quod me salutaris? Ait ei senex: Quoniam conspexi te labore fessum, ac nescis te in vanum defatigari. Respondet ille: Et ego salutatione tua compunctus sum, et cognovi ex parte Dei te esse. Alius vero malus monachus mihi obviam factus contumelia me affecit, quare ego dedi ei plagas ad mortem. Et cognovit senex, eum de discipulo suo loqui. Tum apprehensis eius pedibus sacerdos ita locutus est: Non dimittam te, nisi me feceris monachum. Et venerunt sursum, ubi erat monachus, et sustulerunt eum portaveruntque in ecclesiam montis. Sed cernentes sacerdotem cum eo stupefacti sunt. Et fecerunt eum monachum. Multique gentilium propter eum facti sunt Christiani. Asserebat ergo Macarius abbas, quod sermo malus etiam bonos malos faciat, et sermo bonus etiam malos reddat bonos.

40. Narrabant in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellulam eius. Ipse igitur quum ad cellulam rediisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens in cellulam et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit Macarius abbas, cellulam ingressus parvum sarculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerit camelus. Ac pede pulsans eum senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit,

ραμυθία. καὶ κλαύσας ὁ γέρων εἶπεν· οὐαὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ ἔγεννήθη ὁ ἄνθρωπος¹⁰. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· ἔστιν ἄλλη χεῖρων βάσανος; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· μειζοτέρα βάσανός ἐστιν ὑποκάτωθεν ἡμῶν. λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· καὶ τίνες εἰσὶν ἐκεῖ; λέγει αὐτῷ τὸ κρανίον· ἡμεῖς ὡς μὴ εἰδότες τὸν Θεόν, κὰν ὀλίγον ἐλεούμεθα· οἱ δὲ ἐπιγόνοντας τὸν Θεόν, καὶ ἀρησάμενοι αὐτόν¹¹, ὑποκάτωθεν ἡμῶν εἰσι. καὶ λαβὼν ὁ γέρων τὸ κρανίον, ἔχωσεν αὐτό (α).

267 39. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, ὅτι ἀνέβαινε ποτε ἐκ τῆς Σκήτεως εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας· καὶ ὡς ἤγγισεν εἰς τὸν τόπον, εἶπε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ· πρόσλαβε μικρόν. καὶ ἐν τῷ προάγειν αὐτὸν συναντᾷ τινι ἱερεὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ κράζας αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς ἐφώνει λέγων· αἱ, αἱ, δαίμον, ποῦ τρέχεις; στραφεὶς δὲ ἐκεῖνος διδοὶ αὐτῷ πληγὰς καὶ ἀφίει αὐτὸν ἡμιθανῆ. καὶ ἄρας τὸ ξύλον ἔτρεχε· καὶ προβάντι ὀλίγον συναντᾷ αὐτῷ ἀββᾶς Μακάριος τρέχοντι· καὶ λέγει αὐτῷ· σωθεῖς, σωθεῖς, καματηρέ. καὶ θαυμάσας ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν· τί καλὸν εἶδες ἐν ἐμοί, ὅτι προσηγόρευσάς με; λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· ὅτι εἶδόν σε κοπιῶντα· καὶ οὐκ οἶδας, ὅτι εἰς κενὸν κοπιᾷς. λέγει αὐτῷ καὶ αὐτός· κἀγὼ ἐπὶ τῷ ἀσπασμῷ σου κατενύγην· καὶ ἔμαθον, ὅτι τοῦ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶ· ἄλλος δὲ κακὸς μοναχὸς ἀπαντήσας μοι, ὕβρισέ με· κἀγὼ ἔδωκα αὐτῷ πληγὰς εἰς θάνατον. καὶ ἔγνων ὁ γέρων, ὅτι ὁ μαθητῆς

268 αὐτοῦ ἐστι. καὶ κρατήσας τοὺς πόδας αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν· οὐκ ἀφῶ σε, ἐὰν μὴ ποιήσης με μοναχόν. καὶ ἦλθον ἐπάνω ὅπου ἦν ὁ μοναχός, καὶ ἐβάσταξαν αὐτὸν καὶ ἤνεγκαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ὄρους· καὶ ἰδόντες τὸν ἱερέα μετ' αὐτοῦ, ἐξέστησαν· καὶ ἐποίησαν αὐτὸν μοναχόν· καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο δι' αὐτὸν Χριστιανοί. ἔλεγεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὁ λόγος ὁ κακὸς (b) καὶ τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· καὶ ὁ καλὸς λόγος καὶ τοὺς καλοὺς ποιεῖ καλοὺς (c).

40. Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι ἀπόντος αὐτοῦ εἰσῆλθε ληστής εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ κελλίον, εὔρε τὸν ληστὴν γεμίζοντα τὴν κάμηλον τὰ σκεύη αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ κελλίον ἐλάμβανεν ἀπὸ τῶν σκευῶν, καὶ συνεγέμιζε μετ' αὐτοῦ τὴν κάμηλον. ὡς οὖν ἐγέμισαν, ἤρξατο ὁ ληστής τύπτειν τὴν κάμηλον, ἵνα ἀναστῇ· καὶ οὐκ ἠγείρετο. ἰδὼν δὲ ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι οὐκ 269 ἐγείρεται, εἰσελθὼν ἐν τῷ κελλίῳ εὔρε μικρὸν σκαλίδιον¹²· καὶ ἐκβαλὼν¹³ ἐπέθηκε τῇ καμῆλῳ λέγων· ἀδελφέ, τοῦτο ζητεῖ ἡ κάμηλος. καὶ κρούσας αὐτὴν ὁ γέρων τῷ ποδί λέγει· ἀνάστα· καὶ εὐθέως ἀνέστη, καὶ ἀπῆλθε μικρὸν διὰ τὸν λόγον

VARIAE LECTIONES.

¹⁰ Al. add. *εἰ αὐτὴ ἐστὶν ἡ παραμυθία τῆς κολάσεως.* ¹¹ Al. add. *καὶ μὴ ποιήσαντες αὐτοῦ τὸ θέλημα.* ¹² Al. *σκαλίδιον.* ¹³ Al. *λυβῶν.*

NOTAE.

(a) Cf. VV. Rosw. lib. III cap. 172; lib. VI libell. 3, 16.

(b) Ὁ λόγος ὁ κακός. In Colbertino libro hoc reperi Apophthegma: Εἶπεν γέρων· ὁ λόγος ὁ σκλη-

ρὸς καὶ τοὺς καλοὺς ποιεῖ κακοὺς· ὁ δὲ καλὸς ὠφελεῖ πάντας. Coteler.

(c) Cf. VV PP. Rosw. lib. III cap. 127.

αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἐκάθισε, καὶ οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀ- A
εγέμισαν ὅλα τὰ σκεύη· καὶ οὕτως ἀπῆλθεν (a).

41. Ὁ ἀββᾶς Ἀἰὼ ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Μακά-
ριον λέγων· εἰπέ μοι ῥῆμα. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς
Μακάριος· φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους· κάθισον εἰς τὸ
κελλίον σου, καὶ κλαῦσον τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ μὴ
ἀγαπήσῃς λαλιὰν ἀνθρώπων· καὶ σώζῃ (b).

neque exsurrexit, donec deposuissent cunctiam su-
pellectilem. Tunc demum abiit.

41. Aio abbas interrogavit Macarium abbatem
et : Profer mihi, inquit, sententiam. Respondet ei
Macarius abbas : Fuge homines, sede in cellula tua
et delle peccata tua, neque dilexeris loquelam homi-
num, salusque tibi obtinget.

NOTAE.

(a) Cf. supra sub 18, VV. PP. Rosw. lib. III cap.
75, lib. VII cap. 3, 1.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 189.

IV.

ALIA SANCTI MACARII APOPHTHEGMATA

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA.

« Sanctorum senum Apophthegmata » s. vv. *Agathon, Zacharias, Theodorus Phermensis* apud Io. Bapt. Cotelerium
Ecll. Graec. Mon. T. 1, p. 372. 443. 451.

1. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ τοῦ ἀββᾶ Λώτ, ὅτι ἐν B
τῷ κελλίῳ τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος ἤμην ποτέ, καὶ ἦλθε
πρὸς αὐτὸν ἀδελφὸς λέγων· θέλω οἰκῆσαι μετὰ
ἀδελφῶν· εἶπόν μοι πῶς μετ' αὐτῶν οἰκήσω. λέγει
αὐτῷ ὁ γέρον· ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὅτε εἰσέρχῃ
πρὸς αὐτούς, οὕτως φύλαξον τὴν ξενιτείαν σου πά-
σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἵνα μὴ παρῆρσιασθῆς
μετ' αὐτῶν. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί γὰρ
ποιεῖ ἡ παρῆρσία; λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· Ἐοικεν ἡ
παρῆρσία καύσωνι μεγάλῳ· ὃς ὅταν γίνηται, πάντες
φεύγουσιν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τῶν δένδρων
τὸν καρπὸν διαφθείρει. λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακά-
ριος· οὕτως χαλεπὴ ἐστὶν ἡ παρῆρσία; καὶ εἶπεν ὁ
ἀββᾶς Ἀγάθων· οὐκ ἔστιν ἕτερον πάθος χαλεπώτε-
ρον τῆς παρῆρσίας· γεννηθῆναι γὰρ ἐστὶ πάντων τῶν
παθῶν· πρέπει δὲ τῷ ἐργάτῃ μὴ παρῆρσιάζεσθαι, C
κἢ μόνος ἢ ἐν τῷ κελλίῳ. οἶδα γὰρ ὅτι ἀδελφὸς
ποιήσας χρόνον ἐν τῷ κελλίῳ οἰκῶν, ἔχων τι κοιτωνά-
ριον, εἶπεν, ὅτι μετέβην ἐκ τοῦ κελλίου, μὴ γνοῦς
αὐτὸ τὸ κοιτωνάριον, εἰ μὴ ἕτερός μοι εἶπεν. ὁ τοιοῦ-
τος ἐργάτης ἐστὶ καὶ πολεμιστὴς (a).

2. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος τῷ ἀββᾶ Ζαχαρίᾳ·
εἰπέ μοι τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ. λέγει αὐτῷ· ἐμὲ ἐρω-
τᾷς, πάτερ; καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Μακάριος· πληρο-
φοροῦμαι εἰς σέ, τέκνον Ζαχαρία· ἐστὶ γὰρ ὁ νόσσω
με τοῦ ἐρωτῆσαι σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ζαχαρίας· τὸ κατ'
ἐμὲ, πάτερ. τὸ ἑαυτὸν βιάζεσθαι εἰς πάντα, οὗτός
ἐστὶν ὁ μοναχός (b).

3. Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ τῆς Φέρμης ἐκτῆσατο
τρία βιβλία καλὰ· καὶ παρέβαλε τῷ ἀββᾶ Μακαρίῳ, D
καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι ἔχω τρία βιβλία καλὰ, καὶ ὠφε-
λοῦμαι ἐξ αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ κυχρῶνται αὐτὰ

1. Petrus abbas, discipulus Lot abbatis : Eram,
inquit, aliquando in cellula Agathonis abbatis, ad
quem venit frater dicens : Volo habitare cum fratri-
bus ; doce me quo pacto cum iis maneam. Cui senex
respondit : Quemadmodum primo die ingressus
tui, sic custodito hospitium tuum peregrinatio-
nemque cunctis diebus vitae tuae, ita ut erga illos
non utaris fiducia. Ait ei Macarius abbas : Quid
enim efficit fiducia? Cui senex : Similis est,
inquit, fiducia aestui magno, qui quando contigerit,
fugiunt omnes a facie eius, quique arborum fructus cor-
rumpit. Dicit Macarius abbas : Adeone saevit
fiducia? Agatho abbas : Nullus est, inquit, affectus
saevior fiducia. Omnium quippe perturbationum
mater est. Decet autem cultorem sui fiducia care-
re, etiamsi solus in cella versetur. Novi etenim
fratrem, qui diu in cellula perseveraverat habens
lectulum, dixisse : E cella emigrassem, non per-
cepto illo lectulo, nisi alius monuisset me. Talis
autem vere est operarius et bellator.

2. Macarius abbas Zachariae abbati : Dic mihi,
inquit, opus monachi. Ait ei : Tunc me interrogas,
pater? Tum Macarius abbas : De te, inquit, mihi
persuasum est, fili Zacharia. Est enim qui me pulsat,
ut interrogem te. Zacharius hanc protulit senten-
tiam : Quantum ego quidem existimo, pater, qui
se ipsum cogit ad omnia, is est monachus (b).

3. Theodorus abbas Phermae tres bonos libros
possidens ad Macarium abbatem venit, et : Tres,
inquit, mihi sunt libri praeclari, ex quorum le-
ctione fructum capio ; fratres quoque iis utuntur, et

NOTAE.

(a) Cf. VV. PP. Rosw. lib. III cap. 198; lib. V
libell. 10, 8; lib. VII cap. 42. Doroth. Doctr. 4.

(b) Cf. VV. PP. Rosw. lib. V 1, 6

pariter proficiunt. Effare igitur mihi, quid debeam A
facere; num ad meam fratrumque utilitatem eos
retineam, an vendam demque pauperibus? Senex
respondit: Pulchrae quidem actiones sunt, sed
melior omnibus est paupertas. Quo audito discessit,
eosque vendidit, et pecuniam dedit pauperibus.

καὶ ὠφελούνται. εἶπε ὄν μοι, τί ὤφρην ποιῆσαι;
κατάσχε αὐτὰ εἰς τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν
ὠφέλειαν, ἢ πωλήσω αὐτὰ καὶ δώσω πτωχοῖς; καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ γέρον εἶπε· καλαὶ μὲν αἱ πράξεις, ἀλλὰ
μεῖζων πάντων ἡ ἀκτημοσύνη ἐστὶ. καὶ τοῦτο ἀκού-
σας, ἀπελθὼν ἐπώλησεν αὐτὰ, καὶ διέδωκε πτωχοῖς.

V.

APOPHTHEGMATA SANCTI MACARII ALEXANDRINI

A JO. BAPT. COTELERIO EDITA.

« Sanctorum senum Apophthegmata » s. v. *Macarius urbicus* apud Jo. Bapt. Cotelerium Eccl. Graec. Mon. t. I, p. 572 sq.

De abbate Macario urbico.

1. Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad secandos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum comitantibus. Qui primo die ei: Veni, inquit, pater, nobiscum comede! Accessit igitur ille et comedit. Altero eum die iterum rogant, ut comedat. At is renuens: Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo manducare.

2. Macarius abbas convenit Pachomium abbatem Tabennesiotarum. Quem Pachomius interrogans: Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant, bonumne est corripere eos? Respondit Macarius abbas: Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciuntur; extra vero iudicaveris neminem; nam scriptum est: *Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?* C
Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit (a).

3. Macarius abbas aliquando per quatuor integros menses quotidie visitabat fratrem quendam, neque unquam, ne semel quidem, invenit eum vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit: Ecce terrestris angelus!

B *Περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ πολιτικοῦ.*

1. Ἀπῆλθέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὁ πολιτικὸς κόψαι θαλλία καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ τὴν πρώτην ἡμέραν· δεῦρο, φάγε μεθ' ἡμῶν, πάτερ. ὁ δὲ ἀπῆλθε καὶ ἔφαγε. καὶ πάλιν τῇ ἄλλῃ λέγουσιν αὐτῷ φαγεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἔλεγεν αὐτοῖς· ὑμεῖς χρεῖαν ἔχετε φαγεῖν, τέκνα· ἀκμὴν γὰρ σάρξ ἐστὶ· ἐγὼ δὲ νῦν οὐ θέλω φαγεῖν.

2. Παρέβαλεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος πρὸς τὸν ἀββᾶν Παχώμιον τῶν Ταβεννησιωτῶν· ὁ δὲ Παχώμιος ἠρώτα αὐτὸν λέγων· ὅτε εἰσὶν ἀδελφοὶ ἀτακτοὶ, καλὸν ἐστὶ παιδεῦσαι αὐτούς; λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος· παιδεύσον, καὶ κρίνον δικαίως τοὺς ὑπὸ σέ· ἔξω δὲ μὴ κρίνης τινός. γέγραπται γάρ· οὐχὶ τοὺς ἔσω ὁμοῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει.

3. Ἐποίησέ ποτε ὁ ἀββᾶς Μακάριος τετράμηνον, παραβάλλον τινα ἀδελφῶν ἡμερούσιον· καὶ οὐκ εὔρεν αὐτὸν εὐκαιροῦντα⁴¹⁾ ἀπὸ τῆς προσευχῆς οὐδὲ ἀπαξ, καὶ θαυμάσας ἔλεγεν· ἰδοὺ ἐπίγειος ἀγγελός.

VARIAE LECTIONES.

⁴¹⁾ ΑΙ. ἀμελοῦντα.

(a) I Cor. v, 12, 13.

NOTAE.

JO. SAL. SEMLERI

DISSERTATIONES DUAE DE SCRIPTIS S. MACARII AEGYPTII.

DISSERTATIO PRIOR.

Specimen examinis critici Operum quae ita feruntur Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis magnifice redeunti sacros, boni ominis causa edidit J. S. Sal. Thur. S. LL. S. Halae Magdeburgicae, typis Joannis Christiani Hendelii Acad. Typ. MDCCXLV (a).

[Pag. 3] *Viro summe reverendo, amplissimo, doctissimo D. Gotth. Augusto Franckio, Fac. Theol. Hal. Seniori, patrono suo summpere venerando.* [Pag. 4.] *Viro summe reverendo, amplissimo, doctissimo D. Sigism.*

NOTAE.

(a) Constat paginis 24 in-4. De Macario usque ad pag. 21 agitur, dein pag. 21-24 de Tertulliani Apo-

Jacobo Baumgarten, Sem. Theol. directori, patrono suo summopere venerando. Leve hoc et tenue scriptum reverentiae suae documentum multis faustisque in festos hos dies omnibus et precationibus offert auctor.

[Pag. 5] Bella sunt verba, viri summe reverendi, quae habentur in Homilia inter Macarii vulgo creditas V^{ta} (a) § 9, omnibus veris Christianis Xanthicum mensem, sive Aprilem, non iniuria fausta quaeque polliceri. Hic enim, quemadmodum renovat quasi frigidi et inimici olim caeli naturam, et calidiorem iam iucundamque reddit, ita beata recordatio eorum, quae sub hoc fere idem tempus in nos omnes per Salvatoris novam quasi vitam redundarunt, non potest non animi opprimere tristitiam, mentemque divina quadam perfunderet laetitia. Unde oro atque obsecro, viri summe reverendi, pro eximia vestra benevolentia clementer interpretamini, quod sollemne hoc Christiano orbi tempus vobis ex animi sententia gratulari sustineo, inque eam rem leve hoc vobis offero scriptum. Quod quidem ipse satis intelligo ita esse comparatum, venerabilibus ut personis vestris dignum videri vix possit. Quare et ipse non mediocriter dubitabam, an summis nominibus vestris inscribere illud commode possim. At videbar mihi satis cognovisse in vobis, viri summe reverendi, [Pag. 6] eam virtutem, qua, ut potestis maxime, omnia benevolentissime in eam accipere soletis partem quae est lenior. Quidni ergo eodem me beneficio fructurum sperem, dum meorum rationem vobis studiorum his reddere volo? Tum ne mihi ipsi quidem satisfeci, sed multa adhuc reprehendo. Hoc tamen, licet forte unicum, non omnino carere sua quacunque utilitate mihi videbatur, quod jam intelligi potest, ex se ipso Macarium, si diligenter volvatur, posse in multis corrigi, quod omnia bis aut ter occurrunt, et librariorum inde errores abstergi optime possunt. Quod licet parvum utilitatis momentum si vobis non penitus improbari intellexero, viri summe reverendi, videbor mihi non inutiliter haec parvam operam consumsisse. Valet et benevolentia vestra, nisi indignus videbor, porro me amplectimini. Daham Halae sub ipsos festos dies.

[Pag. 7] § I.

Quae Macarii circumferuntur Opuscula, ut diligenti lectione non omnino indigna sunt, ita nec forte hoc examine, Macarii an nomen jure prae se ferant et revera ab eo sint. Atque hic non dubito fore plerosque qui mirentur, quid sit quod ego potissimum dubitem de re, de qua nemini unquam fere in mentem venit. Quin et ipse aliquantum timidum me esse non nego. Utcunque vero res ceciderit, juvabit tamen errori, quem esse suspicatus sum, me ipsum pro virili parte obstitisse.

§ II.

Quod antea jam tetigi, posse mihi forte aliorum obstare auctoritatem, qui nihil tale suspicati sunt, id adhuc contendo vobis mihi verti nullo modo [Pag. 8] posse. Ita enim in his studiis mihi jam diu multorum auctoritatibus suasi esse versandum, ut temere nihil, nec sine rationibus facile crederem. Neque hoc meum examen ulla in re nomini magnorum virorum derogare aliquid potest. Mirari enim nemo erit qui vetet, cur hanc nemo questionem moverit. Nisi quis eo forte referat *Possinum*, qui in Thesauro suo ascetico de tertio Macario ideo cogitat, quod horum duorum neutri veterum testimonium exstet. Quam quidem litem simul confecerem, si hanc potuero, quam ipse incipio.

§ III.

Atque videamus jam, quibus argumentis fidem haberi velint aut velle possint, qui Macario, quicunque is sit, ista adscribunt. Nulla certe habere alia possunt, quam omnino duo. Quorum alterum

A codicum MSS. est, alterum ex ipsis veterum scriptis petitur et testimoniis. Quod si ergo neutrum stabile et firmum sit, non temere dubitare ego videbor. Atque id ipsum ego assero.

Primum enim quod attinet ad MSS., ad quae in his rebus provocare non exiguum est testimonium, multa erunt circumspectianda. Quam antiqui tales codices sint, qui Macarium auctorem produunt, statuere vix possum, quia eorum in his terris, ut sit, nulla aut exigua est notitia. At contendere vix vereor, non ultra saeculum XII aut XIII esse posse, quia, ut ostendemus postea, nemo fere ante ista tempora istorum operum Macarii sub nomine mentionem facit. Hoc ergo sane non multum roboris habebit argumentum. [Pag. 9] Accedit, sint licet B MSS. multi, possunt ab uno omnes profecti esse, atque ergo auctoritatis adhuc minoris. Tum, si vel maxime de auctoritate MSS. constaret, iis tamen ex eo tantum capite aliquid dandum esset, quod rationibus contraria non dicunt. Jam vero fieri vix potest, ut auctor asceticus, qualis est Macarius, tam diu monachis ignoratus sit per X et plura saecula, ut nemo ejus meminerit. Adde, quod multi talia praecepta scripserint, ut hoc studium ἀσκητικὸν fere semper vigerit. Ita hoc eodem jure Caveus, Hist. Lit. P. I, Macarii negat esse opusculum aliquod de exodio animae justorum et impiorum, quod, licet MS. praeferat Macarii nomen, tamen ratio tractationis absona et non conveniens sit. Et profecto, si licet conjecturis indulgere, non dubito, nostra omnia Macariana Opuscula tempore eodem cum hoc isto nata et consarcinata fuisse.

NOTAE.

Logico disputatio additur brevis hoc indice: *Explicendi spatii causa, quod me fefellit, paucula anim-*

adversiones in Tertulliani Apologeticum prodo. Edr.
(a) Corr., Semlerus falso scripsit X^{ma}. In.

§ III.

MSS^{ti} ergo, ut vidimus, nisi aliunde auctoritas accedit, nulla est. Videamus jam argumentum alterum, utrum tale aliquid exstet in veterum scriptis. Ubi quidem cogitate scribere me credo et judicare, nemini veterum notum fuisse, quod *Macarius* ista reliquerit.

Ita omnes, qui de scriptoribus ecclesiasticis tradiderunt, certo ex consilio de *Macario* et his ejus Opusculis tacent. Atque hos ego auctores, quo cujusque [Pag. 10] major esse auctoritas videtur, singulos ordine collocabo. Agmen omnium ducit *Hieronymus*. Hic, quod notum inter omnes est, non vulgari diligentia in isto argumento versatus est, veterumque reipublicae Christianae insignium viro- rum vitas, et praesertim scripta eorum reliquit. At idem hic *Hieronymus* nescit, *Macarium* aliquid conscripsisse, et ideo ex isto albo omittit. Atque hoc argumentum eo est gravius, quod *Hieronimi* aetas non solum *Macarii* tempora non multo post est consecuta, sed et ipse habitaculum *Macarii* oculis suis vidit, ut testatur de se ipse inter opuscula de *Vitis patrum*. Mortui jam erant *Macarii*, et qui iis supervixerant, multa *Hieronymum* de eorum vita et rebus gestis docuerunt, at de scriptis tacent. Quod si ergo hi, qui omnia, quae ad laudem *Macariorum* pertinere videbantur, contulerunt, nulla ejus scripta sciunt, scire multo minus ii possunt, qui multum postea vixerunt. Sed et certo nesciunt, quia itidem tacent. *Hieronymum* enim jam excipit *Gennadius*, testimonium perhibiturus, se de his *Macarii* nihil omnino suo tempore cognovisse. Nec objiciat quis, quod *Macarium* inter scriptores ecclesiasticos ponat. Illud enim nihil huc juvat. Videamus ipsa *Gennadii* de *Macario* verba.

§ V.

Macarius, monachus ille Aegyptius, signis et virtutibus clarus, unam tantum scripsit ad juniores professionis suae epistolam, in qua docet, [Pag. 11] illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei auxilium adversum omne, quod in hac vita suave est, explorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum, munus obtinuerit.

Hic, ut videmus, meminit scripti alicujus a *Macario*, sed epistolam, et quidem unam tantum appellat. Adeoque nec *Homilias*, nec alia Opuscula audiverat aut viderat. Venit in mentem illius, quod *Caveus* Hist. Lit. P. II de *Macario* contra *Possinum* scribit, qui eadem de causa tertium *Macarium* exculpserat, quod *Gennadius* de *Aegypto* taceret. Respondet, inquam, *Caveus* ita : « Quid si *Gennadius* de solis *Macarii* epistolis loquitur? Quid si alia scripserit *Macarius*, quae *Gennadii* diligentiam fugerint, cum non pauca sint scripta, quae frustra

A apud *Gennadium* quaeri possint? » Haec *Caveus*. Quae et contra me sint, nisi averterem. Quod facile possum. Miror enim, virum in hoc genere doctissimum ista scripsisse. Putat de solis epistolis loqui *Gennadium*. At id non credibile est, quia *confecturus* erat indicem potiorum auctorum et scriptorum. *Macarius* isto tempore notissimus; ideo dicit, *ille Aegyptius*. Et cum ejus mentionem faciat, utique non minorem partem ab eo scriptorum nominasset, sed majorem et potiorem. Et si fuissent nostra eo tempore, fuissent tritissima, quia ἀσχητά. Cum [Pag. 12] ergo taceat *Gennadius*, idem est ac si dicat, *Macarium* haec non scripsisse. Deinde aperte *Gennadius* dicit, scripsit unam tantum epistolam, i. e. nihil aliud ultra. Nec fugisse eadem de causa B ista possunt ejus oculos aut diligentiam, quia et majus opus, quam epistola, conficiunt, et nota fuissent omnium maxime. Quin et haec epistola, quam *Macario* dat *Gennadius*, vix mihi revera ab eo esse videtur, quod *Hieronymus* non mentionem facit; qui, si exstitisset, eam in deserto isto domicilio monachorum, quibus praefuit *Macarius*, sine dubio vidisset. His addo adhuc *Rufinum*, qui libro XI cap. 4 (a) et 8 de *Macariis* agit, at de scriptis tacet; *Honorium Augustodunensem*, qui pleraque quidem ex *Gennadio* et aliis sublegit, at quia tacet, nihil ultra cognovisse credendus est. Sed omisi *Palladium*, qui primo post *Hieronymum* loco commemorandus fuisset, nisi isti mihi conjungendi esse visi fuissent. C Hic anno post obitum *Macarii* eundem in locum solitudinis accessit, et tamen nihil horum scriptorum meminit in *Historia Lausiaca*, licet *Macarii* egregia facta collaudet. Omisi et *Joannem Cassianum*, qui de institutis monasticis scribens multa celebria *Macarii* dicta affert, at haec ejus Opuscula ignorat, quae tamen proprie ad suum scribendi genus pertinuissent, si exstitissent. Quin, quod adhuc addo, tacet et *Suidas*. Neque enim in vita *Macarii* scripta ejus ulla memorat, sed quaedam *Evagrii*, discipuli illius. Unicus restat, sed is ex recentioribus, *Joannes Trithemius*, qui *Macarium* inter scriptores [Pag. 13] ponit, nulla tamen ejus scripta commemorat. Quod ad *Simeonem Logothetam* atinet, quem *Caveus* monet capitula CLXX ascetica metaphrasi D illustrasse, hoc sufficiat, eum, quia aut incerti sit, aut certe XI demum saeculi, parum posse ista scripta tueri. Si ad manum aliquando ipse fuerit is liber, plura forte notabimus. Certum ergo est, ante saeculum XII non nota fuisse *Macariana*.

§ VI.

Satis ergo suis rationibus destituitur, ut credo, opinio pervulgata de *Macarii* scriptis. Sed nec his argumentis solis innitor, quum de Opusculis istis dubito. Addam aliud adhuc, quod tantum abest ut istis cedat, ut pondere suo praestare potius opiner. Scilicet totam scribendi rationem, qua confecti isti

NOTAE.

(a) Corr., Semlerus habet 5. Epir.

sunt libelli, alienam esse non solum a *Macario*, sed a quovis alio auctore contendo. Eccui enim illud probabile videtur, ab aliquo auctore bis et ter eadem et verba easdemque sententias diversa συναφεία, in parva scriptorum mole, pro integris et aliis opusculis repeti et obtrudi? At id ostendemus ita in his Macarii esse, ita tamen, ut simul nonnquam alia quoque, pauca tamen moneamus, quae ad diversam scripturam et lectionem pertinere videbuntur.

§ VII.

Exempli loco apponemus ea, quae de cap. 13 Opusculi *de Custodia cordis* p. 22 edit. Prilianae [Pag. 14] notavimus. Ex isto integra Homilia confecta est, iisdem verbis et sententiis, XIX^a scilicet p. 287. Quo addam denique Opusculum *de Libertate mentis* cap. 18, et *Aprophthegma* primum p. 231.

In Opusculo *de Custodia cordis* p. 22 ita habemus: *ὁ βουλόμενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξιοθῆναι, καὶ κατοικητήριον Θεοῦ γενέσθαι, καὶ πνεύματος ἁγίου καταξιοθῆναι, ἴνα τοὺς καρποὺς αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου δινηθῆῃ ἀμώμως καὶ καθαρῶς ποιεῖν, οὕτως ὁφείλει ἐνάρξασθαι.* Haec periodus prima primi Opusculi (a). Et similiter eadem verba in Homiliae periodo prima, nisi quod pro Θεοῦ legitur τοῦ Χριστοῦ (b), pro καταξιοθῆναι, πληρωθῆναι, quod forte factum, ne idem verbum statim bis occurreret; pro καρποὺς αὐτοῦ legitur καρποὺς τοῦ πνεύματος, ubi, quis αὐτὸς sit, exprimitur; pro κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου legitur καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ sane, per placet; Christus pro Domino, quia in Patrum scriptis Dominus et Christus pro eodem est. Tum pro ἀμώμως καὶ καθαρῶς legimus καθαρῶς καὶ ἀμώμως, levi mutatione; et pro ποιεῖν, ποιῆσαι, non male, quia hoc tempus saepe sequitur; pro οὕτως, οὕτος, male, nam legendum οὕτως; pro ἐνάρξασθαι, ἄρξασθαι, quod melius ἄρξασθαι. Periodus altera levi mutatione differt.

In Opusculo *de Custodia* sequitur: *καὶ εἰς τὴν εὐχὴν πάντοτε προσκαρτερεῖν αὐτὸν· καὶ μὴ ἀπογινώσκειν προσδεχόμενος τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν βοήθειαν πάντοτε, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχων διὰ παντός.* In Homilia aliquantum aliter: *καὶ εἰς τὴν εὐχὴν χρῆ* D *αὐτὸν* [Pag. 15] πάντοτε προσκαρτερεῖν, et ita quidem recte; nam χρῆ aut exprimendum, quod malim, aut subintelligendum. Sed porro ita legit: *ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐκδεχόμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός.* Quae docent, perperam in vulgatis istius Opusculi editionibus esse προσδεχόμενος et ἔχων, cum sermonis series manifesto requirat casum quartum. Ista, de non desperando, non commode hic sunt, et in Opusculo *de Libertate mentis* cap. 16 et 17 meliori συναφεία

A idem traditur; ut inde ferme appareat, consarcinata aliunde haec esse. Quod vero ad varietatem scripturae allatorum verborum porro attinet, possint ista conjuncta fuisse videri: καὶ μὴ ἀπογινώσκειν, ἀλλ' ἐν πίστει cet., aut facile ab aliquo addita sunt. Neque enim dubito, quod ex sequentibus apparebit melius, diversos fuisse, qui ista ex diversis aliis congesserint. Sed vix placent, quae ibidem sunt: τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Neque enim scire facile est, quid ista significant. Et cum non ita multo post sequatur: μόνον τὸν Κύριον ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, parum abest quin legam: τὸν τε σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτον [τὸν Κύριον] ἔχειν διὰ παντός. Licet enim liquido intelligere, omnia inter se, si materiam ipsam spectes, confusa esse. Atque hoc ipsum, ut Christum quis intueatur, monet Opusculum *de Libertate* cap. 16 et 17, unde vix dubito haec esse excerpta. Nec est quod quis ideo dubitet de hac conjectura, quod scriptura haec eadem sit in Homilia. Videbimus enim alterutrum natum et factum esse posterius, [Pag. 16] et adeo corruptam aut bonam alterius scripturam accepisse.

Sequitur porro in *de Custodia*: *εἶτα βιάζεσθαι χρῆ ἀεὶ εἰς πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, κἄν μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῇ ἀμαρτίαν.* In Homilia omittitur ἀεὶ, nec id male; additur vero ἔργον ἀγαθόν, item non male; omittitur item κἄν μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, non bene. In Opusculo enim *de Libertate mentis* cap. 13 id additur, quod mox pluribus videbimus.

In Opusculo primo ita procedit: *ὁλον βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτὸν πάντων ἐλάττω καὶ χειρόνα ἡγεῖσθαι, μὴ ζητῶν τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ δόξαν παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται.* In Homilia pro βιάζεσθαι est βιαζέσθω, non male, quod imperativus saepe sequitur, et ubique forte reponendus sit. Nam sequitur: *μὴ ζητῶν τιμὴν cet.,* quod non stare potest cum βιάζεσθαι [χρή], sed casus quartus esse debebat. Omissis, quae non multum differunt, pro παρὰ τινος est δόξαν ἀνθρώπων παρὰ τινος, quod putem invertendum δόξαν παρὰ τινος ἀνθρώπων.

In Opusculo porro est: *ἀλλὰ μόνον τὸν Κύριον ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, αὐτῷ μόνῳ βουλόμενος ἀρέσκει.* In Homilia pro ἔχειν est ἔχων, idque recte. Supplendum enim βιαζέσθω cet. ἔχων. Cetera parum distant.

De Custodia porro: *εἰς τὴν πράττειν ὁμοίως ἑαυτὸν βιαζέτω, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ cet.* Homilia addit εἰς τὴν πράττειν τῆς καρδίας, et omittit βιαζέτω, quod a glossatore puto ex superioribus

NOTAE.

(a) Sic Semlerus; lege: Haec periodus prima capituli 13 primi Opusculi. EWT.

(b) Corr., Semlerus habet: pro τοῦ Θεοῦ legitur Χριστοῦ. lv.

repetitum esse, Nam abfuisse docet id, quod non intercedit signum connexionis, sed tamquam perpetuo [Pag. 17] sermone junctum est.

In *Custodia* porro : *ὁμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστὸν, εὐσπλαγγρον, ἀγαθὸν, ὁσὴ δύναμις, ἑαυτὸν ἐθίζει μετὰ βίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος ᾠνεύσθε* cet. In Homilia pro infinitivo melius ἐθίζετω, omisso μετὰ βίας, quod nollem.

Quae porro sequuntur, non multum differunt, nisi quod in Homilia pro vulgato legere vellem : ὡσπερ ὑπογραμμὴν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐχέτω ἐν πίσῃ μνήμῃ αὐτοῦ ἀληθαργῆται, quia aliter ista ultima non bene cohaerent, et p. 25 in Opusculo *de Custodia* haec fere repetuntur : τότε θεωρῶν ὁ Κύριος. . . πῶς βιάζει ἑαυτὸν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ cet. ; hinc additum vellem αὐτοῦ, scil. τοῦ Χριστοῦ.

In *de Custodia* p. 24 sequitur : *καὶ ὁσὴ δύναμις βιάζεσθω ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖν, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων*. In Homilia omittitur βιάζεσθω et scribitur προσκαρτερεῖτω.

Sequitur porro ibidem, omissis quae nihil fere mutant : *καὶ οὕτως δὲ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ Κυρίου ἀεὶ μνημονεύειν, καὶ προσδοκῶν αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ*. In Homilia pro μὴ θελοῦσης cet. est ἀκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως (a) πράξει ποτὲ, Ἐθίζων cet., ἐθίζων quoque legendum est in Opusculo. Nam ἐθίζειν non placet, quod librarii ita fecerunt, ut videretur constructio, quae tamen nulla est. Mallem tamen ceterum legere ἀκουσίως καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, quia sequitur ἐκουσίως : et certe ita credo fuisse.

Porro in Opusculo eodem — omitto non pauca, quia hoc specimen breve esse debet — p. 26 : *ὅτε καρποφορεῖ καθαρώς*, pro quo ex Homilia p. 290 scribendum τότε καρποφορεῖ καθαρώς. Ibidem : *χρῆ δὲ πρότερον. . . οὕτως βιάζειν καὶ αὐτὸν*, pro quo in Homilia § 3 βιάζεσθαι αὐτὸν exstat. Et [Pag. 18] id placet, quae divulgata βιάζεσθαι peperisse videtur diversitatem. Jam vero haec χρῆ πρότερον cet. tertium occurrunt in Opusculo *de Libertate* mentis cap. 18. Ibi enim omnia ab initio conveniunt cum Homiliae scriptura, nisi quod haec melius habet *προσελθόντα*. Quae sequuntur in eodem *de Libertate* Opusculo : *βιαστή γάρ, φησὶν ὁ cet.*, recte hunc locum occupant; in Homilia vero et Opusculo I non optimo loco exstant. Corrupta vero sunt, quae mox in Opusculo *de Libertate* sequuntur. Vulgo enim ita sunt : *ἀγωνίζεσθαι πάλιν αὐτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας*, quae et latinum interpretem deceperunt. Certo autem legendum est : *καὶ πάλιν [γέγραπται] ἀγωνίζεσθαι cet.*, ut fere exstat in *de Custodia* p. 24.

Omitto judicare de iis, quae in Homilia et Opusculo I interjecta sunt, et pergo ad p. 26 hujus

A ejusdem Opusculi : *προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστάκτω τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτερεῖν* cet., pro quo auctius in Homilia, *προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστάκτω τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην βιάζεσθαι* cet.; et rectius quidem ita, quod docet Opusculum *de Libertate* c. 18 : *πρὸς ἀγάπην, μὴ ἔχοντας ἀγάπην*. Jam scriptura in Homilia et Opusculo I^o aliquantulum differt, unde quid statuamus, ex scriptura Opusculi *de Libertate* exponemus. Quae talis est : [συνωθεῖν] πρὸς τὸ ἀνέχεσθαι ἀτιμίαν καὶ παροράσεως καὶ τοῖς ἐξουθενούμενοις ἐγκαρτερεῖν, pro quo lege casu quarto τοὺς ἐξουθενούμενους scil. ἡμᾶς, i. e. ut in Homilia exstat : *εἰς τὸ. . . ἐξουθενούμενον ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν* cet.

Sequitur porro in *de Custodia* : *βιάζεσθαι τε ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μήπω ἔχοντα εὐχὴν πνεύματος*. Homilia parum differt, et corrigemus hinc [Pag. 19] locum in *de Libertate*, ubi ita exstat : *οὕτω αὐτὴν ἐσχηκότας τὴν ἔξιν πρὸς εὐχὴν, μήπω πνεύματος εὐχὴν κεκτημένους*, pro quibus legendum πρὸς εὐχὴν (scil. συνωθεῖν), μήπω ταύτης ἐσχηκότας τὴν ἔξιν, καὶ μήτω cet.

§ VIII.

Sed ut jam perveniam ad id, cujus rei causa haec scripsi, omittam orationis in Macario seriem, et ostendam, probabile esse, haec omnia a *Macario* non scripta esse, sed celebrata tantum sermone, ab aliis deinde talia apophthegmata subinde collecta et aucta, et tandem in haec opera digesta esse. Subjecit Pritius editioni suae Apophthegmata quaedam *Macarii*, quorum primum exstat p. 231, quod si quis legit, et leget postea ea, de quibus scripsimus, offendet eadem re ipsa diversa verbis esse et sententiis. In ipsa tamen illa scriptura malim pro *καὶ μὴ μετρεῖν, τοῦ μὴ cet.*, similiter pro *καὶ τὸ μὴ κρίναι, καὶ τοῦ μὴ cet.*, et *καὶ τοῦ ὑποτέρεται, et καὶ τοῦ ἀποβρίπτειν*, et *βιαστῶν ἐστὶ βασιλεῖα* pro *ἐκλ.* Quod ergo diversi diversis locis ista egregia hominis dicta collegerunt, at alio alii ordine digesserunt, inde venit, quod haec Opuscula nata sunt, et multa aut pleraque omnia bis et ter occurrunt.

§ IX.

Sed mihi omnino videndum, ne desinat hoc esse specimen. Sufficiat ostendisse omnia verba ita esse repetita, ut vix differant levi traiectione aut aliquot literis, Ceterum spondere ausim, me alio forte tempore ostensurum, vix minimam partem semel dici, sed omnia fere bis, multa ter occurrere. [Pag. 20] Paucis adhuc attingam, quae uberius olim exponenda sint. Primum, male omnia ista esse composita, ut, cum sit aliquod Opusculum *de Oratione*, multa in eo sint, quae alio, et in aliis plura, quae eo pertinebant. Deinde praecipue in Homiliis oratio non interrupta solum quaestiu-

NOTAE.

(a) Corr., Semlerus ἐκούσης. Edit.

culis, sed et hae ipsae satis incompositae sunt, et A
responiones haud raro ineptae, ut appareat non
esse responiones, et non posse a primo auctore
natas esse. Nolo multis his immorari. Legat, si quis
volet, quae sunt in Homilia viii in fine § 4, et addat
Opusculum de Charitate cap. 10 extremo. Jungat
porro istius Homiliae § 5 et illius Opusculi cap. 12,
ubi integrum caput inseritur, quod ex Homilia
abest. Tum vero omnium maxime se fraus prodit
Homiliae ejusdem § 6 per egregiam responionem.
Quaesitum erat, in quibus gradibus perfectionis tu
es? et respondetur: μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ νῦν
ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ, καὶ εἰρηνεύει ὅλα τὰ μέλη καὶ
τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς
ὡς παιδίον ἄκακον φαίνεσθαι, καὶ οὐκ ἔτι κατακρίνει
ὁ ἀνθρώπος Ἑλλήνας ἢ Ἰουδαίους. Quae quam absurde
cohaereant, dicere non attinet. Jungatur Opuscu-
lum de Charitate cap. 12.

§ X.

Ultimo loco addo illud adhuc, pro mea sententia,
nescire me, quid sibi velit illud quod saepe occurrit
ῥησιν. Tale ego semper credo esse narrantis ali-
quid de altero, non vero scribentis sua. At exstat
cap. 10, cap. 9, cap. 8 de Charitate. Ita quoque
cap. 9 ita scribitur: Ad interrogantem, an [Pag. 21]
possit homo in eo semper statu durare, sic respon-
dendum est cet. In Homilia vero octava § 2 habetur
et quaestio et responsio, omissis istis ita respon-
dendum est. Facile apparet dictum aliquod et me-
moratum postea responsum Macarii ad tale quid
rogantem in hanc regulam conversum esse. Possem
plura. Sed de his et aliis, unde et quando ista opera
Macarii consarcinata videantur, si Deus voluerit,
et haec non displicuerunt, aliquando uberius expo-
nemus.

DISSERTATIO ALTERA.

Specimen animadversionum in aliquot Opuscula Graeca Macarii, in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Jacobi Baumgarten, SS. Theol. Doct. et Prof. Publ. Ordin., Seminar. Theol. Directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi, bene ominabundus edidit Jo. Sal. Semlerus, Salfelda Thuring. Halae Salicae Literis Joannis Christiani Hendelii. 1746. (a)

[Pag. 3] Vir summe reverende, excellentissime, doctissime, Fautor et patrone benevolentissime.

In communi Academiae huius laetitia, qua insignis hic dies omnes Musarum perfundit ordines, patere et me sollemni huic luci gaudium et vota per summam pietatem decernere. Ad me enim hoc officium unum omnium maxime videtur pertinere, in quem tot sane et tanta exstant Tua beneficia et eximiae benevolentiae documenta, ut, quem Praeceptoris Tuum numen venerabundum effecerat, jam [Pag. 4] Fautoris beneficentia tam reddiderit suum, ut diligenter negem mihi quemquam in officiis erga Te esse superiorem. Neque vero, licet praecipua ejus pars mea sit, mea unius est haec pietas; omnes boni, ut hunc diem Tuum gaudent, ita felicem ejus reditum votis omnibusque optimis precantur. Quibus quidem rite susceptis votis tam confidimus Deum responsurum, quam certo scimus, Dei Te singulari beneficio in uberrimum multorum emolumentum hanc lucem adspexisse. Ceterum clementem Te, vir summe reverende, huic levi scripto opto interpretem, quod et brevissimum est, quia scio otium ferme Tuis negotiis deesse, nedum his juvenilibus rebus, et levissimum, quod hujus diei laetitia severiorem gravitatem pati non videbatur. Tu vero, vir summe reverende, serva sis mihi favorem et benevolentiam. Vale.

Dies XIII Martii feliciter. MDCCXLVI.

[Pag. 5] Cum a nemine, quod sciam, peculiaris C
cura in Macarii Opera adhuc suscepta sit, hic autem idem fatum sustinerit ac alii scriptores veteres, ad quos et lectorum imperitia et temporum injuria multum valuerunt, brevissime tantum per aliquot Opuscula Macariana ostendam, ea expectare adhuc meliorem scripturae curam. Ubi, omissis tum typographicis tum versionis vitiis, potiora quaedam scripturae menda sublata ibo, quae inter legendum annotavi. Usus sum editione Primitii. Jam

AD OPUSCULUM PRIMUM, quod est *Ἐπεὶ φυλακῆς καρδίας*, haec fere annoto:

CAP. I: οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ κάθαρσις, ἀλλ' ἡ κατὰ συνείδησιν τελεία κάθαρσις, neque enim abstinentia a grandioribus vitiis est puritas, sed perfecta conscientiae expurgatio. Sensus paululum incommodus. In Opusculo enim VI°, *Ἐπεὶ ὑπόσεως* [Pag. 6] τοῦ νοός, cap. 20 extremo aliter habetur: καὶ γὰρ οὐχ ἡ τῶν φατομένων κακῶν

NOTAE.

(a) Constat paginis 20 in-4°. EDIT.

ἀποχή τελείωσις ἐστίν, ἀλλ' ἡ κατὰ δianoian κάθα- A ρσις, αὕτη τελεία. Et in Homilia xvi § 15: οὐ γὰρ ἡ ἀποχή τῶν κακῶν, αὕτη ἐστίν ἡ τελείωσις, ἀλλ' cet., ubi paulum variat. Planiora ita essent in Opusc. I, si pro primo κάθασις esset τελείωσις, ut in aliis locis, licet in scriptis Graecorum asceticis τελείωσις et κάθασις idem fere sit. Ultima verba capituli hujus I^{mi} haec vulgo sunt: εἰ δὲ μὴ, ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεὴς καὶ ἀμαρτωλὸς ὑπὲρ τῶν κρυφίων σου δεόμενος τοῦ Θεοῦ. Ubi deest verbum ad quod ista participia pertinent. Quod supplendum est ex Opusc. V cap. 21: *πρόσελθε* ὑπὲρ τῶν κρυφίων cet.

Ad CAP. II de verbis ultimis monemus: διδὲ καὶ ὕπνον λέγομεν τὴν κοίμησιν τῶν ἀγίων. Melius ex Homilia ista xv § 39 legi: ὕπνον οὖν λέγομεν καὶ κοίμησιν τῶν ἀγίων τὸν θάνατον. Nam ὕπνος et κοίμησις idem significat.

Omissis aliquot capitibus leviterque variantibus scripturis ad CAP. VI venimus. Ibi ita exstat: οὕτω καὶ ὁ προβλεπτικὸς νοῦς προβλέπει ταχύς ὢν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας cet. Homilia autem vii § 8: οὕτω καὶ ὁ νοῦς προβλέπει γοργόρος ὢν cet. Legendum γοργός, non γοργόρος: et ista vox saepe occurrit in Homilia iii. Hesychius: γοργός, εὐκίνητος, ταχύς, σκληρός, λιπαρός, εὐτραφής. Adeo ταχύς in Opusc. I cap. 6 est glossa τοῦ γοργός.

CAP. VII pro τοῦ νοῦ ἡμῶν προσκαλουμένου μετὰ τοῦ Κυρίου πάντοτε lege: προσκολλημένου τῷ Κυρίῳ cet.; ita exstat in Opusc. II cap. 13: ὁ γὰρ νοῦς ἡμῶν οὕτω διαπαντὸς τῷ Θεῷ προσκολλώμενος cet. Praeterea provocatur ad I Cor. vi, 17, ubi hoc [Pag. 7] verbum item exstat. Vulgata lectio sine sensu, ut docet versio latina. Sequitur ibi statim: τοῦτον δὲ τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου καὶ πόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἔχειν ἡμᾶς χρὴ εἰς πᾶσαν ἐπιτήδευσιν ἐντολῆς, εἴτε εὐχομένων, εἴτε ἐσθιόντων, ἢ διακονούντων, ἢ πινόντων, ἢ ἑτερόν τι ποιούντων. Ubi constructio graeca claudicat a verbo χρὴ pendens. Legendum ex eodem Opusc. II ubique casu quarto: εἴτε εὐχομένους, εἴτε διακονοῦντας, ἢ ἐσθιόντας, ἢ πίνοντας, ἢ ἑτερόν τι ποιούντας, mutato simul ordine secundi et tertii verbi.

CAP. VIII occurrit phrasid: τί δ' ἄλλο διὰ τούτων ἀνίττεται τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἡ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ἐμφαίνων cet. Quae ultima verba lucem quandam accipiunt ex Andreae Caesariensis Prologo in commentarium suum in Apocalypsin. Qui postquam monuerat de triplici sensu aut divisione Scripturae, ut in qua quasi corpus sit, et πνεῦμα et ψυχὴ de altero ita pergit: καθάπερ δὲ πνεῦμα ἡ τῶν μελλόντων καὶ ὑψηλοτέρων ἀγαγωγὴ καὶ θεωρία πέφηνεν. Ubi idem est θεωρία ὑψηλοτέρων ac ὑψηλοτέρα. Nisi forte in Macario pro ὑψηλοτέραν legendum est ὑψηλοτέρων. Ibidem... κομίζειν δεῖν πάντοτε τὴν τῆς καρδίας ἱερὰν θυσίαν τὰ ἀκροβίνια, καὶ τὰ ἄκρα τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν... ἀπασχολοῦντος. Ita adhuc sine sensu legitur. Pro quo casu quarto scribendum ἀπασχολοῦντας, scil. δεῖ κομίζειν: inde

A enim dependet constructio. Latina versio similiter errat, quae solet nonnunquam satis mala esse.

CAP. IX post medium: καλὸν ἐστίν ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ξενитеία· ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴ πολιτείας ἐστίν ἀγαθῆς· πλην ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν [Pag. 8] ἐσωτέρα ἐστὶ τούτων cet. Latina versio talis est: *Sed haec flos ipse ad vigor sunt conversationis bonae. Ceterum ordo Christianorum interior est his cet.* Illic qualis sensus? Si aliquid est praecipuum in aliqua re, cur illud tam parvi ducatur? In Opusculo VI cap. 30 haec ita habentur: καλὸν ἡ νηστεία, ... καὶ προοίμια ταῦτα πολιτείας θεοφιλοῦς· ἀλόγιστον δὲ ἀτεχνῶς τὸ ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιβαρβεῖν. Reddita sunt: *haec prooemia sunt conversationis Deum amantium*, sensu non incommodo, sed huc non pertinente. Lege: καὶ παρόμοια ταῦτα πολιτείας θεοφιλοῦς, et similia talia exercitia. Sic et in Opusc. I legi velim: καὶ ἄλλα ταῦτα καὶ ὁμοια, ἀ πολιτείας ἐστίν ἀγαθῆς· πλην ἡ ἀξία τῶν Χριστιανῶν cet., *dignitas eorum altior est.* Τάξις tamen potest ferri, significatu rariori.

CAP. X: μὴ νομίση ἑαυτὸν κατελιγμένον τι, καὶ οἰθηθῆ εἶναι τις, καὶ ἀρξεται διδάσκειν. Quid διδάσκειν hic velit, non invenio, cum in sequentibus dicitur de siti ulteriore gratiae. Accedit, in Opusc. VI cap. 30 sine pro his legitur: μὴ νομίσει κατελιγμένον, μηδὲ κατακόρως ἔχειν. Unde forte pro διδάσκειν legendum διαρκεῖν, quod celerantibus nimis oculis pro διδάσκειν acceptum est. Paulo post: εἶνα ἔχη τὸν πόνον, τὴν διψάν, pro quo in Opusc. VI: ἀλλὰ πεινᾶν τότε καὶ διψᾶν. Unde πόνον vix recte habet. Legerem τὴν πείναν, nisi paulo insolentior vox esset. Forte fuit: εἶνα ἡ τότε πεινῶν καὶ διψῶν cet. Ibidem sequitur: καὶ ἔχη υἱὸν μονογενῆ καὶ παιδεύσει αὐτόν cet. Ubi nescio quid ad amorem et ad augmentum luctus intersit, si filium castigavit mater. Potius cum in Homilia [Pag. 9] xvi § 11 haec eadem occurrant, et pro his vocibus legatur ibi εὐειδέστατον, rescribo: καὶ παῖδα εὐειδέστατον, et cum vultu honestissimo puercherrimoque. Hic enim si moritur, ad luctum multum facit, quia forma tam excellenti, et non solum unicus fuit.

CAP. XI: μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὴν κατάπαυσιν, ὡς δὲ ἀκμὴν εἰς τὰ πρόθυρα καὶ εἰς τὰς αὐλὰς εἰσέρχονται. In Opusculo VI cap. 31: μὴ νομιζέτωσαν ἡδὴ τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπαύσεως ἐπιθεῖναι πόθεν; ἔτι γὰρ αὐτοῖς περὶ τὰ πρόθυρα καὶ τὰς αὐλὰς ἡ ἀναστροφή. Unde forte in Opusculo I legendum: πῶς γε; ἀκμὴν γὰρ εἰς cet.; aliter graeca languent. Sequitur in Opusc. I: εἰ δὲ καὶ χάριτος μέτοχος γένηται, οἰθηθῆναι ὡς καταλαβῶν, in Opusc. VI: κἂν χάριτος τινος πνευματικῆς ἤξιωθησαν μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοῖς ἀπατάτω cet. Addendum ergo in Opusc. I *Μὴ, μὴ οἰθηθῆναι*, quod exstat quidem in versione, sed ob sensum tantum; graecum vitium mansit. Porro Opusc. I: οὐκ ὀφείλει ἐρευνᾶν ἕκαστον, εἰ εὖρεν ἐν τῷ ἑστρακίῳ σκεῦει τὸν θησαυρόν cet. Latina versio: nec

convenit scrutari unumquemque, num forte inveniat, cet.; impio sensu; quod mireris servatum esse. In Opusc. VI: ἐρευνᾶν οὖν προσήκειν, recte vero. Lege ergo: ὀφείλει οὖν ἐρευνᾶν. Ibidem: ἔστι γὰρ ἡ χάρις πολλάκις ἐνεργούσα ἀδιαλείπτως, in Opusc. VI: ἐνὸν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδήλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν, sensu multo meliore. Lege ergo: ἔστι γὰρ ἡ χάρις, ὡς πολλάκις εἰρηται, ἐνεργῶσα ἀδιαλείπτως. Corruptio aut lacuna ista nescio unde accidit; accidisse ex Opusc. VI certum est.

CAP. XII post medium: ἐπειδὴ οὖν [Pag. 10] ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ ἐστίν, οὐκ ἀναγκαστικὴ, καὶ θεία χάρις προτρεπτικὴ ἐστίν. Lego ob meliorem connexionem: ἐπειδὴ οὖν, ὡς ἡ ἐναντία δύναμις, καὶ ἡ θεία χάρις προτρεπτικὴ ἐστίν, διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ λιτὸν τῆς φύσεως, λοιπὸν ἐάν cet. Ita omnia cohaerent. Pro λιτὸν malim αὐταίτιον, quod idem fere est ad αὐτεξούσιον, notans libertatem arbitrandi et decernendi. Pro quo in Opusc. VII cap. 3 est ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον. Affines sunt literae A et Λ graecae; inde error, per compendium scribendi adjutus. Et similiter erratum esse videtur paulo post in eodem Opusc. I: ἐπειδὴ ἐαυτῷ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος αἷτιος τοῦ ἀγαθοῦ· αὐτῆς γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως οὗτος. Pro quibus legendum puto: αὐτεξουσίου γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως. Nam vulgata scriptura obscuro sensu. Et priora quidem verba non temere accipienda sunt, ne minus pelagizare videantur.

CAP. XIII: καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἐαυτὸν διὰ παντός εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου ἀεὶ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾶν αὐτὸν διὰ παντός ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ. Versio: *Et sic quae nunc per vim et corde invito facit, adsuefacient ipsum in omne tempus ad bonum, et ad semper vivam Dei memoriam habendam, et exspectandum eum semper in multa bonitate et caritate.* Ubi sensus sat bonus, modo eum graeca paterentur. Nam integra sententia omissa est ex oscitantia librarii, ex Homilia xix, ubi omnia eadem habentur § 2, repetenda et restituenda. Legitur enim ibi ita: καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας ἀκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως πράξει ποτὲ, ἐθίζων [Pag. 11] ἐαυτὸν διὰ παντός εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων cet. Hinc in Opusc. I legendum: τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσίως πράξει ποτὲ, ἐθίζων.... μνημονεύων καὶ προσδοκῶν cet. Ita recte jam habent. Paulo post: μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος, ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς. Legendum τότε καρποφορεῖ, nempe *falis homo*. Ita non solum in Homilia excitata legitur, sed et ipsa connexio jubet. Porro: καὶ ἀπαξιαπλῶς τηρεῖ αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος. Legendum ex Homilia et Opusculo VII cap. 18: πληροὶ αὐτὸν τῶν καρπῶν. Vitium a di-

non plane nullus sit sensus, tamen ex Homilia et Opusculo VII restituendus est infinitivus βιάζεσθαι καὶ ἀγχειν. Ibidem pro: κατὰ τὸ γεγραμμένον, quod etiam in Homilia ita legitur, restituendum videtur κατὰ τὸ εἰρημένον, quia in toto N. T. tale quid non exstat, et in Opusc. VII legitur πρὸς τὰ εἰρημένα, unde fidem, credo, fecimus conjecturae nostrae. Denique: τὸ λοιπὸν γὰρ ἐλθὼν ὁ Κύριος, ἐλθὼν καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ. Aut alterum ἐλθὼν efficiendum, aut legendum ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ γενόμενος cet., ut exstat in Opusc. VII; et corruptio quidem facilis.

CAP. XIII paulo post initium pro ἡ ἀπόλειπὴν χάριν, ἡ λαμβάνει καὶ πίπτει lege: ἦν ἔλαβε, καὶ πίπτει: ἢ cet. Et paulo post: ὀφείλουσιν οὖν βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας εὐαρεσῆσαι τῷ θεῷ... καὶ βιάζεσθαι πρῶτον ἐαυτὸν: dele καὶ ante βιάζεσθαι, et pone pro eo colon, et pro ἐαυτὸν [Pag. 12] lege ἐαυτοὺς; nam pertinet ad βουλόμενοι. Sequitur postea: μεγάλη ὑψωσις ἡ ταπεινώσις· καὶ τιμιότης καὶ ἀξίωμα ἡ ταπεινοφροσύνη. Pro quo in Homilia citata [Hom. xix § 8] legitur: μεγάλη ταπεινώσις ἡ ὑψηλοφροσύνη· καὶ μεγάλη ὑψωσις καὶ τιμιότης καὶ ἀξίωμα ἡ ταπεινοφροσύνη: similiter exstat in Opusc. VII cap. 19. Atque hoc melius esse videtur. Et ad finem porro legitur: καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου πληρωθειῶν ἐφ' ἡμῖν. Pro quo legendum ὑφ' ἡμῶν, ut etiam in Homilia exstat. Haec breviter ad I^{um} Opusculum.

AD SECUNDUM OPUSCULUM, *Περὶ τελειότητος ἐν πνεύματι*, pauca et levia item habeo quae proferram.

CAP. V legitur vulgo et distinguitur: οἷδε γὰρ, φησὶν ἡ γραφή, τὰ κρύφια ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀμαρτήματα ἐν ἰσῷ τοῖς ἐκτὸς τίθεσθαι, ex versione vulgari ita item distincta: *Novit enim, ait Scriptura, occulta haec animae peccata pari loco cum externis Dominus censere.* Ubi adeo Κύριος male a sequentibus abruptum et huc tractum est, quia aliter deerat subjectum in ratione. Sed perperam. Vox φησὶ minime ad γραφή pertinet, sed est illa sollemnis in his Opusculis formula, quae scriba aut collector horum Macarianorum innuit, Macarium hoc illud sermone celebrasse. Distingue ergo ita: οἷδε γὰρ, φησὶν [Μακάριος], ἡ γραφή τὰ κρύφια... τίθεσθαι, *novit enim Scriptura haec occulta animae vitia pari in pretio, ac illa externa ponere.* Sequentia docent, hunc esse verum sensum, ubi adduntur aliquot carmina Scripturae de occultis talibus vitiis [Pag. 13] pronuntiantia. Statim post ista sequitur corruptus item locus: καὶ τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίων αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομιᾶς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ γῆ. Ubi primum sensus non exprimitur, qui in Psalmo est, scilicet eos, qui aliud in pectore, quam in lingua habeant, a Deo insigniter puniri, ut alios aperte peccatores. Deinde efficitur quasi alius locus: ἐν καρδίᾳ ἀνομιᾶς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ γῆ, quem et versio latina ita exprimit, cum

tales dictum non inveniatur, et si inveniretur, tamen ad rem tractatam non pertineat. Hinc ante λαλούντων reponenda sunt, quae exstant in Ps. xxviii, 3: Μὴ συνελκύσῃς μετὰ ἀμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσῃς με, τῶν λαλούντων cet., delenda vero sunt ἐν καρδίᾳ... τῇ γῆ. Nam ἀνομίας vel ἀνομιάν erat varians lectio τοῦ ἀδικίαν in Psalmo, et cetera corrupta aliunde sunt, memoriae vitio maximam partem, ubi alius citata aliter explevit. Nam non integer locus appositus fuit, sed tantum prima verba, et signum orationis abruptae κ. τ. ε. Mox sequitur: ἐπεὶ πῶς δυνατόν ἀγαθοεργούντας ἐσάπαν λαθεῖν, pro quo melius legi videtur posse: εἰ ποῖς πῶς cet., dices. Nam ἐπεὶ caret connexionē, quam tamen mentitur.

CAP. XI: ἤ τις [ἐντολή, non ἀγάπη, ut supplet interpretes] ἀπὸ τῆς ἔνδον ἡμῶν διαθέσεως συνειδήσεώς τε ἀγαθῆς, καὶ ὑγειῶν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν, συνάμα καὶ βοηθείας συνεφαπτομένης συνίσταται cet. Lege βοηθείας θείας, nam haec vox a βοηθείας syllabis postremis absorpta est.

AD TERTIUM OPUSCULUM, Περὶ προσευχῆς, pauca haec praefero.

CAP. V: εἰ μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ ἀπλότης τε καὶ ἀγαθότης κατακολλῶσιν [Pag. 14] ἡμῖν τὴν εὐχὴν cet., Nisi.... *conglutinent nobis orationem; sensu non optimo.* Legendum κατακαλλῶσιν, *ornent*, ut (a) in Opusc. I cap. 9: ἐὰν μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀγαθότης κατακοσμήσῃ ἡμᾶς. Ubi pro ἡμᾶς adde ἡμῖν τὴν εὐχὴν, ut necessario sensus postulat et collatio cum Opusculo isto III. Κοσμέω et καλλιώω eodem sensu sunt. Et in fine capituli hujus V pone signum interrogandi: μὴ ἀγνοῶν φαίνεται ψυχαγωγεῖν ἑαυτὸν παρακρουόμενος, καὶ μεγάλων ὄντως καρπῶν τοῦ πνεύματος, διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, ἀπιστερῶν; In vulgatis est τελεία στιγμή, quod sensum impedit.

CAP. IX extremo pro ὡς τὸ πολὺ οὐκ ἐκπλεόνασε, καὶ ὡς τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησεν lege ex II Cor. viii et Exod. xvi: ὁ τὸ πολὺ, et ὁ τὸ ὀλίγον vel ἔλαττον.

CAP. X post initium: καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηρὸς cet.; lege ob meliorem connexionem καὶ γε, vel καὶ γὰρ cet.

Pergo ad CAP. XIII, omissis multis mendis typographicis: τοὺς ἀδύνατον ἡγουμένους.... ὁ ἀπόστολος διαρρήδην εἰκοκίας αὐτοὺς δείκνυσσι τοῖς δι' ἀπιστίαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν μὴ ἤξιωμένοις, καὶ διὰ τοῦτο πεπτωκότων αὐτοῖς τῶν κώλων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ubi graeca oratio soloικίζει; saltem ita videtur, nisi commode explicetur. Latina versio haec graeca neglexit propter solam hanc causam, et posuit versionem vulgati interpretis. Tuita verte: *expresse similes dicit istis, qui a promissa terra propter ἀπιστίαν prohibiti sunt, prostratis vel propter hoc, i. e. quia non credebant, membris*

A ipsorum et cadaveribus in deserto. Ita, inquam, graeca reddenda sunt. Clariora omnia essent, si abesset καὶ, et legeretur tantum διὰ τοῦτο. Eodem capite paulo post ista: τὸ δὲ ἀποστῆναι οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀρνήσασθαι, [Pag. 15] ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ἀπιστῆσαι, τέθεικεν· ἀμέλει καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων ἀλληγορῶν. Ubi quid sit ἀμέλει, non interpretari possum. Legendum puto pro eo τέθεικεν, ἐπαγγελίας καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀλληγορῶν cet.

OPUSCULUM III, De Patientia et Discretionē.

Cap. III legitur: ὡς οἱ περὶ Ἰαννῆ φημι καὶ Μαμβρῆν, ut *Jannes et Mambres*. Ubi licet Ἰαμβρῆς frequentius sit, quam per *M Mambres*, hoc tamen ferri debet, quia in evangelio apocrypho Nicodemi *Mambres* item legitur, quam scripturam etiam servat MS. codex in bibliotheca Orphanotrophii. Ceterum videatur Fabricius in Codice Apocrypho N. T. de hac voce. Idem MS. codex exhibet *Jannes pro Jannes*; nec piget integrum locum exscribere, quia differt a vulgata lectione apud Fabricium: *et erant ibi curantes medici nomine Jannes et Mambres, et fecerunt signa, quae fecit Moyses, sed non omnia.* Lectio vulgata habet: *Erant ibi magi Jannes et Mambres, feceruntque et ipsi per incantationes suas signa, quae fecerat Moyses, sed non per omnia.* In MS. illo codice mendum est, ita forte tollendum: *Et erant ibi incantatores magici* cet. Hujus codicis MS. ideo hic feci mentionem, quia dignus est qui cum edito textu Fabricii conferatur, quod et accuratior et plenior scriptura, et multis historiis et narrationibus auctior est libellus. Exemplum ejus rei proferam quaedam ex posterioribus [Pag. 16] foliis, paulo ante finem evangelii hujus, ibi, quae occurrunt, omnia a vulgatis absunt. Inter alia et haec de Simone Mago, cujus in eodem hoc capite Macarii sit mentio: *Antea quidam Samaritanus venerat nomine Symon, in arte magica nimis eruditus, in quo et demonia multa inhabitabant. Qui dicebat, quod ipse passus fuisset, mortuus et sepultus, et tertia die asserebat se resurrexisse. Quae dum Neroni Caesari nunciata fuissent de Iesu Christo, Filio Dei vivi, et omnia, quae de eo erant acta apud Iudaeam, nunciatum est simul ei de Pylato. Qui statim direxit suos milites in Cymerinam civitatem, et Pylatum ad se accersiri praecepit. Et cum ei praesentatus fuisset, narravit Neroni omnia quae de Christo Nazareno dicta sunt, praesentavitque ei discipulos ejus Petrum et Paulum. Ipsi autem apostoli, refutantes Symonem esse Christum, dixerunt Neroni Caesari: Bone imperator, si vis scire, quae gesta sunt de Iudaea, accipe literas hujus Pontii Pylati ad Claudium missas, et tunc omnia cognoscere poteris. Ille autem mittens ad bibliothecam Capitolii, in quo ipsa scripta continebantur. Accepitque easdem literas, et legit eas; et series ita erat: Pontius Pylatus regi Claudio salutem. Nuper.... Et mortuus est [Nero], et a lupis devora-*

NOTAE.

(a) Sic ap. Semler.; leg. et. Ed.

ius, quemadmodum per dyaboli artem interpretatus fuerat ei Symon. Hic jam finis evangelii post additam doxologiam. Quae omnia et multa ante haec in vulgato evangelio apud Fabricium adsunt. Si quando otium suppeditat, polliceor huic MS. cum edito [Pag. 17] conferendo meam qualemcunque operam. Jam ad Macarium redeo.

CAP. III. Καθαπερὲς τεκμηράμενον τὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας καθαίρεισιν, pro quo videtur legendum esse τεκμαιρόμενον vel τεκμηριούμενον, a τεκμαίρομαι aut τεκμηριώω. Istud vulgatum ejusmodi sit, non interpretor. In eodem adhuc capite : ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀλήθειαν τοῦτο παθεῖν, reddit interpretes a Domino, quod melius reddidisset adveniente Domino. Notissimum enim est, ἐπὶ in his tempus notare.

CAP. VIII. Item errat versio : καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος, ἐν λεπτότητι διὰ τῆς πίστεώς φημι, καὶ τῆς προθυμίας, ἥδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Latina habent : *Et enim talis (in tenuitate mea per fidem et confidentiam aio) talis inquam jam Deo communicat*; quasi essent verba auctoris de se loquentis. Minus autem recte. Vertendum est : in exiguo, i. e. quodammodo, *talis jam κοινωνεῖ τῷ Θεῷ propter fidem et desiderium seu proprium animum.* Auctor vult, hanc animi credentis dispositionem, qua exoptat conjunctionem cum Deo, jam esse κοινωνίαν aliqualem, seu, ut statim inferius dicit, talem καθάπερ ἥδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Quod ostendit ab exemplo Matth. v, 28, ubi cupidus adulterii a Deo reputetur pro ipso adulterio. Et est hoc elegans testimonium antiquitatis de ratione fidei.

Falsa legitur sententia CAP. XI : καὶ γὰρ . . . ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀγίου γέννησις εἰκόνα τελειότητος ἔχει ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν· οὐ μέντοι δυνάμει, ἢ νῷ, ἢ ἀνδρείᾳ, non tamen virtute, aut mente, aut fortitudine. Legendum : . . . μέλεσιν, ἢ ἐν τῇ δυνάμει cet.

Vitium similiter esse videtur CAP. XXIII in verbis : δι' ἐνός δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα [Pag. 18] ἔσται τῷ μετὰ χειράς, ubi graeca languent. Legerem. . . γνωρίσομεν ταῦτα, ὅ ἐστι μετὰ χειράς.

In CAP. XXV item mendosa est lectio : τὸ γὰρ ἐκδοτον αὐτὸν παρασχεῖν τῷ φίλων αὐτῷ φαίνεται, ἕτερος ὁμιλίας ἐς οὐδὲν δέον. Quae interpretes ita explevit : *nam impendere se ipsum amicis vindicandis laus ipsi videtur; alii jucundae sunt confabulationes facetiae de nugis scurrilibus.* Quem sensum haec graeca pati non possunt. Tentarem restituere : ὁ ἕτερος ἐκδοτον αὐτὸν παρασχὼν τῶν φίλων αὐτῷ, φαίνεται ἕτερος ὁμιλίας ἐς οὐδὲν δέομενος, ut auctor ἕτερον ὁμιλίαν intelligat consuetudinem cum Deo, cujus ista cum aliis improbis amicitia impedimentum sit.

Nec desunt nodi scripturae in CAP. XXVI : ὡς τοῦ ἔμπρησμοῦ ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφυγε, πάντων ἀμελήσας, καὶ τῆς αὐτοῦ μόνης ψυχῆς γενόμενος. Ubi γενόμενος sine sensu est. Nisi aliquid exciderit, legerem ἡγουμένης, *da ihm sein Leben über alles ging.*

A Qui significatus hujus verbi Graecis non insolens est. Ibidem paulo ante finem : εὐθύς ὡς εἶχε ποδῶν ἐκφυγεῖν, μὴ μελήσαν αὐτῷ τῶν μηδενός, pro quo forte scribendum : μὴ μελήσαντος αὐτῷ τῶν αὐτοῦ μηδενός. Quia breviter tantum delibare hic ibi quaedam constitui, verto me jam ad.

OPUSCULUM V, *De Elevatione mentis.*

CAP. I. Hic statim primo in capite levis error in graecis ab interprete non cautus est : ὑμεῖς γὰρ, φησιν, . . . κατοπτριζόμεθα cet. Sunt excitata verba ex Epistola [Pag. 19] Pauli secunda ad Corinth. c. III, 18. Ubi interpres per oscitantiam vix condonandam reddidit : *Vos... speculantes, cum tam ex συναφείᾳ luculenta, quam ex loco allato scire debuisset legendum esse ἡμεῖς, nos.*

B Omitto quaedam, et in CAP. VIII : οὕτω φησὶ καὶ ἐκάστῳ τῶν ἱερέων καὶ ἀγίων ὁ Θεὸς ὡφθη scribo τῶν πατέρων καὶ ἀγίων. Nam de sacerdotibus nihil tale legimus, et qui sequuntur non sunt sacerdotes. Ne quis dubitet, legit etiam Homilia IV § 13 τῶν ἀγίων πατέρων. Ibidem recensetur Dāniel inter Noam et Mosen, pro quo legendum Σαμουήλ; nam Daniel pertinet ad prophetas, de quibus statim dicit : καὶ ἐκάστῳ τῶν προφητῶν.

In fine CAPITIS IX item vitium est : σχολῆ γ' ἀν οἱ ἐκεῖνω τῷ ἀπαθεῖ βληθέντες, ἔρωτι τινι τῶν τοῦ κόσμου καθεκτοὶ γένοιντο. Ubi se male torquet interpres : *An segne otium erit desiderio perturbationis omnis immuni permissis amorem aliquem mundi non cohibendi?* Lego : ὅσῳ μᾶλλον οἱ ἐκεῖνω τῷ πῶθῳ βληθέντες ἔρωτι τε, τῶν τοῦ cet. Ita suadet conexio.

Statim ab initio CAP. XIII est vitium duarum literarum : εἰ τὸ σύνθετον ἐκεῖνο ἔλαιον τοσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς τοὺς χρησαμένους αὐτῷ. Lege χρυσομένους ex Homilia XVII, ubi haec omnia occurrunt. In eodem capite occurrit vox rarior τρανός : τρανοὶς καὶ ἀνεπικώλυτος ὀφθαλμοῖς. Pro qua in Homilia est bona glossa καθαροῖς, quae significatio nec apud veteres est Lexicographos. Hesychius enim τρανός, σαφής, ἀληθής. Cyrilli Onomasticon τρανώς, expresse. Haec adeo vox eleganter declaratur per καθαρὸς et ἀνεπικώλυτος.

OPUSCULUM VI, *De Charitate.*

D Primum CAPUT ostendit lacunam, unde et Pritius aut interpres in margine notat « corruptus videtur locus. » Habet ita : ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει· τούτοις ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει τοῖς καταξιοθεῖσι ταύτην κτήσασθαι. Videbar mihi itaque restituere. . . δυνάμει· οὕτως ἐνεργούμενος ἐστὶν ὁ περὶ σταυροῦ λόγος τοῖς καταξιοθεῖσι ταύτην [σοφίαν] κτήσασθαι, vel ἐν τοῖς καταξιοθεῖσι, vel δυνάμει. Corruptio ex compendiis scribendi venit.

CAP. III ab initio : οὕτω διακορῆς γίνεται, μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας. Videtur excidisse γίνεται δὲ μᾶλλον, ut γίνεται bis occurrat.

CAP. V occurrit vox μυχοί, in qua Hesychius vitiosus est, μυχοί, αἱ καταδύσεις, οἱ ἐνδότατοι καὶ ἀπώκρυφοι τόποι, λιμένες, κοιλότητες, ἔσχατα καὶ τὰ

ποιήματα, ἢ τὰ ἐσώτερα μέρη. Τὰ ποιήματα varie A Cap. X : Ἐδείχθη ἐκεῖνα δὴ τὰ θαυμάσια cet. Vi-
tentant notae doctorum virorum ad Hesychium. detur excidisse : καὶ γὰρ, ἃ εἰδείχθη, cet. Aliter lan-
Mibi verum videtur ταπεινότητα. guent graeca. Καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα.

HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

EDITIO PRINCEPS

CUI TITULUS : ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ ΟΜΙΛΙΑΙ Ψ. B. Macarii Aegyptii
Homiliae quinquaginta. Ex Bibliotheca Regia. Parisiis M. D. LIX. Apud Guil. Morelium, in Graecis typo-
graphum Regium. Ex privilegio Regis. 12°.

Praefationis loco Suidae testimonium prae se fert hocce :

| ΕΚ ΤΩΝ ΣΟΥΙΔΑ.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ. Δύο ἐγένοντο μακάριοι δμώνυμοι καὶ περιδότηοι δι' ἄσκησιν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ
μαθήματα. ὁ μὲν αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρὸς·
ὁ δὲ ἄλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὧν παραπλήσιος τῷ αἰγυπτίῳ καὶ ἰαρός· οὕτως ἰαρός ἦν τοῖς ἐντυγχά-
νουσι, καὶ τῷ χαριεντιζέσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς ἄσκησιν. τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητὴς τὴν δι'
ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὧν· ὅς ἐν Κωνσταντίνου πόλει ὑπὸ Γρηγορίου
τοῦ θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προεχειρίσθη τάξιν. ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον καταβῶν, καὶ τοῖς προ-
λεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν ἐκείνων βίον ἐζήλωσε. τούτῳ βιβλία ἄγαν σπουδαία συγγέγραπται· ὧν τὸ
μὲν μοναχὸς ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιγέγραπται· τὸ δὲ γνωστικῆς ἢ περὶ τῶν καταξιωθέντων γνώσεως· κεφάλ-
αῖα δὲ αὐτοῦ πεν | τήκοντα· τὸ δὲ ἀντιβῆρτικὸν πρὸς τοὺς πειράζοντας δαίμονας, ἐν ὅκτῳ διηρημένον
μέρεσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτῶ λογισμῶν· καὶ ἐξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β'· ἐν
πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδαίαις μοναχοῦς· καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθενίαν. καὶ φησι κατὰ λέξιν οὕτως·
ἀναγκαῖον τὰς ὁδοὺς τῶν προοδουσάντων μοναχῶν ὁρθῶς διερωτῆν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ
γὰρ ἔστιν ὑπ' αὐτῶν τὰ βηθέντα καὶ πραχθέντα καλῶς· ἐν οἷς καὶ τοῦτό τις ἔφησε, τὴν ξηροτέραν καὶ
ἀνώμαλον διαίταν, ἀγάπη συζευχθεῖσαν, θᾶπτον διέγειν τὸν μοναχὸν εἰς ἀπάθειαν.

[Sequuntur Homiliae graecae pagg. 1-567. In fine libri legitur : Excudebat Guil. Morelius in graecis typo-
graphus Regius M. D. LIX.]

JOANNIS PICI PRAEFATIO

AD VERSIONEM LATINAM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

Quam edidit hoc titulo :

S. Patris Macarii Aegyptii Homiliae quinquaginta, interprete Joanne Pico, in Senatu Parisiensi classium inquisi-
toriarum praeside. Parisiis M. D. LIX. Apud Guil. Morelium in Graecis typographum Regium. Ex pri-
vilegio Regis. 12°.

Joannes Picus, in senatu Parisiensi Classium inquisitoriarum Praeses, piis omnibus Christi et Ecclesiae
sanctae cultoribus Salutem.

Quam antiqua sit et illustris anachoretarum ac monachorum origo, declarat inprimis beati Joannis
Baptistae solitaria conversatio, quam Evangeliorum libro descriptam habemus; declarant secundo loco
monimenta, quae nobis reliquerunt Apostolorum discipuli et eorum coevi philosophi, cujus generis
exstitit Philo philosophus et orator clarissimus, qui sanctorum Petri Marcique apostolorum temporibus
floruit; declarant postremo auctores Historiae ecclesiasticae, rerumque divinarum doctores et interpre-
tes: quos introducere loquentes malo, quam sermonem meum illis affingere, quoniam in ea tem-
pora incidimus, quibus omne, quantumvis verum, oppugnatur, nec creditur a plerisque nisi quod lubet et
arridet. Depromamus ergo primum quaedam ex libro beati Dionysii Apostolorum discipuli de Ecclesiastica
hierarchia (a): « Ἡ δὲ τῶν τελουμένων ἀπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις, ἢ τῶν μοναχῶν ἔστιν ἱερὰ διακόσμησις, πάσαν
μὲν ἀποκεκαθαυμένη καθαρίσιν, ὀλιγῇ δυνάμει, καὶ παντελεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀγνόητι, πάσης δὲ, ὅσης θε-

NOTAE.

(a) Cap. 6 de ordinibus qui initiantur.

μὴν αὐτῇ θεωρεῖν, ἱερουργίας ἐν νοεῶ | θεωρίᾳ καὶ κοινωνίᾳ γεγενημένη, καὶ ταῖς τῶν ἱεραρχῶν τελειωτικαῖς δυνάμεσιν ἐγγειριζομένη, καὶ ταῖς ἐνθέοις αὐτῶν ἐλλάμψεσι καὶ ἱεραρχικαῖς παραδόσεσιν ἐκδιδασκομένη τὰς ἐποπτευθείσας τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν τελειῶν ἱερουργίας, καὶ πρὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἐπιστήμης ἀναλόγως εἰς τελειοτάτην ἀναγομένη τελειῶσιν. ἔνθεν οἱ θεοὶ καθηγεμόνες ἡμῶν ἐπιωνυμίῳ αὐτοῦς ἱερῶν ἤξισαν, οἱ μὲν θεραπευτᾶς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάσαντες, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας, καὶ τῆς ἀμερίστου καὶ ἐνιαίας ζωῆς, ὡς ἐνοποιούσης αὐτοὺς ἐν ταῖς τῶν διαιρητῶν ἱεραῖς συμπύξεσιν, εἰς θεοειδῆ μονάδα καὶ φιλόθεον τελειῶσιν. δι' ἧ καὶ τελειοτικὴν αὐτοῖς ἐδωρήσατο χάριν ἡ ἱερὰ θεσμοθεσία, καὶ τινος αὐτοῦς ἤξισεν ἀφιερωτικῆς ἐπικλήσεως οὐχ ἱεραρχικῆς, ἐκεῖνη γὰρ ἐπὶ μόναις γίγνεται ταῖς ἱερατικαῖς τάξεσιν, ἀλλ' ἱερουργικῆς, ὑπὸ τῶν ὁσίων ἱερῶν τῇ ἱεραρχικῇ τελετουργίᾳ δευτέρως ἱερουργούμενης.

Μυστήριον μοναχικῆς τελειώσεως.

Ὁ μὲν ἱερεὺς ἔστηκεν ἐπίπροσθε τοῦ θείου θυσιαστηρίου, τὴν μοναχικὴν ἐπικλήσιν ἱερολογῶν ὁ δὲ τελοῦμενος ὀπίσω τοῦ ἱερέως ἔστηκεν, οὐκ ἄμφω τῷ ποδὲ κλίνων, οὐχ ἓνα τοῖν ποδοῖν, οὐκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια, μόνον δὲ τῷ ἱερεῖ παρσετώσ ἱερολογοῦντι τὴν ἐπ' αὐτῷ μυστικὴν ἐπικλήσιν. τελείας δὲ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, ἐπὶ τὸν τελούμενον ἔλθων, ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτὸν, εἰ πάσαις ἀποτάσσεται ταῖς διαιρηταῖς οὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις. εἶτα τὴν τελειοτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑψηγεῖται, μαρτυρούμενος, ὅτι χρῆ τῆς μέσης αὐτὸν ὑπερανεστηχέναι. ταῦτα δὲ πάντα τοῦ τελούμενου προσεχῶς ὁμολογήσαντος, τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τριστῆν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιδοῆσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφί | σας, ἐτέραν ἀμφιένυσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν ὅσοι πάρεισιν, ἀσπασάμενος, αὐτὸν κοινωνῶν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων. τὸ μὴδένα τοῖν ποδοῖν κλίνειν, μὴδὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχειν τὰ θεοπαράδοτα λόγια, παρσετᾶναι δὲ τῷ ἱερεῖ τὴν ἐπικλήσιν ἱερολογοῦντι, δηλοῖ τὴν μοναχικὴν τάξιν οὐκ εἶναι προσαγωγικὴν ἐτέρων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσαν ἐν μοναδικῇ καὶ ἱερᾷ στάσει, ταῖς ἱερατικαῖς ἐπομένῃν τάξεσι, καὶ πρὸς αὐτῶν ὡς ὀπαδὸν ἐπὶ τὴν θείαν τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν ἐπιστήμην εὐπειθῶς ἀναγομένην. ἡ δὲ τῶν μεριστῶν οὐ μόνον ζωῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ φαντασιῶν ἀποταγὴ τὴν τελειοτάτην ἐμφαίνει τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν, ἐν ἐπιστήμῃ τῶν ἐνοποιῶν ἐντολῶν ἐνεργουμένην. ἔστι γὰρ, ὡς ἔφην, οὐ τῆς μέσης τῶν τελούμενων τάξεως, ἀλλὰ τῆς πασῶν ὑψηλοτέρας. δι' ἧ καὶ πολλὰ πρὸς τῆς μέσης τάξεως ἀκατακρίτως ἐνεργουμένων ἀπειρηται τρόπῳ παντὶ τοῖς ἐνιαίοις μοναχοῖς, ὡς πρὸς τὸ ἐν αὐτῶν ὀφειλόντων ἐνοποιεῖσθαι, καὶ πρὸς ἱερὰν μονάδα συνάγεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἱερατικὴν, ὡς θεμιτὸν, ἀπομορφοῦσθαι ζωὴν, ὡς τὸ συγγενὲς αὐτῆς ἔχουσαν ἐν πολλοῖς, καὶ μᾶλλον αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν τελούμενων τάξεις πλησιάζουσαν. ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἤδη παρ' ἡμῶν εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀνεργησίαν. ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀπόκαρσις ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν καὶ ἀσχημάτιστον ζωὴν, οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσσεῖδὲς ἐπιθετικῶς καλλωπίζουσαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωπικῶς κάλλεσιν, ἀλλ' ἐνιαίοις καὶ μοναχοῖς εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀναγομένην. ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολή, καὶ τῆς ἐτέρας λήψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ζωῆς ἐπὶ τὴν τελειοτέραν μετὰταξιν ἐμφαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενείας ἡ τῆς ἐσθῆτος ἀμειψίς ἐδήλου τῆς ἀποκαθαίρομένης ζωῆς | εἰς θεωρητικὴν καὶ σοφιστικὴν ἔξιν ἀναγωγὴν. εἰ δὲ καὶ νῦν ὁ ἱερεὺς τε καὶ πάντες ὅσοι πάρεισιν ἱεροὶ τὸν τετελεσμένον ἀσπάζονται, τὴν ἱερὰν τῶν θεοειδῶν ἐννόησον κοινωνίαν, ἀγαπητικῶς ἐν εὐφροσύνῃ θείᾳ συνηδομένων ἀλλήλοις. ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν θεαρχικὴν κοινωνίαν καλεῖ τὸν τετελεσμένον, ἐμφαινων ἱερῶς, ὡς ὁ τελεσθεὶς, εἴπερ ἀληθῶς ἐπὶ τὴν μοναχικὴν ἀφίκοιτο καὶ ἐνιαίαν ἀναγωγὴν, οὐ θεωρητικῶς μόνον ἔσται τῶν κατ' αὐτὸν ἱερῶν, οὐδὲ κατὰ μέσην τάξιν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἤξει τῶν ἱερωτάτων συμβόλων, ἀλλὰ μετὰ θείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ μετεγομένων ἱερῶν γνώσεως, ἐτέρῳ τρόπῳ παρὰ τὸν ἱερὸν λαὸν ἐπὶ τὴν μετὰληψιν ἤξει τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας. »

Quae sic vertit Perionius.

« Summus vero eorum omnium, qui initiantur et perficiuntur, ordo est sanctorum monachorum, cum et omni piaculo, tota vi omnique actionum suarum sanctimonia expiatus sit, et omnis mysterii, quod quidem ei fas sit aspicere, spiritalis spectator particepsque sit factus traditusque perficienti pontificum ordini, ac divinis eorum illustrationibus pontificiisque institutis discat sanctorum mysteriorum, quae eum attingunt, sacra quae aspexerit, atque sancta eorumdem scientia pro modo suo ad summam perfectionem virtutumque efferatur. Hinc divini praeceptores nostri sanctis eos nominibus appellari voluerunt, alii cultorum, alii monachorum, a puro Dei famulatu et cultu, individuaque ac singulari vita, quippe quae eos unum faciat sanctis rerum dividuarum coniunctionibus, ad divinam unionem Deoque gratam perfectionem adipiscendam. Itaque perficienti eis munus sancta lex concessit, dignataque est eos invocatione quae vim consecrandi | habet, non pontificia quidem, ea enim est tantum penes sacerdotum ordines, sed sacerdotali, quae a sanctis sacerdotibus secundo a pontificio munere loco adhibetur.

Mysterium monasticae consecrationis.

Sacerdos quidem stat ante divinum altare, precationem quae monachos attingit recitans ac pronuncians; is autem, qui consecratur et initiatur, stat post sacerdotem, nec utrumque genu flectit nec alterum, nec

caput habet suppositum divinis libris, sed tantum praesto est sacerdoti qui mysticam precatorem in ipso recitat. Sacerdos vero ea perfecta, cum ad eum qui initiatur venit, illum regat primum, num remittat nuntium non solum divinis distinctisque vitis, verum etiam visionibus; deinde perfectissimam ei vitam exponit, hoc pro testimonio dicens, eum mediam vitam superare ac transilire oportere. Quae ubi omnia is qui initiatur continenter professus est se esse facturum, sacerdos signo crucis eum consignatum tondet, appellans tres personas divinae beatitudinis; omnique veste detracta eum alia induit, et eum aliis sanctis viris qui adsunt, cum eum salutavit, participem facit divinorum mysteriorum.

Contemplatio.

« Quod neutrum genu flectit, neque habet caput divinis libris subiectum, praestoque est sacerdoti precatorem recitanti, declarat, monachorum ordinis non esse alios deducere, sed in se ac per se perstare in singulari sanctoque statu, sacerdotum ordines assectantem, et ab eis ad divinam sacrorum quae illum attingunt scientiam facile traduci. Divisarum autem diversarumque non solum vitam, sed etiam visionum, ut ita | dicam abrenunciatio perfectissimam monachorum philosophiam significat, quae in praeceptorum, quae unum faciunt, scientia vim et efficacitatem habet. Est enim, ut dixi, non medii eorum qui initiantur ordinis, sed summi omnium. Itaque multa eorum, quae impune ac sine improbatione a medio ordine geruntur, omni ratione singularibus monachis interdicta sunt; quippe qui cum uno coniungi debeant et cum sacra monade colligi atque ad sacerdotum vitam, quantum licet, formari; quod ei ordini in multis ordo ille similis sit, et unus ex omnibus ordinibus eorum qui initiantur, ad eum proxime accedat. Signum vero figurae crucis, ut iam a nobis dictum est, declarat universarum ad corpus pertinentium cupiditatum privationem. Capillus autem tonsus puram nullaque figura fucata vitam indicat, quae non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet, sed per seipsam non humana pulchritudine, verum singulari et unica ad divinam excitet. Prioris vero vestis detractio et alterius inductio significat a media sancta vita ad perfectiorem translationem: quemadmodum in ortu a Deo sive baptismo vestis vicissitudinem ac mutationem a vita quae expiatur ad contemplationis sapientiaeque statum et habitum migrationem significare dicebamus. Quod si nunc etiam et sacerdos et omnes sancti qui intersunt eum qui initiatus est consulant, intellige sanctam eorum qui divinitatem imitantur societatem, amanter cum divina laetitia inter se gratulantium. Postremo sacerdos ad divinam communionem invitat eam qui initiatus est, sancte indicans illum qui | consecratus est: si vero ad monachorum institutum, quod singulare est, pervenerit, non solum spectatorem sacrorum quae ei permissa sunt fore, nec ritum medii ordinis in sanctissimorum sacramentorum societatem communionemque venturum, sed cum divina eorum sacrorum quae perceptis cognitione, alio quam sanctus populus modo venturum esse ad divinae societatis adeptionem et perceptionem. » Philo vero de eorundem ortu scripsit hunc in modum 1 (a): « Postquam de Essaeis disseruimus, qui vitam activam exercent, omnibus, aut, quod minus invidiosum dictu est, plerisque felicis ordo postulat, ut deinceps dicamus quae dicenda sunt de contemplationi deditis. Non debet enim huiusmodi virorum virtus eximia causam praebere silentii his qui nihil honestum putant tacendum dissimulandumque. Institutum autem huius philosophiae mox apparet ex ipsis appellationibus; vocantur enim *therapeutae*, *therapeutridesque*, hoc est curatores et curatrices, sive cultores et cultrices, vero nomine, vel quia profitentur medicinam praestantiorum ista vulgata per omnia oppida; haec enim medetur solis corporibus, illa et animas liberat morbis gravibus et adversus medelas contumacibus, quos infixerunt voluptates, concupiscentiae, dolores, timores, avaritiae, insipientiae, iniustitiae et ceterae perturbationes et vitiorum agmen innumerabile; vel quia didicerunt a natura et a sacris legibus colere illud *Ens* et bono melius et uno sincerius et unitate in generando antiquius atque, ut ita dicam, principalius. Horum pietati quos tandem merito comparabimus? » Et paucis interiectis: « At | illud hominum genus therapeuticum semper in divinitatis contemplatione proficiet, etiam sole hoc sensibili praeterito, nec unquam suum ordinem deseret tendentem ad felicitatem perfectissimam. Huic vitae instituto qui se addicunt, non ex more aut rogati id faciunt, sed amore correpti rerum caelestium, et quasi divino furore perciti, donec ad contemplationem illam desideratissimam perveniant. Deinde prae immortalis beataeque vitae cupidine quasi iam hac mortali defuncti, facultates suas relinquunt liberis aut cognatis, ultro eis possessione cedendo: atque etiam sociis et amicis, si cognati desint. Oportet enim, ut qui perspicaces divitias adeptus est, caecas illas relinquat mentibus caecutientibus. » Nec multo post: « Relictis igitur facultatibus et avocamentis omnibus fugiunt, nulla habita ratione fratrum, liberorum, parentum, uxorumque, et deserunt numerosas cognationes, societates, amicitias, ipsas denique patrias, in quibus geniti educatique sunt. Quando quidem consuetudo magnum momentum habet ad ablectandos animos. Demi-grant autem non in aliam civitatem, sicut servi, qui se vendi aliis heris impetrant miseri, ut qui servitutem mutant, non effugiunt. Quaevis enim civitas, vel optimis ornata legibus, plena est tumultu plurimo,

NOTAE.

(a) Lib. De vita contemplativa sive supplicum virtutibus.

quem nemo sapientiae sectator sustineat. Sed extra moenia degunt in hortis aut villis solitariis, amantes solitudinem, non hominum odio, sed ad cavendos congressus cum dissimilibus, quos sciunt bonis moribus officere. Hoc genus reperitur in multis orbis regionibus, merito, ut absolutae probitatis, receptum a Graecis atque Barbaris. Maxime tamen | in Aegypto frequentatur per praefecturas singulas, praesertim circum Alexandriam. Ex omnibus autem locis optimus quisque therapeutarum, tamquam in huius generis patriam, colonus mittitur in locum quendam aptissimum, situm ad stagnum Mariam, in terreno colle acclivi leviter, tutum simul ab aeris temperie. Securitatem enim ei praestant villae vicique proximi; aereni vero temperat emissarium stagni exonerantis se in mare, et aurae nunquam non ex alto aspirantes tenuiter, sicut crassiores feruntur e stagno, quibus permixtis temperamentum existit saluberrimum. Domicilia vero convenarum sunt admodum frugalia, parata contra aestum tantummodo et frigora, non contigua ut in urbibus, non enim placet id amantibus solitudinem, nec tamen longe remota, quia societatem diligunt, ut sibi possint invicem succurrere adversus latronum incursus fortuitos. Singuli autem habent sacras aediculas quae *σεμνεῖα* vocant sive monasteria, ubi solitarii sanctae vitae mysteriis dant operam. Nec cibi potusve quicquam eo inferunt, aliudve in usam corporis, sed legem tantum et prophetarum oracula divinitus prodita hymnosque et quaedam alia pietati scientiaeque promovendae utilia. Itaque perpetuam habent Dei memoriam, ut ne in somnis quidem aliud eis obversetur quam imagines divinarum pulchritudinum. Et sunt in his qui somniando produnt praeclaras sacrae philosophiae sententias. Quotidie bis precari solent, mane ac sub vesperam: oriente sole petentes diem vere felicem, utque mentes eorum caelesti repleantur lumine; occidente vero, ut anima in totum exonerata | sensibus moleque rerum sensibilibus veritatem vestiget in consistorio domestico. Medium vero matutini vespertinique temporis interstitium totum meditationi tribuitur. Versantes enim sacra volumina dant operam philosophiae per manus acceptae a maioribus, scrutando eius allegorias, quoniam sub apertis verbis latere credunt secreta naturae, coniecturis explicanda probabilibus. Habent etiam priscorum commentarios, qui huius sectae auctores multa monumenta reliquerunt de allegoriis eiusmodi, ad quorum imitationem posterius se accommodant. Itaque non solum contemplantur, sed etiam cantica hymnosque in Dei laudem componunt, vario metrorum carminumque genere rhythmis concinnatos in augustiorem ac religiosam speciem. Per sex dies seorsum quisque in suis illis modo dictis monasteriis philosophantur, non progredientes foras, immo ne prospicientes quidem. Septima vero conveniunt in coetum communem, et iuxta aetatis ordinem considunt decenti habitu, manus continentibus sub pallio, dextram inter pectus barbamque, et sinistram applicant lateri. Tum progressus in medium natu maximus et dogmatum eius sectae peritissimus disserit vultu ad gravitatem composito, voce moderata, non sine magna prudentia, secus quam oratores aut aetatis nostrae sophistae ostentatores eloquentiae: ut cui magis cordi sunt exquisitae sententiae diligensque et accurata harum enarratio, quae non summis insidat auribus, sed per auditum penetret in animum ibique firmiter inhaereat. Reliqui omnes auscultant per summum silentium, annutantes oculis tantum aut capite. Id commune *σεμνεῖον*, in quod | septimo die conveniunt, septo clauditur duplici, separatis virorum et mulierum coetibus. Nam mulieres quoque auscultant ex more, duntaxat quae institutum idem sectantur. Medius autem paries a solo surgit tribus quatuorve cubitis in modum loricae; superiora usque ad tectum patent. Unde gemina provenit commoditas, et quod pudori foeminei sexus consulitur, et quod verba doctoris exaudiuntur facile absque obstaculis quae vocem intercipient. Temperantiae tanquam fundamento in anima iacto virtutes ceteras superstruunt. Nec cibum nec potum quisquam sumit ante solis occasum, quod sapientiae studium luci convenire iudicent, tenebris vero curam corporis. Ideo totos dies alteri, alteri vero exiguum noctis partem tribuunt. Nonnulli ex his vix tertio quoque die famem sentiunt, attentius magis ad disciplinarum scientiam. Nec desunt, qui praeclaustra accepto epulo sapientiae copiose praebentis sua placita, perdurant duplum eius temporis, et vix sexto die degustant cibum necessarium, assueti sicut cicadae rore vivere, canticis, opinor, solantes inedia. Septimum vero diem, ut festam sacramque, honore dignantur eximio; quo post curam animi corpus quoque reficiunt, sicut iumento relaxantes laborem continuum. In cibatu utuntur pane simplici; sal vicem supplet obsonii; qui delicatiores sunt, hyssopum pro condimento adiciunt. Potum e fluentis hauriunt, contenti placere dominas a natura mortalibus additas, famem sitimque, absque omnibus lenociniis, fruendo rebus sine quibus non licet vivere. Edunt igitur ne esuriant, bibunt ne sitiant, salutaritatem cavendo ut inimi | cum animo pariter ac corpori. Et quoniam tegminis quoque duae sunt species, vestis tectamque, de aedibus iam dixi, esse incultas et extemporaneas, factas ad praesentem usum tantummodo. In veste autem cadem apparet simplicitas, ad arcendos calores et frigora, pro pelliceis crassa tunica in hyeme, aestate vero exomis aut interula linea. In universam enim exercent modestiam, ut fontem veritatis, sicut e fastu mendaciam prognatam autumant. Profluent enim e mendacio variae malorum species; contra ex veritate omnium felicitatum humanarum divinarumque copia. » Deinde quibusdam interiectis haec ait: « Ubi vero convenere candidati et laeti cum summa gravitate ad signum datum a quopiam ephemereta—sic huiusmodi ministros nominant—priusquam discumbant, stantes una serie decenter, sublatisque ad caelum manibus atque oculis: his quoniam didicerunt spectare caelestia,

illis utpote Incorruptis a muneribus et quaestu illicito : precantur, ut Deo placeat id convivium. Absolutis precibus seniores discumbunt, ac mox alii pro cuiusque dignitate. Nec enim seniores ex annis aestimant, sed quantumvis grandaevos habent pro pueris, si sero institutum hoc complexi sunt; honorem vero senectutis tribuunt his qui exercuerunt se a iuventute in hac pulcherrima divinaque parte contemplativae philosophiae. Adhibentur mensae foeminae quoque, anus pleraeque, sed virgines, non coactae castitatis, sicut apud Graecos quaedam sacrificulae, sed sponte continentes prae amore sapientiae, cuius studio per totam vitam contempserunt voluptates corporis, nimirum divinae, non mortalis, prolis cupidae, quam solae Deo | charae animae ex seipsis pariunt, excipientes pro semine intelligibiles Patris radios, ut decreta sapientiae contemplando percipere valeant. Discubitus ita distribuitur, ut seorsum viri dextrum latus, seorsum foeminae sinistrum teneant. Quod si quis suspicatur, lectisternia etsi non sumptuosa, certe molliuscula parari hominibus ingenuis et philosophiae deditis, sciat esse tegetes rudes e vili contextas materia, videlicet e papyro indigena, sic humi aggestas, ut eminendo fulciant cubitos. Remittunt enim paululum illam laconicam disciplinae duritiam, semper et ubique probantes liberalem frugalitatem, totis viribus aver-sando voluptatis illecebras. » Et paulo post : « Vinum per illos dies non praebetur, sed aqua limpidissima, ceteris frigida, calida vero his qui inter seniores tractantur delicatius. Mensa pura est a cruentis dapibus. Pro cibo panis apponitur, sal pro obsonio, et pro condimento hyssopus in delicatorum gratiam. Operantur enim ut sacerdotes sacris abstemiis, tota victus ratione castigata ad eandem frugalitatem. Nam vinum habent pro veneno afferente dementiae, opiparis autem obsoniis aiunt irritari concupiscentiam, belluam insaturabilem. Haec sunt exordia convivii. » Et post pauca subditur : « Enarrationes autem sacrarum literarum constant ex allegoriis. Nam hi viri totam legem existimant habere animalis similitudinem, quod praecepta corpus referant, animam vero sententiae retrusiores sub velamine verborum abditae. In quibus rationalis anima egregie seipsam contemplatur tanquam in speculo, sub his ipsis verbis miram sententiarum pulchritudinem conspiciens et explicans e figu | rarum involucris, atque ita penitioem intellectum in lucem producens duntaxat apud eos, qui per occasionem admoniti sciunt obscura ex apertis colligere. Ubi vero praeses visus est rem bene tractando satisfacisse auditorum desiderio, plausus propalam editur ab omnibus. Tum ille assurgens hymnum in laudem Dei primus canit, aut recens a se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Exstant enim huius generis carmina prisca, versu trimetro, et hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria, vel a stantibus, vel a choreas ducentibus moderatas variis flexibus atque reflexibus. Praesulem mox imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intente quieteque auscultantibus, praeterquam in fine hymni extremaeque clausula. Tunc enim universi vocem extollunt, sine sexu discrimine. » Ista sunt Philonis verba. Quae quantum ad religionem christianam et ecclesiasticum ordinem faciant, liquido declarat Eusebius Caesariensis Historiae Ecclesiasticae libro secundo. Qui quidem horum θεραπειῶν ducem affirmat esse beatum Marcum apostolum et evangelistam, primum Alexandriae episcopum, Philonemque ecclesiasticae institutionis initia et originem apostolicae atque etiam evangelicae traditionis eidem Supplicum libro intexuisse, sic scribens ¹ : « Marcum hunc primum aiunt ad Aegyptum missum, evangelium illic, quod et conscripserat, praedicasse, primumque ecclesias Alexandriae constituisse. Tanta autem ibi credentium virorum ac mulierum multitudo prima accessione per exercitium philosophicum admodum ac diligentissimum collecta est, ut exercitia eorum, conventus, symposia, et universam re | liquam vitae conversationem Philo literis mandare dignatus sit. Fertur etiam hic Philo Romae sub Claudio ad colloquium Petri Romanis tum praedicantis venisse. Neque hoc vero dissimile est. Commentarius enim ille, quem tandem ab eo posterioribus temporibus elaboratum esse dicimus, Ecclesiae canones, qui ad haec nostra usque tempora servantur, manifeste continet. Imo quoniam vitam etiam religiosorum nostrorum quam fieri potuit accuratissime descripsit, satis manifestum relinquitur, non modo vidisse eum viros illos apostolicos sui temporis ex Hebraeis, ut vero simile est, profectos, ob eamque causam priscorum ritum adhuc more Iudaeorum observantes, sed et probasse, divinosque et honestos iudicasse. Cum primis et hoc liquet, quod nihil ultra veritatem aliunde aut ex seipso his, quae scribere conatus fuit, adiicere volens in eo libro, quem de vita contemplativa aut de precantibus inscripsit, cultores eos, et mulieres, quae cum eis erant, cultrices vocari dixerit, causamque appellationis huius adiecerit, aut quod animos accedentium a passionibus malitiae instar medicorum liberantes curaverint ac sanaverint, vel quod caeleste numen mundo cultu sinceraque religione venerati sint. Sive igitur hanc illis appellationem de suo ob praedictas causas imposuit, nomenque virorum istorum proprie hoc pacto descripsit, sive statim initio vere sic vocati sint, cum Christianum nomen haudquaquam tum quovis loco celebraretur, non est necesse ut contendamus. Hoc tamen cum primis testatur, quod facultatibus suis renunciarint, ac bonis ad se pertinentibus cesserint hi qui philosophari coepissent; deinde et a cun | ctis vitae huius curis abstinerint, relictisque muris in agris et hortis solitarie conversati sint, certo scientes consortia eorum, qui disparem sequebantur vivendi rationem, inutilia et noxia esse illis qui tum temporis hoc, ut par erat, agebant, ut

¹ Lib. II cap. 16 sq.

alacri ferventique fide eos imitarentur qui prophetica vitam ducebant. Etenim et in Actis apostolorum ¹, de quibus nihil est dubii, hoc memoratur, quod omnes Apostolorum discipuli possessiones ac facultates suas divenditas cunctis distribuerint, iuxta quod cuiusvis exigebat necessitas, ita ut nemo prorsus inter eos egeret. Quotquot enim, sicut ipsa verba habent, possessores erant agrorum aut aedium, vendiderunt, ac pretium distractorum bonorum afferentes ad pedes Apostolorum ponebant, ad hoc, ut singulis secundum cuiusvis necessitatem expenderetur. Consimilia istis praedictus Philo testificatus, ad verbum subiicit dicens : « Est autem in multis quidem terrarum locis hoc genus hominum ; oportebat enim perfecti boni participes fieri tam Graecos quam Barbaros : verum in Aegypto in singulis praefecturis, sicuti vocant, abundat, et maxime circa Alexandriam. Undique autem optimus quisque velut in patriam, ita in cultorum coloniam ad commodissimum locum, qui lacui Mariae in tumulo submissiore adiacet, admodum opportune propter securitatem aerisque temperiem sese recipit. » Deinde et habitationes eorum, quales illae fuerint, describens, de ecclesiis eius regionis haec dicit : « In singulis autem sacrum domicilium est, quod *σεμειον* et monasterion vocatur ; in quo manentes, honestae ac sanctae vitae mysteria celebrant, nihil illo inferentes, nec potum, nec cibum, neque aliud quidquam eorum quae ad corporis sunt sustentationem necessaria, sed leges et oracula prophetarum et hymnos ac reliqua huiusmodi, quibus scientia et pietas augetur et consummantur. » Et aliquanto post dicit : « Totum autem illud temporis spacium, quod a diluculo est usque ad vesperam, in exercitium illis insumitur. Sacras quippe Scripturas legentes philosophantur, ac patriam philosophiam allegorice tractant. Etenim putant ea, quae in manifesta sunt Scripturarum expositione, quaedam esse absconditae naturae symbola per figuras significata. Habent et commentarios priscorum virorum, qui cum haereseos ipsorum duces essent, multa in forma rerum allegorice traditarum post se monumenta reliquerunt, quibus tanquam archetypis usi propositi illorum imitantur rationem. » Haec igitur ita videntur ab hoc viro dicta, ut appareat, illum eorum fuisse auditorem, qui sacras Scripturas exposuerunt. Vero simile autem est, commentarios illos priscorum virorum, quos apud eos fuisse dicit, esse Evangelia et Apostolorum scripta, et quasdam antiquorum prophetarum expositiones, quales cum ea, quae ad Hebraeos est, tum aliae plures epistolae Pauli continent. Denique et de eo, quod de novo psalmos composuerint, ad hunc modum scribit : « Itaque non modo divina contemplantur, sed et cantica et hymnos ad Deum sacratioribus omnis generis metrorum et carminum rhythmis graviter construunt. » Et alia quidem multa de illis, quorum hic mentionem facimus, in eo libro disserit. Verum illa visa sunt necessario deligenda, per quae certas ecclesiasticae conversationis notas posuit. Quod si cuipiam ea quae, dicta sunt, non proprie ad evangelicam pertinere politiam, sed et aliis praeter dictos cultores adaptari posse videntur, credat saltem his illius verbis quae subiiciemus, ex quibus indubitatum, si aequo sit animo, hac de re testimonium reportabit. Sic enim scribit : « Continentiam autem primum tanquam fundamentum quoddam in anima collocant, deinde et alias virtutes superstruunt. Cibum aut potum nemo illorum ante solis occasum usurpat. Etenim philosophiae studium luce, corporis vero necessitates tenebris dignas esse iudicant ; unde et diem illi, istis vero modicam noctis partem tribuunt. Nonnulli ex eis toto triduo cibi non recordantur, quibus maius scientiae quam cibi desiderium insedit. Nonnulli ita laetantur ac delectantur sapientia pasci, quae dogmata opulente et abunde subministrat, ut duplicato temporis spatio abstineant, ac vix per sex dies necessario cibo gustantes vescantur. » Haec Philonis verba clare et absque ulla contradictione de nostris esse dicta putamus. Si vero adhuc quisquam obfirmate contradixerit, vel sic sibi persuaderi sinat, ut clarioribus demonstrationibus credat, quas non apud alios quosdam nisi solam Christianorum secundum Evangelium religionem invenire licet. Dicit enim, apud eos, de quibus loquitur, mulieres quoque reperiri, quarum pleraeque grandaevae virgines castitatem non necessitate, sicut quaedam sacerdotes apud gentes, magis quam sponte sua propter zelum ac desiderium sapientiae custodiant, cuius commercium studiose colentes, corporum voluptates, im | mortalium liberorum, quos solus amans Dei animus ex se gignere potest, non mortalium cupidae aspernentur. Deinde subsecutus clarius ista exponit : « Interpretationes autem, » inquit, « sanctarum Scripturarum allegoricae illis ac figuratae sunt. Videtur enim viris istis universa legis Scriptura animanti similis esse, ita ut superficies verborum, corporis, sensus vero in verbis reconditus, animae sit loco, quem ipsorum religio praecipue, quasi per speculum nominum eximiam sententiarum pulchritudinem relucens observans, contemplari coepit. » Quid opus est istis adhaerere, quomodo in unum congregati, separatimque viri ac separatim mulieres conversati sint, et quae illis exercitia in consuetudo fuerint ; quae etiamnum apud nos durant, et praecipue circa salutaris Passionis festum diem in ieiuniis et vigiliis nocturnis divinatorumque sermonum lectione exercere consuevimus ? Quae vir praedictus eodem modo, quo apud nos solos hactenus sunt servata, diligenter annotavit et commentariis suis inseruit, praesertim nocturnas magni festi vigillas, et horum exercitia, cum hymnis qui apud nos dici solent, describens ; et quomodo uno cum rhythmo psallente reliqui cum silentio auscultantes extremam hymnorum partem una cum illo concinendo terminent ; quomodo etiam praedictis diebus humi in stragulis

¹ Act. iv. 32 sqq.

iacentes, vinum in universum, sicut ipsis verbis scripsit, et de animantibus ne gustant quidem, sed sola illis aqua potum praebeat, et obsonium sit panis cum sale et hyssopo. Praeterea scribit, quo pacto praesideant inter eos ii quibus ecclesiastica commissa sunt ministeria, diaconatus etiam, | et quae supra cuncto^s eminent episcopatus praesidentiae. Quod si cui desiderium inerit ista exacte cognoscendi, discat ea ex dicta iam viri huius historia. Quod igitur Philo illic de primis evangelicae doctrinae praeconibus et ritibus olim ab Apostolis traditis disserens ista scripserit, cuius manifestum est. Singulares anachoretarum vitas summae auctoritatis in Ecclesia viri scripserunt: D. Athanasius Alexandrinae urbis episcopus ac Dorotheus vitam Antonii Magni, quam postea latino sermone tradidit Evagrius; D. Hieronymus Pauli heremitaе, Hilarionis atque Malchi captivi monachi; reliquorum autem monachorum vitas prosecuti sunt Theodoretus ac Palladius iustis voluminibus, quae latina nuper prodierunt in lucem opera Gentiani Herveti, viri de christiana republica bene meriti. Istorum porro colloquia si quis desideret, legat Cassianum. At cum huiusmodi homines per deserta respersi vitamque solitariam agentes, sibi duntaxat prodesse viderentur, et religionem christianam parum promovere, Basilius Magnus Caesareae Cappadociae episcopus, ut ait Nazianzenus in Vita Basilii, deduxit eos ad civitates et oppida, ut ab his populus Deo gratiam vivendi rationem ac cultum divinum edisceret. Itaque Gregorii Nazianzeni verba (a) subiicere non poenitebit: « Ut autem, » ait, « non solum sibi, sed et aliis quoque proficeret, primus coenobia excogitavit, ritumque illum monachorum antiquum atque agrestem ad ordinem quendam formulamque religioni propiorem reduxit. Cum enim animadvertisset, eos, qui in communi vita, hoc est, inter alios mixtim agunt, mo | nasticam licet abstinentiam servant, aliis quidem utiles, sibi vero nequaquam existere, cum in multis eos necesse sit versari malis quae vitae quietae ac plae perfectae contraria videntur, eos vero, qui in solitudine procul ab aliis agunt, firmiores sane proposito magisque Deo coniunctos quam supradictos vidit, attamen sibi tantum utiles, cum rerum experientiam nequaquam teneant, nec cum aliis commercium ullum habeant, utrumque vitae genus coniungere conatus est. Quamobrem monachorum coenobia haud procul ab iis, qui in hominum societate vivunt, aedificari iussit, nec omnino separavit, ut et propinquitate, cum opus charitatis exposceret, adesse valeret, dissi | alioqui propriis terminis, ne quies eorum aut pax interrumpi per multitudinem posset, nec ipsi monachi actionis merito, quod ex impendenda aliis pietate esset, privarentur, neque rursus eorum actio per tumultus inutilis efficeretur, et alter alterum hoc modo iuvare posset, et monachorum vita per conversationem eorum, qui in communi agunt, pia fieret, et ipsi ex monachis quietem, constantiam, sapientiam, contemplationem ediscerent, quemadmodum tellus ac pontus invicem se iuvant ac suscipiunt. » Hos ergo ubi coegisset Basilius in urbes, ac e monachis et anachoretis coenobitis effecisset, vivendi regulam Evangelio consentaneam illis conscripsit, quam et in precio habemus, et totius Graeciae monachi hactenus observarunt atque reveriti sunt, quemadmodum et Latini sumptam inde regulam beatorum Hieronymi, Augustini, Benedicti, Dominici, Francisci, Bernardi, ac reliquorum. Ceterum ne variis allegationibus obruent | tes lectoris animum epistolae modum excedamus, instituti quoque nostri videamur oblitii, duos fuisse Macarios testantur Palladius ac Nicephorus (b), alterum Alexandrinum genere, qui licet iunior in iis, quae sunt monachorum praecipua, primas obtinebat, alterum Aegyptium, aetate grandio rem, qui has ipsas graece scripsit Homilias, quas in latinum sermonem transtulimus. Hic nonaginta vixit annos integros, quorum sexaginta transegit in solitudine. Itaque natus annos triginta, et in juvenili constitutus aetate, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur distinctione, adeo ut vocaretur *παιδαριόγερων*, id est, in puerili aetate senex, quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. Quadraginta annos natus potestatem accepit adversus daemones, gratiam item curandi, spiritumque praedicendi futura. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Habitarunt cum eo duo discipuli in intima solitudine quae vocatur Scete. Quorum unus quidem, velut minister, illi semper assidebat eorum gratia qui veniebant curandi, alter autem seorsum secedebat in cellam. Procedente vero tempore cum sanctus perspicaci oculo praevidisset, dixit ministro suo nomine Joanni, qui postea factus presbyter suffectus est in locum Macarii: Audi, mi frater Joannes, meamque fer aequo animo admonitionem tibi valde profuturam. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiae; sic enim perspectum habeo; scio tamen, si meam benigne tuleris adhortationem, te perfectum fore in Dei timore atque eius opere, laudaberisque, et | flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quod si non audieris, in te venient, quae Giezi tandem acciderunt, cuius vitio laboras. Contigit porro, ut defuncto Macario non paruerit, sed ei, qui propter avaritiam alligavit Judae laqueum. Elapsis itaque quindecim aut viginti annis, cum bona pauperum usurpasset, tam gravi laboravit elephantia, ut in toto eius corpore non inveniretur intergen locus, in quo quis digitum figere posset. Haec fuit Macarii prophetia. Ferebatur hic sanctus pati continentem ecstasin, saepiusque vel cum Deo, vel in rebus versari caelestibus. Fama etiam constans erat, in solitudine illum suscitasse mortuum, ut persuaderet cuidam haeretico neganti resurrectionem. Reliqua,

NOTAE.

(a) Ex monodia Greg. Nazianzeni in vitam Basilii.

(b) Pallad. in Historia Patrum cap. 19, 20; Niceph. Hist. Eccl. lib. ix cap. 14.

quae divino beneficio gesta sunt ab eo, petenda sunt e Palladio. Spiritus igitur divinus, qui vigeat in Macario nostro, non potuit otiosus esse, quia per eum fructum aliquem ederet, effecitque ut qui consodalibus duntaxat monachis exemplo proderat, scriptis ad posteros transmissis omnibus prodesset. E quibus quinquaginta solum homilias graece scriptas accepimus e Bibliotheca Regia. Quas cum legentes animadverteremus non tantum monachis et religionem, quod aiunt, profitentibus, sed cuicumque christiano lectori profuturas, tum quod afflictum ac moerentem valde solantur animum, eumque a nugis futilibus huius mundi traducunt ad caelum, tum quod bene beateque vivendi normam Evangelio convenientem praescribunt, in latinum sermonem convertimus, cuilibet homiliae argumento brevi praefixo, unde confestim | emergat, quid unaquaeque contineat. Has ipsas impressas graece latineque, vobis animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. Valet plurimum, Deumque precemini, ut nostris faveat ad gloriam eius susceptis consiliis.

Lutetiae Calend. Maii M.D.LIX.

JOANNIS DAVAL TREPOTUENSIS

DOCTORIS THEOLOGI IN LAUDEM D. PICI PRAESIDIS
HEXASTICHON.

*Quo celebrem, Macari, donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?
Silenos aperit, miscet simul utile dulci,
Atque suis Graecas unguibus auget opes?
Pelle sub obscura celasti clausus odores;
At celata diu Picus aperta facit.*

| De Macariis.

E Suida.

Duo fuerunt Macarii eiusdem nominis ac professione ascetica insignes, vita, moribus, doctrina. Alter Aegyptius, miraculis clarus ac cum religiosa cautione in eos qui se conveniebant severus: alter Alexandrinus, per omnia similis Aegyptio, necnon comis et festivus; in eos qui ad se veniebant ita humanus ac blandus hic erat, ut ea festivitate juvenes ad asceticam vitam pelliceret. Horum Evagrius discipulus fuit, ac factis philosophiam exercuit qui verbis duntaxat prius philosophabatur. Idem Constantinopoli a Gregorio Theologo diaconorum ordini adscriptus est; quin etiam in Aegyptum profectus ac cum Macariis quos dixi collocutus vitam illorum aemulatus est. Ab hoc libri valde graves ac serii conscripti sunt. Quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gnosticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt, qui capita complectitur numero quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones, octo partibus distinctus, ut octo cogitationum modi recensentur; itemque sexcenta Prognostica problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Eius autem sunt haec verba: «Necesse est, ut sedulo eorum qui praecesserunt monachorum vias indagemus, ad earumque normam dirigamur; multa enim ab iis recte et dicta sunt et facta; inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorem et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius monachum ad animi tranquillitatem, quam ἀκαθάρτων appellat, perducere.»

| Homiliarum Macarii singularum argumenta.

I	<i>Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.</i>	Pag. 1
I'	<i>De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.</i>	12
III	<i>De quiete fratrum inter se conversatione et proelio interiori.</i>	17
IV	<i>Qua ratione promovendum in vita Christiana.</i>	21
V	<i>Quantum discrepat vita Christianorum a reliquorum hominum vita.</i>	40
VI	<i>De modo precandi.</i>	50
VII	<i>De clementia Christi erga homines. Continet etiam responiones ad quasdam interrogationes forte curiosas.</i>	55
VIII	<i>De his quae contingunt Christianis inter orandum.</i>	59
IX	<i>Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonum.</i>	63
X	<i>Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perduntur.</i>	70
XI	<i>Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere instar ignis.</i>	73
XII	<i>De statu Adae post imaginem Dei perditam. </i>	84
XIII	<i>Quem fructum a Christiano Deus exigit.</i>	94
XIV	<i>Qui se dedicant Deo, non sine sve remunerationis id faciunt.</i>	95.

XV	<i>Quam sancte et caste se gerere debeat anima Christiani erga Christum sponsum suum.</i>	400
XVI	<i>Spirituales homines obnoxios esse tentationibus et afflictionibus, quarum origo est primum peccatum.</i>	432
XVII	<i>De Christianorum unctione spiritali et gloria.</i>	441
XVIII	<i>De thesauro Christianorum qui est Christus et Spiritus sanctus variis modis exercens eos ad perfectionem assequendam.</i>	450
XIX	<i>Christianus proficere volens ad omne id quod bonum est, se vi compellere debet.</i>	457
XX	<i>Solus Christus sanavit animam, quam ornamento gratiae suae vestivit.</i>	466
XXI	<i>Homini Christiano duplex incumbit bellum, externum et internum.</i>	468
XXII	<i>De duplici statu decedentium.</i>	471
XXIII	<i>Hi soli diadema regum gestare possunt, qui sunt e semine regio.</i>	472
XXIV	<i>Christianorum status mercaturae et fermentationi similis est.</i>	474
XXV	<i>Per inobedientiam redacti sumus in servitutem, a qua per mysterium crucis liberamur; item de lacrimarum et ignis divini efficacia.</i>	478
XXVI	<i>De dignitate, facultate et operationibus animae, et qua ratione tentetur a diabolo et ab eo liberetur.</i>	484
XXVII	<i>Dignitatem et statum hominis Christiani prosequitur, eiusque liberum arbitrium, permixtis interrim utilibus quaestionibus.</i>	200
XXVIII	<i>Describit ac deplorat calamitatem animae in qua propter peccatum non habitat Christus.</i>	214
XXIX	<i>Duplici ratione gratiam suam largitur Deus, cuius fructum tandem iusto iudicio repetit.</i>	218
XXX	<i>Ex Spiritu sancto renasci debet anima Dei regnum ingressura, et qui hoc fiat.</i>	223
XXXI	<i>Fidelis animo mutari debet et in Deum colligere cogitationes omnes, a quibus vere dependet obsequium divinum.</i>	230
XXXII	<i>Gloria Christianorum modo latet in animis eorum, quae resurrectionis tempore emerget et illustrabit corpora pro suo quaeque modo.</i>	234
XXXIII	<i>Quam attente diligenterque precandum sit.</i>	241
XXXIV	<i>De gloria Christianorum illis non ignota.</i>	244
XXXV	<i>De sabbato antiquo et novo.</i>	246
XXXVI	<i>Diversa est resurgentium gloria.</i>	248
XXXVII	<i>De paradiso et lege spiritali.</i>	249
XXXVIII	<i>Exacto opus est iudicio in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.</i>	258
XXXIX	<i>Ad quid Scriptura divina nobis donata est a Deo.</i>	261
XL	<i>Virtutum inter se colligatio, itidem vitiorum.</i>	262
XLI	<i>Quam profunda sint animae penetralia, quae paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit.</i>	266
XLII	<i>Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae aut spiritus nequitiae.</i>	268
XLIII	<i>De progressu viri Christiani, cuius tota vis dependet a corde, ut hic varie describitur.</i>	270
XLIV	<i>Quantam in homine Christiano mutationem ac renovationem faciat Christus, qui morbos animae sanavit.</i>	276
XLV	<i>Nullis artibus aut operibus huius mundi, sed solo Christi adventu sanatum esse hominem; cuius magnam cum Deo cognationem refert haec homilia.</i>	282
XLVI	<i>De differentia inter verbum Dei et verbum mundi, et inter filios Dei et filios huius mundi.</i>	287
XLVII	<i>Explicatio allegorica quorundam sub lege benefactorum.</i>	291
XLVIII	<i>De perfecta fide in Deum.</i>	301
XLIX	<i>Non satis est huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur.</i>	305
L	<i>Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.</i>	308

[Post « Scripturae locorum sacrae qui in homiliis citantur » atque « rerum memorabilium » duos indices exstant Homiliae Latinae p. 1-311. In quarum fine legis : Excudebat Guil. Morelius in Graecis typographus Regius Lutetiae Parisiorum M. D. LIX. Cal. Maias.]

ZACHARIAE PALTHENII PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAM INSCRIPSIT

SANCTI PATRIS MACARII EREMITAE AEGYPTII HOMILIAE SPIRITUALES QUINQUAGINTA DE INTEGRITATE QUAE DECET CHRISTIANOS, cunctis quibus animae salus revera curae est, tum propter insignem pietatis doctrinam, tum propter similibus frequentiam maxime utiles ac necessariae, E GRAECO IN LATINUM SERMONEM conversae et coniunctim nunc primum in Germania editae a M. ZACHARIA PALTHENIQ. FRIDBERGENSI 1594, Francofurti Apud Joan. Wecheli viduam, impensis Nicolai Bassaei, 8° min.

Reverendo, generis splendore ac nobilitate antiqua, religione, virtute, doctrina multisque in Ecclesiam Christi meritis praestantissimo viro DD. JOANNI SWICHARDO A CRONBERG, insignis metropolitanae ecclesiae Moguntinensis Scholastico, S. Albani Praeposito, nec non reverendissimi et illustrissimi Domini D. Wolfgangi Archiepiscopi et Principis Electoris Moguntinensis in spiritualibus Vicario generali, Domino ac Patrono suo plurimum colendo S. P.

Quotiescunque, reverende, nobilissime et amplissime Do. Schwicharde, Maecenas clarissime, vir summis

laudum praeconii atque nomine nunquam interituro dignissime, quotiescunque, inquam, hac tristissima mundi senecta adeo frigide ac supine graecam linguam in plerisque locis tum tradi tum addisci conspicio, continuo animus meus obruitur luctu, moerore et tristitia non exigua. Quae etenim est dementia, quae fatuitas, quae insania eorum hominum, qui absque huius | linguae rudimentis rariae et solidae eruditionis laudem se consequi posse sperant? Non minor certe, ac si quis absque rati immensum ac vastum pelagus transire, aut absque alis in aethera evolare, aut absque lingua seu Spiritus sancti dono aeternae salutis mysteria enodare, patefacere et explicare, aut denique absque Christo rege et fratre nostro supernam Jerusalem civitatem caelestem et gaudia paradysi ingredi conaretur. Et certe tanta est huius linguae praestantia, tanta dignitas, tanta dignitati coniuncta utilitas, tanta amplitudo, tanta maiestas tantisque decor et ornatus, ut, si instituta collatione haec lingua cum ceteris comparetur, reliquas omnes tum copiosa vocabulorum serie, tum miranda dialectorum varietate sic anteire et superare videatur, ut sol in superius hemisphaerium productus cunctas octavi orbis stellas splendore suo offuseat. Nulla enim est e circulo humanarum atque ingenuarum artium ac disciplinarum, quae hac carere, nulla quae absque hac perfecte doceri, et nulla quae absque hac penitus percipi cognoscive possit. Si et | enim, ut luce meridiana clarius est, latinus sermo e graeco manavit atque processit, adeo ut, quod Homerus de oceano canit :

Ἐξ οὐπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρήναι καὶ φρέατα πάντα νόουσι

de graeca lingua non immerito dici possit, nemo, opinor, vel impudentissimus negaverit, absque graecae linguae cognitione, principio nimirum atque origine rei, exactam atque perfectam latinae linguae scientiam comparari non posse. Quod sane, si, ut ipsius rei maiestas exigit, in singulis vel artium disciplinis, vel eandem summis facultatibus demonstrare atque evincere vellem, vereor, ne in infinitum extenderetur oratio nostra. Modo paucis rem delibabo, ne, quod dixi, mendacio magis quam veritati congruum ac consentaneum videatur. Atque principio, nonne omnes artes, grammatica, dialectica, rhetorica, musica, arithmetica, geometria, astronomia, poetica, politica, therapeutica, physica, theologia atque adeo universa philosophia omnisque disciplinarum orbis, quem ἐγκυκλοπαιδείαν vocamus, graecos etiamnunc fontes sapiunt? | Adeo ut ne nomina quidem alia, quam nativa et graeca admittant, neque nos aliis nominibus eas agnoscamus, eoque iure se nobis permittant, ut a fontibus secludi non patientur. Si a literis velut ab ovorem retexamus, nonne Latini omnes suas literas, una duntaxat atque altera demta, a Graecis mutuati, nec tamen graecarum literarum concisam breviter aut potius elegantiam perfecte ac plene (a) assecuti sunt? Quod enim Latini quatuor, id Graeci duabus expriment literis, id quod apparet in dictione ἀπόφθεγμα, φθσις, et similibus. Nonne quoque Grammatici huius linguae peritia summopere indigent, adeo ut qui *Criste* pro *Christe*, *eleison* pro *eleeson* et sonant et scribunt, rudes atque omnium rerum ignari existimentur? Quid de dialectica, quidve de rhetorica dicam? Quam infinitis, quaeso, utuntur illae vocabulis, quae partim sunt graeca, partim eorum imitatione facta, quorum vim ac significationem qui ignorant quam graviter hallucinentur, notum omnibus. Et certe multa sunt apud Aristotelem, quae aut latine transferri optime ne | queunt, aut translata alio sensu accipiuntur a legentibus quam ab eo dicuntur. Quin et poetas graecarum literarum ignaros incassum laborem suscipere ac nunquam Musarum penetralia ingredi posse vel ex eo patet, quod omnes fabulae ac figmenta poetica e Graecis pendeant. Quid de mathematicis scientiis loquar? Illae tam possunt sine graecis literis perfecte teneri, quam sine graecis auctoribus? Quis, quaeso, nisi Graecus intelliget Euclidem? quis Ptolemaeum? quis Proclum? Quis nisi Graecus explicabit quid sit *trigonus*, quid *tetragonus*, quid *monas*, quid *trias*, quid *diapente*, quid *diatessaron*, quid *excentrici*, quid *syncentrici*, quid *epicyclii*, quid *eclipses*, et eius generis tanta turba, ut audiendo prius quam commemorando omnia defatigari quis possit. Ad serias vero atque arduas si progrediar disciplinas, medicina tantopere indiget graecis literis, ut qui eius cognitione careant, dum, ut poeta canit,

Φάρμακα πολλὰ μεμιγμένα λυγρὰ καὶ ἐσθλά

ministrant, aegrotos non raro in extremum vitae periculum coniciant. Cum enim phar | macorum, unguentorum, cataplasmatum, potionum, ceromatum, item animantium, plantarum, gemmarum, morborum, remediorum, instrumentorum, ponderum et mensurarum vocabula omnia sint graeca, quis, quaeso, citra huius linguae cognitionem periti medici laude ac praeconio exornari mereatur? Quis Hippocratem et Galenum omnium medicorum κορυφαίους et δαδούχους, de quibus re vera dici posset quod fuerint

Ἰητροὶ ἀνδρῶν πολλῶν ἀντάξιοι ἄλλων,

quis, inquam, eos absque huius linguae scientia intelliget, quis enodabit, quis genuinum verumque sensum ex iis eruat? Nec vero iuris prudentiam graecae linguae adminiculo carere posse, hinc fit manifestum,

NOTAE.

(a) CORR., Palth. pleni. EDIT.

quod epistolae et rescripta imperatorum aliorumque iureconsultorum responsa pleraque sermone graeco prolata atque edita sint, multaeque voces et sententiae graecorum philosophorum, poetarum et oratorum tanquam gemmae et lumina orationis ad res significantius exprimendas insertae sint. Quin etiam aliquot sunt leges et tituli, quos totos a Graecis mutuati sunt iureconsulti, ab Aristotele nimirum titulus *de usuris*, a Platone *ff. de nundinis l. 2*, sic titulus *de poenis* ex Homero et Demosthene. Summopere ergo graecarum literarum ope indiget legum cupida iuventus. Quoad theologiam vero, quae nobis sacrosancta oracula atque adeo salutis nostrae summam tradit, si quis huius linguae cognitione se carere posse asserat, is mihi non multum absimilis videtur esse ei, qui absque nutrimento et cibo corpus saluum et iaculame conservari statuit. Nonne omnes Evangelistae, excepto uno Matthaeo, nonne omnes epistolae Pauli, nonne apocalypsis Joannis graeco sermone perscripta et ad nos delata est? Nonne Basilius, nonne Chrysostomus, nonne Nazianzenus, nonne Eusebius, nonne Origenes, nonne Theophylactus, nonne Athanasius atque Epiphanius, viri vitae sanctimonia atque eruditione commendati, cum quibus quem compares cuiuscunque vel linguae vel aetatis theologum, non facile video: nonne, inquam, omnes graeco sermone sua opera conscripserunt? Quis ergo ex illis nobis futurus fructus, quae consolatio aut oblectatio, si graecae linguae studium negligeremus? Nullus certe. Et certe hoc pacto, quod absit, irritus atque inanis omnis illorum labor fuisset. Fateor quidem, ex Latinis gustum maximum hauriri atque percipi posse, attamen hac in parte poetae adstipulor qui canit:

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.

Haec ergo quum omnia ita, ut dixi, sic se habeant, quis adeo pervicax, adeo obstinatae mentis, adeo durae cervicis atque adeo perversi iudicii esse possit, qui tantam huius linguae praestantiam, tantam dignitatem dignitatique coniunctam utilitatem non agnoscat, agnitam praedicet, atque debitis laudum encomiis ornet? Recte igitur atque optime subtilis iudicii atque profundae eruditionis vir H. S. velut *παρωδός* de hac lingua canit:

Γλώσσης θησαυρός γλώσταν παρά πᾶσαν δριστεός
Ἑλλαδικῆς, πασῶν χαρίτων πᾶν μέτρον ἐχούσης.

Et quidem, ut ingenae fatear, tantus me huius linguae incessit amor, tanta me a teneris fere unguiculis detinuit cupiditas, ut per totum semestre spatium, invidia dicto absit, | uni Homero

*A quo ceu fonte perenni
Vatum Pieris ora rigantur aquis,*

perlegendo, relegendo atque revolvendo, totum me dederim. Idem enim accidebat mihi, quod iis, qui exiguo aliquo divinorum mysteriorum gustu percepto, quo majora sibi revelata fuerint gaudia caelorum, eo ardentiori desiderio tenentur. Sic ego quo majori fervore scriptores graecos tum solutae tum ligatae orationis evolvebam, eo vehementius aestus ille animi inflammari atque incendi coepit, adeo ut me illius studii nulla unquam *ἀψυχία* aut fastidium ceperit, et quo magis esurirem, nunquam tamen fames illa sedari, expleri aut exsaturari potuerit. Quumque hac hieme a continuis laboribus, quibus ultra sesquiennium obrutus, non tamen oppressus fui, respiratio exigua concederetur, incidi forte fortuna in sanctum atque divinum sancti patris Macarii opus, sanctissimas nimirum atque summa pietate referatas Homilias, quarum lectio me adeo oblectavit, recreavit et detinuit, ut, priusquam spatio trium dierum librum evolvissem, perversis meis cogitationibus omnino gravem et molestum me exhibuerim. Tanta enim religione scatent hae homiliae atque sermones, ut vel in agone mortis constitutum in vitam reducere, atque consolatione pia praesto esse queant. Summa ergo suavitate huius sacerrimae lectionis illectus atque devinctus, tandem insignium aliquot et praecipuarum homiliarum versionem aggredior latinam; non tamen eo animo, ut, quas latina veste exornarem, alteri mecum essent communes, sed ut aridos ingenii mei rivulos irrigarem atque incultos memoriae agellos excolerem. Quas latinitate donatas quum apud me conspexissent viri quidam non infimae existimationis eruditionisve, illi coeptam urgere, instare ac dicere, me, si, quam coepissem telam pertexere, ad finem perducerem, tum cupidae graecarum literarum iuventuti, tum ceteris omnibus, quibus animae salus re vera curae est, rem non omnino ingratham praestitutum. Quorum tandem ardenti desiderio et voluntati, quod aequum erat, satisfacere cupiens, opus, quod spero, non inutile in manus sumpsit, in quo quantum laboris posuerim aut suscipuerim, testes erunt ii, qui quos dies noctesque in typographiis nostris labores impendo, norunt. Ut enim factae promissioni atque prelo satisfacerem, nocturnas quasdam horas suffurari necesse fuit, quarum tamen molestias et asperitatem, ut non persentiscerem, vicit amor linguae, superavit ipsa operis amoenitas, levavit consolationum copia, molliit caelestis animo depicta requies, adeo ut, Sisyphi saxum dum volverem, id a me volvi minime sentirem. Quoniam vero, ut fieri solet, non defuturos iniquiores aliquos censors et aristarchos verebar, qui minus laborem hunc meum probarent. operae pretium esse sum ratus, si quem patronum operi huic quaererem, qui ipsum et eruditione sua pro-

habe et contra alios, pro re nata, protegere possent. Eum autem quod Te, *Swicarde (a) nobilissime*, prae ceteris selegerim, plures reddi possunt causae. Cum etenim Tu unus sis, quem hac aetate tum propter eximias animi dotes, tum propter praeclara virtutis ornamenta, quae ad hominem ornandum cumulate valere possunt, iure merito suspiciunt, admirantur ac venerantur omnes, cui potius quam | T. R. D. excelso atque nobilissimo nomini sanctas sancti Macarii Homilias insignirem, dedicarem atque consecrarem. Quid enim de alta et antiqua stemmatis Tui progenie et familia, quae multis abhinc saeculis summa semper viguit laude, plura dicam?

*Fortes creantur fortibus,
Est in iuvenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.*

Testantur hoc ipsa historiarum monumenta per totam Germaniam atque adeo totum fere orbem, quibus virtus Vestra illustrata, ignota diutius esse nequit. Taceo Imperatores et Principes, et non domesticos tantum, sed externos etiam, quibus prudentia Cronbergiorum in consiliis, fortitudo in rebus bellicis, et usui et summae semper admirationi fuit. Quid de Guilielmo Cronbergio, equite aurato dicam, cuius et virtus et fortitudo, quum ludis equestribus Augustae Trevirorum a Conrado II imperatore et Franciae Orientalis duce institutis rex praeficeretur, atque amplissimis victoriae *βραβαιοις* onustus domum reverteretur, ante multa saecula emicuit? Quid de Eberwini episcopi Wormatiensis ab heroico vestro stemmate orti pietate, vitae integritate atque sanctitate dicam, qui velut inter cetera astra aurorae sidus elucescit? Quid de Philippi Cronbergii fortitudine atque infracto animo, quem imperator Carolus huius nominis V, exigentibus id eius meritis atque animi dotibus praestantissimis, militaribus copiis praefecit atque primum ductorem constituit? Quid de reliquorum summa cognitione et scientia bonarumque literarum eruditione dicam, quorum omnium gloria et aeterni nominis fama in excelso posita est loco? Cui non cognita atque perspecta summa animi magnitudo, prudentia, religio, pietas et humanitas reverendissimi atque illustrissimi Principis ac Domini D. Waltheri Cronbergii, totius Ordinis Teutonici per Italiam et Germaniam Magistri supremi? Cuius rei testimonia e scriptoribus dignissimis clarissima atque evidentissima peti possent, si res postularet. Verum non externa prosequi videar, Hartmannus a Cronberg, senior suae aetatis P. M., nobilissimus ille tuus parens, quantis, quaeso, virtutibus, quanta animi constantia, iustitia atque ceteris virtutum ornamentis emicuit? Tantis quidem, ut ad summam illam dignitatem summosque honores evexerint, atque apud Reverendissimum Illustrissimum Principem Electorem Moguntinum tantam fidem atque auctoritatem illi conciliarint, ut nihil ardui, nihilque, quod alicuius momenti vel ponderis esset, incideret, in cuius deliberationem ac definitionem non fuerit adhibitus, imo praecipuo loco habitus? Quid vero fratres Tuos, viros nobilissimos memorem, quorum singuli in Illustrissimi Principis Electoris Moguntini consilium asciti tantis animi dotibus ornati sunt, ut ex re, ex tempore, de qualibet re ad negotium quoquo modo pertinente, quid facto opus sit, deliberare, tum commode quoque de his, quae deliberaverint, dicere, eaque, quoties res exegerit, conficere possint. Quae res effecit, ut ad amplissimas atque honorificentissimas sint promoti dignitates, quibus cum laude praesunt. Taceo hic reliquos, quos aut Burggra viatus aut praefecturae amplissima dignitate suscepto balthei militaris decore exornatos totus suspicit orbis, tota veneratur ac colit Germania. De Te vero, reverende ac amplissime Swicarde, avita Tuorum religione et nobilitate laudatissimo quid dicam? Cui non sunt cognitae ac perspectae plurimae, quae in Te elucet, virtutes? Pietas, humilitas, comitas, humanitas, aequanimitas, rerum experientia, linguarum peritia, laborum et molestiarum tolerantia, et erga omnes vel infimae sortis homines et egentes summa benignitas et propensa beneficiandi voluntas, totus virtutum orbis Te totum velut margarita quaedam pretiosa circumvestiunt, Te totum sibi vindicant totumque ad suas partes pertrahunt. Sed nolo in Tuis laudibus recensendis, quae innumerabiles sunt, diutius immorari, ne Tuas virtutes plurimas tenui oratione mea videar imminuere: quanquam pro Tua modestia graviter feras, eas a quoquam praedicari. Illud certissime constat, quod demonstrare volui, Te unum esse, quem literarum scientia excoliti literarum et | virtutum antistitem habeant et observent, communemque defensorem ac patronum sibi diligant. Quo nomine etsi ego in numero literatorum minime sum reponendus, si Te mihi patronum versionis huius constituo, videor id meo summo iure vindicare. Offero ergo Tibi, reverende ac spectabilis Swicarde, sanctum sancti Patris opus, e graeco sermone in latinum, praefixis et additis singularum homiliarum (b) argumentis, de integro a me conversum: quod verene verterim, Tu omnium sapientissime iudicabis, si modo vacat, animum a gravioribus curis ad sanctum sancti Patris opus perlegendum convertere. Quod omnino iam Tuam benevole suscipias, Tuo splendore illustres, dignitate foveas, auctoritate defendas, ut si non de auctore, certe de patrono ubique possit suo iure gloriari: meque cum ipso T. R. D. ex asse devinctum recipias et ames, atque, quod in Te est, ad

NOTAE.

(a) Sic! Edit.

(b) Corr., Palth. additis *singuli Homiliae suis. Ib.*

dignitates et honores promoveas, quam humillime oro. Quod superest, aeternum Deum patrem Liberatoris nostri Jesu Christi ex imo pectore precor, ut Reverendam | Dominationem Vestram tanquam singulare et electum gratiae suae organum sub umbra alarum suarum protegat, tranquillam et pacatam vitam largiatur, benedictionem animae et vitae conferat, et tandem immarcescibili beatitudinis corona exornet.

Francofurti ex meo Musaeo, Calend. Aprilis, anno a nato Rege Messia filio Dei 1594.

R. T. D.

devinctissimus.

M. ZACHARIAS PALTHENIUS Fridbergensis.

| *Carmen heroicum in vitam B. Macarii Aegyptii, instituti vitae eremiticae Primarii, discipuli quondam D. Patris Antonii devotissimi etc. ad eundem reverendum, nobilem et amplissimum virum Dominum Dn. Joannem Swichardum a Cronberg, etc. D.D. suum gratiosum, scriptum a M. Valentino Leuchthio, S. Palatii Aulaeque Lateranensis Comite etc.*

Quaestio mota diu, sacrae non infima sortis,
Quis prior aut potior Divorum ex ordine vitam
Foverit abstractam, et deserta habitacula ferarum.
Nam quidam referunt *Heliam* Thésbitide cretum,
Qui iuga Carmeli conscendit et aspera montis,
Indignos regina tuos Isabella furores
Evitans, saevas et iniquis frontibus iras.

Sunt, qui *Baptistam* memorant, quem Spiritus ipsis
Visceribus matris complevit numine clausum,
A teneris qui annis montosa cacumina lustrans,
Et populi turmas fugit mundique favores,
Ad scopulos nemorum petiit Iordanidis undae,
Texta camelorum gessit velamina setis;
Et zonae pellis medium cinxere ferinae, |
Et virides victum dederant de rure locustae,
Silvestrisque cava mellis favus ilice sumptus;
Bacche, tuas vires risit, nec cetera curans
Quae mentes hominum genialia pocula mulcent.

Ast alii et quorum melior sententia menti
Insidet, a quodam *Paulo* deducier ortum
Monstrant, qui Decii crudelis tempore diro
Insidias fugiens accessit inhospita rura,
Ut silvas inter, inter quoque lustra leonum,
Christe tibi gratas resonaret Maxime laudes,
Efferreretque tuum sincero pectore nomen.

Hunc exercitio felix *Antonius* uno
Austerae sequitur vitae; nam laetus eremo
Conspectus hominum liquit carosque parentes,
Ut casses satanae, mundi, carnisque dolosos,
Et liber posset fraudes vitare malignas,
Ac Christo soli pacato corde placere,
Servitiumque Deo sine fine litare supremo.

Proximus hinc noster *Macarius* ordine fertur,
Quem studio Aegypti tellus fecunda Pelasgo
Edidit, et nobis divino sidere misit.
Aemulus Antonii vitam moresque beatos
Discipulus fidi sequitur placido ore magistri,
Se tibi, Christe, dedit totum, vitamque solutam
A curis legit rigidoque gravamine plenam.
Delicias mundi contempsit iugiter omnes,
Nimbosos petiitque animosa mente recessus,
Atque ibi nudus, inops, saxo vix tectus adeso,
Sub Jove ferre nives statuit glacialibus auris
Hiberno, expertus quantum patientia tandem
Duraque paupertas humanae membra valerent.
Exili cuius tenuatum corpus amictu,
Desidia patiens, tolerans alboris et aestus,
Rugosa facie, lacrimisque fluentibus ore
Sub tacito pastum, queruli constante doloris |
Pectore duritiem consumpsit, laeta salutis.
Quem volucres cinxere leves pia verba sonantem,
Aurita ante pedes stupere animantia quaevit.
Non auro splendente domus, gemmisque decora,
Illi punecio nec lana colore rubescens,
Non centum versata iugis felicia campi
Iugera, crescenti nec palmite dives agellus,
Aut gregis innumeri foetus, nec merce Sabacia
Niliaco plenae venientis littore naves,
Efficiunt alias felicem quamve, fuerit.
O quam laeta piae est paupertas conscia mentis,
Immortale viro forti decus atque perenne!

Qua vel Achaemenios luxus, regnumque Phrahatis
 Vicerat excelsum, vel ditia fortiter arva.
 Cui calidi cessere ignes, victusque refugit
 Moesta dolo assiduo semper qui corda revisit.
 Crudeles fraudes et noxia crimina pressit
 Omnia, deiecitque animo phantasmata casto,
 Et variis mandata Dei virtutibus implens,
 In paucis locuples, fluidae nec non bona vitae
 Praesentis fugiens, potuit sperare futura,
 Praemia digna tulit, caelestia regna petivit.
 Nunc caeli plenis meritis sortitus honores
 Exigit aeternos horis felicibus annos.
 Exemplum egregium nobis dedit ille sequendum,
 Ut mundi pompas fugeremus et alta viarum,
 Atque Deum puro meditantes pectore semper.
 O nimium felix animae sors atque beatis
 Coelicolis socianda poli, quos clausit aether;
 Exempla haec cui tanta placent, quae tanta secuta,
 Ibit ad Elysios multo cum fenore campos.
 Nunc ad Te, *Schwicharde*, feror, generosa propago,
 Antiquae *Cronbergiacae* flos inclyte stirpis,
 Insigni virtute potens, laudateque fama,
 Quem pietas, honor et zelus, devotio, vera
 Religio, Charites trinae, constantia cordis,
 Commendant multum, Musarum splendor et ingens.
 Accipe *Macarium* divum, sermone Pelasgo
 Scriptorem quondam, Latio nunc ore loquentem,
Palthenius quem mente pia doctissimus offert,
 Et studiis *Leuchtii* consueto more faveto.

Joannes Trithemius de scriptoribus Ecclesiae.

Macarius monachus Aegyptius et B. Patris Antonii quondam discipulus, vir devotus sanctissimae conversationis, de quo multa miracula narrantur, quomodo etiam mortuorum voces de sepulchris pro fidei confirmatione impetravit, claruit multa sanctitate sub Constantino et Constantio principibus anno Domini 350; cuius gesta habentur in vitis Patrum.

EK TΩN ΣΟΥΤΑΑ.

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι ὁμώνυμοι καὶ περιβόητοι. Ἄ A
 δι' ἀσκησιν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ μαθήματα.
 ὁ μὲν Αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ
 εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρὸς· ὁ δὲ
 Ἀλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὦν παραπλήσιος· τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ καὶ ἰλαρὸς· | οὕτως ἰλαρὸς ἦν τοῖς ἐντυγχά-
 νουσι, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς
 ἀσκησιν. τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητὴς τὴν δι'
 ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ
 φιλόσοφος ὦν· ὅς ἐν Κωνσταντινίου πόλει ὑπὸ Γρη-
 γορίου τοῦ θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προχειρισθῆ
 τάξιν. ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἰγυπτὸν κατελθὼν, καὶ
 τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχὼν ἀνδράσι, τὸν ἐκείνων βίον
 ἐξήλωσε. τούτῳ βιβλία ἄγαν σπουδαία συγγέγρα-
 πται· ὦν τὸ μὲν *Μοναχὸς* ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπι-
 γράπται· τὸ δὲ *Γνωστικὸς* ἢ περὶ τῶν καταξω-
 θέτων γνώσεως κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πεντήκοντα· B
 τὸ δὲ *Ἀντιρρητικὸν* πρὸς τοὺς πειράζοντας δαιμο-
 νας, ἐν ὁκτῶ διηρημένον μέρεσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν
 τῶν ὁκτῶ λογισμῶν· καὶ ἑξακόσια προγνωστικὰ
 προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β', ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινο-
 θείοις ἢ συνοδίοις μοναχοῦς, καὶ ἐν πρὸς τὴν παρ-
 θενίαν. καὶ φησι κατὰ λέξιν οὕτως· *Ἀναγκαῖον τὰς*
ὁδοὺς τῶν προοδευσάντων μοναχῶν ὀρθῶς διερω-
τῆν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γάρ
ἔστιν ὑπ' αὐτῶν τὰ βῆθέντα καὶ πραχθέντα καλ-
ῶς, ἐν οἷς καὶ τοῦτο τις ἐξησθε, τὴν ξηροτέραν
καὶ ἀνόμαλον διαίταν, ἀγάπην συνευχθεῖσαν,
θαύτορον διάγειν τὸν μοναχὸν εἰς ἀπάθειαν.

Duo fuerunt Macarii eiusdem nominis atque de-
 cantati propter exercitia studiorum, vitam, mores
 atque disciplinam. Alter quidem Aegyptius, qui mi-
 racula edebat, ac religiosa cautione in eos, qui se
 conveniebant, erat severus: alter Alexandrinus per
 omnia similis Aegyptio et humanus, | adeo huma-
 nus erat erga eos, qui se conveniebant, ut lepida
 urbanitate utendo iuvenes ad exercitia provocaret.
 Horum Evagrius discipulus factus, factis philoso-
 phiam exercebat, qui prius verbis duntaxat philoso-
 phabatur. Qui Constantinopoli a Gregorio Theologo
 in diaconorum adscitus est ordinem, quin etiam in
 Aegyptum profectus, in praedictos incidit viros
 atque illorum vitam aemulatus est. Ab hoc libri
 valde graves et serii conscripti sunt, quorum unus
Monachus sive de vita activa inscriptus est. Alter
Gnosticus sive de iis, qui cognitionis munere donati
 sunt. Capita vero eius libri sunt quinquaginta. Ter-
 tius *Antirrheticus*, adversus tentantes daemones,
 octo distinctus partibus secundum numerum octo
 cogitationum. Item sexcenta Prognostica problemata,
 et Elementaria duo, unum ad monachos in coeno-
 biis aut contuberniis viventes, alterum ad virgi-
 num coetum. Atque haec sunt eius verba: *Necessè*
est, ut vias eorum, qui praecesserunt, monachorum
sedulo indagemus, et ad eorum normam dirigamur.
Multa ab iis et dicta et facta sunt recte, inter quae et
hoc quispiam dixit: Aridiorum et asperam vivendi
rationem cum caritate copulatam celerius perducere
monachum ad affectionum vacuitatem.

*Homiliarum B. Macarii singularum
argumenta.*

	Pag.
I	1
II	21
III	28
IIII	35
V	68
VI	85
VII	94
VIII	101
IX	108
X	120
XI	126
XII	145
XIII	164
XIV	165
XV	174
XVI	250
XVII	246
XVIII	264
XIX	277
XX	288
XXI	296
XXII	302
XXIII	305
XXIV	307
XXV	314
XXVI	326
XXVII	354
XXVIII	380
XXIX	387
XXX	396
XXXI	407
XXXII	414
XXXIII	426
XXXIV	430
XXXV	434
XXXVI	437
XXXVII	459
XXXVIII	452
XXXIX	457
XL	458
XLI	466
XLII	469
XLIII	472
XLIV	482
XLV	495
XLVI	502
XLVII	509
XLVIII	525
XLIX	551
L	557

Homiliae exstant graeco et latine pagg. 1-542. Quibus singulis praemissa argumenta graeca multo prolixiora a Palthenio, ut ipse in Praefatione supra col. 305-306 testatur, conscripta, habes infra in Praefatione ad editionem alteram Parisiensem Homiliarum S. Macarii Aegyptii col. 317 sqq. Homiliae excipit *Index rerum ac sententiarum in S. Macarii Homiliis contentarum alphabetico ordine digestus*, quem sequuntur Palthenii atque typographi hae literae:

PALTHENIUS LECTORI SALUTEM.

E Suida et Trithemio, auice lector, in prioribus libelli paginis de vita Macarii quaedam edicimus,

nec tum alios scriptores Macarii mentionem facientes ad manum habuimus. Verum cum iam iam ad finem paulatim opus tenderet, revolvimus Nicephorum et Palladium. Sane uterque, ut supra dictum, duos fuisse Macarios testantur, alterum Alexandrinum genere, qui, licet iunior, in iis quae monachorum sunt praecipua, primas obtinebat, alterum Aegyptium, aetate grandiozem, qui has ipsas graece conscripsit Homilias, quas in latinum sermonem transtulimus. Hic XC vixit annos integros, quorum LX transiit in solitudine. Itaque natus annos XXX et in iuvenili aetate constitutus, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur distinctio, adeo ut vocaretur παιδαγωγέμων, id est in puerili aetate senex, quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. XL annos natus potestatem accepit adversus daemones, gratiam item sanandi, spiritumque praediceandi futura. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Habitarunt cum eo duo discipuli in intima solitudine quae vocatur Scete. Quorum unus quidem velut minister illi semper assidebat eorum gratia qui veniebant curandi; alter autem seorsum secedebat in cellam. Praecedente vero tempore cum sanctas perspicaci oculo praevидisset, dixit ministro suo nomine Joanni, qui postea factus presbyter suffectus est in locum Macarii: *Audi, mi frater Joannes, meamque ser aequo animo admonitionem tibi valde profuturam. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiae; sic enim peraspectum habeo. Scio tamen, si meam benigne tuleris adhortationem, te perfectum fore in Dei timore atque eius opere, laudaberisque, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quod si non audieris, in te venient quae Giezi tandem acciderunt, cuius vitio laboras.* Contigit porro, ut defuncto Macario non paruerit, sed ei qui propter avaritiam alligavit Judae laqueum. Elapsis itaque XV aut XX annis, cum bona pauperum usurpasset, tam gravi laboravit elephantia, ut in toto eius corpore non inveniretur integer locus in quo quis digitum figere posset. Haec fuit Macarii propheta. Ferebatur hic sanctus pati continentem ecstasin, saepiusque vel cum Deo vel in rebus versari caelestibus. Fama etiam constans erat in solitudine, suscitasse eum mortuum, ut persuaderet cuidam haeretico neganti resurrectionem. Reliqua, quae divino beneficio gesta sunt, petenda sunt e Palladio in Historia Patrum cap. 19 et 20, Nicephoro Hist. Eccl. tib. ix cap. 14. Vale. |

Typographus Lectori S.

Diligentiam quam in Macarii Homiliis adhibuimus, benevole lector, praedicare nolumus; ipse satis perspicies in transcurso lectionis. Nec tamen asseverare volumus, nihil prorsus nos hic fugisse, sed, quae oculos nostros fefellerunt, pleraque omnia facile per te cognosci posse. In uno tamen monendus es. Demandamus munus versionis describendae ex auctoris autographo studioso cuidam; verum is quae scet levitate alicubi misere pervertit auctoris verba. Volumus itaque ut ea sic restituas.

Sequuntur Corrigenda octo locorum versionis.

PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAE COMPARUIT SUB TITULO :

SS. PP. GREGORII NEOCAESARIENSIS EPISCOPI COGNOMENTO THAUMATURGI, MACARII AEGYPTII ET BASILII SELEUCIAE ISAVRIAE EPISCOPI OPERA OMNIA QUAE REPERIRI POTUERUNT. Nunc primum Graece et Latine coniunctim edita, cum indicibus necessariis. Accessit Joannis Zonarae Expositio Canoniarum Epistolarum. Parisiis sumptibus Michaelis Sonni, Claudii Morelli et Sebastiani Cramoisy, via Iacobea. MDCXXII. Cum privilegio Regio sol.

Illustrissimo viro Merico de Viq, summo Galliarum procancellario.

Alienum nimis a munere nostro credebamus, vir illustrissime, si inter tot ac tanta publicae congratulationis indicia, quibus universa Gallia communibus votis et vocibus Nomen Vestrum commendat, ipsi soli taceremus, et nulla nostri etiam obsequii officia testaremur. Ex quo enim iustissimus idemque invictissimus Rex noster Ludovicus XIII matura deliberatione ad sanctiora consilii sui Te admisit penetralia, et ad regionum Sigillorum custodiam deputatum Te voluit, nemo fuit, cui cognita tua virtus est, qui non laudaret, non approbaverit, et regium et egregium factum non praedicaverit. Virum scilicet maturum consilio, iusti et aequi amantissimum, prudentem, sapientem, de republica summe meritum; virum, inquam, ad summam natum, longo rerum usu et seria variorum negotiorum exercitatione ad status politici regimen apprimè versatum, tali vocatione dignum. Unde factum est, ut ipsae etiam Musae castissimae in partem exultationis venire gestientes, Tibi patrono suo ad patrios lares redeunti et triumphatorem regem nostrum

comitanti obviam forent ovantes. Et quoniam virum ad tantum dignitatis apicem evectum maxime condecet pietas et antiqua veterum Patrum fides et religio, ecce e typis nostris prodeunt in manus vestras tres invicti fidei athletae Gregorius Thaumaturgus, Basilius Isauricus, et Aegyptius ille nomine reque beatus Macarius, qui ex Orientis fontibus ut tres olim generosi Davidis milites aquam de cisterna Bethleem, id est, vitae fidei et limpidioris doctrinae latices Tibi porrectum veniunt. Tres quidem non Atticae tantum facundiae gloria celebres, sed, quod amplius, et morum probitate et vitae sanctimonia et miraculorum frequentia conspicui.

Gregorius equidem, qui Neocaesariensi ecclesiae praefectus illa pastoralis officii munus implevit, ut adiunctis sibi septemdecim non amplius sociis universos urbis et ruris incolae ad Christi fidem adduxerit; qui precibus montem excelsum transtulit; qui lacum altissimum in solum ferax convertit et exundantis fluminis cursum virgae actu in proprium alveum reduxit, unde et alter Moses dictus est; qui futurorum praedictione nulli Prophetarum inferior, sed varia miraculorum operatione multis superior effectus, Thaumaturgus inde est appellatus.

Tum Basilius, qui supra aetatem sapiens duodeviginti tantum annos natus Seleucia Isauriae in Episcopi gradum evectus haereticae pravitati singulari qua pollebat cum doctrina tum animi fortitudine murum se pro domo Dei opposuit; qui coacto Chaleedonensi centum quinquaginta episcoporum concilio in primis affuit, Nicenae synodi decreta sententiae suae auctoritate firmavit, et Dioscorum fidei vomitum confregit.

Macarius denique eremicularum decus, solitariae quietis amantissimus, qui transacto in solitudine sexaginta annorum stadio nulla non fuit expertus religiosae pietatis exercitia. Cui daemones arcere, varios morbos curare, et spiritu prophetico futura praedicere familiare fuit. Qui in futurae resurrectionis fidem ad revincendum cuiusdam dubitantis errorem suscitati etiam mortui hominis testimonium advocavit. Cui perspectae erant cordium cogitationes, et qui continua paene mentis ecstasi adhuc in terris positus Deo coniunctus vivebat.

Quid ergo est quod in istis Patribus non aequi bonique consulat vir sapiens? Elige itaque, vir clarissime, aut huius facundiam, aut illius probitatem, aut istius sapientiam, vel melius utrumque amplectere. Habes enim in triplici tantorum virorum delectu complexam omnium virtutum, quae virum gravem condecorant, encyclopaediam. Habes in sacris ipsorum monumentis, quae suis scriptis posteritati consignarunt, expressam ad vivum cum sincerae doctrinae, tum fidei catholicae, imo ipsius pietatis imaginem. Unde nec munus nostrum, qualecunque est, tanto viro de re literaria quam bene merito minus dignum iudicavimus. Imo quem aequum rerum aestimatorem comperimus, eidem quem rei literariae auctorem et fautorem sperat, sua quantula sunt munera dicat societas nostra typographica. Interim dum grata benignus accipis nostri in Te animi monumenta, excipiat Altissimus vota nostra, et Te quam optamus diu, cum Ecclesiae suae sanctae tum totius Galliae bono servet incolumen. Vale.

Vestrae Celsitudini addictissimi

Michael Sonnius.
Claudius Morellus.
Sebastianus Cramoisy.

Sequuntur S. Gregorii Thaumaturgi Opera pagg. 1-116, dein titulus :

S. PATRIS MACARII AEGYPTII HOMILIAE QUINQUAGINTA
GRAECE ET LATINE CONIUNCTIM EDITAE
INTERPRETE JOANNE PICO IN SENATU PARISENSI
CLASSIUM INQUISITORIARUM PRAESIDE.

Joannis Daval Treportuensis Doctoris Theologi
in laudem D. Pici praesidis
Hexastichon.

Quo celebrem Macari donabis munere Picum,
Qui splendore suo candidat Aethiopem?

cet., ut in Jo. Pici Praefatione ad
versionem latinam Homiliarum S.
Macarii Aegyptii supra col. 297-298.

Joannes Pico in senatu Parisiensi classium inquisitoriarum Praeses et piis omnibus Christi et Ecclesiae sanctae cultoribus salutem.

Quam antiqua sit et illustris anachoretarum et monachorum origo cet., ut ibidem supra col. 283-284.

Ex Suida.

Duo fuerunt Macarii cet., ut in Zachariae Palthenii
Praefatione supra col. 310.

Ἐκ τῶν Σουΐδα.

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι κ. τ. λ., ut in Zachariae
Palthenii Praefatione supra col. 309.

Joannes Trithemius de scriptoribus Ecclesiae.

Macarius monachus Aegyptius cet., ut *ibid. supra col. 309-310.*

*Index capitum Homiliarum sancti
Macarii Aegyptii.*

- Ἀλληγορική παράφρασις τῆς παρά τῷ Ἰεζεκιήλ ἁ
τῷ προφήτῃ γεγραμμένης ὀπτασίας. Ὁμιλία α'. pag. 1
- Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς
ἀμαρτίας· καὶ ὅτι μόνος ὁ θεὸς δύναται ἀφρεῖν ἀφ'
ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς
δουλείας τοῦ ἄρχοντος τοῦ πονηροῦ. β'. 10
- Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εὐλικρινείᾳ, ἐν ἀκεραιότητι, ἐν
ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων συνδιάγειν, καὶ ἐν
τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφεί-
λουσιν. γ'. 13
- Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου προσ-
εχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ τοὺς Χριστια-
νοὺς, ἵνα ἐπαίνων οὐρανίων παρά Θεοῦ καὶ ἀγγέλων
τύχωσι. δ'. 46
- Πολλὴ μετὰστασις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ
ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. οἱ μὲν γὰρ πνεῦμα
τοῦ κόσμου ἔχοντες, τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ ἐν τοῖς
γῆνιαις θεσμοῖς δέδενται· οἱ δὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπου-
ρανίου πατρὸς ἐπιποθοῦσιν, αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλ-
μῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες. ε'. 31
- Οἱ βουλόμενοι Θεῷ εὐαρεστῆσαι, τὰς εὐχὰς ἐν
εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ καὶ ἡμερότητι καὶ σοφίᾳ ποιεί-
σθαι· ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κραυγαῖς κεχηρημένοι εἰς
πάντας σκανδαλίζωνται. συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζη-
τήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτισματὰ
εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰ-
σραήλ. ς'. 38
- Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἄν-
θρωπον. συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρι-
σεις τινὰς σχεδὸν ἀτόπους ἢ ματαίας. ζ'. 42
- Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς μεταξὺ
τοῦ εὐχὰς ποιέσθαι, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς τελειό-
τητος, δηλαδὴ εἰ εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι
δύναται οἱ Χριστιανοί. η'. 46
- Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμ-
ποικίλης δοκιμασίας καὶ πειράσεως διαπληροῦσθαι·
καὶ μόνῃ τῷ Θεῷ προσκαρτεροῦντας λυτροῦσθαι ἡμᾶς
ἀπὸ τῶν τοῦ πονηροῦ πειράσεων. θ'. 49
- Ταπεινοφροσύνη καὶ προθυμία διασώζεται καὶ αὐ-
ξεται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος· ἐπάρσει δὲ καὶ
ῥαθυμίᾳ ἀπόλλυται. ι'. 54
- Τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ
τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ· καὶ τίνων χρῆζομεν
πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ
βρῦντας, καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄφρα εἰς τὸ ἀκρότα-
τον τοῦ ξύλου παρά Μωσέως προσπεπηγμένον, ὃς
τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. συνέχει καὶ [ἡ] ὁμιλία
διαλογισμοὺς δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ πο-
νηροῦ σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν μετὰ τοῦ
αὐτοῦ. ια'. 57
- Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδάμ πρὸ τοῦ παραθῆναι
αὐτὸν τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ αὐτὸν ἀπο-
A Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem
prophetam descriptae. Homilia 1. pag. 1
De regno tenebrarum, hoc est peccato, et Deum
solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos libe-
rere e jugo servitutis principis nequissimi. 2. 10
Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilec-
tione ac pace inter se conversari, ac cogitationi-
bus internis bellum inferre debeant. 3. 13
Cursum stadii hujus mundi attente et accurate
absolvere oportet Christianos, ut caeleste praeco-
nium a Deo et angelis consequantur. 4. 16
Magna differentia inter Christianos et homines
B huius saeculi. Hi enim spiritu mundi praediti ani-
mo tenus ac corde terrestribus vinculis devincti
sunt, illi vero dilectione caelestis patris detenti,
eum solum ob oculos in omni desiderio habent.
5. 31
Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace,
tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere
debent, ne minus decentibus clamoribus usi, om-
nibus scandalum | pariant. Continet vero homilia
duas quaestiones, utrum throni et coronae crea-
turae sint, et de duodecim thronis Israel. 6. 38
De clementia Christi erga homines; continet
etiam homilia interrogationes et responsiones
quasdam ferme ineptas aut frivolas. 7. 42
C De his quae contingunt Christianis inter orandum,
et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad
perfectum gradum pervenire possint Christiani.
8. 46
Promissiones ac prophetias divinas per varias
probationes et tentationes impleri, et soli Deo
adhaerendo liberari nos ab infestationibus dae-
monis. 9. 49
Humilitate et alacritate retinentur et augentur
dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia
perduntur. 10. 54
Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se ha-
bere instar ignis, et quibus rebus indigeamus ad
discernendum cogitationes in corde scaturientes, et
de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose
affixo qui typus fuit Christi. Continet quoque homi-
lia disputationes duas, unam quidem Christi cum
nequissimo satana, alteram vero peccatorum cum
eodem. 11. 57
De statu Adae, antequam transgrederetur manda-
tum Dei, et postquam amisit propriam ac caelestem

Imaginem. Continet quoque homilia quasdam quaestiones omnino utiles. 12.

Quem fructum a Christianis Deus exigit. 13. 74

Qui cogitationes ac mentem Deo dedicant, hoc sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt, ac Deus huiusmodi in summa san | ctionia ac puritate mysteriis dignos reputat, ac participes facit illos gratiae suae. Quidque bona caelestia consecuturi agere debeamus. Tandem Apostoli et prophetae assimilantur radiis solaribus per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quae sit terra satanae et quae angelorum. et quod utraque nec contractari nec videri possit. 14. 75

Docet homilia haec prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam quaestiones summa doctrina refertas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani. 15. 78

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus ex primo peccato scaturientibus. 16. 103

De spiritali Christianorum unctione et gloria, et quod absque Christo salvari aut vitam aeternam consequi impossibile sit. 17. 110

De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exerceante eos ad perfectionem assequendam. 18. 117

Christiani proficere et crescere volentes, debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur. 19. 122

Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiae suae exornare. 20. 127

Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet et externum; hoc quidem in recte | dendo eum a distractionibus terrenis, illud vero in corde adversus cogitationes spirituum [malorum]. 21. 130

De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt. 22. 133

Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt pronati, eodem modo caelestem margaritam solum filius Dei gestare licet. 23. 134

Status Christianorum similis est mercaturae e fermentationi. Perinde enim ac mercatores terrena accumulunt lucra, sic illi dispersas per hoc saeculum cogitationes. Et quemadmodum fermentum totam massam reddit fermentatam, sic fermentum peccati universum genus Adae percurrit. Verum Christus caeleste bonitatis fermentum fidelibus animis infundit. 24. 156

λέσαι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον. συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις τινὰς πάνυ ὠφελίμους. 65

Ὅν καρπὸν ἀπαιτῆ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν. 65

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐπιδιδόντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ποιῶσι, καὶ ὁ Θεὸς τοιοῦτους ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι | μεγίστη μυστηρίων ἀξιοί, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. καὶ τί ἀγαθῶν ἐπουρανίων τυχεῖν βουλόμενοι ποιεῖν ὀφείλομεν. λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται ἀφομοιοῦνται ταῖς ἀκτίσιν ἡλίου διὰ θυρίδος εἰσερχομέναις. διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἀμφοτέρᾳ ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος. 75

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τὴν ψυχὴν ἐν ἀγιότητι καὶ ἀγνότητι καὶ καθαρότητι πρὸς τὸν νομφίον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν σωτήρα τοῦ κόσμου χρῆ διακεῖσθαι. συνέχει δὲ τινὰς ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, δηλαδὴ εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται; καὶ ἄλλας μυρίας περὶ τοῦ κακοῦ καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῆς ἀξιοτήτος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. 78.

Τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ὑποκεῖσθαι τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψει ταῖς ἐκ πρώτης ἀμαρτίας βρουούσαις. 83.

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως καὶ ὁδῆς, καὶ ὅτι ἀνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτρον γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι. 87.

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. 87.

Οἱ Χριστιανοὶ προκίπτειν καὶ αὐξάνεσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάζεσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτρωῦσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικουσίας ἀμαρτίας, καὶ πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι. 92.

Μόνος ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἱατρὸς, θεραπεῦσαι δύναται τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμήσαι. 97.

Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ διπλὸς πρόκειται πόλεμος, ἐσώτερος δηλαδὴ καὶ ἐξώτερος· ὁ μὲν ἐν | τῷ ἀξίωσθαι αὐτὸν περισπασμῶν γηϊνῶν, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοὺς τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. 100.

Περὶ διπλῆς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐξερχόντων. 105.

Ὡς τὸν βασιλικὸν καὶ πολῦτιμον μαργαρίτην φορέσαι μόνον δύνανται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ βασιλέως γεννηθέντες· τὴν αὐτὴν τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ τέκνοις φορέσαι ἐξέστι. 105.

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ὅμοια τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῇ ζυμώσει. ὥσπερ γὰρ οἱ ἐμποροὶ τὰ γῆινα κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως καὶ ἐκεῖνοι διασκορπισμένοι ἐν τῷ αἰῶνι λογισμοῦς, καὶ ὥσπερ ἡ ζύμη φύραμα ὅλων ἀπεργάζεται ζύμη, οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἀμαρτίας πᾶν γένος τοῦ Ἀδάμ διατρέχει. πλὴν ὁ Χριστὸς οὐράνιον ἀγαθότητος ζύμην ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐντίθησιν. 107.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ δυναμωθεὶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ τί δεῖ τοὺς τῆς θείας δόξης ὀρεγομένους πράττειν. διδάσκει καὶ ὅτι διὰ παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς παθῶν κατήλομεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου βυόμεθα. παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῶν δακρύων καὶ τοῦ θεοῦ πυρὸς δύναμις. κε'. 139

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος, καὶ τῆς τιμιότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὕτη ὑπὸ τοῦ σατανᾶ πειράζεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τυγχάνει. συνέχει δὲ ζητήσεις τινὰς πάνυ πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας. κς'. 144

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος καὶ στάσεως τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου διὰ παλλῶν δεηγουμένη διατελεῖ αὕτη ἡ ὁμιλία, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη. Ἐπειτα περὶ τοῦ αὐτεξουσίου πανωφέλιμα πολλὰ διδάσκει, ἀναμειγῦσα ζητήσεις τινὰς θείας σοφίας πλήρεις. κζ'. | 156

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὕτη ἡ ὁμιλία τὴν συμφορὰν τῆς ψυχῆς, ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ. καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, ὅτι οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μείζων ἐστὶ. κη'. 167

Κατὰ διπλὸν τρόπον τὰς οικονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεὸς, μίλλων τῆς αὐτῆς καρποῦς ἐν δικαίῳ κρίματι πάλιν ἀπαιτῆσαι. κθ'. 170

Ἐκ τοῦ ἀγίου πνεύματος δεῖ γεννηθῆναι τὴν μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν Θεοῦ ψυχὴν· καὶ ὃν τρόπον τοῦτο γένηται. λ'. 174

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγῆναι τοῦ νοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλέγειν, ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστὶ. λα'. 179

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμένει, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογίαν τῆς αὐτῶν εὐσεβείας. λβ'. 182

Ἀδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι. λγ'. 187

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἧς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιωθήσεται καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται. λδ'. 189

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ σαββάτου. λε'. D 191

Περὶ διπλῆς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφόρου δόξης τῶν ἀνισταμένων. λς'. 193

Περὶ τοῦ παραδείσου καὶ νόμου πνευματικοῦ. λζ'. 194

Πολλῆς ἀκριθείας καὶ συνέσεως χρεία ἐστὶν ἐν τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς, καὶ τίνες ἐκεῖνοι ὧσιν. λη'. 200

Τίνος ἔνεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεία γραφή. λθ'. 203

Ἵτι πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πάντα κακὰ ἀλλήλων ἐκδέδονται, καὶ ὡςπερὶ ἄλλοις τις μία τῆς μίθς ἔρτηται. μ'. 204

Βαθεῖα λίαν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεῖα, τῆς ἀπὸ μέρους PATROL. GR. XXXIV.

Docet haec homilia, nullum nominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse, et quid iis, qui divinam gloriam appetunt, agendum. Docet quoque, nos per inobedientiam ad servitutem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruct denique nos, magnam esse lacrimarum et ignis divini efficaciam. 25. 139

De dignitate, praestantia, facultate et operationibus immortalis animae, et qua ratione ea a Satana tentetur et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero quaestiones quasdam summa doctrina refertas. 26. 144

Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur haec homilia, ut et quae praecedat. Deinde de libero arbitrio multa non prorsus inutilia docet, permixtis quaestionibus quibusdam divinae sapientiae plenis. 27. | 156

Describit ac deplorat haec homilia calamitatem animae, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum nullus eo sit maior. 28. 167

Duplici ratione dispensationem gratiae in genus humanum exercet Deus, eius fructus iusto iudicio denuo repetiturus. 29. 170

Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quae regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc fiat. 30. 174

Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit. 31. 179

Gloria Christianorum amodo in illorum animis latet, quae tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis. 32. 182

Indesinenter et attente oportet Deo vota facere et precari. 33. 187

De gloria Christianorum, qua corpora illorum in resurrectione dignabuntur et cum anima illustrabuntur. 34. 189

De sabbato antiquo et novo. 35. 191

De duplici resurrectione animarum et corporum, et diversa resurgentium gloria. 36. 193

De paradiso et lege spirituali. 37. 194

Accurato iudicio atque intellectu opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi? 38. - 200

Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit. 39. 203

Cunctas virtutes et cuncta vitia inter se colligata esse et velut catenam unam ab altera dependere. 40. 204

Profunda valde sunt penetralia animae, quae

pausatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit. 41.	A τῆ χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανομένης. μα'.
207	207
Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae aut spiritus nequitiae. 42.	Μὴ τὰ ἐξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν προάγει ἢ βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος πνεῦμα, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας. μβ'.
209	209
De progressu viri christiani, cuius tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur. 43.	Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἄνδρος, ἧς πᾶσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀποκρεμαμένη ἐστίν, ὥσπερ ποικίλως ἐνταῦθα διαγράφεται. μγ'.
210	210
Quantam in homine christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animae affectiones ac morbos sanavit. 44.	Ποίαν ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακαίνισιν ἀπεργάζηται ὁ Χριστὸς, ὃ τὰ τῆς ψυχῆς κᾶθη καὶ νόσους θεραπεύσας. μδ'.
215	215
Nulla ars aut divitiae huius mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cuius maximam cum Deo cognationem haec homilia explicat. 45.	Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τοῦτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ ἡ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεύσαι τὸν ἄνθρωπον δύναται, οὐ μεγίστην πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὐτῆ ἡ ὁμιλία ἀποφαίνεται. με'.
219	219
De differentia inter verbum Dei et inter verbum mundi, et inter filios Dei et inter filios huius mundi. 46.	Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τοῦτου τοῦ κόσμου. μς'.
223	223
Explicatio allegorica quorundam sub lege factorum. 47.	Ἄλληγορικὴ παράφρασις τῶν ὑπὸ νόμον γεγενημένων. μζ'.
227	227
De perfecta fide in Deum. 48.	Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν. μη'.
234	234
Non satis est, huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur. 49.	Οὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τοῦτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μὴ τις τὴν μακαρίαν ἄλλου τοῦ κόσμου λάθῃ. μθ'.
237	237
Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula. 50.	Θεὸς ἐστὶν ὃ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν. ν.
240	240

[Sequantur *Locorum Scripturae* qui in homiliis citantur atque *Rerum memorabilium* indices duo, dein *Homiliae* pagg. 1-242.]

PETRI POSSINI SOC. JES. PROLEGOMENA.

AD OPUSCULA S. MACARII AEGYPTII AB IPSO PRIMUM EDITA IN LIBRO
CUI TITULUS :

Thesaurus asceticus sive Syntagma Opusculorum octodecim a graecis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta. Collectore atque interprete Petro Possino societatis Jesu. [Tolosae et vaeneunt.] Parisiis apud Antonium Dezallier, in vico San-Jacobaes ad Coronam auream. MDCLXXXIV. Cum approbatione et privilegio 4°.

| *Venerando in Christo Patri domno Joanni Le Houx Cartusiae Tolosanae Priori dignissimo Petrus Possinus societatis Jesu salutem in Christo veram.*

Cum qui *thesaurum* in solo alieno reperit, communicare illum domino agri legibus Augustorum iubeatur (1), hunc *asceticum* a me inventum in monumentis anachoretarum et coenobitarum Graeciae veteris ei me repraesentare debere familiae sentio, quae vitae solitariae ac socialis decora in se una colligens, bona cuncta priscarum vel anachoreseon vel societatum hereditaria successione transmissa jure possidere quam optimo creditur

Haec sine dubio sacra Cartusiana Religio est, orbe toto clarissima summeque venerabilis. Nec vero quaerendus procul est, cui debitum hoc depositum consignem : Te habens prae oculis, | *venerabilissime pater*, Tuamque istam a Te sapientissime religiosissimeque gubernatam Tolosanam Cartusiam.

Quemadmodum Tu omnium praesidum isjūs sanctissimi ordinis, qui unquam fuerunt aut uspiam sunt, ita illa communitatum reliquarum sub S. Brunonis disciplina Deum colentium locis passim variis per Europam universam, plenum instar exhibetis, ut quidquid utriusque generis praestans admirabileque ubi alibi conspicitur, in vobis illustri collectum compendio, et quasi refractis in centrum undique radiis luculenter uno expressum aere concavo cernamus

NOTAE.

(1) Cod. Theodos. lib. X tit. XVIII.

Non evagor extra Te, dum communitatis Tibi commissae gloriam exsequor. Corporis vis et flos totius in capite residet; inde vigent sensus, valent artus; motus, facultas, omnis actio eo laudem sui referant fas est, unde originem et vigorem utique trahunt. Nec gratuitus hic Tibi otiosae felicitatis fructus est, sed sollicitae et enixe certantis proventus industriae; curas, satagis, contendis, indesinenter attentus vigiliae custodiaeque gregis Tui. Verbo admones exemplo monstrans, nocturnis aequae diurnisque psalmodiis assiduissimus perseverantissimusque praecentor et choragus. Novitiorum institutione ipse defungeris; ipse iunioribus professis consentaneam illi statui culturam impertis; ipse curandis dirigendisque provectioribus non officia solum cuncta exhibes ordinis constitutionibus praescripta, sed et supererogas quae multa variaque in rem praesentem opportune suggerit solertis ingenium caritatis.

Haec sunt arcana vestra; de quibus eo parcius dicere cogimur, quod talium notitia non nisi tenui ad nos externos odore transspirat. Illa iam percutiunt sensus apertius. Per vos illata hodie urbibus eremi sanctitas, ut, cum primis Christianae memoriae saeculis ecclesiae ac cleri angelicam anachoretarum vitam non aliter quam famae longinqua narrantis indicio cognoscerent, mariaque ac lata terrarum se obliicerent spatia spectare illam optantibus, meliori iam sorte nostris felicioribus reservata temporibus Nitrias et Thebaides non modo intra Continentem, citra mare, sed in suburbanis, sed intra ipsa civitatum frequentium moenia videamus (2), opportunitate non ad spectaculi magis novitatem | expetibili aut ad iucunditatem, quam vel inprimis ad animi fructum et morum in intuentibus emendationem quae-stuosa.

Quidni hoc putemus tanto ante praedictum ab Isaia verbis illis: *Laetabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium* (3)? Attemperavit se videlicet industria caritatis humanae debilitati, et velut ne suus squalor, larvam virtuti horribilem induens, odiis eam imprudentium obliiceret, *spinis* quaedam suis insivit *lilia*; floridior apparere sustinuit; et austeritatem intus recondens suam tectorium sibi circumdedit amoenius; nihil sibi quidem indulgens aut relaxans intimae asperitatis, at in gratiam et utilitatem intuentium eminentem exterius horrorem piae cuiusdam aspersione suavitatis emolliens, ne infirmi aspectu primo territi averterentur, quos allici ad bonum expedit.

Egrediebatur, ait Evangelista Marcus, *ad Ioannem* [Baptistam] *omnis Iudaeae regio et Hierosolymitae universi* (4). Tolosanis per vos lucrifit egrediendi labor, ut proficiant. Habent intra portas, unde ad sanctioniam initientur. Vestra illis se obliiciens Cartusia scenam aperit coelestem: vestibulum, atria, porticus, muri, postes, aer ipse paradisum spirans, claustrorum prospectus, et in quadrum digesti late circumiacentium ordines cellarum, quas videns merito exclamet cum Iacob Patriarcha: *Castra Dei sunt haec* (5), castra utique Cartusiae, novae Sulamitidis et Christi sponsae, *ut castrorum acies ordinatae* (6). E quibus cum statis horis procedere cernuntur ascetae vestri illa fronte adhuc a recenti cum Deo congressu fulgente, illis oculis adhuc uvidis e contemplationis arcanae fletu, illa compositione quae angelos referat, totam Antoniorum, Hilarionum et Paulorum e speluncis in apertum ad Dei laudem prodeuntium exhibent speciem, nisi quod admota penitus cuti cilicia, quae illi monstrabant, candidae obtentu vestis abscondunt. Merito tales Tolosana civitas censuit esse illos *vigiles custodes murorum qui custodiunt civitatem* in Scripturis memoratos (7), dum magistratum ac populi plenissimo et liberalissimo consensu, quem Senatus deinde auctoritas comprobavit, extendi iussit septem Tolosanae Cartusiae usque ad muros urbis, et comprehensam eo spatio moenium partem ac turres vestrae fidei commisit, sapien- | ter reputans, nullum esse ad tuendas urbes munitius Religione propugnaculum. Meminerant quid Romae contigisset a Vitige rege Gothorum obsessae, quam quum propugnans Belisarius, partem muri ruptam et insultibus paene patentem instaurare ac munire decrevisset, consensu reclamantis populi prohibitus abstulit, civibus passim universis affirmantibus, S. Petri se tutelae locum illum credidisse, certoque confideres numquam Romam ea parte capiendam. Nec spes illos fefellit sua. Nam Vitiges frustra omnia conatus solvere obsidionem est coactus, prout haec ex oculato testimonio refert qui praesens adfuit Procopius (8).

E Tuis ad Te nunc revertor, *venerabilissime pater*. Spissa et multiplex persona vobis Cartusiarum praepositis imponitur, ex intimis profundissimae adytis asceseos exire isto subinde officio coactis in tractatus cum proceribus et populo promiscuos, in hospitalitatem comem et mundam, in sermones accommodatos audientibus status ac generis cuiusvis. Pauci ad fundum penetrant, quanta vis sit illius Pauli apostoli sententiae: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (9). Quam vidida, inquam, et scintillanter micanti mentis expectatae praestantia opus Apostolo gentium fuerit, ut ab ecstasi, qua raptus ad paradisum arcana ineffabilia audierat, ad facunde perorandum in medio Aëropago, ad prolixè disserendum coram Festo praeside, rege Agrippa et regina Berenice, ad urbane conversandum cum Sergio Paulo Cypri pro-

NOTAE.

(2) Corr., Possin. *videmus*. EDITOR.

(3) Isai. XXXV, 1.

(4) Marc. I, 5.

(5) Gen. XXXII, 2.

(6) Cant. VI, 3.

(7) Cant. V, 7.

(8) Gothic. lib. I cap. 33, ed. Reg. p. 368; lib. II cap. 2 p. 410.

(9) I Cor. IX, 22. II Cor. XII, 4.

consule, denique ad familiariter simulque utiliter agendum Philippis cum Lydia purpuraria, Iconii cum Thecla virgine, aliisque alias innumeris (10). Sic nusquam luculentius quam in Te apparet, quod quidam veterum aiebat, eloquentiam silentii prolem esse, et neminem loqui uberius et dulcius, quam qui diu religiosissime tacuerit; dum, ut Bernardus ex umbra et secessu silvarum, ita Tu e severissima claustrum taciturnitate, quasi e schola rhetorum prodians audiris, quotiescumque loquendum est, mellifluus orator.

In locum me ancipitem propulsum sentio, ubi praedicare, quod haec civitas universa sentit et loquitur, prohibeor modestiae Tuae respectu, quam suarum obtrusione laudum scio quantum offenderem. Utar ergo astutia Pauli apostoli, artificium suum quoddam | tale adeo non dissimulantis, ut ultro prodiderit, quando ait Corinthiis: *Cum essem astutus, dolo vos cepi* (11). Nempe idem Corinthiis iisdem alibi profitetur, se quaedam, quae de ipsis, offensionem eorum metuens, declarare verebatur, *transfigurasse in se et suum in praedicatione ad ipsos socium vel administrum Apollo, propter ipsos* (12), ut pudori scilicet ipsorum parceret. Sic et ego in aliis personis Tua decora constituens, simul erubescens Tibi Tuam lucrifaciam, simul tamen officio meo non deero significandi, quae nosse multorum interest.

De Magno Antonio S. Athanasius scribit, fuisse illum ita in congressu et sermone cum omni hominum genere humanum et suavem, ut non e desertis montibus, ubi omnem aetatem solitarius exegerat, sed e sinu cultarum urbium prodire videretur. Verba ipsa ponam Athanasii, ne quis a me fingi suspicetur: οὐχ ὡς ἐν ὄρει τραφεῖς, χάριτι γέμων γενόμενος, ἄγριον εἶχε τὸ ἦθος· ἀλλὰ καὶ χάριτες ἦν καὶ πολιτικός· τὸν δὲ λόγον εἶχεν ἡρτυμένον τῷ θεῷ ἀλατῇ, hoc est: non ut in monte nutritus et ibi senex factus, agrestem habuit conversationem, sed suavis erat et civilis, sermonem autem habebat divino sale conditum. Haec Athanasius, qui eiusdem alibi Antonii eloquentiae specimina profert insignia, longas ipsius, etiam ad gentiles philosophos, orationes recitans, quibus in admirationem illi raperentur. Antonii quoque discipulus Macarius cognomento Alexandrinus, etsi vitam et ipse in deserto longam duxerat, tamen, ut Sozomenus testatur (13), eam exhibuit in promiscuo cum illum aduentibus usu morum et sermonum elegantiam, ut vulgo cognominaretur ἀστικός, hoc est *urbanus* et *civilis*. Talem Te passim gratulantur admirantes, qui e congressu Tuo redeunt, simul e prudentia consiliorum, e gravitate admonitionum, e sententiarum sapientia fructum animi mansurum in sinu reportantes.

Nec tenent se, quin in laudes postea erumpant. Unde, ut fit, gliscens fama, impleta civitate, in provinciam redundat eo strepitu, cuius sonitus ne ad Te perveniat, ulla claustrum ac solitudinis obstare munita queant. Non igitur Te latet; sed nec Te laedit, hoc est, humilem Tui sensum, qui verae sanctitatis indubitatus character est, in Te ulla ex parte minuit publicum istud Tibi honorificum praeconium. Quo plus eveheris, eo Te altius apud Te co | ram Deo deprimis, sancta illa, philosophis ignota gentilibus, unius propria christianismi humilitate, quae nusquam eminent probatior, quam ubi inter faventissimos vulgi plausus et famae buccinantis elogia sonora locum nihilominus suum, hoc est infimum, mordicus retinet. *Magna et rara virtus*, ut idoneus talium iudex, Tuorum exemplar decorum, S. Bernardus pronunciat, *humilitas honorata* (14).

Huius Tibi carissimae pretio dotis commendandum apud Te quem offero librum autumo, in cunctis fere paginis christianissimae ac religiosissimae virtutis huius encomiæ ambitiose, paene dixerim, perorantem.

Nec minus, spero, placebit ascetis istis venerandis et domus hic huius Tuae et universi alibi uspiam sacri vestri ordinis. Iuvabit ipsos illic abstinentiam, quam orbe obstupescere mire continuam exercent; silentium aeternum, coelituum alloquiis confabulationes hominum permutatione quaestuosa compensans; abnegationem evangelicam sui, abdicationem terrenorum, adhaesionem Deo super omnia indivulsam glutino nunquam intermissae iuxta suggestiones apostolicas (15) orationis, caeterasque religiosissimas observationes ubique praescriptas, praedicatas, praeceptis pariter et exemplis commendatas, informatas intueri. Suas prorsus ipsorum in hoc quasi speculo formas aspicient, et quae instituto dudum vestro domestico usurpant, dictis, actis, legibus antiquissimorum Ecclesiae Patrum jam olim exercita comprobataque recognoscant voluptate, quantum auguror, non parva. Cuius in suggerenda per hanc editionem occasione ac facultate, si quam mihi contingeret a Te et illis inire gratiam, abunde ampla illi merces rependeretur, ubi per Vestrae indulgentiam caritatis participatione quadam meritorum suffragiorumque Vestrorum aspergerer. Quod, multum iis indigens, licet non minus immeritus, opto et voveo, faustissima Vobis omnia precans et augurans. Vale, *venerabilis pater*, et hoc quaecumque obsequium ne graveris admittere addictissimi Tibi et universo vestro sanctissimo ordini devotissimi clientis. Scribendam Tolosae XVI Kal. Sept. A. CIOCLXXXII.

NOTAE.

(10) Act. XVII, 22. XXV. XXVI. XIII, 7. XVI.
(11) II Cor. XII, 46.
(12) I Cor. IV, 6.

(13) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 13.
(14) S. Bernardi Hom. IV super *Missus est*.
(15) I Thess. V, 47.

PETRI POSSINI SOC. JESU
IN THESAURUM ASCETICUM PROLEGOMENA

I. Duodecim graecorum Patrum veterum octodecim Opuscula, numquam hactenus vel graece edita vel latine reddita, utraque simul exposita lingua hoc collecta syntagmate tibi, *lector*, offerens oro, ut dum de iis et eorum auctoribus meaque in illis exscribendis et interpretandis opera quaedam, quae te nosse juverit, expono, ne brevem commodare audientiam gravere.

Multum et dulce a prima mihi inventute studium fuit bibliothecas veteres lustrandi, quaeque in iis inedita, praesertim graeca, servarentur ab elegantibus olim ingenii composita, non cognoscendi solum, quod insatiabili voluptate faciebam, sed etiam, in quo vincendum saepe taedium aerummosi laboris fuit, longa describendi patientia in literas lectu faciliores ex archetypis aevo iam evanescentibus transferendi, si qua ex his aliorum aut meo usui quondam profutura sperarentur. In quo equidem a nullo scriptorum laudabilium abhorruui genere, utique qui rhetorum etiam et poetarum nonnullam sic congresserim farraginem, historicos vero quosdam ediderim; fateor tamen, prionori me affectu incubuisse ad scripta Patrum ac Magistrorum Ecclesiae priscorum adhuc latentia e pulvere pluteorum eruenda, seu quae ad librorum canonicorum expositionem spectant, seu culturam morum religionisque disciplinam ex professo tractantia. Prioris argumenti quaedam luci dedi, plura in scriniis habeo. Sunt enim penes me, ultra dudum datas Patrum symbolas in Mathaeum et Marcum, supplementa et auctaria insignia Catenarum editarum in Lucam ac Joannem et in Genesim; Catenae item integrae copiosissimae in Isaiam, Ezechielem, Danielelem; scholia pariter graeca in prophetas minores duodecim; perpetuus insuper Commentarius libris duodecim expansus S. Gregorii episcopi Agrigentini in Ecclesiasten, quem erudito iuveni Ioanni Francisco de Rubeis Romano latinitate ac luce donandum | reliqui Roma discedens anno superiori 1681; denique complementum operis imperfecte editi S. Gregorii Nysseni in eundem Ecclesiasten, post octo, quae exstant, homilias expositionem perducentes ad tertium duntaxat, nec ipsum totum sacri eius libri caput, reliquum universum Patris eiusdem disertissimi usque ad verum ultimum postremi duodecimi capituli commentarium exhibens.

II. Confiteri tamen debeo, delectatum me potissimum occursum operum ab antiquis magni nominis Patribus scriptorum de interiori religionis disciplina quam ascetin vocant, graeco vocabulo *exercitationem* latine sonante, sed plus quippiam significante quam primo eius vocis auditu menti subicitur. Quo injungi mihi officium sentio, rem ipsam hanc totam,

A cuius intima notio cum tituli huic collectioni praefixi intelligentia et universo argumento librorum hoc systema conflantium implicata est, lucide, si possum, distincteque declarandi. Graecum verbum, cui latina *exercere* ac *meditari* respondent, iam ab aevo priscorum Atticorum non ad cuiusvis exercitii significationem applicatum est, sed constanter et ex professo iterati ad certum finem perficiendi vel corporis vel animi. Nam et militia et pugilatus, cursus, lucta ceterique agones, et venatio, et cantus, et tiliarum ac fidium melodia, similesque aut iucundae aut utiles ideoque in pretio habitae artes, suas habent cuique accommodatas *ascetes*, *meditamenta* et *praexercitationes*, quibus ad eas initientur qui clarescere aut beari per illas sperant. Plerumque tamen philosophi veteres ad mentis culturam virtutumque praxim, per quas homo ad felicitatem disponitur, *asceseos* appellationem adaptarunt. Quos imitati unanimi consensu iam a primis legis novae saeculis ecclesiastici scriptores *ascetin* non fere aliam agnoscunt et praedicant, quam quae ab ipsis distinguitur adiuncto pietatis ac religionis, *quae animam pascit divinis sensibus*: verba sunt Basilii Magni, scriptorum asceticorum facile principis, in libro De vita solitaria. Addicta igitur usu iam olim ecclesiastico est *ascesis* graeca vox indicandae praxi actuum internorum humanae mentis et voluntatis Deo colendo et sibi perficiendis, semper quidem et ubique, sed in secessu praesertim ac solitudine, aut in convictu et contubernio idem ex instituto meditantis sodalitatis attendentium.

III. Character Ecclesiae Christi est, honorare numen non labiis solum aut usurpatione sensibili rituum, quod faciebat Synagoga, sed conceptis intime sensibus affectibusque devoti penitus animi. Hoc discrimen Christus exprimit his verbis Samaritanam alloquens Joan. IV: *Mulier, venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate*. Summam sibi religionis vetus Iudaeorum natio ponebat in speciosis cerimoniis et pompis, qualium ostendendarum professam et quaestuosam artem Scribae praesertim Pharisaeique factitabant. Iis quomodocunque functi perfectos se arbitrabantur, securi celatorum intus ulcerum reae mentis et criminorum affectuum consciae. Quod exprobrans illis Christus ait Math. XXIII, 25: *Vae vobis, Scribae et Pharisaei, quia mundatis quod deforis est calicis et paropsidis, | intus autem pleni estis rapina et immunditia... similes sepulchris dealbatis, quae aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia*. Quemadmodum ergo certam methodum ac formulam observationum istarum Mosaicarum Iudaei legis doctores

digestam in regulas et compositam habebant trahebantque ad usum plerumque merum ambitiosae ostentationis, ita par fuit, sanctos legis novae mystas interioris huius Dei cultus tacitis sensibus mentis et voluntatis motibus exerciti totam, exploratam animadversione longa, et literis commissam explicare rationem.

Talis hyle, talis scopus est horum quos edimus librorum, non monachis duntaxat aut anachoretis, quod videri cuipiam posset, utilium, sed promiscue cunctis Ecclesiae statibus ordinibusque profuturorum; quoniam, etsi Christi Ecclesia per Bethaniam figurata Mariam habeat in solidum contemplationi deditam et Martham vitae activae ministeriis attendentem, tamen ex suis alterutrae officii invicem interdum participant. Nam et Maria ministerii corporei nonnihil attigit, dum Christi hospitaliter epulantis caput spicato nardino suavissimi odoris dapsilliter inunxit; et ipsa Martha orationum momenta suis occupationibus infundit, prout vel ex eo patet, quod stetit Christum alloquens et orans, ut iuvari se curaret a sorore. Commune profecto cunctis cuiusvis sexus, aetatis, ordinis Christianis orandi et actus interiores fidei, spei, caritatis, religionis exercendi praeceptum est, hoc solo discrimine coenobitarum et anachoretarum a caeteris, quod illi semper et unice religioni se totos impendunt, hi cogitant quidem quae sunt mundi pro sui conditione status, sic tamen, ut religionis officia non negligant, Deo reddentes quae Dei sunt, interrim dum et patriae et familiae prout res exigit consulere non desistunt. Unde iis quoque sua pars asceticæ competit.

Est igitur cur sperem, non ingrati Publico futuram a me curatam productionem in lucem uno collectorum corpore duodeviginti talis materiae tanti usus Opusculorum a celebribus duodecim elucubratorum auctoribus, cum par in tanto minus dignis rariusque utilibus libellis coniunctim edendis diligentiae exempla faventer praeleverint. Equidem sentire me secus, quam par sit, de politissimi huius acumine et aequitate saeculi crederem, si, cum ab eo laudata et magni habita videam syntagmata cynegeticorum, accipitrariorum, georgicorum, agrimensorum, hippiatricorum et similium, despici vereretur et a delicatarum fastidiis frigere, dum asceticorum non antehac visorum operum connexam uno sermo seriem offero; quasi agrorum vel culturae vel dimensionis, mulorumque medicinae gratiosius sit praecepta vulgare ab istarum consultis artium tradita, quam disciplinae scitu dignissimae ac cunctis necessariae Deo placendi, mundandae animae, fidem, spem, caritatem, humilitatem, patientiam exercendi, orandi non solum illa initiali cunctis facili oratione, sed sublimiori altera quam contemplationem vocant, multa cautione ob periculum illusionum egente, certam methodum exploratamque rationem a viris sanctissimis, doctissimis, antiquissimis, accuratis explicatam commen-

tariis ita e graeca latinam facere, ut ipsa tamen archetypa non supprimerem, | cum ad pignus meae fidei praebendum, tum ad fructum non invidendum eruditus, ex ipsa, quod passim malunt, fonte hauriendi.

IV. Reddenda deinceps ratio est Opusculorum. Inprimisque prodendum unde quodque hauserim. Inter volumina manus antiquae graeca plurima, quae Franciscus Turrianus Societatem nostram Romae iniens anno 1566 in domo professa Romana, ubi hactenus asservantur, deposuit, unum est auctorum facile triginta lucubrationes de re ascetica colligens, veteri transmarina exaratum manu, annis abhinc retro plus quingentis, quantum fumida ferrugo chartae olim candidae augurandum praebet. Ex eo sexdecim Opuscula descripsi, hoc est, omnia exceptis duntaxat duobus XIII et XVIII; nam prius e Vaticano perantiquo codice, cui numerus inscribitur 730, descriptum est, ultimum e Cryptoferratensi bibliotheca deprompsi.

Omnium in fronte posui epistolam S. Joannis Chrysostomi ad monachos, ita clare in Turrianiensi codice inscriptam. Esse illam Chrysostomi si quis negaret, ab hoc iure meo exigere, ut testimonium pro se auctoritati Turriani codicis *aequilibre* aut potius praeponderans afferret. Cum certum sit Patrem illum sanctissimum, ipso affirmante lib. I De sacerdotio, sat longo tempore antequam presbyter et ecclesiastes Antiochiae fieret, unde est ad thronum Constantinopolitanum evocatus, inter monachos vixisse, verisimillimum est, tam foecundum ingenium non abstinuisse a scribendo de rebus quas tunc meditabatur, atque adeo hanc eo iam tum tempore epistolam, et plura forte alia parisi argumenti literis mandasse, quae, quod non compareant in collectionibus vulgo editis Operum illius, causa esse potuit, quoniam ea potissimum ex illis in codices publicos referebantur quae ad promiscui generis homines docendos pertinere viderentur, alia seorsum in monachorum scriniis et coenobiorum archiis uti professionis ascetarum propria sinebantur custodiri. Istam porro epistolam praeposui cunctis aliis Opusculis non antiquitatis praerogativa, qua Chrysostomum superant Macarius et Amphilochius, ille septem Opusculorum a II ad VIII, hic decimi auctores, sed ob claritatem tam noti et celeberrimi Ecclesiae doctoris, quomodo inter Paulinas epistolas primatum occupat Romanis scripta propter Romanae vel urbis vel Ecclesiae praecellentem dignitatem, licet aliquanto posterius quam quaedam ceterarum data. In reliquorum sane dispositione Opusculorum actus cuiusque rationem, quantum licuit, habui.

Septem Opuscula sequentia unius sunt auctoris Macarii Magni, prout diserte singulorum titulus signabat in codice Turrianeo. Erant autem ea ibi non uno continue ductu expansa, sed in duo separatim, multis interpositis, divisa systemata nominis eiusdem. Priori siquidem hic praefigebatur in-

dex : *Macarii Magni de custodia cordis*; incipit a folio 150 Turrianei codicis, et in 158 desinit. Alterum a folio 245 ad 291 extensum rubrica exarato insignitur titulo sic latine sonante : *E dictis ac scitiis divini Macarii vere beati de perfectione in spiritu summaria epitome*. Legens et comparans animadverti, opus utrumque unius exhibere doctrinam auctoris, sed a duobus exceptam, | et prout ex ore dicentis audierant, suo cuiusque ingenio missam in literas. Hinc notabilis cernitur styli diversitas inter priorem posterioremque collectionem, quamquam eadem utrobique sententiarum quasi substantia est, unus tenor ordoque praeceptorum, nec differentia plerumque verba. Tantum pressior et paulo incomptior primus exceptor est, nihil prorsus referens, quod non in secundo syntagmate alicubi legatur. Id illum qui digessit, non efferre in eo propriae mentis sensa, sed aliena, nominati videlicet in fronte operis Macarii Magni recitare, cum alia declarant, tum inserta subinde vox valens ait, ubi minus expectes; quam interpretando plerumque negligere sum coactus, metu, ne, si scrupulose redderem, sententiae limpiditatem et primum fluxum molesta nec utilis ad quidquam interpelleret iteratio.

Totum autem commentarium priorem Opusculorum Macarianorum primo, syntagmatis huius secundo, complexus, alterum haud paulo uberius et prolixius in sex alia molis ferme paris Opuscula discrevi, non arbitrio mere meo, sed indicia secutus inspersionum certis intervallis peculiarium titulorum, quos in fronte cuiusque Opusculi expressi. Capita quoque sic ut exhibui distincta in originali codice visuntur, rubrica et suo cuique indito numero dirempta ordinataque invicem.

V. Non dissimulo, septem haec Macarii Opuscula praecipuam mihi fuisse causam huius editionis adornandae, ceterosque auctores undecim totidem his adiunctorum libellorum non alio ferme consilio, quam ut Macario pompam facerem, neve incomitatus parum honeste prodiret, a me adscitos. Cui consentaneae proposito agere hic paulo diligentius de Macario Magno debeo, non omissurus de aliis item reliquorum auctoribus Opusculorum suo cuiusque loco et ordine quae dici oportere videbuntur.

Multi me ad impendendam Macarianis hisce Opusculis e situ eruendis diligentiam moverunt. Verbum vetus est S. Ambrosii : *Primus discendi ardor nobilitas est magistri* (1). S. Patris auctoritas, Magno Athanasio aequalis, Magno quoque Antonio familiaris, in opere illa ipsa proferente, quae divinitus illustratus Antonius antiquissimo discipulorum ac filio primogenito, intimi longo usu contubernii ministro fidelissimo, arcane communicavit, digna visa est quam venerarer, et ea commendatum non despicerem latere in perpetuum sinendo volumen, praesertim spectabile utileque in [non] paucis, ut

A mox ostendam, ubi prius absolvero quod coepi, definiendo quis sit iste Macarius inter plures etiam Magni Antonii discipulos quos idem signavit nomen.

Duo celebres Macarii feruntur, Aegyptius prior dictus, alter hoc iunior Alexandrinus. Fasti sacri Ecclesiae latinae priorem die secunda Januarii, alterum quinta decima memorant; Graeci utrumque die mensis eiusdem undevigesima venerantur. Non falso ambo discipuli Antonii vocantur. Viderunt enim audieruntque illum, sed seniore iuvenes, sero tandem et obiter ad ipsum, ut multi tunc, profecti ad brevem venerationem, reversi mox ad statas habitationes suas a statione magni anachoretarum Patris dissitas plurimum. Aegyptius quippe Macarius in Scithi sedem habuit, Alexandrinus in Celliis, | quae loca in Libya sunt, longe a Thebaide distantia, in qua et mons interior, ubi solus plerumque residebat Antonius, erat, et ab hoc non multum distans mons exterior, in quem subinde excurrebat, ut in eo habitantes suos monachos viseret.

Ab hoc utroque Macario alium diversum et ambobus seniore fuisse docent nos Athanasius in S. Antonii, Hieronymus in Pauli primi eremitaie Vita, dum aiunt, Magnum Antonium duos secum discipulos intimos, comites individuos, habuisse Macarium et Amatham, praesertim ultimis quindecim vitae suae annis, quos et solos obitus sui testes et sepulturae, de qua illis mandata suprema dedit, esse conscios voluit. Contigit S. Antonii obitus anno Constantii 19, Christi 356. Atqui de Macario Aegyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniore, ex eius Actis constat, eum naturae debitum solvisse anno Christi 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos. Unde sequitur, capessivisse illum solitariam apud Scithin vitam anno Christi 331, ubi cum ad finem perseveraverit, nisi quod peregrinatus interdum ad Antonium est visendi et consulendi eius gratia, mox ad stationem regrediens suam, consequenter haud sane dici posse, fuisse hunc Aegyptium Macarium, illum Amathae collegam, ministrum et socium individuum Magni Antonii, quem ille iam ab anno Christi 341—hic enim quintus decimus est ante mortem Antonii—dum in montem interiorem, illic reliquae vitae stadium decursurus, secederet, in loco huic vicino, hoc est in monte exteriori praeste semper sibi ad extremum esse iusserit.

VI. Hunc equidem Macarium socium Amathae existimo tam quinquaginta, quae dudum exstant inscriptae nomine Macarii, Homiliarum auctorem, quam horum septem Opusculorum quae nunc edimus. Nam quod vir doctissimus Joannes Picus, qui Homilias illas a se latine redditas vulgavit, opinatur, scriptas eas fuisse a Macario Aegyptio, Scithicae incolae solitudinis, valide refellitur contrario testimonio Gennadii Massiliensis, cuius cap. X libri De

NOTAE.

(1) Lib. De virg.

viris illustribus haec legantur verba : *Macarius ille A monachus Aegyptius, signis et virtutibus clarus, unam tantum ad juniores professionis suae scripsit epistolam.* Ita ille : cuius tam idonei tam disertae auctoritati testis quid satis validum obtendi eluctandae queat, haud video ; atque adeo pro certo teneo, quaerendum alium a Macario Aegyptio Macarianarum Homiliarum auctorem.

Suggeret forte quispiam alterum hoc iuniorem Macarium, vulgo dictum Alexandrinum a civitate in qua natus est. At cum inter multa, quae de isto Macario Sozomeus lib. III cap. 13, Socrates lib. IV cap. 18, et ex his de more Nicephorus lib. IX cap. 14 colligunt, nihil prorsus referant, unde scripsisse quidquam eum, quod in lucem ac famam exierit, possit intelligi, nec ei quisquam alius veterum, quod sciam, aut recentiorum hoc opus tribuat : quis non videt, magna nos invitari verisimilitudine ad Homilias istas antiquissimo Macario Magni Antonii intimo atque individuo ministro vindicandas ? Nec qua eas occasione quove officio graece a se redditas ex Antonii magistri dictatis protulerit, latere poterit reputantem, praepositum eum ab Antonio | fuisse gubernandis eius nomine quinque millibus monachorum, qui ultimis quindecim vitae Antonii annis monasterium Pispiritanum frequentabant. Hoc disertissime testatur antiquissimus vitae abbatis Posthumii scriptor anonymus, quem referunt et a fide maxime commendant nostri Bollandus et Henschenius Tom. I Ianuarii pag. 1006. Is enim narrans, Macarium post rectum a se solo aliquot a morte Antonii annis Pispiritanum coenobium, senio se fatiscere sentientem, in sui locum elegisse successurum sibi Posthumium, clarissime ait, fuisse Posthumii decessorem *Macarium B. Antonii discipulum*, ac mox tertio post versu : *nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinque millia acceperat gubernanda.* Nimirum S. Antonius, qui literas a puero non didicisset, et patria una lingua coptica semper loquens, graeca non expedite uteretur, propterea solitus cum Graecis agere per interpretem, ut haec omnia diserte Athanasius testatur, addens etiam, ad hoc ad manum habuisse hominem idoneum maxime, non alium, opinor, a Macario, in-
superque ab instituto suo veteri anachoreseos, hoc est vitae solitariae, recedere non volens, cum in monte interiori, loco sibi divinitus monstrato, solus perseverare usque ad mortem, prout revera fecit, decrevisset, nec tamen deesse vellet tot millibus hominum, qui undique ad eum studio ad salutem aeternam ex ipso proficiendi confluebant, eorum commorationi assignavit montem alium illi suo vicinum, et ad eius differentiam exteriorem vocatum, in quo Pispiritanum monasterium extractum est, a monachis frequentatum, qui discretis cellulis circum degentes, sparsi per spatium tri-

ginta milliarium, ad locum exterioris montis, interiori propinquum, cui loco nomen erat *Pisiper* (2), ubi Amathas et Macarius residebant, soliti erant convenire audiendae gratia sacrae doctrinae a Macario Antonii interprete, quin et ipsius Antonii visendi, qui eo consueverat certis dierum intervallis se conferre. Nihil horum credi mihi postulo. En oculatum, referente Palladio in *Vitis Patrum*, de his cunctis testimonium Cronii cuiusdam presbyteri Nitriensis, se venisse aientis *ad monasterium S. Antonii in loco qui Pisiper dicitur.* In quo, inquit, *sedebant eius discipuli Macarius et Amathas, qui etiam eum, cum dormiisset, sepelierunt.* Addit, *expectasse se dies quinque, ut conveniret sanctum Antonium.* Dicebatur enim, ait, *accedere ad hoc monasterium aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium.* Porro iis, qui in eo erant monasterio, praefuisse vicarium Antonii Macarium clare tradit idem qui viderat Cronius presbyter, hoc modo supra descriptis adiungens : *Accidit autem, ut alio die veniret Magnus [Antonius] sero vespere, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo suum monasterium. Erat autem haec eius consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret : Frater Macari, veneruntne huc aliqui ? Respondebat Macarius : Venerunt. Dicebat autem Magnus : Suntne Aegyptii an Hierosolymitani ? Dederat autem Magnus ei signum dicens : Cum videris venisse aliquos quibus est minus negotii, dic : Adsunt Aegyptii ; quando autem videris venisse aliquos religiosiores et paulo consideratiores, dic : | Sunt Hierosolymitani.* Haec Cronius, quae viderat fide presbyteri referens. Ex quibus manifeste patet, assidue mansisse in Pispiritano coenobio Macarium, vices Antonii, quoad is vixit, gerentem et videlicet quotidianas aut frequentes erudiendis aptas monachis Homilias habentem, quarum ipse non tam auctor quam interpret esset. Audita enim ab Antonio cooptice loquente ipse graece perorabat. Audi enim Athanasium in *Vita Antonii* Tom. II Athanasianorum Opera edit. Paris. anni 1627 pag. 479, ubi, postquam dixit, Antonium Alexandriae praesentem tempore persecutionis Maximini obtulisse se ad martyrium praesidi alioqui fero et sanguinario, nec tamen, quod impense cupiebat, fuisse comprehensum, adiungit : *Erat autem Dominus illum reservans in nostram et aliorum utilitatem, ut in ascensi, quam e Scripturis ipse didicerat, multis magister fieret.* Magisterium autem istud Antonius exercuit coptica, quam solam, ut dixi, callebat, lingua. Ex qua S. Athanasius graece reddit bene longas eius orationes duas, priorem a pag. 461 ad 477, alteram a pag. 492 ad 497, saepe etiam alias eruditae eius eo de genere sententias, responsa et praecepta memorans, quorum pleraque eadem in Macarii Homiliis

NOTAE.

(2) Sic ! Edit.

librisque hodie apparent, haud dubio indicio originis inde haustae. Et illae igitur Homiliae Antonianae potius, quam Macarianae sunt, quippe quarum verus auctor Antonius, merus ferme interpretas Macarius fuerit, prorsus idem unusque, cuius nomen tum Homiliis, tum septem modo per nos editis Opusculis praefigitur. Etenim si non alius a prisco Macario, prout ostendimus, quaerendus auctor est Homiliarum quinquaginta a Pico editarum, repertus nobis opera eadem fuerit verus auctor septem quae nunc damus Opusculorum. Tanta quippe germanitas comparando agnoscitur scriptionum ambarum, ut dubitari fere nequeat, quin Patris unius duo foetus sint. Sensa invicem congruentia, expressionis unus genius, elocutionis et styli saliva, structurae atque ordinis forma par, contextus compositionisque totius color et succus idem, ut mihi quidem non nix, quod aiunt, nivi ad aspectum, non lac lacti aut mel melli ad gustum similior, quam ista duo ad legentis sensum scripta videantur. Accedit suffragium communis utrisque naevi, quali maxime rapi ad persuasionem solent, qui, expositum recens a partu aut alio casu aliquo abreptum a nutricis gremio infantem postquam diu quaesiere, dubitant an puer iam adultior pro tali oggestus idem vere sit. Tunc enim, ubi maculam aut verrucam in filio, cum est natus, observatam mater aut obstetrix in oblato quoque corpore notarunt, exclamare consueverunt: Nihil amplius quaerendum, hic prorsus, hic ipsis est. Idem usu veniat par est nobis Macarium Homiliarum scriptorem in septem asceticorum librorum auctore quaerentibus. Deformitas quaedam cernitur in Macariana Homilia tertia doctrinae nunc falsi convictae, olim magnis Patribus visae probabilis, de corporeitate angelorum et animarum. Eadem porro cum Opusculo huius Thesauri VI cap. item VI pag. 121 legatur, et quidem iisdem fere verbis, quidni nos quoque iam convicti fateamur: Manus haec omnino manus, imo et vox quoque Homiliarum auctoris Macarii est.

VII. Nolim tamen hac offensum confessione labis lectorem continuo; praeiudicare luce indignum et opera editoris ea sorde inquinatum commentarium. Nimis multos tam praeceps sententia proscriberet. Nam e graecis S. Methodius martyr, S. Basilius Magnus, uti et huius aequalis et familiaris S. Ephrem Syrus, Severianus Gabalensis, S. Cyrillus Alexandrinus, Caesarius, Anastasius Sinaita et alii, e latinis vero Tertullianus, S. Augustinus, S. Fulgentius, S. Petrus Chrysologus, Arnobius, Cassianus, Maximus Taurinensis, Gennadius, Rupertus, S. Bernardus, hunc errorem hodieque suis exstantibus consignatum libris praeferunt, prout allegatione locorum demonstrat Dionysius Petavius Tom. III Theologicorum dogmatum lib. I de angelis cap. II. Quid quod, cum ex modo nominatis quidam, uti Tertullianus et Cassianus, alia perniciose suo superseminata triūco zizania habeant, nempe

A prior praeter caetera errores damnatissimos Montanistarum, alter Semipelagianum odiosissimum dogma, quia illa uterque vitia magnis virtutibus redimunt, adeo non interdicuntur usu ac luce, ut eorum etiam suadeatur lectio et commendetur: quis tam iniquus arcere cunctos visu et contactu lucubrationum Magni Macarii conetur propter tres quatuorque versus labecula nulli hodie noxia repersos in libris septem sana, inculpatissima, saluberrima eruditione redundantibus?

Licebit igitur per omnes aequos et prudentes nobis in hoc quoque horto rosarium odore frui, vitato, quod facillime possumus, spinae unius aculeo; in hoc campo metere purum frumentum in annonam, neglecto reiectoque unius illic forte adnati surculo lolii. Non vulgaris spes ad hoc operae pretii vocat. Utique vix uspiam alibi reperturos enucleatius, disertius, intelligentius declaratam rationem omnem ac methodum artis alioqui reconditae ac perplexae, serviendi Deo in spiritu, mentisque ac voluntatis cuiusque nostrarum via recta certaque promovendarum ad gratum divino Numini obsequium praestandum, nosque per heroicarum exercitia virtutum elimandos ad perfectionem, quanta homini potest in hac vita contingere, sicque disponendos ad ineundam statim ab obitu possessionem regni diligentibus Deum promissi. Iuvabit etiam in puritate catholici dogmatis et capitibus praecipuis orthodoxarum veritatum, hodie cum maxime adversus haereses propugnatis, miram Ecclesiae quae nunc vivit, cum ea quae Magnorum Antonii et Athanasii aevo floruit, consensionem in his libris agnoscere. Absoluta in omnibus necessitas gratiae supernaturalis ad bene operandum in ordine ad salutem aeternam, cum ubique passim insinuat, tum disertissime asseritur cap. XV Opusc. VI pag. 134, ubi non magis posse bene cogitari aut agi sine speciali naturae meritum excedente Dei adiutorio dicitur, quam videri sine oculo, dici sine lingua, sine pedibus ambulari. Capite vero XIX Opusc. VII pag. 165 pulcherrime idem adstruitur inductione generali creaturarum rerum, naturales etiam suas operationes exsequi non valentium, nisi iis subveniat alienae naturae auxilium. Idem antea demonstratum fuerat cap. IV Opusc. VI pag. 118, eo argute applicata Evangelica parabola decem virginum, quarum quae prudentes merito dicuntur quinque: *Peregrinum, ait auctor, a sua ipsarum natura oleum, quod est spiritus gratiae, in vasis cordis praesumpserant..... quinque vero factuae ea sibi sufficere ducentes, quae natura ipsis suppeditabat sua, excludi a thalamo meruerunt, in quem priores sunt admissae.*

VIII. His opponi forte posset locus ex fine capituli XXIX Opusc. VIII pag. 221, ubi Macarius ait, *renuere hominem et non condelectari cogitationibus pravis sine Deo adiuvante esse possibile.* Ac nihil hec doctrinae orthodoxae de necessitate auxilii gratiae actualis ad omnem actum bonum positivum con-

trarii est. Agit enim auctor de dissensu mere negativo, hoc est suspensione assensus, quae, cum mera negatio et purum nihil sit, auxilio non eget nisi pariter negativo. Talem esse Macarii mentem prope manifeste patet ex his eius verbis immediate praecedentibus : *sine Deo adiuvante et per se ipsum liberare se quemquam, quoad lucta, quae ipsi est cum cogitationibus, expeditus fuerit, est impossibile*. Siquidem *liberare se, et lucta cogitationum expedit se*, actus hominis positivos indicant, ad quales omnes prorsus indispensabiliter necessarium Dei per gratiam actuale adiutorium esse auctor pronunciat; de suspensione vero assensus mera, quae vere nihilum sit, concedit actuali eam auxilio non egere. Scio, a quibusdam hodie scholasticis negari, esse possibles puras istiusmodi omissiones. Ab aliis tamen eae non paucis nec parum illustribus admittuntur. Quorum sententiae Macarius hoc loco suffragatur; agere enim se de mera, ut dixi, cessatione voluntatis pravis cogitationibus tentatae eo significat, quod cum suspensionem assensus expressisset verbo *renuere* aut *conradicere*, in quo erat emphasis quaedam positivi actus, quasi corrigens aut explicans statim adiungit : *et non condelectari*, ubi *et*, ut saepe alias, expositivum est, quasi diceretur *id est*. His adiungat, si quis volet, plerosque theologos docere, ad actus quidem omnes vere salutares et meritorios vitae aeternae requiri actualem gratiam supernaturalem in *substantia*, sive, ut loquuntur, in *entitate*; ad non succumbendum autem tentationi per simplicem renutum mere naturalis ordinis sufficere actualem gratiam supernaturalem tantum *quoad modum*, non vero in *substantia*. Quod si putetur hic Macarius indicare voluisse, etiam sic expertus erroris erit. Apparet praeterea, septem hos libros scriptos ante natam Evagrii Pontici Origenistae, et alumni huius, Pelagii, doctrinam, quae impeccabilitatem et salutis securitatem cum plena extinctione passionum hominibus in hac vita possibilem finxit. Contra enim horum auctor absolutam securitatem salutis in hac vita propter vertibilem in malum etiam post ecstases et visa divina voluntatem ne primis quidem Apostolis post acceptum die Pentecostes Spiritum sanctum concedit cap. XVI Opusc. VI pag. 135, ut timere videlicet cum Paulo potuerint, *ne cum aliis praedicavissent, ipsi reprobi efficerentur*. Unde capite libri eiusdem XX pag. 139 exemplum affert monachi post visum in raptu paradisi foede lapsi. Quare capitibus VIII et IX Opusc. VII pag. 152 et 153 perfectionem omnibus absolutam numeris et plenam impeccantiam homini viventi contingere ait posse solum momentaneam in puncto raptus et ecstasi, post quae iterum peccabilem sic passum divina nihilominus esse pronunciat. Capite autem Opusculi eiusdem VII duodecimo pag. 157 haec non tabilia ponit verba : *Nondum autem quemquam vidi Christianum perfectum, aut omni ex parte in tempus*

A omne liberum, a periculo videlicet peccandi. Atqui Magnum Antonium viderat qui hoc scribit, intimo ei convictu diu familiaris.

Contrarius est scopulus sanam gratiae doctrinam tradentibus vitandus, oppressio humani arbitrii ac vertibilis in contraria et contradictoria inficiatio libertatis. Hunc semper studiosissime declinat Macarius hic noster, velis numquam non remisque in oppositam incumbens professionem vertibilitatis indifferenter liberae sui compotis voluntatis, ita semper aut gratiae praesenti ad bene agendum, aut tentationi seu concupiscentiae instiganti ad male operandum consentientis, ut possit pro arbitrio resistere : in quo fontem residere meriti et vituperii verumque cardinem negotii humanae iustificationis aut depravationis, quatenus hae imputabiles homini sunt vel ad praemii meritum, vel ad poenae iustissimae reatum, verissime hic auctor censet. Haec cum paginis fere omnibus perpetuo aut inculcat aut innuit tum praesertim Opusc. II cap. XII et Opusc. VIII cap. III pagg. 37 et 185 ex professo tam luculenter enunciat, ut qui sic loquitur saeculo Ecclesiae fluente quarto, videri possit orthodoxam de libero arbitrio deque gratiae cum ipso ac concupiscentiae cooperante doctrinam non potuisse disertius, uberius circumspectiusque proponere, si decreta et canones sacrae synodi Tridentinae Sessionis VI plus mille annis posteriori celebratae iam tum legisset; adeo illis consentanea catholicam de hominum iustificatione fidem edisserit.

IX. Dicendum hic aliquid superest de cognomento *Magni*, Macarii nomini adiuncto. Expressum id clare praefert antiquissimum quem exscripsi codex non solum in Macarianorum Opusculorum titulo, sed praeterea in Opusculo IX quod inscribitur *Apothegmata Patrum*, ut videre est pag. 243, quin et in Opusc. XVII Nicephori, argumento, ni fallor, satis certo, receptum olim hoc fuisse et usu vulgari tritum. Cuius triplex excogitari ratio potest.

Prima, ingens viri meritum; doctrinae, inquam, eius et sanctimoniae praestantia, quas quotidiano proprie quisque longo usu experientiae cum perspicere, et praesenti fructu sentirent tot millia monachorum, quos ante et post mortem Antonii annis plurimis lacte divini verbi aluit et efficacissima dexteritate ad profectum spiritus promovit, exemplo semper praeciens in omni functione religiosi officii, tam excellentem magistrum sibi visi sint tali honorare appellatione debuisse, Evangelio etiam auctore, ubi legebat Matth. V, 19 : *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum*.

Alter, quod cum Antonium solerent *Magnum* sine addito vocare, adeo ut istud adiunctum in nomen iam proprium migrasset, prout intelligitur ex supra recitatis Cronii presbyteri apud Palladium verbis, et Macarium viderent e sinu Antonii productum, vices eius in ipsorum regimine gerentem, et in omni laude simillimum, aequum duxerint,

post Antonii praesertim mortem, eodem Macarium impertire titulo, quo Patrem et suum cunctorum communem, et pe | culiare ipsius exemplarque archetypum Magnum Antonium, dum viveret, honoraverant.

Postrema huius rei sat verisimilis causa est, quod, cum iam tum fama florerent duo alii, de quibus superius est dictum, iuniores Macarii et diversis in partibus degentes Aegyptius et Alexandrinus, ut suum antiquiorem ab illis distinguerent, *Magni* eum insigniendum epitheto putaverint qui tunc vivebant. Quod utinam constantius fuisset a posteris observatum; sic enim foret damnosa et periniqua confusio vitata, quae veneratione propria in fastis ecclesiasticis Patris olim sanctissimi et coelestium merentissimi honorum obrutam ambiguitate memoria fraudavit; ut cum dies assignatus anniversario cultui proprius in Martyrologiis et Menologiis signetur Aegypto et Alexandrino Macariis, eorumque Acta separatim descripta legantur, solus antiquior ambobus et neutro minus illustris Macarius Magnus innominatus praetereatur. Cui, spero, medebuntur incommodo Antuerpienses nostri, quorum laus tanta est in Actis Sanctorum illustrandis, si propriam historiam vitae abbatis Pispiritani Macarii, ab anonymo veteri, qui Posthumii ei succedentis Acta literis tradidit, ut ipse indicat, compositam, reperire alicubi potuerint, cum tineis forte adhuc blattisque luctantem.

X. Diu nos tenuit Macarius. Utinam transigere velocius queamus quae de aliis sequentium Opusculorum auctoribus necessario praefanda videbuntur. Nonum Opusculum anonymi est collectoris sententiarum Patrum. Huius aetatem prodit, quod non nisi antiquissimorum nomina recitat: argumento, eum ante posterius celebrium tempora vixisse. Opusculum X simplicem in meo archetypo Turrianeo codice praeferebat titulum qualem exhibeo: S. *Amphilochii de non desperando*. Quod non fit hic mentio Iconiensis episcopatus, uti neque supra in titulo I Opusculi S. Joanni Chrysostomo tributi citra ullam sedis Constantinopolitanae memoriam, indicio est, opus utrumque ab iis Patribus fuisse scriptum, dum adhuc privati inter monachos viverent, antequam in thronos promoverentur; quae amborum talis temporis et argumenti lucubrationes in monachorum tabulariis relictæ fuerint, tanquam iis solis accommodatae. Scio, non unum esse in antiqua Ecclesiastica memoria celebrem Amphilochium; tamen huius, quem hic edimus, libelli verum fuisse patrem antiquissimum illum doctrina et sanctimonia late inclytum, ex monacho Iconiensem episcopum Amphilochium, a SS. Basilio, Gregorio Nazianzeno, Hieronymo multisque aliis veterum magnifice laudatum, cuius in Martyrologio Romano ad diem IX Kal. Dec., in Graecis Meneis eodem die splendida elogia leguntur, manifeste constat ex eo, quod in operibus eiusdem S. Patris ante hos annos XL graece simul latineque Parisiis editis, quae

A octava numero ponitur eius oratio inscripta *de poenitentia et quod non sit desperandum*, duas hoc quod damus expansas scripto narrationes totidem plane recitat verbis continua serie ab extrema pagina centesima, quae illius orationis ibi nona est, usque ad centesimam duodecimam. Et sunt ambae illae historiae adeo inopinatae ac mirae, ut describenti mihi sollicitudinem moverent, ne pro apocryphis et temere confictis reiicerentur. Quo carius habeo muniri eas tam irrefragabilis auctoris minime dubio nec cuiquam recusabili suffragio. Puto autem hunc commentarium ab Amphilochio adhuc monacho et monachorum institutore compositum, ex quo idem postea Iconiensis antistes, in occasione praemunendi suum populum adversus tentationem desperationis, duo ista exempla verbis plane iisdem retulerit, alia plura omittens quae monachis alias allegata utiliter, saecularibus docendis minus opportuna viderentur.

XI. Opusculum undecimum equidem plurimi facio propter efflorescentem in illo genuinam indolem vere asceticorum sensuum, et quendam suavissime fragrantem ex uberi, qua penitus imbuatur, unctione spiritus heroicae sanctimoniae odorem. Nullum libentius exscripsi, in nullo interpretando tantum intimae dulcedinis sum expertus. Quo mihi contendendum enixius statui ad ejus tempus auctoremque, ignotissimum utrumque, vestigiis omnibus indagandum.

C Continet id alloquia quatuordecim studio auditoris in literas missa, prout excepta fuerant ex ore senis cuiuspiam grandaevi, longo usu vitae religiosae per omnes perfectionis Evangelicae gradus ad apicem evecti sanctitatis, quantam capit divinis adiuta beneficiis humana mortalitas. Alloquiorum auctor nominatur beatus abbas Zosimas. De exceptore tantum innuitur, fuisse illum ex eius assiduis auditoribus unum, verisimiliter sodalem eiusdem in quo degebat Zosimas coenobii. Diu de his et sollicite disquirenti mihi ea tandem sedit sententia, eundem istum esse Zosimam cum illo celebratissimo divinitus electo, ut sanctae poenitentis Mariae Aegyptiae, seu, ut vulgo loquuntur, Aegyptiaca, et cognosceret vitam et funus curaret. D Exstat de his commentarius omni fide firmatus, non Sophronii, ut perperam inscribitur a multis, quod invictis argumentis confutatur ab ultimo eius scripti editore, nostro Daniele Papebrochio Tom. I Aprilis pag. 69, sed anonymi monachi coenobii prope Jordanem siti, in quo Zosimas ultimos suae vitae annos exegit, prout ipse innuit auctor sic scribens sub finem narrationis suae, postquam docuisset, reversum a S. Mariae Aegyptiaca funere Zosinam quae viderat et audiverat saepe retulisse: *Perseverarunt autem monachi [post Zosimae videlicet obitum] haec ipsa per traditionem discentes atque ad communis utilitatis argumentum proponentes audire volentibus, sed non adivi quemquam scripto signasse narrationem. Ego*

vero quae citra scripturam comperi, per literas curavi nota facere. Indicia hinc exsequar, quibus moveor ad opinandum, horum auctorem Alloquiorum Zosimam non alium esse ab eo, cui testi unico Mariae Aegyptiacae notitiam debet Ecclesia, sicut Antonio Pauli primi eremita.

Primum : detector latebrarum Aegyptiacae Mariae Zosimas, a puero traditus monasticae disciplinae in quodam coenobio Palaestinae, in eo laudatissime vitam asceticam exercuit per annos supra quinquaginta, testante id ipso, cujus haec verba anonymus monachus exscribit num. 3 suae narrationis : *Dicebat autem ipse de se Zosimas, quod ab ulnis, ut sic loquar, paternis in monasterium istud datus, per annos quinquaginta tres in monastico cursu perseveravit.* | Monasterium porro istud, ut initio narrationis clare dicitur, fuit unum ex iis quae per Palaestinam sunt monasteriis. Atqui haec Alloquia eius sunt, qui in Palaestina vixerit et consequerit, nec aliam admodum orbis partem, quantum ex eius verbis intelligitur, incoluerit. Nam Alloquio VI haec loquitur : *Iter agebamus ego et frater unus via Neapolitana cum quibusdam saecularibus, venimusque ad locum ubi erat telonium cet.* Fuit olim Neapolis celeberrima Palaestinae civitas, teste inter innumeros alios Plinio, cuius haec lib. V cap. 13 verba sunt : *Samariae oppida Neapolis, quod Marmorta dicebatur cet.* Iterum Alloquio X dicit Zosimas : *Cum essem in monasterio quod est apud Tyrum.* Est quidem Tyrus Phoeniciae urbs, sed quae, uti et Sidon, propter propinquitatem Palaestinae contribuitur. Hodierni geographi Palaestinam duodecim Israeliticarum tribuum habitatione definiunt, nec cum Veteris nec cum Novi Testamenti historiis consentientes. Nam rex duodecim tribuum Saul, ut ex I Regum patet, et qui ei successit David, ut ex II, itemque ex I Paralip. manifestum est, universam XII tribuum ditionem obtinentes, multa bella cum Philistaeis, hoc est Palaestinis, habuerunt, qui utique aliam ab Israelitide terra regionem habitabant. Christus vero ipse, qui se aiebat *non venisse nisi ad oves quae perierant domus Israel*, Matth. XV, 24, tamen, ut ibidem V, 21 dicitur, *cessit in partes Tyri et Sidonis*, quod et Marcus cap. VII confirmat, et ibi curavit filiam Chananaeae, prout ibidem Evangelistae narrant; quasi ut ostenderet, Phoenicem jam tum ad Palaestinam, prout haec Israeliticam regionem denotat, pertinuisse. Certe in historiis sacrarum expeditionum Tyrum, Sidonem, et Phoenicem universam Palaestinae partem videmus habitam. Antiquiores vero longe latius fines Palaestinae porrexerunt, ut Ovidius, qui ripam Tigris amnis marginem Palaestinae vocat illo versu Fast. II.

Inque Palaestinae margine sedit aquae,
adstipulante Plinio, qui lib. VI cap. 28 Sittacem regionem Tigri continuam Palaestinae accenset; ut omittam quod testatur Plutarchus, Strymonem Macedoniae fluvium Palaestinum olim dictum : cur? nisi quod Palaestina eo usque protendi vide-

retur. Ut ut de iis sit, certum videtur, post Judaeam deletam primis Ecclesiae saeculis, et IV potissimum, quo Zosimas vivebat, ut ostendamus, Tyrum Palaestina fuisse comprehensam. Herodi sane Agrippae, nepoti Herodis Magni, cum sub Caesare Claudio pareret maxima Judaeae pars, ut docet Josephus lib. XIX Antiq., subjectos fuisse Tyrios et Sydonios indicat S. Lucas Actorum XII, 20. Quae cum ita sint omnia, cur affirmare dubitemus, monasterium, quod apud Tyrum fuerit, vere situm in Palaestina dici potuisse? Meminit praeterea Zosimas in quodam Alloquio *campestrium*, ubi ait se fuisse. Quae haec *campestris*, nisi campus magnus Galilaeae et latissima illa planities tam saepe in Scripturis memorata? Alibi ait, se Hierosolymis diversatum, alias, quemdam se vidisse Caesareae; loca haec omnia Palaestinae. Denique initio Alloquii XIII lauram abbatis Gerasimi memorat tanquam vicinam loco in quo tunc Zosimas degebat; coenobio nempe prope Jordanem, quo ex Tyrio migraverat : fuisse autem lauram quoque sive monasterium Gerasimi propinquum Jordani, clare docet Moschus cap. CVII Prati sic scribens : *uno fere milliaro distat a Jordane monasterium quod abbas Gerasimi dicitur.* Ex his conficitur, tam Zosimam Alloquiorum auctorem, quam repertorem Mariae Aegyptiacae in Palaestina vixisse.

XII. Secundus est character identitatis utriusque Zosimae, genius amborum unus ac mores. Relator Actorum Mariae, quod e scripto anonymi monachi patet, doctus quidem et disertus vir fuit, docere tamen viva praesentes voce contentus a scribendo abstinuit. Audiamus hoc testantem anonymum; sic num. 2 scribit : *Iste Zosimas orthodoxus fuit, qui in uno monasteriorum [nempe Tyrio, ex supra dictis] ab initio conversatus, per omne exercitationis [graece accessis] genus probatus est, et ad omnem virtutem congruenter institutus, totum quidem ordinem in eiusmodi palaestra solitum servari custodivit, multa vero et sponte adiecit, volens carnem spiritui subicere; quod ita ei successit, ut propter multam rerum spiritualium experientiam saepius ex vicinis, aut etiam remotioribus monasteriis ad eum confluerent plures, ipsius doctrina ad perfectionem informandi.* Ita ille. An non haec et occasionem et argumentum horum Alloquiorum manifeste indicant? Subdit mox idem : *Cum autem tantam animarum tractandarum peritiam assecutus esset senex, nunquam remissius egit in meditatione eloquiorum divinorum, sed insistebat iisdem, seu decumberet strato, seu assurgeret, vel quidpiam manibus operaretur cet.* Nusquam hic scriptionis mentio; qua certo et irrevocabili iudicio abstinuisse Zosimam nihil magis declarat, quam quod Acta tam mira Mariae poenitentis, quorum unus esset ipse conscius, scriptis haud commiserit, narrare verbo satis habens. Sic enim habetur num. 40 eiusdem narrationis : *Zosimas reversus in coenobium [a curato S. Mariae Aegyptiacae funere] narravit omnia monachis, nihil*

eorum quae audierat ac viderat reticens. Paulo post : *A Perseveraverunt autem monachi haec ipsa per traditionem discentes.... sed non audiivi quemquam scripto signasse.* Adeo a scribendo alieni erant illi veteres ascetae sancti, sibi videlicet ex instituto unis, vacantes, exemplo Antonii Magni, qui cognitam a se solo mirabilem vitam Pauli primi eremitaе, multis licet annis ei superstes, nec scripsit, nec dictavit, voce tantum narrare contentus, posteritate id ignoratura, nisi Hieronymus Pauli memoriam e discipulis Antonii compertam literis consignasset. Ad quem modum Zosimas, quae admirabilia de Maria poenitente sensibus praesens hauserat, etsi, cum centenariam attigerit aetatem, ut in *Vitis Patrum* lib. I pag. 299 diserte traditur, triginta totis minimum annis Mariae Aegyptiacae supervixerit, tamen nec ipse, nec eius suasu aut sponte sua quisquam auditorum illius ea curavit in chartam mittere, donec sero exstitit anonymus monachus, qui Deo movente talem operam posteris praestaret : quem equidem ipsum, aut divino simili motam impulsu alium e coenobitis vel Tyrii prioris, ubi Zosimas diu vixit, vel alterius Jordani propinqui, quo iam senex migravit, monasterii quempiam crediderim haec nobis, quae aut ipse a Zosima audierat, aut e referentibus cognorat, Alloquia servasse, iis scripto complectendis.

| *Tertium* exstat indicium a tempore ductum, ni fallor, vehemens ad suadendum, B. Zosimam, cuius haec Alloquia nomen praeferunt, eundem esse ipsum, qui S. Mariam Aegyptiacam sepelivit. Non multos per ea tempora fama celebres fuisse Zosimas indicat anonymus editor Actorum Mariae, qui suum cum nostro cognominem et, ut credimus, unum eundemque a cunctis synonymis se satis distinxisse credidit, ubi eum ab uno discrevisset, solo videlicet tunc noto alio Zosima. En id eius testantia verba : *Nemo autem appellationi soli inhaerens sermonem mihi existimet esse de eo Zosima, qui circa doctrinam lapsus minus recte sapuit. Alius enim hic, et ille alius, multumque differunt inter se, quamvis nomenclaturam ambo eandem sortiti.* Sic ille. In cuius verbis si quaerimus quis sit ille alius Zosimas, qui circa doctrinam lapsus minus recte sapuit, docebit id nos Marcellinus in lib. De schismate Ursicini et Damasi, quem librum cum ex recenti memoria scripserit, intelligimus eius auctorem sub Damaso, aut paulo post, hoc est, circiter annum Christi 590 floruisse. Ibi autem meminit cuiusdam Zosimi sive Zosimae quem Ariani suis tinctum erroribus in episcopatum urbis per Italiam clarae Neapolis, eiecto inde orthodoxo et sancto episcopo Maximo, intruserunt. Hunc sua poena celebrem fecit. Aggresso enim episcopale officium in ecclesia Neapolitana obire, intumescens ei lingua extra os excessit, nec nisi Zosima extra templum egresso retrahi potuit. Quo facto, cum iterum ac tertio Zosimas tentasset ingressus aedem sacram episcopali fungi munere, toties pari coactus

A malo est abscedere compulsus. Unde *ob eam causam tandem cessit episcopatu, ut pristinum sibi linguae officium redderetur* : verba sunt Marcellini, qui mox addit : *non res antiquas referimus.... nam et hodie Zosimas in corpore est, usum linguae non amittens, postquam maluit cum amissione episcopatus vivere.* Videri potest hic Zosimas tam evidenti miraculo respuisse, quae causa fortasse fuerit anonymo de eius errore ut praeterito loquendi. Quidquid in re sit, ex his habemus, et S. Zosimam et alium eiusdem nominis non sanctum eodem tempore, hoc est, sub finem quarti saeculi vixisse. Hoc quidem hieromonacho B. abbati Zosimae competit. Nam cum Daniel Papebrochius noster Tom. I April. pag. 68 argute demonstret ex caractere Paschae, S. Mariam Aegyptiacam obiisse die I April. parasceve Paschae anno Christi 432, postquam pridie a Zosima circiter septuagenario sacrum Christi corporis et sanguinis viaticum percipisset, manifestum est, eum multis annis ante quingentesimum aerae Christi non solum vixisse, sed vitam etiam asceticam sanctissime coluisse in priori apud Tyrum monasterio, ex quo, antequam in aliud Iordani citium migraret, vitam religiosam se in primo exercuisse per annos tres et quinquaginta ipse, ut prius vidimus, testatur. Confirmat hanc chronologiam totus Alloquiorum Zosimae contextus. Nam ibi et Evagrius, non ille Origenista, sed alius antiquior sanctissimus Macarii discipulus, et Pachomius, alique paris antiquitatis tanquam homines recentis memoriae nominantur ; sed et cum alia referantur ex *Vitis* et *Actis Patrum*, nihil omnino proditur non anno Christi sesquiquingentesimo antierius. Ex his corrige quae Rosweidus noster, deceptus corrupto apographo Actorum Aegyptiacae Mariae sub falso nomine Sophronii vulgato, annotavit ad *Vitas Patrum* pag. 299 his verbis : *Claruit Maria Aegyptiaca temporibus Iustini senioris circa annum Domini 520.* Ea enim metachronismo laborare integri fere saeculi erudite demonstrat supra laudatus Papebrochius, quem vide Tom. I Aprilis a pag. 67 ad 70. Iure igitur nostro hoc Opusculum, B. Zosimae Alloquia complectens, superioriori, quod S. Amphilochium Iconniensem episcopum habet auctorem, sine medio coniungimus, ordinem temporum secuti, quo vitae digeruntur amborum ita comparatae, ut communes annos aliquot habuerint, Amphilochii senectute concurrente cum Zosimae adolescentia.

Non erit abs re, hic ad extremum admonere, Ioannem Moschum, libri celeberrimi jam olim et a sexta generali Synodo laudati, cui *Pratum spirituale* titulus est, auctorem, haec sine dubio Zosimae Alloquia vidisse. Nam cap. CCXI ex iis decimum describit, verbis inde fere totidem referens historiam monachi, qui expilari cellam suam a vicino monacho cum clare vidisset, patientissime tolerans, etiam postquam audivit improbissimum illum furem ob id facinus delatum ad iudicem

clausum carcere teneri, primum corrogatos cibos ad eum in custodiam detulit, deinde a iudice liberationem eius impetravit. Id solum discrimen est, quod, cum Zosimas dicat, senem corrogasse ova et cathara, quae ad furem vinctum deferret, Moschus pro iis ponit, *aliqua esculenta*, vitans forte necessitatem exponendi quid essent cathara. Quam vocem neque in ullis glossariis declaratam reperi, et cum de ea Graecos in Italia monachos interrogarem, fatentes audivi nescire se prorsus quid ea signaret, unde ipsum vocabulum latinis expressum literis in mea interpretatione sum coactus relinquere. Moschus idem cap. CCXII exscribit ex Alloquio XIII duo exempla senum sanctorum ultro latronibus offerentium sua omnia, ea sola differentia, quod vocem *scaldion* interpretatur *marsupium pendens*, praeterquam minus perite, cum vetus Theocriti scholiastes ad Idyllium X vocabulum *scalis* explicet *instrumentum agriculturae*, unde sarculum sum interpretatus, sed etiam improbabiler numerans inter mobilia cellae monasticae *marsupium*, praesertim quod addit *pendens*, quod statim latrones vidissent, nec opus habuissent abeuntes a sancto sene admoneri, ut quod non advertentes relinquebant toherent. Est praeterea caput CCXVI Prati ex Alloquio Zosimae sexto descriptum. Caput vero CCXVIII ex undecimo. Denique caput CCXIX ex tertio decimo. Sed de his iam satis.

XIII. Zosimae Isaac Syrum Opusculi XII auctorem proxime admotum subiungimus, quoniam hunc Possevinus, ex Gennadio referens, ponit imperatorem Martiani ac Leonis temporum aequalem. Quem et ait, praeter multa contra haereticos, etiam ascetica scripsisse. Supra Opusc. IX pag. 247 fit mentio cuiusdam Isaac, qui fuerit discipulus Magni Arsenii. Idem is sane cum hoc nostro esse potuit. Dubium quidem mihi non est, quin, quae infra Opusc. XVII Nicephori monachi ex Isaac Syro describuntur, eiusdem huius nostri sint. Memini alias in Bibliotheca Vaticana vidisse me multa et praecleara Isaac | Syri opera, quae multum profutura, si prodirent, interpretis et editoris operam implorant. Theodorum Studitam Isaac Syro continuo, quod illum inter plerosque sequentium auctores Opusculorum certae et notae aetatis video esse. Vixit octavo saeculo. Multa, quae de eo dicenda sunt, cumulate congeret vir doctissimus omnium eius operum plenam et luculentam editionem adornans.

Abbas Isaiae quartum decimum est Opusculum. Hunc alii Esaiam appellant, ego Ecclesiae latinae usum receptum in Isaiae vocabulo efferendo tenui, securus scripturae Graecorum in verbo Hebraicae originis. Bellarminus in libro De scriptoribus ecclesiasticis de eo ait, se, quo tempore vixerit, invenire nequiverit. Vide etiam de illo Possevinum. Huius quoque honorifice meminit infra Nicephorus monachus Opusc. XVII.

Sermo S. Philothei de mandatis Christi Opusculum

XV conficit. Quod non ponerem hoc loco ante tria sequentia, si crederem, eius auctorem, quod aliqui autumant, esse illum, cuius meminit Spondanus Tom. I Contin. ad annos 1350, 1354, 1355 et 1362. His ne assentiar, tria retrahunt: I. quod titulo sanctitatis huic in nostro codice tributo parum congruant hominis mores, qui se schismaticum actis et scriptis acrem praebuerit, quique Constantiopolitanum patriarchatum, scelere partum, justa poena perdidit; II. quia nihil videtur causae, cur non compareret in titulo episcopatus Heracleensis et patriarchatus Constantinopolitanus, quibus duabus successive insignitus infulis ille Philotheus dicitur; III. quoniam scriptor saeculi XIV non potest credi auctor operis in codice descripti, cuius manus et charta aetatem praesertim annorum, ut supra dixi, quingentorum, praesertim cum ibi post illud alia ponantur aetatis manifeste senioris. Scripsit ergo hunc sermonem multo antiquior quidam et sanctior et plurimis omni aevo insignitis Philothei vocabulo monachis.

De Theodoro archiepiscopo Edesseno Opusculi XVI auctore non constat quis fuerit, unde oriundus, ubi vitam, quod apparet, monasticam ante archiepiscopatum exercuerit, quando et qua occasione a coenobio ad Edessenam cathedram fuerit promotus. Tom. XXII Bibliothecae Patrum editionis novissimae Lugdunensis quinquaginta ex eius capitulis, hoc est non totum dimidium libri eius [quem integrum damus], idque mere latine exhibentur, deque eo in generali indice Tom. I dicitur floruisse illum XII saeculo. Sane serius non potuit Theodorus noster, quam istius saeculi initio vivere. Testatur enim Eugenius III summus Pontifex literis ad Ludovicum regem Francorum scriptis, quas recitat Baronius Tom. XII num. XXXI anni 1145, captam a Saracenis eo anno Edessam, occiso ab iis archiepiscopo pluribusque aliis. Ex quo tempore vacasse illam sedem apparet, quoad erepta Saracenis per Francos Edessa est, qui deinceps, quamdiu Hierosolymis regnarunt, archiepiscopos ei latinos dederunt. Nec videtur verisimile, archiepiscopum a Saracenis interfectum hunc ipsum fuisse Theodorum. Martyr enim fuisset dictus, qui in Turriano codice duntaxat *Sanctus pater noster* inscribitur. Obiisse ergo illum naturali morte ante annum 1145 credibile est, imo forte aliquanto submotiore re- | tro aetate, ut, quem Saraceni Edessae expugnatores occiderunt, successor illius non immediatus, sed secundus, tertius, quartusve fuerit.

Paris cum Theodoro Edesseno aetatis Nicephorum monachum opinari licet Opusculi XVII, libri valde utilis, auctorem, cum certiori rerum et actuum eius testimonio careamus.

Hoc forte antiquior fuerit auctor XVIII ultimi Opusculi, anonymus monachus coenobii graeci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo juniore circa finem saeculi X fundati, cuius amplificator insignis exstitit unus e Nili discipulis, eiusdem-

que successor tertius, S. Bartholomaeus, cum quo Benedictum VIII, alii IX numerant, anno Christi 1033 creatus ambitu et factione cognatorum Tusculanorum comitum adolescentulus vixit dum puer. Qui duodecim annis Romanam vexavit et conspurcavit Ecclesiam, anno tandem 1045 deiectus. Vide de his Ciaconium edit. novissimae Romanae Tom. I a col. 775 ad 779. Ultimam huic sedem Opusculo decrevi, quod non, ut alia, didacticum dogmaticumque sit, doctrinae asceticae praecepta tradens, verum eius praxim in exemplo illustri ascetae clarissimi demonstrans. His iam nimis multis etsi quae adjungerem se offerant, verbum non addam, ne in librum exerescat praefatio. Vale, lector, et fave.

Facultas provincialis Soc. Jesu et communicatio privilegii regii.

Ego Petrus Allemand, provincialis Societatis Jesu in provincia Tolosana, juxta privilegium concessum a Regibus Christianissimis Henrico III 10 Maii 1583, Henrico IV 20 Decemb. 1605, Ludovico XIII 14 Febr. 1612 et Ludovico XIV nunc regnante 23 Decembr. 1650, quo prohibetur omnibus librariis et typographis, ne libros ab eisdem Societatis hominibus compositos absque permissu superiorum imprimant, permitto Guillelmo Bosc, ut librum cui titulus est *Thesaurus asceticus* etc, ab aliquot Societatis nostrae theologis probatum, excudere et vendere possit. Datum Tolosae die 21 Aprilis anno 1682. Petrus Allemand. |

SERIES OPUSCULORUM.

Opusculum I	<i>Sancti Ioannis Chrysostomi Epistola ad monachos.</i>	1
Opusc. II	<i>S. Macarii Magni de custodia cordis liber.</i>	19
Opusc. III	<i>Eiusdem de perfectione in spiritu liber.</i>	47
Opusc. IV	<i>Eiusdem de oratione liber.</i>	63
Opusc. V	» » <i>de patientia et discretione liber.</i>	81
Opusc. VI	» » <i>de elevatione mentis liber.</i>	115
Opusc. VII	» » <i>de caritate liber.</i>	141
Opusc. VIII	» » <i>de libertate mentis liber.</i>	185
Opusc. IX	<i>Apophthegmata Patrum.</i>	228
Opusc. X	<i>S. Amphilochii de non desperando liber.</i>	255
Opusc. XI	<i>B. abbatis Zosimae Alloquia.</i>	279
Opusc. XII	<i>Isaac Syri de cogitationibus libellus.</i>	308
Opusc. XIII	<i>S. Theodori Studitae capitula.</i>	311
Opusc. XIV	<i>Abbatis Isaiae capitula.</i>	315
Opusc. XV	<i>S. Philothei de Mandatis Domini nostri Iesu Christi sermo.</i>	326
Opusc. XVI	<i>S. Theodori archiepisc. Edessae capitula CII.</i>	345
Opusc. XVII	<i>Nicephori monachi de custodia cordis liber.</i>	404
Opusc. XVIII	<i>Vita S. Bartholomaei abb. Cryptoferratensis.</i>	429

[Sequuntur Opuscula pagg. 1-433, tum *Index rerum.*]

Libri a Possino editi censuram hanc, quae exstat in *Actis eruditorum Lips.* [liber prohibitus decr. ab a. 1685 ad a. 1757] a. 1685 mens. Novemb. pagg. 488-491, adicere lubet.

Thesaurus asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a Graecis olim Patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis Mss. codicibus eruta. Collectore atque interprete Petro Possino Soc. Iesu.

Parisiis apud Ant. Desallier. 1684 in-4.

Cum, qui Scriptorum gentilium fragmenta colligunt atque typis publicis exscribi curant, non leve operae pretium fecisse putantur, tum maius illi laboris praemium meruisse censendi sunt, qui sanctorum viro- rum fragmenta pietati excitandae idonea typorum opera vindicant ab interitu. Fecit id laudabili sane industria eruditissimus Possinus. Nam *Thesauro* hoc *ascetico* duodeviginti Opuscula complectitur; quorum sedecim ex antiquissimo volumine Ms. graeco triginta lucubrations de re ascetica continente et a Francisco Turriano in domo professa Romae anno 1566 deposito, cum Societatis Iesu ille membrum fieret, descripsit. Reliqua duo, nempe *S. Theodori Studitae Capitula*, ex codice Vaticano perantiquo, cui numerus inscriptus 730, et *Vitam S. Bartholomaei abb. Cryptoferratensis*, quod ultimum est in hoc volumine, ex Cryptoferratensi bibliotheca depromsit.

Primum omnium istorum Opusculorum est *S. Ioannis Chrysostomi Epistola ad monachos* in Turriano codice inscripta, quam scripsisse illum putat, cum Antiochia inter monachos vixerit, antequam episcopus fieret Constantinopolitanus. Septem opuscula quae post laudatam Epistolam collocantur, ut *De custo-*

dia cordis, De perfectione in Spiritu, De oratione, De patientia et discretionem, De elevatione mentis, De caritate, De libertate mentis, Macario Magno, prout in codice Turriano illa hoc titulo signata legerat, ipse tribuit. Qua occasione duos celebres fuisse Macarios observat, unum Aegyptium in Scithi; alterum, et quidem eo iuniorem, Alexandrinum, in Celliis degentem: ambos Antonii anachoretæ discipulos. Ab utroque vero hoc alium Macarium, et illis quidem antiquiorem fuisse, ex Athanasio in S. Antonii, et Hieronymo in Pauli primi Eremitæ Vita comprobatur. Hi enim Magnum Antonium aiunt duos secum habuisse discipulos intimos, comites individuos, Macarium et Amatham, obitus sui testes, qui anno Constantii XIX, Christi CCCLVI contigit. Atqui de Macario Aegyptio, quem passim ponunt Alexandrino fuisse seniore, ex eius actis constat, eum naturæ debitum solvisse anno 391 nonagenarium, post annos sexaginta in Scithica solitudine transactos. Unde sequitur, capessivisse illum solitariam vitam apud Scithin anno Christi 331. Ubi cum ad finem vitæ commoratus fuerit, consequitur, hunc non fuisse Macarium illum Amathæ collegam, Magni Antonii socium indivisum, quem ille iam ab anno Chr. 341, dum in montem interiore, reliquæ vitæ illic stadium decursurus secederet, in loco huic vicino, hoc est in monte exteriori, præsto sibi semper ad extremum esse iusserit. Macarium ergo socium Amathæ Possinus auctorem fuisse tum quinquaginta Homiliarum, quæ Macarii nomine inscriptæ prostant, tum septem modo nominatorum Opusculorum statuit. Atque ideo Io. Picum, qui illos a se latine redditos vulgavit, et Macario Aegyptio Scithicæ solitudinis incolæ tribuit, contrario Gennadii Massiliensis testimonio nixus refutat. Deinde, ne quis iuniorem Macarium, vulgo Alexandrinum a civitate, qua natus fuerat, dictum, illarum auctorem putet, negat, hunc quidquam, quod in lucem et famam exierit, scripsisse, quia Sozomenus lib. III cap. 13, Socrates lib. IV cap. 18, et qui ex his de more sua hausit Nicephorus lib. IX cap. 14, ubi de Macario hoc agitur, nihil de scriptis eius commemorant; neque alius quisquam seu veterum seu recentiorum scriptorum illi libellos hos tribuerit. Quapropter memoratas Homilias cum hisce VII Opusculis antiquissimo Macario Magni Antonii intimo individuoque ministro vindicat, ita quidem, ut eum non tam illorum auctorem, quam interpretem faciat. Audita enim ab Antonio magistro cooptice loquente ipsum Macarium in gratiam monachorum græce reddidisse ac perorasse, inde illis Macarii nomen præfixum fuisse ait. Enimvero quod de Macario Alexandrino heic inspergit Possinus, nihil illum scripsisse quod quidem innotuerit eruditissimis, aliter sese habere ex codice Ms. antiquo Bibliothecæ Lipsiensis nostræ Academicæ, quæ Paulina vocatur, novimus. Nam inter varia eius Mss., quorum catalogum singulari industria confectum proxime bibliothecarius noster Academicus, vir clarissimus L. I. Fellerus publicavit, existat Macarii Alexandrini Ms. hoc titulo insigne: Τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρείας λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν, ἐδὲ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς εἰσιν, id est D. Macarii Alexandrini sermo de egressu animæ iustorum et peccatorum, qua ratione separentur a corpore et quomodo sint. Id quod obiter hic memorare libuit. De cetero recte Possinus naevum Macarii de angelorum et animarum corporeitate, qui in Opusculo Thesauri huius sexto p. 121 et in eius Homilia III occurrit, simul notavit. Nonum opusculum Thesauri huius sunt Apophthegmata Patrum, a scriptore anonymo collecta. Decimum, De non desperando, S. Amphilochoii nomen præfert, onissa episcopatus Iconiensis cui ille præfuit mentione, quia, ut Possinus arbitratur, commentarius hic ab Amphilochio adhuc monacho scriptus fuerit. Cf. Amphilochoii Opera ante hos XLII annos Parisiis græce simul et latine edita p. 94 sqq., ubi oratio De poenitentia, quodque de sua ipsius salute non sit desperandum legitur. Opusculum XI, quod Alloquia quatuordecim B. Abbatis Zosimæ sanctimoniam laude celebris continet, ipse editor magnopere commendat, simul probans, eundem esse hunc Zosimam cum illo celebratissimo viro, qui sanctæ poenitentis Mariæ Aegyptiacæ cognovit vitam eiusque funus curavit. Postea Isaaci Syri De cogitationibus libellus sequitur, cuius auctoris multa et præclara opera nondum edita in bibliotheca Vaticana sese vidisse memorat. Huic S. Theodori Studitæ, qui sæculo octavo vixit, Capitula subiungit, quæ XIII Opusculum faciunt. De quo multa præfari supersedit auctor, quia vir quidam doctissimus omnium eius operum plenam et luculentam editionem adornaret. Exstant alias in nostra Paulina Bibliotheca viri huius ducenti et viginti sermones græci, una cum Testamento eius græco ad discipulos, et Naucratiæ filii Studitæ, qui se ἀμαρτωλῶν μοναχὸν nominat, Epistola græca ms. ad spirituales Fratres et Patres hinc inde dispersos. In Thesaurio autem hoc porro Abbatis Isaiaæ vel Esaiæ Opusculum XIV Capitulum nomen inscriptum habet, qui quo tempore vixerit, Bellarminus De Script. eccl. invenire se non potuisse scribit. Nicephorus tamen monachus infra in Opusculo XVII eiusdem mentionem iniicit. Sermo S. Philothei de mandatis Christi, qui XV Opusculum est, subiungitur; quem alium esse ab illo, cuius Spondanus in Contin. ad ann. 1350, 1354 et 1362 meminit, auctor tribus argumentis evincit. S. Theodori archiepiscopi Edesseni, qui Opusculi sequentis XVI auctor vocatur, ætatem ad initium sæculi XII refert. In Tomo XXII Bibliothecæ Patrum editionis novissimæ Lugdunensis quinquaginta eius capitula latine exstant. Sed Possinus centum et duo heic græce et latine exhibet. Paris cum Theodoro Edesseno ætatis Nicephorum Monachum, auctorem Opusculi De custodia cordis, quod est hic penultimum, editor clarissimus facit. Ultimi denique Opusculi De vita S. Bartholomæi auctor anonymus monacho coenobii græci ordinis S. Basilii in agro Tusculano, a S. Nilo iuniore circa finem sæculi X fundati, celebratur. His octodecim memoratis Opusculis index rerum copiosus satisque accuratus subiungitur.

JO. GEORGII PRITII PRAEFATIO

AD EDITIONEM HOMILIARUM S. MACARII AEGYPTII

QUAE PRODIT HOC INDICE :

ΤΟΥ ἁΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑἴΓΥΠΤΙΟΥ ΟΜΙΛΙΑΙ. Sancti Patris Macarii Aegyptii Homiliae. Io. Georgius Pritius textum græcum accurate revidit, et in sectiones dispescuit, latinamque versionem quamplurimum in locis emendatorem magisque perspicuam reddidit, adnotatis ubique, ad quæ provocatur, Scripturæ sacrae dictis. Lipsiæ, in bibliopolio Grossiano. Anno MDCCXIV.

Viro illustri excellentissimoque Io. Ernesto a Schoenleben, serenissimi principis Anhaltino-Servestani,

Caroli Guilielmi, cancellario, consiliario intimo et sacri consistorii praesidi, eminentissimo, patrono singulari, Macarium, sanctissimum Patrem, atque seipsum obsequiosissimo cultu et studio offert Jo. Georgius Pritius. |

Vir illustris !

Quam Dei Optimi Maximi singulari nutu, et Serenissimi Caroli Guilielmi summi Principis iussu et auspiciis, Tuis tamen etiam consiliis, Lipsia, e charissima omnium patria, ad Servestanos evocatus abitum meditarer, adducendum insimul existimavi comitem venerandum Macarium illum Aegyptium, inter Patres Ecclesiae Christianae pietatis solidioris laude et viva rerum spiritualium scientia incomparabilem. Quem enim dabimus, qui, nisi divinatorum mysteriorum a Spiritu sancti gratia fuerit peculiariter particeps factus, de excellentissima animae praestantia, de lapsu hominis miserimo, de extrema hominum in peccatis iacentium pravitate, de insidiis hostium infernalium et molitionibus in mentem humanam periculosissimis, de suavissimo divini Spiritus ductu, de gratia Dei, | gratiaeque a natura distinctione, universaque salutis nostrae oeconomia solidius scripserit, quam veteranus ille inter Christi Salvatoris ministros Macarius? Tantum virum quod in hospitium deducam, nisi ad Te, vir excellentissime? quippe qui pro inusitata rerum divinarum, qua polles, peritia es unus omnium maxime ad existimandum idoneus, quodnam sit tam eximiis animabus statuendum pretium. Quod qui noverit, quam et cupide calideque olim nostris sacris dederis operam, quam amplas interioris sapientiae divinae possideas facultates, quam et morum praestes singulari integritate, quantoque amore in pietatem sinceram eiusque cultores feraris, iuxta mecum agnoscet libenter et praedicabit. Mihi vero et ista ratio fuit in clientelam Tuam tradendi divinum Macarium nostrum, nostris qualibuscunque vigiliis nunc paulo politius prodeuntem in publicum, ut me quoque hac ratione sisterem Tibi, vir illustris, ad perpetua servitia, ac aliquod exstet grati animi erga Te documentum : cui imprimis refero acceptum, quod apud Servestanos vestros et in ecclesia et in cathedra publica ca tra | dendi concessa mihi sit facultas, quae populo Christiano et studiosae iuventuti possint esse ad vitam Christianam recte ingrediendam atque colendam, ac ad veram eruditionem comparandam necessaria et utilia; quo vitae ego genere maxime omnium iam a multis annis vehementer delector. Recipe igitur, vir illustris, hospitem hunc novum ea fronte, qua ad suavissimam humanitatem, dotem Tibi a natura faventer impertitam, et elegantissima vivendi ratione plurimum auctam, compositus, non doctos tantum, sed praesertim pietatis cultores ad conspectum Tuum benignissime admittis. Recipe et me in favorem, qui enixim in id conntar, ut quibus muneribus Tuo beneficio praeficior, satisfaciam semper, et de cetero quibuscunque possim officiis ad Te, vir eminentissime, ornandum sim paratissimus. Vale. Lipsiae in abitu meo Cal. Octobr. A. O. R. clō loc̄o XCVIII.

| Lectori Benevolo salutem dicit Io. Georgius Pritius, SS. Theologiae Licentiatius et Professor Publicus.

Eulgamus hic, quod Deus faustum esse iubeat, in Ecclesiae veraeque pietatis studiosorum utilitatem Macarii, Patrum antiquissimi, Homilias, rebus optimae frugis divinisimaeque mysteria complexis refertissimas. De qua nova editione ut lectori paulo accuratius constet, erunt aliqua, licet brevissimis, praemittenda, antequam ad lectionem libri utilissimi admittatur. Editionem, ut apparet, Francofurtanam, quam Zacharias Paltenius anno saeculi superioris nonagesimo quarto adornaverat, repetivimus quidem; sed ut paulo somtior tamen prodiret elaboravimus. Nam graecum textum accurato studio revisimus, sublatis hinc inde mendis, quae in priore editionem irreperant. Ubi quidem in vo | tis nobis fuisset, ut ad manus nobis codex exstitisset manu exaratus, quum alicubi satis esset manifestum, lectionem libri excusi in vitio cubare. Multis id locis posset ostendi, sed unum saltem speciminis loco adferre sufficiat. Homilia X p. 221 editionis Francofurtanae nullo sensu legitur ἐκπεινεί καὶ ἐκδιψᾶ ὑπάρχουσι, in quorum verborum locum reposuimus ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ ὑπάρχουσι. Quamvis nec minus congruenter legi possit ἐκπεινοὶ καὶ ἐκδιψοί, quae verba paulo post in ipso quoque contextu occurrunt. Ubi ergo et manifestum fuit, verba auctoris esse corrupta, et manifesta quoque emendationis ratio patuit, tentavimus auctorem sibi restituere. Aliquibus vero in locis Cotelerii diligentia nobis inservit, ex manuscriptis codicibus in Ecclesiae Graecae Monumentis, quae Parisiis lucem adspexerunt, subinde variantes lectiones adnotantis, quas vel in textum recepimus vel ad latus adnotavimus. Latina versio miserrime omnino se habebat, adeo quidem, ut multis in locis foeda striligrine et barbarismis horreret, nec saepissime verum Macarii sensum exprimeret. Dedimus igitur operam, tum ut paulo magis Latinus sit interpres, tum ut fidelius, quae senserit ipse auctor, suo sermone exhibeat. Quamquam | nec sic quidem possumus spondere, nihil superesse in versione amplius, quod emendari mereatur, quum sit difficillimum, quae peccata sunt ab aliis, ita plene sustollere, ut nullus amplius naevus appareat. Ac mihi quidem facilius longe videbatur fore, novam concinnare versionem, quam veterem illam tot locis incongruam, et male auctoris menti respondentem corrigere. Textum in sectiones despescuimus, interpretem germanicum ea in re secuti, ut videlicet, qui germanicum idioma cum graeca auctoris oratione conferre cupiant, quod quaerunt, faciliori negotio invenire possint, nec ceteroquin aliqua oriatur exinde confusio. Quamvis non negemus, si nostra libertate uti hic nobis datum fuisset, aliam nos haud infrequenter distinguendi rationem fuisse secuturos.

Argumenta Homiliis ipsis praemissa retinimus quidem, quamvis non ipsius sint Macarii, sed alterius cuiusdam

auctoris, inepte saepius Macarii mentem in summa proponentis, auctoremque ipsum, non raro a se ne intellectum quidem, intempestiva notantis censura. Non diffitemur interim, Homiliarum summam succinctius multo accuratiusque referri potuisse. Index denique multis in locis auctior redditus et ordinatior factus est. Ut nunc quidem sperare | liceat, sanctissimi Patris labores insigni cum fructu a studiosorum manibus teri posse. Quae vero ad ipsius Macarii patriam, genus, vitae rationem, scribendi modum, summamque, quanta cogitari potest, rerum divinarum intelligentiam, aliaque multa pertinent, de iis prolixius tum sumus dissertaturi, quum Macarii Opuscula, a Petro Possino, e societate Jeax viro, ante annos aliquot Tolosae e manuscriptis primum nobis exhibita, Homilias has consequi jubeamus. Interim valeat lector, et quae promisimus iamiam, propediem nos exsoluturos esse certissime sibi persuadeat. Proferabam Lipsiae ineuntibus nundinis auctumnalibus anni reparatae salutis c/o Ioc XCVIII.

| Homiliarum B. Macarii singularum Argumenta.

I	Interpretatio allegorica visionis apud Ezechielem descriptae.	4
II	De regno tenebrarum, hoc est peccato, et hominem solius Dei beneficio liberari ab eo.	22
III	De quieta fratrum inter se conversatione, et proelio interiori.	29
IV	Qua ratione promovendum in vita Christiana.	37
V	Quantum discrepet vita Christianorum a reliquorum hominum vita.	72
VI	De modo precandi.	90
VII	De clementia Christi erga homines; continet etiam responsiones ad quasdam interrogationes forte curiosas.	99
VIII	De his quae contingunt Christianis inter orandum.	106
IX	Promissiones ac prophetias divinas per varios successus et tentationes impleri, et soli Deo adhaerendo liberari nos ab infestationibus daemonum.	113
X	Humilitate et alacritate retineri et augeri dona gratiae divinae, superbia autem et ignavia perdi.	126
XI	Virtutem sancti Spiritus in corde hominis se habere instar ignis.	132
XII	De statu Adae post imaginem Dei perditam.	151
XIII	Quem fructum a Christiano Deus exigit.	171
XIV	Qui se dedicant Deo, non sine spe remunerationis id facere.	175
XV	Quam sancte et caste se gerere debeat anima Christiani erga Christum sponsum suum.	181
XVI	Spirituales homines obnoxios esse tentationibus et afflictionibus, quarum origo est primum peccatum.	240
XVII	De Christianorum unctione spiritali et gloria.	257
XVIII	De thesauro Christianorum, qui est Christus et Spiritus sanctus, variis modis exercens eos ad perfectionem assequendam.	274
XIX	Christianus proficere volens ad omne id quod bonum est, se vi compellere debet.	287
XX	Solus Christus sanavit animam, quam ornamento gratiae suae vestivit.	298
XXI	Homini Christiano duplex incumbit bellum, externum et internum.	307
XXII	De duplici statu decedentium.	313
XXIII	Hi soli diadema regium gestare possunt qui sunt e semine regio.	314
XXIV	Christianorum status mercaturae et fermentationi similis est.	318
XXV	Per inobedientiam redacti sumus in servitutem, a qua per mysterium crucis liberamur; item de lacrimarum et ignis divini efficaciam.	325
XXVI	De dignitate, facultate, et operationibus animae; et qua ratione tentetur a diabolo, et ab eo liberetur.	358
XXVII	Dignitatem et statum hominis Christiani prosequitur, eiusque liberum arbitrium, permixtis interim utilibus quaestionibus.	367
XXVIII	Describit ac deplorat calamitatem animae, in qua propter peccatum non habitat Christus.	394
XXIX	Duplici ratione gratiam suam largitur Deus, cujus fructum tandem iusto iudicio repetit.	401
XXX	Ex Spiritu sancto renasci debet anima Dei regnum ingressura, et qui hoc fiat.	411
XXXI	Fidelis animo mutari debet, et in Deum colligere cogitationes omnes, a quibus vere dependet obsequium divinum.	422
XXXII	Gloria Christianorum modo latet in animis eorum, quae resurrectionis tempore emerget, et illustrabit corpora pro suo quaeque modo.	430
XXXIII	Quam attente diligenterque precandum sit.	445
XXXIV	De gloria Christianorum illis non ignota.	447
XXXV	De sabbato antiquo et novo.	452
XXXVI	Diversa est resurgentium gloria.	455
XXXVII	De paradiso et lege spiritali.	457
XXXVIII	Exacto opus est iudicio in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.	470
XXXIX	Ad quid Scriptura divina nobis donata est a Deo.	475
XL	Virtutum inter se colligatio, iidem vitiorum.	477
XLI	Quam profunda sint animae penetralia, quae paulatim incrementa gratiae aut vitiorum accipit.	485
XLII	Non externa, sed interna promovent aut laedunt hominem veluti Spiritus gratiae aut Spiritus nequitiae.	488
XLIII	De progressu viri Christiani, cuius tota vis dependet a corde, ut hic varie describitur.	491
XLIV	Quantam in homine Christiano mutationem ac renovationem faciat Christus, qui morbos animae sanavit.	502
XLV	Nullis artibus aut operibus huius mundi, sed solo Christi adventu sanatum esse hominem; cuius magnam cum Deo cognationem refert haec homilia.	515
XLVI	De differentia inter verbum Dei et verbum mundi, et inter filios Dei et filios huius mundi.	525

357	AD EDITIONEM OPUSC. S. MACARII AEGYPTII.	358
XLVII	<i>Explicatio allegorica quorundam sub lege [bene] factorum.</i>	530
XLVIII	<i>De perfecta fide in Deum.</i>	547
XLIX	<i>Non satis est huius saeculi delicias reliquisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem consequatur.</i>	554
L	<i>Deus est, qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.</i>	561

[Sequuntur Homiliae pag. 1-566, dein Index rerum ac sententiarum in B. Macarii Homiliis contentarum alphabetico ordine digestus.]

EIUSDEM PRAEFATIO

AD EDITIONEM OPUSCULORUM S. MACARII AEGYPTII

INSCRIPTAM :

Sancti Patris Macarii Aegyptii Opuscula nonnulla et Apophthegmata. Io. Georgius Pritius, revidit, latinam versionem studiose emendavit, indicibusque adiectis edidit. Cum Privilegio S. Aegiae Majest. Polon. et Elect. Sax. Lipsiae, in bibliopolio Grossiano. Litteris Christoph. Fleischeri. Anno clō 1710 IC.

Viro magnifico Adriano Stegero Icto, scabinatus electoralis adessori et civitatis Lipsiensis consuli hoc tempore regenti gravissimo viro de patria splendidissime merito, Haec Macarii monumenta a se revisa et emendata sacra esse iubet tanti nominis perpetuus cultor Io. Georgius Pritius. |

Vir magnifice!

Cum nuper admodum Macarii Homilias studio qualicunque nostro politius prodire faceremus, fidem pariter obstringebamus, fore, ut brevi quoque tempore, quae reliqua essent Macarii, pari ratione a nobis emendata consequerentur. Quam dissolvere nunc, quod boni est debitoris, cum apud animum constituerimus, Tu imprimis, vir amplissima illustris auctoritate, obveniebas animo, cui quicquid id est traderetur in clientelam. Summam Opuscula haec et dicta Macarii spirant ubique pietatem, quae coelestissima virtus tantopere Tibi cordi est et curae, ut haudquaquam Tibi satis fuerit ingenti prudentiae civilis florere laude, et copiosissimas sapientiae omnis possidere opes, nisi et eandem exquisitissimis istis, quibus abundas, bonis adiungeres, quae bona iam esse desinunt, si comitem, vel ducem rectius, non habeant pietatem. Memini, nec sine voluptate memini prudentissimi illius sermonis, quem haurire aliquando, cum officii causa Te reverenter salutarem, ex ore Tuo sapientissimo mihi feliciter contigit, cum de pietatis studio recte et non ambitiose excolendo sane quam elegantissime dissereres, ut et fidei puritatem cum cura custodiendam, et vitae tamen insinuatam sanctitatem fervidius, quam vulgo fieri adsolet, colendam esse, tempestive admodum graviterque moneres. Fateor enimvero, his dictis Tuis in animi proposito de virtutis studio amplectendo, et recto de incidentibus controversiis sensu, me praecclare fuisse confirmatum. Mirabar vero insinuatam, virum, negotiis civilibus districtum, et in republica quotidie versantem, de rebus pariter divinis tam prompte, tam exquisite, tamque solide posse sermocinari. Sed ea magnorum virorum, quos cura felicitatis suae tenet, ratio est, ut levia omnia esse existiment, summis fulgere honoribus, circumfluere, quae in bonis sunt, omnibus, scientiis instructum esse excellentissimis, nisi et colendi Numinis modum sollicitius investigent, investigatumque haud segnius retineant. Haud ergo ingratum arbitror Tibi fore hoc munusculum, Macariana Opuscula, cum, si cuiusquam alius ingenii monumenta, res divinissimas bonaque frugis, in aeternam quoque vitam duraturae, fertilissimas contineant. Cuiusmodi voluminibus haud mihi ignotum est, quantum nunc delecteris, decliviori praesertim aetate ad beatae hinc demigrationis meditationem Te invitante, ut quandocunque Te evocare placuerit ad felicia illa regna sua Deo, Te inventurus sit omnibus momentis ad ultimum iter, ingrediendum paratissimum. Ego vero ex animo opto, ut benignissimum Numen Te, vir nobilissime, inter tota egregia, quibus Lipsia mea ad invidiam efflorescit, decora diu adhuc et corpore et animo validum conservet : ita enim et patriae meae, vel absentis carissimae, prospicietur porro utilitatibus, Tuaeque merita magis magisque impense augebuntur. De favore Tuo, toties a Te et universa nobilissima gente Tua mihi demonstrato, iam non amplius dubitare me patitur animi Tui constantissima benevolentia, quam certe et religiosis precibus compensare, et, si qua possum, inserviendi promptitudine nutrire studiosissime semper connitur. Vale. Lipsiae die VI Iduum Martii Anno R. O. clō 1710 IC. |

IO. GEORGII PRITHII

SS. THEOLOGIAE LICENTIATI ET PROFESSORIS PUBLICI

AD MACARIANA OPERA PRAEFATIO.

I. Cum Patris sanctissimi nominisque in Ecclesia A tonii discipulo sacrum esse et sanctum testatur. maximi, magni illius Macarii, monumenta quae reperiri potuerunt omnia, divinissimae sapientiae plenissima, ut collecta a nobis et studio non plane nullo revisa sunt, prodeant nunc in publicum: lectoris interesse putamus, ut non tantum quae ad ipsum Macarium, sed et quae ad illius Opera insignemque illam, quae admirabilis in illo est, docendi rationem, et nostram denique, quam Patri venerando ut orbi literato integer sisteretur, praestitimus operam, pertinere videntur, in hoc veluti vestibulo exhibeantur; id quod nuper admodum, cum Homilias praecedere partem hanc alteram iuberemus, fuimus polliciti.

II. Duos autem hoc insignes imprimis nomine in historia res personasque ecclesiasticas exponente B occurere videas, quorum unum Macarium dicunt Aegyptium, alterum vero Alexandrinum; sed *ambo*, ut habet Menologium antiquum, *exercitatione monastica, vita, moribus, admirabili | abstinentia et miraculis fuere illustres* (1). Nec minus et Socrates, ecclesiasticae historiae conditor, refert, fuisse *duos inter monachos eodem tempore viros, Deo amabiles, utrumque Macarii nomine, unum ex Aegypto superiore, alterum Alexandrinum, utrumque multis rebus insignem, et imprimis propter abstinentiam, conversationem, mores, miraculaque, quae eorum manibus* (2) *perpetrabantur* (3).

III. Unum ex iisdem magni illius Antonii, disciplinae monasticae auctoris primarii, fuisse discipulum, antiquorum testimonia perhibent: sed uter C illorum is fuerit, Aegyptiusne an Alexandrinus, res, ut videtur, apud auctores nondum confecta est; id quod et in causa fuerit, ut de natali die, utriusque distincte adsignando, certum aliquid pronuntiari nequeat. Nam Martyrologia antiqua duos quidem fastis suis inseruerunt Macarios, quorum unum beati Antonii fuisse discipulum sane memorant; sed quinam ille ex duobus a nobis memoratis fuerit, non perinde adiungunt. Sic enim Martyrologium Romanum non tantum vetus, sed et Bellini diem II Ianuarii beato Macario simpliciter ita dicto, diem vero XV eiusdem mensis Macario abbati An-

tonii discipulo sacrum esse et sanctum testatur. Quamquam Galesinius et Baronius suis in Martyrologiis priori illi Alexandrini vocabulum adiiciunt, ut inde posteriorem Aegyptium esse hariolari liceat. Vicissim tamen Palladius, cum de Macario Aegypto agit, adeo non memorat, eundem Antonii discipulum fuisse, ut id potius de Macario Alexandrino referat (4). Res ergo haec esse videtur in | certa, nisi aliquis cum Petro Possino de utroque persuaderi sibi sinat, *non falso eosdem Antonii discipulos vocari, quippe qui viderint illum audiverintque, quamvis seniore iuvenes, ac sero tandem et obiter, cum ad ipsum ad brevem venerationem essent profecti, mox iterum ad habitationes suas, quae a statione Antonii plurimum distat fuerint, reversuri* (5). Nec certe videmus quid obstat, cur, cum eodem tempore cum Antonio vixerint Macarii, cum vitam in solitudine sanctissimis meditationibus deditam consecrati fuerint (6), cuius instituti princeps erat Antonius, credi non possit, ad eundem se recepisse viros istos disciplinae rigidioris studiosissimos, ut a viro sanctitatis opinione claro in eo, quod susceperant, vitae proposito confirmarentur.

IV. Sed praestat singulos intueri distinctius. Macarius igitur, quem Aegyptium et seniore dicunt, e regione Thebaide suam traxit originem (7). Florente iam aetate et cum adhuc esset iuvenis, virtutis studium amplectebatur, tamque austero vitae generi dabat operam, ut *παυδαριότητων* a monachis appellaretur. Cum XL iam annos natus esset, in presbyterum consecratus est. LX vero annos exegit in solitudine; demumque cum XC annos vivendo fere explevisset, animam suam, corporeis vinculis liberam, Deo reddidit circa annum CCCXCI. Multis miraculis insignem fuisse produnt omnes, qui de eo faciunt memoriam, Hieronymus imprimis, Palladius ac Sozomenus (8).

V. Solet praeterea frequentissime nomini eius Magni cognomen addi, credo non imitatione | tantum magni illius Antonii, quem sine addito Magnum vocare solebant, ut, cum Macarius ipsi in omni laude esset simillimus, eodem quoque cum tanto patre titulo insigniretur; sed imprimis id fieri

NOTAE.

(1) Die xrx Jan.

(2) Sic Pritius; leg. *quae per eorum manus*. | EDITOR.(3) Socrat. *Hist. Eccles. lib. IV cap. 23.*(4) Pallad. *cap. 20.*(5) Petrus Possinus *Prolegom. in Thesaur. Ascet.*

(6) Vide infra p. 156. 243.

(7) Theodoret. *lib. IV cap. 21*; Sozom. *lib. III cap. 14*; Socrat. *lib. IV cap. 23.*(8) *De Vitis Patrum cap. 28*; Pallad. *Histor. Lausiac. cap. 19*; Sozom. *lib. III cap. 15.*

patet ob ingentia viri merita et ob singularem plane A doctrinae atque sanctimoniae, quibus virtutibus mirum in modum effulsit, praestantiam.

VI. Eremus, in qua divinarum rerum studio et coelestibus cogitationibus vacabat, Scetis erat, quam tamen diversis nominibus et Sceticam, Scetinam, Scetiacam, Scyticam, Scytiacam et Scytioticam nuncupari identidem videas. Aegypti vero solitudo haec fuit, confluxu virorum sanctitati studentium frequentissima. Testis enim Cassiodorus (1) est, *in eremo hac Scyti monachorum probatissimos patres et omnium sanctorum moratam esse perfectionem*. Qua occasione vero istum in locum se receperit, narran- tem ipsum audire, qui volet, poterit Macarium (2).

VII. Sed de Macario Alexandrino aliquid etiam dicendum est. Hunc *iuniorem* appellant et *politi-* B *icum* : iuniorem quidem, quoniam Macario illi Aegypto superstes exstitit, mortuus demum, cum C annos vixisset, anno CCCCIV. *Politicus* vero dicitur est, quod non in solitudine duntaxat Nitriensi, in quam secesserat, vitam monasticam amplexus versaretur, sed quod etiam in urbem aliquando veniret, qui et magnam vitae partem in luce et oculis hominum transegisset. Anno aetatis XL baptismum suscepisse dicitur, presbyter deinde factus et archimandrita Nitriensis. | Cum vero in eo cum Macario Aegypto conveniret, quod solitudinem amaret, et severiori disciplinae ac vitae sanctioris studio esset addictissimus : tum vero in ea parte ab eodem plurimum discrepabat, quod hilari fronte invidentes ad ipsum exciperet, lepidisque oblectaret sermonibus, iuniores urbanitate quadam ad vitae monasticae cultum alliciens; id quod in Aegypto secus se habebat. Nec minora vero, quam de Aegypto, de eius virtutibus, vivendi genere frugalissimo miraculisque referuntur, quae qui legere descripta cupiat, evolvat Palladium (3).

VIII. Tertium vero aliquem Macarium producti Petrus Possinus, ab utroque illo Macario diversum et ambobus seniore, Antonii discipulum et comitem, Amathae socium, quem magno molimine probat Operum Macarianorum esse auctorem, eo ad hanc rem probandam utens argumento, quod Athanasius in Vita Antonii et Hieronymus in Vita Pauli Antonium memorent duos secum discipulos D intimos comitesque individuos habuisse, Macarium et Amatham : non concedere vero temporis rationem, hoc ut in Macarium vel Aegyptium vel Alexandrinum conveniat. Fatemurque, tanti hoc argumentum momenti visum fuisse viro antiquitatum ecclesiasticarum peritissimo Guiljelmo Cavo, ut

ista quoque in sententia se acquiescere scriberet, praesertim cum Oudinum quoque Possino succinere animadvertisset (4). Interim re melius expensa, alia nunc mente praeditus est vir eruditissimus, ut praeter Aegyptium et Alexandrinum tertium Macari | um aliquem admittere haudquaquam velit. Et certe quod observatum et Cavo est, non alios Macarios, qui Antonii discipuli fuerint, sistunt nobis Socrates, Sozomenus, Theodoretus, et qui his ipsis in locis et hoc tempore vixit Palladius, cum tamen diligenter de his rebus fuerint commentati. Nec vero est, cur, quae Possinus allegat, moveri se iisdem aliquis patiatur. Nam quod Athanasium suam in rem citat, fallitur in eo ipse et fallit, cum de Macario apud Athanasium plane nihil exstet. Sic et Hieronymus meminit quidem Macarii et Amathae veluti discipulorum Antonii, qui et Amatham ait magistrum suum tumulo intulisse; sed de Macario nihil praeterea docet. Et quare ex duobus istis Macariis, quos exstitisse omnium confessione constat, unus Antonii comes esse non potuerit, nondum possumus perspicere. Incoluerit Macarius Aegyptius per LX annos solitudinem Sceticam : putabimusne, per integrum id tempus uno ipsum loco adfixum aliorum aliquando non migravisse? Atqui vero compertum est, solitariam vitam amantes suas saepe sedes commutavisse. Quid obstat ergo, quod nec ipse Possinus negat, quominus Macarius subinde se ad Antonium contulerit, ex ore ipsius saluberrima praecepta hausturus? quem et, cum mori eum contigisset eo, quo praesens aderat, tempore una cum Amatha sepultura honestaverit? Nec vero Sozomenus Macarium in una Sceti, sed in solitudine LX annos exegisse commemorat. Qualia et de Macario Alexandrino facile possent probari, si vellemus hoc agere. Suas | ergo res Macarius sibi habeat a Possino praeter necessitatem historiaeque fidem productus; nobis vero sufficiant Macarii duo, sub quorum unius nomine haec, quae nunc lucem adspiciunt, circumferuntur Opera.

IX. Sed nunc considerandum erit exactius, utri illorum foetus isti sint adscribendi? Et Homilias quidem Aegyptio adscriptas semper fuisse ex inscriptione, quam manu exarati pariter et typis excusi codices prae se ferunt, manifestum est. Sed nec hoc placet Possino, qui easdem Macario a se praeter rem conficto vindicare satagit (5). Ad Gennadii Massiliensis auctoritatem provocat, qui *unam tantum Macarium* ait ad *iuniores professionis suae scripsisse epistolam* (6). Sed nondum persuaderi possumus, Possino ut adstipulemur; nec verba Gennadii, quod vult Possinus, satis evincunt, cum

NOTAE.

(1) Leg. *Cassianum*. Pritius *Cassiodorum* cum *Cassiano* confundit. EDR.

(2) Socrat. *Hist. lib. IV cap. 18*; Cassiodor. [sic Pritius, leg. Cassian.] *Collat. I cap. 1*; Theodoret. *lib. IV cap. 21*; Sozom. *lib. III cap. 14*; Socrat. *lib. IV cap. 23*.

(3) Pallad. *Hist. Lausiac. cap. 20*. Petrus Possinus in *Proleg. ad Thesaur. Ascet.*

(4) Cave *Hist. Lit. P. I p. 212. P. II p. 76.*

(5) Possinus l. 1.

(6) Gennad. *De viris illustr. c. 10.*

eum in sensum possint accipi, quod tantum de literis a Macarii conscriptis agant. Quid si et scriperit aliqua Macarius, a Gennadio, ut multa alia, oculis non usurpata? Unde non opus erit, ut multa comminiscamur, veluti facit Possinus, qua occasione quoque officio Homilias istas Macarius Amathae socius graece a se redditas ex Antonii magistri dictatis protulerit.

X. Quid vero de Opusculis istis dicemus, quae nunc post Possinum in Germania primum a nobis evulgantur, et cui patri liberos istos adseremus? Possinus vero hic iterum suum nobis supponit Macarium, quem tamen in mundo non fuisse, iam, ut arbitramur, monstravimus. Celeberrimus Cavius (1) tribuenda quidem Macariorum nostrorum alterutri Opuscula haec non immerito esse iudicat; sed in eam tamen magis propendit sententiam, quod Alexandrino illi sint adsignanda.

XI. Nobis autem id ante omnia videtur esse certissimum, quod unus auctor fuerit, qui divinissimas nobis dedit Homilias, cum illo, cui debemus isthaec Opuscula. Id enim et res ipsae probant, quae et in Homiliis et Opusculis occurrunt, summa fidei nostrae mysteria, et praecipua Christianae religionis capita, maxime quae ad usum transferenda sunt, exhibentes; et verba quoque modique loquendi, circa quos summa ubique similitudo est; et par orationis forma elocutionisque dignitas. Addi etiam potest, quae desiderari in Macario possent, et qui in elegantissimo hoc corpore naevi observantur, eos tamen oblique sese nobis offerre. Cum igitur paulo ante Macario Aegyptio Homilias assertum iverimus, patet ratio, quare Opuscula ei sint quoque adiudicanda; praesertim cum codices manuscripti in bibliotheca Vindobonensi, ipso docente Cavo, (2) Macario nostro haec et similia opuscula attribuant. In ipso etiam, quo usus Possinus est, codice exserte Macarii nomini *Magni* appellatio, factente editore, est adiuncta, quam non Alexandrino, sed Aegyptio Macario addi frequentissime notissimum est. Nam quod Possinus persuadere nobis conatur, personarum hic contigisse confusionem, videlicet suae inservit causae, ut iure aliquo, quae Macario Aegyptio debentur, novo suo et antiquis incognito Macario adscribere posset. D

XII. Pertineant ergo foetus isti per nos ad Macarium Aegyptium. Nunc qua ratione ex tenebris, quibus circumsepti per aliquot saecula fuerant, emerserint, aegedum videamus. Homiliae primum

A spirituales illae graece seorsim prodierunt Parisiis anno superioris saeculi LIX elegantissimis typis excusae: separatim vero et latina versio lucem adspexit, a Joanne Pico, nisi fallimur, concinnata. Successit postmodum Zachariae Palthenii diligentia, qui anno XCIV eiusdem saeculi et graecum sermonem, et latinam versionem, a se non exiguis laboribus exornatam, coniunctim edidit, typis, quales et nostri sunt, paulo minoribus. Opuscula vero reliqua diutius obscuritati suae immersa delituerunt, usquedum felici Petri Possini, e Societate Jesu viri, opera in *Thesauro*, quem vocat, *Ascetico*, cuius partem faciunt primariam, in lucem publicam sunt exposita. Unde tantum ipse habuerit thesaurum, non equidem dissimulat. Franciscum enim B Turrianum, notissimi nominis Iesuitam, cum anno 1616 LXVI societatem illam Romae ingrederetur, inter volumina refert graeca plurima, quae antiquae manus prae se ferant vestigia, quaeque in domo antiqua professa Romana deposuerit, unum quoque auctorum ferme triginta de re ascetica continens lucubrationes, annis abhinc plus quinti generis a manu transmarina exaratum, bibliothecae Patrum societatis intulisse; et inde Possinum, cum Romae degeret, praeter alia, isthaec Macariana descripsisse.

XIII. Cum vero Homiliae illae Palthenianae nostris in bibliopoliis non amplius exstarent, Opuscula autem reliqua a Possino edita rarissime apud nos conspicerentur, visum est, e re fore reipublicae literariae, imprimisque iuventutis studiosae, praeter linguam graecae delicias pietati quoque operantis, in corpus unum revocare omnia quae Macarium agnoscunt auctorem, Macarium inquam, quem existimamus esse Aegyptium. Nam quae in bibliotheca Paulina Lipsiensi manuscripta exstat, et a Guilielmo Cavo ac Iacobo Tollio in latinum simul conversa prodita est *De animae iustorum peccatorumque exitu Oratio* (3), et in titulo Alexandrino Macario adscribitur, et aniles ineptasque fabulas complectitur, ut recentioris cuiusdam graeculi videatur esse commentum, nec proinde hic locum invenire potuerit.

XIV. Quae vero circa Homiliae a nobis sint praestita, de iis in praefatione ad easdem actum fuit. Nunc vero quid circa Opuscula, quae sequuntur, quidque circa Apophthegmata egerimus, breviter indicandum est. In Opusculis autem illis VII Possini editionem, cum manuscriptis destitueremur, secuti sumus, sublatis tamen, quae in editione Possiniana apparebant frequentissime, sphalmatibus typographicis. Longe plura circa versionem latinam agenda invenimus. Possinus enim genus interpretandi liberius secutus, mirifice non raro evagatur, ut commentatoris potius, quam interpretis partes suscepisse videri possit; quae instituti ratio licet

NOTAE.

(1) Cave *Hist. Lit. P. II* p. 76.(2) Id. *Hist. Lit. P. II* p. 75.(3) Id. *Hist. Lit. F. I* p. 708. Tollius *Insign. Itin. Ital.* p. 499.

cum aliqua lectoris utilitate coniuncta sit, eius ta- A men, qui sermonem alicuius in aliud idioma convertere instituit, limites egreditur, cum sine dubio hoc sit optimum interpretandi genus, cum simplicissime verbis auctoris inhaeretur, mente eius sine ambitiosis hinc inde excursionibus repraesentata. Possimus vero et excurrit creberrime, et praeterea genus loquendi sequitur fastuosius, ac altius verbis adsurgit, quam interpretem decere videbatur: Nos itaque superflua resecurimus, et quae pomposius dicuntur, tumoreque aliquo inflata sunt, ad modestiam redigimus, id ubique sedulo navantes operam, ut Macarii cogitata verbis in latino sermone perspicuis, planis et sponte fluentibus lectoribus exhibeantur. Qua in re quidem haud exiguae tolerandae nobis fuerunt molestiae, cum longe minus B sit difficile, sua potius proferre, indolique suae accommodata, quam in aliorum laboribus emendandis occupatum esse. Neque tamen censeat lector velim, nihil in versione restare amplius, quod luxuriam Possini sapiat, aut alias in melius restitui non potuisset; satis nobis fuit, tantum hac vice praestare, quantum praestitimus, reliqua lectorum iudicio permittentes. Apophthegmata vero viro eruditissimo Io. Baptistae Cotelerio, linguae graecae in academia Parisina Professori regio debemus, quae ipse, cum in bibliotheca Regia manuscripta inveniret, Tomo I Monumentorum Ecclesiae Graecae, Lutetiae Parisiorum anno | MDCLXXVII prodeuntium, inserta edidit. Eiusdem quoque versionem retinui- C mus, cum ipse auctorum verbis insistat pressius, et genus scribendi sequatur simplex, liquidum, et ab omni tumore ornatuque anxie conquisito alienum. Adiecta denique a nobis sunt fragmenta Macariana adhuc alia, quae auctores hinc inde evolutibus se nobis obtulerunt.

XV. Nunc ad ipsum propius intuendum Macarium accedamus. Constat autem vel ex prima Operum eius inspectione poterit omnibus, virum fuisse Macarium ut sanctitatis studiosissimum; ita in rebus divinis et spiritualibus, si ullum alium, longe expertissimum, et admirandis gratiae divinae dotibus cumulate exornatum; quales qui sunt, illi vero maxime omnium existunt idonei, qui, qua luce divina illustrantur, alios perfundant. Si quis ergo est, qui, nucleo insuper habito, externo cortice delectatur, qui verborum flosculis ducitur, rebus contemptis, qui mente terrae affixa coelestia in minimis habet, cui nauseam creat, quidquid de carne cruci defigenda, et de perpetua mentis ad Deum elevatione dicitur, et qui denique, quidquid ad veram solidamque cum devotione pietatem attinet, in extremis curat: eum certum esse iubeo, nequam se, quod iuvare eius possit animum, hic re- D perturum esse. Nam qui hac mente non est praeditus, ut posthabitis rebus sub aspectum cadentibus, immoto animi proposito desideriiis suis, et omnibus animae viribus in spiritualia divinaque feratur; et contra vel gloriae saltem suae inservit,

vel vitae delicias et com | moda cupide consectatur: eidem non possunt non vel ingrata esse penitus et fastidio, vel plane non intelligibilia, quae ab animabus, totas se sublimioribus cogitationibus deditibus, et a divino Spiritu copiosius illustratis, de salutis humanae negotio Deique in animas operatione praeclare disseruntur. Sed qui impulsu divini excitationis sibi iam attendere incipit, et id ea cum cura, quam negotii exposcit sublimitas; qui quam nihil ad veram hominis constantemque et aeternam conferant felicitatem omnia, quae lapsa in peccatum perditaque tam magni aestimat natura humana edoctus, iam ad Deum, beatitudinis omnium fontem, et ad Dei propiorem coniunctionem sollicitè adspirat, et de obtinenda animae suae salute decenter satagit: ille demum in Macario offendet, unde abundantissime ipse sitim suam restinguat.

XVI. Quid enim in iisdem occurrit aliud quam sanissima illa saluberrimaque in omnem Christianismi partem dogmata? Lapsu humanum genus in peccatum miserime esse corruptum et deformatum, ut aversae iam a Deo mentes hominum ab adversaria maligni spiritus potestate in omnis generis grandia peccata abripiantur. Inde divina gratia esse opus, ut tam male se habens ex peccato mortalium genus convalescat. Hanc vero nunquam non in animam hominis potenter operari, ut ipsa erepta adversario suo in libertatem adseratur; desperandum esse homini de suis viribus, nisi ipsi a Spiritu coelesti gratiose subveniatur. Christum a Deo hominibus destinatum re- | demptorem et omnes homines profuso sanguine expiasset, et in omnium salutem hominum solerter incumbere. Quod tam frequenter, tamque dilucide inculcat Macarius, ut Io. Gerhardus Vossius, vir in evolvenda antiquitate diligentissimus, in doctissimo Historiae Pelagianae opere, cum id probare debet, Macarium in doctrinae tam salutaris testem creberrime excitat. Quam porro docet egregie, quantis insidiis satanas animas hominum circumveniat, quamque constanter hominum salutem evertere studeat. Quanta certamina homini salutem acquisituro, quam vehementia, quamque difficilia per omne vitae tempus sint sustinenda. Quanta cum devotione et quam ardentè semper preces ad Deum sint fundendae. Quam diligenter ad res divinas omnes animi cupiditates sint alligandae. Et denique, ut breviter complectar omnia, quid natura sit et gratia, quibus signis utraque dignoscatur: quo certe in capite summam sapientiae consistere apud Christianos omnium est certissimum. Et profecto vix videre ex veteribus contigit ullum, unde tam luculenter divinae gratiae operationes et indolem licuit addiscere.

XVII. In pulcherrimo vero hoc corpore si quidam deprehendantur naevi: quid mirum est, si et Macarius fuerit homo errandi facilitati expositus? Nec ex omni antiquitate sisti possit ullus, qui labis omnis et erroris fuerit expertus! Statuerit ergo Maca-

rius, angelis quoque esse corpus quoddam tenue (1): A condonemus ipsi qualemcunque hunc errorem, cum Patres Ecclesiae venerandi nominis, vel | uti Basilius, Ephrem, Cyrillus Alexandrinus, Tertullianus, Augustinus, Hilarius, Fulgentius, Arnobius, Cas- sianus, aliique plures, adnotante etiam Possino, eundem erraverint. Si quae et porro sunt in dogmatibus fidem atinentibus, in quibus minus recte sensisse videtur, ea in ipsum utamur animi aequitate, quam reliquis Patribus graviter aliquando hallucinantibus haudquaquam invidemus. Nam id et charitas Christiana exposcit, et sine summo Chri-

stianae religionis detrimento omitti nequit. Cum enim in palmariis et capitalibus fidei sanctissimae capitibus rectas aliquis fovet opiniones, si propter quaedam minus bene dicta condemnetur statim, censentur reliqua quoque eius esse erronea et condemnanda. Quo casu saepe contingere videas, ut, quae admirandae in religionem Christianam utilitatis esse, et rem pietatis strenue adjuvare poterant, cum ipsa pietate flocci flant et proscribantur.

XVIII. Restat ut testimonia aliqua de Macario subiiciamus.

Suidas in *Macario*.

Duo fuerunt Macarii eiusdem nominis atque de- B cantati propter exercitia studiorum, vitam, mores atque disciplinam. Alter quidem Aegyptius, qui miracula edebat, ac religiosa cautione in eos, | qui se conveniebant, erat severus. Alter Alexandrinus per omnia similis Aegypto et humanus: adeo humanus erat erga eos, qui se conveniebant, ut lepida urbanitate utendo iuvenes ad exercitia provocaret. Horum Evagrius discipulus factus, factis philosophiam exercuit, qui prius verbis duntaxat philosophabatur. Qui Constantinopoli a Gregorio Theologo in diaconorum adscitus est ordinem, quin etiam in Aegyptum profectus, in praedictos incidit viros, atque illorum vitam aemulatus est. Ab hoc libri/valde graves et serii conscripti sunt, quorum unus *Monachus* sive de vita activa inscriptus est; alter *Gno-* C *sticus* sive de iis qui cognitionis munere donati sunt; capita vero eius libri sunt quinquaginta; tertius *Antirrheticus* adversus tentantes daemones octo distinctus partibus, secundum numerum octo cogitationum. Item sexcenta Prognostica Problemata, et Elementaria duo, unum ad monachos in coenobiis aut contuberniis viventes, alterum ad virginum coetum. Atque haec sunt eius verba: *Necesse est, ut vias eorum, qui praecesserunt, monachorum sedulo indagemus, et ad eorum normam dirigamur. Multa ab iis et dicta et facta sunt certe, inter quae et hoc quispiam dixit, aridiorem et asperam vivendi rationem cum charitate copulatam celerius perducere monachum ad adfectionum vacuitatem.*

Δύο ἐγένοντο Μακάριοι ὁμώνυμοι καὶ περιβόητοι δι' ἄσκησιν, διὰ βίον, διὰ τρόπον, διὰ τὰ μαθήματα. ὁ μὲν Αἰγύπτιος θαυματουργὸς ἦν, καὶ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρὸς· ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς κατὰ πάντα ὢν παραπλήσιος τῷ Αἰγυπτίῳ καὶ ἰαρόν. οὕτως ἰαρόν ἦν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ τῷ χαριεντίζεσθαι τοὺς νέους ἤγε πρὸς ἄ | σκησιν. τούτων Εὐάγγελος γενόμενος μαθητῆς τῆν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτίησατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν· ὅς ἐν Κωνσταντινῆς πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν τοῦ διακόνου προχειρισθῆναι τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον καταβῶν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχῶν ἀνδράσι, τὸν ἐκεῖνων βίον ἐξήλωσε· τοῦτ' ἐβίβλια ἄγαν σπουδαῖα συγγέγραπται· ὧν τὸ μὲν *Μοναχός* ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιτέλεσται· τὸ δὲ *Γνωστικὸς* ἢ περὶ τῶν καταξιοθέντων γνώσεως· κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πεντήκοντα· τὸ δὲ *Ἀντιρρητικόν*, πρὸς τοὺς πειράζοντας δαιμονας, ἐν ὀκτῶ διηρημένον μέρεσι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτῶ λογισμῶν· καὶ ἑξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα· καὶ στιχηρὰ β', ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδαίαις μοναχοῦς, καὶ ἐν πρὸς τὴν παρθελίαν· καὶ φησι κατὰ λέξιν· οὕτως ἀναγκαῖον τὰς ὁδοὺς τῶν προοδυσάντων μοναχῶν ὀρθῶς διερωτῆν, καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι· πολλὰ γάρ ἔστιν ἐπ' αὐτῶν ἐβηθήντα καὶ πραχθέντα καλῶς, ἐν οἷς καὶ τοῦτο τις ἐφησε, τὴν ξηροτέραν καὶ ἀνώμαλον διαίταν, ἀγάπη συζευχθεῖσαν, θάττον διάγειν τὸν μοναχὸν εἰς ἀπάθειαν.

JO. TRITHEMIUS DE SCRIPTORIBUS ECCLESIAE.

Macarius Monachus Aegyptius, et beati Patris | Antonii quondam discipulus, vir devotus et sanctissimae conversationis, de quo multa miracula narrantur, quomodo etiam mortuorum voces de sepulcris pro fidei confirmatione impetravit. Claruit multa sanctitate sub Constantino et Constantio Principibus anno Domini 350. Cuius gesta habentur in Vitis Patrum.

MYSTER. INQUISTAT. AUCTORE M. B. F. B. pag. 209.

B. *Macarius scriptor religiosissimus, et de quo B. Arndus mihi confirmavit, fuisse, cum illum verbottenus posset libro seposito recitare.*

D PETRUS POIRET DE ERUDITIONE SUPERFICIALI

p. m. 202.

Macarii Aegyptiaci admirabiles et divina prorsus sapientia abundantes Homiliae.

XIX. Nihil nunc restat amplius, quam ut lectorem benevolum rogemus, aegre ne ferat, si menda typographica forte alicubi occurrant. Neque enim adesse licuit speciminum emendationi. Si quae vero relegenti Macarium se obtulerunt, ea in calcem libri adnotavimus; quae tollantur licet, antequam ad librum legendum fiat accessio. Deum vero oramus supplicibus precibus, ut libri huius lectoribus

NOTAE.

(1) *Macar. Homil. IV § 9 p. 47, 48, De elevat. mentis cap. VI p. 115. Petavii Tom. III Dogm.*

Theol. lib. I de Angel. cap. II. Dallaeus de usu Pr-trum p. m. 268.

sui spiritus impertiat gratiam, et, quo usus est instrumento ad demonstrandas exuberantes suas divitias spirituales, Macario, eius divinissimis scriptis multas ad se allicere, et in rectam, quae ducit ad felici-

tatem, nullis temporum periodis terminandam viarum dignetur dirigere. Scripsimus Lipsiae in urbe patriaria die IX Martii Anno recuperatae salutis clocc Id. |

| SERIES eorum, quae in hoc libro de Macario continentur.

I	<i>De Custodia Cordis.</i>	4
II	<i>De Perfectione in Spiritu.</i>	33
III	<i>De Oratione.</i>	50
IV	<i>De Patientia et Discretione.</i>	70
V	<i>De Elevatione Mentis.</i>	108
VI	<i>De Charitate.</i>	136
VII	<i>De Libertate Mentis.</i>	181
VIII	<i>Apophthegmata Macarii a Petro Possino edita.</i>	231
IX	<i>Apophthegmata Macarii a Io. Baptista Cotelerio edita.</i>	235
X	<i>De Macario Relatio ex Hieronymo.</i>	270
XI	<i>De Macario Relatio ex Palladio.</i>	273
XII	<i>De Macario Excerpta ex Cassiodoro *.</i>	279

[Sequuntur Opuscula pag. 1-285, tum « Index rerum et verborum » et « Index locorum Scripturae quae in his Opusculis obiter explicantur. »]

* Leg. Cassiano. Cassiodorum cum Cassiano confundit Pritius. Edit.

ANDREAE GALLANDII

PRESBYTERI CONGREGATIONIS ORATORII

PROLEGOMENA

IN VITAS ET SCRIPTA SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI.

(Bibl. veterum Patrum antiquorumque scriptorum ecclesiasticorum T. VII. p. III-VI.)

[Pag. III] *De S. Macario Aegypto.*

I. *Macarius senior* genere Aegyptius, et *Magni* cognomentum adeptus (1), florente adhuc aetate monasticum institutum amplexus est. Quo quidem tempore virtutibus atque austero vivendi genere adeo enituit, ut *πατριάρχων*, id est *pueraenex*, a monachis vocaretur (2), quoniam citius quam pro aetate in monasticae disciplinae studiis profecerat. Deinceps vero in intimam solitudinem secedens, in Sceti sedem posuit (3). Ubi egregiis religiosae vitae certaminibus inclutus, pluribusque gratiae donis divinitus cumulatus, annos natus quadraginta ad sacerdotium evectus est. Magno Athanasio aequalis, Magno quoque Antonio familiaris (4), ex hac vita migravit nonagenarius, postquam ipsos annos sexaginta solitariam vitam egisset, Palladio teste, qui et praeclara eius facinora pluribus edisserit (5). « Quid ego narrem, » inquit Hieronymus (6), « *Macarios*, *Arsenius*, *Serapionas* et reliqua columnarum Christi nomina? » Eius memoria in Ecclesiae Latinae fastis die XV Januarii recollitur.

II. Non solum autem vitae sanctioris institutis eximius exstitit *Macarius Aegyptius*, sed etiam doctrina praestans sacrarumque literarum scientia apprime excultus fuisse comperitur. Sub eius nomine circumferuntur Homiliae quinquaginta *de integritate quae decet Christianos*, spiritualis succi plenae. Has primus ex codice Bibliothecae Regiae graece latineque edidit Parisiis Joannes Picus, in senatu Parisiensi classium inquisitoriarum praeses; eademque editio cum Gregorii Thaumaturgi et Basilii Seleuciensis operibus ibidem iterum prodijt anno 1621. Antea vero, anno scilicet 1594, ex versione Zachariae Palthenii Friedbergensis Francofurti fuerant eadem Homeliae secundo evulgatae. Atque hanc posteriorem editionem, graeco textu ex mss. codicibus, quos in suis *Ecclesiae Graecae Monumentis* excitavit Cotelerius, potissimum recensito, ac versione Paltheniana subinde castigata, rursus prelo commisit Lipsiae anno 1698 Joannes

NOTAE.

(1) Pallad. Hist. Laus. cap. 20 p. 924; Apophthegmata Patrum ap. Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 537.

(2) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.

(3) Pallad. l. I. cap. 19 p. 921.

(4) Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 530 sq.;

Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 806 Not. IV sur S. Macaire.

(5) Pallad. l. I. cap. 19.

(6) S. Hieron. Ep. CVIII al. XXVII ad Eustoch. § 14, S. Hieron. Opp. ed. Veron. T. I p. 698 [Migne T. I [Patrol. T. XXII] p. 890].

Georgius Pritius additis praeterea septem opusculis asceticis, a Petro Possino in *Thesaurō Ascetico* primum in lucem eductis, subiectisque simul eiusdem sancti abbatis Apophthegmatis cum Possinianis tum Cotelorianis, nec non excerptis, quae de nostro Macario in Vitis Patrum et apud Palladium atque Cassianum habentur. Quam propterea editionem ceteris auctiorem accuratioremque typis excudendam consignavimus.

III. De Homiliarum porro integritate ut paucis agamus, earum auctorem Macarium Aegyptium agnoscunt non solum impressi codices, verum etiam mss. complures, quos laudant Montfauconius (7) et Fabricius (8). Neque vero hac de re unquam suborta fuerat dubitatio, donec alium ab Aegypto Macarium, Amathae socium et Magni Antonii discipulum, excogitare placuit Petro Possino, eumque sive Homiliarum quinquaginta, sive septem Opusculorum asceticorum ab se editorum parentem statuere (9). Verum viri docti placita non esse omnino admittenda, pluribus evincunt Caveus (10) et Pritius (11), sed maxime Tillemontius (12). Atque hinc etiam responsa Oudini sententia, qui eiusmodi scripta, de quibus loquimur, ad Marcum Ἀσκητῆν seu *Exercitatore*m, Macarii iunioris discipulum, spectare arbitratur (13). Quorum quidem virorum cll. iudicium non minimum confirmare videtur Ioannes, patriarcha Antiochenus, in Oratione quam vulgavit Cotelarius. Sic enim ille (14) : « A divinis sanctisque patribus nostris Athanasio, Basilio, Nysseno, aliisque eorum temporum editi sunt ascetici atque a Deo inspirati libri, qui communiter degendi et vivendi rationem, omnemque absolute monachorum vitam et institutionem praestituunt; sed et qui primum in Aegypto compositus fuit maximus liber sanctorum Senum *Scetis*, Thebaidis et Libyae, complectens ordine alphabetico sacra eorum gesta et dicta. Quia vero per gratiam Christi etiam multi in disciplinis exercitati ac philosophi saeculi, angustam et arctam viam sectati, monachi sanctique evaserunt, conscripserunt illi quoque non paucos libros divinitus inspiratos, qui sic inscribuntur : LIBER..... SANCTI MACARII » cet. Ex quibus intelligas, et *Scetis* solitudinem heic nominari, quam incoluisse Macarium Aegyptium superius ex Palladio didicimus, et *Macarii librum* laudari, quem eidem abbati Aegypto iure adscribas. Alter enim, Alexandrinus, in *Celliis* habitasse traditur, ut mox videbimus.

IV. Idem porro ferendum videtur iudicium de septem Opusculis asceticis a Possino in vulgus emissis : eorum nimirum auctorem unum eundemque cum illo (15) esse, a quo fuere Homiliae conscriptae. Etenim praeterquam quod res ipsae, quae utrobique ferme edisseruntur, unum scriptorem produunt (16), et Macarium quidem Aegyptium cognomento Magnum, accedit in primis ms. codicis fides quo usus est Possinus, ut ipsemet testatur his verbis : « Septem, » [P. IV] inquit, « Opuscula unius sunt auctoris *Macarii Magni*, prout diserte singulorum titulus signabat in codice Turrianeo. Erant autem ea ibi non uno continue ductu expansa, sed in duo separatim, multis interpositis, divisa systemata *nominis eiusdem*. Priori siquidem hic praefigebatur index : *Macarii Magni de custodia cordis* (17) » cet. At vero non est heic dissimulandum, quod ex Joannis Mariae Brasichellani Expurgatorio Indice in literas retulit Labbeus (18). Sic autem locus se habet : « Illud opportune observamus, quaedam illis [Homiliis] inesse obscura, ambigua et a proprio exactoque more loquendi theologorum quadamtenus aliena, proindeque cum iudicio et circumspecte legenda. Et subest suspicio, ne ab aliquo Pelagiano sint alicubi interpolatae. » Haec ibi. Quem in locum lectorem haud pigeat laudatum subinde Tillemontium adire (19), sed in primis ipsummet Opusculorum editorem Possinum (20).

V. Alia praeterea nonnulla de iisdem Macarii Homiliis observare nostra interest. Et primum quidem homiliam XXV sub titulo *De libero arbitrio* fuisse olim inter Basilianas recensitam, ut probe intellexit eruditus Bengelius (21). Neque id sane olfecit Combefisius, qui eandem propterea, tanquam integrum Basilii Magni foetum existimans, suo Ecclesiastae graeco intexuit (22). Verum Garnierius, doctissimus Basilianorum Operum editor, quamvis legitimum laudatae homiliae parentem Magnum Macarium haud agnoverit, eam tamen sancto Basilio perperam fuisse adscriptam pluribus a contextu ac stilo ductis rationibus demonstravit (23); quam proinde in appendicem reiecit (24). At vero acrem viri

NOTAE.

(7) Montf. Bibliotheca Bibliothecarum mancriptorum nova Paris. 1739 fol. T. I p. 67 C.

(8) Fabric. Bibl. Graec. T. VII p. 492 [ed. Harles Hamburg. 1802 T. VIII p. 363 not.]

(9) Possin. Prolegom. ad Thesaur. Ascet. § VI.

(10) Cave Hist. Lit. [ed. Basil. 1741] T. I p. 256.

(11) Pritius Praef. ad Macar. Opusc. § VIII sqq.

(12) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 619. 810 Not. X sur S. Macaire.

(13) Oudin de Scriptt. eccl. [Lips. 1722] T. I p. 478.

(14) Joan. Antioch. apud Cotel. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 66 § V.

(15) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 610

Pritius l. I. § XI.

(16) Possinus l. I. § VI sub fin.

(17) Ibid. § IV.

(18) Labbe Dissert. hist. de Scriptt. eccl. T. II p. 44.

(19) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 810 Not. X sur S. Macaire.

(20) Possin. l. I. §§ VI sub fin. VII ac VIII.

(21) Bengel. in not. ad Gregor. Thaum. panegy. in Originem p. 235.

(22) Combefis. Eccl. Graec. P. I p. 455.

(23) Garnier Praef. ad S. Basilii Opp. T. II § VIII p. XXVI-XXVIII.

(24) Id. ibid. p. 613.

critici censuram emollire placet mitiore iudicio, quod post Dupinium tulit cl. Tillemontius his verbis : « Le style en est simple, et l'on voit sans peine que c'est un solitaire qui parle du cœur, sans affectation, sans ornement, et quelquefois aussi sans ordre (25). » Admonendum praeterea, homiliam ex Macarianis XXXVII *De paradiso et lege spirituali* inscriptam prooemio ad Opuscula Marci Eremitae asctica integram fuisse intextam. Quae quidem hactenus observata, si aevo superiore ac nostro fuissent nonnullis eruditissimis viris comperta, neque fidenter nimis pronuntiassent, ut arbitror, aliquot nimirum aliorum scriptorum homilias Macarianis insertas deprehendi, neque adeo de legitimo earum auctore Macario Aegypto suspicionem admisissent ingessissentque.

VI. Quod superest, de locis Novi Testamenti a Macario recitatis varia observat Millius (26), quae hec excutere neque vacat, neque libet. Quae vero sententia de hac ipsa re absque ullo vade a Weststenio profertur (27), loca scilicet sacrae Scripturae in codicibus Macarii editis ad Vulgatam latinam conformata esse vel potius detorta, neque nobis probatur, neque ulli qui recte sapiat admittenda videtur. Quod enim ait, neminem ex Graecis umquam legisse Μαμδρῆς ad II. Tim. III, 8, id eundem ab eo dictum nollem. Nam eiusmodi lectionem agnoscunt Constitutiones Apostolorum (28), auctor Synopseos Scripturae sacrae Magno Athanasio tributae (29), atque Antiochus monachus (30), quamvis, ne quid dissimulem idem alibi (31) legat Ἰαμδρῆς, ut omittam interim Origenis interpretem in Matthaicum (32) aliosque veteres, quos apud Cotelerium (33), Fabricium (34) et Wolfium (35) videas. Quid plura? Vel ipsum Weststenium sententiam deinceps mutasse comperimus, quippe qui nostrum Macarium recenseat (36) inter graecos Ecclesiae scriptores, qui ad laudatum Apostoli locum Μαμδρῆς legisse noscuntur. At de his satis.

II.

De S. Macario Alexandrino.

I. Macarius iunior, domo Alexandrinus, cum Macario Aegypto aetate coniunctus, sed ipsi superstes, monasticae disciplinae primum sese addixit, Magno Antonio magistro usus; serius vero presbyter ordinatus Celliorum, τῶν λεγομένων Κελλίων, teste Palladio (37); ac demum archimandrita Nitriensis. Celliorum item mentio in Apophthegmatis Patrum (38): ἦν τις γέρων εἰς τὰ Κελλία. Locus nimirum celebris, inquit Cotelerius (39), in Aegypto eremo, a multitudine cellularum nuncupatus Cellia, Cellae, Cellulae. Eundem porro Macarium πολιτικόν, id est *urbicum*, fuisse appellatum productum veteres Sozomenus (40), collector Apophthegmatum Patrum (41), nec non Philippus Sidetes (42), qui et eum scholae catecheticae Alexandrinae praefuisse ob singularem eius doctrinam tradit. Eo autem sensu πολιτικός dictus existimatur, quod non ita eremum incolet, ut vulgo solebant reliqui ascetae, sed quod partim in solitudine, partim ἐν τῇ πόλει, in *urbe*, videlicet Alexandrina, vitam ageret, catecheseων nimirum doctor. Praeclara eius gesta fuse describit Palladius (43), qui [Pag. V] eum probe noverat; atque alibi praeterea testatur (44), ipsum in iis, quae sunt monachorum praecipua, primas partes egisse. Qui tandem omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus perfunctus, ut verbis utar Sozomeni (45), anno demum Christi CCCXCIV aut CCCXCV ineunte grandaeus supremum diem obiisse videtur (46). Eius dies festus in Ecclesia quidem latinæ die II Ianuarii, apud Graecos vero XIX eiusdem mensis peragitur (47).

II. Exstat in Codice Regularum a sancto Benedicto Anianensi abbate olim contexto *sancti Macarii Alexandrini abbatis Nitriensis Regula ad monachos* (48). De hac porro nonnullis viris eruditissimis visus est verba fecisse Gennadius (49), quae tamen Macario seniori Aegypto adscripterit. Aevo autem posteriore duo exstiterent scriptores anonymi, qui Regulae Macarianae meminere. Et alter quidem in Vita sancti Joannis, abbatis Reomaensis, cuius haec sunt verba: *Studuit denuo ipse [Joannes] salubria dogmata sub*

NOTAE.

- (25) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 619.
 (26) Millius Prolegom. ad N. T. Gr. §§ 819-820.
 (27) Westen. Prolegom. ad N. T. Gr. ed. Semler p. 186.
 (28) Const. Apost. lib. VIII cap. 1.
 (29) S. Athan. Opp. ed. BB. T. II p. 152 [ed. Bened. Patav. 1777. T. II p. 101].
 (30) Antioch. Hom. XXXII p. 69.
 (31) Id. Hom. LVI p. 103.
 (32) Orig. in Matth. tract. XXVI XXVII, Opp. ed. Benedict. [Delarue] T. III p. 848 916.
 (33) Coteler. ad Const. Apost. . I.
 (34) Fabric. Cod. pseudoep. Vt. Test. T. I p. 816; Ei. Cod. apocr. N. T. T. I p. 249. 342.
 (35) Wolf. Cur. crit. et philol. T. V p. 522.
 (36) Wetsten. in not. ad N. T. 4r. T. II p. 362.
 (37) Pallad. Hist. Laus. cap. 20 p. 924.
 (38) Apophth. Patr. apud Coteler. Eccl. Graec. Mon. T. I p. 385 § IV.
 (39) Coteler. ad l. l. p. 802 B.
 (40) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.
 (41) Apophth. Patr. l. l. p. 537 § XXI.
 (42) Philip. Sid. apud Dodwell. ad lin. Dissertat. Iren. p. 488.
 (43) Pallad. l. l.
 (44) Pallad. Hist. Laus. cap. 19 p. 920.
 (45) Sozom. l. l.
 (46) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 648.
 (47) Menol. Graec. ed. Urbin. 1727 P. II p. 121.
 (48) Holsten. Cod. Reg. p. 43-50.
 (49) Gennadius de viris illustribus cap. 10.

regulari tenore, quem beatus MACARIUS Aegyptiorum indidit monachis, ministrare (50). Alter vero sancti Philiberti, abbatis Gemeticensis et Heriensis I, res gestas literis tradens: *Basilii sancti charismata*, inquit, *MACARII regulam, Benedicti decreta, Columbani instituta sanctissima lectione frequentabat assidua* (51). Utri autem Macario, Aegyptione an Alexandrino, uterque biographus Regulam eiusmodi tribuat, haud plane liquet; minus enim accurate Macarios distinxisse sequioris aevi scriptores noscuntur. Eos tamen, quorum verba modo protulimus, de Macario potius Alexandrino, quam Aegyptio esse accipiendos, cum Holstenio (52) existimaverim equidem. Constat enim, Aegyptium et seniore altero et multo celebriore existitisse, Magni propterea cognomentum adeptum; Alexandrinum vero *urbici* tantum vocabulo ab alio fuisse discretum: ut proinde seri scriptores, Macarii simpliciter mentionem iniicientes, Alexandrinum magis quam Aegyptium plura laudis insignia consecutum respexerint. Verum, ut res se habeat, non est cur demum a vetusti codicis scriptura, quem Benedictus Anianensis abbas descripsit, recedamus, ubi Regula, de qua loquimur, Macario Alexandrino diserte adscribitur. Idem porro dicendum de Epistola monachis inscripta eidemque Regulae adjecta. Et in hanc quidem sententiam plura eruditissimus Tillemontius, qui praeterea Gennadii verba excutiens, eius auctoritatem merito elevare comperitur (53).

III. Sub huius item Macarii Alexandrini nomine habetur *Sermo de excessu iustorum et peccatorum, quorum scilicet eorum animae e corpore demigrent et quomodo se habeant*. Hunc vero sermonem primus in lucem extulit Guilielmus Caveus ex ms. codice Bibliothecae Paulinae Lipsiensis, Henrico Warthono interprete usus (54). Postmodum vero ex eodem ms. Lipsiensi, cum duobus codicibus Viennensibus collato, iterum velut adhuc ineditum vertit evulgavitque Jacobus Tollius (55), quam quidem posteriorem editionem altera exactiorem secuti sumus. Licet autem codices cum Lipsiensis tum unus ex Viennensibus Macario Alexandrino huiusmodi opusculum adserant, alter tamen eiusdem Bibliothecae Caesareae codex membranaceus Macarii Alexandrini discipulo illud vindicat. Sic enim ibi: *Τοῦ ἀγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως ὁ μαθητῆς διήγησατο, οὗτι πρὸς κ. τ. λ.* Ceterum de visione in eo sermone relata sinistrum editoris utriusque iudicium satis corripit atque emendat par Magni Antonii *διήγημα*, quod legas apud Palladium (56), ut opportune advertit Fabricius (57). Neque deesse complura huic affinia in Vitis et Apophthegmatis Patrum, iam norunt eruditi.

IV. His porro hactenus recensitis Opusculis subiicitur *sanctorum patrum, Serapionis, MACARII, Paphnutii et alterius MACARII abbatum Regula ad monachos*, cui aliae duae praeterea accessere; quae quidem ex codice Regularum Holsteniano desumpsimus. Censent autem merito ac iure, ut videtur, viri eruditissimi (58), duos Macarios hoc loci memoratos illos esse celeberrimos anachoretas, de quibus superius verba fecimus, Aegyptium videlicet atque Alexandrinum. Rufinus: « Per idem tempus, » inquit « patres monachorum vitae et sanctitatis merito, *Macarius* et Isidorus, aliusque *Macarius* atque Heraclides et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur; viri qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur (59). » Et infra: « Florebat igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditis in Christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes, signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus et quorum benedicti manibus meruimus, hi sunt: *Macarius* de superiori eremo, alius *Macarius* de inferiori (60) cet. » At vero Serapion, qui primum in Regulae inscriptione locum obtinet, vel ipso Macario Aegyptio antiquior in solitudine fuerit, dictus propterea Palladio (61) et Sozomeno (62): *Σεραπίων ὁ μέγας, magnus ille Serapion*. Paphnutius autem eidem Palladio plurimum commendatur (63).

V. Huiusmodi syllogem claudit *Regula orientalis ex Patrum orientalium Regulis collecta a Vigilio diacono*. De opusculo eiusque auctore Gennadius haec habet: « *Vigilius* diaconus composuit ex traditione « patrum *Monachorum Regulam*, quae in coenobio ad profectum fratrum in conventu legitur, breviate « et aperto sermone totius monasticae professionis in se tenentem disciplinam » (64). Ad quem locum non exstare hanc opellam adnotat Fabricius, quod sane mirari subit. Eandem quoque Regulam memorant praeter Honorium Augustodunensem (65) et Trithemium (66), Annales Trevirenses (67). Neque

NOTAE.

(50) Mabillon AA. SS. O. S. Bened. Saec. I p. 614 § VIII.

(51) Ibid. Saec. II p. 785 § V.

(52) Holsten. Cod. Reg. p. 45.

(53) Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 618. 809. Not. VIII sur S. Macaire.

(54) Cave Hist. Lit. T. I p. 258.

(55) Jacobi Tollii Insignia Itiner. Ital. p. 192-199.

(56) Pallad. Hist. Laus. c. 27 p. 941.

(57) Fabric. Bibl. Graec. T. VII p. 495 [ed. Harles I. T. VIII p. 366]; Ei. Cod. apocr. N. T. T. II p. 949 not. (I).

(58) Bulteau-Hist. de l'Ordre de S. Benoit p. 130. Tillemont Mémoires eccl. T. VIII p. 618.

(59) Rufin. Hist. Eccl. lib. II cap. 4.

(60) Id. ibid. cap. 8.

(61) Pallad. Hist. Laus. cap. 147.

(62) Sozom. Hist. Eccl. lib. III cap. 14.

(63) Pallad. l. l.

(64) Gennadius de viris illustribus cap. 51.

(65) Honor. Aug. de scriptoribus eccl. lib. II cap. 50.

(66) Trithemius de scriptoribus eccl. cap. 138.

(67) Annal. Trev. P. II cap. 1.

illam ignorarunt sanctus Benedictus [Pag. VI] Anianensis et Smaragdus abbas, qui et superiorem *Macarii Alexandrini*, et alteram pariter *sanctorum Patrum* non solum saepius laudarunt, sed multa etiam inde capita, ille quidem in concordiam Regularum, hic vero in expositionem Regulae sancti Benedicti, transulisse perhibentur, ut monet Holstenius (68).

NOTAE.

(68) Holsten. Cod. Reg. p. 25. 45. 156,

CASIMIRUS OUDINUS

DE SS. MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

[Casimiri Oudini Commentarius de scriptoribus Ecclesiae antiquis illorumque scriptis Francof. ad Moenum 1722 fol. T. I p. 474-480.]

Macarii tres monachi. Hos simul iungimus, cum disiungi vix possint, atque ad distinctionem a se mutuo magis perspicuam simul iconiungi conveniat. Vixerunt hi tres eodem tempore, atque magistri eiusdem Antonii discipuli pariter exstiterunt. De quorum primis duobus hic inserendis loquuntur Socrates *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23, Sozomenus lib. III cap. 14, Theodoretus lib. IV cap. 21, Palladius *Hist. Laus.* capp. 19 et 20. Horum *primus* Macarius, gente Aegyptius, monachus Scetensis, Magni Antonii discipulus claruit ab anno 350. Qui in iuventute adhuc constitutus ita virtutibus monasticis et austero vivendi genere excelluit, sibi semper praesens et gravis, ut a fratribus *παιδαγωγῶν* vocaretur. Annos natus quadraginta ad presbyterii gradum evector est. Miraculis et prophetia clarus tot sanavit aegros, tot a daemonibus obsessos liberasse dicitur, ut Socrate teste miracula ab eo patrata speciale opus exigerent. Nihil mirum vero, tam celebrem inter monachos [Pag. 475] virum fuisse etiam inter Scriptores ecclesiasticos successu temporis recensitum. Illos enim insignes homines monachi sequiorum temporum pro viribus inter doctos etiam suppositis Operibus allegerunt. Hunc Macarium inter Scriptores non omisisset Hieronymus, si tempore suo aliquid sub Macarii nomine exstisset. Annis circiter centum post Hieronymi aetatem Gennadius Massiliensis presbyter retulit hunc Macarium inter Scriptores ecclesiasticos libro *De viris illustribus* cap. 10, cui unicam duntaxat attribuit Epistolam, quippe cum tunc temporis haec tantum sub Macarii celeberrimi nomine prostaret. Socrates, qui illorum Macariorum virtutes *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23 magnifice extollit, de scriptis silet, quamvis ibidem Evagrii illorum discipuli Opera positive recensent. Nihil ergo sub Macariorum nomine tempore Socratis exstabat scriptum, quod sane dicere tam praeclara occasione data non omisisset; quorum et Apophthegmata illic refert, sicut et Palladius l. 1. Audacior sane Graecia ac monachismus recentior, qui erubisset, si nihil sub Macariorum nomine scriptum exstisset. Sub falso igitur *S. Macarii Senioris et Aegyptii*, quem unicam duntaxat scripsisse Epistolam voluit l. 1. Gennadius, productae *Homiliae spirituales quinquaginta de integritate quae Christianos decet.* Exstant graece et latine Parisiis 1559 in-8, deinde cura Zach. Palthenii Francofurti 1594 in-8, denique cum Operibus Gregorii Thaumaturgi Parisiis in fol. anno 1622. Quas cum Caveus, si recte sensisset, cui supposititias nulloque antiquitatis testimonio fultas proscribere debuisset, *ab aliquo forsitan sequioris saeculi interpolatas* dixisse satis habuit. Illas Petrus Possinus e Soc. J. in *Prolegomenis* ad Thesaurum Asceticum graece et latine impressum in-4 anno 1684 Tolosae apud Guilielmum Bosch, censet pertinere ad Macarium iuniorem Aegyptium eodem tempore illustrem: quae contentio modici momenti est, cum uterque et senior et iunior tempore eodem vixerint. Ego ob veterum de his Operibus silentium utriusque Macario Homilias istas opinor suppositas a monachis graecis ad maiorem Macariorum nominis famam. Omisso veterum de his Operibus silentio dico tum *Epistolam* illam, de qua loquitur Gennadius, tum has *Quinquaginta Homilias*, de quibus supra egimus, non posse esse Macarii illius Aegyptii, sive senioris, sive iunioris, qui seniori synchronus erat atque aetate duntaxat iunior. Rationem optimam affero Pelagianismum subtilissimum atque purissimum, quo et *Epistola et Homiliae* plenae sunt, ut attente legenti constabit. Erant autem hi tres Macarii mortui omnes ante Pelagianam ortam haeresim, unde scripta illa ad Macarios istos pertinere nullatenus possunt. De Epistola, quae interiit, expressum est Gennadii qui legerat testimonium ex libro *De viris illustribus* cap. 10 his conceptum verbis: « Macarius monachus ille Aegyptius, [Pag. 476] signis et virtutibus clarus, unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit Epistolam, in qua docet, illum perfecte posse Deo servire, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne quod in hac vita suave est auxilium implorando, *ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit.* » Continentiam enim esse munus naturae debitum, non gratiae, doctrina Pelagiana prorsus est contra Salomonem *Sap. VIII, 2* et *X, 2*, — Apostolum *Gal. V, 23*: *Fructus autem*

Spiritus est cet. fides, modestia, continentia, castitas. Quod etiam hae *Quinquaginta Homiliae* ad Macarium istum, atque alios eiusdem temporis duos nullatenus spectent, his duobus affirmo argumentis :

Primum. Homiliae istae non sunt proprie homiliae ad populum habitae, sed tantum farrago quaedam ab aliquo archimandrita collecta ac privatim composita, quae interdum quidem homilias continet, interdum vero Quaestiones varias et Responsiones nullam homiliarum speciem habentes, quas consarcinator pro captu, absque connexionem simul collegit. Ex inspectione et lectione illarum res constare potest, quod non diffitetur Elias du Pin *Nov. Biblioth. Scriptt. Eccles.* Tom. II Saec. IV pag. mihi 70. Nam ad finem homiliae VI *de oratione* movet duas Quaestiones *de incarnatione Jesu Christi* cum totidem Responsionibus, quae ad argumentum Orationis nihil faciunt. Homiliae VII et VIII constant quoque variis Quaestionibus et Responsionibus. Unde liquet sole clarius, non esse Homilias ad populum dictas, sed *collectaneum Quaestionum*, quas ad archimandritam aliquem monachi accedentes proposuisse finguntur. Homilia XII continet Quaestiones et Responsiones vel nullatenus vel parum utiles. Homilia XV nullum habet speciale argumentum, sed varias Quaestiones *de resurrectione et concupiscentia* continet, quae nullam inter se connexionem habent. Homilia XXVI continet plures Quaestiones et Responsiones *de temptationibus diaboli et gratiae effectibus*. Homilia XXVII respondet quoque Quaestionibus multis *de gratiae effectibus*. Homilia XXXVII habetur verbotenus inter Opuscula Marci Exercitatoris. Homilia XL tres adhuc Quaestiones proponit, quas Responsionibus totidem solvit. Non ergo collectaneum istud Homiliarum proprie est, sed farrago variorum indiscriminatim, ut collectori allubuit.

Secundo. Quisquis istius farraginis auctor, is post ortam Pelagianam haeresim scripsit, quam subtiliter et caute docet passim. Quod et agnovit Ellias du Pin l. 1., dum inquit Homiliae istas, de quibus agimus, esse conformes quoad doctrinam *Epistolae* sub Macarii nomine, quam depingit Gennadius in libro *de viris illustribus* cap. 10. At Epistola ista Pelagiana est, idemque dicendum de Homiliis istis. Nam Homilia XV vult *concupiscentiam* esse quandam ignis [Pag. 477] in homine accensi speciem, omnes, ut ita dictum sit, ipsius partes accendentem, cui resistere potest, si assidue invigilet sibi atque pugnet : *Eos autem, qui passionibus resistunt, sanctum Spiritum atque Christi gratias recipere.* Quod Pelagianum omnino est, quasi ante gratiam Christi perceptam concupiscentiae ac passionibus accensis ex naturae viribus resistere valeamus. Homilia XVI inquit hominem debere semper timere, eo quod semper temptationibus expositus sit; itaque qui gratiam nondum habent, debere semper et bonum agere et malum fugere ex motibus naturalibus; qui vero gratiam acceperint, non indigere motibus his naturalibus atque interioribus. Supponit ergo, hominem etiam, antequam gratiam habeat, posse et bonum facere et malum fugere ex instinctibus naturalibus; quod Pelagianum est, quasi his naturae laboribus et conatibus gratiam Dei ad nos trahamus. Homilia XXVI tota quoque Pelagiana est, ut attente legenti constabit, atque ex iis, quae affert l. 1. Ellias du Pin, cognosci abunde potest. Miror tamen, cur pagina mihi 72 Aethiopem dealbare conetur intendatque, auctorem hunc nihil aliud velle quam conciliare gratiae necessitatem cum liberi arbitrii nostri cooperatione. Aliud sane vult Pelagianus ille; initium nempe salutis nostrae esse a nobis per opera naturae incipientibus, quibus accedente divina gratia salus iam ad perfectionem adducatur. Unde quamvis saepius dicat gratiam esse necessariam vel ad iustitiam perfectam, vel vitam aeternam, ut Homilia XXIV, vel ad evitandas omnes peccati occasiones, vel ad omnibus temptationibus resistendum, ut Homilia XXV, nunquam tamen asseruit, illam esse necessariam ad omne et quodlibet in singulari opus bonum, opinatus nempe iuxta Pelagium et Pelagianos, initium salutis esse a nobis ex natura operantibus.

Convenit maxime hic auctor quoad doctrinam cum Marco *ἀσκητῆ* seu Exercitatore, qui olim Macarii huius discipulus fuit, nec difficile fuit, ut scripta discipuli magistro postmodum ex quadam maioris auctoritatis affectatione vel etiam malitia attribuerentur. Plura de his Homiliis seu etiam Quaestionibus no postea in Marco Asceta, cui adiudicandas ob doctrinae et styli similitudinem censemus.

Exstant autem hae S. Macarii Aegyptii Homiliae MSS. graece in Bodleiano Oxonii in Anglic. Bibliotheca codice 243 in MSS. Baroccianis. Atque in hoc codice exstant *Homiliae* LVII, quarum quae in editis postrema est, in MS. isto auctior est quam in impressis.

Eiusdem Homilia LI ad Symeonem Ascetam pag. 202, b : *Μακάριος τοῖς ἀρακητοῖς.*

Eiusdem Homilia LII in Natali Christi pag. 208 : *ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔργον τῆς ἀληθείας.*

Homilia LIII de longanimitate et tolerantia in afflictionibus pag. 215 : *ὁ βουλόμενος Θεῷ εὐαρστοῦσαι.* [Pag. 478] Homilia LIV de beneplacito Dei et permissione divina : *Πάντα τὰ γινόμενα.*

Homilia LV contra inanem gloriam captantes in concionibus ad populum pag. 230, b : *Ἰστέον δι τινέες εἰσι νεώτεροι.*

Homilia LVI de nomine et officio monachi pag. 234, b : *Τι ἐστὶ μονάζων.*

Homilia LVII de variis Spiritus sancti operationibus pag. 238, b : *Τὸ πνεῦμα ὄπον θέλει, πνεῖ.*

Quae eandem cum impressis methodum, eandem doctrinam asceticam continent, atque in aliis Homiliarum eiusmodi MSS. exemplaribus non reperiuntur.

Adducor autem maxime ut credam, has omnes *Homilias et Quaestiones asceticas* spectare ad Marcum

Ascetam seu Exercitorem, qui inter monachos Nitrienses solitariam vitam duxit, atque Macarii Aegyptii iunioris discipulus fuit, clarus anno 400 sqq. usque ad annum circiter 440 vel ultra; de quo Sozomenus lib. VI cap. 29, Palladius *Hist. Laus.* capp. 20 et 21, Nicephorus *Hist. Eccl.* lib. XIV cap. 54. Vixit enim post Pelagianam haeresim multis annis, perveniens ad decrepitam usque aetatem, obiitque centenario maior. Nec mihi rationes seu coniecturae desunt: I. Ipsa doctrina Pelagiana, quam eandem cum Marco Exercitatore prorsus habet. II. Homilia XXXVII *De paradiso et lege spirituali* habetur verbotenus inter Opuscula Marci Exercitatoris, unde non leve indicium est, omnem hanc Homiliarum collectionem ad eum pertinere, maxime cum Macarius Aegyptius abbas etiam iunior ad tempora Pelagianae haereseos non pervenerit, sed Marcus Exercitator, qui eam ubique operum sparsit. III. Stylus Homiliarum istarum apprime convenit cum stylo Marci Exercitatoris, de quo loquitur Photius in *Bibliotheca* cod. 200. IV. Hae Homiliae S. Macarii Aegyptii L possunt convenire cum iis, quae Marco Exercitatori I. I. Nicephorus Callistus asserit, *ex Marci Exercitatoris operibus ad aetatem suam pervenisse libros octo universalium affectionum numerum aequantes, et alios triginta duos de re ascetica.* Possunt enim hae Homiliae L sub nomine S. Macarii Aegyptii complecti Opuscula illa XL, quae Marco Exercitatori a veteribus tribuuntur. Nam plurimi Marcum consulebant quaestionibus asceticis, quibus ille responsiones dabat, ut constat ex *Epistola Nicolai cuiusdam*, qua gratias Marco agit ob praecepta eius salutaria sibi nuncupata. Cum autem plures quam XL sint, hoc nihil facit contra Marcum Exercitorem, quia omnia ipsius opera Nicephorus non assecutus fuerat. Huic Macario Aegyptio seniori Opuscula omnia Macariis diversis attributa adscribit imperite omnino Joannes Georgius Pritius, qui ea collecta simul edenda graece et latine curavit Lipsiae a. 1698 et 1699 tomis duobus in-8, itemque a. 1709 cum Prolegomenis. Denique Macarius hic senior exactis in solitudine sexaginta [Pag. 479] annis obiit nonagenarius, ut volunt, a. 391 die II Januarii.

Macarius alter, iunior passim dictus, Alexandriae ortum duxit, in qua iunioribus annis bellaria vendendo quaestum quaerebat, cum superiore Macario eiusdem Antonii discipulus. Nam urbe simul Alexandrina et arte renuntiatis, in eremum Nitriensem secedens, vitam monasticam amplexus est. Anno quadragesimo aetatis baptismum suscepit, deinde successu temporum presbyter factus et archimandrita Nitriensis. Arctiorem vitae monasticae disciplinam tanto studio sectatus est, ut ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint, inquit Sozomenus *Hist. Eccl.* lib. III cap. 14. Macarius vero Alexandrinus, inquit Socrates *Hist. Eccl.* lib. IV cap. 23, cum usquequaque similis esset Aegyptio, in hoc uno discrepabat, quod hilaris esset erga eos qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monasticam alliceret. Mira de eius virtutibus, abstinentia, miraculis patris et daemonibus per illum expulsis narrat Palladius *Hist. Laus.* cap. 20, de quibus plurimum ambigo, quamvis eo familiariter uteretur qui recenset. Hic quoque cum Macario Aegyptio virtutibus et miraculis inferior non esset, inter ecclesiasticos quoque Scriptores recenseri a monachis graecis recentioribus debuit, ne doctrina alteri cederet. Habetur ergo adscripta illi latine *Regula monastica*, XXX capitulis comprehensa, quam primus edidit Petrus Roverius Jesuita in Historia monasterii Reomacensis pag. 24. Eandemque edidit Lucas Holstenius in *Codice Regularum* Paris. a. 1663 in-4° apud Ludovicum Billaine. Sed cum Regulae istae nullo testimonio veterum nixae sint, figmenta recentiorum monachorum Graeciae a viris prudentibus censentur. Edidit et Caveus sub eiusdem Macarii Alexandrini nomine Sermonem ex MS. codice Paulinae Lipsiensis Bibliothecae absurdissimum, graece et latine, in *Hist. Lit. Scriptt. Eccl.* ad a. 373 pag. 208. Eundem sermonem etiam graece et latine iterum ex eodem MS. codice edidit Jacobus Tollius a. 1696 in-4° Traiecti ad Rhenum apud Franciscum Halmam in *Insignibus Itinerarii Italici* pag. 192, collatum ad MSS. codices Bibliothecae Caesariae [Pag. 480] Vindobonensis ac variantibus lectionibus ditatum. Cuius ex lectione in promptu est intelligere impudentiam atque ignorantiam eorum, qui tales naenias recentiorum temporum antiquis Ecclesiae Patribus obtrudunt. Mortuus dicitur Macarius Alexandrinus circa a. 404, annos aetatis centum habens, cuius memoria in Martyrologio Romano die XV mensis Januarii agitur.

Tertius Macarius, etiam S. Antonii Magni discipulus, amborum praecedentium aequalis, Amathae socius, ab aliis duobus, altero Aegyptio, altero Alexandrino distinctus. De hoc Macario tertio abunde Possinus in *Prolegomenis* ad Thesaurum asceticum num. V. VI sqq., ubi recte tres Macarios, S. Patris Antonii discipulos, distinguit, nempe Aegyptium, qui Scythi sedem habuit, Alexandrinum, qui in Celliis quae in Libya sunt, locis longe distantibus a Thebaide, ubi Antonius degebat. Itaque in Thebaide erat mons interior, ubi solus plerumque residebat Antonius, et mons exterior, in quem subinde excurrerebat, ut habitantes in eo suos monachos inviseret. In eo hic tertius Macarius habitavit, sub cuius nomine Opuscula septem, nempe *de custodia cordis* pag. 19, *de perfectione in spiritu* pag. 47, *de oratione* pag. 63, *de patientia et discretione* pag. 81, *de elevatione mentis* pag. 115, *de caritate* pag. 141, *de libertate mentis* pag. 183 edidit Petrus Possinus in *Thesaurio Ascetico* graece et latine impresso Tolosae in-4° a. 1684 apud Guilielmum Bosch. Plurima illic in Prolegomenis de isto Macario tertio, quem Aegyptium quoque cum primo facit, et cui etiam *Homilias quinquaginta*, quae tamen vulgo Aegyptio seniori inscribuntur, huic iuniori quidem et tertio attribuit. Claruit eodem tempore quo Antonius abbas, cui a. 357 morienti adfuit.

Incerta igitur omnia Opuscula, quae tribus his Macariis hoc saeculo a doctis viris adscripta sunt, quorum nullus veterum mentionem fecit. De his tribus agit Macariis Petrus Possinus in *Prolegomenis* ad *Thesaurum Asceticum*, Guillelmus Caveus in *Hist. Lit.* Saec IV ad a. 373 pag. 207, 208 et 212, *Acta Eruditorum Lipsiae* a. 1685 mense Novembri pag. 488 latissime ad 491.

GUILIELMUS CAVEUS

DE SS. MACARIIS AEGYPTIO ET ALEXANDRINO.

[Guillelmi Cave Scriptorum ecclesiasticorum *Historia Literaria* Ed. Basil. 1741 fol. T. I p. 236-260.]

MACARIUS senior (1), cognomine Magnus, gente Aegyptius, ex Thebaide provincia oriundus, monachus Scetensis, Magni Antonii discipulus, claruit circa a. 373. [Socr. lib. IV cap. 23; Soz. lib. III cap. 14; Theodoret. lib. IV cap. 21.] In juventute adhuc constitutus virtutibus ac philosophico et austero vivendi genere ita enituit, ut *πατριάρχων* a monachis vocaretur. Annos natus quadraginta ad presbyteril gradum evectus est, et exactis in solitudine annis sexaginta obiit nonagenarius anno, ut volunt, 391. Moribus erat reverendus pariter ac severus erga illos qui ipsum adibant. Miraculis et prophetia clarus tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut teste Socrate miracula ab eo patrata peculiare opus exigerent. De iis fuse agit Palladius *Hist. Laus.* cap. 19.

Scriptis *Homiliis spirituales* l. de integritate quae decet Christianos, quae ab aliquo forsitan sequioris saeculi interpolatae exstant gr. *Paris.* 1559, 8°; deinde cura Zach. Palthenii *Francofurt.* 1594 in 8°; denique cum Operibus Gregorii Thaumaturgi *Paris.* 1622 fol. Ejus etiam sunt Opuscula VII videlicet de *Custodia cordis*, de *Perfectione in spiritu*, de *Oratione*, de *Patientia et Discretionem*, de *Elevatione mentis*, de *Charitate*, de *Libertate mentis*. Haec eundem cum Homiliarum auctore parentem habere, idem stylus et dicendi character, idem ingenium, eadem dogmata satis arguunt. Opuscula haec graece et latine in *Thesauro suo Ascetico* Petrus Possinus Soc. Jes. edidit Tolosae 1684, 4°. Tandem omnia Macarii opera, tum Homiliis, tum Opuscula ascetica et Apophthegmata collegit et graece simul ac latine edidit, textum graecum revidit, versionem emendavit, et excerpta ex Palladio et Cassiano addidit Jo. Georg. Pritius Lipsiensis *Lips.* 1698, 8° (2). Sed praeter scripta, quae ei vulgo tribui solent, habentur graece MSS. in Bibliotheca Vindobonensi sub ejus nomine Opuscula varia, nempe *Capita ascetica* 170, metaphrasi illustrata a Simeone Logotheta; Cod. theol. 104. *Parnaesis ascetica* Cod. 140 num. 3, *Capita ascetica* 100 Cod. 179 num. 8. *De Custodia cordis* Capita 30 Cod. 192 num. 15, *Capita 170 de Perfectione spirituali* Cod. 192 num. 16. Verum haec omnia nihil fere aliud continent quam VII illa *Opuscula ascetica*, quae in *Thesauro suo* edidit P. Possinus *Paris.* 1684, quaeque tertio cuidam Macario tribuenda esse contendit; certe vel nostro, vel Macario Alexandrino vindicanda, uti mox ostendemus.

MACARIUS junior (3), et Ποιτικός dictus, domo Alexandrinus, ubi aetate prima bellaria vendendo quaestum exercebat, Antonii discipulus, alterius Macarii σύγχρονος eique superstes, urbe simul ac arte renunciata, in eremum Nitriensem secedens, vitam monasticam amplexus est. [Socrat. l. IV c. 23; Sozom. l. III c. 14; Theodoret. l. IV c. 21]. Anno aetatis quadragesimo baptismum suscepit, dein presbyter facius et archimandrita Nitriensis. Obiit centenarius circa a. 404. Arctiorem vitae monasticae disciplinam tanto studio excoluit, ut ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint. Interim in hoc uno ab altero Macario discrepabat, quod hilari fronte ad ipsum advenientes exceperit et lepido sermone oblectarit, urbanitate quadam juniores ad disciplinam monasticam alliciens. Mira de ejus virtutibus, abstinentia, miraculis patris et daemonibus ab eo fugatis narrat Palladius, qui eo familiariter utebatur, *Hist. Laus.* c. 20. Quod vero *politicus* dicebatur, inde factum est, quod non modo in solitudine inter monachos versaretur, sed et ἐν τῇ πόλει, i. e. in urbe Alexandria natus, magnam vitae partem in publica hominum luce transiegit. Fuisse scholae catechesῶν Alexandrinae praefectum testatur Philippus Sidetes. Quod vero eum Petro martyri in hoc munere successisse scribit, vereor ut ne illud cum temporis ratione stare possit. Demus enim, Petrum scholam una cum episcopatu ad vitae usque finem tenuisse, quod tamen non constat, neque satis probabile videtur, cum certum sit, Petrum maximam episcopatus sui partem sub persecutione et in carcere

NOTAE.

(1) Cf. *Oudin* Tom. I p. 474. *Ds Pin Hist. eccl.* Vol. II p. 55 sq.; *Fabr. Bibl. Graec. lib. V cap. 12 § 1* Vol. VII p. 492. [Ed. Harles. Vol. VIII p. 257]; *Tillemont Mémoires eccl.* Vol. VIII ad vit. *Macar.*; *Long. Bibl. sacr. p.* 859.

(2) *Denuo Lips.* 1714. 8.

(3) Cf. *Tillemont Mémoires eccl.* Vol. VIII ad vit. *Macar.*; *Fabr. Bibl. Gr. lib. V cap. 12 § 2* Vol. VII p. 494. [Ed. Harles. l. 1.]; item *Bibl. Eccles. ad Gennad. c.* 10.

egisse; ut sit, obiit is martyrio coronatus anno 302. Quo tempore Macarium nostrum verefuisse juniorem ac pene puerum necesse est. Quem Historiae Ecclesiasticae conditores Magni Antonii discipulum [Pag. 257] faciunt, et Constantii temporibus claruisse volunt, imo quocum, exeunte hoc saeculo, per triennium in solitudine vixit Palladius [Hist. Lausiaca. c. 20 p. 924]. Aut igitur juvenis admodum munus hoc scholasticum iniit, aut post Petri martyrium schola vacaverit, aut, quod potius suspicari licet, alius quis scholae magister intervenerit a Philippo praeteritus. Nullos enim alios a Petri morte, praeter Macarium Didymum, per integrum saeculum hoc saeculum hujus scholae praeceptores exhibet. Erat et alter Macarius Aegyptius, Senior dictus, de quo nos alibi. Quin et tertium, Antonii etiam discipulum et comitem, Amathae socium, nobis exculpit Petrus Possinus [Proleg. in Thes. Ascet.], cui etiam *L homilias a Pico* primum editas, et VII Opuscula a se in lucem emissa, adjudicanda censet. Et in hac quidem sententia me olim fuisse fateor. Verum re melius perpensa aegre a me impetrare possum ut credam, praeter Aegyptium et Alexandrinum tertium etiam fingendum esse Macarium, Antonii discipulum, Amathae collegam, Operum *Macarianorum* auctorem. Certe non alios Macarios Antonii discipulos nobis exhibent Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Nicephorus, et qui hoc ipso tempore, his ipsis locis vixit deque iis prolixè agit, ipse Palladius. Ut Macarium suum probet Possinus, Athanasium in *vita Antonii* et Hieronymum in *vita Pauli* testes citat. Athanasius vero de *Macario* ne verbum quidem habet. Hieronymus Macarii et Amathae Antonii discipulorum meminit, et Amatham quidem magistrum suum sepeliisse docet; de Macario nihil habet. Quaero igitur a Possino, cur ex nostris unus, Antonii discipulus, Amathae collega, Opusculorum pater censi non possit? Non Aegyptius, inquit, cum sexaginta annos in Scythica solitudine transegisse dicitur. Quid vero? An Stylitae ad instar totis sexaginta annis in cella sua immobilis perstitit? Quid solitariis illis familiaris quam ἀσκήσεως suae sedes subinde mutare? Ut adeo loca quaedam Antonio vicina inhabitare facile potuerit Macarius, eique data occasione, praesertim vergente ad finem vita, praesto esse, et defuncti corpus una cum Amatha sepelire. Nec enim plus de hac re testatur Cronius presbyter apud Palladium cap. 25. Neque dicit Sozomenus, Macarium in sola *Sceti*, sed et ἐν ταῖς ἐρήμοις LX suos annos exegisse. Multo minus id Alexandrino nostro negari potest, quem diversas habuisse cellas diserte testatur Palladius: unam quidem in *Sceti* quae est interior in solitudine, unam in Libya in Celliis, et unam in monte Nitriae, ut Antonio adesse eique ministrare facile possit. Nec validiora sunt argumenta, quibus praedicta Opuscula horum neutri adscribenda esse probare nititur Possinus. Non Aegyptio, quia refert Gennadius [de Script. Eccl. c. 10.], ipsum unam tantum ad juniores professionis suae scripsisse epistolam. Quid si vero Gennadius de solis Macarii epistolis loquitur? Quid si alia scripserit Macarius, quae Gennadii diligentiam fugerint, cum non pauca scripta sint, quae frustra apud Gennadium quaeri possunt? Non denique Alexandrino nostro, quia scilicet inter multa, quae de eo habent Sozomenus, Socrates et Nicephorus, nihil prorsus referant, unde scripsisse quidquam eum, quod in lucem ac famam exierit, possit intelligi. Imbelle prorsus et plane ficulneum argumentum! Quis enim nescit, non id sibi voluisse Socratem et Sozomenum, de scriptoribus ecclesiasticis ex professo agere? Viros quidem eruditione claros enumerare solent, scripta raro aut nunquam recensere; adeo ut nihil obstat, nequiquam renitente Possino, quominus praedicta Opuscula Macarianorum nostrorum alterutri, et forsitan Alexandrino nostro, non immerito tribuenda sint. Exstat graece MS. sub Macarii nostri Alexandrini nomine fragmentum ex *Quaestionibus ad Magnum Eusebium episcopum Alexandrinum* Bibl. Vindob. Cod. Theol. 84, quo anonymi cujusdam *Loci communes ascetici de caractere veri Christianismi* ex variis SS. Patrum operibus collecti continentur. Quis vero fuerit hic *Magnus Eusebius*, hoc circiter tempore episcopus Alexandrinus, ad quem haec quaestiones scriptae sunt, fateor me nec divinando assequi posse.

Habetur latine ei inscripta *Regula monastica* XXX capitulis comprehensa, quam primus edidit Petrus Roverius Jesuita in *Historia monasterii Reomaensis* pag. 24. Verum an revera Macarii nostri sit, mihi nondum constat. Immo plane videtur potius compendium regularum ex Macarii aliorumque ἀσκητῶν scriptis compilatum. Exstat penes me Macarii Alexandrini, ita enim habet titulus, *Sermo de exitu statuque animarum post hanc vitam*, ex bibliothecae Paulinae Lipsiensis MS. codice descriptus. Plures quidem ineptas et aniles fabulas continet, et recentioris cujusdam Graeculi commentum mihi videtur, qui quae hac de re somniavit, ad dialogi formam Macarium inter et angelos redegit. Quoniam vero ἀνέκδοτος sit, et saltem novitate sua se lectori commendabit, versione latina ornatum hic subjiciam. [Pag. 258.]

Τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως λόγος
περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν,
τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς
εἰσιν.

Ποτὰ διοδεύοντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἶδον δύο
ἄγγελους συνακολουθοῦντας τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ, ἕνα
ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων· καὶ ἐν τῇ συμπο-

S. Macarii Alexandrini sermo de exitu animae iustorum et peccatorum, quomodo separantur a corpore, et in quo statu manent.

Nobis quondam in eremo iter facientibus vidi duos angelos S. Macarium stipantes, alterum a dextra, a sinistra alterum; cumque una progredere-

remur, repertum est cadaver jacens et foetidum. A foetorem persentiens S. Macarius nares sibi manu obstruxit, donec transivisset. Similiter fecerunt et angeli. Id videns senex dixit illis : **A**g et vos etiam mundi foetorem suboletis? Responderunt illi : Nequaquam; te vero nares occultentem videntes, fecimus et nos similiter; nos enim foetorem mundanum minime sentimus, solum autem animarum peccatricum foetorem subolfacimus; pari modo ac tu cadaveris istius foetorem aversaris. Dicit illis senex : Notum mihi facite, quaeso, utrum in hac vita vel post mortem foetidam peccatorum animam sentiatis? Et quomodo inter peccatorum animas illas, quae in Dominum crediderunt, ab impiis non credentibus dignoscatis? Id mihi dicite, si gratiam apud vos consecutus fuerim. Dixerunt angeli : Ausculta, electe Dei Macari. Peccatrix anima dum adhuc in corpore manet, malarum actionum foetorem emittit quendam, post mortem vero majorem multo. Actiones enim suae animam manifeste prementes, tenebras illi nigramque inducunt dicam. Anima enim ex natura sua lucida et pura est, immortalis quippe lucis spiramen; in corpore autem posita, si illud bene non gubernet, a peccato quodammodo polluitur, ista quidem magis, illa vero minus. Quomodo autem animae e corporibus tam fidelium quam infidelium liberantur, audi, et terrestria seu vulgaria coelestibus omnino minora esse putes, Macari. Quemadmodum enim a terreno rege missi satellites ad apprehendendum alium suvervenientes vel invitum constringunt; iste vero

ρεύεσθαι ἡμᾶς, εὐρέθη θνησημαῖον κείμενον καὶ ὄζον. καὶ αἰσθάνομενος ὁ ἅγιος Μακάριος τῆς δυσωδίας, συνέκλεισε μετὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μυκτῆρας, ἕως οὗ παρῆλθεν· ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι οὕτως. καὶ ἰδὼν ὁ γέρον ἐῖπεν αὐτοῖς· καὶ ὑμεῖς οὕτως ὀσφραίνεσθε τὴν δυσωδίαν τοῦ κόσμου; οἱ δὲ εἶπον· οὐχί, ἀλλὰ σὲ ἰδόντες ἐποίησαμεν καὶ ἡμεῖς οὕτως· ἡμεῖς γὰρ τῆς δυσωδίας τοῦ κόσμου οὐκ αἰσθάνομεθα, ἀλλὰ τῆς ὀζομενίας τῶν ψυχῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ὀσφρανόμεθα μόνον, ὃν τρόπον σὺ τὴν δυσωδίαν τοῦ θνησημαίου τούτου ἀποστρέφῃ. καὶ ὁ γέρον λέγει αὐτοῖς· γνωρίσατέ μοι, παρακαλῶ, τοῦτο· τῆς δυσώδους ψυχῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ αἰσθάνεσθε, ἢ μετὰ θάνατον; καὶ πῶς τὰς ψυχὰς τῶν ἁμαρτωλῶν, πῶς δὲ τῶν κυρίῳ πεπιστευκότων, τῶν ἀσεβῶν, τῶν μὴ πεπιστευκότων [δηέρετε (1)]; εἶπατε μοι, εἰ εὐρον χάριν ἐνώπιον ὑμῶν. καὶ οἱ ἄγγελοι εἶπον· ἄκουσον, ἐκλεχτέ τοῦ Θεοῦ Μακάριε. ἡ ἁμαρτωλὸς ψυχὴ καὶ ἐτι οὐσα ἐν τῷ σώματι τῆν τῶν κακῶν πράξεων ὀζωδίαν ἀποδίδωσι, μετὰ δὲ θάνατον πολὺ πλέον. τῶν γὰρ πράξεων φανερώς ἐπικειμένων αὐτῇ σκοτοῦσι· καὶ μελανίαν δίκην αὐτῇ περισήπουσι· ἢ γὰρ ψυχὴ καθ' ἐκτὴν φωτεινὴ καὶ καθαρὰ ἐστίν, ὡς τοῦ ἀθανάτου φωτὸς ἐμφύσημα· ἀλλὰ ἐν τῷ σώματι γινομένη, καὶ μὴ καλῶς αὐτὸ κυβερνώσα, μολύνεται κατὰ μέρος ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἢ μὲν πλέον, ἢ δὲ ἕλαττον. τὸ δὲ πῶς αἱ ψυχὰς ἐκ τῶν σωμάτων λαμβάνονται πιστῶν τε καὶ ἀπίστων, ἄκουσον, καὶ πάντων ἐπίγεια ἢ κοινὰ ἐλαχίστων (2) τῶν ἐπουρανίων νόμιζε εἶναι, Μακάριε. ὡσπερ γὰρ ἐκ τοῦ ἐπιγείου βασιλέως ἀποστελλόμενοι στρατιῶται ἐπὶ τῷ παραστῆσαι τινα, ἐλθόντες συνέρχουσι αὐτὸν καὶ μὴ θέλοντα· ὁ δὲ καταπτήσσει μὲν τῷ φόβῳ, τρέμει δὲ καὶ τὴν παρουσίαν τῶν ἀσυμπαθῶς πρὸς τὴν ὀδοιπορίαν ἐλκόντων· οὕτω καὶ ὅταν ἀποσταλῶσιν ἄγγελοι παραλαβεῖν τὴν ψυχὴν, εἴτε δικαίου, εἴτε ἁμαρτωλοῦ, καταπτήσσει τῷ φόβῳ, καὶ τρέμει τὴν παρουσίαν τῶν φοβερῶν καὶ ἀποτόμων ἀγγέλων. καθορᾶ γὰρ τότε ἡ ψυχὴ ἄπορον καὶ ἀσθενῆ καὶ ἀνωφελῆ πάντοθεν τὴν τοῦ πλοῦτου καὶ συγγενῶν καὶ φίλων παρουσίαν, τὰ δάκρυα καὶ τοὺς θρήνους τῶν περιεστῶτων αἰσθάνεται, καὶ λαλήσαι ἢ ἀφιέναι ψυχήν οὐ δύναται, μηδέποτε πειρασθεῖσα τοιαύτῃ κλήσει, δέδοικε δὲ καὶ τὸ ἄπειρον τῆς ὀδοῦ καὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς διαγωγῆς. συνέχεται δὲ καὶ τῇ τῶν ὀρωμένων ἀρχόντων ἀσυμπαθείᾳ· προσκάσχει δὲ καὶ πρὸς πάντας (3), καὶ τῇ τοῦ σώματος συμβιώσει· καὶ θρηγεῖ τὴν τούτου ἀπόλειψιν, ὡς τούτου ἐν συνηθείᾳ χωριζομένη· μίαν καὶ μόνην παραμυθίαν μὴ δυναμένη ἔχειν ἐκ τοῦ οἰκείου συνειδότητος, εἰ μὴ ἐὰν καλῶν ἔργων πρᾶξιν ἑαυτῇ σύνοιδεν. ἢ τοιαύτῃ ψυχῇ καὶ πρὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ κριτοῦ ἀπὸ τοῦ συνειδότητος ἀδιαλείπτως κρίνεται! καὶ ὁ ἄβδᾶς Μακάριος λέγει πάλιν· τί οὖν; κύριε μου, δέομαι ὑμῶν, καὶ τοῦτο ἐρμηνεύσατε· ἐπειδὴ ἐκ τῶν πατέρων παραδέδοται ἐν τῇ γ' ἡμέρᾳ καὶ τῇ θ' καὶ τῇ

NOTAE.

(1) Vox haec in MS. aegre legi potest. Forte legendum διακρίνεσθε. [Leg. διακρίνετε. Editor].

(2) Forte legendum πάντως ἐπίγεια καὶ κοινὰ

ἐλάττονα vel ἐλαχιστότερα.

(3) Lege πρὸς πάντα.

μ' προσφέρεσθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφορὰν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος, τί τὸ ὄφελος ἐκ τούτου τῇ μεταστάσει (4) ψυχῇ γίνεται; καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη· οὐδὲν ἀκέρως (5) οὐδὲ ἀνωφελῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια αὐτοῦ μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι καὶ ἐκέλευσε τελεῖσθαι· ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γιγνομένης προσφορᾶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, παραμυθίαν τῆς θλίψεως, ἣ ἀπεχωρίσθη τοῦ σώματος, δέχεται ἡ ψυχὴ μὲν θανούσα παρὰ τοῦ συνεχόντος αὐτὴν ἀγγέλου, ὅτι εὐλόγησις καὶ προσφορὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσκεχόμεναι, καὶ εὐελπὶς γίνεται ἐν τούτῳ. τὰς γὰρ δύο ἡμέρας συγχωρεῖται ἡ ψυχὴ ἅμα τοῖς συνοῦσιν αὐτῇ ἀγγέλοις πορεύεσθαι, ἐνθα βούλεται, ἐπὶ τῆς γῆς. ἡ οὖν φιλοσώματος ψυχὴ ἀπέρχεται ποτὲ μὲν περὶ τὸν οἶκον, ἐνθα ἀπεζεύχθη, ποτὲ δὲ περὶ τὸ μνήμα, ὅπου κατετέθη τὸ σῶμα, καὶ οὕτως ἐπιτελεῖ τὰς δύο ἡμέρας ζητούσα· ὡσπερ ὄρνεν (6) τὴν νοσίδν (7) αὐτῆς. ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ ἀπέρχεται εἰς τόπους, ὅπου εἶχε συνθεῖαν ἐργάζεσθαι τὴν δικαιοσύνην. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ [ἀνυτοῦσθαι (8)] καλεῖται πάση ψυχῇ Χριστιανῶν εἰς οὐρανοὺς ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ Χριστὸς ὁ πάντων Θεός, κατὰ μίμησιν τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως, εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ τῶν ἀπάντων. καλῶς οὖν κατέχει ἡ ἐκκλησία τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ προσφορὰν καὶ εὐχὴν ποιεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. μετὰ οὖν τὸ προσκύνησαι (9) τὸν Θεὸν γίνεται κέλεις παρ' αὐτοῦ, ὥστε ἐπιδειχθῆναι αὐτῇ τὰς διαφοροὺς καὶ τερπνὰς σκηνὰς τῶν ἁγίων καὶ τὴν τοῦ παραδείσου ὠραιότητα. καὶ ταῦτα πάντα καταμανθάνει ἡ ψυχὴ ἐξ ἡμέραις θαυμαζούσα καὶ δοξάζουσα τὸν εὐτρεπιστὴν τούτων Θεόν· καὶ ταῦτα πάντα θεωροῦσα ἡ ψυχὴ μεταβάλλεται καὶ ἐπιλανθάνεται τῆς θλίψεως, ἥσπερ εἶχεν ἐν τῷ σώματι οὔσα. ἐὰν δὲ ἐστὶ ἐν ἀμαρτίαις ὑπεύθυνος, θεωροῦσα τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἁγίων ἄρχεται λυπεῖσθαι καὶ καταγινώσκειν ἑαυτὴν, λέγουσα· Οἱ μοι, πῶς ἐματαιώθη ἐν τῷ κόσμῳ ἐκεῖνω, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ βίου ἀσχοληθεῖσα. τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἔδαπάνησα ἐν ἀμαλείᾳ, καὶ οὐκ ἐδοῦλευσα τῷ Θεῷ κατὰ τὸ πρέπον, ὅπως καγὼ ἡξιώθην τῆς χάριτος καὶ τῆς δόξης ταύτης. οἱ μοι τῇ ἀθλίᾳ, ἐτι μοι συμβάλλονται αἱ φροντίδες καὶ ὁ ἄκερος (10) περισπασμὸς ὃν εἶχον ἐν τῷ κόσμῳ. ποῦ δὲ μοι χρησιμεύουσι οἱ ἀμπελώνες, οὓς ἐφύτευσα, καὶ οἱ ἐλαιῶνες; ποῖαν δὲ μοι ὠφελείαν παρέξεται, ὃν ἐκτησάμην ἀγρόν; τί δὲ μοι ὠφελεῖ τὸ [ἐθνῶν] ἐκεῖ χρυσίον; ποῖον δὲ μοι ὄφελος παρέχει ὁ πλοῦτος ἐκεῖσε; τί δὲ μοι ὄνησι πᾶν τερπνὸν τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου ἐκεῖνου; οἱ μοι, εἰς μάτην ἐκοπίασα· οἱ μοι, ὅτι ἀφρόνως ἐβίωσα· οἱ μοι, τὴν ἐν ὀλίγῳ καιρῷ δόξαν ἠγάπησα, τὴν αἰωνίαν πτωχίαν ἐκτησάμην· οἱ μοι

tia et nona et quadragesima die oblationem pro mortuo in ecclesia Deo reddi, quid utilitatis exinde animae in exitu redundat? Dixit angelus: Nil inopportune neque inutiliter in ecclesia sua fieri concessit Deus, caelestia vero et terrena ipsius mysteria in ecclesia sua fieri concessit Deus et celebrari jussit. Tertio enim die facta in ecclesia oblatione levamen doloris, quem a corpore separata subiit, ab angelo ipsam apprehendente accipit anima defuncta, quoniam gratiarum actio et oblatio pro ipsa in ecclesia Dei appaata est; et exinde bonam spem concipit anima. Per duos enim dies permittitur animae, ab angelis sui satellitibus stipatae, in terra, ubicunque velit, obambulare. Quae corporis igitur amori mancipata est anima, aliquando domum, a qua separata est, circumvagatur, nunquam sepulchrum, in quo reconditum est corpus; et ad hunc modum biduum exigit, portus ad instar cadaver suum quaerens. Pia vero anima ad locos, in quibus justitiam operari consuevit, abit. Tertio autem die omnes Christianorum animas ad coelos adduci jubet, qui die tertio e mortuis resurrexit, Christus omnium Deus, ut resurrectionem ipsius imitatae Deum omnium creaturarum adorent. Bene igitur morem istum retinet ecclesia, ut oblationem et orationem die tertio pro anima faciat. Post adoratum igitur Deum ab illo mandatur, ut diversa amoenaque sanctorum habitacula et paradisi pulchritudo animae ostendantur. Ista omnia perdiscit anima sex integris diebus Deum omnium conditorem admirans et collaudans. Illa omnia videns anima derepente mutatur et doloris sui, quem in corpore posita patiebatur, obliviscitur. Sin vero peccatis obnoxia sit, cum sanctorum voluptates videt, contristari seipsamque condemnare incipit hujusmodi fere verbis usa: Hei mihi! quanta in illo mundo laboravi stultitia; in cupiditatibus vitae occupata. Maximam vitae partem oscitanter decoxi, neque Deo, uti par erat, servivi, ut et ipsa gratiam gloriamque istam consequeretur. Vae mihi miserae; adhuc animo meo insident curae et [Pag. 260] intempestiva sollicitudo, quibus illo in mundo distinebar. Quid mihi jam prosunt vineta, quae plantavi, et oliveta? qualem vero mihi utilitatem conferet, quem possedi, ager? Quid demum hic mihi proderit auri pondus? aut quale mihi commodum hoc in loco dabunt divitiae? Aut quamnam mihi utilitatem afferunt omnes vitae et mundi illius jucunditates? Hei mihi! frustra laboravi; hei mihi! quod stulte vixerim. Hei mihi! exigui temporis gloriam amavi, aeternam paupertatem obtinui. Hei mihi! quid passa sum? Vae mihi! quomodo obtenebrata sum? Non novi sane. Vae mihi! Nullus mihi

NOTAE.

(4) Lege ἐν τῇ μεταστάσει. [f. μεταστάση. Edit.]
 (5) Lege ἀκέρως.
 (6) Forsan ὄρνεν.
 (7) Forsan νοσίδν. Si legas ὄρνεν τὴν νοσίδν, veritas sicut avis nidum quaerens.

(8) Vox haec in MS. vix legi potest; forsans ἀνοσοῦσθαι legenda est. [Leg ἀνυτοῦσθαι Edit.]
 (9) Lege προσκύνησαι.
 (10) Lege ἀκαιρος.

auxilium ferre potest, ut et ego etiam misera Domini gloriam consequar. Postquam totum justorum gaudium sex diebus anima inspectaverit, rursus ab angelis ad adorandum Deum adducitur. Bene igitur ecclesia die nona liturgias pro defuncto offert et oblationem celebrat. Post secundam autem adorationem rursus ab omnium rerum Domino mandatur, ut in infernum deducatur anima, et poenarum loca ibi posita, diversaque inferorum claustra, et diversae illi ostendantur impiorum poenae, quibus assidentes peccatorum animae assiduo lugent ac dentes stridunt. Per hasce poenarum diversitates circumfertur anima dies triginta, contremiscens, ne et ipsa forsitan in illo loco incarcerationi condemnatur. Die quadragesimo sursum iterum ad adorandum Deum reducitur; et tunc secundum opera illius locum illi, ubi in aeternum asservetur, indicit iudex. Bene igitur in ecclesia celebratur in defunctorum et baptizatorum memoriam. De animabus vero, quae sacrum baptismum nunquam receperunt, res sese pari modo non habet, sed in eo casu angeli inclementes animas non baptizatas e corpore accipiunt, verberantes illas et dicentes: Adesdum, impia anima; quis Dominus tuus omniumque Deus, quem scire noluisti, in mundo secura degens? Nunc vero eum agnosce aeternis addicta poenis. Dein ad primum usque coelum illam adducentes, eam sistunt, illique e longinquo ostendunt angelorum omniumque coelestium potestatum gloriam dicentes: Istorum omnium Dominus est Jesus Christus Dei vivi filius, quem agnoscere et adorare noluisti. Apage abhinc vero ad tui similes impios eorumque principem diabolum abducta in aeternum ignem apparatus diabolo atque angelis ejus, quos in vivis adhuc posita tanquam Deos adorasti. Postquam ista dixissent angeli, servum Dei Macarium amplexi e conspectu nostro evanuerunt. Nos vero gloriam reddamus Patri et Filio et Spiritui sancto nunc et in saecula saeculorum. Amen.

ὡντο ἀφ' ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ δόξαν ἀναπέψωμεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

τί πέπονθα; οὐαὶ μοι, πῶς ἐσκοτίσθην; οὐκ οἶδα. οὐαὶ μοι, οὐδεὶς δυνήσεται νῦν βοηθῆσαι μοι, ὅπως κἀγὼ ἢ ἀόλβια τύχην τῆς δόξης τοῦ κυρίου. μετὰ δὲ τὸ θεωρῆσαι πᾶσαν τὴν χαρὰν τῶν δικαίων ἐν ταῖς ἑξ ἡμέραις, πάλιν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ. καλῶς οὖν προσφέρει ἐν τῇ ἡμέρᾳ λειτουργίας καὶ προσφορὰν ἐκτελοῦσα ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος. μετὰ δὲ τὴν δευτέραν προσκύνησιν πάλιν γίνεται κλέυσις παρὰ τοῦ πάντων δεσπότου, καταγαγεῖν αὐτὴν ἐν τῷ ἄδῃ καὶ δεῖξαι αὐτῇ τὰ ἐκεῖσε κολαστήρια καὶ διάφορα ταμίαι τοῦ ἄδου, καὶ τὰς τῶν ἀσεδῶν διαφόρους καλᾶτας, εἰς ἃς παρακαθεζόμεναί αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμαρτωλῶν διηνεκῶς θρηνοῦσι καὶ βρῦχοῦσι τοὺς ὀδόντας. καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις διαφοραῖς τῶν κολάσεων περιφέρεται ἡ ψυχὴ ἡμέρᾳ (11-12) λ' τρέμουσα, μήπως ἄρα καὶ αὐτῇ ἐν τῷ τοιοῦτῳ τόπῳ κατακριθῆ φιλᾶτεσθαι. καὶ τῇ μ' ἡμέρᾳ ἀναφέρεται πάλιν προσκυνῆσαι τῷ κυρίῳ, καὶ τότε λοιπὸν πρὸς τὰ ἔργα αὐτῆς κελεύει ὁ κριτῆς τὸν τόπον τῆς παραφυλακῆς. καλῶς ἐκτελεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταῖς μνείαις τῶν μεθισταμένων καὶ πεφωτισμένων. ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν μὴ ἔχουσῶν βάπτισμα τὸ ἅγιον, οὐκ οὕτως. ἀλλὰ [ἀπονοῖς (13)] ἀγγελοι ἀπότομοι (14) λαμβάνουσι τὰς ἀφωτίστους ψυχὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, τύπτοντες καὶ λέγοντες· δεῦρο, ἀσεβῆς ψυχῇ, τίς ὁ δεσπότης σου καὶ πάντων κύριος, ὃν οὐκ ἐθέλησας γνῶναι, ἐν ἀνέσει διάγουσα ἐν τῷ κόσμῳ; νῦν γνῶθι τιμωρομένη αἰωνίως. καὶ μέγρη τοῦ πρώτου οὐρανοῦ ἀνάγοντες ἰστάσαι καὶ δεικνύσιν αὐτῇ ἐκ μήκοθεν τὴν δόξαν τῶν ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, λέγοντες· τούτων ἀπάντων κύριός ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃν οὐκ ἠθέλησας γνῶναι καὶ προσκυνῆσαι· ἀλλ' ἀπαχθεῖσα πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀσεβεῖς καὶ τὸν τοῦτων ἄρχοντα τὸν διάβολον εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οὓς ἐν τῷ βίῳ σου ὡς θεοὺς προσεκύνησας. ταῦτα εἰπόντες οἱ ἀγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Μακάριον, ἀφανεῖς ἐγένοντο.

NOTAE.

(11-12) Lege ἡμέρας.

(13) Vox forte corrupta. [Leg. ἀπηρῶς. Editr.].

(14) Forsan legendum ἀλλὰ ἀγγελοι ἀπηρῶς καὶ ἀπότομοι.

IOANNES ALBERTUS FABRICIUS

DE

SS. MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI VITIS ET SCRIPTIS

Cum notis Gottlieb. Christophori Harles.

[Io. Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitia scriptorum veterum graecorum. Editio nova cura Gottl. Christoph. Harles. Hamb. 1802, 4° Vol. VIII p. 361-366.]

† Macarius Magnus, Aegyptius monachus et presbyter, S. Antonii discipulus (1), magister Evagrii Pontici, obiit in deserto Scithi, in quo ab a. C. 321 versatus est, nonagenarius circa a. C. 391. De quo Socra-

NOTAE.

(1) Cf. Lambec. Comm. T. VIII pag. 722 sqq. Harl.

tes IV, 23, *Palladius* Lausiaca. cap. 19, *Joannes Hagiopolita* in laudatione *Macarii Aegyptii*, *Menacis Graecorum* inserta 15. Januar., quae incipit *μικροῦ Μακάριος διέφυγε ὁ Αἰγύπτιος*, e recentioribus praeter interpretes et editores *Jo. Bollandus* 15. Januar. T. I. p. 1005 sq., *Tillemontius* T. VIII Memor. Eccl. FABR. *G. Cave* Hist. Lit. SS. Eccl. T. I p. 256, *Cas. Oudin* Comm. de SS. Eccl. T. I p. 474, ubi trium Macariorum monachorum persequitur vitas, *Stollii* Nachr. von den Kirchenv. p. 440 sqq., qui alios vet. ac recent. memorat VV. DD., *D. Ell. du Pin* Nouv. bibl. T. II p. 69, *R. Ceillier* Hist. gén. des Aut. ecclés. T. VI p. 709 sqq., *J. G. Walchii* Hist. Eccl. N. T. p. 1367, *Hamberger* Z. N. II p. 857 sqq., *Saxii* Onom. I p. 397 sq., qui « *Macarius* » ait, « a. 351 ab Athanasio ad Constantinum Aug. missus est, ut criminacionis invidiam ab episcopo depelleret », citatque *Pagii* Crit. Baron. ad a. C. 333 Nr. III p. 248 sqq. *Macarius* quum adhuc juvenis esset, tam severo vitae genere virtutibusque monasticis excelluit, ut *παιδαριωγέμων* h. e. in *puerili aetate senex* appellaretur a monachis. Hinc per LX annorum spatium vitam consumpsit in solitudine quadam Aegyptiaca, quae diversis nominibus vocatur *Scetica*, *Scetina*, *Scetiaca*, *Scytica*, *Scytiaca* et *Scytiolica*. Hic propter vitae sanctitatem ac miraculorum et prophetiae opinionem famamque in summa vixit auctoritate. Quae potiora aut singularia eius fuerint placita, ea enumerat quoque *Stollus* l. I. HARL.

Exstant sub eius nomine (2) *Homiliae quinquaginta* piae ac lectu dignae de integritate quae decet Christianos. Prodierunt *graece* ex Bibl. Regia Paris. apud Guil. Morellium 1559, 8°, [Pag. 362] typis nitidis, et eodem anno separatim *latine* 8° ex versione *Joannis Pici* classium inquisitoriarum in senatu Paris. praesidis (3). Eadem versio ibidem 1562 et in Bibliothecis Patrum saepius lucem vidit Parisiis, Coloniae, Lugduni. *Graece et latine* cum versione *Zach. Palthenii* Friedbergensis Francof. 1594. 1621. 8°. Atque iterum cum *Pici* versione adiunctae operibus Gregorii Thaumaturgi et Basilii Seleuciensis Zonaraeque in epistolas canonicas Paris. 1622 fol. [a. 1621 in cat. Bibl. Leid. p. 45 et supra Vol. VII p. 260]. Denique sectlonibus distinctae ex recensione *D. Jo. Georgii Pritii*, senioris Francofurtensis, cum versione *Palthenii* ab ipso castigata Lips. 1698, 8°. *Germanice* *Godfrido Arnoldo* interprete Lips. 1696, 8°. Goslar. 1702. 1716. 8°. *Belgice* Antwerp. 1580, 8° interprete *Cornelio Kiel*. In nova versione Anglicana, quam singulari studio adornatam Londini 1721, 8° edidit *Thomas Haywood*, ex codice Bodleianae Bibl. Barocciano (4) multa loca emendata, suppletae lacunae, sublata homiliae XIII et XIV confusio, et quinquagesima homilia auctior integrae paginae accessione. Ex eodem codice Bodleiano apographum homiliarum septem adhuc ineditarum Hudsonus misit ad laudatum Pritium, ut *Haywoodus* p. 86 introductionis testatur (5). Exstant etiam

NOTAE.

- 2) *Petrus Possinus* in Prolegg. ad Thesaur. Asceticum gr. et lat. Tolos. 1684, 4° contendit, Homilias istas et septem quae primus iste vulgavit Opuscula auctorem agnoscere antiquiorem quemdam *Macarium*, *Antonii* itidem discipulum, ex quo cooptice loquente pleraque graeco stylo exceperit, eiusque ab a. C. 341 indivulsum cum *Amathae* comitem et a. 356 obitus testem. Sed non opus esse, diversum hunc ab altero illo statuere Aegyptio, docent doctissimi viri *Guil. Caveus* in Hist. Lit. Script. Eccl. Parte altera et *Io. Georgius Pritius* sua ad *Macarium* Praefatione. FABR. *Oudin* l. I. contra *Possinum*, du Pin et *Caveum* contendit multisque fulcit sententiam suam argumentis, et epistolam [Pag. 362] illam, quam unicam *Gennadius*, *Massiliensis* presbyter, tribuit *Macario*, et quinquaginta Homilias esse supposititias, atque propter veterum de iis silentium et quia *Pelagianismum* subtilissimum ac purissimum redolent, haud habere auctorem *Macarium* Aegyptium, neque seniore neque iuniore, tribus *Macariis* omnibus ante ortam sectam *Pelagianam* vita defunctis. Enimvero iam ante *Pelagium* semina *Pelagianismi* sparsa erant; v. *J. G. Walch*. H. E. p. 1569, et *G. J. Voss*. Histor. de controversiis, quas *Pelagius* eiusque reliquiae moverunt, Amstelod. 1655, 4° lib. I cap. 3 p. 4 sqq. Denique *Marco Asctae*, *Macarii* iunioris quondam discipulo, claro a. 400 et sqq. usque ad a. circit. 440 vel ultra, qui inter monachos *Nitrienses* vitam duxit solitariam, omnes Homilias et asceticas quaestiones ob doctrinae et styli similitudinem adiudicandas esse censet *Oudinus* pluribus rationibus adductis. Idem reiecit *Pritii* sententiam, cumque affirmat imperite adscripsisse *Macario* Aegyptio seniori omnia Opuscula *Macarii* diversis attributa. Sed *J. G. Walch* p. 1568 sq. neque agnoscit tertium *Macarium* necque *Oudini* rationes iudiciumque probat et
- A vero refutat. HARL.
- 3) In fine Praefationis Lutetiae Kal. Maii 1559 scriptae editor: « *Has ipsas*, » ait, « impressas graece latineque vobis piis Christi et Ecclesiae S. cultoribus animo grato suscepturis mittimus, si quid melius allatura sit temporum tranquillitas, protinus emissuri. » HARL.
- 4) De illa versione v. *Acta erudit.* a. 1724 p. 86, et *Bruggemann* *View* etc. p. 402, a quo insuper memorantur *The forty—fifth Homily of S. Macarius*, done out of Greek. 4. s. a. et l. et *A Homily of Macar.* versa ab *Henr. Guil. Ludolf* in *Reliquiis Ludolfianis* Lond. 1712. 12. Nr. VI. HARL.
- 5) In cod. Barocc. memor. est et *Homilia quinquagesima auctior* quam in editis, et quae septem praeterca in illo tantum cod. servantur *Homiliae*, eas referunt confector catal. codd. Angliae etc. I pag. 50, atque *Oudin*. l. I., qui eas quoque animadvertit eandem cum editis methodum eandemque doctrinam asceticam continere. In catal. codd. Angliae etc. in indice quidem Vol. I et interdum in aliis quoque catalogis confusi videntur *Macarii*. Nam tribuuntur *Macario Alexandrino seniori*, *Aegyptio*, qui itidem dicitur *Abbas Nitriensis*, qui tamen est iunior, cum *Homiliae* iam laudatae, tum alia, quae brevitate studio hic simul paucis ex illo aliisque catalogis repetam. Reperiri igitur dicuntur in cod. *Barocc.* CXLVII *Macarii eremita* visio animarum; in cod. *Oliveri Cromwelli* CCLXXVII Nr. 5 ex *Palladii Lausiaca* Hist. de *Macario Alex. ἀξέφαλος*; ibid. Nr. CCXC. 28 ex *Macario* fragmentum exiguum; inter codd. *Digbaei* Nr. MDCXXXIV, et inter codd. *Bodlei.* Nr. MMCCXI, 22 ac Nr. MMDLXXII, 8 *Macarii* epistola ad *Alios*; inter codd. *Bodlei.* Nr. MMCCXXIX, 15, et *Cantabrigiae* inter codd. domus S. Petri [Pag. 363] Nr. MDCCLXXVI, 15 *Macarii* epistola ad mo-

MSS. [Pag. 363] Macarii Aegyptii Homiliae in aliis bibliothecis, ut Leidensi et ex Is. Vossii supellectile [Pag. 364] et Venetiis inter libros Julii Justiniani, procuratoris S. Marci, sed quos eo defuncto in manus ignotas devenisse testatur *Montfauconus* in Diario Italico p. 435 sq.

Opuscula septem Ascetica I. περι φυλακῆς καρδίας, de custodia cordis II. περι τελειότητος ἐν πνεύματι, de perfectione in spiritu III. περι προσευχῆς, de oratione IV. περι ὑπομονῆς καὶ διακρίσεως, de patientia et discretione V. περι ὕψωσης τοῦ νοῦς, de elevatione mentis VI. περι ἀγάπης, de caritate VII. περι ἐλευθερίας νοῦς, de libertate mentis. Haec una cum *Apophthegmatis* quibusdam Macarii p. 243 ex cod. *Francisci Turriani* primus edidit et latinam versionem suam addidit *Petrus Possinus* S. J. in Thesauro ascetico (6) Paris. 1684, 4°. Deinde graece et latine una cum Macarii Homiliis recudi curavit, aliaque Apophthegmata a *Jo. Baptistae Cotelerio* (7) pridem vulgata, et quae de Macario Hieronymus, Palladius et Cassianus, subiunxit laudatus *D. Jo. Georgius Pritius* Lips. 1699, 8° (8). Germanice verit edita a Possino *Opuscula et Apoph-*

NOTAE.

- nachos; denique Nr. MMDLXXI *Macarii* itinerarium usque ad paradisum terrestrem seu de vita et consuetudine eius per Theophilum, Sergium et Chiinum monachos. Secundum Vol. II catalogi inter codd. Eccl. cathedr. *Sariaburtensis* Nr. MXLII *Macarii* epistola; inter codd. *Vossianos* Nr. MCLII *Macarii* Homiliae, [in cat. bibl. *Leidens.* p. 594 Nr. LXVII inter codd. *Voss.* sic citantur: *Macarii Aegyptii* Homiliae de perfectione christiana numero VII περι τῶν ἀποχωμένων h. e. mortuorum; τοῦ αὐτοῦ κατηγορητικῆς.]; *Dublino* inter codd. *Narcissi* archiep. Nr. MCCLIV liber theologic. (forsan *Macarii*, iudice confectore cat.) directiones complectens et preces christianas. *Mediolani* in *Bibl. Ambros. Macarii* cuiusdam monachi Epistola ad *Macarium*; item *Macarii* abbatis dialogus de baptismo, et *Macarii* martyris vita ac miracula, nec non *Macarii* martyris et sociorum vita, teste *Montfauc.* in *Bibl. Biblioth.* MSS. Tom. I p. 501 B. C. E. Eodem teste sunt in codd. *Vatican.* *Macarii abbatis* sermones ad monachos; ad filios Dei; et epistola; et *Macarii Aegyptii* Homiliae in IV codd. (Tom. I p. 67 C.); *Florentiae* in *Bibl. Camaldulensium* b. *Mariae* etc. *Macarii Aegyptii* abbatis epistola (ib. p. 413 C, et iterum p. 430 D, ubi epistolae in illo cod. inesse dicuntur); inter codd. monasterii S. *Audoeni Rothomagensis Macarii* epist. ad monachos (ib. II p. 4238 D); *Venetis* in *Bibl. Marc.* *Macarii monachi* flores ex diversis auctoribus (ib. I p. 474 B, sed; in catal. codd. gr. *Marc.* desideratur illius indicium); inter codd. *Escorial.* *Hisp.* *Macarii* aliorumque Patrum praeparationes monach. (ib. I p. 621 C.; in catal. *Pillier.* etc. deest illius cod. notitia); in *Bibl. Basileensi* *Macarii* sermo contra *Arianos* (ib. I p. 613 C.). *Venetis* in *Bibl. S. Michaelis* prope *Marian. Macarii* excerpta in *Evangel.* S. *Matthaei* in catena gr. teste *Mittarellio* in cat. codd. illius *Bibl.* p. 698. Attamen comment. ac fragm. in catenis Patrum ad *Macar. Chrysocephalum* saepe pertinere videntur. *Taurini* in cod. *LXXX gallico* ep. *Macarii* ad monachos, v. cat. codd. *Taurin.* Vol. II p. 482. *Parisiis* in *Bibl. publ.* sunt secundum cat. codd. Tom. III in tribus codd. *Mac. sermo* ad monachos latine (v. indic.), graece autem secundum Tom. II *Macarii Aegyptii* Homiliae L in codd. DLXXXVII, MCLVII et duae in cod. MCCCLXXII Nr. 36 et 37; *Macarii* cum angelo colloquium in cod. CMXXXIX Nr. 12; capita ascetica in epitomen redacta in cod. CMXVIII Nr. 2 et in cod. MDXCVIII Nr. 6, in cat. p. 370 sic citantur: *Macarii abbatis* capita ascetica sive additamenta ad librum I Patrum; *Opusc. de anima* in cod. MMDCXV Nr. 2 ex cod. quodam vet. anglicano a *Baluzio* a. 1584 descripto; epistola *Macarii abbatis* ad *Esaiam* abbatem in codd. CMXVI, et al. in cod. CMLXXV. In eadem *Bibl.* inter codd. *Syriac.* in cod. CXLV Nr. 5 sententiae selectae et sermonibus *Macarii magni* et aliorum, et Nr. 7 *Mac.* Sermones IV et *Opusc.* quaedam ascetica. In pluribus codd. *Bibl. Coislinianae* nomen, loca scriptaque *Macariorum* occurrunt, notante *Montfauc.* in *Bibl.*
- A *Coislin.* in codd. XXXVII, CXVII, CXXII, CCXXXII in collectionib. locorum etc. (p. 411. 191. ex eius vita 198. 294.); inter scholia ad *Io. Climaci* scalam (p. 306); in cod. CCLXXXII ex *Historia Lausiaca* vita trium *Macariorum*, n. *iunioris Aegyptii* et *politici* utpote diversorum, memoratur (p. 399); in cod. LXXXIII in *historia monachorum Aegyptiorum*, *Hieronymo* perperam adscripto, duorum *Macariorum* vitae, n. *Aegyptii* et *πολιτικού*, describuntur (p. 138 sq.); in cod. CXCIII ex *Macario Scetiota* quaedam (ib. 246). In *Bibl. Laurent. Medic. Florentiae* citantur *Macarii* loca in expositione sacror. praepceptorum in cod. IV plut. 6, et cod. XXVI plut. 9 (*Bandin.* cat. codd. gr. Tom. I p. 99 et 436); in collect. capp. asceticorum cod. XXXI plut. 10 (*Bandin.* l. I p. 495); vita *Macarii* in cod. IV plut. 6 (*Bandin.* I p. 100). *Taurini* in *Bibl. Regia* cod. CXCX ex S. *Macario* de perfectione spirituali capitula L. v. cat. codd. gr. *Taurin.* p. 296. *Vindobonae* in *Bibl. Caesar.* in cod. XLII *Macarius abbas Aegyptius* citatur in catena Patrum in *Lucam*, docente *Lambeo* in *Comment.* Tom. III p. 166; in cod. LXXXVI Nr. 12 *Macarii* precatio, v. *Lambec.* ib. p. 379; in cod. CLVI Nr. 8 *Macarii* capp. ascetica centum, is vocatur in hoc cod. *Mac. magnus*, quaedam de eo [Pag. 364] tradit et plures de duobus *Macariis* laudat scriptores *Lambec.* Tom. IV p. 325 sqq.; in cod. CLXXXIX Nr. 3 *Macarii abbatis* paraenesis, in collect. *Opusculor. asceticorum*, et in cod. CLXXXVII Nr. 7 eiusdem narrationes duarum visionum suarum de sanctis angelis (*Lambec.* Tom. IV p. 418 sqq. et p. 442) addico. *Kollar.* ad *Lambeo* comm. Tom. I p. 774 ex catal. italiano etc., in cod. *Naniano* *Venet.* CXIII tribuitur id *Opusc.* de suis visionibus etc. *Macario Aegyptio*, v. catal. codd. gr. *Nan.* p. 230. In cod. CCXLI Nr. 4 citatur *Macarius* in *Io. patriarchae Antiocheni* eclogis asceticis (*Lambec.* Tom. V p. 222 sqq. cum nota *Kollarii*). *HARL.*
- G 6) Alia, quae in Thesauro illo ascetico continentur, refert *D. Thomas Ittigius* libro de Bibliothecis et catenis Patrum p. 360 sq. Vide et *Acta eruditorum* a. 1685 p. 488 sqq. *FABR.* Et de codd. v. ad notam superiorem. *HARL.*
- 7) Tom. I *Mon. Eccl. Graec.* Paris. 1677, 4° p. 524 s.
- 8) Inscriptio est: *Macarii* etc. *Opuscula* nonnulla et *Apophthegmata Io. Georg. Pritius* collegit, revidit, latinam versionem studiose emendavit, indicibusque adiectis edidit *Lips.* ap. her. *Grossii* 1699, 8°. Haec et superior *Homiliarum* editio, ut utraque coniunctim denuoque typis repetita videretur, novam accepit epigraphen *Macarii Homiliae et Opuscula Lips.* 1744, 8°. Sed *Macarii* *Opuscula Aesculapium* suum et meliorem scripturae curam adhuc expectare, pluribus exemplis docuit multa quo *Opusculorum asceticorum* loca haud imperite correxit explicuitque *Io. Salom. Semler* in specimine animadversionum in aliquot *Opuscula graeca Macarii, Halae Salicae* 1746, 4°. Idem ibidem 1745, 4° edidit *Specimen examinis critici operum*, quae

thegmata et Homiliis Macarii subiunxit *Godfridus Arnoldus*, addiditque Gregorii Naz. orationem I sive apologeticum de fuga sua, Zenonis Veronensis sermonem de fide, S. Ephraemi sermones quatuor, S. Nili librum asceticum, et capita paraenetica 229, Sextique sententias 430, Emanuelis Phile Hymnum ad Spiritum sanctum, et Christi dicta, quae in evangelistis non reperiuntur.

[Pag. 365] Nonnulla Macarii *fragmenta ex Catenis Patrum*, ut Corderiana in Matthaeum, etc., et orationes nonnullas latine *Franciscus Combefisius* Bibliothecae suae concionatoriae inseruit, qui, *de his disputare*, inquit, *et an vere Macarii senioris illae Homiliae sint nihilque Pelagiani furfuris inspersum habeant, nec eius quicquam laboret ἀπάθεια* [et quod angelos animosque corporeae naturae esse Homil. 5. et libro de caritate statuit], *alterius otii sit, fereque occupavit Brasichellani diligentia in Romano indice expurgatorio, emendati quandoque a Labbeo non male, plerisque locis modeste laudati, quicquid in Labbeum invehatur Raynaudus.*

Capita ascetica CLXX metaphrasi illustrata a *Simeone Logotheta* exstant MSS. in Bibl. Caesarea teste *Lambecio* lib. V p. 104 (9). Evolvise etiam illa se testatur *Allatius* de Simeonum scriptis p. 152. Incertum, qualis liber Macarii inter alia Ascetarum scripta commendetur a *Joanne Antiocheno* apud *Cotelerium* T. I Mon Eccl. Graec. p. 167.

II. Macarius iunior, *Alexandrinus*, discipulus et ipse Magni Antonii, monachus, presbyter et abbas Nitriensis, qui circa a. C. 404 centenarius obiit. De eo *J. Bollandus* 2 Januar. T. I p. 84 sq., et *Tillemontius* T. VII Memor. Hist. eccl. Palladius cap. 20 Lausiac. πολιτικόν (10) dictum fuisse testatur, ab urbe nempe Alexandria, ut notat *H. Dodwellus* ad fragmentum Philippi Sidetae p. 512 (11), a quo inter *διδασκάλους* sive catechetas Alexandrinos loco undecimo nominatur *Μακάριος ὁ πολιτικός*. Exstat sub eius nomine *Regula monastica* (12) triginta capitulis comprehensa, quam ex codice MS. Beccensi primus latine edidit illustravitque *Petrus Roverius* S. J. in Hist. monasterii Reomaensis in tractu [Pag. 566] *Lingonensis* Paris. 1637, 4°, p. 24, et post Roverium *Lucas Holstenius* in codice Regularum (13) Rom. 1637, 4°. FABR. *Regula Macarii abbatis* latine in cod. MDLXIV Nr. 2 Bibl. publ. Parisinae. In cod. regio Taurin. gr. CLXXVII fol. 29 *Canon S. metropolitanae dom. Macarii iunioris, qui propriam sedem reliquit humilitatis causa, ignorantiam simulans, atque asceticae vitae se dedit in partibus Cretae, multaque praeclara miracula ubique fecit*, etc. v. Cat. codd. gr. Taur. p. 262. Num vero noster Macarius, an *Ancyranus metropolitana*, an alius sit intelligendus, ii qui codicem possunt comparare, decernant, sed *Regulam* illam *monasticam* aequae ac sermonem *de exitu animae iustorum*, etc. *J. G. Walch*. H. E. p. 1575 cum aliis adnumerat monumentis suppositis. HARL.

Alia *Regula* Serapionis, Macarii, Paphnutii, iunioris Macarii et aliorum 34 ex codice Affligemenensi primum edita ab *Henrico Cuicquio*, episcopo postea Ruremondensi, ad calcem Cassiani Antverp. 1578, 8°, et deinde in codice Regularum Holsteniano recusa.

Ἄλογος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος καὶ πῶς εἰσιν, *Sermo de exitu animae iustorum et peccatorum, quomodo separantur a corpore et in quo statu manent*, sub

NOTAE.

circumferuntur, Macarii. *Phil. Labbe* editioni suae *Glycae* annalium (inter Scriptores Hist. Byzantinae) praemisit syllabum auctorum sive editorum a *Glyca* memoratorum. Inter ineditos citatur *Macarius abbas*, ὁ μέγας Μακάριος ἐν ἐπιστολαῖς, a *Glyca* p. 81 laudatus. Censor Scriptor. Hist. Byzant. in Baumgartenii opere: Nachrichten von einer hallischen Bibl. Tom. V p. 420, Not. docet, intelligenda esse *Opuscula* ascetica, et locum a *Glyca* citatum convenire cum capite II *Opusculi* quarti, et opinatur, nomen *Epistolarum* aptius videri, quam vulgatum *Opusculorum* atque *Homiliarum*. *Opusculum I de custodia cordis* est in Cod. Caes. Vindob. CCXXXIV Nr. 15, v. *Lambec.* Comm. Tom. V p. 151, notamque *Kollarii*. HARL.

9) [Pag. 365] Sive p. 214 sqq. ed. *Kollar.* de cod. CCXL. Eadem Macarii capita, sed sine mentione *Simeonis Metaphrastae*, exstant etiam in cod. *Caesar.* CCXXXIV Nr. 16, v. *Lambec.* Tom. V p. 151, atque *Kollar.* adnotat, *Opusc.* esse adhuc ineditum, et illud, quod *Possinus* in *Thes. ascet.* p. 47 praemissa epigrapha *Περὶ τελειότητος ἐν πνεύματι* protulisset, nihil aliud esse ac brevem huius *Opusculi* epitomen. HARL.

10) Macarii πολιτικού vita gr. in cod. CMXIV Nr. 15 Bibl. publ. Paris. *Macarii* et Aegyptii et politici vita ex Hist. Lausiaca in cod. *Coislin.* CCLXXII. Utriusque Macarii dicta in collectione quadam asceticorum in cod. *Coislin.* CCXXXII, v. *Montfauc.*

A Bibl. *Coislin.* p. 399 et 295. Utriusque vita in Hist. monachorum Aegyptior. in cod. *Coislin.* LXXXIII, v. *Montfauc.* l. l. p. 158 sq. Idem p. 144 recenset cod. XXXVII s. *Niconis* collectionem locorum SS. et Scriptor. Ecclesiasticor., inter quos occurrit *Macarius Alexandrinus* ad magnum *Eusebium Alexandrinum*, de quo cf. supra in Vol. VIII p. 295 a *Fabricio* et *cel. Keilio* adnotata. Add. indic. *Montfauc.* ad Bibl. *Coisl.* vocc. *Macarius* etc. HARL.

11) Est quoque translatum in *I. A. Fabr.* librum de salutari luce Evangelii cap. IX p. 188. cf. *Caveum* Tom. I p. 256. HARL.

12) Hanc regulam videtur intelligere *Gennadius* cap. 10 de *Script. Eccl.*, eamque tribuere *Macario Aegyptio*, signis et virtutibus claro, quem ait unam ad iuniores professionis suae scripsisse epistolam, in qua docet illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens, ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei auxilium adversus omne, quod in hac vita suave est, implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam veluti naturale debitum munus obtinuerit. FABR. Illam autem epistolam, cuius meminit *Gennadius*, potuisse *Homilias* continere suspicatur *I. G. Walch*. H. E. p. 1569. Add. V. D. iudicium paulo ante ex Baumgartenii Nachrichten etc. allatum. HARL.

[Pag. 366] 13) Alia in codice regularum Holsteniano contenta vide B. Itigii libro p. 652 sq.

huius Macarii nomine editus est ex codice MS. Bibl. Paulinae Lipsiensis a *Guilermo Caveo* (14) interpretatione *Henrici Warthoni*. Postea veluti ineditum ex eodem Lipsiensi et duobus Viennensibus codicibus (15) cum versione sua vulgavit *Jacobus Tollius* (16) in *Insignibus Itineris Italici* p. 192 Ultraiect. 1696, 4°. In alio MS., quod memorat *Lambecius* lib. VI p. 303 (17), tribuitur *Alexandro Ascetae*, Macarii scilicet discipulo. Nam in alio, quem Tollius etiam inspexit, praemittuntur verba τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως ὁ μαθητῆς διηγήσατο ὅτι ποτέ etc. Cf. similem licet breviorē διήγησιν τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου apud Palladium in *Lausiaca Historia* p. 69 Edit. Meursii.

Fragmentum ἐκ τῶν ἐρωτησίων πρὸς τὸν μέγαν Εὐσέβιον Ἀλεξανδρείας in MSS. Anonymi locis communibus asceticis, de quibus *Lambecius* lib. V p. 154 sq. [in cod. CCLI v. p. 326 Ed. Kollar. et de Eusebio Alexandrino ad init. huius II sectionis. HARL].

IDEM

Sub indice « Sanctorum elogia et vitas »

DE HISDEM.

Ibid. Vol. X p. 271.

Macarii cognomento πολιτικοῦ Paris. in cod. CMXIV N° 15 et Nr. 16 narratio de duabus mulieribus et abbate Macario. In Bibl. publica. HARL.

Macarii Aegyptii. Μικροῦ Μακάριος διέφυγεν ὁ Αἰγύπτιος. Auctor Joannes Hagiopolita sive Hierosol. FABR. In cod. Naniano CXXXVI Nr. 24, in quo auctor dicitur Hagiopelita, v. cat. codd. gr. Nan. p. 316. HARL.

Macarii eremitaе. Παρακαλοῦμεν οἱ ταπεινοί. Cod. Barocc. CXLVII.

Macariorum duorum Aegyptii et Alexandrini Marcique monachi, auctore Palladio episcopo Macedoniae. *Illa quae de praedicabilibus et beatis referuntur viris*. Latine apud Surium 2 Januar. ex Palladii Hist. Lausiaca. FABR. Cf. AA. SS. Januar. Tom. I p. 1005 sqq. vita ex Ms. graec. cum comment. notisque Bollandi, et ibid. p. 1012 et seqq. vita ex Palladii Hist. Lausiaca, ex Rufino et Vitis Patrum, cum Bollandi notis. Vita Macarii abbatis Alexandrini ex Vitis Patrum collecta cum comment. et notis ibid. p. 84 sqq. HARL.

NOTAE.

14) In Hist. Lit. Scriptt. Eccl. ad a. C. 373 Lond. 688, fol. ; Genev. 1694. 1705. 1720 fol. ; Basil. 1741, fol.

15) Scilicet cod. CCX Nr. 12. Inscriptio autem et initium est : τοῦ Ἀββᾶ Μακαρίου πῶς χωρίζεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος, etc., v. *Lambec.* Comment. Tom. V p. 49, ibique Kollarii not. In cod. CCXXXVIII Nr. 13 est anonymi narratio de statu animarum post hanc vitam et de S. Macario Alexandrino. *Lambecius* l. l. p. 208 observat *Joannem Sambucum* sua manu in margine cod. adnotasse auctorem istius narrationis esse *S. Isaacum Syrum, abbatem et anachoretam*. Cf. supra notitiam codicum in init. huius

cap. HARL.

16) Alia, quae in illo Tollii volumine occurrunt, vide recensita ab *Ittigio* p. 710 sq., et in *Actis Erud.* a. 1696 p. 297.

17) In priore *Lambecii* edit. cod. mem. recensio haerebat in appendice libri VI, sed in edit. Kollarii numeratur in Vol. V p. 628 (ubi v. not. Kollar.) cod. CCCXXXVII, in quo est Nr. 2 sub nomine *Alexandri eremitaе* : inc. τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀσκητοῦ λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς. Ποτέ διοδεύοντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἴδον δύο ἀγγέλους συνακολουθοῦντας τῷ Ἀββᾶ Μακαρίῳ etc. Add. *Fabric.* infra lib. V cap. 45 Vol. X p. 473. HARL.

S. MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, PRECES.

PRAEMONENDA.

Qui Gennadii (de viris illustribus cap. 10) verba haec legit : « Macarius monachus ille Aegyptius signis et virtutibus clarus unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit epistolam, in qua docet illum perfecte posse servire Deo, qui conditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne, quod in hac vita suave est, auxilium implorando, ad naturalem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae debitum munus obtinuerit », ei fieri non potest quin suboriatur suspicio, Macarium Aegyptium doctrinae Pelagianae, e qua continentia naturae, non gratiae donum est, quasi facem praetulisse. Unde Oudinus in Commentariis de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis v. *Macarii tres monachi*, aliique, inter quos Petitdidierius in libro qui inscribitur : *Remarques sur la bibliothèque des auteurs ecclésiastiques de M. Du Pin Paris. 1692 T. II p. 198 sqq.*, homilias quoque, quae Macarii Aegyptii nomine feruntur, puro puto Pelagianismo infectas esse probare sunt conati. Verum epistola a Petitdidierio l. l. p. 220 e codice ms. abbatiae S. Vitoni (S. Vanne) prolata ab ea, quam Gennadius commemorat, et argumento et universo tenore ita distat, ut eadem cum illa nullo modo haberi possit. Quam ipsissimam me in codice ms. olim Treverensi, quem Dr. Binterim v. cl. pretio emptum ante hos quatuordecim annos Bollandistis in Belgia dono dedit, detexisse eo magis gaudeo, quod eam ne levissima quidem eiusmodi haereseos macula conspersam esse statim mihi persuasi. Eam igitur epistolam, quae quin Macarii Aegyptii sit dubitari nequit, ad fidem trium codicum primo loco edidimus. Huic alteram graecam subiunximus e codice Berolinensi erutam, in quo eidem Macario Aegyptio diserte tribuitur. Quae cum Macarii Aegyptii homiliis ita convenit, ut ab eodem auctore profecta esse arguatur. Tertia porro epistola adscribitur cuidam Macario, quem ab Aegyptio diversum esse et stylus et sententiarum discrepantia prodere videntur. Quartam denique epistolam addidimus illam, quam Petitdidierius publici iuris fecit, a nobis ad fidem duorum codicum recognitam. Quam quidem epistolam e prima et tertia compilatam esse, si inter se comparaveris illas, facile intelliges. Reliquum est, ut codices describamus.

Primae epistolae codices tres quos contulimus sunt *Vaticanus* bibliothecae Christinae 588 membranaceus, saec. XIII, in fol., in quo epistola legitur fol. 112-114, *Treverensis* olim bibliothecae S. Maximini qui nunc apud Bollandistas in Belgia asservatur, membranaceus, saec. XV, in fol., et *Confluentinus* bibliothecae gymnasii 23, chartaceus, saec. XV, in fol., ubi fol. 125, 2-127 exstat. In codice autem Vaticano epistolam excipiunt novem historiae de mortuo a Macario Aegyptio resuscitato, de eodem Macario, postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso, de cranio sacerdotis gentilis eidem poenas infernorum enarrante, de duobus monachis quos in insula eremi nudos invenerat, de eiusdem doctrina, cur acceptarum ab hominibus iniuriarum reminiscendo vim memoriae laedamus, malorum vero a daemionibus inflictorum recordatione non laedamus, de Macario Aegyptio e sepulchro mortuum quendam, qui depositum quoddam ubi posuerit indicet, evocante, eiusdem responsum Theodoro abbati datum de paupertate pulchris actionibus praeferenda, eiusdem ad monachos, ut multiloquium fugiant, exhortatio, denique sententia eiusdem Macarii, verum monachum nunquam ad iracundiam moveri, sed semper se vincere. His aliisque similibus Patrum eremi historiis plenus est codex ille. Codex alter olim Treverensis hunc praese fert indicem : *Istz*

continentur in isto volumine per ordinem requirenda. Liber primus vitarum patrum. Liber secundus. Vita Sancti Frontini abbatis habetur post librum secundum. Liber tertius vitarum Patrum. Vita sancte Marine virginis que in monasterio virorum degebat. Vita Sancti Pachomii quem Angelus Domini erudit. Liber quartus vitarum patrum. Vita Sancti Abrahe viri dei post quartum librum habetur. Epistola beati Macharii abbatis ad filios suos dilectos. Sermo beati athanasii Alexandrine civitatis episcopi ad monachos. Profectus Religiosorum moralis a beato Bernhardo metricè compositus. Omilia beati Bernhardi super evangelium Ecce non etc. in die Benedicti. Constitutiones Benedicti papae duodecimi de ordine nigrorum monachorum. Sermones beati Bernhardi super Psalmum Qui habitat. Tractatus beati Anselmi Cantuarensis episcopi Unde supra. Omilia Sancti Bernhardi super evangelium de decem virginibus. Tempus vero, quo scriptus sit codex, notula haec indicat : Anno domini 1461 sub venerabili patre et domino Anthonio abbate scriptus est liber iste per fratrem Ludovicum Rathingen professum. Orate pro eo. Tertius denique codex, Confluentinus, satis bene exaratus, constat foliis 242, et foliis 21 quae vacant scriptura. Folia chartacea antecedit unum pergamenum cum indice rerum. In tegumenti parte interiore legis : *Iste liber est. mihi. de Merle.* In hoc autem codice haec continentur : fol. 1-33,2 liber secundus vitarum Patrum, a Rosweido editus Antv. 1628 p. 448 sqq., fol. 34,1-125,1 liber quintus et sextus vitarum Patrum [Rosw. p. 562 sqq., 644 sqq.], fol. 125,2-127,1 Sancti Macarii epistola ad filios a nobis primum in lucem prolata, fol. 127,1-138,1 « Excerpta utilia » e libro septimo vitarum Patrum [Rosw. p. 665], fol. 138,1-141,2 vita S. Pauli [Rosw. p. 17 sqq.], fol. 142,1-168,2 vita S. Antonii abbatis [Rosw. p. 35 sqq.], fol. 168,2-178,2 vita S. Hilarionis monachi [Rosw. p. 75 sqq.], fol. 178,2-183,1 vita S. Simonis Stylitae [Rosw. p. 170 sqq.], fol. 183,1-185,2 vita S. Malchi captivi monachi [Rosw. p. 93], fol. 185,2-188,2 vita S. Frontonii abbatis [Rosw. p. 238 sqq.], fol. 188,2-190,1 vita S. Marinae virginis [Rosw. p. 393 sq.], fol. 190,1-194,1 S. Athanasii sermo ad monachos : « Et si quid gloriari—et Deus pacis erit vobiscum », qui exstat in S. Athanasii Opp. ed. Bened. Patavii 1777 T. II p. 642, fol. 194,1-198,1 vita S. Pelagiae meretricis [Rosw. p. 376 sqq.], fol. 198,1-210,1 vita SS. Epicteti presbyteri et Astionis monachi [Rosw. p. 211 sqq.], fol. 210,1-218,2 vita S. Abrahae eremitae [Rosw. p. 144 sqq.] et vita S. Mariae meretricis neptis Abrahae eremitae [Rosw. p. 368 sqq.], fol. 218,2-222,2 vita S. Euphrosynae virginis [Rosw. p. 363 sqq.], fol. 222,2-231,1 vita S. Mariae Aegyptiacae [Rosw. p. 382 sqq.], fol. 231,1-242,1 Palladii Historia Lausiaca usque ad verba : « de periculis liberare et cognoscamus earum apud dominum potentiam » [Rosw. p. 964-999.2]. Explicit codex : Et sic est finis huius opusculi.

Penna fuit vilis et palma [fuit] puerilis;
Dentur pro penna scriptori caelica regna.

Epistolam secundam graecam e cod. ms. gr. N° 16 Bibl. Reg. Berolinensis bombycino optimae notae in fol., ubi duodecim ultimis foliis exstat sub titulo : τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολή μεγάλη καὶ πάνυ ὠφέλιμος, descripsi. Antecedunt inde ab initio codicis Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ αἰγυπτίου ἐμὴλια πνευματικά, πάνυ πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμένας περὶ τῆς ὑφ' ἐπινοίας καὶ σπουδαζομένης χριστιανῶς τελειότητος; unde epistolam hanc eiusdem esse Macarii manifestum est. De hoc codice plura invenies infra nostrae editioni S. Macarii Aegyptii Homiliarum praemissa. Versionem epistolae latinam nostram addidimus.

Ad tertiam epistolam quod attinet, bibliothecae Burgundicae Bruxellensis codicem chartaceum, saec. XV, in fol., N° 15010, ubi exstat fol. 67, 2, quin cum textu Holstenii Cod. Reg. T. I p. 21 Bruxellis versans conferrem, impeditus sum. Titulum solum et clausulam ex hoc codice descripsi et suo loco recepi. Ceterum Macarii Alexandrini esse epistolam haud tenere suspicari mihi videor.

Quartae denique epistolae a nescio quo consarcinatae codices duo, quos contuli, sunt Vindobonensis bibliothecae Caesareae 4800, olim cod. theol. 361, membranac., saec. XIV, ubi exstat fol. 146, 2, et Bruxellensis bibliothecae Burgundicae chartaceus saec. XV in fol. N° 15011, ubi legitur fol. 68,1. Codicem priorem descripsit Denis Catal. Vol. II T. I, p. 802.

Reliquum est ut moneam S. Macarii Aegyptii epistolarum etiam alios codices mss. nondum collatos in bibliothecis delitescere. Sic teste *Catalogo codd. Angliae* Vol. I et II exstat in codd. Digbaei N° 1634 et in codd. Bodlei. N° 2211,22 ac N° 2572,8 *Macarii epistola ad filios*, in codd. Bodlei. N° 2229,13 et Cantabrigiae in cod. domus S. Petri N° 1776,15 *Macarii epistola ad monachos*, in codd. eccl. cathedr. Sarisburiensis N° 1042 *Macarii epistolae*. Teste Montfauconio exstat Mediolani in codd. graecis Bibl. Ambrosianae *Macarii cuiusdam monachi epistola ad Macarium* (Bibl. bibliothec. mss. T. I p. 501), Florentiae in bibliotheca Camaldulensium B. Mariae de Angelis *S. Macarii abbatis Aegyptii epistolae* (ibid. p. 413. 430), in codd. monasterii S. Audoeni Rothomagensis, nunc Bibl. publ. Rothomagensis N° 508 membranac., *epistola Macarii data ad monachos* (ibid. T. II p. 1238; Haenel *Catalogi librorum mss.* p. 423). Taurini in cod. 80 est *epistola S. Macharii ad monachos* in gallicum sermonem conversa, cuius initium : « Si ung homme cognoist bien que il est et que est son Createur et il se veult repentir de ses peches cet. (Mss. codd. Bibl. Reg. Taurinensis Taurinae 1749 T. II p. 482). Parisiis in Bibl. publ. cod. 916 exstat *epistola S. Macarii abbatis ad Esaiam abbatem*; item in cod. 975 *S. Macarii epistola*.

Porro Assemannio auctore arabice exstant in codice a. Chr. 1055 scripto *S. Macarii abbatis epistolae et sermones ad monachos XXVI*, et in alio codice arabico scripto a. Chr. 885 *S. Macarii sermo de Oratione* atque *epistola ad monachos* (Bibl. Orient. T. II p. 511). Syriace autem in cod. Nitriensi 18 exarato a. Ch. 769 leguntur *Macarii Magni Aegyptii discipuli S. Antonii sermones III et epistolae VIII*, et *Macarii Alexandrini sermones III et epistolae VII* (ibid. T. I p. 567). Item in cod. Beroensi scripto a. 1578 inveniuntur *Macarii Aegyptii sermones III et epistolae VIII* et *Macarii Alexandrini sermones II et epistolae IX* (ibid. p. 586); item in codice syriaco 6, exarato a. 1223, *S. Macarii Aegyptii sermones III et epistolae X*, et *Macarii Alexandrini sermones V et epistola ad sanctimoniam quandam* (ibid. p. 610).

S. Macarii Preces e Bibliothecae Vindobonensis codice ms. theol. graec. 231, olim 76, chartaceo, antiquo, in 4°, proferimus, ubi fol. 61, 1 sqq. leguntur, sequentibus canticis ad S. Antonium et S. Onufrium. Quare Macarii Aegyptii illas esse verisimile nobis visum est. Codicem Lambecius *Commentar. T. III* ed. altera p. 372 sqq., de Nessel *Catal. T. I* p. 327 sqq. descripserunt.

I.

EPISTOLA SANCTI MACARII AEGYPTII.

Cod. ms. Vat. Bibl. Christinae 588 membranac. Saec. XIII fol. A
 Cod. ms. olim Bibl. S. Maximini Treverensis, nunc Hollandistarum Bruxellis, membranac. Saec. XV fol. B
 Cod. ms. Confluentinus, Bibl. Gymnasii 23 chartac. Saec. XV fol. C

Exstat haec epistola cod. A fol. 112-114, cod. B fere medio, et cod. C fol. 125, 2-127. De codicibus et de epistola praemonuimus supra cod. 401-404.

Incipit epistola sancti Macharii ad filios Dei ¹⁾.

In primis quidem si ²⁾ coeperit ³⁾ homo semetipsum agnoscere, cur creatus sit, et factorem suum deum, tunc incipit poenitere ⁴⁾ super hiis, que commisit in ⁵⁾ tempore negligencie sue. Sic demum benignus deus dat illi tristitiam pro peccatis, et post hec iterum per suam benignitatem donat illi afflictionem ⁶⁾ corporis in ieiuniis et ⁷⁾ vigiliis, et oracionis instanciam, et contemptum mundi, et ut libens illa-

tas sibi iniurias sufferat, et ut odio habeat omne refrigerium corporale, et ut diligit planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium fletuum planctumque et humilitatem et humilitionem cordis, et ut trabem oculi sui consideret, non alterius festucam nitatur eruere, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego agnosco et peccatum meum contra me est semper, et ut diem exitus sui ⁸⁾ in mente habeat, et quomodo in conspectu dei oc-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Dei om. BC. — ²⁾ B siquidem si. — ³⁾ BC ceperit. — ⁴⁾ BC penitere, et sic ubique scribitur. — ⁵⁾ in om. B. — ⁶⁾ C afflictionem, et sic ubique. — ⁷⁾ et om. C. — ⁸⁾ C male sue.

cursurus sit, sed et iudicia et penas describat in A
 conspectu mentis suae, nec non etiam meritis ⁹⁾
 honores qui dandi sunt sanctis. Si igitur [192]
 viderit, quoniam haec illi suavia sunt, temptat eum,
 si abrenuntiat voluptatibus, et resistit ¹⁰⁾ adversus
 impugnantem ¹¹⁾ huius mundi principes ¹²⁾, qui vinxe-
 runt eum prius, sed et escarum varie delectaciones,
 quae emolliiri faciunt cor, ut ¹³⁾ rursus ¹⁴⁾ propemodum
¹⁵⁾ vinci queat e ¹⁶⁾ lassitudine corporis et longin-
 quitate, dicentibus illi cogitationibus suis :
 quanto temporis spacio hunc laborem sufferre po-
 teris, et quia ardui laboris sit, ut mereatur quis
 inhabitatorem habere deum, presertim tu, qui multa
 peccasti, et quanta tibi possunt remitti peccata a
 deo ! Si autem cognoverit, quia cor illius firmum
 est in timore dei et non dimittit locum suum, sed
 fortiter resistit et pugnat ¹⁷⁾, tunc venient illi sub
 occasione iusticie dicentes : Peccasti quidem, sed
 penitentiam egisti, iam sanctus es ; et faciunt il-
 lum ¹⁸⁾ recordari quorundam hominum peccata, qui
 non egerunt penitentiam, superseminantes illi in
 corde vanam gloriam. Non solum vero haec, sed
 etiam faciunt quosdam homines laudare eum sub-
 dole, et provocare eum ad opera, quae ferre non
 potest, immittentes illi cogitaciones non vescendi et
 non bibendi, nec non et vigiliarum, et multa alia,
 quae longum est dicere, et facilitatem illi ad haec
 perficienda tribuunt, si ¹⁹⁾ quo modo eum ad haec
 illiciant ²⁰⁾, precaveant scriptura et dicente : non
 declinaveris ad dextram neque ad sinistram, sed
 rectum iter ingredi. Si autem benignus deus
 perspexerit, quia nulli eorum acquievit cor ipsius,
 dicente david et de huiusmodi temptacionibus ²¹⁾
 significante : probasti cor meum et visitasti nocte ²²⁾,
 igne me examinasti, et non est inventa in me ini-
 quitas. Et hoc perspicendum, cur nocte ²³⁾ dixerit
 et non die ²⁴⁾; videlicet quia circumvenciones inimici
 nox sunt, sicut ²⁵⁾ beatus paulus dixit ²⁶⁾, [193] non
 esse nos filios tenebrarum ²⁷⁾, sed lucis, quia filius
 dei dies est ²⁸⁾, diabolus ²⁹⁾ vero nocti assimilatur. Si
 vero haec omnia bella supergressa fuerit anima, tunc
 incipiunt illi immittere adversarios ³⁰⁾ cogitaciones,
 fornicacionis desiderium et nefandum ³¹⁾ stuprum.
 In hiis ³²⁾ igitur omnibus infirmatur anima et cor ta-
 bescit, ut impossibile ³³⁾ sibi credat esse custodiam
 castitatis, subiungentes illi, ut dixi, temporis pro-
 linitatem, virtutum arduum ³⁴⁾ laborem, et quia
 grande sit onus ipsarum et importabile ³⁵⁾, subiun-
 gentes illi infirmitatem corporis et fragilitatem na-

ture. Si autem ad has impugnaciones non lassave-
 rit, tunc benignus et misericors deus mittit illi vir-
 tutem suam, et confirmat cor ipsius, et dat illi
 leticiam et refrigerium et possibilitatem, ut forcior
 inimicis inveniatur, ut illorum adversus illum ³⁶⁾
 pugna ³⁷⁾ non prevaleat, timentibusque prestat vir-
 tutem ³⁸⁾, sicut et sanctus paulus dicit : contendite,
 et accipietis virtutem. Haec quippe ³⁹⁾ est virtus,
 quam beatus petrus loquitur dicens : hereditatem
 incorruptam et immarcessibilem conservatam in
 celis in vobis, qui in virtute ⁴⁰⁾ dei custodimini per
 fidem. Tunc benignus et clemens deus, si viderit,
 quia ⁴¹⁾ cor ipsius corroboratum est super inimicos
 suos, tunc paulatim subtrahit virtutem, quae illi ⁴²⁾
 opitulabatur, et concedit inimicis impugnare ⁴³⁾ eum
 variis concupiscenciis carnis, nec non et vane glo-
 rie ⁴⁴⁾ cupiditate, et superbia, ceterisque ⁴⁵⁾, quae ⁴⁶⁾
 ad perditionem trahunt, ut propemodum ⁴⁷⁾ assimile-
 tur navi, quae sine gubernaculo in scopulis huc
 illucque ⁴⁸⁾ offendit. Cum autem cor eius ⁴⁹⁾ emar-
 cuerit in hiis, et ita ⁵⁰⁾ defecerit ad singula tempta-
 menta ⁵¹⁾ inimici, tunc homo [194] minus amator
 deus, curam habens creature suae, inmittit illi
 sanctam virtutem et confirmat, subiciens cor et
 animam et corpus ipsius et omnia viscera eius sub
 iugo paracliti ⁵²⁾, ipso dicente : tollite iugum meum
 super vos et discite a me, quia mitis sum et humi-
 lis corde. Et sic demum benignus deus incipiet
 adaperire ⁵³⁾ oculos cordis ipsius ⁵⁴⁾, ut intelligat,
 quoniam ipse est, qui confirmat eum, et tunc vere
 incipiet nosse homo honorem dare deo cum omni
 humilitate et actione graciaram, sicut david dicit :
 sacrificium deo spiritus contribulatus. Ex hoc enim
 labore prelii humilitas et contribulacio et mansue-
 tudo efficitur ⁵⁵⁾. Cum hiis igitur omnibus fuerit
 probatus, tunc incipiet illi spiritus sanctus revelare
 occulta ⁵⁶⁾, hoc est, quae sanctis iure meritoque de-
 bentur et hiis, qui sperant super misericordia eius,
 et tunc reputat secum homo dicens illud apostoli-
 cum : quia non sunt condigne passiones huius tempo-
 ris ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis,
 et illud david : quid enim michi est in celo, et a te
 quid volui super terram ? hoc est : o domine, quanta
 michi paraveras in celo, et ego quid a te quere-
 bam ⁵⁷⁾ in vita mortali ? Et sic etiam incipient illi
 revelari tormenta, quae passuri sunt peccatores, et
 multa alia, quae me tacente sanctus vir intelligit.
 Post haec vero omnia incipiet paraclitus inire pactum
 cum puritate cordis ipsius et anime firmitate et

VARIAE LECTIONES.

⁹⁾ C radendo corr. merito. — ¹⁰⁾ B resistat. — ¹¹⁾ AB impugnaciones. — ¹²⁾ B principum. — ¹³⁾ C male et. —
¹⁴⁾ AB prorsus. — ¹⁵⁾ BC prope modum. — ¹⁶⁾ A vincique a. — ¹⁷⁾ et pugnat om. A. — ¹⁸⁾ C eum. — ¹⁹⁾ C male
 sed. — ²⁰⁾ AB illiciant. — ²¹⁾ A cogitationibus. — ²²⁾ C probasti cor meum et visitasti cor meum et visitasti
 nocte. — ²³⁾ BC in nocte. — ²⁴⁾ BC in die. — ²⁵⁾ C sicut, et sic ubique. — ²⁶⁾ BC dicit. ²⁷⁾ BC tenebrarum
 filios. — ²⁸⁾ est om. A. — ²⁹⁾ C Diabolus. — ³⁰⁾ BC adversarie. — ³¹⁾ BC nefandum. — ³²⁾ hiis om. C.
 — ³³⁾ A possibilem — ³⁴⁾ A verum, C vanum. — ³⁵⁾ B inportabile. — ³⁶⁾ C eum. — ³⁷⁾ AC impugnacio.
 — ³⁸⁾ A timentiumque quae inhabitat in eo virtutem. — ³⁹⁾ quippe om. BC. — ⁴⁰⁾ B per virtutem. — ⁴¹⁾ B
 quantum. — ⁴²⁾ illi om. BC. — ⁴³⁾ C male pugnare. — ⁴⁴⁾ A vana gloria. — ⁴⁵⁾ BC ceterarumque.
 — ⁴⁶⁾ que om. C. — ⁴⁷⁾ B prope modum. — ⁴⁸⁾ A atque illuc. — ⁴⁹⁾ A illius. — ⁵⁰⁾ A et ut ita dicam. —
⁵¹⁾ B demptamenta. — ⁵²⁾ A paracliti. — ⁵³⁾ A aperire. — ⁵⁴⁾ BC ipsius cordis. — ⁵⁵⁾ B efficiuntur. —
⁵⁶⁾ A ecclesiam. — ⁵⁷⁾ B quid a te quid querebam.

sanctitate corporis et cum spiritus eius humilitate. A est, et quoniam ipse ⁶⁰) est vita eius, dicente david : et faciet ⁶¹) eum progredi ⁶²) omnem creaturam, et ut non loquatur os eius opera hominum, et ut recta oculis suis videat, et ut ori suo custodiam ponat, et iter faciat rectum ⁶³) gressibus suis, et ut iusticiam habeat manu suarum, hoc est operum, et orationis instanciam, nec non et ⁶⁴) afflictionem corporis et vigiliarum frequentiam. Et hec disponit cum eo in mensura et discrecione, et non in turbulencia, sed in quiete ⁶⁵). Si vero mens ipsius dispositionem sancti [195] spiritus contempserit, tunc virtus, que in eum ⁶⁶) collata fuerat ⁶⁷), discedit, et sic pugne efficiuntur in corde eius et conturbaciones ⁶⁸), et conturbant eum ⁶⁹) passiones corporis per momenta singula expugnacione inimici. Si autem conversum fuerit cor eius et optinuerit ⁷⁰) precepta spiritus sancti, proteccio domini fit super eum. Et tunc homo agnoscet ⁷¹), quia indesinenter adherere deo bonum

est, et quoniam ipse ⁶⁰) est vita eius, dicente david : clamavi ad te et sanasti me; et iterum : quia apud te est fons vitae. Igitur secundum meum consilium quidem ⁷⁰), nisi homo grandem possederit ⁷¹) humilitatem, que virtutum omnium culmen est, et custodiam posuerit ori suo, et cordi timorem dei, et in eo quidem se probat excellere ceteris, non se preferat ⁷²) tanquam aliquid boni fecerit, et ut injurias sibi illatas libenter sufferat, et prebeat percutienti se aliam maxillam, et ut ad omne opus bonum violenter erumpat et diripiat, et ut animam suam in manu portet quasi cotidie moriturus, et ut vana ducat omnia, que sub hoc ⁷³) sole ⁷⁴) cernuntur, et ⁷⁵) dicat : cupio dissolvi et esse cum Christo, et : michi vivere Christus est et mori lucrum, non poterit precepta servare spiritus sancti. *Explicit epistola beati Macarii ad filios* ⁷⁶).

VARIAE LECTIONES.

⁶⁰) A facit. — ⁶¹) A supergredi. — ⁶²) A iter rectum faciat. — ⁶³) et om. C. — ⁶⁴) sed in quiete om. BC. — ⁶⁵) BC in eo. — ⁶⁶) B fuit. — ⁶⁷) C tribulaciones. — ⁶⁸) eum om. C. — ⁶⁹) C obtinuerit. — ⁷⁰) A cognoscet. — ⁷¹) A ipsum. — ⁷²) quidem om. BC. — ⁷³) BC possederit grandem. — ⁷⁴) C proferat. — ⁷⁵) hoc om. B. — ⁷⁶) C sole hoc. — ⁷⁷) et om. C. — ⁷⁸) *Explicit epistola beati Macarii ad filios* om. A.; *beati Macarii ad filios* om. C.

II.

EPISTOLA SANCTI MACARII AEGYPTII

CUM VERSIONE EDITORIS.

Cod. ms. graec. Fol. 16 Bibl. Reg. Berolinensis bombycinus Saec. XII vel XIII fol.

Antecedunt epistolam inde ab initio codicis « Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ὁμιλία πνευματικῆ καὶ πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμένη περὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος : unde epistolam hanc eiusdem Macarii Aegyptii esse apparet. Notandum est, in codicis textu homiliarum verba interdum nonnulla errore librarii excidisse, quod an non etiam in epistolae textu nonnunquam acciderit, dicere haesito. De codice vide PRAEFATIONEM ad S. Macarii Aegyptii Homillas infra col. 447-448.

Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολὴ μεγάλη καὶ C Eiusdem sancti Macarii epistola magna et perutilis. πάνυ ὠφέλιμος ¹).

Γινώσκειν βούλομαι τὴν σύνεσίν σου, ὅτι χρὴ τὸν τέλειον ἄνδρα ἀφιερωμένον τυγχάνοντα μὴ μόνον αὐτὸν ἐν Θεῷ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ· καθὼς φησιν ὁ κύριος· ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. δεῖ γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον καὶ παροικῆσαι ἐν τῷ σκηνώματι τῷ θεϊκῷ, καὶ κατασκηνώσαι ἐν τῷ ἁγίῳ θρεῖ τῆς ἀχράντου θεότητος, ἵνα μὴ μόνον περιέχων ᾖ, ἀλλὰ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ μὴ συγχωροῦντος ²) καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ σκότους ἐνεργείας τῶν παθῶν. ἁγιασμοῦ γὰρ χάριν καὶ τῆς οἰκειᾶς ἀπαθείας ἐνοικεῖ τοῖς ἁγίοις ὁ σωτήρ, ἵνα καὶ, ὡς αὐτὸς ἀπαθὴς τυγχάνῃ, καὶ τοὺς δεξα-

199 Cognoscere cupio mentem tuam, an ceases necesse esse perfectus vir, qui sit sanctificatus, non solum ipse in Deo sit, sed et Deus in eo, sicut ait Dominus : qui manet in me, et ego in eo (1). Oportet enim Dei hominem et habitare in tabernaculo divino, et ponere tabernaculum in sancto monte immaculae Deitatis, ut non solum circumdet, sed etiam circumdatus sit gloria eius, qui non patitur redigi eum sub potestatem tenebrarum ac passionum. Sanctificationis enim et propriae apathiae gratia inhabitat dignis Salvator, ut, quemadmodum ipse passionum expertus est, ita etiam illos, qui

VARIAE LECTIONES.

¹) Cod. ὠφέλιμος. — ²) Cod. συγχωροῦντος.

NOTAE.

(1) Joh. XV, 5.

eum receperunt, a passionibus liberet, iam non agitato et circumlato quovis vento. Sunt enim qui non modo ipsi procul a Christi mysteriis degentes, verum etiam proximis potum sordidae corruptelae praebentes, veritatem Dei in iniustitia detineant, in quibus, inquit, **200** *quod notum est Dei, manifestum est* (1). Nam vani in cogitationibus suis et obscuro in insipienti corde suo facti, dicunt naturales esse et a Deo procreatas passiones ignominiae, voluptatem inquam corruptionis, et animum iniustum, iram indecoram, non secundum Deum motam, et alia eiusmodi.

Nos igitur et illos et voces eorum tanquam a proposito aberrantes missos facientes, consideremus libertatis arbitrium ab eo nobis datum qui condidit nos, ut in nostra potestate sit et meliora appetere et a peioribus abstinere. Neque enim iustus iudex puniret nos passionibus subditos, si ipse esset earum auctor. Apage, iubeo, apage, neque in mentem venias. Abominanda enim omni piae menti prava illa et stulta doctrina. Nam mundarum et valde bonarum naturarum opifex Deus, sicut praedicat Spiritus sanctus in mundi creatione: *Ecce enim, inquit, cuncta valde bona* (2). Jeremias autem lugens et ambigens de passionum ignominia: *Dominus, inquit, non dixit: Quis est iste qui dixit ut feret, Domino non iubente? Ex ore Altissimi non egredientur mala, sed bona* (3). Et iterum interrogatio in Evangelio ad Dominum ab intellectualibus potestatibus facta. *Domine, aiunt, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde haec zizania* (4)? Alibi vero Salvator ipse de iisdem dicit: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater coelestis, eradicabitur* (5). Omnem enim, quae ex Deo sit, plantationem esse bonam testatur Paulus, in quo Christus loquitur: *Quia omnis creatura Dei bona est* (6). E quibus intellige, nostras non esse passiones in nobis reconditas, sed alienas. Nam: *ab occultis meis, inquit, munda me, et ab alienis parce servo tuo* (7). Et: *Alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quaesierunt animam meam* (8). Et: *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me* (9). Quae igitur occulta, vel qui nocentes et impugnantes, vel qui **201** alieni, nisi malitiae spiritus Christi virtutibus oppositi?

Attende diligenter, quemadmodum et lex dicitur clamet de interioris hominis munditia: *Non usurpabis, ait, nomen Domini Dei tui frus-*

Α μένους αὐτῶν ἀπαθεῖς κατασκευάσῃ, μηκέτι κλυδωνιζομένους καὶ περιφερομένους ὑπὸ παντὸς ἀνέμου. εἰσι γὰρ τινες, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ πόρρωθεν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον ποτίζοντες ἀνατροπῇ θολερᾶν¹, τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατέχουσιν· ἐν οἷς, φησί, τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν. ματαιωθέντες γὰρ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ σκοτισθέντες κατὰ τὴν ἀσύνητον αὐτῶν καρδίαν, φάσκουσι φυσικὰ εἶναι καὶ ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἡδονῆν λέγω φθορᾶς, καὶ θυμὸν ἀδικῶν, ὀργὴν ἀπρεπῆ, μὴ κατὰ Θεὸν κινουμένην, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ἡμεῖς τοίνυν αὐτούς· τε καὶ τὰς φωνὰς αὐτῶν ὡς ἔκτροπὰς ἐάσαντες, ἐπιγνῶμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν τῆς ἐλευθερίας αὐτεξουσιότητα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς. Ἰνα ἐφ' ἡμῖν ἢ τὸ *) καὶ τῶν κρειττόνων ὀρέγεσθαι, καὶ τῶν χειρόνων ἀπέχεσθαι. οὐ γὰρ ἂν ὁ δίκαιος κριτὴς ἐκόλαζεν ἡμᾶς ἐνεργουμένους ὑπὸ τῶν παθῶν, εἴπερ ἦν αὐτὸς αὐτῶν ποιητὴς. ἀπαγε, παρακαλῶ, ἀπαγε, μὴδὲ εἰς ἔνονοιαν Ἑλληνῶν βδελυκτὸν γὰρ πάσης εὐσεβοῦς διανοίας τὸ ἀστοπον τοῦτο καὶ εὐηθὲς δόγμα. καθαρῶν γὰρ καὶ λίαν καλῶν φύσεων δημιουργὸς ὁ Θεός· καθὼς διαγορεύει τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ· ἰδοὺ γάρ, φησί, πάντα καλὰ λαν. Ἰερεμίας δὲ ὀδυρόμενος καὶ ἀμφισβητῶν περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀτιμίας· κύριος, φησί, οὐκ εἶπε· τίς οὕτως² εἶπε καὶ ἐγενήθη; κύριος οὐκ ἐνετέλλετο, ἐκ στόματος ὕψιστου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακά, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ. καὶ αὐθις ἦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πρὸς τὸν κύριον ἐπερώτησις τῶν λογικῶν δυνάμεων· κύριε, φησὶν, οὐ καλὸν σπέρμα ἐσπειρας ἐν τῷ σῶ ἀγγῶ; πόθεν τοῦτο τὸ ζιζάνιον; ἐτέρωθι δὲ αὐτὸς ὁ σωτὴρ περὶ τῶν αὐτῶν φησὶ· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. Ὅτι γὰρ πᾶσα ἡ ἐκ Θεοῦ φυτεία καλὴ, μαρτυρεῖ Παῦλος, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς λαλεῖ· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν. γίνωσκε τοίνυν, μὴ ἡμέτερα εἶναι τὰ ἐναποκεκρυμμένα ἡμῖν πάθη, ἀλλὰ *) ἀλλότρια. ἐκ τῶν κρυφίων μου γάρ, φησί, καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. καὶ· ἀλλότριοι ἐπανετίθησαν ἐπ' ἐμέ, καὶ κραταῖοι ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου. καὶ· δίκασον, κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. τί οὖν τὰ κρύφια, ἢ τινες οἱ ἀδικούντες καὶ πολε-

D Πρόσεχε ἀκριβῶς, ὅπως καὶ ὁ νόμος διαρρήθη βωβῆ περὶ τῆς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον καθαρότητος· οὐ λήψῃ, φησί, τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ

VARIAE LECTIONES.

¹) Cod. ἀνατροπῇ θολερᾶν. οἱ τινες τὴν κ. τ. λ. Ubi haud dubie error calami irrepsit. Sive enim οἷτινες corrigis, sive οἱ τινες i. e. « vac quidam » retines, hae voces quomodo nexui orationis conveniant, non liquet. Quare aut post θολερᾶν excidisse verba nonnulla, aut vox οἷτινες (οἷτινες), sive relativum οἷ, quod antecedit, delenda videntur. — ²) Coni., cod. ἦτω — ³) Corr., cod. οὔτως. — ⁴) Sic in codice sine apostropho, ut passim.

NOTAE.

(1) Rom. I, 19.

(2) Gen. I, 31.

(3) Thren. III, 36. 37. 38.

(4) Matth. XIII, 27.

(5) Matth. XV, 13.

(6) I Tim. IV, 4.

(7) Psalm. XVIII, 43. 14.

(8) Psalm. LIII, 5.

(9) Psalm. XXXIV, 1.

ματαλώ· οὐ γὰρ μὴ καθαρῶσει κύριος τὴν καρδίαν τοῦ λαμβάνοντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαλώ. διδὼ καὶ ὁ ἀπόστολος σαφῶς παραινεῖ φάσκων· καθαρῶσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μόλυσμῶ οὐ μόνον σαρκός, ἀλλὰ καὶ πνεύματος. καὶ ἐτέρωθι ἔρρατισμένοι, φησί, τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως ποτηρῶς. καὶ πάλιν· ὁλόκληρον ὁμῶν τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ, ἀμέμπτως διαφυλαχθεῖη. καὶ· Ἰνα γένησθε τέκνα Θεοῦ ἀμόμητα. ὅσοι τοίνυν βούλονται τῆς υἰοθεσίας ἀξιωθῆναι, οὐ τὸ σῶμα μόνον ἀγνὸν [ἐχόντων] ¹⁾, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν λέγοντα· γένηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιομασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυρθῶ. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ νόμον τὰ τῆς σαρκὸς δικαιομάτα ἐπιτελοῦντες μόνον τὴν ἐκτὸς φυλάττουσι καθαρότητα, οἱ δὲ ὑπὸ χάριν καὶ τῆς ἔνδον ἐν ἀγιασμῷ εἰρήνης ὀρέγονται, πεισθέντες τῷ εἰρηκότι· ἐὰν μὴ περισσεύῃ ὁμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῶν τῶν φαρισαίων καὶ γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οἱ γὰρ φαρισαῖοι, τυφλώτοντες τὴν διάνοιαν, τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου πλύνουσι. ὡς καὶ νῦν οἱ κατ' αὐτοὺς νέοι φαρισαῖοι τὸν ἔξω ἀνθρώπων ἀνεπιτηδεύτω νοὶ σχηματίζοντας, ἑαυτοὺς δικαιοῦσι, μὴ συμμαρτυροῦντος τοῦ ἁγίου πνεύματος τῷ πνεύματι αὐτῶν, ἵνα ὡς τέκνα Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· καὶ μὴ βουλόμενοι γνωρίσαι τὴν ἐν ἀγιασμῷ ἀξίωσιν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ πληροφοροῦμενοι μόνον ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς κατορθώμασι· μὴ γνόντες, ὅτι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυμαρῶς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. ἔστι γὰρ τις, ὡς εἰκεν, ἕκαστος ἡμῶν νοητὴ συκῆ, παρ' ἧς ὁ κύριος τὸν ἔνδον καρπὸν ἐπιζητεῖ, καὶ οὐ τὸν ἐκ φύλλων ἐπιχειμενον σχηματισμόν. ὁ τοίνυν συνηγορῶν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας ὡς φυσικὸς, καὶ οὐχ ὡς συμβεβηκός, μετέλλαξε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν ἐν τῷ οἰκείῳ ψεύδει. ὡς γὰρ προέφηγ, ὁ ἔχραντος καὶ καθαρὸς καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὁμοίαν κατεσκεύασεν ἑαυτῷ· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐν ἀνομιῆς κηθέν ²⁾, καὶ ἐν ἀμαρτίαις γεννηθέν, ἀπηλοτριώθη ἀπὸ μητέρας καὶ ἐπλανήθη ἀπὸ γαστροῦ, βασιλευσάσης τῆς ἀμαρτίας ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἦλθεν Ἰλασθεὶς ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ἄραι τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου διὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ δυνάμεως, δῆσας πρότερον τὸν ἰσχυρόν, καὶ οὕτως διαρπάσας τὰ αἰχμαλωτισμένα αὐτοῦ σκευὴ κατὰ τὸ εἰρημένον· ἡχμαλωτίσας αἰχμαλωσίαν καὶ πάλιν· ἔλαβεν αἰχμαλωσίαν. ἦγουν ἔστιν ἡμῖν φροντίς, ἀνακλήθηνα ἀπὸ τῆς αἰχμαλω-

*A tru; neque enim mundabit Dominus cor eius, qui super re vana nomen eius assumpserit (1). Quare et Apostolus aperte monet dicens: Mundemus nos ab omni inquinamento non carnis solum, sed et spiritus (2). Et alibi: Aspersi, inquit, cor a conscientia mala (3). Et iterum: Integrum corpus vestrum, et spiritus et anima sine querela custodiantur (4). Et: Ut sitis filii Dei sine querela (5). Quotquot igitur volunt adoptione filiorum digni haberi, non corpus solum castum [habent], sed animum quoque secundum eum qui dicit: Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ne confundar (6). Nam ii quidem, qui sub lege carnis justificationes operantur, exteriorem tantum servant munditiam; ii vero, qui sub gratia, etiam interioriorem quae in sanctificatione condita est pacem appetunt, obsecuti illi qui dixit: Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Pharisaeorum et Scribarum, non intrabitis in regnum coelorum (7). Etenim Pharisaei mente obcaecati exterae poculi partem lavant. Sicut etiam nunc novi secundum eos Pharisaei exteriorem hominem nativa quadam sagacitate exornantes se ipsos iustificanc, Spiritu sancto testimonium non perhibente spiritui eorum, ut sint filii Dei secundum Apostolum dicentem: Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei (8), neque volentes cognoscere interioris hominis augmentum quod est in sanctificatione, sed abundantes tantum in carnis operibus, ignorantes, omnem gloriam filiae regis ab intus (9). Quisque enim nostrum, ut ita dicam, sicut illa intellectualis esse videtur, cuius internum fructum Dominus quaerit, et non propositam foliis formam. Is igitur, qui causam dicit passionum ignominiae ut naturalium, et non ut **202** accidentium, commutavit veritatem Dei in proprium mendacium. Ut enim supra dixi, immaculatus et purus etiam imaginem suam similem paravit sui, invidia autem diaboli mors in mundum intravit. Postquam igitur genus humanum in iniquitatibus conceptum et in peccatis genitum abalienatum est ab utero, et a ventre in errore inductum, regnante peccato ab Adam usque ad adventum Christi, venit propitiatus agnus Dei, ut tolleret peccatum mundi propria sua potentia, postquam fortem vinxit, ita ereptis captivis vasis eius, sicut dictum est: Captivam fecit captivitatem; et iterum: Cepit captivitatem (10). Nimirum curare debemus, ut revocemur a captivitate et portemus imaginem coelestis, sicut portavimus imaginem terreni (11), et exhibeamus membra nostra, servire*

VARIAE LECTIIONES.

¹⁾ ἐχόντων coniectura addidimus. — ²⁾ Ex conii., cod. xi. ηθὲν. Num una an duae literae exciderint, certo dici nequit.

NOTAE.

- (1) Deut. V, 14.
 (2) II Cor. VII, 1.
 (3) Hebr. X, 22.
 (4) I Thess. V, 23.
 (5) Phil. II, 15.
 (6) Psalm. CXVIII, 5 6.

- (7) Matth. V, 20.
 (8) Rom. VIII, 16.
 (9) Psalm. XLIV, 14
 (10) Psalm. LXVII, 18. Eph. I, 8.
 (11) I Cor. XV, 49.

institiæ et sanctificationi, sicut exhibuimus peccato (1). Credamus debere nos in luce ambulantes sine offensa videre mirabilia Dei secundum eum qui ait : *Revela oculos meos et considerabo mirabilia tua de lege tua* (2). Nam ut, quod ad sensus pertinet, is, qui in luce ambulat, non offendit, sic, quod ad spiritum attinet, is, qui in perfecta sanctificatione versatur, non concupiscit mala, non cogitat prava. Nulla enim est societas luci ad tenebras (3), neque consensus templo Dei cum idolis (4). Itaque tanquam templum Dei considera teipsum, effugiens spirituum idolorum in corde effugium. Omnis enim affectus operans in anima idolum est. Unde benedictum : *a quo quis superatus est, huius et servus est* (5). Sin carnis voluptatibus servi facti sumus, manifestum est, sancti et innocentis spiritus servos nos factos non esse. Nemo enim potest duobus dominis servire : *Non potestis*, inquit, *Deo servire et mammonæ* (6). Templum enim **203** Dei sanctum est, *non habens maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi* (7). Quare Spiritus sanctus fugiet dolum et recedet a cogitationibus insipientibus, neque in fraudulentam animam intrabit disciplina. Credentes igitur, omnem nostram legem digito Dei in corde scribi, non atramento, sed Spiritu divino, suscipiamus veritatem legislatoris dicentis : *Ego sum veritas* (8), eius, qui et cordis circumcisionem operatur, et inscribit in mentibus dignorum bonitatis suae legem, sicut in propheta ait : *Dabo legem meam in cordibus eorum, et in visceribus eorum scribam eam* (9). Illico itaque, quibuscunque curae est in *genus electum*, in *regale sacerdotium*, in *gentem sanctam*, in *populum acceptabilem* (10) pervenire, facile recipiunt in se vivificantis Spiritus operationem. Quapropter admonemini ad orandum, ut digni habeamur, qui quamvis breviter intelligamus simplicem conversationis in Christo rectitudinem. Talis enim anima, quae deposuit vultus confusionem, nec iam regnatur turpitudine cogitationum, nec adulteratur a maligno, cum solo manifeste coelesti sponso societatem iniiit, utpote ipsa simplex. Vulnerata enim amore erga eum, desiderio moritur, ut audacter loquar, pulcherrimæ illius intellectualis et mysticæ communionis cum eo secundum incorruptibilem aptitudinem in sanctificatione conditæ societatis. Beata revera et felix talis anima, quae victa spiritali amore, digne desponsata est Deo Verbo. Dicat ergo ipsa, dicat : *Exultabit anima mea in Domino, qui in-*

σίας, καὶ φορέσαι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ, καὶ παραστήσαι τὰ μέλη ἡμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ἁγιασμῷ, καθὼς παρεστήσαμεν τῇ ἁμαρτίᾳ. πιστεύωμεν¹⁾, ὅτι χρὴ ἡμᾶς ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντας ἀπροσκόπως ὁρᾶν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὴν φησαντα· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου. ὡς γὰρ κατὰ τὸ αἰσθητὸν ὁ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπεται, οὕτως κατὰ τὸ νοητὸν ὁ ἐν τῷ τελείῳ ἁγιασμῷ ὑπάρχων οὐκ ἐνθυμείται πονηρὰ, οὐ λογίζεται φαῦλα· οὐδεμία²⁾ γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ συγκατάθεσις ναοῦ μετὰ εἰδώλων. ὡς οὖν ναὸς Θεοῦ ἐπίγνωθι σεαυτὸν, ἀποδιδράσκων τὴν ἐν καρδίᾳ τῶν νοητῶν εἰδώλων ἀποτύπωσιν· πᾶν γὰρ πάθος ἐνεργῶν ψυχῇ ἐββῶλον ἐστὶν· ὅθεν καλῶς εἰρηται· ᾧ τις ἤττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ δὲ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δεδουλώμεθα, δηλονότι³⁾ τῷ ἁγίῳ καὶ ἀπαθεί πνεύματι οὐ δεδουλώμεθα· οὐ γὰρ δύναται τις δυοῖς κυρίοις δουλεύειν· οὐ δύνασθε, φησί, Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἁγίος ἐστὶ, μὴ ἔχωρ σπῖλον ἢ βυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων. διότι ἅγιον πνεῦμα φεῦδεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέντων, καὶ εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται παιδεία. πιστεύσαντες οὖν, ὅτι πᾶς ὁ ἡμῶν νόμος δακτύλιος Θεοῦ ἐν καρδίᾳ γράφεται, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θείῳ, δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν τοῦ νομοθέτου εἰπόντος· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια τοῦ καὶ τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν ποιουμένου, καὶ ἐπιγράφοντος ἐπὶ τὰς διανοίας τῶν ἀξίων τὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ νόμον· ὡς φησὶν ἐν τῷ προφήτῃ· διδοὺς [δῶσω⁴⁾ νόμους μου⁵⁾ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· αὐτίκα γοῦν ὅσοις φρονεῖς ἐστὶν εἰς γένος ἐκλεκτῶν φθάσαι, εἰς βασιλείαν ἰσραὲλ τεύματα, εἰς ἔθνος ἄγιον, εἰς λαὸν περισούσιον, βεβαίως δέχονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ ζωοποιῦ πνεύματος ἐνέργειαν. διόπερ παρακλήθητε εὐχεσθαι⁶⁾, ὅπως καταξιωθῶμεν κἂν γοῦν βραχέως συνεῖναι τὴν μονότροπον ἐν Χριστῷ πολιτείαν εὐθύτητα. ἡ γὰρ τοιαύτη ψυχὴ ἀποθεμένη τὴν τοῦ προσώπου αἰσχύνην, καὶ μηκέτι κατακυριευομένη ὑπὸ τῆς αἰσχροτήτος τῶν λογισμῶν, καὶ μοιχευομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, μόνου δηλαδὴ τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου κοινωνεῖ, ὡς αὐτῇ⁷⁾ μονότροπος· τετρωμένη γὰρ τῇ εἰς αὐτὸν ἀγάπῃ ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει, ἵνα τολμήσας εἶπω, τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ὠραῖαν νεητὴν καὶ μυστικὴν συνουσίαν κατὰ τὴν ἀφωαρτον συνάφειαν τῆς ἐν ἁγιασμῷ κοινωνίας. μακαρία ὡς ἀληθῶς καὶ

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. πιστεύωμεν. Primum librarius scripsisse videtur πιστεύομεν, deinde autem litera υ supra adscripta correxisse aut πιστεύομεν, υ in σ, aut πιστεύωμεν, υ in ω (ω) emendans. — ²⁾ Ex conii., cod. οὐδεὶς. — ³⁾ Em., cod. ὅλον ὅτι. — ⁴⁾ δῶσω om. cod., addidi ex Jerem. XXXI, 33. — ⁵⁾ μου supra adscr. alia m. — ⁶⁾ cod. εὐχεσθαι, ε supra adscr. ead. m. — ⁷⁾ Conii., cod. αὐτε vel οὔτε.

NOTAE.

- (1) Cf. Rom. VI, 19.
- (2) Psalm. CXVIII, 18.
- (3) II Cor. VI, 14.
- (4) II Cor. VI, 16.
- (5) II Petr. II, 19.

- (6) Matth. VI, 24.
- (7) Eph. V, 27.
- (8) Joh. XIV, 6.
- (9) Jerem. XXXI, 33.
- (10) I Pet. II, 9. Tit. II, 14.

εὐδαίμων ἢ τοιαύτη ψυχῇ, ἥτις ἡτηθησα τῷ πνευ- **A** *duit me vestimentis salutis et indumento iustitiae*
ματικῷ ἔρωτι, ἀξίως ἐνυμφεῖσθαι τῷ θεῷ ¹⁾ λόγῳ. *circumdedit me, quasi sponsam decoratam corona et*
λεγέτω τοίνυν αὐτῇ, λεγέτω· ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχῇ *quasi sponsam ornata monilibus suis* (1). Huius enim
μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ· ἐτέδυσσε γὰρ με ἰμάτιον σωτη- **(1)** *pulchritudinem concupiscens rex gloriae dignatus*
ριου, καὶ χιτώνα εὐφροσύνης περιέθηκέ μοι, ὡς *est eam nuncupare non solum templum Dei, sed et*
τυμφίῳ μίτραν ²⁾, καὶ ὡς τύμφῃ κατεκόσμησέ με **204** *filiam regis et reginam: templum quidem Dei ut*
κόσμη. ταύτης γὰρ τὸ κάλλος ἐπιθυμήσας ὁ βασιλεὺς *ut adoptatam a patre luminum, et reginam ut ap-*
τῆς δόξης κατηξίωσεν αὐτὴν χρηματίζεσθαι οὐ μόνον *patatam divinitati gloriae Unigeniti. Ad quem enim*
ναὸν θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα βασιλέως καὶ βασιλῖδα· *modum Dominus, qui est unus secundum substan-*
ναὸν μὲν θεοῦ ὡς οἰκειωθείσαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι· *tiam, multa nomina accepit tropice propter dis-*
θυγατέρα δὲ βασιλέως ὡς τεκνοποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ *tributionem salutis hominum? Quomodo petra*
πατρὸς τῶν φώτων· καὶ βασιλῖδα ὡς συναφθεῖσαν τῇ *appellatur et ostium? quomodo securis et via?*
θεότητι τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς. καθ' ὃν γὰρ τρό- *et iterum vitis et panis? Petra quidem ob robur*
πον ὁ κύριος, εἷς ὢν κατ' οὐσίαν, πολυώνυμος γέγονε *eius inconcussum et inaccessibile. Ostium vero,*
κατὰ τροπολογίαν ἔνεκεν τῆς οἰκονομίας σωτηρίας **B** *quia ipse est introitus aeternae vitae. Securis autem,*
τῶν ἀνθρώπων (πῆ μὲν πέτρα ὀνομασθεὶς καὶ θύρα, *quia excindit radices pravitatis. Et via, quia ducit*
πῆ δὲ ἀξίνη καὶ ὀδός, καὶ αὐθις ἄμπελος καὶ ἄρτος, *ignos ad veritatis cognitionem. Et vitis, quod ex*
πέτρα μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ ῥώμῃ αὐτοῦ ἀειστοῦν τε καὶ *ipso exhilarans cor hominis vinum carpitur. Simi-*
ἀπρόσιτον· θύρα δὲ διὰ τὸ αὐτὸν εἶναι εἰσοδὸν τῆς *liter vero etiam panis, utpote confirmans cor rationa-*
αἰωνίου ζωῆς· ἀξίνη δὲ διὰ τὸ ἐκκόπτειν αὐτὸν τὰς *bilis animalis. In eandem rationem etiam inhabitata*
τῆς κακίας ῥίζας· καὶ ὀδὸς διὰ τὸ ἀγειν αὐτὸν τοὺς *a Deo verbo immaculata anima, simplex facta, se-*
ἀξιολογῶν ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· καὶ ἄμπελος, *condum multos profectus spiritualibus virtutibus*
ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὁ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου οἶνος *donisque dignabitur. Dicta autem sunt haec a me,*
καρποφορεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρτος, ὅτι στηριζὼν *ut non solum tripliciter intelligatur oraculum de*
καρδίαν λογικῷ ζώῳ)· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ οἰ- *sponsa, sed etiam multifariam. Cognosce vero, hunc*
κειωθείσα τῷ θεῷ ³⁾ λόγῳ ἄμμος ψυχῇ μονότροπος *esse planctum in conspectu nostri, donec introeamus*
τυγχάνουσα κατὰ πολλὰς προκοπὰς τῶν πνευματικῶν *ad altare Dei, ad Deum qui laetificat iuventutem no-*
ἀρετῶν καὶ τῶν ὀφειλῶν ἀξιωθῆσεται. εἰρηται δέ μοι *stram* (2). Vult enim Salvator, etiam nos, qui in carne
ταῦτα ἔνεκεν τοῦ ⁴⁾ οὐ μόνον τριχῇ νοεῖσθαι τὴν *sumus, sua apathia dignos reddi implerique sanctita-*
χρηματισμὸν τῆς νόμφης, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς. γί- *te, ut confidenter dicamus: In carne ambulantes non*
νωσκει δέ, ὅτι τοῦτο κόπος ⁵⁾ ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν ⁶⁾, *secundum carnem militamus; nam arma militiae no-*
ἕως οὗ εἰσέλθωμεν ⁷⁾ εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ *strae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructio-*
πρὸς τὸν θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητα ἡμῶν. *tionem munitionum, consilia destruentes et omnem alti-*
βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ σωτὴρ ἐν σαρκὶ ὄντας καὶ τῆς *tudinem extollentem se adversus scientiam Dei* (3). Inde
ἀπαθείας αὐτοῦ καταξιοθῆναι, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ *igitur oportet iam affigere nos cruci passionum pec-*
πληρωθῆναι, ἵνα θαρβύοντες λέγωμεν· ἐν σαρκὶ *cati secundum prophetiae orationem: Confige timore*
περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα· τὰ *tu carne mea* (4). Nam caro et sanguis, quas dicit
γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ *Apostolus non posse regnum Dei sortiri, non 205*
δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθάρσειν ὀχυρωμάτων· *est hoc quod conspicitur corpus, hoc enim a Deo for-*
λορησμοῦ καθαιρόντες καὶ πᾶν ὄψωμα ἐκαιρό- *matum est, sed prudentia carnis* (5), quae movetur a
μενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. χρῆ τοίνυν ἐν- *spiritibus nequitiae, qui operantur in filios diffiden-*
τεῦθεν ἡδὴ προσηλωσαὶ ἡμᾶς τῷ σταυρῷ τὰ πάθη τῆς *tiae* (6). Etenim non *adversus carnem et sanguinem*
ἀμαρτίας κατὰ τὴν τοῦ προφήτου εὐχὴν· καθήλωσον *perfectis in Christo certatoribus est colluctatio, sed*
ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. σὰρξ γὰρ καὶ **D** *adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra*
αἷμα, περὶ ὧν λέγει ὁ ἀπόστολος μὴ δύνασθαι βασι- *spiritualia nequitiae* (7).λεῖαν θεοῦ κληρονομησαί, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ὀρώμενον
σῶμα· τοῦτο γὰρ ὑπὸ θεοῦ ἐπλάσθη· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ κινούμενον ὑπὸ τῶν πνευμάτων
τῆς πονηρίας, τῶν ἐνεργούντων τοῖς νοῖς τῆς ἀπειθείας. οὐ γὰρ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα τοῖς ἐν
Χριστῷ τελείοις ἀγωνισταῖς ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος
τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας.

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Sic cod., non θεῖκῳ. — ²⁾ Emend., cod. μητραν. — ³⁾ Sic cod., non θεῖκῳ. — ⁴⁾ Emend., cod. τῷ.
— ⁵⁾ Sic cod., forte σκοπός? — ⁶⁾ Cod. μου, sed eadem m. supra adscr. literam ἢ signumque cir-
cumflexi syllabae μου imposuit, unde ἡμῶν legendum esse existimavi. — ⁷⁾ Cod. εἰσέλθω, sed ead. m.
supra adscr. ομεν.

NOTAE.

(1) Isai. LXI, 10.

(2) Psalm. XLII, 4.

(3) II Cor. X, 3, 4, 5.

(4) Psalm. CXVIII, 120.

(5) Rom. VIII, 6.

(6) Eph. II, 2.

(7) Eph. VI, 12.

Quodsi confitemur, non naturalem esse operationem istam, sed adversariorum virtutum, poterimus, accepta adversus eas *armatura* Christi, resistere earum *insidiis* (1), donante nobis potestatem Salvatore *calcandi supra serpentes et scorpiones et super omnem virtutem adversarii* (2); ut audeamus dicere dum in carne sumus: *Iniquitatem si aspezi in corde, non exaudiet Dominus* (3); et: *Sine iniquitate cucurri et direxi* (4), id est, sine affectu quodam carnali viam coelestis conversationis facile ingredior, *ad destinatum persequens, ad bravium supernae vocationis* (5). Ab omni enim affectu abalienati audebimus dicere: non modo *fidem servavi*, sed etiam *cursum consummavi* (6). Neque enim credere solum oportet Christo, sed etiam pati cum eo, secundum illud quod dictum est: *Vobis enim donatum est non solum ut in Christum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini* (7). Nam solum credere Deo eorum est qui terrena sapiunt, ne dicam et immundorum spirituum qui dicunt: *Scimus te qui sis, filii Dei* (8). Utraque enim pars inimica est crucis Christi; *quorum finis interitus, quorum Deus venter est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt* (9). Videtur, non tantum apostaticas virtutes inimicos crucis esse, sed et eos qui terrena sapiunt? Pati autem cum Christo et conglorificari solum eorum est, qui sese crucifixerunt rebus huius mundi, quique *Domini stigmata in propriis corporibus portant* (10). Oportet enim eos, qui recte philosophari norunt, atque animas ex malitiae inquinamenti redemerunt, accurate scire philosophiae finem, ut cognito et itineris labore et cursus termino, omnes deiiciant superbiam et gloriationem de bonis **206** operibus, atque animam suam una cum vita secundum praeceptum Scripturae abnegantes (11) unum intueantur thesaurum, quem dilectionis in Christum praemium diligentibus proposuit Deus, vocans ad eum omnes qui certamen accipiendi [crucem] lubenter subeunt: quibus sufficit ad eiusmodi certaminis cursum viaticum crux Christi, quam cum iucunditate bonaque spe portantes sequi necesse est Salvatorem Deum, legem et viam vitae facientes illius dispensationem. Sicut dixit ipse Apostolus: *imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (12), et rursus: *per patientiam currimus ad propositum nobis certamen, adspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet* (13). Nam metuendum est, ne donis a Spiritu acceptis elati, et recte faciendo aliquid rer virtutem occasionem ar-

A Εἰ οὖν ὁμολογοῦμεν, μὴ φυσικὴν εἶναι τὴν ἐνέργειαν ταύτην, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων δυνησόμεθα, κατ' αὐτῶν ἀνταλαβόντες τὴν Χριστοῦ *παροσκλησάμεθα*, ἀντιστῆναι ταῖς μεθοδεῖαις αὐτῶν, δωρουμένου ἡμῖν δύναιμι τοῦ σωτῆρος πρὸς τὸ *πατεῖν ἡμᾶς ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμι* τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα θαρβύωμεν λέγειν ἐν σαρκὶ ὄντες· *ἀδικίαν εἰ θεσώφουρον ἐν καρδίᾳ, μὴ εἰσακουσάτω κύριος. καὶ· ἄνευ ἀνομιᾶς ἐδραμον καὶ κατεύθυνα*· τοῦτ' ἐστίν, ἔνευ πάθους τινὸς σαρκικοῦ τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν βραδίως βαίνω, κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ τὸ *βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως*. παντὸς γὰρ πάθους ἀλλοτριωθέντες τολμήσωμεν λέγειν· οὐ μόνον *τὴν πίστιν τετήρηκα*, ἀλλὰ καὶ *τὸν δρόμον τετέλεκα*. οὐ γὰρ πιστεύει μόνον δεῖ Χριστῶ, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰρημένον· *ὁμῖν γὰρ ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν*. τὸ γὰρ μόνον πιστεύειν θεῷ τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων ἐστίν, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τῶν λεγόντων· *οἶδαμέν σε τίς εἶ, υἱὸς τοῦ θεοῦ*· ἐκάτερα γὰρ τὰ μέρη ἐχθρὰ ὑπάρχει τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· *ὡν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὡν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες*. ὁρᾷς, ὅτι οὐ μόνον αἱ ἀποστατικά! δυνάμεις ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες; τὸ δὲ συμπάσχειν Χριστῷ καὶ συνδοξάζεσθαι μόνον τῶν ἑαυτοὺς σταυρωσάντων τῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὰ τοῦ κυρίου στίγματα ἐν τοῖς οἰκείοις σώμασι *βασταζόντων* ¹⁾ ἐστίν. δεῖ γὰρ τοὺς ὀρθῶς φιλοσοφεῖν ἐγνωκότας, καὶ τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν τῆς κακίας μολυσμῶν λυτρουμένους, ἀκριβῶς εἰδέναι τὴν τῆς φιλοσοφίας σκοπὸν, ὅπως μεμαθηκότες τῆς τε πορείας τὸν πόνον, καὶ τοῦ δρόμου τὸ πέρας βίβωσι μὲν πάντες τὴν αὐθάδειαν, καὶ τὸ φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι, τὴν τε ἑαυτῶν ψυχὴν μετὰ τοῦ βίου κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς γραφῆς ἀρνησάμενοι πρὸς ἕνα βλέπωσι ²⁾ πλοῦτον, ὃν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἄθλον τοῖς ἀγαπῶσιν ἔθηκεν ὁ θεός, καλῶν εἰς αὐτὸν πάντας τοὺς τὴν ἀγῶνα τοῦ λαβεῖν προθύμως ὑφισταμένους· οἷς ἐξαρχεῖ πρὸς τὴν τοῦ τοιοῦτου πορείαν ἐφόδιον ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὃν δεῖ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος βαστάζοντας ἀκολουθεῖν τῷ σωτῆρι θεῷ, νόμον καὶ ὁδὸν τοῦ βίου τὴν ἐκείνου ποιούμενοι οἰκονομίαν· καθὼς εἶπεν αὐτὸς ὁ ἀπόστολος· *μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ*. καὶ πάλιν δι' ὑπομονῆς *τρέχομεν τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορώμετες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν*,

VARIAE LECTONES.

¹⁾ Cod. *βασταζόντων*, sed ead. m. corr. *βασταζάντων*. — ²⁾ Emend., cod. βέλουσι.

NOTAE.

- (1) Eph. VI, 11, 13.
 (2) Luc. X, 49.
 (3) Psalm. LXV, 18.
 (4) Psalm. LVIII, 5.
 (5) Phil. III, 14.
 (6) II Tim. IV, 7.
 (7) Phil. I, 29.

- (8) Luc. IV, 34.
 (9) Phil. III, 49.
 (10) Cf. Gal. VI, 17.
 (11) Math. XVI, 24 sq. Luc. IX, 24.
 (12) I Cor. IV, 16.
 (13) Hebr. XII, 1, 2.

αισχύρης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικε ¹⁾. δέος γάρ, μὴ τοῖς πρὸς τοῦ πνεύματος δωρήμασιν ἐπαυρόμενοι, καὶ τὸ κατορθῶσαι τι δι' ἀρετὴν ἀφορμὴν λαβόντες εἰς τὸ φρονεῖν καὶ σεμνύνεσθαι, πρὶν εἰς τέλος τῶν ἐλπιζομένων ἔλθειν, ἐκπέσωμεν ²⁾ τῆς ὁρμῆς, ἀχρεῖον ἑαυτοῖς καὶ τὸν προλαβόντα πόνον τῇ αὐθαδεῖα ποιήσαντες, καὶ ἀνάξιοι φανέντες τῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἡ τοῦ πνεύματος εἰλκυσε ἡμᾶς χάρις. δεῖ οὖν μιθδαμοῦ τὸν τοῦ πόνου τόνον ἐκλύειν, μὴδὲ ἐξίστασθαι τῶν προκειμένων ἀγώνων, μὴδὲ τοῖς κατόπιν, εἴ τι πέπρακται, σπουδαῖον κατέχειν, ἀλλ' ἐκεῖνων μὲν λήθην λαμβάνειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπεκτείνεσθαι, καὶ συντρίβειν ταῖς τῶν πόνων φρονεῖσι τὴν καρδίαν, ἀκόρεστον ἔχοντας τὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπιθυμίαν, ἧς μόνης χρῆ πεινῆν καὶ διψῆν τοὺς εἰς τὸ τέλειον φθάσαι ζητούντας. ταπεινοὺς δεῖ καὶ περιδεεῖς γινομένους ὡς πόρρω που τῶν ἐπηγγελμένων τυγχάνοντας καὶ τῆς τελείας τοῦ Χριστοῦ μακρὰν ἀπωχισμένους ἀγάπης. ὁ γὰρ ἐκεῖνης ἐρώων, καὶ πρὸς τὴν ἄνω βλέπων ἐπαγγέλλαν ³⁾, οὕτε νηστεύων, οὕτε ἀγρυπνῶν, οὕτε ἄλλο τι τῶν τῆς ἀρετῆς σπουδάζων ἴσταται τοῖς προλαβοῦσι κατορθώμασιν ἐπηρμένος· ἀλλὰ μεσοτὸς ὢν τοῦ θεοῦ πόθου, καὶ πρὸς τὸν καλοῦντα συντόνωσ βλέπων, πᾶν μὲν, ὃ τι ἂν ἀγωνίσῃται, πρὸς τὸ τυχεῖν ἐκεῖνου μικρὸν ἡγείται καὶ τῶν ἀθλων. φιλονεικεῖ δὲ μέχρι τῆς τοῦ βίου τούτου τελευτῆς, πόνους πόνους, καὶ ἀρετὰς ἀρεταῖς συνάπτων, μέχρις ἂν τίμιον ἑαυτὸν τῷ θεῷ καταστήσῃ διὰ τῶν ἔργων, οὐκ ἔχων ἐν τῷ συνειδῶτι τὸ νομίζειν ἄξιον ἑαυτὸν πεποιηκέναι θεῷ. τοῦτο γάρ ἐστι κατόρθωμα μέγιστον φιλοσοφίας, τὸ μέγαν ὄντα τοῖς ἔργοις συστέλλεσθαι τῇ καρδίᾳ καὶ καταγινώσκειν τοῦ βίου, κάτω που ῥίψαντα ⁴⁾ τῷ πρὸς τὸν θεὸν φόβῳ τὴν οἴησιν, ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς ἐπαγγελίας, καθὼς ἂν ⁵⁾ πιστεύσας ἠράσθῃ ταύτης, οὐ καθὼς ἂν ⁶⁾ πονέσας εἰργάσατο· μεγάλων γὰρ ὄντων τῶν δωρεῶν οὐκ ἐστὶ πόνους ἀξίους εὐρεῖν· μεγάλην δὲ δεῖ πίστει καὶ ἐλπίδι, εἰς τὸ ταῦταις μετρηθῆναι, μὴ τοῖς πόνους, τὴν ἀμοιβὴν πίστει δὲ ὑπόστασις πνεύματος πτωχεῖα καὶ ἡ πρὸς θεὸν ἀμετρος ἀγάπη.

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ σκοποῦ τοῖς φιλοσόφως ζῆν ἠρημένοις ἰκανῶς εἰρηθῆναι νομίζω. δεῖ δὲ λοιπὸν προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὅπως μὲν χρῆ συνεῖναι τοῖς τοιούτοις ἀλλήλοις, ὁποίους δὲ ἀγαπᾶν πόνους, ὅπως δεῖ ⁷⁾ τρέχειν μετ' ἀλλήλων, ἕως ἂν ἐπὶ τῇ ἄνω πόλιν ἀφίκωνται.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὰ τοῦ βίου τούτου σεμνὰ καθαρῶς ἀτιμάζοντα, καὶ ἀρνούμενον μὲν τοὺς συγγενεῖς, ἀρνούμενον δὲ πᾶσαν τὴν κάτω δόξαν, καὶ ὄρῶντα [τὰ] ⁸⁾ τῆς οὐρανίας τιμῆς, καὶ τοῖς κατὰ θεὸν ἀδελφοῖς πνευματικῶς συναπτόμενον, ἀρνήσασθαι μετὰ τοῦ βίου καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. ἀρνήσις δὲ ψυχῆς τὸ μηδαμοῦ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, θεραπεύειν μᾶλλον δὲ ἑαυτοῦ θέλημα, ποιεῖν τὸν ἐφ'esτωῦτα τοῦ θεοῦ λό-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. κεκάθικε. — ²⁾ Emend., cod. ἐκπέσομεν. — ³⁾ Emend., cod. ἐπαγγελεῖν. — ⁴⁾ Emend., cod. ῥίψαντας. — ⁵⁾ Ex conii., cod. ὄν. — ⁶⁾ Ex conii., cod. ὄν. — ⁷⁾ Sic cod., forte leg. δέ, vel τε δεῖ. — ⁸⁾ Conii. addimus τὰ, quod in cod. desideratur.

NOTAE.

(1) Phil. III, 13.

A ripientes superbiendi et gloriandi, priusquam in finem rerum speratarum pervenerimus, excidamus studio, inutilem nobis etiam susceptum laborem superbia facientes, atque indigni apparentes perfectione, in quam Spiritus traxit nos gratia. Oportet igitur nusquam laboris contentionem dissolvi, neque nos discedere a propositis certaminibus, neque iis quae retro sunt, si quid actum sit, studere, sed eorum oblivionem capere, ad ea vero quae sunt priora secundum Apostolum extendere nos ipsos (1), laborumque curis cor conterere, habentes insatiabilem iustitiae cupiditatem, quam solam esurire sitireque debent ii, qui ad perfectionem student pertingere. Humiles nos et timidissimos fieri oportet, utpote qui procul simus a promissis longeque remoti a perfecta Christi dilectione. Nam is, qui illam ardentem desiderat et ad supernam spectat promissionem, nec ieiunans, nec vigilans, neque alii cuiquam virtutis exercitio vacans stat elatus ad bona opera, quae talia anticipant, sed **207** plenus divino desiderio, et ad vocantem intente spectans, vel omne certamen, quodcunque certaverit, ad illud consequendum parvum aestimat. Enititur autem ad finem usque huius vitae, laboribus labores et virtutes virtutibus iungendo, donec pretiosum se Deo praestet propter opera, nec in conscientia sua credens, dignum ipsum se reddidisse Deo. Hoc enim est opus maximum philosophiae, magnum in operibus humiliari corde, et reprehendere vitam, abjiciendo timore Dei opinionem, ut particeps fiat repromissionis, quasi credendo hanc appetiverit, non quasi operando eam lucratus sit. Quoniam enim magna sunt dona, labores digni inveniri non possunt; magna autem fide et spe opus est, ut his, non laboribus, compensentur: fidei autem substantia est spiritus paupertas et infinitus erga Deum amor.

εἰς τὸ ταῦταις μετρηθῆναι, μὴ τοῖς πόνους, τὴν ἀμοιβὴν πίστει δὲ ὑπόστασις πνεύματος πτωχεῖα καὶ ἡ πρὸς θεὸν ἀμετρος ἀγάπη.

Et haec quidem, quae ad spem pertinent finis iis, qui philosophice vivere elegerunt, satis dicta esse censeo. Oportet igitur cetera nos addere, quomodo tales alius alii adesse debeant, quales aniare labores, quomodo oporteat eos una currere, donec ad supernam civitatem perveniant.

Oportet ergo eum, qui huius vitae splendorem pure contemnat, et abneget cognatos, abnegetque etiam omnem terrenam gloriam, et intueatur coelestem honorem, fratribus secundum Deum suis spiritualiter coniunctus, abnegare una cum vita etiam animam suam. Abnegatio autem animae est nunquam quaerere suam voluntatem, immo subigere propriam voluntatem, facere instans nobis

verbum Dei, eoque uti tanquam bono gubernatore, A congregationem fratrum cum concordia ad portum voluntatis Dei dirigente. Possidere autem nihil debet vel nominare proprium extra id, quod commune est, praeterquam pallium quo corpus tegitur. Etenim si nihil eorum habet, sed exutus est propriae vitae cura, communis erit **208** necessitudinis minister, et praepositorum iussum cum voluptate et spe prompte perficiet, tanquam probus ac simplex servus Christi, ad communem fratrum necessitudinem redemptus. Hoc enim Dominus vult monetque dicens : *Qui vult inter vos primus esse et magnus, esto omnium novissimus et omnium minister et omnium servus* (1). Oportet igitur servitute[m] coram hominibus infructuosam esse, neque ullum servienti afferre honorem vel gloriam, ne contra B Scripturam quasi *hominibus placens* videatur, appareatve *ad oculum serviens* (2), neque hominibus, sed ut ipsi Domino serviens, arctamque viam insistens. Uni illius iugo prompte collum submittens, idque portans continenter, in voluptate fertur ad finem cum bona spe. Debet igitur subiectus esse omnibus, et tanquam mutui dati debitor ministrare fratribus, omnium curis in anima sua repositis, reddensque debitam caritatem. Oportet autem etiam praepositos spiritualis chori curae sibi incumbentis magnitudinem intuentes, artesque insidiantis fidei malitiae attendentes, digne praesidio suo certare, nec ob potestatem assumere spiritum. Hoc enim loco est periculum. Et sunt quos, cum ceteris iam se praestare putarent, eosque ad aeternam ducere vitam, latuerit, superbia se ipsos interire. Debent igitur in praesidio plus ceteris praepositi laborare, humiliter autem subiectis cogitare, atque typum servitutis vitam suam praebere fratribus, atque depositum Dei existimare eos, qui sibi concrediti sunt. Etenim si ita se habent, exercentes simul sanctum ministerio suo chorum, et doctrinam secundum cuiusque necessitatem palam proponentes, ad salvandum cuique consentaneum ordinem, in occulto vero humilitatem exercentes in mente, tanquam probi ministri fidem servantes, magnam sibi lucrantur tali vita mercedem. **209** Sic igitur eorum curam gerere debent, ut boni magistri puerorum tenerorum, qui sibi concrediti sunt a patribus eorum. Nam illi, puerorum indolem spectantes, alii verbera, alii correptiones, alii laudem, alii aliud huiusmodi afferunt, neque cum studio, neque cum odio quidquam eorum faciendo, sed sicut rei convenit, et pueri postulat natura, ut fiant huius vitae homines honesti. [Sic] nos quoque oportet omni odio in fratrem omnique arrogantia

γον, καὶ τοῦτῃ κεχρῆσθαι καθάπερ ἀγαθῷ κυβερνήτῃ, τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος πλήρωμα μεθ' ὁμονοίας ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ εὐθύνοντι. κακτῆσθαι δὲ οὐδὲν χρῆ ἧ¹) ὀνομάζειν ἴδιον παρὰ τὸ κοινόν, πλην τοῦ τὸ ῥῆμα καλυπτοντος ἱματίου. εἰ γὰρ μηδὲν ἔχει τούτων, ἀλλὰ γυμνὸς εἴη²) τῆς καθ' ἑαυτὸν τοῦ βίου φροντίδος, τῆς κοινῆς ἔσται χρείας θεραπευτῆς, καὶ τὸ παρὰ τῶν προεστώτων ἐπιτασσόμενον μεθ' ἡδονῆς καὶ ἐλπίδος προθύμως ἐπιτελών, καθάπερ εὐνοῦς καὶ ἀπλοῦς δούλος τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὴν κοινὴν τῶν ἀδελφῶν χρείαν ἡγορασμένος. τοῦτο γὰρ ὁ κύριος βούλεται καὶ παραινεί λέγων· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος καὶ μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος, καὶ πάντων δούλος. χρῆ οὖν τὴν δουλείαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀκαρπον εἶναι, καὶ μηδεμίαν φέρουσαν τῷ δουλεύοντι ἀμὴν μηδὲ δόξαν, ὅπως ἡ παρὰ τὸ γεγραμμένον ἀνθρώπων πᾶσι φωνή, ἀλλ' ὡς αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ³), μηδὲ ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡς αὐτῶν τῷ κυρίῳ δουλεύων, καὶ τὴν τεθλιμμένην βαδίζων ὁδόν. ἐνὶ⁴) τῷ ἐκείνου ζυγῷ προθύμως ὑποθεῖς τὸν αὐχένα, καὶ βαστάζων διὰ τέλους, ἐν ἡδονῇ φέρεται πρὸς τὸ τέλος μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος. δεῖ οὖν ὑποτάχθαι πᾶσι, καὶ καθάπερ δανείου χρεώστην θεραπεύειν τοὺς ἀδελφοὺς, τὰς ὑπὲρ πάντων φροντίδας ἐναποθέμενον τῇ ψυχῇ, καὶ ἀποπληροῦντα τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην. χρῆ δὲ καὶ τοὺς προεστώτας τοῦ πνευματικοῦ χοροῦ τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν σκοποῦντας φροντίδος⁵) καὶ τῆς ἐφεδραούσης τὴν πίστιν κακίας λογιζομένους τὰς τέχνας, ἀξίως τῆς ἐπιστασίας ἀγωνίζεσθαι, μὴ πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἀναίρουντας φρόνημα. κίνδυνος γὰρ ἐνταῦθα. καὶ τινες ἤδη δοκῶντες⁶) ἐτέρων προεστάναι, καὶ τούτους ἐπὶ τὴν οὐράνιον εὐθύνειν ζῶν, ἔλαθον ὑπὸ φρονήματος ἑαυτοὺς ἀπολέσαντες. δεῖ οὖν ἐν τῇ ἐπιστάσει μείζονα μὲν τῶν ἄλλων τοὺς προεστώτας ποιεῖν, ταπεινότερα δὲ τῶν ἀρχομένων φρονεῖν, καὶ τύπον δουλείας τὸν ἑαυτοῦ βίον παρέχειν τοῖς ἀδελφοῖς, παρακαταθήκην θεοῦ νομίζοντας ἔχειν, οὓς ἐπιστεύθησαν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχοιεν, συγχροτοῦντες τὸν ἱερὸν τῇ θεραπείᾳ χορὸν, καὶ τὴν μὲν διδασκῆν κατὰ τὴν ἐκάστου χρείαν ἐν φανερῷ ποιοῦμενοι, πρὸς τὸ σῶζειν τὴν ἐκάστου πρέπουσαν τάξιν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ κατὰ διάνοιαν τὴν ταπεινοφροσύνην, καθάπερ εὐγνώμονες δούλοι τηροῦντες τὴν πίστιν, μέγαν ἑαυτοῖς ἐργάζονται τῷ τοιοῦτῳ βίῳ μισθόν. οὕτως οὖν [δεῖ]⁷) ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς ἂν χρῆστοι παιδαγωγοὶ παίδων ἀπαλῶν, οὓς ἐπιστεύθησαν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. ἐκεῖνοι γάρ, τῶν παίδων τὰς ἕξεις σκοποῦντες, τῷ μὲν πληγὰς, τῷ δὲ νοθεσίας, τῷ δὲ ἐπαινον, τῷ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον προσάγουσιν, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν οὔτε πρὸς ἀπέχθειαν τούτων ποιοῦντες, ἀλλ' ὡς ἀνήκε τοῦ πράγματος, καὶ

VARIAE LECTIONES.

¹) Coni. add. ἧ, in cod. desideratur. — ²) Sic cod. — ³) Emend., cod. ὀφθαλμοδουλεία. — ⁴) Cod. ἐν. — ⁵) Emend., cod. φροντίδας. — ⁶) Emend., cod. δοκῶντες. — ⁷) δεῖ om. cod., addidi ex conii.

NOTAE.

(1) Marc. IX, 34; X, 43 sq.; Matth. XX, 26 sqq., XXIII, 11.

(2) Eph. VI, 6, 7; Col. III, 22.

ὁ τοῦ παιδὸς ἀπαιτεῖ τρόπος, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτοὺς A τοῦ βίου τούτου σεμνοῦς. [οὕτω] ¹⁾ καὶ ἡμᾶς χρὴ πᾶν μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πᾶσαν αὐθάδειαν ἀποθεμένους πρὸς τὴν ἐκάστῳ ²⁾ δύναμιν καὶ γνώμην ἀρμόζειν τὸν λόγον. τὸ ³⁾ μὲν ἐπιτιμήσον, τὸ ⁴⁾ δὲ νουθέτησον, ἄλλον παρακάλεσον, πρὸς τὴν ἐκάστου χρεῖαν, καθάπερ ἱατρὸς ἀγαθὸς προσάγων τὸ φάρμακον. ἐκεῖνος μὲν γάρ, πρὸς τὰ πάθη σκοπῶν, τῷ μὲν πρῶτον, τῷ δὲ σφοδρότερον ἐπέθηκε φάρμακον, οὐδενὶ τῶν θεραπειᾶς δεομένων ἀγθόμενος, ἀλλὰ ταῖς πληγαῖς καὶ τοῖς σωμασιν ἀρμόζων τὴν τέχνην. σὺ δὲ ἀκολούθει τῇ χρεῖᾳ τοῦ πράγματος, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς σὲ βλέποντος μαθητοῦ καλῶς ἐκπαιδεύσας λαμπρὰν τὴν ἐκείνης ἀρετὴν προσαγάγῃς τῷ πατρὶ, κληρονόμον βεῖον τῆς ἐκείνου δωρεᾶς. ἐὰν οὕτως ἔχητε πρὸς ἀλλήλους, οἷ τε ἐφεστῶτες καὶ B οἱ τούτοις χρώμενοι διδασκάλοις, οἱ μὲν πειθόμενοι μετὰ χαρᾶς τοῖς ἐπιταττομένοις, οἱ δὲ μεθ' ἡδονῆς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ τέλειον προσαγόμενοι, καὶ ταῖς τιμαῖς ἀλλήλους προηγῆσθε ⁵⁾, τὴν τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς ζήσεσθε βίον. μηδεὶς οὖν ἐν ὑμῖν γνωρίζεσθω τύφος, ἀλλὰ ἀπίστης καὶ ὁμόνοια καὶ διαθέσεις ἔδολος συγκροτεῖτω τὸν χορὸν. πειθέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτόν, ὡς οὐ τοῦ συνόντος ἀδελφοῦ μόνον ἔσται καταδεέστερος, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου. τοῦτο γὰρ γινώσκων μαθητῆς ὄντως ἔσται Χριστοῦ· ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. καθὼς καὶ· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀπὸ πολλῶν. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δοῦλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. εἰδότες οὖν τῆς τε ταπεινότητος τοὺς καρπούς, καὶ τὴν ζημίαν ⁶⁾ τοῦ τύφου, μιμήσασθε ⁷⁾ τὸν δεσπότην, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, καὶ μήτε θάνατον, μήτε ἄλλην τινα τιμωρίαν εἰς ἀγαθὸν μετ' ἀλλήλων ὀκνεῖτε ⁸⁾, ἀλλ' ἦν ἐβάδισεν ἐν ἡμῖν ὁδὸν ὁ σωτήρ, ταύτην ὑμεῖς πρὸς ἐκεῖνον βαδίζοντες, ἐν σώματι καὶ ψυχῇ μίᾳ χωρεῖτε πρὸς τὴν ἕνω κλήσιν, ἀγαπῶντες τὸν θεὸν καὶ ἀλλήλους· ἀγάπη γὰρ καὶ φόδος ὁ πρὸς τὸν κύριον τὸ πρῶτον τοῦ νόμου ἐστὶ πλήρωμα. δεῖ οὖν ἕκαστον ὑμῶν καθάπερ ἰσχυράν τινα καὶ στερεὰν κρηπίδα τὸν φόδον τε καὶ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ ἑαυτοῦ τιθέναι ψυχῇ, καὶ ταύτην ἐπάρδειν ἔργοις τε ἀγαθοῖς καὶ εὐχῇ διαρκεῖ. οὐ γὰρ ἀπλῶς, οὐδὲ αὐτομάτως ἡμῖν ἡ πρὸς θεὸν ἀγάπη ἐγγίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πόνων, καὶ μεγάλων φροντίδων, καὶ συνεργείας τῆς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς

seposita ad cuiusque virtutem ac mentem accommodare verbum. Hoc vitupera, illud increpa, alium adhortare secundum cuiusvis indigentiam, quasi bonus medicus adhibens medicinam. Is enim ad passiones spectans, huic levius, illi vehementius proponit medicamentum, nemini eorum, qui curatione indigent, iratus, sed plagis corporibusque accommodans artem. Tu autem ita sequere rerum necessitatem, ut, anima discipuli ad te respicientis bene exulta, candidam eius virtutem adducas patri, dignum donationis eius haeredem. Si tali vos invicem modo habetis, et praepositi, et qui iis utuntur magistris, hi cum gaudio iussis obtemperantes, illi cum voluptate fratres ad perfectionem adducentes, atque honoribus invicem praevenitis(1), angelorum in terra vivetis vitam. Nulla igitur in vobis cognoscatur superbia, sed simplicitas et concordia et animus doli expers coniungat chorum. Doceat autem quisque se ipsum, non fratre solum, qui secum degat, se inferiorem fore, sed et omni homine. Id enim qui cognoscit, is vere erit discipulus Christi. Nam qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur(2), et iterum : Qui ex vobis vult primus esse, erit omnium novissimus et omnium minister(3). Sicut etiam : Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et **210** dare animam suam redemptionem pro multis(4). Et Apostolus : Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum(5). Scientes igitur et humilitatis fructus et damnum superbiae, imitami Dominum, diligentes vos invicem, et neque mortem neque aliam quandam castigationem ad bonum invicem timete, sed quam ambulavit in nobis viam Salvator, eam vos ad illum ambulate, et in corpore animaque una procedite ad supernam vocationem, diligentes Deum et vos invicem. Amor enim et timor Domini prima legis est consummatio. Oportet igitur quemque vestrum tanquam forte quoddam firmumque fundamentum timorem et amorem ponere in anima sua, et hunc rigare bonis operibus et oratione sufficienti. Neque enim simpliciter, neque sua sponte amor erga Deum in nobis nasci solet, sed multis laboribus gravibusque curis et co-operatione Christi, sicut dixit Sapientia : Si enim quaesieras eam, inquit, quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam : tunc intelliges timorem Domini, et scientiam Dei invenies(6). Dei vero scientiam inveniens et timorem intelligens, facile et quod sequitur recte perficies, scilicet ut proximum

VARIAE LECTIONES.

) οὕτω om. cod., addidi ex con. — ²⁾ Sic cod., forte mavis ἐκάστου. — ³⁾ Sic cod., forte leg. τῷ. — ⁴⁾ Sic cod., forte leg. τὸν. — ⁵⁾ Emend., cod. προηγῆσθαι. — ⁶⁾ Corr., cod. ζυμῶν. — ⁷⁾ Cod. μιμήσασθαι, s. supra adscr. ead. m. — ⁸⁾ Corr., cod. ὀκνεῖτε.

NOTAE.

- (1) Rom. XII, 10.
(2) Luc. XIV, 11.
(3) Marc. IX, 34.

- (4) Matth. XX, 28.
(5) II Cor. IV, 5.
(6) Prov. II, 4, 5.

diligas. Primo enim et magno labore condito, alterum hoc, cum minus sit, facilius primo consequitur; sed ubi ille desideratur, nec alterum pure et sancte fiet. Nam qui Deum non ex tota anima et toto corde diligit, quomodo salubriter et sincere fratrum dilectionis curam gerat, cum amorem non adimpleat eorum, per quae fratrum dilectionis cura geritur? Nam eum, qui ita se habet, ut neque totam animam suam Deo tradiderit, nec ad illius trahatur amorem, inermem inveniens artifex malitiae facile vincit pravisque cogitationibus subvertit: nunc quidem efficiens, ut gravia videantur Scripturae mandata et **211** molestum erga fratres ministerium, nunc in superbiam vel tumorem ex ipsa erga conservos cura eum efferens, eique persuadens, implevisse eum mandata Domini, et magnum esse in coelis. Nec parva haec iniquitas; debet enim probus ac sollicitus servus Domino committere probitatis iudicium, nec ipse pro Domino iudex et laudator suae ipsius conversationis fieri. Si enim ipse fiat iudex, vero iudice extruso, nec mercedem inde accipiet, quum ante eius iudicium ipse se laudibus ac vana de se opinione repleverit. Oportet enim secundum eloquium Pauli *Spiritum Dei testimonium reddere spiritui nostro* (1), neque vero nostro iudicio nostra iudicari. *Non enim, inquit, qui se ipsum commendat, ille probatus erit, sed quem Deus commendat* (2). Qui vero non expectat, sed praevenit illius iudicium, in humanam incidit gloriam, honorem sibi apud fratres ex propriis laboribus quaerens, et opera infidelium faciens. Infidelis enim est, qui humanos honores pro coelestibus sectatur. Ut ipse alicubi Dominus dicit: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis* (3)? Iis quippe similes esse mihi videntur, qui *mundant, quod deforis est calicis et paropsidis, infus autem pleni sunt omnimoda malitia* (4). Videte igitur, ne tale quid patiamini, sed sursum elevantes animas, et solam curam habentes, ut Deo placeatis, neque unquam memoria coelestium excidatis, neque vitae huius honores arripiatis, ita currite, occultantes verbo certamina virtutis causa suscepta, ne quidquam inveniat is, qui terrenos honores suggerit, unde rapiat animam vestram, et ex veritatis incuria ad res vanas et errore plenas detradat. Neque enim omnino inveniens opportunitatem **212** nec introitum, ut eos, quorum animae sursum degunt, pelliciat, perit iacetque mortuus; nam mors est diaboli, malitiam esse inertem et otiosam.

A εἶρηκεν ἡ σοφία· ἐὰν γὰρ ζητήσης αὐτήν, φησίν, ὡς ἀργύριον, καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνηθήσῃς ¹⁾ αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις. θεοῦ δὲ ἐπίγνωσιν εὐρῶν καὶ φόβον συνεῖς, βραδίως καὶ τὸ ἐφεξῆς κατορθώσεις, τὸ ἀγαπᾶν λέγω τὸν πλησίον. τοῦ γὰρ πρώτου καὶ μεγάλου πόνου κτισθέντος, τὸ δεύτερον ἕλαττον ὄν ἀπονώτερον ἔπεται τοῦ πρώτου. ἐκείνου δὲ μὴ ὄντος οὐδὲ τὸ δεύτερον ἂν γένοιτο καθαρῶς. ὁ γὰρ θεὸν μὴ ἀγαπῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, πῶς ἂν ὕγιως καὶ ἀδύλως ἐπιμελοῖτο τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀγάπης, ἐκείνων μὴ πληρῶν τὴν ἀγάπην. δι' ὧν ἐπιμελεῖται ταύτης τούτων; τὸν γὰρ οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ τὴν ψυχὴν ὅλην ἀποδόντα θεῷ, μηδὲ πρὸς τὴν ἐκείνου κεκωνωμένον ²⁾ ἀγάπην εὐρῶν ἐξωπλισμένον ὁ τῆς κακίας τεχνίτης χειροῦται βραδίως λογισμοῖς πονηροῖς ὑποσκελίζων, νῦν μὲν βαρέα φαίνεσθαι ποῶν τὰ τῆς γραφῆς ἐπιτάγματα καὶ ἐπαχθῆ τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς θεραπείαν, νῦν δὲ ἐπαίρων εἰς ἀλαζονείαν ἢ τύφον ³⁾ ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰς τοὺς ὁμοδόλους ⁴⁾ διακονίας, καὶ πειθῶν αὐτόν, ὡς, ὅτι ἐπλήρωσε τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου, καὶ ἔστι μέγας ἐν οὐρανοῖς. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ἀδίκημα· δεῖ γὰρ τὸν εὖνον καὶ σπουδαῖον δοῦλον τῷ δεσπότῃ πιστεύειν τῆς εὐνοίας τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ αὐτόν ⁵⁾ ἀντὶ τοῦ δεσπότου δικαστὴν καὶ ἐπαινήτην τῆς αὐτοῦ ⁶⁾ γενέσθαι πολιτείας. εἰ γὰρ αὐτὸς γένοιτο κριτῆς, τὸν ἀληθινὸν παρωσάμενος, οὐδὲ τὴν μισθὸν ἐκείθεν ἔξει, πρὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως ἑαυτὴν ⁷⁾ τοῖς ἐπαίνοις καὶ τῇ οἰήσει ἀποπληρώσας. δεῖ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον Παύλου τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ *συμμαρτυρεῖν τῷ πνεύματι ἡμῶν*, ἀλλὰ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει τὰ ἡμέτερα δοκιμάζεσθαι. οὐ γὰρ, φησίν, *ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἔσται* ⁸⁾ *δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν*. ὁ δὲ μὴ ἀναμένων, ἀλλὰ φθάνων τὴν ἐκείνου κρίσιν, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐκπίπτει δόξας, τιμὴν ἑαυτῷ τὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῶν ἰδίων πόνων πραγματευόμενος, καὶ ποῶν τὸ τῶν ἀπίστων ἄπιστος γὰρ ὁ τὰς ἀνθρωπίνους ἀντὶ τῶν οὐρανίων θηρεύων τιμάς· ὡς αὐτὸς ποῦ ⁹⁾ φησίν *ὁ κύριος· πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων* ¹⁰⁾ *λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; τίσιν* ¹¹⁾ *οὖν εοικέναι μοι* ¹²⁾ *δοκοῦσιν, οἱ* ¹³⁾ *τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἐκτὸς περικαθαροῦσιν, ἐντὸς δὲ μυστοῖς καρτοῖας οὖσι* ¹⁴⁾ *κακίας*. ὁρᾶτε οὖν, μὴ τι πάθειτε τοιοῦτο, ἀλλὰ ἔνω δόντες τὰς ψυχάς, καὶ μίαν ἔχοντες φροντίδα τοῦ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ, καὶ μηδέποτε τῆς τῶν οὐρανῶν ἐκπίπτειν μνήμης, μηδὲ ¹⁵⁾ δέξασθαι τὰς τοῦ βίου τούτου τιμάς, οὕτω τρέχετε, κρύπτοντες τῷ λόγῳ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Corr., cod. ἐξερευνησεις, — ²⁾ Ex conii., cod. κεκωνωμένον. An praefers κεκοντισμένον, vel κενωμένον? — ³⁾ Cod. τύφον. — ⁴⁾ Emend., cod. ὁμοδόλους. — ⁵⁾ Emend., cod. αὐτήν. — ⁶⁾ Cod. αὐτοῦ. — ⁷⁾ Cod. ἑαυτῷ. — ⁸⁾ Sic cod., non ἔσται. — ⁹⁾ Corr., cod. αὐτό σου. — ¹⁰⁾ Sic in cod. sine apostropho, ut passim. — ¹¹⁾ Cod. τίσιν. — ¹²⁾ Ex conii., cod. εοικεν ἔμοι. — ¹³⁾ Cod. οἱ. — ¹⁴⁾ Corr., cod. ούσης. — ¹⁵⁾ Ex conii., cod. μὴ.

NOTAE.

(1) Rom. VIII, 16.
(2) II Cor. X, 18.

(3) Joh. V, 44.
(4) Matth. XXIII, 25.

ἀγῶνας, ὅπως μικρὸν εὐρῶν ὁ εἶς ἐκ τῆς γῆς τιμὰς ὑποβάλλων, καὶ ἐντεῦθεν ἀρπάσας ὑμῶν τὸν νοῦν, ἐκ τῆς τῶν ἀληθινῶν ἀσχολίας ἐπὶ τὰ μάταια καὶ πλάνης μετὰ καταβάλλῃ ¹⁾. μὴ εὐρῶν δὲ καιρὸν ἄλλως μὴδὲ παρεῖδουσιν, εἰς τὸ διαλεῖσθαι τοὺς ἄνω ταῖς ψυχαῖς διατρέποντας ἀπόλωλε ²⁾ καὶ καίται νεκρός· θάνατος γὰρ διαβόλου τὸ ἀπρακτὸν ἔχειν καὶ ἀνερέργητον τὴν κακίαν. ἀγάπης οὖν ἐν ὑμῖν παρούσης τοῦ θεοῦ ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ ταύτη συνέπεσθαι, τὸ φιλάδελφον, τὸ πρᾶον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ περὶ τὰς εὐχὰς διαρκές καὶ σπουδαῖον, καὶ ἀπλῶς πᾶσαν ἀρετὴν. ὡς οὖν μεγάλου τοῦ κτήματος ὄντος μεγάλων καὶ πόνων δεῖ περὶ τὴν κτήσιν, οὐ πρὸς ἐνδειξίν ἀνθρώπων γινομένων, ἀλλ' εἰς τὸ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδότει, πρὸς ὃν δεῖ βλέπειν ἀεὶ, καὶ τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς διερευνᾶν, καὶ περιφράσσειν τοῖς τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς, ὅπως μὴ παρεῖδουσιν εὐρη τινὰ μὴδὲ χώραν ἐπιβουλῆς ὁ ἀντίδικος, γυμνάζειν δὲ καὶ προσάγειν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ διάγνωσιν τὰ ἠθενηκότες τῆς ψυχῆς μέλη. γυμνάζειν δὲ αὐτὴν οἶδεν ὁ τῷ θεῷ ἐπόμενος ³⁾ νοῦς καὶ συνοικίζων ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ψυχὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῆς πρὸς θεὸν ἀγάπης, καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς ἀρετῆς ἐννοιῶν καὶ ἔργων ἐντολῆς ἰάμενος τὸ σαθρὸν καὶ συνάπτων τῷ δυνατῷ. ἐπεὶ οὖν μία ἐστὶ φρουρὰ καὶ θεραπεία ψυχῆς, τὸ μεμνησθαι ἐν πόθῳ θεοῦ, καὶ ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεισθαι ἐννοιῶν, μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ἥτε ἐσθλιότες, ἥτε πθιόντες, ἥτε ἡμεροῦντες, ἥτε ποιούντες τι, ἢ φθιγγόμενοι, ὅπως πάντα τὰ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ συντελῆ δόξαν, καὶ μὴ εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, μὴδὲ ἔχῃ ⁴⁾ τινὰ ρύπον ἢ κηλίδα ἡμῶν ὁ βίος ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπιβουλῆς· καὶ ἄλλως ⁵⁾ δὲ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν εὐκόλος καὶ ἡδύς τῶν ἐντολῶν ὁ πόνος, ἑλαφρὸν καὶ ἐπέραστον ἡμῖν τὸν ἀγῶνα τῆς πρὸς ἐκεῖνον ποιούσης ἀγάπης. διὰ τοῦτο καὶ ὁ πονηρὸς πάντα ἀγωνίζεται τρόπον, ἐκβαλεῖν τὸν τοῦ κυρίου φόβον ἀπὸ τῶν ψυχῶν, καὶ διαλύσαι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην ἡδοναῖς παρανόμοις καὶ τερπνοῖς ἀγκιστροῖς, φιλοεικῶν, ὅπως γυμνήῃ τῶν πνευματικῶν ὄπλων ⁶⁾ καὶ φρουρον λαβῶν τὴν ψυχὴν, τοὺς πόνους ἡμῶν διαφθεῖρη, τὴν ἐκ τῆς γῆς ἡμῖν δόξαν ἐπεισάγων τῇ οὐρανίῳ, καὶ ἐπιβολῶν τὰ ὄντως καλὰ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι καλοῖς τῇ τῶν ἀπατωμένων φαντασίᾳ. θεῖος γάρ ἐστι καὶ, βαθμοῦντας εἰ ⁷⁾ εὐρη τοὺς φύλακας, κλέψαι καιρὸν, καὶ ἐπεισελθεῖν τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνους, καὶ συγκατασπείραι τῷ σίτῳ τὰ ἑαυτοῦ ζιζάνια, λοιδορίαν λέγω καὶ τυφον καὶ κενοδοξίαν καὶ τιμῆς ἐπιθυμίαν καὶ ἔριν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας δημιουργήματα. δεῖ οὖν ἐγρηγορέναι καὶ τηρεῖν πάντοθεν τὸν ἐχθρὸν, ὅπως, κἂν προσβάλλῃ τινὰ μηχανὴν ὑπ' ἀναισχυντίας, πρὶν ἄψασθαι τῆς ψυχῆς, ἀποκρούσασθαι. μνημονεύετε δὲ μοι συνεχῶς κάκεινων, ὅτι Ἄβελ μὲν προσέφερε τῷ θεῷ θυσίαν ἀπὸ πρωτοτόκων προβάτων καὶ στεάτων,

A Quodsi amor Dei vobis inest, necesse est et cetera illum consequi, amorem fraternum, mansuetudinem, sinceritatem, in oratione perseverantiam, et zelum, et omnino omnem virtutem. Sed quum magnus sit thesaurus, magni etiam sint labores necesse est ad eum adipiscendum, qui non ad ostentationem apud homines fiant, sed ut placemus Domino qui novit abscondita, quem semper respicere debemus, et interiora animi scrutari, pietatisque munire cogitationibus, ne introitum inveniat neque locum insidiarum adversarius, exercere vero et ducere ad boni et mali cognitionem morbida animae membra. Exercere autem eam scit Deum sequens mens et totam animam sibi copulans ad illum ex Dei amore, et occultis virtutis cogitationibus mandatorumque operibus putridum sanans et quantum licet conjungens. Quum autem una sit custodia et cura animae, Dei scilicet cum desiderio recordari, et semper bonis cogitationibus inhaerere, ne excidamus tali zelo, sive edentes, sive bibentes, sive otiosi, sive agentes aliquid, sive loquentes, ut omnia, quae facimus, in Dei laudem cedant, non in nostram ipsorum, neque quid sordidum vel immunditiae vita nostra ex diaboli insidiis trahat. Praeterea Deum diligentibus facilis et suavis mandatorum labor, quum leve et amabile nobis certamen reddat illius amor. Quare etiam diabolus omni modo nititur, ut timorem Domini e cordibus evellat, et amorem erga illum illicitis voluptatibus suavibusque fiamis dissolvat, contenditque, ut, cum animam nudam spiritualibus armis et incustoditam deprehenderit, nostros labores perdat, terrenam nobis gloriam pro coelesti suggerens, et obscurans quae vere pulchra sunt, iis quae pulchra esse videntur imaginationi deceptorum. Terribilis enim est et, negligentes si invenerit custodes, in opportunitate arripienda et virtutis laboribus irrependo, et tritico sua zizania interserendo, maledictum scilicet et superbiam et inanem gloriam et honoris cupidinem et contentionem et cetera malitiae facinora. Oportet igitur vigilem esse et undique custodire inimicum, ut, etiamsi machinam quandam impudenter adhibeat, priusquam animam capiat, eum propulsemus. Memento vero mihi etiam semper, quod Abel Deo sacrificium de primitiis ovium et adipum obtulit, Cain vero de fructibus terrae, sed non de primitiis fruetuum. *Et respexit*, inquit, *Deus ad sacrificia Abel, ad munera Cain autem non respexit* (1). Quae igitur historiae utilitas? Discitur, quam beneplacens Deo omne sit, quod cum timore et fide fit, neque vero id quod sumptuose sine amore perficitur. Nec aliter Abraham a Melchisedech benedictionem accepit, nisi etiam primitias et opima offerens sacerdoti

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Cod. καταβάλλῃ. — ²⁾ Cod. ἀπόλωλε. — ³⁾ Cod. ἐπόμενος. — ⁴⁾ Corr., cod. ἔχειν. — ⁵⁾ Emend., cod. ἄλλος. — ⁶⁾ Cod. ὄπλων. — ⁷⁾ εἰ om. librarius, sed. m. corr. supra adscr. οἱ.

NOTAE.

(1) Genes. IV, 4.

Dei (1); opima autem dicit et primitias substantiarum ipsam animam et ipsam mentem, imperans nobis, ne pusillanimitate immolemus Deo laudes et preces, neque obvia quaeque Domino offeramus, sed quod optimum est animae, immo potius ipsam totam tradere cum omni amore et alacritate, ut semper nutriti Spiritus gratia, et virtutem, quae ex Christo est, assumentes expedite curramus cursum salutis, eumque facilem et suavem reddamus, cursum scilicet iustitiae, opitulante nobis Deo ad laborum studium, et perficiente per nos iustitiae opera. **πρεπῶς** θύειν τῷ θεῷ τὰς αἰνέσεις καὶ τὰς εὐχάς, καίριον τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ὅλην ἀνατιθέναι τὸν σωτηρίου ἔ) δρόμον, κοῦφον καὶ ἥδυν ποιῶντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναυτλαμβάνοντες ἡμῖν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδὴν, καὶ ἀποτελοῦντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Et haec quidem hactenus. De virtutis autem partibus, quatenus melior sit existimanda et prae ceteris expetenda, quatenus post eam secunda, et ceterae deinceps singulae, dici nequit. **214** Nam pari honore inter se sunt, et invicem studiosos ad fastigium ducunt. Etenim simplicitas ad obedientiam perducit, obedientia ad fidem, fides ad spem, spes ad ministrationem, et haec ad humilitatem; a qua mansuetudo excipiens ad gaudium perducit, gaudium ad caritatem, caritas ad orationem, et ita mutuo devinctae et devincentes eum, qui eas possidet, ad ipsum perducunt rei desideratae fastigium: sicut e contrario nequitia suos amicos per proprias ipsius partes ad extremam malitiam deducit. Oportet autem vos magis orationi operam navare. Siquidem ea dux quaedam est in choro virtutum. Per quam et ceteras virtutes a Deo petimus, ut communicatio existat, per mysticam sanctitatem et spirituales quaedam operationem et ineffabilem dispositionem, eius qui in orationem incumbit. Spiritus enim inde ducem et militiae socium assumens incenditur ad Domini amorem, et ardet desiderio, fastidium orationis non inveniens, sed semper ad amorem boni inflammatus et animam alacritate refrigerans, sicut dictum est: *Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient* (2), et alibi: *Dedisti laetitiam in corde meo* (3), et Dominus: *Regnum coelorum intra vos est* (4). Quodnam regnum dicit intra nos esse, nisi omnino illam desuper per Spiritum infusam animabus laetitiam? Haec enim est ut illud et exemplum et pignus aeterni gaudii, quo sanctorum animae in venturo saeculo perfruuntur. Consolatur igitur nos Dominus per operationem Spiritus in omni tribulatione nostra, ut salvet nos, et de spiritualibus bonis et ipsius charismatis nobis communicet. *Qui enim, inquit,*

Καὶν δὲ ἀπὸ καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων καρπῶν. καὶ ἐκείδε, φησὶ, ὁ θεὸς ἐπὶ ταῖς θυσιαῖς τοῦ Ἀβελ, ἐπὶ δὲ ταῖς δώροις τοῦ Κάιν οὐ προσέσχε. τί τοῖνον τῆς ἱστορίας τὸ κέρδος: ὅτι ἐστὶ μαθεῖν, ὡς εὐάρεστον τῷ θεῷ πάντοτε[τὸ] ἠ) μετὰ φόβου καὶ πίστεως, οὐ τὸ πολυτελῶς ἀνευ ἀγάπης γινόμενον. οὐδὲ Ἀβραὰμ παρὰ τοῦ Μελαχισδέκ ἄλλως ἐδέξατο τὴν εὐλογία, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ καίρια προσενέγκας τῷ ἱερεῖ τοῦ θεοῦ· τὰ καίρια δὲ λέγει καὶ τὰ ἀκροθίνια τῶν ὑπαρχόντων αὐτῆν τῆ ψυχῆν καὶ τὸν νοῦν αὐτόν, κελεύων ἡμῖν, μὴ μικροφόμενοι τῆ τοῦ πνεύματος χάριτι καὶ δυνάμει τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνοντες, τρέχωμεν ἡ) βλάβος τὸν σωτηρίου ἔ) δρόμον, κοῦφον καὶ ἥδυν ποιῶντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναυτλαμβάνοντες ἡμῖν τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδὴν, καὶ ἀποτελοῦντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τούτου. περὶ δὲ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν, ποῖον δεῖ κρεῖττον ἡγεῖσθαι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδεύειν, ποῖον δὲ τούτου δεύτερον, καὶ τὰ ἄλλα ἐφεστῆς καθ' ἕκαστον, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλήλων γὰρ ὁμοίως ἔχονται, καὶ δι' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοὺς χρωμένους ἀνάγουσιν. ἡ μὲν γὰρ ἀπλότης τῆ ὑπακοῆ παραδίδωσιν, ἡ δὲ ὑπακοή τῆ πίστει, αὐτῆ ἠ) δὲ τῆ ἐλπίδι, καὶ ἡ ἐλπίς τῆ διακονίᾳ, κάκεινη τῆ ταπεινότητι, παρὰ δὲ ταύτης ἡ πραότης παραλαμβάνουσα τῆ χαρᾷ προσάγει, ἡ δὲ χαρὰ τῆ ἀγάπῃ, καὶ ἡ ἀγάπη τῆ εὐχῆ, καὶ οὕτως ἀλλήλων ἐξηρητῆται καὶ ἐξαρτησασαὶ τὸν ἐχόμενον, ἐπ' αὐτὴν ἀνάγουσι τοῦ ποθομένου τὴν κορυφὴν· καθάπερ ἀπ' ἐναντιῶν ἡ πονηρία τοὺς ἐαυτῆς φίλους διὰ τῶν οἰκείων αὐτῆς μερῶν ἐπὶ τὴν ἐσχάτην κατὰ ἀγει κακίαν. δεῖ δὲ ὑμᾶς πλέον τῆ εὐχῆ προσκαρτερεῖν. οἶον γὰρ κορυφαῖός τις τῷ χορῷ τῶν ἀρετῶν αὐτῆ τυγχάνει· δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αἰτούμεθα παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς κοινῶν καὶ συνάπτεται δι' ἀγιότητος μυστικῆς καὶ πνευματικῆς τινος ἐνεργείας καὶ διαθέσεως ἀρρήτου ὁ τῆ εὐχῆ προσκαρτεροῦν. τὸ γὰρ πνεῦμα λαβὼν ἐντεῦθεν ὀδηγὸν καὶ σύμμαχον φλέγεται πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ἀγάπην, καὶ ζεεῖ τῷ πόθῳ, κόρον τῆς εὐχῆς οὐχ εὐρίσκων, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ ἐκκαυόμενος, καὶ ἀρδῶν τῆ προθυμίᾳ τὴν ψυχὴν, καθὼς εἶρηται· *οἱ πρῶγοντες με ἔτι πεινᾶσουσιν, καὶ οἱ πίνοντες ἠ) με ἔτι διψήσουσιν. καὶ ἄλλαχθ' ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. καὶ ὁ κύριος ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός ὑμῶν ἐστίν.* τίνα δὲ λέγει βασιλείαν ἐντός ἡμῶν εἶναι, ἡ πάντως τὴν ἄνωθεν διὰ τοῦ πνεύματος ἐγγινομένην ταῖς ψυχαῖς εὐφροσύνην; αὐτῆ γὰρ ἐστὶν οἶον ἐκείνω ἡ) καὶ δειγμα καὶ ἀρραβὼν τῆς αἰωνίου χαρᾶς, ἧς ἀπολαύουσιν αἱ τῶν ἁγίων ἐν τῷ προσδοκωμένῳ αἰῶνι ψυχαί. παρακαλεῖ οὖν ἡμᾶς ὁ κύριος διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει

VARIAE LECTIONES.

ἠ) τὸ om. cod., addidi ex conii. — ἡ) Corr., cod. *κελεύειν*. — ἢ) Corr., cod. *Ἐη δὲ*. — ἴ) Corr., cod. *τρέχομεν*. — ἵ) Corr., cod. *σωτηρίου*. — ἶ) Corr., cod. *αὐτῆ*. — ἷ) Corr., cod. *πεινῶντες*. — Ἰ) Sic cod. —

NOTAE.

(1) Genes. XIV, 18.
(2) Eccli. XXIV, 29.

(3) Psalm. IV, 7.
(4) Luc. XVII, 21.

ἡμῶν, εἰς τὸ σῶσαι καὶ μεταδοῦναι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐαυτοῦ χαρισμάτων. ὁ παρακαλῶν γάρ, φησὶν, ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ ὀλιψεί. καὶ ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρεξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ θεῶν ζῶντα. καὶ ὡσεὶ ὁ στέατος καὶ πισότητος ἐκπλησθεῖς ἡ ψυχὴ μου. ταῦτα πάντα δ' αἰνιγμάτων παραδηλοῖ.

Ἐπειδὴ τοίνυν δέδεικται, τίς ὁ τῆς εὐσεβείας σκοπός, ὃν χρὴ προκίεσθαι τοῖς τὸν θεοφιλεῖ βίον ζῆν αἰρουμένοις, ὃς ἔστι ψυχῆς καθαρισμὸς καὶ τοῦ πνεύματος δι' ἔργων ἀγαθῶν προτροπῆς ἐνοίκησης, ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὸν ὑπαχθέντα σκοπὸν παρασκευάσας τὴν ψυχὴν, καὶ μέγιστον θεοῦ ποιήσας ἔρωτα¹⁾, οὕτως ἀποδότω ἑαυτὸν ταῖς εὐχαῖς καὶ νηστείαις κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, μεμνημένοι τοῦ παρακαλοῦντος τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες καὶ ταῖς τοῦ κυρίου ἐπαγγελίαις, ἐν ᾗ²⁾ φησὶ· πόσω μᾶλλον ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ὁ θεὸς τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν ρυτὸς καὶ ἡμέρας. Ἐλθε γάρ, φησὶ, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε εὐχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. ὅτι δὲ ἡ περὶ τὴν εὐχὴν σπουδὴ μεγάλη χαρίζεται, καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ταῖς ψυχαῖς ἐνοικίζει, δηλοῖ σαφῶς, δι' ὧν προτρέπει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· διὰ πάσης καρποῦ καὶ δεήσεως προσευχόμενος ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγγυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσῃ καὶ δεήσει. ὅστις³⁾ τῶν ἀδελφῶν τούτῳ⁴⁾ τῷ μέρει αὐτῆς⁵⁾ ἑαυτὸν ἀποδίδωσι, τῷ τῆς εὐχῆς λέγω, καλὸν θησαυρὸν περιέπει καὶ ἔραστοῦ μεγίστου⁶⁾ κτήματος⁷⁾ μόνον συντόνῳ καὶ ὀρθῇ συνειδήσει, μηδαμῶ κατὰ τὴν διάνοιαν ἐκουσίως περιπλανώμενος, μηδὲ ὡσπερ ἀκουσίον ἀποδιδούς⁸⁾ ὑπ' ἀνάγκης χρέος, ἀλλ' ἔρωτα καὶ πόθον ἀποπληρῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς παραμονῆς καρποὺς πᾶσιν ἐπιδεικνύς. χρὴ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς δίδοναι τῷ τοιοῦτῳ καιρῶν, καὶ συγκαίρειν τῇ παραμονῇ τῆς προσευχῆς, ὅπως καὶ αὐτοὶ μετάσχωσι τῶν ἀγαθῶν καρπῶν, ἅτε δὴ κοινωνοὶ τοῦ τοιοῦτου βίου τῷ συνήδεσθαι γεγονότες⁹⁾. δώσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος τοῖς αἰτούσιν, ὅπως εὐχεσθαι δεῖ, κατὰ τὸ εἰρημένον ὁ διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ. δεῖ οὖν αἰτεῖν καὶ εἰδέναι, ὡς κρεῖττον τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντα, πράγματι τοσοῦτῳ, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πάσης δυνάμεως ἐναθλεῖν τῷ ἀγῶνι· τὰ γὰρ μεγάλα ἄθλα μεγάλων δεῖται καὶ πόνων, ἐπειδὴ μάλιστα ἡ κακία τοῖς τοιοῦτοις ἐφεδρεύει πανταχόθεν, περιεργαζομένη καὶ περιτρέχουσα καὶ ζητούσα περιτρέφαι τὴν σπουδὴν· ἐκείθεν ὕπνος καὶ βάρησις σώματος, καὶ ψυχῆς μαλακία, ἀκηδία, ὀλι-

A consolatur nos in omni veritate nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt (1). Et: Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum (2). Et: sicut adipe et 215 pinguedine repleatur anima mea (3). Haec omnia laetitia et consolationem ex Spiritu per aenigmata indicant.

tὴν ἐκ τοῦ πνεύματος εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν

Quum igitur demonstratum sit, quis sit pietatis finis, quem proponere sibi debent vitam Deo placentem eligentes. Quae est animae purgatio et Spiritus per exhortationem ad bona opera inhabitatio, unusquisque vestrum ad propositum finem animum praeparet, et Dei amorem summum reddens, ita se dedat orationibus et ieiuniis secundum eius voluntatem, memores eius qui hortatur, ut sine intermissione oremus et in orationem incumbentes et in Domini promissa, ubi: quanto magis, inquit, faciet vindictam Deus clamantium ad se die ac nocte (4). Dicebat autem, inquit, parabolam, quoniam oportet semper orare et non deficere (5). Quod vero orationis zelus magna largitur, et, ipse Spiritus animis ut inhabitet, facit, aperte ostendunt ea, quibus Apostolus nos exhortatur dicens: per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in Spiritu et in ipso vigilantes in omni instantia et observatione (6) Quisquis e fratribus huic parti, orationis scilicet se dedit, pulchrum thesaurum tractat, qui est amatoris maximae possessionis tantummodo firma ac recta conscientia, nusquam in mente voluntarie circumvagans, neque quasi invitum debitum necessario solvens, sed amorem et desiderium animi explens, bonosque perseverantiae fructus omnibus ostendens. Oportet autem et ceteros tali dare tempus, et congaudere perseverantiae in oratione, ut et ipsi bonorum fructuum participes fiant, utpote consortes talis vitae facti congaudendo. Dabit vero et ipse Dominus petentibus, quo modo oporteat orare, secundum quod 216 dictum est: qui dat petitionem petenti (7). Debemus igitur petere et scire, quanto melius is, qui in orationem incumbit negotium tantum, cum magna sollicitudine et omni virtute certamen sustineat; magna enim certamina magnos etiam postulant labores, quoniam maxime malitia talibus undique insidiatur, curiose agens, circumiens et sollicitudinem demere tentans; inde somnus et gravitas corporis et animae mollietates, acedia, incuria, inconstantia, et ceterae malitiae passiones et operationes, quibus occiditur anima ex parte raptā et ad ipsius inimicum trans-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Corr., cod. ὡς ἐκ. — ²⁾ Corr. cod. ἐμπλησθή. — ³⁾ Corr., cod. μεγίστην ἁλίου ποιήσας ἔρωτος. — ⁴⁾ Sic cod. — ⁵⁾ Cod. ὡς τίς. — ⁶⁾ Emend., cod. τούτων. — ⁷⁾ Emend., cod. τῆς. — ⁸⁾ Corr., cod. μεγίτου. — ⁹⁾ Coni., cod. Στήματος. — ¹⁰⁾ Corr., cod. ἀποδίδω. — ¹¹⁾ Emend., cod. γεγονότ.

NOTAE.

(1) II Cor. I, 4.
(2) Psalm. LXXXIII, 2.
(3) Psalm. LXII, 6.
(4) Luc XVIII, 7.

(5) Ibid. XVIII, 4.
(6) Eph. VI, 18.
(7) Psalm. CV, 45.

fuga. Oportet igitur in oratione, ut sapientem gubernatorem, collocare animum, nec unquam mentem turbationibus maligni spiritus praebere, neque illius fluctibus circumferri, sed rectis oculis ad portum coelestem respicere et animam integram reddere Deo, qui eam ipsi concredidit et repetit. Neque enim in genua procumbere, et in modum eorum qui iacent in oratione extendi, consentaneum est Scripturae et beneplacitum, mente procul a Deo vagante, verum omnem cogitationum negligentiam et injustum sensum expostulare, totamque cum corpore animam orationi tradere. Atqui etiam praepositi debent tali opitulari, et cum omni sollicitudine et correptione nutrire orantis ad propositum fervorem, et diligenter illius animam purgare. Eorum enim, qui ita se habent, fructus virtutum quum infirmis ostenditur, non solum ei, qui iam profecit, sed etiam parvulis et doctrina indigentibus fit utilis, consolans eos et ad imitationem excitans eorum, quae vident. Fructus autem sinceræ orationis sunt simplicitas, dilectio, humilitas, fortitudo, innocentia, et quae sunt eiusmodi, quos ante coelestes fructus per hanc vitam solliciti in oratione hominis labor hic germinat. Talibus oratio ornatur fructibus. Quibus carens inanem suscipit laborem. **217** Nec solum oratio, sed etiam omnis philosophiae via, e tali germine nata, vere iustitiae est via et ad rectum perducit finem. Illis autem qui spoliatus est, ei vanum nomen relinquitur, et stultarum virginum similis est, quibus tempore necessitatis non aderat oleum in thalamo (1). Non enim habebant, in animis lumen, virtutis fructum, neque lucernam. Spiritus in mente. Quare et stultas merito vocavit eas Scriptura, deficiente earum virtute, priusquam veniret sponsus, et propterea miseram thalamo superno exclusit. Non enim in ipsis studium virginitalis reputavit, quum operatio Spiritus ipsis deesset. Et valde merito. Etenim quae utilitas vitis cultae, si fructus desunt, propter quos laborem subit agricola? Quae utilitas ieiunii et orationis et vigiliarum, si pax deest et dilectio et ceteri gratiae Spiritus fructus, quos sanctus enumerat Apostolus? Omnem enim sustinet laborem propter ea amator supernae patriae, quibus Spiritus attrahitur. Et gratiae, quae inde nascitur, particeps factus fructum affert et cum gaudio fruitur cultura agri, quam in humilitate sua et studio operum Spiritus coluit gratia. Oportet igitur labores orationis et ieiunii et ceterorum operum cum multo gaudio et bona spe subire, flores vero laborum et fructus credere Spiritus esse operationes. Quae si quis sibi adscribat et omnia suis laboribus attribuat, pro immarcescibilibus fru-

A γωρία, ἀνυπομονησία, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἐνεργήματα, δι' ἃ ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ κατὰ μέρος ἀρπαζομένη καὶ αὐτομολούσα πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἑαυτῆς. χρὴ οὖν ἐφεστάναι ἐπὶ προσευχῇ, καθάπερ σοφὸν κυβερνήτην, τὸν λογισμὸν, μηδαμῶς τὴν διανοίαν ἐνδιδόντα πρὸς τὰς τοῦ πονηροῦ πνεύματος παραχάς, μηδὲ τοῖς ἐκείνου κύμασι συμπεριφερόμενον, ἀλλ' εὐθὺ βλέποντα πρὸς τὸν ἄνω λιμένα, καὶ ψυχὴν ἀκέραιον ¹⁾ ἀποδιδόντα τῷ πιστεύσαντι καὶ ἀπαιτοῦντι θεῷ. οὐ γὰρ τὸ πεσεῖν ἐπὶ γόνου καὶ σχήματι τῶν δι' εὐχὴν κειμένων ἐκτετάσθαι σπουδαίον ἐπὶ γραφῇ καὶ ²⁾ εὐάρεστον, τῆς διανοίας ἔξω τοῦ θεοῦ πλανωμένης ³⁾, ἀλλὰ τὸ πᾶσαν ἐκκαλοῦντα τῶν λογισμῶν βαθυμίαν τε καὶ ἄδικον ἔννοιαν, ἣλην μετὰ τοῦ σώματος ἀποδοῦναι τὴν ψυχὴν ταῖς εὐχαῖς. καὶ τοῖς προσεστώτας δὲ χρὴ συναντιλαμβάνειν ἐπ' οὐοῦτω, καὶ διὰ πάσης σπουδῆς καὶ νοουθεσίας τρέφειν τὴν περὶ τὸ προκείμενον τοῦ εὐχομένου ἐπιθυμίαν, καὶ καθάρειν ἀκριβῶς τὴν τούτου ψυχὴν. τῶν γὰρ οὕτως ἐχομένων ὁ καρπὸς τῶν ἀρετῶν τοῖς νοσοῦσιν ἐπιδεικνύμενος οὐ τῷ προκόψαντι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπι νηπίοις καὶ δεομένοις διδασκαλίας χρησιμὸς γίνεται ⁴⁾, παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ προτρέπων εἰς μίμησιν, ὧν ὁρῶσι. καρποὶ δὲ εὐκλεινοῦς εὐχῆς ἀπλότης, ἀγάπης, ταπεινοφροσύνης, καρτερίας, ἀκακίας, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ πρὸ τῶν αἰωνίων καρπῶν παρὰ τὸν βίον ὁ τοῦ σπουδαίου περὶ τὴν εὐχὴν πόνος ἐνταῦθα βλαστάνει. τούτους εὐχὴ καλλωπίζεται ⁵⁾ τοῖς καρποῖς ἀποροῦσα δὲ τούτων μάταιον ἔχει τὸν πόνον. καὶ οὐκ εὐχὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα φιλοσοφίας ὁδός, τοιαύτην μὲν ἔχουσα τὴν βλάστην, δικαιοσύνης ὄντως ἐστὶν ὁδός, καὶ πρὸς ὀρθὸν ἀγει τέλος· τούτων δὲ ἐστερημένῃ κενὸν ὄνομα καταλείπεται, καὶ ταῖς μωραῖς ἰοικῶς παρθένοις, αἷς παρὰ τὸν καιρὸν τῆς χρείας οὐ παρῆν ἐν τῷ νυμφῶνι τὸ ελαιον. οὐ γὰρ εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ φῶς, τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, οὐδὲ τὸν τοῦ πνεύματος ἐν τῇ διανοίᾳ λύχνον. ὅθεν καὶ μωρὰς εἰκότως ὠνόμασεν ἡ γραφὴ, συληθείσης ⁶⁾ αὐτῶν τῆς ἀρετῆς πρὶν ἔλθειν τὸν νυμφίον, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἄνω νυμφῶνος τὰς ἄλλας ἀπέκλεισεν. οὐ γὰρ ἐλογίσαστο αὐταῖς τὴν σπουδὴν τῆς παρθενίας τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν. καὶ πάνυ δικαίως. τί γὰρ ὄφελος ἀμπέλου πεπονημένης, καρπῶν μὴ παρόντων, ὧν ἕνεκεν ὑπομένει τὸν πόνον ὁ γεωργός; τί κέρδος νηστείας καὶ προσευχῆς καὶ ἀγρυπνίας, εἰρήνης ἀπουσίας καὶ ἀγάπης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος καρπῶν, οὓς ὁ ἅγιος ἀπαριθμεῖται ἀπόστολος; πάντα γὰρ ὑφίσταται πόνον τούτων ἕνεκεν ὁ τῆς ἄνω χώρας ἔραστῆς, δι' ὧν ἐφέλλεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς ἐκείθεν μεταλαμβάνων χάριτος καρποφορεῖ καὶ ἀπολαύει μετ' εὐφροσύνης τῆς γεωργίας, ἣν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἐπι-

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Emend., cod. ἀκέραιον. — ²⁾ καὶ in cod. delere studuit rec. m. — ³⁾ Emend., cod. πλανωμένης. — ⁴⁾ An γενήσεται? cod. γενήται. — ⁵⁾ Emend., cod. καλλοπίζεται. — ⁶⁾ Corr., cod. σ. ἐσθής, literas ul blattis exstinctas coni. addidi.

NOTAE.

(1) Matth. XXV, 1 sqq.

μελεία τῶν ἔργων ἢ τοῦ πνεύματος ἐγεώργησε χάρις. A δεῖ οὖν τοὺς μὲν πόνους τῆς εὐχῆς καὶ νηστείας καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος ὑπίστασθαι, τὰ δὲ ἄνηθ τῶν πόνων, καὶ τοὺς καρπούς, τοῦ πνεύματος εἶναι πιστεύειν ἐνεργείας. εἰ γὰρ ἑαυτῷ τις λογιζοίτο ταῦτα, καὶ τὰ πᾶν ἀναθεῖη τοῖς πόνοις, ἀντὶ τῶν ἀκηράτων ἐκείνων καρπῶν ἀλαζονεία τῷ τοιοῦτῳ καὶ φρόνημά τι ¹⁾ φύεται. ταῦτα δὲ τὰ πάθη καθάπερ τις σηπεδῶν ²⁾ ταῖς τῶν εὐκόλων ψυχῆς ἐμφυόμενα διαφθείρει καὶ ἀπόλλυσι τοὺς πόνους. τί οὖν χρῆ ποιεῖν τὸν τῷ θεῷ καὶ τῇ ἐκείνου ζῶντα ἐλπιδί; τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας μεθ' ἡδονῆς ὑπομένειν, τὴν λύτρωσιν τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν παθῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀκροτάτην ³⁾ τῶν ἀρετῶν ἀνοδὸν τῆς τελειότητος, ἐπ' ἐκείνῳ παρίστασθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ τῇ παρ' ἐκείνου φιλανθρωπίᾳ πιστεύειν. οὕτως γὰρ παρεσκευασμένος ⁴⁾ καὶ ἀπολαύσας τῆς, δ ⁵⁾ πεπιστεύκε, χάριτος, ἀπόνως τρέχει, καταφρονῶν τῆς τοῦ ἐχθροῦ κακίας, ἅτε θη ξένος ἐκείνος καὶ λελυτρωμένος τῶν παθῶν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ πάθη διὰ τῆς τῶν καλῶν βραθυμίας τῇ ἑαυτῶν ἐπεισάγοντες ⁶⁾ φύσει, καὶ διατριβόντες ἐν αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς, ἐπιτελοῦσι βραδίως ὥσπερ τινὰ ἐμφυτον ἡδονὴν καὶ οικεῖαν, καρπούμενοι πλεονεξίαν καὶ τὸν φθόνον καὶ τὴν πονηρίαν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἀντικειμένης κακίας, οὕτως καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἐργάται διὰ τε τῆς πίστεως καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς πόνων τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν ἀγαθὰ παρὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος μεθ' ἡδονῆς ἀβρόχτου καρποῦνται, καὶ ἀπόνως ἐπιτελοῦσι τὴν ἄδολον καὶ ἀτρεπτον ⁷⁾ πίστιν, τὴν ἀμετάπτωτον εἰρήνην, τὴν ὄντως ἀγαθότητα, τὰ τε λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ψυχὴ κρείττων ἑαυτῆς γινομένη καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ δυνατωτέρα κακίας, οικητήριον καθαρὸν ἑαυτῆν παρέχει τῷ προσκυνητῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, παρ' οὗ τὴν ἀθάνατον τοῦ Χριστοῦ λαβοῦσα εἰρήνην, συνάπτεται δι' αὐτῆς καὶ προσκολλᾶται τῷ κυρίῳ. λαβοῦσα δὲ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν καὶ κολληθεῖσα τῷ θεῷ, καὶ εἰς ἐν πνεῦμα μετ' αὐτοῦ γενομένη, οὐ μόνον τὰ τῆς οικείας ἀρετῆς ἔργα βραδίως ἐπιτελεῖ, μηδὲν ἀγωνιζομένη πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ κρείττων τῆς ἐκείνου ευγγάνειν ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ τὸ πάντων μείζον, τὰ τοῦ σωτήρος εἰς ἑαυτὴν ἀναδέχεται πάθη, καὶ ἐνεφυρᾶ τούτοις πλέον ἢ οἱ ἐρασταὶ τοῦ βίου τούτου ⁸⁾ ταῖς παρὰ τῶν ἀνδρώπων τιμαῖς καὶ δόξαις καὶ δυναστείαις. χριστιανῶν γὰρ διὰ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς, εἰς τὸ τῆς νοητῆς ἡλικίας μέτρον, τῆς δεδομένης αὐτῆς χάριτος, προελθόντων δόξα καὶ τρυφῆ καὶ πάσης ἡδονῆς κρείττων ἀπὸ λαοῦς τὸ μισεῖσθαι διὰ Χριστόν, τὸ ἐλαύνεσθαι, τὸ πᾶσαν ὕβριν καὶ αἰσχύνῃν ὑπὲρ τῆς εἰς θεὸν πίστεως ὑπομένειν. τῆς γὰρ ἐλπίδος ὅλης οὐσης τῷ

ctibus illis fastus tali et superbia quaedam gignitur. Tales autem passiones ut putredo quaedam in sordibus animis insita labores disperdunt et corumpunt. Quidnam igitur facere debet is qui Deo et spei eius vivit? Certamina virtutis cum gaudio sustinere, purgationem animae a passionibus, et ad summum virtutum gradum perfectionis, **218** in ipso spem ponere, et illius benignitati confidere. Ita enim paratus et fruens ea, quam credidit, gratia, sine labore currit, despiciens adversarii malitiam, quippe quum iam sit peregrinus ille et solutus a passionibus gratia Christi. Sicut enim, qui iniquas passiones per neglectum bonorum in ipsarum naturam introducunt, et in ipsis cum delectatione versantur, facile quasi innatam et propriam voluptatem in se suscipiunt, fructificantes avaritiam et invidiam et malitiam et ceteras partes adversariae pravitatis; ita et Christi et veritatis cultores per fidem et virtutis labores bona sua supernaturalia cum ineffabili gaudio fructificant, et sine labore sinceram et immobilem fidem perficiunt, immutabilem pacem, veram bonitatem, et cetera omnia, quibus anima se ipsa melior facta, et fortior adversarii malitia, tabernaculum purum se ipsam exhibet adorabili et sancto Spiritui, a quo immortalem Christi pacem accipit, per quam iungitur et copulatur Domino. Accepta autem Spiritus gratia, et Deo coniuncta et unus Spiritus cum eo facta, non solum propriae virtutis opera facile perficit, nihil certans contra inimicum ut fortior fiat illius insidiis, sed, quod omnium maximum est, Salvatoris passiones in se ipsam suscipit, et in illis magis delectatur, quam amatores vitae huius humanis honoribus et gloria et regnis. Christianis enim per bonam conversationem et donum Spiritus sancti in intellectualis aetatis mensuram, gratiam, inquam, ipsis datam, provecis gloria et deliciae et omni iucunditate melior voluptas est odio haberi propter Christum, tundi, omnem contumeliam et ignominiam propter fidem in Deum sustinere. Quum enim spes omnis huic sit in resurrectione et futuris bonis posita, contumelia omnis et flagella et **219** persecutiones et ceterae passiones usque ad crucem omnes deliciae et requies et pignora sunt coelestium thesaurorum. *Beati enim estis, inquit, cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint omnes homines et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me; gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis* (1). Et Apostolus: *Non solum autem, sed et gloriantes in tribulationibus* (2); et alibi: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in carceribus; cum enim infirmor, tunc*

VARIAE LECTIONES.

¹ Cod. φρονήματι. — ²) Emend., cod. τισηπεδῶν. — ³) Emend., cod. ἀκροτάτων. — ⁴) Corr., cod. παρεσκευασμένος. — ⁵) Sic cod. — ⁶) Corr., cod. ἐπεισάγονται.

NOTAE.

(1) Matth. V, 11.

(2) Rom. V, 3.

potens sum(1). Et iterum : *Sicut Dei ministri in multa patientia*(2). Haec enim gratia Spiritus totam animam occupans, et implens habitationem gaudio et virtute, dulces reddit animae Domini passiones, spe futurorum praesentis doloris sensum exstinguens. In tam excelsam igitur virtutem et honorem cooperatione Spiritus pervenire cupientes ita conversamini, omnem laborem et certamen cum gaudio habebentes, ut digni videamini inhabitatione Spiritus in nobis, et hereditate cum Christo nequaquam elati neque levitate dissoluti, ut neque ipsi cadatis, neque aliis auctores peccati statis. Si qui vero nondum summae orationis habentes tenorem, neque debitam huic operi diligentiam et virtutem, hac virtute destituuntur : in ceteris impleant obedientiam, pro viribus servientes, lubenter operantes, diligenter ministrantes cum gaudio, non mercede honoris, neque propter humanam gloriam, neque propter mollitiam vel socordiam labores remittentes, neque ut alienis corporibus et animabus **220** servientes, sed ut Christi servis, ut nostris visceribus, ut purum et sincerum opus vestrum appareat coram Deo. Nemo vero de honorum operum studio dictitet, non posse se perficere ea quae animam salvent. Neque enim Deus impossibilia iniungit servis, sed tam abundantem et largum ostendit amorem et bonitatem Deitatis, ut unicuique pro voluntate sua tribuat boni aliquid facere posse, et nemo, qui studium habet salutis, potestate careat. *Quicumque*, inquit, *potum dederit aquae frigidae in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam* (3). *Quid hoc mandato potentius?* Frigidum potum merces coelestis sequitur. Et vide mihi amoris hominum immensum. *Quamdiu*, inquit, *fecistis uni ex his, mihi fecistis* (4). Mandatum quidem parvum, sed obedientiae utilitas magna, quae a Deo abundanter redditur. Itaque nihil ultra vires postulat. Sed sive parvum sive magnum facis, te sequitur pro voluntate merces. Si in nomine ac timore Dei, splendidum atque inamissibile advenit donum; sin vero ad ostentationem et gloriam hominum, audi ipsum Dominum iurantem : *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (5). Ne igitur hoc patiamur, mandat discipulis suis et nobis per illos : Attendite, ne faciatis misericordiam vestram aut orationem aut ieiunium vestrum coram hominibus; *alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in coelis est* (6). Ita despiciere iubet atque fugere hos mortales mortaliumque laudes, et marcescentem et

Α τοιοῦτον πρὸς τῇ ἀναστάσει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, ὕβρις πᾶσα καὶ μάστιγες καὶ διωγμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάθη μέχρι τοῦ σταυροῦ πάντα τρυφή καὶ ἀναπαυτικὴ καὶ τῶν οὐρανίων ἐνέχυρα θησαυρῶν· μακάριοι γάρ ἐστε, φησὶν, ὅταν ἐνεκλιθῶσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἰπωσὶ πᾶν ποτηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἔσπευ ἐ[μ]οῦ ¹⁾· χαίρετε ²⁾ καὶ ἀγαλλιῶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν ταῖς θλίψεσι. καὶ ἀλλαχού· ἥδιστα οὐδὲν καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν φυλακαῖς· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. καὶ πάλιν· ὡς θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ. αὕτη γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ὅλην κατασχούσα τὴν ψυχὴν καὶ πληρώσασα τὸ οἰκητήριον τῆς εὐφροσύνης τε καὶ δυνάμεως, γλυκεία ³⁾ ποιεῖ τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ κυρίου παθήματα, τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς παρουσίας ἐδύνης ἀφαιρούσα τὴν ἀσθησίν. ὡς οὖν ἐφ' οὕτως ὑψηλὴν ⁴⁾ δύναμιν καὶ δόξαν μέλλοντες ἀνίεναί τῃ συνεργείᾳ τοῦ πνεύματος, ο[ὕ]τω πολιτεύεσθε ⁵⁾, πάντ[α] πόνοι καὶ ἀγῶνα με[τὰ] χα[ρ]α[ς] ὑφιστάμενοι, πρὸς [τὸ] δεξι[οί]οι φανῆναι τῆ[ς] ἐ[ν] ἡμῖν ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ κλη[ρονομίας] ⁶⁾ μηδαμοῦ χαυνούμενοι, μηδὲ ἐκλυόμενοι ἀπὸ ραθυμίας, πρὸς τὸ μήτε αὐτοὶ πεσεῖν, μήτε τοῖς ἄλλοις αἰτιοὶ τοῦ ἀμαρτάνειν γενέσθαι. εἰ δέ τινες μήπω τὸν τῆς ἄκρας εὐχῆς ἔχοντες τόνον, μηδὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ πράγματι σπουδὴν τε καὶ δύναμιν, ἀπολιμπάνονται ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἐν τοῖς ἄλλοις πληρούτωςαν τὴν ὑπακοήν, κατὰ δύναμιν διακονοῦντες, προθύμως ἐργαζόμενοι, σπουδαίως θεραπεύοντες μετ' ἡδονῆς, μὴ ἐπὶ μισθῷ τιμῆς, μηδὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἕνεκα, μηδὲ ἐνδιδόντες ὑπὸ μαλακίας ἢ ραθυμίας τοῖς πόνοις, μηδὲ ὡς ἄλλοτριος σώμασι καὶ ψυχαῖς ὑπηρετούμενοι, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ δούλοις, ὡς ἡμετέροις ⁷⁾ σπλάγγνοις, ἵνα καθαρὸν ὑμῶν τὸ ἔργον καὶ ἄδολον ἀποφανθῇ τῷ θεῷ. προφασίζέσθω δὲ μηδεὶς πρὸς καλῶν ἔργων σπουδὴν, ὡς ἀδύνατος ἐπιτελεῖν τὰ σώζοντα τὴν ψυχὴν. οὐδὲ γὰρ ὁ θεὸς ἀδύνατον ἐπιτάττει τοῖς δούλοις, ἀλλ' οὕτως ἐκκεχυμένην καὶ πλουσίαν ἔδειξε τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα τῆς θεότητος, ὡς ἐκάστω κατὰ τὸ θέλημα παρασχεῖν τὸ πράττειν τι δύνασθαι ἀγαθόν, καὶ μηδένα τῶν σπουδῆν ἐχόντων σωθῆναι διαμαρτεῖν τοῦ δύνασθαι· ὅς ⁸⁾ ἔστω, φησὶ, ποτίσθη ποτῆριον ψυχροῦ μόνον, εἰς δρομά μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

VARIAE LECTIONES.

¹⁾ Literae uncis inclusae, in codice blattis paene exstinctae, probabili a nobis coniectura in textum restitutae sunt. — ²⁾ Emend., cod. χαίρεται. — ³⁾ Emend., cod. γλυκεία. — ⁴⁾ Coni., cod. ἐφ' οὕτως ἢ ἐφ' ὑψηλὴν. — ⁵⁾ Emend., cod. πολιτεύεσθαι. — ⁶⁾ Literae uncis inclusae in codice blattis mutilato paene exstinctae sunt, sed probabili coniectura a nobis in textum restitutae. — ⁷⁾ ὡς ἡμετέροις, η supra adscr. ead. m. — ⁸⁾ Corr., cod. ὡς.

NOTAE.

- (1) II Cor. XII, 9 sq.
(2) II Cor VI, 4.
(3) Matth. X, 42.

- (4) Matth. XXV, 40.
(5) Matth. VI, 2.
(6) Matth. VI, 1.

τὸν μισθὸν αὐτοῦ. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης δυνατώτε-
ρον; ψυχρῶ ποτηρίῳ μισθὸς ἐπουράνιος ἔπεται. καὶ
μοι σκόπει τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἄμετρον. ἐφ' ὅσον
ἀντὶ τούτων, φησίν, ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τὸ μὲν ἐπίταγμα μικρὸν, τὸ δὲ τῆς ὑπακοῆς κέρδος
πολύ, καὶ παρὰ θεῷ πλουσίως ἀνταποδιδόμενον.

ὥστε οὐδὲν ὑπὲρ δύναμιν ἀπαιτεῖ. ἀλλὰ κἂν μικρὸν κἂν μέγα ποιεῖς, ἔπεται σοὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁ
μισθός. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ὄνομα καὶ φόβον θεοῦ, λαμπρὰ καὶ ἀναφαίρετος ἦλθεν ἡ δωρεά· ἐὰν δὲ εἰς
ἐπιβίβειν καὶ δόξαν ἀνθρώπων, ἀκουσον ὀμνύοντος αὐτοῦ τοῦ κυρίου· ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν
μισθὸν αὐτῶν. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν, παραγγέλλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ δι' ἐκείνων ἡμῖν
βλέπετε, μὴ ποιῆτε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἢ τὴν εὐχὴν ἢ τὴν νηστείαν ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων· εἰ δὲ μίγη, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως ἀποστρέφεται
κελεύει καὶ φεύγει τοὺς θνητοὺς τούτους καὶ παρὰ θνητῶν ἐπαίνους, καὶ τὴν μαραιομένην καὶ φεύγου-
σαν *) ἡμᾶς δόξαν, ζητεῖν δὲ μόνον ἐκείνην, ἥς *) οὐδὲ κάλλος ἔστιν εἰπεῖν οὐδὲ *) πέρας εὐρεῖν, δι' ἧς καὶ
αὐτοὶ δυνήσομεθα τυχεῖν τῶν ἀρβήτων μυστηρίων ἐκείνων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

VARIAE LECTIONES.

*) Sic cod. — *) Corr., cod. ἡν. — *) Sic cod. οὐδὲ — οὐδὲ. Forte corrigendum οὔτε — οὔτε.

III.

EPISTOLA CUIUSDAM BEATI MACARII

UT VIDETUR ALEXANDRINI.

Lucae Holstenii codex Regularum Augustae Vindel. 1759 T. I p. 21.

Exstat haec epistola in Bibl. Burgundicae Bruxellensis cod. ms. N° 15010 chartac. Saec. XV fol. 67, 2. Codicem
quiin conferrem Bruxellis versans impeditus sum. Cf. ΠΡΑΞΕΜΟΚΕΝΔΑ supra col. 403-404.

Incipit epistola beati Macarii data ad monachos (1).

Lignorum copia ingentem excitat flammam, mul-
titudine autem escarum emittit concupiscentiam.
Pessima concupiscentia escarum et iuobedientia
generat mortem. Indigens venter in orationibus
vigilantiam praestat et coronam animae acquirit,
repletus autem somnum inducit gravissimum.
Oculus gulosi convivia scrutatur, oculus autem
sapientum meditatatur continentiam. Formidolosus
miles horrescit ad tubam quae bellum significat,
et gulosus, si abstinentiam praedicantem audierit,
non libenter auscultat. Flamma cum marcescit,
elucescit iterum si acceperit lignum, et libido
sopita rursus crescit in saturitate. Non miserearis
corpori, si lassitudine defecerit: equus consentiens
indigens corpus nec ascensorem deicit unquam.
Concupiscentia gulae mater est libidinis. Oleum
nutrit lampada lucernae et ignem reaccendit con-
fabulatio mulieris. Facies mulieris sagitta est tru-
culenta, infligit vulnus in animam. Ut venenum fuge
confabulationem mulieris, si castus esse volueris;

A absconsum namque in eis est venenum bestiarum
nequissimum. Magis appropinqua igni ardenti,
quam mulieri novellae. Cum sis iuvenis, fuge im-
petum libidinis et confabulationem mulieris. Qui
repleverunt ventrem, et promiserunt castitatem,
sibi mentiuntur. Forma pulchritudinis peius quam
procella submergit. Species mulieris, si semel
mentem contriverit, etiam ipsam mentem contem-
nere persuadet. Ut enim, si paleis remoretur ignis,
excitat flammam; sic memoria mulieris permanens
succendit concupiscentiam. Ut enim cumulata na-
vis undarum ictu obruitur, sic multa possidens
monachus non salvabitur. Nihil possidens mona-
chus athleta insuperabilis, nihil possidens mona-
chus cursor levis, velociter ad bravium vocationis
pervenit. Avarus monachus operari negligit; nihil
possidens monachus post opus moderatum oratio-
nibus et lectionibus vacat. Avarus monachus the-
saurizat sibi iram in die ultionis; nihil possidens
monachus thesaurizat in coelo et dabit laudem
cum angelis Deo. Gloriatio monachi patientia in

NOTAE.

(1) Sic inscribitur epistola in cod. ms. Bruxellensi N° 15010. Vocem *Incipit* om. Ed. Holstenii.
Edit.

tribulationibus eius. Gloriatio monachi longanimitas A cum charitate. Gloriatio monachi nullas res praesentis vitae possidere. Gloriatio monachi vigiliae et fletus in orationibus. Gloriatio monachi mansuetudo et cordis silentium. Gloriatio monachi, quando Dominum ex toto corde dilexerit, et proximum suum tanquam seipsum. Gloriatio monachi abstinentia escarum et a multiloquio linguae. Gloriatio monachi, quando proximum suum sicut seipsum patitur. Gloriatio monachi, quando verba eius operibus consonant. Gloriatio monachi, quando in loco suo permanet et huc illucque non vagatur. Gloriatio monachi longanimitas. Sicut lampas in loco tenebroso, sicut sol radians, sic monachus mente sobria et corde pervigili in tempore salutis suae. Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic somnus monachum. Sicut spinae et tribuli agro opimo, sic et cogitationes turpes pessimae in corde monachi. Sicut tineae exterminat vestimentum, sic distractiones animam monachi. Noli te dare ad colloquium mulierum, ne fias separatus a regno Dei; et ne velis dicere: loquar cum muliere et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi quotidianum acquirit et lucratus est orationes et ieiunia sua; si autem ab alio acceperit victum, quid prodest quod orat et vigilat? Sicut mercenarius malus nudus evadit; quia scriptum est: *Melius est dare quam accipere* (2). Qui legis, intellige in Domino semper. *Explicit epistola beati Macharii abbatis data ad monachos* (3).

NOTAE.

(2) Act. xx, 35.

(3) Sic cod. Bruxellensis; *abbatis data ad monachos* om. Ed. Holstenii. Ebrt.

IV.

EPISTOLA SUPPOSITICIA

sub nomine Macharii a Petittidier edita, ad fidem codicum hic denuo excussa.

Cod. ms. Bibl. Caes. Vindob. 4800, olim cod. theol. 361, membranac. Saec. XIV fol. A
 Cod. ms. Bibl. Burgundicae Bruxellensis N° 13011 chartac. Saec. XV fol. B
 Editio Petittidier. e cod. ms. abbatae S. Vitoni adornata C

Prodiit epistola haec e ms. cod. abbatae S. Vitoni (S.-Vanne) in libro qui inscribitur: *Remarques sur la bibliothèque des auteurs ecclésiastiques de M. Du Pin, par D. Muthieu Petittidier. Paris. 1692. T. II p. 220 seqq.* Exstat in cod. A fol. 146, 2; in cod. B fol. 68, 1. Cf. PRAEMONENDA supra col. 403-404.

Incipit epistola beati ¹ Macharii ad monachos ². B auferre, et dicat semper: quoniam iniquitatem meam ego ¹⁰ cognosco ¹², et peccatum ¹⁰ meum contra me est semper, et ut diei ¹¹ exitus sui memor sit, et quomodo in conspectu dei ¹² occursurus sit, et iudicia et penas describat ¹² in conspectu mentis suae, nec non etiam ¹² merita et honores qui dandi sunt sanctis (1). Si autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore domini, et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit (2) adversario suo, ille perfectus monachus et miles Christi vocatur. Ut enim cumulata ¹⁸ navis undarum icturn obruitur, sic multa possidens monachus non salvetur. Nihil possidens monachus viator expeditus ¹⁸ est. Nihil possidens monachus quasi aquila ad ex-

Inprimis quidem si ceperit homo seipsum ³ agnoscere cur creatus sit, et exquisierit factorem suum deum ⁴, tunc sciet ⁵ penitere de hiis, que commisit in tempore negligencie suae, et sic demum benignus deus ⁶ dat illi tristitiam pro peccatis, et post iterum per suam benignitatem dat illi afflictionem corporis in ⁷ ieiuniis, in ⁷ vigiliis, et orationum ⁸ instanciam ⁹, et contemptum ¹⁰ mundi, ut libens illatas iniurias ¹¹ sufferat, et odio habeat ¹² omne refrigerium corporale, et diligit ¹³ planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium, et fletum, et humilitatem ¹⁴ cordis ¹⁵, ut trabem oculi sui consideret, non ¹⁶ alterius festucam nitatur ¹⁷

VARIAE LECTIONES.

¹ beati om. A ² B Incipit alia epistola eiusdem Macharii abbatis, que tamen in multis magnam convenientiam habet cum predicta epistola. ³ B semetipsum. ⁴ C dominum. ⁵ Pro tunc sciet AB et. ⁶ C dominus. ⁷ in om. C. ⁷ in om. C. ⁸ C orationibus. ⁹ BC instanciam. ¹⁰ BC contemptu. ¹¹ B contumelias. ¹² B et idio habet. ¹³ BC diligit. ¹⁴ B humiliacionem, C humiliacionem et humilitatem. ¹⁵ cordis om. C. ¹⁶ C et non. ¹⁷ A desideret. ¹⁸ ego om. C. ¹⁹ C agnosco. ²⁰ BC delictum. ²¹ C diem. ²² C domini. ²³ BC describit. ²⁴ etiam om. A. ²⁵ Ex conj., pro cumulata A mullarum, B cum multa portans, C cum multa. ²⁶ A expeditior.

NOTAE.

(1) Hinc incipit discrepare haec ab ea, quam sub I vulgavimus, epistola.

(2) Quae abhinc usque ad finem sequuntur, spu-

ria sunt, et e Macarii (Alexandrini) epistola N° III compilata.

celsa ³⁷ pervolat. Tunc descendit ad escas, quando compellit necessitas. Prudens monachus non adlabitur propter voluntatem ventris divitibus. Nihil possidens monachus cursor levis sagacius ad bravium superne vocacionis domini ³⁸ perveniet. Verus monachus post opus moderatum oracionibus et leccionibus vacat. Nihil possidens monachus thesaurizat ³⁹ in celo, canit domino ⁴⁰ laudes die ac nocte in timore domini. Gloriacio monachi paciencia ⁴¹ cum charitate. Gloriacio monachi, cum nullas res desiderat presentis vite possidere ⁴². Gloriacio monachi mansuetudo et fides. Gloriacio monachi vigilie et ⁴³ fletus in oracionibus. Gloriacio monachi, quando deum ⁴⁴ ex toto corde dilexerit, et proximum suum sicut se ipsum. Gloriacio monachi abstinentia ⁴⁵ escarum et non ⁴⁶ multiloquium lingue. Gloriacio monachi, quando verba ejus operibus consonant. Gloriacio monachi, quando in loco suo ⁴⁷ permanet et huc illucque non vagatur. Gloriacio monachi longanimitas cum humilitate et gratia. Sicut lampas ⁴⁸ splendida in loco tenebroso, et sicut sol radians splendidus est, sic monachus perfectus in sobrietate et castitate et corde pervigili in tempore psalorum ⁴⁹. Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic sompnus in oculis monachi. Sicut spine et tribuli in agro

optimo, sic cogitationes turpes in corde monachi. Sicut tinea exterminat vestimentum, sic detractio animam ⁵⁰ monachi ⁵¹. Noli te dare ad colloquium ⁵² mulieris ⁵³, ne sis separatus a regno dei ⁵⁴, et ne velis dicere : loquor cum muliere ⁵⁵ et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi cottidianum ⁵⁶ acquirit ⁵⁷ et lucratus est oraciones et ieiunia sua ⁵⁸. Si autem ab alio acceperit ⁵⁹ victum, quid prodest, quod vigilat et orat? Sic est ut mercenarius durus et malus ⁶⁰. Quia scriptum est : melius est dare quam accipere. Lignorum quoque ⁶¹ copia ingentem suscitatur flammam; multitudo autem escarum inobedientiam parit et mortem. Indigens venter ⁶² in oracionibus vigilantiam ⁶³ prestat et coronam anime acquirit; repletus autem escis sompnus inducit et gravitatem. Oculus gulosi convivia perscrutatur, oculus autem sapientium ⁶⁴ meditatur continentiam martyrum. Formidolosus miles horrescit ⁶⁵ tubam, que bellum ⁶⁶ significat; et gulosus monachus si abstinentiam predicantem ⁶⁷ audierit, non libenter auscultat. Flamma, cum arserit ⁶⁸, elucescit iterum si accipiat lignum, et sopita libido ⁶⁹ rursus ignescit ⁷⁰ in saturitate escarum. *Explicit epistola Macharii data ad monachos* ⁷¹.

VARIÆ LECTIONES.

³⁷ ad excelsa om. A. ³⁸ B dei. ³⁹ B thesaurizat. ⁴⁰ B deo. ⁴¹ A sit paciencia. ⁴² B cum nullas res presentis vite desiderat, C cum nullas res presentis vite possidere desiderat. ⁴³ vigilie et om. C. ⁴⁴ C dominum. ⁴⁵ C abstinentie. ⁴⁶ non om. AC. ⁴⁷ C in locum suum. ⁴⁸ BC lampada. ⁴⁹ C pervigili interpretatur psalmos. ⁵⁰ B in anima. ⁵¹ sicut tinea — monachi om. C. ⁵² A colloquia. ⁵³ C mulieri. ⁵⁴ C domini. ⁵⁵ B cum mulieribus. ⁵⁶ BC cotidianum. ⁵⁷ C acquirit, et sic ubique. ⁵⁸ sua om. A. Pro et lucratus est oraciones et ieiunia sua B et lucratur (oraciones et ieiunia sua om. B). ⁵⁹ B acceperit ab alio. ⁶⁰ BC malus et durus. ⁶¹ quoque om. BC. ⁶² C veram. ⁶³ A vigiliam. ⁶⁴ A sapientum. ⁶⁵ A perhorrescit. ⁶⁶ C bella. ⁶⁷ A predicare. ⁶⁸ C marcescit. ⁶⁹ A subito libido, C libid. sopita. ⁷⁰ ignescit om. C. ⁷¹ data ad monachos om. A; *Explicit epistola Macharii data ad monachos* om. C.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΕΥΧΑΙ.

SANCTI MACARII ÆGYPTII

PRECES.

(E bibl'othecæ Cæsareæ Vindobonensis codice ms. theol. græc. CCXXXI, olim LXXVI, chartaceo, antiquo, in-4, quem Lambecius Commentar. T. III, ed. altera p. 372 sqq., de Nessel Catal. P. I, p. 327 sqq., describit; ubi preces Macarii fol. 60, 1 sq. leguntur, sequentibus canticis ad sanctum Antonium et ad sanctum Onulfium, quare Macarii Ægyptii illas esse verisimile mihi visum est.)

Εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι οὐδὲν ἔποιησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου. Ἀναρῶσαί με ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ, καὶ ἀξιῶσόν με ἀκατακρίτως ἀνοίγειν τὸ

Oratio sancti Macarii.

O Deus, miserere mei peccatoris, quia nihil boni feci coram te. Erue me a Malo, et dignare me clementer aperire os meum indignum, et cantare

sacrosanctum nomen tuum Patris et Filii et Spiritus sancti. Ignosce mihi, Domine, illicitum quemque motum cordis, qui scrutaris corda et renes. Tu enim, Domine omnium, scis me invito feri. Ignosce mihi indigne ad te accedenti, quoniam desideravi te et desidero. Ignosce mihi qui sim peccator, iniquus, mendax, impatiens, pusillanimus, inconstans, socors, sacrorum mandatorum tuorum negligens, qui omnia et omnimoda peccata injustitiasque perfecim, fornicationes, adulteria, mollitias, in terra, in mari, omnique imperii tui loco, Domine, coram oculis tuis, quos nihil latet, non destiti omnia iniqua atque turpia perpetrare. Et etiamnum adversarius commensationibus et voluptatibus et iniquis cupiditatibus, dolis et vana gloria et blasphemis me irretire non desinit. Tu autem, qui solus es bonus et misericors, auxiliare mihi et salva me utpote perditum, utpote publicanum, utpote scortatorem, utpote raptorem. Eia, Domine, hominum amator, optime, ne spernas me peccatorem et inutilem servum tuum, precibus immaculatissimæ Dominæ nostræ Deiparæ, et omnium sanctorum tuorum.

Quæ sequuntur ad angelum custodem preces antecedunt in codice supra descripto. Quamvis nullum auctoris præ se ferant nomen, hic tamen appositæ haud ingrate, spero, lector inveniet.

Oratio ad sanctum angelum a Deo ordinatum ad servandos et custodiendos nos.

Sancte angele, custos meæ miseræ animæ et infelicis vitæ meæ, ne derelinquas me peccatorem, neve recedas a me propter meam immunditiam, ne des locum maligno spiritui dominare in me dominatione mortalis hujus corporis. Complectere miseram atque languentem manum meam, et deduc me in viam salutis. Eia, sancte angele Dei, custos meæ miseræ animæ et corporis, omnia mihi ignosce, quidquid te contristavi cunctis diebus vitæ meæ, et si quid peccavi hodierna die. Custodi me hac nocte, et serva me ab omni maleficio et insurrectione adversarii, ne ullo peccato lacessam Deum. Et ora pro me ad Dominum, ut corroboret me in timore ipsius, et dignum reddat me servum sanctitatis suæ. Amen.

στόμα μου τὸ ἀνάξιον, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον ὄνομα σου τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Συγχώρησόν μοι, Κύριε, πᾶν ἄποπον ὄρημα τῆς καρδίας μου, ὃ ἐτάξων καρδίας καὶ νεφρούς. Σὺ γὰρ γινώσκεις, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, ὅτι ἀκούσιά μου εἶσι. Συγχώρησόν μοι ἀνάξιως προσερχομένῳ σοι, διότι σὲ ἐπόθησα καὶ ποθῶ. Συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, τῷ πονηρῷ, τῷ ψεύστῃ, τῷ ἀνυπμονήτῃ, τῷ ὀλιγοψύχῳ, τῷ ἀσυστάτῃ, τῷ βραθύμῳ, τῷ ἀμελεῖ τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν, τῷ πᾶσαν καὶ παντοίαν ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν τελῶσαντι, πορνείας, μοιχείας, μαλακίας ἐν γῆ, ἐν θαλάσῃ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου. Κύριε, ἐνώπιον τῶν ἀλαθῆτων σου ὀφθαλμῶν οὐκ ἔπαυσάμην πάντα ἐργάζεσθαι τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχρὰ. Καὶ ἀκμήν ὃ ἐχθρὸς γαστριμαργίας καὶ ἡδοναῖς καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίαις, δόλοισι τε καὶ κενοδοξίαις καὶ βλασφημίαις ἐμπλέκειν με οὐ παύεται. Ἄλλὰ σὺ, ὡς μόνος ὢν ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμων, βοήθησόν μοι καὶ σώσόν με ὡς τὸν ἄσωτον, ὡς τὸν τελώνην, ὡς τὴν πόρνην, ὡς τὸν ληστήν. Ναί, Δέσποτα, φιλάνθρωπε, ὑπεράγαθε, μὴ βδελύξῃ με τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον οἰκέτην σου, πρεσβείαις τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Ἐὐχὴ εἰς τὸν ἅγιον ἀγγελον τὸν ἀπὸ Θεοῦ ταχθέντῳ σκοπεῖν καὶ διαφυλάττειν ἡμᾶς.

Ἄγιε ἀγγελε, ὃ ἐφροσῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπώρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἁμαρτωλὸν, μηδ' ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν μου, μὴ δὲς χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι, κατακυρεῦσαι μου τῇ καταδυναστείᾳ τοῦ θνητοῦ τούτου σώματος. Κράτησον τῆς ἀθλίας καὶ παρειμένης χειρὸς μου, καὶ ὁδήγησόν με εἰς ὁδὸν σωτηρίας. Ναί, ἅγιε ἀγγελε τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐφροσῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πάντα μοι συγχώρησον, ὅσα σοι ἔθλιψα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ εἴ τι ἥμαρτον τὴν σήμερον ἡμέραν. Σκέπασόν με ἐν τῇ παρουσίᾳ νυκτὸς καὶ διαφυλάξόν με ἀπὸ πάσης ἐπιρρείας καὶ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, ἵνα μὴ ἐν τινὶ ἁμαρτήματι παροργίσω τὸν Θεόν. Καὶ πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον τοῦ ἐπιστηρίξαι με ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ δεῖον ἀναδείξαι με δούλον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. Ἀμήν.

VARIÆ LECTIONES.

¹ Sic cod. ² Sic cod., forte σκοπεῖν vel σκέπειν? ³ Corr., cod. ὄφης.

NOTÆ.

⁴ Psal. vii, 10.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ,

ΠΑΝΤ ΠΟΛΛΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ.

S. P. N. MACARII ÆGYPTII

HOMILIÆ SPIRITUALES,

PERMAGNA UTILITATE REFERTÆ,

DE INTEGRITATE QUÆ DECEAT CHRISTIANOS, CUIQUE OPERAM DARE DEBENT.

(GALLAND. Vet. Patrum Biblioth. t. VII, p. 3.)

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ.

A

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῆς κατὰ τῷ Ἐζεκιήλ τῷ προφήτῃ γεγραμμένης ὄπτασις.

A'. Ἦν Ἐζεκιήλ προφήτης ὄπτασιαν καὶ ὄρασιν ἔνθεον καὶ ἔνδοξον θεωρήσας, διηγήσατο· καὶ ἔγραψεν ὄπτασιαν μυστηρίων ἀλαλήτων γέμουσαν. Εἶδε γάρ ἐν τῷ πεδίῳ ἄρμα Χερουβιμ, τέσσαρα ζῶα πνευματικά· ἐν ἐκάστῳ ζῶῳ τέσσαρα πρόσωπα, ἔχοντα, τὸ ἐν πρόσωπον λέοντος, καὶ τὸ ἐν πρόσωπον ἀετοῦ καὶ τὸ ἕτερον μύσου, καὶ ἄλλο πρόσωπον ἀνθρώπου. Καὶ πτέρυγες καθ' ἕκαστον πρόσωπον ὡς μὴ ἐννοεῖσθαι τι τὰ ἐμπροσθεν, ἢ ὀπίσθια. Τὰ νῶτα αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἔγεμον· καὶ αἱ κοιλαὶ ὁμοίως πεπλήρωνται ὀμμάτων. Καὶ οὐκ ἦν τόπος τις, ὃς οὐκ ἔγεμεν ὀφθαλμῶν. Καὶ τροχοὶ καθ' ἕν πρόσωπον τρεῖς, ὡς ἐν τροχῷ. Καὶ ἐν τοῖς τροχοῖς ἦν πνεῦμα, καὶ εἶδεν ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἔργον σαπφείρου. Καὶ ἔφερε τὸ ἄρμα τὰ Χερουβιμ, καὶ τὰ ζῶα τὸν ἐποχούμενον Δεσφότην. Οὐ ἂν ἐβούλετο πορεύεσθαι, κατὰ πρόσωπόν ἐστι. Καὶ εἶδεν ὑποκάτω τῶν Χερουβιμ, ὡς χεῖρα ἀνθρώπου ὑποδαστάζουσαν καὶ φέρουσαν.

B'. Καὶ τοῦτο ὅπερ εἶδεν ὁ προφήτης ἐν ἐκστάσει, ἀληθινὸν ἦν καὶ βέβαιον. Ὑπεδείκνυτο δὲ τὸ ἕτερον καὶ προετυπούτο μυστικῶν καὶ θεϊκῶν πραγμάτων, μυστήριον ἀποκεκρυμμένον ἀληθῶς ἀπὸ τῶν γενεῶν, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων φανερωθὲν ἐπὶ τῆς ἐπι-

1-3 HOMILIA PRIMA.

Allegorica interpretatio visionis apud Ezechielem descriptæ.

I. Quam Ezechiel propheta divinam illustremque visionem viderat¹, eam litterarum monumentis mandavit ac descripsit, mysteriis humanæ menti impervii referatam. Vidit enim in campo currum Cherubim, quatuor animalia spiritualia. Quorum singulis erant quatuor facies, uni quidem leonis, alteri aquilæ, tertio vituli, quarto hominis facies erat. Singulis quoque faciebus erant alæ, ut neque anteriora, neque posteriora cognosci potuerint. Terga illorum oculis plena: et pectora similiter oculis abundabant, nec ullus erat locus, qui oculis non fuerit plenissimus. Et rotæ secundum quamque faciem tres, in modum rotæ: et in rotis inerat spiritus. Et vidit tanquam similitudinem hominis, et quæ subtus pedes ejus erant tanquam opus sapphiri. Et ferebat currus Cherubim, animalia vero insidentem Dominum. Quocumque progredi volebant, in faciem erat. Et vidit subtus Cherubim veluti manum hominis, gestantem et fulcientem.

II. Et hoc quod vidit propheta in ecstasi sed stupore constitutus, verum ac certum erat. Significabatur enim ac adumbrabatur alia quædam, non minus arcana, quam divina res, mysterium scilicet a generationibus revera absconditum, in

¹ Ezech. 1, 1 seq.; x, 2 seq.

nifestandum tamen ultimis temporibus in apparitione Christi. Videbat enim mysterium animæ, quæ Dominum suum amplexura, et thronus gloriæ futura erat. Anima siquidem, quæ de Spiritu sancti, præparantis illam sibi in sedem et habitationem, participare lumine digna judicata, et pulchritudine inenarrabilis gloriæ ejus illustrata est, tota sit lumen, tota facies et tota oculus: nec ulla est ejus pars, quæ oculis spiritualibus luminis plena non sit: hoc est, nulla ejus pars tenebris offusa, sed tota lumen et Spiritus effecta, et tota oculata, nec anteriorem, nec posteriorem partem ullam habet, sed undique in facie est, descendente super illam, et in ea insidente ineffabili pulchritudine gloriæ luminis Christi. Et quemadmodum sol undequaque sui similis, ⁴ nullam partem posteram aut imperfectam habet, sed totus omnino lumine coruscat, et totus lumen est, ex similibus partibus conflatus; aut quemadmodum ignis, ipsum scilicet lumen ignis, totus sibi similis est, nec antierius, aut posterius, aut majus, aut minus quid in se habet: sic et anima, ineffabili pulchritudine gloriæ luminis faciei Christi perfecte illustrata, et Spiritus sancti perfecte particeps facta, et quæ fieret habitatio et sedes Dei digna judicata, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria et tota spiritus fit, ita præparante eam Christo, ferente, agente, portante, gestante, sicque exornante ac decorante illam pulchritudine spirituali; inquit enim: *Manus hominis erat subtus Cherubim* ². Quia ipse est qui in ea vehitur, et qui viam ei commonstrat.

III. Quatuor autem illa animalia currum ferentia typum præ se ferebant præcipuarum animæ rationalis partium. Quemadmodum enim aquila cæteris avibus dominatur, et leo agrestibus feris, ac taurus mansuetis animalibus, et homo creaturis præstat: sic et animæ sunt potentia, aliæ aliis excellentiores. Dico autem, voluntatem, conscientiam, mentem et diligendi vim. Per illas enim currus animæ gubernatur, et in his requiescit Deus. Aliter vero et ad cœlestem sanctorum Ecclesiam transferri hoc potest. Et quemadmodum illuc dicit, quod *animalia erant valde sublimia, plena oculis, nec cuiquam licebat comprehendere numerum oculorum, aut sublimitatem* ³, quia horum cognitio data non est; et quemadmodum sidera in cœlo contempleri et admirari datum est omnibus hominibus: numerum vero eorum cognoscere in nullius viribus est: eodem modo in cœlestem sanctorum Ecclesiam ingredi quidem et refocillari omnibus certamen inituris licet: cognoscere vero et comprehendere numerum, soli Deo ascribitur, illique soli tribuitur. Fertur igitur et vehitur insidens ille a curru et throno oculatorum animalium, aut a qualibet anima, quæ ipsi thronus et sedes facta est, et quæ oculus et lumen existit, cum ascenderit

φανείας τοῦ Χριστοῦ. Ψυχῆς γὰρ μυστήριον ἐθεώρει, τῆς μελλούσης δέχεσθαι τὴν ἑαυτῆς Κύριον, καὶ θρόνος δόξης αὐτῷ γενέσθαι. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξωθεῖσα κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, καὶ καταλαμφθεῖσα ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἀρρήτου δόξης αὐτοῦ, ἐτοιμάσαντι αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς καθέδραν καὶ οἰκητήριον, ὅλη φῶς γίνεται, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη ὀφθαλμὸς· καὶ οὐδὲν αὐτῆς μέρος μὴ γέμον τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φωτὸς· τοῦτ' ἐστὶν οὐδὲν ἐσκοτισμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου φῶς καὶ πνεῦμα ἀπεργασθεῖσα, καὶ ὅλη ὀφθαλμῶν γέμουσα, μὴ ἔχουσα δὲ ὑπερόν τι ἢ ὑπασθεν μέρος, ἀλλὰ πάντη κατὰ πρόσωπον τυγχάνει οὕσα, ἐπιβεβηκότος ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐπικαθεσθέντος τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς, τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡσπερ ὁ ἥλιος πάντη ὁμοῦς ἐστὶ, μὴ ἔχων τι μέρος ὑστερον ἢ ἐλλείπον, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου δεδόξασται τῷ φωτι, καὶ ὅλος φῶς ἐστὶν, ὁμοιομερῆς τυγχάνων· ἢ ὡσπερ πῦρ, αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ πυρὸς, ὅλον ὁμοιον αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ πρῶτον, ἢ ἔσχατον, ἢ μέζον, καὶ ἔλαττον· οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ καταλαμφθεῖσα τελείως ὑπὸ τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καὶ κοινωνήσασα Πνεύματι ἁγίῳ τελείως, καὶ κατοικητήριον καὶ θρόνος Θεοῦ καταξωθεῖσα γενέσθαι, ὅλη ὀφθαλμὸς, καὶ ὅλη φῶς, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη δόξα, καὶ ὅλη πνεῦμα γίνεται, οὕτως αὐτὴν κατασκευάζοντος Χριστοῦ, τοῦ φέροντος καὶ ἄγοντος, καὶ βασταζόντος, καὶ φοροῦντος αὐτὴν, καὶ οὕτω εὐτρεπίζοντος, καὶ κατακοσμοῦντος· κάλλι πνευματικῷ· καὶ γὰρ φησι, *Χεῖρ ἀνθρώπου ὑποκάτω ἦν τῶν Χερουβίμ·* ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐν αὐτῇ βασταζόμενος, καὶ ὀδηγῶν αὐτὴν.

IV. Τύπον δὲ ἔφερον τὰ τέσσαρα ζῶα τὰ φέρονται τὸ ἄρμα, αὐτῶν τῶν ἡγεμονικῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς βασιλεύει τῶν ὀρνέων, καὶ ὁ λέων τῶν ἀγρίων θηρίων, καὶ ὁ ταῦρος τῶν ἡμέρων ζώων, καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν κτισμάτων· οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ βασιλικώτεροι λογισμοὶ τῆς ψυχῆς· λέγω δὲ, τὸ θέλημα, ἡ συνείδησις, ὁ νοῦς, ἡ ἀγαπητικὴ δύναμις· δι' αὐτῶν γὰρ τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κυβερνᾶται, καὶ εἰς τούτους ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τῆν τῶν ἁγίων λαμβάνεται. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖ λέγει, ὅτι *Τὰ ζῶα ἦν ὑψηλὸ ἱλαρ, γέμοντα ὀφθαλμῶν, καὶ οὐκ ἦν δυνατόν τινι καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ ὄψος*, ὅτι οὐκ ἐδόθη τούτων ἡ γνώσις· καὶ ὡσπερ τὰ ἐν οὐρανῷ ἄστρα, τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ θαυμάζειν ἐδόθη πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ εἰδέναί τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οὐδενὶ δυνατόν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς ἐπουρανίου Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων, τὸ μὲν εἰσελθεῖν καὶ ἀπαλαῖναι εἰς αὐτὴν πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀγωνίασθαι ἐδόθη· τὸ δὲ εἰδεῖν καὶ καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν, αὐτῷ μόνῳ Θεῷ ἀπονέμεται γινώσκειν. Ἄγεται τοίνυν καὶ φέρεται ὁ ἐποχούμενος ὑπὸ τοῦ ἄρματος, καὶ τοῦ θρόνου τῶν εὐφράδμων ζώων, ἦτοι ὑφ' ἐκάστης ψυχῆς γινομένης αὐτῷ θρόνου καὶ καθέδρας, καὶ οὐσῆς ὀφθαλμοῦ καὶ φωτὸς,

² Ezech. x, 4. ³ ibid. 12.

ἐπιβεβηκώς αὐτῇ καὶ ἡνιοχῶν ταῖς ἡνίαις τοῦ Πνεύ-
ματος, καὶ καθὼς ἐπίσταται, ὁδηγῶν αὐτήν. Ὡσπερ
γὰρ τὰ ζῶα τὰ πνευματικά, οὐχ ὅπου ἐβούλοντο
προεῖσθαι ἐπορεύοντο, ἀλλ' ὅπου ἤδει καὶ ἤθελεν ὁ
ἐπικαθήμενος καὶ εὐθύνων. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, αὐ-
τὸς ἡνιοχεῖ καὶ ἄγει ὁδηγῶν τῷ Πνεύματι αὐτοῦ·
οὕτως καὶ πορεύονται, οὐ κατὰ τὸ αὐτῶν θέλημα
ὅτε βούλονται ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐβρίμμενου τοῦ
σώματος ἡνιοχεῖ καὶ ἐλαύνει ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ
φρονήματι τὴν ψυχὴν· καὶ πάλιν ὅτε βούλεται, ἔρ-
χεται ἐν τῷ σώματι καὶ τοῖς λογισμοῖς· ὅτε δὲ βού-
λεται εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ ἀποκαλύψεις μυσ-
τηρίων δείκνυσιν αὐτῇ. Ὁ τοῦ καλοῦ καὶ χρηστοῦ,
μόνου ἡνιόχου ἀληθινοῦ! Οὕτω δὲ καταξιωθήσονται
καὶ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, τῆς ψυχῆς οὕτω
νῦν προδοξαζομένης, καὶ τῷ Πνεύματι ἀνακρινω-
μένης.

Δ'. Ὅτι δὲ οὐράνιον φῶς γίνονται αἱ ψυχαι τῶν
δικαίων, αὐτὸς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν·
Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Αὐτὸς γὰρ ἀπερ-
γασάμενος αὐτοὺς φῶς, δι' αὐτῶν φωτίζεσθαι τὸν
κόσμον προσέταξε· καὶ, Οὐ καίλουσι, φησὶ, λύχνον,
καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυ-
χνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὕτω
λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων· ἀντὶ τοῦ, Μὴ κρύψατε τὸ δόμα ὃ ἐλάβετε παρ'
ἐμοῦ, ἀλλὰ δότε πᾶσι τοῖς βουλομένοις· καὶ πάλιν·
Ἡ οὐλύχνος τοῦ σώματος, ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς. Ἐὰν
ἦ ὁ ὀφθαλμὸς σου φωτεινός, ὅλον τὸ σῶμά σου
πεφώτισται· εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ποτηρός, ὅλον
τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ, σκότος, τὸ σκότος πόσον; Ὡσπερ γὰρ
τοῦ σώματος οἱ ὀφθαλμοὶ φῶς εἰσι, καὶ ἐπὶ οἱ
ὀφθαλμοὶ ὑγιεῖς ὄσιν, ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται·
ἐπὶ δὲ παρεμπέση τι καὶ σκοτισθῶσιν, ὅλον τὸ
σῶμα σκοτεινὸν ἔστιν· οὕτως οἱ ἀπόστολοι, ὀφθαλμοὶ
καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Ἐλεγεν οὖν αὐ-
τοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· Ἐὰν ὑμεῖς στῆτε,
καὶ μὴ παρτραπέητε, φῶς ὄντες τοῦ κόσμου,
ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται τοῦ κόσμου. Εἰ
δὲ ὑμεῖς οἱ ὄντες φῶς σκοτισθῆτε, τὸ σκότος
πόσον, ὃ ἐστὶν ὁ κόσμος; Φῶς οὖν γενόμενοι οἱ
ἀπόστολοι, φῶς διηκόνησαν τοῖς πιστεύσασιν, τὰς δὲ
καρδίας αὐτῶν φωτίσαντες τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύ-
ματος φωτὶ, ἥπερ καὶ αὐτοὶ πεφωτισμένοι ἐτύγ-
χανον.

Ε'. Καὶ ἄλλας αὐτοὶ ὑπάρχοντας ἤβητον καὶ ἤλιζον
πᾶσαν ψυχὴν πιστεύουσαν τῷ ἄλατι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος. Ἐλεγε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· Ἵμεῖς ἐστε
τὸ ἄλας τῆς γῆς, γῆν ἐὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων
καλῶν. Διηκόνησαν γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώ-
πων τὸ ἐπουράνιον ἄλας τοῦ Πνεύματος, ἀρτύσαντες
αὐτοὺς, καὶ ἀσήπτους καὶ ἀσινεῖς ἀπεργασάμενοι ἐκ
πολλῆς δυσωδίας. Ὡσπερ γὰρ κρέας, ἐὰν μὴ ἔχη
ἄλας, σέσηπται, καὶ πολλῆς δυσωδίας μεμέστωται,
ὥστε πάντας ἀποστρέφεισθαι ἐκ τῆς κακίστης ὁσμῆς·
καὶ σκώληκες ἔρπουσιν εἰς τὸ σέσηπός κρέας, καὶ

A super illam, habentis Spiritus eam regens, et prout
novit dux viæ ei existens. Quemadmodum enim
animalia spiritualia, non quocunque volebant,
progrediebantur, sed eo quo sciebat et volebat
ille, qui insidebat et dirigebat : sic quoque hic
ipse habenas tenet ac moderatur, et viam mon-
strans ducit in Spiritu suo : sic quoque progrediun-
tur non pro suo habitu, quo volunt, in cælo. Et
abjecto corpore duoit ei regit in cælis animam sa-
pientia : et rursus quando libet, venit in corpus et
cogitationes ; quando autem libet in fines terræ, et
revelationes mysteriorum ostendit illi. O bonum et
utilem et solum verum agitorem ! Eodem autem
et corpora in resurrectione digna judicabuntur ho-
nore, quem nunc anima, quæ Spiritui permista est,
B prius percipit.

IV. Quod autem in cœleste lumen evadant ani-
mæ justorum, ipse Dominus apostolis dicit : Vos
estis lux mundi^b. Ipse enim, qui effecit eos lucem,
per illos illuminari mundum jussit ac præcepit.
Non accendunt lucernam, inquit, et ponunt illam
subter modium, sed super candelabrum, et lucet om-
nibus, qui sunt in domo : sic luceat lux vestra coram
hominibus^c, hoc est, ne occultetis donum, quod
accepistis a me, sed date omnibus volentibus. Et
rursus : Lucerna corporis est oculus. Cum igitur
oculus tuus fuerit lucidus, totum quoque corpus tuum
5 lucidum erit. Quod si malus erit, totum quoque cor-
pus tuum tenebrosus erit. Si igitur lumen, quod in
te est, tenebræ sunt, tenebræ quantæ futuræ^{d, e}? Quem-
admodum enim oculi corporis lumen sunt, et
quando oculi incolumes ac sani sunt, totum cor-
pus illuminatur ; si vero quid incidat, ut tenebris
offundantur, totum corpus tenebrosus redditur :
sic apostoli, oculi et lumen totius mundi constituti
ac ordinati sunt : dixit igitur iis præcipiens Domi-
nus : Si vos, qui estis lux mundi, perseveraveritis
nec deflectatis, ecce totum corpus mundi illustratum
est : si vero vos, qui estis lux, caligine obducti fue-
ritis, quantæ futuræ tenebræ, quæ sunt mundus ?
Lux igitur cum essent facti apostoli, lucem præ-
buerunt credentibus, illuminantes illorum præ-
cordia cœlesti Spiritus lumine, quo et ipsi illumi-
D nati erant.

V. Et sal cum essent ipsi, condiebant et salie-
bant omnem animam credentem, sale Spiritus san-
cti. Dixit enim iis Dominus : Vos estis sal terræ^f,
terram vocans animas proborum hominum ; sub-
ministrabant enim animis hominum sal Spiritus
cœlestis, condientes illos, et a putredine ac noxâ
ex multo fetore vindicantes. Quemadmodum enim
caro, si sale non sit conspersa, putrescit, et multo
fetore repletur, adeo ut omnes avertantur ob gra-
vem odorem ; et vermes irrepunt in carnem putri-
dam, illicque pascuntur, comedunt, et in cavernis^g

^b Matth. v, 14. ^c ibid. 15. 16. ^{d, e} Matth. vi, 22, 23; Luc, xi, 34. ^f Matth. v, 13.

lis delitescunt: si vero supervenerit sal, interfi- A
ciuntur et pereunt illic depascentes vermes, et
gravis odor fetoris cessat: natura siquidem salis
est, ut interimat vermes, et fetorem tollat: eodem
quoque modo omnis anima, non condita Spiritu
sancto, cœlestisque salis, hoc est, potentia Dei
particeps non facta, putredine vitiat, ac fetore
pravaram cogitationum copioso repletur, adeo ut
avertatur facies Dei a gravi fetore vanarum ac
tenebrosarum cogitationum, et affectionum eidem
animæ inhærentium. Et noxii atque improbi ver-
mes, qui sunt spiritus malitiæ, et potestates tene-
brarum in ea inambulant, illic pascuntur, delite-
sunt et repunt, atque eam devorant et corrup-
punt: *Fetorem enim præbuerunt, et putruerunt
vibices mei* 9. Si vero ad Deum confugiat, credat et B
petat salem vitæ, bonum ac humanum Spiritum,
tum veniens sal cœlestis interimit tetros illos ver-
mes, et sublato pessimo fetore, exstinguit graveo-
lentiam virtute potentia salis: et sic illa incolumis
et illæsa effecta per verum sal, in usum et ministe-
rium cœlestis Domini ordinatur. Propterea etiam
in lege, exemplo utens Deus, jussit omnes vi-
ctimas sale saliri 10.

θινῷ, εἰς χρῆσιν καὶ ὑπερσταν τῷ ἐπουρανίῳ Δεσπότη ἀποκαθίσταται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ
ὑποδείγματι χρώμενος ὁ Θεός, ἐκέλευε πᾶσαν θυσίαν ἄλατι ἀλίζεσθαι.

VI. Oportet igitur primum victimam mactari a
sacerdote, et mori, et tunc dissectam sale condiri,
deinde sic igni imponi. Nisi enim prius mactet
et occidat ovem sacerdos, non salitur, neque ad
holocaustum Domino adducitur: sic et nostram C
animam accedentem vero Pontifici Christo, oportet
mactari ab eo, et cogitationibus ac pessimæ
vitæ, cui vivebat, hoc est, peccato mori, et tan-
quam vitam oportet ex ea egredi pravas affectiones.
Quemadmodum enim corpus, postquam evolavit
anima, mortuum est, nec amplius vivit vita, qua
vivebat, neque audit, neque ambulat: sic postquam
mactavit et gratia virtutis suæ interemit mundo
vitam nostram cœlestis Pontifex Christus, moritur
illa vitæ perversæ, secundum quam vivebat, et ampli-
us 6 neque audit, neque loquitur, neque versatur
in tenebris peccati; quia per gratiam discedunt,
velut anima ejus, malæ affectiones. Et Apostolus
exclamat, dicens: *Mihi mundus crucifixus est, et ego
mundo* 11. Anima enim, quæ in mundo et tenebris D
peccatorum adhuc vivit, ab eoque non est mortifi-
cata, sed adhuc animam malitiæ, hoc est, poten-
tiam tenebrosarum peccati affectionum in se habet,
et ab illa nutritur, non est de corpore Christi, nec
est de corpore lucis, sed est corpus tenebrarum
et ex portione tenebrarum adhuc est. Quemad-
modum e converso, qui habent animam lucis, hoc
est, virtutem Spiritus sancti, ex portione lucis
sunt.

VII. Sed dicat aliquis, quo pacto animam dicit

9 Psal. xxvii, 6. 10 Lev. ii, 2, 15. 11 Gal. vi, 14.

ἐκαὶ ἐννέμονται καὶ ἐσθίουσι καὶ φωλεύουσιν· ἐπὶ
δὲ ἔλθῃ τὸ ἄλας, ἀναιρούνται καὶ ἀπόλλυνται οἱ ἐκεῖ
νεμόμενοι σκώληκες, καὶ ὁσμή τῆς δυσωδίας παύε-
ται, (ἡ γὰρ φύσις τοῦ ἄλατος, ἀναιρετική ἐστὶ τῶν
σκωλήκων, καὶ τῆς δυσωδίας ἀφανιστική)· τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ πᾶσα ψυχὴ ἢ μὴ ἡλισμένη τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι, καὶ μὴ μετέχουσα τοῦ ἄλατος τοῦ ἐπου-
ρανίου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, σέση-
πται, καὶ δυσωδίας πολλῆς λογισμῶν πονηρῶν ἐμπέ-
πλη[σ]ται, ὥστε ἀποστρέφεσθαι ἐκ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ
ἀπὸ τῆς δεινῆς δυσωδίας τῶν ματαίων λογισμῶν
τοῦ σκότους, καὶ τῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ
ψυχῇ ἐνοκούντων. Καὶ οἱ κακοὶ καὶ δεινοὶ σκώληκες,
ἃ ἐστὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ αἱ δυνάμεις
τοῦ σκότους, ἐν αὐτῇ ἐμπεριπατοῦσι, ἀκαὶ ἐννέμονται,
καὶ φωλεύουσι, καὶ ἐρπουσι, καὶ αὐτὴν ἐσθίουσι
καὶ φθείρουσι. *Προσώξασαν γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσά-
πησαν οἱ μώλωπές μου.* Ἐπὶ δὲ προσφύγῃ τῷ
Θεῷ, καὶ πιστεύσῃ, καὶ αἰτήσῃ τὸ ἄλας τῆς ζωῆς,
τὸ ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον Πνεῦμα, τότε ἔλθον τὸ
ἄλας τὸ οὐράνιον ἀναιρεῖ τοὺς δεινοὺς σκώληκας, καὶ
ἀφανίζει τὴν πονηρὰν δυσωδίαν, καὶ καθαίρει αὐτὴν
τῇ ἐνεργείᾳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὑγιῆς
καὶ ἀσινῆς ἀπεργασθεῖσα, ὑπὸ τοῦ ἄλατος τοῦ ἀλη-
θινοῦ.

Γ'. Δεῖ οὖν πρῶτον τυθῆναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ
ἀποθανεῖν, καὶ τότε ἀλισθῆναι μελισθὲν, εἰθ' οὕτως
εἰς τὸ πῦρ ἐπιτίθεσθαι. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον θύση
καὶ θανατώσῃ τὸ πρόβατον τὸ ἱερέως, οὐχ ἀλίσκεται,
οὔτε εἰς ὀλοκάρπωσιν τῷ Δεσπότη προσάγεται. Οὕτω
καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν προσερχομένην τῷ ἀληθινῷ
ἀρχιερεὶ Χριστῷ, δεῖ τυθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ τῷ
φρονήματι ἀποθανεῖν, καὶ τῇ κακίστῃ ζωῇ, ἢ ἔζη,
τουτέστι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὥσπερ ζωὴν ἐξελεθεῖν δεῖ
ἐξ αὐτῆς, τὴν τῶν παθῶν πονηρίαν. Ὅσπερ γὰρ τὸ
σῶμα, ἐπὶ ἐξέλιθῃ ἢ ψυχῇ, ἀπέθανε, καὶ οὐκέτι ζῆ
τῇ ζωῇ ἐν ἡ ἔζη, οὔτε ἀκούει, οὔτε περιπατεῖ· οὕ-
τως ἐπὶ θύση καὶ θανατώσῃ τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν
ὁ ἐπουράνιος ἀρχιερεὺς Χριστὸς τῇ χάριτι τῆς δυ-
νάμεως αὐτοῦ, ἀποθνήσκει τῇ ζωῇ τῆς πονηρίας ἢ
ἔζη, καὶ οὐκέτι οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ, οὔτε πολι-
τεύεται ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας· ὅτι διὰ τῆς χά-
ριτος ἐξέρχεται, ὥσπερ ψυχὴ αὐτῆς, ἢ πονηρία τῶν
παθῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ λέγων· *Ἐμοὶ κόσμος
ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ.* Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀκμὴν
ζῶσα ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας,
καὶ μὴ θανατωθεῖσα ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐτι τὴν ψυχὴν
τῆς κακίας, τοῦτ' ἐστὶ τὴν ἐνεργείαν τοῦ σκότους
τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ ὑπ'
αὐτῆς ποιμαινομένη, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Χρι-
στοῦ, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ φωτός· ἀλλ' ἐστὶ
σῶμα τοῦ σκότους καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σκότους
ἀκμὴν ἔστιν. Ὅσπερ καὶ πάλιν, οἱ ἔχοντες τὴν
ψυχὴν τοῦ φωτός, τοῦτ' ἐστὶ τὴν δύναμιν τοῦ
ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τῆς μερίδος εἰς τὸν φωτός.

Ζ'. Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς σῶμα τοῦ σκότους λέγεις τὴν

ψυχῆν, μὴ οὖσαν αὐτοῦ κτίσμα· Ὡς προσέχων, καὶ ὀρθῶς νόησον· Ὡς περ ἔνδυμα ἱμάτιον, ὃ φορεῖς, ἄλλος κατεσκεύασε, καὶ σὺ αὐτὸ ἐν[δέ]δυσαι· ὁμοίως καὶ οἶκον ἕτερος ὑποκόμησε καὶ ἔκτισε, καὶ σὺ οἰκεῖς ἐν αὐτῷ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Ἀδάμ παραβάς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκούσας τοῦ πονηροῦ ὄψεως, ἐπράθη καὶ ἐπώλησεν ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ· καὶ ἐνεδύσατο τὴν ψυχὴν ὁ πονηρὸς, τὸ καλὸν κτίσμα, ὃ κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς, πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἐθριμάβυσεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταυρῷ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ Ἐλευσις τοῦ Κυρίου γεγένηται, ἵνα ἐκβάλῃ αὐτούς, καὶ ἀπολάβῃ τὸν ἴδιον οἶκον καὶ ναὸν, τὸν ἀνθρώπων. Τοῦτου τοίνυν ἕνεκεν σῶμα λέγεται ἡ ψυχὴ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἕως οὗ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἐκεῖ ζῆ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πονηρὸν τοῦ σκότους, καὶ ἐκεῖ κεκράτηται, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος, σῶμα ἁμαρτίας; καὶ σῶμα θανάτου καλῶν λέγει· Ἴνα καταρηγηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πάλιν, Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ὅμοίως πάλιν ἡ πιστεύουσα τῷ Θεῷ ψυχὴ καὶ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ρυθθεῖσα, καὶ θανατωθεῖσα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς περ ζῶν λαβοῦσα, καὶ ἐκεῖθεν ζήσασα, ἐκεῖ λοιπὸν διατρέχει, ὅτι ἐκεῖ κεκράτηται τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. Οὕτε γὰρ φύσεως τῆς θεότητος ἐστὶν ἡ ψυχὴ, οὔτε φύσεως τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἐστὶ κτίσμα τι νοερὸν, καὶ ὠραῖον, καὶ μέγα, καὶ θαυμαστὸν, καὶ καλὸν ὁμοίωμα καὶ εἰκὼν Θεοῦ· καὶ διὰ τὴν παράδοσιν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ πονηρία τῶν παθῶν τοῦ σκότους.

Η'. Τὸ λοιπὸν, ᾧ συγκέραται, καὶ συνήνωται ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς θελήμασιν. Ἦτοι οὖν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶσα ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς, τοῦ φωτὸς τῆς ἀναπαύσεως ἐστὶν· ἦτοι τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔχουσα, τῆς κατακρίσεως τυγχάνει. Ψυχὴν γὰρ τὴν θέλουσαν ζῆσαι παρὰ Θεῷ ἐν ἀναπαύσει καὶ φωτὶ αἰωνίῳ, προσελθεῖν δεῖ, ὡς προεῖρηται, τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, καὶ τυθῆναι καὶ ἀποθανεῖν τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ προτέρᾳ ζωῇ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, καὶ μεταθῆναι ἐν ἐτέρᾳ ζωῇ καὶ ἀνατροφῇ θεῶν. Ὡς περ ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐν πόλει, οὔτε φωνῆς τῶν ἐκεῖ ἀκούει, οὔτε λαλιᾶς, οὔτε ἤχων, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπέθανε, καὶ μετατίθεται ἐν ἐτέρῳ τόπῳ, ἐνθα οὐκ εἰσὶ φωναὶ καὶ κραυγαὶ τῆς πόλεως ἐκεῖνης· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐπὶ τὴν καὶ ἀποθάνῃ, ἐν ᾗ διατρέχει καὶ ζῆ πόλει τῆς κακίας τῶν παθῶν, οὐκέτι ἀκούει ἐν ἑαυτῇ τῆς φωνῆς τῶν διαλογισμῶν τοῦ σκότους· οὐκ ἐτι ἀκούεται λαλιὰ καὶ κραυγὴ ματαίου διαλογισμοῦ, καὶ παραχῆς πνευματικῶν σκότους· ἀλλὰ μετατίθεται εἰς πόλιν ἀγαθότητος καὶ εἰρήνης μεστὴν, εἰς πόλιν φωτὸς θεότητος, καὶ ἐκεῖ ζῆ καὶ ἀκούει, καὶ ἐπιπολιτεύεται καὶ λαλεῖ, καὶ διαλογίζεται, καὶ ἐργάζεται ἔργα πνευματικὰ καὶ Θεοῦ ἄξια.

corpus tenebrarum, cum non sit ab illis genita? Huic adhibens mentem bene attendito, quemadmodum vestem aut indumentum, quod gestas, alius confecit, et tu eo indueris; similiter et domum alius ædificavit et extruxit, et tu nihilominus inhabitas illam: eodem modo Adam transgressus mandatum Dei, et obtemperans malitioso serpenti, vendidit seipsum diabolo, induitque tum animam ille malitiosus: elegantissimam scilicet creaturam, quam condiderat Deus ad sui imaginem, ut et Apostolus dicit: *Exspolians principatus et potestatem, triumphavit de illis in cruce* ¹². Propterea enim et adventus Domini contigit ut ejiceret ipsos, et reciperet propriam domum et templum, hominem scilicet. Quocirca dicitur anima corpus tenebrarum malitiæ, quandiu in illa sunt tenebræ peccati. quia illic vivit in sæculo tenebrarum perverso, et illic capta tenetur: quemadmodum et Paulus corpus peccati et corpus mortis appellat, dicens: *Ut destruat corpus peccati* ¹³. Et rursus: *Quis me liberabit ex corpore mortis hujus* ¹⁴? Similiter et e converso anima Deo credens, et a peccati sordibus soluta, ac per mortem sublata ex vita tenebrarum, postquam lumen Spiritus sancti tanquam vitam acceperit, illic vivens reliquum vitæ terit, quia illic capta tenetur a lumine divino. Neque enim naturæ divinæ est anima, neque naturæ tenebrarum malitiæ, sed est quid creatum, intellectuale, pulchrum, insigne, et admirandum, atque elegans similitudo et imago Dei, in quam propter transgressionem invasit malitia affectionum, quæ sunt tenebrarum.

VIII. Reliquum, cum quo commiscetur anima, cujusque tenetur dominio, cum eo quoque voluntatibus conjuncta est. Sive igitur lucem Dei in se habeat, et in illa vivat omnem virtutum orbem complexa, luce acquiescentiæ abundat: sive tenebris peccati obvoluta sit, condemnationis particeps est. Animam igitur, quæ vult vivere apud Deum in requie et luce æterna, accedere oportet, ut dictum est, ad verum Pontificem Christum, mactari, et mori mundo ac priori vitæ tenebrarum et malitiarum, atque transponi in alteram vitam et educationem divinam. Quemadmodum, si quis moritur in civitate, neque voces illorum, qui ibi degunt, neque sermonem, neque sonum ullum exaudit, sed prorsus mortuus est, et transponitur in alium locum, ubi nullæ sunt voces, nulli clamores illius civitatis: sic et anima, postquam mactata et mortua fuerit civitati malarum affectionum, in qua degebat ac vivebat prius, non amplius exaudit in se ipsa vocem cogitationum tenebrarum. Non amplius auditur sermo et clamor frivolarum disputationum, et turbæ spirituum tenebrarum: sed transfertur in civitatem bonitatis et pacis plenam, in civitatem divinæ lucis; illic vivit et audit, illic conversatur, loquitur et ratiocinatur, illic operatur opera spiritualia et Deo digna.

¹² Coloss. II, 15. ¹³ Rom. VI, 6. ¹⁴ Rom. VII, 24.

IX. Oremus igitur et nos, ut per virtutem ejus A
 pactemur, et moriamur sæculo malitiæ tenebra-
 rum, inque nobis exstinguatur spiritus peccati,
 induamurque et accipiamus animam Spiritus cœ-
 lestis, ac transferamur ex malitia tenebrarum in
 lumen Christi, ad requiescendum in vita per om-
 nia sæcula. Veluti enim in cursu stadiorum currus
 antevergens impedit, reprimit atque prohibet al-
 terum, ne progrediatur et palmam præripiat : sic
 et cogitationes animæ et peccati currunt in ho-
 mine. Si ergo contingat cogitationem peccati præ-
 cedere, id impedit, avertit et prohibet animam,
 ne appropinquet Deo, et victoriam adversus pec-
 catum reportet; ubi vero Dominus ipse inscendat
 et gubernet animam, semper illa victoriam conse-
 quitur, regens et ducens scienter currum animæ
 per omnia ad cœlestes ac divinas contemplationes.
 Non enim bellum gerit contra malitiam, sed cum
 pro arbitrio et auctoritate sua quidvis agendi
 potestatem habeat, victoriam ipse parat. Aguntur
 igitur Cherubim, non quo progredi volunt; sed
 qua sessor et dirigens ducit, quoque liberit illi,
 eo progrediuntur, et illos bajulat. *Manus enim,*
*inquit, erat sub illis*¹³. Ducuntur animæ sanctæ, et
 reguntur a Spiritu Christi, qui dirigit illas, quo
 vult, et interdum pro voluntate sua per cœlestes
 cogitationes, interdum per corpus : ubi liberit,
 illic ei ministrant. Quemadmodum enim pedes
 volucrum sunt alæ : sic cœleste lumen Spiritus
 accipit alas cogitationum dignarum animæ, eamque
 dirigit ac ducit prout ipse novit.

X. Tu igitur, quando auditu hæc percipis, re-
 spice te ipsum, an possideas hæc reipsa et re-
 vera in anima tua : non enim sunt verba simpli-
 citer ac nude prolata, sed opus vere in anima
 efficitur. Et si non possideas, ac tantorum spiri-
 tualium honorum egenus sis, tristitiam, mœrorem
 ac luctum perpetuum habeto, velut adhuc mortuus
 a regno, et velut sauciatus, continuo clama ad
 Dominum, et pete confidenter, ut te quoque vera
 hac vita dignetur. Quemadmodum enim Deus,
 qui hoc corpus condidit, non ex sua ipsius natura,
 neque ex corpore dedit ei habere vitam, cibum,
 potum, indumenta et calceamenta : sed, cum
 corpus creasset per se nudum, et tale quidem D
 quod absque illis, quæ extra corpus sunt, hoc est,
 absque cibo, potu et vestimentis, vivere non pos-
 set, omnem sustentationem vitæ extrinsecus con-
 cessit : quod si in sua ipsius natura solum consti-
 terit, nullo exteriori assumpto, corrumpitur ac
 interit : eodem modo et anima, divino lumine
 destituta, condita vero secundum imaginem Dei
 (sic enim Deo ex dispensatione placuit, eam ha-
 bere vitam æternam) non ex propria natura, sed
 ex ipsius Dei divinitate, ex peculiari Spiritu, ac
 peculiari lumine, habet cibum ac potum spiritua-

Θ. Παρακαλέσωμεν τοίνυν και ημεεις, τυθηναι
 δια της δυναμειως αυτου, και αποθανειν τῷ αιῶνι
 της πονηριας του σκωτους, και αναρεθηναι εν ημιν
 το πνευμα της αμαρτίας, και ενδυσασθαι και λαβειν
 ψυχην Πνεύματος ουρανιου, και μετατεθηναι εκ της
 κακίας του σκωτους εις το φως του Χριστου, και
 αναπαυθηναι εν ζωῇ θλους αιῶνας. Ὅσπερ γάρ εν
 σταδιῷ τὰ ἄρματα τρέχουσι και προλαμβάνον ἐμπο-
 διζει και ἐπέχει και κωλύει το ἑτερον, του μη προ-
 κόψαι, και προλαβειν εις νίκος· οὕτως οι διαλογι-
 σμοι της ψυχης και της αμαρτίας τρέχουσιν εν τῷ
 ἀνθρώπῳ· ἐάν μὲν τύχη προλαβειν τον διαλογισμὸν
 της αμαρτίας, ἐμποδίζει και ἀπέχει, και κωλύει
 την ψυχην, του μη προσεγγισαι τῷ θεῷ, και το
 κατ' αὐτης νίκος ἄρασαι· ὅπου δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος
 ἐπιβαίνει και ἡνιοχεῖ την ψυχην, πάντοτε αὐτὸς νικᾷ,
 ἡνιοχῶν και ὀδηγῶν ἐπιστημόνως το ἄρμα της ψυ-
 χης εις το οὐράνιον και ἔνθεον φρόνημα δια παντός.
 Οὕτε γάρ πολεμεῖ πρὸς την κακίαν, ἀλλ' ἀδθέτης
 και ἐξουσιαστης τυγχάνων ἀει, την νίκην αὐτὸς ἐργά-
 ζεται. Ἄγεται τοίνυν τὰ Χερουβιμ οὐχ ὅπου θέλουσι
 πορεύεσθαι, ἀλλ' ὅπου ὁ ἐπιβεθεκῶς και ὀηνιοχῶν ὀδη-
 γεῖ, και ὅπου θέλει αὐτὸς, ἐκεῖ πορεύονται, και αὐτὰ
 βαστάζει. *Χειρ γάρ, φησιν, ἀνθρώπου ὑποκάτω αὐ-
 τῶν ἦν.* Ἄγονται αἱ ἅγια ψυχαι και ὀδηγοῦνται ὑπὸ
 του ἡνιοχοῦντος Πνεύματος του Χριστου, ὅπου βού-
 λεται, ὅτε βούλεται, εν οὐρανίοις λογιμοῖς· ὅτε βού-
 λεται εν τῷ σώματι, ἐνθα βούλεται, ἐκεῖ αὐτῷ διακο-
 νοῦσιν. Ὅσπερ γάρ του πετεινοῦ οι πόδες τὰ πτερά
 εἰσιν· οὕτω το οὐράνιον φῶς του Πνεύματος ἀναλαμ-
 βάνει τὰ πτερά τῶν λογιμῶν τῶν ἀξίων ψυχης, ὀδη-
 γοῦν και ἡνιοχοῦν ὡς οἶδεν αὐτό.

Ι. Σὺ τοίνυν ὅταν ἀκούης ταῦτα, πρόσχες σεαυ-
 τῷ, εἰ κέκτησαι ταῦτα εν ἔργῳ και ἀληθείᾳ εν τῇ
 ψυχῇ σου· οὐ γάρ εἰσιν ἀπλῶς λόγοι λαλούμενοι,
 ἀλλ' ἐργον ἀληθείας ἐστιν εν τῇ ψυχῇ γιγνόμενον. Καὶ
 εἰ οὐ κέκτησαι, ἀλλὰ πτωχεύεις εκ τῶν τηλικούτων
 πνευματικῶν ἀγαθῶν, λύπην και πένθος και πόνον
 ἀδιάλειπτον ὀφείλεις ἔχειν· ὡς ἀκμὴν νεκρὸς ὢν ἀπὸ
 της βασιλείας, και ὡς τραυματίας, ἀει βόα πρὸς τον
 Κύριον, και αἰτει πιστῶς, ἵνα και αὐτὸς ταύτης της
 ἀληθινῆς ζωης καταξιωθῆς. Ὅσπερ γάρ το σῶμα
 τοῦτο ποιήσας ὁ θεός, οὐκ εκ της αὐτου φύσεως,
 οὐδὲ εκ του σώματος ἔδωκεν αὐτῷ ἔχειν την ζῶην,
 D τὴν βρωσιν, και τὴν πόσιν, και τὰ ἐνδύματα και τὰ
 ὑποδήματα, ἀλλὰ πᾶσαν την οἰκονομίαν της ζωης
 ἐξωθεν ἔδωκεν ἔχειν, αὐτό καθ' ἑαυτὸ το σῶμα
 γυμνὸν ποιήσας, και χωρὶς τῶν ἐξωθεν του σώματος
 ὄντων ζῆσαι τὸ σῶμα ἀδύνατον, τοῦτ' ἐστι, χωρὶς
 βρώσεως και πόσεως, και ἐνδυμάτων· ἐάν δὲ εις την
 ἑαυτου φύσιν μόνον στη, μηδὲν τῶν ἐξωθεν προσλα-
 βόν, διαφθείρεται και ἀπόλλυται· τον αὐτον τρόπον
 και ψυχὴ ἢ μη ἔχουσα φῶς θεῖον, κτισθεῖσα δὲ κατ'
 εἰκόνα θεοῦ· οὕτως γάρ αὐτὴν ὑπονόμησε και εὐδό-
 κησεν ἔχειν την αἰώνιον ζῶην· οὐκ εκ της ἰδίας φύ-
 σεως, ἀλλ' εκ της ἑαυτου θεότητος, εκ του ἰδίου
 πνεύματος, εκ του ἰδίου φωτός, ἔχει βρωσιν και πό-

¹³ Ezech. x, 21.

σιν πνευματικῆν, καὶ ἐνδύματα οὐρανια, ἔστιν ἡ Ἀ
δυνας ζωῆ τῆς ψυχῆς.

ΙΑ'. Ὅσπερ οὖν τῷ σώματι, καθὼς προσίρηται, ἡ
ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτ'
ἐστίν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ χωρὶς τῶν ἐξωθεν αὐτοῦ
δυντων, ἀδύνατον αὐτῷ ζῆσαι· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν
μὴ γεννηθῆ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνην τὴν γῆν τῶν
ζώντων, ἀκείθεν τραφῆ πνευματικῶς τῷ Κυρίῳ
προκόπτουσα, καὶ ἀμφιασθῆ ἐκ τῆς θεότητος ἀρρήτα
ἀμφια οὐρανοῦ κάλλους, χωρὶς ἐκείνης τῆς τροφῆς
ζῆσαι αὐτὴν ἐν ἀπολαύσει καὶ ἀναπαύσει ἀφ' ἑαυτῆς
ἀδύνατον. Ἐχει γὰρ ἡ θεία φύσις καὶ ἄρτον ζωῆς,
τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ,
Ἔδωρ ζῶν· καὶ, Ὀἶνον εὐφραίνοντα καρδίαν ἀν-
θρώπου· καὶ, Ἀγαλλιᾶσθως ἔλαιον, καὶ παμπο-
κιλον τροφὴν οὐρανοῦ Πνεύματος, καὶ ἐνδύματα
φωτὸς οὐράνια ἐκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα. Ἐν τούτοις
ἐστίν ἡ αἰώνιος ζωὴ τῆς ψυχῆς. Οὐαὶ αἰώματι, ἐπ-
όταν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐστήκη, ὅτι διαφθείρεται
καὶ ἀποθνήσκει· καὶ οὐαὶ ψυχῇ, εἰ εἰς τὴν ἑαυτῆς
φύσιν μόνον ἕστηκε, καὶ εἰς τὰ ἑαυτῆς ἔργα μόνον
πέποθε, μὴ ἔχουσα θελοῦ Πνεύματος κοινωνίαν, ὅτι
ἀποθνήσκει ζωῆς αἰωνίου θεότητος μὴ καταξιώθει-
σα. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἐπὶ ἀν μηκέτι
τὸ σῶμα δύνηται λαβεῖν τροφὴν, ἀπεπιζοῦσιν αὐ-
τοὺς, καὶ κλαίουσι πάντες γνήσιοι φίλοι, συγγενεῖς
καὶ ἀγαπητοί· οὕτω κλαίει ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἅγιοι ἄγ-
γελοι τὰς ψυχὰς τὰς μὴ τρεφομένας τροφὴν οὐρά-
νιον τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ ζησάσας. Ταῦ-
τα δὲ καὶ πάλιν φημί, οὐκ εἰσὶν ἀπλῶς λόγοι λαλοῦ-
μενοι, ἀλλ' ἔργον πνευματικῆς ζωῆς, ἔργον ἀλη-
θείας, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ πιστὴν ψυχὴν γιγνόμε-
νον.

ΙΒ'. Εἰ τοίνυν ἐγένου θρόνος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιθέ-
θηκεν ἐπὶ σὲ ὁ οὐράνιος ἡνίοχος, καὶ ἐγένετο ἡ ψυχὴ
σου ὅλη ὀφθαλμὸς πνευματικὸς, καὶ ὅλη φῶς· καὶ εἰ
ἐτράφης ἐκείνην τὴν τοῦ Πνεύματος τροφὴν, καὶ εἰ
ἐποτίσθης ἐκ τοῦ ζώντος ὕδατος, καὶ εἰ ἐνεδύσω τὰ
τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα· εἰ τούτων ἀπάντων ὁ
ἔσω σου ἄνθρωπος ἐν πείρᾳ καὶ πληροφορίᾳ καθ-
έστηκεν, ἰδοὺ ζῆς καὶ τὴν δυνάμει αἰώνιον ζῶν, ἀπὸ
τοῦ νῦν μετὰ τοῦ Κυρίου ἀναπαυομένης τῆς ψυχῆς
σου. Ἰδοὺ κέκτησαι καὶ ἑλαβες ταῦτα παρὰ τοῦ
Κυρίου ἐν ἀληθείᾳ ἵνα ζῆς ζῶν ἀληθινῶν. Εἰ δὲ
μηδὲν τούτων σύνουδας σεαυτῷ, κλαίει καὶ λυποῦ καὶ
δδύρου, ὅτι τοῦ αἰωνίου καὶ πνευματικοῦ πλοῦτου
ἀκμὴν οὐδέπω τεύχης, καὶ τὴν δυνάμει ζωὴν
ἀκμὴν οὐδέπω ἐδέξω. Πόνον οὖν ἔχει περὶ τῆς πτω-
χείας σου, δέόμενος τοῦ Κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας,
ὅτι εἰς τὴν δεινὴν πενίαν τῆς ἀμαρτίας ἕστηκας.
Ἐφθες δὲ κἀν πόνον τις ἐκέκτητο, διὰ τὴν ἑαυτοῦ
πτωχείαν· τὸ μὴ ὡσπερ κεκορησμένοι ἐν ἀμεριμνίᾳ
διηγομεν, ὅτι ὁ πόνον ἔχων, καὶ ζητῶν καὶ αἰτῶν τὸν
Κύριον ἀδίαλειπτως, ταχέως πλούτεται τῆς ἀπολυτρώ-
σεως, καὶ τοῦ ἐπουρανοῦ τοῦ αἰώνου, καθὼς ὁ Κύριος
ἔλεγε, περὶ τοῦ ἀδίκου χριτοῦ καὶ τῆς χήρας διεξερ-
χόμενος τὸν λόγον· Πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς ποιήσει

lem, et vestimenta caelestia, quæ sunt vera vita
animæ.

XI. Quemadmodum igitur corpus, ut supra di-
ctum, vitam non ex se, sed aliunde habet, hoc
est a terra, et absque iis, quæ extra sunt, impos-
sibile est ei vitam ducere : ita et anima, nisi ab
hoc tempore regeneretur in illam viventium ter-
ram, et illic spiritualiter alatur, et spiritualiter
Domino proficiens crescat, et arcanis vestimentis
caelestis pulchritudinis ex divinitate desumptis in-
duatur, absque illo cibo in gaudio et quiete ex se
ipsa vivere plane non potest. Habet enim etiam
divina natura panem vitæ ¹⁶, et : *Aquam viventem* ¹⁷, et : *Vinum læ-
tificans cor hominis* ¹⁸, et : *Oleum exultationis* ¹⁹,
et multiplicem caelestis Spiritus cibum, et vesti-
menta luminis caelestia, a Deo profecta. In his
consistit æterna animæ vita. Væ corpori, si in sua
ipsius natura constiterit, quia corrumpitur et mor-
ritur. Væ etiam animæ, si in sua ipsius natura
consistat, et suis operibus solum fidat, non habens
participationem Spiritus divini, quia moritur, nec
vitæ æternæ ac divinæ idonea putatur. Quemad-
modum enim infirmis accidit, ut, si corpus amplius
cibum capere nequeat, omnem de eorum vita spem
abjiciant, omnesque veri amici, cognati atque fami-
liares plorent : sic deplorat Deus et sancti angeli
animas, non vescentes caelesti cibo Spiritus, nec
in incorruptione viventes. Hæc vero rursus dico,
non sunt verba nude et simpliciter prolata, sed
opus vitæ spiritualis, opus verum, quod efficitur
in anima digna et fideli.

XII. Si igitur thronus Dei effectus es, et inse-
derit in te caelestis auriga, et anima tua tota oculus
spiritualis, et tota lumen effecta est : si quoque
caelesti illo Spiritus cibo enutritus es, et ex aqua
vitæ bibisti, atque vestimenta arcani luminis in-
duisti : si denique tuus interior homo hæc omnia
expertus ac in fidei abundantia constitutus est,
ecce vivis vitam revera æternam, requiescente ani-
ma tua ab hoc momento cum Domino. En adeptus
es et accepisti hæc a Domino in veritate, ut vitam
veram vivas. Si vero nihil horum tibi conscius es,
plora, contristare ac geme, quod æternarum ac
spiritualium divitiarum particeps factus nondum
es, et veram vitam nondum accepisti. Sollicitus
ergo esto de inopia tua, supplicans Domino noctes
et dies, eo quod in gravi paupertate peccati es
constitutus. Utinam vero sit aliquis qui de penuria
sua anxius sit ! et non velut saturati in securitate
vivamus ! quia qui laborem ejusmodi sustinet,
querit et indesinenter Dominum obsecrat, mox
consequetur redemptionem ac caelestes divitias,
quemadmodum Dominus dixit, de injusto iudice
et vidua sermonem habens : *Quanto magis Deus
vindictam faciet clamantium ad se nocte et die ?*

¹⁶ Joan. vi, 35. ¹⁷ Joan. iv, 10. ¹⁸ Psal. civ, 15. ¹⁹ Psal. xlv, 8.

certe dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum 20. **Δ** τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ λέγω, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA II.

De regno tenebrarum, hoc est, peccato : et Deum solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare e iugo servitutis principis nequissimi.

I. Regnum tenebrarum, malitiosus nimirum ille princeps, homine ab initio captivo reddito, sic circumdedit et induit animam tanquam hominem potestate tenebrarum : *Et creent eum regem, et induant eum vestibus regalibus, et a capite ad unguis regalia ferat vestimenta.* Ita animam, ac totam **B** ejus substantiam peccato induit nequam ille princeps, totam inquinavit, et totam captivam in **Θ** regnum suum abduxit, nec reliquit ullum ejus membrum a se liberum, non cogitationes, non mentem, non corpus, sed amicivit eam purpura tenebrarum. Quemadmodum enim corporis non una pars, aut unum membrum patitur, sed totum omnino passioni obnoxium est : sic et tota anima affectionibus malitiæ et peccati. Induit igitur totam animam, præcipuum hominis membrum ac partem, improbus ille malitia sua, hoc est, peccato : et sic corpus passioni ac corruptioni subjectum est.

II. Cum enim Apostolus dicit : *Exuite veterem hominem* 21, integrum dicit, habentem oculos suis oculis adjectos, caput capiti, aures auribus, manus manibus, pedes pedibus. Totum enim hominem, animam et corpus, improbus ille polluit et distraxit, subitque hominem, veterem hominem, pollutum, impurum atque Dei hostem, non subjectum legi Dei, hoc est, ipsum peccatum, ita ut amplius non videat homo pro lubitu suo, sed ut perperam videat, perperam audiat, et pedes habeat ad perpetrandum facinus accelerantes 22, ac manus iniquitatem operantes, et cor cogitans mala. Obscuremus igitur et nos Deum, ut exuat nos homine veteri, quia ipse solus a nobis auferre potest peccatum : quia fortiores sunt, qui nos captivos abdukerunt, et in regno suo detinent. Ipse vero promisit se liberaturum nos ex servitute hac. Quemadmo- **D** dum enim sol cum lucet, et ventus spirat, sol quidem proprium corpus et propriam naturam habet, item et ventus propriam naturam et proprium corpus habet, et nemo potest separare ventum a sole, nisi solus Deus ventum, ne amplius spiret, sedaverit : sic et peccatum animæ commistum est, utroque nihilominus propriam naturam habente.

III. Impossibile igitur est separare animam a peccato, nisi Deus sedet et sistat malitiosum hunc ventum, habitantem in anima et corpore. Et rur-

OMILIA B.

*Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς ἀμαρτίας· καὶ ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται ἀλ-
ρεῖν ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ῥύσασθαι
ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀρχοντος τοῦ πο-
νηροῦ.*

A'. Ἡ βασιλεία τοῦ σκότους, ὁ πονηρὸς ἀρχων, αἰχμαλωτεύσας τὸν ἄνθρωπον ἀπαρχῆς, οὕτω περι-
έθηκε καὶ ἐνέδουσε τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ σκό-
τους ὡσανεὶ ἄνθρωπον· *Καὶ ποιήσωσιν αὐτὸν βασι-
λέα, καὶ ἐνδύσωσιν αὐτὸν ἐνδύματα βασιλικὰ,*
B *καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνύχων βασιλικὰ φορεῖ.*
Οὕτως τὴν ψυχὴν, καὶ ὅλην τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς
ἐνέδουσε τὴν ἀμαρτίαν ὁ ἀρχων ὁ πονηρὸς, καὶ ὅλην
ἐμίανε, καὶ ὅλην ἠχμαλώτευσεν εἰς τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀφήκεν οὔτε ἐν μέλος αὐτῆς ἐλευθε-
ρον ἀπ' αὐτοῦ, οὐ λογισμοὺς, οὐ νοῦν, οὐ σῶμα, ἀλλ'
ἐνέδουσε αὐτὴν περφυρίδα τοῦ σκότους. Ὡσπερ γὰρ
τὸ σῶμα οὐχὶ ἐν μέρῳ, ἢ μέλος, πάσχει, ἀλλ' ὅλον
ἐξ ὅλου παθητὸν ἐστίν· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ὅλη ἐπαθε
τὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἀμαρτίας. Ἐνέδουσε οὖν τὴν
ψυχὴν ὅλην, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ἀνθρώπου μέλος καὶ
μέρος ὁ πονηρὸς τὴν κακίαν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ, τὴν
ἀμαρτίαν, καὶ οὕτως τὸ σῶμα παθητὸν καὶ φθαρτὸν
ἐγένετο.

B'. Ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· *Ἐκδύσασθε
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον,* τέλειον λέγει, ὀφθαλμοὺς
έχοντα πρὸς ὀφθαλμοὺς, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν,
ὠτα πρὸς ὠτα, χεῖρας πρὸς χεῖρας, πόδας πρὸς πό-
δας. Ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν καὶ σῶμα
ἐμίανεν ὁ πονηρὸς, καὶ κατέσπασε, καὶ ἐνέδουσε τὸν
ἄνθρωπον, παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ μιὰν, ἀκά-
θαρτον, καὶ θεομάχον, καὶ μὴ ὑποτασσόμενον τῷ
νόμῳ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα μηκέτι
βλέπῃ, ὡς θέλει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἵνα πονηρῶς
ὀρᾷ, καὶ πονηρῶς ἀκούῃ, καὶ πόδας ἔχη σπεύδοντας
ἐπὶ κακοποιίαν, καὶ χεῖρας ἐργαζομένας ἀνομίαν,
καὶ καρδίαν πονηρὰ διαλογιζομένην. Παρακαλέσω-
μεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν
παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅτι αὐτὸς μόνος ἄρει ἀφ' ἡμῶν
τὴν ἀμαρτίαν δύναται· ὅτι ἰσχυρότεροι ἡμῶν εἰσιν
D οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, καὶ κατέχοντες ἐν τῇ
βασιλείᾳ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἐπηγγεῖλατο τοῦ ῥύσα-
σθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας ταύτης· ὡσπερ γὰρ
ὅταν ἥλιος ᾗ, καὶ ἀνεμὸς τις πνέῃ, ὁ μὲν ἥλιος ἴδιον
σῶμα ἔχει καὶ ἴδιαν φύσιν, ὁμοίως καὶ ὁ ἀνεμὸς
ἴδιαν φύσιν ἔχει καὶ ἴδιον σῶμα· καὶ οὐδεὶς δύναται
χωρίζαι τὸν ἀνεμὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰ μὴ μόνος ὁ
Θεὸς παύσῃ, ἵνα μηκέτι πνέῃ· οὕτω καὶ ἡ ἀμαρτία
τῇ ψυχῇ μεμιγμένη ἐστίν, ἐχούσης ἐκάστης ἴδιαν
φύσιν.

Γ'. Ἀδύνατον οὖν ἐστὶ χωρίζαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ
τῆς ἀμαρτίας, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς παύσῃ καὶ στήσῃ τὸν
πονηρὸν τοῦτον ἀνεμὸν, τὸν ἐνοικοῦντα τῇ ψυχῇ καὶ

20 Luc. xviii, 7. 21 Ephes. iv, 22. 22 Psal. lvm, 3.

τῷ σώματι. Καὶ πάλιν, ὡς περ τις θεωρεῖ πετεινὸν πετόμενον, καὶ βούλεται καὶ αὐτὸς πτεῖναι, μὴ ἔχων δὲ περὰ ἀδυνάτως ἔχει πετασθαι· οὕτω καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὲν θέλειν παράκειται τοῦ εἶναι καθαρόν, καὶ ἄμωμον, καὶ ἄσπιλον, καὶ μὴ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν κακίαν, ἀλλ' αἰετὰ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ δύνασθαι δὲ οὐκ ἔχει· πετασθῆναι· μὲν εἰς τὸν ἀέρα τὸν θεῖον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλει, ἀλλ' ἐὰν μὴ λάβῃ πτέρυγας, οὐ δύναται. Παρακαλέσωμεν οὖν τὸν Θεόν, ἵνα δῶ ἡμῖν πτέρυγας περιστερᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα πετασθῶμεν πρὸς αὐτὸν καὶ καταπαύσωμεν, καὶ ἵνα διαχωρῶσιν καὶ παύσῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὸν πονηρὸν ἀνεμῶν, αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικουσαν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν. Αὐτῷ γὰρ μόνῳ δυνατὸν τοῦτο ποιῆσαι. Ἴδε γὰρ φησὶν, ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ δαίρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Αὐτὸς μόνος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ἐποίησε τῶν ἀνθρώπων τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅτι λυτροῦται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῖς προσδοκῶσιν αἰετὰ καὶ ἐλπίζουσι, καὶ ζητοῦσιν ἀδιαλείπτως, ποιεῖ τὴν σωτηρίαν ταύτην τὴν ἀνεκδιήγητον.

Δ'. Ὡς περ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ μελαίνῃ πνέει ἐνεμὸς τις ἄγριος, καὶ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα κινεῖ, καὶ ἐρευνᾷ, καὶ σειεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πεσὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, καὶ ὢν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, κλονεῖται τῷ δεινῷ ἀνεμῷ τῆς ἁμαρτίας πνέοντι, καὶ σειεται, καὶ κινεῖται. Καὶ ἐρευνᾶται πᾶσαν τὴν φύσιν, τὴν ψυχὴν, τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν. Καὶ πάντα σειεται τὰ σωματικὰ μέλη· καὶ οὐδὲν ἐλεῦθερον, οὐδὲ ἀπαθὲς μέλος ψυχῆς ἢ σώματος· ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἐνοικουσης ἐν ἡμῖν ἁμαρτίας· ὁμοίως ἐστὶν ἡμέρα φωτὸς καὶ ἀνεμῶν θεοῦ· τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πνέων καὶ ἀναψύχων τὰς ψυχὰς, τὰς οὐσας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς τοῦ θεικοῦ· καὶ δικινούμενος πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναψύχων καὶ ἀναπαύων ἀναπαύσει θεικῆ καὶ ἀλαλήτου. Τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν τέκνα νυκτὸς, οὐδὲ σκότους· πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτὸς ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Καὶ ὡς περ ἐκεῖ ἐν τῇ πλάνῃ ἀνθρωπὸν τέλειον ἀπεδύσατο ὁ παλαιὸς ἀνθρωπὸς, καὶ φορεῖ ἐνδύμα βασιλείας σκότους, ἐνδύμα βλασφημίας, ἀπιστίας, ἀφοβίας, κενοδοξίας, ὑπερηφανίας, φιλαργυρίας, ἐπιθυμίας· καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τῆς βασιλείας τοῦ σκότους φορέματα βρακώδη καὶ ἀκάθαρτα, καὶ μιὰ· οὕτω πάλιν ἐνταῦθα ὅσοι ἀπεδύσαντο τὸν παλαιὸν καὶ καταχθόνιον ἀνθρωπὸν, καὶ ὅσους ἂν ἐξέδυσεν ὁ Ἰησοῦς τὰ ἐνδύματα τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, ἐνεδύσαντο τὸν νέον καὶ ἐπουράνιον ἀνθρωπὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πάλιν ὁμοίως ὀφθαλμοὺς πρὸς ὀφθαλμοὺς, ὦτα πρὸς ὦτα, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν, ἵνα ὅλος καθαρὸς ᾦ, καὶ φορῶν τὴν ἐπουράνιον εἰκόνα.

Ε'. Καὶ ἐνεδυσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐνδύματα βασιλείας φωτὸς ἀβρῆτου, ἐνδύματα πίστεως, ἐλπίδος,

A sum, quemadmodum si quis cernit avem volantem, vult et ipse volare, alis vero destitutus volare nequit : sic quoque homini adest voluntas, purum, irreprehensibilem et impollutum esse, nihil malitiæ in se ipso habere, sed semper cum Deo conversari, facultatem vero non habet. Volare quidem in aerem divinum atque libertatem Spiritus sancti cupit, sed, nisi acceptis alis, non potest. Precemur igitur Deum, ut concedat nobis alas columbæ sancti Spiritus, ut volumus ad eum et requiescamus, ut etiam segreget et tollat ab anima et corpore nostro improbum ventum, ipsum scilicet peccatum in membris animæ et corporis nostri habitans. Ipsi enim hoc facere solum est possibile. Ecce, ait enim, *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Ipse solus misericordiam hanc, quod a peccato redimat, exhibuit hominibus in se credentibus, et hanc inenarrabilem salutem confert semper expectantibus, et assidue quaerentibus eum, in eoque spem suam ponentibus.

IV. Quemadmodum in nocte caliginosa et obscura vehementer quidam ventus spirat, et omnes plantas ac semina concutit, commovet et agitat : sic quoque homo lapsus sub potestatem noctis tenebrarum diaboli, et in nocte tenebrisque degens, gravi vento peccati flante commovetur, concutitur et quassatur, qui omnem naturam, animam scilicet, cogitationes et mentem perscrutatur : omnia denique concutiuntur corporis membra, neque ullum membrum animæ aut corporis immune, nec ullum ab affectionibus peccati, in nobis habitantis, liberum est : similis itaque dies luci, et ventus divinus Spiritui sancto, perspirans et refocillans animas, quæ in die lucis divinæ vivunt, et pertransiens omnem naturam animæ et cogitationes, ac omnem substantiam, et omnia membra corporis recreans et refocillans divina et inenarrabili requie. Id quod dixit Apostolus : *Nos non sumus filii noctis, neque tenebrarum : omnes enim vos filii lucis estis et filii diei*. Et quemadmodum illic, in via erronea, hominem integrum ac perfectum exiit homo vetus, et gestat indumentum regni tenebrarum, vestimentum blasphemiarum, diffidentiarum, audaciarum, inanis gloriæ, superbiam, avaritiarum et concupiscentiarum, et alia similia regni tenebrarum gestamina pannosa, impura et contaminata : sic e converso quicumque exuerunt veterem et terrestrem hominem, et quoscunque exiit Jesus vestimentis regni tenebrarum, induerunt illi novum et celestem hominem Jesum Christum, ut rursus oculi oculis, aures auribus, caput capiti conjungantur, ut totus purus sit, gestans imaginem celestem.

V. Et induit ipsos Dominus indumentis regni lucis arcanæ, indumentis fidei, spei, dilectionis,

²¹ Psal. LV, 7. ²² Joan. I, 29. ²³ I Thess. V, 5.

gaudii, pacis, bonitatis, humanitatis et omnibus cæteris indumentis lucis, vitæ, divinis, viventibus, requiei inenarrabilis : ut perinde ac Deus dilectio est, et gaudium, et pax, et benignitas, et bonitas, talis et novus homo fiat per gratiam. Et quemadmodum regnum tenebrarum et peccatum in anima usque ad diem resurrectionis absconditum est, quando ipsum corpus peccatorum cum tenebris nunc in anima occultatis revelabitur : sic et regnum lucis, et cælestis imago, Jesus Christus, mystice nunc animam illuminat, et dominatur animis sanctorum. Absconditus vero ab oculis hominum Christus, solis oculis animæ vere conspicitur usque ad diem resurrectionis, quando et ipsum corpus revelabitur, et glorificabitur luce Domini, quæ nunc est in anima hominis, ut et ipsum corpus

regnet cum anima, quæ nunc regnum Christi consecuta, requiescit et luce divina illuminatur. Gloria sit commiserationi et misericordiæ ejus, quia miseretur servorum suorum, illuminat, et liberat eos ex regno tenebrarum, ac donat eos lumine et regno suo, cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

τοὺς δούλους ἑαυτοῦ, καὶ φωτίζει, καὶ ῥύεται αὐτοὺς ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, καὶ χαρίζεται αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ φῶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA III.

Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione ac pace inter se conversari, ac in cogitationibus internis bellum gerere debeant.

I. Fratres in summa dilectione invicem conversari debent, sive preces faciant, sive legant Scripturas, sive operis quid faciant, ut fundamentum charitatis mutuuum habeant; et ita approbari poterunt illorum instituta seu studia, et qui precibus operam dant, et qui legunt, et qui operantur, omnes possunt in sinceritate et simplicitate degentes a se invicem adjuvari. Cur enim scriptum est, *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra* ²⁴? ¶ **¶** ut quomodo angeli in cælis inter se congregiuntur in unanimitate summa, in pace et dilectione degentes, nec est ullus illic fastus aut invidia; sed in dilectione et sinceritate mutua conversantur : eodem modo fratres inter se sint. Contingit quosdam ad triginta in unum convenire, totum diem ac noctem una perseverare non possunt; sed quidam eorum dant operam precibus sex horas, et volunt legere : quidam vero prompte ac benevole ministrant, cæteri ex ipsis operis quid faciunt.

II. Debent igitur fratres, si quid operis faciunt, in charitate et lætitia inter se conversari; et qui operatur, de eo, qui preces facit, sic dicat : *The-saurum quem frater meus possidet, quoniam communis est, et ego habeo*; et qui precatur, de eo, qui legit, sic dicat : *Quod ille percipit commodum ex lectione, in meum cedit lucrum*. Et qui operatur, rursus sic dicat : *Ministerium quod præsto, in communem cedit utilitatem*. Quemadmodum enim membra corporis multa cum sint, unum corpus

²⁴ Math. vi, 10.

ἀγάτης, χάρας, εἰρήνης, ἀγαθωσύνης, χρησιότητος, καὶ πάντα ὁμοίως τὰ ἐξῆς ἐνδύματα φωτός, ζωῆς, θεϊκῆς, ζῶντα, ἀναπαύσεως ἀνεκκλήτου, ἵνα ὡσπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ χρησιότης, καὶ ἀγαθωσύνη· οὕτω καὶ ὁ νέος ἄνθρωπος γένηται κατὰ χάριν. Καὶ ὡσπερ ἡ βασιλεία τοῦ σκότους καὶ ἡ ἁμαρτία κέκρυπται εἰς τὴν ψυχὴν ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότει καλυφθῆ τῷ ἀπὸ τοῦ νῦν κεκρυμμένῳ εἰς τὴν ψυχὴν· οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τοῦ φωτός, καὶ ἡ ἐπουράνιος εἰκὼν Ἰησοῦς Χριστὸς μυστικῶς νῦν τὴν ψυχὴν φωτίζει, καὶ βασιλεύει εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀγίων· κεκρυμμένος δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων, μόνοις ἐστὶ Χριστὸς τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς θεωρούμενος ἐν ἀληθείᾳ ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα καλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτὶ, τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχὴν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ ψυχῇ, τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβανούσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυομένη καὶ φωτιζομένη φωτὶ αἰωνίῳ. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἔλεει τοὺς σκότους, καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἔλεει τοὺς σκότους, καὶ χαρίζεται αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ φῶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA Γ'.

Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εὐκρίνειᾳ, ἐν ἀκεραιότητι, ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων συνδιαίψιν, καὶ ἐν τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφείλουσιν.

A'. Οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ συνει-
ναι ἀλλήλοις, εἴτε εὐχονται, εἴτε ἀναγινώσκουσι τὰς Γραφὰς, εἴτε ἔργον τι ποιοῦσιν, ἵνα ἔχωσι τὸν θεμέλιον τῆς ἀγάτης πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως δύναται εὐδοκία γενέσθαι εἰς ἐκεῖνας τὰς προαιρέσεις, καὶ οἱ εὐχόμενοι, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐργαζόμενοι, πάντες δύναται ἐν ἀκεραιότητι καὶ ἀπλότητι διάγοντες μετ' ἀλλήλων ὠφελήθησιν. Τί γὰρ γέγραπται, *Γενηθήτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*; ἵνα ὃν τρόπον οἱ ἐν οὐρανοῖς ἄγγελος συνείσιν ἀλλήλοις, ἐν ἔμονοιᾳ πολλῇ, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ διάγοντες, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ ἔπαρσις, ἢ φθόνος· ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ εὐκρίνειᾳ μετ' ἀλλήλων εἰσὶν, οὕτως ἵνα καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὥσι μετ' ἀλλήλων. Συμβαίνει τινὰς εἶναι τριάκοντα ὑπὸ τὸ ἓν, ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα οὐ δύναται προσκαρτερεῖν· ἀλλὰ τινὰς μὲν αὐτῶν σχολάζουσι τῇ εὐχῇ ὥρας ἕξ, καὶ βούλονται ἀναγνῶναι· ἄλλοι δὲ προθύμως διακονοῦσιν, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται τι ἔργον.

B'. Ὄφείλουσιν οὖν οἱ ἀδελφοὶ, εἴ τι ποιοῦσι, ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ εἶναι μετ' ἀλλήλων· καὶ ὁ ἐργαζόμενος περὶ τοῦ εὐχομένου οὕτω λεγέτω, ὅτι *Ὅν ὁ ἀδελφός μου κτᾶται θεσωπρός, ἐπεὶ κοινός ἐστιν, κἀγὼ ἔχω*. Καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἀναγινώσκοντος οὕτω λεγέτω, ὅτι *Ὁ ἐκεῖνος ὠφελείται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς ἐμὸν προσχωρεῖ κέρδος*. Καὶ ὁ ἐργαζόμενος αὐθις τοῦτο λεγέτω, ὅτι *τὴν διακονίαν ἤν ποιῶ, κοινὴ ἐστὶν ὠφέλεια*. Ὅσπερ γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλά ὄντα ἐν ἐστὶ σῶμα, καὶ

βοηθοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ ἕκαστον ἴδιον ἐκτελεῖ ἔργον· πλὴν ὁ ὀφθαλμὸς ὅπερ ὅλου τοῦ σώματος βλέπει, καὶ ἡ χεὶρ ὅπερ ὅλων τῶν μελῶν ἐργάζεται, καὶ ὁ ποὺς περιπατεῖ, ὅλα τὰ μέρη ἐπιφερόμενος, καὶ ἄλλο συμπάσχει· οὕτω καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' ἀλλήλων ἔστωσαν. Καὶ μήτε ὁ εὐχόμενος κρινέτω τὸν ἐργαζόμενον, διότι οὐκ εὐχεται· μήτε ὁ ἐργαζόμενος κρινέτω τὸν εὐχόμενον, ὅτι ἐκεῖνος παραμένει, κατὰ ἔργαζομαι· μήτε ὁ διακονῶν κρινέτω τὸν ἔτερον. Ἄλλ' ἕκαστος εἴ τι ποιεῖ εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτω. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν εὐχόμενον ἔχη ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ, τοῦτο λογιζόμενος, ὅτι Ὑπερ ἐμοῦ εὐχεται· καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἐργαζομένου τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ὁ ποιεῖ, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν ποιεῖ.

Γ'. Καὶ οὕτω δύναται ὁμοφωνία πολλή, καὶ εἰρήνη καὶ συμφωνία ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης κρατεῖν ἀλλήλους, καὶ συνδιάγειν μετ' ἀλλήλων ἐν ἀκεραιότητι, καὶ ἀφελότητι, καὶ εὐδοκίᾳ Θεοῦ. Τὸ δὲ κεφαλαϊώδεστερον πάντων, δηλονότι ἡ πρὸς καιρὸν καρτέρησις ἐστὶ τῆς εὐχῆς· πλὴν δὲ ἐν ζητεῖται, ἵνα ἔχη τις θησαυρὸν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν ζωὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῷ νῷ· εἴτε ἐργάζεται, εἴτε εὐχεται, εἴτε ἀναγινώσκει, ἵνα ἔχη ἐκεῖνο τὸ κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ὃ ἐστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰσὶ δὲ τινες τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνους φανεροῦς καρποὺς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώπων· τὰ δὲ κρυπτὰ ὁ Θεὸς κατορθοῖ. Οὐχ οὕτως δὲ εἰσι τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡσπερ εἰς τὸν ἕξω ἀνθρώπον ἀσφαλιζέται, οὕτως ὀφείλει καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον· ἀπαιτεῖ σε γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ὀργισθῆς σεαυτῷ, καὶ μάχην ποιήσης μετὰ τοῦ νοῦ σου, μήτε συμφωνήσης, μήτε συνηδυνθῆς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας.

Δ'. Λοιπὸν τὸ ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ συνὸν κακὸν, τοῦτο τῇ θεῖᾳ δυνάμει μόνον δυνατόν ἐστὶ κατορθῶσαι. Οὐκ ἔξεστι γὰρ οὐτε δυνατόν ἀνθρώπῳ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν· τὸ ἀντιπαλαῖσαι, τὸ ἀντιμαχεσθῆναι, δεῖραι, δαρῆναι οὐδὲστιν· ἐκριζῶσαι δὲ, Θεοῦ ἐστὶν. Εἰ γὰρ εὐήδυνος τοῦτο ποιῆσαι, τίς χρεια τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου; Ὡς γὰρ οὐκ ἐστὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀνευ φωτὸς βλέπειν, ἢ λαλεῖν ἀνευ γλώττης, ἢ ἀκούειν ἀνευ ὠτων, ἢ περιπατεῖν ἀνευ ποδῶν, ἢ ἐργάζεσθαι ἀνευ χειρῶν· οὕτως οὐ δύνασαι ἀνευ τοῦ Ἰησοῦ σωθῆναι, ἢ εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι Ἐν τοῖς φαινομένοις οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐκ εἰμι φιλάργυρος, λοιπὸν δίκαιός εἰμι· πεπλάνησαι ἐν τοῦτῳ, νομίσας ὅτι πάντα ἐξετέλεσας. Οὐκ εἰσὶ μόνον τρία μέρη τῆς ἁμαρτίας εἰς ἃ ὀφείλει τις ἀσφαλισασθαι, ἀλλὰ μυρία· ἡ εὐφωσις, ἡ ἀφοβία, ἡ ἀπιστία, τὸ μίσος, ὁ φθόνος, ἡ δολιότης, ἡ ὑπόκρισις, πόθεν ἐστὶν; οὐκ ὀφείλεις πρὸς ταῦτα ἔχειν τὴν πάλην καὶ τὸν ἀγῶνα ἐν τοῖς λεληθόσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς; ὡσπερ ἔαν ἡ ληστής ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ λοιπὸν ὑποθλίβει σε, καὶ οὐκ ἔσθ σε ἀμεριμνεῖν, ἀρχὴ δὲ καὶ σὺ ἀντιτύπτειν αὐτὸν, δέρεις καὶ δέρη· οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ ἀντιτύπτειν καὶ ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀντι-κρούειν.

sunt, et se mutuo adjuvant, et unumquodque suo fungitur officio, velut oculus pro toto corpore videt, et manus pro omnibus membris laborat, et pes ambulat omnia membra sustinens, et aliud membrum compatitur : sic et fratres inter se sint. Itaque qui preces facit, non judicet laborantem, quod non precetur : neque qui laborat, condemnet precantem, quod ille quiescat, ipse vero laboret : neque qui ministrat, alterum damnet. Sed unusquisque, si quid facit, in Dei gloriam faciat. Qui legit, amore et gaudio prosequatur precantem, sic secum colligeas, quia pro me orat. Et qui orat, de laborante hoc statuatur, quia quod operatur, ad communem utilitatem facit.

III. Et sic summa concordia et pax, animarumque consensus in vinculo pacis eos inter se continere potis erit, ut conversentur in sinceritate et simplicitate et benevolentia Dei. Maximum autem omnium est, videlicet, opportuna precum continuatio. Præterea unum requiritur, ut quis habeat thesaurum in anima, et vitam, quæ est Dominus in animo : sive laboret, sive precetur. sive legat, ut habeat illam possessionem non perituram, quæ est Spiritus sanctus. Non desunt, qui dicant Dominum manifestos solos fructus requirere ab hominibus : interiora vero Deum corrigere. Non autem res sic se habet : sed quemadmodum adversus exteriorem hominem se munit, sic et adversus cogitationes bellum inire et gerere debet. Exigit enim a te Dominus, ut tibi ipse irascaris, et pugnam committas cum mente tua, neque assentiaris aut deleeteris cogitationibus pravis.

IV. Quod superest, peccatum illique adhærens malum radicitus evellere, hoc divina solum virtute emendari potest. Non licet enim, neque possibile est homini propriis viribus extirpare peccatum. Reluctari quidem, repugnare, cædere, vulnerari in tuis viribus est ; eradicare vero solius Dei est. Si etenim hoc præstare in tua potestate fuisset, quid opus fuisset adventus Domini ? Perinde enim, ut non licet oculum absque luce videre, aut loqui absque lingua, aut audire absque auribus, aut incedere absque pedibus, aut labores perferre absque manibus : sic nec absque Jesu salvari, aut regnum cælorum ingredi potes. Quod si dicas, manifesto stupro aut adulterio me non polluo, nec avaritiæ crimen incurro, consequens est, ut justus sim : toto cælo hic aberras, putans te omnia perfecisse. Non sunt solum tres species peccati, adversus quas quis se munit oportet, sed infinitæ. Arrogantia, temeritas, diffidentia, odium, invidia, fraus, hypocrisis unde sunt ? Nonne tibi adversus hæc certamen et pugna in secretis tuis cogitationibus ineunda est ? Quemadmodum, si latro domum tuam invaserit, jam te molestia magna afficit, nec te vacuum esse curis sinit ; incipis vero et tu repugnare illi, cædis atque cæderis : ita et anima debet referire, repugnare et retundere.

V. Demum vero voluntas repugnans, molestia atque afflictione obruta, incipit superior fieri, cadit, erigitur. Denuo peccatum conjicit animam in decem aut viginti congressus; vincit animam atque prosternit: et anima quidem temporis intervallo decretoria pugna superat peccatum. Rursum si perstiterit anima, nec languidior in parte aliqua fuerit, incipit superior evadere, et discernere, reportare palmas adversus peccatum. Sed in his, si recte res suis ponderibus librata examinetur, tamdiu peccatum hominem subvertit, donec evadat in *virum perfectum, in mensuram ætatis*²⁷, et omnino superet mortem. Scriptum enim est: *Novissimus hostis aboletur mors*²⁸. Et sic superiores evadunt et victores diaboli. Si vero, ut jam diximus, dicat quis, nec scortor, nec adulterio me polluo, nec avarus sum, hoc sufficit mihi; dimicavit is quidem hoc modo adversus tres peccati species: contra reliquas vero viginti, quas peccatum adversus animam habet, non pugnavit, sed victus est. Pugnandum igitur et dimicandum est illi adversus omnes peccati species. Mens enim, ut sæpius diximus, adversaria est, et æquas habet vires adversus peccatum, ut contradicat et resistat cogitationibus.

VI. Quod si dicas, potentiores esse adversas vires, et malitiam omnino homini dominari, injustum facis Deum, qui condemnet humanam naturam, eo quod Satanæ obedierit, quando quidem fortior est, et vi cogente hominem sibi subjicit: majorem et fortiorem eum anima constituis. Sed tandem me audies. Quemadmodum si juvenis sit, qui luctam ineat cum puello, et si puellus, si succubuerit, condemnetur, quod inferior evaserit, multum hoc habet iniquitatis: perinde dicimus et nos, mentem adversariam esse, et æquis viribus præditam. Et hujusmodi anima, opem et auxilium, si serio quærat, id consequitur, et digna censetur redemptione. Certamen enim et pugna in æqualitate virium consistit. Glorificemus Patrem et Filium et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA IV.

Cursum stadii hujus mundi attente et accurate absolute oportet Christianos, ut cæleste præconium a Deo et angelis consequantur.

I. Qui vitam Christianam studio accurato transigere intendunt, eos præ cæteris facultatis intelligendi et discernendi, quæ in anima est, summam curam habere oportet, ut, cum exactam boni mali que dijudicationem nacti ea, quæ præter naturam puræ naturæ undequaque invehantur, distinxerimus, recte et absque offendiculo conversemur; ut velut discernendi facultate oculo utentes, id consequamur, ut idonei non simus, qui eum pravitate et malitia fœdus percutere possimus; sicque divino numere ornati digni Domino famus. **13** Exemplum capiamus ab iis, quæ visui subjecta sunt. Si

Ε'. Λοιπὸν ἡ προαίρεσις ἀντιμαχομένη, καὶ ἔχουσα πόνον καὶ θλίψιν, ἀρχεται ἄνωτέρα γίνεσθαι· πίπτει, ἐγείρεται· πάλιν ῥίπτει ἡ ἁμαρτία εἰς δέκα ἢ εἰς εἰκοσι ἀγῶνας· νικᾷ τὴν ψυχὴν καὶ ῥίπτει, καὶ ἡ ψυχὴ διὰ χρόνου εἰς μίαν ἀγωγὴν νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν· πάλιν ἔάν ἡ ψυχὴ ὑπομείνῃ καὶ μὴ χαυνοθῆ κατὰ μέρος, ἀρχεται πλεονάζειν καὶ διακρίνειν, καὶ ἀποφέρεσθαι τὰ νικητήρια κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τούτοις ἐξετάζεται, ἀκμὴν ἡ ἁμαρτία καταστρέφει τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ ἔλθῃ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας, καὶ τελείως νικήσῃ τὸν θάνατον· γέγραπται γάρ, Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος· καὶ οὕτως ἀνώτεροι γίνονται, καὶ νικηταὶ τοῦ διαβόλου. Εἰ δὲ, καθὼς προείπομεν, λέγει τις, Οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐ φιλαργυρῶ, ἀρκεῖ μοι· οὕτως εἰς τρία μέρη ἠγωνίσαστο, καὶ εἰς ἄλλα εἰκοσι, ἅπερ ἔχει ἡ ἁμαρτία κατὰ τῆς ψυχῆς, οὐκ ἠγωνίσαστο, ἀλλ' ἠττήθη. Ὁφείλει οὖν εἰς πάντα ἀγωνίσασθαι, καὶ ἀθλεῖν· ὁ γὰρ νοῦς, καθὼς πολλάκις εἴπομεν, ἀντίπαλός ἐστι, καὶ ἔχει ἰσόρροπον δύναμιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀντιλέγειν καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς λογισμοῖς.

Γ'. Εἰ δὲ λέγεις ἰσχυροτέραν εἶναι τὴν ἐναντίαν δύναμιν, καὶ βασιλεύειν τὸ ἔλον τὴν κακίαν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἄδικον ποιεῖς τὸν Θεόν, κατακρίνοντα τὴν ἀνθρωπότητα, διότι ὑπήκουσε τῷ Σατανᾷ, ὅποτε ἰσχυρός ἐστι, καὶ ἀναγκαστικῆ τιμῆς δυνάμει ὑποτάσσει· μείζω καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποίησας τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐν τέλει μοι ὑπακούσεις· ὥστερ ἔάν ἦ νεανίσκος, καὶ ἔχη πάλιν πρὸς παιδίον, καὶ ἔάν ἠττήθῃ τὸ παιδίον, κατακρίνηται, διότι ἠττήθη, τοῦτο πολλῆς ἀδικίας ἐστίν· ὅθεν ἡμεῖς λέγομεν ἀντίπαλον εἶναι τὸν νοῦν καὶ ἰσόρροπον. Καὶ ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἐπιζητοῦσα, τυγχάνει βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, καὶ καταξιοῦται τῆς λυτρώσεως. Ἡ γὰρ πάλιν καὶ ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῇ ἰσοδυναμίᾳ κεῖται. Δοξάζωμεν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'.

Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου προσεχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἵνα ἐπαίνοιον οὐρανίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τύχωσι.

Α'. Οἱ τὸν βλόν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν πολλῇ ἀκρίβειᾳ κατορθῶσαι βουλόμενοι, πρὸ πάντων τοῦ διανοητικοῦ καὶ διακριτικοῦ μέλους τῆς ψυχῆς ἐν πάσῃ δυνάμει ἐπιμελεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἀκριβείᾳ κτησάμενοι, καὶ τὰ παρὰ φύσιν εἰσαχθέντα τῇ καθαρᾷ φύσει πάντοτε διακρίνοντες, εὐθέως καὶ ἀπροσπόπτως πολιτευώμεθα· ἵνα ὡς ὀφθαλμῷ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρώμενοι, ἀσυνδίαστοι, καὶ ἀσύνθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ὑποθέσεις εἶναι δυναθῶμεν, καὶ οὕτως τῆς θείας δωρεᾶς καταξιωθέντες, ἄξιοι τοῦ Κυρίου γενώμεθα. Ἀπὸ δὲ τῶν ὁρωμένων ὑπόδειγμα

²⁷ Ephes. iv, 9. ²⁸ I Cor. xv, 26.

λάβωμεν· ἔοικε γάρ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ τοῦ σώματος πράγματα τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ φαινόμενα τοῖς κρυφίοις.

B. Ὡσπερ γάρ τὸ σῶμα ἔχει ὁδηγὸν τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ αὐτὸς ὁρῶν ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα εἰς εὐθύτητα· ὑπόθου δέ μοι διέρχεσθαι τινα διὰ τόπων ὑλωδῶν, καὶ ἀκανθῶν πεπληρωμένων καὶ βορβόρων, ἔνθα καὶ πῦρ ἀναβάλλει, καὶ ξίφη παραπεπήγασι, κρημνοὶ τε καὶ ὑδάτων πλήθη ἐκεῖ τυγχάνει· τὸ λοιπὸν ὁ γοργὸς καὶ σπουδαῖος καὶ ἀκίνητος, ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὁδηγόν, πάνυ προσεχόντως παρέρχεται τοῖς χαλεποῖς ἐκείνους τόπους, συνέχων πανταχόθεν χερσὶ καὶ ποσὶ τὸν χιτῶνα ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς ὕλαις καὶ ἀκάνθαις περισχισθῇ, ἢ ἀπὸ τοῦ βορβόρου ἀφανισθῇ, ἢ ὑπὸ ξίφους διακοπῇ. Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα, φῶς ὦν αὐτοῦ, ἵνα μὴ κρημνοῖς καταβραγῇ, ἢ ὕδασι καταποντισθῇ, ἢ τινι χαλεπῷ καταδραβῇ. Ὁ οὕτω γοργὸς καὶ συνετὸς, καὶ μετὰ πάσης νήψεως παρερχόμενος συσφιγγὼν τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθέως ὀδηγούμενος, φυλάσσει καὶ ἑαυτὸν ἀβλαβῆ, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ἀκαυστον καὶ ἀσχοιστον διατηρεῖ. Ἐάν τις ἢ ἀργὸς καὶ ὀκνηρὸς, καὶ ῥάθυμος, καὶ βαρῦς, καὶ χαῦνος, διὰ τῶν ταιούτων παρερχόμενος τόπων, περιβρέων ὁ χιτῶν αὐτοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν, εἰς τὰς ὕλας καὶ ἀκάνθαις περισχίζεται, ἢ ὑπὸ τοῦ πυρὸς κατακαίεται, διὰ τὸ μὴ συνέχειν πάντοθεν ἀνδρείως τὸ ἐνδύμα· ἢ ὑπὸ τῶν παραπεπηγμένων ξιφῶν παρακόπτεται, ἢ ὑπὸ τοῦ βορβόρου σπιλοῦται, καὶ ἀπαξιακῶς τάχιον καταφθείρει τὸν καλὸν καὶ καινὸν τοῦ ἐνδύματος χιτῶνα, διὰ τὴν ἀπροσεξίαν, καὶ χαυνότητα, καὶ ὀκνηρίαν αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ καλῶς καὶ εὐθέως τῷ ὀφθαλμῷ προσέχει, καὶ αὐτὸς εἰς φάραγγα πεσεῖται, ἢ ἐν τοῖς ὕδασι καταποντισθήσεται.

Γ. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὡσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἐνδύμα τοῦ σώματος, ἔχουσα διακριτικὸν μέλος εὐθύνον ὄλην τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος, παρερχομένη διὰ τῶν ὑλῶν καὶ ἀκανθῶν τοῦ βίου, καὶ βορβόρου, καὶ πυρὸς, καὶ κρημνῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτόπων τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντοθεν ὀφείλει μετὰ νήψεως, καὶ ἀνδρίας, καὶ σπουδῆς, καὶ προσοχῆς συσφιγγεῖν καὶ φυλάσσειν ἑαυτὴν, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος, μὴ που περισχισθῇ ἐν ταῖς τοῦ κόσμου ὕλαις καὶ ἀκάνθαις, μεριμνῶν, καὶ ἀσχολιῶν, καὶ περισπασμῶν γηϊνῶν· καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας κατακαυθῇ· οἷον ἐνδεδυμένη τὸν ὀφθαλμὸν ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἰδεῖν πονηρὰ· τὸ οὖς ὁμοίως ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἀκούειν καταλαλιάν. Τὴν γλῶσσαν τοῦ μὴ λαλεῖν μάταια· χεῖρας καὶ πόδας ἀπὸ ἐπιτηδευμάτων κακῶν. Ἐχει γάρ θέλημα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποστρέφαι καὶ κωλύσαι τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακίστων ὁραμάτων καὶ ἀκοῆς· πονηρᾶς, καὶ αἰσχρᾶς, καὶ λόγων ἀπρεπῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων κοσμικῶν καὶ πονηρῶν.

Δ. Ἀποστρέφει δὲ καὶ ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ὑπὸ βεβασμῶν πονηρῶν, φυλάττουσα τὴν καρδίαν, τοῦ μὴ βέμβεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν λογισμῶν αὐτῆς· καὶ οὕτως ἀγωνιζομένη, καὶ σπουδάζουσα, καὶ συν-

A militudinem enim quamdam habet corpus cum anima, et ea, quæ sunt corporis, cum iis quæ ad animam spectant, et quæ videntur, cum iis quæ sub aspectum non cadunt.

II. Quemadmodum enim corpus oculum habet ducem, et ipse oculus videns totum corpus in rectam id viam deducit. Statuas mihi, transire quemdam per loca silvestria, spinosa et lutosa, ubi et ignis erumpat, et gladii affixi, et præcipitia sini, et multæ aquæ. Jam ergo agilis ille, sedulus et immotus, habens oculum ducem, omnino attente transit loca illa difficilia, continens undequaque manibus et pedibus tunicam suam, ne a fruticibus et spinis discernatur, aut luto commaculetur, aut a gladio diffindatur. Et oculus totum corpus dirigit, lumen ipsius existens, ne per præcipitia dirumpatur, aut aquis immergatur, aut casu difficili lædatur: sic ergo alacris ille et cautus transgrediens coarctata veste sua, summa animi sobrietate, ab oculo recta deductus, non seipsum solum illæsum, sed et tunicam suam incombustam et indivisam conservat. Si vero quispiam minus alacer, tardus, segniss, socors, lentus et ignavus hæc loca transgrediatur, tunica ejus hinc inde diffuens, fruticibus et spinis discernitur, aut igni comburitur, eo quod eam non strenue contineat; aut ab affixis gladiis diffinditur, aut cæno polluitur, et, ut breviter dicam, citius perdit elegantem ac novam illam vestem, propter negligentiam, oscitantiam et ignaviam suam. Quinimo, si minus diligenter et alacriter oculo attendat, aut incidet in foveam, aut aquis demergetur.

III. Eodem modo et anima, quæ tunicam corporis gestat, veluti præclaram vestem, pollens facultate discernendi, quæ dirigit totam cum corpore animam, transeuntem per nemora et spinas vitæ, et per cænum, et ignem, et præcipitia, hoc est, cupiditates et voluptates, et reliquas hujus sæculi absurditates, ubique debet sobrie, fortiter, diligenter et attente continere et observare se ipsam, et tunicam corporis, ne dilaceretur inter frutices et spinas hujus mundi, ut sunt sollicitudines, negotia et curæ terrestres; aut ab igne concupiscentiæ comburatur: ea velut induta oculum avertit, ne videat malitiam: similiter et aures, ne audiant detractiones; linguam, ne loquatur vana; manus et pedes ab actionibus et studiis inhonestis. Habet enim anima voluntatem avertendi, et avocandi membra corporis ab inhonestis spectaculis, ab auscultatione ejus quod malum et turpe est, a sermone minus decenti, et officiis mundanis ac perversis.

IV. Avertit etiam seipsam anima ab occupationibus mentis minus piis, observans cor, ne cogitationes ejus per mundum hinc inde circumagantur: et sic non absque pugna et labore, ex omni parte

diligenter et attente continens membra corporis a malitia, ab omni laceratione, combustione et inquinacione, præclaram corporis tunicam, immunem conservat. Illa ipsa denique per suam voluntatem, quæ cognoscendi, intelligendi et discernendi vi prædita est, ac omnino ut dicam, per Domini virtutem conservabitur, quæ et se ipsam pro viribus suis cohibet et ab omni concupiscentia mundana subducit: **¶** atque sic auxilium a Domino nanciscitur, ut revera custodiatur a malis, quæ antea enumeravimus. Si quando enim Dominus quempiam viderit, qui gnaviter ab hujus mundi voluptatibus, distractionibus et curis crassis ac terrenis vinculis atque vanarum cogitationum occupationibus se avocet, præstat illi peculiare gratiæ auxilium, illæsamque animam illam, quæ fortiter præsens hoc sæculum perversum pertransit, conservat. Et sic anima cœleste præconium a Deo et angelis ejus consequitur, quod vestem corporis sui et se ipsam accurate conservavit, et quod, quantum in se fuit, ab omni concupiscentia mundana aversa et remota, auxilioque divino potita, cursum stadii hujus vitæ feliciter absolverit.

V. Si quis autem pigritia et segnitie diffluens, caute in hac vita non ambulet, et ex sua ipsius voluntate omnem concupiscentiam mundanam non aversetur, nec Dominum solum in omni desiderio requirat, in spinas et nemora hujus mundi conjicitur, et ab igni concupiscentiæ vestis corporis comburitur, et cœno voluptatum inquinatur: et sic timida, ac siue fiducia in die judicii anima deprehenditur, eo quod, cum suam vestem immaculatam conservare non potuerit, eam fallaciis hujus sæculi corruperit: et propterea regno extruditur. Quid enim facturus Deus est illi, qui sponte se ipsum mundo tradiderit, voluptatibusque deceptus ac terrenis occupationibus seductus oberat? Illi quidem auxilium præstat, qui sordidas voluptates, et priores mores aversatus, omni vi ac impetu cogitationes suas semper ad Dominum dirigit, et se ipsum abnegat, solumque Dominum ardentem quærit. Hunc conservat, qui se custodit a laqueis ac restibus silvæ hujus mundi, qui etiam cum timore et terrore suam ipsius salutem operatur ²⁹, omnique intentione per laqueos, restes et concupiscentias hujus sæculi transit, Domini que auxilium requirit, ac per gratiam misericordiæ ejus salvari sperat

VI. Ecce enim ³⁰ quinque prudentes ac sobriæ virgines, alacriter accersentes hospitem naturæ suæ, accepto in vasibus cordis sui oleo, hoc est, superna gratia Spiritus, potuerunt ingredi una cum Sponso in cœlestem thalamum. Reliquæ vero fatuæ in sua ipsius natura permanentes, non vigilarunt, nec operam dederunt, ut oleum exsultationis acciperent in vasis suis, sed velut in carne adhuc

ἔχουσα πάντοθεν ἐν πολλῇ προσοχῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακῶν, ἀσχιστον, καὶ ἄκαυστον, καὶ ἄσπιλον τὸν καλὸν χιτῶνα τοῦ σώματος διαφυλάσσει· καὶ αὐτὴ διὰ τοῦ γνωστικοῦ καὶ διανοητικοῦ, καὶ διακριτικοῦ θελήματος αὐτῆς, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς τοῦ Κυρίου δυνάμεως, φυλαχθήσεται, αὐτὴ ἑαυτὴν ὅση δύναμις συσφίγγουσα, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κοσμητικῆς ἀποστρέφουσα· καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθουμένη εἰς τὸ ἐξ ἀληθείας φυλαχθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῶν προειρημένων κακῶν. Ἐπὶ γὰρ Ἰθῆ ὁ Κύριός τινα γενναίως ἀποστρεφόμενον τὰς τοῦ βίου ἡδονάς, καὶ περισπασμούς καὶ μερμύνας ὕλικὰς καὶ δεσμούς γηϊνοὺς, καὶ ῥεμβασμούς λογισμῶν ματαίων, δίδωσι τὴν ἴδιαν τῆς χάριτος βοήθειαν, ἀπυκτον διατηρῶν τὴν ψυχὴν ἐκείνην διεξερρομένην καλῶς τὸν ἐνεστώτα πονηρὸν αἰῶνα. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐπαίειν οὐρανίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τεύχεται, ὅτι τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος αὐτῆς καλῶς διεφύλαξε καὶ ἑαυτὴν, ὅσον τὸ ἐν αὐτῇ δυνατόν, πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου ἀποστραφείσα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθεῖσα, τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου καλῶς διεξέλθουθεν

Ε. Εἰ δὲ τις ἐν χαυνότητι καὶ βραθυμίᾳ μὴ προσεχόντως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πορεύεται, καὶ ἐκ θελήματος ἰδίου οὐκ ἀποστρέφεται πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου, καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ ἐπιζητεῖ, εἰς τὰς ἀκάνθας καὶ ὕλας τούτου τοῦ κόσμου περιπίπτει, καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας ὁ χιτῶν τοῦ σώματος παρακαλεῖται, καὶ ὑπὸ τοῦ βορβόρου τῶν ἡδονῶν σπιλοῦται, καὶ οὕτως ἀπαρρησίαστος ἡ ψυχὴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εὐρίσκειται, τὸ ἐνδύμα αὐτῆς ἄσπιλον μὴ δυνηθεῖσα τηρῆσαι, ἀλλὰ καταφθείρασα αὐτὸ ταῖς ἀπάταις τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ διὰ τοῦτο ἀπόβλητος τῆς βασιλείας γίγνεται· τί γὰρ ποιήσῃ ὁ Θεὸς τῷ θελήματι τῷ ἰδίῳ παραδιδόντι ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀπατωμένῳ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ, ἢ ῥεμβασμοῖς ὕλικαῖς ἐκπλανωμένῳ; ἐκείνῳ γὰρ βοήθειαν δίδωσι, τῷ ἀποστρεφόμενῳ τὰς ὕλικὰς ἡδονάς, καὶ προστέρας συνηθείας· καὶ βίᾳ τὴν διάνοιαν πάντοτε πρὸς Κύριον ἔλκοντι, ἀρνούμενῳ τε ἑαυτὸν, καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐπιζητοῦντι· τοῦτον διατηρεῖ, τὸν φυλασσόμενον πανταχῶθεν ἐκ τῶν παγίδων καὶ βρόχων τῆς ὕλης τοῦ κόσμου, τὸν μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν καταπραΰνοντα, καὶ μετὰ πάσης προσεχειας διὰ τῶν παγίδων καὶ βρόχων καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου παρερχόμενον, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου βοήθειαν ἐπιζητοῦντα, καὶ τῷ ἑλέει αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος αἰχμαλωτίζοντα.

Γ'. Ἰδοὺ γάραι πάντες παρθένοι αἱ φρόνιμοι, νήψασαι καὶ γοργευσάμεναι τὸ ξέρον τῆς ἑαυτῶν φύσεως, λαβοῦσαι τὸ ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις τῆς καρδίας αὐτῶν, τουτέστι τὴν ἀνωθεν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἡδυνήθησαν συνεισελθεῖν τῷ Νυμφίῳ εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Αἱ δὲ ἄλλαι αἱ μωραὶ, αἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀπομείνασαι, οὐκ ἐνήψαν καὶ ἐσπούδασαν δεχέσθαι τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν,

²⁹ Philip. II, 12. ³⁰ Matth. xxv, 1 seqq.

ὡς ἐτι ἐν σαρκὶ ἦσαν, ἀλλ' ὡσπερ ἀπεκοιμήθησαν δι' ἀμέλειαν, καὶ χαυνότητα, καὶ ῥαθυμίαν, καὶ ἀγνωσίαν, ἣ καὶ οἰησιν δικαιοσύνης· διὸ καὶ τοῦ νυμφῶνος τῆς βασιλείας ἀπεκλείσθησαν, μὴ δυνηθεῖσαι εὐαρεστοῦσαι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ. Δεσμῷ γὰρ κόσμου, καὶ ἀγάπῃ τινὶ γηίνῃ κατασχεθεῖσαι, τὴν ἀγάπην αὐτῶν ὄλην, καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον οὐκ ἔδωκαν, οὔτε τὸ ἔλαιον ἐκομίσαντο. Καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος ζητοῦσαι ψυχαί, ὄλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποδεσμοῦσαι, κακεὶ περιπατοῦσαι, κάκει εὐχονται, κακεὶ λογίζονται πάντα ἀποστρεφόμεναι· εἰδὸν καὶ καταξιοῦνται λαβεῖν τὸ ἔλαιον τῆς ἐπουρανίου χάριτος· καὶ οὕτως ἀπῴστοι διεξελθεῖν δύνανται, τελειῶς τῷ πνευματικῷ Νυμφίῳ εὐαρεστοῦσαι. Αἱ γὰρ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν ἀπομείνουσαι ψυχαί τῷ λογισμῷ ἐπὶ τῆς γῆς ἔρπουσαι, ἐπὶ γῆς λογίζονται, ἐπὶ γῆς τὴν διαίταν ὁ νοῦς αὐτῶν ἔχει· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν νομίζουσι τοῦ Νυμφίου εἶναι, καὶ δικαίωμασι κεκοσμηθεῖσαι σαρκός· ἄνωθεν δὲ ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐγεννήθησαν, τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως μὴ δεξάμεναι.

Z'. Αἱ γὰρ πέντε λογικαὶ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ἐὰν δέξωνται τὴν ἄνωθεν χάριν, καὶ τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος, ἀληθῶς παρθένοι φρόνιμοι τυγχάνουσι, τὴν ἄνωθεν τῆς χάριτος δεξάμεναι φρόνησιν. Εἰ δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν μάνην ἀπομείνωσαι, μωρὰ εὐρίσκονται, καὶ τέκνα τοῦ κόσμου ἀποδείκνυνται· οὐκ ἀπεδύσαντο γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, κἀν τῷ δοκεῖν νομίζουσι· δι' εὐλογοφανίας τινὸς καὶ σχήμα, τοῦ Νυμφίου εἶναι νύμφαι. Ὡσπερ γὰρ αἱ ὄλαι ἐξ ὄλου τῷ Κυρίῳ προσκολλώμεναι ψυχαί, ἐκεῖ εἰσι τῷ λογισμῷ, κάκει εὐχονται, κάκει περιπατοῦσαι, κάκει ἐπιποθοῦσαι εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην· οὕτω πάλιν ψυχαί, αἱ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου δοθεῖσαι, καὶ ἐν τῇ γῇ τὴν διαίταν ἔχειν βουλόμεναι, ἐκεῖ περιπατοῦσαι, καὶ ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ὁ νοῦς ἐνδιδαιτάται. Διὸ καὶ ἀμετάτρεπτοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα τοῦ πνεύματος τυγχάνουσι, ξένον δὲ τῆς φύσεως ἡμῶν, λέγω δὲ τὴν ἐπουράνιον χάριν, χρεῶν συστῆναι καὶ συμπλακῆναι τῇ φύσει ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν εἰς τὸ ἐπουράνιον νυμφῶνα τῆς βασιλείας τῷ Κυρίῳ συνεισελθεῖν, καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τυχεῖν.

H'. Ξένον γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν, τὴν κακίαν τῶν παθῶν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐν αὐτοῖς ἐδεξάμεθα, ἣν καὶ ὡσπερ φύσιν ἡμῶν καταστάσαν συνηθεία καὶ προλήψει πολλῇ, διὰ τοῦ ξένου τῆς φύσεως ἡμῶν, τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος ἐξω[σ]θῆναι πάλιν χρῆ, καὶ εἰς ἀρχαίαν καθαρότητα ἀποκαταστῆναι. Καὶ ἐὰν μὴ ἐκείνην τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀγάπην τοῦ Πνεύματος δεξώμεθα νῦν ἐν πολλῇ αἰτήσῃ, καὶ δεήσει, καὶ πίστει, καὶ προσευχῇ, καὶ ἀποστροφῇ τοῦ κόσμου· καὶ προσκολληθῆ τῇ ἀγάπῃ. ἦτις ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἁγιασθῆ ἢ μιανθεῖσα ὑπὸ τῆς κακίας φύσεως ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης τοῦ Πνεύματος· καὶ ἕως τέλους διαμείνωμεν ἀπῴστοι, ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀκριδῶς ἀναστρεφόμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τυχεῖν οὐ δυνησόμεθα.

A essent, per negligentiam, segnitiam, socordiam, ignorantiam, aut etiam opinionem justitiæ, obdormiverunt. Propterea etiam thalamo regni exclusæ sunt, cum placere non possent cœlesti Sponso. Vinculo enim mundi, et terreno quodam amore detentæ omnem dilectionem et amorem suum cœlesti Sponso non obtulerunt, neque oleum secum sumperunt. Quæ enim animæ naturæ suæ hospitem, sanctificationem scilicet Spiritus, quærunt, tota sua dilectione Domino devinciuntur, illic ambulant, illic precantur, illicque cogitationes suas defigunt, cæteris omnibus spretis. Propterea etiam dignæ habentur, quæ accipiant oleum divinæ gratiæ : et sic absque ulla offensione vitam transigere possunt, valde spirituali Sponso acceptæ et gratæ. Animæ vero in sua natura permanentes cogitationibus humi repunt, humana cogitant, humi illarum mens domicilium habet : et quidem opinione sua persuasæ, se ad Sponsum spectare, atque justificationibus carnis exornatas se esse putant; desuper vero ex Spiritu natæ non sunt, cum oleum exultationis non acceperint.

VII. Quinque enim animæ rationalis sensus, accepta superna gratia et sanctificatione Spiritus revera sunt prudentes virgines, quippe quæ acceperint superne sapientiam gratiæ. Si vero in sola natura sua persistant, fatuæ deprehenduntur, et filiæ mundi esse demonstrantur : non enim exuerunt spiritum mundi, quamvis exteriore sermone, opinione ac forma motæ, se esse Sponsi sponsas, falso sibi persuadeant. Quemadmodum enim animæ, quæ totæ omnino Domino devinctæ sunt, illic cogitationes suas, atque illic preces suas exercent, illic ambulant, et illic desiderio dilectionis Dei tenentur : sic e converso animæ, quæ dilectioni mundi deditæ sunt, et in terra domicilium habere volunt, illic ambulant, illic cogitant, illic earum mens habitat. Propterea etiam ad bonam spiritus prudentiam, quæ est hospes naturæ nostræ, consequendam converti nequeunt, cœlestem, inquam, gratiam, quam nostræ conjungi et agglutinari naturæ oportet, ut possimus in cœlestem thalamum regni una cum Domino ingredi, et æternam salutem consequi.

VIII. Loco enim hospitis naturæ nostræ, malitiam affectionum per inobedientiam primi hominis in nos recepimus, quam in nobis veluti quamdam naturam consuetudine et longo usu confirmatam, per hospitem nostræ naturæ, cœlestem scilicet donum Spiritus, rursus expelli et pristinæ puritati restitui convenit. Et nisi nunc ardenti petitione, et rogatione, et fide, ac oratione atque aversatione mundi, cœlestem dilectionem Spiritus acceperimus, et natura nostra juncta dilectioni, quæ est Dominus, et a malitia, qua est inquinata, per illam dilectionem Spiritus sanctificata fuerit, et nisi ad finem usque, absque labe et offenculo, in omnibus mandatis ejus diligenter versati perseveraverimus, cœleste regnum consequi non poterimus.

IX. Atqui subtilius et profundius pro concessa mihi facultate disseram. Quapropter attente audite. Infinitus, inaccessus et increatus Deus, corpus assumpsit, propter immensam et ineffabilem bonitatem suam, et, ut ita loquar, velut imminuit se ipsum ab inaccessa gloria; ut uniri posset visibilibus suis creaturis, veluti animis sanctorum et angelorum, ut possint vitæ divinæ participes fieri. Unumquodque enim horum, secundum naturam suam corpus est, angelus scilicet, anima et dæmon: quamvis enim subtilia sint, tamen in substantia, forma et figura secundum tenuitatem naturæ eorum, corpora sunt tenuia: quemadmodum et hoc corpus in substantia sua crassum et solidum est. Sic et anima subtilis cum sit, comprehendit in se oculum, per quem videt, aurem, per quam audit: similiter et linguam, per quam sermonem profert: manus, et in summa totum corpus, et membra ejus completens anima, commiscetur cum eo, per quod omnes hujus actiones seu opera edit et exercet.

X. Eodem modo Deus, qui fines et intellectum nostrum longe transcendit, per bonitatem suam se ipsum imminuit, et induit membra corporis hujus, et retraxit se ipsum ab inaccessa gloria: ac per benevolentiam et humanitatem suam, transmutata forma, assumpsit corpus et commiscetur, atque assumit animas sanctas sibi quam acceptas et fideles, et fit cum eis unus Spiritus, secundum dictum Pauli: anima, ut ita loquar, evadit in animam, et substantia in substantiam, ut possit anima in novitate vivere et immortalem vitam sentire, ac æternæ gloriæ particeps fieri, ea, inquam, anima, quæ eo, Deo scilicet, digna est, eique perplacet. Si enim Deus ex iis, quæ non erant, ut essent, condidit hanc visibilem creaturam, magna cum differentia et varietate, quæ, antequam fieret, non erat¹¹; voluit etiam, et nullo cum labore condidit ex iis, quæ non erant, substantias solidas et duras, velut terram, montes, arbores (quæ durities naturæ sit vides), et rursus medias aquas, et ex iis volucres nasci mandavit: et denuo tenuiora, ignem ac ventos, et cætera, quæ propter subtilitatem aciem oculi corporei effugiunt.

XI. Quo pacto infinita et ineffabilis multiplicis sapientiæ divinæ scientia condidit ex iis, quæ non erant, et crassiora, et subtiliora, et simpliciora corpora, quæ subsisterent voluntate sua: quanto magis ipse, qui est ut vult, et quod vult, per inenarrabilem clementiam et incomprehensibilem bonitatem se ipse transmutat et imminuit seque assimilat, assumpto, quoad capax fuit, corpore, sanctis, dignis ac fidelibus animabus; ut conspiciatur ab iis is qui sub aspectum non cadit, et contrectetur secundum naturam tenuitatis animæ, is qui tactum omnem effugit: et sic degustent ipsi ejus suavitatem, et benignitate luminis ineffabilis voluptatis ipso experimento fruantur. Quandocunque

A Θ. Ασπτόν δέ τινα λόγον και βαθύν κατά την προσούσαν μοι δύναμιν εἰπεῖν βούλομαι· διδ συνετώς ἀκούσατε· Ἐσωματοποίησεν ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος και ἀπείριστος, και ἀποίητος Θεός, διὰ ἄπειρον και ἀνενόητον χρηστότητα, και ὡς εἰπεῖν ὡς ἐσμίκρυνεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀπροσέτου δόξης, ἵνα συνενωθῆναι δυνηθῆ τοῖς ὁρατοῖς αὐτοῦ κτίσμασιν, οἷον ψυχαῖς ἁγίω και ἀγγέλω λέγω, ἵνα δυνηθῶσι ζωῆς θεότητος μετασχεῖν. Ἐκαστον γάρ κατά την ἰδίαν φύσιν σώμά ἐστιν, ὁ ἀγγελος, ἡ ψυχή, ὁ δαίμων· ὅτι κἂν λεπτά ὦσιν, ὁμως ἐν ὑποστάσει και χαρακτηρί, και εἰκόνη κατά την λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν, σώματα τυγχάνει λεπτά, ὡσπερ ἐν ὑποστάσει τοῦτο τὸ σῶμα παχύ ἐστιν. Οὕτω και ἡ ψυχή λεπτή ὅσα περιέλαβε τὸν ὀφθαλμὸν δι' οὗ ὄρα, τὸ οὖς δι' οὗ ἀκούει. Ὅμοίως τὴν γλῶσσαν δι' ἧς λαλεῖ, τὴν χεῖρα, και ἀπαξιαπλῶς, πᾶν σῶμα, και τὰ μέλη αὐτοῦ περιλαβοῦσα ἡ ψυχή, συγκέκρταται, δι' οὗ ἀπεργάζεται πάντα τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα.

Γ. Τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἄπειρος και ἀνενόητος Θεός τῇ χρηστότητι αὐτοῦ ἐσμίκρυνεν αὐτὸν, και ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦτου, και περιέλαβεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀπροσέτου δόξης· και διὰ ἡμερότητα και φιλανθρωπίαν μεταμορφούμενος σωματοποιεῖ ἑαυτὸν, και ἀναμίγνυται, και παραλαμβάνει τὰς ἁγίας και εὐάρεστους και πιστὰς ψυχὰς, και γίνεταί μετ' αὐτῶν εἰς ἓν Πνεῦμα, κατά τὸ λόγιον Παύλου· ψυχή ὡς εἰπεῖν εἰς ψυχήν, και ὑπόστασις εἰς ὑπόστασιν, ἵνα ἡ ψυχή δυνηθῆ ἐν τῇ νεότητι ζῆσαι, και αἰσθέσθαι ἀθανάτου ζωῆς, και δόξης ἀφθάρτου μέτοχος γένεταί, ἡ γε ἀξία αὐτοῦ και εὐάρεστος. Εἰ γάρ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πεποίηκε τὴν ὀρωμένην κτίσιν τοιαύτην, ἐν πολλῇ τινι διαφορᾷ και ποικιλίᾳ, και πρὶν γενέσθαι οὐκ ἦν· ἠθέλησε δὲ, και εὐκόλως ἐποίησεν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ὑποστάσεις παχέας και σκληράς, οἷον γῆν λέγω, ἕρη, δένδρα (ὄρας οἷα σκληρότης φύσεως)· και πάλιν μέσα ὕδατα· και ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι πετεινὰ προσέταξε· και πάλιν λεπτότερα, πῦρ, και ἀνέμους, και διὰ λεπτότητα μὴ ὀρώμενα τῷ τοῦ σώματος ὀφθαλμῷ.

ΙΑ'. Πῶς ἡ ἄπειρος και ἀνεκδιήγητος τῆς πολυποικιλίου σοφίας τοῦ Θεοῦ τέχνη ἐκτίσεν ἐκ μὴ ὄντων παχύτερα και λεπτότερα και ἀπαλώτερα σώματα ἐνυπόστατα τῷ θελήματι αὐτοῦ; πόσῃ μᾶλλον αὐτὸς ὢν ὡς θέλει, και ὁ θέλει, διὰ χρηστότητα ἀφραστον, και ἀγαθότητα ἀνενόητον μεταβάλλει και σμικρύνει, και ἐξομοιοῖ ἑαυτὸν, σωματοποιῶν κατά χώρασιν, ταῖς ἁγίαις και ἀξίαις πισταῖς ψυχαῖς· ἵνα ὀραθῆ αὐταῖς ὁ ὀρατος, και ψηλαφηθῆ κατά τὴν φύσιν τῆς λεπτότητος τῆς ψυχῆς ὁ ἀψηλάφητος· και ἀσθῶνται αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος, και τῆς χρηστότητος τοῦ φωτὸς τῆς ἀρρήτου ἀπολαύσεως αὐτῇ περὶ ἀπολαύσωσιν. Ὅτε βούλεται πῦρ γίνεταί, πᾶν φῶλον και ἐπίσακτον πάθος τῆς ψυχῆς κατακαίον· και

¹¹ Rom. iv, 17.

γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλισκόν, φησίν. Ὅτε **A** βούλεται, ἀνάπαυσις ἀβήτης καὶ ἀφραστος, ἵνα ἀναπαῖ ἡ ἀναπαύσει θεότητος ἢ ψυχῆ· ὅτε βούλεται, χαρὰ καὶ εἰρήνη, θάλασσιν καὶ περιπέτρῳ αὐτῆν.

IB'. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἐν τῶν κτισμάτων ἑαυτὸν ἀφρομῶσαι βούλεται, δι' ἀγαλλίαισιν καὶ εὐφροσύνην τῶν νοερῶν κτισμάτων, οἷον ἡ πόλις φωτὸς Ἱερουσαλήμ, ἡ ὄρος Σιών ἐπουράνιον, δύναται ὡς θέλει πάντα καθὼς εἰρηται· Ὑμεῖς δὲ προσεληλύθατε Σιών ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ. Πάντα εὐκόλα αὐτῷ καὶ εὐχερῆ, εἰς ἃ θέλει μεταμορφουμένῳ ταῖς ἀξίαις αὐτοῦ καὶ πισταῖς ψυχαῖς· μόνον τις ἀγωνιζέσθω φίλος καὶ εὐάρεστος αὐτῷ γίνεσθαι, καὶ αὐτῇ πείρᾳ καὶ αἰσθήσει βψεται **B** ἀγαθὰ ἐπουράνια, καὶ τρυφὴν ἀνέκφραστον, καὶ πλοῦτον ἀπειρον θεότητος ἀληθῶς, ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ ἴδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου γιγνόμενον εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ἀξίων ψυχῶν, καὶ ἀγαλλίαισιν, καὶ τρυφῆν, καὶ ζῶν αἰώνιον. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτὸν καὶ εἰς βρώσιν καὶ πόσιν ὁ Κύριος, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· Ὁ τρώγων τὸν ἄρτον τοῦτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα ἀναπαύσῃ ἀνεκκαλήτως, καὶ ἐμπλήσῃ εὐφροσύνης πνευματικῆς τὴν ψυχὴν· καὶ γὰρ φησίν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὅμοιος καὶ εἰς πόσιν νόματος ἐπουρανίου, καθὼς φησίν, Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζῶν αἰώνιον· καὶ πάντες, φησὶ, τὸ αὐτὸ πόμα ἐποτίσθημεν. **C**

II'. Οὕτως ἐκάστῳ τῶν ἁγίων Πατέρων ὤφθη, ὡς ἠθέλησε, καὶ ὡς συνέφερεν· ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, ἄλλως τῷ Ἰσαὰκ, ἄλλως τῷ Ἰακώβ, ἄλλως τῷ Νῶε, τῷ Δανιήλ, τῷ Δαβὶδ, τῷ Σολομῶντι, τῷ Ἡσαΐα, καὶ ἐκάστῳ τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἄλλως τῷ Ἡλίᾳ, ἄλλως τῷ Μωϋσῆ· καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι Μωϋσῆς κατὰ πάσαν ὥραν ἐν τῷ ὄρει, ἐν τῇ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν νηστείᾳ εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικὴν τράπεζαν εἰσερχόμενος ἐνετρώφα καὶ ἀπέλαυεν. Ἐκάστῳ οὖν τῶν ἁγίων ὡς ἠθέλησεν ὤφθη, εἰς τὸ ἀναπαῦσαι καὶ σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν θεοῦ ἀγαγεῖν. Πάντα γὰρ αὐτῷ εὐχερῆ ἐστὶν ἃ βούλεται, καὶ ὡς θέλει μικρῶν ἑαυτὸν σωματοποιεῖ, καὶ μεταμορφοῦται ὅπτανός **D** μενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἐν ἀπροσίτῳ δόξῃ φωτὸς, κατὰ πολλὴν καὶ ἀφραστον ἀγάπην φανερούμενος τοῖς ἀξίοις· κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξυθεῖσα ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ προσδοκίᾳ, καὶ πίστει, καὶ ἀγάπῃ δέξασθαι ἐκείνην τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος ἀγάπην, καὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς ἀθανάτου ζωῆς λαβοῦσα, πάσης ἀγάπης κοσμητικῆς ἐξ ἀληθείας λύεται, καὶ παντὸς δεσμοῦ κακίας ἐλευθεροῦται.

IA'. Ὅσπερ γὰρ σίδηρος, ἡ μόλιβδος, ἡ χρυσοῦς, ἡ ἀργυρος ἐπὶ πῦρ βληθεὶς λύεται, ἐκ τῆς φύσεως τῆς σκληρᾶς εἰς ἀπαλότητα μεταβαλλόμενος, καὶ

vult fit ignis, omnem improbam et ultro accersitam affectionem adurens. *Deus enim noster ignis consumens est*²², inquit; quando vult fit ineffabilis et arcana requies, ut requiescat anima in requie divina: quando vult, fit gaudium et pax, fovens et protegens animam.

XII. Si vero Deus velit, uni creaturam similem se reddere, propter exultationem et lætitiã intelligibilium creaturarum, velut est aut civitas lucis Jerusalem, aut mons Sion cœlestis, potest pro voluntate omnia, quemadmodum dictum est: *Vos autem accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem*²³; omnia ei sunt facilia et proclivia, qui se, in quam vult speciem, transmutat, in gratiam eo dignarum et fidelium animarum: modo quis intendat ei gratus et acceptus fieri: et quidem ipso facio et sensu videbit bona cœlestia, et delicias ineffabiles, atque immensas vere divitias divinitatis²⁴, quæ certe omnia oculus non vidit, nec auris audivit, nec quæ in cor hominis ascenderunt. Fitque Spiritus Domini ad requiem animarum dignarum, et exultationem, et delicias, et vitam æternam. Seipsum enim transformat Dominus in cibum et potum, sicut scriptum est in Evangelio: *Qui manducat panem hunc, vivet in æternum*²⁵; ut recreet modo ineffabili, et lætitiã spirituali repleat animam. Inquit enim: *Ego sum panis vitæ*²⁶. Similiter transformat se in potum cœlestis scaturiginis, sicut ait: *Quisquis biberit ex aqua, quam ego ei dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*²⁷. Et omnes, ait, *eundem potum bibimus*²⁸.

XIII. Sic singulis sanctis Patribus apparuit, prout volebat et in rem videbatur, aliter Abrahæ, aliter Isaac, aliter Jacob, aliter Noe, Daniel, David, Salomon, Isaïæ, et unicuique sanctorum prophetarum. Aliter Eliæ, et aliter Moysi. Et certe quidem ego statuo, Mosen, eo tempore quo erat in **17** monte, in jejunio quadraginta dierum, spirituali mensæ accessisse, ac multis deliciis oblectatum fuisse. Unicuique igitur sanctorum ut voluit apparuit, ut refocillaret ac servaret eos, et in cognitionem Dei deduceret. Omnia enim facilia ei sunt, quæ modo vult, et quando ei placet, seipsum imminueus corporeum reddit ac transformat, et conspicuus fit diligentibus eum, in inaccessa gloria luminis; et apparet ex immensa et ineffabili dilectione iis, qui digni sunt secundum potentiam suam. Anima enim, quæ digna fuit habita in summo desiderio, et expectatione, et fide, et dilectione, ut recipiat illam ex sublimi virtutem, cœlestem Spiritus dilectionem, et quæ cœlestem ignem æternæ vitæ fuit consecuta, omni dilectione mundana exsolvitur, et ab omni vinculo malitiæ liberatur.

XIV. Quemadmodum enim ferrum aut plumbum, aut aurum, aut argentum in ignem conjecta, a duritie naturæ suæ solvuntur, in mollitiem mutata:

²² Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29.

²³ Hebr. xii, 22, 25.

²⁴ I Cor. ii, 8.

²⁵ Joan. vi, 35.

²⁶ ibid. 38.

²⁷ Joan. iv, 14.

²⁸ I Cor. x, 4.

et quanto diutius in igne fuerint, tanto magis resolvitur et alteratur eorum naturalis durities, propter calidam ignis virtutem : eodem modo et anima, quæ abnegans mundum solius Domini desiderio tenetur in magna animi pervestigatione, contentione ac labore; atque indesinenter in spe et fide eum exspectat : quæque cœlestem illum ignem divinitatis et dilectionis Spiritus consecuta est : tum revera omni dilectione mundi exsolvit, et ab omni mala affectione liberatur, et omnia longe a se projicit, atque naturali suo habitu ac duritie peccati mutatis, cætera omnia superflua ducit, solo cœlesti Sponso, quem recepit, requiescens in ferventi et ineffabili ejus dilectione.

XV. Dico autem tibi, quod hos Deo dilectos fratres, quos ante oculos habet, si subducant se ab illa dilectione, ut ita dicam, rejiciat. *Illam enim animæ vita est et requies, mystica nempe et ineffabilis regni cœlestis participatio.* Si enim carnalis communionis dilectio separat a patre, fratre, matribus, et omnia extranea fiunt animo, et si quid diligit, ad modum externorum diligit : omnem vero affectionem erga conjugem suam retinet : *Propterea enim, inquit, relinquet homo patrem et matrem, et adheret uxori suæ, et erunt hi duo in carnem unam*²⁹. Si igitur dilectio carnis sic ab omni amore solvit, quanto magis ii, qui digni habitu sunt vera participatione Spiritus illius sancti, cœlestis ac dilecti, ab omni amore mundi expedientur, et omnia ipsis superflua videbuntur; eo quod cœlesti desiderio victi et lapsi ejus uniti sunt? Illic enim desideria, illic cogitationes suas deponunt, illic vivunt, illic cogitationes eorum circumvagantur, atque illic mens assidue degit, divino ac cœlesti amore et desiderio spirituali superata.

XVI. Tandem, dilecti fratres, cum tanta nobis sint oblata bona, et tantæ promissiones factæ, agite, omnia impedimenta a nobis rejiciamus, omnem amorem mundi aversemur, atque huic soli bono pervestigatione et desiderio nos dedamus, ut possimus participes fieri arcanæ illius dilectionis Spiritus, ad quam divus Paulus nos adhortatus est, ut acceleremus; *Sectamini, inquit, dilectionem*³⁰ : ut digni haberi possimus, quorum mutetur durities per dextram Altissimi, et ut perveniamus ad suavitatem et requiem spiritualem, amore divini Spiritus sauciati. **18** Dominus enim multa in homines fertur benignitate, et intima misericordia tangitur, si quando toti prorsus ad eum convertamur, ab omnibus, quæ contraria sunt, nos eripientes. Quamvis enim nos per summam ignorantiam, infantiam ac anticipatam de malitia opinionem aversemur veram vitam, ac impedimenta multa nobis ipsi ponamus, revera respiscere nolentes : ipse tamen multum miseretur nostri, longanimiter exspectans, quando

ἂ ἐφ' ὅσον ἐν τῷ πυρὶ τυγχάνει, λύεται καὶ ἠλλοίωται τῆς φυσικῆς σκληρότητος, διὰ τὴν τοῦ πυρὸς θερμὴν δύναμιν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ ἀρνησαμένη τὸν κόσμον, καὶ τὸν Κύριον μόνον ποθήσασα, ἐν πολλῇ ψυχῆς ζητήσῃ, καὶ πόνῳ καὶ ἀγῶνι, καὶ τὴν προσδοκίαν ἀδιάλειπτον ἔχουσα πρὸς αὐτὸν ἐλπιδι καὶ πίστει· καὶ δεξαμένη ἐκεῖνο τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς θεότητος καὶ ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τότε ἐξ ἀληθείας πάσης ἀγάπης κόσμου λύεται, καὶ πάσης κακίας παθῶν ἐλευθεροῦται, καὶ πάντα ἐκτὸς ποιεῖται αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ σκληρότητος τῆς ἀμαρτίας μεταβάλλεται, καὶ πάντα περισσὰ ἡγείται, πρὸς μόνον τὸν ἐπουράνιον Νυμφίον ὃν ἐδέξατο, ἀναπαυομένη ἐν τῇ ζεοῦσῃ καὶ ἀρρήτῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ.

B IE'. Λέγω σοι δὲ, ὅτι αὐτοὺς τοὺς περιποθῆτους ἀδελφούς, οὓς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἐμπροσθίωσιν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἀγάπης, ὡσερ εἰπεῖν, ἀποστρέφεται· *Ἐκεῖνο γάρ ἐστιν αὐτῆς ζωὴ καὶ ἀνάπαυσις, ἡ τοῦ ἐπουρανίου βασιλείως μυστικὴ καὶ ἀρρήτος κοινωνία.* Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη χωρίζει πατρὸς, μητρὸς, ἀδελφῶν, καὶ πάντα ἐξώτερα αὐτῶν γίγνεται ἐν τῷ νῷ· καὶ εἰ ἀγαπᾷ, ἐξωτέρως ἀγαπᾷ· τὴν δὲ διάθεσιν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς τὴν σύνοικον αὐτοῦ κέκτεται· *Ἄρτι τούτου γάρ, φησὶ, καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικί, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μιαν.* Εἰ οὖν ἡ τῆς σαρκὸς ἀγάπη οὕτω λύει πάσης ἀγάπης, πόσω μάλλον ὅσοι κατηξιώθησαν ἐκεῖνο τοῦ ἀγίου Πνεύματος τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀγαπητοῦ ἐξ ἀληθείας κοινωνῆσαι, πάσης ἀγάπης κόσμου λυθήσονται, καὶ πάντα περισσὰ αὐτοῖς καταφανήσεται, τῷ νενικῆσθαι αὐτοὺς τῷ οὐρανίῳ πόθῳ, καὶ τῇ πτώσει αὐτοῦ ἠνώσθαι! *Ἐκεῖ γὰρ ἐπιποθοῦσιν, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ζῶσιν, ἐκεῖ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐκεῖ ὁ νοῦς πάντοτε τὴν διατριβὴν ἔχει, νενικημένος τῷ θεῷ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, καὶ πόθῳ πνευματικῷ.*

C IC'. Τὸ λοιπὸν, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοιούτων ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοσοῦτων ἐπαγγελιῶν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπιγγεγμένων, πάντα τὰ ἐμπόδια ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ πᾶσαν ἀγάπην τοῦ κόσμου ἀποστραφώμεν, καὶ πρὸς ἐκεῖνο μόνον τὸ ἀγαθὸν τῇ ζητήσῃ, καὶ τῷ πόθῳ ἑαυτοὺς ἐκδῶμεν, ἵνα δυναθῶμεν τυχεῖν ἐκείνης τῆς ἀρρήτου ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, περὶ ἧς ὁ μακάριος Παῦλος παρήνεσε σπεύδειν ἡμᾶς πρὸς αὐτήν, λέγων· *Διώκετε τὴν ἀγάπην· ἵνα δυναθῶμεν ἐκ τῆς σκληρότητος ἡμῶν τῆς ἀλλοιώσεως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου καταξιωθῆναι, καὶ εἰς ἡμερότητα καὶ ἀνάπαυσιν πνευματικὴν ἔλθειν, ἔρωτι θεοῦ Πνεύματος τρωθέντες.* Ὁ γὰρ Κύριος πολὺ φιλανθρωπεύεται σπλαγχνιζόμενος, πότε ἐπιστρέψωμεν ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτὸν, πάντων τῶν ἐναντίων ἑαυτοῦς ἐξάλροντες. Εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ νηπιότητα καὶ πρόληψιν κακίας ἀποστρεφόμεθα τὴν ζωὴν, καὶ ἐμπόδια πολλὰ τίθεμεν ἑαυτοῖς, μὴ βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας μετανοεῖν· ἀλλ' αὐτοὺς πολὺ σπλαγχνίζεται ἐφ' ἡμᾶς μακρο-

²⁹ Matth. xix, 5; Ephes. v, 31. ³⁰ I Cor. xiv, 1.

θυμῶν, πότε ἐπιστρέψαντες προσέλθωμεν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπον φωτισθῶμεν, ἵνα μὴ κατασγυθῶσι τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

ΙΖ'. Εἰ δὲ καὶ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται διὰ τὴν σκληρότην τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλίαν τοῦ ἀντικειμένου, ἰδοὺ αὐτὸς σπλαγγνίζεται καὶ μακροθυμεῖ ἐκδεχόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφήν, καὶ ἀμαρτανόντων ἡμῶν ἀνέχεται, ἀναμένων τὴν μετάνοιαν ἡμῶν, καὶ πίπτοντας ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται πάλιν δέχσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης · *Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; Μόνον ἡμεῖς διανήψωμεν ἔνοιαν ἀγαθὴν κτησάμενοι, καὶ ἐπιστρέψωμεν εὐθέως καὶ ὀρθῶς, βοήθειαν παρ' αὐτοῦ ἐπιζητούμεν · καὶ αὐτὸς ἔστι σῶσαι ἡμᾶς ἔτοιμος · ἐκδέχεται γὰρ τοῦ θελήματος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ζέουσαν ὁρμήν, ὅσον ἔχομεν δυνάμει · καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως ἀγαθὴν πίστιν καὶ προθυμίαν, τὴν δὲ σατόρθωσιν πᾶσαν αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. Σπουδαίωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, ὡς τέκνα Θεοῦ, ἀποδυσάμενοι πᾶσαν πρόληψιν καὶ ἀμέλειαν καὶ χάνωσιν, γενναῖοι καὶ ἔτοιμοι γενέσθαι ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ, μὴ ἀναθάλωμεν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενοι · οὐ γὰρ σῶδαμεν, πότε ἡ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἔξοδος γίνεται. Μεγάλοι γὰρ καὶ ἀρρήτοί εἰσιν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐπαγγελίαι, τοσοῦτον, ὅτι μίᾳ ψυχῆς πίστιν καὶ πλοῦτον οὐκ ἀναλογεῖ πᾶσα ἡ δόξα καὶ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ λοιπὴ διακόσμησις τε καὶ ποιικιλία, καὶ πλοῦτος καὶ ὠραιότης, καὶ τρυφή τῶν ὀρωμένων.*

ΙΗ'. Πῶς τοίνυν οὐ θελήσωμεν τσοσαύταις προφραῖς καὶ ἐπαγγελίαις τοῦ Κυρίου, ὅλοι ἐξ ὅλου προσελθεῖν, καὶ ἐκδότους ἑαυτοῦς αὐτῷ καταστήσαι, ἀρνησάμενοι, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ πάντων καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, καὶ μόνον αὐτὸν ἀγαπῆσαι, καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλο οὐδέν; Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ταῦτα πάντα, καὶ πόση δόξα ἐδόθη; πόσαι οἰκονομίαι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ προφητῶν γεγόνασι; πόσαι ἐπαγγελίαι ἐπηγγέλησαν; καὶ πόσαι προτροπαί; πόση εὐσπλαγγνία τοῦ Δεσπότη ἐξ ἀρχῆς ἐφ' ἡμᾶς γέγονεν; ἔσχατον δὲ, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἐπιδημίας τὴν ἀρρήτον χρηστότητα ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῆς σταυρώσεως ἐπέδειξατο, ἵνα ἡμᾶς εἰς ζωὴν ἐπιστρέψαντας μετενέγκῃ · καὶ ἡμεῖς τῶν θελημάτων ἡμῶν καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τῶν προλήψεων καὶ συνηθειῶν κακῶν, οὐκ ἀναχωροῦμεν. Διὸ, ὀλιγόπιστοι, ἢ καὶ ἄπιστοι δεικνύμεθα · καὶ ἐπὶ τοῦτοις πᾶσιν, ἰδοὺ αὐτοῦς χρηστεύεται, ἀοράτως φρουρῶν καὶ περιθάλων, μὴ κατὰ τὰ ἀμαρτήματα παραδιδούς ἡμᾶς εἰς τέλος τῇ κακίᾳ, καὶ τῇ τοῦ κόσμου ἀπάτῃ ἀφίων ἡμᾶς ἀπολέσθαι, διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ μακροθυμίαν ἀποσκοπῶν, πότε πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν.

ΙΘ'. Ἀλλὰ δέδοικα μὴ ποτε τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν πληρωθῆ ἕως ἡμᾶς τῇ καταφρονητικῇ ἐννοίᾳ

A conversi accedamus ad eum, et quoad internum nostrum hominem illuminemur, ne confundantur facies nostræ in die iudicii.

XVII. Quod si difficile ac molestum nobis id videtur, propter duram virtutis exercitationem, magis vero propter suggestionem ac consilium adversarii; nihilominus ipse summa commiseratione motus leni et patienti animo est, exspectans nostram conversionem, atque peccantes nos tolerat, ac nostram pœnitentiam desiderat, et lapsos nos recipere non erubescit, ut dixit propheta: *Nunquid qui cadit, non resurgit, aut qui aversus est, non revertitur*⁴¹. Modo nos bono corde præditi, in sobrietate vivamus, et statim ac vere implorato ejus auxilio convertamur: promptissimus vero est ipse ad nostram salutem. Excepit enim benevole ferventem voluntatis nostræ ad illum, quantum in nostris viribus est, impetum, et bonam fidem ac promptitudinem ex voluntate nostra manantem: correctionem vero omnem ipse in nobis operatur. Industriam igitur adhibeamus, o dilecti, tanquam filii Dei, ut omnem occupationem, negligentiam ac pigritiam exuentes, salacres ac prompti fiamus ad eum sequendum; ne de die in diem rem differamus, ac a malitia præveniamur. Nescimus enim, qua hora exitus e carne sit futurus. Magnæ enim sunt et ineffabiles Christianis factæ promissiones, in tantum quidem, ut cum unius animæ fide ac divitiis nullam omnino proportionem habeat omnis gloria et pulchritudo cœli et terræ, et reliquis ornatus et varietas, et divitiæ, et decor ac deliciæ spectabilem.

XVIII. Qui sit ergo, quod tantis exhortationibus et promissionibus impulsus, toti omnino eum adire, et nos totos ei dedere, abnegatis secundum Evangelium cum omnibus et anima nostra, eumque solum amore prosequi et nihil aliud cum eo, renuamus? Sed ecce hæc omnia et quanta præterea gloria data est! quot dispositiones a Patrum et prophetarum temporibus factæ sunt? quot promissiones? et quot exhortationes? quanta misericordia Domini in nos ab initio fuit? tandem vero et suo ipsius adventu ineffabilem erga nos benignitatem per crucifixionem ostendit, ut nos conversos in vitam transferat: nos tamen a voluntate nostra, dilectione mundi, anticipationibus et consuetudinibus pravis non secedimus. Quare nos aut exigua, aut nulla omnino fide præditos esse hinc apparet. Et præter hæc omnia, benignum se exhibet nobis, protegit ac fovet nos invisibiliter, nec nos, secundum peccata nostra, malitiæ et mundi deceptionibus in perpetuum traditos, sinit perire propter summam clementiam et longanimitatem suam, ab alto dispiciens, quando ad eum convertamur.

XIX. Atqui vereor, ne dictum Apostoli in nobis, qui animo ad omnia contemnenda proclivi vivi-

⁴¹ Jerem. viii, 4.

mus, et anteceptis opinionibus abripimur, impleatur, quod ait : *An divitias bonitatis illius, ac tolerantie lenitatisque contemnis, ignorans, quod bonitas* **19** *Dei ad penitentiam te invitat*⁴³? Quod si longanimitate, bonitate et tolerantia ejus abusi, plura addiderimus peccata, et graviora judicia, negligentia et contemptu nostro nobis ipsis accersiverimus, implebitur illud dictum : *Sed secundum duritiam tuam, et cor pœnitere nesciens, colligis tibi ipsi iram in die iræ revelationis justi judicii Dei*⁴⁴. Deus enim summa et inenarrabili bonitate ac lenitate ineffabili erga genus humanum utitur, si modo respicere velimus, et penitus ad eum converti studeamus, ut salutis participes fieri valeamus.

XX. Quod si cognoscere desideres Dei longanimitatem et summam bonitatem, id est sacrosanctis codicibus discamus. Respice Israelitas, ex quibus sunt patres, quibus promissiones factæ sunt, ex quibus Christus secundum carnem, quibus cultus et testamentum erat⁴⁵, quanta peccaverunt? quoties aversi sunt? ipse tamen Deus non reliquit eos in perpetuum, sed ad certum tempus ad ipsorum commodum eos castigationibus subjecit : duritiemque cordis eorum per afflictionem emollire cupiens, convertebat, admonebat, prophetas mittebat. Insuper quandiu longanimus erat erga peccatores et offendentes se, et nihilominus conversos cum gaudio recipiebat : et cum denuo sese averterent, eos ipse nos destituit, sed per prophetas ad conversionem revocavit : atque sæpissime a se aversos, et postmodum conversos, benevole toleravit, atque humaniter recepit, donec tandem in magno peccato deprehensi sunt manus injicientes proprio Domino, quem exspectabant secundum traditionem Patrum ac prophetarum sanctorum redemptorem, Salvatorem, regem et prophetam. Venientem enim non amplexi sunt, sed e contrario magna eum ignominia et infamia notatum, tandem crucis supplicio affecerunt. Et in hac tam grandi offensa et ingenti lapsu, peccata illorum, quæ ad summum adaucta erant, completa sunt, et ita tandem perpetuo deserti sunt, Spiritu sancto ab iis recedente, quando velum templi discissum est. Et sic illorum templum gentibus traditum, subversum et desolatum est, secundum Domini dictum : *Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur*⁴⁵. Et sic in perpetuum traditi sunt gentibus, et dispersi in omnem terram a regibus, eos tunc in captivitatem abducentibus, adeo ut in propria loca amplius reverti omnino iis prohibitum sit.

XXI. Sic igitur et nunc Deus bonus et benignus longanimum se præstat erga unumquemque nostrum, videns quantum quisque impingat; et quiescit exspectans, quando respiscat, et avertatur a committendis peccatis, recipiens eum a peccato

Α συζῶντας, καὶ ταῖς προλήψεις συναπαγομένους, τὸ λέγον· Ἡ τοῦ πλοῦτος τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταρροεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν σε ἄγει; Εἰ δὲ τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ χρηστότητι καὶ τῇ ἀνοχῇ αὐτοῦ πλεονα προστίθεμεν ἁμαρτήματα, καὶ κατακρίσεις μείζους διὰ τῆς ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως ἡμῶν ἑαυτοῖς πορισόμεθα, πληρωθήσεται τὸ λόγιον· Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα σου κὺλ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ἐργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψῃς τῆς δικαιοκρίσιος τοῦ Θεοῦ. Πολλῇ γὰρ ἀγαθότητι ἀνεκδιγῆται, καὶ μακροθυμίᾳ ἀνεκφράστῳ κέχρηται ὁ Θεὸς περὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μόνον εἰ ἡμεῖς ἀνανηψαί θελήσομεν, καὶ ἐξ ὄλου ἐπιστραφῆναι πρὸς αὐτὸν σπουδάσομεν, ἵνα σωτηρίας τυχεῖν δυνηθῶμεν.

Κ'. Εἰ δὲ βούλει ἐπιγῶναι τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ τὴν πολλὴν χρηστότητα, ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καταμάθωμεν. Ἀπόβλεψον εἰς τὸν Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν οἱ Πατέρες, οἷς αἱ ἐπαγγελίαι ὠρίσθησαν, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, οἷς αἱ λατρεῖαι καὶ ἡ διαθήκη, πόσα ἡμερτον; ποσάκις ἐξεστράπησαν; καὶ αὐτὸς οὐκ εἴασεν αὐτοὺς εἰς τέλος, ἀλλὰ πρόσκαιρον χρόνον πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς παιδιαῖς παρεδίδου, τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας αὐτῶν διὰ τῆς θλίψεως μαλάξαι βουλόμενος, ἐπέστραψε, παρεκάλει, προφήτας ἀπέστειλε. Καὶ πόσοις χρόνοις ἔμακροθύμει ἁμαρτανόντων καὶ προσκοπόντων αὐτῶν; καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ χαρᾶς προσεδέχето, καὶ πάλιν ἐκτραπομένων αὐτῶν αὐτὸς οὐκ ἀφίστατο, ἀλλὰ διὰ τῶν προφητῶν εἰς ἐπιστροφὴν αὐτοὺς μετακαλεῖτο· καὶ πλεονάκις ἐκτραπέτων καὶ ἐπιστρεφόμενων ἠδῶς ἀνείχετο, καὶ φιλανθρώπως προσεδέχето, ἕως οὗ ὕστερον ἐν τῷ μεγάλῳ παραπτώματι εὐρέθησαν, χεῖρας ἐπιβαλόντες ἐπὶ τὸν ἴδιον Δεσπότην, ὃν προσεδόκων διὰ παραδόσεων Πατέρων καὶ προφητῶν ἁγίων λυτρωτὴν καὶ Σωτήρα, καὶ βασιλέα, καὶ προφήτην. Ἐλθόντα γὰρ οὐ παρεδέξαντο, ἀλλὰ τούναντιον πολλὰ αὐτῷ ἐνδειξάμενοι ἀτιμίας ἄξια, ὕστερον σταυρῷ θανάτου ἐτιμωρήσαντο, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μεγάλῳ προσκόμματι, καὶ ὑπερβάλλοντι παραπτώματι, αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ὑπερπληθύνασαι ἀνεπληρώθησαν, καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς τέλος ἀφελθῆσαν, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖθεν ἀναχωρήσαντος, ὅτε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη. Καὶ οὕτως αὐτῶν ὁ ναὸς ἔθνεσι παραδοθεὶς κατεσκάφη, καὶ ἡρημώθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν· Οὐ μὴ μείνη λίθος ἐπὶ λίθον ὧδε, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καὶ οὕτως εἰς τέλος παρεδόθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν πάσῃ τῇ γῆ ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτοὺς τότε βασιλέων, μηκέτι εἰς τοὺς ἰδίους ἀνακάμψαι τόπους κελυσθέντες.

ΚΑ'. Οὕτως οὖν καὶ νῦν ἐφ' ἐκάστῳ ἡμῶν χρηστὸς ὢν καὶ ἀγαθός, μακροθυμεί, ὀρῶν πόσα ἕκαστος προσκόπτει, καὶ ἡσχάζει ἐκδεχόμενος, πότε διανήψει, καὶ ἀποστραφήσεται τοῦ μηκέτι προσκόπτειν, ἐν πολλῇ ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τῆς

⁴³ Rom. II, 4. ⁴⁴ ibid. 5. ⁴⁵ Rom. IX, 4, 5. ⁴⁶ Matth. XXIV, 2.

ἀμαρτίας δεχόμενος. Οὕτω γάρ φησι· *Χαρὰ γίνεται Ἀ ἐπὶ ἐπὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι· καὶ πάλιν· Οὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἀπόληται εἰς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων.* Εἰ δέ τις τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πολλῆς ἐπικειμένης ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἐπεξεργόμενος εἰς ἄμυναν τοῖς κατὰ μέρος τῶν ἀμαρτημάτων προσκόμμασιν, εἴτε χρυπτοῖς, εἴτε φανεροῖς, ὀρῶντος καὶ ἡσυχάζοντος ὡς εἰς μετάνοιαν ἐκδεχομένου τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἰς καταφρόνησιν πολλὴν ἐλθὼν, ἀμαρτήματα προστίθισιν ἐπὶ ἀμαρτήματα, καὶ βραθυμίαν ἐπὶ βραθυμίαν συνάπτει, καὶ πρόσκομμα ἐπὶ πρόσκομμα οἰκοδομεῖ, πληροὶ τοῦ ὄρου τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς τοσοῦτον λοιπὸν πρόσκομμα ἔρχεται, ἐξ οὗ οὐκέτι δύναται ἀνανεῦσαι, ἀλλὰ συντριβεται καὶ εἰς τέλος τῷ πονηρῷ παραδοθεὶς ἀπόλλυται.

ΚΒ. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονε. Πολλὰ γὰρ ἀμαρτάνοντες καὶ οὐκ ἐπιστρέφοντες, ὕστερον οὕτω προσέκοψαν ἐπὶ τῇ τῶν ἀγγέλων κακῇ βουλῇ, ἄβρενοκοίτιαν εἰς αὐτοὺς ἐργάσασθαι θελήσαντες, ὥστε μηκέτι αὐτοὺς ἔχειν μετάνοιαν, ἀλλ' εἰς τέλος ἀπεδοκιμάσθησαν. Ἀνεπλήρωσαν γὰρ τὸν ὄρον τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ ὑπερέβησαν· διὸ καὶ πυρίκυστοι ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν· οὕτως καὶ ἐπὶ Νῶε γέγονε, προσκόπτοντες πολλὰ καὶ μετανοοῦντες, εἰς τηλικαῦτα ἀμαρτήματα ἔφθασαν, ὥστε εἰς τέλος πᾶσαν τὴν γῆν καταφθαῖναι. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ προσκοψάντων, καὶ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀμαρτησάντων, ἐχρηστεύετο ὁ Θεὸς μὴ τῶν αὐτῶν αὐτοῖς μαστίγιας ἐπιφέρειν, ὥστε εἰς τέλος αὐτοὺς διαφθεῖραι· ἀλλ' εἰς παιδείαν, καὶ ἐπιστροφὴν, καὶ μετάνοιαν ἔφερεν αὐτοῖς ἐκείνας τὰς μικρὰς πληγὰς τῶν μαστίγων, μακροθυμῶν, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος. Οἱ δὲ, πολλὰ ἀμαρτήσαντες εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ πάλιν μεταμελόμενοι, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπιστίαν τῆς κακῆς προαιρέσεως καθιστάμενοι, καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καταπονήσαντες, ὕστερον, ὅτε διὰ θαυμασίῳν πολλῶν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξέβαλε, μέγα προσέκοψαν, καταδιώξαντες ὀπίσω τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ εἰς τέλος ἡθεὶα δίκη τούτους ἀνήλωσε καὶ διέφθιρε, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι κατέπνιψε, μηδὲ τῆς ὀρωμένης ζωῆς ἀξίους κρίνασα.

ΚΓ. Ὁμοίως ὁ Ἰσραὴλ, ὡς προεῖρηται, πολλὰ προσκόπτεν καὶ ἀμαρτάνων, τοὺς προφήτας τοῦ Θεοῦ ἀποκτείνων, καὶ ἄλλα πολλὰ κακὰ ποιῶν, ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει ἡσυχάζων, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος, ἔσατον οὕτω προσέκοψαν, ὅθεν συντριβέντες οὐκέτι ἠγέρθησαν. Εἰς τὸ Δεσποτικὸν γὰρ ἀξίωμα τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἐπέβαλον. Διὸ καὶ εἰς τέλος καταλειφθέντες ἀπεδλήθησαν, καὶ ἤρθη ἐπ' αὐτῶν ἡ προφητεία, καὶ ἡ ἱερατεία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ ἐδόθη τοῖς πιστεύουσιν ἔθνεσιν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Ἀρθήσεται ἀπ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνεσι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.* Μέχρι γὰρ τότε ἠνείχετο αὐτῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει, καὶ οὐκ ἀφίστατο σπλαγγίζόμενος ἐπ' αὐτούς· ὅτι δὲ ἀν-

versum cum magna dilectione et gaudio. Sic enim inquit : *Gaudium fit super uno peccatore resipiscente*⁴⁶. Et rursum : *Non enim est voluntas Patris mei, ut pereat unus ex parvulis istis minimis*⁴⁷. Si vero quis ingenti erga se bonitate ac lenitate Dei, qui in vindictam singulorum peccatorum, tam occultorum quam manifestorum, non procedit, sed spectat, tacet, ac tanquam pœnitentiam præstolatur, abusus, eo contumaciæ procedat, ut peccatis apponat, et socordiam socordiae annexat, et offensam offensæ superædificet, ille omnes fines peccati implet, et in tantam iniquitatem incidit, ex qua emergere non possit, sed conteritur, et malo in perpetuum traditus, perit.

20 XXII. Sic Sodomitis contigit. Multa enim cum peccassent, nec conversi fuissent, eo criminis, ob pessimum in angelos consilium, masculinum coitum cum illis exercituri, prolapsi sunt, ut nec amplius pœnitentia ducerentur, sed in perpetuum reprobarentur. Impleverunt enim terminos peccati, quinimo transgressi sunt. Quare igni ex divino iudicio consumpti sunt. Ita et temporibus Noe contigit, multa cum scelera perpetrassent, nec resipuissent, in tanta peccata inciderunt, ut tandem universa terra periret. Sic in Ægyptios multum offendentes et in Dei populum peccantes clementia Deus usus est, non tantis pœnis illos afficiens, ut omnino perirent : sed ad castigationem, conversionem et pœnitentiam inflixit ipsis exiguas has flagellorum plagas, patienti animo exspectans eorum resipiscentiam. Verum hi, cum multis modis in populum Dei peccassent, et ad Deum conversos postmodum conversionis pœniteret, et in inveterata pravæ voluntatis diffidentia ipsi constituerentur, populumque Dei molestiis fere opprimerent, tandem, cum per ingentia miracula Deus populum suum ex Ægypto per Mosen educeret, graviter peccarunt, persequentes a tergo populum Dei. Quapropter demum iudicium divinum illos penitus consumpsit et delevit, et aquis obrutos ne hac quidem vita dignatus est.

XXIII. Eodem modo populus Israel, ut prædictum est, cum multis iniquitatibus et peccatis se pollueret, interficiens prophetas Dei, et alia facinora, infinita perpetrans, quia Deus quiescens, et illorum pœnitentiam exspectans, lenitate multa utebatur, tandem ita peccarunt, ut contriti non resurrexerint; siquidem in Dominicam majestatem manus iniecerant. Quocirca in perpetuum deserti ac rejecti sunt, et ablata ab illis est prophetia, sacerdotium, et cultus Dei, et data sunt ea gentibus credentibus, sicut ait Dominus : *Auferetur a vobis regnum, et dabitur genti fructus ejus facienti*⁴⁸. Hactenus enim sustinuerat illos Deus, nec destituerat illos ex intimis visceribus eorum misertus. Quoniam autem

⁴⁶ Luc. xv, 10. ⁴⁷ Matth. xviii, 14. ⁴⁸ Matth. xxi, 45.

impleverunt terminum peccati, imo manibus Domini-
nicæ majestati injectis transgressi sunt, in perpetuum a Deo sunt deserti.

XXIV. Cæterum, dilecti, hæc copiosius disserimus, ex sacris Litteris astruentes, oportere nos converti celerius, et festinare ad Dominum, qui clementer expectat nos, et ab omni pravitate et præoccupatione mala penitus recedentes magno cum gaudio recipit, ne exaugeatur in nobis contemptus de die in diem, et peccata cumulata in nos redundant, et ob id iram divinam nobis ipsis accersamus. Demus igitur operam, ut conversi eum vero corde ad eum accedamus, non desperantes de salute (quod malitiæ et pravitatis proprium est) per recordationem prævenientium peccatorum, quæ hominem ad desperationem, ad scordiam, ad negligentiam et ad segnitiam adigunt, ne conversus ad Dominum accedat, et salutis particeps fiat, cum tamen summa benignitas generi humano a Deo proposita sit.

XXV. Quod si vero velut difficile et impossibile nobis videatur, nos a magna peccatorum mole velut præoccupatos converti, quod, ut prædiximus, indicium malitiæ, et impedimentum salutis nostræ est, recordemur et perpendamus, quomodo Dominus in mundo dum esset, cæcis visum restituerit, ¶ paralyticos enraverit, omnem morbum sanaverit, mortuos jam fere corruptos, et in oblivione constitutos, resuscitaverit, surdos audire fecerit, legionem diabolorum ex homine ejecerit, et tanta insania laborantem mentis integritati restituerit? Quanto magis igitur animam ad eum conversam, et misericordiam ab eo requirentem, et ejus ope indigentem, convertet, et in lætam affectionum vacuitatem, et statum omnis virtutis ac mentis renovationem restituet; etque sanitate et aspectu mentis et tranquillitate cogitationum redditis, a cæcitate, surditate, morte infidelitatis, et ignorantia atque temeritate ad sapientiam virtutis, et puritatem cordis eam traducet? Qui enim condidit corpus, idem ipse condidit quoque animam. Et quemadmodum in terris dum versaretur, accedentibus ad se, et ab eo petentibus auxilium et sanitatem; liberaliter et benigne præstitit et exhibuit, velut bonus et solus medicus; eodem modo in spiritualibus.

XXVI. Si enim erga corpora, quæ dissolvuntur et morte pereunt, tanta commotus est misericordia, et unicuique quod quærebat prompte et benevole præstitit; quanto magis animæ immortalis, indissolubili et incorruptibili, oppressæ morbo ignorantiae, malitiæ, infidelitatis, temeritatis et reliquarum peccati affectionum, accedenti ad Dominum, et ab eo auxilium requirenti, ac in misericordia ejus intuenti, nec non gratiam Spiritus ab eo recipere desideranti ad redemptionem et salutem suam, et ab omni malitia et affectu liberationem, concedet quam celerrime et promptissime velut medicam li-

Α ἐπλήρωσαν τὸν ὄρον τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὑπερεπλήρωσαν, εἰς τὸ Δεσποτικὸν ἀξίωμα τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπιβαλόντες, εἰς τέλος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατελείφθησαν.

ΚΔ'. Ταῦτα δὲ διὰ πλειόνων διεξήλθομεν, ἀγαπητοί, ἀπὸ Γραφικῶν ἔννοιῶν συνιστῶντες, τὸ δεῖν ἡμᾶς ἐπιστρέφειν τάχιον, καὶ σπεύδειν πρὸς τὸν Κύριον χρηστευόμενον καὶ ἐκδεχόμενον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης πονηρίας καὶ προλήψεως κακῆς τελείως ἀναχωρούμενος, καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ πολλῆς χαρᾶς προσδεχόμενον, ἵνα μὴ ἐπαυξήσῃ ἡ καταφρόνησις ἡμῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ τὰ προσκόμματα τιθέμενα πλεονάζῃ εἰς ἡμᾶς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπενέγκωμεν ἑαυτοῖς. Σπουδάσωμεν τοίνυν ἐπιστραφέντες ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ προσελθεῖν αὐτῷ, μὴ ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν, ὅπερ καὶ αὐτὸ τῆς κακίας καὶ πανουργίας τυγχάνει, ὑπομνήσει προλαβουσῶν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀπελπισμὸν φερούσων τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς χαίνωσιν καὶ ὀλιγορίαν, καὶ ῥαθυμίαν· ἵνα μὴ ἐπιστρέψας καὶ προσελθὼν τῷ Κυρίῳ, σωτηρίας τύχῃ, πολλῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐπικειμένης τῷ ἀνθρωπίνῳ γένηι.

ΚΕ'. Εἰ δὲ ὥσπερ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται, καὶ ἀδύνατον ἐκ πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέψαι, ὡς προειλημμένους, ὅπερ, ὡς προειρήκαμεν, ὑπόθεσις τυγχάνει τῆς κακίας, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐμπόδιον· μνημονεύσωμεν καὶ ἀπέδωκεν, πῶς ὁ Κύριος ἐπιθημῆσας τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ τυφλοὺς ἀναβλέψαι ἐποίησε, παραλυτικούς ἐθεράπευσε, πᾶσαν νόσον ἴασατο, νεκροὺς τοὺς εἰς διαφθορὰν καὶ ἀφανισμόν ἤδη τυγχάνοντας ἀνέστησε, κωφούς ἀκοῦσαι πεποίηκε, λεγόμενα δαιμόνων ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξέβαλε, καὶ εἰς σωφροσύνην κατέστησε τὸν εἰς τοσαύτην μανίαν κειχωρηκότα. Πόσῳ οὖν μᾶλλον ψυχὴν ἐπιστρέφουσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐπιζητούσαν, καὶ δεομένην τῆς αὐτοῦ βοηθείας, οὐκ ἐπιστρέψει, καὶ εἰς εὐφροσύνην ἀπαθείας, καὶ κατάστασιν πάσης ἀρετῆς, καὶ νόος ἀνακαινισμῶν ἐνεγκεῖ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς ὑγιότητα, καὶ ἀνάθληψιν διανοίας, καὶ λογισμῶν εἰρήνην, ἀπὸ τῆς τυφλώσεως, καὶ κωφώσεως τῆς ἀπιστίας καὶ ἀγνωσίας, καὶ ἀφοβίας, εἰς σωφρονοσύνην ἀρετῆς καὶ καθαρότητα καρδίας ἐνενεγκών! ὁ γὰρ κτίσας τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὸς πεποίηκε. Καὶ ὥσπερ ἐπιθημῆσας ἐν τῇ γῆ, τοῖς προσερχομένοις καὶ ζητοῦσι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἴασιν, ἀφθόνως τῇ χρηστότητι αὐτοῦ παρείχετο, καθὼς ἐχρηζον, ὡς ἀγαθὸς καὶ μόνος ἰατρός· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν.

ΚΣ'. Εἰ γὰρ ἐπὶ τὰ λυόμενα καὶ ἀποθνήσκοντα πάλιν σώματα, οὕτως εὐσπλαγχνίσθη, καὶ ἐκάστω δ' ἐπεζήτει πεποίηκε προθύμως, καὶ χρηστῶς, πόσῳ μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ καὶ ἀδιάλυτῳ καὶ ἀφθάρτῳ τυγχανούσῃ ἐν νόσῳ ἀγνοίας, τῆς κακίας, ἀπιστίας τε καὶ ἀφοβίας, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἁμαρτίας παθῶν· προσερχομένη δὲ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐπιζητούσῃ, καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἐπισκοπούσῃ, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος παρ' αὐτοῦ δέξασθα: ἐπιθυμοῦσῃ εἰς λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν αὐτῆς, καὶ πάσης κακίας καὶ παντὸς πάθους ἀπαλλαγῆν, οὐ δωρήσεται: τάχιον καὶ ἐτοιμοτέρως τὴν

ἀπολύτρωσιν τῆς ἰασιως, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἂν
 Πόσω μᾶλλον ὁ οὐράνιος Πατήρ ποιήσει τὴν
 ἐκδίκησιν τῶν βούρων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας τε
 καὶ νυκτός; καὶ ἐπάγει λέγων, Καὶ λέγω ὑμῖν,
 ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει· καὶ πάλιν
 ἐν ἑτέρῳ παρανεῖ· Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει,
 καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται· καὶ διεξελθὼν ἐπι-
 φέρει, Πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
 δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν! Ἄμην
 λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι φίλος αὐτοῦ μὴ
 δώσει αὐτῷ, διὰ γὰρ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει
 αὐτῷ ἀναστάς, ὅσον χρῆζει.

ΚΖ'. Ἀναιδῶς οὖν καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ ἀπερι-
 καήτως αἰτεῖν ἡμᾶς τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος
 ἀντίληψιν, διὰ τούτων πάντων προετρέψατο. Διὰ
 γὰρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθεν, ἵνα ἐπιστρέψωσι πρὸς
 αὐτόν, καὶ ἴσῃται τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ· μόνον
 ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψωμεν ἀποστήσωμεν ἑαυτοὺς,
 ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν δυνατὸν, καὶ μισήσωμεν τὰ φαῦλα
 ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰς τοῦ κόσμου ἀπάτας, καὶ τοὺς
 πονηροὺς καὶ ματαίους λογιμοὺς ἀποστραφῶμεν,
 καὶ πάντοτε πρὸς αὐτόν ὄση δύναμις προσκολλη-
 θῶμεν· καὶ αὐτὸς ἔτοιμος ποιεῖν ἡμῖν τὴν παρ' αὐ-
 τοῦ βοήθειαν. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐλεῶν, καὶ ζω-
 ποιῶν, καὶ ἰώμενος τὰ ἀνίατα πάθη, καὶ λύτρωσιν
 ποιῶν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν καὶ πρὸς αὐτόν
 ἐπιστρέφουσι, πάσης κοσμικῆς ἀγάπης ὄση δύναμις
 ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀναχωροῦσι, καὶ τὴν
 διάνοιαν ἀπὸ γῆς ἔλκουσι, καὶ πρὸς αὐτόν τῆ ἐπιζη-
 τήσει καὶ ἐπιποθήσει· ἀποκρεμαμένοι· ἢ τοιαύτη
 ψυχὴ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἀξιοῦται, ἢ πάντα
 περισσὰ ἡγουμένη, καὶ ἐπὶ μηδενὶ τοῦ κόσμου ἀνα-
 παυομένη· ἀλλ' εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν τῆς χρη-
 σιότητος ἀναπαῖναι καὶ εὐφρανθῆναι ἐκδεχομένη·
 καὶ οὕτως διὰ τῆς τοιαύτης πίστεως ἐπιτυχοῦσα τῆς
 ἐπουρανίου δωρεᾶς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἐν
 πληροφορίᾳ διὰ τῆς χάριτος ἀναπαύσασα, καὶ λοι-
 πὸν συμφῶως καὶ ἀκολούθως τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ
 διακονήσασα, καὶ ὁσημέραι εἰς τὸ ἀγαθὸν προκό-
 πτούσα, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης ἐμμένουσα,
 καὶ εἰς τὸ τέλος ἀκαμπτος καὶ ἀσυνδύαστος εἰς τὸ
 κακίας μέρος διαμείνασα, καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενὶ
 λυπήσασα τῆς αἰωνίου σωτηρίας σὺν πᾶσι τοῖς
 κατὰ μέλησιν αὐτῶν ἐν κόσμῳ διαστραφείσα.

OMILIA E.

Πολλὴ μετὰστασις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ
 τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ μὲν γὰρ
 πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, τῆ καρδίᾳ καὶ τῷ
 νῷ ἐν τοῖς γῆϊοις δεσμοῖς δέδεσται· οἱ δὲ τὴν
 ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς ἐκπιποθοῦσιν,
 αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ
 ἔχοντες.

Α'. Ὁ τῶν Χριστιανῶν κόσμος ἕτερός ἐστι, καὶ
 διαγωγῆ, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξις ἕτερα
 τυγχάνει, καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου
 διαγωγῆ, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξις ἕτερα.
 Ἄλλο τί εἰσιν ἐκεῖνοι καὶ ἄλλο τί εἰσιν οὗτοι, καὶ

berationem, secundum idem aictum : *Quanta magis
 Pater caelestis faciet vindictam clamantium ad se die
 ac nocte ? Et subdit, dicens : Certe dico vobis, cito
 faciet vindictam illorum* ⁵⁰. Et rursum alibi adhor-
 tatur : *Petite et dabitur vobis. Omnis enim qui petit,
 accipit, et qui quærit, invenit, et pulsanti aperietur* ⁵¹.
 Et paulum progressus subjicit : *Quanto magis Pater
 vester caelestis dabit Spiritum sanctum poscentibus
 eum* ⁵¹? *Amen dico vobis, etsi non dabit illi, eo quod
 amicus sit, propter impudentiam tamen ejus surget,
 et dabit quantum opus habet* ⁵².

XXVII. Absque pudore igitur, indesinenter et
 indefesse ut petamus ab eo donum gratiæ, hisce
 omnibus exhortatus est. Propter peccatores enim
 venit, ut converterent se ad illum, et curaret creden-
 dentes ipsi. Modo nos ipsi a malis præoccupationi-
 bus absteineamus, quantum in viribus nostris est,
 et odio prosequamur opera mala, et mundi technam
 atque improbos ac vanos sermones abhorreamus,
 et per omnia ei, quantum fieri potest, agglutine-
 mur. Ipse quidem paratus est exhibere nobis suum
 auxilium. Propterea enim misericors est, vivificans
 et sanans affectiones incurabiles, et redemptionem
 faciens iis qui invocant eum, et qui ad eum con-
 versati, ab omni dilectione mundi, quantum fieri po-
 test, sponte et voluntarie recedunt, quique mentem
 a terrenis abstractam ad eum voto et desiderio
 suspendunt. Ejusmodi anima ejus auxilio digna
 habetur, quæ omnia pro superfluis existimat, et in
 nulla re mundana acquiescit; sed exspectat in re-
 quie benignitatis requiescere et gaudere : et sic
 per hujusmodi fidem cœlestis donum consecuta,
 omne suum desiderium in plena fide per gratiam
 collocat, et denique congrue et convenienter Spiritui
 sancto ministrat, quotidie bonitate **22** proficit,
 inque via justitiæ perseverans in perpetuum, ad
 malitiæ genera non flectitur, nec ad vitia ullo modo
 declinat, atque gratiam in nulla re tristitia afficit,
 et æterna salute cum omnibus sanctis digna cen-
 setur, velut iis socia et comes imitatione eorum
 in mundo conversata. Amen.

ἁγίοις καταξιοῦται ὅτε δὴ κοινωνῶς καὶ σύνδρομος
 ἴσῃ.

D

HOMILIA V.

*Magna differentia inter Christianos et homines hujus
 sæculi. Hi enim spiritu mundi præditi animotenus
 ac corde terrestribus vinculis vincti sunt : illi vero
 dilectione cœlestis Patris detenti, eum solum ob ocu-
 los in omni desiderio habent.*

1. Alius est Christianorum mundus, aliud vitæ
 institutum, alia mens, alius sermo atque alia opera ;
 et aliud est vitæ institutum hominum hujus mundi,
 alia mens, alius sermo, atque alia opera : aliud sunt
 illi, et aliud sunt hi : et magna differentia est inter

⁵⁰ Luc. xviii, 7, 8. ⁵¹ Matth. vii, 7, 8. ⁵² Luc. xi, 9. ⁵³ ibid. 10.

hos et illos. Habitatores enim terræ, et filii hujus sæculi similes sunt frumento in cribrum hujus terræ conjecto, quippe qui commoventur fluxis hujus mundi cogitationibus, et jactationibus perpetuis terrenarum rerum, desideriorum ac variarum cogitationum crassarum: jactante animas Satana, et cribrante cribro, hoc est, rebus terrenis, omne genus humanum, peccato obnoxium a tempore lapsus Adæ, qui transgressus mandatum, in principis malitiæ potestatem venit. Qua ille accepta, perpetuis fraudum et perturbationum cogitationibus cribrat, et collidit cribro terræ omnes filios hujus sæculi.

II. Quemadmodum enim in cribro triticum a cribrante alliditur, et in eo agitatum continue convertitur: sic princeps malitiæ terrenis rebus detinet homines, iisque eos agitat, conturbat ac commovet; et ut allidantur cogitationibus vanis, cupiditatibus turpibus ac vinculis terrenis et mundanis, efficit, absque ulla intermissione captivans, perturbans, et inescans omne genus Adæ peccato obnoxium: quemadmodum Dominus apostolis futuram principis nequitiae adversus eos insurrectionem prædixit: *Expetivit Satanas vos ad cribrandum sicut triticum: sed ego rogavi Patrem meum, ne deficiat fides vestra*⁶³. Verbum enim illud quod a Creatore Caino dictum est, et sententia illa palam prolata, videlicet, *Gemens ac tremens super terram agitaberis*⁶⁴, typus et imago oculata omnium peccatorum est. Sic enim genus Adæ, cum neglecto Dei præcepto, peccato obnoxium factum esset, illam imaginem latenter in se possidere cœpit, agitatum postea continuis cogitationibus metus et timoris, atque omnis perturbationis, variis cupiditatibus et voluptatibus, principe hujus mundi, omnem animam ex Deo non renatam, huc illuc impellente, et velut triticum in cribro agitatum assidue hominum cogitationes conturbante, atque seductionibus hujus mundi, et voluptatibus, et timoribus ac perturbationibus omnes agitante atque inescante.

III. Itaque Dominus, ostendens eos qui illecebras et voluntatem principis nequam sequuntur, imaginem Caini malitiæ gestare, et reprehendens eosdem dixit: *Vos, ait, desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit*⁶⁵. Itaque universum genus Adæ peccato obnoxium, condemnationem illam latentem in se habet, videlicet *gementes ac trementes eritis, atque agitabimini in cribro terræ a Satana cribrante*. Sicut enim ab uno Adam genus hominum super terra multiplicatum est; ita una pravitas affectionum universum genus hominum invasit, illosque omnes princeps malitiæ continuis, crassis, vanis ac tumultuosis cogitationibus potest cribrare. Nam sicut unus ventus omnes plantas ac semina potest agitare et

πολλή διάστασις μεταξύ τούτων κάκεινων. Οἱ γὰρ τῆς γῆς οὐκίητορες, καὶ τὰ τέκνα τοῦ αἰῶνος τούτου, εὐόκασι σίτω βεβλημένοι ἐν σινίῳ τῆς γῆς ταύτης, σινιαζόμενοι ἐν ἀστάτοις λογισμοῖς τοῦ κόσμου τούτου, καὶ σάλῳ ἀπαύστῳ τῶν γῆινων πραγμάτων, ἐπιθυμιῶν, καὶ πολυπλόκων ἐννοιῶν ὕλικῶν, τὰς ψυχὰς κλυδωνίζοντος καὶ σινιάζοντος Σατανᾶ διὰ τοῦ σινίου, τουτέστι τῶν γῆινων πραγμάτων, πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐκπτώσεως παραβάντος τὴν ἐντολήν· καὶ ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας γεγονότος, λαβόντος αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ἀπαύστοις λογισμοῖς ἀπάτης καὶ κλόου σινιάζοντος καὶ προσκρούοντος τῷ σινίῳ τῆς γῆς πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου.

Β'. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ σινίῳ ὁ σίτος ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος προσκόπτει, καὶ ἐν αὐτῷ ἀστάτως σαλεύομενος στρέφεται· οὕτω διὰ τῶν γῆινων πραγμάτων πάντας τοὺς ἀνθρώπους κατέχει ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων, καὶ δι' αὐτῶν σαλεύει, καὶ κλονεῖ, καὶ προσκόπτειν ποιεῖ διαλογισμοῖς ματαίοις, καὶ αἰσχροῖς ἐπιθυμίαις καὶ δεσμοῖς γῆινοῖς καὶ κοσμικοῖς, ἀστάτως ἀχμαλωτίζων καὶ κλονῶν, καὶ δελεάζων πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ, ὡς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις τὴν τοῦ πονηροῦ κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν μέλλουσαν ἐσοθαι προέλεγεν· *Ἐξηγήσατο ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σίτον· ἀλλ' ἐγὼ ἐδεήθην τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ὑμῶν*. Ὁ γὰρ τῷ Κάϊν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ βῆθεις λόγος, καὶ ἡ ἀπόφασις εἰς τὸ προφανές, τὸ, *Στένων, καὶ τρέμων, καὶ σειόμενος ἔση ἐπὶ τῆς γῆς*, τύπος καὶ εἰκὼν πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν τυγχάνει κατὰ τὸ κρυπτόν. Οὕτω γὰρ ἐκπεσὼν τῆς ἐντολῆς τὸ γένος Ἀδὰμ, καὶ ἁμαρτωλῶν καταστάν, ἐκείνην τὴν εἰκόνα κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτηται, σαλεύομενον ἀστάτοις λογισμοῖς δειλίας τε καὶ φόβου, καὶ πάσης ταραχῆς, ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς παντοδαπαῖς καὶ ποικίλαις τοῦ ἀρχοντος τοῦ κόσμου τούτου πᾶσαν ψυχὴν κλυδωνίζοντος, τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς σίτον ἐν σινίῳ στρεφόμενον ἀστάτως τοὺς τῶν ἀνθρώπων λογισμοὺς ποικίλως κλυδωνίζοντος, ἐν ἀπάταις κοσμικαῖς σαρκῶς, καὶ φόβοις, καὶ ταραχαῖς πάντας σαλεύοντος, καὶ δελεάζοντος.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος τοὺς ταῖς ἀπάταις καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ πονηροῦ ἐξακολουθοῦντας δεικνύων, ἔτι τὴν εἰκόνα τοῦ Κάϊν τῆς πονηρίας φέρουσιν, ἐλέγχων αὐτοὺς ἔλεγεν· *Ὑμεῖς, φησὶ, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπαρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν*. Ὡστε πᾶν ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην ἐκείνην κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτηται, τὸ, *Στένοντες καὶ τρέμοντες ἔσεσθε σειόμενοι ἐν τῷ σινίῳ τῆς γῆς, ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος Σατανᾶ*. Ὡσπερ γὰρ ἐξ ἐνός τοῦ Ἀδὰμ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ἐφηπλώθη· οὕτω μὴ τις κακία τῶν παθῶν εἰς τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέδουσε, καὶ πάντας ὁ τῆς κακίας ἄρχων ἐν ἀστάτοις, καὶ ὕλικοις, καὶ ματαίοις, καὶ ταραχῶδεσι

⁶³ Luc. xxii, 31, 52. ⁶⁴ Gen. iv, 12. ⁶⁵ Joh. viii, 44.

λογισμοῖς σινιάζειν ἐπαρκεῖ. Ὡσπερ γὰρ εἰς ἀνεμὸς ἅπαντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα ἐπαρκεῖ κλονεῖν καὶ σείειν· ἢ ὡσπερ ἐν σκότος τῆς νυκτὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐφαπλοῦται, οὕτως ὁ τῆς πονηρίας ἀρχων, σκότος τι λογικὸν κακίας καὶ θανάτου ὑπάρχων, καὶ ἀνεμὸς τις κρυπτὸς καὶ ἀγριὸς τυγχάνων, πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος τῶν ἀνθρώπων κλυδωνίζει, καὶ περιφέρει ἀστάτοις λογισμοῖς, καὶ ἐπιθυμίαις κόσμου δελεάζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκότους ἀγνωσίας, πηρώσεως καὶ λήθης ἐμπύμπλησι πᾶσαν ψυχὴν, τὴν μὴ ἀνωθεν γεγεννημένην, καὶ τῷ φρονήματι καὶ τῷ νῷ ἐν ἄλλῳ αἰῶνι μεταβεβηκυῖαν καθὼς εἴρηται· Ἡμῶν δὲ τὸ πολετευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

Δ'. Ἐν τούτῳ γὰρ διαφέρουσιν οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλὴ δίστασις μεταξὺ ἀμφοτέρων τυγχάνει, ὡς προελέγομεν. ἐν τῷ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν πάντοτε ἐν τῷ οὐρανίῳ φρονήματι τυγχάνειν, καὶ τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ ἐνοπριζέσθαι διὰ τὴν μετουσίαν καὶ μετασχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τῷ ἀνωθεν αὐτοὺς ἐκ Θεοῦ γεγεννηθῆναι, καὶ τέκνα Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει γενέσθαι κατηξιώσθαι, καὶ εἰς στάσιν καὶ ἑδραιότητα, καὶ ἀταραξίαν καὶ κατάπαυσιν αὐτοὺς διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων, καὶ χρόνων κατηντηκέναι, μηκέτι σινιαζομένους καὶ κυμαινομένους ἐν ἀστάτοις, καὶ ματαίοις λογισμοῖς· ἐν τούτῳ εἰσὶ μείζους καὶ κρείττους τοῦ κόσμου, διὰ τὸ τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνῃ, καὶ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος ἀγάπῃ τυγχάνειν· ὡσπερ καὶ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιοῦτων διεξερχόμενος ἔλεγε μεταβεβηκέναι ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Τοιγαροῦν οὐκ ἐν σχήμασι καὶ τύποις ἐξωτέροις ἢ ἀλλοίωσις τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει, ὡς οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ οἴονται εἶναι τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν μεταξὺ καὶ αὐτῶν ἐν σχήμασι καὶ τύποις· καὶ ἰδοὺ τῷ νῷ καὶ τῇ διανοίᾳ ὅμοιοι τῷ κόσμῳ τυγχάνουσι, τὸν σεισμόν καὶ ἀκαταστασίαν τῶν λογισμῶν, καὶ ἀπιστίαν, καὶ σύγχυσιν, καὶ ταραχὴν, καὶ δειλίαν ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχοντες. Καὶ τῷ μὲν σχήματι, καὶ τῷ δοκεῖν τοῦ κόσμου διαφέρουσι, καὶ τισιν ἐξωτέροις κατορθώμασι· τῇ δὲ καρδίᾳ, καὶ τῷ νῷ, ἐν τοῖς γήϊνοις δεσμοῖς δέδενται, ἀνάπαυσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ κεκτημένοι· ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐζήτησαν παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τούτων καταξιοθῆναι.

Ε'. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ νοδὸς ἀνακαινίσει καὶ τῇ τῶν λογισμῶν εἰρήνῃ, καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἀγάπῃ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, ἢ καινῇ κτίσει τῶν Χριστιανῶν πάντων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου διαφέρει. Διὰ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γέγονε, τούτων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καταξιώσαι τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δόξα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ οὐράνιος ἀλλάγητός ἐστι, καὶ μετὰ πόνου, καὶ ἰδρώτων, καὶ δοκιμασιῶν, καὶ ἀγώνων πολλῶν ποριζόμενος· τὸ δὲ ὅλον, χάριτι Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἢ τοῦ ἐπιγελοῦ βασιλέως θεὰ ἐπιθυμητὴ παρὰ πᾶσιν

commovere; aut veluti unæ tenebræ noctis per universam terram multiplicantur: ita princeps malitiæ, qui est velut tenebræ rationales malitiæ et mortis, ac velut ventus occultus et agrestis, omne genus humanum, quod est super terram, conturbat ac circumagitat continuis cogitationibus: et voluptatibus mundi inescat corda hominum ac tenebrarum ignorantia, cæcitate et oblivione replet omnem animam desuper non renatam, atque mente et animo in seculum aliud non translata: ut dictum est: *Nostra conversatio in cælis est*⁵⁶.

μεταβεβηκυῖαν καθὼς εἴρηται· Ἡμῶν δὲ τὸ πολε-

IV. In hoc enim differunt veri Christiani ab omni genere hominum; et magna differentia inter utrosque, ut prædixi, versatur in eo, quod animus et intellectus Christianorum semper circa celestes cogitationes versetur, et cælestia bona intueatur propter participationem Spiritus sancti; quod desuper ex Deo nati, et ut flant filii Dei in veritate et potentia, digni existimati sint, atque ad statum et stabilitatem, et tranquillitatem ac requiem per magnos labores ac sudores multa post tempora devenierint, nullo amplius cribro agitati, neque fluctuantes in caducis ac vanis cogitationibus. In quo majores ac meliores sunt mundo, eo quod intellectus eorum, et cogitatio animæ in Christi pace, atque in dilectione Spiritus versetur, sicut Dominus de hisce sermonem habens, dixit: *Eos transiisse ex morte in vitam*⁵⁷. Non igitur in figuris aut formis exterioribus diversitas Christianorum consistit, quemadmodum in hoc existimant multi consistere diversitatem ac differentiam inter eos, in superficie ac figuris. Quippe quod tales mente atque cogitatione similes sunt mundo, ac commotione et instabilitate cogitationum, incredulitate, confusione, et perturbatione ac metu, ut cæteri omnes homines, laborent. Et hi quidem superficie tenus ac opinione et externo quodam recte facto, a mundo differunt: sed corde atque animo terrenis laqueis impediti sunt, requiem divinam et cælestem pacem Spiritus in corde non possidentes, eo quod non petierint a Deo, nec iis se crediderint dignos reputatum iri.

V. Per mentis enim renovationem, et cogitationum tranquillitatem, et dilectionem Domini, et amorem cælestem, omnis nova creatura Christianorum ab hominibus hujus mundi discrepat. Propterea enim adventus Domini contigit, ut hisce spiritualibus bonis dignaretur vere in se credentes. Gloria enim Christianorum et pulchritudo, et divitiæ cælestes ineffabiles sunt, et magno labore ac sudore, tentationibus et certaminibus multis acquisitæ. Quod totum gratiæ divini ascribendum. Si enim terreni regis aspectus ab omnibus hominibus

⁵⁶ Philipp. iii, 20. ⁵⁷ Joan. v, 24.

desideratur, et omnis, qui in urbe regis diversatur, desiderat ad minimum pulchritudinem ejus videre, aut elegantiam **24** vestimentorum, aut purpuræ splendorem, variarum margaritarum nitorem, diadematis decorem, atque præstantiam eorum, quæ ad majestatem ejus pertinent; nisi quod spirituales isthæc contemnant, quia aliam gloriam cœlestem incorpoream experti, alia ineffabili pulchritudine sauciati, aliarumque divitiarum participes sunt facti, et secundum internum hominem, alium spiritum consecuti sunt. Quoniam igitur hujus mundi homines, qui spiritum mundi possident, magno desiderio tenentur terreni regis contemplandi, saltem cum omni ornatu et gloria ejus: quanto enim in iis quæ videntur, conditio ejus major est quam omnium hominum, tanto gloriosius, tanto optabilius ab omnibus habetur vel tantum vidisse, et unusquisque apud se dicit: *Utinam quis mihi illam gloriam, decorem ac splendorem concedat!* prædicans cum beatum, similem alioqui sui, terrenum, iisdemque affectionibus obnoxium atque mortalem, propter momentaneum vero ornatum et gloriam desiderabilem.

VI. Si igitur, inquam, carnales homines desiderant tantopere gloriam terreni regis, quanto magis hi, in quos iustillavit gutta Spiritus vitæ, qui est divinitatis; et quorum cor vulneravit amore divino erga cœlestem regem Christum, devincti sunt pulchritudine illa et gloria ineffabili, et decore incorruptibili et incomprehensibilibus divitiis veri et æterni regis Christi, cujus voto et desiderio capti tenentur, toti omnino ad eum conversi, atque desiderant consequi inenarrabilia illa bona, quæ per Spiritum intuentur; quorum gratia omnia, quæ sunt super terram pulchra, et ornatum, et gloriam, et honorem, et divitias regum ac principum nihili ducunt: divina enim pulchritudine sauciati sunt, et vita immortalitatis cœlestis in illorum animis instillavit. Quocirca illam dilectionem cœlestis regis exoptant, illumque solum ob oculos in omnibus desideriiis habentes, seipsos omni mundana dilectione per eum exsolvent, et recedunt ab omni vinculo terreno, ut possint illud desiderium solum semper in cordibus suis possidere neque aliud cum illo commiscere. Pauci vero sunt admodum qui bono initio bonum finem procurent, et ad finem perveniant absque lapsu, dilectionem soli Deo habentes, et seipsos ab omnibus solventes. Multi enim compunguntur, et multi gratiæ cœlestis participes fiunt, et cœlesti amore vulnerati sunt, sed per quotidianas pugnas et certamina, et labores, et tentationes varias maligni non sustinentes, variis et diversis mundanis cupiditatibus agitati, quia voluntatem quisque habet diligendi aliquid ex hoc mundo, et non solvendi se omnino ab ejus dilectione, manserunt et submersi sunt in mundi abisso, ob propriæ voluntatis ve-

A ἀνθρώποις τυγχάνει, καὶ πᾶς τις ἐπιθυμῶν ἐν πόλει βασιλέως, ἐπιθυμῆι κᾶν μόνον θεάσασθαι τὸ κάλλος αὐτοῦ, ἢ τὴν ὠραιότητα τῶν ἐνδυμάτων, ἢ τῆς πορφύρας τὴν δόξαν, τῶν ποικίλων μαργαριτῶν τὸ κάλλος, τοῦ διαδήματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν σὺν αὐτῷ ἀξιομάτων τὴν τιμιότητα· ἐκτὸς εἰ μὴ οἱ πνευματικοὶ ἐξουδενούσιν αὐτὰ, διὰ τὸ ἄλλης δόξης ἐπουρανίου καὶ ἀσωμάτου πεπειρασθαι, καὶ ἄλλῃ κάλλει ἀρρήτῳ τετρώσθαι, καὶ ἄλλου πλοῦτου κεκωνηκέναι, καὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ἔσσεσθαι, καὶ ἄλλου πνεύματος μετέχειν. Ἐπεὶ οὖν τοῦ κόσμου τούτου ἄνθρωποι, οἱ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἰσὶ τοῦ τὸν ἐπίγειον βασιλεῖα θεάσασθαι, μόνον σὺν πάσῃ τῇ εὐπρεπεῖᾳ καὶ δόξῃ αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἐν ταῖς φαινομένοις πολλῶν μείζων ἢ μερὸς αὐτοῦ ἐστὶ παρά πάντας τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ἐνδοξον, οὕτως ἐπιθυμητὸν ὑπὸ πάντων, κᾶν τῷ θεαθῆναι μόνον· καὶ ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ λέγει· *Εἴθε τις ἔδωκέ μοι ἐκείνην τὴν δόξαν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τὴν ὠραιότητα, μακαρίζων ἐκεῖνον τὸν ὅμοιον αὐτοῦ γῆϊνον, καὶ ὁμοιοπαθῆ καὶ θνητὸν ὄντα, διὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον εὐπρέπειαν, καὶ δόξαν, ἐπιθυμητόν.*

B **C** **D** **Γ**. Εἰ οὖν οὕτως οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῆς δόξης τοῦ γῆϊνου βασιλέως, πόσῃ μᾶλλον οἷς ἐνέσταξεν ἐκείνη ἢ βραβίον τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τῆς θεότητος, καὶ ἔτρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔρωτι θεῷ, πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖα Χριστὸν, εἰς ἐκεῖνο τὸ κάλλος δέδενται καὶ τὴν ἀνεκλάλητον δόξαν καὶ ἀφθαρτον εὐπρέπειαν, καὶ τὸν ἀνευνόητον πλοῦτον τοῦ ἀληθινοῦ καὶ αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ, οὗ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῷ πόθῳ αἰχμαλωτίζονται, ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτὸν τυγχάνοντες, καὶ ἐπιθυμοῦσι τυχεῖν ἐκεῖνων ὧν ἐνοπτριζονται διὰ τοῦ Πνεύματος ἀλαλήτων ἀγαθῶν, οὗ ἕνεκεν πάντα τὰ ἐπὶ γῆς κάλλη καὶ εὐπρεπείας, καὶ δόξας, καὶ τιμὰς, καὶ πλοῦτον βασιλέων καὶ ἀρχόντων ἐξουδενούσι· θεῷ γὰρ κάλλει ἐτρώθησαν, καὶ ζωῇ ἀθανασίας οὐρανόθεν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνέσταξε. Διὸ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανοῦ βασιλέως ἐπιποθοῦσι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες δι' αὐτοῦ πάσης ἀγάπης κόσμου λύουσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχωροῦσι παντὸς γῆϊνου δεσμοῦ, ἵνα δυναθῶσιν ἐκεῖνον μόνον τὸν πόθον ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις ἔχειν πάντοτε [(1)], καὶ μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ μίγνυειν· ὀλίγοι δὲ εἰσι πάνυ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθῶν πορισάμενοι, καὶ διεξερχόμενοι, ἔω; τέλους ἄπρωτοι, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἔχοντες, καὶ πάντων ἑαυτοὺς λευκοῦτες. Πολλοὶ γὰρ κατανύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωτι οὐρανῷ τιτρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας καὶ ἀθλήσεις καὶ πόνους καὶ πειρασμοὺς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες, ἐν ποικίλαις καὶ διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς τρεπόμενοι, διὰ τὸ θέλημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπῆσαι τι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ λευκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αὐ-

(1) Uncis inclusa supplentur ex cod. ms. Græc. n. 16 Bibliothecæ Berolinensis.

τοῦ ἀπέμειναν καὶ ἐδουλοῦντο ἐν τῷ τοῦ κόσμου A
 βυθῷ, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν, καὶ χαύ-
 νωσιν, ἢ δειλίαν, ἢ δι' ἀγάπην τινὰ γήϊνον. Οἱ γὰρ
 ἐξ ἀληθείας διεξελθεῖν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ
 βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκεί-
 νῃ τῇ ἐπουρανίῳ παραδέξασθαι ἐκουσίως καὶ μίξαι
 οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματι-
 κῶν, καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τέλος ἐκπέ-
 σωσι τῆς ζωῆς. Ὡσπερ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλάλητα
 καὶ ἀνεκδιήγητα ἐπηγγελμένα παρὰ Θεῷ τυγχάνει,
 οὕτω πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνων καὶ ἀγῶνων
 μεγάλων χρεῖα καὶ πολλῆς δοκιμασίας. Οὐ γὰρ τι
 μικρὸν τυγχάνει, ἢ ἐλπίζει ἀγαθὰ λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος
 βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυμῶν· συμβασιλεύσαι Χρι-
 στῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας βούλει, καὶ τοὺς
 ἀγῶνας καὶ πόρους καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρό-
 νου τῆς ζωῆς αὐτῆς καταδέξασθαι προθύμῳ· ἕως
 θανάτου οὐ καταδέχηται· τοῦ Κυρίου βούλῃτος· *Εἰ τις
 θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ
 ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χαίρων, καὶ
 ἀκολουθεῖτω μοι. Καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ τις μισήσῃ
 πατέρα, μητέρα, γυναικα, τέκνα, ἀδελφοὺς, ἀδελ-
 φὰς, ἐτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναται μου
 εἶναι μαθητὴς· οἱ πλείστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων βασι-
 λείας μὲν ἐπιθυγεῖν βούλονται, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν
 κληρονομήσαι θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν θε-
 λήμασι, καὶ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖν οὐκ ἀπαναίνονται,
 μᾶλλον δὲ τῷ σπείροντι τὰ μάταια (16), καὶ μὴ ἀπαρ-
 νοῦμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον κληρονο-
 μῆσαι ζωὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον.*

Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Κυρίου ἀληθῆς τυγχάνει. Οὗτοι C
 γὰρ ἄπταιστοι διεξέρχονται, οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ
 Κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς, καὶ πάσας
 τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμοὺς καὶ μετεω-
 ρισμοὺς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυξάμενοι, καὶ
 αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολάς
 αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες, ὥστε ἰδίῳ θελήματι
 ἀποστρέφεται ἕκαστος, τῆς βασιλείας τῆ ἐξ ἀληθείας
 μὴ θελήσει λαθεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν, καὶ
 ἀγαπᾶν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἡδεσθαί τισι
 τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις, καὶ τῷ μὴ
 ὄλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι
 δυνατὸν, πρὸς Κύριον ἔχειν. Ἐξ ἐνδὸς δὲ ὑποδείγμα-
 τος συννόησόν μοι πάντα. Διακρίνων μὲν ἐνίοτε
 διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἀτοπὸν ἐστίν, ὃ D
 θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾶ καὶ οὐκ ἀρνεῖται,
 ἤττηται αὐτῷ. Πρῶτον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ
 πόλεμος γίνεται, καὶ ὁ ἀγὼν, καὶ τὸ στάθμιον, καὶ
 ἡ ῥοπή, καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ
 τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προέρχεται, καὶ
 διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχη εἰς μάχην καὶ διαπλη-
 κτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν αὐτῷ· Ἐἴπω ;
 ἰαλήσω ; ἀλλὰ μὴ λαλήσω ; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ

cordiam, et imbecillitatem, et timiditatem, aut
 ob terrestrem quamdam dilectionem. Qui enim in
 veritate ad finem pervenire volunt in bona conver-
 satione, alium amorem aut aliam dilectionem cum
 illa cœlesti dilectione admittere libenter et ad-
 miscere non debent, ne impediuntur a spiritua-
 libus, et convertantur retrorsum, et demum a vita
 sua excident. Sicut enim magna, et ineffabilia, et
 inenarrabilia promissa apud Deum inveniuntur;
 ita fide, et spe et laboribus et pugnis magnis opus
 est et multa probatione. Non enim parvum aliquid
 sunt bona quæ sperat homo accipere, quando
 regnum cœlorum affectat : regnare cum Christo
 in infinita sæcula cupis, et pugnas et labores et
 tentationes brevis temporis hujus vitæ sustinere
 viriliter usque ad mortem non suscipis ? Dicente
 Domino : *Si quis vult venire post me, abneget semet-
 ipsum, et tollat crucem suam quotidie gaudens, et
 sequatur me* 54 ; et rursum : *Si quis non oderit pa-
 trem, matrem, uxorem, filias, fratres, sorores, ad-
 huc autem et animam suam, non potest meus esse
 discipulus* 55. Plerique homines regnum adipisci vo-
 lunt, et æternam vitam accipere cupiunt ; vivere
 autem in propriis suis voluntatibus, et illis ob-
 temperare non recusant, magis autem similes facti
 huic qui vana seminat, neque abnegantes semet-
 ipsos volunt æternam vitam accipere ; quod impos-
 sibile est.

Sermo enim Domini verus invenitur. Nam illi
 lapsu perveniunt, qui secundum Domini man-
 datum abnegant toti seipsos, et omnia mundi cu-
 piditates, vincula, superbias, voluptates et impe-
 dimenta abjiciant, et illum solum quæ oculis
 habent, et illius mandata servare cupiunt, ita ut
 quisque propria voluntate avertatur, regnum nolle
 in veritate obtinere et seipsum abnegare, et
 diligere aliquid cum illa dilectione, gaudento in
 aliquibus sæculi hujus voluptatibus et cupidita-
 tibus, et non habendo in Dominum totam dilec-
 tionem, quantum intentioni et voluntati possibile
 est. Ex uno exemplo mihi intellige omnia. Judi-
 cando judicat quisque et noscit indecorum esse
 quod facere vult ; sed quando diligit et non recu-
 sat, hoc vincitur. Primum enim in corde intus
 bellum fit, et pugna, et libratio, ponderatioque
 dilectionem Dei inter et dilectionem mundi ; tunc
 accedit quisque et judicat, si forte agatur de
 rixa et iracundia contra fratrem : dicam, aut non
 dicam ? loquar, aut non loquar ? memor quidem
 Dei, sed propriam gloriam procurans, et non
 seipsum abnegans, verum si paulo prævaluerit

54 Matth. xvi, 24. 55 Luc. xiv, 26.

VARIE LECTIONES.

(16) Locus certe mutilus ; post μάταια nullum in codice interpunctionis signum

dilectio et pondus mundi in cordis libra, statim progreditur pravus sermo usque ad labia. Deinde tanquam sagittas dirigens mens intus proximum telis impetit per linguam, jaciens tela sermonum contumeliosorum in voluntate spontanea, suamet gloriam procurans. Deinde multis ita telis proximum impetens per contumeliosos sermones, usquedum et in decursu crescat peccatum ad læsiones aliquando et vulnera, in corpore nutuas belli partes exercet, quandoque usque ad mortem; sic necis auctor efficitur hominis pravi cupiditas, vide, unde exorta sit, et qualem habuerit finem dilectio mundanæ gloriæ pondere prævalens in cordis libra et propria voluntate. Quoniam enim aliquis seipsum non abnegavit, et aliquid e mundo dilexit, illa omnia flagitia eveniunt. Ita esse arbitrare in quocunque peccato et consuetudine mala, cum blanditur malitiæ et voluntatem mentis inclinât ad mundanas cupiditates et illecebras et voluptates carnis. Ita omne malitiæ opus exercetur, ita impuditiæ et furtum, ita avaritia et pigritia, ita auri cupiditas et vana gloria, ita invidia et ambitio, et quodcunque est malitiæ opus. Aliquando opera quæ bona videntur ad gloriam et laudem hominum perficiuntur, quæ apud Deum similia sunt injustitiæ, furto et aliis peccatis. Deus enim dicit: *Dispersit ossa eorum qui hominibus placent*⁶⁰; ita ut per ea quæ bona videntur malignus minister diligens apparere velit, varius enim est et mendax in cupiditatibus mundi. Nam per dilectionem quamdam terrestrem et carnalem, in qua vincitur homo propria voluntate, allicitur malitiæ, ut fiat illi vinculum insolubile et sarcina gravis, immergens et suffocans eum in sæculo nequitiae, neque sinens assurgere, et ad Deum redire; quoniam, quidquid e mundo aliquis dilexerit, illius mentem opprimit et obtinet, neque assurgere sinit. In hac enim libratione et ponderatione quæ per libram malitiæ sit, penditur et probatur omne hominum genus, Christianorum nempe in urbibus degentium, aut in montibus, aut in monasteriis, aut in agris, aut in desertis locis, quia voluntate propria seductus homo diligit aliquid et quovis modo vincita est ejus dilectio, et non est tota in Deum; hic enim, verbi gratia, dilexit opes, alius aurum et argentum, alius disertam mundi sapientiam ob gloriam hominum, alius dilexit potentiam, alius laudem et honores hominum, alius iram et violentiam. Nam permittendo se prompte passioni hanc diligit, alius inutiles eventus, alius invidiam, alius omni die superbit et lætatur, alius inanibus rationibus illuditur, alius tanquam legis magister haberi diligit, ob hominum gloriam, alius socordia et incuria gaudet, alius vestibus et pannis detinetur, alius curis terrestribus se dat, alius somnum et sermonis lepo-

Α Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περιποιούμενος, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος. Ἄλλ' ἐὰν ὀλίγον καταβαρῆσθαι ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπή ἐν τῷ τῆς καρδίας ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων. Εἶτα ὡσπερ βέλη ἐντείνων ὁ νοῦς ἐνδοθεν τοξεύει τὸν πλησίον διὰ γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι ἐκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. Εἶτα τοξεύων ἐπὶ πολὺ τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς μέλεσι διαχυθῆ τὸ ἀμάρτημα εἰς συμπληγάδας ἐνίοτε καὶ τραύματα, διὰ τοῦ σώματος ἄλλα τὰ μέλη πολεμούμενα ἀπεργάζεται, ἐνίοτε καὶ ἕως φόνου, θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. Ἴδου, πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῖον ἔσχε τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρυθεῖσα (1) τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς καρδίας ζυγοῦ ἐξ ἰδίου θελήματος. Διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνησασθαι ἑαυτὸν, καὶ ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου, ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀτοπήματα γίνονται. Οὕτως νόει μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἀμάρτημα καὶ ἐπιτηδεύμα φαῦλον τῆς κακίας κολλακευούσης, καὶ προτρεπομένης τὸ θέλημα τοῦ νοῦς καὶ ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς καὶ ἀπάτη καὶ ἔδωξεν σαρκός. Οὕτω πᾶν πρῶγμα κακίας ἀπαρτίζεται (2), οὕτω μοιχεία καὶ κλοπή, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ πᾶν ὅτιον ἐστὶ τῆς κακίας ἐπιτηδεύμα. Ἐνίοτε καλὰ δοκούντα ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται, ἅπερ ἐστὶ παρά θεῷ Ἰσα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων. Ὁ Θεὸς γάρ φησιν· Ἐσκόρπισεν ὁσῶτα ἀνθρωπαρέσκων· ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς ὑπηρετεῖσθαι βούλεται. Πολυποικίλος γὰρ ἐστὶ καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπιθυμίαις κόσμου. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γήινην (3) καὶ σαρκικὴν, εἰς τὴν δεσμεῖται ἀνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς κακίας, ὅπως γίνεται αὐτῷ ἄλλοις καὶ δεσμός καὶ φορτίον βαρὺ, καταθυθίζον καὶ πνίγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ συγχωροῦν ἀνακύψαι, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπελθεῖν. Ἐπειδὴ ὅπερ τις ἠγάπησε τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατακρατεῖ (4), καὶ οὐκ ἐᾷ ἀνακύψαι. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ στάθμιον καὶ τὴν ῥοπήν καὶ τὸ τῆς κακίας ζυγίον κρέματα, καὶ δοκιμάζεται πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἥτοι Χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις, ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεαζόμενος ὁ ἀνθρωπος ἀγαπᾷ τι καὶ ὅπουδῆποτε δέδεται αὐτοῦ ἡ ἀγάπη, καὶ οὐκ ἐστὶν ὅλη πρὸς τὸν Θεόν ἠγάπης, γὰρ τις, εἰ τύχοι κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἀργυρον, ἄλλος σφίλαν λογίαν κόσμου διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησεν ἀρχὴν, ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων, ἄλλος ὄργην καὶ μῆνιν· διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιειδῆσθαι τῷ πάθει ἀγαπᾷ αὐτό· ἄλλος ἀκαίρους συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν μεταωρίζεται καὶ ἔδεται, ἄλλος ἀργαῖς λογισμοῖς ἀπατίζεται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκων εἶναι

⁶⁰ Psal. LII, 6.

VARLE LECTIONES.

(1) Sic cod. (2) Cod. ἀρτίζεται. (3) Sic cod., (4) Cod. κατακρατεῖ.

ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος γαυνώσει καὶ ἀμελείᾳ ἤδεται, ἄλλος ἱματίοις καὶ βράκεισι δέδεται, ἄλλος μερίμναις γηϊναῖς ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον καὶ εὐτραπέλιαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ καὶ μικρῶ γάρ τις καὶ μεγάλῳ δεσμούμενος τοῦ κόσμου, ἐκείνῳ κατέχεται καὶ οὐκ ἔσται ἀνακούφαι. Πρὸς δὲ γὰρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκείνῳ ἀγαπᾷ, κάκεινῳ κρατεῖ αὐτὸν, καὶ βαρύνει, καὶ γίνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἄλλοις, τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπέναι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὐαρεστῆσαι αὐτῷ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαντα χρησιμεύσαι τῇ βασιλείᾳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν· ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὄλου τὴν ἀγάπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἔλκει (5), καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐκ προαιρέσεως, ὅση δύναμις, δεσμεῖται, κάκειθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προσκτάται, καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται, καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοῦς αὐτῆς οὐκ ἀκολουθεῖ, ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ συνὸν καὶ δελεάζον κακὸν, ἀλλὰ τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ὀλοτελῶς ἑαυτὴν ἐκδίδωσι, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λυθεῖ ἑαυτὴν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατὸν, καὶ τῷ Κυρίῳ ἐξ ὄλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτω διεξελθεῖν εὐχερῶς δυνήσεται τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ θλίψεις. Ὅπου γὰρ ἀγαπᾶται, ἐκείθεν βοηθεῖται, κάκειθεν βαρεῖται· ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκείνο γίνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλκοντες κάτω, καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς Θεὸν ἀνελεῖν. Ἐάν δὲ τὸν Κύριον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκείθεν βοηθεῖται κάκειθεν κουφίζεται, καὶ εὐκόλα αὐτῷ πάντα γίνεται τὰ τοῦ Κυρίου παραγγέλματα τῷ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσώζειν ὀλοκλήρως, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ γαθὸν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει καὶ ἐλαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν κόσμον διακόπτει, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας, τὰς ἐν αὐτῷ παγιδευούσας τὴν ψυχὴν, καὶ βρόχοις ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας, καὶ οὕτως ἐξελεῖσθαι (6) ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν βοήθειας, ἐνθα ἠγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοῦται, ἣν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἐξ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθηθεὶς, τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. Ἴνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδειξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπόλλυνται, καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζονται, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀρπάζονται, ὑπόθου μοί τινα οἶκον ἐμπίρρασθαι πυρὶ, καὶ ὅς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεὶς τοῦ ἐμπρησμοῦ, γυμνὸς ἐφυγε, καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουληθεὶς διεσώθη. Ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τινα τοῦ οἴκου σκευὴν ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἄραι, καὶ ὡς ἔλαβε, κατεκυρεύσε τὸ πῦρ τοῦ οἴκου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκαυσεν. Ὅρᾳς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην, τινὰ πρὸς καιρὸν παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας, ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο· ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσῃ

rem aut obscenitatem diligit, et statim ac aliquis parvo aut magno mundi vinculo detinetur, hoc possidetur nec sinitur assurgere. Passionem enim, contra quam homo non pugnat viriliter, illam diligit; et illa hunc dominatur et opprimit, fit ei impedimentum et catena, ne mentem suam ad Deum dirigat, nec illi complacere, neque illi soli serviens regnum obtineat et ad vitam æternam perveniat. Anima enim quæ vere ad Dominum dirigitur, tota omnino suam dilectionem in illum contrahit, et illi soli ex intentione, quantum potest, vincitur; et inde gratiæ auxilium acquirit, et seipsam abnegat, et voluntati mentis suæ non obtemperat, quia in nobis per fraudem ambulat perconcomitans et seducens malum; sed verbo Domini perfecte seipsam permittit, et ab omni visibili vinculo se liberat, quantum ex voluntate possibile est, et Domino totam omnino semetipsam dat, et ita pertransire feliciter poterit pugnas, labores et ærumnas. Ubi enim diligitur, inde auxilium venit et inde pondus venit si quid e mundo diligit homo, hoc ipsum sit illi sarcina et vincula deorsum demittentia, nec sursum permittentia ad Deum se attollere; sin autem Dominum et ejus mandata diligit, inde auxilium recipit, inde sustinetur, et expedita illi omnia sunt Domini præcepta ad servandam omnino suam in Dominum dilectionem, et inclinant ad bonum, amplius autem et levius et facilius efficiunt omne bellum et omnem ærumnam, et per virtutem divinam mundum profligaret, et malitiæ vires, quæ in illo animam illaqueant, et cupiditatum retibus multiplicium in mundi abyso illum devinciunt, et ita liberatus ab eis per suam fidem et magnam fortitudinem, et per cœleste auxilium, ubi dilexit, æterni regni dignus judicatur, quod propria voluntate dilexit in veritate, et a Domino auxilium accipiens, æterna vita non privatur. Ut autem rebus evidentibus ostendere possimus, quomodo propria voluntate multi pereant, et in mare submergantur, et in servitutem trahantur, suppone mihi quædam domum igne incendi, qui voluerit se salvare, ubi incendium sensit, nudus effugit, omnia relinquens et suæ vitæ solum volens curam habere, salvatus est. Alius vero volens servare aliqua domus suppellectilia aut alia quædam ingressus est ad tollendum ea, et cum apprehendit, invasit ignis totam domum, et illum intus detinuit et combussit. Vides ne, quomodo propria voluntate per dilectionem, qui aliqua ad tempus apud se dilexit, in igne perierit? similiter iterum per mare in rupem fluctuum stationem incidentes quidam naufragaverunt; et qui nudus et vestibus exutus in aquas se conjecit se solum salvare volens, et ita fluctibus agitato, et super eos natans, eo quod expeditus admodum si, lætatus est transiisse

VARIÆ LECTIONES.

(5) Cod. ἐκτι. (6) Cod. ἐξηλῆσαι.

amarum æquor, sicque vitæ suæ salutem præstitit. Alius autem, volens aliquid vestimentorum suorum salvare, putavit se posse enatare et transire cum eis, quæ tulit secum, et illa quæ sumpsit illum oppresserunt et immerserunt in maris abyssum, et Interiit ob exiguum lucrum, neque vitæ suæ salutem præstitit. Videsne quomodo propria voluntate sua disperierit? Iterum suppose mihi rumorem hostium venire; et hic, statim ac audiit, effugit continuo, absque vestibis et nudus evadens; alius autem credere nolens, appropinquare hostes, aut volens aliquid servare e rebus suis, et auferre secum, moratus est fugam. Et intrantes hostes apprehenderunt illum, et captivum abduxerunt in alienigenarum patriam, et illic servire coegerunt. Videsne quomodo propria sua voluntate, ob socordiam, debilitatem et dilectionem aliquam rerum in captivitatem reductus sit? similiter qui non mandatis Domini obediens, nec seipsos abnegantes, non solum Dominum diligunt; sed vinculis terrestribus libenter detinentur, quando venerit ignis æternus, sicut invenientur captivi virtutum, vincti autem magis in mundi dilectione immergentur; et sub amarum mare nequitiae præcipitantur, et in servitute alienigenarum, id est spirituum nequitiae captivi facti pereunt. Si vero velis dilectionis perfectæ rectitudinem ad Dominum e sanctis et a Deo inspiratis Scripturis ediscere; vide Job, quomodo omnia exuerit, ut ita dicam, quæ possidebat; filios, divitias, animalia, famulos et reliqua quæ habebat; quomodo sic nudatus effugerit et salvaverit seipsum, et ipsam tunicam dimittens et injiciens Satanæ, nihil in sermone blasphemans neque corde neque labiis coram Domino, sed e contra benedixit Dominum, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit; ut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*⁶¹. Etsi putabatur multa possidere, a Domino probatus, patuit nihil possidens nisi solum Deum. Similiter Abraham jussus a Domino egredi e terra, et e familia; et e domo patris sui, continuo, ut ita dicam, omnia exiit, patriam, terram, consanguineos, parentes, et obedivit verbo Domini; deinde interea multis probationibus et tentationibus illi contingentibus, sive quando ejus uxor ablata est, sive quando in terra aliena degens injustitiam passus est, per omnia ostensus est Deum solum super omnia diligere; denique cum per promissionem et post multos annos unicum filium quem multum desideraverat possedit, jussus hunc in sacrificium viriliter per se immolare, exuens seipsum et vere abnegans, ostendit quomodo præter Deum nihil aliud amaverit per unigeniti oblationem. Si enim hunc generose exiit, quanto magis, si

Α εις στάσιν τινὲς κλύδωνος περιπεσόντες ἐναυάγησαν· καὶ ὅς μὲν γυμνὸς ἀποδυσάμενος εἰσῆλθεν ἐν τοῖς ὕδασι, ἑαυτὸν μόνον βουλόμενος σῶσαι, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ ἄλυστον αὐτὸν εἶναι, ἠδυνήθη διεξελθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν, καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσατο. Ἄλλος δὲ, βουλόμενος σῶσαι τι τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ ἐνόμισε δύνασθαι κολυμβῆσαι καὶ διεξελθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἄπερ ἔλαβε, κατεβάρησαν αὐτὸν, καὶ κατεδάπτισαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπίετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιήσας. Ὅρας, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη; πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἀλλοφύλων ἔρχεσθαι. Καὶ ὅς μὲν ἅμα τῷ (7) ἀκοῦσαι ἐφυθεν εὐθέως, μὴ ἀναβαλλόμενος αὐτὸς γυμνὸς ἐξεληθῶν. Ἄλλος δὲ δυσπιστῶν, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροί, ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, καὶ βουλόμενος ἔραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐβράδυνε φυγεῖν. Καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμοι κατέλαβον αὐτὸν, καὶ ἠχμαλωτεύσαντο εἰς τὴν τῶν ἀλλοφύλων πατρίδα, κακεῖ δουλεύειν κατηνάγκασαν. Ὅρας, ὅτι τῷ ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ διὰ χαύνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη; ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐξακολουθοῦντες καὶ ἐαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν Κύριον ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοὶς γηϊνῶς ἐκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, ὡς εὐρισκόμενοι αἰχμάλωτοι ἀρετῶν, συνδεσμένοι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου καταβυθίσθησονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρᾶς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταβυθίζονται, καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπόλλυνται (8). Εἰ δὲ βούλη ἀγάπης (9) ἀπρηρισμένης εὐθύτητα πρὸς Κύριον ἐκ τῶν ἁγίων θεοπνευστων Γραφῶν καταμαθεῖν, ἴδε τὸν Ἰωβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα, ὡσπερ εἶπεῖν, ἄπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῶα, παιδᾶς καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα, πῶς ἀπεκδυσάμενος ἐφυγε, καὶ διέσωσεν ἑαυτὸν, καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα ἄφεις καὶ ῥίψας τῷ Σατανᾷ, καὶ μῆτε ἐν λόγῳ βλασφημήσας μῆτε τῇ καρδίᾳ, μῆτε τοῖς χεῖλεσι φθειγξάμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὸναντίον εὐλόγησε τὸν Κύριον, εἰπὼν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ δρομα Κυρίου εὐλογημένον. Κἂν ἐνομίζετο γὰρ κεκτησθαι πολλὰ, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐφανερῶθῃ μὴδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν Θεόν. Ὅμοίως ὁ Ἀβραάμ κτελευθεῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐξεληθῆν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εὐθέως, ὡσπερ εἶπεῖν, ἀπεδύσατο πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγενεῖς, γονεῖς καὶ ἐξηκολούθησε τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου· εἶτα μεταξὺ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινομένων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανόμε-

⁶¹ Job. i, 21.

VARIÆ LECTIONES.

(7) Cod. τό. (8) Cod. ἀπόλλωνται. (9) Cod. ἀγάπην.

νης, τοῦτο δὲ ἐπὶ ξήνης (10) διάγων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθεὶς, ὅτι θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα· ὕστερον ἐπεὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἐτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο, αἰτηθεὶς τούτον εἰς θυσίαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀναφέρειν, ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γὰρ, ὅτι παρὲκ (11) Θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. Εἰ γὰρ ἐκείνον προθύμως ἀπεθύσατο, πόσω μᾶλλον, εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἐκελεύσθη εἶσαι ἢ πένησιν ὅψ' ἐν διανεζίμῳ, ἐτοίμως καὶ προθύμως ἂν ἐποίησεν! Ὁρᾷς ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς Κύριον εὐθύτητα; οὕτως καὶ οἱ τούτων συγκληρονόμοι γενέσθαι βουλόμενοι παρὲκ (12) Θεοῦ οὐδὲν ὀφειλοῦσιν ἀγαπῆσαι, ἵνα, ὅταν δοκιμασῶσι, χρήσιμοι καὶ δόκιμοι εὐρεθῶσι, τελείαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποσώζοντες. Οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελεθῆν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται, οἱ ἐκ θελήματος θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε, καὶ πάσης ἀγάπης κόσμου ἑαυτοὺς λελυκότες. Ὅλιγοὶ δὲ σφόδρα εὐρίσκονται οἱ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀποστρεφόμενοι, καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες· μὴ γὰρ, ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμοὺς παρερχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θολεροὺς ποταμοὺς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν, καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζονται, οὐκ εἰσὶ διαπερῶντα, καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων εὐδεύοντα, καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης κατανήσαντα; διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνης καὶ πείνης καὶ δίψης εἰ; τὸ ἀγαθὸν καὶ δεξιότατος καὶ ἀναιδείας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεῖα· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγῶνων καὶ ἰδρώτων ἐπιτυχεῖν βασιλείας βούλονται (13)· ὅπερ ἀδύνατόν ἐστι. Ὡς περ οὖν ἐν κόσμῳ ἀπέρχονται τινες ἄνδρες πρὸς τινα πλούσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος; ἢ εἰς ἕτερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χρῆζουσιν ἔχειν εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν· εἰσὶ δὲ τινες ἐν αὐτοῖς ὀκνηροὶ καὶ ἀργοὶ, μὴ κάμνοντες δὲ οὕτως, μήτε ἀρμοζόντως ἐργαζόμενοι· οὗτοι μὴδὲν κοπιᾶσαντες, μήτε κάμνοντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου, βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ Ἰσοῦ λαβεῖν τοῖς ἀνδρεῖως καὶ ὀξέως καὶ ὄλη αὐτῶν καμουσιν ἰσχυῖ, ὡς ἤδη τὸ αὐτῶν ἔργον πεποιηκότας· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφάς, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέτησε τῷ Θεῷ, πῶς φίλος καὶ συνόμιλος Θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φίλοι καὶ κληρονόμοι Θεοῦ γεγόνασι, πόσας Ὀλιψείας ὑπέμειναν, πόσα διὰ τὸν Θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνίσαντο, μακαρίζομεν αὐτούς, καὶ τῶν ἰσῶν αὐτοῖς δωρῶν καὶ ἀξιωματῶν τυχεῖν βουλόμεθα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως λαβεῖν

A reliqua omnia quæ possidebat iussus fuisset relinquere, aut privationem in uno experiri, libenter ac generose fecisset. Videsne dilectionis perfectæ ex voluntate ad Dominum rectitudinem? Sic et qui talium participes fieri volunt præter Deum nihil debent diligere, ut, quando probantur, utiles et apti inveniantur, perfectam dilectionem suam ad Dominum conservantes. Tales usque ad finem pugnam pertransire poterunt, qui e voluntate Deum solum omnino dilexerunt, et ab omni mundi dilectione se liberaverunt. Pauci autem admodum inveniuntur qui talem dilectionem suscipiunt, et omnes mundi voluptates et cupiditates aversantur, et viriliter impugnationes et tentationes maligni sustinent. B Nonne enim, quoniam multi fluvios transeuntes aquis abripiuntur, sunt qui transeunt turbidos fluvios mundanarum cupiditatum tam diversarum variarumque tentationum spirituum nequitiae? et, quoniam multa navigia in mari abscondita fluctibus immerguntur, nonne sunt qui mare pertranseunt, qui in fluctibus procedunt, et in portum pacis deveniunt? Quocirca multa fide et fortitudine, pugna, patientia, laboribus, fame et siti ad bonum, alacritate, perseverantia, iudicio et reflexione admodum opus est. Plerique enim homines sine laboribus et pugnis et sudoribus regnum obtinere volunt, quod impossibile est. Ut igitur in mundo exeunt quidam viri ad aliquem divitem, ut laborent ad messem aut ad aliud opus, quo procurabunt quæ sibi necessaria sunt ad suum victum habendum: sunt ex illis quidam pigri et vecordes, et ita non laborantes, neque convenientes opus exercentes; isti non fatigati neque laborantes in divitis domus gratiam, volunt mercedem aequalem accipere illis qui viriliter, alacriter et omnibus viribus laboraverunt, tanquam illorum opus jam fecissent. Pari modo, quando legimus in Scripturis, quomodo iste justus placuit Deo, quomodo amicus et contubernalis Dei factus est, et omnes patres quomodo amici et participes Dei facti sunt, quantas ærumnas perpessi sunt, quanta propter Deum sustinuerunt, quanta fortitudine luctati sunt et pugnaverunt, illos gratulamur, et æquales illis mercedes et honores obtinere volumus, et cupimus ardentem accipere inclita ista dona, omittentes illorum labores, pugnas, ærumnas et cruciatum; et illorum honores, et dignitates, quæ a Deo possederunt, ardentem obtinere volumus, labores autem et pugnas eorum non suscipimus. Dico vero tibi hoc omne hominem cupere et velle etiam meretrices, publicanos et homines injustos, facile scilicet sine laboribus et pugnis obtinere regnum; sed propter hoc in medio manent tentationes, et probationes multæ, et ærumnæ, et pugnae, et sudores, ut clare noscantur quinam in veritate,

VARIAE LECTIONES.

(10) Sic. cod. (11) Cod. πᾶρες. (12) Cod. πᾶρες. (13) Cod. βούλωνται.

usque ad mortem progredientes, cum omni intentione et virtute Dominum solum dilexerint, et nihil aliud desiderandum cum illius amore habuerint. Ideo juste in regnum cœlorum ingrediuntur qui seipsos abnegaverunt secundum Domini verbum, et per propriam voluntatem Dominum solum dilexerunt; ideo summis cœlestibus donis ob summam suam dilectionem remunerabuntur. Nam in ærumnis, cruciatibus, patientia, et fide latent promissiones, gloria, bonorum cœlestium possessio, tanquam in semine quod in terram jactum est fructus latet, aut in arbore spinis circumdato et inter corruptum et ignobile stercus crescente. Et tunc vestimenti dignitatem, et gloriam, et multiplicem fructum ostendentur habere, ut dicit Apostolus: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*⁶³; et Dominus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*⁶⁴; et rursus: *In mundo pressuram habebitis*⁶⁵. Labore enim, et patientia, et abstinencia et omni circumspicione opus est; et alacritate, et perseverantia in oratione ad Dominum, ut possit homo pertransire terrestrium cupiditates, laqueos et illecebras voluptatum, et mundi tempestates, et malorum spirituum impugnationes devitare, et bene noscere quali vigilantia et impetu fidei et dilectionis sancti cœlestem thesaurum, id est, spiritus virtutem in suis animabus et cœlo possideant; quod est quasi arrhæ regni cœlestis. Nam beatus apostolus Paulus de hoc cœlesti thesauro, id est, gratia Spiritus enarrans, et multitudinem tribulationum exponens, simulque ostendens, quid debeat quisque exinde querere. Et, quid possidere oporteat, dicit: *Scimus enim quod, si terrenum nostrum domicilium hujus tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manufactum, æternum in cœlis*⁶⁶.

των ἐπαναστάσεις διαφυγεῖν, καὶ γινῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἅγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρὸν, τοῦτ' ἐστὶ τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐντεῦθεν ἐκτίσαντο. Ὅπερ ἐστὶν ἀρραβὼν τῆς βασιλείας. Ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ τοῦτ' ἐστὶν τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος διηγούμενος, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ὀλιψέων ἐξαγορεύων, ἅμα δὲ καὶ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐντεῦθεν.] Καὶ τί ὀφείλει κτήσασθαι, λέγει· *Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπιγίσιος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομηγῆ ἐκ Θεοῦ ἔχμεν οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν οὐρανοῖς.*]

VII. Contendendum igitur et laborandum omnibus per omnes virtutes, atque credendum, ut deinceps possideant illam domum. Si enim solvatur domus corporis nostri, non habemus aliam domum, ad quam divertat anima. Si tamen, inquit, *induti, non nudi reperimur*⁶⁷, hoc est, nudi a communione et participatione Spiritus sancti, in qua fidelis anima solum requiescere potest. Propterea enim, qui vera et virtute Christiani sunt, bono sunt animo, et gaudent migrantes e corpore, quia habent domum illam manibus non exstructam, quæ domus est virtus Spiritus sancti in illis habitans. Si igitur

τὰ ἐνδοξα ἐκείνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοὺς πόνους, καὶ ἀγῶνας, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, οἷα ἀπὸ Θεοῦ κέκτηνται, προθύμως λαβεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμάτους καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. Λέγω δέ σοι, ὅτι τοῦτο πᾶς τις ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, εὐκόλως ἀνευ κόπων καὶ ἀγῶνων τυχεῖν βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πειρασμοί, καὶ δοκιμασίαι πολλαί, καὶ θλίψεις, καὶ ἀγῶνες, καὶ ἰδρωτὲς πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γέωνται, τίνες ἐξ ἀληθείας ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προαιρέσεως καὶ δυνάμεως τὸν Κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ περιπόθητον ἔσχον. Διὰ καὶ δικαίως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσέρχονται, ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν πνοὴν τὸν Κύριον μόνον ἠγαπηκότες· διὸ καὶ ἄκροις δώροις οὐρανῶν τὴν ἀκραν ἀγάπην αὐτῶν ἀμειψθήσονται. Εἰς γὰρ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ ὕπομονήν, καὶ πίστιν ἐγκαχυρῶμεναι εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀποκατάστασις, ὡς περ ἐν τῷ ῥιπτομένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπὸς ἢ δένδρῳ ἐπιικεντριζομένῳ διὰ σήψεως τινος καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ. Καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλασιάζοντα καρπὸν ἀπεδείχθησαν ἔχειν, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος· *Διὰ πολλῶν θλίψεων, φησὶ, δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*· καὶ ὁ Κύριος· *Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*. Καὶ πάλιν· *Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε*. Πόνον γὰρ, καὶ σπουδῆς, καὶ νήψεως, καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεῖα, καὶ ἀξύτητος, καὶ ἀναίδεας ἐν τῇ πρὸς Κύριον αἰτήσεσι, εἰς τὸ δυναθῆναι διεξελθεῖν τὰς τῶν γηίνων ἐπιθυμίας, παγίδας, καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν, καὶ καταγιῶας (14) τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων

Z'. Ὅφειλε ὅς ἐκαρτος ἀγωνίσασθαι, καὶ σπουδάσαι διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ πιστεῦσαι, ἐντεῦθεν κτήσασθαι τὸν οἶκον ἐκεῖνον. Ἐὰν γὰρ καταλυθῇ ἡμῶν ὁ οἶκος τοῦ σώματος, οὐκ ἔχομεν ἄλλον οἶκον, εἰς ὃν καταλύσει ἡμῶν ἡ ψυχὴ. *Ἐλθε, φησὶ, καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὐρεθησόμεθα, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας καὶ ἀνακράσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἣν μόνον ἡ πιστὴ ψυχὴ ἀναπαύεσθαι δύναται. Διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει Χριστιανοὶ θαρροῦσι καὶ χαίρουσιν ἐξερχόμενοι τῆς σαρκός, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν οἶκον τὸν ἀχειροποίητον, ὃς ἐστὶν οἶκος, ἢ οἰκοῦσα ἐν αὐτοῖς*

⁶³ Act. xiv, 21. ⁶⁴ Luc. xxi, 19. ⁶⁵ Joan. xvi, 33. ⁶⁶ II Cor. v, 1. ⁶⁷ ibid. 3.

VARIAE LECTIONES.

(14) Cod. κατεγιῶας.

τοῦ Πνεύματος δύναμις. Κὰν καταλυθῆ οὖν ἡ τοῦ σώματος οἰκία, οὐ φοβοῦνται· ἔχουσι γὰρ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος οἰκίαν, καὶ τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἀφθάρτον, ἧτις δόξα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως οἰκοδομήσει καὶ δοξάσει καὶ τὸν οἶκον τοῦ σώματος, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Καὶ πάλιν· Ἴνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῆ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν· καὶ ἴνα, φησὶ, καταποθῆ τὸ θνητὸν ἀπὸ τῆς ζωῆς.

Η'. Ἀγωνιάμεθα οὖν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐντευθεν κτήσασθαι τὸ ἐνδύμα ἐκεῖνο, ἵνα μὴ ἐνδυσάμενοι τὸ σῶμα γυμνοὶ εὐρεθώμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὃ δοξάσει ἡμῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὴν σάρκα. Ἐκαστος γὰρ ὅσον κατηξιώθη διὰ τῆς πίστεως καὶ σπουδῆς μέτοχος ἀγίου Πνεύματος· γινέσθαι, τοσοῦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἐναπεθησαύρισην ἐνδον ἢ ψυχῇ, τότε ἀποκαλυφθήσεται καὶ φανήσεται ἐξωθεν τοῦ σώματος. Ὡσπερ τὰ δένδρα παρεληλυθότα τὸν χειμῶνα ἐπιθαλάσσης δυνάμεως ἀοράτου, ἐκ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων ἔσωθεν, ἐκφύει καὶ ἐκβάλλει ὡσπερ ἐνδύματα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς· ὁμοίως τὰ τοῦ χόρτου ἄνθη ἐν ἐκείνῃ τῷ καιρῷ, ἐνδοθεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς προέρχονται, καὶ σκέπεται καὶ ἀμφιέννυται ἡ γῆ, καὶ ὁ χόρτος ὡς τὰ κρίνα, περὶ ὧν ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Ταῦτα γὰρ πάντα ὑποδείγματα, καὶ τύποι, καὶ εἰκόνες εἰσι τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ ἀναστάσει.

Θ. Οὕτω πάσαις ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς, τουτέστι τοῖς ἀληθινοῖς Χριστιανοῖς, ἔστι μὴν πρῶτος· Ξανθικός, ὁ καλούμενος Ἀπριλλίος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ διὰ τῆς ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων τῆς δικαιοσύνης ἐνδοθεν ἐξέρχεται δόξα τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καλύπτουσα καὶ σκεπάζουσα τὰ σώματα τῶν ἀγίων· ἦνπερ δόξαν εἶχον ἐνδον ἐγκεκρυμμένην ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅπερ γὰρ ἔχει νῦν, αὐτὸ προέρχεται ἐξωθεν τοῦ σώματος τότε. Οὗτος, φημὶ, ὁ μὴ πρῶτός ἐστι τοῖς μηνσὶ τοῦ ἑνιαυτοῦ· οὗτος χαρὰν προσφέρει πάσῃ τῇ κτίσει· οὗτος ἀμφιέννυσι τὰ γυμνὰ δένδρα, τὴν γῆν διανοίγων· οὗτος πᾶσι τοῖς ζώοις χαρὰν προσφέρει, οὗτος τὴν ἰλαρότητα πᾶσι δεικνύει, οὗτός ἐστι τῶν Χριστιανῶν πρῶτος μὲν Ξανθικός, ὃς ἐστὶ τῆς ἀναστάσεως καιρὸς, ἐν ᾧ δοξασθήσονται τὰ σώματα αὐτῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν ὄντος ἐν αὐτοῖς φωτὸς ἀβρόχου, τουτέστι τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἔσται αὐτοῖς τότε ἐνδύμα, βρώσις, πόσις, ἀγαλλιασις, χαρὰ, εἰρήνη, ἀμφιον, ζωὴ αἰώνιος· πᾶσα γὰρ καλλονὴ λαμπρότητος, καὶ ὠραιότητος οὐρανίου, εἰς αὐτούς τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος γίνεται τότε, ὅπερ ἀπὸ τοῦ νῦν δέξασθαι κατηξιώθησαν.

Ρ. Ἡὼς τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει πιστεῦσαι,

A destructum fuerit corporis domicilium, non timent: habent enim cœleste Spiritus domicilium, et gloriam illam immarcescibilem, quæ gloria in die resurrectionis ædificabit et glorificabit domum corporis, ut inquit Apostolus: *Is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis* 67. 68. Et rursum: *Ut et vita Jesu manifestetur in mortali carne nostra* 69. — *Et ut, inquit, absorbeatur mortale quod in nobis est, a vita* 68.

25 VIII. Certemus igitur per fidem et conversationem in omni virtute, posthac comparare nobis indumentum illud, ne corpore induti nudi apprehendamus, nec sit quod glorificet in illa die nostram carnem, Quantum enim unusquisque per fidem ac studium Spiritus sancti accipere dignus habitus est, tantum in illa die glorificabitur quoque ejus corpus. Quos enim nunc thesauros collegit intus anima, tunc revelabuntur et apparebunt externe in corpore. Quemadmodum arbores, præterita hieme, fovente illa potentia invisibili, quæ a sole et ventis est, extra projiciunt et emittunt tanquam indumenta, folia et flores et fructus: similiter et graminum flores illo tempore ab intimo sinu terræ progrediuntur, et ita tegitur atque decoratur terra, et gramen veluti lilia, de quibus Dominus dixit: *quod neque Salomon in universa gloria sua sic amictus fuerit ut unum ex his* 69. Omnia enim hujusmodi exempla sunt typi ac imagines Christianorum in resurrectione.

IX. Propterea omnibus animis Deum diligentibus, hoc est, veris Christianis, primus mensis est Xanthicus, qui dicitur Aprilis, qui quidem est dies resurrectionis, in quo per virtutem solis justitiæ intus exsurgit gloria Spiritus sancti, protegens ac fovens corpora sanctorum: quam gloriam intus habebant absconditam in animis. Quod enim nunc habent, illud emergit tunc extra corpus. Hic, inquam, mensis primus est inter menses anni: hic gaudium affert omni creaturæ; hic vestit nudas arbores, terram aperiens; hic omnibus animalibus gaudium parit, hic omnibus hilaritatem affert, hic est Christianorum primus mensis Xanthicus, qui est tempus resurrectionis, in quo glorificabuntur corpora illorum per lumen, quod ab hoc tempore in illis est arcanum, hoc est, virtutem Spiritus, qui ipsis tunc erit indumentum, cibus, potus, exsultatio, lætitia, pax, ornamentum, et vita æterna. Spiritus enim divinitatis, quem ab hoc momento consequi digni habiti sunt, fit tunc in illis omnis pulchritudo splendoris et decoris cœlestis.

X. Quomodo igitur unusquisque nostrum debet cre-

67. 68 Rom. viii, 11. 69 II Cor. iv, 10. 68 II Cor. v, 4. 69 Matth. vi, 29

dere et contendere, et in omni virtutis conversatione operam navare, et perseverare in spe ac tolerantia multa, ut nunc dignus censeatur consequi virtutem cœlestem, et gloriam Spiritus sancti in interiore anima, ut tum dissolutis corporibus habeamus, quod tegat et vivificet nos. Si tamen, inquit, *induti, non nudi reperiemur* ⁶⁴. Et, *Resuscitabit corpora nostra mortalia per inhabitantem Spiritum ejus in nobis* ⁶⁵. Beatus enim Moses subindicavit nobis typo quodam, per gloriam scilicet Spiritus in facie ejus harentem, quam nemo defixis oculis contemplari poterat, quomodo in resurrectione justorum, glorificabuntur corpora sanctorum: quam quidem gloriam nunc in interiore homine animæ sanctorum et fidelium dignæ putantur habere. *Nos enim, inquit, omnes. relecta facie, hoc est, interiori homine, gloriam Domini in speculo contemplamur, ad eandem imaginem transformati de gloria in gloriam* ⁶⁶. Idem: *Moses quadraginta diebus ac quadraginta noctibus, ut scriptum est, panem non comedit, nec aquam bibit* ⁶⁷. Fieri autem non potest, ut corporea natura absque pane tantum temporis vitam transigat, nisi alius cibi spiritualis particeps fiat: quem **26** cibum nunc temporis sanctorum animæ invisibiliter virtute Spiritus sancti consequuntur.

XI. Duobus igitur typis beatus Moses ostendit, quam in resurrectione habituri sint gloriam veri Christiani: gloriam scilicet luminis et delicias intellectuales Spiritus, quibus etiam occulte nunc digni reputantur. Propterea tunc in corpore illorum hæc apparebunt. Quam enim nunc in suis animis gloriam sancti habent, ut prædictum est, illa tum teget et operiet nuda corpora, et ad cœlos rapiet, et tandem corpore et anima in regno cum Domino requiescemus in sæcula. Cum enim Adamus Deus conderet, non præparavit ei corporeas alas, ut volatilibus, quippe Spiritus sancti alas ei apparans, hoc est, quas largiturus ei esset in resurrectione, ut ipsum elevarent et abriperent quorum Spiritui placeret: quas alas jam nunc animæ sanctorum habere dignæ habentur, quæ mente ad cœlestes cogitationes subvolant. Christianorum enim mundus alius est, et alia mensa, et alia indumenta, et alia fruitio, alia communicatio, et alius intellectus. Quapropter et præstantiores sunt omnibus hominibus. Hanc autem virtutem intus in animis nunc digni putantur accipere per Spiritum sanctum. Propterea quoque in resurrectione corpora æternis illis Spiritus sancti bonis habebuntur digna, et gloriæ illi permiscebuntur, cujus in hac vita animæ illorum experimentum sumpserunt.

XII. Debet igitur unusquisque nostrum contendere, elaborare et in omni virtutum genere operam adhibere, et credere, et requirere a Domino,

Α ἀκλ ἀγωνίσασθαι, καὶ σπουδάσαι ἐν πάσῃ ἐναρέτῃ πολιτείᾳ, καὶ προσδοκῆσαι ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, νῦν καταξιοθῆναι τὴν ἐξ οὐρανοῦ δύναμιν λαβεῖν καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος Ἐνδοξίας ἐν τῇ ψυχῇ, ἵνα τότε λυομένων τῶν σωμαίων, ἔχωμεν ὁ ἀμφιάσει, καὶ ζωοποιήσει ἡμᾶς· Εἶπε, φησὶν, ἐνδυσόμεθα, οὐ γυμνοὶ ἐνδυσόμεθα· καὶ Ζωοποιήσεις τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Μωϋσῆς γὰρ ὁ μακάριος ὑπέδειξε τὸν τύπον διὰ τῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπικειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης, εἰς τὴν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἠδύνατο, πῶς ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων δοξασθήσεται τὰ σώματα τῶν ἁγίων, ἦν περ δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδοξεν ἐπὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ψυχῇ ἁγίων καὶ πιστῶν καταξιοῦνται ἔχειν. Ἐμείς γάρ, φησὶ, πάντες ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ, τουτέστι τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου κατοπεριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Ὅμοιως πάλιν Τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἄρτον οὐκ ἔφαγον, ὡς γέγραπται, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον. Ἀδύνατον δὲ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἀνευ ἄρτου τοσοῦτον ζῆσαι, εἰ μὴ τροφῆς ἐτέρας πνευματικῆς μεταλάβανεν· ἥσπερ τροφῆς ἀπὸ τοῦ νῦν τῶν ἁγίων ψυχῇ ἀοράτως ἐκ τοῦ Πνεύματος μεταλαμβάνουσι.

ΙΑ'. Κατὰ δύο οὖν τύπους ὁ μακάριος Μωϋσῆς ὑπέδειξε, ἦν περ ἐν τῇ ἀναστάσει ἔξουσι δόξαν φωτὸς καὶ τρυφῆν νοεράν τοῦ Πνεύματος οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, ἧς καὶ κρυπτῶς ἀπὸ τοῦ νῦν καταξιοῦνται. Διὸ καὶ τότε ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φανερωθήσονται. Ἦν γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔχουσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς οἱ ἅγιοι δόξαν, ὡς προεῖρηται, ἐκείνη καλύψει καὶ ἀμφιάσει, καὶ τὰ γυμνὰ σώματα καὶ εἰς οὐρανὸς ἀρπάσει, καὶ τὸ λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰς αἰῶνας σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσόμεθα. Τὴν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεὸς, οὐ κατεσκεύασεν αὐτῷ σωματικὰς πτέρυγας ὡς τοῖς πετεινοῖς, τὰς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πτέρυγας προετρεπίσας αὐτῷ, τουτέστιν ἅς μέλλει διδοῦναι αὐτῷ ἐν τῇ ἀναστάσει, ἵνα αὐτὸν χωρῆσιν καὶ ἀρπάσῃσιν ἐνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται· ἅς πτέρυγας ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ τῶν ἁγίων καταξιοῦνται ἔχειν εἰς τὸ οὐράνιον φρόνημα τῷ νῷ ἀνιπτάμεναι· Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἑτερός ἐστὶ καὶ ἄλλη τράπεζα, καὶ ἄλλα ἐνδύματα, καὶ ἄλλη ἀπόλαυσις, καὶ ἄλλη κοινωνία, καὶ ἄλλο φρόνημα. Διὸ καὶ κρείττους πάντων ἀνθρώπων τυγχάνουσι. Τούτων δὲ τὴν δύναμιν νῦν ἔνδον ἐν ταῖς ψυχαῖς καταξιοῦνται λαβεῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διὸ καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει τὰ σώματα καταξιοθήσονται τῶν αἰωνίων ἐκείνων τοῦ Πνεύματος ἀγαθῶν, καὶ τῇ δόξῃ ἐκείνη ἀνακραθήσονται, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ αὐτῶν τὴν πείραν ἐδέξαντο.

ΙΒ'. Ὁφείλει τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ἀγωνίσασθαι, καὶ πονῆσαι, καὶ σπουδάσαι ἐν πάσαις ἀρεταῖς, καὶ πιστεῦσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ Κυρίου, ἐξ ἐκείνης

⁶⁴ II Cor. v, 3. ⁶⁵ Rom. viii, 14. ⁶⁶ II Cor. iii, 18. ⁶⁷ Exod. xxxiv, 28.

τῆς δόξης ἀπὸ τοῦ νῦν μέτοχον γενέσθαι τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀγιότητι τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχὴν κοινωνῆσαι, ἵνα καθαρισθέντες τὸν ῥύπον τῆς κακίας ἐχωμεν κἀν τῇ ἀναστάσει ὁ ἀμφιάσει γυμνά τὰ σώματα ἡμῶν ἀνιστάμενα, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην ἐνδύσει καὶ ζωοποιήσει, καὶ εἰς αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀναπαύσει τῶν οὐρανῶν. Μέλλει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέρχεσθαι, καὶ πάντα τὰ φῦλα τοῦ Ἀδάμ ἀναστήσει, τοὺς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντας, κατὰ τὰς ἀγίας Γραφάς. Καὶ εἰς δύο μέρη στήσει πάντας, καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ ἴδιον σημεῖον, τοῦτέστι τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος, τοῦτους εἰς ἰδίους προσφωνήσας ἐκ δεξιῶν στήσει. Τὰ ἐμὰ γὰρ, φησὶ, πρόβατα τῆς ἐμῆς φωτῆς ἀκούουσι· καὶ· Γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καὶ τότε δόξῃ θείᾳ τὰ σώματα τούτων περιδληθήσονται ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, καὶ δόξης Πνεύματος ἔσονται πλήρεις, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Καὶ οὕτως δοξασθέντες ἐν τῷ θείῳ φωτὶ, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀρπαχθέντες εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πάντοτε σὺν τῷ Κυρίῳ ἔσόμεθα, σὺν αὐτῷ βασιλεύοντες εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'.

Οἱ βουλόμενοι Θεῷ εὐαρεστῆσαι, τὰς εὐχὰς ἐν εἰρήρῃ καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἡμερότῃ, καὶ σοφίᾳ ποιῆσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κραυγαῖς κερρημένοι εἰς πάντας σκανδαλίζωνται. Συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζητήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτισματὰ εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰσραὴλ.

Α'. Οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, ὀφείλουσι τὰς εὐχὰς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήρῃ καὶ καταστάσει πολλῇ ποιεῖσθαι, καὶ οὐχὶ ἀπρεπέσι κραυγαῖς καὶ συγκεχυμέναις, ἀλλὰ πόνῳ καρδίας καὶ λογισμοῖς νήφουσι προσέχειν τῷ Κυρίῳ. Καὶ ὡσπερ ἐὰν εἰ τις ἔχων πάθη καὶ καυτηριάξῃται, καὶ χειρουργῆται, οὕτως ἀνδρείως καὶ ὑπομονητικῶς φέροι τὸν προσφερόμενον πόνον, ἀνευ θορύβου καὶ ταραχῆς κρατῶν ἑαυτοῦ· εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὸν αὐτὸν πόνον ἔχοντες, καὶ ἐν τῷ καυτηριάξασθαι ἢ χειρουργεῖσθαι κραυγαῖς ἀπρεπέσι κέρρηται· καὶ αὐτὸς ἔστι πόνος τοῦ βωῶντος· καὶ τοῦ μὴ βωῶντος, τοῦ ταρασσομένου καὶ τοῦ μὴ ταρασσομένου. Εἰσὶ τινες οὕτως ἔχοντες θλίψιν καὶ πόνον, καὶ εὐκαταστάτως φερόμενοι ἀνευ ταραχῆς, κρατοῦντες ἑαυτῶν τὴν νοῦν ἐν τοῖς λογισμοῖς. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὴν αὐτὴν θλίψιν ἔχοντες, καὶ ἀνυπομονητικῶς φερόμενοι, μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς προσευχὰς ποιῶντες εἰς τὸ καὶ τοὺς ἀκούοντας σκανδαλίζεσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι μὴ ἔχοντες πόνον, εἰς δὲ ἐπίδειξιν, ἢ ἰδιωτεῖαν φερόμενοι, κραυγαῖς ἀτάκτοις κέρρηται, ὡς διὰ τούτων δυνάμενοι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ.

Β'. Οὐ χρὴ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον ἐν τοιαύτῃ ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἡμερότῃ καὶ σοφίᾳ, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης· Ἐπὶ τίνα ἐπι-

Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne clamoribus usi, omnibus scandalum pariant. Continet vero homilia duas quaestiones, utrum throni et coronæ creaturæ sint, et de duodecim thronis Israel.

HOMILIA VI.

I. Qui accedunt ad Dominum, debent preces suas in quiete, pace et tranquillitate multa fundere, non ineptis aut confusis clamoribus uti, sed intentione cordis et cogitationibus sobriis attendere Domino. Veluti, dum quis morbo **27** oppressus, si cauterio inuratur et chirurgica manu tractetur, quam fortiter et patienter dolorem illatum tolerat, absque tumultu et perturbatione seipsum continens. Nec desunt alii, qui eodem dolore affecti, dum cauteria adhibentur, aut a chirurgis ipsi tractantur, indecentibus clamoribus utuntur : et par tamen est dolor clamantis et non clamantis, tumultuantis et non tumultuantis. Sunt quidam qui, dum eundem dolorem et molestiam sustinent, tranquillo animo ferunt, et absque perturbatione suæ mentis cogitationes sustinent. Sunt et alii eadem afflictione oppressi, qui impatienti animo dum illam ferunt, cum tumultu et perturbatione preces fundunt, ut qui audiunt, scandalum inde contrahant. Sunt et alii, qui quamvis nullum dolorem sentiant, ad ostentationem tamen, aut ex peculiari more, importuam clamoribus utuntur, ac si his possint placere Deo.

II. Non autem decet servum Dei in hoc tam incomposito statu vivere, sed in omni tranquillitate ac sapientia, ut inquit propheta : *Ad quem respi-*

⁶⁶ Joan. x, 27. ⁶⁷ ibid. 14. ⁶⁸ I Thess. iv, 16, 17.

ciam, nisi ad mansuetum, et quietum, et tremementum sermones meos ⁷¹? Et temporibus Moysis et Eliæ reperimus, quod, cum in apparitionibus, quæ illis obtigerunt, multa ministeria tubarum et virtutum præcessissent Domini majestatem, in illis omnibus agnitus fuerit et apparuerit adventus Domini in pace, et tranquillitate, et quiete. *Ecce enim, inquit, vox auræ tenuis, et in ea Dominus* ⁷². Liqueat ergo, quod requies Domini sita sit in pace et tranquillitate. Fundamentum enim, quod jecerit homo, et initium quod cepit, in eo usque ad finem permanet. Si alta nimis et querula voce preces fundere cœperit, ad finem usque eandem consuetudinem obtinet. Quia autem Dominus humanitate plenus est, contingit, ut huic etiam auxilium præstet. Hi igitur propter impulsam gratiæ ad finem usque eandem consuetudine utuntur, quamvis videamus, quod hic precandi modus idiotarum sit, propterea quod aliis scandalum pariant, et seipsos inter precandum perturbent.

III. Verum autem orationis fundamentum hoc est, attendere nimirum cogitationibus, et in multa tranquillitate et pace preces fundere, ut cæteri nulla ratione scandalum accipiant. Hic enim, si consecutus gratiam Dei et perfectionem, usque ad finem tranquille precatus fuerit, magis multos ædificabit. *Non enim est confusionis Deus, sed pacis* ⁷³. Qui enim clamoribus utuntur, hortatoribus similes sunt, et non possunt ubique precari, neque in ecclesiis, neque in vicis, nisi forte in solitudinibus, pro lubitu suo. Qui autem tranquille precantur, omnes in omni loco ædificant. Decet enim omnem laborem hominis consumi in cogitationibus, ac subjectam materiam pravaram cogitationum præcidere, et compellere seipsum ad Deum, nec obtemperare voluntati cogitationum, sed eas undique errantes colligere, discernendo naturales a pravis. Anima enim quæ peccato obnoxia est, periude se habet ac si sit in monte magna silva, aut in flumine arundines, aut densæ spinæ ac nemora. Quicunque igitur illum locum transgressuri sunt, eos extendere manus, et cum violentia ac labore subjectam materiam amoliri oportet. Ita quoque materia cogitationum adversariæ potestatis animæ adhæret. Magna igitur animi diligentia ac attentione opus est, ut quis secernat externas cogitationes ab adversaria potestate ortas.

28 IV. Est enim quis sua solius virtute confisus, existimans suapte Marte circumjectos se excidere posse montes. Est quoque alius, qui, cum in tranquillitate et discretionem animum suum regat, absque ulla defatigatione plenius opus suum perficit, quam ille. Sic in precibus quoque sunt quidam, qui, cum clamoribus ineptis utantur, veluti robore corporis confisi, haud norunt furta cogitationum :

ἄλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσυχίον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους ; Καὶ ἐπὶ τοῦ Μωσέως καὶ τοῦ Ἠλία εὐρίσκουμεν, ὅτι ἐν τῇ γιγνομένῃ αὐτοῖς ἐπιφανείᾳ πολλῆς διακονίας γιγνομένης σαλπίγγων καὶ δυνάμεων ἔμπροσθεν τῆς Δεσποτικῆς ἀξίας, ἐν ἐκείνοις πᾶσι διεκρίθη καὶ ἐφανερῶθη ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία, ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἀναπαύσει. Ἴδου γάρ, φησὶ, φωνὴ ἀβραῶς λεπτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος. Δείκνυται τοίνυν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσις ἐν εἰρήνῃ καὶ καταστάσει ἐστὶ θεμέλιον γὰρ ὃν τίθησιν ἄνθρωπος, καὶ ἀρχὴν ἣν ἀρχεται, ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους διαμένει· ἂν ἐν φωνῇ, καὶ ταραχῇ ἀρξῆται τὴν προσευχὴν ποιεῖσθαι, μέχρι τέλους τὴν αὐτὴν συνθέσθαι κρατεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος φιλόανθρωπος ἐστὶ, συμβαίνει, ὅτι καὶ τούτῳ δίδωσι βοήθειαν. Οὗτοι οὖν διὰ τὴν προτροπὴν τῆς χάριτος, ἕως τέλους τῇ αὐτῇ συνθεῖα ἀποκέρχονται, ἀλλ' ὀρώμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἰδιωτῶν ἐστὶ, διὰ τὸ καὶ ἄλλους σκανδαλίζειν, καὶ αὐτοὺς τεταραγμένους ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν.

Γ'. Ὁ δὲ ἀληθινὸς θεμέλιος τῆς προσευχῆς οὗτός ἐστι, τὸ προσέχιν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν, ὡς μήτε τοὺς ἔξωθεν σκανδαλίζεσθαι. Οὗτος γὰρ ἂν ἐπιδέξῃται τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τελείωσιν ἄχρι τέλους ἐν ἡσυχίᾳ ποιήσῃ, πλέον τοὺς πολλοὺς οἰκοδομήσῃ. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Οἱ γὰρ ταῖς κραυγαῖς κεχρημένοι, κελυφαῖς ἐοικασί, μὴ δυνάμενοι πανταχοῦ εὐξασθαι, μήτε ἐν ἐκκλησίαις, μήτε ἐν κώμαις, εἰ μὴ τάχα ἐν ἐρημίαις, κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν. Οἱ δ' ἐν ἡσυχίᾳ προσευχόμενοι, πάντας οἰκοδομοῦσιν ἐν παντὶ τόπῳ. Χρὴ γὰρ ὄλον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτελεῖν ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὴν περιχειμένην ὕλην τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀποκόπτειν, καὶ ἐπιτελεῖν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ θελήματα τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ πανταχοῦθεν ῥεμβομένους αὐτοὺς συναγεῖν, διακρίνοντα τοὺς φυσικοὺς ἀπὸ τῶν πονηρῶν. Πελάζεται γὰρ ἡ ψυχὴ οὕσα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ὡσπερ ἂν ἦ ἐν θρῆνι ὕλη μεγάλῃ, ἣ ἐν ποταμῷ καλαμῶνες, ἣ δάση τινα ἀκανθῶν, καὶ ὕλων. Οἱ οὖν βουλόμενοι δι' ἐκείνου τοῦ τόπου παρελθεῖν, ὀφείλουσιν ἐκτελεῖν τὰς χεῖρας, καὶ μετὰ βίας καὶ καμάτου ἀπωθεῖσθαι τὴν περιχειμένην ὕλην. Οὕτω καὶ ἡ τῶν λογισμῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως ὕλη περικτεῖται τῇ ψυχῇ. Πολλῆς οὖν σπουδῆς καὶ προσοχῆς νοδὸς χρεῖα, ἵνα τις διακρίνη τοὺς ἄλλοτριούς λογισμοὺς τῆς ἐναντίας δυνάμεως.

Δ'. Ἔστι γὰρ τις θαρρῶν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, νομίζων ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκκόπτειν τὰ περικείμενα ὄρη. Ἔστι δὲ ἄλλος ἀπὸ καταστάσεως καὶ διακρίσεως διοικῶν τῷ νοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀκαμάτως πλέον ἐκείνου τὸ ἔργον αὐτοῦ διανύων. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς εἰσὶ τινες κραυγαῖς κεχρημένοι ἀπρεπέσιν, ὡς δὴ τῇ σωματικῇ ἰσχύϊ πεποιθότες, μὴ εἰδότες τὰς κλοπὰς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νομίζοντες τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τὸ

⁷¹ Isa. LXVI, 2. ⁷² I Reg. XIX, 12. ⁷³ I Cor. XIV, 13.

τέλειον κατόρθωμα ποιείσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι, οἱ τοῖς λογισμοῖς προσέχοντες, καὶ ὄλον τὸν ἀγῶνα κινούμενοι ἔσωθεν. Οὗτοι διὰ τῆς συνέσεως αὐτῶν καὶ διακρίσεως δύνανται κατορθῶσαι, καὶ ἀποσεῖσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους λογισμοὺς, καὶ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου παραύεσθαι. Εὐρίσκομεν δὲ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι τὸν οἰκοδομοῦντα τὸν ἄλλον μερίζονα λέγει. Φησὶ γάρ· Ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, μερίζων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις. Ἐκατοσὸν οὖν ἐπιλέγεται τὸ ἄλλους οἰκοδομῆσαι, καὶ καταξιοῦται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ε'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ τινες λέγουσιν, ὅτι οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματα εἰσι, καὶ οὐχὶ πνεύματα, πῶς ὀφείλομεν ἀκοῦσαι.

Ἀπόκρισις. Ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἡμῶν ἐστὶ· καὶ πάλιν ὁ θρόνος τοῦ νοῦ, ἡ θεότης ἐστὶ, καὶ τὸ πνεῦμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς, καὶ αἱ δυνάμεις, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους, ἀπὸ τῆς παραβάσεως, τῆς ἐντολῆς ἐνεκάθισαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ὡς εἰς θρόνον ἴδιον. Λοιπὸν οὖν διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ ἠθέλησε γυμνῆ τῇ θεότητι κατελθεῖν, τίς ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν; Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀργάνου τοῦ σώματος ἐλάλει τοῖς ἀνθρώποις. Λοιπὸν οὖν τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἃ ἐνεκαθέζοντο εἰς τὸ σῶμα, καθέλειν ἀπὸ τῶν θρόνων, τῶν νοημάτων καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐνεπολιτεύοντο. Καὶ ἐκαθάρισε τὴν συνείδησιν ὁ Κύριος, καὶ ἑαυτῷ θρόνον ἐποίησε τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὸ σῶμα.

Γ'. Ἐρώτησις. Τί οὖν ἔστιν ὁ εἶπε· «Καθησθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ;»

Ἀπόκρισις. Τοῦτο εὐρίσκομεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο, ὅτε ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἐπεμφέ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ παράκλητον εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, καὶ τὴν ἁγίαν δύναμιν, ἥτις ἐλθοῦσα κατασκήνωσε, καὶ ἐνεκάθισεν εἰς τοὺς θρόνους τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρεστηκότες εἶπον, ὅτι οὗτοι γλεύκουσιν εἰς μεμεστωμένοι, λοιπὸν ἤρξατο Πέτρος κρίνειν αὐτούς, λέγων περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι Ἄνδρα δυνατὸν ἐν λόγοις καὶ σημεῖοις ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. Καὶ ἴδε, ἐκεῖ ποιεῖ θαυμάσια, διαβρῆσει τοὺς λίθους τῶν μνημείων, καὶ ἐγείρει τοὺς νεκρούς. Γέγραπται γάρ· Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχρῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. Εἰς μετάνοιαν οὖν ἦλθον κατηχηθέντες ὑπὸ ἐκλεκτῶν Θεοῦ.

Ζ'. Ὁρᾷ· πῶς ἐφάνη ἀρχὴ κρίσεως; Ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη κόσμος καινός. Ὡδε γὰρ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία καθεσθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ κρίναι. Καίτοι μελλόντων αὐτῶν καθέζεσθαι καὶ ποιεῖν κρίσιν ἐπὶ

sed existimant se propria virtute absolutum opus perfecturos. Sunt quoque alii, qui cogitationibus attendunt, et prælium omne intus committunt. Hique propter intellectum ac discretionem possunt recte agere, et amoliri insurgentes cogitationes, et secundum voluntatem Domini ambulare. Reperimus autem apud Apostolum, quod eum, qui alium ædificat, majorem dicat; inquit enim: Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat: qui autem prophetat, major est quam qui loquitur lingua⁷⁴. Unusquisque igitur eligat potius alios ædificare, et dignus censebitur regno cælorum.

V. Interrogatio. Quoniam quidam dicunt, quod throni et coronæ creaturæ sint, et non spiritus, quomodo hæc intelligenda.

Responsio. Thronus divinitatis est mens nostra, et ex adverso, thronus nostræ mentis est divinitas et spiritus. Similiter quoque Satanas, et potestates, et principes tenebrarum post transgressionem mandati, insederunt cor et mentem, et corpus Adæ, tanquam thronum proprium. Propterea ergo venit Dominus, et assumpsit ex Virgine corpus. Si enim in sola divinitate descendere placuisset, quis potuisset sufferre? Verum per organum corporis loquebatur cum hominibus. Quapropter spiritus malitiæ, qui insedebant corpus, extrusit e thronis intellectus et cogitationum, quos inhabitabant; et expurgavit conscientiam Dominus, et sibi thronum paravit mentem, et cogitationes, et corpus.

VI. Interrogatio. Quid igitur est, quod dixit: «Sedebitis super duodecim thronis, judicantes duodecim tribus Israel⁷⁵?»

Responsio. Hoc invenimus impletum esse in terris, quando Dominus assumptus est in cælos. Misit enim Spiritum consolatorem in duodecim apostolos, et virtutem sanctam; quæ adveniens tentoria posuit, et sedit in thronis mentium ipsorum. Quia autem, qui astiterunt, dicebant musto repletos esse, inde cœpit Petrus judicare eos, dicens de Jesu: Virum potentem et verbis et prodigiis, vos crucifixistis, suspendentes de ligno⁷⁶. Et ecce illic mirabilia facit, dirumpit lapides monumentorum et suscitavit mortuos. Scriptum enim est: In novissimis diebus effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ vestræ⁷⁷. Quocirca multi a Petro instructi, ad pœnitentiam redierunt, ut fieret mundus novus, isque electus a Deo.

τοῦ Πέτρου πολλοί, ὥστε γενέσθαι κόσμον καινὸν

VII. Vides ergo quomodo apparuit initium judicii? 29 Illic enim apparuit mundus novus. Illic enim illis data est potestas sedendi in hoc mundo et judicandi. Et licet futurum sit, ut sedeant et fa-

⁷⁴ I Cor. xiv, 4. ⁷⁵ Matth. xix, 28. ⁷⁶ Act. II 25.

⁷⁷ Joel. ii, 28; Act. ii, 17.

ciaut judicium in adventu Domini, in resurrectione mortuorum, tamen hic quoque id fit, Spiritu sancto sedente in thronis mentium ipsorum. Verum nec diademata, quæ Christiani in futuro sæculo accepturi sunt, sunt creaturæ; et qui hoc dicunt, absurdum asserunt: verum hæc spiritum transformatum ostendunt. Quid enim dicit apostolus Paulus de Jerusalem cœlesti? *Illam matrem esse nostrum omnium, quacum una confitemur*¹⁰. Vestem autem, quam gestant Christiani, quod attinet, Spiritus videlicet amicit illos in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

HOMILIA VII.

De clementia Christi erga hominem. Continet etiam homilia interrogationes et responsiones quasdam.

I. Quemadmodum si quis ingressus domos regias, contempletur illic depictas historias et omnem ornatum, alia in parte thesauros reconditos, et alia in parte alia; et accumbat cum rege, eique apponantur esculenta et poculenta suavissima, et fruatur cum delectatione omnimodo hac contemplatione et splendore; postmodum autem abstrahatur inde, et in loca graveolentia abreptus invenitur: aut quemadmodum si puella quædam, cæteris omnibus longe formosior, sapientior, ac locupletior, accipiat virum pauperem, humilem et deformem, pannis dilaceratis obsitum; et exutum sordida veste induat veste regia, ac imposita corona fiat ei conjux: tandem pauper ille incipit attonitus reddi ac dicere: Mihine misero pauperi, vili et abjecto homini data est hæc consors? ita quoque Deus misero atque abjecto homini fecit. Gustum ei præbuit alterius sæculi, aliusque cibi suavissimi: ostendit illi gloriam et delicias regias, ineffabiles, cœlestes. Et tandem ille, dum confert ille spiritualia cum iis, quæ sunt hujus sæculi, omnia hæc rejicit; sive regem aspiciat, sive potentes, sive sapientes, thesaurum cœlestem intuetur. Siquidem enim Deus charitas est, accipit cœlestem ac divinum ignem Christi, et hoc fruatur, ac lætitia afficitur, et illic devinctus hæret.

II. *Interrogatio. Utrum Satanas sit cum Deo, tam in aere, quam in hominibus.*

Responsio. Si sol hic, qui est creatura, illustrans loca cæno plena, necquidquam læditur; quanto magis divinitas, si fuerit cum Satana, nec inquinatur, nec polluitur? Permisit autem Deus malum, ad exercitium hominum. Verum malum illud obtenebratum et occæcatum est, nec potest videre puritatem et simplicitatem Dei. Si vero quis dicat, proprium locum habere Satanam, proprium quoque Deum, circumscriptum eum facit, usque ad eum locum, ubi habitat Nequam. Quomodo ergo dicimus, bonum incircumscripsum esse, et in-

¹⁰ Gal. iv, 26.

τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, καὶ ὡς γίνεται, τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθεσθέντος ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν νοσημάτων αὐτῶν. Ἄλλὰ καὶ τὰ διαθήματα, ἅπερ λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ταύτῃ τῇ αἰῶνι, οὐκ εἰσὶ κτίσματα. Καὶ οἱ λέγοντες, κακῶς λέγουσιν. Ἄλλὰ ταῦτα τὸ πνεῦμα μεταμορφούμενον ὁποδεικνύει. Τί λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐπουρανίου; ὅτι *αὐτὴ ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, ἣ συνομολογοῦμεν*. Περὶ δὲ τοῦ ἐνδύματος, ὃ φοροῦσιν οἱ Χριστιανοί, δηλονότι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἀμφιάζει αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA Ζ'.

Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπου. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρίσεις τινάς.

Α'. Ὅσπερ ἐάν τις εἰσέλθῃ εἰς οἶκους βασιλικούς, καὶ ἴδῃ τὰς ἐκεῖ ἱστορίας καὶ τὰ κάλλη, ἀλλαγοῦ θησαυροῦς ἀποκατεμένους, καὶ ἀλλαγοῦ ἀλλὰ, καὶ ἀνακλιθῆ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ παρατεθῆ αὐτῷ ἐδέσματα καὶ πόματα ἡδύτατα, καὶ ἀναπαῆ παντοίων; εἰς τὰς θεωρίας καὶ τὰ κάλλη· μετὰ ταῦτα δὲ ἀποσπασθῆ ἐκεῖθεν, καὶ εὑρεθῆ εἰς δυσώδεις τόπους ἀπαχθῆς· ἢ ὡσπερ ἐάν τις ὠραιότερα κόρη, καὶ σοφωτέρα, καὶ πλουσιωτέρα ὑπὲρ πάσας, λάθῃ δὲ ἄνδρα πενιχρὸν, ταπεινὸν, καὶ δυσειδῆ, ἐνδεδυμένον ρακώδη, καὶ ἀποδύσῃ αὐτὸν τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἐνδύσῃ βασιλικὴν ἐσθῆτα, καὶ ἐπιθῆ αὐτῷ διάδημα, καὶ γένηται αὐτῷ κοινωνική· λοιπὴν ἄρχεται ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος πτοεῖσθαι καὶ λέγειν· Ἐμοὶ τῷ ταλαιπώρῳ, καὶ πτωχῷ, καὶ μετρίῳ, καὶ ταπεινῷ τοιαύτη κοινωνική ἐδόθη; οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῷ ταλαιπώρῳ καὶ ταπεινῷ ἀνθρώπῳ ἐποίησεν. Ἐγευσεν αὐτὸν ἄλλου αἰῶνος, ἄλλης τροφῆς ἡδυτάτης· ἔδειξεν αὐτῷ δόξας, καὶ κάλλη βασιλικὰ ἄρρητα, ἐπουράνια· καὶ λοιπὸν συγκρίνων ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντα ἀποβάλλει, εἴτε βασιλεῖα βλέπει, εἴτε δυνάστας, εἴτε σοφοὺς, θησαυρὸν τὸν οὐράνιον ἀποδέλκων. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ἐδέξατο τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον πῦρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνεπάη, καὶ ἐχάρη, καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ἀποδεδεμένος.

Β'. *Ἐρώτησις. Εἰ σύνεστιν ὁ Σατανᾶς τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν τῷ ἀέρι, εἴτε ἐν τοῖς ἀνθρώποις;*

Ἀπόκρισις. Εἰ ὁ ἥλιος οὗτος κτίσμα ὢν, καταλάμπων εἰς τόπους βορβορώδεις, οὐ βλέπεται, πῶς μᾶλλον τὸ θεῖον, συνὸν τῷ Σατανᾶ, οὔτε ῥυπούται, οὔτε μιλίνεται; ἐπέτρεψε δὲ εἶναι τὸ κακὸν εἰς γυμνασίαν τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τὸ κακὸν ἐσκοτῶται καὶ τετύφλωται, καὶ οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ καθαρὸν καὶ λεπτὸν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ λέγει τις, ἴδιον τόπον ἔχειν τὸν Σατανᾶν, καὶ ἴδιον τὸν Θεὸν, ποιεῖ αὐτὸν καὶ περιγραφτὸν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐνθα κατοικεῖ ὁ Πονηρὸς. Πῶς δὲ λέγομεν τὸ ἀγαθὸν ἀπερίγραφτον εἶναι, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι, καὶ

μη μαφνεσθαι τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ τοῦ κακοῦ ; Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ τὰ ὄρη ἐν αὐτῷ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ δι' αὐτοῦ συνέστηκε, μὴ καὶ αὐτὰ Θεὸς ἐγένετο ; Τὰ δημιουργήματα εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν πέπτηκται, καὶ ὁ δημιουργὸς ὁ συνῶν τοῖς κτίσμασι, Θεὸς ἐστίν.

Γ'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία μεταμορφοῦται εἰς ἀγγελον φωτὸς, καὶ πυρομολα τῆς χάριτος ἐστίν, πῶς ἂν νοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου ; καὶ πῶς δέξεται καὶ διακρίνει τὰς τῆς χάριτος ;

Ἀπόκρισις. Τὰ τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, εἰρήνην ἔχει, ἀγάπην ἔχει, ἀλήθειαν ἔχει. Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον ἀλήθειαν ἐπιζητεῖν · τὰ δὲ τῆς ἀμαρτίας εἶδη ἐστὶ τεταραγμένα, καὶ οὐκ ἔχει ἀγάπην καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν. Ὅσπερ γὰρ ἐστίν ἡ πικρὸς ὁμοία τῆς θρίδακος, τὸ μὲν ἐν γλυκῷ, τὸ δὲ ἐν πικρῷ · καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι ἐστίν ὁμοία ἀληθείας, καὶ ἐστίν αὕτη ἡ ὑπόστασις τῆς ἀληθείας. Οἶόν ἐστιν ἡ αὐγὴ τοῦ ἡλίου, καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος, καὶ ἄλλως ἡ αὐγὴ φαίνει, καὶ ἄλλως τὸ φῶς, τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷ κύκλῳ. Ἔστι λύχνος ἀπεινὸς εἰς οἶκον · ἄλλη ἐστίν ἡ αὐγὴ ἡ πανταχοῦ λάμπουσα, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ φῶς, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ λύχνῳ, λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον. Οὕτως ἐστὶ τινὰς τῆς χάριτος, ὅτε μακρόθεν αὐτοῦ ὡς ὀράσεις τινὰς βλέπει ὁ ἄνθρωπος, καὶ χαίρει εἰς αὐτὰς τὰς ὀράσεις, καὶ ἐστίν ἄλλος, ὅτε εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέχει αὐτοῦ τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν εἰς ἀγάπην Θεοῦ. Ὅτε τὸν Πέτρον ἐκράτησαν, καὶ ἐβαλον εἰς φυλακὴν, ὡς δ' ἦν ἐγκεκλεισμένος, ἦλθεν ἄγγελος, καὶ ἐρῆξε τὰ δεσμά αὐτοῦ, καὶ ἐξέβαλεν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ὡσπερ ἐν ἐκστάσει ἦν, ἐνόμιζεν ὄραμα εἶναι.

Δ'. Ἐρώτησις. Καὶ πῶς πίπτουσιν οἱ ἐνεργοῦμενοι ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ οἱ καθαρὸι ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ὀλισθαίνουσι καὶ πίπτουσιν. Ἀρχεται γὰρ ἐπαίρεσθαι, κατακρίνειν, καὶ λέγειν · Σὺ ἀμαρτωλὸς εἶ, ἔχειν δ' ἑαυτὸν δίκαιον · οὐκ οἶδας τί λέγει ὁ Παῦλος ; Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. Ἔχει γὰρ ἡ καθαρὰ φύσις τὸ ὑπεραίρεσθαι.

Ε'. Ἐρώτησις. Εἰ δύναται τις διὰ τοῦ φωτὸς ἰδεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπειδὴ τινες τὴν ἀποκάλυψιν ἀναιροῦσι, καὶ λέγουσι, διὰ γνώσεως καὶ αἰσθήσεως εἶναι τὴν ὄρασιν ;

Ἀπόκρισις. Ἔστιν αἰσθησις, καὶ ἐστίν ὄρασις, καὶ ἐστὶ φωτισμὸς. Καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμὸν, μείζων ἐστὶ τοῦ ἔχοντος τὴν αἰσθησιν. Ἐφωτισθὴ γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς ὅτι μερίδα τινὰ μείζονα ἔλαβε παρὰ τὸν τὴν αἰσθησιν ἔχοντα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐν ἑαυτῷ τινὰ πληροφορίαν ὀράσεων. Πλὴν ἄλλο ἐστίν ἀποκάλυψις, ὅτε πράγματα μεγάλα καὶ μυστήρια Θεοῦ ἀποκαλύπτεται τῇ ψυχῇ.

⁹⁹ Act. xii, 3, 8. ¹⁰⁰ II Cor. xii, 7.

A comprehensibile, et omnia in eo esse, nec infici bonum a malo ? Nunquid enim, siquidem cœlum, et sol, et montes in Deo ipso sint ac per eum consistant, et ipsa sunt Deus ? Opificia quælibet suo ordine constructa sunt, et opifex, qui illis adest, Deus est.

30 III. Interrogatio. Cum peccatum in angelum lucis transformetur, et simile sit gratiæ, quo pacto cognoscat homo insidias diaboli ? et quo pacto suscipiet et discernet semitas gratiæ ?

Responsio. Ea quæ sunt gratiæ, plena sunt lætitiæ, pacis, dilectionis et veritatis. Hæcce veritas impellit hominem ad inquirendam veritatem. Sed peccati species sunt turbulentæ, nec lætitiæ aut dilectionem erga Deum habent. Quemadmodum enim intybus similis est lactuca : hæc quidem dulcis, illa vero amara : in ipsa etiam gratia quadam similia sunt veritatis, et quidem ipsa est substantia veritatis. Veluti est splendor solis et circulus ipse, et aliter splendor apparet, aliter lumen in circulo repositum. Sit lucerna in domo, alius est splendor ubique refulgens, et aliud est lumen in ipsa lucerna splendidius et elegantius. Sic sunt quædam, quæ a gratia manant : quando ea procul a se, tanquam visiones quasdam, intuetur homo, eorum visionibus delectatur et fit alius, quando in eum ingressa potentia Dei, detinet membra et cor ejus, ac captivam illius mentem reddit in amorem Dei. Quando Petrum comprehensum in carcerem detruserunt, cumque carcer esset clausus, venit angelus, et effractis vinculis ejus eduxit eum, ipse vero tanquam in excessu mentis constitutus, visionem putabat esse⁹⁹.

IV. Interrogatio. At quomodo cadunt, qui a gratia Dei diriguntur ?

Responsio. Ipsæ cogitationes puræ in propria natura labuntur ac cadunt. Incipit enim homo extolli, judicare, ac dicere : Tu peccator es, se ipsum vero justum æstimare. Nescis, quid loquatur Paulus ? Datus est mihi aculeus carni, angelus Satanæ, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferrer¹⁰⁰. Habet enim pura quoque natura in se quandam superbiam.

V. Interrogatio. Utrum quis per lumen conspicerè suam ipsius animam potest, quandoquidem quidam revelationem tollunt, dicentes, per cognitionem et sensum fieri visionem ?

Responsio. Est sensus, et est visio, et est illuminatio : atque qui illuminatus est, major est, quam qui habet sensum : illuminata est enim mens ejus, quippe qui majorem partem acceperit, quam qui sensum habet. Siquidem videt in se certitudinem quandam visionum. Verumtamen aliud est revelatio, quando res magnæ et arcana divinitatis revelantur animæ.

VI. *Interrogatio. Utrum videt quis per revelationem et lumen divinum animam?*

31 Responsio. Quemadmodum oculi nostri aspicunt solem: sic et illuminati vident imaginem animæ, sed hanc pauci vident Christiani.

VII. *Interrogatio. Utrum habet anima formam?*

Responsio. Habet formam et imaginem similem angelo. Sicut enim angeli habent imaginem ac formam, et sicut exterior homo habet imaginem: sic et interior habet similem angelo et interiori homini imaginem.

VIII. *Interrogatio. Utrum aliud est mens, aliud anima?*

Responsio. Quemadmodum corporis membra, multa cum sint, unus homo dicuntur: ita et membra animæ sunt multa, mens, conscientia, voluntas, cogitationes accusantes et defendentes: verum hæc omnia in unam rationem devincta sunt, et membra nihilominus sunt animæ. Unica autem est anima, interior homo. Veluti autem exteriores oculi prospiciunt eminus spinas, et præcipitia ac foveas: sic et mens, cum sit alacrior, prævidet adversariæ animæ potestatis machinas et insidias, et præmunet animam, veluti animæ oculus existens. Gloriam ergo referamus Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

De his quæ contingunt Christianis inter orandum, et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad perfectum gradum pervenire possint Christiani?

I. Si ingreditur quispiam ad flectendum genu, quamprimum cor ejus repletur divina virtute, et exultat anima cum Domino, ut sponsa cum sponso, secundum quod dixit Isaias propheta, dicens: *Quomodo gaudebit sponsus super sponsam, sic gaudebit Dominus super te* ⁹¹. Contingit autem, ut qui totum diem negotiis districtus erat, una hora se precationi dedat, et interior homo ad orationem et inflnitam profunditatem sæculi illius in multa suavitate abripiatur, adeo ut tota ejus mens suspensa, et illuc abrepta peregrinetur; atque ut illo tempore oblivione sepeliantur cogitationes terrenarum curarum: propterea quod repletæ sint cogitationes, et captivæ ad divinas, ad cœlestes, ad infinitas et incomprehensibiles res, ad mirabilia quædam, quæ humano ore explicari nequeunt, ut eadem hora opiet et dicat, Utinam simul egrediat anima cum precatione!

II. *Interrogatio. Utrum semper penetrat quis in hujusmodi res?*

32 Responsio. Gratia quidem indesinenter adest et radicata et commista a tenera ætate, et tanquam naturale et concretum quiddam est, quod adhæret

⁹¹ Isa. LXII, 5.

Γ'. *Ἐρώτησις. Εἰ βλέπει τις δι' ἀποκαλύψεως καὶ φωτὸς θεικοῦ τὴν ψυχὴν;*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι βλέπουσι τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ οἱ φωτισθέντες βλέπουσι τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ταύτην ὀλίγοι ὀρώσι Χριστιανοί.

Ζ'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἔχει μορφήν ἡ ψυχὴ;*

Ἀπόκρισις. Ἐχει εἰκόνα καὶ μορφήν ὁμοιάζουσαν τῷ ἀγγέλῳ. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἔχουσιν εἰκόνα καὶ μορφήν, καὶ ὡσπερ ὁ ἐξω ἄνθρωπος ἔχει εἰκόνα, οὕτω καὶ ὁ ἐσω εἰκόνα ἔχει ὁμοίαν τῷ ἀγγέλῳ καὶ τῷ ἐξω ἄνθρώπῳ μορφήν.

Η'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἄλλο ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ἄλλο ἡ ψυχὴ;*

Ἀπόκρισις. Ὡσπερ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα εἰς ἄνθρωπος λέγεται, οὕτω καὶ μέλη ψυχῆς εἰσι πολλά, νοῦς, συνείδησις, θέλημα, λογισμοὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογοῦμενοι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰς ἓνα λογισμὸν εἰσιν ἀποδεδεμένα, καὶ μέλη ἐστὶ ψυχῆ, ὁ ἐσω ἄνθρωπος. Ὡσπερ δὲ οἱ ἐξωθεν ὀφθαλμοὶ προβλέπουσι μακροθεν τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς κρημνοὺς, καὶ τοὺς βόθρους· οὕτω καὶ ὁ νοῦς προβλέπει, γρήγορος ὢν, τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας, καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ προασφαλίζεται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὢν τῆς ψυχῆς. Δόξαν οὖν ἀναπέμφωμεν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η'.

Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς μετὰ τὴν εὐχὰς ποιήσασθαι, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς τελειότητος, δηλαδὴ εἰ εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι δύνανται οἱ Χριστιανοί.

Α'. Εἰσέρχεται τις κλῖναι γόνυ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ πληροῦται τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ Κυρίου, ὡς νυμφίου, κατὰ τὸν λόγον Ἠσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· *Ὁν τρέπον εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί· καὶ συμβαίνει, ὅτι ἀσχολούμενος πᾶσαν ἡμέραν, οὗτος ἐν μιᾷ ὥρᾳ διδωσιν ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν, καὶ ἀρπάζεται εἰς προσευχὴν ὁ ἐσω ἄνθρωπος, εἰς ἀπειρον βάθος ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, ἐν ἡδύτητι πολλῇ, ὥστε ξενίζεσθαι τὸν νοῦν ὄλον ὄντα μετέωρον, καὶ ἠρπασμένον ἐκεῖ· ὥστε κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν λήθην ἐγγενέσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ φρονήματος τοῦ ἐπιγείου, διὰ τὸ μεστώθηναι τοὺς λογισμοὺς, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, εἰς ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πράγματα, εἰς θαυμάσια τινα, ἀνθρωπίνῳ στόματι φρασθῆναι ἀδύνατα, ὥστε ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εὐχεσθαι καὶ λέγειν, Ὡς εἴθε συναπῆλθεν ἡ ψυχὴ σὺν τῇ εὐχῇ.*

Β'. *Ἐρώτησις. Εἰ πάντοτε εἰσέρχεται τις εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα;*

Ἀπόκρισις. Ἡ μὲν χάρις ἀδιαλείπτως σύνεστι καὶ ἐρρίζωται, καὶ ἐξύμνωται ἐκ νέας ηλικίας, καὶ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν ἐγένετο, αὐτὸ τὸ συνὸν τῷ ἀνθρώπῳ

ὡς μία οὐσία · πολυτρόπως δὲ, ὡς θέλει πρὸς τὸ συμφέρον, οἰκονομεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν πλέον ἐκκαίεται καὶ ἀπτεται τὸ πῦρ· ποτὲ δὲ ὡς μαλθακώτερον καὶ πραότερον, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς κατὰ καιροῦς τινας πλέον ἐξάπτεται καὶ λάμπει, ποτὲ δὲ ὑποστέλλεται, καὶ στυγνάζει, καὶ αὐτὴ ἡ λαμπρὰ πάντοτε καιομένη καὶ λάμπουσα, ὅταν φαιδρυνθῇ πλέον ἐν μέθῃ ἐξάπτεται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ · αὐθις δὲ κατ' οἰκονομίαν ἐκδίδωσι, καίτοι συνὸν τὸ φῶς ἀμβλύτερόν ἐστι.

Γ'. Πλὴν ἐπεφάνη τιτὸ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ φωτὸς, καὶ προσεπάγη τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, ἄλλοτε πάλιν ἐν τῇ εὐχῇ, ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εὐρέθη εἰς θυσιαστήριον ἐστὼς ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ προσηγήθησαν τῷ τοιούτῳ ἄρτοι τρεῖς, ὡς δι' ἐλαίου ἐζυμωμένοι, καὶ ὅσον ἦσθιεν, ἐκεῖνο πλέον ἠύξανε καὶ ἐμηκύνετο, ἄλλοτε πάλιν ὡσπερ ἐνδυμάτι φωτεινόν, οἷον οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὔτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν δυνατὸν κατασκευασθῆναι. Ὅν γὰρ τρόπον εἰς τὸ ὄρος ἀνελθὼν ὁ Κύριος μετὰ Ἰωάννου καὶ Πέτρου, μετήμειψεν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια καὶ ἐξαστράψαι πεποίηκεν· οὕτως ἦν τὸ ἐνδυμα ἐκεῖνο, καὶ ἐθαύμασε, καὶ ἐθαμβεῖτο ὁ ἐκδεδυσμένος ἄνθρωπος · ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ αὐτὸ τὸ φῶς ἐν τῇ καρδίᾳ φαῖνον, ἦνοιγε τὸ ἐνδότερον καὶ βαθύτερον, καὶ ἀπόκρυφον φῶς, ὥστε ὅλον τὸν ἄνθρωπον καταποθέντα εἰς ἐκείνην τὴν γλυκύτητα καὶ θεωρίαν, μηκέτι ἔχειν ἑαυτὸν, ἀλλ' εἶναι ὡς μωρὸν καὶ βάρβαρον τῷ κόσμῳ τούτῳ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ γλυκύτητα, διὰ τὰ ἀπύκρυφα μυστήρια · ὥστε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐλευθερωθέντα φθάσαι εἰς τὰ τέλεια μέτρα, καὶ εἶναι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἐκ τῆς ἁμαρτίας · ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπέστειλεν ἡ χάρις, καὶ ἦλθε τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας δυνάμεως· φαίνεται δὲ πως μερικῶς, καὶ ἔστη εἰς ἓνα βαθμὸν τὸν κατώτερον τῆς τελειότητος.

Δ'. Ὡς, ἵνα εἴπωμεν, χρὴ δώδεκα βαθμοὺς παρελθεῖν τινα, καὶ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. Ἐν καιρῷ τις ἐφθασε κταλαθεῖν ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τελειότητα · πάλιν ἐνδίδωσιν ἡ χάρις, καὶ κατέρχεται παρ' ἓνα βαθμὸν, καὶ ἐσθίκει εἰς τοὺς ἑνδεκα. Εἷς δὲ τις πλούσιος ἐν τῇ χάριτι, πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, εἰς τὰ τέλεια μέτρα ἔστηκεν, ὧν ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς, πάντοτε ἀιχμάλωτος καὶ μετέωρος. Καὶ νῦν ὃ ἐδίεχθη ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, καὶ ὧν πείραν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος, εἰ συνῆν αὐτῷ πάντοτε, οὐκ ἐδύνατο τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου ἢ τὸ βᾶρος ὑποδέξασθαι, οὔτε ἦνευχετο ἀκούειν ἢ μεριμνᾶν εἰς τὸ τυχόν, περὶ αὐτοῦ, οὔτε περὶ τῆς αἰρίας, εἰ μὴ μόνον καθῆσθαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ μετέωρον, καὶ μεμεθυσμένον. Ὡστε τὸ τέλειον μέτρον οὐκ ἐδόθη, ἵνα δυναθῇ σχολάσαι εἰς τὴν μεριμναν τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, πλὴν τὸ μεστόχοιρον τοῦ φραγμαῦ διαλέλυται, καὶ νενίχηται ὁ θάνατος.

Ε. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως ἔστιν. Ὡς γνωφώδης

A homini velut una substantia : variis vero modis ad libitum voluntatis, quantum prodest, disponit hominem : aliquando enim intentus accenditur et ardet ignis; aliquando vero remissius et lentius : ipsum quoque lumen quibusdam temporibus vehementius accenditur et lucet : aliquando vero remittitur et tristius est. Sic ipsa quoque lucerna, scilicet gratia, ubique accensa et lucens, quando splendidior fuerit, intensius accenditur ab ebrietate dilectionis Dei. Rursum autem dispensatione quadam exhibet lumen, quod inest obtusius.

III. Porro per lumen apparuit quibusdam signum crucis, et affixum est in interiori homine : alias item inter precandum homo, velut in excessu constitutus, inventus est ante altare stans in ecclesia, et oblatus sunt ei tres panes, velut oleo fermentati, et quanto magis ederet, tanto magis augebantur et crescebant : aliis item apparuit velut vestimentum splendidum, quale non est in terra hoc sæculo ullum, nec manibus hominum confici potest. Quemadmodum enim montem ascendens Dominus cum Joanne et Petro transformavit vestimenta sua, illaque splendida fulguris instar reddit⁸² : ejusmodi erat vestimentum illud, ut admiraretur et obstupesceret exutus illud homo. Interdum verum lumen ipsum in corde fulgens, aperuit interius et profundius ac latens lumen, adeo ut totus homo illa suavitate et contemplatione demersus, non amplius sit sui compos, sed sit tanquam stultus et barbarus huic mundo, propter nimiam dilectionem ac suavitatem, et arcana mysteria, adeo ut homo tunc libertate donatus perveniat ad perfectum gradum purus ac liber a peccato. Verum postea subduxit se gratia, et accessit velamen adversariæ potestatis ; apparet tamen aliqua ex parte, et consistit in uno gradu inferiori perfectionis.

IV. Velut, ut dicamus, oportet aliquem duodecim gradus transcendere, et demum ad perfectionem pertingere. Aliquando quis consecutus est hunc gradum, et pervenit ad perfectionem. Iterum remissior facta gratia, descendit unum gradum, et in reliquis undecim consistit. Dives autem aliquis in gratia semper noctes atque dies in perfecto gradu consistit, liber ac purus, semper captivus ac suspensus. Et quidem, si mirabilia illa, quæ homini monstrata sunt, et quorum experientiam cepit, ei semper adessent, nec ministerium verbi aut onus gerere, si quando opus esset, sui ipsius, neque crastini diei, sed solum sedere in uno angulo suspensus et inebriatus. Quapropter gradus perfectus non est concessus, ut possit vacare curæ fratrum et ministerio verbi. Verumtamen interstitium maceriæ dirutum est, et mors devicta.

V. Res autem sic se habet. Quemadmodum

⁸² Matth. xvii, 2; Marc. ix, 3.

tenebrosa quædam vis incumbit, et leviter velut crassus quidam aer inopacat locum, lucerna licet semper ardente et lucente: sic adhæret illi lumini velamen. Unde constitetur ille, se nequaquam esse perfectum, neque omnino immunem a peccato: ita ut dicat, **33** dirutum et perfossum esse interjectum parietem maceræ, atque iterum, in aliqua parte, non esse plane dirutum, neque in perpetuum. Aliquando enim vehementius accendit, admonet et refocillat gratia: aliquando vero remissior facta subtristior apparet, prout ipsa gratia dispensat ad emolumentum hominis. Quis vero unquam ad perfectum gradum progressus gustavit et periculum fecit illius sæculi? Nondum enim ullum vidi perfectum hominem Christianum aut liberum. Sed quamvis acquiescat quis in gratia, atque ad mysteria, revelationes ac immensam suavitatem gratiæ perveniat, nihilominus tamen peccatum adhuc in eo hæret. Qui tales vero sunt, propter immensam gratiam et lumen illis adhærens, se perfectos et liberos reputant, ex imperitia decepti, postquam possident vim gratiæ. Verum necdum vidi ullum liberum. Siquidem et ego ex parte aliqua aliquando ad gradum illum perveni, et cognovi, nullum esse hominem perfectum.

VI. *Interrogatio. Dic nobis in quibus tu consistis gradibus?*

Responsio. Post signum crucis gratia nunc sic operatur, et quieta reddit omnia membra et cor, ut anima præ summa lætitia, tanquam puellus fraudis ignarus videatur, nec amplius homo condemnet Græcum aut Judæum, aut peccatorem, aut mundo deditum: verum interior homo oculo puro omnes aspicit, et lætatur homo de toto mundo, omninoque cupit venerari et diligere Græcos et Judæos. Alia quadam hora veluti filius regis confidit Filio Dei tanquam patri, et aperiuntur ei fores, et ingressus intro in multas mansiones. Et quanto magis ingreditur, rursus aperiuntur ei juxta proportionem a centum mansionibus ad alias centum mansiones, et ditescit; et quanto magis ditescit, de novo alia recentiora mirabilia ei monstrantur. Et creduntur ei tanquam filio et hæredi res, quæ ab humana natura explicari nequeunt, nec ore aut lingua enodari. Gloria Deo. Amen.

Η ΟΜΙΛΙΑ ΙΧ.

Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri: et soli Deo adhærendo liberari nos ab infestationibus dæmonis.

I. Spiritualis gratiæ Dei virtus, quæ in anima versatur, cum summa longanimitate, sapientia, et dispensatione mentis mystica operatur, magna etiam cum patientia cum temporis opportunitatibus homine dimicante. Tunc autem opus gratiæ perfectum in eo apparet, quando liberam ejus voluntatem post magnam tentationem Spiritui sancto

Α τις δύναμις ἐπίκειται καὶ σκεπάζει ἐλαφρῶς ὡς ἄηρ παχύς, καίτοι πάντοτε τῆς λαμπάδος καιομένης καὶ φαινούσης· οὕτως ἐπίκειται ἐκεῖνῳ τῷ φωτὶ κάλυμμα. "Ὅθεν ὁμολογεῖ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔστι τέλειος, οὐδὲ ἐλεύθερος τὸ ὄλον ἐκ τῆς ἁμαρτίας. "Ὅστε εἰπεῖν, ὅτι διαλέλυται καὶ τέθραυσται τὸ μασότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πάλιν ἐν τινὶ οὐ διαλέλυται τὸ ὄλον, οὔτε πάντοτε. "Ἔστι γὰρ καιρὸς ὅτε πλέον ἐξάπτει, καὶ παρακαλεῖ, καὶ ἀναπαύει· ἔστι καιρὸς, ὅτε ὑποστέλλεται καὶ στυγνάζει, ὡς αὐτὴ ἡ χάρις οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ. Τίς δὲ ὁ ἰλλῶν εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἐν καιροῖς, καὶ γευσάμενος, καὶ πείραν ἔχων ἐκεῖνου τοῦ αἰῶνος; Ἄκμην γὰρ οὐδένα εἶδον τέλειον ἀνθρώπων Χριστιανὸν, ἢ ἐλεύθερον· ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ εἰσέρχεται εἰς μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τῆν χάριτος, ὅμως καὶ ἡ ἁμαρτία σύνεστιν ἀκμὴν ἔσω· αὐτοὶ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς, νομίζουσιν ἐλεύθεροι εἶναι καὶ τέλειοι, παρὰ ἀπειρίαν σφαλόμενοι, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνέργειαν τῆς χάριτος, ἀκμὴν δὲ οὐδένα εἶδον ἐλεύθερον. Ἐπειδὴ γὰρ μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν, εἰσῆλθον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ ὄσα καταμαθῶν, πῶς οὐκ ἔστι τέλειος ὁ ἀνθρώπος.

Γ'. *Ἐρώτησις. Εἰπέ ἡμῖν σὺ, ἐν ποιοῖς εἰ μέτροις;*

Ἀπόκρισις. Μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ καὶ εἰρηνεύει ὅλα τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὡς παιδίον ἄκακον φαίνεσθαι, καὶ οὐκέτι κατακρίνει ὁ ἀνθρώπος Ἕλληνα ἢ Ἰουδαῖον, ἢ ἁμαρτωλὸν, ἢ κοσμικόν· ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνθρώπος καθαρῶ ὀφθαλμῶ πάντας ὁρᾷ, καὶ χαίρει ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ πάντως θέλει προσκυνεῖν καὶ ἀγαπᾶν Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους. Ἄλλῃ ὥρα υἱὸς βασιλέως οὕτω θαρρῆει τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς πατρί, καὶ ἀνοίγονται αὐτῷ θύραι, καὶ εἰσέρχεται ἐνδον εἰς πόλιν μονᾶς, καὶ ὅσον εἰσέρχεται, πάλιν ἀνοίγονται αὐτῷ πρὸς λόγον, ἀπὸ ἑκατὸν μονῶν εἰς ἄλλας ἑκατὸν μονᾶς, καὶ πλουτεῖ· καὶ ὅσῳ πλουτεῖ, πάλιν ἄλλα καινότερα θαυμάσια δείκνυται αὐτῷ. Καὶ ἐμπιστεύεται ὡς υἱῷ, καὶ κληρονόμῳ πράγματα μὴ δυνάμενα βῆθῆναι ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης, ἢ στόματι καὶ γλώσσῃ διαρθρωθῆναι. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμπικίλης δοκιμασίας καὶ περιόσεως διαπληροῦσθαι· καὶ μόνη τῷ Θεῷ προσκαρτεροῦντας λυτροῦσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τοῦ Ποτηροῦ περιόσεων.

A'. Ἡ τοῦ Θεοῦ πνευματικὴ τῆς χάριτος ἐνέργεια ἐν ψυχῇ γιγνομένη, μετὰ πολλῆς μακροθυμίας, καὶ σοφίας, καὶ οἰκονομίας νοδὸς μυστικῆς κατεργάζεται, καὶ μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς χρόνοις καὶ καιροῖς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωνιζομένου· καὶ τότε τὸ ἔργον τῆς χάριτος τέλειον εἰς αὐτὸν ἀποδείκνυται, τῆς αὐτεξουσίῳ προαιρέσεως μετὰ πολλῆς δοκιμασίας εὐα-

ρῆστον τῷ Πνεύματι ἀποδειχθείσης, καὶ διὰ χρόνων τὴν δοκιμὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδειξαμένου. Ταύτην δὲ τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν διὰ τῶν ἐν φανερωῖ γεγεννημένων τύπων παραστήσωμεν.

Β'. Ὁ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἐν πόσοις καιροῖς καὶ χρόνοις τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ αὐτοῦ ὠρισμένον ἐτελέσθη, καὶ τὰ ὀράματα ἐπληρώθη; καὶ ἐν πόσοις πρότερον πόνοις καὶ θλίψεσι, καὶ στενωχωραῖς δοκιμασθεὶς ὑπέμεινε πάντα γενναίως, καὶ εἰς πάντα δόκιμος καὶ πιστὸς τῷ Θεῷ εὐθεὶς δούλος, τότε βασιλεὺς Αἰγύπτου γέγονε, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ διέθραψε, καὶ προφητεία τῶν ἀοράτων ἀπετελέσθη, καὶ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ διὰ χρόνων καὶ οἰκονομίας πολλῆς τὴν κερύβρισην ἐληφόρ.

Γ'. Ὁμοίως περὶ τοῦ Δαβὶδ. Ὁ Θεὸς ἔχρισεν αὐτὸν εἰς βασιλέα διὰ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· καὶ ὅτε ἔχρισθη, τότε ἐφυγε διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ἀναιρεθῆναι. Καὶ ποῦ ἦ χρίσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ποῦ ἦ ἐπαγγελία, ὡς πρὸς τὸ τάχος; Μετὰ γὰρ τὸ χρισθῆναι, τότε δεινῶς ἐθλίβετο, ἐν ἐρημίαις πελαζόμενος, καὶ ὑστερούμενος ἕως ἄρτου, καὶ εἰς ἔθνη καταφεύγων διὰ τὴν τοῦ Σαοὺλ πρὸς αὐτὸν ἐπιβουλήν γιγνομένην· ὃν ὁ Θεὸς ἔχρισεν εἰς βασιλέα, τοιαύταις περιείχετο θλίψεσιν. Ἐῖτα χρόνοις δοκιμασθεὶς, καὶ θλιβείς, καὶ πειρασθεὶς, καὶ μακροθυμήσας, ἀπαξ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ, καὶ ἑαυτὸν πληροφορήσας, *ὅτι ὁ ἐποίησε διὰ τῆς τοῦ προφήτου χρίσεως εἰς ἐμὲ, καὶ ὁ εἶπεν ὁ Θεὸς ἑνεῖσθαι περὶ ἐμοῦ, ἀναμφιδόλως ἑνεῖσθαι δεῖ.* Καὶ διὰ πολλῆς μακροθυμίας, ὑστερον γέγονε· τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Δαβὶδ μετὰ πολλὰς πείρας. Καὶ τότε ἐφανερώθη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χρίσις ἡ διὰ τοῦ προφήτου γεγεννημένη, βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀπεδείχθη.

Δ'. Ὁμοίως καὶ περὶ Μωϋσέως. Ὁ Θεὸς τοῦτον προγόνους καὶ προορίσας εἰς ἡγούμενον καὶ λυτρωτὴν τοῦ λαοῦ, οὐδὲν ἐποίησε γενέσθαι θυγατρὸς Φαραῶ, καὶ εἰς πλοῦτον βασιλικὸν, καὶ εἰς δόξαν καὶ τρυφὴν ἠύξηθη, πάση σοφίᾳ παιδευθεὶς Αἰγυπτίων, καὶ ἀνδρωθεὶς, καὶ πίστει γενόμενος μέγας, ἠρνήσατο πάντα ἐκεῖνα, τὴν καουχίαν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ἐλόμενος κατὰ τὴν ἀποστολικὴν λόγον, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν. Καὶ φυγὰς Αἰγύπτου γεγονῶς, πόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διήγεν ἐργασίᾳ ὁ βασιλέως υἱός, καὶ εἰς τσαυτὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τρυφὴν βασιλικὴν ἀνατραφεὶς; καὶ οὕτως ὑστερον δόκιμος τῷ Θεῷ, καὶ πιστὸς διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας εὐθεὶς, οἷα πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ θεὸς τοῦ Φαραῶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσηγορεύθη· δι' αὐτοῦ γὰρ Αἰγυπτὸν ἐμάστιξε, καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ τῷ Φαραῶ ἐνεδείξατο, καὶ τέλος ἐν

A placere manifestum est, et quando ex successu temporis probationem et perseverantiam ipsa ostendit. Hanc consequentiam autem ex sacrosanctis Litteris per manifestos typos in medium producamus.

II. Quod autem dico, tale est, quale legitur de Josepho. Quanto post tempore voluntas Dei de eo prædefinita perfecta est, et visiones completæ sunt? et quantis ante laboribus, afflictionibus, et angustiis probatus, omnia strenue sustinuit? et per omnia probatus et fidelis Deo inventus servus, tunc rex **34** Ægypti constitutus est, et familiam suam enutrivit; et prophetia eorum, quæ non videbantur, completa est, et voluntas Dei per tempora, et satisfactionem multam pronuntiata ⁸⁵.

III. Idem de David traditur ⁸⁶. Deus unxit eum in regem per Samuelem prophetam ⁸⁷. Et postquam unctus est, continuo fuga sibi consuluit, persecutionem a Saulo, eum occidere conante, perpesus. Ubi ergo unctio Dei? et ubi promissio, ut quæ statim effectum consecuta esset? Paulo enim postquam unctus esset, graviter affligebatur, in desertis degens; et ad penuriam panis usque reductus ad gentes confugiebat, propter Saulis adversus eum structas insidias ⁸⁸: quem Deus unxerat in regem, tantis involvebatur afflictionibus. Deinde successu temporis probatus, afflictus, tentatus et patienter adversa ferens, unice Deo confidens, et plena fide se erigens, sic colligebat, *quia quod fecit Deus per unctionem in me, et quod dixit Deus futurum de me, absque omni dubio fieri oportet.* Et post longam expectationem tandem voluntas Dei completa est ⁸⁹, et regnavit David post multas tentationes. Et tunc manifestatum est Dei verbum, et unctio per prophetam collata, firma et vera demonstrata est.

IV. Idem de Moyse. Deus cum eum præcivisset et prædestinasset in ducem et servatorem populi, filium fecit fieri filiæ Pharaonis ⁹⁰, atque hic quidem regis opibus et gloria, atque deliciis auctus, omni Ægyptiorum disciplina instructus est: et ad virilem ætatem cum pervenisset, ac fide grandior factus esset, respuit ea omnia, potius eligens afflictionem et contumelias ⁹¹ Christi, juxta sermonem apostolicum, quam temporalibus peccati commodis frui ⁹². Et exsul Ægypti factus cum esset, quantum temporis modo iu pastoris vitam transegit opera, regis filius qui erat, et in tantis lautitiis ac regis deliciis educatus? Et sic tandem probatus Deo, et fidelis per multam patientiam inventus, quippe qui multas tentationes sustinuerat, constitutus est servator et dux, et rex populi Israel ⁹³, atque Deus Pharaonis a Deo appellatus? Per eum enim percussit Deus Ægyptum, et magna atque admiranda per eum Pharaoni ostendit, ac tandem in mari

⁸⁵ Gen. xxxix, 1 seq.; xli, 59, 40. ⁸⁶ I. Reg. xvi, 13. ⁸⁷ I. Reg. i, xix, 11 seq.; xxiii, 7 seq.; xxvi, 1 seq. ⁸⁸ I. Reg. xxi, 11 seq.; xxvii, 1 seq. ⁸⁹ II. Reg. ii, 4. ⁹⁰ Exod. ii, 40. ⁹¹ Hebr. xi, 24, 25. ⁹² Exod. i, 15. ⁹³ Exod. iii, 10; v, 26; vii, 1. Exod. viii, 1, 2; ix, 1; v, 25; x, 1, 21. Exod. xii, 23.

Ægyptios submersit. Ecce Dei voluntas et propositum, quanta post temporum spatia manifestata, et quantas post probationes et afflictiones completa est.

V. Idem et de Abraham²². Quanto tempore ante promiserat Deus, se ei largiturum filium, nec tamen statim dedit: sed quot interea annorum probationes et tentationes ipsi incubuerunt! Ille vero animo patienti omnia accidentia sufferens, plena fide seipsum obfirmavit, inquam, *quod qui promisit, cum sit mendacii expertus, complebit verbum suum*. Sicque fidelis inventus, quod promissum erat, consecutus est.

VI. Sic et Noe quingentesimo anno jussus a Deo arcam construere²³, qui inducturum se toti terræ diluvium nuntiaverat; et sexcentesimo anno inducebat; centum annos patienter expectans nihil omnino dubitabat, utram quæ dixerat Deus facturus esset, necne; verum fide nixus sic constitutebat, *quod quæ Deus locutus esset, absque omni dubio fieri oporteat*. Sic ergo spectate atque integræ voluntatis, fidei, patientiæ et lenitatis magnæ 35 deprehensus, solus servatus est cum domo sua, mandatum pure observans.

VII. Hæc argumenta ex Scripturis attulimus ad demonstrandum, quod virtus gratiæ divinæ inest homini; et donum Spiritus sancti, quod fidelis anima consequi digna censetur, magna cum contentione, tolerantia multa, patientia, tentationibus ac probationibus comparatur, libera ejus voluntate omnibus afflictionibus probata. Et si, quando ea in nulla re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet, tunc liberationem ab omnibus afflictionibus consequi digna reputatur, plenamque adoptionem Spiritus, de qua in mysterio dicitur, accipit, et spirituales divitias ac sapientiam, quæ non est hujus mundi, sed cujus, qui vere Christiani sunt, participes sunt. Quocirca hi ab hominibus, qui hujus mundi spiritum habent, ac prudentia, intellectu, et sapientia præditi sunt, per omnia differunt.

VIII. Siquidem, qui hujusmodi est, omnes homines dijudicat²⁴, ut scriptum est: novit unde quisque loquatur, et ubi consistat, et in quibus gradibus constituatur: ipsum vero nullus hominum habentium spiritum mundi, cognoscere et dijudicare potest, nisi solus is, qui similem cœlestem divinitatis Spiritum habet, cognoscit similem, ut inquit Apostolus: *Spiritualibus comparantes spiritualia. Animalis autem homo non accipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, siquidem stultitia illi sunt, nec potest cognoscere. At spiritualis dijudicat quidem omnia: ipse vero a nemine dijudicatur*²⁵. Ejusmodi qui est, omnes mundi res pretiosas, divitias, luxum, ac om-

A θαλάσση τοὺς Αἰγυπτίους κατεπόντισεν. Ἴδου τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα καὶ ἡ πρόθεσις μετὰ πόσους χρόνους ἀπεδείχθη, καὶ μετὰ πόσας δοκιμασίας καὶ θλίψεις ἐτελέσθη

Ε'. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ. Πρὸ πόσων χρόνων ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς χάρισσαι υἱὸν, καὶ οὐ παρ' αὐτὰ δέδωκεν, ἀλλὰ μεταξὺ πόσους ἔτεσι δοκιμασίαι καὶ πειρασμοὶ πρὸς αὐτὸν γέγονασιν. Αὐτὸς δὲ μακροθύμως πάντα τὰ ἐπερχόμενα ὑπομείνας, καὶ ἑαυτὸν τῇ πίστει πληροφόρησας, *ὅτι ὁ ἐπαγγελάμενος, ἀψευδὴς τυγχάνων, πληρώσει τὸν ἑαυτοῦ λόγον*. Καὶ οὕτως πιστὸς εὐρεθείς, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.

Β. Ὡσαύτως καὶ Νῶε πεντακοσιοστῷ ἔτει κελυσθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν κατασκευάζειν, ἐπαγγελαμένου κατακλυσμὸν ἐπαγαγεῖν τῇ οἰκουμένῃ, καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει ἐπαγαγόντος, ἑκατὸν ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐν μηδενὶ διαστάσει, ἅρα ποιεῖ ἄπερ εἶπεν ὁ Θεός, ἡ μὴ ποιεῖ· ἀλλ' ἅπαρ τῇ πίστει πληροφόρηθείς, ὅτι ἄπερ ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ. Καὶ οὕτω δοκιμὸς τῇ προαιρέσει ἐν πίστει, καὶ ὑπομονῇ, καὶ μακροθυμίᾳ πολλῇ εὐρεθείς, διεσώθη μόνος μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν καθαρῶς φυλάξας.

Ζ'. Ταῦτα δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῶν Γραφῶν ἠνέγκαμεν, πρὸς τὸ ἀποδείξει, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ τῆς χάριτος ἐν ἀνθρώπῳ γιγνομένη ἐνέργεια, καὶ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅπερ ἡ πιστὴ ψυχὴ λαμβάνειν καταξιοῦται, μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος, καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, καὶ μακροθυμίας, καὶ πειρασμῶν, καὶ δοκιμασιῶν γίγνεται, τῆς αὐτεξουσίᾳ προαιρέσεως διὰ πασῶν θλίψεων δοκιμαζομένης. Καὶ ἐπὶ ἐν μηδενὶ τὸ Πνεῦμα λυπήσῃ, ἀλλὰ τῇ χάριτι διὰ πασῶν ἐντολῶν γένηται σύμφωνος, τότε τῆς ἐκ τῶν παθῶν ἐλευθερίας τυχεῖν καταξιοῦται, καὶ τῆς υιοθεσίας τοῦ Πνεύματος πληρωσὴν λαμβάνει, καὶ τῆς ἐν μυστηρίῳ λαλουμένης, καὶ τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου, καὶ τῆς συνέσεως τῆς μὴ οὐσίας τοῦ κόσμου τούτου, ἥ; οἱ ὄντως ὄντες Χριστιανοὶ μέτοχοι γίνονται. Διὸ καὶ πάντων ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα, φρονιμῶν, συνετῶν, σοφῶν, οὗτοι εἰς πάντα διαφέρουσιν.

Η'. Ὁ τοιοῦτος γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον· γινώσκει ἕκαστον πόθεν λαλεῖ καὶ ποῦ ἔστηκε, καὶ ἐν ποίοις μέτροις ἔστιν· αὐτὸν δὲ οὐδεὶς ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, γινώσκειν καὶ ἀνακρίνειν δύναται, εἰ μὴ μόνον ὁ τὸ ὁμοίον ἔχων ἐπουράνιον τῆς θεότητος Πνεῦμα γινώσκει τὸν ὁμοίον, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Πνευματικοὶς πνευματικῶς συγκρίνοντες· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἔστιν*. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίρεται. Ὁ τοιοῦτος πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνδοξά, πλοῦτον, καὶ τρυφὴν, καὶ πᾶσαν ἀπόλαυσιν, αὐτῶν

²² Gen. xv, 4; xvii, 5, 6; xviii, 10; xx, 2 seq. xxii, 1 seq. ²³ Gen. vi, 7; vii, 1; viii, 1; ix, 1. seq. ²⁴ 1. Cor. ii, 15. ²⁵ ibid., 14, 15.

τε τὴν γνῶσιν, καὶ πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου A
βδελυκτά ἡγείται, καὶ μισητά.

Θ'. Ὅσπερ γὰρ ὁ φλεγόμενος καὶ κατεχόμενος
πυρετῷ, ὅσπερ ἂν προσενέγκῃς αὐτῷ βρῶμα ἢ πόμα
ἡδιστον βδελύσσεται καὶ ἀποβάλλει, διὰ τὸ πυρετῷ
φλέγεσθαι αὐτόν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ σφοδρῶς ἐνεργεῖ-
σθαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ φλεγόμενοι τῷ ἐπου-
ρανίῳ τοῦ Πνεύματος ἱερῷ καὶ σεμνῷ πόθῳ, καὶ τῷ
ἔρωτι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν τρωθέντες,
καὶ τῷ θείῳ καὶ ἐπουρανίῳ πυρὶ, ὃ ὁ Κύριος ἐν τῇ
γῆ ἤλθε βαλεῖν, καὶ θέλει ἐν τάχει ἀναφθῆναι, σφο-
δρῶς ἐνεργούμενοι, καὶ ἐκκαίμενοι εἰς τὸν οὐράνιον
τοῦ Χριστοῦ πόθον, ὡς προεῖρηται, πάντα τὰ τοῦ
αἰῶνος ἔνδοξα τούτου, καὶ τίμια, ἀπόβλητα καὶ
μισητὰ λογίζονται, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ B
πῦρ, τὸ συνέχον καὶ ἐκκαῖον, καὶ φλέγον αὐτούς τῇ
πρὸς τὸν Θεὸν διαθέσει, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἀγαθοῖς
τῆς ἀγάπης· ἐξ ἧς ἀγάπης οὐδὲν τῶν ἐπουρανίων, ἢ
ἐπιγείων, ἢ καταχθονίων χωρίζεται διηθήσεται·
καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐμαρτύρησε Παῦλος, ὅτι *Τίς
ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ
τὰ ἐξῆς.*

Γ'. Τὴν δὲ κτῆσιν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ τῆς
ἐπουρανίου τοῦ Πνεύματος ἀγάπης, οὐκ ἐνδέχεται
τινα εὐρεῖν, ἐὰν μὴ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου
ἑαυτὸν ἀλλοτριώσας, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀγάπης
τοῦ Χριστοῦ ἑαυτὸν ἐπιδῷ, καὶ πασῶν ὑλικῶν καὶ
περισπασμῶν γῆινων ὁ νοῦς ἐκτὸς γένηται, ἵνα περὶ
τὸν ἕνα σκοπὸν ὅλος ἀσχοληθῆναι δυνήσεται τούτους·
ἐντολῶν ταῦτα καταθεύων, ἵνα ὅλη ἡ μέριμνα, καὶ
ἡ ζήτησις, καὶ ὁ περισπασμὸς, καὶ ἡ ἀσχολία τῆς
ψυχῆς περὶ τὴν ἔρευναν τῆς νοερᾶς οὐσίας ἢ, πῶς
αὐτὴν κοσμηθῆναι δεῖ ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐντολαῖς, καὶ
τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος κόσμῳ, καὶ τῇ κοινω-
νίᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ καθαρότητος καὶ ἀγιασμοῦ,
ἵνα τις πᾶσιν ἀποταξάμενος, καὶ πάντα ἑαυτοῦ
περικόψας τὰ τῆς ὕλης καὶ γῆς ἐμπόδια, καὶ σαρκι-
κῆς ἀγάπης, ἢ προσπαθείας γονέων, ἢ συγγενῶν
ἐκτὸς γενόμενος, ἐν μηδενὶ ἐτέρω συγχωρήσῃ τῷ
ἑαυτοῦ νῷ ἀσχοληθῆναι, ἢ περισπασθῆναι, ὅσον ἢ
ἀρχῆ, ἢ δόξῃ, ἢ τιμαῖς, ἢ φιλαίαις σαρκικαῖς κόσμου,
ἢ ἐτέροις τισὶ φροντίαις γῆναις, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου
περὶ τὴν ζήτησιν τῆς νοερᾶς οὐσίας τῆς ψυχῆς τὴν
μέριμναν καὶ θλίψιν ὁ νοῦς ἀναλάβῃ, καὶ τῇ προσ-
δοκίᾳ καὶ ἀναμονῇ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως
ὅλος ἐξ ὅλου ὑπομένῃ, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος· *Ἐν τῇ
ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ἡνυχὰς ὑμῶν· καὶ
πάλιν Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα
πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.*

ΙΑ'. Γένοιτο δὲ, ἵνα οὕτως τις ἀγωνιζόμενος καὶ
πάντοτε προσέχων ἑαυτῷ, εἴτε ἐν ὑπακοῇ, εἴτε ἐν
ἔργῳ οἰκιδῆποτε κατὰ Θεὸν γινομένην, τὸ σκότος τῶν
πονηρῶν δαιμόνων ἀποφυγεῖν δυνήθῃ. Ὁ γὰρ νοῦς
τῆς ἑαυτοῦ ἐρεῦνης, καὶ τῆς πρὸς Κύριον ζητήσεως
ἐκτὸς μὴ γινόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κτήσασθαι
δύναται οὐσαν ἐν ἀπωλείᾳ παθῶν, τῷ πρὸς Κύριον

A nem voluptatem, ipsam quoque cognitionem, et
omnia quæ sunt hujus sæculi, exsecranda ducit et
odio digna.

IX. Quemadmodum enim qui ardenti feбри labo-
rat, quemcunque ei offeras cibum aut potum, id
quamvis suavissimum, abominatur ac renuit, eo
quod feбри inflammatus ab ea valde exerceatur :
eodem modo, qui Spiritus cœlestis sancto ac vene-
rabili desiderio accensi, amore dilectionis Dei in
anima sauciati, ac divino cœlestique igne, quem
Dominus in terram missurus venit⁹⁸, vultque velo-
citer accendi, vehementer incitati; atque cœlesti
desiderio Christi accensi sunt, omnia, ut dictum
est, quæ sunt in hoc sæculo præclara ac pretiosa,
repudianda et odio digna reputant, propter ignem
dilectionis Christi, qui constringit, accendit et in-
flamat eos affectione Dei, et cœlestibus bonis di-
lectionis. A qua quidem nihil, sive terrenum, sive
subterraneum sit, eos separabit : sicut apostolus
Paulus testatum fecit, scilicet : *Quis nos separabit
a charitate Christi?*⁹⁷ et quæ sequuntur.

X. Possessionem vero suæ animæ, et Spiritus
cœlestis dilectionis non contingit quempiam inve-
nire, nisi ab omnibus, quæ sunt hujus sæculi, se
ipsum abstrahat, et indagatiōni charitatis Christi se
ipsum tradat, ac ab omnibus crassis et terrenis
rebus mens procul absit ; ut circa unum scopum
totus satagere possit, per omnia præcepta hæc bene
dirigens, ut omnis curâ, inquisitio, distractio et
occupatio animæ in investiganda intellectuali subst-
antia hæreat, quomodo eam ornari oporteat præ-
ceptis virtutum, ac cœlesti Spiritus ornatu, et par-
ticipatione puritatis et sanctificationis Christi : ut
36 quis omnibus valedicens omniaque crassa ac
terrena impedimenta resecans, ac carnalis dilectionis
aut affectionis erga parentes ac cognatos expers fac-
tus, nulli alteri rei concedat animam vacare, aut
ea distrahi : velut aut regnandi cupiditati, aut glo-
riæ, aut honoribus aut amicitiiis carnalibus mundi,
aut aliis quibusdam curis terrenis; sed totus om-
nino in indaganda intellectuali substantia animæ
curam et laborem animus suscipiat, et in spe atque
expectatione adventus Spiritus, totus omnino pati-
ens sit : quemadmodum ait Dominus : *In patien-
tia vestra possideatis animas vestras*⁹⁸. Et rursus :
*Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia adji-
centur vobis*⁹⁹.

XI. Fieri autem potest, ut quis sic decertans, et
continuo sibi attendens, sive in precibus, sive in
obsequio, sive in opere quocunque secundum Deum
perficiendo, tenebras malitiosorum demonum effu-
gere possit. Animus enim, qui a sui persecutione
et indagatiōne Domini non desistit, animam suam
possidere potest, quæ animi motus pedetentim amit-

⁹⁸ Luc. xii, 49. ⁹⁷ Rom. viii, 35. ⁹⁸ Luc. xxi, 29.

⁹⁹ Matth. vi, 33.

ut, dum se ipsum violenter semper atque prompte captivum ducit ad Dominum, et illi soli adhæret ut dictum est : *Captivam ducentes omnem cogitationem et obediendum Christo* ¹ : ut per hujusmodi certamen, desiderium et indagatiōem mens digna reddatur, quæ sit cum Domino in unum Spiritum doni et gratiæ Christi, requiescens in vase animæ, ad omne bonum eam adornantis, nec ulla afficientis contumelia Spiritum Domini, suæ libidini obtemperando, atque hujus sæculi occupationibus aut honoribus, aut dignitatibus, aut propriis opinionibus, aut carnalibus voluptatibus, aut improborum hominum sodalitiis et collegiis adhærendo.

XII. Amabile enim est quidpiam anima, quæ tota omnino seipsam Domino consecrans, illique soli adhærens, in ejus mandatis sine ulla oblivione ambulans, atque Spiritum [Christi] advenientem, et obumbrantem reverenter honorans digna habetur, ut cum ipso unus spiritus, et una massa fiat. Sicut inquit Apostolus : *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* ². Si vero quis seipsum tradat curis, aut gloriæ, aut dignitatibus, aut honorum humanorum curam habeat, et hæc studiose quærat : si que anima ejus terrenis cogitationibus commisceatur aut confundatur, aut rei alicui hujus sæculi dedita sit ac obstricta teneatur, desideretque hujusmodi anima transilire, effugere atque expellere tenebras affectionum, in quibus detinetur a malitiosis potestatibus, non potest ; eo quod diligat ac faciat voluntatem tenebrarum, nec capitali odio persequatur studia malitiæ.

XIII. Præparemus igitur nos ipsos, ut omni promptitudine ac tota voluntate ad Dominum accedamus, et Christi affectatores fiamus, ad perficiendam voluntatem ejus ; et recordemur omnium mandatorum ejus, eadem ut faciamus ; atque nos ipsos penitus a dilectione mundi separantes in eum solum animas nostras vertamus, et studium, curam ac investigationem ejus solius in mente habeamus. Et licet propter corpus observationi mandatorum, et obsequio divino minus diligenter vacaverimus, mens tamen a dilectione Domini, et indagatiōe, ac desiderio ejus non avertatur : at hujusmodi mente decertantes, ac recto sensu viam justitiæ incedentes, semperque nobis ipsi attendentes, consequamur promissionem Spiritus ejus, et liberemur per gratiam ab interitu tenebrarum affectionum, a quibus anima affligitur ; **37** quo digni æterno regno evadamus, et frui Christo per omnia sæcula digni habeamur, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum per omnia sæcula. Amen.

HOMILIA X.

Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiæ diviniæ : elatione autem et ignavia perduntur.

I. Animæ veritatis ac Dei amantes, quæ plene Chri-

¹ II Cor. x, 5. ² I Cor. vi, 17.

Α ἀει βίᾳ καὶ προθυμίᾳ αιχμαλωτίζειν ἑαυτὸν, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκαλλᾶσθαι, καθὼς εἴρηται· *Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ*· ὅπως διὰ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, καὶ πόθου, καὶ ζητήσεως ὁ νοῦς καταξιωθῆ ἑνεσθαι μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα τῆς δωρεᾶς; καὶ χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυσάμενος ἐν τῷ ἀγγελίῳ τῆς ψυχῆς, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν προε-
τρεπισαμένης αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐνουβριζούσης τὸ τοῦ Κυρίου Πνεῦμα ἐν τοῖς ἰδίοις θελήμασι, καὶ τοῖς τοῦ αἰῶνος τοῦτοῦ ῥεμβασμοῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς ἢ ἰδιογνωμοσύναις, ἢ ἥδοναῖς σαρκικαῖς, καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων συνδυασμοῖς, καὶ κοινωνίαις.

IB. Ἄγαπητὸν γὰρ ἐὰν ὅλη ἐξ ὅλου ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ ἀναθεῖσα, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκολλημένη; καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀνεπιλήττως ἐνδιατρίβουσα, καὶ τὸ ἐπιφοιτήσαν καὶ ἐπισκιάσαν τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα ἀξίως τιμῆσασα, καταξιωθῆ μετ' αὐτοῦ εἰς ἓν πνεῦμα καὶ μίαν κρᾶσιν γενέσθαι, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύμα ἕσται*. Ἐὰν δέ τις ἐκδῶ ἑαυτὸν εἰς μέριμναν, ἢ δόξαν, ἢ ἀρχὴν, ἢ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελήσεται, καὶ ταῦτα ἐπιζητή, καὶ ἐν γηϊνοῖς λογισμοῖς ἡ ψυχὴ ἀναφύρηται καὶ συγγέηται, ἢ ἐν τινι τοῦ αἰῶνος τοῦτου δέδηται καὶ κεκράτηται, καὶ ποθῆ ἢ τοιαύτη ψυχὴ διαπερᾶσαι καὶ φυγεῖν, καὶ ἐξελάσαι τὸ σκότος τῶν παθῶν, εἰς ὃ κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, οὐ δύναται, διὰ τὸ ἀγαπᾶν, καὶ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ σκότους, καὶ τελειῶς μὴ μισεῖν τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς κακίας.

II. Ἐτοιμάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὅλη προαιρέσει, καὶ ὅλη θελήματι πρὸς Κύριον πορεύεσθαι, καὶ Χριστοῦ ἀκόλουθοι γίνεσθαι, εἰς τὸ τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐπιτελεῖν, καὶ μεμνηθῆσαι πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου χωρίσαντες, αὐτῷ μόνῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀναρτήσωμεν, καὶ τὴν ἀσχολίαν καὶ μέριμναν καὶ ζήτησιν αὐτοῦ μόνου ἐν νῷ ἔχωμεν. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος, εἰς ἀσχολίαν ἐντολῶν, καὶ διὰ θεὸν ὑπακοὴν, ὀλίγον ἀσχοληθῶμεν, ὁ νοῦς τῆς πρὸς Κύριον ἀγάπης καὶ ζητήσεως καὶ πόθου μὴ χωριζέσθω· ὅπως τοιοῦτοι νοὶ ἀγωνιζόμενοι, καὶ ὀρθῶ φρονήματι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης διοδεύοντες, καὶ πάντοτε ἑαυτοὺς προσέχοντες, ἐπιτύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, καὶ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς χάριτος ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ σκότους τῶν παθῶν, ὑφ' ὧν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖται, ἵνα τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοὶ γενώμεθα, καὶ συναπολαῦσαι Χριστῷ ὅλους αἰῶνας καταξιωθῶμεν, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA I.

Ταπεινοφροσύνη καὶ προθυμία διασώζεται καὶ ἀβέσται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος· ἐπάρσει δὲ καὶ ῥαθυμία ἀπόλλυται.

A. Αἱ φιλαλήθειαι καὶ φιλόθεοι ψυχαὶ, αἱ τελειῶς

τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐν πολλῇ ἐλπίδι καὶ πίστει ἐπιποθοῦσαι, τῆς παρ' ἐτέρων ὑπομνήσεως οὐ τοσοῦτον χρῆζουσιν, οὔτε τοῦ οὐρανοῦ πόθου, καὶ τοῦ πρὸς Κύριον ἔρωτος, κἄν ἐπὶ πόσον ἐλαττωθῆσθαι ὑπομένωσιν, ἀλλ' ὅλα ἐξ ὄλου τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωμένοι, πρὸς τὸν πνευματικὸν νυμφίον, ὁσημέραι πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθησιν ἐπιγιγνώσκουσι. Τετρωμένοι δὲ τῷ οὐρανόφω πόνθῳ καὶ ἐκπεινοῦσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἐκλαμψιν τοῦ πνεύματος ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ καὶ ἀκορέστῳ ἔχουσι. Εἰ δὲ καὶ θείων μυστηρίων διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν ἐπίγνωσιν λαβεῖν ἀξιοῦνται, εἴτε καὶ εὐφροσύνης ἐπουρανοῦ χάριτος μέτοχοι γίνονται, οὐ πεποίθασιν ἐν ἑαυταῖς οἰόμενοι εἶναι τι, ἀλλ' ὅσον πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιούνται, τοσοῦτον μᾶλλον ἀκορέστως ἔχουσαι τοῦ οὐρανοῦ πόθου, ἐμπόνως ἐπιζητοῦσι· καὶ ὅσον ἂν πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθησιν λάβωσι, τοσοῦτον μᾶλλον ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ εἰς τὴν μετέλψιν καὶ ἀβύτην τῆς χάριτος ὑπάρχουσι· καὶ ὅση πνευματικῶς πλουτοῦσι, τοσοῦτον μᾶλλον, ὡς πενόμεναί εἰσι παρ' ἑαυταῖς, ἀκορέστως ἔχουσαι τῷ πνευματικῷ πόθῳ πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον· ὡς φησιν ἡ Γραφή· *Οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν.*

Β. Αἱ τοιαῦται ψυχαί, αἱ ἐμπύρως καὶ ἀκορέστως τὴν ἀγάπην πρὸς Κύριον ἔχουσαι, ἀξίαι τῆς αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι· διὸ καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀπολυτρώσεως καταξιούνται, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἀρρήτου καὶ μυστικῆς κοινωνίας, ἐν πληρώματι χάριτος, ἐκλαμψιν καὶ μετῴσαν τελείως κομίζονται. Ὅσοι δὲ ἀνανδροὶ καὶ χαῦνοι ψυχαί, μὴ ζητοῦσαι ἀπεντεῦθεν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσι, τὸν ἀγιασμόν τῆς καρδίας οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως, δι' ὑπονομῆς καὶ μακροθυμίας δέξασθαι, καὶ κοινωνῆσαι τῷ παρακλήτῳ Πνεύματι ἐν τελειότητι μετὰ πάσης αἰσθήσεως καὶ πληροφορίας μὴ ἐλπίσασαι, καὶ τῶν παθῶν τῆς κακίας λυτρωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἐκδεξάμεναι, ἢ πάλιν χάριτος θείας καταξιώθεισαι εἰς ἀμεριμνίαν τινα καὶ ἀνεσιν, ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι, ἑαυτὰς ἐξέδωκαν.

Γ. Ὡς ὅτι λαβοῦσαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἔχουσαι παράκλησιν τῆς χάριτος ἐν ἀναπαύσει, καὶ πόθῳ, καὶ γλυκύτητι πνευματικῇ, καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιοῦνται, ὑψοῦνται καὶ ἀμεριμνοῦσι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, καὶ τῷ φρονήματι μὴ ταπεινούμεναι, μήτε οὔσαι εἰς τὴν τέλειον τῆς ἀπαθείας μέτρον, μήτε πληρωθῆναι τελείως τῆς χάριτος ἐν πάσῃ σπουδῇ καὶ πίστει ἐκδεξάμεναι, ἀλλ' ἐπληροφορήθησαν, καὶ ἐπανεπάθησαν, καὶ ἐναπέμειναν εἰς τὴν ὀλίγην τῆς χάριτος παράκλησιν, εἰς ἑπαρσιν μᾶλλον, ἢ περὶ εἰς ταπεινώσιν προκόψασαι αἱ τοιαῦται ψυχαί, καὶ ὅπερ κατηξιώθησαν χαρίσματος, ὅτε δῆποτε ἀπογυμνοῦνται διὰ τὴν ἀμελῆ καταφρόνησιν, καὶ τὸν μάλιστα οὐκ οἰήσεως αὐτῶν τύπον.

Δ. Ψυχὴ ἡ ἀληθῶς φιλόθεος καὶ φιλόχριστος, κἄν μυρίας δικαιοσύνας ποιήσῃ, ὡς μηδὲν ἐργασαμένη,

A stum induere in multa spe et fide desiderant, aliorum admonitione non tantopere indigent, nec etiam desiderio cœlesti, nec Domini amore; licet aliquatenus eum imminui patienter ferant; sed totæ penitus cruci Christi affixæ, quotidie spiritualement profectum erga sponsum spiritualement in seipsis percipiunt. Vulneratæ autem cum sint cœlesti desiderio, et justitiam virtutum esuriant, illustrationem spiritus summo ac insatiabili desiderio expectant. Et licet divinorum mysteriorum per fidem suam cognitionem consequi dignæ habeantur, aut lætitiæ gratiæ cœlestis participes fiant; non confidunt tamen sibi ipsæ, existimantes se aliquid esse: sed quanto magis spiritualibus donis dignæ reputantur, tanto magis ac diligentius insatiabili aviditate cœlestis desiderii detentæ inquirunt: et quanto magis spiritualement profectum in se senserint, tanto magis esuriunt ac sitiunt participationem et augmentum gratiæ: et quanto spiritualiter ditiores sunt, tanto pauperiores apud se sunt, insatiabili desiderio spirituali erga cœlestem Sponsum flagrant: ut inquit Scriptura: *Qui edunt me, adhuc esuriant, et qui bibunt me, adhuc sitient* ³

II. Hujusmodi animæ, quæ tam ardenti et insatiabili amore Dominum prosequuntur, dignæ sunt vita æterna: quocirca quoque liberatione ab affectionibus dignæ indicantur, et Spiritus sancti arcanæ et mysticæ communionis illustrationem ac participationem in plenitudine gratiæ perfecte consequuntur. Quæ vero sunt minus viriles atque socordes, haud quærentes talia, ut quæ adhuc in carne vivunt, quippe sanctificationem cordis non ex parte, sed perfecte perseverantia et animo patiente consequi, et participare cum Spiritu consolatore in plenitudine cum omni sensu et certitudine, non expectarint, nec ab affectionibus malitiæ liberationem per Spiritum acceperint; aut e diverso, quæ gratia divina dignæ habitæ, ignaviæ ac socordix, clam a malitia correptæ, sese dederint.

III. Ut quæ cum acceperint gratiam Spiritus, et habeant consolationem gratiæ in requie, et desiderio, et suavitate spirituali, hoc ipso confisæ extolluntur ac secure vivunt, non contritæ corde, nec animo humiliatæ, nec perfectam mensuram vacuitatis affectionum adeptæ, non integram plenitudinem gratiæ omni diligentia ac fide consecutæ; sed repletæ ac acquiescentes permanserunt in pauca gratiæ consolatione, elatione magis quam humilitate proficientes hujusmodi animæ: et quibus dignæ erant gratiæ donis, eis videlicet denudantur ob negligentem contemptum, et vanam opinionis carum negligentiam.

IV. Anima vero, quæ vere Deum ac Christum diligit, licet mille justitiæ opera ediderit, ita se ge-

³ Eccli. xxiv, 28.

rit, **38** ac si nihil fecerit, propter insatiabile desiderium ad Dominum; licet jejuniis et vigiliis corpus consumpserit, ita se habet, perinde ac si nunquam cœpisset circa virtutes elaborare; licet dona Spiritus varia, aut etiam revelationes et mysteria cœlestia consequi digna habeatur, ita se, ac si ne nunc quidem quidquam possideret, habet, propter immensam ac insatiabilem Domini dilectionem, sed quotidie esuriens ac sitibunda per fidem et dilectionem in precibus perseverando, mysteria gratiæ, et omnem statum virtutis summopere appetit, amore Spiritus cœlestis sauciata, et ardens desiderium cœlestis Sponsi, per gratiam, quam in se semper habet, excitans, desiderans perfecte digna haberi mystica et arcana, in sanctificatione spiritus cum eo communionem, relecta animæ facie, defixis super oculis aspiciens Sponsum cœlestem, facie ad faciem, in lumine spirituali et ineffabili, admista ei in omni certitudine fidei, configurata morti ejus, summis votis pro Christo mortem optere semper sperans, et a peccatis ac tenebrosis affectionibus liberationem consequi per Spiritum certo ac plene credens: ut purificata per Spiritum, anima ac corpore sanctificata, quæ vas purum ad recipiendam cœlestem unctionem, et quæ habitatio cœlestis et veri regis Christi fiat, digna sit. Et tunc cœlesti vita digna habetur, habitaculum purum Spiritus sancti inde effecta.

V. Ad eum autem usque gradum ut anima perveniat, neque una opera statim, neque sine probatione; sed per labores et certamina multa, per longa temporum spatia et studia, cum probatione et tentationibus variis spirituale augmentum ac incrementum sumit, usque ad perfectum vacuitatis affectionum gradum demum pertingat: ut ad omnem tentationem, quæ a nequitia invehitur, fortiter ac strenue perdurans, maximos honores, et dona spiritualia, divitiasque cœlestes consequatur, et sic cœlestis regni hæres evadat in Jesu Christo Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

HOMILIA XI.

Virtutem sancti Spiritus in corde hominis, se habere instar ignis. Et quibus rebus indigeamus, ad discernendum cogitationes in corde scaturientes: et de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose affixo, qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas: unam quidem, Christi cum nequissimo Satana; alteram vero, peccatorum cum eodem.

I. Ignis ille cœlestis divinitatis, quem accipiunt Christiani intus in corde suo nunc in hoc sæculo, ille ipse, qui intus nunc cor illorum dirigit, quando corpus dissolvitur, erumpit: et rursus coaugmentat membra, et facit resurrectionem dissolutorum membrorum. Quemadmodum enim ignis, qui Hierosolymis ministrabat altari, tempore captivitatis

A οὕτως ἔχει παρ' ἐαυτῆς, διὰ τὸν πρὸς Κύριον ἀκώρεστον πόθον· κἀν νηστεύσας, κἀν ἀγρυπνύσας τὸ σῶμα καταδαπανήσῃ, ὡς μηδέπω ἀρξαμένη πονεῖν περὶ τὰς ἀρετὰς διάκειται· κἀν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἧ καὶ ἀποκαλύψουεν, καὶ μυστηρίων οὐρανίων τυχεῖν καταξιοθῆ, ὡς μηδὲν ἀκμήν κεκτημένη ἐν ἑαυτῇ ἐστι, διὰ τὴν ἀμετρον καὶ ἀκώρεστον πρὸς Κύριον ἀγάπην, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐκπειροῦ, καὶ ἐκδιψῶς διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐν προσκαρτερήσει εὐχῆς εἰς τὴν χάριτος μυστήρια, καὶ εἰς πᾶσαν κατάστασιν ἀρετῆς ἀκώρετως ἔχει, ἔρωτι Πνεύματος οὐρανοῦ τετραωμένη, καὶ πόθον ἔμπυρον διὰ τῆς χάριτος ἀεὶ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν οὐράνιον νομφρον ἀνακινῶσα, ἐπιθυμοῦσα τελείως καταξιοθῆναι τῆς πρὸς αὐτὸν μυστικῆς καὶ ἀβρόχτου ἐν ἀγιασμῷ πνεύματος κοινωνίας, ἀποκεκαλυμμένη τῷ τῆς ψυχῆς προσώπῳ, καὶ ἐνατενίζουσα τῷ ἐπουρανίῳ νομφρῷ πρόσωπον ἐν φωτὶ πνευματικῷ καὶ ἀνεκκλήτῳ, ἀνακινωμένη τούτῳ ἐν πληροφορίᾳ πάσῃ, συμμορφιζομένη τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ, τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον προσδοκῶσα πάντοτε, καὶ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς σκοτίας τῶν παθῶν τελείαν λύτρωσιν δέξασθαι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἐν πληροφορίᾳ πιστεύουσα· ἵνα καθαρῶσθεῖσα διὰ τοῦ Πνεύματος, ψυχῇ καὶ σώματι ἀγιασθεῖσα, καθαρὸν σκεῦος εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπουρανοῦ μύρου, καὶ μονῆν τοῦ ἐπουρανοῦ καὶ ἀληθινοῦ βασιλείως Χριστοῦ γενέσθαι καταξιοθῆ· καὶ τότε τῆς ἐπουρανοῦ ζωῆς ἀξία καθίσταται, οἰκητήριον καθαρὸν Πνεύματος ἀγίου ἐντεῦθεν γενομένη.

C Ε'. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ψυχὴν ἔλθειν, οὔτε ὑφ' ἐν, οὔτε ἀδοκιμάστως ἐστίν, ἀλλὰ διὰ πόνων πολλῶν καὶ ἀγώνων, καὶ χρόνων, καὶ σπουδῆς, μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων τὴν πνευματικὴν ἀβύνησιν καὶ προκοπὴν λαμβάνει, ἕως τοῦ τελείου τῆς ἀπαθείας μέτρου, ἵνα εἰς πάντα πειρασμῶν ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγόμενον ὑπομένουσα προθύμως καὶ γενναίως, τότε τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων πνευματικῶν, καὶ πλοῦτου οὐρανοῦ ἀξιοθῆ, καὶ οὕτως τῆς ἐπουρανοῦ βασιλείας γένηται κληρονόμος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IA'.

D *Τὴν δύναμιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ· καὶ τίνων χρήζωμεν πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ βρύοντα. Καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄψεως εἰς τὸ ἀκράτατον τοῦ ξύλου παρὰ Μωσέως πρὸς πεπηγμένον, δις τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. Συνέχει καὶ ὁμιλία διὰλοισμοὺς δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ ποτηροῦ Σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ.*

A'. Τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον τῆς θεότητος, ὅπερ δέχονται οἱ Χριστιανοὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐντὸς τῆς καρδίας αὐτῶν διακονοῦν, ὅταν ἀναλυθῆ τὸ σῶμα, ἐξώτερον γίνεται, καὶ πάλιν συμπήσσει τὰ μέλη, καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν λελυμένων μελῶν. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἐν Ἱερουσαλὺμοις πῦρ τὸ διακονοῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ

κατὰ τὴν καιρὸν τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ χωσθὲν ἦν ἐν λάκκῳ, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνον ἐν τῷ γενέσθαι εἰρήνην καὶ ἐπανελεῖν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας, ὡς περ ἀνεκκινίσθη καὶ συνήθως διηκόνει· οὕτω καὶ νῦν τὸ πλεθρον σῶμα, ὃ μετὰ τὸ λυθῆναι γίνεται βόρβορος, ἐργάζεται τὸ οὐράνιον πῦρ καὶ ἀνακαινίζει, καὶ ἀνίστα τὰ ἐφθαρμένα σώματα. Τὸ γὰρ νῦν ἐσιώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνοικοῦν πῦρ, τότε ἐξώτερον γίνεται, καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν σωμάτων.

Π'. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, τὸ πῦρ ἐν τῇ καμίνῳ οὐκ ἦν θεῖκόν, ἀλλ' ἦν κτίσμα· οἱ δὲ τρεῖς παῖδες διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἐν τῷ φαινομένῳ πυρὶ ὄντες, ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶχον τὸ θεῖκόν οὐράνιον πῦρ ἐν τῷ λογισμῶν διακονοῦν καὶ ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸ ἐκεῖνον ἐφάνη ἐξώτερον αὐτῶν· ἀνὰ μέσον γὰρ αὐτῶν ἔσθη, καὶ ἐπέλθει τὸ φαινόμενον πῦρ, τοῦ μὴ καλεῖν καὶ βλάπτειν τι τοὺς δικαίους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραήλ, ἐπειδὴ ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ὁ λογισμὸς ἐν προθέσει εἶχε τοῦ μακρυνθῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ εἰς εἰδωλολατρείαν τραπήναι, ἠναγκάσθη Ἀαρὼν εἰπεῖν αὐτοῖς, ἐνεγκεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσεὰ καὶ τὰ κόσμια. Λοιπὸν ὁ χρυσοῦς, καὶ τὰ σκεύη, ἅπερ ἐνέβαλλον εἰς τὸ πῦρ, εἰδῶλον ἐγένετο, καὶ ὡς περ ἐμιμήσατο τὸ πῦρ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ θαυμαστὸν πρᾶγμα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν ἐβουλεύσαντο τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ τὸ πῦρ ὁμοίως τὰ ἐμβληθέντα σκεύη εἰδῶλον εἰργάσατο, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ φαινομένῳ εἰδωλολάτρησαν. Ὅσπερ οὖν οἱ τρεῖς παῖδες δικαιοσύνην λογισάμενοι, ἐδέξαντο ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Θεοῦ πῦρ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ ἐν ἀληθείᾳ· οὕτω καὶ νῦν αἱ πισταὶ ψυχὰι δέχονται ἐκεῖνον τὸ θεῖκόν καὶ ἐπουράνιον πῦρ, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ αὐτὸ ἐκεῖνον μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Γ'. Ὅσπερ οὖν ἐμόρφωσε τὸ πῦρ τὰ σκεύη τὰ χρυσεὰ, καὶ ἐγένετο εἰδῶλον· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ὃς μιμεῖται τῶν πιστῶν καὶ ἀγαθῶν ψυχῶν τὰς προαιρέσεις, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν μορφοῖ εἰκόνα καὶ νῦν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἐξώτερον αὐτῶν φαίνεται, καὶ δοξάζει τὰ σώματα αὐτῶν ἐσθῆν καὶ ἐξωθεν. Ἀλλ' ὅν τρόπον τὰ σώματα αὐτῶν ἐφθαρμένα εἰσι τέως ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ νεκρά, καὶ λελυμένα· οὕτως εἰσι καὶ οἱ λογισμοὶ τινῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐφθαρμένοι, καὶ νεκροὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ κεχωσμένοι εἰς βόρβορον καὶ γῆν· ἀπώλετο γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχὴ. Ὅσπερ οὖν οἱ Ἰσραηλίται ἐβαλον τὰ χρυσεὰ σκεύη εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐγένετο εἰδῶλον, οὕτω νῦν τοὺς καθαρῶς λογισμοὺς καὶ καλοὺς ἐπέδωκε τῇ κακίᾳ ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατεχύσθησαν εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐγένοντο εἰδῶλον. Καὶ πῶς τις ἵνα αὐτοῦ ἐξέρη, καὶ διακρίνη, καὶ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ ἰδίου πυρός; ὡς δὲ λύχνου θεοῦ χρεῖαν ἔχει ἡ ψυχὴ, Πνεύματος ἁγίου τοῦ κοσμοῦντος τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, τοῦ φωτεινοῦ Ἰησοῦ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ φωτίζοντος καὶ ἀνατέλλοντος εἰς τὴν καρδίαν, ὅπου χρεῖαν ἔχει τοῦ νικῶντος τὸν πόλεμον.

^a Dan. iii, 19. ^b ibid.

PATROL. GR. XXXIV.

A defossus erat in fovea, et ille ipse pace facta, ac reversis captivis veluti renovatus pro more serviebat : sic et corpus hoc familiare, quod post dissolutionem in cœnum vertitur, reficit et renovat ignis cœlestis, et resuscitat corrupta corpora. Interior enim ille ignis, cordi nostro inhabitans, tunc emergit, facitque resurrectionem corporum.

B II. Nabuchodonosoris enim tempore ignis in camino 39 qui ardebat^a, non erat divinus, sed erat creatura : tres autem illi pueri, qui eo quod justii essent, in apparenti igne erant, in cordibus suis habebant divinum ac cœlestem ignem, intra cogitationes ministrantem et operantem in ipsis. Et idem ille ignis apparuit extra illos ; in medio enim illorum stetit, et cohibuit apparen'em ignem, ne ureret aut læderet aliqua ex parte justos. Similiter quoque Israelitarum temporibus, cum animus et cogitationes illorum statuisent recedere a Deo vivo, et ad idololatriam converti, coactus est Aaron indicare illis, ut afferrent aurea et venusta vasa. Postmodum aurum et vasa, quæ conjecerant in ignem, in idolum sunt conversa, et quasi imitatus est ignis illorum propositum. Hoc autem admiratione dignum. Cum enim secundum sententiam animi interioris, et in cogitationibus suis, idololatriam exercere decrevisset ; etiam ignis similiter injecta vasa in idolum convertit : et tum palam idolis cultum exhibuerunt^b. Quemadmodum ergo tres illis pueri, qui, justitiæ operam dantes, susceperunt in se ipsi ignem divinum, et adorarunt Dominum in veritate : sic quoque nunc animæ fideles recipiunt occulte illum divinum et cœlestem ignem in hoc presenti sæculo : et ille ignis format imaginem cœlestem in homine.

C III. Sicut igitur formavit ignis vasa aurea, et factum est idolum : ita quoque Dominus, qui imitatur fidelium ac piarum animarum intentiones, ac pro voluntate earum format imaginem, quæ nunc quidem in anima est, et in resurrectione exterius apparebit ; et glorificat corpora illorum intus et extra. Verum sicut corpora illorum corrupta sunt illo tempore, mortua et dissoluta : sic quoque cogitationes quorundam a Satana sunt corruptæ et mortuæ ne vivant, et defossæ in lutum et terram : perit enim illorum anima. Quemadmodum igitur Israelitæ conjecerunt aurea vasa in ignem, et factum est idolum : sic nunc puras et bonas cogitationes tradidit homo malitiæ, quæ obrutæ luto peccati, idolum factæ sunt. At quomodo quispiam illas possit invenire, discernere et educere e proprio igne ? Hic lucerna divina opus habet anima, Spiritu videlicet sancto, qui exornet obtenebratam domum ; et splendido Sole justitiæ, qui illuminet et oriatur in corde ; armis quoque opus habet. quibus evadat in bello superior.

IV. Illic enim vidua, quæ perdidit drachmam⁶: A primum accendit lucernam, postea emundavit domum: sicque purgata domo, accensaque lucerna, inventa est drachma, sordibus atque impuritate et terra obruta; verum anima non potest a se ipsa investigare proprias cogitationes, casque discernere; sed cum accensa fuit lucerna divina, tunc lux est in tenebris obducta domo; et tunc videt cogitationes suas, quomodo sint obrutæ impuritate et cæno peccati: oritur sol, et tum perspicit anima sui interitum, atque incipit revocare cogitationes, sordibus et squalore permistas. Perdidit enim imaginem suam anima, quæ mandatam Dei transgressa est.

V. Perinde ac si quis rex sit, qui bona et servos sub se habeat, sibi ministrantes: contingat autem B hunc ab inimicis comprehensum captivum abduci: eo capto et extra terminos abrepto, utique oportet servos et ministros a tergo illum sequi: sic quoque Adam conditus est purus a Deo in ejus ministerium: 40 hæc vero creaturæ ad serviendum ei datæ sunt: Dominus enim et rex constitutus est omnium creaturarum. Verum postquam sermo improbus ad illum pervenit, et cum eo conversatus est, ipse primum auditu exteriori suscepit eum, deinde is penetravit in cor ejus, et omnem ejus substantiam occupavit: et ita tandem capto illo, capta quoque est, quæ ministrabat et subserviebat ei, creatura. Per eum enim imperium obtinuit mors super omnem animam, et omnino imaginem Adæ delevit C propter ejus inobedientiam, adeo ut conversi atque prolapsi sint homines ad adorandos dæmones. Ecce enim fructus terræ, qui in bonum usum a Deo creati sunt, offeruntur dæmonibus. Panem, vinum et oleum offerunt altaribus eorum, et animalia imponunt. Sed non hæc tantum; sed filios etiam et filias immolarunt dæmoniis.

VI. Hoc igitur tempore ille, qui formavit corpus et animam, ipse prodit et dissolvit omne institutum mali dæmonis, ac opera ejus in cogitationibus constructa; et renovat atque format imaginem cælestem, et condit novam animam, ut Adam denuo fiat rex mortis et dominus creaturarum. Et in umbra quidem legis Moses appellabatur servator Israel: D eduxit enim eos ex Ægypto. Sic quoque nunc verus Redemptor Christus penetrat occulta animæ, eamque ejicit ex tenebrosa Ægypto, gravissimo jugo et dura servitute. Præcipit igitur nobis, ut egrediamur e mundo, et paupertatem suscipiamus, relictis omnibus quæ videmus, nec habeamus curam terrenam, sed nocte dieque ad januam stemus, et expectemus quando Dominus aperiat clausa corda, et effundat in nos donum Spiritus sancti.

VII. Jussit, ergo, ut relictis auro, argento, et

Δ'. Καὶ γὰρ ἔκει ἡ χήρα ἡ ἀπολέσασα τὴν δραχμὴν, πρῶτον ἤψε τὸν λύχνον, εἶτα ἐκόσμησε τὸν οἶκον, καὶ οὕτω κοσμηθέντος τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ λύχνου ἀφθέντος, εὐρέθη ἡ δραχμὴ ἐν τῇ κόπρῳ, καὶ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ γῆ κεχωσμένη. Καὶ νῦν ἡ ψυχὴ οὐ δύναται ἀφ' ἑαυτῆς εὐρεῖν τοὺς ἰδίους διαλογισμοὺς αὐτῆς καὶ χωρῖσται, ἀλλ' ὅταν ἀφθῇ ὁ λύχνος ὁ θεϊκός, ἅπτει εἰς τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, καὶ τότε βλέπει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, πῶς εἰσι κεχωσμένοι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας· ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ τότε βλέπει ἡ ψυχὴ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς, καὶ ἀρχεται ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ κόπρῳ καὶ ῥυπαρίᾳ ἀναμειγμένους λογισμοὺς. Ἀπώλεσε γὰρ τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἡ ψυχὴ παραβάσα τὴν ἐντολήν.

Ε'. Ὅσπερ ἐὰν ᾖ τις βασιλεὺς, καὶ ἔχη ὑπαρξίν καὶ διακόνους ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτῷ· συμβῆ δὲ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν παραληφθῆναι, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι, τοῦτου παραληφθέντος καὶ ἐξορισθέντος, ἀνάγκη καὶ τοὺς διακόνους αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτας ὁπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν· οὕτω καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐκτίσθη καθαρὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς διακονίαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα τὰ κτίσματα εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῷ ἐτίθη· Κύριος γὰρ καὶ βασιλεὺς κατεστάθη πάντων τῶν κτισμάτων· ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ λόγος ὁ πονηρὸς προσήλθεν αὐτῷ, καὶ προσωμύλησεν, αὐτὸς πρότερον διὰ τῆς ἐξωθεν ἀκοῆς ὑπεδέξατο αὐτὸν, εἶτα διήλθεν αὐτοῦ διὰ τῆς καρδίας, καὶ κατέσχεν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν· καὶ οὕτω λοιπὸν αὐτοῦ παραληφθέντος, συμπαρελήφθη καὶ ἡ διακονοῦσα καὶ ὑπηρετοῦσα αὐτῷ κτίσις. Δι' αὐτοῦ γὰρ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος, καὶ πᾶσαν εἰκόνα τοῦ Ἀδὰμ ἔφάνισεν ἐκ τῆς ἐκείνου παρακοῆς, ὥστε τραπῆναι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐλθεῖν εἰς προσκύνησιν δαιμόνων. Ἰδοὺ γὰρ οἱ καρποὶ τῆς γῆς οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθέντες καλῶς, προσφέρονται τοῖς δαίμοσιν. Ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον ἐν τοῖς βωμοῖς αὐτῶν, καὶ ζῶα ἐπιτίθειασιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας ἔθυσαν τοῖς δαιμονίοις.

Ζ'. Νῦν οὖν αὐτὸς ὁ πλάσας τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, αὐτὸς ἔρχεται καὶ διαλύει πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ πονηροῦ, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἐπιτελούμενα ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἀνακαινίζει καὶ μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον, καὶ ποιεῖ καινὴν ψυχὴν, ἵνα γένηται πάλιν βασιλεὺς ὁ Ἀδὰμ τοῦ θανάτου, καὶ Κύριος τῶν κτισμάτων. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ δὲ τῷ νόμου Μωϋσῆς Σωτὴρ ἐπεκαλεῖτο τοῦ Ἰσραὴλ· ἐξέβαλε γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω καὶ νῦν ὁ ἀληθινὸς λυτρωτὴς Χριστὸς διέρχεται εἰς τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς Αἰγύπτου, τοῦ βαρυστάτου ζυγοῦ, καὶ τῆς πικρᾶς δουλείας. Ἐντέλλεται οὖν ἡμῖν, ὥστε ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ πτωχεῦσαι ἀπὸ πάντων τῶν φαινομένων, καὶ μὴ ἔχειν μέριμναν γῆτιν, ἀλλὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐστηκέναι εἰς τὴν θύραν, καὶ ἀπεκδέχεσθαι πότε ὁ Κύριος; ἀνοίξει τὰς συγκεκλεισμένας καρδίας, καὶ ἐπιχεῖ ἡμῖν τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ζ'. Εἶπεν οὖν ἀφιέναι χρυσὸν, ἀργυρον, συγγέ-

⁶ Luc. xv, 8.

νειαν, πωλήσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διαδοῦναι πτω-
χοῖς, καὶ θησαυρίζειν αὐτὰ, καὶ ζῆτεῖν εἰς τοὺς οὐ-
ρανούς· Ὁπου γὰρ ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται
καὶ ἡ καρδία σου. Ἦδει γὰρ ὁ Κύριος, ὅτι ἐντεῦ-
θεν ὁ Σατανᾶς κατισχίει τῶν λογισμῶν, τοῦ καταφέ-
ρειν αὐτοὺς εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὀλικῶν καὶ γηίνων
πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προνοοῦμενος τῆς ψυ-
χῆς σου, εἶπεν ἀποτάξασθαι πᾶσιν, ἵνα καὶ ἄκων
ἐπιζητήσης τὸν οὐράνιον πλοῦτον, καὶ ἔχῃς τὴν καρ-
δίαν σου πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν γὰρ καὶ θελήσης ἐπι-
στραφῆναι πρὸς τὰ κτίσματα, οὐδὲν εὐρίσκεις τῶν
φαινομένων κεκτημένος. Θέλεις, οὐ θέλεις, ὅπου
ταῦτα ἐθησαύρισας καὶ ἀπέθου, ἀναγκάζει πέμψαι
τὸν νοῦν σου πρὸς τὸν οὐράνιον· Ὁπου γὰρ ὁ θη-
σαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

Η'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τῷ
Μωϋσῆϊ, ἵνα ποιήσῃ θφιν χαλκοῦν, καὶ τοῦτον ὑψώσῃ,
καὶ προσπήξῃ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου· καὶ ὅσοι ὑπὸ
τῶν θφῶν ἐπλήσσαντο, προσέχοντες τῷ θφει τῷ χαλκῷ,
ιάσσωσιν ἐτύγχανον. Τοῦτο οἰκονομικῶς ἐγένετο, ἵνα
οἱ κατεχόμενοι εἰς τὰς γῆϊνας μερίμνας, καὶ εἰς τὰς
ειδωλολατρίας, καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ Σατανᾶ, καὶ
εἰς πᾶσαν ἀσέθειαν, διὰ τοῦτου τοῦ τρόπου μερικῶς
πῶς ἀνακούψωσιν ἐπὶ τὰ ἄνω, καὶ ἀναψύξαντες ἀπὸ
τῶν κάτω προσέχουσιν ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ πάλιν ἀπ'
ἐκείνων προκόψωσιν εἰς τὸ ὑψηλότερον· καὶ οὕτως
κατὰ μικρὸν προκόπτοντες εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ
ἀνώτερον γένος ἐπιγινώσκουσιν, ὅτι ἐστὶν ὑψιστος
παρὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Οὕτω καὶ σὲ ἐκέλευσε πτω-
χὸν γενέσθαι, καὶ πάντα πωλήσαντα δοῦναι πτωχοῖς,
ἵνα λοιπὸν κἂν θελήσης κἄτω βέψαι ἐπὶ τῆς γῆς,
μὴ δυνήθῃς. Ἐρευνήσας γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἄρχου
μετὰ τῶν λογισμῶν σου διαλέγεσθαι, Παρ' ὁ ἐπὶ τῆς
γῆς οὐδὲν ἔχομεν, ἀγωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν,
ὅπου ἔχομεν τὸν θησαυρόν, ὅπου ἐπραγματευσά-
μεθα. Ἀρχεται ὁ νοῦς σου ἀνανεῦειν πρὸς τὸ ὕψος,
καὶ ἐπιζητεῖν τὰ ἀνώτερα, καὶ προκόπτειν ἐν τούτῳ.

Θ'. Τί δὲ ἐστὶν ὁ νεκρὸς θφεις, ὁ προσπεπηγμέ-
νος εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου, ἴατο τοὺς πεπλη-
γμένους; ὁ νεκρὸς θφεις τοὺς ζῶντας ἐνίκαι, ὥστε τύ-
πος ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Τὸ σῶμα γὰρ ὃ
ἔλαθεν ἐκ τῆς Μαρίας, ἀνήνεγκεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ, καὶ ἐκρέμασε, καὶ προσέπηξεν ἐπὶ τοῦ
ξύλου, καὶ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ θφιν ζῶντα καὶ ἔρποντα
νεκρὸν σῶμα ἐνίκησε καὶ ἀπέκτεινεν. Ὡδε θαῦμα
μέγιστον, πῶς ὁ νεκρὸς θφεις τὸν ζῶντα ἀπέκτεινεν;
ἀλλ' ὃν τρόπον ἐποίησε Μωϋσῆς καινὸν ἔργον, ὁμοίωμα
τοῦ ζῶντος θφews ποιήσας· οὕτω καὶ ὁ Κύριος και-
νὸν ἔργον ἐκ τῆς Μαρίας ἐποίησε, καὶ τοῦτο ἐνεδύ-
σατο ἀλλ' οὐκ ἤνεγκε τὸ σῶμα ἐξ οὐρανοῦ· τὸ
Πνεῦμα τὸ οὐράνιον ἐν τῷ Ἀδάμ εἰσελθὼν εἰργά-
σατο, καὶ τοῦτον συνεκράσατο τῇ θεότητι καὶ ἐνεδύ-
σατο, ἀνθρωπίνην σάρκα, καὶ ἐμόρφωσεν ἐν τῇ μή-
τρει. Ὡσπερ οὖν θφεις χαλκοῦς ἕως τοῦ Μωϋσεώς
οὐκ ἐκελεύθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν κόσμῳ γενέσθαι·
οὕτω δὴ σῶμα καινὸν καὶ ἀναμάρτητον, ἕως τοῦ
Κυρίου οὐκ ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ. Πραδάντος γὰρ

A cognatis, vendamus bona nostra, et distribuamus
pauperibus⁷, et colligamus ea in thesaurum, quaeramusque in caelis: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁸. Novit enim Dominus, quod inde Satanas roboret se adversum cogitationes, u' traducat eas in sollicitudinem rerum mundanarum et terrenarum. Propterea Deus, qui curam gerit animæ tuæ, jussit renuntiare omnibus, ut vel invitus quæras cœlestes divitias, et habeas cor tuum apud Deum. Quamvis enim volueris reverti ad res creatas, nihil tamen eorum, quæ videntur, te possidere deprehendes: velis, nolisque, cogaris mittere mentem ad cœlestem thesaurum, ubi ea collegisti et deposuisti: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁹.

B VIII. Sic etiam in lege præcepit Deus Mosi, ut faceret serpentem æneum, et illum exaltaret ac affligeret ad summitatem ligni¹⁰: et quicumque a serpentibus percutiebantur, intuentes in æneum serpentem, medelam consequantur. Hocque non absque dispensatione fiebat, ut qui terrenis curis ac idololatria, atque voluptatibus Satanae, omnique impietate districti essent, hoc saltem modo aliquatenus respicerent superiora, et ab inferioribus respirantes ad sublimia attenderent, et rursus ab illis proficerent ad altissimum: et ita paulatim progredientes ad sublimiorem et superiorem progeniem, cognoscerent esse quemdam altissimum supra omnem creaturam. Sic quoque te jussit Deus pauperem fieri, ut postea, si velis denuo reperere super terram, non possis. Scrutans ergo in corde tuo, incipe cum cogitationibus tuis disputare: *Cum nihil in terris possideamus, transeamus 41 ad cœlum, ubi habemus thesaurum, et ubi negotiati sumus*. Incipit mens tua ad sublimia emergere, et superiora indagare et in eo proficere.

IX. Verum quid innuit serpens ille mortuus, qui sublimitati ligni affixus, sanabat percussos? Serpens ille mortuus vivos superabat, ut typus sit corporis Domini. Corpus enim quod assumpsit ex Maria, exaltavit in cruce, suspendit et affixit ligno: et ita serpentem in corde viventem et repentem corpus mortuum vicit et occidit. Hic miraculum magnum! At quemadmodum fecit Moses novum opus, cum similitudinem vivi serpentis effligeret: sic quoque Dominus novum opus ex Maria condidit, et hoc induit, non autem attulit corpus ex cœlo. Spiritum cœlestem, qui Adamum ingrediebatur, creavit, et hunc permiscuit divinitati, et induit carnem humanam, eamque formavit in utero. Sicut ergo serpentem æneum usque ad Mosen non jussit Dominus in mundo fieri: ita corpus novum et peccati expers usque ad Dominum non apparuit in mundo. Postquam enim primus Adam mandatum Dei transgressus est, regnavit mors in universos ejus filios: su-

⁷ Matth. xix, 20. ⁸ Matth. vi, 21.

peravit ergo corpus mortuum serpentem vivum. A

X. Et hoc miraculum Judæis quidem offendiculum, Græcis autem stultitia est. Quid enim Apostolus ait : *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis vero stultitiam, nobis vero, qui servamur, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam*¹¹. In corpore enim mortuo vita est : hic redemptio, hic lumen ; hic accedit ad mortem, et disputat cum ea Dominus, ac mandat, ut ejiciat ex inferno et morte animas, ac reddat eas sibi. Ecce hæc hisce percussa, adit ministros suos, congregatque omnes potestates ac principes malitiæ, adducit chirographa, et dicit : « Ecce hi obedierunt verbo meo ! ecce quomodo adorarunt nos mortales ! Deus autem, qui est justus iudex, illic ostendit justitiam suam, ac dicit ad eam : Paruit tibi Adam et obtinisti inde omne cor ejus. Obtemperavit tibi humanitas, meum corpus autem quid facit hic ? Hoc peccati est expers. Corpus illud primi Adæ obligatum tibi est, et jure ob id ejus chirographa obtines : mihi autem omnes perhibent testimonium, quod non peccaverim, nihil tibi debeo, et quod sim Filius Dei universi mihi attestantur. Desuper enim ex cælis in terram veniens vox testimonium tulit : *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*¹². Joannes testatur : *Ecce, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*¹³. Et iterum Scriptura : *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in eo*¹⁴. Et : *Venit princeps hujus mundi, et in menon habet quidquam*¹⁵. Quinimo tu ipse, Satana, de me testaris dicens : *Novi te quod sis Filius Dei*¹⁶. Et iterum : *Quid rei nobis tecum est, Jesu Nazarene ? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus*¹⁷, Tres ergo mihi testimonium perhibent, qui desuper e cælis vocem emittit, et qui sunt in terra, et tu ipse. Redimo igitur corpus tibi venditum a primo Ada : dissolvo tua chirographa : ego enim satisfacere pro debitis Adæ, dum erucifixus sum, et in infernum descendi. Et mando tibi, inferne, tenebræ et mors, emitte inclusas animas Adæ. » Sicque tandem improbæ potestates, metu percussæ, restitunt inclusum Adam.

καὶ θάνατε, ἐκθαλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς τοῦ Ἀδάμ. » Καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάξασαι ἀποδίδουσι τὸν ἐγκεκλεισμένον Ἀδάμ.

42 XI. Verum si audieris, quod illo tempore liberarit animas ex inferno et tenebris, et quod ad inferos descenderit Dominus, et perfecerit opus præclarum, ne longe ab anima tua hæc negotia abesse existimes. Homo siquidem facile capit et suscipit malum. Detinet enim mors animam Adæ, et in tenebris sunt inclusæ cogitationes animæ. Et cum audieris de monumentis, ne de rebus sub aspectum eadentibus tandem cogites : monumentum enim et sepulcrum cor tuum est. Cum enim princeps nequitiae, et angeli ejus illic nidum composuerint,

τὴν ἐντολὴν τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἐπὶ ὅλα τὰ τέκνα αὐτοῦ· ἐνίκησεν οὖν νεκρὸν σῶμα τὸν ζῶντα ὄντιν.

I'. Καὶ τοῦτο θαυμάσιον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία. Τί δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος· Ἕμεις δὲ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τούτων ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις Χριστὸν Θεοῦ δυνάμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν. Ἐν γὰρ τῷ νεκρῷ σώματι ἡ ζωὴ· ὧδε ἡ ἀπολύτρωσις, ὧδε τὸ φῶς, ὧδε ἔρχεται πρὸς τὸν θάνατον, καὶ διαλέγεται αὐτῷ ὁ Κύριος, καὶ προστάσσει τοῦ ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου τὰς ψυχὰς, καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ. Ἰδοὺ οὖν οὗτος πρὸς ταῦτα ταρασσόμενος εἰσέρχεται πρὸς τοὺς διακόνους αὐτοῦ, καὶ συνάγει πάσας τὰς δυνάμεις, καὶ προσφέρει ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας τὰ χειρόγραφα, καὶ λέγει· « Ἴδε οὗτοι ὑπήκουσαν τῷ λόγῳ μου, ἴδε ἔβου προσεκύνησαν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Θεὸς, δικαιοκρίτης ὢν, κάκει δεικνυσι τὸ δίκαιον αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὑπήκουσέ σοι ὁ Ἀδάμ, καὶ κατέσχες αὐτοῦ πάσας τὰς καρδίας· ὑπήκουσέ σοι ἡ ἀνθρωπότης, τὸ ἐμὸν σῶμα τί ποιεῖ ὧδε. Τοῦτο ἀναμάρτητόν ἐστιν· ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἐχρεώθησέ σοι, καὶ δικαίως αὐτοῦ κατέχεις τὰ χειρόγραφα· ἐμοὶ δὲ πάντες μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐχ ἤμαρτον· οὐ χρεωστῶ σοι οὐδέν· καὶ ὅτι Υἱὸς εἰμι τοῦ Θεοῦ, πάντες μοι μαρτυροῦσιν. Ἐπάνω γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐμαρτύρησε φωνὴ ἔλθοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς, Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε. Ἰωάννης μαρτυρεῖ, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἀἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἡ Γραφή, Ὅς ἀμυγδαλὰ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν αὐτῷ· καὶ ὅτι, Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσεται οὐδέν. Καὶ σὺ δὲ αὐτός, Σατανᾶς, μαρτυρεῖς μοι λέγων, Οἰδᾶ σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρητῆ; ἤλαθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Τρεῖς μοι μαρτυροῦσιν, ὁ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν φωνὴν ἀφίησιν, οἱ ἐπὶ γῆς, καὶ σὺ αὐτός. Ἐξαγοράζω οὖν τὸ σῶμα τὸ παραθέν σοι διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, παραλύω σου τὰ χειρόγραφα. Ἐγὼ γὰρ ἀπέδωκα τὰ χρέα τοῦ Ἀδάμ σταυρωθεὶς καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ᾄδῃ· καὶ κελεύω σοι, ᾄδῃ καὶ σκότος, καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάξασαι

DA'. Ἄλλ' ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνος ἐβύσαστο τὰς ψυχὰς ἐκ τοῦ Ἄδου, καὶ τοῦ σκότους, καὶ ὅτι κατήλθεν εἰς τὸν ᾄδῃ ὁ Κύριος, καὶ ἐποίησεν ἔνδοξον ἔργον, μὴ μακρὰν ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι νομίσης. Ὁ γὰρ ἀνθρωπὸς ἐστὶ χωρητικὸς καὶ δεκτικὸς τοῦ πονηροῦ· κατέχει γὰρ ὁ θάνατος τὰς ψυχὰς τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἐντός τοῦ σκότους εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐγκεκλεισμένοι. Καὶ ὅταν ἀκούσης περὶ μνημείων, μὴ τὰ φαινόμενα λογίσῃ μόνον· μνημείων γὰρ καὶ τάφος ἡ καρδία σου ἐστίν. Ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων τῆς κακίας,

⁹ Matth. vi, 21. ¹⁰ Num. xxi, 8. ¹¹ I Cor. i, 23, 24. ¹² Matth. iii, 16; xvii, 5. ¹³ Joan. i, 29. ¹⁴ Isa. lv, 9. ¹⁵ Joan. xvi, 30. ¹⁶ Marc. iii, 14. ¹⁷ Matth. viii, 20.

καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐκεῖ ἐμφωλεύσῃ, καὶ ἔσταν τὰς A
 τρίβους καὶ τὰς διόδους ἐκεῖ ποιῶνται, ὅπου ἐμπει-
 ριπατοῦσιν αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸν νοῦν σου,
 καὶ εἰς τοὺς λογισμοὺς σου, οὐχὶ ἤδη, καὶ τάφος,
 καὶ μνημεῖον, καὶ νεκρὸς εἰ τῷ Θεῷ; ἐκεῖ γὰρ ὁ
 Στανᾶς ἀργύριον ἀδόκιμον ἐχάραξεν. Ἐν τῇ ψυχῇ
 ταύτῃ ἐσπείρει σπέρματα πικρίας · ἐζύμωσε ζύμη
 παλαιᾶ · βρῦει ἐκεῖ πηγὴ βορβόρου. Ἐρχεται οὖν ὁ
 Κύριος εἰς τὰς ἐπιζητούσας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ βά-
 θος τοῦ ἔδου τῆς καρδίας, κάκει προστάσσει τῷ θα-
 νάτῳ λέγων, Ἐκβάλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς,
 τὰς ἐμὲ ἐπιζητούσας, ὡς κατέχεις βιῶν. Διαβ-
 ῆσσει οὖν τοὺς βαρεῖς λίθους ἐπικειμένους τῇ ψυχῇ,
 ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, ἀνιστᾶ τὸν ἀληθινὸν νεκρὸν,
 σμένην ψυχὴν.

IB. Ὅν τρόπον ἐάν ἡ ἀνθρωπος δεδεμένος χεῖρας B
 καὶ πόδας ἀλύσει, καὶ ἔλθῃ τις ὁ διαλύων αὐτοῦ τὰ
 δεσμὰ, καὶ ἀφῆ αὐτὴν ἐλεύθερον περιπατεῖν ἐν ἀνε-
 κώτῃ · οὕτως τὴν δεδεμένην ψυχὴν ταῖς ἀλύσει τοῦ
 θανάτου λύει ὁ Κύριος ἀπὸ δεσμῶν, καὶ ἀφίσει
 αὐτήν, καὶ ἐλευθεροῖ τὸν νοῦν τοῦ ἀκόπως ἐν ἀνα-
 παύσει περιπατεῖν εἰς τὸν θεῖκον ἄερα. Ὡσπερ ἐάν
 ἡ ἀνθρωπος ἐν πλησμονῇ ποταμοῦ ἐν μέσῳ, καὶ
 καταδυθῆσθεῖς ἐν τῷ ὕδατι κεῖται νεκρὸς, πεπνιγμέ-
 νος ἀναμέσον δεινῶν θηρίων · καὶ εἰ θέλῃσσι ἄλλος
 ἀνθρωπος ἀπειρος τοῦ κολυμβᾶν, διασῶσαι τὸν ἐμπε-
 ρόντα, καὶ αὐτὸς συναποδύεται καὶ πνίγεται. Λοι-
 πὸν οὖν ὡς ἐμπείρου κολυμβητοῦ, καὶ τεχνίτου
 χρεῖα, ἵνα εἰσελθῶν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τοῦ
 ὕδατος ἐκεῖ καταδύσῃ καὶ ἀνεγέκῃ τὸν καταπεπον-
 τισμένον καὶ θντα ἀναμέσον τῶν θηρίων · καὶ αὐτὸ C
 δὲ τὸ ὕδωρ ὅταν ἰδῇ ἐμπείρον καὶ εἰδὸτα πλέειν,
 βοηθεῖ τούτῳ, καὶ ἀναφέρει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἀνώτερα
 μέρη. Οὕτως ἡ ψυχὴ εἰς ἄβυσσον σκότους, καὶ εἰς τὸ
 βάθος τοῦ θανάτου καταποντισθεῖσα πέπνικται, καὶ
 νεκρά ἐστὶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον θηρίων δεινῶν.
 Καὶ τίς δύναται εἰς τὰ τραμεία ἐκεῖνα καὶ τὰ βάθη
 τοῦ ἔδου καὶ τοῦ θανάτου καταλεῖν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ
 τεχνίτης ὁ ἐργασάμενος τὸ σῶμα; Αὐτὸς ἔρχεται εἰς
 τὰ δύο μέρη, εἰς τὸ βάθος τοῦ ἔδου, καὶ πάλιν εἰς
 τὸν βαθὺν κόλπον τῆς καρδίας, ὅπου κατέχεται ἡ
 ψυχὴ ὑπὸ τοῦ θανάτου σὺν τοῖς λογισμοῖς αὐτοῖς,
 καὶ ἀναφέρει ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ βυθοῦ τὸν νεκρω-
 μένον Ἀδάμ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος, διὰ τῆς
 γυμνασίας εἰς βοήθειαν γίνεται αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου,

II'. Τί γὰρ δυσχέρές ἐστι τῷ Θεῷ εἰσελθεῖν εἰς D
 τὸν θάνατον, καὶ πάλιν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς
 καρδίας, κάκειθεν ἀνακαλέσασθαι τὸν νεκρωμένον
 Ἀδάμ; ἐν γὰρ τῷ φαινομένῳ αἰῶνι εἰσὶν οἰκίαι καὶ
 οἰκοδομαί, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ. Καὶ εἰσὶν
 ὅπου θηρία, λέοντες, ἢ δράκοντες, καὶ ἄλλα ἰοδίλα
 θηρία. Εἰ τοίνυν ὁ ἥλιος κτίσμα ὢν, εἰσέρχεται παν-
 ταχθῆεν, διὰ τῶν θυρίδων, ἦτοι θυρῶν, καὶ εἰς τὰ
 σπήλαια τῶν λεόντων, καὶ εἰς τὰς ὄπας τῶν ἐρπε-
 τῶν, καὶ ἐξέρχεται, καὶ οὐδὲν βλάπτεται · πόσῳ
 μᾶλλον ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης πάντων εἰσέρχεται εἰς
 τοὺς φωλεοὺς, καὶ εἰς τοὺς οἴκους, ὅπου κατεσκή-
 νωσεν ὁ θάνατος, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς, κάκειθεν ρυό-

illicque vias et itinera confecerint, quibus inambu-
 lent potestates Satanæ in mente tua, et cogitationi-
 bus tuis, nonne infernus, et sepulcrum, et monu-
 mentum, et mortuus Deo es? Illic enim Satanæ ar-
 gentum reprobam impressit : In anima hac semi-
 navit semina amara, et fermentavit fermento veteri ;
 scaturit illic fons luti. Descendit ergo Dominus in
 animas eum inquirentes, in profunditatem inferni
 cordis, illicque mandat morti, dicens : *Emitte ani-
 mas inclusas me quærentes, quas vi detines.* Perrum-
 pit igitur graves lapides impositos animæ, aperit
 monumenta, resuscitat vere mortuum et educit e
 carcere tenebroso animam inclusam.

ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὴν ἐγκεκλει-

XII. Quemadmodum si homo sit vincetus catenis
 manibus pedibusque, et veniat aliquis qui vincula
 ipsius solvat, et dimittat eum, ut liber ambulet in
 propatulo : sic animam catenis mortis vincitam
 solvit Dominus a vinculis, et dimittit illam, ac li-
 berat mentem, ut absque molestia et cum quiete
 ambulet in aerem divinum. Perinde ac si quis
 homo in pleno ac medio flumine demersus in aqua,
 jaceat mortuus, suffocatus in medio horrendorum
 et crudelium animalium : et si quis alius natandi
 ignarus velit hunc in aquam collapsum servare,
 ipse simul pereat et suffocetur; certe opus hic pe-
 rito natandi artifice est, ut ingressus in profundum
 aquæ sinum, illic aquas subeat : et referat eum qui
 demersus in medio belluarum erat : ei ipsa aqua,
 si quando peritum artis natandi artificem nacta fue-
 rit, ipsum adjuvat, et tollit in superficiem aquæ.
 Eodem modo anima in abyssum tenebrarum et
 profunditatem mortis demersa, suffocata, et mor-
 tua est a Deo in medio ferocium animalium. Et quis
 potest in penetralia illa et profunda inferni et mor-
 tis descendere, nisi ipse opifex, qui condidit cor-
 pus? Ipse penetrat duas partes, profundum scilicet
 inferni, et profundum sinum cordis, ubi detinetur
 anima a morte cum omnibus suis cogitationibus,
 atque educit ex tenebrosa profunditate mortuum
 Adam. Ipsa quoque mors exercitationis gratia adju-
 mento est ipsi homini, veluti aqua natanti.

ὡσπερ τὸ ὕδωρ τῷ κολυμβῶντι.

XIII. Quid enim est difficile Deo penetrare mor-
 tem et profundum sinum cordis, ac inde revocare
 mortuum Adam? In hoc enim præsentī sæculo
 sunt habitationes et mansiones, ubi homines habi-
 tent : et sunt quoque ubi belluæ, leones, dracones,
 et aliæ venenum emittentes feræ habitent. Si igitur
 sol, qui est creatura, quocumque penetrat, fen-
 estras, aut januas, tam speluncas leonum, quam
 cavernas reptilium, et egressus nequidquam lædi-
 tur, quanto magis Deus et Dominus omnium, in-
 gressus nidos et domicilia ubi mors habitat, atque
 etiam animas, et illinc eripiens Adam, nulla injuria
 afficitur! Ac pluvia e cælo descendens ad intimas

terræ partes usque pertingit, ubi exsiccatas radices
43 rursus humectat et renovat, ac producit germen
 novum.

XIV. Alius est, qui certamine et bello cum Satana
 inito, afflictionem patitur: hic contritam habet
 animam: in sollicitudine enim, luctu ac lacrymis
 constitutus est: duplicem ejusmodi homo personam
 sustinet. Si igitur in his negotiis firmus permanet,
 in bello Dominus ei adest et conservat eum, quia
 quærit assidue et pulsat januam, quando ei aperiat.
 Iterum vero, si appareat tibi frater strenuus eo in
 bello, a gratia est confirmatus: qui vero funda-
 mentum non habet, non tantopere Deum timet,
 nec contritum est cor ejus, nec in metu est, nec
 observat cor suum, et membra, ne inordinate am-
 bulent: ejusmodi adhuc dissolutam habet animam
 suam; nondum enim prælium ingressus est. Alius
 igitur est, qui in bello et afflictione est, et alius
 qui rei militaris ignarus adhuc est. Etenim semina
 quoque in terram missa afflictionem sustinent, in
 gelu, hieme, et frigore aeris: ac deinceps debito
 tempore reviviscit germen.

XV. Contingit autem interdum, ut Satanas in
 cordæ tecum disputet, scilicet: *Ecce quanta mala
 commisisti, ecce quanta insania anima tua repleta
 est, et quam onustus es peccatis, ut amplius salvari
 non possis.* Hæc autem ideo facit, ut te in despe-
 rationem deducat, et quia non est accepta et gra-
 tia tua pœnitentia. Postquam enim per transgres-
 sionem malitia introivit, postea singulis horis dis-
 putat cum anima, ut homo cum homine. Responde
 tu quoque sic: *Habeo testimonia Domini, scripto
 consignata: Nolo mortem peccatorum, sed pœniten-
 tiam, ut convertatur ipse a via perversa, et vivat.*
 Propterea enim descendit Dominus, ut peccatores
 salvaret, mortuos suscitaret, et a morte vulneratos
 vivificaret, et eos qui in tenebris erant, illuminaret.
 Vere enim Dominus adveniens, vocavit nos in
 adoptionem filiorum, ad sanctam et pacis studio-
 sam civitatem, ad vitam nunquam perituram, ad
 gloriam incorruptibilem; modo nos principio bo-
 num finem superstruamus, perseverantes in pau-
 pertate, peregrinatione, afflictione et postulatione
 erga Deum, absque ullo pudore pulsantes januam.
 Quemadmodum enim corpus propinquum est
 animæ, ita propior est Dominus ad veniendum et
 aperiendum oclusas fores cordis, et ad largiendum
 nobis divitias cœlestes. Bonus siquidem est et ho-
 minum amans; et falsitate ejus promissiones ca-
 rent, modo nos perseveremus ad finem usque in
 studio eum quærendi. Gloria miserationibus Patris,
 et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

Λ μενος τὸν Ἀδὰμ οὐκ ἀδικεῖται ὑπὸ τοῦ θανάτου;
 Καὶ ὁ δευτὸς ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενος, φθάνει κατέρ-
 χεσθαι εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, κάκειθεν τὰς
 ξηρανθείσας ρίζας ἀνύγρανε καὶ ἀνεκαίνισε, καὶ
 ἐποίησεν ἐκεῖ γέννημα καινόν.

ΙΔ'. Ἄλλος ἐστὶν ὁ ἔχων ἀγῶνα, καὶ θλίψιν, καὶ
 πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν· οὗτος συντετριμμένην
 ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐν μερίμνῃ γὰρ ἐστὶ καὶ
 πένθει καὶ δάκρυσιν. Εἰς δύο πρόσωπα εἰσῆκει ὁ
 τοιοῦτος. Εἰ τοίνυν ἐν τοιοῦτοις πράγμασιν εἰσῆκει
 οὗτος, εἰς τὸν πόλεμον μετ' αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Κύριος
 καὶ φυλάσσει αὐτόν· ἐπιζητεῖ γὰρ σπουδαίως, καὶ
 κρούει τὴν θύραν, πότε αὐτῷ ἀνοίγει. Πάλιν δὲ εἰ
 φαίνεται σοι ἀδελφὸς ἀγαθὸς ὧδε, ὑπὸ τῆς χάριτός
 ἐστὶν ἐστριγγμένος. Ὁ δὲ μὴ ἔχων θεμέλιον, οὐκ
 ἔχει τοσοῦτον φόβον Θεοῦ, οὐ συντέτριπται αὐτοῦ
 ἡ καρδία, οὔτε ἐστὶν ἐν φόβῳ, οὔτε ἀσφαλιζέται
 αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τὰ μέλη, τοῦ μὴ ἀτάκτως
 περιπατεῖν. Οὗτος ἀκμὴν ἀπολελυμένην ἔχει τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ· οὕτω γὰρ εἰσῆλθεν εἰς ἀγῶνα. Ἄλλος
 οὖν ἐστὶν ὁ ἐν ἀγῶνι καὶ θλίψει, καὶ ἄλλος ὁ μὴ
 εἰδὼς τί ἐστὶ πόλεμος. Καὶ γὰρ τὰ σπέρματα ὅταν
 βληθῆ εἰς τὴν γῆν, θλίψιν ὑπομένει εἰς τοὺς πάγους,
 εἰς τὸν χειμῶνα, εἰς τὴν ψυχρότητα τῶν ἀέρων· καὶ
 ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ἀναζωοποιεῖται τὸ γέννημα.

ΙΕ'. Συμβαίνει δὲ ὅτι ὁ Σατανᾶς διαλέγεται σοι ἐν
 τῇ καρδίᾳ· Ἴδε πόσα κακὰ ἐποίησας, ἰδοὺ πό-
 σω μαριῶν πεπλήρωτα σου ἡ ψυχὴ, καὶ βε-
 βαρημένος εἶ ἀπὸ ἁμαρτιῶν, ὅτι οὐκέτι δύνασαι
 σωθῆναι. Ταῦτα δὲ ποιεῖ, ἵνα ἐνέγκῃ σε εἰς ἀπει-
 πισμὸν, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν εὐπρόσδεκτος ἡ μετάνοιά
 σου. Ἐπειδὴ γὰρ παρεῖσθαι διὰ τῆς παραβάσεως
 ἡ κακία, λοιπὸν καὶ ἐκάστην ὥραν διαλέγεται τῇ
 ψυχῇ ὡς ἄνθρωπος μετὰ ἄνθρωπον. Ἀποκριθῆτι
 αὐτῷ καὶ σὺ, ὅτι ἔχω τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου
 ἐγγράφως, καὶ ὅτι οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ
 ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸ ἀποστρα-
 φῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πορνείας, καὶ ζῆν
 αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ κατῆλθεν αὐτὸς, ἵνα τοὺς
 ἁμαρτωλοὺς σώσῃ, τοὺς νεκροὺς ἀνεγείρῃ, τοὺς τε-
 θανατωμένους ζωοποιήσῃ, τοὺς ἐν τῷ σκότει φω-
 τίσῃ. Ἀληθῶς γὰρ ἐλθὼν εἰς υἱοθεσίαν ἡμᾶς ἐκά-
 λεσεν, εἰς πόλιν ἁγίαν, εἰρηνευομένην, εἰς ζωὴν τὴν
 μηδέποτε ἀποθνήσκουσαν, εἰς δόξαν ἀφθαρτον. Μόνον
 ἡμεῖς τῇ ἀρχῇ ἡμῶν δῶμεν τέλος ἀγαθόν· ἐμμε-
 λωμεν τῇ πτωχείᾳ, τῇ ξενητείᾳ, τῇ κακουσίᾳ, τῇ
 αἰτήσει τῇ πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ ἀναιδέας κρούοντες
 τὴν θύραν. Ὅσπερ γὰρ ἐγγύς ἐστὶ τὸ σῶμα τῆς
 ψυχῆς, οὕτως ἐγγύτερος ὁ Κύριος τοῦ ἐλθεῖν καὶ
 ἀνοῖξαι τὰς κεκλεισμένας θύρας τῆς καρδίας, καὶ
 δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸν πλοῦτον τὸν οὐράνιον. Ἄγα-
 θὸς γὰρ ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἀψευδὲς εἰσιν
 αὐτοῦ αἱ ἐπαγγελίαι, μόνον ἐὰν ὑπομεινωμεν ἕως
 τέλους ἐπιζητοῦντες αὐτόν. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πα-
 τρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας. Ἀμήν.

OMILIA IB.

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδάμ πρὸ τοῦ παραβῆναι αὐτὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ αὐτὸν ἀπολῶσαι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεως τινὰς πάνυ ὠφελίμους.

A'. Ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν παραβάς, κατὰ δύο τρόπους ἀπώλετο· ἓνα μὲν, ὅτι ἀπώλεσε τὸ κτῆμα τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὸ ὠραῖον, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· ἕτερον δὲ, ὅτι ἀπώλεσεν αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ἐν ἣ ἀπέκειτο αὐτῷ κατ' ἐπαγγελίαν ἢ ἐπουράνιος· πᾶσα κληρονομία. Ὡσπερ ἐὰν ἡ νόμισμα, τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἔχον, καὶ τοῦτο παραχαρᾷ, ὁ χρυσὸς τε ἀπώλετο, καὶ ἡ εἰκὼν οὐ χρησιμεύει, τοιοῦτον ἔπαθε καὶ ὁ Ἀδὰμ· μέγας γὰρ πλοῦτος καὶ μεγάλη ἡ κληρονομία εὐτρέπιστο αὐτῷ. Ὡσπερ ἐὰν ἡ χωρίον μέγα, καὶ τοῦτο ἔχη προσόδους πολλὰς, ἐκεῖ ἄμπελος εὐθύνουσα, ἐκεῖ χῶραι εὐφορούσαι, ἐκεῖ ἄγλαι, ἐκεῖ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς· οὕτως ἦν τιμιον τὸ χωρίον πρὸ τῆς παρακοῆς, αὐτὸ τὸ σκεῦος τοῦ Ἀδὰμ. Ἄλλ' ἐπειδὴ κακὰ ἔσχε διανοήματα καὶ λογισμοὺς, ἀπώλετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

B'. Οὐ λέγομεν δὲ ὅτι ἀπώλετο τὸ ὅλον καὶ ἠφανίσθη, καὶ ἀπέθανεν· ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε, τῇ δὲ ἰδίᾳ φύσει ζῆ. Ἰδοὺ γὰρ ὁ κόσμος περιπατεῖ ἐν τῇ γῆ, καὶ πραγματεύεται· ἀλλ' ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ βλέπει αὐτὸν τὸν νοῦν, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡς περιδίδεπει, καὶ παραδίδεπει, καὶ οὐ ποιεῖ ἐν αὐτοῖς κοινωνίαν, ἐπειδὴ οὐδὲν εὐάρεστον τῷ Θεῷ λογίζονται. Ὡσπερ ἐὰν ὡς πανδοχεῖα, καὶ πορνεία, καὶ τόποι ὅπου ἀταξία γίνονται καὶ ἀσωτία· λοιπὸν οἱ θεοσεβεῖς παρερχόμενοι οὐ βδελύσσονται, καὶ βλέποντες οὐ βλέπουσιν; ὡς νεκρὰ γὰρ αὐτοῖς ἐστίν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοὺς ἀποστατήσαντας διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντολῆς, ἐπιδίδεπει μὲν, ἀλλὰ παραδίδεπει αὐτοὺς, καὶ οὐ ποιεῖ ἐκεῖ κοινωνίαν, οὕτε ἐπαναπαύεται εἰς τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ὁ Κύριος.

Γ'. Ἐρώτησις. Πῶς τις δύναται εἶναι πτωχὸς τῷ πνεύματι, μάλιστα ὅτε αἰσθηθῆ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μετατέθη καὶ προέκοψε, ἕκατ' εἰς γνώσιν καὶ σύνεσιν ἦλθεν, ἢν τὸ πρότερον οὐκ εἶχεν;

Δ'. Ἀπόκρισις. Ἔως οὐ ταῦτά τις κτᾶται, καὶ προκόπτει, οὐκ ἐστὶ πτωχὸς τῷ πνεύματι, ἀλλ' οἴεται περὶ ἑαυτοῦ· ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προκοπὴν, αὕτη ἡ χάρις διδάσκει αὐτὸν εἶναι πτωχὸν τῷ πνεύματι, τὸν ὄντα τινὰ δίκαιον καὶ ἐκλεκτὸν Θεοῦ, μὴ ἡγεῖσθαι τι ἑαυτὸν εἶναι, ἀλλ' ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουδενουμένην, ὡς μὴδὲν εἰδὸτα ἢ ἔχοντα, καίτοι εἰδὸτα καὶ ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ὡς φυσικὸν καὶ ηχητὸν γίνεται ἐπὶ τῷ νοτῶν ἀνθρώπων. Οὐχ ὄρεξ' ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀβραάμ ὢν ἐκλεκτὸς, γῆν ἑαυτοῦ καὶ σποδὸν ὀνόμαζε; καὶ ὁ Δαβὶδ, χρισθεὶς εἰς βασιλεία, Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ τί λέγει; Σκώληξ εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄντιδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουδένωμι λαῶν.

Δ'. Οἱ οὖν θέλοντες τοῦτων εἶναι συγκληρονόμοι,

HOMILIA XII.

De statu Adæ antequam transgredetur mandatum Dei: et postquam amisit propriam ac celestem imaginem. Continet quoque homilia quasdam questiones valde utiles.

I. Adam transgressus mandatum, duobus modis periit: uno quidem, quod perdidit possessionem puram naturæ suæ, speciosam, et secundum imaginem ac similitudinem Dei conditam: altero vero, quod perdidit ipsam imaginem, in qua reposita ei erat juxta promissionem, tota hæreditas cælestis. Perinde ac si sit moneta, imagine regis insignita, quæ si adulteretur, et aurum perit, et imago nullius est pretii: tale quippiam evenit Adæ; ingentes siquidem divitiarum, et magna hæreditas ei præparata erat. Perinde ac si sit prædium amplum, illudque multos habeat reditus, in quo sit vinea fructuosa; illicque sint fertiles agri, illic greges, illicque aurum et argentum: ita vas Adæ ante inobedientiam erat tanquam prædium quoddam pretiosum. Verum ubi pravis commentis et cogitationibus se involvit, periit a Deo.

II. Non tamen dicimus, quod totus perierit, et extinctus ac mortuus sit: a conspectu Dei quidem mortuus est, sua autem natura vivit. Ecce enim universus mundus ambulat in terra, et negotia peragit: at oculus Dei videt ipsam mentem ac cogitationes, et quasi respicit et despiciat, nec cum eis ullam societatem inicit; quia nihil quod gratum sit Deo cogitationibus moliuntur. Perinde ac si sint diversoria ac lupanaria, et loca, ubi omnia incompositis moribus ac intemperanter geruntur: postea si religiosi homines transeant, nonne execrantur? et videntes non vident: (sunt enim illis quasi mortua:) sic Deus aversos a verbo ac mandato suo respicit quidem; attamen despiciat eos, nec cum eis ullum commercium colit, nec requiescit in cogitationibus illorum Dominus.

III. Interrogatio. Quomodo quis potest esse pauper spiritu, maxime cum senserit apud se, se translatum esse ac profecisse, et cognitionem atque intelligentiam consecutum esse, qua antea carebat?

Responsio. Quandiu hæc quis possidet et proficit, non est pauper spiritu, sed de se ipso sic opinatur: quando vero pervenerit ad talem intelligentiam et profectum, ipsa gratia docet eum, qui re vera quidem justus et electus Dei est, ne putet se aliquid esse, sed animo vili et abjecto se gerat, tanquam nihil sciens aut habens, quamvis sciat et habeat. Hoc vero tanquam naturale et infixum in mente hominum est. Nonne vides, primum patrem nostrum Abraham¹⁸, cum esset electus, terram et cinerem se ipsum nominasse? Et David unctus in regem, Deum habebat secum¹⁹, et sane quid ait? Vermis sum, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis²⁰.

IV. Qui volunt igitur esse horum cohæredes, et

¹⁸ Gen. xviii, 27. ¹⁹ I Sam. xvi, 13 ²⁰ Psal. xxii, 7.

civēs civitatis cœlestis, et cum eis glorificari, de- A
bent hac humilitate animi esse ornatī, et non exi-
stimare aliquid in se esse, sed cor contritum habe-
re. Quamvis enim gratia in singulis Christianis di-
versimode operetur, et diversa membra habeat,
omnes tamen sunt ejusdem civitatis, animi et
linguæ, se mutuo cognoscentes. Sicut in corpore
membra sunt multa, una autem in omnibus anima
ista movens : ita Spiritus unus operatur in omni-
bus diversimode, ejusdem tamen sunt civitatis,
ejusdem viæ. Justi enim omnes angustam et arctam
viam ambularunt, sustinentes persecutionem,
afflictionem, et contumelias, ac viventes in pellibus
caprinæ, in speluncis et cavernis terræ²¹. Similiter
et apostoli ad hanc usque horam dicunt : *Et esuri-*
mus et sitimus, et nudi sumus, et contumelias afficimur,
et instabiles sine sede vivimus. Quorum nonnulli sunt
capitis supplicio affecti, quidam vero cruci affixi,
45 alii vero variis modis afflicti. Insuper ipse
Dominus prophetarum et apostolorum, oblitus
quasi divinæ gloriæ, quomodo conversatus est? ille
nobis in exemplum factus²², summa cum contu-
melia coronam spineam in capite gestavit, sputa,
colaphos et crucem sustinuit.

V. Si Deus in terris sic versatus est, tuum erit,
ut eum imiteris : et si apostoli ac prophetae sic
conversati sunt, nos quoque, si modo velimus
fundamento Domini et apostolorum superædificari,
eos imitari debemus. Inquit enim Apostolus per
Spiritum sanctum : *Imitatores estote mei, sicut et*
*ego Christi*²³. Quod si gloriam hominum expetis,
et adorari colive desideras, atque vitam volupta-
riam quaeris, de via declinasti. Oportet enim te
simul crucifigi cum crucifixo²⁴, simul pati cum eo
qui passus est, ut ita simul glorificeris cum glo-
rificato. Necessesse enim est, sponsam pati cum
sponso, ac sic sociam ac cohæredem Christi fieri.
Non enim conceditur, nisi per afflictiones, per
asperam, angustam, arctamque viam ingredi civi-
tatem sanctorum, et requiescere ac regnare cum
rege in infinita sæcula.

VI. *Interrogatio. Quoniam propriam ac cœlestem*
imaginem perdidit Adam, igitur, si particeps fuit cœ-
lestis imaginis, habuit Spiritum sanctum?

Responsio. Quandiu Verbum Dei erat cum illo,
habebat omnia. Ipsum enim Verbum erat ei hære-
ditas, erat indumentum, et gloria eum operiens,
ipsum erat doctrina. Data enim ei erat potestas
nominandi omnia : hoc nominabat cœlum, illud so-
lem ; hoc lunam, illud terram ; hoc volucrem, illud
belluam, illud arborem ; ut edocebatur, ita quoque
nomina indiderat.

VII. *Interrogatio. Habebatne sensum, et partici-*
pationem Spiritus sancti?

Responsio. Verbum ipsum ei adhærens, erat ei

καὶ συμπολιταὶ τῆς πόλεως τῆς ἐπουρανίου, καὶ συν-
δοξασθῆναι αὐτοῖς, ταύτην ὀφείλουσι τὴν ταπεινο-
φροσύνην ἔχειν, καὶ μὴ οὐεῖσθαι ἐν ἑαυτοῖς εἶναι τι,
ἀλλ' ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Εἰ γὰρ καὶ
διαφόρως εἰς ἕκαστον τῶν Χριστιανῶν ἐνεργεῖ ἡ
χάρις καὶ διάφορα ἔχει μέλη· ὁμοῦς δὲ μιᾶς εἰσι
πόλεως οἱ πάντες, ὁμόψυχοι, ὁμόγλωττοι, ἐπιγινώ-
σκοντες ἀλλήλους. Ὡςπερ μέλη πολλά ἐστὶν ἐν σώ-
ματι, μίᾳ δὲ ψυχῇ ἐν πᾶσιν ἡ κινουσα ταῦτα· οὕτως
ἐν πνεύμα ἐνεργεῖ ἐν πᾶσι διαφόρως, μιᾶς δὲ εἰσι
πόλεως, μιᾶς ὁδοῦ· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τὴν στε-
νὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν διώδυσαν, διωκόμενοι,
κακουχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι, ἐν αἰγείοις δέρ-
μῳσι ζῶντες, ἐν σπηλαίοις, ἐν ταῖς ὀρεαῖς τῆς
γῆς. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἕως τῆς ἄκρι ὥρας
φασὶ, *Καὶ πεινώμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνη-*
τεύομεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, καὶ ἀστατούμεν. Ὡς
οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ ἐστραυρώθησαν,
ἄλλοι δὲ διαφόρως ἐθλίβησαν· αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης
προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὡςπερ ἐπιλαθόμενος
τῆς θεϊκῆς δόξης, πῶς διώδυσεν ; τύπος ἡμῶν γινώ-
μενος, διὰ ὕβρεων στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τῆς κεφα-
λῆς ἐφόρεσεν, ἐμπτύσματα ὑπέστη, ραπίσματα,
σταυρόν.

Ε'. Εἰ ὁ Θεὸς οὕτως διώδυσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὀφεί-
λεις καὶ σὺ μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι· καὶ οἱ ἀπό-
στολοι καὶ οἱ προφῆται οὕτως διώδυσαν· καὶ ἡμεῖς,
εἰ θέλομεν τῷ θεμελίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστό-
λων ἐποικοδομηθῆναι, ὀφείλομεν μιμηταὶ αὐτῶν
γενέσθαι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἐν Πνεύματι ἁγίῳ,
C *Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κατὰ Χριστοῦ.* Εἰ
δὲ ἀγαπᾶς δόξας ἀνθρώπων, καὶ προσκυνεῖσθαι
θέλεις, καὶ ἀνάπαυσιν ζητεῖς, ἐξετράπης τῆς ὁδοῦ.
Χρὴ γὰρ σε συσταυρωθῆναι τῷ σταυρωθέντι, συμ-
παθεῖν τῷ παθόντι, ἵνα οὕτως συνδοξασθῆς τῷ δοξα-
σθέντι. Ἀνάγκη γὰρ τὴν νόμφην συμπαθεῖν τῷ
νομφίῳ, καὶ οὕτω γενέσθαι κοινῶν καὶ συγκληρο-
νόμον Χριστοῦ. Οὐκ ἐγγυρεῖ γὰρ ἀνευ παθημάτων,
καὶ τῆς τραχείας καὶ στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ
εἰσελεῖν τινα εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, καὶ ἀνα-
πατῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι τῷ βασιλεῖ εἰς τοὺς ἀπε-
ράντους αἰῶνας.

Γ'. *Ἐρώτησις.* Ἐπιβὴ ὅτι καὶ τὴν ἰδίαν
εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον ἀπόλεσεν ὁ Ἀδάμ,
D οὐκοῦν εἰ κοινῶνῃσθε τῇ εἰκόνι τῇ ἐπουρανίῳ,
εἶχε Πνεῦμα ἅγιον ;

Ἀπόκρισις. Ἔως ὅτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συνῆν
αὐτῷ, καὶ ἡ ἐντολή, εἶχε πάντα· αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος,
ἦν αὐτῷ κληρονομία, αὐτὸς ἐνδύμα καὶ δόξα σκέ-
πουσα αὐτόν, αὐτὸς διδασκαλία. Ὑπετίθετο γὰρ αὐτῷ
καλῶσαι πάντα, τοῦτο εἶπε οὐρανόν, τοῦτο ἥλιον,
τοῦτο σελήνην, τοῦτο γῆν, τοῦτο πτηνόν, τοῦτο θη-
ρίον, τοῦτο δένδρον, καθὼς ἐδίδασκετο, οὕτως καὶ
ἔλεγεν.

Ζ'. *Ἐρώτησις.* Αἰσθησιν εἶχε καὶ κοινοῦσαν
τοῦ Πνεύματος ;

Ἀπόκρισις. Αὐτὸς ὁ Λόγος συνὼν, πάντα ἦν

²¹ Hebr. xi, 37, 38. ²² Matth. xxvii, 28 29. ²³ I Cor. iv, 14 ; xi, 1. ²⁴ Rom. viii, 17.

αὐτῶν, εἴτα γνῶσις, εἴτα κληρονομία, εἴτα διδασκαλία. Καὶ Ἰωάννης τί λέγει περὶ τοῦ Λόγου; Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος· ὁρᾷς ὅτι ὁ Λόγος πάντα ἦν. Εἰ δὲ καὶ ἔξωθεν συνῆν αὐτῶν ὄξα, οὐ σκανδαλιζώμεθα ἐπὶ τούτῳ, καὶ γὰρ λέγει ὅτι *γυμνοὶ ἦσαν*, καὶ οὐκ ἔστρεπον ἀλλήλους, καὶ μετὰ τὸ παραθεῖσαι τὴν ἐντολὴν, τότε εἶδον αὐτοὺς γυμνοὺς, καὶ ἠσχύνθησαν.

Η'. Ἐρώτησις. Οὐκοῦν πρὸ τούτου ἦσαν ἀπὸ περιβολαίου ἐνδεδυμένοι δόξαν Θεοῦ;

Ἀπόκρισις. Ὡς ἐπὶ τῶν προφητῶν ἐνήργει τὸ Πνεῦμα καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, καὶ ἔσωθεν αὐτῶν ἦν, καὶ ἔξωθεν αὐτοῖς παρεφαίνετο· οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἄδμ ὅτε ἤθελε τὸ Πνεῦμα σὺν αὐτῶν ἦν, καὶ ἐδίδασκε καὶ ὑπετίθετο, *οὕτως εἶπε καὶ λέγει*. Πάντα γὰρ ἦν ὁ Λόγος αὐτῶν, καὶ ἔως ὅτε ἐνέμνε τῇ ἐντολῇ, φῶς ἦν Θεοῦ. Καὶ τί θαυμάστον, εἰ ἐν τούτοις ὦν, παρέβη τὴν ἐντολὴν; ὅποτε καὶ οἱ πεπληρωμένοι Πνεύματος ἁγίου, ἔχουσι τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς, καὶ ἔχουσι θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι; Οὕτως καὶ αὐτὸς συνὼν τῷ Θεῷ ἐν παραδείσῳ, ἀπ' ἑαυτοῦ ἰδίῳ θελήματι παρέβη, καὶ ὑπήκουσε μέρει πονηρῶ· πλὴν καὶ μετὰ τὴν παράβασιν ἔσχε γνῶσιν.

Θ'. Ἐρώτησις. Ὅποιαν;

Ἀπόκρισις. Ὅτιπερ ὅταν συλληφθῇ ληστής εἰς δικαστήριον, καὶ ἀρχεταί κρινεσθαι, λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων, Ὅτε ἐποίσεις τὰ κακὰ, οὐκ ἤσδεις, ὅτι συνελληφθῆναι ἔχεις καὶ ἀποθανεῖν; Ἐκεῖνος οὐ τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἤδαι· οἶδε γὰρ, καὶ τιμωρούμενος, πάντα μνημονεύων ἐξομολογεῖται. Καὶ ὁ πορνεύων οὐκ οἶδεν ὅτι κακῶς ποιεῖ; καὶ ὁ κλέπτων, οὐκ οἶδεν ὅτι ἀμαρτάνει; οὕτως καὶ ἄνευ Γραφῶν, οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ λογισμοῦ, οὐκ οἶδασιν ὅτι θεὸς ἔστιν; οὐ δύνανται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκαίην εἰπεῖν, *οὐκ ἤσδειμεν ὅτι θεὸς εἶ*. Λέγει γὰρ αὐτοῖς τὰς γιγνομένας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροντὰς, καὶ ἀστραπὰς, οὐκ οἶδατε ὅτι ἐστὶ θεὸς διοικῶν τὴν κτίσιν; Τί οὖν ἐκράζον οἱ δαίμονες; *Σὺ εἰ ὁ Υἱὸς Θεοῦ, τί πρὸ καιροῦ ἤλθες βασανίσαι ἡμᾶς*; Καὶ ἔτι ἐν τοῖς μαρτυρίοις λέγουσι, *Καίσεις μὲ, καίσεις μὲ*. Οὐκ ἤσδεισαν οὖν τὸ ξύλον τῆς γνῶσεως τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ, ἢ παράβασιν τοῦ Ἄδμ τὴν γνῶσιν ἔδωκεν.

Κ'. Ἐκαστος γὰρ ἀρχεταί ἐπερωτᾷ, ὡς ἐν τίνι ἦν ὁ Ἄδμ, καὶ τί ἐκράξεν; Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἄδμ τὴν γνῶσιν ἐδέξατο καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Λοιπὸν ἀκούομεν ἐκ τῶν Γραφῶν, ὅτι ἐν τιμῇ καὶ ἐν καθαρότητι ἦν· καὶ παραβὰς τὴν ἐντολὴν ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, καὶ ὥργισθη αὐτῷ ὁ Θεός. Λοιπὸν καὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ μανθάνει, καὶ τὰ κακὰ μαθὼν ἀσφαλίζεται ἑαυτὸν, ἵνα μηκέτι ἀμαρτήσας ἐμπέσῃ εἰς κρίμα θανάτου. Γινώσκουμεν δὲ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται. Αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν οὐρανὸν, γῆν, ζῶα, ἔρπετά, θηρία, ἃ βλέπομεν, τὸν δὲ ἀριθμὸν ἀγνοοῦμεν. Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν, εἰ μὴ μόνον ὁ Θεός; ὅ ὦν ἐν πᾶσι, καὶ τοῖς ἐμβροῖς δὲ τῶν

omnia, et cognitio, et sensus, et hæreditas, et disciplina. Quidnam enim Joannes inquit de Verbo: *In principio erat Verbum*²⁵. Vides, quod Verbum omnia erat. Quod si extrinsecus ei adhærebat gloria, ne offendamur propterea, quia dicit: *Quod nudi fuerint*²⁶, nec se mutuo videbant, at post transgressionem mandati, tunc se nudos perspexerunt, ac pudore suffusi sunt.

VIII. Interrogatio. Ergo antea erant loco indumenti induti gloria Dei?

Responsio. Quemadmodum in prophetis operabatur Spiritus, et docebat eos, et intra eos erat, et extra eos apparebat, sic quoque in Adam, quando volebat Spiritus, cum eo erat, et docebat ac præcipiebat: *Sic nomina, sic appella*. Verbum ei erat omnia, et intra mandatum subsistebat, gratus erat Deo. Et sane quid mirum, quod hoc in statu degens, transgressus sit mandatum, cum et ii, qui repleti sunt Spiritu sancto, naturalibus cogitationibus occupati sint, habeantque voluntatem, quæ illis consentiat: ita quoque ipse Adam, cum esset cum Deo in paradiso, ipse sua sponte transgressus est, et obtemperavit parti deteriori: at post transgressionem habuit cognitionem.

IX. Interrogatio. Qualem?

Responsio. Perinde ac si quando latro deprehensus ad supplicium rapitur, et accusari incipit, judex ei dicit: *Cum committeres mala, numquid sciebas, quod comprehensus capitis pœna affici possis?* Ille non audet dicere: Non sciebam. Sciebat enim, et supplicio dum afficitur, omnia in memoriam revocans confitetur. Item qui stuprum committit, nonne scit se male agere? et qui furtum, nonne scit se peccare? Sic etiam absque Scripturis homines naturali ratione sola, nonne cognoscunt Deum esse? Non possunt itaque in illa die dicere: *Non scivimus Deum fuisse*. Enarrat enim illis emissa de cœlo tonitrua et fulmina, nescitis esse Deum, qui regit creaturam? Quid igitur clamabant dæmones: *Tu es Filius Dei: quare venisti ad cruciandum nos ante tempus*²⁷? Insuper in tormentis quoque dicunt: *Uris me, uris me*²⁸. Non noverant igitur lignum notitiæ boni et mali, transgressio Adæ cognitionem dedit.

X. Quilibet enim incipit interrogare: *In quo statu erat Adam, quidque agebat?* Ipse enim Adam notitiam acceperat boni et mali. Alterum audimus ex Scripturis, quod in honore et in puritate erat; at cum transgressus esset mandatum, ejectus est paradiso, et succensuit ei Deus. Tandem quid in se bonum ac præclarum esset, discit, ac calamitatem suam edoctus cavet sibi, ne ulterius peccando incidat in iudicium mortis. Cognoscimus igitur omnem creaturam Dei per eum regi. Ipse enim fecit cœlum et terram, animalia, reptilia, belluas, quas videmus, numerum vero ignoramus. Quis enim hominum novit, excepto solo Deo, qui

²⁵ Joan. i, 1 ²⁶ Gen. iii, 25. ²⁷ Matth. ii, 11. ²⁸ Matth. viii, 20.

est in omnibus, etiam in fetibus animalium imperfectis? Nonne ipse scit, quæ sunt sub terra et super caelos?

XI. Relictis igitur his, potius quæramus, velut boni negotiatores, hæreditatem cœlestem possidere, et ea, quæ conducunt animæ nostræ. Discamus possidere bona, quæ sunt nobiscum permanura. Quod si enim homo cœperit indagare sensum Dei, ac dicere: *Inveni quiddam ac comprehendere*, deprehendetur mens humana transcendere sensum Dei. Verum in hoc longe aberrat, et quanto plus volueris per cognitionem scrutari ac penetrare, tanto profundius descendis, nec quidquam percipis. Ipse enim considerationes, quæ tibi occurrunt, quid singulis diebus in te peragatur, et quomodo, arcanæ sunt et incomprehensibiles, nisi quod tantum sint cum gratiarum actione suscipiendæ, atque credendum sit. Animam enim tuam, ex quo natus es ad hunc usque diem, potuistine cognoscere? recense ergo mihi a mane ad vesperam usque scaturientes in te cogitationes. Dic mihi cogitationes trium dierum; at non potes. Si igitur cogitationes animæ tuæ comprehendere non potuisti, cogitationes Dei atque mentem Dei quomodo potes scrutari?

47 XII. Verum tu quantum invenis, ede panem, ac universam terram dimitte; et abi ad ripam fluminis, ac bibe quantum indiges; mox redi, nec inquire, unde permanet, aut quomodo fluat. Nava operam, ut sanetur pes tuus, aut morbus oculi tui, ut aspicias lumen solis, nec curiose indages, quantum luminis contineat sol, aut in quoto exurgat signo. Quod cedit in commodum tuum accipe. Et quid ascendis montes, et investigas, quot illic pascantur onagri aut bestię? et puellam quando accedit ad ubera matris, lactatur et enutritur. At nescit scrutari radicem aut scaturiginem, und sic affluit. Sugit enim lac et regionem omnem mamillarum exhaurit: et denuo alia hora repletur mamilla, hoc neque puellus novit, neque mater ejus, quamvis revera ab omnibus membris proveniat lac. Si quæris ergo Domium in profundo, illic invenis eum signa facientem. Si quæris eum in fovea, illic invenis eum in medio duorum Iconum²⁹, conservantem justum Danielem. Si quæris eum in igni, illic invenis eum auxilium ferentem ministris suis³⁰. Si quæris eum in monte, illic reperis eum cum Elia et Mose.³¹ Ubique igitur est, tam sub terra, quam super cœlis, etiam apud nos, ubique est. Sic quoque anima prope te est, intra te est, et extra te est. Ubi enim volueris, in remotis regionibus, illic est mens tua, sive in occidente, sive in oriente, sive in cœlis illic invenitur.

XIII. Studeamus igitur in primis cauterium et sigillum Domini in nobis habere, quia in die iudicii, facta segregatione illa a Deo, et congregatis

A ζών; Οὐχὶ αὐτὸς ἐπίσταται τὰ ὄντα ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν·

IA'. Παραλιπόντες οὖν ταῦτα, μᾶλλον ζητήσωμεν, ὡς καλοὶ ἔμποροι, κληρονομίαν κτήσασθαι ἐπουράνιον, καὶ τὰ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· μάθωμεν κτήσασθαι κτήματα ἅπερ συμπαράμενει ἡμῖν. Ἐάν γὰρ ἀρετῆ ἀνθρώπος ὢν ἐρευνᾷ τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγειν, *εὐρόν τι καὶ κατέλαβον*, εὐρεθήσεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὑπερβαίνων τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ πολὺ πλανᾷ· καὶ ὅσον θέλεις διὰ γνώσεως ἐρευνῆσαι καὶ εἰσελθεῖν, χωρεῖς εἰς βάθος, καὶ οὐδὲν καταλαμβάνεις· αὐτὰς γὰρ τὰς ἐπισκέψεις τὰς γινομένας σοι, τί ἐργάζεται καθ' ἡμέραν ἐν σοί, καὶ πῶς, ἀρήρητὰ ἐστί, καὶ ἀκατάληπτα, ἢ μόνον δέξασθαι μετὰ εὐχαριστίας καὶ πιστεῦειν. Τὴν γὰρ σὴν ψυχὴν ἐξ οὗ ἐγενήθης καὶ ἔως ἄρτι, ἡδυνήθης γνωρίσαι; ἐπεὶ ἐπάγγελόν μοι ἀπὸ πρωτὸ καὶ ἔως ὄψε τούτους βρύοντας ἐν σοί λογισμούς. Εἰπέ μοι τὰς ἐνθυμήσεις τριῶν ἡμερῶν· ἀλλ' οὐ δύνασαι. Εἰ οὖν τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς σου καταλαθεῖν οὐκ ἡδυνήθης, τοὺς λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νοῦν πῶς δύνασαι εὔρειν;

IB'. Ἄλλὰ σὺ ὅσον εὕρισκεις ἄρτον φάγε, καὶ ἄφες ὄλην τὴν γῆν καὶ ἀπέλθε εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ πῖε ὅσον χρεῖαν ἔχεις, καὶ πᾶρελθε, καὶ μὴ ζητήσης· πῶθεν ἔρχεται, ἢ πῶς ῥέει. Σπούδασον ὁσραπεύθῃαι τὸν πόδα, ἢ τὸν πόνον τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ἵνα ἴδῃς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Μὴ ζητήσης δὲ πόσον ἔχει φῶς ὁ ἥλιος πόσον ἀνατέλλει ζῶων. Ὁ προσχωρεῖ σοι εἰς χρήσιν, λάβε. Καὶ τί ἀπέρηγεις ὄρη, καὶ ζητεῖς πόσοι ἐκεῖ νέμονται θναγοὶ ἢ θηρία; καὶ τὸ παιδίον ὅτε προσέρχεται τῷ μαζῷ τῆς μητρὸς, λαμβάνει τὸ γάλα καὶ τρέφεται. Οὐκ οἶδεν δὲ ἐρευνᾷ τὴν ρίζαν ἢ τὴν πηγὴν πόθεν οὕτως; ἐπιρῥέει· θηλάζει γὰρ τὸ γάλα, καὶ τὴν ὄρην ὅλον ἀποκοινοῖ· καὶ πάλιν ἄλλην ὥραν μεστοῦται ὁ μαζός· τοῦτο οὕτε τὸ παιδίον οἶδεν, οὕτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ ὄλων τῶν μελῶν τῆς μητρὸς ἐξέρχεται τὸ γάλα. Εἰ ζητεῖς οὖν τὸν Κύριον εἰς βάθος, ἐκεῖ εὕρισκεις αὐτὸν ποιοῦντα σημεῖα. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν λάκκῳ, ἐκεῖ εὕρισκεις αὐτὸν ἐν μέσῳ δύο λεόντων φυλάσσοντα τὸν δίκαιον Δανιήλ. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν εἰς πῦρ, ἐκεῖ εὕρισκεις αὐτὸν βοηθοῦντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν ὕρει, ἐκεῖ εὕρισκεις αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἡλία καὶ Μωσέως. Πανταχοῦ οὖν ἐστί, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, εἴτε ἐν ἡμῖν, πανταχοῦ ἐστί. Οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐγγύς σου ἐστί, καὶ ἔσωθεν σου ἐστί, καὶ ἐξωθεν σου ἐστί. Ὅπου γὰρ θέλεις, εἰς μακρὰς πατρίδας, ἐκεῖ ἐστί ὁ νοῦς σου, εἴτε ἐπὶ δυσμᾶς, εἴτε ἐπὶ ἀνατολᾶς, εἴτε εἰς τοὺς οὐρανούς· ἐκεῖ εὕρισκασθε.

II'. Ζητήσωμεν οὖν προηγουμένης τὸν καυτῆρα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σφραγίδα ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν· ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, γινομένης τῆς ἀποτομίας τοῦ

²⁹ Dan. vi, 17. ³⁰ Dan. iii, 28. ³¹ Matth. xvii, 3.

Θεοῦ, καὶ συναγομένων ὄλων τῶν φυλῶν τῆς γῆς ἅ A
 ὄλου τοῦ Ἀδάμ, ὅταν κάλεση ὁ ποιμὴν τὴν ἰδίαν
 ποιμνὴν, ἔσοι ὄχρουσι τὸν καυτῆρα, ἐπιγινώσκουσι
 τὸν ἰδίον ποιμένα, καὶ ὁ ποιμὴν τοὺς ἔχοντας τὴν
 ἰδίαν σφραγίδα γνωρίζει, καὶ ἐπισυνάγει ἀπὸ πάντων
 τῶν ἐθνῶν. Τῆς φωνῆς γὰρ αὐτοῦ ἀκούουσιν οἱ ἴδιοι,
 καὶ ὑπάγουσιν ὀπίσω αὐτοῦ. Εἰς δύο γὰρ μέρη ἴστα-
 ται ὁ κόσμος, καὶ γίγνεται μία ποιμνὴ σκοτεινῆ, ἡ
 χωροῦσα εἰς πῦρ αἰώνιον. Καὶ μία πλήρης φωτὸς,
 ἡ πρὸς τὴν οὐράνιον λῆξιν ἀναγομένη· αὐτὸ οὖν ὁ
 νῦν κτώμεθα ἐν ταῖς ψυχαῖς, αὐτὸ ἔκεινο λάμπει
 καὶ φανεροῦται, καὶ τὰ σώματα ἐνδύει δόξαν.

14'. Ὡσπερ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ξανθοῦ μηνὸς αἱ
 ῥίζαι κεχωσμέναι ἐν τῇ γῆ, τοὺς ἰδίους καρπούς,
 καὶ τὰ ἴδια ἄνθη καὶ κάλλι ἐκβλαστάνουσι, καὶ καρ-
 ποποροῦσι, καὶ φανεροῦνται αἱ καλά ῥίζαι, καὶ αἱ B
 τὰς ἀκάνθας ἔχουσαι φανεραὶ γίνονται οὕτως ἐνὲ κείνῃ
 τῇ ἡμέρᾳ ἕκαστος διὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ἅπερ
 ἔπραξεν, ἐμφανίζει, καὶ φανεροῦται τὰ τε καλὰ καὶ
 τὰ κακά. Ἐκεῖ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀναπό-
 δοσις. Ἔστι γὰρ ἄλλη τροφὴ παρὰ ταύτην τὴν φαινο-
 μένην· καὶ γὰρ Μωϋσῆς ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἡμέρας
 τεσσαράκοντα ἐνήστευσεν. Ἀνῆλθεν ἄνθρωπος, κατ-
 ἤλθε Θεὸν ἔχων. Καὶ ἴδε βλεπομένη ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐν ὀλί-
 γαις ἡμέραις, ἐὰν μὴ ὑποστηρίχθῃ τὸ σῶμα βρώμασι,
 φθείρεται. Καὶ αὐτὸς ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις νη-
 στεύσας, πλεον ὄλων ἐνδυναμώτερος κατῆλθεν. Ἐτρέ-
 φετο γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπονομεῖτο αὐτοῦ τὸ
 σῶμα ἄλλῃ τροφῇ ἐπουρανίῳ. Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ
 τροφὴ αὐτῷ ἐγένετο, καὶ ἔχε δόξαν εἰς τὸ πρό-
 σωπον· τὸ γενόμενον, τύπος ἦν· ἐκείνη γὰρ ἡ δόξα νῦν
 ἔσωθεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν λάμπει.
 Ἀνιστάμενα γὰρ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει ἄλλῃ
 ἐνδύματι θεϊκῷ σκεπάζονται, καὶ βρώσει ἐπουρανίῳ
 τρέφονται.

15'. Ἐρώτησις. *Τι ἐστι, γυνὴ ἀκατακαλύπτῳ κε-
 φαλῇ προσευχομένη;*

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀποστό-
 λων ἀριεμένας εἶχον τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσμα-
 τος· διὰ τοῦτο ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι ἦλθον εἰς
 τὴν κτίσιν καὶ ἐσωφρόνησαν αὐτὴν. Πλὴν ἡ γυνὴ
 καίται εἰς τύπον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὡσπερ εἰς τὸ
 φαινόμενον ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐκεῖναι εἶχον ἐξ-
 ηπλωμένας τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος· οὕτω καὶ
 ἡ Ἐκκλησία τὰ τέκνα αὐτῆς ἐνδύει καὶ περιβάλλει D
 ἐνδύμασι θεϊκοῖς καὶ δεδοξασμένοις. Καὶ εἰς τὸ πα-
 λαὺν δὲ τῆς Ἐκκλησίας Ἰσαήλ, μία ἦν ἡ συν-
 αγωγὴ, καὶ ἐσκέπετο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἦσαν
 ἀντὶ δόξης περιβεβλημένοι τὸ Ἡνεῦμα, εἰ καὶ αὐτοὶ
 οὐκ ἐστοίχησαν. Ἐκκλησία οὖν λέγεται καὶ ἐπὶ πολ-
 λῶν, καὶ ἐπὶ μιᾶς ψυχῆς· αὐτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ συνάγει
 ὄλους τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐστὶν Ἐκκλησία τῷ Θεῷ.
 Ἡρμόσθη γὰρ εἰς κοινωνίαν ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ
 νομίμῳ, καὶ κινᾶται τῷ ἐπουρανίῳ, τοῦτο δὲ καὶ
 ἐπὶ πολλῶν νοεῖται, καὶ ἐπὶ ἐνός. Καὶ γὰρ ὁ προφη-
 τῆς λέγει περὶ τῆς Ἰερουσαλήμ, *Εὗρόν σε ἐρημον
 καὶ γυμνήν, καὶ ἐνδύσά σε*, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐπὶ
 τοῦ ἐνός προσώπου εἶπεν.

¹¹ I Cor. xi, 5. ¹² Ezech. xvi, 6.

A omnibus tribubus terræ universæ Adæ, quando
 vocabit pastor suum gregem, quicumque caute-
 rium habuerint, cognoscent pastorem suum, et
 pastor sigillo insignitos agnoscet, et congregabit ex
 omnibus gentibus. Vocem enim ejus audiunt, qui
 sunt sui, et sequuntur eum. In duas enim partes
 mundus dividitur, et est unus grex tenebrosus,
 qui discedet in ignem inextinguibilem et æternum;
 alter vero plenus lumine, qui ad hæreditatem
 cœlestem deducetur. Illud igitur, quod nunc possi-
 demus in animis, illud ipsum splendet et ma-
 nifestabitur, et corpora induent gloriam.

XIV. Perinde ac tempore mensis Aprilis ra-
 dices terra coopertæ, suos fructus, suosque flores
 ac lautitias producent, fructumque ferunt, ac ma-
 nifestantur secundæ radices, uti et quæ spinas
 ferunt, patefunt: sic in illa die, quilibet suo cor-
 pore, quid egerit, patefaciet, et manifestabuntur
 mala et bona. Illic enim erit universale judicium,
 et retributio. Est enim alius cibus præter eum,
 qui videtur. Moses enim cum ascenderet montem,
 quadraginta dies jejunavit. Ascendit homo, de-
 scendit habens Deum. Et ecce, videmus in nobis,
 quod perpaucorum dierum spatio, nisi corpora
 suffulciantur cibus, ipsa pereant, ipse vero qua-
 draginta dies cum jejunus fuisset, fortior omnibus
 descendit. Alebatur enim a Deo, et corpus ejus
 sustentabatur alio cibo cœlesti. Sermo enim Dei
 cibus ei erat, et habebat gloriam in facie. Omne
 quod fiebat, typus erat alterius rei. Illa enim gloria
 non intus in cordibus Christianorum fulget. Resur-
 gentia enim corpora in resurrectione, alio vesti-
 mento divino operientur, ac cibo cœlesti nutrien-
 tur.

48 XV. Interrogatio. *Quid est illud, Femina non
 velato capite orans* ²²?

Responsio. Quoniam temporibus apostolorum
 prolixos albant crines pro velamine, propterea Do-
 minus et apostoli venerunt ad creaturam, ut eam ad
 modestiam adducerent. Verum mulier typus est
 Ecclesiæ. Et quemadmodum ad aliorum conspec-
 tum tempore illo mulieres gerebant passos crines
 pro velamine, sic Ecclesia filios suos induit et
 D amicit vestimentis divinis et gloriosis. Antiquitas
 autem Ecclesiæ Israel una erat congregatio, quæ
 operiebatur Spiritu: et induti erant Spiritu pro
 gloria, quamvis ipsi non consentirent. Dicitur
 ergo Ecclesia tam de pluribus quam de una anima.
 Hæc enim anima congregat omnes cogitationes,
 atque Deo est Ecclesia. Apta enim est anima ad
 societatem cœlestis Sponsi, et temperatur cum
 cœlesti. Hoc vero non in pluribus tantum, sed
 etiam in uno potest intelligi. De Jerusalem enim
 propheta inquit: *Inveni te desertam et nudam, et
 indvi* ²³, et cœtera, tanquam de una personâ
 loqueretur.

XVI. *Interrogatio.* Quid est, quod Martha dixit Domino de Maria: *Ego de multis sollicita sum, et hæc assidet tibi?*

Responsio. Quod debebat dicere Maria Marthæ, id Dominus præoccupans. eadem dixit, quod illa, omnibus relictis, secleret ad pedes Domini, ac Deo benediceret tota die. Vides assidendi beneficium, pro dilectione datum. Ut autem clarius appareat verbum Dei, audi. Si quis diligit Jesum, eique attendit assidue vero, et non remisit attendit, sed perseverat quoque in dilectione jam Deus cogitat pro dilectione illa dare aliquid illi animæ, quamvis homo nesciat, quid accepturus sit, aut qualem portionem Deus largiturus sit animæ. Et sane Mariæ, quæ diligebat eum, et assidebat pedibus ejus, non simpliciter se adjunxit; sed virtutem illi quamdam occultam ex sua substantia contulit. Sermones enim quibus alloquebatur Deus in quiete Mariam, spiritus erant et virtus quædam. Hique sermones penetrabant cor, et anima animam, spiritus spiritum, et virtus divina multiplicabatur in corde ejus. Necessario enim virtus illa, quocumque diverterit, illic perseverat, velut possessio, quæ auferri nequit. Quare Dominus sibi conscius, quid Mariæ contulisset, ait: *Maria optimam partem elegit* ²⁴. Non ita longe postea, quæ benevole egerat Martha circa ministerium, promoverunt eam ad donum illud gratiæ. Illa enim consecuta est virtutem divinam in anima.

XVII. Et sane quid mirum, si qui accedunt ad Dominum, eique corporaliter conjunguntur, receperunt virtutem; cum, apostolis loquentibus verbum Dei, ceciderit super credentes Spiritus? Cornelius ex verbo Dei, quod audivit, accepit virtutem: quanto magis, cum Dominus loqueretur cum Maria, aut Zacchæo, aut peccatrice, quæ ⁴⁹ passis capillis abstergebat pedes Domini, aut cum Samaritana, aut latrone, egressa est virtus, et permisit est cum eorum anima Spiritus sanctus ²⁵! Nunc quoque qui Deum amore prosequuntur, et, relictis omnibus, in oratione perseverant, docentur secreto, quæ non noverant. Ipsa enim veritas secundum illorum propositum apparet illis, et docet eos. *Ego sum veritas* ²⁶. Et ipsi quoque apostoli ante passionem apud Dominum perseverantes, viderunt prodigia magna, scilicet quo pacto leprosi mundarentur et mortui resuscitarentur ²⁷. Nec tamen cognoverunt quomodo conversaretur virtus divina, aut ministraret in corde; et quod spiritaliter renasci et temperari cum anima coelesti eos oporteat, ac fieri novam creaturam. Propter signa vero, quæ faciebat, diligebant Dominum. Tandem Dominus dixit eis: *Quia admiramini signa, hæreditatem magnam do vobis, quam non habet universus mundus.*

XVIII. Tandiu vero hæc verba illis peregrina fuerunt, donec surrexit a mortuis, et extulit cor-

²⁴ Luc. x, 42. ²⁵ Act. x, 44; Luc. x, 42; Luc. ²⁶ Joan. xiv, 6. ²⁷ Matth. xi, 5.

IG'. *Ἐρώτησις.* Τί ἐστὶν ὃ ἡ Μάρθα εἶπε τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς Μαρίας, ὅτι Ἐγὼ κάμνω εἰς πολλὰ, καὶ αὕτη παρακαθέζεται σοι;

Ἀπόκρισις. Ὁ ὤφρειλεν εἰπεῖν ἡ Μαρία τῇ Μάρθᾳ, ὁ Κύριος προλαβὼν εἶπεν αὐτῇ, ὅτι πάντα ἀφῆκεν ἐκείνη, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάθητο τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν Θεὸν εὐλόγει ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁρᾷς προσεδρεῖαν ὑπὲρ ἀγάπης. Ἴνα δὲ σαφέστερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ φωτισθῆ, ἀκουσον. Εἰ τις ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ προσέχει αὐτῷ ὀρθῶς καὶ οὐχ ἀπλῶς προσέχει, ἀλλὰ καὶ παραμένει ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἦσθ καὶ ὁ Θεὸς λογίζεται ἀντὶ τῆς ἀγάπης ἐκείνης δοῦναι τι ἐκείνῃ τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε τί μέλλει λαμβάνειν, ἢ ποῖον μέρος μέλλει ὁ Θεὸς δίδόναι τῇ ψυχῇ. Καὶ τῇ Μαρίας γὰρ ἀγαπήσθη αὐτὸν, καὶ παρακαθέθη ζομένη παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὐχ ἀπλῶς προσετέθη, ἀλλὰ δυνάμειν τινα κρυφισμαίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας ἔδωκεν αὐτῇ. Αὐτοὶ γὰρ οἱ λόγοι, οὗς ἐλάλει ὁ Θεὸς μετὰ εἰρήνης τῇ Μαρίας, πνεύματα ἦσαν καὶ δυνάμεις τις· καὶ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καρδίαν, ψυχὴ εἰς ψυχὴν, καὶ πνεῦμα εἰς πνεῦμα, καὶ δυνάμεις θεϊκῆ ἐπληροῦτο εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἐκείνη ἡ δυνάμις, ὅπου καταλύσει παράνομον γίνεται, ὡς κτήμα ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἰδὼς τί ἔδωκεν αὐτῇ, εἶπε, *Μαρία τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο.* Μετὰ δὲ καιρὸν εἰσεῖνα ἃ ἐποίησε προθύμως περὶ τὴν διακονίαν ἡ Μάρθα, ἤνεγκεν αὐτὴν εἰς τὸ χάρισμα ἐκεῖνο. Καὶ αὕτη γὰρ ἐδέξατο δυνάμειν θεϊκῆν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

IZ'. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ προσκολλώμενοι σωματικῶς ἐλάμβανον δυνάμειν, ὅποτε οἱ ἀποστόλοι ἐλάλουν λόγον, καὶ ἐπιπτεν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὁ Κορνήλιος ἐκ τοῦ λόγου οὗ ἤκουσεν ἔλαθεν δυνάμειν· πόσῳ μᾶλλον ὁ Κύριος ὅτε ἐλάλει λόγον τῇ Μαρίας, ἢ τῷ Ζαχαρίῳ, ἢ τῇ ἀμαρτωλῷ, ἥτις λιπάνασα τὰς τρίχας, ἀπέμασσε τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου· ἢ τῇ Σαμαρίτιδι, ἢ τῷ ληστῇ, εὐτόντο δυνάμεις, καὶ συνεκέρσθη ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ νῦν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν, καὶ καταλιμπάνοντες πάντα, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες, διδάσκονται ἐν κρυπτῷ, ἃ οὐκ οἶδασιν· αὕτη γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν φανεροῦται αὐτοῖς, καὶ διδάσκει αὐτοὺς, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι πρὸ τοῦ σταυροῦ παραμένοντες τῷ Κυρίῳ, ἔβλεπον σημεῖα μεγάλα, ὅπως τε λεπροὶ ἐκθαρίζοντο, καὶ νεκροὶ ἠγείροντο. Καὶ οὐκ ἤδειςαν πῶς ἀναστρέφεται θεῖα δυνάμις καὶ διακονεῖ ἐν καρδίᾳ, καὶ ὅτι ἡμελλόν πνευματικῶς ἀναγεννηθῆναι, καὶ συγκιρῶσθαι τῇ ἐπουρανίῳ ψυχῇ, καὶ γίνεσθαι καινὴ κτίσις, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίησε, ἡγάπων τὸν Κύριον. Λοιπὸν ὁ Κύριος ἔλεγεν αὐτοῖς, *Τί θαυμάζετε τὰ σημεῖα, κληρονομήσαν μεγάλην δίδωμν ὑμῖν, ἣν οὐκ ἔχει ὁ κόσμος ὅλος.*

III'. Λοιπὸν αὐτοὶ ἐξενίζοντο εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἕως ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνήνεγκε τὸ

xix, 9; Luc. vii, 48; Joan. iv, 44; Luc. xxi, 43.

σῶμα υπὲρ ἡμῶν, ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· καὶ τότε εἰσῆλθε καὶ συνεκεράσθη ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον. Καὶ αὕτη ἡ ἀλήθεια φανεροῖ ἑαυτὴν εἰς τὰς ψυχὰς τὰς πιστάς· καὶ ἔρχεται ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος· μετὰ τοῦ ἀνθρώπου σου, καὶ γίνονται εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὅσοι οὖν εἰσιν εἰς διακονίαν, καὶ προθύμως πάντα ποιοῦσι διὰ ζῆλον, καὶ πίστιν, καὶ ἀγάπην Θεοῦ, αὐτὸ ἐκεῖνο μετὰ καιρὸν τινα φέρει αὐτοὺς εἰς γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ὁ γὰρ Κύριος φανεροῦται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ διδάσκει αὐτοὺς τὴν ἀναστροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'.

Ὅν καρπὸν ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν; B

Πάντα τὰ φαινόμενα ἔκτισεν ὁ Θεός, καὶ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τρυφήν, καὶ νόμον δικαιοσύνης ἔδωκεν αὐτοῖς. Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἄλλον καρπὸν ζητεῖ ὁ Θεός, καὶ ἄλλην δικαιοσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, συνείδησιν ἀγαθὴν, λόγους χρηστοὺς, ἐνθυμήσεις σεμνάς καὶ ἀγαθὰς, καὶ πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος, Ἐὰν μὴ περισσέυση ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, Μὴ πορνεύσῃς· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μήτε ἐπιθυμήσῃς, μήτε ὀργισθῆς. Χρὴ γὰρ τὸν βουλούμενον φίλον εἶναι Θεοῦ, φυλάττειν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ρύπου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου τοῦ ὄντος· ἐν ἡμῖν. C Τοῦτο ἀξιόους τῆς βασιλείας καθίστησιν ἡμᾶς. Δόξα τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, καὶ γενομένην εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'.

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐπιιδόντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ποιοῦσι, καὶ ὁ Θεὸς τοιοῦτους ἐν ἀγίῳ καὶ καθαρῷ μεγίστῃ μυστηρίῳ ἀξιοί, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Καὶ τὶ ἀγαθῶν ἐπουρανίων εὐχὴν βουλούμενοι ποιεῖν ὀφείλωμεν. Λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται ἁφομοιοῦνται τοῖς ἀκτίσιν ἡλίου διὰ θυρίδος εἰσερχομένοις. Διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων, καὶ δεῖ ἀμφοτέρᾳ ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος.

A. Πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα ἔργα ἐπ' ἐλπίδι γίνονται, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῶν καμάτων· καὶ εἰ μὴ τις ἐν πάσῃ πληροφοροῖ ἀπολαύσῃ τῶν πόνων, οὐδὲν ὠφελεῖται. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπεῖρει ἐπ' ἐλπίδι καρπῶν, καὶ καμάτους ὑποφέρει διὰ τὴν προσδοκίαν· Ἐπ' ἐλπίδι, φησὶν, ὀροτροπῶν ὀροτριῶ· καὶ ὁ λαμβάνων γυναικᾶ, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἔχειν κληρονομίαν. Καὶ ὁ ἔμπορος δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς θάλατταν καὶ θάνατον ἔτοιμον διὰ τὸ κέρδος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, δίδωσι τις ἑαυτὸν, ἀναχωρῶν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ σχολάζων ἐν

A pus pro nobis super caelos. Et tunc introiit ac commistus est eorum animis Spiritus paracletus. Ipsa quoque veritas manifestat se ipsam animis fidelibus: ac concreditur celestis homo cum homine tuo, et fit una societas. Quicumque igitur ministerio vario vacant, et alacriter omnia peragunt, zelo, fide, dilectione Dei impulsus, illud ipsum aliquanto post ducit eos in cognitionem ipsius veritatis. Dominus enim apparet animis illorum, et docet eos conversationem Spiritus sancti. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in saecula. Amen.

HOMILLIA XIII.

Quem fructum a Christianis Deus requirit?

Omnia, quæ videntur, creavit Deus, et dedit hominibus in recreationem et delicias, ac legem illis dedit justitiæ. Ex quo vero Christus advenit, alium fructum requirit Deus, atque aliam justitiam, puritatem nempe cordis, conscientiam bonam, sermones utiles, cogitationes castas et bonas, atque omnia sanctorum officia. Dicit enim Dominus: Nisi abundaverit vestra justitia, plus quam Scribarum et Phariseorum, non potestis ingredi in regnum caelorum. In lege scriptum est: Non committes adulterium: at ego dico vobis, Ne concupiscas aut irascaris²⁰. Oportet enim eum qui exoptat amicum Dei esse, conservare se a cæno peccati, et ignis æterni, qui in nobis viget. Hoc dignos regno constituit. Gloria misericordiæ ejus, et propensæ voluntati erga nos, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

HOMILLIA XIV.

Qui cogitationes ac mentem Deo traant, nec sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt: ac Deus hujusmodi in summa sanctimonia ac puritate mysteriis dignos reputat, ac participes facit illis gratiæ suæ. Quidque bona caelestia consecuturi agere debeamus. Tandem apostoli et propheta assimilantur radiis solaribus, per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quæ sit terra Satanæ, et quæ angelorum, et quod utraque nec contrectari nec videri possit.

D

50 I. Omnia opera, quæ in hoc mundo videntur, sub spe aliqua fiunt fruendi laboribus suis. Et nisi quis plene sibi persuadeat se fruendum laboribus, nil commodi percipit. Agricola enim semina sub spe fructuum, ac labores sustinet propter expectationem. In spe, inquit, qui arat, debet arare: et qui duxit uxorem, sub spe habendorum hereditum²⁰. Mercator quoque committit se mari et morti promptissimæ, lucrigratia. Ita quoque in regno caelorum, sub spe illuminandorum oculorum cordis, tradit aliquis se ipsum, procul abscedens a rebus sæcularibus, intentus precatio-

²⁰ Matth. v, 20 seq.

nibus et orationibus, exspectans Dominum quando veniens manifestet ei se ipsum, et emundet eum peccato ei inhærente.

II. Nec spem habet in laboribus suis, et vitæ ratione, donec consequatur quæ sperat, quoad veniens Dominus habitet in eo in omni sensu et operatione Spiritus. Cumque gustaverit bonitatem Domini, et fructibus spiritus delectatus fuerit, ac sublatum sit velamen tenebrarum, lumenque Christi splendescat, et operetur in lætitia ineffabili: tunc plene confirmabitur, habens secum Dominum in multa dilectione, perinde ac ibi mercator, dum lucrum facit lætatur: multas tamen molestias sustinet, et metuit a latronibus et spiritibus nequitiae, ne remissior factus perdat operam, donec consequatur regnum cælorum, supernam Jerusalem.

III. Obsecremus igitur nos quoque Deum, ut exutos nos veteri homine, induat cœlesti Christo ex hoc tempore, ut in exultatione constituti, sicque ab eo ducti in summa tranquillitate simus. Inquit enim Dominus, replere nos cum vellet gustu regni: *Sine me nihil potestis facere* 39. Et quidem apostolorum ope multos novit illuminare: creaturæ enim cum essent illi, conservos educabant: et fratrem ac filium Christi fieri, præstantius quid quam cæteri homines, efficere; hoc est, ipsum cor et mentem sanctificabant, itidem et cogitationes, ut ad Deum eas dirigerent; et sic Deus largitur occulte vitam et opem cordi, ac se ipsum ei committit. Cum enim secreta, hoc est, mentem et cogitationes quis Deo dedicat, nulla alia re aut cogitatione occupatus ac districtus, sed se ipsum vi quadam cohibens, tunc Dominus mysteriorum participem facit eum, in sanctimonia ac puritate multa, et cibum cœlestem exhibet se ipsum, ac potum spiritualem.

IV. Perinde ac quis, qui multa bona, servos ac filios possidet, alium cibum præbet servis, alium filiis ex semine suo procreatis: quia filii sunt hæredes patris, et cum eo comedunt, similes scilicet patri suo: sic Christus verus ille Dominus omnia creavit, et nutrit improbos ac ingratos: filios vero quos genuit ex semine suo, quosque participes fecit gratiæ suæ, in quibus formatus est Dominus, peculiari refectione, alimento, cibo et potu, præter cæteros homines enutrit, ac præbet se ipsum illis conversantibus cum patre suo, sicut ait Dominus: *Qui edit meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo, et mortem non videbit* 41. Qui enim possident veram hæreditatem, tanquam filii sunt ex Patre cœlesti progeniti, et in domo patris sui degunt, ut ait Dominus: *Servus non manet in domo, filius vero manet in æternum* 42.

Α εὐχαΐς καὶ δεήσεις, προσδεχόμενος τὸν Κύριον, πότε ἐλθὼν ἐμφανίσει αὐτῷ ἑαυτὸν, καὶ καθάρσει αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνοικουσύης αὐτῷ ἁμαρτίας.

Β. Οὐκ ἐπελπίζει δὲ ἐπὶ τοῖς καμάτοις αὐτοῦ, καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἕως οὗ τύχη τῶν ἐπιζομένων, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ Κύριος οἰκίση ἐν αὐτῷ, ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ ὅταν γεύσῃται τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ἐντρύφησῃ, καὶ περιαιρεθῇ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐλλάμψῃ καὶ ἐνεργήσῃ ἐν καρᾷ ἀνεκκλήτῳ, τότε πληροφορεῖται ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κύριον ἐν πολλῇ στοργῇ. Ὡσπερ ἐκεῖ ὁ ἔμπορος κερδήσας χαίρει. Ἄγωνα δὲ ἔχει καὶ φόβον τῶν ἀπὸ τῶν λησῶν καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, μή πως χαυνωθείς ἀπολέσῃ τὸν κάματον, ἕως οὗ καταξιώθῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ.

Γ. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἀποδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐνδύσῃ τὸν ἐπουράνιον Χριστὸν ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπως ἐν ἀγαλλιάσει γενόμενοι, καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ ὀδηγούμενοι ἐν πολλῇ γαλήνῃ ἐσόμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος, πληρῶσαι ἡμᾶς τῆς γεύσεως τῆς βασιλείας βουλόμενος, *Χωρὶς ἔμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*. Καίτοι γε διὰ τῶν ἀποστόλων πολλοὺς οἶδε φωτίζειν· κτίσματα γὰρ ὄντες, τοὺς ἔμοδούλους ἐξέτρεφον· καὶ ἀδελφὸν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι, περισσὴν τι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ποιεῖν, τούτέστιν αὐτὴν τὴν καρδίαν, αὐτὸν τὸν νοῦν ἀφιερῶν, καὶ τοὺς λογισμοὺς· ἀνασεῖν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς δίδωσι κρυπτῶς ζωὴν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἑαυτὴν ἐμπιστεύει αὐτῇ. Ὅτε γὰρ τὰ κρυπτὰ, τούτέστι τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, δίδωσι τῷ Θεῷ, μὴ ἀσχολούμενος, μήτε βεβδόμενος ἀλλαγῶ, ἀλλ' ἑαυτὴν βιάζόμενος, τότε ὁ Κύριος μυστηρίων ἀξιοὶ τούτου ἐν ἀγίότητι καὶ καθαρότητι πλείονι, καὶ τροφὴν ἐπουράνιον δίδωσιν αὐτὸν, καὶ πόμα πνευματικόν.

Δ'. Ὡσπερ εἴαν ἦ τις κεκτημένος πολλὴν περιουσίαν, καὶ δούλους, καὶ τέκνα, ἄλλην τροφὴν δίδωσι τοῖς δούλοις, καὶ ἄλλην τῆς ἰδίου τέκνοις τοῖς ἐκ τοῦ σπέρματος γεγεννημένοις· ἐπειδὴ τὰ τέκνα κληρονομοῦσι τὸν πατέρα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐσθίουσιν, ἀφωμοιωμένα τῷ πατρὶ αὐτῶν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Δεσπότης, πάντα αὐτὸς ἐκτίσας, καὶ τρέφει τοὺς πονηροὺς καὶ ἀχαρίστους· τὰ δὲ τέκνα, ἃ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ οἷς μετέδωκεν ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐμορφώθη ὁ Κύριος, ἰδίαν ἀνάπαυσιν καὶ τροφὴν, καὶ βρώσιν, καὶ πόσιν, παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἐκτρέφει, καὶ δίδωσιν ἑαυτὸν αὐτοῖς ἀναστροφομένους μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσει*. Οἱ γὰρ ἔχοντες τὴν ἀληθινὴν κληρονομίαν, ὡς υἱοὶ ἐκ Πατρὸς ἐπουρανίου γεγεννημένοι εἰσὶ, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῶν διάγουσιν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, *Ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὴν αἰῶνα*.

39 II Cor. ix, 10. 40 Joan. xv, 5. 41 Joan. vi, 54. 42 Joan. viii, 35.

Ε'. Εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα ἐκ τοῦ Πατρὸς Α τοῦ ἐποικρανίου γεννηθῆναι, περισσόν τι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὀφείλομεν ποιεῖν, σπουδὴν, ἀγῶνα, ζῆλον, ἀγάπην, πολιτεῖαν ἀγαθὴν, ἐν πίστει καὶ φόβῳ εἶναι, ὡς βουλόμενοι τηλικούτων ἀγαθῶν τυχεῖν, καὶ Θεὸν κληρονομήσαι. Κύριος γὰρ μερὶς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ πατρῷου μου. Καὶ οὕτως βλέπων ὁ Κύριος τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ὑπομονὴν, ποιεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ καθαρῖσας ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῷ οὐρανίῳ, καὶ νοήματα νενεκρωμένα, καὶ διεφθαρμένα, διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν ἀναστροφῆς καὶ διδασκαλίας, ἀναζωοποιῶν, καὶ ἀνεγείνων· κρίσιμα γὰρ ἕτερον κρίσιμα ἐκτρέφει καὶ ζωοποιεῖ. Ὡςπερ τὰ σπέρματα τοῦ σίτου, ἢ τῶν κριθῶν καὶ νέφη, κρίσιμα ἐνταῦθα· ὁ δεσπότης τε καὶ ὁ ἥλιος ζωοποιεῖ καὶ κελυθόμενα. Ὡςπερ δὲ ἐστὶ φῶς διὰ θυρίδων εἰσερχόμενον, ὁ δὲ ἥλιος ὅλη τῇ οἰκουμένῃ τὰς ἀκτίνας ἐκπέμπει, οὕτως ἦσαν οἱ προφῆται τοῦ ἰδίου οἴκου μόνον φωστῆρες τοῦ Ἰσραὴλ· οἱ δὲ ἀπόστολοι ἥλιοι ἦσαν ἐκλάμποντες τὰς ἀκτίνας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Γ'. Ἔστιν οὖν γῆ ἐν ἣ κατοικοῦσι τὰ τετράποδα· καὶ ἐστὶ γῆ ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ἣ περιπατοῦσι καὶ ζῶσι τὰ ὄντα. Καὶ ταῦτα ἐὰν θελήσωσιν ἐν τῇ γῇ στήναι ἢ περιπατῆσαι, ἔχουσι θηρευτὰς τοὺς κρατούντας αὐτά. Καὶ ἐστὶ γῆ τῶν ἰχθύων, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ τόπω ἐγεννήθη, καὶ γῆ καὶ ἀέρι, ἔχει ἐκεῖ τὴν διαγωγὴν καὶ τροφὴν καὶ ἀνάπαυσιν. Οὕτως· ἐστὶ γῆ καὶ πατρις σατανικῆ, οὐ διάγουσι καὶ ἐμπεριπατοῦσι, καὶ ἐπαναπαύονται αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, καὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας· καὶ ἐστὶ γῆ φωτεινῆ τῆς θεότητος, ὅπου ἐμπεριπατοῦσι καὶ ἐπαναπαύονται αἱ παρεμβολαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων. Καὶ οὕτε ἡ σκοτεινὴ γῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτου σώματος ὁραθῆναι, ἢ ψηλαφθῆναι δύναται· οὕτε ἡ γῆ τῆς θεότητος ἢ φωτεινῆ ψηλαφᾶται, ἢ ὁράται τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς· τοῖς δὲ πνευματικοῖς φαίνεται τῷ ὀφθαλμῷ τῆς καρδίας, καὶ ἡ Σατανικὴ τοῦ σκότους, καὶ ἡ φωτεινὴ τῆς θεότητος.

Ζ'. Ὡς δὲ ὁ λόγος τῶν ἐξωθεν λέγει, ἔστιν ὄρη πύρινα, ὅτι ἐκεῖ πῦρ ἐστὶ, καὶ ἔστιν ἐκεῖ ζῶα ὅμοια τοῖς προβάτοις. Λοιπὸν οἱ θηρεύοντες αὐτὰ ποιοῦσι σιδηροῦς τροχοὺς, καὶ βάλλουσιν ἀγκιστέρα, καὶ πέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ ζῶα τὸ πῦρ ἔχει βρῶσιν, τὸ πῦρ ἔχει πόσιν, ἀνάπαυσιν, ἀξίαν, ζῶην, ἀντὶ πάντων τὸ πῦρ αὐτοῖς ἐστὶ. Καὶ ἐὰν ἐξενέγκῃς αὐτὰ εἰς ἄλλον ἀέρα, ἀπόλλυνται, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ὄντα ῥυπαρῆ, εἰς τὸ ὕδωρ οὐ πλύνονται, ἀλλὰ εἰς τὸ πῦρ, καὶ γίνονται καθαρώτερα καὶ λευκότερα. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ ἐκεῖνο ἔχουσι βρῶσιν. Ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀνάπαυσις· ἐκεῖνο καθαρίζει, καὶ πλύνει, καὶ ἀγιάζει αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἐκεῖνο φέρει αὐτοὺς εἰς ἀξίαν· ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀήρ, καὶ ζῶή. Ἄν δὲ ἐκεῖθεν ἐξέλθωσιν, ἀπόλλυνται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὡςπερ ἐκεῖ τὰ ζῶα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ

51 V. Si igitur nos quoque velimus ex Patre cœlesti pronasci, præstantius quid quam cæteri homines agere debemus, studere nempe, contendere, æmulari, diligere, bene conversari, in fide ac metu vivere, ut consecuturi tanta bona, et Deum hæreditario jure possessuri: *Dominus enim pars hæreditatis meæ et calicis mei* 43. Et ita intuens Dominus propositum illud bonum, ac tolerantiam, misericordiam suam exserit: ac purificans nos verbo cœlesti, mentes mortuas ac deperditas, per bonam ipsorum apostolorum conversationem et doctrinam, vivificat alteram creaturam. Perinde ac semina frumenti aut hordei fovent nubes, quæ creaturæ sunt. Pluvia quoque et sol vivificant ea, cum jubentur. Quemadmodum autem se habet lumen, quod per fenestram ingreditur, ac sol, qui per universam terram radios suos extendit, sic erant prophæte luminaria peculiaris domus Israel. Apostoli vero erant soles, emittentes radios in universam mundi partem.

VI. Est igitur terra, in qua quadrupedia habitant: est quoque terra in aere, in qua ambulant ac vivunt volucres. Quæ si velint consistere super terram et deambulare, habent venatores, qui eas capiant. Est quoque terra piscium, aqua scilicet maris; at unumquodque, in quo loco fuerit natum, sive in terra sive in aere, illic degit, nutritur ac quiescit. Sic quoque terra est patria Satanæ, in qua degunt, et circumambulant, ac in qua requiescunt potestates tenebrarum et spiritus nequitiae. Est quoque terra lucida divinitatis, in qua circumambulant ac requiescunt, castra et acies angelorum et sanctorum spirituum. Atque nec terra tenebrosa oculis hujus corporis conspici aut contractari potest; nec terra divinitatis lucida contractatur aut videtur oculis carnis: spiritalibus vero patet, oculo nempe cordis, tum quæ est Satanæ ac tenebrarum, tum etiam quæ est lucida ac divina

VII. Verum, ut profanus sermo perhibet, sunt quidam montes ignei, quia illic ignis permanet, suntque illic animalia similia ovibus. Cæterum venatores ad ea capienda conficiunt ferreas rotas, et projectos hamos mittunt in ignem, quandoquidem illa animalia ignem habent loco cibi, requiei, incrementi, vitæ, omnium denique loco ignis illis est. Ac si transferas ea alium in aerem, pereunt: et indumenta illorum, si fuerint sordibus inquinata, aqua non eluuntur, sed igni, sumique puriora ac candidiora: sic quoque Christiani cœlestem illum ignem habent vice alimenti, ille ipsis est requies, ille expurgat, lavat, et sanctificat cor illorum: ille præbet eis argumentum: ille eis est aer et vita. Si vero inde egrediantur, interficiuntur a pravis spiritibus, velut ibi animalia igni egredientia moriuntur, velut pisces aqua egredientes, velut quadrupedia

43 Psal. xvi, 3.

animalia in mare projecta suffocantur : velut volucres ambulantes super terram capiuntur ab aucupibus : sic quoque anima, quæ non permanet in terra, illa suffocatur et perit : et nisi habeat ignem illum divinum loco cibi, potus, indumentorum, purificationis cordis, et sanctificationis animæ, comprehenditur ab improbis spiritibus, ac perit. Nos autem studiose inquiramus, num seminati simus in invisibili illa terra, ac plantati in cœlesti vinea. Gloria miserationibus ejus in æternum. Amen.

52 HOMILIA XV.

Docet homilia hæc prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam quæstiones summa doctrina refertas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani.

I. Quemadmodum vir quidam, admodum dives, rex illustris, si delectetur femina paupere, nihil præterquam corpus suum possidente, ejusque amator fiat, ac velit eam sibi in sponsam ac conjugem assumere : illa contra omnem benevolentiam præstat viro, amoremque, quo eum prosequitur, conservat : ecce pauper illa ac egena, quæ nihil possidet, omnium bonorum viri sui sit domina : si vero quid præter decorum ac officium commiserit, nec convenienter ac decenter in domo viri sui versata fuerit, tunc cum infamia ac contumelia ejicitur, ambabus manibus capiti impositis : quemadmodum et in lege Moysis obscure innuitur de muliere refractaria, quæ viro suo nihil commodi præstat. Tum demum illa dolorem ac luctum maximum sustinet, cum secum perpendit quantis divitiis exciderit, qua gloria sit privata, contempta ob dementiam suam.

II. Sic quoque anima, cujus connubium petierit cœlestis Sponsus Christus in mysticam ac divinam societatem suam, atque gustaverit cœlestes divitias, magna in diligentia atque ingenue placere debet suo Sponso Christo, et ministerium spiritum sibi concrediditum decenter et convenienter implere, ut placeat Deo in omnibus, et Spiritum in nulla re contristet, ac præclaram erga illum modestiam et dilectionem decenter conservet, atque in domo cœlestis Regis recte conversetur, sitque concessa gratia ipsi in omnibus grata et accepta. Ecce ejusmodi anima omnium Domini bonorum domina constituitur, atque ipse splendor divinitatis corpus ejus existit. Si vero quid aberrarit, ac citra decorum egerit quid in ministerio suo, nec grata ei fecerit, nec voluntati ejus paruerit, neque cooperata cum gratia Spiritus secum habitante fuerit, tunc non absque contumelia ac dedecore, honore exiit, ac privatur vita tanquam inutilis effecta, minimeque apta societati cœlestis Regis. Ac tandem propter

Α πυρὸς ἀποθνήσκει, ὡς περ οἱ ἰχθύες ἀπὸ τῶν ὑδάτων, ὡς περ τὰ τετράποδα ζῶα βαλλόμενα εἰς τὴν θάλασσαν πνίγεται, ὡς περ τὰ πετεινά περιπατοῦντα εἰς τὴν γῆν κατέχεται ὑπὸ τῶν θηρευτῶν, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἢ μὴ μένουσα ἐν τῇ γῆ ἐκείνῃ, συμπνίγεται καὶ ἀπόλλυται. Καὶ ἐὰν μὴ ἔχη τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον ἀντὶ βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ ἐνδυμάτων, καὶ καθαρισμοῦ καρδίας, καὶ ἀγιασμοῦ ψυχῆς, κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ διαφθείρεται. Ἡμεῖς δὲ σὺν σπουδῇ ζητήσωμεν, εἰ ἐσάρημεν ἐν ἡ ἀοράτῳ γῆ ἐκείνῃ, καὶ ἐφουτέθημεν ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ἀμπέλω. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τῆς ψυχῆς ἐν ἀγνότητι καὶ ἀγνόητι καὶ καθαρότητι πρὸς τὸν τυμπλον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, χρὴ διακείσθαι. Συνέχει δὲ τινὰς ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, θηλυθῆ εἰ ἐν τῇ ἀραστάσει ἴδιαι τὰ μέλη ἀνίστανται; Καὶ ἄλλας μυρίας περὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ τῆς ἀξιοσύνης τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Α΄. Ὅς περ ἀνὴρ τις πλούσιος σφόδρα, βασιλεὺς ἐνδοξος, ἐὰν εὐδοκῆσῃ ἐπὶ γυναικὶ πενιχρῇ μὴδὲν κεκτημένῃ, εἰ μὴ μόνον τὸ ἴδιον σῶμα, καὶ ταύτης ἐραστῆς γένηται, καὶ βουλευθῆ ἑαυτῷ νύμφην καὶ σύνοικον αὐτὴν ἀγαγεῖσθαι, κάκεινῃ λοιπὸν πᾶσαν εὐνοίαν ἐνδείκνυται τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἀποσώζουσα ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ ἐκείνῃ καὶ ἐνδεῆς, ἢ μὴδὲν κεκτημένῃ, πάντων ἐξέσποινα τυγχάνει τῶν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ὑπαρχόντων. Ἐὰν δὲ τι παρὰ τὸ δέον καὶ ὀφειλόμενον πράξῃ, καὶ μὴ ἀρμοζόντως ἀναστρέφεται ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, τότε μετὰ ἀτιμίας καὶ ὕβρεως ἐκβάλλεται, τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θέσει, καθάπερ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως ἀνίσταται περὶ γυναικὸς ἀνυποτάκτου, καὶ μὴ χρησιμεύουσας τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τότε λοιπὸν ὀδύνην καὶ πένθος μέγιστον κτάται, λογιζομένη, ἐξ οἴου πλοῦτου ἐξέπεσε, καὶ οἶας δόξης ἐκτὸς γέγονεν, ἀτιμασθεῖσα δὲ τὴν ἀφροσύνην αὐτῆς.

Β΄. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἢ ἀν μνηστεύεται νύμφην ὁ ἐπουράνιος τυμπλον Χριστὸς, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μουσικήν καὶ θεῖαν κοινωνίαν, καὶ γέσθηται ἐπουρανίου πλοῦτου, ἐν πολλῇ σπουδῇ γνησίως ἀρέσκειν ὀφείλει τῷ αὐτῆς μνηστῆρι Χριστῷ, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν, ἢ ἐμπειστεύεται, δόντως καὶ ἀρμοζόντως ἐκπληροῦν, τῷ ἀρέσκειν τῷ θεῷ ἐν πᾶσι, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν μηδὲν λυπέσιν, καὶ τὴν καλὴν πρὸς αὐτὸν σφροσύνην καὶ ἀγάπην προσηκόντως τηρεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλείως καλῶς ἀναστρέφεσθαι ἐν πάσῃ εὐνοίᾳ τῆς δοθείσης χάριτος. Ἰδοὺ ἡ τοιαύτη ψυχὴ πάντων τῶν τοῦ Κυρίου ἀγαθῶν δέσποινα καθίσταται, καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδοξὸν τῆς θεότητος αὐτοῦ, σῶμα αὐτῆς τυγχάνει. Ἄν δὲ σφαλῇ τι, καὶ παρὰ τὸ δέον πράξῃ ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῆς, καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ οὐ πράττη, καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐκ ἐξακολουθῆ, οὕτε συνεργὸς τῆς συνούσης τοῦ Πνεύματος χάριτος γίνηται, τότε μετὰ ὕβρεως ἀπρεπῶς ἀτιμάζεται, καὶ ἀφορίζεται τῆς ζωῆς ὡς ἀχρεῖα γενομένη, καὶ ἀνεπιτέθειος τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπου-

ρανίου βασιλείας. Καὶ λοιπὸν ἐπ' ἐκεῖνη τῇ ψυχῇ, ἡ λύπη καὶ ὀδύνη, καὶ κλαυθμὸς πᾶσιν ἁγίοις καὶ νοστροῖς πνεύμασι γίνεται· ἄγγελοι, δυνάμεις, ἀπόστολοι, προφῆται, μάρτυρες κλαίουσιν ἐπ' αὐτῇ.

Γ'. Ὡςπερ γὰρ χαρὰ γίγνεται ἐν οὐρανῷ, ὡς ὁ Κύριος εἶπεν, ἐπὶ ἐντὶ ἁμαρτωλῶν μετανοοῦντι· οὕτως λύπη πολλὴ καὶ κλαυθμὸς ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται, ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ ἀποπιπτούσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ ὡςπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὸν πλοῦσιος ἀποθάνῃ ἀνὴρ, μετὰ μελωδιῶν, καὶ θρήνων, καὶ κοπετοῦ ἐκκομίζεται τοῦ βίου ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν, καὶ πρὸς συγγενῶν, καὶ φίλων, καὶ γνωρίμων· οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ ἐκεῖνη πάντες οἱ ἅγιοι πενθοῦσι μετὰ θρήνων καὶ μελωδιῶν. Καὶ γὰρ ἀλλαχού τοῦτο ἡ Γραφὴ αἰνίττεται λέγουσα, *σέπτωκα πέντες, κενθεῖτε, κέδροι*· ὡςπερ γὰρ ὁ Ἰσραὴλ ὅτε ἐδόκει εὐαρεστεῖν τῷ Δεσπότῃ, εἰ καὶ μηδέποτε ὄν δεῖ τρόπον εὐηρέστησε, στύλον νεφέλης εἶχεν ἐπισκιάζοντα, καὶ στύλον πυρὸς καταυγάζοντα, θάλασσαν εὐρα σχιζομένην ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὕδωρ ἐκ πέτρας διαυγὲς ἔξερχόμενον· ἐπεὶ δὲ ἐστρέφετο ὁ νοῦς αὐτῶν, καὶ ἡ προαίρεσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τότε ὄφειε παρεδίδοντα, καὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, ἐν αἰχμαλωσίαις δειναῖς ἀπαγόμενοι, καὶ δουλείαις πικραῖς ἐξεταζόμενοι· τὸ αὐτὸ πάντως καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν γίνεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ προφῆτῃ Ἰεζεκιὴλ μυστικῶς ἐμφαίνον τὸ Πνεῦμα περὶ τῆς τριακονταίας ψυχῆς, ὡςπερ Ἱερουσαλήμ, ἔλεγεν· *Εὗρόν σε, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ γυμνήν, καὶ ἔλουσά σε ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς ἀκαθαρσίας σου, καὶ ἐνέδυσά σε ἐνδύμα, καὶ φέλλια περιέθηκα ἐν ταῖς χερσί σου, καὶ μαριάκιον περὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ ἐνώπιον ἐν τοῖς ὤσι σου, καὶ ἐγένου μοι ὄνομαστὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· σαρδάλιν, καὶ ἔλαιον, καὶ μέλι ἐφαγες, καὶ εἰς ὕστερον ἐπελέθου τῶν ἐστρεσιῶν μου, καὶ ἐπορεύθης ὀπίσω τῶν ἐραστῶν σου, καὶ ἐπόρευσας ἐν αἰσχύνῃ.*

Δ'. Οὕτως καὶ ψυχῇ τῇ διὰ τῆς χάριτος ἐπιγινωσκουσῇ τὸν Θεόν, τὸ Πνεῦμα παρακαλεῖ, ἥτις καθαρθεῖσα ἀπὸ τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν καὶ τοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος κοσμίαις κοσμηθεῖσα, καὶ μεταλαβούσα θείας καὶ ἐπουρανίου τροφῆς, μὴ δεόντως δὲ ἐν πολλῇ γνώσει ἀναστρεφομένη, καὶ ἀρμυροῦντως μὴ τηροῦσα τὴν ὀφειλομένην τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ εὐνοίαν καὶ ἀγάπην, ἀπορρίπτεται καὶ ἐκβαλλεται τῆς ζωῆς ἧς ποτε μέτοχος γέγονε. Δύναται γὰρ ὁ Σατανᾶς καὶ μετὰ τῶν ἐχόντων τοιαῦτα μέτρα ἐπαίρεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι, καὶ κατὰ τῶν τὸν Θεόν ἐν χάριτι καὶ δυνάμει ἐπιγινόντων, ἀκμὴν ἢ κακίαν ἐπαίρεται, καὶ ἀγωνίζεται καταράξαι. Ἀγωνιστέον τοίνυν καὶ παραφυλακτέον καὶ ἡμᾶς πάσῃ συνέσει μετὰ φόβου τῆρ ἑαυτῶν σωτηρίαν καταργάεσθαι, καθὼς γέγραπται. Ὅσοι οὖν μέτοχοι τοῦ Πνεύματος Χριστοῦ γεγόνατε, ἐν μηδελί πράγματι, μήτε ἐν μικρῷ μήτε ἐν μεγάλῳ, καταφρονητικῶς διατεθῆτε, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνυβρίσητε, ἵνα μὴ τῆς ζωῆς ἐκτὸς γένησθε, ἧς μέτοχοι ἤδη γεγόνατε.

A *illam animam tristitia, dolor ac luctus omnes sanctos et intellectuales spiritus invadit : angeli, potestates, apostoli, prophetæ, martyres lugent ejus vicem.*

III. *Quemadmodum enim gaudium est in caelo, ut dixit Dominus, super uno peccatore poenitentiam agente* ⁴⁴, *ita tristitia multa est et luctus in caelo super una anima, quæ excidit vita æterna. Et quemadmodum in terris, si quis locuples vir mortuus fuerit, cum cantu lugubri, lamentatione ac planctu effertur e vita per suos fratres, consanguineos, amicos ac familiares : sic quoque propter eam animam omnes sancti lugent lamentatione ac voce lugubri. Alibi enim Scriptura ad hoc obscure alludit, inquit : Cecidit pinus, lugete, cedri* ⁴⁵. *Quemadmodum enim populus Israel, cum videretur placere Domino, quamvis nullo modo, quo debuit, ei placuerit, columnam nobis habebat obumbrantem, et columnam ignis illustrantem, mare videbat dividi coram ipsis, ac limpida aquam et petra erumpere* ⁴⁶ : *postquam vero aversa est mens et voluntas eorum a Deo, tum serpentibus traditi et hostibus suis, ac in captivitatem miseriam abducti, atque servitutibus duris tentati sunt : idem prorsus quoque animis nostris contingit. Quod ipsum quoque per prophetam Ezechielem mystice commonstrans Spiritus de hujusmodi anima, velut de Jerusalem, loquebatur : Inveni te, inquit, in deserto nudam, et ablui te aqua ab impuritate tua, et indui te vestimento, et armillas circumposui manibus tuis, et torques circa collum tuum, et in aures in auribus tuis, et facta es mihi nominata inter omnes gentes. Similam et oleum ac mel comedisti, et ad ultimum es oblita beneficia mea. Abisti vos amatores tuos, et cum pudore fornicata es* ⁴⁷.

IV. Sic quoque animam, quæ per gratiam Deum cognoscit, Spiritus admonet : quæ purificata quidem a pristinis peccatis, et Spiritus sancti ornamentis decorata, ac particeps facta divini ac cælestis cibi, minus vero decenter in multa cognitione versata, nec convenienter debitam cælesti sponso Christo benevolentiam et dilectionem conservans, projicitur et detruditur a vita, cujus erat particeps facta. Valet namque Satanas vel adversus eos, qui ad hos gradus pervenerunt, insurgere et elevari : et adversus eos, qui Deum in gratia et virtute cognoverunt, adhuc nequitia insurgit, ac conatur eos deturbare. Contendendum igitur ac prudenter cavendum quoque nobis est, *ut cum timore nostram ipsorum salutem operemur* ⁴⁸, ut scriptum est. Quicumque igitur participes Spiritus Christi facti estis, in nulla re, sive parva sive magna, contemptim ita sitis animo dispositi, ut hæc contemnatis, neque gratiam Spiritus contumelia afficiatis, ne vita privemini, cujus participes facti eratis.

⁴⁴ Luc. xv. 7. ⁴⁵ Zach. xi. 2. ⁴⁶ Exod. xiii 21 ; xiv. 19. ⁴⁷ Ezech. xvi. 6 seq. ⁴⁸ Philipp. ii, 12.

V. Hoc ipsum denuo in alia persona dicam. Quem admodum servus palatium aliquod ingressus, ut tractet vasa ministerii, ex regis bonis sumit, nudus cum ipse venerit, atque in ipsis vasibus quæ sunt regis, ministrat regi: cæterum hic magna prudentia ac judicio opus est, ne præter decorum quid ministret, alia pro aliis esculenta apponens regiæ mensæ, sed ut ordine servato, prima atque postrema apponat cibaria; sin vero ex ignorantia ac judicii defectu non juxta ordinem regi ministret, periculo mortique obnoxius sit: sic et anima, quæ in gratia et Spiritu ministerium Deo exhibet, accurato judicio et cognitione indiget, ne quid aberret in vasibus divinis, aut ministerio spirituali, propriam voluntatem, non congruentem gratiæ, habens. Licet enim, ut utique in ministerio spirituali, quod clam per interiorem hominem peragitur, et in propriis vasibus, hoc est, spiritu proprio, anima Domino ministret. Absque vero Dei vasibus, hoc est, absque gratia, impossibile est quempiam Deo servire, hoc est placere in quacunque Dei voluntate.

VI. At ubi acceperit gratiam, tum summa prudentia atque judicio opus est, quæ etiam ipsa concedit Deus animæ a se postulanti, ut gravissima ei possit exhibere servitia in Spiritu, quem accipit; et in nullo vincatur a malitia atque fallatur, per ignorantiam, temeritatem ac negligentiam aversa, præterque decorum Dominicæ voluntatis omnia peragens: quia supplicium, mors et luctus hujusmodi animam manet. Quod etiam divus Apostolus dixit: *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* ⁴⁹. Vides cum Dei apostolus esset, quo fuerit timore? Obsecremus igitur Dominum, ut servitium Spiritus secundum voluntatem ejus in primis exhibeamus, quicumque gratiæ divinæ participes facti sumus, neque mente ad contemptum disposita convivamus, ut hoc modo gratissima Deo conversatione utentes, ac spirituali cultu secundum voluntatem ejus illi ministrantes, æternæ vitæ hæreditatem cernamus.

VII. Morbo si quis laborat, tamen fieri potest, ut is membra quædam illæsa ac sana habeat, oculum videlicet visionis, aut aliud membrum: reliqua vero membra afficiuntur: sic quoque habet se res in spiritualibus. Probabile est, quempiam membra spiritus tria habere sana, sed non propterea perfectus est. Vides quot gradus et modi sint spiritus: quomodo per partes defæcet ac minuatur malitia, et non uno momento. Universa, quæ sunt, providentia ac dispensatione divina fiunt, tum quod oriatur sol, tum quod omnes creaturæ propter regnum, quod hæreditario jure possessuri sunt electi, factæ sint, ut pacificum ac ex concordia constituent regnum.

VIII. Debent igitur Christiani per omnia conten-

E. Καὶ πάλιν ἐτέρῳ προσώπῳ λέξω. Ὅσπερ δούλος ἂν εἰσέλθῃ ἐν παλατίῳ, ὑπηρετῆσαι τὰ σκεύη τῆς ὑπηρεσίας, ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπαρχόντων λαμβάνει, αὐτὸς δὲ γυμνὸς εἰσέρχεται, καὶ ἐν τοῖς τοῦ βασιλέως σκεύεσιν ὑπηρετεῖ τῷ βασιλεῖ· λοιπὸν ὡδε πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα μὴτε παρὰ τὸ δέον διακονῆσῃ, ἀλλὰ ἀντὶ ἄλλων ἐδέσματα εἰσαγαγῶν τῇ τοῦ βασιλέως τραπέζῃ, ἀλλὰ κατὰ ἀκολουθίαν τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα παραβῆ σιτία· εἰ δὲ κατὰ ἀγνοίαν καὶ ἀδιακρισίαν μὴ διακονῆσῃ τῷ βασιλεῖ καθεξῆς, κινδύνου καὶ θανάτου ἐνοχος τυγχάνει· οὕτως καὶ ψυχὴ ἐν τῇ χάριτι καὶ τῷ Πνεύματι διακονοῦσα τῷ Θεῷ, πολλῆς διακρίσεως καὶ γνώσεως χρῆζει, ὅπως μὴτε σφαλῆ ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ σκεύεσιν, ἤγουν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ, τὴν ἴδιαν προαίρεσιν μὴ συμφωνοῦσαν τῇ χάριτι ἔχουσα. Ἔστι γάρ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ κρυπτῶς ὑπὸ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐπιτελουμένη, καὶ ἐν τοῖς ἴδιοις σκεύεσι, τουτέστι τῷ πνεύματι αὐτοῦ διακονεῖσθαι τὸν Κύριον ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Ἄνευ δὲ τῶν αὐτοῦ σκευῶν, τουτέστι τῆς χάριτος, ἀδύνατόν τινα τῷ Θεῷ διακονῆσαι, τουτέστιν, εὐαρεστῆσαι εἰς πάντα τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα.

Γ'. Καὶ ὅταν λάβῃ τὴν χάριν, καὶ τότε πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἅπερ καὶ ταῦτα αὐτὸς δίδωσιν αὐτῇ ζητούσῃ παρὰ Θεοῦ, ὅπως εὐαρεστῶς αὐτῷ διακονῆσῃ ἐν τῷ Πνεύματι ὃ λαμβάνει, καὶ ἐν μηδενὶ κρατῇ ὑπὸ τῆς κακίας καὶ σφαλῆ, ὑπὸ ἀγνοίας καὶ ἀφοβίας καὶ ἀμελείας παρατραπαῖσα, καὶ παρὰ τὸ δέον τοῦ Δεσποτικοῦ διαπραξάμενη θελήματος, ἐπαί τιμωρία, καὶ θάνατος, καὶ πένθος τῇ τοιαύτῃ ἔσται ψυχῇ· ὃ καὶ ὁ θεὸς φησιν Ἄπόστολος· *Μὴ πως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι*· ὁρᾷς, ἄπόστολος ὢν τοῦ Θεοῦ, οἷον εἶχε φόβον; Παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Θεόν, ὅπως τὴν διακονίαν τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα διακονήσωμεν ἐξαιρέτως, ὅσοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐτύχομεν, καὶ μὴ τῇ καταφρονητικῇ συζῶμεν ἐννοίᾳ, ἵνα οὕτως εὐαρεστῶς αὐτῷ πολιτευσάμενοι, καὶ πνευματικῇ λατρείᾳ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ λατρεύσαντες αὐτῷ, τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσωμεν.

Z'. Ἀσθενεῖαν περιέχεται τις, καὶ συμβαίνει τινὰ μέλη ἔχειν αὐτὸν ὑγιᾶ, ὀφθαλμὸν ἰσως εὖφως, ἢ τι ἕτερον, ἀλλὰ τὰ λοιπὰ μέλη ἠφάνισται· οὕτως ἐστὶ καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Εἰκόσ τινα ἔχειν ὑγιᾶ μέλη τοῦ πνεύματος τρία, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τελειός ἐστιν. Ὅρᾷς πόσοι βαθμοὶ εἰσι καὶ μέτρα τοῦ πνεύματος· πῶς κατὰ μέρος διδύλλεσθαι καὶ λεπτύνεσθαι τὸ κακόν, καὶ οὐχ ἄπαξ. Ὅλη ἡ πρόνοια καὶ οἰκονομία τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον, καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα, διὰ τὴν βασιλείαν, ἣν μέλλουσι κληρονομεῖν οἱ ἐκλεκτοί, γεγόνασιν, διὰ τὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ καθ' ὁμόνοιαν συστήναι βασιλείαν.

H'. Ὁφείλουσιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ εἰς πάντα ἀγώ-

⁴⁹ I Cor. ix, 27.

νίεσθαι, καὶ μήτε κρίνειν ὄλωσ τινὰ, μὴ πόρνην ἄ
προσωπῶσαν, μὴ ἀμαρτωλοῦς, ἢ ἀτάκτους, ἀλλ' ἀπλή
προαιρέσει καὶ καθαρῷ ὀφθαλμῷ πάντας ὄρων, ἵν'
ὀπάρχη τοῦτο τινι ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν, μηδένα
ἐξουθενεῖν. μήτε ἀνακρίνειν, ἢ βδελύσσεσθαι, ἢ ἔχειν
αὐτοὺς ἐν διακρίσει. Μονόφθαλμον ἐὰν ἴδῃς, μὴ δια-
κριθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ὡς ὑγίει αὐτῷ πρό-
σχες· τὸν ἔχοντα κυλλὴν τὴν χεῖρα, ὡς μὴ κεκυλ-
λωμένην ἴδῃς, τὸν χυλὸν ὡς ἔρθῃν, τὸν παραλυτικὸν
ὡς ὑγιαίνοντα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ καθαρότης τῆς καρ-
διάς, ἵνα ἰδῶν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἢ ἀσθενεῖς συμπα-
θήσης, καὶ εὐσπλαγχνος ἐπ' αὐτοῖς γενῇ· συμβαίνει
γὰρ καὶ ἀγίους Κυρίου καθέζεσθαι εἰς θέατρα καὶ
βλέπειν τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὸν
ἔσω ἄνθρωπον λαλοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸν
ἔξω ἄνθρωπον φαίνονται τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς θεωροῦν-
τες τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα.

Θ'. Ἄλλην οὖν ἔχουσιν οἱ κοσμικοὶ ἐνέργειαν ὑπὸ
τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης τοῦ φρονεῖν τὰ γήινα. Οἱ
δὲ Χριστιανοὶ ἄλλην ἔχουσι προαίρεσιν, ἄλλον νοῦν,
ἄλλου αἰῶνός εἰσιν, ἄλλης πόλειως. Πνεῦμα γὰρ Θεοῦ
κοινωνεῖ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ καταπατοῦσι ἀντι-
κειμενον. Γέγραπται γάρ· Ἔσχατος ἐχθρὸς κατωρ-
γεῖται ὁ θάνατος. Οἱ γὰρ θεοσεβεῖς πάντων εἰσὶ
δεσπόται. Πάλιν δὲ οἱ χαῦνοι τῇ πίστει, καὶ ἀμαρ-
τωλοὶ, ὄλωσ εἰσὶ δούλοι, καὶ πῦρ αὐτοὺς καλεῖ, καὶ
λίθος καὶ ξίφος ἀποκτείνει· καὶ τελευταῖον δαίμονες
αὐτῶν κατακυριεύουσιν.

Γ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὄλα τὰ μέλη
ἀνίστανται;

Ἀπόκρισις. Τῷ Θεῷ πάντα εὐκόλῃ ἐστι, καὶ οὐ-
τως ἐπηγγελίωτο· ἀνθρωπίνῃ δὲ ἀσθενείᾳ καὶ λογι-
σμῷ ὡσπερ ἀδύνατον τοῦτο καταφαίνεται. Ὅσπερ
γὰρ ἀπὸ τοῦ χόδου καὶ τῆς γῆς λαβῶν ὁ Θεὸς, ὡς
ἄλλην τινὰ φύσιν κατεσκεύασε τὴν τοῦ σώματος μὴ
ἐοικυῖαν τῇ γῇ, καὶ γένη πολλὰ ἐποίησεν, ὄλον τρί-
χας, καὶ δέρμα, καὶ ὀστέα, καὶ νεῦρα· καὶ ὅν τρόπον
βαλλομένη ραφίς εἰς πῦρ, ἀλλάσσει τὴν χροάν,
καὶ μεταβάλλεται εἰς πῦρ· μέντοιγε ἡ φύσις τοῦ
σιδήρου οὐκ ἀνηρέθη, ἀλλὰ συνέστηκεν· οὕτως καὶ ἐν
τῇ ἀναστάσει ὄλα τὰ μέλη ἀνίστανται, καὶ θρῖξ οὐκ
ἀπόλλυται, καθὼς γέγραπται, καὶ ὄλα γίνονται
φωτεινῶν, ὄλα εἰς φῶς καὶ πῦρ βάπτονται, καὶ με-
ταβάλλονται, ἀλλ' οὐχ, ὡς τινες λέγουσιν, ἀναλύεται
καὶ γίνεται πῦρ, καὶ οὐκέτι ὑφέστηκεν ἡ φύσις.
Πέτρος, γὰρ Πέτρος ἐστὶ, καὶ Παῦλος Παῦλος, καὶ
Φίλιππος Φίλιππος· ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει καὶ
ὑποστάσει μένει πεπληρωμένος τοῦ Πνεύματος. Εἰ
δὲ λέγεις, ὅτι ἀνελύθη ἡ φύσις, οὐκέτι Πέτρος, ἢ
Παῦλος, ἀλλὰ πάντη καὶ πανταχοῦ ὁ Θεός, καὶ οὕτε
οἱ εἰς γέενναν ἀπερχόμενοι αἰσθάνονται τῆς κολά-
σεως, οὕτε οἱ εἰς βασιλείαν, τῆς εὐεργεσίας.

ΙΑ'-ΙΒ'. Ὅσπερ ἵνα ἢ παράδεισος ἔχων παντοία
δένδρα καρποφόρα, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄπιος, ἢ μήλον, καὶ
ἄμπελος ἔχουσα τὸν καρπὸν, καὶ τὰ φύλλα· συμῆθ
δὲ τὸν παράδεισον καὶ ὄλα τὰ δένδρα, καὶ τὰ φύλλα

A dere, neque omnino judicare quempiam, ne qui-
dem meretricem prostitutam, nec peccatores, nec
lurcones, sed simplici intentione ac puro oculo
omnes aspiceret; ut sit hoc cuidam quasi naturale et
infixum, ne quemquam contemnat, nec judicet,
aut abominetur, aut ipsos habeat in dicrimine. Si
monoculum aspexeris, ne dijudices in cordē tuo,
sed eum perinde ac si sanus esset intuere; man-
cum aliquem manu minime veluti mutilatum aspicere,
claudum velut erecto corpore incedentem, paraly-
ticum velut sanum. Hæc enim est puritas cordis,
ut visis peccatoribus aut infirmis, compatiaris, ac
misericors erga eos sis. Contingit enim, ut sancti
quoque Domini, velut in specula sedentes, prospici-
ant deceptiones mundi; quippe qui secundum
interiorem hominem cum Deo colloquuntur, secun-
dum vero exteriorem hominem apparent oculis
quasi spectare ea, quæ fiunt in mundo.

IX. Aliam igitur habent sæculares virtutem a
spiritu erroris, ut sapiant videlicet terrena. Chri-
stiani vero aliam habent intentionem, alium ani-
mum, alius sunt sæculi, alius civitatis. Spiritus
enim Dei societatem inquit cum illorum animis, et
conculcant adversarium. Scriptum enim est: *No-
vissimus hostis aboletur mors*⁹⁰. Deum enim qui ve-
nerantur, omnium sunt domini. E contrario vero,
qui lenti sunt fide ac peccatores, penitus sunt servi,
ignis eos urit, lapisque et gladius eos interficit; ac
tandem dæmones dominabuntur in eos.

X. Interrogatio. *Utrum in resurrectione omnia
membra resurgant.*

Responsio. Deo omnia facilia sunt, et sic promi-
sit: humanæ vero imbecillitati et cogitationi velut
impossibile hoc videtur. Quemadmodum enim Deus
ac pulvere et terra sumens, velut aliam quamdam
naturam condidit, naturam nimirum corporis,
terræ minus similem, et genera multa creavit,
velut pilos, pellem, ossa et nervos: et quemadmo-
dum projecta in ignem acus, alterato colore
vertitur in ignem: quanquam natura quidem ferri
non penitus tollitur, sed subsistit: ita in resurre-
ctione omnia membra resurgent, nec perit capil-
lus⁹¹, ut scriptum est, omniaque lucida redduntur,
atque omnia lumine et igni tincta mutantur qui-
dem, sed non, ut nonnulli aiunt, resolvantur, et in
ignem evadunt, adeo ut non amplius subsistat eorum
natura. Petrus enim Petrus est, et Paulus Paulus,
et Philippus Philippus. Quilibet in sua ipsius
natura et substantia permanet repletus Spiritu.
Quod si dicas, resolutam esse naturam, non am-
plius est Petrus aut Paulus, sed prorsus et ubique
Deus: nec qui in gehennam abeunt, sentiunt
supplicium, nec qui in regnum, beneficium.

XI-XII. Veluti si sit hortus consistens variis arboribus
fructiferis, ac sit illic pyrus, pomus et vitis habens
fructum et folia: accidit autem hortum omnesque
arbores ac folia invariari, et converti in aliam natu-

⁹⁰ I Cor. xv, 26. ⁹¹ Luc. xxi, 18; Marc. ix, 49.

ram, fierique priora illa lucida: sic quoque homines mutantur in resurrectione, et fiunt membra eorum sancta et lucida. Quamobrem divini homines debent se præparare ad certamen et pugnam. Perinde autem, ut juvenis generosus illatas plagas ac luctam sustinet ac referit: sic quoque Christiani perferre debent afflictiones, tum externas, tum interiora bella, ut percussi per tolerantiam superiores evadant. Via enim Christianæ religionis sic se habet. Ubi spiritus sanctus, illic sequitur, velut umbra, persecutio et pugna. Vides prophetas, quomodo persecutione afflicti fuerint ab omnibus contribulibus suis, in quibus nihilominus operabatur Spiritus. Vides quomodo Dominus, qui est *via et veritas*⁵³, non ab alio populo persecutionem passus est, sed a suis, a propria scilicet tribu Israel persecutione affectus, ac cruci affixus est: itidem et apostoli. Ex eo enim tempore, quo cruci affixus est, transit Spiritus paracletus, et migravit in Christianos. Cæterum nullas Judæorum persecutionem pertulit, sed Christiani solam martyrio affecti sunt. Quare non est, quod Christiani in stuporem adducantur, verum oportet veritatem persecutionem pati.

XIII. Interrogatio. *Quidam aiunt exterius vitium ingredi, et si velit homo, non recipit, sed rejicit illud.*

Responsio. Quemadmodum serpens locutus cum Eva⁵⁴, cum obediret ipsa, introgressus est: sic quoque nunc ob obedientiam hominis ingreditur peccatum, quod extra est. Habet enim peccatum plenam potestatem et libertatem in cor ingrediendi. Neque enim cogitationes extra sunt, sed intus, ex corde proficiscentes. Inquit enim Apostolus: *Volo viros orare sine ira et cogitationibus pravis*⁵⁵. *Cogitationes enim de corde exeunt*⁵⁶, secundum Evangelium. Accede itaque ad orationem, et examina cor tuum et animum, atque desidera orationem tuam Deo committere puram, atque circumspice ibi potissimum, numquid non sit aliquod impedimentum: num oratio sit pura; num intentus sit animus tuus Domino, perinde ac animus agricolæ agriculturæ, animus viri uxori, et mercatoris negotiationi; num flectas genua tua ad orandum, nec tuas cogitationes alii distrahant.

56 XIV-XV. At inquis, *Dominum*, postquam venit per crucem, *condemnas peccatum*⁵⁶, nec amplius intus hære. Verum perinde, ac si miles, qui deponat currum suum in domo alicujus, quando placuerit ei, facultatem habet ingrediendi et egrediendi domum illam: sic quoque peccatum habet potestatem disputationes serendi in corde. Scriptum enim est: *Introit Satan in cor Judæ*⁵⁷. Si vero istes, per adventum Christi condemnatum esse peccatum, nec post baptismum pabulum habere malum disputandi in corde; ignoras quod ab adventu Do-

A μεταβληθῆναι, καὶ ἀλλαγῆναι εἰς ἄλλην φύσιν, καὶ γενέσθαι τὰ πρῶτα φωτειοῦ· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ γίνονται τὰ μέλη αὐτῶν ἅγια καὶ φωτειοῦ. Οἱ οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐτρεπίσαι ἑαυτοὺς εἰς ἀγῶνα καὶ ἀθλήσιν. Ὅσπερ δὲ νεανίας γενναῖος τὰς ἐπιφερομένας πληγὰς, καὶ τὴν πάλιν βαστάζει καὶ ἀντιτίπτει, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι φέρειν τὰς θλίψεις, τὰς τε ἐξωθεν, καὶ τοὺς ἐνδοθεν, πολέμους, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς τυπτόμενοι νικῶσιν. Ἡ γὰρ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ οὕτως ἐστίν. Ὅπου γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ, οἷον σκιά, ὁ διωμὸς καὶ ἡ πάλιν. Ὅρξας τοὺς προφήτας, πῶς ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων δι' ὅλου, εἰς οὓς ὁμοῦς ἐνήργει τὸ Πνεῦμα. Ὅρξας, πῶς ὁ Κύριος, ὅστις ἐστὶν ὁδὸς καὶ ἀλήθεια, οὐχ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχθη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς, μετῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν οὐδεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνον Χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν. Διὸ οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν.

II. Ἐρώτησις. *Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐξωθεν ἐπιεσέρχεται τὸ κακὸν, καὶ ἐὰν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐ δέχεται, ἀλλ' ἀποπέμπεται αὐτό.*

Ἀπόκρισις. Ὅσπερ ὁ ὄφις λαλήσας τῇ Εὔα, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἐνδοθεν ἐπεισῆλθεν, οὕτω καὶ νῦν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιεσέρχεται ἡ ἁμαρτία ἐξω οὖσα. Ἐχει γὰρ ἐξουσίαν καὶ παρῆρσιαν εἰσερχεσθαι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν καρδίαν· οἱ γὰρ λογισμοὶ οὐκ εἰσιν ἐξωθεν, ἀλλ' ἐνδοθεν ἐκ τῆς καρδίας. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν ποτηρῶν.* *Εἰσὶ γὰρ λογισμοὶ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας,* κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπελθε οὖν εἰς εὐχὴν, καὶ ἐπίσκεψαι σου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, καὶ θέλησον τὴν εὐχὴν σου καθαρὰν ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ, καὶ βλέψον ἑξαιρέτως ἐκεῖ, εἰ οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον, εἰ γίνεται εὐχὴ καθαρὰ, εἰ ἠσυχόληται σου ὁ νοῦς περὶ τὸν Κύριον, ὃν τρόπον τοῦ γεωργοῦ περὶ τὴν γεωργίαν, τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα, τοῦ ἐμπόρου περὶ τὴν ἐμπορίαν, εἰ κλίνεις τὰ γόνατά σου εἰς εὐχὴν, καὶ τοὺς λογισμοὺς σου ἄλλοι μὴ διαρπάζουσι

ΙΔ'.-ΙΕ'. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι ὁ Κύριος ἐλθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ *κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν*, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἔσω. Ἀλλ' ὡσπερ ἐὰν ἦ στρατιώτης καὶ ἀποθήται τὸ ἄρμα αὐτοῦ εἰς οἰκίαν τινὸς, ὅτε θέλει, ἐξουσίαν ἔχει εἰσεῖναι καὶ ἐξιέναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία ἔχει ἐξουσίαν διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Γέγραπται γὰρ· *Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα.* Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι διὰ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ κατέκρινε ἡ ἁμαρτία, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκέτι ἔχει νομὴν τὸ κακὸν τοῦ διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀγνοεῖς ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Κυ-

⁵³ Joan. xvi, 6. ⁵⁴ Gen. iii, 5. 6. ⁵⁵ I Tim. ii, 8.

⁵⁶ Matth. xv, 19. ⁵⁷ Rom. viii, 3. ⁵⁸ Luc. xii, 3.

ρίου μέχρι τοῦ νῦν, ὅσοι ἐβαπτίσθησαν, καὶ πονηρὰ ποτὲ ἐλογίσθησαν; ἢ οὐκ εἰς κενοδοξίαν τινὲς αὐτῶν, ἢ πορνείαν, ἢ γαστριμαργίαν ἐτρέφησαν; ἀλλὰ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοσμικοὶ, ἁμωμον καὶ καθαρὰν ἔχουσι τὴν καρδίαν; ἢ εὐρίσκομεν, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὰ ἁμαρτίαι γίνονται, καὶ πολλοὶ ἁμαρτάνουσιν; Ἐχει οὖν νομὴν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα εἰσελθεῖν ὁ ληστής, καὶ πράττειν ἃ θέλει. Γέγραπται γάρ· Ἄγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι Ἄγαπῶ, καὶ ἔχω Πνεῦμα ἅγιον. Ἐχεις τὴν μνήμην, καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν καύσιν πρὸς τὸν Κύριον; νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκεῖ ἀποδέδεσαι; καὶ εἰ μὲν ἔχεις τοιαύτην ἀγάπην, καθαρὸς εἶ. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον εἰ τιαν ἔλθωσιν ἀπὸ τῶν γηίνων πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν λογισμῶν, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ὑποκλίνῃ, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀγάπην καὶ πόθον Θεοῦ ἔλκεται σου ἡ ψυχὴ. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τοῦ κόσμου κατασπῶσι τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ φθαρτὰ, καὶ οὐκ ἔωσιν ἀγαπήσαι Θεόν, ἢ μνημονεῦσαι τοῦ Κυρίου. Καὶ πολλάκις ἀπέρχεται εἰς προσευχὴν ὁ ἰδιώτης, καὶ κλίνει γόνυ, καὶ εἰσέρχεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ὅσον σκάπτει καὶ βαθύνει, ῥύσσειται τὸ τεῖχος τῆς κακίας τὸ ἀνοιστάμενον, καὶ εἰσέρχεται εἰς ὄρασιν καὶ σοφίαν, ὅπου οὐ φηάνουσι δυνάσται ἢ σοφοί, ἢ ῥήτορες καταλαβεῖν ἢ γινῶναι τὴν λεπτότητα τοῦ νοῦς αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς θεῖα μυστήρια. Καὶ γὰρ ἄπειρος τοῦ δοκιμάζειν μαργαρίτας, οὐκ οἶδε διατιμῆσθαι τούτους, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτὸν τυγχάνει. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ τὰ ἔνδοξα τῆς γῆς βδελύσσονται, καὶ ἠγοῦνται ταῦτα ὡς κοπρίαν πρὸς ἐκείνων τὴν σύγκρισιν τῆς μεγαλειότητος τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς.

ΙΓ'. Ἐρώτησις. Εἰ δύναται πεσεῖν ἄνθρωπος ἕχων χάρισμα;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἀμελήσῃ, πίπτει· οἱ γὰρ πολλοὶ οὐδέποτε ἀργοῦσι, οὔτε ὀκνοῦσι πολεμοῦντες· πόσῃ μάλλον σὺ οὐκ ὀφείλεις παύσασθαι ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς πρὸς Θεόν; πολλὴ γὰρ σοι ζημία γίνεταί ἀμελοῦντι, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ τῆς χάριτος δοκεῖς ἐξετάζεσθαι.

ΙΖ'. Ἐρώτησις. Εἰ πυραμένει ἡ χάρις μετὰ τὸ πεσεῖν ἄνθρωπον;

Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πάλιν ἀγαγεῖν, καὶ προτρέπεται ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ καὶ παραμείνῃ, ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, μετανοοῦντα τὰ ἐφ' οἷς πάλαι ἐπλημμέλησεν.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ τοῖς τελείοις ἐπικεῖται Ὀλιψία, ἢ πόλεμος, ἢ τὸ ὄλον ἀμερμυροῦσιν;

Ἀπόκρισις. Ὁ πόλεμος κατ' οὐδενὸς παυεταί πολεμῶν, ὁ Σατανᾶς δὲ ἀσπλαγχνὸς ἐστὶ καὶ μισάνθρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ.

mini ad hunc usque diem quot modo baptizati sint, et aliquando tamen nihilominus mala cogitaverint? Aut nonne quidam eorum ad vanam gloriæ cupiditatem, ad stuprum aut belluacionem conversi sunt? Porro, an omnes qui habitant in Ecclesia homines mundani, puro et inculpabili corde præditi sunt? aut nonne reperimus post baptismum multa perpetrari peccata, ac multos errare? Habet igitur pabulum et licentiam lætro, etiam post baptismum, ingrediendi atque agendi pro lubitu. Scriptum enim est: *Dilige Dominum Deum tuum ex tota corde tuo*⁸⁶. Verum dicis: *Diligo, et habeo Spiritum sanctum*. Habesne memoriam et amorem, ac flagrans desiderium directum erga Dominum? esne noctu diuque illic devinctus? et siquidem hac dilectione præditus es, purus es. Sin ea mihi sis præditus, ultra inquire, ubi se obtulerint negotia terrena, aut cogitationes turpes et pravæ, annon ad hæc declinaveris, an vero perpetuo ad amorem ac desiderium Dei trahatur anima tua? cogitationes enim mundanæ distrahunt mentem ad terrena et corruptibilia, nec permittunt diligere Deum, aut Domini memorem esse. At sæpenumero accedit ad orandum idiota flexo poplite, ingrediturque mens ejus in requiem, et quandiu fodit ac inra rimatur, perumpit objectum parietem malitiæ, ac transit in visionem et sapientiam, quo non perveniunt potentes, aut sapientes, aut rhetores, ut comprehendant aut cognoscant subtilitatem mentis ejus: siquidem attentus est ad divina mysteria. Qui enim margaritas probare haud novit, ille nec eas æstimare novit, eo quod imperitus sit ejus rei. Quamobrem Christiani in terra, quæ præclara sunt, exsecrantur, ac pro stercore reputant eā, collatione cum majestate, quæ operatur in illis, instituta.

XVI. Interrogatio. Utrum labi potest homo, qui donum gratiæ habet?

Responsio. Si negligat, utique labitur. Inimici enim nunquam quiescunt, nec bellum cedere gravantur: quanto magis tu Deum querere desistere non debes! non enim exiguum detrimentum manet te, si negligas, quamvis in ipso mysterio gratiæ videre probatus.

XVII. Interrogatio. Utrum permanet gratia post lapsus hominis?

Responsio. Deus in votis habet hominem non vitam denuo reducere, atque adhortatur eum iterum ad luctum et resipiscentiam. Sin vero perseveret, ad luctum et pœnitentiam iterum hortatur hominem, ut resipiscat propter ea, quæ olim deliquit.

57 XVIII. Interrogatio. Utrum perfectis imminet afflictio aut bellum, aut penitus secure vivunt?

Responsio. Hostis nemini bellum inferre desinit: Satanas vero immisericors est, et odit homines: quapropter etiam omnibus hominibus bellum in-

⁸⁶ Deut. vi, 5.

ferre non pigrescit. Verum non iisdem modis videtur omnes adoriri. Præfecti enim ac comites tributa pendunt regi; verum hic confisus divitiis suis, auro atque argento, tanquam ex eo quod abundat, sua tributa colligit, damni ratione non habita. Quemadmodum enim, qui eleemosynam præbet, nullo modo jacturam reputat: sic quoque Satanas ista tanquam sibi superflua proponit. Cæterum est quidam pauper, destitutus cibo quotidiano. Hic affligitur et torquetur, nec potest opus illud adimplere. Est quoque, qui atteritur angustiis et torquetur, nec tamen moritur. Est quoque alius, qui propter verbum unicum capitis supplicio affici jubetur, et perit. Sic quoque inter Christianos sunt, qui vehementer impugnantur ac vellicantur a peccato: atque insuper adhuc in bello et robur et prudentiam sibi conciliant, spretis adversariorum viribus: et expertes hac in parte sunt periculi, quia certi ac firmi sunt de salute sua, eo quod valde exercitati sunt in bello adversus vitia, et experientia edocti. Habentes itaque Deum apud sese, diriguntur ac requiescunt.

XIX. Alii vero nunquam exercitati, si in angustiam aliquam inciderint, aut moveatur bellum, continuo in perniciem aut interitum delabuntur. Perinde ac qui proficiscuntur in civitatem, amicos invisuri et familiares suos, quamvis multis in nudinis occurrant, non tamen ab iis impediuntur; scopus enim illorum est, ut amicos convenient: et cum foris januam pulsaverint ac vocaverint, læti aperiunt amici illorum, sin vero hæreant in foris et plateis, et illudantur aut retineantur ab iis, qui occurrunt, occluditur janua et nemo illis aperit: ita, qui ad Dominum nostrum Jesum Christum verum amicum, vadere impelluntur, cætera omnia debent contemnere et despiciere. Et quemadmodum, qui palatium ingrediuntur regem visuri, sive sint comites, sive præsides, valde metuunt, quomodo sint responsuri, et ne in respondendo lapsi, in reprehensionem et supplicium incidant; rustici vero ac plebei homines, qui nunquam principem conspexerunt, nihil solliciti sunt: sic quoque mundus hic, qui sub cælis est, a regibus ad pauperes usque se habet. Cum gloriam Christi ignorent, curam gerunt rerum sæcularium: nec cito quis recordatur divini iudicii. Qui vero cogitationibus ad tribunal Christi ascendunt, ubi est thronus ejus, et in ejus conspectu perpetuo sunt, semper metuunt ac tremunt, ne quovis pacto aberrent a sanctis ejus præceptis.

XX. Et quemadmodum divites in terra, sicubi multos fructus in horreo suo reposuerint, denuo majorem laborem singulis diebus sumunt, ut locupletiores sint, et non deficiant: si vero opibus in horreo reconditis freti, alias colligere negligant, ac, quæ reposita erant, consumant, continuo in paupertatem et inopiam incidunt. Propterea percipientes ac inferentes fructus debent operam na-

A 'Ἄλλ' οὐ τοῦ αὐτοῖς μέτροις φαίνεται πᾶσαν ἐπιών· καὶ γὰρ ἑπαρχοὶ καὶ κόμητες φόρους διδάσαι τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὗτος θαρρῶν τῷ πλοῦτι αὐτοῦ, καὶ τῷ χρυσῷ, καὶ τῷ ἀργύρῳ ὡς ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ ποιεῖται τὰς συντελείας, οὐ ζημίαν ἠγούμενος. Ὡς περ γὰρ ὁ ποιὼν ἐλεημοσύνην οὐδέποτε ἠγείται ζημίαν· οὕτω καὶ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐκ παρέρρου ταῦτα ἠγείται. Ἔστι δὲ πτωχὸς λειπόμενος τροφῆς ἐφημέρου· οὗτος μαστίζεται καὶ βασανίζεται, μὴ δυνάμενος ἐκεῖνο τὸ συντέλεσμα ἀποπληρῶσαι· καὶ ἔστι ξεόμενος καὶ βασανιζόμενος χαλεπῶς, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι καὶ ἀπὸ μιᾶς φάσεως κελεύεται ἀποκεφαλίσθηναι, καὶ ἀπόλλυται. Οὕτως καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἰσιν ἰσχυρῶς πολεμούμενοι καὶ ξεόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἔτι εἰς τοὺς πολέμους στερεοῦνται καὶ σοφίζονται, καταφρονούντες τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ὅτι ἅπταιτοί εἰσι καὶ ἀσφαλίζονται περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, διὰ τὸ πολλάκις γεγυμνάσθαι ἐν τῷ πολέμῳ τῆς κακίας, καὶ ἐμπείρους γεγενῆσθαι. Ἐχοντες δὲ τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν, ὁδηγοῦνται καὶ ἀναπαύονται.

ΙΘ'. Ἄλλοι δὲ μηδέπω γυμνασθέντες, εἰς μίαν θλίψιν ἐὰν ἐμπέσωσι καὶ ἐπικινηθῆ ὁ πόλεμος, εὐθέως καταπίπτουσιν εἰς θάλασσαν καὶ ἀπώλειαν· ὡς περ οἱ διοδεύοντες ἐν πόλει, θέλοντες ἰδεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν καὶ γνωρίμους, εἰ καὶ πολλοὶ συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, οὐκ ἐμποδίζονται ἵπ' αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ σκοπὸν τοῦ τοῖς φίλοις ἐντυχεῖν· καὶ ὅταν ἔξωθεν κρούσωσι τὴν θύραν καὶ καλέσωσι, χαίροντες ἀνοίγουσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτῶν· εἰ δὲ ἀπομαίνωσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ χλευάζωνται, ἤτοι ἐπέχονται ἀπὸ τῶν ἀπαντῶντων, ἀποκλείεται ἡ θύρα, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνοίγει· οὕτως καὶ οἱ πρὸς τὸν δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπειγόμενοι φθάσαι, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὀρεῖλουσι καταφρονεῖν καὶ ὑπερορᾶν. Ὅν δὲ τρόπον οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον πρὸς τὸν βασιλεῖα, κόμητες μὲν ὄντες ἢ ἑπαρχοὶ, ὑπὸ φόβον πολὺν εἰσι, πῶς τὰς ἀποκρίσεις δώσουσι, καὶ μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πταίσαντες εἰς λόγον καὶ τιμωρίαν ὑποβληθῶσιν· ἄγριοι δὲ καὶ ἰδιῶται ὄντες, οἱ μηδέποτε θεασάμενοι ἄρχοντα, ἐν ἀμεριμνίᾳ διάγουσιν· οὕτω δὲ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν ἀπὸ βασιλείων ἔως πτωχῶν. Τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦντες, τὴν μέριμναν ἔχουσι περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· οὐ ταχέως δὲ τις μέμνηται τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι τῷ λογισμῷ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔστιν ὁ θρόνος αὐτοῦ, καὶ κατέναντι αὐτοῦ διὰ παντὸς ὄντες, ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσὶν ἀεὶ, τοῦ μὴ τι σφαλῆναι περὶ τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς.

Κ'. Καὶ ὡς περ οἱ πλούσιοι τῆς γῆς, ὅταν πολλοὺς καρποὺς εἰσενέγκωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν, πάλιν ἐργάζονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν πλεῖον, ἵνα εὐπορῶσι καὶ μὴ ἐλλείπωσιν. Εἰ δὲ θαρρήσουσι τῷ ἐναποκειμένῳ ταῖς ἀποθήκαις πλοῦτι, καὶ ἀμελήσουσι μὴ ἐπισυνάγοντες ἕτερον, ἀλλὰ καταναλίσκοντες τὰ ἀποκείμενα, ταχέως εἰς πέναν καὶ πτωχείαν ἐμπίπτουσιν. Ὅθεν προσοδεύμενοι καὶ εἰσφέροντες

ἄφελουσι κάμνουν καὶ ἐπισυνάγουν, ἵνα μὴ ὑστερήσωσιν. Οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ γεύσασθαι τινα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· *Γεύσασθε γὰρ, φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος.* Ἔστι δὲ ἡ γεῦσις αὕτη ἐνεργητικὴ ἐν πληροφορίᾳ δύναμις Πνεύματος δικονοῦσα ἐν καρδίᾳ. Ὅσοι γὰρ υἱοὶ εἰσι τοῦ φωτός, καὶ τῆς διακονίας τῆς καινῆς διαθήκης ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗτοι παρὰ ἀνθρώπων οὐδὲν μανθάνουσι· θεοδιδάκτοι γὰρ εἰσιν. Αὕτη γὰρ ἡ χάρις ἐπιγράφει ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν εἰς τὰς Γραφὰς μόνον τὰς διὰ μέλανος γεγραμμένας πληροφροῦσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐγγράφει τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ ἐπουράνια μυστήρια· ἡ γὰρ καρδία ἡγεμονεῖ καὶ βασιλεῖ ἐπὶ ὅλου τοῦ σωματικοῦ ὀργάνου. Καὶ ἐπὶ ἀνάστασιν τὰς νομὰς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεῖ ἐπὶ ὅλων τῶν μελῶν, καὶ τῶν λογισμῶν· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ὅλοι οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ προσδοκία αὐτῆς. Διὸ καὶ διέρχεται ἡ χάρις εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

ΚΑ'. Οὕτως πάλιν ὅσοι εἰσὶν υἱοὶ τοῦ σκότους, βασιλεῖ ἐπὶ τῆς καρδίας ἡ ἁμαρτία, καὶ διέρχεται εἰς ὅλα τὰ μέρη. *Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ ποτηροὶ*· καὶ οὕτως ὑπεκχεομένη σκοτίζει τὸν ἀνθρώπου. Οἱ δὲ μὴ λέγοντες εἶναι τὸ κακὸν σύντροφον, καὶ συναυξάνον τῷ ἀνθρώπῳ, μήτε μερμηρήσωσι περὶ τῆς αἵριον, μήτε ἐπιθυμήσωσι· καιρῷ γὰρ τινι ἐπαύσατο ἐν αὐτοῖς ἐνεχλοῦν τὸ κακὸν, τινὰ ἐπιθυμίαν ἰποβάλλον· ὥστε ἐν ὄρκῳ διαβεβαιούσθαι τὸν ἀνθρώπου, ὅτι Οὐκέτι ἐπανίσταται μοι τὸ τοιοῦτον πάθος· καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν κατεκλή τῆ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε εὐρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπίορκον. Ὡσπερ γὰρ δι' ὄχετοῦ διέρχεται ὕδωρ, οὕτως καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν λογισμῶν ἡ ἁμαρτία· Ὅσοι δὲ τοῦτο ἀναιροῦσιν, ὅτι αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας μελλούσης θριαμβεύσθαι, ἐλέγχονται καὶ χλευάζονται. Σπουδάζει γὰρ τὸ κακὸν λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΒ'. Εἰ οὖν ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς συγκρινᾷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην· πιστευθεὶς δὲ ἀπαξ ὑπ' αὐτοῦ, προστιθεὶς τούτῳ τὴν ἐπουράνιον πίστιν, καὶ γίνεται διπλοῦς ὁ ἀνθρώπος. Ὅπως οὖν ἐκ τῶν μελῶν σου προσφέρῃς αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἰδίων ὁμοία μελῶν συγκρινᾷ τῇ ψυχῇ σου, ἵνα ἡς πάντα καθαρῶς ποιῶν, καὶ ἀγαπῶν, καὶ προσευχόμενος· μεγάλου γὰρ ἀξιώματος ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος· ἴδε πόσος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ, ἐπαναπαύεσθαι. Τιμίωτερος οὖν ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, τάχα δὲ τολμήσῃ λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν ὁρατῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, ἦσαν τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ περὶ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, τῶν ἀρχαγγέλων εἶπεν, ὅτι *Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν*·

A vare, **58** et acervos accumulare, ne paupertatis jugo premantur. Hoc modo inter Christianos contingit, ut quis degustet gratiam Dei: *Gustate enim, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus* ⁵⁹. Es: autem gustatio hæc virtus Spiritus in plenitudine fidei operans, quæ in corde ministrat. Quotquot enim filii sunt lucis, et ministerii novi testamenti per Spiritum sanctum, hi ab hominibus nihil discunt: edocti enim a Deo sunt. Ipsa enim gratia inscribit in cordibus illorum leges Spiritus. Non igitur debent in Scripturis, atramento solum descriptis, plenam fiduciæ spem ponere; verum etiam in tabulis cordis gratia divina inscribit leges Spiritus et cœlestia mysteria. Cor enim dirigit ac gubernat universa corporis organa. Ac si pascua cordis gratia obtinuerit, dominatur omnibus membris ac cogitationibus. Illic enim mens hæret, et omnes cogitationes animæ ejusque fiducia. Quapropter penetrat etiam gratia in universa corporis membra.

XXI. Sic e contrario quotquot sunt filii tenebrarum, eorum cordi imperat peccatum, ac penetrat omnia membra: *Ex corde enim exeunt cogitationes malæ* ⁶⁰: et ita diffusum tenebris offundit hominem. Qui veroasserunt, vitium nequaquam cum homine foveri et crescere, illi neque de crastino solliciti sunt, nec concupiscentia ducuntur. Certo enim tempore cessavit illos molestia afficere vitium, quamdam concupiscentiam suggerendo, ut jurejurando confirmare non vereatur homo, non ultra in se assurgere talem affectionem; ad non ita multo post uritur concupiscentia, ut vel in eo perjurus deprehendatur. Perinde enim ut per fistulam transit aqua, sic quoque per cor et cogitationes peccatum. Quicumque vero hæc negant, a peccato ipso, triumphum acturo, argeuntur et illuduntur. Conatur enim malitia latere et delitescere in mente hominis.

XXII. Si igitur quispiam Deum diligit, Deus quoque cum eo commiscet suam dilectionem. Et cum semel crediderit in eum, addit illi Deus cœlestem fidem, et ita evadit homo duplex. Ut igitur ex membris tuis Deo offeras, ille ipse ex propriis similia membrorum permiscet cum anima tua, ut omnia sincere ac pure peragere, diligere atque precari possis. Summæ enim dignitatis est homo. Vide quantum sit cœlum, terra, sol et luna: nec tamen placuit in iis Domino, sed in solo homine requiescere. Præstantior ergo est homo omnibus creaturis, et forsitan dicere non verebor, non tantum spectabilibus creaturis, verum etiam invisilibus, nempe ministratoriis spiritibus. Non enim de Michaele aut Gabriele, archangelis, Deus dixit: *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram* ⁶¹, sed de substantia intellectiva hominis, immortalis,

⁵⁹ Psal. xxxiii, 9. ⁶⁰ Matth. xv, 19. ⁶¹ Gen. i, 26.

inquam, anima. Scriptum enim est, esse ordines angelorum in circuitu timentium eum⁶¹. Creaturæ autem visibiles natura quadam immutabili præditæ sunt.

XXIII. Cælum semel ordinatum est, sol, luna et terra, nec tamen acquievit in iis Dominus, neque aliter ac creata sunt, converti possunt, neque habent vilitatem. Tu vero propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit : quando ei ita visum est, pro potestate et jure suo mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum, **59** quamvis hoc minime velit, nec placeat ei ; justus enim est Dominus : sic quoque tu tui juris es, et si velis perire, mutabilis naturæ. Si libeat blasphemias effundere, venena conficere aut interficere aliquem, nemo tibi reluctatur aut prohibet te. Si velit quis, morem gerit Deo, et ingreditur viam justitiæ, ac vincit concupiscentias. Mens enim hujusmodi, quæ resistit ac repugnat, potest superare, obfirmata ratione, impetus vitiorum et obscenas concupiscentias.

XXIV. Si enim in domo ampla, in qua sunt vasa aurea, auro tecta, et argentea, varii generis vestimenta, aurum atque argentum, adolescentes et juvenculæ, quæ ibi versantur, cohibent animum suum (quamvis natura propter inhabitans peccatum omnia concupiscat), et quia metuunt more hominum dominos, reprimunt impetus concupiscentiæ : quanto magis, ubi viget timor Dei, reluctari atque reniti mens debet inhærenti pravitati? Quæ enim possibilia tibi sunt, præcepit Deus. Animalium quidem ratione destitutorum natura vincita est, velut natura serpentis est amara ac venenum emittens : universi igitur serpentes sunt ejusmodi. Lupus rapax esse consuevit : omnes ergo lupi sunt ejusdem naturæ. Agnus, qui simplex est, obnoxius est rapiuæ : omnes ergo agni sunt ejusdem naturæ. Columba simplex est ac sincera : omnes ergo columbæ sunt ejusdem naturæ. Homo vero non ita se habet. Quidam enim est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinæ patet, et ex eodem genere humano utrumque oritur.

XXV. Est qui non contentus uxore sua, scortatur : est quoque alius, qui ne concupiscentiam quidem in corde suo excitari permittit. Est qui bona proximi diripit : est quoque alius, qui pietatis cultu motus, sua bona distribuit. Vides quam mutabilis sit ipsa natura, tam ad vitia propendens, quam e diverso ad honestum ; et secundum utramque proprietatem apta declinare ad quasunque libuerit actiones. Capax igitur est natura tum boni tum mali, sive divinæ gratiæ, sive adversariæ potestatis : necessitati tamen subjici nequit ; quandoquidem ab initio Adam in puritate cum viveret, dominabatur cogitationibus suis ; verum ex quo

ἀλλὰ περὶ τῆς νεαρᾶς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀθανάτου λέγω ψυχῆς. Καὶ γὰρ γέγραπται, ὅτι Παρεμβολαὶ ἀγγέλων κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν. Τὰ μὲν οὖν κτίσματα τὰ φαινόμενα, φύσει τιτὶ ἀμεταβλήτῳ δίδεται.

ΚΓ'. Ὁ οὐρανὸς ἀπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπήναι δύνανται, οὐτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐπειδὴ ὡπερ ὁ Θεὸς αὐτεξουσίως ἐστὶ, καὶ ὁ θέλει ποιεῖ· ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψει τοὺς δικαίους εἰς γέενναν, καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται, οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος· οὕτως καὶ σὺ αὐτεξουσίως εἶ· εἰ θέλεις βλασφημησαί, ποιῆσαι φάρμακα, καὶ ἀποκτεῖναι τινα, οὐδεὶς σοὶ ἀντίκειται ἢ κωλύει σε. Εἰ θέλει τις, ὑποτάσσεται τῷ Θεῷ, καὶ διουδεύει τὴν ἔδην τῆς δικαιοσύνης, καὶ κρατεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν. Ὁ γὰρ νοῦς οὗτος ἀντίπαλος ἐστὶν, ἐπικρατεῖν δυνάμενος ἐβρωμένῳ λογισμῷ τὰς τῆς κακίας ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας αἰσχράς.

ΚΔ'. Εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶ χρυσώματα, χρυσόφορα, καὶ ἀργυρώματα, καὶ ἐσθῆς διάφορος, χρυσὸς τε καὶ ἀργυρὸς, νεανίσκοι καὶ νεανίδες διατρίβοντες ἀγχοῦσι τὸν ἑαυτῶν νοῦν· εἰ καὶ ἡ φύσις διὰ τὴν σύνοικον ἀμαρτίαν πάντων ἐπιθυμεῖ· καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπινον φόβον τῶν δεσποτῶν, ἐπέχουσι τὰς ὁρμὰς τῶν ἐπιθυμιῶν· πόσῳ μᾶλλον, ὅπου ἐστὶ φόβος Θεοῦ, ἀντιμάχεσθαι καὶ ἀντιπράττειν ὁ νοῦς ὀφείλει τῇ συνούσῃ κακίᾳ ; Τὰ γὰρ δυνατὰ σοὶ προσέταξεν ὁ Θεός. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζῶων φύσις δετή ἐστὶν, ὅσον ἡ τοῦ ὄψεως φύσις πικρά ἐστὶ καὶ ἰοβόλος· ὅλοι οὖν οἱ ὄφεις τοιοῦτοί εἰσιν. Ὁ λύκος ἀρπάζει· εἰλωθεν· ὅλοι οἱ λύκοι τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Τὸ ἀρνίον ἀφελὲς ἐν ἀρπάσσεται· ὅλα τὰ ἀρνία τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ἡ περιστερὰ τὴν ἁδολὴν ἐστὶ καὶ ἀκέρατος· ὅλοι αἱ περιστεραὶ τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ οὕτως ἐστίν. Εἷς ἐστὶν ὁ λύκος ἀρπάζων, καὶ εἷς ἐστὶν ὡς ἀρνίον ἀρπαζόμενος· ἐκ τοῦ γένους τῆς ἀνθρωπότητος· ἀμφοτέρω γενήσεται.

ΚΕ'. Ἔστι τις μὴ ἀρκούμενος τῇ ἰδίᾳ γυναικί, ἀλλὰ καὶ πορνεύων· καὶ ἐστὶν ἄλλος, ὅστις οὐκ ἔξ οὐδὲ ἐπιθυμίαν ἀνελεῖν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἔστι τις διαρπάζων τὰ τοῦ πλησίον· καὶ ἐστὶν ἄλλος διὰ θεοστέθειαν καὶ τὰ ἴδια διαδιδοῦς. Ὁρᾶς πῶς τρεπτὴ ἐστὶν αὐτῆ ἡ φύσις· ἐστὶν ἐπὶ τὸ κακὸν βεπούσα, καὶ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλὸν αὐθις· καὶ δι' ἀμφοτέρων ἐπιτηδεῖως ἔχει νεῦσαι πρὸς ἃς βούλεται πράξει· δεκτικὴ οὖν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ, ἦτοι θείας χάριτος, ἦτοι ἐναντίας δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῆ· ἐπειδὴ τὸ πρὶν αὐτὸς ὁ Ἀδὰμ ἐν καθαρότητι ὢν, ἐβασίλευε τῶν λογισμῶν αὐτοῦ· ἀφ' οὗ δὲ παρέβη τὴν ἐντολήν, ἔρη δουλεύσαστακται

⁶¹ Psal. xxxiv, 8.

ἐπίκεινται τῷ νῷ αὐτοῦ. Καὶ οἱ τῆς κακίας λογισμοὶ παραμιγέντες, ὅλοι ὡς ἴδιοι αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοῦ ἰδιός ἐστιν, ἐπειδὴ κατέχονται ὑπὸ τῆς κακίας.

ΚΓ'. Λοιπὸν ὀφείλεις ζητῆσαι λύχνον, ἵνα ἀφθῇ καὶ εὐρῆς τοὺς καθαρούς λογισμούς. Οὗτοι γὰρ εἰσὶν οἱ φυσικοὶ, οὓς ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οἱ ἀνατραφέντες εἰς θάλασσαν, ἔμαθον κολυμβᾶν, καὶ ὅταν ἐπανα-
στῶσι κλύδωνες καὶ κύματα, οὐ ξενίζονται. Οὕτως εἰσὶν οἱ Χριστιανοί, ὡς καταλαβεῖν νοῦν τελείου σοφιστοῦ, ἐπειδὴ περὶ ἐν μέσῳ παρῆλθε πολὺς τις χρόνος· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὡς βρέφη νήπια τὸν κόσμον κατανοοῦσιν, ἀφορῶντες εἰς τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ξένοι γὰρ εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ δὲ πόλις αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄλλη ἐστίν· ἔχουσι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ τὴν παρακλήσιν τοῦ Πνεύματος, δάκρυα, καὶ πένθος, καὶ στεναγμὸν, καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα τρυφῇ αὐτοῖς ἐστίν. Ἐχουσι δὲ καὶ φόβον ἐν καρδίᾳ καὶ ἀγαλλίασει· καὶ οὕτως εἰσὶν ὡς ἀνθρώποι βαστάζοντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὸ αἷμα αὐτῶν, μὴ θαρβύοντες ἑαυτοῖς, ἢ αἰόμενοι τι εἶναι, ἀλλ' ὄντες ἐξουθενούμενοι καὶ ἀποδοκιμασμένοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους.

ΚΖ'. Ὄσπερ ἐὰν ᾗ βασιλεὺς, καὶ πτωχῷ τινα παράθῃται τὸν ἑαυτοῦ θησαυρὸν, ὁ παραλαβὼν φυλάξαι, οὐκ ἔχει αὐτὸν ὡς ἴδιον, ἀλλ' ὁμολογεῖ πάντοτε τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μὴ τολμῶν διασκορπίσαι ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου θησαυροῦ· τοῦτο γὰρ ἐνθυμᾶται πάντοτε, ὡς οὐ μόνον ἀλλότριός ἐστιν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς δυνάστης παρέθετό μοι αὐτὸν, καὶ ὅταν θέλῃ λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ· οὕτως ἑαυτοῦς ὀφείλουσιν ἠγεῖσθαι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ὄσπερ γὰρ ὁ πτωχὸς ὁ λαβὼν τὴν παραθήρησιν τοῦ θησαυροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐὰν πεποιθὼς ἐπὶ τῷ ἀλλοτρίῳ θησαυρῷ, ὡς ἴδιῳ πλοῦτον ἐπαρθῇ, καὶ τύφον λάθῃ ἢ καρδίαν αὐτοῦ, αἶρει ἀπ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ μένει ὁ ἐσχηκὼς αὐτὸν ἐν παρακαταθήκῃ, οἷος ᾗν πρὸ τούτου πτωχὸς· οὕτως καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν, ἐὰν ἐπαρθῶσι καὶ τύφον λάθωσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, αἶρει ἀπ' αὐτῶν ὁ Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ μένουσι τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν παρὰ τοῦ Κυρίου.

ΚΗ'. Ἀλλὰ πολλοὶ καίτοι σγνούσης τῆς χάριτος, κλεπτόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας οὐκ οἴδαν. Ὄσπερ ἐὰν ᾗ νεώτερος ἐν οἴκῳ τινι, ὁμοίως καὶ νεώτερος· καὶ λοιπὸν κολακευομένη ὑπ' ἐκείνου αὐτὴ συνθητᾷ αὐτῷ, μοιχᾶται, καὶ ἀπόδητος γίνεται· οὕτω καὶ ὁ δεινὸς ὄψις τῆς ἁμαρτίας σύνεστι τῇ ψυχῇ γαργαρίζων καὶ προτροπόμενος· καὶ ἐὰν συνθητᾷ, κοινωνεῖ ἢ ἀσωματὸς ψυχῇ τῇ ἀσωμάτῳ κακίᾳ τοῦ πνεύματος, τουτέστι, πνεῦμα πνεύματι κοινωνεῖ, καὶ μοιχεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ συντιθέμενος καὶ καταδεχόμενος τὸν λογισμὸν τοῦ πονηροῦ. Τὸ οὖν μέτρον τοῦ ἀγῶνός σου τοῦτό ἐστιν, ἵνα μὴ μοιχεύσης ἐν τοῖς λογισμοῖς· ἀλλ' ἵνα ἀντιστῆς τῷ νῷ, καὶ ἑσθῆεν ποιήσης πόλεμον καὶ ἀγῶνα, καὶ μὴ ὑπαικούσης, μηδὲ συνδυοθῆς τῇ κα-

A transgressus est mandatum, gravissimi montes ejus incumbunt animo. Ac pravæ cogitationes permixtæ, omnino factæ sunt velut ejus propriæ, nec tamen ullâ ipsius propria est, quia possidentur a vitiiis.

XXVI. Debes igitur quærere lucernam, quæ accensa reperias puras cogitationes. Illæ enim sunt naturales, quas fecit Dominus; quæ quidem enutritæ in mari didicerunt natare: nec, si quando assurrexerint tempestates ac fluctus, stupefcunt. Sicque sunt Christiani. Velut mens pueri trimi, quæ non potest assequi aut comprehendere mentem perfecti sophistæ, quia interfluxit multum temporis, sic quoque Christiani perinde ac infantes mundum despiciunt, intuentes gradum gratiæ. Hospites enim sunt hujus sæculi. Civitas autem illorum et requies est alia. Habent enim Christiani consolationem Spiritus, lacrymas, luctum et planctum: et ipsæ lacrymæ sunt illis vice deliciarum. Habent quoque metum cum gaudio et exultatione: sicque sunt velut homines gestantes in manibus sanguinem suum, non nimium sibi ipsis confidentes, aut existimantes se aliquid esse, sed sunt neglecti, contempti ac reprobatî apud omnes homines.

XXVII. 60 Quemadmodum si rex apud pauperem quemdam deponat suum thesaurum, is qui accepit ad custodiendum, non reputat illum ut suum, sed ubique fatetur paupertatem suam, non audens dilapidare aliquid ex alieno thesauro: hoc semper in animo versans, non esse solum alienum thesaurum, sed etiam regem virum summæ potentiæ eum deposuisse apud se, ac, quando ei visum sit, a se reposcere: eosdem debent se reputare, qui gratiam divinam consecuti sunt, demisse ac humiliter de se sentire, ac confiteri inopiam suam. Perinde enim ac si pauper, qui thesaurum a rege depositum accepit, alieno thesauro fretus velut suis opibus efferatur, ac cor ejus altos sumat spiritus, aufert ab eo rex thesaurum suum, ac permanet ille, qui depositi loco eum acceperat, qualis erat antea, pauper: sic quoque, qui gratiam consecuti sunt, si extollantur, ac superbiam concipiunt eorum corda, aufert ab illis Dominus gratiam suam, et remanent tales, quales erant priusquam consecuti essent gratiam a Domino.

XXVIII. Verum multi, se vel inhabitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt. Quemadmodum si sit in domo aliqua quædam juvencula, similiter et adolescens; ceterum hæc verborum illecebris ab eo devicta, illi consentit, stuprum committit, ac, quæ expellatur, moretur: sic terribilis ille serpens peccati perpetuo adest animæ: eam alliciens ac provocans, quæ si astipuletur, communicat animam incorporea cum vitio spiritus incorporeo, hoc est, spiritus cum spiritu societatem inquit, et adulterium committit in corde suo is, qui societate inita recipit cogitationem nequissimam. Modus ergo certaminis tui hic est, ne adulterium committas in cogitationibus tuis, sed ut relucteris,

et internum bellum ac pugnam suscipias, nec morem geras, neve delecteris a nequitia in cogitationibus. Quam animi promptitudinem si Dominus in te deprehendat, in novissimo die recipiet te in regnum cœlorum.

XXIX. Sunt enim quædam, quæ ita moderatur Dominus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ ediderit : sunt item et alia, quæ ita permittendo administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, ac patefcat liberum voluntatis humanæ arbitrium. Afflictionibus enim ac tentationibus oppressi, si sustinuerint, non excidunt regno cœlorum. Christiani ergo in rebus asperis nullo nec dolore nec tristitia afficiuntur. Si inopia aut contumelia explorantur, non debent admiratione affici ; potius paupertate delectari, ac pro divitiis habere, jejunium pro deliciis, ignominiam pro gloria. Ex adverso si inciderint in res in hac vita præclaras, quæ eos allectant ad quietem carnalem, ad divitias, ad gloriam, aut ad delicias, omnino non his delectari debent, sed velut ab igni aufugere.

XXX. Idem oculis subjiciamus : si gens aliqua exigua moveatur ad bellum regi inferendum, non valde sollicitus est ipse in eo conficiendo, sed mittit milites cum ducibus, qui bellum gerant. Si vero gens mota non sit exigui numeri, quæ nempe possit evertere regnum ejus, cogitur ipse rex cum domesticis et exercitu suo in bellum procedere, atque collectis copiis bellum profligare. Respice ergo dignitatem tuam, nempe, Deum exsurrexisse cum suo exercitu⁹⁹, angelorum, inquam, et sanctorum spiritu, ut ea, quæ ad se spectat, legatione ipse perfunctus te redimeret a morte. Obfirma igitur te ipsum, ac cogita, quanta providentia tui gratia facta sit ! Cæterum utimur exemplo e vita humana petito tanquam in vita adhuc existentes. Perinde ac si rex incidat in quemdam pauperem, infirmitate affectum, nec erubescat salubribus medicamentis ejus curare vulnera, et eum in palatium suum illatum induat purpura ac diademate, atque participem faciat mensæ suæ : sic cœlestis rex Christus accedens ad hominem graviter affectum, sanavit eum atque socium fecit regiæ mensæ suæ ; et hoc quidem nulla vi ejus voluntatem compellens, sed alliciens in tantam dignitatem eum constituit.

XXXI. Scriptum enim est in Evangelio : *Dominum dimisisse servos ad vocandum eos, qui volunt venire, denuntians illis, Prandium meum paratum est. Qui vero vocati erant excusarunt se, dicentes, alter quidem. Emi, inquit, juga boum; alius, Uxorem duxi*¹⁰⁰. Vides paratum fuisse qui vocavit, vocatos vero renuisse. Profecto hi sui ipsius rei facti sunt. Tanta est igitur dignitas Christianorum. Perpende, Dominum præparasse illis regnum, et vocasse il-

Α κία ἐν τοῖς λογισμοῖς· καὶ ἐὰν ταύτην τὴν ἐτοιμασίαν εὕρῃ ὁ Κύριος ἐν σοὶ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ παραλαμβάνει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

ΚΘ. ἔστι γὰρ τινὰ πράγματα, ἃ οἰκονομεῖ ὁ Κύριος ἵνα μὴ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ποιήσῃ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ· καὶ ἔστι τινὰ πράγματα, ἃ οὕτως οἰκονομεῖ κατὰ παραχώρησιν, ἵνα δοκιμασθῇ καὶ γυμνασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γὰρ ἐν θλίψει καὶ πειρασμοῖς ὄντες, ἐὰν ὑπομείνωσιν, οὐκ ἀποτυγχάνουσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἐν τοῖς θλιβεροῖς πράγμασιν οὐκ ἀχθονται ἢ λυποῦνται· ἐὰν ἐν πενίᾳ ἢ κακουρχίᾳ ἐξετασθῶσιν, οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον συνηδύνεσθαι τῇ πτωχείᾳ, καὶ ἠγεῖσθαι ἀντὶ πλοῦτου, τὴν νηστείαν ἀντὶ τρυφῆς, τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν ἀντὶ δόξης· πάλιν δὲ, ἐὰν ἐμπέσωσιν εἰς πράγματα ἐνδοξα τῷ βίῳ τούτῳ, ἅπερ προτρέπεται αὐτοὺς εἰς ἀνάπαυσιν σαρκικῆν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ τρυφήν, ὀφείλουσι μὴ συνηδεσθαι τούτοις, ἀλλ' ἀποφεύγειν ὡς ἀπὸ πυρός.

Λ'. Εἰς το φαίνωμενον· ὄνος ἐὰν ἐλάχιστον ἐπικινήθῃ τῷ βασιλεὶ πρὸς πόλεμον, οὐ κάμνει πολεμῶν αὐτὸς, ἀλλ' ἀποστέλλει στρατιώτας μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, καὶ ποιοῦνται τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἔθνος μέγιστον ἢ τὸ ἐπικινήθῃ, δυνάμενον ἐμπορθῆσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀναγκάζεται αὐτὸς ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις αὐτοῦ ἀπελθεῖν συγκροτῆσαι τὸν πόλεμον. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τοῦ Ἰδοῦ στρατοπέδου, τῶν ἀγγέλων λέγω καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων, εἰς τὴν πρεσβείαν δι' ἑαυτοῦ ἐλθῶν, ἵνα σε λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀσφάλισαι οὖν σεαυτὸν, καὶ ἐννοήθητι ὅλα πρόνοια διὰ σὲ γεγένηται. Ὑποδείγματι δὲ βιωτικῷ κεχρήμεθα, ὡς ἐν βίῳ. Ὅσπερ ἂν ἢ βασιλεὺς, καὶ εὕρῃ τινὰ ἐνδοξίαν, καὶ ἔχοντα πάθῃ, καὶ μὴ ἐπαισχυθῇ αὐτὸν, ἀλλὰ φαρμάκοις ἱαματικοῖς θεραπεύσῃ αὐτοῦ τὰ τραύματα, καὶ ἀπενέγκῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ παλάτιον, καὶ ἐνδύσῃ αὐτὸν τὴν πορφύριδα καὶ τὸ διάδημα, καὶ ποιήσῃ αὐτὸν κοινωνὸν τῆς τραπέζης αὐτοῦ· οὕτως καὶ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς Χριστὸς, ἐλθὼν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα πάθῃ ἴασατο, καὶ ἐποίησε κοινωνὸν τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τραπέζης· καὶ τοῦτο οὐ βιασάμενος τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ προτρεφάμενος αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἴσῃσι τιμῇ.

ΛΑ'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι Ἄπεστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὁ κύριος, κλιῶν τοὺς θέλοντας, δηλώσας αὐτοῖς, ὅτι Τὸ ἀριστόν μου ἡτοίμασται· αὐτοὶ δὲ οἱ κεκλημένοι κλητήσαντο λέγοντες, δεῖ μὲν, Ἠγρόσασα, φησὶ, ζεύγη βοῶν· ἄλλος, Γυναικίᾳ ἡρμωσάμηρ. Ὅρα οὗτοι οὐκ ἐκείνοι, οἱ δὲ κληθέντες ἀντεῖπον. Ἄρα αὐτοὶ ἑαυτῶν αἴτιοι γεγόνασι. Τοσοῦτον οὖν ἔστι τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ἡτοί-

⁹⁹ Psal. xxxiv, 8. ¹⁰⁰ Luc. xiv, 18-20; Matth. xxii, 4.

μασεν αυτοις την βασιλειαν, και καλει αυτοις εισελθειν, αυτοι δε ου θελουσι. Προς το δεσμα ουν ο μελλουσι κληρονομειν, τουτο αντισ ορθως ελποι, εις εκαστος αφ' ου εκτισθη ο 'Αδμ, ως της συντελειας του κοσμου, επολιμει προς τον Σαταναν, και υπεμεινε τας θλιψεις, ουδεν μεγα εποικει προς την δεξαν ην μελλει κληρονομειν. Συμβασιλευσει γαρ εις τους απεραντους αιωνας μετα Χριστου. Δόξα τω ουτως αγαπησαντι: την τοιαυτην ψυχη, οτι αυτον αυτος και την χαριν αυτου εδωκε, και ενεπιστευσε τη ψυχη. Δόξα τη μεγαλωσνη αυτου.

ΑΒ'. Κατα τα φαινόμενα πράγματα, ιδου πάντες οι καθεζόμενοι αδελφοι μιαν εικονα εχομεν, και εν προσωπον του 'Αδμ· ἄρα και εις το κρυπτον, και εις τα ενδοτατα πράγματα, μιαν εστιν η προαιρεσις πάντων; και μια καρδια; πάντες ἄρα εν εσμεν, αγαθοι και θεοσεβεις. "Η ἄρα εισι τινες εξ ημών, οτι οι μεν κοινωνουσι Χριστω και τοις αγγελιοις αυτου, οι δε τω Σατανᾳ και τοις δαιμοσι· και ὅλοι ως εις φαινόμενοι ἑμοῦ καθεζόμεθα· εν προσωπον του 'Αδμ πάντες εχομεν. "Ορᾳς πως ἄλλοι εστιν η νοερα ούσια, ο εσω ανθρωπος, παρὰ τον εξω; οτι εις φαινόμεθα οι πάντες· και οι μεν μετα του Χριστου και των αγγέλων εισιν· οι δε μετα του Σατανᾳ και των ακαθάρτων πνευμάτων. Ει ουν η καρδια βάθος τι εχει απεραντον, εκει εισι τρικλινοι, και κοιτώνες, θύραι, και πρόθυρα, και διακονίαι πολλαι, και διεξοδοι. "Εκει εστι το εργασηριον της δικαιοσύνης, και ἀδικίας· εκει ο θάνατος· εκει εστιν η ζωη· εκει εστιν η αγαθη εμπορια, και η εναντια.

ΑΓ'. "Ωσπερ ἐάν ᾤ παλάτιον μέγιστον, και τουτο ερημωθη, και πληρωθη πάσης βρωσθιας, και νεκρων πολλων· ουτω και το παλάτιον του Χριστου η καρδια εστι, και γεμει πάσης ακαθαρσίας, και εχλων πολλων πονηρων πνευμάτων. Χρη ουν τουτο ανακτισθηναι, και ανοικοδομηθηναι, και ευτρεπισθηναι τα ταμεια, και τα κουβουκλια. "Εκει γαρ ο βασιλευς Χριστος μετα των αγγέλων, και των αγίων πνευμάτων ερχεται επαναπανηναι, και οικησαι, και εμπεριπατησαι, και θειναι την εαυτου βασιλειαν. Λέγω δε, ὡσπερ ἐάν ᾤ πλοῖον ἔχον πολλήν κατασκευήν, εκει ο κυβερνήτης διοικει τους πάντας, και οικονομει, τοις μεν επιπλήττων, ἄλλους δε ὀδηγῶν· ουτως εστι και η καρδια εχουσα τον νουν κυβερνήτην, την συνειδησιν ἐλέγχουσαν, λογισμοὺς κατηγοροῦντας και ἀπολογουμένους· λέγει γάρ· *Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγοροῦντων, ἡ και ἀπολογουμένων.*

ΑΔ'. "Ορᾳς οτι η συνειδησις ου συγκρινει τους τοιούτους λογισμοὺς τους ὑπακούοντας τη ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' εὐθύς ἐλέγχει. Οὐ ψεύδεται γάρ, ἐπει τι ελποι ἐνώπιον του Θεου ἐν τη ἡμέρᾳ της κρίσεως, μαρτύρεται, ὡς πάντοτε ἐλέγχουσα. "Ωσπερ ἐάν ᾤ ἄρμα και ἦναι, τα ζῶα, και πασα η κατασκευή ὑπὸ ἑνα ἡνιόχον εστι, λοιπόν, οτε θελει εκεινος, δευτάτη ὀρμη φερεται ὑπὸ του ἄρματος· οτε δε θελει, ἐπέχει αὐ-

los ad ingrediendum, ipsos vero noluisse. De munere ergo, quod Christiani hæreditario jure possessuri sunt, recte hoc quis dicere possit: Si quisque, ex quo creatus est Adam, usque ad consummationem mundi, dimicaret contra Satanam, et sustineret afflictiones, nihil magni perageret respectu gloriæ, quam consecuturus est. Regnabit enim in infinita sæcula una cum Christo. Gloria sit illi, qui tanto prosecutus est amore talem animam, ut se ipsum ac suam gratiam contulerit ac crediderit animæ. Gloria sit magnificentiæ ejus.

XXXII. Secundum ea, quæ oculis patent, ecce nos omnes fratres, qui sedemus, una sumus præditi imagine, atque una facie Adæ. Estne ergo etiam in secretis et intimis rebus, una omnium voluntas? unum cor? omnes ergo unum erimus, boni et religiosi: an utique quidam ex nobis sunt, qui societatem inierunt cum Christo ejusque angelis; reliqui vero cum Satana et dæmonibus utcunque omnes velut unus videamur sedere? unam quippe faciem Adæ gestamus. Videsne, quomodo aliud quidpiam sit substantia intellectiva, interior videlicet homo, quam exterior? omnes enim tanquam unus esse videmur. Et hi quidem cum Christo et angelis ejus sunt, illi vero cum Satana et inimicis spiritibus. Cum ergo cor profunditatem infinitam habeat, ibi sunt triclinia, cubicula, fores, vestibula, ministeria multa et exitus: ibi est officina justitiæ, atque injustitiæ: ibi mors, ibique vita: ibi bona negotiatio et contraria.

XXXIII. Quemadmodum si palatium sit amplum, ac deseratur illud, et omnis generis graveolentia repleatur, ac cadaveribus multis; sic quoque cor quod palatium Christi est, abundat omnimoda impuritate et plurimis turbis pravorum spirituum. Oportet igitur id restaurari, et reedificari, ac præparari conclavia et cubicula. Illuc enim rex Christus cum angelis et spiritibus sanctis venit, ut ibi requiescat, habitet et inambulet, atque collocet regnum suum. Dico autem, perinde ac si navis multo apparatu instructa sit, in qua gubernator regat et moderetur omnes, hos quidem objurgans, illos vero dirigens: eodem modo se habet cor, pro gubernatore habens mentem, conscientiam arguentem, cogitationes accusantes ac defendentes: inquit enim: *Cogitationibus inter se invicem accusantibus et defendentibus* 62.

XXXIV. Vides conscientiam non approbare hujusmodi cogitationes, quæ peccato obtemperant, sed statim arguere. Non enim mentitur, quia quid dictura sit coram Deo in die judicii testificatur, tanquam continue reprehendens. Perinde ac si sit currus, et frena, animalia, et omnis apparatus sub uno moderatore sunt: quando ergo ei placet, velocissimo cursu vehitur a curru; quando vero ei

⁶² Rom. II. 15.

placet aliter, retinet illum: denuo ubi placet eum convertere, ibi sequitur currus; totus igitur currus sub potestate dirigentis est: sic quoque cor habet multas cogitationes naturales, adhærentes sibi, mens autem et conscientia reprehendunt et dirigunt cor, atque sopiunt et sedant naturales cogitationes in corde scaturientes. Membra enim plura habet anima, licet una sit.

XXXV. Ex quo enim transgressus est Adam mandatum, accessit serpens, dominusque factus est domus, et velut altera anima cum anima. Ait enim Dominus: *Quicumque non renuntiaverit sibi ipsi, et qui non oderit animam suam, non est meus discipulus*⁶⁶. Et: *Qui diligit animam suam, perdet eam*⁶⁷. Siquidem peccatum postquam invasit animam, membrum ejus factum est, ipsique corporeo homini adhæret, ac scaturiunt inde multæ atque impuræ cogitationes in corde. Quocirca, qui facit voluntatem animæ suæ, voluntatem cordis facit; quia cum illo connexa et permista est anima. Quapropter, qui sub jugum animam suam mittit, et qui sibi innatisque cupiditatibus succenset, perinde se habet, ac qui civitatem hostium suorum subjugat: hicque dignus habetur assequi bonam mensuram Spiritus, atque induit virtute divina adjutus purum hominem, sequē ipso præstantior evadit. Ejusmodi enim qui est, postea divinæ naturæ fit participes, et evadit filius Dei, recipiens signaculum cælestē in anima sua. Electi enim ejus unguuntur oleo sanctificante, in magna dignitate constituuntur, ac reges evadunt.

XXXVI. Est enim homo ejusmodi naturæ, ut et qui in profundum nequitiae demersus est et peccato servit, converti ad bonum, et qui Spiritui sancto devinctus, et rebus cælestibus inebriatus est, ad malum converti possit. Perinde ac si mulier pannis laceris obsita, esuriens et squalida; et quæ non absque multo labore regiam dignitatem consecuta, induitur purpura et corona, ac fit sponsa regis, in memoriam sibi revocet pristinas sordes, ac in animo habeat ad pristinum statum reverti, nec tamen in pristinam infamiam redire malit: hoc enim stolidum est: ita quoque, qui *gustarunt gratiam divinam, ac Spiritus participes facti sunt*⁶⁸, nisi sibi caveant, deficient, ac deteriores evadunt, quam cum essent mundani: non, quod Deus sit mutabilis aut imbecillæ mentis, aut quod extinguatur Spiritus sanctus, verum, quod ipsi homines non consentiant gratiæ, propterea avertuntur, et in infinita peccata incurrunt. Qui enim donum illud degustarunt, utrumque instar comitis habent, gaudium videlicet et consolationem, metum ac tremorem, exultationem et luctum. Deplorant enim se ipsos et universum Adam, quia una est hominum natura. Et lacrymæ his vice panis sunt, et luctus vice suavitatis et requiei.

⁶⁶ Luc. xiv, 35. ⁶⁷ Joan. xii, 25. ⁶⁸ Hebr. vi, 4.

τὸ πάλιν ὅπου θέλει μετατρέψαι αὐτὸ, ἕκει αὐτὸ συνέρχεται· ὅλον οὖν τὸ ἔρμα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡνιοχούντος κεῖται· οὕτως καὶ ἡ καρδία ἔχει πολλοὺς λογισμοὺς φυσικοὺς, συνδεδεμένους αὐτῇ, καὶ ὁ νοῦς ἐστὶ καὶ ἡ συνειδήσις ἐπιτιμῶσα καὶ κατευθύνουσα τὴν καρδίαν, καὶ διὑπνίζουσα τοὺς φυσικοὺς βρούντας ἐν τῇ καρδίᾳ. Μέλη γὰρ πολλὰ ἔχει ψυχῇ, καὶ μίᾳ ἐστὶν.

ΑΕ'. Ἀφ' οὗ γὰρ παρέβη ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολήν, ἐπισσελθὼν ὁ ὄφις δεσπότης γέγονε τοῦ οἴκου, καὶ ὡς ψυχῇ ἐτέρα μετὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· Πᾶς ὁστις οὐκ ἀρνεῖται ἑαυτὸν, καὶ οὐ μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἐστὶ μου μαθητὴς· καὶ· Ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. Ἐπεὶ ἡ ἡμαρτία ἐπισσελθεῖσα τῇ ψυχῇ, μέλος αὐτῆς γέγονε, καὶ αὐτῷ τῷ σωματικῷ ἀνθρώπῳ κεκολληται, καὶ βρούουσι πολλοὶ καὶ ἀκάρτοι λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ὁ οὖν ποιῶν τὰ θελήματα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὰ θελήματα τῆς καρδίας ποιεῖ· ἐπειδὴ συμπλέκεται καὶ συγκέκεραται ἡ ψυχῇ. Ὁ οὖν ὑποτάσσων τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὀργιζόμενος ἑαυτῷ καὶ ταῖς συνούσαις αὐτῷ ἐπιθυμίαις, οὕτως ἐστὶν, ὡς ὁ ὑποτάσσων πόλιν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οὗτος καταξιοῦται ἐλθεῖν εἰς μέτρα ἀγαθὰ Πνεύματος, καὶ ἀπολαμβάνει διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν καθαρὸν ἄνθρωπον, καὶ γίνεται ἑαυτοῦ μείζων. Ἀποθεοῦται γὰρ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, καὶ γίνεται υἱὸς Θεοῦ, λαμβάνων τὸ οὐράνιον σῆγμα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ χρίονται τὸ ἀγιαστικὸν ἔλαιον, καὶ γίνονται ἀξιωματικοὶ καὶ βασιλεῖς.

ΑΓ'. Ἐχει γὰρ τὴν φύσιν ὁ ἄνθρωπος τοιαύτην, καὶ ὁ ὢν ἐν βλάβῃ τῆς κακίας, καὶ δουλεύων τῇ ἁμαρτίᾳ, τοῦ τραπήναι ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ δεδεμένος Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ μεμεθυμένος εἰς τὰ ἐπουράνια, ἔχει ἐξουσίαν τοῦ τραπήναι ἐπὶ τὸ κακόν. Ὡσπερ ἵνα ἡ γυνὴ ἱράττια βρακώδη περιβεβλημένη, λιμώσσουσα, ἐβρῦπωμένη, καὶ αὕτη μετὰ πολλοῦ καμάτου ἔλθῃ εἰς ἀξίωμα βασιλικόν, καὶ ἐνδύσθῃ πορφύραν καὶ στέφανον, καὶ γένηται νόμφη βασιλέως, αὕτη μέμνηται τῆς προτέρας βυπαρίας, καὶ ἔχει θέλημα ἐπανελθεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον, ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται εἰς τὴν προτέραν ἀισχύνην ἐλθεῖν· μωρὸν γὰρ ἐστὶ· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ Πνεύματος, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατασθέννυται, καὶ γίνονται χεῖρους οὗ ἤσαν, κοσμικοὶ ὄντες· οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστὶ καὶ ἀσθενής, ἢ τὸ Πνεῦμα σθέννυται, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι οὐ συμφωνοῦσι τῇ χάριτι· διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πίπτουσιν εἰς μυρία κακά. Οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκείνης τῆς δωρεᾶς, ἔχουσι τὰ ἀμώτερα συνόντα αὐτοῖς, χαρὰν καὶ παράκλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλίασιν καὶ πένθος. Πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸν Ἀδὰμ, ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὰ δάκρυα τῶν τοιοῦτων ἄρτος ἐστὶ, καὶ τὸ πένθος γλυκύτης καὶ ἀνάπαυσις.

ΑΖ'. Ἐάν δὲ ἴδῃς τινὰ ἐπιρμένον καὶ τετυφωμέ-
νον ὡς μέτοχον ὄντα τῆς χάριτος, οὗτος ἐάν καὶ
σημεῖα ποιῆσῃ, καὶ νεκροὺς ἐγείρῃ, μὴ ἐχθρὸν δὲ
τῆν ψυχὴν αὐτοῦ ἀτιμον καὶ ἐξουθενουμένην,
καὶ ἡ πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ βδελυκτὸς, κλέ-
πεται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐκ οἶδε· καὶ εἰ ποιεῖ
σημεῖα, οὐκ ἔστιν αὐτῷ πιστεύσαι· τὸ γὰρ σημεῖον
τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι, τὸ ὄντα τινὰ δοκιμον
τοῦ Θεοῦ, σπουδάζειν λανθάνειν ἀνθρώπους. Καὶ εἰ
ἔχει ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, κρύπτειν
αὐτοῦς, καὶ πάντοτε λέγειν ὅτι Οὐκ ἔστιν ἐμός,
ἄλλος μοι παρέθετο τὸν θησαυρὸν τούτων· ἐγὼ
γὰρ πτωχὸς εἰμι. Καὶ οὕτως θέλει, λαμβάνει αὐτὸν
ἀπ' ἐμοῦ. Εἰ δὲ τις λέγει, Πλούσιός εἰμι, ἀρκεῖ,
ἐκτησάμην, οὐκέτι χρῆζω, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔστι
Χριστιανός, ἀλλὰ σκευὸς ἐστὶ τῆς πλάνης καὶ τοῦ
διαβόλου. Ἡ γὰρ ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ ἀκόρεστός
ἐστὶ, καὶ ὅσον αὐτοῦ γεύεται τις καὶ ἐσθίει, τοσούτον
ἐκπεινος γίνεταί. Καὶ τὴν παῦσιν καὶ τὸν ἔρωτα
πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσιν ἀκατάσχετον οἱ τοιοῦτοι· καὶ
ὅσα σπουδάζουσι προκόπτειν, καὶ ἐπιπορίζειν, τοσ-
ούτον ἑαυτοῦς ἡγνύουσι· πτωχοὺς, ὡς ἐνδεεῖς· κα-
μῶδον κεκτημένους· τοῦτε γὰρ λέγουσιν, ὅτι Οὐκ
εἰμι ἄξιος, ἵνα οὗτος ὁ ἥλιος ἐκλάμψῃ μοι.
Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὐτὴ ἡ
ταπεινώσις.

ΑΗ'. Εἰ δὲ τις λέγει ὅτι Ἀρκοῦμαι καὶ πεπλήρω-
μαι, οὗτος πλάνος ἐστὶ καὶ ψεύστης. Ὅσπερ τὸ σῶ-
μα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος,
καὶ μετεμορφώθη εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν, καὶ εἰς τὸ
φῶς τὸ ἀπειρον, οὕτως καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων
δοξάζεται καὶ ἐξαστράπτει. Ὡς γὰρ ἔσωθεν
ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ οὕτω ἐφηνπλώθη τῷ σώματι
αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς
ἁγίοις, ἡ ἔσωθεν οὖσα τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσωθεν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν
ὑπερκεχίζεται. Καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ
φύσεως ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῷ αὐτῶν.
Γέγραπται γάρ· Ὁ τὸ ἀγιάζων, καὶ οἱ ἀγιαζόμε-
νοι ἐξ ἐνός. Καὶ· Δόξαν ἦν δέδωκάς μοι, δέδωκα
αὐτοῖς. Ὅσπερ ἀπὸ ἐνός πυρὸς ἄπτονται λύχνοι
πολλοί, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων μέλη Χρι-
στοῦ ὄντα, τὸ αὐτὸ γίνεσθαι ὅπερ ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΑΘ'. Ἐρώτησις. Πῶς ἀνώτεροι γίνονται οἱ
Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου Ἀδάμ; ἔκκεινος γὰρ ἀθά-
νατος ἦν, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀφθαρτος· οἱ δὲ
ἀποθνήσκουσι καὶ φθείρονται.

Ἀπόκρισις. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδον ἐστὶν ἐν
τῇ καρδίᾳ, καὶ κέρυπται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔσω
νεκρῶται· εἰ τις οὖν μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου
εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὸ κρυπτόν, οὗτος ἀληθῶς εἰς
τοὺς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Ἄλλ' εἰ καὶ τὰ
σώματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρὸν, ἐγείρε-
ται αὖθις ἐν δόξῃ· ἡγιασμένα γὰρ εἰσιν. Ὑπνον οὖν
λέγομεν καὶ κοίμησιν τῶν Χριστιανῶν τὸν θάνα-

63 XXXVII. Si vero quempiam videas fastu ac
superbia elatum, veluti qui sit particeps gratiæ,
hic licet signa faciat, ac mortuos exsuscitet, et
non tamen habeat abjectam et humilem animam,
nec pauper spiritu et abominandus sit, is subripi-
tur a vitio, et quidem nescius: et licet signa faciat,
non tamen ei credendum est. Signum enim Chri-
stianismi hoc est, ut aliquis Deo sit probatus, ut-
que studeat latere coram hominibus; et ut, si vel
universos thesauros possideat, eos occultet ac
semper dicat: *Thesaurus non est meus, sed alius
eum apud me deposuit: ego enim mendicus sum: et
quando ei placuerit, repetet eum a me.* Si vero quis
dicat: *Dives sum, sufficit, bona possideo, nihili am-
plius indigeo,* ejusmodi qui est, non est Christianus,
sed vas imposturæ et diaboli. Delectatio enim Dei
insatiabilis est, et quanto magis quis gustarit et
ederit, tanto magis esuriet. Et qui ejusmodi sunt,
ardorem atque amorem erga Dominum habent,
qui coerceri nequit, et quanto majorem adhibue-
rint operam proficiendi ac crescendi, tanto se pau-
periores reputant, tanquam egeni ac nihili possi-
dentes. Hoc enim dicunt: *Non sum dignus, ut sol
radiis suis me illuminet.* Hoc est signum Christia-
nismi; ipsa scilicet humilitas.

XXXVIII. At si quispiam dicat: *Contentus sum
et plenus,* seductor ille est et mendax. Quemadmo-
dum enim glorificatum est corpus Domini, cum
conscendisset montem, et in divinam gloriam, et
in infinitum lumen esset transfiguratum: sic et
corpora sanctorum glorificantur, et fulgoris instar
lucent. Quemadmodum enim gloria Christi interior
sic contexit corpus, et expendit; eodem modo
et in sanctis interior Christi virtus in die illa ex-
teriorius in corpora illorum effunditur. Etenim sub-
stantiæ et naturæ ejus ex hoc tempore participes
sunt in animo suo. Scriptum est enim: *Qui sancti-
ficat, et sanctificatur, ex uno sunt*⁶⁹. Et: *Gloriam,
quam dedisti mihi, dedi illis*⁷⁰. Quemadmodum ab
uno eodemque igne plures lucernæ accendantur,
sic necesse quoque est, ut corpora sanctorum,
quæ sunt Christi membra, idem evadant, quod ipse
Christus est.

XXXIX. Interrogatio. *Quo pacto evadunt Chri-
stiani ipso primo Adam superiores? ille siquidem im-
mortalis erat, et non animam modo, verum etiam cor-
pore incorruptibilis: hi vero moriuntur et corrup-
puntur.*

Responsio. Vera mors intus in corde hæret ac
latet, atque homo interior mortuus est. Si quis
ergo transierit a morte in vitam occultam, ille re-
vera in sæcula vivit, nec moritur. Licet enim cor-
pora horum solvantur ad tempus, denuo tamen
suscitantur in gloria; sunt enim sanctificata. Som-
num ergo ac dormitionem esse dicimus Christiano-
rum mortem. Quod si homo immortalis esset, et

⁶⁹ Hebr. II, 11. ⁷⁰ Joan XVII, 22.

corpore incorruptibilis, universus mundus rem insolentem perspicens, quod scilicet corpora Christianorum non corrumpantur, necessitate quadam, at non spontanea voluntate, ad id quod bonum est, properaret.

XL. Verum, ut penitus appareat, et rata sit libera arbitrii voluntas, quam ab initio Deus concessit **64** homini, ejus res summa cum dispensatione administrantur, atque solutio corporum; ut in voluntate hominis sit, converti eum ad id quod bonum, aut quod malum est. Neque enim perfectus homo ad bonum, aut in peccato demersus, et se ipsum constituens vas diaboli, a quo totus mundus condemnatus est, ad id quod malum est, necessitate quadam est devinctus; sed habet liberum arbitrium, ut fiat vas electionis et vitæ. Similiter **B** e converso, qui divinitate sunt inebriati, licet pleni sint ac devincti Spiritu sancto, non tamen necessitate ulla tenentur, sed liberum habent arbitrium, ut convertantur et faciant, quidquid placuerit, in hoc sæculo.

XLII. *Interrogatio. Paulatimne extenuatur et eradicatur, quod malum est, atque ita proficit homo gratia; an statim, ubi progressum fecerit, extirpatur quod malum est?*

Responsio. Quemadmodum infans imperfectus in utero non confestim in hominem concrevit, sed paulatim formam recipit et gignitur; neque continuo perfectus homo est, sed multorum demum annorum decursu incrementum sumit, atque in virum **C** evadit: estque velut semina bordei aut tritici, quæ in terram conjecta non statim radices agunt, verum ubi præterierint hiemes et venti, tum demum commodo tempore spicæ enascuntur: item, qui pyrum plantat, non statim percipit fructum: eodem modo in spiritualibus quoque, ubi tanta sapientia et subtilitas est, paulatim homo progreditur, *evaditque in virum perfectum, et plenitudinem ætatis*: non, ut quidam aiunt: *Induere et exuere* ⁷¹.

XLIII. Qui litteras discere in votis habet, pergunt primum ad ediscenda signa: ubi si primus fuerit, pergunt ad scholam Latinorum, estque omnium ultimus. Rursus illic ubi fuerit primus, pergunt ad scholam forenses, estque in ea rursus omnium ultimus et tiro. Deinde ubi fuerit scholasticus, **D** omnium causidicorum est novitius et ultimus. De novo ubi illic evaserit primus, tum dux evadit; qui si principatum adeptus fuerit, adiutorem sibi sumit assessorem. Si ergo in rebus externis tot habet homo progressuum gradus: quanto magis mysteria caelestia habent perfectus, et per multos gradus incrementum sumunt; et tum, qui per multas exercitationes, et per multa pericula transcenderit, perfectus evadit. Christiani enim, qui revera gustum gratiæ perceperunt, et signum crucis in mente et corde habent, hi a regibus ad pauperes usque, pro stercore et fœtore reputant omnia: et hi possunt

Α τον. Εἰ δὲ ἀθάνατος ἦν ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀφθαρτος, βλέπων ὁλος ὁ κόσμος τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος, ὅτι μὴ φθείρονται: τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ἀνάγκη τοῖνυν τινι, ἀλλ' οὐχ ἔκουσιν γνῶμη πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀνήρχετο.

Μ'. Ἄλλ' ἵνα φανῆ καθάπερ καὶ διαμείνη τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ, τούτου οἰκονομικῶς τὰ πράγματα διοικεῖται, καὶ γίνεται λύσις σωμάτων, ἵνα ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου ἦ τὸ τραπῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν. Οὕτε γὰρ ὁ τέλειος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἢ βαθύς εἰς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ποιῶν ἑαυτὸν σκευὸς τοῦ διαβόλου, ὑφ' οὗ τὸ ὅλον κατεκρίθη, εἰς τὸ κακὸν ἀνάγκη τινὶ δέδεται· ἀλλ' ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γενέσθαι σκευὸς ἐκλογῆς καὶ ζωῆς. Ὅμοίως πάλιν οἱ **B** μεμεθυσμένοι εἰς τὴν θεότητα, καίτοι πεπληρωμένοι καὶ δεδεμένοι Πνεύματι ἁγίῳ, οὐκ ἀνάγκη τινὶ κεκράτηται, ἀλλ' ἔχουσι τὸ αὐτεξούσιον τοῦ τραπῆναι αὐτοῦς, καὶ ποιεῖν ὃ θέλουσιν εἰς τὸν αἰῶνα τούτου.

Δ' ΜΑ'. Ἐρωτησις. Κατὰ μέρος λεπτύνεται τὸ κακὸν, καὶ ἐκρίζυται, καὶ προκόπτει εἰς τὴν χάριν ὁ ἄνθρωπος, ἢ εὐθέως, εἰ τύχοι προκοπῆς, ἐκρίζυται τὸ κακόν;

Ἀπόκρισις. Καθάπερ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μητρὶ οὐκ εὐθέως πήγνυται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ μέρος γίνεται εἰκὼν καὶ γεννᾶται, οὐκ ἤδη δὲ ἔστι τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐξάνει ἐν ἔτεσι πολλοῖς, καὶ γίνεται ἀνὴρ· ἔστι δὲ ὡσπερ τὰ σπέρματα τῶν κριθῶν ἢ τοῦ σίτου, οὐκ εὐθέως βαλλόμενα εἰς τὴν γῆν ριζοῖ, ἀλλὰ παρέρχονται χειμῶνες καὶ ἀνεμοὶ, καὶ τότε τῷ δέοντι καιρῷ γίνονται στάχυες· καὶ ὁ φυτεῦν ἄπιον, οὐκ εὐθέως μεταλαμβάνει τὸν καρπὸν· ὡσαύτως κἀν τοῖς πνευματικοῖς, ὅπου τὸσαύτη σοφία καὶ λεπτότης, κατὰ μικρὸν ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει, καὶ γίνεται εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας· οὐχ ὡσπερ τινὲς λέγουσιν· Ἐρδουσαι, ἐκδυσαι.

ΜΒ'. Ὁ θέλων μαθεῖν γράμματα ἀπέρχεται καὶ μαθάνει τὰ σημεῖα, καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἔστιν ὄλων ἑσχατός. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμματέων, καὶ **D** ἔστι πάλιν ἐκεῖ ὄλων ἑσχατός, ἀρχάριος. Ἐἴτα ὅταν γένηται σχολαστικὸς, ὄλων τῶν δικολόγων ἀρχάριος καὶ ἑσχατός ἔστι. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμὼν· καὶ ὅταν γένηται ἄρχων, λαμβάνει ἑαυτῷ βοηθὸν τὸν συγκαθέρονον. Εἰ οὖν τὰ φαινόμενα τὸσαύτα; ἔχει προκοπὰς, πῶς μᾶλλον τὰ ἐπουράνια μυστήρια ἔχει προκοπὰς, καὶ βαθμοὺς πολλοὺς αὐξάνει καὶ τότε διὰ πολλῆς γυμνασίας καὶ πολλῶν πειρατηρίων ὁ διαφυγὼν γίνεται τέλειος. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος ἐξ ἀληθείας, καὶ τὸ σημεῖον ἔχοντες τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ, οὗτοι ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν, κορρίαν καὶ δυσωδίαν ἡγούνηται τὰ πάντα. Καὶ

⁷¹ Ephes. vi, 12.

οὔτοι δύνανται εἰδέναι, ὅτι ὁλος ὁ κόσμος ὁ γῆινος, A καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλείως, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ τῆς σοφίας λόγοι, ἐν φαντασίᾳ τινὶ εἰσι, μὴ ἔχοντα στερεὰν βᾶσιν, ἀλλὰ παρερχόμενα. Καὶ εἰ τί ἐστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, τοῦτοις ἐστὶν εὐκαταφρόνητον.

ΜΓ'. Διὰ τί; ὅτι ξένα καὶ θαυμασὰ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, τὰ μὴ ὄντα μήτε εἰς θησαυροὺς βασιλείων, μήτε εἰς σοφίαν λόγων, μήτε εἰς δόξαν κοσμικὴν, καὶ ἀξιώματα, ἢ πλοῦτον, οἷον ἐκεῖνοι ἐκτῆσαντο, τὸν Κύριον καὶ κτίστην πάντων ἔχοντες ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀνθρώπῳ, κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ἀλλὰ παραμένον. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ τιμίαν οἶδασι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα· ἄλλοι γὰρ ὁ ἀνθρώπος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο· Ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς πόσον ἐστὶν ὑπερμεγέθης, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτισματα τίμια, καὶ μεγάλα τὰ B σκευὴ αὐτῶν, ὁ δὲ ἀνθρώπος ὑπὲρ πάντα τὰ σκευὴ τιμίος ἐστίν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος· καὶ τὰ κῆτη δὲ τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ θηρία, εἰς τὸ φαινόμενον μείζονά εἰσι τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, πῶς εἰ τίμιος, ὅτι ὑπὲρ ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός, ὅποτε καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ εἰς σὴν πρεσβειαν καὶ λύτρωσιν παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

periores angelis fecerit Deus, quando vel ipse legatione ad te et redemptione tui perfuncturus, in terris se præsentem exhibuit.

ΜΔ'. Ὅτε οὖν καὶ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν σὴν σωτηρίαν ἦλθον; βασιλεὺς γὰρ υἱὸς βασιλείως συμβούλιον ἐποίησας μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀπεστάλη ὁ Λόγος, καὶ σάρκα ἐνδυσάμενος, καὶ κρῦψας τὴν ἑαυτοῦ θεοτήτα, ἵνα διὰ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον σωθῆ, ἔθηκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ σταυρῷ. Τσαυτὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐστὶ πρὸς τὸν ἀνθρώπον! Ἡρετίσαστο ὁ ἀθάνατος σταυρωθῆναι διὰ σέ. Βλέπε οὖν πῶς ὁ Θεός ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Πῶς οὐχὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; καὶ πάλιν ἀλλαγῷ λέγει· Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. Δείκνυσιν δὲ καὶ ἀλλαγῷ τοὺς ἀγγέλους λειτουργοὺς εἶναι τῶν ἀγίων· καὶ γὰρ Ἡλίας ὄτα ἦν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἦλθον κατ' αὐτοῦ οἱ ἀλλόφυλοι, τὸ παιδίον ἔλεγε· Πολλοὶ ἔρχονται καθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς μόνον ἔσμεν. Τότε ἀποκρίνεται Ἡλίας· Οὐχ ὄρας παρεμβολὰς καὶ πλήθη ἀγγέλων μεθ' ἡμῶν κύκλω βοηθούτων ἡμῖν; Ὅρας ὅτι ὁ Δεσπότης, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων σύνεστι τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Πόση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ πῶς τετίμηται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ! ὅτι ὁ Θεός καὶ οἱ ἄγγελοι ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς κοινωνίαν ἰδίαν, καὶ εἰς βασιλείαν. Ὅ δὲ Σατανᾶς καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς τὸ ὄνιον μέρος.

ΜΕ'. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁ βασιλεὺς οὐ διακονεῖται ὑπὸ ἀγγελικῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ ὀραίων καὶ καλῶς πεπαιδευμένων, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐπουράνιον παλάτιον ἐκείνῳ διακονοῦσι τῷ ἑπουρανίῳ βασιλεῖ, οἱ ἄνωμοι, οἱ ἀνεπληροί, οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν. Καὶ ὥσπερ ἐν τῷ παλατίῳ, ὀραταὶ κό-

intelligere, universum mundum terrenum, thesaurusque regis, opes, gloriam ac sapientiæ eloquia, externam modo speciem de se præbere, nec habere solidum fundamentum, sed præterire ac evanescere. Et quidquid sub cælo est, ab eis facile contemnitur.

XLIII. Qui hoc? Eo quod peregrina et admiranda sint, quæ supra cælos sunt, ac neque in thesauris regum, neque in sapientia verborum, neque in gloria mundana reperiantur: ac quia dignitates, aut divitiæ, quas illi possident, qui Dominum et Creatorem omnium in interiori homine habent, sint possessio nunquam interitura, sed permanens. Christiani enim noverunt, animam longe præstantiorem 65 esse cæteris omnibus creaturis: solus siquidem homo secundum imaginem et similitudinem Dei factus est. Ecce cælum quam immensum sit! item et terra! quam creaturæ in illis viventes pretiosæ! quamque magna corpora eorum! Homo nihilominus hisce corporibus omnibus multo præstantior est; quandoquidem in illo solo complacitum est Domino. Præterea cete quoque maris, montes et belluæ secundum conspectum externum magnitudine sua excedunt hominem. Respice ergo dignitatem tuam, quam sis pretiosus! quod te superiorem angelis fecerit Deus, quando vel ipse legatione ad te et redemptione tui perfuncturus, in

XLIV. Quando enim angeli ad te salvandum venerunt? Rex siquidem filius regis consilium iniit cum patre suo, missumque est Verbum, ac carnem induit; atque occultans suam ipsius divinitatem, ut per simile servaretur, animam suam cruci imposuit. Tanta erat Dei dilectio erga hominem! Immortalis qui erat, elegit tui causa cruci affigi. Perpende ergo, quam ardentem Deus dilexerit mundum, ut unigenitum Filium daret pro eo: qui fieri potest, ut non et cum eodem omnia nobis donet? Et rursum alibi dicit: Amen dico vobis, super omnia bona constituet eum. Ostendit quoque alibi, angelos ministros esse sanctorum. Cum enim Elias esset in monte, et adversus eum insurgerent alienigenæ, puer ejus aiebat: Multi veniunt adversus nos, et nos soli sumus; tunc respondet Elias: Non vides ordines et multitudines angelorum nobiscum in circuitu nobis opitulantium? Vides Dominum et multitudinem angelorum adesse servis suis. Quanta igitur est anima, et quantis honoribus a Deo affecta! Siquidem et Deus et angeli hanc accersunt in consortium et regnum suum. Satanas vero et potestates ejus eam desiderant ad suam partem traducere.

XLV. Quemadmodum vero in rebus visui subjectis, rex nulla ministeria recipit ab hominibus graves pascentibus, sed ab speciosis et optime institutis: sic et in cœlesti palatio illi ministrant cœlesti regi, qui omni culpa et reprehensione vacantes ac puri cordis sunt. Et quemadmodum in palatio ve-

⁷² Joan. iii, 16; Rom. vii, 32. ⁷³ Matth. xxiv, 27. ⁷⁴ IV Reg. vi, 17.

nustæ quæque puellæ, omnis labis ac reprehensionis expertes, speciosissimæ scilicet, regiæ societatis participes fiunt : sic quoque in spirituali palatio, animæ, quæ omni virtutum bonarum gehere sunt exornatæ, societatem ineunt cum cœlesti rege. In rebus, quæ visui patent, si ad domum quamdam inhabitandam princeps abeat, quæ sordibus quibusdam contractis impura sit, præparatur illa, ac vario ornatus genere instruitur, effusus quoque aromatibus : quanto majori domus animæ, in qua Dominus requiescit, ornatu indiget, ut illum ingredi possit, et ibi requiescere is, qui reprehensione nulla, nec macula, nec labe seu nævo notari potest ! In hujusmodi enim corde tum Deus, tum universa cœlestis Ecclesia requiescit.

XLVI. Præterea in rebus, quæ aciei oculorum patent, si pater quispiam possideat bona, et inter hæc diademata habeat ac lapides pretiosos, hæc in conditoria reponit, et reservat filio suo, cui ea largiturus est : sic quoque Deus possessionem sui cum rebus suis pretiosis concedit animæ. Tandem in rebus visibilibus, si exoriat bellum, et venerit rex cum exercitu suo ad decertandum, sintque partes ejus minores, aut imbecilliores, continuo legatos mittit, ad rogandum ea quæ faciunt ad pacem. Si vero gens maxima cum æquali conflictum ineat, sitque rex cum rege, rex, inquam, Persarum cum rege Romanorum, oportet omnino hos reges ad bellum commoveri cum omni exercitu ac milite suo. Perpende ergo quanta tua sit dignitas, cum Deus motus sit cum omni suo exercitu, angelorum, inquam, aut spirituum, ad committendum pugnam cum adversario, ut te redimeret a morte. Deus igitur venit tui causa.

XLVII. Perinde ac si sit rex, qui in pauperem quemdam, cujus membra omnia lepra pervasit, incidat, nec erubescat medicamenta ejus vulneribus admovere, ac adeo curet ejus plagas; illumque postea regia mensa exceptum, purpura induat, ac regem faciat : sic quoque Deus se exhibuit humano generi : abluit illius vulnera, et sanavit illud, atque introduxit in cœlestem thalamum. Maxima igitur est Christianorum dignitas, tanta quidem, ut quod cum ea comparatur, non sit. Si vero ad defectionem excitetur et subripiatur a malitia, perinde est, ac si sit civitas, quæ muris cincta non est, quam invadunt latrones, quacunque parte volunt, nulla omnino re impediti, eamque desertam reddunt, ac incendio flammisque tradunt : sic dum negligis te ipsum, et frigide tibi ipse attendis, subeunt te spiritus malitiæ, atque deformant atque desertam reddunt mentem tuam, dispergentes cogitationes tuas in hoc sæculum.

XLVIII. Multi enim, qui circa externarum rerum inquisitionem satagunt, et scientiam excolunt, ac curam recte vivendi habent, hunc reputant perfectum, non insipientes in cor, nec videntes malitiam animam involventem. Siquidem mens interior, malitia scateus, radices mittit in reliqua membra :

Α ραι, και μη ἔχουσαι μῶμόν τινα, εὐειδέσται· ἐκείναι εἰς κοινωνίαν βασιλέων ἀπέρχονται· οὕτως και εἰς τὸ πνευματικόν, ψυχαι αἱ ἐν πᾶσι τρόποις ἀγαθοῖς κεκοσμημέναι, αὐταῖς κοινωνοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ὅπου ἀπέρχεται ἀρχὴν μείναι, και συμβάλει ἐκείνην τὴν οἰκίαν ἔχειν ἀκαθαρσίαν τινὰ, εὐτρεπίζεται, και διακόσμησις πολλὴ γίνεται, και ἀρώματα ἐκχεῖται. Πόσω μᾶλλον ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς, εἰς ὃν ὁ Κύριος ἀναπαύεται, πολλῆς διακοσμήσεως χρῆζει, ἵνα δυνηθῆ ἐκεῖ εἰσελθεῖν και ἀναπαῆναι ὁ ἀσπιλος, ὁ ἀμωμος ! εἰς γὰρ τοιαύτην καρδίαν ὁ Θεός, και ὅλη ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία ἐπαναπαύεται.

Β ΜΓ'. Ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἔχη πατὴρ κτήματα, ἔχη δὲ και διαδήματα και λίθους τιμίους, ταῦτα εἰς οἶκους ἀποθέτους κρύπτει, και ταμειεύεται τῷ ἀγαπητῷ αὐτοῦ υἱῷ, κἀκεῖνῳ δίδωσιν αὐτά· οὕτω και ὁ Θεός τὴν αὐτοῦ κτῆσιν μετὰ τῶν ἰδίων τιμῶν ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ἐὰν ᾖ πόλεμος, και ἔσθῃ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ τὸ πολερῆσαι, και ὑπάρχη τὸ μέρος αὐτοῦ ἔλαττον, ἢ ἀσθενέστερον, εὐθέως ἀποστέλλει πρεσβείαν ἐρωτᾶν τὰ πρὸς εἰρήνην. Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον πρὸς ἑσὸν ᾖ, και ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, λέγω δὴ ὁ Περσῶν και ὁ Ῥωμαίων, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς δύο βασιλεῖς κινήσθαι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὄλων. Βλέπε οὖν οἶόν σου ἐστὶ τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεός ἐκινήθη μετὰ τῶν ἰδίων στρατοπέδων, λέγω δὴ τῶν ἀγγέλων και πνευμάτων, συμβαλεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, ἵνα σε λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ὁ Θεός οὖν παρογένετο διὰ σέ.

ΜΖ'. Ὡσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς και εὖρη πτωχόν τινα ἔχοντα λέπραν εἰς ὅλα τὰ μέλη, και μὴ ἐπαισχυνθῆ, ἀλλ' ἐπιθῆ φάρμακα και ἐν τοῖς τραύμασιν αὐτοῦ, και ἰάσῃται αὐτοῦ τὰς πληγὰς, και λοιπὸν εἰς τράπεζαν βασιλικὴν ἀπαγάγῃ αὐτόν, και περιθῆ αὐτῷ πορφύραν, και ποιήσῃ αὐτόν βασιλέα· οὕτως και ὁ Θεός ἐποίησε τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Ἀπέπλυνεν αὐτῶν τραύματα, και ἰάσατο αὐτούς, και εἰσῆγαγεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφώνα. Μέγα ὄν ἐστὶ τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν, τοσοῦτον, ὥς μὴδὲ συγκρίνειν ἔχειν. Ἐὰν δὲ μετεωρισθῆ και κλαπῆ ὑπὸ τῆς κακίας, εἶοικε τοιοῦτῳ τινί, ὥσπερ ἐὰν ᾖ πόλις μὴ ἔχουσα τείχος, και οἱ ληστὰς εἰσέρχονται δι' αὐτῆς, ὅθεν θέλουσι, μὴ ἐμποδιζόμενοι, και ἐρημοῦσι, και ἐμπυρίζουσιν αὐτήν· οὕτως ἀμελοῦντός σου, και μὴ ἐαυτῷ προσέχοντος, ἐπισέρχονται τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, και ἀφανίζουσι και ἐρημοῦσι τὸν νοῦν, σκορπίζοντες τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον.

ΜΗ'. Πολλοὶ γὰρ περὶ τὰ ἐξωθεν ἡκριθωμένοι, και ἐπιστήμην ἀσκούντες, και βίου ὁρθοῦ ἐπιμελούμενοι, τοῦτον νομίζουσιν εἶναι τέλειον, μὴ ἐγκύπτοντες εἰς τὴν καρδίαν, και ὀρώντες τὰ ἐκεῖ συνέχοντα τῆς ψυχῆς κακὰ. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τῆς κακίας ἐσώτερον νοῦν, ῥίζα ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσιν· και ὁ ληστής ἐν τῇ

οικία ἐστὶ, τουτέστιν ἡ ἐναντία δύναμις. Ἀντιστα- A
 τική οὖν καὶ νοερά ἐστι· καὶ ἐν μὴ τις θῆ ἀγῶνα
 κατὰ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ μέρος ὑπεκχεομένη ἡ ἔσω
 κακία διὰ τὸν πλεονασμὸν, φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς
 φανεράς ἀμαρτίας, ἐπὶ τὸ κατεργάζεσθαι αὐτάς. Τὸ
 γὰρ κακὸν ὡσπερ πηγῆς ὀφθαλμὸς ἐστὶ πάντοτε
 βρύων. Καὶ σὺ οὖν γίνου ἐπὶ τὸ ἐπισχεῖν τὰ βεῦματα
 τῆς κακίας, ἵνα μὴ εἰς μυρία κακὰ ἐμπέπτων ὡς
 θαμβούμενος ἦς. Ὅν τρόπον ἐὰν ἦ τις εὐγενῆς ἀμέ-
 ριμου πλούσιος· καὶ τοῦτον οἱ διάκονοι τοῦ ἀρχόντος
 καὶ οἱ ταξεῦται ἀρπάσωσιν, ἀποφέροντες πρὸς αὐ-
 τὸν, λέγοντες, ὅτι κατηγορήθης ἐπὶ ἐγκλήματι, καὶ
 θανάτῳ ὑπόκεισαι. Λοιπὸν ἐκ τῆς φήμης τοῦ φόβου
 ἀπόδρασε αὐτοῦ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡσπερ
 τεθαμβημένος ἐστίν.

ΜΘ. Ὑπολάμβανε οὖν οὕτως καὶ περὶ τῶν πνευ-
 μάτων τῆς πονηρίας. Ὁ γὰρ φαινόμενος κόσμος ἀπὸ
 βασιλείων ἔως πτωχῶν, ἐν θορόδῳ εἶσι, καὶ ἀκατα-
 στασίξ, καὶ μάχῃ, καὶ οὐδεις αὐτῶν οἶδε τὴν αἰτίαν·
 ἤγουν φαινόμενον τὸ κακὸν, τὸ παρῆλθον διὰ τῆς
 παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ, τὸ κέντρον τοῦ θανάτου. Ἡ
 γὰρ ἀμαρτία ἡ παρελθούσα, δύναμις τις οὐσα λογική
 τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐσία, ἐνέσπειρε τὰ κακὰ πάντα·
 ἐπειδὴ λεληθότως εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν
 νοῦν ἐνεργεῖ, καὶ μάχεται τοῖς λογισμοῖς. Οὐκ ἴσασι
 δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἀπὸ ἀλλοτριᾶς τινὸς δυνάμεως
 ἐλαυνόμενοι ταῦτα πράττουσιν, ἀλλὰ νομίζουσι φυ-
 σικὰ ταῦτα εἶναι, καὶ ἀπὸ ἰδίας φρονήσεως ταῦτα
 ποιεῖν. Οἱ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ ἔχοντες ἐν
 αὐτῷ τῷ νῷ, καὶ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ, ἴσασι πόθεν
 ταῦτα κινεῖται.

Ν. Πάσχει γὰρ ὁ κόσμος πάθος κακίας, καὶ οὐκ
 οἶδε. Καὶ ἔστι πῦρ ἀκάθαρτον, ὅπερ ἀνάπτει τὴν
 καρδίαν, καὶ οὕτω διατρέχει ὅλα τὰ μέλη, καὶ προ-
 τρέπεται τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀσελγείας, καὶ μυρία
 κακὰ. Οἱ οὖν γαργαλιζόμενοι καὶ συνηδόμενοι, ἐν-
 δον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιτελοῦσι τὴν πορνείαν, καὶ οὕτως
 νεομομένου τοῦ κακοῦ, καταπίπτουσι καὶ εἰς φανεράν
 πορνείαν. Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῆς φιλαργυρίας,
 κενοδοξίας, τύφου, ζήλου, θυμοῦ. Ὅσπερ ὅταν τις
 κληθῆ εἰς ἀριστον, καὶ παρατεθῆ αὐτῷ ἐδέσματα
 πολλὰ, λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ὑποβάλλει πάντων ἄψα-
 σθαι· καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ συνηδομένη βαρύνεται. Ὅρη
 γὰρ δυσβάστακτά ἐστι τὰ πάθη, ὧν ἐν μέσῳ ποτα-
 μοὶ δρακόντων καὶ ἰοδόλων θηρίων καὶ ἕρπετῶν·
 ὡσπερ ἐὰν ἦ κήτος, καὶ καταπίη τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ
 κοιλίᾳ· οὕτω καὶ ἡ ἀμαρτία καταπίνει τὰς ψυχάς.
 Φλόγες πυρός εἰσι κατακαίουσαι, καὶ βέλη πεπυρω-
 μένα τοῦ πονηροῦ. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Πρὸς
 τὸ ἐννηθῆναι ὑμᾶς τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πε-
 πυρωμένα σβέσαι. Ἐνεμήθη γὰρ τὸ κακὸν, καὶ τε-
 θεμελιώται περὶ τὴν ψυχῆν.

ΝΑ'. Οἱ δὲ φρόνιμοι, ὅταν ἐπαναστῆ τὰ πάθη, οὐχ
 ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὀργίζονται ταῖς κακαῖς ἐπιθυ-
 μίαις, καὶ ἐχθροὶ ἑαυτῶν γίνονται. Ὁ γὰρ Σατανᾶς
 πολὺ θέλει ἐπαναπαῆναι τῇ ψυχῇ, καὶ ἐφαπλωθῆναι,

et latro, hoc est, adversaria potestas, domum in-
 gressus est. Contraria igitur potestas etiam intel-
 lectualis est. Et nisi quis bellum ineat adversus
 peccatum, paulatim malitia intus latens, effusa præ
 nimia copia abducit hominem ad manifesta peccata
 committenda. Malitia enim velut fontis scaturigo
 est undiquaque scaturiens. Tu igitur cura diligen-
 ter, ut cohibeas rivus malitiæ, ne infinitis malis
 obrutus velut attonitus evadas. Quemadmodum, si
 quispiam sit nobilis, qui, cura omni abjecta, in
 affluentia rerum vivat; quem ministri principis et
 apparitores abreptum, ad eum protrahant, dicen-
 tes: *Accusatus es ob crimen aliquod, ac capitali sup-
 plicio subjaces.* Cæterum ille præ metu ex fama
 contracto, perdit omnes cogitationes suas, ac velut
 B attonito stupore pavet.

XLIX. Eadem igitur sententiam quoque concipias
 de spiritibus malitiæ. Mundus enim conspicuus a
 regibus ad infimos in tumultu, perturbatione ac
 pugna constitutus est, nec ullus illorum causam no-
 vit: nimirum apertum malum, quod subitit pro-
 pter inobedientiam Adæ, et stimulus est mortis.
 Peccatum enim quod subitit, cum sit potentia quæ-
 dam et substantia rationalis Satanæ, insevit omnia
 mala. Siquidem occulte et latenter in interiori ho-
 mine ac mente operatur, atque cogitationibus re-
 pugnat. Nesciunt tamen homines, quod aliena quæ-
 dam vi impulsus hæc agant, sed putant hæc esse na-
 turalia, et propria quædam animi deliberatione se
 hæc agere. Qui vero Christi pacem habent in ani-
 mo ipso, et ab eo sunt illuminati, illi norunt unde
 hæc orientur.

L. Sustinet enim mundus affectiones vitiosas, et
 67 id nescit: quæ quidem sunt ignis impurus, qui
 accendit cor, et pervadit omnia membra, atque in-
 citat homines ad libidines et infinita mala. Quicun-
 que igitur titillantur, et voluptate afficiuntur, in-
 tus in corde fornicationem committunt, atque sic
 paulatim, dum sovetur malum, incidunt in mani-
 festum stuprum. Idem sentias quoque de avaritia,
 vana gloria, fastu, æmulatione et ira. Perinde ac
 si quis ad prandium fuerit vocatus, cui apponantur
 varia ciborum genera; tum vero peccatum suggerit,
 ut omnia degustet: sic quoque anima delectatione
 D capta oneratur. Montes enim difficillimi sunt affe-
 ctiones illæ, quorum in medio decurrunt flumina
 draconum, venenosarum ferarum ac reptilium. Per-
 inde vero ac si balæna hominem devoret in ven-
 trem, sic quoque peccatum absorbet animas. Flammæ
 sunt ignis ardentibus illæ affectiones, et tela mali
 ignita. Inquit enim Apostolus: *Ut possitis vos omnia
 tela mali ignita extinguere* 18? Fovetur enim vitium,
 ac fundamentum ponit in anima.

LI. Prudentes autem insurgentibus affectionibus
 non obtemperant, sed iram concipiunt adversus pra-
 vas cupiditates, atque hostes sui evadunt. Satanæ
 enim valde cupit in anima requiescere, ac cubile

¹⁸ Ephes. vi, 16.

sum constituere, et affligitur ac torquetur, quando non obtemperat anima. Non tamen desunt, qui divina virtute continentur, quia, cum videant cum muliere adolescentem, licet quædam cogitent, illorum tamen animus non polluitur, neque intus peccatum committit. Verum nondum huic est fidentum. Sunt vero alii, in quibus libido prorsus extincta atque arefacta cessat: verum hi gradus sunt summorum. Quemadmodum autem mercatores nudi in profundum maris, ac mortem aquæ descendunt, ut illic accipiant margaritas ad coronam regiam et purpuram commodas; sic quoque, qui solitariam vitam agunt, nudi exeunt mundo, et in profundum maris malitiæ, atque in abyssum tenebrarum descendunt: e qua sumunt ac reportant pretiosos lapides, aptos ad coronam Christi, ad Ecclesiam cœlestem, ad sæculum novum, ad civitatem splendidam et populum angelicum.

III. Perinde vero ac in sagenam multa genera piscium incidunt, et minus utiles denuo statim in mare projiciuntur: sic quoque sagena gratiæ super omnes expansa est, ac quærit requiem. Verum non obtemperant homines propterea denuo in eandem profunditatem tenebrarum conjiciuntur. Veluti enim aurum a copiosa arena dilutum invenitur, suntque grana exigua instar milli: sic quoque ex multis pauci probabuntur. Qui enim regni opus habent, manifesti sunt, et qui verbum ejus exornant, conspicui sunt. Eadem ratione manifesti sunt, qui sale cœlesti sunt conditi, et qui ex thesauris Spiritus loquuntur. Apparent vasa, in quibus complacitum est Deo, quibusque suam largitur gratiam. Sunt quoque alii, qui multa cum patientia accipiunt virtutem sanctificatricem, prout Dominus vult ratione multiplici. Qui ergo loquitur, nisi dirigatur a cœlesti lumine ac sapientia, unusquisque mentem in plena fide constituere nequit; quia varia sunt hominum vitæ instituta; quidam enim bello, alii vero quieta magis delectantur vita.

LIII. Perinde ac qui civitatem solo exæquatam ædibus reficere velit, continuo ruinam ac lapsum minantia omnino dejicit ac destruit, sicque incipit fodere, et in loco defosso fundamenta jacere, ac **68** ædificium superstruere: nec dum vero est domus. Itidem, qui hortum constructurus est in locis desertis ac graveolentia fetidis, primum incipit purgare, ac sepimentum circumponere, et præparare aquæductus, et sic tandem plantat, et plantæ incrementum sumunt, ut hoc modo longo post tempore hortus proferat fructus: sic quoque intentiones hominum post transgressionem desertæ, devastatæ atque spinosæ sunt. Dixit enim homini Deus: *Spinas ac tribulos tibi terra producet* ⁷⁶. Opus igitur est labore ac sudore multo, ut quis conquirat ac jaciat fundamentum, donec veniat in corda homi-

A καὶ ὀλιβεται· καὶ στενωχωρεῖται μὴ ὑπακούουσης τῆς ψυχῆς. Εἰσὶ δὲ τινες κρατούμενοι ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὅτι ἐὰν ἴδωσι τινα μετὰ γυναικὸς νέον, οὗτοι εἰ καὶ διαλογίζονται τινα, ὅμως οὐ μιáινεται ὁ νοῦς αὐτῶν, οὔτε ἐπιτελεῖ ἔνδον ἁμαρτίαν. Ἄλλ' οὕτω ἐστὶ τῷ τοιοῦτῳ θαρσῆσαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι εἰς οὐς τελείως πέπτανται, καὶ κατεσθέσθη, καὶ ἐξηράνθη· ἀλλὰ τὰ μέτρα τῶν μεγάλων εἰσὶν. Ὡσπερ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσι μαργαρίτας εἰς στέφανον ποιοῦντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὕτως καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου, καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας, καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους, καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινόν, καὶ πόλιν φωτεινὴν, καὶ δῆμον ἀγγελικόν.

NB'. Ὡσπερ ἐν τῇ σαγήνῃ πολλὰ εἶδη ἰχθύων ἐπιπίπτει, καὶ τὰ ἀχρηστότερα πάλιν εὐθέως εἰς θάλασσαν ῥίπτουσιν· οὕτως καὶ ἡ σαγήνη τῆς χάριτος ἐφαπλοῦται ἐπὶ πάντας, καὶ ζητεῖ ἀνάπαυσιν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι οὐχ ὑπακούουσι· διὰ τοῦτο πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν βόθρον τοῦ σκότους καταβρίπτονται. Ὡσπερ γὰρ ὁ χρυσοῦς ἀπὸ πολλῆς ἄμμου πλυνόμενος εὐρίσκεται, καὶ ταῦτα ἐλάχιστα ὡς κεγχρίδες· οὕτως καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι εἰσὶ δόκιμοι. Καὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὸ ἔργον τῆς βασιλείας, φανεροὶ εἰσι, καὶ οἱ κοσμοῦντες τὸν λόγον αὐτῆς φαίνονται. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἡρτυμένοι τῷ ἄλατι τῷ ἐπουρανίῳ φαίνονται, καὶ οἱ ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος λαλοῦντες. Φαίνεται τὰ σκεῦη ἐν οἷς ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ, καὶ δίδωσι τὴν ἑαυτοῦ χάριν· καὶ ἄλλοι μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς δέχονται τὴν ἀγαστικὴν δύναμιν, καθὼς ὁ Κύριος θέλει πολυτρόπως. Ὁ οὖν λαλῶν, εἰ μὴ ἢ ὀδηγούμενος ὑπὸ φωτὸς οὐρανοῦ καὶ σοφίας, οὐ δύναται πληροφορεῖν τὸν ἐκάστου νοῦν, ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσὶν αἱ προαιρέσεις, αἱ μὲν ἐν πολέμῳ, ἄλλαι ἐν ἀναπαύσει.

NF'. Ὡσπερ ὅταν ἡ ἡρημωμένη πόλις, καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταβρέυσαντα καὶ πεσόντα τελείως καταβάλλει, καὶ οὕτως ἀρχεται σκάπτειν, καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι, καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομήν, οὐδέπω δὲ ἐστὶν εἰς ἵα. Καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπους ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἀρχεται καθαρίζειν, καὶ φραγμὸν περιτιθέναι, καὶ ἐτοιμάζειν ὄχτους, καὶ οὕτως φυτεύει, καὶ αὐξονται τὰ φυτὰ, ἵνα οὕτως μετὰ πολλὸν χρόνον ἐνέγκῃ καρπὸς ὁ παράδεισος· οὕτως καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν παράδασιν κεχερσωμένα εἰσὶ, καὶ ἡρημωμένα, καὶ ἀκανθώδεις. Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, Ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ. Χρεῖα οὖν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῆται τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν

⁷⁶ Gen. iii, 18.

ἀνθρώπων πῦρ, καὶ ἀρξεται περικαθαίρειν τὰς ἀκάθαρτας · καὶ οὕτως ἀρχονται ἀγιάζεσθαι, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ΄.

Τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ὑποκείσθαι τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, ταῖς ἐκ πρώτης ἀμαρτίας βρυούσαις.

Α'. Πᾶσαι αἱ νοεραὶ οὐσαί, λέγω δὴ ἀγγέλων, καὶ ψυχῶν, καὶ δαιμόνων, ἀκέραιοι καὶ ἀπλούστατοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐκτίσθησαν · τὸ δὲ τινὰς ἐξ αὐτῶν τραπήναι εἰς τὸ κακὸν, ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου προσεγένετο αὐτοῖς. Ἰδίῳ γὰρ θελήματι ἐξετράπησαν τοῦ προσήκοντος λογισμοῦ. Εἰ δὲ φαιμεν οὕτως ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθῆναι, ἄδικον κριτὴν λέγομεν τὸν Θεὸν, πέμποντα εἰς πῦρ τὸν Σατανᾶν. Εἰσὶ γὰρ τινες τῶν αἰρετικῶν, λέγοντες ὕλην ἀναρχον, καὶ ὕλην ῥίζαν, καὶ ῥίζαν δύναμιν, καὶ ἰσοδυναμίαν. Πρὸς τοῦτω οὖν ἔχεις εὐλόγως ἀντιθεῖναι, ὅτι ποία ἐστὶ λοιπὸν ἡ νικῶσα δύναμις; ἀνάγκη δὲ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν οὐκέτι ἐστὶν ἰσόχρονος, ἢ ἰσοδύναμος ὁ ἡττώμενος. Οἱ λέγοντες ἐνυπόστατον τὸ κακὸν, οὐδὲν ἴσασι. Θεῷ γὰρ οὐδὲν ἐστὶ κακὸν ἐνυπόστατον, κατὰ τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ καὶ θεϊκὸν · ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἐνεργοῦν ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ αἰσθήσει, πάσας ἐπιθυμίας ῥυπαρὰς ὑποβάλλον, οὐ συνεκράθη δὲ οὕτως, ὡς τρόπον τινὲς λέγουσι τὴν μίξιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος · ἀλλ' ὡς ἐστὶν ἐν μίᾳ χώρᾳ ὁ σίτος καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰ ζιζάνια καθ' ἑαυτὰ · ὡς ἐστὶν ἐν οἴκῳ ὁ ληστής κατ' ἰδίαν, καὶ ὁ οἰκοδεσπότης κατ' ἰδίαν.

quo vinum aqua dilui tradunt, permistum est: verum perinde ac est in una eademque regione seorsim situm frumentum, et seorsim lolia: perinde ac est in domo seorsim latro, et seorsim dominus domus.

Β'. Ἔστι πηγὴ ῥέουσα ὕδωρ καθαρὸν, καὶ ὑπέκεινται βόρβορος, ὅταν ταράξῃ τις τὸν βόρβορον, ὅλη ἡ πηγὴ θολοῦται. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν ταράσσεται καὶ κινεῖται τῇ κακίᾳ · καὶ ἐν τῇ γίνεται ὁ Σατανᾶς μετὰ τῆς ψυχῆς, πνεύματα ἀμφοτέρα, κατὰ τὴν πόρνεον, ἢ τὸν φόνον · διὰ τοῦτο ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σώμα ἔστι. Πλὴν ἐν ἀλλῇ ὥρᾳ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἐνυπόστατος, μεταμελουμένη ἐφ' οἷς ἐπραξε, καὶ κλαίει, καὶ εὐχεται, καὶ μνημονεύει Θεοῦ. Εἰ γὰρ πάντοτε ἦν ἡ ψυχὴ βεβουλημένη εἰς τὸ κακὸν, πῶς ἠδύνατο ταῦτα πράττειν, τοῦ Σατανᾶ μηδέποτε θέλοντος εἰς μετάνοιαν ἐρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀσπλαγχνος γὰρ ὑπάρχει. Καὶ ἡ γυνὴ κατὰ συντίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, ἐν μετ' αὐτοῦ, ἀλλῇ δὲ ὥρᾳ κερωρισμένοι εἰσὶν · ὅτι πολλαῖς ὁ εἰς αὐτῶν ἀποθνήσκει, καὶ ὁ ἕτερος ζῆ. Τοιοῦτόν τι ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν πνεύμα γίνονται. Ὁ κολλώμενος γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἔστι. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν καταποθῇ ὁ ἀνθρωπος ἐν αὐτῇ τῇ χάριτι.

Γ'. Εἰσὶ δὲ τινες ἔχοντες γεῦσιν Θεοῦ, ἔτι ἐνεργοῦμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ξενίζονται, ἄπειροι ὄντες, ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσι

A num ignis, qui comburat ac depurget spinas; et sic incipiant homines sanctificari, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA XVI.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus, ex primo peccato scaturientibus.

I. Omnes intellectu præditæ substantiæ, angelorum, inquam, animarum ac dæmonum, sinceræ ac simplicissimæ a Conditore creatæ sunt. Quod vero nonnullæ ex iis ad malitiam dilapsæ sunt, ortum est id a libero arbitrio. Propria enim voluntate deflexerunt a recta ratione. Si vero asseramus tales a Deo conditore creatas esse, injustum iudicem esse Deum statuimus, qui Satanam in ignem conijciat. Non desunt enim quidam hæretici, qui dicant materiam initio carere, et materiam esse radicem, et radicem esse virtutem, et quidem potestate Deo parem. Cui commode ac scite objicere possis, quænam ergo demum est virtus palmam reportans? Oportet autem dubio procul potestatem Dei esse; quapropter tempore aut potestate par esse non potest, qui victus succumbit. Qui vero affirmant, malum subsistentiam in aliquo habere, omnium rerum rudes sunt: in Deo enim nullum malum subsistit, cum ipse passionibus non sit obnoxius et deitatem possideat: in nobis autem operatur cum omni potestate et sensu, obscenas omnis generis cupiditates suggerens: non tamen eo modo, quo vinum aqua dilui tradunt, permistum est: verum perinde ac est in una eademque regione seorsim situm frumentum, et seorsim lolia: perinde ac est in domo seorsim latro, et seorsim dominus domus.

II. Sit fons, qui puram aquam emittat, ac subiectum habeat cœnum: cum ergo aliquis cœnum turbaverit, totus fons inquinatur: sic quoque anima, si fuerit perturbata, inquinatur et permiscetur malitiæ: sitque Satanas consensu unum cum anima, utrumque quidem spiritus, ad stuprum, aut cædem committendum. Quorcirca: *Qui adhæret meretrici, unum corpus est* ¹⁷. Verum alia hora seorsim anima subsistit, atque pœnitentia eorum quæ commisit ducta, luget et precatur, atque Dei recordatur. Si enim anima semper demersa esset in malitiam, quo pacto posset hæc facere? cum Satanas nunquam velit, ut ad pœnitentiam revertantur homines; immisericors siquidem est. Itidem mulier, quando cum viro fœdus connubii inicit, est unum cum illo, alia vero hora disjuncti sunt, cum sæpius unus ex iis vita defungatur, alter vero superstes maneat. Non aliter se res habet in societate Spiritus sancti, in unum spiritum evadunt. *Qui enim Domino adhæret, unus spiritus est* ¹⁸. Quod fit, cum homo absorbetur a gratia.

III. Sunt nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceiverint, adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, adeo ut obstupescant, velut adhuc ignari,

¹⁷ I Cor. vi, 17. ¹⁸ ibid.

quod post visitationem divinam cogitationes vim suam exserant ad mysteria Christianæ religionis. Qui vero in iis consenuere, nulla admiratione ducuntur. Ac perinde ut agricolæ periti, ex longa consuetudine, si feracior ac uberior fuerit anni tempestas, non plane absque cura vivant, sed exspectant famem et angustiam: nec e diverso, si fames aut angustia eos opprimat, spem omnem deponunt, cum vicissitudinem optime cognitam habeant: eodem modo se res habet in spiritualibus; ubi enim variis tentationibus oppressa fuerit anima, non obstupescit, neque spem abjicit; quia novit se ex permissione expositam esse probationibus, ac castigari a malitia: nec vicissim quando rerum omnium copia et requie affluit, cura vacat, sed exspectat vicissitudinem. Atque sol cum sit corpus et opificium, illuminans quoque loca fetida, cæno ac sordibus plena, nihil læditur aut infuscatur: quanto magis purus et sanctus Spiritus, conjunctus animæ, quæ adhuc a malo affligitur, nihil inde contrahit vitii? Etenim: *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* ⁷⁹.

IV. Quamvis igitur homo in profunditate sit, ac ditiescat gratia, nihilominus adest ei olus ad fovendam malitiam. Habet vero protectorem sibi opitulantiem. Quare si quis afflictionibus aut affectionum fluctibus obrutus fuerit, spem non abjicere debet. Magis enim hoc modo peccatum accumulatur et subintrat. Si quis vero perpetuo spem suam in Deo collocarit, attenuatur quodammodo, et exsiccatur malum. Quod igitur quidam ex paralyti, ex partium quarundam mutilatione, ex feбри, et ex morbis laborent, hoc totum a peccato proficiscitur. Hoc siquidem radix est omnium malorum: et affectiones concupiscentiarum animæ, et pravarum cogitationum, ex eo scaturiunt. Perinde ac si fons decurrat, cui loca proxime subjecta sint uliginosa et humida: calore vero ingruente, tam fons, quam loca proxima exsiccantur; sic quoque servis Dei accidit, in quibus abundat gratia; exsiccatur enim non solum concupiscentias a Satana, verum etiam a natura suggestas: eo quod nunc viri Dei præstantiores sint primo Ada.

V. Deus incircumscrip-tus est et incomprehensus, ubique apparens, et in montibus, et in mari, et subter abyssum; et id quidem non ratione transitus, sicut angeli descendunt e cælo in terram. Est enim in cælo, est quoque hic. Verum objicies mihi, quo pacto potest Deus esse in gehenna, aut quo pacto potest in tenebris esse, aut in Satana, aut in locis graveolentia fetidis? Respondeo tibi, pati ipsum non posse, atque omnia continere: incircumscrip-tus enim est; Satanas vero, qui est ejus creatura, ligatur. Bonum autem ipsum nec sordibus inquinatur, nec tenebris offunditur. Quod si neges eum omnia continere, et gehennam, et Satanam, ipsum facis circumscrip-tum, quoad eum locum in quo

λογισμοί εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ· οἱ ἐν αὐτοῖς δὲ γηράσαντες οὐ ξενίζονται. Καὶ ὡς περ οἱ ἔμπειροι γεωργοὶ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, ὅταν γένηται εὐφορία, οὐ τελείως ἀμέριμνοί εἰσιν, ἀλλ' ἐκδέχονται καὶ λιμὸν καὶ στενοχωρίαν· οὕτε δὲ πάλιν, ὅταν καταλάβῃ αὐτοὺς λιμὸς, ἢ στενοχωρία, ἐπιπολὺ ἀπελπίζουσι, γνωρίζοντες τὴν μεταβολὴν· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. ὅταν πειρασμοῖς πικρῶσι περιπέσῃ ἡ ψυχὴ, οὐ ξενίζεται, οὐτε ἀπελπίζει, ἐπειδὴ οἶδεν, ὅτι κατὰ συγχώρησιν ἀφίεται δοκιμασθῆναι, καὶ παιδευθῆναι ὑπὸ τῆς κακίας. Οὕτε δὲ πάλιν, ὅτε ἐν πλοῦτι πολλῶ ἐστὶ καὶ ἀναπαύσει ἀμεριμνεῖ, ἀλλ' ἐκδέχεται τὴν μεταβολὴν. Καὶ ὁ ἥλιος σῶμα καὶ δημιούργημα ὢν, καταλάμπων δὲ εἰς τόπους δυσώδεις, ἐθα ἐστὶ βρόδωρος καὶ ἀκαθαρσῖαι, οὐδὲν βλάπτεται ἢ μολύνεται· πῶς μᾶλλον τὸ καθαρὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα συνὸν τῇ ψυχῇ ἐτι ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, οὐδὲν συμπεριλαμβάνει ἀπ' αὐτῶν; καὶ γὰρ *τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε*.

Δ'. Καὶ ὅτε οὖν ἐν βᾶθει ἐστὶ, καὶ πλουτεῖ τῇ χάριτι ὁ ἄνθρωπος, ἐστὶ λάχανον ἐτι παρ' αὐτῷ τῆς κακίας· ἔχει τὸν ἀντιλήπτορα βοηθοῦντα αὐτῷ. Ὅταν οὖν τις ἐν θλίψεσιν ἢ καὶ παθῶν τρικυμίας, οὐκ ὀφείλει ἀπελπίζει· ἐπὶ πλείον γὰρ οὕτω παχύνεται ἡ ἀμαρτία καὶ ἐπεισέρχεται. Ὅταν δὲ ἔχη τὸ πάντοτε τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ὡς περ λεπτύνεται καὶ ἐξυδαροῦται τὸ κακόν. Τὸ οὖν εἶναι τινὰς παραλελυμένους, ἢ λελωθήμενους, πυρέσσοντας καὶ ἀσθενούντας, τοῦτο ἐκ τῆς ἀμαρτίας προσγένετο. Αὕτη γὰρ ρίζα ἐστὶ πάντων τῶν κακῶν, καὶ τὰ πάθη δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν κακῶν διαλογισμῶν ἐξ αὐτῆς εἰσιν. Ὅσπερ ἐὰν ἡ πηγὴ βέουσα, καὶ ἔχη τοὺς παρακειμένους τόπους διὕρους καὶ νοτεροῦς· θέρμης δὲ γενομένης, καὶ αὕτη καὶ οἱ ἔγγιστα τόποι ξηραίνονται· οὕτως καὶ εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, εἰς οὓς πλεονάζει ἡ χάρις, ξηραίνει τὴν τοῦ πονηροῦ ἐπιθυμίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν φυσικὴν, ἐπειδὴ νῦν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι μερίζοντες γίνονται τοῦ πρώτου Ἀδάμ.

Ε'. Ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτός ἐστὶ καὶ ἀκατάληπτος, πανταχοῦ ἐπιφαινόμενος, καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου· καὶ οὐχὶ κατὰ μετάβασιν, ὅν τρόπον οἱ ἄγγελοι κατερχόμενοι ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Ἔστι γὰρ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐστὶν ὧδε. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι πῶς δύναται ὁ Θεὸς ἐν τῇ γέννη εἶναι, ἢ πῶς δύναται ἐν τῷ σκότει εἶναι, ἢ ἐν τῷ Σατανᾷ, ἢ τόποις ὅπου ἐστὶ δυσωδία; Ἀποκρίνομαί σοι καγὼ, ὅτι ἀπαθὴς ἐστὶ καὶ πάντα περιέχει· ἀπερίγραπτος γὰρ ἐστὶ, καὶ ὁ Σατανᾶς ὢν κτίσμα αὐτοῦ δεσμεῖται. Τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐτε ρυποῦται, οὐτε σκοτίζεται. Εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν περιέχειν τὰ πάντα, καὶ τὴν γένναν, καὶ τὸν Σατανᾶν, ποιεῖς αὐτὸν περιγραπτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ πο-

⁷⁹ Jan. 1, 15.

νηρός, ἵνα ζητῶμεν ἄλλον ἀνώτερον αὐτοῦ. Ἄνάγκη γάρ τὸν Θεὸν πανταχοῦ ἀνώτερον αὐτὸν εἶναι· διὰ δὲ τὸ μυστήριον τῆς θεότητος καὶ τὸν λεπτότητα ἐν αὐτῷ περιεχόμενον τὸ σκότος, οὐ καταλαμβάνει αὐτὸν· οὔτε δύναται τὸ κακὸν μετέχειν τῆς καθαρότητος, ἢ ἐν αὐτῷ ἐστὶ. Τῷ οὖν Θεῷ οὐδὲν κακὸν ἐνυπόστατον, ἐπεὶ οὐδὲν ἀδικεῖται.

Γ'. Ἡμῖν δὲ ἐστὶ κακὸν διὰ τὸ οἰκεῖον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐνεργεῖν, ὑποβάλλον λογισμοὺς πονηροῦς καὶ βυρπαροῦς, καὶ μὴ συγχωροῦν καθαρῶς προσεύχασθαι, ἀλλ' ἀχμαλωτίζον τὸν νοῦν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον. Ἐνδέδεται οὖν τὰς ψυχὰς, ἡψατο δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὁστέων μελῶν. Ὡςπερ οὖν ἐστὶν εἰς τὸν ἀέρα ὁ Σατανᾶς, καὶ ὁ Θεὸς παρὼν ἐκεῖ οὐδὲν ἀδικεῖται, οὕτως καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὁμοίως δὲ καὶ χάρις Θεοῦ σύνεστι μηδὲν ἀδικουμένη. Ὡςπερ ἂν ἡ δοῦλος ἐγγὺς τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, οὗτος πάντοτε ἐγγιστά αὐτοῦ ὢν ὑπὸ φόβον ἐστὶ, μηδὲν ἀνευ αὐτοῦ διαπραττόμενος· οὕτως καὶ ἡμεῖς τῷ Δεσπότη Χριστῷ τῷ καρδιογνώστῃ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν ἀνατιθέμενοι καὶ φανεροῦν ὀφειλομεν, καὶ ἔχειν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐπ' αὐτὸν, ὅτι *Αὐτός μου ἐστὶ δόξα, καὶ αὐτός μου ἐστὶ Πατήρ, καὶ αὐτός μου ἐστὶ πλοῦτος*. Πάντοτε οὖν ἐν τῇ συνειδήσει ὀφείλεις ἔχειν τὴν μέριμναν καὶ τὸν φόβον. Ἐὰν δὲ καὶ τις μὴ ἔχη τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένην καὶ πατηγμένην ἐν ἑαυτῷ, ἔστω νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὡς φυσικὸν εἶναι προσκεκολλημένον τῇ ψυχῇ, τὸ καθ' ἑραν ὀδηγοῦν αὐτὸν καὶ διυπνίζον, καὶ ὑπορθοῦν εἰς τὰ ἀγαθὰ· ἵνα γοῦν τὴν μέριμναν ἔχη, τὸν φόβον, τὸν πόνον, ὡς φυσικὸν καὶ ἀτρεπτον τὸν συντριμμὸν τῆς καρδίας πάντοτε πεπηγμένον.

Ζ'. Ὡςπερ δὲ μέλισσα κρυπτῶς ἐργαζομένη τὸ κηρίον ἐν τῷ κοσκίνῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις κρυπτῶς ἐργάζεται ἐν ταῖς καρδίαις τὴν ἑαυτῆς ἀγάπην, καὶ μεταβάλλει ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκύτητα, ἀπὸ τραχύτητος εἰς λειότητα. Ὡςπερ δὲ ἀργυροκόπος καὶ ἀναγλυφάριος ἀναγλύφον δίσκον κατὰ μέρος σκεπάζει ἅπερ γλύφει διάφορα ζώδια, ἐπὶ δὲ τελέσῃ, τότε φανεροὶ αὐτὸν ἑξαστραπτόντα τῷ φωτὶ· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἀληθινὸς τεχνίτης ἀναγλύφει τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἀνακαινίζει ἐν μυστηρίῳ, ἕως οὗ ἐκδημήσωσιν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τότε φαίνεται τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος. Οἱ γὰρ θέλοντες σκευὴ κατασκευάσαι, καὶ ἐνυφάναι ζώδια, πρῶτον κηροπλαστοῦσι, καὶ οὕτως ἐκχέουσι καθ' ὁμοιότητα ἐκείνου; ὥστε τὸ ἔργον κατ' ἐκεῖνο ἀποτελεσθῆναι τὸ σχῆμα· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία πνεῦμα οὔσα εἰκόνα ἔχει, καὶ μεταβάλλεται εἰς μορφὰς πολλὰς. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος ζώδιόν ἐστὶ τι, ἔχειν εἰκόνα καὶ μορφωσιν. Ὅμοίωμα γάρ ἐστὶ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου ὁ ἔσω. Μέγα οὖν ἐστὶ τὸ σκεῦός καὶ τίμιον, ἐπειδὴ ἀπὸ πάντων τῶν κτισμάτων ἐκεῖ εὐδόκησεν ὁ Κύριος. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς εἰκόνασι λίθοις τιμίαις καὶ μαργαρίταις, οἱ δὲ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ μεμειστωμένοι εἰσὶν ὁστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ δυσωδίας.

Η'. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἄλλου αἰῶνος εἰσιν, ἵσθαι

A *habitat ille nequam, ut inde inquiramus alium eo superiore. Necesse est enim Deum ipsum ubique superiorem esse. Verum propter mysteria divinitatis et subtilitatem ejus, tenebræ quæ ab eo capiuntur, eum non comprehendent: nec quod malum est, particeps esse potest puritatis, quæ est apud Deum. In Deo ergo nihil mali subsistit, quia re omnino nulla lædi potest.*

70 VI. In nobis vero hæret malum, eo quod habitet in corde, et vires suas ibidem exserat, suggerens cogitationes pravas et obscenas, nec permittens preces effundere puras, sed captivam ducens mentem in hoc sæculum. Induit igitur animas, atque attingit quoque ossea membra. Quemadmodum igitur Satanas est in aere, et Deus, qui præsto ibi est, nihil læditur omnino: sic peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, nec tamen læditur. Perinde ac si sit servus juxta dominum suum, qui cum perpetuo, dum ab ejus latere est, sit sub metu, nihil absque ejus jussu suscipit: sic quoque nos Domino Christo cordium exploratori cogitationes nostras exponere atque aperire, ac spem et fiduciam in eo collocatam habere debemus, dicentes: *Ipsæ est gloria mea, ipse est Pater meus, ipse divitiarum mearum*. Perpetuam igitur in conscientia habere debes sollicitudinem ac metum. Quod si quis gratiam divinam plantatam et infixam in sese non habeat, noctu diuque curet, ut, tanquam naturale sit, adhæreat animæ id, quod ad horam ipsum ducit, excitat atque dirigit ad ea quæ bona sunt, ut saltem curam habeat, metum ac laborem, tanquam naturalem et immutabilem contritionem cordis perpetuo infixam.

VII. Quemadmodum autem apis secreto favum fingit ac construit in alveo; sic quoque gratia secreto exercet in cordibus dilectionem suam, et quod amarum est mutat in dulce, quod autem asperum, in id quod leve est. Sicut autem faber argentarius et sculptor, quando discum sculpsit, aliquatenus operit varia illa, quæ sculpsit animalia: ubi vero opus fecerit, tunc profert illum in luce splendētem: sic quoque Dominus, verus ille artifex, sculpsit corda nostra, ac occulte renovat, donec e corpore discedant, atque tum conspicua sicut animæ pulchritudo. Qui enim supellectilem parare in eaque animalcula exprimere volunt, primum ceram effigiant, atque tum ad imaginem illam fundunt, ut opus secundum effigiem illam absolutum reddatur: non aliter peccatum, cum sit spiritus, imaginem habet, ac in varias formas convertitur. Similiter interior quoque homo animalculum quoddam est, imagine et forma præditum. siquidem similitudo est exterioris hominis interior. Præclarum ergo ac pretiosum vas est, quia præ omnibus creaturis in eo Domino complacitum est. Et bonæ quidem cogitationes assimilantur lapidibus pretiosis et margaritis; impuræ vero cogitationes plenæ sunt ossium mortuorum, et omnis spurcitici ac fetoris.

VIII. Christiani ergo alterius sunt sæculi, filii

Adæ cœlestis, germen novum, filii Spiritus sancti, illustres fratres Christi, similes Patris sui, Adæ spiritualis, et illustris illius civitatis, illius generis ac illius virtutis; nequaquam sunt hujus mundi, sed alterius mundi sunt. Ipse enim ait: *Non estis de hoc mundo, quoniam nec ego sum de hoc mundo*⁹⁰. Verum perinde ac mercator ex longa peregrinatione reversus, auclaque sua negotiatione ad suos mittit, ut construant sibi domos et hortos, ac vestimenta conficiant necessaria: et cum pervenerit ad sua, tum magnas divitias affert; magna vero excipiunt eum lætitia, tum domestici, tum cognati; sic quoque se res habet in spiritualibus rebus, si quidam mercati fuerint cœlestes divitias, norunt id eorum cives, hoc est, spiritus sanctorum et angelorum, et admiratione ducti, dicunt: *Immensas divitias consecuti sunt fratres nostri, qui in terris sunt*. Hi ergo **71** cum secum habeant Dominum, cum discedunt, magna cum lætitia veniunt ad cœlestes incolas; quos excipiunt, qui sunt a latere Domini, ac qui illic eis domos et hortos et splendida atque sumptuosa vestimenta præparant, excipiunt.

IX. Sobrietate igitur in omnibus opus est, ne, quæ videmur possidere bona, in perniciem nostram vertantur. Nam qui natura sunt benigni, ni sibi caveant, parum abest, quin ab ipsa bonitate subtrahantur: et qui sapientia pollent, quin ab ea ipsa surripiantur. Oportet ergo in omnibus partibus, temperatum esse hominem, nempe humanitatem cum severitate permistam habere, sapientiam cum judicio, sermonem cum opere, atque omnino fiduciam suam in Domino, non se ipso collocare. Virtus enim conditur variis modis, tanquam cibus quidam necessarius conditu aut alio quodam, et hoc non tantum melle, sed etiam pipere, et ita reperitur utilis.

X. Qui asserunt non esse peccatum in homine, perinde sunt, ac qui inundatione ingeniorum aquarum demersi, hoc ipsum fateri verentur, sed aiunt: *Sonum aquarum audivimus*. Sic quoque profundis malitiæ fluctibus demersi, negant in mente ac cogitationibus suis peccatum hære. Alii sunt igitur, qui sermone quidem valeat, et loquuntur, non tamen sale cœlesti conditi sunt; narratque multa de mensa regia; cum tamen nihil comederint, nec quidquam adepti sint. Alius vero est, qui conspecto rege, apertisque sibi thesauris, ingreditur, ac hæreditatem cernit, edens et bibens de cibis illis pretiosissimis.

XI. Perinde vero ac matrem, habentem unicum filium, formosissimum, sapientem omnique bonorum genere exornatum, in quo omnem spem sitam habet, si eum contingat ab illa terris mandari, nihil nisi dolor assiduus, et luctus consolationem non admittens occupat: sic quoque mens, quasi a

Ἄδὰμ τοῦ ἐπουρανίου, γέννημα καινὸν, τέκνα Πνεύματος ἁγίου, ἀδελφοὶ Χριστοῦ φωτεινοί, ὅμοιοι τῷ πατρὶ αὐτῶν, Ἄδὰμ τῷ πνευματικῷ καὶ φωτεινῷ, ἐκείνης τῆς πόλεως, ἐκείνου τοῦ γένους, ἐκείνης τῆς δυνάμεως, οὐκ εἰσὶ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ἄλλου κόσμου εἰσὶν· αὐτὸς γὰρ λέγει, *Οὐκ ἔστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου*. Ἄλλ' ὡσπερ ἔμπορος ἀπὸ πολλῶν μονῶν ἀπερχόμενος, καὶ πολυπλασιάζων αὐτοῦ τὴν ἔμπορίαν, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς ἰδιούς ἐπὶ τῷ κτισθῆναι αὐτῶν οἴκους, παραδείσους, ἐνδύματα ἀναγκαῖα· καὶ ὅταν ἀναλύσῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε πλοῦτον πολλὸν ἐπιφέρειται· μετὰ πολλῆς δὲ χαρᾶς προσδέχονται αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, εἰ τινες ἐμπορεύονται τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον, ἴσασιν οἱ συμπολιταί, τούτῃστι τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ θαυμάζουσι λέγοντες, *Εἰς μέγαν πλοῦτον εἰσῆλθον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς*. Ἐχόντες οὖν οὗτοι μεθ' ἑαυτῶν τὸν Κύριον ἐν τῇ ἀναλύσει, ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἔρχονται πρὸς τοὺς ἄνω, καὶ δέχονται αὐτοὺς οἱ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εὐτρεπίσαντες αὐτοῖς οἴκους καὶ παραδείσους, καὶ ἐνδύματα δόξαμπρα καὶ πολυτελῆ.

Θ. Νήψεως οὖν ἐν πᾶσι χρεῖα, ἵνα μὴ καὶ ἡ δοκούμεν ἔχειν ἀγαθὰ, πρὸς βλάβην ἡμῶν γένηται. Καὶ γὰρ οἱ χρηστοὶ κατὰ φύσιν, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατὰ μικρὸν δι' αὐτῆς τῆς χρηστότητος ὑποσύρονται, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν, δι' αὐτῆς τῆς σοφίας κλέπτονται. Δεῖ οὖν ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι, συγκεκραμένον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ χρηστὸν μετὰ τοῦ ἀποτόμου, τὸ σοφὸν μετὰ διακρίσεως, τὸν λόγον μετὰ τοῦ ἔργου, τὸ ὅλον πεποιθέναι ἐπὶ Κυρίου, καὶ μὴ ἐφ' ἑαυτόν. Ἡ γὰρ ἀρετὴ διὰ πολλῶν ἀρτύεται, ὡσπερ ἔδεσμά τι τῶν ἀναγκαίων διὰ κονδύτου ἢ ἐτέρου τινός, καὶ τοῦτο οὐ μόνον διὰ μέλιτος, ἀλλὰ καὶ πεπέρως, καὶ οὕτως εὕρισκεται χρησίμων.

Γ. Οἱ λέγοντες μὴ εἶναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ ἄνθρωπῳ, οὕτως εἰσὶν, ὡς ὑπὸ πλημμύρας ὑδάτων πολλῶν καταπεποντισμένοι, καὶ τοῦτο μὴ ὁμολογούντες, ἀλλὰ λέγοντες, Ἦχον ὑδάτων ἠκούσαμεν· οὕτω καὶ αὐτοὶ καταπεποντισμένοι ὑπὸ τοῦ βυθοῦ τῶν κυμάτων τῆς κακίας, οὐ λέγουσιν εἶναι ἐν τῷ νῦν εἶναι, οἱ λόγον μὴ ἔχοντες καὶ καλοῦντες, μὴ ἠρτυμένοι δὲ τῷ ἐπουρανίῳ ἄλατι, καὶ διηγούνται περὶ τραπέζης βασιλικῆς μηδὲν φαγόντες, ἢ κτησάμενοι. Ἄλλος δὲ ἐστὶν ὁ θεασάμενος αὐτὸν τὸν βασιλέα, καὶ ἀνοιγόντων αὐτῷ θησαυρῶν, εἰσελθῶν, καὶ κληρονομήσας καὶ φαγῶν καὶ πίων ἐκ τῶν ἐδεσμάτων ἐκείνων τῶν πολυτελῶν.

ΙΑ. Ὡσπερ ἐὰν ἡ μήτηρ ἔχουσα υἱὸν μονογενῆ, εὐεidéστατον, σοφόν, πᾶσι κεκοσμημένον ἀγαθοῖς, ἐφ' ᾧ ἔχει πάσας τὰς ἐλπίδας; καὶ συμβῆ τοῦτον ταφῆναι ὑπ' αὐτῆς, λοιπὸν προσγίνεται αὐτῇ πόνος ἀπαιστος, καὶ πένθος ἀπαραμύθητον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς ὡς ἀποθανούσης ἀπὸ Θεοῦ τῆς ψυχῆς; ὀφείλει

⁹⁰ Joan. xvii, 16.

πένθος ἀναλαβεῖν καὶ δάκρυα, πόνον ἀπαυστον, συν-
 τετριμμένην ἔχειν καρδίαν, ὑπὸ φόβον εἶναι καὶ μέ-
 ριμναν, ἔχειν δὲ καὶ τὴν πείναν καὶ δίψαν τοῦ ἀγα-
 θοῦ πάντοτε· τὸν τοιοῦτον λοιπὸν διαδέχεται χάρις
 Θεοῦ καὶ ἐλπίς, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἐν τῷ τοιούτῳ πέν-
 θος, ἀλλὰ χαίρει ὡς ὁ εὐρῶν θησαυρὸν, καὶ πάλιν
 τρέμει μὴ πως ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἐπέρχονται γὰρ οἱ
 λησταί. Ὡσπερ ἐάν τις εἰς πολλὰς ληστουργίας, καὶ
 ζημίας ἐμπεσῶν, μετὰ πολλοῦ καμᾶτου διαφύγῃ,
 καὶ μετὰ ταῦτα εὐρῆ περιουσίαν μεγάλην, καὶ ὑπό-
 στασιν πολλήν, καὶ οὐκέτι δέδοικε ζημίαν διὰ τὸν
 πλεονάσαντα πλοῦτον· οὕτως καὶ οἱ πνευματικοί,
 πρῶτον διελθόντες ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς καὶ φοβε-
 ροῖς τόποις. Ἐἴτα χάριτος πληρωθέντες καὶ μεμε-
 στωμένοι τῶν ἀγαθῶν, οὐκέτι δεδοίκασι τοὺς θέλον-
 τας αὐτοὺς συλῆσαι, ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος οὐκ ἐστὶν
 αὐτοῖς ὄλιγος· ἔχουσι δὲ καὶ φόβον, οὐ τῶν φοβου-
 μένων τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ φόβον καὶ μέρι-
 μναν, πῶς διοικήσουσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς
 πνευματικὰ χαρίσματα.

IB. Ἐχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἐξουθενούμενον ἑαυτὸν
 παρὰ πάντας ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν
 τοιοῦτον λογισμὸν ἐμφυτευθέντα ὡς φυσικόν, καὶ
 ὅσον εἰσέρχεται εἰς γνῶσιν Θεοῦ, τοσοῦτον ἔχει αὐ-
 τὸν ἰδιώτην, καὶ ὅσον μαθηταίνει, εἰς μηδὲν εἰδὼς
 ἐστι. Ταῦτα δὲ ἡ χάρις διακονοῦσα, ὡς φυσικὰ ἐν τῇ
 ψυχῇ ἀπεργάζεται. Ὡσπερ ἐὰν ἡ παιδίον ὑπὸ νεανί-
 σκου βασταζόμενον καὶ ὁ βαστάζων, αὐτὸ περιφέρει
 ὅπου θέλει, οὕτω καὶ κατὰ βάθος ἐνεργουμένη χάρις
 βαστάζει τὸν νοῦν, καὶ ἀναφέρει εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
 εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον κατάπαυσιν.
 Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτι εἰσι μέτρα καὶ ἀξιώματα.
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ στρατηλάτης ἔχων παρῆρσιαν πρὸς
 τὸν βασιλέα, καὶ ὁ ἄλλος ἐστὶν ὁ ἡγεμῶν. Ὡσπερ
 οἶκος πεπληρωμένος καπνοῦ ὑπερεκχεῖ τοῦτον, καὶ
 εἰς τὸν ἔξω ἀέρα· οὕτως κὰν τῇ ψυχῇ μεμειστωμένη
 ἡ κακία ὑπερεκχεῖται ἔξωθεν καὶ ἐπιτελεῖ καρπούς.
 Ὡς οἱ ἐγχευόμενοι ἀρχὰς ἐπαρχότητος, ἢ θη-
 σαυρὸν βασιλικόν, πάντα τὸν χρόνον ἐν μερίμνῃ εἰσι,
 μὴ πως ἔρα προσκρούσῃσι τῷ βασιλεῖ· οὕτω καὶ οἱ
 ἐμπιστευθέντες ἔργον πνευματικὸν ἀεὶ ἐν μερίμνῃ
 εἰσι, καὶ ἔχοντες ἀνάπαυσιν, ὡσπερ οὐκ εἰσιν ἀνα-
 πεπαυμένοι. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ σκότους ἡ ἐπεισ-
 ελθοῦσα τῇ πόλει, τοῦτέστι τῇ ψυχῇ, καὶ οἱ διακα-
 τέοντες βάρβαροι τὰς νομὰς αὐτῆς, ἐξωθοῦνται ἀπ’
 αὐτῆς.

II'. Ἀποστέλλει γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς εἰς ἐκδι-
 κησιν τῆς πόλεως, καὶ δεσμοὶ τοὺς τυράννους, καὶ
 στρατηγίαν ἐπουράνιον, καὶ παρὰ ταξιν πνευματικῶν
 ἁγίων ἐκεῖ κατοικίζει, ὡσπερ παρὶθὰ ἰδίαν· καὶ
 οἱ πόνον φαίνει ὁ ἥλιος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ αἱ ἀκτίνες
 αὐτοῦ διατρέχουσιν εἰς ὅλα τὰ μέλη. Καὶ ἐστὶν ἐκεῖ
 λοιπὸν βαθεῖα εἰρήνη ἡ βασιλεύουσα. Ὁ δὲ ἄγων
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀθλησις, καὶ δοκιμασία, καὶ ἡ
 πρὸς Θεὸν εὐνοια τότε φαίνεται, ὅτε τῆς χάριτος
 ὑποστελλομένης ἀνδρίζεται καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν
 Θεόν· ἀλλὰ σὺ ἀκούων, ὅτι εἰσι ποταμοὶ δρακόντων,

A Deo mortua sit anima, lugere debet, ac lacrymas
 effundere, continuoque mœrore affici, contritum
 habere cor, cum metu et sollicitudine vitam agere,
 et continua fame ac siti ipsius boni laborare. Talem
 postmodum amplectitur gratia Dei et spes, nec ultra
 est in luctu, sed gaudio perfunditur, perinde ac ille
 qui thesaurum reperit, ac rursus intremiscit, ne
 quo pacto eum perdat. Insurgunt enim latrones.
 Perinde vero ac qui in multas latronum rapinas et
 pericula illapsus, non absque magno labore evadit,
 ac postea, ingentibus opibus ac facultatibus inveni-
 tis, non amplius damnum illud propter affluentiam
 divitiarum metuit : sic quoque spirituales homines,
 qui prius per multas tentationes et formidabilia
 loca transierunt : deinde gratia impleti, bonisque
 cumulati sunt, non amplius illos formidant, qui
 deprædari eos volebant, quoniam haud exiguæ sunt
 ipsorum opes; non tamen prorsus metu ac timore
 omni carent, metu, inquam, non qualis est, qui
 extimescunt malos spiritus; sed hoc metu ac solli-
 citudine urgentur, quomodo rite administrent con-
 credita sibi spiritualia dona.

XII. Verum qui ejusmodi est, reputat se abjectio-
 rem omnibus peccatoribus, talemque cogitationem,
 velut naturalem, sibi insitam habet; et quanto
 magis in notitia Dei proficit, tanto simpliciorum se
 existimat idiotam : et quanto magis didicerit, eo
 radiorem se reputat. Hæc autem gratia directrix
 velut innata animæ, peragit. Quemadmodum 72 si
 sit infans, qui a juvene gestetur, is qui eum portat,
 circumfert eundem quocunq; libuerit : sic quo-
 que gratia, in profundo vires suas exserens, gestat
 animum, eumque defert ad cœlos, ad mundum
 perfectum, ad æternam requiem. Verum in ipsa
 gratia sunt gradus et dignitates. Alius enim est
 præfectus militum, qui liberam habet adeundi regis
 potestatem : alius vero est dux. Perinde vero ut
 domus fumo repleta, eum effundit in aerem exter-
 num; sic etiam in anima redundans malitia effun-
 ditur foras, ac fructus producit. Et sicut ii, quibus
 gerendæ præfecturæ, aut custodiendi thesauri regii,
 cura commissæ est, nunquam curis vacant, ne quo
 pacto regem offendant : sic quoque quorum fidei
 opus aliquod spirituale commissum est, continua
 sollicitudine tenentur; et ita quiete fruuntur, per-
 inde ac si ea carent. Regnum enim tenebrarum
 subintrans civitatem, hoc est, animam, et barbari
 occupantes ejus pascua, ex illa expelluntur.

XIII. Mittit enim rex Christus, qui vindictam de
 civitate illa sumant, et tyrannos in vincula conjicit,
 ac exercitum cœlestem, et ordines spirituum sanc-
 torum illic collocat, tanquam in patria propria.
 Tum vero sol in corde splendet, et radii ejus pen-
 trant omnia membra, atque sibi summa pax impe-
 rium tenet. Verum certamen ac pugna hominis,
 probatio, et erga Deum benevolentia tunc apparet,
 quando, gratia se subducente, virum se præstat, et
 clamat ad Dominum. Cum vero audis fluvios esse
 draconum, ora leonum, et potestates sub cœlo cali-

ginosas, ignem urentem, et strepitantem in omnibus membris (ut nihil tale terra continet), et ignoras, nisi acceperis arrhabonem Spiritus sancti, dum e corpore discedis; animam hæc tuam comprehendunt, nec ad cælos tibi ascensum concedunt. Idem de dignitate animæ ubi audieris, quam præclara sit substantia illa intellectu prædita, non intelligis, quod Deus non de angelis, sed de natura humana dixerit illud: *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram*⁸¹, et quod cælum et terra transeant, tu vero ad immortalitatem vocatus sis, ut sis filius, frater et sponsa regis? In rebus enim quæ in hoc sæculo videntur, omnia quæ sunt sponsi, ad sponsam pertinent; sic quoque omnia quæ sunt Domini, quanta quanta sint, committit ille tuæ fidei. Venit ipse ad legationem tui causa obeundam, ut te revocaret. Tu vero nihil intelligis, neque percipis nobilitatem: ac merito ergo deplorat casum tuum ille Spiritu plenus, inquit: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁸². Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XVII.

De spirituali Christianorum unctione et gloria: et quod absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi impossibile sit.

I. Christiani perfecti, qui digni habentur attingere gradum perfectionis, ac fieri regi proximi, hi cruci Christi perpetuo consecrati sunt. Quemadmodum enim prophetarum temporibus unctio erat res omnino pretiosa, cum in reges et prophetas ungerentur: sic quoque nunc spirituales, cælesti unctioe peruncti, evadunt Christiani per gratiam, ut ipsi sint reges et prophetæ cælestium mysteriorum. Quinimo hi sunt filii et domini et dii, vincti ac captivi, abjectissimi, crucifixi ac consecrati. **73** Si enim unctio olei, a planta spectabili et ligno visibili profecta, tantam habuit virtutem, ut eo peruncti dignitatem citra omnem controversiam consequerentur (ratum enim erat, ut constituerentur ipsi reges): quo etiam David inunctus⁸³, statim persecutionibus et afflictionibus expositus est, ac septimo post anno rex factus⁸⁴: quanto magis ii qui secundum mentem et interiorum hominem, sanctificante et lætificante cælesti ac spirituali exsultationis oleo⁸⁵ peruncti sunt, recipiunt signum regni illius incorruptibilis, æternæque virtutis arrhabonem scilicet Spiritus, ipsum Spiritum sanctum et paracletum? (intellige vero Paracletum, qui consoletur, et gaudio perfundat afflictionibus oppressos).

II. Hi unguento ex ligno vitæ Jesu Christi, et planta cælesti inuncti, idonei habentur, qui perveniant ad gradum perfectionis, regni, inquam, et adoptionis; quippe qui sunt secretarii regis cælestis, ac freti fiducia Omnipotentis, ingrediuntur palatium ipsius, ubi sunt angeli et spiritus sanctorum,

⁸¹ Gen. i, 26 ⁸² Psal. xcix, 21. ⁸³ I Reg. xvi, 15.

και στόματα λεόντων, και δυνάμεις αἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν σκοτειναί, και πῦρ φλέγον και καχλάζον ἐν τοῖς μέλεσιν, ὡς οὐδὲν ἢ γῆ, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ δέξῃ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τοῦ σώματος, κατέχουσι σου τὴν ψυχὴν, μὴ ἐϋντές σε ἀνελεῖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὁμοίως δὲ και περὶ τοῦ ἀξιωματοῦ τῆς ψυχῆς ἀκοῶν, πῶς ἐστὶ τιμὰ ἢ νοερά οὐσία, οὐ συνείεις, ὅτι οὐκ εἶπε περὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ, *Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα ἡμετέραν και ὁμοιωσιν*· και, ὅτι ὁ οὐρανὸς και ἡ γῆ παρέρχεται· σὺ δὲ εἰς υἰοθεσίαν, εἰς ἀδελφότητα, εἰς νύμφην βασιλείως. Ἐν τοῖς φαινομένοις γὰρ πάντα τὰ τοῦ νυμφίου τῆς νύμφης εἰσὶ, και πάντα τὰ τοῦ Κυρίου ὅσα εἰσὶν ἐμπιστεύει σοι. Ἦλθε γὰρ εἰς πρεσβείαν σὴν δι' ἑαυτοῦ, ἵνα σε ἀνακαλέσῃται· και σὺ οὐδὲν νοεῖς, οὐδὲ συνήκας τὴν εὐγένειάν σου; Δικαίως οὖν ὁ πνευματοφόρος πενεθεῖ σου τὴν πτώσιν, λέγων, *Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνήκε· παρεσυρσεβλήθη τοῖς κτήρεσι τοῖς ἀνοήτοις και ὁμοιώθη αὐτοῖς*. Δόξα Πατρὶ, και Υἱῷ, και ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IZ.

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως και δόξης, και ὅτι ἀνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτοχον γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι.

A'. Οἱ τέλειοι Χριστιανοὶ οἱ καταξιοθῆντες ἔλθειν εἰς μέτρα τελειότητος, και γενέσθαι ἐγγύτατοι βασιλείως, οὗτοι τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ πάντοτε ἀφιερωμένοι εἰσὶν. Ὅσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν προφητῶν τὸ χρίσμα ἦν ὄλον τιμώτερον, ἐπειδὴ εἰς βασιλείας και προφήτας ἐχρίοντο, οὕτω νῦν οἱ πνευματικοὶ τὸ ἐπουρανίον χρίσμα χρισμένοι, γίνονται Χριστιανοὶ κατὰ χάριν, ὥστε εἶναι αὐτοὺς βασιλεῖς και προφήτας ἐπουρανίων μυστηρίων. Οὗτοι εἰσὶ και υἱοὶ, και κύριοι, και θεοὶ, δεδεμένοι, ἡχμαλωτισμένοι, βεδυθισμένοι, ἐσταυρωμένοι, ἀφιερωμένοι· εἰ γὰρ τὸ χρίσμα τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἦν φυτοῦ φαινομένου, και ξύλου ὄρατοῦ, τοσαύτην εἶχε δύναμιν, ὥστε τοὺς χρισμένους ἀναντιβῆτως ἀξίωμα λαμβάνειν (ἦν γὰρ κεκυρωμένοι, ὥστε καθίστασθαι αὐτοὺς βασιλεῖς)· ὃ και Δαβὶδ χρισθεὶς εὐθέως διωγμοῖς περιέπεσε και ἐθλίβετο, και μετὰ ἐπτὰ ἔτη ἐγένετο βασιλεὺς· πόσω μᾶλλον ὅσοι χρίονται κατὰ τὸν νοῦν και τὸν ἔσω ἀνθρώπον, τὸ ἀγιαστικὸν και χαροποιὸν ἔλαιον τῆς ἀγαλλιᾶσεως, τὸ οὐρανίον και πνευματικόν, δέχονται τὸ σίγνον τῆς βασιλείας ἐκεῖνης τῆς ἀφθάρτου και ἀτίδου δυνάμεως, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον και παράκλητον; Ἄκουε δὲ παράκλητον, και τὸ παρακαλεῖν και χαροποιεῖν τοὺς ἐν θλίψεσιν ὄντας.

B'. Οὗτοι ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ φυτοῦ τοῦ ἐπουρανίου χρισμένοι, καταξιοῦνται ἔλθειν εἰς μέτρα τῆς τελειότητος, τῆς βασιλείας λέγω και τῆς υἰοθεσίας, ὄντας συμμύσται ἐπουρανίου βασιλείως ἔχοντες παρῆρσιαν πρὸς τὸν παντοκράτορα, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον αὐτοῦ, ἔνθα οἱ

⁸⁴ II Reg. ii, 4. ⁸⁵ Psal. xlv, 8.

ἄγγελοι καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων, καὶ ἔτι ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῃ· μήπω γὰρ τὴν τελείαν κληρονομίαν λαβόντες τὴν εὐτρεπισμένην αὐτοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, ἀσφαλεῖς εἰσιν ἀπὸ τοῦ ἀρραβῶνος, οὐ ἐδέξαντο νῦν, ὡς ἤδη ἐστεφανωμένοι, καὶ βασιλεύοντες. Καὶ οὐ ξενίζονται μέλλοντες συμβασιλεύειν Χριστῷ, ἐπὶ τῷ πλεονασμῷ, καὶ τῇ παρρησίᾳ τοῦ Πνεύματος. Διὰ τί; ἐπειδὴ ὄντες ἔτι ἐν τῇ σαρκὶ εἶχον τὸν νόστον ἐκείνου τῆς γλυκύτητος, καὶ τὴν ἐνεργίαν ἐκείνην τῆς δυνάμεως.

Γ'. Ὅν γὰρ τρόπον ὅταν ἡ τις φίλος βασιλέως, σχολάζων τῷ παλατίῳ, γνωρίζων τὰ μυστήρια, καὶ ὁρῶν αὐτοῦ τὴν πορφύραν· συμβῆ δὲ τοῦτον γενέσθαι βασιλέα, καὶ στεφανωθῆναι, οὐ ξενίζεται, οὐτε πτοεῖται, ἐπειδὴ ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐνεγυμνάσθη εἰς τὰ μυστήρια τοῦ παλατιοῦ. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τινα τῶν ἀγγελιαίων καὶ ἰδιωτῶν καὶ ξένων τῶν μυστηρίων εἰσελθεῖν, καὶ βασιλεύσαι, εἰ μὴ τοὺς ἐμπείρους καὶ πεπαιδευμένους· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι μέλλοντες βασιλεύειν, οὐ ξενίζονται, ἤδη προεγνωκότες τὰ μυστήρια τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἄνθρωπος παρέδωκε τὴν ἐντολήν, ὁ διάβολος ὅλην τὴν ψυχὴν ἐκάλυψε καλύμματι σκοτεινῷ. Λοιπὸν οὐν ἔρχεται ἡ χάρις, καὶ ἀπεκδύεται ὅλον τὸ σέπασμα, ὥστε λοιπὸν τὴν ψυχὴν καθαρὰν γενομένην καὶ ἀπολαβοῦσαν τὴν ἰδίαν φύσιν τὸ κτίσμα τὸ ἁμωμον καὶ καθαρὸν, πάντοτε λοιπὸν καθαρῶς ἐν τοῖς καθαρῶς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ καθορᾶν, καὶ τὸν ἀληθινὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐξαστρέπτοντα αὐτῇ τῇ καρδίᾳ.

Δ'. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῇ συντελείᾳ περιειρουμένου τοῦ στερεώματος, λοιπὸν οἱ δίκαιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διάγουσι, μηδὲν ἕτερον ὁρῶντες, ἢ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐν δόξῃ ἐστὶ πάντοτε ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· οὕτως καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνον τὸν αἰῶνα ἀπαχθέντες, καὶ αἰχμαλωτισθέντες, πάντα τὰ ἐκεῖ κάλλη, καὶ τὰς θαυματουργίας ὁρῶσιν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπὶ γῆς ὄντες, ἐν οὐρανοῖς ἔχομεν τὸ πολίτευμα, εἰς ἐκείνον τὸν κόσμον ἔχοντες τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν, κατὰ τὴν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὡσπερ γὰρ ὁ φαινόμενος ὀφθαλμῶς καθαρὸς ὢν, καθαρῶς ὁρᾷ πάντοτε τὸν ἥλιον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς τελείως καθαρῶς, πάντοτε ὁρᾷ τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύνεστι τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὅν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου συναφθὲν τῇ θεότητι, πάντοτε σύνεστι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἄλλὰ ταῦτα τὰ μέτρα οὐκ εὐθέως καταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ διὰ καμάτων, καὶ θλίψεως, καὶ ἀγῶνος πολλοῦ. Εἰσὶ γὰρ τινες, ὅτι σύνεστιν αὐτοῖς ἡ χάρις ἐνεργούσα καὶ ἀναπαύουσα, σύνεστι δὲ καὶ ἡ κακία ἐνδόν, καὶ τὰ δύο πολιτεύματα εἰς μίαν ἐνεργεῖ καρδίαν τοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ σκότους.

Ε'. Ἄλλὰ πάντως ἔρεῖς μοι, τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ποῦ γὰρ τὸ θεῖον φῶς ἐπισκοπιζέται καὶ θολοῦται, καὶ τὸ ἁμίαντον καὶ καθαρὸν ποῦ μαιίνεται; Γέγραπται γὰρ, *Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκο-*

A et qui adhuc in hoc sunt mundo. Licet enim integram hæreditatem, sibi in illo sæculo præparatam, nondum adierint, certissimi tamen sunt ex arrhabone quem modo receperunt, ac si jam coronati essent, et regni clavum tenerent; neque obstupescunt, ut in re insolita ac nova, quod cum Christo regnaturi sint, propter abundantiam et fiduciam Spiritus. Quamobrem? eo quod, cum adhuc in carne essent, suavitate illa ac dulcedine, atque efficacia facultatis illius tenebantur.

III. Quemadmodum enim, si aliquis est qui erat amicus regis, et palatio dat operam, ac secreta regis cognoscit, atque regiam conspicit purpuram; eumque contingat fieri regem, et coronari, novitate rerum non obstupescit, nec metu percellitur, eo quod longo tempore in arcanis palatii exercitus fuerit: nequaquam enim fieri solet, ut quis e gregariis, simplicibus atque mysteriorum ignaris hominibus, accedat ad regni administrationem, sed solum ii qui doctrina et experientia instructi sunt. Sic quoque Christianis, qui regnaturi sunt in illo sæculo, nihil novi et inexpectati accidit, quippe qui antea jam noverunt mysteria gratiæ: propterea enim, quod homo transgressus sit fines mandati, diabolus universam animam caliginoso velamine operuit: verum postmodum accedit gratia, et exiit prorsus velamen illud, ita ut postea anima, pristinæ puritati atque propriæ statui naturæ, creaturæ scilicet puræ atque irreprehensibili, restituta, C perpetuo ac pure purisque oculis gloriam veri luminis conspiciat, verumque Solem justitiæ in visceribus cordis, fulgoris in modum splendentem.

IV. Sicut enim in consummatione perituri firmitati, justi in posterum in regno, lumine atque gloria victuri sunt, nihil aliud intuentes, quam quo pacto Christus in gloria perpetuo sit ad dextram Patris: sic quoque hi qui ex hoc in aliud sæculum abrepti atque captivi abducti sunt, quæconque sunt ibi pulchra atque admiratione digna contemplantur. Nos enim, qui adhuc in terra sumus, in cælis habemus conversationem, in illo sæculo vitam agentes, atque conservantes secundum mentem et interiorem hominem. Quemadmodum enim oculus exterior, si purus sit, solem pure semper aspicit: sic quoque mens exacte puritati restituta, semper D intuetur gloriam luminis Christi, 74 estque cum Domino noctu diuque, perinde ac corpus Domini divinitati conjunctum perpetuo est cum Spiritu sancto. Verum hosce gradus non statim assequuntur homines, nisi cum labore, afflictione atque pugna multa. Non desunt enim, in quibus licet gratia vim suam in ipsis exserat atque requiescat, intus tamen aliqua latet inialitia, atque duæ adsunt conversandi rationes, lucis scilicet et tenebrarum, in uno corde vim suam exercentes.

V. Atqui omnino, dices mihi, quæ societas luci cum tenebris? ubinam lux divina tenebris offunditur atque inquinatur, et ubi quod impollutum ac purum est, polluitur atque turbatur? Scriptum

enim est : *Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt*⁶⁰. Non ergo simpliciter nec uno modo hæc sunt intelligenda. Quidam enim in tantum conquiescunt in gratia Dei, quod fortiores evadant, quam est conjuncta illis malitia; atque summa erga Deum devotione et oblectatione teneantur : alia tamen hora pravis cogitationibus agitantur, ac subripiuntur a peccato, adhuc tamen existentes in gratia Dei. Simpliciores vero atque idiotæ, ubi vires suas aliqua ex parte in illis exseruerit gratia, se prorsus a peccato liberos existimant. At qui acumine judicii ac prudentia pollent, verentur negare, quod, licet gratia divina donati simus, turpibus atque obscenis cogitationibus non exerceamur.

VI. Sæpenumero enim quosdam in fratribus reperimus, tantum ipsos gaudium et gratiam esse consecutos, ut ad quinque aut sex annorum spatium concupiscentiam exaruisse assererent, atque in posterum ab ea se liberatos putarent. Verum vitium latens insurrexit in illos, atque concupiscentiæ igni adeo combusti sunt, ut attoniti ac perculti dicerent, Undenam tanto post tempore nobis prodiit tantum vitium? Nemo ergo sanæ mentis dicere audeat, Quia mecum est gratia, a peccatis prorsus liberatus sum : sed duæ personæ vim suam in mente exercent. Imperiti enim qui sunt rerum, ubi modicum quid in illis operata fuerit gratia, se jam vicisse atque perfectos Christianos esse statuunt. Ego vero sic se rem habere puto, perinde ac si sit in cælo sol, qui in puro aere lucet, et nubes advenientes eum operiant, atque aerem crassiorem reddant, nullo pacto (quippe cum interius lateat) nec in lumine, nec in substantia læditur : sic se habent, qui plene nondum sunt purificati; qui licet gratia Dei præditi sint, in imis tamen peccato detenti, habent simul motus naturales, et cogitationes erga Deum firmas, quippe a parte boni nondum plene stantes.

VII. Sic e converso, qui secundum ima, sub bona portione, gratia, inquam, tenentur, adhuc sunt servi atque obnoxii pravis cogitationibus ac parti vitiosæ. Summo igitur judicio opus est, ut per experientiam quis cognoscat, hæc se ita habere. Dico autem tibi, etiam apostolos, quibus erat Paracletus, non fuisse ex omni parte securos; gaudio enim et exultationi aderat timor et tremor, ab ipsa gratia, non ex parte vitiosa profectus : verum ipsa gratia tuebatur illos, ne vel minimum quid diverterent. Perinde enim ac si quis frustulum lapidis projece- rit in murum, murum nullatenus offendit aut commovit : aut sicut telum projectum contra eum, qui fert clibanum, nullo modo læsit nec ferrum nec corpus (referit enim ac repercutit); ita licet quid vitii ad apostolos appropinquaret, nequaquam tamen ipsos lædebat, quippe qui erant perfecta Christi

τὴν φάλει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε. Μο- νομερῶς. Εἰς τοσοῦτον γὰρ τινες ἀναπαύονται ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ὅτι ἀνδρείότεροι γίνονται τῆς συνούσης αὐτοῖς κακίας, καὶ ἔχοντες εὐχὴν, καὶ ἀνά- παυσιν πολλὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἄλλη ὥρα ἐνεργοῦνται ὑπὸ λογισμῶν πονηρῶν, καὶ κλέπτονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔτι ὄντες ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐλαφροὶ καὶ ἰδιῶται, μερικῶς ἐνεργοῦσης ἐν αὐτοῖς τῆς χάριτος, νομίζουσι μηκέτι εἶναι τὴν ἁμαρτίαν· οἱ δὲ ἔχοντες διάκρισιν, καὶ ὄντες φρόνιμοι, οὐ τολ- μῶσιν ἀρνήσασθαι, ὅτι ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐνεργοῦμεθα ὑπὸ αἰσchrῶν καὶ ρυπαρῶν λο- γισμῶν.

B

Γ'. Πολλάκις γὰρ εὐρομεν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι τό- σαύτην εὐρον χάριν καὶ χάριν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἑξ ἔτεσι λέγειν αὐτοὺς, ὅτι ἐξηράνθη ἡ ἐπιθυμία, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐνόμισαν ἠλευθερωθῆαι ἀπ' αὐτῆς, ἐγκυρθεῖσα ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς, καὶ κατεκαύ- θησαν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοὺς καὶ λέ- γειν, ὅτι μετὰ τοσοῦτον χρόνον πῶθεν ἡμῖν ἐπανάστη τοσαύτη κακία; οὐδεὶς οὖν τῶν ἐξεφρόνων τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι συνούσης μοι τῆς χάριτος τὸ ὅλον ἠλευθέ- ρωμαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῷ νῷ ἐνεργεῖται. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν πραγμάτων, μι- κρόν τι ἐνεργησάση, εἰς αὐτοὺς τῆς χάριτος, νομί- ζουσιν, ὅτι ἤδη ἐνίκησαν, καὶ εἰσὶ Χριστιανοὶ τέλειοι. Ἐγὼ δὲ οὕτως φημι τὰ πράγματα εἶναι, ὥσπερ ὅταν ἡ ἐν οὐρανῷ ἥλιος ἐν καθαρῷ ἀέρι καταλάμπων, καὶ ἔλθῃσι περὶ αὐτὸν νεφέλαι, καὶ καλύπτωσιν αὐ- τὸν, καὶ παχύνωσιν τὸν ἀέρα, οὐδὲν ἠδίκηται αὐτὸς ἐνδότερος ὢν ἐκ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς ἰδίας ὑπο- στάσεως· οὕτως εἰσὶν οἱ μὴ τελείως καθαρισθέντες. Ὅντες δὲ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ κατεχόμενοι ἐν ββάθει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔχουσι τὰ φυσικὰ κινήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς ἐβρωμένους πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ὄντες τοῦ ἀγαθοῦ ὀλοτελῶς.

Ζ'. Οὕτως πάλιν οἱ κατεχόμενοι ἐν ββάθει ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μέρους, τῆς χάριτος λέγω, ἔτι εἰσὶ δούλοι καὶ ὑποχείριοι τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ τῷ μέρει τῆς κακίας. Πολλῆς οὖν χρεῖα διακρίσεως, ἵνα διὰ πείρας τις γνῶ ταῦτα τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Λέγω δὲ σοι, ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔχοντες τὸν Παράκλη- τον, ὀλοτελῶς οὐκ ἦσαν ἀμέριμνοι. Συνῆν γὰρ τῇ χαρᾷ καὶ τῇ ἀγαλλίασει φόβος καὶ τρόμος ἐξ αὐτῆς τῆς χάριτος, οὐ τοῦ μέρους τῆς κακίας, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ χάρις ἠσφαλλίζετο αὐτοὺς, ἵνα μὴ κἂν εἰς μικρόν τι ἐκτραπῶσιν. Ὅσπερ γὰρ εἰ τις βιζάκιον λίθου βίψας εἰς τείχος, οὐδὲν ἐβλάψεν ἢ παρεκίνησε τὸ τείχος· ἢ ὥσπερ βέλος ἀποστελλόμενον κατὰ τοῦ φοροῦντος κλίεανον, οὐδὲν ἠδίκησεν ἢ τὸν σίδηρον, ἢ τὸ σῶμα· ἀντικρούει γὰρ καὶ ἀντιπίπτει· οὕτως εἰ καὶ προσ- ἡγγιζέ τι μέρος κακίας τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἐβλα- πτεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν

⁶⁰ Joan. 1, 5.

δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ τέλειοι ὄντες, **A** virtute 75 induti : illique cum essent perfecti, eἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀπεργάσασθαι τὰς δικαιοσύνας. poterant libere operari justitiæ opera.

H’, Ἐπειδὴ οὖν τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν ἀμεριμνία ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ὁ Θεὸς καὶ ἐν τοῖς τελείοις ἐπιζητεῖ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὅπως συμφωνήσωσι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, *Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε*. Τινὲς μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς οὐκ ἤθελον ἐπιβαρεῖς ἄλλοις γίνεσθαι, τινὲς δὲ ἑαυτοῖς ἐστοίχουν· ἄλλοι δὲ λαμβάνοντες παρὰ κοσμικῶν διεδίδουσαν τοῖς πτωχοῖς· τοῦτο δὲ ἀξιότερον ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν χάριν, τὸ ἑαυτῶν μόνον μεριμνῶσιν· ἄλλοι δὲ, καὶ ἐτέρας ψυχὰς ὠφελῆσαι σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ἄλλοι δὲ τὴν χάριν ἔχοντες ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ τὰ σώματα αὐτῶν παραδίδουσαν εἰς ὕβρεις καὶ πάθη, πάλιν οὗτοι ἐκείνων ἀνώτεροί εἰσι. Τινὲς ἀρετὴν μετιόντες θέλουσι κομπάζειν καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες Χριστιανοὶ εἶναι, καὶ μετέχειν Πνεύματος ἁγίου· ἄλλοι δὲ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ ἀπὸ συντυχίας ἀνθρώπων σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ὅρα, πῶς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελειότητι εὐρίσκεται εὐνοία πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ φυσικοῦ θελήματος ἐπιτελουμένη, ἀνωτέρα καὶ πλεονάζουσα;

Θ’. Ὅσπερ εἰ τις πενιχρὰ ἐνδύματα περιβεβλημένος ἐν ὁράματι ἑαυτὸν ἰδῆ πλούσιον, ἀναστὰς δὲ ἐξ ὕπνου πάλιν ἰδῆ ἑαυτὸν πένητα καὶ γυμνόν· οὕτως καὶ οἱ λόγον πνευματικῶν λαλοῦντες τῇ ἀκολουθίᾳ δοκοῦσι λαλεῖν· μὴ ἔχοντες δὲ τὸ ἔργον τῶν λόγων ἐν γούσει τιλ καὶ δυνάμει, καὶ πληροφορίᾳ, ἐν τῷ νῷ κεκυρωμένοι ἐν φαντασίᾳ τιλ στήκουσιν. Ἡ ὡσπερ γυνὴ ἔχουσα ὀλοσθήρικα, καὶ μαργαρίτας περιβεβλημένη, εἰς πορνεῖον προέστηκεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν τοιοῦτων ἡ καρδία αὐτῶν πορνεῖ ἐστὶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ λαλεῖν θέλουσι περὶ δικαιοσύνης, μὴ παρακούσαντες εἰς τὰ πράγματα.

Ι’. Ὅσπερ γὰρ οὐκ ἐστὶ δυνατόν ἰχθὺν ἄνευ ὕδατος ζῆσαι, ἢ ἄνευ ποδῶν περιπατῆσαι τινα, ἢ ἄνευ ὀφθαλμῶν ἰδεῖν φῶς, ἢ ἄνευ γλώσσης λαλεῖν, ἢ ἄνευ ὠτων ἀκοῦειν· οὕτως ἄνευ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἐστὶ γινώσκειν μυστήρια καὶ σοφίαν Θεοῦ, ἢ εἶναι τινα πλούσιον καὶ Χριστιανόν. Οὗτοι γὰρ εἰσὶν ἀληθῶς σοφοί, **D** καὶ πολεμισταί, καὶ ἀνδρείοι, καὶ φιλόσοφοι Θεοῦ, οἱ ὀδηγούμενοι καὶ ποιμαίνουνοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως. Οἱ γὰρ φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων, λόγους μανθάνουσι· καὶ ἄλλοι εἰσὶν ἰδιῶται τῷ λόγῳ, εὐφραίνουνοι καὶ ἀγαλλιώντες ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἀνδρες θεοσεβεῖς. Διακρίνωμεν νῦν ποῖοι εἰσι βελτιότεροι. Ἐν ἔργῳ, φησὶ, καὶ δυνάμει ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν λόγῳ.

ΙΑ’. Τὸ οὖν εἰπεῖν τινα, ὅτι ὁ ἄρτος οὗτος ἀπὸ αἴτου γεγένηται, εὐκόλόν ἐστι· πῶς δὲ λεπτῶς κατασκευάζεται, καὶ πέττεται ἄρτος, χρὴ εἰπεῖν. Τὸ

VIII. Quoniam igitur asserunt quidam, quod post acceptam gratiam nulla animæ sollicitudo supersit, Deus quoque in perfectis requirit voluntatem animæ in ministerium Spiritus, ut scilicet consentiant. Inquit enim Apostolus : *Spiritum nolite extinguere* 87. Nonnulli igitur illorum nolunt aliis molesti esse, alii vero sibi ipsi gressus suos dirigunt; reliqui vero a sæcularibus accipientes largiuntur pauperibus : quod utique præstantius est. Quidam enim, qui gratia præditi sunt, eorum quæ sua sunt, unice curam gerunt ; alii vero aliorum quoque animas juvare laborant : hi illos multum præstant ; alii vero gratiam habentes pro nomine Dei corpora sua contumeliis et afflictionibus exponunt : hi illis iterum superiores sunt. Nonnulli virtutem persequentes, gloriari, et ab hominibus honoribus affici volunt, dicentes se Christianos et Spiritus sancti participes esse ; alii vero se occultare et ab hominum occursum nituntur : qui illos longe superant. Vides quomodo vel in ipsa perfectione benevolentia erga Deum, quæ a voluntate naturali efficitur, præstantior atque abundantior reperitur?

IX. Perinde ac si quis vilibus indutus vestimentis per visum se ipsum conspiciat divitem ; surgens autem e somno, rursum se pauperem et nudum videat : sic quoque, qui sermonem spiritualem loquuntur, convenienter loqui videntur ; si vero non habeant rem ipsam cum quodam gustu, potentia ac certitudine fidei, in mentem firmatam, in nuda quadam opinione consistunt. Aut veluti femina, holosericeorum ac margaritarum cultu exornata, prostat in lupanari : sic quoque eorum quodam hominum lupanar quoddam est ipsorum immundorum spirituum ; ac volunt sane sermones habere de justitia, cum opera ipsa non attigerint.

X. Quemadmodum enim fieri non potest, ut piscis absque aqua vitam ducat, aut absque pedibus aliquis progrediatur, aut absque oculis lumen intueatur, aut absque lingua loquatur, aut absque auribus audiat : sic quoque absque Domino Jesu et virtutis divinæ efficacia, non licet cognoscere mysteria et sapientiam Dei, aut esse divitem et Christianum. Hi enim sunt revera sapientes, milites fortes ac philosophi Dei, qui diriguntur et gubernantur secundum interiorum hominem a potentia divina : philosophi enim Græcorum eloquentiam ediscunt ; alii vero sunt rudes eloquentiæ, sed lætantur et exsultant de gratia divina, quippe qui sint viri cultui divino addicti. Indicemus igitur qui sint præstantiores. *In opere, inquit, et virtute est regnum Dei, non in sermone* 88.

XI. Quid ergo est, ut dicat aliquis panem hunc e frumento esse confectum ; nam id facile est. Verum hoc convenit dicere, quo pacto minutim præ-

87 I Thess. v, 10. 88 I Cor. iv, 20.

paratur, et coquatur panis. Disputare ergo de affectionum vacuitate et perfectione, paucis datum est. Evangelium enim concise loquitur : *Ne irascaris : ne concupiscas. Si quis impegerit alapam in dextram maxillam, præbe quoque et alteram. Si quis te trahat in iudicium, ut tunicam tollat, dato ei quoque pallium* ⁶⁹. Verum Apostolus, hæc imitatus, qua ratione paulatim opus puritatis cum patientia et longanimitate fieri debeat pluribus docet, primum **76** lacte nutriens velut infantes, deinde promovens ad incrementum et perfectionem. Evangelium enim dixit ex lana fieri vestimentum : Apostolus vero significavit, per minuta quomodo consuatur.

XII. Qui igitur verba spiritualia proferunt, quorum non habent gustum, similes sunt ei qui, maximo æstu premente, desertum agrum perambulat, et sitibundus depingit sibi fontem emittentem aquam, adumbrans se ipsum bibentem, cum tamen labra ejus ac lingua exarescant præ siti qua tenetur : aut si quis disserat de mellis suavitate, et vim dulcedinis ejus, eo quod non degustarit, ignoret : sic se habent, qui de perfectione, exultatione aut affectuum vacuitate sermonem suscipiunt, vi ac certitudine fidei carentes ; certe non omnia, ut loquuntur, sic se habent. Cum enim ejusmodi homo dignus aliquando fuerit habitus, ut ex parte saltem in opere ipso reperitur, secum ipse dijudicabit : Non quemadmodum arbitraber, sic reperi ; aliter enim loquebar, aliter Spiritus operabatur

XIII. Christianorum enim cultus est esus atque potus ; et quanto plus quis ex eo comederit, tanto vehementius suavitate illa allicitur animus, adeo ut retineri aut expleri nequeat, atque insatiabiliter inquirat et comedat. Aut veluti, cum quis siti laborat, præbeaturque ei potus suavis, ipseque ubi degustare cœperit, propius ad poculum accedit ; ardentius scilicet accensus : sic gustus Spiritus fæmæ sedari nequit, ut hujusmodi rei non immerito comparetur. Et hæc quidem non sunt verba nuda, sed opus Spiritus sancti, arcana ratione inserviens animo. Existimant vero nonnulli eos, qui a muliere, et ab omnibus, quæ visui patent, abstinent, esse jam sanctos. Verum non ita se res habet. Hæret enim malum in mente, atque in corde vivit et extollitur. Ille vero sanctus est, qui purificatus et sanctificatus est secundum interiorem hominem. Ubi enim veritas paulisper inspexit, illic error pugnat atque se velare et obtigere conatur

XIV. Cum Judæi sacerdotio potirentur, sane ex illa ipsa gente persecutionem patiebantur, graviterque affligebantur, eo quod in veritate persistebant, Eleazarus et Machabæi. Nunc vero, cum a tempore crucis et veli scissi recesserit ab eis Spiritus ; atque hic revelata sit, et operetur in nobis veritas, propterea rursus quidam ex hac gente persecutionem sustinent. Ex illa vero gente persecutione et affli-

Α οὖν λαλῆσαι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος, ὀλίγων ἐστὶ. Τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον ἐν συντόμῳ ἀπεφῆνατο, Μὴ ὀργισθῆς, μὴ ἐπιθυμήσῃς· ἐὰν τις σε βασιλῆα εἰς τὴν δεξιάν σου σιαγῶνα, παραῖθες καὶ τὴν ἀλλήν· ἐὰν τις κερὶν ἄραί σου τὸ ἱμάτιον, δὸς αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα. Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐπακολουθῶν, πῶς χρὴ κατὰ μικρὸν τὸ ἔργον τῆς καθάρσεως μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας γίνεσθαι, διὰ πολλῶν διδάσκει, πρῶτον γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους, εἶτα φέρων εἰς ἀβύθισιν καὶ τελειότητα. Εἶπε γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον γενέσθαι ἀπὸ ἐρέας στιχάριον· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐμήνυσε τὴν λεπτότητα, πῶς κατασκευάζεται.

Β Οἱ οὖν λόγους πνευματικούς λαλοῦντες ἀνευ τῆς γεύσεως, τοιοῦτω τινὶ εἰκότασιν, ὡσπερ ἵνα τις ἐπιβαλόντος καύσωνος διοδεύηται πεδίῳ ἐρήμῳ, καὶ ὢν ἐκδιψὸς διαγράψῃ πηγὴν βέουσαν ὕδωρ, σκιογραφῶν ἑαυτὸν πίνοντα, ὅπότε τὰ χεῖλη αὐτοῦ κατεξήρανται, καὶ ἡ γλῶσσα, ἐκ τῆς καταλαβούσης δίψης· ἢ ἵνα τις λαλήσῃ περὶ μέλιτος, ὅτι γλυκὺ ἐστὶ, μὴ γευσάμενος δὲ, οὐκ οἶδε τὴν δύναμιν τῆς γλυκύτητος· οὕτως καὶ οἱ λόγον λαλοῦντες περὶ τελειότητος, καὶ ἀγαλλιασμοῦ, ἦτοι ἀπαθείας, μὴ ἔχοντες ἐνέργειαν καὶ πληροφορίαν, τὰ πράγματα οὐχ ὡς λαλοῦσιν, οὕτως εἰσὶν ἅπαντα. Ὅταν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταξιοθῆ ποτε μερικῶς ἐν ἔργῳ εὐρεθῆναι, διακρίνει καθ' ἑαυτὸν, ὅτι οὐ καθὼς ὑπελάμβανον οὕτως εὕρον· ἄλλως γὰρ ἐλάλουν, καὶ ἄλλως τὸ πνεῦμα ἐργάζεται.

Γ Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς βρωσίς ἐστὶ καὶ πόσις· καὶ ὅσον τις ἐσθίει ἀπ' αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἡδύτητος ἐπιπλεῖον ἐρεθίζεται ὁ νοῦς ἀκατάσχετος καὶ ἀκόρεστος ὑπάρχων, καὶ ἀπλήστως ἐπιζητῶν καὶ ἐσθίων· Ἡ ὡσπερ ἐὰν ἦ τις διψῶν, καὶ ἐπιδοθῆ αὐτῷ πόμα γλυκὺ, εἶτα ἀρξάμενος τῆς γεύσεως σφοδρότερος ἐγγίξει τῷ ποτῷ, μεζόνως ἐκκαϊόμενος, καὶ σχεδὸν ἄπαιστός ἐστὶν ἡ γεῦσις τοῦ Πνεύματος, ὡς τοιοῦτω τινὶ δικαίως ἀπεικάζεσθαι· καὶ ταῦτα οὐ λόγοι ψιλοὶ. Ἔργασία γὰρ ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μυστηρίῳ διακονοῦσα τῷ νῷ. Νομίζουσι δὲ τινες ὅτι ἀπεχόμενοι γυναικὸς, καὶ πάντων τῶν φαινομένων, ἦδη ἅγιοι εἰσὶν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστίν. Ἔστι γὰρ ἡ κακία ἐν τῷ νῷ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ζῆ καὶ ἐπιλείπει· οὗτος δὲ ἐστὶν ἅγιος, ὁ καθαρθεὶς καὶ ἁγιασθεὶς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅπου γὰρ ἡ ἀλήθεια ἀνακύπτει, ἐκεῖ μάχεται ἡ πλάνη, σπουδάζουσα καλύψαι καὶ θολῶσαι.

Δ Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐκράτουν τὴν ἱερουσόνην, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἐπειδὴ εἰστήκεισαν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, Ἐλεάζαρος καὶ οἱ Μακαβαῖοι. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ καταπετάσματος ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα, λοιπὸν ὡς ἀπεκαλύφθη καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀλήθεια. Πάλιν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους διώκονται. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἵνα γένωνται

⁶⁹ Luc. vi, 29 ; Matth. v, 40.

μάρτυρες οἱ φιλαλήθεις. Πῶς γὰρ φανήσεται ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ ἔχει τοὺς ὑπεναντίους ψευδεῖς ὄντας καὶ κατὰ ἀληθείας τρέχοντας; Εἰσι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς βαστάζοντες πάθη καὶ θλίψεις· πολλῆς δὲ χριζοῦσιν ἀσφαλείας, ἵνα μὴ πέσωσιν. Ἐξ γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν συνευχόμενός τινα, ἤχμαλωτισθῆ ὑπὸ θελας δυνάμεως, καὶ ἀρπαχθεὶς εἶδε τὴν ἀνω πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰκόνας φωτεινάς καὶ φῶς ἀπειρον· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης, οὗτός ἐστιν ὁ τόπος τῆς καταπαύσεως τῶν δικαίων· καὶ μετὰ μικρὸν φωτισθεὶς, καὶ νομίσας περὶ ἑαυτοῦ ἑωρακέναι, μετὰ τοῦτο εὐρέθη ἐμπροσθεν εἰς τὰ ἄδυτα καὶ βαθύτατα τῆς ἁμαρτίας, εἰς μυρία κακά

IE'. Εἰ οὖν ὁ ἐσώτερος καὶ ὑψηλὸς ἔπεσε, πῶς δύναται λέγειν ὁ τυχὼν, ὅτι *Νηιοτεύων καὶ ξερητῶν καὶ διασκορπιζῶν τὰ ὑπάρχοντα ἤδη ἀγίος εἰμι*; οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν αὕτη ἐστὶν ἡ τελείωσις, ἀλλ' εἰ εἰσῆλθες εἰς τὸν νοῦν τὸν ἡφανισμένον, καὶ ἀπέκτεινας τὸν ὄφιν τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ, καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμεία καὶ ἀποθήκας τῆς ψυχῆς φρονεῖντά σε καὶ φωλεῖντά· ἄδυστος γὰρ ἐστὶν ἡ καρδία· εἰ τοίνυν ἐκείνον ἐφόνευσας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν σοὶ ἀκαθαρσίαν ἐξέβαλες· οἶοι γὰρ οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἑλευσις περὶ καθαρότητος ποιοῦνται. Πᾶς γὰρ ἀνθρώπων εἴτε Ἰουδαίων, εἴτε Ἑλλήνων, ἀγαπᾷ τὴν καθαρότητα, καὶ οὐ δύναται καθαρεῖν. Χρὴ οὖν ἐπιζητῆσαι, καὶ διὰ τίνων δύναται τὸ καθαρὸν τῆς καρδίας γενέσθαι. Οὐδαμῶς ἐτέρωθεν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ὁδός, ἡ ζωὴ, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα, ὁ μαργαρίτης, ὁ ζῶν καὶ ὁ οὐράνιος ἄρτος. Καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τίνα ἀνευ ἐκεῖνης τῆς ἀληθείας, ἀλήθειαν γινῶναι, ἢ σωθῆναι. Ὡσπερ οὖν εἰς τὸν ἔξω ἀνθρώπον καὶ εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα, ἀπετάξω πᾶσι, καὶ διέδωκας τὴν ὑπαρξίν σου· οὕτω καὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ κοσμικῇ, εἰ γινώσκεις καὶ λόγων ἰσχύιν, ἀπορρίψασθαι πάντα ὀφείλεις, καὶ μηδὲν ἠγγῆσασθαι, ἔν' οὕτω δυνηθῆς ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τοῦ κηρύγματος οἰκοδομηθῆναι, ὅπερ κήρυγμά ἐστιν ἡ ἀληθὴς σοφία, οὐκ ἔχουσα κόμπον λόγων, ἀλλὰ δύναμιν δι' ἁγίου σταυροῦ ἐνεργουμένην. Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ Τριάδι εἰς τοὺς αἰῶνας. Δ

Ἄμην.

OMILIA II.

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκούντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάναι εἰς τὴν τελειότητα.

A'. Εἰ τις ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιος σφόδρα τυγχάνει, καὶ θησαυρὸν ἀπόκρυφον κέκτηται, ἐκ τοῦ θησαυροῦ καὶ πλούτου οὐπερ ἔχει, πάντα ὅσα θέλει, κτάται· καὶ οἷα βούλεται ἐν τῷ κόσμῳ κτήματα, εὐχερῶς ἐπισυνάγει, τῷ θησαυρῷ πεποιθὼς, ὅτι δι' αὐτοῦ πᾶσαν κτήσιν, ἣν ἀν βούληται, εὐκόλως κτάται. Οὕτως καὶ οἱ πρῶτον ζητούντες παρὰ θεοῦ, καὶ εὐρόντες, καὶ ἔχοντες τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θη-

saione opprimebantur, ut martyres evaderent, qui veritati studebant. Quomodo enim apparebit veritas, nisi habuerit adversarios, qui et sint mendaces, et veritatem invadant? Sunt quoque in fratrum numero, qui affectionibus aut afflictionibus obnoxii sunt. Quibus quidem magna cautio adhibenda est, ne labantur. Quidam enim ex fratribus, cum precaretur cum alio, captus est divina virtute, eaque abreptus vidit supernam civitatem Jerusalem, et personas illustres, lumenque immensum; atque audivit vocem dicentem: *Hic est locus requielis iustorum*: pauloque post inflatus, et existimans de se ipso ea vidisse, postea repertus est in adyta et profundissima peccatorum, atque in infinita mala incidisse.

B XV. Si ergo internus et sublimis homo lapsus est, quo pacto potest dicere quivis alius e vulgo: *Quia jejuno, hospitalitatem exerceo, ac bona mea distribuo, jam ego sanctus sum?* Non enim a malis se cohibere ipsa perfectio est, sed si inquinatam mentem tuam ingressus, occideris serpentem in interioribus mentis ac profundioribus cogitationum tuarum **77** delitescens, quippe in conclavibus et repositoriis animæ ad te interimendum nidum suum componit (cor enim est abyssus), si, inquam, illum interfeceris, et omnem, qua inquinatus es, spurcitiem ejeceris. Omnes enim philosophi, lex et apostoli atque etiam Salvatoris adventus circa puritatem laborant. Omnes siquidem homines, sive Judæi, sive Græci, puritatem exoptant, et assequi nequeunt. Inquirendum igitur est, quomodo et quibus modis puritas cordis comparari possit. Nequaquam allunde, quam per eum, qui pro nobis crucifixus est. Ipse enim est via, vita, veritas, ostium, margarita, vivus ac cœlestis panis; nec licet alicui, absque illa veritate, veritatem cognoscere, et servari. Quemadmodum quoad exteriorem hominem, et ea quæ subjacent oculis, omnibus renuntiasti, et bona tua distribuisti: sic quoque ad sapientiam mundanam, si rerum notitiam aut facultatem dicendi es adeptus, hæc universa abjicere debes, ac pro nihilo ducere, ut ita possis super stultitia prædicationis ædificari, quæ quidem prædicationis est vera sapientia, carens ornatu verborum, sed prædita virtute, per sanctam crucem operante. Gloria consubstantiali Trinitati in sæcula. Amen.

HOMILIA XVIII.

De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exercente eos, ut ad perfectionem perveniant.

I. Si quis in hoc mundo valde opulentus sit, reconditumque thesaurum possideat, per eum atque divitias omnia, quæcunque libuerit, consequitur: et quascunque voluerit in mundo possessiones, absque omni labore, thesauro suo fretus, corrudit; eo quod ejus ope omnem possessionem, quamcunque voluerit, facile consequatur. Sic qui primum et ante omnia quæerunt a Deo et inveniant

ac consequuntur cœlestem thesaurum Spiritus, ipsum scilicet Dominum, in cordibus illorum, illi omnem justitiam virtutum, omnemque possessionem bonitatis præceptorum Domini, ope illius thesauri, qui hæret in eis Christo, perficiunt, atque ejus ope cœlestes divitias accumulunt. Thesauri enim cœlestis beneficio omnem virtutem justitiæ, freti copia divitiarum spiritualium quæ sunt in iis, operantur, nulloque negotio omnem justitiam ac mandatum Domini, invisibilium divitiarum gratiæ, quæ est in ipsis, ope, reipsa peragunt. Inquit vero et Apostolus quoque : *Habentes thesaurum istum in vasis fictilibus* ⁹⁰, hoc est, quem, qui in carne adhuc sunt, consequi digni habiti sunt, virtutem scilicet Spiritus sanctificatricem. Et rursus : *Qui factus nobis est a Deo sapientia, justitia, sanctificatio et redemptio* ⁹¹.

II. Quicumque igitur reperit ac possidet apud se cœlestem hunc thesaurum Spiritus, ille omnem justitiam præceptorum, ac omnem operationem virtutum, absque omni reprehensione et macula, ejus ope peragit, et quidem nullo negotio, nec ulla vi. Obsecremus igitur nos quoque Deum, postululemus ac deprecemur eum, ut thesaurum Spiritus sui nobis largiatur, ut hoc modo in mandatis ejus omnibus sine reprehensione et macula versari, et omnem justitiam Spiritus pure ac perfecte complere, cœlestis thesauri, qui est Christus, beneficio possimus. Pauper enim ac mendicus, et qui fame laborat, in mundo nihil potest comparare, paupertate eum premente. Qui vero thesaurum possidet, ut prædictum **78** est, absque omni negotio et molestia, quascunque exoptarit possessiones, consequitur : sic quoque anima nuda, ac societate Spiritus destituta, et ad duram paupertatem peccati redacta, nullum potest, quantopere voluerit, Spiritus justitiæ fructum revera producere, antequam Spiritus particeps facta sit.

III. Verumtamen vi quadam se quemque compellere oportet, ad rogandum Deum, ut dignus judicetur, qui consequatur et inveniat cœlestem thesaurum Spiritus, ac possit absque omni molestia et labore perficere omnia præcepta Domini, pure ac sine reprehensione, quæ prius, ne vi quidem adhibita, non poterat recte perficere. Pauper enim cum esset et nudus, ac societate Spiritus destitutus, qua ratione bona hæc spiritualia consequi potuit, absque thesauro et spiritualibus divitiis? Verum anima, quæ Dominum, per investigationem Spiritus, fidem ac multam patientiam, verum nempe thesaurum reperit, fructus Spiritus producit, ut dictum est, absque omni labore, omnemque justitiam, ac præcepta Domini, quæ Spiritus mandavit, in se, et per se, pure et integre, et sine reprehensione perficit.

IV. Aut rursus alio utamur exemplo. Quemadmodum si sit aliquis dives, qui cum cœnam exqui-

ασυρὸν, αὐτὸν τὸν Κύριον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐλλάμποντα, πᾶσαν δικαιοσύνην ἀρετῶν, καὶ πᾶσαν κτήσιν ἀγαθότητος τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος Χριστοῦ ἐπιτελοῦσι, καὶ δι' αὐτοῦ πλείονα πλούτων οὐράνιον ἐπισυναγοῦσι. Διὰ γὰρ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης κατεργάζονται, πεποιθότες ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐν αὐτοῖς πλοῦτου πνευματικοῦ, καὶ εὐκόλως πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ ἀοράτου τῆς χάριτος ἐν αὐτοῖς πλοῦτου ἐργάζονται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· *Ἐχοντες τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστέρινοις σκεύεσι, τούτεστιν, ὃν ἐν σαρκὶ ὄντες κτήσασθαι ἐν αὐτοῖς κατηξιώθησαν, τὴν ἀγιαστικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος· καὶ πάλιν, Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις.*

Β'. Ὁ οὖν εὐρὼν καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἀρετῶν, ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐν τούτῳ κατεργάζεται, ἀδιάστως λοιπὸν καὶ εὐκόλως. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν, καὶ ἐκζητήσωμεν καὶ δεηθῶμεν αὐτοῦ, ἵνα τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ χαρίσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ πάσαις ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἀναστραφῆναι δυνηθῶμεν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Πνεύματος πᾶσαν καθαρῶς καὶ τελείως ἀποπληρῶσαι, διὰ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ, ὃς ἐστὶ Χριστός. Ὁ γὰρ πένης καὶ πτωχὸς καὶ λιμώτων, ἐν κόσμῳ οὐδὲν δύναται κτήσασθαι, τῆς πενίας αὐτὸν συνεχούσης. Ὁ δὲ ἔχων θησαυρὸν, ὡς προεῖρηται, εὐχερῶς, ὅσα βούλεται κτήματα, καὶ ἀνωδύτως κτάται. Οὕτως καὶ ψυχὴ ἡ γυμνὴ καὶ ἐρημὸς ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος, καὶ ὕπὸ τὴν δεινὴν πτωχείαν τῆς ἀμαρτίας οὔσα, οὐδὲν δύναται, κἂν θέλῃ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἀληθείας ποιῆσαι, πρὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος.

Γ'. Ὅμως βιάζεσθαι χρὴ ἕκαστον ἑαυτὸν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ Κυρίου, ἵνα καταξιώθῃ λαβεῖν, καὶ εὐρεῖν τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, ὥστε ἀκοπιάστως καὶ εὐχερῶς δυνηθῆναι ποιῆσαι πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἀμώμως καὶ καθαρῶς, ἃς πρὶν μετὰ βίας οὐκ ἔδύνατο κατορθῶσαι. Πένης γὰρ καὶ γυμνὸς ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος ὑπάρχων, πῶς ἔδύνατο τοιαῦτα πνευματικὰ κτήματα κτήσασθαι, ἄνευ θησαυροῦ καὶ πλοῦτου πνευματικοῦ; Ἡ δὲ εὐρούσα ψυχὴ τὸν Κύριον, διὰ ζητήσεως Πνεύματος, καὶ πίστεως καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν, τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος κατεργάζεται, ὡς προεῖρηται, εὐχερῶς, πᾶσαν τε δικαιοσύνην καὶ ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἃς ἐνετείλατο τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ καθαρῶς καὶ τελείως καὶ ἀμώμως.

Δ'. Ἡ πάλιν ἐτέρῳ ὑποδείγματι χρῆσώμεθα. Ὅσπερ ἐάν τις ἦ πλούσιος καὶ ποιήσῃ δειπνῶν πολυ-

⁹⁰ II Cor. iv, 6. ⁹¹ I Cor. i, 30.

τελές, ἐκ τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ καὶ θησαυροῦ οὐπερ ἔχει, ἀναλίσκει, καὶ οὐ δέδοικε, μὴ τινος αὐτῷ ἐνδεήσει πλοῦτον ἔχοντι μέγαν· καὶ οὕτως εὐφραίνει τοὺς δαιτυμόνας πολυτελεῶς καὶ λαμπρῶς τοὺς κληθέντας ὑπ' αὐτοῦ, διάφορα καὶ καινότερα παρέχων αὐτοῖς ἐδέσματα. Ὁ δὲ πένης καὶ ἐνδεής πλοῦτου, ἐὰν βουληθῆ δειπνον κατασκευάσαι τινί, πάντα κιχρᾶται, καὶ αὐτὰ τὰ σκεύη, καὶ ἱμάτια, καὶ ἄλλα εἶδη· καὶ εἶθ' οὕτως μετὰ τὸ δειπνήσει τοὺς κληθέντας, ὡς ἐν δειπνῷ πένιτος, ὕστερον ἐν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν, ὅθεν ἐχρήσατο σκεῦος ἀργυροῦν, ἢ ἱμάτιον, ἢ ἕτερον εἶδος· καὶ οὕτως ἑκάστῳ ἀποδοθέντων πάντων, αὐτὸς πένης καὶ γυμνὸς ἀπομένει, μὴ ἔχων ἴδιον πλοῦτον ἐξ οὗ εὐφραίνεσθαι δύναται.

Ε'. Οὕτως καὶ οἱ πλοῦσοι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔχοντες τὸν πλοῦτον τὸν ἐπουράνιον ἐν ἀληθείᾳ, καὶ κοινωνίαν Πνεύματος ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ τισὶ λαλῶσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τισὶ κοινωνῶσι λόγον πνευματικόν, καὶ εὐφραίνει ψυχὰς θελήσασιν, ἐκ τοῦ ἰδίου πλοῦτου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου θησαυροῦ, οὐ κέκτηνται ἐν ἑαυτοῖς, ἐξ αὐτοῦ λαλοῦσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ εὐφραίνουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων τὸν πνευματικόν λόγον, καὶ οὐ δεδοίκασι μὴ ἐνδεήσειεν αὐτοῖς, ὅτι κέκτηνται ἐν αὐτοῖς θησαυρὸν οὐράνιον ἀγαθωσύνης, ἐξ οὗ προφέρουσι καὶ εὐφραίνουσι τοὺς πνευματικῶς ἐστιμωμένους. Ὁ δὲ πένης καὶ μὴ κεκτημένος ἐκ τοῦ πλοῦτου τοῦ Χριστοῦ, μήτε ἔχων πλοῦτον πνευματικόν ἐν τῇ ψυχῇ, τὸν βρῦνοντα πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων τε καὶ ἔργων, καὶ ἐνθυμημάτων θείων, καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων, εἰ καὶ βούλεται οὗτος λόγον ἀληθείας λαλεῖν, καὶ εὐφραίνειν τινὰς τῶν ἀκούοντων, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὴ κεκτημένος ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μόνον ἀπομνημονεύων καὶ κιχρῶμενος λόγους ἐξ ἑκάστης γραφῆς, ἢ παρὰ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀκούσας καὶ διηγούμενος καὶ διδάσκων, ἰδοὺ ἄλλους μὲν δοκεῖ εὐφραίνειν, καὶ ἄλλοι ἀπολαύουσι τῶν λόγων· μετὰ δὲ τὸ διηγῆσασθαι αὐτὸν, ἕκαστος λόγος πᾶρος τὰ ἴδια ἀφ' ὧν ἤρθη, ἀπέρχεται, καὶ αὐτὸς πάλιν γυμνὸς ἀπομένει καὶ πένης, μὴ ἔχων ἴδιον θησαυρὸν Πνεύματος, ἀφ' οὗ προφέρει, καὶ ὠφελεῖ, καὶ εὐφραίνει ἑτέρους, αὐτὸς πρῶτος μὴ εὐφραίνόμενος, μηδὲ ἀγαλλιώμενος τῷ Πνεύματι.

Ζ'. Διὰ τοῦτο χρὴ πρῶτον ζητῆσαι παρὰ Θεοῦ ἐν πόνῳ καρδίας καὶ πίστει, ἵνα δῶ ἡμῖν εὐρεῖν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ οὕτως πρότερον ὠφέλειαν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ σωτηρίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἐρόντες, τὸν Κύριον, τότε καὶ ἄλλους, ὡς δυνατὸν καὶ ἐφικτὸν ἐστίν, ὠφελῶμεν, ἀπὸ τοῦ ἔνδον θησαυροῦ τοῦ Χριστοῦ προφέροντες πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων πνευματικῶν, καὶ μυστηρίων ἐπουρανίων ποιούμενοι διηγησιν. Οὕτως γὰρ εὐδόκησεν ἡ ἀγαθότης τοῦ θελήματος τοῦ Πατρὸς, τοῦ κατοικῆσαι ἐν παντὶ τῷ πιστεύοντι καὶ αἰτουμένῳ αὐτόν. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ γὰρ ἀγαπήσω

A sitissimis rebus instructam præparet, ex divitiis suis et thesauro, quem possidet, sumptus facit, nec metuit, ne sibi aliquid desit, divitias multas possidenti : sicque laute et splendide convivas a se vocatos exhilarat, variis ac novis subinde appositis cibis. At pauper qui est, omnique rerum abundantia destitutus, si voluerit quibusdam cœnam apparare, mutuatur omnia, vel ipsam suppellectilem, vestes, ac reliquas species : sicque postea, ubi cœnaverint, qui erant vocati, ut fieri solet in convivio pauperis, denique unicuique, unde mutuo sumpserat, restituit suppellectilem argentream, vestes ac reliquum ornatum : quibus omnibus unicuique sic restitutis, ipse pauper ac nudus remanet, non habens proprias facultates, ex quibus possit

B recreari.

V. Sic quoque, qui sunt Spiritu sancto locupletates, ac cœlestes divitias revera consecuti communionem Spiritus in se habent, si quibusdam verba veritatis loquantur, et sermonem spiritualem quibusdam communicent, ac animas reficere statuerint; ex propriis opibus, et ex proprio thesauro, quem possident apud se, ex eo, inquam, loquuntur, ex eoque reficiunt animas audientium spiritualem sermonem, nec pertimescunt, ne quid sibi desit : eo quod possideant in se cœlestem bonitatis thesaurum, e quo proferunt et recreant eos qui spirituali cibo vescuntur. Pauper vero, qui nec divitias Christi possidet, nec spirituales obtinet in anima opes, producentes scaturiginis instar omnem bonitatem sermonum, operum, cogitationum divinarum, et mysteriorum ineffabilem, hic, inquam, licet velit verbum veritatis eloqui, ac recreare quosdam audientes, cum tamen secundum virtutem ac in veritate sermonem Dei non obtineat; verum illos modo sermones, quos aut a quacunque scriptura mutuatur, aut ab aliis spiritualibus audivit, exponat et doceat; en videtur quidem ille alios recreare, et sane fruuntur alii sermonibus : ubi vero eum sermonem recitaverit, unumquodque verbum ad sua, unde translatum erat, revertitur : tum ille denuo nudus ac pauper remanet, carens proprio thesauro Spiritus, e quo promat, juvet et recreet alios, ac primus ipse non reficitur, nec Spiritu exsultat.

D

79 VI. Propterea in primis postulandum est a Deo cum contentione cordis ac fide, det nobis, ut inveniamus divitias ejus, verum thesaurum Christi in cordibus nostris in virtute ac efficacia Spiritus. Et hac ratione, ubi prius in nobis commodum, salutem ac vitam æternam, Dominum scilicet, consecuti fuerimus, postmodum quoque alios pro facultate et viribus nostris adjuvemus, ex interiori Christi thesauro promentes omnem bonitatem spiritualium sermonum, ac cœlestium mysteriorum enarrationem instituentes. Sic enim placuit bonitati voluntatis Patris, habitare apud omnem qui credit in eum eumque postulat. *Qui enim diligit me, inquit, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et*

*manifestabo ei me ipsum*⁹⁹. Et iterum: *Veniemus a Pater meus, et mansionem apud eum faciemus*¹⁰⁰. Sic infinitæ clementiæ Patris visum est, sic incomprehensibili charitati Christi placuit: sic ineffabilis bonitas Spiritus promisit. Gloria sit ineffabili misericordiæ sanctæ Trinitatis.

VII. Qui enim evadere Filii Dei, et ex Spiritu sancto desuper renasci digni sunt habiti, atque Christum illuminantem ac recreantem eos in se possident, variis ac diversis modis a Spiritu diriguntur, et invisibiliter in corde cum requie spirituali a gratia ducuntur. Proferam vero ex iis, quæ in mundo sunt conspicua, personarum figuras, ut, qua ratione gratia in anima se gerat, aliqua ex parte exemplis veluti demonstremus. Sunt interdum, qui a gratia ducuntur, ut qui in cœna regia lætantur, et exsultant exsultatione ac lætitia ineffabili: alia vero hora similes sunt sponsæ, quæ fruitur in conjugio cum sponso suo voluptate divina. Aliquando fiunt veluti angeli incorporei, in tanta levitate ac subtilitate una cum corpore constituti. Interdum sunt, ut qui potu inebriati et Spiritu delectantur, inebriantur, ebrietate scilicet divinorum ac spiritualium mysteriorum.

VIII. Interdum sunt velut in luctu et lamentatione propter genus humanum, ac precibus pro toto genere humano effusis, ad lacrymas, et ad luctum prolabantur, dilectione spirituali erga humanum genus accensi. Interdum vero ad tantam exsultationem ac dilectionem a Spiritu inflammantur, ut, si fieri possit, omnes homines in sua viscera conjicerent, nulla nec bonorum nec malorum habita ratione. Interdum vero demittuntur infra omnes homines in humilitate Spiritus, ut se ipsos omnium abjectissimæ ac infimæ conditionis reputent. Interdum in gaudio ineffabili a Spiritu conservantur. Interdum sunt velut fortis quispiam, qui, universam armaturam regis induens, et in prælium descendens, adversus hostes fortiter dimicat, eosque vincit. Eodem modo spiritualis homo, assumptis cœlestibus armis Spiritus, hostes invadit, prælioque commisso subjicit illos pedibus suis¹⁰¹.

IX. Interdum in summo silentio, tranquillitate et pace requiescit anima, in sola spirituali voluptate, et ineffabili requie atque in optimo statu existens. Interdum in intelligentia quadam ac sapientia ineffabili, et notitia Spiritus inscrutabili a gratia instituitur, circa ea, quæ nec lingua nec ore efferrî queunt. Interdum ut quisvis hominum fit. Ita varie gratia versatur in iis, ac multis modis ducit animam, recreans juxta voluntatem divinam, exercetque eam diversimode, ut illam integram, irreprehensibilem atque puram apud cœlestem Patrem constituat.

X. Cæterum prædictæ hæ Spiritus operationes,

αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. Καὶ πάλιν Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μοῖρη παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Οὕτως ἡ ἀπειρος χρηστότης τοῦ Πατρὸς ἠθέλησεν, οὕτως ἡ ἀνενόητος ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εὐδόκησεν, οὕτως ἡ ἀβήρητος ἀγαθότης τοῦ Πνεύματος ἐπηγγελήσατο. Δόξα τῇ ἀβήρητῳ εὐσπλαγγνίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Z'. Οἱ γὰρ καταξωθέντες τέκνα γενέσθαι Θεοῦ, καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἀνωθεν γεννηθῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα καὶ ἀναπαύοντα αὐτοὺς, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τρόποις Πνεύματός εἰσιν ἰδηγούμενοι, καὶ ἀοράτως ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἀναπαύσει πνευματικῇ ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνεργούμενοι. Πρόσωπα δὲ ἐκ τῶν φαινομένων ἐν κόσμῳ ἀπολαύσεων ἐνέγκωμεν, καὶ ἐν ψυχῇ ἀναστροφῆς τῆς χάριτος ἐκ παραδειγμάτων μερικῶς ὑποδεικνύντες. Ἔστιν ὅτε γίνονται ὡς ἐν βασιλικῷ δεῖπνῳ εὐφραίνόμενοι, καὶ ἀγαλλιώντες ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ ἀνεκκλήτῳ. Ἄλλη ὥρα εἰσὶν ὡσπερ νύμφη συναναπαυομένη ἐν κοινωνίᾳ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς ἀναπαύσει θετικῇ. Ἄλλοτε γίνονται ὡσπερ ἀγγελοι ἀσώματοι, ἐν τσοαύτῃ κουφότητι ὄντες μετὰ τοῦ σώματος. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡσπερ ἐν μέθῃ ποτοῦ, εὐφραίνόμενοι καὶ μεθύοντες τῷ Πνεύματι, μέθην θείων μυστηρίων πνευματικῶν.

H'. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡς ἐν κλαυθμῷ καὶ ὀδυρμῷ ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ δεόμενοι ὑπὲρ ὄλου τοῦ Ἀδάμ, πένθος καὶ κλαυθμὸν ἀναλαμβάνουσιν ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκκαίμενοι. Ἄλλοτε ἐν τσοαύτῃ ἀγαλλιάσει καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐκπυροῦνται, ὡς, εἰ δυνατόν, πάντα ἀνθρώπον ἐν τοῖς ἰδίοις σπλάγγνοις ἐμβάλειν, μὴ διακρίνοντες κακὸν ἀπὸ ἀγαθοῦ. Ἄλλοτε τσοσούτον ταπεινοῦνται ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου ἐν ταπεινοφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἑαυτοὺς πάντων ἐσχατωτέρους καὶ ἐλάττους νομίζειν. Ἄλλοτε ἐν χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος διατηροῦνται. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡσπερ τις δυνατὸς, λαβῶν πανοπλίαν βασιλικήν, καὶ κατελθὼν ἐν πολέμῳ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἰσχυρῶς καταγωνίσεται τούτους νικήσας. Ὁμοίως γὰρ καὶ πνευματικὸς λαμβάνει ὄπλα ἐπουράνια τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς κατέρχεται καὶ πολεμεῖ, καὶ ὑποστάσει αὐτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Θ'. Ἄλλοτε ἐν πολλῇ τινι ἡσυχίᾳ, καὶ γαλήνῃ, ἡ ψυχὴ ἀναπαύεται, εἰς μόνην ἡδονὴν πνευματικὴν καὶ ἀνάπαυσιν ἀβήρητον οὐσα, καὶ εὐθνήσαν. Ἄλλοτε ἐν συνέσει τινὶ καὶ σοφίᾳ ἀβήρητῳ, καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξρευνήτου ὑπὸ τῆς χάριτος σοφίζεται, ἅπερ διὰ γλώσσης καὶ στόματος λαλήσαι ἀδύνατον. Ἄλλοτε ὡσπερ εἰς τῶν ἀνθρώπων γίγνεται. Οὕτω ποικίλως ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις ἀναστρέφεται, καὶ πολυτρόπως ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν ἀναπαύουσα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ γυμνάζει αὐτὴν διαφόρως, ἵνα τελείαν καὶ ἁμωμον καὶ καθαρὰν τῷ ἐπουρανίῳ Πατρὶ ἀποκαταστήσῃ.

I'. Ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα τοῦ Πνεύματος ἐν-

⁹⁹ Joan. xii, 21. ¹⁰⁰ Joan. xiv, 23. ¹⁰¹ Ephes. vi, 12 seq.

εργήματα, μεγάλων μέτρων εἰς τῶν ἑγγύς τῆς τελειότητος ὄντων. Αἱ γὰρ προειρημένοι τῆς χάριτος ποικιλίαι ἀναπαύσεις, διαφόρως μὲν λαλοῦνται, ἀδιαλείπτως δὲ εἰς αὐτοὺς ἐνεργοῦνται, ἐνεργεῖαν ἐνεργείας διαδεχομένης. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ πνεύματος καταστήσῃ, τελείως πάντων τῶν παθῶν ἀποκαθαρισθεῖσα, καὶ τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖσα καὶ ἀνακραθεῖσα, καὶ καταξιοθῆναι πνεῦμα γενέσθαι συγκαραμένη τῷ Πνεύματι, τότε ὅλη φῶς, ὅλη ἐξβαλμὸς, ὅλη πνεῦμα, ὅλον χαρὰ, ὅλον ἀνάπαυσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγγνα, ὅλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνεται. Ὅσπερ γὰρ ἐν ἀδύσσει θάλασσης λίθος πανταχόθεν ὕδατι περιέχεται οὕτως οὗτοι, παντὶ τρόπῳ Ἐνεύματι ἁγίῳ ἀνακραμένοι, ἀφομοιοῦνται τῷ Χριστῷ, τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτως ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, ἴσωθεν ὄντες ἄμωμοι, καὶ ἄσπιλοι καὶ καθαροί.

ΙΑ'. Διὰ γὰρ τοῦ Πνεύματος καταρτισθέντες, πῶς θύναται καρπὸν ἐξωθεν κακίας προαγαγεῖν; Ἄλλὰ πάντοτε διὰ πάντων, οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν αὐτοῖς διαλάμπουσι. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσωμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι πολλῇ, ἵνα δῶῃ ἡμῖν τὴν ἐπουράνιον χάριν τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος, ἵνα καὶ ἡμᾶς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα κυβερνήσῃ καὶ ὀδηγήσῃ εἰς πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαύσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως καὶ τοῦ γυμνασμοῦ τῆς χάριτος, καὶ προκοπῆς πνευματικῆς, καταξιοθῶμεν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσαι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλῆρωμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν, Μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνθρωπον τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπηγγέλματο ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ αἰτουμένοις ἐν ἀληθείᾳ θεωρησασθαι τὰ μυστήρια τῆς ἀρρήτου κοινωνίας τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἡμεῖς οὖν ὀλοτελῶς ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ ἀναθέντες τῶν προειρημένων ἀγαθῶν τυχεῖν σπεύσωμεν, ψυχῇ καὶ σώματι ἀφιερωθέντες, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωθέντες, ἄξιοι τῆς αἰωνίου βασιλείας γενόμεθα, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνα. Ἀμήν.

OMILIA IX.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐπιούσατε καὶ ἀξίανσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτρῆσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικουσίας ἁμαρτίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι.

Α'. Ὁ βουλόμενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξιοθῆναι καὶ κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληρωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ θυνηθῆ ποιῆσαι καθαρῶς καὶ ἀμώμως, οὗτος ὀφείλει ἀρξασθαι πρῶτον πιστεύειν τῷ Κυρίῳ βεβαίως, καὶ ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν ἐξ ὅλου τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ

⁹⁹ Ephes. iii, 10. ¹⁰⁰ Ephes. iv, 13.

ad summum gradum pertinent eorum, qui proxime a perfectione absunt. Illæ enim, quarum mentionem fecimus, variæ moderationes gratiæ, varie quidem exprimuntur, assidue tamen in homines agunt, actione actionem excipiente. Ubi enim anima ad perfectionem spiritus pervenerit, perfecte ab omnibus affectibus expurgata, et Spiritui Paracletico arcana societate unita et permista, ac temperata cum Spiritu digna habetur fieri spiritus; tum tota lux, tota oculus, tota spiritus, tota gaudium, tota delectatio, tota exultatio, tota dilectio, tota viscera, tota bonitas et clementia fit. Sicut enim lapis in profundo maris undique aqua circumdatur: sic hi, omni modo Spiritui sancto permisti, similes fiunt Christi, virtutes potentia Spiritus constanter in se ipsis obtinentes, intus existentes, omnis maculae ac reprehensionis expertes atque puri.

XI. Cum enim per Spiritum sint restaurati, quomodo extra possunt fructum malitiæ proferre? Verum perpetuo per omnia fructus Spiritus in iis enitescunt. Oremus igitur quoque nos Deum, et credamus in dilectione ac spe magna, ut largiatur nobis cœlestem gratiam doni Spiritus, ut et nos ipse Spiritus gubernet, et ducat ad omnem voluntatem divinam, ac nos reficiat variis requieui modis, ut ope hujus gubernationis, et exercitationis gratiæ, ac promotionis spiritualis, digni habeamur ad perfectionem plenitudinis Christi pervenire, ut inquit Apostolus: *Ut impleamini in omnem plenitudinem Christi*⁹⁹. Et rursus: *Donac perveniamus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*¹⁰⁰. Promisit Dominus omnibus in se credentibus, et in veritate postulantibus, se largiturum mysteria ineffabilis communionis Spiritus. Quapropter penitus nos ipsos Domino consecremus, et ad prædicta bona consequenda festinemus, corpore animoque consecrati, et cruci Christi affixi, digni regno æterno flamus, glorificantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA XIX.

Christiani proficere et crescere volentes, debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur.

I. Qui exoptat accedere ad Dominum, et vita æterna dignus haberi, domicilium Christi fieri, ac Spiritu sancto repleri, quo fructus Spiritus producere, et mandata Christi facere pure et absque reprehensione possit, ille hinc initium sumat, ut in primis firmiter Domino credat, seque totum tradat præceptis ac mandatis ejus, ac renuntiet mundo per omnia, ne ullo modo circa ea, quæ

oculis patent, tota ejus mens occupetur. Deinde quoque oportet eum perpetuo in oratione perseverare, in fide quæ exspectat Dominum, visitationem et auxilium ejus semper exspectantem, scopumque mentis suæ eo semper dirigentem. Deinde compellere oportet se ipsum ad omne opus bonum, **S**I et ad omnia mandata Domini, propter inmatum sibi peccatum. Veluti compellat se ipsum ad demissionem animi coram omnibus hominibus, ac se inferiorem et abjectiorem existimet, non quærens honorem, laudem, aut gloriam a quoquam hominum, ut in Ævangelio scriptum est: sed solum Dominum semper ob oculos habeat, et mandata ejus, ipsi soli placere studens in mansuetudine cordis, ut inquit Dominus: *Discite a me quod mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris*⁹⁷.

II. Itidem ut sit misericors, benignus, pronus ad miserandum ac bonus, pro viribus suis se assuefaciat, ut inquit Dominus: *Estote boni ac benigni, sicut Pater vester cælestis misericors est*⁹⁸. Et rursus inquit: *Si diligitis me, præcepta mea servate*⁹⁹. Et rursus: *Si contendite intrare per portam angustam*¹. Præ omnibus humilitatem Domini, ejusque vivendi rationem, mansuetudinem ac conversationem, tanquam exemplar in omni memoria minime obliviosa retineat, in orationibus perseveret, semper orans in fide, ut Dominus veniat, habitet in eo, consummet ac corroboret eum in omnibus mandatis suis; atque etiam ipse Dominus fiat domicilium animæ; et ita quæ nunc vi inviti cordis facit, sponte aliquando peragat, assuefaciens se ipsum perpetuo ad id quod bonum est, Domini semper recordans, et exspectans eum perpetuo in summa dilectione. Tum vero Dominus, cognito tanto ejus proposito et consilio ac laudabili ejus studio, nimium quomodo se compellat ut Dominum in memoria retineat, et ad id quod bonum est, ad mansuetudinem ac dilectionem cor vel invitum compellat, ac dirigat pro viribus suis omni violentia; exercet in eum misericordiam suam, et redimit eum ab inimicis suis, et inhabitante peccato, Spiritu eum sancto replens; et ita postmodum absque ulla vi ac labore vere facit omnia mandata Domini. Quinimo Dominus in eo sua mandata facit, et fructus spirituales tunc pure producit.

III. Oportet autem primum quempiam sic accedentem ad Dominum vi compellere se ipsum ad bonum, quamvis renitatur animus, exspectantem perpetuo in fide inlubitata misericordiam ejus, ac compellere se ipsum ad dilectionem, si dilectione destitutus sit: compellere se ipsum ad mansuetudinem, si ea careat: compellere se ipsum ad misericordiam, et ad animum ad miserandum pronum: compellere se ipsum ad contemptum perferendum,

A κατά πάντα, ἵνα μὴ περὶ τι τῶν φαινομένων διὰ τὸ νοῦς ἀσφαλῆται. Καὶ εἰς τὴν εὐχὴν χρῆ αὐτὸν πάντοτε προσκαρτερεῖν, ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκαψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐκτελεχόμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Ἐἴτα βιάζεσθαι χρῆ αὐτὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ ἁμαρτίαν· οἶον, βιάζεσθω αὐτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον παντὸς ἀνθρώπου, καὶ αὐτὸν ἐλάττω ἡγεῖσθαι καὶ χεῖρονα, μὴ ζητῶν τιμὴν, ἢ ἔπαινον, ἢ δόξαν ἀνθρώπων παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται· ἀλλὰ μόνον ἀεὶ τὸν Κύριον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, αὐτῷ βουλομένης ὁρᾶσκαι μόνον εἰς τὴν πραότητα τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐδρῆσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν*.

B **Β**. Ὁμοίως εἰς τὸ εἰς ἐλεήμονα, χρηστὸν, εὐσπλαγγχον, ἀγαθὸν, δση δύναμις, αὐτὸν ἐθίζειτω, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· *Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοὶ, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτερῶν ἐστί*. Καὶ πάλιν φησὶν· *Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε· καὶ πάλιν· Βιάζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας*. Ἐπὶ πᾶσι τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσιν καὶ πολιτείαν, καὶ τὴν πραότητα, καὶ τὴν ἀναστροφὴν, ὥσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαρῆται ἔχετω, ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖτω, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων, ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ, καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ· καὶ ἵνα αὐτὸς ὁ Κύριος γένηται κατοικητήριον τῆς ψυχῆς· καὶ οὕτως δ νῦν μετὰ βίας ἀκούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσῶς πράξει ποτὲ, ἐθίζων αὐτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων ἀεὶ, καὶ προσδοκῶν ἀεὶ ἐν πολλῇ ἀγάπῃ αὐτόν. Τότε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην προαίρεσιν, καὶ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ σπουδὴν, πῶς βιάζεται αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀεὶ καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην ἄγει καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν, καὶ ἄγει δση δύναμις αὐτῷ μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς ἔλεος αὐτοῦ, καὶ λυτρουται αὐτόν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνοικουσίας ἁμαρτίας, Πνεύματος ἁγίου ἐμπληθῶν αὐτόν· καὶ οὕτω λοιπὸν ἀνευ βίας καὶ καμάτου ποιεῖ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς, καὶ τοὺς καρπὸς τοῦ Πνεύματος τότε καρποφορεῖ καθαρώς.

C **Γ**. Χρῆ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ, οὕτω βιάζεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τῷ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην· βιάζεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν πραότητα, μὴ ἔχοντα πραότητα· βιάζεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ οἰκτερεῖν, καὶ ἐλεήμονα ἔχειν καρδίαν· βιάζεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ καταφρονεῖσθαι, εἰς τὸ καταφρονοῦμενον μακροθυμεῖν, καὶ ἐξουδενούμενον

⁹⁷ Matth. xi, 29. ⁹⁸ Luc. vi, 36. ⁹⁹ Joan. xiv, 15. ¹ Luc. xiii, 24.

ἡ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον· **Μὴ** ἑαυτοὺς ἐδικιοῦντες, ἀγαπητοί. Βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μὴ ἔχοντα εὐχὴν πνευματικὴν· καὶ οὕτως ὁ Θεὸς, θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βίβ' ἑαυτὸν ἀγχιοντά, μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινήν Πνεύματος, δίδωσιν ἀγάπην ἀληθινήν, πραότητα ἀληθείας, σπλάγχχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα ἀληθινήν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, πληροῖ αὐτὸν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος.

Δ'· Εἰ δέ τις εἰς τὴν εὐχὴν μόνην ἑαυτὸν βιάζεται, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σχῆ εὐχῆς χάριν, εἰς δὲ τὴν πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, οὔτε μέριμναν καὶ πόνον καὶ ἀγῶνα ἔχει ἐκεῖνα κατορθῶσαι, ὅσον τὸ ἐκ προαιρέσεως, καὶ αὐτεξουσίᾳ θελήματος, ἐνίοτε δίδονται αὐτῷ εὐχῆς χάρις ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος μερικῶς κατὰ τὸ αἶτημα αὐτοῦ. Τοῖς δὲ τρόποις ὁμοίος ἐστὶ καθ' ὃ καὶ πρὶν ἦν, οὐκ ἔχει πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησε πόνον, καὶ προετρέπισεν ἑαυτὸν οὕτως γενέσθαι· οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἤτησε, καὶ ἑαυτὸν οὐκ ἐδίδαστο εἰς τοῦτο. Οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπειδὴ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσει τῆς εὐχῆς· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιτηδεύσει τοῦ ἔργου, οὐκ ἔχει πίστιν καὶ πεποιθήσιν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔγνωκεν ἑαυτὸν, οὐκ ἐδοκίμασεν μὴ ἔχειν, καὶ οὐκ ἐπόνησεν ἐν θλίψει, ζητῶν παρὰ Κυρίου σχεῖν τὴν πρὸς αὐτὸν βεβαίαν πίστιν, καὶ πεποιθήσιν ἀληθινήν.

Ε'· Κρῆ γὰρ ἕκαστον ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεσθαι ἑαυτὸν καὶ ἀγγεῖν, μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας· οὕτως καὶ εἰς τὴν πεποιθήσιν, οὕτως καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, οὕτως εἰς τὴν ἀμάπην, οὕτως εἰς τὴν πραότητα, ἀκεραϊότητά τε καὶ ἀπλότητα· οὕτως εἰς πᾶσαν ὁπμομένην καὶ μακροθυμίαν καταγεγραμμένον μετὰ χαρᾶς· οὕτως βιάζεσθαι εἰς τὸ ἑαυτὸν ἐξουθενεῖν. Καὶ πτωχὸν καὶ ἔσχατον λογιέσθαι· οὕτως εἰς τὸ μὴ ὀμιλεῖν τὰ μὴ ὄντα χρῆσιμα, ἀλλὰ ἀεὶ τὰ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν, καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ. Οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι, καὶ κραυγάζειν κατὰ τὸ εἰρημένον, *Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὄργη, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ*. Οὕτως εἰς πάντας τοὺς τοῦ Κυρίου τρόπους, εἰς πᾶσαν ἀσκησιν ἀρετῆς, καὶ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ καλῆς· εἰς πᾶσαν ἀναστροφὴν ἀγαθότητος, εἰς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην πραότητος, εἰς τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὑψηλοφρονεῖν, καὶ φυσιοῦσθαι, καὶ λαλεῖν κατὰ τινος.

Γ'· Εἰς ταῦτα πάντα ὀφείλει βιάζεσθαι ἑαυτὸν, ὁ θέλων εὐδοκίμησαι καὶ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, ἵν' οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν, καὶ προαίρεσιν, τοῦ οὕτως εἰς πᾶσαν ἀγαθότητα καὶ ἀπλότητα, καὶ χρηστότητα, καὶ ταπεινοφροσύνην,

et in eo fortiter perdurandum, ne despectui habitus aut debonestatus indignetur, juxta dictum : *Non vosmetipsos ulciscentes, charissimi* : compellere se ipsum ad preces, si preces spirituales non habeat. Sic itaque Deus, conspiciens eum, qui tantopere contendit, ac vi, reluctantem animo, se ipsum constringit, veram Spiritus precationem largitur, veram dilectionem concedit, veram mansuetudinem, viscera misericordiae, clementiam veram, atque, ut unico verbo dicam, replet eum fructu Spiritus.

IV. Quod si quis, cum affectu precandi careat, ad preces solas se ipsum adigat, ut consequatur precationis gratiam : ad mansuetudinem vero, humilitatem animi, dilectionem et reliqua mandata Domini, minus se ipsum compellat, nec ullam curam, laborem ac studium adhibeat, ut ea recte constituat : quoad illius propositum ac liberam voluntatem, conceditur illi interdum precandi gratia cum delectatione ac lætitia Spiritus, ex parte tamen juxta petitionem ejus : moribus tamen idem est, quibus antea erat, destitutus mansuetudine, eo quod non laborarit, nec se præpararit, ut talis evaderet : destitutus humilitate, eo quod non postularit, nec se ipsum ad eam compulerit : destitutus dilectione erga omnes, eo quod de ea nihil omnino sollicitus fuerit in postulatione orationis suae : et in ipsa operis administratione non habet fidem, nec fiduciam erga Deum, eo quod in cognitione sui carere se non expertus est, neque contendit cum afflictione Dominum postulare, ut obtineat firmam in illum fidem ac veram fiduciam.

V. Oportet enim unumquemque perinde ut ad preces se compellere atque adigere, repugnante animo ; sic quoque ad fiduciam, sic quoque ad humilitatem, sic quoque ad dilectionem, sic quoque ad mansuetudinem, sinceritatem et simplicitatem : sic quoque ad omnem patientiam et longanimitatem cum gaudio ac prompte collimare : sic quoque se compellere ad sui ipsius despectum, ac se pauperem infimæque sortis homuncionem reputare : sic, ne intentus sit rebus minus utilibus, sed semper quæ Dei sunt meditetur, et proferat ore et corde : sic ne ira excandescat aut clamitet, sicuti dictum est : *Omnis amarulentia, et clamor, et ira, et vociferatio, et maledicentia tollatur a vobis cum omni malitia* . Sic ad omnes mores Domini induendos, ad omnem virtutis, probi honestique vitæ instituti exercitationem, ad omnem conversationem bonitatis, ad omnem humilitatem mansuetudinis ; nec extollatur, nec altum sapiat, aut infletur, vel cujusdam famam detrectet.

VI. Ad hæc omnia se compellere debet qui cupit probari ac placere Christo, ita ut Dominus, conspecta ejus promptitudine, ac intentione, ejus, inquam, qui ad probitatem, simplicitatem, benignitatem, humilitatem, dilectionem et precationem

¹ Rom. xii, 19. ² Ephes. iv, 31.

se ipsum compellit, ac vi quadam adigit, se totum illi offerat : ipse, inquam, Dominus, implens revera hæc omnia in eo pure absque ullo labore et vi, quæ ne vi quidem ulla antea observare poterat, propter inhabitans in eo peccatum. Fiuntque illi hæc omnia virtutum exercitia et studia, velut altera natura. Postmodum Dominus adveniens et versatus cum eo, et ille cum Domino, ipse perficit in eo sua mandata citra omnem laborem, replens eum fructu Spiritus. Quod si vero ad solam precationem se quis adigit, donec consequatur gratiam hanc a Deo ; ad ea vero, quæ prædicta sunt, se non compellat, cogat et assuefaciat, ille vere, pure ac sine reprehensione hæc adimplere nequit. Verum ita convenit se præparare pro viribus ad id quod bonum est. Interdum enim pervenit ad eum potentem ac precantem gratia divina. Bonus enim et benignus est Deus, ac potentibus a se largitur quæ petierant. Verum qui caret iis, de quibus locuti sumus antea, nec se ad ea assuefacit aut præparat, gratiam quam consecutus jam erat, perdit, ac cadit præ nimia arrogantia ; aut nihil proficit, nec augetur in gratia sibi concessa, quoniam mandatis Domini deliberato animo se non dedit : domus enim et requies Spiritus est humilitas, dilectio et mansuetudo, et reliqua Domini mandata.

83 VII. Debet ergo, quicumque Deo vere placere cupit, ab eoque recipere cœlestem Spiritus gratiam et in Spiritu sancto crescere ac perfici, ad omnia præcepta Dei se ipsum compellere, et vel invitum animum subjugare, secundum quod dicitur : *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : omnem viam iniquam odio habui* *. Quemadmodum enim aliquis ad perseverandum in precatione se ipsum compellit atque adigit, donec id recte constituerit : eodem modo, si libuerit, ad omnia quoque virtutum exercitia se ipsum compellit atque adigit, bonæ consuetudini assuescens ; et sic, ubi assidue Dominum obtestatus ac deprecatus, et quæ petierit, adeptus fuerit, Deum gustare cœpit, ac Spiritus sancti particeps factus fuerit, hoc agit, ut crescat et foveat gratiam sibi concessam, requiescentem in humilitate, in dilectione et mansuetudine ejus.

VIII. Ipse Spiritus largitur hæc ei, atque instruit eum vera precandi ratione, vera dilectione, vera mansuetudine, ad quæ antea vi se compellebat, quæ inquirebat, de quibus sollicitus erat, ac quæ meditabatur, quæque donata tandem ei sunt : et ita auctus et consummatus in Deo, qui hæres regni evadat, dignus habetur. Humilis enim nunquam labitur. Unde enim labi liceret ei, qui sub omnibus est ? Nimia itaque animi elatio summa est humilitas : humilitas vero magna est exaltatio, existimatio atque dignitas. Nos ergo quoque nos compella-

και ἀγάπην, και εὐχὴν ἀγγοντος ἑαυτὸν, και ἀγοντος μετὰ βίας, δώση ἑαυτὸν ὄλον αὐτῷ, αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν, ἐξ ἀληθείας ταῦτα πάντα καθαρῶς ἐν αὐτῷ ἀκόπως και ἀβιάστως, ἃ πρὶν οὐδὲ μετὰ βίας φυλάξαι ἠδύνατο, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἀμαρταν· και γίνεται αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς πάντα ἐπιτηδεύματα ὡς φύσις. Τὸ λοιπὸν ἐλθὼν ὁ Κύριος, και γενόμενος ἐν αὐτῷ, και αὐτὸς ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς ἀνευ καμάτου, πληρῶν αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ εἰς εὐχὴν μόνον βιάζεται τις ἑαυτὸν, ἕως οὐ λάβῃ χάρισμα παρὰ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα ὁμοίως ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, και ἀγχει και ἐθίζει, οὐ δύναται ἐξ ἀληθείας, καθαρῶς και ἀμώμως αὐτὰ ποιῆσαι. Ἄλλ' οὕτω χρὴ προετρέπειν ἑαυτὸν, ὅσον δυνατὸν εἰς τὸ ἀγαθόν· ἐνδοτε γὰρ γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ θέα χάρις αἰτουῦντα και δεόμενον. Ἀγαθὸς γὰρ και χρηστός ἐστὶν ὁ Θεός, και τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν δίδωσι τὰ αἰτήματα αὐτῶν· μὴ ἔχων δὲ, μήτε ἐθίσας, μήτε προετρέψας ἑαυτὸν εἰς τὰς προειρημένας, εἴγε λάβοι, ἀπολεῖ τὴν χάριν ἣν ἔλαβε, και πίπτει ὑψηλοφρονησας, ἣ οὐ προκόπτει και ἀξίζει ἐν τῇ χάριτι τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένη, ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐκ προαιρέσεως ἑαυτὸν οὐ δίδωσι· τὸ γὰρ κατοικητήριον και ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος, ἡ ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, ἡ ἀγάπη τε και πραότης, και αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί.

Z'. Ὁφείλει οὖν ὁ βουλόμενος ἐξ ἀληθείας εὐαρεστήσαι τῷ Θεῷ, και δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος χάριν, και αὐξῆσαι και τελειωθῆναι ἐν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ βιάζεσθαι ἑαυτὸν, και μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ὑποτάσσειν κατὰ τὸ εἰρημένον· διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου καταρωθῶμαι, πᾶσαν ὁδὸν ἀδικῶν ἐμίσησα. Ὡσπερ γὰρ τις εἰς τὴν προσκαρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν και ἀγχει, ἕως οὐ τοῦτο κατορθώσῃ· ὁμοίως ἐὰν θέλῃ και εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν και ἀγχει, και ἐθίζει ἔθος ἀγαθόν, και οὕτως αἰτούμενος και δεόμενος τοῦ Κυρίου διὰ παντός, και τυχὼν τῆς αἰτήσεως, και μεταλαβὼν γεύσεως Θεοῦ, και Πνεύματος ἀγίου μέτοχος γενόμενος, ἀξίζει και θάλλειν τὸ χάρισμα τὸ δοθὲν αὐτῷ, ἀναπαύμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ πραότητι.

H'. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα, και δίδωσκει αὐτὸν ἀληθινὴν εὐχὴν, ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἃ προεδιάσατο και ἐζήτησε, και ἐμερίμνησε, και ἐμελέτησε, και ἐδόθη αὐτῷ· και οὕτως αὐξήσας και τελειωθείς ἐν Θεῷ, κληρονομός τῆς βασιλείας γενέσθαι καταξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει· πόθεν γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὄν ; μεγάλη ταπεινωσις, ἣ ὑψηλοφροσύνη· και μεγάλη ὑψωσις, και τιμιότης, και ἀξίωμα, ἣ ταπεινοφροσύνη. Καὶ ἡμεῖς τοῖνον βιασώμεθα και ἀγγωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, και μὴ

* Psalm. cxviii, 104.

θελουσης της καρδιας, και εις την πραότητα, και εις την αγαπην δεόμενοι και παρχαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει, και ἑλπίδι, και ἀγάπῃ, ἀδιαλείπτως ἐν προσδοκίᾳ τοιαύτῃ και σκοπῷ, ἵνα ἀποστελῆ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα εὐζώμεθα και προσκυνήσωμεν τῷ Θεῷ ἐν Πνεύματι και ἀληθείᾳ.

Θ. Καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξει ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ἣν οὐκ και μετὰ βίας οὐ δυνάμεθα ποιεῖν· σπλάγγνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, και πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διδάξει ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας ἀλύπως και ἀδιάστως, ὡς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τὸν καρπὸν αὐτοῦ, και οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πληρωθεῖσιν ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, και τελειώσαντος ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος εἰς ἑαυτὸ, και τελειωθέντος εἰς ἡμᾶς καθαρισθέντας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ και σπιλοῦ τῆς ἁμαρτίας, ὡσπερ νύμφας καλὰς, τὰς ψυχὰς ἡμῶν καθαρὰς και ἀμώμους παραστήσει τῷ Χριστῷ, ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, και ἀναπαυομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπερὸν αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ και τῷ ἔλεει, και τῇ ἀγάπῃ, ὅτι εἰς τοιαύτην τιμὴν και δόξαν κατηξίωσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τοὺς Πατρὸς ἐπουρανίου κατηξίωσεν αὐτοὺς, και ἰδίους ἀδελφοὺς προσηγέρουσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA K'.

Μόνος ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἰατρὸς, θεραπεύσαι δύναται τὴν ψυχὴν, και αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμήσαι.

A. Εἴ τις γυμνὸς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος τοῦ θεϊκοῦ και ἐπουρανίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καθὼς εἰρηται· *Εἰ δὲ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ· κλαιέτω και παρακαλεῖτω τὸν Κύριον, ἵνα λάβῃ τὸ ἐξ οὐρανοῦ πνευματικὸν ἔνδυμα· ἵνα ἀμφιασθῇ τὴν ἀπὸ θείας ἐνεργείας γεγυμνωμένην ψυχὴν· ὅτι πολλὴν αἰσχύνην ἀτιμίας παθῶν περιβέβηται, ὃ μὴ ἐνδεδυμένος τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα.* Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ἐάν τις γυμνὸς ᾖ, ἐν πολλῇ αἰσχύνῃ και ἀτιμίᾳ ἐστὶ, και φίλοι φίλους ἀποστρέφονται γυμνοὺς, και γνήσιοι ἰδίους, και τέκνα ἰδόντα γεγυμνωμένον πατέρα ἐστρεψαν τὰς ἑαυτῶν ὄψεις, τοῦ μὴ ἐνατενίσαι γυμνῷ τῷ σώματι τοῦ Πατρὸς, και ὀπισθοφανῶς ἀπελθόντες ἐπεκάλυψαν αὐτὸν, και οὕτως ἐπέστρεψαν τὰς ὄψεις. Οὕτω και ὁ Θεὸς ἀπέστραπται τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐνδεδυμένας τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα ἐν πληροφορίᾳ, τοὺς μὴ ἐνδεδυμένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν δυνάμει και ἀληθείᾳ.

B. Αὐτὸς ὁ πρῶτος ἀνθρώπος θεασάμενος ἑαυτὸν γυμνὸν ἠσχύνθη· τοσαύτη ἀτιμία τῇ γυμνότητι πρόσκειται. Εἰ οὖν ἐπὶ τῶν σωματικῶν τοσαύτην αἰσχύνην δείκνυσιν ἡ γυμνότης, πόσῳ μᾶλλον ἡ γυμνὴ ἀπὸ θείας δυνάμεως ψυχῆ, ἡ μὴ φοροῦσα και ἡμφιεσμένη τὸ ἀβρόχον και ἄφθαρτον, και πνευματικὸν ἔνδυμα, αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀλη-

A mus atque cogamus nos ipsos ad humilitatem, vel invito animo, et ad mansuetudinem et ad dilectionem, precantes atque obsecrantes Deum in fide, spe ac dilectione, indesinenter hac expectatione atque scopo freti, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, quo precemur et adoremus Deum in Spiritu et veritate.

IX. Ipse quoque Spiritus docebit nos veram prae-cum rationem, quas nunc, ne vi quidem adhibita, possumus facere. Viscera quoque misericordiae, benignitatem et omnia mandata Domini docebit nos facere revera absque ulla molestia aut coactione, prout novit Spiritus ille replere nos fructu suo. Atque hoc pacto mandatis Dei a nobis impletis beneficio Spiritus sui, qui solus novit voluntatem Domini, quique Spiritus nos consummat in se, ac perfectus in nobis, purificatis ab omni inquinamento, ac sordibus peccati, velut sponsas venustas, animas nostras puras et immaculatas Christo exhibebit, requiescentibus nobis in Deo, in regno ejus, ac Deo requiscente in nobis in infinita saecula. Gloria sit miserationibus ejus, misericordiae ac dilectioni, quod tanto honore et gloria dignatus sit genus humanum, quos dignos judicaverit, ut vocaret filios Patris caelestis ac proprios fratres Ipai gloria in saecula. Amen.

HOMILIA XX.

Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiae suae exornare.

I. Si quis nudus sit et careat indumento divino ac caelesti, quod est potentia Spiritus, sicut dictum est: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*: ploret atque obsecret Dominum, ut caelitus consequatur spirituale indumentum, quod induat animam divina virtute spoliatam: quia multo pudore ac infamia affectionum induitur, qui vestimento Spiritus amictus non est. Quemadmodum enim in rebus externis, si quis nudus sit, summo pudore atque infamia afficitur; et amici nudos aversantur amicos, et germani suos, et liberi viro nudo patre, averterunt facies suas, ne intuerentur nudum corpus patris, et retrorsum progressi operuerunt eum, et sic averterunt vultum: eodem modo Deus aversatur animas, non exornatas indumento Spiritus cum fidei certitudine, eos, inquam, qui non induerunt Dominum Jesum Christum in virtute et veritate.

II. Primus quoque homo, conspiciens se nudum esse, erubuit. Tanta ignominia nuditatem comitatur. Si ergo in rebus corporalibus tantum dedecus conciliat nuditas, quanto majore anima, quae nudata est virtute divina, nec gestat, aut exornata est ineffabili, incorruptibili ac spirituali indumento, ipso scilicet Domino Jesu Christo in veritate,

¹ Rom. viii, 9. ² Gen. ix, 25. ³ Gen. iii, 7.

quanto majore, inquam, pudore atque ignominia affectionum circumdata et amicta est? Quicumque ergo caret divina illa gloria, ita debet sui ipsius pudore duci, atque agnoscere suam ipsius ignominiam, sicut Adam erubuit corpore nudus cum esset. Quamvis construxisset sibi ex foliis ficus amictum⁹, nihilominus pudore afficiebatur, mendicitate et nuditate sua cognita atque perspecta. Postulet igitur ejusmodi anima a Christo, qui largitur atque exornat eam gloria in lumine arcano: nec consuta sibi veste vanarum cogitationum arbitretur, propriæ justitiæ opinione decepta, se habere vestimentum ipsius salutaris.

III. Si enim in sua justitia atque redemptiæ solum quis perstiterit, frustra ac temere labores ille suscipit. Omnis enim opinio justitiæ ejus, velut pannus menstruatus apparet in extremo die, ut inquit propheta Isaias: *Facta est universa justitia nostra tanquam pannus menstruatus*¹⁰. Obsecremus igitur Deum atque rogemus, ut amiciamur indumento ipsius salutaris, Domino nimirum Jesu Christo, arcano lumine, quem gestantes animæ non exuentur in sæculum; sed in resurrectione corpora quoque eorum glorificabuntur gloria luminis, quo amicta nunc sunt fideles ac generosæ animæ, sicut Apostolus ait: *Qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra, propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis*¹¹. Gloria sit ineffabili ejus miserationi atque inenarrabili misericordiæ ejus.

IV. Et iterum: *Quemadmodum mulier fluxu sanguinis laborans, cum crederet fidevera, et simbriam vestimenti Domini contingeret*¹², statim sanitatem consecuta est, atque exsiccatus est fluxus impuri fontis sanguinis: sic omnis anima incurabili vulnere peccati percussa, ac fonte obscenarum pravatumque cogitationum obruta, si progressa ad Christum supplices preces fecerit, eique vere crediderit, sanitatem salutarem consequitur ab incurabili fonte affectionum, atque exsiccatur fons ille deficiens, qui immundas cogitationes ejaculabatur, virtute solius Jesu: alius vero hoc vulnus curare prorsus nequit. Tantam enim operam ac diligentiam adhibuit hostis in Adæ transgressione, ut valneret ac tenebris offunderet interiorem hominem, mentem nimirum ducem hominis, quæ Deum intuebatur. Respexerunt ergo postmodum oculi ejus ad vitia et affectiones, a bonis cælestibus exclusi.

85 V. Tantis igitur vulneribus affectus est, ut nemini datum sit ea curare, nisi soli Domino, cui soli possibile est. Ipse enim veniens, *Sustulit peccata mundi*¹³, hoc est, impurum illum fontem cogitationum animæ exsiccavit. Quemadmodum enim illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, cum omnia sua bona in medicos impendisset¹⁴, a nullo tamen eorum curata est; donec progressa ad Dominum,

A θεία, πλείονα καὶ αἰσχύνῃν καὶ ἀτιμίαν παθῶν περιδέλληται; καὶ πᾶς τις ὢν γυμνὸς ἀπὸ τῆς θείας ἐκείνης δόξης, οὕτως ὀφείλει ἑαυτὸν ἐπαισχύνεσθαι, καὶ γινώσκειν ἀτιμίαν αὐτοῦ, ὡσπερ σωματικῶς Ἄδὰμ ἠσχύνετο γυμνὸς ὢν, κὰν ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐκ συκῆς φύλλον περιβλημά, ὅμως τὴν αἰσχύνῃν ἐφόρει τὴν πτωχεῖαν ἑαυτοῦ ἐπιγινώσκων· αἰτεῖται οὖν ἡ τοιαύτη ψυχὴ παρὰ τοῦ διδόντος καὶ ἀμφιεννύτος δόξαν Χριστοῦ ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, μὴ ποιούσα ἑαυτῇ ἰμάτιον λογισμῶν ματαίων, δοκῆσαι ἰδίᾳ δικαιοσύνης ἀπατωμένη καὶ νομίζουσα ἔχειν ἄμφιον φωτηρίου.

Γ. Εἰ τις γὰρ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἴσταται δικαιοσύνη καὶ ἀπολυτρώσει, ματαίως καὶ κενῶς κοπιᾷ. Πᾶσα γὰρ ἡ ὀλῆσις τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης φανεροῦται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὡς φησὶν Ἡσαίας ὁ προφήτης, Ἐγενήθη πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. Αἰτήσωμεν οὖν καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ ἐνδύσασθαι τὸ ἰμάτιον τοῦ σωτηρίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ἀρρήτον φῶς, ὃν φορέσασθαι ψυχὰς οὐκ ἀποδυθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δοξασθήσονται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός, οὐ περιβέλληται ἀπὸ τοῦ νῦν αἰ πιστά καὶ εὐγενεῖς ψυχὰς, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐλεῖρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσκει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ τῷ ἀφράστῳ ἐλέει αὐτοῦ.

Δ. Καὶ πάλιν, Ὅσπερ ἡ αἰμορροῦσιν γυνὴ πιστεύσασα ἐν Ἀληθείᾳ, καὶ ἀψάμενη τοῦ κρασπέδου τοῦ Κυρίου, εὐθέως ἴασεως ἔτυχε, καὶ ἐξηράνθη ἡ βύσις τῆς ἀκαθάρτου πηγῆς τοῦ αἵματος· οὕτω πᾶσα ψυχὴ ἔχουσα τὸ ἀνίατον τραῦμα τῆς ἁμαρτίας, τὴν πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων καὶ πονηρῶν λογισμῶν, ἐὰν προσέλθῃ τῷ Χριστῷ, καὶ δεηθῇ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, ἴασεως σωτηρίου τυγχάνει ἐκ τῆς ἀνιάτου πηγῆς τῶν παθῶν, καὶ ξηραίνεται ἐκλείπουσα ἡ πηγὴ ἐκείνη, ἡ τοῦ ἀκαθάρτους λογισμοῦ βρύουσα, διὰ τῆς δυνάμεως Ἰησοῦ μόνου· ἄλλω δέ τινι ἴασεσθαι τὸ τραῦμα τοῦτο ἀδύνατον. Οὕτως γὰρ ἐπετήδευσεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ τοῦ Ἄδὰμ παραβάσει, ὥστε τραυματίσαι καὶ σκοτίσαι τὸν ἕσω ἄνθρωπον, τὸν ἡγεμόνα νοῦν τὸν ὀρῶντα Θεόν. Διέδλεψαν λοιπὸν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ κακὰ καὶ τὰ πάθη, ἀποκλείσθέντες τῶν ἐπουρανίων αγαθῶν.

Ε'. Οὕτως οὖν ἐτραυματίσθη, ὥστε μηδενὶ δυνατὸν εἶναι ἴασεσθαι, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κυρίῳ, τῷ εὐτυχῶ μόνῳ δυνατόν ἐστιν. Αὐτὸς γὰρ ἐλθὼν, Ἦρε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τουτέστι, τὴν ἀκαθάρτον πηγὴν τῶν διαλογισμῶν τῆς ψυχῆς ἐξήρανε. Ὅσπερ γὰρ ἐκείνη ἡ αἰμορροῦσα πάντα τὰ ἑαυτῆς δαπανήσασα τοῖς ἰατροῦσαι δυναμένοις, παρ' οὐδενὸς ἐθεραπεύθη τούτων, ἕως οὗ προσήγγισε τῷ Κυρίῳ.

⁹ Gen. iii, 7. ¹⁰ Isa. lxxiv, 6. ¹¹ Rom. viii, 11.

¹² Matth. ix, 20. ¹³ Joan. i, 20. ¹⁴ Matth. ix, 20.

πιτεύουσα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀψαμένῃ τοῦ κρασπίδου αὐτοῦ, καὶ οὕτως εὐθὺς ἤσθετο τῆς λάσεως· καὶ ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος· οὕτω τὴν ψυχὴν τραυματισθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς ἐψᾶμα ἀνιάτων παθῶν κακίας, οὐδεὶς οὔτε δικαίων, οὔτε Πατέρων, οὔτε προφητῶν, οὔτε πατριαρχῶν ἰσχυσε θεραπεῦσαι.

Γ'. Μωϋσῆς ἦλθεν, ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ἴασιν παντελῆ δοῦναι· ἱερεῖς, δῶρα, ἀποδεκατώσεις, σαθρατισμοί, νεομηνίαι, βαπτίσματα, θυσίαι, ὀλοκαυτώσεις, καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ δικαιοσύνη ἐπετελεῖτο ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ ψυχὴ ἰαθῆναι ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτου ῥύσεως τῶν κακῶν λογισμῶν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ πᾶσα ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς θεραπεῦσαι αὐτὸν οὐκ ἰσχυσεν, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ὁ ἀληθινὸς ἰατρὸς, ὁ δωρεὰν ἰώμενος, ὁ ἑαυτὸς ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων λύτρωσον καὶ ἴασιν τῆς ψυχῆς ἐποίησεν· αὐτὸς ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ἐκ σκοτίας, ἰδίῳ φωτὶ θεξάσας αὐτὴν· αὐτὸς ἐξήρανε τὴν ἐν αὐτῇ πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν· Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀίρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Ζ'. Οὐ γὰρ ἠδύνατο τὰ ἴδια ἐκ γῆς φάρμακα, ποτέστι τὰ ἑαυτῆς δικαιοῦματα μόνον θεραπεῦσαι καὶ ἰάσασθαι αὐτὴν ἐκ τῆς τηλικαύτης ἀοράτου πληγῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς οὐρανοῦ καὶ θείας φύσεως τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτου φαρμάκου μόνου ἠδυνήθη λάσεως τυχεῖν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ζωῆς ἐφικέσθαι, καθαρισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν καρδίαν. Ἄλλ', ὥσπερ ἐκεῖ ἡ γυνὴ κἄν ἰαθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, καὶ τετραυμάτιστο, ἀλλ' ὅμως πόδας εἶχε τοῦ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐλθοῦσα τυχεῖν λάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος, κἄν ὑπερβῆναι οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὸ μὴ βλέπειν, ἀλλ' ὄψυτέραν ἀγγέλου ἀπέστειλε τὴν φωνήν. Ἔλεγε γὰρ, Ἰὶδὲ Δαβὶδ, ἐλέησον με· καὶ οὕτω πιστεύσας, λάσεως ἔτυχεν, ἐλθόντος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὸν καὶ διαβλέψαι ποιήσαντος, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, κἄν τετραυμάτισται τραύμασι παθῶν ἀτιμίας, κἄν τετυφλωταὶ ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅμως ἔχει θέλημα τοῦ βοῆσαι καὶ καλέσαι Ἰησοῦν, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν λύτρωσιν αἰώνιον ποιῆσῃ τῇ ψυχῇ.

Η'. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τυφλὸς, εἰ μὴ ἐδόξησε, καὶ ἡ αἰμορροοῦσα προσῆλθε τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἂν ἐτύγγανον λάσεως· οὕτως, ἐὰν μὴ τις ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ ἄλλης προαιρέσεως ἔλθῃ πρὸς Κύριον, καὶ μετὰ πληροφροῦν πείσεως δεηθῇ, λάσεως οὐ τυγχάνει. Διὰ τί γὰρ ἐκεῖνοι πιστεύσαντες ἴωστο εὐθὺς, ἡμεῖς δὲ οὕτω διεβλέψαμεν ἐξ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἰάθημεν ἐκ τῶν κρυφίων παθῶν; καίτοι μᾶλλον ὁ Κύριος φροντίδα ποιεῖται ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, ἢ ὑπὲρ τοῦ σώματος· ἦτις ἐὰν διαβλέψῃ κατὰ τὸν λέγοντα, Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, οὐκέτι εἰς τὸν αἰῶνα τυφλωθήσεται, καὶ ἰαθείσα οὐκέτι τραυματισθήσεται. Εἰ γὰρ ἐπιμέλειαν τῶν

et credens in veritate, tetigit simbriam vestimenti ejus; et sic mox sanitatem se consecutam esse sensit, ac stetit profluvium sanguinis: sic quoque animam sauciatam ab initio vulnere incurabili vitiosarum affectionum, nullus nec justorum, nec Patrum, nec prophetarum, nec patriarcharum curare potuit.

VI. Moses quidem venit, sed sanitatem perfectam conferre nequivit. Sacerdotes, munera, decimationes, sabbatismi, neomeniæ, ablutiones, sacrificia, holocausta, et universa reliqua justitia consummabatur in lege; nec tamen anima sanari ac purificari ab impuro fluxu pravarum cogitationum potuit; nec universa justitia ejus curare ipsum valuit, donec venit Salvator, verus medicus, qui gratis sanat: qui se ipsum pro humano genere in pretium redemptionis tradens, solus ipse magnam et salutarem redemptionem ac sanitatem animæ operatus est. Ipse liberavit eam a servitute, et eduxit eam ex tenebris, suo lumine eam illustrans: ipse exsiccavit in ea fontem immundarum cogitationum: *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ¹⁴.

VII. Non enim potuerunt terrena ejus medicamenta, hoc est justificationes ejus solæ, curare et sanare illam a tanta invisibili plaga: sed cœlestis et divinæ naturæ beneficio, doni nimirum Spiritus sancti, hujus medicamenti solius ope potuit sanitatem consequi homo, et ad vitam pervenire, purificato corde a Spiritu sancto. Cæterum, quemadmodum ibi mulier, quamvis vulnerata, curari non poterat; nihilominus pedes habebat, quibus accederet ad Dominum, et veniens sanationem consequeretur: itidem et cæcus ille, quamvis incedere non poterat, et venire ad Dominum eo quoad visu destitueretur, acutiorem tamen angelis emisit vocem. Aiebat enim: *Fili David, miserere mei* ¹⁵: et ita credens, sanitatem consecutus est, veniente ad illum Domino, eique visum restituente: sic quoque anima, quamvis sauciata sit ignominiosarum affectionum vulneribus, quamvis obcæcata sit tenebris peccati, nihilominus habet voluntatem clamandi et invocandi Jesum, ut ipse veniens æternam redemptionem animæ procuret.

VIII. Quomodo enim cæcus ille, nisi clamasset, et nisi quæ profluvio sanguinis laborabat, ad Dominum accessisset, sanationem non fuisset consecuti: eodem modo, nisi quis proprio motu ac integro proposito ad Dominum accedat, et cum plenitudine fidei eum deprecetur, nullo modo sanationis sit particeps. Cur enim illi simul ac crederent sanabantur, nos autem nondum revera visum recepimus, nec ab occultis affectionibus sanati sumus? Verum Dominus majorem gerit curam immortalis animæ, quam corporis. Quæ quidem visui restituta, secundum eum, qui dicit: *Revela oculos meos* ¹⁶, in æternum non amplius exacerabi-

¹⁴ Joan. 1, 29. ¹⁵ Matth. xv, 22. ¹⁶ Psalm. cxviii, 18.

tur, et sanata non amplius vulnerabitur. Si enim corruptibilium corporum curam suscepit Dominus, in mundam cum venisset; quanto magis animæ immortalis **86** et secundum imaginem ejus conditæ? Propter incredulitatem autem nostram et seditionem nostram, quod non diligamus eum ex toto corde, neque vere ei credamus, nondum spiritualem sanitatem ac salutem consecuti sumus. Credamus ergo ei, et accedamus in veritate, ut velociter veram sanationem in nobis adimpleat. Promisit enim se largituum *postulantibus a se Spiritum sanctum, ac pulsantibus aperturum, et a quærentibus inventum iri*¹⁷. Atque: *Non mentitur, qui promisit*¹⁸. Ipsi gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXI.

Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet et externum. Hoc quidem, cum recedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum.

I. Quicumque vere Deo placere exoptat, ac veras adversus adversariam partem inimicitias suscipit, hunc duplici conflictu ac duplici certamine dimicare oportet: tum in rebus visibilibus hujus vitæ, a distractionibus terrenis, ac dilectione vinculorum mundanorum, atque affectionibus peccati abhorrentem: tum in occultis contra ipsos malitiæ spiritus præliantem, de quibus Apostolus aiebat: *Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi dominos, rectores tenebrarum sæculi hujus, adversus spirituales astutias in cælestibus*¹⁹.

II. Duobus enim modis et vinculis devinctus homo est, postquam mandatum transgressus extra limites paradisi projectus est. In hac nimirum vita, rebus ad vitam pertinentibus, ac dilectione mundi, carnalium nempe voluptatum et affectionum, divitiarum et gloriæ; ac creaturarum, uxoris et liberorum; consanguinitatis, patriæ, locorum, et indumentorum, et, ut summam dicam, omnium quæ visui patent, a quibus verbum Dei præcipit eum exsolvi propria voluntate (qui ea, quæ oculis subjecta sunt, sponte quisque sectatur), ut ab iis omnibus se expediens ac liberans, perfecte mandatum observare possit. Intus vero intricata, circumvallata, muris cincta, atque catenis tenebrarum devincta est anima, per spiritus malitiæ, ita ut non possit pro lubitu diligere Dominum, nec pro lubitu credere, nec pro lubitu adorare. Nam penitus contrarietas tam in manifestis quam occultis rebus post transgressionem primi hominis nos invasit.

III. Si quis itaque audito verbo Dei pugnam inierit, atque ad hanc vitam spectantia et laqueos mundi a se projecerit, omnesque carnis voluptates repudiaverit, ex his se ipsum expediens; tum in Domini intentione perseveraverit: cognoscere hic

φθαρτῶν σωμάτων ὁ Κύριος ἐποίησται, ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, πῶσψ μᾶλλον τῆς ἀθανάτου καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεπονημένης ψυχῆς; Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, διὰ τὴν διχοστασίαν ἡμῶν, διὰ τὸ μὴ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας, μήτε ἐξ ἀληθείας αὐτῷ πιστεύειν, οὐδέπω τῆς πνευματικῆς λύσεως καὶ σωτηρίας ἐτύχομεν. Πιστεύσωμεν οὖν αὐτῷ, καὶ προσέλθωμεν ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα ἐν τάχει τὴν ἀληθινὴν λαοὶ ἐν ἡμῖν ποιήσῃ. Ἐπηγγελίωτο γὰρ δίδοναι τοῖς αἰτούσιν αὐτὸν Πνεῦμα ἅγιον, καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν, καὶ τοῖς ζητούσιν εὐρίσκεισθαι· καὶ, ἀψευδῆς ἐστὶν ὁ ἐπαγγελίαμενος. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ'.

B Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ δισσοῦς πρόκειται πόλεμος. ἐσώτερος δηλαδὴ καὶ ἐξώτερος. Ὁ μὲν ἐν τῷ ἀφίστασθαι αὐτὸν περισπασμῶν γῆινων, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοῦς τῶν πνευματικῶν τῆς πορνείας.

Α'. Ὁ βουλόμενος εὐαρεστῆσαι Θεῷ ἐξ ἀληθείας, καὶ κατ' ἀλήθειαν τῷ ἐναντίῳ μέρει τῆς κακίας ἀπεχθανόμενος, πρὸς δύο ἀθλήσεις καὶ πρὸς δύο ἀγῶνας ἔχει τὴν πάλην· ἐν τε τοῖς φαινόμενοις τοῦ βίου τούτου πράγμασι, περισπασμῶν γῆινων ἀφιστάμενος, καὶ ἀγάπης δεσμῶν κοσμικῶν καὶ παθῶν τῆς ἀμαρτίας· καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, πρὸς αὐτὰ τὰ τῆς πορνείας ἀπομαχόμενος πνεύματα, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, *Ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πορνείας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.*

Β'. Κατὰ δύο γὰρ τρόπους καὶ δεσμοὺς ἐδέθη ὁ ἄνθρωπος; παραβάς τὴν ἐντολήν, καὶ ἐξορισθεὶς ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐν τοῖς βιωτικῶσι πράγμασι, καὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἀγάπῃ, ἦγουν τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ παθῶν, πλοῦτου, καὶ δόξης, καὶ κτισμάτων, γυναικῶς, καὶ τέκνων, συγγενείας, πατρῴων, τόπων, ἐνδυμάτων, καὶ ἀπαξιακῶς πάντων τῶν φαινόμενων, ἅψ' ὧν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κελεύει αὐτὸν λυθῆναι ἰδίᾳ προαιρέσει, ἐπειδὴ εἰς πάντα τὰ φαινόμενα ἐκουσίως ἕκαστος δέδεται, ἵνα τούτων πάντων ἑαυτὸν λύσας κατέλευθερώσας, δυναθῇ τελείως τῆς ἐντολῆς ἐγκρατῆς γενέσθαι. Καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ περιτετριχῶται, καὶ περιτετρίφραται, καὶ περιτετριχίσται, καὶ δέδεται ἀλύσει σκότους ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν τῆς πορνείας πνευματικῶν, μὴ δυναμένη, ὡς θέλει, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον, καὶ ὡς θέλει, πιστεύειν, καὶ ὡς θέλει, προσεύχασθαι. Πάντη γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου εἰς ἡμᾶς κατήχησεν.

Γ'. Ἐπὶ τὴν τοῖνον ἀκούσας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀγωνίσεται, καὶ ἀπορρίψει τὰ τοῦ βίου πράγματα, καὶ δεσμὰ κόσμου, καὶ πάσας τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ἀρνήσεται, λύσας ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, τότε προσκαρτερῶν τῷ Κυρίῳ καὶ σχολάζων, δύναται γῶνα.

¹⁷ Luc. xi, 15; Math. vii, 7. ¹⁸ Tit. i, 2. ¹⁹ Ephes. vi, 12. seq.

ὅτι ἔστιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἄλλη πάλῃ, ἄλλη ἐναντιώσις ἄ κρυπτή, καὶ ἄλλος πόλεμος λογισμῶν πνευμάτων πονηρίας, καὶ ἄλλος ἀγὼν πρόκειται. Καὶ οὕτως δύναται παραμένων καὶ ἐπικαλούμενος τὸν Κύριον ἐν πίστει ἀδιστακτῶ καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐκδεχόμενος, τυχεῖν ἐκείθεν τῆς ἐνδοθεν λυτρώσεως τῶν δεσμῶν, καὶ τριχῶν, καὶ φραγμῶν, καὶ σκότους πνευμάτων πονηρίας, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν κρυπτῶν παθῶν ἐνέργειαι.

Δ'. Οὗτος δὲ ὁ πόλεμος διὰ χάριτος καὶ δυνάμεως Θεοῦ καταργεῖσθαι δύναται· δι' αὐτοῦ γάρ τις βύσασθαι ἑαυτὸν τῆς ἐναντιότητος, καὶ πλάνης τῶν λογισμῶν, καὶ παθῶν ἀοράτων καὶ μηχανῶν τοῦ πονηροῦ, ἀδυνατεῖ. Εἰ δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις τις ἀνέχεται τοῦ κόσμου τούτου πράγμασι, καὶ δεσμοῖς ποικίλοις γηϊνοῖς ἐμπέπλεκται, καὶ τοῖς πάθεσι τῆς κακίας συναπάγεται, οὐδὲ ἐπιγινώσκει ὅτι ἔστιν ἄλλη πάλῃ καὶ πυκτὴ καὶ πόλεμος ἔνδον· γένοιτο γάρ, ἵνα ὅταν τις ἄρῃ ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων τῶν φαινομένων δεσμῶν κοσμικῶν καὶ ὑλικῶν πραγμάτων, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ ἄρῃται τῷ Κυρίῳ προσκαρτερεῖν, κενῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, κἂν τότε δυνηθῇ ἐπιγινῶναι τὴν ἔνδον πάλῃ τῶν παθῶν αὐλιζομένην, καὶ τὸν ἔνδον πόλεμον, καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς· ἐὰν γὰρ μὴ, ὡς προέφημεν, ἀγωνισάμενος ἀρνήσῃται τὸν κόσμον, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν ἐπιθυμιῶν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ὅλος ἐξ ὅλου θέλῃ προσκολληθῆσθαι τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἐπιγινώσκει τῶν κρυπτῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν πλάνην, καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς κακίας πάθη, ἀλλ' ἔστιν ἀλλότριος ἐστουτοῦ, ὡς οὐκ ὀλεε τραύματα, καὶ πάθη ἔχων κρυπτὰ καὶ ἀγνωῶν· ἔτι δὲ εἰς τὰ φαινόμενα δέδεται, καὶ εἰς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέχεται ἐκῶν.

Ε'. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενος κατὰ ἀλήθειαν τὸν κόσμον, καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ἀπορρίψας ἀφ' αὐτοῦ τὸ φορτίον τῆς γῆς, καὶ τῶν ματαίων ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ δόξης, καὶ ἀρχῆς, καὶ τιμῶν ἀνθρωπίνων θρασ ἑαυτὸν, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτον ἀπαγαγὼν, ὅποτε καὶ εἰς τοῦτον τὸν φανερόν ἀγῶνα ὁ Κύριος κρυπτῶς βοηθεῖ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀρνήσεως τοῦ θελήματος τοῦ κόσμου, καὶ σταθεῖς εἰς τὴν τοῦ Κυρίου λατρείαν, καὶ προσκαρτερήσας ὅλος ἐξ ὅλου, σώματι καὶ ψυχῇ λέγω, ἐκεῖνος εὐρίσκει ἐναντιότητα, καὶ πάθη κρυπτὰ καὶ δεσμοὺς ἀοράτους, καὶ πόλεμον ἀφανῆ, καὶ ἀγῶνα, καὶ ἀθλησιν κρυπτῆν· καὶ οὕτως δεηθεὶς τοῦ Κυρίου, καὶ λαθὼν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Πνεύματος, ὡς περ κατέλεξεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος, *τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περισκεφαλῆσαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος*, καὶ διὰ τούτων ὀπλισάμενος, δυνησεται στήναι πρὸς τὰς κρυπτὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου ἐν ταῖς ἐνεστῶσαις πονηρίαις. Ἐπερ ὅπλα διὰ πάσης προσευχῆς, καὶ προσκαρτερήσεως, καὶ ἐπίσεως, καὶ νηστείας, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς πίστεως

A poterit, esse in corde aliam luctam, aliam contrarietatem occultam, aliud bellum cogitationum spirituum nequitiæ, atque aliud certamen impendere. Qui sic perseverat in invocatione Domini, in fide indubitata ac tolerantia multa, ejusque auxilium exspectat, poterit inde consequi interiorum liberationem a laqueis, triciis, vallis et tenebris spirituum nequitiæ, quæ sunt occultarum affectionum operationes.

IV. Hoc autem bellum per gratiam et virtutem Dei confici potest. Sua enim virtute a contrarietate, et errore cogitationum, et affectionum invisibilium, et machinationibus illius nequissimi, se aliquis liberare nequit. Quod si quis, sæcularibus hujus mundi rebus detentus, variisque vinculis terrenis implicatus, affectionibus malitiæ seducatur; prorsus non cognoscere potest, aliam esse luctam, pugnam et bellum internum. Fieri enim potest, ut, si quis dimicando se eximat atque exsolvat ab his externis vinculis mundanis, ac materialibus rebus, et voluptatibus carnis, incipiatque Domino adherere, spoliatus se hoc sæculo, utique tunc possit dignoscere pugnam affectionum intus castra metantem, intestinum bellum, atque pravas cogitationes. Nisi enim, ut prædiximus, dimicando abnegaverit mundum et expedierit se ipsum e terrenis cupiditatibus ex toto corde, totusque omnino Domino agglutinari voluerit, non cognoscat occultorum spirituum malitiæ deceptionem, atque occultas malitiæ affectiones; sed est alienus sibi ipsi, ut qui non cognoscat vulnera, atque affectiones habeat occultas, vel ignorans: adhuc enim rebus externis deditus est. atque hujus mundi occupationibus volens tenetur.

V. Qui enim mundo revera abnegato dimicaverit, ac pondus terrenum a se projecerit ac a vanis cupiditatibus ac voluptatibus carnis, gloriæ, principatus, et honorum humanorum se ipsum expedierit, atque ex toto corde se ipsum avocaverit, posteaquam in hoc aperto certamine Dominus secreto suppetias fert, pro modo voluntatis abnegantis mundum: atque ille perstiterit in cultu Domini, ac totus omnino, corpore, inquam, et anima, perduraverit: ille vero reperit repugnantiam, affectiones occultas, laqueos invisibiles, bellum occultum, certamen atque pugnam internam. Atque sic Deum obsecrans accipit cœlitus arma Spiritus, quæ recensuit beatus Apostolus: *Thoracem justitiæ, galeam salutaris, scutum fidei et gladium Spiritus*⁹⁰. Quibus armis succinctus stare potest adversus occultas technas diaboli malitiis imminetibus. Quibus armis omni oratione, perseveratione, obsecratione ac jejunio, imo vero per fidem acquisitis, bellum adversus principatus, et potestates, ac rectores mundi gerere poterit: sicque devictis adversariis potestatibus, beneficio et auxilio Spi-

⁹⁰ Ephes. vi, 14.

ritus, proprioque virtutum omnium studio, æternæ vi-
tæ dignus fiet, glorificans Patrem, et Filium, et Spiritum
sanctum; cui sit gloria et potentia in sæcula. Amen.
συνεργίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἰδίας ἐν πάσαις
δοξάζων Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα · ᾧ ἡ

Α πορισάμενος, τὸν πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας, καὶ
κοσμοκράτορας πόλεμον καταγωνίσασθαι δυνήσεται,
καὶ οὕτως νικήσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις διὰ τῆς
ἀρεταῖς σπουδῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἕξως γενήσεται,
δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA XXII.

*De duplici statu eorum, qui ex hac vita
decedunt.*

Quando egreditur e corpore anima hominis,
mysterium quoddam magnum illic perficitur. Si
enim fuerit rea peccati, accedunt chori dæmonum,
et angeli sinistri, ac potestates tenebrarum, abri-
piunt animam illam, atque subjugatam in suas
partes pertrahunt: nec debet quis propterea velut
re quapiam in solita in admirationem duci. Si enim,
dum viveret homo, et in hoc sæculo degeret, illis
subjectus fuit et obtemperavit, ac servus illorum
factus est, quanto magis cum egreditur ex mundo,
detinetur ac subjugatur ab ipsis? Ex parte autem,
quæ melioris est conditionis, SS potes cognoscere,
rem ita sese habere. Sanctis siquidem servis
Dei ab hoc tempore astant angeli, ac Spiritus
sancti circumdant, easque custodiunt. Cumque
exierint e corpore, chori angelorum assumptas
eorum animas in suam partem pertrahunt, in
sæculum perpetuum, et sic adducunt eos ad Do-
minum.

HOMILIA XXIII.

*Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam
gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt
prognati: eodem modo caelestem margaritam so-
lum filius Dei gestare licet.*

I. Margarita illa splendida, pretiosa atque regia,
quæ ad diadema regum pertinet, soli regi conve-
nit; solusque rex hanc margaritam gestare potest:
alii vero homini gestare hujusmodi margaritam non
licet. Ita nisi quis fuerit natus a regio ac divino
Spiritu, et genus caeleste ac regium fiat, et filius
Dei, secundum quod scriptum est: *Quotquot autem
repperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*²¹,
caelestem et pretiosam margaritam, imaginem lu-
minis, inquam, ineffabilis, quæ est Dominus, ge-
stare nequit, quippe qui non sit regis filius. Qui
enim habent et gerunt margaritam, vivunt et re-
gnant una cum Christo in sæcula. Sic enim inquit
Apostolus: *Sicut gestavimus imaginem terreni, ges-
tabimus et imaginem caelestis*²².

II. Perinde enim ac equus, quandiu in silvis cum
agrestibus animalibus pascitur, sub jugo ac impe-
rio hominum esse recusat. Si quando vero, ut
mansuefiat, capiatur, injiciunt ei frenum grave,
donec composite et congrue progredi discat. Post-
modum exercetur a sessore perito, ut ad bellum
quoque commodus sit. Tandem exornant eum ar-

OMILIA KB'.

*Περὶ δισσοῆς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου
ἐξερχόντων.*

Ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ ἀνθρώπου,
μυστήριον τι μέγα ἐκεῖ ἐπιτελεῖται. Ἐὰν γὰρ ἦ
ὀπείθωνες ἐν ἀμαρτίαις, ἔρχονται χοροὶ δαιμόνων,
καὶ ἄγγελοι ἀριστεροί, καὶ δυνάμεις σκότους παρα-
λαμβάνουσι τὴν ψυχὴν ἐκείνην, καὶ κρατοῦσιν εἰς
τὸ ἴδιον μέρος, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις ξενί-
ζεσθαι. Εἰ γὰρ ζῶν, καὶ ὢν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ὠ-
σετάγη, καὶ ὀπήκουσε, καὶ δοῦλος ἐγένετο αὐτοῦ,
πόσῳ μᾶλλον, ὅταν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου, κατε-
έχεται καὶ κρατεῖται ὑπ' αὐτῶν; Ἀπὸ τοῦ μέρους
τοῦ ἀγαθοῦ ὀφείλεις νοῆσαι, ὅτι οὕτως ἔχει τὰ
κράγματα · καὶ γὰρ τοῖς ἀγίοις δοῦλοι τοῦ Θεοῦ
ἀπὸ τοῦ νῦν εἰσιν ἄγγελοι παραμένοντες, καὶ πνεύ-
ματα ἁγία κυκλοῦντα αὐτοῖς καὶ φυλάττοντα. Καὶ
ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ χοροὶ τῶν
ἀγγέλων παραλαμβάνουσι αὐτῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ
ἴδιον μέρος, εἰς τὸν καθαρὸν αἰῶνα · καὶ οὕτως αὐ-
τοῖς προσάγουσι τῷ Κυρίῳ.

OMILIA KP'.

*Ὡς τὸν βασιλικὸν καὶ πολυτίμον μαργαρίτην
φορέσαι μόνον δύναται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος
τοῦ βασιλέως γεννηθέντες · τὸν αὐτὸν τρόπον
τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ
τέκνοις φορέσαι ἔξεστιν.*

A'. Ὁ μαργαρίτης ὁ μέγας, καὶ πολυτίμος, καὶ
βασιλικός, ὁ εἰς διάδημα βασιλικὸν προχωρῶν, βα-
σιλέως μόνου χρῆζει. Καὶ βασιλεὺς μόνος τούτου τὸν
μαργαρίτην δύναται φορεῖν · ἄλλῳ δὲ ἀνθρώπῳ φο-
ρεῖν τὸν τοιοῦτον μαργαρίτην οὐκ ἔξεστιν. Οὕτως
ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλικῆ καὶ θεικοῦ
πνεύματος, καὶ γένος ἐπουράνιον καὶ βασιλικὸν γέ-
νηται, καὶ τέκνον Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, *Ὅσοι
δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα
Θεοῦ γενέσθαι*, τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυτίμητον
μαργαρίτην, τὴν εἰκόνα τοῦ φωτὸς τοῦ ἀλαλήτου,
ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, οὐ δύναται φορέσαι, βασιλέως
οὐδὲ μὴ γενόμενος. Οἱ γὰρ ἔχοντες καὶ φοροῦντες
τὸν μαργαρίτην, συζῶσι καὶ συμβασιλεύουσι Χριστῷ
εἰς τοὺς αἰῶνας · οὕτως γὰρ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος,
*Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ, φο-
ρέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου*.

B'. Ὅσπερ γὰρ ἵππος, ἕως μὲν ἂν ἐν ταῖς ὕλαις
τοῖς ἀγροῖς ζῶντις συννέμηται, ἀνυπότακτος ἀνθρώ-
ποις ἐστίν · ἐπὶ δὲ πρὸς τὸ ἡμερωθῆναι κρατηθῆ,
περιτιθέασιν αὐτῷ βαρὺν χαλινόν, ἕως οὗ μάθῃ
εὐτάκτως καὶ ὀρθῶς περιπατεῖν · εἶτα γυμνάζεται
ὑπὸ ἐμπείρου καθιστοῦ, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον εὐχρη-
στος γένηται · εἶτα ἐνδύουσιν αὐτὸν ὅπλα, τὸν θῷ-

²¹ Joan. 1, 12. ²² I Cor. xv, 19.

ρακα λέγω, καὶ τὰ κατάφρακτα, καὶ πρῶτον χαλινῶν κρεμῶσι, καὶ συσσεύουσι κανέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, πρὸς τὸ συνεθισθῆναι, καὶ μὴ ἀποπηγῆναι· οὕτως διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου, εἰ μὴ μανθάνει, πολεμεῖν οὐ δύναται· ἐπὶ δὲ μάθῃ, καὶ συνεθισθῆ εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν ὀφρανθῆ καὶ ἀκούσῃ φωνὴν πολέμου, αὐτὸς ἐτοιμῶς ἔρχεται ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς πτόησιν ἐμποιεῖν τοὺς πολεμίους. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραβάσεως οὕσα ἀγρία καὶ ἀνυπότακτος, ἐν ἐρημίᾳ τοῦ κόσμου πελάζεται μετὰ θηρίων, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τὴν διακονίαν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ κατέχουσα· ὅταν δὲ ἀκούσῃ λόγον Θεοῦ, καὶ πιστεύσῃ, χαλιναγωγουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀποτίθεται τὸ ἀγριον ἦθος, καὶ τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ἡνωγουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου Χριστοῦ· εἶτα εἰς θλίψιν καὶ θαυμασμὸν, καὶ στενοχωρίαν ἔρχεται, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι αὐτήν, ἵνα κατ' ὀλίγον ἡμερωθῆ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἐλευθεριούσης κατ' ὀλίγον καὶ ἀφανιζομένης τῆς ἐν αὐτῇ ἀμαρτίας. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐνδομένη τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, διδάσκεται πολεμεῖν τοὺς ἐχθρούς αὐτοὺς· καὶ οὕτως ὅπλισαμένη τῷ τοῦ Κυρίου Πνεύματι, ἀγωνίζεται πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ τὰ πεκύρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ σβέννυσι. Χωρὶς γὰρ τῶν τοῦ Πνεύματος ὅπλων, οὐκ ἀνέρχεται εἰς παράταξιν· ἔχουσα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ Κυρίου, ὅταν ἀκούσῃ καὶ ἀσθηταὶ σφοδρῶν πολέμων, ἐν ἀλαλάγματι καὶ κραυγῇ ἐκπορεύεται, καθὼς ἐν τῷ Ἰωβ εἰρηται, ὅτι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτῆς προκίπτουσιν οἱ ἐχθροί· καὶ οὕτως ἀγωνισαμένη καὶ νικήσασα διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν πολέμῳ, νικηφόρους στεφάνους ἐπιφέρει μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ οὕτως συναναπαύεται τῷ ἐπηγυρῶντι βασιλεῖ. Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ'.

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ἕως τῆ ἐμπορίας καὶ τῆ ζυμώσεως. Ὅσπερ γὰρ οἱ ἔμποροι τὰ γήϊνα κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως καὶ ἐκεῖνοι διασκορπισμένους ἐν τῷ αἰῶνι λογισμοὺς. Καὶ ὡσπερ ἡ ζύμη φύραμα ἅλον ἀπεργάζεται ζύμην, οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἀμαρτίας πᾶν γένος τοῦ Ἀδάμ διατρέχει. Πλὴν ὁ Χριστὸς οὐράνιον ἀγαθότατος ζύμην ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐπέθισεν.

Α'. Ἐοίκασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐμποροῖς μέγιστα κέρδη ἐμπορευόμενοι. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τῆς γῆς τὰ γήϊνα κέρδη ἐπισυνάγουσιν, οὕτως οὗτοι τῆς ἐαυτῶν καρδίας ἐσκορπισμένους τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως, ἐπισυλλέγουσιν ἐκ πάσης τῆς γῆς, ἥτις ἐστὶ μέγιστη καὶ ἀληθινὴ ἐμπορία. Ὁ κόσμος γὰρ οὗτος τῷ κόσμῳ τῷ ἄνω ἐναντιοῦται· καὶ ὁ αἰὼν οὗτος τῷ ἄνω αἰῶνι ἀντικειταί. Δεῖ τοίνυν τὸν Χριστιανὸν μετὰ τὰς ἀγίας Γραφὰς ἀνησάμενον τὸν κόσμον, μετατεθῆναι καὶ μεταδῆναι ἐφ' ἑνῶ, ἐκ τούτου τοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ ἔγκειται καὶ δελεάζεται ὁ νοῦς ἀπὸ τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, εἰς

Amis, thorace, inquam, et lorica, eumque priore freno suspenso, et agitato ante oculos ejus, assuefaciunt, ne ullo terrore percussatur; atque sic edoctus ab insessore, nisi didicerit, prælio contendere nequit: ubi vero didicerit, et bello fuerit assuefactus, si modo suboluerit, et subaudierit sonum bellicum, ipse ad eo prompte adversus hostes progreditur, ut sola voce terrorem incutiat hostibus. Eodem quoque modo anima post transgressionem agrestis et indomita, in deserto hujus mundi conversatur cum feris, spiritibus scilicet nequitiae, ministerium in peccato obiens. Ubi vero audierit verbum Dei, ac crediderit, refrenatur a Spiritu ac deponit mores agrestes et cogitationes carnis, gubernata ab insessore Christo. Postea in afflictionem, edomandi jugum, et angustiam incidit, ut probetur, ac paulatim a Spiritu mansuescat, deficiente sensim atque exolescente in illa peccato. Sic et anima armata thorace justitiae, et galea salutis, et scuto fidei, et gladio Spiritus, docetur prælium conserere cum hostibus suis²²: et sic armata Spiritu Domini, dimicat adversus spiritus malitiae, et ignita nequissimi tela exstinguit. Absque enim armis Spiritus non progreditur in aciem: habens vero arma Domini, ubi audierit ac senserit vehementia bella, cum exultatione ac clamore profisciscitur, sicut in libro Job dictum est: *Quod etiam ipsa voce orationis occumbant inimici*. Et sic transacto bello, partaque victoria beneficio Spiritus, refert **39** coronas victoriales cum plena fiducia, et ita requiescit cum caelesti Rege. Cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIV.

Status Christianorum similis est mercaturæ et fermentationi. Perinde enim ac mercatores terrena colligunt lucra, sic illi dispersas per hoc sæculum cogitationes. Et quemadmodum fermentum totam massam reddit fermentatam; sic fermentum peccati universum genus Adæ percurrit. Verum Christus caeleste bonitatis fermentum fidelibus animis infundit.

I. Similes sunt Christiani mercatoribus, qui ingentem quæstum ex mercatura faciunt. Quemadmodum enim hi e terra terrena colligunt lucra; eodem modo illi cordis sui dispersas cogitationes per hoc sæculum, omnium virtutum beneficio, ac vi Spiritus sancti, colligunt ex universa terra, quæ est maxima ac vera negotiatio. Mundus enim hic mundo superiori adversatur; et sæculum hoc sæculo superiori oppositum est. Oportet igitur Christianum secundum sacras Litteras mundum abnegantem, transferri, ac mente transcendere ex hoc sæculo, in quo versatur animus, ac illecebris allicitur a tempore transgressionis Adæ, in alterum

²² Ephes. vi, 14.

sæculum, et intellecta in superiori ac divino man- A
 da versari : sicut dictum est : *Nostra autem con-*
versatio in cælis est ¹⁶.

II. Hoc autem nullo modo obtineri potest, nisi
 anima crediderit ex toto corde Domino, hoc sæ-
 culum abnegans : et virtus divini Spiritus colligere
 potest cor per universam terram dispersum ad dile-
 ctionem Domini, et in mundum æternum intelle-
 ctum traducere. A tempore enim transgressionis
 Adæ, dispersæ sunt a dilectione Dei cogitationes
 animæ per hoc sæculum, commistæ crassis ac ter-
 renis cogitationibus. Verum quemadmodum Adam
 transgressus mandatum, fermentum malitiosarum
 affectionum in se recepit : sic quoque participa-
 tione quadam, qui ex eo nati sunt, ac universum
 genus Adæ illius fermenti particeps factum est ;
 cæterum postea pro ratione incrementi in tantum
 excreverunt, et adauctæ sunt in hominibus affe-
 ctiones peccati, ut ad adulteria usque, libidines,
 idololatrias, cædes, et alia absurda devenerint, donec
 vitio fermentata esset humanitas. Et in tantum
 excrevit in hominibus malum, ut putarent, neque
 Deum esse ; verum inanimatos lapides adorarent,
 neque intellectu quidem Deum comprehendere
 possent, tam alte consperserat fermentum mali-
 tiosarum affectionum veteris Adæ progeniem.

III. Eodem modo placuit Domino in adventu
 suo pati pro omnibus, et redimere eos proprio
 sanguine, et fermentum cœleste bonitatis infundere C
 fidelibus animabus sub jugum peccati redactis : et
 ita promotione ac incremento omnem justitiam
 mandatorum, omnesque virtutes in eis complere,
 donec fermentarentur in unum in bono, et fierent
cum Domino unus Spiritus ¹⁷, juxta dictum Pauli,
 ita ut malitia ac nequitia, ne pervenire quidem
 possit ad cogitationem animæ, Spiritu divino pla-
 ne ac penitus fermentatæ, ut dictum est : *Charitas*
non cogitat malum ¹⁸, et quæ sequuntur. Absque
 fermento vero cœlesti, quod est virtus divini Spi-
 ritus, ¹⁹ fermentari bonitate Domini, et ad vitam
 pervenire animam, prorsus non potest. Sicut nec
 genus Adæ ad tantam malitiam ac nequitiam
 converti poterat, nisi malitiæ fermentum, quod est
 peccatum, et facultas quædam animi Satanæ in-
 tellectiva, eum subintrasset.

IV. Quemadmodum enim, si quis farinam subigat,
 nec fermentum injiciat, quantopere videatur ela-
 borare, invertere ac operari, fermenti expers est
 massa, et ad esum minus commoda. Ubi vero inji-
 ciatur fermentum, trahit ad se totam farinæ massam,
 redditque totam fermentatam ; sicut et Dominus
 regnum assimilavit, dicens : *Simile est regnum cœ-*
lorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in
farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum ²⁰.
 Aut veluti, si quis carnes habeat, earumque conser-

αίωνα ἔτερον, καὶ τῷ φρονήματι εἰς τὸν ἄνω τῆς
 θεότητος κόσμον εἶναι, καθὼς εἰρηται· Ἡμῶν δὲ τὸ
 πολιτεύμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

B. Τοῦτο δὲ οὐδαμῶς δύναται κατορθωθῆναι, εἰ
 μὴ ἡ ψυχὴ πιστεύσει ἐξ ὅλης καρδίας τῷ Κυρίῳ,
 ἀρνησαμένη τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ ἡ δυνάμις τοῦ
 θεικοῦ Πνεύματος ἐπισυνάξει δύναται τὴν ἐσκορ-
 πισμένην καρδίαν ἐν ὅλῃ τῇ γῆ, εἰς τὴν τοῦ Κυρίου
 ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν αἰώνιον κόσμον τὸ φρόνημα με-
 τατεθῆναι. Ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως
 ἐσκορπίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ οἱ λογι-
 σμοὶ τῆς ψυχῆς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, συμμιγνύ-
 ντες ὀλικοὺς καὶ γῆνιους λογισμοὺς. Ἄλλ' ὥσπερ ὁ
 Ἀδάμ παραβάς ζύμην κακίας παθῶν ὑπεδέξατο εἰς
 ἑαυτὸν, καὶ οὕτως κατὰ μετοχὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννη-
 θέντες, καὶ πᾶν τὸ γένος Ἀδάμ, ἀκαίνης τῆς ζύμης
 μετέσχε· καὶ λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὔξησιν εἰς
 τοσοῦτον ἠξήσθη ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ πάθη τῆς
 ἁμαρτίας, ὥστε ἕως πορνειῶν, καὶ ἀσελγειῶν, καὶ
 εἰδωλολατρείων, καὶ φόνων, καὶ ἑτέρων ἀτοπημά-
 των χωρῆσαι, ἕως οὐ ἐζυμώθη τῇ κακίᾳ ἡ ἀνθρω-
 πότης· καὶ εἰς τοσοῦτον ἠξήσθη ἐν ἀνθρώποις τὸ
 κακὸν, ὡς νομίζειν μήτε εἶναι θεὸν, ἀλλὰ λίθοις
 ἀψύχοις προσκυνῆσαι, μήτε κτλ ἕως ἐννοίας θεοῦ
 λαμβάνειν δύνασθαι, εἰς τοσοῦτον ἐζύμωσεν ἡ τῆς
 κακίας τῶν παθῶν ζύμη τὸ γένος τοῦ παλαιοῦ
 Ἀδάμ.

Γ. Τὸν αὐτὸν τρόπον εὐδόκησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ
 ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ παθεῖν ὑπὲρ πάντων, καὶ ἀγοράσαι
 αὐτοὺς τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ ζύμην ἐπουράνιον ἀγα-
 θότητος ἐνθεῖναι ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ταπεινωθεί-
 σαις ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ οὕτω λοιπὸν κατὰ
 προκοπὴν καὶ αὔξησιν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν,
 καὶ πάσας ἀρετὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιτελέσαι, ἕως οὐ ζυ-
 μωθῶσιν εἰς ἓν ἐν τῷ ἀγαθῷ, καὶ γένωνται μετὰ τοῦ
 Κυρίου εἰς ἓν Πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, κα-
 κίας καὶ πονηρίας μηδὲ μέχρις ἐννοίας ἐλθεῖν δυ-
 ναμένης ἐν τῇ ζυμωμένῃ ψυχῇ ὅλη ἐξ ὄλου τῷ θεῷ
 Πνεύματι, καθὼς εἰρηται, Ἐ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ
 κακὸν, καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ἄνευ δὲ τοῦ προζύμιου
 τοῦ ἐπουρανοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος
 δύναμις, ζυμωθῆναι ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Κυρίου,
 καὶ καταντῆσαι ψυχὴν εἰς ζωὴν, ἀδύνατον. Ὅσπερ
 οὐδὲ τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ εἰς τοσαύτην κακίαν καὶ
 πονηρίαν ἐκτραπήναι ἠδύνατο, εἰ μὴ τὸ τῆς κακίας
 προζύμιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὑπεισῆλθεν αὐτῷ,
 λογικῇ τις οὐσα καὶ νοερά δύναμις τοῦ Σατάν.

Δ'. Ὅσπερ γὰρ ἐάν τις ἀλευρα φεράσῃ, μὴ βάλῃ
 δὲ προζύμιον, ὅσον ἂν δοκῇ ἐπιμελεῖσθαι καὶ μετα-
 βάλλειν, καὶ κατεργάζεσθαι, ἄζυμὸν ἐστὶ τὸ φύρα-
 μα, καὶ ἀνεπιτέθειον εἰς βρώσιν· ἐπὶ δὲ βληθῆ ἡ
 ζύμη, ἔλκει πρὸς αὐτὴν ὄλον τὸ τοῦ ἀλεύρου φύρα-
 μα, καὶ ἀπεργάζεται ὄλον ζύμην, καθάπερ καὶ ὁ
 Κύριος παρεῖκασε τὴν βασιλείαν, εἰπὼν, Ὅμοια
 ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦ-
 σα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ὅως
 οὐ ἐζυμώθη ὄλον. Ἡ ὥσπερ ἐάν ᾗ κρέα, καὶ πᾶσαν

¹⁶ Philipp. iii, 20.

¹⁷ I Cor. vi, 17.

¹⁸ I Cor. xiii, 7.

¹⁹ Matth. xiii, 33; Luc. xiii, 21.

μὲν αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιήσεται τις, μὴ ἀλλοση δὲ ἄλασι τῶν τῶν σκαληκῶν ἀναιρετικῶ, καὶ δυσωδίας ἀφανιστικῶ, ἔξει καὶ σέσηπται τὰ κρέα, καὶ ἀχρησιμα γεγένηται τοῖς ἀνθρώποις· τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπόθου μοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα κρέας εἶναι καὶ ἄζυμα· τὸ δὲ ἄλας καὶ τὸ προζύμιον ἐξ ἑτέρου αἵωνος νόει τὴν θεῖαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν οὖν μὴ μιγῆ, καὶ βληθῆ εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἐκείνου τοῦ αἵωνος, καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς πατρίδος ἢ ἐπουράνιος τοῦ Πνεύματος ζύμη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς θεότητος ἁγίων ἄλας, οὐ μὴ μεταλλαγῆ ἢ ψυχῇ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῆς κακίας, οὐδ' οὐ μὴ ζυμωθῆ ἀπὸ τῆς βαρύτητος, καὶ ἀζυμότητος τῆς πονηρίας.

Ε'. Ὅσα γὰρ ἀφ' ἑαυτῆς ἢ ψυχῇ δοκεῖ ποιεῖν, καὶ ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἐπιτηδεύειν, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει μόνον ἐπεριδομένη καὶ ολομένη δύνασθαι τελείαν τὴν κατόρθωσιν δι' ἑαυτῆς ἄνευ τῆς συνεργείας τοῦ Πνεύματος κατεργάσασθαι, πολὺ πλανᾶται. Οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς τοὺς οὐρανίους τόπους· οὐ χρησιμεύει τῇ βασιλείᾳ ἢ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτῆς μόνον, ἄνευ τοῦ Πνεύματος, ολομένη τὴν τελείαν καθαρότητα κατορθῶσαι. Ἐάν γὰρ μὴ προσέλθῃ τῷ θεῷ ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνεργούμενος ἄνθρωπος, ἀρνησάμενος τὸν κόσμον, καὶ πιστεύσῃ ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ δεῖξασθαι ξένον τι τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ἢ δυνάμεις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐνοστάξῃ τῇ ψυχῇ ἀνωθεν ὁ Κύριος· ζωὴν θεότητος, οὐ μὴ ἀσθῆται ζωῆς ἀληθινῆς ὁ τοιοῦτος, οὐδ' οὐ μὴ ἀντιψῆ ἐκ τῆς μέθης τῆς ἔλξης, οὐ μὴ αὐγάσῃ φωτισμὸς τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ σκοτισμένῃ ψυχῇ, καὶ λάμψῃ ἐν αὐτῇ ἡμέραν ἁγίαν, καὶ ἐκ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου τῆς ἀγνοίας ἐξυπνισθῆ, καὶ οὕτως ἐξ ἀληθείας ἐπιγῶν θεὸν διὰ δυνάμεως Θεοῦ, καὶ ἐνεργείας χάριτος.

Γ'. Ἐάν γὰρ μὴ οὕτως καταξωθῆ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πίστεως τοῦ λαβεῖν χάριν, καὶ ἀνεπιτήδειος; καὶ ἀνεύθετός ἐστι τῇ βασιλείᾳ· καὶ πάλιν δεξάμενος τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν μηδενὶ παρατραπέμενος, καὶ τὴν χάριν μὴ ἐνυθρίζων δι' ἀμελείας καὶ κακοπραγίας, καὶ οὕτως ἐπὶ χρόνους ἀγωνισάμενος μὴ λυπήσῃ τὸ Πνεῦμα, δυνήσεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιτυχεῖν. Ὅσπερ γὰρ τις αἰσθάνεται τῶν ἐνεργειῶν τῆς κακίας ἐκ τῶν παθῶν, λέγω θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ φθόνου, καὶ βέρους, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποτημάτων· οὕτως αἰσθάνεσθαι ὀφείλει τῆς χάριτος καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἀγάπῃ λέγω, καὶ χρησιότητι, καὶ χαρῇ, καὶ ἐλαφρότητι, καὶ ἀγαλλιάσει θεῖα, ἵνα ἐξομωθῆναι δυνήθῃ, καὶ συγκερασθῆναι τῇ ἀγαθῇ καὶ θεῖᾳ φύσει, καὶ τῇ χρηστῇ καὶ ἁγίᾳ τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ· κατὰ προκοπὴν δὲ καὶ αὐξήσιν δοκιμαζομένη χρόνους καὶ καιροὺς ἢ προαίρεσις, εἰ συννοῦται πάντοτε τῇ χάριτι, καὶ εὐάρεστος εὐρίσκειται, γίνεται ὅλη ἐξ ὕλου κατὰ προκοπὴν ἐν Πνεύματι, καὶ οὕτω λοιπὸν ἁγία καὶ καθαρὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐξεργασθεῖσα, τῆς βασιλείας ἀξία καθίσταται. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A vandarum diligentem curam suscipiat, non condiat autem sale, qui vi vermes interimendi, et graveolentiam abolendi valet, illæ carnes graviter olent, ac putrefiunt, atque inutiles hominibus fiunt: eodem modo, statuas mihi omnem humanitatem carnem esse, aut massam fermenti expertem; sal autem ac fermentum ex altero sæculo intelligas esse, divinam scilicet naturam Spiritus sancti. Nisi ergo permistum et immisum fuerit in humiliatam naturam hominum ex illo sæculo, et ex illa patria, cœleste Spiritus fermentum, sanctumque ac bonum divinitatis sal, non exuet anima graveolentiam malitiæ, nec fermentabitur, ita ut deponat gravitatem, et vacua sit a fermento malitiæ.

V. Quæcumque enim videtur anima per se agere, elaborare atque perficere, solis viribus suis freta, et existimans se posse perfectum opus a se ipsa, absque auxilio Spiritus peragere, toto cœlo aberrat. Non enim idonea est ad locos cœlestes, nec idonea ad regnum, quæ a se ipsa, et per se solam, absque Spiritu sancto, existimat perfectam puritatem efficere. Nisi enim ad Deum accesserit, qui affectionibus affligitur homo, et mundum abnegaverit, ac in spe ac patientia crediderit, se suscepturum quoddam bonum aliud a sua natura, quod est virtus sancti Spiritus; ac desuper instillaverit animæ hominis vitam divinam, is nequaquam veram vitam percipiet, neque respiciet ab ebrietate materiæ, nec fulgebit splendor Spiritus in anima obtenebrata, aut illuminabit in ea sanctam diem, nec a somno profundissimo ignorantie excitabitur, ut hoc modo revera Deum cognoscat per virtutem Dei et efficaciam gratiæ.

VI. Nisi enim sic dignus habeatur homo per fidem gratiam consequi, inutilis est, nec apius ad regnum Dei. Rursum vero, qui consecutus est gratiam Spiritus, nec ulla parte aversus gratiam contumelia afficit per negligentiam aut delictum: et sic qui quovis tempore dimicans non contristat Spiritum, poterit æternæ vitæ particeps fieri. Quemadmodum enim quis sentit operationes malitiæ ex ipsis affectionibus, ita, inquam, concupiscentia, invidia, torpore ac pravis cogitationibus, et reliquis absurditatibus: sic sentire quoque debet gratiam et virtutem Dei in virtutibus, dilectione, inquam, benignitate, bonitate, gaudio, simplicitate et exultatione divina, ut assimilari possit ac permisceri cum bona ac divina natura, cum benigna ac sancta gratiæ efficacia. Intentio vero profectu ac incremento probata temporis successu, et opportunitate, si gratiæ semper unita et grata inventa fuerit, tota prorsus promovendo fit spiritualis, ac deinceps, sancta et pura per Spiritum effecta, regno digna efficitur. Gloria et adoratio incontaminato Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXV.

Docet hæc homilia, nullum hominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse: et quid iis, qui divinam gloriam appetunt, agendam. Docet quoque, nos per inobedientiam Adæ ad servitutem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruit denique nos, magnam esse lacrymarum, et ignis divini efficaciam.

I. Quibus inest divina lex, non atramento, aut litteris scripta, sed in cordibus carneis plantata, hi oculis intellectus illuminati, perpetuoque desiderio capti non sensibilis aut visibilis spei, sed invisibilis et intellectualis, superare nequissimi scandala possunt, per invictam tamen virtutem. Qui vero verbo Dei ornati non sunt, nec divina lege instituti, frustra inflati, existimant ex proprio libero arbitrio se abolituros occasiones peccati, quod per solum crucis mysterium condemnatur. Illi enim libera voluntas, quæ in hominis facultate est, in eo, ut diabolo nimirum reniti possit, sita est, non autem, ut possit omnino imperium tenere in affectus. *Nisi enim Dominus ædificaverit, inquit, domum, et custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit, et frustra laborat, qui ædificat* 20.

II. Impossibile est enim eum incedere super aspidem et basiliscum, et conculcare leonem, ac draconem, qui prius, quantum in viribus hominis est, se non expurgarit, nec corroboratus fuerit ab eo, qui dicit apostolis: *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici* 21. Si enim valuisseet humana natura, absque universa armatura Spiritus sancti, stare adversus insidias diaboli, non sane dictum fuisset ab Apostolo: *Deus autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris brevi* 22. Et iterum a: *Quem Dominus interficiet spiritu oris sui* 23. Propterea quoque jussi sumus Deum obsecrare: *Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo* 24. Nisi enim præstantioris auxilii ope liberati ab ignitis telis nequissimi, consequi digni habeamur adoptionem filiorum, frustranea est conversatio nostra, ut qui procul a virtute Dei absimus.

III. Quicumque ergo cupit particeps fieri divinæ gloriæ, ac, velut in speculo, Christi imaginem, in principe animi sui facultate contemplari, debet insatiabili dilectione, et inexplebili desiderio, ex toto corde et viribus, noctu diuque inquirere potentissimum Dei subsidium; quod quidem consequi impossibile est, nisi, ut antea diximus, absterneat quis prius ab illecebris hujus mundi ac concupiscentiis adversariæ potestatis, quæ lucis est expers, et effectrix nequitiae est, ad bene agendum minime apta, 25 ac prorsus exclusa. Quocirca si

A

ΟΜΙΛΙΑ ΚΕ'.

Διδόσκει αὐτῇ ἡ ὄμιλλα, ὅτι οὐδαὶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ δυναμωθείς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ πονηροῦ σκανδάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ τί θεὶ τὸν τῆς θείας δόξης δρεγομένους πράττειν. Διδόσκει καὶ, ὅτι διὰ παρακοῆς τοῦ Ἀδὰμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς παθῶν κατήλθομεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου ρυθίμεθα. Παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῶν θαυρῶν καὶ τοῦ θεοῦ πύρρος δύναμις.

A'. Οἷς ἐνυπάρχει ὁ θεὸς νόμος οὐκ ἐν μέλανι καὶ γράμμασιν ἐγγέγραμμένος, ἀλλ' ἐν καρδίαις σαρκίνοις ἐμπυτευμένος, οὗτοι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς φωτισθέντες, καὶ δεῖ δρεγόμενοι, οὐ τῆς αἰσθητῆς καὶ βλαπομένης ἐπιπέδος, ἀλλὰ τῆς ἀόρατου καὶ νοητῆς, περιγίνεσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων ἰσχύουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀητητῆτος δυνάμεως. Οἱ δὲ μὴ λόγῳ Θεοῦ τετιμημένοι, μήτε νόμῳ θεῶν πεπαιδευμένοι, εἰκῆ φυσιοῦμενοι ὄνται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτεξούσιου καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἀμαρτίας, τῆς διὰ μόνου τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου κατακρινομένης. Τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξούσιον ἐπὶ τῷ ἀντιστηναι τῷ διαβόλῳ κείται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ δύνασθαι ἔχειν παντελῶς τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ, φησὶν, οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγύπησεν ὁ φυλάττων, καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν.

B'. Ἀμήχανον γὰρ ἐπιπέθαι ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλισκον, καὶ καταπατήσαι λέοντα καὶ δράκοντα, μὴ πρότερον, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάραντα ἑαυτὸν, καὶ δυναμωθέντα παρὰ τοῦ εἰπόντος τοῖς ἀποστόλοις, Ἴδοὺ δέδωκα ὑμῖν δύναμιν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰ γὰρ ἰσχυρὸς ἢ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις ἐκτὸς τῆς παροπλίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στήναι πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου, οὐκ ἂν εἴρητο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ἐπὶ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Καὶ πάλιν, Ὁ δὲ Κύριος, ἀναλεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. Διδὲ δὲ καὶ προσετάρχημεν δέσθαι τοῦ Κυρίου, μὴ εἰσενέγκῃς εἰς πειρασμὸν ἡμᾶς, ἀλλὰ ρύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τῆς κρείττονος βοηθείας ρυσθέντες τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ, καταξιοθῶμεν τῆς υἰοθεσίας, εἰς μάτην πολεμιώμεθα, ὡς πόρρω τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντες.

Γ'. Ὁ τοίνυν βουλόμενος μέτοχος γίνεσθαι τῆς θείας δόξης, καὶ ὡσπερ ἐν κατόπτρῳ, τὴν Χριστοῦ μορφήν ὁρᾶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ αὐτοῦ, ὀφείλει ἀκορῆστω στερῆν καὶ ἀπλήστῳ διαθέσει ἐξ ὀλης καρδίας καὶ δυνάμεως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ζητεῖν τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψιν ἐν δυνάμει, ἧς ἀμήχανον μετασχεῖν, εἰ μὴ, ὡς προεῖπον, ἀπόσχοντο τις πρότερον τῆς ἡδονατικῆς τοῦ κόσμου, τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἧτις φωτὸς ἄλλοτρία ἐστὶ, καὶ ἐνέργεια πονηρίας ἀγαθῆς ἐνεργείας ἀνοικεῖός ἐστι, καὶ πάντα ἀπεξενωμένη. Τοιγαροῦν εἰ βούλει

20 Psal. cxxvii, 1. 21 Luc. x, 49. 22 Rom. xvi, 20. 23 II Thess. ii, 8. 24 Matth. vi, 13.

μαθεῖν τίνος ἕνεκεν κτισθέντας ἐν τιμῇ καὶ κατοικισθέντας ἐν παραδείσῳ, τελευταῖον συμπαραβλήθημεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι, καὶ ὠμωώθημεν αὐτοῖς, ἀποπεπωκότες τῆς ἀγράντου δόξης, γίνωσκε, οὗτις διὰ τῆς παρακοῆς τοῦτοί τοις σαρκὸς παθῶν γενόμενοι ἀπεκλείσασμεν ἑαυτοὺς τῆς μακαρίας χώρας τῶν ζώντων, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενόμενοι, ἔτι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα· καὶ διὰ τὸ ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡμᾶς κατέχεσθαι, οὕτω ἐκληρονομήσαμεν τὴν γῆν ἐπαγγελίας, τὴν βέβησαν γάλα καὶ μέλι. Οὕτω συναφράθημεν τῇ ζύμῃ τῆς εὐκρινείας, ἀλλ' ἔτι ἐσμὲν ἐν τῇ τῆς πονηρίας ζύμῃ. Οὕτω ἐβραβεύθη ἡμῶν ἡ καρδία τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ· ἔτι γὰρ τὸ πέταυρον τοῦ ἔθου, καὶ τὸ ἀγκιστρον τῆς κακίας ἐμπέπηται αὐτῇ.

Δ'. Οὕτω ἀπειλήσαμεν τὴν ἀγαλλίαν τοῦ σωτηρίου τοῦ Χριστοῦ. ἔτι γὰρ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἐγκατεβρίβηται ἡμῖν. Οὕτω ἐνεδυσάμεθα τὸν καιρὸν ἀνθρώπου, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δσιότητι· ἐπειδὴ οὕτω ἀπεδυσάμεθα τὸν καλαῖον ἀνθρώπου, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Οὕτω φοβέσασθε τὴν εὐκρίαν τοῦ ἐπουρανίου, σύμμορφοι τῆς δόξης αὐτοῦ γεγόναμεν. Οὕτω προσεκυρήσαμεν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Θεῶν, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι. Οὕτω ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου· ἔτι γὰρ ὑπὸ τῆς σκοτομήνης ἐνεργούμεθα. Οὕτω ἐνεδυσάμεθα τὰ ἔπλα τοῦ φωτός· ἐπειδὴ οὕτω ἀπεδυσάμεθα τὰ τοῦ σκότους ἔπλα τὰ καὶ βέλη, καὶ ἔργα. Οὕτω μετεμορφώθημεν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς. Ἔτι γὰρ συσχηματιζόμεθα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐν τῇ τοῦ νοῦς μεταίωτητι. Οὕτω Χριστῷ συνεδοξάσθημεν, διὰ τὸ μὴ συμπαθεῖν ἡμᾶς αὐτῷ. Οὕτω τὰ στίγματα αὐτοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φέρομεν, γενόμενοι ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἔτι γὰρ ἐν τοῖς σαρκικαῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐσμὲν. Οὕτω Θεοῦ κληρονόμοι καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ γεγόναμεν· οὗτις γὰρ πνεῦμα δουλείας ἐνοπάργχει, καὶ οὐκ υιοθεσίας· οὕτω γεγόναμεν υἱοὶ Θεοῦ, καὶ οἰκητήριον Πνεύματος ἁγίου· ἔτι γὰρ ἐσμεν υἱοὶ αἰδῶλων, καὶ δοχεῖον πνευματικῶν πονηρίας, διὰ τὴν ἐπὶ τὰ πάθη ὀρμήν.

Ε'. Ὅντως γὰρ οὕτω τοῦ τρόπου τὸ ἀκέραιον, καὶ τὴν τῆς διανοίας λαμπρότητα ἐκτησάμεθα. Οὕτω κατηξιώθημεν τοῦ ἀδόλου καὶ λογικοῦ γάλακτος, καὶ τῆς νοητῆς αὐξήσεως. Οὕτω ἡμῖν ἡμέρα διηύγασεν, οὕτε ἐσωφρόνος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀντίειπεν. Οὕτω συναεφάθημεν τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης, οὕτω ταῖς ἰσχυροῦς συναστράψασμεν ἀκτίαι. Οὕτω ἀπειλήσαμεν τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοίωσιν, οὕτε γεγόναμεν τῆς θείας φύσεως κοινῶν. Οὕτω γεγόναμεν ἔθολοι πορφύρα βασιλικῆ, οὕτε ἀνόθευτος, εἰκὼν θεϊκῆ. Οὕτω ἐπρώθημεν τῷ θαίῳ ἔρωτι, οὕτε ἐπλήγημεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τοῦ Νυμφίου. Οὕτω τὴν ἀφραστον κοινωνίαν ἐγνωρίσαμεν, οὕτε τὴν ἐν ἀγιασμῷ δύναμιν καὶ εἰρήνην ἐπέγνωμεν. Καὶ ἔνα

A discere desideres qua de causa, cum essemus in honore creati, et in paradiso constituti, tandem comparati simus cum insipientibus jumentis, et illorum similes facti, et excidimus ab incontaminata gloria, scito, quod cum per inobedientiam servi affectionum carnis effecti essemus, exclusimus nos ipsos a beata regione viventium, et in captivitatem redacti, adhuc juxta flumina Babylonis sedemus; et eo, quod adhuc in Ægypto detinemur, nondum hæreditario jure possidemus terram promissionis, fluentem lacte et melle. Nondum subacti sumus in fermento sinceritatis, sed adhuc in fermento malitiæ degimus. Nondum est aspersum cor nostrum sanguine Dei; adhuc enim laqueus inferni, et hamus malitiæ illi infixus est.

B IV. Nondum accepimus exultationem super salute Christi: adhuc enim aculeus mortis radices in nobis infixas habet. Nondum induimus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate: quis nondum exuimus veterem hominem, qui perit secundum desideria fraudis²². Nondum gestantes imaginem celestis, conformes gloriæ illius facti sumus. Nondum adoravimus in Spiritu et veritate Deum, eo quod dominetur peccatum in mortali nostro corpore²³. Nondum contempti sumus gloriam ejus qui incorruptibilis est; adhuc enim ab illuni nocte agitatur. Nondum induimus arma lucis; quia nondum exuimus arma, tela et opera tenebrarum. Nondum transformati sumus per mentis renovationem: adhuc enim configuramur huic sæculo per mentis vanitatem. Nondum cum Christo glorificati sumus; quia non compatimur illi²⁴. Nondum stigmata illius in corpore nostro gestamus²⁵, versantes in mysterio crucis Christi: adhuc enim carnalibus affectionibus et concupiscentiis obnoxii sumus. Nondum Dei hæredes, et cœloredes Christi facti sumus²⁶: spiritus enim servitutis in nobis adhuc existit, et non adoptionis. Nondum facti sumus templum Spiritus sancti²⁷, sumus enim adhuc templum idolorum, et receptaculum spirituum malitiæ, propter impetum animæ ad affectiones.

V. Revera enim morum simplicitatem, animeque lucem nondum consecuti sumus. Nondum digni sumus habiti sincero et intellectuali lacte, et intellectus incremento. Nondum illuxit nobis dies, neque lucifer in cordibus nostris ortus est. Nondum permisti sumus Sole justitiæ, nec adhuc illius radiis fulgemus. Nondum accepimus Domini similitudinem, nec participes divinæ naturæ facti sumus²⁸. Nondum facti sumus sincera purpura regia, nec genuina imago Dei. Nondum sauciati sumus amore divino, nec percussi spiritali charitate Sponsi. Nondum ineffabilem societatem cognovimus, neque vim et pacem, quæ in sanctificatione est, cognovimus. Et ut breviter omnia

²² Ephes. iv, 22, 22. ²³ I Cor. xv, 49; Rom. viii, 29; Joan. iv, 24; Rom. vi, 22. ²⁴ Rom. viii, 17. ²⁵ Galat. vi, 17. ²⁶ Rom. viii, 17. ²⁷ I Cor. iii, 16. ²⁸ H Petr. i, 4.

complectens dicam, nondum sumus *genus electum*, A *regalis sacerdotium*, *gens sancta*, *populus*, *qui acquirit possessionem*^{30*} : *quia adhuc sumus serpentes ac progenies viperarum*³¹.

VI. Quo pacto vero non serpentes sumus, qui in obedientia Dei nec dum quidem reperimur, sed adhuc in inobedientia per serpentem inducta? Quapropter quo pacto satis digne lugeam calamitatem, non invenio, et quo pacto lacrymis effusis clamare debeam ad eum, qui potest errorem in me habitantem ☩ abigere, ignoro? Quo pacto vero cantabo canticum Domini in terra aliena? Quo pacto lugebo Jerusalem? Quo pacto effugiam duram servitatem Pharaonis? Quo pacto relinquam obscenam incolatam? Quo pacto abnegam diram tyrannidem? Quo pacto egrediar a terra Ægypti? Quo pacto transibo Rubrum mare? Quo pacto peragrabo ingens desertum? Quo pacto non peream, morsus a serpentibus? Quo pacto vincam alienigenas? Quo pacto delebo gentes apud me habitantes? Quo pacto suscipiam in tabulis meis eloquia divinæ legis? Quo pacto intuebor veram columnam lucis ac nubis a Spiritu sancto profectæ? Quo pacto vescar manna æternarum deliciarum? Quo pacto bibam aquam ex petra vivifica? Quo pacto transmissis Jordane ingrediar bonam terram promissionis? Quo pacto vilebo principem exercitus Domini, quem contemplantus Jesus filius Nave, in genua provolutus continuo adoravit?

VII. Nisi enim in his omnibus versatus delevero habitantes in me gentes, nequaquam ingressus requiescam in sanctuario Dei, nec particeps flam gloriæ regis. Quapropter contende diligenter, ut inculpatus filius Dei evadas, et illam requiem ingrediaris, quo præcursor Christus pro nobis introiit. Contende, ut describaris in Ecclesia cœlesti cum primogenitis, quo reperiaris in dextra magnificentiæ Altissimi. Contende, ut ingrediaris sanctam civitatem, pacis plenam, et supernam Jerusalem, ubi etiam est paradysus. Admirandis enim ac beatissimis speciminibus his non aliter dignus reputabere, nisi lacrymas noctu diuque effundas, secundum eum qui dicit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo*³². Non enim ignoras, quod qui *seminant in lacrymis, in exultatione metent*³³. Propterea fidenter inquit Propheta: *Lacrymas meas non sileas*³⁴. Et iterum: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua*³⁵. Et illud: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte*³⁶. Et in alio psalmo: *Potum meum cum fletu miscebam*³⁷.

VIII. Lacryma enim illa, quæ revera ex summa contritione et angustia cordis effunditur, in agnitione veritatis, et cum ardore viscerum, cibus est animæ ex cœlesti pane comparatus: cujus maxime

^{30*} I Petr. II, 9 ³¹ Matth. III, 7. ^{32*} Psal. VI, 7. ³³ Psal. XLII, 4. ³⁴ Psal. CII, 10.

A *συνελών πάντα εἶπω, οὐπω ἐσμέν γένος ἐκλεκτόν, βασιλείαν ἱεράτευμα, ἔθνος ἄγιον, λαός εἰς περιποίησιν· ἐπειδή δὲ ἐτι ἐσμέν ὄφεις, γερνήματα ἐχιδνῶν.*

Γ'. Πῶς δὲ οὐκ ὄφεις, οἱ μὴ ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ τοῦ ὄφειος γενομένη παρακοῇ; ἐπὶ τούτοις τοίνυν, πῶς μὲν ἀξίως ὀδύρωμαι τὴν συμφορὰν, οὐχ εὐρίσκω. Πῶς δὲ ἐκβοήσας θακρῶσω πρὸς τὸν δυνάμενον ἐξελάσαι τὴν ἐν ἐμοὶ αὐλιζομένην πλάνην ἀγαθῶν· Πῶς δὲ ἴσω τὴν ὥσθην Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; Πῶς θρηνησῶ τὴν Ἱερουσαλήμ; Πῶς ἀποφύγω τὴν μοχθηρὰν δουλείαν τοῦ Φαραῶ; Πῶς καταλίπω τὴν αἰσχρὰν παροικίαν; Πῶς ἀρνήσωμαι τὴν πικρὰν τυραννίδα; πῶς ἐξέλθω ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Πῶς περάσω τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν; Πῶς παρέλθω τὴν μεγάλην ἔρημον; Πῶς μὴ ἀπώλωμαι δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ὄφειων; Πῶς νικήσω τοὺς ἀλλοφύλους; Πῶς ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη; Πῶς δέξωμαι ἐν ταῖς ἐμαῖς πλαξὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ νόμου; Πῶς ἴσχωμαι τὸν ἀληθινὸν στύλον τοῦ φωτός, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νεφέλης; Πῶς ἀπολαύσω τοῦ μάννα τῆς ἀβύσσου τρυφῆς; Πῶς πῖω τὸ ἐκ τῆς ζωοποιοῦ πέτρας ὕδωρ; Πῶς παρέλθω τὴν Ἰορδάνην, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; Πῶς ἴδω τὸν ἀρχιστράτηγον Κυρίου, ὃν ἴδων ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, πεσὼν παραχρῆμα προσέκυνησεν;

Ζ'. Ἐάν γὰρ μὴ διὰ τούτων πάντων γενόμενος, ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη, οὐ μὴ εἰσελθὼν καταπύσω εἰς τὸ ἁγιασθήριον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ μὴ μέτοχος γίνωμαι τῆς βασιλείας δόξης. Τοιγαροῦν σπούδασον ἄνωμον τέκνον Θεοῦ γενέσθαι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθε Χριστός. Σπούδασον ἀπογραφῆναι ἐν τῇ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν πρωτοτόκων, ὅπως εὐφροῆς ἐν δεξιᾷ τῆς μαγαλωσύνης τοῦ Ὑψίστου. Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν εἰρηνευμένην Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀνωτάτην, ἐνθα καὶ ὁ παράδεισος. Τούτων γὰρ τῶν θαυμασῶν καὶ μακαρίων παραδειγμάτων, οὐχ ἑτέρως πως καταξιώθῃ, εἰ μὴ καταφέρεις δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτός, κατὰ τὸν λέγοντα· *Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμινὴν μου βρέξω*. Θὲ γὰρ ἀγαθαί, ὅτι *Οἱ σκαιοῦντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι*. Διὸ φησὶν ὁ Προφήτης μετὰ παρρησίας· *Τῶν δακρῶν μου μὴ παρασιωπήσης· καὶ πάλιν, Ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐν ὄφει σου, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου; καὶ, Ἐθρηνήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ὄρεος ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ, Τὸ πῆμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρῃων*.

Η'. Τὸ γὰρ ὄντως ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας προχέμενον δάκρυον, ἐν γνώσει ἀληθείας μετὰ καὶ κυρώσεως σπλάγγων, βρώσις ἐστὶ ψυχῆς χορηγουμένη ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, εὖ προηγου-

³⁵ Psal. CXXVI, 3. ³⁶ Psal. XXXIX, ³⁷ Psal. LV., 9.

μίνως μετέσχε Μαρία καθισθείσα πρὸς τοὺς ποδῶν A τοῦ Κυρίου, καὶ δακρύνουσα μετὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Φησὶ γάρ, *Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο*, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. Ὡ τῶν πολυτίμων ἐκείνων μαργαριτῶν ἐν τῇ ἐπιβροχῇ τῶν μακαρίων δακρῦων! Ὡ τῆς εὐθείας ἐκείνης καὶ εὐπειθοῦς ἀκοῆς! Ὡ τῆς ἀνδρείας καὶ σοφῆς διανοίας! Ὡ δξύτης; Πνεύματος Κυρίου ἔρωτος, σφοδρῶς πρὸς τὸν ἀχραντὸν Νυμφίον ἐπαγομένου! Ὡ κέντρον πόθου ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον! Ὡ σύντομος κοινωνία νύμφης πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον!

Θ. Μίμησαι ταύτην, ὡς τέκνον, μίμησαι πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀφορώσα, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν εἰπόντα, *Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἦδη ἀνήφθη*; Ἔστι γὰρ πύρωσις τοῦ Πνεύματος ἡ ἀναζωπυρούσα τὰς καρδίας. Διότι τὸ αὐτὸν καὶ θεῖον πῦρ φωτίζει μὲν ψυχὰς, καὶ δοκιμάζειν εἰσθεν, ὥσπερ ἄδολον χρυσὸν ἐν καλίμῳ · κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσπερ ἀνάκθας καὶ καλάρην · Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλισκὸν ἐστὶ, διδοὺς ἐκδικησὶν τοῖς μὴ εἰδούσιν αὐτὸν ἐν φλογὶ πυρός, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἥνικα ἐλάλου γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τὸ πῦρ διὰ τῆς φωνῆ Παύλου περιλάμψαν, τὴν μὲν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισε, τὴν δὲ ἀσθησὶν τῆς ὀψείας αὐτοῦ ἠμαύρωσεν. Οὐ γὰρ χωρὶς σαρκὸς εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δύναμιν. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐφθῆ Μωϋσῆ ἐν τῇ βάρῃ · τοῦτο τὸ πῦρ ἐν εἰδεί ὀχλήματος Ἠλίου ἐκ τῆς γῆς ἤρπασε · τοῦτο τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν ζητῶν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔλεγε, *Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με · πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου*.

Γ. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν καρδίαν Κλεόπα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐθέρμυζε, λαλοῦντος τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅθεν καὶ ἄγγελοι καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα τοῦτου τοῦ πυρὸς τῆς λαμπρότητος μετέχουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλμῷ δοκὸν κατακαίον, καθαρὸν τὸν νοῦν ἀποκαθίστησι, ἵνα ἀπολαβῶν τὸ κατὰ φύσιν διορατικὸν, ὀρᾷ εἰς τὸ διηνεκὲς τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λέγοντα, *Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ καταροήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου*. Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πῦρ δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον, καὶ ἀμαρτίας ἀναιρετικὸν, ἀναστάσεως δὲ δύναμις, καὶ ἀθανασίας ἐνέργεια, ψυχῶν ἁγίων φωτισμὸς, καὶ λογικῶν δυνάμεων σύστασις. Τοῦτο τὸ πῦρ εὐξώμεθα καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν φωτὶ περιπατοῦντες, μηδέποτε κλῶν πρὸς βραχὺ προσκόψωμεν πρὸς λίθον τοὺς πόδας ἡμῶν, ἀλλ' ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι λόγον ζωῆς ἐπέχωμεν ἀβύσσῳ, ἵνα ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσώμεθα ἐν ζωῇ, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

⁴³ Luc. x, 42. ⁴⁴ Luc. xii, 49. ⁴⁵ Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29; II Thess. i, 8. ⁴⁶ Act. ii, 35. ⁴⁷ Act. ix, 3 seq. ⁴⁸ Exod. iii, 2. ⁴⁹ II Reg. iv, 11. ⁵⁰ Psal. xxvi, 2; Luc. xxiv, 32. ⁵¹ Psal. ciii, 4; Hebr. i, 7. ⁵² Psal. cxviii, 18.

A particeps fuit Maria, quæ sedit juxta pedes Domini, plorans, vel ipsius Salvatoris testimonio. Inquit enim: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*⁴³. O pretiosas margaritas illas in defluxione beatarum lacrymarum! O rectum illum et obsequiosum auditum! O fortem ac sapientem animum! O acumen Spiritus Domini amoris, erga sponsum incontaminatum vehementer affecti! O stimulum desiderii animæ erga Deum Verbum! O arctam societatem sponsæ erga Sponsum cœlestem!

IX. Imitare hanc, o filii, imitare, inquam, nihil aliud intuens præter eum solum, qui dixit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, si jam accensus est*⁴⁴? Est enim ardor Spiritus vivificans et accendens corda. Quapropter immaterialis et divinus ille ignis illuminat animas, et probare consuevit eas, velut aurum non adulteratum in camino: vitium vero consumit, veluti spinas et stipulam. *Deus enim noster ignis consumens est, infligens ultionem iis in 94 flamma ignis, qui non noverunt eum, et qui non obtemperant Evangelio*⁴⁵. Hic ignis in apostolis vim suam exercuit, quando loquebantur linguis igneis⁴⁶. Hic ignis per vocem Paulum splendore ac lumine circumfudit, mentem quidem illius illuminavit, sensum autem visus ejus hebetavit⁴⁷. Neque enim sine carne vidit luminis illius virtutem. Hic ignis Mosi apparuit in rubo⁴⁸. Hic ignis in specie currus Eliam a terra rapuit⁴⁹. Hujus ignis efficaciam inquirens beatus David dixit: *Proba me, Domine, et tenta me. Ure renes meos et cor meum*⁵⁰.

X. Hic ignis cor Cleopæ ac socii ejus inflammabat, cum loqueretur Salvator cum illis post resurrectionem. Unde quoque angeli et administratorii spiritus splendidi hujus ignis participes sunt, secundum id quod dictum est: *Qui facit angelos ejus spiritus, et ministros suos ignem ardentem*⁵¹. Hic ignis, trabem interioris oculi consumens, puram reddit animum, ut, recepta naturali facultate videndi, conspiciat perpetuo mirabilia Dei, secundum eum qui inquit: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*⁵². Hic itaque ignis fugat demones, tollit peccata, resuscitandi vim habet; hic immortalitatem operatur, sanctas animas illuminat, et facultates rationales firmat. Hunc ignem obsecremus ad nos quoque pervenire, ut, perpetuo in lumine ambulantes, nunquam vel tantisper offendamus ad lapidem pedes nostros, sed velut luminaria in mundo apparentia, verbum æternæ vitæ retineamus, ut, bonis divinis fruentes, cum Domino in vita requiescamus, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVI.

A

ΟΜΙΑΙΑ ΚΣ'.

De dignitate, præstantia, facultate et operationibus immortalis animæ, et qua ratione ea a Satana tenetur, et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero questiones quasdam summa doctrina refertas.

I. Ne leviter intellectivam animæ substantiam perpendas, dilecte. Pretiosum quoddam vas est immortalis anima. Vide quantum cælum, et quanta terra, nec tamen delectatus est illis Deus, sed solum te! Conspice dignitatem et nobilitatem tuam, nempe non per angelos, sed in sua ipsius persona venisse Dominum ad legationem pro te obeundam, ut te perditum ac vulneratum revocaret, et restitueret tibi primam formationem puri Adæ. Homo enim dominus erat omnium a vertice cœli ad ima usque, præditus facultate discernendi affectiones, alienus a dæmonibus, purus a peccato et vitiiis, ac similitudo Dei: per transgressionem vero periit, ac vulneratus et morti traditus est. Obscuravit enim mentem Satanas; aliqua ex parte ita se habet, aliqua ex parte vivit, discernit, ac voluntatem habet.

II. *Interrogatio.* Nonne, Spiritu sancto adveniente, naturalis quoque concupiscentia extirpatur una cum peccato?

Responsio. Antea dixi peccatum simul eradicari, hominemque **95** recipere primam formationem puri Adæ. Hic quidem per virtutem Spiritus ac regenerationem spiritualem progreditur ad gradum perfectionis Adami primi, fitque præstantior eo: siquidem in deorum numerum refertur homo.

III. *Interrogatio.* Utrum Satanas ad certum modum immittatur, an pro lubitu belligeret?

Responsio. Impetus ejus non solum adversus Christianos, sed etiam adversus idololatras atque universum mundum fertur. Si ergo concederetur ei pro lubitu bellum gerere, omnes equidem deleret. Qui hoc? nempe quod opus ac desiderium ejus in hoc versetur. Quemadmodum autem figulus vasa missurus in fornacem, eam moderate succendit, non intensius, ne cocta plus quam decet, elidantur; nec remissius, ne si cruda existant, dispereant ac dissolvantur; itidem si argentarius et aurifaber ad certum modum ignem mittit; si enim abundet ignis, solvitur aurum et argentum, liquefit ac perit: itidem si humana mens novit certo quodam modo imponere onera jumento, camelo aut alii cuidam animali, quatenus servata proportione onera ferre potest, quanto magis Deus, qui novit vasa hominum, immittit adversariam potestatem variis modis!

IV. Quemadmodum vero terra, quamvis sit una, hæc quidem est saxosa, illa vero pinguis: et alia quidem est idonea ad plantationem vineæ, alia vero ad seminandum frumentum aut hordeum; ita varia sunt hominum corda atque voluntates; eodem quoque modo dona desuper conferuntur: huic quidem donatur administratio verbi, illi vero

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος, καὶ τῆς τιμότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ πειράζεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τυγχάνει. Συγγέει δὲ ζητήσεις τινὰς πάνυ πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας.

A'. Μὴ ἀπλῶς τῇ νοερᾷ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ πρόσχηε, ἀγαπητέ. Τιμίον τι σκευὸς ἐστὶν ἡ ἀθάνατος ψυχή. Ἴδε πόσος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ οὐκ ἠδύοκῆσεν ἐν αὐτοῖς ὁ Θεὸς, εἰ μὴ μόνον εἰς σέ. Βλέπε σου τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν εὐγένειαν, ὅτι μὴ δι' ἀγγέλων, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς σὴν πρεσβείαν, ὥστε σε τὸν ἀπολωλότα ἀνακαλέσασθαι, τὸν τετραυματισμένον, καὶ ἀποδοῦναί σοι τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Δεσπότης γὰρ ἦν ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κάτω, καὶ διακριτικὸς παθῶν, καὶ δαιμόνων ἀλλότριος, καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας ἡ κακῶν, καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ· διὰ δὲ τῆς παραβάσεως ἀπολωλὸς ἐστὶ, καὶ τετραυματισμένος. Ἡμαῦρωσε γὰρ τὸν νοῦν ὁ Σατανᾶς, ἐν τινι οὕτως ἐστὶ, καὶ ἐν τινι ζῆ καὶ διακρίνει, καὶ ἔχει θέλημα.

B'. *Ἐρώτησις.* Οὐχί, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐρχομένου, καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία συνεκρίζεται μετὰ τῆς ἁμαρτίας;

Ἀπόκρισις. Προεῖπον ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία συνεκρίζεται, καὶ ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Οὕτως μένοι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς, ἔρχεται εἰς τὰ μέτρα τοῦ πρώτου Ἀδάμ, καὶ μεῖζων αὐτοῦ γίνεται. Ἀποθεοῦται γὰρ ὁ ἄνθρωπος.

Γ'. *Ἐρώτησις.* Εἰ ὁ Σατανᾶς μέτρῳ ἐπαφίεται, ἢ ὡς θέλει πολεμεῖ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοῦ ἡ ὁρμὴ οὐ μόνον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰ οὖν παρεχωρεῖτο ὡς θέλει πολεμεῖν, πάντας ἂν ἠφάνισε. Διὰ τί; Ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦτο ἐστίν. Ὄσπερ δὲ ὁ κεραμὸς βάλλει τὰ σκευή, καὶ μέτρῳ ὑποκαίει τὴν κάμινον, οὐ πλέον, ἵνα μὴ ὀπτηθέντα ὑπὲρ τὸ δέον ψοφήσῃ· οὐκ ἔλαττον, ἵνα μὴ ἔνωμα ὄντα ἀπόληται· καὶ εἰ ὁ ἀργυροκόπος καὶ χρυσοχόος μέτρῳ βάλλει τὸ πῦρ· ἐὰν γὰρ πλεονάσῃ τὸ πῦρ, λύεται ὁ χρυσοῦς καὶ ὁ ἀργυρὸς, καὶ ἐξυδαροῦται καὶ ἀπόλλυται.

Καὶ εἰ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οἶδεν ἐπιμετερεῖν τὰ βάρη τῶν κτήνι, καὶ τῶν καμήλῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ζώων, ὡς δύναται κατὰ ἀναλογίαν τὰ βάρη βαστάσαι· πόσω μᾶλλον ὁ Θεός, ὃς οἶδε τὰ σκευή τῶν ἀνθρώπων, οὕτως ἐπαφίσει καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν διαφόρως!

Δ'. Ὄσπερ δὲ μία οὐσα ἡ γῆ, ἡ μὲν ἐστὶ τραχύδης, ἡ δὲ λιπόγυος· καὶ ἄλλη μὲν ἐπιτηδεύει εἰς φυτεῖαν ἀμπελώνος, ἄλλη δὲ εἰς σπόρον σίτου καὶ κριθῶν· οὕτως εἰσὶ διάφοροι καὶ αὗται τῶν καρδιῶν, καὶ τῶν προαιρέσεων τῶν ἀνθρώπων· οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα ἀνωθεν ἐπιδίδονται· ἢ μὲν δίδονται διακονία λόγου, ἢ δὲ διάκρισις· ἄλλῳ χαρίσματα ἰαμᾶ-

των οἷα γὰρ ὁ Θεός, πῶς τις δύναται οικονομῆσαι, καὶ οὕτως ἐπιβίβωσι τὰ χαρίσματα διάφορα ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς πολέμους, μέτρον τινὲς ὡς δύναται ὑποδέξασθαι καὶ ὑπομείναι, οὕτως ἐπαφίεται αὐτοῖς ἢ ἐναντία δύναμις.

Ε'. Ἐρώτησις. *Εἰ δεξιόμενος τις τὴν θείαν δύναμιν, καὶ μερικῶς ἀλλοιωθεὶς, μένει ἐν τῇ φύσει;*

Ἀπόκρισις. Ἴνα τὸ θέλημα καὶ μετὰ τὴν χάριν δοκιμασθῆ, ποῦ ῥέπει καὶ συμφωνεῖ, μένει ἐν τῇ ταυτοτητὴ ἢ φύσει, ὁ σκληρὸς ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ ὁ κοῦφος ἐν τῇ κουφότητι. Συμβαίνει δὲ, ὅτι ἰδιώτης ὢν τις ἀναγεννᾶται πνευματικῶς, καὶ μεταβάλλεται εἰς σοφίαν, καὶ γνωρίζεται αὐτῷ ἀπόκρυφα μυστήρια· καὶ ἰδιώτης ἐστὶ τῇ φύσει. Ἄλλος ἀπὸ φύσεως σκληρὸς ὢν, διδῶσιν αὐτοῦ τὸ θέλημα εἰς τὴν θεοσέβειαν, καὶ δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός, μένει δὲ ἡ φύσις ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ εὐδοκεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἄλλος ἐστὶ χρηστῶν ἠθῶν, ἐπεικῆς, ἀγαθοῦ, διδῶσιν αὐτὸν τῷ Θεῷ, καὶ δέχεται μὲν αὐτὸν ὁ Κύριος· μὴ ἐμμένοντα δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις οὐκ εὐδοκεῖ, ἐπειδὴ ἡ φύσις ὅλη τοῦ Ἀδάμ τραπετὴ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλὸν, καὶ ἐπὶ τὸ κακὸν, δεκτικὴ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' εἰ θέλει οὐκ ἀποτελεστικῆ.

Γ'. Ὅσπερ σωματίον γραφομένον ἐστὶ, διαφόρων βελήσας ἔγραψας, πάλιν ἀπαλεῖψας· δέχεται γὰρ τὸ σωματίον πᾶσαν γραφὴν· οὕτω καὶ ὁ σκληρὸς, ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ θέλημα πρὸς τὸν Θεόν, ἐτράπη εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Θεός ἵνα δείξῃ τὰ ἑαυτοῦ σπλάγγνα, πάντας δέχεται, πᾶσαν προαίρεσιν. Οἱ ἀπόστολοι, εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσῆρχοντο, ἐποιοῦν τινὰ χρόνον, καὶ ἐκ τῶν κακουμένων τινὰς ἰῶντο, τινὰς δὲ οὐ. Ἦθελον δὲ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι πάντας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ζῶοποιεῖν, καὶ τοὺς κακουμένους εἰς ὑγίειαν φέρειν, καὶ ὀλοτελῶς οὐκ ἐγένετο αὐτῶν τὸ θέλημα· οὐ γὰρ ἐπετρέπετο αὐτοῖς ὅσα ἤθελον ποιεῖν. Ὅμοίως καὶ ὁ Παῦλος, ὅτε ἐκράτηθη ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου, εἰ ἤθελεν ἢ σὺν αὐτῷ χάρις, ἐποίησεν τὸν ἐθνάρχον καὶ τὸν τεῖχος διαβραγῆναι, ἀνθρωπος ἔχων Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σαργάνης χαλάται ὁ Ἀπόστολος. Καὶ τοῦ ἡ συνοῦσα θεῖα δύναμις; ταῦτα οικονομικῶς ἐγένετο, εἰς τινὰ πράγματα ποιεῖν αὐτοὺς σημεῖα καὶ θαυμάσια, καὶ εἰς τινὰ ἀσθενεῖν αὐτούς· ἵνα ἐν τούτοις διακριθῇ ἡ πίστις τῶν ἀπίστων καὶ τῶν πιστῶν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον δοκιμασθῆ, καὶ φανερωθῇ, εἴγε εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη τινὲς οὐ σκανδαλίζονται. Εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἤθελον ἐποιοῦν οἱ ἀπόστολοι, ἀναγκαστικῆ δυνάμει ἐφύτευον τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν θεοσέβειαν, διὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ οὐκέτι πίστις καὶ ἀπιστία· ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς λίθος ἐστὶ προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου.

necessaria compulissent homines ad cultum divinum, per miracula, et liberam potestatem, nec amplius fides fuisset, aut infidelitas. Christianorum cultus enim lapis est offensionis et petra scandali.

Z'. Πλὴν τὸ περὶ τοῦ Ἰῶδ γεγραμμένον, οὐκ ἐστὶν ἀπλῶς, πῶς ἐξητήσατο αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Οὐ γὰρ

A discretio, alii donum conferendi sanitatem. Novit enim Deus quo pacto quis dispensare possit, atque ea ratione confert diversa dona. Similiter quoque ad bella certo quodam modo pro viribus hominis suscipienda ac sustinenda, ad hunc modum immititur illis adversaria potestas.

V. Interrogatio. *Utrum qui accipit divinam virtutem, ac in parte mutatur, in natura sua permanet?*

Responsio. Ut voluntas post acceptam quoque gratiam probetur, quo tendat, cuive consentiat, natura remanet eadem, durus in duritie, et levis in levitate. Contingit vero plebeum quempiam regenerari spiritualiter, ac mutari in sapientem, et eidem revelari occulta mysteria; qui natura tamen plebeius est. Alius durus natura, applicat voluntatem suam ad cultum divinum, quem acceptat quoque Deus; remanet vero natura ejus in sua duritie, isque Deo placet. Alius est moribus benignis, æquus, bonus; offert seipsum Deo, ac recipit eum Dominus; eo vero, qui non perseverat in bonis operibus, non delectatur; siquidem universa natura Adæ mutabilis est tum in bonum, tum in malum: capax quidem mali, quod tamen, si velit, in effectum non deducit.

VI. Quemadmodum est membrana litteris consita, in qua varie, ut volueris, scripseris, ac rursus obliteraveris (capit enim membrana quamcunque scripturam) sic etiam durus voluntatem suam contulit in Deum, conversus est ad bonum, susceptus est a Deo. Deus enim, ut intima amoris viscera demonstraret, omnes recipit omnemque voluntatem. Apostoli quamcunque civitatem ingrediebantur, morabantur in ea aliquantum temporis, et ex male affectis quosdam sanabant, quosdam vero non. Exoptabant vero ipsi apostoli cunctos eorum mortuos in vitam postliminio revocare, et male habentes ad sanitatem perducere; verum voluntas eorum non per omnia implebatur; non enim dabatur eis quæcunque volebant, peragere. Similiter Paulus cum detineretur a præfecto gentis, si voluisset gratia qua præditus erat, fecisset præfectum illum gentis, atque murum dirumpi, et effringi, quippe, qui homo erat Paracletō repletus; verum per sportam dimittitur Apostolus²²⁻²⁴. Et ubi virtus divina, qua præditus erat? Hæc cum dispensatione fiebant, ut quibusdam in rebus miracula ac signa ederent ipsi, in aliquibus minus possent: ut in hisce discerneretur fides credentium, et non credentium, liberumque arbitrium probaretur, ac manifestaretur, num quidam ob ipsorum in quibusdam infirmitatem offensionem paterentur, necne. Si enim, quæcunque volebant, fecissent apostoli, vi quadam

VII. Verum, quod de Jobo scriptum est, non leve, aut omnino nullum est, quomodo nimirum Satanas

²²⁻²⁴ Act. ix, 24.

eum expetiverit. Non enim potuit sine permissu a se ipso quidquam facere. Verum, quid dicit Domino diabolus? *Da mihi illum in manus, nisi in faciem tibi benedixerit*⁹⁹. Hoc itaque modo nunc est idem Job, idem Deus, et idem diabolus. Eo ipso ergo momento, quo consecutus erat Domini auxilium et promptus erat et fervidus gratia expetebat illum Satan, dicens Domino: *Quia juvas illum, et succurris illi, servit tibi; relinque illum, et trade mihi, nisi in faciem tibi benedixerit*¹⁰⁰. Superest ut, quia consolatione reficitur anima, gratia se subducat, atque anima tentationibus tradatur. Accedit ergo diabolus, inferens infinita mala, desperationem, abrenuntiationem, cogitationes pravas, affligens animam, ut emolliat et abalienet eam a spe in Deum concepta.

VIII. Prudens autem anima, hisce malis atque afflictionibus obruta, non desperat, sed tenet, quod tenet: ac quæcunque ei illata fuerint per infinitas tentationes tolerat, inquit: *Etiam si moriar, ab eo non deficiam*: et tum, si sustineat homo usque ad finem, incipit Dominus disputare cum Satana: *Vides quanta mala, quantasque afflictiones intuleris illi, nec paruit tibi: sed mihi servit, ac me metuit*. Tum pudore suffusus Satan, quod dicat ultra non habet. Quantum enim ad Jobum, si novisset eum in tentationes illapsus constanter perlatum esse, nec superatum iri, non certe expetivisset eum, ne pudore afficeretur. Sic quoque nunc, propter eos qui perferunt afflictiones ac tentationes, confunditur Satan, ac poenitentia ducitur, quod nihil effecerit. Incipit enim Dominus eum sic alloqui: *Vide, discedi, permisi tibi eum tentare, nunquid præstitisti? nunquid obtemperavit tibi?*

IX. *Interrogatio. An utique cunctas hominis cogitationes et consilia novit Satan?*

97 *Responsio.* Si homo, qui cum homine conversatur, novit quæ sunt ejus, et tu natus annos viginti novisti ea quæ sunt proximi, nunquid ergo Satan ipse, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas? Sexties enim mille annorum ætatem habet. Nec dicimus eum, priusquam tentet hominem, nosse quid facturum sit. Tentat enim tentator, non tamen cognitum habet an obtemperaturus sit, necne, donec voluntatem servam ei tradat anima. Neque item dicimus, cunctas cogitationes cordis et desideria nosse diabolum. Perinde enim, ac si sit arbor quæ multos ramos habeat ac multa membra, ita quoque sunt quidam rami cogitationum et consiliorum, quos comprehendit Satan; sunt vero aliæ cogitationes et consilia, quæ a Satana non comprehenduntur.

X. In quadam enim re prævalet pars nequitiae ad generandum cogitationes, rursus in quadam re cogitatio hominis superior evadit, acceptoque auxilio, ac redemptione a Deo, contradidit malitiae, quadam in re succumbit, et quadam in re volun-

A ἠδύνατο ἀνευ ἐπιπροπῆς ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιῆσαι. Ἄλλὰ τί λέγει τῷ Κυρίῳ ὁ διάβολος; Δός μοι αὐτὸν εἰς χεῖρας· ἢ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει. Οὕτως καὶ νῦν ὁ αὐτὸς Ἰώβ ἐστι, καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς, καὶ ὁ αὐτὸς διάβολος. Ἐν ὅσῳ οὖν τυγχάνει τῆς ἀντιλήψεως Θεοῦ, καὶ ἐστὶ πρόθυμος καὶ ζέων τῇ χάριτι ἐξαιτεῖται αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Καὶ λέγει τῷ Κυρίῳ, Ἐπειδὴ βοήθεις αὐτῷ, καὶ ἀντιλαμβάνεις αὐτοῦ, δουλεύει σοι; ἀφες αὐτὸν καὶ παράδος μοι, ἢ μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει. Λοιπὸν, ὡς οὗτι παρακαλεῖται ἡ ψυχὴ, ἡ χάρις ὑποστέλλει, καὶ παραδίδοται ἡ ψυχὴ πειρασμοῖς. Ἐρχεται οὖν ὁ διάβολος, ἐπιφέρων μυρία κακὰ, ἀπελπισμὸν, ἀπόγνωσιν, διαλογισμοὺς πονηροῦς, θλίβων τὴν ψυχὴν, ἵνα χανώσῃ καὶ ἀλλοτριώσῃ ταύτην τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ.

H'. Ἡ δὲ φρονιμὴ ψυχὴ ἐν τοῖς κακοῖς οὐσα καὶ ἐν τῇ θλίψει, οὐκ ἀπελπίζει, ἀλλὰ κρατεῖ ὁ κρατεῖ· καὶ ὅσα ἂν ἐπιάνγκη αὐτῇ διὰ μυρίων πειρασμῶν ὑπομένουσα, λέγει, Ἐὰν καὶ ἀποθάνω, ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἀφίω. Καὶ τότε ἐὰν ὑπομείνῃ εἰς τέλος ὁ ἄνθρωπος, ἀρχεται ὁ Κύριος διαλέγεσθαι τῷ Σατανᾶ, Ὅρῳ, πόσα κακὰ καὶ θλίψεις ἐπήνεγκας αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ σοι, ἀλλ' ἐμοὶ δουλεύει, καὶ ἐμὲ φοβεῖται. Τότε κατασχύνεται ὁ διάβολος, καὶ οὐκέτι ἔχει τι εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, εἶ ἤδει, ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπεσὼν μέλλει ὑπομείνειν καὶ μὴ ἠτῆσθαι, οὐκ ἂν ἐξητήσατο αὐτὸν, ἵνα μὴ κατασχυνθῇ. Οὕτως καὶ νῦν εἰς τοὺς ὑπομείνοντας θλίψεις καὶ πειρασμοὺς, κατασχύνεται ὁ Σατανᾶς, καὶ μετανοεῖ, ὅτι μὴδὲν ἤγνοσεν. Ἀρχεται γὰρ ὁ Κύριος λόγον αὐτῷ ποιεῖν· Ἴδε παρεχώρησά σοι, Ἴδε ἐπέτρεψά σοι πειράσαι αὐτὸν, μὴ τι ἠδυνήθης; μὴ τι ὑπήκουσέ σοι;

Θ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἄρα ὅλους τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ νοήματα οἶδεν ὁ Σατανᾶς; Ἀπόκρισις. Εἰ ἄνθρωπος ἀνθρώπων σύνεστι, καὶ οἶδε τὰ αὐτοῦ, καὶ σὺ εἴκοσι ἐτῶν ὑπάρχων οἶδας τὸ τοῦ πλησίον, ἄρα αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἀπὸ γενετῆς συνών σοι οὐκ οἶδε τοὺς λογισμοὺς σου; ἐξακισχιλίων γὰρ ἤδη ἐστὶν ἐτῶν. Καὶ οὐ λέγομεν αὐτὸν πρὸ τοῦ πειράσαι τὸν ἄνθρωπον, εἰδέναι τί μέλλει ποιεῖν. Πειράζει γὰρ ὁ πειράζων, οὐκ οἶδε δὲ, εἰ ὑπακούει αὐτῷ, ἢ μὴ ὑπακούει, ἕως ἂν τὸ θέλημα δοῦλον δῶ ἡ ψυχὴ. Οὕτε πάλιν λέγομεν, ὅτι ὅλους τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας καὶ τὰς ἐνθυμήσεις οἶδεν ὁ διάβολος. Ὅσπερ γὰρ ἐὰν ἡ δέσπονη, καὶ ἔχη κλάδους πολλοὺς καὶ πολλὰ μέλη· λοιπὸν εἰσὶ τινες κλάδοι λογισμῶν καὶ νοημάτων, καὶ κατέχει αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς. Καὶ εἰσὶν ἄλλοι λογισμοὶ καὶ νοήματα, μὴ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ.

Ι'. Ἐν τινι γὰρ ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ μέρος τῆς κακίας ἐν τῷ βρῦσειν τοὺς λογισμοὺς, ἐν τινι πάλιν ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπερνικᾷ, λαμβάνων βοήθειαν καὶ λύτρωσιν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀντιλέγων τῇ κακίᾳ, ἐν τινι κεκράτηται, καὶ ἐν τινι ἔχει θέλημα.

⁹⁹ Job 11, 2. ¹⁰⁰ Job 1, 10 seqq.

Προσέρχεται γὰρ ἔστιν, ὅτε τῷ Θεῷ ζῶν, καὶ οἶδεν ἂ Σατανᾶς, καὶ βλέπει ὅτι κατ' αὐτοῦ ποιεῖ, καὶ οὐ δύναται ἐπισηεῖν τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τί; ἐπειδὴ ἔχει θέλημα τοῦ βῶσαι πρὸς τὸν Θεόν, ἔχει φυσικοὺς καρποὺς τοῦ ἀγαπᾶσαι Θεόν, τοῦ πιστεῦσαι, τοῦ ἐπιζητῆσαι καὶ προσελθεῖν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, ὁ γεωργὸς ἐργάζεται τὴν γῆν, οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, εἰς δύο πρόσωπα νοεῖται τὰ πράγματα. Χρὴ οὖν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ προαιρέσεως γεωργῆσαι τὴν γῆν τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ πονῆσαι. Ζητεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν πόνον, καὶ κάματον, καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐὰν μὴ ἀνωθεν ἐπιφανῆ οὐράνια νέφη, καὶ ὑετοὶ χάριτος, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ γεωργὸς καμῶν.

ΙΑ'. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅσα ἂν κάμη, καὶ ὅσας ἂν ποιήσῃ δικαιοσύνας, ὡς μὴδὲν ποιήσας διακεῖσθαι, καὶ νηστεύων λέγειν, *Ὅν ἐνήστευσα· εὐχόμενος, Ὅν ἠὲξάμην· παραμένων τῇ εὐχῇ, Ὅν παρέμεινα· καὶ ἀκμὴν ἀρχὴν ἔχω τοῦ ἄσκειν, καὶ κάμειν·* κἀν δίκαιος ἢ παρὰ Θεῷ, ὀφείλει λέγειν, *Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ δίκαιος, οὐτε κάμνω, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἄρχομαι.* Ὅφείλει δὲ ἔχειν καθ' ἡμέραν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαρὰν, καὶ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ἀπολυτρώσεως, καὶ λέγων, *Ἐὰν σήμερον οὐκ ἐλυτρώθην, αἴριον λυτροῦμαι·* ὡς γὰρ ὁ φυτεῦν ἀμπελον πρὶν ἢ ἐξάρξασθαι τοῦ καμάτου, ἔχει τὴν χαρὰν ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα· καὶ προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰνεῶνας, καὶ ψηφίζει προσόδους, μῆτω γενομένου οἴνου. Καὶ οὕτως ἀναδέχεται τὸν κάματον. Ἡ γὰρ ἐλπίς καὶ ἡ προσδοκία ποιεῖ αὐτὸν προθύμως κάμνειν; καὶ τέως ἐκ τοῦ οἴκου πολλὰς δαπάνας σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκον, καὶ ὁ γεωργὸν, πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης προσόδου· οὕτω κἀνταῦθα, ἐὰν μὴ τις ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι *Μέλλω λυτρώσεως τυγχάνειν καὶ ζωῆς,* οὐ δύναται ὑπομένειν τὰς θλίψεις, οὐτε τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι· ἢ γὰρ συνοῦσα ἐλπίς καὶ χαρὰ ποιεῖ αὐτὸν κάμνειν, καὶ ὑπομένειν τὰς θλίψεις, καὶ τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι.

ΙΒ'. Ὅσπερ δὲ οὐκ ἔστιν εὐκολον ὄλον φυγεῖν ἀπὸ πυρὸς, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θανάτου εἰ μὴ διὰ πολλοῦ χαμάτου. Ὅς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ προφάσει ἀγαθῶν λογισμῶν, ὅτι ἐκ τούτου δύνασαι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, ὑποβάλλει τῇ ψυχῇ, καὶ ὑποκλέπτει αὐτὴν εἰς λεπτὰ καὶ εὐλογοφανῆ νοήματα, καὶ οὐκ οἶδεν ὑποκλεπτομένη διακρίναι, καὶ οὕτως ἐμπίπτει εἰς παγίδα καὶ ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ καιριώτατον ὄπλον τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ, τοῦτό ἐστιν, ἵνα εἰσελθῶν εἰς τὴν καρδίαν ποιήσῃ πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μισήσῃ ἑαυτὸν, καὶ ἀνήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὀργισθῇ τε καὶ ἐπιπλήξῃ, καὶ ταῖς συνοῦσαις ἐπιθυμίαις ἀντιτάξῃται καὶ ἀντιπαλαίσῃ τοῖς λογισμοῖς, καὶ μαχεσθῇ αὐτῷ.

ΙΓ'. Εἰ δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσεις τὸ σῶμα

tatem habet. Interdum enim accedit ad Deum fervens, scitque Satanas, ac videt eum sibi repugnare, nec tamen reprimere potest hominem. Qui hoc? Quia habet voluntatem clamandi ad Deum, habet fructus naturales, ut scilicet diligat Deum, ut credat, ut requirat, et ad eum accedat. In rebus enim externis visui subjectis, agricola terram exercet; sic quoque in re spirituali omnes res sub duabus personis intelliguntur. Oportet ergo hominem dedita opera et consulto excolere terram cordis sui, et laborare. Requirit enim Deus laborem, fatigationem, ac operationem ab homine: verum, nisi desuper apparuerint nubes cœlestes ac pluviz gratiz, nihil proderit agricolæ labor.

XI. Hoc autem est indicium Christiani cultus, quantos quis labores sustinuerit, et quantas justitias peregerit, ac si nihil effecisset, ita se gerere; et ubi quis jejunaverit, dicere: *Non jejunavi*: ubi precatus fuerit: *Non sum precatus*: ubi in oratione perseveraverit, *Non perseveravi, nunc adhuc incipio me exercere ac laborare.* Et licet justus sit apud Deum, debet dicere: *Non sum justus, neque laboro, sed incipio quotidie.* Cæterum per singulos dies habere debet spem, gaudium ac fiduciam de futuro regno ac redemptionis, dicens: *Si hodie non liberatus sum, cras liberabor.* Quemadmodum enim, qui plantat vineam, priusquam suscipiat laborem, spem fovet apud se ac gaudium, adumbrat in mente sua vindemias, atque supputat redditus, nondum nato vino: et hac ratione laborem aggreditur. Spes enim atque expectatio reddunt illum alacrem ad laborandum, et tam diu e re familiari magnos expendit sumptus. Idem qui ædificat domum, aut terram excolit, primum de suo multa erogat, propter conceptam spem futuri redditus: eodem modo res hic se habet, nisi quis præ oculis habuerit gaudium ac spem, videlicet: *Consecuturus sum redemptionem ac vitam,* non poterit sustinere afflictiones, neque onus, nec angustam viam suscipere. Spes enim ac gaudium, si eum comitentur, efficiunt ut ipse laboret, ac perferat tribulationes atque onus et angustam viam suscipiat.

XII. Quemadmodum autem nonnisi summa cum difficultate, torris effugit ignem; sic quoque nec anima ignem mortis, nisi summo cum labore. Cæterum sæpenumero Satanas, velut sub prætextu bonarum cogitationum, scilicet, *ex eo. potes placere Deo,* suggerit animæ, ac furtim deducit eam ad levia, atque in speciem probabilia consilia: et illa clam deducta nescit discernere, atque sic incidit in laqueum et exitium diaboli. Præcipua vero et maxime opportuna athletæ et decertantis arma sunt hæc, ut ex intimis penetralibus cordis bellum gerat adversus Satanam, odio prosequatur se ipsum, abneget animam suam, irascatur ei atque reprehendat eam, inisitibus cupiditibus renitatur, reluctetur cogitationibus, atque pugnet secum.

XIII. Quod si exterius custodias corpus tuum a

corruptione et stupro; intus autem adulterium aut stuprum committas in cogitationibus tuis, adulter es apud Deum, nec prodest tibi quidquam, quod corpus habeas virgineum. Quemadmodum si sit adolescentula ac juvenis, qui fraudulentis istam verborum illecebris illectam corrumpat; illa postmodum execrabilis sit sponso, eo quod adulterium commiserit: sic quoque anima incorporea, si societatem cum serpente in interioribus animi recessibus abdito, spiritu nimirum pravo, ineat, adulteratur ante Deum. Itaque scriptum est: *Omnis qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo*⁸⁷. Est enim stuprum quod corpore perficitur: est quoque stuprum animæ cum Satana participantis. Eadem enim et angelorum; quæ vero adulterium committit cum

XIV. *Interrogatio. Utrum quiescit interdum Satanas, et homo liberatur a bello, aut quandiu vivit, bello infestatur?*

Responsio. Satanas nunquam cessat a bello gerendo; quandiu vivit aliquis in hoc sæculo, ac quandiu carnem gestat, bello lacessitur. Verum ubi tela nequissimi ignita fuerint exstincta, in quo posthac illic lædere possit hominem, licet venerit Satanas in iudicium? Est aliquis amicus regis, et habet controversiam cum adversario; cum ergo regem habeat sibi propitium et benignum, qui suppetias ferat illi, nullatenus lædetur. Ubi enim quis, omnes ordines ac gradus transgressus, regis amicus evaserit, hic posthac a quonam aut qua in re offendetur? In rebus conspicuis, sunt civitates, quæ dona et annonas accipiunt; si ergo in munere obeundo paucillulum erogent, nullam jacturam faciunt, cum tanta accipiant ac suscipiant a rege. Sic quoque Christiani, licet bello petantur ab hoste, divertunt tamen ipsi ad divinitatem, atque induunt virtutem ac requiem ex alto, nec sunt quidquam solliciti de bello.

XV. *Quemadmodum enim Dominus induit corpus, relinquens omnem principatum ac potestatem, eodem quoque modo Christiani induuntur Spiritu sancto, et requie fruuntur. Quod si quoque bellum exterius ingruat, ferit Satanas, verum ipsi interius virtute Domini muniti sunt, nec de Satana sunt solliciti. Sicut ille in deserto tentavit Dominum quadraginta dies, quid illi nocuit, quod exterius aggressus est corpus illius⁸⁸? Intus enim Deus erat. Sic quoque Christiani, licet exterius tententur, interius 99 nihilominus divinitate referti sunt, nec ullo damno injuriave afficiuntur. Hos gradus autem si quis consecutus est, ille ad perfectam dilectionem Christi, et plenitudinem divinitatis, pervenit. At qui non est ejusmodi, adhuc interius bellum sustinet: hora quadam delectatur oratione, alia vero hora in afflictione ac periculo consistit; ita enim vult Dominus; cum enim adhuc sit infans, exercet illum ad prælium,*

σου ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας· ἔσωθεν δὲ ἐμοίχευσας καὶ ἐπόρνευσας ἐν τοῖς λογισμοῖς σου, μοιχεύεις τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν ὠφέλησας τὸ σῶμα ἔχων παρθένον. Ὡσπερ ἐὰν ἡ νεάνις καὶ νεανίσκος, καὶ ὀδὼν κολακεύσας αὐτὴν φθείρη, λοιπὸν βδελυκτὴ ἐστί τῷ νομίῳ, ὅτι ἐμοιχεύθη· οὕτω καὶ ἡ ἀσώματος ψυχὴ τῷ ἐνδομυχοῦντι ἔφει κοινωνοῦσα τῷ πονηρῷ πνεύματι, πορνεύει ἀπὸ Θεοῦ· καὶ γέγραπται, Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ σώματος τελομένη, καὶ ἐστὶ πορνεία ψυχῆς κοινωνοῦσης τῷ Σατανᾷ· ἡ αὕτη γὰρ ψυχὴ κοινωρικὴ ἐστὶ καὶ ἀδελφὴ ἡ δαιμόνων, ἡ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων· καὶ λοιπὸν μοιχεύουσα μετὰ τοῦ διαβόλου, ἀχρηστὸς ἐστὶ τῷ πονηρῷ Νυμφίῳ. anima socia est et soror aut dæmonum, aut Dei Satana, minus comoda est celestis Sponso.

IA'. *Ἐρώτησις. Εἰ ἡσυχάζει ποτέ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πολέμου, ἢ ἕως ὅτε ζῆ, ἔχει πόλεμον;*

Ἀπόκρισις. Ὁ Σατανᾶς οὐδέποτε ἡσυχάζει πολεμῶν; ἕως ἂν ζῆ τις τὸν αἰῶνα τούτου, καὶ φορεῖ σάρκα, πολεμεῖται. Ἄλλ' ὅταν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σθεσθῆ, λοιπὸν ἐκεῖ τί βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, εἰ καὶ ἐρχεται ὁ Σατανᾶς πρὸς λόγον; Ἔστι τις φίλος βασιλέως, καὶ ἔχει δίκην πρὸς ἀντίδικον· ὅταν οὖν τὸν βασιλεῖα ἔχη ἐπιβρεπὴ καὶ φίλον αὐτοῦ, ὅστις βοηθεῖ αὐτῷ, οὐδὲν βλάπτεται. Ὅταν γὰρ τις φθάσῃ ὅλας τὰς τάξεις παρελθεῖν καὶ τοὺς βαθμοὺς, καὶ γενέσθαι φίλος βασιλέως, οὗτος λοιπὸν τί βλάπτεται ὑπὸ τίνος; εἰς τὸ φαινόμενον εἰσὶ πόλεις λαμβάνουσαι δῶρα καὶ ἀννόνας παρὰ τοῦ βασιλέως. Εἰ οὖν ὀλίγον τι λειτουργοῦσιν, οὐδὲν ζημιοῦνται, ὅποτε τοσαῦτα πορίζονται καὶ δέχονται παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ πολεμοῦνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' αὐτοὶ κατέλυσαν εἰς τὴν θεότητα, καὶ ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐδὲν φροντίζουσι τοῦ πολέμου.

IE'. Ὡσπερ γὰρ ὁ Κύριος ἐνεδύσατο τὸ σῶμα, καταλιπὼν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύονται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐν ἀναπαύσει εἰσίν. Εἰ δὲ καὶ ἐρχεται πόλεμος ἐξωθεν, κρούει ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' αὐτοὶ ἔσωθεν ἡσφαλισμένοι εἰσὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει, καὶ οὐ φροντίζουσι τοῦ Σατανᾶ· καθὼς ἐκεῖνος εἰς τὴν ἔρημον ἐπέλασε τὸν Κύριον ἡμέρας τεσσαράκοντα, τί αὐτὸν ἐβλάψεν, ὅτι ἐξῆθεν προσῆλθε τῷ σῶματι αὐτοῦ; Ἔσωθεν γὰρ Θεὸς ἦν. Οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἐξωθεν πειράζονται, ἀλλ' ἔσωθεν πεπληρωμένοι εἰσὶ τῆς θεότητος, καὶ οὐδὲν ἀδικοῦνται. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα εἰ τις ἐφθασεν, εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατήνησεν. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος, ἀκμὴν ἔσωθεν ἔχει πόλεμον· ὥρᾳ ἀναπαύεται εἰς τὴν εὐχὴν, καὶ ἀλλή ὥρᾳ ἐν θλίψει καὶ πολέμῳ στήχει. Οὕτω γὰρ θέλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἀκμὴν νηπίος ἐστὶ, γυμνάζει αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰ δύο πρόσωπα ἔσωθεν

⁸⁷ Matth. v, 28. ⁸⁸ Matth. rv, 2 seq.

βρούε, καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἅ καὶ ἡ θλίψις· εὐχονται ἐν ἀναπαύσει, καὶ ἄλλη ὥρα ἐν θορύβῳ εἶσιν.

ΙΓ'. Οὐκ ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος· Ἐάν ἔχω πάντα τὰ χαρίσματα· ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθίσωμαι· ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. Ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα προτρεπτικά εἰσι· καὶ οἱ ἐν τοῦτοις στήκοντες, εἰ καὶ ἐν φωτὶ, νήπιοι εἰσι· πολλοὶ γὰρ τῶν ἀδελφῶν ἦλθον εἰς τὰ τοιαῦτα μέτρα, καὶ ἔσχον χαρίσματα ἰαμάτων, καὶ ἀποκάλυψιν, καὶ προφητείαν· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἐφθασαν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ὅπου ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, ἐπῆλθεν αὐτοῖς πόλεμος, καὶ ἀμελήσαντες ἔπεσον. Εἰ δὲ τις φθάσει εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, οὗτος λοιπὸν δέδεται, καὶ ἔστιν ἡχμαλωτισμένος εἰς τὴν χάριν. Εἰ δὲ τις παρὰ μικρὸν ἐγγίσει τῷ μέτρῳ τῆς ἀγάπης, μὴ φθάσει δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην δεθῆναι, ἀκμὴν ὁ τοιοῦτος ὑπὸ φόβου ἔστι, καὶ πόλεμον καὶ πτώσιν, καὶ εἰ μὴ ἀσφαλίσεται, ρίπτει αὐτὸν ὁ Σατανᾶς.

ΙΖ'. Οὕτως γὰρ πολλοὶ ἐπλανήθησαν χάριτος εἰς αὐτοὺς γενομένης. Ἐνόμισαν ὅτι κατέλαβον τὴν τελειότητα, καὶ ἔλεγον, Ἄρκει ἡμῖν, οὐ χρῆζομεν· ἀλλ' ὁ Κύριος οὕτε τέλους ἔχει, οὕτε κατάληψιν. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ οὐ τολμῶσιν εἰπεῖν, ὅτι Κατελάδομεν, ἀλλὰ τεταπεινωμένοι εἰσὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ γράμματα ἀτέλεστα εἰσι, καὶ οὐδεὶς οἶδε τοῦτο, εἰ μὴ σχολαστικὸς, ὁ μετρίως μαθὼν γράμματα. Οὕτως καὶ ὧδε, οὐδενὶ ἔστι καταληπτὸς ὁ Θεὸς καὶ μετρητὸς, εἰ μὴ τοῖς γευσάμενοις ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου, οὐ ἐδέξαντο, καὶ γνωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν· εἰς χωρίον ἐάν τις ἀπέλθῃ, ὀλίγα γράμματα εἰδῶς, ὅπου εἰσὶν ἰδιῶται, δοξάζεται ὑπ' αὐτῶν ὁ σχολαστικὸς· ἐπειδὴ χωρικοὶ εἰσὶν ὀλοτελῶς, μὴ εἰδότες δοκιμάσαι. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ τὰ ὀλίγα εἰδὼς γράμματα, ἐάν ἀπέλθῃ εἰς πόλιν, ὅπου εἰσι· ῥήτορες καὶ σχολαστικοὶ, οὐ τολμᾷ παραφανῆναι αὐτοῖς, οὕτε λαλῆσαι· ὡς χωρικός γὰρ κρίνεται ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν.

non audet in conspectum eorum prodire, nec proloqui; siquidem velut rusticus iudicatur a scholasticis.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ ὢν ἐν πολέμῳ ἄνθρωπος, καὶ ἔχων τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς χάριτος, μετέστη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ποῦ προχωρεῖ κατεχόμενος εἰς τὰ δύο μέρη;

Ἀπόκρισις. Ὅπου ἔχει τὸν σκοπὸν ὁ νοῦς, καὶ ὅπου ἀγαπᾷ, ἐκεῖ προχωρεῖ. Μόνον εἰ ἐπέρχεται σοι θλίψις καὶ πόλεμος, ἀντιλέγειν ὀφείλεις καὶ μισεῖν. Τὸ γὰρ ἐλθεῖν τὸν πόλεμον, οὐκ ἔστι σὸν· τὸ δὲ μιῆσαι, σὸν ἔστι· καὶ τότε βλέπων ὁ Κύριος τὸν νοῦν σου, ὅτι ἀγωνίζῃ, καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, διαχωρίζει τὸν θάνατον ἐκ τῆς ψυχῆς σου μιᾷ ὥρᾳ· οὐκ ἔστι γὰρ αὐτῷ δυσχερὲς· καὶ προσλαμβάνεται σε εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ φῶς· ἀρπάζει γὰρ σε ἐν ῥοπῇ ὥρας ἐκ τοῦ στόμα-

ac duæ personæ interior scaturiunt, lumen et tenebræ, quies et afflictio: precantur in quiete, alia vero hora in perturbatione consistunt.

XVI. Non audis quid ait Paulus: Si habueris omnia dona; si tradidero corpus meum ut comburam; si linguis angelorum loquar, charitatem autem non habuero, nihil sum⁹⁹. Siquidem hæc dona exhortatoria sunt: et qui in his consistunt, quamvis in luce sint, tamen infantes sunt. Multi enim fratres ad hos gradus pervenerunt, ac habuerunt dona sanationum, revelationem ac prophetiam; quoniam autem ad perfectam charitatem non pervenerunt, in qua vinculum est perfectionis⁹⁹, prosiliit in eos bellum, quod cum negligerent occubuerunt. Si vero quis pervenerit ad perfectam charitatem, hic postea devinctus ac captivatus est a gratia. Sin quis paululum ad gradum gratiæ appropinqua-verit, nec dum eo pervenerit, ut a charitate devinciatur, talis adhuc est sub iugo timoris, belli ac casus; et nisi muniatur, projicit eum Satanas.

XVII. Hoc enim pacto, permulti a gratia, qua exornati erant aberrarunt, existimantes se consecutos esse perfectionem, et dicebant: Sufficit nobis, non egemus; cum tamen Dominus nec finem habeat, nec comprehendatur. Atque Christiani non audent dicere se comprehendisse, sed humiliati permanent diu noctuque. In rebus oculorum aciei subjectis, litteræ perfectionem consequi nequeunt; et nemini hoc perspectum, nisi scholastico, qui mediocriter litteras addidicit; sic quoque se res hic habet, nulli comprehensibilis est Deus; nec mentionem ab ullo admittit, præterquam ab iis qui gustarunt ex eo ipso, quem susceperunt, atque agnoscunt imbecillitatem suam. In rus si quis itaque abeat, pauca sciens de litteris, ubi sunt plebeii; celebratur tamen ab illis scholasticus ille; siquidem rustici sunt plane, nec dijudicare sciunt. Ipse vero, qui paucas didicit litteras, si profici-scat in urbem, ubi sunt oratores et scholastici,

XVIII. Interrogatio. Si homo bello oppressus, et duplici persona in anima præditus, peccati videlicet et gratiæ, transferatur ex hoc mundo, quo pergit, a duabus partibus detentus?

Responsio. Illuc, ubi intentionem suam habet animus, et ubi diligit, illuc, inquam, tendit. Solummodo, si ingruat afflictio aut bellum, contradicere debes, ac odio prosequi. Ut enim ingruat bellum, tuum non est; odisse tamen, tuum est. Ac tum Dominus, conspecto animo tuo, quod dimices ac diligas eum ex tota anima, segregat mortem ab anima tua hora 100 una; (non enim est ei hoc difficile), et assumit te in sinum suum ac lucem. Eripit te momento horæ e faucibus tenebrarum, ac conse-

⁹⁹ I Cor. xiii, 1. ⁹⁹ Coloss. iii, 14.

stim transfert te in regnum suum. Deo enim horæ momento omnia peragere, facile est, modo amore ei soli devinctus sis. Nam Deus indiget opera humana, quia socia divinitatis est anima.

XIX. Et ut sæpe diximus parabolam coloni, qui laborat, ac semen terræ committit; debet desuper accipere pluviam: nisi enim nubes emergerint, ac venti flaverint, nihil juvat labor agricolæ; nudum semen enim subjacet: hoc transfer ad res spirituales. Si sua solum in operatione perseveret homo, nec suscipiat quidquam a natura sua extraneum, non potest fructus dignos Domino reddere. Quid ergo est hominis operatio? Abrenuntiare, egredi ex hoc mundo, perseverare in oratione, vigilare, diligere Deum ac fratres: hoc proprium est ejus sustinere. Si vero sua solum operatione contentus sit, nec spem foveat aliud quidpiam suscipiendi, neque venti Spiritus sancti animam afflaverint; nec emergerint nubes cœlestes, ac descenderit e caelo pluvia, et irriget animam, nequit homo fructus dignos reddere Domino.

XX. Scriptum itaque est: *Agricola cum viderit palmitem ferentem fructum, purgat eum, ut copiosiore fructum afferat: at non ferentem fructum evellit, et comburendum tradit*⁶¹. Verumtamen hoc hominem decet, ut, sive jejundet, sive vigilet, sive precetur, sive boni quid faciat, cuncta Domino ascribat, his verbis usus: *Nisi Deus corroborasset me, non potuissem jejunare, aut precari, aut ex hoc mundo egredi*. Sicque Deus, bona animi tui intentione conspecta, nimirum te ea, quæ naturali instinctu peragis, Deo ascribere, ipse vicissim sua, spiritualia nempe, divina et cœlestia, tibi hæc largitur: quæ vero sunt illa? fructus Spiritus, exultatio et lætitia.

XXI. *Interrogatio. Verum cum fructus naturales sint horum similes, fides nimirum et precatio, edisere nobis quomodo se habeant naturalia, et quomodo spiritualia?*

Responsio. Ea, quæ te ipso auctore agis, honesta quidem sunt, et Deo grata, sed non pura: velut diligis Deum, verum minus perfecte; venit Dominus, confert dilectionem immutabilem, cœlestem scilicet. Precaris naturaliter, occupationibus ac variis cogitationibus distractus; confert tibi Dominus precationem puram in Spiritu et veritate. In rebus quæ oculis subjacent, terra ut plurimum ex se ipsa profert spinas; colonus autem fodit, exercet diligenter ac seminat; spinæ tamen vel non satæ propullulant et multiplicantur (postquam enim transgressus est, dictum est Adamo: *Tribulos et spinas producet tibi terra*⁶²). Denuo colonus exercet terram, effodit spinas, quæ nihilominus adhuc multiplicantur. Accipe hoc spi-

τος τοῦ σκότους, καὶ εὐθὺς μετατιθῆσθε εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τῷ γὰρ Θεῷ ἐν ῥοπῇ ὥρας πάντα εὐχερῆ ἐστὶ ποιῆσαι, μόνον ἵνα τὴν ἀγάπην ἔχῃς πρὸς αὐτόν. Χρῆζει γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ κοινωνικὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς θεότητος.

ΙΘ'. Καὶ καθὼς πολλάκις εἴπομεν τὴν παραβολὴν τοῦ γεωργοῦ, ὅτι καμῶν καὶ βαλῶν τὸν σπῆρον ἐν τῇ γῆ, ὀφείλει ἐκδέξασθαι καὶ τὸν ἀνωθεν ὑετόν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐπιφανῆ νέφη καὶ ἀνεμοὶ πνεύσωσιν, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ κάματος τοῦ γεωργοῦ· ὁ γὰρ σπῆρος γυμνὸς ὑπόκειται· τοῦτο ἀνέλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· ἐὰν μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ ἀπομεινῇ ὁ ἀνθρώπος, καὶ μὴ ἐπιδέξηται τὴν ξένον τῆς φύσεως αὐτοῦ, οὐ δύναται καρποὺς ἀξίους τῷ Κυρίῳ ἀποδοῦναι. Τί δέ ἐστὶν ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου; τὸ ἀποτάξασθαι, τὸ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, τὸ ὑπομένειν ἐν τῇ εὐχῇ, τὸ ἀγρυπνεῖν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Τοῦτο ἴδιον ὑπομένειν αὐτοῦ ἐστὶν. Ἄλλ' ἐὰν ὑπομεινῇ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐργασίᾳ, καὶ μὴ ἐπιπέσῃ ἄλλο τι ἐπιδέξασθαι, καὶ μὴ πνεύσωσιν οἱ ἀνεμοὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ ψυχῇ, καὶ ἐὰν μὴ ἐπιφανῆ οὐράνια νέφη, καὶ κατέλθῃ ἐξ οὐρανοῦ ὑετός, καὶ ἐπιβρέξῃ τῇ ψυχῇ, οὐ δύναται ὁ ἀνθρώπος καρποὺς ἀξίους ἀποδοῦναι τῷ Κυρίῳ.

Κ'. Γέγραπται δὲ, ὅτι Ὁ γεωργὸς δταν ἴδῃ τὸ κλήμα φέρον καρπὸν, καθαρίζει αὐτὸ, ἵνα πλεονα ἐξενέγκῃ· τὸ δὲ μὴ φέρον καρπὸν ἐκρίζοι, καὶ εἰς καῦσιν διδώσι. Πλὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο ἐστὶν, ἵνα εἴτε νηστεύσῃ, εἴτε ἀγρυπνῇ, εἴτε εὐχεται, εἴτε καλὸν τι ποιεῖ, ἐπιγράψῃ ἅπαντα τῷ Κυρίῳ, τοῦτο λέγων, ὅτι *Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐνεδυνάμωσέ με, οὐκ ἠδυνάμην νηστεύειν, ἢ εὐχεσθαι, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου ἀπελεῖν*. Καὶ οὕτω βλέπων ὁ Θεὸς τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν, ὅτι τὰ σὰ, ἅπερ ἀπὸ φύσεως ποιεῖς, τῷ Θεῷ ἐπιγράφεις, πάλιν αὐτὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ, τὰ πνευματικά, τὰ θεία καὶ ἐπουράνια, σοὶ ταῦτα χαρίζεται, τίνα δὲ ἐστὶν; οἱ τοῦ Πνεύματος καρποὶ, ἀγαλλίας, καὶ εὐφροσύνη.

ΚΑ'. Ἐρώτησις. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰσι φυσικοὶ καρποὶ τούτοις ὅμοιοι, ἀγάπη, πίστις, εὐχὴ, διάκρινον ἡμῖν, πῶς ἐστὶ τὰ πνευματικὰ;

Ἀπόκρισις. Τὰ σὰ ἃ ποιεῖς, καλὰ μὲν ἐστὶ καὶ τῷ Θεῷ εὐπρόσδεκτα, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ καθαρὰ· οἶον, ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐ τελείως· ἔρχεται ὁ Κύριος, δίδωσιν ἀγάπην ἄτρεπτον τὴν ἐπουράνιον. Εὐχῇ σὺ φυσικῶς μετὰ τοῦ βέμβεσθαι καὶ διαλογίζεσθαι· δίδωσι σοὶ ὁ Θεὸς τὴν καθαρὰν εὐχὴν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐν τοῖς φαινομένοις, ἡ γῆ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῆς ἐκφέρει τὰς ἀκάνθας· ὁ δὲ γεωργὸς σκάπτει, ἐργάζεται ἐπιμελῶς, βάλλει σπῆρον· ἀλλ' αἱ ἀκάνθαι μὴ σπειρόμεναι, ἀναφύουσι, καὶ πληθύνονται· μετὰ γὰρ τὴν παράδασιν ἐβρέθη τῷ Ἀδὰμ, *Τριβόλους καὶ ἀκάνθους ἀνατελεῖ σοὶ ἡ γῆ*. Πάλιν ὁ γεωργὸς ἐκπονεῖ τῇ γῆ, ἀνασκάπτει τὰς ἀκάνθας, καὶ αὐταὶ ἐτι πληθύνονται.

⁶¹ Joan. xv, 2. ⁶² Gen. iii, 18

Ἀνάλαβι τοῦτο πνευματικῶς· μετὰ γὰρ τὴν παρά-
 θασιν ἡ γῆ ἐκ τῆς καρδίας ἐκφέρει ἀκάνθας καὶ
 τριβόλους· ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐκπονεῖ, καὶ ἐτι-
 αὶ ἀκανθαὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀναφύονται.
 Ἔτι αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῆς
 ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Κύριος βάλλει ἐν
 αὐτῇ τῇ γῆ τῆς καρδίας σπόρον ἐπουράνιον, καὶ
 ἐργάζεται αὐτήν· καὶ πεσόντος τοῦ σπόρου, ἀκμὴν
 οἱ τριβόλοι καὶ ἀκανθαὶ ἀναφύονται. Πάλιν αὐτὸς ὁ
 Κύριος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐργάζονται τὴν γῆν τῆς
 ψυχῆς, καὶ ἐπὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ αἱ ἀκανθαὶ
 βρούουσιν ἐκεῖ, καὶ ἀναφύονται, ἕως οὗ γένηται θέ-
 ρος, καὶ πλεονάσῃ ἡ χάρις, καὶ καταξηρανθῶσιν ἐκ
 τῆς θερμῆς τοῦ ἡλίου αἱ ἀκανθαί.

ΚΒ'. Εἰ γὰρ καὶ σύνεστι κακία τῇ φύσει, ἀλλ'
 οὕτω κατακυριεύει ταύτης, ἥ ἔχει νομὴν. Τὰς γὰρ
 τροφεράς χλόας τοῦ σίτου δύναται τὰ ζιζάνια συμ-
 πνίγειν. Φθάσαντος δὲ θέρους μετὰ τὸ ξηρανθῆναι
 τοὺς καρπούς, οὐδὲν βλάπτουσι τὰ ζιζάνια τὸν σίτον.
 Καὶ γὰρ ἐὰν συμβῆ τριάκοντα μοδίους εἶναι, καθαρ-
 οῦ σίτου, ἔστι γὰρ μίξις ἐκεῖ ζιζανίων, ὡς χοινικός
 τι παραφαίνεσθαι· κέχωσται γὰρ διὰ τὴν πλεονα-
 σμὸν τοῦ σίτου· οὕτω καὶ ἐν τῇ χάριτι, ὅταν πλεονά-
 σῃ ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις εἰς τὸν ἄνθρω-
 πον, καὶ πλουτῇ εἰς τὸν Κύριον, συνῆ δὲ ἡ κακία
 μερικῶς, οὐ δύναται καταβλάψαι τὸν ἄνθρωπον, οὔτε
 ἔχει ἰσχύν τινα, ἢ νομὴν κατ' αὐτοῦ. Ἢ γὰρ τοῦ
 Κυρίου ἔλευσις, καὶ ἡ πρόνοια διὰ τοῦτο γέγονεν, ἵνα
 τοὺς τῇ κακίᾳ δεδουλωμένους ἴνασται, καὶ ἐνόχους,
 καὶ ὀποστεταγμένους ἐλευθερώσῃ, καὶ ποιήσῃ νικητὰς
 τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν
 ἀδελφοὶ ξενίζεσθαι, εἴτε ὑπὸ τινῶν θλίβονται πρὸς
 τὸ κακίας ἀπαλλαγῆναι.

ΚΓ'. Καὶ γὰρ εἰς τὸ παλαιὸν Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν
 ἔχοντες τὴν ἱερωσύνην, πολλὰ ἔπαθον· Καίφας δὲ
 τὴν ἐκείνων καθέδραν ἔχων, αὐτὸς ἐδίωξε καὶ κατ-
 ἔκρινε τὸν Κύριον· ὁμοίως δὲ τὴν ἱερωσύνην ὁ Κύριος
 τιμῶν, ἀφῆκεν αὐτὸ γενέσθαι· ὁμοίως οἱ προφῆται
 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο. Λοιπὸν Πέτρος
 Μωσέα διεδέξατο, τὴν καινὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ,
 καὶ τὴν ἀληθινὴν ἱερωσύνην ἐγγχειρισθεὶς. Νῦν γὰρ
 ἔστι βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος, καὶ περιτομὴ
 τις ἐν καρδίᾳ γινομένη. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ ἐπουρά-
 νιον Πνεῦμα ἐπιδημεῖ ἐν τῷ νῷ· πλὴν οὔτε οὗτοι οἱ
 τέλειοι, ἕως εἰσὶν εἰς τὴν σάρκα, ἀμεριμνοῦσι διὰ τὸ
 αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἐμφοβοὶ εἰσι· διὸ καὶ παραχω-
 ροῦνται πειράζεσθαι. Εἰ δὲ φθάσει ἡ ψυχὴ πρὸς
 ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων ἀπελθεῖν, τότε δύναται
 μόνον ἀνευ θλίψεως καὶ πειρατηρίων εἶναι· Ἐκεῖ
 γὰρ οὐκέτι ἐστὶ μέριμνα, ἢ θλίψις, ἢ πόνος, ἢ γῆ-
 ρας, ἢ Σατανᾶς, ἢ πόλεμος· ἀλλ' ἀνάπαυσις, χαρὰ,
 εἰρήνη, καὶ σωτηρία. Ὁ γὰρ Κύριος ἐν μέσῳ αὐτῶν
 ἐστίν, ὃς ἐπικαλεῖται Σωτῆρ διὰ τὸ σῶζειν τοὺς
 αἰχμαλώτους· ἱατρὸς ἐπικέκληται, ἐπειδὴ οὐράνιον
 καὶ θεῖον φάρμακον δίδωσι, καὶ ἰᾶται τὰ πάθη τῆς
 ψυχῆς· Ἐν τισὶ γὰρ κυριεύουσι τοῦ ἀνθρώπου·
 πρὸς λόγον δὲ εἰπεῖν, ἔστι Βασιλεὺς καὶ Θεός, ὁ
 Ἰησοῦς· τύραννος δὲ καὶ ἄρχων κακῶς, ὁ Σατανᾶς.
 Jesus est Rex et Deus; Satanas autem tyrannus et

A ritualiter. Nam post transgressionem terra cordis
 producit spinas et tribulos : excolit homo, elaborat,
 adhuc tamen spinæ pravorum spirituum ena-
 scuntur. Deinde sanctus ille Spiritus suppetias fert
 imbecillitati humanæ, et Dominus **IOI** mittit in
 terram cordis semen cæleste, atque excolit eam :
 quo semine jacto, adhuc tribuli et spinæ pullulant.
 Denuo ipse Dominus, ac homo exercent terram
 animæ, et septem mali spiritus ac spinæ exoriantur
 illic, et repullulant, donec adveniat æstas, et
 abundet gratia, ac desiccantur ab æstu solis spinæ
 enatæ.

XXII. Etsi enim nequitia adhæret naturæ, sic
 B tamen dominatur ei, quæ habet pastum. Teneras
 enim herbas frumenti potest lolium suffocare ;
 ingruente vero æstate ubi fructus exsiccati fuerint,
 nihil lædit lolium frumentum. Itaque si evenerit
 ut sint triginta modii frumenti puri, vix illic per-
 mistio lolii, velut aliquota sextarii pars apparebit,
 obruta sunt enim nimia copia frumenti : sic quoque
 in gratia, cum donum Dei et gratia abundaverit in
 homine, atque ditescat erga Dominum, adsit tamen
 aliqua in parte nequitia ; nequit illa lædere homi-
 nem, neque vim ullam aut imperium in eum
 obtinet. Adventus enim Domini et providentia est
 propterea, ut in servitutem malitiæ redactos, eique
 obnoxios et subjugatos liberaret, ac peccati et
 mortis victores efficeret. Non debent ergo fratres
 C admiratione duci, si a quibusdam affligantur, id
 fit, ut vindicentur a malitia.

XXIII. Etenim quondam Moses et Aaron, cum
 potirentur sacerdotio, multa pertulerunt. Caiphas
 autem, qui eorum cathedram tenebat, ipse persecu-
 tus est, et condemnavit Dominum : Dominus
 tamen sacerdotium reverenter habens, permisit il-
 lud fieri. Itidem prophetæ a gente sua persecutio-
 nem passi sunt. Postea Mosen excepit Petrus, cui
 nova Ecclesia Christi ac verum sacerdotium com-
 missum est. Jam enim est baptisma ignis et spi-
 ritus, et circumcisio quædam in corde fit. Divinus
 enim et cælestis Spiritus commoratur in mente.
 D Verum neque hi perfecti, quandiu sunt in carne,
 carent sollicitudine propter arbitrii libertatem ;
 sed metu percutiuntur, atque propterea tentari
 permittuntur. Ubi vero anima ad illam civitatem
 sanctorum pervenerit, tum demum absque afflictio-
 nibus et tentationibus vitam agere potest. Illic
 enim non amplius est sollicitudo, aut afflictio, aut
 labor, aut senectus, aut Satanas, aut bellum, sed
 requies, gaudium, lætitia et salus. In medio enim
 illorum est Dominus, qui appellatur Salvator, quod
 liberet captivos : appellatur medicus, quod cæle-
 stem ac divinam medicinam conferat, et affectiones
 animæ curet : aliquatenus enim imperium in ho-
 minem obtinet illæ. Uno verbo autem ut dicam,
 princeps nequitia.

XXIV. Quod superest, Deus et angeli ejus hominem illum volunt una secum domesticum reddere in regno: itidem diabolus et angeli ejus exoptant eum sibi adjungere et in suas partes pertrahere. Media igitur est anima inter duas hypostases, atque utram in partem postea inclinarit voluntas animæ, ejus sit propria, ejusque filius. Perinde autem, ac si mittat pater quispiam in regionem peregrinam filium suum, ubi occurrant ei in via bestię, atque conferat illi pharmaca et antidota; ut si adoriantur eum belluę aut dracones, oblato pharmaco illa interficiat: eodem quoque modo vos omnem nervum intendite, ut accipiatis cęlestē pharmacum quod mederi potest et antidotum est animę; ut ejus beneficio interimatis venenum emittentes bestias immundorum spirituum. Non est enim facile, purum cor possidere, nisi multo cum certamine et labore, **102** ut conscientiam et cor purum habeat homo, ut penitus evellatur nequitia.

XXV. Contingit enim gratia aliquem pręditum esse, cujus tamen cor nondum sit purificatum. Et propterea ceciderunt qui lapsi sunt, eo quod non crederent, post acceptam gratiam adhęrere illis sumum ac peccatum. Omnes vero justī per angustiam atque afflictionis plenam viam usque ad finem Deo placuere. Abrahamus cum esset dives, tum secundum Deum tum secundum mundum, *terram ac pulverem* ⁶³ se ipsum nominavit. Et David: *Opprobrium hominum, inquit, et abjectio plebis. Et, vermis et non homo* ⁶⁴. Similiter omnes apostoli et prophetę male habitī summis afficiebantur contumeliis. Dominus ipse, qui via est et Deus, cum non propter seipsum sed propter te venit, ut typus ac exemplum tibi fieri omnis boni; perpende in quantum humilitatem se abjecerit, forma servi accepta, qui est Deus, Dei Filius, Rex, Filius Regis, donans quidem ipse curantia pharmaca, sanansque vulneratos; exterius tamen velut unus vulneratorum apparens.

XXVI. Cęterum ne despicias divinam dignitatem, dum conspicis illum exterius humiliatum, ut similem nobis; propter nos sic apparuit, non propter se ipsum. Perpende, ea hora qua clamabant: *Crucifige, crucifige eum* ⁶⁵, ac populus concurrebat, quam humiliatus erat prę omnibus? Quemadmodum in rebus aspectabilibus si quis sit improbus, postquam acceperit sententiam a magistratu, ab universo populo execrationi devovetur, ac contemptui habetur, sic quoque Dominus hora crucis, tanquam homo vitam cum morte commutaturus, vilipendebatur a Pharissęis. Quando rursus conspuerunt in vultum ejus, et imposuerunt ei coronam spineam, et colaphis eum ceciderunt, quam non supergressus est humilitatem? [Scriptum enim est: *Dorsum meum dedi flagellantibus, nec averti faciem meam a turpitudine conspuentium, nec genas meas a percutientibus* ⁶⁶. Quod si Deus tantas contumelias, passionem ac humilitatem subiit, tu, qui

A **ΚΔ'.** Λοιπὸν ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τὸν ἀνθρώπον τοῦτον βούλονται οικειώσασθαι μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν βασιλείαν· ὁμοίως ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ θέλουσιν οικειώσασθαι τοῦτον εἰς ἑαυτούς. Μέση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῶν δύο ὑποστάσεων, καὶ λοιπὸν εἰς οἶον ἂν μέρος ῥέψῃ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς, ἐκείνου γίνεται καὶ υἴος. Ὡς περ δὲ ἂν ἀποστελλῆ τις πατὴρ εἰς πατριδα ξένην τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὅπου ἀπαντῶσιν αὐτῷ καθ' ὁδὸν θηρία, καὶ δίδωσιν αὐτῷ φάρμακα, καὶ ἀντίδοτα· ἵνα ἂν αὐτῷ ἐπέλωσι τὰ θηρία ἢ δράκοντες, ἐπιδῷ τὸ φάρμακον, καὶ ἀποκτείνῃ αὐτά· οὕτως καὶ ἡμεῖς σπουδάσατε λαθεῖν ἐπουράνιον φάρμακον, τὸ λαματικὸν καὶ ἀντίδοτον τῆς ψυχῆς, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀποκτείνῃτε τὰ ἰοδόλα θηρία τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Οὐκ ἐστὶ γὰρ εὐκόλον πρᾶγμα, καθαρὰν καρδίαν κτήσασθαι· εἰ μὴ μετὰ ἀγῶνος πολλοῦ καὶ καμάτου, ἵνα συνείδησιν καὶ καθαρὰν καρδίαν κτήσῃται ὁ ἀνθρώπος, ἵνα ὀλοτελῶς ἐκρίζωθῃ τὸ κακόν.

B **ΚΕ'.** Καὶ χάριν γὰρ συμβαίνει εἶναι εἰς τινα, καὶ ἡ καρδία οὐ κεκαθάρισται· καὶ διὰ τοῦτο ἔπεσον οἱ πεσόντες, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν μετὰ τὴν χάριν συνεῖναι αὐτοῖς τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἄμαρτιαν· πάντες δὲ οἱ δίκαιοι διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, μέχρι τέλους εὐηρέστησαν τῷ θεῷ. Ὁ Ἀβραάμ κατὰ θεὸν πλουσίως ὦν, καὶ κατὰ κόσμον, γῆν ἑαυτοῦ καὶ σποδὸν ὠνόμαζεν· καὶ Δαβὶδ, Ὁρειδὸς ἀνθρώπων, φησὶ, καὶ ἐξουδένωμα λαῶν, καὶ σκώληξ, καὶ οὐκ ἀνθρώπος. Ὁμοίως πάντες οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται κακοχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι ἦσαν· αὐτὸς ὁ Κύριος ὃς ἐστὶν ὁδὸς καὶ θεὸς ἐλθὼν οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ σέ, ἵνα σοι τύπος γένῃται παντὸς ἀγαθοῦ, βλέπε εἰς ποίαν ταπεινώσιν ἦλθε, μορφήν δούλου λαδῶν, θεὸς, Υἱὸς θεοῦ, Βασιλεὺς, Υἱὸς βασιλέως, διδοὺς μὲν αὐτὸς λαματικὰ φάρμακα, καὶ θεραπεύων τοὺς τετραυματισμένους· ἔξωθεν δὲ ὡς εἰς τῶν τετραυματισμένων φαινόμενος.

C **ΚΖ'.** Ἀλλὰ μὴ καταφρονήσης τοῦ θεϊκοῦ ἀξιώματος, βλέπων αὐτὸν ἔξωθεν τεταπεινωμένον ὡς ὅμοιον ἡμῖν· δι' ἡμᾶς οὕτως ἐφάνη, οὐ δι' ἑαυτὸν. Ἐννόησον ἐν ἡ ὥρᾳ ἐκραζόν, *Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν*, καὶ ὁ ὄχλος συνήρχετο, πῶς ἦν τεταπεινωμένος παρὰ πάντας. Ὡς περ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἂν ἡ κακοποιὸς, καὶ λάθῃ ἀπόφασιν παρὰ τοῦ ἀρχόντος, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ δήμου ὄλου βδελυκτὸς ἐστὶ καὶ ἐξουδενωμένος. Οὕτως ὁ Κύριος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ σταυροῦ· ὡς ἀνθρώπος μέλλων ἀποθνήσκειν κατευτελισμένος ἦν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. Ὅτε δὲ πάλιν ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐπέθησαν αὐτῷ ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἐβράβιζαν αὐτόν, ποίαν οὐχ ὑπερέβη ταπεινώσιν! Γέγραπται γάρ, ὅτι *τὸν ῥῶτόν μου δέδωκα εἰς μίστιγος, καὶ τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, καὶ τὰς τσαγῶνας μου ἀπὸ βραχισμάτων*. Εἰ δὲ ὁ θεὸς εἰς τσαγῶνας ὕβρεις, καὶ πάθη, καὶ ταπεινώσιν κατήλθε, σὺ ὁ φύσει βόρβορος καὶ φύ-

⁶³ Gen. xviii, 27. ⁶⁴ Psalm. xxi, 7, ⁶⁵ Luc. xxiii, 21. ⁶⁶ Isa. l, 6.

σεως θνητῆς, ὅσα ἂν ταπεινωθῆς, οὐδὲν ὅμοιον τῷ Α Δεσπότη σου ποιήσεις. Ὁ Θεὸς διὰ σὲ ἑαυτὸν ἐταπείνωσε, καὶ σὺ διὰ σεαυτὸν οὐ ταπεινοῦσαι, ἀλλ' ἐπαίρη καὶ τυφοῦσαι· ἤλθε γὰρ τὰς θλίψεις καὶ τὰ βάρη λαθεῖν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσίν σοι δοῦναι· καὶ σὺ οὐ θέλεις πόνους βαστάσαι καὶ παθεῖν, ἵνα οὕτω θνητῆ σου τὰ τραύματα λάσσης τυχεῖν. Δόξα τῇ ἀνοχῇ καὶ μακροθυμίᾳ αὐτοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

OMILIA KZ'.

Περὶ τῆς ἀξιώσεως καὶ στάσεως τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου διὰ πολλῶν διηγουμένη διατελεῖ ἀτιετὴ ἡ ὁμιλία, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη. Ἐπειτα περὶ τοῦ ἀντεξουσίου παρωφέλιμα πολλὰ διδάσκει, ἀναμιγρῦσα ζητήσεις τινὰς θείας σοφίας πλήρεις.

Α'. Γνωθὶ σου τὴν εὐγένειαν, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τὸ ἀξίωμα· πῶς τίμιος εἶ, ἀδελφός Χριστοῦ, φίλος βασιλέως, νύμφη τοῦ ἐπουρανοῦ· Νυμφίου. Ὁ γὰρ θνητοὶς ἐπιγνώσει τὸ ἀξίωμα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, οὕτως δύναται ἐπιγνώσει τὴν δύναμιν, καὶ τὰ μυστήρια τῆς θεότητος, καὶ μάλλον ἐντεῦθεν ταπεινωθῆναι· ἐπειδὴ διὰ δυνάμεως Θεοῦ, βλέπει τις τὴν πτώσιν ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ἂν τρόπον αὐτὸς διὰ παθημάτων καὶ σταυροῦ παρῆλθε, καὶ οὕτως ἐδοξάσθη, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· καὶ οὕτω χρῆ καὶ σὲ συμπαθεῖν, καὶ συσταυρωθῆναι, καὶ οὕτως ἀνελεῖν, καὶ συγκαθίσει, καὶ συναφθῆναι τῷ σώμασι τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντοτε συμβασιλεύειν ἐν ἐκλείψ τῷ αἰῶνι, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συν- C δοξασθῶμεν.

Β'. Ὅσοι γὰρ θνητῶσι περιγενέσθαι καὶ παρελθεῖν τοὺς θριγκοὺς τῆς κακίας, εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, τὴν εἰρηνευομένην καὶ μεστὴν πολλῶν αγαθῶν, ὅπου τὰ πνεύματα τῶν δικαίων ἀναπαύονται. Δεῖ οὖν ὑπὲρ τούτου μεγάλως πονῆσαι καὶ ἀγωνιάσθαι· οὐ γὰρ ἐστὶ δίκαιον τὸν Νυμφίον διὰ σὲ ἐλθόντα παθεῖν καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὴν νύμφην, δι' ἣν ὁ Νυμφίος παρεγένετο, καὶ καυχουμένην εἶναι καὶ ῥέμβεσθαι· ὡσερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἦ τις πόρνη, πᾶσιν ἐπιδίδωσιν ἑαυτὴν ἀτάκτως· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ παντὶ ἐπιδίδωκεν ἑαυτὴν δαίμονι, καὶ φθίρεται ὑπὸ τῶν πνευμάτων. Εἰσὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ κακὸν κατὰ προαίρεσιν· τινὲς δὲ παρὰ προαίρεσιν. Καὶ τί ἐστὶ ταῦτα; οἱ μὲν κατὰ προαίρεσιν ἔχοντες τὸ κακὸν, οὗτοι εἰσιν οἱ τὸ ἑαυτῶν θέλημα ἐπιδιδόντες τῇ κακίᾳ, καὶ συνηθόμενοι, καὶ φιλιάζοντες, οὗτοι εἰρήνην ἔχουσι μετὰ τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐ ποιοῦσι πόλεμον ἐν τοῖς λογισμοῖς μετὰ τοῦ διοβόλου. Οἱ δὲ παρὰ προαίρεσιν, οὗτοι ἔχουσι τὴν ἑαυτοῖς ἁμαρτίαν ἀντιστρατευομένην ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῶν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Καὶ ἐστὶν ἡ ὀμιχλώδης δύναμις, καὶ τὸ κάλυμμα παρὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ συμφωνοῦσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς, οὕτε συνηθόνται, ἢ ὑπακούουσιν, ἀλλ' ἀντιλέγουσι, καὶ ἀντιπράττουσιν, ὀργίζονται ἑαυτοῖς. Οὗτοι πολὺ εἰσι καλλίονες καὶ τιμώτεροι παρὰ Θεῶν, ὑπὲρ ἐκεί-

natura limus es, et mortalis naturæ, quantumcumque humiliatus fueris, nihil, quod cum Domino tuo comparandum sit, feceris. Deus tui gratia se ipsum humiliavit, tu vero tui gratia non demittis te, sed extolleris atque insolescis. Venit enim, ut afflictiones et onera tua tolleret, ac requiem suam tibi conferret: tu vero labores sufferre ac pati renuis, quo possint hoc pacto tua vulnera sanitatem consequi. Gloria sit patientiæ et longanimitati ipsius in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVII.

Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur hæc homilia, ut et quæ præcedit. Deinde de libero arbitrio multa utilissima docet permistis quæstionibus quibusdam divina sapientia plenis.

I. Agnosce nobilitatem tuam, o homo, tuamque dignitatem: quam pretiosus sis, frater Christi, amicus regis, sponsa Sponsi cælestis. Quicumque enim potuerit cognoscere dignitatem animæ suæ, ille poterit cognoscere potentiam et mysteria divinitatis; quinimo inde humiliari poterit: quandoquidem beneficio virtutis divinæ aliquis suum ipsius lapsum intuetur. Cæterum quo pacto ipse per passiones et crucem transiit, et ita glorificatus est ac sedit ad dextram Patris; sic quoque te compati necesse est, **103** simulque crucifigi, et sic resurgere: et una sedere et conjungi corpori Christi, et perpetuo simul regnare in illo sæculo, siquidem simul cum eo patimur, ut et una cum illo glorificemur ⁶⁷.

II. Quicumque enim superare ac transilire potuerint septa nequitiae, ingrediuntur in cœlestem civitatem, pacis ac multorum bonorum plenam, ubi spiritus justorum requiescunt. Super hoc igitur maxime laborandum ac decertandum: siquidem non est æquum, Sponsum tui gratia venientem, passum ac crucifixum esse; sponsam vero, propter quam Sponsus venit, in mollitie versari et negligentia distrahi. Quemadmodum enim in rebus oculorum aciei subjectis, si sit meretrix quæpiam, quæ omnibus se ipsam turpiter prostituat, sic et anima, cuicumque se tradidit dæmoni, et corrumpitur a spiritibus. Non desunt enim, qui peccato et malitiæ obnoxii sunt ex proposito, quidam vero præter propositum. Quid vero sibi volunt ista? Ex proposito quidem malitiæ obnoxii sunt hi, qui voluntatem suam malitiæ tradiderunt, illaque delectati, amicitiam cum ea ineunt: hujusmodi qui sunt, pacem colunt cum Satana, nec bellum inferunt cogitationibus. Qui vero præter propositum, hi habent quidem apud se peccatum repugnans in membris eorum ⁶⁸, secundum Apostolum: estque nebulosa vis et caligo præter propositum: non tamen consentiunt in cogitationibus, nec una delectantur aut obtemperant, sed contradicunt et contrafaciunt, irascuntur sibi ipsi: hi longe præstan-

⁶⁷ Rom. viii, 17. ⁶⁸ Rom. vii, 23.

tiores ac digniores sunt apud Deum, quam illi, qui de industria ac consulto voluntatem suam malitiæ tradiderunt, et una delectantur.

III. Quemadmodum si sit rex, qui inveniens puellam quamdam pauperem, pannis obsitam, non erubescat, ablatis sordidis ejus indumentis, nigredinem eluere eamque exornet splendidis vestibus, asciscatque eam sibi sociam regis, atque mensæ suæ et convivii participem faciat, sic quoque Dominus offendit animam vulneratam ac percussam, adhibuitque ei pharmacum, et exiit eam atris indumentis, et turpitudine malitiæ, atque induit eam vestimentis regiis, cœlestibus, divinis, fulgidis et gloriosis: imposuitque illi coronam, sociamque constituit regiæ mensæ ad gaudium et exultationem. Et quemadmodum si sit hortus, qui consitus sit arboribus fructiferis undique bene olentibus: sint quoque ibi loca multa amœnitate jucunda, plane pulchra ac plena fragrantiae et quietis; et quicumque ingrediatur illuc, lætetur et quiescat: sic se habent animæ in regno hoc; totæ fruuntur gaudio, lætitiâ et pace; reges et domini sunt et dii. Scriptum enim est: *Rex regnantium, et Dominus dominantium*⁹⁰.

IV. Non ergo Christianorum cultus est quippiam vulgare: mysterium enim hoc magnum est. Perpende ergo nobilitatem tuam, quod ad regiam dignitatem vocatus sis: *Genus electum, sacerdotium et gens sancta*⁹¹. Mysterium enim Christianismi peregrinum est ab hoc mundo. Gloria regis quidem conspicua, ac divitiæ terrena sunt, corruptibilia, fluxa et caduca. Regnum autem illud, et divitiæ, sunt res divinæ, res cœlestes atque gloriosæ, nunquam præterituræ, nunquam dissolvendæ. Regnant enim cum cœlesti rege in cœlesti Ecclesia; ipseque *primogenitus est ex mortuis*⁹², primogeniti quoque ipsi. Cæterum licet tales sint electi et probati apud Deum; apud se tamen sunt inlimi, et valde reprobat: **104** quod illis est velut naturale et concretum, ut de se humiliter aut nihil sentiant.

V. *Interrogatio. Ignorantne ergo se accessionem consecutos, ac, quod non habebant, possidere a natura sua quidpiam alienum?*

Responsio. Ego vero tibi dico illos non esse probatos, nec esse in progressu, atque ignorare se, quod non habebant, possidere. Cæterum, qui tales sunt, eos ipsa gratia accedens docet, ne ullo in pretio habeant animas suas, dum progressum faciunt, sed natura abjectos et infames se ipsos reputent. Itaque cum apud Deum præclari sint, apud se ipsos non sunt: cumque sint in progressu et notitia Dei, perinde sunt, ac si sint omnium rerum ignari: et apud Deum cum sint locupletes, apud se sunt pauperes. Quemadmodum autem Christus, *sumpta servi forma*⁹³, per humilitatem vicit diabo-

Α υους τούς ἰδίᾳ προαιρέσει τὸ θέλημα αὐτῶν ἐπιιδόντας τῇ κακίᾳ, καὶ συνηδομένους.

Γ'. Ὡσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς, καὶ εὖρη πενιχρὰν τινα κόρην ῥάκη ἐνδεδύμενην, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῆ, ἀλλὰ ἄρη αὐτῆς τὰ ρυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἀποποιήσῃ τὴν μελανίαν, καὶ κοσμήσῃ αὐτὴν ἐνδύμασι λαμπροῖς, καὶ ποιήσῃ αὐτὴν κοινῶν βασιλείως, καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, καὶ τῆς εὐωχίας μεταδῶ αὐτῇ· οὕτως καὶ ὁ Κύριος εὖρε τὴν ψυχὴν τετραυματισμένην, καὶ πεπηγμένην, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ φάρμακον, καὶ ἐξέδυσεν αὐτὴν τὰ μέλανα ἐνδύματα, καὶ τὴν αἰσχροτήτα τῆς κακίας, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὴν ἐνδύματα βασιλικὰ, ἐπουράνια, τῆς θεότητος, φωτεινὰ, καὶ ἐνδοξα· καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ στέφανον, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν κοινῶν τραπέζης βασιλικῆς εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίαν. Καὶ ὡσπερ ἐὰν ᾖ παράδεισος, καὶ ἔχη ἐκεῖ δένδρα καρποφόρα, καὶ ὄλα εὐώδη, καὶ ὡσιν ἐκεῖ τόποι πολλοὶ ἐπιτερπεῖς, ὄλοσ ὠρατοὶ καὶ πεπληρωμένοι εὐωχίας καὶ ἀναπαύσεως· καὶ ὅστις ἀν ἀπέλθῃ ἐκεῖ, εὐφραίνεται καὶ ἀναπαύεται· οὕτως γίνονται αἱ ψυχαὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὄλα εἰσὶν ἐν χαρᾷ, καὶ εὐφροσύνῃ, καὶ εἰρήνῃ· βασιλεῖς καὶ κύριοι εἰσι καὶ θεοί. Γέγραπται γάρ, *Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων*.

Δ'. Οὐκ ἔστιν οὖν τὸ τυχεῖν ὁ Χριστιανισμός· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. Ἐπίγνωθι οὖν σου τὴν εὐγένειαν, ὅτι εἰς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐκλήθης, γένος ἐκλεκτόν, ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἄγιον· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ ξηνοῖσσι τοῦ κόσμου τοῦτου. Ἡ μὲν φαινομένη δόξα τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ πλοῦτος, ἐπιγεία ἐστὶ, καὶ φθαρτὰ, καὶ παρερχόμενα· ἐκείνη δὲ ἡ βασιλεία, καὶ ὁ πλοῦτος, πράγματὰ ἐστὶ θεῖα, πράγματα ἐπουράνια καὶ ἐνδοξα, μηδέποτε παρερχόμενα ἢ λυόμενα. Συμβασιλεύουσι γὰρ τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἐκκλησίᾳ· καὶ πρωτότοκος μὲν ἐστὶν αὐτὸς ἐκ νεκρῶν, πρωτότοκοι δὲ καὶ αὐτοί. Ἄλλὰ καίπερ ταυτοὶ ὄντες ἐκλεκτοὶ καὶ δίκαιοι παρὰ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ εἰσὶν ἐλάριστοι, καὶ λαν ἀποδοκιμασμένοι· καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὡς φυσικὸν καὶ πικτόν ἐστι ταπεινοῦς ἢ τὸ μηδὲν ἑαυτοῦς ἡγεῖσθαι.

Ε'. Ἐρώτησις. Οὐκ οἶδαςιν οὖν, ὅτι προσθήκη ἐλαβον, καὶ ὁ οὐκ εἶχον, ἐκτήσαντο, ξένον τῆς φύσεως αὐτῶν.

Δ' Ἀπόκρισις. Ἐγὼ γὰρ σοὶ λέγω, ὅτι οὐκ εἰσὶ δεδοκιμασμένοι, καὶ οὐκ εἰσὶν ἐν προκοπῇ, καὶ ἀγνοοῦσιν, ὡς ὁ οὐκ εἶχον ἐκτήσαντο. Ἄλλὰ τοιοῦτους ὄντας, αὐτῇ ἡ χάρις ἔλθοῦσα διδάσκει, μὴ ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτῶν τιμᾶν, ὄντας ἐν προκοπῇ, ἀλλὰ φυσικῶς ἀτίμους ἑαυτοῦς ἡγεῖσθαι· καὶ παρὰ Θεῷ τίμιοι ὄντες παρ' αὐτοῖς οὐκ εἰσὶ. Καὶ ἐν προκοπῇ καὶ γνώσει Θεοῦ ὄντες, ὡς μηδὲν εἰδότες εἰσὶ· καὶ παρὰ Θεῷ πλοῦσοι ὄντες, παρ' αὐτοῖς εἰσὶ· ὡσπερ δὲ ὁ Χριστὸς *μορφῇ δούλου λαβὼν*, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἐνίκησε τὸν διάβολον· οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὁ ὄφρις διὰ τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ τυφώσεως κατέστρεψε

⁹⁰ Apoc. xviii, 14 ⁹¹ I Pet. ii, 9. ⁹² Coloss. i, 18. ⁹³ Philipp. ii, 7.

τὸν Ἀδάμ. Καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ὄφις ἐνδομυχῶν ταῖς καρ- A
διαῖς διὰ τυφώσεως καταβάλλει καὶ ἀπολύει τὸ γένος
τῶν Χριστιανῶν.

Γ'. Ὅσπερ γὰρ ἐὰν ᾗ τις ἐλεύθερος, καὶ εὐγενής
κατὰ κόσμον καὶ πλοῦτον ἔχων πολὺν, ἔτι προσ-
οδεύεται, καὶ εἰσάγη καρπούς, οὗτος ἀπονοεῖται καὶ
θαρβεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἀδάστακτος ὢν πάντας λακτί-
ζει, καὶ κολαφίζει· οὕτως εἰσὶ τινες μὴ ἔχοντες διά-
κρισιν, μικρὰν δὲ ἀνάπαισιν εὐρόντες καὶ εὐχὴν,
ἤρξαντο τυφοῦσθαι καὶ ἀπονοεῖσθαι καὶ κατακρί-
ναι· καὶ οὕτω κατέπεσον εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.
Ὁ γὰρ αὐτὸς ὄφις ὁ ἐκβαλὼν τὸν Ἀδάμ διὰ τῆς ὑψη-
λοφροσύνης, εἰπὼν, Ὡς θεοὶ γενήσεσθε· οὗτος καὶ B
νῦν ἐν ταῖς καρδιαῖς ὑποβάλλει ὑψηλοφροσύνην, λέ-
γων, Τέλειος εἶ, ἀρκεῖσσι, ἐπλούτησας, οὐ χρεῖαν
ἔχεις, μακάριος εἶ. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι κατὰ κόσμον, οἱ
πλοῦτον μὲν ἔχοντες, τὸν δὲ προσοδεύοντες ἐν καρ-
ποῖς πολλοῖς, κατέχουσιν ἑαυτοὺς ἐν διακρίσει, καὶ
οὔτε καυχῶνται, οὔτε ἐπαίρονται, ἀλλ' εἰσὶν ἰσοί-
οιδοι γὰρ ὅτι μετὰ τὴν πρόσδοον ἔρχεται ἀφορία.
Καὶ πάλιν ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς ζημίαν καὶ ἀφορίαν,
οὐ λυποῦνται, ἀλλ' ἰσοί· οἰδοι γὰρ ὅτι πάλιν
διαδέχεται εὐφορία. Καὶ ἐν τούτοις ἐπιπολὺ γυ-
μνασθέντες οὐ ξενίζονται, οὔτε ἐν προσδόοις καὶ εὐ-
φορίαις τυφοῦνται, οὔτε ἐὰν ἐπέλθῃ ζημία, ξενίζον-
ται.

nihil peregrini ipsis accidit, neque de redivitibus
ingruat, obstupescunt.

Ζ'. Τὸ οὖν πρᾶγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι· C
γεῦσις ἀληθείας, βρῶσις καὶ πόσις ἐξ ἀληθείας,
φαγεῖν ἔτι καὶ πεινῆ διὰ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας.
Ὅσπερ ἐὰν ᾗ πηγὴ, καὶ ὢν τις ἐκεῖ διψῶν ἀρχεται
πίνειν· εἴτα ἐν τῷ μεταξὺ ἀποσπάσῃ τις αὐτὸν, καὶ
μὴ δῶ ἐμπλησθῆναι ὅσον θέλει, λοιπὸν μᾶλλον ἐκ-
καίεται γευσάμενος τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπιζητεῖ σπου-
δαιότερον· οὕτως καὶ τὸ πνευματικὸν γεύεται τις
καὶ μεταλαμβάνει τροφῆς ἐπουρανίου, εἴτα ἐν τῷ
μεταξὺ ὑποστέλλει, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσιν ἐμπλη-
σθῆναι.

Η'. Ἐρώτησις. Διὰ τί οὐ δίδωσιν ἐμπλησθῆ-
ναι;

Ἀπόκρισις. Ἐπίσταται ὁ Κύριος τὴν ἀσθένειαν
τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ταχέως ὑπεραίρεται, διὰ τοῦτο D
ὑποστέλλει, καὶ παραχωρεῖ γυμνασθῆναι καὶ βλη-
θῆναι τὸν ἀνθρώπον. Εἰ γὰρ μικρὸν λαμβάνεις, καὶ
οὐδεὶς σε βαστάζει, ἀλλὰ τυφοῦσαι, πόσω μᾶλλον εἰ
ὑφ' ἐν σοὶ τις ἐδίδου ἐμπλησθῆναι, οὐκ ἂν σε ἐφε-
ρσεν; Ἀλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς τὴν ἀσθένειαν, οἰκονομεῖ σε
εἰς θλίψεις, ἵνα ταπεινὸς γένη, καὶ σπουδαιότερος
τοῦ ἐπιζητεῖν τὸν Θεόν. Καὶ γὰρ κατὰ κόσμον πτω-
χὸς τις εὐρῶν βαλάντιον χρυσοῦν, ἀπὸ ἐλαφρίας
ἤρξατο κηρύσσειν, *Εὐρον, εὐρον βαλάντιον, πλού-
σιός εἰμι*. Τότε ἐκ τῆς φήμης ἤκουσεν ὁ ἀπολέσας,
καὶ ἔλαβεν αὐτό. Ἄλλος πλούσιος ἀπενοήθη, καὶ

lum : sic initio serpens per arrogantiam et fastum
subvertit Adamum. Nunc quoque ille ipse serpens,
in interioribus cordis recessibus abditus, per
superbiam destruit ac dissolvit genus Christia-
norum.

VI. Quemadmodum enim si quis sit liber ac in-
genus in mundo, ac magnas possident opes ; insu-
per reditus percipiat, et fructus colligat ; ille
vesana quadam insolentia effertur, atque in se ipso
fiduciam locat ; cumque sit intolerabilis, omnes
calce petit, et colaphis afficit : ita sunt quidam,
nulla discretione præditi, qui, paululum quietis ac
precactionis nacti, incipiunt altos sibi sumere spiri-
tus, insolentia efferrī, atque alios dijudicare : atque
hoc modo delabuntur in profundissima terræ. Ille
enim ipse serpens, qui deturbavit Adam per arro-
gantiam, dicens : *Eritis sicut dii* : ipse nunc quo-
que in cordibus suggerit arrogantiam, inquires :
*Perfectus es, sufficit tibi, factus es locuples, nullius
indiges, beatus es* ⁷³. Non desunt alii more sæculi,
qui opibus quidem dum opulenti sunt, quas ex
niniis fructuum redivitibus accumulantes, continent se
ipsos in discretione, nec gloriantur, neque effe-
runtur, sed sunt æqui : norunt enim post ubertate
venturam sterilitatem. Et denuo ubi in damnum
et sterilitatem inciderint, non afficiuntur tristitia,
sed æqui remanent : norunt enim denuo suces-
suram ubertatem. Et in his ut plurimum exercitati,
aut ubertate ipsi superbiunt, neque si damnum

VII. Res igitur Christianismi sic se habet : de-
gustare veritatem, edere ac bibere de veritate,
edere ac bibere insuper pro viribus et facultate.
Quemadmodum si quis sit fons, et quis sitibundus
illic ex eo incipiat bibere ; deinde inter bibendum
abstrahat eum quispiam, nec concedat impleri,
quantum velit : postea vehementius inardescit,
gustu aquæ percepto, et ardentius exoptat : sic
quoque in re spirituali res se habet, degustat
quispiam et particeps fit cibi cœlestis, tum inter
gustandum subtrahitur, nullusque dat ei ut sa-
tietur.

VIII. Interrogatio. Quamobrem impleri non
conceditur ?

105 Responsio. Novit Dominus imbecillitatem
hominis, quod facile extollatur ; propterea subtrahit
et permittit exerceri et jactari hominem. Si enim
modicum accipias, nec quis te tolerare possit, sed
intumescis, quanto magis, si quis uno haustu tibi
concederet exsaturari, nemo te ferret ? Atqui Deus,
perspecta imbecillitate tua, ex dispensatione singu-
lari exponit te afflictionibus, ut humilior reddaris,
ac studiosior inquirendi Dei. More enim in mundo
recepto mendicus quidam, invento marsupio auri
pleno, præ levitate incipit vociferari : *Inveni, inveni
marsupium, dives sum*. Tum ex rumore audivit, qui
perdiderat, ac recepit illud. Alius dives superbia

⁷³ Gen. iii, 5.

quadam animi elatus, calcibus petere cœpit, omnesque contumelia afficere, et super quosdam efferri; quo audito rex ejus publicavit bona: sic se res habet in re spirituali. Paululum quietis ubi quidam degustarint, administrare id nesciunt, sed perdunt id quoque quod acceperunt. Tentat enim eos peccatum, et occæcat illorum mentem.

IX. *Interrogatio.* Post visitationem gratiæ factam, quo pacto labuntur nonnulli? Nonne Satanas manifeste longe imbecillior est? nam ubi dies, qua ratione potest nox esse?

Responsio. Non quod exstinguatur gratia, aut imbecillior reddatur, sed ut liberum arbitrium tuum ac libertas probetur, quo vergat, permittit te malitiæ: tuque rursus voluntate appropinquans Domino, admoneris, ut revisas gratiam. At quo pacto scriptum est: *Spiritum ne exstinguatis*⁷⁴: si ipse inextinguibilis est et lucidus? Tu vero voluntate tua negligens, et non consentiens, exstingueris a Spiritu. Eodem modo dicit: *Ne contristetis Spiritum sanctum, per quem obsignati estis in diem redemptionis*⁷⁵. Vides in tua voluntate situm esse, et in libero arbitrio tuo, ut honore afficias Spiritum sanctum, et non contristes. Ego vero tibi dico, perfectis quoque Christianis, et quidem captivatis et inebriatis amore erga bonum, inesse liberum arbitrium, unde infinitis malis examinati, convertuntur ad bonum.

X. Perinde ac si sint primates quidam, divites ac nobiles, qui propria voluntate et instinctu relinquunt divitias et nobilitatem suam ac dignitates, et abeant, ac induant sordida et vilia vestimenta, et ignominiam pro gloria, sintque miseri et abjecti; hoc situm est in eorum propria voluntate. Ego vero tibi dico, quod ipsos quoque apostolos, vel consummatos in gratia, non prohibuerit gratia, quo minus, quæ vellent, perficerent: etiamsi voluissent ipsi, ea, quæ displicebant gratiæ, peragere. Natura enim nostra capax est, tum boni tum mali: ac potestas adversaria exhortandi, non cogendi vim habet: quoad cætera tu habes liberum arbitrium vergendi quocumque volueris. Nonne percipendis, *Petrum fuisse reprehensum*⁷⁶, et Paulum abeuntem arguisse illum; qui, quamvis talis esset, adhuc reprehensibilis erat? Paulus quoque, qui erat spiritualis, propria voluntate disputationem suscepit cum Barnaba, et: *Ira exacerbati discesserunt ab invicem*⁷⁷. Itaque inquit idem: *Vos qui spirituales estis, instaurate hujusmodi spiritu mansuetudinis considerans temetipsum, ne et tu tenteris*⁷⁸. Ecce spirituales tentantur, quia superest adhuc arbitrium liberum; et hostes instant, quandiu versantur in hoc sæculo.

XI. *Interrogatio.* Non poterant peccare apostoli, si voluissent, an vero ipsa voluntate potentior erat gratia?

Responsio. Peccare quidem non poterant; non

ἀπελάκτισε, καὶ ἤρξατο πάντας ὑβρίζειν, καὶ ὑπεραίρεσθαι τινῶν, ὅθεν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐδήμυσεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· μικρᾶς ἀναπαύσεως ἐὰν γεύσωνται τινες, οὐκ οἴδασιν διοικῆσαι, ἀλλ' ἀπολοῦσι καὶ αὐτὸ, ὃ ἔλαβον. Πειράζει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία, καὶ σκοτίζει αὐτῶν τὸν νοῦν.

Θ'. *Ἐρώτησις.* Μετὰ τὸ ἐπίσκεψιν τῆς χάριτος γενέσθαι. πῶς πίπτουσιν τινες; Οὐχὶ ὁ Σατανᾶς ἀσθενέστερος ἀποδεικνύεται πολὺ; Ὅπου γὰρ ἡμέρα, πῶς δύναται νύξ εἶναι;

Ἀπόκρισις. Οὐχ ὅτι ἡ χάρις σβέννυται, ἢ ἀσθενεῖ, ἀλλ' ἵνα τὸ αὐτεξουσίον σου, καὶ ἡ ἐλευθερία δοκιμασθῆ, ποῦ ῥέπει, παραχωρεῖ τῇ κακίᾳ· καὶ πάλιν σὺ τῷ θελήματι προσεγγίζων τῷ Κυρίῳ προτρέπη τοῦ ἐπισκέψασθαι σε τὴν χάριν. Ἐπεὶ πῶς γέγραπται, *Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε*, εἰ ἐκεῖνο ἀσθεσὸν ἔστι, καὶ φωτεινόν; Ἀλλὰ σὺ τῷ σὺ θελήματι ἀμελῶν, καὶ μὴ συμφωνῶν κατασβέννυσαι ἐκ τοῦ Πνεύματος. Ὁμοίως λέγει, *Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως*. Ὅρᾳς ὅτι ἐν τῷ θελήματι σου κεῖται, καὶ ἐν τῇ αὐτεξουσίᾳ σου, τὸ τιμῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ λυπησῆσαι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοῖς τελείοις Χριστιανοῖς τοῖς ἡγμωλωτισμένοις, καὶ μεμεθυμένοις εἰς τὸ ἀγαθόν, σύνεστι τὸ αὐτεξουσίον, ὅθεν μυρίαις κακοῖς ἐξετασθέντες τρέπονται ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

Ι'. Ὅσπερ ὅταν ὦσι τινες ἀξιώματικοί, καὶ πλούσιοι, καὶ εὐγενεῖς, καὶ οὗτοι ἰδίῳ θελήματι καὶ προαιρέσει καταλίπωσι τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ ἀπέλθωσι καὶ ἐנדύσωνται ῥυπαρὰ καὶ πενιχρὰ ἐνδύματα, καὶ ἀτιμίαν ἀντὶ δόξης, καὶ ὡς ταλαιπωροῦντες, καὶ ἐξουδενούμενοι, τοῦτο καταλέλειπται τῷ ἰδίῳ αὐτῶν θελήματι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοὺς ἀποστόλους τοὺς τετελειωμένους ἐν τῇ χάριτι, οὐ κεκώλυκεν ἡ χάρις, ἀ ἐβούλοντο πρᾶξαι, εἶγε ἤθελον αὐτοὶ ἐκεῖνοι, μὴ ἀρέσκοντά τινα τῇ χάριτι διαπράττεσθαι. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν δεκτικὴ καλοῦ καὶ κακοῦ ἔστι· καὶ ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ, οὐκ ἀναγκαστικὴ. Λοιπὸν σὺ ἔχεις τὸ αὐτεξουσίον ῥέψαι, ὅπου βούλεις. Οὐχ ὅρᾳς, ὅτι *Πέτρος κατεγνωσμένος ἦν*, καὶ ἀπελθὼν Παῦλος ἠλεγξεν αὐτὸν, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀκμὴν κατεγνωσμένος ἦν; καὶ ὁ Παῦλος πνευματικὸς ὢν, ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος διάλεκτον ἐποίησατο μετὰ Βαρνάβαν, καὶ *Παροξυνθέντες ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων*. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει, *Ἔμεις οὖν πνευματικοὶ καταριζέτε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς*. Ἰδοὺ οὖν πνευματικοὶ πειράζονται, διὰ τὸ παραμένειν ἐτι τὸ αὐτεξουσίον· καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐπικινεῖται, ἕως ὅτου εἰσὶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ.

ΙΑ'. *Ἐρώτησις.* Οὐκ ἠδύναντο ἁμαρτάνειν οἱ ἀπόστολοι, εἰ ἤθελον, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θελήματος ἰσχυροτέρα ἦν ἡ χάρις;

Ἀπόκρισις. Ἀμαρτάνειν μὲν οὐκ ἠδύναντο· οὕτε

⁷⁴ I Thess. v, 19. ⁷⁵ Ephes. iv, 30. ⁷⁶ Gal. ii, 11. ⁷⁷ Act. xv, 13. ⁷⁸ Gal. vi, 1.

γὰρ ἤρουντο ἐν φωτὶ ὄντες καὶ ἐν χάριτι τοιαύτη. Πλὴν οὐ λέγομεν ὅτι ἡ χάρις ἐν αὐτοῖς ἠσθένει, ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι παραχωρεῖ ἡ χάρις καὶ τοῖς τελείοις πνευματικοῖς ἔχειν τὰ θελήματα, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ποιεῖν ἃ θέλουσι, καὶ τρέπεσθαι ὅπου βούλονται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθενῆς οὕσα ἔχει ἐξουσίαν, καὶ συνόντος τοῦ ἀγαθοῦ τρέπεσθαι. Ὡσπερ ἐὰν ὡσεὶ τινες ἐνδεδυμένοι πανοπλίαν, θώρακα, καὶ ὄπλα, τὸ λοιπὸν ἐσωθέν εἰσιν ἠσφαλισμένοι, καὶ ἐχθροὶ οὐκ ἐπέρχονται αὐτοῖς· ἢ ἐπέρχονται μὲν, λοιπὸν δὲ ἐν τῷ θελήματι αὐτῶν ἔστιν, ἢ χρῆσασθαι τοῖς ὄπλοις, καὶ ἀνταγωνίσασθαι, καὶ ἀντιπαλαῖσαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὰ νικητήρια ἀπενέγκασθαι, ἢ συνηδυνῆναι καὶ εἰρηνεῦσαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ πολεμῆσαι, καίτοι ἔχοντες ὄπλα· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν δύναμιν, καὶ ἔχοντες τὰ ὄπλα τὰ ἐπουράνια, εἰ θέλουσι, συνήδονται τῷ Σατανᾷ, καὶ εἰρηνεύουσι μετ' αὐτοῦ, καὶ οὐ πολεμοῦσι. Τρεπτὴ γὰρ ἔστιν ἡ φύσις, καὶ εἰ θέλει τις, γίνεται υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἴτε πάλιν υἱὸς ἀπωλείας, διὰ τὸ παραμένειν τὸ αὐτεξούσιον.

IB'. Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου διηγῆσασθαι καὶ τραπέζης, καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου, καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δράξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς, καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγῆσασθαι περὶ πολέμου, καὶ γενναίων ἀθλητῶν, καὶ πολεμιστῶν, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου, καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν, καὶ λαβεῖν, καὶ δοῦναι, καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γνῶσαι τινὶ καὶ νοῖ διηγῆσαι λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ, καὶ τῷ νῦν ἔχειν τὸν θησαυρὸν, καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν γέυσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ γὰρ ψιλοὺς λόγους λέγοντες, φαντάζονται, καὶ φασιοῦνται ὑπὸ τοῦ νοῦ αὐτῶν. Ὁ γὰρ λόγος, φησὶν, ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα οὐκ ἐν κειθανοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καρδίας καθαρᾶς, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. Ὁ τοιοῦτος οὐ πίπτει. Πολλοὶ γὰρ ἐκζητήσασιν τὸν Θεὸν ἠνοίγει θύρα, καὶ εἶδον θησαυρὸν, καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἦσαν ἐν χαρᾷ λέγοντες, *Εὕρομεν θησαυρὸν*, ἀπέκλεισεν αὐτοῖς τὰς θύρας, ἤρξαντο βεβῆν καὶ πνευθεῖν, καὶ ἐπιζητεῖν, *θησαυρὸν εὕρομεν καὶ ἀπωλέσαμεν*. Οἰκονομικῶς γὰρ ὑποστέλλει ἡ χάρις, ἵνα μειζρόνως ἐπιζητησῶμεν· ὁ γὰρ θησαυρὸς δέικνυται πρὸς τὸν τρόπον τῆς ζητήσεως.

II'. *Ἐρώτησις.* Ἐπειδὴ τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν μετέθη τις ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, εἰ δυνατόν τις ἐν φωτὶ ὡν ἔχειν βυπαροῦς λογισμοῦς;

⁷⁹ I Cor. II, 4. ⁸⁰ I Tim. I, 5.

A enim extollebantur, quippe qui erant lumine ac gratia præditi. Non tamen dicimus imbecillum in iis fuisse gratiam; sed dicimus gratiam permittere vel ipsis spiritualibus perfectis, ut habeant suas voluntates, ac potestatem faciendi quæcunque libuerint, et inclinandi quo voluerint. Ipsi quoque naturæ humanæ, ut imbecillus est, licet, etiamsi bonum illi inhæreat, converti et mutari. Quæ admodum si quidam universam armaturam, thoracem, et arma fuerint induti, quod ad cætera, intus sunt muniti, nec hostes insultant illis: aut si insultarint, in eorum voluntate situm est, aut uti armis, repugnare ac reluctari hostibus, et victoriam referre; aut deliciarum et pacem inire cum hostibus, et non decertare, quamvis habeant arma: sic quoque Christiani perfectam virtutem induti, et arma cœlestia obtinentes, si velint, oblectantur cum Satana, et pacem cum eo contrahunt, nec bellum inferunt. Mutabilis enim est natura, et si velit quis, fit filius Dei; sin contra, filius interitus: eo quod supersit liberum arbitrium.

XII. Aliud est de pane et mensa disserere; et aliud edere ac sumere suavitatem panis, ut corroborentur inde omnia membra. Aliud est disputare verbis de potu suavissimo, et aliud abire, et ex ipso fonte capere, ipsoque gustu suavissimi potus repleri. Aliud est disserere de bello, strenuis athletis et bellatoribus: et aliud abire quempiam in aciem militarem, cum hostibus manus conserere, ingredi, egredi, accipere, dare, et victoriam reportare. Sic quoque se res habet in spiritualibus. Aliud est notitia quadam et intellectu explicare sermones, et aliud in hypostasi et opere, ac certitudine fidei, et in interiori homine et animo possidere thesaurum, gratiam, gustum, et efficaciam Spiritus sancti. Qui enim nuda verba proferunt, imaginatione jactant se et intumescunt animo suo. *Sermo enim meus*, inquit, *et prædicatio mea, non erat in persuasoriis humane sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus ac potentiæ*⁷⁹. Et rursum alibi dicit: *Finis præcepti est charitas, ex puro corde, et conscientia bona et fide non simulata*⁸⁰. Hujusmodi qui est non cadit. Multis enim, qui Deum quæsierant, aperta est janua, ac viderunt thesaurum ac ingressi sunt in eum. Et cum gaudio perfunderentur dicentes: *Invenimus thesaurum*, occlusit illis fores: cœperunt clamare, lugere, et inquirere, *thesaurum invenimus et perdidimus*. Dispensatione enim singulari subducit se gratia, ut diligentius inquiramus. Thesaurus enim monstratur pro modo indagacionis.

XIII. **107 Interrogatio.** Cum afferant nonnulli, quod accepta gratia transeat quispiam a morte in vitam, num potest aliquis lumine donatus habere sordidas cogitationes?

Responsio. Scriptum est : *Cum spiritum acceperitis, nunc carne consummaminini* ⁹¹. Iterum autem inquit : *Induite universam armaturam spiritus, ut possitis stare adversus assultus diaboli* ⁹². Per eum sermonem duo sunt loca, tum ubi erat, cum induit arma, tum ubi est, cum bellum gerit adversus principatus et potestates : in lumine nempe aut in tenebris. Et : *Ut possitis omnia jacula mala illius ignita extinguere* ⁹³. Et rursum : *Ne contristetis Spiritum sanctum Dei* ⁹⁴. Et iterum : *Fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, et gustaverint donum Dei, ac participes facti fuerint Spiritus sancti, si prolabantur, renoventur* ⁹⁵. Ecce, qui sunt illuminati, et gustaverunt, labuntur. Vides, quod homo habeat voluntatem consentiendi Spiritui, et habeat voluntatem eum contristandi. Omnino enim assumit arma, ad prodeundum in bellum, et configendum cum hostibus : omnino illuminatus est, ut militet adversus tenebras.

XIV. *Interrogatio.* *Qua ratione dicit Apostolus : « Si habuero omnem scientiam, et omnem prophetiam, ac loquar linguis angelorum, nihil sum » ?*

Responsio. Non ita debemus opinari, quasi nihil sit Apostolus ; sed quoad illam charitatem, quæ est perfecta, hæc esse exigua : et eum, qui hosce gradus adeptus est, labi posse : qui vero charitatem habuerit, cadere nequit. Ego vero tibi dico me vidisse viros omnibus donis accumulatos, ac Spiritus participes factos, qui cum non pervenissent ad perfectam charitatem, lapsi sunt. Quidam enim e nobilibus, cum renuntiasset terrenis, vendidit bona sua, servos libertate donavit, prudens quidem, ac sobriæ mentis, percelebris alioqui ob honestam vitam : interea se ipsum magnificiens, arrogantia intumuit, ac tandem ad scelera et infinita mala prolapsus est.

XV. Alius tempore persecutionis corpus suum tradidit, et cum esset confessor, postea pace facta solutus est, eratque magni nominis : palpebræ enim ejus læsæ sunt, quoniam fumo erant perustæ. Hic postmodum gloria illustratus, cum ad preces vocaretur, frumentum accepit, deditque id puero suo, eoque devenit ejus mens, ac si nunquam audivisset verbum Dei. Alius præbuit corpus suum tempore persecutionis, et suspensus est atque efferbuit, ac postea conjectus in carcerem. Ministrabat igitur ei juxta fidem quædam canonica, cum qua familiaritate contracta, in carcere dum esset, delapsus est in stuprum. Vide, dives qui vendiderat bona sua, et qui tradiderat corpus suum ad martyrium, quo pacto ceciderit.

XVI. Alius quidam athleta sagax, qui conversabatur mecum in domo, mecumque preces faciebat, **108** adeo locuples erat gratia, ut inter orandum juxta me compungeretur. Fervebat enim in illo gratia. Donatum quoque ipsi erat donum sanationum,

⁹¹ Gal. iii, 3. ⁹² Ephes. vi, 2. ⁹³ ibid. 16. ⁹⁴ Ephes. iv, 30. ⁹⁵ Hebr. vi, 4. ⁹⁶ I Cor. xii, 2.

Ἀπόκρισις. Γέγραπται, ὅτι *Πνεύματι ἐναρξάμενοι ἐν σαρκὶ τῶν ἐπιτελειῶσθε*. Λέγει δὲ πάλιν· *Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου*. Πρὸς λόγον εἶσι δύο τόποι, τοῦ ὧν ἐνεδύσατο τὰ ὄπλα, καὶ τοῦ ὧν πολεμεῖ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐν φωτὶ ὧν, ἢ ἐν σκότει. Καὶ, *Πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβῆσαι*· καὶ πάλιν, *Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ*· καὶ πάλιν, *Ἀδύνατον τοῖς ἀπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ μετόχους γενομένους Πνεύματος ἁγίου, καὶ παραπρόσθας ἀνακαινίζεσθαι*. Ἴδού οἱ φωτισθέντες καὶ γευσάμενοι παραβήπτουσι. Ὅραξ, ὅτι ἔχει θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι τῷ Πνεύματι, καὶ ἔχει θέλημα τοῦ λυπῆσαι. Πάντως γὰρ ἀναλαμβάνει ὄπλα τοῦ ἀπελθεῖν εἰς πόλεμον, καὶ ἀγωνίσασθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν· πάντως ἐφωτίσθη, ἵνα στρατευσθῆται κατὰ τοῦ σκότους.

ΙΔ'. *Ἐρώτησις.* *Πῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ πᾶσαν προφητείαν, καὶ λαλῶ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων, οὐδὲν εἰμι »*

Ἀπόκρισις. Οὐχ οὕτως ὀφειλομεν νοεῖν, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ τελεία, ταῦτα μικρὰ ἐστὶ, καὶ ὁ ἐν τούτοις ὧν τοῖς μέτροις, πίπτει· ὁ δὲ ἔχων τὴν ἀγάπην, ἀπτωτός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὡς εἶδον ἀνθρώπου· εἰς ὅλα τὰ χαρίσματα γενομένους καὶ μετόχους Πνεύματος· καὶ οὗτοι μὴ φθάσαντες εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ἔπεσον. Εἷς γὰρ τις τῶν εὐγενῶν ἀποταξάμενος ἐπώλησεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα, ἠλευθέρωσε δούλους, ὧν φρόνιμος καὶ συνετὸς, λοιπὸν περιδόθητος ἦν ἐπὶ σεμνῷ βίῳ· καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἰηθεὶς περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τυφωθεὶς, τέλος κατέπεσεν εἰς ἀσελγείας, καὶ μυρία κακὰ.

ΙΕ'. Ἄλλος ἐπὶ διωγμοῦ ἔδωκεν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ὧν ὁμολογητῆς, μετὰ ταῦτα εἰρήνης γενομένης ἀπελύθη, καὶ ἦν ὀνομαστός. Τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ ἦν βλαβέντα, ἐπειδὴ ὑπεκαπνίσθη. Οὗτος λοιπὸν δοξαζόμενος, καὶ καλούμενος εἰς τὰς εὐχὰς, λαμβάνων στίλον, εἰδὼς τῷ παιδί αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἦν ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς μηδέποτε ἀκούσας λόγον Θεοῦ. Ἄλλος ἔδωκε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ διωγμοῦ, καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ ἐξέστη, εἶτα ἐδόθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ὑπηρέτει οὖν αὐτῷ κατὰ πίστιν κακονική τις, καὶ ποιήσας συνήθειαν μετ' αὐτῆς, ὧν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέπεσεν εἰς πορνείαν. Ἴδε ὁ πλούσιος ὁ πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς μαρτύριον, πῶς ἔπεσεν.

ΙΓ'. Ἄλλος δὲ τις φρόνιμος ἀσκητῆς συνὸν μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ μετ' ἐμοῦ εὐχόμενος, οὕτως ἦν πλούσιος· ἐν τῇ χάριτι, ὡς εὐχόμενος ἐγγύς μου καταλυτεσθαι. Ἐβρασε γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ χάρις· ἐδόθη δὲ αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα τῶν λαμάτων, καὶ οὐ μόνον

⁹⁶ Ephes. iv, 30. ⁹⁷ Hebr. vi, 4. ⁹⁸ I Cor.

τούς δαίμονας ἀπέλαυνεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεδεμένους ἅ
χειρας καὶ πόδας, καὶ ἔχοντας πάθη θεινά, διὰ τῆς
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐθεράπευσεν. Ἔτα ἀμελήσας
καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ κόσμου, καὶ συνηδόμενος
αὐτῷ, ἐτυφώθη, καὶ ἐξέπεσεν εἰς αὐτὰ τὰ βαθύτατα
τῆς ἁμαρτίας. Ἴδε καὶ ὁ ἔχων χάρισμα λαμάτων
ἔπεσεν. Ὁρᾷ, πῶς πρὸ τοῦ ἐρχεσθαι εἰς ἀγάπης μέ-
τρα πίπτουσιν. Ὁς γὰρ φθάσας εἰς τὴν ἀγάπην, δέ-
δεται καὶ μεμέθυσται, οὗτος καταπεπόντισται, καὶ
αἰχμάλωτός ἐστιν εἰς ἄλλον κόσμον, ὡς τῆς ἰδίας φύ-
σεως οὐκ αἰσθανόμενος.

ΙΖ'. Ἐρώτησις. *Τί ἐστιν* · « Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ
εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώ-
που οὐκ ἀνέβη ; »

Ἀπόκρισις. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν οἱ μεγάλοι,
καὶ δίκαιοι, καὶ βασιλεῖς, καὶ προφῆται, οἱ μὲν ἐρ-
χεται ὁ Λυτρωτῆς, ἤδειςαν· οἱ δὲ πᾶσχει, καὶ σταυ-
ροῦται, καὶ αἷμα ἐκχέεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οὔτε
ἤδειςαν, οὔτε ἤκουσαν, οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν
καρδίαν, οἱ ἔσται βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος
ἁγίου · καὶ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος
καὶ οἶνος, ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵ-
ματος · καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ φαινομένου
ἄρτου, πνευματικῶς τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἐσθίουσι·
καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ δέχονται τὸν
Παράκλητον, καὶ ἐνδύονται δύναμιν ἐξ ὕψους, καὶ
πληροῦνται τῆς θεότητος · καὶ οἱ συγκιρνώνται αἱ
ψυχαὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τοῦτο οὐκ ἤδειςαν οἱ προ-
φῆται καὶ βασιλεῖς, οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρ-
δίαν. Νῦν γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἄλλως πλουτοῦσι, καὶ
ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν θεότητα · ἀλλὰ καὶ τοιαύτην
χαρὰν καὶ παράκλησιν ἔχοντες ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον
εἰσίν.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. *Ἰπὸ ποῖον φόβον καὶ τρόμον ;*

Ἀπόκρισις. Τοῦ μὴ σφαλῆναι ἐν τινι, ἀλλὰ συμ-
φωνεῖν τῇ χάριτι. Ὅσπερ ἐὰν ἦ τις ἔχων θησαυροὺς,
καὶ δεύῃ εἰς τόπους ἐθνα εἰσὶ λησται, λοιπὸν χάρει
μὲν διὰ πλοῦτον καὶ τὴν θησαυρὸν, ὑπὸ φόβον δὲ ἐστὶ,
μήπως ἐπελθόντες εἰς λησται συλησῶσιν αὐτὸν, καὶ
ὡς βασιλέων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἴδιον σῶμα
οὕτως ἐστίν. Ἰδοὺ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πάντες
ἀπεταξάμεθα, καὶ ἐσμέν ξένοι καὶ ἀκτήμονες, καὶ
κοινωνίας σαρκικῆς ἐστερημένοι. Λοιπὸν, ἴδε τὸ σῶ-
μα κεῖται εἰς εὐχὴν · ὀφείλουσιν ἰδεῖν οἱ ἀδελφοί,
εἰ ἄρα σὺν τῷ σώματι καὶ ὁ νοῦς συμφωνεῖ. Ὅσπερ
ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τεχνῖται μετὰ κόσμον, καὶ οἱ ἐρ-
γαστηριάρχαι ἔχουσι τὸ σῶμα ἀποδεδεμένον εἰς τὴν
τέχνην, ὁμοίως καὶ τὸν νοῦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
Λοιπὸν σὺ ἐπίσκεψαι σεαυτὸν, ἔχων τὸ σῶμα ξένον
τοῦ κόσμου τούτου, ἄρα ἔχεις καὶ τὸν νοῦν ἀλλότριον
τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐ βρέμῃ εἰς τὸν κόσμον ;
Καὶ γὰρ ἕκαστος κοσμηκὸς ἢ στρατιώτης, ἢ ἔμπορος,
ὅπου ἔχει τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἔχει τὸν νοῦν ἀποδεδεμένον,
καὶ ἐκεῖ αὐτῷ ἐστὶν ὁ θησαυρός. Γέγραπται γάρ,
"Οπου ὁ θησαυρός, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία.

⁸⁷ I Cor. II, 9. ⁸⁸ Matth. VI, 21.

(1) Id est, non visibili modo et eo, quo editur alia caro, sed spirituali et invisibili.

nec solum dæmones expellebat, verum etiam vincetos
manibus ac pedibus, ac gravibus morbis laboran-
tes, per impositionem manuum curabat. Postea cum
negligentia diffugeret, atque gloriam nactus a mun-
do, sui ipsius delectatione teneretur, superbia intu-
muit, atque delapsus est in ipsa profundissima pec-
cati. Vide, quod etiam ille, qui donum sanatio-
num habebat, ceciderit. Vides quomodo, antequam
perveniant ad mensuram charitatis, labantur. Qui
enim charitatem assecutus vincitur et inebriatur,
hic demergitur et captivatur in alium mundum, ac
si propriam naturam non sentiat.

XVII. *Interrogatio. Quid est ?* · « *Quæ oculus non
vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascende-
runt* ⁸⁷ ? »

^B *Responsio.* Illo tempore magnates, justi, reges et
prophetæ, venturum esse Salvatorem, noverant :
passurum autem esse, crucifigendum, ac sanguinem
profusurum in cruce, non noverant, neque audie-
rant ; neque ascendit in eorum cor futurum
baptisma ignis ac Spiritus sancti ; item, in Ecclesia
offerendum esse panem et vinum, typum seu figu-
ram carnis ejus ac sanguinis : atque eos, qui parti-
cipant de pane visibili (1), spiritualiter carnem
Domini esuros : item, apostolos et Christianos
suscepturos Paracletum, atque induendos virtute
ex alto, ac replendos divinitate : commiscendas
quoque animas cum Spiritu sancto. Hoc ignorabant
prophetæ ac reges, neque ascenderat in cor illo-
rum. Nunc enim Christiani alio pacto ditescunt, ac
desiderio rapiuntur ad divinitatem ; at licet hoc
gaudio et consolatione perfruantur, timore tamen
ac tremore concutiuntur.

XVIII. *Interrogatio. Quo timore ac tremore ?*

Responsio. Ne aberrant in aliquo, sed concordent
gratiæ. Perinde ac si quis, qui habeat thesauros, et
profisciscatur ad loca, ubi sunt latrones, gaudet
quidem propter opes et thesaurum, sub metu nihilo-
minus est, ne supervenientes latrones depræden-
tur se, et perinde est ac si gestet manibus suum
proprium corpus. Ecce enim, quoad ea, quæ oculis
patent, omnes renuntiavimus, ac sumus peregrini,
atque inopes, carnalique societate privati : quoad
cætera vide, corpus ad orationem propendet ; de-
bent fratres attendere, num corpori mens quoque
consonet : quemadmodum ut plurimum in mundo
artifices, atque architectorum principes habent cor-
pus devinctum ad artem, itidem et animum noctu
diuque. Tu ergo perpende te ipsum, qui habes cor-
pus peregrinum ab hoc mundo, num etiam habeas
mentem alienam ab hoc sæculo, ac non occupatio-
nibus mundi detinearis ? Quilibet enim sæcularis,
sive miles, sive mercator, ubi corpus habet, ibi
quoque habet mentem devinctam, ibique thesaurus
ejus est. Scriptum enim est : *Ubi thesaurus, ibi
etiam cor* ⁸⁸.

108 XIX. Reliquum est, tuus animus quali thesauro sit intentus, an totus plane Deo nec ne? sin minus est, exponatis mihi, quid impediatur? Profecto Satanas et dæmones sunt spiritus nequam, qui detinent mentem atque animam subvertunt. Versutus enim est diabolus, instructus machinis, foribus tergeminis, ac vafritie multa, occupata tenet pascua animæ atque cogitationes, nec permittit recte precari et accedere ad Deum; quoniam ipsa natura participes est dæmonum ac spirituum nequitiae; itidem angelorum ac Spiritus sancti: templum est Satanae, ac templum sancti Spiritus. Cæterum expandite animam vestram, fratres, cujusnam estis participes, angelorum an dæmonum? cujus templum et domicilium estis, Dei an diaboli? cor quali thesauro sit repletum, gratiæ an Satanae? Velut igitur domus cum referta est graveolentia ac stercore, convenit illam penitus purgari atque exornari, ac repleri quavis fragrantia et thesauris; ut Spiritus sanctus veniat pro Satana, ac requiescat in animis Christianorum.

XX. Verumenimvero, non statim audito verbo Dei, aliquis fit bonæ partis. Si enim simul audiendo efficeretur partis bonæ, nequaquam existissent certamina, aut occasiones bellorum, aut cursus; sed sine labore, modo audisset, pervenisset ad quietem ac gradum perfectum. Nequaquam autem ita res se habet. Tollis enim voluntatem hominis, dum hoc asseris, et reluctantem facultatem esse negas, quæ repugnet animo. Nos autem hoc asserimus, eum qui verbum audit, venire in compunctionem; ac postea, subducente se gratia, per dispensationem ad emolumentum hominis, ingredi in exercitationem ac disciplinam militarem; tum lucram committere, ac certamen inire adversus Satanam, ac multo cursu et certamine reportata victoriæ palma, evadere Christianum. Si quis enim ex auditu solum, absque ullo labore efficeretur bonæ partis, etiam qui theatrica pompa gaudent, et scorlatores omnes, ingressuri sunt in regnum ac vitam: at nemo eis largietur eam absque labore ac pugna, siquidem *Angusta est ac afflictionis plena via* ⁸⁹ Per ipsam asperam viam transire, tolerare et affligi oportet, et sic ingredi vitam.

XXI. Si enim absque labore prospero successu uti licuisset, non amplius lapis offensionis ac petra scandali esset Christianismus; nec fides et infidelitas. Constituis insuper quoque hominem devinctum, immutabilem tum ad bonum, tum ad malum. Etenim ei, qui mutari potest in utramque partem, lex data est; ei nimirum, qui liberum arbitrium habet, ut bellum gerat adversus contrariam potestatem. Devinctæ enim naturæ lex non imponitur: neque enim sol, neque cælum aut terra lege teneantur: quia creaturæ sunt ligatæ naturæ, unde nec præmio, nec supplicio subjacent. Honor

⁸⁹ Matth. vii, 14.

109 Λοιπὸν ὁ σὸς νοῦς εἰς ποῖον ἐστὶ θησαυρὸν, ἄρα ὄλος διόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐστίν, ἢ οὐ; εἰ δὲ οὐκ ἐστίν, ὀφείλετέ μοι εἰπεῖν, τί ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον; Πάντως πνεύματά εἰσι πονηρὰ, ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ δαίμονες, κατέχοντες τὸν νοῦν, καὶ περισκελιζόντες τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ πολύπλοκος διάβολος ἔχων μάγανα, καὶ τρῖθυρα καὶ ποικίλιαν πολλήν, κατέχει τὰς νομάς τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ οὐκ ἐὰ ὀρθῶς προσεύεσθαι καὶ προσεγγίζειν Θεῷ, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις κοινωνικὴ ἐστὶ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὁμοίως καὶ ἀγγέλων, καὶ Πνεύματος ἁγίου· ναὸς ἐστὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Λοιπὸν ἐπισκέψασθε τὸν νοῦν ὑμῶν, ἀδελφοί, τίνοι ἐστέ κοινωνοί, ἀγγέλων, ἢ δαιμόνων; τίνοι ἐστέ ναὸς οἰκητήριον Θεοῦ, ἢ διαδόλου; Ἡ καρδία τοῦ θησαυροῦ μεμέστωται, τῆς χάριτος, ἢ τοῦ Σατανᾶ; Ὅσπερ οὖν οἰκίαν μεμεστωμένην δυσωδίας καὶ κοπρίας, χρὴ ταύτην καθαρισθῆναι τὸ ὄλον, καὶ κοσμηθῆναι, καὶ πληρωθῆναι πάσης εὐωδίας καὶ θησαυρῶν, ὥστε Πνεῦμα ἅγιον ἔλθεῖν ἀντὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐπαναπαῆναι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν.

K'. Πλὴν οὐκ εὐθύς τις ἀκούσας λόγον Θεοῦ, ἤδη γέγονε τοῦ ἀγαθοῦ μέρος. Εἰ γὰρ ἅμα τῷ ἀκοῦσαι, ἐγένετο τοῦ ἀγαθοῦ μέρος, οὐκέτι ἂν ἦσαν ἀγῶνες, ἢ καιροὶ πολέμων, ἢ δρόμος· ἀλλ' ἀκαμάτως, εἰ μόνον ἤκουσεν, ἦλθεν ἂν εἰς κατάπαυσιν καὶ τὰ τέλεια μέτρα. Οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶ τὰ πράγματα. Περιαιρεῖς γὰρ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο λέγων, καὶ τὴν ἀντίπαλον δύναμιν οὐ λέγεις εἶναι παλαίουσαν τῷ νῷ. Ἡμεῖς δὲ τοῦτο φαμεν, ὅτι ὁ ἀκούων λόγον, ἔρχεται εἰς κατάνυξιν, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποστελλούστος τῆς χάριτος κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ εἰσέρχεται εἰς γυμνασίαν καὶ παιδείαν πολέμου, καὶ ποιεῖ πάλιν καὶ ἀγῶνα πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μετὰ πολλοῦ δρόμου καὶ ἀγῶνος ἀποφέρεται τὰ νικητήρια, καὶ γίνεται Χριστιανός. Εἰ γὰρ τις ἀκούων μόνον, ἀκαμάτως ἐγένετο τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἱ θεατρικοὶ, καὶ οἱ πόρνοι πάντες μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς βασιλείαν καὶ ζωὴν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς δώσει ταύτην ἄνευ καμάτου καὶ ἀγῶνος, ἐπειδὴ *στενὴ ἐστὶ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός*. Δι' αὐτῆς τῆς τραχείας ὁδοῦ καὶ διοδεύσαι χρὴ, καὶ ὑπομεῖναι, καὶ θλιθῆναι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν.

D **KA'.** Εἰ γὰρ ἄνευ καμάτου ἦν κατορθῶσαι, οὐκέτι λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου ἦν ὁ Χριστιανισμός, οὔτε πίστις καὶ ἀπιστία, ποιεῖς δὲ λοιπὸν καὶ τὸν ἀνθρώπον δετὸν, ἀτρεπτον εἰς τὸ ἀγαθὸν τε καὶ κακόν. Τῷ γὰρ δυναμένῳ τραπῆναι εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη, νόμος δέδοται, τῷ ἔχοντι τὸ αὐτεξούσιον ποιῆσαι πόλεμον πρὸς τὴν ἐναντίαν δύναμιν. Δετῆ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται· οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ νενομοθέτῃται, ἐπειδὴ τὰ κτίσματα δετῆς εἰσι φύσεως· ὄθεν οὔτε τιμῆ, οὔτε κολάσεως ὑπόκεινται. Ἡ γὰρ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἡτοίμασται τῷ τρεπομένῳ εἰς τὸ ἀγαθόν· πάλιν δὲ ἡ γέσυνα καὶ

ἡ κόλασις ταύτη τῇ τρεπτῇ φύσει ἡτοιμάσται, τῇ δυναμένη ἀποφυγεῖν τὸ κακόν, καὶ βέβαιε εἰς τὸ ἀγαθόν καὶ δεξιὸν μέρος. Ἰδοὺ λέγεις αὐτὸν δεξιῆς φύσεως. Ἄοιπόν, τὸν ἀγαθὸν ἀνθρώπων οὐ ποιεῖς ἄξιον ἐπαίνου. Ὁ γὰρ ἀπὸ φύσεως χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς οὐκ ἔστιν ἐπαίνου ἄξιος, εἰ καὶ ἐπιθυμητός ἐστιν. Οὐ γὰρ ἐπαίνετόν, εἰ καὶ ἐπιθυμητόν, τὸ μὴ προαιρέσει ἀγαθόν. Ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἐπαίνου ἄξιος, ὁ ἰδίᾳ σπουδῇ μετὰ ἀγῶνος καὶ πάλης ἐπανελόμενος τὸ ἀγαθὸν αὐτεξουσίῳ προαιρέσεως.

proprio studio non absque certamine ac pugna amplectitur quod bonum est, libera arbitrii voluntate ductus.

ΚΒ. Ὡσπερ ὅταν ἡ παρεμβολὴ Περσῶν, καὶ παρεμβολὴ Ῥωμαίων, καὶ ἐξέλθωσιν ἀπ' αὐτῶν πτερωτοὶ δύο νεανίακοι ἰσοδύναμοι, καὶ ποιήσωσι πάλην· οὕτως ἡ ἀντίπαλος δύναμις καὶ ὁ νοῦς ἔχουσι τὸ ἰσόρροπον κατ' ἀλλήλων· καὶ τὴν ἰσοδυναμίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς τοῦ προτρέπεσθαι καὶ κολακεύειν τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἴδιον θέλημα· καὶ ἡ ψυχὴ πάλην ἔχει τοῦ ἀντιλέγειν, καὶ ἐν μηδενὶ αὐτῷ ὑπακούειν. Προτρεπτικὰ γὰρ εἰσὶν αἱ ἀμφοτέραι δυνάμεις τοῦ τε κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἀναγκαστικά. Τῇ οὖν τοιαύτῃ προαιρέσει δίδεται θεῖα ἀντίληψις, καὶ δύναται παλαίους λαβεῖν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐκρίζωσαι καὶ νικῆσαι τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀντιλέγειν τῇ ἁμαρτίᾳ δύναται ἡ ψυχὴ, ἀνευ δὲ Θεοῦ νικῆσαι ἢ ἐκρίζωσαι τὸ κακόν οὐ δύναται. Οἱ δὲ λέγοντες τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ὡς γίγαντα γενναῖον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς παιδίον, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ οὕτως ἔσσι τὰ πράγματα ἀνόμοια, ὡς γίγας ἡ ἁμαρτία, καὶ ὡς παιδίον ἡ ψυχὴ, ἄδικος ὁ νομοθέτης, νόμον δεδωκὼς τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν πάλην πρὸς τὸν Σατανᾶν.

ΚΓ. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ θεμέλιος τῆς πρὸς Θεὸν ὁδοῦ, τὸ ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ἐλπίδι, ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἐν πτωχείᾳ πνεύματος, ἐν πραότητι διδοεῦει τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τούτων κτήσασθαι δύναται τις τὴν δικαιοσύνην ἐν ἑαυτῷ. Λέγομεν δὲ δικαιοσύνην αὐτὸν τὸν Κύριον. Αὗται γὰρ αἱ ἐντολαὶ οὕτως προστάσσουσι, ὥσπερ μιλίαι εἰσι στήκοντα καὶ σημεῖα τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ἀναγούσης εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοὺς διοδεύοντας. Λέγει γὰρ, *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί.* Τοῦτον εἶπε Χριστιανισμόν. Εἰ δὲ τις ταύτῃ τῇ ὁδῷ οὐ διοδεύει, ἀνοδίᾳ πεπλάνηται, κακῷ θεμελίῳ κέχρηται. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΗ'.

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὕτη ἡ ὄμιλία τὴν ἐνμορφὴν τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ. Καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, διὸ οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μείζων ἐστί.

Α'. Ὡσπερ ὀργισθεὶς ὁ Θεὸς ποτε Ἰουδαίους, παρέδωκε τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ προφανὲς ἐχθροῖς, καὶ ἐκυριεῖον αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν εἰ ἐκεῖ ἑορτὴ, οὔτε προσφορά· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ

⁹⁹ Matth. v, 2 seq.

A enim et gloria præparata est ei, quod converti potest ad bonum : e diverso vero gehenna et supplicium eidem mutabili naturæ præparatum est, quæ nempe potest evitare malum, ac vergere ad bonam et dextram partem. Ecce asseris eum ligatæ naturæ : bonum ergo virum non constituit laude dignum. Qui enim a natura **110** mansuetus ac bonus est, non erit laude dignus, quamvis sit desiderabilis. Non enim laudabile, licet desiderabile, quod non est ex proposito bonum. Ille enim laude dignus est, qui

XXII. Perinde ac si sit acies Persarum atque acies Romanorum, atque prodeant ex iis pennati adolescentes duo, viribus æquales, qui lucta contendant ; ita adversaria potestas et mens æquas vires obtinent adversus se invicem : ac parem facultatem habet Satanas adhortandi et alliciendi animam ad voluntatem suam, atque anima e diverso pugnam habet, ut contradicat, et in nulla re ei obsequatur. Exhortatione enim excitari ambæ facultates, tum ad bonum, tum ad malum, non tamen compelli. Huic igitur liberæ electioni datur divina remuneratio, potestque dimicando sumero arma de cælo, atque eorum beneficio eradicare ac superare peccatum. Contradicere enim peccato potest quidem anima : sine Deo vero superare aut extirpare vitium nequit. Verum qui asserunt peccatum esse velut strenuum gigantem, animam vero velut pusillum, perperam dicunt. Si enim adeo essent res dissimiles, ut peccatum sit velut gigas, anima vero velut pusillus, iniquus esset legislator qui legem tulit homini, ut pugnam ineat adversus Satanam.

XXIII. Hoc autem est fundamentum viæ ad Deum deducentis, in tolerantia multa, in spe, in humilitate, in paupertate spiritus, in mansuetudine viam vitæ peragrarè ; et horum beneficio quis obtinere potest justitiam in se ipso : dicimus autem justitiam ipsum Dominum. Hæc enim mandata, quæ hunc in modum præcipiunt, sunt tanquam lapides miliares fixi, et signa regis viæ, deducentis ad cælestem civitatem inambulantes. Inquit enim : *Beati pauperes spiritu ; Beati mites ; Beati misericordes ; Beati pacifici* ⁹⁹. Hunc dicit esse Christianismum. Si vero quis hac via non inambulet, per devia errat, malo fundamento usus. Gloria miserationibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVIII.

Describit ac deplorat hæc homilia calamitatem animæ, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum nullus eo sit major.

I. Quemadmodum olim Deus iratus Judæis tradidit Jerusalem in spectaculum hostibus, et dominati sunt in eos, qui oderant illos, nec erat amplius ibi festum, neque oblatio : sic etiam iratus

animæ, propter transgressionem mandati, tradidit eam hostibus, dæmonibus et affectionibus : qui cum sic seduxissent eam, penitus eam deformatunt : nec amplius illic erat festum, nec incensum, nec oblatio per eam Deo offerebatur, repletis in viis insignibus ejus diris feris, ac reptilibus spiritibus in ea diversantibus. Et quemadmodum domus, si careat domino inhabitante, tenebras, probrum ac contumeliam induit, sordibusque ac stercore repletur; sic quoque anima destituta Domino suo, cum angelis in se tripudiante, tenebris peccati, turpitudine affectionum atque omni ignominia repletur.

II. Væ viæ, si nemo in ea ambulet, nec audiat in ea vocem hominis! quia receptaculum est bestiarum. Væ animæ, si non ambulet in ea Dominus, atque voce sua fuget ex ea spirituales nequitia: bestias! Væ domui, si non dominus eam inhabitet! Væ terræ, **|||** si caruerit, qui exerceat eam, colono! Væ navi, si destituatur gubernatore, quoniam fluctibus et tempestate maris jactata perit! Væ animæ, cum verum gubernatorem Christum in se non habuerit! quoniam in acerbo tenebrarum mari degens, et fluctibus affectionum quassata, atque a spiritibus nequam, velut hiemali tempestate jactata, tandem interitum consequitur. Væ animæ, si caruerit, qui excolat illam diligenter, Christo, ut bonos fructus Spiritus producere possit! quia, cum sit deserta, spinis ac tribulis plena, tandem exustionem ignis pro fructu producit ac consequitur. Væ animæ, si non habuerit Dominum suum Christum in se habitantem! quia, cum sit deserta, ac fetore affectionum scateat, diversorium existit vitiorum.

III. Quemadmodum enim colonum, si accingat se ad excolendam terram, oportet instrumenta atque indumenta ad culturam accommodata sumere : ita Christus, rex ille cælestis ac verus agricola, veniens ad desolatam per vitium humanitatem, assumpto corpore, ac pro instrumento crucem portando, excoluit animam desertam, et ex ea decerpit spinas et tribulos pravorum spirituum, et lolia peccati evulsit, atque omne fenum peccatorum ejus igni combussit : cumque sic exercuisset illam ligno crucis, plantavit in ea pulcherrimum hortum Spiritus, omnis generis suavissimum et gratissimum fructum Deo velut Domino producentem.

IV. Et sicut in Ægypto, triduis tenebris factis, non videbat filius patrem, nec frater fratrem, nec amicus sincerum ac germanum amicum, tenebris obvelantibus eos : sic postquam Adamus transgressus est mandatum, et a pristina gloria excidit, ac spiritui mundi obnoxius est factus, velamine quoque tenebrarum veniente in animam ejus, ipsius culpa, vel usque ad postremum Adamum, nempe Dominum, non videbat verum Patrem cælestem, bonam ac benignam matrem, gratiam Spiritus;

A ὀργισθεὶς, διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐν ὀλῆς, παρέδωκεν αὐτὴν τοῖς ἐχθροῖς, δαίμοσι τε καὶ πάθεσι· καὶ οὕτω πλανήσαντες αὐτὴν, τελείως ἠφάνισαν, καὶ οὐκέτι ἦν ἐκεῖ οὔτε ἔσθρη, οὔτε θυμίαμα, οὔτε προσφορὰ δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένη, πλησθέντων ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν γωρισμάτων αὐτῆς θηρίων δεινῶν, καὶ ἐρπετῶν πνευμάτων πονηρίας ἐν αὐτῇ καταλυόντων. Καὶ ὡσπερ οἶκος, ἐὰν μὴ ἔχη τὸν δεσπότην κατοικοῦντα, σκότος, καὶ ἀτιμίαν, καὶ ὕβριν ἐνδύεται, καὶ ρυπαρίας καὶ κοπιῶν ἐμπέπλησται· οὕτω καὶ ψυχὴ ἢ μὴ ἔχουσα τὸν δεσπότην αὐτῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐν ἑαυτῇ χορεύοντα, σκότους ἀμαρτίας, καὶ αἰσχύνης παθῶν, καὶ πάσης ἀτιμίας ἐμπίμπλαται.

B Β'. Οὐαὶ ὀδῶ, ἐὰν μηδεὶς ἐν αὐτῇ περιπατῇ, μήτε ἀκοῦῃ ἐν αὐτῇ φωνῆς ἀνθρώπου! ὅτι καταλυτήριον θηρίων τυγχάνει. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ὀδεύῃ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος, καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ φεύγῃ ἐξ αὐτῆς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας θηρία! Οὐαὶ οἰκίᾳ, ὅπταν ὁ δεσπότης οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ! Οὐαὶ γῆ, ὅπταν μὴ ἔχει τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν γεωργόν! Οὐαὶ πλοίῳ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν κυβερνήτην, ὅτι ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ σάλου τῆς θαλάσσης φερόμενον ἀπόλλυται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν ἀληθινὸν κυβερνήτην Χριστὸν ἐν αὐτῇ! ὅτι ἐν τῇ θαλάσῃ τῆς πικρίας τοῦ σκότους τυγχάνουσα, καὶ ὑπὸ τοῦ σάλου τῶν παθῶν κυματομένη, καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων χειμαζόμενη, τὸ τέλος ἀπώλειαν κτάται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν ἐπιμελῶς Χριστὸν, ἵνα καρποὺς ἀγαθοῦ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖν δυνηθῇ! ὅτι ἔρημος οὖσα, καὶ ἀκανθῶν καὶ τριβῶλων μεσθῇ, τὸ τέλος καύσειν πυρὸς καρποῦται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὅπταν μὴ ἔχη τὸν δεσπότην αὐτῆς Χριστὸν ἐν ἑαυτῇ κατοικοῦντα! ὅτι ἔρημος οὖσα καὶ δυσωδίας παθῶν ἐμπεπλησμένη, καταλυτήριον κακίας τυγχάνει.

C Γ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ἐπὶ πορεύεται ἐργάσασθαι τὴν γῆν, δεῖν τὰ εργαλεῖα καὶ ἀμφία πρὸς τὴν ἐργασίαν λαμβάνειν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς γεωργὸς, ἐλθὼν πρὸς τὴν ἐρημωθείσαν ὑπὸ τῆς κακίας ἀνθρωπότητα, ἐνδυσάμενος τὸ σῶμα καὶ ὡς εργαλεῖον τὸν σταυρὸν βαστάσας, ἐργάσατο τὴν ἔρημον ψυχὴν, καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὰς ἀκάνθας καὶ τριβῶλους τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ τὰ ζιζάνια τῆς ἀμαρτίας ἐξέτιλε, καὶ πάντα χόρτον ἀμαρτημάτων αὐτῆς πυρὶ κατέκαυσε· καὶ οὕτως ἐργασάμενος αὐτὴν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ τὸν παγκάλλιστον παράδεισον τοῦ Πνεύματος, πάντα καρπὸν ἡδῶν καὶ ἐπιθυμητῶν φέροντα ὡς δεσπότη Θεῷ.

D Δ'. Καὶ ὡσπερ ἐν Αἰγύπτῳ τριημέρου σκότους γενομένου, οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα, οὔτε ἀδελφὸς ἀδελφὸν, οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, τοῦ σκότους καλύψαντος αὐτούς· οὕτω τοῦ Ἀδάμ παραβάτος τὴν ἐντολὴν, καὶ πεσόντος ἀπὸ τῆς προτέρας δόξης, καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου γεγονότος, καὶ τοῦ καλύμματος τοῦ σκότους ἐλθόντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ τοῦ Κυρίου, οὐκ ἔβλεπε τὸν ἀληθινὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, καὶ τὴν ἀγαθὴν καὶ χρηστὴν μητέρα τὴν χάριν τοῦ Πνεύ-

ματος, και τὸν γλυκὺν και ποθοῦμενον ἀδελφὸν τὸν Ἀ Κύριον, και τοὺς φίλους και γνησίους ἀγγέλους ἀγίους, μεθ' ὧν ἔχαιρε χορευῶν και ἑορτάζων. Οὐ μόνον δὲ ἕως τοῦ ἐσθάτου Ἀδάμ, ἀλλ' ἔτι και νῦν ἐφ' οὓς οὐκ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός, και ὧν οὐκ ἠνοίγησαν οἱ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοί, ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτισθέντες, ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔτι τυγχάνουσι, τὴν αὐτὴν τῶν ἡδονῶν ἐνέργειαν ἔχοντες, τῇ αὐτῇ τῇ τιμωρίᾳ ὑποκειμενοι, ὀφθαλμοὺς βλέποντας τὸν Πατέρα μηδέπω ἔχοντες.

Ε'. Τοῦτο γὰρ ὀφείλει γινώσκειν ἕκαστος, ὅτι εἰσὶν ὀφθαλμοὶ ἐνδότεροι ὀφθαλμῶν τούτων, και ἔστιν ἀκοή ἐνδοτέρα τῆς ἀκοῆς ταύτης. Καὶ ὡσπερ οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ αἰσθητῶς βλέπουσι και κατανοοῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ φίλου, ἢ τοῦ ἀγαπητοῦ, οὕτως και οἱ τῆς ἀξίας και πιστῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὶ πνευματικῶς φωτισθέντες φωτὶ θεϊκῷ, βλέπουσι και κατανοοῦσι τὸν ἀληθινὸν φίλον, και γλυκύτερον, και πολυπόθητον νομφίον τὸν Κύριον, καταλαμπομένης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος· και οὕτω βλέπουσα νοερώς τὸ ἐπιθυμητὸν και μόνον ἀνεκλάητον κάλλος εἰς ἔρωτα θεῖον τιτρώσκειται, και εἰς πάσας ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος κατευθύνεται, και οὕτως ἀόριστον και ἀνέκλειπτον κέκτηται ἀγάπην, πρὸς τὸν ὑπ' αὐτῆς ποθοῦμενον Κύριον. Τί τοῖσιν μακαριώτερον τῆς ἀτίδου φωνῆς ἐκείνης Ἰωάννου, δεικνύοντος πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Κύριον, λέγοντος, *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου* ;

Γ'. Ἀληθῶς, *Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ*. Πλήρωμα γὰρ πάντων προφητῶν τυγχάνει· και πάντες μὲν προσεφθέουσιν περὶ τοῦ Κυρίου, μήκοθεν δεικνύοντες αὐτὸν παραγινόμενον· αὐτὸς δὲ προφητεῖον περὶ τοῦ Σωτήρος, ἔδεικνυε παρ' ὀφθαλμοῖς πᾶσι, βοῶν και λέγων, *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. Τί ἦδεῖα και καλὴ ἡ φωνὴ εὐθὺ δεικνύοντος τὸ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον ! Μείζων Ἰωάννου ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἔστιν*. Οἱ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννηθέντες ἀπόστολοι· οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ παρακλήτου Πνεύματος λαβόντες· οὗτοι γὰρ συνδικασταὶ και σύνθρονοι κατηξιώθησαν γενέσθαι, οὗτοι λυτρωταὶ τῶν ἀνθρώπων γεγόνασιν. Εὐρίσκεις αὐτοὺς σκίζοντας θάλασσαν δυνάμεων πονηρῶν, και διαγαγόντας ψυχὰς πιστευούσας. Εὐρίσκεις αὐτοὺς γεωργοὺς τὴν ἀμπελον τῆς ψυχῆς ἐργαζομένους. Εὐρίσκεις αὐτοὺς πικρὰν ὑμφοῦς, νομφεύοντας ψυχὰς Χριστῷ· *Ἡρμωσάμην γὰρ, φησὶν, ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ*. Εὐρίσκεις αὐτοὺς διδόντας ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις· και ἀπαξαπλῶς εὐρίσκεις αὐτοὺς πολυμερῶς και πολυτρόπως διακονούντας τῷ Πνεύματι. Οὗτος οὖν ἔστιν ὁ μικρὸς ὁ μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ζ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ζεῦγος βοῶν κατέχων, ἐργάζεται τὴν γῆν· τὸν αὐτὸν τρόπον και ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ καλὸς και ἀληθινὸς γεωργός, δύο ἀποστόλους ζεύξας, ἀπέστειλεν αὐτοὺς, μετ' αὐτῶν ἐργαζόμενος τὴν γῆν τῶν ἀκούοντων και ἐν ἀληθείᾳ πιστευόντων. Πλὴν και τοῦτο εἰπεῖν ἔξιον, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ

⁹¹ Joan. i, 29. ⁹² Matth. xi, 11. ⁹³ Joan. i, 29.

dulcem ac desideratum fratrem, Dominum; amicos et germanos, sanctos angelos, quibuscum gaudebat tripudians et festa celebrans. Non solum autem usque ad postremum Adamum, sed etiamnum hi, quibus non est exortus sol justitiæ Christus, quorumque oculi animæ non sunt aperti, a vero lumine illuminati sub iisdem adhuc hærent tenebris peccati, eadem voluptatum agente vi præditi, eidem supplicio subjecti, oculos, qui Patrem videant, nondum consecuti.

V. Hoc enim quilibet perspectum habere debet, esse oculos interiores horum oculorum, et interiorum auditum hujus auditus. Et quemadmodum hi oculi sensibilibus conspiciunt ac cognoscunt faciem amici aut dilecti : sic quoque pretiosæ ac fidelis animæ oculi spiritualiter illuminati divino lumine, intuentur ac cognoscunt verum amicum, suavissimum, multisque votis desideratum sponsum Dominum, et quidem inilluminata anima a Spiritu adorando. Quæ sic intellectu conspiciens desideratam ac solam inenarrabilem pulchritudinem, amore divino sauciatur, atque ad omnes virtutes Spiritus dirigitur, atque adeo immensam et perpetuam consequitur dilectionem, erga sæpius a se desideratum sponsum. Quid igitur beatius æterna voce illa Joannis, monstrantis ob oculos Dominum, ac dicentis : *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ??

112 VI. *Revera inter natos mulierum nullus major Joanne Baptista* ⁹¹. Complementum enim est omnium prophetarum. Et omnes quidem vaticinati sunt de Domino, procul monstrantes eum venturum. Ipse vero de Salvatore prophetans, monstrabat ante omnium oculos, clamans ac dicens : *Ecce agnus Dei* ⁹². Quid erat suavis ac præclara vox recta monstrantis eum, quem prædicabat? *Major Joanne inter eos qui nascuntur e mulieribus nullus ; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo* ⁹³. Qui desuper ex Deo nati sunt apostoli et primitias Spiritus paraclæti acceperunt : hi siquidem, ut una iudices essent, ac in eodem throno sederent, digni reputati sunt : hi redemptores hominum facti sunt. Invenis eos dividentes mare pravarum potestatum, atque educentes fideles animas. Invenis eos colonos, vineam animæ excolentes. Invenis eos paranymphos, desponsantes animas Christo. *Despondi enim, inquit, vos uni viro* ⁹⁴. Invenis eos largientes vitam hominibus, et summam invenis eos variis ac diversis modis ministrantes Spiritui. Hic igitur est ille parvus, qui major est Joanne Baptista.

VII. Quemadmodum enim agricola jugum bonum dirigens excolit terram : eodem quoque modo Dominus Jesus, præclarus ac verus agricola, binos apostolos copulans, emisit eos, cum illis excolentes terram audientium ac vere credentium. Cæterum hoc quoque dictu dignum est, non in solo verbo auditus regnum Dei, et apostolorum prædicationem

⁹¹ Matth. xi, 11. ⁹² II Cor. xi, 2.

esse, veluti si quis dicendi facultate polleat, atque apud alios peroret; sed in virtute atque efficacia Spiritus regnum consistere. Hæc enim obtigerunt quoque Israelitarum filiis, continuo meditantibus Scripturas, utpote qui de Domino meditationem suscipiebant, ipsam vero hæreditatem aliis tradebant: ita qui sermones Spiritus aliis enarrant, cum ipsi verbum in virtute non possideant, aliis tradunt hæreditatem. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIX.

Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, fructus ejus justo judicio iterum repetiturus.

I. Sapientia Dei, cum sit infinita et incomprehensibilis, incomprehensibili et impervestigabili modo dispensationes gratiæ erga genus humanum varie exercet, ad liberam arbitrii voluntatem probandam, ut manifestentur, qui ex toto corde Deum diligunt, atque omne periculum ac laborem ejus causa sustinent. Quos enim præoccupant charismata, ac Spiritus sancti dona, hi quamprimum accesserunt cum fide et postulatione, absque labore, sudore et fatigatione interdum in mundo degunt. Insuper largitur gratiam illam Deus non otiose, non frustra, neque fortuito; sed arcana quadam et incomprehensibili sapientia ad probandum intentionem ac liberam arbitrii voluntatem eorum, qui statim divinam gratiam consequuntur, an perceperint beneficium, et sibi præstitam benignitatem ac dulcedinem Dei, juxta proportionem gratiæ absque propriis laboribus oblatæ; quo digni habitii, debent studium, cursum, conatum ac fructum dilectionis a voluntate et proposito perfectum, demonstrare, ac retributionem charismatum rependere, hoc est, se totos dilectioni Domini addictos dedere, ipsius **113** voluntatem solam peragere, et ab omni carnali concupiscentia penitus recedere.

H. Quibus vero, quamvis secesserint a mundo, et renuntiaverint huic sæculo secundum Evangelium, atque assidue in continuatione precum, jejunii, diligentia, reliquarumque virtutum perseverarint, non statim Deus concedit gratiam, requiem et exultationem spiritus, longanimitate erga eos usus, donumque retinens: nec quoque hoc otiose, neque intempestive, neque fortuito facit, sed secreta quadam sapientia ad probandam liberi arbitrii voluntatem, ut videat, an fidelem ac veracem reputent Deum, qui pollicitus sit se daturum petentibus, ac pulsantibus aperturam januarum vitæ: ut perspiciat quoque, an qui vere credunt verbo suo, ad finem usque permansuri sint in plena fiducia fidei ac industriæ, postulantes ac quærentes: annon afflicti, et remissiores facti avertantur, ac diffidentes et desperantes contemnant, non perdurantes ad

μόνη ἀκοή ή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καί τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, ὡς ἂν τις εἰδῶς λόγους καὶ ἑτέροις ἐκδιηγούμενος, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος ἡ βασιλεία τυγχάνει. Ταῦτα γὰρ πεπόνθασιν καὶ Ἰσραηλιτῶν παῖδες, μελετῶντες τὰς Γραφὰς αἰεὶ, καὶ περὶ τοῦ Κυρίου διήθεν τὴν μελέτην ἔχοντες, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ δεξάμενοι, ἑτέροις τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ἀπέδοντο· οὕτως καὶ οἱ λόγους τοῦ Πνεύματος διηγούμενοι ἑτέροις, αὐτοὶ τὸν λόγον ἐν δυνάμει μὴ κεκτημένοι, ἀλλοῖς ἀποδίδονται τὴν κληρονομίαν. Δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ΄.

Κατὰ δισσοδὸν τρόπον τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεός, μέλλων τῆς αὐτῆς καρποῦς ἐν δικαίῳ κρῖματι πάλιν ἀπαιτῆσαι.

A. Ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀπειρος καὶ ἀκατάληπτος οὔσα, ἀκαταλήπτως καὶ ἀνεξιχνιάστως τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ποικίλως, πρὸς τὴν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος δοκιμασίαν, ὥστε φανερωθῆναι τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντα κίνδυνον καὶ πόνον διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένοντας. Οἷς μὲν γὰρ προαπαντῶσι τὰ χαρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρήματα, εὐθὺς ἅμα τῷ προσελθεῖν μετὰ πίστεως; καὶ αἰτήσεως, ἀνευ καμάτων καὶ ἰδρώτων καὶ πόνων, ἔστιν ὅτε ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνουσιν· ἔτι δίδωσι τὴν χάριν ὁ Θεός, οὐκ ἀργῶς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ καὶ ἀκατάληπτῳ, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι τὴν προαίρεσιν, καὶ τὸ αὐτεξουσίον θέλημα τῶν ταχέως ἐπιτυχόντων τῆς θείας χάριτος, εἰ ἦσθοντο τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς γενομένης χρηστότητος καὶ γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀνευ πόνων ἰδίων χάριτος, ἧς καταξυθιθέντες ὀφείλουσι σπουδῆν, καὶ δρόμον, καὶ ἀγῶνα, καὶ τὸν ἐκ θελήματος καὶ προαίρεσεως ἀγάπης καρπὸν ἐπιδειξασθαι, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν χαρισμάτων ἀναποδοῦναι, τουτέστιν ὅλους ἑαυτοὺς δίδόντες ἐκδότους εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ τὸ αὐτοῦ θέλημα μόνον ἐπιτελοῦντες, καὶ πάσης σαρκικῆς ἐπιθυμίας τελειῶς ἀναχωροῦντες.

B. Οἷς δὲ καὶ ἀναχωρήσασιν τοῦ κόσμου, καὶ ἀρνησαμένοις τὸν αἰῶνα τοῦτον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐν πολλῇ προσκαρτερήσει εὐχῆς καὶ νηστείας, καὶ σπουδῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τυγχάνουσιν, οὐκ εὐθὺς ὁ Θεός δίδωσι τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ἀγαλλίασιν τοῦ Πνεύματος, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὴν δωρεὰν ἐπέχων. Καὶ τοῦτο οὐκ ἀργῶς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ εἰς δοκιμασίαν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος, τοῦ ἰδεῖν, εἰ πιστὸν καὶ ἀληθῆ ἦγγηται τὸν Θεὸν τὸν ἐπαγγεῖλάμενον τοῖς αἰτούσι δίδοναι, καὶ τοῖς χροῦσιν ἀνοίγειν θύραν ζωῆς, τοῦ ἰδεῖν καὶ πιστεύσαντας ἐξ ἀληθείας τῷ λόγῳ αὐτοῦ, εἰ ἕως τέλους παραμένουσιν ἐν πληροφορίᾳ πίστεως καὶ σπουδῆς, αἰτοῦντες καὶ ζητοῦντες, εἰ μὴ περικακῆσαντες καὶ ὑποστειλαντες ἀποστραφῶσι, καὶ ἀπιστήσαντες καὶ ἀπεπίσαντες; ὀλιγορήσασιν, μὴ εἰς τέλος ὑπομείναντες διὰ τὴν παραβολὴν

τοῦ χρόνου, καὶ τὸ δοκιμάσαι τὸ θέλημα καὶ τὴν A
προαίρεσιν.

Γ'. Ὁ γὰρ μὴ τάχιον λαμβάνων, διὰ τῆς ἀναδο-
λῆς καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πλέον ἐκκαίεται, καὶ
πλέον ὀρέγεται τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, καὶ πλείονα
πόθον καὶ σπουδὴν, καὶ δρόμον καὶ ἀγῶνα, καὶ πᾶσαν
ἀρετῆς κατάρτασιν, καὶ πείναν, καὶ δίψαν, εἰς τὸ
ἀγαθὸν ὁσημέραι προστίθῃσι, μὴ χαυνούμενος ὑπὸ
τῶν τῆς κακίας λογισμῶν τῶν συνόντων τῇ ψυχῇ,
καὶ εἰς ὀλιγορῖαν, καὶ ἀνυπομονήσαν, καὶ ἀπελπ-
σμὸν ἐκτρεπόμενος, ἢ πάλιν προφάσει μακροθυμίας
εἰς χαυνώσιν ἑαυτὸν ἐπιδώσῃ, λογισμῶ τοιοῦτον χρώ-
μενος, ὡς ὅτι Ὅτε δὴ ποτε λαμβάνω τὴν χάριν τοῦ
Θεοῦ; κἀντεῦθεν εἰς ἀμέλειαν ὑπὸ τῆς κακίας ὑπο-
κλεπτόμενος. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῆς
ἀναβολῆς μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ, δοκιμάζων τὴν
πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θελήματος αὐτοῦ, αὐτὸς
ἄλλοτε, καὶ ἐκπονεστέρως, καὶ ἀνευδῶς, καὶ ἀπε-
ρικακῆτως ὀφείλει ζητεῖν τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ,
ἅπαξ πεπιστευκῶς καὶ πληροφορησας ἑαυτὸν, ὅτι
Θεὸς ἀψευδὴς καὶ ἀληθινός ἐστιν, ἐπαγγειλάμενος
διδόναι τοῖς μετὰ πίστεως αἰτοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ
ἕως τέλους, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ.

Δ'. Ταῖς γὰρ πισταῖς ψυχαῖς πιστὸς καὶ ἀληθὴς
ἡγεῖται ὁ Θεός, καὶ ἐσφράγισαν ὅτι ἀληθὴς ἐστι, κα-
τὰ τὴν ἀληθῆ λόγον. Ἀκολούθως οὖν τῇ προσηρημένῃ
τῆς πίστεως; ἐννοεῖ ἀνακρίνουσιν ἑαυτὰς, ἐν τίσιν
ὑπεροῦσι τὸ ὅσον ἐξ αὐτῶν, ἢ πόνη, ἢ ἀγῶνι, ἢ
σπουδῇ, ἢ πίστει, ἢ ἀγάτῃ, ἢ τῇ λοιπῇ τῶν ἀρετῶν
καταστάσει· καὶ ἀνακρίνουσαι ἐν πάσῃ ἀκριθεία λε-
πίτῃτος, βιάζονται, ὅση δύναμις, καὶ ἄγχουσιν εἰς C
τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Κυρίου, ἅπαξ πιστεύσασαι, ὅτι
ὁ Θεὸς ἀληθὴς ὢν οὐ στερῆσει τῆς τοῦ Πνεύματος
δωρεᾶς; αὐτὰς, εἰ παραμείνωσιν ἕως τέλους εἰς τὴν
πρὸς αὐτὸν διὰ πάσης σπουδῆς λατρείαν καὶ ἀναμο-
νήν, ἀλλὰ καταξωθήσονται τῆς οὐρανόου χάριτος,
ὡς ἐτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσαι, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς
τεύζονται.

Ε'. Καὶ οὕτως κινουσιν ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν
πρὸς τὸν Κύριον, ἀρνησάμενοι πάντα, καὶ αὐτὸν
μόνον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ πείνῃ καὶ δίψει προσ-
δοκῶσαι, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ παράκλησιν τῆς
χάριτος ἐκδεχόμεναι πάντοτε καὶ ἐπὶ μηδενὶ τούτου
τοῦ κίσμου παρακαλούμεναι, καὶ ἀναπαυόμεναι, καὶ D
δεσμούμεναι ἐκουσίως· ἀλλὰ πάντοτε τοῖς ὕλοις
λογισμοῖς ἀντιλέγουσαι, τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ
ἀντιληψὶν μόνον προσδοκῶσιν, ὅποτε ταῖς τοιαύτην
σπουδῇν καὶ προαίρεσιν καὶ ὑπομονῇν ἀναδεχομέναις
ψυχαῖς αὐτὸς ὁ Κύριος ἱδὴ κρυπτῶς σύνεστι, καὶ
βοηθεῖ, καὶ διαφυλάττει, καὶ ὑποστηρίζει ἕκαστον
τῆς ἀρετῆς καρπὸν· κἀν ἐν πόνῳ καὶ θλίψει τυγχά-
νωσι, κἀν ἐν ἐπιγνώσει ἀληθείας, καὶ φανερώσει
ψυχῆς; οὐδέπω ἐκομίσαντο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος,
καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐπουρανόου δωρεᾶς, καὶ ἐν
πληροφορίᾳ οὐκ ἤσθοντο ταύτης διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ
ἄρρητον σοφίαν, καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα κρίματα, δοκι-

finem usque propter interjectionem temporis, ac
probatorem voluntatis et propositi.

III. Qui enim non confestim accipit, propter
dilationem ac longanimitatem Dei, ardentius ac-
cenditur, vehementiusque appetit cœlestia bona,
atque majus desiderium, studium, cursum, certa-
men, omnem virtutis statum, esuriam et sitim ad
bonum quotidie apponit, non factus remissior a
malitia cogitationum animæ inhærentium, et in con-
temptum, impatientiam ac desperationem conver-
sus: aut contra, prætextu longanimitatis, socordię
se ipsum dedat, hac cogitatione usus, nempe, *Quando
consequar gratiam Dei?* inde ad negligentiam a ma-
litia subreptus. At vero quanto magis Dominus
ipse differendo longanimum se præstat erga eum,
examinans fidem ac dilectionem voluntatis ejus;
tanto acrius, tanto diligentius, irremisse ac inde-
fatigabiliter inquirere debet donum Dei, semel cre-
dens, ac certa fiducia sibi persuadens Deum men-
daciæ expertem ac veracem esse, qui promisit se
daturum gratiam suam in fide eam petentibus,
usque ad finem cum omni patientia.

IV. Fideles enim animæ fidelem ac veracem exi-
stimant Deum, *et obsignerunt, quod verax sit* ⁹⁶,
ut verus sermo perhibet. Consequenter igitur juxta
prædictam fidei notitiam dijudicant se ipsas, quar-
rum rerum inopiam patiantur, quantum possunt,
sive labore, sive certamine, sive studio, sive fide,
sive dilectione, sive reliqua virtutum acie: et ubi
se examinarint omnino accurate et subtiliter, com-
pellunt, pro viribus, atque adigunt se ipsas ad bene
placendum Domino; quippe quæ semel credide-
runt Deum, qui verax est, non privaturum eas
dono Spiritus, si permanserint usque ad finem in
cultu atque exspectatione cum omni diligentia, sed
dignas se reputatum iri cœlesti gratia, ut adhuc
in carne existentes, atque vitam æternam conse-
cuturas.

V. Atque hoc pacto mota omni dilectione sua ad
Dominum, repudiatisque omnibus, eum solum
summo desiderio, esurie et siti exspectant; et re-
creationem et consolationem gratiæ perpetuo præ-
stolantes, in nulla re hujus mundi consolationem
accipiunt et requiescunt, ac ultro ligatæ sunt: sed
crassis semper cogitationibus contradicentes, auxi-
lium atque remunerationem Dei tantum exspectant,
114 cum hujusmodi studio, intentione ac patientia
præditis animis ipse Dominus jam occulte adsit, sup-
petias ferat, conservet et suffulciat omnem virtutis
fructum: ac licet in labore et afflictione sint, et
in cognitione veritatis et illustratione animæ, non-
dum tamen consecutæ sunt gratiam Spiritus, ac re-
creationem cœlestis doni, nec in plena fide consti-
tutæ perceperunt eam, propter arcanam sapien-
tiam, et inenarrabilia judicia Dei, qui variis modis
fideles animas probat, et dilectionem ex voluntate

⁹⁶ Joan. III, 33.

et proposito manantem intuetur. Termini enim quidam sunt, mensuræ ac trutinæ, liberæ intentionis, et voluntariæ dilectionis, atque affectionis erga omnia sancta ejus mandata, quantum licet. Quo fit, ut animæ, quæ implent amoris atque officii sui mensuram, regno ac vita æterna idoneæ judicantur.

VI. Justus enim Deus est, et justa judicia ejus, neque respectus personarum apud eum ullus: sed pro modo beneficiorum, sive corporalium, sive spiritualium, sive scientiæ, sive intellectus (quæ Deus naturæ quoque humanæ varie indidit) judicaturus unumquemque, fructus virtutis requiret, et pro dignitate reddet cuique juxta opera ejus; et: *Potentia potenter tormenta patientur*⁷⁷. Minimus enim venia ac misericordia dignus. Et Dominus ait: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non se præparavit, nec fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porro cuicumque multum datum est, multum quæretur ab eo, et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo*⁷⁸. Scientiam autem et intellectum diversimode intellige, tam secundum gratiam et donum cœlestis Spiritus, quam secundum naturalem progressum intellectus et discretionis, atque e sacris Litteris profectæ institutionis. Ab unoquoque enim reposeantur fructus virtutis, pro modo a Deo in se collatorum beneficiorum, sive naturalium, sive a divina gratia concessorum. Inexcusabilis ergo est omnis homo apud Deum in die judicii. A quolibet enim, prout novit, fructus fidei, et dilectionis, atque omnis sibi concessæ virtutis, intentionis ac voluntatis ratione habita, restitutio exigetur, sive auditu perceperit, sive nunquam verbum Dei audiverit.

VII. Anima enim fidelis, ac veritatis amans, intuens æterna bona justis reposita, atque ineffabile venturæ gratiæ divinæ beneficium, se ipsam, ac studium suum, laborem atque fatigationem indignam statuit arcanis promissionibus Spiritus. Hic *pauper est Spiritu*, quem Dominus *beatum prædicat*⁷⁹: hic esurit et sitiit justitiam: hic est contritus corde. Qui hujusmodi intentionem suscipiunt, studium, laborem ac desiderium virtutis, et ad finem usque in eo permanent, vitam et regnum æternum vere consequi poterunt. Ne igitur quis fratrum extollatur adversus fratrem, nec ad arrogantem sui existimationem procedat, a malitia subreptus, inquam nempe: *Ego donum spirituale consecutus sum*. Non enim decet Christianos hæc cogitare. Quid enim crastina lux illi allatura sit, ignoras: et quis finis ejus, quisve tuus futurus sit, nescis. Verum quisque sibi attendat, et propriam conscientiam assidue dijudicet, ac probet opus cordis sui, quo studio, quove conatu meus sua Deum prosequatur: et ad

μάζοντος διαφόρως τὰς πιστευούσας ψυχὰς, καὶ εἰς τὴν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπην ἀποσκοποῦντος. Ὅροι γὰρ καὶ μέτρα καὶ σταθμοὶ τῆς αὐτεφουσίου προαιρέσεώς εἰσι, καὶ τοῦ θελήματος τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς εἰς πάσας τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, ὄση δύναμις διαθέσεως. Καὶ οὕτως ἀναπληροῦσαι αἱ ψυχὰι τὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν καὶ ὀφειλῆς μέτρον, τῆς βασιλείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιοῦνται.

Γ'. Δίκαιος γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ δίκαια τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ προσωπολήψια παρ' αὐτῷ οὐκ ἐστὶν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐεργεσιῶν, ἧτοι σωματικῶν, ἢ πνευματικῶν, ἧτοι γνώσεως, ἧτοι συνέσεως, ἢ διακρίσεως, ἃ καὶ ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς διαφόρως ἐπέθηκεν, ἕκαστον κρίνων τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς ἐπιζητήσει, καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ δυνατοὶ δυνατόως ἐτασθήσονται. Ὁ γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστὸς ἐστὶν ἔλεους· καὶ ὁ Κύριος λέγει, Δούλος ὁ γνούς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλὰς. Ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἀξία πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας· παρὶ δὲ ᾧ ἐδόθη κοινὸν, κοινὸν ζητήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ κοινὸν παρέδωκεν, περισσώτερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. Τὴν δὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν διαφόρως νοεῖ, ἧτοι κατὰ χάριν καὶ δόμα ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος, ἧτοι κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν συνέσεως ἢ διακρίσεως, καὶ διὰ τῶν θείων Γραφῶν παιδείσεως· ἕκαστος γὰρ τοὺς καρποὺς ἀπαιτηθήσεται τῆς ἀρετῆς, κατὰ ἀναλογίαν τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἧτοι φυσικῶν, ἧτοι ἐκ θείας χάριτος δεδομένων. Ἀναπολόγητος τοίνυν ἐστὶ πᾶς ἄνθρωπος παρὰ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἕκαστος γὰρ καθ' ὃ ἔγνω τοὺς καρποὺς τῆς πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ πάσης ἀρετῆς τῆς πρὸς αὐτὸν, ἐκ προαιρέσεως καὶ θελήματος ἀναπόδοσιν ἀπαιτηθήσεται, ἧτοι δι' ἀκοῆς, ἧτοι μηδέποτε λόγον ἀκούσας Θεοῦ.

Ζ'. Ἀποσκοποῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἢ πιστὴ καὶ φιλαλήθης εἰς τὰ ἀποκείμενα αἰώνια ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις, καὶ εἰς τὴν ἀρῆρτον τῆς μελλούσης ἐπιφοιτῶν θείας χάριτος εὐεργεσίαν, ἀναξίαν ἑαυτὴν, καὶ τὴν σπουδὴν αὐτῆς, καὶ πόνον, καὶ κόματον ἠγείρει πρὸς τὰς ἀρῆρτους ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος. Οὗτός ἐστιν ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι, ὃν ὁ Κύριος μακαρίζει· οὗτός ἐστιν ὁ πεινῶν καὶ διψῶν τὴν δικαιοσύνην· οὗτός ἐστιν ὁ συντετριμμένος τὴν καρδίαν. Οἱ τοιαύτην προαίρεσιν ἀναλαμβάνοντες, καὶ σπουδὴν, καὶ πόνον, καὶ πόθον ἀρετῆς, καὶ ἕως τέλους ἐν αὐτῷ διαμένοντες, τῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐξ ἀληθείας δυνήσονται. Μὴ τοίνυν τις τῶν ἀδελφῶν κατεπαρέσθω τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ εἰς οἴησιν προκοπτέτω, ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενος, ὡς ἐτι Ἰδοὺ ἐγὼ χάρισμα πνευματικῶν κέκτημαι· οὐκ ἐστὶ γὰρ ἄξιον ταῦτα Χριστιανούς ἐνθυμείσθαι. Τί γὰρ ποιεῖ ἡ αὐριον εἰς ἐκεῖνον οὐκ οἶδας· καὶ ποῖον τέλος ἐκεῖνου, καὶ ποῖον τὸ σὸν ἀγνοεῖς. Ἄλλ' ἕκαστος ἐκαυτῷ προσέχων, ἀνακρινέτω τὴν ἰδίαν συνείησιν

⁷⁷ Sap. vi, 7. ⁷⁸ Luc. xii, 47. ⁷⁹ Matth. v, 3.

πάντοτε, καὶ δοκιμαζέτω τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς καρ-
 διας, ποίαν σπουδὴν καὶ ἀγῶνα ὁ νοῦς ἔχει πρὸς τὸν
 Θεόν· καὶ εἰς τὸν τέλειον σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ
 ἀπαθείας, καὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ πνεύματος
 ἀποσκοπῶν, ἀπαύστως τρεχέτω καὶ ἀόκνως, ἐν μη-
 δεινῷ χαρίσματι, ἢ καὶ δικαίωματι πληροφορούμενος.
 Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ
 Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

Ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος δεῖ γεννηθῆναι τὴν
 μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν Θεοῦ ψυ-
 χήν· καὶ ὃν τρόπον τοῦτο γένηται.

Α'. Οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, ἔργον τοῦ λόγου ἐν
 ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὀφείλουσιν ἐπιδείξασθαι. Ὁ
 λόγος γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀργός, ἀλλ' ἔρ-
 γον ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν γινόμενον. Διὰ τοῦτο γὰρ
 καὶ ἔργον λέγεται, ἵνα καὶ ἔργον εὐρεθῆ ἐν τοῖς
 ἀκούουσι. Παράσχοι τοίνυν ὁ Κύριος τὸ ἔργον τῆς
 ἀληθείας ἐν τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα ὁ λόγος ἔγκαρπος
 εὐρεθῆ εἰς ἡμᾶς. Ὡς γὰρ σκιά προάγει τὸ σῶ-
 μα· ἡ σκιά δὲ τὸ σῶμα δηλοῖ, καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ σῶμά
 ἐστὶ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λόγος ὡς περ σκιά τυγ-
 χάνει τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ. Προάγει δὲ ὁ λόγος
 τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες ἐκ τῆς ἑαυτῶν
 φύσεως γεννῶσι τέκνα ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ
 τῆς ψυχῆς, καὶ γεννηθέντα πάση σπουδῇ ἐπιμελῶς
 παιδεύουσιν ὡς ἑαυτῶν τέκνα, ἕως τέλειοι ἄνδρες
 γίνωνται, καὶ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι. Τοῖς γὰρ πα-
 τράσιν ἐξαρχῆς σκοπὸς καὶ σπουδὴ πᾶσα γίγνεται
 πρὸς τὸ γεννησαί τέκνα, καὶ σχεῖν κληρονόμους, καὶ
 εἰ μὴ ἐγέννησαν, μεγίστην λύπην καὶ ὀδύνην ἄν
 εἶχον, ὥστε πάλιν γεννησαντες, χαρὰν ἔσχον. Χαί-
 ρουσι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γείτονες.

Β'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας φροντί-
 σας, πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ σπουδὴν ἐπετέλεσεν ἐξαρχῆς
 διὰ Πατέρων, πατριάρχων, διὰ νόμου καὶ προ-
 φητῶν ἔσχατον καὶ αὐτὸς παραγενόμενος, καὶ σταυ-
 ροῦ αἰσχύνης καταφρονήσας, ὑπέμεινε θάνατον. Καὶ
 οὕτως ὄλος ὁ κάματος, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ γέγονεν,
 ὅπως γεννήσῃ ἐξ ἑαυτοῦ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τέκνα
 ἐκ τοῦ Πνεύματος, ἄνωθεν εὐδοκήσας γεννηθῆναι ἐκ
 τῆς αὐτοῦ θεότητος. Καὶ ὡς περ οἱ πατέρες οὗτοι,
 ἐὰν μὴ γεννήσωσι, λυποῦνται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος
 ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὡς ἰδίαν εἰκόνα,
 ἠθέλησεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος γεννησαί
 τῆς θεότητος. Εἰ τινες οὖν μὴ θελήσωσιν εἰς τοιαύ-
 την γέννησιν ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ Πνεύ-
 ματος τῆς θεότητος γεννηθῆναι, πολλὴν λύπην ὁ
 Χριστὸς ἀναδέχεται, παθῶν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπομεί-
 νας, ἵνα τοῦτους σώσῃ.

Γ'. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους θέλει ὁ Κύριος τῆς
 γεννήσεως καταζωθῆναι ταύτης. Ὑπὲρ πάντων γὰρ
 ἀπέθανε, καὶ πάντας εἰς ζωὴν ἐκάλεσε. Ζωὴ δὲ ἐστὶν
 ἡ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησις· ἄνευ γὰρ ταύτης
 ζῆσαι ψυχὴν ἀθάνατον, ὡς φησὶ ὁ Κύριος· Ἐὰν μὴ
 τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰδεῖν τὴν βασι-
 λείαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς πάλιν ὅσοι πιστεύουσι τῷ

¹ Joan. III, 3.

A perfectum scopum libertatis, et affectionum vacui-
 tatis, atque quietis spiritualis colligans, citra
 omnem intermissionem ac segnitiam currat, in
 nullo **115** charismate aut justificatione collocata
 fiducia. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spiritui
 sancto in sæcula. Amen.

ΗΟΜΙΛΙΑ XXX.

Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quæ
 regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc
 fiat.

I. Qui verbum audiunt, opus verbi in suis ipso-
 rum animis demonstrare debent. Verbum enim
 Dei non est otiosum, sed opus habet, quod in
 anima perficitur: propterea enim opus appellatur,
 ut opus quoque inveniat apud eos, qui audiunt.
 Exhibeat igitur Dominus opus veritatis audientibus,
 ut verbum fructuosum reperiat in nobis.
 Perinde enim ac umbra præcedit corpus; umbra
 autem corpus demonstrat, at veritas est ipsam
 corpus: sic quoque est verbum velut umbra veri-
 tatis Christi. Præcedit itaque verbum veritatem.
 Patres qui in terris sunt, e sua ipsorum natura
 generant liberos, e corpore suo et anima, eosque
 natos omni studio et accurata diligentia instituunt,
 ut suos filios, donec perfecti viri evadant, et suc-
 cessores ac hæredes. Omnis enim scopus patrum,
 et omne studium, ab initio eo tendit, ut procreent
 liberos, ac hæredes habeant; et nisi genuerint,
 summa tristitia ac mœrore afficiuntur; sicut e di-
 versis, ubi procreaverint liberos, gaudio perfun-
 duntur: gaudent quoque cognati et vicini.

II. Eodem modo Dominus noster Jesus Christus
 de hominis salute sollicitus, omnem dispensationem
 ac studium perfecit a principio, ministerio
 Patrum, patriarcharum, legis ac prophetarum,
 postremo quoque ipse adveniens, ac crucis ignomi-
 niam spernens, mortem pertulit. Omnis itaque la-
 bor ille et studium ejus in eo fuit, ut generaret
 ex se ipso, e sua ipsius natura filios e Spiritu,
 placide acquiescens, quod supernitus nascerentur e
 sua divinitate. Et quemadmodum patres hi, nisi
 genuerint, tristitia et dolore afficiuntur: eodem
 modo Dominus, diligens genus humanum ut
 propriam imaginem, voluit eos ex ipso semine
 divino procreare. Si qui ergo renuerint ad hujus-
 modi generationem venire, et de ventre Spiritus
 divini nasci, summum dolorem suscipit Christus,
 qui propter eos passus est ac pertulit, ut eos ser-
 varet.

III. Omnes enim homines vult Dominus hanc
 nativitatem consequi, pro omnibus siquidem mor-
 tuus est, et omnes ad vitam vocavit. Vita vero est
 desuper ex Deo generatio: absque hac enim vivere
 animam, impossibile, ut inquit Dominus: Nisi quis
 natus fuerit e supernis, non poterit videre regnum
 Dei. Ut contra, quicumque Dominum crediderint,

et accedentes nativitatem hanc consecuti fuerint, A gaudium conciliant et summam exultationem in caelis parentibus, qui eos procrearunt. Et omnes angeli sanctæque virtutes lætantur de anima, quæ e Spiritu prognata et Spiritus effecta est. Hoc enim corpus similitudo est animæ; anima vero imago Spiritus existit. Et quemadmodum corpus absque anima mortuum est, nec quid peragere valet: sic absque cœlesti anima, absque divino Spiritu, mortua est a regno anima, nec potest quidquam peragere eorum, quæ ad Deum pertinent, absque Spiritu.

116 IV. Quemadmodum enim statuarius attendit ad faciem regis, tum pingit: ac, si ex adversa parte sit facies regis, intendens in ipsum pictorem, facile atque eleganter ille imaginem ad vivum depingit: sin vero faciem avertat, pingere nequit, eo quod intēntis oculis non intuebatur pingentem: eodem quoque modo insignis ille pictor Christus, credentibus ei, et fixis eum oculis semper intuentibus, confestim depingit ad imaginem suam hominem cœlestem, ex ipso Spiritu, ex substantia ipsius luminis arcani, pingit imaginem cœlestem, et largitur ei præclarum et bonum illius sponsum. Si quis ergo immotis oculis eum non semper intueatur, spretis omnibus, nequaquam pinget Dominus imaginem ejus e suo ipsius lumine. Oportet ergo fixis oculis intueri nos eum, credere, et diligere illum, omnia projicere eique attendere, ut pingat sui ipsius imaginem cœlestem et immittat animis nostris: atque sic nos gestantes Christum, vitam æternam consequamur, et hinc certiori fiducia fulti requiescamus.

V. Perinde ac moneta aurea, nisi impressam habuerit regiam imaginem, non in commercio versari potest, nec in regis thesauros reconditur, sed rejicitur: sic quoque anima, nisi habuerit imaginem cœlestis Spiritus in lumine arcano, Christum in se insculptum, non est commoda ad supernos thesauros, et a mercatoribus regni, præclaris apostolis, respuitur. Qui enim invitatus fuerat, non exornatus veste nuptiali, tanquam alienus ejectus est in exteriores tenebras, eo quod non gestaret imaginem cœlestem. Hoc enim est signum ac sigillum Domini animis impressum, Spiritus nimirum luminis arcani. Et quemadmodum mortuus inutilis est, nec omnino quid commodat iis, qui hic vivunt; quapropter exportant quoque eum ex urbe, et humi deponunt: sic quoque anima, quæ non gestat cœlestem divini luminis imaginem, vitam scilicet animæ, velut reproba ac plane rejectitia evadit. Non enim commodat illi civitati sanctorum anima mortua, quæ non gerit lucidum ac divinum Spiritum. Quemadmodum enim in mundo vita corporis est anima: sic quoque in æterno ac cœlesti mundo animæ vita est Spiritus divinus.

VI. Oportet igitur quærentem credere, et acce-

Κυρίου, καὶ προσερχόμενοι καταξιούονται τῆς γεννήσεως ταύτης, χαρὰν ἐμποιοῦσι καὶ μεγάλην ἀγαλλίασιν ἐν οὐρανοῖς τοῖς γεννησάσι γονεῦσι· πάντες τε ἄγγελοι, καὶ δυνάμεις ἄγιοι χαίρουσι τῇ ψυχῇ τῇ ἐκ Πνεύματος γεννηθείσῃ, καὶ γενομένη πνεῦμα. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα ὁμοίωμα τυγχάνει τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ψυχὴ εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὑπάρχει· καὶ ὡσπερ τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς νεκρὸν ἔστι, μηδὲν δυνάμενον διαπράσασθαι, οὕτως ἄνευ τῆς ἐπουρανίου ψυχῆς, χωρὶς τοῦ θεικοῦ Πνεύματος, νεκρὰ τυγχάνει ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡ ψυχὴ, μηδὲν δυναμένη διαπράσασθαι τῶν τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ Πνεύματος.

Δ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως, καὶ γράφει· καὶ ἐπὶ ἐξ ἐναντίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὶ δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράφαι, διὰ τὸ μὴ ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς, τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν, εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀνεκκλήτου, γράφει εἰκόνα οὐράνιον, καὶ δίδωσιν αὐτῇ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτῆς νυμφῖον. Ἐἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπερέδων, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτὸς. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ ἀγαπῶντας αὐτὸν, πάντα ῥίψαντας, καὶ αὐτῷ προσέχοντας· ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον, ἀποστελλῇ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· καὶ οὕτως φορέσαντες τὸν Χριστὸν ζῶντων αἰώνιον λάθωμεν, καὶ ἀπεντεῦθεν πληροφορηθέντες ἀναπαύωμεν.

Ε'. Ὡσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσοῦ, ἐὰν μὴ λάθῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὕτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὕτε εἰς βασιλείας θησαυροῦς ἀποτίθεται, ἀλλὰ ἀπόβλητον τυγχάνει· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεσθαι. Καὶ γὰρ ὁ κληθεὶς, καὶ μὴ φορῶν τὸ ἐνδύμα τοῦ γάμου, ὡς ἄλλοτριος ἐξεβλήθη εἰς τὸ ἄλλοτριον σκότος, μὴ φορῶν τὴν εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον. Τοῦτο γὰρ σημεῖον καὶ σίγνον ὑπάρχει τοῦ Κυρίου ἐντυπούμενον ταῖς ψυχαῖς, πνεῦμα φωτὸς ἀρρήτου ὑπάρχον. Καὶ ὡσπερ ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος, καὶ ὄλιος μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἔστι· διὸ καὶ ἐκχομιζοῦσιν αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεικοῦ φωτὸς εἰκόνα, τὴν ζῶν τῆς ψυχῆς, ὡσπερ ἀδόκιμος καὶ πάντῃ ἀπόβλητος τυγχάνει· οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων νεκρὰ ψυχῆ, μὴ φέρουσα φωτεινὸν καὶ θεῖκον Πνεῦμα. Ὡσπερ γὰρ ἐν κόσμῳ ζωὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ ἔστιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ κόσμῳ τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ, τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος ὑπάρχει.

Γ'. Χρὴ τοίνυν τὸν ζητοῦντα πιστεῦσαι καὶ προσελ-

θεῖν τῷ Κυρίῳ, παρακαλεῖν ἐντεῦθεν λαβεῖν τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα· αὐτὸ γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησατο τὴν ἔλευσιν ὁ Κύριος, ἵνα ζωὴν ἐντεῦθεν δῶ τῇ ψυχῇ, τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· Ἔως γὰρ, φησί, ἔχσετε τὸ φῶς, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς· ἔρχεται νῦν, ὅτε οὐκέτι δύνασθε ἐργάζεσθαι. Εἰ τις τοίνυν οὐκ ἐζήτησεν ἐντεῦθεν καὶ ἔλαβε ζωὴν τῇ ψυχῇ τὸ θεϊκὸν φῶς τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τοῦ σώματος, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τόποις τοῦ σκότους ἦδη ἀφορίζεται, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν μὴ εισερχόμενος, ἐν γέννη τὸ τέλος ἔχων μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ἡ ὡσπερ χρυσίον ἢ ἀργύριον, ἐπὶν ἐμβληθῇ τῷ πυρὶ, καθαρώτερον καὶ δοκιμώτερον γίνεται, καὶ οὐδὲν δύναται ἀλλοιωσάσθαι αὐτὸ, οἷον ξύλα, ἢ χόρτος· πάντα γὰρ ἐσθλεί τὰ προσερχόμενα αὐτῷ, πῦρ γὰρ γίνονται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ἀναστρεφομένη καὶ τῷ θεϊκῷ φωτὶ, ὅπ' οὐδένα τι κακὸν πείσεται τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Εἰ δὲ καὶ προσεγγίσει τι αὐτῇ, ἀναίσκηται ὑπὸ τοῦ ἐπουρανίου πυρὸς τοῦ Πνεύματος. Ἡ ὡσπερ πετεινὸν, ἐπὶν ἐν ὕψει πετασθῇ, ἀμέριμνὸν ἐστὶν, ὡς μηδὲν δεδοικὸς, θηρευτῆς, ἢ θηρία πονηρά· ἄνω γὰρ που ὄν καταγελαῖ πάντων· οὕτω καὶ ψυχὴ λαβοῦσα τὰς πτέρυγας τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὰ ὕψηλά τοῦ οὐρανοῦ πετομένη, πάντων ἀνωτέρα οὔσα, πάντων καταγελαῖ.

Ζ'. Καὶ ὁ μὲν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, τότε σχίσαντος Μωσέως τὴν θάλασσαν, διήρχοντο κάτω· οὗτοι δὲ τέκνα Θεοῦ ὄντες ἐπάνω περιπατοῦσιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τῆς πικρίας τῶν πονηρῶν δυνάμεων. Ἐπὶ τὸ σῶμα γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν οἶκος Θεοῦ γεγονάσιον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε ἔπεσεν ὁ Ἀδάμ, ἦλθεν ὁ Θεὸς περιπατῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐκλαυσεν, ὡς εἰπεῖν, ἰδὼν τὸν Ἀδάμ, καὶ εἶρηκεν· Ἐκ ποίων ἀγαθῶν ποῖα ἤρσειω κακά! ἐκ ποίας δόξης ποίων αἰσχύνῃ φορεῖς! τί σκοτεινός εἰ νῦν! τί δυσειδής! τί σαρκός! ἐκ ποίου φωτός οἶον σκότος ἐκάλυψέ σε! καὶ παρόντος τοῦ Ἀδάμ καὶ ἀποθανόντος, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐκλαυσεν αὐτὸν ὁ Ποιητής, ἄγγελοι, πᾶσαι αἱ δυνάμεις, οὐρανοὶ, γῆ, καὶ πάντα τὰ κτίσματα ἐπέβησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ πτώσει αὐτοῦ· τὸν γὰρ δοθέντα αὐτοῖς βασιλέα δούλον εἶδον γεγονότα ἐναντίας καὶ πονηρὰς δυνάμεις. Σκότος τοίνυν ἐνεδύσατο ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ, σκότος πικρὸν, καὶ πονηρὸν· ἐβασιλεύθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος τοῦ σκότους. Οὗτος ἦν ὁ τραυματισθεὶς ὑπὸ τῶν ληστῶν, καὶ ἡμιθανὴς γεγωνῶς, κατερχόμενος ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχὼ.

Η'. Καὶ γὰρ καὶ Λάζαρος, ὃν ὁ Κύριος ἀνέστησεν, ὁ πολλῆς δυσωδίας γέμων, ὥστε μηδένα δύνασθαι τῷ μνήματι προσεγγίσει, σύμβολον ἦν τοῦ Ἀδάμ, τοῦ πολλῆν δυσωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ προσλαβόντος, καὶ μελανίας καὶ σκότους πληρωθέντος. Ἀλλὰ σὺ, ὅταν ἀκούσης περὶ Ἀδάμ, καὶ περὶ τοῦ τετραυματισμένου, καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσης σου τὸν νοῦν ὡσπερ εἰς ὄρη, ἀλλ' ἐνδον ἐν τῇ ψυχῇ σου γίγνου, ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα, καὶ τὴν

Ad dēre ad Dominum, obsecrare ut hinc consequatur Spiritum divinum: ipse enim est vita animæ, et propterea advenit Dominus, ut hinc vitam largiretur animæ, Spiritum nempe suum: *Dum enim, inquit, lucem habetis, credite in lucem: venit nox, quando nemo potest operari*. Si quis ergo non quaesierit hinc, et consecutus fuerit vitam animæ, divinum lumen Spiritus, ille ubi migrabit e corpore, in sinistra loca tenebrarum jam segregatur, in regnum cælorum non ingrediens, nactus finem in gehenna cum diabolo et angelis ejus. Aut quemadmodum aurum vel argentum, coniectum in ignem, purius et probatius efficitur, nec quidquam potest illud mutare, nempe vel lignum vel herba: omnia enim sibi adjecta consumit, quæ quidem in ignem evadunt: sic quoque anima in igne Spiritus, et in lumine divino conversans, nihil a quocumque pravorum spirituum patitur: et licet appropinquet quidpiam illi, consumitur id a cælesti igne Spiritus. Aut veluti volucris, si in altum evolarit, secura est, velut nihil metuens aucupes, aut noxias bestias; siquidem supra dum est, deridet omnes: sic quoque anima, acceptis alis Spiritus, in sublimes 117 cæli regiones evolans, cum sit omnibus sublimior, omnia risui habet.

VII. Et quidem populus Israel secundum carnem, cum tunc divideret Moses mare, deorsum trajecit: hi vero, cum sint filii Dei, sursum deambulabant super mare acerbissimum perversarum potestatum. Corpus enim et anima illorum domus Dei facta sunt. Die illa, qua lapsus est Adam, accessit Deus, ambulans in paradiso, lamentatus est, ut ita dicam, conspecto Ada, ac dixit: *Quibus e bonis qualia excitasti mala? E qua gloria quale dedecus geris? Cur tenebrosus es modo? cur deformis? cur putridus? quali ex lumine tales tenebræ obvelaverunt te?* Et quidem, cum cecidisset Adam, et a facie Dei mortuus esset, luxit eum Creator, angeli, virtutes omnes, cæli, terra, et omnes creaturæ luxerunt mortem et casum ejus: eum enim, qui datus erat illis rex, servum videbant factum esse adversariæ et pravæ potestatis. Tenebris igitur induit suam animam, et quidem tenebris acerbis ac pravis: siquidem redactus est sub imperium principis tenebrarum. Is erat, qui vulneratus a latronibus, semimortuus relictus est, cum descenderet ab Jerusalem versus Jericho.

VIII. Quinimo Lazarus quoque, quem Dominus excitavit, adeo multo fetore plenus, ut nemo posset monumento appropinquare, typus erat Adæ, qui multum fetoris et graveolentiæ in animam ascivit, et caligine ac tenebris repletus fuit. Cæterum tu, cum audieris de Adamo, de vulnerato, et Lazaro, ne dimittas mentem tuam velut in montem, sed intus in anima tecum habita, quia tu quoque eadem vulnera, eundem fetorem, eandem quoque

¹ Joan. ix, 4. ² Luc. x. ³ Joan. ix, 39.

tenebras gestas. Omnes enim filii sumus illius tenebrosi generis, et omnes illius graveolentiæ participes sumus. Qua igitur laboravit affectione ille, eadem omnes, qui ex semine Adæ sumus, laboramus. Talis enim affectio contigit, uti Isaias inquit: *Non est vulnus, non est cicatrix, non est plaga, quæ saniem emittat. Non datur fomentum apponere vel oleum, nec obligaturam facere*⁵: usque adeo incurabili vulnere sauciati sumus, quod non nisi solus Dominus potuit curare. Propterea enim ille ipse venit, quia nemo ex veteribus, neque lex ipsa, nec prophetæ potuerunt sanare. Hic vero solus cum venisset, curavit plagam illam animæ insanabilem.

IX. Suscipiamus ergo ipsum Deum ac Dominum, verum medicum, qui solus veniens, potest sanare animas nostras, postquam ingentes nostri causa sustinuit labores. Pulsat enim perpetuo fores cordium nostrorum, ut aperiamus ei, quo ingressus requiescat in animis nostris; ut et abluamus et ungamus pedes ejus, et mansionem ipse apud nos faciet. Etenim illic exprobrat Dominus ei, qui non laverat pedes ejus⁶. Et rursus alibi dicit: *Ecce sto ad ostium, et pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, intrabo ad illum*⁷. Propterea enim multa perpressus sustinuit, tradens suum ipsius corpus morti, nos redimens a servitute, ut veniret ad animam nostram, et mansionem faceret in ea. Quapropter ad illos, qui a sinistris stantes in iudicio, ab eo mittuntur in gehennam cum diabolo, ait Dominus: *Hospes eram, et non collegistis me. Esurivi, et non dedistis mihi cibum. Sitivi, et non dedistis mihi potum*⁸. Cibus enim et potus, indumentum, domicilium et requies ejus est in animis nostris. Semper **118** ergo pulsat, volens ad nos ingredi. Quocirca suscipiamus eum, et introducamus intra nos; siquidem noster cibus, vita, potus et vita æterna ipse est. Itaque omnis anima, quæ non suscepit nunc eum intus ac requieverit, imo in ipso recreata fuerit, in regno celorum cum sanctis hæreditatem non cernit, neque in cœlestem civitatem ingredi potest. Ipse vero, Domine Jesu Christe, introduce nos in illam, glorificantes nomen tuum cum Patre et sancto Spiritu, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXI.

Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit.

I. Oportet cum, qui credit, obsecrare Deum, ut immutetur intentione sua per mutationem cordis, quod vertatur ab acerbitate in dulcedinem; et recordari, quo pacto sanatus est cæcus, itidem, quæ sanguinis profluvio laborabat, tacta fimbria vestimenti, sanitatis particeps est facta, leonum natura mansuefacta est, et ignis natura exstincta.

⁵ Isa. i, 5, 6. ⁶ Luc. vii, 44. ⁷ Apoc. iii, 10. ⁸ Matth. xxv, 42, 43.

A αὐτὴν δυσωδία, καὶ τὸ αὐτὸ σκότος; φορεῖς. Ἐκεῖνον γὰρ πάντες ἐσμὲν υἱοὶ τοῦ σκοτεινοῦ γένους, καὶ πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας μετέχομεν. Ὅπερ οὖν πέπονθε πάθος ἐκεῖνος, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀδὰμ ὄντες πεπόνθαμεν· τοιοῦτον γὰρ πάθος συμβέβηκεν, ὡς φησὶν Ἡσαίας· *Οὐκ ἔστι τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμάλιουσα, οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμοις ποιῆσαι*. Οὕτως ἀνίσταντο τραῦμα ἐτραυματίσθημεν, μόνῃ τῷ Κυρίῳ δυνατὸν θεραπεῦσαι αὐτό. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν, ὅτι μηδεὶς τῶν ἀρχαίων, οὔτε ὁ νόμος αὐτός, οὔτε οἱ προφῆται τοῦτο ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Οὗτος δὲ μόνος ἐλθὼν, ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν ἐκελεν τῆς ψυχῆς τὴν ἀνάταν.

Θ. Προσδεχόμεθα τοῖνον τὸν Θεὸν καὶ Κύριον, τὸν ἀληθινὸν θεραπευτὴν, ὃς μόνος δυνατός ἐστιν ἐλθὼν ἰάσασθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κεκοπιαικῶς πολλὰ δι' ἡμᾶς. Κρούει γὰρ αἰὲ τὰς θύρας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ἵνα ἀνοίξωμεν αὐτῷ, καὶ εἰσελθὼν ἀναπαῆ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ νύψωμεν, καὶ ἀλειψώμεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ μόνῃ παρ' ἡμῶν ποιήσει. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ὀνειδίξει· ὁ Κύριος τὸν μὴ νύψαντα τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἀλλαγῶ λέγει· *Ἴδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, ἐὰν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν*. Διὰ τοῦτο γὰρ πολλὰ παθεῖν ὑπέμεινε, δοὺς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα εἰς θάνατον, καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῆς δουλείας, ἵνα ἐλθὼν τῇ ψυχῇ ἡμῶν μόνῃ ποιήσῃ παρ' αὐτῆ. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνοις τοῖς ἐξ ἀριστερῶν ἐν τῇ κρίσει ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς γέενναν μετὰ τοῦ διαβόλου φησὶν ὁ Κύριος, *Ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· ἐπεινῶν, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψων, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με*. Ἡ γὰρ τροφή αὐτοῦ καὶ ἡ πόσις, καὶ ἄμφιον, καὶ στέγη, καὶ ἀνάπασις ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐστίν. Ἄει τοῖνον κρούει, βουλόμενος εἰσελθεῖν πρὸς ἡμᾶς. Δεξόμεθα τοῖνον αὐτὸν, καὶ εἰσαγάγωμεν ἔνδον ἡμῶν, ὅτι καὶ ἡμῶν ἡ τροφή, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ πόσις, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος αὐτός ἐστιν. Καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ δεξαμένη αὐτὸν ἔνδον νῦν καὶ ἀναπαύσασα, μᾶλλον δὲ ἀναπαύσεια ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τῶν ἁγίων κληρονομίαν οὐκ ἔχει, οὔτε εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσελθεῖν δύναται. Αὐτός δὲ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰσάγαγε ἡμᾶς εἰς αὐτὴν, δοξάζοντάς σου τὸ ὄνομα σὺν Πατρὶ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγῆναι τοῦ ροῦ αὐτοῦ, καὶ πάντα τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλεγεῖν, ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

Α'. Δεῖ τὸν πιστεύοντα αἰτεῖν τὸν Θεὸν μεταλλαγῆναι τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ, μεταβολῆ καρδίας μεταβαλλομένης ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκασίαν, καὶ μνημονεύειν, πῶς ὁ τυφλὸς λάθη, ἡ αἰμορροῦσα ὁμοίως ἀψαμένη τοῦ κρασπέδου ἰάσεως ἔτυχε, λεόντων φύσις ἡμερώθη, πυρὸς φύσις ἐνεκρώθη· ὅτι τὸ ἀκρῶς καλὸν ὁ Θεός ἐστι· πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγα-

γενν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μηδὲν ἄλλο **A** Deus enim summum bonum est, in quem debet colligere mentem et cogitationes, nec quid aliud animo concipere, quam expectationem ejus in-
 έννοιεν, ἢ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ καθορᾶν.

B Ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ ὡς τέκνα βεβηθόμενα συναγάγουσα, καὶ νοουθετοῦσα τοὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐσχορπισμένους λογισμοὺς, εἰσαγέτω εἰς τὸν οἶκον τοῦ σώματος αὐτῆς, ἀεὶ προσδοκῶσα τὸν Κύριον ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγάπῃ, πότε ἐλθῶν ἐξ ἀληθείας συναγάγοι αὐτήν. Ἀδήλου δὲ τοῦ μέλλοντος ὄντος, ἐλπίζέτω πλέον ἐτι τῷ κυβερνήτῃ καλῶς ἐπελπίζουσα, καὶ μνημονευέτω, πῶς καὶ Ῥαὰβ οὕσα μετὰ ἀλλοφύλων ἐπίστευσεν Ἰσραηλιταῖς, καὶ μετ' αὐτῶν κατηξιώθη· οἱ δὲ Ἰσραηλιταὶ τῇ ἀγάπῃ εἰς Αἴγυπτον μετεστράφησαν. Ὡς οὖν οὐδὲν ἐδίδαξε τὴν Ῥαὰβ ἢ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων οἰκησας, ἀλλ' ἡ πίστις ὑπέκλεισε τῇ με-
 ρίδι τῶν Ἰσραηλιτῶν· οὕτως οὐδὲν βλάψει ἁμαρτία τοὺς ἐν ἐλπίδι καὶ πίστει τὸν Λυτρωτὴν ἐκδεχομένους, ὅς παραγενόμενος μεταβάλλει τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς θεικοὺς, οὐρανοῦς, ἀγαθοῦς, καὶ διδάσκει τὴν ψυχὴν εὐχὴν ἀληθινήν, ἀπερισπαστον, ἀβρέμβαστον. *Μὴ φοβοῦ, φησὶν, ἐγὼ ἐμπροσθέν σου πορεύομαι, καὶ ὄρη ἀμαλὴν, θύρας χαλκῆς συντριψῶ, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνθλάσω. Καὶ πάλιν, Πρόσεχε, φησὶ, σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τοῦτο τὸ ἔθνος πολὺ καὶ ἰσχυρόν.*

C Ἐὰν μὴ ἡμεῖς χανωθῶμεν, καὶ παραδῶμεν εἰς νομὰς τοῖς ἀτάκτοις λογισμοῖς τῆς κακίας, ἀλλὰ τῷ θελήματι ἡμῶν ἔλκωμεν τὸν νοῦν, βιαζόμενοι τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὸν Κύριον· πάντως ὁ Κύριος τῷ θελήματι αὐτοῦ ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐξ ἀληθείας συναγάγοι ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν. Πᾶσα γὰρ ἡ εὐαρέστησις καὶ ἡ διακονία ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἐστίν· ὥστε σπουδασον ἀρέσαι τῷ Κυρίῳ, προσδοκῶν αὐτὸν ἀεὶ ἔσθθην, ζητῶν αὐτὸν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, καὶ βιαζόμενος καὶ ἀναγκάζων τὸ ἑαυτοῦ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσιν, πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἀνατείνεσθαι. Καὶ ὄρα πῶς ἔρχεται πρὸς σὲ, καὶ μονὴν ποιεῖται παρὰ σοί. Ὅσον γὰρ συνάγεις τὸν νοῦν σου εἰς τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, πολλὸν πλέον αὐτὸς ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας εὐσπλαγγίας καὶ χρηστότητος ἐλθεῖν πρὸς σὲ, καὶ ἀναπαῦσαι σε. Ἔστηκε γὰρ θεωρῶν σου τὸν νοῦν, τοὺς διαλογισμοὺς, τὰς ἐνθυμήσεις· ἐπισκοπῶν πῶς ζητεῖς αὐτὸν, καὶ εἰ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, εἰ **D** 119
 μὴ κωδρῶς, εἰ μὴ ἀμελῶς.

Δ. Καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν σπουδὴν σου πρὸς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν, τότε φανεροῦται καὶ ἐπιφαίνεται σοι, καὶ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μεταδίδωσι, καὶ τὴν νίκην σοι ποιεῖ, ῥυθιμένός σε ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου. Θεωρήσας γὰρ πρότερον τὴν σὴν πρὸς αὐτὸν ζήτησιν, καὶ ὡς ὅλην σου τὴν προσδοκίαν ἀδιαλείπτως πρὸς αὐτὸν ἔχεις· οὗτος διδάσκει, καὶ δίδωσι σοι εὐχὴν ἀληθινήν, ἀγάπην ἀληθινήν, ἥτις ἐστὶν αὐτὸς ἐν σοὶ πάντα γινόμενος, παράδεισος, ξύλον ζωῆς, μαργαρίτης, στέφανος, οἰκοδόμος, γεωργός, παθητός,

in quem debet colligere mentem et cogitationes, nec quid aliud animo concipere, quam expectationem ejus in-
 uereri.

II. Sit igitur anima, perinde ac quæ filios vagantes colligit, et castigans dispersas a peccato cogitationes, inducatque in domum corporis sui, semper exspectans Dominum in jejunio et dilectione, quando veniens vere eam colligat. Futurum autem cum sit incertum, eo amplius speret, in gubernatore spe recte collocata; et revocet in memoriam, quomodo Raab cum alienigenis conversans, credidit Israelitis, eorumque societate digna habitata est. Israelitæ autem ex amore in Ægyptum reversi sunt. Quemadmodum ergo nihil nocuit Raab habitatio cum alienigenis, sed fides eam domesticam reddidit partibus Israelitarum: ita peccatum nihil lædit eos, qui in spe et fide redemptorem exspectant, qui adveniens immutat cogitationes animæ, redditque eas divinas, cœlestes, bonas; et docet animam verum precandi modum, non distractum nec vagabundum. *Ne timeas, inquit, ego ante te ibo, et montes adæquabo, portas æneas conteram, et vertes ferreos confringam.* Et rursum: *Attende tibi ipsi, ait, nequando verbum absconditum in corde tuo fiat iniquitas, ne dicas in corde tuo: Gens hæc numerosa est et potens.*

III. Si nos socordia non dissolvamur, nec pabula præbeamus incompositis cogitationibus malitiæ, sed voluntate nostra trahamus animum, et compellamus cogitationes ad Dominum; dubio procul Dominus sponte sua veniet ad nos, et revera congregabit nos ad se ipsum. Omnis enim complacentia et ministerium in cogitationibus consistit. Quocirca contende ut placeas Domino, exspectans eum perpetuo interius, quærens eum in cogitationibus, et compellens atque adigens tuam ipsius voluntatem atque intentionem, ut in eum perpetuo intendat: et expende qua ratione venit ad te, et mansionem facit apud te. Quanto enim magis colligis animum tuum ad eum quærendum, tanto magis ipse compelletur a propria misericordia atque benignitate, ut veniat ad te, et te refocillet. Fixus enim intuetur mentem tuam, cogitationes et meditationes; **119** considerans quomodo quæras eum, et an ex tota anima tua, annon segniter, annon negligenter.

IV. Et ubi viderit diligentiam tuam, in eo quærendo adhibitam, tunc manifestatur et apparet tibi, auxiliumque suum impertitur, ac victoriam tibi præparat, liberans te ab hostibus tuis. Conspiciens enim prius tuum quærendi eum ardorem, et quo pacto omnem tuam spem indesinenter in eo locatam habeas, hic docet aque largitur verum precandi modum, dilectionem veram, quæ est ipse, qui omnia apud te sit, paradus, lignum vitæ, margarita, corona, architectus, agricola, patibilis, impa-

⁹ Isa. xiv, 4. ¹⁰ Deut. vii, 27.

tibilis, homo, Deus, vinum, aqua viva, ovis, sponsus, bellator, arma, omnia in omnibus Christus. Quemadmodum vero infans non novit se ipsum curare vel ornare, sed solum oculos convertit ad matrem, flens, donec misericordia commota illum suscipiat: sic fideles animæ in solo Domino spem habent perpetuo, omnem justitiam ei tribuentes, quia sicut sine vite palme arescit, sic quoque qui absque Christo vult justificari. Et quemadmodum latro est et fur, qui per ingressum non intrat, sed aliunde ascendit¹¹: ita qui sine justificante se ipsum justificat.

V. Tollamus ergo corpus nostrum, et construamus altare et superimponamus omnes nostras cogitationes, ac deprecemur Dominum, ut mittat e caelo invisibilem et magnum ignem qui consumat altare, et omnia quæ in eo sunt: omnesque sacerdotes Baal cadant, quæ sunt adversariæ potestates: tumque visu percipiemus spirituales pluviam, velut vestigium hominis, venientem in animam, ut impleatur in nobis divina promissio, quemadmodum dictum est apud prophetam: *Erigam et reedificabo tabernaculum David, quod collapsum est, et diruta ejus reedificabo*¹²; ut animam in nocte ac tenebris agentem, in ebrietate nempe ignorantie, sua benignitate Dominus illustret, quæ postea ad sobrietatem rediens absque offendiculo ambulet, diei vitæque opera peragens. Illic enim alitur anima, ubi quoque edit, sive de hoc sæculo, sive de Spiritu divino: et illic Deus nutritur, vivit, requiescit et versatur.

VI. Cæterum quisque, si velit, probare se ipsum potest, unde nutriatur, ubi vivat, et apud quos degat, ut, ubi hoc pacto intellexerit, et accuratam discernendi facultatem consecutus fuerit, toto, ad id quod bonum est, impetu plene se ipsum tradat. Insuper inter precandum atque orandum attende tibi ipsi, observans cogitationes atque operationes unde sint, a Deo, an ab adversario? et quis præbeat alimentum cordi, Dominus, an principes mundi et sæculi hujus? Quod ubi probaveris et cognoveris, o anima, pele a Domino cum labore et desiderio cibum cælestem, et incrementum atque operationem Christi, juxta id quod dictum est: *Nostra autem conversatio in caelis est*¹³: non autem in typo et figura, ut quidam existimant. Ecce enim eorum, qui speciem pietatis solum habent, animus atque intellectus similis est mundo: ecce commotio et fluctuatio voluntatis eorum, inconstans animus, timiditas, et metus, secundum quod dictum est: *In angustia et tremore eris super terram*¹⁴: infidelitate et confusione fluxarum cogitationum quanto tempore agitantur, ut reliqui omnes homines; specie solum, non etiam animi sententia dissident hi a mundo; et corporea pro-

Α ἀπαθής, ἀνθρωπος, Θεός, οἶνος, ὕδωρ ζῶν, πρῶδατον, νυμφίος, πολεμιστής, ὄπλον, πάντα ἐν πᾶσι Χριστός. Καὶ ὡσπερ τὸ νήπιον οὐκ οἶδεν ἑαυτὸ θεραπεῦσαι, ἢ τημελῆσαι, ἀλλὰ μόνον ἀποβλέπει πρὸς τὴν μητέρα, κλαίον ὅτε σπλαγχνισθεῖσα τοῦτο ἀναλάβῃται· οὕτως αἱ πισταὶ ψυχὰι μόνῳ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζουσιν αἰεὶ, πᾶσαν δικαιοσύνην αὐτῷ ἀπονέμουσαι. Ὡσπερ γὰρ χωρὶς τῆς ἀμπέλου τὸ κλήμα φύχεται, οὕτως καὶ ὁ ἄνευ Χριστοῦ δικαιοῦσθαι θέλων. Ὡς ὁ ληστής καὶ ὁ κλέπτης· ἐστὶν, ὁ μὴ διὰ τῆς εἰσόδου εἰσερχόμενος, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων· οὕτως ὁ ἄνευ τοῦ δικαιοῦντος ἑαυτῷ δικαιοῦμενος.

Ε'. Ἄρωμεν οὖν τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ ποιήσωμεν θυσιαστήριον, καὶ ἐπιθῶμεν ἐπάνω πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐνθύμησιν, καὶ δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, ἵνα πέμψῃ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἄορατον καὶ μέγα πῦρ, καὶ καταφάγῃ τὸ θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τοῦ Βαὰλ πέσωσιν, αἰτινές εἰσιν ἀντικείμεναι ἐνέργειαι· καὶ τότε ὀφόμεθα τὸν πνευματικὸν ὕετον, ὡς ἶχνος ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν ψυχῇ, ὥστε γενέσθαι ἐν ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ προφήτῃ. Ἄνορθώσω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω· ἵνα τὴν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διαιτωμένην ψυχὴν ἐν μέθῃ ἀγνοίας, τῇ ἰδίᾳ χρηστότητι ὁ Κύριος ἐπιλάμψῃ, καὶ λοιπὴν ἀνανήψασα ἐκείνη ἀπροσκόπως ὀδεύῃ τὰ τῆς ἡμέρας καὶ ζωῆς ἔργα ἐπιτελοῦσα· ἐκεῖθεν γὰρ τρέφεται ψυχὴ, ἐνθα καὶ ἐσθίει, ἥτοι ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἥτοι ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ Θεός ἐκεῖ τρέφεται, καὶ ζῆ, καὶ ἀναπαύεται, καὶ ἀναστρέφεται.

Ζ'. Τὸ λοιπὸν ἕκαστος, εἰ βούλεται, δοκιμάσαι ἑαυτὸν δύναται, πόθεν τρέφεται, καὶ ποῦ ζῆ, καὶ ἐν οἷς ἐστὶν· ἐν' οὕτως νοήσας, καὶ τὴν ἀκριθεὶ διάκρισιν κτησάμενος, τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τελειώσας ἑαυτὸν ἐπιδῶ. Λοιπὸν προσευχόμενος ἐν τῇ εὐχῇ πρόσχε σεαυτῷ, ἐπέχων τοὺς λογισμοὺς καὶ ταῖς ἐνεργείαις πόθεν εἰσὶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τίς προσφέρει τροφήν τῇ καρδίᾳ, ὁ Κύριος, ἢ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τούτου. Καὶ δοκιμάσασα καὶ ἐπιγνοῦσα, ὦ ψυχὴ, αἰτοῦ τὸν Κύριον ἐν πόνῳ καὶ πόθῳ τροφήν οὐράνιον, καὶ αὔξησιν, καὶ ἐργασίαν Χριστοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἡμῶν δὲ τὸ πολλτεῦμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ οὐκ ἐν σχήματι καὶ τύπῳ, ὡς τινες νομίζουσιν. Ἰδοὺ γὰρ, τῶν μὲρψωσιν εὐσεβείας μόνον ἔχόντων ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια ἔοικε τῷ κόσμῳ. Ἰδοὺ ὁ σεισμός καὶ ὁ σάλος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν, ἡ ἀστατος γνώμη, ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος, κατὰ τὸ εἰρημένον, *Στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς*, κατὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀστάτων λογισμῶν, ὅσας ὥρας σαλευόμενοι, ὡς οἱ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι· σχήματι δὲ μόνῳ οὐ καὶ νοήματι διαφέρουσιν οἱ τοιοῦτοι τοῦ κόσμου, καὶ σωματικοῖς κατορθώμασι τοῦ ἔξω ἀνθρώπου, τῇ δὲ καρδίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ σύρονται, καὶ δεσμῶς γηίνους, καὶ μερμῶν

¹¹ Joan. x, 1. ¹² Amos ix, 11. ¹³ Philipp. iii, 20. ¹⁴ Gen. iv, 12.

ἀνωφελῶν ἐμπεριέχονται τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην ἄν καρδίᾳ μὴ κτησάμενοι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβεύεται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ βασιλεύουσα καὶ ἀνακαινίζουσα τὰς τῶν πιστῶν διανοίας, ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, καὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος. Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΒ΄.

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμένει, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι, καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογίαν τῆς αὐτῶν εὐσεβείας.

Α'. Αἱ τοῦ κόσμου τούτου γλώσσαι διάφοροι εἰσι· παντὸς γὰρ ἔθνους ἰδίᾳ γλώσσᾳ ἐστίν· οἱ δὲ Χριστιανοὶ μίαν καὶ νῦν γλώσσαν μαθάνουσι, καὶ ὅλοι ὑπὸ μίαν σοφίαν παιδεύονται τοῦ Θεοῦ, σοφίαν οὐ τοῦ κόσμου τούτου, οὔτε τοῦ αἰῶνος τοῦ παροχρημένου. Καὶ ὡς περιπατοῦσιν εἰς τὴν κτίσιν ταύτην οἱ Χριστιανοί, εἰς καινοτέρας θείας οὐρανίου ἐμπίπτουσι, καὶ εἰς δόξας, καὶ μυστήρια, ἀπὸ τῶν φαινομένων λαμβάνοντες τὰς ἀφορμάς. Ἔστι ζῶων ἡμέρων γέννη, οἶον ἵππος καὶ βούς· ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἴδιαν φωνήν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις· ὁ λέων ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἴδιαν φωνήν, ὁ ἔλαφος ὁμοίως· καὶ ἐν τοῖς ἐρπετοῖς διαφορὰ πολλή, καὶ ἐν τοῖς πετεινοῖς πολλὰ σώματα· ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ἀετοῦ, καὶ ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ὄρνυτος. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστὶ· σῶματα πολλὰ μὴ ἰσοκύβητα ἀλλήλοις, καὶ ἐν τῇ γῆ σπέρματά εἰσι πολλὰ, ἀλλ' ἕκαστον σπέρμα ἴδιον ἔχει καρπὸν. Καὶ δένδρα πολλὰ εἰσιν· ἀλλ' εἰσὶ δένδρα μείζονα, καὶ εἰσὶ δένδρα μικρότερα. Καὶ εὐταὶ αἱ ὀπώραι διαφορὰν ἔχουσι πολλήν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἴδιαν γεῦσιν. Καὶ εἰσὶν βοτάναι, καὶ ἐν αὐταῖς διαφοραὶ πολλαί, αἱ μὲν εἰς ὑγιεῖαν προχωροῦσαι, αἱ δὲ εἰς εὐωδίαν μόνον. Ἐκαστον δὲ τῶν δένδρων ἐνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα φαινόμενα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς. Ὅμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἐνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα· καὶ αὐτὰ τὰ κρῖνα ἐνδοθεν ἐκφέρει ἐνδύματα, καὶ κελωπιζει τὴν γλῶσσαν.

Β'. Οὕτω καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι κατηξιώθησαν ἀπεντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἐπουράνιον ἐνδύμα, αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐμμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ Θεοῦ προώριστα διαλυθῆναι τὴν κτίσιν ταύτην, καὶ παρελθεῖν τὴν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸ ἐνδύσαν, καὶ δοξάσαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδύμα οὐράνιον τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἐκτήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐκεῖνο καὶ τὰ γυμνά σώματα, ἅπερ ἀνίστανται ἐκ τῶν τάφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγειρόμενα σώματα· ἀλλὰ δηλὸν ὅτι περιβαλεῖ ταῦτα δόξαν· ὁ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ δόμα καὶ ἐνδύμα ἀδρατον, καὶ οὐράνιον. Ὡσπερ δὲ τὰ πρόβατα, ἧ αἱ κάμηλοι χόρτον εὐρίσκοντα, λάθρως καὶ ἕξέως

¹⁵ Coloss. iii, 15.

A speritate exterioris hominis; corde vero et animo in mundo distrahuntur, et laqueis terrenis, et inutilium curarum implicantur, pacem cœlestem in corde non consecuti, quemadmodum inquit Apostolus: *Pax Dei palmam ferat in cordibus vestris*¹⁵, quæ regnat, ac renovat fidelium animos in dilectione Dei et omni fraternitate. Gloria et adoratio Patri, **120** et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXII.

Gloria Christianorum nunc in illorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis.

I. Linguæ hujus mundi variæ sunt. Quilibet enim populus propriam linguam habet. Christiani vero et nunc unam ediscunt linguam, et omnes sub una sapientia erudiuntur, sapientia nimirum divina, non hujus mundi, neque sæculi prætereuntis. Et licet in his creatis rebus ambulent Christiani, in novas tamen divisiones cœlestes incidunt, in gloriam, et in mysteria, a conspicuis rebus sumpta occasione. Animalium mansuetorum genera sunt, equus et bos: unumquodque horum proprium habet corpus et propriam vocem. Idem in bestiis; leo proprium habet corpus, vocem propriam: itidem et cervus. In reptilibus quoque differentia non exigua, atque in volucris multiplicia sunt corpora: aliud corpus et vox aquilæ, et aliud corpus et vox oxypteri. Eadem quoque sunt in mari; corpora multa inter se dissimilia: et in terra semina sunt multa, verum unumquodque semen peculiarem habet fructum. Itidem multæ sunt arbores, verum sunt arbores, quædam altiores, quædam arbores humiliores. Ipsi quoque autumnus fructus magnum inter se obtinent discrimen; quilibet enim eorum peculiarem habet gustum. Sunt quoque inter herbas discrimina multa: hæc quidem ad sanitatem conducunt, illæ vero ad fragrantiam duntaxat. Unaquæque vero arborum intus producit indumenta, quæ videmus folia, flores et fructus: item semina intus producunt indumenta, quæ videntur. Ipsa quoque lilia intus proferunt tegmina, et exornant terram.

II. Sic quoque quotquot Christianorum hinc digni sunt habitus consequi cœlestem amictum, illum ipsum habent in animis suis commorantem. Et quoniam a Deo præfinitum est, ut dissolvatur creatura hæc, atque cœlum et terra transeat, indumentum cœlestis nunc tegens et illustrans animam, quod obtinent in corde, illud nuda quoque corpora, quæ resurgent ex sepulcris, in illa die, qua corpora excitabuntur, illa videlicet induet gloria; quod donum et indumentum invisibile ac cœlestis nunc consequuntur Christiani. Quemadmodum autem oves aut cameli in fenum incidentes, incontinenter et celeriter accedunt ad pabulum, atque in-

cludunt sibi alimentum; hora autem famis illud ipsum e ventriculo reducunt et ruminant, habentque velut alimentum, quæ ante reposuerant: sic quoque quicumque nunc regnum cælorum raperunt, et cœlestem cibum in spiritu viventes degustarunt, tempore resurrectionis eum ipsum habent legentem et fumentem omnia eorum membra.

III. Quemadmodum ergo diximus discrimen esse inter semina, quia multiplicia in unam terram **121** seminata diversos producunt fructus, inter se dissimiles: itidem de arboribus sic se res habet, videlicet quasdam earum esse majores, quasdam minores, unam autem terram radices omnium continere: sic quoque cœlestis Ecclesia cum sit una, innumerata est, quisque autem peculiariter exornatur a gloria Spiritus. Perinde enim ac volucres e corpore indumenta alarum producunt, discrimen autem inter eas non est exiguum; quasdam enim propius terram volant, quasdam vero in aere evolant: aut quemadmodum cœlum unum est, et multas in se stellas continet, has quidem splendidiore, illas majores, illas vero minores; universæ vero in cœlo fixæ sunt: sic quoque sancti in uno cœlo divino, et in invisibili terra diversimode radices egerunt. Itidem quæ Adæ obveniunt cogitationes, diversæ sunt: at Spiritus in cor veniens, unam producit cogitationem et unum cor: siquidem qui deorsum sunt, et qui sursum, ab uno gubernantur Spiritu.

IV. Quid vero sibi volunt animalia bifida? Quoniam duobus unguibus celeriter viam conficiunt, in figuram posita sunt eorum, qui in lege recte ambulant. Quemadmodum autem umbra corporis in eodem corpore est; at officium carnis implere nequit: umbra enim vulnera alligare nequit, nec cibum præbere aut loqui: ab ipso nihilominus corpore manat, et præcedens præsentiam corporis declarat: ad eundem modum lex vetus umbra est novi testamenti¹⁶. Præmonstrat autem umbra veritatem, at ministerium Spiritus non obtinuit. Non enim potuit Moses carne amictus penetrare cor, et auferre sordida vestimenta tenebrarum: sed solum spiritus a spiritu, et ignis ab igni dissolvit vim perversarum tenebrarum. Circumcisio ergo, quæ erat in lege, significat appropinquantem veram circumcisionem cordis, et baptisma legis umbra est verarum rerum. Illic enim abluebat corpus: hic vero animus cæno coinquinatum baptisma ignis et Spiritus purgat et abluit.

V. Illic sacerdos imbecillitate circumdatus ingrediebatur in sancta, et pro se et pro populo offerens victimam; hic vero verus pontifex Christus semel ingressus est in non manufactum tabernaculum, et supernum altare, promptus ad purgandum eos, qui postulant ab eo, et inquinatam conscientiam. Inquit

A προσέρχονται τοῖς βρώμασι, καὶ ἐγκλείουσι τροφήν ἑαυτοῖς· ἐν δὲ καιρῷ πείνης, αὐτὸ ἐκείνο ἐκ τῆς κοιλίας ἀναφέρουσι, καὶ ἀνάμηρυκῶνται, καὶ ἔχει ὡς τροφήν, ἅπερ ἐνεθηκίασε πρότερον, οὕτως καὶ ὅσοι νῦν ἤρπασαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐγεύσαντο τῆς ἐπουρανοῦ βρώσεως ἐν πνεύματι ζήσαντες, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως αὐτὸ ἐκείνο ἔχουσι σκεπάζον καὶ θάλαπον αὐτῶν ὅλα τὰ μέλη.

Γ. Καθὼς οὖν εἶπομεν τὴν διαφορὰν τῶν σπερμάτων, ὅτι πολλὰ ἐν μιᾷ γῆ σπεύρεται, καὶ διαφόρους καρποὺς δίδωσι, μὴ ἑοικότας ἀλλήλοις· ὁμοίως καὶ περὶ τῶν δένδρων, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν εἶσι μαίζω, τὰ δὲ μικρότερα, μία δὲ γῆ τὰς ῥίζας ὄλων κατέχει· οὕτως καὶ ἡ ἐπουρανοῦ Ἐκκλησία μία οὖσα, ἀναριθμητὸς ἐστίν, ἕκαστος δὲ ἰδίως κεκόσμηται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος. Ὡσπερ γάρ τὰ πετεινὰ ἀπὸ τοῦ σώματος τὰ ἐνδύματα τῶν πτερῶν ἐκφέρει, διαφορὰ δὲ ἐστίν ἐν αὐτοῖς πολλή· τὰ μὲν γὰρ προσηγότερον πέτανται, τὰ δὲ ἐν ἀέρι ἵπτανται· ἡ ὡσπερ ὁ οὐρανὸς εἷς ἐστίν, καὶ ἔχει πολλοὺς ἀστέρας ἐν ἑαυτῷ, τοὺς μὲν λαμπροτέρους, τοὺς δὲ μείζονας, τοὺς δὲ μικροτέρους, ὅλοι δὲ ἐν οὐρανῷ πεπηγμένοι εἰσίν· οὕτως καὶ οἱ ἄγγιλοι ἐν ἐνὶ οὐρανῷ τῆς θεότητος, καὶ ἐν τῇ ἀοράτῃ γῆ διαφόρως ἐβρίζωμένοι εἰσίν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ λογισμοὶ ἐρχόμενοι, διάφοροί εἰσι· τὸ δὲ Πνεῦμα ἐν τῇ καρδίᾳ ἐρχόμενον, ἕνα λογισμὸν ποιεῖ καὶ μίαν καρδίαν· οἱ κάτω γὰρ καὶ οἱ ἄνω ὑπὸ ἐνὸς Πνεύματος κυβερνῶνται.

Δ. Τί δὲ ἐστὶ τὰ διχληθῶντα ζῶα; Ἐπειδὴ τοῖς δυσὶν ὀνυξιν εὐθέως περιπατεῖ τὴν ὁδὸν, εἰς τύπον κεῖται τῶν ἐν τῷ νόμῳ πορευομένων ὀρθῶς. Ὡσπερ δὲ ἡ σκιά τοῦ σώματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐστίν, ἀλλὰ διακονίαν σαρκικὴν πληρῶσαι οὐ δύναται· σκιά γὰρ τραύματα ἐπιθήσασαι οὐ δύναται, τροφήν δοῦναι, ἢ λαλῆσαι· ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ προλαμβάνουσα δηλοῖ τὴν παρουσίαν τοῦ σώματος· οὕτως καὶ ὁ νόμος; ὁ παλαιὸς σκιά ἐστὶ τῆς καινῆς διαθήκης· προδηλοῖ δὲ ἡ σκιά τὴν ἀληθειαν, ἀλλὰ διακονίαν Πνεύματος οὐκ εἶχεν. Οὐ γὰρ ἠδύνατο Μωϋσῆς σάρκα περιβεβλημένος εἰσελθεῖν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀφελέσθαι τὰ βυραρὰ ἐνδύματα τοῦ σκότους, εἰ μὴ πνεῦμα ἐκ πνεύματος, καὶ πῦρ ἐκ πυρὸς λύει τὴν δύναμιν τοῦ πονηροῦ σκότους. Περιτομή γὰρ ἡ ἐν τῇ οὐκίᾳ τοῦ νόμου δηλοῖ προσεγγίζουσαν τὴν ἀληθινὴν περιτομὴν τῆς καρδίας, καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ νόμου σκιά ἐστὶ τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ γὰρ σῶμα ἀπέπλυνεν, ὧδε δὲ τὸν ἐβρύκωμένον νοῦν βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος καθαρίζει καὶ ἀποπλύνει.

Ε. Ἐκεῖ ἱερεὺς ἀσθένειαν περιβεβλημένος εἰσῆει εἰς τὰ ἁγία, ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ προσφέρων θυσίαν; ὧδε ἀρχιερεὺς ἀληθινὸς ὁ Χριστὸς, ἅπαξ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀχειροποιήτῃ σκηνῇ καὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, τοὺς αἰτοῦντας αὐτὸν ἑτοιμὸς καθαρῆσαι, καὶ τὴν μεμολυσμένην συνειδήσιν. Λέγει

¹⁶ Coloss. ii, 17; Hebr. x, 1.

γάρ, *Μεθ' ὁμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*. Ἐἶχεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ στήθους δύο τιμίους λίθους, καὶ εἶχον τὰ δώδεκα τῶν δώδεκα πατριαρχῶν. Τὸ γενόμενον ἐκεῖ, τύπος ἐστίν· οὕτως γάρ καὶ ὁ Κύριος ἐνδυσάμενος τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εὐαγγελιστάς, καὶ κήρυκας ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁρᾷς πῶς ἡ σκιά προσεγγίζουσα τὴν ἀλήθειαν δεικνυσιν. Ὅν δὲ τρόπον ἡ σκιά διακονίαν οὐκ ἔχει, οὔτε πόνους ἰσται· οὕτως οὐδὲ ὁ παλαιὸς νόμος τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς πόνους ἰάσασθαι ἠδυνήθη· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ζωὴν.

ζ'. Δύο γὰρ πρόσωπα συναπτόμενα, τέλειόν τι πρᾶγμα ἀπεργάζεται, ὅσον δύο διαθήκαι· κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, δύο ὀφθαλμοὺς ἔχει, δύο ὄφρατος, δύο χεῖρας, δύο πόδας, καὶ ἐὰν συμβῆ μονόφθαλμον εἶναι, ἢ μονόχειρα, ἢ μονόπουν, ὡσπερ ἐπίμωμός ἐστιν· ἢ ὡσπερ πετεινὸν ἐὰν ἔχη πτερῶν ἓν, ἐν τῷ ἐνὶ πετασθῆναι οὐ δύναται· οὕτως καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἐὰν καθ' ἑαυτὴν γυμνὴ ἀπομείνῃ, καὶ μὴ λάβῃ τὴν μίξιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἐπουρανίου φύσεως, οὐδὲν θωρωθῆ· ἀλλ' ἔμεινε γυμνὴ, καὶ ἐπίμωμος εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν βραβείῳ πολλῇ. Αὐτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ, νάδος Θεοῦ καὶ οἰκητήριον ἐπεκλήθη, καὶ νύμφη βασιλέως· λέγει γάρ, *Ἐροικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω*. Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεός, ὅτι κατελθὼν ἐξ ἁγίων οὐρανῶν, συμπεριέλαβε τὴν φύσιν σου τὴν λογικὴν, τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς, καὶ συνεκέρασε τῷ θεῷ αὐτοῦ Πνεύματι, ἵνα καὶ σὺ ὁ χοϊκὸς δέξῃ τὴν ἐπουράνιον ψυχὴν. Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ σου κοινωνήσῃ τῷ Πνεύματι, καὶ εἰσέλθῃ ψυχὴ ἐπουράνιος εἰς τὴν ψυχὴν σου, τότε εἰ τέλειος ἄνθρωπος ἐν Θεῷ, καὶ κληρονόμος, καὶ υἱός.

Ζ'. Ὅσπερ δὲ τὸ μέγεθος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ, οὔτε οἱ ἄνω αἰῶνες χωροῦσιν, οὔτε οἱ κάτω· οὕτως πάλιν τὸ λεπτόν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅπως συσμικρύνεται λεπτοῖς καὶ μικροῖς, οὔτε οἱ ἄνω κόσμοι, οὔτε οἱ ἐπίγειοι καταλαβεῖν δύνανται. Ὅσπερ γὰρ τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀκατάληπτον, οὕτως καὶ τὸ λεπτόν αὐτοῦ· καὶ συμβαίνει, ὅτι οἰκονομεῖται εἰς θλίψεις εἶναι, καὶ πάθη, καὶ στίγματα, καὶ ἀνομιαί, καὶ ἐναντία, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου γίνονται. Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ θέλεις εἶναι καὶ πλουτεῖν, ἀπαντᾷ σοι πᾶσα ἀτυχία· ἀρχὴ καθ' ἑαυτὸν λογίζεσθαι, *Παρ' ὃ οὐκ εὐτύχηκα εἰς τὸν κόσμον, ἀπελθὼν ἄν ἀποτάσσομαι, καὶ τῷ Θεῷ δουλεύω*. Λοιπὸν ἐρχόμενος ὧδε, ἀκούεις τῆς ἐντολῆς λεγούσης· *Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, μισησον κοινωνίαν σαρκικὴν, δούλευσον τῷ Θεῷ*. Τότε ἀρχὴ εὐχαριστεῖν τῇ ἀτυχίᾳ σου τῇ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι διὰ προφάσεως εὐρίσκουμαι ὑπήκοος τῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν εἰ ἐν μέρει ἐν τοῖς φαινόμενοις ἡλλαξάς σου τὸν νοῦν, καὶ ἀνεχώρησας κόσμου καὶ κοινωνίας σαρκικῆς· οὕτως οὖν χρῆσθε καὶ εἰς τὸν νοῦν ἀλλαγῆναι ἀπὸ σαρκικοῦ φρονήματος εἰς φρόνημα οὐράνιον. Λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἀρχὴ διακρίνειν, καὶ οὐκ ἔτι ἔχεις ἀνάπαυσιν, ἢ μόνον

A enim : *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* 17. Habebat pontifex in pectore duos lapides pretiosos, qui continebant nomina duodecim patriarcharum. Illic quod fiebat, est figura : sic enim quoque Dominus indutus duodecim apostolis, misit eos evangelistas et præcones universi mundi. Vides quomodo umbra appropinquans veritatem indicet : quemadmodum autem umbra nihil confert, nec laboribus medetur : sic neque antiqua lex vulnera animæ ac molestias sanare potuit : siquidem vitam non habebat.

VI. Duæ enim personæ conjunctæ perfectam rem quampiam efficiunt, videlicet, duo testamenta. Ad imaginem et similitudinem Dei homo factus est, duos oculos habet, duas nares, duas manus, duos pedes : quem si contingat unoculum aut unimanum esse, aut altero pede carere, velut reprehendendus est. Aut quemadmodum avis, si unicum habuerit alam, ea sola volare nequit ; sic quoque humana natura, si nuda quoad se maneat, et non recipiat misionem et communionem cœlestis naturæ, nihil laude dignum efficit ; sed nuda manet, et culpanda in sua natura, et sordibus multis. Ipsa enim anima templum Dei et domicilium appellata est, sponsa regis. Inquit enim : *Inhabitato in illis, et inambulabo* 18. Ita Deo placuit, ut descendens e sanctis cœlis, assumeret naturam tuam rationalem, carnem nempe terrenam, quam temperavit cum divino suo Spiritu, ut quoque tu terrenus cœlestem susciperes animam. Et ubi anima tua cum Spiritu communicaverit, et ingressa fuerit anima cœlestis animam tuam, tum perfectus homo in Deo est, et hæres, et filius.

VII. Quemadmodum vero majestatem Dei, et incomprehensibilem ejus naturam, neque superiora sæcula capiunt, neque inferiora : sic e converso humilitatem Dei, et quo pacto exinaniat se cum humilibus et parvis, nec superni mundi, nec terreni consequi possunt. Quemadmodum enim majestas ejus non comprehenditur, sic neque ejus humilitas. Itaque contingit ut, si ex dispensatione subjiciaris affectionibus, passionibus et stigmatibus, aut aliis, quæ tibi adversa videntur, ea grata animæ tuæ accidant. Si in mundo versari velis, et discere, occurrunt tibi infortunata omnia : incipis tecum ratiocinari : *Quoniam feliciter res meæ non successerunt in mundo, decedo ac renuntio, et Deo inservio*. Postmodum ubi huc perveneris, audis mandatum quod dicit : *Vende facultates tuas, odio prosequitor carnalem societatem, inservi Deo* 19 : tum incipis gratum te exhibere adversæ fortunæ, qua in mundo obruebaris, inquit : *Illius sane occasione deprehendor obediens mandato Christi*. Cæterum si ex parte, quoad res externas, mutasti animum, et a mundo ac carnali commercio cessasti : sic igitur oportet te quoque quoad animum immutari, a sapientia carnali in cœlestem sapien-

17 Matth. xxviii, 20. 18 II Cor. vi, 16. 19 Matth. xix, 21.

tiam. Postmodum ex eodem auditu discernere incipies, nec amplius habet requiem, sed solam curam et laborem, ut nanciscaris quod audieris.

VIII. Ubi putaveris te perfecisse omnia, eo quod renuntiariis, sermonem confert tecum Dominus: *Quid gloriaris? nonne corpus tuum et animam tuam ego creavi? quid fecisti tu?* Incipit anima constando rogare Dominum, et dicere, videlicet: *Tua sunt omnia, domus, in qua dego, tua est: indumenta mea tua sunt: a te nutrior, et a te dirigor ad omne emolumentum.* Tum incipit Dominus ad hæc dicere: *Habeo tibi gratiam, facultates tuæ sunt: bona voluntas tua est: et ob tuum in me amorem, quoniam confugisti ad me, cedo: insuper dubo tibi, quæ neque tu hactenus possedisti, nec qui super terram sunt homines, habent. Accipe me Dominum cum anima tua, ut sis perpetuo mecum in lætitia et exultatione.*

IX. Perinde enim ac mulier viro desponsata, omnia bona sua, et totam dotem offert præ summo amore, et in manus viri projicit, atque hoc ait: *Meum quod sit, nihil habeo, bona mea tua sunt: dos quoque tua est, et anima mea, et corpus meum, tuum est: sic quoque temperans anima est virgo Domini, participans cum Spiritu ejus sancto.* Oportet autem, perinde ac ipse, cum venisset supra terram, passus et crucifixus est, te quoque simul pati. Ubi enim recesseris a mundo, ac Deum quærere cœperis, et discernere, superest, ut pugnam in eas cum natura tua, antiquis nimirum moribus, consuetudine tibi innata. Et inter pugnandum cum consuetudine, reperis cogitationes reluctantes tibi, et repugnantes animo tuo: quæ cogitationes te trahunt, et **123** occupatum reddunt rebus, unde exivisti, oculis subjectis. Deinceps incipis prælium conserere ac bellum, cogitationes movens adversus cogitationes, mentem adversus mentem, animam adversus animam, Spiritum adversus Spiritum: cæterum illic æterna quoque anima præstest.

X. Latet enim occulta quædam et subtilis facultas tenebrarum, insidens cordi. Dominus quoque prope animam et corpus tuum est, spectans pugnam tuam, et arcanas cœlestes cogitationes indit tibi, atque incipit clam te refocillare. Dimittit autem te, donec erudiaris, et in ipsis afflictionibus dirigit te gratia: quæ ubi a pugna ad quietem perveneris, cognoscendam tibi se ipsam tradit, et commonstrat tibi, se ad emolumentum tuum permisisse, ut exercearis. Perinde ac si sit divitis cujusdam puer, qui habeat pædagogum, tandiu quidem loris illum cædit; et castigatio, vulnera ac plagæ molestæ ei videntur, donec evadit in virum; tunc vero incipit gratum se exhibere pædago: sic quoque gratia cum dispensatione castigat, donec in perfectum virum evadas.

XI. Agricola semen in quamcunque partem projicit, et qui plantat vineam, cupit ut tota fructum

A τὴν μέριμναν, καὶ τὸν πόνον, ἵνα κτήσῃ ὁ ἡκουσας.

II. Ὅτι νομίζεις ὅτι ἐποίησας πάντα ἀποταξάμενος, ποιεῖ λόγον μετὰ σοῦ ὁ Κύριος· *Τί καυχᾶσαι; οὐχὶ τὸ σῶμά σου καὶ τὴν ψυχὴν ἐγὼ ἔκτισα; τί ἐποίησας σὺ;* ἀρχεται ἡ ψυχὴ ἐξομολογουμένη δέεσθαι τοῦ Κυρίου καὶ λέγειν, ὅτι *Πάντα σά ἐστιν, ὁ οἶκος εἰς ὃν εἰμι, σός ἐστι τὰ ἐνδύματά μου, σά ἐστιν.* Ἐκ σοῦ τρέφομαι, καὶ ἀπὸ σοῦ οἰκονομοῦμαι εἰς πᾶσαν χρεῖαν. Τότε ἀρχεται ὁ Κύριος πρὸς ταῦτα λέγειν, *Χάρις σοι ἔχω, τὰ ὑπάρχοντα σά ἐστι· τὸ θέλημα τὸ ἀγαθόν, σόν ἐστι· καὶ διὰ τὴν πρός μέ σου ἀγάπην, ἐπεὶ προσέφυγές μοι, δεῦρο λοιπὸν δώσω σοι, ἃ οὐτε σὺ* B *ἔως ἄρτι ἐκτήσω, οὐτε ἐπὶ γῆς ἀνθρώποι ἔχουσιν.* Ἐμὲ λαβὲ τὸν Κύριόν σου μετὰ τῆς ψυχῆς σου, ἵνα ἦς πάντοτε μετ' ἐμοῦ εὐφραينوμένη καὶ ἀγαλλιώσα.

III. Ὅσπερ γὰρ γυνὴ μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς, καὶ διην τὴν προικὰ ἀποφέρει ἐκ πολλῆς ἀγάπης εἰς τὰς χεῖρας δέψασα τοῦ ἀνδρός, καὶ τοῦτο λέγει, *Ἐμὸν οὐδὲν ἔχω, τὰ ἐμολ* C *ὑπάρχοντα σά ἐστι· καὶ προῖξ σὴ ἐστι, καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμά τὸ ἐμὸν, σόν ἐστιν· οὕτω καὶ ἡ σώφρων ψυχὴ παρθένος ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, κοινωνοῦσα τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι.* Χρὴ δέ σε ὡσπερ αὐτὸς ἐπὶ γῆς ἐλθὼν ἔπαθε, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ σὲ συμπαθεῖν. Ὅταν γὰρ ἀναχωρήσῃς τοῦ κόσμου, καὶ ἀρξῇ ζητεῖν τὸν Θεὸν καὶ διακρίνειν, λοιπὸν μάχη τῇ φύσει σου ἐν τοῖς παλαιοῖς ἦθεσι καὶ τῇ συνηθείᾳ ἢ συνεγεννήθης. Καὶ ἐν τῷ μάχεσθαι τῇ συνηθείᾳ, εὐρίσκεις λογισμοὺς ἀντικειμένους σοι καὶ μαχομένους τῷ νῷ σου, καὶ ἔλκουσι σε οἱ λογισμοί, καὶ βεμβάζουσιν, ὅθεν ἐξῆλθες εἰς τὸ φαινόμενον. Ἄρχῃ λοιπὸν ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον, λογισμοῦς κινῶν πρὸς λογισμοὺς, νοῦν πρὸς νοῦν, ψυχὴν πρὸς ψυχὴν, πνεῦμα πρὸς πνεῦμα· καὶ λοιπὸν ἐκεῖ αἰωνία ἡ ψυχὴ.

IV. Ἀποκαλύπτεται γὰρ κεκρυμμένη τις καὶ λεπτὴ δύναμις τοῦ σκότους ἐγκαθεζομένου τῇ καρδίᾳ· καὶ ὁ Κύριος ἐγγὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός σου ἐστὶν ὁρῶν τὸν πόλεμόν σου, καὶ κρυπτοὺς λογισμοὺς οὐρανίους ἐντίθει σοι, καὶ ἀρχεται ἀναπαύειν σε ἐν τῷ κρυπτῷ. Ἀφίσι δέ σε τέως παιδευθῆναι, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θλίψεις οἰκονομεῖ σε ἡ χάρις· καὶ ὅταν ἔλθῃς εἰς ἀνάπαυσιν, γνωρίζει σοι ἑαυτὴν, καὶ δείκνυσι σοι, ὅτι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντός σου παρεχώρησε γυμνασθῆναι σε. Ὅσπερ ὅταν ἦ πλουσίου τινὸς παιδίον, καὶ ἔχη παιδαγωγόν, τέως μὲν λώροις αὐτὸν βασανίζει, καὶ ἡ παιδεία, καὶ τὰ τραύματα, καὶ αἱ πληγαὶ βαρεῖαι φαίνονται, ἕως ὅτε γένηται ἀνήρ, τότε δὲ ἀρχεται εὐχαριστεῖν τῷ παιδαγωγῷ· οὕτως καὶ ἡ χάρις οἰκονομικῶς παιδεύει, ἕως ὅτε φθάσῃς εἰς τέλειον ἄνδρα.

IA. Ὁ γεωργὸς τὸν σπόρον πανταχοῦ ρίπτει, καὶ ὁ φυτεῶν ἄμπελον, θέλει, ἵνα ὅλη καρποφορήσῃ. Λοι-

πὸν οὖν ἐπιφέρει τὸ δρέπανον, καὶ εἰ μὴ εὖροι καρ- A
πὸν, λυπεῖται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ
σπαρῆναι θέλει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ'
ὡσπερ ὁ γεωργὸς ἐν τῇ ἀποκένῳ χώρᾳ λυπεῖται· οὐ-
τως καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἀποκένῳ καρδίᾳ καὶ μὴ καρ-
ποφοροῦσῃ λυπεῖται. Ὡσπερ οἱ ἄνεμοι πανταχοῦ
πνέουσιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὡσπερ ἥλιος
πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ἐπιλάμπει· οὕτως ἡ θεότης
πανταχοῦ ἐστὶ, καὶ πανταχοῦ εὐρίσκεται. Εἰ ζη-
τεῖς αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκεῖ εὐρίσκεται ἐν
τοῖς λογισμοῖς τῶν ἀγγέλων· εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ ὧδε εὐρίσκεται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀν-
θρώπων. Ἀπὸ πολλῶν δὲ ὄλγοι εὐρίσκονται οἱ
εὐαρεστοῦντες αὐτῷ Χριστιανοί. Δόξα καὶ μεγαλο-
πρέπεια Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA AΓ'.

Ἄδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προσκῦ-
χεσθαι.

A'. Δεῖ ἡμᾶς, μὴ κατὰ ἔθος σωματικῶν, μήτε
κραυγῆς ἔθει, μήτε συνθηλαῖ σιωπῆς, μήτε κλίσεως
γονάτων προσεῦχεσθαι· ἀλλὰ νηφαλέως τῷ νῦν
προσέχοντας προσδοκᾶν τὸν Θεὸν πότε ἐπιστῆ, καὶ
ἐπισκέψῃται διὰ πασῶν τῶν ἐξόδων τὴν ψυχὴν, καὶ
τῶν τρίβων αὐτῆς καὶ αἰσθητηρίων. Καὶ οὕτως ἡνίκα
χρῆ σιωπᾶν, καὶ ἡνίκα βοᾶν χρῆ, καὶ ἐν κραυγῇ
προσεῦχεσθαι, μόνον ὁ νοῦς ἐβρωμένος ἢ πρὸς τὸν
Θεόν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα θῆν ἐργάζηται τι, ὅλον
δὲ ὅλου ἀποσχολεῖται ἐγκαίμενον τῷ ἔργῳ, καὶ πάν-
τὰ αὐτοῦ τὰ μέλη ἀλλήλοις βοηθεῖ· οὕτως καὶ ἡ ψυ-
χὴ ὅλη δι' ὅλου ἀποδεύσθω εἰς τὴν πρὸς Κύριον αλ-
τησιν καὶ ἀγάπην, μὴ βεβρωμένη καὶ περιφερομένη
τοῖς λογισμοῖς, καὶ πάσῃ τῇ προσδοκίᾳ προσανακει-
μένη Χριστοῦ.

B'. Καὶ οὕτως αὐτὸς ἐπιλάμψει, ἀληθινὴν διδασκων
αἰτησιν, διδοὺς εὐχὴν καθαρὰν, πνευματικὴν, Θεοῦ
ἁξίαν, καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκῦ-
νησιν. Ὡσπερ δὲ ὁ ἐμπορίας τέχνην ἐπανελάμβανον,
οὐ μόνότροπον ἔχει τοῦ κέρδους τὴν ἐπίνοιαν, ἀλλὰ
πάντοθεν αὐτεῖν καὶ πολυπλασιάζειν τὸ κέρδος
ἐπιέγεται, ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἑτέραν μετιῶν ἐπίνοιαν,
καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἕτερον τρέχων πόρον, καὶ ἀπὸ τοῦ
μηδὲν ὀνήσαντος ἀεὶ ἀποπηδῶν ἐπὶ τὸ κερδαλεώτε-
ρον τρέχει· οὕτως καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ποι-
κίλως καὶ ἐντέχνως εὐτρεπίσωμεν, ὅπως κερδάνωμεν
τὸ ἀληθινὸν καὶ μέγα κέρδος, τὸν Θεὸν τὸν διδάσκοντα
ἡμᾶς ἐξ ἀληθείας προσεῦχεσθαι. Οὕτως γὰρ ἐπανα-
παύεται ὁ Κύριος τῇ ἀγαθῇ τῆς ψυχῆς προαιρέσει,
ὀρόνον δόξης αὐτὴν ἐργαζόμενος, ἐπικαθήμενός τε
καὶ ἐπαναπαυόμενος ἐπ' αὐτὴν. Οὕτως γὰρ παρὰ
Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου ἠκούσαμεν περὶ τῶν πνευ-
ματικῶν ζώων, τῶν ὑπεξευγμένον τῷ Δεσποτικῷ
ἄρματι· ὀλόφθαλμα γὰρ ἡμῖν παριστᾶ ταῦτα, ὡσπερ
ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡβαστάζουσα τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ βαστα-
ζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· γίγνεται γὰρ ὅλη ὀφθαλμός.

Γ'. Καὶ ὅν τρόπον οἶκος τὸν δεσπότην παρόντα
ἔχων, πάσης γέμει εὐκοσμίας καὶ ὠραιότητος καὶ εὐ-

proferat; postmodum ergo illata falce, si non inve-
niat fructum, mœrore afficitur: sic quoque Domi-
nus verbum suum seminari vult in cordibus ho-
minum. Verum perinde ac agricola ob regionem
inanem angitur; sic quoque Dominus de vacuo
corde, nec fructus producente, contristatur. Quem-
admodum venti perflant ubique cunctam creatu-
ram; et quemadmodum sol omnem terram illustrat,
sic deitas ubique est, et ubique reperitur. Si quæras
illum in cœlis, illic reperitur in cogitationibus an-
gelorum; si quæras eum in terra, hic quoque repe-
ritur in cordibus hominum. E multis vero pauci
reperiuntur, qui placeant Deo Christiani. Gloria et
magnificentia Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in
sæcula. Amen.

B

HOMILIA XXXIII.

Indesinenter et attente oportet Deo vota facere
et precari.

I. Oportet nos, non ex more corporeo, nec pro
more vociferandi, nec ex consuetudine silendi,
aut genua flectendi, preces facere; verum sobrie
animum attendentes exspectare Deum, quando
aderit et visitabit per omnes egressiones animam,
per semitas ejus ac sensuum organa; et ita quando
conveniat tacere, et quando conveniat clamare, et
cum vociferatione precari, modo mens sit firmata
in Deum. Perinde enim ac corpus cum operatur
quidpiam, totum penitus occupatum incumbit operi,
et omnia ejus membra se invicem adjuvant: sic
quoque anima tota prorsus consecratur postulationi
et charitati Domini, quæ nec vagis occupetur, aut
circumferatur cogitationibus, et spem atque ex-
spectationem omnem collocatam habeat in Christo.

II. Atque hoc pacto illucescet ille, qui purum
docet petendi modum, et suggerit orationem pu-
ram spiritualem, Deo dignam, et quæ sit in spiritu
et veritate, adorationem²⁰. Quemadmodum vero,
qui mercatoriam artem elegit, non unicum solum
lucri faciendi excogitat inventum, sed undecunque
augere et cumulare lucrum cogitur, ab hac²¹ ad
aliam transiens solertiam et inventum; et inde aliud
iter suscipiens, et ab eo, quod nihil prodest semper
transiliens, ad id, quod quæstuosius est, currit:
sic quoque nos animam nostram varie et artificiose
adornemus, ut lucrificiamus verum ac summum
lucrum, Deum nimirum, qui doceat nos in veritate
precari. Ad hunc enim modum requiescit Dominus
in bona animæ intentione, thronum gloriæ eam
constituens, insidens, et requiescens in ea. Sic enim
apud Ezechielem prophetam audivimus de spiritalibus
animalibus²¹, subjugatis curru Domini. Tota
enim oculata nobis proponit ea, cujusmodi est anima
quæ Deum gestat, quinimo quæ gestatur a Deo.
Fit enim tota oculus.

III. Et quemadmodum domus, quæ dominum
præsentem habet, omni abundat ornatu, pulchritu-

²⁰ Joan. iv, 24. ²¹ Ezech. i, 4; x, 2; Homil. i, 1 seq.

dine et decore; eodem modo anima, quæ Dominum suum apud se ipsam habet, et in se manentem, omni pulchritudine et decore repleta est; siquidem Dominum cum spiritualibus suis thesauris inhabitantem habet, et aurigam. Væ domui, cujus dominus peregrinatur, cuique dominus non præsto est, quia desolata est, diruta, plena omni impuritate et perturbatione. *Ihuc Sirenes et dæmonia* ²²; secundum prophetam habitant. In deserta enim domo feles, canes, et omnis immunditia latet. Væ animæ, quæ non resurgit a gravi lapsu suo; et intra se habet, qui persuadeant ei, atque adigant eam inimicitias suscipere cum suo ipsius Sponso, et qui exoptent corrumpere ejus animi sensa a Christo.

IV. Cum vero Dominus viderit, quod colligat se ipsam pro viribus suis, semper Dominum quærens, noctu diuque exspectans, atque clamans ad eum, quemadmodum mandavit *citra intermissionem* in omni negotio *precari, faciet vindictam ejus* ²³; ut promisit, atque eam expurgatam ab omni malitia sua, *irreprehensibilem et immaculatam sponsam ipse sibi constituet eam* ²⁴. Cæterum si credis hæc vera esse, ut quoque sunt, attende tibi ipse, num consecuta sit anima tua lumen dirigens eam, verum cibum et potum, qui est Dominus; sin minus nactus sis, quære noctu diuque, ut consequaris. Si ergo aspexeris solem, inquirito verum solem; cæcus siquidem es. Si spectaveris lumen, respice animam tuam, num verum et bonum lumen nactus sis. Omnia enim, quæ visui patent, sunt umbra verarum rerum ad animam pertinentium. Est enim præter hominem conspicuum, alius homo interior, et alii oculi, quos occæcavit Satanas; et aures, quas surdas effecit. Itaque venit Jesus, ut interiori huic homini restituat sanitatem. Cui gloria et imperium cum Patre, et Spiritu sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXIV.

De gloria Christianorum quam corpora illorum in resurrectione consequuntur, et qua cum anima illustrantur.

I. Quemadmodum oculi corporei clare omnia conspiciunt, sic quoque animis sanctorum manifesta et conspicua sunt ornamenta divinitatis, quibus permisti Christiani sapiunt. At vero corporeis oculis occultata est illa gloria; animæ vero credenti perspicue revelatur, quam Dominus necatam excitat a peccato, quemadmodum suscitavit et mortua corpora; cui præparat cælum novum, et terram novam, et solem justitiæ, cui largitur omnia e divinitate sua. Ipse est mundus verus, terra vivens, vitis fructifera, **125** panis vitæ, et aqua vivens, ut scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium* ²⁵. Et rursum: *Orietur timentibus Dominum Sol justitiæ, et sanitas in alis ejus* ²⁶. Et Dominus quoque inquit: *Ego sum vitis vera* ²⁷. Et rur-

πεπελας · οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ ἔχουσα τὸν Δεσπότην αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἐν αὐτῇ καταμένοντα, πάσης ὠραότητος καὶ εὐπρεπειας γέμει · τὸν γὰρ Κύριον σὺν τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ θησαυροῖς ἐνοικον ἔχει καὶ ἡνίοχον. Οὐαὶ δὲ οἰκίᾳ, ἧς ὁ δεσπότης ἀποδημεί, καὶ ὁ κύριος οὐ πάρεστιν, ὅτι ἡρήμωται κατασκαμμένη, γέμουσα πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ἀκαταστασίας. Ἐκεῖ Σειρήνες καὶ δαιμόνια, κατὰ τὸν προφήτην, οἰκοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ ἡρημωμένῃ οἰκίᾳ, αἰλουροὶ καὶ κύνες, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἐστίν· οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ ἀνισταμένῃ ἐκ τῆς χαλεπῆς πτώσεως αὐτῆς, καὶ ἔνδον αὐτῆς ἐχούσῃ τοὺς πείθοντας αὐτήν, καὶ ἀναγκάζοντας ἐχθρὰν ἔχειν πρὸς τὴν ἑαυτῆς Νυμφίον, καὶ βουλομένους φθεβεῖν τὰ νοήματα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.

Δ'. Ὄταν δὲ ἴδῃ ὁ Κύριος, ὅτι συνάγει ἑαυτὴν ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν, ἀεὶ τὸν Κύριον ζητοῦσα νοκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ βοῶσα πρὸς αὐτὸν, καθὼς ἐνετείλατο, *ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι ἐν παντὶ, ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς*, ὡς ὑπέσχετο, καθαρσίας αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κακίας, καὶ ἄμωμον, καὶ ἄσπιλον νύμφην αὐτὸς ἑαυτῷ παραστήσῃ αὐτήν. Εἰ ἐπιστεύεις ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ὥσπερ καὶ εἰοί, πρόσχε σεαυτῷ, εἰ εὗρεν ἡ ψυχὴ σου τὸ ὀδηγοῦν αὐτὴν φῶς, καὶ τὴν ἀληθινὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἧτις ἐστὶν ὁ Κύριος. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον νοκτὸς καὶ ἡμέρας ἵνα λάβῃς. Ὄταν οὖν ἴδῃς τὸν ἥλιον, ζήτησον τὸν ἀληθινὸν ἥλιον τυφλὸς γὰρ εἶ. Ὄταν θεωρῆς φῶς, ἐπίβλεψον εἰς τὴν ψυχὴν σου, εἰ εὗρες τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἀγαθόν. Σκια γὰρ ἐστὶ πάντα τὰ φαινόμενα τῶν ἀληθινῶν τῆς ψυχῆς πραγμάτων. Ἔστι γὰρ παρὰ τὸν φαινόμενον ἄλλος ἀνθρώπος ἔνδον · καὶ ὀφθαλμοί, οὓς ἐτύφλωσεν ὁ Σατανᾶς, καὶ ὤτα ἃ ἐκώφωσεν, καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦτον τὸν ἔσω ἀνθρώπον ὄγει ποιῆσαι · ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ΛΔ'.

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἧς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιώθησεται, καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται.

Α'. Ὅσπερ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τηλαυγῶς πάντα βλέπουσιν, οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἁγίων φανερὰ καὶ ὀρατὰ ἐστὶ τὰ κάλλη τῆς θεότητος, εἰς ἃ συγκερνώνται καὶ φρονοῦσι Χριστιανοί. Ἀλλὰ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κεκάλυπται ἡ δόξα ἐκεῖνη, τῇ ψυχῇ δὲ τῇ πιστευούσῃ τηλαυγῶς ἀποκαλύπτεται, ἣν ὁ Κύριος νεκρωθεῖσαν ἀνιστᾷ ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ὥσπερ ἐγείρει καὶ τὰ νεκρὰ σώματα, ἐτοιμάζων αὐτῇ οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινὴν, καὶ ἥλιον δικαιοσύνης, διδοῦς αὐτῇ πάντα ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἔστι κόσμος ἀληθινὸς, καὶ γῆ ζῶσα, καὶ ἄμπελος καρποφόρος, καὶ ἄρτος ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζῶν, καθὼς γέγραπται, *Πιστεῦτε τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζῶντων* · καὶ πάλιν, *Ἀνατελεῖ τοῖς φθουμένοις τὸν Κύριον ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ*

²² Isa. xxxiv. 14. ²³ Luc. xviii, 1, 7. ²⁴ Ephes. v, 26, 27. ²⁵ Psal. xvi, 26. ²⁶ Malach. iv, 2. ²⁷ Joan. xv, 1; vi, 48.

Ιασις ἐν ταῖς πέτρῳξιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἄ sum : Ego sum panis vitæ; et rursum : Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam ²⁹.

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Καὶ πάλιν, Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

B. Ἡ γὰρ ἑλευσις τοῦ Κυρίου πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγένηται, τὸν τεθανατωμένον ἐν τάφῳ σκότους, ἀμαρτίας, πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ δυνάμεων πονηρῶν, ἵνα ἐν τῷ αἰῶνι τεύτῳ νῦν ἀναστήσῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθάρσῃ ἀπὸ πάσης μελανίας, καὶ φωτίσῃ αὐτὸν τῷ ἰδίῳ φωτὶ, καὶ ἀμφιάσῃ αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύματα τῆς θεότητος τὰ οὐράνια. Ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν σωμάτων, ὧν προανίστησαν καὶ προσδοξάσθησαν αἱ ψυχαὶ, τότε καὶ τὰ σώματα συνδοξάζονται, καὶ φωτίζονται τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν πεφωτισμένη καὶ δεδοξασμένη ψυχῇ· ἔστι γὰρ αὐτῶν οἶκος καὶ σκηνὴ καὶ πόλις ὁ Κύριος. Τὸ οἰκητήριον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀχειροποίητον περιδέδληνται δόξαν φωτὸς θεϊκοῦ, ὡς τέκνα φωτὸς γενόμενοι, οὐ προσέξουσιν ἀλλήλοις ὀφθαλμῶ πονηρῶ· πονηρία γὰρ ἐξήρθη. Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, δούλος καὶ ἐλεύθερος· εἰς θεϊκὴν γὰρ φύσιν ἅπαντες μεταβάλλονται, χρηστοὶ, καὶ θεοὶ, καὶ τέκνα Θεοῦ γενόμενοι. Ἐκεῖ ἀνεπαισχύντως τότε λαλήσει εἰρήνην ἀδελφῶ· ἀδελφῇ· ἐν γὰρ εἰσὶν ἐν Χριστῷ πάντες, καὶ πάντες ἐν ἐνὶ φωτὶ ἀναπαύομενοι. Προσέξει ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, καὶ ἐν τῷ προσέχειν, εὐθέως πάλιν εἰς ἀλήθειαν ἐκλάμψουσιν, εἰς ἀληθινήν θέαν φωτὸς ἀρρήτου.

C. Οὕτως πολλοῖς σχήμασι, καὶ πολλαῖς καὶ ποικίλαις δόξαι· θεϊκαῖς ἀλλήλοις ἐνορῶσι, καὶ ἕκαστος ἐκπλήσεται καὶ ἀγαλλιᾶ ἀγαλλιάσει ἀνεκλαλήτῳ, προσέχων τῇ τοῦ ἑτέρου δόξῃ. Ὅρξ πῶς αἱ τοῦ Θεοῦ δόξαι ἀφραστοὶ εἰσι καὶ ἀκατάληπτοι, φωτὸς ἀρρήτου καὶ αἰδίων μυστηρίων, καὶ ἀναριθμητῶν ἀγαθῶν ὑπάρχουσι; Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ τῆς γῆς φυτὰ, ἢ σπέρματα, ἢ ἀνθη ποικίλα ἀδύνατον τινι καταλαβεῖν ἀριθμῷ, καὶ τὸν πάντα πλοῦτον τῆς γῆς, ἀμφιχάνον τὴν μετρησάει ἢ ἐπίστασθαι· ἢ ὡσπερ ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα, ἢ τὸν ἀριθμὸν, ἢ τὰ γένη, ἢ τὴν διαφορὰν, ἢ τὸ μέτρον τοῦ ὕδατος αὐτῆς, ἢ τὸ μέτρον τοῦ τόπου αὐτῆς ἀδύνατον τινι τῶν ἀνθρώπων καταλαβεῖν· ἢ ὡσπερ ἐν τῷ ἀέρι τὸν ἀριθμὸν τῶν πετεινῶν· ἢ τὰ γένη ἢ τὴν ποικίλειαν ἀδύνατον γνῶναι· ἢ ὡσπερ τὸ τοῦ οὐρανοῦ μέγεθος, ἢ τὰς θέσεις τῶν ἄστρων, ἢ τὸν δρόμον αὐτῶν ὡς ἔστιν ἀδύνατον καταλαβεῖν· οὕτως ἔστιν ἀδύνατον εἰπεῖν, ἢ διαγορεῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν Χριστιανῶν τὸν ἀμέτρητον, ἀπέραντον καὶ ἀκατάληπτον. Εἰ γὰρ τὰ κτίσματα ταῦτα τοσοῦτον ἄπειρα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνει, πῶσῃ μᾶλλον ὁ κτίσας καὶ κατασκευάσας αὐτά! Ὅφείλει οὖν τις μᾶλλον ἀγαλλιασθῆναι καὶ χαρῆσαι, ὅτι τοσοῦτος πλοῦτος· καὶ κληρονομία τοῖς Χριστιανοῖς ἡτοίμασται, ὥστε μηδένα δυνηθῆναι εἰπεῖν, ἢ ἐξαγορεῦσαι. Μετὰ πάσης δὲ σπουδῆς καὶ ταπεινοφροσύνης προσελθεῖν δεῖ ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λα-

II. Adventus enim Domini totus penitus propter hominem fuit, qui mortuus jacebat in sepulcro tenebrarum, peccati, spiritus impuri, et perversarum potestatum, ut in hoc sæculo nunc resuscitet ac vivificet hominem, emundet ab omni nigredine, illuminet eum suo lumine, atque amiciat eum suis ipsis indumentis divinis et cœlestibus. In resurrectione autem corporum, quorum ante resurrexerint et gloria illustratæ fuerint animæ, tunc quoque corpora simul glorificabuntur et illustrabuntur cum anima, quæ nunc illuminata et illustrata fuit. Dominus enim est eorum domus, tabernaculum et civitas; domicilium vero celesti, non manufacto protecti sunt, gloria nimirum luminis divini velut filii lucis effecti. Non intuebuntur se invicem oculo pravo; malitia enim sublata est. Non est illic masculus et femina, servus et liber. In divinam enim naturam omnes transmutantur, benigni, dii et filii Dei facti. Illic absque ullo pudore tunc loquetur pacem frater cum sorore. Unum siquidem sunt in Christo omnes, et omnes in uno lumine requiescunt. Attendet alter in alterum, et inter attendendum confestim denuo in veritate splendebunt, in vera contemplatione luminis arcani.

III. Adeo multiplicibus figuris, multa et varia gloria divina se invicem aspiciunt: quisque stupore percutietur et exsultabit exsultatione ineffabili, animadversa alterius gloria. Vides quo pacto gloria Dei verbis explicari aut comprehendere nequeat, gloria scilicet luminis arcani, æternorum mysteriorum et honorum innumerabilium. Quemadmodum enim in rebus aciei oculorum subjectis, plantas terræ, semina aut flores varios non datum est cuiquam numero comprehendere, atque ut omnes opes terræ metiatur quisquam aut cognoscat, fieri non potest; aut veluti animalia in mari dentia, aut numerum, aut genera, aut differentiam, aut mensuram aquæ ejus, aut mensuram loci ejus. impossibile est ulli hominum comprehendere; aut veluti per aerem volantium volucrum numerum, aut genera aut varietates non licet cognoscere; aut veluti magnitudinem cœli, aut positus astrorum, aut cursum eorum consequi impossibile est: sic quoque impossibile est enarrare aut explicare divitias Christianorum immensas, infinitas et incomprehensibiles. Si etenim creaturæ istæ adeo infinitæ et incomprehensibiles hominibus sunt, quanto magis, qui condidit et creavit illas? Debet igitur quisquam vehementius exsultare et lætari, tantas opes et hæreditatem Christianis præparatam esse, ut nemo possit eloqui aut enarrare. Cæterum omni studio et animi humilitate accedere oportet ad cer-

²⁹ Joan. iv, 4.

tamen Christianorum, ac consequi illas divitias. *Hæreditas enim et pars Christianorum, est ipse Deus. Dominus enim, inquit, pars hæreditatis meæ et calicis mei*²⁹. Gloria sit ei, qui se ipsum donat, atque permiscet sanctam animam suam animis Christianorum, in sæcula. Amen.

126 HOMILIA XXXV.

De Sabbato antiquo et novo.

I. In umbra legis per Mosen datæ mandavit Deus, unumquemque requiescere in Sabbato, et nihil agere. Hoc autem figura erat et umbra veri Sabbati, quod animæ donatur a Domino. Anima enim, quæ digna censetur ab obscenis et turpibus cogitationibus liberari, tum verum Sabbatum celebrat, tum veram requiem requiescit, otium agens et liberata ab omnibus operibus tenebrosis. Illic enim in typici Sabbati celebratione, etsi corpora quiescebant, verumtamen animæ nequitiis ac vitiiis erant illigatæ. Hoc vero, verum Sabbatum vera est requies animæ, quæ vacat, et expurgata est a cogitationibus Satanæ, et requiescit in perpetua quiete et lætitia Domini.

II. Quemadmodum enim tunc mandavit, ut ipsa quoque bruta animalia Sabbato quiescerent, ne bos sub jugum necessarium traheretur; ne asino onera imponerentur; quiescebant enim ipsa quoque animalia a duris operibus; sic quoque cum venisset Dominus, et verum æternumque Sabbatum contulisset, refocillavit animam oneribus iniquitatis, immundarumque cogitationum gravatam et onustam, et operantem iniquitatis opera necessario, quippe quæ sub acerborum dominorum servitutem erat redacta; et levavit eam ob oneribus intolerabilibus, variis atque obscenis cogitationibus, sublatoque gravi jugo operum iniquorum recreavit eam, cogitationibus impuris laborantem.

III. Dominus enim vocat hominem ad recreationem, inquit: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego refocillabo vos*³⁰. Itaque quæcumque animæ crediderint et accesserint, refocillabuntur ab his gravibus, molestis et immundis cogitationibus, quæ vacantes ab omni iniquitate, celebrant Sabbatum verum, deliciarum plenum et sanctum: peragunt festum Spiritus, gaudii et exultationis inenarrabilis, et serviunt servitium purum et Deo gratum ex puro corde, hoc est, verum et sanctum Sabbatum. Obsecremus ergo nos quoque Deum, ut ingrediamur in hanc requiem, ut feriemur a turpibus, malitiosis atque vanis cogitationibus, quo hoc pacto possimus servitium exhibere Deo ex puro corde, ac celebrare festum Spiritus sancti. Beatus ergo, qui ingressus est illam requiem. Gloria Patri, cui sic placuit, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

²⁹ Psal. xvi, 5. ³⁰ Matth. xi, 28.

ἄλλοι ἐκείνον τὸν πλοῦτον. Κληρονομία γὰρ καὶ μέρος τῶν Χριστιανῶν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός· *Κύριος γὰρ, φησί, μέρος τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Δόξα τῷ ἑαυτὸν δίδόντι, καὶ συγχιρνῶντι τὴν ἀγίαν φύσιν αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς τῶν Χριστιανῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας.* Ἀμήν.

OMILIAIÆ AË.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ Σαββάτου.

A'. Ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος, προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Σαββάτῳ ἕκαστον ἀναπαύεσθαι καὶ μηδὲν ποιεῖν. Τοῦτο δὲ τύπος ἦν καὶ σκιά τοῦ ἀληθινοῦ Σαββάτου τοῦ δεδομένου τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ γὰρ καταξιωθεῖσα ψυχὴ [ἐλευθερωθῆναι] ἀπὸ τῶν αἰσχροῦν καὶ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ ἀληθινὸν Σάββατον σαββατίζει, καὶ ἀληθινὴν ἀνάπαυσιν ἀναπαύεται, ἀργούσα καὶ ἐλευθερουμένη ἀπὸ πάντων τῶν σκοτεινῶν ἔργων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ τυπικὸν Σάββατον, εἰ καὶ σωματικῶς ἀνεπαύοντο, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ εἰς τὰς πονηρίας καὶ κακίας ἦσαν δεδεμένοι. Τοῦτο δὲ τὸ ἀληθινὸν Σάββατον, ἀνάπαυσιν ἀληθινὴ ἐστὶ, ψυχῆς ἀργούσης καὶ καθαριζομένης ἀπὸ τῶν διαλογισμῶν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀναπαυομένης εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσιν αἰώνιαν, καὶ χαράν.

B'. Ὅσπερ γὰρ τότε προσέταξε καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα τῷ Σαββάτῳ ἀναπαύεσθαι, τὸν βοῦν μὴ ὑπὸ ζυγὸν ἀνάγκης ἔλκεσθαι, τὸν ὄνον μὴ ἐπιφορτίζειν (ἀνεπαύοντο γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ἀπὸ τῶν βαρέων ἔργων)· οὕτως ἐλλὼν ὁ Κύριος καὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον Σάββατον δοῦς, ἀνέπαυσε τὴν βεβαρημένην καὶ πεφορτισμένην ψυχὴν φορτίοις ἀνομίας, ἀκαθάρτων διαλογισμῶν, καὶ ἐργαζομένην ἀδικίας· ἔργα μετὰ ἀνάγκης ὡς ὑπὸ δεσπότητος πικροῦς δεδουλωμένην, καὶ ἐκούφισεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δυσδαστάκτων φορτίων, ματαίων καὶ ῥυπαρῶν διαλογισμῶν. Καὶ ἤρε τὸν ζυγὸν τὸν πικρὸν τῶν ἔργων ἀδικίας, καὶ ἀνέπαυσε αὐτὴν κοπιῶσαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς τῆς ἀκαθαρσίας.

Γ'. Ὁ γὰρ Κύριος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν λέγων, *Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς*. Καὶ ὅσαι ψυχαὶ πειθόνται καὶ προσέρχονται, ἀναπαύει αὐτὰς ἀπὸ τούτων τῶν βαρέων καὶ φορτικῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν, καὶ ἀργοῦσιν ἀπὸ πάσης ἀνομίας, σαββατίζουσαι Σάββατον ἀληθινὸν, τρυφερὸν, ἅγιον· καὶ ἐορτάζουσιν ἐορτὴν Πνεύματος, χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεως ἀνεκλαήτου. Καὶ λατρεύουσι λατρείαν καθαρὰν, καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ἐκ καθαρᾶς καρδίας· τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἅγιον Σάββατον. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν εἰσελεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην, τοῦ ἀργεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν αἰσχροῦν, καὶ πονηρῶν, καὶ ματαίων διαλογισμῶν. Ἴνα οὕτως δυνηθῶμεν λατρεύσαι τῷ Θεῷ ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ ἐορτάσαι ἐορτὴν Πνεύματος ἁγίου. Μακάριος οὖν ὁ εἰσελθὼν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν· δόξα τῷ οὕτως εὐδοκῆσαντι Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΓ'.

A

Περὶ δισχῆς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφόρου δόξης τῶν ἀνισταμένων.

Α'. Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται. Ἀνάστασις δὲ τῶν σωμάτων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὅσπερ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ πεπηγμένοι ὄντες οἱ ἀστέρες, οὐκ ἴσοι πάντες εἰσὶν, ἀλλ' εἰς τοῦ ἐνδὸς διαφέρει ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ μεγαλειότητι· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεώς εἰσι προκοπαὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι, εἰς πλουσιώτερος τοῦ ἑτέρου. Καὶ ἡ Γραφή λέγει, ὅτι Ὁ λαλῶν ἐν γλώσσῃ, Πνεύματι Θεοῦ λαλεῖ ὅστος πνευματικὸς ἐστὶ Θεῷ λαλῶν· Ὁ δὲ προφητεῶν, Ἐκκλησιαίαν οἰκοδομεῖ. Ὅστος περισσεῖαν ἔσχε τῆς χάριτος· ὁ μὲν γὰρ ἑαυτὸν μόνον οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ ἑαυτὸν καὶ τὸν πλησίον. Τοῦτο δὲ ἐστίν, ὡσπερ κόκκος αἰτοῦ σπειρόμενος ἐν τῇ γῆ, καὶ ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς μιᾶς καρδίας πολλοὺς καὶ διαφόρους κόκκους ἐκφέρει. Καὶ πάλιν αὐτοὶ οἱ στάχυες, οἱ μὲν εἰσι μικρότεροι, οἱ δὲ μικρότεροι, ὅλοι δὲ εἰς μίαν συνάγονται ἄλωνα, εἰς μίαν ἀποθήκην, διάφοροι ὄντες εἰς ἕξ αὐτῶν γίνεται ἄρτος.

Β'. Ἡ ὡσπερ εἰσὶν ἐν πόλει πλήθη ἀνθρώπων, καὶ οἱ μὲν εἰσι παιδία νήπια, οἱ δὲ ἄνδρες, ἢ νεανίσκοι· πάντες δὲ ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ὕδωρ πίνουσι, καὶ ἀπὸ ἐνὸς ἄρτου ἐσθίουσιν, ἓνα ἄερα ἔχοντες· ἢ ὡσπερ εἰσὶ λύκοι, καὶ ὁ μὲν ἔχει δύο μυκτῆρας, ὁ δὲ ἑπτὰ· ἀλλ' ὅπου ἐστὶν ἡ περίσσεια τοῦ φωτὸς ἀλλως φωτίζει· οὕτως ὅσοι εἰσὶν ἐν πυρὶ καὶ φωτὶ, οὐ δύναται εἶναι ἐν σκότει· ἀλλὰ διαφορά πολλή ἐστίν. Ὅσπερ ἂν εἰ τις πατὴρ ὦν υἱοὺς ἔχει δύο, τὸν μὲν παιδίον, τὸν δὲ νεανίσκον, καὶ τὸν μὲν εἰς πόλιν ἀποστέλλει καὶ πατρίδα, τὸ δὲ νήπιον πάντοτε δορυφορεῖ, ἐπεὶ μηδὲν δύναται ποιεῖν. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΔ'.

Περὶ τοῦ παραδείσου, καὶ τόμου πνευματικοῦ.

Α'. Ἡ φιλία τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἔχθρα ἐστὶν εἰς Θεόν. Διὸ ἡ Γραφή κελεύει πάση φυλακῇ τηρεῖν ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ἵνα τις ὡς παράδεισον φυλάσσω ἐν αὐτῇ τὸν λόγον, ἀπολαύσῃ τῆς χάριτος, μὴ ἀκούων τοῦ ἔνδον ἐπισσομένου ὄψεως συμβουλευόντος τὰ πρὸς ἡδονὴν, δι' ἧς γεννᾶται θυμὸς ὁ ἀδελφοκτόνος, καὶ θνήσκει ψυχὴ ἢ τίχτους· ἀλλ' ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ἐπιμελεῖσθε πιστεως καὶ ἐλπίδος, δι' ἧν γεννᾶται ἡ φιλόθεος καὶ φιλόθρωπος ἀγάπη, ἢ τὴν αἰώνιον ζωὴν παρέχουσα. Εἰς τοῦτον τὸν παράδεισον εἰσῆλθε Νῶε, τὴν ἐντολὴν φυλάσσω καὶ ἐργαζόμενος, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐλυτρώθη τῆς ὀργῆς. Τοῦτον φυλάσσω Ἀβραάμ φωνῆν Θεοῦ ἤκουσε. Τοῦτον φυλάσσω Μωϋσῆς δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον ἐλάμβανεν. Ὁμοίως Δαβὶδ τοῦτον φυλάσσω εἰργάζετο, ὅθεν τῶν ἐχθρῶν ἐκυριεῦεν· ἀλλὰ καὶ Σαοὺλ ἕως οὗ ἐφύλασσε τὴν καρδίαν, εὐωδοῦτο. Ὅτε δὲ εἰς τέλος παρέβη, εἰς τέλος ἐγκατελήφθη. Ἐν μέτρῳ γὰρ κατὰ ἀνολογίαν

²¹ I Cor. xiv. 2. ²² Jac. iv. 4. ²³ Prov. iv. 23.

HOMILIA XXXVI.

De duplici resurrectione animarum et corporum, et diversa resurgentium gloria.

I. Resurrectio mortuarum animarum ab hoc momento fit: resurrectio vero corporum in illa die. Quemadmodum vero in cœlo, quæ fixæ sunt stellæ, non sunt omnes aequales, sed una ab altera differt splendore et magnitudine; sic in rebus spiritualibus pro modo fidei sunt promotiones in ipso Spiritu, unus locupletior altero. Scriptura quoque ait: Qui loquitur lingua, Spiritu Dei loquitur²¹. Hic spiritualis est, qui cum Deo loquitur: At **127** qui prophetat, ecclesiam ædificat. Iste abundantiam adeptus est gratiæ. Ille enim se ipsum duntaxat ædificat, hic vero se ipsum et proximum. Hoc porro se habet, ut granum frumenti in terram coniectum: idem ex uno corde plura et diversa grana producit. Et rursum ex spicis ipsis aliæ sunt ampliores, aliæ tenuiores; universæ vero in unam congregantur aream, in unum horreum; et licet diversæ sint, unus ex ipsis conficitur panis.

II. Aut quemadmodum in civitate sunt hominum multitudines, et nonnulli sunt pueri pusilli, alii vero viri vel adolescentes; omnes vero ex uno fonte aquam bibunt, unum panem comedunt, unumque ærem spirant. Aut perinde ut sunt lucernæ, et hæc quidem habet duo luminaria, illa vero septem, at ubi est abundantia lucis, ibi aliter illuminat: sic quicumque sunt in igne et lumine, nequeunt esse in tenebris: verum magna inter eos est discrepantia. Veluti ac si pater quispiam habeat duos filios, hunc pusillum, alterum adolescentem, hunc quidem in urbes mittit et regiones, pusillum autem semper tuetur, quia nihil potest agere. Gloria Deo. Amen.

HOMILIA XXXVII.

De paradiso et lege spirituali.

Amicitia hujus mundi, ut scriptum est, inimicitia est Dei²². Quapropter Scriptura jubet unumquemque omni custodia observare cor suum²³, ut quis, velut paradysum, conservans in eo verbum, fruatur gratia, nec audiat serpentem intus se implicantem, et consulentem quæ voluptati inserviunt, et quæ consucit iracundia ad fratricidium committendum adigens, et moritur anima pariens; verum audiat Dominum dicentem: Curam habete fidei ac spei, e quibus proficiscitur charitas, et Dei et hominum amans, quæ vitam æternam largitur. In hujusmodi paradysum ingressus est Noe, mandatam observans atque exsequens, atque per charitatem servatus est ab ira. Hunc conservans Abraham divinæ voci obtemperavit. Hunc custodiens Moses, gloriam in facie recepit. Itidem et David hunc custodiens, effecit, unde dominium in hostes adeptus est. Verum etiam Saul, quandiu custodivit cor, felici rerum successu utebatur; quando vero sub finem trans-

gressus est, tandem est circumventus. Juxta mensuram enim et ex proportione pervenit ad unumquemque verbum Dei, quantum quis possedit, tantum possidebitur : et quantum quis custodierit, tantum custodietur.

II. Propterea universus chorus sanctorum prophetarum, apostolorum, et martyrum verbum in cordibus suis custodierunt, de nulla re solliciti, sed despicientes terrena in mandato Spiritus sancti permanserunt, eligentes quod Deo Spiritui gratum et bonum erat : non verbo solo aut cognitione nuda, sed verbo et opere, ac rebus ipsis : pro divitiis eligentes paupertatem, pro gloria honorum contemptum, pro voluptate miseriam, unde etiam pro ira dilectionem : odio enim prosequentes quæ jucunda sunt in hac vita, eos qui hæc auferebant, vehementius diligebant, tanquam opitulantes sibi ad scopum attingendum, prohibiti a cognitione boni mali : neque enim bonos repellebant, nec improbos accusabant : eos omnes legatos administrationis Dominicæ esse existimantes. Quocirca erga omnes gerebant animum benevole affectum. Cum enim **128** audirent Dominum dicentem : *Remittite, et remittetur vobis* ²⁸, tunc qui se læderent, beneficos reputabant, velut ab iis consecuti occasionem remittendi. Cum vero rursus audirent : *Quemadmodum vultis, ut faciant vobis homines, ita vos quoque facite illis* ²⁹, tunc quoque probos in conscientia diligebant. Relinquentes enim suam justitiam, et justitiam Dei quærentes, consequenter invenerunt et charitatem in ea naturaliter recoditam.

III. Dominus enim cum multa de charitate præciperet, jussit quærere justitiam Dei : novit enim hanc matrem charitatis esse. Non licet enim salvari, nisi per proximum, ut præcepit : *Remittite, et remittetur vobis*. Hæc est lex spiritualis, quæ in cordibus fidelibus scribitur, complementum nimirum prioris legis. *Non enim, inquit, veni ad destruendam legem, sed ut compleam* ³⁰. Quo ergo pacto impleatur, accipe. Prior lex sumpta occasione benedicendi ei, qui peccaverat, fortius condemnavit eum, qui læsus est. *In quo, inquit, judicas alterum, in eo te ipsum condemnas : in quo vero remittit, remittetur ei* ³¹. Ita enim lex inquit : *In medio judicii judicium, et in medio remissionis remissio*.

IV. Plenitudo ergo legis remissio est. Cæterum priorem legem diximus, non quod Deus duas leges præscripserit hominibus, sed unicam, et quidem illam spiritualem ex natura : quoad vindictam vero, justam inferens unicuique ultionem, remittenti remittit, et æmulum æmulatur. Inquit enim : *Cum electo, electus eris, et cum perverso, perverse ages* ³². Quapropter, qui spiritualiter eam implent, et pro modo participes sunt gratiæ, non beneficos solum, sed etiam conviciantes ac persecutores diligunt, spiritualem charitatem exspectantes pro remuneratione

A μετέρχεται ἕκαστον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐπικρατεῖ τις, τοσοῦτον ἐπικρατεῖται, καὶ ὅσον φυλάσσει, τοσοῦτον φυλάσσεται.

B. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, τὸν λόγον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐφύλασσαν, μὴδὲν ἕτερον μεριμνῶντες, ἀλλὰ τὰ γήϊνα ὑπερρωῶντες, καὶ ἐν ἐντολῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαμενοντες καὶ τὸ τοῦ Πνεύματος φιλόθεον, καὶ ἀγαθὸν πάντων προκρίνοντες, οὐ λόγῳ μόνῳ ἢ γνώσει ψυχῆς, ἀλλ' ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἀντὶ πλοῦτου ἐλόμβοιο πτωχεῖαν, ἀντὶ δόξης ἀτιμίαν, ἀντὶ ἡδονῆς ταλαιπωρίαν, ὅθεν καὶ ἀντὶ τοῦ θυμοῦ ἀγάπην· μισοῦντες γὰρ τὰ ἡδέια τοῦ βίου, τοὺς ἀφαιρουμένους αὐτὰ μᾶλλον ἡγάπων, ὡς συνεργοῦντας αὐτοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀπεχόμενοι τοῦ γινώσκαι καλὸν καὶ πονηρὸν. Οὕτε γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἠροῦντο, οὕτε τοὺς πονηροὺς ἠτιῶντα, πάντας ἀποκρισισαρίους τῆς θεοποικίης οἰκονομίας ἡγούμενοι. Πρὸς πάντας οὖν εἶχον εὐδιάθετον εὐνοίαν. Ὅτε γὰρ ἤκουον τοῦ Κυρίου, Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, τότε τοὺς ἀδικοῦντας εὐεργέτας ἐλογίζοντο εἰς ἀφεσὶν ἔχοντες τὰς παρ' αὐτῶν ἀφορμάς· ὅτε δὲ πάλιν ἤκουον, Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, τότε καὶ τοὺς ἀγαθοὺς κατὰ συνέειδσιν ἡγάπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν δικαιοσύνην ἑαυτῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ζητήσαντες, εὖρον ἀκολουθῶν καὶ τὴν ἀγάπην ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν ἐγκραυμένην.

Γ. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος πολλὰ περὶ τῆς ἀγάπης ἐντεταλμένος, τὴν δικαιοσύνην ἐκέλευσε ζητεῖν τοῦ Θεοῦ· οἷδε γὰρ ταύτην μητέρα τῆς ἀγάπης ὑπάρχειν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλως σωθῆναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ πληστοῦ, καθὼς ἐνετείλατο, Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Οὗτός ἐστιν ὁ πνευματικὸς νόμος, ὁ ἐν καρδίαις πισταῖς γραφόμενος, τὸ πλήρωμα τοῦ πρώτου νόμου· Οὐκ ἤλαθον γὰρ, φησί, καταλιῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. Πῶς δὲ πληροῦται, μάθε· ὁ πρῶτος νόμος διὰ τῆς εὐλόγου ἀφορμῆς τοῦ ἀμαρτήσαντος κατέκρινε περισσοτέρως τὸν ἀδικηθέντα· Ἐν ᾧ γὰρ, φησί κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· ἐν ᾧ δὲ ἀφίησιν, ἀφεθήσεται αὐτῷ· οὕτως γὰρ ὁ νόμος λέγει, Ἄνὰ μέσον κρίσεως κρίσις, καὶ ἀνὰ μέσον ἀφέσεως ἀφesis.

Δ'. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀφesis τυγχάνει. Πρωτον δὲ νόμον εἰρήκαμεν, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς δύο νόμους παρέθετο τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἓνα πνευματικὸν μὲν κατὰ φύσιν, κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκησιν, δικαίαν ἐπιπέφων ἑκάστῳ τὴν ἐκδίκησιν, τῷ ἀφιέντι ἀφίησι, καὶ τῷ παραζηλοῦντι παραζηλοῖ. Φησί γὰρ· Μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσθι, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. Διὰ τοῦτο οἱ πνευματικῶς αὐτὸν ἐκτελοῦντες, καὶ ἀναλόγως τῆς χάριτος μετέχοντες, οὐ μόνον τοὺς εὐεργετοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνειδίζοντας καὶ διώκοντας ἡγάπων, τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἀντ-

²⁸ Luc. vi, 37. ²⁹ Matth. vii, 12. ³⁰ Matth. v, 17.

³¹ Rom. ii, 1, 2. ³² Psal. cxviii, 28.

απόδοσιν ἐκδεχόμενοι τῶν ἀγαθῶν· ἀγαθῶν δὲ λέγω, οὐχ ὅτι τὰ ἀδικήματα συνεχώρησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδικούντων εὐηργέτησαν. Οὕτω γὰρ αὐτοὺς παρετίθεντο τῷ Θεῷ, ὡς δι' αὐτῶν τοῦ μακαρισμοῦ τυχάνοντες, καθὼς φησι, *Μακάριοι ἔστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσιν, καὶ ἐπιπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥήμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἔνεκεν ἐμοῦ.*

Ε'. Ὑπὸ δὲ πνευματικοῦ νόμου, οὕτω φρονεῖν ἐδιδάσκοντο· ὑπομενόντων γὰρ αὐτῶν, καὶ τὴν νοεράν πραότητα τηρούντων, ὁ Κύριος βλέπων τὴν ὑπομονὴν τῆς καρδίας πολεμουμένης, καὶ τῆς ἀγάπης μὴ ἐξισταμένης, διέβρηξε τὸ *μυστοίχον τοῦ φραγμοῦ*, καὶ τὴν τελείαν ἔχθραν ἀπεβάλοντο, καὶ οὐκέτι μετὰ βίας, ἀλλὰ μετὰ βοηθείας εἶχον τὴν ἀγάπην. Ὁ γὰρ Κύριος λοιπὸν κατεργεῖ τὴν στρεφόμενην βομφαλίαν, τὴν κινουσαν τοὺς λογισμοὺς, καὶ εἰσέρχοντο εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπίεσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ Κύριος· καὶ ἐντρύφων τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ μέλλοντα ἐν βεβαιότητι καρδίας θεασάμενοι, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐκέτι ἐν ἐσώτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι εἰσγον, *Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠεὶ οἰμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.* Ἄλλ' ἐγὼ τοῦτο θαυμαστὸν ἐπερωτήσω.

Γ'. Ἐρώτησις. *Εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὑμεῖς αὐτὰ πῶς οἴδατε· μάλιστα ὁμολογήσαντες ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὁμοιοπαθεῖς ὑμεῖς εἶναι ἀνθρώποι;*

Ἀποκρίσις. Ἄλλ' ἀκούετε, τί πρὸς τοῦτα ἀποκρίνεται Παῦλος· *Ἡμῖν δὲ, φησὶν, ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ Πνεῦμα, πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ.* Ἄλλ' ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι αὐτοῖς ἐδόθη τὸ Πνεῦμα ὡς ἀποστόλοις, ἡμῖν δὲ κατὰ φύσιν ἀχώρητον τοῦτο, ἀλλαχοῦ ἐπευχόμενος λέγει, *Ἴνα δὴ ἡμῖν ὁ Θεὸς κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δύναμιν κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸ ἐσὼ ἀνθρώπων, κατοικήσῃαι τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.* Καὶ πάλιν· *Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· ὅπου δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.* Καὶ πάλιν, *Εἰ δὲ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ.*

Ζ'. Εὐξώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐν πληροφορίᾳ καὶ Δ αἰσθήσει μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰσελθεῖν ὅθεν ἐξεληλύθαμεν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀποστραφῆναι ἀφ' ἡμῶν τὸν θυμοκτόνον ὄφιν, καὶ κενόδοξον σύμβουλον τὸ Πνεῦμα τῆς μερίμνης καὶ κραιπάλης· ὅθεν βεβαίως πιστεύσαντες τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου φηλάξωμεν, καὶ ἀξιεθῶμεν ἐν αὐτῷ εἰς ἀνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας, τοῦ μηκέτι κατακυριεῦσθαι ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἐν πληροφορίᾳ τοῦ Πνεύματος εἶναι, καὶ μὴ ἀπιστεῖν, ἔτι καὶ εἰς ἀμαρτωλοὺς μετανοούντας ἡ χάρις Θεοῦ εὐδοκεῖ. Τὸ γὰρ κατὰ χάριν δωρούμενον, οὐκέτι ἐν παρ-

bonorum : *bonorum* autem dico, non quia offensas remiserunt, verum quia animas injuriam inferentium beneficio quoque affecerunt. Sic enim eos obtulerunt Deo, ac si per eos beatitudinem consecuti essent, quemadmodum inquit : *Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversus vos, mentientes propter me* ⁴⁰.

V. A lege spirituali, ut sic sentirent, edocti sunt. Dum enim patienter ferunt, et animi mansuetudinem servant, Dominus intuens patientiam cordis bello oppressi, et charitate minime labascente, diruit *interstitium maceriae* ⁴¹, atque adeo ingentem inimicitiam expulerunt, ut non amplius vi, sed cum auxilio charitatem sibi subjectam habeant. Dominus enim posthac coercesat versatilem gladium, excitantem cogitationes, et ingrediuntur interiora velaminis, quo praecursor pro nobis introiit Dominus : et cum delectatione fruuntur fructibus Spiritus, atque futura cum animi constantia contemplant, nec, ut Apostolus ait, amplius in *speculo atque aenigmate* ⁴² versantes. inquit : *Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparavit Deus diligentibus se* ⁴³. Verum ego hanc admirandam quaestionem movebo.

VI. Interrogatio. *Si in cor hominis non ascenderunt, vos quo pacto illa nostis : qui maxime confiteamini in Actis : « Vos esse homines iisdem cum nobis affectionibus subjects* ⁴⁴ ? »

129 Responsio. Sed audite, quid ad haec respondeat Paulus : *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei* ⁴⁵. Verum ne quis dicat, ipsis datum esse Spiritum tanquam apostolis, a nobis vero secundum naturam comprehendi hoc non posse, alicubi deprecans ait : *Ut det vobis Deus juxta divitias gloriae suae, ut fortitudine corroboreremini in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris* ⁴⁶. Et rursum : *Dominus autem Spiritus est. Ubi vero Spiritus Domini, ibi libertas* ⁴⁷. Et rursum : *Si quis vero Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* ⁴⁸.

VII. Obsecremus ergo quoque nos in certitudine fidei et sensu, ut participes fiamus Spiritus sancti, et ingrediamur unde egressi sumus : et ut impostereum avertatur a nobis serpens et intersector animi, superbus et vanus consultor, Spiritus sollicitudinis et crapulae : ut inde firmiter credentes mandata Domini servemus, et crescamus in eo in *virum perfectum, in mensuram aetatis* ⁴⁹, ne ultra dominetur nobis deceptio hujus saeculi, sed in certitudine fidei Spiritus simus, neque diffidamus : quia peccatores quoque resipiscentes gratia Dei benevole suscipit. Quod enim per gratiam donatur, id

⁴⁰ Matt. v, 41. ⁴¹ Ephes. ii, 14. ⁴² Cor. xiii, 12. ⁴³ I Cor. ii, 9. ⁴⁴ Act. xiv, 15. ⁴⁵ I Cor. ii, 10. ⁴⁶ Ephes. iii, 16, 17. ⁴⁷ II Cor. iii, 17. ⁴⁸ Rom. viii, 9. ⁴⁹ Ephes. iv, 13.

non licet amplius, comparando cum antecedente infirmitate, metiri; quia gratia jam non esset gratia, sed in Deum omnipotentem credentes, simplici et curis vacuo corde accedamus ad eum, qui per fidem participationem Spiritus largitur, non per assimilationem operum fidei: inquit enim: *Non ex operibus legis Spiritum accepistis, sed ex auditu fidei*⁹⁹.

VIII. *Interrogatio. Dixisti, omnia spiritualiter in anima esse recondita. Quid est ergo: « Volo quinque verba in Ecclesia mente mea loqui*¹⁰⁰. »

Responsio. Ecclesia in duabus personis intelligitur, congregatione scilicet fidelium, et in concretionem animæ. Si ergo spiritualiter in homine accipiatur, ecclesia est tota ejus compages. Quinque autem verba sunt virtutes, quibus comprehenditur, quæ totum hominem construunt, variis modis divisæ. Quemadmodum enim qui loquitur in Domino, per quinque verba omnem complectitur sapientiam; sic qui sequitur Dominum per quinque virtutes, summopere pietatis cultum ædificat. Quæ cum sint quinque, reliquas omnes comprehendunt, prima nimirum oratione. Cæteræ continentia, misericordia, paupertas, longanimitas, hæ desiderio ac voluntate implentur; suntque verba animæ, quæ a Domino proferuntur, et in corde exaudiuntur. Dominus enim operatur, et tunc Spiritus loquitur in intellectu: et cor quantum desiderat, tantum quoque in aperto operatur.

IX. Virtutes autem illæ, in quantum omnes comprehendunt, tantum sese mutuo generant. Sublata enim prima, tolluntur omnes. Itidem per secundam quæ sequuntur: et ita deinceps. Quo pacto enim quis precabitur non a Spiritu impulsus? Et attestatur mihi Scriptura, quæ dicit: *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi per Spiritum sanctum*¹⁰¹. Insuper quo pacto **130** absque orationis auxilio continens permanebit? Et qui non est per omnia continens, quo pacto miserebitur esurientis aut injuriam passi? Verum qui misericordiam non ducitur, ille neque spontaneo motu paupertatem suscipit. Rursum vero iracundia est alumna et nutrix cupiditatis pecuniarum; sive pecuniam habeat, sive non. Cæterum prædita virtutibus anima ita ædificatur in ecclesia, non quia operata est, sed quia desideravit. Non enim proprium opus salvat hominem, sed qui operandi facultatem largitur. Si ergo quis stigmata Domini perfert, ne existimet aliquid esse, licet quidvis fecerit, vel etiam, quod summo amore atque animi conatu operi producendo incubuerit. Ne igitur existimes te in virtute prævenisse Dominum, secundum cum qui dicit: *Ipsa est qui operatur in vobis, velle et perficere, pro*

X. *Interrogatio. Quid igitur præcipit Scriptura homini facere?*

Responsio. Antea diximus, promptitudinem animi hominem habere a natura, quam quoque Deus re-

εικασµῷ τῆς προλαβοῦσης ἀσθενελας μετρεῖται· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἐστὶ χάρις, ἀλλὰ τῷ παντοδυνάµῳ Θεῷ πιστεύσαντες, ἀπλῆ, καὶ ἀπεριέργῳ καρδίᾳ προσέλωμεν τῷ διὰ πίστεως τῆν μετουσίαν τοῦ Πνεύματος χαριζοµένῳ, καὶ οὐ διὰ παρεικασµοῦ πίστεως ἔργων· φησὶ γάρ, *Οὐκ ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς πίστεως.*

Η'. *Ἐρώτησις. Εἶπες, πάντα ἐν τῇ ψυχῇ πνευματικῶς ἀποκρύπτεσθαι, τί ἐστὶ, «θέλω πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ τοῦ μου λαλήσαι;»*

Ἀπόκρισις. Ἐκκλησία ἐν δυοῖν προσώποις νοεῖται, τῷ συστήματι τῶν πιστῶν, καὶ τῷ συγκρίματι τῆς ψυχῆς. Ὅταν οὖν πνευματικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον λαμβάνηται, Ἐκκλησία ἐστὶν ὅλον αὐτοῦ τὸ σύγκριμα. Πέντε δὲ λόγοι εἰσὶν αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταί, ὅλον τὸν ἄνθρωπον οἰκοδομοῦσαι, πολυτρόπως διατροφῆναι. Ὅσπερ γάρ οὐ λαλῶν ἐν Κυρίῳ, διὰ τῶν πέντε λόγων πᾶσαν περιέλαβεν τὴν σοφίαν· οὕτως ὁ ἀπολουθῶν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν πέντε ἀρετῶν πολλὴν οἰκοδομεῖ τὴν εὐσέβειαν. Πέντε γὰρ οὐσαι λοιπὰς πάσας περιέχουσι πρώτη εὐχῆ. Λοιπὸν ἐγκράτεια, ἐλεημοσύνη, πτωχεία, μακροθυμία, ταῦτα πόθῳ καὶ προαιρέσει ἐπιτελούμενα· λόγοι εἰσὶ ψυχῆς ὑπὸ Κυρίου λαλούμενοι, καὶ ὑπὸ καρδίας ἀκούμενοι. Ὅ γὰρ Κύριος ἐνεργεῖ· καὶ τὸ Πνεῦμα τότε νοερώς λαλεῖ καὶ ἡ καρδία ὅσον ἐπιποθεῖ, τοσοῦτον καὶ φανερώς ἐπιτελεῖ.

Θ'. Αἱ δὲ ἀρεταὶ ὅσον εἰσὶ περιεκτικαὶ πασῶν, τοσοῦτον ἀλλήλων γεννητικαί. Τῆς πρώτης γὰρ ἀπουσίας, ἀναιροῦνται πᾶσαι. Ὅμοίως διὰ τῆς δευτέρας, αἱ ἀκόλουθοι· ὡσαύτως αἱ καθεστῆς. Πῶς γὰρ εὐξεται τις μὴ ὑπὸ Πνεύματος ἐνεργηθεῖς; καὶ μαρτυρεῖ μοι ἡ Γραφὴ λέγουσα, *Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ*. Πῶς δὲ ὑπομενεῖ ὁ χωρὶς εὐχῆς ἐγκρατεοῦμενος ἀσθηθῆτω; Ὁ δὲ ἐν παντὶ μὴ ἐγκρατεοῦμενος, πῶς ἐλεήσει τὸν πενῶντα ἢ ἀδικοῦντα; Ὁ δὲ οὐκ ἐλεῶν, οὐδὲ πτωχεύειν ἐκουσίως καταδέχεται. Πάλιν δὲ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας ὁ θυμὸς σύντροφος, κἂν ἔχη χρήματα, κἂν μὴ ἔχη· ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ οὕτως προσοικοδομεῖται τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχ ὅτι ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι ἐπόθησεν. Οὐ γὰρ τὸ ἴδιον ἔργον σώζει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ χαρισάμενος τὴν δύναμιν. Εἰ οὖν ὑπομένει τις τὰ στίγματα τοῦ Δεσπότη, μὴ οἰηθῆ ἐν τινι, κἂν τὸ τυχὸν πεποίηκεν, ἀλλ' ἡ μόνον τὸ ἀγαπήσαι, καὶ ἐπιτηδεῦσαι πρὸς τὰς ἐνεργείας. Μὴ οὖν δόξης ποτὲ ἐν ἀρετῇ προεληφέναι τὸν Κύριον κατὰ τὸν λέγοντα, *ὅτι Ὅστις ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.*

Ipsa est qui operatur in vobis, velle et perficere, pro

Ι'. *Ἐρώτησις. Τί οὖν ἡ Γραφὴ παραγγέλλει τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν;*

Ἀπόκρισις. Προείπομεν, ὅτι τὴν ἐπιτηδεύειν ἔχει ὁ ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, καὶ ταύτην ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ.

⁹⁹ Galat. iii, 2. ¹⁰⁰ I Cor. xiv, 19. ¹⁰¹ I Cor. xii, 3.

¹⁰² Philipp. ii, 13.

Παραγγέλλει οὖν, ἵνα πρῶτον νοήσῃ, καὶ νοήσας ἀγαπῆσῃ, καὶ θελήματι ἐπιτηδεύσῃ· τὸ δὲ ἐνεργηθῆναι τὸν νοῦν, ἢ ὑπομεῖναι τὸν κόπον, ἢ τελῆσαι τὸ ἔργον, ἢ χάρις τοῦ Κυρίου παρέχει τῷ θελήσαντι καὶ πιστεύσαντι. Τὸ οὖν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς παράστασις ὑποστατικῆ· μὴ παρόντος δὲ θελήματος, οὐδὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς τι ποιεῖ, καίπερ δυνάμενος, διὰ τὸ αὐτεξούσιον. Ἡ οὖν τελεσιουργία τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου κείται. Πάλιν, ἐὰν ὅλον τὸ θέλημα δῶμεν, ὅλον τὸ ἔργον ἡμῖν ἐπιγράφει, θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν πᾶσι, καὶ ἀπερινόητος τὸ σύνολον· ἀνθρώποι δὲ μέρος τι τῶν θαυμασίων αὐτοῦ λαλεῖν ἐπιχειροῦμεν, τῇ Γραφῇ ἐπερειδόμενοι, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτῆς συνεταζόμενοι. *Τίς γάρ· φησὶν, ἔγνω νοῦν Κυρίου;* αὐτὸς δὲ φησι, *Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθέλησα;* Ὡς ἐκ τούτου πιστεύειν, ὅτι αὐτὸς ἡμᾶς ἐπισυνάγει. Ἡμῶν δὲ μόνον παραζητεῖ τὸ θέλημα. Τίς δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ θελήματος, εἰ μὴ ὁ πόνος ἐκούσιος;

ΙΑ'. Ὡσπερ γὰρ σίδηρος πρίζων, ἐκκόπτων, γεωργῶν, καταφυτεύων, αὐτὸς μὲν ὑποβλιθόμενος ἐνδίδωσι, πλὴν ἄλλος ἐστὶν ὁ κινῶν, καὶ ἐπάγων, καὶ ἐν τῷ συντριβῆναι πυρῶν καὶ ἀνακαινίζων· οὕτως καὶ ὁ ἀνθρώπος· κἂν θλίβηται καὶ κοπιᾷ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ Κύριος λανθανόντως ἐν αὐτῷ ἐργάζεται, καὶ ἐν τῷ κοπιᾶσαι καὶ συντριβῆναι, τὴν καρδίαν παρακαλεῖ καὶ ἀνακαινίζει, καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει, *Μὴ δυξασθήσεται ἀξίτη ἀρεὺ τοῦ κόπτοντος;* ἢ ὑψωθήσεται πρὶν ἀρεὺ τοῦ ἐλκοντος; Οὕτως δὲ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ κακόν, ὅτε ὁ ἀνθρώπος ὑπακούει καὶ ἐτοιμάζεται· τότε καὶ ὁ Σατανᾶς ἐλαύνει καὶ παροξύνει αὐτὸν ὡς ὁ ληστής τὸ ξίφος. Σιδήρῳ δὲ παρεϊκάσαμεν τὴν καρδίαν, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν πραγμάτων καὶ πολλὴν σκληρότητα. Οὐκ ἔδει δὲ ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὸν κρατοῦντα ὡς ἀναισθητός σίδηρος· ἀπεὶ ταχέως ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ λόγου εἰς τὸν τοῦ πονηροῦ λογισμὸν οὐ μεταπίπτομεν· ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὁ βούς καὶ ὁ ὄνος εἰδέναι τὸν ἐλαύνοντα καὶ ἰδῆγοντα κατὰ διάνοιαν· φησὶ γάρ, *Ἐγὼ βοῦς τὸν κησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω.* Εὐξώμεθα τοίνυν διξασθαι γνῶσιν Θεοῦ, καὶ πνευματικῶν παιδευθῆναι νόμῳ εἰς ὑποῦργησιν τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA LH'.

Πολλῆς ἀκριβείας καὶ συνέσεως χρεια ἐστίν, ἐν τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς, καὶ τίνες ἐκείνοι εἰσιν.

Α'. Πολλοὶ δίκαιοι φαινόμενοι νομίζονται εἶναι Χριστιανοί, τεχνιτῶν δὲ ἐστὶ καὶ πεπειραμένων δοκιμάσαι, εἰ ἀληθῶς οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τὸ σίγνον καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως. Μήπως ἔρα παρακεχάραται τεχνιτῶν ἔργα, καὶ θαυμάζουσι τεχνίται καὶ ψέ-

A quirit. Præcipit igitur, ut primum cognoscat, et cum cognorit, diligat, et voluntate incumbat. Ut autem exerceatur mens, aut laborem toleret, aut opus aliquod perficiat, gratia Domini largitur volenti et credenti. Voluntas ergo hominis est velut adiutorium a natura insitum: absente vero voluntate, neque ipse Deus quidpiam operatur, quamvis possit; propter liberam nimirum arbitrii voluntatem. Perfectio igitur operis Spiritus, in voluntate hominis sita est. Rursum, si totam voluntatem concedamus, integrum opus nobis adscribit, mirabilis ille Deus in omnibus, et qui animo comprehendendi omnino non potest: nos homines vero portiunculam aliquam mirabilium ejus explicare conamur, Scriptura nixi, quin potius ab illa edocli. *Quis enim, ait, cognovit sensum Domini?* Ipse vero dixit: *Quoties volui congregare filios tuos, et noluistis?* Itaque ex hoc credamus, quod ipse nos congregat; a nobis autem solam requirit voluntatem. Quæ vero voluntatis erit declaratio nisi labor spontaneus?

XI. Quemadmodum enim ferrum, dum secat, scindit, arat, plantat, ipsum quidem quatenus impellitur, aliquid porrigit: alius tamen est, qui movet et agitat ferrum; et ubi fuerit attritum, inflammat atque renovat; sic quoque homo, licet prematur et laboret, operans quod bonum est, Dominus tamen clam in ipso operatur, et dum labore defatigatur et atteritur ille, cor consolatur atque recreat, ut quoque propheta inquit: *Num gloriabitur securis absque scindente? aut in altum tolletur serra sine trahente?* Eodem modo se res quoque habet in committendo malo: quando homo obtemperat, et promptum se exhibet, tum quoque Satanas impellit et exacuit illum, velut latro ensem. Ferro autem assimilavimus cor, ob imperitiam rerum summamque duritiem. Tametsi non decebat nos ignorare eum, qui gubernat nos, velut ferrum sensu carens (quoniam celeriter ab agricolæ verbo ad malitiæ cogitationem non dilabimur); sed potius veluti bos et asinus nosse debemus eum, qui impellit et dirigit pro mentis agitatione. Inquit enim: *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui; Israel autem me non cognovit.* Precemur igitur ut consequamur cognitionem Dei, et in spirituali erudiamur lege, ad obsequium sanctorum mandatorum ejus, glorificantes Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVIII.

Accurato judicio atque intellectu opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.

I. Multi qui justii apparent, habentur pro Christianis: verum artificum est et peritorum probare, num tales revera habeant signum et imaginem regis, an forsitan adulterino impresso signo cusa sint artificum opera, an admirentur artifices, et

⁸⁰ II Cor. II, 16; Rom. XI, 34. ⁸¹ Luc. XIII, 54; Math. XIII, 37. ⁸² Isa. X, 15. ⁸³ Isa. I, 2.

reprehendant. Si vero defuerint artifices, non poterunt probari dolosi fabricatores: quoniam ipsi quoque gerunt habitum eorum, qui solitariam vitam agunt aut Christianorum. Etenim pseudoapostoli pro Christo patiebantur, et ipsi annuntiabant regnum cœlorum. Quapropter inquit Apostolus: *In periculis copiosius, in afflictionibus supra modum, in carceribus abundantius*⁷⁷: volens ostendere, se plura, quam ipsi, passum esse.

II. Aurum facile reperitur; margaritæ vero et lapides pretiosi, commodi ad diadema regium, rarius inveniuntur; sæpenumero enim ex iis reperias, qui minus sint idonei: sic quoque inter Christianos, qui superstruuntur coronæ Christi, ut sociæ sanctorum fiant animæ illæ. Gloria sit ei, qui usque adeo dilexit animam hanc, et pro illa passus est, et suscitavit eam a mortuis. Quemadmodum autem Mosi velamen imponebatur in vultum⁷⁸, quia non poterat intendere in faciem ejus populus; sic quoque nunc cordi tuo injectum est velamen, ne conspicias gloriam Dei. Ubi vero illud fuerit ablatum, tum apparet et manifestat se ipsum Christianis, et diligentibus se, et inquirentibus in veritate, ut ait: *Manifestabo ei me ipsum, et mansionem apud eum faciam*⁷⁹.

III. Contendamus ergo accedere ad Christum mendacii expertera ut consequamur promissionem et novum testamentum, quod renovavit Dominus per crucem et mortem, effractis portis inferni et peccati; cum eduxisset animas fideles, donavit eisdem interius Paracletum, atque reduxit illas in regnum suum. Una ergo cum illo nos quoque regnemus, in Jerusalem civitate ejus, in cœlesti Ecclesia, in choro sanctorum angelorum. Qui vero fratrum longo tempore exercitati et probati sunt, hi possunt rudibus suppetias ferre et compati.

IV. Quidam enim munientes se ipsos, et a gratia Dei imprimis agitati, adeo sanctificata membra sua repererunt, ut existimarent, non contingere, ut in Christianismum cadat cupiditas; sed eos possidere mentem sobriam et castam; et quoad reliqua interiorum hominem pendere a divinis et cœlestibus: ut omnino existimarent talem jam ad perfectum pervenisse gradum, qui cum putaret, appulisse se jam ad portum tranquillum, insurrexerunt ei fluctus, ut denuo inventus sit in medio pelagi, illicque delatus, ubi mare, cœlum et mors prompta: adeo peccatum ingressum produxerat omnem malam cupiditatem. Rursum vero tales, aliqua gratia digni habiti, **132** et, ut ita dicam, ex imo maris profundo guttulis quibusdam irrorati, reperiunt hoc ipsum singulis horis, singulisque diebus tam admirandam operationem fieri, ut qui operetur ob inopinatam, peregrinam et divinam effectorem obstupescat et admiretur, qua ratione deceptus sit.

⁷⁷ II Cor. xi, 23. ⁷⁸ Exod. xxxiv, 33, 35; II Cor. iii, 15. ⁷⁹ Joan. xiv, 21, 23.

Α γουσιν. Ἐάν δὲ μὴ ὡς τεχνίται, οὐ δύνανται δοκιμάσαι τοὺς δολίους ἐργάτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπιφέρονται σχῆμα μοναζόντων, ἦτοι Χριστιανῶν. Καὶ γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι ἔπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοὶ εὐηγγελίζοντο βασιλείαν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, Ἐν κινδύνοις περισσοτέρως, ἐν θλίψεσιν ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, θέλων δεῖξαι ὅτι πλεῖον αὐτῶν ἔπαθε.

Β'. Χρυσὸς εὐχερῶς εὐρίσκειται· μαργαρίται δὲ καὶ λίθοι τίμιοι προχωροῦντες εἰς διάδημα βασιλείου σπανίως εὐρίσκονται· πολλάκις γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐχ εὐρίσκονται προχωροῦντες. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανὸὶ ἐποικοδομοῦντες εἰς τὸν στέφανον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κοινωνοὶ γένωνται τῶν ἀγίων αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι. Δόξα τῷ οὕτως ἀγαπήσαντι τὴν ψυχὴν ταύτην, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς παθόντι καὶ ἀναστήσαντι αὐτὴν ἐκ νεκρῶν. Ὡσπερ δὲ τῷ Μωϋσεὶ κάλυμμα ἐπετίθετο εἰς τὸ πρόσωπον, πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι προσέχειν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν λαόν· οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου κεῖται κάλυμμα πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ περιαιρεθῇ τοῦτο, τότε ἐπιφαίνεται καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ ἐκζητοῦσιν ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς λέγει, ὅτι Ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτὸν, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσω.

Γ'. Σπουδάζωμεν οὖν προσελθεῖν τῷ ἀψευδεῖ Χριστῷ, ἵνα τύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῆς καινῆς διαθήκης, ἣν ἀνεκαίνισεν ὁ Κύριος διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου διὰ τῆς ἀρῆξας πύλας Ἰδοῦ, καὶ ἀμαρτίας· καὶ ἐξαγαγὼν τὰς πιστὰς ψυχὰς, καὶ δοὺς αὐταῖς ἔσθον παράκλητον, καὶ ἀνεέγκας εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Συμβασιλευσώμεν οὖν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν πόλιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγίων ἀγγέλων. Οἱ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον γυμνασθέντες ἀδελφοί καὶ δοκιμασθέντες, οὕτοι δύνανται τοῖς ἀπειροῖς βοηθῆσαι, καὶ συμπαθῆσαι.

Δ'. Τινὲς γὰρ ἀσφαλίσάμενοι ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ἐνεργηθέντες μεγάλως, οὕτως εὗρον τὰ μέλη αὐτῶν ἡγιασμένα, ὥστε λογίζεσθαι αὐτοὺς, ὅτι οὐ συμβαίνει εἰς Χριστιανισμὸν γίνεσθαι ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ κείτηνται νοῦν ἀσφρόνα καὶ ἀγνόν· καὶ ἐστὶ λοιπὸν ὁ ἔσω ἄνθρωπος μετέωρος εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, ὥστε πάντως νομίσαι τὸν τοιοῦτον ἦδη ἐφθακέναι εἰς τὰ τέλεια μέτρα. Καὶ ὡς ἐνόμιζε προσηγγιγέναι ἦδη τῷ εὐδὲν λιμένι, ἐπαπέστησαν αὐτῷ κλύδωνες, ὥστε πάλιν εὐρεθῆναι εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, καὶ εἰσενεχθῆναι ὅπου ἡ θάλασσα, οὐρανός, καὶ θάνατός ἐστιν ἔτοιμος. Οὕτως ἡ ἀμαρτία ἐπεισελοῦσα κατειργάσατο πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακῆν· αὐτοὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι χάριτός τινος ἀξιοῦντες, καὶ, ὥσπερ εἰπεῖν, ἀπὸ ὄλου βυθοῦ τῆς θαλάσσης ψεκάδα τινὰ δεξάμενοι, εὐρίσκουσιν αὐτὸ ἐκεῖνο καθ' ὠραν, καὶ καθ' ἡμέραν τοσαύτην θαυματουργίαν γιγνομένην, ὥστε τὸν ἐνεργούμενον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ, καὶ ξένη καὶ θεϊκῇ ἐργασίᾳ θαμβεῖσθαι καὶ ἐκπλήτ-

τεσθαι πῶς ἐσοφίσθη. Λοιπὸν, φωτίζει ἡ χάρις αὐ-
τὸν, ὁδηγεῖ, εἰρηνεύει, ἀγαθύνει, τὰ πάντα οὐσα
θεῖα καὶ ἐπουράνιος· ὥστε πρὸς σύγκρισιν ἐκείνου
βασιλεῖς καὶ δυνάστας, σοφοὺς καὶ ἀξιωματικούς ὡς
ἐλαχίστους καὶ εὐτελεῖς ἡγεῖσθαι. Μετὰ δὲ καιρὸν
καὶ ὥραν μεταβάλλεται τὰ πράγματα, ὥστε ἐξ ἀλη-
θείας τὸν τοιοῦτον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι ἀμαρτωλότερον
πάντων ἀνθρώπων· καὶ πάλιν ἄλλη ὥρα, ὁρᾷ ἑαυ-
τὸν οἶον βασιλέα μέγιστον ἐξαισιον, ἢ δυνάστην φίλον
βασιλέως· πάλιν ἄλλη ὥρα ἑαυτὸν ὁρᾷ ἀσθενῆ καὶ
πτωχόν. Λοιπὸν εἰς ἀμηχανίαν ἐμπίπτει ὁ νοῦς, διὰ
τιούτως, καὶ πάλιν οὕτως; Ὅτι ὁ Σατανᾶς μισόκαλος
ὢν, τὰ πονηρὰ ὑποβάλλει τοῖς τὴν ἀρετὴν κατοροῦ-
σι, καὶ ἀγωνίζεται αὐτοὺς μεταστρέψαι· Ἔργον γὰρ
ἔχει τοῦτο.

Ε'. Ἄλλὰ σὺ τούτῳ μὴ ὑποταγῆς τὴν, ἐν τῷ
ἔσω ἀνθρώπῳ ἐπιτελουμένην δικαιοσύνην ἐργαζόμε-
νος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Χριστοῦ βῆμα ἔστηκεν ἅμα τῷ
ἀχράντῳ ἁγιαστηρίῳ, ὅπως τὸ μαρτύριον τῆς συνε-
δήσεώς σου καυχῆσεται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ,
τοῦ καθαρίσαντός σου τὴν συνειδησιν ἀπὸ νεκρῶν
ἔργων, ἵνα τῷ πνεύματι σου Θεῷ λατρεύσης, ἵνα
γνῶς τί προσκυνεῖς, κατὰ τὸν εἰπόντα, Ἐμείς προσ-
κυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν. Πείσθητι τῷ ὁδηγούντι σε Θεῷ,
κοινωνήσατέ τῃ ψυχῇ σου τῷ Θεῷ, ὡς κοινωνεῖ νό-
μῳ νομῶν. Τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ,
φρσιν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἁμω-
μον ψυχὴν. Ὡ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ'.

Τίνας ἔρεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεία
Γραφή;

Α'. Ὡσπερ βασιλεὺς γράψας ἐπιστολάς, οἷς βούλε-
ται κωδικίλους καὶ δωρεὰς ἰδίᾳ χαρίσασθαι, ση-
μαίνει πᾶσιν, ὅτι Ταχέως σπουδάσατε ἐλθεῖν πρός
με, ἵνα λάβητε παρ' ἐμοῦ δωρεὰς βασιλικὰς, καὶ
εἰ μὴ ἀπέλθωσι καὶ λάθωσιν, οὐδὲν ὠφελήθησαν,
ἀναγνόντες τὰς ἐπιστολάς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου
εἰσὶν ἔνοχοι μὴ θελήσαντες ἀπελθεῖν, καὶ ἐκ χειρὸς
βασιλέως τιμῆς ἀξιώθηται· οὕτως καὶ τὰς θείας
Γραφὰς ὡσπερ ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς
Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, δηλώσας δι' αὐτῶν, ἵνα παρα-
καλέσαντες τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσαντες αἰτήσωσι
καὶ λάβωσι δωρεὰν οὐράνιον ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς
θεότητος αὐτοῦ. Γέγραπται γὰρ, Ἴνα γενώμεθα
θείας κοινωνοὶ φύσεως. Ἐὰν δὲ μὴ προσέλθῃ, καὶ
αἰτήσῃ, καὶ λάθῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲν ὠφελήθη ἀνα-
γνοῦς τὰς Γραφὰς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου ἔνοχος
ἐστίν, ὅτι παρὰ βασιλέως οὐρανοῦ οὐκ ἠθέλησε λα-
βεῖν ζωῆς δωρεάν, ἧς ἀνευ ἀδύνατόν ἐστι ζωῆς ἀθα-
νάτου τυχεῖν, ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὡ ἡ δόξα εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μ'.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ, καὶ πάντα κακὰ ἀλλήλων
ἐκδέδονται, καὶ ὡσπερ εἰ ἀλλοῖς τις μὴ τῆς
μῆτρὸς ἡρητηται.

Α'. Περὶ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ πόλον ἐπι-

A Porro gratia ipsum illuminat, dirigit, pacificum
reddit, ac bonum efficit, quæ gratia per omnia di-
vina et cœlestis; ut collatione ejus reges, poten-
tes, sapientes, et in dignitate constituti velut mi-
nimi ac viles reputentur. Exiguæ vero temporis
aut horæ spatio post, res immutantur, ut re vera
is ipse se ipsum reputet graviorem peccatorem
omnibus hominibus: et rursum alia hora videat se
ipsum veluti regem maximum et ingentem, aut
potentem amicis regis: rursum alia hora se ipsum
videat infirmum et pauperem. Cæterum in per-
plexitatem labitur animus, quomobrem sic, et rur-
sum sic. Quia Satanas, cum id quod bonum est
odio prosequatur, mala suggerit his, qui virtutem
consectantur, eosque avertere contendit; hoc enim
ejus est opus.

B V. Verum ne illi subjiçiaris, sed operare justi-
tiam, quæ in interiori homine perficitur, in quo
Christi altare consistit una cum impolluto sanctua-
rio, ut testimonium conscientiæ tuæ glorietur in
cruce Christi, qui expurgat conscientiam tuam ab
operibus mortuis, ut spiritu tuo Deo ministres, ut
noris quid adoras, secundum eum qui dicit: Nos
adoramus, quod scimus⁶⁰: Confide dirigenti te Deo,
consortium habeat anima tua cum Deo, ut sponsa
societatem colit cum sponso. *Mysterium enim hoc
magnum est: ego vero dico, inter Christum⁶¹ et
incontaminatam animam. Cui gloria in sæcula.
Amen.*

C

HOMILIA XXXIX.

Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit?

I. Quemadmodum rex, qui scribit Litteras ad
eos, quibus vult codicillos et peculiaria munera
largiri, notum facit omnibus, nempe: *Contendite
confestim ad me venire, ut accipiatis a me munera
regia*: qui nisi venerint et acceperint, nihil ipsis
proderit, quod has legerint; quin potius mortis
supplicio fiunt obnoxii, quod renuerint venire, et
e manu regis honorarium consequi: sic quoque di-
vinas Scripturas velut epistolas misit rex Deus ho-
minibus, iis significans, ut invocantes Deum, et
credentes petant et consequantur donum cœleste
D ex hypostasi divinitatis ejus. Scriptum enim est:
Quo flammis divinæ consortes naturæ⁶². Si vero non
accesserit, non petierit, nec acceperit, nihil ei
proderit, quod legerit Scripturas, imo potius capi-
tali supplicio tenebitur, quod a Rege cœlesti no-
luerit accipere donum vitæ; sine quo fieri nequit,
ut vitam immortalem, quæ est Christus, consequatur.
Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XL.

Cunctas virtutes, et cuncta vitia inter se colligata
esse, et velut catenam unam ab altera dependere.

1. De exteriori exercitatione, et quodnam institu-

⁶⁰ Joann. iv, 22. ⁶¹ Ephes. v, 32. ⁶² II Petr. i, 4.

tam sit potius et primum hoc scitote, dilecti, quod inter se devinctæ sint omnes virtutes. **133** Velut enim quædam spiritualis catena una ab altera dependet; precatio a dilectione, dilectio a gaudio, gaudium a mansuetudine, mansuetudo ab humilitate, humilitas ab obsequio, obsequium a spe, spes a fide, fides ab auditu, auditus a simplicitate. Quemadmodum etiam ex adversa parte vitia, unum ab altero, dependent; odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloria, vana gloria ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a negligentia, negligentia a pigritia, pigritia ab acedia, acedia ab impatientia, impatientia a voluptate, et reliqua membra vitiorum ab invicem dependentia: sic quoque in bona parte ab invicem dependent, et suspensæ sunt virtutes.

ἡθονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτως κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀπηρτημένα.

II. Caput autem totius boni instituti, et vertex honestarum actionum est perdurare in precatione, cujus ope cæteras quoque virtutes per postulationem a Deo quotidie consequi possumus. Hinc enim provenit iis qui digni habentur, communicatio divinæ sanctimonix et spiritualis efficacix, et connexio affectionis animi erga Dominum, velut per arcanam dilectionem. Qui enim se ipsum quotidie ad perseverandum in oratione compellit, ille in amorem divinum et desiderium ardens a spirituali dilectione accenditur erga Deum et gratiam perfectionis sanctificantis Spiritus suscipit

III. *Interrogatio. Quoniam quidam vendunt facultates suas, servos libertate donant, et implent mandata, non tamen student consequi in hoc mundo Spiritum, num qui sic vivunt, non abeunt in regnum caelorum?*

Responsio. Disputatio hæc subtilis est. Quidam enim aiunt (2) unicum esse regnum, et unicam gehennam. Nos autem asserimus, multos esse gradus, differentias atque mensuras, non solum in ipso regno, verum etiam in gehenna. Quemadmodum ergo est una anima in omnibus membris, nihilominus ea sursum in cerebro vim suam exserit, et deorsum pedes commovet: sic quoque divinitas omnes creaturas, tum cælestes, quæ subitus abyssum sunt, continet, et ubique plene est in creaturis, quamvis aliena a creaturis sit, eo quod sit dimensionis et comprehensionis experta. Attendit ergo ipsa divinitas hominibus, et gubernat omnia cum ratione. Et quoniam nonnulli precantur, ignorantes quid quærant; quidam vero jejulant; alii consistunt in ministerio, unicuique pro modo fidei, Deus, qui justus iudex est, reddit mercedem. Quæ enim faciunt, metu Dei peragunt: verum non omnes isti filii, aut reges, aut hæredes sunt.

IV. Cæterum in mundo alii sunt homicidæ, alii stupro dediti, alii raptores: rursum nonnulli sua

τηδεῦμα μείζον, καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκειτε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡσπερ γὰρ τις πνευματικῆ ἄλυσις, μιὰ τῆς μιᾶς ἡρτηται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ἀφ' ἑνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μίσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφάνια ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ

τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληθονίας.

B' Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς, καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἀφ' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὀσημέραι προσκτεῖσθαι δυνάμεθα. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐγγίνεται τοῖς καταξιουμένοις ἡ κοινωνία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγιότητος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ συνάφεια τῆς τοῦ νοῦ διαθέσεως, ὡς πρὸς τὸν Κύριον, ἐν ἀγάπῃ ἀβρήτῳ. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὀσημέραι τῇ προσευχῇ πρόσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἐμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεόν, καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται.

C Γ'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ τινες πωλοῦσι μὲν τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δούλους ἐλευθεροῦσι, καὶ ποιῶσιν ἐντολὰς, οὐ ζητοῦσι δὲ λαβεῖν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ τὸ Πνεῦμα, ἄρα ζῶντες οὕτως οὐκ ἀπέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

Ἀπόκρισις. Ὁ λόγος οὗτος λεπτός ἐστι. Τινὲς γὰρ λέγουσι μιᾶν βασιλείαν, καὶ γέενναν· ἡμεῖς δὲ λέγομεν βαθμοὺς πολλοὺς καὶ διαφορὰς, καὶ μέτρα· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γέεννῃ. Ὡσπερ δὲ ἐστὶ ψυχὴ ἐν ὄλοις τοῖς μέλεσι, καὶ ἄνω ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐνεργεῖ, καὶ κάτω τοὺς πόδας αὐτῆ κινεῖ· οὕτως καὶ ἡ θεότης πάντα τὰ κτίσματα τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου περιέχει, καὶ πανταχοῦ πεπληρωται ἐν τῇ κτίσει, εἰ καὶ ἐξωτέρα τῶν κτισμάτων ἐστὶ, διὰ τὸ ἀμέτρητον καὶ ἀπερίληπτον. Προσέχει οὖν αὐτὴ ἡ θεότης τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οἰκονομεῖ πάντα κατὰ λόγον· καὶ ἐπειδὴ τινὲς μὲν εὐχονται μὴ εἰδότες τί ζητοῦσι· τινὲς δὲ νηστεύουσιν, ἄλλοι στήκουσιν εἰς διακονίαν, ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως, ὁ Θεὸς δικαιοκρίτης ὧν ἀποδίδωσι τὸν μισθόν. Ἄ γὰρ ποιῶσι, διὰ φόβου Θεοῦ ποιῶσιν· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οὗτοι πάντες υἱοί, οὔτε βασιλεῖς οὔτε κληρονόμοι.

Δ'. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ οἱ μὲν φονεῖς, ἄλλοι πόρνοι, καὶ ἄλλοι ἄρπαγες· οἱ δὲ πάλιν τὰ ἴδια πτωχοῖς

(2) Unicum accipe pro uniformi et pari.

διαλιδόντες, προσέχει και τούτοις κίκαίνους ὁ Κύριος, και τοῖς μὲν ἀγαθοποιούσιν ἀνάπαισιν και μισθὸν δίδωσιν. Εἰσὶ γὰρ μέτρα ὑπερέχοντα, και μέτρα μικρά· και ἐν αὐτῷ τῷ φωτὶ και τῇ δόξῃ διαφορά ἐστι· και ἐν αὐτῇ τῇ γέννῃ, και τῇ κολάσει φαίνονται οἱ φαρμακοὶ, και οἱ λησταί, και ἄλλοι οἱ μικρὰ πλημμελήσαντες. Οἱ δὲ λέγοντες, Μία ἐστὶ βασιλεία, και μία γέννα, και οὐκ εἰσὶ βαθμοὶ, κακῶς λέγουσι. Πόσοι γὰρ εἰσι κοσμικοὶ νῦν εἰς θέατρα στήκοντες, και λοιπὸς ἀταξίας! και πόσοι εἰσὶν ἄρτι εὐχόμενοι και φοβούμενοι τὸν Θεόν! τούτοις οὖν κίκαίνους ὁ Θεὸς προσέχει· και ὡς δικαιοκρίτης, τοῖς μὲν ἀνάπαισιν ἐτοιμάζει, τοῖς δὲ κόλασιν.

Ε'. Ὅσπερ δὲ ζευγνύοντες ἄνθρωποι ἵππους, και ἄρματα ἡνιοχοῦσι, και κατ' ἀλλήλων ἐλαύνουσιν· ἕκαστος γὰρ ἀγωνίζεται, πῶς ῥίψει και κινήσει τὸν ἐξ ἐναντίας· οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγωνιζομένων, θέατρον τῶν πονηρῶν πνευμάτων παλαιόντων τῇ ψυχῇ, και Θεοῦ και ἀγγέλων θεωρούντων τὸν ἀγῶνα· λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν κτίζονται ὑπὸ τῆς ψυχῆς πολλοὶ λογισμοὶ νεαροὶ· ὁμοίως και ὑπὸ τῆς κακίας ἔνδον. Καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ πολλοὺς ἀποκρύφους ἔχει λογισμοὺς, και ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προφέρει και γεννᾷ· και αὐτὴ ἡ κακία λογισμοὺς ἔχει πολλοὺς, και ἐπιτηδεύματα, και καθ' ὥραν γεννᾷ λογισμοὺς νεαροὺς κατὰ τῆς ψυχῆς. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς ἡνιοχός ἐστι και ζευγνύσει τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κατὰ τῶν ἡνίων τῶν λογισμῶν· και ὧδε τρέχει κατὰ τῆς ψυχῆς.

Γ'. Ἐρώτησις. *Εἰ ἀνάπαισις ἐστὶν ἡ ψυχὴ* (3), πῶς λέγουσι τινες, ὅτι *Ὁὐ δύναμθα εὐξασθαί, οὐδὲ ὑπομένουσιν ἐν τῇ εὐχῇ*;

Ἀπόκρισις. Αὐτὴ ἡ ἀνάπαισις πλεονάζουσα δίδωσι σπλάγγνα και διακονίας ἑτέρας, οἷον τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς, τοῦ εἰς τὸν λόγον διακονῆσαι. Καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν και ἰδεῖν τοὺς ἀδελφοὺς λαλῆσαι λόγον. Οὐδὲν γὰρ ἐν πυρὶ βαλλόμενον δύναται μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ἀνάγκη και αὐτὸ γίνεσθαι πῦρ. Ὅν τρέπον ἐὰν βάλῃς κάχληκας εἰς πῦρ, ὀλίγος γίνεται ἄσβεστος· και εἰ εἰς θάλασσαν, ἐπιπολὺ καταδύναται και ἀπελθεῖν εἰς μέσον πέλαγος, καταποντίζεται και ἀφανῆς γίνεται· ὁ δὲ, κατὰ βαθμὸν εισερχόμενος, πάλιν ἀναστῆναι θέλει, και ἐπιπλεῦσαι και ἐξελθεῖν εἰς λιμένα, και ἰδεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· οὕτως και εἰς τὸ πνευματικὸν εἰσέρχεται τις εἰς βάθος χάριτος, και πάλιν μνημονεύει τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, και αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν εἰς ἀδελφοὺς, ἀποπληρῶσαι τὴν ἀγάπην, πληροφορησαί λόγον.

Ζ'. Ἐρώτησις. *Πῶς δύναται τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ, και ἡ χάρις και ἡ ἁμαρτία*;

Ἀπόκρισις. Ὅσπερ ὅταν ἦ πῦρ ἐξωθεν χαλκίου, λοιπὸν ἐὰν ὑποβάλῃς ξύλα, ἰδοὺ ἔκπυρον γίνεται, και τὸ ἐσῶθεν τοῦ σκεύους ἐφεται, και βράσει, τοῦ

A pauperibus largiuntur; attendit quoque his et illis Dominus, et quidem bene agentibus, quietem et præmium largitur. Sunt enim mensuræ exiguæ. Et in ipso lumine ac gloria discrepantia quædam est. In ipsa porro gehenna et supplicio inveniuntur venefici, latrones et alii, qui levia peccata commiserunt. Qui vero asserunt, unicum esse regnum, et unicam gehennam, nec esse gradus, perperam loquuntur. 134 Quot enim sunt modo mundani, qui spectaculis et aliis absurdis rebus hærent intenti? Et quot sunt modo qui deprecantur ac metuunt Deum? His igitur et illis attendit Deus, et velut justus iudex, his requiem, illis vero supplicium præparat.

V. Quemadmodum autem homines qui jungunt equos, currus dirigunt, et adversus se invicem impellunt; quilibet enim eorum contendit; qua ratione prosternat et superet adversarium: ita se habet in corde certantium, spectaculum improborum spirituum cum anima luctantium, Deo et angelis certamen spectantibus. Itaque singulis horis producuntur ab anima multæ recentes cogitationes; itidem a vitio quoque interius. Anima enim multas reconditas habet cogitationes, quas ad horam ipsam procreat et gignit. Ipsum quoque vitium permultas habet cogitationes et studia, et ad horam producit cogitationes novas adversus animam. Mens etenim auriga est, quæ jungit currum animæ, tenens habenas cogitationum: et currit illic contra currum Satanæ ubi ipse quoque junxit currum adversus animam.

VI. Interrogatio. *Si quies est anima, quo pacto dicunt aliqui nos non posse orare, nec perseverant in oratione?*

Responsio. Ipsa requies si abundet, suppeditat viscera misericordiæ atque alia obsequia, velut, visitandi fratres, ministrandi verbo. Ipsa quoque natura desiderat progredi, et visere fratres ad loquendum verbum. Nihil enim est, quod in ignem conjectum, potest permanere in sua natura, sed necesse est ipsum quoque in ignem converti: veluti si projicias lapillos in ignem, pauxillum producitur calcis. Sin in mare mittas queempiam, fit ut plurimum, ut demersus et delatus in medium pelagus, D fluctibus obruatur, et visum effugiat. Qui vero per gradus ingreditur, denuo ascendere desiderat, ad navigare et egredi ad portum, ut aspiat, qui sunt in terris, homines: sic quoque in re spirituali, aliquis in profundum gratiæ ingressus, rursum recordatur sociorum suorum, quinimo ipsa natura desiderat accedere ad fratres, implere charitatem, et corroborare verbum.

VII. Interrogatio. *Quo pacto possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum?*

Responsio. Quemadmodum si sit ignis extra vas æneum, cæterum si subjeceris ligna, ecce accenditur ille, et quod intra vas est, coquitur, et fervet,

(3) Εὐχῇ, oratio, legi debet.

igne extrinseco accenso : si vero quis negligat, nec ligna submittat, incipit tepidior evadere ignis, et propemodum exstingui : sic quoque gratia, ignis nimirum cœlestis intra te est. Itaque si precatus fueris, ac contuleris cogitationes tuas ad dilectionem Christi, vide quo pacto subjaceris ligna, et evadunt cogitationes tuæ in ignem, et tinguntur desiderio Dei. Et licet secedat Spiritus, qui extra te est, nihilominus etiam intra te est, et extra te apparet. Quod si vero quis socordia diffluens, paulisper se ipsum tradat aut mundanis rebus aut occupationibus, denuo **135** accedit vitium, induitque animam, ac totum hominem affligere incipit. Recordatur ergo anima prioris requiei, atque incipit affligi, et continuis ærumnis affici.

VIII. Iterum intendit animus in Deum, cœpit illi appropinquare prior requies, incipit vehementius inquirere. *Deprecor te, ait, Domine.* Paulatim apponitur ei ignis et accendens et recreans animam : quemadmodum hamus paulatim extrahit e profundo piscem. Nisi enim hoc ita esset, ac gustaret amaritudinem et mortem, quo pacto posset discernere amarum a dulci, et mortem a vita, et gratum se exhibere vivificanti Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula? Amen.

HOMILIA XLI.

Profunda valde sunt penetratia animæ, quæ paulatim incrementa gratiæ aut vitiorum accipit.

I. Pretiosum vas animæ in summa profunditate consistit, ut alcubi inquit : *Abyssum et cor ipse scrutatur*⁹². Ubi enim diventerit homo a mandato, et sententiæ iræ obnoxius factus fuerit, redigit illum in suam potestatem peccatum, quod cum sit velut abyssus quædam acerbitalis in subtilitate et profunditate consistens, ingressum intro, pascua animæ occupavit, usque ad ima ejus receptacula. Hunc autem in modum assimilabimus animam et peccatum permistum, perinde ac si sit arbor ingens, quæ habeat multos ramos, habeat quoque radices profundæ terræ infixas : sic quoque pascua intimorum animæ receptaculorum ubi penetrans peccatum occupavit, in consuetudinem abit et præoccupationem. cum unoquoque ab infantia simul augmentum sumens conversatur, et vitia edocet.

II. Ubi ergo gratiæ diviniæ efficacia obumbraverit animæ pro modo uniuscujusque fidei, atque desuper auxilium receperit, adhuc aliqua in parte adumbrat gratia. Ne ergo arbitreris quempiam tota anima esse illuminatum : adhuc multum pabulum vitii intus latet, summoque labore indiget homo, et defatigatione, quæ consentiat collatæ ipsi gratiæ. Propterea enim particulatim incipit divina gratia adventare in animam, quæ vel unius horæ momento possit hominem, ubi expurgavit eum, perfectum reddere; verum ut probet intentionem hominis, an dilectionem erga Deum integram conservet,

⁹² Eccl. XLII, 18.

πυρὸς ἔξωθεν ὑποκαιομένου· εἰ δὲ τις ἀμελήσῃ καὶ μὴ ὑποβάλλῃ ξύλα, ἀρχεται χλιαρώτερον γίνεσθαι τὸ πῦρ, καὶ ὡσπερ καταθεένυσθαι· οὕτως καὶ ἡ χάρις τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον καὶ ἔσωθέν σου ἐστὶ. Λοιπὸν ἐὰν εὗξῃ, καὶ δώσῃ τοὺς λογισμοὺς σου εἰς ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἴδε πῶς ὑπέβαλες τὰ ξύλα, καὶ γίνονται οἱ λογισμοὶ σου πῦρ, καὶ βάπτονται εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ὑποχωρᾷ τὸ Πνεῦμα ὡς ἐξώτερον σου γινόμενον, ἀλλὰ καὶ ἔσωθέν σου ἐστὶ, καὶ ἔξωθέν σου παραφαίνεται. Ἐὰν δὲ ἀμελήσῃ τις, ὄλιγον ἐκδούς ἑαυτὸν, ἢ εἰς κοσμικὰ πράγματα, ἢ εἰς βεμβασμὸν, πάλιν ἔρχεται ἡ κακία, καὶ ἐνδύεται τὴν ψυχὴν, καὶ ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἀρχεται θλίβεῖν. Μνημονεύει οὖν ἡ ψυχὴ τῆς προτέρας ἀναπαύσεως καὶ ῥχεται θλίβεσθαι, καὶ συνεχέστερον τλαιπωρεῖν.

B H'. Πάλιν προσέσχεν ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεόν, ἤρξατο προσεγγίζειν αὐτῷ ἢ προτέρα ἀνάπαυσις, ἀρχεται σφοδρότερος ἐπιζητεῖν· *Δέομαι σου, φησὶ, Κύριε*· κατὰ μικρὸν προστίθεται αὐτῷ τὸ πῦρ ἐξάπτον καὶ ἀναπαῦον τὴν ψυχὴν· ὡσπερ τὸ ἄγκιστρον αἴρει ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθῦν κατὰ μικρὸν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ ἐγεύετο τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ θανάτου, πῶς ἤδύνατο διακρίνειν τὸ πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέως, καὶ τὸν θάνατον ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ ζωοποιῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας; Ἄμήν.

OMILIA MA'.

Βαθεῖα ἴσταν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεία, τῆς ἀπὸ μέρους τῆ χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανομένης.

C A'. Τὸ τίμιον σκεῦος τῆς ψυχῆς ἐν πολλῇ βαθύτητι τυγχάνει, ὡς πού φησιν, *Ἄβυσσος καὶ καρδιαν αὐτῆς ἐρευνᾷ*· ἐκτραπέυτος γὰρ τὸ ἀνθρώπου τῆς ἐντολῆς, καὶ ὑπὸ ἀπόφασιν ὀργῆς γεγενημένου, λαθοῦσα αὐτὸν ὑποχείριον ἢ ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ ὡσπερ ἄβυσσός τις πικρίας ἐν λεπτότητι καὶ βαθύτητι τυγχάνουσα, εἰσελθοῦσα ἐνδόν, τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς κατέσχεν, ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς ταμείων. Τοιοῦτω δὲ τρόπῳ παρεϊκάσομεν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, μιγείσαν, ὡσπερ ὄταν ἢ δένδρον μέγιστον, ἔχον πολλοὺς κλώνας· ἔχη δὲ καὶ τὰς ῥίζας ἐν τοῖς βαθυτάτοις· τῆς γῆς· οὕτως τὰς νομὰς τῶν βαθυτάτων τῆς ψυχῆς ταμείων ἢ παρελθοῦσα ἁμαρτία κατασχοῦσα, ἐν συνθηεῖα γέγονε καὶ προλήψει, ἐκάστῳ νηπιῖθεν συναυξανομένη, καὶ τὰ κακὰ ἐκδιδάσκουσα.

D B'. Ἐπὶν τοίνυν χάριτος θείας ἐνέργεια ἐπισκιάσῃ τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πίστεως, καὶ δέξεται ἀνωθεν βοήθειαν, ἀκμὴν ἐν μέρει τινὶ ἐπισκίασεν ἡ χάρις. Μὴ νομίσῃ οὖν τις, ὄλην τὴν ψυχὴν πεφώτισται· ἀκμὴν πολλὴ νομῆ τῆς κακίας ἐνδόν ἐστὶ, καὶ πολλοῦ πόνου χρεῖα καὶ καμάτου τῷ ἀνθρώπῳ συμφωνούντος τῇ πρὸς αὐτὸν χάριτι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ μέρους ἤρξατο ἡ θεία χάρις ἐπιφοιτᾶν τῇ ψυχῇ, δυναμένη ῥοπή ὥρας τὸν ἄνθρωπον καθαρῶσα τελειῶσαι. Ἄλλ' ἵνα δοκιμάσῃ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τὴν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ὀλόκληρον ἀποσώζει, μὴ συνθυσᾶζων τῷ πονηρῷ

ἐν μηδενί, ἀλλ' ἔδωκεν τῇ χάριτι ἑαυτὸν ἐκδιδούς· καὶ οὕτως εὐδοκιμοῦσα ἡ ψυχὴ χρόνοις καὶ καιροῖς, καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενί λυποῦσα, μήτε ἐνυβρίζουσα, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον βοηθεῖται. Καὶ αὕτη δὲ ἡ χάρις νομῆν λαμβάνει ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς μερῶν καὶ διαλογισμῶν ριζοῦται, ἐν καιροῖς κλειοῖσιν εὐδοκιμοῦσας καὶ συμφωνούσας τῆς ψυχῆς τῇ χάριτι· ἕως οὗ ὅλη ἡ ψυχὴ περιληφθῆ ὑπὸ τῆς ἐπουρανίου χάριτος, λοιπὸν βασιλευούσης ἐν αὐτῷ τῷ σκαύει.

Γ'. Ἐάν τις μὴ ᾖ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ, παραδίδεται οὗτος τῷ Σατανᾷ, καὶ ἀπογυμνοῦται τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης θείας χάριτος, καὶ πειράζεται ἐν θλίψεσι πολλαῖς, καὶ τότε φανεροῦται αὐτοῦ ἡ οὐσία, ὅτι γυμνὸς καὶ ταλαίπωρος ὑπάρχει. Ὁφείλει οὖν ὁ πλουτῶν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ καὶ συντριμῶν καρδίᾳ ὑπάρχειν, καὶ ὡς πτωχὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι· ἀλλοτριον αὐτοῦ ἐστὶ, καὶ ἄλλος ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅτε βούλεται αἶρει αὐτό. Ὁ οὕτως ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δύναται διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην χάριν, καθὼς φησιν, Ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψώθησεται· καίπερ ὢν ἐκλεκτὸς Θεοῦ, παρ' ἑαυτῷ ἀποδοκιμασμένος ἦτω· καὶ ὢν πιστὸς, ὡς ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖσθω. Τοιαῦται γὰρ ψυχὰι εὐαρεστοῦσι Θεῷ, καὶ ζωποιοῦνται ἐν Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA MB'.

Μὴ τὰ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν προάγει ἡ βλάβη· καὶ ἐν ἀνθρώπῳ, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα, ἢ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας.

Α'. Ὅσπερ ἐάν τις πόλις μεγάλη, ἐρημος δὲ ᾖ τῶν τευχῶν διαλελυμένων, καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν ληφθῆ, οὐδὲν τῆς μεγαλειότητος ὄφελος· ζητηθέν οὖν καὶ [alii κατὰ] τὸ μέγεθος, ἵνα ἐξη καὶ τείχη ὄχυρά πρὸς τὸ μὴ τοὺς ἐχθροὺς εἰσίναι· οὕτω δὲ καὶ ψυχὰι κεκοσμημέναι γνώσει καὶ συνέσει, καὶ νῦν ὀξυτάτω, ὡς πόλεις εἰσι μεγάλαι. Ἀλλὰ ζητητέον, εἰ ὡχύρωνται τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, μήποτε οἱ ἐχθροὶ εἰσελθόντες ἐρημώσωσιν αὐτάς. Οἱ γὰρ σοφοὶ τοῦ κόσμου, Ἀριστοτέλης, ἢ Πλάτων, ἢ Σωκράτης, φρόνιμοι ὄντες ἐν γνώσει, ὥσπερ πόλεις μεγάλαι ἐτύγχανον, ἀλλ' ἐρημοὶ ἦσαν ὑπὸ ἐχθρῶν, διὰ τὸ μὴ εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτοῖς.

Β'. Ὅσοι δὲ εἰσιν ἰδιῶται μέτοχοι τῆς χάριτος, ὥσπερ πόλεις μικραὶ εἰσιν ὡχυρωμέναι τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ. Ἐκπίπτουσι δὲ τῆς χάριτος ἀπὸ δύο πραγμάτων, καὶ ἀπόλλυνται· ἢ ὅτι τὰς ἐπιφερομένας θλίψεις οὐχ ὑπομένουσιν· ἢ ὅτι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς ἁμαρτίας ἐνηδυνθεῖσαι ἀπέμειναν [alii ἐνηδυνθῆναι ὑπέμειναν]· οὐ δύναται γὰρ οἱ δι' οὐδὲν ἄνευ πειρασμῶν διελθεῖν. Ὅσπερ δὲ ἐν τῷ τοκετῷ ἡ προσαιτίας καὶ ἡ βασιλῆς τὰς αὐτὰς ὠδὶνας ἔχουσιν, ὁμοίως καὶ ἡ γῆ τοῦ πλουτοῦ καὶ τοῦ πένιτος, εἰ μὴ τῆν δέουσαν λάβῃ [ἀρδεῖται], οὐ δύναται καρποῦς ἀξιότους ἀνεγκεῖν· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ψυχῆς, οὐ σοφὸς, οὐ πλούσιος ἐν τῇ χάριτι βασιλεύει, εἰ μὴ δι' ὑπομονῆς, καὶ θλίψεων, καὶ καμάτων πολλῶν· ὁ γὰρ

PATROL. GR. XXXIV.

A nullo prorsus habito commercio cum improbo; sed totum gratiæ se ipsum tradat: hocque pacto probata tempore et opportunitate anima, gratiamque in nulla prorsus re contristans, nec ulla contumelia afficiens, a modico sumpto initio auxilium consequitur. Ipsa quoque gratia pastum in anima sumit, et ad profundissimas usque ejus partes et cogitationes radices mittit, cum in multis occasionibus probata sit, et consentiens gratiæ anima, donec tota anima absorpta est a cœlesti gratia, postmodum in ipso vase regnante.

III. Quod si vero quis non studuerit summæ humilitati, traditur iste Satanæ, et denudatus divina sibi collata gratia, tentatur afflictionibus multis; et tum manifestatur ejus existimatio, quod nudus et ærumnosus sit. Debet ergo, qui locuples est gratiæ divina, in multa humilitate et contritione cordis versari, et velut pauperem ac nihil habentem se ipsum existimare; alienum est quod habet, aliusque sibi dedit, et quando vult, aufert illud. Qui hoc pacto se ipsum humiliat, tam apud Deum quam homines, potest conservare collatam sibi gratiam, ut inquit: *Qui se humiliat, exaltabitur*. Et quamvis sit electus Dei, apud se reprobatus esto: quamvis sit fidelis, velut indignum se ipsum reputet. Ejusmodi enim animæ Deo summopere placeant, et vivificentur per Christum. Cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XLII.

C Non externa, sed interna promovent aut lædunt hominem, veluti Spiritus gratiæ, aut spiritus nequitia.

I. Quemadmodum si fuerit urbs ingens, eaque sit deserta, muris videlicet dissolutis, atque ab hostibus capta, nulla magnitudinis est utilitas: expetendum ergo est præter magnitudinem, ut habeat quoque muros firmos, ne hostes invadant: sic sane quoque animæ, exornatæ scientia et intellectu, et ingenio acutissimo, velut magnæ sunt urbes. Cæterum querendum, an munitæ sint virtute Spiritus, ne quando hostes irruentes desolentur eas. Sapientes enim hujus mundi Aristoteles, Plato vel Socrates, qui rerum notitiam callebant, instar magnarum erant urbium; verum vastati erant ab hostibus, eo quod non esset Spiritus Dei in ipsis.

II. Quicumque vero ex idiotis participes sunt gratiæ, velut urbes parvæ sunt, munitæ virtute crucis. Excidunt vero a gratia duplici de causa, et pereunt, aut quod illatas afflictiones non sustineant, aut quod voluptatibus peccati se deliniri permiserint. Non enim possunt qui transmeant, absque tentationibus penetrare. Quemadmodum ergo in partu, paupercula et regina eosdem dolores sustinent, itidem quoque terra divitis et pauperia, nisi convenientem acceperit imbrem, non potest fructus dignos producere: sic quoque in operatione animæ, non sapiens, non locuples in gratia regnum obtinet, nisi per tolerantiam, afflictiones et labores multos; Christianorum enim vita ejusmodi esse debet. Per-

25

inde ac mel dulce quod est, nihil suscipit amari, A nec venenati quid admittit; sic isti quæcunque evenerint, sive bona, sive mala, benigni sunt, ut inquit Dominus : *Estote benigni, sicut Pater vester cælestis. Quod enim lædit et inquinat hominem, intus est. Nam de corde exeunt cogitationes malæ*⁶⁴, ut Dominus ait, quoniam quæ inquinant hominem, interna sunt.

III. Intus ergo est in anima repens et progrediens spiritus malitiæ, rationale impulsivum, quod est velamen tenebrarum, vetus nimirum homo, quem oportet eos qui ad Dominum confugiunt, exuere, atque induere cælestem et novum hominem, qui est Christus. Nihil ergo eorum, quæ externa sunt, B lædere potest hominem, nisi qui vivit, operatur, et habitat in corde spiritus tenebrarum. Quocirca unusquisque in cogitationibus suis debet certamen inire, ut illucescat cordi ejus Christus. Cui gloria in sæcula. Amen.

137 HOMILIA XLIII.

De progressu viri Christiani, cujus tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur.

I. Quemadmodum ab igni accenduntur lucernæ multæ et lampades ardentes; cunctæ vero lampades et lucernæ ab una natura accenduntur et splendent: sic quoque Christiani ab una natura accenduntur et lucent, ignis nimirum divini, Filii Dei: et habent lampades ardentes in cordibus suis, lucentque in conspectu ejus, vel adhuc in terra degentes, sicut et ipse. Inquit enim: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo latitiæ*⁶⁵. Idcirco appellatus est Christus, ut eo ipso oleo, quo ipse est unctus, nos quoque uncti fiamus Christi, ejusdem, ut ita dicam, substantiæ, et unius corporis. Inquit rursum: *Qui sanctificat, et qui sanctificantur ex uno omnes*⁶⁶.

II. Similes igitur sunt Christiani ex aliqua parte lucernis habentibus oleum in se, hoc est fructus justitiæ, et nisi accendatur lucerna in eis a lucerna divina, nihil sunt. Dominus erat lucerna ardens, propter Spiritum divinitatis manentem substantia- liter in ipso, et accendentem ejus cor pro humana natura. Perinde vero ac si sit marsupium putidum, plenum margaritis: sic quoque Christiani, quoad externum hominem, humiles debent esse, et vilis conditionis, intus vero in interiori homine obtinent pretiosam margaritam. Nonnulli vero sunt sepulchris dealbatis similes, exterius quidem depicti et valde splendidi⁶⁷, intus vero pleni ossiam mortuorum, fetoris multi et spirituum immun- dorum; mortui sunt a Deo: atque omni turpitu- di re, sordibus et tenebris adversarii induti.

Χριστιανῶν βίος ὀφείλει τοιοῦτος εἶναι. Ὅσπερ τὸ μέ- λι γλυκὸ τυγγάνον, οὐδὲν ἐπιδέχεται τῶν πικρῶν, ἢ τῶν ἰσθόλων μεταλαβεῖν· οὕτως αὐτοὶ πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις, εἴτε ἀγαθοῖς εἴτε πονηροῖς, χρηστοὶ τυγγάνουσιν, ὡς ψησιν ὁ Κύριος, *Γίνεσθε χρηστοὶ, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος· τὸ γὰρ βλάπτον καὶ μαιῖνον τὸν ἄνθρωπον, ἐνδοθέν ἐστίν· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπορεύονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, καθὼς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον ἐνδοθέν ἐστίν.*

Γ. Ἐνδοθεν οὖν ἐστίν ἐν τῇ ψυχῇ ἔρπον καὶ προῖον πνεῦμα πονηρίας, λογιστικὸν κινητικὸν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὃν δεῖ τοὺς τῷ Θεῷ προσφεύγοντας ἀποδύσασθαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἐπουράνιον καὶ καινὸν ἄνθρωπον, ὃς ἐστὶ Χριστός. Οὐδὲν οὖν τῶν ἐξωθεν βλάπτειν δύναται τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὸ ζῶν καὶ ἐνεργητικὸν τὸ ἐν- ούκουν ἐν τῇ καρδίᾳ πνεῦμα σκότους· ὥστε οὖν τὸν ἀγῶνα ἕκαστος ἐν τοῖς λογισμοῖς ὀφείλει κεκτησθαι, ἵνα ἐπιλάμψῃ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ Χριστός. Ἡ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA MG.

Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἀνδρός, ἧς πᾶσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀπο- κρημαμένη ἐστίν, ὡς περ ποικίλως ἐνταῦθα διαγράφεται.

Α'. Ὅσπερ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἄπτονται λύχνοι πολλοὶ καὶ λαμπάδες καιόμεναι, πᾶσαι δὲ αἱ λαμπάδες καὶ οἱ λύχνοι ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται καὶ φαίνουσιν· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτον- ται, καὶ φαίνουσι, τοῦ πυρὸς τοῦ θείου, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουσι τὰς λαμπάδας καιόμενας εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ φαίνουσι κατενώπιον αὐτοῦ ἐν γῆ ὄντες, καθὼς καὶ αὐτός. Λέγει γὰρ, *Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιῶσως. Διὰ τοῦτο Χριστὸς ἐπεκλήθη, ἵνα τῷ αὐτῷ ἐλαίῳ, ᾧ αὐτὸς ἐχρίσθη, καὶ ἡμεῖς χρισθέντες γενώμεθα Χρι- στοὶ, τῆς αὐτῆς, ὡς εἰπάιν, οὐσίας καὶ ἐνὸς σώματος. Λέγει πάλιν, Ὅ τε ἀγιάζων, καὶ οἱ ἀγιάζομενοι ἐξ ἐνὸς πάντες.*

Β'. Ἐοίκασιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐνὶ μέρει λυχνίαις ἐχρούσαις τὸ ἔλαιον ἐν αὐταῖς, τούτεστι τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφθῇ λύχνος ἐκ τοῦ λύχνου τῆς θεότητος ἐν αὐτοῖς, οὐδὲν εἰσιν· ὁ Κύριος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, διὰ τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος τὸ μένον οὐσιωδῶς ἐν αὐτῷ, καὶ ἔκκαϊον αὐτοῦ τὴν καρδίαν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ὅσπερ γὰρ ἐν ἡ βαλάντιον σαπρὸν πεπληρωμένον μαργαριτῶν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῷ ἐξωθεν ἀνθρώπῳ ταπεινοὶ ὀφείλοντες εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητοι, ἐνδοθεν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἔχουσι τὸν πολυτίμον μαργαριτῶν. Ἐτεροὶ δὲ εἰσι τάφοις κεκονιαμένοις εοικότες, ἐξω- θεν μὲν ἐζωγραφημένοι καὶ περικαλλεῖς, ἔσωθεν δὲ γέμοντες ὀστέων νεκρῶν, καὶ θυσωδίας πολλῆς, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Νεκροὶ εἰσιν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν αἰσχύνην καὶ βυπαρίαν, καὶ τὸ σκότος τοῦ ἀντικειμένου ἐνδεδομένοι.

⁶⁴ Luc. vi, 56; Matth. xv, 11. ⁶⁵ Psal. xlv, 8. ⁶⁶ Hebr. ii, 2. ⁶⁷ Matth. xxiii, 27.

Γ. Ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι Ὁ νηπιος, ἕως ὅτε Ἀ μικρὸς ἐστιν, ὑπὸ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐστίν, ἅτινα πνεύματα οὐ θέλουσι τὸν νηπιον αὐξῆσαι· ἵνα μὴ γενόμενος ἀνὴρ τέλειος, ἀρξῆται ἐπιζητεῖν τὰ κατὰ τὸν οἶκον, καὶ ἐδικαίειν τὴν κυριότητα. Ὁ Χριστιανὸς πάντοτε ὑφείλει τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἔχειν· γέγραπται γάρ, Ἄγμησθε Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, ἵνα μὴ μόνον, ὅτε εἰσέρχεται εἰς τὸ εὐκτήριον, ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ περιπατῶν, καὶ ὁμιλῶν, καὶ ἐσθίων ἔχη τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν στοργὴν. Λέγει γάρ, Ὁμοῦ ὁ νοῦς σου, ἐκεῖ καὶ ὁ θησαυρὸς σου. Εἰς δὲ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται, καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία ἔλκει αὐτὸν, ἐκεῖνός ἐστιν αὐτοῦ ὁ θεός. Ἐὰν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἐστι Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀποταξάμενός τις, γενόμενος ἀκτήμων, καὶ ἄπολις, καὶ νηστεύων, οὗτος εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀκμὴν δέδεται, ἢ εἰς τὰ κοσμικὰ πρᾶγματα, ἢ εἰς οἰκίαν, ἢ εἰς φιλτρον γονέων, ὅπου ἐδέθη αὐτοῦ ἡ καρδία, καὶ ὁ νοῦς ἠχμαλωτίσθη, ἔκεινο αὐτοῦ ἐστὶ θεός· καὶ εὐρίσκεται, διὰ μὲν τῆς πλατείας θύρας ἐξελθὼν τοῦ κόσμου, διὰ δὲ τῆς παραθύρου εἰσελθὼν καὶ ἐμπεσὼν εἰς τὸν κόσμον. Ὅσπερ τὰ φρύγανα ἐπιρριπτόμενα εἰς τὴν πῦρ, οὐ δύνανται ἀντιστῆναι τῇ δυνάμει τοῦ πυρὸς, ἀλλ' εὐθέως κατακαίονται· οὕτως καὶ οἱ δαίμονες θέλοντες πολεμεῖν ἀνθρώπῳ Πνεύματος ἡξιωμένων, καίονται καὶ καταναλλίσκονται ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως τοῦ πυρὸς, μόνον ἵνα ὁ ἄνθρωπος πάντοτε προσκλιώμενος ἢ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν πεποίθησιν καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτὸν ἔχων. Καὶ ἐὰν ὧσιν οἱ δαίμονες ἰσχυροὶ ὡς ὄρη ἰσχυρά, ὑπὸ τῆς εὐχῆς καίονται, καθάπερ ὁ κηρὸς ὑπὸ πυρὸς. Μέγας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ κεῖται ἄγων καὶ πόλεμος τῇ ψυχῇ πρὸς αὐτούς. Ποταμοὶ εἰσι δρακόντων ἐκεῖ, καὶ στόματα λόντων· πῦρ ἐστὶ φλεγόμενον εἰς τὴν ψυχὴν. Ὅσπερ ὁ τέλειος κακοποιὸς μεθύων εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης ἢ φονεύων, ἢ μοιχεύων, ἀκόρεστός ἐστιν εἰς τὸ κακόν· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ βεβαπτισμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀπειροὶ γίνονται τοῦ κακοῦ. Οἱ δὲ ἔχοντες χάριν, καὶ ἔτι μεμυγμένοι τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτοι ὑπὸ φόβον εἰσὶ, καὶ διὰ φοβερὸν τόπον ὀδεύουσι.

Δ'. Καθάπερ γὰρ οἱ ἔμποροι πλέοντες κἂν εὐρωσιν ἴδιον ἄνεμον καὶ γαληνίωσαν τὴν θάλασσαν, μήπω δὲ φθάσωσιν εἰς τὸν λιμένα, ἀεὶ ὑπὸ φόβον εἰσὶ, μήπως ἄφνω ἐναντίον κινηθέντος ἀνέμου κλυδωνισθῇ ἡ θάλασσα, καὶ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς αἴσιον ἄνεμον τοῦ ἁγίου Πνεύματος πλέοντα, ἀλλ' ἔτι ὑπὸ φόβον εἰσὶ, μήπως ὁ ἄνεμος τῆς ἐναντίας δυνάμεως πνεύσῃ ἐπελθὼν, καὶ παραχρῆν τινα καὶ κλύδωνα κινήσῃ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Σπουδῆς οὖν πολλῆς χρεῖα, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς καταπαύσεως, εἰς τὴν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν καὶ τρυφήν, εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων. Ἐὰν δὲ

III. Apostolus ait: *Puer, quandiu parvulus est, sub tutoribus et curatoribus* ⁶⁸ spirituum immundorum agit, qui spiritus nolunt puerum crescere, ne ubi in virum perfectum evaserit, incipiat quærere, quæ ad familiam pertinent, et vindicare dominium. Christianus nullo non tempore debet memoriam Dei habere. Scriptum enim est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* ⁶⁹: ne solum quando ingreditur oratorium, diligit Dominum, sed etiam ambulans, colloquens, et comedens, in memoria Deum habeat, diligit, et amore prosequatur. Inquit enim: *Ubi mens tua, ibi quoque thesaurus tuus* ⁷⁰. Ad quamcunque enim rem cor alienus alligatur, et quo eum trahit cupido, illa res est ejus deus. Si desideret cor ubique Dominum, ipse est Dominus cordis ejus. Quispiam vero, qui abrenuntiavit, omnibusque suis facultatibus et urbe relictis, jejuniis dat operam, iste sui ipsius homini adhuc alligatus hæret, aut rebus mundanis, aut familiaribus, aut amori parentum: ubi alligatum est ejus cor, et mens ejus captivata, id ipsum est ejus deus: et deprehenditur quidem per amplam portam e mundo excessisse, per ostiolum autem ingressus in mundum incidisse. Quemadmodum sarmenta in ignem projecta nequeunt resistere vi ignis, sed confestim comburuntur; sic quoque dæmones, qui bellum volunt inferre homini Spiritum consecuto, comburuntur et consumuntur a divina virtute ignis, modo homo perpetuo Domino adhæreat, fiduciamque et spem in eum collocaet. Et si **138** fuerint dæmones fortes, robore montibus haud absimiles, ab oratione comburuntur, velut cera ab igni. Ingens vero interea intercedit certamen ac bellum animæ adversus eosdem. Fluvii draconum sunt illic, atque ora leonum; ignis accendens animam. Quemadmodum ergo perfectus in malo committendo, inebriatus spiritu erroris, homicidio aut adulterio deditus, exsaturari malitia nequit: sic quoque Christiani, baptizati in Spiritum sanctum, rudes evadunt vitiorum. Qui vero consecuti gratiam adhuc permiscetur peccato, hi sub metu sunt, et per formidabilem locum iter faciunt.

IV. Quemadmodum enim mercatores dum navigant, licet nacti sint secundum ventum et tranquillum mare, nec dum pervenerint ad portum, continuo sub metu sunt, ne derепente contrario excitato vento fluctibus mare agitetur, et navis in periculum incidat: sic quoque Christiani, licet habeant in se prosperum ventum sancti Spiritus flantem, nihilominus metuunt, ne aliquando ventus contrariæ potestatis spiret et insurgat, et tempestatem quamdam ac fluctus excitet animis eorum. Diligentia ergo summa opus, ut perveniamus ad portum requiei, ad mundum perfectum, ad vitam et delicias æternas, ad civitatem sanctorum, ac cælestem Jerusalem ⁷¹, ad Ecclesiam primogenitorum. Nisi

⁶⁸ Gal. iv, 4. ⁶⁹ Deut. vi, 5. ⁷⁰ Matth. vi, 21. ⁷¹ Hebr. xii, 22, 23.

vero quis gradus illis transierit, summopere metuit, ne forte interea lapsus quemdam adversaria potestas moliatur.

V. Perinde vero ac mulier quæ concepit, intus habet infantem suum in tenebris, ut ita dicam, et denso loco : si vero postmodum contingat egredi puerum tempore debito, intuetur novam creaturam, quam nunquam viderat, cæli, terræ et solis, et amici atque cognati continuo hilari vultu excipiunt eum in ulnas : quod si vero contingat a confusione quadam divelli intus infantem, necessario superest, ut ad hoc constituti medici cultello utantur, itaque deprehenditur postea infans a morte in mortem pergere, a tenebris in tenebras : sic accipe quoque in re spirituali. Quicumque susceperunt semen divinitatis, hi invisibili modo obtinent illud, et propter inhabitans sibi peccatum in tenebrositas et timendis locis occultant. Si ergo muniant se ipsos, et conservent semen, isti debito tempore producant in lucem, et tandem in dissolutione corporis, angeli et omnes superni chori læto vultu excipiunt illos. Si vero quis susceptis armis Christi ad bellum fortiter gerendum, socordia diffuerit, ejusmodi qui est, quam primum traditur hostibus, et in dissolutione corporis a tenebris, quæ nunc comprehendunt illum, in alias molestiores tenebras et in interitum pergit.

VI. Perinde vero ac si sit hortus, arboribus fructiferis et aliis fragrantibus plantis consitus, atque per omnia bene excultus et exornatus, munitus quoque pro vallo, exiguo pariete conservante eum ; contingat vero fluvium rapidum illic transcurrere, licet modicum aquæ allidat parieti, corrumpit fundamentum, sumptaque educatione paulatim dissolvit, atque irruens affringit et extirpat omnes plantas, et universam culturam delet, et sterilem reddit : sic quoque se habet cor hominis : possidet cogitationes honestas ; appropinquant vero cordi perpetuo et fluvii vitiorum, volentes illud dejicere, atque in suam partem protrahere. Itaque si **139** animus paululum levis factus, illabatur in impuras cogitationes, ecce acceperunt pabulum spiritus erroris, et ingressi everterunt illius ornamenta, extinctisque bonis cogitationibus animam devastarunt.

VII. Quemadmodum vero oculus omnium membrorum est minimus, et ipsa pupilla, quæ est exigua, est vas ingens : intuetur enim uno momento cælum, astra, solem, lunam, urbes, et alias creaturas : eodem quoque modo, quæ conspiciuntur uno eodemque momento, in illa parva pupilla oculi forwantur et effinguntur : sic quoque se mens habet in corde : ipsumque cor est vas quoddam exiguum, ibique sunt dracones, ibi leones, ibi venenosæ bestiæ, ibi cuncti vitiorum thesauri : ibi quoque asperæ et salebrose viæ, ibi præcipitia : itidem e diverso, ibi est Deus, ibi quoque angeli, ibi vita et regnum, ibi lumen et apostoli, ibi thesauri gratiæ : ibi sunt omnia. Quemadmodum enim est nebula

μη διέλθη τις τὰ μέτρα εκείνα, ὑπὸ φόβου ἐστὶ πολὺν, μήπως ἐν τῷ μεταξὺ πτώσῃν τινα ἡ πονηρὰ δύναμις ἐργάσθαι.

Ε'. Ὡσπερ δὲ γυνὴ συλλαβοῦσα ἐντὸς ἔχει τὸ βρέφος αὐτῆς ἐν σκότει, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὑλώδει τόπῳ· ἐὰν δὲ συμβῆ λοιπὸν ἐξελθεῖν τὸ παιδίον ἐν δέοντι καιρῷ, βλέπει κτίσιν καινοτέραν, ἣν οὐδέποτε εἶδεν, οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ ἡλίου· καὶ εὐθύς οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς ἰλαρῶ τῷ προσώπῳ δέχονται αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας· ἐὰν δὲ συμβῆ ὑπὸ ἀταξίας τινος σπασθῆναι ἐνδον τὸ παιδίον, ἀνάγκη λοιπὸν τοὺς εἰς τοῦτο τεταγμένους ἰατροὺς ξίψει χρήσασθαι· καὶ λοιπὸν εὐρίσκειται τὸ παιδίον ἀπὸ θανάτου εἰς θάνατον χωροῦν, καὶ ἀπὸ σκότους εἰς σκότος· οὕτως ἀνάλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ὅσοι ὑπεδέξαντο τὸν σπόρον τῆς θεότητος, οὗτοι ἀοράτως ἔχουσιν αὐτὸν, καὶ διὰ τὴν σύνοικον ἀμαρτίαν ἐν σκοτεινοῖς καὶ φοβεροῖς τόποις κρύπτουσιν. Ἐὰν οὖν ἀσφαλίσωνται ἑαυτοὺς, καὶ τηρήσωσι τὸ σπέρμα, οὗτοι τῷ δέοντι καιρῷ ἀναγεννῶντες εἰς τὸ φανερὸν, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος οἱ ἀγγελοὶ καὶ πάντες οἱ ἄνω χοροὶ ἰλαροῖς προσώποις προσδέχονται αὐτούς. Ἐὰν δὲ ὑποδεξάμενος τὰ ὄπλα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πολεμῆσαι ἀνδρείως χανωθῆ, εὐθέως ὁ τοιοῦτος παραδίδοται τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος ἀπὸ σκότους τοῦ νῦν περιέχοντος αὐτὸν εἰς ἄλλο χαλεπώτερον σκότος χωρεῖ καὶ ἀπώλειαν.

Ζ'. Ὡσπερ δὲ ἐὰν ἡ παράδεισος ἔχων δένδρα καρποφόρα, καὶ ἄλλα φυτὰ εὐώδη, καὶ ὄλων ἢ καλῶς ἐργασμένος καὶ περιλοκαλημένος, ἔχη δὲ καὶ μικρὸν τεῖχος ἀντὶ θριγγίου φυλάσσει αὐτόν· συμβῆ δὲ ἐκεῖ ποταμὸν ὀρητειαῖον διέρχεσθαι, εἰ καὶ μικρὸν τοῦ ὕδατος προσκρούσει τῷ τοίχῳ, ὑποφθαίρει τὸν θεμέλιον, λαμβάνει ἀγωγὴν, καὶ κατὰ μικρὸν λύει τὸν θεμέλιον, καὶ εἰσελθὼν διαρρήσει καὶ ἐκρίσει πάντα τὰ φυτὰ, καὶ ὄλην τὴν ἐργασίαν ἀφανίζει, καὶ ἄκαρπον ποιεῖ· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει τοὺς λογισμοὺς τοὺς καλοὺς, πλησιάζουσι δὲ πάντοτε καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς κακίας τῇ καρδίᾳ, θέλοντες αὐτὴν καταβαλεῖν καὶ ρίψαι εἰς τὸ ἴδιον μέρος, λοιπὸν ἐὰν ἡ μικρὸν κόψος ὁ νοῦς, καὶ ἤξη τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, ἰδοὺ ἔλαβον νομὴν τὰ πνεύματα τῆς πλάνης, καὶ εἰσηλθὼν καὶ κατέστρεψαν τὰ ἐκεῖ κάλλη, ἠφάνισαν τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς, καὶ ἠρήμωσαν τὴν ψυχὴν.

Ζ'. Ὡσπερ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ μέλη, καὶ αὐτὴ ἡ κόρη μικρὰ οὖσα, μέγα ἐστὶ σκεῦος· βλέπει γὰρ ὑφ' ἐν, οὐρανὸν, ἀστέρα, ἡλίον, σελήνην, πόλεις καὶ ἄλλα κτίσματα· ὁμοίως καὶ αὐτὰ τὰ ὀρώμενα ὑπὸ τὸ ἐν, τῇ μικρᾷ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐμμορφοῦται καὶ ἐνεικονίζονται· οὕτως ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς εἰς τὴν καρδίαν. Καὶ αὐτὴ ἡ καρδία, μικρὸν τι σκεῦός ἐστι, καὶ ἐκεῖ οἱ δράκοντες, καὶ ἐκεῖ οἱ λέοντες, ἐκεῖ τὰ ἰσοδὸλα θηρία, καὶ ἄλλοι οἱ θησαυροὶ τῆς κακίας· καὶ ἐκεῖ αἱ τραχεῖαι καὶ ἀνώμαλοι ὁδοὶ, ἐκεῖ αἱ φάραγγες· ὁμοίως· πάλιν ἐκεῖ ὁ θεὸς, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀγγελοὶ, ἐκεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία, ἐκεῖ τὸ φῶς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἐκεῖ οἱ θησαυροὶ τῆς χάριτος, ἐκεῖ τὰ πάντα ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ ἐστὶν ὁμίχλη εἰς ὄλην τὴν

οικουμένην ἐπικαιμένην, καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπον οὐχ ἄ
 ὄρᾳ· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ σκοτόν τοῦ αἰῶνος τοῦτου
 ἐπικαιμένον πάσῃ τῇ κτίσει καὶ πάσῃ φύσει ἀνθρώ-
 που ἀπὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ἐπισκιαζόμενοι ἐκ
 τοῦ σκοτοῦ ἐν νυκτὶ εἰσι, καὶ ἐν φοβεροῖς τόποις
 ἔχουσι τὴν διαγωγὴν· καὶ ὡσπερ καπνοῦ πληθὺς
 ἐστὶν ἐν οἴκῳ ἐνί, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ ἁμαρτία μετὰ
 τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν αὐτῆς, ἐγκαθεζομένη καὶ
 ἐφέρπουσα εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας, καὶ
 ἄπειρον πληθὸς δαιμόνων.

Η'. Ὡσπερ δὲ ἐν τοῖς φαινόμενοις, πολεμου συγκρο-
 τουμένου, οὐκ ἀπέρχονται οἱ σοφοὶ καὶ μεγιστάνες
 ἔκει, ἀλλὰ φοβοῦμενοι τὸν θάνατον ἀπομένουσι·
 λοιπὸν προβάλλονται οἱ τίρωες, καὶ οἱ πένητες,
 καὶ οἱ ἰδιῶται, καὶ συμβαίνει ὅτι· νίκην ἐργάζονται
 κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ διώκουσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν
 ὄρειων, καὶ τὰ ἐπινίκια καὶ τοὺς στεφάνους λαμβά-
 νουσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἔρχονται εἰς προκοπὰς
 καὶ ἀξιώματα, κάκεινοι οἱ μεγάλοι ὀπίσω τούτων
 εὐρίσκονται· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ μέρος τὸ πνευματικόν.
 Οἱ ἰδιῶται ἀκούοντες ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον, φιλαλήθει
 λογισμῶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ποιοῦσι, καὶ λαμβάνουσι
 παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ σοφοὶ
 καὶ λεπτῶς ζητοῦντες τὸν λόγον, οὗτοι φεύγουσι τὸν
 πόλεμον, καὶ οὐ προκόπτουσι, καὶ ὀπίσω εὐρίσκον-
 ται τῶν πολεμησάντων καὶ νικησάντων.

Θ'. Ὡσπερ δὲ οἱ ἄνεμοι σφοδρῶς πνέοντες πάντα
 τὰ κτίσματα τὰ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν κινοῦσι, καὶ ἴχον
 πολλὴν ἀποτελοῦσιν· οὕτως ἡ δύναμις τοῦ ἔχθρου
 κρούει καὶ φέρει τοὺς λογισμοὺς, καὶ σαλεύει τὰ
 βῆθη τῆς καρδίας πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ εἰς
 τὴν διακονίαν αὐτοῦ σκορπίζει τοὺς λογισμοὺς.
 Ὡσπερ εἰσὶν οἱ τελῶναι καθεζόμενοι εἰς τὰς στενὰς
 ὁδοὺς, καὶ κατέχοντες τοὺς παριόντας καὶ διασειόν-
 τες, οὕτως καὶ οἱ δαίμονες ἐπιτηροῦσι καὶ κατέχουσι
 τὰς ψυχὰς, καὶ ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι αὐτὰς ἐκ τοῦ σώ-
 ματος, ἐὰν μὴ τελείως καθαρισθῶσιν, οὐκ ἐπιτρέ-
 πονται ἀνελεῖν εἰς τὰς μονὰς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
 ἀπαντῆσαι τῷ Δεσπότη αὐτῶν· καταφέρονται γὰρ
 ὑπὸ τῶν ἀερῶν δαιμόνων. Οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἐν
 σαρκί, ἔτι διὰ πόνου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ τὴν ἐξ
 ὕψους παρὰ Κυρίου κτήσονται χάριν· δηλαδὴ οὗτοι
 μετὰ τῶν δι' ἐναρέτου ἀναπασαμένων πολιτείας,
 πρὸς τὸν Κύριον ἀπελεύσονται, καθὼς ἐπηγγεῖλατο,
 Ὅπου εἰμι ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται·
 καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας συμβασιλεύσουσι
 τῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ'.

Πόταν ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακαινισμὸν ἀπεργάζεται ὁ Χριστός, ὁ δὲ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ νόσους θεραπεύσας.

Α'. Ὁ προσερχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ Χριστοῦ πά-
 ρεδος ἐν ἀληθείᾳ θέλει εἶναι, τούτου χάριν τοῦ
 σκοποῦ ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῦ ἀλλαγῆναι αὐτὸν,
 καὶ μεταβληθῆναι ἀπὸ τῆς προτέρας καταστάσεως
 καὶ ἀναστροφῆς, καὶ καλὸν καὶ καινὸν ἄνθρωπον

⁷² Joan. xii, 26.

super universam terram extensa, et homo homi-
 nem non videt; sic quoque sunt tenebræ sæculi
 hujus expansæ super omnem creaturam et univer-
 sam naturam humanam a tempore transgressionis;
 unde tenebris offusi sunt in nocte, et in formida-
 bilibus locis vitam agunt. Et quemadmodum magna
 fumi copia est in domo quapiam; sic quoque pec-
 catum cum obscenis cogitationibus suis insidet et
 serpit in cogitationes cordis, et infinita multitudo
 dæmonum.

VIII. Sicut vero in rebus oculorum aciei sub-
 jectis, bello indicto, non proficiscuntur sapientes
 aut magnates eo, sed, mortem formidantes, domi
 remanent; ergo proferuntur tirones, pauperes et
 idiotæ, et accidit, ut victoria comparata adversus
 hostes, persequantur eos extra limites usque, atque
 victoriæ præmiis ac coronis a rege acceptis, ad
 dignitates et honorum gradus promoveantur; illi
 vero magni longe ab horum tergo reperiuntur: sic
 quoque se res habet spiritualis. Rudes ac plebei,
 audientes initio verbum veritatis, amanti cogitatione
 opus ejus perficiunt, et accipiunt a Deo gratiam
 Spiritus; sapientes vero, et qui subtilitatem ver-
 borum requirunt, hi fugiunt bellum, nec proficiunt,
 sæd posteriores inventiuntur iis qui bello gesto vic-
 toriam reportarunt.

IX. Quemadmodum vero venti vehementer flantes
 omnes creaturas quæ sunt sub cœlis, commovent,
 atque sonum ingentem edunt; sic potentia hostis
 pulsat, fert cogitationes, atque agitat profunda cor-
 dis pro suo ipsius lubitu, et in ministerium sui di-
 spergit cogitationes. Sicut publicani sedent juxta
 vias angustas, et retinent atque concutiunt præter-
 euntes: sic quoque dæmones observant et detinent
 animas, et dum decedunt eæ e corpore, nisi per-
 fecte fuerint expurgatæ, non permittunt eis ascen-
 dere ad mansiones cœli, et occurrere Domino suo:
 evertuntur enim ab æriis dæmonibus. Qui vero
 versantur in carne, nihilominus summo labore ac
 certamine supernam a Domino consequentur gra-
 tiam: nempe hi cum illis, qui per honestam quie-
 verunt conversationem, ad Dominum proficiscen-
 tur, ut pollicitus est: *Ubi sum ego, illic et minister
 meus erit*⁷²; et per infinita sæcula regnabunt cum
 Patre et Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper,
 et in sæcula sæculorum. Amen.

140 HOMILIA XLIV.

Quantam in homine Christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animæ affectiones ac morbos sanavit.

I. Qui accedit ad Deum, et Christi assessor re-
 vera esse desiderat, hujus scopi gratia accedere
 debet, ut convertatur ipse, et transmutetur a priori
 statu et conversatione, ac bonum et novum homi-
 nem demonstrat, qui nihil veteris hominis gescit;

*Si quis enim, inquit, in Christo, nova creatura*⁷³. Dominus enim noster Jesus Christus propterea venit, ut naturam converteret, mutaret et renovaret, atque rursus conderet animam hanc eversam affectionibus propter transgressionem, commiscens eandem cum suo Spiritu divino. Novam mentem, novam animam, novos oculos, novas aures, novam linguam spiritualem, et ut omnino dicam, novos homines credentes ei ut efficeret, venit, seu novos utres, ungens eos suo ipsius lumine cognitionis, ut infunderet vinum novum, quod est Spiritus ejus. *Vinum enim, ait, novum in utres novos mittendum*⁷⁴.

II. Quemadmodum enim hostis nactus hominem sibi subjugatum, eum novum in sui gratiam effecit, vitiosisque affectionibus circumvolutum unxit spiritu peccati, ac vinum omnis iniquitatis et pravæ doctrinæ in eum immisit: sic quoque Dominus, cum redemisset eum ab hoste, novum constituit: eumque unxisset suo ipsius Spiritu, vinum quoque vitæ et novam Spiritus doctrinam in eum infudit. Qui enim mutavit naturam quinque panum in naturam multitudinis, et naturæ asini ratione destitutæ vocem dedit, et meretricem ad temperantiam convertit, et ignis, adurendi vi præditi, naturam ad irrigandos eos qui erant in camino idoneam reddidit, et naturam leonum agrestium ferarum propter Daniele mansuefecit, hic quoque potest animam desertam et agrestem a peccato effectam, convertere in suam ipsius bonitatem, clementiam et pacem, Spiritu promissionis sancto et divino.

III. Perinde enim ac pastor scabiosam ovem potest curare, et a lupis custodire, eodem modo verus pastor Christus veniens solus potuit curare et convertere perditam et scabiosam ovem, hominem, a scabie et lepra peccati. Priores enim sacerdotes, Levitæ atque magistri, non potuerunt sanare animam oblationibus munerum et sacrificiorum, atque aspersionibus sanguinis, cum nec se ipsos potuerint curare; etenim ipsi quoque infirmitate erant amicti. *Non enim potest, inquit, sanguis tauro- rum et hircorum auferre peccata*⁷⁵. Dominus vero dixit, commonstrans infirmitatem tum temporis medicorum: *Omnino dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum*⁷⁶. Pro eo: *Non sum ego ut illi, qui nec se ipsos possunt curare*. Ego sum verus medicus, et bonus pastor, qui pono animam meam pro ovibus, qui possum curare omnem morbum et omnem imbecillitatem animæ. Ego sum immaculata ovis, quæ semel oblata est, et qui accedunt ad me, eos possum curare. Vera enim sanitas a Domino solo proficiscitur. *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*⁷⁷: anima nimirum credentis ei, et diligentis eum ex toto corde.

Θεοῦ ὁ αἰῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τῆς αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας.

Ἀ ἀποδειχθῆναι, μηδὲν τι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐπιφερόμενον. *Εἰ τις γὰρ, φησὶν, ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις*. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦτο παραγγέλλον, ὥστε τὴν φύσιν ἀλλάξαι καὶ μεταβαλεῖν καὶ ἀνακαινίσαι, καὶ ἀνακτίσαι, τὴν ψυχὴν ταύτην τὴν κατεστραμμένην τοῖς πάθεσι διὰ τὴν παράδασιν, κεράσας τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ Πνεύματι τῆς θεότητος. Καίνον νοῦν, καὶ καινὴν ψυχὴν, καὶ καινοὺς ὀφθαλμοὺς, καινὰ ὄτα, καινὴν γλῶτταν πνευματικὴν, καὶ ἀπαξιαπλῶς καινοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ἦλθεν ἀπεργάσασθαι, ἥτοι καινοὺς ἀσκούς, χρίσας αὐτοὺς τῷ ἑαυτοῦ φωτὶ τῆς γνώσεως, ἵνα μεταβάλῃ νέον οἶνον, ὃ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. *Οἶνον γὰρ, φησὶ, ἔρον εἰς ἀσκούς καινοὺς βλητέον*.

Β. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἐχθρὸς λαβὼν τὸν ἀνθρώπου ὑποχείριον, καινὸν αὐτὸν, εἰς ἑαυτὸν εἰργάσατο, πάθεσι κακίας περιβαλὼν, καὶ χρίσας τῷ πνεύματι τῆς ἁμαρτίας, τὸν οἶνον τῆς ἀνομίας πάσης καὶ κακίας διδασκαλίας ἐπέβαλεν εἰς αὐτόν· οὕτως καὶ ὁ Κύριος λυτρωσάμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καινὸν ἀπειργάσατο· χρίσας τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι, καὶ τὸν τῆς ζωῆς οἶνον, τὴν καινὴν τοῦ Πνεύματος διδασκαλίαν εἰς αὐτὸν ἐπέχευεν. Ὁ γὰρ μεταβαλὼν τὴν φύσιν τῶν πέντε ἄρτων εἰς φύσιν πλῆθους, καὶ φύσει θνοῦ ἀλόγου δούς φωνὴν, καὶ τὴν πόρνην εἰς σωφροσύνην μεταστρέψας, καὶ πυρὸς φύσιν καυτικοῦ δροσίζων τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ παρασκευάσας, καὶ φύσιν λεόντων ἀγρίων θηρίων τῷ Δαυὶδ ἡμειώσας, οὗτος δύναται καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐρημωθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταβαλεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ χρηστότητα, καὶ εἰρήνην τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

Γ. Ὅν γὰρ τρόπον ποιμὴν τὸ ψωριῶν πρόβατον δύναται θεραπεύσαι, καὶ ἀπὸ λύκων φυλάξαι· ὡσαύτως ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν Χριστὸς ἐλθὼν, μόνος ἡδυνήθη θεραπεύσαι, καὶ ἐπιστρέψαι τὸ ἀπολωλὸς καὶ ψωριῶν πρόβατον, τὸν ἀνθρώπου, ἀπὸ τῆς φώρας καὶ λέπρας τῆς ἁμαρτίας. Οἱ γὰρ πρὶν ἱερεῖς καὶ λευῖται καὶ διδάσκαλοι οὐκ ἡδυνήθησαν θεραπεύσαι τὴν ψυχὴν ταῖς προσφοραῖς τῶν δώρων καὶ θυσιῶν, καὶ βαντισμοῖς αἵματος, ὅπουγε οὐδὲ αὐτοὺς ἡδυνήθησαν θεραπεύσαι· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀσθένειαν περιέκειντο. *Ἀδύνατον γὰρ, φησὶν, αἶμα ταύρων καὶ τράγων ἀφελεῖν ἁμαρτίαν*. Ὁ δὲ Κύριος ἔλεγε, δεικνύς τὴν ἀσθένειαν τῶν τότε ἱατρῶν, *Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρῶ, θεράπευσον σεαυτὸν*· ἀντὶ τοῦ, *Οὐκ εἰμι ἐγὼ ὡς ἐκεῖνοι, οἱ μήτε ἑαυτοὺς δυνάμενοι θεραπεύσαι*. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀληθινὸς ἱατρὸς, καὶ καλὸς ποιμὴν, ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δυνάμενος θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ψυχῆς· ἐγὼ εἰμι τὸ ἀμωμον πρόβατον, τὸ ἀπαξ προσενεχθὲν, καὶ τοὺς ἐμοὶ προσερχομένους δυνάμενος θεραπεύσαι. Ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἰασις τῆς ψυχῆς ἀπὸ Κυρίου μόνου γίνεται· *Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ Ἄμωδος τοῦ ψυχῆς δηλονότι πιστευσάσης αὐτῷ, καὶ ἀγαπῶντος*

⁷³ H Cor. v, 17. ⁷⁴ Matth. ix, 17. ⁷⁵ Hebr. x, 4. ⁷⁶ Luc. iv, 25. ⁷⁷ Joan. i, 29

Δ'. Ὁ ποιμὴν τοῖνον ὁ καλὸς τὸ ψωριῶν πρόβατον ἄ
θεραπεύει. Πρόβατον δὲ πρόβατον θεραπεύσαι οὐ δύ
ναται. Καὶ εἰ μὴ θεραπευθῆ τὸ λογικὸν πρόβατον, ὁ
ἄνθρωπος, εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου τὴν ἐπουράνιον οὐκ
εἰσέρχεται. Οὕτως γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται διὰ
σκιᾶς καὶ εἰκόνας· περὶ γὰρ τοῦ λεπροῦ, καὶ μῶ
μον ἔχοντος, ταῦτα αἰνίσσεται μὴνῶν τὸ Πνεῦμα·
Λεπρός, φησὶν, ἢ μῶμον ἔχων, οὐκ εἰσελεύσεται
εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου. Ἀλλὰ προσέταξε τῷ λεπρῷ
ἀπέρχεσθαι πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ παρακλήσει πολλῇ
ῥεῖν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, καὶ
ἐπιτιθέσθαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν λέπραν, ση
μειούμενον τὸν τόπον τῆς ἀφῆς τῆς λέπρας, καὶ
θεραπεύειν. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Χριστὸς ὁ ἀλη
θῆς ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ταῖς λεπρώ
σαις ψυχαῖς λέπραν ἁμαρτίας ἐπικαμπτόμενος, εἰσέρ
χεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ θερα
πεύει καὶ ἰάται τὰ πάθη. Καὶ οὕτως δυνήσεται ἡ
ψυχὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τῶν
ἀγίων τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ· πᾶσα γὰρ ψυχὴ φο
ροῦσα λέπραν ἁμαρτίας παθῶν, καὶ μὴ προσελθοῦ
σα τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ, καὶ θεραπευθεῖσα νῦν, εἰς
τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον
Ἐκκλησίαν οὐκ εἰσέρχεται. Ἄμωμος γὰρ οὖσα καὶ
καθαρὰ, ἀμώμους καὶ καθαρὰς ψυχὰς ζητεῖ. Μακά
ριοι γάρ, φησὶν, οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
τὸν Θεὸν ὄψονται.

Ε'. Δεῖ γὰρ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύου
σαν Χριστῷ, μετατεθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι ἀπὸ τῆς
νῦν πονηρᾶς καταστάσεως, εἰς ἑτέραν κατάστασιν
ἀγαθὴν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν φύσεως ταπεινῆς, εἰς ἑτέ
ραν θείαν φύσιν, καὶ καινὴν αὐτὴν ἀπεργασθῆναι
διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ οὕτως
δύναται χρησιμεύσαι εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν.
Τυχὴν δὲ τούτων ἡμῖν ἔσται πιστεύουσι, καὶ ἀγαπῶ
σιν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀγίαις
αὐτοῦ ἐντολαῖς ἀναστρεφόμενοι. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ
Ἑλισσαίου τὸ φύσει κοῦφον ξύλον ἐν τοῖς ὕδασι
βληθὲν ἀνήνεγκε τὸ φύσει βαρὺ σιδήριον, πόσῃ
μᾶλλον ἐνταῦθα ἀποστελεῖ ὁ Κύριος τὸ κοῦφον, καὶ
ἐλαφρὸν, καὶ ἀγαθόν, καὶ ἐπουράνιον αὐτοῦ Πνεῦμα,
καὶ δι' αὐτοῦ τὴν βεβουλισμένην τοῖς ὕδασι τῆς πον
ηρίας ψυχὴν ἀνενεγκεῖ, καὶ κουφίσει, καὶ πτερώ
σαι πρὸς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, καὶ μεταβαλεῖ καὶ
ἀλλάξει αὐτὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως!

Γ'. Καὶ ὡσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις οὐδαὶ δύναται
δι' ἑαυτοῦ περάσαι καὶ διελθεῖν τὴν θάλασσαν, εἰ μὴ
ἔχει τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν πλοῖον, τὸ ἐκ ξύλου κα
τασκευασθὲν, τὸ μόνον ἐπάνω τῶν ὑδάτων περιπα
τεῖν δυνάμενον· καταποντίζεται γὰρ καὶ ἀπόλλυται,
ἂν ἐπιβαίῃ τις ἐν τῇ θαλάσῃ· τὸν αὐτὸν τρόπον
ἀδύνατον ψυχὴν δι' ἑαυτῆς διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι,
καὶ διαπεράσαι τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆς ἁμαρτίας,
καὶ τὴν χαλεπὴν ἄβυσσον τῶν πονηρῶν δυνάμεων
τοῦ σκότους τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἐπου
ράνιον καὶ εὐπτερον τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα δέξεται,
ἐπάνω τῆς πονηρίας ὅλης περιπατοῦν καὶ διδεῖν,

141 IV. Pastor ergo bonus scabiosam ovem
curat, Ovis autem ovem curare nequit. Et nisi
curata fuerit rationalis ovis, homo scilicet, in
Ecclesiam Domini cœlestem non ingreditur. Ad hunc
enim modum in lege quoque dictum est sub umbra
et imagine. De leproso enim aut maculam habente
hæc obscure loquens significat Spiritus : Leprosus,
inquit, et maculam habens, non ingreditur in Ec
clesiam Domini ⁷⁸. Verum præcepit leproso, ut abeat
ad sacerdotem, et precibus multis adducat eum in
domum tabernaculi sui, et imponat manus suas
super lepram, locum nimirum notatum tactu lepræ
et curet. Eodem quoque modo Christus, verus Pon
tifex futurorum honorum, ad leprosas animas, lepra
peccati laborantes inclinans, ingreditur tabernaculum
cordis illarum, et curat ac sanat affectiones. At
que hoc pacto poterit anima ingredi in cœlestem
Ecclesiam sanctorum veri Israelis. Quæcunque enim
anima, laborans lepra affectionum peccati, non ac
cesserit ad verum Pontificem, et nunc curata fue
rit, in ordinem sanctorum, in cœlestem Ecclesiam
non ingreditur. Immaculata enim cum sit et pura,
incontaminatas et puras quærit animas. *Beati
enim, inquit, mundi corde, quoniam ipsi Deum vide
bunt* ⁷⁹.

V. Oportet enim animam quæ vere Christo cred
it, transferri ac mutari ab hoc pravo statu in alium
statum bonum, et ab hac humili natura, in alle
ram divinam naturam, eamque novam effici virtute
Spiritus sancti; et hac ratione poterit idonea esse
ad cœleste regnum. Consequi autem hæc nostrum
est, qui credimus et vere diligimus illum, et in
omnibus sanctis mandatis ejus conversamur. Si enim
tempore Elisæi, lignum, quod natura leve est, in
aquam conjectum ⁸⁰, extulit ferrum, quod natura
grave est : quanto magis mittet huc Dominus levem,
subtilem, bonum et cœlestem suum Spiritum, ejus
que ope submersam aquis nequitie animam extollet,
et elevabit atque evolare faciet ad sublimia cœ
lorum, ac transmutabit et convertet eam a natura
sua!

VI. Et quemadmodum in rebus conspicuis nemo
potest per se transire et trajicere mare, nisi habeat
levem et tenuem naviculam, ex ligno constructam,
quæ sola super aquas incedere potest; demergitur
enim et interit, si ambulet quis in mari: eodem
modo nequit anima per se ipsam transire, superare
aut trajicere acerbum mare peccati, et difficilem
abyssum pravorum spirituum caliginis affectionum,
nisi subtilem, cœlestem et volatilem Christi Spi
ritum susceperit, super omnem nequitiam ambu
lantem et incedentem, cujus ope, auxilio, recto
et minus erroneo cursu ad cœlestem portum quietis,

⁷⁸ Lev. xxi, 18. ⁷⁹ Matth. v, 8. ⁸⁰ IV Reg. vi, 5.

ad civitatem regni poterit pervenire. Quemadmodum autem qui sunt in navi, e mari non hauriunt nec bibunt, nec ex eo vestimenta aut victum accipiunt; sed aliunde in navem important: sic quoque animæ Christianorum non ex hoc sæculo, sed supernitus e cælo cibum cœlestem et indumenta spiritualia accipiunt: atque inde viventes, in navi boni et vivifici Spiritus ambulant, et transgrediuntur adversarias principum et potestatum pravas facultates. Et quemadmodum ex unica natura ligni omnes naves construuntur, quarum beneficio homines amarum possunt transmeare mare: sic ex unica divinitate lucis cœlestis diversorum gratiæ donorum unius

142 Spiritus, omnes Christianorum animæ corroboratæ universam supervolant nequitiam. *ρον χαρισμάτων τοῦ ἐνὸς Πνεύματος, πᾶσαι τῶν ἵπτανται πονηρίαν.*

VII. Verum cum navis et gubernatore indigeat, et temperato et ameno vento, ad feliciter navigandum; hæc omnia est ipse Dominus in anima fidelis degens, et perferre eam faciens molestas tempestates et feroces malitiæ fluctus, atque impetus violentorum peccati ventorum; et quidem fortiter, ferventer ac scite, ut ipse novit, dissoluto eorum aestu. Absque cœlesti enim gubernatore, Christo, non potest quispiam trajicere perversum mare potestatum tenebrarum, ac molestarum tentationum afflatus. *Ascendant enim, inquit, usque ad cælos, et descendant usque ad abyssos*⁶¹. Omnem porro gubernandi scientiam, item bellorum ac tentationum novit, super feroces fluctus incedens. *Ipsæ enim, inquit, tentatus, potest is qui tentantur, succurrere*⁶².

VIII. Oportet ergo converti ac transmutari animas nostras a præsentis statu in alterum statum, et divinam naturam, et fieri novos e veteribus, hoc est, bonos, benignos ac fideles, ex acerbis et infidelibus, et sic idoneos cœlesti regno fieri et constitui. Beatus enim Paulus de conversione et assumptione sua, qua comprehensus est a Domino, scribit hæc: *Sed sector, si etiam apprehendam, quatenus et apprehensus sum a Christo*⁶³. Quo igitur pacto comprehenditur a Deo? Quemadmodum enim si captivos quosdam, quos rapuerat, tyrannus abducatur, deinceps ipse comprehendatur a vero rege: ita quoque Paulus, cum a tyrannico spiritu peccati torqueretur, Ecclesiam persequabatur et devastabat: verum cum non odio Dei, sed per ignorantiam hoc ageret, tanquam pro veritate dimicans, non est neglectus, sed apprehendit eum arcanoque splendore circumfudit Dominus, cœlestis et verus rex, eumque voce sua dignatus, in faciem percussit, atque ut servum liberavit. Vide Domini bonitatem et conversionem, quo pacto possit mutare animas vitio agglutinatas, et feroces effectas, atque momento horæ in suam ipsius bonitatem et pacem traducere!

⁶¹ Psal. cvi, 26. ⁶² Hebr. ii, 18. ⁶³ Philipp. iii, 12.

A δι' οὐ εὐθυδρόμως καὶ ὀρθῶς εἰς τὸν ἔπουράνιον λιμένα τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὴν πόλιν τῆς βασιλείας δυνήσεται κατανήσει. Ὅσπερ δὲ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἐκ τῆς θαλάσσης οὐκ ἀρούονται καὶ πίνουσι, οὕτως ἐξ αὐτῆς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς τροφὰς ἔχουσιν, ἀλλ' ἐξωθεν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπιχομίζονται· οὕτως αἱ ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, οὐκ ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἔνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τροφὴν οὐράνιον καὶ ἐνδύματα πνευματικὰ λαμβάνουσι, κάκειθεν ζῶσαι ἐν τῇ νηὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐμβᾶσαι, παρέρχονται τὰς ἐναντίας τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν πονηρὰς δυνάμεις. Καὶ ὡσπερ ἐκ μιᾶς φύσεως ξύλου πάντα τὰ πλοῖα κατασκευάζονται, δι' ὧν παρελθεῖν οἱ ἄνθρωποι τὴν πικρὰν δυνήσονται θάλασσαν· οὕτως ἐκ μιᾶς θεότητος φωτὸς οὐρανοῦ τῶν διαφθ

Z'. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλοῖον καὶ κυβερνήτου χρῆζει, καὶ εὐκράτου καὶ ἡδέος ἀνέμου πρὸς τὸ διαπλεῦσαι καλῶς, ταῦτα πάντα αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῇ πιστῇ ψυχῇ γινόμενος, καὶ διαπερῶν αὐτὴν τοὺς δεινοὺς χειμῶνας, καὶ τὰ ἄγρια τῆς πονηρίας κύματα, καὶ τὰς καταγίγδας τῶν βλαίων τῆς ἀμαρτίας ἀνέμων, θυνατῶς καὶ ἐμπόρους καὶ ἐπιστημόνας, ὡς αὐτὸς ἐπίσταται, διαλύων τὸν κλύδωνα αὐτῶν. Ἄνευ γὰρ τοῦ ἔπουρανίου κυβερνήτου Χριστοῦ, ἀδύνατόν τινα παρελθεῖν τὴν πονηρὰν θάλασσαν τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, καὶ τῶν πικρῶν πειρασμῶν τὰ καταφουρήματα· Ἄναβαίνουσι γὰρ, φησὶν, ἄρα τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων. Πᾶσαν δὲ κυβερνητικὴν ἐπιστήμην καὶ πολέμων καὶ πειρασμῶν ἐπίσταται, ὑπεράνω τῶν ἀγρίων κυμάτων ἐπιβαίων· Αὐτὸς γὰρ, φησὶ, πειρασθεὶς δύναται πειραζομένοις βοηθῆσαι.

H'. Δεῖ τοίνυν ἀλλαγῆναι καὶ μεταβληθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς νῦν καταστάσεως εἰς ἑτέραν κατάστασιν, καὶ φύσιν θείαν, καὶ γενέσθαι καινοὺς ἐκ παλαιῶν, τουτέστιν ἀγαθοὺς καὶ χρηστοὺς καὶ πιστοὺς, ἐκ πικρῶν καὶ ἀπίστων· καὶ οὕτω χρησίμους γενομένους εἰς τὴν ἔπουράνιον βασιλείαν ἀποκαταστήναι. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ καταλήψεως, ἧς κατελήφθη ὑπὸ Κυρίου, γράφει ταῦτα· Διώκω δὲ, εἰ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθη ὑπὸ Χριστοῦ. Πῶς τί ἄρα καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ὅσπερ γὰρ ἐὰν αἰχμαλωσίαν τινὰ τύραννος ἀρπάσας ἀπάγῃ, εἶτα καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως· οὕτω καὶ Παῦλος, ὅτε ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ πνεύματος τῆς ἀμαρτίας ἐνηργεῖτο, τὴν Ἐκκλησίαν ἐδίωκε καὶ ἐσκόλευεν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ ζήλω Θεοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἔποιε, ὡς ὑπερἀληθείας ἀγωνιζόμενος, οὐ παρωρᾶθη, ἀλλὰ κατέλαθεν αὐτὸν ὁ Κύριος, περιλάμψας ἀρρήτως· ὁ ἔπουράνιος καὶ ἀληθινὸς βασιλεὺς, φωνῆς τῆς αὐτοῦ τοῦτον ἀξιώσας, καὶ βαπτίσας ὡς δοῦλον ἡλευθέρωσεν. Ἴδε δεσπότου ἀγαθότητα καὶ μεταβολὴν, πῶς δύναται μεταβαλεῖν ψυχὰς τὰς ἐπὶ κακίᾳ συμπλακίσσας, καὶ ἀγρίας ἀποκαταστάσας, καὶ βροτῆ ὥρας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ εἰρήνην μετενεγκεῖν.

Θ. Πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ Θεῶ, ὡς περ ἐπὶ τοῦ Ἀ ληστοῦ γέγονε, ῥοπή ὥρας διὰ τῆς πίστεως μετεβλήθη, καὶ εἰς παράδεισον ἀποκατέστη. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, ἵνα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀλλάξῃ καὶ ἀνακτίσῃ, καὶ ποιήσῃ αὐτὰς, καθὼς γέγραπται, *θείας κοινωνοὺς φύσεως*, καὶ δοῦναι εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπουράνιον ψυχὴν, τουτέστι Πνεῦμα θεότητος ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν, ὅπως ζωὴν αἰώνιον ζῆσαι δυναθῶμεν. Ἐστὶ τοίνυν ἐξ ὅλης καρδίας πιστεῦσαι ἡμᾶς ταῖς ἀνεκδιηγήτοις αὐτοῦ ἐπαγγελίαις, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ὁ ἐπαγγελάμενος. Χρὴ οὖν ἀγαπῆσαι τὸν Κύριον, καὶ σπουδάσαι παντοίως ἐν πάσαις ἀρεταῖς, καὶ αἰτῆσαι ἐπιμόνως καὶ ἐνδελιχῶς, ὥστε δέξασθαι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ὁλοκλήρως καὶ τελείως, ἵνα ζωοποιηθῶσιν αἱ ψυχὰς ἡμῶν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ ἐσμεν. Ἐὰν μὴ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δέξῃται ἡ ψυχὴ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος διὰ πολλῆς πίστεως καὶ δεήσεως, καὶ κοινωνῶς θείας φύσεως γένηται, ἀνακραθεῖσα τῇ χάριτι, δι' ἧς πᾶσαν ἐντολὴν ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐπιτελεῖν δυναθῆσεται, ἀποίητός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπερ γὰρ τις ἐντεῦθεν ἀγαθὸν ἐκτήσατο, τοῦτο αὐτὸ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσται αὐτοῦ ζωὴ διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄.

Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τοῦτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνῃ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεύσαι τὴν ἀνθρώπων δύναται, οὐ μάλιστα πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὐτῆ ἢ ὀμνία ἀποφύεται.

Α'. Ὁ τὸν μονήρην βίον ἐπιλεξάμενος, πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ στερφόμενα πράγματα ἀλλότρια ἑαυτοῦ καὶ ξένα ἠγεῖσθαι ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐξ ἀληθείας μεταδιώκων τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, πάντα ἀρνησάμενος, ἔτι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἔχων ὀφείλει· προσιμῶν δηλαδὴ τὸν Κύριον γονέων, ἀδελφῶν, γυναικῶς, τέκνων, συγγενείας, φίλων, ὑπαρχόντων. Τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος ἀπεφῆνατο εἰπὼν, *Πᾶς ὁστις οὐκ ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἔσται μου ἀξίος*. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἐτέρῳ ἐδρίσκειται σωτηρία τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀνάπαυσις, ὡς ἠκούσαμεν. Πόσοι γὰρ βασιλεῖς ἀνεφάνησαν ἐκ τοῦ γένους Ἀδάμ, κρατοῦντες πάσης τῆς γῆς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ βασιλικῇ δυναστείᾳ καὶ τούτων οὐδεὶς διὰ τῆς τοιαύτης ἰκανότητος ἰσχυροῦς γινώσκει τὴν ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐπισηλοῦσαν τῇ ψυχῇ κακίαν, καὶ σκοτίσασαν αὐτήν, πρὸς τὸ μὴ ἐπιγινῶναι τὴν μεταβολὴν, ὅτι πρῶτον καθαρεύων ὁ νοῦς ἐώρα τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἐν ἀξιώματι ὄν, καὶ νῦν ἐνδίδεται διὰ τὴν ἐκπτώσιν αἰσχύνην, τυφλωθέντων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας τοῦ μὴ βλέπειν ἐκείνην τὴν δόξαν, ἣν ἔβλεπε πρὸ τῆς παρακοῆς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀδάμ.

Β'. Ἐγένοντο δὲ καὶ διάφοροι σοφοὶ κατὰ κόσμον· ὡν οἱ μὲν διὰ φιλοσοφίας ἀρετὴν ἐπεδείξαντο· οἱ δὲ

IX. Omnia enim apud Deum sunt possibilia, ut in latrone contigit, qui momento horæ per fidem conversus est, et in paradysum translatus. Propterea venit Dominus, ut animas nostras converteret atque reformaret; ac faciat eas, ut scriptum est, *divinæ consortes naturæ*⁶⁴, et conferat in animam nostram cœlestem animam, hoc est, Spiritum divinum, deducentem nos in omnem virtutem, ut vitam æternam vivere possimus. Oportet ergo ex toto corde nos credere inenarrabilibus ejus promissionibus, quia verax est, qui promisit. Quapropter decet diligere Dominum, atque contendere omnino in omnibus virtutibus, et assidue petere absque omnī intermissione, ut consequamur promissionem Spiritus ejus integre ac perfecte, quo vivificentur animæ nostræ, quippe qui adhuc in carne sumus. Nisi enim in hoc sæculo consecuta fuerit anima sanctificationem Spiritus summa fide atque obsecratione, et particeps divinæ naturæ facta fuerit, permixta gratiæ, cujus beneficio omne mandatum absque reprehensione et pure perficere poterit, non est apta ad regnum cœlorum. Quidquid enim boni quis jam hinc obtinuerit, hoc ipsum in illa die erit ejus vita, per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

143 HOMILIA XLV.

Nulla ars aut divitiæ hujus mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cujus maximam cum Deo cognationem hæc homilia explicat.

C

I. Qui solitariam vitam elegit, universa quæ in hoc sæculo versantur, a se aliena atque peregrina existimare debet. Qui enim vere prosequitur crucem Christi, omnibus abnegatis, vel sua ipsius anima, fixam mentem in amore Christi habere debet, anteponens videlicet Dominum parentibus, fratribus, uxori, liberis, cognatis, amicis, facultatibus. Hoc enim Dominus innuit, dicens: *Quicumque non dimiserit patrem, aut matrem, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, aut agros, et me secutus non fuerit, non est me dignus*. In nullo enim alio invenitur salus hominum et requies, ut audivimus. Quot enim reges emicuerunt e genere Adæ, qui nacti dominium universæ terræ, altos sibi sumebant spiritus propter regiam potentiam! horum tamen nullus ex hac rerum copia potuit cognoscere, malitiam e transgressione primi hominis ingredientem in animam, et obtenebrantem eam, ne agnosceret dominationem, quod nempe mens pura prius viderit Dominionem suam in dignitate constituta; nunc vero induta sit propter lapsum pudore. excæcatis oculis cordis, ne conspiciant gloriam illam quam spectabat ante inobedientiam pater noster Adam.

II. Cæterum sapientes in mundo fuere diversimodi, quorum nonnulli philosophiæ beneficio virtutem

⁶⁴ II Petr. i, 4. ⁶⁵ Luc, xiv, 26; Matth. x, 57.

ostendebant: alii vero, ob sophistices exercitium admirationi sunt habiti: alii rhetoricam docebant gravitatem: alii grammatici et poetæ facti pro instituto scribebant historias. Porro fuerunt quoque varii artifices, qui, quæ sunt in mundo, artes exercuerunt. Quorum nonnulli quidem in lignis tornantes genera avium et piscium, et imagines hominum, in illis suam industriam commonstrare contenderunt: nonnulli vero in ære similitudines statuarum aliorumque quorundam sculpere conati sunt: alii ædificia ingentia ac splendida fabricaverunt: alii terram fodientes referunt, quod corruptitur, aurum et argentum: alii lapides pretiosos: alii vero corporis elegantia præditi, cum ob venustatem vultus sui extollerentur, magis illecti sunt a Satana, atque in peccatum lapsi. Et hi omnes prædicti artifices detenti ab intus habitante serpente, et non cognoscentes secum habitare peccatum, captivi ac servi perversæ potestatis facti sunt, nihil adjuti a scientia et arte sua.

III. Similis est ergo mundus, omni varietate plenus, homini diviti possidenti domos splendidas et magnas, aurum et argentum, ac possessiones varias, omneque ministerium invidendum: verum cum graviter morbis atque afflictionibus distineretur, astiterunt ei cuncti cognati cum omnibus opibus non valentes eum ex infirmitate expedire. Nulla ergo diligentia eorum, qui sunt in sæculo, non fratres, non divitiæ, non fortitudo, nec alia, quæ prædicta sunt, demersam a peccato animam, et quæ pure prospicere nequit, eripiunt e peccato; sed sola Christi apparitio expurgare potest animam et corpus. Ab omni igitur hujus vitæ cura liberati, vacemus Domino, clamantes ad eum noctu diuque. **144** Mundus enim hic conspicuus, et quæ est in eo requies, quanto magis corpus videntur fovere, tanto vehementius animæ affectiones irritant, atque augent ejus afflictionem.

IV. Quidam vero vir prudens, cum desideraret curam gerere sui studij, contendit experiri omnia quæ voluntur in hoc mundo, si forte emolumentum quid invenire possit. Accessit ad reges, potentes et principes, nec invenit medelam salutarem, quam inde animæ afferret: et cum his diu conversatus, nihil emolumentum percepit. Abiit denuo ad sapientes mundi et oratores, quos eodem quoque modo reliquit, nullum lucrum referens: transit per pictores, et eos qui aurum et argentum e terra referunt, atque per omnes artifices, nec ullam curationem potuit suis invenire vulneribus. Tandem recedens ab his, inquirebat sibi Deum, qui sanat affectiones et morbos animæ: cum vero se ipsum consideraret, et hæc meditaretur, deprehensa est mens ejus, a quibus rebus antea occupata palam recesserat, eadem odisse.

V. Quemadmodum vero mulier quædam in mundo

την σοφιστικὴν ἐξασκήσαντες ἐθαυμαστώθησαν· ἄλλοι τὴν ῥητορικὴν ἐπεδείξαντο δεινότητα· ἄλλοι γραμματικοὶ καὶ ποιηταὶ γενόμενοι, τὰς κατὰ συνθήκην ἱστορίας ἐγράφαντο. Ἄλλα καὶ τεχνίται διάφοροι γέγονασιν τὰς κατὰ τὸν κόσμον ἐξασκήσαντες τέχνας· ὧν οἱ μὲν ἐν τοῖς ὑλοῖς τορνεύσαντες γένη ὀρνέων, καὶ ἰχθύων, καὶ εἰκόνας ἀνθρώπων, ἐν κελύβοις τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπιδείξαι ἐσπούδασαν· ἄλλοι δὲ διὰ χαλκοῦ ὁμοιώματα ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τινῶν ἐπεχειρήσαν κατασκευάσαι· ἄλλοι οἰκοδομὰς μεγίστας καὶ περικαλλεῖς ἔκτισαν· ἕτεροι δὲ τὴν γῆν ὄρυσσοντες, ἀναφέρουσι τὸν φθειρόμενον ἄργυρον καὶ χρυσόν· ἄλλοι δὲ λίθους τιμίους· ἄλλοι δὲ κάλλη σωματῶν ἔχοντες, ἐπὶ τῇ ὠριμότητι τῶν προσώπων ἐπαίρομενοι, μᾶλλον ἐδεδεασθήσαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἔπεσον. Καὶ οὗτοι πάντες οἱ προῤῥηθέντες τεχνίται, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἔνδον οἰκούντος ὄφραως, καὶ μὴ γινόντες τὴν σύνοικον αὐτοῖς ἁμαρτίαν, ἀχμάλωτοι καὶ δοῦλοι τῆς πονηρᾶς δυνάμεως γέγονασιν, μηδὲν ὠφελήθεντες ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης αὐτῶν.

Γ. Ἔοικεν οὖν ὁ κόσμος, ὁ πάσης ποικιλίας πεπληρωμένος, ἀνθρώπων πλουσίῳ κεκτημένην οἴκου λαμπροῦς καὶ μεγάλους, χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, καὶ κτήσεις διαφόρους, καὶ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἔχοντων· ἀθρόως δὲ συσχεθέντι νόσους καὶ πάθεισι πᾶσα παρεστήκεν ἡ συγγένεια, μετὰ παντὸς τοῦ πλοῦτου, μὴ δυναμένη αὐτὸν ἐξελεῖσθαι τῆς ἀσθενείας. Οὐδεμία τοίνυν σπουδὴ τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐκ ἀδελφοί, οὐ πλοῦτος, οὐκ ἀνδρία, οὐτ' ἄλλα, ὅσα προελεῖται, τὴν βεβαπτισμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχῆν, καὶ καθαρῶς διαδέξαι μὴ δυναμένην, ἐξαιρεῖται τῆς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνῃ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καθαρῶς δύναται ψυχῆν καὶ σῶμα. Πάσης οὖν ἀπαλλαγέντες τῆς κατὰ τὸν βίον μερίμνης, σχολάσωμεν τῷ Κυρίῳ, βοῶντες πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ὁ γὰρ φαινόμενος ὁδοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀνάπαυσις, ὅση τὸ σῶμα δοκοῖσι θάλλειν, τοσοῦτον τῆς ψυχῆς τὰ πάθη παροξύνουσι, καὶ αὐξοῦσιν αὐτῆς τὴν κάκωσιν.

Δ. Ἄνηρ δὲ τις φρόνιμος ἐπιθυμήσας ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς σπουδῆς, ἐσπούδασεν ἀποπειρασθῆναι πάντων τῶν κυλιόμενων ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴπως εὐρεῖν ὠφέλειαν δυνήθη. Προσῆλθε βασιλεῦσι, δυνάστασι, ἄρχουσι, καὶ οὐχ εὐρεν λαίμα σωτηριώδες ἐκείθεν τῇ ψυχῇ προσενέγκαι· καὶ τούτοις ἐπιπολὺ συνδιατρέψας, οὐδὲν ὄνησεν. Ἀπῆλθεν αὖθις πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου καὶ ῥήτορας· τῷ αὐτῷ τρόπῳ κατέλιπε κάκεινους, μηδὲν κέρδος ἀπενεγκάμενος. Διῆλθε διὰ τῶν ζωγράφων, καὶ τῶν τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀπὸ γῆς ἀναφρόντων, διὰ πάντων τε τῶν τεχνιτῶν, καὶ οὐδεμίαν θεραπείαν ἔσχυσεν τοῖς ἰδίοις ἐφευρεῖν τραύμασι. Τέλος ἀναχωρήσας τούτων, ἐπεζήτηε ἑαυτῷ Θεὸν ἰώμενον τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους τῆς ψυχῆς, ὡς δὲ ἐπισκέπτετο ἑαυτὸν, καὶ ταῦτα διελογίζετο, εὐρέθη ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐν ἐκείνοις βεμβόμενος τοῖς πράγμασιν, ὧν φανερῶς ἀνεχώρησε, μισήσας αὐτά.

Ε. Ὡσπερ δὲ γυνὴ τις ἐν κόσμῳ πλουσία, καὶ

χρήματα πολλά καὶ οἶκον λαμπρὸν ἔχουσα, λείπεται προστασίας· καὶ οἱ ἐπερχόμενοι ἐπὶ τὸ βλάψαι αὐτήν, καὶ τὰς οἰκήσεις ἐρημῶσαι, πολλοὶ· κάκεινη μὴ φέρουσα τὴν ὕβριν, περιέρχεται ζητοῦσα ἄνδρα δυνάστην, ἰκανὸν τε καὶ πεπαιδευμένον ἐν πᾶσι· καὶ ὅταν πολλὰ ἀγωνισαμένη λάβῃ τοιοῦτον ἄνδρα, ἀγαλλιᾶται ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἔχει αὐτὸν ἀντὶ τειχους ἰσχυροῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ ψυχὴ μετὰ τὴν παράθεσιν, ἐπιπολὶ θλιβεῖσα ὑπὸ τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ εἰς μεγάλην ἐρημίαν ἐμπεσοῦσα, καὶ χήρα, καὶ μεμονωμένη ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου ἀνδρὸς διὰ τὴν παράθεσιν τῆς ἐντολῆς καταλειφθεῖσα καὶ παῖγνιον πάσαις ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσι γενομένη· ἐξέστησαν γὰρ αὐτὴν τῶν ἰδίων φρενῶν, θαμβήσαντες ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν διανοίας, ὥστε μὴ ὄρᾶν τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰς αὐτὴν γινόμενα, ἀλλὰ νομίζειν, ὅτι οὕτως ἐξ ἀρχῆς γεγένηται. Ἐἶτα δι' ἀκοῆς μαθοῦσα τὴν μόνωσιν αὐτῆς καὶ ἐρημίαν, στενάξασα ἐνώπιον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, εὖρε ζωὴν καὶ σωτηρίαν. Διὰ τί; Ἐπειδὴ ἀνήλθεν εἰς τὴν συγγένειαν αὐτῆς. Οὐδέμια γὰρ ἄλλη τις οικειωσίς ἐστι καὶ ὠφέλεια τοιαύτη, εἰ μὴ ψυχῆς πρὸς Θεὸν, καὶ Θεοῦ πρὸς αὐτήν. Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς ὀρνέων γένη διάφορα· τὰ μὲν ὥστε φωλεῦσιν ἐν τῇ γῆ, κάκειθεν ἔχειν τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· τὰ δὲ φύκονμην ὑπὸ τὰ ὕδατα φωλεῦσιν, κάκειθεν ἔχειν τὴν ζωὴν· ἐξημιούργησε καὶ δύο κόσμους, τὸν μὲν ἄνω τοῖς λειτουργικοῖς πνεύμασι, καὶ τὴν πολιτείαν ἔχειν ἐκεῖ διατάξασθαι· τὸν δὲ κάτω τοῖς ἀνθρώποις, ὑπὸ τὸν αἴρα τοῦτον· ἔκτισε δὲ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ὕδατα, δένδρα κερποφόρα, γένη ζώων παντοίων· ἀλλ' ἐν οὐδενὶ αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπαναπαύεται. Πᾶσα ἡ κτίσις ὑπ' αὐτοῦ κεκράτῃται, καὶ ὅμως οὐκ ἐπηξεν ἐν αὐτοῖς θρόνον, οὔτε κοινωνίας ἡμιόσατο, εἰ μὴ ἐν ἀνθρώπῳ μόνον εὐδόκησε, κοινωνήσας αὐτῷ, καὶ ἐπαναπαυσάμενος. Ὁρᾷς ὧδε συγγένειαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπον, καὶ ἀνθρώπου πρὸς Θεόν; Ἡ οὖν συνετὴ καὶ φρονιμὴ ψυχὴ περιελθοῦσα πάντα τὰ δημιουργήματα, οὐκ εὗρεν ἀνάπαυσιν ἑαυτῇ, εἰ μὴ μόνον ἐν Κυρίῳ· καὶ ὁ Κύριος ἐν οὐδενὶ εὐδόκησεν, εἰ μὴ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ.

¶. Ἄν ἐκπετάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἥλιον, εὕρισκεις ἐν οὐρανῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ· τὸ δὲ φῶς καὶ τὰς ἀκτίνας ἐπὶ γῆν βεπούσας καὶ πᾶσαν τὴν δυνάμιν τοῦ φωτός, καὶ τὴν λαμπηδόνα πρὸς γῆν φερομένην· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας κάθηται· τὸν δὲ ὀφθαλμὸν αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἔχει τεταμένον, ὅπως τοὺς ἀπεκδεχόμενους τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, ἀνεγέχη, ἔνθα αὐτὸς ὑπάρχει, ἐπειδὴ λέγει· "Ὅπου ἐγὼ εἶμι, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καὶ πάλιν ὁ Πᾶυλος· "Ὅτι συνήγαγε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Πολὺ δὲ ἄλογα ζῶα συνετώτερά εἰσιν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν φωνήνεται· τῇ ἰδίᾳ φύσει, τὰ ὄργια πρὸς τὰ ὄργια,

locuples, vel amplas divitias ac domum magnificam possidens, destituitur auxilio et patrocinio; et qui in eam insurgunt ut eam laedant, et aedificia devastent, non sunt pauci; illa non ferens injuriam obambulat, quærens virum potentem, idoneum, et in omnibus eruditum; et ubi post multos labores exantlato nocta fuerit ejusmodi virum, exultat propter eum, et habet eum pro muro valido: eodem modo anima, post transgressionem vehementer ab adversaria potestate afflicta, et in magnam solitudinem illapsa, et vidua et deserta a cœlesti Sponso propter transgressionem peccati derelicta, ac ludibrio omnibus adversariis potestatibus exposita (everterunt enim illam a sua mente, atque deturbarunt ab intellectu cœlesti, ne conspiciat, quæ ab illis in eam committuntur, sed putet sic ab initio contigisse); postmodum ubi ex auditu percepit solitudinem suam, deplorata desolatione sua in conspectu humanissimi Dei invenit vitam et salutem. Quapropter? Quia reversa est ad cogitationem suam. Nulla enim est talis familiaritas atque opitulatio, ac est animæ erga Deum, et Dei erga animam. Condidit enim Deus avium genera diversa: quasdam ut nidos componant in terra, et in ea habeant pastum ac requiem: quasdam vero ordinavit, ut sub aquis nidifcent, indeque vitam habeant: fabricavit quoque duplicem mundum; unum superiorem, administratoris spiritibus, ut illic conversentur, constituit; alterum inferiorem hominibus sub hoc aere. Creavit quoque cœlum et terram, solem ac lunam, aquas, arbores fructiferas, et variorum animalium genera: in nullo tamen horum requiescit Deus. Universa creatura sub ejus est imperio; nec tamen construxit in eis thronum, neque societatem iniit, nisi in homine solo complacitum ei est, ac societatem cum eo contraxit, et in ea requiescit. Videsne hic cognationem Dei cum homine, et hominis cum Deo? Sagax ergo et prudens anima pertransiens cunctas creaturas, non invenit requiem sibi ipsi, nisi solum in Domino: nec Domino in ullo complacitum est, nisi solum in homine.

VI. Si expandas oculos ad solem, reperis in cœlo circulum ejus: lumen autem et radios in terram vergere, atque omnem vim luminis et splendorem ad terram deferri: sic quoque Dominus a dextris **145** Patris super omnem principatum et potestatem sedet; oculum autem suum in corda hominum in terra viventium habet extentum, ut eos qui suscipiant ab eo auxilium, extollat eo, ubi ipse est. Quoniam inquit: *Ubi sum ego, illic quoque minister meus erit* ⁶⁶. Et iterum Paulus: *Simul resuscitavit, et simul sedere fecit ad dexteram suam inter cœlestes* ⁶⁷. Verum animalia ratione destituta, sunt longe intelligentiora quam nos. Unumquodque enim horum unitur iis, quæ sunt ejusdem naturæ, agrestia agrestibus, et oves suæ

⁶⁶ Joan. xii, 26, ⁶⁷ Ephes. ii, 5, 6.

speciei. Tu vero non revertaris ad cœlestem tuam cognationem, quæ est Dominus; sed cogitationibus tuis tradis te et assentiris cogitationibus pravis, adjutor peccati factus, ejusque ope tibi ipsi bellum infers, atque adeo escam hostis te ipsum constituis, perinde ac si avis ab aquila comprehensa absumatur aut ovis a lupo, aut puer ignorans extendat manum suam ad serpentem, a quo exesus inflammatur. Similitudines enim velut effigiem gerunt rerum spiritualium.

VII. Quemadmodum vero virgo dives desponsata viro, quæcumque acceperit dona ante conjunctionem, sive ornamenta, sive vestimentum, sive suppellectilem pretiosam, non quiescit in illis, donec tempus nuptiarum advenerit, et conjunctione posita fuerit: sic quoque anima aptata in sponsam cœlesti Sponso, accipit arrhabonem e Spiritu, sive dona sanationum, sive cognitionis, sive revelationis: sed non conquiescit in illis, donec consequatur plenam societatem, hoc est dilectionem, quæ eum nec metetur, nec excidat, omnis passionis et concussionis expertes constituit illos, qui eam desiderant. Aut quemadmodum infans amictus margaritis et indumentis pretiosis, ubi esurierit, nihil æstimat quæ gestat, sed ea negligit, omnem vero curam habet in mamilla alimenti, quo pacto lac accipiat: idem quoque putato mihi in spiritualibus donis Dei. Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XLVI.

De differentia inter Verbum Dei et inter verbum mundi: et inter filios Dei et inter filios hujus mundi.

I. Verbum Dei, Deus est, et verbum mundi, mundus est. Magnum vero discrimen et intervallum est inter Verbum Dei et inter verbum mundi, atque inter filios Dei et inter filios mundi. Utraque enim proles suorum similis est parentum. Si voluerit ergo propago spiritus tradere se ipsam verbo mundi, ac rebus terrenis, atque gloriæ sæculi hujus, mortificatur et perit, quippe quæ veram requiem vitæ consequi non possit. Requies enim ejus illic est, unde prognata est. Suffocatur enim, ut inquit Dominus, et infructuosus redditur Verbo divino, qui sæcularibus curis occupatus terrenis laqueis illigatur. Similiter, qui carnali intentione detinetur, hoc est homo mundanus, si velit Verbum Dei audire, suffocatur, et velut quispiam expertationis constituitur. Assuefacti enim vitiorum illecebris, ubi de Deo quid audierint, tanquam minus suavi sermone turbati, animi lædio afficiuntur.

146 II. Ait quoque Paulus: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus, stultitia enim est illi*⁹⁰. Et propheta inquit: *Factus est illis sermo Dei, quasi vomitus*. Vides, vivere alibi non licere, quam

⁹⁰ I Cor. II, 14.

καὶ τὰ πρόβατα πρὸς τὸ ἴδιον γένος· καὶ σὺ οὐκ ἐπανέρχῃ πρὸς τὴν οὐράνιον σου συγγένειαν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος· ἀλλὰ συνεπιδοῖς καὶ συννεύεις τοῖς λογισμοῖς σου εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας, βοηθὸς τῆς ἀμαρτίας γενόμενος, καὶ σὺν αὐτῇ ἐαυτῷ πολεμῶν, καὶ οὕτω κατάδρωμα τοῦ ἐχθροῦ ποιῶν ἐαυτὸν ὡς περ ἂν ὄρνεον ὑπὸ ἀετοῦ συλληφθὲν καταλωθῇ, ἢ πρόβατον ὑπὸ λύκου, ἢ παιδίον ἀγνοοῦν ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς ὄφιν, καὶ βρωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκαυθῇ· αἱ γὰρ παραβολαὶ ὡς περ πρόσωπα ἔχουσιν εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον.

Z'. Ὡς περ δὲ παρθένος πλουσία μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, ὅσα ἂν δέξεται δῶρα πρὸ τῆς κοινωνίας, εἴτε κόσμια, εἴτε ἱματισμὸν, εἴτε σκευὴ πολυτέμια, οὐκ ἐπαναπαύεται τούτοις, ἕως οὗ ὁ καιρὸς ἔλθῃ τοῦ γάμου, καὶ τύχῃ τῆς κοινωνίας· οὕτως ἀρμοσθεῖσα εἰς νύμφην ἢ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, λαμβάνει ἀβραβῶνα ἐκ τοῦ Πνεύματος, εἴτε χαρίσματα ἰαμάτων, εἴτε γνώσεως, εἴτε ἀποκαλύψεως· ἀλλ' οὐκ ἐπαναπαύεται ἐκεῖνοις, ἕως ἂν τύχῃ τῆς τελείας κοινωνίας, τούτεστι τῆς ἀγάπης, ἥτις ἀρεπτος οὐσα καὶ ἀπικτος, ἀπαθεῖς καὶ ἀσαλεύτους ἐργάζεται τοὺς αὐτὴν ποθήσαντας. Ἡ ὡς περ βρέφος περιεβλημένον μαργαρίτας καὶ ἰνδύματα τίμια, ἔταν πεινάσῃ, ὡς οὐδὲν λογίζεται ἃ φορεῖ, ἀλλὰ καταφρονεῖ αὐτῶν, ὅλην δὲ τὴν μέριμναν ἔχει εἰς τὸν μαστὸν τῆς τροφῆς, πῶς τὴ γάλα λάθῃ· τὸ αὐτὸ μοι λογίζου κἀν τοῖς πνευματικαῖς χαρίσμασι τοῦ Θεοῦ· ἢ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

C

OMILIA MCΓ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τούτου τοῦ κόσμου.

A'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, Θεὸς ἐστὶ. Καὶ ὁ λόγος τοῦ κόσμου, κόσμος ἐστὶ. Πολλὴ δὲ διαφορὰ καὶ μεσότης τυγχάνει, τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τέκνων τοῦ κόσμου. Ἐκαστον γὰρ γέννημα τοῖς ἰδοῖς ἔοικε γονεῦσιν. Εἰ οὖν θελήσει τὸ τοῦ Πνεύματος γέννημα ἐπιδοῦναι ἐαυτὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ κόσμου, καὶ τὰ πράγματα τῆς γῆς, καὶ τὴν δόξαν τοῦ αἰῶνος τούτου, θανατοῦται καὶ ἀπόλλυται, ἀνάπαυσιν ἀληθινὴν ζωῆς εὐρεῖν μὴ δυνάμενον. Ἡ γὰρ ἀνάπαυσις αὐτοῦ ἐκεῖ ἐστὶν, ὅθεν καὶ ἐγεννήθη.

D

Συμπνίγεται γὰρ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος, καὶ ἀκαρπος γίνεται ἀπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὁ βιωτικαῖς φρονεῖσι συνεχόμενος, καὶ γηϊνοῖς δεσμοῖς δεσμούμενος. Ὡσαύτως ὁ σαρκικῇ προαιρέσει κατεχόμενος, τούτεστιν ἀνθρώπος ὢν κόσμου, ἐὰν θελήσῃ τοῦ Λόγου ἀκούσαι τοῦ Θεοῦ, συμπνίγεται, καὶ ὡς περ ἀλόγιστος τις καθίσταται· ἐθισθέντες γὰρ ταῖς τῆς κακίας ἀπάταις, ὅπταν περὶ Θεοῦ ἀκούσωσιν, ὡς ἀηδεῖ ζμιλίᾳ περιοχλούμενοι, τὸν νοῦν ἀπιδίξονται.

B'. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, *Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος*· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ· καὶ ὁ πρῶφῆτης λέγει, *Ἐγένετο αὐτοῖς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς ἔμτος*. Ὅρα, ὅτι ζῆν ἀλλαχού

οὐκ ἐνδέχεται, εἰ μὴ καθ' ὃν ἕκαστος γεγέννηται λόγον. Καὶ ἐτέρως δὲ ἀκουστέον περὶ τούτου. Ἐάν ἐπιθῶ ἑαυτὸν εἰς μεταβολὴν ἐλθεῖν ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, ἀποθνήσκει πρότερον ἐκείθεν, καὶ ἄκαρπος γίνεται ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκείνης ἐν τῇ πονηρίᾳ ζωῆς. Ὅσπερ δὲ εἰ τις νόσῳ ἢ πυρετῷ κατέχεται, εἰ καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς κλίνης ἔρριπται, μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι τῶν τῆς γῆς ἔργων, καὶ ὁ νοῦς οὐκ ἡσυχάζει, περισπώμενος καὶ μεριμνῶν περὶ ἐργασίας, καὶ τὸν ἱατρὸν ἐπιζητεῖ, ἀποστέλλων πρὸς αὐτὸν τοὺς φίλους αὐτοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραδάσεως τῆς ἐντολῆς, ἐν ἀσθενείᾳ τῶν παθῶν γενοῦσα, καὶ ἄτονος καταστάσα, προσερχομένη τῷ Κυρίῳ, καὶ πιστεύουσα, τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ συγγάνει, καὶ ἀρησαμένη τὴν προτέραν κακίστην ζωὴν, εἰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἀσθενείᾳ κατέκειται, μὴ δυναμένη τὰ ἔργα τῆς ζωῆς ἐν ἀληθείᾳ διαπράξασθαι, ἀλλ' ὅμως τὸ μεριμνήσαι περὶ τῆς ζωῆς ἐμπόνως, τὸ δεηθῆναι τοῦ Κυρίου, τὸ ζητῆσαι τὸν ἀληθινὸν ἱατρὸν ἔχει καὶ δύναται..

Γ'. Καὶ οὐκ ὡς τινὲς φασὶ κακοδιδασκαλίαις ὑπαγόμενοι, οἷτι καθάπαξ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅλως οὐ δύναται τι ἀγαθὸν διαπράξασθαι. Καὶ γὰρ τὸ βρέφος κἂν μηδὲν ἰσχύη διαπράττεσθαι, ἢ τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἐλθεῖν πρὸς τὴν μητέρα ἀδυνατῆ, ὅμως κυλίεται, καὶ βοᾷ, καὶ κλαίει ἐπιζητοῦν τὴν μητέρα. Καὶ ἐν τούτῳ σπλαγγνίζεται ἡ μήτηρ, καὶ χαίρει ἐπιζητοῦντος αὐτὴν τοῦ νηπίου ἐν πόνῳ καὶ κραυγῇ, καὶ ἀδυνατοῦντος τοῦ βρέφους ἐλθεῖν πρὸς αὐτὴν, ὅμως διὰ τὴν πολλὴν τοῦ παιδίου ζήτησιν, αὐτὴ ἡ μήτηρ ἀπέρχεται πρὸς αὐτὸ, ὑπὸ τῆς περὶ τὸ βρέφος ἀγάπης αἰχμαλωτιζομένη, καὶ ἀναλαμβάνει καὶ περιθάπτει, καὶ τροφοφορεῖ ἐν πολλῇ στοργῇ. Τοῦτο καὶ ὁ φιλόθρωπος Θεὸς ποιεῖ ἐπὶ τῇ προσερχομένῃ καὶ αὐτὸν ἐπιποθοῦσῃ ψυχῇ. Πολλῇ δὲ μάλλον αὐτὸς ἀγάπῃ φερόμενος ἐνδιαθέτω ἰδίᾳ χρηστότητι κολλᾷται τῇ διανοίᾳ αὐτῆς, καὶ γίγνεται μετ' αὐτῆς εἰς ἓν πνεῦμα, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Τῆς γὰρ ψυχῆς κολλωμένης τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ Κυρίου ἐλεοῦντος, καὶ ἀγαπῶντος, ἐρχομένου τε πρὸς αὐτὴν, καὶ κολλωμένου αὐτῇ, καὶ τῆς διανοίας λοιπὸν παραμενούσης ἀδιαλείπτως τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, εἰς ἓν πνεῦμα, καὶ εἰς μίαν κρᾶσιν, καὶ εἰς μίαν διάνοιαν γίγνεται ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος· καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἔρριπτεται ἐν τῇ γῇ, καὶ ἡ διάνοια αὐτῆς ὅλη ἐξ ὅλου τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ πολιτεύεται, ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνερχομένη, καὶ κολλωμένη τῷ Κυρίῳ, κάκει διακονοῦσα αὐτῷ.

Δ'. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς καθεζόμενος, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει, ὅλος πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς ἐστὶ. Τῆν μὲν γὰρ αὐτῆς εἰκόνα τέθεικεν ἔνω ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει τῶν ἁγίων Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ ἰδίαν εἰκόνα τοῦ ἀρρήτου φωτὸς τῆς θεότητος αὐτοῦ τέθεικεν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς. Αὐτὸς αὐτῇ διακονεῖ ἐν τῇ τοῦ σώματος πόλει· κάκειν αὐτῷ διακονεῖ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει. Αὐτὴ αὐτὸν ἐκληρονόμησεν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτὸς ἐκληρονόμησεν

A ea, qua quisque natus est, ratione. Quin etiam aliter de hoc est audiendum. Si tradat se ipsum ad consequendam mutationem carnalis homo, moritur prius illic, et infructuosus efficitur priori illi, quam in pravitate traduxit, vita. Quemadmodum ergo si quis morbo aut febrī delineatur, licet in cubile corpus projectum sit, non valens perficere opus aliquid terrenum, non tamen quiescit animus, sed distractus et curans, quæ sunt peragenda, medicum requirit, missis ad eum amicis suis: eodem quoque modo anima transgressionem mandati, in infirmitatem affectionum redacta, et languidior reddita, ubi accesserit ad Dominum et crediderit, auxilium ab eo consequitur: et abnegans priorem pessimam vitam, licet antiqua ægitudine decumbat, et nequeat opera vitæ vere peragere; nihilominus curare, quæ ad vitam pertinent, sedulo deprecari Dominum, et inquirere verum medicum, et habet et potest.

III. Et non, ut aiunt quidam perversa doctrina seducti, prorsus mortuus est homo, ut omnino non possit quidquam boni peragere. Etenim infans, licet nihil possit perficere, aut propriis pedibus accedere ad matrem nequeat, nihilominus volvitur, clamat et plorat, inquires matrem: erga eum summa afficitur misericordia mater, et gaudet de infante, quærente se cum labore et clamore; et cum non possit infans ad eam pervenire, nihilominus ob multam pueri inquisitionem, ipsa mater abit ad illum, amore pueri capta, et amplectitur, circumfovet, atque alimentum profert summa cum dilectione: hoc ipsum benignus quoque Deus facit in anima ad eum accedente, et ejus desiderio detenta: longe vero majori ipse sibi insita dilectione, et propria benignitate doctus, adhærescit intellectui ejus, et evadit cum illa in unum spiritum⁹⁹, juxta sermonem apostolicum. Si enim adhæreat anima Domino, et Dominus misericordia et charitate motus accedat ad eam, et jungatur ei, atque intellectus tandem permaneat indesinenter in gratia Domini, in unum spiritum, et in unum temperamentum, et in unum intellectum evadunt anima et Dominus: atque corpus ejus in terram projicitur, mens vero tota plane in cœlesti Jerusalem versatur, ad tertium cœlum usque ascendens, atque conjuncta Domino, illic ministrat ei.

IV. Ipse vero in throno magnificentiæ in excelsis sedens, in cœlesti civitate, penitus cum illa in corpore ejus est: siquidem ejus imaginem collocavit sursum in cœlesti civitate sanctorum Jerusalem; propriam vero imaginem luminis arcani atque divinitatis suæ collocavit in corpore ejus: ipse ministrat ei in civitate corporis: illa vero ei ministrat in cœlesti civitate. Hæc illius hæreditatem adit in cœlo: ille vero cernit ejus hæreditatem in terra.

⁹⁹ I Cor. vi, 17.

Dominus enim hæreditas sit animæ, et anima hæreditas sit Domini. Si etenim peccatorum in tenebris agentium intellectus et mens tam procul a corpore abesse potest, ac longius peregrinari, atque in remotiores regiones proficisci momento horæ valet, et sæpenumero relicto in terra corpore, mens in alia regione cum dilecto vel amica sua degit, et illic se ipsum quasi vitam degere conspicit: si igitur **147** peccatoris anima est adeo subtilis et volatilis, ut mens ejus non prohibeatur a procul dissitis locis; multo magis anima, a qua sublatur est velamen tenebrarum virtute sancti Spiritus, et illuminati sunt intellectuales ejus oculi lumine cœlesti, et quæ liberata est perfecte ab afflictionibus obscenis, ut munda beneficio gratiæ reddita, tota in Spiritu in cœlis ministrat Domino, et tota in corpore servit illi: et in tantum extenditur intellectu, ut ipsa sit ubivis, et ubi, et quando libuerit, Christo ministret.

V. Hoc dicit Apostolus: *Ut valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et profunditas, et sublimitas, cognoscereque præminentem cognitionis dilectionem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei* ⁹⁰. Contemplare arcana mysteria animæ, a qua aufert Dominus incumbentes tenebras, et revelat eam, et revelatur ei; qua ratione dilatet et extendat prudentiam mentis ejus in latitudines, longitudines, profunditates et sublimitates universæ visibilis et invisibilis creaturæ. Magnum ergo, et divinum opus, et admirandum, revera est anima. Cum enim crearet illam, talem condidit Deus eam, ut in natura ejus nullum insereret vitium, sed ad imaginem virtutum Spiritus condidit illam: posuit in ea leges virtutum, discretionem, scientiam, prudentiam, fidem, dilectionem, atque cæteras virtutes ad imaginem Spiritus.

VI. Adhuc enim vel nunc in scientia, prudentia, dilectione et fide reperitur, et manifestatur ei Dominus: locavit in ea intellectum, cogitationes, voluntatem ac mentem ducem præcipuum: constituit quoque in ea multiplicem aliam subtilitatem; fecit illam facile mobilem, volatilem, et indefessam. Donavit illi, ut in momento ire et redire possit, et mente ministrare ei, prout Spiritus voluerit, atque ut omnino dicam, creavit illam talem, ut ipsa sit sponsa et socia ejus, ut ipse cum illa contemperetur, et unus Spiritus cum eo fiat, ut inquit: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* ⁹¹. Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVII.

Explicatio allegorica quorundam sub lege factorum.

I. Gloria Mosis, quam gerebat in facie, typus erat veræ gloriæ. Quemadmodum enim illic fixis

⁹⁰ Ephes. iii, 19. ⁹¹ I Cor. vi, 17.

Α αὐτὴν ἐπὶ γῆς. Ὁ Κύριος γὰρ κληρονομία γίνεται τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ κληρονομία γίνεται τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ τῶν ἐν σκότει ἀμαρτωλῶν ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς τοσοῦτον πόρρω τοῦ σώματος εἶναι δυνατόν, καὶ μακρὰν ἀποδημεῖν, καὶ εἰς μακροτέρας πατρίδας ἀπελθεῖν ῥοπῇ ὥρας ἰσχύει, καὶ πολλάκις ἐβρίμμενον ἐν τῇ γῆ τοῦ σώματος, ἡ διάνοια ἐν ἐτέρᾳ πατρίδι πρὸς τὸν ἀγαπητὸν, ἢ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ τυγχάνει, κάκει ἑαυτὸν ὡς διαιτώμενον καθορᾷ· εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ψυχὴ οὕτω ἐλαφρά τε καὶ εὐπερος, ὥστε τὸν νοῦν αὐτοῦ μὴ ἐμποδίζεσθαι ἀπὸ τῶν πόρρωθεν τόπων, πολλῶ μᾶλλον ἡ ψυχὴ, ἥς ἦρθη τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ ἐφωτισθησαν οἱ νεκροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διὰ τοῦ ἐπουρανοῦ φωτός, καὶ ἐλευθέρωθη τελείως ἀπὸ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ καθαρὰ διὰ τῆς χάριτος κατειργάσθη, ὅλη ἐν οὐρανοῖς ἐν πνεύματι διακονεῖ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὅλη ἐν τῷ σώματι διακονεῖ αὐτῷ· καὶ τοσοῦτον πλατύνεται τῷ φρονήματι, ὥστε πανταχοῦ αὐτὴν εἶναι· καὶ ὅπου βούλεται, καὶ ἐνθα βούλεται διακονεῖν τῷ Χριστῷ.

Ε'. Τοῦτο φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ἰνα ἐξισχύσητε καταλαθεῖν σὺν πῦσι τοῖς ἁγίοις, τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ ὕψος, καὶ βάθος, γινῶναι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, Ἰνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ*. Θεώρησον ἄρρητα μυστήρια ψυχῆς, ἥς περιαιρεῖ Κύριος τὸ ἐπιχειρούμενον σκότος, καὶ ἀποκαλύπτει αὐτὴν, καὶ ἀποκαλύπτει αὐτῇ· πῶς πλατύνει καὶ τείνει τὰ φρονήματα τοῦ νοῦς αὐτῆς, εἰς τὰ πλάτη, καὶ μήκη, καὶ βάθη, καὶ ὕψη πάσης ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως. Μέγα τοίνυν καὶ θεῖον ἔργον καὶ θαυμαστὸν ὄντως ἐστὶν ἡ ψυχὴ. Ἐν γὰρ τῷ δημιουργηθῆσαι αὐτὴν, τοιαύτην ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτὴν, ὡς ἐν τῇ φύσει αὐτῆς μὴ ἐνθεῖναι κακίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν ἀρετῶν τοῦ Πνεύματος ἐποίησεν αὐτὴν. Ἔθηκεν εἰς αὐτὴν νόμους ἀρετῶν, διάκρισιν, γνῶσιν, φρόνησιν, πίστιν, ἀγάπην, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Πνεύματος.

Γ'. Ἐτιγὰρ καὶ νῦν ἐν τῇ γυνώσει, καὶ φρονήσει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ πίστει εὐρίσκεται καὶ φανεροῦται αὐτῇ ὁ Κύριος· ἔθηκεν εἰς αὐτὴν διάνοιαν, λογισμοὺς, θέλημα, νοῦν ἡγεμόνα· ἐνεθρόνισεν ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλη πολλὴν λεπτότητα. Ἐποίησεν αὐτὴν εὐκίνητον, εὐπετρον, ἀκοπον· ἐχαρίσατο αὐτῇ τὸ ἐν ῥοπῇ ἔρχεσθαι καὶ ἀπέρχεσθαι, καὶ τοὺς φρονήμασι διακονεῖν αὐτῷ, ἐνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται, καὶ ἀπαξιαπλῶς ἔκτισεν αὐτὴν τοιαύτην, ὥστε γενέσθαι εἰς νύμφην καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ, τοῦ αὐτὸν μετ' αὐτῆς κεκράσθαι, καὶ ἐν Πνεύμα μετ' αὐτοῦ εἶναι, καθὼς φησιν, *Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν Πνεύμα ἐστιν*. Ἡ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA MZ.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῶν ὑπὸ νόμον γεγεννημένων.

Α'. Ἡ δόξα Μωσείως ἦν εἶχεν ἐν τῷ προσώπῳ, τὸ ποσὸν ἦν τῆς ἀληθινῆς δόξης. Ὅν γὰρ τρέπον ἐκεῖ

ἀτανύσαι εἰς τὸ πρόσωπον Μωσέως· οὐκ ἔσχον οἱ Ἰουδαῖοι, οὕτω νῦν ἐκείνην τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς δέχονται οἱ Χριστιανοί, καὶ τὸ σκότος μὴ φέρον τὴν αὐγὴν τοῦ φωτὸς ἐκτυφλούμενον φυγαδεύεται. Ἐκείνοι δὲ, ὅτι λαὸς Θεοῦ ἦσαν, ἐκ τῆς περιτομῆς ἐφαίνοντο· ἐνταῦθα δὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ περιτομῆς τῆς σημείων τῆς περιτομῆς ἐνδοθεν τῆ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑποδέχεται. Μάκαιρα γὰρ ἐπουράνιος ἐκτέμνει τὸ περισσὸν τοῦ νοῦ, τουτέστι τὴν ἀκάθαρτον ἀκροβυστίαν τῆς ἁμαρτίας. Παρ' ἐκείνοις βάπτισμα τὴν σάρκα ἀγιάζον· πρ' ἡμῶν δὲ ἐστὶ βάπτισμα ἁγίου Πνεύματος καὶ πυρὸς· τοῦτο γὰρ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ πυρὶ.

Β'. Ἐκαὶ σκητὴ ἐσωτέρα καὶ ἐξωτερὰ, καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην, διὰ παντὸς εἰσῆσαν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἑαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς σὺν αἵματι, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδόν. Ἐνταῦθα δὲ οἱ καταξιούμενοι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀχειροποιήτων σκηνήν, ἔπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός. Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, τὸν ἱερεὰ λαβεῖν δύο περιστερὰς, καὶ θῦσαι μὲν τὴν μίαν, φαντίσαι δὲ τὴν ζῶσαν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐκείνης, καὶ ἀπολῦσαι, καὶ ἵπτασθαι ἐλευθέραν. Τὸ δὲ γενόμενον τύπος ἦν καὶ σκιὰ τῆς ἀληθείας· καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐτύθη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ φαντίσαν ἡμᾶς πτεροφυῆσαι ἐποίησεν. Ἔδωκε γὰρ ἡμῖν πτέρυγας ἁγίου Πνεύματος, πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἀκωλύτως εἰς τὴν ἀέρα τῆς θεότητος.

Γ'. Ἐκείνοις νόμος ἐδόθη ἐν πλαξὶ γεγραμμένος λιθίναις, ἡμῖν δὲ νόμοι πνευματικοὶ πλαξὶν ἐγγραφόμενοι καρδίας σαρκίνας· λέγει γὰρ, Διδούς νόμους μου ἐν καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. Κάκεινα μὲν πάντα καταργούμενα καὶ πρόσκαιρα· νῦν δὲ πάντα ἐξ ἀληθείας εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐπιτελούμενα· διαθήκη τε γὰρ ἔσθαι, καὶ ἀπαξιαπλῶς, Ὅσα ἐκείνοις συνέθη, τυπικῶς ἐγγράφη· ἐγγράφη δὲ πρὸς νοουσιαν ἡμετέραν. Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ προείπεν ὁ Θεὸς τὸ ἐσόμενον, ὅτι Πάροιχος ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν τῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώσουσι, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ ἐπὶ τετρακόσια. Τοῦτο ἐπλήρου τὴν τῆς σκιάς εἰκόνα. Πάροιχος γὰρ ἐγένετο ὁ λαὸς, καὶ κατεδουλώθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκακώθη ἐν πληρῇ καὶ πληνθείᾳ. Ἔστησε γὰρ αὐτοῖς Φαραὼ ἐργοπεσιτάτας καὶ ἐργοδιώκτας, ἵνα ποιήσωσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μετὰ ἀνάγκης, καὶ ὅτε ἐστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἐπεσκέφατο αὐτούς διὰ Μωσέως· καὶ πολλαῖς πληγαῖς πατάξας τοὺς Αἰγυπτίους, ἐν τῷ μηνὶ τῶν ἀνθῶν, ὅτε πρῶτον ἐπιφάνεται τὸ φῶς ἐν τῷ ἔσπερ, τῆς συγγνώμης τοῦ χειμῶνος παρερχομένης, ἐξάγει αὐτούς ἐξ Αἰγύπτου.

Δ'. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Μωσέϊ, Ἵρα λαβεῖν ἄμωμον, καὶ σφάξαι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρίσαι ἐπὶ

A oculis intueri vultum Mosis non valebant Judæi, eodem modo nunc illam gloriam lucis in animis recipiunt Christiani : ac tenebræ non ferentes splendorem lucis, occæcatæ fugantur. Porro illi, quod essent populus Dei, ex circumcisione agnoscebantur : modo vero populus Dei peculiaris, signum circumcisionis intus in corde suo suscipit. Gladius enim cœlestis amputat abundantiam mentis, hoc est, impurum præputium peccati. Apud illos erat baptismus carnem sanctificans : apud nos vero baptismus sancti Spiritus et ignis. Hoc enim prædicavit Joannes : *Ipse vos baptizabit in sancto Spiritu et igni*⁹⁵.

B .II. Ibi tabernaculum interius et exterius; atque in prius semper ingrediebantur sacerdotes, cultum **148** divinum peragentes : in secundum autem semel in anno solus pontifex cum sanguine : *Hoc significante sancto Spiritu, nondum manifestatam esse sanctorum viam*⁹⁶. Hic vero, qui meruerunt, ingrediuntur in non manufactum tabernaculum, quo præcursor pro nobis introiit Christus. Scriptum est in lege : *Ut sacerdos accipiat duas columbas, et alteram quidem mactet, aspergat vero vivam sanguine ejus, et dimittat liberam evolare*. Verum quod fiebat, typus erat et umbra veritatis. Etenim Christus immolatus est, et sanguis ejus nos aspergens fecit ut nascerentur nobis alæ. Dedit enim nobis alas Spiritus sancti ad volandum sine ullo impedimento in aerem divinum.

Γ .III. Illis data est lex, in tabulis scripta lapideis ; nobis vero leges spirituales tabulis cordis inscriptæ carnis. Inquit enim : *Dans leges meas in cordibus illorum, et in mentibus eorum inscribam eas*⁹⁷. Et illa quidem omnia abolebantur et temporanea erant : nunc autem cuncta vere in interiori homine perficiuntur : testamentum enim etiam est intrinsecus, atque ut breviter dicam : *Quæcunque contingebant illis, in figura fiebant : scripta vero sunt propter admonitionem nostri*⁹⁸. Abrahæ enim prædixit Deus futurum, nempe : *Semen tuum erit incola in terra non sua, et affigent illud, ac in servitutem redigent quadringentos annos*⁹⁹. Hoc implebat umbræ imaginem. Siquidem incola fuit populus, et in servitutem ab Ægyptiis redactus, atque in luto et latere afflictus¹⁰⁰. Præciebat enim illis Pharaon præfectos et stimulos operis, ut perlicerent opera sua necessitate quadam coacti. Cumque ingemiscent filii Israel ab operibus suis ad Deum, tum visitabat eos per Mosem ; ac multis plagis Ægyptiis percussis, mense florum, quando primum apparet amœnissimum ver, tristitia hiemis prætereunte, educit eos ex Ægypto.

IV. Dixit autem Deus Mosi : *Ut agnum acciperet immaculatum, et immolaret, et sanguine ejus ungeret*

⁹⁵ Matth. iii, 11. ⁹⁶ Hebr. ix, 8. ⁹⁷ Jerem., xxxi, 31. ⁹⁸ I Cor. x, 11. ⁹⁹ Gen. xv, 13. ¹⁰⁰ Exod. i, 11, 14.

*limina et fores, ne qui perdebat primogenita Ægyptiorum, tangeret eos*⁹⁸. Conspiciebat enim missus angelus signum sanguinis eminus, et recedebat. Ingrediebatur vero domos non signatas, et omne primogenitum interficiebat. Præterea quoque *fermentum ex quacunque domo jussit aboleri, et mactatum agnum cum azymis et lactucis agrestibus comedere præcepit*⁹⁹. Et quidem manducare eos jussit, *circumcinctos renibus, et pedibus sandaliis calcæatos, baculos manibus tenentes*. Et ita cum omni festinatione ad vesperam edere jubet Pascha Domini, nec ullo modo ossa coram facie Domini confringere.

V. Verum eduxit eos cum argento et auro¹, cum jussisset mutuo accipere quemlibet a vicino suo Ægyptio vasa aurea et argentea. Egressi sunt autem ex Ægypto, cum Ægyptii sepelirent primogenita. Et illis quidem oborielatur gaudium, quod liberati essent a squalida servitute : his vero luctus et planctus propter interitum liberorum. Quare inquit Moses : *Hæc est nox, in qua pollicitus est Deus se redempturum nos*. Hæc autem omnia mysterium sunt animæ per adventum Christi redemptionis. Israel interpretatione redditur *animus videns Deum*. Liberatur ergo a servitute tenebrarum, ab Ægyptiis spiritibus.

149 VI. Postquam enim per inobedientiam mortuus est homo gravi morte animæ, et maledictionem super maledictionem suscepit : *Tribulos et spinas producet tibi terra*². Et iterum : *Coles terram, et non addet, ut tibi præbeat fructus suos* : creverunt et exortæ sunt in terra cordis ejus spinæ et tribuli. Abstulerunt ejus gloriam inimici dolo et technis, et induerunt eum pudore. Ablatum est lumen ejus, et indulus est tenebris : interfecerunt animam ejus, dissipatis ac divisis cogitationibus ejus, et distraxerunt e sublimi mentem ejus; factusque est Israel homo servus veri Pharaonis. Et præferunt præfectos et stimulos operis, spiritus malitiæ, cogentes eum, velit nolite, committere prava sua opera, et constructionem luti ac lateris complere. Qui etiam arcetes eum a cœlesti sapientia, abduxerunt ad crassa, terrena ac lutosa opera prava, ad sermones, ad meditationes et ad cogitationes vanas. Ubi enim excidit e sua sublimitate anima, incidit in regnum homini infestum, et in principes crudeles, compellentes eam construere ipsis vitii peccatiue civitates.

VII. Si vero ingemiscat anima, et clamet ad Deum, emittit ei spiritualementem Mosem, qui liberet eam a servitute Ægyptiorum : verum primum clamat, et suspiria ducit, et tum redemptionis initium consequitur. Ipso quoque mense recentium florum liberatur, tempore nimirum veris, quando terra animæ emittere potest pulchros et floridos ramos justitiæ,

Α τῶν φλιῶν, καὶ τῶν θυρῶν, ἵνα μὴ ὁ δολοφροσύνη τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων θλιγῇ αὐτῶν. Ἐώρα γὰρ ὁ ἀποσταλὸς ἄγγελος τὸ σημεῖον τοῦ αἵματος πύρρωθεν, καὶ ἀφίστατο. Ἐπεισθῆι δὲ ταῖς μὴ σσημειωμέναις οἰκίαις, καὶ πᾶν πρωτότοκον ἀνήρει. Ἔτι δὲ καὶ ζύμην ἐκ παντὸς οἴκου ἐκέλευσεν ἀφανισθῆναι, καὶ τὸ σφάζομενον ἀρνίον μετὰ ἀζύμων καὶ κικρίδων ἐσθῆναι πρόσεταξεν ἑσθῆναι δὲ αὐτοὺς περιζωμένους τὰς ὀσφύας, καὶ ὑποδεσμένους ἐν τοῖς ποσί, τὰ ὑποδήματα, καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντας ἐν ταῖς χερσίν· καὶ οὕτω μετὰ πάσης σπουδῆς ἐσθῆναι πρὸς ἑσπέραν κελεύει τὸ πάσχα Κυρίου, καὶ μήτε ὄστον ἀπὸ τοῦ Κυρίου συντρίψαι.

Ε'. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ, κελεύσας χρήσασθαι ἕκαστον παρὰ γείτονος αὐτοῦ Αἰγύπτου σκεύη χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ. Ἐξήρχοντο δὲ ἐξ Αἰγύπτου, τῶν Αἰγυπτίων θαιπτότων τὰ πρωτότοκα. Καὶ τοῖς μὲν ἦν χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀχμηρᾶς δουλείας· τοῖς δὲ πένθος καὶ κοπιὰς ἐπὶ τῇ τῶν τέκνων ἀπωλείᾳ. Διὸ φησιν ὁ Μωϋσῆς, Αὐτῇ ἡ γῆ ἐν ἣ ἐπηγγέλματο ὁ Θεὸς λυτρώσασθαι ἡμᾶς. Ταῦτα δὲ πάντα μυστηρίον ἐστὶ ψυχῆς, τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ λυτρωθείσης· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται τοὺς ὄρων τὸν Θεόν. Ἐλευθεροῦται οὖν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ σκότους, ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πνευμάτων.

Γ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ παρακοῇ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ δεινῷ τῆς ψυχῆς, καὶ κατάραν ἐπὶ κατάρα ἐδέξατο· *Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ* καὶ αὐθις, *Ἐργάση τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δούναί σοι τοὺς καρπούς αὐτῆς*· ἀνεψήσαν καὶ ἀνέτειλαν ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀκανθαὶ καὶ τριβόλοι. Ἦραν αὐτοῦ τὴν δόξαν οἱ ἔχθροὶ διὰ τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνέθυσαν αὐτὸν αἰσχύνῃν. Ἦρθη τὸ φῶς αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύθη τὸ σκότος· ἐφόνευσαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διεσκέδασαν, καὶ διεύλον τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ κατέσπασαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὁ Ἰσραὴλ ἄνθρωπος δούλος τοῦ ἀληθινοῦ Φαραώ. Καὶ ἐπέστησεν αὐτῷ τοὺς ἐργοεπιστάτας καὶ ἐργοδιώκτας, τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας ἀναγκάζοντα αὐτὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα ποιεῖν τὰ πονηρὰ αὐτοῦ ἔργα, καὶ τὴν σύνταξιν ἐκπληροῦν τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς κλινοῦ. Οἱ καὶ χωρήσαντες αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ φρονήματος, κατήγαγον ἐπὶ τὰ ὕλικα καὶ γῆινα καὶ πηλώδη ἔργα πονηρὰ, καὶ λόγους, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ διαλογισμοὺς ματαίους. Ἐκπεσοῦσα γὰρ τοῦ ἰδίου ὕψους ἡ ψυχὴ εὖρε βασιλείαν μισάνθρωπον, καὶ ἄρχοντας πικροῦς, τοὺς καταναγκάζοντας αὐτὴν οἰκοδομεῖν αὐτοῖς τὰς τῆς κακίας πόλεις ἁμαρτιῶν.

Ζ'. Ἐὰν δὲ στενάξῃ ἡ ψυχὴ, καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαποστέλλει αὐτῇ τὸν πνευματικὸν Μωϋσᾶ, τὸν λυτροῦμενον αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων· ἀλλὰ πρῶτον βοᾷ καὶ στενάζει, καὶ τότε τῆς ἀπολυτρώσεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. Καὶ αὕτῃ ἐν τῷ μηνί τῶν νέων ἀνθῶν λυτρομένη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἔαρος, ἡνίκα ἡ γῆ τῆς ψυχῆς ἐξανθεῖν δύναται

⁹⁸ Exod. xii, 3, 7, 11. ⁹⁹ ibid., 12, 15. ¹ ibid., 55, 36. ² Gen. iii, 18.

τούς καλοὺς καὶ ἀνθηροὺς κλάδους τῆς δικαιοσύνης, ἅ τῶν πικρῶν χειμῶνων διεθρόντων τῆς ἀγνοίας τοῦ σκότους, καὶ τῆς πολλῆς πωρώσεως τῆς ἐκ τῶν αἰσχυρῶν πράξεων καὶ ἀμαρτιῶν. Κελεύει δὲ τότε ἀφανισθῆναι ἐξ ἐκάστης οἰκίας πᾶσαν ζύμην παλαιάν, τὰς πράξεις, καὶ τὰ φρονήματα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ φθειρομένου, διαλογισμοὺς πονηροῦς, καὶ ἐνθυμήσεις ῥυπαρὰς, ὅσον δυνατὸν, ἀπορρίψασθαι.

Η'. Σφαγῆναι δεῖ τὸ ἀρνίον, καὶ τυθῆναι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρισθῆναι ἐπὶ τῶν θυρῶν. Χριστὸς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἄμωμον ἀρνίον ἐσφάγη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐχρίσθη ἐπὶ τῶν φλιῶν τῆς καρδίας, ὅπως γένηται τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τῇ μὲν ψυχῇ εἰς ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν· τοῖς δὲ Αἰγυπτίοις δαίμοσιν εἰς πένθος καὶ θάνατον· ἀληθῶς γὰρ πένθος αὐτοῖς ἐστὶν, χαρὰ δὲ καὶ ἀγαλλίασις τῇ ψυχῇ τὸ τοῦ ἀμώμου ἀρνίου αἷμα. Ἐτα μετὰ τὸ χρίσμα κελεύει πρὸς ἑσπέραν φαγεῖν τὸ ἀρνίον, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ πικριδίων, περιεζωσμένους τὰς ζώνας, καὶ ὑπόδηματα, καὶ ἔχοντας τὰς βακτηρίας ἐν ταῖς χερσίν. Ἐάν γὰρ μὴ πρότερον γένηται ἡ ψυχὴ παρεσκευασμένη πανταχόθεν δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὅσον ἐστὶν ἐν αὐτῇ, οὐ δίδεται αὐτῇ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ἀρνίου. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἀρνίον ἡδύ, καὶ τὰ ἄζυμα καλὰ, ἀλλ' αἱ πικρίδες πικραὶ καὶ τραχεῖαι. Μετὰ θλίψεως γὰρ πολλῆς, καὶ πικρίας ἐσθίει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ ἀρνίου καὶ τῶν χρηστῶν ἄζύμων, θλιβούσης αὐτὴν τῆς συνούσης αὐτῇ ἀμαρτίας.

Θ'. Καὶ πρὸς ἑσπέραν φησὶν ἕδασθαι αὐτό· ἡ δὲ πρὸς ἑσπέραν ὥρα μέση φωτὸς καὶ σκότους ἐστίν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς ταύτην οὖσα τῇ ἀπολυτρώσει, μέση γίνεται φωτὸς καὶ σκότους, ἐσώσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐώσης τὸ σκότος· ἐπελθεῖν τῇ ψυχῇ, καὶ καταπεῖν αὐτήν· καὶ ὃν τρόπον εἶπε Μωυσῆς, Αὐτὴ ἡ νύξ τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς, δοθέντος αὐτῷ βιβλίου ἐν τῇ συναγωγῇ, ὡς γέγραπται, ἐκάλεσεν ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Ἐκεῖ νύξ ἀναποδόσεως, ἐνταῦθα ἡμέρα ἀπολυτρώσεως· εἰκότως· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιά τῆς ἀληθείας, καὶ μυστικῶς προτυπούμενα τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν ὑπέγραψον τῆς ψυχῆς τῆς ἐγκεκλεισμένης τῷ σκότει, καὶ πεπεδημένης κρυπτῶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, καὶ ἐναποκεκλεισμένης πύλαις χαλκαῖς, καὶ μὴ δυναμένης ἀνευ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἐλευθερωθῆναι.

Ι'. Ἐξάγει οὖν τὴν ψυχὴν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δουλείας, τῶν πρωτοτόκων αὐτῆς ἀναιρουμένων ἐν τῇ ἐξόδῳ. Ἦδη γὰρ μέρος τι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀληθινοῦ Φαραῶ καταπίπτει. Πένθος· ἔχει τοὺς Αἰγυπτίους. Στενάζουσι γὰρ λυπούμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου. Κελεύει χρῆσασθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ λαβόντας ἐξελεθεῖν. Ἀπολαμβάνει γὰρ ἐξιούσα τοῦ σκότους ἡ ψυχὴ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκευὴ, ἦγουν τοὺς ἰδίους ἀγαθοὺς λογισμοὺς πεπυρωμένους ἐπαπαλασίως, ἐν οἷς διακονεῖται καὶ ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Ἐσκόρπι-

gravi hieme ignorantiae tenebrarum, et summa excecatione ex obscenis actionibus et peccatis prognata, præterita. Porro præcipit tum aboleri ex unaquaque domo omne fermentum antiquum, actiones nimirum, et consilia veteris hominis qui corrumpitur, ac perversas cogitationes et meditationes sordidas, quoad fieri potest, abjicere.

VIII. Mactari oportet agnum et immolari, ejusque sanguinem illinere foribus. Christus enim verus bonus et immaculatus agnus mactatus est, et sanguine ejus uncta limina cordis, ut fiat effusus in cruce sanguis Christi, animæ quidem vita et redemptio; Ægyptiis vero dæmonibus luctus et mors. Vere enim luctus illis est; gaudium autem et exultatio animæ, immaculati illius agni sanguis. Deinde post unctionem jubet ad vesperam comedere agnum, et azyma cum lactucis agrestibus, circumcinctos renibus, calceatos sandaliis, et tenentes baculos in manibus. Nisi enim prius sit anima præparata undequaque per bona opera, quantum in ipsa est, non conceditur illi, ut comedat de agno. Et licet suavis sit agnus et azyma bona, amaræ tamen et asperæ sunt lactucæ. Cum afflictione ergo summa et molestia edit anima de agno et bonis azymis, affligente eam quod illam inhabitat, peccato.

IX. Et ad vesperam jubet edere illum. Vespertina autem hora media inter lucem et tenebras est. Sic quoque anima in ipsa constituta redemptione, media est inter lucem et tenebras, assistente virtute divina, nec permittente tenebras insurgere in animam, et absorbere illam. Et quemadmodum Moses dixit: Hæc est nox promissionis Dei, sic quoque Christus, oblato sibi libro in Synagoga, ut scriptum est, appellavit annum Domini acceptabilem, 150 et diem redemptionis². Ibi nox retributionis, hic dies redemptionis; et merito. Omnia enim illa typus erant et umbra veritatis, et mystice præfigurata veram describebant salutem inclusæ tenebris animæ, atque compeditæ clam in lacu infimo, et intus inclusæ portis æneis, et quæ non possit absque Christi redemptione liberari.

X. Educit igitur animam ex Ægypto, et, qua in ea premebatur, servitute, primogenitis ejus interfectis in egressu. Jam enim pars quædam potentiae veri Pharaonis interit. Luctus occupat Ægyptios. Ingemiscunt enim contristati de salute captivi. Jubet mutuo accipere ab Ægyptiis vasa aurea et argentea; et iis acceptis egredi. Accipit enim, egrediens ex tenebris anima, argentea et aurea vasa, videlicet, suas probas cogitationes septuplo fervidiores, quibus ministratur Deo, et in quibus Deus conquiescit. Disperserant enim, qui prius vicini ei erant, dæ-

² Luc. iv, 18.

mones, et occuparant ac dissiparant cogitationes ejus. Beata anima, quæ redempta est e tenebris! Et væ animæ, quæ non clamat nec ingemiscit ad eum, qui potest eam liberare a molestis illis et acerbis operum exactoribus!

XI. Abeunt filii Israel celebrato Pascha. Proficit anima, quæ accepit vitam sancti Spiritus, degustavit agnum, ejusque sanguine uncta est, et comedit verum panem, Verbum vivum. Columna ignis et columna nubis illos præcedit custodiens ¹: Spiritus sanctus suffulsit hos, fovens et dirigens in intelligentia animam. Pharaon et Ægyptii animadversa populi Israelitici fuga, sequæ servitio eorum privatum, et post primogenitorum interfectionem persequi illum ausus est. Festinanter ergo curribus suis junctis, cum omni populo ad eos interficiendos impellebatur: jamjamque futurum cum esset, ut permisceretur eis, intercessit nubes in medio, quæ hos quidem tenebris obrutos impediēbat; illos vero luce decebat et conservabat. Et ne historiam totam evolvens producā longius sermonem, sume mihi per omnia similitudinem ad res spirituales.

XII. Quam primum enim anima Ægyptios effugit, accedens divina potentia opitulatur, deducens eam ad veritatem. Ubi vero cognoverit spiritualis ille Pharaon, rex tenebrarum peccati, deficere a se animam, et effugere regni sui cogitationes, quibus olim detinebatur (hæ enim sunt ejus facultates); existimavit ac spem sibi fecit horribilis ille, illam reversuram ad se. Ubi vero intellexit animam omnino evitare suam tyrannidem, cæde primogenitorum et furto cogitationum impudentius accurrit, veritus ne forsā anima prorsus effugiente, nemo reperiat, qui voluntatem et opus suum impleat. Persequitur ergo eam afflictionibus, tentationibus ac bellis invisibilibus. Hic probatur, hic tentatur, hic apparet amor, quo eum, qui eduxit ex Ægypto, complectitur, siquidem traditur, ut probetur, et variis modis tentetur.

XIII. Videt enim facultatem hostis volentem irruere et interficere, nec tamen posse; medius enim inter eam et Ægyptios spiritus consistit Dominus. Spectat autem ab interiori parte mare amaritudinis et afflictionis aut desperationis; et nec in posteriora quidquam efficere potest; quippe quæ videat **151** hostes promptos; nec in anteriora secedere; metus enim mortis, et graves ac variæ afflictiones, quibus circumdatur, mortem ob oculos ei ponunt. Desperat ergo de se ipsa, sententiam mortis in se habens, anima, propter circumdantem illam malorum multitudinem. Et ubi conspexerit Deus metu mortis colubam animam, hostemque ad eam absorbendam promptissimum, tum

¹ Exod. xiv, 19, 20.

σαν γὰρ οἱ γειτονεύσαντες αὐτῇ δαίμονες, καὶ κατέσχον καὶ διεσκέδασαν τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς. Μακαρία ἡ ψυχὴ ἡ λυτρωθεῖσα ἐκ τοῦ σκότους· καὶ οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ βοῶσῃ, καὶ στεναζούσῃ πρὸς τὸν δυνάμενον ῥύσασθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐκείνων καὶ πικρῶν ἐργοδιωκτῶν.

IA'. Ἀπαίρουν οὖν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα ποιήσαντες. Προκόπτει ἡ ψυχὴ, λαβοῦσα ζωὴν Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀπογευσασμένη τοῦ ἁρίτου, καὶ χρισθεῖσα τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ φαγοῦσα τὸν ἀληθινὸν ἄρτον, τὸν ζῶντα Λόγον. Στύλος πυρὸς καὶ στύλος νεφέλης ἐκείνων προηγείται φυλάττων· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποστηρίζει τοὺς, θάλλον καὶ ὀδηγῶν ἐν αἰσθήσει τὴν ψυχὴν. Γνοὺς Φαραὼ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν τοῦ λαοῦ φυγὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν στέρησιν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀνάφρασιν, διώκειν ἐθάρασε. Σπουδῇ γὰρ ζεύξας τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἀνελεῖν ἠπέεγετο· ἤδη μέλλοντος ἀναμίγνυσθαι αὐτοῖς, ἵστατο νεφέλη ἐν μέσῳ, τοῖς γὰρ ἐμποδίζουσα καὶ ἐπισκοπίζουσα, τοὺς δὲ φαταγωγῶσα τε καὶ φυλάττουσα. Καὶ ἵνα μὴ τὴν ἱστορίαν ἄπασαν ἀνελεῖται, μηχανῶν τὸν λόγον, λάβε μοι ἐν πᾶσι τὴν παραβολὴν πρὸς τὰ πνευματικά.

IB'. Ὅταν γὰρ πρῶτον ἡ ψυχὴ τοὺς Αἰγυπτίους ἀποφύγῃ, προσελθοῦσα ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις βοηθεῖ ὀδηγοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Γνοὺς δὲ ὁ πνευματικὸς Φαραὼ, ὁ βασιλεὺς τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἀφίσταται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, καὶ ἀποφύγει· τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς πάλαι κατεχομένους· ταῦτα γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· ὄπελαβε καὶ ἤλπισεν ὁ δεινός, πάλιν αὐτὴν ἐπανιέναι πρὸς αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι παντάπασί φεύγει τὴν καταδυναστείαν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, τῆς σφαγῆς τῶν πρωτοτόκων καὶ κλοπῆς τῶν λογισμῶν ἀναιδέστερον προσέδραμε, φοβηθεὶς μήποτε τῆς ψυχῆς ἐκφυγούσης παντελῶς, οὐδεὶς εὐρεθῆ, ὁ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον ἐκπληρῶν. Καταδιώκει αὐτὴν διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν, καὶ πολέμων ἀοράτων. Ἐνταῦθα δοκιμάζεται, ἐνταῦθα πειράζεται, ἐνταῦθα φαίνεται ἡ πρὸς τὸν ἐξάγοντα αὐτὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀγάπη· παραδίδοται γὰρ δοκιμασθῆναι καὶ πειρασθῆναι παντοδαπῶς.

II'. Θεωρεῖ γὰρ τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ βουλομένην ἐπιελθεῖν, καὶ θανατῶσαι· καὶ μὴ ἐξιχύουσαν· μέσος γὰρ αὐτῆς καὶ τῶν Αἰγυπτίων πνεύματα ἕστηκεν Κύριος. Θεωρεῖ δὲ καὶ ἐμπροσθεν θάλασσαν πικρίας καὶ θλίψεως, ἡ ἀπογνώσεως, καὶ οὐτε εἰς τὰ ὀπίσω ἀνύσαι ἰσχύει, ἕρῳσα ἐτοίμους τοὺς ἐχθροὺς, οὐτε εἰς τὰ ἐμπροσθεν χωρῆσαι· δειλία γὰρ θανάτου καὶ θλίψεως δεινὰ καὶ ποικίλα περιέχουσαι, θάνατον ὄραν ποιούσιν. Ἀπειθοκεῖ οὖν ἑαυτὴν τὸ ἀπάκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἐπιτηῇ ἔχουσα ἡ ψυχὴ, διὰ τὸν περικυκλώσαντα αὐτὴν τῶν πονηρῶν ἔσμον. Καὶ ἐπειδὴν ἴδῃ ὁ Θεὸς δειλίαν θανάτου περιπεσοῦσαν τὴν ψυχὴν· καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπιεῖν αὐτὴν ἐτοίμως ἔχοντα, τότε δὲ δῶσει μικρὰν βοήθειαν, μακροθυμῶν ἐπὶ

την ψυχὴν, καὶ δοκιμάζων αὐτὸν, εἰ τῇ πίστει ἔσται· Ἄ
 κεν, εἰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει. Τοιαύτην
 γὰρ ὁ Θεὸς ἔθετο τὴν ὁδὸν, τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν
 ζωὴν μετὰ θλίψεως εἶναι καὶ στενοχωρίας, καὶ δοκι-
 μασίας πολλῆς, καὶ πειρασμῶν πικροτάτων, ἵνα
 ἐντεῦθεν κατανήσῃ λοιπὸν ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ὑπερ-
 βάλλουσαν θλίψιν καὶ τὸν παρ' ὀφθαλμοῖς θάνατον.
 Τοτηνιακάυτα χειρὶ κραταίᾳ καὶ ὀψηλῷ βραχίονι διὰ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἐπιλάμψεως ῥήσσει τὴν
 δύναμιν τοῦ σκότους, καὶ διέρχεται ἡ ψυχὴ τοὺς
 φοβεροὺς τόπους ἐκφυγοῦσα, καὶ διαπεράσασα τὴν
 θάλασσαν τοῦ σκότους, καὶ τοῦ παμφάγου κυρῶς.

ΙΑ'. Ταῦτα μυστήριά ἐστι ψυχῆς ἀληθῶς γιγνώμενα
 ἐν ἀνθρώπῳ σπουδάζοντι ἔλθειν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν
 τῆς ζωῆς, καὶ λυτρουμένῳ ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ θανα-
 τού, καὶ λαμβάνοντι ἀρραβῶνα παρὰ Θεοῦ, καὶ
 μετέχοντι Πνεύματος ἁγίου. Εἶτα ῥυσθείσα ἡ ψυχὴ
 ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, καὶ τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆ
 δύναμις τοῦ Θεοῦ διελθοῦσα, καὶ ὁρῶσα τοὺς πολε-
 μίους ἀπολλυμένους πρὸ ὀφθαλμῶν, οἷς τὸ πρὶν ἰδοῦ-
 λευεν, ἀγαλλιάται χαρᾷ ἀνεκλάλητῳ, καὶ δεδοξασμέ-
 νῳ, παρακαλουμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαυομένη
 ἐν Κυρίῳ. Τότε τὸ πνεῦμα ὅπερ ἔλαβε, καινὸν ἄσμα
 τῷ Θεῷ ᾄδει, διὰ τοῦ τυμπάνου, ἦχον τοῦ σώματος,
 καὶ τῶν τῆς κιθάρας, ἦτοι ψυχῆς, λογικῶν χορδῶν
 καὶ λεπτοτάτων λογισμῶν, καὶ τοῦ πλήκτρου τῆς
 θείας χάριτος, καὶ ἀναπέμπει αἶνους τῷ ζωοποιῷ
 Χριστῷ. Ὡς γὰρ διὰ τοῦ αὐλοῦ τὸ πνεῦμα διερχόμε-
 νον λαλεῖ, οὕτω διὰ τῶν ἁγίων καὶ πνευματοφόρων
 ἀνθρώπων τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγιόν ἐστὶν ὕμνου, καὶ
 ψάλλον, καὶ προσευχόμενον τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρ-
 δια. Δόξα τῷ ῥυσσαμένῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς δου-
 λείας Φαραῶν, καὶ θρόνον ἰδίου καταστήσαντι, καὶ
 οἶον, καὶ ναόν, καὶ νύμφην καθαρὰν, καὶ εἰσαγαγόντι αὐτὴν εἰς βασιλείαν ζωῆς αἰωνίου, ἔτι
 οὖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

ΙΒ'. Ἐν τῷ νόμῳ ζωᾶ ἄλογα προσφέροντο εἰς
 θυσίαν, καὶ εἰ μὴ ἐσφάζοντο, οὐκ ἦσαν δεκταὶ αἱ
 προσφοραὶ· καὶ νῦν ἐὰν μὴ σφαγῇ ἡ ἁμαρτία, οὐκ
 ἔστι δεκτὴ ἡ προσφορὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀληθινή. Ἦλθεν
 ὁ λαὸς εἰς Μεδράν, ὅπου ἦν πηγὴ πικρὴν ὕδωρ βρύ-
 ούσα, καὶ ἔρηστον πρὸς πόσιν. Κελεύει οὖν ὁ Θεὸς
 Μωσῆ ἀποκνήσαντα ξύλον ῥίψαι εἰς τὸ πικρὸν ὕδωρ,
 καὶ ἐμβληθέντος οὕτως τοῦ ξύλου, ἐγλυκάνθη τὸ
 ὕδωρ· καὶ μεταβλήθη ἐκ τῆς πικρότητος, χρήσιμον
 καὶ πότιμον ἐγένετο τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Τὸν αὐτὸν
 τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ παύσεται ἐκπιοῦσα τὸν οἶνον
 τοῦ ὄφους, καὶ ὀμωθεῖσα τῇ πικρᾷ αὐτοῦ φύσει,
 καὶ ἁμαρτωλῶς γενομένη. Διὸ ἐμβάλλει ὁ Θεὸς τὸ
 ξύλον τῆς ζωῆς εἰς αὐτὴν τὴν πικρὰν πηγὴν τῆς καρ-
 διας, καὶ γλυκαίνεται ἐκ τῆς πικρότητος μεταβαλ-
 λομένη, καὶ συκρινωμένη τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ·
 καὶ οὕτως εὐχρηστος γενομένη, εἰς διακονίαν τοῦ
 Δεσπότη αὐτῆς προχωρεῖ· γίνεται γὰρ πνεῦμα σαρκ-
 οφόρον. Δόξα τῷ μεταβάλλοντι τὴν πικρότητα ἡμῶν
 εἰς τὴν ἡδύτητα καὶ χρηστότητα τοῦ Πνεύματος.
 Οὐαὶ ἐκεῖνω, ἐν ᾧ οὐκ ἐβλήθη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς·
 οὐ δύναται μεταβολῆν τινα κτήσασθαι· ἀγαθὴν.

⁶ Exod. xv, 25.

præbet quidem exiguum auxilium, longanimis erga
 animam, et probans eam, an in fide stet, et an
 dilectionem erga eum habeat. Talem enim Deus
 constituit viam, deducentem ad vitam, degere in
 afflictione, in angustia, in probatione multa, et iu-
 tentationibus acerbissimis, ut inde postea occurrat
 anima per ingentem afflictionem, et mortem ante
 oculos positam : tunc manu valida et excelso bra-
 chio sancti Spiritus illuminatione dirumpit vim
 tenebrarum, et transit anima horrenda loca evitans,
 atque trajiciens mare tenebrarum et ignis omnia
 devorantis.

XIV. Hæc sunt mysteria animæ, quæ vore sunt
 in homine, qui contendit pervenire ad promissam
 vitam, et qui liberatus e regno mortis, accipit
 arrhabonem a Deo, particeps Spiritus sancti factus.
 Deinceps liberata ab hostibus suis anima, acerbis
 mari virtute divina trajecto, ubi conspicit hostes,
 quibus antea inserviebat, ante oculos interiisse,
 exsultat gaudio ineffabili, et glorificata consolatio-
 nem a Deo accipit, et in Domino requiescit. Tum
 Spiritus, quem accepit, Deo canticum canit novum,
 tympano, nempe corporis, et citharæ, sive animæ
 chordis rationalibus, ac subtilissimis cogitationi-
 bus, et plectro divinæ gratiæ; mittitque laudes ad
 Christum vivificum. Quemadmodum enim per tibia
 spiritus transiens, sonum edit, ita per sanctos et
 spirita præditos homines Spiritus sanctus psallit,
 et precatur Deum in puritate cordis. *Gloria sit ei,
 qui redemit animam e servitute Pharaonis, thronum-
 que suum eam constituit, domicillum, templum et
 sponsam puram; atque introduxit eam in regnum
 vitæ æternæ, vel adhuc in hoc sæculo existentem.*

XV. In lege animalia ratione destituta offereban-
 tur in sacrificium, quæ, nisi mactarentur, non erant
 gratæ oblationes. Nunc quoque nisi mactetur pec-
 catum, non est grata oblatio apud Deum, et vera.
 Venit populus in Maran ⁶, ubi erat fons, amaram
 aquam e scaturigine mittens, eamque inutilem ad
 bibendum. Jubet ergo Deus Mosen metu correptum
 lignum projicere in aquam amaram; hoc pacto in-
 jecto ligno dulcis effecta est aqua, et mutata ama-
 ritudine, utilis et potabilis reddita est populo Dei.
 Eodem modo quoque anima, epoto vino serpentis,
 amaritudinem contraxit, factaque est similis amaræ
 ejus naturæ, ac peccatrix evasit. Quapropter im-
 mittit Deus lignum vitæ in ipsum amarum fontem
 cordis, qui dulcescit, ab amaritudine transmutatus,
 et admistus Spiritui Christi : atque hoc pacto utilis
 effectus in obsequium Domini sui cedit : evadit
 enim Spiritus carnem gestans. Gloria sit ei qui mu-
 tat amaritudinem nostram in suavitatem et bonita-
 tem Spiritus. Væ illi, in quem non missum est li-
 guum vitæ! non potest enim aliquam bonam mu-
 tationem consequi.

XVI. Virga Mosis duplicem gerebat imaginem. Hostibus velut serpens occurrebat, mordens et interficiens, **152** Israelitis vero erat baculus, quo fulciebantur. Sic quoque verum lignum crucis, quod est Christus, hostium quidem est mors, spirituum nempe malitiæ; animarum vero nostrarum baculus, sedes tuta, et vita, in qua conquiescunt. Figuræ enim et umbræ prius fuerunt, quam veræ hæ res, siquidem antiquus cultus præsentis cultus umbra et imago est. Item circumcisio, tabernaculum, arca, urna, manna, sacerdotium, incensum et ablutiones, et, ut summatim dicam, quæcunque fiebant in Israelitico populo, in lege Mosis, aut prophetarum temporibus, propter animam ipsam facta sunt, quæ secundum imaginem Dei condita, atque sub jugum servitutis, et sub regnum molestarum tenebrarum lapsa est.

XVII. Cum hac enim voluit Deus communicare, hanc aptavit sibi in sponsam regis, hanc expurgat a sordibus, et abluta nigredine et turpitudine sua splendidam reddit, e mortificatione vivificat, e contritione curat, et pacat, inimicitiis ejus conciliatis. Creatura enim cum sit, in sponsam filio regis aptata est, Deusque propria virtute suscipit eam, paulatim eandem immutans, donec auxerit eam suo ipsius incremento. Extendit enim et producit eam ad infinitum et immensum augmentum, donec incontaminata et digna eo sponsa evadat. Primum enim gignit eam apud semetipsum, atque auget per se ipsum, donec consequatur integram mensuram dilectionis ejus. Ipse enim cum sit sponsus perfectus, assumit eam sponsam perfectam, in sanctam, arcanam et impollutam societatem nuptiarum, tumquam regnat simul cum eo in infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XLVIII.

De perfecta fide in Deum.

I. Dominus in Evangelio suos discipulos ad perfectam fidem deducere volens, dixit: *Qui in modico infidelis est, et in multo infidelis est. Et qui in minimo fidelis est, et in multo fidelis est* *. Quid est modicum, et quid est multum? Modicum, sunt promissiones sæculi hujus, quæ promisit se præstiturum credentibus ei, velut victum, vestitum et reliquam corporis recreationem, aut sanitatem, et similia, præcipiens, omnino non sollicitum esse de his †, sed per fiduciam in eum sperare, quod Dominus provisor eorum, qui ad eum confugiunt, per omnia futurus sit. Multum autem, sunt æterni atque incorruptibilis sæculi dona, quæ promisit se collaturum credentibus in eum, et iis qui absque ulla intermissione de iis sunt solliciti, et poscunt ab eo, quia sic præcepit. *Vos autem, inquit, quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis* ‡ : ut ex his modicis et temporaneis quisque probetur, an credat Deo, quod promiserit se largiturum, modo nos de talibus nihil

* Luc. xvi, 10. † Matth. vi, 31. ‡ ibid. 35.

167. Ἡ ζάβδος Μωϋσεως δύο ἔφερον εἰκόνας. Τοῖς μὲν γὰρ ἐχθροῖς ὡς ὄφεις ἀπήντα, δάκνων καὶ ἀναιρῶν· τοῖς Ἰσραηλῆταις δὲ βακτηρία, ἐφ' ἣν ἐπεστηρίζοντο. Οὕτω καὶ τὸ ἀληθινὸν ξύλον τοῦ σταυροῦ, ὃ ἐστὶ Χριστός, τῶν μὲν ἐχθρῶν ἐστὶ θάνατος, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· τῶν δὲ ψυχῶν ἡμῶν βακτηρία καὶ ἔδρασμα ἀσφαλὲς καὶ ζωὴ, ἐφ' ἣν ἐπαναπαύονται. Τύποι γὰρ καὶ σκιαὶ τὸ πρὶν ἐγίγνοντο τῶν ἀληθινῶν τούτων πραγμάτων· σκιά γάρ ἐστι, καὶ εἰκὼν ἡ παλαιὰ λατρεία τῆς νῦν λατρείας. Καὶ ἡ περιτομή, καὶ ἡ σκηνή, καὶ ἡ κιβωτός, καὶ ἡ στάμνος, καὶ τὸ μάννα, καὶ ἱερατεία, καὶ τὸ θυμίαμα, καὶ τὰ βαπτίσματα, καὶ ἀπαξιαπῶς πάντα ὅσα γέγονεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσεως, ἢ ἐν τοῖς προφήταις, διὰ τὴν ψυχὴν ταύτην γέγονε, τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένην, καὶ πεσοῦσαν ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, καὶ ὑπὸ βασιλείαν σκότους πικρίας.

17. Ταύτη γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς κοινωνῆσαι, καὶ ταύτην ἠρμόσατο ἑαυτῷ εἰς νύμφην βασιλείας, καὶ ταύτην καθαρῶς ἀπὸ τοῦ βύπτου καὶ ἐκπλύων λαμπρύνει ἀπὸ τῆς μελανίας καὶ τῆς αἰσχρότητος αὐτῆς, καὶ ζωοποιεῖ ἐκ τῆς νεκρώσεως, καὶ ἰσθαι ἐκ τῆς συντρύψεως, καὶ εἰρηναίει αὐτῆς τὴν ἔχθραν καταλλάσσει. Κτίσμα γὰρ οὕσα εἰς νύμφην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως ἠρμόσθη, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δυνάμει ὁ Θεὸς παραδέχεται αὐτὴν κατὰ μικρὸν συµμεταβαλλόμενος αὐτὴν, ἕως αὐξήσῃ αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ αὐξήσει. Τείνει γὰρ αὐτὴν καὶ μακρύνει εἰς ἀπεράντον καὶ ἀμέτρητον αὐξήσιν, ἕως ἂν ἄνωμος καὶ ἀξία αὐτοῦ νύμφη γένηται. Πρῶτον γὰρ γεννᾷ αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ αὐξάνει δι' ἑαυτοῦ, ἕως ἀπολάβῃ τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ὢν τέλειος νυμφίος, λαμβάνει αὐτὴν τέλειαν νύμφην εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μουσικὴν, καὶ ἄχραντον κοινωνίαν τοῦ γάμου, καὶ τότε συµβασιλεύει αὐτῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν.

A. Ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς εἰς τέλειαν πίστιν ἀγαγεῖν βουλόμενος, ἔλεγεν· Ὁ ἐν ὀλίγῳ ἀπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἀπιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ πιστός, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι. Τί ἐστὶ τὸ ὀλίγον, καὶ τί ἐστὶ τὸ πολὺ; τὸ ὀλίγον τὰ ἐπαγγέλματα ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅσον τροφᾶς, ἐνδύματα, καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν, ἢ υγίειαν, καὶ τοιαῦτα. Προστάξας μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ τούτων, ἀλλὰ τῇ εἰς αὐτὸν πεποιθήσει ἐλπίζειν, ὅτι Κύριος προνοητὴς τῶν εἰς αὐτὸν καταφευγόντων κατὰ πάντα γίνεται. Τὸ δὲ πολὺ τὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφάρτου αἰῶνος δωρήματα ἐστὶν, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ ἀδιαλείπτως περὶ ἐκείνων μεριμνῶσι, καὶ αἰτοῦσιν αὐτὸν, ὅτι οὕτως ἐνετείλατο· Ὑμεῖς δὲ, φησὶ, πρῶτον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ὅπως ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καὶ προσκαίρων δοκιμασθῆ ἕκαστος, εἰ πιστεύει τῷ Θεῷ, ὅτι·

ἐπηγγελιστο παρασχῆν, ἡμῶν ἀμερίμων περι τὰ Α
τοιαῦτα ὄντων, καὶ μόνον περι τῶν μελλόντων αἰω-
νίων τὴν φροντίδα ἐχόντων.

Β. Καὶ τότε φανερόν ἐστιν, ὅτι πιστεύει περι τῶν
ἀφθάρτων, καὶ ὄντως ζητεῖ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, εἰ περι
τῶν εἰρημένων ὑγῆ τὴν πίστιν ἀποσώζει. Ὑφείλει
γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπακούοντων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ,
δοκιμάζειν ἑαυτὸν, καὶ ἀνακρίνειν, ἥτοι ὑπὸ πνευ-
ματικῶν ἀνδρῶν ἀνακρίνεσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι,
πῶς ἐπίστευσε, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ· εἰ ὄντως
ἐν ἀληθείᾳ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, ἢ οἴησιν δικαιώ-
σεως καὶ πίστεως, ἐν ἑαυτῷ πιστεύειν νομίζων·
ἕκαστος γὰρ εἰ ἐν τῷ ὀλίγῳ πιστός ἐστι, περι τῶν
προσκαίρων λέγω, δοκιμάζεται, καὶ ἐλέγχεται. Τὸ
δὲ πῶς, ἄκουε· Πιστεύειν λέγεις βασιλείας οὐρα-
νῶν καταξιούσθαι, καὶ υἱὸς Θεοῦ γνηθῆς ἀνω-
θεν γενέσθαι, καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ,
καὶ εἰς αἰῶνας ὁλοῦς συμβυσιλεύειν αὐτῷ, καὶ
τροφῆν ἐν φωτὶ ἀβήτην, ἐν ἀπεράντοις καὶ ἀνα-
ριθμήτοις αἰῶσιν, ὡς ὁ Θεός· Πάντως ἐρεῖς· Ναί.
Διὰ ταῦτην γὰρ τὴν αἰτίαν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου,
ἔμαυτὸν τῷ Κυρίῳ δέδωκα.

Γ. Δοκίμασον τοῖνον σεαυτὸν, μὴ ποτὲ σε μέριμνα
γῆναι κατέχουσιν ἐτι, καὶ φροντίς πολλὴ περι τῆς
τοῦ σώματος τροφῆς καὶ ἐνδύσεως, καὶ τῆς λοιπῆς
ἐπιμελείας καὶ ἀναπαύσεως, ὡς τῇ σῆ δυνάμει περιγι-
γόμενος, καὶ προνοούμενος ἑαυτοῦ, ἀπροσετάχθης μὴ
μεριμνῆν ὄλω περι σεαυτοῦ. Εἰ γὰρ πιστεύεις τὰ ἀθά-
νατα, καὶ αἰώνια, καὶ παράμονα καὶ ἀφθονα λῆψεσθαι,
πόσῳ μᾶλλον ταῦτα τὰ παρερχόμενα καὶ γῆναι, ἄπερ
ὁ Θεὸς δέδωκε καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις, καὶ θηρίοις,
καὶ πετεινοῖς, οὐ πιστεύεις παρασχέσθαι σοι τὸν Κύ-
ριον, ὡπερ καὶ ἐνετελάτο, μὴ μεριμνῆν ὄλω περι
τούτων εἰπὼν, *Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί
πίνητε, ἢ τί περιβάλλησθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ
ἐθνη ἐπιζητεῖ*; εἰ δὲ περι ταῦτα ἐτι μέριμναν ἔχεις,
καὶ οὐκ ἐνεπίστευσας ὄλον σεαυτὸν τῷ λόγῳ αὐτοῦ,
γινῶθι, ὅτι τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, ἄπερ ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν, ἀκμῆν οὐκ ἐπίστευσας λαβεῖν, καὶ νο-
μίζεις πιστεύειν, ἐτι ἐν τοῖς μικροῖς καὶ φθαρτοῖς
ἄπιστος εὐρισκόμενος· καὶ πάλιν, *ὡπερ τὸ σῶμα
τιμωτέρον ἐστὶ τοῦ ἐνδύματος, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ
τιμωτέρα ἐστὶ τοῦ σώματος. Πιστεύεις τοῖνον,
ὅτι ἡ ψυχὴ σου ὑπὸ Χριστοῦ ἱασιν δέχεται, ἀπὸ
τῶν αἰωνίων καὶ ἀθεραπεύτων παρὰ ἀνθρώποις
τραυμάτων, τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, δι' ἣν καὶ ἡλ-
θον ἐν ταῦθα ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὰς ψυχὰς τῶν πι-
στῶν θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ἀνάτων παθῶν, καὶ κα-
θάρσιον ἐκ τοῦ ρύπου τῆς λέπρος τῆς κακίας, ὁ
μόνος ἀληθινὸς ἰατρός καὶ θεραπευτής*;

Δ. Ἐρεῖς, Πάντως πιστεύω. Εἰς τοῦτο γὰρ
ἔστηκα, καὶ ταῦτην ἔχω τὴν προσδοκίαν. Γινῶθι
τοῖνον, ἐρευνήσας σεαυτὸν, μὴ ποτὲ σε τὰ σαρκικὰ
πάθη πρὸς ἰατροὺς γῆνους ἀποφέρει, ὡς Χριστοῦ,
ᾧ ἐπίστευσας, μὴ δυναμένου σε θεραπεῦσαι. Ἴδε πῶς
σεαυτὸν ἀπατᾷ, ὅτι νομίζεις πιστεύειν, μηδέπω πι-
στεύων, ὡς δεῖ ἐξ ἀληθείας. Εἰ γὰρ τὰ αἰώνια καὶ

A *simus solliciti; sed duntaxat de futuris rebus æter-
nis curam suscipiamus.*

II. Et tunc manifestum est illum credere de in-
corruptibilibus, et revera quærere æterna bona, si
de jam dictis sanam fidem conservat. Debet enim
quisque eorum, qui obtemperant veritatis verbo,
probare se ipsum, ac discutere, vel a spiritualibus
viris dijudicari atque probari, qua ratione credide-
rit, et Deo se ipsum tradiderit: an revera in veri-
tate juxta verbum ejus, an opinione justificationis
153 et fidei, quam habet apud se, se credere exi-
stimet. Quilibet enim an in modico fidelis sit, de
temporaneis loquor, probatur et arguitur. Quo
pacto autem, audi: *Aisne te credere regno celo-
rum dignum haberi, et Filium Dei natum desuper
esse, et cohæredem Christi, atque per cuncta sæcula
te regnaturum cum eo, et fruiturum deliciis in lu-
mine arcano, per infinita et innumerabilia sæcula,
quemadmodum et Deus? Utiq; dices: Imo. Propter
hanc enim causam digressus e mundo, me
ipsum Domino dedidi.*

III. Examina ergo te ipsum, num forte te deti-
neant adhuc curæ terrenæ, et sollicitudo multa
de corporis victu et amictu, nec non reliqua studia
et recreatio; quasi tua facultate promptus sis ac
providereas tibi ipsi, quæ mandata tibi sunt, ne om-
nino sis sollicitus de te ipso. Si enim credis te
immortalia, æterna et permanentia atque invidia
carentia consecutorum esse, quanto magis hæc
caduca et terrena, quæ Deus contulit vel impiis
hominibus, bestiis ac volucris, credere debes
Dominum tibi largiturum, ut quoque præcepit,
prorsus non de his sollicitum esse, dicens: *Ne
solliciti sitis quid manducetis, aut quid bibatis, aut
quo operiamini. Hæc enim omnia gentes inquirunt* ⁹?
Sin de his adhuc curam geris, nec credis te ipsum
totum verbo illius, scito, te, quod æterna bona,
quæ sunt regnum cælorum, consecuturus sis, non-
dum credere, quamvis putes te credere, vel adhuc
in exiguis et corruptibilibus incredulus deprehen-
sus. Et iterum: *Sicut corpus plus est quam vesti-
mentum, sic anima plus est quam corpus* ¹⁰. Credis
ergo, animam tuam per Christum medelam consequi
D *a perpetuis et incurabilibus apud homines vulneribus,
ignominiosis nimirum affectionibus, propter, quam
quoque huc venit Dominus, ut nunc animas fidelium
curet a non curabilibus affectionibus, et repurget a
sordibus lepræ nequitiae, qui solus verus medicus et
curator est.*

IV. Dices: *Utiq; credo. In hoc enim consisto, et
hunc foveo spem ac fiduciam.* Quapropter cognosce
ac scrutare te ipsum, num aliquando morbi corpo-
rei ad medicos terrenos te deducant, perinde ac si
Christus, cui credidisti, nequeat te curare. Vide
quo pacto te ipsum decipias, quia putas te credere,
qui nondum, ut oportet, vere credis. Si enim

⁹ Matth. vi, 32. ¹⁰ ibid. 25.

æterna et incurabilia immortalis animæ vulnera et affectiones vitiosas credidisses a Christo curari, crederes quoque eum posse curare temporaneas corporis affectiones et morbos, atque ad eum solum confugeris neglecta medicorum industria et cura. Qui enim animam condidit, ipse quoque corpus creavit : et qui illam immortalem sanat, idem quoque corpus a temporaneis affectionibus et morbis curare potest.

V. Verum utique hæc mihi dices : *Ad medendum corpori concessit Deus tum herbas terræ, tum pharmaca, atque medicorum officia ad corporis morbos præparavit, disponens, ut corpus e terra sumptum variis e terra ortis speciebus curetur.* Consileor quoque ego hæc ita se habere; verum attende, et intelliges modum, quibus hæc data sint, et quibus hæc concesserit Deus summa et infinita humanitate ac benignitate ductus. Cum excidisset homo a mandato, quod acceperat, et iudicio iræ obnoxius factus esset, et velut in captivitatem et infamiam, **154** et in cujusdam metalli officinam, a deliciis paradisi in hunc mundum exterminatus, et sub potestate tenebrarum redactus, infidelis errore affectionum redditus esset, tandem in affectiones et morbos carnis incidit, qui prius omnis affectionis et morbi erat expers. Patet ergo omnes quoque ex eo progenitos in easdem affectiones delapsos esse.

VI. Concessit ergo hæc Deus infirmis et infidelibus, nolens omnino perire obnoxium peccatis genus humanum, pro summa sua clementia. Sed dedit ad refocillandum, sanandum, et curandum corpus, pharmaca hujus mundi hominibus et extraneis omnibus : quibus etiam eos uti permisit, qui nondum Deo se totos concredere possunt. Tu vero, qui solitariam agis vitam, qui accessisti ad Christum, qui Filius Dei esse desideras, qui desuper e Spiritu nasci expetis, qui sublimiores et ampliores, quam primus homo, omnis affectionis expers, promissiones accepisti, gratissimum nimirum Domini adventum, qui peregrinus hujus mundi es factus, magis novam quamdam et peregrinam fidem, intellectum et conversandi rationem præter omnes hujus mundi homines obtinere debes. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula Amen.

HOMILIA XLIX.

Non satis est hujus sæculi delicias reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur.

Si quis egressus e propriis, huic mundo renuntiet, et deliciis hujus sæculi, tum possessionibus, tum patre, tum matre, Domini gratia, relictis et amotis, se ipsum crucifigendo, peregrinus, pauper et egenus fiat; pro quiete autem hujus sæculi requiem divinam in se ipso non inveniat; et pro deliciis temporaneis, delicias Spiritus in sua ipsius anima non sentiat; et pro corruptibilibus vestimentis, vestimenta diviniæ lucis non induat in

A ἀθεράπευτα τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τραύματα, καὶ πάθη κακίας ἐπίστευσας ὑπὸ Χριστοῦ θεραπευθῆναι, ἐπίστευες ἀνατῶν δυνατῶν ὄντι θεραπεύειν, καὶ τὰ πρόσκαιρα τοῦ σώματος πάθη καὶ νοσήματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀν μόνον κατέφευγες ὑπεροπῶν λατρικῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ θεραπειῶν, Ὅ γὰρ τὴν ψυχὴν κτίσας, αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα πεποίηκε· καὶ ὁ ἐκείνην τὴν ἀθάνατον κίμενος, αὐτὸς τὸ σῶμα δύναται ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν παθῶν καὶ νοσημάτων θεραπεῦσαι.

B E'. Ἀλλὰ πάντως ἔρεις μοι ταῦτα· *Τῷ σώματι ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς θεραπείαν, τὰς τε βοτάνας τῆς γῆς, καὶ τὰ φάρμακα, καὶ λατρῶν ἐπιτηδεύματα, πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη προεντρέψαι, τὸ ἀπὸ γῆς ὄν σῶμα θεραπεύεσθαι οἰκονομήσας, ἐκ τῶν τῆς γῆς διαφόρων εἰδῶν.* Σύμφημι καὶ γὰρ ταῦτα ὄντως ἔχειν· ἀλλὰ πρόσθε, καὶ γνώση τὸν τρόπον, τίσι ταῦτα δέδοται, καὶ τίσιν ὠκονόμησεν ὁ Θεός, κατὰ πολλὴν καὶ ἀπειρον φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα. Ἐκπεσὼν ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τῆς ἐντολῆς ἧς εἰλήφει, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ὀργῆς γεγωνῶς, καὶ ὡσπερ εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἀτιμίαν, ἢ μετάλλου τινὸς ἐργασίαν, ἐκ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐξοριθεὶς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σκότους γεγωνῶς, καὶ ἀπίστος τῶν παθῶν κακαστάς, ὑπὸ τὰ πάθη λοιπῶν, καὶ τὰ νοσήματα τῆς σαρκὸς πέπτωκεν, ὁ πρὶν ἀπαθῆς, καὶ ἄνοσος. Δῆλον δὲ ὅτι καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες τοῖς αὐτοῖς πάθεσι ὑποπεπτώχασιν.

C Γ'. Ὁκονόμησε τοῖσιν ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀπίστοις ὁ Θεός, μὴ βουληθεὶς παντελῶς ἐξολοθρεῦσαι τὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἀνθρώπων γένος διὰ πολλὴν χρηστότητα. Ἄλλ' ἔδωκεν εἰς ψυχαγωγίαν καὶ θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος τὰ φάρμακα τοῖς τοῦ κόσμου ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἐξω πᾶσι· κάκεινους συνεχώρησε τοῦτους χρᾶσθαι τοὺς τῷ Θεῷ μηδέπω δυναμένους ἐξ ὅλου αὐτοῦ ἐμπιστεύειν. Σὺ δὲ ὁ μονάζων, ὁ προσεληλυθὸς τῷ Χριστῷ, καὶ υἱὸς Θεοῦ βουλόμενος εἶναι, καὶ ἀνωθεν ἐκ Πνεύματος γεννηθῆναι, καὶ ἀνωτέρας καὶ μείζους τοῦ πρώτου καὶ ἀπαθοῦς ἀνθρώπου ἐπαγγελίας ἐκδεχόμενος, τὴν εὐδοκίαν τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιδημίας, καὶ ξένος τοῦ κόσμου γεγωνῶς, καινότεραν τινὰ καὶ ξένην πίστιν, καὶ ἔννοιαν, καὶ πολιτείαν παρὰ πάντας τοὺς τοῦ κόσμου ἀνθρώπους κεκτηθεὶς ὀφείλεις. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA M^o.

Ὀὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τούτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μὴ τις τὴν μακαρίαν ἀλλοῦ τοῦ κόσμου λάβῃ.

A'. Ἐὰν τις ἐξελθὼν τῶν ἰδίων, καὶ ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ τῆς τρυφῆς τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆι, καὶ κτημάτων, καὶ πατρὸς, καὶ μητρὸς, ἐνεκεν τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτὸν σταυρώσας, ξένος καὶ πένης, καὶ ἐνδθῆς γέννηται, ἀντὶ δὲ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ κόσμου ἀνάπαυσιν θεικήν, ἐν αὐτῷ μὴ εὐρή, καὶ ἀντὶ τῆς προσκαιροῦ τρυφῆς, τρυφήν Πνεύματος εἰς τὴν αὐτοῦ ψυχὴν μὴ ἀσθηταί, καὶ ἀντὶ τῶν φθορῶν ἐνδυμάτων, ἐνδύματα φωτὸς θεότητος μὴ

ἀμφιάσθηται, εἰς τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ ἀντὶ τῆς Α προτέρου καὶ σαρκικῆς κοινωνίας ταύτης, κοινωνίαν τοῦ ἔπουρανίου ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐν πληροφορίᾳ μὴ γνῶ, καὶ ἀντὶ τῆς φαινομένης τοῦ κόσμου τούτου χαρᾶς, χαρὰν Πνεύματος ἔνδον μὴ σχῆ, καὶ παράκλησιν οὐρανόθεν χάριτος, καὶ χορτασίαν θεῶν ἐν τῇ ψυχῇ μὴ λάβῃ ἐν τῷ ἐποφθῆναι αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ἀπαξιαπλῶς ἀντὶ ταύτης τῆς προσκαιροῦ ἀπολαύσεως, ἀπὸλαυσιν ἀφθαρτον ἐπιθυμητήν, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ μὴ κτήσεται νῦν· οὗτος γέγονεν ἄλλας μωρόν· οὗτος ἐλεεινός ἐστι παρὰ πάντας ἀνθρώπους· οὗτος καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐστερήθη, καὶ τῶν θεϊκῶν οὐκ ἀπέλαυσε· μυστήρια θεῶν δι' ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος οὐκ ἔγνω ἐν τῷ ἕσω αὐτοῦ ἀνθρώπῳ.

Β'. Διὰ τοῦτο γὰρ ξένος τοῦ κόσμου γέγνηται τις, ἵνα εἰς ἕτερον κόσμον, καὶ αἰῶνα τῷ φρονήματι μετέλθῃ ἢ ψυχῇ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· *Ἡμῶν γὰρ, φησὶ, τὸ πᾶν πνεῦμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει*. Καὶ πάλιν, *Ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατεύμεθα*. Δεῖ τοίνυν τὸν ἀποταξάμενον τῷ κόσμῳ τούτῳ, βεβαίως πιστεῦσαι, ὅτι χρὴ εἰς ἕτερον αἰῶνα τῷ φρονήματι ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τοῦ πνεύματος μεταβῆναι, κακὰ πολιτεύεσθαι καὶ τρυφεῖν, καὶ ἀπολαύειν πνευματικῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸν ἕσω ἄνθρωπον ἐκ πνεύματος γεννηθῆναι, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· *Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν*· ἐπειδὴ ἐστὶν ἄλλος θάνατος παρὰ τὸν φαινομένον, καὶ ἄλλη ζωὴ παρὰ τὴν φαινομένην· λέγει γὰρ ἡ Γραφή ὅτι *Ἡ σαταλάωσα, ζωσα ἐθήνηκεν*. Καὶ, *Ἄφρατε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς· ὅτι οὐκ οἱ νεκροὶ ἀνέσονται σε, Κύριε, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομέν σε*.

Γ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἐπὶ τὴν γῆν, ἕλος ἐν τῇ γῆ ἐστὶν· ἐπὶ δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, πάσας αὐτοῦ τὰς ἀκτίνας συνάγει, πορευόμενος ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ· οὕτως καὶ ψυχῇ, ἢ μὴ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀναγεννηθεῖσα, ὅλη ἐν τῇ γῆ ἐστὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῆς καὶ τῷ φρονήματι ἐπὶ γῆς ἐκτεινομένη, ἕως τῶν περάτων αὐτῆς· ἐπὶ δὲ καταξιωθῆ τὴν ἐπουράνιον λαβεῖν τοῦ Πνεύματος γέννησιν καὶ κοινωνίαν, πάντας αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς συνάγουσα, καὶ μετ' ἑαυτῆς ἔχουσα, εἰσέρχεται πρὸς τὸν Κύριον εἰς τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἀχειροποίητον κατοικητήριον, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ αὐτῆς οὐράνιοι, καὶ καθαροί, καὶ ἅγιοι γίνονται, χωροῦντες εἰς ἀέρα θεϊκόν. Ὑποθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τοῦ πονηροῦ ἄρχοντος τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εὐρίσκει λογισμοὺς καθαροὺς καὶ θείους, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ποιῆσαι θεῶν φύσεως κοινωνόν.

Δ'. Εἰ οὖν ἀναχωρήσεις πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, καὶ προσκαρτερεῖς τῇ εὐχῇ σου, μᾶλλον τὸν κάματον τοῦτον ἀναπαύσεως μεστὸν ἠγήσῃ· καὶ τὴν ὀλίγην θλίψιν, καὶ τὸν πόνον χαρᾶς καὶ ἀνέσεως· ἀνάπλεων νομίσεις μεγίστης. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμά σου καὶ ἡ ψυχὴ σου καταδεσπᾶντο κατὰ πᾶ-

interiori homine; et pro priori et carnali societate hac, societatem cœlestem in sua ipsius anima, certa fiducia nixus, non agnoscat; et pro conspicuo hujus mundi gaudio, gaudium Spiritus intus non habeat, et consolationem cœlestis gratiæ, et satietatem divinam in anima non consequatur, dum apparet ei gloria Domini, ut scriptum est; et, ut sæmel dicam, pro momentanea hac voluptate, voluptatem incorruptibilem desideratam in sua ipsius anima nunc non obtineat, hic factus est sal insipidum, hic miserabilior est quam cuncti homines: hic et sæcularibus privatus est, et divinis non fruitur: mysteria divina per operationem Spiritus in homine interiore non cognovit.

Β II. Propterea enim alienus mundo fieri quis solet, ut ad alium mundum et sæculum intellectu transeat anima ejus, secundum Apostolum: *Nostra enim, inquit, conversatio in cœlis est*¹¹. Et rursum: *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus*¹². Oportet ergo eum, qui renuntiavit huic mundo, firmiter credere, quod oporteat in aliud sæculum animo jam nunc per spiritum transcendere, ibique conversari ac delectari, et frui spiritualibus bonis, et interiorem hominem e Spiritu nasci, ut dixit Dominus; *Qui credit in me, transit a morte in vitam*¹³. Siquidem est alia mors præter eam quæ videtur, et alia vita præter eam quæ videtur. Ait enim Scriptura: *Quæ in deliciis est, vivens 155 mortua est*¹⁴. Item: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos*¹⁵. *Quia non mortui laudabunt te, Domine, sed nos qui vivimus*¹⁶.

III. Quemadmodum enim sol exortus super terram, totus in terra est; ubi autem ad occasum vergit, omnes radios suos colligit, procedens in domum suam: sic quoque anima, quæ desuper e Spiritu renata non fuerit, tota est in terra cogitationibus et meditationibus suis, super terram extensa usque ad ejus limites: ubi autem digna habetur cœlestem consequi Spiritus generationem et communionem, cunctas suas cogitationes colligit, casque secum habens, ingreditur ad Dominum, in domicilium cœleste non manufactum, omnesque cogitationes ejus, cœlestes, puræ et sanctæ evadunt, migrantes in aerem divinum. Anima enim liberata e carcere tenebrarum improbi principis spiritus sæculi, reperit cogitationes puras et divinas, quia placuit Deo hominem naturæ divinæ participari facere.

IV. Si igitur recesseris a cunctis, quæ sunt in vita, rebus, et in oratione perseveraveris, potius hunc laborem quietis plenum arbitrare, et modicam afflictionem et laborem, gaudio et remissione repletum existimabis maxima. Si etenim et corpus et anima tua consumerentur singulis horis per

¹¹ Philipp. iii, 20. ¹² II Cor. x, 3. ¹³ Joan. v, 25. ¹⁴ I Tim. v, 5. ¹⁵ Luc. ix, 60. ¹⁶ Psal. cxxv, 17.

totum vitæ curriculum propter tanta bona, quidnam hoc esset? O ineffabilem misericordiam Dei! qui gratis se ipsum largitur credentibus, se post exiguum tempus Deum hæreditario jure possessuros, et Deum habiturum in corpore hominis, et habiturum Dominum speciosam domum, hominem. Sicut enim Deus cælum et terram creavit, ut in iis habitet Dominus, sic quoque corpus et animam hominis creavit in domicilium suum, ut inhabitet et requiescat in corpore, velut in domo sua: habens sponsam speciosam, dilectam animam, ad imaginem suam conditam. *Despondi enim vos*, inquit Apostolus, *uni viro virginem castam exhibere Christo*¹⁷. Et iterum: *Cujus domus sumus nos*¹⁸. Quemadmodum enim vir in domo sua summa diligentia, omnis generis bona in thesaurum colligit, sic quoque Dominus in domum suam, animam et corpus, reponit et colligit divitias Spiritus coelestes. Neque vero sapientes sapientia sua, neque prudentes prudentia sua potuerunt animæ subtilitatem comprehendere, aut de illa dicere, quo pacto se haberet, nisi solum ii, quibus per Spiritum sanctum revelatur comprehensio, et exacta animæ cognitio perspicitur. Cæterum hic contemplare, discernito et intellige, quo pacto, audi: hic Deus est, illa non est Deus; hic Dominus, illa ancilla; hic Creator, illa creatura; hic opifex, illa figmentum. Nihil commune inter hujus et illius naturam est. At per infinitam, ineffabilem et incomprehensibilem dilectionem et misericordiam ejus placuit illi, in hoc ipso figmento et creatura intellectuali, pretiosa et electa inhabitare, ut ait Scriptura, *Ut simus nos initium aliquod creaturarum ejus*¹⁹, in sapientiam et societatem ejus, in proprium ejus habitaculum, in propriam ac mundam sponsam.

V. Tantis igitur bonis propositis, tantis promissionibus factis, tantaque benignitate a Domino nobis exhibita, ne contemnamus, o filii, neve cunctemur ad vitam æternam proficisci, et nos ipsos penitus Domini beneplacito tradere. Obsecremus **156** ergo Dominum, ut sua divina virtute liberet nos e carcere tenebrarum ignominiosarum affectionum, et imaginem suam et figmentum vindicet, ac splendidum reddat, salvam et puram constituat animam; et ut hac ratione digni habeamur societate Spiritus, glorificantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA L.

Deus est qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.

I. Quis, qui clausit portas cælorum? Elias, an Deus erat in eo, qui imperabat etiam pluviæ²⁰? puto eum, qui potestatem habet in cælum, insedis in animo illius, verbumque Dei per linguam ejus prohibuisse, ne descenderet pluvia super terram²¹.

¹⁷ II Cor. xi, 24. ¹⁸ Hebr. iii, 6. ¹⁹ Jac. i, 18.

σαν ὤραν ἐν ὧν τῷ βίῳ διὰ τηλικαῦτα ἀγαθὰ, τί τοῦτο ἦν; ὡ τῆς ἀβήρητου εὐσπλαγγίας τοῦ Θεοῦ, οἱ διωρεᾶν ἑαυτὸν χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ θεὸν κληρονομήσαι, καὶ θεὸν οἰκῆσαι ἐν σώματι ἀνθρώπου, καὶ ἔχειν τὸν Κύριον οἰκίαν καλὴν τὸν ἀνθρώπου. Ὡς περ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν εἰς τὸ κατοικῆσαι τὸν ἀνθρώπου, οὕτως καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔκτισεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι καὶ ἀναπαῆναι, ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ, τῷ σώματι, ἔχων νύμφην καλὴν τὴν ἐράσιμον ψυχὴν, τὴν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένην· Ἑρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγγῆν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ πάλιν, Ὁ ὀκλὸς ἔσμεν ἡμεῖς. Ὡς περ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀποθησαυρίζει· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἀποτίθεται καὶ θησαυρίζει τὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος τὸν οὐράνιον. Οὔτε δὲ σοφοὶ διὰ τῆς σοφίας, οὔτε φρόνιμοι διὰ τῆς φρονήσεως αὐτῶν ἠδυνήθησαν καταλαβεῖν ψυχῆς λεπτότητα, ἢ εἰπεῖν περὶ αὐτῆς ὡς ἔστιν, εἰ μὴ μόνον οἱς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύπτεται ἡ κατάληξις καὶ γνώσις ἀκριβῆς περὶ ψυχῆς γνωρίζεται. Ἄλλ' ἐνταῦθα θεώρει, καὶ διάκρινον, καὶ σύνες, πῶς, ἀκουσον· οὗτος Θεός, αὕτη οὐ Θεός· οὗτος Κύριος, αὕτη δούλη· οὗτος χεῖρ, αὕτη κτίσμα· οὗτος ποιητὴς, αὕτη ποιήμα. Οὐδὲν κοινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως, καὶ αὐτῆς τυγχάνει· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπειρον, καὶ ἀβήρητον, καὶ ἀνεκνόητον ἀγάπην, καὶ εὐσπλαγγίαν αὐτοῦ, εὐδόκησεν εἰς τοῦτο τὸ ποίημα καὶ κτίσμα νοερὸν, καὶ τίμιον καὶ ἐξαιρετὸν ἔργον ἐνοικῆσαι, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, *Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων*, εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κοινωνίαν, εἰς ἰδίον κατοικητήριον, εἰς ἰδίαν καὶ καθαρὰν νύμφην.

Ε'. Τοιούτων οὖν ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοιούτων ἐπαγγελιῶν ἐπαγγελθεισῶν, καὶ τοιαύτης εὐδοκίας ἐπὶ Κυρίου εἰς ἡμᾶς γεγεννημένης, μὴ ἀμελήσωμεν, ὡ τέκνα, μήτε ὀκνησωμεν ἐπαχθῆναι πρὸς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ ἑαυτοὺς ὀλοτελῶς τῇ τοῦ Κυρίου εὐαρεστήσει ἐπιδοῦναι· παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Κύριον, ἵνα τῇ ἰδίᾳ τῆς θεότητος δυνάμει λυτρώσῃται ἡμᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα, καὶ τὸ πλάσμα ἐκδικήσας ἀναλάμψαι ποιήσῃ, σώαν καὶ καθαρὰν τὴν ψυχὴν ἀπεργασάμενος, καὶ οὕτως ἀξιωθῶμεν τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA N'.

Θεός ἐστιν ὁ διὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν.

Α'. Τίς ἦν ὁ κλείσας τὰς θύρας τῶν οὐρανῶν; Ἥλλας, ἢ ὁ Θεός ἦν ἐν αὐτῷ, ὁ ἐπιτάξας καὶ τῷ ὑετῷ; νομίζω, οἱ δὲ ἐξουσιαστής τῷ οὐρανῷ, αὐτὸς ἐνεκαθέσθη ἐντὸς τοῦ νοδῶ αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς γλώττης αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκώλυσε τοῦ μὴ καταλ-

²⁰ I Reg. xvii, 1. ²¹ I Reg. xviii, 44, 45.

θεῖν ὑπέτον ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἠνοίγησαν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν, καὶ κατήλθεν ὁ ὑετός· ὁμοίως καὶ Μωϋσῆς ἔθηκε ῥάβδον, καὶ ἐγένετο ὄβρις· καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἐγένετο ῥάβδος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ καμίνου τέφραν, καὶ ἐσκόρπισε, καὶ ἐγένετο ἔλκη· καὶ πάλιν ἐπέταξε, καὶ ἐγένετο σκνίπες, καὶ βάτραχοι. Ἄρα ταῦτα φύσις ἀνθρώπων ποιεῖν ἠδύνατο; Εἶπε τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐμερίσθη· τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβλήθη εἰς αἷμα. Ἄλλὰ δῆλον, ὅτι οὐρανόα δύναμις ἔχει ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, καὶ διὰ Μωσέως ἐποίησε τὰ σημεῖα ταῦτα.

Β. Ὁ Δαβὶδ πῶς ἄνευ ὅπλου ἠδύνατο μετὰ τοιοῦτου γίγαντος συμβαλεῖν εἰς πόλεμον; Καὶ ὅτε ἐρρίψε τὴν λίθον κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου, διὰ τῆς χειρὸς Δαβὶδ, χεὶρ Θεοῦ ὠδήγει τὸν λίθον, καὶ αὐτὴ ἡ θεία δύναμις ἀπέκτεινεν αὐτὸν ποιήσασα τὴν νίκην. Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἠδύνατο ἀπεθῆναι ὡν τῷ σώματι. Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἱερικὸν περικαθέσθη ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἑπτὰ ἐν δυνάμενος ποιῆσαι τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ὅτε ὁ Θεὸς ἐκέλευσε, τὰ τεῖχη ἀφ' ἐαυτῶν κατέπεσε. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, λέγει αὐτῷ ὁ Κύριος, Ἄσελθε εἰς πόλεμον· ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ζῆ Κύριος, οὐ μὴ ἀπέλθω ἄνευ σοῦ. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ ἐπιτάξας τῷ ἡλίῳ στήναι ἄλλας δύο ὥρας ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου, ἢ φύσις αὐτοῦ μόνη, ἢ ἡ συνοῦσα αὐτῷ δύναμις; καὶ Μωϋσῆς ὅτε συνέβαλε τῷ Ἀμαλήκ, εἰ μὲν ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Θεόν, ἐπάτει τὸν Ἀμαλήκ· εἰ δὲ ἔκλινε τὰς χεῖρας, ὁ Ἀμαλήκ περιεγίνετο.

Γ. Σὺ δὲ ἀκούειν ταῦτα γινόμενα, μὴ μακράν σου ἀπέλθῃ ὁ νοῦς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιά τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων, ἀνάλαβε εἰς ἑαυτὸν ταῦτα. Ὅτε γὰρ ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας τοῦ νοῦς σου, καὶ τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ θελήσεις προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, κατώτερος τῶν λογισμῶν σου γίνεσαι ὁ Σατανᾶς. Καὶ ὡστερ εἰς Ἱερικὸν τὰ τεῖχη ἔπεσον διὰ δυνάμεως Θεοῦ, οὕτω καὶ νῦν τὰ τεῖχη τῆς κακίας τὰ κωλύοντά σου τὸν νοῦν, καὶ αἱ πόλεις τοῦ Σατανᾶ, καὶ οἱ ἐχθροὶ σου ἐξολοθρευόνται διὰ δυνάμεως Θεοῦ· οὕτως ἐν τῇ σκιά Θεοῦ δύναμις ἀδιαλείπτως συνῆν τοῖς δικαίοις, ποιοῦσα θαυμάσια φανερά· καὶ ἔσωθεν δὲ ἐν αὐτοῖς ἔχει ἡ θεία χάρις. Ὅμοίως καὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐνήργει, καὶ διηκόνει τὸ Πνεῦμα ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ προφητεῦναι, καὶ λαλεῖν, ὅτε χρεῖα ἦν πράγματα μεγάλα εἰπεῖν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ πάντοτε ἐλάλουν, ἀλλ' ὅτι ἤθελε τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα· πλὴν ἡ δύναμις πάντοτε συνῆν.

Δ. Εἰ οὖν εἰς τὴν σκιάν τοσοῦτον ἐξεχύθη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πόσω μᾶλλον εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἰς τὸν σταυρὸν, εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐγένετο ἡ ἔκχυσις καὶ ἡ μέθη τοῦ Πνεύματος; Ἐκχεῖ γὰρ, φησὶ, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. Τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπεν αὐτός ὁ Κύριος, ὅτι *Μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντε-*

A Iterum locutus est, et apertæ sunt portæ cœlorum, ac descendit pluvia. Similiter quoque Moses ponebat virgam²², et fiebat serpens; et rursus locutus est, et fiebat virga. Et accepit a camino cinerem, et dispersit, et producebantur ulcera²³, et iterum percussit, et fiebant ciniphes et ranæ. Num hæc natura humana facere potuit? Locutus est mari, et divisum est²⁴: fluvio, et mutatus est in sanguinem. Verum patet, quod cœlestis virtus habitaverit in ejus animo, et per Mosen ediderit hæc signa.

B II. David quo pacto potuit absque armis in bellum congredi cum tali gigante? Et cum projiceret lapidem in alienigenam sua manu David²⁵, manus Dei dirigebat lapidem, ipsa quoque virtus divina interfecit illum, parans victoriam. Non enim David hoc poterat, qui erat imbecillis corpore. Jesus, filius Nave²⁶, cum venisset Jericho, sedit septem dies, nihil efficere valens sua ipsius natura: at ubi jussit Deus, muri sua sponte corruerunt. Et cum ingrederetur terram promissionis, dicit ei Dominus: *Proficiscere in bellum*; respondit Jesus; *Vivit Dominus! non procedam sine te*²⁷. Et quis est, qui mandavit soli, ut subsisteret duas alias horas in conflictu belli? An sola ipsius natura, an quæ illi assistebat potentia²⁸? Moses quoque, cum manus consereret cum Amalech, quando extendebat manus in cœlum ad Deum, conculcabat Amalech: quando autem declinaret manus, Amalech superior erat.

C III. Tu vero quando hæc auditu percipis, ne procul a te procedat mens tua; verum quia illa typus erant et umbra verarum rerum, accommoda eadem tibi ipsi. Quancumque enim extenderis manus animi tui et cogitationes in cœlum, atque volueris agglutinari Domino, inferior cogitationibus tuis sit Satanas. Et quemadmodum Jericho muri corruerunt virtute divina²⁹, sic quoque nunc muri malitiæ impediunt mentem tuam, atque urbes Satanæ et inimici tui perdentur virtute divina. Ad hunc modum in umbra legis virtus divina indesinenter aderat justis, edens manifesta miracula. Atque intus in ipsis habitabat divina gratia. Itidem quoque in prophetis operabatur, atque suppedibat animis eorum Spiritum prophetandi, et loquendi et dicendi mundo res ingentes, necessitate id poscente. Non enim semper loquebantur, sed quando **157** volebat, qui in ipsis erat, Spiritus: nihilominus facultas semper aderat.

D IV. Si igitur in umbram tantopere est effusus Spiritus sanctus, quanto magis in Novum Testamentum, in crucem, in adventum Christi, quando facta est effusio et ebrietas Spiritus? *Effundam enim, inquit, de Spiritu meo super omnem carnem*³⁰. Hoc est quod ipsemet Dominus dixit, nempe: *Vobiscum ero usque ad consummationem sæculi. Omnis enim*

²² Exod. viii, 10. ²³ ibid., 17. ²⁴ Exod. xiv, 16, 21. ²⁵ I Reg. xvii, 47. ²⁶ Jos. vi, 23. ²⁷ Jos. x, 13. ²⁸ Exod. xvii, 11. ²⁹ Jos. vi, 20. ³⁰ Act. ii, 16, 17; Joel ii, 20.

qui quærit, invenit ²¹. Si etenim, inquit, vos, qui estis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum petentibus eum cum virtute et summa fidei certitudine ²² secundum Apostolum? Cæterum ista modo, tempore, labore summo, patientia atque dilectione ejus comparantur, dum exercentur organa animæ sensitiva, ut dictum est, et bono et malo, videlicet, machinis, insidiis et multiplicibus circumstantiis atque deceptionibus malitiæ: itidem quoque diversis gratiæ donis, variis auxiliis, a virtute et efficacia Spiritus profectis. Qui enim cognoscit cicatrices malitiæ, affectionibus inquinantes interiorē hominem; et non perspicit in se auxilium sancti Spiritus veritatis, corroborantem infirmitatem suam atque renovantem animam in exultatione cordis; ejusmodi qui est, sine discretione graditur non perspicens multiformem dispensationem gratiæ pacisque divinæ. Et e diverso, qui adjuvatur a Domino, et affluit lætitia spirituali, ac donis cælestibus, si existimet se non amplius obnoxium peccato, decipitur occulte, quippe qui non habeat facultatem discernendi subtilitatem malitiæ, nec intelligat paulatim fieri incrementum pueritiæ, atque perfectionem in Christo: nam per subministrationem Spiritus sancti et divini, simul fides aucta in incrementum tendit, et omne munimen pravæ cogitationum ex parte destruitur usque ad integram eversionem. Scrutari igitur debet quisque nostrum, si invenerit in sicili hoc apparatu thesaurum, si induerit purpuram spiritus, si viderit regem, et quieverit proximum illi factus, si tandem in alienas domos se direxerit. Nam anima habet partes multas, et altitudinem magnam, et demum peccatum ingressum possedit illius universas partes et cordis penetralia. Deinde inquirente homine, venit gratia ad eum, et occupat duas animæ partes æqualiter. Qui igitur inscius est, invitatus a gratia, arbitratur gratiam ingressam omnes animæ partes obtinere, et peccatum radicitus evelli. Major autem pars a peccato possidetur, et una pars a gratia; et decipitur ille et nescit. Per plura autem adhuc de his habentes attentioni vestræ sinceritatis patefacere, per pauca dedimus vobis principium ut intelligentibus hominibus, ut exercentes et meditantes sermonum virtutem, intelligentiores fiat in Domino, et **158** simplicitatem cordis vestri augeatis in ejus gratia, et virtute veritatis, ut cum omni securitate vestræ saluti incumbentes, et liberati ab omni curiositate et fraude adversarii digni habeamini innoxii et invicti inveniri in die judicii Domini nostri Jesu Christi; cui gloria et potestas cum Patre et vivifico ejus Spiritu

²¹ Matth. xxviii, 20. ²² Matth. vii, 11.

Λελεύς τοῦ αἵματος· πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει. Εἰ γὰρ, φησὶν, ὑμῖς πονηροὶ ἔστες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν, δυνάμει καὶ πληροπορίᾳ πολλῇ κατὰ τὸν Ἀπόστολον; Τὰ οὖν τοιαῦτα καὶ μέτρω, καὶ πόνῳ, καὶ κόπῳ πολλῷ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ φιλίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐρίσκειται, γυμναζομένων τῶν αἰσθητηρίων τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον, διὰ καλοῦ τε καὶ κακοῦ, δηλαδὴ διὰ τε τῶν μηχανῶν καὶ ἐπιβουλήων, καὶ πολυτρόπων περιστάσεων, καὶ ἐνεδρῶν τῆς κακίας· ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν διαφόρων χαρισμάτων καὶ ποικίλων ἀντιλήψεων τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ Πνεύματος. Ὁ γὰρ γνωρίζων τὴν ἐπουλήν τῆς κακίας διὰ τῶν παθῶν μαινοῦσαν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ μὴ ἐπιγινώσκων ἐν αὐτῷ τὴν ἀντιλήψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἀληθείας ἐνδυναμοῦσαν αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀνανεοῦσαν τὴν ψυχὴν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας, ὁ τοιοῦτος ἐν ἀδιακρισίᾳ πορεύεται, μὴ γνωρίζων γε μὴν τὴν πολύτροπον οἰκονομίαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ εἰρήνης. Καὶ πάλιν δὲ ὁ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ εὐρισκόμενος ἐν εὐφροσύνῃ πνευματικῇ καὶ χαρίσμασι ἐπουρανοῖς, ἐὰν νομίσῃ μηκέτι ἀνακείσθαι ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀπατάται κλεπτόμενος, μὴ διακρίνων λεπτότητα τῆς κακίας· καὶ μὴ συνιών τὴν κατὰ μέρος γενομένην τῆς νηπιότητος αὔξησιν καὶ τελειότητα ἐν Χριστῷ. Διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεικοῦ Πνεύματος [ὁμοῦ τε καὶ ἡ πίστις αὐξανόμενη εἰς προκοπὴν ἐρχεται, καὶ πᾶν ὀχύρωμα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ μέρος χωρεῖ εἰς καθαίρεισιν παντελῆ. Ἐρευνᾷ οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἑμῶν, εἰ εὕρην ἐν τῷ ὄσπρῳ τούτῳ σκεύει ¹ τὸν θησαυρὸν, εἰ ἐνεδύσατε τὴν κορυφάν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύθη ² ἐγγύτατος αὐτοῦ γενόμενος, εἴτε ἀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους οἴκους διακινεῖ· ἡ γὰρ ψυχὴ ἔχει μέλη πολλά, καὶ βάθος πολὺ, καὶ λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ἐπιεισελθοῦσα κατέσχευεν αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς νομάς τῆς καρδίας. Εἴτε ἐπιζητούντος τοῦ ἀνθρώπου ἐρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς ἰσως. Ὁ οὖν ἄπειρος, παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, νομίζει, ὅτι ἐλθοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε, καὶ ἐξερίζωθη ³ ἡ ἀμαρτία. Τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τῆς ἀμαρτίας κρατεῖται, καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ ὑποκλέπεται καὶ οὐκ οἶδε. Διὰ πλείονων δὲ ἔτι περὶ τούτων ἔχοντες ἐπιστελλοὶ τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εἰλικρινείας, δι' ἔλιγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσι, ἵνα ἐργασάμενοι καὶ ἐξερευνησαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν, συνετώτεροι γένησθε ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν αὐξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν

VARIÆ LECTIONES.

¹ Cod. σκεῦη. ² Ἰσ., ἀνεπάη αὐτὴ ἀνεπαύη. ³ Cod. ἐξερίζωθη.

σωτηρίας, καὶ ρυθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ
 δολιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιοθῆτε ἄπλωτοι Amen.
 καὶ ἀκαταγώνιστοι, εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα
 καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀταλευτήτους
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.]

S. P. N. MACARII ÆGYPTII OPUSCULA ASCETICA.

(GALLAND. *Biblioth. Patr.* t. VII, p. 161.)

Hæc opuscula sub sancti Macarii Ægyptii nomine primus edidit ex Francisci Turriani Societatis Jesu codice antiquo Petrus Possinus Tolosæ 1693 in-4, exinde a Georgio Pretio inter Macariana opera, Lipsiæ, 1714, in-8, et a Gallandio in *Bibliotheca Veterum Patrum* denuo sunt recusa. Hæc opuscula non esse quidem genuina sancti Macarii opera, sed ex ejusdem homiliis fuisse compilata ex comparatione opusculorum cum homiliis patet et insuper comprobatur fide codicum Græc. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensi nr̄is CIV, olim CCXL, in-fol.), CXL (olim CLXXIX, in-4), CLXXIX (olim CLVI, in-4), CXCH (olim CCXXXIV in-4). Codex CIV etiam Simeonem Logothetam qui floruit sæculi duodecimi priore parte (1152), opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Opuscula enim ibidem ita leguntur inscripta : *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Συμεῶν τοῦ Λογοθέτου* (sic) *ῥ' Sancti Macarii capita 50 a Simeone Logotheta transcripta.* Edit.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE CUSTODIA CORDIS

LIBER.

Α'. Πως δύναται λέγειν ὁ τυχὼν, ὅτι νησταύων,
 καὶ ξενιτεύων, καὶ φωμιζῶν μου τὰ δὲπάρχοντα ἁγίός
 εἰμι; Ἄγιός ἐστιν, οὐ καθαρθείς τὸν ἔσω ἀνθρώπων;

159 Quomodo potest dicere quilibet : Jejunans,
 peregre degens, divisus dispertitisque bonis meis om-
 nibus, sanctus sum? An ille sanctus est, qui nondum

emundavit interiorem hominem? non enim qualis- A
cunque abstinentia a malis, sed quæ intimos con-
scientiæ sinus omni inquinamento cum diligentia
expurgat, perfecta demum emundatio est. Ergo in-
gredere sis heus tu, in laxa penitus conclavia late
intus vagantium cogitationum tuarum, ad tuam
captivam et servam peccati mentem; et vide in in-
timo ejus fundo, sub turba bullientium cogitatio-
num, in ipsis, quæ animæ penetralia dicuntur, oc-
cultissimis conscientiæ recessibus, reptantem ni-
dulantemque angnem, qui te occidit, veneno suo
insectis vitalibus animæ tuæ partibus ac membris.
Abyssus enim imperscrutabilis cor est, et si quidem
rari de tua puritate: sin minus, humiliatus, ut
illo prode orans, ut te ab occultis tuis mundet.

II. Vera mors intus in corde abscondita est, qua B
exterior homo, utcunque spirare videatur, revera
est mortuus. Si quis igitur in illo arcano cordis a
morte ad vitam transit, is vere vivit vita perenni,
nec amplius moritur. Etsi enim talium quoque cor-
pora, separantibus se statuto tempore ab iis anima-
bus, certo spatio solvuntur, eadem tamen, utpote
sanctificata, resurgent cum gloria. Propterea som-
num vocamus mortem sanctorum.

III. Totum adversarii certamen in eo desudat, ut
queat mentem nostram a Dei recordatione et
amore abstrahere, illecebras ad id adhibens ter-
renas, omnique arte satagens affectum sensumque
nostrum ab eo, qui unus vere bonus est, ad ea,
quæ sola opinione, non autem solida veritate,
bona sunt, avertere. Quodcunque enim homo bon- C
num facit, polluere ac contaminare improbus co-
natur, maximeque contendit, cum quem videt legi
observandæ operam dantem, operi bono aut vanæ
gloriæ, aut tumidæ sui præsentis labem inspergere,
ne Dei solius causa, et ex bono vereque lau-
dabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

IV. Quid igitur? nos nunquam ac nusquam soliti
in cor nostrum ingredi, quomodo incipimus? Per
jejunium et orationem foris stantes pulsemus, prout
Dominus jussit, dicens: *Pulsate et aperietur vobis*¹.
Si enim permanserimus in verbo Domini et in sensu
intime demisso mendicitatis et vilitatis nostræ; ac
simul exercitio cunctarum quæ per mandata impe-
rantur, virtutum, nocte ac die perseveraverimus
pulsantes spiritualem Domini januam, poterimus
potiri eo, quod quærimus. Per hanc enim januam
potest liberationem assequi quicumque vult fugere
a captivitate tenebrarum. Invenit quippe ibi liber-
tatem animæ, et recipit congruas ipsi cogitationes;
ac tandem eo usque prohibetur, ut possideat cœle-
stem regem Christum.

160-162 V. Quando mens oblita fuerit mentalis
et piæ afflictionis, tunc et mandatorum obliviscitur;
quando videtur currere, errat a via plana, et obli-
quis gyrans semitis ambulat: propter quod in fer-
ras incurrit bestias. Nisi enim orationis et spei la-
borum excidissimus, non utique peccavissimus.

¹ Matth. vii, 7; Luc. ix, 9.

οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ κάθαρσις, ἀλλ'
ἡ κατὰ συνείδησιν τελεία κάθαρσις. Εἰσελθε γὰρ, ὡ
οὗτος, διὰ τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιτάσεως πρὸς τὸν
αιχμάλωτον, καὶ δοῦλον τῆς ἀμαρτίας νοῦν σου, καὶ
ἴδε τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ καὶ βαθύτερον τῶν λογι-
σμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμεία τῆς ψυχῆς σου τὸν
ἐρποντα καὶ ἐμφωλεύοντα ὄφιν, τὸν φονεύσαντά σε
διὰ τῶν καιρωτέρων τῆς ψυχῆς σου μελῶν· ἄδυσσος
γὰρ ἐστὶν ἀκατάληπτος ἡ καρδία· καὶ ἐὰν τοῦτον
φονεύσης, καύχησαι τῷ Θεῷ περὶ καθαρότητος· εἰ δὲ
μὴ, ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεὴς καὶ ἀμαρτωλῶς ὑπὲρ τῶν
κρυφίων σου ἐσόμενος τοῦ Θεοῦ.

istum interfeceris, tunc sane aude apud Deum glo-
indigens et peccator, accede ad Deum, et coram

B. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ κέ-
κρυπται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔσω νεκρῶται. Εἰ τις
οὖν μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῷ
κρυπτῷ, οὗτος ἀληθῶς εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆ, καὶ οὐκ
ἀποθνήσκει· ἀλλ' εἰ καὶ τὰ σώματα τῶν τοιούτων
λύεται πρὸς καιρὸν τινα, ἀλλ' οὖν ἡγιασμένα τέ εἰσι
καὶ ἐγείρονται σὺν δόξῃ· διὸ καὶ ὑπνὸν λέγομεν τὴν
κοίμησιν τῶν ἀγίων.

Γ. Ὁλος ὁ ἀγὼν τοῦ ἀντικειμένου οὗτός ἐστιν,
ἵνα δυνηθῇ τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν μνημῆς
καὶ ἀγάπης ἐκπαῶσαι, δελεάσασαι γηϊνοῖς χρώμε-
νος, καὶ ἀπὸ τοῦ ὄντος καλοῦ παρεκτρέπων ἐπὶ τὰ
δοκῆσαι, ἀλλ' οὐκ ὄντως καλά. Πᾶν γὰρ ὃ ἐὰν ποιῇ
ἄνθρωπος καλὸν, σπιλοῦν καὶ μιαινεῖν ὁ πονηρὸς
βούλεται, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιεσορᾶν τῆς κενοδοξίας ἢ
ὀνήσεως τῇ ἐντολῇ συμμίγειν ἀγωνίζεται· ἵνα μὴ
διὰ Θεὸν καὶ μόνον κατὰ προθυμίαν ἀγαθὴν τὸ γινώ-
μενον ἀγαθὸν γένηται.

ne Dei solius causa, et ex bono vereque lau-
dabili proposito, quod exterius bene sit interius geratur.

Δ'. Τί οὖν; ἡμεῖς οἱ μηδὼς εἰς τὴν καρδίαν εἰσ-
ελθόντες, πῶς ἀρξώμεθα; διὰ νηστείας καὶ προσευ-
χῆς ἔξω ἐστῶτες κρούομεν, καθὼς ὁ Κύριος ἐκέλευσεν
εἰπὼν· *Κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν*. Ἐὰν γὰρ
ἐμμελῶμεν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου, καὶ τῇ πτωχείᾳ, καὶ
τῷ ταπεινῷ φρονήματι, καὶ πάσαις ταῖς τῶν ἐντο-
λῶν ἀρεταῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας κρούοντες εἰς τὴν
πνευματικὴν τοῦ Κυρίου θύραν, δυνησόμεθα τυχεῖν
τοῦ ζητουμένου. Διὰ ταύτης γὰρ τῆς θύρας δύναται
ἀπολυτρώσεως τυχεῖν πᾶς ὁ βουλόμενος φυγεῖν τοῦ
σκότους. Εὐρίσκει γὰρ ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυ-
χῆς, καὶ ἀπολαμβάνει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, καὶ
κτάται τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖα Χριστόν.

Ε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐπιλάβῃται τῆς νεκρᾶς καὶ εὐσεβοῦς
θλίψεως, τότε καὶ τῶν ἐντολῶν ἐπελάβητο· καὶ ὅθεν ἀν-
δοκῆ τρέχειν, παρεκτρέπεται τῆς λείας, καὶ σχολιά-
ζων πολιτεύεται. Διὰ τοῦτο συναντᾷ θηρίοις. Εἰ γὰρ
μὴ τὸν τῆς εὐχῆς καὶ ἐλπίδος κόπον ἐκκόπτομεν,
οὐκ ἂν ἐπλημμελήσαμεν· τοῖς γὰρ περὶ ψυχῆς θλι-

βομένους λέγει ἡ Γραφή· *Πιστός ὁ Θεός, οὐκ ἐάσει Ἀ*
ὕμῳ πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀπειθεῦσι
δὲ συναρτήσονται κακά.

Γ'. Ὅσπερ οἱ ἔξω ὀφθαλμοὶ βλέπουσι μακροθεν
τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς κρημνοὺς· οὕτω καὶ ὁ προ-
βλεπτικός νοῦς προβλέπει ταχὺς ὦν τῆς ἀντικειμένης
δυνάμεως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ ἀσφαλι-
ζεται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὦν αὐτῆς.

Ζ'. Ἀγῶνος πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀορά-
του χρεία, λογισμῶν ἔρευναν ποιεῖσθαι, καὶ τὰ ἠσθη-
κότα τῆς ψυχῆς ἡμῶν *οισθητήρια γυμνάζειν*
πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· δεῖ πάντοτε
καὶ ἀναζωπυρεῖν διὰ τοῦ νοῦς πρὸς Θεὸν ἐπιείξως
τὰ ἐξησθηκότα τῇ ψυχῇ μέλη· τοῦ νοῦ ἡμῶν προσ-
καλουμένου μετὰ τοῦ Κυρίου πάντοτε, ἵνα γένηται
εἰς ἕν πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου. Τοῦτον δὲ
τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα καὶ μελέτην Κυρίου καὶ πόνον
νοκτὸς καὶ ἡμέρας ἔχειν ἡμᾶς χρὴ εἰς πᾶσαν ἐπιτή-
δευσιν ἐντολῆς, εἴτε εὐχομένων, εἴτε ἐσθιόντων, ἢ
διακονούντων, ἢ πινόντων, ἢ ἑτερόν τι ποιοούντων,
ἵνα πᾶν ὃ γίνεται ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα εἰς δόξαν Θεοῦ
γένηται. Ἀγιάζεται γὰρ καὶ ἡ τῶν ἐντολῶν πᾶσα
ἀκολουθία· καὶ καθαρῶς ὅψ' ὕμῶν ἐπιτελεῖται, διὰ
τῆς ἀδιαλείπτου μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ φόβου καὶ
ἀγάπης τῆς πρὸς Θεὸν, καὶ γινόμεθα ἐκτεὸς ἀπὸ τοῦ
μυαίνοντος τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

Dei perque timorem et charitatem erga Deum; per
eo, qui polluit mandata Dei.

Η'. Καὶ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἀκρο-
θινίων τῷ Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ *Μελχισεδέκ προσήνεγκε,*
καὶ οὕτως τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ. Τί δ'
ἄλλο διὰ τούτων αἰνίττεται τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ἢ ὕψλο-
τέραν θεωρίαν ἐμφαίνων που, τὰ ἄκρα καὶ τὰ ὀσά
τοῦ ὄλου συγκρίματος τῆς φύσεως ἡμῶν; τουτέστιν,
αὐτὸν τὸν νοῦν, αὐτὴν τὴν συνείδησιν, αὐτὴν τὴν
διάνοειαν, αὐτὸν τὸν λογισμὸν, αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν
ἀγαπητικὴν δύναμιν, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ὄλου ἡμῶν
ἀνθρώπου τῷ Θεῷ πρότερον κομίζειν δεῖν πάντοτε,
τὴν τῆς καρδίας Ἰσραὴν θυσίαν· τὰ ἀκροθίνια, καὶ τὰ
ἄκρα τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν εἰς τὴν αὐτὴν μνήμην
καὶ μελέτην διὰ παντὸς ἀπασχολούντος. Καὶ οὕτως
δυνάμεθα ὁσημέραι τὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμ-
βάνειν βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ τὸ
φορτίον τῆς δικαιοσύνης τῶν ἐντολῶν, ἐλαφρὸν ἡμῖν
καταφανήσεται, καθαρῶς καὶ ἀμώμως ταύτας ἐπι-
τελοῦντες, συνεργούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ
τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πίστεως. Περὶ δὲ τῆς φαινο-
μένης ἀσκήσεως, καὶ ποῖον ἀγαθὸν ἐπιτήδευμα με-
ζον καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπη-
τοί, ὅτι ἀλλήλων πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ κρέμονται, καὶ
ἀλλήλων συνδέονται, καὶ ὡσπερ Ἰσραὴλ τις πνευματικῆ
ἄλυσις, μία ἀπὸ μιᾶς ἤρτηται· ἢ εὐχὴ ἀπὸ τῆς
ἀγάπης, ἢ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρὰ ἀπὸ τῆς
πραότητος, ἢ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἢ τα-
πεινώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἢ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος,
ἢ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἢ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἢ

His porro, qui animo angustiantur, dicit Scriptura :
Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id
quod potestis². Qui autem indociles sunt, eis occur-
rent mala³.

VI. Sicut exteriores oculi longe prospiciunt spi-
nas et præcipitia; sic et acri providendi perspica-
cia prædita mens cito prospicit adversariæ potesta-
tis artes insidiasque, ac contra eas præmunit ani-
mam, cujus est oculus.

VII. Contentione multa, et labore, eoque occulto
et invisibili, est opus in scrutatione cogitationum
facienda: et in hebetatis animæ nostræ sensibus
acuendis exercitandisque ad discretionem boni et
mali⁴. Oportet omnino undecunque exsuscitare
conatu mentis ad Deum se incitantis, debilitata
animæ membra: mente nostra cum Domini adju-
torio semper nos provocante, ut cum illo coales-
camus in unum spiritum⁵ juxta oraculum Pauli.
Hoc autem certamen occultum, et meditationem
Domini, ac laborem diu noctuque necesse est nos
habere ad omnem studiosam executionem mandati
præscriptis quidpiam sive orantibus sive come-
dentibus; sive ministrantibus, sive bibentibus, sive
aliud quidvis agentibus, ut quodcumque sit opus
bonum, in Dei gloriam fiat. Sanctificatur enim tota
series mandatorum, et pure perfecteque a nobis
executioni traditur per indesinentem memoriam
hæc enim nos disjungimus seorsimque locamus ab

VIII. Etenim patriarcha Abraham e primitiis sa-
cerdoti Dei Melchisedech obtulit⁶; et sic benedi-
ctionem accepit ab ipso; Quid vero aliud per hæc
adumbrat Spiritus? sublimiori nimirum intelligen-
tia significare vult, utique summa et intima, verti-
cem et ossa totius concretionis naturæ nostræ; hoc
est, ipsam mentem, ipsam conscientiam, ipsam
dispositionem, ipsam cogitationem, ipsam amandi
potentiam, tanquam primitias totius nostri homi-
nis, Deo ante omnia debere nos afferre, et velut
sacram cordis nostri offerre victimam, primitias et
summitates bonarum cogitationum, in eandem
Dei memoriam et meditationem, omni alia occu-
patione seposita, vacantis. Et sic possumus quoti-
die augmentum et profectum accipere, adjuti a di-
vina gratia; et onus justitiæ mandatorum leve
nobis apparebit, pure et irreprehensibiliter ea im-
plentibus, cooperante ad hoc nobis ipso Domino
per nostram in ipsam fidem. De apparente vero
exercitatione, et quodnam bonum studium majus
inter omnia et primam sit, illud scitote, dilectissimi,
hæcere committique invicem virtutes omnes, et
nexu pendere mutuo devinctas unam ab altera, sic
constituentes sacram quandam et spiritualem
catenam, in qua oratio charitati, charitas gau-
dio, gaudium mansuetudini, 163 mansuetudo hu-
militati, humilitas ministrationi, ministratio spei,
spes fidei, fides obedientiæ, obedientia simplicitati,

² I Cor. x, 13. ³ Deut. xxvi, 29. ⁴ Hebr. v, 14.

⁵ I Cor. vi, 17. ⁶ Gen. xiv, 18.

subjuncta insertaque connectitur. Sicut e contrario vitia quoque inter sese junguntur, et ex uno aliud germinat; puta odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloriatione, vana gloriatio ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a negligentia, negligentia a languore, languor a despicientia, despicientia a pigritia, pigritia a pusillanimitate, pusillanimitas ab amore voluptatis, et sic alia membra malitiæ suspensa nexaque trahuntur invicem. Pari exemplo atque in parte meliori virtutes ex se mutuo pendunt. Caput vero virtutis omnibus et supremus vertex operum laudabilium est constans in oratione perseverantia, per quam reliquas quoque virtutes a Deo continua petitione impetratas adipisci quotidie possumus.

IX. Nisi humilitas, et simplicitas, et benignitas exornet nos, habitus orationis nihil nobis proderit. Non solum autem id de oratione dicimus, sed et de quavis alia contentione et labore, sive in virginitatis custodia, in precibus recitandis, in alia qualibet ærumnosa functione virtutis causa suscepta; nisi fructus charitatis, pacis, gaudii, mansuetudinis, humilitatis, simplicitatis, sinceritatisque, fidei, longanimitatis candide in nobis ipsis reperiantur, in vanum et vacuum nostri labores suscipiuntur; omnis enim ista exercitatio et contentio propter hos fructus suscipi debet. Quare his fructibus non comparentibus intra nos, frustranea et irrita illa omnis fuit operatio, adeoque, qui sine his operantur, similes in die iudicii deprehenduntur fatuis quinque virginibus¹, quæ, quod hinc non asportassent in vasis cordis spirituale oleum, quo prius memoratæ virtutes designantur, fatuæ nominatæ sunt, et spirituali regni thalamo exclusæ. Laborque virginitatis, propter defectum virtutum, et privationem manifestæ inhabitationis Spiritus, pro nibilo reputatus est. Sicut enim in cultura vineæ omnis industria et labor ad fructuum perceptionem refertur; quæ si demum fallat, non reperitis uvis in vite, nequidquam et sine operæ pretio existimatur desudasse vinitor; ita nisi per operationem Spiritus sancti fructus charitatis, pacis, gaudii, humilitatis, aliorumque enumeratorum ab Apostolo donorum², in omni certitudine ac sensu spirituali in nobis ipsis agnoscamus, frustra contentionem virginitatis, orationis, psalmodiæ, jejunii et vigiliarum laborem suscepisse convincemur. Hi quippe labores animæ ac corporis, spe spiritualium ejusmodi fructuum exerceri debent: Spiritus vero in virtutibus fructificatio, fruitio est spiritualis in voluptate incorrupta, in cordibus fidelibus operatione Spiritus sancti animatis. In multa siquidem discretione prudentiæ, operatio, labores, et ærumnæ naturæ, existimentur per fidem et spem a sancto Spiritu iis, qui digni sunt, efficaciter inditi. Bonum est jejunium, bona vigilia; bona fuga patriæ et conversationis humanæ in solitudine. Sed hæc flos ipse ac vigor sunt conversa-

¹ Matth. xxv, 8. ² Galat. v, 22.

ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὅσπερ καὶ τὸ ἐναντίον, ἐφ' ἑνὸς τὰ κακὰ ἐκδίδονται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφάνια ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ὀλιγωρίας, ἡ ὀλιγοῦρα ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς μικροψυχίας, ἡ μικροψυχία ἀπὸ τῆς φιληδονίας, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα. Οὕτως ἐν τῷ ἀγαθῷ μέρει αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀπηρτημέλαι. Κεφαλὴ δὲ πάσης ἀρετῆς καὶ κορυφὴ τῶν κατορθωμάτων ἐστὶν ἡ προσευχῆς προσκαρτέρησις, δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι κτᾶσθαι δυνάμεθα.

Θ'. Ἐάν μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ ἀπλότης, καὶ ἡ ἀγαθότης, κατακοσμήσῃ ἡμᾶς, τὸ σχῆμα τῆς εὐχῆς ἡμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς εὐχῆς λέγομεν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς καμᾶτου, ἢ πένου, ἢ παρθενίας, ἢ εὐχῆς, ἢ οὐδὲ ποτε καμᾶτου καὶ ἐργασίας ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτελουμένου· ἐάν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ πραότητος καὶ ταπεινότητος, ἀπλότητός τε καὶ ἀφελότητος, πίστεως καὶ μακροθυμίας, ἀφθόνως ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκωμεν, εἰκὴ καὶ μάτην οἱ κάματοι ἡμῶν γέγονασι· ἡ πᾶσα γὰρ ἐκεῖνη ἐργασία, καὶ οἱ κάματοι διὰ τοὺς καρποὺς γίνεσθαι ὀφείλουσι. Τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης μὴ εὐρίσκομένων ἐν ἡμῖν, εἰκὴ καὶ μάτην ἡ ὅλη ἐργασία γίνεται. Οἱ γὰρ χωρὶς τούτων ἐργαζόμενοι κατὰ τὰς πέντε μωρὰς παρθένους ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀποδείκνυνται, αἰτινες διὰ τὸ μὴ ἐνταῦθεν ἀποκομίσασθαι ἐν τοῖς τῆς καρδίας ἀγγείοις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐστὶ τῶν προειρημένων ἀρετῶν, μωρὰ ἐνομάσθησαν, καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς βασιλείας νυμφῶνος ἀπεκλείσθησαν. Καὶ ὁ τῆς παρθενίας κάματος διὰ τῶν ἀρετῶν ἄλλειψιν καὶ στέρησιν τῆς ἐναργοῦς ἐνοικήσεως τοῦ Πνεύματος, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη. Ὅσπερ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ τῆς ἀμπέλου πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἀπόλαυσιν γίνεται, καρπῶν δὲ μὴ εὐρίσκομένων ἐν τῇ ἀμπέλῳ εἰκὴ καὶ μάτην πᾶσα ἐμπόνησις τῆς ἐργασίας γίνεται· οὕτως ἐάν μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποὺς ἀγάπης καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ ταπεινώσεως, καὶ τῶν λοιπῶν παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ ῥηθέντων ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει πνευματικῇ ἐν ἑαυτοῖς ἐπιγινώμεν, εἰκὴ ὁ τῆς παρθενίας κάματος, καὶ εὐχῆς, καὶ ψαλμωδίας, νηστείας τε καὶ ἀγρυπνίας ὁ πόνος εἰς οὐδὲν ἀποδείκνυται. Οὗτοι γὰρ οἱ πόνος ψυχῆς καὶ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσιν· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία ἀπόλαυσις ἐστὶ πνευματικὴ ἐν ἡδονῇ ἀφθάρτου, ἐν καρδίαις πισταῖς, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργουμέναις· ἐν πολλῇ γὰρ διακρίσει συνέσεως ἡ ἐργασία καὶ πόνος καὶ κάματοι τῆς φύσεως ἡγεσθωσαν διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς ἀξίοις ἐνεργουμένοι. Καλὸν ἐστὶν ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ξεντεία· ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴ πολιτείας

ἐστὶν ἀγαθῆς· πλὴν ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν ἐσω-
 τέρα ἐστὶ τούτων, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις
 τὴν πεποίθησιν ἔχειν καὶ μόνοις. Συμβαίνει δὲ ὅτι
 εἰσὶ τινες χάριτος μέτοχοι· καὶ ἡ κακία ἐστὶ οὐσα
 τεχνάζεται, καὶ παραχωρεῖ ἐκούσα, καὶ οὐκ ἐνεργεῖ,
 ἀλλὰ ποιεῖ νομίσει τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐκαθαρίσθη ὁ
 νοῦς αὐτοῦ· καὶ λοιπὸν φέρει αὐτὴν εἰησιν, ὅτι Χρι-
 στιανὸς εἰμι τέλειος, καὶ μετὰ ταῦτα, ὅταν νομίση ὁ
 ἄνθρωπος, ὅτι Ἐλεύθερός εἰμι, καὶ ἀμεριμνῶ, τότε
 ληπτρικῶς τρόπῳ ἐρχεται αὐτῷ ἡ κακία Ἐγκρυμμα
 ποιούσα, καὶ πειράζει αὐτὸν, καὶ καταφέρει αὐτὸν
 εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλὰ-
 κεις λησται ὄντες ἢ στρατιῶται κατὰ πολεμίων ὁδοῦ
 τεχνάζεσθαι, καὶ ὑποκαθίζονται, καὶ ποιοῦσιν ἔγ-
 κρυμμα, καὶ λαμβάνουσι τὰ νῦτα τῶν ἐχθρῶν, καὶ
 περικυκλοῦσιν αὐτοὺς ἀθρόως, καὶ ἀποκτείνουσι·
 πολλῶς μᾶλλον ἢ κακία οὐσα τοσούτων χιλιάδων τοῦτο
 τὸ ἔργον ἔχουσα, τόσας ἀπολέσασα ψυχὰς, οἷδεν οὖν
 ἔγκρυμμα ποιεῖν ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ καιροῦς μὴ
 ἐνεργεῖν, ἵνα ἐνέγκῃ τὴν ψυχὴν εἰς οἰησιν τελειότη-
 το;

Γ'. Ὁ θεμέλιος τοῦ Χριστιανισμοῦ οὗτός ἐστιν,
 ἵνα ἂν ποιῆσῃ ὁ ἄνθρωπος δικαιοσύνας, μὴ ἐπανα-
 παύῃ ἐν αὐταῖς, καὶ ἔχη ἑαυτὸν μέγαν, ἀλλ' ἢ πτω-
 χὸς τῷ πνεύματι· καὶ ἂν γένηται μέτοχος χάριτος,
 μὴ νομίση ἑαυτὸν κατεληφέναι τι, καὶ οἰηθῆ ἑῖναι
 τις, καὶ ἄρξῃ διδάσκειν· ἀλλ' ἵνα ὢν καλῆς ξενι-
 τείας καὶ πολιτείας, νηστεύων πολὺ, ξενιτεύων, εὐ-
 χόμενος, μετέχων χάριτος, μὴ ἠγήσῃται τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ τιμῆαν· ἀλλὰ τότε μάλιστα, ὅταν ἀρχῇ χάριτος
 γένηται, ἵνα ἔχη τὸν πόνον, τὴν δίψαν, ἵνα μὴ κεκο-
 ρεσμένος ἔχη ἑαυτὸν δίκαιον ἢ πλούσιον ἐν χάριτι·
 ἀλλ' ἢ πενθῶν καὶ δακρύων. Καὶ ὅν τρόπον ἂν ἢ
 μήτηρ, καὶ ἔχη υἱὸν μονογενῆ καὶ παιδεύσῃ αὐτὸν,
 καὶ ὅταν γένηται ἄνθρωπος, συμβῆ αὐτῷ ἀποθανεῖν· καὶ
 λοιπὸν ὅσοι ἂν ὦσι παραμυθούμενοι τὴν μητέρα,
 μᾶλλον ἐπαγγέλλουσιν αὐτῇ τὸ πένθος, καὶ ἀπαραμύ-
 θητός ἐστιν· οὕτω γὰρ κλαίειν τὸν Χριστιανὸν τῆς
 πτώσεως αὐτοῦ, καὶ ἀδιαλείπτως δακρύειν· πρὸ πάν-
 των δὲ ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν.
 accumulant; sic flere indesinenter Christianum oportet lapsam suam, et ante omnia habere cor-

IA'. Ὡσπερ εἰ οἶκος βασιλέως ἔχων διαίτας πολλὰς
 καὶ αὐλὰς διαφόρους, καὶ πρόθυρα πολλὰ, καὶ ἐσω-
 τέρους οἴκους, ἐνθα μένει ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ πορ-
 φύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ ἀπόκεινται· λοιπὸν ὁ εἰσερχό-
 μενος εἰς τὰς ἐξωτερὰς αὐλὰς μὴ νομίση, ὅτι ἤδη εἰς
 τοὺς ἐσωτέρους οἴκους ἦλθεν, ὅπου ἡ δίψα τοῦ βασι-
 λέως, καὶ ἡ πορφύρα, καὶ οἱ θησαυροὶ· οὕτως εἰς τὸ
 πνευματικόν, οἱ νηστεύοντες, οἱ ἀγρυπνοῦντες, οἱ
 φάλλοντες καὶ εὐχόμενοι, μὴ νομίσωσιν, ὅτι εἰσῆλθον
 εἰς τὴν κατὰ πᾶσιν, ὡς δὲ ἀκμὴν εἰς τὰ πρόθυρα
 καὶ εἰς τὰς αὐλὰς εἰσέρχονται, οὐκ ὅπου ἡ πορφύρα,
 καὶ οἱ θησαυροὶ. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν ἀδελφοὶ τῇ ἐξω-
 πολιτεῖᾳ θαρρῆναι, καὶ λέγειν, ὅτι εἰμι τις· εἰ δὲ καὶ
 χάριτος μέτοχος γένηται, οἰηθῆναι ὅτι καταλαβῶν,
 ἢ γενόμενος ἐγγύτατος τοῦ βασιλέως· ἀκμὴν γὰρ εἰς
 τοὺς ἐξωτερους οἴκους διατρίβει. Οὐκ ὀφείλει ἐρι-

tionis bonæ. Cæterum ordo Christianorum interior
 est his; et non debet quis his inniti solis ad confi-
 dentiam. Contingit autem esse quosdam participes
 gratiæ; in quibus malitia, cum revera subsit, insi-
 diose latere satagit, ultro agere cessans et se
 abscondens, ipsumque, in quo habitat, fallat, male
 persuadens, esse suam mentem jam purgatam;
 unde in arrogantiam inflatur, aïens: Perfectus ego
 Christianus sum, at dum miser isti fiducia homo
 164 indormit, liberum se nunc demum prædicans,
 opprimitur ab irruente in eum, latronum more, e
 latebris, ubi subsederat, malitia, quæ nihil minus
 opinantem tentatione vehementi adoriens, vincit et
 deprimit in terræ infima. Si enim homines sæpe
 latrocinio aut militiæ dediti, stratagemate. uti sciunt,
 subsidentes in locis occultis, et ex insidiis repente
 coorientes in hostium terga, ipsoque circumventos
 vi subita trucidant, quanto magis malitia, quæ tot
 millibus annorum hoc opus exercuit, tot perdens
 animas, notam habebit artem insidiarum in imo corde
 struendarum, ut aliquando cesset ab agendo, quo
 persuasione ista imbuat animam, se esse perfectam?

X. Fundamentum Christianismi hoc est, ne ho-
 mo post quantalibet bona opera, in ipsis acquie-
 scat, aut se magnum putet, sed perseveret esse
 pauper spiritu: ac cum gratiæ particeps factus fue-
 rit, ne existimet se quidpiam adeptum, putetque
 se esse aliquem, incipiatque magistrum agere.
 Neve se aliquem supra vulgus, quin etiam, cum se-
 cesserit in solitudinem et bene ambulaverit, mul-
 tum jejuniens, exsilium mundi fortiter tolerans, pie
 orans, gratiæ donorum compos, nihilo tamen magis
 animam suam pretiosam habeat. Imo tum maxime,
 quando primum sentit appulsum gratiæ, sollicite
 laboret; sitimque monstret ulterioris profectus;
 valde cavens ne, quasi jam satiat, se abunde ju-
 stum, aut locupletem habeat; e contrario potius
 luceat, et lacrymetur. Quomodo si mater educave-
 rit a puero cura magna unicum filium, ubi, cum ad
 virilem pervenit ætatem, mori eum contingat, quæ
 consolari eam aggrediuntur, incentiva luctus magis
 oportet lapsam suam, et ante omnia habere cor-

XI. Ut si palatium regis cujuspian multa habeat
 D cubicula, et multa vestibula et atria, ac interiora
 conclavia, ubi residet rex, ubi purpura et thesauri
 reponuntur, aliquis exteriorum tenuis atriorum in-
 grediens, ne putet se jam in intima quasi viscera
 tantarum ædium penetrasse, atque adeo tenere apo-
 thecas, in quibus gaza et gloria regis, purpura et
 thesauri custodiuntur: sic, ista imagine ad spiri-
 tuale negotium translata, ne putent jejunantes, vi-
 gilantes, psallentes, orantes, pervenisse se jam ad
 fruitionem pacis: utpote qui adhuc in vestibulæ
 tantum et prima atria ingressi sunt, nondum eo,
 ubi purpura, ubi thesauri jacent. Non debent igitur
 fratres exteriori conversatione ac disciplinæ
 niti magnopere, nec de se propter illam di-
 cere: Ego sum aliquis; nec, simul ac quispiam

gratiam adipiscitur, præfidentia niti, quasi jam A
comprehenderit, aut regi sit intime admotus; modo
enim in extimis duntaxat adhuc diversatur ædium
partibus: nec convenit scrutari unumquemque,
num forte inveniat in vase fictili thesaurum, aut
regiam induerit Spiritus purpuram, an regem in-
venerit, et quiete fruatur. Sic quippe comparata est
hominis anima, habet profunditatem quamdam et
membra velut plurima. In eam porro subintrans
peccatum, cuncta ejus occupat membra, et cogita-
tiones cordis; deinde cum homo quaerit, venit ad
ipsum gratia, et occupat duo membra animæ. Qui
ergo inexpertus rerum, sentit appulsus provocan-
tis gratiæ, continuo pulet, quod adveniens gratia
omnes animæ partes occupaverit, planeque ac ra-
dicitus extirpatum sit peccatum; cum tamen ple-
raque adhuc animæ membra revera a peccato de-
tineantur, unum tantum ex his quodpiam gratia
possidente; nesciente ipso homine, et supine si-
nente sibi imponi. Est enim gratia plerumque **165**
indesinenter operans, sicut oculus defixus in cor-
pore. Et peccatum subest mentem clam subripiens.
Et tunc qui discretionem caret, temere autumans se
perfectionis culmen tenere, intumescit opinione
sui, plene jam se liberatum putans, quod non ita
est; uti enim dixi, subest dolus latentis in insidiis
Satanæ; aliquando nihil se moventis, ut credatur
abesse, ac sic noxiam fiduciam ingeneret homini,
falso arbitranti purum se ac perfectum esse. Atqui neque plantans vineam statim ex ea uvam
maturam aut vinum legit; neque seminans triticum in terra, eodem tempore segetes metit, et fru-
ctus capit; neque modo natus puer subito potest in virum adolescere: nec militiæ prima rudimenta
ponens tiro, jam præfecturis militaribus aptus gerendis est: oportet enim hunc primum longa pa-
tientia insuescere labori; tum facta pugnae copia fortiter in campo stare, vincereque hostem ac co-
ronari.

XII. Pulchræ igitur et bonæ res sunt, inopia vo- C
luntaria, psalmodia, jejunium, vigiliæ, et gratia
potiri; sed parum prosunt ei, qui nondum, ut
oportuerat, cœpit fodere, ubi fundamentum ponat.
Nec se decipi mens in eo patitur, utcumque grati-
æ particeps; aut inde sibi aduletur, pretiosam æsti-
mans suam animam. Respice in Jesum, a quali
gloria Dei Filius, Deus ipse, in quas passiones us-
que ad crucifixionem venit? Propter hanc ergo hu-
militatem exaltatus est, in dextera Patris sedens.
At serpens a principio insevit Adamo, exaltationis
amorem suggerens: *Eritis sicut Dii**, per istam au-
tem affectationem sublimitatis, vides in quam igno-
miniam descendit genus humanum. Sane quaero
hominem pauperem spiritu, nec invenio. Ut si
quis habens reconditos domi thesauros, tamen circum-
eum medicans et ab omnibus petens: sic sunt
Christiani gratiæ possessione apud Deum divites,
humili sui æstimatione pauperes, et quasi nihil ha-
bentes. Debentur alicui centum auri libræ; si ille
quinque acceptis sit contentus, nec ultra quidquam
quaerat; an aget sapienter? Pejus etiam sibi consu-
lunt quidam, habentes, ut sic dicam, decem un-

νῶν ἑκαστον, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὀστρακίῳ σκευεῖ τὴν
θησαυρὸν. ἢ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ Πνεύμα-
τος, ἢ εὗρε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύσατο. Ἡ γὰρ
ψυχὴ τοιαύτη ἐστίν· ἔχει βάθος· τι καὶ μέλη πολλά·
καὶ λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ἐπισηλοῦσα κατέχει αὐτὴν,
ὅλα τὰ μέλη, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας. Εἶτα
ἐπιζητούντος τοῦ ἀνθρώπου ἐρχεται ἡ χάρις πρὸς
αὐτὸν, καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς. Ὁ οὖν
ἀπειρος παρακαλούμενος τῇ χάριτι, νομίζει ὅτι ἐλ-
θοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε, καὶ
ἐξεβριζώθη ἡ ἀμαρτία· τότε οὖν πλείστον μέρος
ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κρατεῖται καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς
χάριτος, καὶ ὑποκλῆπτεται καὶ οὐκ οἶδεν· ἐστὶ γὰρ
ἡ χάρις πολλάκις ἐνεργοῦσα ἀδιαλείπτως, ὅν τρόπον
ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ σώματι πέπρακται· καὶ ἀμαρτία
B σύνεστιν ὑποκλῆπτοῦσα τὸν νοῦν· καὶ ὁ ἀδιάκριτος,
ὡς ἦδη καταλαβὼν, οἴεται τι περὶ αὐτοῦ καὶ τυφοῦ-
ται ὡς ἐλευθερωθεὶς. Οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγ-
ματα· καθὼς γὰρ εἶπον, ἔγκρυμμα ποιεῖ ὁ Σατανᾶς,
εἰς καιροὺς μὴ ἐνεργῶν, ἵνα ποιῆση νομίσει τὸν
ἀνθρώπον, ὅτι εἶμι καθαρὸς καὶ τέλειος· μὴ ὁ φω-
τεῶν ἀμπελῶνα εὐθέως λαμβάνει σταφυλὴν, ἢ
γεωργεῖ οἶνον, καὶ ὁ σπείρων τὸ σπέρμα ἐν τῇ γῆ,
ἦδη ἐθήρισε καὶ ἔλαβε καρπούς, καὶ τὸ γεννώμενον
παιδίον εὐθέως δύναται εἰς ἄνδρα τέλειον ἐλθεῖν, ἢ
στρατευόμενος τίρων ἦδη ἐγένετο ἀξιωματικὸς; χρὴ
γὰρ αὐτὸν πρῶτον κοπιᾶσαι, καὶ εἰσελθόντα πόλεμον
λαβεῖν τὰ νικητήρια καὶ στεφανωθῆναι.

IB'. Καλὸν οὖν ἐστὶν ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἡ ψαλμ-
ψοδία, καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ τὸ λαβεῖν
χάριν Θεοῦ· ὁ δὲ ἀκμὴν οὕτω ἤρξατο ὡς δεῖ σκά-
πτειν καὶ τιθέναι θεμέλιον. Καὶ ἐν τοιοῦτοις ὁ νοῦς
ἐξ ἀνεπιληπτος εἶναι μετοχος χάριτος· λοιπὸν οἴεται
περὶ αὐτοῦ, καὶ ἔχει τιμίαν τὴν ψυχὴν. Ἀπόβλεψον
εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ ποίας δόξης Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς
ἦν, εἰς ποία πάθη καὶ σταύρωσιν ἦλθε. Διὰ ταύτην
οὖν τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπερυψώθη ἐν δεξιᾷ τοῦ
Πατρὸς καθεσθεὶς· καὶ ὁ ὄψις ἐξ ἀρχῆς ὑπέσκειρε
τῷ Ἀδάμ ὕψωμα, ὅτι Ὡς Θεὸς γένη· διὰ ταύτης
τῆς ὑψηλοφροσύνης εἶδες οὖν εἰς ὅποιαν ἀτιμίαν
κατῆλθε τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ. Ἐπιζητῶ δὲ ἀνθρώπον
πτωχὸν τῷ πνεύματι, καὶ οὐχ εὐρίσκω· ὡς περὶ ἵνα
ἦ τις πλούσιος ἔχων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ θησαυροὺς, καὶ
D ἢ ἐπιθεόμενος, καὶ πτωχὸς καὶ παρὰ πάντων ζητῆ.
Οὕτως εἰσὶ Χριστιανοὶ ἔχοντες χάριν, πλούσιοι εἰς
Θεὸν, πτωχοὶ εἰσὶ τῷ πνεύματι, ὡς μηδὲν ἔχοντες·
εἰσὶ πρὸς λόγον ἑκατὸν λίτραι χρυσοῦ ἄ; ὀφείλει
κτῆσασθαι· ὁ λαβὼν πέντε λίτρας ἐκορέσθη. Εἰσὶ
ὅτι τινες πρὸς λόγον δέκα οὐγκίας ἔχοντες τῆς χάρι-
τος, καὶ ποιοῦσιν αὐτὰς ἑκατὸν, καυχώμενοι. Καὶ
εἰσὶ πολλάκις πέντε οὐγκίας ἔχοντες τῆς ἀμαρτίας,

* Gen. iii, 5.

καὶ ποιῶσιν αὐτὰς ἡμιούγκια τοῦτο δὲ αὐτοῖς A
 συμβαίνει, ἢ κατ' ἀγνοίαν, ὅτι ἐν αὐτῇ εἴη χάριτι
 ὑποκλεπτόμενοι οὐκ οἴδασιν. Ἡ κατὰ κενοδοξίαν,
 αἰσχυνόμενοι εἰπεῖν ὅτι ἐνεργεῖ τὸ κακόν· ἤδη γὰρ
 κηρύττουσιν εἶναι ἑαυτοὺς τελείους. Τὸ δὲ δίκαιον
 δεῖ ποιεῖν καὶ λέγειν τὸν ἄνθρωπον· καὶ τὰ τῆς
 χάριτος ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας.
 Ἐυδέεται γὰρ ὁ τοιοῦτος καθαρὰν λέγων ἔχειν τὴν
 καρδίαν· οὐχ οὕτως γὰρ ἐστὶ τὰ πράγματα, ὡς ἅμα
 τὴν χάριν ἐπιδημῆται ἤδη καθαρὸν γενέσθαι τὸν
 ἄνθρωπον· παραδέδονται γὰρ τοῖς πολεμίοις καὶ
 τοῖς πειρατηρίοις εἰς γυμνασίαν καὶ παιδεύσιν, ὃν
 τρόπον καὶ ὁ Ἰωὴ τῷ πειρασμῷ. Συνεργεῖ γὰρ τὸ
 κακὸν τῷ ἀγαθῷ, προαιρέσει οὐ καλῇ· τὸν δὲ Χρι-
 στιανὸν δεῖ πέντε οὐγκίας τῆς ἁμαρτίας ἔχοντα, B
 λέγειν, ὅτι Εἰκοσιν ἔχω, καὶ πεπληρωμένος εἰμι τοῦ
 κακοῦ. Καὶ ἔχοντα πρὸς λόγον οὐγκίας εἰκοσι τοῦ
 ἀγαθοῦ, λέγειν, ὅτι Ἡμιούγκιον ἔχω. Εἰ δὲ τοῦτο
 κατὰ κενοδοξίαν αἰσχύνεται εἰπεῖν, τὸ δίκαιον γοῦν
 εἰπάτω. Ὁμολογησάτω μὲν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς
 χάριτος· ὁμολογησάτω δὲ καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐν
 μέρει. Καθὼς οὖν προσίπουν περὶ τῆς ψυχῆς, ὅτι
 ἔχει βῆθος, ὑποδείγμασι χρώμεθα διαγράφοντας
 αὐτῆς τὰ μέλη. Ὡσπερ ἴνα ἡ ἥλιος, καὶ ὧσιν ἐξ
 αὐτοῦ ἀκτίνες πολλαί· ἡ ἴνα ἡ δένδρον ὑψηλόν, καὶ
 ἔχη κλάδους· ἡ ἴνα ἡ πόλις μεγάλη, καὶ ἔχη γείτο-
 νας πολλὰς· οὕτως ἐστὶν ἡ νοερά οὐσία, ἡ ἀθάνατος
 ψυχὴ, κάλλος τίμιον ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα,
 εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ. Λοιπὸν ἔλθουσα ἡ χάρις,
 εἰς δύο ἀκτίνας τῆς ψυχῆς ἐπιλάμπει· ἡ ἀπὸ ὅλου C
 τοῦ δένδρου εἰς κλάδους δύο, ἡ ἀπὸ πάσης τῆς
 πόλεως εἰς δύο γειτωνίας. Ἐστὶ δὲ τὰ πλεῖονα μέρη
 τῆς ψυχῆς κατέχεται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ νομίζει
 ὅτι ὅλη δι' ὅλου, τοῦ ἀγαθοῦ μέρους καὶ τῆς χάριτος
 καὶ τῆς λαμπρότητος γέγονε· πρὸς λόγον πέντε λι-
 τρας χρυσοῦ κτησάμενος, δοκεῖ αὐτῷ ὅτι ἑκατὸν λι-
 τρας ἔκτησατο· μὴ τὸ ἐμβροῦον ἐν τῇ μήτρᾳ ἤδη γέ-
 γονεν ἄνθρωπος; ἢ ὅτι θεὸς ἕνα λίθον τοῦ θεμελίου,
 ἤδη ἐτελείωσε τὸ οἰκοδόμημα; ἢ ὁ σπόρος ὁ χωσθεὶς
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἤδη ἐγένετο στάχυς; μὴ ὁ πραγμα-
 τευόμενος ἅμα τοῦ ἀρξασθαι τῆς πραγματείας, ἤδη
 ἐπλήρωσε τὴν ἀποθήκην; καὶ ὁ μετέχων χάριτος μι-
 κρᾶς, παρὰ τοῦτο γέγογε Χριστιανός; ἀκμὴν οἱ
 πρῶτοι καὶ οἱ μεγάλοι οὕτως εἶσι πρὸς τελειότητα,
 ὡς ὁ ὀφεικιάλιος πρὸς ἡγεμόνα· ἢ ὡς ῥύαξ μικρὸς D
 πρὸς Εὐφράτην ποταμὸν. Ὁ ἔχων πρόθεσιν ἀπελ-
 θεῖν εἰς πόλιν μακρὰν τριάκοντα μιλίων, δύο ἢ τρεῖς
 ἐὰν ἀπέλθῃ, μὴ νομίσῃ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν·
 ἐπειδὴ οὖν ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ ἐστίν,
 οὐκ ἀναγκαστικὴ· καὶ θεῖα χάρις προτρεπτικὴ ἐστὶ
 διὰ τὸ αὐτεξούσιον καὶ λιτὸν τῆς φύσεως, λοιπὸν ἐὰν
 ποιῆσῃ κακὰ ὁ ἄνθρωπος προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ
 Σατανᾶ, οὐ κρίνεται ἀντ' αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς· ἀλλ'
 αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τιμωρεῖται καὶ κολάζεται, ὡς
 ὑπήκοος γεγωνὸς τῆς κακίας ἰδίῃ θελήματι. Ὁμοίως
 καὶ ἐὰν τραπῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ πε-
 ριγένῃ χάρις Θεοῦ, οὐκ ἐπιγράφει τὸ ἀγαθὸν ἑαυ-
 τῇ ἡ χάρις, ἀλλ' ἰαποδίδωσι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ δοξάζ-
 εῖ αὐτὸν· ἐπειδὴ ἑαυτῷ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος· αἴτιον;

eas gratiæ; et eas vano timore gloriationis falsæ
 in centum multiplicantes: e contrario vero plerum-
 que nonnulli habentes quinque uncias peccati, eas
 in semiunciam extenuant. Id ipsis accidit vel per
 ignorantiam, quod quantula sint impertiti mensura
 gratiæ ex vero non norunt, vel per vanæ gloriæ
 appetitum, non sustinentes fateri, quam in se ex-
 periuntur, operationem mali. Jam enim prædicant
 se perfectos. Oportet autem et fieri et dici ab ho-
 mine quod justum est; et gratiæ quam accipit, dona
 profiteri; et non dissimulare, quam sentit in sese
 peccati operationem. Mentitur quippe talis purum
 aiens se habere cor; haud enim in hunc modum
 se res habent; quasi ad primam statim adve-
 nientem gratiam purus omni ex parte homo reddat-
 ur: traditur quippe hostibus, et horum tentationi-
 bus exponitur ad exercitationem et disciplinam:
 quomodo Job tentatione probatus est. Cooperatur
 quippe et malum bono, intentione non bona. Chri-
 stianum vero convenit quinque uncias peccati habentem,
 dicere humiliter se: viginti uncias habeo, et
 plenus sum iniquitate: habentem autem, exempli
 causa, uncias viginti bonitatis, dicere: vix boni se-
 munciam habeo. Si autem hoc dicere, ob vanæ
 gloriæ studium, erubescit; saltem quod justum est
 proferat, fateaturque tum quid in se operetur gra-
 tia, tum quid ex parte altera peccatum molitur.
 Jam circa id quod dixi de anima, inesse illi profun-
 ditatem latebrosam, exemplis utemur membra ipsius
 describentes. Quemadmodum enim ut sol est, ita
 sunt ex ipso plures radii; ut arbor alta est, ita et
 ramos habet; ut civitas magna est et circum habet
 166 urbes multas: sic est intellectualis substan-
 tia, immortalis anima, pulchritudo pretiosa super
 omnes creaturas, imago et simulacrum Dei; in hanc
 veniens gratia duobus ei radiis affulget, aut ex uni-
 versa arbore, duos illuminat ramos, aut binas dun-
 taxat ex universa provincia urbes ingreditur: quod
 allegorice significat unam tantum et alteram ani-
 mæ potentiam gratia contingi, adhuc vero pluri-
 mas ejus quasi membro peccato teneri. Utcunque
 autem se totam ex toto transisse in partem me-
 liorem, et in solidum a gratia possideri, et ejus
 radiis splendere; perperam subductis rationibus;
 ita ut cum vix quinque libras auri vere habeat, sibi
 tamen persuadeat non minus libris centum se possi-
 dere. An fetus adhuc informis in utero, homo jam
 perfectus est? An qui unum in fundamentum lapi-
 dem jecit, jam perfecit ædificium? utrum semen
 sulco ingestum, jam spica est? Num mercator, qui
 modo incipit negotiari, replevit jam apothecas?
 Non sane magis, qui primæ gratiæ particeps est fa-
 ctus, jam Christianus est. Atqui primi ipsi ac mi-
 gni sic se ad perfectionem habent, ut minister ad
 imperatorem, ut rivulus ad Euphraten fluvium.
 Habens propositum in urbem eundi triginta dierum
 itinere dissitat; ne ubi biduum aut triduum viæ
 peregerit, jam se putet ingressum esse civitatem
 illam. Quoniam igitur adversaria potestas instigare,

non autem afferre necessitatem potest; divina item gratia hortatur, propter sui potens arbitrium et libertatem innatam naturæ; itaque si mala fecerit homo persuasus a Satana, non judicatur vice ipsius Satanae, sed ipse homo castigatur ac punitur, quod malitiæ obediens factus fuerit ex propria voluntate. Similiter si vergat homo ad bonum, et vincat gratia Dei; haud ascribat ipsi sibi bonum gratia; sed attribuit homini et glorificat ipsum; quoniam sibi homo causa boni factus est; talis enim hic est naturæ; non autem ut veniens ad ipsum gratia liget ejus voluntatem, inducente necessitatem potentia; ac de cætero volentem nolentem ipsum immobiliter affligat bono; sed dat locum libero arbitrio, etiam cum illi præsens adest divina vis: ut demonstretur, utruka hominis voluntas animam in pretio habeat, annona habeat; consentiat, annon consentiat? Multo enim in pretio habuerunt, et consenserunt; alii aversi abierunt; dicit enim Apostolus: *Cum spiritu ceperitis, carne consummaminini* ¹⁰. Naturæ quippe lex non est posita, sed sui compoti arbitrio et electioni, quæ verti ad bonum et malum potest. Propterea dicit Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendantur* ¹¹? Vult Dominus accendi caelestem ignem in cordibus hominum; horum vero quidam volunt, quidam nolunt. Similiter rursus dicit: *Quoties volui congregare vos ut gallina congregat pullos suos, et noluitis* ¹²? Vides Dominum velle, rursus autem homines nolle accedere ad Dominum, et misericordiam nascisci.

XIII. Qui vult accedere ad Dominum et vita æterna dignus haberi, et habitaculum Dei fieri, et Spiritu sancto dignus haberi, ut fructus ejus juxta mandata Domini queat irreprehensibiliter et pure facere, sic debet incipere. Primum credere Domino firmiter, et dare ex toto se ipsum verbis mandatorum ejus, et renuntiare mundo per omnia, ita ut in nullo prorsus apparentium mens occupetur; et obfirmare semper se omni conatu ad perseverantiam in oratione; et non desperare, exspectans cum fiducia Domini inspectionem et auxilium ubique, scopum suæ mentis in eo habens defixum semper. Deinde urgere se cum conatu et contentione indesinenter ad omne bonum, et in executionem omnium Dei mandatorum, quantumvis invito corde propter inhærens peccatum; puta per vim adigendo se ipsum ad humiliter sentiendum coram omnibus **167** hominibus, et se ipsum cunctis minorem et pejorem existimandum, non quærendo honorem, aut laudem, aut gloriam ab ullo, sicut in Evangelio scriptum est, sed solum Dominum præ oculis habendo semper ipsiusque mandata, eique soli studendo placere ¹³. In mansuetudinem quoque se per vim inclinet, reluctantem etiam corde, sicut ait Dominus: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris* ¹⁴. Similiter esse misericordem, benignum, compatientem, bonum, quantum potest, se vi assuefaciat, juxta id quod dicit Dominus: *Estote boni et benigni, sicut Pater vester caelestis misericors est* ¹⁵. Et rursus: *Si diligitis me, mandata mea servate* ¹⁶. Et

Α τοῦ ἀγαθοῦ· αὐτῆς γὰρ ἐστὶ τῆς φύσεως οὗτος· καὶ οὐχ οἷον ἐρχομένη ἢ χάρις πρὸς αὐτὸν ἀναγκαστικῆ δυνάμει δεσμεῖ αὐτοῦ τὸ θέλημα, καὶ λοιπὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα ποιεῖ αὐτὸν ἄτρεπτον ἀγαθοῦ, ἀλλὰ παρῶρα τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ συνοῦσα ἡ θεῖα δύναμις, ἵνα ἀποδειχθῆ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τιμᾶ τὴν ψυχὴν ἢ οὐ τιμᾶ· εἰ συμφωνεῖ ἢ οὐ συμφωνεῖ· πολλοὶ γὰρ ἐτίμησαν καὶ συνεφώνησαν. Ἄλλοι δὲ ἐξετράπησαν. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Ἐπαρξάμενοι πνεύματι· τῶν σαρκὶ ἐπιτελεῖτε· τῇ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται, ἀλλὰ τῇ αὐτεξουσίῳ προαιρέσει δυναμένην τραπῆναι ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Διὸ λέγει ὁ Κύριος· Πῦρ ἤλθοι βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἠθέλησα εἰ ἤδη ἀνήσθη. Θέλει ὁ Κύριος ἀνασθῆναι τὸ οὐράνιον πῦρ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ μὲν θέλουσιν, οἱ δὲ οὐ θέλουσιν· ὁμοίως πάλιν λέγει· Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν ὑμᾶς, ὡς ὄρνις ἐκ ἐσθῆτος ροσσία, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; ὁρᾷς ὅτι ὁ Κύριος θέλει· καὶ αὐ οἱ ἄνθρωποι οὐ θέλουσι προσεγγίσει τῷ Κυρίῳ, καὶ εὐρεῖν ἔλεος.

Β Propterea dicit Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendantur* ¹¹? Vult Dominus accendi caelestem ignem in cordibus hominum; horum vero quidam volunt, quidam nolunt. Similiter rursus dicit: *Quoties volui congregare vos ut gallina congregat pullos suos, et noluitis* ¹²? Vides Dominum velle, rursus autem homines nolle accedere ad Dominum, et misericordiam nascisci.

Γ. Ὁ βουλόμενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰώνιοι καταξιοθῆναι, καὶ κατοικητήριον θεοῦ γενέσθαι, καὶ Πνεύματος ἁγίου καταξιοθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου δυνηθῆ ἀμώμως καὶ καθαρῶς ποιεῖν, οὕτως ὀφείλει ἐνάρξασθαι. Πρῶτον πιστεῦσαι τῷ Κυρίῳ βεβαίως, καὶ ἐπιδοῦναι ἐξ ὅλου ἑαυτὸν τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ κατὰ πάντα, ἵνα ἐν οὐδενὶ ὅλως τῶν φαινομένων ὁ νοῦς ἀσχολεῖται. Καὶ εἰς τὴν εὐχὴν πάντοτε προσκαρτερεῖν αὐτὸν, καὶ μὴ ἀπογινώσκειν προσδεχόμενος τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τὴν βοήθειαν πάντοτε, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχων διὰ παντός. Εἴτα βιάζεσθαι χρῆ αἰεὶ εἰς πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, κἂν μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῇ ἁμαρτίαν· οἷον βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἑαυτὸν πάντων ἐλάττω καὶ χεῖρονα ἡγεῖσθαι, μὴ ζητῶν τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ δόξαν παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ἀλλὰ μόνον τὸν Κύριον αἰεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, αὐτῷ μόνῳ βουλόμενος ἀρέσαι. Εἰς τὴν πραότητα ὁμοίως ἑαυτὸν βιάζέτω, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαντι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὅμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστὸν, εὐσπλαγγχον, ἀγαθόν, ὁση δύναμις, ἑαυτὸν ἐθίζειν μετὰ βίας, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοί, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οὐκ ἐστὶν· καὶ πάλιν φησὶν· Ἐὐφ

¹⁰ Gal. III, 3. ¹¹ Luc. XII, 49. ¹² Matth. XXIII, 37. ¹³ Joan. V, 44. ¹⁴ Matth. XI, 29. ¹⁵ Luc. VI, 36. ¹⁶ Joan. XIV, 25.

ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε. Καὶ ἄλλοι· Βιάζεσθε· βιασθαί γὰρ ἀρπάξουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ τὸ· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης. Ἀεὶ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσιν καὶ πολιτεῖαν καὶ ἀναστροφὴν ἔχέτω πρὸ ὀφθαλμῶν, ὡσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάτῃ μνήμῃ ἀληθαργήτω· καὶ ὅση δύναμις βιάζεσθω τὰς εὐχαῖς προσκαρτερεῖ, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων· ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πάσαις αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ γένηται οἰκητήριον Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως & νῦν μετὰ βίας καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐθίζειν ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου ἀεὶ μνημονεύειν, καὶ προσδοκᾷ αὐτὸν διὰ παντὸς ἐν πολλῇ ἀγαθότητι καὶ ἀγάπῃ. Τὸ τε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν αὐτὴν αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ τὴν ἀγαθὴν σπουδὴν, πῶς βιάζει ἑαυτὸν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀεὶ, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ πραΰτητα καὶ ἀγάπην· καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ἀγγεῖ, καὶ ἀγει, ὅση δύναμις, ἑαυτὸν μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ λυτροῦται αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐνοικίωσης ἁμαρτίας; Πνεύματος ἁγίου ἐμπιπλῶν αὐτὸν, καὶ οὕτως λοιπὸν ἄνευ βίας καὶ καμάτου πάσας ποιεῖ πάντοτε τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς. Χρῆ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ, οὕτως βιάζειν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτεῖρειν καὶ ἐλεῆμονα ἔχειν καρδίαν, βιάζεσθαι εἰς τὸ καταφρονεῖσθαι, εἰς τὸ μακροθυμεῖν, ἐξουθενοῦμενον, ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν· κατὰ τὸ εἰρημένον· Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί· βιάζεσθαι τε ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μήπω ἔχοντα εὐχὴν Πνεύματος. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βίᾳ ἑαυτὸν ἀγοντα εἰς τὸ ἀγαθὸν, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινήν Χριστοῦ, δίδωσι σπλάγχνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα ἀληθινήν, καὶ ἀπαξιαπλῶς τηρεῖ αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ τις μόνον εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σχῆ εὐχὴν χάριτος, καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν, οὐ βιάζεται, ἐνίοτε δίδεται αὐτῷ εὐχὴ χάριτος, καὶ ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ μερικῶς κατὰ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, τοῖς δὲ τρόποις ὁμοίως ἐστὶν ἢ τῆν πρότερον ὁμοίως. Θὺκ ἔχει γὰρ πραΰτητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησεν ἐμπόνως, καὶ οὐ προυπερέπεισεν ἑαυτὸν οὕτω γενέσθαι. Οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἤτησε, καὶ ἑαυτὸν ἐδίασατο εἰς τοῦτο· οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπεὶ περὶ τοῦτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσει τῆς προσευχῆς· χρῆ γὰρ ἕκαστον, ὡσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἀγγεῖ, καὶ μὴ θελοῦσης

licrum : *Vim vobis facite, violenti enim rapiunt regnum caelorum* ¹⁷. Et illud : *Contendite intrare per angustam portam* ¹⁸. Semper autem Domini humilitatem, rationem vivendi, et conversationem habeat prae oculis, ut exemplar in memoria omni sine oblivione. Contendat etiam quantum habet virium in assidue orando, nusquam non petens et credens, ut veniat Dominus et inhabitet in ipso, instruatque ac corroboret ipsum in cunctis ejus mandatis; et ut ejus anima sit habitaculum Jesu Christi. Et sic quae nunc per vim et corde invito facit, assuefacient ipsum in omne tempus ad bonum, et ad semper vivam Dei memoriam habendam, et exspectandum eum semper in multa bonitate et charitate. Tunc considerans Dominus tale ipsius propositum, et bonum studium, quo vim infert sibi jugiter ad ejus recordandum, et ad prosequendum semper bonum; itemque ad humilitatem, mansuetudinem, charitatem; et quamlibet reluctans cor subigit in haec, promovetque quantum potest summa vi seipsum; facit cum ipso misericordiam suam, et liberat ipsum ab inimicis suis; et ab inhabitante in ipso peccato, replens illum Spiritu sancto, cujus ope de caetero citra vim et laborem cuncta in veritate mandata Domini exsequitur; aut potius Dominus in illo cuncta implet propria mandata et fructus Spiritus, quando fructificat pure. Oportet autem prius accedentem quemvis ad Dominum, sic vim inferre sibi urgendo se ad bonum, in eoque frangendo resistentiam cordis, exspectantem ubique ac semper, fide omnè dubium pellente, misericordiam ejus : cogere quoque seipsum ad miserandos alios, corque in omnes egentes beneficium habendum; item ad longanimiter tolerandum quidvis durum, et ad non indignandum nec aegre ferendum, quando vilipenditur et contemnitur; juxta dictum illud : *Non vosmetipsos defendentes, charissimi* ¹⁹. Vim etiam sibi facere ad orandum, quando non dum accepit donum orandi per Spiritum. Videns enim Deus sic contententem seseque compellentem ad bonum, invito etiam corde, dat illi orationem Christi veram, dat viscera misericordiae, benignitatem veram : uno verbo, seponit et confert illi totum fructum Spiritus. Quod si quis desiderans, quo caret, orationis donum, ut illud impetret, solum sibi ad orandum vim facit, non item ad humiliter sentiendum de se, non ad exercendam charitatem, aut ad mandata Domini caetera implenda sibi vim facit, continget interdum dari hujc orationis donum, etiam cum quiete et laetitia ex parte, prout postulavit; moribus autem similis est ei, cui prius erat similis; non enim habet mansuetudinem, pro qua adipiscenda non laboravit; et ad quam sese non disposuit. Non habet humilitatem, quoniam eam nec petiit, nec sibi ad eam exercendam vim adhibuit. **168** Non habet charitatem ad omnes, quando de hac esse sollicitus, pro eaque contendere, flagi-

¹⁷ Matth. xi, 12. ¹⁸ Luc. xii, 21. ¹⁹ Rom. xii, 19.

mansuetudinem, in omnem patientiam et longanimitatem, cum gaudio, secundum quod scriptum est, urgeat seipsum; itemque ad ferenda libenter opprobria, et pejorem se cunctis, infimisque omnium reputandum: ad non proferendum in conversatione, quod utile non est, sed ad meditanda corde semper, et ore enuntianda eloquia Domini. Similiter ad non irascendum, juxta quod dictum est: *Omnis amaritudo, et ira, et clamor, tollatur a vobis, cum omni malitia* ²⁰. Ut sic Dominus viso ejus studio, det ipsi hæc cuncta facilia citra laborem et vim, quæ antea laborioso conatu tenere vix poterat, propter inhabitans in eo peccatum: ita ut ipsi jam fiant illæ omnes virtutis exercitationes quasi natura. De cætero enim Dominus in eum adveniens, et in ipso sua ipsius mandata, sine molestia ejus ulla; replens

XIV. Si vero quispiam ad orationem fundendam sibi vim infert, donec aliquam gratiam a Deo impetret, in hæc autem, scilicet humilitatem, charitatem, mansuetudinem, et reliquas virtutes pari conatu non incumbit, sibi ad eas vim inferens, nonnunquam ipsi se indulget divina gratia petenti et oranti; bonus quippe et clemens Deus est, pronusque ad concedendum flagitantibus quæ volunt; qui tamen talis non præparavit seipsum, neque assuefecit ad prius memoratas virtutes, aut perdit gratiam, aut accipit et cadit, aut non proficit, in superbiam elatus; quoniam mandatis Domini seipsum ex proposito non tradit totum. Nam domicilium et requies Spiritus humilitas est, charitas est, mansuetudo est, et cæteræ præscriptæ a Domino virtutes. Debent igitur qui volunt in veritate placere Deo et accipere ab ipso cœlestem gratiam, crescereque ac se perficere in sancto Spiritu, primum cogere seipsum ad exercenda officia omnium virtutum, quantumvis reluctante animo, sicut dictum est: *Propterea ad omnia mandata tua dirigebat* ²¹. Ut enim aliquis ad perseverandum in oratione sibi vim infert seseque cogit, usque dum recte hoc munere fungatur; ita debet se pariter ad cuncta virtutis officia compellere, urgendo et cogendo, quoad ex consuetudine bonum habitum paret: sic enim quod perseveranter petierit a Domino consecutus, plena jam et securâ optati possessione gaudebit: crescente utique ac florente in ipso permanentemente, quam anxie postulavit, gratia Spiritus; gratia quæ donatur ipsi, quæque requiescit in humilitate ipsius, et in reliquis virtutibus, et docet ipsum veram humilitatem, veram charitatem, veram mansuetudinem, ad quam possidendam sese compulsit, quamque anxie quæsit. Et sic auctus in profectum, et ad ipsum perfectionis in Deo erectus culmen, hæreditate cœlorum regni dignus censetur.

A τῆς καρδίας· οὕτως εἰς τὴν ἀγάπην, εἰς τὴν πραότητα, καὶ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐξουθενεῖσθαι, καὶ χεῖρω καὶ ἔσχατον ἑαυτὸν λογίζεσθαι πάντων, ὡς τὸ μὴ ὂν χρήσιμον, μὴ ὀμιλεῖν· ἀλλὰ τὰ τοῦ Κυρίου μελετᾶν διὰ λόγια καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ· οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον· Πᾶσα πικρία, καὶ ῥογή, καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ἑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ· Ἴνα οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν δώσῃ αὐτῷ ταῦτα πάντα ἀκόπως καὶ ἀδιάστως, ἅπερ πρὶν οὕτω μετὰ βίας φυλάξαι ἠδύνατο, διὰ τὴν οἰκουσάν ἐν αὐτῷ ἁμαρτιαν· καὶ γίνεται αὐτῷ ταῦτα πάντα τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα ὡσπερ φύσις· τὸ λοιπὸν γὰρ ἐλθὼν ὁ Κύριος, ἐλθὼν καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς ἀνευ καμάτου, πληρῶν αὐτὸν τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος.

permanens, uti et ipse in eo, exsequitur in ipso ipsum fructibus Spiritus.

ΙΔ'. Εἰ δέ τις εἰς εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν, ἕως οὗ λάβῃ τι χάρισμα παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ ἡγουν εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς ἀγάπην, εἰς πραότητα, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀρετάς, ὁμοίως οὐ βιάζεται ἑαυτὸν, καὶ ἄγχει, ἐνλίπε γίνεται πρὸς αὐτὸν θεῖα χάρις αἰτούντος καὶ δεομένου· ἀγαθὸς γὰρ καὶ χρηστὸς ὁ Θεός, καὶ τοῖς αἰτούσιν αὐτὸν δίδωσι τὰ αἰτήματα· μὴ προετραπίσας δὲ ἑαυτὸν, καὶ μὴ ἐθίσας εἰς τὰς προειρημένας ἀρετάς, ἢ ἀπόλλει τὴν χάριν, ἢ λαμβάνει καὶ πίπτει, ἢ οὐ προκόπτει ὑψηλοφρονήσας· ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν ἐκ προαιρέσεως οὐ δίδωσι. Τὸ γὰρ κατοικητήριον ἢ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος, ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστὶ, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ πραότης, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί. Ὁφείλουσιν οὖν βουλούμενοι ἐξ ἀληθείας εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον χάριν, καὶ αὐξῆσαι καὶ τελειῶσαι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ βιάζεσθαι πρῶτον ἑαυτὸν φυλάσσειν πάσας τὰς ἀρετάς, καὶ μὴ θελοῦσης τῆς καρδίας, κατὰ τὸ εἰρημένον· Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κаторβύμην. Ὡς γὰρ τις εἰς τὴν καρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει ἕως οὗ κατορθώσῃ τοῦτο· ὁμοίως εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει, καὶ ἐθίζει ἑθὸς ἀγαθόν· καὶ οὕτως αἰτούμενος καὶ δεόμενος τοῦ Κυρίου διαπαντός, καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως, ἀξιεῖται θαλαῖ ἐν αὐτῷ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος, τὸ χάρισμα τὸ χαρισθὲν αὐτῷ ἀναπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς, καὶ διδάσκει αὐτὸν ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἣν προεβιάσατο καὶ ἐζήτησε· καὶ οὕτως αὐξήσας καὶ τελειωθεὶς ἐν Θεῷ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει. Ποῦ γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὄν; μεγάλη ὑψωσις ἢ ταπεινωσις· καὶ τιμιότης, καὶ ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη. Ἐθίσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς, καὶ ἀγξωμεν εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὴ θελού-

²⁰ Ephes. iv, 33. ²¹ Psal. cxviii, 116.

σης τῆς καρδίας ἡμῶν, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες ἅπαντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ ἀδιαλείπτως ἐν τῇ προσδοκίᾳ ταύτῃ, ἵνα ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἵνα εὐζώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν ἐν Πνεύματι τῷ Πατρὶ· καὶ αὐτὸ πρὸς Πνεῦμα εὐξήται ἐν ἡμῖν ἵνα αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξῃ ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, ἀγάπην, ἃ νῦν μετὰ βίας οὐ δυνάμεθα ποιεῖν, σπλάγχθνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, καὶ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου διδάξῃ ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας, ἀπόνης καὶ ἀβιάστως· ὡς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τοῖς καρποῖς αὐτοῦ· καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου πληρωθεῖσιν ἐφ' ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, καὶ καθαρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σπύλου τῆς ἁμαρτίας, ὡς περ νύμφας καλὰς καθαρὰς καὶ ἀμώμους παραστήσῃ τῷ Χριστῷ, ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ ἐλέει, καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, ὅτι εἰς τοσαύτην τιμὴν κατηξίωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἰδίους ἀδελφοὺς καὶ υἱοὺς Πατρὸς ἐπουρανίου κατὰξίων καὶ προσαγορεύων. Δόξα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

est genus humanum, proprios fratres et filios Patris cœlestis nos et esse dignatus et appellitans. Gloria, inquam, Patri et Filio et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

Humilis enim nunquam cadit; quo enim caderet qui infra omnia est? Magna exaltatio humilitas est; summus honoris apex, excelsa dignitas, sui demissio. Assuefaciamus ergo nos, et vi etiam adhibita cogamus ad submisce, nolente etiam corde nostro, de nobis sentiendum; Deumque cum fide, spe ac charitate indesinenter obsecrantes, in longanima expectatione, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, ut oremus et adoremus in Spiritu Patrem; et ipse Spiritus oret in nobis; ut idem ipse Spiritus doceat nos orationem veram, humilitatem, mansuetudinem, charitatem: quas nunc, vi etiam adhibita, **169** vix valemus exercere, viscera misericordiæ, benignitatem, et omnes mandatis præscriptas Domini bonas operationes, citra laborem ac vim exercere; quo modo divinus ille Spiritus novit implere nos donis suis. Unde fiet ut, adimpletis a nobis mandatis Dei per Spiritum ipsius, cui optime uni perspecta est voluntas Christi, quippe nos purgat a sorde peccati; idem nos velut sponsas puras et irreprehensibiles exhibeat Christo; acquiescentibus nobis in Deo, et Christo acquiescente in nobis, usque in sæcula interminata. Gloria miserationibus ejus, et benignitati ac charitati ipsius, quod in tantum honorem vocare dignatus

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE PERFECTIONE IN SPIRITU

LIBER.

Α'. Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θεῆς ἕκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται· πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγωνίᾳ τε προαιρέσεως αὐτεξουσίῳ, τοῦ τελείου μέτρου τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι δύναται· Ἰν' ὡς περ χάριτι, οὕτω καὶ δικαιοσύνη τῆς αἰώνιου κληρονομίᾳ ζωῆς· μὴ διὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεώς τε καὶ χάριτος, μὴ καὶ τοὺς ἰδίους συνεισενεργῶν ἰδρώτας, τῆς πλείας προκοπῆς ἀξιούμενος· μὴτε πάλιν ἐκ μόνης τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ δυνάμεως, μὴ καὶ θείας ἀνωθεν συνεργουμένης χειρὸς, τοῦ τελείου τῆς ἐλευθερίας μέτρου, καὶ τῆς καθαρῶ-

I. Gratia quidem et largitione Spiritus divina unusquisque nostrum salutem assequitur: fide vero et charitate ac contentione libera sui potentis arbitrii ad perfectæ virtutis mensuram pertinere potest: ut sicut gratia, ita et justitia, æternæ hæreditatem capiat vitæ: neque per solam divinam virtutem et gratiam, absque eo quod proprios et ipse conferat sudores, perfecto profectu dignus habitus: neque rursus solo proprio studio, absque supernæ cooperante divina manu perfectæ libertatis apicem et puritatis, attingens. *Nisi enim*

Dominus ædificaverit domum et custodierit civitatem A
in vanum vigilavit custodiens 23; frustra pariter
fabri architectique laborarunt.

II. Interrogatio. *Quæ sit voluntas Dei, ad quam
 scilicet hortatur et provocat Apostolus unumquemque
 contendere?*

Responsio. Perfecta peccati purgatio, et a pas-
 sionibus ignominie libertas, et summi virtutis apicis
 comprehensio. Quod est purgatio et sanctifica-
 tio cordis, quæ per interventum perfecti et divini
 Spiritus in fiducia certissima fit. *Beati, enim ait,
 mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt* 24. Et :
Estote, et nos et vos, perfecti, sicut Pater noster
cælestis perfectus est 25. Et : *Fiat, inquit, cor meum*
immaculatum in justificationibus tuis, ut non con-
fundar 26. Et rursus : *Tunc non confundar, cum per-*
sperexero in omnibus mandatis tuis 26. Iterum quo-
 que ad interrogantem. **170** *Quis ascendet ad mon-*
tem Domini? respondet : *Innocens manibus et mundo*
corde 27 : peccati quod vel operatione, vel in-
 terno voluntatis assensu consciscitur, perfectam
 per hoc significans abolitionem.

III. Sub aspectum non cadentes affectus et oc-
 culta animæ sciens Spiritus sanctus curatu esse
 difficilia, quippe quæ ipsi veluti penitus inhæ-
 reant; per Davidem ostendit, quomodo earum
 administranda purgatio sit, dicentem : *Ab occultis*
meis munda me, Domine 28 : per quæ verba innuit,
 unam earum sanandarum efficacem esse rationem,
 perfectam cum multa prece ac fide conversionem
 ad Deum; cooperatione Spiritus; sed tamen et
 nobis in idem toto conatu annitentibus, et omni
 custodia servantibus cor nostrum.

IV. Etiam beatus docet Moyses, per symbola
 subindicans, haud indulgendum duabus propen-
 sionibus, altera in malum, altera ad bonum trahen-
 te; sed in unam prosecutionem boni incumben-
 dum. Neque oportere duos simul fructus serere,
 utilem et noxium; sed utilem ac bonum solum.
 Ut hoc exprimat, sic scribit : *Non junges eodem*
jugo in area tua diversi generis animalia, puta bo-
vem et asinum; sed iis quæ sint ejusdem speciei in-
vicem junctis, trituras messem tuam 29. Hoc est;
 ne in area cordis nostri virtus et malitia simul ope-
 rentur, sed virtus sola. Iterum præcipit : *Non*
intexes laneo panno linum : neque rursus in veste
qua utaris linea lanam 30. *Non seres in agro tuo*
duas fruges simul. Jumentum tuum non facies coire
cum alterius generis animalibus; sed homogenea
homogeneis conjunges 31. Per quæ omnia mystice
 innuit non oportere vitium et virtutem, ut dictum
 est, in nobis feri; sed unius virtutis fruges seri
 excolique. ut germinent in nobis. Neque duobus

επιχνοόμενος· Ἐάν γάρ μή Κύριος οἰκοδομή-
 ση οἶκον, καί φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύ-
 πνησεν ὁ φυλάσσων, ὁ κοπιῶν καί οἰκοδομῶν,
 εἰς μάτην ὁμοίως.

Β'. Ἐρώτησις. *Τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πρὸς ὃ
 δῆπου προτρέπεται καὶ παρακαλεῖ ὁ Ἀπόστολος
 ἕκαστον ἡμῶν φθάσαι,*

Ἀποκρισις. Ἡ τελεία τῆς ἁμαρτίας κάθαρσις,
 καὶ τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν ἐλευθερία, καὶ ἡ τῆς ἀκρας
 ἀρετῆς ἀνάληψις· ἕπερ ἐστὶν ὁ καθαρισμὸς, καὶ
 ὁ ἁγιασμὸς τῆς καρδίας, ὁ διὰ τῆς μετουσίας τοῦ
 τελείου καὶ θεϊκοῦ Πνεύματος ἐν πληροφορίᾳ γενό-
 μενος· Μακάριοι γάρ, φησὶν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
 ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρῶνται· καὶ· *Γίνεσθε, καὶ
 ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς, τέλειος, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐρά-
 νιος τέλειος ἐστὶν καὶ· Γενηθήτω, φησὶν, ἡ καρδία
 μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασι σου, ὅπως ἂν μὴ
 αἰσχυνθῶ καὶ αἰδῆς· Τότε οὐ μὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ
 με ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου· καὶ
 πρὸς τὸν ἐρωτῶντα δὲ πάλιν· *Τίς ἀναθήσεται εἰς
 τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; Ἀθῶος χερσίν, ἀποκρίνεται,
 καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ·* τῆς διὰ πράξεως καὶ δια-
 νοίας ἁμαρτίας τὴν τελείαν ἐντεῦθεν δηλῶν ἀνα-
 ρεσιν.*

Γ'. Τὰ ἀφανῆ πάθη, φησὶ, καὶ κρύφια τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον ἐπιτάμμενον δυσάπλλακτα ὄντα, καὶ οἰοεὶ
 τῇ ψυχῇ κατεβριζωμένα, διὰ τοῦ Δαβὶδ δείκνυσσι,
 πῶς ἄρα τούτων ποιητέον τὴν κάθαρσιν· Ἐκ τῶν
*κρυφίων μου γὰρ καθάρισόν με, φησὶν· ὡς διὰ
 πολλῆς τῆς δεήσειώς, τε καὶ πίστεως, καὶ τῆς πρὸς
 Θεὸν τελείας ῥοπῆς, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος,
 κατεργασθῆναι δυναμένου ἡμῶν· πλὴν ἀλλὰ καὶ
 ἡμῶν πρὸς ταῦτα ἀντιτείνοντων, καὶ φυλακῇ πάσῃ
 τηρούντων τὴν ἑαυτῶν καρδίαν.*

Δ'. Καὶ ὁ μακάριος φησὶ Μωϋσῆς, διὰ τύπων ὕψυ-
 δεικνύς, τὸ μὴ δεῖν γνώμαις δυοῖν, κακοῦ τε καὶ
 ἀγαθοῦ, τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ μόνῳ ἀκολουθεῖν,
 καὶ τὸ μὴ χρῆναι δύο καρπούς γεωργεῖν, χρηστοῦ
 καὶ χείρονος, ἀλλὰ χρηστὰ μόνα, οὕτω φησὶν· *Οὐ ζεύ-
 ξεις ἐν τῇ ἄλφῃ σου ἄλλογενῆ ζῶα ἐπὶ τὸ αὐτὸ,
 οἰοεὶ βοῦν καὶ ὄνον· ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ ζεύξας
 ἀλωήσεις τὸν ἀμπελὸν σου·* τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐν τῇ
 ἄλφῃ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρετῆ καὶ κακία
 τὴν ἐργασίαν ἐχῆ, ἀλλ' ἡ ἀρετῆ μόνῃ· *Οὐ συν-
 υφαγεῖς ἐρέω ἱματίῳ λινοῦν·* Οὐδὲ πάλιν *λινοῦ
 ἔριον· οὐ γεωργήσεις ἐν τῇ χώρα τῆς γῆς σου
 δύο καρπούς ἐπὶ τὸ αὐτὸ· οὐκ ἐπιβαλεῖς ἕτερο-
 γενῆς ζῶων εἰς γορὴν ἑτέρω· ἀλλὰ τὰ ὁμογενῆ
 τοῖς ὁμογενέσι συζεύξεις·* δι' ὧν πάντων αἰνίττεται
 μυστικῶς, τὸ μὴ δεῖν κακίαν καὶ ἀρετὴν, ὡς περ εἰ-
 ρηται, ἐν ἡμῖν γεωργεῖσθαι· ἀλλὰ μονοτρόπως τὰς
 τῆς ἀρετῆς γονὰς ἀποτικτεσθαι· καὶ τοῦ μὴ δυοῖ
 πνεύμασι, τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πνεύματι
 τοῦ κόσμου ψυχὴν τινα κοινωκεῖν. Διὰ τοῦτο γάρ,

23 Psal. cxvii, 4. 24 Matth. v, 8. 25 ibid. 48. 26 Psal. cxviii, 80. 27 ibid. 6. 28 Psal. xxiii, 3, 4.
 29 Psal. xviii, 45. 30 Deut. xxii, 10. 31 ibid. 11. 32 Lev. xix, 19.

φησὶ, πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην· πᾶσαν ὁδὸν ἀδίκων ἐμίσησα.

Ε'. Οὐκ ἀπὸ τῶν φανερῶν ἀμαρτημάτων μόνον, οἷον πορνείας, φόνου, κλοπῆς, γαστριμαργίας, καταλαλιᾶς, ψεύδους, φιλαργυρίας τε καὶ πλεονεξίας, καὶ τῶν τοιούτων ἀγνεύειν χρῆ τὴν παρθένον ψυχὴν, καὶ τῷ Θεῷ συναφθῆναι προφηρημένην· ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείον ἀπὸ τῶν κρυφίων, ὡσπερ εἰρήκαμεν· τουτέστιν, ἐπιθυμίας, κενοδοξίας, ἀνθρωπαρσεκειίας, ὑποκρίσεως, φιλαργίας, δόλου, κακοθεσίας, μίσους, ἀπιστίας, φθόνου, φιλαυτίας, τύφου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὁμοίως. Οἶδε γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, τὰ κρύφια ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀμαρτήματα ἐν ἴσῳ τοῖς ἔκτος τίθεσθαι. Κύριος γάρ φησὶ· *Δισκώρπισεν ὁστᾶ ἀνθρωπαρσεκῶν· καὶ, "Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσεται Κύριος· τὸν δόλον ἐπ' ἴσης τῷ φόνῳ δεικνύων ὑπὸ Θεοῦ βδελυσσόμενον· καὶ τῶν λαλοῦντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλιθίων αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν· Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομιᾶς ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ" καὶ, Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς εἰπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· τουτέστιν, ὅπταν ὑμῖν ἐστι θελήσις παρὰ ἀνθρώπων καλῶς ἀκούειν, καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν ἐπαίνων αὐτῶν ἐξήρησθε· ἐπεὶ πῶς δυνατὸν ἀγαθοεργούντας ἐσάπαν λαθεῖν; ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, λαμψάτω, λέγει, τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Πλὴν, ἀλλ' εἰς δόξαν σπεύδετε τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τὸ ἀγαθὸν πράττειν, καὶ μὴ διὰ δόξαν ἰδίαν, μηδ' ὡς τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων ἐρωτικῶς ἔχοντες· καὶ γὰρ καὶ ἀπίστους ἀπέδειξεν εἰπών· Πῶς δύνασθε πιστεῖν ἔχειν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες; "Ορα καὶ τὸν Ἀπόστολον, πῶς καὶ αὐτοῦ μέχρι τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ἐντέλλεται ποιεῖν· Εἴτε γάρ, φησὶ, ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ἄλλο ποιεῖτε, εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. Ὁ δὲ γε θεῖος Ἰωάννης τῷ φόνῳ συντάττων τὸ μῖσος, Ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, φησὶν, ἀνθρωποκτόνος ἐστίν.*

Γ'. Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκκλίπτει· τὸ, οὐδέποτε ἐκκλίπτει, τούτο δηλοῦντός ἐστιν· ὅτι περ οἱ τῶν εἰρημίων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος ἐπιτυγχόντες, μήπω δὲ διὰ τῆς πληρεστάτης καὶ ἐνεργοῦς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τῆς ἄκρας τῶν παθῶν ἐλευθερίας ἀξιοθέντες, οὐδέπω τοῦ ἀσφαλοῦς ἤψαντο· ἀλλ' ἐν κινδύνῳ ἐτι καὶ φόβῳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἔστηχε, διὰ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. Τούτο γάρ τὸ μέτρον, μηκέτι ὑπὸ πῶσιν ὄν, μηδὲ πάθος ὑπέδειξε τοιοῦτον ὑπάρχον, ὡς γλῶσσαν ἀγγέλων, καὶ προφητεῖαν, πᾶσάν τε τὴν γνῶσιν, καὶ τὰ τῶν ἱαμάτων χαρίσματα μηδὲν εἶναι, πρὸς ἐκεῖνο παραβαλλόμενα.

A spiritibus, spiritui Dei et spiritui mundi, animam quamlibet communicare. Propterea, enim dicit omnem viam iniquitatis odio habui²², ad omnia mandata tua dirigebar.

V. Non ab exterius apparentibus peccatis solum, puta fornicatione, homicidio, furto, crapula, calumniae studio, mendacio, cupiditate pecuniae, avaritia et talibus praestare se puram oportet virginem animam, et quae Deo se conjungere decreverit; sed et multo magis ab occultis, uti diximus, hoc est, a cupiditate, a vanae gloriae ambitu, a nimio desiderio hominibus placendi, a simulatione, ab affectione dominationis, a dolo, a malignitate, ab odio, ab infidelitate, ab invidia, a sui amore immoderato, ab arrogantia, similibusque id genus. Novit enim, ait Scriptura, occulta haec animae peccata pari loco cum externis Dominus censere, dicit quippe: *Dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent*²³. Et: *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus*²⁴. Dolum aequae ac homicidium ostendens abominationi Deo esse. *Et qui loquuntur pacem cum proximo*²⁵, et quae sequuntur. Et rursus.: *Etenim in corde iniquitates operamini, in terra, etc. Et: Vae vobis cum benedixerint vobis homines*²⁶. Hoc est; cum studueris ab hominibus bene audire, et in gloriam laudesque ipsorum ferimini. Etenim qui potest fieri, ut bene operantes omnino lateant? praesertim cum ipse Dominus dicat: *Luceat lux vestra coram hominibus*²⁷. At de caetero studete, ait, ad Dei gloriam quod bonum est agere, non autem ad captandam **171** vobis laudem propriam; nec ut videamini humanarum laudum encomia impudenter amare. Nam et infideles esse tales ostendit dicens: *Quomodo potestis fidem habere, gloriam ab invicem accipientes, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaerentes*²⁸. Vide et Apostolum, quomodo omnia usque ad ipsum manducare et bibere, in gloriam Dei praecipit agere; ait enim: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid agitis, omnia in gloriam Dei facite*²⁹. At divinus Joannes homicidioaequans odium, qui odit, inquit, fratrem suum homicida est³⁰.

VI. Charitas omnia suffert, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit³¹. Haec verba, nunquam excidit, sunt ejus, qui significare velit: eos, qui supra memorata charismata Spiritus assecuti sunt, nondum autem per plenissimam et efficacem charitatem Spiritus summa a passionibus libertate sunt dignati, nondum securitatem attingisse: sed in periculo adhuc et timore res ipsorum stare, propter spiritualia nequitiae. Istam enim mensuram haud adhuc infra discrimen lapsus ex perturbatione vehementi, constitutam esse ostendit: nec talem esse, cui linguae angelorum, propheta, omnis scientia, et curationum charisma comparata, nihil sint.

²² Psal. cxviii, 128. ²³ Psal. lxi, 6. ²⁴ Psal. v, 7. ²⁵ Joan. v, 44. ²⁶ I Cor. v, 31. ²⁷ I Joan. iii, 15.

²⁸ Psal. xxvii, 3. ²⁹ Luc. vi, 26. ³⁰ Matth. vi, 16. ³¹ I Cor. xiii, 7, 15.

VII. Per hoc perfectionis declaravit scopum, ut unusquisque egenum se tantarum divitiarum recognoscens ferventi et perseveranter contendente spiritu usque ad ultimum festinet, et spirituale sic percurrat stadium, donec comprehendat, sicut dictum est: *Sic currite, ut comprehendatis* ⁴².

VIII. Abnegare se ipsum hoc puta esse: promptum se ad omnia fraternitati præbere, et in nullo prorsus voluntati propriæ obsequi; nec ullius se, præter solam vestem, dominum putare, ut undique expeditus in præcinctu stet ad quidvis imperatum cum gaudio exsequendum, ut mancipium se habet adversus omnes; maxime autem præpositis obsequatur, Christo obtemperans dicenti: *Qui vult inter vos primus esse et magnus, sit omnium minister, et ultimus, et servus* ⁴³; non gloriam, honorem aut laudem venans; non ad oculum serviens, aut placere hominibus studens; sed debitorem se per omnia reputans ministerii in charitate et simplicitate fratribus exhibendi.

IX. Præpositos fraternitatis, operi magno admotos, adversus contra molientis malitiæ artificia devertare per humilitatem oportet, ne vitio superbiæ, ut in fratres ipsis subditos dominantes, vice lucri maximi, damnum nobis ipsis procuremus. Sed ut misericordes Patres, quique potius propter Deum se fraternitati ad serviendum, corporaliter et spiritualiter dederint, eorum ut Dei filiorum diligentem in omnibus curam gerant; arguendo ubi convenit, ubi oportet consolando; ne obtentu humilitatis et mansuetudinis in confusione monasteria sint; congruum ordinem præsentium et subjectorum non servantia; in secreto autem mentis servos indignos omnium fratrum se ipsos reputantes; atque ut boni pædagogi, quibus spirituales filii concrediti sunt, cum omni benevolentia et Dei timore unumquemque fratrum promoveri ad omne bonum studentes; non ignari, magnam ipsius et inamissibilem, laborisque quantivis excedentem meritum, repositam esse mercedem.

172 X. Ut qui curam suscipiunt regendorum et instituendorum adolescentum, quos contingit aliquando et proprios ipsorum esse dominos; tamen ut disciplina eos salubri imbuant, et mores ipsorum honestos forment, non cunctantur eos interdum plagis etiam magna libertate impositis castigare; sic oportet et præpositos, non iræ perturbatione, aut fastu superbiæ; neque ut se ipsos ulciscentes, afficere poena merita eos ex fratribus, qui correctione indigent aliqua; verum id faciant benignis visceribus et scopum intuentes unum spiritualis ipsorum utilitatis, ut operentur ipsorum conversionem.

XI. Multo studio, contentione, cura, et certamine possumus charitatem in Deum acquirere, gratia et dono Christi, qui formatur in nobis. Ex hoc quoque primo sic expleto mandato, ad secundum

Z'. Διὸ τοῦτο τῆς τελειότητος ὑπέφηνε τὸν σκοπὸν ἰν' ἕκαστος πτωχεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ τηλικούτου πλοῦτου διαγιγνώσκων, θερμῶ τῷ πνεύματι καὶ συντόνῳ πρὸς τὸ ἔσχατον κατεπιείρηται, τὸν πνευματικὸν οὕτω τρέχῃ δρόμον, ἄχρις ἂν καταλάβῃ, καθὼς ἐρηται· *Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε.*

H'. Τὸ ἀπαρνησασθαι ἑαυτὸν τοῦτο νόμιζε εἶναι· τὸ ἔκδοτον εἰς ἅπαν τῇ ἀδελφότητι παρασεῖν, καὶ θελήματι· ἰδίῳ παντάπασι μὴ στοιχεῖν· μήτε τινὸς κύριον εἶναι, ὅτι μὴ τοῦ ἐνδύματος μόνον· ἵνα πάντοθεν ἄνετος ὢν, τῶν ἐπιτατατομένων αὐτῷ μόνον μετὰ χαρᾶς ἔχηται, ὡς ἂν τις ἀργυρώνητος ὢν πρὸς πάντας, καὶ μάλιστα τοὺς ἐξηγουμένους, Χριστῶ πειθόμενος τῷ εἰπόντι· *Ὁ θέλω ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι καὶ μέγας, ἔστω πάντων διάκονος, καὶ ἔσχατος, καὶ δούλος, μὴ δόξαν καὶ τιμὴν, μὴ ἔπαινον ποριζόμενος· μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκος· ἀλλ' ὀφειλέτην ἑαυτὸν διὰ παντὸς ἡγούμενος τῆς ἐν ἀγάπῃ τε καὶ ἀπλότῃ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διακονίας.*

Θ'. Τοὺς ἐξηγουμένους τῆς ἀδελφότητος, ὡς μεγάλῃ ἔργῳ ἐπιβαλλομένους πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀντιτέχνους μεθοδείας ἀγωνίζεσθαι διὰ ταπεινοφροσύνης δεῖ, ἵνα μὴ πάθει ὑπερηφανίας ὡς τῶν ὑποτεταγμένων ἀδελφῶν κατεφουσιάζοντες, ἀντὶ μεγίστου κέρους, ζημίαν ἑαυτοῖς προξενήσωμεν· ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχνοὶ πατέρες, καὶ δουλεύειν μᾶλλον διὰ τὸν Θεὸν ἐκδόντες τῇ ἀδελφότητι ἑαυτοὺς σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς, ὑπὲρ αὐτῶν φροντίζωσι, καὶ ὡς τέκνων Θεοῦ, διαπαντὸς ἐπιμέλονται, ἐλέγξει ὅπου χρῆ, καὶ ἐν ᾧ δεῖ παρακαλέσαι· ἵνα μὴ προφάσει ταπεινότητος καὶ πραότητος ἐν συγχύσει τὰ μοναστήρια ἦν, τὴν προσήκουσαν τάξιν τῶν προεστώτων καὶ ὑποβεηκῶτων οὐκ ἀποσώζοντα· ἐν δὲ γε τῷ ἀφανεί τῆς διανοίας ὡς δούλους ἀναξίους πάντων τῶν ἀδελφῶν ἑαυτοὺς ἡγούμενοι, ὡς παιδαγωγοὶ πνευματικὰ τέκνα πεπιστευμένοι, μετὰ πάσης εὐνοίας καὶ φόβου Θεοῦ ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν καταρτίζουσιν εἰς πᾶν ἀγαθὸν σπουδάζοντες· μὴ ἀγνοοῦντες, ὅτι μέγας αὐτοῖς καὶ ἀναφαίρετος ὁ ὑπὲρ τοῦ καμᾶτου μισθὸς ταμειεύεται.

Γ'. Ὡσπερ οἱ παιδαγωγεῖν τοὺς νέους παραλαβόντες, ἔστιν ὅτε καὶ δεσπότης ὄντας ἰδίους, ἀλλ' οὖν παιδείας χάριν καὶ εὐκοσμίας ἡθῶν οὐκ ὀκνοῦσιν ὁμῶς καὶ πληγὰς αὐτοῖς ἐντείνειν, κατὰ πολλὴν ἄδειαν· οὕτω δεῖ καὶ τοὺς προεστώτας, οὐ πάθει θυμοῦ καὶ ὑψηλοφροσύνης, οὐδ' ὡς ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀμύνεσθαι τοὺς παιδείας τινὸς τῶν ἀδελφῶν ἐπιδεδομένους, ἀλλὰ σπλάγχνους χρηστοῖς, καὶ σκοπῶ πνευματικῆς ὠφελείας, τὴν ἐπιστροφὴν ἐκείνων ἐργάζεσθαι.

benignis visceribus et scopum intuentes unum spiritualis ipsorum utilitatis, ut operentur ipsorum conversionem.

IA'. Ὅτι διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πόνου, μερίμνης τε καὶ ἀγώνος τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην δυνατοὶ γινόμεθα κτήσασθαι χάριτι καὶ δωρεᾷ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν διαμορφουμένου. Ἐκ δὲ ταύτης καὶ τὴν δευτέραν

⁴² I Cor. ix, 4. ⁴³ Matth. xx, 27.

φημι ἐντολὴν, τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ῥαδίως κατορθῶσαι γίνεται. Τὰ γὰρ πρῶτα καὶ προτατέσθω τῶν ἄλλων, καὶ πλεὺν αὐτῶν σπουδευέσθω· καὶ οὕτω τὰ δευτέρα τοῖς πρώτοις ἐπόμεια ἔσται· εἰ δέ τις τῆς μεγάλης ταύτης καὶ πρώτης ἐντολῆς, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης φημι, κατολιωρήσας, ἦτις ἀπὸ τῆς ἔνδον ἡμῶν διαθέσεως συνειδησῶς τε ἀγαθῆς, καὶ ὑγειῶν τῶν πρὸς Θεὸν ἐννοιῶν, συνάμα καὶ βοηθείας συνεφαπτομένης συνίσταται· τῆς δὲ δευτέρας τῆς ἐξωθεν μόνον ἐπιμέλειαν τῆς διακονίας ἀφοσιῶν βούλεται, ἀδύνατον αὐτῷ ταύτην ὑγιῶς τε καὶ καθαρῶς μετελθεῖν. Ἡ γὰρ τῆς κακίας μέθοδος μνήμης ἔρμηνον καὶ ἀγάπης καὶ Θεοῦ ζητήσεως τὸν νοῦν ἀνευρίσκουσα, ἢ δυσχερῆ καὶ ἐπίπονα τὰ θεῖα ἐπιτάγματα κατὰ τῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς διακονίας τῇ ψυχῇ ἀνακινούσα· ἢ οὐκ οἴσει δικαιοσύνης ἐξαπατήσασα φυσιοῖ, καὶ ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι τίμιόν τε καὶ μέγαν, καὶ ἄκρωσ κατορθοῦντα τὰς ἐντολάς ἀναπειθεῖ, ut se existimet pretiosum quemdam ac magnum; et dicit.

IB'. Ὅπταν ἑαυτὸν οἴηθῃ ἄνθρωπος τῶν ἐντολῶν ἐπιμελητὴν, δὴλὸς ἔστιν ἀμαρτάνων, καὶ τῆς ἐντολῆς σφαλλόμενος· ὅτε κρίνων ἑαυτὸν, καὶ μὴ τὸν ἀληθῶς κρίνοντα προσδεξάμενος· ὅταν γὰρ *συμμαρτυρῇ τῷ πνεύματι ἡμῶν τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα*, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, τότε φιλαλήθως Χριστοῦ δέξιοι, καὶ τέκνα Θεοῦ τυγχάνομεν ὄντες, οὐχ ὅταν *ἰδῆ οὐκ οἴσει ἑαυτοῦς δικαιοῦσμεν· Ὅν γὰρ ἑαυτὸν συνιστῶν, φησί, δόκιμος· ἄλλ' ὅν ὁ Κύριος συνιστῆσιν*· ἐπεὶ περ ὅταν μνήμης καὶ φόβου Θεοῦ γυμνός ὢν εὐρίσκηται ὁ ἄνθρωπος, πολλὴ ἀνάγκη καὶ δόξης ἔρῃ καὶ θηρεύειν ἔπαινον παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διακονουμένων. Ὁ δὲ γε τοιοῦτος ἄπιστος παρὰ τοῦ Κυρίου ἐλήλεγκται, καθάπερ ἤδη δεδήλωται· *Πῶς γὰρ, φησί, δύνασθε ὑμῖς πιστεῦσιν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;*

II'. Ἀγῶνι πολλῷ καὶ καμάτῳ νοδὸς διὰ σεμνῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς συνεχοῦς πάντων τῶν καλῶν μερμνης ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ, καθάπερ εἰρηται, κατορθοῦσθαι δύναται· ἄτε τοῦ ἐναντίου τῷ ἡμετέρῳ νῷ ἐμποδίζοντος, καὶ οὐ συγχωροῦντος αὐτῷ διὰ τῆς τῶν καλῶν μνήμης τῷ θελίῳ ἔρωτι προσανέχειν, ἀλλὰ ταῖς γηϊναῖς ἐπιθυμίαις τὴν αἰσθησιν περισαίνοντος. Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ τοῦ πονηροῦ θάνατος, καὶ ὅλον εἰπεῖν, ἀγχόνη, ὅτε τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ καὶ μνήμῃ ἀπερισπάστως ὁ νοῦς εὐρίσκηται. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰλικρινῆς ἀγάπῃ συστῆναι δύναται, καὶ ἡ ἀληθῆς· ἀπλότης, καὶ ἡ πραότης τέ φημι καὶ εὐχῆ, καὶ πᾶς ὁ περικαλλῆς τῶν ἀρετῶν στέφανος, διὰ τῆς μᾶς, καὶ μόνης, καὶ πρώτης ἐντολῆς, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὴν τελειότητα δέχεται. Ἀγῶνος τοίνυν πολλοῦ καὶ πόνου κρυπτοῦ καὶ ἀδήλου χρεία, λογισμῶν ἐρεῦνης τε καὶ τῆς τῶν ἡσθενηκότων τῆς ψυχῆς ἡμῶν αἰσθητηρίων γυμνασίας, πρὸς διάκρισιν

A facili eadem ope nobis continget transitus, ad dilectionem, inquam, proximi. Nam prima præpnanantur aliis, et plus in iis studii ponatur, ac tum demum ordine convenienti secunda primis consequenter adjungentur. Si quis autem magno illo et primo mandato, dilectionis, inquam, Dei, neglecto (quæ dilectio ex interiori nostra dispositione, conscientiaque bona, et sanis de Deo cogitationibus, concurrente simul auxilio gratiæ cooperatricis elicitur) secundo mandato dilectionis proximi, exteriori tantum tenus ministerii accuratatione defungi voluerit; nequaquam illud poterit sane ac pure exsequi. Nam ratio impugnantis nos malitiæ, memoriæ, amoris, et Dei inquisitionis vacuum mentem reperiens, aut efficit, ut molesta et laboriosa nimis ipsi Dei præcepta videantur; unde in murmurations, dolores, et querelas contra ministerium erga fratres animam incitat; aut opinione justitiæ deceptum sic ministrantem inflat; et ei persuadet, summa perfectione cuncta Dei efficientem man-

XII. Cum homo se ipsum existimat accurate mandata exsequi, hoc ipso manifesto prodit indicio errare se, ac a præcepti observatione deviasse. Ut pote qui præoccupet iudicium de se ipso ferre, non exspectans vere iudicantem. Quando enim testimonium reddit *spiritui nostro Dei Spiritus* ⁴⁴, secundum Pauli, tunc solum Christo digni, et filii Dei vere sumus; non autem quando propriæ opinionis arrogantia justos nos ipsi declaraverimus. *Non enim qui se ipsum commendat, ait, ille probatus est, sed quem Deus commendat* ⁴⁵. Quandoquidem cum memoriæ et timoris Dei expers reperitur homo, fieri non potest, quin et gloriam amet, et venetur laudem ab iis, quos ministerio suo juvat. Talis porro fide carere a Domino convictus est, uti supra jam significatum est: *Quomodo potestis credere vos, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quæ a solo Deo est, non queritis* ⁴⁶.

XIII. Certamine multo et labore mentis, per sanctas cogitationes et continuam pro omnibus bonis rebus sollicitudinem charitas in Deum, sicut dictum est, ab homine, prout fas est, potest exerceri: quod adversarius impediatur mentem nostram, nec eidem permittat, ut per memoriam bonarum rerum amoris divino vacet; sed terrentis desiderii sensui ablanditur. Nam mors, et ut sic dicam, suspendium diaboli est, quando in Dei charitate et memoria indivulsa commorans mens humana reperitur. Hinc jaw pronò quasi flexu illimis in fratrem facile redundat charitas, et vera simplicitas, et mansuetudo, et humilitas, sinceritas, et bonitas, et ipsa oratio **173** cunctarumque formose resplendens corona virtutum, per illud unum et solum et primum dilectionis Dei mandatum perfectionem accipit. Certamine igitur multo et conatu occulto, nec foris observabili contentionis labore opus est,

⁴⁴ Rom. viii, 16. ⁴⁵ II Cor. x, 18. ⁴⁶ Joan. v, 44.

in perscrutatione cogitationum, In exercitatione infirmorum animæ sensuum ad discretionem boni et mali, in corroborandis et excitandis per studiosam versus Deum inclinationem debilitatis animæ membris. Ita mens nostra continue Deo affixa, coalescet in unum cum Domino spiritum, juxta oraculum Pauli.

XIV. Hanc autem interiorem contentionem, laborem, et meditationem, incessanter conferre oportet virtutis amatores ad omnem observationem mandati sive orantes, sive ministrantes, comedentes quin etiam aut bibentes : ut quodcunque demum bonum ab ipsis fiet, in gloriam Dei, et non in nostram fiat gloriam; prona autem et facilia nobis cuncta, quæ ad quorumvis Dei mandatorum plenam executionem attinent; amore Dei, ista alleviante, et quod laboriosum est in ipsis, dissolvente.

XV. Omnis contentio et studium adversarii, in hoc, ut dictum est, vigilat, ut annitatur mentem nostram a Dei memoria, timore, amoreque avellere; terrenis ipsam avocationibus et delinimentis, a vero bono ad apparentia divertendo.

XVI. Invicem virtutes connectuntur et mutuo in hærent, ut in catena commisi annuli uno ex alio pendente. In hunc enim modum oratio ex charitate; charitas e gaudio; gaudium e mansuetudine; mansuetudo ex humilitate; humilitas e ministerio; ministerium e spe; spes ex fide; fides ex obedientia; obedientia e simplicitate; sicuti e contrario vitiorum quoque unum ex altero dependet. Ex ira quippe pendet odium; ex hoc superbia; ex hac vanæ gloriæ affectatio; hæc infidelitatem trahit, quæ duritiei cordis mater est, proles autem incuriæ, quam gignit languor spiritus, ex supino neglectu ducens originem; hunc producit acedia; filia hæc impatientiæ, cujus amor voluptatis est pater. Ita cætera quoque membra malitiæ invicem apte nexaque sunt.

XVII. Omne honum, quod homo facit, inquinare ac contaminare nititur diabolus immistione suorum seminum, vanæ nimirum gloriæ, præfidentiae, uti et murmurationis, aut cujuspiam alterius talium, ut non propter Deum solum, nec tantum ex sincero mentis proposito bonum opus fiat. Scriptum est enim : Abelem obtulisse sacrificium Deo *de adipibus et de primogenitis ovium*⁴⁷ : Cainum quoque similiter dona obtulisse de fructibus quidem terræ, sed non e primis aut optimis. Et propterea Deum respexisse ad sacrificia Abelis, ad Caini autem munera non attendisse. Inde discere debemus contingere posse, ut aliquid bonum non bene fiat : puta si fiat negligenter aut contemptim, aliove vitio submisto, et non mere propter Deum : ex quo evenit ut gratum id et acceptum Deo non sit.

⁴⁷ Gen. iv, 4.

καλοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ τοῦ βωννύειν καὶ ἀναζωπυρεῖν διὰ τῆς τοῦ νοῦ πρὸς Θεὸν ἐπιμελοῦς νεύσεως τὰ πεπονηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. Ὁ γὰρ νοῦς ἡμῶν οὕτω διαπαντός τῷ Θεῷ προσκολλώμενος, γενήσεται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου.

ΙΔ'. Τοῦτον δέ φησι τὸν κρυπτὸν ἀγῶνα, καὶ τὸν πόνον, καὶ τὴν μελέτην, ἀδιαλείπτως ἔχειν τοὺς φιλαρέτους χρῆ πρὸς πᾶσαν ἐπιτίθεισιν ἐντολῆς, ἦτοι εὐχομένους, ἢ διακονοῦντας, ἐσθίοντας ἢ πίνοντας · ἐν ὅπερ ἂν γένηται ἀγαθόν, εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μὴ εἰς ἡμετέραν γένηται δόξαν · εὐπετὴ δὲ ἡμῖν καὶ βόδια πάντα τὰ τῶν ἐντολῶν ἔσται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὐτὰ διευμαριζούσης, καὶ τὸ ἐπίπονον αὐτῶν ἐκλυοῦσης ἅπαν.

ΙΕ'. Ὅλος ὁ ἀγὼν καὶ σπουδὴ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτο ἔστιν, ὡς δεδήλωται, τὸ δυναθῆναι τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν μνήμης, καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγάπης περισπᾶσαι, γιγναις αὐτὸν παραγωγῆς καὶ θελεάσματος, ἀπὸ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ πρὸς τὰ δοκῆσει καλὰ παρατρέποντος.

ΙΓ'. Ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ δίδενται, καὶ ἀλλήλων ἔχονται, καθάπερ ἰερά τις σειρὰ μία τῆς μίας ἡρτημένη · οἷον ἢ μὲν εὐχῆ, τῆς ἀγάπης, ἢ ἀγάπῃ δὲ τῆς χαρᾶς, ἢ χαρᾶ, τῆς πραότητος, ἢ πραότης, τῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ ταπεινοφροσύνη δὲ τῆς διακονίας, ἢ διακονία δὲ, τῆς ἐλπίδος, ἢ δὲ ἐλπίς τῆς πίστεως · καὶ ἢ μὲν πίστις, τῆς ὑπακοῆς, ἢ δὲ ὑπακοῆ τῆς ἀπλότητος, ὡσπερ τάναντία πάλιν ἐν ὅφ' ἐνὸς δέεται · οἷον τοῦ μὲν θυμοῦ, τὸ μίσος · ὁ δὲ, τῆς ὑπερηφανίας · τῆς κενοδοξίας αὐτῆ · ἐκείνη, τῆς ἀπιστίας · ἢ δὲ τῆς σκληροκαρδίας · καὶ αὐτῆ μὲν ἐκ τῆς ἀμελείας · ἐκείνη δὲ τῆς χαννώσεως, ἐκ δὲ τῆς ὀλιγωρίας αὐτῆ · κάκεινη μὲν ἐκ τῆς ἀκηδίας · ὡς ἐκ τοῦ ἴανυπομονήτου πάλιν αὐτῆ · τὸ δὲ τῆς φιληδονίας · καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων ἐχόμενά εἰσιν.

ΙΖ'. Πᾶν ὅπερ ἂν ποιῆ καλὸν ὁ ἄνθρωπος, σπιλοῦν αὐτὸ καὶ καταμαίνειν ὁ πονηρὸς τῆ ἐπιμιξίῃ τῶν ἑαυτοῦ σπερμάτων βούλεται οἷον τῆς κενοδοξίας, τῆς οὐσίας, εἴτε μὴ καὶ τοῦ γογγυσμοῦ, ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν τοιοῦτων · ἐν ἣ μὴ διὰ Θεὸν μόνον, ἢ μὴ ἐκ προθυμίας τὸ γινόμενον ἀγαθὸν γένηται. Γέγραπται γὰρ τὸν Ἄβελ προσενεγκεῖν θυσίαν τῷ Θεῷ ἀπὸ τῶν στείλων, καὶ ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων · καὶ τὸν Κάιν δὲ ὁμοίως δῶρα προσενεγκεῖν ἀπὸ τῶν καρπῶν μὲν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων · καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ μὲν ταῖς θυσίαις τοῦ Ἄβελ ἐπίδειν τὸν Θεὸν · ἐπὶ δὲ τοῖς δόμοις τοῦ Κάιν μὴ προσεχθῆναι. Ἐκ τούτου μανθά-νειν ἔχομεν, ὅτι ἐστὶ τι καλὸν μὴ ποιῆσαι καλῶς · οἷον ἀμελῶς ἢ καταφρονητικῶς ἢ δι' ἑτερόν τι, καὶ οὐ διὰ Θεὸν · καὶ παρὰ τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι μὴ πρόσδεκτον τῷ Θεῷ.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

174 MACARII MAGNI

DE ORATIONE

LIBER.

Α'. Κεφάλαιον πάσης αγαθῆς σπουδῆς, καὶ κορυφή τῶν κατορθωμάτων ἢ προσευχῆς ἔστι προσεδρεία, δι' ἧς καὶ τῶν ἄλλων ἐν κτήσει γινόμεθα, τοῦ καλουμένου χεῖρα συνεργῶν ἐπορεύοντος· καὶ γὰρ κοινωνία τῆς μυστικῆς ἐνεργείας, καὶ συναφεία διαθέσεως τῆς πρὸς Θεὸν ἀγιότητος, καὶ αὐτοῦ τοῦ νοῦ δι' ἀγάπης ἀβρότου πρὸς Κύριον, ἐν τῇ εὐχῇ τοῖς καταξιουμένοις γίνεται· Ἐδωκας γὰρ, φησὶν, εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος· Ἡ βασιλεῖα οὐρανῶν ἐν τῷ ὄντι ἐστίν. Τὸ δὲ ἐν τῷ ὄντι εἶναι τὴν βασιλείαν, τί ἂν ἄλλο δηλοῦν εἴη, ἢ τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον εὐφροσύνην ταῖς ἀξίαις ψυχαῖς ἐναργῶς ἐσημαίνεσθαι; τῆς ἀπολαύσεως γὰρ τε καὶ χαρᾶς καὶ τῆς ἐν πνεύματι εὐφροσύνης, ἧς ἐν φωτὶ αἰωνίῳ οἱ ἅγιοι ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μετέξουσιν βασιλείᾳ, ταύτης τὸν ἀβρότῳ, καὶ τὰ προσομίᾳ ἐντεῦθεν ἦδη αἱ ἀξίαι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργουῦς κοινωνίας ψυχὰ λαμβάνουσιν· Ἡ καρδία μου γὰρ, φησὶ, καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεῷ ζῶντι· καὶ τό· Ὡς ἐκ στέατος καὶ πίστητος ἐμπλησθεὶς ἡ ψυχὴ μου· καὶ τὰ συνεμῶν τούτοις, εἰς ταῦτ' ἐφέρουσιν, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνεργῶν εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν ὑπαινέττονται.

Β'. Ὡς περὶ μείζον τῶν ἄλλων τὸ τῆς εὐχῆς ἔργον, οὕτω πλείονος δεῖ καὶ μερίμνης τῷ πρὸς αὐτὴν ἔχοντι· μήπου κλοπῆν τινα παρὰ τῆς κακίας ὑπομείνας λάθῃ. Οἷς γὰρ μείζονος ἀγαθοῦ ἐπιμέλεια, μείζονι καὶ ὁ πονηρὸς τῇ πείρᾳ προσβάλλει· ὥστε πολλῆς αὐτῷ δεήσει τῆς νήψεως, ἵνα καὶ μᾶλλον καρποὶ ἀγάπης, καὶ ταπεινοφροσύνης, ἀπλότητός τε καὶ ἀγαθότητος, καὶ διακρίσεως, ὁσμημέρι τῷ παραμῶν τῆς εὐχῆς ἀναφύωνται, καὶ αὐτοῦ μὲν φανεράν τὴν ἐπὶ τὰ θεῖα προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καθιστώσιν, τοὺς ἄλλους δὲ εἰς τὸν ἴσον ζῆλον παρακλώσιν.

I. Caput omnis boni studii et vertex operum bonorum assiduitas orationis est, per quam in aliorum possessionem bonorum inducimur, eo qui nos ad ea vocat, manum cooperatricem porrigente. Etenim communicatio arcanæ efficaciam et connexio intentionis in sanctitate adversus Deum, ipsiusque mentis per ineffabilem, quo fertur erga Dominum, amorem, in oratione iis, qui digni judicantur, obveniunt: *Dedisti enim, ait, lætitiā in corde meo*⁴⁸, et ipse dicit Dominus: *Regnum cælorum intra vos est*⁴⁹. Nam intra nos esse regnum, quid aliud putemus significare, quam cœlestem lætitiā Spiritus sancti animabus dignis sensibiliter immisam esse? Fruitionis siquidem et gaudii lætitiæque illius spiritualis, quam in luce æterna sancti in Christi regno participant, arrham velut quamdam et prælibationem jam hinc dignæ ad hoc effectæ per gratiose communicatam ipsis operationem Spiritus animæ accipiunt. *Cor enim, inquit, meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum*⁵⁰. Et illud: *Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea*⁵¹. Et iis consona, in idem tendunt, et efficacem Spiritus animæ lætitiā et consolationem indicant.

II. Ut præstantius cæteris est opus orationis; ita majori opus habet sollicitudine, qui in id incumbit: ne qua illi subrepat a malitia deceptio. Nam quo quisque majoris adipiscendi boni curam concipit, eo majori diabolus conatu ei obstare contendit. Quare multam eum adhibere necesse erit vigilantiam, ut fructus charitatis, humilitatis, simplicitatis, bonitatis, discretionis e patienti orationis cultura ipsi pleni uberesque progerminet: ipsiusque perspicuum in divina progressum profectumque demonstrent: sicque alios ad paris æmulationem studii provocent.

⁴⁸ Psal. iv, 7. ⁴⁹ Luc. xvii, 21. ⁵⁰ Psal. lxxxii, 5. ⁵¹ Psal. lxi, 6.

III. Sine intermissione orandum et perseveranter insistendum orationi esse, et divinus Apostolus⁸⁵, et ipsius Domini oraculum præcipit, dicens: *Quanto magis Deus faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte*⁸⁶ Et illud: *Vigilate et orate*⁸⁷. Oportet igitur ubique orare: nec unquam conatum remittere. Quanto autem capitalius, qui perseverare in oratione decrevit, opus aggressus est, tanto ipsum plus certaminis suscipere, tantoque magis id eum ad extremum perducere oportet, eo quod perseverantiæ orationis multa objicit impedimenta pravitas, somnum, acediam, pondus corporis, cogitationum aversionem, mentis instabilitatem, languorem et reliqua malitiæ studia. Præterea afflictiones et ipsorum malorum dæmonum insultus vehementer impugnantium nos, et **175** omni vi obstantium, ne appropinquare Christo valeat Deum post veritatem incessanter quærens anima.

IV. Omni studio atque vigilantia, longanimi patientia certamineque animæ ac labore corporis oportet eum, qui orationi diligenter vacare contendit, viriliter agere, nihil unquam remittentem de ardore, nec cedentem distractionibus cogitationum, aut somno multo, aut desidi torpori, aut inordinatæ confusione actionum temere permisturum; non utentem turbulentis et indecentibus clamoribus; aut effluere animum sinentem in quidvis ejusmodi; sed certo et immutabili proposito mentis; desigendo se soli patienti stationi, et flexioni genuum; et cohibitis evagationibus longe aberrantis interim mentis. Nihil enim sane prohibet, quin, nisi diligenter et attente ad orandum paratus quis accedat, nisi turbæ vanarum cogitationum fortiter obsistat, excutiens singulas et dijudicans, flagrant! semper desiderio se iuste ad Deum admovendi, nihil, inquam, obstat, si hæc negliget, quin versutis inhabitantis in ipso malitiæ clam illiciatu artibus: aut efferr! se sinendo in contemptum aliorum, comparatione sui cum iis qui perseverare diu in oratione nequeunt; alio quopiam errore in quem suis eum astuta malitia machinationibus induxerit, corrumpendo præclaram operationem, eamque sic irridendam propinando malo dæmoni.

V. Nisi humilitas, charitas, simplicitas et bonitas arcte conglutinent nobis orationem, ipsa oratio, aut potius inane simulacrum orationis, minime sane juvare nos poterit. Neque id de oratione sola dicimus, sed de omni genere arduorum quantumvis et laboriosorum operum, puta de virginitate, jejunio, vigiliis, psalmodia, ministerio, similibusque officii speciosarum plausibiliumque virtutum. In quarum exercitiis nisi fructus charitatis, pacis, gaudii, mansuetudinis, humilitatis, quin etiam et simplicitatis sinceritatisque ac fidei ut oportet, longanimitatis quoque ac benevolentis in nobismetipsis experiendo videamus, inutiliter laboraverimus. Labores siquidem istos spe assequendæ fructuum utilitatis suscipimus. Si ergo post eos in nobis non reperiantur fructus charitatis, supervacanea profecto illa omnis opera fuerit. Ac mihi

Γ. Ἄδιαλείπτως εὐχεσθαι, καὶ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ αὐτός τε ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον διδάσκει, Πόσω μᾶλλον, εἰπόντος, ποιήσει ἐκδικήσιν ὁ θεὸς τῶν βούρων πρὸς αὐτὸν ὑπάτας καὶ ἡμέρας; καὶ τὸ Γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε. Δεῖ οὖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκαεῖν. Ὡσπερ δὲ κεφαλαιωδέστερον ὁ τῇ εὐχῇ προσκαρτερῶν εἴλετο ἔργον, οὕτως αὐτὸν ἀγῶνα πολλὸν, καὶ τόνον ἀνένδοτον ἀνέχεσθαι χρῆ, διὰ τὸ πολλὰ τῇ προσεδρεῖα τῆς εὐχῆς ὑπεῖναι τὰ τῆς κακίας ἐμπόδια ὑπνον, ἀκηδῖαν, βάρος σώματος, λογισμῶν ἐπιτροπήν, νοδὸς ἀκαταστασίαν, ἐκλυσιν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα· εἴτα θλίψεις καὶ αὐτῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστάσεις ἐκθύμως πολεμοῦντων ἡμῖν καὶ ἀντικαθισταμένων, καὶ προσεγγίζειν τῷ Χριστῷ διεργόντων τὴν μετὰ τὴν ἀλήθειαν τὸν θεὸν ἀπαύστως ἐπιζητοῦσαν ψυχὴν.

Δ'. Πάση σπουδῇ καὶ νήψει, ὑπομονῇ τε καὶ ἀγῶνι ψυχῆς καὶ πόνοι σώματος, τὸν τῆς εὐχῆς ἐπιμελούμενον ἀνδρίζεσθαι χρῆ, μὴ ἐκκακούμενον συνεπιδιδόντα ταῖς τῶν λογισμῶν ἐκτροπαῖς, ἢ πολλῷ ὑπνῷ, ἢ ἀκηδίᾳ, ἐκλύσει τε καὶ συγχύσει, καὶ ταραχῶδεσι καὶ ἀπρεπέσι φωναῖς χρώμενον, ἢ τις τοιοῦτοις ἐπιτρέποντα τὴν διάνοιαν, μόνῃ μὲν ἐκπληροφоруόμενον τῇ παραμόνῳ στάσει, κλίσει τε τῶν γονάτων, τὸν δὲ νοῦν μακρὰν που τῶν γινομένων ἀποπλανώμενον, ἔχοντα. Οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον, ἢ μὴ ἀκριβῶς νήφων παρασκευάζεται, ἐναντιούμενος μὲν τῇ ὕλῃ τῶν περιττῶν λογισμῶν, διαδασανίζων δὲ πάντας αὐτοὺς καὶ φιλοκρινῶν, ἐπιποθῶν τε δεῖ τὸν Κύριον, ποικίλως ὑπὸ τῆς κακίας κατὰ τὸ ἀφανὲς δελεάζεσθαι· ἢ καὶ τῶν μήπω τῇ εὐχῇ δυναμένων προσκαρτερεῖν κατεπαίρεσθαι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τῆς κακίας μηχανημάτων τὴν καλὴν διαφθεῖρειν ἐργασίαν, καὶ προπίνειν ταύτην τῷ πονηρῷ δαίμονι.

Ε'. Εἰ μὴ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀγάπη, ἡ ἀπλότης τε καὶ ἀγαθότης κατακολλῶσιν ἡμῖν τὴν εὐχὴν, ἡ εὐχὴ αὕτη, μᾶλλον δὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐχῆς, ἥκιστα γὰρ ἡμᾶς ὠφελεῖν δύναται. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς εὐχῆς τοῦτο μόνως φαιμέν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντος καμάτου καὶ πόνου, καρθενείας, ἢ νηστείας ἢ ἀγρυπνίας ἢ ψαλμωδίας, ἢ διακονίας, ἢ οἰασθηποτοῦν ἐργασίας ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτελουμένης. Εἰ μὴ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρᾶς, καὶ πραότητος, ταπεινοφροσύνης τε, φημί, καὶ ἀπλότητος, καὶ ἀφελείας καὶ πίστεως ὡς δέον, μακροθυμίας τε καὶ φιλοφροσύνης, ἐν ἑαυτοῖς ὄραν ἔχοιμεν, ἐπ' οὐδενὶ χρησίμῳ τὰ τῶν πόνων ὑπέστημεν. Τοὺς γὰρ πόνους διὰ τὴν τῶν καρπῶν ὠφέλειαν ὑπομένειν καταδεχόμεθα· τῶν δὲ καρπῶν τῆς ἀγάπης ἐν ἡμῖν μὴ εὐρισκομένον, περιττὴ πάντως ἡ ἐργασία. Ὡστε οὐδὲν οἱ τοιοῦτοι τῶν πέντε μωρῶν διεγνηόχασι παρθένων,

⁸⁵ I Thess. v, 17. ⁸⁶ Luc. xviii, 1. ⁸⁷ Matth. xxvi, 41.

αἰτινες διὰ τὸ μὴ ἐντεῦθεν ἔχειν ἐν ταῖς καρδίαις τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ὅπερ τῶν εἰρημίων ἐστὶ ἀρετῶν ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, μωραὶ τε ὠνομάσθησαν, καὶ τοῦ βασιλικοῦ νυμφῶνος ἐλεινώως ἀπεκλείσθησαν, μηδὲν τοῦ παρθενίας ἀπονάμεναι καμάτου. Ὅσπερ γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀμπέλου γεωργίᾳ, πᾶσα ἐπιμέλεια καὶ πόνος διὰ τὴν τῶν καρπῶν ἐλπίδα προκαταβάλλεται· καρπῶν δὲ μὴ γεωργηθέντων, εἰκαῖα πάντων ἡ ἐργασία δεικνύται· οὕτως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος καρποῦς ἀγάπης, καὶ εἰρήνης καὶ χαρᾶς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ὁ Ἀπόστολος ἀπηριθμήσεν, ἐν ἑαυτοῖς ἴδοιμεν, καὶ τοῦτο κατὰ πληροφориαν πᾶσαν αἰ πνευματικὴν αἴσθησιν διομολογῆν ἔχοιμεν, περιττὸς δὲ τῆς παρθενίας, εὐχῆς τε καὶ ψαλμωδίας, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας κάματος ἀποδεικνύται. Οἱ μὲν γὰρ πόνοι οὗτοι καὶ κάματοι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐπ' ἐλπίδι πνευματικῶν καρπῶν, ὡσπερ ἐφημεν, ἐπιτελεῖσθαι ὀφείλουσιν· ἡ δ' ἐν ταῖς ἀρεταῖς καρποφορία, ἀπλάσις ἐστὶ πνευματικῆ μεθ' ἡδονῆς ἀφθάρτου ἐν καρδίαις πισταῖς τε καὶ ταπειναῖς, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἀπορρήτως ἐνεργουμένη· ὥστε οἱ πόνοι καὶ οἱ κάματοι, καθὼς εἰσι πόνοι, φημι, καὶ κάματοι λογίζεσθωσαν, καὶ οἱ καρποὶ, καρποὶ. Εἰ δέ τις διὰ γυνώσεως ἐνδείας τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ τὸν κάματον καρποῦς τοῦ Πνεύματος εἶναι νομίσαι, μὴ ἀγνωσῶν φαίνεται ψυχαγωγῆν ἑαυτὸν παρακρουόμενος, καὶ μεγάλων ὄντως καρπῶν τοῦ Πνεύματος, διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, ἀποστερῶν.

ut se ipsum lactare et **176** decipere, ac, dum ipsuz Spiritus fructibus privare.

Γ'. Ὅσπερ ὁ τῇ ἀμαρτίᾳ ὄλον ἑαυτὸν ἐκδοτον παρασχόμενος, τὰ παρὰ φύσιν πάθη τῆς ἀτιμίας, τουτέστιν ἀσέλγειαν, πορνείαν, πλεονεξίαν, μίσος, καὶ ὄλον, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα ἐν ἀπολαύσει καὶ ἡδονῇ ὡς φυσικὰ καταπράττεται· οὕτως ὁ ἐν ἀληθείᾳ καὶ τελειότητι Χριστιανὸς ὢν, τὰς ἀρετὰς πάσας, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἔκπαντας τοὺς ὑπὲρ τὴν φύσιν, τὴν ἀγάπην δηλονότι καὶ τὴν εἰρήνην, τὴν ὑπομονὴν, τὴν πίστιν, καὶ τὴν ταπεινώσιν, καὶ πᾶν τὸ χρυσοῦν ὄντως γένος τῆς ἀρετῆς, ἐν ἀπολαύσει πολλῇ καὶ ἡδονῇ πνευματικῇ, ἀπονητὶ λοιπὸν καὶ βλάβος ὡς φυσικὰ μέτεισιν· οὐκ ἔτι ἄρδς τὰ πάθη τῆς κακίας διαμαχόμενος· ἅτε τελείως ἀπὸ Κυρίου λελυτρωμένος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος τὴν ἐντελῆ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνην καὶ ἀγαλλίασιν ἐν τῇ καρδίᾳ δεξάμενος. Οὗτός ἐστιν ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ, καὶ γινόμενος εἰς ἐν πνεῦμα.

Ζ'. Τοὺς μήπω δυναμένους ἄκρως τῷ τῆς ψυχῆς ἔρωτι διὰ νηπιότητα ἑαυτοῦς ἐπιτρέπειν· τούτους τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀδελφῶν μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως, φόβου τε θεοῦ, καταδέξασθαι χρῆ, ὡς θεοῦ ἐντολῆ, καὶ ὡς πνευματικῷ πράγματι διακονουμένους· ἀλλ' οὐκ ὡς παρ' ἀνθρώπων μισθὸν, ἢ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν προσδοκωμένους· μηδὲ δόντας χώραν ὄλως γογγυσμῶ, ἢ ὑψηλοφροσύνη, ἢ ἀμελείᾳ καὶ χυσιότητι· ὡς μὴ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον σπιλοῦσθαι καὶ παραφθίρεσθαι, διὰ δὲ τῆς

¹¹ Gal. v, 22.

A videntur homines ejusmodi a quinque fatuis in nullo differre virginibus, quæ idcirco, quod domo allatum in suis cordibus non habuerunt spirituale oleum, quod est modo memoratarum, quæ per Spiritum exercetur, operatio virtutum, et fatuarum nomenclatione traductæ sunt, et regio thalamo miserabiliter exclusæ, nullum nactæ operæ pretium custoditæ laboriose virginjtatis. Sicut enim in vicæ cultura omnis diligentia et labor, fructuum unice speratorum causa impenditur; unde iis non provenientiibus, frustranea iota ista fuisse contentio monstratur; ita nisi per operantem in nobis Spiritum fructus charitatis, pacis, gaudii, et illos reliquos enumeratos ab Apostolo in nobis ipsis videamus¹¹; et hoc omni experimentalis evidentia, sensusque convictione spiritalis plane persuasum fateri ac profiteri valeamus, irritus et utilitate cassus omnis virginjtatis, orationis et psalmodiæ, jejunii et vigiliarum deprehenditur labor. Illi enim animæ et corporis labores spe spiritualium fructuum perfici debent, uti diximus. In virtutibus autem quæ dicitur fructificatio, fructio est spiritalis cum voluptate incorruptibili, in cordibus fide ac humilitate præditis a Spiritu clam ineffabiliter effecta. Scorsim itaque reputentur et labores et fructus, prout in se divisim sunt. Si quis vero per cognitionis defectum, propriam operationem et laborem, fructus Spiritus esse crediderit, is per ignorantiam videtur se adulatione noxia habet, vere magnis semel-

VI. Ut qui peccato totum se ipsum deditum exhibet, naturam inhonorantes ignominia passionibus, hoc est impudicitiam, fornicationem, avaritiam, odium, dolum, et reliqua malitia studia cum fructione ac voluptate tanquam naturalia exercet; sic qui vere ac perfecte Christianus est, virtutes omnes et fructus Spiritus, qui supra naturam sunt, videlicet, charitatem, pacem, patientiam, fidem, humilitatem, et omne genus vere aureum virtutis, jucunditate multa et voluptate spiritali, de cætero sine labore ac facile, ut naturalia exsequitur; non jam contra passiones nequitia depugnans; utpote qui perfecte a Domino liberatus, et a bono Spiritu plenam absolutamque Christi pacem et exultationem in corde adeptus sit. Talis est intime atque individue Domino adhærens, et in unum cum eo coalitus spiritum.

VII. Illis, qui nondum valent ob ruditatem velut quamdam infantia, se totos addicere amori summo animæ nisu exercendo, convenit, se ipsos impendere ministerio fratrum, sedulo illud ac cum fide timoreque divino amplectendo, tanquam Dei mandato in negotio spiritali obsequentes; non autem ab hominibus mercedem, aut honorem, aut gratiarum actionem exspectantes; nec dantes locum omnino ullum murmurationi, superbia, negligentia et torpori; ne bonum istud opus maculari aut

corrumpi contingat : sed per pietatem potius impigram cum Dei timore et alacri lætitia conjunctam, gratum idem acceptumque Deo fiat.

VIII. Tanta humanitate et bonitate (o divina in nos misericordiæ viscera !) demisit se ad consulendum hominibus Dominus, ut sedulo hoc agat, ne quisquam boni operis mercede per suam incuriam fraudetur ; sed a parvis ad majores virtutes cunctos quasi quibusdam gradibus provehat, ita ut ne porrectio quidem calicis aquæ frigidæ mercede caritura sit. Dixit enim : *Qui dederit calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam* ⁵⁶. Et rursus : *In quantum uni hoc fecistis, mihi fecistis* ⁵⁷. Dummodo secundum Deum fiat, quod sit ; et non propter laudem humanam fiat ; adjunxit enim : *Tantum in nomine discipuli*, hoc est, ex reverentia et amore Christi. Nam iis, qui ostentationis gratia rem bonam exsequuntur, reprehendens Dominus, et asseveratione certa sententiam confirmans, subjungit dicens : *Amen dico vobis : receperunt mercedem suam* ⁵⁸.

IX. Simplicitas ante alia, et mutua charitas, et gaudium, et humilitas omnino tanquam fundamentum substernantur in fraternitate, ne super nos invicem elati, et unus de alio murmurantes, inutilem nobis laborem efficiamus. Ergo nec qui sine intermissione perdurat in orationibus, ideo se per arrogantiam extollat supra eum, qui hoc facere non potest ; neque qui ministerio se addixit, de illo, qui orationi vacat, murniuret. Etenim si ejusmodi simpliciter ac bona dispositione animi erga se invicem affecti fuerint, quod abundat in perseveranter orantibus, redundabit in supplementum ejus, quod ministrantibus deest : vicissimque si quid lucrabuntur ministrantes, explebit in quo deficient attenti orationibus. Ex qua compensatione æqualitas magis videtur conservari posse, congrue ad illud : *Neque qui multum habuit, abundavit, neque qui parum, defectum sensit* ⁵⁹.

177 X. Tunc sit Dei voluntas *sicut in cælo et in terra* ⁶⁰, quando, ut dictum est, nos nobis invicem non prætulimus ; quando non solum sine æmulatione, sed et cum mutua exhibitione simplicitatis et charitatis, alacritatisque lætæ connexi invicem fuerimus, unoquoque sui vicissim proximi profectum velut proprium, quemadmodum par est ; similiterque alterius defectum, jacturam propriam reputante : cæterum in oratione piger, quique in ministerio fratrum aut opere alio, quod secundum Deum fit, languide et negligenter versatus, ac ab Apostolo piger diserte vocatus, ipso quoque pane indignus pronuntiatur. Dixit enim : *Qui non laborat, nec manducet* ⁶¹ : Et alibi : *Pigros autem Deus odit*. Et : *Piger nec fidelis esse potest*. Et Sapientia : *Multam malitiam docuit otiositas* ⁶². Convenit igitur unumquemque, qualecunque opus, quod Dei causa

A εὐλαβείας μᾶλλον, καὶ τοῦ φόβου, καὶ τῆς χαρᾶς εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ γίνεσθαι.

H'. Τοσαύτη φιλανθρωπίᾳ καὶ ἀγαθότητι (ὡ τῶν θείων σπλάγγων περὶ ἡμᾶς!) συγκατέβη τοῖς ἀνθρώποις ὁ Κύριος, τοῦτο πραγματευόμενος, τὸ μηδένα ἔργου ἀγαθοῦ μισθὸν παρῖδειν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπὶ τὰς μελίσους τῶν ἀρετῶν, πάντας ἀναγαγεῖν· τὸ μὴδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος ἀποστειρεῖν ἀντιδόσεως. Εἶρηκε γάρ· Ὁς ἂν ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς δρομα μωθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ· καὶ αἰθίς· Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τούτῳ ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Μόνον κατὰ Θεὸν τὸ γινόμενον, καὶ μὴ κατὰ δόξαν γινέσθω. προσέθηκε γάρ· μόνον εἰς δρομα μωθητοῦ· τουτέστι φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ· τοῖς γὰρ ἐπιδεικτικῶς τὸ ἀγαθὸν μετιοῦσι καὶ μεμψόμενος ὁ Κύριος, ἀποφάσει βεβαίᾳ τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος ἐπάγει, λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.

Θ'. Ἡ ἀπλότης πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, καὶ χαρὰ, καὶ ταπεινώσεις, ἐκ παντὸς τρόπου, ὡς περ τις θεμέλιος ὑποβεβλήσθωσαν ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἵνα μὴ ἀλλήλων κατεπαιρόμενοι, καὶ καταγογγύζοντες, ἀνόνητον τὸν κάματον ἀποδείξωμεν. Καὶ μῆτε ὀδύνην προσκαρτερῶνται; εὐχαῖς, τοῦ μὴ οὕτω ποιεῖν δυναμένου κατεπαιρέσθω· μῆτε ὁ τῇ διακονίᾳ ἑαυτὸν ἐκδιδοῦς, τοῦ τῇ προσευχῇ σχολάζοντος; καταγογγύζῃτω· ὡς εἴ γε μετὰ τοιαύτης ἀπλότητός τε καὶ διαθέσεως ἀλλήλοις προσφέροιτο, γίνηται τὸ περισσεύμα τῶν ταῖς εὐχαῖς ἐμπαραμενοντων, ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν διακονούντων· καὶ αἰθίς τὸ τῶν διακονούντων περισσεύμα ἐπὶ τὸ ὑστέρημα τῶν ταῖς εὐχαῖς σχολάζοντων· καὶ οὕτω μᾶλλον ἡ ἰσότης, κατὰ τὴν εἰρημένην, φαίνεται σωζομένη· ὡς, τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὡς τὸ, τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττώσῃεν.

Κ'. Τότε γίνεται τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν μὴ, ὡς περ εἴρηται, ἀλλήλων κατεπαιρώμεθα, ὅταν μὴ μόνον ζήλου χωρὶς ἀλλὰ καὶ ἀπλότητος ἐν μετοχῇ καὶ ἀγάπης, εἰρήνης τε καὶ χαρᾶς συνημμένοι ὦμεν, ἀλλήλοις τὴν τοῦ πλησίον προκοπὴν ἰδίαν, ὡς θεόν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ὑστέρησιν ζημίαν ἑαυτῶν λογιζόμενοι, καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηροί, καὶ τῇ διακονίᾳ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐν ἑτέροις δὴ τι, ἔργῳ τῷ κατὰ Θεὸν γινομένῳ χαίνως καὶ ἀμελῶς διακείμενοι, οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἀργῶς διαβρῆδην καλούμενος, αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἀνάξιος εἶναι καταψηφίζεται· εἶρηκε γάρ· Ὁ δὲ ἀργὸς μὴδὲ ἐσθιέτω καὶ ἀλλαχοῦ· τοὺς δὲ ἀργούς καὶ ὁ Θεὸς μισεῖ. καὶ, Ὁ ἀργὸς οὐδὲ πιστὸς εἶναι δύναται. Καὶ Σοφία· Πολλὴν κακίαν, ἔφη, ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. Προσῆκει τοιγαροῦν ἕκαστον ὅποιον δῆποτε ἔργον κατὰ Θεὸν γινόμενον καρποφορεῖν, καὶ σπου-

⁵⁶ Matth. x, 42. ⁵⁷ Matth. xxv, 40. ⁵⁸ Matth. vi, 5. ⁵⁹ Exod. xvi, 18. ⁶⁰ Matt. vi, 10. ⁶¹ I Thess. iii, 10. ⁶² Eccli. xxxiii, 29.

δαίως κἄν ὄφ' ἐνὶ τῶν ἀγαθῶν διατίθεσθαι, ἵνα μὴ ἅπαρ τὸ παράπαν ἀκαρπὸς εὐρισκόμενος, ἀμέτοχος εἰς ἔπαν καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν γένηται.

ΙΑ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας ἀδύνατον εἶναι τῆς τελειότητος ἐφικέσθαι, καὶ τῆς εισάπαξ ἀπαλλαγῆς τῶν παθῶν, εἰ καὶ τῆς μετουσίᾳς καὶ πληρώσεως τοῦ ἀγαθοῦ τυχεῖν Πνεύματος, ἀναγκαῖον τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μαρτυρίαν ἐπιενεγκεῖν, καὶ δεῖξαι κακῶς εἰδότες αὐτοὺς, ψευδῶς τε ἅμα καὶ ἐπισφαλῶς λέγοντας· *Γίνεσθε γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, καὶ ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν οὐράνιος τέλειός ἐστι· καὶ παντελῆ καθαρότητα διὰ τούτων σημαίνων· καὶ, Θέλω ἵνα ὄπου εἰμι ἐγὼ καὶ οὗτοι ὡσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν.* Ταῦτα τοῦ εἰρηκότους εἰσὶν· Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· *Ἴνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ.* Καὶ τό· *Μέχρι δὲ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ταυτὸν φέρει.* Οὕτω δὲ πρὸς τὴν τελειότητα ἀφορῶντας συμβαίνει δύο τὰ κάλλιστα γίνεσθαι, σύντονόν τε καὶ ἀδιάπαυστον τὸν ἀγῶνα ἔχοντας εἰς τὸ πέρας διώκειν, διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦδε τοῦ μέτρου, φημί, καὶ τῆς ἀναβάσεως· τύφω τε μὴ ἀλίσκεσθαι, ἀλλὰ μετριοφρονεῖν, καὶ μικροὺς ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι διὰ τὴν μήπω τοῦ τελείου κατὰ ληψιν.

ΙΒ'. Οἱ ταῦτα λέγοντες, φησὶν, ἐκ τριῶν τρόπων τὴν μεγίστην ψυχῇ περιάπτουσι βλάβην· πρῶτον μὲν, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις φαίνονται διαπιστοῦντες Γραφαῖς· εἶθ' ὅτι τὸν μείζονά τε καὶ τέλειον μὴ προστησάμενοι τοῦ Χριστιανισμοῦ σκοπὸν, μηδὲ πρὸς ἐκείνον φθάσαι κατατεινόμενοι, πόνον καὶ σπουδὴν, πεινᾶν τε καὶ δίψαν τῆς δικαιοσύνης ἔχειν εὐ δύνανται· ἀλλὰ τοῖς ἐξωτερικοῖς σχήμασι τε καὶ ἤθεσι, καὶ ὀλίγοις τιεὶ κατορθώμασιν ἐμπληροφροῦμενοι, τῆς μακαρίας ἐλπίδος, καὶ τελειότητος, καὶ τῆς παντελοῦς τῶν παντελῶν παθῶν καθάρσεως ἀπολείπονται. Τὸ τρίτον ὡς οἰόμενοι τῆς ἀκρότητος ἐφικέσθαι τῇ κατορθώσει τῶν ὀλίγων, ὡς ἐφημεν, ἀρετῶν, καὶ μὴ πρὸς τὸ τέλειον ἐπειγόμενοι, οὐ μόνον ταπεινώσιν καὶ πτωχεῖαν καὶ συντριβὴν καρδίας ἤκιστα ἔχειν δύνανται· ἀλλὰ δικαιούντες ἑαυτοὺς ὡς ἤδη κατελιηφότες, οὐ προκοπὴν οὐκ ἐπιδοσὶν ὀσημέραι δέχονται.

ΙΓ'. Τοὺς ἀδύνατον φησὶν ἡγουμένους τὴν κατόρθωσιν ταύτην, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην, ἥτις ἡ καινὴ κτίσις ἐστὶ τῆς καθαρᾶς καρδίας, ὁ Ἀπόστολος διαβρῆθην τοικίας αὐτοὺς δεικνύσει τοῖς δι' ἀπιστίαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσελεῖν μὴ ἤξυμῶνις, καὶ διὰ τοῦτο πεπτωκότων αὐτοῖς τῶν κώλων ἐν τῇ ἐρήμῳ· δ

⁶⁶ Matth. v, 48. ⁶⁷ Joan. xvii, 24. ⁶⁸ Matth. xxiv, 35; Luc. xxi, 55. ⁶⁹ Coloss 1, 28. ⁷⁰ Ephees. iv, 13. ⁷¹ Hebr. iii, 47.

A facit, fructuose agere : ac diligentiam cumlibet actioni bonæ impendere, ne tanquam infructuosus omnino repertus, omni prorsus participatione bonorum æternorum excludatur.

XI. Dicentibus fieri non posse, ut homo ad perfectionem pertingat, et ad plenam liberationem ab affectibus; itemque participationem et impletionem boni Spiritus, necesse est opponere testimonia divinarum Scripturarum, ostendereque et errore mentis laborare ipsos, et falso ac periculose loqui. Ait enim Dominus : *Estote et vos perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est* ⁶⁶. Plenam absolutamque puritatem per hæc indicans. Et : *Volo, ut ubi sum ego, et hi sint mecum, ut videant claritatem meam* ⁶⁷. Hæc affirmat is, qui alias dixit : *Cælum et terra transibunt* ⁶⁸, etc. Eodem spectat et illud Apostoli : *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo* ⁶⁹. Illud quoque : *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi* ⁷⁰, idem suadet. Porro qui perfectionem præ oculis habent, illis duo quædam præstantissima evenire contingit. Summus ac irremissus contentionis ardor in ipsum apicem, spe hujus mensuræ, cursum in ascendendo persequendi ; et ut superbia ne capiantur; sed modice de se sentiant, et exiguos se existiment, quoniam perfectionem nondum consecuti sunt.

XII. Qui ea proferunt, tribus modis maximum animæ damnum important, primum quidem, quod divinitus inspiratis negare videntur Scripturis fidem; deinde quod majorem et perfectum non præstituant christianismo scopum, neque ad illum pervenire contententes, laborem et studium, famem et sitim justitiæ habere possunt; sed externis et superficialibus habitibus et moribus, paucisque quibusdam tralatitiæ virtutis officiis abunde contenti, a spe beata et perfectionis, absolutæque pravorum omnis generis affectuum purgationis excidunt. Postremo, quod exhibitione paucarum vulgarium virtutum, ut diximus, inflantur in opinionem sui, quasi jam apicem teneant, in quem summum eniti vis humana quæ; ideoque ulterius aspirare desinunt; nec solum humilem æstimationem sui, et paupertatem et contritionem cordis minime habere possunt : sed etiam justificantes se ipsos, ut qui jam comprehenderit, crescere quotidie promoverique in melius cessant.

XIII. Qui existimant impossibilem eam reformationem, quæ per habitantem in hominibus Spiritum sit, quæ nova est creatio puri cordis; eos Apostolus diserte pronuntiat similes illis, qui propter infidelitatem indigni judicati terra promissionis : *Et quorum propterea cadavera prostrata sunt in deserto* ⁷¹. Quæ enim illic promissionis terra sensu

aperto dicitur, mystico sensu ac affectibus liberationem indicat; quam et idem Apostolus finem esse omnis mandati declaravit. Hæc enim vera demum est promissionis terra, in cujus significationem cuncta illa typice traduntur. Propter quod divinus Apostolus, securitati prospiciens discipulorum, ne cui contingerit capi contumaci incredulitatis supercillo: *Videte, inquit, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo* ⁶⁹. Quod discedendi verbum non ad abnegationis, sed ad diffidentiae promissionum significationem posuit: videlicet typica Judæorum ex allegoriis evolvens, et figuras cum veritate comparans subinfert dicens: *Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non universi, qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis? nonne illis qui peccaverunt, quorum cadavera prostrata sunt in deserto? Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi incredulis? Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatem* ⁷⁰. Timeamus ergo ne forte, relicta pollicitatione introeundi in requiem ipsius, existimetur aliquis ex vobis deesse. Etenim et nobis nuntiatum est, quemadmodum et illis, quæ audierunt. Ingredivimur enim in requiem qui credidimus ⁷¹. Et post pauca rursus infert: *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in ipsum quis incidat incredulitatis exemplum* ⁷². Quæ autem alia est Christianorum requies, a perfecta perturbationum ad peccatum trahentium liberatione, atque a plenissima et efficaci boni Spiritus in puro corde habitatione? Propterea et inducens rursus eos ad fidem, ait: *Accedimus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala* ⁷³. Et iterum: *Quanto magis sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo vivo et vero* ⁷⁴! Convenit igitur annuntiatam per hæc verba immensam Dei erga homines benignitatem confiteri nos, ut servos fideles; et vera firmaque reputare quæ promissa sunt, ut quantumvis propter propositi pigritiam et infirmitatem non prorsus nos semel in omne tempus Creatori præbuimus, neque ad magnas et perfectas virtutis aspiravimus meas: at aliquam saltem misericordiam ob rectitudinem irreflexam intentionis, et sanam fidem, consequi possimus.

νεϊαν προαιρέσεως μή καθάπαξ ἑαυτοῦς τῷ πεποιηκότι παρέσχομεν, μηδὲ τῶν μεγάλων καὶ τελείων τῆς ἀρετῆς ἀντεποιησάμεθα μέτρων· ἀλλ' ὅν γέ τινος ἐλέους διὰ τὸ ὀρθὸν καὶ ἀδιάστροφον τ. ὁ φρονήματος, καὶ τὴν ὑγιῆ πίστιν ἐπιτεύξασθαι δυναθῶμεν.

XIV. Orationis et verbi opus rite ac convenienter exercitum, supra omnem virtutem et omne mandatum excellit. Hujus rei testis ipse est Dominus. Cum enim in Marthæ ac Mariæ divertisset domum ⁷⁵, et Martha circa ministerium occupata, interim dum Maria ad pedes Domini sedens, ambrosia divinæ illius lingue quasi suaviter epulans fruebatur, quereretur de sorore, quod ipsam non adju-

A γὰρ ἐκεῖ ἐπαγγελίας γῆ κατὰ τὸ φανερόν, τοῦτο ἐνταῦθα παθῶν ἀπολύτρωσις κατὰ τὸ κρυπτόν· ὅπερ δὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος τέλος πάσης ἐντολῆς εἶναι ἀπέδειξε· καὶ τοῦτο πάντα ἐν τῇ ἀληθινῇ τῆς ἐπαγγελίας γῆ, καὶ δι' αὐτὴν πάντα ἐκείνα τυπικῶς παραδίδοται. Παρ' ὃ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος δι' ἀσφαλείας τὰ τῶν μαθητῶν ποιούμενος, ὡς μή τινα συμβῆναι ἀπιστίας ἀλώνας φρονήματι· *Βλέπετε, ἀδελφοί μου, φησὶ, μήποτε εἴη ἐν τινι ὑμῶν καρδία ποτηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ζῶντος*· τὸ δὲ ἀποστῆναι οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ἀπιστῆσαι, τέθεικεν ἀμέλει καὶ τὰ τυπικὰ τῶν Ἰουδαίων ἀλληγορῶν καὶ παραβάλλον ταῦτα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐπιφέρει, λέγων· *Τινὲς γὰρ ἀκούσαντες αὐτοῦ παρεκρίραν, ἀλλ' οὐκ πάντες οἱ ἐξεληθότες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως· τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἐπισσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὁμοσε μὴ εἰσελεύσασθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; καὶ βλέπομεν, διὲ μὴ ἐδυσνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίας· καὶ ἐπάγει· *Φοβηθῶμεν ὅν μήποτε καταλιπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκεῖ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκεῖναι· καὶ γὰρ ἔσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστιν τοῖς ἀκούσασιν· εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες*· καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἐπιφέρει· *Σπουδάσωμεν ὅν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδειγματικῶς περιπέσῃ τῆς ἀπειθείας*. Τίς δὲ Χριστιανῶν κατάπαυσις ἐτέρα, ἢ τῶν τῆς ἁμαρτίας παθῶν ἢ ἀπολύτρωσις, καὶ ἡ πληρεστάτη καὶ ἐνεργῆ; τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ ἐνοικησις; ταῦτη τοι καὶ ἐνάγων αὐτοὺς πάλιν πρὸς τὴν πίστιν φησὶ· *Προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφῶρᾳ πίστεως, ἐβραγισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως ποιησῶν, καὶ αὐθις· Πόσῳ μᾶλλον τὸ αἶμα τοῦ Ἰησοῦ καθαρῶν τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ!* Προσῆκαι τοῖνον, τὴν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἐπηγγελμένην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους ἀμετρον ἀγαθότητα καθομολογεῖν ἡμᾶς, οἷα δούλους εὐγνώμονας, καὶ ἀληθῆ καὶ βέβαια λογίζεσθαι τὰ ἐπηγγελμένα· ἵνα κἂν διὰ νωθεϊαν ἢ ἀσθένειαν προαιρέσεως μή καθάπαξ ἑαυτοῦς τῷ πεποιηκότι παρέσχομεν, μηδὲ τῶν μεγάλων καὶ τελείων τῆς ἀρετῆς ἀντεποιησάμεθα μέτρων· ἀλλ' ὅν γέ τινος ἐλέους διὰ τὸ ὀρθὸν καὶ ἀδιάστροφον τ. ὁ φρονήματος, καὶ τὴν ὑγιῆ πίστιν ἐπιτεύξασθαι δυναθῶμεν.*

ΙΔ'. Τὸ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ λόγου ἔργον ἀρμοζόντως ἐπιτελούμενον, πάσης ἀρετῆς τε καὶ ἐντολῆς ὑπεράνω τελεί. Καὶ τοῦτου μάρτυς αὐτός· ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν Μάρθας τε, φημί, καὶ Μαρίας παρεβάλε, τῆς μὲν Μάρθας περὶ τὴν διακονίαν ἀσχολουμένης, Μαρίας δὲ περὶ τοὺς αὐτοῦ πόδας καθεζομένης, καὶ τῇ ἀμβροσίᾳ τῆς θείας ἐκείνης γλυττῆς εὐωγομένης, μεμφομένης αὐτῆς τῆς ἀδελφῆς, ὅτι

⁶⁹ Hebr. iii, 12. ⁷⁰ ibid. 16, 19. ⁷¹ Hebr. iv, 1-6. ⁷² ibid. 11. ⁷³ Hebr. x, 22. ⁷⁴ Hebr. ix, 14. ⁷⁵ Luc. x, 38.

μη συμπράττη ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο Χριστῷ προσ-
 ελθούσης, αὐτὸς τὸ κυριώτερον τοῦ δευτέρου προ-
 θεῖς, *Μάρθα*, ἔφη, *μεριμνῶς καὶ τυρβάζῃ περι πολ-
 λά· ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν
 μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρηθήσεται ἀπ’
 αὐτῆς. Τοῦτο δὲ εἰρηκεν, ὡς ἐφημεν, οὐχ ὡς τὸ τῆς
 διακονίας ἔργον ἀποποιούμενος, ἀλλ’ ὡς τὸ μείζον
 πάντως τοῦ ἐλάττονος προτιθεῖς· ἐπεὶ πῶς αὐτὸς
 ἠνείχετο τῆς διακονίας; πῶς καὶ αὐτουργὸς φαίνεται
 τούτου γενόμενος, καὶ τοὺς πόδας νίψας τῶν μαθη-
 τῶν; τοσοῦτον δὲ ἀποσχόμενος τοῦ κωλύσαι, ὅτι καὶ
 τὸν Ἰσον τρόπον πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν τοῖς μαθηταῖς
 ἐγκελεύεται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς εὐρήσεις τοὺς
 ἀποστόλους, ἦνίκα πρότερον περὶ τῶν τραπεζῶν
 ἐπονούντο διακονίαν, τοῦ μείζονος ἔργου πρόκρισιν
 θεμέτους, τῆς εὐχῆς, φημί, καὶ τοῦ λόγου, *Οὐ δι-
 καιον γάρ, φησὶν, ἡμᾶς καταλιπόντας τὸν λόγον
 τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις· ἀλλ’ εὐξάμενοι,
 ἀνδρας πλήρεις Πνεύματος ἁγίου καταστήσω-
 μεν ἐπὶ τῆς διακονίας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ δια-
 κονίᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτε-
 ρώμεν.* Ὁρᾶς, ὅπως τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων προ-
 ἔκριναν, καίπερ ἀμφοτέρω μὴς ἀγαθῆς βίβης οὐκ
 ἀγνοοῦντες εἶναι βλαστήματα.*

A varet, ac propter id ad Christum accessisset, ille
 principale accessorio præferens, *Martha*, inquit,
*solicita es, et turbaris erga plurima : porro unum est
 necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non
 auferetur ab ea* ⁷⁶. Hoc autem dixit, ut præfati su-
 mus, non ut ministerii opus reprobarret; sed ut ma-
 jus **179** minori præponeret. Enimvero cui tandem
 videri possit male illum sensisse de ministerio,
 cujus utique auctorem et exemplar se ipsum exhi-
 buit, pedes etiam discipulorum lavans ⁷⁷? Tantum
 profecto absuit ut illud vetaret, ut discipulis præ-
 ceperit, idem similiter erga sese mutuo exercere.
 Quin et ipsos invenies apostolos, quando primum
 circa mensarum ministerium laborabant, prælato
 huic potiori opere, orationis scilicet ac verbi, **B**
 dixisse : *Non est æquum nos derelinquere verbum
 Dei et ministrare mensis, sed præmissa oratione,
 viros plenos Spiritu sancto constituamus super hoc
 opus; nos vero orationi et ministerio verbi instantes
 erimus* ⁷⁸. Vides, ut prima secundis prætulerint :
 utcunque non ignorarent, unius utraque bonæ ra-
 dicis esse germina.

⁷⁶ Luc. x, 41. ⁷⁷ Joan. xiii, 5. ⁷⁸ Act. vi, 2-4.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ

MACARII MAGNI DE PATIENTIA ET DISCRETIONE

LIBER.

A. Τοῖς πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ βουλομέ-
 νους, καὶ ἀγαθὸν καρπὸν ἐργαζομένοις, σημεῖα παρ-
 ακολουθεῖ ταῦτα· στεναγμοὶ, κλαυθμοὶ, κατῆφεια,
 ἡσυχία, κεφαλῆς κίνησις, προσευχὴ, σιωπὴ, ἐπιμο-
 νή, ὄδυνηρὸν πένθος, πόνος καρδίας ὑπερ εὐσεβείας
 γενόμενος. Τὰ δὲ ἔργα· ἀγρυπνία, νηστεία, ἐγκρά-
 τεια, πραότης, μακροθυμία, ἀδιάλειπτος προσευχὴ,
 μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, πίστις, ταπεινῶσις, φι-
 λαδελφία, ὑποταγὴ, πόνος, κακοπάθεια, ἀγάπη, ἀγα-
 θωσύνη, κοσμιότης, καὶ τὸ ὅλον φῶς, ὃ ἐστὶν ὁ Κύ-
 ριος. Τῶν δὲ γε μὴ ποιούντων καρπὸν ζωῆς σημεῖά
 ἐστὶ ταῦτα· ἀκηδία, μεθορισμοὶ, περιβόλεις, ἀπροσ-
 PATROL. GR. XXXIV.

C I. Eos qui volunt obedire Dei verbo, et bonum
 fructum faciunt, hæc sequuntur signa : suspi-
 rium, plangitius, mœstitia, quies, capitis motio,
 oratio, silentium, constantia in loco, dolorosus lu-
 ctus, labor cordis pro pietate susceptus. Hæc vero
 opera : vigiliæ, jejunium, continentia, mansuetudo,
 longanimitas, oratio non intermissa, meditatio di-
 vinarum Scripturarum, fides, humilitas, charitas
 fraterna, subjectio, labor, aperorum perpessio,
 charitas, bonitas, honestas, et omne lumen, quod
 est Dominus. Eorum autem qui non faciunt fru-
 ctum vitæ, signa hæc sunt : incuria, transgressio

ultra terminos, effusio aspectus in omnes partes, negligentia, murmuratio, levis circumactio. Opera vero : voracitas, ira, vehementia, obtrectatio, tumor, importuna loquacitas, incredulitas, instabilitas, oblivio, turbatio, lucri sordidi captatio, pecuniæ cupiditas, æmulatio, contentio, despicientia, nugacitas, intempestivus risus, pertinacia sensus proprii; et omnes tenebræ, quæ sunt Satanas.

II. Per arcana, sed Deo dignæ, providentiæ consilium, non statim in decretam ipsi gehennam impius mittitur, sed interim sinitur hic vivere, ut vexet, ac vexando probet homines; atque ita, utcumque non volens, efficiat, ut sancti crescant in justitia per patientiam; ac per hoc majoris ipsis gloriæ causa sit; sibi que vicissim per suam voluntariam obstinationem in peccatis, et malitiosas machinationes in sanctos, tanto justius infligendam probet, quæ ipsi servatur, pœnam. Nimirum, quod divinus ait Apostolus : *Ut fiat supra modum peccans peccatum* ⁷⁹.

180 III. Cum decepisset Adamum inimicus, et sic eum dominio suo subjugasset, eripuit ei, quam prius habebat, potestatem; ita princeps hujus sæculi declaratus est. Princeps siquidem hujus sæculi, et dominus omnium visibilium homo ab initio fuerat a Deo constitutus. Non enim ipsi prævalere ignis poterat, non eum aqua demergere, non illi fera nocere, non suum in ejus membra venenum noxium quodvis animal diffundere. Ex quo autem deceptioni succubuit, prodidit deceptoris principatum suum. Propter quam causam magi et prestigiatores, et per adversariam efficaciam mira, Deo sic permittente, operantur, venenatis dominantibus bestiis, ignemque et aquas sine noxa subeuntes, ut Jannes et Mambres adversarii Moysis : ut Simon principi apostolorum Petro sese ausus est opponere.

IV. Existimo diabolus, quando animadvertit iterum effulgentem in facie Moysis eandem gloriam, quam in vultu Adami viderat, non parum fuisse percussus; utpote inde augurium ducentem dejectionis ex suo regno. Nihil autem impedit, quin Apostoli dictum ad id referamus : *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt* ⁸⁰. Opinio enim hæc mea est, glorificatam illam faciem Moysis, expressam velut ex antiquo exemplari formam repræsentasse conspicuæ claritatis, qua Deus primi suis manibus efficti hominis vultum insigniverat. Quod cum videret mors, hoc est, mortis auctor diabolus, tum suspicari eum cœpisse, excidere se regno, et a Domino vero hoc se passurum. Eandem porro gloriam et nunc veri Christiani induunt intus in mente; ubi deleta morte, hoc est, passionibus ignominia, sive concupiscentiis ita debilitatis, ut operari nequeant, gloria Spiritus effulget in sensu, et plenitudine omni fiducia animas illorum irradians.

V. Per mulierem, aptum ob similitudinem instru-

Α εζία, γογγυσμός, κέπρωσις. Τὰ δὲ ἔργα ἀδδηφαγία ὄρηγῃ, θυμὸς, καταλαλιά, φυσίωσις, ἀκαιρολογία, ἀπιστία, ἀκταστασία, λήθη, παραχῆ, αἰσχροκέρδεια, φιλαργυρία, ζῆλος, ἐρίθεια, ὑπεροψία, φλυαρία, ἀκαιρος γέλως, ἐθελοδοξία, καὶ τὸ πᾶν σκότος, ὅπερ ἐστὶν ὁ Σατανᾶς.

B' Κατ' οἰκονομίαν θειοτέραν φησὶ, οὐκ εὐθέως εἰς τὴν κληρωθεῖσαν αὐτῷ γένναν ὁ πονηρὸς παρεπέμφθη· ἀλλὰ βασάνου καὶ δοκιμασίας χάριν τοῦ τε ἀνθρώπου, φημί, παρεῖθη· ἵνα καὶ ἄκων δικαιότερους μὲν τοὺς ἄγιους διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀπεργάσθῃται, καὶ μείζονος αὐτοῖς δόξης αἴτιος καταστή· ἑαυτῷ δὲ πάλιν διὰ τῆς ἰδίας ἐθελοκακίας, καὶ τῶν κατὰ τῶν ἁγίων ἐπινοιών δικαιότεραν κατασκευάσῃ τὴν κόλασιν· *Καὶ ἴνα*, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπίστολος, *καθ' ὑπερβολὴν γένηται ἀμωρτωλὸς ἢ ἀμαρτία*.

Γ'. Απατήσας τὸν Ἀδὰμ ὁ ἐχθρὸς, καὶ οὕτως αὐτοῦ κυριεύσας ἀφελῆε τε αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἄρχων ἐκεῖνος τοῦ αἰῶνος τοῦδε προσηγορεύθη. Ἄρχων δὲ τοῦ αἰῶνος· τούτου καὶ δεσπότης τῶν ὀρωμένων ὁ ἀνθρώπος· ἦν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταστάς. Οὕτε γὰρ πῦρ αὐτοῦ κατίσχυεν, οὐκ ὕδωρ ἐπόντιζεν, οὐ θηρίον ἐδλαπτεν, οὐκ ἰοδῶλον ἐπ' αὐτῷ τὸ οἰκεῖον ἐνήργει· ἀφ' οὗ δὲ τῆ ἀπάτῃ εἶξε, προσέδωκε τῷ ἀπατήσαντι τὴν ἀρχήν· δι' ἣν αἰτίαν φαρμακοὶ τε καὶ γόητες κατ' ἐναντίαν ἐνέργειαν, Θεοῦ δὲ συγχώρησιν, παραδοξοποιοὶ δείκνυνται· ἰοδῶλον τε γὰρ κυριεύουσι, καὶ πυρὸς καὶ ὀδάτων κατατολμῶσιν, ὡς οἱ περὶ Ἰαννῆ, φημί, καὶ Μαμδρῆν τῷ Μωσῆ ἀντικείμενοι, καὶ ὡς Σίμων τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ ἀντιφερόμενος.

Δ'. Οἶμαι, φησὶν, ὅτι καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ Ἀδὰμ δόξαν ὁμοίως τῷ προσώπῳ Μωσέως ἐπιλάμπουσαν, τὴν ἐχθρὸν θεασάμενον ἱκανῶς τρωθῆναι· καθάπερ τεκμηράμενον τὴν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας καθάρσειν. Οὐδὲν δὲ τὸ καλῶν καὶ τὸ Ἀποστόλου ῥητὸν πρὸς τοῦτο φέρεσθαι, τὸ *Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας*. Δοκῶ γὰρ μοι, τὸ δεδοξασμένον πρόσωπον Μωσέως τύπον καὶ ὑπόδειγμα σώζειν τοῦ πρώτου διὰ χειρῶν Θεοῦ δημιουργηθέντος ἀνθρώπου· ὅπερ ἰδόντα τὸν θάνατον, τούτεστι θανάτου αἴτιον διάβολον, ἐκεῖ μὲν ὑποπτεῦσαι τῆς βασιλείας διαπεσεῖν· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς ἀλήθειαν τοῦτο παθεῖν. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν δόξαν ἀπὸ γε τοῦ νῦν οἱ ἀψευδεῖς Χριστιανοὶ περιβάλλονται· καὶ ἐνδοθεν ὑπ' αὐτῶν ὁ θάνατος, ἐκτὸν τὰ τῆς ἀτιμίας καταργεῖται πάθῃ, ἐνεργεῖν μὴ δυνάμενα· ἅτε δὴ τῆς τοῦ Πνεύματος δόξης ἐν αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ πάσῃ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐλλαμπούσης.

Ε'. Διὰ τῆς νυναικὸς ὡς δι' ὁμοίου τινὸς ὁ ἐχθρὸς

⁷⁹ Rom. vii, 13. ⁸⁰ Rom. v, 4.

ἀπατήσας, ἀφαιρεθῆναι τὴν περιχειμένην τὸν Ἀδὰμ Ἀ δόξαν πεποίηκε. Καὶ οὕτως γυμνός τε εὐρέθη, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην εἶδε τὴν ἑαυτοῦ, ἣν δὴ πρότερον οὐχ ἔώρα, ἅτε τοῦ φρονήματος αὐτοῦ τοῖς οὐρανίοις κάλλεσιν ἐντροφῶντος. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν παράβα- σιν πρόσγεια γέγονεν αὐτῷ καὶ χαμαιπετῆ τὰ νοή- ματα· καὶ τὸ ἀπλοῦν αὐτῷ καὶ ἀγαθὸν φρόνημα φρονήματι κακίας σαρκικῶν συνεπλάκη· τὸ δὲ κλει- σθῆναι τὸν παράδεισον καὶ τῇ φλογίνῃ ρομφαίᾳ, καὶ τῷ Χερουσίμ ἐπιτραπῆναι διακωλύειν αὐτῷ τὴν ἐξοδον, τοῦτο κατὰ μὲν τὸ ὄρατὸν καὶ πιστεύεται γεγενῆσθαι, ὡς εἴρηται· εὐρίσκεται δὲ καὶ παρ' ἐκά- στη ψυχῇ κατὰ τὸ λανθάνον. Κύκλω γὰρ τῆς γαρ- δίας τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους περιχωρεῖ, τοῦ πυρὸς, φημί, τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, ὅπερ οὐτε τὸν νοῦν ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ, οὐτε τὴν ψυχὴν ἀφίησι κατὰ τὸ αὐτῆς θέλημα ἢ εὐξασθαι ἢ πιστεῦσαι, ἢ ἀγαπῆσαι τὸν Κύριον· τούτων δὲ πάντων ἡ πείρα διδάσκαλος τοῖς γνησίως ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ πιστεύουσαι, τῇ τε ἐπιμονῇ τῆς εὐχῆς, καὶ τῇ εὐτόνῳ κατὰ τοῦ πολε- μούντος ὁρμῇ.

Γ'. Πάθος ἐστὶ παιδείας καὶ λῶρος μαστίγων, ὁ τοῦδε τοῦ αἰῶνος ἀρχὸν τοῖς κατὰ Πνεῦμα νη- πίοις· αὐτοῖς μὲν, ὡσπερ γοῦν καὶ πρότερον εἴρηται, μεγάλῃν δόξαν καὶ πλεονα τὴν τιμὴν διὰ τῶν θλι- ψίων τε καὶ πειρασμῶν· ἐκ τούτων γὰρ καὶ τὸ τε- λείους αὐτοὺς γίνεσθαι περιγίνεται· ἑαυτῷ δὲ πλείο- νά τε καὶ βαρύτερα κατασκευάζων τὴν κόλασιν. Ὅλος γὰρ μεγίστη τις δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται οἰκο- νομία, καθὼς εἴρηται πού· *Συνεργεῖ τὸ πονηρὸν τῷ ἀγαθῷ προαιρέσει* οὐ καλῇ. Ταῖς γὰρ ἀγαθαῖς καὶ καλῇ τὴν προαίρεσιν ἐχοῦσαις ψυχαῖς, καὶ τὰ δοκοῦντα λυπηρά εἰς ἀγαθὸν τελευτᾷ· καθὰ δὴ καὶ τὸ τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημένον ἐστίν· *Ἔγουν τὸ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγα- θόν*.

Τούτου ἕνεκεν ἡ τῆς παιδείας αὐτῆ βλάβος ἀφεί- θη, φησὶν, ἵνα δι' αὐτῆς ὡς ἐν καμίνῳ πυρὸς τὰ σκεύη πυρούμενα, τὰ μὲν δοκίμα στερεώτερα φανῆ- τὰ δὲ ἀδόκιμα εὐθραυστα ὄντα ἐλεγχθῆ, τοῦ πυρὸς τὴν καῦσιν οὐχ ὑπομείναντα· δούλος δὲ ὢν οὕτως καὶ κτίσμα δεσποτικόν, οὐχ ὅσον αὐτῷ δοκεῖ ἐκπειράζει, εὐδὲ καθόσον βούλη τὰς θλίψεις ἐπάγει· ἀλλ' ὅσον δὴ τὸ δεσποτικόν ἐπιτρέψει νεῦμα διὰ τῆς παραχωρη- σεως· αὐτὸς γὰρ σὺν ἀκριβείᾳ τὰ πάντων εἰδώς, ὅπόσον ἐστὶ δύναμις ἐκάστῳ, τοσοῦτον αὐτῷ καὶ τὸ δοκίμιον ὑποστῆναι παραχωρεῖ, καθὰ δὴ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ· *Πιστός γὰρ ὁ Θεός, φησὶν, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκθασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπερεγχεῖν*.

Η'. Ζητῶν καὶ κρούων κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φω- νήν, καὶ μέχρι τέλους αἰτῶν τυγχάνει τῶν αἰτημά-

mentum fallendi, decepto inimicus Adamo effecit, ut auferretur ipsi gloria. Inde ille nudus repertus, suam vidit turpitudinem, ad quam antea non ad- verterat, mente quippe contemplandis formis coele- stibus cum delectatione affixa. Etenim post trans- gressionem in terram vergentes et humo pronæ fuerunt ejus cogitationes; et prior illa simplex et bona intelligentia notionibus malitiæ carneis con- creta fuit. Clausus autem quod dicitur homini fuisse paradisi⁸¹, et flammeo gladio, ac Cherubim in- junctum, ut ingredi prohiberet ipsum, credendum quidem est vere ita et sensibiliter tunc factum; re- peritur autem idem arcana ratione in qualibet ani- ma fieri. Undique enim circum dor velum quod- dam tenebrarum oppansum est, fumus, inquam, ex igne mundani spiritus, qui neque mentem conver- sari cum Deo sinit, neque animam permittit, prout ipsa vellet, aut orare, aut credere, aut annare Dominum. Horum autem omnium expe- rientia magistra est iis, qui sincere se ipsos Do- mino crediderunt, tum perseverantia orationis, tum constanti adversus hostem oppugnantem im- petu.

VI. Virga est disciplinæ et lorum plagas infligens, princeps hujus sæculi parvulis in spiritu; ipsis qui- dem, ut prius etiam dictum est, magnam gloriam et abundantiore honorem per afflictiones et ten- tationes procurans; ex his enim, ut et ipsi perfecti evadant, oritur; sibi autem miser ipsi majorem gravioremque præparans pœnam. Omnino enim maxima et mira quædam per eum administratur dispensatio, **181** prout dictum alicubi est: *Co- operatur malum bono intentione non bona*⁸². Bonis siquidem et laudabili vigentibus proposito anima- bus, quæ molesta videntur in bonum desinant: quod ipse quoque affirmavit Apostolus sic scri- bens: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*⁸³.

VII. Hujus rei gratia ista, de qua dixi, virga disciplinæ sævire permittitur, ut per eam velut in fornace ignis excocta vasa, quæ quidem proba sunt, soliditatem demonstrent; quæ vero proba non sunt, fragilitatis coarguantur, ignis ardorem non ferentia. Cum sit autem diabolus servus et creatura Dei, imperium ejus absolutum agnoscens, non quantum ipsi libet tentat, nec quam multas ac graves vult afflictiones immittit; sed quantum herillis nutus permittit, permissione limitata. Sane Deus exactissime quantum in unoquoque est per- videns, exploratum habet, quantum cuique insit virium; et ad eum modum probationem ei admoveri permittit; sicut etiam videtur Apostolo, dum ait: *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione pro- ventum, ut possitis sustinere*⁸⁴.

VIII. Quærens et pulsans juxta Domini vocem, et usque ad finem petens, consequitur quæ petit.

⁸¹ Gen. iii, 24. ⁸² Rom. viii, 28. ⁸³ ibid. 28.

⁸⁴ I Cor. x, 13.

Tantum circa hoc suæ conscientiæ satisfacere is A curet, ut mente et lingua indesinenter quærat, et corporeo ministerio enixim incumbat; nec sæcularibus negotiis implicetur, neve pravitatis delectetur affectibus. Verax siquidem est qui dixit: *Omne quodcumque petieritis me in oratione, credentes, accipietis*⁶¹. Qui autem dicunt: *Utcunque omnia quis effecerit quæ præscribuntur, expectatam autem gratiam consecutus non fuerit, quod ad præsens attinet sæculum, nihil profecit*; male et sentiunt et loquuntur, divinisque haud congrue Scripturis. Non enim injustitia est apud Deum, ut iis, quæ nostri sunt officii a nobis perfectis, ipse quæ suarum sunt partium, negligat. Tantum curæ tibi sit, ut reperire tunc, quando anima tua ex hoc solvitur corpore, fortiter decertans, studiose satagens, expectans promissionem, perseverans, credens, in discretionem quærens; et ego tibi dico, nec credere dubites, cum gaudio abibis, et fiduciam habebis, et regno videberis dignus. Etenim talis (in tenuitate inea per fidem et piam confidentiam, aio), talis, inquam, jam Deo communicat. Ut enim, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*⁶², etsi minime hic fuerit corpore pollutus, tamen jam adulterii reputatur reus: sic qui cor quidem suum a malis avertit, Deo autem adhærens desiderio et inquisitione, perseverantia apud Deum, ac flagrante in Dei amore proposito animi, jamjam quasi particeps Dei est; certe magnum donum statim a Deo habet, istam ipsam persistendi in oratione gratiam, simul cum bono studio, et conversatione virtutis amate. Si enim ne calicis quidem frigidæ donatio mercede caret sua, quanto magis iis, qui diu noctuque intentis in ipsum oculis ab eo postulant, promissum Deus præbebit!

IX. Illis, qui anxio animo æstuantibus dicunt: *En erit illa unquam dies, qua non sentiam aversionem animi a fratre, aut alias similes, quarum mihi sum conscius, pravas affectiones, quas quidem invitius patior*; hæc reponenda sunt: Homini certamen studiumque omne in hoc esse constitutum, ut diabolo et pravis cogitationibus semper obluetur. Vitari **182** autem non posse, quin caligo perturbationum, et mors insidens sapientiæ carnis non producant fructum aliquem malitiæ vel occulte vel palam. Ut enim vulnus in corpore quoad non plane obductum est, caveri nequit, quin exiguo saltem aliquo tabis effluxu madens sordeat; quantalibet diligentia curetur, nihilque omittatur industriæ in eis adhibendis remediis adjumentisque omnis generis; idem vero si prorsus negligatur, corruptionem interdum perniciosamque toti infert corpori: simili puta modo affectiones quoque animæ, utcumque multa fuerit adhibita cura, intus tamen adhuc tabo suo corrumpuntur, tandem tamen assiduitate diligentissimæ curationis, per Christi gratiam, perfecte sanantur. Est enim occulta quædam fæx,

των μόνον ἐχέτω παρρησίαν οὗτος, τοῦ τῷ νῷ καὶ γλώττῃ ἀπαραλείπτως ἐπιζητεῖν, καὶ τοῦ τῆ σωματικῆ λειτουργίᾳ ἀνευδότης προσκαρτερεῖν μὴ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι ἐμπλεκόμενος, μηδὲ τοῖς τῆς κακίας πάθεσι συνηδόμενος. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπὼν ὅτι Πᾶν ὃ ἐὰν αἰτήσητέ με ἐν προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε. Οἱ δὲ λέγοντες, Ἐὰν πάντα ποιήσῃς τις τὰ ὑποτεταγμένα, παραμείνας δὲ μὴ τύχη τῆς χάριτος, κατὰ τὸν αἰῶνα τούτου, οὐδὲν ὠνησθε· κακῶς οἰοῦσθε τε καὶ λέγουσι, καὶ ταῖς θείαις ἀσυμφώνως Γραφαῖς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ, ἵνα τῶν ἡμῖν καθηκόντων κατορθωθέντων, αὐτὸς τῶν παρ' ἑαυτῷ ἀμελήσειε. Μόνον ἐπιμελὲς ἔστω σοι εὐρεθῆναι τότε, ὅτε σου ἡ ψυχὴ τοῦ ἀθλοῦ τοῦδε λύεται σώματος, ἀγωνιζόμενον, σπαιδόντα, προσδεχόμενον τὴν ἐπαγγελίαν, προσκαρτερούντα, πιστεύοντα, ἐν διακρίσει ζητοῦντα· καγὼ σοι λέγω καὶ μὴ ἀπίσται, μετὰ χαρᾶς ἀπελεύσῃ, καὶ παρρησίαν ἔξεις, κατὰ τῆς βασιλείας ὀφθήσῃ ἄξιος. Καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος, ἐν λεπτότητι διὰ τῆς πίστεως, φημί, καὶ τῆς προθυμίας, ἦδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ. Ὡς γὰρ, Ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ταύτης, ἐν τῇ καρδίᾳ μεμολέχευκε, καίτοι κατὰ σῶμα μὴ μιανθεὶς οὗτος, ὁμῶς ὡς μοιχεύσας ἦδη λελόγιζται· οὕτως ὁ τὰ πονηρὰ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποστραφεὶς, τῷ δὲ Κυρίῳ κολλώμενος πόθῳ καὶ ἐκζητήσει, προσεδρεύει τε, φημί, καὶ θεοφιλεῖ διαθήσει, καθάπερ ἦδη κοινωνεῖ τῷ Θεῷ, καὶ μέγα δῶρον αὐτίκα παρὰ Θεοῦ ἔχει αὐτὸ τοῦτο, τὸ τῆ εὐχῇ προσεδρεύειν τῇ ἀγαθῇ τε σπουδῇ καὶ πολιτείᾳ τῇ φιλαρέτῃ. Εἰ γὰρ καὶ ποτηρίου ψυχροῦ δόσις οὐκ ἄμισθος, πόσῳ μᾶλλον τοῖς αὐτῷ προσανέχουσιν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, δεομένοις τὸ ἐπαγγελθὲν Θεοῦ παρέξει!

Θ'. Πρὸς τοὺς διαποροῦντάς φησι, *Τι ὅτι μὴ γίνεται τις ἡμέρα, ἐν ἣ καὶ μὴ διὰ μίσους ἔχω τὸν ἀδελφόν, ἢ καὶ ἄλλα τινὰ πονηρὰ ἐμαυτῷ συνεργίσταμαι, ἀλλὰ δλοντι συμβαίνει μοι πόσων; ταῦτα λακτέον· ὡς ὁ μὲν ἀγὼν ἅπας καὶ ἡ σπουδὴ τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε καὶ τῷ πονηρῷ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀντιτίθεσθαι λογισμοῖς διὰ παντὸς ἔστω. Ἀμήχανον δὲ, ἵνα τὸ σκότος τῶν παθῶν, καὶ ὁ θάνατος τοῦ φρονήματος, φημί, τῆς σαρκὸς μὴ ἐπιδεικνυσθαι τινα καρπὸν ἴδιον τὴν κακίαν ἧτοι κεκρυμμένως ἢ φανερώς. Ὡσπερ γὰρ τι τραῦμα ἐν σώματι ὄν, ἀδύνατον ἕως οὗπω τέλειον ἰαθῆ, ὡς μὴδ' ὄλλῃ τι τῷ ἰχθῶρι μυδᾶν· καὶ ταῦτα θεραπευόμενον τε, καὶ μηδὲν τῶν εἰς ἐπιμελείας τούτου λόγων ἠκόντων ἀπαξιούμενον· ἀμεληθὲν δὲ σῆψιν ἔσται ὅ· ὅτε καὶ λύμην τῷ ὄλλῳ ἐργάζεται σώματι· τὸν αὐτὸν οἶον μοι τρέπον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, καὶ πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς σπουδῆς, ὁμῶς ἐνδον ἀμύχοντα ἐπιμένειν· πλὴν ἀλλὰ τῷ παραμόνῳ τῆς ἐπιμελείας διὰ τοῦ Χριστοῦ χάριτός τε καὶ συνεργίας ἐντελεῖ λαμβάνει τὴν ἰασιν. Ἔστι γὰρ τις κρυπτὸς ῥύπος, καὶ περιττόν τε σκότος παθῶν, ὃ παρὰ τὴν καθαρὰν τοῦ*

⁶¹ Matth. xxi, 22. ⁶² Matth. v, 28.

ἀνθρώπου φύσιν διὰ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως ἅμαρτιαν ἀφαιρέσει· καὶ τοῦτο θολοῖ καὶ καταμαίνει καὶ αἷμα δῆπου καὶ τὴν ψυχὴν. Ἄλλ' ὡσπερ σιδηρὸς πυρούμενός τε καὶ τυπτόμενος καθαίρεται· ἢ χρυσοῦς χαλκῷ ἢ καὶ σιδήρῳ συγκραθεὶς πυρὶ διαιρεῖται μόνῃ· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἀχράντων τοῦ Σωτῆρος παθῶν τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι πυρούμενὴ καὶ τυπτομένη, παντὸς πάθους καὶ πάσης ἐκκαθαίρεται ἁμαρτίας.

Γ'. Ὡσπερ τινὲς λαμπάδες πολλαὶ ἐνὶ ἐλαίῳ καὶ ἐνὶ ἀναφθείσαις πυρὶ, οὐκ ἴσῳ τῷ μέτρῳ πολλαίς τὴν τοῦ πυρὸς αὐγὴν ἀφαιδῶσιν· οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα τὰ ἐκ διαφόρων κατορθωμάτων, διάφορον ἔχει καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· ἢ ὡσπερ ἐν πόλει πολλῶν ὄντων, καὶ τὴν αὐτὴν οἰκούντων, ἐνὶ τε ἄρτιῳ καὶ ἐνὶ χρωμένῳ ὕδατι, οἱ μὲν αὐτῶν ἄνδρες, οἱ δὲ νῆπιοι, οἱ δὲ παῖδες εἰσιν, οἱ δὲ γέροντες, καὶ πολὺ τὸ παραλλήλῳ ἐν αὐτοῖς καὶ διάφορον· ἢ ὡσπερ σίτος ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ κατεσπαρμένος, διαφόρους δῆπου καὶ τοὺς στάχυας ἀναδίδωσιν· ἐν μέντοι τῇ αὐτῇ ἄλῳ συνάγεται, καὶ τῇ αὐτῇ ἀποθήκῃ ἐναποτίθεται· οὕτως οἱ μοι καὶ τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει διαφορὰν δόξης τῶν ἀνισταμένων δοξάζεσθαι, καὶ γνωρίζεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν κατορθωμάτων, κατὰ τὴν μετουσίαν τοῦ ἐντεῦθεν ἤδη ἐνυπάρχοντος αὐτοῖς θεοῦ Πνεύματος· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ, Ἄστηρ ἀστέρως διαφέρει ἐν δόξῃ.

ΙΑ'. Τοῦτο μόνον κατὰ σπουδὴν ἔστω, ἵνα τις γεννηθεὶς τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ τὴν ἐνοικίαν ἀπονήσῃται ἁμαρτίαν. Καὶ γὰρ ἐν τινι μέρει καὶ ἐκείνη ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου γέννησις, εἰκόνα τελειότητος ἔχει ἐν τε τῇ μορφῇ καὶ τοῖς μέλεσιν· οὐ μέντοι δυνάμει, ἢ νῶ, ἢ ἀνδρείᾳ· ὁ γὰρ πρὸς ἄνδρα τέλειον καὶ μέτρον ἀφικόμενος ἡλικίας, τὰ τοῦ νηπίου πέφυκε καταργεῖν· καὶ τοῦτο ἐστίν, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· *Ἐίτε γλῶσσαι καταργηθῶσονται, εἴτε προφητεῖαι*. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀνήρῳ ἤδη γενόμενος, οὔτε τροφὰς οὔτε λόγους τοῦ παιδὸς προσήκοντας καταδέχεται, ἀλλ' ἀναξιοπαθεὶ πρὸς αὐτὰ, ὡς ἐτέρας ἤδη διαγωγῆς ἐπιβάς· οὕτως ὁ πρὸς τελείωσιν τῶν εὐαγγελικῶν ἀξιών κατορθωμάτων, τὴν νηπιότητα τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τελειότητα κατασπάσει. Ὅτε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς Ἀπόστολος, *ῥήματα ἀνὴρ, κατήρησα τὰ τοῦ νηπίου*.

ΙΒ'. Τὸ μὲν κατὰ Πνεῦμα γεννώμενον, τρόπων τινῶν, καθὼς ἐδείκνυμεν, τέλειόν ἐστιν. Ὡσπερ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ νῆπιον τέλειον εἶναι λέγομεν, ἐν τῷ τὰ μέρη πάντα τῆς ὁλότητος ἀποσώζειν. Πάλιν ὁ μὲν Κύριος οὐχὶ Πνεῦμα καὶ χάριν δίδωσιν, ἵνα τις περιπέσει ταῖς ἁμαρτίαις· αὐτοὶ δὲ ἑαυτοῖς αἰτίων τῶν κακῶν οἱ ἄνθρωποι, τῇ χάριτι μὴ στοιχοῦντες, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς κακοῖς ἀλισκόμενοι· δύναται δὲ καὶ ἐξ ἰδίων ὀλισθαίνειν καὶ φυσικῶν ὁ ἄνθρωπος λογισμῶν, ἀμελῶν, ἢ καταφρονῶν, ἢ καὶ οἰήσει χρι-

et tenebrarum redundans offusio ex affectibus, quæ in puram a principio hominis naturam Adami se transgressione insinuavit in humanitatem; hæc polluit, hæc contaminat tam corpus videlicet quam animam. Verum ut ferrum dum ignitum contunditur, expurgatur; utque aurum æris aut ferri mistione infectum, igni secernitur; pari ratione anima per immaculatas perpressiones Salvatoris, bono Spiritu ignita, et percussa, ab omni pravò affectu et peccato expurgatur.

X. Ut quædam lampades uno plures oleo, uno accensæ igni, haud parem tamen sæpe emittunt fulgorem; sic et charismata in diversis ad quæ habitant bonis operibus, differentem evibrant ejusdem boni Spiritus splendorem. Aut ut in civitate multos amplectente cives, licet cuncti uno pane, unoque potus genere utantur; tamen horum alii quidem viri, alii parvuli, multi pueri, alii senes; multumque discriminis et differentie in ipsis est: vel quemadmodum frumentum in uno et eodem seminato agro, diversas spicas profert; tamen universum in eandem una confertur aream, in unum pariter reconditur horreum: sic et tu existima, me auctore, in mortuorum quoque resurrectione differentiam gloriæ fore, iis, qui resurgunt, glorificatis et illustribus pro dignitate operum honorum, et pro communiione inhabitantis jam ibidem ipsos divini Spiritus; et hanc esse sententiam illius dicti apostolici: *Stella differt a stella in claritate*⁶⁶.

XI. Solum peculiari quisque studio curet, ut regeneratus Spiritu sancto, inhabitans in sese peccatum abstergat. Etenim in parte quadam, etiam illa ipsa per sanctum Spiritum generatio imaginem perfectionis habet, et in forma et in membris; non tamen virtute, aut mente, aut fortitudine. Nam qui in virum perfectum et mensuram pervenit ætatis, quæ erant parvuli, solet evacuare. Et hoc est quod Apostolus dixit: *Sive linguæ cessabunt, sive prophetiæ*⁶⁷. Sicut enim vir jam factus, neque escas neque sermones puero convenientes admittit, sed ea ut sibi indecora dedignatur, tanquam qui in alterum jam vitæ statum profecerit; sic qui ad perfectionem evangelicorum crescit officiorum, infantiam propriam ad perfectionem trahet. *Quando enim, ait divinus Apostolus, factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli*⁶⁸.

XII. Quod quidem per Spiritum gignitur, modo quodam, ut ostendimus, perfectum est. Sicut aliquem infantulum recens natum, suo modo esso perfectum dicimus, eo quod partes habeat omnes humani corporis. Rursus Dominus quidem haudquaquam Spiritum et gratiam dat, ut quis cadat in **183** peccata; ipsi autem homines sibi causa malorum sunt ductum abnuentes gratiæ, ideoque illaqueati malis. Potest autem ex propriis labi etiam naturalibus homo cogitationibus, negligens, vel

⁶⁶ I Cor. xv, 41. ⁶⁷ I Cor. xiii, 8. ⁶⁸ ibid. 25.

contemnens, aut arrogantem utens præsentia; audi enim quid dicat Paulus: *Ne extollar, datus est mihi stimulus carnis angelus Satanae*⁹⁰. Vides, ut etiam qui tantis profectibus ad tam sublimem sunt evecti virtutis gradum, securitatis sint indigi. Cæterum nisi det occasionem ultro et aditum Satanae homo, non utique per vim ei dominabitur. Propter quod, neque parti Christi, neque adversarii res imputatur: sed qui gratiæ Spiritus se adjungit usque in finem, partis Christi sit: qui vero non ita se habet, utcumque Spiritu generetur, hoc est, etiamsi participes sancti Spiritus fiat, in suo arbitrio habebit sequi voluntatem Satanae. Sive enim ipse Dominius, sive Satanas per vim traherent, non esset homo sibi causa ipsi suæ sortis malæ aut bonæ, cadendi in gehennam, aut in regnum perveniendi.

XIII. Homini, virtutis studioso, multa cura satagendum est, ut discretionem polleat, ut quo differentiam boni et mali exploratam habeat, et varias diaboli versutias, soliti per speciosas imaginationes plurimos pervertere, discat, atque intelligat. Siquidem in omni negotio utilissimum est securitati consulere. Ne igitur levitate mentis cito te ipsum præbe credulum spiritualium potestatum impulsibus, ad te decipiendum forte comparatis: etiamsi qui loquuntur cælestes sint angeli: sed sta in gradu tardus, examini istius generis subjiciens exactissimo; quod bonum est amplectens, quod malum, rejiciens. Non enim ignoti sunt effectus gratiæ, quos peccatum, utcumque boni personam assumat, non potest repræsentare. Nam etsi, secundum Apostolum, *Novit Satanas transfigurare se in angelum lucis*⁹¹, tamen licet visiones offerat splendidas, bonam operationem, ut dictum est, exhibere non poterit; ex quo certum ejus existet indicium. Non enim charitatem in Deum aut proximum, non mansuetudinem, non humilitatem, non gaudium, non pacem, non refrenationem cogitationum, non mundi odium, non quietem spiritualem, non desiderium cælestium operationum potest dare, non pravos affectus et voluptates compescere, quæ manifesta sunt opera gratiæ. Nam: *Fructus* (inquit) *Spiritus sunt, charitas, gaudium, pax*⁹², etc., quorum vice fastum ille potius et arrogantiam ingenerare multo aptissimum maximeque potens fuerit. Ex operatione igitur dignosces, quale sit quod tuæ forte animæ illuxerit intellectuale lumen, utrum a Deo, an a Satana sit ortum. Quin et ipsi animæ, si gustum ad discretionem non obtusum habet; ab ipso statim primum impulsu sensuque, manifesta se prodet differentia. Ut enim acetum et vinum quoad aspectum unum idemque sunt; si vero lingua explorentur, palatum protinus de utroque pronuntiat quid vere sit; ita et anima ex ipso spiritualis experientiæ sensu ac propria quadam facultate potest dijudicare, quæ boni Spiritus charismata, quæ alieni sint phantasmata.

A *μενος*· ἄκουε γὰρ τί φησιν ὁ Παῦλος· Ἴνα μὴ ἀπερ-
αίρωμαι ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἀγγελος
Σατανᾶ. Ὅραξ, ὅτι καὶ οἱ τηλικούτων ἀψάμενοι μέ-
τρων ἐπιδεδεῖς εἰσιν ἀσφαλείας. Ἄλλως τε καὶ εἰ μὴ
δὴ πρόφασιν τῷ Σατανᾷ ὁ ἄνθρωπος, οὐ κυριεύ-
σειεν ἂν αὐτοῦ βίβ· παρὰ τοῦτο, οὕτε τῷ μέρει τοῦ
Χριστοῦ, οὕτε τοῦ ἀντικειμένου τὸ πρᾶγμα λογίζε-
ται· ἀλλὰ τῇ μὲν χάριτι τοῦ Πνεύματος προστεθεὶς
εἰς τέλος, τῆς μερίδος γίνεται τοῦ Χριστοῦ· μὴ οὕτως
δὲ σχῶν, κἂν Πνεύματι γεννηθῆ, τὸ δέ ἐστι, κἂν
μέτοχος καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γένηται, παρ'
ἑαυτοῦ ἔξει, τὸ ὀπίσω τοῦ θελήματος πορευθῆναι
τοῦ Σατανᾶ. Ἐλτε γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος, ἔλτε καὶ ὁ
Σατανᾶς πρὸς βίαν ἐλάμβανον, οὐκ ἦν ὁ ἄνθρωπος
ἑαυτῷ αἴτιος, οὕτε εἰς γένηναν ἐμπεσεῖν, οὕτε βα-
B σιλείας ἐπιτυχεῖν.

Π'. Πολλῆς τῷ φίλαρέτῳ φροντιστέον τῆς δια-
κρίσεως, ὥστε τῆς τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διαφορᾶς
ἀπογνώμονα εἶναι, καὶ τὰς ποικίλας τοῦ πονηροῦ
τέχνας δι' εὐλόγων φαντασιῶν κλωθῶτος τοὺς πολ-
λοὺς παρακρούεσθαι, βασανίζεσθαι καὶ συνιέναι. Πλήν
τὸ ἀσφαλές, πρὸς πάντα λυσιτελέξ· μὴ τοίνυν ἐλα-
φρότητι διανοίας ταχῶς σεαυτὸν ἐμπάρχετε ταῖς τῶν
νοερῶν ἐπιστasiais εἰς ἀπάτην σου· κἂν αὐτοὶ οἱ
οὐράνιοι ἀγγελοὶ ὣσιν· ἀλλὰ μένε βαρῦς, βασάνῳ
ταῦτα διδοὺς ἐπιμελεστάτη· τὸ μὲν καλὸν οἰκισού-
μενος, τὸ [δὲ] πονηρὸν διωθούμενος. Οὐ γὰρ ἄδηλα τὰ
τῆς χάριτος ἐνεργήματα, ἅπερ ἡ ἁμαρτία, κἂν τὸ
τοῦ ἀγαθοῦ πρόσωπον ὑποκρίνηται, παρασχέιν οὐ
δεδύνηται. Εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οἶδεν ὁ
C Σατανᾶς εἰς ἀγγελον φωτὸς μετασχηματίζεσθαι, χά-
ριν τοῦ ἀπατήσαι· ἀλλ' οὐκ κἂν ὁράσεις λαμπρὰς
περιβάλληται, ἀγαθὴν ἐνέργειαν, ἥπερ εἰρηται, πα-
ρασχέιν οὐ δυνήσεται· δι' οὗ καὶ τὸ παράστημον
ἀκριβὲς γίνεται. Οὐ γὰρ ἀγάπην τὴν εἰς Θεὸν ἢ
πλησίον, οὐ πραύτητα, οὐ ταπεινωσιν, οὐ χαρὰν,
οὐκ εἰρήνην, οὐ τοῦ κόσμου μῖσος, οὐκ ἀνάπαυσιν
πνευματικὴν, οὐκ ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων ἐνεργη-
μάτων δύναται (11), οὐ πάθη καὶ ἡδονὰς καταπαύ-
σαι, ἅπερ φανερῶς εἰσι τῆς χάριτος ἐνεργήματα.
Ὁ γὰρ καρπὸς, φησὶ, τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγά-
πη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἐξῆς· τάχα δὲ τύφον
μᾶλλον ἐκείνος ἐμποιῆσαι καὶ ὑψηλοφροσύνην ἐπι-
τρυφειότατος τε καὶ δυνατώτατος. Ἐκ γοῦν τῆς ἐνερ-
D γείας εἴση τὸ ἐλλαμφθὲν ἐν τῇ ψυχῇ σου νοερὸν φῶς,
πότερον τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Σατανᾶ πέφυκεν ἐν· πλήν
ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ, εἰπερ ἐβρωται τὰ τῆς δια-
κρίσεως, εὐθὺς ἀπὸ τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως, δῆλα τὰ
τῆς διαφορᾶς γίνεται. Ὅσπερ γὰρ ὄξος οἴνω, κατὰ
μὲν τὴν ὄρασιν ἐν, ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰ-
σθήσεως ὁ λάρυγξ ἐκατέρου κρίνει τὸ ἴδιον· οὕτω
δὴ καὶ ψυχὴ ἐξ αὐτῆς γε τῆς νοερᾶς αἰσθήσεως,
καὶ τῆς ἐνεργείας δυνατὴ κρίνειν τὰ τε τοῦ Πνεύ-
ματος χρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἄλλοτρίου φαντά-
σματα.

⁹⁰ II Cor. xii, 7. ⁹¹ II Cor. xi, 14. ⁹² Gal. v, 22.

ΙΑ'. Χρή σκοπεῖν καὶ προβλέπειν ἄριστα τὴν ψυχὴν, μήποτε δὴ καὶ ἐν βραχυτάτῳ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀντικειμένου ἀλφῶ δυνάμεως. Ὡσπερ γὰρ ἐνὸς μέρους ζῶον παγίδι ληφθέντος, ὄλον ἀνάγκη κάμπτεσθαι, καὶ ὑπὸ ταῖς τῶν θηρευόντων χερσίν γίνεσθαι· οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ τὰ ὅμοια συμβαίνειν παρὰ τῶν ἐχθρῶν εἴθε. Καὶ τοῦτο δῆλον καθίστησιν ὁ προφήτης· Παγίδα γάρ, φησὶν, ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου.

ΙΕ'. Δεῖ τὸν βουλούμενον διὰ τῆς στενῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, μὴ εἰδοκεῖν εὐπαθεῖα σώματος· ἀλλ' ἐνδυναμοῦσθαι τῷ ἀγαθῷ Πνεύματι, ἔχοντα διὰ μνήμης τὸν εἰπόντα, ὅτι Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. Πῶς δὲ δεῖ ἐνδυναμῶσθαι πνεύματι; τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μωρῶν τοῖς ἀνθρώποις λογίζεσθαι, προσεκτέον· καὶ ὁ προφήτης δέ· Εἶδον, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀτίμον, ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Δεῖ τοιγαροῦν τὸν βουλούμενον υἱὸν Θεοῦ γενέσθαι κατὰ τὸ ὅμοιον ταπεινωθῆναι πρότερον, καὶ μωρὸν καὶ ἀτίμον λογισθῆναι· μὴ ἀποστρέφοντα τὸ πρόσωπον ἀπὸ ἐμπυτομάτων, μὴ δόξαν, μὴ κάλλος τοῦ αἰῶνος τούτου, μηδὲ τοιοῦτον μεταδιώκοντα, μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν ἀνακλίνειν, ὀνειδιζόμενον καὶ ἐξουθενοῦμενον, καὶ πάντων παρόραμά τε καὶ καταπάτημα λογιζόμενον, πολεμούμενον ἀφανῶς τε καὶ φανερῶς, καὶ τῇ διανοίᾳ ἀντιμαχόμενον· καὶ τότε αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, αὐτὸς γε εἰπὼν· Ἐνοικήσω καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν, ἐμφανῆς ἔσται τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ, καὶ λήψεται δύναμιν καὶ ἰσχύον, ὥστε δεσμῶσαι τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι· ἐπὶ ἀσπίδα τε καὶ βασιλίσκον, καὶ ἐπάνω σκορπιῶν καὶ ὄφειων ἐπιθῆναι.

ΙΓ'. Οὐ μικρὸς ἡμῖν ἀγὼν πρόκειται, διαβρῆξαι τὸν θάνατον. Φησὶ γάρ, Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὑμῶν ἐστίν. Εὐρίσκειται δὲ τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς ὢν ἐντὸς ὁ πολεμῶν ἡμᾶς καὶ αἰχμαλωτίζων. Μὴ οὖν ἐνδιδόντα μηδαμῶς ἡ ψυχῇ, ἕως ἂν νεκρὸν θείῃ τὸν ταύτην αἰχμαλωτίζοντα· καὶ τότε διαφεύξεται ὁδύνῃ πᾶσα καὶ λύπη καὶ στεναγμῶς, διὰ τὸ βαγῆναι ὕδωρ ἐν γῆ διψῶσῃ, καὶ γενέσθαι τὴν ἔρημον εἰς πληθὸς ὑδάτων.

ΙΔ'. Ψυχὴ ἀλώσιμος ἀκηδία δὴλὸς ἐστὶ κατὰ σχετος· οὐσα καὶ ἀπιστία· καὶ διὰ τοῦτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερβιάζει, τὸν λόγον οὐ δεχομένη· ἀναπτέροι δὲ ἑαυτὴν καὶ ὀνειροῖς πολλὰκις, τὸν ἐντὸς μὴ κατανοοῦσα πόλεμον, ἅτε οἰήσῃ κατειλημμένη· ἢ δὲ οἰήσῃ πύρρωσις ἐστὶ τῆς ψυχῆς, οὐδαμῶς ἀφείσα τὴν ἑαυτῆς ἀσθένειαν ἐπιγινώσκει.

ΙΕ'. Ὡσπερ βρέφος νεογενὲς εἰκόνα τοῦ τελείου διασώζει ἀνδρὸς, οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ εἰκὼν τίς ἐστὶ τοῦ πεποιηκότος αὐτὴν Θεοῦ. Ὡς οὖν καὶ παιδίον κατὰ μέρος μὲν αὐξάνομενον ἐκ μέρους ἐπιγινώσκει

XIV. Attendere ac prospicere diligentissime animam oportet, ne quando vel minima sui parte ab adversaria potestate capiatur. Sicut enim illaqueato quolibet animalis membro, totum inflecti necesse est, et in venantium manus cadit; sic et animæ similia ab hostibus contingere solent. Et hoc manifeste denuntiat propheta: *Laqueum*, inquit, **184** *paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam*⁹⁵.

XV. Oportet volentem per angustum aditum in domum fortis ingredi et vasa ejus diripere, non indulgere deliciis corporis, sed corroborari bono spiritu, memorem ejus, qui dixit: *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt*⁹⁶. Quo autem modo illum oportet corroborari spiritu? Si attendat Apostolo dicenti: Dei sapientiam reputari ab hominibus s: nullitiam⁹⁷. Cui propheta concinens, ait: *Vidi Filium hominis et species ejus inhonorata infra omnes filios hominum*⁹⁸. Oportet igitur eum, qui vult filius Dei fieri, prius similiter humiliari, et stultum ignobilemque reputari; non avertentem faciem a sputis, nec gloriam nec decorem mundi hujus, aut aliquid simile prosequentem; non habentem ubi caput reclinet; opprobriis obrutum, nihili habitum, pro despicibili et digno qui ab omnibus conculcetur, reputatum; oppugnatum occulte ac palam, et mente reluctantem; et tunc ipse Dei Filius; ipse, inquam, qui dixit: *Inhabitabo et ambulabo in vobis*⁹⁹, manifestum se præbebit ejus cordi, et ipse accipiet virtutem et robur ad vincendum fortem et vasa ejus diripienda; quin et ad ambulandum super aspidem et basiliscum⁹⁷, et ad calcandum supra scorpiones et serpentes⁹⁸.

XVI. Non parvum nobis certamen propositum est, dum perfringenda est mors. Ait enim: *Regnum Dei intra vos est*⁹⁹; ita reperitur quoque intra nos modo quodam, qui nos impugnat et captivos ducit. Ne igitur remittat conatum anima, quoad occisum ante se straverit captivantem se. Et tunc aufugiet dolor omnis et mæror et gemitus, eo quod eruperit aqua in terra sitienti, et desertum stagnis jam aquarum inundetur¹.

XVII. Quæ facile incuria capitur anima, manifeste monstrat, incredulitate se fuisse captam: ac propterea diem ex die ignave morando traxisse, verbum salutis non accipientem. Alias autem sibi fingit inanibus sæpe somniis et non animadvertens intestinum bellum; utpote, vana sui capta fiducia, quæ cæcitas animæ est, non sinens illam propriæ consciam infirmitatis esse.

XVIII. Sicut infans recens natus formam perfecti servat viri, ita et anima imago quædam est Dei, qui fecit ipsam. Ut igitur sensim puer et per partes crescens, incipit ex parte patrem agnoscere; ubi

⁹⁵ Jerem. xviii, 22. ⁹⁶ I Cor. xv, 50. ⁹⁷ I Cor. i, 25. ⁹⁸ Isa. lxxxv, 2. ⁹⁹ II Cor. vi, 12; Lev. xxvi, 12. ¹ Psal. xc, 15. ⁹⁸ Luc. x, 19. ⁹⁹ Luc. xvii, 21. ¹ Isa. xxxv, 6, 7.

vero plenius adoleverit, tunc non fere minus clare ipse patrem, quam pater ipsum noscit ac diligit; ac tali jam ostenditur patris thesaurus: sic anima quoque ante inobedientiam profectura fuerat et in virum perfectum occurrura; sed per inobedientiam in pelagus oblivionis et in abyssum erroris depressa est; atque in portis inferi inhabitavit, ubi lato velut intervallo distans a Deo anima accedere ad illum nequit, et clare agnoscere creatorem suum. At Deus primum quidem per prophetas convertere studebat ad se illam, et provocabat, atque in notitiam trahebat sui. Postremo adveniens et coram ipse apparens, oblivionem quidem ei abstulit, errorem quoque detraxit. Deinde, et ipsas inferni perumpens portas, in vagam illam pervenit animam, se ipsum exemplar ei proponens, per quod facile jam poterit ad mensuram ætatis, nempe **185** ad perfectionem Spiritus, pervenire. Porro Verbum Dei tentari a maligno divina dispensatione permittitur, deinde opprobria, contemptiones, contumelias, alapas manuum audacium illarum, et ipsam extremam per crucem mortem sustinet, ostendens, ut diximus, quam animi æquitatem præ nobis ferre debeamus erga opprobriis nos incessentes, et vilipendentes nos, aut mortem etiam inferentes nobis; ut et ipsi nos iis qui surdi sunt, muti stamus non aperientes os, ut vim et subtilitatem perspicientes malitiæ, ex cruce cui sufflxi clavis sumus; cum clamore valido¹ invocemus eum, qui potest nos salvos facere a morte; dicamusque: *Ab occultis meis munda me: et, Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*². Tunc igitur immaculatus factus, invenit eum, qui subiecit ipsi omnia³, et conregnat et conrequiescit cum Christo. Etenim per inobedientiam a materialibus et sordidis absorpta cogitationibus, velut irrationalis facta fuerat anima, adeo ut non parvi laboris ei sit ex tanto luto vultum sursum erigere, ac subtilitatem malitiæ observare et perfringere, ut cum mente æterna commisceatur.

XIX. Si vis redire ad te ipsum, homo, et quam prius habebas gloriam resumere, quæ tibi ob inobedientiam perit; sicut neglectis prius Dei mandatis, hostis et præceptis et consiliis attendisti; sic nunc ab hoc deficiens, cui obtemperavisti, convertere ad Dominum. Cæterum scito, in multo labore et sudore vultus tui recepturum te thesaurum amissum tuum. Non enim ad rationes accommodata tuas est sine labore boni acquisitio; siquidem quæ sine labore accepisti, perdidisti, hostique hæreditatem tuam prodidisti. Recognoscamus ergo pro se quisque quid tandem id ac quantum sit quod amisimus: et luctum assumamus prophetæ: Vere enim *Hæreditas nostra versa est ad alienos; domus nostra ad extraneos*⁴. Eo quod non audierimus mandatum; et propriis voluntatibus obsecuti; quodque terre-

καὶ τὸν πατέρα· ἐπειδὴν δὲ εἰς ἡλικίαν ἀφίκεται, τότε συνδιατίθεται, ὑπὲρ τε πατὴρ ἀκριβῶς καὶ υἱὸς πατρὶ, ἀποκαλύπτεται διὰ αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ πατρὸς θεσαυρὸς· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς τῆς παρακοῆς προκόπτειν ἔμαλλε, καὶ εἰς ἀνδρα τέλειον καταστῆν· διὰ μέντοι καὶ παρακοὴν εἰς πέλαιος λήθης καὶ εἰς βυθὸν πλάνης καταβιδάσθη, καὶ ἐν πύλαις ἔδω καταψύχθη. Ἀπὸ γοῦν πολλοῦ καθαπερὶ διαστήματος μακρονηθεῖσα τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ, ἀδύνατος αὐτῷ προσελθεῖν ἦν, καὶ ἐπιγινῶναι καλῶς τὸν πλάσαντα. Ἄλλ' ὁ Θεὸς πρῶτα μὲν διὰ προφητῶν ἐπέστρεφεν αὐτὴν καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν εἴλεκε τὴν ἑαυτοῦ. Ἐσχάτον δὲ καὶ αὐτὸς παρελθὼν ἐκεῖνος, ἀφείλετο μὲν τὴν λήθην, ἀφείλετο δὲ τὴν πλάνην· εἶτα καὶ τὰς ἔδω διαβρήξας πύλας ἐπὶ τὴν πεπλανημένην εἰσήγαγε ψυχὴν, ἑαυτὸν ὑπόδειγμα ταύτῃ θέμενος, δι' οὗ δυνατὸν αὐτῇ ἔσται πρὸς μέτρον ἡλικίας πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Πνεύματος καταστῆσαι. Πειράζεται τοιγαροῦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος πρὸς τοῦ πονηροῦ κατ' οἰκονομίαν· ἔπειτα ὀνειδισμοὺς καὶ ἐξουθενώσεις, ὕβρεις τε βραπίσματα χειρῶν ἐκεῖνων τῶν τολμηρῶν, καὶ αὐτὸν ἔσχάτον τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπομένει, ὑποδεικνύς, ὡς περ ἔφημεν, τίνα τὴν διάθεσιν ἐπιδεικτέον πρὸς γε τοὺς ὀνειδίζοντας, ἐξουθενούντας, ἢ καὶ θάνατον ἡμῖν ἐπάγοντας· ἵνα καὶ αὐτὸς τοῖς οὖσι κωφοῖς καὶ ἀλαλὸς γένηται μὴ ἀνοίγων τὸ στόμα, ἵνα τὴν ἐνέργειαν καὶ λεπτότητα διαβλέπων τῆς πονηρίας, καὶ ὡς ἐν σταυρῷ τοῖς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένος μετὰ κρυγῆς ἰσχυρῶς βοήσεις πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν ῥύσασθαι τοῦ θανάτου, καὶ, Ἄπο τῶν κρυγῶν μου, φαίη, καθάρισόν με· καὶ, Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι. Τότε γοῦν ἄμωμος γεγονὼς εὕρισκε τὸν ὑποτάξαντα αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ συμβασιλεύει καὶ συναναπαύεται τῷ Χριστῷ. Καὶ γὰρ διὰ τὴν παρακοὴν ὑπὸ ὕλικῶν τε καὶ βυπαρῶν καταποθεῖσα λογισμῶν οἰοεὶ ἄλογο· γέγονεν ἡ ψυχὴ· ὥστε οὐ μικροῦ πόνου τῆς τοιαύτης ἀνακύψαι ὕλης, καὶ τὴν λεπτότητα κατανεῆσαι τῆς πονηρίας, καὶ διελθεῖν, ἵνα καὶ ἀνάρχῳ νοῖ συγγραθῇ.

10'. Εἰ βούλει ἐπανελθεῖν εἰς ἑαυτὸν ἄνθρωπον, καὶ ἦν πρῶτην εἶχε δόξαν ἀναλαβεῖν, ἥτις ἄρα σοι καὶ ἐκ παρακοῆς παραπώλετο· ὡς ἡμεληκῶς πρότερον τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, τοῖς τοῦ ἐχθροῦ διατάγμασι καὶ τῇ συμβουλῇ προσέσχες, οὕτως νῦν ἀποστάς οὐ ἐπήκουσας, ἐπιτρέφῃ πρὸς τὸν Κύριον· πλὴν ἔσθι· οὐκ ἐν πολλῷ κόπῳ καὶ ἰδρωτί, φησὶ, τοῦ προσώπου σου ἀπολήψῃ τὸν πλοῦτόν σου· οὐ γὰρ σοι λυσιτελής ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἔκδοσις· ἐπεὶ περ ἀπονῆτι λαβῶν ἀπώλεσας ἅπερ εἴληφας, καὶ τῷ ἐχθρῷ προῦδωκας τὴν κληρονομίαν σου· ἐπιγινῶμεν οὖν ἕκαστος τίποτε δὴ ἀπωλέσαμεν, καὶ τὸν θρῆνον ἀναλάβωμεν τοῦ προφῆτου· τῷ ὅντι γὰρ *Κληρονομία ἡμῶν κατεστράφη ἀλλοτριῶς, καὶ ὁ οἶκος ἡμῶν ξένους*· τῷ παρακούειν τῆς ἐντολῆς καὶ τοῖς ἑαυτῶν θελήμασιν εἶκειν, καὶ τοῖς βυπαρῶσι καὶ γητινοῖς ἐνήδεσθαι λογισμοῖς·

¹ Hebr. v, 7. ² Psal. xviii, 13. ³ I Cor. xv, 27. ⁴ Thren. v, 2.

ὥστε καὶ πολλῶν διαστήματι τότε ἀπέχει ἡμῶν ἡ ψυχή ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὡς καὶ ὀρφανοῖς εὐόικαμεν μὴ ἔχουσι πατέρα· φτίνει οὖν μέλει περὶ ψυχῆς, ἀγωνιστέον ὁπόση δύναμις καθαρῶν λογισμοῦς πονηροῦς, καὶ πᾶν ἄψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ οὕτω βιαζομένων τὸν ναδὸν τοῦ Θεοῦ τηρεῖν ἀσπιλον, τότε ἔρχεται ὁ ἐπαγγεῖλάμενος ἐνοικῆσαι καὶ ἐμπεριπατῆσαι ἐν ἡμῖν· καὶ τότε ἀπολαμβάνει καὶ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν ἡ ψυχή, καὶ ναὸς Θεοῦ γενέσθαι καταξιοῦται. Αὐτὸς γὰρ οὗτος αὐτῷ στρατεύματι τὸν πονηρὸν ἐκδιώξας, τὸ λοιπὸν ἐν ἡμῖν βασιλεύσει.

Κ'. Ὁ τῷ Καὶν ῥήθεις ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κατὰ τὸ φανερὸν λόγος, *Στένων καὶ τρέμων καὶ καλλόμενος ἐπὶ τῆς γῆς ἔσθι*, τύπος τις καὶ εἰκὼν πάντων ἀμαρτωλῶν κατὰ τὸ ἀποβόρητον ἦν. Οὕτω γὰρ τὸ τοῦ Ἀδάμ γένος τῆς ἐντολῆς ἐκπεσόν, καὶ ἀμαρτίαις ἔνοχον γεγονὸς σαλεύεται λογισμοῖς ἀστάτοις, φόβου τε καὶ δειλίας καὶ ταραχῆς πληρούμενον· αὐτοῦ τε τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις πᾶσαν ψυχὴν, τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, κλυδωνίζοντος, καὶ ὡς σίτον τινὲ σινίῳ ἐνατρέφοντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τοὺς τοῖς θελήμασιν ἐπομένους τοῦ πονηροῦ, δεικνύων ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς τοῦ Καὶν διασώζουσι πονηρίας, ἐλέγχων αὐτοὺς, *Υμῖς, ἔλεγε, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν τὸ ἀνθρωποκτόνου· ἐκεῖνος γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ἀρχῆθεν, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν*.

ΚΑ'. Κατανοεῖν προσήκει, φησὶ, πῶς ἡ τοῦ κατὰ γῆν βασιλείως θεῶν ἐπιπόθητός ἐστι καὶ περισπούδαστος τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πᾶς ὅστις πόλιν ἐπιδημῶν ἐν ἧπερ ὁ βασιλεὺς, ἐπιθυμητὸν αὐτῷ καὶ μόνον τῆς περιβολῆς ἰδεῖν τὸ πολυτελὲς καὶ φιλότιμον· ἐκτὸς εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἀμελεῖται ταῦτα καὶ ἀτιμάζεται· τῷ ἐτέρῳ κάλλει τετρῶσθαι, καὶ ἀλλῆς αὐτοῦ δόξης ἐπιθυμεῖν. Εἰ οὖν οὕτω τοῖς σαρκικοῖς ἡ τοῦ θνητοῦ βασιλείως ἐσπούδασται θεῶν· πῶς οὐχὶ μάλλον τοῦ ἀθανάτου πολυέραστος ἐκεῖνος ἐστίν, οἷς ἐνέσταξέ τις βάνις τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν καρδίαν θεοῦ ἐπληξεν ἔρωσ; διὰ τοῦτο καὶ πάσης τοῦ κόσμου φιλίας ἑαυτοῦς λύουσιν, ἵνα συνηθεῖεν ἐκεῖνον τὸν πόθον ἔχειν ἐγκάρδιον διηνεκῶς, καὶ μηδένα ἕτερον πρὸ ἐκεῖνου. Ὀλίγοι δὲ κομιθῆ οὗτοι, οἷγε τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ καὶ πέρας ἴσον ἐπιτιθέντες, καὶ μέχρι τέλους ἀπρόσκοποι διαμένοντες. Πολλοὶ μὲν κατανούσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωτι τιτρώσκονται θεῷ· ἀλλὰ τοὺς μεταξὺ πόθους, καὶ τὰς τοῦ πονηροῦ πείρας ποικίλη τέχνη καὶ πολυτρόπῳ προβάλλοντος οὐ διενεγκόντες, ὑπέμεινάν τε τῷ κόσμῳ, καὶ ἐβουλόθησαν ἐν τῷ ἐκείνου βυθῷ, διὰ γνώμης χανόντητα καὶ ἀσθένειαν, ἣ καὶ τὸ προσπαθεῖα τῶν γῆτινων ἀλῶναι. Ὅσοι γὰρ πρὸς ἀσφάλειαν μέχρι τέλους διαδραμεῖν βούλονται, ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην τῇ ἐπουρανίῳ ἐκείνῃ συμπαραμίζαι οὐχ ὑπομένουσι.

⁶ II Cor. x, 5. ⁷ Gen. iv, 12. ⁸ Joan. viii, 44.

nis et sordidis cogitationibus delectati fuerimus; ut adeo longa sane tunc distantia abesset a Deo anima nostra; et assimilati orphanis simus patrem non habentibus. Cui ergo eurae est anima, huic totis contendendum viribus est ad funditus exstirpandas a mente sua pravas cogitationes; et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei⁶. Quando enim ita nobis ipsi vim inferemus, ad templum Dei custodiendum expers omnis maculae, tunc veniet ad nos qui promisit se habiturum et ambulaturum in nobis. Et tunc resumet amissam haereditatem suam anima, et templum Dei fieri digna habebitur. Ipse enim in fugam ejiciens cum exercitu malignum, de caetero in nobis regnabit.

XX. Quod Caino secundum sensibilem litterae sonum dictum a Creatore verbum est: *Gemens, tremens, et titubans super terram eris*⁷, juxta sensum allegoricum figura et imago omnium peccatorum erat. Sic enim Adami progenies transgressa mandatum, et peccatorum rea fluctuat cogitationibus inquietis, metu, pavore, perturbatione plena. Ipso praeterea inimico concupiscentiis et voluptatibus variis omnem quae regenerata ex Deo non sit, agitante animam, et ut triticum in cribro, sursum deorsum jactante. Quid quod et Deus ipse obsequentes voluntatibus diaboli per sese concutit, demonstrans ipsos imaginem pravitatis Caini conservare: *Vos, inquit, desideria patris vestri vultis facere homicidae; ille enim homicida erat ab initio, et in veritate non stetit*⁸.

186 XXI. Considerare convenit, quantum aspectus terreni regis desiderari, et quam ardenti procurari studio ab hominibus soleat: et quisquis in urbem advenit, ubi rex degit, in eo flagranti versatur voto, ut vel solum pretiosum splendidumque palatii ambitum videat; nisi forte quispiam ex iis sit, qui sancto se dederit Spiritui, qui haec insuper habeat, ac aspernetur; alia pulchritudine saucius, aliusque gloriae cupidus. Si ergo carnī deditis hominibus adeo expetibilis censetur, tamque avidae captatur intuendi regis mortalis copia; quomodo non incomparabiliter optanda magis visio fuerit immortalis Regis, iis sane quibus guttula saltem inspersa quaedam Spiritus boni, divino amore cor vulneraverit! Quapropter isti omni mundi amicitia se ipsos exsolvent, ut possint propensum hunc semper in corde habere amorem, et pro illo nullum alium. Sed hi valde pauci sunt: qui quidem bono principio parem finem adjungant, et usque ad extremum inoffense perseverent. Multi compunguntur; multi gratiae caelestis flunt participes; et amore divino feriantur; sed qui varie per vitam incurrunt labores, nec diaboli tentationes arte verstitaque illatas multiplice sustinent, et in mundo permanent, et demerguntur in ejus profunda voragine, ob propositi languorem et infirmitatem; vel etiam quod affectu terrenorum capiuntur. Qui-

cunque porro securitate omni perducere ad extremam metam cursum hunc volunt, aīum amorem, aliam charitatem cœlesti admiscere illi nequaquam sustinent!

XXII. Ut magna prorsus et inenarrabilia bona sunt quæ Deus promisit; ita multis ad eorum assecutionem opus laboribus et certaminibus est; iisque cum spe ac fide toleratis et susceptis. Hoc ex his Christi verbis patet: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me* ⁹. Et rursus: *Nisi quis oderit patrem et matrem, et fratres et sorores et filios; adhuc autem et animam suam; non potest meus esse discipulus* ¹⁰. Plerique autem hominum sic stulti sunt, ut regnum quidem consequi velint, et æternæ hæreditatem vitæ, ac Christo in ævum omne conregnare; id quod magnum est, et omnem cogitationem superat; propriis tamen obsequendo voluntatibus; si non potius illi, qui vana ista et manifeste noxia ipsis inspirat.

XXIII. Usque ad finem cursum inoffense perferentes, hi sunt, qui mundi omnes cupiditates et se ipsos, transgressionesque ejus ac voluptates, et circa illum occupationes omnino odio habent. Hoc enim est abnegare se ipsum. Quare propria voluntate unusquisque regno ejicitur, eo quod haudquam ex veritate labores eligat, et se ipsum abneget: nimirum volens ita Dei amori ac desiderio servire, ut simul delectari quoque possit quibusdam hujus mundi rebus, nec totum necesse sit impetum propriæ voluntatis Deo tradere. Uno autem exemplo declarabitur id quod in manibus habemus. Discernens nempe discernit unusquisque, nec latet ipsum, malum esse hoc ad quod forte agendum propendet. Primum quidem intus in corde observatur ambiguitas; bilanx vero cum jugo suspensa in intima sui ipsius conscientia, palam anceps in utrumvis, Dei scilicet aut mundi amorem impetum intus facit: et tunc circa exteriora prodit. Discernens enim (ut dictum est) discernit quisque. Exempli causa, quispiam forte cum fratre contendens, dissidet a se ipso. Ac primo opponit: *Dicamne? an non dicam?* reponamne quæ ulciscantur illata **187** mihi probra? sed potius silebo. Tenemus Dei mandata; cæterum ita ut propriæ quoque cura gloriolæ non negligatur; adeo vix quispiam plene ac perfecte animum induxit, prorsus in omnibus abnegare se. Si ergo vel minimo momento lanx amicitia mundanæ jugum stateræ in corde traxerit, statim malum verbum exit usque ad labra; deinde mens, tanquam arcum intus tendens, jaculatur in proximum per linguam. Jurgium inde progreditur usque ad manus, interdum et vulnera; quin ad cædem nonnunquam ipsam rixa pervenit. Ex quo licet perspicere, unde ducto principio in quantum sceleris processerit brevis ille motus animæ. Et ex hoc exemplo reputa, sic ad singulos evenire

⁹ Matth. xvi, 24. ¹⁰ Luc. xiv, 26.

(1) Ἐχομεν, κ. τ. λ.] Forte leg. ἔχομαι καὶ τῶν Θεῶν ἐντολῶν; πλὴν, κ. τ. λ. *Adhærebone etiam Dei mandatis? sic tamen ut, etc.*

ΚΒ'. Ὅσπερ μεγάλα δηλαδὴ καὶ ἀνεκδιήγητα τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπηγγελμένα πεφύκασιν ἀγαθὰ, οὕτω καὶ πολλῶν δεῖται πόνων τε καὶ ἀγῶνων τῶν μετ' ἐλπίδος καὶ πίστεως· καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι*. Καὶ πάλιν· *Ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς*. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων οὕτως ἔχουσιν ἀνοήτως, ὡς τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλεσθαι, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομῆσαι ζωῆς, καὶ Χριστῷ διὰ τέλους συμβασιλεῦσαι, τὸ μέγα τούτο καὶ ὑπὲρ ἔνομιον· τοῖς ἰδίους δὲ ζῶντες θελήμασι, καὶ τούτοις ἀκολουθοῦντες· μᾶλλον δὲ τῷ ἐνσπείροντι τὰ μάταια ταῦτα, καὶ φανερώς βλαβερά.

ΚΓ'. Οὗτοί εἰσιν οἱ μέγρι τέλους ἄπρωτοι διερχόμενοι, οἱ τὰς τοῦ κόσμου πάσας ἐπιθυμίας, καὶ ἑαυτοὺς, μεθορισμούς τε τούτου καὶ ἡβονάς, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας τὸ παράπαν μισήσαντες· τούτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἀπαρνησάσθαι ἑαυτὸν. Ὅστε ἰδίῳ θελήματι ἕκαστος τῆς βασιλείας ἐκβάλλεται· τῷ μὴ ἐξ ἀληθείας ἐλέσθαι τοὺς πόνους, καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάσθαι, ἀλλὰ ἐθέλειν ἔτι πρὸς ἐκεῖνον τῷ θεϊκῷ πόθῳ, καὶ τισι τοῦ αἰῶνος τούτου συνῆδασθαι· καὶ μὴ τὴν ῥοπήν ὅλην τοῦ ἰδίου θελήματος τῷ Θεῷ δίδόναι. Δι' ἐνός δὲ ὑποδείγματος γνώρισμα ἔσται τῷ μετὰ χεῖρας Διακρίνων μὲν γὰρ διακρίνει ἕκαστος, καὶ οὐ λείηθεν αὐτὸν, ὅτι ἀποποιν τόδε τυχὸν ὅπερ ὤρηται ποιῆσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ εἶσω κατὰ τὴν καρδίαν ἐπισημαίνεται ἡ ἀμφιβολία· ἡ στάθμη δὲ καὶ ὁ ζυγὸς τῷ ἑαυτοῦ συνειδίῳ, φανεράν πρότερον τῆς τε τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ κόσμου ἀγάπης τὴν ῥοπήν ἔνδον ποιεῖ, καὶ τότε περὶ τὰ ἔξω πρόβεισι. Διακρίνων γὰρ, ὡς εἴρηται, διακρίνει ἕκαστος· οἷον εἰ τύχοι τῷ ἀδελφῷ διαπληκτιζόμενος στασιάζει πρὸς ἑαυτὸν, πρῶτον καὶ ἀντιτίθησιν· *Ἔπω;* ἀλλὰ μὴ εἴπω· ἀντιφθέξωμαι πρὸς ταυτί μοι τὰ ἐπνευχθέντα ὑνεῖδη; ἀλλὰ σιωπήσομαι μᾶλλον· ἔχομεν καὶ τῶν Θεοῦ ἐντολῶν (1)· πλὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας δόξης οὐκ ἀπερχομένης, οὐδὲ παντάπασιν ἑαυτὸν ἐλόμενος ἀπαρνησάσθαι. Εἰ οὖν καὶ μικρὸν ἡ ῥοπή τῆς τοῦ κόσμου φιλίας τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ζυγὸν καθελκύσειεν, εὐθύς ὁ πονηρὸς λόγος πρόβεισιν ἄχρι καὶ τῶν χειλέων· εἶθ' οὕτως, ὡσπερ εἰ τόσον ἐντεινόμενος ὁ νοῦς ἐνδοθεν, βάλλει τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώττης, καὶ μέχρι χειρῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τραυμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ φόνου, τὸ κακὸν πρόβεισιν. Ἐξέσσι τοίνυν καὶ παραθωρεῖν, ὅθεν ἀρξάμενον οἷον προέθη δεινοῦ τὸ βραχὺ τοῦτο κίνημα τῆς ψυχῆς. Οὕτω νέει μοι, καὶ εἰς ἐν ἕκαστον συμβαίνειν ἀμάρτημά τε καὶ ἐπιτήδευμα, τῆς κακίας· κολακευούσης τε καὶ περισαινούσης· τὸ θελημα τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίας κοσμικαῖς καὶ σαρκὸς ἡδοναῖς·

οὕτως ἀπαρτίζεται μοιχεία, οὕτω κλοπή, οὕτω πλεονεξία, οὕτω καὶ κενοδοξία, οὕτω καὶ πᾶν ὀτιοῦν πορνῆν.

ΚΔ'. Καὶ αὐτὰ τὰ καλὰ πολλάκις ἐπιτηδεύματα διὰ κενὴν δόξαν ἐπιτελεῖται· ὅπερ Ἰσον κλοπῆς τε καὶ ἀκηδίας, καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀμαρτημάτων τῷ Θεῷ κρίνεται. Ὁ Θεὸς γάρ, φησὶν, *δισκόρπισεν ὀσπῆ ἀνθρωπαρόσκων*· ὥστε καὶ δι' αὐτῶν τῶν καλῶν ὑπηρετεῖσθαι καὶ θεραπεύεσθαι ὁ ἐχθρὸς βούλεται, ἀπατηλὸς ὢν ἐκεῖνος, καὶ ποικίλος, καὶ σχολιῶς.

ΚΕ'. Ὅπερ τις ἐφιησε τοῦ παρόντος κόσμου τοῦτου, καὶ βαρύνει δὴ τὴν ἐκείνου διάνοιαν, καὶ οἰοῦναι βλάπτει καθέλκει, καὶ συνωθεῖ καὶ ἀνακῦψαι αὐτὴν οὐκ ἀνίησι. Τῶν γὰρ τοιοῦτων τὸ στάθμισόν τε καὶ ἡ ῥοπή, καὶ τὸ ζύγιον τοῦ θελήματος τῆς καρδίας ὡσπερ ἐξήρηται, καὶ βάσανος ἐνθεν γίνεται παντὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, ἥτοι τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων Χριστιανῶν, ἢ τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρημίαις, ὅτι ἐκὼν τις δελεαζόμενος ὑφ' οὐπερ φιλεῖ, δὴλὸς ἐστὶν οὕτω τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὅλην παραδοῦς τῷ Θεῷ. Οἶον, ἠγάπησέ τις, εἰ τύχοι, κτήματα, χρυσίον ἄλλο, ἕτερος τῇ γαστρὶ δουλεύειν, ἢ ἐπιθυμίαις ταῖς τῆς σαρκὸς χαρίζεσθαι, ἄλλος σοφίαν λόγων διὰ δόξαν ἐπίκρητον· ὁ μὲν ἀρχὴν, ὁ δὲ τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμὰς, ὄργην ἄλλος καὶ μῆνιν· τὸ γὰρ ἐκδοτον ἑαυτὸν παρασχέειν τῷ φίλῳ αὐτοῦ φαίνεται· ἕτερος ὀμιλίας ἐς οὐδὲν θέον. Ἄλλος ἀπλῶς τὸ μεθορίζεσθαι, ἢ λόγοις προσέχειν ἀργοῖς, ἢ τὸ διδάσκαλος εἶναι, καὶ τοῦτο διὰ δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων· καὶ ὁ μὲν χαυνώσῃ καὶ ἀμελεῖ πρόσκαιται· ὁ δὲ ἱματίων καλλωπισμοῖς ἤδεται· οὗτος ὑπνῷ, ἐκεῖνος εὐτραπέλει, καὶ ἄλλος μικρῷ τινὶ ἢ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δέβεται καὶ κατέχεται, καὶ οὐκ ἀνιεται ἀνακῦψαι· πρὸς δὲ γὰρ πάθος οὐ διαμάχεται τις γενναίως, οὐδὲ ἀντικαθίσταται ἐκείνῳ πάντως, καὶ ἤδεται· κάκεινο καθέλκον αὐτὸν καὶ κατέχον οἰοῦναι δεσμὸς τις, καὶ κύφων τῆς διανοίας αὐτοῦ γίνεται τοῦ μὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρεσθαι, μηδ' αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν. Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἀπευθύνασα, πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἔφεσιν ἐπιτρέπει, αὐτῇ σε ἑαυτῆς ἐξαρνῶς γίνεται, καὶ τοῦ ἰδίου νοδὸς τοῖς θελήμασιν οὐκ ἀκολουθεῖ.

incurvans negato illi suspectu ad Deum libero; nec permittens illi soli servire. Anima enim, quæ vere ad Dominum impetum suum dirigit, omne illi suum desiderium permittit, ipsaque in omnibus se ipsam abnegat, propriæque mentis inclinationibus haud obsequitur.

ΚΖ. Διδακτέον ἐκ παραδείγματος, πῶς θελήματι ἰδίῳ παραπόλλυται ἄνθρωπος. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὸς τῶν τοῦ κόσμου ἐν τε πυρὶ βάλλεται καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζεται, καὶ αἰχμαλωσίᾳ ἑαυτὸν ἐμπαρέχει· ὑποκείσθω γὰρ, οἰκόν τινος ἢ ἀγρὸν, οὕτω συμβᾶν, καταπιμπρασθαι. Ὁ τοῖνον ἑαυτὸν περισύνασαι βουλόμενος, ὡς τοῦ ἐμπρησμοῦ ἦσθετο, γυμνὸς ἐκπέφυγε πάντων ἀμελήσας, καὶ τῆς ἑαυτοῦ μόνης ψυχῆς γε-

A lapsus in peccata vel prava studia; malitia ubique adulationibus quibusdam blanditiisque pellicente voluntatem animæ in cupiditates mundanas. et carnis voluptates. Sic perpetratur adulterium, sic furtum, sic avaritia, sic vana gloriatio; sic omne aliud cujusvis generis malum.

XXIV. Ipsa quoque per se laudabilia ob vanam sæpe gloriam opera efficiuntur. Quod quidem par furto, inertia, magnisque aliis peccatis a Deo judicatur: *Deus enim* (ait David) *dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent*¹¹. Itaque vectigales sibi facere virtutes, tributum e bonis operibus cultus obsequiique captans proprii hostis noster satagit, veterator ille versutus, varius et pravus.

XXV. Quam quivis ex mundi hujus rebus amat, ea gravat illius mentem, et quasi deorsum trahit ac detrudit, vertereque sursum oculos non sinit. Apud tales enim statera et anceps momentum, jugumque arbitrii cordis quasi sublatum est; examenque sic fit explorans intimos sensus omnis generis hominum, seu in urbibus degentium Christianorum, seu in montibus, seu in monasteriis; sive in agris, sive in solitudinibus. Deprehenditurque ex eo quod volens quis alliciat ab ea re, quæcunque tandem est, quam amat, nondum suum omnem amorem Deo addixisse. Exempli gratia, diligit quis forte possessiones, alius aurum, alius amat ventri servire, et indulgere concupiscentiis carnis; alius sapientiam amat propter gloriam fragilem; non nemo ambit prefecturam; alter honores ab hominibus; huic placet ira efferri, et bile; nam impendere se ipsi amicis vindicandis, laus ipsi videtur: alii jucundæ sunt confabulationes facetæ de nugis scurrilibus. Quemdam soluta licentia ultra decori terminos evagandi; aut verbis otiosis attendere, aut magistrum esse; et hoc aucupandæ causa ab hominibus gloriar. Ac aliquis quidem in torpore et negligentiam incumbit. Est quem delectet ornatus ac splendor vestium. Hic somno, ille dicacitati facetiarum, alius parvæ cuiquam aut magnæ mundanarum rerum affectu defixus hæret; ita ut ea quasi vincetus teneatur, nec possit sursum aspicere; quam enim aliquis animi sui pravæ affectionem non oppugnat acriter, cuique non obsistit generose, ea tandem delectatur, et tunc illa trahit ipsum ac detinet, et uncus

D velut quidam collaris ejus mentis fit, deorsum illam desiderium permittit, ipsaque in omnibus se ipsam

XXVI. Docendum in exemplo, quomodo fiat, ut pereat homo, eo quod propriæ obscutus fuerit voluntati; propter enim affectum ad aliquid ex mundanis contingit eum aut in ignem conjici, aut mari demergi, **188** aut in captivitatem se ipsum tradere. Ponatur, domum aut villam casu fortuito inflammari. Qui ergo salutem consulens propriæ decro-

¹¹ Psalm. LII, 6.

incendium jam sentiat, suæ unice vitæ curam servandæ habens. Alius autem amore cujusdam vasis, ut id flammæ subtractum secum efferat, moratur; inque ista mora et conatu circumventus a prævalente undique igne corripitur et comburitur. Vides ut propria voluntate et amore cujuspiam temporalis rei, quam præter se, imo super se ac salutem suam videtur diligere, talis flammis absimitur. Aliis rursus in naufragium incidentibus, is quidem illorum qui servare se ipsum, quantum potest, omnino constituit, cunctis confestim vestibus abjectis, nudum se in aquam mittit, et hac ratione potest suam conservare vitam. At quispiam ex istis, vestem conservare cupiens, absorbetur fluctibus, propter vile lucrum, o miseriam! se ipsum perdens. Fingatur iterum, judicium perferri irruptionis hostilis, et quendam statim a cognito periculo pedes in fugam quam potest velocissimam dare, securum reliquorum, præter se, omnium. At alium non prius velle fugere, quam pecuniam secum auferat; sed hunc cunctantem hostilis manus superveniens comprehendit. Vides, voluntate istius propria, et propter adhæsiōnem nimis addictam cuidam mundanarum rerum, misere illum et corporis et animæ irreparabilem subire facturam.

XXVII. Pauci profecto sunt, qui perfectam ad Deum charitatem habeant; qui omnes voluptates mundi et omnes cupiditates nihili ducant; qui denique omnes maligni tentationes patienti longanimitate perferant. Cæterum non ob hoc desperandum; neque bona spes negligenda est. Etsi enim multæ naves naufragium patiuntur; sunt tamen omnino non paucae, quæ felici tractu portum tenent. Propterea fide nobis in primis opus; patientiaque et attentione; generoso quoque in certaminibus animo; ac præterea fame ac siti bonitatis, simul cum multa prudentia et discretione; quin et acrimonia et impudentia in petendo. Nam plerique hominum, ut diximus, sine labore ac sudore consequi regnum caelorum volunt; et sanctos quidem viros felices prædicant: honoremque ipsorum ac charismata concupiscunt; parium vero cum ipsis tribulationum, laborum et passionum consortes fieri renuunt. Sed istud omnes, et meretrices et publicani cupiunt. Atqui propter hoc tentationes propositæ sunt et probationes; ut per eas appareat, quinam vere suum ipsorum Dominum diligant, et ut hi juste consequantur cæleste regnum.

XXVIII. Afflictionibus, passionibus, patientia et fide absconditas esse promissiones puta, ipsamque gloriam, ac bonorum cælestium fruitionem. Quandoquidem et factum in terram fruenti granum, et insitum arboris surculum, necesse est putrescere, et ignominiose procidere; et sic demum multiplicem ornatisissimi sui indumenti fructum recipere. Nisi enim per illam putredinem, per illas velut ignominias transierint, nunquam eum ultimum decorem, nunquam speciosam illam pompam sibi circumdarent, qua se osientant. In hac quidem sententia Apostolus est: *Per multas enim, inquit,*

νόμενος. Ἐτερος ἰδὲ εἰς νοῦν αὐτῷ ἐπελθὼν καὶ τινα τῶν σκευῶν ἐξελεῖν, ὑπέμεινεν ἄραι· καὶ ὡς ἐν αὐτῷ λαμβάνειν αὐτὸς ἦν, κατακρατήσαν ἤδη τῆς οἰκίας τὸ πῦρ καὶ αὐτὸν συνέλαβε καὶ κατέκαυσεν. Ὅρθως ὅπως ἰδίῳ θελήματι, φίλῃ τινὸς τῶν προσκαίρων ὁ πῦρ' αὐτὸν φαίνεται ἀγαπήσας, τῷ πυρὶ παραπώλετο. Ἐτέρων πάλιν ναυαγίῳ περιπεσόντων, ὁ μὲν σῶζειν ἑαυτὸν βουλόμενος, ἀποδύεται καὶ γυμνὸς τοῖς ὕδασιν ἐπαφίεται· καὶ οὕτω δυνατόν αὐτῷ γίνεται τὴν ἰδίαν περισῶσαι ψυχὴν. Ὁ δὲ καὶ τῶν ἐνδύματων συνδιασῶσαι τινα θελήσας, ὑπὸ τῶν ὑδάτων κατεβαπτίσθη, καὶ διὰ βραγύ τι κέρδος, ὧ τῆς συμφορᾶς! καὶ ἑαυτὸν συναπώλεσεν. Καὶ πάλιν ὑποκείσθω καὶ ἐχθρῶν τινα ἐφοδὸν παρηγγέλλθαι, καὶ τὸ μὲν ἅμα τε ἀκούσαι, εὐθύς ὡς εἶχε ποδῶν ἐκφυγεῖν, μὴ μελήσαν οὐτῷ τῶν μηδενός· τὸν δὲ διαπιστήσαντα, εἰ καὶ τῶν πραγμάτων τινὰ βουληθέντα συνεκκομίσαι, εἶτα ἐφουστερήσαντα συλληφθῆναι καταλαθόντων τῶν πολεμίων. Ὅρθως ὅτι θελήματι τις ἰδίῳ δι' ἀμέλειαν, καὶ τὸ προσπλῶσθαι τισι τῶν τοῦ κόσμου, τὴν τε τοῦ σώματος καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπόλειαν ὑπομένει.

KZ'. Ὀλίγοι μὲν ἀτεχνῶς οἱ τελείαν τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην κτησάμενοι, πάσας τε ἡδονὰς τοῦ κόσμου, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τὸ μηθὲν λογιζόμενοι, καὶ τοὺς τοῦ πονηροῦ πειρασμοὺς φέροντες μακροθύμως. Πλὴν οὐ παρὰ τοῦτο ἀπογνωστῆον, οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἀμνηστῆον. Κἄν γὰρ πολλὰ τῶν πλοίων ὑπομένη ναυάγιον· ἀλλ' εἰσι πάντως ἅ καὶ διαπερῶντα, τοῦ λιμένος ἐπιλαμβάνεται. Διὰ τοῦτο πίστεως ἡμῖν πολλὴ χρεια, ὑπομονῆς τε καὶ προσοχῆς καὶ ἀγώνων· πρὸς δὲ πεινῆς τε καὶ δίψης τοῦ ἀγαθοῦ, κατὰ πολλὴν σύνεσιν καὶ διάκρισιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δεξιότητος τε καὶ ἀναιδείας περὶ τὴν αἰτήσιν. Οἱ γὰρ πλείους τῶν ἀνθρώπων, ὡςπερ προέφημεν, καμάτων ἄνευ καὶ ἰδρωτῶν τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν βούλονται· καὶ τοὺς μὲν ἁγίους μακαρίζουσι ἄνδρας, καὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν καὶ τῶν χαρισμάτων ἐπιθυμοῦσι, τῶν ἰσῶν δὲ θλίψεων αὐτοῖς, τῶν πόνων τε καὶ τῶν παθημάτων οὐ βούλοσθαι κοινωνεῖν. Τοῦτου δὲ πάντες, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ πᾶς τις ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο πειρασμοὶ πρόκεινται καὶ δοκιμασίαι, ἵνα δῆλοι γένωνται, τίνες οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν ἑαυτῶν ἠγάπησαν Δεσπότην· καὶ δικαίως· οὗτοι τῆς τῶν οὐρανίων ἐπιτύχουσι βασιλείας.

KH'. Ταῖς θλίψεσι, καὶ τοῖς παθήμασι, τῇ ὑπομονῇ τε καὶ πίστει ἐγκρατῆσαι νόμιζε τὰς ἐπαγγελίας, αὐτὴν τε τῇ νόδῳ, τὴν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπόληψιν· ἐπεὶ καὶ τὸν βίπτουμένον τῇ γῆ σῖτον, ἢ καὶ τὸ δένδρον φημι τὸ ἐγκεντριζόμενον, ἀνάγκη σήψει πρότερον καὶ ἀτίμια ὑποπείσειν· καὶ οὕτω τοῦ εὐπεποῦς αὐτοῦ ἐνδύματος τὸν πολλαπλάσιον καρπὸν ἀπολαβεῖν. Εἰ μὴ γὰρ διὰ τῆς σήψεως ταύτης, κάκειων τῶν ὡςπερ ἀτίμων διελεῖν αὐτοῖς γέγονεν, οὐκ ἂν τὴν ἐσχάτην εὐπρέπειαν, καὶ τὸ τῆς θέας κάλλος περιβάλλοντο. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ δοκεῖ· *Διὰ πολλῶν γὰρ, φησὶ, θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν βα-*

σι.λα.αν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν· καὶ ὁ Κύριος· Ἐν τῇ A
ὀπομορῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· καὶ,
Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε.

ΚΘ. Ἐκαστος ὑμῶν ὄσονταρ ἂν καταξωθεῖη τῇ
τα πίστει καὶ τῇ σπουδῇ μέτοχος ἀγίου γενέσθαι
Πνεύματος, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας δοξασθή-
σεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἐνδον ἀπαθη-
σαύρισε τῇ ψυχῇ, τότε καὶ ἐκτὸς ἐπὶ τοῦ σώματος
ἀποκαλυφθήσεται· καὶ τὸ παράδειγμά φησιν ἐκ τῶν
δένδρων. Χειμῶνος γὰρ παρελθόντος, καὶ ἡλίου φαι-
δρότερόν τε καὶ ἀχμαιότερον ἐπιλάμψαντος, ὡς ἔσον,
καὶ ἀνέμων ἐπιπνευσάντων, ἔσωθεν ἐκεῖνα φύει, καὶ
ὡς ἐνδύματα, φύλλα καὶ τὰ ἄνθη, καὶ τοὺς καρποὺς
περιβάλλεται. Παραπλησίως δὲ καὶ τοῦ χόρτου ἄνθος
κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν κόλπων τῆς γῆς ἀναδίδεται, B
καὶ σκέπεται τούτοις γῆ· καὶ ὡς ἐμπρεπὲς αὐτὰ
περιβόλαιον ἀμφιέννυται. Καὶ γὰρ ἐνδοξασθήσονται
δι' αὐτοῦ τοῦ ἀπό γε τοῦ νῦν ἐνυπάρχοντος ἀρρήτου
φωτὸς, εἴτ' οὖν (2) τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως·
ὅπερ καὶ τότε ἔσται αὐτοῖς ἐνδυμα, βρῶσις, πόσις,
ἀγαλλιασμός, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὸ πᾶν, ζωὴ αἰώ-
νιος.

¹¹ Act. xiv, 21. ¹² Luc. xxi, 9.

(2) Εἴτ' οὖν.] Id vero in mendo cubare videtur.

tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei ¹¹. Et
Dominus : In patientia vestra possidebitis animas
vestras. Et : In mundo tribulationem habebitis ¹².

189XXIX. Quanta unusquisque vestrum fide dili-
gentiaque dignus fuerit habitus sancti fieri Spiritus
particeps, tanta ipsi mensura gloriæ continget in
illa resurrectionis die corpus ejus coronari. Quod
enim nunc collegit in anima, tunc exterius revela-
tum apparebit in corpore; cujus quasi experimen-
tum aut exemplum spei capere licet ex arboribus.
Hieme siquidem jam transacta, et lætiores calidio-
resque passim diffuudente radios sole; ac, pro mi-
tiori videlicet tempestate anni, ventis flantibus,
trudunt illæ foras folia et flores et fructus in-
duunt; similiter et flos sæni per idem tempus e sinu
telluris germinat, tegiturque illis terra, et veluti
decoro pallio amicitur: ad hunc modum et cor-
pora sanctorum tunc splendebunt, foras demum
erumpente luce illa, quæ in ipsis erat ineffabili;
virtutem dico et gratiam spiritus; quæ tunc ipsis
erit vestis, esca, potus, exultatio, gaudium,
pax: et ut verbo cuncta uno complectar, vita
æterna.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE ELEVATIONE MENTIS

LIBER

Α'. Μωσῆς ὁ μακάριος ὑπέδειξε τύπον διὰ τῆς C
τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπιλαμπύσεως τοῦ Πνεύματος
δόξης, ἥ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτείνσαι ἐδύνατο, πῶς ἐν
τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ σώματα δοξασθήσεται
τῶν ἁγίων· ἦν δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ εἶσω ἀν-
θρώπῳ αἱ πιστὰ τῶν ἁγίων ἔχειν καταξιοῦνται ψυ-
χαί· Ἡμεῖς γὰρ, φησὶν, ἀνακεκαλυμμένῳ προσ-
ώπῳ, τουτέστιν ἐν τῷ εἶσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν
Κυρίου κατοπτρίζομεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα με-
ταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Περὶ τούτου
γέγραπται πάλιν, τεσσαράκοντα νύκτας καὶ ἡμέρας

I. Beatus Moses subostendit formam, per re-
splendentem in ejus vultu Spiritus gloriam, in
quam nullus hominum posset intendere, ejus gloriæ
qua in justorum resurrectione glorificabuntur
corpora sanctorum: qua gloria ex hoc tempore in
interiori homine sanctorum animæ dignæ habentur.
Nos enim, ait Apostolus, *revelata facie*, hoc est ante-
riori homine, *gloriam Domini speculantes, in eandem
imaginem transformati a claritate in claritatem* ¹⁴.
Circa hoc scriptum est rursus: Mosem quadra-
ginta noctibus et totidem diebus ¹⁵, nec cibi memi-

¹⁴ I Cor. iii, 18. ¹⁵ Exod. xxiv, 18; xxxiv, 28.

nisse nec potus, quod humanæ naturæ modum excedit : nisi spiritualis impertita ipsi esca fuerit. Qualem videlicet jam nunc sanctæ animæ percipiunt ex spiritu.

II. Claritas qua jam hinc sanctorum abundant animæ, illa ipsa reget et amiciet nuda corpora in resurrectione, ac rapta in cælos auferet; et tunc illi corpore pariter et anima in Dei regno simul perpetuo requiescent. Adamum quippe creans Deus alas ipsi corporeas, velut avibus, non indidit; utpote cui alas spirituales, quibus post resurrectionem attolleretur, et raptus quocunque vellet spiritus, libere ferretur, dare ipsi decreverat. Has spirituales alas, sanctorum animabus jam tunc datum est habere, quæ ad cœlestem ipsas transferunt sensum. Christianorum enim alius, quam cæterorum ornatus, alia indumenta, mensa alia, et alia fructus est, quandoquidem e cœlis venturum Christum scimus, suscitaturum eos, qui ex omni ævo dormierunt; quemadmodum sacræ Scripturæ docent : in duas partes dividet¹⁶, et quæ sequuntur.

III. Quibus curæ est Christianæ vitæ officia quam optime omnia exsequi, eos ante quidvis aliud oportet, partis animæ, quam superiorein et prædominantem vocant, intellectualis videlicet ac discretivæ, diligentem habere rationem; ut accurate boni malique discrimen facientes, nec quæ præter naturam in vectæ sunt cupiditates, naturæ puræ esse judicantes, inoffensum vitæ cursum habeant, utpote qui discretionis veluti oculo utantur; et qui a fallaciis pravitatis securi esse possint. Est enim voluntas animæ, membra corporis a noxa errantium sensuum incorrupta servari; seque ipsam a mundi avocationibus arcere : custodireque cor ne in mundum extendat membra suarum cogitationum; sed ea colligat ei undecunque restricta contineat, ab humili cura et voluptate coercens. Enimvero ubi Dominus aliquem id sedulo agentem viderit, sic, inquam, attentum, semperque cum metu ac tremore servire ipsi paratum, suggeret ipsi ad ulteriora gratiæ auxilium. Quare vero Deus ultro se mundo tradentibus et voluptates sectantibus id faceret?

IV. Prudentes illæ virgines, quæ peregrinum a sua ipsarum natura oleum (quod est Spiritus gratia) in vasis cordis præsumperant, potuerunt in thalamum simul intrare cum sponso. Aliæ vero fatuæ et malæ, ea sibi sufficere ducentes, quæ natura ipsis suppeditabat sua, iisque propterea contentæ, omni sollicitudine omissa supinæ securitati se dederunt, neque quod debuerant, studuerunt oleum istud lætitiæ in vasis cordis ipsarum præsumere : sed velut obdormierunt per incuriam torporemque ac confidentiam jussitiæ propriæ. Ob quod regni thalamus ipsis occlusus est. Manifestum enim erat, a

τὰς Ἰσας μὴ τροφῆς μνησθῆναι, μὴ πόσεως, ὅπερ οὐκ ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον, εἰ μὴ τι ἄρα τροφῆς ἐκοινωνεῖ πνευματικῆς· ἥσπερ δὴ καὶ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νῦν αἰ ἄγται ψυχὰι μεταλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ πνεύματος.

Β'. Τὴν δόξαν ἣν ἐντεῦθεν αἱ τῶν ἁγίων πλουτοῦσι ψυχὰι, ἐκεῖνη καλύψει καὶ ἀμφιάσει τὰ γυμνά σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνάρπαστα ποιήσει· καὶ τότε λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ Θεοῦ ἅμα διηνεκῶς ἀναπαύσονται. Τὸν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεὸς πτέρυγας αὐτῷ σωματικὰς ὡς τοῖς πετεινοῖς οὐκ ἐνέθηκεν, ἅτε τὰς τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἀνάστασιν παρέξειν αὐτῷ μέλλων, ἵνα κουφίζηται δι' αὐτῶν καὶ ἀρπάζηται ὅπου πάντως τὸ Πνεῦμα βούληται· ταύτας δὲ τὰς νοητὰς πτέρυγας ταῖς τῶν ἁγίων ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν δέδοται ἔχειν, αἱ πρὸς τὸ οὐράνιον αὐτὰς μεθορίζουσι φρόνημα. Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἄλλος, καὶ ἄλλα ἐνδύματα, καὶ τράπεζα ἄλλη, καὶ ἄλλη ἀπόλαυσις. Ἐπεὶ καὶ οὐράνοθεν ἐλεύσεσθαι τὸν Χριστὸν οἴδαμεν ἀναστῆσαι τε τοὺς ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος κεκοιμημένους, καθὼς αἰθεῖαι Γραφαί, καὶ εἰς δύο τούτους διελόντα μέρη· καὶ τὰ ἐξῆς.

Γ'. Οἷς μέλει τὸν τοῦ Χριστιανοῦ βίον ὡς κάλλιστα κατορθοῦν, τοῦτοις καὶ προσήκει προηγουμένως τοῦ διανοητικοῦ τε καὶ διακριτικοῦ καὶ ἡγεμονικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς διὰ πάσης ἐπιμελεῖσθαι τῆς σπουδῆς· ἵνα τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ διάκρισιν ἀκριδῶσαντες, καὶ ἂ παρὰ φύσιν ἐπιστήθη πάθη τῆς καθαρᾶς ἀποκρίναντες φύσεως, ἀπροσκόπως ζῆν ἔχοιεν, ὡς ὀφθαλμῷ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρωμένους, καὶ ἀσύνθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ἀφορμὰς εἶναι δυνάμενοι. Ἔστι γὰρ θέλημα τῆς ψυχῆς τὰ μέλη τοῦ σώματος τῆς τῶν αἰσθησῶν βλάβης ἀχραντα συντηρεῖν, ἀπεῖρξαι τε αὐτῆν τῶν τοῦ κόσμου περισπασμῶν, καὶ φυλάξει τὴν καρδίαν, τοῦ μὴ ἐξαπλοῦν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν αὐτῆς λογισμῶν, ἀλλὰ περισφίγγειν αὐτὰ πάντοθεν καὶ συνέχειν χαμαιζήλου μερίμνης καὶ ἡδονῆς. Ἐπειδὴν οὖν ὁ Κύριος ἴδῃ τινὰ ταύτῃ διάγοντα, καὶ οὕτως ἑαυτὸν ἀκριβοῦντα, φόβῳ τε καὶ τρόμῳ δουλεύειν αὐτῷ προθέμενον, ἐπορεύει καὶ τὴν ἐκ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐπικουρίαν. Ἐπεὶ τί ποιήσειεν ὁ Θεὸς τῷ ἔκοντι τῷ κόσμῳ ἑαυτὸν ἐκπαρέχοντα, καὶ ὁπίσω τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ πορευόμενον;

Δ'. Αἱ νῆψασαι πέντε παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ τὸ ξέρον τῆς ἐκπτῶν φύσεως ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις παραλαβοῦσαι τῆς καρδίας, τοῦτο δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐδυνήθησαν εἰς τὸν νυμφῶνα συνεισελθεῖν τῷ νυμφίῳ. Αἱ ἄλλαι δὲ αἱ μωραὶ, αἱ κακαὶ, τῇ ἰδίᾳ φύσει ἐναπομείναςαι, οὐκ ἐνηψαν, οὐδὲ κατὰ σπουδῆς ἔσχον τὸ τοιοῦδε τῆς ἀγαλλιόσεως ἔλαιον εἰς τὰς ἑαυτῶν καρδίας παραλαβεῖν· ἀλλ' οἶονε! ἀφύπνωσαν, δι' ἀμέλειάν τε καὶ χανόντητα, καὶ δικαιοσύνης οἰησιν· παρ' ὃ καὶ ὁ νυμφῶν αὐταῖς ἀπεκλείσθη τῆς βασιλείας. Δῆλον γὰρ ὅτι δεσμῷ τινι τοῦ κόσμου καὶ φιλαί γεγόνασι καθεκταί, καθότι τὴν ἀγάπην

¹⁶ Matth. xxv, 32.

αὐτῶν ἐντελεῖ, καὶ τὸν ἔρωτα τῷ ἐπουρανίῳ μὴ A
 παρέρχον νυμφίῳ· καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως
 τὸν ἀγιασμὸν τοῦτον ζητοῦσαι ψυχὰι τοῦ Πνεύματος,
 ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν ἐξάπτουσαι τῷ Χριστῷ,
 ἐκεῖ περιπατοῦσιν, ἐκεῖ εὐχονται, ἐκεῖ λογιζονται,
 ἐκεῖ μαλετώσιν, πάντων ἀποστᾶσαι τῶν ἄλλων. Αἱ γὰρ
 πέντε τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις, σύνεσις, γνῶσις, διάκρι-
 σις, ὑπομονή, ἔλεος, ἂν τὴν ἀνωθεν χάριν καὶ τὸν
 ἀγιασμὸν τοῦ Πνεύματος δέξωνται, καὶ φρόνιμοι τῇ
 ἀληθείᾳ παρθένοι ἔσονται· εἰ δὲ τῇ φύσει αὐτῶν
 ἐγκαταλειφθεῖεν, μωροὶ τῷ ὄντι εὐρίσκονται, καὶ
 τέκνα οὖσαι τοῦ κόσμου δείκνυνται.

Ε'. Ὡσπερ ξένην τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν κακίαν
 οὖσαν, διὰ δὲ τῆς παραδάσεως τοῦ πρώτου παρειδυ- B
 σαν ἀνθρώπου κατεδεξάμεθα, φύσιν ἡμῖν τῷ χρόνῳ
 καθάπερ ἐγεννημένην. Οὕτω δὴ καὶ διὰ τοῦ ξένου
 τούτου τῆς ἡμετέρας φύσεως, τῆς ἐπουρανίου, φημί,
 τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, ἀποσκοραχισθῆναι πάλιν
 αὐτὴν τῆς ἡμετέρας προσήκει φύσεως, καὶ εἰς τὴν
 ἀρχαίαν ἡμᾶς καθαρῶτητα καταστῆναι. Ὡς εἰ μὴ
 τοῦτο τῇ πολλῇ δεήσει καὶ πίστει, προσοχῇ, καὶ τῶν
 τοῦ κόσμου ἀποτροφῇ γένοιτο, καὶ ἡ μιανθεῖσα
 πρὸς τῆς κακίας φύσεως ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκαί-
 νης, ἥτις ὁ Κύριός ἐστιν, ἀγιασθεῖη, καὶ μέχρι τέ-
 λους ἄπτωτοι διαμείνωμεν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τῶν
 θεῶν μεταποιούμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας
 ἐπιτυχεῖν οὐ δυνάμεθα.

Γ'. Δεπτὸν τινα καὶ βαθὺν λόγον κατὰ τὰ ἐμοὶ C
 δυνατὰ, διελεθεῖν βούλομαι. Σωματοποιεῖ αὐτὸν ὁ
 ἄπειρος καὶ ἀπώματος Κύριος διὰ χρηστότητα ἀπει-
 ρον, καὶ σμικρύνει, ὡς ἂν τις φαίη, ὁ μέγας καὶ
 ὑπερούσιος, τοῦ δυνηθῆναι τοῖς νοεροῖς αὐτοῦ κτί-
 σμασι συγκραθῆναι ψυχαῖς, ἀγίων, φημί, καὶ ἀγγέλων,
 ἵνα δυνατὰ γένοιτο καὶ αὗται ζωῆς ἀθανάτου τῆς
 αὐτοῦ θεότητος μετασχεῖν· ἐπεὶ καὶ ἕκαστον κατὰ
 τὴν ἰδίαν φύσιν, σῶμα ἐστίν, ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχή, ὁ
 δαίμων. Κἂν γὰρ λεπτὰ εἴεν, ἀλλ' ὅμως ἐν ὑποστά-
 σει χαρακτηρῖ τε, καὶ εἰκόνη κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς
 ἐκῆτων φύσεως, σῶμα τυγχάνει λεπτόν. Ὡσπερ ἐν
 ὑποστάσει τοῦτο τὸ σῶμα παχὺ ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ
 σῶμα οὖσα λεπτόν περιέβαλε καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη
 τοῦδε τοῦ σώματος. Περιέβαλλε γὰρ τὸν ὀφθαλμὸν
 δι' οὗπερ γοῦν καὶ ὄρα· περιέβαλλε τὸ οὖς τοῦτο D
 δὴ, δι' οὗ καὶ ἀκούει· τὴν χεῖρα, τὴν ῥίνα, καὶ ἀπαξ-
 ἀπλῶς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος περιέβαλλε καὶ
 συνεκράθη ὅλοις· αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, δι' οὗ καὶ πάντα ὅσα
 δὴ τῷ βίῳ ἐνοστρέφεται· ἐπιτηδεύματα διανύει. Τὸν
 οὖν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἡ ἀλάλητός τε καὶ ἀνενόητος
 τοῦ Χριστοῦ χρηστότης σμικρύνει καὶ σωματοποιεῖ
 αὐτὴν, καὶ συγκιρνᾷται καὶ περιλαμβάνει τὰς πι-
 στὰς καὶ φίλας αὐτοῦ ψυχὰς, καὶ εἰς ἐν αὐταῖς
 πνεῦμα ῥίνεσται, κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, ψυχὴ εἰς
 ψυχὴν, ὡς φάναι, καὶ ὑπόστασις γοῦν εἰς ὑπόστασιν,
 ὡς ἂν τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ ἐν τῇ αὐτοῦ θεότητι ζῆσαι τε
 ὑπάρξη, καὶ ἀθανάτου ζωῆς ἐφικέσθαι, καὶ ἡδονῆς
 ἀφθάρτου καὶ ἀρρήτου δόξης κατατροφῆσαι.

¶1 Cor. iv, 17.

A partibus eas mundi stare, illi defixas quodam quasi
 amicitiae vinculo, quæ fuit causa cur totum et in-
 tegrum amorem suum sacrare sponso in solidum
 nequiverint. Sed illæ peregrinam a natura ipsarum
 bonum, sanctificationem, inquam, Spiritus quæ-
 rentes, totam suam Christo affixerunt charitatem,
 ibi conversantur, ambulant, orant; ibi ratiocinan-
 tur; ibi meditantur, ab aliis omnibus aversæ. Nam
 quinque animæ sensus, qui sunt: prudentia, intel-
 ligentia, discretio, patientia et misericordia, si su-
 perne gratiam et sanctificationem Spiritus accepe-
 rint, fient virgines vere prudentes: si autem in
 natura ipsarum reliquantur, fatuæ verissime repe-
 riuntur; et merito accensentur filiis hujus sæculi.

V. Siculi hospitem naturæ nostræ malitiam, per
 B primi transgressionem hominis in nos peregre in-
 trusam admisimus; novam quasi naturam in nobis
 inora et usu longi temporis operatam; ita per ho-
 spes quoque istud nostræ naturæ bonum (donum
 dico Spiritus cælestis) ejicere vicissim convenit e
 nostra natura pestem illam, et in primævam nos
 restituere puritatem. Etenim nisi multa oratione et
 fide, multa attentione, et a rebus mundi aversione,
 consequamur, ut polluta immistione malitiæ natu-
 ra nostra, ab illa charitate, quæ Deus est, sanctifi-
 cetur; et ad finem usque sine offensa permanse-
 rimus in plena et exacta divinatorum ejus observa-
 tione mandatorum, cælestis regni compotes esse
 non poterimus.

¶191 VI. Subtilem quamdam abstrusiorēque
 doctrinam, prout potero, exponere hic volo. In cor-
 pus quodammodo se ipsum transformat immensus
 et incorporeus Dominus, per benignitatem infini-
 tam; et minuit, parvumque, ut sic dicam, contra-
 hens se facit, ingens ille supersubstantialis, ut sic
 possit cum intellectualibus suis creaturis quasi
 coalescere. Animas sanctorum dico, et angelos, ut
 sic hæ creaturæ possint vitæ immortalis, qua ipsa
 ejus divinitas fruitur, participes effici. Quoniam ho-
 rum quodque secundum propriam naturam corpus
 est; corpus, inquam, sunt et angelus, et anima, et
 dæmon. Etsi enim res tenues subtilesque sunt, ta-
 men in hypostasi, caractere, ac forma propriis, se-
 cundum tenuitatem naturæ ipsorum corpus sunt
 tenue; sicut in sua hypostasi corpus hoc nostrum,
 crassum corpus est; itaque anima corpus cum sit
 exilis tenuitatis, circumdat sibi atque induit mem-
 bra hujus corporis, induit nempe oculum, per
 quem videt, aurem, per quam audit, manum, na-
 res; uno verbo, cuncta corporis membra circum-
 ponit sibi, cumque illis penitus commiscetur, per-
 que hæcunctas functiones humanæ conversationis
 exsequitur. Ad similem igitur modum ineffabilis et
 incomprehensibilis Christi bonitas contrahit ac
 parvam facit ac quasi in corpus fingit se ipsam;
 atque se immiscens amplectitur fideles et amicus
 sibi animas, et unus cum ipsis fit spiritus, secun-
 dum oraculum Pauli¹⁷; anima in animam, ut sic di-

atur, et hypostasi in hypostasum quasi coalescente. Ut per hoc tali animæ in ipsius divinitate vivere contingat, et ad immortalem vitam tandem pervenire, voluptateque incorrupta, et ineffabili gloria gaudere.

VII. Tali animæ Dominus, quoties quidem vult, fit ignis, consumens quicquid in ea pravum ac aliunde invectum est; sicut ait propheta: *Deus noster ignis consumens est*¹⁸. Alias eidem animæ fit ineffabilis quies: aliquando gaudium et pax, circumlovens, et undique amplectens ipsam. Tantum ne desimus nostris partibus, ut illum amemus, illi gratificemur moribus probis. Hæc qui præstabit, ipso sensu perspiciet, inire se jam possessionem inenarrabilem bonorum, quæ oculus non vidit, auris non audivit et in cor hominis non ascenderunt; per quæ Spiritus Domini sit nunc in requiem, nunc in exultationem, et voluptatem et vitam ejus animæ quæ se illo dignam ostenderit. Incorporat enim se ipsum sicut in escam spiritualem, ita et in indumentum et ornatum inenarrabilis splendoris, ut sic eam spirituali lætitia impleat. *Ego enim, ait, panis vitæ sum*¹⁹. Et: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*²⁰.

VIII. Ita cuique sacerdotum et sanctorum Deus apparuit, ut et ipsi fuit Deo placitum et videnti utile: aliter Abrahamo, aliter Isaaco, aliter quoque Jacobo, Noe, Danieli, Mosi, Davidi, et unicuique prophetarum, miuens et in corpus fingens se ipsum, sicut dictum est, transfiguransque se, ac forma visibili assumpta intuendum se præbens diligentibus ipsum; non quantus est, cum sit incomprehensibilis; sed quantum illi capere possunt; propter multum et incomprehensibilem, quo in ipsos fertur, amorem.

IX. Anima Dei dignatione consecuta, ut virtutem illam ex alto, divinumque illum ignem intra se domesticum habeat; illa supercælestis boni Spiritus quasi concretam suis ipsius membris charitatem **192** obtinens, omni profecto mundani amoris expeditur nexu, et vinculo malitiæ solvitur. Ut enim ferrum, plumbum, aurum, argentum conjecta in ignem solvuntur; ipsorumque inflexibilis antea et ad tactum resistens soliditas in fluidam molliem mutatur; ita ut quandiu in igne perstant, fluxa, liquida, resoluta cernantur et sint, rigiditate prorsus deposita naturali, ob flammæ vim: sic et anima quæ supercælestem illum concepit ignem spiritualis charitatis, omnem a se affectum mundani spiritus procul habet, vinculisque malitiæ cunctis exsolvitur; et ex ipsa se relaxat emollescens duritie peccati; parva omnia mundana reputans, et ut vilia contemnens. Hanc aio equidem vel si quosdam fratres habeat, ipsi charissimos; senseritque aliquid impedimenti ipsos obicere exercitio suæ in Deum charitatis, amoris ipsorum, nuntium extemplo esse remissuram. Si enim amor erga nuptias ob carna-

Z' Τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ, φησὶν, ὁ Κύριος, ὅτε μὲν βούλεται πῦρ γίνεσθαι, πᾶν φαῦλον αὐτῆς καὶ ἐπιεσ-
ακτον διακαλον· ὡσπερ καὶ ὁ προφήτης φησὶν· Ὁ
Θεὸς ἡμῶν κύρ κατακαλλσκον. Ὅτε δὲ ἀνάπαυσις
ἀβήρητος, ὅτε δὲ χαρὰ καὶ εἰρήνη, περιθάλλων καὶ
περιβάλλων αὐτήν. Μόνον ἐν σπουδῇ θετέον φιλεῖν
αὐτόν καὶ χαρίζεσθαι τρόποις ἀγαθοῖς, καὶ αὐτῇ
πεῖρα, αὐτῇ αἰσθήσει βυεταὶ ἀψάμενος ἀλαλήτων
ἀγαθῶν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε,
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα τὸ Πνεῦμα
Κυρίου γίνεται, τοῦτο μὲν εἰς ἀνάπαυσιν, τοῦτο δ'
εἰς ἀγαλλίσιαν καὶ τρυφήν, καὶ ζῶην τῆς ἀξίας ἐκεί-
νων δεικνυμένης ψυχῆς. Σωματοποιεὶ γὰρ ἐαυτὸν
ὡσπερ εἰς βρώσιν πνευματικὴν, οὕτω καὶ εἰς ἐνδομά-
τε καὶ κάλλη ἀνεκδιήγητα, ἐν εὐφροσύνης οὕτω
πληρώσει πνευματικῆς· Ἐγὼ γὰρ εἰμι, φησὶν, ὁ ἀρ-
τος τῆς ζωῆς· καὶ, Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ
ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος
ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

H' Οὕτω, φησὶ, καὶ ἐκάστῃ τῶ ἱερέων καὶ ἀγίων
ὁ Θεὸς ὤφθη, ὡς αὐτῷ θέλημα καὶ τῷ ὀρῶντι λυ-
σιτελες, ὅσον, ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, καὶ ἄλλως τῷ
Ἰσαὰκ, τῷ Ἰακώβ ἄλλως, τῷ Νῶε, τῷ Δανιήλ, τῷ
Μωσεί, τῷ Δαβίδ, καὶ ἐκάστῃ τῶν προφητῶν, σμι-
κρῶν ἐαυτὸν καὶ σωματοποιῶν, ὡσπερ εἰρητὰς,
μεταμορφούμενος τε καὶ ὀπτανόμενος, τοῦτοις ἀγα-
πῶσιν αὐτόν, οὐ καθόσον αὐτός ἐστιν (ἀχώρητος γάρ),
ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκείνων χώρησιν τε καὶ δύναμιν, διὰ
τὴν πολλὴν καὶ ἀπερινόητον ἦν ἔσχεν εἰς αὐτοὺς
C ἀγάπην.

Θ' Ψυχὴ καταξυθεῖσα τὴν ἐξ ὑψους εἰσοικίσασθαι
δύναμιν, καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον, καὶ τὴν ἐπου-
ράνιον τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἀγάπην συγκεκραμέ-
νην ἔχουσα τοῖς ἐαυτοῦ μέλεσι, πάσης κοσμικῆς
ἀγάπης ἀτεχνῶς λύεται, καὶ δεσμοῦ κακίας ἀνίεται.
Ὅσπερ γὰρ σιδήρος ἢ μόλυβδος, χρυσός τε καὶ ἀρ-
γυρος πυρὶ παραβληθεὶς λύεται, καὶ τῆς φύσεως αὐ-
τοῦ τὸ ἀντίτυπον εἰς ἀπαλότητα μεταβάλλει, ἐν ὅσῃ
τε τῷ πυρὶ ὀμιλεῖ, χαυνός ἐστι καὶ ἐκλυτος, καὶ τὴν
φυσικὴν ἀποβεβληκῶς ἀντιτυπίαν διὰ τὴν τοῦ πυρὸς
δύναμιν· οὕτω καὶ ψυχὴ τὸ ἐπουράνιον ἐκεῖνο δεξα-
μένη πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, πάσης προσ-
παθείας τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος ἐκχωρεῖ, καὶ τῶν
δεσμῶν ἀφίεται τῆς κακίας, ἐξ αὐτῆς τε τῆς φυσικῆς
σκληρότητος μεταβάλλει τῆς ἀμαρτίας, μικρὰ πάν-
τα λογιζομένη καὶ ἀτιμάζουσα. Φημὶ δ' ὅτι κἂν τι-
νες αὐτῇ εἴεν ἀδελφοὶ κατ' ἄκραν φιλούμενοι, πρὸς
δὲ ἐκείνην αὐτῇ παραποδίζοιεν τὴν ἀγάπην, καὶ αὐ-
τοὺς ἂν ἀποστέρησιεν, ἢ τῷ τοιοῦτῃ ἔρωτι ἀλούσα
ψυχῇ. Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπῃ γάμου,
πατρός τε καὶ μητέρος καὶ ἀδελφῶν δίστησι· κἂν
τις φιλή τινα τοῦτων, ἐξ ἐπιπολῆς φιλεῖ, τὴν δὲ διά-

¹⁸ Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29. ¹⁹ Joan. vi, 51. ²⁰ ibid. 44.

θεσιν ὄλην καὶ τὸν πόθον πρὸς τὴν συμφυσιμένην Α αὐτῷ τέτακεν · εἰ ἢ τῆς σαρκὸς φιλία οὕτω λύει πάσης ἄλλης τοῦ κόσμου φιλίας, σχολῆ γ' ἂν οἱ ἐκείνῳ τῷ ἀπαθεῖ βληθέντες ἔρωτι τινὶ τῶν τοῦ κόσμου καθεκτοὶ γένοιτο.

amicitia omnem aliam carnis amicitiam dirumpat, an seque otium erit desiderio perturbationis omnis immuni permissis amorem aliquem mundi non cohibendi ?

Γ'. Χρηστὸς ὢν φιλόρθωτος ὁ Θεὸς, μακροθύμως ἔχει, καὶ πολὺς ἐστὶν ἀναμένων τὴν ἐκάστου τῶν ἀμαρτανόντων μετάνοιαν · ἑορτὴν οὐρανίαν τιθέμενος τὴν τοῦ μεταμελομένου ἐπιστροφὴν · *Χαρὰ γάρ, φησὶν αὐτὸς, ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται ἐπὶ ἐπὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι.* Εἰ δὲ τις τὴν χρηστότητα αὐτὴν καὶ μακροθυμίαν ὀρῶν, καὶ ὅτι μὴ τοῖς κατὰ μέρος ἀμαρτήμασιν ἐπεξέρχεται, τὴν μετάνοιαν, ὡσπερ ἔφημεν, ἐκδεχόμενος, κατολιγώρησει τῆς ἐντολῆς, καὶ τὴν χρηστότητα, φεῦ! ἀφορμὴν σχολῆ πρὸς καταφρόνησιν, ἀμάρτημα ἐπὶ ἀμαρτήματι προστιθεὶς, καὶ προσκώμῳματι πρόσκωμα ἐπικουδομῶν, βραθυμίαν τε συνάπτων τῇ βραθυμίᾳ, πληροὶ τοῦς τῶν ἀμαρτιῶν ὄρους, καὶ τοιοῦτῳ λοιπὸν ἀλίσκεται παραπτῶματι, ἐξ οὗ μηκέτι παρὸν αὐτῷ ἀνακτῆσασθαι · ἀλλ' ἐς μάτην τὴν συντριβὴν ὑποστάς, καὶ τῷ πονηρῷ εἰς τέλος συγχωρηθεὶς, ἀπόλλυται. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονεν · ἀποπλήσαντες; γάρ καὶ ὑπερβάντες; τοῦς τῶν ἀμαρτιῶν ὄρους, ἐπεὶ μηδὲν, ὡς εἰπεῖν, ζῶπυρον μετανοίας αὐτοῖς ὑπελείφθη, ἀνάλωμα πυρὸς ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν. Οὕτως ἐπὶ Νῶε · καὶ γὰρ ἀγαλλίνοις χρωόμενοι ταῖς ἐπὶ τὴν κακίαν ὀρμαῖς, καὶ μηδὲν εἶδος μετανοίας ἐπιδεικνύμενοι, τηλικούτον ἑαυτοῖς ἀμαρτιῶν ὄγκον ἐξεκορύφωσαν, ὡς πᾶσαν ὀμοῦ τὴν γῆν εἰς πᾶν διαφθάρῃναι. Οὕτω τοῖς Αἰγυπτίοις πολλὰ πλημμυλοῦσι καὶ εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λαὸν ἐξυθρίζουσι · χρηστὸς ἦν ἐκεῖνος οὐ πανωλεθρία παραδιδούς, ἀλλὰ διὰ τῶν κατὰ μέρος μαστίγων εἰς μετάνοιαν ἐπαγόμενος · ἐπεὶ δὲ ἐπιστρέφοντες ἀγαπητῶς, πάλιν πρὸς τὴν κακίαν ἀνέστρεφον, καὶ τῆς προτέρας εἶχοντο ἀπιστίας, ἔσχοντο δὲ καὶ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου ἀναγόμενον κατεδίωκον, ἀνάλωσαν αὐτοῦς ἡ θεῖα δίκη τὸ σύνολον καὶ ἀπώλεσαν. Οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ πολλὰ ἀμαρτανόντος, καὶ τοῦς προφήτας ἀποκτενόντος τοῦ Θεοῦ, τῆς συνήθους οὗτος μακροθυμίας ἐγένετο · ἐπεὶ δὲ εἰς τοῦτο κακίας προέκοψαν, ὡς μηδὲ τὸ Δεσποτικὸν δυσωπηθῆναι ἀξίωμα, ἀλλὰ κάκεινῳ μαιφόνους χεῖρας ἐπιβαλεῖν · καὶ αὐτοὶ καθάπαξ ἀπεβλήθησάν τε καὶ κατεβλήθησαν · καὶ ἦρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ τε προφητεία, καὶ ἡ ἱερατεία καὶ ἡ λατρεία. Καὶ ἐπιστεύθη ταῦτα τοῖς πιστεύουσιν ἔθνεσι.

ΙΑ'. Προσδράμωμεν τῷ καλοῦντι Χριστῷ προθύμως, ἐχρόντες ἐπ' αὐτὸν τὰς καρδίας · καὶ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἐθελοκακούντες ἀπογινώσκωμεν σωτηρίαν. Καὶ τοῦτο γὰρ τοῦ πονηροῦ σόφισμα, ὑπομνήσει προτέρων ἀμαρτιῶν ὁδοποιεῖν εἰς ἀπόγνωσιν. Ἄλλ' ἡμῖν κατανοητέον, ὅτι περὶ εἰ Κύριος ἐλθὼν τυφλῶν

lem conjunctionem initas, a patre, matre et fratribus disjungit, ut si quis horum aliquem amet, leviter et superficialiter amet; omnem vero affectum animi, omne desiderium ad cohabitatem ipsi conjugem affixum habeat; atque si carnalis hujusmodi

X. Benignus et hominum amans Deus, multa patientia exspectat cujusque peccantium poenitentiam, in festum caeleste instituens resipiscentis conversionem: *Gaudium enim, ait ipse, est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente*¹¹. Si vero quis hanc animadvertens Dei bonitatem et longanimitatem, qua sibi temperat a singulis protinus criminibus ulciscendis, exspectans, ut diximus, poenitentiam, negligat praecceptum, et Dei bonitatem, pro nefas! in occasionem contemptum vertat, peccata peccatis accumulans, et scandalo scandalum superstruens, desidiamque assuens desidiae; is sane peccatorum implet terminos, et de caetero in tali deprehenditur lapsu, ex quo non amplius illi continget in integrum restitui; quippe quasi contritis ruina membris innitens, et maligno se usque in finem permittens, perit. Sic Sodomis accidit; expleta enim et supercumulata mensura peccatorum, cum ne scintillam quidem, ut sic dicam, bonae mentis ad spem poenitentiae reliquam fecissent, igne divinae ultionis instrumento sunt assumpti. Sic et in diebus Noe, quando ruentes effusis in nefas omne habentibus homines, nullo argumento dato verisimiliter confidendi fore, ut ad meliorem se frugem reciperent, tantam tamque gravem supra sese molem exaggerarunt delictorum, ut secum terram universam in exitium pertraherent. Haud dissimilia Aegyptiis evenere, multa contra Deum impie ausis, multis grassatis in ejus populum injuriis. Bonus quidem Dominus cladem extremam diu distulit, aliis super aliis castigationibus eos ad resipiscentiam invitans; at cum nullum finem faceret saepius iniquitatis resumendae, tandem populum Domini rite dimissum persequentes, ac retrahere conantes, extremo ipsos ira divina exitio mactavit. Israelitas pariter multa delinquentes, caedis quin etiam prophetarum Dei reos, postquam solita sibi longanimitate diu tolerasset Dominus; ubi ad extremum vidit eos ipsos immanis processisse amentiae, ut neque divinam in misso ad eos Dei Filio reveriti majestatem, manus ei eruentas intulerint, damnatos irrevocabiliter abjecit in omne tempus, dejecitque, ablata iis prophetia, sacerdotio, religione; quas commisit creditibus in ipsum gentibus.

193 XI. Accurramus ad vocantem nos Christum alacriter, effundentes super ipsum corda; et ne nostram, sponte remittentes de nostra contentione, desperemus salutem. Nam et hoc diaboli sophisma est, recordatione priorum delictorum inducere in desperationem. At nobis ita cogitandum est: *¶*

¹¹ Luc. xv, 10.

Dominus, cum in hunc mundum advenit, cæcorum, paralyticorum, surdorum medicus et restitutor in integrum fuit; si mortuos jam corruptos suscitavit; quanto magis cæcitatē mentis, animæ pigritiam, incuriosi cordis curabit surditatem; quandoquidem ut non alius ab ipso corporis creator est; ita et animam ipse condidit? Et si erga fluxa et mortalia tam benigne ac clementer affectus est; quanto magis immortalī animæ, morbo iniquitatis et ignorantix laboranti, deinde accedenti ad ipsum et oranti, benevole curationem adhibebit? ejus enim vox hæc est: *Pater meus cœlestis annon faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte? Ita, dico vobis, quia cito faciet vindictam eorum*²². Et illa ejus quoque vox est: *Petite et dabitur vobis*²³. Et rursus: *Si eo quod amicus ejus sit, non dabit; propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quanto indiget*²⁴. Quibus verbis ad piam nos quædam in petitione impudentiam, et improbam importunamque instantiam hortatur. Enimvero propter peccatores ipse venit, ut eos ad se converteret. Tantum a falsis recedentes præoccupationibus Domino vacemus; et ille nos non despicit; sed promptus est, subministrans, quo ab ipso egemus, auxilium.

XII. Sicut in morbo et infirmitate deprehensis, quando jam corpus non amplius alimenta cibi et potus percipere potest, desperatur de ægroto, et pro certo signo mortis ejus id habetur, unde amici et necessarii ipsius illum lugent: sic Deus et angeli animas, esca cœlesti pasci amplius non valentes, multo luctu ac lamentis prosequuntur. Si ergo factus sis Dei thronus, illum insidentem tibi habens, si anima tua sit tota spiritualis oculus, tota lux; si pastus es cibo illo spirituali; si potatus aqua viva et spirituali vino lætificante cor; si tuam induisti animam vestibus ineffabilis luminis: si horum omnium interior tuus homo experimentum ceperit, et plenam securitatem, vivis ecce vita abhinc æterna; ex præsentī jam tempore Christo conrequeuscens. Sin nondum hæc percepisti, neque adhuc eo profecisti, ut ista possideas, plora vehementer, et lamentis indulge, quod tales haud dum lucratus divitias sis. Sit vero tibi ea cura, hæc tua oratio perpetua pro tua mendicitate. Sed utinam saltem paupertatis suæ sensus possidentem subeat; et non, ut jam plenus ac satur opum divinarum, secure circumvagetur, nec quærens, nec pulsans: *Quærens enim, inquit, inveniet, et pulsanti aperietur*²⁵.

XIII. Si compositum illud oleum tantam habet vim, ut eo usi ad dignitatem ascendant regiam; quanto magis qui quoad mentem et interiorem hominem sanctificante exultationis oleo uncti, et arham boni accipientes Spiritus, mensuras perfectionis inscendent; regni, inquam, et filiationis Christo regi consortes et collegæ facti; ingrediendi ad Patrem et egrediendi, ut videtur ipsis liberam

A τε και παραλύτων και κωφῶν ἰατρὸς και διορθωτῆς ἦν, νεκροὺς τε ἤδη καταφθαρέντας ἀνέστη, πόσω μᾶλλον τυφλότητα διανοίας, και ψυχῆς πάρεσιν, και ἀμελοῦς καρδίας λάσεται κώφευσιν, ἐπεὶ μηδὲ ἕτερος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τὸ σῶμα κτίσας, αὐτὸς ἐστὶ και ὁ τὴν ψυχὴν; Και εἰ πρὸς τὰ λυόμενα και θνήσκοντα οὗτος; εὐμενῶς και ἰλέως εἶχε, πόσω μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ κακίας νόσῳ και ἀγνοίας ἀλούσῃ, ἔπειτα προσερχομένη τούτῳ και δεομένη, φιλανθρώπως θεραπευτικῶς χρῆσεται; αὐτοῦ γὰρ φωνή, τό· Ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος οὐ μὴ ποιήσῃ ἐκδικησιν τῶν βοῶντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς και ἡμέρας; Ναί, λέγω ὑμῖν, ποιήσῃ τὴν ἐκδικησιν αὐτῶν ἐν τάχει· και τό· Αἰτεῖτε, και δοθήσεται ὑμῖν· και ἀδύς· Κἄν διὰ τὸ φίλον εἶναι οὐ δώσει αὐτῷ, διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσον χρήσῃ, ἀναιδῆ και παράμονον τὴν αἰτησιν προτερηόμενος, ἐπεὶ τοι και διὰ τοὺς ἀμαρτολοὺς ἦλθεν ἵνα ἐπιστρέψῃ πρὸς ἑαυτόν. Μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψωμεν ἀποστάντες, σχολάσωμεν τῷ Κυρίῳ· και αὐτὸς οὐχ ὑπεροπᾶ, ἀλλ' ἔτοιμος ἐστὶ παρέχων τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν.

IB'. Ὅσπερ ἐπὶ τῶν νόσῳ και ἀσθενείᾳ κατελιγμένων, ἐπειδὴν μηκέτι τὸ σῶμα δυνατὸν ἦ τροφῆς και πόσεως μετασχεῖν, εἰς ἀπόγνωσιν τοῦτο συνωθεῖ, και θανάτου τεκμήριον γίνεται, θρηγνός τε ἐπὶ τούτῳ και φίλους ἔχει και τοὺς προσήκοντας· οὕτω δὴ και Θεὸς και ἄγγελοι ψυχὰς τὰς μὴ τροφῆ τῇ ἐπουρανίῳ χρῆσασθαι δυναμένας, διὰ πολλῆς λύπης και θρήνων ποιοῦνται. Εἰ τοίνυν ἐγένου τῷ Θεῷ θρόνος, ἐκεῖνον ἔχων ἐπικαθήμενος, εἰ γέγονεν ἡ ψυχὴ σου ὅλη πνευματικὸς ὀφθαλμὸς, ὅλη φῶς, εἰ ἐτρέψῃ τὴν τροφὴν ἐκεῖνην τοῦ Πνεύματος, εἰ ποτίσῃ τοῦ ζῶντος ὕδατος, και τοῦ πνευματικοῦ οἴνου τοῦ τὴν καρδίαν εὐφραίνοντος, εἰ ἐνέδουσαι τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα, εἰ πάντων τούτων ὁ ἔσω σου ἄνθρωπος εἰς πείραν ἀφίκετο και πληροφορίαν, ἰδοὺ ζῆς τὴν αἰώνιον τέως ζωὴν, ἐκ τοῦ παρόντος ἤδη τῷ Χριστῷ συναναπαυόμενος. Εἰ δ' οὕτω εἰληφας ταῦτα, οὐδ' εἰς κτήσιν τούτων ἐλήλυθας, κλαῖε θερμῶς, και ὄδυρμοὶς κέχρησο, μήπως τοῦ τοιοῦτου πλοῦτου τετυχηκέναι· και φρονεῖς ἔστω σοι και δέσεις διτηνεκῆς περὶ τῆς πτωχείας σου· ἀλλ' εἶθε κἂν τῆς ἑαυτοῦ πενίας αἰσθησῆς εἰσθῆι τῷ κεκτημένῳ· και μὴ ὡς τοῦ θελοῦ πλοῦτου κατακορῆς ὢν, ἀφρονεῖς περιῆγεν· Ὁ γὰρ ζητῶν, φησὶν, εὐρήσῃ, και τῷ κρούσει ἀνοιγήσεται.

II'. Εἰ τὸ σύνθετον ἐκεῖνο ἔλαιον τοσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς τοὺς χρησαμένους αὐτῷ λοιπὸν βασιλικῆς ἐπιθαίνειν δόξης, πόσω γε μᾶλλον οἱ τὸν νοῦν και τὸν ἔσω ἄνθρωπον τῷ ἁγιαστικῷ τῆς ἀγαλλιόσεως ἐλαίῳ χρισόμενοι, και τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἀγαθοῦ λαμβάνοντες Πνεύματος, τῶν μέτρων τῆς τελειότητος ἐπιθήσονται, τῆς Χριστοῦ φημι βασιλείας και υἰοθεσίας αὐτῷ σιμύσται τῷ βασιλεῖ

²² Luc. xviii, 7. ²³ Matth. vii, 7. ²⁴ Luc. xi, 8. ²⁵ Matth. vii, 7; Luc. xi, 10.

γενόμενοι, εἰσίναι καὶ ἐξίεναι πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔχοντες; Εἰ γὰρ καὶ μήπω τέλειον τὴν κληρονομίαν εἰλήφασαι, τὸ βάρος ἐστὶ περιεκείμενοι τῆς σαρκὸς, ἀλλ' οὖν διὰ τὸν ἀβραάμωνα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ ἀσφαλεῖ αὐτοῖς κείται τὰ τῶν ἐλπίδων, καὶ ὅτι συμβασιλεύουσαι τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν περιουσίᾳ καὶ πλεονασμῷ Πνεύματος ἔσονται, αὐτοῖς ἐνδοιαζόμενον, καθότι τῇ σαρκὶ περιόντες ἐστὶ, εἰς πείραν ἦλθον τῆς δυνάμεως καὶ ἡδονῆς ἐκείνης· καὶ γὰρ τὸ ἐπιτεθὲν κατὰ τὴν παρακοὴν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ Σατανᾶ κάλυμμα, ἡ χάρις ἐρχομένη διὰ καθάρσεως τοῦ ἔσω ἀνθρώπου καὶ τοῦ νοῦς, περιαιρεῖ τέλος, καὶ πᾶν μίασμα καὶ λογισμὸν ἅπαντα ῥυπαρὸν τῆς ψυχῆς ἀποσκυβαλίζει, καθαρὰν αὐτὴν γενέσθαι βουλομένη, καὶ τὴν ἴδιαν ἀπολαβοῦσαν φύσιν τρανοῖς καὶ ἀνεπικωλύτοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατοπτρεύει. Οἱ τοιοῦτοι δὲ αὐτόθεν ἤδη πρὸς ἐκεῖνον ἀρπάζονται τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη καὶ θαύματα καθορῶσι. Καθάπερ γὰρ ὁ σωματικὸς ὀφθαλμὸς ἀπαθῶς τε καὶ ὑγιῶς ἔχων ταῖς ἡλιακαῖς αὐγαῖς θαρβρόντως ἐνατενίζει· οὕτω καὶ οὗτοι φωτεινῷ χρώμενοι καὶ διακεκαθαρμένῳ τῷ νῷ τὰς ἀδύτουσ ἀγάς Κυρίου διὰ παντὸς κατοπτεύουσιν· οὐ τί τὸ μέτρον φησὶν; οὐ βραδίως ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ πόνων δεῖται συχνῶν, ἀγώνων τε καὶ ἰδρώτων μυριῶν. Πολλοὶ γάρ εἰσιν, οἷς καὶ ἡ χάρις σύνεστιν ἐνεργοῦσα, καὶ ἡ κακία πάλιν ἐνδομυχοῦσα ἀφέστηκεν οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὰ δύο πνεύματα, τὸ τε τοῦ φωτὸς καὶ τὸ τοῦ σκότους, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνεργεῖ καρδίαν· τὸ δὲ εἰρημένον· *Τίς γὰρ ἡ κοινωρία φωτὶ πρὸς σκότος;* καὶ ὅτι, *Τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει*, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀναμέρος ἐκληπτέον οὐδὲ μονοτρόπως τὰ πράγματα· καὶ γὰρ ἐς τοσοῦτόν τινες ἐνανταπαύονται τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἐς ὅσον ἑαυτῶν δύνασθαι κρατεῖν, καὶ μὴ ἠτεῖσθαι τῆς ἔγκατοικούσης αὐτοῖς ἀμαρτίας· καὶ συμβαίνει νῦν εὐχὴν εὐπάρεδρον ἔχοντας καὶ ἀναπαῦσαι· ἔπειτα ὑπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν ἐνεργεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κλέπτεσθαι, συνοῦσης δηλαδὴ καὶ αὐτῆς χάριτος. Οἱ μὲν οὖν ἐλαφροὶ τε καὶ οὐπω τῆς ἀκριβείας ἐπιλημμένοι πόσως; αὐτοῖς τῆς θείας χάριτος ἐνεργούσης, ἔδοξαν εἰσάπαν ἀπολελύσθαι τῆς ἀμαρτίας· οἱ δὲ διάκρισιν τε καὶ νοῦν ἔχοντες, οὐκ ἂν ἀρνηθεῖεν, ὅτι καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐνοικούσης, οὐχὶ καὶ ὑπὸ αἰσχυρῶν καὶ ἀτόπων διασελονται λογισμῶν.

ΙΔ'. Ἐδομέν τινὰς ἐν τοῖς ἀδελφοῖς πολλαῖς οὕτω πλουσίας τῆς χάριτος ἐπιελαυκόμεναι, ὡς πέντε χρόνων καὶ ἕξ ἀπομαρνανθῆναι τέλος αὐτοῖς καὶ ἀποσθῆναι, τὰ τῆς ἐπιθυμίας· εἶτα, ὡς ἔδοξαν ὄρμου καὶ γαλήνης ἐπιλαθέσθαι, τότε καθάπερ ἐξ ἐνέδρας ἐπιφανείσα τούτοις ἡ κακία οὕτω δυσμενῶς ἐπέθετο καὶ ἀγρίως, ὡς ἐκπληξῖν αὐτοῖς ἐνθελίνας καὶ ἀπορίαν· τεθάρρηκε τοίνυν οὐδεὶς τῶν ὀξυῶν διὰ σύνεσιν βλεπόντων εἰπεῖν, ὅτι χάριτος μοι συνοῦσης, ἀπήλλαγμαί λιπὼν καὶ τῆς ἀμαρτίας. Ἐνεργεῖ γὰρ, ὡς

habentes potestatem; etsi enim solidam istam nondum creverunt hæreditatem, mole utique adhuc gravati carnis, tamen, ob arrhabonem Spiritus, certa et segura spe confidunt, et conregnatos se tandem Christo, et fructuosos copiose et abundanter Spiritu; minime dubitantes quin, quoad in carne vixerint, perstituri in possessione sint virtutis et voluptatis illius, cujus semel experiendo gustum acceperunt; quippe cum superimpositum post inobedientiam hominibus Satanæ operculum, gratia veniens per purgationem interioris hominis et mentis, auferat penitus, et omne inquinamentum, omnemque cogitationem ab anima everrat; volens illam esse mundam, et propriam recipere naturam, perspicacibus et omni liberis impedimento veri luminis claritatem intueri oculis. Qui tales sunt jam ex hoc tempore ac vitæ statu in illud rapiuntur sæculum, et quæ ibi sunt pulchritudines ac miracula spectant. Quemadmodum enim corporeus oculus plene sanus et vicens, solares audacter inspicit radios; sic et hi lucida mente, inaccessibiles splendores Domini semper intuentur: ad quam tantæ mensuram pertingere felicitatis haud facile hominibus est: sed laboribus ad hoc opus est plurimis, certaminibusque et sudoribus innumeris. Multi quippe sunt quibus gratia inest quidem operationes etiam quasdam suas exercens: cæterum ita ut simul non absit ab iis malitia intus latens. Itaque tunc ambo spiritus, lucidus et tenebrosus, in uno et eodem operantur corde. Quod autem dictum est: *Quæ enim societas luci ad tenebras*? Et: *Lux in tenebris lucet*: similiaque, divisim ac sigillatim, non uniformiter et in universum accipienda sunt. Nam in tantum quidam acquiescunt gratiæ Dei, in quantum continere seipsos possunt, et non vinci ab inhabitante in ipsis peccato. His contingit, dum constantius interdum attentiusque orationi vacant, ut quiete perfundantur; postea tamen sordidarum cogitationum insultus pati; quin et a subrepente furtim inaccessi peccato; præsentem nihilominus ipsa quoque gratia. Leviores igitur et minus cauti, nec satis intelligentes, quatenus in ipsis polleat divina gratia, temere credunt plane jam exterminatum esse peccatum. At discreti et vere prudentes rerum, non utique inficias iverint, se utcunque inhabitante dignatos gratia, nec tamen turpibus et absurdis cogitationibus non concuti.

XIV. Novimus quosdam ex fratribus sæpe adoberi superfusione gratiæ ditatos, ut quinque ac sex totis annis in ipsis penitus veluti emarcuerint et extinctæ fuerint cupiditates; deinde tamen, dum portu et tranquillitate frui videbantur, apparentem rursus, velut ex insidiis, malitiam tam vehementibus ipsis et feris insultibus pulsasse, ut pavorem et consternationem ipsis incuteret. Nemo igitur eorum, quibus acutius cernere sacræ prudentiæ lumen dedit, ausit unquam dicere: Ex quo

¹⁶ II Cor. vi, 14. ¹⁷ Joan. i, 5.

presentem in me sentio gratiam, liberatus sum in omne tempus ab omni malitia. Duo enim, ut dictum est, inter se adversa in mente agunt, gratia et concupiscentia, utcunque cito creduli et imprudentes statim dicant : *Vicimus, et debellatum jam est. Mihi quidem contra sic videntur hujus se generis res habere, ut quando soli pure fulgenti suboriens repente vapor et caligo velamen veluti obduxerit; sic similiter, uti diximus, se habent, qui gratia Dei potiti, sed accurate nondum purgati sunt; sed in penetralibus profundis adhuc a peccato tenentur. Quare multa profecto discretionis opus est, ad experientiam rerum talium perfectissimam parandam.*

XV. Ut sine oculis, lingua, auribus; pedibus, videri, dici, audiri, ambulari nequit; sic pariter impossibile est, sine Deo et ab ipso dato efficaci **195** auxilio, communicare mysteriis divinis, et nosse Dei sapientiam, aut in Spiritu ditescere. Nam sapientes quidem Græcorum, in meditatione doctrinarum exercentur, et ad invicem recipiendas verborum rixas longo triti usu sunt. Servi autem Dei, etsi congressibus disputationum inexercitati sint, tamen divina notitia et Dei gratia perficiuntur.

XVI. Audeo dicere, ne ipsis quidem illis sancto Paraclete repletis apostolis contigisse ut liberi prorsus a curis essent; sed exultationem et ineffabile eorum gaudium et timor aliquis consequeretur ex ipsa gratia, ne forte peioris partis tentarentur occasionibus. Ipsa enim gratia in tuto res ipsorum ponebat, ne vel ad minimum excederent a recto. Atque ut puerulus parvo calculo in murum solidum connecto nullum ei damnus infert; aut jaculum hebes, lorica firmam minime lædit; sic pars illa malitiæ reliqua in ipsos impetum faciens inefficax et frustraneum esse demonstrabatur, quod illos nimirum Christi virtus optime munivisset. Cæterum quantumlibet perfectis, libertas tamen arbitrii inerat. Non enim verum est, quod quidam inscite garrunt, post acceptam gratiam, nihil nisi laxationem et quietem restare. Requirit enim Dominus in perfectis quoque voluntatem animæ in obsequium Spiritus : ut hæc invicem consentiant. Dicit enim Apostolus : *Spiritus nolite extinguere* ¹⁰.

XVII. Simplici nomenclatione designare res facile cuivis et factu proum est. Facile quippe omni homini est dicere, panem hunc (ut hoc exemplo utamur) ex frumento esse compactum; quo autem modo quave arte tota ejus præparatio administrata fuerit, sigillatim exponere, haud quivis queat; sed id eorum saltem est, qui experientiam rei habent. Ad hunc igitur modum cuiilibet in promptu est, de affectuum vacuitate et perfectione disserere; experientia vero capessere negotium; hoc vero est re ipsa et in veritate methodum perfectionis percipere.

XVIII. Quicunque de spirituali doctrina sine

Α εἴρηται, καὶ τὰ δύο ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ νῷ, καὶ οἱ εὐκολοὶ τε καὶ ἀμαθεῖς μικρὸν τι νῆμα πνευματικὸν ἐσχηκότες, *Νερίκηνμεν ἤδη*, λέγουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκῶ τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν· ὡς περ ὅταν ἡλίου καθαρῶς ἐπιλάμποντος σκοτεινὸς ὁ ἀνῆρ ἄφρων ἢ ὀμίχλη ἐπιδραμοῦσα ἐπισκοπίσῃ αὐτοῦ τῷ καλῷ φωτὶ· τοῦτ' ἂν γὰρ παραπλησίως ἔχουσι τῷ λόγῳ οἱ τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπιτυχόντες, μήπω δὲ πρὸς ἀκριβεῖαν διακαθαρθέντες, ἀλλ' ἐν τῷ βᾶθει ἔτι κατὰσχετοὶ ὄντες ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ὥστε πολλῆς τῷ ὄντι τῆς διακρίσεως δεῖ πρὸς τὸ πείρα ταῦτα τῇ τελεωτέτῃ προλαβεῖν.

ΙΕ'. Ὡς περ ἀμνηχανὸν ὀφθαλμῶν ἄνευ καὶ γλῶττης, ὡταν τε καὶ ποδῶν βλέπειν ἢ λέγειν, ἀκούειν ἢ περιπατεῖν· οὕτως ἐπίσης ἀδύνατον, ἄνευ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκεῖθεν διδομένης ἐνεργείας, μυστηρίων κοινωνῆσαι θείων, καὶ εἰδέναι Θεοῦ σοφίαν, ἢ κατὰ Πνεῦμα πλουτεῖν. Οἱ μὲν γὰρ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν λόγοις ἀσχοῦνται, καὶ πρὸς λογομαχίας ἐκθύμως ἠσχόληνται. Οἱ δὲ τοῦ Θεοῦ δούλοι, κἂν ἀνομιλητοὶ λόγων ὦσιν, ἀλλ' οὖν θεία γνώσει καὶ Θεοῦ χάριτι καταρτίζονται.

ΙΓ'. Πείθομαι λέγων, φησὶν, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς ἀποστόλοις τοῦ ἀγαθοῦ Παρακλήτου πεπληρωμένοις, οὐ μὲν οὖν καθαρῶς ὑπῆρχεῖ φροντίδων ἀνεῖσθαι· ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀγαλλιάσει καὶ ἀρβύτῃ χαρᾶς, καὶ φόβος τις εἶπετο ἐξ αὐτῆς δῆπου τῆς χάριτος, οὐχὶ τοῦ τῆς κακίας μέρους ἔχοντας ἀφορμάς. Αὐτὴ γὰρ ἡ χάρις ἐν ἀσφαλεῖ τὰ ἐκείνων ἐτίθει τοῦ μηδὲ πρὸς μικρὸν ἐκθῆναι τοῦ καλῶς ἔχοντος. Καὶ ὡς περ τὸ παιδίον μικρᾶ ψηφίδι τεῖχος βεδληκὸς οὐδὲν ἤνυσεν, ἢ ὡς τι βέλος ἀσθενὲς θώρακα ἰσχυρὸν ἤκιστα ἂν βλάψῃ, οὕτω δὴ καὶ μέρος τι τῆς κακίας προσβάλλον αὐτοῖς ἀπρακτόν τε καὶ μάταιον ἀπηλέγγετο· ἅτε τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καλῶς φραξαμένοις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τελείοις οὖσιν ἢ τοῦ αὐτέξουσι εὐλευθερία παρῆν, καὶ οὐχ ὡς τινες ἀνοήτως φασὶν, ὅτι μετὰ χάριν τὸ ἀπὸ τοῦδε φροντίδων λύσεις καὶ ἀνεσις. Ζητεῖ γὰρ ὁ Κύριος κἂν τοῖς τελείοις τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὡς συμβῆναι ταῦτα ἀλλήλοις. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε*.

Δ ΙΖ'. Τὸ μὲν ἀπλῶ λόγῳ παραδιδόναί τὰ πράγματα πρόχειρόν τι καὶ εὐπετές. Ἐγὼ δὲ γὰρ τῷ παντὶ λέγειν τὸν ἄρτον τοῦτον, ὑποδείγματός δὲ λόγῳ φαιμέν, ἀπὸ σίτου γεγενῆσθαι· τὴν μέντοι, κατὰ μέρος αὐτοῦ κατασκευὴν ἐκθέσθαι, οὐ τοῦ παντός γινῶναι· ἀλλὰ μόνων ἐστὶ τῶν πεπειραμένων. Οὕτω γοῦν καὶ τὸ μὲν ἀπλῶς περὶ ἀπαθείας λέγειν τε καὶ τελειότητος εὐπετές τε καὶ εὐχερές· τὸ δὲ πείρα τὸ πρᾶγμα παραλαβεῖν, τοῦτό ἐστι τῷ ἔργῳ καὶ ἀληθεία καταλαβεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς τελειότητος.

ΙΗ'. Ὅσοι λόγους πνευματικῶς γεύσεώς τε καὶ

¹⁰ 1 Thess. v, 19

πειρας ἐκτὸς φθέγγονται, τούτους εὐκέναι φημι **A** ἀνθρώπων θέρους ὥρα μεσημβρίας ἀκριβοῦς ἰσταμένης πεδίον ἐρημὸν τι καὶ ἀνυδρον διόντι· εἶτα ὑπὸ πολλῆς καὶ φλογώδους τῆς δίψης κατὰ νοῦν αὐτῷ ὑπογράφονται πηγὴν τινα ψυχρὰν ἐγγὺς οὖσαν γλυκὺ τε καὶ διείδεθ ὕδωρ ἔχουσαν, καὶ αὐτοῦ οὐδενὸς εἰργοντος ἀπολαύοντι κατὰ κόρον· ἢ ἀνθρώπων μέλιτος μὲν οὐδὲ βραχὺ γευσασμένων, ἑτέροις δὲ ὅπως ἔχει γλυκύτητος ἁπειρωμένων διασαφεῖν. Τοιοῦτοι γὰρ ἀληθῶς, ὅσοι μὴ ἔργω καὶ πληροφορίᾳ τῇ ἑαυτῶν τὰ περὶ τελειότητός τε καὶ ἀγιασμοῦ καὶ ἀπαθείας παραλαβόντες ἑτέροις εἰσηγεσθαι βούλονται· καὶ γὰρ εἰ δὴ θεὸς μικρὰν τινα τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων λαθεῖν αἰσθησιν, εἰσονται πάντως, ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἐκείνων εἰσηγήσιν, ἀλλὰ πολλῶ τῷ διαφέρῶντι τὰ τῆς ἀληθείας εἶχε καὶ τῶν πραγμάτων. **B**

10^ο. Τὸ μὲν Εὐαγγέλιον, φησιν, ἀποφαντικῶς διακελεύεται πάντα ἀνθρώπων, τὸδε μὴ ποιεῖν, ἢ ποιεῖν, ὥστε φίλον γενέσθαι τῷ φιλανθρώπῳ Βασιλεῖ· *Μὴ ὀργισθῆς γὰρ, φησι, μὴ ἐπιθυμήσης· ἐάν τις σε ραπίση εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην*. Ὁ δὲ Ἀπόστολος κατὰ πόδα τῶν τεταμένων ἐλθὼν, καὶ ὅπως χρῆ κατὰ μικρὸν γενέσθαι τὸ τῆς καθάρσεως ἔργον, ὅτι μεθ' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, ἐκπαιδεύει. Πρῶτον μὲν γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους· εἶτα φέρων εἰς ἀβήτην· καὶ αὐθις εἰς τελειότητα· οἷον, ὡς ἐν παραδειγματι φάναι, τὸ μὲν Εὐαγγέλιον τέλειος, ἐξ ἑρλου, εἶπε, γινέσθω χιτῶν· ὁ δὲ Ἀπόστολος, καὶ πῶς δεῖ ξαίνεσθαι τοῦτο, ὑφαίνεσθαι τε καὶ κατασκευάζεσθαι τὸν χιτῶνα καλῶς διεσάφησεν. **C**

quidem perfectam ex lana exhiberi tunicam mandat; Apostolus autem distincte insuper tradit, qua methodo pectendum sit, qua inde texendus arte randus.

K^ο. Εἰσι τινες πορνείας μὲν τῆς φαινομένης, καὶ κλοπῆς, καὶ πλεονεξίας, καὶ τῶν ὁμοίων ἀπεχόμενοι μοχθηρῶν καὶ κατὰ τοῦτο ἑαυτοὺς ἐκκρίνοντες τοῖς ἀγίοις· πολλοῦ δὲ δέουσι τῶν πραγμάτων γίνεσθαι καὶ τῆς ἀληθείας. Οἰκουρεῖ γὰρ ἐν τῷ νῷ τούτων ἡ κκκία πολλάκις, ζῆ τε καὶ ἔρπει, καὶ οὐπω ἀπολιπούσα τούτους ἔρχετο. Ἄγιος δὲ ἐστὶν ὁ ἀγιασθεὶς καὶ τὸν ἔσω τέλειον διακαθαρθεὶς ἀνθρώπων· καὶ γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν ἀδελφοῖς τισι συνευχόμενος πρὸς τῆς θείας ἐξηγμάλωτίσθη δυνάμει, καὶ ἀρπαγὴς εἶδε τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς ἐκεῖ φωτεινὰς οἰκίας, καὶ φῶς ἄπειρον καὶ ἀπὸρρήτον. Ἦκουσέ τε φωνῆς λεγούσης, τοῦτον εἶναι τὸν τόπον τῆς τῶν δικαίων ἀναπαύσεως· εἶτα φουσιωθεὶς καὶ μεγάλη περὶ ἑαυτοῦ οἰηθεὶς βαθεῖ κατέπεσεν ἁμαρτίᾳ, καὶ πολλοὺς ὕστερον ἔάλω κακοῖς. Εἰ οὖν οὗτος οὕτως, πῶς γε τῷ τυχόντι δυνάτον λέγειν, ὡς Ἐπεὶ νηστεύω, καὶ ξενιτεύω, ψωμίζω τε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἐφυλαξάμην κακῶν, οὐδὲν ἐστὶ τὸ λειπόμενον ἅγιον κάμειν εἶναι; Καὶ γὰρ οὐχ ἡ τῶν φαινομένων κακῶν ἀποχὴ τελειώσις ἐστὶν, ὡς περ εἴρηται, ἀλλ' ἡ κατὰ διάνοιαν κάθαρσις, αὕτη τελεία.

¹ Matth. v, 39.

gustu et experientia disputant, eos aio ego esse similes homini, per æstatem, meridie calidissimo existente, per campum desertum aridumque trans-eunti, atque in siti, qua multa et flagrantissima torquetur, animo sibi fontem fingenti gelidum proxime fluentem aquam dulcem et cristallinam habentem, et ea se, ad satietatem usque, nullo prohibente, prolui : aut homini qui, cum mel omnino nunquam gustarit, tamen aliis declarare conatur quanta sit ejus suavitas. Tales profecto sunt qui-cunque re ipsa et intimo in se ipsis experimento eorum, quæ ad perfectionem, sanctificationem et perturbationum abolitionem pertinent, non ante præparati, alios de his docere disserendo volunt. Etenim si dederit his Deus, ut vel exiguum aliquem horum, quæ inexperti prædicant, sensum percipiant, tunc demum clare intelligent, veritatem et ipsas res non secundum eorum expositionem, sed multo aliter sese habere.

XIX. Evangelium quidem diserte præcipit omni homini, hoc non agere, hoc agere, si velit amicus fieri amantis homines Regis. Ait enim : *Ne irascaris, ne concupiscas : si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram*²⁰. At Apostolus distincte ac minutatim exsequens partes singulas rerum præceptorum, qua sensim ratione administrari oporteat purgationis opus, cum patientia nimirum **196** et longanimitate, edocet. Primum quidem lacte pascens, ut infantes; deinde promovens in augmentum, postremo ad perfectionem perduicens. **C** Atque ut in exemplo rem exponamus : Evangelium pannus, et quomodo in tunicam is sit præpara-

XX. Sunt quidam a fornicatione quidem appa-rente, a furto, ab avaritia similibusque abstinentes delictis; ac propterea se ipsos accensentes sanctis; a cujus tamen veritate appellationis longo absunt intervallo. Habitat enim in mente ac sensibus ipso-rum malitia sæpe; vivit et serpit, necdum iis plane relictis foras profecta. Sanctus porro is demum est, qui est sanctificatus et interiorem perfecte purga-tum habet hominem. Etenim aliquis fratrum, una **D** simul cum aliis quibusdam fratribus orans divina captivatus vi, et raptus, vidit supernam civitatem Jerusalem, et lucidas, quæ illic sunt, domos, et lucem immensam atque ineffabilem. Audiit quoque vocem dicentem : hunc esse locum justorum re-quieti; deinde, inflatus et magna de se præsumens, in grave incidit peccatum, et multis consequenter implicatus est malis. Si ergo hic ita lapsus est, quomodo poterit e vulgo aliquis dicere : Quando-quidem jejuno, et peregre dego, et facultates meas dispertior; prætereaque a supra memoratis custo-divi me malis, nihil profecto deest quominus ego quoque sanctus sim? Etenim non ab apparentibus malis abstinentia, est perfectio, uti dictum est, sed mentis purgatio, eaque perfectæ.

XXI. Hęc qui reputas, ingredi, aio, per attentam in cogitationes tuas vigiliam, penitus intra captivam tuam et servam peccati mentem; et vide illum adhuc infra cogitationes ipsas in imis, quę dicuntur, animę penetralibus tuę nidulantem anguem, interficientemque te suo inficiendis veneno primariis animę tuę membris. Abyssus enim vere incrustabilis cor est. Si ergo hunc occidisti, si quantum erat in te iniquitatis, totum expurgasti, et peccatum ejecisti, gloriare in Deo de puritate. Sin minus, humiliatus, uti egenus et peccator adhuc, accede ad Christum, pro occultis tuis orans. Apparet enim universam tam veteris quam novi fœderis Scripturam ad puritatem præcipue referri : quippe eum omni homini, tam Judæo quam Græco, inprimis expetibilis puritas sit; quanquam eadem cunctis haud adeo adeptu facilis; pertingere autem ad istam cordis munditiam, aio neminem aliter quam per Jesum solum posse. Ipse enim substantialis vere veritas est; absque quali veritate impossibile est, aut nosse veritatem, aut salutem assequi.

KA'. Εἰσελθε, φησὶν, ὁ ταῦτα ὑπολαμβάνων διὰ τῆς τῶν λογισμῶν σου ἐπιστασίας πρὸς τὸν ἀτμολῶτόν σου καὶ δοῦλον τῆς ἁμαρτίας νοῦν, καὶ ἴδε τὸν ἐν τούτῳ κατώτερον καὶ βαθύτερόν σου τῶν λογισμῶν, τὸν εἰς τὰ λεγόμενα τῆς ψυχῆς σου ταμῖα ἐμφωλευόμενον ὄφιν, καὶ ἀναιροῦντά σε διὰ τῶν καιριωτάτων τῆς ψυχῆς σου μελῶν. Ἄβυσσος γὰρ ἀκατάληπτος ἀληθῶς ἡ καρδία. Εἰ οὖν τοῦτον ἀνεῖλες, εἰ τὴν ἀνομίαν τὴν ἐν σοὶ πάσαν ἐξεκάθηρας, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκβέβληκας, καύχησαι περὶ καθαρότητος ἐν Θεῷ. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ ταπεινωθεὶς ὡς ἐνδεὴς τε καὶ ἁμαρτωλὸς ἐστί, πρόσελθε ὑπὲρ τῶν κρυφίων σου δεόμενος τοῦ Χριστοῦ· πάσα γὰρ παλαιὰ καὶ νέα Γραφή περὶ καθαρότητος φαίνεται διαλεγομένη, καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ καὶ Ἰουδαίῳ καὶ Ἑλληνι ἐπέραστα τὰ τῆς καθαρότητος, κὰν μὴ πάσιν ἀνύσιμα· γενέσθαι δὲ τοῦτο, τὴν τῆς καρδίας φημι καθαρότητα, οὐ δυνατὸν ἄλλως, ὅτι μὴ διὰ Ἰησοῦ μόνου· αὐτὸς γὰρ ἡ ἐνυπόστατός τε καὶ ὄντως ἀλήθεια· καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀληθείας ἀμήχανον, ἢ ἀλήθειαν γινῶναι, ἢ σωτηρίας ἐπιτυχεῖν.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

197 MACARII MAGNI

DE CHARITATE

LIBER.

I. Sicut in hisce apparentibus, exteriori homini C renuntiasti, erogasti et distribuisti res tuas; sic et renuntiare te præ occupationibus pravis circa res inorum oportet : et si sapientiam didicisti carnalem, aut cognitionem es adeptus negotiorum, et hanc abdica. Si justificationibus carnalibus confidis, ab his quoque absiste, humilians te ipsum et in parvum contrahens. Sic enim *stultitia prædicationis*¹ percipere doctrinam poteris. In hac autem veram invenies sapientiam; non in sermonibus exquisite ornatis, sed in crucis virtute. His quasi elaboratus transcriberis in sortem eorum, qui digni habiti sunt eandem acquirere. *Cruz enim Chri-*

A'. Ὅσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις τούτοις τῷ ἐκτός ἀπετάξω ἀνθρώπῳ, ἐψώμισάς τε τὰ ὄντα καὶ διεσκόρπισας, οὕτως ἀποτάξασθαι σε ταῖς τῶν ἡθῶν προλήψειςι χρεὶ, καὶ εἰ σοφίαν ἐμαθεὶς σαρκικὴν ἢ γινῶσιν πραγμάτων, ἄρνησαι ταύτην· εἰ δικαίωμασι πέποιθας σαρκικοῖς, ἀπόστηθι τούτων, ταπεινῶν σεαυτὸν καὶ κατασμικρύνων. Οὕτω γὰρ καὶ δυνήσῃ ἐγὼ τοῦ κηρύγματος *μωρὰ* μαθητευθῆναι. Ἐν ταύτῃ δὲ τὴν ἀληθινὴν εὐρήσεις σοφίαν, οὐκ ἐν λόγοις κεκομψυμένοις, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει. Τούτοις ἐνεργούμενος ἐν ὑποστάσει (1) τοῖς καταξιωθεῖσι ταύτην κτήσασθαι· Ὁ γὰρ σταυρὸς, φησὶν ὁ Παῦλος, τοῦ Χριστοῦ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις σκάνδαλον,

¹ 1 Cor. 1, 21.

(1) Corruptus videtur locus; sensu tamen non obscuro.

"Ελληνισι δὲ μυρία, ἡμῖν δὲ τοῖς πωζόμενοις Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία.

Β'. Εἰ καὶ ἑλαβες, φησὶ, γεῦσιν ἐξ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μετέσχες ἐκείνης τῆς σοφίας, καὶ ἀνάπαυσιν ἔσχες ἐν τῇ ψυχῇ σου, μὴδ' οὕτως ἐπαίρου, καὶ μὴ ὡς ἐφθακῶς ἤδη καὶ πᾶσαν καταλαβὼν τὴν ἀλήθειαν τεθαβῆρῆκῶς ἔσο. Μὴ σὺ ἀκούσης· "Ἦδη κεκορισμένοι ἐστέ, ἤδη πεπλουτήκατε· χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὑφελόν γε ἐβασιλεύσατε ἴνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. Ἀλλὰ καὶ γευσάμενος, ὡς μὴπω τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀψάμενος εἶναι νόμιζε· καὶ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς ἔστω τοῦτό σοι, ἀλλ' ὡς ἐμπεφυτευμένον διαπαντός καὶ κεκυρωμένον τῇ διαβολῇ σου.

Γ'. Ὡς περ τις φιλόπλουτος, κἄν μυρία συναγαγῶν χρήματα ἦ, οὕτω διακορῆς, γίνεται μᾶλλον τῆς ἐπιθυμίας· ἢ καθάπερ τις πόματος ἡδυτάτου πρὸς τοῦ κόρου διασπασθεὶς τὴν δίψαν, μᾶλλον ἐξέκαυσεν· οὕτω δὴ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ γεῦσις παντός οἶδε κόρου κατακαυχᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα πλουτεῖ τις τουτοῦ τὸν πλουτοῦν, πένητα ἑαυτοῦ εἶναι κατανοεῖ. Οἱ τοιοῦτοι Χριστιανοὶ οὐκ ἔχουσι παρ' ἑαυτοῦ τιμίαν τὴν ἰδίαν ψυχὴν, ἀλλ' ὡς τινες τῶν ἐξουδενωμένων παρὰ Θεοῦ διάκεινται δούλους τε πάντων ἀνθρώπων ἑαυτοῦ εἶναι λογίζονται. Ἐπὶ ταύτῃ πολλὰ χαίρει Κύριος καὶ ἐπαναπαύεται τῇ ψυχῇ, διὰ τὴν ἑαυτῆς ταπεινώσιν. Εἰ οὖν καὶ ἦ ἔχει τίς τι, μὴ παρὰ τοῦτο σιγηθῆ εἶναι τι ἢ ἔχειν. Ἡ γὰρ ὀησις βδέλυγμα Κυρίου· καὶ αὐτὴ ἀπ' ἀρχῆς ἐκδέελλχε τοῦ παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, ἀκούσαντα, ὅτι "Ὡς θεοὶ ἔσεσθε, καὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ τῇ ματαίᾳ ἐπιθαβῆσαντα· κατάρμαθε πῶς· ὁ Θεὸς σου καὶ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ Υἱὸς ἑαυτὸν ἐκένωσας, μορφήν δούλου λαβὼν· πῶς ἐπώχουσα, πῶς τοῖς ἀτίμοις συνελογίσθη, πῶς πέπονθεν. Εἰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς οὗτος, ὁ αἵματι καὶ σαρκὶ συνεστηκῶς ἄνθρωπος, ὁ γῆ καὶ σποδός, ὄμμοι, καὶ τὸ παράπαν ἀγαθὸ μὴ μεταλαβὼν, ἀλλ' ἀκαθαρσία ὢν, μέγα φρονεῖς καὶ ἀλαζονεύῃ; σὺ δὲ ἀλλ' εἴπερ· εἰ συνετός, καὶ ὅπερ αὐτοῦ τοῦτου μᾶλλον, εὔπερ εἰληφας ἐκ Θεοῦ οὐκ ἐμὸν, λέγε, τοῦτοτὸ χρῆμα· παρ' ἐτέρου τοῦτο ἔχω λαβὼν· καὶ δόξαν αὐτῷ, πάντως ἀραιρεῖται τὸ δοθὲν ἀπ' ἐμοῦ. Οὕτω μὲν πᾶν ἀγαθὸν τῷ Κυρίῳ, τὸ δὲ κακὸν τῇ σεαυτοῦ ἐπίγραφῃ ἀσθενεῖα. Deo, dic : Meum hoc non est; ab alio accepi; et cum ipsi videbitur prorsus auferet a me id quod dedit. Sic omne quidem bonum Domino, malum autem tuæ ipsius ascribe infirmitati.

Δ'. Ὡς περ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, *θησαυρὸν ἐν δόστρακίνοις ἔχειν τοῖς σκεύεσι*, τὴν ἀγιαστικὴν οἶον τοῦ Πνεύματος δύναμιν, ἣν ἔτι τῇ σαρκὶ περιῶν ἄξιος κατέστη λαβεῖν. Καὶ γὰρ ποὺ πάλιν φησὶν ὁ αὐτός· "Ὁς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις. Ὁ γοῦν εὐρών καὶ παρ' ἑαυτῷ σχῶν τὸν ἐπουράνιον ταῦτον τοῦ Πνεύματος θησαυρὸν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, πᾶσαν τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν οὐ καθαρῶς μόνον καὶ ἀμωμήτως, ἀλλὰ καὶ πόνων ἐκτός καὶ καμάτων ἀνύειν δύναται, ὅπερ ἀπονητὶ πρότερον πολλοῦ

A sti, ait Paulus, *Judeis quidem scandalum; gentibus autem stultitia; nobis vero, qui salvamur, Dei virtus et Dei sapientia*³.

II. Etiam si acceperis gustum e caelo; etsi particeps sis factus sapientiae illius, et requiem habueris in anima tua; neque sic extollaris: neque quasi jam perveneris ad omnem veritatem, camque comprehenderis, arroganti apud te sis confidentia. Ne et tu audias: *Jam saturati estis: jam divites facti estis: sine nobis regnatis; et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus*⁴. Sed etsi gustaveris, te tanquam nondum Christianismum attigeris, esse reputa. Neque hoc superficialiter praeter te feras velim; sed ut penitus insitum semper, ac intime sancitum in mente sit tua.

III. Ut avarus quispiam, etsi pecuniam congeserit innumerabilem, haud exsatiatur, sed plura potius desiderat; aut qui a potionem dulcissima ante satietatem depulsus est, sitim magis accendit: sic Dei gustus, contra omnem satietatem gloriari novit, imo quanto quis magis istiusmodi divitiis abundat, tanto magis considerat se esse pauperem. Tales Christiani non habent in aestimatione sua pretiosam animam propriam; sed velut quidam prorsus nihili, sic se coram Deo dejectos tenent, servosque omnium hominum se ipsos reputant. De tali valde gaudet Deus, et in ea suaviter requiescit anima, ejus humilitate delectatus. Si ergo aliquid habet quispiam, ne propterea infletur, existimans, esse aut habere se aliquid. Nam arrogans confidentia abominatio est Domino; et haec a principio ejecit e paradiso hominem. Is enim cum audisset: *Eritis sicut dii*⁵, concepit illam insanam spem, et in dementem intumuit fiduciam. Considera quomodo Deus tuus et rex tuus, sed et Dei Filius, se ipsum **198** *exinanivit formam servi accipiens*⁶; quomodo pauper factus est, quomodo cum inhonoratis est reputatus, quomodo passus est. Si autem ille cum Deus esset talia ultro subiit: tu, homuncio concretus carne et sanguine, tu, terra et cinis, heu me! tu, nullam ex te boni particulam omnino habens, sed totus quantus es ex immunditia conflatus, altum sapis, et gloriando te ostentas! Quin tu si quidem sapis, propter hoc ipsum quod accepisti a me, tu, nullam ex te boni particulam omnino habens, sed totus quantus es ex immunditia conflatus, altum sapis, et gloriando te ostentas! Quin tu si quidem sapis, propter hoc ipsum quod accepisti a me, tu, nullam ex te boni particulam omnino habens, sed totus quantus es ex immunditia conflatus, altum sapis, et gloriando te ostentas!

IV. Quem ait Apostolus, *thesaurum se habere in vasis fictilibus*⁷, sanctificantem existima Spiritus virtutem, quam adhuc in carne superstes dignus habitus est accipere. Etenim alibi rursus idem dicit: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio*⁸. Qui igitur invenit et apud se habet caelestem hunc Spiritus thesaurum, omnem justitiam mandatorum, omnem operationem praescriptam, non pure solum et irreprehensibiliter, sed etiam sine labore et argumna potest exsequi, quod antea citra laborem multum

³ 1 Cor. i, 18. ⁴ 1 Cor. iv, 8. ⁵ Gen. iii, 5. ⁶ Philipp. ii, 7. ⁷ 1 Cor. iv, 7. ⁸ 1 Cor. i, 30.

facere, tantum aberat, quin posset. Neque enim valet quis, quantumvis velit, fructum Spiritus vere ac prout oportet excolere, ante perceptionem boni Spiritus. Itaque vim sibi quivis inferat subinde per patientiam currens et fidem, ac ferventer Christum oret, ut thesaurum istum cœlestem queat assequi; et tunc omnem justitiam in ipso et per ipsum præstare poterit pure ac perfecte; sine labore, inquam, et ærumna.

V. Qui divinas divitias Spiritus in se ipsis habent, quando cum aliquibus miscent spirituales sermones, eas quasi promentes e proprio thesauro, iis quibuscum conversantur, communicant. Qui vero istiusmodi opes non recondiderunt in penetralibus cordis, ex quo divinorum sensuum, mysteriorumque et doctrinarum naturæ captum excellentium præstantia redundaret; sed deflorata solum quædam e libris utriusque Testamenti, summa in lingua ferunt; aut auditores facti spiritualium virorum; eorum doctrina se ostentant, quæ ab iis perceperunt tanquam sua profertentes, et partus sibi subjicientes alienos: hi sane aliis quidem facilem præbent eorum quæ dicunt, fruitionem; ipsi vero post dictionem reperiuntur mendicis similes. Quippe cum ad suum quæque verum auctorem, quæ ipsi falso pro suis venditarunt, sponte quasi sua redeant; ipsis in egestate domestica relictis, utpote qui thesaurum non possideant proprium, quem si haberent, possent se quidem primum ipsos oblectare, aliisque deinde, unde juvantur, impertire. Propterea primum debemus a Deo nobis veras istas divitias comparare, tunc facile poterimus prodesse aliis communicando ipsius doctrinas spirituales et mysteria. Sic enim complacuit divinæ bonitati, habitare in quolibet qui crediderit; etenim, *Qui diligit me, inquit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum*^a. Et alibi: *Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus*^b.

VI. Qui eo digni habitii honore, ut filii Dei flectent, et Christum in se ipsis resplendentem circumferrent, variis et differentibus modis a sancto reguntur Spiritu, et in arcano cordis a gratia demulcentur. Nihil vero conducibilius est, quam aliqua voluptatum genera, quæ in mundo conspicua sunt, **199** in medium adducere, ut, quibus fruitur anima gratiæ divinæ oblectamentis, iisdem comparentur. Est videlicet quando sancti videntur quibusdam velut excipi regiis epulis supra modum opiparis ac lautis, iisque jucundissime, imo ultra quam exprimi dicendo queat, beate saginari. Et nunc quidem ut sponsa cum sponso spiritualiter congaudentes; nunc ut incorporei quidam angeli, in tanta agilitate sunt et levitate, ut putent nullo corpore se circumvestiri. Aliquando veluti potu aliquo exhilarati, et inebriati ebrietate ineffabili mysteriorum Spiritus exsultant. Aliquando fletu et

Α γε καὶ ἔδει ποιεῖν. Καὶ Πνεύματος ἀληθινῶς γεωργη-
σαι πρὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος μεταλήψεως.
Πλὴν ἀλλὰ καὶ βιαζέσθω πᾶς τις ἑαυτὸν ἐκάστοτε δι'
ὑπομονῆς τρέχων καὶ πίστεως, καὶ θερμῶς τοῦ Χρ-
στοῦ δεέσθω, ὥστε τοῦ θησαυροῦ τοῦδε τοῦ ἐπουρα-
νίου ἐπιτυχεῖν· καὶ τότε πᾶσαν δικαιοσύνην ἐν αὐτῷ
τε δι' αὐτοῦ ποιεῖν δύναται καθαρῶς καὶ τελείως,
ἀμόχθως τε φημι καὶ ἀταλαιπύρως.

Ε'. Οἱ τὸν θεὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος ἐν ἑαυτοῖς
ἔχοντες ἐπειδὴν τισι κοινωνῶσι λόγων πνευματικῶν,
τοῦ ἰδίου ὡς περ ἐκβάλλοντες θησαυροῦ τοῖς οἷς με-
ταδίδωσιν. Ὅσοι δὲ τὸν πλοῦτον ἐν μυχοῖς καρδίας
οὐκ ἐθησαύρισαν, ἐξ οὗ θεῶν ἐνθυμημάτων καὶ μυ-
στηρίων, λόγων τε ὑπερβαίνοντων βρῦει ἀγαθωσύνη·
Β ἀπανθησάμενοι τινα μόνον ἐξ ἑκατέρας Γραφῆς ἐπ'
ἄκρας τῆς γλώσσης φέρουσιν, ἣ καὶ ἀνδρῶν πνευ-
ματικῶν ἀκουσται γενόμενοι τοῖς τούτων λόγοις
ἐπικομπάζουσιν ὡς ἴδια τὰ ἐκεῖνων προτείνοντες,
καὶ τοῖς ἄλλοις τὸκοις ὑποβαλλόμενοι. Οὗτοι μὲν
τοῖς ἄλλοις ἀπονον παρέσχον τῶν εἰρημῶν ἀπολαυ-
σιν· αὐτοὶ δὲ μετὰ τὴν διάλεξιν πτωχοῖς εὐρέθησαν
εὐκότες· ἅτε τῶν μὲν λόγων ἐκάστου, καθάπερ εἰ
πρὸς τὰ ἴδια τῶν ἀφ' ὧν ἐλήφθη ἐπανεληθόντος·
ἐκεῖνων δὲ μὴ κεκτημένων ἴδιον θησαυρὸν, ἀφ' οὗ-
περ δυνατῶς εἶχον πρώτους τε αὐτοὺς εὐφραίνειν,
καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ μεταδίδοσιν ὠφελεῖν. Διὰ
τοῦτο ζητητέον πρῶτον παρὰ Θεοῦ πλοῦτον τὸν ἀλη-
θινὸν τοῦτον εἰσοικίσασθαι· τότε ῥάδιον ἡμῖν ἔσται
καὶ ἐτέροις δύνασθαι ὠφελεῖν, καὶ λόγων πνευματι-
κῶν καὶ μυστηρίων αὐτοῖς μεταδιδόναι. Οὕτω γὰρ
ἠδύδοκίσειεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης παντὶ τῷ πεπιστευ-
κῶτι ἐγκατοικῆσαι· καὶ γὰρ, Ὁ ἀγαπῶν, φησὶν,
ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ
ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμάντόν·
καὶ ἐν ἄλλοις· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ
μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Γ'. Οἱ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι καταξιωθέντες, καὶ
τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐλάμποντα ἔχοντες, ἐν ποικί-
λοις καὶ διαφόροις τοῦ Πνεύματος διέπονται τρόποις,
καὶ ἐν τῷ ἀφανεί τῆς καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος
περιθάσσονται. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ τινὰ τῶν κατὰ
D κόσμον φαινομένων ἀπολαύσεων εἰς μέσον παραγα-
γεῖν πρὸς εἰκασίαν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ θεῶν διαγωγῶν
τῆς χάριτος. Ἔστι γὰρ ὅτε γίνονται καθάπερ τινα
βασιλικῶ δέλτων ἐνευφραίνόμενοι, καὶ ἀγαλλιώντες
ἄφραστον τινα καὶ ἀφατον ἀγαλλίασιν· καὶ νῦν μὲν
ὡς νύμφη τῷ νυμφίῳ πνευματικῶς συνηδόμενοι·
νῦν δὲ ὡς ἀσώματοι τινες ἀγγελοι τοσαύτη τοῦ σώ-
ματος ἐλαφρῶς τε καὶ κουφότητι, ὡς μηδὲ νομίζουσιν
σῶμα περιβεβλησθαι. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὡς περ τινα πότιν
ἐνευφραίνόμενοι καὶ μεθύοντες μέθην ἀφραστον τῶν
μυστηρίων τοῦ Πνεύματος· ἄλλοτε δὲ κλαυθμῶς καὶ
ὄδυρμῶς αὐτοὺς ἔχει, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐνεκα σω-
τηρίας ποτινωμένους· ὑπὸ γὰρ τῆς θείας ἀγάπης

^a Joan. XIV, 20. ^b ibid. 25.

τοῦ Πνεύματος τῶν ἀνθρώπων πάντων περικαίμενοι ὅλου τοῦ Ἄδαμ τὸ πένθος ἀναλαμβάνουσι. Καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τοσαύτην ἀγάπην μεθ' ἡδονῆς οὐ λόγῳ βήτης τοῦ Πνεύματος ἐξεκαύθησαν, ὡς εἰ γε ἦν δυνατὸν ὅλως, πάντα ἀνθρώπων τοῖς σπλάγχχνοις ἐγκολπώσασθαι τοῖς ἰδίοις, κακοῦ διαφορὰν τὸ παράπαν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ποιούμενοι· ποτὲ δὲ τοσοῦτον ἐαυτοὺς ἐξουδένωσαν, ὡς μηδένα εἶναι τὸν μετ' αὐτοὺς οἶσθαι, ἀλλὰ πάντων ἐσχάτους ἐαυτοὺς λογίζεσθαι. Καὶ νῦν μὲν ἀνεκαλήψατο χαρὰ τοῦ Πνεύματος κατεπόθησαν· νῦν δὲ καθάπερ τις τῶν ἰσχυρῶν βασιλικῆν λαβῶν πανοπλίαν, καὶ πρὸς πόλεμον κατελθὼν τοὺς ἐναντίους κατετροπώσατο, τὸν ἴσον καὶ οὐ τοι τρόπον ὁπλοῖς φραξάμενοι τοῖς τοῦ Πνεύματος πρὸς τοὺς ἀφανεῖς κατῆλθον ἐχθροῦς, καὶ τούτους τοῖς ποσὶν ὑπέθεντο τοῖς ἰδίοις· ἄρτι μὲν πολλή τις γαλήνη αὐτοὺς περιθάλλει καὶ ἡσυχία, εἰρήνη τε περιθάλλει, καὶ ἡδονὴ κάτοχοι γίνονται θαυμασιὰ· ἄρτι δὲ συνέσει καὶ σοφίᾳ θεῖα καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνητῆ· τοιαῦτα πρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ σοφίζονται χάριτος, ἃ μηδεμίᾳ γλώσση δύναμις ἐξείπειν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ὡς ἓνα τῶν πάντων αὐτοὺς ἀνθρώπων ὄψει φαινομένους· οὕτως ἡ θεῖα χάρις πολυτρόπως ἐαυτὴν ἐν τούτοις ἐξαλλάττουσα καὶ ποικίλλουσα παιδοτριβεῖν ὥσπερ καὶ γυμνάζειν βούλεται τὴν ψυχὴν, ἵνα τελείαν αὐτὴν καὶ ἄμωμον καὶ καθαρωτάτην τῷ ἐπουρανίῳ παραστήσῃ Πνεύματι.

Ζ'. Τὰ εἰρημένα ταυτὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεργήματα, μεγάλων μέτρων εἰσι, καὶ τῶν ἐγγυτάτω τῆς τελειότητος. Αὐταὶ γὰρ αἱ ποικίλαι τῆς χάριτος παρακλησεις διαφόρως μὲν, ἀλλ' ἀδιαλείπτως αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνεργοῦνται, ἐνεργείας ἐνεργείαν Πνεύματος διαδεχομένης. Ὅποτε γὰρ εἰς τὴν τελειότητά τῆς τοῦ Πνεύματος κατανήσειε, πάντων ἀκριβῶς τῶν παθῶν ἀποκαθαρθεῖς, καὶ ὅλως τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖς· ἐπειδὴν καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ καταξιοθεῖται Πνεύμα γινέσθαι, ὡς συγκραθεῖσα τῷ Πνεύματι, τότε ὅλον φῶς, ὅλον χαρὰ, ὅλον ἀνάπαυσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγχνα, ὅλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνονται· καὶ οἷον καταπέτοιαι εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ὡς ἐν ἀδύσσω θαλάσσης λίθος ὑδατι πανταχόθεν περισχόμενος· ταύτῃ τοιγαροῦν οἱ τοιοῖδε κατὰ πάντα τρόπον, τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι συναφθέντες, αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἀφωμοῖωνται, τὰς ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτους παρ' ἐαυτοῖς ἔχοντες, καὶ καρποὺς τοιοῦτους τοῖς πᾶσιν ἐπιδεικνύμενοι. Ἐπὶ γὰρ ἔνδον ἄμωμοί τε καὶ καθαρὸι διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπληρτίσθησαν, ἀμύχανον ἐξω καρποὺς κακίας προσενεγαίεν, ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν ἐαυτοῖς διαλάμπουσιν· αὕτη ἐστὶν ἡ προκοπὴ τῆς πνευματικῆς τελειότητος, τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἣν φθάσαι ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ λέγων· Ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλῆρωμα τοῦ Χριστοῦ.

luctu squalent, ob hominum salutem cum gemitu ingemiscentes. Nam divino erga omnes homines amore accensi, ob totum humanum genus luctu comprehenduntur. Et interdum tanto amore cum voluptate verbis non exprimenda inflammati sunt, ut, si fieri possit, omnem prorsus hominem, sine discrimine boni, mali, innocentis, scelerati, intra suæ viscera colligere charitatis, et fovere cupiant. Nonnunquam adeo se vilipendunt, ut pateat neminem sibi esse inferiorem; quin et postremos omnium se esse existiment. Et nunc quidem inenarrabili absorpti sunt Spiritus gaudio, mox veluti aliquis ex fortibus heroibus regia indutus armatura in bellum descendit, atque hostes propulsat; eundem in modum et ipsi, armis Spiritus muniti, invisibiles adoriuntur inimicos, eosque propriis conculcant pedibus. Est cum ipsos multa circumamplēctitur serenitas et tranquillitas, paxque fovet beata, et voluptate imis in sensibus delibutos prorsus mira. Rursus prudentia, sapientia divina et cognitione Spiritus ineffabili beantur, et tot ac tantas res a gratia Christi edocentur, ut nulla lingua ea possit effari. Est vero quando non alii ac unus ex vulgo appareant. Sic multifariam divina gratia se ipsam varians ac multipliciter transformans exercere vult ac diverse instruere animam, ut perfectam ipsam, immaculatam, purissimam supercælesti sistat Spiritui.

VII. Hi quos modo diximus Spiritus effectus magnorum graduum sunt, et perfectioni proximorum. Hæ siquidem diversæ consolationes gratiæ, differenter quidem cæterum indesinenter in iis a Spiritu exercentur, operatione operationem Spiritus semper excipiente. Quando enim aliquis ad perfectionem Spiritus pervenerit, cunctis perfecte perturbationibus purgatus, et totus Paracleto Spiritui per ineffabilem communionem unitus; et cum ejus anima ad eam evecta dignationem fuerit, ut Spiritus et ipsa sit, in unum cum Spiritu concreta; tunc totus lux, totus gaudium, totus requies, totus exsultatio, totus charitas, totus visceralis compassio, totus bonitas, totus benignitas sit; et quasi absorptus immergitur in virtutes potentie boni Spiritus, sicut in abysso maris lapis aqua undecunque comprehensus. In hunc igitur modum tales homines omnimode Dei Spiritui cohærentes, ipsi Christo assimilantur, virtutes Spiritus immutabiles in se ipsis habentes, et fructus iis consentaneos cunctis exhibentes. Fieri enim nequit ut, cum intus ipsi inculpati et puri per Spiritum effecti sint, fructus extra molitiae proferant; sed omni ex parte per omnia fructus in iis Spiritus elucent. Talis profectus est spiritualis perfectionis, plenitudinis Christi, in quam occurrere nos Apostolus adhortatur dicens: *Ut impleamini in omnem plenitudinem Christi*¹⁰. Et rursus: *Donec occurramus*

¹⁰ Ephes. iii, 19.

*in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi*¹¹.

200 VIII. Est quando, simul ac incipit aliquis genu flectere, plenum huic repente divina operatione fit cor; et anima condelectatur Domino, ad instar, ut dictum est, sponsæ cum sponso. Hoc magnus dicit Isaias: *Quo enim modo gaudet sponsus super sponsam, sic gaudebit Dominus super te*¹². Est etiam, quando contingit occupari quidem talem tota die; una autem ubi se idem hora orationi permiserit, rapitur ab ipsa interior homo, et immenso profundo illius sæculi futuri tenetur comprehensus. Oblectat autem ipsum arcana et ineffabilis voluptas, ita ut mens quidem obstupescat tota suspensa et in sublime raptā; obliuioque internis sensibus subrepat terrenæ hujus mundi sapientiæ; utpote repletis ipsi objecto digniori cogitationibus, ut dictum est, et captivis procul abductis contemplatione infinitarum et incomprehensibilium rerum, ut in illa hora per orationem homini accidat evolare simul cum oratione ipsius animam.

IX. Ad interrogantem autem, an possibile homini sit in eo semper statu durare, sic respondendum est: nunquam quidem gratiam non inesse, et non penitus radicari quasi coalescentem in naturam unam homini in quo est. Cæterum una cum sit ipsa, non uno tamen modo, sed multipliciter, prout vult, et convenire videt ad ipsius utilitatem hominis, varias vicissitudines dispensat. Nam aliquando quidem acriorem ipsi, aliquando languidiorem flammam subjicit. Est quando lux magis resplendeat; est quando contrahat fulgorem, et caliginem obducit quamdam, divina prorsus dispositione, lampade inextinguibiliter nihilominus ardente. Quando vero fulgentiori et puriori radiat lumine, velut abundantiori potu exhilaratus homo festum diem celebrat. Est etiam cum ipsum in corde micans lumen alteri lumini sub intimis profundius latenti velut fenestram aperit, ut homo totus dulcedine illa et speculatione plane absorptus, non amplius in se ipso sit, sed quasi fatuus et noxius habeatur mundo, propter inusitatas illecebras amoris et voluptatis et profunditatem, queis dignus habetur, mysteriorum. Ei contingit sæpius isto tempore ipsum perfectorum contingere graduum mensuram, et omni liberum esse peccato et irreprehensibilem; verum posthæc contrahi

X. Sic tecum reputa res gratiæ se habere: finge tibi, residere perfectionem in duodecimo gradu; est igitur, ut ad hanc gradus mensuram liceat ascendere; sed vicissim remittit gratia, et uno descendens gradu, in undecimo, ut ita loquar, subsistit, ubi mirabilia illa ipsi ostenduntur, et quorum ille experimentum cepit homo: sed eodem modo si hæc se semper haberent, non esset ipsi

Καὶ πάλιν· Μέχρι καταστήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.

H'. Ἔστιν ὅτε, φησὶν, εἰσέρχεται τις κλίνας γόνου, καὶ τοῦτω ἡ καρδία μεστὴ θείας ἐνεργείας γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ συνευφραίνεται Κυρίῳ, καθάπερ ἡδὴ δεδήλωται, νόμφης τρόπον κατὰ τοῦ νυμφίου. Ὁ μέγας τοῦτο εἶρησιν Ἡσαίας· Ὅν γὰρ τρόπον εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νόμφης, οὕτως εὐφραίνεται Κύριος ἐπὶ σοί· Ἔστι δ' ὅτε συνέδη μὲν ἀσχολεῖσθαι τὸν τοιοῦτον ὅλης ἡμέρας, κατὰ δὲ μίαν ὥραν εἰς εὐχὴν ἑαυτὸν ἐπιτρέψαντα, ἀρπάζεται παρ' αὐτῆς ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ κάτοχος ἀπέλθῃ βάθει τοῦ αἰῶνος ἐκείνου γίνεται. Ἔχει δὲ αὐτὸν ἀπόρρητος ἡδονὴ, ὡς ἐκπλήττεισθαι μὲν τὸν νοῦν μετέωρον ὄλον ὄντα καὶ ἠρπαγμένον· λήθην δὲ ταῖς φρεσὶν ἐγγίνεσθαι τοῦ ἐπιγελοῦ τοῦδε φρονήματος· ὅτε μεστοθέτων αὐτῷ τῶν λογισμῶν, ὡσπερ εἴρηται, καὶ εἰς ἀπέραντά τε καὶ ἀκατάληκτα πράγματα αἰχμαλώτων αὐτῷ ἀπαχθέντων, ὡς ἐν ἐκείνῃ ὥρᾳ δι' εὐχῆς τῷ ἀνθρώπῳ γίνεσθαι συναπαλθεῖν ἅμα τῇ εὐχῇ καὶ τὴν ψυχὴν.

Θ'. Πρὸς δὲ γε τὸν ἐρωτῶντα, φησὶν, εἰ πάντοτε δυνατὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῇ τοιαύτῃ διαρκεῖν καταστάσει, ταῦτα λεκτέον· ὡς ἡ μὲν χάρις οὐκ ἔστιν ὅτε μὴ σύνεστι καὶ ἐβρίζωται, καὶ ὡς φυσικόν τι πεπηγὸς ἐγγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ ὅς σύνεστι· μία δὲ οὐσα αὐτῇ πολυτρόπως, ὡς ἐθέλει, πρὸς τὸ τοῦ ἀνθρώπου συμφέρον, οἰκονομεῖ· ποτὲ μὲν γὰρ πλεόν αὐτῷ ἐδὲ πῦρ, ποτὲ δὲ ἀμβλύτερον ἀνακαίει. Καὶ τὸ φῶς, ἔστι μὲν ὅτε μᾶλλον ἐκλάμπει, ἔστι δ' ὅτε καὶ συστέλλεται καὶ ἐπιστυγνάζει κατὰ θεῖαν πάντως οἰκονομίαν, καίτοιγε τῆς λαμπρόδος ἀσθεστα καιομένης. Ὅτε δὲ φαιδρυνθῇ πλεόν, τότε καθάπερ ἐν μέθῃ πλείονι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐορτάζεται· ἔστι δ' ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τὸ φαῖνον ἐν καρδίᾳ, τῷ ἐνδοτέρῳ δῆπου καὶ βαθυτέρῳ διανολεῖ φωτὶ, ὥστε ὄλον τὸν ἄνθρωπον τῇ γλυκύτητι ἐκείνῃ καὶ θεωρεῖα καταποθέντα μηκέτι ἐν αὐτῷ εἶναι, ἀλλ' ὡς μωρόν τε καὶ βλαβερὸν ὑπεῖναι τῷ κόσμῳ, διὰ καινοῦς ἑυγγας ἀγάπης καὶ ἡδονῆς, καὶ τὸ βάθος ὧν ἡξίωται μυστηρίων. Καὶ συμβαίνει πολλάκις κατ' ἐκείνον μὲν τὸν καιρὸν τῶν τελείων αὐτὸν ἐπιθῆναι μέτρων, καὶ εἶναι πάσης ἀμαρτίας ἐλεύθερόν τε καὶ ἀνεπίληπτον, μετὰ δὲ ταῦτα συσταλῆναι τρόπον τινὰ τὴν χάριν, καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας ἐπιστῆναι δυνάμεως.

rursus quodammodo gratiam; et ab adversaria po-

I. Οἶου μοι, φησὶν, οὕτως τὰ τῆς χάριτος ἔχειν· ὑποκείσθω γὰρ σοι πρὸς δωδέκατον βαθμὸν ἀνιέναι τὴν τελειότητα· εἶναι μὲν οὖν ὅτε καὶ τοῦτὶ τὸ μέτρον ἐφικτὸν γίνεται· πλην ἀλλ' ἐνδίδωσι πάλιν ἡ χάρις, καὶ ἕνα ὑποβάσῃ βαθμὸν, εἰς τὸ ἐνδέκατον, ὡς εἰπεῖν, Ἴσταται. Ἐδέχθη ἐκεῖνα δὴ τὰ θαυμάσια, καὶ ὧν πείραν καὶ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐκεῖνος· εἰ τὸν ἴσον αὐτῷ τρόπον εἶχε ταῦτα διαπαντός, οὐκ ἂν δυ-

¹¹ Ephes. iv, 13. ¹² Isa lxxii, 5.

νατὸν αὐτῷ ἦν τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ βᾶρος ὑπέβαιναι A τοῦ λόγου, οὐτε μὴν ἀκούειν τι καὶ λέγειν, ἢ καὶ περὶ τοῦ, κἄν τὸ βραχυτάτον, μεριμνᾶν, ὅτι μὴ κείσθαι μόνον μιᾶς γωνίας ἐπειλημμένον, καὶ μετέωρον, καὶ μεμεθυμένον· ταύτη τοι καὶ τὸ τέλειον αὐτῷ μέτρον οὐ παρεσγέθη· ἵνα καὶ τῇ ἀδελφῶν προνοίᾳ, καὶ τῇ τοῦ λόγου διακονίᾳ καιρὸν ἐχῆ σχολάζειν.

IA'. Ἀκούοντες, φησὶ, τοῦ λόγου τῆς βασιλείας, καὶ πρὸς δάκρυα καταγόμενοι, μὴ τοῖς ἡμετέροις τούτοις ἐναπομείνωμεν δάκρυσι, μηδὲ τῇ ἡμῶν ἀκοῇ ὡς καλῶς ἀκούσαντες, μηδὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς καλῶς ἰδόντες, ἀρκούντως ἔχειν ἐαυτοῖς λογιώμεθα· καὶ γὰρ εἰσιν ἕτερα ὄτα καὶ ἕτεροι ὀφθαλμοί, καὶ κλαυθμοὶ ἕτεροι, ὡς δὴ καὶ διάνοια καὶ ψυχὴ ἕτερα, ὅπερ ἔστιν αὐτὸ θεῖον Πνεῦμα καὶ ἐπουράνιον, τὸ B ἀκούον τε καὶ κλαῖον, εὐχόμενόν τε καὶ γινώσκον, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ἐν ἀληθείᾳ ποιοῦν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος τὴν μεγίστην ἐπαγγελόμενος τοῦ Πνεύματος δωρεάν· Ὑπάγω, ἔλεγεν, ὁ δὲ Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα. Καὶ πάλιν· Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἅρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἐδ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνος οὖν προσεύξεται καὶ ἐκεῖνος κλαύσεται. Τὸ γὰρ, Τί προσευξόμεθα, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· αὐτῷ γὰρ τῷ Πνεύματι μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα δῆλόν ἐστι. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησὶν, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ καὶ, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιφοιτήσαντος, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀποστόλων σκηνοσάσης, τὸ μὲν τῆς κακίας κάλυμμα εἰσάπαν αὐτῶν ἀφῆρθη, τὰ πάθη δὲ κατηργήθη, καὶ τὰ τῆς καρδίας αὐτοῖς ἀπεκαλύφθησαν ἕμματα. Καὶ τότε λοιπὸν σοφίας πλησθέντες, καὶ τέλειοι καταστάντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, δι' ἐκείνου μὲν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα ποιεῖν ἔγνωσαν, δι' ἐκείνου δὲ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν ἐχειραγωγήθησαν ἡγεμονεύσαντός τε καὶ βασιλεύσαντός αὐτοῖς τῶν ψυχῶν. Ὅταν οὖν καὶ ἡμῖν ἐπακούωσι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ κλαίειν ἐπέρχεται, δεηθῶμεν Χριστοῦ, πίστει ἀνεπιδοιάσῃ D ἐλεύσεσθαι πρὸς ἡμᾶς, ἐλπίσαντες ἀληθῶς ἀκοῦον ἡμα.

IB'. Τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν οἶον, φησὶν· ἐπίκειται τις δύναμις ἐπικαλύπτουσα τὸν ἐλαφρὸν νοῦν, ὡς ἄῃ τις λεπτός· καίτοι δὲ τῆς λαμπρόδος ἀεὶ ποτε καιομένης καὶ φαινοῦσης, καθάπερ εἴρηται· ἀλλὰ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ὡς κάλυμμά τι ἐπίκειται· ταύτη τοι οὐδὲ ἔξαρνός ἐστιν ὁ τοιοῦτος μὴ εἶναι τέλειος, μηδὲ τὸ ὅλον ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' οἶον εἰπεῖν ἐλεύθερός τε καὶ οὐκ ἐλεύθερος· τοῦτό τε οὐκ ἄθεε πάντως· ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται θεῖον· καὶ ποτε μὲν διαλύεται καὶ θραύεται ἐκεῖνο τὸ μυστότι-

A possibile ut dispensationem hanc gratiosam et onus illud sustineret. Neque sane audire, nec curare quilibet quamvis minimum rerum humanarum potest, nisi quod jacet tantum in angulo correptus, et suspensus, et inebriatus. Unde perfecti ipsi gradus mensura non indulgetur; ut et fratrum curam habere, et ministerio verbi vacare possit.

XI. Cum audiendo sermones de regno Dei ad pias lacrymas movemur, non acquiescamus iis lacrymis tanquam nostris; neque has imputemus aut auribus nostris, quasi bene audierint; aut oculis, quasi bene viderint; et sufficere istos sensus ad talia reputantes. Etenim aliæ sunt aures, alii oculi, alii fletus, uti et alia mens et anima alia; divinus nempe 201 ipse ac supercælestis Spiritus audiens et flens, orans et cognoscens, voluntatemque in veritate divinam faciens. Quandoquidem apostolis Dominus maximum promittens Spiritus donum: *Vado, ait, at Paracletus Spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo, ille vos docebit omnia*¹³. Et rursus: *Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem*¹⁴. Ille igitur orabit, ille lacrymabitur. Etenim *Quid oremus, inquit divinus Apostolus, prout oportet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*¹⁵. Nam ipsi Spiritui soli Dei voluntas perspecta est. Siquidem *Quæ Dei sunt, inquit, nemo novit, nisi Spiritus Dei*¹⁶. Quoniam et quando, juxta promissionem, die Pentecostes descendit Paracletus, et virtus boni Spiritus animabus apostolorum insedit; velamen quidem illud, quo innata homini pravitas mentem obumbrat, plane ab iis ablatum est; vitiosi vero affectus aboliti sunt; oculique mentis ipsorum sunt aperti. Et tunc de cætero sapientia repleti, et perfecti constituti a Spiritu, per illum quidem et Dei voluntatem facere decreverunt, per illum et ad omnem veritatem manucti sunt, regnantem in animabus ipsorum. Quando ergo nobis quoque audientibus verbum Dei in lacrymas resolvi contigerit, oremus Christum, fiducia omnem dubitationem pellente, ut veniat ad nos, certo sperantes, suum Spiritum auditurum, et oraturum in nobis ad ipsius voluntatem. καὶ προσευχόμενον Πνεῦμα κατὰ τὸ αὐτοῦ θέ-

XII. Rem sic se habere puta: incumbit vis quædam superne obtogens expeditam mentem, ut aer quidam tenuis; ardente nihilominus semper et lucente, ut dictum est, lampade; sed illi ejus luci quoddam superne quasi operculum imponitur; unde qui ejusmodi est, haud inficias iverit, nequaquam esse perfectum, nec ex toto liberum a peccato; verum, ut sic dicam, liberum simul et non liberum, id vero haudquaquam omnino sine numine; sed per dispensationem divinam. Ac nonnunquam

¹³ Joan. xiv, 26.¹⁴ Jo. xvi, 22.¹⁵ Rom. viii, 26.¹⁶ I Cor. ii, 2.

quidem dissolvitur et scinditur ille *medius paries macerix*; quandoque omnino non dissolvitur. Neque pari per omnia in his passu procedit orationis negotium; sed est quando amplius accenditur gratia, et consolatur, et quietem præbet; est rursus, quando hebetior et remissior fit, prout ipsa gratia, accommodate ad ipsius utilitatem hominis benevole providens, varie dispensat. Ingressus tamen sum certis momentis in perfectam mensuram; gustum percepi et experientiam habui beati illius ævi. Nondum autem quemquam vidi Christianum perfectum, aut omni ex parte, in tempus omne, liberum. Sed requiescit aliquis in gratia, et mysteriorum ac revelationum fit particeps; et in multam dulcedinem gratiæ intrat; et peccatum rursus nihilominus inest ipsi. Tales porro propter exuberantem gratiam et lumen ipsos illustrans, per imprudentiam dico, perfecti esse et liberi videntur sibi; ego vero nondum, uti dixi, vidi ullum hominem perfecte liberum; nam et quadam ex parte mihi eo utigit, momentis quibusdam, in illam, quatenus dictum est, inensuram ingredi. Et novi, edoctus experimentis, qualis demum sit perfectus homo.

XIII. Cum audire tibi contigerit de communicatione sponsi cum sponsa, de choris, de cantu et festis, nihil materiale aut terrenum cogitaveris. Et enim in exemplum duntaxat per condescensionem **202** hæc assumuntur. Quoniam illa quæ his designantur, spiritualia et oculis carneis incontigua sunt. Animæ vero sanctæ ac fideli sub comprehensionem veniunt et ipsa communicatio sancti Spiritus, et supercælestes thesauri, chori ac festa sanctorum angelorum. Quin isti tantum homini manifesta fiunt, qui experimentum eorum ceperit; non introductus autem in hæc adyta, nec qualemcunque talium formare ideam potest. Reverenter igitur de huiusmodi rebus audi, quoad tibi contingat credenti, ut dignus habearis fruitione tuarum rerum. Et tunc scies ipsa experientia oculorum animæ, qualium honorum animæ Christianorum fieri compotes queant. Nam in resurrectione corpori quoque continget horum esse participi, videreque illa et quodammodo palpate, quando ipsum spirituale factum fuerit.

XIV. Propria animæ nostræ decora, et boni fructus, videlicet oratio, charitas, fidesque et vigilia et jejuniæ, et alia virtutum officia, ubi mista per participationem fuerit communioni Spiritus, tunc et ipsa, velut thymiamata conjuncta in ignem, opulentam emittunt fragrantiam: sed et nobis redditur facile conversari congrue ad voluntatem Dei; utpote cum sine Spiritu sancto, quemadmodum jam antea dictum est, nemo possit intelligere Dei voluntatem. Ut enim quæ viro nubis mulier, prius quidem quam ei conjungatur, proprio vivit arbitrio, et prout ipsi libitum est de se consulit; simul autem sub mariti convenerit manum, sub eo rerum omnium actionumque suarum moderatore vivit, se respicere ipsam ex eo desinens; pari modo et anima prius habet

A *χορ τοῦ φραγμοῦ*, ποτὲ δὲ τὸ σύμπαν οὐ διαλύεται, οὐδὲ διαπαντὸς ἐπίσης τὰ τοιαῦτα τῆς εὐχῆς· ἀλλὰ ἔστι μὲν ὅτε πλέον ἢ χάρις ἀνάπτεται, καὶ παρακαλεῖ καὶ διαναπαύει· ἔστι δὲ ὅτε στυγνοτέρα καὶ ὑφειμένη γίνεται, καθὼς αὕτη ἡ χάρις πρὸς τὸ συμφέρον τῶ ἀνθρώπῳ οἰκονομεῖ. Ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸ τέλειον μέτρον ἐν τισὶ καιροῖς, καὶ ἐγευσάμην καὶ πείραζαν ἔσχον ἐκεῖνον τοῦ αἰῶνος. Οὕτω δὲ οὐδένα εἶδον Χριστιανὸν τέλειον ἢ καθάπερ ἐλεύθερον· ἀλλὰ καὶ διαναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ μυστηρίων καὶ ἀποκαλύψεων κοινωνῶς γίνεται, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τῆς χάριτος εἰσεῖσι· καὶ ἡ ἀμαρτία πάλιν αὐτῷ σύνεστιν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν, καὶ τὸ ἠλλάμπον αὐτοῖς φῶς, κατὰ γὰρ ἀπειρίαν φημι, τέλειοι τε καὶ ἐλεύθεροι ἔδοξαν εἶναι·

B ἐγὼ δὲ, ὡς εἴρηται, οὕτω οὐδένα εἶδον ἀκριβῶς ἐλεύθερον· ἐπειδὴ κάμω μερικῶς καιροῖς ἐν τισὶν ἐξεγένετο εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον ἢ ἔλεγκται εἰσελθεῖν, καὶ οἶδα καταμαθῶν ὁποῖός τις ὁ τέλειος ἀνθρωπῶς ἔστιν.

Γ *Π*. Ἐπειδὴν ἀκοῦσαι σοὶ γένοιτο περὶ κοινωνίας νυμφίου καὶ νύμφης, καὶ χορῶν, καὶ ἑορτῶν, μηδὲν ὑλικὸν μηδὲ πρόσγειον ἐνόησον. Καὶ γὰρ εἰς ὑπόδειγμα μόνον συγκαταβατικῶς ταῦτα παραλαμβάνεται. Ἐπεὶ ἐκεῖνα ἀρρήτὰ τέ ἐστι καὶ πνευματικά, καὶ ὀφθαλμοῖς τοῖς σαρκικοῖς ἀψαυστα· ψυχῇ δὲ ἀγίᾳ καὶ πιστῇ πρὸς κατάληψιν ἔρχεται, αὕτη τε ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ οἱ ἐπουράνιοι θησαυροί, οἱ χοροὶ τε καὶ ἑορταὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῷ πείρα λαθόντι μόνῃ καταφανῆ γίνονται, ἀμύητω δὲ οὐδὲ ἐνοησάει δυνατόν τὸ παράπαν. Εὐλαβῶς οὖν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις ἂν καὶ σοὶ γένοιτο πιστεύοντι καταξιοθῆναι τῶν τοιούτων τυχεῖν· καὶ τότε εἰση αὕτῃ πείρα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς οἶων ἀγαθῶν ψυχαὶ τε Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει καὶ αὐτῷ τῷ σώματι τῶν τοιούτων παρέσται τυχεῖν, βλέπειν τε αὐτὰ καὶ οἰοεὶ κρατεῖν, ὅπῃταν καὶ αὐτὸ γένηται πνεῦμα.

D *Ι*Δ'. Τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς κάλλη, καὶ οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ, ἦτοι εὐχή, ἀγάπη, πίστις τε καὶ ἀγρυπνία καὶ νηστεία, καὶ τἄλλα τῶν ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα, ἐπειδὴν μεγαίη, καὶ κοινωνήσῃ τῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, τότε καὶ αὐτὰ καθαπερὲν θυμίαμα πυρὶ βληθὲν, πλουσίαν ἀποδίδωσι τὴν εὐωδίαν· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν γίνεται ῥάδιον ἀκολούθως τῷ θελήματι πολιτεῦσθαι τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἄνευ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καθάπερ ἦδη πρότερον εἴρηται, μηδὲν δυνατόν ἂν συνίεναι τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ὅσπερ γὰρ ἀνδρὶ πρὸς γάμον συνοῦσα γυνή, πρότερον μὲν ἢ συναφθῆναι, γνώμη τῇ ἰδίᾳ στοιχεῖ, καὶ θελήματι τοῖς ἑαυτῆς κέχρηται, ἐπειδὴν δὲ συνέλθῃ κατ' ἐν, ὅπ' ἐκεῖνη ἡγεμόνη τὸ σύνολον ᾗ, τοῦ πρὸς ἑαυτὴν ὄρῳ, ἀφειμένη· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχῇ ἔχει μὲν ἰδίῳ τι θέλημα, καὶ ἰδίους νόμους, καὶ ἔργα ἴδια· ἐπειδὴν

δὲ γένηται ἀξία τῷ ἐπουρανίῳ ἀνδρὶ Χριστῷ συνελθεῖν, ὑποτάσσεται τῷ τόμῳ τοῦ ἀνδρός, οὐκ ἔτι τῷ ταύτης θελήματι, ἀλλὰ τῷ ταύτης νυμφίῳ ἐπομένῃ Χριστοῦ.

IE'. Τὸ τοῦ γάμου ἐνδύμα τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν ἡγοῦ· τὴν ὃ μὴ ἐνδύναί γεγωνῶς ἀξίος, τοῦ ἐπουρανίου γάμου καὶ τοῦ δείπνου τοῦ πνευματικοῦ κοινωνῶς οὐκ ἔσται. Θῶμεν σπουδῆν τοῦ πνευματικοῦ καὶ θείου πιεῖν οἴνου, καὶ μεθυσθῆναι μέθην νηφάλιον· ἔν' ὡσπερ οἱ οἴνου διακορεῖς λαλίστεροι γίνονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τοῦ πνευματικοῦ τούτου διάπλοι γεγονότες οἴνου, μυστηρίων θείων λαλήσωμεν διηγήματα· *Καὶ τὸ ποτήριόν σου γάρ, φησὶ Δαβὶδ, μεθύσκον με, ὡσεὶ κρᾶτιστον!*

IC'. Αὕτη ἐστὶν ἡ πτωχὴ τῷ Πνεύματι ψυχὴ, ἥτις ἐπιγινώσκει μὲν τὰ ἑαυτῆς τραύματα, ἐπιγινώσκει δὲ τὸ περιέχον αὐτὴν τῶν παθῶν σκότος, καὶ τὴν ἀπὸ Κυρίου διαπαντὸς ἐπιζητεῖ λύτρωσιν· ἢ φέροι μὲν πόνους, ἐπ' οὐδενὶ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν χαίρει· ἀλλὰ τῷ καλῷ μόνῳ ἱατρῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ πέποιθε θεραπείᾳ. Πῶς οὖν ἡ τετραυματισμένη αὕτη ψυχὴ καλὴ καὶ εὐπρόσωπος ἔσται, καὶ πρὸς συμβίωσιν ἀρμόζουσα τῷ Χριστῷ; πῶς ἄλλως ἢ κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κτίσιν, καὶ τὴν σαφῆ τῶν οικείων τραυμάτων καὶ τῆς πτωχείας ἐπίγνωσιν; Εἰ γὰρ οὗς ἔχει τραύμασί τε καὶ μῶλωσι τῶν παθῶν μὴ συνήδεται, μηδὲ συνηγορεῖ τοῖς σφάλμασιν, οὐ λογίζεται αὐτῇ τὴν ἀμορφίαν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐλθὼν ἰάται καὶ θεραπεύει, καὶ ἀπαθὲς αὐτῇ καὶ ἀφθορὸν τι κάλλος ἀποκαθίστησι· μόνον αὕτη προαιρέσει μὴ κοινωνεῖτω τοῖς πραττομένοις, καθάπερ εἴρηται, μηδὲ τοῖς ἐνεργουμένοις συνευδοκεῖτω πάθεισιν. Ἄλλ' ὅλη δύναμις πρὸς Κύριον ἐκδοάτω, ἵνα διὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τῆς ἐλευθερίας πάντως ἀξιωθῆ τῶν παθῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ ψυχὴ μακαρία· οὐαὶ δὲ τῇ μὴ συναίσθησιν δεχομένη τραυμάτων, μηδὲ ἔχειν τι κακίας διὰ πολλὴν καὶ ἀμετρον οἰομένη κακίαν· ταύτην γὰρ οὐδὲ ὁ ἀγαθὸς ἐπισκέπτεται ἱατρὸς, οὐδὲ θεραπεύει, ὅτι μηδὲ μέλει αὐτῇ τῶν τραυμάτων, ἅτε καλῶς ἔχειν καὶ ὑγιῶς ἡγουμένη· *Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχουσι, φησὶν, οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.*

invisit medicus, nec sanat; quoniam sollicitudine se bene habere ac vigere sanitate existimet. *Non habent* ¹⁸.

IZ'. Μακάριοι τῷ ὄντι καὶ ζηλωτοὶ τοῦ βίου καὶ D τῆς ὑπερφουοῦς ἀπολαύσεως, ὅσοι διὰ θερμῆς καὶ φιλαρέτου διαγωγῆς τῶν ἐπουρανίων τοῦ Πνεύματος μυστηρίων πείρα καὶ αἰσθήσει τὴν γνώσιν εἰλήφασιν, καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχουσιν. Οὗτοι καὶ συμπάντων κρείττους ἀνθρώπων εἰσὶ· καὶ φανερὰ ἡ ἀπόδειξις. Τίνι γὰρ τῶν δυνατῶν, ἢ σοφῶν, ἢ φρονίμων ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπῆρξεν ἐπιστρεφομένη περὶ τὴν γῆν, ἐκεῖ τε ἐργάσασθαι ἔργα πνευματικά, καὶ τὰ κάλλη τοῦ Πνεύματος κατοπεύσαι; νυνὶ δὲ πένης τις τὸ φαινόμενον, πένης ἀκρωὺς καὶ ἐξουδε-

A voluntatem quamdam propriam, leges ususque proprios, opera propria: postquam vero digna facta fuerit quæ supercœlesti viro jungeretur Christo. subjicitur legi viri, non amplius suam, sed sponsi sequens voluntatem.

XV. Nuptialem vestem Spiritus gratiam esse puta, quam qui induere dignus non fuerit, cœlestium nuptiarum epulique spiritualis particeps non erit. Ponamus studium in spirituali et divino bibendo vino, et inebriemur ebrietate sobria, ut, quemadmodum qui vino pleni sunt, loquaciores fiunt, ita et nos, spirituali hoc large hausio mero, mysteriorum divinorum eloquamur narrationes. *Et calix tuus (ait David) inebrians me, quam præclarus est* ¹⁷!

B XVI. Ipsa est illa pauper Spiritu anima, quæ cognoscit quidem sua vulnera; cognoscit vero etiam eas, quibus circumambitur, perturbationum tenebras; et a Domino continue liberationem quærit. Quæ tolerat quidem labores, de nullo autem eorum, quæ super terram sunt, bono gaudet; sed in bono tantum medico, et in ejus curatione confidit. Quomodo igitur hæc vulnerata anima decora et formosa erit, et ad vitæ societatem individuum cum Christo ineundam apta? quomodo aliter quam perspectam habendo antiquam suam originem, et claram præ se ferendo propriorum vulnerum et mendicitatis notitiam? Nam si iis, quæ habet, vulneribus et cicatricibus passionum non delectatur, nec patrocinator delictis suis; non imputat ipsi suam deformitatem Dominus; sed venit et sanat ac curat eam, nullique obnoxiam alterationi et immarcescibilem quamdam ei restituit pulchritudinem. Tantum ipsa ne libero assensu participet iis quæ fiunt, ut dictum est; neve consentiendo ea comprobet, quæ inordinatæ perturbationes operantur; sed tota virtute ad Dominum clamet, ut per bonum ipsius **203** Spiritum liberare se dignetur a cunctis pravīs affectibus. Beata profecto talis anima: vix autem illi, quæ sensum intimum non capiet vulnerum suorum; quæque omnis se pravitatis funditus expertem per multam et immensam putaverit pravitatem. Talem enim neque bonus non tangitur vulnerum propriorum; utpote quæ *enim (inquit) egent qui sani sunt medico, sed qui male*

XVII. Beati revera, et invidendi ob vitæ et exsuperantis naturæ modum fruitionis felicitatem, quicunque per ferventem fidem, et vivendi usum ad virtutem normam exactum, supercœlestium sancti Spiritus mysteriorum sensu et experientia notitiam perceperunt, et conversationem in cœlis habent. Tales omnium, qui uspiam vivunt hominum, præstantissimi sunt. Id quod demonstrari manifesto potest. Cui enim potentum, aut sapientum, aut prudentum, ascendere in cœlum contigit, interim dum versantur in terra et illic operari opera spiritua-

¹⁷ Psal. xxii, 5. ¹⁸ Matth. ix, 12; xii, 17; Luc. v, 31.

ia, et pulchritudines divini Spiritus intueri? Nunc vero pauper aliquis in speciem, summe pauper et exinanitus; ac ne vicinis quidem vel minimum notus, procidens in faciem suam coram Domino, ascendit in cœlum ducente sancto Spiritu, et in plena fiducia suæ animæ, mirabilibus illic rebus delectatur; ibique operatur, ibi diversatur, ibi conversationem habet, juxta divinum Apostolum dicentem: *Nostra autem conversatio in cœlis est*¹⁹. Et rursus: *Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*²⁰. Mox subjungit: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum*. Hi sunt vere sapientes et potentes, hi et nobiles et prudentes.

XVIII. Quinetiam, non habita ratione cœlestium illorum, e solis his quæ præsentia sunt de sanctis judicans, non dubitabis, eos omnium longe hominum celsissimos pronuntiare. Age, res dijudicetur hoc modo: Nabuchodonosor Babylonis imperator, congregatis, quibus præerat, gentibus ad adorationem statuæ quam erexerat, Dei hoc ita sapientissime moderante providentia, ut et puerorum omnibus conspicua virtus fieret, et cuncti discerent unum esse Deum verum, qui in cœlis habitat: tres pueri, iique captivi, ac libertate privati, ausi sunt ipsi obsistere; et cunctis, ex multo metu, adorantibus, nec quidquam præter obsequium tentantibus, mutarum ritu pecudum, quo trahebantur, sequentibus, illi tantum abfuerunt ut similia aliis paterentur; ut neque ignorari sint passi suam de religione sententiam, nec latere sustinuerint, sed cunctis audientibus dixerint: *Deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus*²¹. Quos cum in pœnam terribilis illa fornax excepisset, non sane vim suam exseruit, ac quasi et ipsa venerata ipsos esset, a malis eos immunes conservavit: universis ac rege ipso Deum jam verum agnoscentibus. Hos equidem non magis terras incolentium, quam in cœlis degentium chori plausu celebrarunt. Nam heroica facinora sanctorum baudquaquam esse ignota cœli incolis, sed hos illis accursu et testes adesse, divinus innuit Apostolus, dum ait: *Spectaculum facti sumus angelis et hominibus*²². Potes et hæc in Elia videre, qui, unus homo cum esset, contra plurimos prævaluit, per devotionem ignis e cœlo. Sed et Moyses universam Ægyptum et Pharaonem **204** tyrannum superavit. Idem in iis quæ de Loth, in iis quæ de Noe, quæ de multis aliis narrantur, cernere est, qui cum apparent contemptibiles, multis illustribus et potentibus superiores evaserunt.

XIX. Unius fere cujusque, quas videmus rerum, ea conditio est, ut, ni eis subveniat alienæ naturæ auxilium, quantum in ipsis est, ad operandum inutiles informesque relinquuntur. Ineffabilis enim Dei sapientia mysteria et typos per ea quæ in ocu-

νώμενος, καὶ οὐδὲ τοῖς ἐγγειτῶνων μικροῦ γῶριμος, προσπίπτων ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ, ἀνεισιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ Πνεύματος ὁδηγούμενος, καὶ ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τῶν ἐκεῖ θαυμασιῶν κατατροφᾶ, ἐκεῖ τε ἐργάζεται, ἐκεῖ τὸ πολιτεύμα ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· *Ἡμῶν γὰρ τὸ πολιτεύμα*, φησὶν, *ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ πάλιν· Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίας ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν*. Εἶτα ἐπάγει· *Ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ*. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ἀληθείᾳ σοφοί, οἱ δυνατοί, οὗτοι καὶ εὐγενεῖς καὶ φρόνιμοι.

B IH'. Καὶ χωρὶς, φησὶ, τῶν οὐρανίων ἐκεινων, ἀπὸ τῶν παρόντων κρίνων τοὺς ἀγίους, οὐκ ἐπιδοιάσεις πάντων ὑψηλοτέρους εἰπών. Κρινέσθω δὲ οὕτως· Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλῶνος ἄρξας, ὅποτε τὰ ἔθνη αὐτῷ πάντα εἰς προσκύνησιν ἥς ἔτυχε κατασκευάσας εἰκόνας ἠθροίζετο· τῷ δὲ Θεῷ τοῦτο πανσόφως ὠκονομεῖτο, ἵνα καὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀρετὴ πᾶσι γῶριμος καταστῆ, καὶ μάθωσι πάντες, ὅτι Θεὸς ἀληθὴς εἷς, ὃς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ· *τρεις παῖδες*, καὶ αὐτοὶ αἰχμάλωτοι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφηρημένοι ἐπαρρησιάζαντο πρὸς αὐτόν, καὶ πάντων πολλῶν δέει προσκυνούντων, καὶ μηδ' ὄλωσ εἰ μὴ πείθεσθαι τολμώντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἀφόνων Ἰσα καὶ ταῖς κτίσεις αἰχομένων, αὐτοὶ τοσοῦτον ἀπέχοντες τοῦ τὰ ὅμοια τοῖς ἔλλοις παθεῖν, ὡς μηδ' εὐσεβοῦντας ἀγνοεῖσθαι βούλεσθαι, μηδ' ὑπομένειν λαθεῖν, ἀλλ' εἰς ἀκοήν πάντων λέγειν· *Τοὺς θεοὺς σου οὐ λατρεύομεν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ, ἣν ἐσθηκας, οὐ προσκυνούμεν*· τούτους εἰς τιμωρίας λόγον καὶ ἡ φοβερά ἐκείνη παραλαβοῦσα κάμινος ἦν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ὑπεδείξατο, ὡσπερ δὲ καὶ αὐτὴ διευλαθηθεῖσα τούτους, ἀπαθείς κακῶν διεφύλαξε, καὶ πάντες καὶ βασιλεῖς αὐτῶς τὸν ἀληθῆ δι' ἐκεινων Θεὸν ἐπέγνωσαν. Ἐκείνους οὐχ οἱ ἐν γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς χοροὶ κατεπλάγησαν· καὶ γὰρ εἰς τὰς τῶν ἁγίων ἀνδραγαθείας οὐδὲ τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀπειναι, ἀλλὰ συμφοιτᾶν κάκεινοις, ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὑπέφανει· *Θέατρον γὰρ, φησὶν, ἐγενήθημεν καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους*. Ἔχεις τοιαῦτα καὶ ἐπὶ Ἡλίαν **D** ὄραν· ὃς, εἰς ἀνθρώπος ὢν, πρὸς πλείστους ἴσχυσε διὰ τῆς τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς καταγωγῆς· ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς ὅλης Αἰγύπτου καὶ Φαραὼ τοῦ τυράννου περιεγένετο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Λῶτ, τοῦτο καὶ ἐπὶ Νῶε, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἰδοῖς ἐτέρων· οἵτινες τῷ φαινομένῳ πολλὴν εὐτέλειαν ὑπερχόμενοι, πολλῶν ἐκράτουν ἐπισημῶν καὶ δυνατῶν.

18'. Ἐκάστῳ τῶν φαινομένων, ἦν μὴ καὶ ἐτέρου τις ξένη φύσις πρὸς βοήθειαν ἐπιγένοιτο, τὸ ὅσον καθ' ἑαυτὸ ἀνέργαστόν ἐστι καὶ ἀκόσμητον. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀφρατος σοφία μυστήρια καὶ τύπους διὰ τῶν ὀρωμένων δείκνυσιν, ὅτι περ ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει,

¹⁹ Philipp. iii, 20. ²⁰ I Cor. ii, 9. ²¹ Dan. iii, 18. ²² I Cor. iv, 9.

καθ' ἑαυτὴν οὐσα, τὴν ἐντελῆ τῶν ἀρετῶν διακόσμησιν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς ἀγιωσύνης ἐκτός, εἰ μὴ καὶ τῆς θείας ἀπολαύσει χειρὸς, ἀδύνατός ἐστιν ἐπιδειξασθαι. Οἶον ἡ γῆ, καθ' ἑαυτῆς μένουσα, εἰ μὴ μετὰ σοῦ τῆς διὰ τῶν γηπέδων ἐπιμελείας, εἶτα καὶ τὴν ἐκ τῶν θμβρων καὶ τοῦ ἡλίου καταδέξεται συνεργίαν, ἀνεπιτήδειός ἐστι καὶ ἥμισυ διαρκῆς πρὸς καρπογονίαν. Καὶ οἶκος δὲ πᾶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε δεῖται φωτός, ὅπερ οὐκ ἐστὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ φύσεως· ἐπεὶ σκότους ἂν εἴη πεπληρωμένος καὶ ἀχρηστος· καὶ ἕτερα δὲ τούτοις ὁμοίως ἔχοντα ἔχει. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀδύνατως, καθ' ἑαυτὴν σχοῦσα, τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν τελείου ἀποδιδόναι, δεῖται τοῦ πνευματικοῦ γηπέδου τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τουτέστι τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ καὶ αὐτὸ ξέρον τῆς ἡμετέρας ἀτεχνῶς φύσεως· κτίσμα γὰρ ἡμεῖς, τὸδε ἄκτιστον· ἴνα καὶ τῆ ἰδίᾳ τέχνῃ γεωργήσαν τῶν πιστῶν φημι τὰς καρδίας, τὰς δὲ θλιψὲς θελήματι ἑαυτὰς τῷ πνευματικῷ γεωργῷ παραδοῦσας, τελείου τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος ἀποδοῦναι παρασκευασθῆ, λάμψῃ τε τὸ ἑαυτοῦ φῶς ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ τοῖς πάθεσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν οἰκίᾳ.

Κ'. Διπλοῦς ἐστὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ πόλεμος, καὶ διπλῆ ἡ πάλη· πρὸς τε τὰ ὀρώμενα τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ· ὑπερετίξει γὰρ ταῦτα καὶ διαγαργαλίζει καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν προσπάσχειν αὐτοῖς καὶ συνῆδουσαι· εἶτα καὶ πρὸς τὰς τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας.

ΚΑ'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἣν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τύπος τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ παναγίου Πνεύματος ἦν· ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖ πᾶς ὅστις ἀτενίσαι ἀδύνατος. Οὕτω καὶ νῦν ταύτην τὴν δόξαν, τὴν ψυχὴν Χριστιανὴν ἐπιλάμπουσαν, τὸ τῶν παθῶν σκότος οὐκ ὑπομένει· ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐγῆς ταύτης ἀποδιωκόμενον φεύγειται.

ΚΒ'. Τῷ φιλαλήθει καὶ φιλοθέῳ καὶ τῆς ἐπουρανίου γλυκύτητος γευσασμένῳ, ἔμυρτόν τε καὶ κεκραμένῳ ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένῳ τὴν χάριν, καὶ ὅλως ἑαυτὸν τοῖς θελήμασι τῆς χάριτος ἐπιτρέψαντι, πάντα τοῦ αἰῶνος τοῦδε διὰ μίσους ἐστὶ· χρεῖτων γὰρ οὕτως τῶν τοῦ κόσμου κατέστη πάντων· κἂν χρυσὸν εἴπῃς, κἂν ἄργυρον, κἂν τιμὰς καὶ δόξας, κἂν μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους· ὑπ' οὐδενὸς ἀλῶναι τῶν τοιούτων δύναται· καθότι πλοῦτου ἄλλου καὶ τιμῆς ἄλλης, ἐτέρας δὲ δόξης εἰς πείραν ἀφίχεται, καὶ ἡδονῇ ἀφθάρτῳ τρέφεται τὴν ψυχὴν, καὶ αἰσθησιν ἔχει καὶ πληροφορίαν πᾶσαν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος.

ΚΓ'. Οὗτος, ὁπόση τῷ λογικῷ ποιμένι διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλογα θρέμματα, τοσοῦτον ἐν συνέσει τε καὶ γνώσει καὶ διακρίσει, τῶν ἀνθρώπων διαφέρων ἐστὶ· καὶ γὰρ ἄλλου Πνεύματος, καὶ ἄλλου νοῦ, ἄλλης τε συνέσεως καὶ σοφίας παρὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου μετέχει σοφίαν· *Σοφίαν γὰρ, φησὶ, λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων*

A los incurrunt, iisque monstrat naturam humanam, sibi relictam soli, esse insufficientem ad exhibendum in se perfectum virtutum ornatum et spiritualem sanctimoniam decorem, nisi divinæ subsidio perfruatur manus. Sicut terra, in suis manens naturalibus, nisi agrorum artibus laboribusque præparetur, prætereaque nisi et imbrium et solis benignos recipiat influxus, inepta est et minime sufficiens ad gignendos fructus; similiter et domus quælibet, ut fiat habitabilis, eget lumine solari, alienæ utique ab ipsa naturæ; quo si careat, oppleta tenebris nulli sit usui: his similia multa videbis: ad hunc igitur modum humana quoque natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; indigetque ad id opera spiritualis agricolæ animarum nostrarum, qui est Spiritus Christi, alienæ profecto a nostra naturæ, cum nos creaturæ, ipse increatus sit; ut excolendis arte sibi propria fidelium cordibus, iis, inquam, quæ se tota voluntate spirituali colono præbent, efficiat ea feracia perfectorum Spiritus fructuum; et lumen ejus splendeat in obtenebrata perturbationibus affectuum animæ nostræ domo.

XX. Duplex Christianis est bellum et duplex lucta. Nam et ea quæ se corporis oculis objiciunt, invitant, titillando irritant et provocant animam, ad se affectu complectenda, et ad oblati per ipsa voluptatibus fruendum; ultraque hæc, adversus acris principis mundi principatus et potestates.

C XXI. Gloria Mosis quam in facie habuit ²², typus veræ gloriæ sanctissimi Spiritus erat; quem admodum enim illic nemo poterat intendere oculos in Mosis faciem ²³, sic et nunc resplendentem in anima Christiana ejusmodi gloriam tenebræ affectuum non sustinent: sed ab illo abactæ fulgore diffugiunt.

XXII. Ei qui veritatem et Deum amat, qui que coelestem dulcedinem gustavit, et insitam concretamque penitus animæ possidet gratiam, totumque se arbitrii gratiæ permisit, omnia sæculi hujus exosa sunt. Præstantior quippe hic et superior et quibuscumque mundi rebus, sive aurum dixeris, sive argentum; sive honores et dignitates, sive congratulationes et laudes; nullo talium capere potest, quoniam aliarum longe divitiarum, alterius excellentioris dignitatis gustum experiendo percepit, et voluptate incorruptibili anima ejus alitur; sensuque intimo ac possessione beata communicatis ab inhabitante ipsi Spiritu fruitur bonis.

XXIII. Hujus tanta est supra vulgares homines excellentia, quantum ratione præditus pastor eminet supra brutas pecudes; tantum, inquam, antistat mortalium cæteris sapientia, scientia, discretionem, quippe qui alium Spiritum, aliam mentem, aliam prudentiam ac sapientiam, quam prudentia mundi est, possidet. *Sapientiam enim, inquit, loquimur ²⁰⁵ inter perfectos, sapientiam vero non hujus*

²² Exod. xxxiv, 30. ²³ II Cor. iii, 7.

sæculi; neque principum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio ²⁶. Propter hæc cunctis hominibus, mundi spiritum habentibus, uti dictum est, seu prudentiæ, seu sapientiæ comparatione, ille a nobis descriptus immenso intervallo supereminet; siquidem hic *omnes homines dijudicat* ²⁶, secundum quod scriptum est: spiritualis, inquam, cognoscit unumquemque, discernens unde loquatur, ubi stet, in quibus versetur. Ipsum autem vicissim dignoscendi aut dijudicandi, nemini spiritum mundi habentium facultas est; nisi qui pariter cum eo divinitatis impertitus Spiritu fuerit: ut ait de talibus loquens divinus Apostolus: *Spiritualibus spiritualia comparantes; animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi; spiritualis autem judicat omnia, et ipse a nemine judicatur* ²⁷.

XXIV. Non aliter cuiquam contingere sanctissimi hujus Spiritus participatio potest, quam si plane peregrinus factus huic sæculo, totum se ad dicat inquisitioni charitatis Christi; ita ut omnibus quæ circa materiam versantur, caris solutus animus, uni huic assequendo scopo vacet, quo sic dignus fiat in unum cum Christo coalescere spiritum, ut ait Apostolus: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* ²⁸. Animæ vero quæ omnino cuiquam rerum hujus sæculi defixa est, aut in eam affectu aliquo propendet; puta divitiis, gloriæ, aut amicitia mundanæ, non erit possibile fugere et trahendo perrumpere tenebras diabolicarum potestatum.

XXV. Veritatis et Dei amantes animæ, ne brevem quidem intermissionem admittere sustinent amoris quo erga Dominum flagrant; sed totæ ex toto cruci hujus confixæ, spiritualem profectum sensu quodam intimo et arcana intelligunt experientia. Vulneratæ igitur isto desiderio, et, ut sic dicam, famelicæ justitiæ omniumque virtutum, atque illustrationis boni Spiritus, etsi mysteriis dignæ divinis, etsi lætitiæ cœlestis et gratiæ participes factæ sint, non tamen in se confidunt, neque esse se aliquid putant; sed quanto abundantius consequuntur spiritualia dona, tanto avidius inexplebiliter inhiant ulteriori participationi cœlestium gratiarum; tantoque ad hanc se laboriosius nitendo disponunt. Rursus quanto dulcius sentiunt se proficere in spiritu, tanto quasi gulosius appetunt perceptionem deliciarum earumdem; et spiritualiter locupletatæ, sibi, quantum in ipsis est, pauperes videntur, juxta divinam Scripturam: *Qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient* ²⁹.

XXVI. Tales animæ et gratiam accipiunt plenæ liberationis a perturbationibus affectuum; et illustrationem et communionem divini Spiritus in plenitudine gratiæ perfecte assequuntur. Diversæ autem ab his pigræ, laborum impatientes, non quæ-

των· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ, ἐν μυστηρίῳ. Διὰ ταῦτα καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα ἐχόντων, καθάπερ εἴρηται, εἰτε φρονίμων εἰτε σοφῶν, ὁ τοιοῦτος τοῖς ἄλλοις διενήνοχε· καὶ πάντα μὲν ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὁ τοιοῦτος γινώσκει τε ἕκαστον πύθεν τε λέγει, καὶ ποῦ ἔστηκε, ἐν ποίοις ἐστίν· αὐτὸν ἐξ οὐδενὶ τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα διαγιγνώσκειν τε καὶ ἀνακρίνει·ν δύναμις· ὅτι μὴ ἐκείνῳ ᾧ τὸ ὁμοίον ἐστὶ τῆς θεότητος πνεῦμα, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον· *Πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γάρ ἐστὶ τούτῳ· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.*

ΚΔ'. Τοῦ παναγίου δὲ φησὶ τούτου Πνεύματος ἀμήχανον ἄλλως τυχεῖν, εἰ μὴ πάντων τις τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ξένος γενόμενος, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποτάξειεν, ἵνα πασῶν τῶν κατὰ τὴν ὕλην μεριμῶν ἀνεθεῖς ὁ νοῦς, περὶ τὸν ἕνα τούτου σκοπὸν ἀπασχολῆται μόνον· καὶ οὕτω καταξιώθει μετὰ Χριστοῦ εἰς ἓν πνεῦμα γενέσθαι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἔσται εἰς ἓν πνεῦμα.* Ψυχῇ δὲ τῇ ὅλως τινὲ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου συνδεδεμένη καὶ πρὸς αὐτὸν ἐχούσῃ, οἷον πλοῦτῳ ἢ δόξῃ, ἢ φιλίᾳ τῇ κατὰ κόσμον, οὐκ ἔσται δυνατὸν φυγεῖν καὶ διαπεράσαι τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δυνάμεων.

ΚΕ'. Αἱ φιλαλήθεις ψυχαὶ καὶ φιλόθεοι οὐδὲ τὴν βραχείαν ὕψειν τοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἔρωτος ὑπομένουσιν· ἀλλ' ὅλαι δι' ὅλου τῷ σταυρῷ τούτου προσηλωμέναι, τὴν τῆς πνευματικῆς προκοπῆς αἰσθησὶν ἐν ἑαυταῖς γινομένην ἐπιγιγνώσκουσι. Τετρωμέναι γοῦν τούτῳ τῷ πόνῳ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐκπαινοὶ οὐσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν, κἂν μυστηρίων ἄξιαι θεῶν, κἂν εὐφοροσύνης ἐπουρανίου καὶ χάριτος μέτοχοι γένοινται, οὐ παποῖθαι περὶ αὐταῖς, οὐδὲ εἶναι τι οἰοῦνται· ἀλλ' ὅσῳ χαρισμάτων ἀξιοῦνται πνευματικῶν, τοσούτῳ μᾶλλον ἀπλήστως ἔχουσαι τῶν οὐρανίων φιλοπονώτερον ἐκζητοῦσι· καὶ ὅσῳ πνευματικῆς αἰσθάνονται προκοπῆς, τοσούτῳ δὴ καὶ λιχνότεραι πρὸς τὴν μετάληψιν τούτων γίνονται, καὶ πνευματικῶς πλουτοῦσαι, τὸ γε παρ' ἑαυταῖς, πενομέναις εἰκόσασιν, κατὰ τὴν θεῖαν Γραφὴν· *Οἱ τρώγοντες γύρ με, φησὶν, ἐτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἐτι διψήσουσιν.*

ΚΓ'. Αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καὶ τῆς τῶν παθῶν ἐλευθερίας παντάπασιν ἀξιούνται, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν τε καὶ κοινωνίαν ἐν πληρώματι τῆς χάριτος τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ ὀκνηραὶ τε καὶ ἀφερέπονοι, καὶ μὴ ζητοῦσαι τὸν τῆς καρδίας

²⁶ I Cor. ii, 6. ²⁷ ibid. 15. ²⁸ ibid. 13. ²⁹ I Cor. vi, 17. ³⁰ Eccli. xxiv, 29.

ἀγασμὸν, ἐντεθὲν ὡς ἐν σαρκὶ ἐτι τυγχάνουσιν, οὐκ ἔκ μέρους ἀλλ' ὀλοκλήρως δι' ὑπομονῆς δέξασθαι καὶ μακροθυμίας· μηδὲ κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι· τῷ παρακλήσει κατὰ πᾶσαν αἰσθησὶν καὶ πληροφορίαν ἠλπικασαι, καὶ δι' ἐκείνου τῶν παθῶν τῆς κακίας ἀπαλλαγῆναι αὐταί, κἂν χάριτος θείας ἀξιοθεῖεν· ἀλλ' ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι πάσης φροντίδος ἑαυτὰς ἀνῆκαν· ὅτε λαβοῦσαι τὴν χάριν, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τυγχάνουσαι παρακλήσεως, καὶ πνευματικῆς γλυκύτητος ἀπολαύουσαι. Ταύτῃ καὶ ῥάδια εἰσὶν οἴηθῆναι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, μηδὲ τῷ φρονήματι ταπεινούμεναι, μηδὲ ἐκδιψοὶ οὔσαι, καὶ πρὸς τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀπαθείας κατατεινόμεναι· ἐναπομείνασαι δὲ τῇ ὀλίγῃ ταύτῃ τῆς χάριτος παρακλήσει, καὶ εἰς ἔπαρσιν, οὐκ εἰς ταπεινώσιν προκόμεσαι, μᾶλλον καὶ οὐπερ ἠξιώθησαν χαρίσματος, ἔστιν ὅτε ἀπογυμνοῦνται. Ψυχὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς φιλόθεος, ὡς ὁ λόγος ἐφθῆ δηλώσας, κἂν μυρίας μετέλθῃ δικαιοσύνας, κἂν ἄκρις ἀγρυπνίας ἐκτρέψῃ τὸ σῶμα, κἂν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἀποκαλύψων τε καὶ μυστηρίων ἀξιοθεῖη, οὕτως ἔχει μετρίως ὡς μήπω τῆς κατὰ θεὸν ἀγωγῆς ἠργυμένη, μηδὲ κτησαμένη τι τῶν δεξιωτέρων, ἐρωτικῶς καὶ ἀπλήστως πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγάπην διακειμένη.

præstantiorum in via Spiritus æstimet dotium; tota insatiabiliter amandum incumbens.

KZ. Εἰς τὰ μέτρα δὲ ἐφικέσθαι ταῦτα, οὔτε ἀθρόως, οὔτε ῥάδιως ἐφικτὸν οὐδενί· ἀλλὰ πολλῶν πόνων καὶ ἀγῶνων ἠγῆσαμένων, χρόνων τε καὶ σπουδῆς, κατὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων, ἄχρι καὶ τοῦ τελείου, φημί, τῆς ἀπαθείας μέτρον. Οὕτω γὰρ πρὸς πάντα πόνον καὶ κόπον ἐξετασθεὶς, καὶ ὅλους πειρασμοὺς τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγομένους εὐφύχως ὑπενεγκῶν, τότε καὶ τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦ θεοῦ πλοῦτου καταξιοῦται· εἶτα καὶ κληρονόμος τῆς οὐρανοῦ γίνεται βασιλείας.

KH. Ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἔχουσα μὲν τὴν εἰρημένην τῆς πολιτείας ἀκριβείαν· μήπω δὲ τοῦ ἀγασμοῦ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν αἰσθησὶν δεξαμένη, πενθεῖται καὶ ζητεῖται παρὰ τοῦ Κυρίου θερμῶς, ἵνα τοῦ αγαθοῦ τούτου καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐν νῷ δι' ἀρρήτων θεωριῶν γινομένης τοῦ Πνεύματος ἐπιτύχῃ. Ὅσπερ δὲ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον, οἱ σωματικοὶ ἀλόγως ἀμαρτήμασιν, ἀφορίζονται μὲν παρὰ τοῦ ἱερέως τὸ πρότερον· εἶτα τὴν κατὰ λόγον μετάνοιαν ἐπιδεδειγμένοι, καὶ τῆς κοινωνίας μεταποιοῦνται· ὅσοι δὲ ἀπώτως καὶ καθαρῶς βεβιώκασιν, προκίπτοισι τε πρὸς ἱερωσύνην, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξωτέρου τόπου τὴν ἔσω τοῦ θησιαστηρίου μετάστασιν τε καὶ τάξιν ἀπολαμβάνουσιν, ἵνα λειτουργοὶ καὶ πάρεδροι τῷ Κυρίῳ διατελῶσιν· οὕτω δὲ σκοπῶμεν καὶ περὶ τῆς μυστικῆς τοῦ Πνεύματος κοινωνίας, περὶ ἧς τῷ Ἀποστόλῳ εἴρηται· Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅφει σωζομένην ἀκολουθίαν· νοικεῖ μὲν γὰρ ἡ θεία Τριάς

²⁰ II Cor. XIII, 13.

PATROL. GR. XXXIV.

runt sanctificationem cordis (unde et quasi in carne adhuc existunt) non ex parte sed integram per perseverantiam et patientiam recipere; quæ neque sperant omnibus sensibus et plena fiducia cordis participes Spiritus paraclæti fieri, perque ipsum a perturbationibus malitiæ liberari, licet gratiam divinam adeptæ sint. Sed a malitia illius omnem sollicitudinem remittunt, veluti receperint jam gratiam, et quæ ex ipsa fluit, consolationem, et spirituali dulcedine perfruuntur. Unde et faciles in tumorem mentis incidunt, non contritæ corde, nec sitientes, nec anhelantes ad perfectam extinctionionis affectuum mensuram; **206** acquiescentes exigua hac gratiæ consolatione; et magis in elationem, quam in humilitatem proficientes, unde et gratia potius, quam consecuti erant, spoliuntur. Non sic vere Dei amans anima, ut præcedens declaravit sermo; quantumlibet enim innumeris se commendabilem fecerit officiis virtutum; etiamsi acerrimis vigiliis corpus extriverit; utcumque donis Spiritus magnis et variis, etiam revelationum et communicationis mysteriorum fuerit digna habita, de se tamen adeo sentit modice, ut sibi videatur, ne rudimentum quidem adhuc ponere cepisse vitæ secundum Deum rectæ: nedum se possidere ullam interim, vehementi charitatis nisu ad Christum

XXVII. Ad hunc gradum pertingere, neque cito, neque facile contingit ulli. Sed præcedant necesse est multi labores et certamina, moræ longæ et studium cum probatione et tentationibus variis, usque dum ad perfectam mensuram quietis perturbationum perveniat. Ita enim demum per cuncta contentionum serumarumque genera exploratus, et tentationibus a malitia suscitatis animose toleratis, magnorum denique honorum, et donorum Spiritus, opumque divinarum beatur; postremoque hæres fit regni cælestis.

XXVIII. Anima vero non habens quidem hanc, de qua diximus, exquisitæ conversationis solertiam; neque dum intimi sensus experimento sibi conscia ejus, quæ est in corde suo, sanctificationis, lugeat et quærat a Domino ferventer, ut boni hujus et operationis Spiritus, quæ in mente fit per arcanas contemplationes, efficiatur compos. Porro quemadmodum juxta ecclesiasticam legem, in delictis deprehensi corporeis, segregantur quidem primum per sacerdotem; deinde præscripta canonibus pœnitentia exhibita, communioni restituantur; qui vero sine offensione et pure vixerunt, promoventur ad sacerdotium, et ab exteriori loco interius ad altaris viciniam admissi, statum jam et ordinem accipiunt, ut ministri et assessores Domino fiant; ad consimilem modum rem se habere reputemus in hac mystica Spiritus communionem, qua dictum ab Apostolo est: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, charitas Dei et Patris, et communicatio sancti Spiritus*²⁰. Videbis, inquam, similem

hic quoque quasi disciplinæ ordinem. Habitat enim divina Trinitas in anima pure vivente, cum adjuvante ipsam divinæ benignitatis auxilio; habitat autem non in quantum in se est; sic enim est incomprehensibilis universæ, quanta est, creaturæ; sed in quantum aptus et capax est homo. Postquam vero anima in quopiam offenderit, transgrediens ordinem divinum, ac Dei spiritum contristaverit, ejicitur et segregatur a spirituali lætitia mens, divina quidem gratia, et charitate omni, et operatione Spiritus sese contrahentibus; lapsa in defectum anima afflictionibus interim, et tentationibus, et malignorum spirituum vexationibus, tradita; quoad rursus recte jam ambulans, denuo se ad Spiritus beneplacitum adaptaverit; deinde velut per omnes circumducta poenitentium gradus, confessione nempe et humiliatione, visitatione tandem iterum gratiæ beatur; quin et cœlestis uberiorem interdum mensuram lætitiæ recipit. Quod si nulla in re Spiritum contristaverit, sed juxta Dei beneplacitum vixerit, cunctis pravis cogitationibus valide resistens, Dominoque indivulse adhærens; talis merito ac consequenter nunquam interrupto auctu proficit anima, donisque ineffabilibus **207** instruitur; nec non a gloria in gloriam, a quiete in perfectiore quietem transferetur. Denique et usque ad supremum, quo perducere Christianismus perfectis operariis, et inculpatis Christi ministris in æterno regno adjungetur.

XXIX. Hæc quæ videmus in paulo ante memorato sacrorum ritu, figuras esse puta et umbras occultorum. Templum puta visibile, cordis; sacerdotem, veri sacerdotis Christi gratiam: et sic porro. Ut igitur in Ecclesia visibili nisi prius fiant sacræ lectiones, et quæ cætera canone ecclesiastico consequi debent, procedant, psalmodiæ et sacrum ipsum mysterium corporis et sanguinis Christi peragi a sacerdote, inconsequens est. Vicissim autem, si vel maxime ecclesiasticus canon expletus fuerit, oblatio autem mystica non celebretur a sacerdote, nec eucharistia et communio corporis Christi administretur, haud perfecte absolvitur ecclesiasticarum cæremoniarum ordo, et mancus mutilusque Dei cultus ac religio est. Sic mihi tu de Christiano quolibet cogita. Si enim is in jejuniis quidem et vigilia, et in psalmodia item et in cunctis officiis virtutum universalium omni se diligentiâ exercuerit: nec tamen eo unquam proficiendo pertingat, ut mystica Spiritus operatio in altari cordis ejus a gratia cum sensu intimo, et omnis spiritualis quietis arcana experientia peragatur, imperfecta fuerit tota illa præcedens series religiosarum observationum, et ferme inutilis non productam.

XXX. Bonum est jejunium, bona vigilia, bona similiter omnis exercitatio, et vita peregre traducta; cæterum hæc proemia sunt status et conversationis Deum vere amantium; unde inconsultum profecto est iis magnopere confidere. Est enim, quando gratiæ cujusdam participes sumus: et tum malitia

Α εν τῇ καθαρῶς ἐχούσῃ ψυχῇ, τῆς θείας χρηστότητος συναφαπτομένης· ἐνοικεῖ δὲ οὐ καθ' ὃ ἐστιν· ἀχώρητος γὰρ καὶ αὐτῇ πάσῃ τῇ κτίσει· ἀλλὰ καθ' ὅσον γοῦν ἐπιτηδεύει· ἔχει καὶ δεκτικῶς ὁ ἀνθρώπος· ἐπειδὴν δὲ τι παρατραπῆ τῆς τῷ Θεῷ κατὰ γνώμην διαγωγῆς, καὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα λυπήσκειν, ἐκβάλλεται καὶ ἀφορίζεται τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ὁ νοῦς· τῆς μὲν θείας χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάσης τῆς ἀγαθῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας συσπυρομένης· ἐκεῖνου δὲ θλίψει τε καὶ πειρασμοῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασι παραδιδομένου· καὶ μέχρις ἂν πάλιν ὀρθοποήσκειν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος εὐαρέστησιν· εἶτα διὰ πάσης ἐξομολογήσεώς τε καὶ ταπεινώσεως τὴν μετάνοιαν ἐπιδειξαμένη, τότε καὶ αὐθις τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται τῆς χάριτος, καὶ τὴν οὐράνιον εὐφροσύνην πλεονεξῆ κατὰ πρῶτον ἀπολαμβάνει. Εἰ δὲ πρὸς πηδῶν τὸ Πνεῦμα λυπήσκειν, ἀλλ' εἰ ζωσά τε εὐαρέστως, καὶ λογισμοῖς μὲν πᾶσι πονηροῖς ἀντιταττομένη, τῷ Κυρίῳ δὲ κολλωμένη διαπαντός, ἡ τοιαύτη δικαίως ἄρα καὶ ἀκολουθῶς προκόπτει ψυχὴ, καὶ δωρεῶν ἀφάτων ἀξιοῦται, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καὶ ἀπὸ ἀναπαύσεως εἰς τελειότεραν ἀνάπαυσιν μετατίθεται. Εἶτα καὶ εἰς τὸ τέλειον τοῦ Χριστιανισμοῦ μέτρον ἀφικομένη, τοῖς τελείοις ἐργάταις, καὶ τοῖς ἀμώμοις τοῦ Χριστοῦ λειτουργοῖς κατὰ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ συνταγῆσται βασιλεύει.

ΚΘ'. Τὰ φαίνόμενα ταῦτα τύπους οἴου μοι καὶ σκιας τῶν κρυφίων εἶναι· τὸν ναὸν τὸν ὁρώμενον τοῦ τῆς καρδίας ναοῦ, τὸν ἱερέα, τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος· καὶ ἐφεξῆς οὕτως. Ὡς περ οὖν κατὰ τῆς δὲ τὴν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν, ἂν μὴ πρότερον αἱ ἀναγωγῆσαι, αἱ ψαλμῳδίαι τε καὶ τίς ἐστιν ἀκολουθία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ, προχωρήσκειν, αὐτὸ τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ σώματος τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὸν ἱερέα ἐπιτελεῖν οὐκ ἀκόλουθον. Εἶτα μὲν πᾶς μὲν ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἐπιτελεῖται, ἡ μυστικὴ δὲ τῆς προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως εὐχαριστία, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ γίνονται, οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐτελοῦργηθῆσθεος, καὶ ἑλλειπῆς ἐστιν ἡ λατρεία τοῦ μυστηρίου· οὕτω μοι καὶ τὰ τοῦ Χριστιανοῦ νοεῖ· ἂν γὰρ νηστειαν μὲν καὶ ἀγρυπνίαν καὶ ψαλμῳδίαν, ὅλην τε ἀσκησιν καὶ ἀρετὴν πᾶσαν κατορθώκως εἴη· ἡ μυστικὴ δὲ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς αὐτοῦ καρδίας ὑπὸ τῆς χάριτος κατ' αἰσθησιν πᾶσαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπαυσιν μὴ ἐπιτελοῖτο, ἀτελής ἡ τοιάδε πᾶσα τῆς ἀσκήσεως ἀκολουθία καὶ σχεδὸν ἀργή, οὐκ ἔχουσα τὴν τοῦ Πνεύματος ἀγαλλίαςιν μυστικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεργουμένην.

Α'. Καλὸν ἡ νηστεία, καλὸν ἡ ἀγρυπνία, αἰαλὸν ὁμοίως ἡ ἀσκησις, καὶ ἡ ἐπὶ ξένης διαγωγῆ· καὶ προοίμια ταῦτα πολιτείας θεοφιλοῦς· ἀλόγιστον δὲ ἀτεχνῶς τὸ ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιβαρῆσθαι. Ἐὰν γὰρ ὅτε καὶ χάριτός τινος ἐν μετοχῇ καθιστάμεθα· καὶ ἡ κακία ἐνδον ὑποκαθημένη, καθάπερ ἐν τοῖς

ἄνω λέλεκται, σοφίζεται καὶ ὑποχωρεῖ. ἐκοῦσα, οὐ πράττει τὰ ἑαυτῆς· ἀλλὰ ποιεῖ νομίσει τὸν ἄνθρωπον, διακεκαθάρθαι τὸν νοῦν· καὶ τὸ λοιπὸν ἐξάγει πρὸς οἴησιν τελειότητος. Ἐἵτα ληστροικῶν ἐπιτίθεται καὶ τῶν κατωτάτων ἄχρη καταφέρει τῆς γῆς. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι πολλάκις ἐκκοσιν ἕτη γενόμενοι ληστοὶ τινες ἢ στρατιῶται· τὸ ἐπιτήδευμα, μηχανάς τε κατὰ τῶν πολεμίων ἐπίστανται, ὑποκάθηνται τε καὶ ἐνέδρας ἐπινοοῦσι, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνουσιν ὄψα, καὶ κτείνουσιν ἀνεπίστως περιβαλόντες. Πόσω γε μᾶλλον ἢ κακία τοσαύτας χιλιάδας ἐτῶν γεγενημένα, καὶ τοῦτο ἔργον ἑαυτῆς τεθειμένη, τὸ σπουδαιότατον τὸ ἀπολεῖν ψυχὰς, ἐνέδρας εἶδε τοιαύτας ἐν ἀποκρύφῳ τῆς καρδίας ἐπινοεῖν, καὶ κατὰ καιροῦς ἀτρεμεῖν ἐπίτηδες, καὶ μὴ ἐνεργεῖν· ὥστε τὴν ψυχὴν ἐλκῦσαι πρὸς οἴησιν τελειότητος; Ὁ μόνος θεμέλιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, κἂν πάσας τις μετέλθῃ δικαιουσάνας, μὴ ἐπαναπαύεσθαι τοῦτων, μηδὲ ἐπιθαρρεῖν, μηδὲ μέγα τι πεποικημένα λογίζεσθαι· κἂν μέγας χάριτος καταστῆ, μὴ νομίσει κατειληφέναι· μηδὲ κατακόρως ἔχειν· ἀλλὰ πεινᾶν τότε καὶ διψᾶν δὲ, πειθεῖν καὶ κλαῖναι, καὶ συντετριμμένην ὄλωσ τὴν καρδίαν ἔχειν.

hendisse arbitrari; multo minus velut jam saturum flere, ac contritum penitus cor habere.

ΛΑ'. Νόει μοι τὴν πνευματικὴν κατάστασιν οὕτως ἔχειν. Ὑπόθου τινὰ εἶναι βασιλικὸν οἶκον· τοῦτω δὲ αὐτὰς ὑπαίνει διαφόρους, καὶ πρῶθ' ἄρα τινὰ καὶ οἰκίας ἄλλας ἐξωτέρας· καὶ οὕτω πάλιν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐνδοτέρας, ἐν αἷς τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς εἰκὸς ἀποκεῖσθαι. Ἐἵτα καὶ τὴν τοῦτων αὐτῆς ἐσωτέραν, ὅπου τὴν βασιλικὴν εἶναι διαγωγὴν ἐπιτίθειον. Ὅσπερ οὖν εἰ τις τὰς ἐξωτέρας αὐτῆς τε καὶ μονὰς ἀπαντήσας, εἰ δόξει τοὺς ἐνδον οἴκους κατειληφέναι, πεπλάνηται· οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἀκολουθῶς. Οἱ πρὸς γαστέρα καὶ ὕπνον διαμαχόμενοι, ψαλμοῖς τε καὶ εὐχαῖς διηνεκῶς προσκειμένοι, μὴ νομιζέτωσιν ἤδη τοῦ τέλους καὶ τῆς καταπάσεως ἐπιθῆναι. Πόθεν; Ἐτι γὰρ αὐτοῖς περὶ τὰ πρῶθ' ἄρα καὶ τὰς αὐτὰς ἢ ἀναστροφῆ· οὐχ ἵνα τὴν πορφύραν καὶ τοὺς θησαυροὺς ἀποκεῖσθαι τοὺς βασιλικούς ὑπάρχει· κἂν χάριτος τινος πνευματικῆς ἠξιώθησαν· μηδὲ τοῦτο πάλιν αὐτοὺς ἀπατάτω, τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ἐρευνᾶν οὖν προσήκειν, εἰ εἶδεν ἐν τῷ ὄστρον τούτῳ σκευεῖ τὸν θησαυρόν· εἰ ἐνεδύσατο τοῦ Πνεύματος τὴν πορφύραν· εἰ τὸν βασιλεῖα εἶδε καὶ ἀνεπαύσατο. Καὶ γὰρ οἶον μοι πάλιν τὴν μὲν ψυχὴν βάθος τι ἔχειν καὶ μέλη πολλὰ, τὴν δὲ ἁμαρτίαν ὑπεισελθοῦσαν τὰ μέλη πάντα, καὶ τὰ νοήματα τῆς καρδίας καταλαθεῖν· εἵτα ἐπιζητήσαντος τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, ἔλθειν, καὶ δύο τυχόν τῆς ψυχῆς μέρη περιλαθεῖν· τὸν οὖν ἀπειρώς ἔχοντα, πρὸς τῆς χάριτος ταύτης παρακαλούμενον δόκησις ἔχει, πάντα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατειληφθῆναι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὄλωσ ἐκτριῶσθαι, μὴ εἰδόντα, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἐτι κατάσχετον ὄπ' ἔκεινης ἐστίν. Ἐνδὸν γὰρ, ὡς πολλάκις δεδῆλωται, καὶ τὴν χάριν ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖν, ὃν τρῖσπον ἔφθαλμὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ συνεῖναι τὴν κακίαν ὑποκλέπτουσαν

A intus in nobis subsidens (prout superius est memoratum a nobis) subdole agit et sponte se subtrahit; nec operatur, quæ sua sunt. Sed hominem inducit, ut existimet mentem suam esse emundatam: et sic porro impellit eundem in perfectionis persuasionem. Tum vero latronum ritu in ipsium facit impetum, eumque in infima usque terræ præcipitat. Sunt homines innutriti tractationi armorum, qui annis viginti aut latrocinio, aut militiæ assuevere; quippe sciunt machinationes in rebus militaribus. Hi subsident, et insidiis intendunt, ac hostiam avertunt aures; et sic insilientes trucidant ex improviso. Quanto magis malitia, tot millium annorum, et opus hoc perdendi animas sibi proponens, insidias noverit ejusmodi in cordis abscondito comminisci, et temporibus opportunis de industria? Imo quietam esse et non operari, ut animam ipsam in persuasionem perfectionis pertrahat? Fundamentum itaque Christianismi est, quantumcunque quis obierit omnium officia virtutum, his tamen non acquiescere; non iis confidere; non inde magnum quid se fecisse reputare; neque ubi gratiæ particeps est factus, repente, ac se compatiari; quin tum magis esurire ac sitiire; lugere ac

XXXI. Cogita mihi, sic se habere spiritualem statum. Finge tibi animo palatium quoddam regium, aulis constans diversis; ac vestibula quidem principio exstare, partesque anteriores ædium; tum introrsum continua serie penitus recedentes alias, in quibus et purpuram et thesauros verisimile sit latere reposita. Deinde rursus post has adhuc interiora **206** conclavia: ubi diversari rex ipse creditur. Ut igitur si quispiam istiusmodi extimas tantum quasdam forte ingressus mansiones, existinaret se ipsa jam penetralia domicilii tenere, vehementer erraret: ita in rebus spiritualibus se res habet; qui bellum ventri et somno inferentes, in psalmodum quoque decantatione, et continuatione precum perseverant, ne putent se pervenisse jam ad metam, ac quietis inscendisse cubile. Unde enim hæc persuasio? Adhuc eorum in primoribus porticibus et circa aulas hæret conversatio; nondum ubi purpura et thesauri regii sunt repositi; licet gratiæ spiritualis alicujus sint beati; ne, quæso, hoc eos decipiat, ut apicem arripuisse jam se perfectionis putent. Explorare aliquem æquius fuerit; eequid in suo vase fictili thesaurum invenerit? Eequid jam induerit Spiritus purpuram? An regem viderit, et conquieverit? Etenim existima rursus animam quidem profunditatem quampiam habere, et membra multa; peccatum autem subrepsisse putet in membra omnia, et cogitationes quoque cordis occupasse. Deinde postquam homo requisivit Spiritus gratiam, eam venire, et duas apprehendisse forsitan animæ partes. Id cum sentiret imperitus gratiæ hujus, opinatur, universa pariter animæ membra gratiæ comprehensæ vi teneri, ac peccatum ex ea prorsus eradicatum; nesciens plerum-

que adhuc animæ partes occupari a peccato. Concesso enim (ut sæpius demonstratum est) gratiam indesinenter operari, sicut oculum in corpore; cum eo tamen nihilominus est verum, simul cum ea subesse pariter malitiam, latenter mentem fallentem. Qui ergo haud satis novit discernere, quasi magnum quid jam sit assecutus, magnum aliquid de se ipso opinatur; et quasi ultima purgatione ad purum excoctus sit, inflatur. Sed multum a vero abest hæc ejus vanissima persuasio. Ut enim præcedens sermo monstravit, ars hæc est Satanæ, quædam tempore de industria se abscondere, ac, quasi recessisset, intermittere operari quæ solebat; hoc spectantis, ut arrogantem sui fiduciam parum cautis spiritualibus ingeneret. Verumenimvero qui plantat vineam, haud statim vindemiat ejus fructum. Neque qui semen in terram jactat, frumentum eodem tempore in horrea convehit. Quid ergo? an recens natus infans perfectæ subito incrementum adipiscitur ætatis? Respice in Jesum. Ex quanta gloria Filius Dei et Deus cum esset Christus, in quot qualesque perpeffiones, ignominiam et crucem descenderit; et rursus propter illam ipsam ejus humiliationem superexaltatus idem fuerit, adeo ut sedeat ad Patris dexteram. At malus serpens subseminata primo suo susurro in Adami animo cupiditate divinitatis, in quantam ipsum dejecit ignominiam, illius superbissimi justa punitione desiderii. Hæc igitur ipse reputans, consule tibi, constituens quantum potes in securo res tuas; et stude semper humiliare tuum cor, et illud habere contritum.

Α τὴν διάνοιαν. Ὁ τοίνυν μὴ διακρίνειν εἰδώς, ὡς μέγα τι κατελιγώς ἤδη, μέγα τι περὶ ἑαυτοῦ οἰεταί, καὶ ὡς τὴν εὐχατὴν κάθαρσιν συνεσχηκώς τετύφωται· ἔχειν δὲ τὴν ἀλήθειαν συνηγοροῦσαν αὐτῷ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὡς γὰρ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, τέχνη τῷ Σατανᾷ καὶ αὐτῇ· κατὰ τινὰς χρόνους ἐκόντα παραχωρεῖν, καὶ τὰ εἰωθότα μὴ ἐνεργεῖν, κατὰ σκοπόν, τοῦ οἴησιν τελειότητος τοῖς ἀσχοιμένοις ὑποβαλεῖν· ἀλλὰ μὴ ὁ φυτεῦον ἀμπελώνα παραπόδας λαμβάνη καὶ τὸν καρπὸν· ἢ ὁ σπείρων τὰ σπέρματα ἐν τῇ γῆ καὶ τὴν συγκομιδὴν εὐθύς ἐποιήσατο. Τί δέ; τὸ ἀρτιγενὲς παιδίον ἤψατο παραχρῆμα τῆς τελειότητος; Ἀπόβλεψον εἰς τὸν Ἰησοῦν· ἐκ ποίας δόξης Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὢν ὁ Χριστὸς, εἰς οἷα πάθη, καὶ ἀτιμίαν, καὶ σταυρὸν κατέβη· καὶ πάλιν Β ὅπως διὰ ταύτην αὐτοῦ τὴν ταπεινώσιν ὑπερήρθη, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐκάθισεν. Ὁ δὲ γε πονηρὸς ὄφεις ἐκ πρώτης τῷ Ἀδὰμ ὑποσπείρας θεότητος ἐπιθυμίαν, εἰς οἷαν αὐτὸν κατήγαγεν ἀτιμίαν διὰ ταύτης δὴ τῆς οἰήσεως. Ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ἐννοῶν ἀσφάλιζε σεαυτὸν ὅση δύναμις, καὶ σπουδαῖζε ταπεινοῦν αἰετὴν καρδίαν, καὶ συντετριμμένην ἔχειν.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΝΟΟΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE LIBERTATE MENTIS

LIBER.

209 I. Cum audieris descendisse Christum in inferos, et detentas illic animas liberasse, non longe distare illa ab his, quæ nunc geruntur, puta. Cogita mihi sepulcrum esse cor. Ibi cogitationes et mentes defossas gravi teneri comprehensas caligine. Venit igitur Dominus ad animas in inferis ipsum clamore magno invocantes, in profundum videlicet cordis advenit; et ibi morti imperans. Dimitte, ait, clausas isthic animas, me qui possum eas liberare, ut id faciam orantes. Deinde gravem lapidem removens superpositum animæ, tumulum aperit, et quæ vere erat mortua, resuscitat: quæ-

Α'. Ὅταν ἀκούσης, ὅτι κατελθὼν ὁ Χριστὸς εἰς ἕδου, τὰς κατόχους ἐκεῖ ψυχὰς ἀνεβρύσατο, μὴ μακρὰν εἶναι ταῦτα καὶ τῶν νῦν τελουμένων νόμιζε. Οἶόν μοι γὰρ μνημεῖον εἶναι τὴν καρδίαν· κακεῖ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν κατωρύχθαι βαρεῖ σκότει κατελιγμένους. Ἐρχεται τοιγαροῦν ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐν ἕδου ἐπιδουμένας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ βάθος δηλαδὴ τῆς καρδίας, κακεῖ τῷ θανάτῳ ἐγκλεισόμενος· Ἀνάπεμπε, λέγει, τὰς ἐγκ[εκ]λεισμένας ψυχὰς, τὰς ἐμὲ τὸν βύσασθαι δυνάμενον ἐκζητούσας. Εἶτα τὸν βαρὺν λίθον διάρας τὸν τῇ ψυχῇ ἐπικειμένον, τὸν τε τᾶρον ἀνοίγει, καὶ τὸν ἐν ἀληθείᾳ νεκρὸν ἀνιστᾷ, καὶ τῆς

ἀφαργυῶς φυλακῆς τὴν ἐγκεκλεισμένην ψυχὴν ἀπ- A
αλλάττει.

Β'. Συμβαίνει, φησί, πολλάκις διαλέγεσθαι σοι καθ' ὑποβολὴν ἐν καρδίᾳ τὸν Σατανᾶν, καὶ, Σύνες ὅσα εἰργασαί πονηρὰ, λέγειν· ἀναπέπλησται σοι ἀνομιῶν ἡ ψυχὴ, βεβάρησαι πολλάκις καὶ χαλεπωτάταις ἁμαρτίαις. Μὴ λανθάνω γοῦν σε τοῦτο ποιῶν, καὶ προσχηματι ταπεινώσεως εἰς ἀπόγνωσιν συνωθῶν. Ἄφ' οὗ γὰρ διὰ τῆς παραβάσεως εἰσέφρησεν ἡ κακία, πάροδον ἔσχε διαλέγεσθαι καθεκαστὴν τρόπον τινὰ τῇ ψυχῇ ὡς ἀνθρώπων ἀνθρώπων, καὶ ὑποτιθέσθαι τὰ ἄτοπα. Ἀπόκριναι τοιγαροῦν αὐτῷ σύ· Ἄλλ' ἔχω τὰς τοῦ Θεοῦ διαβεβαιώσεις ἐγγράφους· Οὐ βούλομαι, λέγοντος, τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι διὰ μετανοίας καὶ ζῆν αὐτόν. Τί γὰρ ἐβούλετο αὐτῷ ἡ κάθοδος, εἰ γε μὴ τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσει, καὶ τοὺς ἐν σκότει φωτίσει, καὶ ζωοποιήσει τοὺς τεθανατωμένους;

Γ'. Ὅσπερ ἡ ἐναντία δύναμις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θεία χάρις προτρεπτική, οὐκ ἀναγκαστική δεικνύται· οὐσα, ἴν' ὄντως ἡμῖν τὸ ἐλεύθερόν τε καὶ αὐτεξούσιον περισώζοιτο. Ταύτη τοι καὶ ἐφ' οἷς ὁ ἀνθρώπος ἐργάζεται κακοῖς πρὸς τοῦ Σατανᾶ ὑπαγόμενος, οὐχ ὁ Σατανᾶς μᾶλλον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος τὴν τιμωρίαν εἰσπράττεται, ὡς μὴ βίᾳ συνελαθεῖς, ἀλλ' ἰδίῳ θελήματι πεισθεὶς τῇ κακίᾳ. Παραπλησίως δὲ κἀν τῷ ἀγαθῷ· οὐκ ἐπιγράφει τὸ γεγονός ἐαυτῇ, ἀλλὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἡ χάρις, καὶ διὰ τοῦτο δόξαν αὐτῷ περιτίθεισιν, οἱ αὐτὸς ἐαυτῷ τοῦ ἀγαθοῦ γέγονεν αἷτιος. Οὐδὲ γὰρ ἀναγκαστικῇ δυνάμει, ὡς εἴρηται, συνδεσμοῦσα αὐτοῦ τὸ θέλημα, ποιεῖ ἀτρεπτον ἡ χάρις· ἀλλὰ καίτοι συνοῦσα, τῷ αὐτεξουσίῳ παραχωρεῖ, ἵνα δῆλον εἴη τὸ τοῦ αὐτοῦ θέλημα, ὅπως ἔχει πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν. Κεῖται γὰρ οὐ τῇ φύσει νόμος, ἀλλὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως, τραπῆναι δυναμένη πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν.

Δ'. Φυλάττειν δεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνομιλητον συντηρεῖν βεβήλων καὶ πονηρῶν λογισμῶν. Ὅσπερ γὰρ τὸ σῶμα σώματι συνελθὸν ἐτέρῳ, πρὸς ἀκαθαρσίαν μαιίνεται· οὕτω δὴ καὶ ψυχὴ φθείρεται πονηροῖς συνδοιάζουσα καὶ ματοῖς λογισμοῖς, συνάδουσα τε αὐτοῖς καὶ συντιθεμένη· οὐχὶ τοῖς τῆς πονηρίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκάστης κακίας· οἷον, ἀπιστίας, δόλου, κενοδοξίας, ὀργῆς, καὶ φθόνου, καὶ ἱεδοῦς. Καὶ τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Εἶναι γὰρ οἶον καὶ φθορὰν καὶ πορνείαν ἐν τῷ ἀφανεί τῆς ψυχῆς, διὰ λογισμῶν ἀτόπων ἐνεργουμένην· καὶ ὡσπερ τὸν φθειρόντα τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, φθειρεῖ τοῦτον ὁ Θεός, ὅπερ τὸ σῶμα ἐστίν· οὕτω δὴ καὶ ὁ φθειρὼν ψυχὴν τε καὶ νοῦν, τῷ συντίθεσθαι τοῖς ἀτόποις, τιμωρίας ἐστὶν ὑπεύθυνος. Φυλάττειν τοιγαροῦν προσήκει καθάπερ τὸ σῶμα ὁρατοῦ ἁμαρτήματος, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν λογισμῶν ἀτόπων, οἱ νόμῳ Χριστοῦ ἐστίν· Ἠρμοσάμεν γὰρ ὑμᾶς ἐν ἄνδρῳ παρθένον ἀγγηρ παρασησησὶ τῷ Χριστῷ·

A que obscura custodia conclusa tenebatur, animam liberat.

II. Contingit sæpe insurrare tibi Satanam in aures cordis, et dicere : Scis quot et quanta pepertrasti mala ? repleta tibi scelcribus est anima ; gravaris multis et foedissimis peccatis. Non te lateat, suggerentem talia malum dæmonem id agere, ut te in desperationem, humilitatis prætextu, contrudat. Ex quo enim per transgressionem primam irrepsit in hominem malitia, liber aditus diabolo datus est animam quotidie alloquendam, ut homo hominem, et ad eundem suggerenda absurda. Responde igitur illi tu : *At habeo scriptas asseverationes Dei aientis : Nolo mortem peccatoris ; sed ut convertatur per pœnitentiam, et vivat* ²¹. Quam enim aliam potuit habere causam descendendi, nisi ut peccatores salvos faceret, jacentes in tenebris illuminaret, vitæ redderet mortuos ?

III. Ut adversaria potestas, ita et divina gratia ceu hortatoria, non necessitatem inducens esse ostenditur ; ut vere nobis libertas, et nostri potens arbitrium servetur. Inde est, cur eorum, quæ homo inductus a Satana perpetraverit mala, non a Satana potius exigantur pœnæ, quam ab homine ipso ; utpote qui non vi adactus, sed propria voluntate persuasus, malitiæ assenserit. Similiter autem et in bono, non ascribit successum sibi, sed homini gratia, et ei propter hoc gloriam apponit, quoniam ipse sibi boni causa fuerit. Neque enim necessitatem inducente vi, ut dictum est, constrictam ipsius voluntatem facit immobilem gratia ; sed, etiam cum præsens adest, libero cedit arbitrio ; ut manifestetur, quænam sit ejus voluntas ; uti se habeat erga virtutem et malitiam. Posita quippe lex est, non naturæ, sed sui compoti arbitrio, electionis in alterutrum domino, nempe ad bonum et malum.

IV. Custodire oportet animam, eamque a conversatione **210** arcere profanarum malarumque cogitationum. Ut enim corpus cum corpore coiens ad immunditiam polluitur ; sic et anima corrumpitur malis et sordidis copulata cogitationibus, concordansque et assentiens : nec iis solum quæ ad nequitiam et impuritatem, sed et illis quæ ad quodvis malitiæ impellunt genus : velut, infidelitatis, doli, vanæ gloriæ, iræ, invidiæ, rixæ. Et hoc est : *Mundare nos ipsos ab omni inquinamento carnis et spiritus* ²². Esse enim quamdam putam et corruptionem et fornicationem in occulto animæ ab impuris illis cogitationibus perpetratam ; et quemadmodum : *Qui templum Dei violaverit* (juxta magnum Apostolum) *disperdet illum Deus* ²³ ; quod Dei templum corpus est ; sic qui polluit animam et mentem, assentiendo pravis, pœnam utique debet. Custodire igitur convenit, sicut a visibili peccato corpus, ita et animam a cogitationibus immundis ; quoniam hæc sponsa Christi est : *Despondi*

²¹ Ezech. xliii, 11. ²² II Cor. vii, 1. ²³ I Cor. iii, 17.

enim vos, ait, uni viro virginem castam exhibere Christo²⁴. Audi quoque Scripturam dicentem: *Omni custodia serva cor tuum; quia ex ipso vita procedit*²⁵. Et: *Perversas cogitationes separare a Deo*²⁶; rursus discite a divina id docente Scriptura.

V. Rationem exigit a sua unusquisque anima, discernens et explorans, ad quam afficiatur. Et si haud consonans Dei legibus contigerit videre cor; omni conatu quemadmodum corpus, ita et mentem conservare incorruptam studeat, atque impuris assensum cogitationibus negantem. Si quidem velit iuxta promissionem introduci in convictum et choros purarum virginum²⁷. Cohabitatio enim et familiaris conversatio puris omnino et in recti amore fixis promissa est animabus.

VI. Sicut agri proprii diligentissimus colonus novat eum prius et ex eo spinas tollit; ac tum deum injicit semina; ita et qui a Deo exspectat sementem gratiæ accipere, purgare prius debet animæ suæ agrum; ut semen deinde in eum incidens Spiritus, perfectos et multiplices reddat fructus. Nam ni hoc fiat ante omnia, et nisi mundaverit quis seipsum ab omni inquinamento carnis et spiritus, caro est et sanguis, et longe distat a vita.

VII. Undecunque hostis machinationes astutas, dolos et maleficia, circumspicere oportet. Etenim ut Spiritus sanctus per Paulum: *Fit omnibus omnia, ut omnes salvos faciat*²⁸: sic et spiritui malo in studio est, omnia fieri, ut omnes in interitum propellat. Itaque is cum orantibus simul orare simulat, id spectans, ut ex ipsa oratione sumat ansam decipiendi orantem subjiciatque eidem arrogantem confidentiam; cum jejunantibus jejunit, ut ipsos inanibus decipiat et dementet; Scripturarum habentibus notitiam, similibus dat operam, sub specie scientiæ cupiens eos subvertere. Cum aliqui revelationis lumine beantur, videtur et ipse ejusmodi habere. *Transfiguratur enim* (ait Paulus) *se Satanæ in angelum lucis*²⁹. Ut opinione factæ lucis deceptos ad se adducat. Et, ut cuncta ejusmodi semel colligam, mira se artium subtilitate omnia variat, quo similitudine subjugatos, boni specie apparentis in veram allicitur irreparabilemque perniciem: *Consilia, inquit, destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei*³⁰. Vide quousque superbus ille impostor audendi proterviam extendat, ut non dubitet conari eos ipsos dejicere, qui **211** divinum Numen in cognitione veritatis possideant. Ut adeo unumquemque oporteat cor suum omni custodia servare; multamque a Deo prudentiam poscere, ut det nobis deprehendere diabolicæ malignitatis artes. Prætereaque exercitare, ac quasi elaborare mentem ac cogitationes nostras eliminando per spirituale curam sine intermissione convenit, et ad Dei voluntatem adaptare ipsas; quo non majus nec pretiosius opus est. *Confessio, enim ait, et magnificentiæ opus ejus*³¹.

καὶ, Πάση φυλακῇ τήρει τὴν καρδίαν, τῆς Γραφῆς ἄκουε λεγούσης· ἐκ γὰρ τούτων ἐξοδοὶ ζωῆς· καὶ, Σκολιῶδες δὲ λογισμοὺς χωρίζειν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πάλιν τῆς θείας διδασκαλίας Γραφῆς μάνθανε.

Ε'. Λόγον ἀπαιτεῖτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕκαστος ἀνακρίνων καὶ βασανίζων, τίσι πρόσκειται· καὶ εἰ μὴ συμφωνοῦσαν συμβαίνει τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις τὴν καρδίαν ὀρᾶν, πάσῃ δυνάμει καθάπερ τὸ σῶμα, οὕτω δὴ καὶ τὸν νοῦν διατηρεῖν ἀφθορον σπουδαζέτω, καὶ τοῖς πονηροῖς ἀσύνθετον λογισμοῖς. Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν καθαρὰν ἐσοικεῖσθαι· ἐνοικῆσαι γὰρ καὶ ἐμπεριπατῆσαι ταῖς καθαραῖς πάντως καὶ φιλοκάλοις ψυχαῖς ἐπήγγελται.

Γ'. Ὅσπερ ὁ τῆς ἰδίας γῆς ἐπιμελέστατος γεωργὸς ἀνανοεῖ ταύτην πρότερον, καὶ τὰς ἀκάνθας περιαιρεῖ, εἰθ' οὕτω καταβάλλει τὰ σπέρματα· οὕτω καὶ ἐν παρὰ Θεοῦ προσδοκῶντα τῆς χάριτος σπόρον λαβεῖν, καθαίρειν πρότερον χρῆ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας τὴν γῆν, ἢ ὁ σπόρος πεσὼν τοῦ Πνεύματος ἐντελεῖς καὶ πολλαπλασίου ἀποδοῖ τοὺς καρπούς· ὡς εἰ μὴ τοῦτο γένοιτο πρότερον, καὶ καθάρῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, σὰρξ ἐστὶν ἐτι καὶ αἷμα, καὶ μακρὰν ἀφέστηκε τῆς ζωῆς.

Ζ'. Πανταχόθεν τὰς τοῦ ἐχθροῦ μαγανείας, τοὺς δόλους τε καὶ τὰς κακουργίας, δέξυτατα περισκοπεῖν δεῖ. Καὶ γὰρ ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Παύλου τὰ πάντα γενέσθαι φησὶν, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ· οὕτω δὴ καὶ τῇ κακίᾳ γίνεσθαι πάντα διὰ σπουδῆς, ὡς τοὺς πάντας παραπέμψῃ τῇ ἀπωλείᾳ· ἀμφὶ ταῖς εὐχομένοις ὡς συνευχόμενος ὑποκρίνεται κατὰ σκοπὸν τοῦ προφάσει εὐχῆς ἐμβαλόντα πρὸς οἴησιν ἀπατῆσαι· τοῖς νηστεύουσι συννηστεύειν, αὐτοὺς οἴησαι φενακίσαι βουλόμενος· τοῖς ἔχουσι γνῶσιν Γραφῶν ἐπιτηδεύει τὰ ὅμοια, προσχῆματι γνῶσεως ἐπιποθῶν αὐτοὺς παρακρούσασθαι· τοῖς ἀποκαλύψαν φωτὸς καταξωθεῖσι, παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ. *Μετασχηματίζεται γὰρ, γῆσιν, ὁ Σατανᾶς εἰς ἀγγελον φωτός*· ἵνα τῇ δοκῆσει τοῦ καταλλήλου φωτὸς ἀπατήσας, εἰς ἑαυτὸν ἐπαγάγηται· καὶ ἀπλῶς οὕτω πρὸς πάντα ποικίλλεται καὶ τοῖς πᾶσιν, ἵνα τῶ ὁμοίῳ χειρούμενος εὐλογοφανεῖ προφάσει προξενῇ τὴν ἀπώλειαν· *Λογισμοὺς, φησὶ, καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ*. Ὅρα μέχρι καὶ τίνων ὁ ἀλαζῶν ἐκτείνει τὸ τόλμημα, τῶ βούλεσθαι καὶ τοὺς ἡδὴ τὸ θεῖον κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔχοντας κατενεγκεῖν. Ὅστε πάση φυλακῇ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν χρῆ, πολλὴν τε παρὰ Θεοῦ τὴν σύνεσιν αἰτεῖν, ἵνα δῶ ἡμῖν τὰς τῆς κακίας τέχνας φωρᾶν. Ἐργάζεσθαι δὲ καὶ ἐκπονεῖν τὸν νοῦν ἐν συνέσει καὶ τοῖς λογισμοῖς προσηκείως διεγνεκῶς, καὶ πρὸς τοῦ Θεοῦ θέλημα καταρτίζειν αὐτοὺς· οὐκ ἐστὶ τοῦτου μείζων ἔργον ἢ τιμωτέρον· Ἐξομολόγησις γὰρ, φησὶ, καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ.

²⁴ II Cor. xi, 2. ²⁵ Prov. iv, 23. ²⁶ Sap. i, 3. ²⁷ Apoc. x, 22. ²⁸ I Cor. ix, 22. ²⁹ II Cor. xi, 14. ³⁰ II Cor. x, 5. ³¹ Psalm. cx, 3.

Η'. Τῆ φιλοθέῳ ψυχῇ, καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ πρά- A
 ξειεν, οὐδὲν ἑαυτῇ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἕκαστα ἐπιγράφειν
 ἔθος. Ταύτη τοι καὶ ὁ Θεὸς πάλιν τῇ ὑγίει ταύτης
 καὶ ὀρθῇ συνέσει καὶ γνώσει προσχῶν, τοῦναντίον
 ἐκείνη πάντα λογίζεται· καὶ ὡς αὐτῆς καμούσης καὶ
 παρ' ἑαυτῆς τὸ ὅλον ἐργασαμένης, τὰς ἀντιδόσεις ἐπι-
 μετρεῖ· καίτοι δόξαν αὐτῷ πρὸς χριστὸν ἡμῖν ἔλθειν,
 οὐδὲν πρὸς ἀλήθειαν τῷ ἀνθρώπῳ δίκαιον εὐρεθή-
 ζεται· ἐπεὶ καὶ τὰ χρήματα, καὶ τὰ δοκοῦντα πάντα
 ταυτὶ ἀγαθὰ, δι' ὧν καὶ εὐποιοεῖν ἕκαστος δύναται,
 ἐκείνου εἰσὶ, γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ· αὐτὸ τὸ σῶ-
 μα, καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι,
 ἀνθρώπος κατὰ χάριν ἔχει. Τί τοίνυν αὐτῷ λείπεται
 ἰδίον, ἐφ' ᾧ τὸ οἰθῆναι ἢ δικαιωθῆναι κατὰ λόγον
 ἔξει; πλὴν ἀλλὰ ταύτην ὁ Θεὸς μεγίστην ἐξ ἀνθρώ-
 πων δέχεται χάριν, καὶ τοῦτο τῶν προσφερομένων B
 ἐκείνῳ τὸ χαριέστατον, τὸ τὴν ψυχὴν καλῶς ἐπιγνοῦ-
 σαν ὅπως ἔχει τὰ ὄντα, πάντα ὅσαπερ ἂν ποιῇ ἀγαθὰ
 καὶ ὅσα κάμνει διὰ Θεόν, ὅσα τε συνήσι καὶ γινώ-
 σκει, αὐτῷ λογίζεσθαι, καὶ αὐτῷ τὸ σύμπαν ἀνα-
 τιθέσθαι.

accidit; anima res, uti se vere habent, agnoscat; mala tolerat, quæcunq̄ue intelligit et sentit, imputat

Θ'. Ὅσπερ Ἰσραὴλ ἕως μὲν εὐαρέστως εἶχε πρὸς
 τὸν Δεσπότην, καίτοιγε οὐδέποτε μὲν ὡς ἔχρην·
 πλὴν ἀλλ' οὖν ἕως ἐδόκει ὑγιῆ τινα ποσῶς πρὸς αὐτὸν
 ἔχειν τὴν πίστιν, στύλος πυρὸς καὶ νεφέλη αὐτοῦ
 προηγείτο, θάλασσα δὲ αὐτῷ ὑπεχώρει, καὶ μυρίων
 ἄλλων ἀπέλαυε θαυμασιῶν· ὅποτε δὲ τῆς πρὸς Θεὸν
 εὐνοίας ἀρίστατο, τότε καὶ τοῖς ἔχθροῖς παρεδίδοτο,
 καὶ δουλείαις πικραῖς κατεργάζετο. Οὕτω μοι νόει C
 καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ἢ διὰ τῆς χάριτος τὸν Θεὸν ἐπ-
 ἔγνω, καὶ ἀπὸ ῥύπων μὲν ἐκαθάρθη πολλῶν τὸ πρό-
 τερον, εἶτα καὶ χαρίτων ἀγία γέγονε, τὴν προσ-
 ἤκουσαν δὲ οὐ φυλάξασα τῷ οὐρανῷ ἄνδρ' διὰ τέλους
 εὐνοίαν, ἐξέπεσε τῆς ζωῆς ἥς μέτοχος ἐγεγόνει. Δυ-
 νατὸν γάρ τῷ ἀντικειμένῳ καὶ τῶν εἰς τὰ τοιαῦτα
 φθασάντων καταπαίρεσθαι μέτρα. Ὅστε ἀγωνιστέον
 ἐπίσημη δύναμις, καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῆς
 ἑαυτῶν ζωῆς ἐπιμελητέον, μάλιστα τοῖς ὅσοι τοῦ
 Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ γεγόνασι μέτοχοι, τοῦτο
 μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα δι' ὀλιγωρίαν ποιεῖν, καὶ δι'
 αὐτὸ τοῦτο τοῦ Κυρίου Πνεύμα λυπεῖν. Ὅσπερ γάρ
 Καρὰ γίνεταί ἐν τῷ οὐρανῷ, καθά φησιν ἡ Ἀλήθεια,
 ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι· οὕτω καὶ λύπη
 πάλιν ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐκπιπτούση. D
 aut magnum oscitanter fiat, unde contingat Domini Spiritum contristari. Quemadmodum enim Gau-
 dium est in cælo, ut Veritas testatur, super uno peccatore pœnitentiam agente⁴³; sic et mœror vis-
 cissim super una anima excidente ab æterna vita.

Γ'. Ὅταν ψυχὴ τῆς χάριτος καταξιώθῃ, τότε δὴ
 καὶ χρήσιμα ταύτῃ μάλιστα γνώσεις, σύνεσις, καὶ
 διάκρισις· ἅπερ γοῦν καὶ αὐτὰ Θεὸς δίδωσιν ἐκείνης
 αἰτούσης, ὥστε εὐαρέστως αὐτὴν διακονῆσαι τῷ
 Πνεύματι, ὃ καὶ κατηξιώθη λαβεῖν, μὴ κλεπτομένην
 ὑπὸ κακίας, μὴ σφαλλομένην δι' ἀγνωσίαν, μὴ τῷ
 ἀμαλεῖν καὶ ἀφρόδως ζῆν παρατρεπομένην, καὶ παρὰ
 τὸ Δεσποτικόν τι διαπραττομένην θέλημα.

⁴³ Luc. xv, 10.

VIII. Dei amanti animæ, utcunq̄ue omnia bona
 faciat, nihil sibi, sed Deo cuncta ascribere mos est.
 At Deus vicissim sanam ejus et rectam, cum ad-
 mistione prudentiæ, scientiam attendens, in con-
 trarium plane modum omnia ipsi imputat; ac velut
 illa sola laborasset, et suis unius viribus in solidum
 cuncta peregisset, sic ei remunerationes admei-
 tur. Enimvero si Deo luberet rigido nobiscum ju-
 dicio agere, nihil prorsus homini ab eo vere de-
 bitum reperiretur, quandoquidem possessiones,
 pecunia, cunctaque hujus vitæ bona, quæ instru-
 menta bene operandi bonis sunt, in solidum ejus
 dominio subjacent. Terram et universa quæ illa
 fert aut continet; ipsum corpus, ipsam animam,
 sed et ipsum esse, homo per gratiam habet. Quid
 igitur ipsi relinquatur proprium, unde possit in
 confidentiam inflari, aut spem concipere vera ra-
 tione nixam obtinendi districto judicio quasi jure
 sibi debitum quidpiam? Cæterum hanc maximam
 ex hominibus Deus percipit gratiam; et hoc ex iis
 quæ ipsi offeruntur unum longe jucundissimum
 et quæcunq̄ue facit bona, quæcunq̄ue propter Deum
 supremo largitori, et uni ei accepta referat.

IX. Sicut Israelitis, quoad quidem ad Domini
 beneplacitum se conformarunt (etsi nunquam id illi
 ea qua oportuerat diligentia fecerunt), verum quan-
 diu saltem in speciem sana in eum fide se præditos
 utcunq̄ue operando monstrarunt, columna ignis et
 nubes præibat, mare autem iis dans transituri-
 viam recedebat; ipsique innumerisque aliis adjuti
 miris operibus fuere; quando autem a fidelitate Deo
 debita defecerunt, tunc et hostibus sunt dediti, et
 diris servitutibus attriti sunt. Sic et tu reputa, si
 milia contingere animæ, postquam per gratiam
 Deum agnoverat; postquam a multis per eumsor-
 dibus fuerat ablata, gratiisque præterea exornata;
 cum fidem charitatemque tot nominibus debitas
 cœlesti suo sponso ad extremum non præstiterit,
 ut excidat vita, cujus particeps erat effecta. Eo enim
 usque potest vis exitialis Satanæ pertingere, ut etiam
 eos dejiciat, qui ad tam sublimem istum dignitatis
 ascenderunt apicem. Quocirca contendendum tota
 virtute est, ut cum timore et tremore invigiletur
 conservandæ spirituali vitæ; iis maxime, qui Spi-
 ritus Christi participes sunt facti. Quam ad rem
 cavendum diligenter est, ne quid ab iis parvum
 cavendum diligenter est, ne quid ab iis parvum

X. Quando gratiæ dignationem acceperit anima,
 tunc ei maxime utiles sunt scientia, prudentia et
 discretio; quas propterea ipsas res Deus illi, dum-
 modo postulet, largitur, ut ad beneplacitum per
 has possit servire Spiritui, quod ut faceret, est illi
 per gratiam indultum; in quo cavere sollicitus de-
 bet, 212 ne illi subrepat insidians innata malitia,
 ne labatur per ignorantiam; ne idcirco, quod ue-

gigenter et sine timore vivat, pervertatur ad aliquid agendum, quod Domini voluntati non congruat.

XI. Sicut operatio affectuum, quæ est spiritus erroris, tenebrarum et peccati mundum hunc animans, in eo domicilium obtinet homine, qui plenus turget dictatis sapientiæ carnalis; ita e contrario, vis et operatio lucidi Spiritus in homine sanctificato habitat; juxta dicentem: *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur, Christi*⁴³? Et rursus: *Vivo autem jam non ego: vivit vero in me Christus*⁴⁴. Et: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*⁴⁵. Et Dominus: *Veniemus ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus*. Hæc non obscure, neque otiose, sed in virtute et veritate iis, qui digni habentur, insunt. Lex enim prius sermone experte substantiæ instruebat homines; grave ipsis et importabile imponens jugum, et nullum valens porrigere auxilium; ex eo quod non posset virtutem Spiritus conferre. Sicut ait Paulus: *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem*⁴⁷, etc. Ab adventu autem Christi ostium gratiæ credentibus in veritate apertum est; Deique virtus et operatio Spiritus ipsis suppeditatur.

XII. Postquam Christus, prima et naturalis bonitas, donum Spiritus divinis transmisit discipulis; exinde credentibus divina illa virtus obumbrans, et eorum inhabitans animas, medetur quidem passionibus peccati, tenebris autem et morte ipsos liberat. Eatenus quippe et vulnerata et carcere clausa erat anima, et caligine peccati undique comprehensa. Denique nunc quoque anima nondum gratiam sortita inhabitantem in se Dominum habendi; nec in se intime sentiendi informantem animantemque sese, ac penitus fecundantem omni operatione virtutem Spiritus divini, in tenebris adhuc est. Quibus autem divini Spiritus supervenit gratia, et imis mentis ipsorum penetralibus insedit; his sane Dominus vice animæ est. *Qui enim adhæret Deo* (divinus ait Apostolus), *in unum cum eo coalescet: Spiritum*⁴⁸. Et ipse Dominus, *Sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ita et ipsi in nobis unum sint*⁴⁹. O bonitatem et dignationem indultam tantum depressæ a malitia hominum naturæ! Cæterum uti quando pravitate vitiorum adhærebat, anima, unum idemque quasi cum ipsis erat; et quamquam propriam habebat voluntatem, tamen quod illi lubebat, nequibat facere. Quod et Paulus de se ait: *Non enim quod volo hoc facio*⁵⁰; quanto utique magis Dei virtute cum sanctificata et digna eo facta anima conveniente, in unam illa cum Deo voluntatem erit? Fit enim anima tunc vere quasi anima Dei, per hoc quod sponte, et ex proposito regenti se submittit boni Spiritus virtuti; et per propriæ voluntatis vias non amplius ambulat. *Quis enim*

A IA'. Ὡσπερ ἡ ἐνέργεια τῶν παθῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐγκόσμιον πνεῦμα τῆς πλάνης, τοῦ σκότους τῆς ἀμαρτίας, ἀνθρώπων τοιοῦτον ἀννοιχθεῖεν, ὅς διὰ πλεῶς ἐστὶ φρονήματος σαρκικοῦ· οὕτω πάλιν ἡ ἐνέργεια τε καὶ δύναμις τοῦ φωτεινοῦ Πνεύματος ἀνθρώπων τῷ ἀγιασθέντι ἐγκατοικεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα· *Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; καὶ αὖθις· Ζῶ δὲ οὐκ ἐτι ἐγὼ, ἣ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· καὶ, Ὅσοι δὲ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ ὁ Κύριος· Ἐλευσόμεθα ἐγὼ τε καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν*. Ταῦτα οὐκ ἀδήλως, οὐδ' ἀνεργήτως, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τοῖς καταξιουμένοις ἐγγίνεται. Ὁ μὲν γὰρ νόμος τὸ πρότερον λόγῳ ἀνυποστάτῳ ἐπέστρεψε τοὺς ἀνθρώπους, βαρὺν αὐτοῖς καὶ δυσφόρητον ἐπιτιθεὶς τὸν ζυγὸν, καὶ μηδεμίαν εἰδῶς ὀρέγειν βοήθειαν, τοῦτο δὲ παρὰ τὸ μὴ δυνατῶς ἔχειν τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν παρέχειν· *Τὸ γὰρ δδύνατον*, φησὶ, *τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός*, καὶ ἐξῆς· Ἀπὸ δὲ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἡ θύρα τῆς χάριτος τοῖς ἐν ἀληθείᾳ πιστεύουσι διανοίχθη, δύναμις τε Θεοῦ καὶ ἐνέργεια Πνεύματος αὐτοῖς χορηγείται.

IB'. Χριστοῦ, τῆς πρώτης καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος, τὴν δωρεάν τοῦ Πνεύματος τοῖς θεοῖς διαπέμφαντος μαθηταῖς, ἐκείθεν ἅπασιν τοῖς πιστεύουσιν ἡ θεὰ δύναμις ἐκεῖνη ἐπισκιάζουσα, καὶ ταῖς ἐκείνων ἐγκατοικοῦσα ψυχὰς, ἴστω μὲν τῶν παθῶν τῆς ἀμαρτίας, τοῦ σκότους δὲ καὶ τῆς νεκρώσεως αὐτοῦς ἀπήλλαττε· καὶ γὰρ μέχρι τότε τετραυμάτιστό τε καὶ πεφυλάκιστο ἡ ψυχὴ καὶ τῷ ζῶντι τῆς ἀμαρτίας κάτοχος ἦν. Ἀμέλει καὶ νῦν ψυχὴ μήπω σύντοιον ἔχειν ἀξιωθεῖσα τὸν Κύριον, μηδὲ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐνεργητικῶς αὐτῇ καὶ κατὰ πάσαν δύναμιν καὶ πληροφροῖαν ἐπισκηνώσασαν, ἐν τῷ σκότει ἐστίν· οἷς δὲ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπεφοίτησε χάρις, καὶ τοῖς βαθυτάτοις τοῦ νοῦς αὐτῶν ἐγκατέφυκτο, τοῦτοις δὴ καὶ ὁ Κύριος ὡς ψυχὴ γίνεται· Ὁ γὰρ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ὁ θεός φησιν Ἀπόστολος, *εἰς ἐν πνεῦμα ἐσται*· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος· Ὡσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν, ἵνα καὶ ὁδοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὄσιν. Ὁ ἀγαθότητος καὶ εὐδοκίας ἧς ἔτυχεν ἡ οὐτὴ πρὸς τῆς κακίας ταπεινωθεῖσα τῶν ἀνθρώπων φύσις! Πλὴν ἀλλ' ἐπαί καὶ τῇ μοχθηρίᾳ τῶν παθῶν ἡ ψυχὴ συνουσα ἐν ὧσπερ μετ' αὐτῆς ἦν, κὰν ἴδιος εἶχε θέλημα, ἀλλὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ ποιεῖν οὐκ ἐδύνατο. Ὁ καὶ Παῦλος φησιν· Ὅτι γὰρ ὁ θέλω τούτο ποιῶ· πόσῳ γε μᾶλλον τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τῇ ἀγιασθείᾳ καὶ ἀξίᾳ τούτου γεγεννημένη ψυχῇ συνελθούσης, εἰς ἐν αὐτῷ ἐσται τὸ τούτου θέλημα; γίνεται γὰρ ἡ ψυχὴ τότε πρὸς ἀληθειαν ὡς ψυχὴ τοῦ Κυρίου· τῷ ἐκονεῖ καὶ κατὰ γνώμην ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος δυνάμεως βασιλεύεσθαι, καὶ θελήματι ἰδίῳ μηκέτι αὐτὴν πορεύεσθαι·

⁴³ II Cor. xiii, 3. ⁴⁴ Gal. ii, 20. ⁴⁵ Gal. iii, 27. 17. ⁴⁶ Joan. xvii, 21. ⁴⁷ Rom. viii, 19.

⁴⁸ Joan. xiv, 23. ⁴⁹ Rom. vii, 3. ⁵⁰ I Cor. vi,

Τίς γάρ, φησὶν, ἡμῶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; τουτέστι τῆς ἐνωθείσης ψυχῆς τῷ Πνεύματι ἁγίῳ.

II°. Τῷ βουλομένῳ μιμητῆ ὄν γενέσθαι Χριστοῦ, ἵνα καὶ αὐτῷ γένοιτο Γίῳ Θεοῦ προσαγορευθῆναι, γεννηθῆναι ἐκ Πνεύματος, πρὸ τῶν ἄλλων προσήκει τὰς ἀπαντώσας θλίψεις, ἧτοι σωματικὰς νόσους, ἢ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ὕβρεις, καὶ τὰ ἠνείδη, πρὸ δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀοράτων ἐπιβουλὰς εὐψύχως καὶ καρτερικῶς ὑποφέρειν. Κατ' οἰκονομίαν γάρ Θεοῦ τὸ δοκίμιον ταῖς ψυχαῖς τῶν διαφόρων παραχωρεῖται θλίψεων, ἵνα φανεραὶ γένοιτο πάντως αἱ γνησίως ἀγαπῶσαι τὸν Κύριον. Σημεῖον δὲ τοῖς ἐκ παντὸς αἰῶνος πατριάρχαις τε καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, διὰ τῆς στενοπόρου τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων διελθεῖν ὑπῆρξε, καὶ οὕτως εὐαρεστήσαι Θεῷ· *Τέκνον γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, ἅν προσέρχη δουλεύειν Θεῷ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμὸν, εἰθύνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον· καὶ ἀλλαχθῶ δέ· Τὰ ἐπιφερόμενά σοι ὡς ἀγαθὰ πρόσδεξαι, εἰδὼς ὅτι ἀπὸ Θεοῦ οὐδὲν γίνεται.* Τῆς ὑπομονῆς τοίνυν καὶ τῆς ἐλπίδος πρὸ παντὸς ἄλλου ψυχῆ τῇ εὐαρεστήσαι Θεῷ βουλομένη ἀντιληπτέον· μία γάρ καὶ αὐτὴ τῆς κακίας τέχνη, ἀκρίδιαν ἡμῖν ἐμβάλλειν ἐν καιρῷ θλίψεως, ἵνα τῆς πρὸς τὸν Κύριον ἀποστήσῃ ἐλπίδος. Οὐδέποτε δὲ Θεὸς ἐπιτρέψει ἐπ' ἐκείνου ἐπιζουσαν καταπονηθῆναι τοῖς πειρασμοῖς, ὥστε καὶ ἐξαπορηθῆναι· *Πιστὸς γάρ, ὁ Ἀπόστολός φησιν, ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπερνεγκεῖν.* Καὶ ὁ πονηρὸς δὲ οὐχ ὅσον ἐκείνῳ θέλησις λυπεῖ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὅσον αὐτῷ ἐφέτται παρὰ τοῦ Θεοῦ. Εἰ γάρ ἀνθρώποις οὐκ ἄδηλον, πόσον ἂν ἡμίονος βᾶρος, πόσον δὲ ὄνος, πόσον δὲ καμήλου ἀγώγιμον εἴη· ἀλλὰ τὸν φόρητον ἐπιτίθει· καὶ τῷ κεραμῆι δὲ δῆλον πόσον τῷ πυρὶ χρῆ τὰ σκευὴ παραδοῦναι χρόνον, ἵνα μήτε πλέον ἐμμεινῶντα διαβράσῃ, μήτε πάλιν πρὸ τῆς ἀρκούσης πυρώσεως ἐκβληθέντα ἀχρηστα ἦ· εἰ τοσαύτη περιτὸν τὸν ἀνθρώπον σύνεσις, οὐχὶ πολλῷ πλέον καὶ ἀπειρώσας πλέον, ἢ τοῦ Θεοῦ σύνεσις οἶδε πόσον ἐκάστη ψυχῆ τὸν πειρασμὸν δέον ἐπενεχθῆναι· ἵνα δόκιμος γένοιτο καὶ ἐπιτηδεῖα πρὸς τῶν ὁρανῶν βασιλείαν.

IA°. Ὅσπερ τὸ τῆς κανάθεως χρῆμα εἰ μὴ ἐπιπολὺ τυπτόμενον διαμεινῇ, οὐκ ἂν γένοιτο χρήσιμον εἰς λεπτοτάτων νημάτων ἐργασίαν, ἀλλ' ὅσπερ ἂν τυπτοῖτο καὶ ὅσον ξαίνοιτο, τοσοῦτον καθαρώτερόν τε καὶ εὐχρηστότερον γίνεται. Καὶ ὅν τρόπον τὸ νεόπλαστον σκευὸς μὴ πυρὶ βληθὲν, χρῆσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀνεπιτήθειον· καὶ ὡς τὸ νήπιον ἐτι πρὸς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα ἀδόκιμον· οὕτε γὰρ οἰκοδομεῖν, οὐ φύτεύειν, οὐ σπόρον κατατιθέσθαι δύναται, οὐχ ἑτέρον τι τῶν τοῦ κόσμου ἔργων ἀνύειν· οὕτω καὶ ψυχὰι πολλῶν· ἅν θείας μετέσπον χάριτος καὶ

A (inquit) *nos separabit a charitate Christi* ²¹? *Quæ vox est animæ unita: Spiritui sancto.*

XIII. Qui vult imitator esse Christi, et per hoc consequi, ut appelletur filius Dei; utpote genitus ex Spiritu; eum ante omnia convenit occurrentes afflictiones, sive hæ corporei morbi sint, sive injuriæ ab hominibus, sive opprobria, seu etiam ex insidiis invisibilium hostium; animose ac fortiter tolerare. Per divinam providentiam sapienter ac benevole **213** cuncta disponentem, permittuntur advenire animabus ejusmodi probationes adversitatum variarum, ut manifestentur quæ inter eas sincere Dominum diligunt. Signum id fuit ab omni ævo sanctis patriarchis, prophetis, apostolis et martyribus, ut per angustam hanc viam tentationum et afflictionum transirent, et sic Deo placerent. *Fili, ait Scriptura, accedens ad servitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem, deprime cor tuum et sustine.* Et alibi: *Quæ inferantur tibi omnia ut bona excipe; sciens quoniam sine Deo nihil fit* ²². Patientiæ igitur et spei ante omne aliud opera danda est animæ Deo placere volenti. Una enim hæc est ex artibus diaboli, torporem nobis injicere in tempore afflictionis, ut avertat nos a spe in Domino ponenda. Nunquam autem Deus tantum fatigari tentationibus permittit animam in ipsum sperantem, ut ad incitas redacta, omnis inops consilii æstuet. *Fidelis enim* (ait Apostolus) *Deus est, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione eventum, ut possitis sustinere* ²³. Neque vero diabolus, quantum ipsi libitum est, affligit animam; sed qua mensura id agere sinitur a Deo. Si enim hominibus ignotum non est, quantum oneris portare mulus possit, quanto parferendo sit asinus, quanto camelus; unde consentaneum cujusque viribus cuique pondus imponunt; et si perspectrum figulo est, quanto temporis spatio vasa in fornace relinqui debeant, ne longius æquo ibi hærentia dissiliant; nec rursus, ante sufficientem coctionem cum eximuntur, inutilia fiant: si tanta, inquam, in hominē prudentia est, multo atque adeo infinitis partibus magis, divina sapientia perspicit, animæ cuique quantum pondus tentationis immitti debeat, ut per eam probetur, et idonea regno cælorum fiat.

XIV. Sicut cannabis matata nisi diu tusionem ferat, non habebit usum attenuationis in fila subtilissima; sed quanto contusa longius fuerit, quanto radis pectinum sulcata crebritus, tanto purior utiliorque evadet. Et quemadmodum recens formatum vas, quoad induratum igne fuerit, ineptum est usibus humanis; denique veluti puer parvulus non idoneus est ad functiones vitæ, cum nec ædificare, nec plantare, nec semen in terram jacere ad hoc paratam valeat, aut aliud quid ex usu mundi hujus agere: sic animæ plerumque, licet

²¹ Rom, viii, 35. ²² Eccli. ii, 4. ²³ I Cor. x, 13.

divinæ participes gratiæ, etiamsi per Dei benignitatem indulgentem infantæ ipsarum, perfusæ fuerint dulcedine cœlesti, usque ad gustandam Spiritus requiem; nondum tamen probationibus exercitiæ; nondum exploratæ malorum spirituum insulibus variis; nihil ultra puerilem sunt progressæ halbutiem, ut ita dicam, necdum aptæ regno Dei sunt. Etenim: *Si extra disciplinam* (ait divinus Apostolus) *estis, cujus participes facti sunt omnes; ergo adulteri, et non filii estis*⁵⁴. Itaque et tentationes et afflictiones utiliter immittuntur homini; utique probationem et robustiorem ejus animam reddentes, quas si ad finem usque pertulerit, cum spe ad Dominum; fieri non poterit, quin consequatur promissiones Spiritus, et liberationem a perturbationibus affectuum pravorum.

XV. Quemadmodum per multa traducti tormenta martyres, postquam usque ad ipsam etiam perferendam mortem robur invictæ fortitudinis ostenderunt; coronis sic gloriæ facti sunt digni: ac quanto pluribus et gravioribus perfuncti laboribus sunt, tanto majorem apud Deum claritatem ac libertatem sunt adepti: pariter animæ diversi generis afflictionibus **214** traditæ, sive iis, quæ palam ab hominibus profisciscuntur, sive quæ intra mentem contingunt exsurgentibus cogitationibus absurdis; sive quæ morbis corporeis sese exserunt; si patienter, perseverando usque ad finem toleraverint, easdem cum martyribus coronas, eandem apud Deum consequuntur libertatem; quandoquidem martirium afflictionum, quod martyres ab hominibus sunt passi, hi ab impressionibus acerbis infestorum ipsis malignorum spirituum pertulerunt; ac quanto plures hi quoque graviioresque adversantis insultus diaboli perpessi fuerint, tanto abundantiorē gloriam, non in futurum solum a Deo recipient; sed et hic quoque uberiori beabuntur Spiritus consolatione.

XVI. Quandoquidem in confesso est, arctam et angustam esse viam quæ ducit ad vitam; ideoque paucos esse, qui per eam transeunt: omnis diaboli tentatio propter nobis repositam in cœlis spem robuste ac constanter sustinenda est; quantascunque enim tandem tribulationes pertulerimus, quid hæ comparandum habent, aut cum futura repromissione; aut cum jam hinc dari solita consolatione boni Spiritus; aut cum liberatione a caligine pravorum inclinationum; aut cum multitudine debitorum. *Non enim sunt* (ait) *condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*⁵⁵. Omaia ergo, ut dictum est, ferre fortiter debemus, propter Dominum; uti generosi milites ne mori quidem pro nostro imperatore dubitantes. Cur enim, quando mundo et sæcularibus attendebamus rebus, molestias eas, in quas postea incidimus, non experiebamur; sed nunc cum accessimus ad serviendum Deo, multiplices illas tentationes

Α εἰεν ἐμπληροφωροῦμεν τῇ γλυκύτητι καὶ τῇ Πνεύματος ἀναπαύσει, διὰ τὴν αὐτῶν νηπιότητα τῇ τοῦ Κυρίου χρηστότητι, ἀλλ' οὐν μὴπω δοκιμασθεῖσαι, μὴδ' ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων διαφόροις ἐξετασθεῖσαι θλίψεσιν, ἐπὶ τῆς νηπιότητος ἔχονται, καὶ, ἴν' οὕτως εἰπω, οὐδέπω πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐπιτηδείως ἔχουσιν. *Εἰ γὰρ χωρὶς ὄψεσ, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, παιδείας ἢς μέτοχοι γηθῶνασιν πάντες, ἀρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί.* ὥστε καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ θλίψεις κατὰ τὸ λυσιτελεῖς ἐπάγονται τῷ ἀνθρώπῳ, δοκιμωτέραν οὕτω καὶ στερέροτέραν ἐργαζόμεναι τὴν ψυχὴν· καὶ εἴπερ εἰς τέλος ὑπομένῃ μετ' ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸν Κύριον, ἀμήχανον ἀποτυχεῖν αὐτὴν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν κακίας παθῶν.

ΙΕ'. Ὅσπερ πολλαῖς βασάνοις διωμληχότας οἱ μάρτυρες, καὶ θανάτου μέχρι τὰ τῆς καρτερίας ἐπιδειξάμενοι, στεφάνων οὕτω τῆς δόξης γεγόνασιν δέξιοι· καὶ ὅσῳ πλείοσι καὶ χαλεπωτέροις τοῖς ἐπιπόνοις ἐχρήσαντο, πλείονα καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἐκτήσαντο παρρησίαν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ψυχὰς διαφόροις παραδοθεῖσαι θλίψεσιν, ἢ τῷ φαινομένῳ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπερχομέναις, ἢ τῷ νοουμένῳ λογισμοῖς ἀτόποις ἐγγινομένοις, ἢ νόσοις σωματικαῖς ἀποτικτομέναις, εἰ μέχρι τέλους τὴν ὑπομονὴν διενέγκωσι, τῶν αὐτῶν τοῖς μάρτυσι στεφάνων, καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιτεύξονται παρρησίας· ἐπεὶ καὶ τὸ μαρτύριον τῶν θλίψεων, ὅπερ ἐκεῖνοι δι' ἀνθρώπων, οὗτοι διὰ τῶν πονηρίας πνευμάτων ἐκεῖνοις ἐνεργησάντων ὑπομεμενηκότας εἰσὶ, καὶ ὅσῳ πλείους καὶ οὗτοι τοῦ ἀντικειμένου θλίψεις ὑπήνεγκαν, τοσοῦτῳ καὶ πλείονα τὴν δόξαν οὐκ εἰς τὸ μέλλον μόνον ἐκ Θεοῦ κομιοῦνται· ἀλλὰ κἀνταῦθα τῆς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἀξιοθῆσονται παρακλήσεως.

ΙΓ'. Ἐπιζῆτοιαυτῆ ὠμολόγηται ἢ πρὸς τὴν ζωὴν φέρουσα στενὴ τε καὶ ταθλιμμένη, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὀλίγους ἔχει τοὺς ταύτην διερχομένους, πᾶσαν τοῦ πονηροῦ πείραν διὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένην, ἐλπίδα στερέρως ὑπομενετέον· ὅσας γὰρ ἂν καὶ ὑπενέγκοιμεν θλίψεις, εἰ ἀντάξιον ἢ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν, ἢ πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἐγγινομένην ταῖς ψυχαῖς ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος παράκλησιν, ἢ πρὸς τὴν ἀπολυτρώσιν τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς κακίας, ἢ πρὸς τὸ τῶν χρῶν πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, εἰσοίσωμεν; Οὐ γὰρ *δέξια*, φησὶ, *τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.* Πάντα γὰρ, ὡς εἴρηται, καρτερητέον διὰ τὸν Κύριον δεῖ, οἷα γενναίους στρατιώτας τοῦ βασιλείως ἡμῶν ὑπεραποθνήσκοντας. Διὰ τί γὰρ, ὅτε τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς βιωτικοῖς προσελθόμεν πράγμασιν, οὐ λυπηροῖς τοιοῦτοις περιπίπτομεν, ἀλλὰ νῦν ἐπεὶ προσήλωμεν δουλεῦσαι Θεῷ, τοὺς πολυτρόπους τούτους πειρασ-

⁵⁴ Hebr. xii, 8. ⁵⁵ Rom. viii, 18.

σμοὺς ὑπομένομεν ; Ὅρῃς ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ἀ *A* patimur? vides propter Christum has in nos im-mitti afflictiones ab adversario invidente nobis spe-ratas retributiones, languoremque ac desidiam in-jicere animabus nostris studente, ne ad Dei bene-placitum vita transacta, promissis præmiis done-mur. Omnes ejus contra nos irritæ sunt machinæ nobis cum Christo pugnantibus. Hic enim magnus, hic invictus nobis protector et propugnator præsto est. Reputemus animo, ipsum quoque, quando pertransivit hoc sæculum, opprobriis oneratum, impugnatum, irrisum, denique ignominiosa morte per crucem consummatum esse.

IZ. Ἐλπὲρ βουλοίμεθα θλίψιν ἄπασαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένειν βῆδῶς, ὁ διὰ Χριστὸν θάνα-τος ἐπιθυμητὸς ἡμῖν ἔστω, καὶ πρὸ ὀμμάτων δια-παντὸς. Τοιοῦτον γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπίταγμα, τὸν σταυ-ρὸν ἀφροντας αὐτῷ ἀκολουθεῖν· ὅπερ ἐστίν, εὐτρε-πεῖς εἶναι καὶ ἐτόλμους πρὸς τὸ ἀποθανεῖν. Ἄν οὐ-τω δια[τε]θειμένοι ὦμεν, πᾶσαν, ὡς εἴρηται, θλίψιν ἀφανῆ τε καὶ δῆλην κατὰ πολὺ τὸ βῆδον ὑπομενοῦμεν. Ὁ γὰρ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ δι' ἐπιθυμίας ἔχων, σχολῆ γ' ἂν πρὸς τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ δυ-σχεράναι. Παρὰ τοῦτο γὰρ καὶ βαρείας εἶναι τὰς θλίψεις ἠγοῦμεθα, παρὰ τὸ μὴ τὸν ὑπὲρ Χριστὸν θάνατον καταθύμιον ἔχειν, μηδὲ πάντοτε Χριστῷ τὴν διάνοιαν ἀναρτᾶν. Ὁ δὲ ἐκείνον κληρονομήσαι ἐπιθυμῶν, καὶ τὰ αὐτοῦ πάθη ζηλοῦν, ὁμοίως ἐπι-θυμεῖτω. Ὡστε οἱ τὸν Κύριον ἀγαπᾶν λέγοντες ἐν τούτῳ φανεροὶ γίνονται, ἐν τῷ πᾶσαν θλίψιν ἐπερ-χομένην οὐ γενναίως μόνον, ἀλλὰ καὶ προθύμως διὰ *C*

III. Χρῆ πρότερον τὸν τῷ Χριστῷ προσεληλυθότα, καὶ πρὸς βίαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκειν ἑαυτὸν, οὐκ ἐθελούσης ἡμῶν τῆς καρδίας· *Βιάζεται* γὰρ, φησὶν ὁ ἀψευδὴς Κύριος, ἡ *βασίλεια τῶν οὐρανῶν, καὶ βασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν*· ἀγωνίζεσθαι πάλιν αὐτὸν εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας. Χρῆ τοίνυν, ὡς εἴρηται, καὶ κατὰ τὸ ἀβούλητον ἑαυτοῦς πρὸς τὴν ἀρετὴν συνωθεῖν, πρὸς ἀγάπην μὴ ἔχοντας ἀγά-πην, πρὸς πραότητα ταύτης ὄντας ἐν ἀπορίᾳ, πρὸς τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόανθρωπόν τὴν καρδίαν ἔχειν, πρὸς τὸ ἀνέχεσθαι ἀτιμίας καὶ παροράσεως, καὶ τοῖς ἐξουθενημένοις ἐγκαρτερεῖν· οὐπω ταύτην ἐση-κότας τὴν ἔξιν πρὸς εὐχὴν, μήπω Πνεύματος εὐχὴν κεκτημένους. Ἄν οὕτως ἀγωνιζομένους ὁ Θεὸς ἴδῃ, καὶ ἀναγκαίως ἑαυτοῦς, ἀντιπραττούσης ὥσπερ ἡμῶν τῆς καρδίας, πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔλκοντας, δίδωσιν εὐχὴν ἀλη-θινήν, δίδωσι σπλάγχνα οἰκτιρῶν, ὑπομονὴν, μακρο-θυμίαν, καὶ ἀπαξιαπλῶς πληροὶ πάντων ἡμᾶς τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δέ τις καὶ τῶν ἄλλων ἀρε-τῶν ἐπιδεῖς ὢν, πρὸς μὲν εὐχὴν μόνην εἰ τύχοι καὶ παραβιάζοιτο ἑαυτὸν, ὥστε σχεῖν εὐχῆς χάρισμα, πρὸς δὲ γε πραότητα, πρὸς ταπεινοφροσύνην τε καὶ ἀγά-πην, καὶ πᾶν τὸ εὐγενὲς φύλον τῶν ἀρετῶν. Ἔτι καὶ πρὸς τὸ βέβαιον εἶναι τὴν πίστιν καὶ τὴν πεποι-

XVII. Si voluerimus omnem afflictionem et ten-tationes sustinere facile, mors propter Christum optetur a nobis, et is scopus voti nostri obversetur perpetuo mentis nostræ oculis. Id quippe est nobis præceptum, ut tollamus crucem nostram et sequamur ipsum; quod significat, paratos nos esse de-bere ad moriendum. Si sic affecti præparatiq̄ue animo fuerimus, omnem, ut dictum est, afflictio-nem internam et apparentem facilitate perferemus magna. Mori enim utique pro Christo cupiens, quæ tandem ægre ferre adversa vel molesta poterit? ob hoc ipsum enim graves esse putamus afflictiones, quia nobis non placet pro Christo mori, nec spes ac rationes nostras ex eo ducere suspensas. Qui vero Christum possidere, et tam opimam hæredita-tem desiderat cernere, ejus quoque imitari passio-nes similiter concupiscat. Quare qui se dicunt amare Dominum, in eo demonstrant, an vere id affirmant, si omnem ipsis supervenientem afflictio-nem non generose modo, sed libenter etiam et amanter, ob spem in ipso positam, perferant.

XVIII. Eum, qui ad Christum accessit, oportet ante omnia, etiam per vim ad bonum trahere se ipsum, quamvis reluctantante nostro corde. *Vim enim patitur 215* (ait mentiri nescius Dominus) *regnum cælorum, et violenti rapiunt illud* ²⁰. Opus quoque est eumdem contendere intrare per angustam por-tam. Oportet igitur, ut dictum est, ipsos vel invi-tos adigere se ad virtutem; ad charitatem, quæ charitate carent; ad mansuetudinem, qui hac in-digent; ad habendum cor humanum et miseriis alienis compatiens, quin etiam ad sustinendas *D* æquo animo ignominias et despectus, et in pace durandum etiam cum vilipenditur. Quos sic labo-riose certantes Deus viderit, subjugantesque ut multa rebellantem inutiliter naturam, et frangentes contumaciam cordis trahi ad bonum recusantis, eos etsi nondum orationi assueverint; et nondum precandi donum Spiritus adepti fuerint; illis dat orationem veram, dat viscera misericordiæ, patien-tiam, longanimitatem, et, ut semel dicam, replet nos omnibus fructibus Spiritus. Si vero quis alia-rum quidem egens virtutum sit; ad orationem ta-men solam ipsum contingat, vi etiam sibi facta in-cumbere; ita ut donum orationis aliquod assecutus

²⁰ Matth. xi, 12.

sit; ad parandam autem mansuetudinem, humilitatem, charitatem, et totam illustrem illam familiam virtutum; prætereaque ad firmam obtinendam fidem fiduciamque in Christum, remissus sit ac negligens; tali aliquando datur oratio illa gratiæ ex parte in gaudio et quiete, juxta illius desiderium a bono Spiritu; sed aliorum idem expers manet omnium bonorum; eo quod ad eorum quoque acquisitionem vim sibi non inferat, dictum est, nec a Christo ea postulet. Oportet enim non solum ad prædicta urgere se ipsum etiam invitum; et a Deo eadem eo usque, quoad assequamur, petere; sed et diducere non utilia aut prorsus otiosa verba; meditari autem semper ore et corde divina oracula; nec porro irasci, et clamore uti. *Omnis enim, ait, amaritudo et ira, et clamor tollatur a vobis* ¹⁷. Similiter vitet murmurare de quoquam, vitet judicare temere, vitet inflari despiciendo superbe alios. Sic enim se gerens consequetur, ut Dominus ipsum sibi acriter imperantem cernens, ac trahentem se ad bonum multo nisu, vique adhibita, tribuat illi omnino gratiam facile ac sine labore agendi, quæ prius vix conatu anhelato, ac summa contentione, propter reluctantem innatam corruptionem, poterat exsequi; et tunc redduntur ipsi cuncta hæc officia virtutis, quasi ea, quæ naturaliter operatur, quoniam de cætero Dominus, juxta promissionem, ingressus in ipsum est, et in eo residet, uti vicissim et ipse in Domino; unde in ipso Dominus intime habitans, sua ipse intra eum et per eum mandat multa facilitate implet.

XIX. Qui ad orationem duntaxat vi se adhibita cogit, uti prius exposui; præterea vero ad humilitatem, ad charitatem, ad mansuetudinem, aliarumque virtutum ordinem in se accersendum non elaborat, nec se in id violentia adigit; ad hunc tantummodo profectus terminum potest pertingere, ut interdum ei poscenti divina gratia veniat; quoniam pro innata sibi bonitate Deus petentibus amanter innuit quæ volunt. Cum autem is non assuefecerit seipsum, nec usu tritum exercitando sese fecerit in cæteris, quas memoravimus, virtutibus, aut excidit gratia quam acceperat; et elatus in superbiam labitur: aut in illo, quem attingit gradu, non proficit, nec crescit. Fere enim sedes ac requies est boni Spiritus humilitas, charitasque ac mansuetudo, et quæ sequuntur sancta Christi mandata. Qui ergo voluerit harum complexu concursuque pariter omnium per assiduum augmentum ad perfectionem tandem pertingere, primum quidem vim inferat sibi, ut dictum est, et contumaciter reluctantans cor suum docile et morigerum Deo efficere **216** studeat. Etenim qui sic sibi vim prius intulerit; et quidquid est in anima rebelle, totum id, velut cicuratam belluam, patiens jam imperii, et obediens ad nutum rectæ rationi, ac sanctæ disciplinæ, reddiderit; quique cum adeo jam bene se habente anima, petierit, et Deum oraverit, ut promoveat quod cœpit, obtinebit cumulate quantum postulat; benignissimo Domino large illi conces-

θησιν εις τον Χριστον, ολιγωρωσ ειχει και αμεριμωσ· τῷ τοιούτῳ ἐνιοτε μὲν εὐχὴ διδοται χάριτος ἐκ μέρους ἐν εὐφροσύνῃ και ἀναπαύσει, κατ' ἐκείνου ζήτησιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος· Ἐρημος δὲ τῶν ἄλλων πάντων μένει καλῶν, τῷ μὴ πρὸς τὴν ἐκείνων κτήσιν ἀποβιάσασθαι ἑαυτὸν, ὡσπερ εἰρηται, μηδὲ δεηθῆναι Χριστόν. Χρὴ γὰρ μὴ πρὸς τὰ εἰρημμένα μόνον ἑαυτὸν και ἄκοντα συνωθεῖν, και παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν τοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ και πρὸς τὸ τὰ μὴ χρήσιμα τῶν ῥημάτων και ὅλων ἀργά, μηδὲ γλώττης ἀξια κρῖνειν· διαμελετᾶν δὲ ἀεὶ και στόματι και καρδίᾳ τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια· Ἐτι πρὸς τὸ μὴ θυμοῦσθαι μηδὲ κραυγῇ χρῆσθαι· Πᾶσα γὰρ, φησὶ, *κυρία και ὀργὴ και κραυγὴ ἀρθητῶ ἀφ' ὁμῶν*. Πρὸς τὸ μὴ καταλαλεῖν τινος, μὴ κρῖνειν, μὴ φυσιοῦσθαι, ἐν' οὕτως ἰδῶν ὁ Κύριος ἑαυτὸν, ὡς εἰρηται, ἄρχοντα και πρὸς βίαν συνέλκοντα, παράσχη πάντως τὸ ἀπονητὶ και βῆδως ποιεῖν ἅ πρότερον οὐδὲ μετὰ βίας, διὰ τὴν σύνοικον πονηρίαν, ἐνεργεῖν ἐντῆν· και τότε γίνεται αὐτῷ πάντα ταῦτα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα ὡσπερ φύσις· ἐπει και τὸ λοιπὸν ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἐλθὼν και γενόμενος ἐν αὐτῷ, αὐτὸς ὁμοίως ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ἐν ἐκείνῳ μετὰ πολλῆς εὐστατίας τὰς ἐντολάς ἐκπληροῖ.

ἸΘ'. Ὁ εἰς εὐχὴν ἀποβιάσάμενος ἑαυτὸν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδῆλωσε, πρὸς ταῦτα δὲ πρὸς ταπεινοφροσύνην, πρὸς ἀγάπην, πρὸς πραότητα και τὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὄραθδον μὴ ἐκπονών ἑαυτὸν μηδὲ βιαζόμενος, τοιούτῳ πέρατι κατανητᾶ· ἐνιοτε γὰρ αὐτῷ δεομένῳ και θελα χάρις ἐπιφοιτᾶ· ἐπει και ἀγαθὸς ὢν ὁ Θεὸς ὀρέγεται τοῖς αἰτούσι φιλανθρωπότερον τὰ αἰτήματα. Μὴ συνεβίσας δὲ ἑαυτὸν, μηδὲ ἐντριβῆ και γεγυμνασμένον πρὸς τὰς ἀρετάς, ἃς ἐφημεν, καταστήσας, ἢ ἐκπίπτει τῆς χάριτος ἕξ ἑλαθε, και ὑψηλοφρονησας πίπτει, ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ οὐκ ἐπιδίδωσιν, οὐδὲ ἀβξει. Ὡς γὰρ φάναι, τὸ κατωικητήριόν τε και ἀνάπαυσις τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ἢ ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἢ ἀγάπη τε και πραότης, και ἀκολούθως αἱ ἄγιοι τοῦ Χριστοῦ ἐντολαί. Ὁ τοίνυν βουλόμενος διὰ πασῶν τούτων εἰς ἀύξησην, και τελείωσιν προελθεῖν, τὴν μὲν πρώτῃν βιαζέσθω ἑαυτὸν, ὡσπερ εἰρηται, και φιλονεικοῦσαν ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν και ἀντερίζουσαν ἐνδοτικῆν, και πειθήνιον τῷ Θεῷ ποιεῖν σπουδαζέτω. Τῷ γὰρ οὕτω βιασμένῳ πρότερον, και τὸ ἀντιτεῖνον τῆς ψυχῆς ὄλον οἶοναί χειρῶσθας καταστήσαντι ἔθει τῷ χρηστῷ, κατήκοον ἐκείνῳ ποιησαμένῳ, και μεθ' οὕτως ἐχούσης ψυχῆς αἰτοῦντι και δεομένῳ, ἀβξει και θάλλει ἐν αὐτῷ τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τῆς εὐχῆς χάρισμα τῷ μετρίῳ τοῦ φρονήματος ἐπαναπαυόμενον· ὁ πρὸς τῇ ἀγάπῃ, και τῇ ἀγαπητικῇ πραότητι ἐπεζήτησε· και τότε χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα τὸ Πνεῦμα, και διδάσκει ταπεινοφροσύνην τε ἀληθῆ και

¹⁷ Ephes. iv, 31.

ἀγάπην ἀψευδῆ καὶ πραότητα, ἃ καὶ προβιασάμενος ἄσπετος ἐπέζητησε. Οὕτως οὖν αὐξήσας καὶ τελειωθείς κατὰ Κύριον τῆς βασιλείας ἀξιὸς ἀποδείκνυται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει· ποῦ γὰρ καὶ πεσεῖται ὁ ὑποκάτω πάντων τὸ γε ἑαυτοῦ ὢν; ὥστε μεγάλη γε τούναντιον ὑψωσις καὶ ἀσφαλὲς ἀξίωμα ἢ ταπεινοφροσύνη.

fero proficiens et perfectus in Domino regno dignus caderet, qui, quantum in ipso est, imo semper loco superbia humilitas; magna contra humilitas exaltatio

Κ'. Οἱ πρὸς ἀλήθειαν τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες, οὕτε διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῶν δουλεύειν προερίηται, καθάπερ ἐμπορίας χάριν καὶ κέρδους· οὕτε μὴν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἀμαρτωλοῖς κόλασιν· ἀλλ' ἅτε Θεὸν μόνον αὐτὸν καὶ δημιουργὸν ἴδιον ἠγαπήκοτες, καὶ ἀκολουθίᾳ τάξεως ἐπιγνόντες, ὅτι Δεσπότη καὶ Κτίστη δούλους εὐαρεστεῖν ὀφειλόμενοι· οἱ καὶ πολλῆ τῆ συνέσει πρὸς τὰ παραπίπτοντα χρωῖνται. Β Πολλὰ γὰρ τὰ ἐμπόδια τῆς πρὸς Θεὸν τυγχάνει· εὐαρεστησεως· ἐπεὶ μὴδὲ πενία μόνον καὶ ἀδοξία, ἀλλὰ καὶ πλοῦτος καὶ τιμὴ ὁμοίως πειρασμοὶ καθίστανται τῆ ψυχῇ· ἐν μέρει δὲ πως καὶ ἡ παράκλησις αὐτῆ καὶ ἡ ἀνεσις ἐκεῖνη ἢ ὑπὸ τῆς χάριτος καταλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, εἰ μὴ ἀσθηταὶ ταύτης ἢ καταξωθεῖσα, καὶ πολλῶ τῷ μετρίῳ καὶ συνετῷ χρήσεται, πολὺ τὸ εὐκολον ἔχει πρὸς τὸ πειρατήριον αὐτῆ μᾶλλον καὶ κώλυμα καταστήσει· ἅτε κακίας προφάσει τῆσδε τῆς χάριτος ὑπολύειν αὐτῆ τὸν νόνον, χαύνωσιν τε καὶ ὀλιγωρίαν ἐνιέναι μηχανωμένης. Διὸ καὶ αὐτῆ ἡ χάρις εὐλαβοῦς δεῖται πρὸς μεταλήψιν καὶ εὐσυνέτου ψυχῆς· ὥστε καὶ τιμῆσαι ταύτην, καὶ ἀξίους τοὺς καρποὺς ἐπιδείξασθαι. C Κινδυνεύει τοίνυν οὐ τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνεσις πειρατήριον γίνεσθαι τῆ ψυχῇ· καὶ δι' ἀμφοτέρων γὰρ αἱ ψυχαὶ τῷ κτίσαντι δοκιμάζονται, ἵνα ὁῦλοι σαφῶς γένωνται τίνες οἱ μὴ κέρδους αἰτίαν θέμενοι τῆ πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην· ἀλλ' αὐτὸν μόνον τὴν πολλῆς τῷ ὄντι καὶ φιλίας καὶ τιμῆς ἀξιόν. Ὡσπερ δὲ τῷ ἀμελεῖ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐνδεεῖ, καὶ τῷ φρονήματι νηπιάζοντι, ἐμπόδιον πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ταῦτα γίνεταί· ἥτοι τὰ λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα, νόσοι, πενία, καὶ ἀδοξία· τάναντία, πλοῦτος, δόξα, καὶ οἱ ἐξ ἀνθρώπων μακαρισμοί, πρὸς δὲ καὶ ὁ ἐν τῷ ἀφανεί πλήττων τοῦ πονηροῦ πόλεμος· οὕτω πάλιν ἀντιστρέφων εὐρήσεις, ὅτι τῷ πιστῷ καὶ συνετῷ καὶ γενναίῳ συνεργῷ μᾶλλον πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καθίσταται βασιλείαν· Τοῖς γὰρ D τὸν Θεὸν ἀγαπῶσι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Δείκνυται οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα ἐμπόδιον εἶναι νομιζόμενα διαρρήξας, καὶ νικήσας, καὶ ὑπερβάς ὁ ἀληθῶς φιλόθεος τοῦ θεοῦ μόνου περιέχεται φιλτροῦ· Σχοινία γὰρ ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, ὁ θεὸς φησι Προφήτης, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

aeternam vitam : videlicet tam acerbæ ac laboriosæ res, ut morbi, penuriæ, ignominia; ; quam his contrariæ, divitiæ, gloria, laudes et applausus hominum; prætereaque pungens in occulto Satanæ impugnation, sic rursus, aliter dispositos, in loco memoratorum modo, ponens, reperies : fervido in fide, prudenti, et genere forti subsidia potius et adjuvamenta res illas easdem esse ad consecutionem

suro, ut crescat et floreat indultum ipsi a Spiritu orationis donum; quod in de se modice sapientibus libenter et permanenter acquiescit. Hoc enim ipsum, cum charitate et charitatis prole mansuetudine expetierat. Et tunc gratificatur hæc illi Spiritus, et docet eum veram humilitatem, charitatemque non fictam, quas illa sibi vi poposcit. Sic igitur de cætero declaratur. Humilis quippe nunquam cadit; quo enim sub rebus omnibus jacet? quare magna quædam et segura dignitas.

XX. Qui Deum vere amaverunt, neque ob spem regni elegerunt ei servire : quasi mercatores, lucrum; aut operarii, mercedem captantes; sed neque ob metum præparatæ peccatoribus pœnæ; verum in illum uti Deum solum et creatorem proprium affectu inclinati, ex recte conclusa inde ratione consequenter agnoscetes, æquum ac juste debitum esse, ut creaturæ conditori, servi Domino, propter ipsam ejus excellentiam, placere ac gratificari studeant; hoc agunt et conantur sincero piæ voluntatis nisu : cui et parem mentis attentionem merito adjungunt. Etenim ipsis multa est necessaria prudentia, si præcavere velint, ne quotidiana quæ accidunt, impedimenta ipsis sint placendi Deo ista intentionis puritate; siquidem non egestas solum et ignominia, sed et opes et honor tentationes animæ sunt; quin et ex parte, ipsa consolatio, ipsa illa beata quies ex inhabitantis dono gratiæ complectens animam; nisi se illa tantum boni, mera Dei liberalitate, nullo suo nactam merito, intime sentiat, et multam insuper adhibeat, cum modica sui æstimatione, circumspeditionem. Nam sine his, excellens hæc gratia, valde pronum secum affert periculum præbendi ei, quam ornat, animæ occasionem tentationis, et objiciendi profectui ejus obstaculum. Utpote insidiatore malo dæmone, conari solito hujus, qua videt frui animam, prætextu et fiducia nimia gratiæ, sensim relaxare contentionem in ulteriora nitendi, languoremque et neglectum injicere. Atque adeo ipsa gratia, ut secure innoxieque possideatur, exigit in illo qui eam percipit, reverentem quamdam trepidationem, qua in vigiliam acuatur circumspiciendi ac disponendi providenter cuncta; ut e. donum tantum quanti valet æstimet; et dignos ejus fructus repræsentare studeat. Igitur, non ab afflictionibus solum, sed et a consolationibus periclitatur anima tentari. Et per ambas istas res a conditore animæ probantur; ut his explorationibus manifeste appareat quales sint? mercenariæ ne nundinatrices charitatis, quæstus sui causa Deum amantes; an solum propter se ipsum eum diligant; quod illum, ut est in sua natura propria, citra respectum ad nos, omni dignum amore honoreque sciat. Ut autem negligenti, modicam habenti fidem, et pueriliter adhuc sapienti, impedimento hæc sunt ad

regni Dei : *Diligentibus enim Deum (ait divinus Apostolus) omnia cooperantur in bonum* ⁹⁸. Ex his igitur apparet, quis demum sit verus Dei amator; is **217** nimirum, qui per cuncta, quæ in hoc mundo putantur obstare, perrupta, victa, calcata, tantum versus Deum amore feruntur, dicentes cum propheta : *Funes peccatorum circumplexi sunt me, et legem tuam non sum oblitus* ⁹⁹.

XXI. Divinus apostolus Paulus exactius et clarius demonstrare volens, quid vere sit perfectum Christianismi mysterium in unaquaque anima credente, venire talem animam in hujus experimentum docet, per divinam operationem. Quæ scilicet operatio est supercœlestis luminis in revelatione et virtute Spiritus irradiatio. Ne forte quis, in hoc errans, putet nihil aliud esse illuminationem Spiritus, nisi cognitiones vi humani productas intellectus; et propter istam ignorantiam, et desidiam periclitetur, a perfecto gratiæ excidere mysterio. Propterea exemplum circumambientis faciem Mosis Spiritus gloriæ, ad cognitionis representationem haud dubie conformem refert. At igitur : *Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis in gloria est, multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur per gloriam est; multo magis quod manet in gloria est* ¹⁰⁰. *Quod evacuatur, dixit, idcirco quod mortali corpori Mosis circumaffulgeret illa lucis gloria. Subjungit: Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur* ¹⁰¹. Et progressus paulum, ostendit immortalem illam Spiritus in apocalypsi gloriam, nunc in immortalis, qui latet intus, homine, dignis immortaliter et inevaluabiliter resplendere. Ait ergo : *Nos vero omnes (hoc est, per fidem perfectam ex Spiritu geniti) revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* ¹⁰². *Revelata facie, animæ scilicet; et quando reversus quis fuerit ad Dominum, tolletur velamen. Dominus autem Spiritus est* ¹⁰³. Manifeste igitur per hæc monstravit velamen tenebrarum superinjectum fuisse animæ, quod ab Adami transgressionis campum habuit naturam humanam pervadendi. Nunc autem per illustrationem Spiritus id auferri e fidelibus et vere dignis animabus: quæ et causa Christi adventus fuit. Nam Deo complacuit ad talem mensuram sanctitatis pertingere eos, qui vere in ipsum credunt.

XXII. Ea, de qua dictum est, *Spiritus irradiatio, non solum intellectualium sensuum revelatio est, et illuminatio gratiæ; sed substantialis et subsistentis lucis in animabus emissio. Nam illud: Qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in*

A KA'. Ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος ἀκριβέστερον τε καὶ τηλαυγέστερον τὸ ἐντελές τοῦ Χριστιανισμοῦ μυστήριον ἐκάστη πιστεῦσθαι ψυχῇ δεδήλωκε, δι' ἐνεργείας θείας εἰς πείραν ἵνα· ὅπερ ἐστίν, ἡ ἐπουρανίου φωτὸς ἐν ἀποκαλύψει καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίς· ἵνα μὴ τις τὸν διὰ γνώσεως νοημάτων φωτισμὸν τοῦ Πνεύματος μόνον εἶναι νομίσας, κινδυνεύσῃ δι' ἄγνοιάν τε καὶ βραθυμίαν τοῦ τελείου τῆς χάριτος ἀποτυχεῖν μυστηρίου. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς τῷ προσώπῳ Μωσέως περιειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης εἰς παράστασιν ὁμολογημένην τῆς γνώσεως ἤνεγκεν· φησὶ γοῦν· *Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀτενίσαι εἰς πρόσωπον Μωσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην· πόσω μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἐστὶ ἐν δόξῃ! Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα· πολλῶ μᾶλλον περισσέσσει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ· καὶ γὰρ οὐ δεδοξασται τὸ δεδοξαμένον ἐν τούτῳ μέρει ἔνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. Καταργούμενον εἰρηκε διὰ τὸ θνητῶ σώματι Μωυσεως περιχεῖσθαι τὴν τοῦ φωτὸς δόξαν. Ἐπάγει· Ἐχόντες οὖν ἐπιπίδα πολλῇ παρήρησι χρώμεθα. Καὶ προβάς μικρὸν εἰδείξε τὴν ἀθάνατον κελίην τοῦ Πνεύματος ἐν ἀποκαλύψει δόξαν, νῦν ἐν τῷ ἀθανάτῳ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου τοῖς ἀξίοις ἀθανάτως τε καὶ ἀκαταργήτως ἐλάμπεσθαι. Φησὶ γοῦν· Ἡμεῖς δὲ πάντες, τούτ' ἐστίν, οἱ κατὰ τελείαν πιστῖν ἐκ τοῦ Πνεύματος γενηθέντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου ἐνοπριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξας εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. Ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, τῷ τῆς ψυχῆς δηλαδὴ· καὶ ἤνικα δὲ ἐπιστρέψῃ τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ ἄλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι. Φανερώς οὖν διὰ τούτων ἀπέδειξε, ἄλυμμα σκότους ἐπιβεβλησθαι τῇ ψυχῇ, ὅπερ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως χώραν ἔσχε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα παραδῦναι. Νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλάμψεως περιαιρεῖσθαι τοῦτο τῶν πιστῶν καὶ ἀξίων τῷ ὄντι ψυχῶν· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἡ Ἐλευσις τοῦ Χριστοῦ γεγένηται· εἰς γὰρ τοιαῦτα μέτρα ἀγιότητος φθάσαι τοὺς ἐπ' ἀληθείας πιστεύοντας ἠύδοκασεν ὁ Θεός.*

KB'. Ἡ τοιαύτη, φησι, τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίς, οὐχ ὅσον νοημάτων μόνον ἀποκαλύψις· ἐστὶ καὶ φωτισμὸς χάριτος, ὡς περ εἰρηται, ἀλλ' ὑποστατικοῦ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς· βεβαία καὶ διηνεκῆς Ἐλλαμψίς. Τὸ γὰρ· *Εἰπὼν ἐκ σκότους τὸ φῶς λάμψαι, ὃ Ἐλαμψεν ἐν καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς*

⁹⁸ Rom. viii, 28. ⁹⁹ Psal. cxviii, 61. ¹⁰⁰ II Cor. iii, 7. ¹⁰¹ II Cor. v, 12. ¹⁰² ibid. 18. ¹⁰³ II Cor. iii, 49.

γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ· Φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον· τουτέστιν· ἵνα μὴ λυομένη τῆς σαρκὸς ἡ ψυχὴ, ἀποσκοπῆται τῷ τοῦ θανάτου τῆς κακίας καλύμματι· πρὸς δὲ καὶ τὸ· Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου δεῖ, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· Καὶ τὸ· Ἐξαπόστειλον φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· αὐτὰ με ὁδηγήσουσι καὶ ἄξουσιν εἰς βροχὸν ἀγίων σου, καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ· Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, καὶ τὰ λοιπὰ, τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τοῦ σκοποῦ παρίστην.

ΚΓ'. Καὶ τῷ μακαρίῳ δε Παύλῳ φησὶ τὸ ἐλλέμψαν ἐν τῇ ὁδῷ φῶς, δι' οὗ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἦρται, καὶ μυστήριον ἀλαλήτων ἀκουστικῆς γίνεται, οὐ νοημάτων τις καὶ γνώσεως φωτισμὸς ἦν, ἀλλὰ δυνάμει τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἔλλαμψις, οὗ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος οἱ τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοὶ μὴ διανεγκόντες ἀπετυφλώθησαν, δι' οὗ πᾶσα τε γινώσις ἀποκαλύπτεται, καὶ πρὸς ἀλήθειαν θεοῦ τῇ ἀξίᾳ καὶ φιλουμένη ψυχῇ γυωρίζεται.

ΚΔ'. Πᾶσα ψυχὴ διὰ σπουδῆς καὶ πίστεως τέλειον ἐνδύσασθαι τὸν Χριστὸν ἐνταῦθεν κατὰ δύναμιν τε καὶ πλεροφορίαν χάριτος καταξωθεῖσα, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τῆς ἀφάρτου εἰκόνας φωτὶ ἐνωθεῖσα, καὶ νῦν μὲν μυστηρίων οὐρανίων γινώσιν ἐν ὑποστάσει μυσταῖα πάντων· ἐν δὲ γε τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ ἐπουρανίῳ τῆς δόξης εἰκόνι καὶ τὸ σῶμα ταύτης ἐνδοξασθὲν, καὶ ὑπὸ Πνεύματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς οὐρανοὺς ἄρπαγεν, καὶ σύμμορφον γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ καταξωθὲν καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον τε καὶ ἀδιάδοχον καὶ τῷ Χριστῷ σύγκληρον ἔξει.

ΚΕ'. Ὅποσον τις ἰδίᾳ σπουδῇ καὶ πίστει Πνεύματος ἀγίου δόξης κεκοινωνήκεν οὐρανόιου, ἔργοις τε ἀγαθοῖς τὴν ψυχὴν διεκόσμησε, τοσοῦτον ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἄξιον αὐτοῦ γενήσεται καὶ τὸ σῶμα συνδοξασθῆναι. Ὅ γὰρ τις ἐνδον ἀπεθησαύρισε νῦν, τοῦτο πρόξεισιν ἔξω τότε· καθάπερ ὁ ἔσω τῶν ξύλων ἐν χειμῶνι καρπὸς, ἔξω κατὰ τὸν ἔαρος καιρὸν γίνεται· ὡς περ δὴ καὶ πρότερον ἐδηλώθη. Τῶν μὲν οὖν ἁγίων ἢ θεοειδῆς τοῦ Πνεύματος εἰκὼν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδον ὡς περ ἐντυπωθεῖσα, καὶ τὸ σῶμα θεοειδὲς ἔξω καὶ οὐράνιον ἀπεργάσεται· τῶν βεβήλων δὲ καὶ ἁμαρτωλῶν τὸ τοῦ κοσμικοῦ Πνεύματος κάλυμμα περιβαλὼν τὴν ψυχὴν, καὶ τῇ τῶν παθῶν εἰδεχθεῖς σκοτεινῶν, οἱ μοι, τὸν νοῦν καὶ ἀσχήμονα καταστῆσαν, σκοτεινὸν ἅμα καὶ τὸ σῶμα, καὶ αἰσχύνῃς ἐμπλεῶ πάσης ἔξωθεν ἀποδείξεται.

ΚΖ'. Ὅσπερ κατὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδὰμ θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, τοῦτο πρῶτον μὲν ὑπέστη κατὰ ψυχὴν, τῶν νοερῶν αὐτῆς αἰσθητηρίων τῇ στερήσει τῆς ἐπουρα-

A facie Christi Jesu⁶⁴. Et illud : *Illumina oculos meos; ne unquam obdormiam in morte*⁶⁵. Hoc est, ne cum solvetur carne anima, obtenebretur mortis malitiæ velo. Illud præterea : *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua*⁶⁶. Illud quoque : *Emitte lucem tuam et veritatem tuam : ipsa me deducet et adducent in montem sanctum tuum et in tabernacula tua*⁶⁷. Sed et illud etiam : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*⁶⁸. Et reliqua in unam eandemque quam proposui sententiam conspirant.

218 XXIII. Illa item quæ beato Paulo circumfulsisse lux⁶⁹ dicitur in via, per quam et in tertium cælum elevatus est⁷⁰, et mysteriorum ineffabilium auditor factus, non intellectualium sensuum et cognitionis illuminatio erat; sed virtutis boni Spiritus in substantia in anima facta irradiatio: cujus excessum splendoris non ferentes carnis oculi, excæcati sunt; per quam et omnis scientia revelatur, et ad veritatem Deus dignæ et amatæ animæ innoscit.

XXIV. Omnis anima, quæ per studium et fidem perfectam in virtute et plena certitudine gratiæ, digna facta est quæ Christum indueret jam hinc, et supercœlesti incorruptibilis imaginis luci uniretur; ea nunc quidem cognitione cœlestium mysteriorum in substantia, et prout sunt, impertitur; in magna vero resurrectionis die, eadem illa supercœlestis claritatis imagine corpus quoque ipsius glorificatum, et a Spiritu, sicut scriptum est⁷¹, in cœlos raptum: et tanta dignatione honoratum, ut configuretur corpori claritatis ejus, regnum æternum vicissitudine successionum carens, Christo ipsi collega et consors habeat⁷².

XXV. Quantum quis proprio studio et fide de cœlesti claritate Spiritus sancti participaverit, animamque bonis operibus ornaverit; tanto dignius efficiet corpus suum glorificatione, quæ illi in illam resurrectionis diem reservatur. Quod enim quisque intus nunc condidit, tunc prodibit exterius; quemadmodum quæ per hiemem in sinu arborum latet vis generativa fructuum, verna temperie se foras exserit; ut et demonstratum superius est. Impressa ergo mentibus sanctorum deiformis imago Spiritus, quæ in occulto nunc latet, corpus quoque divina specie induet, et cœleste efficiet; profanorum vero ac scelestorum, quod nunc mundani spiritus velamen circuminvolvit, deformes stigmatibus criminum, mentesque, heu me! ipsorum, tenebrosas et fœdas reddit, tunc etiam corpora maculosa, in summum palam dedecus omnium oculis ostendet.

XXVI. Quemadmodum post transgressionem Adam, lata in eum sententia mortis justo Dei optimi iudicio, primum executioni mandata est in ejus anima, vere per peccatum jam tum mortua, intel-

⁶⁴ II Cor. iv, 6. ⁶⁵ Psal. xii, 4. ⁶⁶ Psal. cxviii, 18. ⁶⁷ Psal. xiii, 3. ⁶⁸ Psal. iv, 7. ⁶⁹ Act. ix, 5. ⁷⁰ II Cor. xii, 2. ⁷¹ I Thess. vi, 16. ⁷² Philipp. iii, 21.

lectualibus ejus sensibus, per privationem cœlestis A et spiritualis gratiæ, extinctis, et ad mortuorum similitudinem reductis: posterius verò ad corpus quoque mors pervenit, expletis trahendo mortalem vitam annis triginta supra nongentos: sic et nunc per crucem et mortem Salvatoris humano generi reconciliatus Deus, restituit vere credentem animam adhuc carni devinctam in fruitionem spiritualium luminum et mysteriorum, et intellectuales ejus sensus divina luce gratiæ oculos reddit; denique ipsum etiam corpus immortalis et incorruptibili circumvestiet claritate.

XXVII. Qui se ab hoc mundo procul tenent, sancte et ex virtutum præscriptis viventes; adhuc tamen velamento perturbationum inumbrati; cui miseræ, propter inobedientiam protoplasti obnoxii B omnes sumus, carnali, inquam, subjecti sensui, quem Apostolus *mortem merito appellat*⁷³; hi similes sunt hominibus noctu iter agentibus, ad lucem astrorum, quæ sunt Dei præcepta. Quandiu enim nondum perfecte liberati a tenebris sunt, clarè omnia perspicere non possunt. Quibus et convenit, labore ac fide, virtuti attendendo, orare Christum 219 solem justitiæ, ut illuminet corda ipsorum, quo possint exacte pervidere cuncta, et spiritualium bestiarum incursum in nos varium atque multiplicem; et incorruptibilis mundi pulchritudines arcanas ineffabilis et decoris et voluptatis, quo scilicet modo valde provectis in virtute, et quorum cordibus lumen intellectuale radios C immisit, talia omnia manifesta et plane perfecta sunt. *Perfectorum enim est, ut beatus sit Paulus, solidus cibus, eorum nempè, qui bonis habitibus exercitatos habent sensus, ad discretionem boni et mali*⁷⁴. Sed et divinus Petrus ait: *Et vos habentes propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, sicut lucernæ lucenti in catiginoso loco, donec dies elucescat et lucifer oriatur in cordibus vestris*⁷⁵. Vulgus autem nihil plane differt ab illis, qui per noctem, omni carentem lumine, ambulant, nec minimo splendore fruuntur; id quod est Verbum Dei, animas eorum illuminare valens; ut fere non dissimiles cæcis sint. Hujusmodi homines sunt materialibus implicati curis, et sæcularium nexibus negotiorum D vincti, et neque divino timore firmati, nec ullum curantes exercere beneficentiæ aut virtutis cujusdam opus. Etenim quotquot sæcularem utcumque degentes vitam, tamen, uti dictum est, a mandatis sanctis, velut a quibusdam illuminantur stellis, fidei et Dei timori attendentes; hi sane non prorsus comprehensi sunt tenebris, unde et spem salutis habere possunt.

XXVIII. Ut multum inter se differentes viæ ac rationes sunt, quibus ab hominibus colliguntur divitiæ; utique cum alii ex functionibus publicorum magistratum; alii ex mercimoniis negotiatione,

νίου και πνευματικῆς ἀπολαύσεως ἀπεσθηκότων αὐτῶ, καὶ νεκρῶν ὡς περ γεγεννημένων· ὕστερον δὲ καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος μετὰ γε τριάκοντα ἔτη πρὸς τοὺς ἑνεακισκοῖς ἐπεγένετο· οὕτω νῦν διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου τοῦ Σωτῆρος τῇ ἀνθρωπότητι καταλλαγείς ὁ θεός, ἀποκαθίστησι τὴν πιστεύουσαν ἐν ἀληθείᾳ ψυχὴν ἐτι ἐν σαρκὶ οὖσαν εἰς τὴν τῶν οὐρανίων φῶτων καὶ μυστηρίων ἀπλάουσι, καὶ τὰ νοερά αὐτῆς αἰσθητήρια τῷ θεῷ πάλιν φωτὶ τῆς χάριτος ὀμματοῖ· ὕστερον δὲ καὶ αὐτῷ τῷ σώματι ἀθάνατόν τε καὶ ἀφθάρτον περιβαλεῖ δόξαν.

KZ'. Οἱ τοῦ κόσμου τοῦδε μακρὰν γενόμενοι, καὶ σεμνῶς μὲν καὶ φιλαρέτως πολιτευόμενοι· ἐτι δὲ καλύμματα τῶν παθῶν ὑποκειμένοι, ὡς διὰ τῆς τοῦ πρῶτοπλάστου παρακοῆς ἔνοχοι κατέστημεν πάντες, τὸ σαρκικόν φημι φρόνημα, ὃ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ θάνατος οἰκειῶς ἐκλήθη· οὗτοι παραπλήσιοι εἰσιν ἀνθρώποις νυκτὸς μὲν βαδίζουσιν, ὑπὸ δὲ τῶν ἄστρον, ἅπερ εἰσὶν αἱ τοῦ θεοῦ ἐντολαὶ, καταυγασόμενοις. Οὐδὲν γὰρ εἰς τέλος τοῦ σκότους ἀπαλλαγείσι, καλῶς ἅπαντα κατοπιτεύειν αὐτοῖς ἀδύνατον. Οἷς καὶ προσθήκον ἐστὶ, πόνῳ καὶ πίστει πολλῇ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελουμένοις δεηθῆναι Χριστὸν τὸν ἥλιον δικαιοσύνης ἐπιλάμψαι ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ὥστε δυνηθῆναι πάντα πρὸς ἀκριβείαν ἐπιθεῖν, τὴν τε τῶν νοητῶν θηρίων καθ' ἡμῶν ἐπιθεσὶν ποικίλην καὶ παντοδαπὴν οὖσαν, καὶ τὰ τοῦ ἀφθάρτου κόσμου ἄβρῆτα τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ἡδονὴν ἀπόρρητα κάλλη, ὃν γε δὴ τρόπον καὶ τοὺς ἄκροισ τὴν ἀρετὴν, καὶ ὧν ἐνεργοῦν ἐν ταῖς καρδίαις νοερὸν φῶς ἐλαμψεν, ἐπίδηλα ταῦτα καὶ καταφανῆ γίνεται· *Τελείων γὰρ, ὡς ὁ μακάριός πατρις Παῦλος, ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένων πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάκρισιν· ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Πέτρος φησὶν· Καὶ ὑμῖς ἔχοντες τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λόγῳ φαινοῦντι ἐν ἀνυμνήῳ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαγωγῆς καὶ φωσφόρος ἀνατείλη ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Οἱ δὲ πολλοὶ, οὐδὲν διενηνόχασιν ἐκείνων τῶν ἐν νυκτὶ φωτὸς παντάπασιν ἀπόρων περιπατούντων, καὶ μηδὲ βραχείας ἀπολαύσεων αὐγῆς, ὅπερ ἐστὶ θεοῦ λόγος ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐπιλάμπειν δυνάμενος, ὡς σχεδὸν μὴ ἀνομολοῦς εἶναι τυφλοῖς. Οὗτοί εἰσι οἱ ταῖς ὀλιγαῖς τὸ ἔλρον περιποκαῖς καὶ τοῖς βιωτικοῖς ἄμμασι καταδεδεμένοι, καὶ μήτε θεῷ φόβῳ διακρατούμενοι, μήτε τινὰς τῶν ἀγαθοεργῶν μετερχόμενοι. Καὶ γὰρ ὅσοι τῶν βιωτικῶν ἀνδρῶν, ὡς περ λέλειπται, ὑπὸ ἐντολῶν ἁγίων, ὡς ὑπὸ ἄστρον τινῶν διαυγάζονται, πιστεῖ καὶ φόβῳ τῷ τοῦ θεοῦ προσέχοντες· οὗτοι οὐχὶ καθάπαξ τῷ σκότει περιλαμβάνονται· παρ' ὃ καὶ ἐλπὶδα σωτηρίας ἔχειν δύνανται.*

KH'. Ὅπερ ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν τε καὶ ἐπιτηδευμάτων ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἀνθρώποις συλλέγεται πλοῦτος; ὁ μὲν ἐξ ἀρχοντικῶν ἀξιωμάτων, ὁ δὲ ἐξ ἐμπορίας, ὁ δὲ ἐκ φιλοπονίας δήπου, καὶ γεωργίας;

⁷³ Rom. vii, 24. ⁷⁴ Hebr. v, 14. ⁷⁵ II Petr. i, 49.

καὶ ἄλλος ἄλλως· τὴν αὐτὴν οὖο μοι καὶ τοῖς πνευματικοῖς εἶναι διάταξιν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ διαφόρων χαρισμάτων, ὡς τὸ τοῦ Ἀποστόλου δηλοῖ· Ἐχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα. Οἱ δὲ ἐκ διαφόρων τε δικαιομάτων καὶ ἀρετῶν διὰ μόνον Θεὸν γενομένων, τὸν ἐπουράνιον ἀθροίζουσι πλοῦτον· πλὴν ἄλλ' οὐκ ἄδηλοι καὶ οἱ τὸν χρυσὸν ἀνορύττοντες· οἱ διὰ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς δηλαδὴ τρέχοντες, καὶ κατὰ μέρος πλοῦτον τῶς τῆς ἀγαθῆς ἐλπιδος ὑπερβούσης· οὐκ ἄδηλοι δὲ καὶ οἱ καταπερὶ μίσθιοι, βλάκες ὄντες καὶ νωχελεῖς· οἱ εὐθέως τὸ ἐμπύπτον ὡσπερ ἐσθιοντες, καὶ μὴ μεθ' ὑπομονῆς τὰ μετὰ χεῖρας ἀνούοντες, ἀεὶ γυμνοὶ τε καὶ πένητες περιέρχονται. Καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν τὴν χάριν ἐτόλμως ἄγαν καὶ θερμῶς ἔχοντες, εὐμετάδλητοι καὶ ἄμα τοῦ ἄψασθαι κορηνύμενοι, ἀψίκοροι δὲ ναρκώδεις περὶ τὸ πονεῖν γνωρίζομενοι, καὶ ἥς ἔτυχον ἀξιοθέντες χάριτος ἀφαιρούνται. Ἀεὶ ποτε γὰρ ἡ νωθεία, καὶ ἀμβλεία, καὶ ἡμελημένη προαίρεσις, ἀσύμφωνος ἐν χάριτι, ἔρημος δὲ ἀγαθῶν πράξεων. Ἀδόκιμος δὲ παρὰ Θεῷ καὶ ἄδοξος καὶ νῦν ἔγνωσται, καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι εὐρεθῆσεται.

et a primo statim gustatu saturi, pigritiæque comperti, ac fugæ laboris, qui debebat adhiberi, exercendo quod acceperunt dono, eo merito privantur, ablata ipsis, qua fuerant beati, gratia. Nunquam enim non sucordia, oscitantia, hebes tarditas supine secunda propositi; dissonæ res et inconstanæ gratiæ fuerunt. Quare qui scalet hisce vitiiis, expers operum bonorum, apud Deum reprobis et inglorius, uti jam nunc agnoscitur, sic et in futuro sæculo repetietur.

10'. Παραβάanti τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς ἐκπεσόντι, δυοῖν ὡσπερ ἀλύσει δεδέσθαι συνηκολούθησε· μὴ μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν, πλοῦτου, δόξης, φιλας, γυναικῶς, τέκνων, συγγενείας, πατρίδος, κτημάτων, καὶ ἀπλῶς πάντων τῶν φαινομένων, ἀφ' ὧν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος κατ' οἰκεῖαν ἡμᾶς προαίρεσιν ἀπολύσθαι κελεύει. Ἐτέρῳ δὲ ἀδῆλῳ, καὶ γὰρ δέδεται τινι δεσμῷ σκόπου ἢ ψυχῆ πρὸς τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων αὐτῶν, παρ' ἧς μὴδὲ δυνατὸν αὐτῇ μὴτ' ἀγαπῆσαι Θεὸν, μὴτε πιστεῦσαι· μὴτε προσευχῇ χρῆσασθαι καθάπερ ἔχει θελήματος. Πάντων γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τε τοῖς φανεροῖς ἐν τε τοῖς ἀδῆλοις, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πάντας ἡμᾶς μέτεισι. Ἐπειδὴν οὖν τις ὑπήκοον οὗς τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ παρασχόμενος, ἀποστῆ μὲν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἀποτάσσεται δὲ πάσαις ταῖς σαρκικαῖς ἡδοναῖς· τότε δὲ τῷ Θεῷ προσεδρεύων, καὶ κατὰ σχολὴν αὐτῷ συγγινόμενος, δύναμιν λαμβάνει πρὸς τὸ μαθεῖν· οὗτι κέρρυται τις ἐν ἀδύτοις καρδίας ἄλλη πάλῃ, καὶ ἄλλος λογισμῶν πόλεμος· καὶ οὕτω παραμένων καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δεδμενος οἰκτιρῶν, πίστει αὐτῷ πολλῆς μετὰ γε τοῦ ὑπομένειν συνεπομένης· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βροπῆς συνεφαπτομένης, δύναται τῶν ἐνδον ἀπαλλαγῆναι δεσμῶν τε καὶ φραγμῶν ἐκείνων, καὶ τοῦ σκότους τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἀπερ εἰσὶν αἱ τῶν κεκρυμμένων παθῶν ἐνέργειαι· τοῦτον δὲ τὸν πόλεμον διὰ μὲν χάρι-

A alii ex diligenti labore et agricultura rem faciant; alii aliunde: parem mihi tu quoque puta observari posse in rebus spiritualibus rationem et modum. Ex his aliqui locupletantur usu exercitioque charismatum variorum, ut significat Apostolus verbis illis: *Habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes* ⁷⁶. Alii multiplices exercitatione religiosorum varii generis operum, praxique virtutum ac frequentatione laudabilium in diversa specie officiorum, Dei causa unius obitorum, cælestes ingenti copia congerunt opes. Ne ii quidem in hac parte non insignes sunt, qui aurum infodiunt; longanimitate videlicet et patientia currentes in singulis lucris particulis captandis, ex quibus magni olim conflandi cumuli spe interim bona gaudent. Neque latent nonnulli quasi mercenarii molles iidem ignavique, qui statim veluti devorant quodcunque bonum ipsis in manus incidit, cum multa exinde deberent in usum secuturi temporis, solerti cum patientia tractatione maturare; hinc sit, ut nudi semper egentisque circummeant. Etenim tales ad capiendam quidem gratiam parati et ardentur sunt cupidi; mox tamen facile mutabiles,

XXIX. Transgresso Dei mandatum homini, et ex beata paradisi dejecto statione, duabus ex hoc contigit quasi catenis ligari. Prior est, qua devincitur nexu sensibili cum negotiis sæcularibus, carnalibus voluptatibus, divitiis, existimatione, amicitia, uxore, liberis, cognatione, patria, possessionibus, et ut uno cuncta complectar verbo, cum omnibus quæ **220** hic cernuntur; a quibus Dei sermo nos juxta propriam professionem abjungit præcipit. Altera est catena in arcano astringens. Etenim vinculo quodam tenebrarum anima ligatur ab ipsis spiritibus nequitæ; quo fit, ut non possit neque amare Deum, nec credere, nec oratione uti, quemadmodum vellet. Omnino enim hæc, quam experimur, adversantium oppositio, tam in palam apparentibus, quam in intus abstrusis, ex transgressione primi hominis in nos omnes transit. Quando igitur quis obedientem aurem verbo Dei præbens, abjuxerit quidem se a sæcularibus negotiis, renuntiaverit autem cunctis carnalibus voluptatibus; tunc ille Deo adhærens, et per otium cum eo conversans, virtutem accipit ad discendum, latere in adytis cordis aliam lucetam, et aliud cogitationum bellum; et sic permanens, ac Christi miserationes implorans, fide ipsum multa, postquam sustinuerit, sequente, quin et Dei impulsu cooperante, potest interioribus liberari vinculis, et maceria illa tenebrarum, quam obmoliuntur ipsi spiritus nequitæ, qui sunt occulte rebellantium in nobis appetituum

⁷⁶ ROM. XII, 6.

motus et conatus. Hoc autem bellum, per gratiam Christi et virtutem, possumus vincendo finire. Sine Deo vero adjuvante, et per se ipsum, liberare se quemquam, quoad lucta, quæ ipsi est cum cogitationibus expeditus fuerit, est impossibile; renuere tamen et non condelectari, possibile.

XXX. Si quis rebus mundi hujus et variis tenetur vinculis, idemque feratur motibus appetituum inordinatorum, procul is sane aberit, ut cognoscat quod diximus, esse quamdam occultam aliam luctam, et bellum in arcano aliud. Sat enim et abunde gratulandum fuerit, si quis se abjunxerit ab apparentibus cunctis, et carnales prorsus voluptates abdicaverit, Dominoque adherere cœperit, ac intelligere queat penitus intra nos habitantem perturbationem ex pravis affectibus luctam, et occultum in nobis bellum. Nisi enim in eum, quem diximus modum, cuncta comparata sint, haud utique ex omnibus animæ viribus, et totus ex toto quis adhærere Deo, sincero affectu decernet. Neque cognoscet arcános istos in prava tendentium appetituum insultus, et vincula quæ intra sunt; sed periclitatur eo erroris labore, ut vulneribus transfixus, et morbis affectus, quos ultro fovet, perfecte tamen putet se valere. Ei autem qui concupiscentias et gloriam contempserit, primum quidem posse datur ea quæ diximus cognoscere; deinde precató Christo cum fide, et arma Spiritus e cœlis adeptó, lorica scilicet justitiæ, galeam salutis, illas adversas debellare acies.

XXXI. Innumerabiles hosti nostro insunt nocendi artes, avellere nos a charitate in Christum conanti. Aut enim intus afflictiones, per Spiritus nequitie in animam immittit; aut cogitationes obscenas et nefandas producit, patratorum olim flagitiorum memoriam refricans; interdum etsatagens injicere tedium, suggestionesque desperationis inserens, salute cam potiri non posse; ita quidem ut cogitationes istas ex anima per se ipsa ultro enatæ videantur; non autem ab alieno spiritu maligne subseminatæ, utpote qui cupit latere. Aut igitur hæc agit, aut labores corporeos immittit; aut variis excogitatis modis procurat, contumeliis bonos affici ab hominibus. At quanto acerbius malignus hostis hæc in nos ignea jaculatur tela; tanto nos instantius convenit spei suspensas ex Deo magis magisque habere rationes; certo utique persuasos, divina nobis talia permitti voluntate, quæ unum id spectat, ut amantes Dei animæ tot exploratæ probationibus, manifesto monstrent se eum in veritate diligere.

221 XXXII. Anni mille hujus ævi, mundo in corruptibili et æternitati comparati, ea illi fere proportionem respondent, qua ut si quis ex universa arena unum granum accipiat. Considerationem et hanc institue; concessum tibi esse supremum in omnes terras imperium cum plena et segura possessione omnium thesaurorum. Faciamus præterea tuum illud regnum incœpisse statim a primo rerum

Α τοσ Χριστοῦ καὶ δυνάμειωσ δυνατοὶ γινόμεθα καταργεῖν. Ἄθεο δὲ καὶ δι' ἐαυτοῦ ρύσασθαι τίνα ἐαυτὸν μέγχι τοῦ καὶ τῶν ἐκ τῶν λογισμῶν ἀπηλλάχθαι πάλης, ἀδύνατον· τὸ δὲ ἀντιλέγειν καὶ μὴ συνήδεσθαι, δυνατόν.

Δ'. Εἰ τις τοῖς πράγμασι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τοῖς ποικίλοις ἐνέχοιτο δεσμοῖς, τοῖς τῆς κακίας τε συναπάγοιτο πάθεισι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ γινώσκειν, ὡς φθάσαντες ἐφημεν, εἶναι τίνα πάλην ἑλλην καὶ πῦλον ἐν τῷ ἀφανεί ἑτερον. Ἀγαπητὸν γὰρ ἵνα λύσας τις ἐαυτὸν πάντων φαινομένων, καὶ τῶν σὰρ- κικῶν ἡδονῶν ἀποστήσας, τῷ Κυρίῳ τε προσεφρεύειν ἀρξάμενος, ἐπιγνώνα· δυναθῆ, τὴν ἐνδον οἰκουροῦσαν τῶν παθῶν πάλην, καὶ τὸν ἐν ἡμῖν κρυπτόν πόλεμον. Εἰ γὰρ μὴ, ὡς ἐφημεν, ταῦτα γένηται, οὐ παρ' ὅλης ἡμῶν τῆς ψυχῆς καὶ ὅλος ἐξ ὅλου τις προσεφρεύειν τῷ Θεῷ στέρξειεν. οὐδ' ἐπιγινώσκει τὰ ἀπόρρητα ταῦτα τῆς κακίας πάθη, καὶ τοῦ ἐσῶ δεσμοῦ· ἀλλὰ κινδυνεύει τραύματα ἔχων καὶ ἀφανῆ πάθη περιθάλπων, ὑγιαίνειν οἰεσθαι, καὶ νοεῖν· τῷ δὲ γε ἐπιθυμίας καὶ δόξης ὑπεριδόντι, πρῶτον μὲν ἐπιγινώνα ταῦτα δυνατὸν γίνεται, ἔπειτα δὲ δεηθέντι Χριστοῦ μετὰ πίστεωσ, καὶ ὄπλα λάβοντι ἐξ οὐρανοῦ τὰ τοῦ Πνεύματοσ, τὸν θώρακα τῆσ δικαιοσύνησ, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, τὸν θυρεὸν τῆσ πίστεωσ, καὶ τὴν Πνεύματοσ μάχιραν, ταῦτα καταπαλάσσει.

scutum fidei, et gladium Spiritus, facile fit, totas

ΑΑ'. Μυρία τῷ ἀντικειμένῳ αἱ μηχαναὶ καθ' ἡμῶν, τῆσ εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπησ ἀποσπᾶν πειρωμένῳ. Ἡ γὰρ ἐνδον θλίψεισ διὰ τῶν τῆσ πονηρίας πνευμάτων τῆ ψυχῆ ἐπάγει, ἢ λογισμοῦσ μισροῦσ τε καὶ ἀθεμίτοσ ταύτησ κατασκευάζει, τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων τὴν μνήμην ἀνασκαλεύων. ὅτε χάνωσιν αὐτῆ ἐνθεῖναι βουλόμενοσ, καὶ λογισμοῦσ ἀπογνώστωσ ἐμβάλλειν, ὅτι δὲ οὐ δυνατὸν αὐτῆ σωτηρίας τυχεῖν· καὶ ὡσ τοῦσ λογισμοῦσ τοῦτοσ παρ' ἐαυτῆσ ὅλωσ τῆσ ψυχῆσ γεννώσῃ, καὶ οὐχὶ πνεύματοσ ἄλλοτρου κακῶσ αὐτοῦσ ὑποστείραντοσ, καὶ βουλομένουσ λαμβάνειν. Ἡ τοίνυν ἐκεῖνα ποιεῖ, ἢ πίνουσ σωματικοῦσ ἐπάγει. Ἡ ὀνειδισμοῦσ καὶ θλίψεισ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπινοεῖ· ἀλλ' ὅσον ὁ πονηρὸσ τὰ πεπωρωμένα ταῦτα βέλη καθ' ἡμῶν ἀφίητε, τοσοῦτον ἡμᾶσ προσήκει τῆσ πρὸσ Θεὸν ἐλπίδοσ μᾶλλον ἐξῆφθαι, ἀκριβῶσ εἰδῶτασ, ὅτι τοῦτο αὐτῷ θέλημα· τὸ τὰς ἑρωτικῶσ ἐχούσασ αὐτοῦ εἰσ δοκίμιον δοῦναι ψυχὰσ, εἰ ἐξ ἀληθείασ αὐτὸν ἡγαπήκασι.

ΑΒ'. Ὡλια ἔτη τοῦ αἰῶνοσ τούτου, ἀφθάρτω κόσμῳ καὶ αἰῶνι παραβαλλόμενα τοιοῦτό τί εἰσιν, ὡσ εἰ τις ζάμμον μίαν τῆσ ὅλης ψάμμου τῆσ θαλάσσωσ λάβοι. Σκέψαι δέ μοι καὶ τὸν τρόπον τοῦτον· ἔστω γὰρ ἐξεῖναι σοι μόνῳ μὲν γενέσθαι βασιλεῖ πάσῃσ τῆσ γῆσ· μόνῳ τῶν θησαυρῶν ἀπάντων δεσπότα τῆσ οἰκουμένησ. Θῶμεν δὲ τὴν ἀρχὴν τῆσ τῶν ἀνθρώπων εἰσ τὸ εἶναι· παραγωγῆσ, ἀρχὴν καὶ σοι γε-

νάθει τῆς βασιλείας· ὅρον δὲ ταύτης εἶναι τὴν τῶν Α
φαινομένων τούτων καὶ τοῦ κόσμου παντὸς ἀλλοιω-
σὶν τε καὶ μεταποίησιν. Τί οὖν; αἰρέσεώς σοι δο-
θείσης, ἡμείψας αὐτὴν τῆς ἀληθινῆς καὶ βεβαίας,
καὶ οὐδὲν οὐδὲλως ἐχούσης παροδικὴν καὶ λυόμενον;
Οὐκ ἂν ἔγωγε φαίην, εἰ σοι τὸ κρίνον εἶχε, καὶ κα-
λῶς ἐσκέπτου περὶ τῶν σῶν· *Τὶ γὰρ κέρδος, φησί,
τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ τὸν κόσμον ὄλον κερδήσας, ζη-
μωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἧς οὐδ' εἶναι τι ἀντάλ-
λαγμα μεμαθήκαμεν; ἐπεὶ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου
καὶ τῆς κατὰ κόσμον βασιλείας αὐτὴ μόνη καθ'
ἐαυτὴν ἡ ψυχὴ τιμιωτέρα πολλῶ, μήτοι γε ἡ τῶν
οὐρανῶν βασιλεία· τιμιωτέραν δὲ κατὰ τοῦτο τὴν
ψυχὴν εἶναι, φαμέν, καθ' ὃ μὴ ἐπ' οὐδὲν ἄλλο τῶν
δυντων ἠὲ δόκησεν ὁ Θεὸς τοῦ Πνεύματος τῆς ἰδίας
φύσεως ἔνωσιν θέσθαι καὶ κοινωνίαν· οὐκ οὐρανῶ, B
οὐκ ἡλίῳ, οὐκ ἄστροις, οὐ θαλάττῃ, οὐ γῆ, οὐκ ἐτέ-
ρῃ τινὶ κτίσει τῶν ὁρωμένων, ὅτι μὴ τῷ ἀνθρώπῳ
μόνῳ· ᾧ καὶ τῶν κτισμάτων αὐτὸς ἠγάπησε τῶν
οικειῶν. Εἰ οὖν τὰ μεγάλα ταυτὶ τοῦ κόσμου, πλου-
τόν φημι τοσόνδε καὶ βασιλείαν τῆς γῆς ἀπάσης
ὑφ' ἐνὶ μόνῳ κειμένην, οὐκ ἂν ὀρθῶς κρίναντες τῆς
αἰωνίου ἠλλάξαμεν βασιλείας, τί παθόντες οἱ πλείους
φαύλων αὐτὴν καὶ τῶν τυχόντων τιμῶνται πραγμά-
των· ὅσον ἐπιθυμίας τινός, δόξης ὀλίγης, κέρδους
μετρίου, καὶ τῶν τοιούτων; ὅπερ γὰρ τις τοῦ αἰῶνος
τούτου φιλεῖ, καὶ ᾧ δέδεται, ἐκεῖνο πάντως καὶ τῆς
τῶν οὐρανῶν ἀλλάττεται βασιλείας· καὶ τὸ χαλεπώ-
τατον, ὅτι καὶ Θεὸν ἠγεῖται τοῦτο· καθὼς που λέ-
λεκται, ὅτι ᾧ τις ἠτεγεται, τοῦτω καὶ δεδούλωται.
Χρῆ οὖν ὄλον ἔλῳ δι' ὄλου τῷ Θεῷ προσδραμεῖν,
ἀναρτῆσαι τε ἑαυτὸν καὶ σταυρῶσαι ψυχῇ καὶ σώ-
ματι διὰ πασῶν πορευόμενον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ
τῶν ἁγίων.*

tur, id omnino, quantum in ipso est, cum cœlorum
et id Deum suum facit. Sicut alicubi scriptum est :
A totum ex toto hominem ad Deum totum confugere,
corpus, quasi clavis cruci configere, incedentem

ΑΓ'. Εἶεν· ἄρα δὲ σοι καὶ δίκαιον εἶναι δοκεῖ, τὴν
μὲν φθαρτὴν αὐτὴν δόξαν, καὶ τὴν ἐφήμερον βασι-
λείαν, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τῶν ἐπιβαίων, πόνων
καὶ ἰδρώτων πολλῶν, τοῖς ὀρεγομένοις αὐτῶν περ-
γίνεσθαι· τὸ δὲ σὺν Χριστῷ ἀπέραντα βασιλεύειν,
καὶ τὸ τῶν ἀνεκκλήτων ἐκείνων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν,
τοῦτο δὲ οὕτως καὶ βέλδιον εἶναι, ὡς πόνων ἐκτός
καὶ καμάτων κατορθοῦσθαι τῷ βουλομένῳ;

ΑΔ'. Τίς ἡ οἰκονομία τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας,
ἢ τίς ἡμῶν φύσεως πρὸς ἑαυτὴν ἐπάνοδος καὶ ἀπο-
κατάστασις; Ἀπέδωκε γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ
τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ ἀξίωμα, πρὸς δὲ καὶ κλη-
ρονομίαν αὐτῷ οὐρανίαν, ὃ θείας καὶ μεγάλης τῷ
δυντι χάριτος τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, ἐδωρήσατο·
ἐξαγαγὼν τε αὐτὴν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους, δι'
ἧς ἐλθόντι, καὶ ἐν ἧ κρούσαντι δυνατόν ἐντός γενέ-
σθαι τῆς βασιλείας· *Ἀτρεῖτε, γάρ, φησι, καὶ δοθί-*

ortu, ac terminum ejus fore consummationem ul-
timam sæculi, et rerum modo apparentium ex-
spectatam aliquando mutationem. Quid ergo? num
opinione tibi data eligendi, utrum malles ex istis
duobus regnis, præoptares hoc terrenum in mundi
fine desitutum, præferens id illi cœlesti alteri,
vero, solido et permanenti regno? Haud equidem
crediderim, si utique sapias, et æquo rectoque ju-
dicio de re tua tanta statuas. *Quid enim (ait Veritas)
prodest homini, si mundum universum lucretur,
animæ autem suæ detrimentum patiatur* 77. Pro
qua nihil par in commutationem dari posse didi-
cimus, quandoquidem et mundo ipso toto, et qua-
licunque mundano regno, sola per se ipsam anima
pretiosior multo est; nedum ut comparari cum iis
possit cœlorum regnum. Inde autem pretiosiore
cunctis dicimus animam, quod solam illam inter
omnes inferiores creaturas dignam Deo judicavit,
cui suum propriæ naturæ Spiritum intime unitum
penitus inderet et communicaret; quod non cœlo,
non soli, non astris, non mari, non terræ concessit;
non alii denique visibilium creaturæ ulli præter-
quam uni homini; quem vice omnium a se condi-
torum in partem quasi propriam sibi seposuit,
sibi que applicuit, eo contentus. Si ergo hæc quæ
maximi fiunt in mundo, divitiæ, dico, amplæ, et
terræ totius imperium in monarchæ unius pleno
arbitrio positum haudquaquam, recte judicantes,
cum æterno commutarem regno; quæ deentia
plurimorum est, quos quotidie videmus vilibus
illud et mediocris, etiam vulgari æstimatione,
pretii rebus posthabere, puta, cupiditati cupiam,
exiguæ laudi, lucro non magno, et similibus? Enim-
vero quod quis in hoc mundo diligit, cuique deligi-
regno commutat; quin, quod longe est capitalius.
A quo quis victus est, ei mancipatur 78. Oportet igitur
illum amplecti, ex eo pendere, ipsi animam et
per omnia sancta ejus mandata.

XXXIII. Hæc sint ita. Cæterum idem utique ju-
stum arbitraris, corruptibilem istam gloriam, et
desitutum regnum, aliaque, quotquot sunt ejus
generis caducarum rerum, illa concupiscentibus
contingere multis empta laboribus et sudoribus;
æquumne tamen censet, æternum consortium regni
D Christi, et inenarrabilem illorum adeptionem bo-
norum, gratis quiddam esse parabile; ac facilitate
summa, citra laborem contentionemve ullam cuivis
volenti evenire?

XXXIV. Quod consilium quæve ratio est adven-
tus Christi: quisve naturæ nostræ ad se ipsam
reditus, et in integrum restitutus? Reddidit enim
Christus humanæ naturæ ablatam ipsi prius digni-
tatem Adami protoplasti; præterea que donavit hæ-
reditatem ipsi cœlestem: o vere divinam et magnam
boni Spiritus gratiam! Educens vero ipsam ex car-
cere tenebrarum viam etiam vitæ et januam mon-
stravit, per quam cum transit, et ad quam cum

77 Matth. xvi, 26. 78 II Petr. ii, 19.

pulsat, potest in interiora regni penetrare : *Petite* A enim, ait, *et dabitur vobis; pulsate et aperietur vobis* 79. Per illam portam nemini eorum, qui volunt, impossibile est, suæ ipsius animæ invenire libertatem, 222 nec eam convenientes ipsi recipere cogitationes, et cum Christum secum possidet habitantem, locupletem esse, eoque veluti sponso frui per communicationem boni Spiritus. Vide ineffabilem charitatem Domini adversus hominem, ad sui ipsius imaginem conditum.

79 Matth. vii, 7.

σεται ὑμῖν· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται. Διὰ ταύτης τῆς θύρας οὐδενὶ τῶν βουλομένων ἀπορον τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐφευρεῖν, ἐκείνην τε τοὺς ἰδίους ἀπολαβεῖν λογισμοῦς, καὶ πλουτῆσαι Χριστὸν σύνοικον, καὶ ὡς νυμφίω αὐτῷ κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος χρῆσασθαι. Ἴδε ἀγάπην ἀρρήτων Δεσπότου πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον κατὰ τὴν εἰκόνα τὴν ἑαυτοῦ ἀνθρώπων.

S. MACARII ALEXANDRINI

ABBATIS NITRIENSIS

REGULA AD MONACHOS⁽¹⁾

I. Milites ergo Christi sic taliter suos debent componere gressus, charitatem in se perfectissimam continentes : *Deum ex tota anima diligere, et ex toto corde, et ex tota virtute sua* 1.

II. Invicem inter se perfectissimas sectantes obedientiam, pacifici, mites, moderati, non superbi, non injuriosi, non susurriones, non irrisores, non verbosi, non præsumptuosi, non sibi placentes, sed Deo cui militant Christo : non blasphemiam sectantes, nec dicentes quidquam præter quod bonum est : ad obsequium non pigri, ad orationem parati, in humilitate perfecti, in obedientia præcincti, in vigiliis instantes, in jejuniis hilares.

III. Nullus se alio justiore arbitretur ; sed unusquisque omnibus se inferiorem contemnat : *Quia qui se exallat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur* 2.

IV. Præceptum senioris ut salutem suscipias : non murmurando ullam operam facias : non responsionem contra præceptum usurpes.

V. Non te extollas, aut magnifices aliquam utilem operam fecisse : non in acquirendo aliquid lucri congaudeas, aut in damno contristeris.

VI. Non te familiaritas ulla sæcularis trahat ; sed tota delectatio tua in cellula demoretur. Cellam ut paradisum habeas ; fratres tuos spirituales ut æternos confidas habere parentes.

VII. Præpositum monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentem. Similiter quoque omnes oportet diligere fratres, cum quibus etiam te confidis videre gloriam Christi.

1 Marc. xii, 30. 2 Luc. xiv, 11. 3 Eccli. vii, 16. 4 Philipp. ii, 14.

(1) Post hanc inscriptionem sequitur altera in edito Holsteniano, ex ms. codice, ut videtur, desumpta, quæ sic se habet : *Incipit regula S. Ma-*

VIII. *Non oderis laboriosam operam* 3 : otium quoque ne sectatus fueris. In vigiliis confectus, in opere justo affectus, ambulans quasi dormitans lassus ad stratum tuum venias, et cum Christo requiescere te credas.

IX. Cursumque monasterii super omnia diligas. Qui vero sæpius orare voluerit, uberiorem inveniet misericordiam Christi.

X. Matutinoque dicto ita meditationem habeant fratres usque ad horam secundam : si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam prætermissa meditatione aliquid fieri in commune.

XI. Post horam vero secundam unusquisque ad opus suum paratus sit usque ad horam nonam, ut quidquid injunctum fuerit, *sine murmuratione perficiat* 4, sicut dicit sanctus Apostolus.

XII. Si quis autem murmuraverit, vel contentiosus exstiterit, aut referens in aliquo contrariam voluntatem præceptis ; digne correptus secundum arbitrium senioris vel modum culpæ, tandiu obstineat, quandiu vel culpæ qualitas poposcerit, vel se pœnitendo humiliaverit, vel emendaverit ; ita ut correptus non audeat usquam recidere.

XIII. Si quis frater, vel qui in oratorio sunt, vel qui per cellulas consistunt, quicumque ejus errori consenserit, culpabilis erit.

XIV. Ad horam vero orationis dato signo non statim prætermisso omni opere quod agit, paratus fuerit, foras excludatur, ut erubescat ; quia nihil orationi præponendum est.

XV. Operam Deo dabunt singuli fratres tempore quo Missæ in vigiliis observandis fiunt, quando

carii, qui habuit sub ordinatione sua quinque millia monachorum.

omnes conveniunt, ne deficiant. Quicumque gravatur somno, exeat foras : non se fabulis occupet, sed statim redeat ad opus, quo convenitur. In congregatione autem ipsa ubi legitur, aures semper ad Scripturas habeant, et silentium observent.

XVI. Hoc etiam attendendum fuit, ut frater qui pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti se, sed humiliet se in omnibus, secundum præceptum Domini dicentis : *Quia Deus humilibus dat gratiam, superbis autem resistit*². Et : *Qui se humiliat, exaltabitur*³.

XVII. Qui vero sæpius corripitur, et non se emendaverit, novissimus in ordine stare jubeatur. Qui si nec sic quidem se emendaverit, extraneus habeatur, sicut Dominus dixit : *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*⁴.

XVIII. Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest vel qui interrogatus fuerit.

XIX. Nullus se in sua peritia neque in voce exaltet, sed per humilitatem et obedientiam lætetur in Domino.

XX. *Hospitalitatem sectantes* per omnia⁵, et ne avertas oculum, aut inanem dimittas pauperem ; ne forte Dominus in hospite aut in paupere ad te veniat, et videat te hæsitantem : et contemnaris ; sed omnibus hilarem te ostende, et fideliter age.

XXI. Passus injuriam taceas. Injuriam facere non nosse, factam posse tolerare. Non te inania seducant consilia, sed magis te specialiter in Christo confirma. Non tibi æstimes ullos proximiores parentes, quam qui tecum sunt in cellula fratres.

XXII. Si ad necessaria requirenda e monasterio bini egrediantur vel terni fratres, tales fiant quibus creditur, qui timorem Dei in se habere videntur, non qui verbositatem aut gulam sectantur.

XXIII. Ergo si quis de sæculo ad monasterium converti voluerit, regula ei introeunti legatur, et omnes actus monasterii illi patefiant. Qui si omnia apte sustinuerit, sic digne a fratribus suscipiatur in monasterio.

XXIV. Nam si aliquam in cellula voluerit inferre substantiam, in mensa ponatur coram omnibus

fratribus, velut regula continet. Qui susceptus fuerit, non solum de substantia quam intulit, sed etiam nec de se ipso ab illa judicabit hora. Nam si aliquid prius erogavit pauperibus, aut veniens in cellulam aliquid intulit fratribus, ipsi tamen non est licitum, ut aliquid habeat in sua potestate.

XXV. Et si ex qualibet causa scandali post tertium diem inde exire voluerit, nihil penitus accipiat, nisi in veste qua venit. Quod si casu transierit, nullus hæredium (2) ejus adire debeat. Quod si impulsare (3) voluerit, regula ei legatur, et confundatur turpiter, et discedat confusus : quia et illi a quo repetit, fuerat recitata.

XXVI. Ergo ex qualibet causa quis peccaverit frater, ab oratione suspendatur, et jejuniis distringatur. Quod si coram omnibus fratribus prostratus veniam postulaverit, dimittatur illi.

XXVII. Nam si in sua voluerit perseverare nequitia et superbia, et dicat : Hic ego durare non possum, sed accipiam casulam meam, et eam ubi voluerit Dominus : quisquis de fratribus eum hoc dixisse prius audierit, referat præposito, et præpositus abbati. Abbas coram omnibus fratribus resideat, et eum exhiberi jubeat, et virgis purgetur : et oratio fiat, et sic ad communionem recipiatur. Ut si quis sane non emendatur doctrina, virgis purgetur.

XXVIII. Quod si casu quis frater de monasterio exire voluerit, nihil penitus accipiat, nisi in notatissimo (4) vestimento, et extra communionem infidelis discedat. Nam quieti et pacifici excelsum diripiunt regnum⁶, et filii computantur Altissimi, et pretiosas splendidasque accipient coronas ; filii autem tenebrarum in exteriora ibunt tormenta. *Super quem requiescam, dicit Dominus, nisi super humilem, et quietum, et timentem sermones meos*⁷ ?

XXIX. Quarta et sexta feria qui infrangunt jejunium, Judæ æstimantur participes qui Christum tradidit.

XXX. Illud etiam attendendum fuit, ut intra monasterium artificium non faciat ullus, nisi ille cujus fides probata fuerit, qui ad utilitatem et necessitatem monasterii faciat quod poterit facere.

¹ Jac. iv, 6. ² Matth. xxiii, 12. ³ Matth. xviii, 17. ⁴ Rom. xii, 13. ⁵ Matth. v, 4, 9. ⁶ Isa. lvi, 2.

(2) *Hæredium*. Idem ac *prædium*. Vide Cangium in *Glossar*, v. *Hæredium*.

(3) *Impulsare*. *Excitare*. Apud Marculfum lib. ii *Form*. 52, ex epistola Henrici V, abbatis Fuldensis ad alios abbates Ordinis S. Benedicti : *Abbatibus qui-*

dam ordinis nostri nos.... multipliciter impulsarunt, quatenus... assumere curavimus, etc. Vid. Cangium in *Glossar*. v. *Impulsare*.

(4) *Notatissimo vest*. Vide infra quæ adnotavimus ad cap. 10, regulæ iii Patrum ad monachos.

Sancti Macarii Apophthegmata, necnon excerpta varia e sancto Macario, sermonem de Excessu Justorum, etc. et Epistolas quæ sequuntur in editione Gallandiana, jam dedimus supra col. 235-265, 385-392, 406-447.

S. SERAPIONIS, MACARII, PAPHNUTII ET ALTERIUS MACARII ⁽¹⁾ REGULA AD MONACHOS.

CAPUT I.

Præfatio.

223-243 Sedentibus (2) nobis in unum consilio saluberrimo, cum prece Dominum nostrum rogavimus, ut nobis distribueret Spiritum sanctum, qui nos instrueret, qualiter fratrum conversationem vel regulam vitæ ordinare possimus.

CAPUT II.

De prima conjugatione cænobitarum. Serapion dixit.

Quoniam misericordia Domini plena est terra¹ et multorum (3) agmina ad vitæ fastigium tendunt, et quia eremi vastitas et diversorum monstrorum terror singillatim habitare fratres non permittit; optimum videtur Spiritus sancti præceptis obedire. Nec (4) nostra propria verba possunt firma perseverare, nisi firmitas Scripturarum e centesimo tricesimo secundo psalmo nostrum ordinem firmet, quo dicit: *Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum*². Et iterum: *Qui habitare facit unanimes in domo*³; firmam jam nunc regulam pietatis per Spiritus sancti ostensionem fratribus ordinare, prosequamur.

CAPUT III.

Idem ipse, De unanimitate et jucunditate fratrum.

Volumus ergo fratres unanimes in domo cum jucunditate habitare: sed qualiter unanimitas ipsa vel jucunditas recto ordine teneatur, Deo adjuvante mandamus.

CAPUT IV.

Qui supra, De abbate, et quomodo ei obediant monachi.

Volumus ergo unum præesse seniore super omnes fratres, nec ab ejus consilio vel imperio quemquam sinistram declinare. sed sicut imperio Domini cum omni lætitia obedire; dicente Apostolo ad Hebræos: *Obedite præpositis vestris, quia ipsi vigilant pro vobis*⁴. Et Dominus dixit: *Nolo sacrificium, sed obedientiam*⁵. Considerandum est

¹ Psal. xxxiii, 5. ² Psal. cxxxiii, 1. ³ Psal. lxxvii, 7. ⁴ Hebr. xiii, 15. ⁵ Matth. ix, 13. ⁶ Jac. ii, 23. ⁷ Joan. iv, 38. ⁸ I Thess. i, 7. ⁹ II Tim. iv, 2. ¹⁰ I Cor. iv, 21. ¹¹ Matth. vii, 2. ¹² Eccli. vii, 4. ¹³ Luc. xiv, 8. ¹⁴ Rom. xi, 20.

(1) Holstenius ad calcem *Cod. Regul.* ex antiquissimo exemplari cod. Vat. 5542. aliquot varias lectiones profert hujusce *Regulæ sanctorum*, etc. prout sequuntur. Hic autem post nomina quatuor Patrum additur in laudato codice, *abbatum*.

(2) *Sedentibus*. Id. cod. *residentibus*. Et mox, ut no-

A quoque ab his qui se tali opere unanimes esse capiunt, quia per obedientiam Abraham placuit Deo, et amicus Dei appellatus est⁶. Per obedientiam ipsi apostoli meruerunt testes Domino in tribus et populis esse. Ipse quoque Dominus noster de supernis ad inferiora descendens ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui me misit*⁷. His ergo tantis virtutibus firmata obedientia magnopere magnoque studio teneatur.

CAPUT V.

Macarius dixit: Qualiter spirituale exercitium ab his qui præsumunt Patribus teneatur.

Quoniam fratrum insignia virtutum, habitationes quoque, vel obedientia superius conscripta sunt (5), nunc qualiter spirituale exercitium ab his qui præsumunt Patribus teneatur, Deo juvante ostendamus. Debent, qui præestis Patres, tales vos exhibere, ut Apostolus ait: *Estote forma credentibus*⁸, hoc est, ut per qualitatem mysticæ pietatis et severitatis, fratrum animos ad cœlestia de terrenis erigatis, dicente Apostolo: *Argue, obsecra, increpa, cum omni patientia et doctrina*⁹. Et alio loco inquit: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis*¹⁰? Decernendum est ab illo qui præest, qualiter circa singulos debeat pietatis affectum monstrare; et qualiter tenere debeat disciplinam, non immemor Domini dicentis: *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis*¹¹.

CAPUT VI.

Idem ipse, Ut in oratione astantibus nullus sine præcepto abbatis psalmum imponat.

C Astantibus ergo ad orationem nullus præsumat sine præcepto qui præest Patris, psalmi laudem emittere. Ordo iste teneatur, ut nullus priorem in monasterio ad standum vel psallendum ordine præsumat præcedere, dicente Salomone: *Fili, primum concupiscere noli*¹², — *neque accubueris prior in convivio; ne* (6) *veniat melior te, et dicat tibi: Surge, et confusione patiaris in die illa*¹³. Et iterum dicitur: *Noli altum sapere, sed time*¹⁴. Quod si tardat

bis tribueret. Rectius, ut videtur.

(5) *Multorum*. Id. cod. addit *hominum*.

(4) *Nec*. Ms. *Nec tamen*. Idemque caput secundum cum tertio in unum conjungit.

(5) *Conscripta sunt*. Ms. *Conscripta placuerunt*.

(6) *Ne*. Ms. *Ne forte*.

is qui præest, oportet primum in notitiam ejus A differre, et secundum ejus imperium obedire convenit fratres.

CAPUT VII.

Idem ipse, Quomodo examinentur, qui ex sæculo convertuntur.

Qualiter vero examinatio erga eos qui de sæculo convertuntur teneri debeat, ostendamus vobis. Amputandæ sunt primo ab hujusmodi divitiæ sæculi. Et si quis pauper converti videatur, habet et ipse divitias quas amputare debeat, quas Spiritus sanctus ostendit per Salomonem dicens: *Odit anima mea pauperem superbum et divitem mendacem* ¹⁸. Et alio loco dicit: *Sicut vulneratum superbum* ¹⁹. Debet ergo is qui præest Pater, magno studio hanc regulam tenere; ut si pauper convertitur, primo exponat sarcinam superbiz: et sic examinatus suscipiatur. Debet ante omnia humiliter (7) imbui, ut quod magnum et Deo acceptum sacrificium est, suam voluntatem non faciat unusquisque vestrum, fratres; sed *ad omne opus bonum parati estote* ¹⁷. Quidquid acciderit, aut justum quid fuerit, memores esse debetis: *In tribulatione patientes* ¹⁸; in operibus honesti. *Nolite vos invicem ad iracuundiam provocare* ¹⁹. Sed *semper bona sectamini* ²⁰. Ii qui tales sunt, cum de sæculi hujus illecebris liberari voluerint, appropiantes monasterio, hebdomada (8) pro foribus jaceant: nulli cum eis de fratribus jungantur, et semper dura et laboriosa eis proponantur. Si vero perseveraverint pulsantes, eis non negetur ingressus; sed is qui præest Pater hujusmodi homines introire permittat, et qualiter vitam fratrum, vel regulam tenere possint, ostendat. Quod si dives est, et habens multas divitias in sæculo et converti voluerit, debet primo (9) Dei voluntatem implere, et consequi præceptum illud præcipuum, quod adolescenti diviti dicitur: *Vende omnia bona tua, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et sequere me* ²¹. Deinde instruendus est ab eo qui præest Patre, ut nihil sibi relinquat, nisi crucem Christi quam tenet, et sequatur Dominum. Crucis vero fastigia quæ tenenda sunt; primo omni obedientia non suam voluntatem facere, sed alterius. Quod si voluerit monasterio partem conferre, noverit quo ordine sive ipse, sive ejus oblatio suscipiatur. Et si voluerit de suis servis secum in monasterio conducere, noverit (10) jam non eum servum habere, sed fratrem; ut in omnibus perfectus inveniat homo ille.

CAPUT VIII.

Idemque, Qualiter peregrini hospites suspiciantur.

Venientibus eis nullus nisi unus, cui cura circa hospitale fuerit injuncta occurrat, et responsum (11) det venientibus. Orare, vel pacem offerre non liceat ulli, nisi primo videatur ab eo qui præest Patre; et oratione simul peracta, sequatur ordine suo pacis officium reddere. Nec licebit alicui fratri cum superveniente sermocinari; non sit ulli cura interrogandi, unde venerit, quid venerit, vel quando ambulaturus sit, nisi soli qui præest Patri, aut quibus ipse jusserit. Venientibus vero fratribus ad horam refectionis, non licebit peregrino fratri cum fratribus manducare, nisi cum eo qui præest Patre, ut possit ædificari. Nullo licebit cum eo loqui; nec alicujus (12) audiatur sermo, nisi divinus, qui ex pagina proferatur, et ejus qui præest Patris, vel quibus ipse jusserit loqui, ut aliquid de Deo conveniat.

CAPUT IX.

Qualiter jejuniorum ordo teneatur. Paphnutius dicit:

Magna et utilia ad animæ salutem dicta sunt, fratres: nec hoc tacendum est, qualiter jejuniorum ordo tenendus sit. Nec aliud huic firmitati testimonium convenit, dulcissimi fratres, nisi illud quod dicit: *Petrus autem et Joannes ascendebant in templum circa horam orationis nonam* ²². Debet ergo iste ordo teneri, fratres, ut nullo die nisi hora nona reficiantur fratres in monasterio, excepta Dominica die et Quinquagesima Pentecostes. Die autem Dominica nihil aliud agant, nisi Deo vacent, ne pro aliqua occasione se velint aut alios excusare. Tamen contestor fratres, quod nulla operatio in die illa sancta comperiat, nisi tantum hymnis et psalmis, et canticis spiritualibus dies illa transigatur.

CAPUT X.

Idem ipse, Qualiter fratres debent operari.

Idemque (13) præcipimus. Debent ergo fratres istum ordinem tenere. A prima hora usque ad horam tertiam Deo vacent fratres; a tertia vero usque ad nonam, quidquid injunctum fuerit a Patre, sine aliqua murmuratione faciant. Meminisse debent hi quibus injungitur, dictum Apostoli: *Omnia quæ facitis, sine murmuratione facite* ²³. Timere debent illud dictum terribile: *Nolite murmurare, sicut quidam eorum murmuraverunt, et ab exterminatore perierunt* ²⁴. Debet etiam qui præest Pater, opus

¹⁸ Eccli. xxiv, 4. ¹⁹ Psal. lxxxviii, 41. ¹⁷ II Tim. ii, 21. ¹⁸ Rom. xii, 12. ¹⁹ Ephes. vi, 4. ²⁰ I Thess. v, 15. ²¹ Marc. x, 21. ²² Act. iii, 4. ²³ Philip. ii, 13. ²⁴ I Cor. x, 10.

(7) Humiliter. Ms. Humilitate. Et paulo post paratus sit pro parati estote. Recte.

(8) Hebdomada. Ms. heb. continua.

(9) Primo. Addit. ms. ante omnia. Ex mox, quam teneat.

(10) Noverit. Idem cod. noverit sc.

(11) Et resp. Ms. ut resp. Mox idem ms. post venientibus addit, nec ipse audeat cum venientibus.

(12) Alicujus. Addit. ms. ibi. Paulo post recitetur, loco proferatur.

(13) Idemque. An Itemque?

quod faciendum est uni injungere, ut cæteri ejus A præcepto cui injunctum fuerit, fratres obediant sine querela.

CAPUT XI.

Qualiter infirmitas vel passibilitas corporum ab eo qui præest Patre cognoscenda sit.

Si quis ex fratribus pro jejunio, vel operibus manuum suarum, quæ Apostolus præcepit (14): *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum gravaverimus*¹⁴; si is qui talis est fuerit infirmitate obsessus, providendum est ab eo qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo (15) hujusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerando Apostolum¹⁵, qualiter corpus suum servituti redigit. Hoc autem observandum est, ut in nullo voluntatem suam faciat ille.

CAP. XII.

Qualiter officiis mutuis se fratres præveniant (16).

Si congregatio multa est, debet is qui præest Pater, disponere hebdomadarios, et ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum: et decernere debet ille (17), quomodo debeat esse, qui cellarium fratrum contineat. Debet talis tantummodo eligi, qui possit in omnibus gulæ suæ suggestionibus dominari, et evangelico ordine fratribus suis victum gubernare: qui timeat Judæ sententiam, qui ab initio fur fuit¹⁷. Studere debet qui huic officio deputatur, ut audiat: *Quia qui bene ministraverit, bonum gradum* (18) *acquirat*¹⁸; et animæ suæ lucrum facit. Nosse debent etiam fratres, quia quidquid in monasterio tractatur, sive in vasis, sive in ferramentis, vel cætera omnia, esse sanctificata. Si quis de fratribus aliquid negligenter tractaverit, partem se habere noverit cum illo rege, qui in vasis domus Dei sanctificatis cum suis bibebat concubinis, et qualem meruit vindictam (19). Custodienda sunt ista præcepta, et per singulos dies in aures fratrum recitanda sunt, ut non condemnentur in peccatis suis.

CAP. XIII.

Qualiter inter se monasteria pacem firmam obtineant.

Alius (20) *Macarius dixit*:

Quoniam veritas protestatur, quæ dicit: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*²⁰, firmam ergo est regula pietatis; nec (21) tacendum est, qualiter inter se monasteria pacem firmam

¹⁴ I Cor. iv, 12. ¹⁵ I Cor. ix, 27. ¹⁷ Joan. xii, 6. ¹⁸ I. Tim. iii, 15. ¹⁹ Matth. xviii, 46. ²⁰ I Tim. v, 12.

(14) *Præcepit*. Ms. *Præcepit dicens*.

(15) *Quod si infirmus est animo*. Ms. *Quod si firmus est corpore*.

(16) *Præveniant*. Post hanc vocem addit ms. *iste ordo teneatur*.

(17) *Et decernere debet ille*. Hæc desunt in ms. Et statim idem cod. *qualis habet pro quomodo*.

(18) *Gradum*. Ms. *gradum sibi acq.*

(19) *Meruit*. Ms. *meruerit*.

(20) *Alius*. Ms. *Item alius*.

(21) *Nec*. Ms. *Nec hoc tac.*

obteneant. Non licebit de alio monasterio, sine voluntate ejus qui præest Patris, fratres recipere (22), sed nec videre oportet, dicente Apostolo: *Quia qui primam fidem irritam fecit, est infideli deterior*²². Quod si precatus fuerit ab eo qui præest Patre, ut in alio monasterio ingrediatur, commendetur ab eo ei qui præest, ubi esse desiderat; et sic suscipiatur. Nam sine voluntate (23) qui præesse debet in monasterio Patris, nullatenus alibi recipiatur frater. Quod si præsumperit talia facere, noverit se in synodo episcoporum, aut in conventu fratrum suorum in audientiam venire: et tunc recedet tanquam junior suus, donec ab eo cui injuriam fecit veniam petat; ut non per ipsius vitium alii despiciantur Patres. Ille vero monachus quantos fratres in alio monasterio invenerit, tantos se noverit habere priores. Nec attendendum est, qui fuit antea; sed probandum est, qualis esse cœperit. Susceptus²⁴ vero si habere videatur aliquid, sive in rebus, sive in codicibus, ultra ei possidere non licebit, ut possit esse perfectus, quod alibi non potuit. Residentibus vero fratribus, si fuerit aliqua de Scripturis collatio, et fuerit ex his (24) talis scitus, non ei licebit aliquid dicere, nisi præceptum ei fuerit a Patre (25).

CAP. XIV.

Idemque: Qualiter clerici hospites suscipiendi sunt in monasterio.

Cum omni reverentia ut ministri altaris: non licebit nisi ipsis orationem complere, sive ostiarius, sive minister est templi Dei. Quod si aliquo casu lapsus est, et in eo quod dicitur probatus crimine, non liceat ei ante eum qui præest Patrem, vel secundum complere. Nulli permittatur clerico in monasterio habitare, nisi ei tantummodo quem lapsus peccati ad humilitatem deduxit, et est vulneratus; ut in monasterio humilitatis medicina sanetur. Hæc vobis tenenda sufficiant, fratres, custodienda convenient, et eritis irreprehensibiles in populo Dei.

CAP. XV.

Qualiter culpæ singulorum emendentur.

Nec hoc tacendum est, qualiter culpæ singulorum emendentur: pro qualitate culpæ erit excommunicatio. Ergo iste ordo teneatur. Si quis ex fratribus sermonem otiosum emisit, ne reus sit concilii, præcipimus eum triduo a fratrum congre-

(22) *Recipere*. Post verbum hujusmodi addit ms. *et non solum non recipere*: quæ quidem ob ejusdem verbi repetitionem librario exciderint, ut ex contextu liquet.

(23) *Nam sine voluntate cat.* Hæc et sequentia usque ad ea, *Ille vero monachus*, desunt in ms.

(24) *Ex his*]. Deest præpositio in ms. et quidem rectius.

(25) *A Patre*]. Ms. *ab eo qui præest*. Hic vero desinit codex. Vat. neque tria ultima capita agnoscit.

gatione vel colloquio esse alienum, ut nullus cum A eo jungatur. Si vero aliquis deprehensus fuerit in risu, vel in scurrilitate sermonis, sicut ait Apostolus, quæ ad rem non pertinet ²¹, iubemus huiusmodi duarum hebdomadarum spatio in nomine Domini omni flagello humilitatis coerceri, dicente Apostolo: Si quis frater nominatur iracundus, aut superbus, aut maledicus, hunc notate ²². Et: Non odite ut inimicum, sed corripite ut fratrem ²³. Et in alio loco: Si quis frater fuerit præventus in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi ²⁴, et corripite fratrem; ita ut per humilitatis frequentiam non reprobis, sed probatus in congregatione perseveret.

²¹ Ephes. v, 4. ²² I Cor. v, 11. ²³ II Thess. III, 15. ²⁴ Gal. vi, 1. ²⁵ Psalm. LVII, 2.

CAP. XVI.

Ut sine personarum acceptione æqualiter iudicetur.

Hoc ante omnia præcipimus vobis qui huic officio præestis, ut personæ a vobis non accipiantur, sed æquali affectu omnes diligantur, et per correptionem omnes sanentur: quia æqualitas placet apud Deum, dicente Propheta: Si vere utique **246** justitiam loquimini, juste iudicate, filii hominum ²⁵. Nec latere vos volumus, quia qui non corripit errantem, noverit se pro eo rationem redditurum. Estote fideles et boni doctores ad omnes: corripite inquietos: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes: et quantos fueritis lucrati, pro tantis mercedem accipietis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

REGULA ALIA AD MONACHOS.

PRÆFATIO.

Cum resideremus in unum in nomine Domini nostri Jesu Christi, secundum traditionem Patrum sanctorum virorum, visum est nobis conscribere vel regulam ordinare, quæ in monasterio teneatur ad profectum fratrum; ut neque nos laboremus, neque sanctus præpositus qui constitutus est in loco, dubitationem aliquam pati possit: ut omnes unanimes, sicut scriptum est, et unum sentientes ²⁶, invicem honorantes, ea quæ statuta sunt a Domino jugi observatione custodiant.

CAP. I.— *De unanimitate charitatis, et de diligendo ac obtemperando abbati.*

Ante omnia habentes charitatem, humilitatem, patientiam, mansuetudinem, vel cætera quæ docet sanctus Apostolus ²⁷; ita ut nemo quidquam suum vindicet, sed, sicut scriptum est in Actibus apostolorum, habeant omnia communia ²⁸. Ille vero qui præpositus est, Dei iudicium et ordinationem sacerdotis in omnibus timere, diligere et obaudire debet secundum veritatem: quia si quis illum putat se spernere, Deum spernit, sicut scriptum est: Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit: et qui me spernit, spernit eum qui me misit ²⁹. Ita ut sine ipsius voluntate nullus frater quidquam agat, neque accipiat ab aliquo aliquid, neque det, nec usquam prorsus recedat sine verbo.

CAP. II.— *Ut non se fabellis vanis destruunt, et ut in conventu nisi interrogatus quis loquatur.*

Observantes etiam hoc, ut non se invicem fabulis vanis destruunt, sed unusquisque opus suum medietur et custodiat, et cogitationes habeat apud

B Deum. In conventu omnium nullus junior quidquam nisi interrogatus loquatur. Cæterum si quis vult consolationem accipere vel verbum audire, secretum et opportunum tempus requirat.

CAP. III.— *Ut advenienti peregrino, nihil plus exhibeat quis, quam occursum hãmilem et pacem.*

Advenienti peregrino nihil plus exhibeat quam pacem: reliquum non sit illi cura unde venerit, pro quo venerit, vel quando ambulaturus sit, nec se jungat ad fabulas cum illo.

CAP. IV.— *Ut præsentem seniore psallendi loquendive non habeat facultatem.*

Illud quoque observandum est, ut præsentem seniore quocunque, vel præcedente in ordine psallendi, sequens non habeat facultatem loquendi vel aliquid præsumendi, nisi tantum is qui in ordine, ut dictum est, præcedere videtur. Hoc usque ad imum ante omnia in oratione, seu in opere, sive in responso dando erit servandum. Si vero simplicior fuerit, vel impeditior sermone, et dederit locum, ita demum sequens loquatur. Omnia tamen in charitate fiant ³⁰, non per contentionem vel aliquam præsumptionem.

CAP. V.— *De cursu orationis, et horis operandi, ac de correctione delinquentium.*

Cursus vero orationum vel psalmodiarum, sicut dudum statutum est, ultra tempus istud meditandi operandique servabitur. Ita meditationem habeant fratres, ut usque ad horam secundam legant; si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam **247** prætermissa meditatione aliquid fieri in commune. Post horam vero secundam unusquisque ad

²⁶ Philipp. II, 2. ²⁷ Coloss. III, 12-14. ²⁸ Act. IV, 32. ²⁹ Luc. X, 16. ³⁰ I Cor. XVI, 14.

opus suum paratus sit : et usque ad horam nonam A quidquid injunctum fuerit, sine murmuratione vel hæsitatione ⁴¹ perficiat, sicut docet sanctus Apostolus. Si quis autem murmuraverit, vel contentiosus exstiterit, aut opponens in aliquo contrariam voluntatem præceptis, digne correctus tam diu absteineat, quam diu vel culpæ qualitas poposcerit, vel se pœnitendo humiliaverit atque emendaverit. Correctus autem non audeat usquam recedere. Si quis vero de fratribus, vel qui in oratorio sunt, vel qui in cellis consistunt, ejus errori consenserit, culpabilis erit, atque excommunicatione dignissimus.

CAP. VI. — *De his qui ad opus Dei tarde occurrunt.*

Ad horam vero orationis dato signo si quis non statim prætermissis omni opere quod agit (quia nihil orationi præponendum est) paratus fuerit, foras excludatur confundendus. Operam vero dabunt singuli fratres, ut tempore quo missæ (26) fiunt, sive die, sive nocte, quando diutius ad orationem standum est non deficiant, vel superfluo foras recedant; quia scriptum est in Evangelio: *Oportet autem semper orare, et non deficere* ⁴². Et alio loco: *Non impediaris orare semper* ⁴³. Si quis autem non

⁴¹ Philipp. II, 14. ⁴² Luc. XVIII, 1. ⁴³ Eccli. XVIII, 22. ⁴⁴ I Petr. V, 5. ⁴⁵ Luc. XIV, 11. ⁴⁶ Matth. XVIII, 27.

(26) *Missæ.* Orationes et collectæ quæ in fine versus a sacerdote dicebantur dictæ *Missæ*, eo quod Deo missæ sint. Aliquando accipiuntur pro horis canonicis et cursibus nocturnis, prout hic.

necessitate, sed magis vitio procedendum putaverit, sciat se, cum deprehensus fuerit, culpabilem judicandum, quia per suam negligentiam et alios in vitium mittit. In vigiliis observandum est, quando omnes conveniunt, quicumque gravatur somno, et exit foras, non se fabulis occupet, sed statim redeat ad opus ad quod convenitur. In congregatione autem ipsa ubi legitur, aurem semper ad Scripturas habeant, et silentium observent omnes.

CAP. VII. — *Ut frater qui pro qualibet culpa arguitur, patientiam habeat; et ut ad mensam nemo loquatur.*

Hoc etiam addendum fuit, ut frater qui pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti; sed humiliat se in omnibus secundum præceptum Domini dicentis: *Quia Deus humilibus dat gratiam, superbis autem resistit* ⁴⁴. Et, *Qui se humiliat exaltabitur* ⁴⁵. Qui vero sæpius correptus non se emendaverit, novissimus in ordine stare jubeatur; sicut Dominus dixit: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus* ⁴⁶. Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest, vel qui interrogatus fuerit.

Vide Menardum ad Concord. regul., pag. 331, 376, 377, qui alias declarationes affert. HOLSTEN., in *Indict. declar.* v. *MISSÆ.*

REGULA TERTIA AD MONACHOS.

CAPUT I. — *De conversis.*

Cum in nomine Domini una cum fratribus nostris convenissemus, imprimis placuit ut regula et instituta Patrum per ordinem legerentur: quibus lectis placuit, si de sæculo quis in monasterio converti voluerit, regula ei introeunti legatur, et omnes actus monasterii illi patefiant. Quod si omnia apte susceperit, sic digne a fratribus in cellula suscipiatur: tum si aliquam in cellulam voluerit inferre substantiam, in mensa ponatur coram omnibus fratribus, velut regula continet. Quod si susceptus fuerit, non solum de substantia quam intulit, sed etiam nec de se ipso ab illa judicabit hora.

CAP. II. — *Ut abbas nihil sibi proprium vindicet.*

Abbati vero nulli liceat sibi quidquam proprie vindicare, cum omnia Deo propitio in illius maneant potestate. Si quis vero, quod in regula junioribus prohibetur, sibi aliquid ex successione parentum, seu quolibet donato retinere præsumperit, et non omnia in commune posuerit, a fratribus arguatur. Si in vitio perstiterit, in notitiam episcopi deferatur: qui si ab episcopo correptus nec sic emendaverit, depunatur.

CAP. III. — *De vestimentis monachorum.*

Vestimenta vero fratribus necessaria ita abbas omnibus ordinare debet, quæ monachis deceant; non diversis coloribus tincta, exceptis cucullis quæ comparantur, si fuerint nigræ, uti eas debere censemus.

CAP. IV. — *Ut nulla mulier ad monasterium vel agrum monachorum accedat.*

Familiaritatem mulierum, tam parentum, quam extraneorum pro custodienda vita, 248 vel cavendis laqueis diaboli, ab omnibus monasteriis vel culturis monachorum; seu frequentationem monachorum a monasteriis puellarum, sicut regula docet, prohibere, censemus. Neque ulla mulier interius atrium monasterii ingredi audeat. Quod si cum consilio vel voluntate abbatis monasterium vel cellulas monachorum quædam fuerit ingressa, merito ipsis abbas et nomen abbatis reponat, et inferiorem se omnibus presbyteris recognoscat: quia talis sancto gregi præponi debet, qui eos immaculatos Deo offerre procuret; non per quaslibet familiaritates diabolo sociare festinet.

CAP. V. — *De lectione et operatione monachorum.*

Matutino dicto fratres lectioni vacent usque

ad horam secundam : si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam prætermissa lectione aliquid fieri in commune. Post horam secundam unusquisque ad opus suum paratus sit usque ad horam nonam : quod injunctum fuerit, *Sine murmuratione perficiet* ⁴⁷.

CAP. VI. — *De his qui ad opus Dei tarde occurrunt.*

Ad horam vere orationis dato signo, qui non statim prætermisso omni opere quod agit (quia nihil orationi præponendum est) paratus fuerit, ab abbate vel præposito corripatur : et nisi prostratus veniam petierit, excommunicetur.

CAP. VII. — *De silentio ad mensam.*

Ad mensam autem specialiter nullus loquatur, nisi qui præest, vel qui interrogatus fuerit.

CAP. VIII. — *Ut ad necessaria quærenda bini vel terni mittantur.*

Ad necessaria quærenda in cellula, bini egrediantur vel terni fratres : et ita illi, quibus creditur, non qui verborum aut gulam sectantur.

CAP. IX. — *Ut nusquam sine præcepto senioris egrediantur.*

Si quis vero extra conscientiam abbatis vel præpositi, qualemcunque locum ingressus, gulæ vel ebrietati se sociaverit ; aut si in proximo transmissus, pro sua levitate vel gula, non statim expedita necessitate ad cellam redierit ; cum in id facinus fuerit detectus, ut canones docent, aut triginta diebus a communione separetur, aut virgis cæsus emendetur.

CAP. X. — *De his qui de monasterio exire voluerint.*

Quod si casu quis frater de cellula ex qualibet scandali causa exire voluerit, nihil penitus nisi nugalissimo (27) induatur vestimento, et extra communionem infidelis discedat.

⁴⁷ Philipp. II, 14.

(27) *Nugalissimo*. Id est, quod risum moveat occurrentibus, interprete Cangio, qui hunc ipsum recitat in *Glossar.* v. *Nugalissimus*. Eodem sensu accipiendum *notatissimum vestimentum*, cujus men-

A CAP. XI. — *Ut abbas cum fratribus reficiat omni tempore.*

Illud quoque statuimus, ut abbates omni tempore cum fratribus reficiant : quia eo tempore, quo fratres aut pro negligentia arguere, aut spirituali debent sermone imbuere, absque certa necessitate se removere non debent.

CAP. XII. — *Ut nullus monachus in infirmitate positus parentum studio commendetur.*

Id etiam pro custodienda fama specialiter statuimus, ut nullus monachus in infirmitate positus relicto monasterio parentum suorum studio commendetur : quia magis eum sæcularium spectaculorum visu aut auditu pollui censemus, quam ab ægritudine posse purgari.

CAP. XIII. — *De his qui furtum faciunt.*

Si quis vero monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinandum ; ut junior virgis cæsus tanti criminis reus nunquam officium clericatus excipiat ; si vero jam clericus in id facinus fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate privetur : cui sufficere potest pro actus sui levitate, impleta poenitentiae satisfactione, communio.

CAP. XIV. — *Ut nullus alterius monasterii monachum sine permissu abbatis suscipiat.*

Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut voluntate ad aliud monasterium cominigrantem, nullus abbas aut suscipere aut retinere præsumat. Quod si ad districtiorem regulam non pro actus sui levitate tendentem abbas suus ipsum ad alterum monasterium transire permiserit, ut inde postea sub aliqua occasione aggredi præsumat, nulla ratione permittimus. Sane si quis post hanc diligentissimam sanctionem non observare quæ sunt superius comprehensa præsumpserit, reum se divinitatis pariter et fraternitatis iudicio futurum esse cognoscat.

in superiore regula S. Macarii cap. 28, quod Holstenius interpretatur, *parvi momenti ac nullius valoris*.

REGULA ORIENTALIS

EX PATRUM ORIENTALUM REGULIS COLLECTA

A VIGILIO DIACONO.

249 I. Ut neque seniores in regendis fratribus **A** fratres intemperantia illius laborent. Hæc observabit senior monasterii qui fratribus præpositus est, referens ad abbatem omnia, vel præcipue illa quæ per se non valuerit explicare.

inaniter laborent, neque disciplina juniorum vacillet, quæ abbatis conversatione stabilita firma sit, oportet abbatem irreprehensibilem esse, severum, patientem, jejunum, pium, humilem : ut doctoris et patris locum impleat, se ipsum formam præbens bonorum operum ⁴⁸. Ad cujus ordinationem omnes fratres respiciant, nihil sine consilio et auctoritate ipsius facientes. Qui sustinens monasterii necessitates, de omnibus quæ in monasterio sunt libere iudicabit; nullius personam accipiens, nec ulli gratiam præstans; sed unumquemque secundum merita quotidianæ conversationis in veritate iudicans, admoneat, hortetur, castiget, condemnet : vel suscipiat, si ita utile videtur, venientes ad monasterium; vel ejiciat, si ita necessitas fuerit, male habitantes.

II. In monasterio seniores sint duo, ad quos vel præsentem abbatem vel absentem omnium fratrum disciplina, et omnis cura monasterii pertineat : dantes sibi vices per dies, et dividentes inter se pondus ac necessitatem monasterii; ex quibus uno tempore suo præsentem in monasterio semper erit, ad præstandum abbati solatium, vel obsequium advenientibus fratribus; et ad procedendum ubi necessitas communis exegerit, atque diligentiam circa omnia quæ ad quotidianam custodiam et conversationem monasterii pertinent adhibendam : ut quæcunque ad obsequium usumque monasterii faciendæ sunt, sine negligentia et querela faciant. Alius cum fratribus erit, tempore suo exiturus cum ipsis ad omnia opera et omnem necessitatem, providens ne quid contra disciplinam faciant. Qui considerans omnes actus singulorum, si qua contra rationem facta viderit, vel per se emendet, vel abbati indicet.

III. Ille vero qui secundum ordinem disciplinæ ordinatione abbatis ex consilio et voluntate omnium fratrum fratribus præpositus est, omnem ad se curam de disciplina fratrum et diligentiam monasterii revocabit; habens potestatem abbate absente faciendi omnia quæ abbas præsentem facit. Ille autem patientiam, mansuetudinem, humilitatem, charitatem, æquitatem, sine personarum acceptione servabit; ita agens, ut nec abbati lædium generet, nec

IV. Commendatum aliquod etiam a germano fratre nullus accipiat : nihil in cella sua absque præpositi jussione quispiam habeat, ne poma quidem vilissima, et cætera hujuscemodi.

V. Operantes vero fratres nihil loquantur sæculare : sed aut meditentur ea quæ sancta sunt, aut certe silebunt.

VI. Qui autem coquinat, antequam fratres reficiant, non gustabit quidquam.

B VII. Nemo in cella aut in domo sua habeat quidquam præter ea quæ in communi monasterii lege præcepta sunt.

VIII. Cumque ad dormiendum se collocaverint, alter alteri non loquatur. Cellam alterius, nisi prius ad ostium percutiat, introire non audeat.

IX. Mutare de his quæ a præposito acceperit cum altero non audebit. Nec accipiat melius, et dabit deterius; aut e contrario dans melius et deterius accipiens. Nemo ab altero accipiat quidpiam, nisi præpositus jusserit.

X. Clausa cella nullus dormiat; nec habeat cubiculum quod claudi possit : nisi forte ætati alicujus vel infirmitati Pater monasterii concesserit.

XI. Nemo a terra solvat funiculum absque jussione patris. Qui in monasterio fratrum invenerit quidpiam, suspendat, ut tollat qui cognoverit.

XII. Ad collectam et ad psallendum nullus sibi occasionem inveniat, quibus se dicat occupatum quasi ire non possit. Et si in monasterio, vel in agro, aut in itinere, aut in quolibet ministerio fuerit, orandi et psallendi tempus non prætermittat.

XIII. Qui minister est, habeat studium ne quid operis pereat in monasterio. In qualicumque omnino arte quæ exercetur a fratribus, si quid perierit, et per negligentiam fuerit dissipatum, increpetur a Patre minister operum : et ipse iterum increpet alium, qui opus perdidit; duntaxat juxta volun-

⁴⁸ Tit. II, 7.

tatem et præscientiam principis, absque quo nullus A
inrependi fratrem habebit potestatem.

XIV. Si inventus fuerit unus e fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens majoris imperio, increpabitur juxta mensuram peccati sui.

XV. Qui mentitur, aut odio quemquam habere fuerit deprehensus, aut inobediens, aut plus joco quam honestum est deditus, aut otiosus, aut dure respondens, aut habens consuetudinem fratribus detrahendi, vel his qui foris sunt; et omnino quidquid contra regulam Scripturarum est et monasterii disciplinam, et audivit Pater monasterii, vindicabit juxta mensuram opusque peccati.

250 XVI. Si omnes fratres viderint præpositum nimum negligentem, aut dure increpantem fratres, et mensuram monasterii excedentem, referant hoc Patri, et ab eo increpetur. Ipse autem præpositus nihil faciat, nisi quod Pater jusserit; maxime in re nova. Quæ ex more descendit, servabit regulam monasterii.

XVII. Præpositus vero non inebrietur, nec sedeat in humilioribus locis. Ne rumpat vincula quæ Deus in cælo condidit, ut observentur in terris. Ne luceat in die festo Domini Salvatoris: dominetur carni suæ, juxta mensuram sanctorum. Non inveniatur in excelsis cubilibus, imitans morem gentilium. Non sit duplicis fidei. Non sequatur cordis sui cogitationes, sed legem Dei. Non resistat sublimioribus tumentis animo potestatibus. Ne fremat, nec hirriat iratus super humiliores; nec transferat terminos regulæ. Non sit fraudulentus, neque in cogitationibus verset dolos; nec negligat peccatum animæ suæ; nec vincatur carnis luxuria. Non ambulet negligentem. Non loquatur verbum otiosum. Non ponat scandalum ante pedes cæci. Non doceat voluntatem animam suam. Non resolvatur risu stultorum ac joco. Non capiatur cor ejus ab his qui inepta loquuntur et dulcia. Non vincatur muneribus: non parvulorum sermone ducatur. Non deficiat in tribulatione. Non mortem timeat, sed Deum: non prævaricator sit propter imminetentem timorem. Non relinquat verum lumen propter modicos cibos. Non nutet ac fluctuet in operibus suis. Non mutet sententiam, sed firmus sit solidique decreti: justus, cuncta considerans: judicans in veritate absque appetitu gloriæ; manifestus Deo et hominibus, et a fraude procul. Nec ignoret conversationem suorum, nec ad eorum scientiam cæcus existat. Nulli noceat per superbiam; nec sequatur concupiscentias oculorum. Veritatem nunquam prætereat: oderit injustitiam. Secundum personam nunquam judicet pro muneribus, nec condemnet animam innocentem per superbiam. Non rideat inter pueros: non deserat veritatem timore separatus. Non despicat eos qui indigent misericordia. Non deserat justitiam propter lassitudinem; ne perdat animam

suam propter verecundiam: ne respiciat dapes lautioris mensæ: nec pulchra vestimenta desideret; nec se negligat, sed semper dijudicet cogitationes suas. Non inebrietur vino; sed humilitati junctam habeat veritatem. Quando judicat, sequatur præcepta majorum et legem Dei, quæ in toto orbe prædicata est.

XVIII. Si deprehensus fuerit aliquis e fratribus libenter cum pueris ridere et ludere, et habere amicitias ætatis infirmæ, tertio commoneatur, ut recedat ab eorum necessitudine, et memor sit honestatis, et timoris Dei: si non cessaverit, corripitur ut dignus est correptione severissima.

XIX. Qui contemnunt præcepta majorum et regulas monasterii quæ Dei præcepto constitutæ sunt, et parvipendunt seniorum consilia, corripantur juxta ordinem constitutum, donec corrigantur.

XX. Majores qui cum fratribus mittuntur foras, quandiu ibi fuerint, habebunt jus præpositorum et eorum cuncta regentur arbitrio. Docebunt fratres per constitutos dies; et si forte inter eos ortum fuerit aliquid similitatis, audient ipsi majores, et dijudicabunt causam, et dignum culpa increpabunt; ut ad imperium eorum statim pacem pleno corde consociet.

XXI. Si quis frater contra præpositum suum habuerit tristitiam, aut ipse præpositus contra fratrem aliquam querimoniam; probatæ fratres conversationis et fidei eos audire debent, et dijudicabunt inter eos. Si tamen absens est Pater monasterii vel alicubi profectus, primum quidem expectabunt eum: sin autem diutius vident foris demorari, tunc audient inter præpositum et fratrem; ne diu suspensio judicio tristitia major oriatur; et ille qui præpositus est, et ille qui subjectus est, et illi qui audiunt, juxta timorem Dei cuncta faciant, et non dent in ullo occasionem discordiæ.

XXII. Nullus mittatur foras ad aliquod negotium solus. Missi vero non singuli, sed bini vel terni ambulent: ut dum se invicem custodiunt et consolantur, et seniores eorum de honesta eorum conversatione securi sint, et illi non periclitentur. Observantes tamen hoc, ut non se invicem fabulis inanibus destruant, neque negligentia dent locum destructionis; sed unusquisque in actu suo attentus sit, prout tempus fuerit.

XXIII. Quando autem reversi fuerint in monasterium, si ante ostium viderint aliquem quærentem suorum affinium, de his qui in monasterio commorantur, non valebunt ire ad eum, et numtiare, vel evocare. Et omnino quidquid foris gesserint, in monasterio narrare non præsumant.

XXIV. Omnibus erit potestas legendi usque ad horam tertiam: si tamen nulla causa exstiterit, qua necesse sit etiam aliquid fieri. Post horam vero tertiam si quæ statuta sunt, sicut scriptum est,

per superbiam, vel negligentiam, vel desidiam, **A** bit custos januæ, referens omnia, sicut superius intercedentem non custodierit, sciat se cum in hoc errore deprehensus fuerit, culpabilem iudicandum; quia per suum errorem et alios in vitium mittit.

XXV. Cellarii vero cura sit, ut abstinentiam et sobrietatem studens, illata in monasterio ad sumptus fratrum diligenter et fideliter servet: nihil suscipias, nec quidquam tradens sine auctoritate vel seniorum consilio. Qui etiam omnia utensilia quæ in monasterio sunt, id est, vestem, vas, ferramentum, et quidquid usibus quotidianis necessarium est, custodiat; et unamquamque rem proferens, cum fuerit necessarium, ab eo iterum ad reponendum cui utendo consignaverit recepturus. **B** Ad victum vero fratrum proferat ac tradat septimanariis; ad condiendos cibos det necessaria secundum quotidianæ expensæ consuetudinem, neque profuse neque avare; ne vitio ipsius vel monasterii substantia gravetur, vel fratres patiantur injuriam. Sed et necessitatem infirmorum fratrum ac laborem considerans, nihil ægrotantium desideriis neget ex his quæ habuerit, quantum illis necesse fuerit. Advenientibus diversis fratribus escas parabit. Hæc erit cura custodis cellarii, recurrens semper ad seniorum consilium, et requirens de omnibus, vel præcipue de his quæ proprio suo intellectu non potuerit adimplere.

XXVI. Ostiarii cura sit, ut omnes advenientes **C** intra januas recipiat; dans eis responsum honestum **251** cum humilitate et reverentia, ac statim nuntians vel abbati vel senioribus, quis venerit et quid petierit. Nec ullus extraneorum patiatu injuriam? neque habeat cum aliquo de fratribus necessitatem ac facultatem loquendi, absque conscientia abbatis vel seniorum præsentia. Si quid vero cuicumque de fratribus missum mandatumque fuerit, nihil ad ipsum perveniat priusquam abbati vel senioribus indicetur. Ante omnia ostiarius monasterii hæc observabit, ne quemquam de fratribus foris januam exire permittat.

XXVII. Si quis accesserit ad ostium volens secreto renuntiare, et fratrum aggregari numero, non habeat libertatem intrandi: sed prius nuntietur Patri monasterii, et manebit paucis diebus foris ante januam, ac docebitur orationem Dominicam, et psalmos, quantos potuerit discere; et diligenter sui experimentum dabit, ne forte mali quidpiam fecerit, ut turbatus ad horam timore discesserit, aut sub aliqua potestate sit; et utrum possit renuntiare parentibus suis, et propriam contemnere facultatem. Si eum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur et reliquis monasterii disciplinas; quæ facere debeat, quibusque servire, sive in collecta omnium fratrum, sive in domo cui tradendus est, sive in vescendi ordine: ut instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Hæc observa-

bit custos januæ, referens omnia, sicut superius scriptum est, et annuntians senioribus.

XXVIII. Septimanarii ad cibos parandos, vel ad luminaria concinnanda, vel ad nitores faciendos, et quæ ad obsequium ususque monasterii pertinent, semper parati sint. Hos nulla alia necessitas occupet, sed in hoc studium impendant, ut rem susceptam utiliter et diligenter impleant. Et si quid forte nesciunt de his quæ agere debent, sine dissimulatione seniores suos semper interrogent.

XXIX. Hi itaque quibus disciplina, vel utilitas, vel opinio, vel obsequium monasterii creditur, officia sibi injuncta fideliter custodiant et impleant. Hos enim errare non decet, qui ad omnes errores emendandos præpositi sunt. Qui si vel superbia, vel negligentia, vel desidia aliqua ex his prætermiserint quæ in regula continentur, per ipsosque destructio esse cœperit per quos debet ædificatio crescere, omnibus condemnationibus quas regula continet, subjacebunt.

XXX. Inter omnes fratres hoc observabitur, ut obedientes senioribus suis, et deferentes sibi invicem, habeant patientiam, moderationem, humilitatem, charitatem, pacem sine figmento et mendacio, et maledictione, et verbositate, et jurandi consuetudine: ita ut nemo suum quidquam vindicet, neque ullus aliquid peculiariter usurpet; sed habeant omnia communia.

XXXI. Sine seniorum verbo et auctoritate nullus fratrum quidquam agat: neque accipiat aliquid, neque det; neque usquam prorsus procedat.

XXXII. Cum vero inventa fuerit culpa, ille qui culpabilis invenitur, corripatur ab abbate secretius. Quod si non sufficit ad emendationem, corripatur a paucis senioribus. Quod si nec sic emendaverit, excommunicetur; et non manducet quidquam. Cui si ne hoc quidem profuerit, in quolibet loco fuerit, postremus inter omnes in psallendi ordine ponatur. Quod si in pravitate perseverat, etiam psallendi ei facultas auferatur. Quem si vel hæc confusio non commoverit, abstineatur a conventu fratrum; ita ut nec mensæ, nec Missæ intersit, neque cum eo ullus frater de junioribus colloquatur. Abstinebitur autem tam diu, quam diu vel qualitas culpæ poposcerit, secundum abbatis ac seniorum arbitrium; vel se ex corde pro culpa pœnitens humiliaverit, et veniam erroris sui omnibus præsentibus petierit. Quod si in fratrem peccavit, etiam ab eo fratre veniam petat, cui injuriam fecit.

XXXIII. Si quis errori ejus consenserit, et secundum duritiam illius magis consilium dederit, ut se tardius humiliet, sciat se cum in hoc errore fuerit deprehensus, simili modo culpabilem iudicandum.

XXXIV. Hoc etiam addendum fuit; ut frater qui

pro qualibet culpa arguitur vel increpatur, patientiam habeat, et non respondeat arguenti se: sed humiliet se in omnibus, et emendet.

XXXV. Si vero fuerit aliquis tam durus et tam alienus a timore Domini, ut tot castigationibus et tot remissionibus non emendet, projiciatur de monasterio, et velut extraneus habeatur: ne vitio ipsius alii periclitentur.

XXXVI. Quod si aliquis locutus fuerit, vel riserit in vescendo, increpetur, et agat pœnitentiam.

XXXVII. Si quis ad manducandum tardius venerit absque majoris imperio, similiter agat pœnitentiam, aut ad cellam suam jejunos revertatur.

XXXVIII. Si aliquid necessarium fuerit in mensa, nemo audebit loqui, sed ministrantibus signum soni dabit. Ministri vero absque his quæ in commune fratribus præparata sunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos sibi audeant præparare.

XXXIX. Nemo plus alteri dabit quam alter accipit: quod si obtenditur infirmitas, præpositus domus perget ad ministros ægrotantium, et ab his quæ necessaria sunt accipiet.

XL. Quando ad ostium monasterii aliqui venerint, si clerici fuerint aut monachi, majori honore suscipientur: lavabuntque pedes eorum, juxta

(28) *Psiatho*. *Psiatnum* sive *Psuthium*, est teges sive storea, ex junco sive papyro confecta, qua pro lecto et stragulo utebantur monachi. Vid. Roswey-

A Evangelii præceptum, et præbebunt eis omnia quæ apta sunt usui monachorum.

XLI. Si quis ad ostium monasterii venerit, dicens velle se videre fratrem suum vel propinquum, janitor nuntiabit abbati, et permittente eo accipiet comitem cujus fides probata est; et sic mittetur ad fratrem videndum vel proximum.

XLII. Si propinquus alicujus mortuus fuerit, prosequendi funus non habebit licentiam, nisi Pater monasterii præceperit.

XLIII. Nullus de horto tollat olera, nisi ab hortulano acceperit.

XLIV. Nemo alteri loquatur in tenebris: nullus in psiatho (28) cum altero dormiat: manum alterius nemo teneat: sed sive steterit, sive ambulaverit, sive sederit, uno cubito distet ab altero.

XLV. Si quis tulerit rem non suam, ponetur super humeros ejus; et sic agat pœnitentiam publice in collecta.

XLVI. Si præpositus injuste judicaverit, injustitiæ ab aliis condemnabitur.

XLVII. Qui consentit peccatis, et defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum et homines, et corripietur increpatione severissima.

dum in *Onomast.* ad Vit. PP. 1035, et Menardum ad *Concordiam Regul.*, pag. 758. HOLSTEN. — Vide sis Cangium in *Glossario*, v. *Psiatium*.

PALLADII

HELENOPOLITANI EPISCOPI

HISTORIA LAUSIACA.

PRÆFATIO GENTIANI HERVETI.

De monachorum vita, moribus et institutis, cum multi multa sparsim scripserint. Lausus præpositus utilem historiam: Cassianus collationes: Sophronius Hierosolymitanus paratum et novum paradysum titulo ediderit: Hieronymus aliquorum vitas: Basilius in ascetico regulas: Damianus et Odo res gestas: duo tamen celeberrimi et magni nominis auctores, Palladius et Theodoretus, ea litterarum monimentis mandaverunt, quæ (cum ii de quibus scribunt, Sytiotæ et Tabensiotæ videlicet, vel illorum temporibus, vel paulo ante eorum tempora vixerint) aut a viris fide dignis qui ea viderant, acceperè, aut ipsi suis oculis præsentibus perspexere. Quorum alter quidem, nempe Palladius, antea Latine versus, sub Heraclidis nomine in lucem exiit, sed non integer, cum in eo plus quam triginta vitæ desiderentur. Itaque non satis habui id quod ei deerat, supplere, nisi eum denuo a capite verterem. Hoc autem esse opus Palladii, nemo dubitaverit qui legerit caput 44, lib. II *ecclesiasticæ Historiæ* Nicephori: *Palladius*, inquit, *Evagrii discipulus, vitas sanctorum optime exposuit*. Non dubitaverit etiam qui legerit cap. libri VIII. *Hist. Trip. Cass. et 23 Socratis scholastici*: qui loquens de sanctis de quibus paulo ante scripserat, hæc dicit: *Si quis autem velit scire ea quæ ipsi egerint et fecerint, et quæ ad eorum qui audierunt, locuti sint utilitatem, et quemadmodum eis obedirent bestiæ; a Palladio monacho scriptus est liber unus, qui Evagrii quidem erat discipulus: de iis autem omnia accurate pertractavit: in quo etiam meminit mulierum quæ par vitæ institutum cum viris prius dictis susceperunt*. Quod autem hic liber scriptus sit ad Lausum, probatur testimonio Joannis Damasceni in libro qui inscribitur: *De iis qui in fide dormierunt*. Quod si quis dixerit, id quod Macario ab eo ascribitur, non inveniri in hoc nostro Opere: duorum alterum necesse est, vel id fuisse in hoc opere tempore Damasceni, et fuisse postea ab hæretico aliquo malitiose sublatum: vel eum librum qui inscribitur: *De doctrina Patrum*, fuisse etiam Palladio conscriptum: quem constat fuisse e Græco conversum; cum, de capite mortui, miraculum quod Macario ascribit Damascenus, iisdem verbis in eo opere referatur, libro quarto, capite de exemplis et doctrinis vitæ spiritualis. Non est autem quod a Palladio nostro Ciceroniana exspectetur eloquentia. Nam cum ipse nullo adhibito orationis ornamento, humilique ac plane plebeio stylo; visus sum mihi fidelis interpretis non functurus officio, si aliter vertissem quam scripsisset. Lege ergo non ut ejus lectione sis eloquentior, sed ut melior, et in iis quæ ad pietatem et pulcherrimæ historiæ cognitionem pertinent, eruditior, imitatus videlicet vitam angelicam eorum virorum, qui in carne minus carnalem vitam, sed angelicam degerunt: juxta exemplum quod et tibi proposuit Theodosius princeps optimus, qui quarto cujusvis hebdomadis die jejunabat, hymnos Deo cum sororibus alternis canebat, et ne ab asceterio monachorum aula

sua differret, spiritus verba semper in ore habuit, cum episcopis et sacerdotibus congressus, obscuros locos, *τρίφα*, et nodos Scripturarum, haud aliter quam si sacris ipse initiatus esset, explicuit, noctu libris legendis *ἀπόματον* lucernam excogitavit, *ἀοργησταν*, id est, injuriarum remissionem, invexit. Sacerdotes adeo dilexit, ut episcopi Chebronensis defuncti sagulum sub imperiali chlāmyde gestaverit : tanti fecit monachos, ut a quodam excommunicatus, cui quidpiam denegaverat, non prius cibum sumpserit quam ab eodem diu multumque quæsito, vinculis solutus esset. Vixit autem Palladius imperante Theodosio. Vale.

Ut probe noscas, lector, quisnam Palladius fuerit, accipe judicia Patrum de ipso. Sanctus Hieronymus, cujus in hac re iudicium probat sanctus Gelasius I, præfatione in libro adversus Pelagianos, ait : *Palladius servilis nequitiae hæresim Pelagianam instaurare conatus est.* Sanctus Epiphanius epist. ad Joannem Hierosolymitan. sic inquit : *Palladium vero Galatam, qui quondam nobis charus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis hæresim prædicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.* Hæc sanctus Epiphanius. At res Palladii gestas, vafritiem et odium in sanctum Hieronymum pluribus exponunt Annal. Ecclesiastici tom. V. Ex quibus omnibus disces, quæ fides adhibenda sit hæretico homini Origenistæ et Pelagiano, in his præsertim quæ de quibusdam sui similibus monachis eadem fuligine tinctis in hoc opere prodit : ac maxime verendum ne aliquos pro sanctis venditet, qui fuerunt Origenistæ, vel Pelagiani. Sagaci conjectura suis locis in opere quosdam istius furfuris indicabimus. Ut magis autem faciem et intima Palladii introspicias, scito ipsum fuisse discipulum Evagrii Pontici, Origenistæ hæretici toties ab Ecclesia damnati, de quo plura annotavimus tomo V, initio libri Evagrii. Hoc de se testatur Palladius in hac Lausiaca, cum ait : Respondi me esse peregrinum, et de Galatiæ partibus venire, et unum ex Evagrii fratribus esse confessus sum. Idem affirmarunt Socrates lib. iv, cap. 18, et Nicephorus lib. ii, cap. 44, ut nihil mirum sit, si eodem luto errorum, quo magister, tinctus Palladius fuerit. Quocirca ut hoc opus laudant Socrates et Nicephorus, ut non imus inficias multa illi inesse utilia et recta, ita certum est illos, qualis Palladius fuerit, non penitus perspectum habuisse.

ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ Η ΠΡΟΣ ΛΑΥΣΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ ΒΙΟΥΣ ΟΣΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Gentiano Herveto interprete.

DUCLOS, *Supplementum Biblioth. Patrum* ed. Paris. 1624, fol. t. II, p. 893.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἀναγέγραπται ἐνάρετος ἀσκησις, καὶ θαυμαστὴ βίου διαγωγὴ, τῶν μακαρίων καὶ ἁγίων Πατέρων μοναχῶν, καὶ ἀναχωρητῶν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν τῆν οὐρανίων πολιτειῶν ἐθελόντων κατορθοῦν, καὶ τὴν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἄγουσαν βουλομένων ὁδεύειν ὁδόν· καὶ γυναικῶν πρεσβυτιδῶν καὶ αἰδιμῶν θεοπνεύστων μητέρων μνήμαι, τῶν ἀνδρείῳ καὶ τελείῳ φρονήματι τοῦς τῆς ἐναρέτου ἀσκήσεως ἄθλους ἐξενυσασῶν, πρὸς ὑπογραμμῶν καὶ ἔρωτα θεῶν, τῶν ἐθελουσῶν τὸν τῆς ἐγκρατείας καὶ ἀγνείας ἀναδῆσασθαι στέφανον διὰ τὸ ὑπὸ ἀνδρὸς τινος παγκρατίστου, καὶ τῇ γνώμῃ πολυμαθοῦς, καὶ τῷ ἦθει εἰρηνικοῦ, καὶ τῇ καρδίᾳ εὐσεβοῦς, καὶ τῇ διανοίᾳ θεοφιλοῦς, καὶ τοῦ πρὸς θεομένου τῶν χρειῶν κοινωνικοῦ, καὶ αὐτῇ κορυφῇ τῶν ἀξιωματῶν διὰ χρηστότητα τρῖπων πολλῶν λογάδων ἀνδρῶν προτετιμημένου, καὶ τὸ ἅλον τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ Πνευμένου φρουρουμένου, ἐπιτάξαντος ἡμῖν, μάλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, πρὸς τὴν τῆς τῶν κριτετόνων θεωρίας τὸν νοθρὸν ἡμῶν νοῦν διεγείραντος πρὸς μίμησιν καὶ ἀμιλλαν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀσκήσεως· τῶν ὁσίων καὶ ἀθανάτων πνευματικῶν ἡμῶν Πατέρων, τῶν ἐν ἀρεσκείᾳ Θεοῦ, ἐν σκληραγωγίᾳ πολλῇ τοῦ σώματος· βεβιωκότων· ὡς ἀναγραφάμενους ἡμᾶς τοῦς τῶν ἀνεκῆτων ἀθλητῶν βίους διαπέμψασθαι τούτῳ, ἀνακηρύττοντας ἐνὸς ἐκείνου τῶν μεγάλων τῆς ἐνεργείας ἀρετάς· Ἔστι δὲ ὁ τοῦ θεοῦ τούτου καὶ πνευματικοῦ πόθου ἔραστής ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν Λαῦσος ὁ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ῥοπήν ψύλαξ τεταγμένος· τῆς ἐνθέου καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας.

Ἐγὼ τοίνυν ὁ καὶ τῇ γλώττῃ ἀπαίδευτος, καὶ πνευματικῆς γνώσεως ἀκροθιγῶς· πῶς γευσάμενος, καὶ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγίων Πατέρων πνευματικοῦ βίου ἀνάξιός, δεδοικώς τὸ ὑπὲρ ἐμὲ ἀμετρον τῆς ἐπιταγῆς μέγεθος, δυσανησέχου ἐχειρησῆσαι τούτῳ τῷ ἐπιτάγματι πολλῆς θεομένης καὶ σοφίας τῆς ἐξωθεν, καὶ πνευματικῆς συνέσεως· Ὅμως καταιδεσθεῖς πρῶτον τὸ σπουδαῖον τῆς ἀρετῆς τοῦ εἰς ταύτην τὴν σπουδὴν ἡμᾶς διεγείραντος, ἀναλογισάμενος δὲ καὶ τῶν ἐντυχανόντων τὴν ὠφέλειαν, δεδιώς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῇ εὐλόγῳ παρακοῇ κίνδυνον, Θεοῦ προνοίᾳ πρῶτον ἀνατεθεικώς τὸ γενναῖον ἐπιτάγμα, καὶ πολλῇ προσεχείᾳ χρυσάμενος τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων πρεσβείᾳ, πτερούμενος ἀνέβην εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ σκάμματος, καὶ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τῶν γενναίων ἀθλητῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τὰ ἔπακρα μόνον καὶ σημεῖα ἀναγραφάμενος.

Ὁὐ μόνον ἀνδρῶν αἰδιμῶν κατορθοκότων πολιτείας ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν μακαρίων καὶ εὐσημῶν ἄκραν πολιτείας ἐξασκησῶν. Καὶ τῶν μὲν τὰ ἱεροπρεπῆ πρόσωπα αὐτοπροσώπῳ θεῶ ἰδεῖν κατηξιώθη· τῶν δὲ ἤδη τελειωθέντων ἐν τῷ σκάμματι τῆς εὐσεβείας παρὰ θεοφόρων ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐράνιον ταύτων ζῶην ἐκμεμάθηκα. Πολλὰς δὲ πόλεις, καὶ πλείστας κώμας, σπήλαιά τε ἅμα καὶ πάσας σκηνὰς τῆς ἐρήμου τῶν μοναχῶν πολλῇ τῇ πορείᾳ περινοστήσα· θεοσεβείας σκοπῶ, μετὰ πάσης ἀκριθείας, ἃ μὲν αὐτὸς ἐστορήσας ἀνεγραφάμην, ἃ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀκήκοα, ἄθλους μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἀνδριοτέρων τῆς φύσεως γυναικῶν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα, ἐνημήνας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀπέσταλκα τῇ τῶν θεῶν λογίων φίλῃ ἀκοῇ σου, ἀνδρῶν ἀρίστων καὶ θεοφιλῶν ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῆς πιστοτάτης καὶ θεοφιλοῦς βασιλείας ἀγλάισμα, γνήσιε καὶ φιλόχριστε δοῦλε Θεοῦ Λαῦσε, ἐγχαράξας κατὰ τὴν προσοῦσιν ἐμοὶ βραχύτητα ἐκείνου τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν ἀρξένων τε καὶ θηλειῶν τὸ αἰδιμον ὄνομα· ἐξηγησάμενός τε ἀπὸ πολλῶν καὶ πάνυ μεγάλων ἄθλων ἐκείνου ὀλίγους καὶ σφόδρα βραχεῖς, προστεθεικώς τῶν πλείστων καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν τρόπον τῆς μονῆς.

Ἐμνημονεύσαμεν δὲ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατωρθοκότων μὲν εἰς ἄκρον τὴν ἀρετὴν, διὰ δὲ τὴν μητέρα τῆς ὑπερφανείας, τὴν καλουμένην κενοδοξίαν, εἰς ἔσχατον βάραθρον καὶ πυθμένα ἕδου κατενεχθέντων, καὶ τὰ ἐκ μακρῶν χρόνων καὶ πολλῶν κόπων κτηθέντα αὐτοῖς ἐπέραστα καὶ περιμάχητα τῆς ἀσκήσεως κατορθώματα, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή ὑπὸ τοῦ τύφου καὶ τῆς οἰήσεως διαβρῦντα· χάριτι δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ προνοίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ συμπιεθῆα σπλάγγων πνευματικῶν, ἐξαρπασθέντων τῶν τοῦ διαβόλου δικτύων, καὶ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἀγίων τῶν ποθέτων ἀνακτησαμένων ἐνάρετον βίον.

PALLADII EPISCOPI HELENOPOLEOS

HISTORIA AD LAUSUM

CONTINENS VITAS SANCTORUM PATRUM.

PROŒMIUM.

In hoc libro scripta est, qua in virtute utebantur, exercitatio et admirabilis vitæ agendæ ratio beatorum et sanctorum Patrum qui debebant in solitudine; ut eos æmulentur ac imitentur qui cœlestem volunt vitam agere, et quæ ad regnum cœlorum deducit, viam ingredi; anuumque mulierum memoria, et Inclytarum matrum a Deo inspiratarum, quæ magno et forti animo virtutis exercitationis peregere certamina, ut exemplar proponatur, et amor excitetur iis quæ continentia ac castitatis volunt corona redimiri, ex sententia et voluntate viri, qui est varia ac multiplici doctrina præditus, moribus pacificus, et corde pius, menteque religiosus, et in iis quæ sunt opus egentibus communicandis liberalis, et propter morum bonitatem multis viris eximiis est in summis honoribus præpositus, et omnino custoditur virtute divini Spiritus. Qui quidem nobis iussit, vel, si verum potius dicere oporteat, ad eorum quæ sunt meliora contemplationem hebes nostrum et obtusum excitavit ingenium, ut ad proponendam, ad imitandum virtutum exercitationis decertationem sanctorum et immortalium et spiritalium patrum nostrorum, qui, ut Deo placerent, in dura et aspera tractatione corporis vitam egerunt, præclarorum athletarum vitam a nobis descriptam ad eum mitteremus, uniuscujusque ex magnis strenuas prædicando virtutes. Divini autem hujus et spiritalis desiderii amator est Lausus, cui post divinum auxilium mandata est custodia divinitus afflati et religiosi imperii.

Ego igitur qui et lingua sum ineruditus, et spiritalem cognitionem summis quodammodo labris attingi, et indignus sum qui recenseam catalogum spiritalem vitam agentium sanctorum Patrum, et si reformidam præcepti magnitudinem quod meas vires superat, et jussum agre feram, quod et magnam externam sapientiam, et spiritalem requirit intelligentiam; reveritus tamen primum et ejus qui ad hoc exsequendum nos excitavit virtutem, et reputans eorum qui hæc legent utilitatem, et extimescens periculum quod essem aditurus, etsi jure parere recusarem, cum egregium primum jussum divinæ ascriptissimæ Providentiæ, magnaque usus essem diligentia, sanctorum Patrum intercessione erectus, ad ea sum aggressus, veluti quodam compendio præclarorum athletarum et magnorum virorum summam solum certamina et signa describens.

Nec solummodo clarorum virorum, qui optimam ac præstantissimam ex virtute vitam egere, sed etiam beatarum mulierum quæ in excellentissimæ vitæ genere se honeste exercuere. Et aliquorum quidem ex iis sacros vultus ut ipse coram viderem sum dignatus, qui jam ante sunt consummati in certamine pietatis; aliquorum autem cœlestem vitæ institutionem didici a divinis athletis. Multas autem urbes, et multos vicos, et speluncas, et omnia tabernacula deserti monachorum pedestri itinere obiens, diligentissime consideravi eorum pietatem ac religionem. Atque cum quæ partim quidem ipse vidi scripsissem, partim autem quæ a sanctis Patribus audivi, magnorum virorum certamina, et mulierum, quæ propter spem in Christum erant fortiores quam earum ferebat natura, hujus libri scriptis mandassem, nisi ad tuas aures amicas divinatorum eloquiorum, optimorum virorum et religiosorum decus, fidelissimique et religiosi imperii splendor, germane et Christi amice serve Dei Lause, pro ea quæ mihi inest exiguitate, uniuscujusque ex Christi athletis tam masculis quam feminis insigne nomen, exprimens, et ex multis et magnis uniuscujusque certaminibus pauca breviter exponens; plurimorum quoque genus etiam adjiciens, et urbem, et locum mansionis.

Meminimus autem virorum et mulierum, qui ex virtute quidem vitam perfecte instituerunt, propter arrogantia autem matrem inanem quæ vocatur gloriam, in infimum inferorum barathrum, et fundum præcipitati fuerant, et quæ longo tempore et plurimo labore sibi pepererant, amplectenda, et acerrimo studio comparanda exercitationis benefacta, uno temporis momento arrogantia et vana de se persuasionem amiserant. Gratia autem nostri Servatoris, et sanctorum Patrum providentia, et viscerum miseratione, erepti sunt a spiritalibus diaboli laqueis, et sanctorum precibus recuperaverunt priorem vitam quam agebant ex virtute.

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD LAUSUM PRÆPOSITUM,

AB HERACLIDE EPISCOPO^a CAPPADOCIÆ.

Laudo magnopere tuum institutum. Par est enim ut incipiat epistola a laudatione : quod cum omnes vanis rebus inhient, et lapides ædificent, ex quibus nullam capiunt utilitatem, libros ædifices, et velis doceri. Solus enim est universorum Deus qui nequit doceri, quandoquidem et ipse per se est, et ante se non habet alium. Alia autem omnia doceri possunt, quoniam sunt et facta et creata. Atque primi quidem ordines magistrum habent summam Trinitatem, secundi autem discunt a primis, tertii autem a secundis; et sic deinceps, et per ordinem, usque ad extremos. Qui enim sunt præstantiores honore et virtute, docent eos qui sunt inferiores cognitione. Qui ergo existimant se non egere magistris, aut non parent iis qui docent in charitate, laborant morbo ignorantis, quæ est mater arrogantia. Inter quos primas partes tenent ad interitum, qui eodem vitio exciderunt a cœlesti habitatione in aere volantes dæmones, ut qui aufugerint ab iis qui erant in cœlo magistris. Non enim dictiones aut syllabæ sunt doctrinæ, quas nonnunquam habent etiam qui sunt pessimi; sed mores recte compositi, et molestiæ et terroris, metus et iræ vacuitas, et in rebus omnibus fiducia ac dicendi libertas, et quæ sermones non secus gignit quam ignis flammam, mansuetudo. Nam si ita non esset, non diceret magnus magister suis discipulis : Di-cite a me, quoniam mitis sum et humilis corde (*Matth. 23*), non verborum ornatu instituens et dirigens apostolos, sed morum bonitate neminem molestia afficiens, præter eos, qui verbum habent odio, et oderunt magistros. Oportet enim animam, quæ Christo convenienter exercetur, vel fideliter discere ea quæ non novit, vel aperte docere ea quæ scit. Si enim alterutrum horum nolit, laborat insania. Defectionis enim principium est doctrinæ satietas, et verbi fastidium, quod semper csurit anima ejus qui Deum diligit. Vale ergo, et sis sanus et fortis, et (quod magnum est) tibi Deus concedat cognitionem Christi.

EXEMPLAR EPISTOLÆ SCRIPTÆ AD LAUSUM PRÆPOSITUM,

A PALLADIO EPISCOPO CAPPADOCIÆ.

Cum multæ multa et varia diversis temporibus scripta huic sæculo reliquerint, quorum alia quidem, ex Dei supernæ gratiæ inspiratione, sunt ad ædificationem et securitatem eorum qui fideli proposito sequuntur dogmata Servatoris; alia autem, ex corrupto et quod hominibus placere cupit proposito, luxuriant ad eorum consolationem qui inanis gloriæ morbo laborant; alia autem, ex importuna quadam insania, et dæmonis, quæ quæ sunt honesta habet odio, impulsione, ad levium hominum perniciem, et intemeratæ catholicæ Ecclesiæ labem, ira et arrogantia irruerunt in mentes stultorum, ut vitam honestam et param obscurarent; visum et mihi quoque humili propter spem in Christum, et magnificentiæ tuæ jussam reverenti, vir studiosissime, primum omnium narrare ea omnia quæ ad me pertinent, et ætatem et mentis meæ ad virtutem in Deum profectum, incipiendo a juvenili ætate.

Cum trigesimum quidem et tertium annum agerem in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vigesimum autem episcopatus, totius autem vitæ meæ quinquagesimum tertium, necessarium existimavi, spiritalis utilitatis gratia, tibi cupienti in scriptis narrare quæ a sanctis Patribus recte et ex virtute gesta sunt, tam masculis quam feminis, quos et ipse vidi, et de quibus audiui ab animis fidelissimis, cum quibus versatus sum in Ægypti solitudine, et in Libya, et Thebaide, et Syene, sub qua sunt etiam qui dicuntur Tabennesiotæ; deinde in Mesopotamia, Palæstina, et Syria, et in partibus Occidentis, et Romæ, et in Campania, et in iis quæ sunt circa eas partibus; ut tibi ab initio accuratissime in hoc libro exponam instar narrationis; ut cum habeas honestum et animæ utile monumentum, perpetuum et non intermittendum pietatis et religionis medicamentum, omnem quidem oblivionis dormitationem, quæ ex cupiditate rationis experte in anima ingeneratur, omnem autem in fide dubitationem, omnesque in rerum usu sordes et parcitatem, omnemque dubitationem pusillique et abjecti animi vitium, et nimiam ad iram propensionem, perturbationemque, et ægritudinem rationis expertem, et intempestivum timorem per id expellas; et ne a corrupti mundi vana spe pendeas, effugias; perpetuo autem desiderio in spe ad Deum proficias, et in proposito pietatis; sis et in via dux tuus, et eorum qui tecum sunt, et eorum qui tibi subjiciuntur, et maxime piorum imperatorum. Per quæ quidem bene facta omnes qui Christum diligunt, Deo uniri properant, exspectantes scilicet quotidie resolutionem animæ a corpore, prout scriptum est : Coarctor, cupiens dissolvi et esse cum Christo; est enim multo melius (*Philip. 1*). Et illud : Para in exitum opera tua, et præpara te in agrum (*Prov. 22*). Qui enim semper mortis meminit, quæ necessario omnino veniet, et non tardabit, in magnis non offendet, sicut scriptum est : In omnibus operibus tuis memento novissima, et in æternum non peccabis (*Eccles. 7*). Neque vero præter alia omnia hæc te fallat brevis admonitio narrationum; neque respuas rudem et inornatam dictionem. Non est enim divinæ doctrinæ, ornata et ad ostendendam sapientiam composita uti oratione, sed menti perstradere per intelligentiam veritatis, ut scriptum est : Aperi os tuum verbo Dei, et judica omnia sane (*Prov. 23*). Et rursus : Ne declines a narratione senum; ipsi enim didicerant a patribus eorum (*Eccles. 8*).

^a Græce est, *παρὰ Παλλადίου ἐπισκόπου*, a Palladio episcopo.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΛΑΥΣΩ ΠΡΑΙΠΟΣΙΤΩ ΠΑΡΑ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

Μακαρίζω σου την προαίρεσιν· ἄξιος γὰρ ἀπὸ μακαρισμοῦ ἀρξασθαι τῆς ἐπιστολῆς· ὅτι πάντων εἰς τὰ μάταια κεχηνόντων, ἐξ ὧν οὐκ ὠφελήθησονται, αὐτὸς λόγους οἰκοδομεῖς, καὶ διδάσκεισθαι θέλεις. Ἄδιδάκτος γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· ἐπειδὴ καὶ αὐτοφύης, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλον οὐκ ἔχων· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐστὶν διδακτὰ· ἐπειδὴ ποιητὰ καὶ κτιστὰ· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τάγματα διδάσκαλον ἔχει τὴν ἀνωτάτω Τριάδα· τὰ δὲ δεύτερα, παρὰ τῶν πρώτων μανθάνει· τὰ δὲ τρίτα, παρὰ τῶν δευτέρων· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς κατὰ τάξιν, μέγχι καὶ τῶν ἑσχατῶν. Οἱ γὰρ κρείττους ἐν γνώμῃ καὶ ἀρετῇ τοὺς ἡλαττωμένους ἐν γνώσει διδάσκουσιν. Οἱ τοίνυν οὐκ ἔχοντες διδασκάλων μὴ χρήζουσιν, ἀγνοίαν νοσοῦσιν, τὴν μητέραν τῆς ὑπερηφανείας, οἱ μὴ πειθόμενοι τοῖς ἐν ἀγάπῃ διδάσκουσιν. Ἄν πρωτεύουσιν εἰς ἀπώλειαν, οἱ τῷ αὐτῷ πάθει τῆς οὐρανόου διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἱ ἐν ἀέρι πετόμενοι δαίμονες, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποδράσαντες διδασκάλων. Οὐ γὰρ αἱ λέξεις ἢ αἱ συλλαβαὶ εἰσὶν διδασκαλαί, ἀς ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ οἱ ἐπὶ πλείστον φαῦλα· ἀλλὰ τοῦ ἡθους τὰ κατορθώματα, ἢ τε ἀλυσία, καὶ ἀπτοσία, καὶ ἡ ἀδελία, καὶ τὸ ἀόργητον, καὶ ἡ ἐπὶ πάντων παρρησία, καὶ τοὺς λόγους ὡς πυρὸς φλόγα γεννώσα. Εἰ γὰρ μὴ ἦν τοῦτο, οὐκ ἂν ἔλεγεν ὁ μέγας διδάσκαλος τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· οὐ τῇ εὐλεξίᾳ ρυθμίζων τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ ἡθους, μηδένα λυπῶν πλην τῶν μεσολόγων καὶ διδασκάλων μισούτων. Δεῖ τοίνυν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀσκουμένην ψυχὴν, ἢ μανθάνειν πιστῶς ἀ οὐκ οἶδεν, ἢ διδάσκειν σαφῶς ἀ ἐπέγνω. Εἰ γὰρ ὀπότερον μὴ βούληται, μανίαν νοσεῖ. Ἀρχὴ γὰρ ἀποστασίας, διδασκαλίας κόρος καὶ ἀνορεξία λόγου, ὅν ἀεὶ πεινᾷ ἡ ψυχὴ τοῦ φιλοθέου. Ἰσχυε σὺν, καὶ ὑγίαινε, καὶ τὸ μέγα χερσίσται σοι ὁ Θεός, τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

Πολλῶν πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ διαφόρους καιροὺς συγγράμματα τῷ βίῳ καταλειπόσων, τῶν μὲν ἐξ ἐπινοίας τῆς ἄνωθεν καὶ χάριτος θεοδότου εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πιστῆ προθέσει ἐπομένων τοῖς δόγμασι τοῦ Σωτῆρος· τῶν δὲ ἐξ ἀνθρωπαρέσκου καὶ διεφθαρμένης προθέσεως ὀλομανησάντων εἰς παραμυθίαν τῶν κενοδοξίαν κισσώντων· ἐτέρων δὲ ἐκ τινος μανίας ἀκαίρου καὶ ἐνεργείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος τύφῃ καὶ μὴνιδι ἐπὶ λύμῃ τῶν εὐεξαπατήτων ἀνθρώπων, καὶ σπλιν τῆς ἀχρίντου καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπισφρησάντων ταῖς διανοίαις τῶν ἀνοήτων ἐπὶ ἐγκότῃ τῆς σεμνῆς καὶ καθαρᾶς πολιτείας· ἔδοξε κάμωι τῷ ταπεινῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα αἰδεσθέντα με τὴν ἐπιταγὴν τῆς σῆς μεγαλονοίας, φιλομαθέστατε τῶν ἀνδρῶν, πρώτων πάντα τὰ κατ' ἐμαυτὸν διηγῆσασθαι· τὰ τε τῆς ἡλικίας, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ προκοπῇ τῆς διανοίας τῆς εἰς Θεὸν ἀρετῆς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀρξάμενον.

Τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος ἄγοντι μοι ἐν τῇ ἀδελφῶν πολιτείᾳ δῆθεν καὶ τῷ μονῆρει βίῳ· εἴκοσι δὲ τῆς ἐπισκοπῆς, πενήτηντα δὲ καὶ τρία τῆς πάσης ζωῆς μου, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ποθοῦντι σοι τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων κατορθώματα ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐν γραφῇ διηγῆσασθαι σοι ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, ὧν τε αὐτὸς ἔωρακα, καὶ περὶ ὧν ἀκήκοα παρὰ πιστοτάτων ψυχῶν, οἷς τε συναναστράφην ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον ἐρήμῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Θηβαΐδι, καὶ Συήνῃ, ὅφ' ἦν καὶ οἱ λεγόμενοι Ταβερνησιῶται· ἔπειτα Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ τε καὶ Συρίᾳ, καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Δύσεως, Ῥώμῃ τε καὶ Καμπανίᾳ, καὶ τοῖς περὶ ταῦτας μέρεσιν, ἀκριβέστατα ἀπ' ἀρχῆς ἐκθέσθαι σοι ἐν διηγῆματος εἵδει ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ὅπως σεμνὴν καὶ ψυχωφελὲς ὑπομνηστικὸν ἔχων ἀδιάλειπτον φάρμακον ἀληθείας, πάντα μὲν νυσταγμὸν λήθης τὸν ἐξ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἐγγινόμενον τῇ ψυχῇ, πᾶσαν δὲ διψυχίαν τὴν ἐν πίστει, καὶ κερδικίαν τὴν ἐν ταῖς γρεῖαις, πάντα τε δκνον καὶ μικροψυχίαν τὴν ἐν τῷ ἡθει, δξυθυμίαν τε καὶ τάραχον ἄλογον, καὶ φόβον ἔκαιρον διὰ τούτου ἀποσκευαζόμενος, καὶ τὴν μάταιον μετεωρισμὸν τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἀποφεύγων, ἀδιαλείπτῳ πόθῳ προκόπτους ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδι, τῇ προθέσει τῆς εὐσεβείας ὁδηγὸς καὶ σαυτοῦ καὶ τῶν μετὰ σοῦ, καὶ τῶν ὑπὸ σέ, καὶ τῶν εὐσεβεστάτων γινόμενος βασιλέων. Δι' ὧν κατορθωμάτων πάντες οἱ φιλόχριστοι ἐνωθῆναι Θεῷ ἐπιείγονται, συνεκδεγόμενοι καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, δηλονότι τὸ καθ' ἡμέραν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Συνέχομαι ἀγαθὴν ἐπιθυμίαν ἔχων τοῦ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῶν μᾶλλον κρείσσον. Καὶ τὸ, Ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα, καὶ παρασκευάζου εἰς τὸν ἀγρόν. Ὁ γὰρ μνημονεύων ἀεὶ τοῦ θανάτου ὡς ἐξ ἀνάγκης ἤξει πάντως, καὶ οὐ μελλήσει, οὐ πταίσει μέγала· κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μιμνήσκου τὰ ἑσχατα, καὶ ἐς τὸν αἰῶνα οὐχ ἁμαρτήσεις. Καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πᾶσι, μὴ παραλογιζόμενος ἡμῖν τὴν βραχείαν ταύτην ὑπέβειν τῶν ἐξηγήσεων, μήτε διαπτῶν τὴν ἰδιωσίαν καὶ τὸ ἀκαλλῆς τῶν λέξεων. Οὐ γὰρ τοῦτ' ἔργον ἐστὶ θεϊκῆς διδασκαλίας τὸ σεσοφισμένως φράζειν, ἀλλὰ πείθειν τὴν γνώμην νοήμασιν ἀληθείας κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἄνοιγε σὺν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρινε πάντα ὑγιῶς. Καὶ πάλιν· Μὴ ἀστόχει διηγῆματος γερόντων. Καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν.

Ἐγὼ τοίνυν, φιλομαθέστατε Θεοῦ ἄνθρωπε, ἐκ μέρους ἐπάμενος ταύτῃ τῇ βήσει πολλοὺς τῶν ἁγίων συντε-
 τύχηκα, οὐ παρέργῳ χρησάμενος λογισμῷ, ἀλλὰ καὶ τριάκοντα ἡμερῶν ὄδῳ καὶ δις τοσοῦτων ἰδὼν ἐξανύσας,
 ὡς ἐπὶ Θεοῦ πεζῇ τῇ πορείᾳ πατήσας πᾶσαν τὴν γῆν Ῥωμαίων, ἡσιμένησα τὴν κακουχίαν τῆς ὀδοπορίας
 ἐπὶ συντυχίᾳ ἀνδρὸς φιλοθέου, ἵνα τι κερδήσω ὅπερ οὐκ εἶχον. Εἰ γὰρ ὁ πολλῶν κρείττω ἐμοῦ, τάχα δὲ καὶ
 παντὸς κόσμου, ὁ πολλοὺς ὑπερβεθικῶς πολιτείας γνώσει καὶ συνέσει πνευματικῇ καὶ πίστει, τῇ εἰς Χρι-
 στὸν, ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, τὴν ἀπὸ Ταρσοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐστείλατο ἀποδημίαν ἐπὶ συντυχίᾳ
 Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου, διὸ καὶ εἶδει καυχήματος αὐτὸ διηγεῖται, στηλιτεύων αὐτοῦ τοὺς πόρους
 εἰς παροξυσμὸν τῶν δυνῶ καὶ ἀργίᾳ ἀρετῆς βίᾳ συζώντων, ἐν τῷ εἰπεῖν· Ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστο-
 ρῆσαι Πέτρον, οὐκ ἀρκοῦμενος τῇ φήμῃ μόνον τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, ἀλλ' ἐπιποθῶν καὶ αὐτὴν τοῦ προσ-
 ῶπου αὐτοῦ τὴν συντυχίαν· πόσω δὲ πλέον ἐγὼ ὁ τῶν μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης ὤφειλον τοῦ το
 ποιῆσαι, οὐκ ἐκείνους τοὺς ἁγίους εὐεργετῶν, ἀλλ' ἔμαυτὸν τὸν ἁμαρτωλὸν ὤψλων. Καὶ γὰρ καὶ οἱ τοὺς
 Πατέρων ἀναγραφάμενοι βίους, Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, Μωσέως τε καὶ Ἠλίου, καὶ τῶν καθεξῆς,
 οὐχ ἵνα ἐκείνους δοξάζωσιν, ἐξηγήσαντο, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἐντυγχάνοντας ὠφελήσωσιν.

Τοῦτο οὖν εἰδὼς, πιστότατε καὶ σεμνότατε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ Λαῦσε, τὰ πολλὰ σαυτὸν νοουθετῶν, ἀνά-
 σχου καὶ τῆς φλυαρίας ἡμετέρας ἐπὶ φυλακῇ τῆς εὐσεβοῦς σου γνώμης, ἥτις διαφόροις κακίαις ὀραταῖς
 τε καὶ ἀοράτοις κυμαίνεσθαι πέφυκεν, ἡμῶν δὲ ἡ συνεχῆς προσευχὴ καὶ ἰδιοπραγμοσύνη δύναται ἡρεμεῖν.
 Πολλοὶ γὰρ τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν, καὶ πόνοις ἀσκήσεως καὶ ἐλεημοσύναις κομώντων καὶ ἐπὶ ἀγαμίᾳ
 καὶ παντελεῖ παρθενίᾳ μεγαλαυχῶντες, καὶ μελέτῃ θεῶν λογίων ἑαυτοὺς καταταίνοντες, καὶ σπουδασμάτων
 μαθήσει θαρρόυντες, ἡστοχῆσαν ἀπαθείας, ἀδιακρίτῳ γνώμῃ δουλεύοντες, προσχῆματι δῆθεν εὐσεβείας
 τινὸς φιλοπραγμοσύνην νοσήσαντες, ἐξ ὧν τίκτονται καὶ φιλοπραγμοσύναι, τὴν μητέρα τῆς ἰδιοπραγμο-
 σύνης ἐκρίζουσαι.

Ἀνδρίζου τοίνυν ἐν πάσῃ συνέσει, περακαλῶ, μὴ πιαίνων τὸν πλοῦτον· ὁ δὲ καὶ πεποίηκας αὐτάρκως αὐ-
 τὸν σμικρύνας τῇ διαδόσει τῶν χρεῖαν ἐχόντων. Διὸ τὴν ἐκ τούτου ὑπηρεσίαν εἰς ἀρετῆς ἔργον γινομένην
 μήτε ὀρμῇ τι καὶ προλήψει ἀλόγῳ γίνεσθαι, ἢ προσχῆματι ἀνθρωπαρεσκείας τινὸς κρίσεως, ὅρκῳ πεδήσας
 τὴν προσίρρην, καθὼς πεπόνθασι πολλοὶ, οἵτινες φιλονείκῳ κενοδοξίᾳ τὸ μὴ πτεῖν ἢ φαγεῖν δουλώσαντες
 τὸ αὐτεξούσιον τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὄρκου, καὶ τούτῳ πάλιν ὑποπεσόντες οἰκτρῶς ἢ φιλοζῶϊα καὶ ἀκηδίᾳ, ἢ ἀσθε-
 νεῖα σώματος, καὶ ἐπιθυμίᾳ ἡδονῆς τινος τὴν ἐπιτορκίαν ὠδύνατες. Λόγῳ τοίνυν μεταλαμβάνων καὶ λόγῳ
 ἀπαχόμενος, οὐχ ἁμαρτήσεις ποτε. Θεὸς γὰρ ὁ λόγος τῶν ἐν ἡμῖν κινήματων ἐξορίζων τὰ βλαβερά, προσ-
 λαμβανόμενος δὲ τὰ ἐπωφελῆ. Δικαίῳ γὰρ νόμος, φησὶν, οὐ καίται. Ἄμεινον γὰρ ἢ μετὰ λόγου οἰνοποσία
 τῆς μετὰ τύφου ὀδροποσίας. Καὶ βλέπε μοι τοὺς μετὰ λόγου θεοσεβείας τὸν οἶνον πίνοντας ἄνδρα; ἀγίους
 ὑπάρχοντας, καὶ τοὺς ἀλογιστοὺς μετὰ ἀνομιᾶς ὀδροποτήσαντας ἀνθρώπους, βεθήλους καὶ διεφθαρμένους.
 Μήκετι ψέξης ἢ ἐπαινέσης τὴν ὕλην τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ μακαρίσης ἢ ταλανίσης τὴν γνώμην τῶν κακῶς
 ἢ καλῶς χρωμένων τῇ ὕλῃ. Ἐπιέν ποτε Ἰωσήφ παρ' Αἰγυπτίους οἶνον, ἀλλ' οὐκ ἐβλάθη τὴν φρένα· ἡσφά-
 λιστο γὰρ τὴν γνώμην. Ὑδροπότισεν δὲ Πυθαγόρας, καὶ Διογένης, καὶ Πλάτων· ἐν οἷς καὶ Μανχαιοὶ, καὶ τὸ
 λοιπὸν σύστημα τῶν ἐθελοφιλοσόφων· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἤλασαν κουφοδοξίαν ἀκολασίᾳ, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν
 Θεὸν τὸν τῶν ἀπάντων ποιητὴν ἀγνοῆσαι, καὶ προσκυνῆσαι ἀψύχοις εἰδώλοις. Ἠψάντο δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν
 μακάριον ἀπόστολον Πέτρον τῆς χρήσεως τοῦ οἴνου, ὡς καὶ αὐτὸν ὀνειδίζεσθαι τὸν Κύριον καὶ διδάσκαλον
 τούτων, Σωτῆρα δὲ τῶν ἀπάντων, ἐπὶ μεταλήψει ἐγκαλούντων Ἰουδαίων, διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύ-
 ουσιν, ὡς καὶ Ἰωάννου; καὶ πάλιν τοῖς μαθηταῖς ἐπέβαινον, καὶ ὀνειδίζοντες ἔλεγον οἱ ἀπειθεῖς· Ὁ διδά-
 σκαλος ὑμῶν μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει. Οὐκ ἂν δὲ ἐπὶ ἄρτου καὶ ὕδατος ἐπελαμβάνοιτο,
 εἰ μὴ ἐπὶ ὄψου καὶ οἴνου δηλονότι. Ἐν οἷς τοῖς παντάπασιν ἀλόγως ψέγουσι μὲν οἰνοποσίαν, θαυμάζουσι δὲ
 ὀδροποσίαν, ἀποκρίνεται ὁ Σωτῆρ, Ἠλθεν ὁ Ἰωάννης ἐν ὀδοῦ δικαιοσύνης, μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων· δηλαδὴ
 κρέα καὶ οἶνον. Ἄνευ γὰρ τῶν ἄλλων ζῆν οὐκ ἡδύνατο· καὶ λέγουσι, Δαιμόνιον ἔχει. Ἠλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀν-
 θρώπου ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσι· Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
 λῶν, διὰ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν. Τί οὖν ἡμεῖς ποιήσωμεν; Μῆτε τοῖς ψέγουσι, μᾶτε τοῖς ἐπαινοῦσιν ἀκολουθή-
 σωμεν· ἀλλ' ἢ μετὰ Ἰωάννου λόγῳ νηστεύσωμεν, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, Δαιμόνιον ἔχετε· ἢ μετ' Ἰησοῦ σοφίᾳ
 οἰνοποτήσωμεν, εἰ χρήζοι τὸ σῶμα, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, Ἰδοὺ ἄνθρωποι φάγοι καὶ οἰνοπόται. Οὕτε γὰρ ἢ
 βρωσίς ἐστὶ τι κατὰ ἀλήθειαν, οὔτε ἢ ἀποχή, ἀλλ' ἢ πίστις δι' ἀγάπης τοῖς ἔργοις παρεκτεινομένη. Ὅταν
 γὰρ πάσῃ πράξει ἀκολουθήσῃ ἢ πίστις, ἀκατάκριτός ἐστιν ὁ ἐσθίων καὶ πίνων, διὰ τὴν πίστιν. Πᾶν γὰρ, ὁ
 οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πᾶς τις τῶν φιληδόνων, ἢ ὀτιοῦν πλημμυλούντων, ἐρεῖ, ὅτι
 Πίστει μεταλαμβάνω, ἢ ὀτερον τι πράττων ἀλόγῳ ἐπιθυμίᾳ, ἢ διεφθαρμένῳ τῷ συνειδίῳ, τῇ πίστει ἐπερι-
 δόμενος, ἐσφαλταί. Ὁ γὰρ Σωτῆρ διεστείλατο λέγων· Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Ὅτι
 δὲ ὁ καρπὸς τῶν θεῶν λόγῳ πολιτευομένων καὶ πνευματικῇ συνέσει, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, ἀγάπη ἐστὶ,
 καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραύτης, ἐγκράτεια, ἀγνεία, ὠμολό-
 γηται. Αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ ἠνεύματός ἐστι ταῦτα καὶ ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ
 σπουδάζων τοιοῦτους ἔχει καρπούς, ἀλόγως, ἢ ἀκαίρως, ἢ ἀσκόπως, οὐ βρῶσεται κρέα, οὐδὲ πίνεται οἶνον,

Ego itaque, vir cognitionis Dei studiosissime, aliqua ex parte sequens hoc dictum, multos conveni sanctos. Neque vero ea cogitatio mihi aliud agenti in mentem venit, sed cum triginta atque adeo bis totidem diernum viam confecissem, et Dei gratia pedestri itinere, omnem Romanorum regionem pervasissem, viæ molestiam nihili feci si convenire possem virum piûm ac Dei amicûm, ut lucrifacerem quod non habebam. Si enim qui me est longe præstantior, atque adeo forte etiam universo mundo, multosque superavit et vitæ agendæ ratione, et cognitione, et spiritali intelligentia, et fide in Christum, beatus apostolus Paulus, Tarso in Judæam profectus est, ut conveniret Petrum et Joannem et Jacobum; et ideo veluti glorians id narrat, referens suos labores, ad eos incitandos qui in socordia et otio vitam transigunt, dicendo: Ascendi Jerusalem ut viderem Cepham, non contentus sola fama illius virtutis, sed desiderans ejus quoque intneri faciem (*Gal. 1*); quanto magis ego qui sum innumerabilium talentorum debitor, debui hoc facere, non illos sanctos beneficiæ afficiens, sed mihi peccatori utilitatem afferens. Nam ii quoque qui Patrum Vitas conscripserunt, Abrahæ, et Isaac, et Jacob, et Moysis, et Eliæ, et Joannis, et eorum qui deinceps consequuntur, non narrarunt ut eorum illustraretur gloria, sed ut prodesent iis qui eas legerent.

Hæc ergo cum scias, fidelissime et inprimis venerande Christi serve Lause, teipsum sæpe admonens, feras patienter nostras ineptias, ut piam tuam mentem custodias, cui natura est insitum ut diversis vitiis, quæ sub aspectum cadunt et quæ non cadunt, tanquam undis agitur, potest autem sedari sola perpetua oratione et propria tui ipsius cura. Multi enim etiam ex fratribus paulo religiosioribus, qui et de exercitationis et elemosynæ laboribus sibi placebant, et de cœlibatu perfecta que et absoluta virginitate se jactabant, et in divinorum eloquiorum meditatione animum vehementer intendebant, et rerum bonarum disciplina freti erant, aberrarunt ab impatibilitate (*Caute lege*), temerariæ suæ sententiæ servientes; ut qui alicujus scilicet pietatis prætextu negotii gerendi cupiditate laborarent, ex qua oriuntur et gerendi negotii nimix sollicitudines, et ad mala negotia animi applicationes, quas consequuntur curæ alienorum negotiorum quæ honestorum negotiorum curam evellunt radicibus, quæ est mater peccati: curæ suæ mater curæ.

Ergo ergo, rogo te, fortis in omni intelligentia, non pingnes et nitidas efficiens divitias, quod quidem certe fecisti, eas satis minuens, impertiendo iis qui indigent: æque ad exercendam virtutem tibi fuisse ministerio, cum nec impetu aliquo, nec ulla quæ ratione careret anticipatione, neque ullo prætextu quo placeres hominibus, jurejurando obligasses tuam liberam eligendi voluntatem, sicut multis evenit hominibus, qui cum non comedendi vel bibendi contentiosæ vanæ gloriæ servire fecissent liberum arbitrium, necessitate jurisjurandi, ei rursus miserabiliter succubuerunt, vel vitæ amore et ignavia, vel imbecillitate corporis, vel cupiditate alicujus voluptatis perjurium patientes. Si ergo et ratione participes, et ratione abstineas, nunquam peccabis. Divina est enim in nobis ratio, quæ ab iis quæ sunt in nobis monitionibus exterminat quidem ea quæ sunt noxia, assumit autem ea quæ sunt utilia. Justo enim, inquit, lex non est posita (*1 Tim. 1*). Melius est ergo vinum bibere cum ratione, quam aquam cum fastu et superbia. Atque mihi quidem aspice, eos qui cum ratione pietatis ac religionis vinum bibunt esse viros sanctos; eos autem qui inconsiderate et citra rationem cum arrogantia aquam biberunt, esse homines profanos et corruptos. Et nec amplius vituperes aut laudes materiam cibi aut potus, sed beatam vel miseram judices mentem eorum qui recte vel male utuntur materia. Bibit aliquando Joseph vinum apud Ægyptios, sed non fuit mente læsus; erat enim animo munitus. Aquam autem biberunt Pythagoras et Diogenes et Plato, inter quos etiam Manichæi et reliquis cœtus theologorum philosophorum, et eo vanæ eos perduxit opinionis intemperantia, ut ipsum Deum universorum effectorem ignorarent, et inanima simulacra adorarent. Usum vini tetigerunt ii quoque, qui cum beato Petro apostolo erant discipuli, adeo ut ipsi Domino et eorum magistro, omnium autem Servatori id probro daretur (*Math. 11*), ob participationem increpantibus Judæis, et dicentibus: Quare discipuli tui non jejunant, sicut Joannis discipuli (*Marc. 11*)? Et rursus insultabant discipulis, et exprobrantes dicebant increduli: Magister vester cum publicanis et peccatoribus comedit et bibit (*Lucæ 5*). De pane autem et aqua non reprehendissent, nisi de obsonio et vino scilicet, ii qui vini quidem potionem vituperant, aquæ vero laudant et admirantur. Respondet autem Servator pulchre, dicens: Venit Joannes in via justitiæ, neque comedens, nec bibens, carnem scilicet et vinum, nam absque aliis non potuisset vivere, et dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis comedens et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax et vini potor, amicus publicanorum et peccatorum (*Math. 11*), propterea quod comedat et bibat. Quid nos ergo faciemus? Nec eos qui vituperant sequamur, nec eos qui laudant. Sed vel cum Joanne ratione jejunemus, etiamsi nobis dicant Judæi: Dæmoniam habetis; vel cum Jesu sapienter vinum bibamus, si corpus indigeat, etiam si nobis dixerint: Ecce homines voraces et vini potores. Neque enim revera esca est aliquid, nec potus, sed fides quæ per charitatem extenditur operibus. Cum enim omnem actionem fides fuerit consecuta, condemnari non potest qui comedit et bibit, propter fidem. Quidquid enim non est ex fide, peccatum est (*Ro. n. xvi*). Sed quando aliquis ex voluptuariis, vel ex iis qui quodlibet aliud peccant, dicit: Fide participo, vel aliquid aliud ago, a ratione aliena cupiditate, vel ex corrupta conscientia ininitis fidei, labitur. Servator enim distinguit, dicens: A fructibus ipsorum cognoscetis eos (*Math. vii*). Quod autem fructus eorum qui divinis ratione vitam instituunt et spiritali intelligentia, sit, ex divini Apostoli sententia, charitas, et gaudium, et pax, et longanimitas.

tas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas (*Gal. v*), est extra controversiam. Ipse enim dixit beatus Paulus: Fructus autem Spiritus est hoc et hoc. Quod autem qui atudet tales habere fractas, citra rationem aut inconsiderate, aut intempestive non comedet carnes, nec bibit vinum, neque cum illa mala cohabitabit conscientia. Rursus dixit idem beatus Paulus: Omnis qui certat ab omnibus abstinet (*I Cor. ix*). Cum sana quidem est caro, abstinens ab iis quæ pinguefaciunt; quod si sit ægra vel mœrore confecta, vel aliquo casu afflicta, tunc utetur quidem vel cibo vel potione tanquam medicamento, ad ea curanda quæ molestiam afferunt. Abstinebit autem ab iis quæ sunt animæ noxia, ira et invidia, vana gloria, tristitia et de- tractione, superbia et elatione, Deo agens gratias.

Cum de his itaque satis disseruerim, tuæ rursus docilitati aliam assero adhortationem. Fuge pro viribus eorum virorum congressiones qui nullam habent utilitatem, et pellem exornant aliter quam conveniat etiamsi sint orthodoxi, non solum hæretici, et lædunt hypocrisis, etiamsi cano capite et corrugata fronte præ se ferant longitudinem temporis. Nam ut propter mores generosos ab eis nihil lædaris, id certe quod videtur esse minimum te sauciabit. Insolens enim redditus, animo effereris, eos irridens. Quod quidem tibi detri- mentum afferet, ut qui in superbiam incideris. Super lucidam autem fenestram perseguere et virorum et mulierum sanctas congressiones, ut per eorum veluti subiliter scriptum librum possis tuum cor aperte videre, et per collationem probare socordiam tuam vel diligentiam. Multa enim sunt quæ probitati ferunt te- stimonium: color vultus qui in ea vita quæ degitur efflorescit, et vestium ornatus, et mores compositi, et modestia orationis, et verba non exquisita et affectata, elegans sententia, cogitata sensaque sapientia. Do- minus autem vires dabit tuæ mansuetudini, et omnibus qui sequuntur scopum pietatis, etiamsi vel desidia vel casu aliquid acciderit. Amictus enim, et gressus pedis, et risus dentium annuntiabit de ipso, ut ait Pro- verbium (*Eccles. x*).

Incipiens itaque tibi narrare vitam sanctorum Patrum, neque eos qui sunt in urbibus, vel vicis, vel spe- luncis, vel solitudinibus tibi ignoti, prætermittam oratione; adjiciens eos etiam qui sunt in cœnobiis. Neque enim locus queritur in quo se recte et ex virtute gesserunt, sed modus rectæ eorum institutionis, per quam Christi auxilio vitam egerunt angelicam.

CAPUT PRIMUM.

Vita Isidori (1) presbyteri et xenodochi.

Cum ergo primum venissem in Alexandrinam civi- tatem, secundo consulatu Theodosii magni imperato- ris, qui propter suam rectam in Christum fidem nunc est cum angelis, in ipsa civitate incidi in quemdam virum admirandum, et omni ex parte ornatum, ser- mone, moribus, et scientia, nempe Isidorum, qui erat et presbyter et xenodochus Alexandrinæ eccle- siæ. Is dicebatur prima quidem juventute versans in solitudine, peregisse certamina exercitationis. Cujus etiam cellam vidi ego in monte Nitriæ: offendi autem eum senem septuaginta annos natum; qui cum vi- xisset alios quindecim annos, in pace obiit. Hic san- ctus usque ad horam obitus nihil lineum gestavit extra vittam (2), non balneo est usus, non tetigit carnes, nunquam a mensa recessit repletus ad satietatem. Erat autem corpore a Dei gratia tam bene temperato, ut omnes qui ignorabant ejus victus rationem, per- suasum haberent eum laute vivere et opipare. Hujus virtutes animæ si velim sigillatim narrare, narrantem me tempus deficiet. Qui erat adeo mitis, benignus, et pacificus, ut etiam infideles ejus inimici, propter rectam in Christum fidem, vel ejus umbram revere- rentur, ob insignem viri bonitatem. Tantam autem habuit spiritalem gratiam et cognitionem sanctorum Scripturarum, et comprehensionem divinatorum dog-

A matum, ut etiam in ipso convivio hora solita refectionis fratrum sancti hujus fieret mentis excessus, mutus- que evaderet ipse et obstupesceret; et cum rogaretur ut quæ in excessu evenerant narraret, diceret: Mente sum peregrinatus ab aliqua raptus contemplatione. Scio ego eum sæpe in mensa fuisse lacrymatum; et cum rogaretur causam cur esset lacrymatas, audivi eum dicentem: Pudet me vesci cibo a ratione alie- no, cum sim ratione præditus, et versari deberem in paradiso deliciarum, replendus ambrosiæ nutri- mento, propter eam quæ nobis a Domino data est po- testatem. Is erat Romæ notus cuncto senatui et procerum uxoribus, quo tempore cum beato Athanasio episcopo prius recesserat, deinde cum sancto Deme- trio episcopo. Is cum abundaret opibus, et iis quæ sunt ad usum necessaria, non scripsit testamentum decedens, non pecuniam reliquit, non rem ullam suis sororibus quæ erant virgines, sed eas Christo com- mendavit, dicens: Deus qui vos creavit, vobis quo- que victum providebit sicut et mihi. Erat autem con- ventus virginum quæ erant cum sororibus ejus, se- ptuaginta. Is, cum ad eum venissem adolescens, et rogarem ut ad vitam cooptarer monasticam, mea adhuc ætate lasciviente, et non opus habente sermo- nibus, sed laboribus qui carnem subigerent, duraque et aspera vivendi ratione quæ corpus compesceret; is, inquam, tanquam bonus dormitor pullorum, duxit me extra civitatem ad eas quæ dicuntur

οὐδὲ συνοικήσει· τινὲς πονηρῶ συνειδότες, πάλιν ἔλεγεν ὁ αὐτὸς μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι Πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ὑγιαίνουσιν μὲν τῆς σαρκὸς, ἀπεχόμενος τῶν παινόντων. Ἀβρώστουσης δὲ, ἢ ὀδυνωμένης, ἢ καὶ λύπαις, ἢ περιστάσει κοινωνούσης, χρήσεται μὲν τότε ἢ βρώμασιν, ἢ πόμασιν, ὡς φαρμάκοις ἀλεξιτηρίοις εἰς ἰασιν αὐτῶν, ἀφέξεται δὲ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν βλαβερῶν, ὀργῆς, καὶ φθόου, κενοδοξίας, καὶ ἀκηδίας, καὶ καταλαλιᾶς, καὶ ὑπονοίας ἀλόγου, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ.

Αὐτάρκως τοίνυν ὑπὲρ τούτων διαλαβῶν πάλιν ἄλλην παράκλησιν προσάγω σοι τῇ φιλομαθείᾳ. Φεῦγε, ὅση σοι δύναιμι, συντυχίας ἀνθρώπων οὐδὲν ὄφελος ἐχόντων, καὶ κοσμοῦντων μὲν τὸ δέρμα ἀκαταλλήλως, κἂν ὀρθόδοξοι εἴεν, μὴ τι γε δὴ αἰρετικοί, βλάπτοντες τῇ ὑποκρίσει, κἂν δόξωσι πολιαῖς κεφαλῆς, ἢ ρυτίσι προσώπου ἐπισύρεσθαι μήκος χρόνου. Κἂν γὰρ μηδὲν βλαθῆς παρ' αὐτῶν δι' εὐγένειαν τρόπων, τὸ γοῦν ἐλάχιστον δοκοῦν[τα] τρώσει σε. Καὶ χαυνωθείς κατ' αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἐπαρθήσῃ καταγελῶν τούτων, ὅπερ ἐστὶ σοι βλάβη εἰς ὑπερηφανίαν ἐμπεπτωκότι. Ὑπὲρ δὲ θυρίδα φωτεινὴν μεταδίωκε ἀνθρώπων τε καὶ γυναικῶν ὁσίας συντυχίας, ἵνα διὰ τούτων καθάπερ λεπτόγραφον βιβλίον δυνηθῆς ἰδεῖν σαφῶς καὶ τὴν σὴν καρδίαν, διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως, τὴν βραθυμίαν, ἢ ἐμμέλειαν δυνάμενος τὴν σὴν δοκιμάζειν. Πολλὰ γάρ ἐστι τὰ τῇ χρηστότητι μαρτυροῦντα· ἢ τε χρῶα τῶν προσώπων ἢ ἐπανθῦσα τῇ πολιτείᾳ, καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ἐσθῆτος, καὶ τὸ ἀπέρπερον ἦθος, καὶ ἡ ἀτυφία τῶν λόγων, καὶ ἡ εὐλάβεια τῶν τρόπων, καὶ τὸ ἀπεριεργον τῶν λέξεων, καὶ τὸ χαρίεν τῆς γνῶμης, καὶ τὸ συνετὸν τῶν νοημάτων. Ἐνδυναμώσει καὶ τὴν σὴν κοσμιότητα ὁ Κύριος, καὶ πάντας τοὺς ἐπομένους τῷ τῆς θεοσεβείας σκοπῷ· κἂν ἐν ἀκηδίᾳ ἢ ἐτέρᾳ τινὲ περιστάσει τυγχάνοιτε. Στολισμὸς γάρ, φησὶν, ἀνδρός, καὶ βῆμα ποδὸς, καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγέλει τὰ περὶ αὐτοῦ, καθὼς ἡ Παροιμία λέγει.

Ἀρξάμενος τοίνυν ἐγὼ σοι τῶν ἐξηγήσεων τοῦ βίου τῶν ἁγίων Πατέρων, οὔτε τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ κώμαις ἢ σπηλαίοις ἢ ἐρημίαις ἀγνώστους σοι καταλείψω τῷ λόγῳ, προσθεὶς καὶ τοὺς ἐν τοῖς κοινοβίοις. Οὐ γὰρ ὁ τόπος ἐστὶν ὁ ζητούμενος, ἐνθα κατοικοῦντες οὗτοι κατάρθρωσαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως, δι' ἧς τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ ἐξήσκησαν.

ΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ Ἰσιδώρου Ἱεροδόχου.

Πρῶτον τοίνυν πατήσας ἐγὼ τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατίᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὃς νῦν ἐν ἀγγέλοις ὑπάρχει διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, περιέτυχον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἀνδρὶ θαυμασίῳ, τὸν τρόπον πανταχόθεν κεκοσμημένῳ, ἐν τε λόγῳ, καὶ ἡθει, καὶ γνῶσει, Ἰσιδῶρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι Ἱεροδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας. Ὅς τὰ μὲν πρῶτα τῆς νεότητος ἐλέγετο ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριψάς ἠνυκνεῖαι τὰ τῆς ἀσκήσεως ἄλλα, οὐ καὶ τὴν κέλλην ἑθασάμην ἐγὼ ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας. Κατέλαβον δὲ τοῦτον ἐγὼ ἐτῶν ἑβδομήκοντα γέροντα, ἕς ἐπιζήσας πεντεκαίδεκα ἄλλα ἔτη τελευτᾶ ἐν εἰρήνῃ. Οὗτος ὁ ἅγιος μέχρις αὐτῆς τῆς τελευτῆς οὐκ ὀθόνην ἐφόρησεν ἐκτὸς φακιάλου, οὐ λουτρῶν ἐχρήσατο, οὐ κρεῶν ἤψατο, οὐ τραπέζης ποτὲ πρὸς κόρον ἐνεφορήθη· ὃς τοιοῦτον εἶχεν τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενον, ὡς πεπληροφορηθῆαι πάντας τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτοῦ τὴν δίκαιαν, ὅτι ἐν μεγάλῃ τρυφῇ διάγει. Τούτου τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς ἐὰν θέλω διηγῆσασθαι κατὰ μέρος, ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος. Ὅς τοσοῦτον ἦν πρῶτος, καὶ φιλόνητος, καὶ εἰρηνικός, ὡς καὶ αὐτοῖς τοὺς ἀπίστους ἐχθρούς αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν αἰδεῖσθαι καὶ τὴν σκιάν δι' ὑπερβολὴν τῆς τοῦ ἀνδρὸς χρηστότητος. Τσαύτην δὲ ἔσχεν χάριν πνευματικὴν, καὶ γνῶσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ τῶν θείων δογμάτων κατάληψιν, ὡς καὶ

Α παρ' αὐτὰ τὰ συμπόσια τῆς εἰωθίας ὥρας τῆς μεταλήψεως τῶν ἀδελφῶν ἐξίστασθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἀγίου, καὶ ἐνεάζειν αὐτὸν, καὶ παρακαλούμενον διηγείσθαι τὰ τῆς ἐκστάσεως, καὶ λέγειν, ὅτι Ἀπεδήμησα τῇ διανοίᾳ ἀρπαγὰς ὑπὸ θεωρίας τινός. Ἐγνων κἀγὼ τοῦτον πολλὰκις δακρυσάντα ἐπὶ τῆς τραπέζης· καὶ τῶν δακρυῶν τὴν αἰτίαν πυθόμενος, ἤκουσα αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Αἰδοῦμαι ἀλόγου μεταλαμβάνων τροφῆς λογικὸς ὑπάρχων, καὶ ὄφελων ἐν παραδείσῳ τρυφῆς ὑπάρχειν, καὶ ἐμπορεῖσθαι ἀμβροσίας τροφῆς, διὰ τὴν δοθείσαν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ ἐξουσίαν. Οὗτος γνῶριμος ἦν πάσῃ τῇ κατὰ Ῥώμην συγκλήτῳ, ταῖς γε γυναίξιν τῶν μεγιστάνων, ὀπηνίκα σὺν τῷ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ ἀπεληλύθει τὸ πρότερον, ἔπειτα σὺν τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. Οὗτος περιτετεύων πλοῦτῳ καὶ ἀφθονίᾳ χρειῶν, οὐ διαθήκην ἔγραψε τελευτῶν, οὐ νόμισμα καταλέλοιπεν, οὐ πρᾶγμα ταῖς ἑαυτοῦ ἀδελφαῖς παρθένους οὔσαι· ἀλλὰ παρέθετο αὐτὰς τῷ Χριστῷ, λέγων, Ὁ κτίσας ὑμᾶς Θεὸς αὐτὸς οἰκονομήσει ὑμῖν καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν, ὡς καὶ μοι [M. με]. Ἦν δὲ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ σύστημα παρθένων ἑβδομήκοντα.

Οὗτος φοιτήσαντι μοι νέμ ὄντι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαλοῦντι στοιχειωθῆναι ἐν τῷ μονῆρει βίῳ, σφριγώσης μοι ἔτι τῆς ἡλικίας, καὶ λόγων μὴ δεομένης, ἀλλὰ πόνων τῶν κατὰ σάρκα, καὶ σκληραγωγίας τῆς κατὰ σῶμα· οὗτος, ὡς καλὸς πωλοδάμνης, ἐξάγει με ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὰ λεγόμενα ἐρημικὰ ἀπὸ πέντε σημείων.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Περὶ Δωροθέου.

Και παραδίδοσι με Δωροθέῳ τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ ἐξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ καλεῖται με πληρῶσαι παρ' αὐτοῦ τρία ἔτη πρὸς δαμασκῶν τῶν παθῶν· ἠπίστατο γάρ τὸν γέροντα μεγάλη σκληραγωγία συζῶντα. Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι με τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐπανακάμπτεται με ἐντειλόμενος, λοιπῆς διδασκαλίας ἕνεκεν πνευματικῆς. Καὶ μὴ δυνήθεις τῶν τριῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν παρ' αὐτῷ ἐκπληρῶσαι, διὰ τὸ κραταιᾶ ἀβρωσιεὶ περιπεσεῖν με, οὕτως ἤρθην ἀπ' αὐτοῦ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς προθεσμίας. Ἦν γάρ αὐτοῦ ἡ διαίτα πάνυ σκληροτάτη, αὐχμῶδης λίαν, καὶ ξηροτάτη. Διὰ πάσης μὲν γὰρ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καύματι τῆς μεσημβρίας, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ κατὰ θάλασσαν συνήγεν λίθους· καὶ τούτους ἀεὶ οἰκοδομῶν, καὶ κέλλας ποιῶν, παρεχώρει τοῖς μὴ δυναμένοις οἰκοδομῆσαι, κατ' ἔτος ἔλλαν τελίσκων. Ἐμοῦ δὲ ποτε τῷ ἁγίῳ τούτῳ εἰρηκότος, Τί ποιεῖς, Πάτερ, ἐν γῆρει τοιοῦτε ἀποκτείνων σου τὸ σωματίον ἐν τῷ καύματι τοῖς χυλοῖς; ἀπεκρίνατό μοι, λέγων· Ἐκεῖνο ἀποκτείνει με, ἀποκτενῶ αὐτὸ καγῶ. Ἦσθιεν μὲν γὰρ οὐγκίας ἐξ ἄρτου κατ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ λεπτολαγάνων δέμα· ἐπιπινεν δὲ ὕδατος τὸ ὄσον. Ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος, οὐκ ἔγνω τούτον ἀπλώσαντα πόδας, οὐ καθευδήσαντα ἐξεπίτηδες ἢ ἐπὶ ψιαθίου ἢ ἐπὶ κλίνης· ἀλλὰ διὰ πάσης νυκτὸς καθήμενος ἐπλεκεν σειράν τὴν ἐκ θαλλῶν φοινίκων εἰς λόγον τροφῆς. Ὑπονοήσας δὲ ὅτι ἐπὶ ἐμοῦ μόνου τοσαύτη ἀκρότητι ἀσκήσεως κέχρηται, ἐφιλοπεύστησα παρὰ πλειόνων αὐτοῦ μαθητῶν ἀκριδῶς, εἰ ταύτην ἔχοι διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν ἀσκησιν· οἵτινες λοιπὸν ἔμεινον κατ' ἰδίαν, καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν λοιπὸν κατορθοῦντες· αὐτοὶ μοι ἔλεγον, ὅτι ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ταύτην ἔσχον τὴν πολιτείαν, μηδὲ ποτε κοιμηθεὶς ἐξεπίτηδες, εἰ μὴ τι ἐν τῷ ἐργάζεσθαι ἢ ἐσθίειν ἐκάμμουσέν που τὸν ὀφθαλμὸν κατενεχθεὶς, ὥστε πολλάκις καὶ τὸν φωμὸν ἐκπίπτειν τοῦ στόματος αὐτοῦ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ φαγεῖν, ὑπερβολῇ νυσταγμοῦ. Ἀναγκάζοντος δὲ μοῦ ποτε τούτου τὸν ἅγιον μικρὸν ἐπὶ τῆς ψιάθου πεσεῖν, ὑπολυπούμενος οὕτως ἔλεγέν μοι· Ἐάν πείσης τοὺς ἀγγέλους κοιμηθῆναι ποτε, πείσεις ἐν τούτῳ καὶ τὸν σπουδαῖον.

Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπέστειλὲν με ἐν τῷ φρέατι αὐτοῦ περὶ ὥραν ἐνάτην πληρῶσαι τὸν κάδον εἰς λόγον τῆς μεταλήψεως, ἐνστάτης τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας. Ἐτυχεν δὲ με ἀπελθόντα, ἀσπίδα θεάσασθαι ἐν τῷ φρέατι κάτω, καὶ μηκέτι φόβῳ ἀντλήσαι τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἀπελθόντα δρομαῖον ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ, ὅτι Ἀπεθίνομεν, ἀββᾶ. Ἀσπίδα γὰρ εἶδον ἐν τῷ φρέατι κάτω. Ὑπομειδίσας δὲ ἐκείνος σεμνὸν, ἐπὶ πολὺ μοι προσέχων, καὶ σεῖων κεφαλὴν ἔλεγεν· Ἐάν δόξῃ τῷ διαβόλῳ κατὰ πᾶν φρέαρ ἀσπίδας ἐμβλεῖν, ἢ ὕφεις ἢ ἕτερα ἰοδόλα θηρία εἰς πάσας γὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, σὺ μένεις μηδέποτε πίνων; καὶ ἐξελθὼν τῆς κέλλης αὐτοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ γέμισας τὸν κάδον, νῆστις πρῶτος αὐτὸς τοῦ ὕδατος

Ἄ ἀπεβρόφησεν, ἐπισφραγίσας τὸ ὕδωρ, εἰπὼν, Ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτᾷ, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ Σατανᾶ.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Περὶ Ποταμιαίνης.

Ὁ μακάριος Ἰσίδωρος ὁ ξενοδοχὸς συντατυχηκῶς Ἄντωνίῳ τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ, γραφῆς ἄξιον διηγήσατο πρᾶγμα ἀκηκῶς παρ' αὐτοῦ·

Ὅτι Ποταμιαῖνα τις ὠραιότατη κόρη (12) κατὰ τὸν καιρὸν Μαξιμίνου τοῦ διώκτου, παιδίσκη τινὸς ἀκολάστου ὑπῆρχεν. Ἦν πολλὰ λιπαρήσας ὁ ταύτης δεσπότης ὑποσχέσασαι διαφόροις, ἀπατήσασαι ταύτην οὐκ ἴσχυσεν. Ἐν οἷς τὸ τελευταῖον μανεῖς, παραδίδωσι ταύτην τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐκδοτὸν αὐτὴν δεδωκῶς ὡς Χριστιανῆν, καὶ βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς βασιλεῖς ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς, ὑποσχόμενος αὐτῷ χρήματα ἱκανὰ ἐπὶ τῇ ταύτης συμφορᾷ, Ἐάν πείσης ταύτην, φήσας, συνθέσθαι μοι τῷ σκοπῷ, φύλαξον αὐτὴν ἀτιμώρητον. Ἐάν δὲ ἐμμεῖνῃ τῇ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἀστηριᾶ, παρεκάλεσεν τιμωρομένην αὐτὴν ἀποθανεῖν· Ἴνα μὴ ζῶσα, λέγων, καταγέλῃ μοι τῆς ἀσωτίας. Προσχεθεῖσα δὲ πρὸ τοῦ βήματος ἡ ἀνδρεία, διαφόροις ὄργανοῖς τιμωρητικοῖς τὸ σῶμα ἐδασανίζετο. Καὶ πρὸς πολλοὺς λογισμοὺς καὶ διαφόρους ἐπυργομάχει τῇ γνώμῃ, ἐν οἷς ὄργανοῖς τῶν τιμωριῶν ὠμότερός τις κολαστηρίων βάσανος παρὰ τοῦ τότε δικάζοντος εὐρηται. Κελεύει λέβητα μέγαν πίσην πλησθέντα ὑποκαίεσθαι τοῦτον λαμπροτάτῳ πυρὶ. Βραζούσης οὖν τῆς πίσης, καὶ σφόδρα ἐκκαιομένης, προέτεινεν ὁ ἀνήμερος ἄρχων τῇ μακαρίᾳ ἐκεῖνη, λέγων, ὅτι Ἦ ἀπελθε, ὑποτάγηθι τοῖς θελήμασι δεσπότου σου· ἢ, ἴνα εἰδέναι ἔχῃς, ἐν τῷ λέβητι σε καταγυθίσθηναι κελεύω. Ἦ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα· Μὴ γένοιτο τοιοῦτος πῶποτε ἄδικος δικαστῆς, ὁ κελεύων ὑποτάττεσθαι με ἀσωτιεῖ. Ἀπομανεῖς οὖν ἐκεῖνος, κελεύει αὐτὴν ἐκδυθεῖσαν ἐμβληθῆναι τῷ λέβητι. Ἦ δὲ ἀφίησι φωνὴν, εἰπούσα· Τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου, ὃν σὺ φοβῆ, εἰ κέρριται σοὶ τὸ οὕτως με τιμωρηθῆσασθαι, μὴ κελεύσης με ἐκδυθῆναι, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον με πρόσταξον ἐν τῇ βραζούσῃ πίση καταγαλᾶσθαι, ἴνα ἴδῃς πόσην ὑπομονὴν μοι ἔχαρισατο ὁ Χριστὸς ὃν σὺ ἀγνοεῖς. Καὶ χαλασθεῖσα κατὰ μικρὸν, ὡς ἐπὶ παρατάσει ὠρῶν τριῶν, οὕτως ἐξέβλυξεν φουάσας τῆς πίσης περὶ τὸν τράχηλον.

ΚΕΦΑΛ. Δ΄.

Περὶ Διδύμου.

Πλείστον μὲν οὖν σύστημα χοροῦ ἁγίου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐτελειώθησαν τότε ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἄξιοι εὐρεθέντες τῆς γῆς τῶν πραέων. Ἐν οἷς τελειοῦται καὶ ὁ μακάριος Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γενόμενος, οὗ καὶ συντυχία; ἔσχηκα τέσσαρας, ἐκ διακλειμμάτων ἀπσρχόμενος πρὸς αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἔτη. Τελειοῦται δὲ οὗτος, ἐτῶν ὀγδοήκοντα πέντε. Οὗτος ἀπ' ὀμμάτων ὑπῆρχεν, ὡς αὐτὸς μοι διηγήσατο, τετραέτης τὰς ὄψεις ἀποθαλῶν, μήτε γραμμάτων μεμαθηκῶς, μήτε παρὰ διδασκάλους φοιτήσας· εἶχε γὰρ τὴν κατὰ

Cellæ eremiticæ, circiter quinto ab urbo lapide. **A** tu manebis nunquam bibens? Ipse autem e cella

CAPUT II.

Dorotheus (3) Thebanus.

Et me tradit cuidam Dorotheo exercitatori Thebano sexagesimum annum agenti in spelunca, et jubet me implere apud ipsum tres annos ad domandas animi perturbationes (sciebat enim senem agere vitam admodum duram et asperam), et postquam annorum numerum implessem, rursus ad eum reverterer, mandavit ob reliquam doctrinam spiritalem. Cum autem non potuissem apud eum implere numerum trium annorum, eo quod in morbum incidissem vehementem, ab eo recessi ante tempus præstitutum. Erat enim ejus vitæ ratio longe asperrima, squalida et plane arida. Toto enim die, atque adeo in ipso æstu meridiei, in solitudine quæ est propter mare, coligebat lapides, et ex eis semper ædificans, et cellas faciens, eas cedebat iis qui non poterant ædificare, singulis annis cellam faciens. Cum autem ego aliquando huic sancto dixissem: Quid agis, Pater, in tanta senectute corpusculum tuum occidens caloribus intolerabilibus? Respondit mihi, dicens: Illud me occidit, ego quoque ipsum occidam. Comedebat autem singulis diebus sex uncias panis, et minutorum olerum fasciculum (4); aquæ autem bibeat modicam quid. Deum autem testor me nunquam eum cognovisse pedes extendisse, non dedita opera dormissem in toro, aut super lectum; sed per totam noctem sedens contexebat funem ex ramis (5) palmarum, ut ex eo sibi victum pararet. Cum autem suspicarer eum, cum adessem solummodo, tam extrema usum esse exercitatione, sciscitatus sum ut scirem a compluribus ejus discipulis, an perpetuo uteretur tam accurata exactaque exercitatione: qui quidem manebant ipsi quoque deinceps seorsum, se recte et ex virtute gerentes. Hi mihi dixerunt quod a juventute vitam suam ita instituit, nunquam dedita opera dormiens nisi quod inter operandum vel comedendum aliquando convivebat oculis dejectis; adeo ut sæpe panis quoque (6) ex ejus ore excideret esus tempore propter nimiam dormitationem. Cum autem ego aliquando cogerem hunc sanctum paululum jacere super stercem, ægre ferens mihi dixit: Si quando persuaseris angelis ut dormiant tum virtutis studioso quoque persuaseris.

Quodam autem die ad puteum suum me misit circa horam nonam, ut implem eadum, quo eo in refectione uteretur cum instaret hora cibi capiendi. Accidit autem ut cum accessissem, infra in puteo viderem aspidem, et præ metu aquam minime haurirem, sed currendo reversus ei nuntiarer, dicens: Perimus, abba, vidi enim aspidem inferius in puteo. Ille autem honeste subridens, quoniam mei magnam habebat rationem, et caput quatiens, dixit: Si visum fuerit diabolo in omnem puteum injicere serpentes, et aspides, vel testudines, aut alia venenata animalia, in omnes fontes aquarum,

¹ Illic Didymus initio sanctitate et doctrina clarus, ad extremum, Origenista.

egressus, cum per se hausisset, bibit jejunus, cum prius signaculo crucis manisset, et dixisset: Ubi crux adest (7), illic viribus caret diaboli improbitas.

CAPUT III.

Acta et temperantia Potamiæna (8).

Beatus ergo Isidorus xenodochus, qui beatum Antonium convenerat, narravit mihi, se ab eo audivisse rem dignam quæ mandetur litteris.

Potamiæna quædam puella formosissima, tempore Maximini persecutoris fuit ancilla cujusdam intemperantis et libidinosi. Quam cum multum rogasset, et ei varia promississet ejus dominus, eam non potuit decipere. Quo factum est ut is tandem furore percitus, eam traderet præfecto Alexandrino (9), qui erat eo tempore, tanquam Christianam, et quæ tempora et imperatores insectaretur maledictis propter persecutiones; pollicitus se ei magnam pecuniæ vim daturum ob ejus calamitatem, dicens: Si ei persuaseris ut meo desiderio assentiatur, eam custodi nullo affectam supplicio. Quod si mansisset in ea quam ab initio ostenderat austeritate, rogavit ut ea supplicio affecta moreretur, ne, dicens, viva meam irrideat intemperantiam. Producta autem ante tribunal virgo fortis, diversis ad penas sumendas comparatis instrumentis, corpore fuit extruciata, et adversus multas ac varias rationes mente tanquam turris firma ac stabilis resistebat. Inter instrumenta autem suppliciorum, crudelius quoddam cæteris tormentum ab eo qui tunc erat judex inventum est. Jubet enim magnum lebetem pice repletum vehementissimo igne accendi. Cum bulliret ergo pix et valde arderet, conversus ad illam beatam sævus præses, dixit: Abi, pare voluntati domini tui; alioqui, ut intelligas, jubeo te devolvi in lebetem. Illa vero respondit, dicens: Absit ut sit judex adeo iniquus qui me jubeat parere libidini et intemperantiæ. Ille itaque furore percitus, jubet eam exui, et in lebetem injici. Illa vero vocem emitit, dicens: Per caput imperatoris (10) quem tu times, si statuisti sic me supplicio afficere, ne jusseris me exui; sed jube me paulatim in picem ferventem demitti, ut videas quantam mihi largitus est patientiam Christus quem tu ignoras. Quæ sic paulatim demissa spatio trium horarum, emisit spiritum cum pix pervenisset ad ejus collum.

CAPUT IV.

Vita ¹ Didymi (11) orbi.

Plurimus ergo cætus sanctorum virorum et mulierum tunc fuit consummatus in ecclesia Alexandrina, qui sunt inventi digni terra mitium. Inter quos consummatur etiam beatus scriptor Didymus qui fuit orbis (12). Cum quo fuit mihi quater congressio, cum decem annorum interjecto intervallo ad eum proficiscerer. Is autem consummatur natus annos octoginta quinque. Fuit autem is orbis, ut qui cum esset quatuor annos natus, oculos amiserit, ut ipse mihi narravit; et neque litteras didicit, neque ventitavit ad præceptores. Habebat enim secundum naturam

magistram firmam ac validam, propriam conscientiam. Tanta autem spiritalis cognitionis fuit exornatus gratia, ut revera impleretur in eo quod scriptum est : Dominus illuminat (13) cæcos (*Psal.* cxlv). Vetus enim et novum Testamentum interpretabatur ad verbum : dogmata autem subtiliter et tam strenue exponebat, ut omnes veteres scientia superaret.

Is cum aliquando me cogeret in cella facere orationem, ego autem nollem, mihi dixit narrans : Ter in hanc cellam ingressus est beatus Antonius, ut me viseret; qui a me rogatus ut faceret orationem, statim genu flexit in hac cella, neque commisit ut quod dixeram iterum repeterem, re ipsa quidem docens in obedientia. Quare si tu quoque ejus vitæ vestigia sequeris, ut qui sis monachus et hospes ob virtutem, omnem deponere contentionem.

Illic ipse hoc quoque mihi narravit : Cum quodam die, aiebat, de vita miseri Juliani imperatoris, utpote persecutoris, essem sollicitus, et animo angerer, accidit ut propter hanc sollicitudinem ad vesperam usque seram nihil comederem; et cum in sedili sederem, me somnus opprimeret, et viderem in extasi equos albos cum insessoribus percurrentes, et annuntiantes : Dicite Didymo, hodie hora septima mortuus est Julianus; surge ergo et comede : et quod tu scis, domum mitte ad episcopum Athanasium, ut ille quoque hoc sciat. Notavi autem, inquit, et horam, et diem, et hebdomadam, et mensem, et sic inveni.

CAPUT V.

Alexandræ Vita.

Narravit autem mihi quoque hic beatus de quadam ancilla, nomine Alexandra, quæ relicta civitate in monumento se inclusit, per foramen accipiens quæ erant necessaria, neque in virorum neque in mulierum conspectum veniens spatio decem annorum. Decimo autem anno aiunt beatam, cum dormisset, seipsam composuisse, adeo ut quæ solita erat ad eam venire, cum illi non respondisset, nobis renuntiaverit. Cum nos ergo accessissemus, et monumenti ostium amovissemus, ingressi sumus et invenimus eam obdormisse.

De ea autem dicebat etiam beatissima Melania Romana, cujus vitam narrabo tempore et loco convenienti (*Infra, hic, cap. 117*). Hujus, inquit, beatæ faciem non potui intueri : stans autem ego circa foramen, eam rogavi ut mihi diceret causam propter quam secessit quidem a civitate, seipsam autem inclusit monumento. Illa autem, inquit, per foramea me est allocuta, dicens : Quidam, inquit, insano mei amore tenebatur, et ne eum viderer molestia afficere, vel in invidiam vocare, malui me vivam in hoc monumentum inferre, quam offendere animam quæ facta est ad Dei imaginem. Cum autem ego ei dixissem : Quomodo ferre potes, serva Christi Dei, cum nullo omnino colloqui, sed sola pugnare cum desideriis et cogitationibus? mihi respondit, dicens : A mane usque ad horam nonam oro, per horam

mensuram linum; reliquis autem horis mente revolvo vitam sanctorum Patrum, et patriarcharum, et certamina beatorum apostolorum, et prophetarum, et martyrum. Postquam autem adventarit vespera, cum Dominum meum glorificavero, cibum panis capio, plurimas horas noctis perseverans in oratione, et finem exspectans, quando hinc dissolvam cum spe bona, et apparebo ante faciem Christi Dei.

Non præmittam autem in narratione eos quoque qui ita vixerunt, ut speciem quidem præ se ferrent pietatis ac religionis; sed eam contemnerent, ad laudem quidem eorum qui recte et ex virtute se gerant, et ut cauti sint et attentique legunt.

CAPUT VI.

De quadam Virgine quæ laborabat amore divitiarum.

Erat quædam Alexandriæ virgo solum nomine, habitu quidem humilis, animi autem instituto parca, superba et insolens, et laborans avaritia, auri potius quam Christi amans : ex rebus suis nulli unquam exhibens, non hospiti, non pauperi aut afflicto, non monacho, non virgini, non ecclesiæ vel obolum unum. Ea multis sanctorum Patrum admonitionibus incitata, non repellebat grave pondus divitiarum. Erat autem ei quoque genus, ex quo sororis suæ filiam in filiam adoptaverat. Cui noctu et diu sua pollicebatur, cum ipsa excidisset ab opibus cœlestibus. Nam hæc quoque est una species fraudis diaboli, qui prætextu amoris in cognatos, efficit ut nascatur avaritia. Nam quod ei nulla sit cura generis, hinc patet. Ipse enim docuit et fratrem, et matrem, et patrem occidere. Idque est ex Scripturis extra controversiam. Sed etsi videatur nonnullis curam cognatorum inserere (*Deut. xii*), non hoc facit quod illis bene velit, sed ut eorum qui ei parent animam aperte exerceat ad injustitiam, cum ipse sciat latam sententiam, quæ dicit : Injusti regnum Dei non possidebunt (*I Cor. vi*). Potest autem aliquis, et spiritali motus intelligentia, et divino desiderio, neque suam negligere animam, et cognatis operam ferre, si quid eis defuerit. Quando autem quis ita totam suam instituit animam, ut ea despiciatur et obruatur præ cura cognatorum (14), is incidit in legem, ut qui suam pro vano æstimet animam. Canit autem David quoque sacer psalmographus de iis qui animæ curam gerunt, in timore Dei dicens : Quis ascendet in montem Domini? pro eo quod est, rarus. Aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam (*Psal. cxiii*). Illi enim animam suam in vano accipiunt, qui existimant eam dissolvi una cum hac caruncula, qui virtutes spirituales negligunt.

Huic virgini, quæ solo nomine sibi paraverat appellationem, moribus autem erat aliena ab exercitatione, cum venam, ut dicitur, vellet incidere ad levandam avaritiam, sanctissimus Macarius (15) presbyter et præfectus ptochotrophii eorum qui sunt corpore mutilati, talem actum cogitat. Erat enim is a juventute lapidarius (16). Ad eam autem accedens, dicit : In me inciderunt pulchræ gemmæ,

φύσιν διδάσκαλον ἐβρωμένον τὸ ἴδιον συνειδός· ὃς τὸσαύτη χάριτι ἐπεκόσμητο γνώσεως πνευματικῆς, ὡς καθ' ἰστορίαν πληροῦσαι τὸ γεγραμμένον, Κύριος σοφοῦ τυφλούς. Παλαιὰν μὲν γὰρ καὶ Καινὴν Γραφὴν ἠρμήνευσε κατὰ λέξιν· τῶν δὲ δογμάτων οὕτως ἐπεμελήθη, λεπτῶς καὶ πάνυ ἰσχυρῶς ἐκθέμενος τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, ὡς πάντας ὑπερβεθῆκεναι τοὺς ἀρχαίους ἐν γνώσει.

Τούτου ποτὲ ἀναγκάζοντός με ποιῆσαι εὐχὴν ἐν τῷ αἴκῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλομένου μου, ἔλεγέν μοι διηραμένος, ὅτι εἰς τὴν κέλλαν ταύτην τρίτον εἰσῆλθεν ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἐπισκεψόμενός με, καὶ παρακληθεὶς παρ' ἐμοῦ ποιῆσαι εὐχὴν, εὐθύς ἐκλινεν γόνυ ἐν τούτῳ τῷ κελλίῳ, καὶ οὐ παρεσκευασέ με δευτερώσαι τὸν λόγον, ἔργῳ με παιδεύσας ἐν τῇ ὑπακοῇ. Ὅστε οὖν εἰ κατ' ἴχθους βαινέεις καὶ οὐ τῆς ἐκείνου πολιτείας, ὅσα τε μονάζων, καὶ δι' ἀρετῆν ξενιτεύων, ἀπόθου πᾶσαν φιλονεικίαν. Ὁ αὐτὸς διηγῆσατό μοι καὶ τοῦτο, ὅτι Ἐν μῆ τῶν ἡμερῶν φροντιζόντος μου περὶ τῆς ζωῆς Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀθλοῦ βασιλέως, ὡς διώκτου, καὶ ἀθιμονοῦντός μου, ἔτυχέ ποτε ἄχρις ἐσπέρας βαθείας μηδεὶς γαύσασθαι με ἕνεκεν ταύτης τῆς φροντίδος, καὶ καθεζομένου μου ἐν τῷ ὀρόνῳ κατενεχθῆναι ὑπνῳ, καὶ ἰδεῖν ἐν ἐκστάσει ἵππους λευκοὺς διατρέχοντας μετὰ τῶν ἐπιβατῶν, καὶ κηρύττοντας, εἶπατε Διδύμω, σήμερον ἐβδόμην ὥραν ἐτελεύτησεν Ἰουλιανός. Ἀναστάς οὖν φάγε σὺ, καὶ γνῶσιν ἀπόστειλον τῷ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἵνα κάκεινος γνῶ περὶ τούτου. Καὶ ἐσημειωσάμην, φησὶ, καὶ τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐβδομάδα, καὶ τὸν μῆνα· καὶ εὐρηται οὕτως.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ Ἀλεξάνδρου.

Διηγῆσατό μοι Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς περὶ παιδίσκης τινὸς ὀνόματι Ἀλεξάνδρας· ἣτις καταλείψασα τὴν πόλιν, ἐν μνήματι ἑαυτὴν ἐγκαθειρξεν, δι' ὁπῆς λαμβάνουσα τὰ τῆς χρείας, μήτε ἀνδράσι μήτε γυναιξὶ κατ' ὄψιν συντυγχάνουσα ποτε ἐπὶ ἔτη δέκα. Τῷ δὲ δεκάτῳ ἔτει κοιμηθεῖσα, φασὶν, ἐσχημάτισεν ἑαυτὴν ἢ μακαρίτις· ὡς τὴν ἐν συνηθείᾳ ἀπελούσαν, καὶ μὴ τυχοῦσαν ἀποκρισεως, ἀναγγεῖλαι ἡμῖν. Ἀπελθόντες τοῖνον ἡμεῖς, καὶ ἀποκρούσαντες τὴν θύραν τοῦ μνήματος, καὶ εἰσελθόντες, εὗρομεν αὐτὴν κοιμηθεῖσαν.

Ἐλεγεν δὲ περὶ ταύτης καὶ ἡ τρισμακάρια Μελάνη ἢ Ῥωμαία (περὶ ἧς εἰς τὸν καθήκοντα καιρὸν καὶ τόπον τὰ περὶ αὐτῆς διηγῆσομαι), ὅτι Κατ' ὄψιν μὲν, φασὶ, τὴν μακαρίαν ταύτην οὐκ ἔδυνήθη θεάσασθαι, περὶ δὲ τὴν ὄπην σῶζα ἐγὼ παρεκάλεσα αὐτὴν εἰπεῖν μοι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀνεχώρησεν μὲν τῆς πόλεως, ἐγκατέκλεισεν δ' ἑαυτὴν ἐν τῷ μνήματι. Ἦ δὲ διὰ τῆς ὁπῆς μοι ἐφθέγγετο λέγουσα, ὅτι Ἐβλάβη τις τὸν νοῦν εἰς ἐμὲ, καὶ ἵνα μὴ δόξω λυπεῖν αὐτὸν, ἢ διαβάλλειν, ἠρησάμην ζώσαν ἑμαυτὴν εἰς τὸ μνήμα τοῦτο εἰσαγαγεῖν, ἢ σκανδαλίσει ψυχὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιηθεῖσαν. Ἐμοῦ δὲ εἰρηκίας αὐτῆ, Πῶς διακαρτερεῖς, δούλη Χριστοῦ, τὸ παράπαν μὴδεν συντυγχάνουσα, ἀλλὰ μόνῃ πυκτεύουσα τῇ ἀκηδίᾳ καὶ τοῖς λογισμοῖς; ἢ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπὸ πρῶτ' ἕως ὥρας ἐνάτης εὐχομαι, κατ' ὥραν νήθουσα λίνον· τὰς δ' ὑπολοιπὰς ὥρας περιέρχομαι τῷ νῷ τῶν πῖστιν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ πατριαρχῶν, καὶ

τοὺς ἄθλους τῶν μακαρίων ἀποστόλων, καὶ προφητῶν, καὶ μαρτύρων. Τῆς δὲ ἐσπέρας καταλαβούσης, δοξολογήσασά μου τὸν Δεσπότην, ἔσθλω μου τὸν ψωμὸν, τὰς πάσας ὥρας τῆς νυκτὸς προσκαρτεροῦσά μου τῇ δεήσει, καὶ τὸ τέλος ἐκδεχομένη μου, πότε ἀναλύσω ἐντεῖθεν μετ' ἐλπίδων χρηστῶν, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ.

Οὐ παραλείψω δὲ ἐν τῷ διηγῆματι καὶ τοὺς ἐν προσχῆματι θεοσεβείας ἐν καταφρονήσει βεδιωκότας, εἰς ἔπαινον τῶν κατωρθοκῶτων τὴν ἀρετῆν, ἀσφάλειαν δὲ καὶ παραφυλακτὴν τῶν ἐντυχανόντων.

ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.

Περὶ τῆς φιλαργύρου παρθένου.

Παρθένος τις γέγονεν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, ὀνόματι μόνον, τῷ μὲν σχῆματι δῆθεν ταπεινῇ, τῇ δὲ προαιρέσει φειδωλῆς, σοβαρῆ, καὶ φιλόπλοτος εἰς ἄγαν ἐν χρήμασιν· φιλόχρυσος μᾶλλον ἢ φιλόχριστος· μηδέποτε προιεμένη τῶν ἑαυτῆς τι, μὴ ξένῳ, μὴ πενημένῳ, μὴ ἀγχομένῳ, μὴ μοναχῷ, μὴ παρθένῳ, μὴ Ἐκκλησίᾳ ὀδῶν ἕνα. Αὐτὴ πολλάς νοθεσίας τῶν ἁγίων Πατέρων οὐκ ἀπεσκευάζετο τὴν ὕλην τοῦ πλοῦτου. Ὑπῆργε δὲ ταύτῃ καὶ γένος, ἐν οἷς τεκνοποιεῖται θυγατέρα ἀδελφῆς ἰδίας· ἢ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπηγγέλλετο τὰ ἑαυτῆς, τοῦ οὐρανόθεν πῶθου αὐτῇ ἐκπεσοῦσα. Εἶδος γάρ ἐστι καὶ τοῦτο ἐν τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου, ἐν προσχῆματι φιλοσυγγενείας τὴν πλεονεξίαν ὠδοῖναι παρασκευάζοντος. Ὅτι γὰρ αὐτῷ οὐ μέλει γένους, δῆλον ἐντεῦθεν. Ἀδελφοκτονεῖν γὰρ καὶ μητροκτονεῖν καὶ πατροκτονεῖν αὐτὸς ἐξεδίδαξεν. Καὶ τοῦτο ταῖς θείαις Γραφαῖς ὠμολόγηται. Ἄλλὰ κἄν δόξη συγγενῶν κηδεμονίαν ἐντιθέσθαι τιόν, οὐκ εἰς εὐνοίαν ἐκείνων τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τὴν ψυχὴν ἀδικὸν ἐξασκήσαι τιων, σαφῶς αὐτὸς εἰδὼς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ἀδικοὶ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Δύναται δὲ τις συνέσει πνευματικῇ καὶ θείῳ πῶθῳ κινούμενος, μήτε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀμελεῖν, καὶ τοῖς συγγενέσιν ἐπικουρεῖν, εἰ ἄρα ληπίνω, καὶ διαφόρους παρέχειν παραμυθίας. Ὅταν δὲ τις δλην τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ καταπατήσῃ κηδεμονίᾳ συγγενῶν, ὑποπίπτει νόμῳ, ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λογιζόμενος. Ἄδει δὲ καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαβὶδ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς φροντιζόντων ἐν φόβῳ Θεοῦ· λέγων, ὅτι Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸ δρος τοῦ Κυρίου; ἀντὶ τοῦ, σπανίως. Ἦ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; Ἀθῶος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν λαμβάνουσιν, οἱ νομίζοντες αὐτὴν τῷ σαρκίῳ τούτῳ συνδιαιθέσθαι, οἱ τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν ἀμελοῦντες.

Ταύτην τὴν παρθένον τὴν τῷ ὀνόματι μόνῳ τὴν ἐπωνυμίαν κεκτημένην, τοῖς δὲ τρόποις τῆς ἀσκήσεως ἀπεξενωμένην, τὸ δὴ λεγόμενον, θελήσας φλεβοτομήσασθαι εἰς κουφισμὸν τῆς πλεονεξίας ὁ ἀγιώτατος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἀφηγούμενος τοῦ πτωχεύου τῶν λελωθημένων, σοφίζεταί δρᾶμα τοιοῦτον. Ἦν γὰρ ἐν νεότητι αὐτοῦ λιθοῦρατος, ὃν λέγουσι καβιδάριον. Καὶ ἀπειθῶν λέγει αὐτῇ· Λίθοι ἀναγκαῖοι σμάραγδοι καὶ ὑάκινθοι ἐμπεπτῶσά μοι· καὶ εἴτε κλεψιμαῖοι ἢ ἐμπορικὸι εἰπεῖν οὐκ ἔχω. Τιμῇ οὐχ ὑποβάλλονται, ὑπὲρ διατίμησιν ὄντες. Πιπράσκει δὲ αὐτὸς πεντακοσίων νομισμάτων ὁ ἔχων.

Ἐάν οὖν θέξῃ σοι αὐτοὺς λαβεῖν, ὅς τὰ πεντακόσια νομίσματα · τοῖς δὲ λοιποῖς χρῆσασθαι εἰς κατασκευὴν κόσμου ποικίλην τῆς ἀδελφίδος σου. Ἐκρημαμένη δὲ ἡ λεγομένη παρθένος πάσῃ ψήφῳ τῇ κόρῃ, δαλεάζεται τῇ φιλοκοσμῇ ταύτης, καὶ πίπτει αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, καὶ λέγει αὐτῷ· Δέομαι σου, μὴ τις αὐτοὺς λάβῃ. Προτρέπεται οὖν ταύτην ὁ ἅγιος, λέγων, ὅτι Παραγενοῦ ἕως τῆς οικίας μου, καὶ βλέπε αὐτούς. Ἡ δὲ οὐκ ἠθέλησε, ἀλλὰ προσρίπτει αὐτῷ τὰ πεντακόσια νομίσματα, λέγουσα, Δέομαι σου, ὡς θέλεις, λάβε αὐτούς. Ἐγὼ γὰρ οὐ θέλω ἰδεῖν τὸν ἄνθρωπον τὸν πιπράσκοντα αὐτούς. Λαθὼν οὖν τὰ πεντακόσια νομίσματα παρ' αὐτῆς ὁ ἅγιος Μακάριος, δίδωσι ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτωχείου. Χρόνου δὲ παρελθόντος, ἐπειδὴ μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἰς ἄκρον φιλόθεος ὢν καὶ ἐλεήμων προσβύτης (ἤκμασεν γὰρ μέχρι τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ᾧ συνεχρονίσασμεν καὶ ἡμεῖς), ἠύλαθειτο αὐτὸν ὑπομῆσαι. Τέλος εὐρούσα αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, λέγει αὐτῷ, Δέομαι σου, τί λέγεις περὶ τῶν λίθων ἐκείνων, ὧν δεδώκαμεν τὰ πεντακόσια νομίσματα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, λέγων αὐτῷ· Ἀφ' ἧς ἡμέρας δέδωκάς μοι τὸν χρυσὸν, κατέβαλον αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν τῶν λίθων. Καὶ εἰ βούλει ἰδεῖν αὐτούς, ἔλθε ἐν τῷ ὀπιστίῳ μου· ἐκεῖ γὰρ κεῖνται οἱ λίθοι, καὶ βλέπε ἕάν σοι ἀρέσωσιν, ἐπεὶ αἴρης σου τὸν χρυσόν. Ἦλθεν δὲ ἐκεῖνη ἀσμενεστάτη. Ἦν δὲ τὸ πτωχεῖον, εἰς μὲν τὰ ἀνάγια ἔχον τὰς γυναῖκας, εἰς δὲ τὰ κατὰγια, τοὺς ἄνδρας. Παραγενομένης δὲ αὐτῆς, εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· Τί θέλεις πρῶτον ἰδεῖν; τοὺς ὑακίνθους, ἢ τοὺς σμαράγδους; Λέγει αὐτῷ, Ὁ δοκεῖ σοι. Ὡς δὲ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάγια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ ἡκρωτηριασμένας γυναῖκας, λελωθημένας ὑψεῖς ἔχουσας· καὶ λέγει αὐτῇ, Ἴδου οἱ ὑακίνθοι· εἴτα κατὰγει αὐτὴν εἰς τὰ κατὰγια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ τοὺς ἄνδρας, εἰπὼν· Ἴδου οἱ σμαράγδοι· καὶ νομίζω ποσῶν τιμωτέρους μὴ εὐρεθῆναι. Ἐάν οὖν σοι ἀρέσκωσιν, ἐπεὶ λάβε σου τὸν χρυσόν. Τούτων τοίνυν ὁσῶς γεγονότων διατραπέισα ἡ παρθένος ἐξῆλθεν, καὶ ἀπελθοῦσα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑαυτῆς ἀπὸ πολλῆς λύπης ἐνόσησεν, ὅτι οὐ κατὰ Θεὸν τοῦτο ἐποίησεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναγκαστῶς. Εἰς ὕστερον δὲ ἠὲ χαρίστησεν τῷ πρεσβυτέρῳ, τῆς κόρης ἧς ἐφρόντιζεν μετὰ γάμον ἀτέκνου τελευτησάσης, καὶ λοιπὸν ταύτης εἰς δέον καταχρησαμένης τῷ βίῳ.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίας.

Συντετυχηκῶς οὖν πολλοῖς τῶν ἁγίων ἐγὼ, καὶ ἐνδιατρέψας τοῖς περὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν μοναστηρίοις ἐπὶ ἑτῆ τρία, καὶ συνδιατρέψας καλλίστοις καὶ σπουδαιότατοις μεγάλοις ἀνδράσιν ὡς δισχιλοῖς, πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένους, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ἦλθον ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. Μεταξὺ δὲ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας λίμνη κεῖται, ἡ καλουμένη Μαρία. Κατέχει δὲ αὕτη ἐπὶ μιλία ἑβδομήκοντα. Ἦν διαπλεύσας, διὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ἡμέρας ἦλθον εἰς τὸ ὄρος ἐπὶ τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας.

Ἡ ὄρει παράκειται ἡ πανέρημος παρατεινούσα ἕως Αἰθιοπίας καὶ τῶν Μαζίκων καὶ τῆς Μαυριτανίας. Ἐν ᾧ ὄρει οἰκοῦσιν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι, οἵτινες διαφόρους ἔχουσι πολιτείας, ἕκαστος ὡς δύναται καὶ ὡς βούλεται· ὡς ἐξείναι καὶ μόνον μένειν, καὶ δευτέρον, καὶ πολλοστόν. Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ἀρτοκοπεῖά ἐστιν ἐπὶ τὰ, ὑπηρετούμενα κάκεινοις, καὶ τοῖς εἰς τὴν πανέρημον ἀναχωρηταῖς, ἀνδράσιν οὖσιν ἑξακοσίους. Παροικῆσας οὖν ἐγὼ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ ἐνιαυτὸν ὅλον, καὶ πολλὰ ὠφεληθεὶς ἀπὸ τῶν μακαρίων καὶ ὁσίων Πατέρων, Ἀρσιότου τοῦ μεγάλου, καὶ Πουτουθαστοῦ, καὶ Ἀγίλων, καὶ Χρονίου, καὶ Σεραπίωνος, καὶ πολλοῖς διηγήμασιν ἀρχαιότερων πνευματικῶν Πατέρων παρ' αὐτῶν κεντρωθεὶς, ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐνδοτάτω. Ἐν τῷ ὄρει τούτῳ τῆς Νιτρίας ἐκκλησία μία ἐστὶ μεγίστη. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τρεῖς φοίνικες ἐστᾶσιν, ἕκαστος ἔχων μᾶστιγα ἐφ' ἑαυτοῦ κρεμαμένῃ. Καὶ ὁ μὲν ἐστὶν εἰς ἐπιστροφὴν τῶν μοναχῶν τῶν πταιόντων· ὁ δὲ, εἰς τιμωρίαν ληστῶν, ἕάν γε ἐμπέσωσι ποτε· ὁ δὲ, εἰς διόρθωσιν τῶν περιτυγχανόντων καὶ ἐκπεπτωκῶν οἰοισθῆποτε σφάλμασιν· ὡς πάντας τοὺς πταιόντας, καὶ διελεγχομένους, καὶ ὑπευθύνους πληγῶν καθεστῶτας, περιλαμβάνει τὸν φοίνικα, καὶ λαμβάνοντα κατὰ κότου βήτας οὕτως ἀπολύεσθαι. Πρόσκειται δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ξενοδοχεῖον εἰς ὃ τὸν ἀπελθόντα ξένον δεξιοῦνται πάντα τὸν χρόνον, κἂν ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν μείναι θελήσῃ, μέχρις οὗ αὐθαίρετος ἀναχωρήσῃ θελήσῃ, συγχωρήσαντες αὐτῷ ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἐν ἀργίᾳ διάξαι· τὰς λοιπὰς ἡμέρας περισκοπῶσιν αὐτὸν λοιπὸν ἐν ἔργοις, ἢ ἐν κήπῳ, ἢ ἐν ἀρτοκοπείῳ, ἢ ἐν μαγειρείῳ. Εἰ δὲ ἀξιόλογός τις εἴη, δίδασιν αὐτῷ βιβλίον ἀναγινώσκειν, μὴ συγχωρήσαντες αὐτῷ ἕως ἑκτῆς ὥρας μεθὲν συντυχεῖν. Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει καὶ λατροὶ διάγουσι, καὶ πλακουντᾶριοι. Κέχρηται δὲ καὶ οἶνω, καὶ πιπράσκειται οἶνος. Πάντες δὲ οὗτοι ὁδόνην ἐργάζονται ταῖς χερσὶν ἑαυτῶν, ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἀνευδεῖς. Καὶ τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης ἐστὶν ἐστᾶναι καὶ ἀκοῦειν ἀφ' ἑκάστης μονῆς ὕμνους καὶ ψαλμοὺς τῷ Χριστῷ ἄδομένους, καὶ προσευχὰς εἰς οὐρανούς ἀναπεμπομένας, ὡς νομίσαι τινα μεταρτίον ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ μετοικισθῆναι. Τὴν δὲ ἐκκλησίαν Σεβδάτω καὶ Κυριακῇ καταλαμβάνουσι μόνον. Ὅκτῳ δὲ εἰσὶν πρεσβύτεροι ἀφηγούμενοι ταύτης τῆς ἐκκλησίας· ἐν ᾧ, μέχρις οὗ ζῆ ὁ πρῶτος πρεσβύτερος, οὐδὲ εἰς τῶν ἄλλων οὐ προσφέρει, οὐ δικάζει, οὐχ ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ αὐτῷ συγκαθίσονται μόνον.

Περὶ Ἀρσιότου. Οὗτος ὁ μέγας Ἀρσιόσιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ γέροντες τῶν ἁγίων, οἱ σὺν αὐτῷ, οὓς ἡμεῖς ἐωράκαμεν, σύγχρονοι ἦσαν τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου. Ἐν οἷς διηγείτο οὗτος αὐτὸς ὁ μέγας Ἀρσιόσιος καὶ τὸν Ἀμοῦν εἰδέναι τὸν Νιτριώτην, οὗ τὴν ψυχὴν ἔδεν ἀναλαμβανομένην ὑπὸ ἀγγέλων ὁ μέγας Ἀντώνιος, καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς ἀναγομένην. Ἐλεγεν δὲ οὗτος καὶ Παχώμιον εἰδέναι τὸν Ταβεννησιώτην, ἀνδρα προφητικὸν χάρισμα ἐσχηκότα, ἀρχιμανδρίτην γεγονότα ἀνδρῶν τρισχιλίων, περὶ οὗ εἰς ὕστερον τὰς ἀρετὰς διηγήσομαι.

smaragdi et hyacinth., nec scio an sint furtivi, an alicujus mercatoris. Non constituitur enim eis pretium, cum æstimationem superent; qui habet autem, vendit eas quingentis solidis. Si ergo tibi visum fuerit eas accipere, da quingentos solidos, potes ex una gemma accipere quingentos, reliquis autem uti ad variandum mundum filix tuæ sororis. Cum autem quæ dicebatur virgo tota penderet a puella, inescatur ejus ornandæ cupiditate; et procidit ad ejus pedes, et dixit: Rogo te ne quis alius eas accipiat. Eam ergo adhortatur sanctus, dicens: Veni usque ad domum meam, et eas aspice. Illa autem noluit; sed ei præbet quingentos solidos, dicens: Rogo te, quid jubes de lapidibus, pro quibus dedimus solidos quingentos? Ille ei respondit, dicens: A quo die mihi dedisti aurum, eos impendi in pretium gemmarum, et si velis eas videre, veni in hospitium meum. Illic enim sitæ sunt gemmæ, et vide; quod si tibi non placeant, tolle aurum tuum. Venit autem illa lubentissime. Habebat autem ptochotrophium in superiori quidem parte mulieres, in inferiori autem viros. Cum ea autem accessisset, introducit eam in vestibulum, et dicit ei sanctus Macarius: Quid vis primum videre, hyacinthos, an smaragdos? Ea vero illi dicit: Quod tibi videtur. Ille vero eam ducit in partem superiorem, et ostendit ei conscissis feminas membris, et vultibus totis varia morbositate laceratis, et dicit ei: Ecce hyacinthi. Deinde deducit eam in partem inferiorem, et ostendit ei viros, dicens: Ecce smaragdi; et existimo non inveniri his pretiosiores; quod si tibi non placeant, accipe aurum tuum. His ergo sic gestis, pudore affecta virgo exiit, et domum reversa magnum accepit dolorem, quod hanc rem ex Deo non fecisset, sed adducta necessitate. Postea autem gratias egit presbytero, cum puella cujus curam gerebat, post nuptias mortua esset sine liberis, ipsaque deinceps facultates suas in rectos usus expendit.

CAPUT VII.

Vita abbatis Arsisii (17) et eorum qui cum eo erant in monte Nitriæ.

Cum ego cum multis sanctis essem congressus, et versatus tres annos in monasteriis quæ sunt circa Alexandriam, et mansissem cum magnis studiosissimisque et optimis viris circiter bis mille, omni virtute ornatis, illinc recedens veni in montem Nitriæ. Inter hunc montem autem et Alexandriam positus est lacus, qui dicitur Maria: is autem continet ad millia septuaginta. Quem cum transmissem, per

diem unum et dimidium veni in montem ad partem meridionalem. In quo monte sita est ingens solitudo, quæ pertinet usque ad Æthiopiã, et Mazicos, et Mauritaniam. In eo autem habitant ad quinque millia virorum (18), qui utuntur vario vitæ genere, unusquisque ut potest et vult, adeo ut liceat et solum manere, et cum duobus, et tribus, et cum quo velit numero. In hoc monte sunt septem pistrinæ, quæ et illis serviunt, et anachoretis qui sunt in vasta solitudine, viris perfectis, numero sexcentis. Cum ergo toto anno in monte habitassem apud beatos et sanctos Patres, magnum Arsisium et Putuphastum, et Hagionem (19), et Cronium, et Serapionem, et multis antiquiorum Patrum spiritalibus narrationibus, ab ipsis essem stimulatus, veni in intimam solitudinem. In hoc monte Nitriæ una est maxima ecclesia, et in ipsa ecclesia sunt tres palmæ, ex quibus unaquæque habet flagellum (20) suspensum. Et est unum quidem ad castigandos monachos qui delinquant; alterum vero ad puniendos latrones, si quando inciderint; tertium vero ad corrigendos eos qui forte veniunt, et in aliqua delicta incidunt; adeo ut quicumque delinquant, et convinctur meruisse ut dent pœnas, palmam amplectantur, et tergo plagas præfinitas accipiant, et sic dimittantur. Prope ecclesiam autem positum est xenodochium, in quo venientem hospitem toto tempore accipiunt, etiam si biennium aut triennium voluerit manere, donec velit sua sponte recedere, permittentes ei una hebdomada manere in otio. Aliis autem diebus deinceps occupant eum in operibus, aut in horto, aut in pistrino, aut in coquina. Quod si fuerit quispiam cujus sit habenda ratio, dant ei librum legendum, non permittentes ei ut cum ullo colloquatur usque ad horam sextam. In hoc monte degunt etiam medici et placentarii. Utuntur etiam vino, et vinum illic venditur. Hi autem omnes suis manibus faciunt vestem lineam, adeo ut sint omnes minime egentes. Circa horam autem nonam licet stare, et audire in unoquoque monasterio hymnos et psalmos Christo canentes, et preces ad hymnos emittentes, adeo ut existimet quispiam se sublime elatum transmigrasse in paradysum deliciarum; veniunt autem ad ecclesiam Sabbato solum et Dominico. Sunt autem octo presbyteri qui præsumt huic ecclesie, in qua quondam vivit primus presbyter hujus ecclesie, nullus alius offert, nec judicat, nec habet sermonem, sed tacite solum cum eo sedent.

Hic magnus Arsisius, et alii multi cum eo senes, quos nos vidimus, fuerunt æquales tempore magno Antonio. Atque mihi quidem narravit hic magnus Arsisius se a monacho quoque vidisse Nitriotem, cujus animam vidit assumi Antonio ab angelis, et in colum deduci (*Vita Antonii, c. 32; Ruff., l. II, c. 30*). Is dicebat se etiam Pachomium vidisse Tabennestotem, virum prophetica gratia clarum, ter mille virorum archimandritam; cujus narrabo postea virtutes (*Infra, c. 38*).

CAPUT VIII.

De sancto Amon (21) et ejus conjuge.

Dicebat autem Amon hoc modo vixisse. Cum esset, inquit, parentibus orbatu adolescentem circiter viginti duos annos, natus, vi a suo patruo mulieri junctus est matrimonio; et cum non posset resistere necessitati quam ei afferebat patruus, visum est ei, et corona redimiri (22), et sedere in thalamo, et omnia sustinere quæ sunt in matrimonio. Postquam autem omnes essent egressi, qui in thalamo et lecto dormituros collocaverant, surgit beatus Amon, et claudit fores; et sedens vocat beatam et germanam suam conjugem, et ei dicit: Adesdam, domina et soror (23), deinde rem tibi narrabo. Hoc quo conjuncti sumus matrimonium, nihil habet eximium. Recte ergo faciemus, si abhinc unusquisque nostrum seorsum dormierit, ut Christo placeamus, intactam nostram reddentes virginitatem. Et cum e sinu suo parvum libellum protulisset, tanquam ex persona Apostoli et Servatoris, legebat puellæ, quæ erat ignara litterarum, plurimam lectionis partem, adjiciens ex sua divinitus inspirata doctrina, et in vita, in virginitate et castitate agenda eam instituens. Quo factum est ut illa Christi gratia repleta, diceret: Ego quoque, domine mi, persuasum habeo fore ut castam vitam libenter agam; et si quid jubes, hoc deinceps faciam. **M**e vero, Ego, inquit, jubeo et rogo ut unusquisque nostrum seorsum maneat. Ea vero hoc non tulit, dicens: Maneamus in eadem domo, sed in diversis lectis. Vivens ergo cum ea decem et octo annos in iisdem ædibus, toto die vacabat horto et balsameto. Operabatur enim balsamum; quæ balsamus instar vitis plantatur, ut in qua colenda et putanda multum laboris ponatur. Vespere ergo domum ingrediens, et faciens orationes, cum ea comedebat. Et rursus nocturnas preces fundens, et synaxim peragens, summo mane ibat in hortum. Cum hæc sic fierent, et pervenisset uterque ad impatibilitatem (*Caute legé*), vim et efficaciam habuere preces Amonis. Postremo autem ei dicit illa beata: Est aliquid quod tibi dicam, domine mi, ut si me audieris, mihi plane constabit quod vere ex Deo me diligas. Is vero ei dicit: Dic quod velis. Ea vero dicit illi: Æquum est ut tu qui es vir pius et religiosus, et exeres justitiam, et similiter ego qui eandem viam instituti sum secuta, seorsum maneamus, et multi ex eo capiant utilitatem. Non par est enim ut propter me tanta et talis occultetur tua virtus philosophiæ, qui mecum propter Christum cohabitans in casitate. Is vero cum ei gratias egisset, et gloriam Deo dedisset, ei dicit: Recto tibi visum est, domina et soror; et si hoc tibi placet, tu habeto hanc domum; ego vero abibo, et aliam mihi domum faciam. Qui cum ab ea esset egressus, ingreusus est in interiora montis Nitriæ; nondum enim tunc illic erant frequentia monasteria, et sibi fecit duos cellarum tholos. Et cum vixisset alios viginti duos annos, et recte summam exercita-

¹ Hic Or fuit Origenista.

Ationis virtutem exercuisset, in vita obiit monastica, vel potius translatus est sanctus Amon, natus sexaginta duos annos, bis in anno videns beatam vitæ suæ consortem.

Cum is ergo solus esset in Nitriis, ferunt ad eum puerum rabie exagitatum, vinctum catenis. Canis enim rabiosus mordendo illi rabiem dederat. Seipsum ergo totum laniabat, ut qui intolerabilem morbum ferre non posset. Postquam ergo vidit ejus parentes, ad supplicandum procedentes: Quid mihi, inquit, labores exhibetis, o homines, ea petentes quæ mea merita superant, cum in vestris manibus præsto sit auxilium? Reddite enim viduæ bovem quem clanculum occidistis, et sanus reddetur vobis puer. Illi vero cum convicti essent, læti fecerunt quæ jussa fuerant, et **B** eo orante puer sanus evasit.

Accesserunt autem alii ejus visendi gratia. Ad quos dixit vir sanctus, tentandi eorum animi gratia: Afferte ad me dolium unum, ut habeam satis aquæ ad eos qui veniunt excipiendos. Ii autem promiserunt seipsum allaturos. Cum autem alterum pœnituisset, ubi in vicum venisset, dicit alteri: Nolo occidere camelum, neque ei dolium imponere, ne moriatur. His auditis, alius suis junctis asinis magno labore dolium sursum portavit. Præveniens autem Amon ei dixit: Quid? quod socii tui camelus est mortuus interim dum huc venisti? Is autem reversus invenit eum a lupis devoratum. Multa quoque alia hic vir fecit.

Hoc autem miraculum narravit beatus Athanasius Alexandriæ episcopus, scribens in Vita Antonii, quod **C** cum aliquando monachi ad ipsum missi essent ab Antonio (erat enim in interiore solitudine Antonius), cum ad ipsum venissent, surrexit senex, et ambulabat cum eis. Et cum esset transiturus Lycum fluvium cum ejus discipulo Theodoro, verebatur exui, ne seipsum videret aliquando nudum: et interea dum de ea re dissereret, inventus est trans fluvium, ut qui absque cymba in extasi trajecisset, translatus ab angelo: fratres autem natatu transmiserunt. Postquam autem accessit ad Antonium, primus ei dixit Antonius: Cum Deus mihi multa de te revelasset, et tuam translationem mihi significasset, te ad me accersivi necessario, ut cum nobis invicem frui licuisset, pro nobis invicem intercederemus. Cum autem eum collocasset in quodam loco longe separato, hortatus est **D** ne recederet ante translationem. Cum autem ipse seorsum fuisset consummatus, vidit Antonius ejus animam in coelum assumptam ab angelis. Hic est ergo Amon, qui sic vixit, et sic obiit. Hunc Lycum fluvium ego cum metu pontone aliquando transmisi; est enim fossa et derivatio magni Nili.

CAPUT IX.

Vita abbatis¹ Or (21).

In hoc monte Nitriæ fuit vir admirabilis abbas, Or nomine, habens monasteria mille fratrum, habitu angelico præditus (*Ruff.*, l. II, c. 2); ut qui cum esset nonaginta annos natus, nihil amisisset de corpore,

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Βίος τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν καὶ τῆς τούτου συζύγου.

Οὗτος ἔλεγεν καὶ τὸν Ἀμοῦν τοιούτῳ τρόπῳ βεβωκέναι· Ὀρφανὸς, φησὶν, ὑπάρχων νεανίσκος ὡς ἐτῶν εἴκοσι δύο, βίβη παρὰ τοῦ ἰδίου θεοῦ γυναικὶ συνεζεύχθη. Καὶ μὴ δυνήθει ἀντιστῆναι τῇ τοῦ θεοῦ ἀνάγκῃ, ἔδοξεν καὶ στεφανούσθαι, καὶ ἐν παστῶ καθέζεσθαι, καὶ πάντα μεμενηκέναι κατὰ τὸν γάμον. Μετὰ δὲ τὸ ἐξελεθεῖν πάντας κοιμήσοντας αὐτοὺς ἐν τῷ παστῶ καὶ τῇ κλίνῃ, ἀναστὰς ὁ μακάριος Ἀμοῦν ἀποκλείει τὴν θύραν, καὶ καθίσας προσκαλεῖται τὴν μακαρίαν αὐτοῦ καὶ γνησίαν σύζυγον, καὶ λέγει αὐτῇ· Δεῦρο δὴ, κυρία καὶ ἀδελφῆ, λοιπὸν διηγῆσμαι σοὶ τὸ πρᾶγμα· ὁ γάμος δὲ ἐγαμήσαμεν οὗτός ἐστιν περισσὸν ἔχων οὐδέν. Καλῶς οὖν ποιήσομεν ἡμεῖς, ἐὰν ἀπὸ τοῦ νῦν ἕκαστος ἡμῶν κατ' ἴδιαν καθευθίσῃ, ἵνα καὶ τῷ Χριστῷ λοιπὸν ἀρέσωμεν, ἐκτελέσαντες ἄθικτον ἡμῶν τὴν παρθενίαν. Καὶ ἐξενεργῶν ἐκ τοῦ κέλπου βιβλίον γεγραμμένον, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ Σωτῆρος ἀνεγίνωσκεν τῇ κόρῃ ἀπειρῶ οὐσῆ Γραφῶν· τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀναγνώσεως προστιθεὶς ἀπὸ τῆς ἰδίας θεοπνεύστου διανοίας, τὸν περὶ παρθενίας καὶ ἀγγελίας εἰσηγούμενος αὐτῇ βίον· ὡς τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ πληροφορηθεῖσαν ἐκείνην εἰπεῖν· Κάγω πέπεισμαι, κύριέ μου, τὸν ἀγνὸν βίον ἡδέως βιοῦσα, καὶ εἰ τι κελεύεις, τοῦτο ποιήσω λοιπόν. Ὁ δὲ, Τοῦτο κελεύω, φησὶ, καὶ παρακαλῶ, ἵνα ἕκαστος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νῦν κατ' ἴδιαν μένῃ. Ἡ δὲ οὐκ ἠθέσχετο εἰπούσα· Ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ μένωμεν, ἐν διαφόροις δὲ κλίμασι. Ζήσας οὖν μετ' αὐτῆς ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἔτη ἕξα ὀκτὼ, διὰ πάσης ἡμέρας ἐσχόλαζεν ἐν τῷ κήπῳ καὶ τῷ βαλαμῶνι· βαλαμουργὸς γάρ ἦν· ἧτις βάλαμος ἀμπέλου δίκην φυτεύεται, γεωρρομένη καὶ κλαδουμένη, πολὺν ἔχουσα πόνον. Ἐσπῆρας οὖν εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον, καὶ ποιῶν εὐχὰς, ἤσθιεν μετ' αὐτῆς, καὶ πάλιν νυκτερινὰς ποιῶν εὐχὰς καὶ συνάξεις, ὑπὸ βαθῶν ὄρθρον ἀπίει εἰς τὸν κήπον. Τούτων οὕτως ἐπιτελουμένων, καὶ ἀμφοτέρων εἰς ἀπάθειαν ἐληλακότων, ἐνήργησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν, καὶ λέγει αὐτῷ τὰ τελευτάτα ἡ μακαρίτις ἐκείνη· Ἐχω σοὶ τι εἰπεῖν, κύριέ μου· Ἴνα, ἂν μου ἀκοῦσης, πληροφορηθῶ ὅτι θνητὸς κατὰ Θεὸν ἀγαπᾷς με. Λέγει αὐτῇ, Εἰπέ ὁ βούλει· λέγει αὐτῷ· Δικαίον ἐστὶ πρᾶγμα ἄνδρα σε θνητὰ θεοσεβῆ καὶ δικαιοσύνην ἀσκούντα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐμὲ ἐξηλωκυῖαν τὴν αὐτὴν σοὶ ὁδὸν κατ' ἴδιαν μένειν, καὶ πολλοὺς ὠφελείσθαι. Ἄτοπον γάρ ἐστι δι' ἐμὲ κρύπτεσθαι σοὶ τὴν τσοαύτην καὶ τοιαύτην ἀρετὴν τῆς φιλοσοφίας, συνοικούντά μοι διὰ τὸν Κύριον ἐν ἀγγελίᾳ. Ὁ δὲ εὐχαριστήσας αὐτῇ, καὶ δεδωκὼς δόξαν τῷ Θεῷ, λέγει αὐτῇ· Καλῶς σοὶ ἔδοξεν, κυρία καὶ ἀδελφῆ. Καὶ εἰ τοῦτό σοι ἀρέσκει, ἔχε σὺ τοῦτον τὸν οἶκον, ἐγὼ δὲ ἀπελθὼν ποιήσω μοι ἕτερον οἶκον. Καὶ ἐξελθὼν ἀπ' αὐτῆς εἰσηλθεν ἐνδότερον τοῦ τῆς Νιτρίας ὄρους. Οὕτω γάρ ἦν ἐκεῖ τότε συνεχῆ μοναστήρια. Οἰκοδομεῖ αὐτῷ δύο θόλους καλλίων, καὶ βιώσας ἄλλα εἴκοσι καὶ δύο ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν, ἐν τῷ μονῆρῳ βίῳ ἐτελεύτησε· μάλλοι δὲ ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος Ἀμοῦν, ἐτῶν ἐξήκοντα δύο, δις οὐτ' ἔτους ὁρῶν τὴν μακαρίαν σύμβιον αὐτοῦ.

PATROL. GR. XXXIV.

Α Μόνου οὖν αὐτοῦ ἐν ταῖς Νιτρίας ὑπάρχοντος, φέρουσιν παῖδα λυσσῶντα πρὸς αὐτὸν, ἀλύσει δεδεμένον· λυσσῶν γὰρ δῆξας κύνων, ἐκείνῳ τὴν λύσσαν μετέδωκεν. Ἐσπῆρασαν οὖν ἑαυτὸν ὄλον, ἀφορητὸς ἔχων τὸ πάθος. Ὡς γοῦν ἴδεν αὐτοὺς τοὺς γονεῖς πρὸς τὴν ἱερίαν χωροῦντας, Τί μοι κόπους παρέχετε, φησὶν, ὦ ἄνθρωποι, τὰ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν ἀξίαν ἐπιζητούντες, ἔχοντες οὖν ἐν χερσὶ τὸ βοήθημα; ἀπόδοτε γὰρ τῇ χήρᾳ τὸν βῶν ὃν λαθραίως ἀπεκτείνετε, καὶ ὑγιῆς ὑμῖν ὁ παῖς ἀποδοθήσεται. Οἱ δὲ ὡς ἠλέγχθησαν, χαίροντες ἐποιοῦν τὰ προσταχθέντα, τοῦ παιδὸς ὑγιάναντος εὐξαμένου αὐτοῦ.

Ἄλλοι δὲ παρήσαν πρὸς αὐτὸν ἐπισκέψεως ἕνεκα· πρὸς οὓς δοκιμάζων τὴν γνώμην αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἔλεγεν· Πίθον μοι ἕνα κομίσατε, ἵνα ἔχω ὕδωρ ἱκανὸν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐρχομένων. Οἱ δὲ ὑπέσχεον δι' αὐτῶν ἐνεργεῖν. Μεταμεληθεὶς δὲ ὁ ἕτερος παραγενόμενος εἰς τὴν κώμην, λέγει τῷ ἐτέρῳ· Οὐκ ἀποκτενῶ μου τὴν κάμηλον, οὐδὲ ἐπιτίθημι τὸν πίθον πρὸς αὐτὴν, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄλλος, τὰς οικίας ὑποζεύξας ὄρους, πολλῶν καμάτῳ τὸν πίθον ἀπήνεγκεν. Προλαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀμοῦν εἶπεν· Τί ὅτι ἡ κάμηλος τοῦ ἐτέρου σου τέθνηκεν, ἔως οὔτου σὺ ἐνταῦθα παραγέγονας; Ὁ δὲ ὑποστρέψας, εὗρεν αὐτὴν ἀπὸ λύκων βεθρωμένην. Πολλὰ τε καὶ ἄλλα ὁ ἀνὴρ διεπράξατο.

Τούτου θαῦμα διηγῆσατο ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, γράψας εἰς τὸν περὶ Ἀντωνίου βίον, ὅτι πᾶρ ποτε μοναχῶν ἀποσταλέντων παρὰ Ἀντωνίου πρὸς αὐτὸν, καὶ φωνοῦντες αὐτόν. Ἦν γὰρ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ἐρήμῳ ὁ Ἀντώνιος. Ὡς δὲ ἀπίεσαν πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς ὁ γέρον συνεπορεύετο αὐτοῖς· ὅτι παρέρχεσθαι ποτε μέλλων τὸν Λύκον ποταμὸν ἕμα Θεοδώρῳ μαθητῇ αὐτοῦ, εὐλαβεῖτο ἀποδύσασθαι, ἵνα μὴ γυμνὸν ἑαυτὸν ἴδῃ ποτέ. Καὶ ἐν τῷ διαπορεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν εὗρεθὲ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἐν ἐκστάσει περᾶσας δίχα πορθμοῦ ὑπὸ ἀγγέλων μετενεργηθείς. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ κολύμβῳ διεπόρθμυσαν. Ὡς δὲ παρεγένετο πρὸς Ἀντώνιον, πρῶτος ὁ Ἀντώνιος εἶπεν πρὸς αὐτόν· Τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφάντός μοι πολλὰ περὶ σοῦ, καὶ τὴν μετὰθεσίην σου δηλώσαντός μοι, ἀναγκάως σε πρὸς ἑμαυτὸν προσεκαλεσάμην, ἵνα ἀλλήλων ἀπολαύσαντες, ὑπὲρ ἀλλήλων πρεσβεύσωμεν. Ἰάξας δ' αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ κεχωρισμένῳ μακρὰν, μὴ ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν μέχρι τῆς μεταθέσεως προεστρέψατο. Τελειωθέντος δὲ αὐτοῦ κατὰ μόνας, ἴδεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὁ Ἀντώνιος ἀναλαμβανομένην εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ ἀγγέλων. Οὗτός ἐστιν ὁ Ἀμοῦν, ὁ οὕτως βιώσας, καὶ οὕτως τελευτήσας, ὡς τὸν μακάριον Ἀντώνιον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἰδεῖν ὑπὸ ἀγγέλων ἀναγομένην εἰς τὸν οὐρανόν. Τούτου τὸν Λύκον ποταμὸν μετὰ δειλίας ἐγὼ πορθμῷ παρηλθὼν ποτε. Διῶρυξ γάρ ἐστι τοῦ μεγάλου Νεῖλου.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Βίος τοῦ ἀββῶ Ὁρ.

Ἐν τῷ ὄρει τοῦτῳ τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνὴρ τις θαυμασῆτος, ἀββᾶ Ὁρ ὄνομα (30) αὐτῷ, Πατὴρ μόνος ἔχων ἀδελφῶν χιλίων, σχῆμα ἔχοντας ἀγγελικῶν, ἐνανθήκοντα ἔτη που ὑπάρχων, οὐκ ἀπεβάλετο ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ σώματος, λαμπρὸς ἄγαν καὶ φαειρὸς

τῶν προσώπων, ὡς καὶ δρώμενον μόνον, δυσωπήσιμον ἄνθρωπον εἶναι τὸν ἄνθρωπον. Οὗτος πολλὰ πρότερον κατ' ἑαυτὸν ἀσκήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ πορρωτέρῳ, ὕστερον ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ τὰ μοναστήρια συνεκρότησεν, ἔλωσθε φτεύσας χερσὶν οικειαίς, ξύλων οὐκ ὄντων ἐν τῷ τόπῳ, ὡς ἕλην εἶναι τινα ἐν τῇ ἐρήμῳ πυκνήν. Ἐλεγον γὰρ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν Πατέρες, ὅτι οὐδὲ βλαπτός ἦν ὡδὲ ποτε, ὅτε πρὶν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς ἐρήμου παρεγένετο· ἐφύτευσεν δὲ αὐτὸν, ἵνα μὴ διὰ τινα χρεῖαν οἱ συνερχόμενοι πρὸς αὐτὸν ἀδελφοὶ ἀναγκασθῶσιν περιάγειν· ἀλλὰ πᾶσαν πρόνοιαν αὐτῶν ἐποιεῖτο, εὐχόμενος· τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀγωνιζόμενος, ἵνα ἐν μηδενὶ λείπωνται τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ πρόφασις αὐτοῖς βλάβης γένηται τις. Οὗτος ἐν τῇ ἐρήμῳ πρῶτον διάγων, ἦσθιεν μὲν βοτάνας καὶ ῥίζας γλυκείας, ἐπινεν δὲ καὶ ὕδωρ ὅτε ἠύρισκεν, ἐν εὐχαῖς καὶ ὕμνοις διατελῶν πάντα τὸν χρόνον. Ὡς δὲ λοιπὸν τὴν τελείαν τοῦ γήρωτος ἐφθασεν ἡλικίαν, ἄγγελος αὐτῷ φαίνεται κατ' ὄναρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγων, ὅτι Ἔσθι εἰς ἔθνος μέγα, καὶ πολλὴν λαὸν πιστευσήσῃ, ἔσονται δὲ οἱ σωζόμενοι διὰ σοῦ χιλιάδες δέκα· ὅσπερ ἂν ἐνταῦθα κερήσης, τοσοῦτον ἀρξῆς ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Καὶ μηδὲν διστάσεις, φησὶν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ σοὶ λείψει τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν, ἄχρι τῆς τελευταίας σου, ὅσκις ἂν ἐπικαλέσῃ τὸν Θεόν. Ταῦτα ἀκούσας, ἐπὶ τῇ πλησίον ἔρημῳ ὤρμησεν, καταμόνας πρῶτον διάγων· καλύθειον γὰρ μικρόν τι ἑαυτῷ κατασκευάσας, λαχάνοις συνθέτοις μόνον ἀρκοῦμενος, πολλάκις δὲ καὶ δι' ἑβδομάδος μόνης μεταλαμβάνων, ἀγράμματος μὲν ὢν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν οἰκουμένην ἤρχετο, χάρις αὐτῷ θεοθεν δίδοται, καὶ τὰς Γραφὰς ἐξῴθεν ἀπεστήθιζεν. Ἐπιδοθέντος γὰρ αὐτῷ βιβλίου παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἔμπειρος τῶν γραμμάτων, οὕτως λοιπὸν ἀνεγίνωσκεν. Εἰλήφει δὲ καὶ ἐτέραν χάριν, τὴν κατὰ δαιμόνων ἐλασίαν· ὡς πολλοὺς τῶν πασχόντων καὶ μὴ βουλομένων αὐτοὺς παριστᾶν βοῶντας αὐτοῦ τὴν πολιτείαν· ἰάσεις τε τὰς κίλλας ἐπιτελῶν οὐκ ἐπαύετο, ὡς συναχθῆναι πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς τρεῖς χιλιάδας. Ἰδὼν δ' ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ, καὶ περιχαρῆς γενόμενος, ἠσπάσατο καὶ περιεπύξατο. Νίψας δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν χερσὶν οικειαίς, πρὸς διδασκαλίαν ἐτρέπετο. Ἐμπειρος γὰρ ἦν λίαν τῶν Γραφῶν, θεοθεν τὴν χάριν ταύτην δεξάμενος. Πολλὰ δὲ τῶν Γραφῶν λύσας ἡμῖν κεφάλαια, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παραδοὺς, ἐπὶ τὰς εὐχὰς προστρέπετο. Ἔθος γὰρ τοῖς μεγάλοις, μὴ προιεσθῆναι τι τῆς σαρκὸς, πρὶν τὴν πνευματικὴν τροφήν τῇ ψυχῇ παραδοῦναι· αὕτη δὲ ἐστὶν τοῦ Χριστοῦ κοινωνία. Μεταλαβόντες οὖν ταύτης καὶ εὐχαριστήσαντες, ἐπὶ τὴν τράπεζαν προστρέπετο αὐτὸς ἡμᾶς, αὐτὸς δὲ τῶν σπουδαίων ὑπομιμνήσκων, καθήμενος καὶ λέγων ἡμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν. Ἦν γοῦν τοιοῦτος· ὁ ἀνὴρ ἐπίδοξος ἐν πολλοῖς Πατράσιν· ὡς πολλῶν μοναχῶν πρὸς αὐτὸν ἐρχομένων, πάντας τοὺς παρόντας ἀδελφοὺς συγκαλούμενον, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ κελία αὐτοῖς ποιεῖν, τοῦ μὲν πηλὸν ἐπιδιδόντος, τοῦ δὲ πλίνθον, ἄλλου δὲ ὕδωρ ἀντλοῦντος, ἄλλου δὲ ξύλα κόπτοντος. Καὶ ἀποτελεσθέντων αὐτοῖς τῶν κελίων, αὐτὸς τὰς χρεῖας ἐπήρκει τοῖς ἐργομένοις. Οὗτος ψευδᾶδελφὸν ποτε ἐλθόντα πρὸς

αὐτόν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀποκρυψάμενον, ἐλέγξας αὐτὸν ἐπὶ πάντων, εἰς μέσον τὰ εἶδη προσήνεγκεν· ὥστε μηκέτι τολμᾶν τινα ἐπὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, τοσαύτην χάριν ἀρετῆς ἔχοντας, ἦν διὰ τῆς πολλῆς καὶ καλῆς πολιτείας αὐτῷ συνελέξατο. Ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀγγέλων χοροὺς ὁμοῦντων τὸν Θεόν.

Ἐπολλὴν προσεμαρτύρει ἀρετὴν πᾶσα μὲν ἡ ἀδελφότης, ἐξαιρέτως δὲ ἡ ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ Μελάνη, πρὸ ἐμοῦ εἰσλθοῦσα εἰς τοῦτο τὸ ἔθνος. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸν οὐ κατελιπαζῶντα. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἐν τοῖς διηγήμασιν ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀνδρός, ὅτι οὔτε ἐψεύσατο ποτε, οὔτε ὤμοσεν, οὔτε κατηράσατό τινα, οὔτε ἐκπὸς χρεῖας· ἐλάλησέν τι ποτε.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ Παμβῶ.

Τούτου τοῦ ἔθνους ἐγένετο πάροικος ὁ μακάριος Παμβῶ, διδάσκαλος Διοσκόρου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ Ἀμμωνίου, καὶ Εὐσεβίου, καὶ Εὐθυμίου τῶν ἀδελφῶν, καὶ Ὀριγένους τοῦ ἀδελφίδου Δρακοντίου ἀνδρός ἐνόβου καὶ θαυμαστοῦ. Οὗτος ὁ Παμβῶ πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα εἶγεν ἀνδραγαθήματα καὶ προτερήματα πλεῖστα καὶ διάφορα· ἐν οἷς καὶ τοῦτο αὐτοῦ ἦν πλεονέκτημα ἐν τοῖς μεγάλοις αὐτοῦ κατορθώμασιν· τοσοῦτον ἦν ὑπερόπτης χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου, ὅσον ἀπῆτει ὁ Δεσποτικὸς λόγος. Ἐν οἷς διηγείτο μοι ἡ μακαρία Μελάνη, ὅτι Ἐν ἀρχαῖς παραγινόμενῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπὸ τῆς Ρώμης, καὶ ἀκούσασα περὶ τῆς τοῦτου ἀρετῆς, τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ξενοδόχου περὶ αὐτοῦ μοι διηγησάμενος, καὶ ἰδηγῆσάστος πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅτι προσήνεγκα αὐτῷ ἀργενταρίαν τριακοσίων λιτρῶν ἀργύρου, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκ τῶν πραγμάτων μου μετασεῖν. Ὁ δὲ, φησὶ, καθεζόμενος, καὶ πλέκων θαλλοὺς, ἠλόγησέν με φωνῇ μόνῃ εἰπὼν· Ὁ Θεὸς δώσει σοὶ τὸν μισθόν. Καὶ λέγει τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ Ὀριγένει· Δέξαι καὶ οἰκονόμησον αὐτὰ πᾶσι τοῖς κατὰ Λιβύην, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις ἀδελφοῖς· ταῦτα γὰρ τὰ μοναστήρια πίνεται πλέον παρὰ τὰ ἄλλα· παραγγελίας αὐτῷ μηδενὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ δοῦναι ἀπ' ἐκείνων τοῦ χρήματος, διὰ τὸ εὐπορωτέραν εἶναι τὴν χρεῖαν. Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ἐστῶσα ἐξεδεχόμενη παρ' αὐτοῦ εὐλογίας τιμηθῆναι, ἢ κἂν λόγῳ δοξασθῆναι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ δόσει. Καὶ μηδὲν ὄλωσ παρ' αὐτοῦ ἀκούσασα, εἶπον αὐτῷ, ὅτι Κύριε, ἵνα ἰδῆς πόσον ἐστίν, τριακόσθαι λίτραι ἀργύρου εἰσίν. Ὁ δὲ πάλιν καὶ ἐπὶ τούτῳ μηδ' ὄλωσ ἀνανεύσας, ἢ κἂν προσεχῶν τῷ σκεύει τῆς θήκης, ἀπεκρίνατό μοι· Ὁ ἐνήνοχος αὐτὸ, θέλον, παρὰ σοῦ μαθεῖν τὴν ποσότητα τοῦ σταθμοῦ χρεῖαν οὐκ ἔχει. Ὁ γὰρ τὰ θρησταθμίας, καὶ τὰς νάπας στήσας ζυγῶν, πολλῶν πλέον ἐπισταται τὴν ποσότητα τοῦ ἀργύρου. Εἰ μὲν γὰρ ἐμοὶ αὐτὸν ἐδίδως, καλῶς ἂν μοι καὶ τὸν σταθμὸν ἔλεγες· εἰ δὲ τῷ Θεῷ αὐτὰ προσήνεγκας, τῷ καὶ τοὺς δύο ὀβολοὺς μὴ παρὶδόντι, ἀλλὰ πλέον πάντων τούτους τιμήσαντι, σιώπα, ἡσύχαζε. Οὕτως οὖν οἰκονόμησεν, φησὶν, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἐν τῷ εἰσελθεῖν με εἰς τὸ ἔθνος. Μετ' ὀλίγον χρόνον κεκοίμηται ὁ ἀνθρωπος Θεοῦ μὴ νοστήσας, μὴ ἀλήθης ἐστὶ τῶν τοῦ σώματος μελιῶν, ἀλλὰ τὴν σπυρίδα καταράπτων μετεστεφιατό με, καὶ

erat enim vultu nitido et alacri, adeo ut cum vel so-
lum videretur, vir esset reverendus. Is cum longe
ante se in ulteriore exercisset solitudine, postea in
propriam solitudine congregavit monasteria, palude
propriis plantata manibus, cum ligna non essent in
eo loco, adeo ut esset densa silva in solitudine. Dixe-
runt enim nobis qui cum eo erant Patres, quod ne
germen quidem illic erat, quando vir ille venit ex
solitudine. Ipsam autem plantavit, ne propter res nec-
essarias, qui ad ipsum conveniebant fratres, cogere-
ntur circumire; sed eorum omnem gerebat curam,
Deum orans, et pro eorum salute decertans, ut nihil
eis deesset necessarium, nec esset eis ullus socordiae
praetextus. Is primum quidem degens in solitudine,
vescebat herbis et dulcibus radicibus: aquam quo-
que bibebat quando inveniebat, in precibus et hymnis
toto tempore perseverans. Postquam autem pervenit
ad perfectam aetatem senectutis, angelus et apparuit
in somnis, dicens in solitudine: Eris in gentem mag-
nam, et magnus tuae fidei credetur populus. Qui per
te autem salvi fient, erunt decies mille: quos si hic
lucrifeceris, totidem tibi parebunt in futuro saeculo.
Neque quidquam dubitaveris, ait ei Angelus: nihil
enim tibi deficiet eorum quae sunt ad usum necessa-
ria, usque ad mortem tuam, quoties Deum invocave-
ris. Haec cum audisset, venit ad propinquam solitudi-
nem, seorsum primum degens, sibi quodam parvo
constructo tuguriolo, solum compositis contentus
oleribus; saepe etiam semel solum vescens in hebdo-
mada. Atque erat quidem primum illitteratus; post-
quam autem venit ex solitudine in terram habitantem,
ei gratia fuit data divinitus, et Scripturas exprime-
bat memoriter. Ei enim libro dato a fratribus, ita
deinceps legebat tanquam peritus litterarum. Aliam
quoque acceperat gratiam, nempe daemonum
expellendorum, adeo ut multi ex iis qui laborabant,
etiam eo nolente, clamantes ejus vitam ostenderent.
Alias quoque curationes non cessabat peragere. Quo
factum est ut ad eum convenirent tria millia mona-
chorum. Cum eos autem vir ille vidisset, laetitia affe-
ctus eos salutavit, et complexus est. Cum pedes eo-
rum propriis lavasset manibus, conversus est ad
doctrinam; erat enim valde peritus litterarum, ut
qui hanc gratiam accepisset divinitus. Cum autem
Scripturarum multa solvisset capita, et fidem tradi-
disset orthodoxam, adhortatus est ad preces. Viris
enim magnis mos est, nihil carnis admittere, prius-
quam spiritale alimentum animae tradiderint; haec
autem est Christi communio. Cum ejus ergo fuissent
participes, et egissent gratias, hortatus est ad men-
sam, ipse semper inter sedendum eos admonens eo-
rum quae sunt bona et honesta, et dicens eis ea quae
pertinent ad salutem. Fuit ergo hic vir clarus inter
monachi, omnes praesentes fratres convocans, in uno
die eis cellas faceret: uno quidem subministrante
lutum, altero vero laterem, alio autem lauriente
aquam. Perfectis autem cellis, ipse praebat venien-
tibus quae erant necessaria. Is falsum fratrem, qui ad

eum aliquando venerat, et vestes suas occultaverat,
cum coram omnibus arguisset, in medium produxit.
Quo factum est ut nemo auderet deinceps apud eum
mentiri, cum tantam haberet gratiam, quam per hon-
estam suam vitam sibi collegerat. Licebat autem
videre multitudinem eorum qui cum ipso erant mo-
nachorum in ecclesia, tanquam angelorum choros
Deum laudantium.

Magnam huic sancto, suo testimonio tribuit virtu-
tem universa fraternitas: praecipue autem ancilla
Dei Melania, quae hunc montem ante me est in-
gressa. Ego enim eum non offendi vivum. Haec au-
tem praecleara de hoc viro narrabat, quod nec un-
quam sit mentitus, neque juraverit, neque ulli male
sit precatus, neque locutus sit nisi opus esset.

CAPUT X.

Vita abbatis Pambo (25).

Hujus montis aecola fuit etiam abbas Pambo, qui
fuit magister Dioscuri episcopi Ammonii et Eusebii
et Euthymii fratrum, et Origenis filii (26) fratris
Dracontii viri illustris et admirabilis. Hic Pambo
multa quidem habebat et varia privilegia: inter cae-
tera autem quae recte et ex virtute ab eo gereban-
tur, hoc habebat quo erat reliquis superior, quod
scilicet aurum et argentum despiciebat, quantum
postulat ratio dominica. Unde mihi narravit beata
Melania quod cum ab initio Roma venisset Alexan-
driam, et de ejus virtute audisset a beato Isidoro
presbytero et xenodocho, qui de eo mihi narravit, et
ad ipsum deduxit in solitudinem. Ad eum, aiebat,
attuli vasa argentea trecentarum librarum argenti,
rogans eum ut rerum mearum esset particeps. Ille
autem, inquit, operans, et ramos texens mihi bene-
dixit, voce magna dicens: Deus det tibi mercedem.
Et dixit suo aëonomo Origeni [At. Theodoro]: Ac-
cipe, et ea dispensa universae fraternitati quae est in
Libya et in insulis. Haec enim monasteria magis in-
digent: ei praecipiens ut ex eo nihil daret iis qui
erant in Ægypto, propterea quod sit regio ditior et
abundantior. Ego autem, inquit, stans exspectabam
ut vel benedictionibus ab eo honorarer, vel verbo
saltem laudarer ob tantum donum. Cum vero nihil
omnino ab eo audissem, ei dixi: Domine, ut scias
quantum sit, sunt trecentae librae argenti. Is autem
rursus cum ad hoc ne omnino quidem annuisset, et
nec ad vasis quidem thecam attendisset, respondit:
Is cui haec attulisti, o filia, non opus habet ut a te
discat quantitatem ponderis. Qui enim montes ap-
pendit et saltus statera (Isa. xl, 12), multo magis
scit quantitatem tui argenti. Si enim haec mihi da-
res, recte mihi pondus dixisses; sed si Deo ea obtu-
listi, qui ne duos quidem obolos (27) despexit, sed
eos plus quam omnia aestimavit (Marci xii, 42),
tace. Sic ergo, inquit, dispensavit gratia Domini,
dum ingressa sum in hunc montem. Brevi autem
post tempore dormiit homo Dei, nec aegrotans, nec
in ulla parte corporis dolorem sentiens, sed sportam
contexens me accersit, et cum adesset jam extre-

mus stimulus, dicit mihi : Cape hanc sportam a meis manibus, ut mei memineris. Nihil enim habeo aliud quod tibi relinquam. Et cum hoc dixisset, excedit sine febre, cum esset annorum septuaginta, Domino commendans spiritum. Quem cum ego curassem (28), et linteis sancti corpus involvissem et deposuissem, recessi a solitudine, usque ad diem mortis mecum habens illam sportam. Hic Pambon cum esset moriturus, in ipsa hora excessus, eum circumstantibus Origene presbytero ac œconomō (29), et Ammonio viris inclytis, et reliquis fratribus, dicitur hoc dixisse : Ex quo veni in hunc locum solitudinis, et meam œdificavi cellam, et hic habitavi, nullus fuit dies quo non aliquid operis fecerim meis manibus : nec memini me ab aliquo panem gratis datum comedisse ; nec me in hanc horam poenitet **716** alicujus sermonis, quem dixerim ; et sic ad Deum recedo, ut qui nec pius quidem ac religiosus esse coeperim. Hoc quoque de eo ferebant testimonium Christi servi Origenes et Ammonius, quod nunquam de re aliqua interrogatus, quæ vel ad Scripturam, vel ad actionem negotiumve aliquod pertineret, statim responderit, sed dixerit : Nondum inveni quod respondeam ; sæpe autem præterierant tres menses, et non dabat responsum, dicens : Nondum comprehendi. Tam considerate quidem ex Deo dabat responsa, ut a Deo cum omni metu omnes acciperent. Dicebatur enim hanc virtutem etiam supra magnum Antonium, et super omnes sanctos exercuisse, nempe ut esset in loquendo accuratus et perfectus.

CAPUT XI.

Vita abbatis Pior (50).

Fertur autem præter alia hæc quoque actio sancti Pambon, quod Pior, qui se in vita exercebat monastica, ad ejus cellam aliquando accedens, proprium panem detulit. Cum eum autem Pambon reprehendisset, dicens : Cur hoc fecisti ? respondit Pior : Ne te gravarem. Itaque tacitus eum dimisit. Post aliquantum autem temporis accedens magnus Pambon ad cellam Pior, panem suum secum madefactum attulit. Ab eo autem rogatus, quanam de causa panem attulisset madefactum, respondit Pambon : Ideo madefeci, ne ego quoque te gravarem.

CAPUT XII.

Vita abbatis Ammonii (31) et fratrum simul cum sororibus.

Ammonius, qui fuit magni Pambo discipulus, simul cum tribus fratribus et duabus sororibus, cum pervenissent ad summum pietatis ac religionis, venerunt in solitudinem, et seorsum fecerunt utrumque monasterium, virorum scilicet et mulierum, ita ut satis magnum intercederet spatium. Quoniam autem insigniter doctus erat virorum optimus Ammonius, quædam civitas desideravit eum habere episcopum. Qui cum accessissent ad beatum Timotheum episcopum, rogarunt eum ut eis episcopum ordinaret Ammonium. Ille autem dicit : Adducite eum ad me, et ego eum vobis ordinabo. Cum ergo eum magno auxilio ivissent ad eum comprehendendum, is conversus est in fugam. Cum vidisset autem se jam esse comprehensum, stans eos rogabat. Cum ii autem non parerent, juravit senex se rem non suscipere, neque

posse egredi e solitudine. Ubi autem non cedebant, ipsis videntibus, arrepto forfice sinistram aurem sibi abscidit ad imum usque, eis dicens : Nunc intelligite fieri non posse ut ego sciam quod me cogitis, cum lex prohibeat ne ad sacerdotium provehatur is cui sunt aures amputatæ. Cum sic ergo eum dimisissent, recesserunt, et ad episcopum venientes hæc ei renuntiaverunt. Is autem eis dicit : Hæc lex in usu sit apud Judæos. Mihi autem si vel truncatum naribus adduxeritis qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo. Euntes ergo eum rursus rogabant. Cum ipse autem non pareret, aggressi sunt eum vel vi adducere. Is autem eis juravit, dicens : Si me coegeritis, etiam linguam meam excindam. Eo itaque post hæc dimisso, recesserunt. Hujus Ammonii fertur hoc miraculum. Nunquam, inquit, si quando turpis voluptatis caruncula insurrectio ejus corpus invasit, corpori suo pepercit ; sed ferrum candens suis membris admovebat, adeo ut esset totus ulceratus. Ejus autem mensa talis fuit a juventute usque ad mortem, quod crudis scilicet vesceretur ; nihil enim unquam comedebat quod igni fuisset admotum, præter panem. Vetus autem et Novum Testamentum dicebat memoriter (32) ; et in doctorum virorum Origenis et Didymi, et Pierii et Stephani scriptis ita erat versatus, ut sexages centena millia versuum percurreret, ut de eo ferunt testimonium magni quoque Patres in solitudine. Hujus autem feruntur etiam prophetiæ. Tantum autem valebat in consolandis fratribus qui erant in solitudine, quantum nullus alius.

Hoc ei suo suffragio tribuebat Evagrius, qui erat vir discernendi vi præditus, se nullum hominem vidisse qui esset magis impatibilis (53), et alienus ab omnibus animi perturbationibus (*Cautè lege*).

[Hic idem sanctissimus cum a Rufino temporis illius præfecto prætorii multiplici supplicatione rogatus fuisset, ut magno illo Ammonio Constantinopolim ob necessarias eremi actiones adveniente, ipse quoque dignaretur venire, vehementer id precantibus sanctis diversarum provinciarum episcopis, aliisque quampluribus eremitis (qui ad dedicationem basilicæ, quam ipse condiderat, convenerant), memoratum Rufinum propriis manibus suscepit sacro fonte mundatum. Quem suæ conversationis merito plurimum veneratus est, sancto Ammonio cupiens in omnibus obedire : qui paulo post dormivit in Domino, sepultusque est in basilica quæ appellatur Ruffiniana ; in cujus sepulcro curari feruntur cuncti diversis febribus laborantes. *Ex Heraclide, cap. 2.*]

CAPUT XIII.

Vita abbatis Benjamin (31).

In hoc monte Nitriæ fuit vir admirabilis, qui vocabatur Benjamin, qui recte et ex virtute vitam egit annis octoginta. Qui cum summe virtutem exercisset, dignatus fuit gratia curationum, adeo ut cuicumque manus imposuisset, aut quod benedixerat oleum dedisset, qui laborabat liberaretur ab omni ægritudine. Hic qui tanta gratia dignus fuerat habitus, octo mensibus ante obitum fuit hydropticus, et ejus corpus usque adeo intumuit, ut propter dolores inveniretur alius Job nostri temporis. Cum nos autem assumpsisset Dioscorus episcopum, qui tunc erat pres-

τοῦ τελευταίου κεντήματος πρὸς ἀπαρτισμὸν ὄντος, ἄσθαι τὸ πρᾶγμα, μηδὲ δύνασθαι ἐξελεῖν τῆς ἐρήμου. λέγει μοι, Δέξαι ταύτην τὴν σπυρίδα ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἵνα μέμνησάι μου. "Ἄλλο γάρ σοι οὐκ ἔχω τί καταλείψω. Ἐκλιμπάνει ἀπίρετος ἐτῶν ἑβδομήκοντα, παραθέμενος τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα· ὃν ἐνταφιάσασα ἐγὼ, καὶ θῶναις τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἐλίξασα, καὶ ἀποθεμένη, οὕτως ἀνεχώρησα τῆς ἐρήμου, ἕως ἡμέρας θανάτου τὴν σπυρίδα ἐκεῖνην μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα. Οὕτως ὁ Παμβῶ τελευτᾶν μέλλων, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἐκλιμπάνειν αὐτὸν, παρεστῶσιν Ὀριγένει τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ οἰκονόμῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ, ἀνδράσι περιβοήτοις, τοῦτο λέγεται εἰρηκέναι, ὅτι Ἄφ' οὗ ἦλθον εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς ἐρήμου, καὶ ψυχοδόμησά μου τὴν κέλλαν, καὶ ἔκρησα ἐνθάδε, οὐκ ἐκτὸς ἔργου τῶν ἐμῶν χειρῶν πεποίηκα ἡμέραν μίαν· οὐδὲ μέμνημαι δωρεάν ἄρτον φαγῶν ἀπὸ τίνος· οὐ μεταμέλομαι ἕως τῆς ἄρτι ὥρας ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ ἐλάλησα. Καὶ οὕτως ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Θεόν, ὡς μηδὲ ἀρξάμενος τοῦ θεοσεβεῖν. Προσεμαρτύρουν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ Ὀριγένης καὶ Ἀμμώνιος ἀφηγοῦντο ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐρωτηθεὶς λόγον παρὰ τίνος ἢ Γραφικὸν ἢ ἄλλον τινὰ πραγματικὸν, εὐθὺς ἢ παρατὰ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔλεγεν μηδέπω τὴν ἀπόκρισιν εὐρηκέναι. Πολλάκις δὲ παρήλθε καὶ τρίμηνον, καὶ οὐκ ἐδίδου ἀπόκρισιν, λέγων μήπω κατελήφηναι. Οὕτω μέντοι τὰς ἀποφάσεις ἐδίδου περιεσκεμμένως κατὰ Θεόν, ὡς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μετὰ παντὸς φόβου τοὺς πάντας δέχεσθαι ταύτας. Ταύτην γάρ τὴν ἀρετὴν ἐλέγετο καὶ ὑπὲρ τὸν μέγαν Ἀντώνιον, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους ἐσχηκέναι τὴν εἰς τοὺς λόγους ἀκριβείαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ Πίωρ.

Φέρεται δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αὕτη ἡ πράξις τοῦ ἁγίου Παμβῶ· ὅτι ὁ μακάριος Πίωρ ὁ ἀσκητῆς παραβαλῶν αὐτοῦ τῇ κέλλῃ ποτὲ, ἴδιον βαστάσας ἀπήνεγκεν ἄρτον. Ἐγκληθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ, Τίνος ἔνεκεν τοῦτο πεποίηκας; ἀπεκρίνατο ὁ Πίωρ, Ἴνα μὴ σε βαρῆσω, ὃν σιωπήσας οὕτως ἀπέλυσεν. Μετὰ τινα χρόνον παραβάλλει ὁ μέγας Παμβῶ τῇ κέλλῃ τοῦ Πίωρ· καὶ βρέξας τὸν ἄρτον αὐτοῦ, οὕτως ἀπήνεγκεν. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ δι' ἣν αἰτίαν βεδρεγμένον ἀπήνεγκεν, ἀπεκρίνατο ὁ Παμβῶ· Ἴνα μὴ καγῶ σε βαρῆσω, ἔβρεξα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ Ἀμμωνίου.

Ὁ Ἀμμώνιος οὗτος μαθητῆς γεγονὼς τοῦ μεγάλου Παμβῶ ἅμα τρισὶν ἀδελφοῖς ἐτέροις, καὶ δυσὶν ἀδελφαῖς, εἰς ἄκρον φιλοθείας ἐλάσαντες, κατελήφασαι τὴν ἔρημον, καὶ ἀμφοτέρας τὰς μονὰς κατ' ἴδιαν ποιήσαντες τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ὡς ἱκανὸν ἀπέγειν ἀπ' ἀλλήλων διάστημα. Ἐπεὶ δὲ καθ' ὑπερβολὴν φιλόλογος ἦν ὁ ἀριστος τῶν ἀνδρῶν Ἀμμώνιος, πόλις τις τοῦτου ἠράσθη εἰς λόγον ἐπισκοπῆς. Καὶ προσελθόντες Τιμοθέῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ, παρεκάλουν αὐτὸν χειροτονῆσαι αὐτοὺς ἐπίσκοπον τὸν Ἀμμώνιον. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Φέρετέ μοι αὐτὸν καὶ χειροτονῶ ἡμῖν τοῦτον. Ἀπελθόντων οὖν αὐτῶν μετὰ βοήθειας πολλῆς εἰς τὴν σολαβδέσθαι αὐτὸν, εἰς φυγὴν οὗτος ἐπάρατη. Ἰδὼν δὲ ὅτι λοιπὸν κατελήθη, στὰς παρεκάλει αὐτούς. Μὴ πειθομένους δὲ αὐτῶν, καὶ διώκοντο μὴ καταδίχ-

σθαι τὸ πρᾶγμα, μηδὲ δύνασθαι ἐξελεῖν τῆς ἐρήμου. Ὡς δὲ οὐ συνεχῶρουν αὐτῷ, βλεπόντων πάντων ἀφαρπάσας ψαλίδα, τὸ ἀριστερόν οὗς ἑαυτοῦ ἕως τοῦ πυθμένους ἐψάλισεν, ἀδύνατος, Κἄν ἀπὸ τοῦ νῦν πεπληροφόρησθε, ὅτι ἀδύνατόν με γενέσθαι λοιπὸν ὅπερ αὐτοὶ ἀναγκάζετε, τοῦ νόμου ἀπαγορεύοντος, ὡτόμητον εἰς ἱερωσύνην μὴ προάγεσθαι. Οὕτως οὖν ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν, καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν ταῦτα τῷ ἐπισκόπῳ. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Οὗτος ὁ νόμος παρὰ Ἰουδαίους πολιτευέσθω· ἐμοὶ δὲ καὶ ρινόμητον, ἐὰν ἐνέγκητε μόνον ἄξιον τοῖς τρόποις ὄντα, χειροτονῶ. Ἀπελθόντες οὖν πάλιν παρεκάλουν αὐτόν. Μὴ πειθομένου δὲ τοῦ ὁσίου ἀνδρός, ἐπεχείρουν καὶ βίαν προσάγειν αὐτῷ. Ὁ δὲ διωμόσατο αὐτοῖς εἰπὼν, ὅτι Ἐὰν ἀναγκάσῃτέ με, καὶ τὴν γλῶσσάν μου ἀποτέμνω. Ἐπὶ τοῖς ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν. Τοῦτο τοῦ ἁγίου Ἀμμωνίου φέρεται τοῦτο τὸ θαῦμα. Οὐδέποτε, φησὶ, τῷ σωματικῷ αὐτοῦ ἡδονῆς ἐπαναστάσης ἀτόπου γεγυυίας, τοῦ σαρκίου αὐτοῦ ἐφείσατο, ἀλλὰ σίδηρον ἐκπυρακτώσας προσετίθει τοῖς μέλεσιν ἑαυτοῦ, ὡς πάντοτε αὐτὸν ἠλωκωμένον εἶναι. Ἡ μέντοι τράπεζα αὐτοῦ τοιαύτη γέγονεν ἐκ νεότητος ἕως θανάτου ὡμοφαγία. Οὐδὲν γὰρ ὁ διὰ πυρὸς δίει ἐφαγὲν ποτε ἐκτὸς ἄρτου. Παλαιὰν δὲ καὶ Καινὴν Γραφὴν ἀπεστήθισεν· καὶ ἐν συγγράμμασιν ἀνδρῶν λογῶν Ὀριγένους τε καὶ Διδύμου, καὶ Πιερίου, καὶ Στεφάνου διήλθεν μυριάδας ἑξακοσίας. Ταῦτα δὲ μαρτυροῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς ἐρήμου Πατέρες. Τοῦτο καὶ προφητεῖαι φέρονται. Παρακλητικὸς δὲ ἦν τοσοῦτον τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀδελφοῖς, εἰ καὶ τις ἄλλος.

Τούτῳ ψήφους ἐδίδου ὁ μακάριος Εὐάγριος ἀνήρ πνευματοφόρος καὶ διακριτικὸς, λέγων, ὅτι Οὐδέ ποτε αὐτοῦ ἀπαθέστερον ἑώρακα ἀνθρώπων. Οὕτος ὁ μακάριος πολλὰς ἱκεσίας καταδυσωπηθεὶς παρὰ Ῥουφίνου τοῦ κατ' ἐκεῖνον καιροῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων, εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐλθόντος τοῦ μεγάλου Ἀμμωνίου ἐν Κωνσταντινου πόλει διὰ χρείας τῶν τῆς ἐρήμου πολιτῶν, ἱκανῶς παρακληθεὶς, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, τῶν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρήμου συνελλυθόντων, εἰς τὰ καταθέσια τῶν ἁγίων οὕπερ αὐτοῖς ἔκτισεν μαρτυρίου (43), ἐν αὐτοῖς τοῖς καταθεσίσις ἀποδέχεται τὸν Ῥουφίνον ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ ἀγράντου βαπτίσματος παρὰ τῶν ἐπισκόπων, ὃν ἐσεβάσθη ἀξίως τῆς αὐτοῦ πολιτείας, εἰς πάντα ὑπακούσας τῷ ὁσίῳ ἀνδρὶ Ἀμμωνίῳ. Ὅς μετ' ὀλίγον χρόνον κοιμᾶται, καὶ θάπτεται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ῥουφινιαναῖς (44). Οὗ τὸ ἄρτημα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ῥιγιαζομένους.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Βενιαμίν.

Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνήρ τις θαυμαστός, ὀνόματι Βενιαμὴν καλούμενος, ζωὴν βιώσας ἐνάρετον ἑτεσιν, ὀδοήκοντα. Καὶ εἰς ἄκρον ἀσκήσας τὴν ἀρετὴν κατηξιώθη χάρισματος ἰαμάτων, ὡς παντὶ ᾧ ἂν χεῖρας ἐπέτιθει, ἢ ἔλαιον εὐλογῆσας ἐδίδου, πάσης ἀπηλλάττετο ἀρρώστιας ὁ ἐνοχλοῦσάμενος. Οὗτος ὁ τοῦ τηλικούτου χάρισματος καταξιώθεις πρὸ ἑκτῶν μηνῶν τῆς κοιμήσεως ὄδρωπίασεν. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὠγκώσεν τὸ σῶμα αὐτοῦ τῇ οἰδήσει, ὡς ἄλλον ἰὼδ ταῖς ἀληγῶσιν εὐρεθῆναι ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς. Παραλαβὼν οὖν ἡμᾶς,

Διόσκορος· ὁ ἐπίσκοπος, τότε δὲ πρεσβύτερος ὢν τοῦ Ἰουδαίου τῆς Νιτρίας, ἐμὲ τε καὶ τὸν μακάριον Εὐάγγελον, λέγει ἡμῖν· Δεῦτε, βλέπετε νέον Ἰωβ, ἐν τοιοῦτῳ ὄγκῳ σώματος, πάθει ἀνιάτω, ἀμετρον κεκτημένον εὐχαριστίαν. Ἀπελθόντες οὖν ἐθεασάμεθα τοσοῦτον ὄγκον τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς αὐτοῦ περιλαμβάνειν ταῖς δύο χερεῖς τῶν δακτύλων. Μὴ δυνάμενοι δὲ ἡμεῖς ἐνατενίζειν τῇ τοῦ πάθους δεινότητι, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀπ' αὐτῶν ἀπεστρέφομεν. Τότε λέγει ἡμῖν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Βενιαμὴν· Εὐχασθε, τέκνα, ἵνα μὴ μοι ὁ ἔσωθεν ἄνθρωπος ὑδρωπίσῃ. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα οὕτε με εὐπαθοῦντα ὤνησεν, οὕτε δυσπαθοῦντα παρέβλαψεν. Τοὺς ὀκτῶ οὖν μῆνας ἐκεῖνους διῆρος αὐτῷ πλατύτατος γέγονεν, ἐν ᾧ ἀδιαλείπτως ἐκαθέζετο, μηκέτι ἐν κλινῇ ἀναπεσεῖν δυνάμενος, διὰ τὰς λοιπὰς χρεῖας τοῦ σώματος. Καὶ ἐν τούτῳ ὢν τῷ ἀνιάτῳ πάθει ἄλλους ἴδο τοῦ· ἐν οἰκισθῆναι οὖν νοσήματι κατεχομένους. Ἀναγκαῖον τοίνυν ἡγησάμην ἐξηγήσασθαι τοῦτου τοῦ ἀγίου τὸ πάθος, ἵνα μὴ ξενίζώμεθα ὅταν τι περιστάτικόν δικαίως ἀνδράσι συμβαίη. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ γενναίου ἐκείνου, τὰ φίλα τῆς θύρας ἐπήρθη καὶ αἱ παραστάδες, ἵνα δυνηθῇ τὸ σῶμα ἐξενεθῆναι αἰς κέλλης. Τοσοῦτος ἦν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος τοῦ μακαρίου καὶ αἰδίου Πατέρος Βενιαμὴν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ Ἀπολλωνίου.

Ἀπολλωνίου τις ὀνόματι ἀπὸ πραγματευτῶν, ἀποταξάμενος καὶ οἰκήσας τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, μήτε τέχνην τὸ λοιπὸν μαθεῖν δυνάμενος, μήτε ἐπὶ ἀσκήσιν γραφικῇ, τῷ παραδεδοθέναι τὴν ἡλικίαν, ζήσας ἐν τῷ ὄρει εἰκοσιεῖτη, ταύτην ἔσχεν τὴν ἀσκήσιν. Ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων καὶ τῶν οικείων πόνων παντοῖα ἱατρικὰ καὶ κελλαρικὰ ἀγοράζων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, πᾶσιν τῇ ἀδελφότητι εἰς τὰς νόσους ἐπήρκει. Καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτὸν ὄρθριον μέχρι τῆς ἐννάτης ὥρας κυκλεύοντα τὰ ἀσκητήρια, καὶ μοναστήρια, καὶ πᾶσας σκηνὰς τὰς ἐκεῖ, κατὰ ὄραν εἰσερχόμενον καὶ ἐπισκοποῦντα, μὴ τις ἀνάκειται. Ἐβάσταζεν ἐξ σταφίδας, ρόας, ὠά, σιλίγνια, ὧν ἐπιδέονται οἱ ἀρρώστοι οὖντες, ταύτην ἑαυτῷ λυσιτελοῦσαν εὐρῶν πολιτείαν εἰς τὸ γῆρας τοῦ Χριστοῦ δούλος· ὅστις τελευτῆν μέλλων, ὁμοίῳ ἑαυτοῦ καταλιμπάνει τὰ γρυτάρια, παρακαλέσας αὐτὸν ταύτην ἐκτελεῖν τὴν διακονίαν. Πεντακισχίλιων γὰρ οἰκούντων μοναζόντων τὸ ὄρος ἐκεῖνο, χρεῖα καὶ τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως, διὰ τὸ ἔρημον εἶναι τὸν τόπον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ', ΙΓ'.

Περὶ Παητοῦ καὶ Ἡσαίου.

Ἐτεροὺς τις Παῆσιος καὶ Ἡσαίας οὕτω καλούμενοι ἀδελφοὶ ὑπῆρχον πατρὸς ἐμπόρου Σπανοδρόμου. Ὅτινες τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτήσαντος ἐμερίσαντο τὰ ὑπάρχοντα ἐν κινήτοισι, ἃ ἔσχον ἐν μὲν νομίμασι πεντακισχιλίους, ἐν ἱματίοις δὲ καὶ οἰκέταις τὰ εὐρεθέντα. Οὗτοι μετ' ἀλλήλων ἐσκέψαντο, καὶ συμβουλευόντες ἑαυτοὺς εἴλεγον πρὸς ἀλλήλους· Ἐπὶ ποίαν μεθοδὸν ἔλωμεν βίου, ἀδελφεῖ· ἔάν ἔλωμεν ἐπὶ τῇ ἐμπορίᾳ, ἦν μετῆλθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἐτέροις ἔχομεν καταλεῖψαι τοὺς πόνους ἡμῶν. Ἰσως δὲ καὶ κινδύνους περιπεσοῦμεθα πάντως

ἢ ἡ ληστρικοῖς ἢ θαλαττοῖς. Δεῦρο οὖν, ἀδελφεῖ, ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἔλωμεν, ἵνα καὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν κερδήσωμεν, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν μὴ ἀπολέσωμεν. Ἦρσεν οὖν ἀμφοτέροις ὁ σκοπὸς τοῦ μονήρους βίου. Εὐρέθησαν οὖν ἄλλος κατ' ἄλλο διαφωνούντες. Μερισάμενοι δὲ τὰ χρήματα, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, τοῦ μὲν σκοποῦ εἶχοντο ἕκαστος τὸ ἀρῆσαι Θεῷ, ἐνηλλαγμένη δὲ τῇ πολιτείᾳ. Ὁ μὲν γὰρ πάντα διασκορπίσας ἔδωκεν ἀσκητήριοις, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ φυλακαῖς· καὶ τεχνίτριον ἔμαθεν ὄθεν τὸν ἄρτον πορίσεται, καὶ τῇ ἀσκήσει προσέσχεν, καὶ τῇ προσευχῇ. Ὁ δὲ ἕτερος τοῦτου μὴδὲν διασκορπίσας, ἀλλὰ ποιήσας ἑαυτῷ μοναστήριον, καὶ προσλαβόμενος ἀδελφοὺς ὀλίγους, πάντα ξένον ἐδεξιοῦτο, πάντα ἀρρώστον ἐθεράπευεν, πάντα γέροντα περιεκράτει, παντὶ πένητι παρεῖχεν κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακῇ τρεῖς ἢ τέσσαρας τραπέζας ἰσίων τοῦ λοιπομένου, ἐδεξιοῦτο. Τοῦτω τῷ τρόπῳ τὸν ἑαυτοῦ βίον κατηγάλωστο. Τοῦτων οὖν ἀμφοτέρων τελευτησάντων, διάφοροι μακαρισμοὶ ἐκατέρων ἐγένοντο παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀμφοτέρων τελείων ἐν ἀρετῇ εὐρεθέντων. Καὶ τοῖς μὲν ἤρσεν ὁ τοῦ ἀπαξ ἀποταξάμενου βίος, τοῖς δὲ ὁ κοινωνικὸς πρὸς πάντας τοὺς δεομένους. Φιλωνεικίας οὖν ἐμπεσοῦσης ἐπὶ τῇ διαφόρῳ πολιτεῖᾳ τούτων τῶν μακαρίων τῇ ἀδελφότητι, μάλιστα ἐπὶ τοῖς διαφόροις ἐπαίνοις, ἀπέρχονται πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Παμῶν, καὶ ἀνατίθενται αὐτῷ τὴν περὶ τούτων ἐπίκρισιν, ἀξιοῦντες μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμείνων πολιτείαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἀμφοτέροις τελείοι εἰσι πρὸς τὸν Κύριον. Ὁ μὲν γὰρ Ἀθραμαιοὶν ἐξετέλεσεν ἔργον δεξιούμενος πάντας· ὁ δὲ τοῦ προφήτου Ἠλίου τὸ ἀκαμπὲς τοῦ ζήλου τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἐνεδέχτο. Καὶ τῶν μὲν λεγόντων, Τῶν ποδῶν σου ἀπόμαθα, πῶς δυνατόν ἐβαλε τούτους ἰσους, προτιμώντων τινῶν τὸν ἀσκητῆν, καὶ λεγόντων, ὅτι Οὗτος τὸ εὐαγγελικὸν πεπλήρωκεν πρόσταγμα, τὰ πάντα πωλήσας, καὶ διαδεδωκὼς πτωχοῖς, καὶ προσκαρτερῶν ταῖς εὐχαῖς, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ νύκτα τὸν σταυρὸν βασιτάζων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ Σωτῆρι, τῶν δὲ περὶ τοῦ ἑτέρου ἀντιφιλονεικούντων, ὅτι Καὶ οὗτος, δεόμεθα σου, τὸσαῦτα καὶ τοιαῦτα σπλαγγνα ἐπεδείξατο εἰς πάντας τοὺς δεομένους, ὡς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λεωφόρους ἐξεργόμενον καθῆσθαι, καὶ τοὺς θλιβομένους συναγεῖν καὶ ἐπαρκεῖν· καὶ οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀνέπαυεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, νοσοκομῶν, καὶ ἐπικουρῶν· λέγει αὐτοῖς ὁ μακάριος Παμῶν· Πάλιν ὑμῖν ἐρῶ· ἀμφοτέροις εἰσι ἴσοι πρὸς τὸν Κύριον· ἕκαστον δὲ ὑμῶν πληροφόρησω περὶ αὐτῶν. Οὗτος εἰ μὴ ἦσκει τὸσαύτη ἀκρότητι, οὐκ ἂν ἐγένετο ἄξιος τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀγαθότητι συγκριθῆναι. Ἐκεῖνος πάλιν ἀναπαύων τοὺς ξένους, καὶ τοῖς δεομένοις διακονῶν, ἰσοβόρος, κατὰ δύναμιν, τοῦ Κυρίου ἀναδέδεικται. Αὐτὸς γὰρ λέγει· Ἐγὼ οὐκ ἦλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. Διάκονος ὢν καὶ οὗτος, εἰ καὶ δοκεῖ τὸ ἐκ τοῦ κόπου ἔχειν φορτίον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' αὐτὰ εἶχεν ἀνάπαυσιν. Ἐκδέξασθε δὲ μικρὸν, ἵνα καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ δέξωμαι τὴν περὶ αὐτῶν ἀποκάλυψιν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντες μαθήσεσθε. Διαλιπόντες οὖν ὀλίγας ἡμέρας, ἦλθον πάλιν περὶ τούτων τὸν μέγαν παρακαλοῦντες. Ὁ δὲ μακάριος ἀπεκρίνατο, λέγων αὐτοῖς, ὡς Ἐπὶ Θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον ἅμα ἐστῶτας ἐν τῇ παραδείσῳ.

lyter montis Nitriæ, me inquam et beatum Evagrium, dicit nobis : Adeste, videte novum Job qui in tanto corporis morbo et tanto tumore immensam habet patientiam cum gratiarum actione. Accedentes ergo vidimus tantam molem ejus corporis, ut parvum ejus digitum non possemus complecti digitis doarum manuum. Cum autem morbi gravitatem non possemus fixis oculis intueri, nostros oculos avertabamus. Tunc dicit nobis beatus ille Benjamin : Orate, filii, ne meus internus homo sit hydropicus. Hoc enim corpus neque cum bene se haberet, mihi quidquam profuit, neque cum male, me læsit. Illis ergo octo mensibus facta est illi sella latissima (35), in qua sedebat assidue, ut qui non posset in lecto accumbere, propter ea quæ sunt corpori necessaria. Cum autem laboraret hoc morbo immedicabili, medebatur aliis qui tenebantur quibusvis ægri tudinibus. Necessarium itaque duxi, morbum hujus sancti exponere, ne nobis alienum videatur, si viris justis aliquis casus accidat. Egregio ergo illo viro mortuo, sublatus est limen ostii et postes, ut posset corpus efferrî ex cella. Tanta erat moles corporis beati et inclyti patris Benjamin.

CAPUT XIV.

Vita Apollonii (36) qui cognominabatur ἀπὸ πραγματοτετῶν, id est a negotiatoribus.

Quidam Apollonius nomine ἀπὸ πραγματοτετῶν, id est, a negotiatoribus, cum mundo renuntiasset, et montem Nitriæ habitasset, et nec artem discere posset, nec litteras, quod ætate esset provectus, viginti annis quibus vixit in monte, hanc habuit exercitationem. Suis pecuniis et suis laboribus emens Alexandria vasa medica omne genus (37), universæ fraternitati ea suppeditabat ad morbos : et licebat eum videre a prima luce usque ad horam nonam discurrentem obeundo monasteria, et ostium ingredientem, et visentem num quis decumberet. Portabat autem uvam passam, mala punica, ova, panem sili-gneum, et ea quibus opus habent ægroti. Hanc sibi conferentem invenit vitæ rationem usque ad senium Christi servus. Qui cum esset moriturus, alteri sibi simili sua reliquit frivola, rogans eum ut idem obiret ministerium. Nam cum quinque millia monachorum illum montem habitent, tali quoque opus est curatione, quod sit locus desertus.

CAPITA XV ET XVI.

Vita Pæesii et Isaïæ (38).

Alii Pæesius et Isaïas nomine fuerunt fratres, patre mercatore Hispanico (39), qui quidem cum pater eorum esset mortuus, diviserunt facultates quas habebant in mobilibus : in nummis quidem quinque millia, in vestibus autem et servis quæ inventa fuerant. Il inter se deliberarunt, et sibi consulentes, dicebant : Quodnam vitæ iter ingrediemur, o frater ? Si exerceamus mercaturam quam pater noster exercuit, nos relinqueamus aliis nostros labores, et forte læcidemus in pericula vel latronum vel maris. Age

A ergo, frater, vitam aggrediamur monasticam, ut et patris nostri lucremur facultates, et nostras animas non perdamus. Placuit ergo utrisque scopus vitæ solitariæ, sed inventi sunt alius in alio discrepantes. Cum itaque pecunias divisissent, et reliqua omnia, hunc quidem sibi scopum proposuerunt, ut Deo placerent, sed diverso vitæ instituto. Unus enim omnia dispergens, dedit monasteriis, et ecclesiis, et custodiis, et cum artem didicisset, ex qua sibi panem pararet, exercitationi operam dabat et orationi. Alter autem ejus nihil dispersit, sed factu sibi monasterio, et paucis assumptis fratribus, quemlibet excipiebat hospitem, quemlibet curabat ægrotum, quemvis senem retinebat, cuius pauperi dabat ; Sabbato et Dominica, tres aut quatuor mensas statuens, eos qui erant egeni excipiebat. Hoc modo vitam suam consumpsit. Ambobus autem mortuis, diversæ beatitudines utrisque dabantur a fratribus, utpote quod essent inventi ambo virtute perfecti : et aliis quidem placebat vita ejus, qui renuntiaverat ; aliis vero ea quæ communicabat omnibus egentibus. Cum ergo inter fratres incidisset contentio, propter horum beatorum diversum vitæ institutum, et maxime propter laudes diversas, vadunt ad beatum Pambo, et ad eum referunt, ut de hac re respondeat, volentes scire utranam sit melior vitæ ratio. Is autem eis dicit : Utrique sunt perfecti apud Deum. Alter quidem functus est munere Abrabæ, qui omnes excipiebat ; alter vero suscepit firmissimum et constantissimum zelum Eliæ prophetae, ut Deo placeret. Et cum alii quidem ei dicerent : Quomodo fieri potest, dic, quæsumus, nobis pedes tuos attingentibus (40), ut hi sint æquales. Cumque alii exercitorem præferrent et dicerent : Præceptum implevit evangelicum, ut qui omnia vendiderit et dederit pauperibus, noctu et diu perseverans in orationibus, crucem ferens, et sequens Servatorem ; contra autem alii de altero contenderent, dicentes : Illic, obsecramus te, tot et talia viscera ostendit in omnes egentes, ut exiret et sederet in viis regis, et qui erant afflicti colligeret, et spem ferret ; neque solum suam recreavit animam, sed etiam aliorum, ægrotos curans, et eis dans auxilium. Et dicit beatus Pambo : Rursus vobis dicam : ambo sunt pares apud Dominum, unicuique autem vestrum de iis satisfaciam. Illic si non usque adeo se exercuisset, non fuisset dignus ut illum bonitati illius compararem. Ille rursus qui recreabat ac reficiebat hospites, et egenis ministrabat, ostensus est Domino pro viribus æqualis. Ipse enim dixit : Ego non veni ministrari, sed ministrare (*Matth. xx*). Hic ergo minister etsi videbatur habere onus ex labore, attamen ex ipso quoque habuit recreationem. Expectate autem paululum, ut a Deo quoque de his habeam revelationem, et postea sciatis cum veneritis. Intermissis ergo aliquot diel us redierunt, de his Magnum illum rogantes. Senex autem respondit illis, dicens : Ante Deum (41) vobis loquor ; vidi utrosque simul stantes in paradiso.

CAPUT XVII.

Vita Macarii junioris (42).

Quidam ætate junior, nomine Macarius, decem et octo annos natus, cum luderet cum suis æqualibus ad lacum qui dicitur Maria, pascens pecora cædem fecit involuntariam. Is cum nemini hoc dixisset, venit in solitudinem, et eo processit metu et Dei et hominum, ut non senserit se tribus annis mansisse sine tecto in solitudine. Est autem illa terra arida, idque sciunt omnes, tam qui auditione acceperunt, quam qui ex ipsa norunt experientia. Ille ipse Macarius sibi postea ædificavit cellulam; et cum in ea vixisset alios viginti et quinque annos, tanta gratia dignus est habitus, ut solitudine (43) delectatus despiceret dæmones. Ego cum eo versatus longo tempore, ab eo didici quomodo affecta esset ejus ratio ob peccatum cædis. Dicebat autem, tantum abesse ut doleret, ut etiam gratias ageret de crimine cædis. Fuit enim cædes involuntaria mihi causa salutis. Dicebat autem, ex Scripturis afferens testimonium cædis, quæ a magno Dei servo Moyse facta fuit in Ægypto, quod nisi propter cædem, et metum Pharaonis, non dignus habitus fuisset Moyses visione Domini, et tanto dono, et conscriptione sanctorum eloquiorum Spiritus. Nam cum effugisset ex Ægypto, pervenit in montem Sina. Hæc autem dico non muniens viam ad cædem aliquam; sed potius ostendens esse etiam virtutes quæ oriuntur ex casu, quando non vult quis sua sponte ad bonum accedere. Ex virtutibus enim aliæ quidem sunt quæ ex voluntate et ex nostro animi instituto proficiuntur; aliæ vero quæ ex casu nascuntur.

CAPUT XVIII.

Vita abbatis Nathanael.

Ex veteribus sanctis fuit quidam alius, optimus Christi athleta, nomine Nathanael. Eum ego non offendi in carne; dormierat enim quindecim annis ante meum adventum in montem. Cum autem in eos incidissem qui cum hoc sancto se exercuerant, et fuerant ei tempore æquales, de viri virtute lubenter sum eos sciscitatus. Mihi autem ejus quoque cellam ostenderunt, in qua nullus adhuc habitat, quod sit terræ habitata propinquior. Ille enim beatus tunc eam condidit, quando rari fuerant anachoretæ. Narravit autem mihi egregiam ejus exercitationem; nempe quod tantam habuerit in cella tolerantiam, ut nunquam dimotus sit a proposito. Cum ab initio fuisset illusus a dæmone, qui omnes illudit, qui eum labi fecerat in socordiam et animi mororem, et eum e cella exegebat (visus est enim esse tristis et animo angustatus in prima cella), illinc itaque recedens, ædificavit aliam propinquior pagum. Postquam ergo perfecit cellam, et in ea habitavit tres vel quatuor menses, accedens noctu dæmon tauream tenens sicut lictores, præ se ferens speciem militis pannis induti, et taurea (44) edens strepitus. Cui succensus, dixit beatus Nathanael: Quis tu es qui hæc facis in meo hospitio? Dæmon autem respondit: Ego sum qui te ex tua prima cella

A exegi, et nunc veni ut te ex hac quoque fugem. Cum ergo cognovisset beatus Nathanael se fuisse illusum, reversus est ad primam cellam; et spatio triginta septem annorum non est egressus extra fores, contendens cum dæmone, qui tot et tanta ei fecerat ut eum cogeret ex cella egredi, ut ne ea narrare quidem liceat. Atque inter cætera quidem hoc machinatus est bonorum inimicus, nempe ut eum probro ac dedecore afficeret, ad ejus abrumpendum institutum.

Cum septem sancti episcopi sanctum invisissent, aut ex Dei providentia, aut ex suggestione illius tentationis, eum propemodum deturbavit a proposito. Cum enim episcopi postquam eum invisissent, orassent, et post orationem exirent, ne gressum quidem unum pedis eos comitatus est vir egregius, ne daret locum inimico bonorum. Ei ergo dicunt diaconi episcoporum: Superbe te geris, o abbas, qui non deducis episcopos. Is vero dicit eis: Ego et dominos meos episcopos colo, et omnem clerum honoro; sumque ego peccator omnium hominum peripeema: his autem omnibus et toti vitæ, quod in me est, proposito sum mortuus. Ego enim habeo scopum occultum, quem scit Dominus qui novit occulta mei cordis, cur eos non sum comitatus.

Cum ergo hic quoque actus non successisset dæmoni, rursus talem suscipit figuram. Novem mensibus ante dormitionem athletæ transformatus est in puerum duodecim annos natum, tanquam agentem asinum panem in sporta ferentem. Qui puer cum sero vespere esset prope cellam, simulabat cecidisse asinum, et se clamare: Abba Nathanael, miserere mei, et porrige mihi manum. Ille autem audivit utique vocem pueri; et aperto ostio cellæ, stans intus ei dicebat: Quis es, et quid vis tibi faciam? Respondet dæmon: Ego sum hujus monachi minister, et fero panes, quoniam est agape tui noti fratris; et cras illucescente Sabbato opus est oblationibus. Rogo ergo te ne me despicias, ne devorer ab hyænis. Sunt enim hyænae in his locis. Stans ergo mutus beatus Nathanael, præ ingenti ejus misericordia caligabat conturbatus visceribus, et reputabat apud se quid faceret, dicens: Aut futurum est ut transgrediar mandatum, aut a proposito excidam. Postea pia apud se reputans cognitione, dixit: Melius est ne labefactem tot annorum propositum ad ignominiam afficiendum et vincendum diabolum. Cum itaque Dominum rogasset, dicit puero qui cum eo loquebatur: Audi, puer, aut quicumque sis. Credo in Deum quem colo, qui dominatur cuivis spiritui, quod si auxilio revera egeas, Deus tibi mittet auxilium; et neque hyænae, neque aliquid aliud tibi male faciet; sin autem es tentatio, hoc quoque Deus mihi exhinc jam revelabit, et clauso cellæ ostio est ingressus. Pudore autem affectus dæmon quod sic quoque esset victus, resolutus est in turbinem, onagrisque exsultantibus ac fugientibus et strepitum edentibus assimilatus, sic evanuit.

Hoc fuit certamen beati Nathanael, et hæc sunt virtutes ejus exercitationis, et pugna invidiæ adversus adversarium; et hic ejus celebris vitæ finis.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Περὶ Μακαρίου τοῦ ἀκούσιον φόνον ποιήσαντος.

Νεώτερός τις τῆ ἡλικίᾳ ὀνόματι Μακάριος, ὡς ἑτῶν δεκαοκτώ, ἐν τῷ παίζειν αὐτὸν μετὰ τῶν συνηλικίων παρὰ τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Μαρίαν, τετράποδα νέμων, ἀκούσιον εἰργάσατο φόνον. Οὗτος μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς καταλαμβάνει τὴν ἔρημον, καὶ εἰς τοσοῦτον ἤλασεν φόβον θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, ὡς ἀναισθητῆσαι αὐτὸν τριετίαν ἄστεγον μείναντα ἐν τῇ ἐρήμῳ. "Ἄβροχος δὲ ἡ γῆ ἐκείνη ὑπάρχει· καὶ τοῦτο ἴσασι πάντες, καὶ οἱ διὰ λόγων γενόμενοι, καὶ οἱ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς. Ὁ αὐτὸς οὗτος Μακάριος ὑστερον ψυχοδόμησεν ἑαυτῷ κελλίον· καὶ ζήσας ἐν αὐτῷ ἄλλα εἰκοσιπέντε ἔτη, τοιοῦτου χαρίσματος ἠξιώθη, ὡς καταπτύειν δαιμόνων, ἐντρύφων τῇ μονότητι. Τοῦτῃ πολλὰ συγχρονίσας ἐγὼ ἐμάνθανον παρ' αὐτοῦ πῶς αὐτοῦ ὁ διαλογισμὸς δικάζεται ἐπὶ τῇ τοῦ φόνου ἁμαρτίᾳ. "Ὅς τοσοῦτον ἔλεγεν ἀπέχειν λύπης, ὡς καὶ προσευχαριστεῖν τῇ τοῦ φόνου αἰτίᾳ. Γεγένηται γάρ μοι, φησὶν, ὑπόθεσις σωτηρίας ὁ ἀκούσιος φόνος. "Ἐλεγεν δὲ ἀπὸ Γραφῶν φέρων τὴν μαρτυρίαν τοῦ κατὰ τὸν μέγαν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Μωϋσέως τοῦ κατὰ τὴν Ἀγύπτου φόνου, ὅτι εἰ μὴ διὰ τὸν φόβον τοῦ φόνου, οὐκ ἂν Μωϋσῆς ἠξιώθη τῆς δεσποτικῆς θεοπτείας, καὶ τῆς τοσαύτης δωρεᾶς, καὶ τῆς συγγραφῆς τῶν ἁγίων λόγων τοῦ Πνεύματος, εἰ μὴ τῷ δέει τοῦ Φαραῶ· δι' ὃ ἔδρασεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ κατελίφεν τὸ ὄρος Σινᾶ. Ταῦτα δὲ λέγω ἐγὼ οὐχ ὁδοποιῶν εἰς φόνον τιᾶ, ἀλλὰ μάλλον ὑποδεικνύων, ὅτι εἰσὶ καὶ περιστατικά ἀρεταί, ὅταν μὴ ἐκουσίᾳ γνώμῃ τῷ ἀγαθῷ τις προσελθεῖν βουληθῆ. Τῶν γὰρ ἀρετῶν αἱ μὲν εἰσι προαιρετικά, αἱ δὲ περιστατικά.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Περὶ Ναθαναήλ.

"Ἐτερός τις τῶν ἁγίων γέγονεν τῶν παλαιῶν ἄριστος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὀνόματι Ναθαναήλ. Τοῦτον ἐγὼ ἐν σφρῷ οὐ κατείληφα· κεκοίμητο γὰρ πρὸ τῆς ἐμῆς εἰσόδου ἐν τῷ ἔρει πρὸ ἑτῶν δεκαπέντε. Τοῖς δὲ συνασκήσασι τῷ ἁγίῳ τούτῳ καὶ συγχρονίσασι περιτυχόν, φιλοφρόνως ἠρώτων περὶ τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς. "Ἐδειξαν δὲ μοι αὐτοὶ καὶ τὴν κέλλαν, εἰς ἣν ἔκει μὲν οὐκείτι οὐδεὶς διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι ἐκ τῆς οἰκουμένης. "Ἐκεῖνος γὰρ ὁ μακάριος τότε αὐτὴν ἔκτισεν ὅτε σπάνιοι ἦσαν οἱ ἀναχωρηταί. Διηγούντο δὲ μοι τοῦτο περὶ αὐτοῦ ἐξαίρετον τῆς ἀσκήσεως· ὅτι τοσαύτην ἔσχεν ὑπομονὴν ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς μὴ σαλευθῆναι ποτε τοῦτον ἀπὸ τῆς προθέσεως· ἐν οἷς ἐμπαιχθεὶς κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ πᾶσιν ἐμπαίζοντος καὶ ἀπατώντος δαίμονος, τοῦ καὶ τοῦτον τῇ ἀκῆδιᾳ περιβαλόντος, καὶ τῆς κέλλης αὐτὸν ἐξέλασαντος. "Ἐδοξεν γὰρ ἀκηδιᾶν εἰς τὴν πρώτην κέλλαν. Ἀναχωρήσας ἐκείνης ἀπελθὼν ἄλλην ἔκτισεν πλησιώτερον κώμης. Μετὰ οὖν τὸ τελέσαι τὴν κέλλαν, καὶ ἐν αὐτῇ οἰκῆσαι, μετὰ τρεῖς μῆνας ἡ κατασaras, παραγίνεται ὁ δαίμων ἐν νυκτὶ, ταυρέαν κατέχων ὥσπερ οἱ δῆμιοι, σχῆμα ἔχων στρατιώτου βακχουδοῦντος, ψόφους ἐργαζόμενος τῇ ταυρέᾳ. Πρὸς δὲ ἀχθόμενος ἔλεγεν ὁ μακάριος Ναθαναήλ, λέγων αὐτῷ· Τίς εἶ σὺ, ὅτι ταῦτα δρᾷς ἐν τῇ ἐμῇ ξενίᾳ; Ὁ δὲ δαίμων ἀπεκρίνεται· "Εγὼ εἰμὶ ὁ καὶ ἐκ τῆς πρώτης κέλλης ἐλάσας σε, καὶ νῦν ἤλθον καὶ ἐκ ταύτης φυγαδεύσαι σε. "Ἐγνωκῶς οὖν ὁ μακάριος Ναθαναήλ, ὅτι

Α ἐνεπαίχθη, ὑποστρέφει αὖθις εἰς τὴν πρώτην σκέπην. Καὶ πληρώσας τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη, οὐχ ὑπερέβη τὸν οὐδὸν, φιλονεύσας τῷ δαίμονι· ὃς τοσαῦτα αὐτῷ ἐνεδείξατο, ἵνα αὐτὸν ἀναγκάσει ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς κέλλης, ὅσα οὕτε ἔστι διηγῆσασθαι. "Ἐν οἷς καὶ τοῦτο· Ἐπιτηρήσας ὁ μισοκάλος ἐπιηρέασαί τούτον ἐσοῦδασεν εἰς ἐγκοπήν τῆς προθέσεως. Ἐπτά ἐπισκόπων ἁγίων ἐπισκεψαμένων τὸν ἄγιον, ἡ ἐκ Θεοῦ προνοίας, ἡ ἐξ ὑποθέσεως τοῦ πειρασμοῦ, ἐξ ἐκείνου παρ' ὀλίγον αὐτὸν ἐξώκειλεν τῆς προθέσεως. Τῶν γὰρ ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν εὐξαμένων, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξιόντων, οὐ πρόπεμψεν αὐτοὺς ὁ γενναῖος οὐδὲ βῆμα ποδός, ἵνα μὴ δῶ χώραν τῷ μισοκάλῳ. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ διάκονοι τῶν ἐπισκόπων, Ἐπερήφανον πρᾶγμα ἐργάζῃ, ἀββᾶ, μὴ πρόπεμψον τοὺς ἐπισκόπους. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ καὶ τοὺς κυρίους μου τοὺς ἐπισκόπους σέβω, καὶ πάντα τὸν κληρὸν τιμῶ, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς περίφημα. Πᾶσι δὲ τούτοις καὶ ὄλω τῷ βίῳ ὅσον τὸ ἐπ' ἔμοι τῇ προθέσει ἀπέθανον. "Ἐγω γὰρ κεκρυμμένον σκοπὸν, ὃν οἶδεν ὁ Κύριος, ὁ καὶ τὰ κρυπτά τῆς ἐμῆς καρδίας εἰδῶς, διὰ τί οὐ πρόπεμψα.

Β "Ἀστοχῆσας δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐν τούτῳ τῷ δράματι, σχῆμα πάλιν τοιοῦτον ὑπέρχεται· Πρὸ ἐννέα μηνῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀθλητοῦ μεταμορφοῦται εἰς παιδᾶριον δεκαετῆς, ὡς ἐλαύνον ἄρτους ἐν σαργάνῃ βασιτάζοντα. Καὶ γενόμενος ἐσπέρας βαθείας πλησίον τῆς τούτου κέλλης, ἐσχηματίσαστο ὡς πεπτωκίνας τὸν ἄνθρωπον, καὶ κράζον τὸ παιδίον, Ἄββᾶ Ναθαναήλ, ἐλέησόν με, καὶ δός μοι χεῖρα. "Ἦκουσεν δὲ ἐκείνος τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου δῆθεν, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν τῆς κέλλης, ἔσω ἐστῶς ἐλάλει αὐτῷ· Τίς εἶ, καὶ τί θέλεις ποιῆσω σοι; Ἀποκρίνεται ὁ δαίμων· Ἐγὼ δὲ εἰμι τοῦδε τοῦ μοναχοῦ τὸ μελλάκιον, καὶ ἄρτους ἀποφέρω. Ἐπειδὴ ἀγάπη ἐστὶν τοῦ σοῦ γνωρίμου τοῦδε τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἄβριον Σαββάτου διαφαίνοντος χρεῖα τῶν προσφορῶν. Δέομαι οὖν σου μὴ με παρίδῃς, μὴ ποτε καὶ ὑπὸ ὑαινῶν βρωθῶ. Πολλὰ γὰρ ὑαίναί εἰσιν ἐν τοῖς τόποις. Ἐνεὸς οὖν ἐσθηκῶς ὁ μακάριος Ναθαναήλ, ὑπὸ πολλῆς συμπαθείας σφόδρα λιγγία, ταραττόμενος τοῖς σπλάγγνοις, καὶ ἐλογίζετο τί ποιήσει, λέγων, Ἦ τῆς ἐντολῆς ἔγω ἐκπεσεῖν, ἢ τῆς προθέσεως ἐξολισθησάι. Ὑστερον ἐπιλογισάμενος τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Ἄμεινόν ἐστι τὸ μὴ σαλεύσαι τοσοῦτων ἐτῶν πρόθεσιν, εἰς αἰσχύνην καὶ ἤτταν τοῦ διαβόλου. Προσευξάμενος οὖν τὸν Κύριον, λέγει πρὸς τῷ λαλούντι δῆθεν παιδίῳ· Ἄκουσον, παιδίον, ἢ ὅστις ἂν ποτε εἶ, πιστεύω εἰς τὸν ἐν ᾧ λατρεύω τῷ δεσπόζοντι πάσης πνοῆς· ὅτι εἰ χρήσεις ἔντως βοηθείας, πέμπει σοι ὁ Θεός μου βοήθειαν, καὶ οὕτε σε ὑαίναί, οὕτε τι ἄλλο ἀδικήσει. Εἰ δὲ πειρασμὸς τις εἶ, καὶ τοῦτο ὁ Θεός μου ἐντεῦθεν ἦδη τὸ δρᾶμα ἀποκαλύψει μοι· καὶ κλεισας τὴν θύραν τῆς κέλλης ἐνδοτέρω ἀπῆλθεν. Αἰσχυνθεὶς δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἤττᾳ αὐτοῦ, εἰς λαίλαπα ἀνελύθη, καὶ εἰς ὀνάγρους σκιρτώντας καὶ φεύγοντας, καὶ ψόφους ἄφ' ἑαυτῶν ἀπολύοντας ἐξομωθεὶς, οὕτως ἀφαντος ἐγένετο.

Τοῦτο τὸ ἄθλον τοῦ μακαρίου Ναθαναήλ, καὶ αὐτὰς αὐτοῦ αἱ ἀρεταὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ ἡ ἀήτητος μάχη πρὸς τὸν ἀντίπαλον, καὶ αὐτὴ αὐτοῦ ἡ διαγωγὴ, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τοῦ σοῦδίου βίου τέλος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ', Κ'.

Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους Πατέρας Μακαρίων τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρία, τοὺς γενναίους ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους ἀθλητάς, τοῦ ἐναρέτου βίου ἄθλα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα, καὶ μικροῦ δεῖν δὺσπιστα τοῖς ἁπίστοις, ὄκνῳ διηγήσασθαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι, μὴ ποτε καὶ ψεύστου δόξαν ἀπενέγκωμαι. Ὅτι δὲ ἀπολλύει Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, σαφῶς ἔστιν ἰδεῖν ἀποφηνάμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἐμοῦ τοίνυν μὴ ψευδομένου διὰ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, πιστότατα τῶν ἀνδρῶν Λαῦσε, καὶ αὐτὸς μὴ ἄπιστοι τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ἄθλοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκαλλωπίζου τούτων τῶν αἰοιδίμων, καὶ ὄντως μακαρίων, τῶν κατ' ἄξίαν τῶν ὁσίων ἄθλων αὐτῶν τῆς ἀσκήσεως καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων.

Ὁ μὲν πρῶτος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, Μακάριος ὀνόματι, Αἰγύπτιος τῷ γένει ὑπῆρχεν· ὁ δὲ δευτέρος τῆ ἡλικίᾳ, πρῶτος δὲ τοῖς προτερήμασι τῶν μοναχῶν, καὶ αὐτὸς Μακάριος κληόμενος τῷ ὀνόματι, Ἀλεξανδρέων πολιτὴς γέγονεν, τραγήματα πιπράσκων.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα διηγήσομαι τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετάς, ὅς ἐξῆσεν τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνεθήκοντα. Ἀπὸ τούτων ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκεν ἐξήκοντα ἔτη. Τριακονταετὴς ἀνελθὼν νεώτερος τῇ ἡλικίᾳ σφριγῶν, τὸσαύτη οὕτος ἐχρήσατο καρτερία πόνων ἀσκητικῶν ἐν ὄλοις· δέκα ἔτεσιν, ὡς πολλῆς καὶ μεγάλης τοῦτον ἀξιοθῆναι διακρίσεως· ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριόγεροντα, ἐπειδὴ θάπτετο τῆς ἡλικίας προκόψεν ταῖς ἀρεταῖς. Τεσσαρακονταετὴς γὰρ γενόμενος κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν, καὶ χάρισμα ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα προρόφησεων. Κατηξιώθη δὲ καὶ τῆς ἐντίμου ἰερωσύνης. Τούτου συνήσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐρημον τὴν ἐνδοτάτω, τὴν καλουμένην Σχητίν· ὧν ὁ μὲν εἰς αὐτῶν ἦν αὐτῷ ὑπηρέτης, πλησίον αὐτοῦ διὰ παντὸς εὐρισκόμενος· διὰ τὸ τοὺς εἰσερχομένους θεραπεύεσθαι· ὁ δὲ εἰς ἀνεχώρει κατ' ἴδιαν εἰς κέλλαν.

Χρόνου δὲ προκόψαντος, διορατικῶς ἴδμεν τι προβλέψας ὁ ἅγιος λέγει τῷ ὑπηρετῶν αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννη, εἰς ὕστερον δὲ γενομένῳ πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου Μακαρίου (πρεσβυτερίου γὰρ ἠξιώθη ὁ μέγας Μακάριος), ὅτι Ἄκουσόν μου, ἀδελφε Ἰωάννη, καὶ ἀνάσχου μου τῆς νοθεσίας, καὶ συνενέγκαι σοὶ ἔχει. Πειράζῃ γὰρ, φησὶ, καὶ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. Οὕτως γὰρ ἐγὼ ἐβάρακα. Καὶ οἶδα, ὅτι ἐάν μου ἀνάσχης τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ δοξασθήσῃ, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνώματι σου. Ἐάν δέ μου παρακούσης, τοῦ Γιεζῆ ἤξει ἐπὶ σὲ τὰ τέλη, οὐ καὶ τὴν νόσον νοσεῖς. Συνέβη δὲ αὐτὸν τοῦ μὲν ἁγίου τούτου παρακούσαι μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀθανάτου Μακαρίου, ὑπακούσαι δὲ αὐτὸν τῷ τὸν Ἰούδαν τῇ φιλαργυρίᾳ τῇ ἀγχόνῃ προσάψαντι· καὶ μετὰ ἄλλα δεκαπέντε ἔτη, ἦγον ἐκβοῶν, οὕτως αὐτὴν ἐλεφαντιάσαι νοσησάμενον τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐν τῷ σώματι ἀκέραιον τόπον ἐν ᾧ τις δάκτυλος πῆξοι. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἔστιν ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

Περὶ μὲν οὖν βρώσεως καὶ πόσεως περιττόν ἐστι καὶ τὸ διηγήσασθαι περὶ τούτων, ὅποτε οὐδὲ παρὰ

Α τοῖς βραθυμοτέροις τῶν, ἔξω μοναχῶν ἔστιν εὐρεθῆναι ἀδηφαγίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρεῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον τῶν κατοικοῦντων ἐκεῖ, αἰετὸς πρὸς ἀλλήλους ἐκάστων φιλονεικούντων ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς διαφόροις πολιτεῖαις.

Περὶ δὲ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τούτου τοῦ οὐρανόθεν ἀνδρός, Μακαρίου λέγω, ἐλέγετο οὗτος ὁ ἅγιος ἀδιαλείπτως ἐξίστασθαι, καὶ μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιατρίβειν Θεῷ, ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανῶν πράγμασιν. Οὐ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα.

Ἄνῃρ τις Αἰγύπτιος ἄσματος ἐρασθεὶς γυναικὸς ἐλευθέρου ὑπάνδρου, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὴν δελεᾶσαι, διὰ τὴν σωφροσύνην ταύτης πρὸς τὸν παρθενικὸν αὐτῆς ἄνδρα, προσωμίλησεν γόητι ὁ κακόσχητος, λέγων αὐτῷ, Ἡ ἔλον ταύτην εἰς τὸ ἀγαπήσασαι με, ἢ ἐργασάσαι τι τῇ τέχνῃ σου, ἵνα ῥίψῃ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. Λαθὼν οὖν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ, ἐχρήσατο ταῖς ἑαυτοῦ γοητείαις καὶ μαγγανείαις. Καὶ μὴ δυνήσασθαι αὐτῆς ἐκστῆσαι τὸν νοῦν εἰς τὸ τούτῳ συνθέσθαι, παρασκευάζει αὐτὴν ὡς φορὰδα φανῆναι τοῖς αὐτὴν θεωμένοις. Ἐξῶθεν τοίνυν ἐλθὼν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐν σχηματι φορὰδος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐβλεπεν· καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κοίτης κατακλιθεὶς, ἐξενίζετο ὅτι εἰς τὸν κρᾶβατον αὐτοῦ φορὰς ἀνεκείτο. Κλαίει οὖν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ δδύρεται, μὴ εὐρίσκων τὸ πρᾶγμα· καὶ ὡς νομίζων ζῶν προσομιλεῖν, ἀποκρίσεως οὐκ ἐτύγχανεν, ὀργιζομένης τῆς γυναικός. Ἐπὶ τούτοις παρακαλέσας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης, εἰς τὸν οἶκον εἰσάγει, καὶ δείκνυσαι ταύτην αὐτοῖς. Οἱ δὲ οὐδ' αὐτοῖς συνήκαν τὴν συμφορὰν τὴν καταλαθούσαν αὐτούς. Ἐπὶ τρεῖς τοίνυν ἡμέρας οὔτε χόρτου μετελάμβανεν ὡς φορὰς, οὔτε ἄρτου ὡς ἄνθρωπος, ἀμφοτέρων ἐστερημένη τῶν τροφῶν. Τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεός, καὶ φανῇ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν ἐρημον πρὸς τὸν ὄσιον ἄνδρα· καὶ φορτιάσας αὐτὴν ὡς ἵππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν εἰς τὴν ἐρημον ἕνθα ὤκει ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. Ἐν δὲ τῷ ἐγγίσει αὐτοῦ, εἰστήκεισαν οἱ ἀδελφοὶ πλησίον τῆς κέλλης τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀπομαχόμενοι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ λέγοντες, Τί ἤγαγες ὧδε τὴν φορὰδα ταύτην; Ἀποκρίνεται λέγων αὐτοῖς ἐκεῖνος, Ἴνα ἐλεηθῇ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Τί γὰρ ἔχει κακόν; Λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος, Ἦν ὄρατε φορὰδα ταύτην, γυνὴ μου ἦν ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα πῶς μετεδλήθη εἰς ἵππον· καὶ σήμερον ἔχει τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσαμένη. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ, περὶ αὐτῆς ἕνδοξον προσευχομένη· ἀπεκαλύφθη γὰρ αὐτῷ ἀπὸ Θεοῦ, ἀπερχομένων αὐτῶν πρὸς αὐτόν. Καὶ διὰ τοῦτο προσήχητο φανερωθῆναι αὐτῷ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο ἐγένετο, ἅπερ καὶ ἤκουσεν ἐν τῇ προσευχῇ πάντα ὡς καὶ ἐγένετο. Ἀπεκρίνατο τοῖς ὁ ἅγιος Μακάριος τοῖς ἀπαγγελλασιν αὐτῷ ἀδελφοῖς, ὅτι φορὰδα τίς ποτε ἐνταῦθα ἤγαγεν, λέγων αὐτοῖς· Ἰμεῖς ἵπποι ἐστέ οἱ τῶν ἵππων ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκείνη δὲ γυνὴ ἐστίν, ὡς καὶ ἐκτίσθη, μὴ μετασχηματισθεῖσα, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἡπατημένων. Καὶ παρασχέσεις αὐτῷ ταύτης, ἐλλογήσας ὕδωρ, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐκχέας αὐτῇ γυμνῇ, ἐπηύξατο τῇ ταύτης κεφαλῇ. Καὶ παραχρῆμα ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὀρώσι γυναῖκα φανῆναι.

CAPITA XIX ET XX.

Vita abbatis Macarii Ægyptii, et Macarii Alexandrini (45).

Sanctorum et immortalium Patrum, Macarii Ægyptii et Macarii Alexandrini (*Ruff.*, l. II, c. 28, 29) egregiorum et invictorum athletarum, honestæ vitæ certamina, quæ sunt multa et magna, et incredulis prope incredibilia, et narrare vereor et scriptis mandare, ne forte mei tanquam mendacis fiat mentio. Quod autem Deus perdat omnes qui loquuntur mendacium (*Psal.* v), licet aperte videre sancto Spiritu pronuntiante.

Cum ego ergo per Dei gratiam non mentiar, hominam fidelissime Lause, ne sis quoque ipse incredulus de Patrum certaminibus; sed gloriare potius in æmulatione exercitationis eorum qui vere sunt Macarii, hoc est beati.

Atque primus quidem Christi athleta, nomine Macarius, erat genere Ægyptius; secundus autem ætate, sed in iis quæ sunt monachorum præcipua, primas partes obtinens, qui ipse quoque vocabatur Macarius, erat Alexandrinus, qui vendebat bellaria.

Et primum quidem narrabo virtutes Macarii Ægyptii, qui vixit nonaginta annos integros. Ex his in solitudine annos sexaginta. Cum triginta annos natus ascendisset, essetque ætate junior, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam et insigni dignus haberetur discretione, adeo ut vocaretur *καθαρογέρων*, id est, in puerili ætate senex, quoniam citius quam pro ætate profecerat virtutibus. Cum enim esset quadraginta annos natus, et potestatem accepit contra spiritus, et gratiam curationum, et spiritum futurorum prædictionis; dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Cum eo habitarent duo discipuli in intima solitudine, quæ vocatur Scete: ex quibus unus quidem erat ei minister, qui semper prope ipsum inveniebatur, propter eos qui veniebant ut curarentur; alter autem seorsum sedebat in cella.

Procedente autem tempore, cum sanctus perspicaci oculo prævidisset, dicit suo ministro, Joanni nomine, qui postea factus est presbyter in loco sancti Macarii (presbyteratus enim dignus fuerat habitus magnus Macarius): Audi me, frater Joannes, et ser æquo animo meam admonitionem, eaque tibi proderit. Tentaris enim, inquit, et te tentat spiritus avaritiæ. Sic enim vidi: et scio quod si meam æquo animo tuleris adhortationem, in Dei timore consummaberis et in ejus opere, et in isto loco, et laudaberis, et ad tuum tabernaculum non appropinquabit flagellum. Quod si non audieris, in te veniet finis Girci (*IV Reg.* v), cujus vitio laboras. Contigit autem ut sancto quidem non obedierit post ejus mortem, sed obedierit ei qui Judæ alligavit laqueum propter avaritiam. Et post alios quindecim aut viginti annos, cum bona pauperum sibi usurpasset, ita laboravit elephantia, ut non inveniretur integer locus in ejus corpore, in quo quis

A posset figero digitum. Hæc est prophetia sancti Macarii.

Ac de cibo quidem et potione supervacaneum est dicere, cum nec apud eos sordidiores monachos qui sunt extra inveniri possit ingluvies, aut ulla ei ra delectum et discrimen vivendi ratio alia ab iis qui sunt in illis locis, cum propter inopiam rerum necessariorum, tum etiam propter zelum qui est in Deum, unoquoque contendente vincere proximum diversis vitæ institutis.

De alia autem exercitatione cœlestis hujus viri, Macarii inquam, dicebatur hic sanctus esse assidue in extasi, et majori tempore cum Deo versari quam hujus mundi rebus occupari (46); cujus etiam feruntur diversa miracula.

B Ægyptius quidam libidinosus (*Ruff.* l. II, c. 28), captus amore cujusdam mulieris ingenuæ, quæ viro nupserat, cum non posset eam inescare propter pudicitiam et castitatem erga conjugem virginitatis (47), convenit improbus præstigatorum, dicens: Aut eam incita ut me amet, aut arte tua effice ut ejus maritus eam dimittat. Cum ergo præstigator satis ab eo accepisset, usus est suis præstigiis et incantationibus; et cum non posset ejus animum movere ut ei assentiretur, efficit ut videretur equa iis qui eam intuebantur. Cum ergo foris venisset ejus maritus, aspexit uxorem suam in forma equæ; cumque in suo lecto cubuisset, alienum ei videbatur quod in suo cubili equa jaceret. Flet ergo ejus maritus, et lamentatur quod rem non inveniat; et quod existimans se alloqui bestiam, responsum non assequatur, præterquam quod solummodo eam videbat irasci. Unde magis angebatur animo, cum intelligeret eam esse suam uxorem, curiosis autem hominum artibus esse mutatam in equam. His de causis accersit vici presbyteros, et domum adducit, et eis eam ostendit; sed nec ii cognoverunt calamitatem quæ ei acciderat. Tribus ergo diebus neque fenum comedit ut equa, neque panem ut homo, utroque alimento privata. Tandem ut Deus glorificaretur, et videretur virtus sancti Macarii, ascendit in cor mariti ejus ducere eam in solitudinem ad sanctum virum; et cum eam capistro ligasset ut equam, duxit in solitudinem. Dum autem appropinquassent, steterunt fratres prope cellam sancti Macarii cum ejus marito contententes, et dicentes: Cur hic adduxisti hanc equam? Is autem dicit: Ut misericordiam consequatur sancti oratione. Illi vero dicunt ad eum: Quid mali habet? Ille eis dicit: Quam videtis equam, ea misera erat uxor mea; neque scio quemadmodum mutata sit in equam, et jam sunt tres dies ex quo nihil comedit. Ille autem cum hæc audissent, referunt ad servum Dei Macarium eo jam intus pro illa orante; ei enim Deus revelaverat, ipsis ad eum venientibus; et ideo orabat ut sibi declararetur causa propter quam hoc evenerat. Respondit autem sanctus Macarius fratribus qui ei renuntiaverunt quemdam illuc equum adduxisse, dicens: Equi vos estis, qui habetis equorum oculos; illa enim est femina ita ut est creata, non transformata, sed sic so-

lum apprens oculis eorum qui sunt decepti. Quæ cum esset adducta, aquamque benedixisset, et in ejus nudæ caput infudisset, super ejus caput est precatus; statimque effecit ut omnibus videntibus videretur femina. Cum autem jussisset ei cibum afferri, fecit ut comederet, et eam sic curatam dimisit cum suo marito, Deo agentes gratias. Eam autem admonuit vir Dei, sic dicens: Nunquam ecclesiam deseras, nunquam abstineas a communione Christi sacramentorum. Hæc enim tibi acciderunt, quod jam quinque hebdomadis non accessisti ad intemerata nostri Servatoris sacramenta.

Alia est actio magnæ ejus exercitationis. Magna vitæ suæ tempore a cella sua in dimidium usque stadium foliis cuniculum, summam effecit speluncam; et si quando complures ei essent molesti, occulte e sua cella egrediens, ibat in speluncam, neque ququam eum inveniebat. Narravit autem nobis quidam ex studiosis ejus discipulis, quod recedens usque ad speluncam per cuniculum, dicebat viginti quatuor orationes; et rediens, totidem.

De eo exiti fama, quod mortuum suscitavit (*Ruff.*, l. 11, c. 28); ut persuaderet hæretico qui non confitebatur esse resurrectionem corporum. Et fuit constans hæc fama in solitudine.

Ad hunc sanctum adductus est aliquando a matre propria lamentante adolescens qui vexabatur a dæmone, a duobus adolescentibus ex utraque parte constrictus. Hunc autem ita vexabat dæmon. Trium modiorum panes postquam comediasset, et amphoræ unius Cilicensis (48) aquam bibisset, utraque eructans, cibos resolvebat in vaporem. Ab eo enim, non sæcus ac igne consumebantur quæ comederat et biberat. Est enim ordo quoque dæmonum qui dicitur igneus. Sunt enim dæmonum quoque sicut hominum differentiæ, non mutata essentia, verum voluntate distincta. Hic ergo adolescens cum ei mater non suppedicaret, sæpe sua comedebat excrementa, et lotium bibebat. Flente ergo ejus matre, et alienam sui filii morente calamitatem, et sanctum valde obstante et rogante, illum accipiens invictus Christi athleta Macarius, supplex pro eo Deum oravit. Post unum autem aut alterum diem, remisit dæmon vexationem. Tunc ergo dicit matri adolescentis sanctus Macarius: Quantum vis ut filius tuus comedat? Illa autem respondit, dicens: Rogo te, jube eum solum comedere decem libras panis. Eam autem increpans, ut quæ nimium dixerat, dixit: O mulier, cur hoc dixisti? Cumque septem dies orasset cum jejuniis, expulso ab eo pernicioso dæmone ingluviei, constituit ei vescendi rationem ad tres usque libras panis, quas deberet ipse comedere si operaretur. Cum hoc modo Dei gratia puerum emundasset, eum matri reddidit.

Has res admirabiles et præter opinionem fecit Deus per sanctum Macarium, cujus immortalis anima nunc est cum angelis. Eum ego non conveni, obierat enim anno antequam ego ingrederer in solitudinem. Conveni autem eum qui erat ejus socius in fidei operibus, et idem venerabile nomen quod ipse habebat.

Dico autem sanctum Macarium Alexandrinum, qui erat presbyter earum quæ dicuntur Cellarum. In quibus Cellis ego novem annos habitans, ex quibus tres annos mecum vixit ille Macarius, in quiete sedens, ejus quidem optimæ vivendi rationis alia quidem vidi opera et signa, alia vero didici ab iis qui cum eo vixerunt.

Is cum apud magnum virum et Patrem Antonium electos palmæ ramos vidisset, quos ipse laboraverat, petiit ab eo unum manipulum ramorum palmæ. Dixit autem ei Antonius: Scriptum est: Non concupisces res proximi tui (*Deut.* vii). Et cum id solum dixisset, rami omnes statim tanquam ab igne torrefacti sunt. Quod quidem cum vidisset Antonius, dixit Macario: Ecce Spiritus sanctus requievit super te, et erisque mihi deinceps hæres mearum virtutum.

Hinc rursus eum invenit diabolus in solitudine, corpore valde defatigato, et dicit ad eum: Ecce accepisti gratiam Antonii; cur non uteris auctoritate, et a Deo petis cibum et vires ad iter ingrediendum? Is autem dicit ad eum: Virtus mea et laus mea Dominus, tu autem ne tentaveris servum Dei. Facit ergo diabolus ut ei phantasma appareat, camelus onera bajulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Qui cum vidisset Macarium, prope eum assedit. Is autem suspicatus esse phantasma, sicut erat, constitit ad orandum; is vero protinus a terra fuit absorptus.

Aliquando rursus venit hic Macarius Alexandrinus ad magnum Macarium qui erat in Scete. Et cum ambo essent Nilum transmissuri, accidit ut ipsi maximum pontonem ingrederentur; in quem ingressi sunt duo tribuni cum magno fastu et apparatu, ut qui intus haberent rhedam totam æneam, et equos frenis aureis, et quosdam eos stipantes milites, satellites, et pueros torquibus et aureis zonis ornatos. Postquam ergo tribuni viderunt ipsos veteribus pannis indutos, et sedentes in angulo, humilem illam et tenuem vivendi rationem beatam judicabant; unus autem ex ipsius tribunis dixit ad ipsos: Beati estis vos qui mundum illuditis. Respondens autem Macarius, qui erat urbanus, dixit eis: Nos quidem mundum illusimus, vos autem illudit mundus. Scias autem te non tua sponte hoc dixisse, sed propheticæ: ambo enim vocamur Macarii, hoc est, beati. Is autem ejus sermone compunctus, cum domum venisset, vestes exuens, delegit vitam agere solitariam, multas faciens elemosynas.

Rursus cum aliquando cupiisset vesci ovis recentibus perbellisque ad se missis, ostendens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque uvæ desiderabat. Qui cum eas accepisset, et magna affectus esset lætitia, suam celare volens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque eum cibum appeteret. Cum ille quoque accepisset, rursus hoc ipsum fecit, etsi ipse valde vesci cuperet. Postquam autem ad multos fratres deinde venerunt uvæ, cum nullus eis vesci voluisset, postremus qui eas acceperat, eas rursus

Κελεύσας δὲ αὐτῇ προσενηχθῆναι τροφάς, ἐποίησεν αὐτὴν φαγεῖν· καὶ οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν ἀπέλευσεν μετὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ. Ἰπέθετο δὲ αὐτῇ ὁ σοῦ Χριστοῦ ἄνωρωτος, εἰπὼν αὐτῇ· Μηδέποτε ἀπολειφθῆς τῆς Ἐκκλησίας, μηδέποτε ἀπόσχῃς τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα γάρ τοι συνέθη, τὸ ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσεληλυθῆναι σε τοῖς ἀγράντοις μυστηρίοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Ἄλλῃ πάλιν πράξις τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀσκήσεως· Ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπὸ τὴν γῆν ποιήσας σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης ἑαυτοῦ μέχρις ἡμισταδίου εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον ἀπέτελεσεν. Καὶ εἰ ποτε πλεονες αὐτῷ ὠχλοῦν, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἐξίω ἀπείει εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἤυρισκεν. Διηγείτο οὖν ἡμῖν τις τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν λέγων, ὅτι Ἀπίων ἕως τοῦ σπηλαίου διὰ τῆς σύριγγος εἰκοσιτέσσαρας ἡμέρας προσευχάς, καὶ ἐρχόμενος πάλιν τὰς αὐτάς.

Περὶ τοῦτου ἐξῆλθεν φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἰρετικὸν πείσῃ τὸν μὴ ὁμολογούντα ἀνάστασιν εἶναι σωμάτων. Καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ προσνηχθῆ τις ποτε νεανίσκος δαιμονίων, παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς ὀλοφυρομένης περὶ αὐτὸν, δυσὶ νεανίσκοις συνδεδεμένος ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. Ὅς ταύτην τὴν ἐνέργειαν εἶχεν ὁ δαίμων, μετὰ τὸ φαγεῖν τριῶν μοδίων ἄρτους, καὶ πιεῖν ἄμφορα Κιλικίσιον ὕδατος, ἄπερ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὴν ἀνέλυσεν τὰ βρώματα. Οὕτως γὰρ ἀνηλίσκοντο τὰ βρωθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ποθέντα, ὡς ὑπὸ πυρός. Ἔστι γὰρ καὶ τάγμα δαιμονίων τὸ λεγόμενον πύρινον. Διαφορὰ γάρ εἰσι τῶν δαιμονίων, ὡσπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ οὐσίας ἀλλασσομένης, ἀλλὰ τῆς γνώμης ἀλλοιομένης. Οὗτος τοίνυν ὁ νεανίσκος μὴ ἐπακούμενος παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς, πολλάκις τὴν ἰδίαν ἤσθιεν κόπρον, καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἐπινεν οὖρον. Κλαυθῆς οὖν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ σφόδρα ἀνωμένης ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἀπορρήτιμ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ πολλὰ παρακαλοῦσας τὸν ἅγιον, καὶ δεομένης, λαθῶν ἐκείνου ὁ ἀήτητος ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ Μακάριος, ἐπύρξατο αὐτῷ τὸν Θεὸν ἰκετεύων. Καὶ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν ὑπελώφησεν τοῦ δεινοῦ πάθους ὁ δαίμων. Λέγει οὖν τότε τῇ τοῦ νεανίσκου μητέρι ὁ ἅγιος Μακάριος, Πόσον ἐθέλεις ἐσθίειν σου τὸν υἱόν; Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα· Δέομαι σου, δεκάλιτρον κέλευσον ἄρτου. Ἐπιτιμῆσας δὲ αὐτῇ σφοδρῶς ὡς πολλὴ εἰρηκτίας, εἶπεν, Ὡ γύναι, τί τοῦτο ἐλάλησας; Καὶ ἐπευξάμενος τῷ νεανίσκῳ ἐπὶ τὰς ἡμέρας μετὰ νηστείας, καὶ ἐξελάσας ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἀλάστορα δαίμονα τῆς πολυφαγίας, ἔστησεν αὐτῷ τὴν διαίταν τῆς τροφῆς εἰς τρίλιτρον ἄρτου, ὡς ὀφείλειν αὐτὸν ἐργαζόμενον τοῦτο ἐσθίειν. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ τῇ θεοφορητῷ αὐτοῦ πολιτείᾳ ἀποθεραπεύσας τὸν παῖδα, ἀπέδουκεν τῇ μητέρι ὁ πάσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ἀνανταγώνιστος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς Μακάριος. Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ γνησίου φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ νῦν μετ' ἀγγέλων ἐστὶ. Τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐγὼ οὐ συντετύχηκα· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς ἔρημον εἰσόδου ἐμῆς οὗτος ὁ πολεμιστῆς τῶν ἀλόγων παθῶν ἐκεκοίμητο.

Τῷ δὲ ὁμοζύγῳ τούτῳ τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως, καὶ τῷ ὁμωνύμῳ τοῦ σεβασμοῦ δνόματος, λέγω δὴ τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Ἀλεξανδραῖ, συντετύχηκα προσευτέρῳ ὄντι τῶν λεγομένων κελλίων. Εἰς ἃ κελλία παρῴκησα ἐγὼ ἐναεταίαν· ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν ὁ μακάριος οὗτος καθεζόμενος ἐν ἡσυχίᾳ. Καὶ τὰ μὲν εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας ἔργα καὶ σημεῖα, τὰ δὲ παρὰ τῶν τούτῳ συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ καὶ παρ' ἑτέρων πλειόνων ἀκήκοα.

Οὗτος θεασάμενός ποτε παρὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ Ἀντωνίῳ βατὰ ἐκλεκτά, αὐτὸν ἐργαζόμενον ἤτησε παρ' αὐτοῦ μίαν δέσμη τῶν βατῶν. Ἔπεε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος· Γέγραπται, Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου· καὶ μόνον εἰπόντος, εὐθέως τὰ βατὰ πάντα, ὡς ὑπὸ πυρός ἐφρύγη. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀντώνιος, ἔφη τῷ Μακαρίῳ, Ἰδοῦ ἀναπέπαιται τὸ Πνεῦμα ἐπὶ σέ, καὶ ἔση μοι λοιπὸν τῶν ἐμῶν ἀρετῶν κληρονόμος.

Ἐκείθεν πάλιν αὐτὸν ὁ διάβολος εὔρεν ἐν τῇ ἐρήμῳ λίαν κεκηκῶτα τῷ σώματι, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Ἰδοῦ τὴν χάριν εἰληφας Ἀντωνίου. Τί δῆτα μὴ κέχρησαι τῷ ἀξιώματι; καὶ αἰτεῖ παρὰ Θεοῦ βρώματα καὶ ἰσχὺν πρὸς τὴν ὄδοιπορίαν; Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτόν· Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριός ἐστιν· σὺ δὲ οὐκ ἐκπειράσεις τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ. Ποιεῖ οὖν φαντασίᾳ ὁ διάβολος κάμηλον ἀγχοφόρον διὰ τῆς ἐρήμου πλαζομένην, ἔχουσαν πάντα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἐπιτήδεια· ἦτις ἰδοῦσα τὸν Μακάριον ἐμπροσθεν αὐτοῦ ἐκάθισεν. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν αὐτὸ φάντασμα εἶναι, ὅπερ καὶ ἦν, ἔστη εἰς προσευχὴν· ἡ δὲ εὐθὺς εἰς τὴν γῆν κατεπόθη.

Οὗτος ἀνὴρ Μακάριος πολιτικῶς ὑπάρχων συνήφθη ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ, καὶ ὡς ἐμελλον διαπορθμεῖν τὸν Νεῖλον, συνέθη εἰσελθεῖν αὐτοῖς εἰς πορθμεῖον μέγιστον, ἐν ᾧ τριβούνοι τινες μετὰ πολλοῦ κόμπου εἰσεληλύθησαν, βέδιον ἔχοντες ὀλόχαλκον, καὶ χρυσοχαλίνους ἵππους, καὶ δορυφόρους τινὰς στρατιώτας, καὶ κλοιοφόρους παῖδας χρυσοζώνους τινὰς. Ὡς οὖν ἴδον τοὺς μοναχοὺς οἱ τριβούνοι βάκην παλαῖα ἐνδεδυμένους, καὶ καθήμενους εἰς τὴν γωνίαν, ἐμακάριζον αὐτῶν τὴν εὐτέλειαν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν τριβούνων ἔφη πρὸς αὐτοὺς, Μακάριοι ἔστε ὑμεῖς οἱ τῷ κόσμῳ ἐμπαίζαντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πολιτικὸς Μακάριος, εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἡμεῖς μὲν τῷ κόσμῳ ἐνεπαίζαμεν, ὑμῖν δὲ ὁ κόσμος ἐνεπαίζεν. Γίνωσθε δὲ ὅτι οὐχ ἐκὼν, ἀλλὰ προφητεύων τοῦτο εἰρηκας. Ἀμφότεροι γὰρ μακάριοι καλούμεθα. Ὁ δὲ κατανυχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπελθὼν οἴκει ἀπεδύσατο τὰ ἱμάτια, καὶ μονάζειν ἤρῃσαστο, ποιήσας πολλὰς ἐλεημοσύνας.

Ἄλλοτε δὲ σταφυλῆς πεμφθῆσας αὐτῷ νεαρὰς ἐπιθυμήσαντι μεταλαθεῖν, ἐνδεικνύμενος τὴν ἐγκράτειαν, ἀπέστειλεν αὐτὴν πρὸς ἀδελφόν τινα κάμνοντα, καὶ αὐτὸν σταφυλῆν ἐπιθυμοῦντα· ὃς δεξάμενος καὶ λίαν περιχαρῆς γενόμενος, κρύπτειν ἑαυτοῦ τὴν ἐγκράτειαν βουλόμενος, πρὸς ἄλλον αὐτὴν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλεν, ὡς αὐτὸς ἀνορέκτους ἔχων περὶ τὸ βρῶμα. Δεξάμενος δὲ πάλιν κακείνος τὸ αὐτὸ πεποίηκε, λίαν ποθῶν καὶ αὐτὸς μεταλαθεῖν. Ὡς δὲ λοιπὸν εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς ἦλθον αἱ σταφυλαί, μηδενὸς βουληθέντος αὐτῶν μεταλαθεῖν, ὁ τελευταῖος

λαβῶν, πρὸς Μακάριον πάλιν ἀπέστειλεν, ὡς μέγα ἄδωρον αὐτῷ χαριζόμενος. Ἐπιγνοῦς δὲ αὐτὰς ὁ Μακάριος καὶ πολυπραγμονήσας, ἐθαύμασεν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν ἐγκρατείᾳ, καὶ οὐδὲ αὐτὸς αὐτῶν τέως μετέβηκεν.

Ἡ μὲν οὖν ἀσκησις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ἦν ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἠκριώσαμεν, ἦν αὕτη. Εἴ τι ἀκήκοεν πώποτε τινα πεπονηκότα ἔργον ἀσκήσεως, διαπύρωσ πάντως τοῦτο κατώρθωσεν.

Ἀκούσας οὖν παρά τινων ὅτι οἱ Ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς Τεσσαρακοστῆς ἐσθίουσιν ἄπυρον, ἔκρινεν οὗτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἐπταετίαν διὰ πυρὸς διεργόμενον μὴ φαγεῖν· πλὴν λαχάνων ὠμῶν, εἴ ποτε δὲ καὶ παρεῦρεν, ἢ ὄσπριδιῶν βρεκτῶν, μηδενὸς ἄλλου γυσάμενος ἐν ἐκεῖνοις τοῖς ἐπτά ἔτεσιν. Κατορθώσας οὖν τοῦτο κατέπτυσεν ταύτης τῆς πολιτείας. Ἦκουσεν δὲ περὶ τινος ἄλλου οὗτος ὁ ἅριστος τῶν μοναχῶν ὅτι ἄρτου λίτραν ἐσθίει, καὶ τοῦτον ζηλώσας, κλάσας τὸ βουκελλάτον, ὃ εἶχεν, κατήγαγεν εἰς κεράμια, κρήνας τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν ὅσον ἂν ἡ χεὶρ ἀνεῖγκη. Μεγάλη δὲ καὶ αὕτη σώματος σκληραγωγία. Διηγήτο γὰρ ἡμῖν χარიεντιζόμενος, ὅτι Περιεδρασόμην μὲν πλειόνων κλασμάτων, οὐ συνεχωρούμην δὲ ἐξενεγκεῖν ὑπὸ τοῦ στενοῦ τῆς ὀπῆς. Ὁ τελώνης γάρ μου οὐ συνεχῶρει, φησὶν, τὸ παντελῶς με ἐσθίειν. Ἐπὶ ὅλα οὖν τρεῖς ἔτη ταύτην ἤσκησεν τὴν ἐγκράτειαν, τέσσαρας ἢ πέντε οὐγκίας ἐσθίων, καὶ τὸ ἀντιβρόπον τοῦτων πίνων ὕδωρ. Ἐξέστην δὲ ἐλαίου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἀνῆλω εἰς τροφήν.

Ἄλλη ἀσκησις τοῦ ἀθλητοῦ. Ἐκρινεν οὗτος ὁ ἀδάμας ὕπνον περιγενέσθαι. Καὶ τοῦτό διηγῆσατο, ὅτι Οὐκ εἰσῆλθον ὑπὸ στέγγιν ἐν ὅλοις εἰκοσι νυχθημέροις, ἵνα νικήσω ὕπνον· τοῖς μὲν καύμασι φλεγόμενος τὴν ἡμέραν, τῇ δὲ νυκτερινῇ στυφόμενος ψυχρότητι. Καὶ ὡς ἔλεγεν οὗτος, ὅτι Εἴ μὴ τάχιον ὑπὸ στέγγιν εἰσῆλθον, καὶ ἐκρησάμην ὕπνω, οὕτως ἐξηράνθη μου ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἔκστασιν με ἐλάσαι λοιπόν. Καὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, φησὶν, ἐνίκων τὸν ὕπνον· τὸ δὲ ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τῇ χρεῖαν ἐχούσῃ τοῦ ὕπνου, παρεχώρησα ταύτη.

Τοῦ ἁγίου τούτου καθεζομένου ὑπὸ πρῶτῃ ἐν τῷ κελλίῳ, κώνωψ στάς ἐπὶ τοῦ ποδὸς οὗτου ἐκέντησεν. Ἀλγήσας δὲ κατέαξεν τοῦτον τῇ χειρὶ μετὰ τὸ κορπεσθῆναι τοῦ αἵματος. Κατεγνωκῶς οὖν ὕστερην ἑαυτοῦ ὡς ἑαυτὴν ἐκδικήσαντος, καταδικάζει ἑαυτὸν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκήτews, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανερέμῳ, καθεσθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἔξ. Ἐνθα οἱ κώνωπες δύνανται καὶ συάγων δέρματα τιτρεῖν, ὡς σφήκες ὄντες μεγάλοι. Οὕτως ὅλος ὑπ' αὐτῶν κατετρῶθη, ὡς καὶ σπονδύλους ἐξενεγκεῖν δι' ὅλου τοῦ σώματος, ὡς καὶ τινες νομίσαι ὅτι ἐλεφαντία ἐστίν. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸ κελλίον ἑαυτοῦ μετὰ τοὺς ἔξ μῆνας ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐγνωρίζετο μόνον ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ κύριος Μακάριος.

Ἐπεθύμησέν ποτε οὗτος ὁ αὐτὸς, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγῆσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν μάγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, χάριν ἱστορίας ἢ καὶ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. Ἐλέγετο γὰρ παμπόλλους καὶ χαλεποὺς ἀποκεκληρώσθαι παρ' αὐτῶν ἐκείνων τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ δαίμονας δι'

ὑπερβολὴν τῆς ἀτίμου τέχνης αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ κηποτάφιον γέγονεν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν ἀδελφῶν, δι' ὑπερβολὴν τῆς μαγικῆς τέχνης τὰ πρῶτα ἐχόντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ. Ὡς οὖν πολλὴν κεκτημένοι τὴν δυναστείαν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῇ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ, ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αὐτῷ μνήμα πεποιηκότες, καὶ χρυσὸν πολὺν ἀποθέμενοι. Ἐφύτευσαν δὲ καὶ δένδρα παντοῖα, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὠρυξαν· ὕπικμος γὰρ ἐστὶν ὁ τόπος. Ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησαν. Ἐλπίζοντες μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἀφίξιν ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ τρυφῆν. Τέλος οὖν ἀγνοῶν τὴν ὁδὸν ἀγούσαν ἐπὶ τοῦτον τὸν τόπον ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Μακάριος, στοχασμῷ μόνον ἠκολούθει τοῖς ἀστροῖς· καθάπερ οἱ ναυτικοὶ διαβαίνοντες τὰ πελάγη. Οὕτως οὗτος ὁ ἅγιος τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν, καὶ λαβῶν δέμα καλάμων, ἕνα κατὰ μίλιον ἴστα χάριν σημείου, ἵνα εὖρη δι' αὐτῆς ὑποστρέψαι. Διοδεύσας οὖν ἐκείνην τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐντὸς ἡμερῶν ἐννέα, καὶ γενόμενος πλησίον τοῦ κήπου ἐκείνου, ἐπιπαταλαβούσης τῆς νυκτὸς μικρῶν ἑκαθεύδησεν. Ὁ οὖν ἅγιος δαίμων, ὃ ἀεὶ τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χριστοῦ ἀντιπράττων, συναγαγὼν ὅλους τοὺς καλάμους ἐκείνους τοῦ Μακαρίου καθεύδοντος ὡς ἀπὸ σημείου ἐνὸς τοῦ κηποταφίου πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ταθεικῶς ἀπηλλάγη. Ἀναστὰς οὖν εὗρεν τοὺς καλάμους συνδεδεμένους, οὗς αὐτὸς χάριν σημείου κατέπηξεν. Τάχα δὲ καὶ τοῦτο τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος εἰς μείζονα τούτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ καλάμοις ἐπεελίξῃ ὀδηγῶσι τοῦτον, ἀλλὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τοῦ διὰ στόλου νεφέλης ὀδηγῆσαντος τὸν Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ φοβερᾷ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. Ἐλεγεν δὲ ὁ ἅγιος, ὅτι Ἐγγίσαντός μου μόνον τῷ κηποταφίῳ, ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθον εἰς συνάντησίν μου ἑβδομήκοντα δαίμονες παντοῖῳ τῷ σχήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, οἱ δὲ μετὰ μεγάλου βρυγμοῦ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας. Ἐτεροι δὲ ὡς κόρακες πτερουσσομένοι ἐτόλμων κατὰ τῆς ὀψέως μου, λέγοντες· Τί θέλεις, Μακάριε, πειρασμῶ τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τινος τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; Τὰ ἡμέτερα ἔχεις ἐκεῖ μετὰ τῶν σοι ὁμοίων, τὴν ἔρημον· κακεῖθεν τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐξεδιώξατε. Οὐδὲν κοινὸν ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ σοῦ. Τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητῆς ἀρκέσθητι τῇ ἐρήμῳ. Ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. Οὐ δύνασαι αὐτοὺς μεῖναι ἐνθάδε. Τί ζητεῖς εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ κτήμα, εἰς ὃ οὐδαὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ζώντων εἰσῆλθον ἀφ' οὐπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκληδεύθησαν; καὶ εἰ πολλὰ ταραττομένων τῶν δαιμόνων καὶ διοφυρομένων, εἶπον αὐτοῖς, φησὶν ὁ Μακάριος, ὅτι Εἰσέλθω μόνον, καὶ ἱστορήσω, καὶ ἀπέρχομαι ἐντεῦθεν. Οἱ δὲ δαίμονες· Τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐπὶ τῆς σῆς συνειδήσεώς σου. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος· Τοῦτο ποιήσω. Οἱ δὲ δαίμονες ἀφαντοὶ γεγόνασι. Ἐἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἐθεασάμην τὰ πάντα, ἐν οἷς εὖρον καὶ κάθον χαλκοῦν ἀλύσει σιδηρᾷ κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος λοιπὸν τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα· καὶ

misit ad Macarium, tanquam magnum ei donum largiens. Qui cum rem curiose inquisisset, admiratus, et Deo actis gratis ob tantam eorum continentiam, ne ipse quidem ex iis tandem comedit.

Atque hæc quidem est magni Macarii exercitatio, quam ego et multi accurate apud ipsum didicimus. Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audiit, omnino id ardentè effecit.

Cum ab aliquibus audisset, Tabennosiotas per totam quadagesimam nulla re vesci quæ igni esset admota, statuit hic sanctus septem annis nihil comedere quod per ignem transisset, et toto illo septennio nihil gustavit præter cruda olera vel ei quæ forte invenisset legumina humectata. Cum hoc ergo recte vixisset, aspernatus est hanc vivendi rationem. Audiit autem ab aliquo alio hic monachorum optimus, quod quidam monachus comedebat libram panis. Quem æmulatus, fregit quod habebat buccellatum, et immisit in lagenam, statuens solummodo tantum comedere, quantum manus ejus sursum ferret. Magna est autem hæc in tractando corpore asperitas. Festive enim nobis narrabat: Plura quidem frustra apprehendebam; sed non sinebat efferre ob angustiam foraminis. Publicanus enim meus mihi non permittebat omnino vesci. Totos ergo tres annos hanc exercuit continentiam, quatuor vel quinque uncias comedens, et aquam quæ eis responderet; olei autem sextarium toto anno consumebat in alimentum.

Alia athletæ exercitatio. Statuit indomitus hic vir somnum superare. Etenim utilitatis gratia hoc ipse narravit: Totis viginti diebus et noctibus non sum tectum ingressus, ut somnum vincerem, cum interdium quidem astu arderem, noctu vero algore rigorem. Quod nisi essem, inquebat, tectum essem ingressus, et somno usus essem, ita mihi erat arefactum cerebrum, ut deinceps ageret in extasim; et quod ad me quidem attinet, victi somnum; quod autem ad naturam opus habentem, ei cessi¹.

Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis (49); et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetes, quæ est in vasta solitudine, in qua possunt culices vel sanciare pelles aprorum, ut qui sint æque magni ut vespæ, adeo ut in toto ejus corpore infixerint aculeos; ut nonnulli existimaverint eum esse leprosum. Reversus ergo in suam cellulam post sex menses, ex voce cognitum est eum esse dominum Macarium.

Is cupiit aliquando, ut ipse nobis narravit, quod in hortis erat, ingredi monumentum, quod dicitur *μηροτάριον* Janne et Mambre, magorum qui erant tempore Pharaonis, ut id videret, vel etiam ut conveniret eos qui illic sunt demones. Dicebatur enim plurimos, eosque ferocissimos, in eo loco ab illis collocatos esse demones per infamiam artis eorum excellentiam. Hoc autem monumentum factum est a Janne et Mambre fratribus, qui propter magicæ artis excellentiam primas partes habebant illo tempore

apud Pharaonem. Ut qui ergo illo vitæ suæ tempore maximam in Ægypto haberent potestatem, construxerunt illud opus ex lapidibus quadratis (50), et suum illic fecerunt monumentum; et cum multis illis auri deposuissent, et omne genus arbores plantassent, maximum quoque puteum aquæ foderunt; est enim locus humidus (51). Hæc autem omnia fecerunt, sperantes post suum hinc discessum frui deliciis in illo paradiso. Tandem ergo quoniam nesciebat viam quæ ad eum ducit hortum, Dei servus Macarius, conjectura quadam sequebatur astra, et sicut nautæ qui transmittunt maria, totam pervasit sanctus solitudinem; et cum aliquot etiam accepisset arundines, unam statuit in unoquoque milliari, ut per ea signa remearet. Cum ergo intra novem dies totam illam pervasisset solitudinem, et esset prope illum hortum, succedente nocte parum dormiit. Immanis vero dæmon qui semper adversatur Christi athleteis, cum collegisset omnes illas arundines, dormiente Macario, et circiter ad unum lapidem a monumento ad ejus caput posuisset, recessit; postquam ergo surrexit, invenit colligatas arundines quas ipse fixerat signi causa. Fortasse autem hoc quoque fuit Dei permissio ad majorem ejus exercitationem, ut non speraret in arundinibus, sed in Dei gratia, quæ per columnam nobis deduxit Israel quadraginta annis in terribili illa solitudine. Dicebat autem Macarius: Cum propius accessi ad illud monumentum, ex eo egressi mihi occurrerant ad septuaginta demones variis formis præditi; alii quidem clamantes, alii vero exsistentes, alii vero cum magno fremitu in me stridentes dentibus, alii vero tanquam corvi volantes, audebant meo vultui insultare, dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? quid ad nos accessisti? an non nos quoque aliquem ex monachis vexavimus? Quæ nostra sunt, tu cum tuis similibus illic habes, nempe solitudinem, et illinc nostros cognatos fugavisti. Nihil est nobis tecum commune. Quid loca nostra invadis? Tanquam anachoreta, contentus esto solitudine. Qui hunc locum ædificarunt, eum nobis assignarunt; non potes hic manere. Quid quæris ingredi in hanc possessionem, in quam nullus ex vivis hominibus est ingressus, ex quo fratribus qui hoc condiderunt sunt a nobis hic factæ exsequiæ. Et cum multa adhuc turbarent et insultarent demones, dixit eis sanctus Macarius: Ingrediar tantum, et videbo, et hinc recedam. Dixerunt autem demones: Hoc nobis promitte in tua conscientia. Dicit autem Christi servus, Hoc faciam. Demones autem evanuerunt. Ingrediente autem eo in paradisum, ei occurrit dæmon cum stricta rhomphæa, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit sanctus Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphæa; et ego contra te ingrediar in nomine Domini sabaoth, in acie Dei Israel. Ingressus autem, contemplatus sum omnia, in quibus inveni etiam cadum æneum catena ferrea pendentem ex puteo, jam tempore consumptum, et fructum malorum puniceorum quæ nihil intus habe-

¹ Hic paragraphus variat in Græco. Est ut in Heraclide, cap. 6.

bant, fuerant enim arefacta a sole, et plurima aurea A donaria. Cum sanctus ergo illinc recessisset absque tumultu et citra ullam perturbationem, reversus est per viginti dies in suam cellam.

Cum autem defecissent panes et aqua quam portabat, in magna erat afflictione. Viginti enim diebus ingrediens per solitudinem, ut existimo, nihil omnino gustavit, ut etiam res ostendit. Fortasse autem tentabatur quoque intolerantia. Et cum jam parum abesset quin collaberetur, visa est ei quædam puellæ speciem præ se ferens, ut ipse narrabat, munda linea veste induta et tenens urnam aqua stillantem : quam dicebat Macarius abfuisse ab eo circiter unum stadium. Qui tres dies ingressus est eam videns cum urna tanquam stantem, et eum provocantem, non valentem eam assequi : spe autem bibendi, trium dierum laborem fortiter sustinuit. Postquam apparuit multitudo bubalarum, ex quibus una stetit ex adverso ejus habens vitulum : sunt enim multæ in illis locis. Et ut dicebat nobis Macarius, ubi ejus lacte fluebat, et desuper sonuit vox ei dicens : Macari, accede ad bubalam, et lactare. Cum ergo, inquit, ad eam accessissem et lactatus essem, mihi suffecit. Ut autem majorem gratiam ostenderet Dominus, docens meam parvitatem, jubet bubalam me sequi usque ad cellam. Illa vero parens jussui secuta est, me quidem lactans, suum autem non admittens vitulum.

Aliquando rursus cum puteum foderet hic vir virtute præditus, ad recreandos monachos (is autem erat prope folia et sarmienta illic posita) morsus est ab æspide (est autem venenatum et exitiosum animal), ambas fauces aspidis apprehendens sanctus ambabus manibus, eam discerpit, dicens : Cum te non misisset Dominus meus, quomodo ad me ausus es accedere ?

Cum ipse rursus magnus audisset Macarius quod haberent præclarum vitæ institutum Tabennesiote, veste mutata, et assumpto mundano habitu operarii, spatio quindecim dierum pervenit Thebaidem, ingressus per solitudinem. Et cum venisset in monasterium Tabennesiotarum, quæsiit eorum archimandritam, nomine Pachomium, virum probatissimum, qui et gratiam habebat propheticam (*De eo infra, cap. 38*), cui quidem sancto tunc revelatus non fuerat magnus Macarius. Cum ergo eum convenisset, dicit ei Macarius : Oro te, suscipe me, quæso, in tuum D monasterium, ut flam monachus. Dicit ei magnus Pachomius : Non potes deinceps fieri monachus qui sis tam proventus ætate, non potes te exercere : sunt fratres qui se exercent a juventute, et laborem tolerant. Tu autem in hac ætate non potes ferre tentationes exercitationis. Offenderis, et exibis, et nobis maledices. Neque eum accepit nec primo die, nec secundo usque ad septem dies. Ille vero fuit constans, manens jejunos. Postea autem dicit ei senex Macarius : Suscipe me, abba, et nisi jejunavero et fecero ea quæ ipsi opera, jube me ejici ex monasterio. Persuadet fratribus magnus Pachomius ut eum admittant. Est autem unius monasterii conventus, mille

quadringenti viri usque in hodiernum diem. Ingressus est ergo. Cum autem præterisset aliquantum temporis, advenit quadragesima; et vidit senex Macarius unumquemque suscepisse diversas vivendi rationes : alium quidem comedere vespere, alium vero post duos dies, alium post quinque; alium stare per totam noctem, interdium vero sedere ad opus. Ipse autem cum aliquot palmæ ramos sibi madefecisset, stetit in uno angulo, et donec quadragesima dies impleti essent, et advenisset Pascha, non sumpsit panem, non aquam, non genu flexit, non sedit, non accubuit, nihil aliud gustavit præter pauca cruda crambes folia, quæ sumebat die Dominico, ut videretur comedere, et non incideret in arrogantem de se persuasionem; et si quando egrediebatur ad aliquid necessarium, cito rursus ingrediens, stabat ad opus, os non aperiens, sed stans silentio, nihil aliud faciens præterquam silentium in corde exercens, et faciens orationem, et ramos palmæ operans quos habebat in manibus. Cum autem hæc vidissent omnes exercitatores illius monasterii, seditionem excitant adversus suum præfectum : Undenam nobis adduxisti hunc hominem sine carne ad nostri condemnationem? Aut eum hinc ejice, aut, ut scias, nos omnes hinc recedimus. Cum hæc autem a fratribus audisset magnus Pachomius, de eo est sciscitatus. Et cum didicisset ejus vitæ agendæ rationem, Deum rogavit ut ei revelaretur quisnam sit. Revelatum est autem ei eum esse Macarium monachum. Tunc ejus manum prehendit magnus Pachomius, et eum foras educit; et cum deduxisset in domum oratorii ubi est ara, et esset amplexus, ei dicit : Ades dum, venerande senex. Tu es Macarius, et me id celasti. Multis abhinc annis cupii te videre eum de te audirem. Ago tibi gratias, quod filios meos subegeris, ne se jactent et magnifice circumspiciant propter suam exercitationem. Rogo ergo te, recede in locum tuum, nos enim satis ædificasti, et ora pro nobis. Tunc ab ipso rogatus, et eum omnibus fratribus orantibus, sic recessit.

Aliquando rursus narravit nobis hic vir impatientis : Quando recte gessissem omnem vitæ monasticæ agendæ rationem, tunc veni ad aliud spirituale desiderium. Statui enim quinque dies solum mentem meam ita componere, ut a Deo avelli non posset, et nihil aliud omnino cogitaret. Et cum id apud me statuissem, clausi meam cellam et aulam extrinsecus, ut nulli darem responsum. Et steti incipiens a secunda, et menti meæ præcipiens, et ei dicens : Vide ne descendas de cælis. Habes angelos, archangelos, omnes supernas potestates, cherubim et seraphim, Deum horum omnium effectorem. Illic versare, ne sub cælos descenderis, ne incideris in mundanas cogitationes. Cum duos autem, inquit, dies et duas noctes perseverassem, ita irritavi dæmonem, ut ipse fieret flamma ignis, et combureret omnia quæ habebam in cella, adeo ut etiam storea, supra quam stabam, igne arderet, et sic me quoque existimarem totum conflagrare. Tandem timore affectus tertio die desulti ab hoc proposito, cum non possem am-

καρπὸν ῥῶν οὐκ ἔχουσιν ἔνδον οὐδέν· ἐξήρανο γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἀταράχως οὖν ἐκειθεν ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἴκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλλαν.

Ἐκλειοπόντων δὲ τῶν ἄρτων καὶ τοῦ ὕδατος οὗ ἐπεφόρετο, ἐν πολλῇ περιστάσει ἐγένετο. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδεύων τὴν ἔρημον, σχεδὸν οὐδ' ὄλως ἐγεύσατο. Ὡς δὲ τὸ πρῶγμα ἐδειξεν, τάχα καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζεται. Καὶ ὡς ἐγγύς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤφθη αὐτῷ τις ἐν σχήματι κόρης, ὡς αὐτὸς διηγῆσατο, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ κατέχουσα καυκάλιον ὕδατος· στάζον. Ἦν ἔλεγεν ὁ Μακάριος μακρόθεν αὐτοῦ εἶναι, ὡς ἀπὸ σταδίου· καὶ ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς ὤδευεν βλέπων αὐτὴν μετὰ τοῦ καυκαλίου ὡς ἐστῶσαν, καὶ τοῦτον προσκαλουμένην· καταλαβεῖν δὲ τοῦτον αὐτὴν μὴ δυνάμενον. Ὡς ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μυστηρίων ἔστιν ἰδεῖν· τῇ δὲ ἐλπιδὶ τοῦ πιεῖν τὸν κάματον τῶν τριῶν ἡμερῶν ὑπομειναντος τῇ εὐτονίᾳ. Μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλήθος βουδάλων· ἐξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἔστη κατέναντι τοῦ μοναχοῦ (εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις). Καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Μακάριος, ὅτι ἔρρει αὐτῆς τὸ οὖβαρ τοῦ γάλακτος. Ὡς ὕπεισελθὼν οὖν ἐαυτῷ, φησὶν, καὶ θηλάσας, ἠρκέσθη. Ἴνα δὲ ἐπὶ πλεον δεῖξῃ τὴν ἑαυτοῦ χάριν ὁ Κύριος, παιδεύων τὴν ἐμὴν ὀλιγότητα, κελεύει τὴν βουδαλον ἕως τῆς κέλλης ἀκολουθεῖσά μοι. Ἦ δὲ τῷ προστάγματι πεθαρχήσασα ἠκολούθει ἐμὲ μὲν θηλάζουσα, τὸν δὲ μόσχον αὐτῆς μὴ δεχομένην.

Ἄλλοτε πάλιν ὄρυσσων φέρει ὁ ἐνάρετος οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν (τοῦτο δὲ ἦν πλησίον θρύων καὶ φρυγῶν ἐκεῖ κειμένων), ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη. Ἀναιρετικὸν δὲ ἔχει ἰδὼν τοῦτο τὸ ζῶον. Δραξάμενος οὖν τῆς ἀσπίδος ὁ ἅγιος ταῖς ἀμφοτέρας χερσὶν ἀπὸ τῶν δύο αὐτῆς χελυῶν αὐτὴν διεβήρξεν, εἰπὼν πρὸς αὐτὴν· Μὴ ἀποστειλαντό; σε τοῦ Κυρίου μου, πῶς ἐτόλμησας ἔλθειν πρὸς ἐμέ;

Αὐτὸς οὕτως ἀκούσας ὁ μέγας Μακάριος ὅτι μαγάλην ἔχουσι πολιτεῖαν οἱ Ταβεννησιῶται, μετρηφισάμενος καὶ ἀναλαθὼν κοσμικὸν σχῆμα ἐργάτου, δι' ἡμερῶν δεκαπέντε ἀνήλθεν εἰς τὴν Θηβαίδα διὰ τῆς ἐρήμου ἐδεύσας. Καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῶν Ταβεννησιῶτων, ἐπέζητησεν τὸν ἀρχιμανδρίτην τοῦτον Παχώμιον, ὀνόματι ἀνδρα δοκιμώτατον, καὶ χάρισμα ἔχοντα προφητικόν· ἧ ἀπεκρύβη τότε τῷ ἁγίῳ ἐκεῖνῳ τὰ κατὰ τὸν μέγαν Μακάριον. Περιτυχὼν οὖν αὐτῷ ὁ Μακάριος εἶπεν· Δέμαί σου, κύριε, δέξαι με εἰς τὴν μονὴν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Παχώμιος· Λοιπὸν εἰς γῆρας ἤλασας, ἀσκειν σὺ πῶς δύνασαι; Ἄδελφοί εἰσιν ἀπὸ νεότητος ἀσκήσαντες, καὶ τοῖς πόνοις συντραφέντες φέρουσι τὸν κάματον· σὺ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ οὐ δύνασαι ἐνεγκεῖν τοὺς τῆς ἀσκήσεως πειρασμούς, καὶ σκανδαλίξῃ, καὶ ἐξέρχῃ, καὶ κακολογεῖς ἡμᾶς. Καὶ οὐκ ἐδέξατο αὐτὸν, οὕτε τὴν δευτέραν, μέχρις ἡμερῶν ἑπτὰ. Ὁ δὲ ἠτύτησεν παραμείνας νῆστις. Ὑστερον δὲ λέγει αὐτῷ ὁ γέρων Μακάριος· Δέξαι με, ἀδελφὲ, καὶ ἐὰν μὴ νηστεύσω κατ' αὐτούς, καὶ ἐργάζωμαι ἅ ἐργάζονται, τότε κίλευσόν με ἐκριπῆναι τῆς μονῆς. Πειθεὶ τοὺς ἀδελφούς ὁ μέγας Παχώμιος εἰσδέξασθαι αὐτόν. Ἔστι δὲ τὸ σύστημα τῆς μῆδος μονῆς ἐκείνης ἡλίιοι τετρακόσιοι ἄνδρες μέχρι τῆς σήμερον. Εἰσηλθὼν οὖν εἰς ταύτην ὁ μέγας Μακάριος, Περελθόντος δὲ χρόνου ὀλί-

γου ἐπέστη ἡ Τεσσαρακοστή. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρων Μακάριος ἕκαστον διαφόρους πολιτείας ἀναλαθόντα, τὸν μὲν ἐσθλόντα ἐν ἐσπέρᾳ, τὸν δὲ διὰ πέντε. Ἄλλον πάλιν ἐστῶτα διὰ πάσης νυκτός· τὴν δὲ ἡμέραν καθ' ἐξόμενον εἰς ἔργον. Οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλῆθος, ἔστη ἐν γωνίᾳ μιᾷ καὶ μέχρις οὐ αἰ τεσσαράκοντα ἡμέραι ἐπιηρόθησαν, καὶ τὸ Πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου ἔλαβεν, οὕτε ὕδατος ἤψατο, οὐ γόνυ ἔκαμψεν, οὐκ ἔκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο, παρεκτός φύλλων κράμβης ὀλίγων ὠμῶν, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ Κυριακὴν, ἵνα δόξῃ ἐσθλῆναι, καὶ μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέσῃ. Καὶ εἴ ποτε ἐξέβαιεν εἰς τὴν χρεῖαν ἑαυτοῦ, θάττον εἰσιὼν ἵστατο εἰς ἔργον, μὴ ἀνοίγων στόμα, μὴ λαλῆσαι; μὴ μικρὸν μὴ μέγα, ἀλλ' ἐστῶς ἐστῶπα, μηδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτός τῆς ἐν καρδίᾳ προσευχῆς, καὶ τῶν θαλλῶν ὠνεῖχεν ἐν ταῖς χερσὶν. Θεασάμενος δὲ τοῦτον πάντες οἱ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἐκείνης, ἐστασίασαν κατὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν, λέγοντες· Πόθεν ἡμῖν ἡγάγες τοῦτον τὸν ἄσκαρον ἄνθρωπον εἰς ἡμετέραν κατάκρισιν; ἢ ἔκβαλε τοῦτον ἐντεῦθεν, ἢ ἵνα εἰδῆναι ἔχοις, ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀναχωροῦμέν σου σήμερον. Ἀκούσας δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ μέγας Παχώμιος, ἠρώτησεν τὰ κατ' αὐτόν· καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας, προσηύξατο τῷ Θεῷ ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ τίς ἐστὶν οὗτος. Ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. Τότε κρατεῖ αὐτοῦ τὴν χεῖρα ὁ κύριος Παχώμιος, καὶ ἐξάγει αὐτὸν ἔξω. Καὶ εἰσαγαγὼν αὐτόν εἰς τὸν οὐκῆριον οἶκον, ἐνθα ἀνέκειτο αὐτῶν τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀσπαζάμενος αὐτόν, λέγει αὐτῷ· Δεῦρο, καλόγηρε· σὺ εἰ Μακάριος, καὶ ἀπέκρυψας ἀπ' ἐμοῦ. Ἐκ πολλῶν σε ἐτῶν ἐπεπόθουν ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σοῦ. Χάριν σοι ἔχω ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παιδία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσκήσει. Παρακαλῶ σε, ἀπειθε εἰς τὸν τόπον σου. Αὐτάρκως γὰρ ψυχοδόμησας ἡμᾶς, καὶ εὐχοῦ ὀπὲρ ἡμῶν. Τότε ἀξιωθεὶς ὕπ' αὐτοῦ, δεηθέντων αὐτοῦ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀνεχώρησεν οὕτως.

Ἄλλοτε πάλιν διηγείτο ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθής· Ὅτε πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἦν ἐπεθύμησα κατωρθώσας, τότε εἰς ἄλλην ἦλθον ἐπιθυμίαν πνευματικὴν. Ἐν οἷς ἔκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων ἐπιθυμίαν ὀλοεῖν. Καὶ ἠθέλησα, φησὶ, πέντε ἡμερῶν μόνον τὸν νοῦν μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὄλω; ἐννοῆσαι, ἀλλὰ ἐκεῖνῳ μόνῳ περισυνασχεῖν. Καὶ τοῦτο κρίνας ἐν ἑμαυτῷ, ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἔξωθεν τὴν αὐλήν, ὡς τε μὴ δοῦναι ἀνθρώπων ἐλθόντι ἀπόκρισιν. Καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγελίας μου τῷ νῷ, εἰπὼν αὐτῷ, βλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἐχεις ἐκεῖ ἀγγέλους ἀρχαγγέλους, τὰς ἄνω πᾶσας δυνάμεις, τὰ Χερουβὶμ, τὰ Σεραφὶμ, τὸν Θεὸν τῶν πάντων ποιητὴν· ἐκεῖ διάτρυφον· μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέσῃς εἰς λογισμοὺς ψυχικούς. Καὶ διαρκέσας, φησὶν, ἡμέρας δύο καὶ δύο νύκτας οὕτως παρῴξυνα τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον, καὶ κατακαῦσαι μου πάντα τὰ ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς καὶ τὸν ψαθὸν ἐφ' ἧν εἰπήκειν πυρὶ καταφλεγῆναι. Καὶ οὕτως νομίσει με ὅτι ἐγὼ ὄλος ἐμίπηραμαι. Τέλος, πληγείς ἐγὼ φόβῳ ἀπέστην τῆς προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μὴ δυνήθεις λοιπὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατήλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου

τούτου, ἵνα μὴ εἶη μοι τοῦτο λογισθῆναι εἰς τύφον. Α

Τούτῳ τῷ πνευματικῷ λοιπὸν μοναχῷ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ παρέβαλον ἐγὼ, καὶ εὗρον ἔξω τῆς κέλλης αὐτοῦ προσβύτερον κώμησιν τινὰ κατακείμενον, οὗ ἡ κεφαλὴ πᾶσα ἐβέβρωτο ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄστυον ἀπὸ τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἄπαν. Οὗτος παρεγένετο πρὸς αὐτὸν ἰαθῆναι, καὶ οὐκ ἐδέχετο τοῦτον ἐν συντυχίᾳ. Παρακαλέσας τὸν αὐτὸν, λέγω· Δέομαί σου, κατοίκτηρον τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ δὸς αὐτῷ κἄν ἀπόκρισιν. Καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται, λέγων μοι, ὅτι Ἄναξίος ἐστὶ τοῦ ἰαθῆναι. Παιδεία γὰρ Κυρίου αὐτῷ αὕτη ἀπεστάλη. Εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι, κείσον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας τῶν μυστηρίων. Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ· Διὰ τί; δέομαί σου. Λέγει μοι· Πορνεῶν ἐλειτούργει, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. Ἐάν οὖν ἀποστῇ φόβῳ ὧν καταφρονῶν κατετόλημυ- B σεν, ἡ Θεὸς αὐτὸν ἰάται. Εἶπον οὖν ἐγὼ ταῦτα τῷ κακί μόνῳ. Ὁ δὲ συνέθετο ὁμῶσας ἐπὶ Θεοῦ μηκέτι ἱερατεῦσαι, καὶ τότε τοῦτον ἐδέξατο. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἡστούεις ὅτι ἐστὶν Θεὸς ὃν οὐδὲν λαυθάνει; Ἀποκρί- νεται ἡ ἐκείνος· Ναί, δέομαί σου. Εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ Μακάριος· Μὴ ἡδυνήθης διαπαίζαι τὸν Θεόν; Λέγει ἐκείνος· Οὐκ ἡδυνήθην, κύριε μου. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· Εἰ γινώριζεις οὐ τὴν ἁμαρτίαν σου, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ παιδείαν, δι' ἣν ταῦθ' ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἐξῆς. Καὶ ἐξομολογήσῃ τὴν ἁμαρ- τίαν, καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μηκέτι ἁμαρτῆσαι, μήτε λειτουργήσαι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλὰ τὸν λαϊκὸν ἀσπά- σασθαι κληρῶν. Εἶθ' οὕτως ἐπέθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος. Καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις καὶ ἰάθη καὶ ἐτρέχων σεν, καὶ ἀπῆλθεν ὑγιῆς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν, εὐχαριστῶν δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ.

Οὗτος εἶχεν διαφόρους κέλλας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς ἐξειργάζετο· μίαν ἐν τῇ C Σκήτῃ ἐν τῇ πανερήμῳ τῇ ἐνδοτέρᾳ· μίαν εἰς Λι- θῶν ἐἰς τὰ λεγόμενα Κελλά· μίαν εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. Καὶ αἱ μὲν εἰσὶν ἀθυρῶντες, εἰς αἷς ἐλέγετο ὁ Μακάριος καθέζεσθαι ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἐν σκο- τία· ἡ δὲ ἄλλη κέλλα στενωπῶται πᾶν ὑπῆρχεν, εἰς ἣν ἐκτείνει πόδας οὐκ ἦν· ἡ δὲ τρίτη κέλλα ἦν πλατυτέρα, ἐν ἣ καὶ συνετύγγανε τοὶς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Ὁ φιλόθεος οὗτος τοσοῦτον πλῆθος ἐθεράπευσε δαιμονιζομένων, ὡς μὴ βράδιως ἀριθμῶ ὑποβάλλε- σθαι τοῦτους. Παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τοῦτον τὸν ὄσιον ἄνδρα παρθέναι τις φορᾶν ἐκομισθὲν ἀπὸ Θεσαλο- νικῆς ἐνορίας τῆς Ἀχαΐας, εὐγενῆς τῷ γένει, πλου- σία ἐν βίῳ, πολυστίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. Καὶ τούτῳ προσενεχθεῖσα ἐβρίφη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. Εἰς ἣν σπλαγχνισθεὶς καὶ ἐπευξάμενος, ἐλαίῳ τε ἀγίῳ ἀλείψων αὐτὴν ταῖς ἑαυτοῦ χερσίν, καὶ συ- νεχίως μᾶλλον δὲ νουνεῶς ὑπὲρ αὐτῆς προσευχόμενος, D ἐν εἰκοσι ὀλαῖς ἡμέραις, ταύτην ὑγιῆ εἰς τὴν ἐκυτῆς ἐξαπέστειλεν πόλιν. Ἦτις τοῖς ἰδίῳις ποσὶν ἀπελθούσα πολλὴν καρποφορίαν ἀπέστειλεν τοῖς ἁγίοις.

Ἦπ' ἔφασιν πάλιν ἑμαῖς προσηγήθη τῷ πνευ- ματικῷ πάντων τῶν ἀλόγων παθῶν ἱατρῷ τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ παιδαρίσκος ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος χαλεποῦ. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κε- φαλήν, καὶ τὴν ἐξώμῳ ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἐπὶ τοσ- οῦτον ὁ ἅγιος τοῦτῳ ἐπηύξατο, ἕως οὐ αὐτὸν ἐπὶ ἀέ- ρος ἐποίησεν κρεμασθῆναι. Οἰδῆσας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσκήδ' ὄλω τῷ σώματι τοσοῦτον ἐφλέγμαινεν, ὡς γε- νέσθαι πολυτάλαντον τῷ σηκώματι. Καὶ αἰφνίδιον ἀνακράξας διὰ πείσαν τῶν αἰσθήσεων ὕδωρ ἤνεγκεν· καὶ λωφῆσας, γέγονεν εἰς τὸ μέτρον ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς. Παραδίδωσιν οὖν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀλείψα; αὐ- τὸν ἐλαίῳ ἀγίῳ, ἐπιχέων αὐτῷ ὕδωρ ἡυλογημένον,

παρὰ γὰρ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ μὴ κρέως αὐτὸν ἄψασθαι, μὴ οἶνον ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ οὕτως αὐτὸν ἀπέλευσεν ἰασάμενος.

Ὁ γλησάν ποτε τούτῳ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογι- σμοὶ κενοδοξίας, πειρώμενοι τοῦτον ἐκκαλεῖν τῆς κέλλης. Καὶ ὑποτιθέμενοι οἰκονομίαις χάριν κάτα- λαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει δι' ἑν εὐε- ργείας τῶν ἐκεῖ ἀβρωστούντων. Ἄκρως γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὸν ἐνήργει ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. Καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ὀγλοῦντες οὐκ ὑπῆκούοντο, σφοδρ- τέρως δὲ αὐτῷ προσπαλαίσαντες, τοῦτον ἐξήλαυον. Πεισῶν οὖν ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοῦς πόδας ἔκτεινας ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαιμονίαι, Ἐλκετε με σύροντες, δαι- μονες, ἐάν δύνασθε. Ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλλα- χοῦ οὐκ ἀπέρχομαι. Εἰ οὖν δύνασθέ με οὕτως ἀπει- εγχεῖν, ὅπου λέγετε ἀπελευσομαι· διουμνύμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων, ὅτι Οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἐσπέρας, ἐάν μὴ σαλεύσητέ με, οὐ μὴ ὑμῶν ὑπακούσω. Ἐπὶ πολὺ οὖν πεσῶν, καὶ μείνας ἀσάλευτος, ἀνέστη λοιπὸν ἐσπέρας οὐσης βαθείας. Ἐπιγενομένης δὲ τῆς νυκτός, πάλιν τοῦτῳ διὰ πυρὸς ἐνόησαν. Ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος ταῦν σφυρῖδα ὡς δύο μοδίον φάμμου ταύτην ἐπλήρωσεν, καὶ τεθεικῶς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων διεκίνει ἀνὰ τὴν ἔρημον οὕτως. Τούτῳ συνήνησεν Θεοσέβιος ὁ κοσμήτωρ, Ἀντιοχεὺς τῷ γένει, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί βαστάζεις, ἀδελφά; παραχώρησον ἐμοὶ τὸ φο- ρτιον, καὶ μὴ σκύλλω αὐτός. Ὁ δὲ λέγει· Σκύλλω τὸν σκύλλοντά με. Ἄνετος γὰρ ὢν ἀποδημίας μεῖ ὑποβάλλει. Καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας οὕτως εἰς τὴν κέλλαν εἰσῆλθεν συντρέψας τὸ σῶμα.

Διηγείτο δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ Παφνού- τιος, ὁ τοῦ γενναίου τούτου τοῦ ἀλλοτῶ ἡμαθῆς, ὅτι μὲ τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου Μακαρίου ἐν τῇ αὐτῇ, καὶ τῷ Θεῷ προσ- ομιλοῦντος, ὕαινα λαβούσα αὐτῆς τὸν σκύμνον τυ- φλὸν ὄντα ἤνεγκεν· καὶ τῇ κεφαλῇ κρούσασα τὸ θυ- ριδιον τῆς αὐλῆς, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ ἐκεῖ καθεζομέ- νου· καὶ ῥίπτει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Τούτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος, καὶ ἐπιπύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπηύξατο· καὶ παραχρῆμα ἀνέ- θλαψεν. Καὶ θηλάσαντα αὐτὸν λαβούσα ἡ μήτηρ οὕτως ἀπῆλθεν. Καὶ τῇ ἐξῆς, ἡμερᾶς κώδιον μεγάλου προδότη ἤνεγκεν τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ, καὶ θεασάμενος ὁ ἅγιος τὸ κώδιον, ταῦτα ἔλεγεν τῇ ὑαίῃ· Πόθεν σοι τοῦτο, εἰ μὴ βεβρώκεις πρὸς αὐτὸν τινος; Τὸ οὖν ἐξ ἀδικίας ὄν, ἐγὼ οὐ δέχομαι παρὰ σοῦ. Ἡ δὲ ὕαινα κλίνας τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἔδαφος, ἔγονυπέτει πρὸς τοὺς πο- σὶν τοῦ ἀγίου, καὶ ἐτίθει τὸ κώδιον. Αὐτὸς δὲ ἔλεγεν αὐτῇ· Εἰρηκά σοι ὅτι οὐ λαμβάνω, ἐάν μὴ μοι ὁμό- σεις μηκέτι λυπεῖν πένθητας κατεσθίουσα αὐτῶν τα- πρὸβατά. Ἡ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦτο διένευσεν τῇ κεφαλῇ αὐτῆς, ὡς συντιθεμένη τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ. Τότε ἐδε- ξατο τὸ κώδιον παρὰ τῆς ὑαίης. Ὅπως κώδιον οὗ- τος ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος καταλείπειν τῷ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ. Ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν· ὅτι Παρὰ τοῦ ἀγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρός Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιον ἐκεῖνο, ξένιον τῆς ὑαίης ἐπι- λεγόμενον. Καὶ τί τοῦτο θαυμαστὸν παρὰ ἀνδράσι τῷ κόσμῳ ἐσταυρωμένους ὕαιναν εὐεργετηθεῖσαν, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τιμὴν τῶν δούλων αὐτοῦ εὐαίσθη- τήσαντες ξένια τοῦτοις κομισαί; Ὁ γὰρ τοὺς λέοντες ἐπὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ ἡμερώσας, καὶ ταύτη τῇ ὑαίῃ σῶσιν ἐχαρίσατο.

Ἐλέγετο δὲ περὶ τούτου τοῦ ἀγίου Μακαρίου, ὅτι ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, οὐκ ἔπυσσε χαμί· ἐξηκοστὴν

plius mentem meam tenero indivulsam, sed descendi ad hujus mundi contemplationem; Deo fortasse permitte, ne hoc mihi reputaretur in superbiam.

Ego ad eum accessi aliquando, et inveni extra ejus cellam jacentem quemdam cujusdam vici presbyterum, cujus caput ita erat exesum a morbo qui dicitur cancer, ut etiam ipsum os totum appareret in vertice. Is accessit ad ipsum ut curaretur, nec eum admittere ad colloquium. Rogavi autem eum, dicens: Miserere hujus miseri, et saltem da ei responsum. Is vero mihi respondit, dicens: Est indignus qui curetur, missa est enim ad eum hæc a Domino disciplina. Quod si velis eum curari, persuade ei ut deinceps absteineat a ministerio sanctorum sacramentorum. Ego autem ei dico: Quamobrem, quæso? Is vero dicit: Fornicans sacrum peregit ministerium, et ideo castigatur. Nunc ergo si metu desistat ab eo quod ausus est facere per contemptum, Deus ipsum curabit. Postquam ergo dixi ei qui affligebatur, jurejurando est pollicitus se non amplius sacerdotis partes obiturum. Tunc eum accepit, et dixit ei: Credisne esse Deum quem nihil latet? Respondet ille: Maxime, rogo te. Deinde ei dicit Macarius: Non potuisti Deo illudere? Dicit ille: Non potui, domine mi. Dicit ei Macarius: Si agnoscis tuum peccatum, et Dei disciplinam propter quam hæc subiisti, corrigitor in posterum. Qui confessus est peccatum, et spondit se non amplius peccaturum, neque altari ministraturum, sed sortem laicam amplexurum. Deinde sic sanctus ei manus imposuit, et paucis diebus fuit curatus, capillique ei creverunt et sanus domum rediit Deum glorificans; egit autem magno quoque Macario gratias.

Ille sanctus habebat diversas cellas; unam quidem in Scete, quæ est interior in solitudine, et unam in Libya, et unam in Celliis, et unam in monte Nitriæ. Et aliæ quidem carebant ostio, in quibus dicebatur sedere in quadragesima in tenebris, alia autem erat angustior, in qua non poterat pedem extendere; alia autem latior, in qua conveniebat eos qui ad ipsum ventitabant.

Hic curavit tantam multitudinem eorum qui vexabantur a dæmonibus, ut ea non cadat in numerum. Cum nos autem illic essemus, virgo nobilis et dives deducta est ad eum e Thessalonica in finibus Achaicæ, quæ multis annis laborarat paralyti. Hanc ante cellam suam projectam, misericordia commotus, viginti diebus ungens oleo sancto suis manibus, et orans, sanam remisit in suam civitatem. Quæ cum pedibus suis recessisset, ad sanctos copiosam misit oblationem.

Me autem præsentem adductus est ad eum puer qui vexabatur a spiritu. Ei autem manum imponens in capite, et sinistram supra cor, tandiu oravit donec fecisset ipsum pendere in aere. Tanquam uter ergo puer inflatus, adeo intumuit, ut esset maximi ponderis. Et cum repente exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; et cum rursus desiisset, rediit ad eam in qua prius erat mensuram. Et tradidit eum patri,

¹ Heraclides hæc de Marco.

cum unxisset oleo sancto et cum aquam infudisset præcepit ne quadraginta diebus carnes gustaret, nec vinum; et sic eum curavit.

Eum aliquando subierunt cogitationes vanæ gloriæ, quæ eum e cella ejiciebant, et suggerebant ut honesto consilio et justa de causa Romam pergeret, pro beneficio eorum qui ægrotabant; valde enim in eum operabatur gratia adversus spiritus. Postquam autem longo tempore non obediit, valde agitabatur. Cætera vero in limine cellæ, foras pedes emisit, et dicit: Trahite et vellite, o dæmones, si potestis. Ego enim non abeo meis pedibus, jurans fore ut jaceat usque ad vesperam, et nisi eum excutiant, non esse auditurum. Cum autem diu procubisset, surrexit; cum nox autem adventasset, ei rursus exhibere negotium. Et cum duorum modiorum sportam implisset aream, et imposuisset humeris, pervadebat totam solitudinem. Huic occurrit Theosebius Cosmetor, genere Antiochenus, et ei dicit: Quid portas, abba? Cede mihi onus, et ne vexeris. Ille autem dixit: Vexo eum qui me vexat; nam cum sim remissus et ignavus, suggerit mihi peregrinationes. Cum autem diu promovisset, ingressus est cellam contrito corpore.

¹ Narravit autem nobis (52) Dei quoque servus Paphnutius, præclari hujus sancti discipulus, quod cum quodam die sederet in aula sanctus Macarius, et Deum alloqueretur, hyæna acceptum suum catulum, qui erat cæcus, attulit ad sanctum Macarium; et cum capite pulsasset ostium aulae, ingressa est, eo adhuc sedente, et projecit catulum ad ejus pedes. Cum autem accepisset catulum sanctus Macarius, et spuisset in ejus oculos, oravit, et statim vidit. Et cum mater eum lactasset et accepisset, ita exiit. Die autem sequenti pellem magnæ ovis attulit ad sanctum Macarium; et cum sanctus vidisset pellem, hæc dixit hyæna: Undenam hanc habuisses, nisi ovem alicujus devorasses? Quod ergo proficiscitur ab injuria, ego a te non accipio. Hyæna autem humi inclinato capite, genua flectebat ad pedes sancti, et ponebat pellem. Ipse autem ei dicebat: Dixi me non accepturum, nisi juraveris te non amplius offensuram pauperes, comedendo eorum oves. Illa vero ad hoc quoque capite suo annuit, ut quæ sancto assentiretur Macario. Tunc accepit pellem ab hyæna. Beata autem Christi ancilla Melania dixit mihi, se illam pellem accepisse a Macario illo, quod appellabatur munus hyænae. Quid vero mirum est apud viros mundo crucifixos, si hyæna beneficio affecta, ad Dei gloriam, et honorem servorum ejus, id sentiens ad eum munera attulerit? nam qui in Daniele propheta mansuefecit leones, huic quoque hyænae largitus est intelligentiam.

De eo autem dictum est quod ex quo fuit baptizatus, humi non spuerit, cum esset sexaginta anni ex quo fuerat baptizatus. Aneos enim natus quadraginta baptismum susceperat.

Forma autem ejus erat hujusmodi: oportet enim me quoque tibi hoc significare, Christi serve, ut qui

hoc sciam optime, cum mea parvitas ei fuerit tempore æqualis. Erat autem ejus forma satis minuta ac mutila et rara, pilos solum habens in labro. Quinetiam in suprema parte habebat paucos. Nam propter ingentes labores exercitationis, ne pili quidem menti barbæ ei enati sunt.

Ad hunc sanctum Macarium cum quodam die venissem, et essem animo valde anxius, dico illi: Abba Macari, quid faciam, quoniam me affligunt cogitationes, mihi dicentes: Nihil facis, recede hinc. Respondet mihi dicens sanctus Pater Macarius: Dic tu tuis cogitationibus: Propter Christum custodio parietes.

Hæc, o studioso et amantissime Christi serve, ex multis et magnis signis et certaminibus inelyti et virtute præditi Macarii significavi.

Hic Macarius nobis narravit (erat enim presbyter) se observasse tempore communionis Christi sacramentorum, se Marco exercitatori nunquam dedisse oblationem, sed ei angelum dedisse ex ara; solum autem se vidisse digitum manus ejus qui dabat.

CAPUT XXI.

Vita abbatis Marci (53).

Cum esset autem hic Marcus junior, dicebat memoriter Vetus et Novum Testamentum, eratque insigniter mitis, et summe temperans. Quodam ergo die cum satis otii haberem in cella mea, in extrema jam ejus senectute ad eum venio, et ostio ejus cellæ assideo. Quem ego, utpote qui essem adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut erat; et auscultabam quidnam diceret vel faceret. Is autem intus solus, cum jam centum annos transegisset, et dentes amisisset, secum pugnabat et cum diabolo, et dicebat: Quid vis deinceps, *κακόγυρος*, id est, male senex? Ecce jam et vinum bibisti, et oleum tetigisti. Quid vis deinceps *πολύφαγος*, id est, vorax in canitie, et *καλλώδουλε*, id est, ventri serviens, probro et contumelia te ipsum afficiens? Et diabolo dicens: Recede a me, diabole, consenuisti mecum in dissensionibus, injecisti mihi imbecillitatem corporis, fecisti me bibere vinum, et sumere oleum, me reddens voluptarium. Aducne tibi aliquid debeo? Apud me nihil invenis quod velis diripere. Recede a me deinceps, inimice hominum. Ac veluti se provocans et irritans, secum loquebatur, dicendo: Absedum, o nugator, in canitie vorator, et helluo in senectute. Quandiu ero tecum?

CAPUT XXII.

Vita abbatis Moysis (54), qui fuit ex latronibus.

Fuit quidam Moyses nomine, Æthiops genere, niger, servus cujusdam qui gerebat rempublicam; quem propter morum improbitatem et latrocinii crimen projecit ejus dominus. Dicebatur enim etiam usque ad cædes progredi; cogor enim dicere facta ejus improbitatis, ut postea ostendam virtutem ejus penitentiae. Narrarunt ergo aliqui eum fuisse præfectum magnæ catervæ latronum. Cujus inter cætera latrocinandi opera hoc quoque fertur, quod infe-

sto et vindictæ cupido animo erat in pastorem, qui ad rem aliquam patranda eunti sibi fuerat canibus suis impedimento. Quem cum vellet occidere, obibat locum in quo ejus oves habebant stationem, ei autem significatum est ipsum esse trans Nilum. Et cum fluvius illo tempore inundaret, et ad mille passus pateret latitudine, ense tenens mordicus, et tunicam qua erat indutus imponens suo capiti, natando sic transmisit fluvium. Dum autem transnaret, potuit pastor se abscondere alicubi infodiens. Cum ergo Moysi ceptum non successisset, occisis quatuor egregis arietibus, et fune colligatis, Nilum rursus tranavit; et cum in parvam quamdam villam venisset, excoriavit arietes; et cum quæ erant carnis optima comedisset, et pelles pro vino vendidisset, cum saltem Italicorum circiter octodecim (55) ebibisset, illinc ad quinquaginta milliaria est profectus, ubi habebat collegium.

Hic princeps latronum sero tandem casu aliquo qui ei acciderat compunctus, tradidit seipsum monasterio; et ad tantam processit penitentiam, quantum res ipsæ indicarunt. Inter cætera autem dicitur, quod cum quatuor latrones in eum in cella sedentia irruissent, ignorantes eum esse Moysen, beatus Moyses eos tanquam saccum paleæ ligatos, et humeris imposuit, et ad fratrum portavit ecclesiam, dicens: Quoniam non licet mihi alicui facere injuriam, invenio autem eos me aggressos, quid de iis jubetis fieri? Hoc modo autem comprehensi a sancto Moysese, Deo confessi sunt. Et cum cognovissent eum esse Moysen qui fuit aliquando insignis princeps latronum, Christum eo nomine glorificantes, illi quoque mundo renuntiarunt propter ejus penitentiam, et evaserunt monachi probatissimi, sic cogitantes: Si hic qui tantum valebat viribus atrocina parvi faciens, sic Deum timet; quid nos adhuc nostram salutem differimus?

Beatum autem Moysen (sic enim oportet eum vocare) deinceps adorti sunt dæmones, ad fornicatoriarum intemperantiæ impellentes eum consuetudinem; qui usque adeo ab ipsis fuit tentatus, sicut ipse narravit, ut parum abfuerit quin eum ab instituto dimoverent. Cum autem accessisset ad magnum Isidorum, qui sedebat in Scete, tertio ad eum retulit de bello fornicationis. Cui respondit sanctus: Ne conturberis, o frater; sunt principia, et ideo te vehementius invaserunt, priorem requirentes consuetudinem. Sicut enim canis cum assueverit in macello pernas rodere, non recedit a consuetudine, sed si fuerit clausum macellum, et nemo ei dederit, fame enectus non amplius accedit; sic tu quoque, si permanseris in tuæ continentiae exercitatione, mortificans membra tua quæ sunt supra terram (*Coloss. iii*), et excludens ab ingressu ingluviem quæ parit intemperantiam, ægre ferens dæmon, ut qui cibos non habet qui accendant, a te recedet. Cum ergo recessisset Christi servus Moyses, et ab illa hora seipsum inclusisset in cella, maxima in omnibus exercebatur tolerantia, maxime autem in abstinentia a cibis,

ἔτας ἔχων ἀπ' οὗ ἐβαπτίσθη. Τεσσαράκοντα γὰρ ἔτων ἐτύγχανεν, ὅτε ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος, καὶ ἀθάνατος Μακάριος.

Ἦν δὲ τὸ εἶδος ἀηττήτου ἀλλητοῦ τοῦ Χριστοῦ Μακαρίου τοιοῦτον τῆς ἡλικίας. Δεῖ με γὰρ καὶ περὶ τούτου σημαίνει σοι, δούλε τοῦ Χριστοῦ, ἀκριβῶς ἐμοῦ τούτου γινώσκοντος, ὡς ἄτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐμὴν βραχύτητα συγχρονίσασαν. Ἦν οὖν τὸ εἶδος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑποκολλῶν, σπανὸν, ἐπὶ τοῦ χυλίου μόνον ἔχον τρίχας· καὶ εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας. Ὑπερβολῇ γὰρ πόνων ἀσκήσεως οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἐγὼ προσήλθον μιᾷ τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδία με σφόδρα διάγοντος· Ἄββα Μακάριε, τί ποιῆσαι, ὅτι θλίβουσι με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι Οὐδὲν ποιεῖς, ἀπειθε ἐντεῦθεν; Ἀποκρίνεται μοι λέγων ὁ ἅγιος· Πατήρ Μακάριος· Εἰπόν σου τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ.

Ταῦτά σοι, φιλόχριστε καὶ φιλομαθὴς δούλε Θεοῦ, ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ σημείων καὶ ἄθλων τοῦ αἰδίου καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐσήμανα.

Ταῦτο τὸ παράδοξον ὁ θουμάσιος οὗτος ἀνὴρ Μακάριος ἡμῖν διηγῆσατο (ἦν γὰρ τῇ χειροτονίᾳ τῶν ἐπισκόπων πρεσβύτερος), λέγων· Ἐπεσημνάμην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ὅτι Μακαρίῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἐπέδιδου ἀπὸ τοῦ θουσιαστηρίου λαμβάνων. Μόνον δὲ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν τοῦ ἐπιδιδόντος τούτῳ τὴν κοινωνίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ Μάρκου.

Μάρκος δὲ οὗτος νεώτερος ἦν Παλαιῶν καὶ Καινῶν Γραφῶν ἀπεστήθισεν· πρὸς ὧν καθ' ὑπερβολὴν, σὺ φρων εἰ καὶ τις ἄλλος. Μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐκαιρούμενος ἐγὼ εἰς τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρχομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαθέζομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἄτε ἐγὼ ὁ ἀρχάριος ἦν νομίζων αὐτὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων, ὡσπερ καὶ ἦν. Καὶ ἠκροώμην, τί ἄρα λαλεῖ, ἢ τί διαπραττεται. Καὶ μονώτατος ἦν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας· ἤδη, καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας, ἑαυτῷ διεμάχετο καὶ τῷ διαδόλῳ, καὶ ἔλεγεν· Τί θέλεις λοιπὸν κακὸν γῆρας; Ἴδου καὶ οἶνον ἔλαβες, καὶ ἐλαίου ἤψω. Λοιπὸν τί θέλεις ποιῆσαι σοι; πολιοφάγε, κοιλίᾳ δούλε, ἑαυτὸν ἐξυδριζών; Ἐἴτα καὶ τῷ διαδόλῳ· Ἀπειθε, λέγων, λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, θιάσθου, συγγεγήρακάς μοι ἐν ἀδιαφορίαις. Ἀσθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιγράψας, οἶνον ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαίου, φιλήδονόν με ἀπεργασάμενος. Ἡ ἄκμην σοὶ τι χρεωστώ; οὐδὲν εὐρίσκεις ἐν ἐμοὶ ὃ θέλεις συλῆσαι. Ἀπειθε λοιπὸν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. Καὶ ὡς περιτίζων ἑαυτῷ ἔλεγεν διαλεγόμενος· Δεῦρο λοιπὸν, λῆρε, πολιοφάγε, φαγόγηρε, ἔω· πότε ἔσομαι μετὰ σοῦ;

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ Μωϋσέως τοῦ Αἰθίοπος.

Μωϋσῆς οὗτος καλούμενός τις, Αἰθιοπὸς τῷ γένει, μέλας, οἰκίτης ὑπῆρχεν πολιτευομένου τινός· ὃν διὰ πολλὴν δυστροπίαν καὶ ληστρικὴν αἰτίαν ἐβρίψεν ὁ ἴδιος δεσπότης. Ἐλέγετο γὰρ καὶ μέχρι φόνων φθάνειν αὐτόν. Ἀναγκάζομαι γὰρ λέγειν αὐτοῦ τὰ ἔργα τῆς πονηρίας, ἵνα δείξω αὐτοῦ τὴν μετὰ ταῦτα ἀρετὴν ἐκ μετανοίας. Διηγούντο γοῦν τινες ὅτι καὶ ἀφηγούμενος ἦν ληστηρίου μεγίστου· οὗ καὶ τοῦτο φέρεται ἐν τοῖς ἔργοις ληστρικοῖς, ὅτι ποιμένι τινὶ ἐμνησάκησεν παρεμποδίσαντι αὐτὸν εἰς πρῶγμα τι

ἀπιόντα, μετὰ τῶν τῆς ποιμνῆς κυνῶν ἐν νυκτί· ὃν ἀποκτείνειαι θελήσας περιενοῦσται τὸν τόπον ἔνθα τὴν στάσιν εἶχεν τῶν προβάτων. Ἐμγνύθη οὖν αὐτῷ ὅτι πέραν τοῦ Νεῖλου ἐστίν· καὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον πλημμυροῦντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρατοῦντος ἐπὶ ἐν σημείον τῷ πλάτει, δακῶν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι, καὶ τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἐνεδίδυτο, ἐπιθεῖς τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ, διεπέρασεν οὕτως κολυμβήσας τὸν ποταμὸν. Ἐν τῷ τούτῳ οὖν διακολυμβᾶν ἠδυνήθη λαβεῖν ὁ ποιμὴν, εἰς κρύψιον ἑαυτὸν καταχώσας. Ἀποτυχῶν οὕτως Μωϋσῆς τοῦ ἐγγειρηματος, τοὺς ἐξ ἐπιλογῆς τέσσαρας· κριοὺς σφάξας, καὶ δῆσας σειράθην, ἐκολύμβησεν αὐτῆς τὸν Νεῖλον. Καὶ ἔλθων εἰς μικρὸν ἐναύλιον, ἀπέδειρε τοὺς κριοὺς. Καὶ φαγὼν τὰ κάλλιστα τῶν κρεῶν, καὶ εἰς οἶνον διαπωλήσας τὰ κώδια, σάτην πίων ὡς Ἱταλικῶν δεκαοκτώ, πενήτηκοντα σημεῖα ἀπῆλθεν, ὅπου τὸ κολλῆγιον εἶχεν.

Οὗτος ὁπῆ πῦτε τοῦ καιροῦ ὁ τοιοῦτος λησταρχος κατανυχθεῖς ἐκ περιστάσεως· τινος ἐπιδεδέωκεν ἑαυτὸν μοναστηρίῳ· καὶ οὕτω προσήλθον τῷ πράγματι τῆς μετανοίας, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν συμπράκτην αὐτεῷ καὶ ὑποβόλεα τῶν κακῶν ἐκ νεότητος· δαίμονα, τὸν εἰς πάντα αὐτῷ συναμαρτόντα, ἀντικρὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀγαγεῖν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν οἷς λέγεται, ὅτι ποτὲ τούτῳ ἐπέβριψαν λησταὶ τέσσαρας καθεζομένῳ ἐν τῷ κελίῳ, ἀγνοήσαντες, ὅτι Μωϋσῆς ἦν οὗτος. Οὗς δήσας ὁ μακάριος ἄπαντας, καυᾶπερ σάκκον πλήρη ἀχύρων, τοῖς ὤμοις ἑαυτοῦ ἐπιθεῖς, ἤνεγκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰπὼν, ὅτι Ἐπειδὴ οὐκέτι ἔξεστι μοι ἀδικεῖν οὐδένα, εὔρον δὲ αὐτοὺς ἐπελθόντας μοι, τί κελεύετε περὶ τούτων; Συλληφθέντες οὖν οὗτοι τούτῳ τῷ τροπῷ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μωϋσέως ἐξομολογήσαντο τῷ Θεῷ. Καὶ γνωρίσαντες τούτον ὅτι Μωϋσῆς ἐστίν ὁ ποτὲ ὄνομαστὸς καὶ περιβόητος, λησταρχος, δοξάζαντες ἐπ' αὐτῷ τὸν Χριστὸν, κακείνῳ ἀπετάξαντο διὰ τὴν τούτου μεταβολὴν, καὶ γέγοναι μοναχοὶ δοκιμώτατοι· λογιζάμενοι τοῦτο, ὅτι εἰ οὗτος ἰκανὸς ἐνδυνάμει, καὶ κατ' ἄκραν πεποιημένος τῷ ἔργῳ τῷ ληστρικῷ, οὕτως κρυφῶς πεφόθηται τὸν Θεόν, τί ἡμεῖς ἀναβαλλόμεθα τὴν σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν,

Τούτῳ τῷ μακαρίῳ Μωϋσεῖ (δεῖ γὰρ αὐτὸν λοιπὸν οὕτω προσαγορευέσθαι) ἐπέθεντο εἰ τῆς ἀσωτείας δαίμονες, εἰς τὴν ἀρχαίαν συνθητικὴν τῆς ἀκολασίας τῆς πορνικῆς αὐτὸν καταλαύνοντες. Ὅς ἐπὶ τοσοῦτο ὑπ' αὐτῶν ἐπειράσθη, ὡς αὐτὸς διηγῆσατο, ὡς μικροῦ δεῖν τῆς προθέσεως αὐτὸν ἐξοκείλαι. Παραγενόμενος οὖν οὗτος πρὸς τὸν μέγαν Ἰσίδωρον τὸν ἐν τῇ Σκήτῃ καθήμενον, ἀνήνεγκεν τούτῳ τὰ περὶ τοῦ τῆς πορνείας ἀποκείμου. Πρὸς ὃν ἀποκρίθη ὁ ἅγιος· Μηδὲν θροσηθῆς, ἀδελφέ· ἀρχαὶ γὰρ εἰσιν. Διὰ τοῦτο σφοδρότερόν σοι ἐπέθεντο, τὴν προτέραν ἐπιζητούντες συνθητικὴν. Ὡσπερ γὰρ ὅταν κύων ἐν μακέλλῳ ἐτίσῃ κωλέας περιτρίχειν, τῆς συνθητικῆς οὐκ ἀναχωρεῖ· ἐὰν δὲ τις κλεισθὴ τὸ μακέλλειον, καὶ μηδεὶς αὐτῷ μηδὲν ἐπιθῆ, ἢ λιμαγγοῦνηθῆς, οὐκ ἐτι ἐγγίξει ἐκεῖ μηδεμίαν ἔχων βορὰν· οὕτω καὶ σὺ, ἐὰν ἐπιμείνης τῇ σου ἀσκήσει· τῆς ἐγκρατείας, νεκρώσεως σου τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀποκλείσας τὴν εἰσοδὸν τῇ γαστριμαργίᾳ τῇ τιτυοῦσῃ τὴν ἀκολασίαν, ἀκηδιάσας ὁ τῆς πορνείας· δαίμων, μὴ ἔχων τὰ βρώματα τοῦτον ἐξάπτοντα, οὕτως σου ἀποστήσεται. Ἀναχωρήσας οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Μωϋσῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, καὶ κατακλείσας ἑαυτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ κέλλῃ, ὑπομονῇ σφοδρότάτῃ ἠσκήειτο ἐν πᾶσι μάλιστα

ἀπὸ βρωμάτων, οὐδενὸς ἄλλου μεταλαμβάνων πλὴν ἄρτου ξηροῦ ἐν οὐγκίαις δέκα δύο· πλείστον ἐργαζόμενος ἔργον, καὶ πεντήκοντα ἐκτελῶν προσευχὰς τῆν ἡμέραν.

Κατατῆξας οὖν ἑαυτοῦ τὸ σωματίον ἔμενεν ἐπιπυρούμενος, καὶ ἀδιαφόρως ἐνουπνιαζόμενος. Πάλιν οὗτος παρέβαλεν ἄλλῃ τινὶ μοναχῷ τῶν ἁγίων πάνυ δοκιμῷ, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ποιήσω, ἀββᾶ, ὅτι σκοτιζοῦσι μου τὸν λογισμὸν τὰ ἐνουπνια τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν συνηθρομένης αὐτοῖς; Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος ὁ ἅγιος, ὅτι Ἐπειδὴ τὸν νοῦν σου οὐκ ἀπέστησας τῶν περὶ ταῦτα φαντασιῶν, τοῦτου χάριν τὴν μισαρὰν ταύτην ὑφίστασαι ἐπιθυμίαν. Ποίησον οὖν ὅ σοι λέγω· ὁδὸς σεαυτὸν εἰς ἀγρυπνιαν κατὰ μικρὸν, καὶ προσεύχου νηφόντως, καὶ ἐλευθερωθήσῃ ἀπὸ τούτων ταχέως. Ἀκούσας δὲ ὁ γενναῖος καὶ ταύτης τῆς ὑποθήκης ὡς παρὰ τεχνίτου τῆ περὶ ἀπελθῶν ἐν τῇ κέλλῃ, ἔδωκεν λόγον τῷ ἑαυτοῦ συνειδότε μὴ κοιμηθῆναι διὰ πάσης τῆς νυκτός, μὴ κλίνειν γόνυ ὡς ἐπὶ προφάσει προσευχῆς, ἐπὶ τῷ φυγεῖν τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου.

Μείνας οὖν ἐπὶ τῷ κέλλῳ ἔτη ἕξ, τὰς νύκτας πάσας μέσον τῆς κέλλης ἱστάμενος, καὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ προσευχόμενος, καὶ μὴ ἐπικαμύων τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ ταῦτα ποίων τοῦ πράγματος τῆς ἀκολάστου ἐπιθυμίας περιγενέσθαι οὐκ ἠδυνήθη. Τῷ ὄντι γὰρ ἀληθῶς ἀκλάστος ἐπιθυμία. Ἐαυτὸν γὰρ ἐκτῆξας τοῖς πόνοις ἐκεῖνο τὸ αἰσχρὸν πάθος ὑποτάξαι οὐκ ἴσχυσεν.

Μετὰ ταῦτα πάντα ἑαυτῷ πάλιν ἄλλην πολιτείαν ἐκληρωγίας ὑπέθετο. Ἐξερχόμενος οὗτος ὁ πύκτης τοῦ Σατανᾶ (διαφόρως γὰρ τοῦτω ἐπύκτευσεν) τὰς νύκτας ἀπῆει εἰς τὰς κέλλας τῶν τοῖς πόνοις συγγεγηρακῶτων τῇ ἀσκήσει μοναχῶν, καὶ λοιπὸν μὴ δυναμένων τὴν τοῦ ὕδατος χρέϊαν δι' ἑαυτῶν κομίζεῖν καὶ λαμβάνων τὰς ὑδρίας αὐτῶν, ἀγνοοῦντων ἐκεῖνων ἐπλήρου τοῦ ὕδατος. Ἀπὸ μήκους γὰρ ἔχουσιν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις τὸ ὕδωρ, οἱ μὲν ἀπὸ δύο, οἱ δὲ ἀπὸ πέντε σημείων, οἱ δὲ ἀπὸ ἡμισείας. Μίας οὖν τῶν νυκτῶν ἐν ᾧ τοῦτο ἐποίει, ἐπιτηρήσας ὁ δαίμων, καὶ μηκέτι φέρων τοῦ ἀθλήτου τὴν καρτερίαν, ἐγκύψαντι αὐτῷ εἰς τὸ φρέαρ ἐπὶ τῷ τῆν ὑδρίαν πληρῶσαι τίνος μοναχοῦ, δέδωκεν αὐτῷ κατὰ τῶν ψυῶν βροπάλῃ τινὶ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν τῷ τόπῳ κείσθαι νεκρὸν, μηδ' ὄλωσ ἀισθανόμενον μήτε ὁ πέπονηεν, μήτε παρὰ τίνος τοῦτο ὑπέστη. Τὴν οὖν ἄλλην ἡμέραν ἑλλῶν τις τῶν μοναχῶν ἀντλήσας, εὔρεν αὐτὸν ἐκεῖ κείμενον καὶ ψυχορραγούντα. Καὶ ἑλλῶν ἀνήγγειλεν τῷ μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς Σκήτης. Ἀπελθὼν δὲ μετὰ τινων λαθῶν αὐτὸν ἤνεγκεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν πλήρη οὗτος ἐνόησεν, ὡς μόλις γενέσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἰσχύϊ. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ μέγας ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰσιδώρος· Παῦσαι λοιπὸν τοῖς δαίμοσι φιλονεικῶν, ἀδελφε, καὶ μὴ αὐτοῖς ἐπέμβαῖναι. Μέτρα γὰρ εἰσι καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας ἐν τῇ ἀσκήσει. Ὁ δὲ ἀδάμαστος τοῦ Χριστοῦ Μωϋσῆς λέγει τῷ μεγάλῳ· Οὐ μὴ παύσωμαι τοῦ μάχεσθαι μετ' αὐτῶν, ἕως ἂν παύσῃται μου ἡ φαντασία τῶν ἐνουπνίων. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἰσιδώρος ὁ πρεσβύτερος· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν πέπαυται σου τὸ ἀρεπῆ ἐνούπνια. Λοιπὸν μετὰ παρρησίας τοῖς μυστηρίοις κοινώησον. Ἴνα γὰρ μὴ καυχῆσθαι, ὡς τῆ σὴ ἀσκήσει περιγενόμενος

Α τοῦτου τοῦ πάθους, διὰ τοῦτο σφοδρῶς ὑπ' αὐτοῦ κατεδυναστεύθης πρὸς τὸ σοι συμφέρον, ἵνα μὴ ὑπὸ ἐπάρσεως καταπέσῃς. Ταῦτα ἀκούσας ἀπήλθεν πάλιν εἰς τὴν κέλλαν, λοιπὸν προσέχων μεθ' ἡσυχίας τῆ τῆς ἀσκήσεως πολιτεία ἐν μέτρῳ. Μετὰ δὲ μῆνας δύο ἢ τρεῖς ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου ὁ ἀσκητῆς Μωϋσῆς, μὴ ἔτι αὐτῷ ὠχλήσεν ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, εἶπεν, ὅτι Ἄπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, ἧς ἐπηύξην μοι, ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, οὐκ ἔτι οὐδὲν μοι τοιοῦτον συμβέβηκεν. Κατηξιώθη δὲ οὗτος ὁ ἅγιος χάρισματος κατὰ δαιμόνων· οὕτως, ὡς ἡμεῖς τῶν μυῖων ἐν τῷ χειμῶνι καταφρονούμεν, τοσοῦτον καὶ μᾶλλον οὗτος ὁ μέγας Μωϋσῆς παλαιστής τῶν δαιμόνων. Αὕτη ἡ ἔνθεος τῆς ἀσκήσεως πολιτεία τοῦ ἀκαταγωνίστου ἀθλήτου αὐτοῦ Μωϋσῆος τοῦ τῷ γένει Αἰθίοπος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐθίσαντο· θεία χάριτι. Ὅς καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τοῖς μεγάλοις τῶν Πατέρων κατορθώμασι ἀριθμούμενος. Τελευτᾷ δὲ οὗτος ἐτῶν ἑβδομηκοντα πέντε ἐν τῇ Σκήτι, γενόμενος πρεσβύτερος, καταλιπὼν μαθητὰς ἑβδομηκοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ Παύλου τοῦ ἐν τῇ Φέρμῃ.

Ἦρος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐστὶν ἀπάγον ἐπὶ τὴν Σκήτην τὴν ἔρημον, ὃ καλεῖται Φέρμη. Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει καθέζονται ὡς πεντακόσιοι ἄνδρες ἀσκούμενοι. Ἐν οἷς καὶ Παῦλος τις· μοναχὸς οὗτος καλούμενος ἄριστος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχεν τὴν πολιτείαν. Οὐκ ἔργου ἠψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινός, οὐκ ἑλαδὲν τι παρὰ τίνος παρεκτός οὐ ἔμελλεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν. Ἔργον δὲ αὐτῷ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν, τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. Οὗτος τετυπωμένος εἶχεν τὰς εὐχὰς τριακοσίας, τοσαύτας ψήφους συνάγων, καλὲν τῷ κόλπῳ κατέχων, καὶ βίπτων καθ' ἑκάστην εὐχὴν ἐκ τοῦ κόλπου ψήφον μίαν. Οὗτος ὁ ἔνθεος ἄνθρωπος παραβαλὼν συντυχίας ἐνεκασε καὶ ὠφελείας πνευματικῆς τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ λεγομένῳ πολιτικῷ, λέγει αὐτῷ Ἄββᾶ Μακάριε, ὀλίβομαι σφόδρα. Ἠνάγκασεν οὖν αὐτὸν ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος εἰπεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν λυπεῖται· ὁ δὲ λέγει αὐτῷ·

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ παρθένου ἑπτακοσίας εὐχὰς ποιησάσης.

Ἐν κόμῃ τινὶ παρθένος τις κατοικεῖ τριακοσίων ἔτος ἤδη ἔχουσα ἀσκουμένη· περὶ ἧς πολλοὶ μοι διηγήσαντο, ὅτι παρεκτός Σαββάτου ἢ Κυριακῆς οὐδέποτε γεύεται ἄλλῃν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν οὐπαντα χρόνον ἔλκουσα τὰς ἑβδομάδας, καὶ δι' ἡμερῶν πέντε ἐσθίουσα, ποιεῖ εὐχὰς ἑπτακοσίας. Καὶ ἀπευδόκησα ἐγὼ ἑαυτοῦ, τοῦτο μαθὼν, καὶ λογισάμενος, ὅτι ἄνθρωπος κατ' ἐκείνην τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς ποιῆσαι οὐκ ἠδυνήθη. Ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος, λέγων· Ἐγὼ ἐξηκοστὸν ἔτος ἔχω ἀφ' οὗ ἐκείνῳ τεταγμένας εὐχὰς ποιῶ καὶ τὰ πρὸς τροφήν ἐργαζόμενος ταῖς χερσίν, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλὴν τῆς συντυχίας ἀποδίδους· καὶ οὐ κρίνει με ὁ λογισμὸς ὡς ἀμελήσαντα. Εἰ δὲ σὺ τριακοσίας εὐχὰς ποιῶν κρίνῃ ὅπῃ τοῦ συνειδότες, δηλὸς εἶ καθαρῶς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ δυνάμενος πλείονας εὐχεσθαι καὶ μὴ εὐχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ Λεωδημένου.

Κρόνιος μοι διηγήσατο ὁ πρεσβύτερος τῆς Νιτρίας, ὅτι νεώτερος ὢν τὸ κατ' ἀρχάς, καὶ ἀνηγίας χάριν φυγὼν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἀρχιεμανδρίτου μου ἀλώμενος ἐφθασα ἕως τοῦ βρους τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Ἐκαθ-

ut qui nihil aliud sumeret præter panis siccæ uncias A duodecim, plurimum operans, et quinquaginta orationes quotidie peragens.

Porro autem quamvis suum macerasset corpusculum, permansit tamen inflammatus, et præcipue in somnis. Cum autem surrexisset, conuenit quemdam alium monachum sanctum probatissimum, et ei dicit: Quid faciam, abba? Rationi meæ tenebras offundunt somnia animi, ut qui eis ex veteri consuetudine delecter. Dicit ei ille sanctus: Non cohibuisti mentem tuam a visis quæ in eis versantur, ea de causa hæc sustines. Fac ergo quod dico. Dede te paulatim vigiliæ, et ora sobrius; et ab his cito liberaberis. Cum hoc autem monitum audiisset vir præclarus, tanquam ab eo qui erat artifex experientia, in cellam reuersus, dixit ei, quod quidem sua sciat conscientia, tota nocte non dormisse; non orationis prætextu genuflexisse, ut somni fugeret tyrannidem.

Cum annis ergo sex mansisset in cella, totas noctes stans in medio cellæ, et Deum orans assidue, et non claudens oculos, non potuit intemperantem vincere cupiditatem. Reuera enim non potest vere castigari cupiditas. Cum enim seipsum tabefecisset laboribus, turpem illam affectionem non potuit subigere.

Post hæc aliam sibi suggessit rationem asperæ vitæ agenda. Egrediens hic pugil Satanæ (varie enim cum eo decertavit) noctibus abibat ad cellas monachorum, qui se exercendo consenuerant in laboribus, et per se aquam non poterant amplius importare: et accipiens hydrias eis nescientibus, illas aqua implebat. Habent enim in illis locis aquam certa distantem longinquitate, alii quidem ad duos lapides, alii vero ad quinque, alii vero ad dimidium. Una ergo nocte qua hoc faciebat, dæmon qui eum observauerat, non amplius ferens athletæ fortitudinem, cum ipse se inclinasset in puteum, ut unius monachi impleret hydriam, clavam quamdam ei impexit in lumbos, et eum in eo loco reliquit iacentem mortuum, nihil omnino sentientem, neque quid, neque a quo id passus sit. Cum ergo alio die venisset quidam monachus ad aquam hauriendam, eum illic invenit iacentem linqui animo. Is autem id renuntiavit magno Isidoro presbytero Scetis. Qui abiens cum aliquot aliis, cum accepit, et tulit in ecclesiam. Ille vero anno toto ægrotavit, ut vix corpus ejus et anima convaluerit. Tunc dicit illi magnus Christi sacerdos Isidorus: Cessa deinceps, frater Moyses, contendere cum dæmonibus, et ne sic eis insultaveris, est enim modus quoque fortitudinis in exercitatione. Is autem illi dicit: Non cessabo cum eis pugnare, donec mihi cessaverit phantasia somniorum. Tunc ei dicit Christi servus Isidorus presbyter: In nomine Domini nostri Jesu Christi ab hoc temporis articulo cessabunt turpia tua somnia: bono deinceps et fidenti animo communica sacramentis (56). Ne enim gloriareris, ut qui tua exercitatione vicissis affectionem, ideo vehementer in te suam exercuit potestatem, ad tuam utilitatem,

ne incidere: in animi elationem. His auditis reuersus est in cellam, quiete deinceps attendens moderato instituto exercitationis. Post duos autem vel tres menses rogatus a beato Isidoro presbytero exercitator Moyses nunquid amplius ei molestiam exhibisset spiritus, respondit: Ab illa hora qua mihi precatus est Christi servus, nihil mihi accidit ejusmodi. Dignatus est autem hic sanctus gratia adversus dæmones, adeo ut sicut nos muscas hieme contemnimus; ita, atque adeo amplius, hic magnus Moyses contemneret dæmones. Hæc est religiosa et sancta vita quam egit invictus athleta Moyses Æthiops, qui ipse quoque numerabatur inter magnos. Obiit ante [F. leg. autem] septuaginta quinque annos natus in Scete, cum factus esset presbyter, relictis septuagintaquinque discipulis.

CAPUT XXIII.

Vita abbatis Pauli (57).

Mons est in Ægypto, abducens in vastam Scetes solitudinem, qui appellatur Pherme. In hoc monte sedent circiter quingenti homines qui exercetur. Inter quos fuit etiam quidam, nomine Paulus, monachus optimus, qui toto suo tempore hanc egit vitam. Nunquam opus atigit, nec ullum suscepit negotium, nil unquam accepit ab aliquo, præterquam quod posset in ipso die comedere. Fuit autem ejus opus et exercitatio, orare perpetuo. Hic habebat trecentas preces expressas et præstitutas, totidem habens in sinu calculos, et in unaquaque oratione jaciens unum calculum (58). Is cum accessisset ad sanctum Macarium qui dicitur Politicus, ejus conveniendi gratia, et propter spiritalem utilitatem, ei dicit: Abba Macari, valde affligor. Coegit eum Christi servus dicere causam propter quam molestia afflicebatur. Is vero ei dicit:

CAPUT XXIV.

De Virgine quæ faciebat septingentis orationes.

In quodam vico habitat quædam virgo, quæ trigessimum annum jam exercetur. De qua multi mihi narrarunt, quod præter Sabbatum et Dominicam nullo alio die vescitur; sed toto tempore trahens hebdomadas, et post quinque dies comedens, facit septingentas orationes. Hoc cum didicissem, meipsum reprobavi, quod vir creatus his viribus corporis, non potuerim facere plus quam trecentas orationes. Ei respondet sanctus Macarius, dicens: Sexagesimus annus agitur, ex quo centum constitutas facio orationes, et laborans manibus ea quæ sunt ad alimentum necessaria, et fratribus debitum reddens congressionis, nec mea me judicat ratio quod fuerim negligens. Si tu autem cum trecentas facias orationes, judicaris a conscientia, aperte ostendis te non pure orare, vel posse plures orationes facere quam facias.

CAPUT XXV.

De Cronio (59) presbytero.

Cronius quidam mihi narravit presbyter Nitriæ (Ruffin., l. II, cap. 25, de Cronio Antonii discipulo): Cum essem, inquit, junior ab initio, et propter animi

angorem et tristitiam fugerem ex monasterio mei archimandritæ, errans perveni ad montem sancti Antonii. Sedebat autem beatus Antonius inter Babylonem (60) et Heracleam in vasta solitudine, quæ fert ad mare Rubrum, circiter triginta milliariibus a fluvio. Cum ergo venissem ad ejus monasterium quod est prope fluvium, in quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amatas in eo qui Pisper appellatur loco, qui eum etiam cum dormisset sepelierunt, expectavi quinque dies, ut convenirem sanctum Antonium. Dicebatur autem accedere ad hoc monasterium, aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium. Conveneramus ergo diversi fratres diversis de causis: inter quos fuit etiam Eulogius Alexandrinus monachus, et cum eo alius membris mancus, qui quidem propter talem causam accesserunt.

CAPUT XXVI.

De Eulogio (61) Alexandrino et eo qui erat membris mancus.

Hic Eulogius fuit disciplinarum liberalium scholasticus (*Pasch. c. 19, n. 3*), qui divino amore sauciatus, propter desiderium immortalitatis renuntiavit tumultibus; et cum omnes suas dispersisset facultates, sibi reliquit paucos nummos, cum non posset operari. Cum ergo per se angeretur animo et esset tristis, et neque vellet cum aliis congregari, neque ut solus esset satis sibi persuaderet, invenit quemdam mancum ac mutilatum in foro projectum, qui nec manus habebat nec pedes: ei solum lingua remanserat integra ad alloquendum eos qui incidebant. Eulogius autem stans, eum fixis intuetur oculis, et Deum rogat, et cum Deo hoc modo paciscitur, dicens: Domine, propter nomen tuum accipio hunc mutilatum, et eum me recreaturum ac refecturum spondeo usque ad horam mortis ejus, ut ego quoque per eum salvus fiam. Largire ergo mihi, Christe, patientiam, ut ei inserviam. Et ad eum accedens, dicit ei: Vis ego te domo accipiam, et te recreem ac reficiam? Ille ei dicit: Utinam dignareris, sed ego sum indignus. Vado ergo, inquit, et adducam asinum, et te hinc auferam. Cum magno autem gaudio est assensus is qui erat mutilatus. Eum ergo suscipit et portavit in suum hospitium, ejusque curam gessit in omnibus quibus opus habuit. Perpetuis ergo quindecim annis, is qui erat mutilatus benevole ab eo curabatur tanquam pater, ut qui lavaretur, ungeretur, foveretur, et portaretur manibus Eulogii, et supra suam dignitatem quidem custodiretur, morbo autem convenienter reficeretur. Post quindecim autem annos invasit dæmon eum qui erat mutilatus, volens privare Eulogium mandato et proposito, et mutilatum a refectioe, et Dei gratiarum actione, seditionemque excitat in Eulogium; multisque eum probris cœpit insequi, adeo ut eum etiam appeteret maledictis, dicens deinceps: Abi hinc, scelerate fugitive (62). Suffuratus es alias pecunias, et dimicum spoliasti; et meo prætextu vis latere, ut qui

prætextu bene faciendi me accepseris in tuum hospitium, et propter me vis esse salvus. Eulogius autem cor ejus leniebat, dicens: Ne, domine, hæc dixeris; sed dicas quam in re tibi fuerim molestus, et eam corrigam. Mancus autem dicebat arroganter: Non fero has assentationes; aufer me hinc, et projice in foro, recuso tuam curationem. Dicebat autem Eulogius: Rogo te, patere tui curam geri, et dic si quid sit tibi grave, domine mi. Mutilatus autem magis incensus, ei dicebat: Non possum amplius ferre tuam subdolam et ironicam adulationem. Non placet mihi hæc vita parca et sordida, ego volo vesci carnibus. Patiens autem Eulogius carnes ad eum attulit. Cum eas autem vidisset impatiens: Non satis est mihi, inquit, tecum esse solum, turbas volo cernere. Ei autem dicit Eulogius: Ego ad te jam adducam monachorum multitudinem. Ille autem rursus sægre ferens, dicit: Væ mihi misero: tuum aspectum ferre non possum; et tu ad me adducis tui similes, qui cum sint otiosi, comedunt. Et insolenti voce seipsum lanians, vociferabatur, dicens: Nolo, nolo; in forum deduci volo. O violentia! abjice me ubi invenisti. Dico quod si habuisset manus, in animum induxisset vel se suffocare, vel sibi ense manus inferre. Cum dæmon sic eum efferasset, postea se confert Eulogius ad propinquos monachos, et dicit eis: Quid faciam? ad desperationem me deduxit mutilatus. Dicunt ei: Quamobrem? Ille autem: Me, inquit, graviter afficit; nec scio quid faciam. Abjiciam ipsum? sed Deo dedi dexteram, et timeo. Non abjiciam? sed me dies noctesque male habet. Nescio quid faciam. Ei dicunt illi absolute: Adhuc vivit magnus ille (sic enim vocabant sanctum Antonium), ascende ad ipsum, mutilatum imponens in navigium; et defer eum in monasterium, et expecta donec magnus venerit e spelunca, et ad eum refer judicium, et quod tibi dixerit, sta illius sententiæ. Deus enim tibi dicet per ipsum. Verbis eorum morem gessit Eulogius, et mutilato blandiens, cum eum immisisset in cymbam pastoralem, noctu egressus est ex urbe, et tulit eum in monasterium discipulorum magni Antonii. Accidit autem ut alio die veniret magnus sero vespere, ut narravit Cronius, amictus chlamyde pellicea. Ingressus est ergo in suum monasterium, erat autem hæc ejus consuetudo, ut alloqueretur Macarium, et eum interrogaret: Frater Macari, veneruntne huc aliqui? Respondebat Macarius: Venerunt. Dicebat autem magnus: Suntne Ægyptii, an Jerusalemiani? Dederat autem magnus ei signum, dicens: Cum videris venisse aliquos quibus est minus negotii, dic: Adsunt Ægyptii. Quando autem videris venisse aliquos religiosiores et paulo consideratiores, dic: Sunt Jerusalemiani. Rogabat ergo magnus pro more, dicens fratri Macario: Sunt Ægyptii fratres, an Jerusalemiani? Respondet Macarius, dicens: Est mixtura. Quando ergo dicebat Macarius: Sunt Ægyptii, dicebat ei magnus: Para eis lentem, et da eis quod comedant. Et faciebat eis unam orationem, et dimittebat eos. Quando autem dicebat: Sunt Jerusalemiani, sedebat per totam noctem, et eis dicebat ea

ἔζετο δὲ ὁ μακάριος οὗτος μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἡρακλείας εἰς τὴν πανέρημον τὴν φέρουσαν κατὰ τὸν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ὡς ἀπὸ τριάκοντα σημείων τοῦ ποταμοῦ. Ἐλθόντος οὖν αὐτοῦ εἰς τὴ μοναστήριον τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν, ἔνθα οἱ τούτου μαθηταὶ ἑκαθ-
 ἔζοντο εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ, Μακάριος καὶ Ἀμά-
 τας, οἱ καὶ ἐθαψαν τὸν μακάριον Ἀντωνίου κοιμη-
 θέντα, ἐξεδεξάμην ἡμέρας πέντε, ἵνα συντύχω τῷ
 ἁγίῳ Ἀντωνίῳ. Ἐλέγετο δὲ παραβάλλειν αὐτὸν τῷ
 μοναστηρίῳ τούτῳ, ποτὲ μὲν διὰ δέκα, ποτὲ δὲ διὰ
 εἰκοσι, ποτὲ δὲ διὰ πέντε ἡμερῶν, καθὼς αὐτὸν ὁ
 Θεὸς ἤγει ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν παρατυγχανόντων ἐν τῷ
 μοναστηρίῳ. Διάφοροι οὖν συνήχθησαν ἀδελφοὶ δια-
 φέρους ἔχοντες χρείας, ἐν οἷς καὶ Εὐλόγιος τις Ἀλε-
 ξανδρεὺς μονάζων, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλοι λελωθημέ-
 νος· οἵτινες παρεγένοντο δι' αἰτίαν τοιάνδε.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ Εὐλογίου, καὶ τοῦ λελωθημένου.

Οὗτος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς ὤπηρχεν ἐκ τῶν
 ἔγκυκλιων παιδευμάτων, ὃς ἔρωτι θεῶν πληγεὶς ἐπι-
 θυμία ἀθανασίας ἀπετάτα τὸν ὀροῦδων. Καὶ πάντα
 διασκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα κατέλιπεν ἑαυτῷ βραχέα
 νομίματα, ἐργάζεσθαι μὴ δυνάμενος. Ἀκτιδῶν οὖν
 καθ' ἑαυτὸν, καὶ μήτε εἰς συνοδίαν βουλόμενος εἰσελ-
 θεῖν, μήτε δὲ μόνος πληροφορούμενος, εὐρέν τινα
 ἀνά τὴν ἀγορὰν ἐρρήμιμον λελωθημένον, ὃς οὕτε
 χεῖρας εἶχεν, οὔτε πόδας. Τούτῳ μόνῃ ἡ γλώττια
 ὤπηρχεν ἀκατάτριπτος, πρὸς συμφορὰν τῶν παρατυγ-
 χανόντων. Ὁ δὲ Εὐλόγιος στάς ἐνατενίζει αὐτῷ, καὶ
 προσεύχεται τῷ Θεῷ, καὶ τίθεται διαθήκην μετὰ τοῦ
 Θεοῦ, εἰπὼν, ὅτι Κύριε, ἐπὶ τῷ σῶ νόματι λαμβάνω
 τούτον τὸν λελωθημένον, καὶ διαναπαύω αὐτὸν ἕως
 ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ, ἵνα καγὼ διὰ τούτου σωθῶ.
 Χάρισαι μοι οὖν, Χριστῆ, τὴν ὑπομονὴν τῆς εἰς αὐτὸν
 ὤπηρεσίας. Καὶ προσελθὼν τῷ λελωθημένῳ, λέγει
 αὐτῷ· Θέλεις, ὁ μέγας, λαμβάνω σε εἰς τὴν οἰκίαν
 καὶ ἀναπαύω; Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Ἐθέλω κατηξίους,
 ἀλλ' ἐγὼ ἀνάξιος εἰμι. Λέγει ὁ Εὐλόγιος· Οὐκοῦν
 ἀπέρχομαι, φέρω ὄνον, καὶ λαμβάνω σε ἐνθεν. Συν-
 ἔθετο ὁ λελωθημένος μετὰ πολλῆς χαρᾶς. Ἐνεγκὼν
 οὖν ὄνον ἐκεῖνος, ἐπήρην αὐτὸν, καὶ ἀπήνεγκεν εἰς τὸ
 ἴδιον ξενίδιον. Καὶ ἦν αὐτοῦ ἐπιμελούμενος κατὰ πά-
 σαν αὐτοῦ χρείαν. Διαρκέσας οὖν ὁ λελωθημένος ἐπὶ
 ἑτη δεκαπέντε, ἐνοσοκομείτω παρ' αὐτοῦ ὡς πατήρ,
 φιλοφρόνως, λουόμενος, ἀλεφόμενος, ἐν πᾶσι θερα-
 पेυόμενος, καὶ διαδασταζόμενος ταῖς χερσὶ τοῦ Εὐ-
 λογίου, καὶ ὑπὲρ ἀξίαν μὲν ἐκείνου δορυφορούμενος,
 καταλλήλως δὲ τῆς νόσου ἀναπαυόμενος. Μετὰ δὲ
 πεντεκαίδεκα ἔτη ὁ δαίμων ἐνέσκηψεν τῷ λελωθημέ-
 νῳ, θέλων τάχα καὶ τὸν Εὐλόγιον τῆς ἐνολής καὶ τῆς
 προθέσεως στερησάει, καὶ τὸν λελωθημένον τῆς ἀνα-
 πύσεως καὶ τῆς εὐχαριστίας Κυρίου. Καὶ ἀποστα-
 σιάζει οὕτως πρὸς τὸν Εὐλόγιον, καὶ ἤρξεται λέγειν
 κατ' αὐτοῦ δυσφημία, ὡς καὶ λοιδορίας λοιπὸν πλύ-
 νε·ν τὸν ἄνδρα, ἐπιλέγων αὐτῷ· Σχάτα, γλοῦττων,
 φυγοκύρι, ἀλλότρια χρήματα ἐκλεψας. Καὶ τάχα
 δούλος ὑπάρχων τὸν ἴδιον δεσπότην ἐσύλησας· καὶ
 τῇ ἐμῇ προφάσει βούλει λαβεῖν, ὡς ἐπὶ προφάσει
 δῆθεν εὐπορίας εἰς τὸ ξενίδιον σου λαβὼν με, καὶ δι'
 ἐμοῦ βούλει σωθῆναι. Ὁ δὲ Εὐλόγιος παρεκάλεσεν αὐτὸν,
 ὑεραπεύων αὐτοῦ τὴν καρδίαν, λέγων· Μὴ, κύριε,

μὴ λέγε τοιαῦτα. Ἄλλ' εἰπέ τί σε ἐλύπησα, καὶ διορ-
 θούμαι. Ὁ δὲ ὄλος λελωθημένος ἔλεγεν ἐμβριθῶς·
 Οὐ θέλω σου ταῦτα τὰς κολακείας· ἀπένεγκε, ῥίψον
 με ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὴν ἐμὴν πρῶτην ἀνάπαυσιν.
 Ὁ δὲ Εὐλόγιος Παρακαλῶ σε, θεραπεύησθι, εἴ τι λυπῆ,
 κύριε ὁ μέγας. Ὁ δὲ λελωθημένος ἀγριαίνων θυμῷ
 πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· Οὐκέτι ἀνεγομαι τῆς ὑπόουλου σου
 καὶ εἰρωνικῆς κολακείας. Οὐκ ἀρέσκομαι τῇ ζωῇ
 ταύτῃ τῇ τεταριγευμένη καὶ φειδωλῇ. Ἐγὼ κρέα
 θέλω ἐσθίειν. Ὁ δὲ μακρόθυμος Εὐλόγιος ἤνεγκεν
 αὐτῷ κρέα. Ἰδὼν δὲ αὐτὰ πάλιν, ἀνακράζει ὁ δυσπα-
 θής· Οὐ πληροφορούμαι εἶναι μετὰ σοῦ μόνου, δχλους
 θέλω βλέπειν. Λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος· Ἐγὼ σοι
 φέρω ἄρτι πληθος ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πάλιν ἀποδυσπε-
 τῶν λέγει· Οὐαὶ μοι τῷ ταιλαιπῶρῳ, τὴν σὴν ὄψιν οὐ
 θέλω ἰδεῖν, καὶ ἀγεις μοι τοὺς ὁμοίους σου ἀργουά-
 γους; Καὶ σπαράξας ἑαυτὸν, ἀτάκτω φωνῇ ἀνέκρα-
 ξεν, λέγων· Οὐ θέλω, οὐ θέλω, εἰς τὴν ἀγορὰν ὀέλω.
 Ὡ βία! ῥίψον με ὅπου με εὐρῆς. Λέγω ὅτι εἶχεν
 ἰχέρα, οὐ παρητέτο καὶ ἀγχόνῃ χρῆσασθαι, ἢ ἕψει
 ἑαυτὸν χειρίσασθαι. Οὕτως αὐτὸν τοῦ δαίμονος
 ἰεξαγριώσαντος, μετὰ ταῦτα ἀπέρχεται ὁ Εὐλόγιος
 πρὸς τοὺς ἐκ γειτόνων αὐτοῦ ἀσκητὰς, καὶ λέγει αὐ-
 τοῖς· Τί ποιήσω, ὅτι εἰς ὑπελπισμὸν ἤγαγέν με ὁ
 λελωθημένος οὗτος; Λέγουσιν αὐτῷ· Διὰ τί; Ὁ δὲ
 Δεινά μοι διατίθεται, καὶ τί ποιήσω οὐκ οἶδα. Ῥίψω
 αὐτὸν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ δεξιὰς ἔδωκα, καὶ φοβοῦμαι. Μὴ
 ῥίψω αὐτόν· ἀλλὰ κακὰς ἡμέρας μοι καὶ νύκτας δι-
 ὄωσιν. Οὐκ οἶδα τί αὐτῷ ποιήσω. Λέγουσιν αὐτῷ
 ἐκεῖνοι, ὡς ἐτι ζῆ ὁ μέγας (οὕτω γὰρ ἐκάλουον τὸν
 ἅγιον Ἀντωνίου), ἀελεθε πρὸς αὐτὸν, βαλὼν τὸν λε-
 λωθημένον εἰς πλοῖον, καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς τὸ μο-
 ναστήριον, καὶ ἐκδεξαι ἕως οὐ ἐξέλθῃ ὁ μέγας ἐκ τοῦ
 σπιλαίου, καὶ ἀνένεγκε αὐτῷ τὸ κρέμα· καὶ ὁ ἐάν
 σοι εἴπῃ αὐτὸς, στοίχησον αὐτοῦ τῇ ἐπικρίσει. Ὁ
 γὰρ Θεὸς σοι λέγει δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εὐπειθὴς Εὐλό-
 γιος ἠθέσχετο αὐτῶν, καὶ κολακεύσας τὸν λελωθημέ-
 νον ἐμβάλων αὐτὸν εἰς σκάφος βουκολικόν, ἐξῆλθεν
 τῆς π. λ. ε. ἐν νυκτὶ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸ μονα-
 στήριον τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου. Συνέβη δὲ τὴν
 ἄλλην ἡμέραν ἐλεῖν τὸν μέγαν ἐσπέρας βαθείας, ὡς
 Κρόνιος διηγῆσατο, ἐμπεφθλωμένον χλαμύδα δερμα-
 τίνην. Ἐρχόμενος οὖν εἰς τὸ μοναστήριον ἑαυτοῦ
 εἰσῆρχετο. Καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνήθειαν καλεῖν τὸν
 Μακάριον, καὶ ἔρωτᾷν αὐτόν· Ἀδελφε Μακάριε,
 ἦλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; Ἀπεκρίνατο ὁ Μακά-
 ριος· Ἦλθον. Καὶ ὁ μέγας· Αἰγύπτιοι εἰσιν ἢ Ἱερο-
 σολυμίται. Ἐδεδῶκε δὲ αὐτῷ σημείον ὁ μέγας, λέ-
 γων· Ὅταν ἀπραγμονεστέρους τινὰς ἴθης ἐλθόντας,
 λέγε ὅτι Αἰγύπτιοι εἰσιν· ὅταν δὲ τινὰς εὐλαβεστέ-
 ρους καὶ λογωτέρους, λέγε ὅτι Ἱεροσολυμίται εἰσιν.
 Ἠρώτα οὖν κατὰ τὸ εἰωθὸς ὁ μέγας, λέγων τῷ μα-
 θητῇ Μακαρίῳ· Αἰγύπτιοι εἰσιν οἱ ἀδελφοί, ἢ Ἱε-
 ροσολυμίται εἰσι; Ἀπεκρίνατο ὁ Μακάριος, λέγων
 αὐτῷ, ὅτι Μίγμα εἰσίν. Ὅταν οὖν εἶπεν ὁ Μακάριος,
 ὅτι Αἰγύπτιοι εἰσιν, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ μέγας· Ποίησον
 αὐτοῖς φακόν, καὶ δὸς αὐτοῖς φαγεῖν· καὶ ἔποιε αὐ-
 τοῖς εὐχὴν μίαν, καὶ ἀπέλευεν αὐτούς. Ὅταν δὲ ἔλε-
 γεν, ὅτι Ἱεροσολυμίται, ἐκαθίσετο διὰ πάσης νυκτὸς,
 καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὰ προσήκοντα πρὸς σωτηρίαν. Ἐν
 ἐκείνῃ οὖν τῇ ἐσπέρᾳ καθεσθεις, ψησι, προσκαλεῖται

πάντας ὁ μέγας, καὶ μηδενὸς αὐτῶν εἰρηκότος τὸ πῶς νομα ἔχει ὁ σχολαστικὸς, ἐσπέρας οὐσης βαθεῖας καλεῖ αὐτὸν, λέγων· Εὐλόγιε, Εὐλόγιε, Εὐλόγιε, καὶ τρίτου τοῦτο εἰρηκός. Ὁ δὲ σχολαστικὸς Εὐλόγιος οὐκ ἀπεκρίνατο, οἰόμενος ἄλλον τινὰ καλεῖσθαι τῷ ὀνόματι τούτῳ. Λέγει αὐτῷ ἐκ δευτέρου πάλιν· Σοὶ λέγω, Εὐλόγιε, τῷ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐλθόντι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος· Τί κελεύεις, δέομαί σου; Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Τί ἤλθες ἐνθάδε; Ἀπεκρίνατο ὁ Εὐλόγιος, λέγων αὐτῷ· Ὁ ἀποκαλύψας σοὶ τὸ νομά μου, καὶ τὸ πρᾶγμά σοι ἀποκαλύψει δι' ὃ ἤλθον. Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος· Ἐμαθον δι' ὃ ἤλθες. Ἄλλ' ἐπὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν εἶπέ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀκούσωσιν. Κελεύσθεις οὖν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Εὐλόγιος, εἶπεν ἐπὶ πάντων.

Τούτον τὸν λελωθημένον εὗρον ἐγὼ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐρῶμένον καὶ ἀμελούμενον. Κατελέσθης δὲ αὐτὸν καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος δοθῆναι μοι χάριν ὑπομονῆς εἰς αὐτὸν, ἀνέλαθον αὐτόν· ἐδεδώκειν δὲ καὶ δεξιὰς τῷ Χριστῷ, ἵνα αὐτὸν νοσοκόμεω, ὅπως καὶ γὼ σωθῶ δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀναπαυθῆ δι' ἐμοῦ. Ἐξ οὗ δὲ ἐσμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔτη εἰσὶ δεκαπέντε, ὡσπερ καὶ τῇ σῆν ἁγιωσύνη ἀπεκαλύφθη πάντα. Ἄλλ' οὐκ οἶδα τί δεινὸν πεπονηθῶ; παρ' ἐμοῦ μετὰ τὸσαῦτα ἔτη εἰς ἄχρον με νῦν χειμάζει. Ἐνθυμήθη αὐτὸν βίβαι, αὐτοῦ τούτου εἰς τούτῳ με καταναγκάζοντος. Τούτου χάριν ἦλθον πρὸς σὴν ἁγιωσύνην, ἵνα μοι συμβουλεύσῃ τί ὀφείλω ποιῆσαι, καὶ προσεύξῃ περὶ ἐμοῦ. Δεινῶς γὰρ χειμάζει με.

Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Ἀντώνιος, ἐμβριθεστάτη καὶ αὐστηρὰ τῇ φωνῇ· Ρίπτεις αὐτόν, Εὐλόγιε; ἄλλ' ὃ ποιήσας αὐτὸν οὐ ρίπτει αὐτόν. Σὺ αὐτὸν ἀπορῥίπτεις, ἔγειρε ὁ Θεὸς τὸν καλλὶν σου, καὶ συνάγει αὐτόν. Καὶ ἀφησυχάσας ὁ Εὐλόγιος κατέπηξεν τὰ αὐτὰ ἀκούσας. Καταλείψας δὲ τὸν Εὐλόγιον ὁ μέγας Ἀντώνιος, ἔρχεται τῇ γλώσσει μαστίζει τὸν λελωθημένον, καὶ ἀποδοῖν πρὸς αὐτόν· Λελωθημένε, πεπληρωμένε, ἀνάξει καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὐ παύη θεομαχῶν, παροργίζων τὸν ἀδελφόν; οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶν ὁ ὑπηρετῶν σοι; πῶς τολμᾷς κατὰ τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα φθέγγεσθαι; οὐ διὰ τὸν Χριστὸν ἑαυτὸν ἐδούλωσεν εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν; Στύψας οὖν καὶ τούτον τοῖς ἐπιπλήκταις λόγοις ἀφίησι τούτους, καὶ διαλεχθεὶς τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἐκάστην, ἀπολαμβάνεται πάλιν τὸν Εὐλόγιον καὶ τὸν λελωθημένον ὁ ἅγιος οὗτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Μὴ περιστραφῆτε, τέκνα μηδαμῶθεν, ἀλλ' ἀπέλθετε μετ' εἰρήνης, καὶ μὴ χωρισθῆτε ἀλλήλων, ἀποθέμενοι πᾶσαν λύπην ἣν ὁ δαίμων ὑμῖν ἐνέβαλεν, καὶ μετὰ καθαρὰς ἀγάπης ὑποστρέψατε εἰς τὴν κέλλαν εἰς ἣν καὶ ἔχρονισατε. Ἦδη γὰρ ἀποστείλει ὁ Θεὸς ἐφ' ὑμᾶς. Ὁ πειρασμὸς γὰρ οὗτος ἐπεσεῖσθαι ὑμῖν ἀπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδὴ ἶδαν ὅτι ἀμφοτέρω πρὸς τὸ τέλος ἔχετε, καὶ στεφάνων μέλλετε ἀξιοῦσθαι παρὰ τοῦ Χριστοῦ· καὶ αὐτὸς διὰ σοῦ, καὶ σὺ δι' αὐτοῦ. Μὴ οὖν ἄλλο τι φρονήσητε. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἄγγελος μὴ εὖρη ὑμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ μέλλετε τὸν στεφάνον στρεῖσθαι. Σπειύσαντες οὖν ἠθῆτον ὠδυσάν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν κέλλαν ἑαυτῶν ἐν τελειᾷ ἀγάπῃ. Καὶ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ μακάριος Εὐλόγιος ἀναλύσας πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ ἐντὸς ἄλλων τριῶν ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ τὸ σῶμα λελωθημένος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐρῶμένος, καὶ αὐτὸς παραθέμενος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.

Χρονοτριβήσας τοῖνον ὁ Κρόνιος εἰς τοὺς περὶ Θηβαῖδα τόπους κατῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια Ἀλεξανδρείας. Καὶ συνήθη τοῦ μὲν μακαρίου Εὐλογίου τὰ τεσσαράκοντα ἐπιτελεῖσθαι, τοῦ δὲ λελωθημένου τὸ σῶμα τὰ τρίτα παρὰ τῆς ἀδελφότητος. Μεμαθηκώς οὖν τοῦτο ὁ Κρόνιος, ἐξέστη, καὶ λαθὼν Εὐαγγέλιον εἰς πίστιν τῶν ἀκουόντων θέθεικεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν, καὶ διωμῶσατο αὐτοῖς ἀφηγησάμενος τὴν πρόγνωσιν τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων, ὅτι τούτων τῶν ὄλων λόγων ἐρμηνεύσας αὐτὸς γέγονα, τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου Ἑλληνιστὶ μὴ εἰδότης. Ἐγὼ γὰρ ἠπιστάμην ἀμφοτέρων τὰς γλώσσας, καὶ ἐρμήνευσα αὐτοῖς· τοῖς μὲν μακαρίους λοιπὸν διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν, Εὐλογίῳ καὶ τῷ λελωθημένῳ τῷ σώματι, Ἑλληνιστὶ, παρὰ τοῦ μεγάλου εἰρημένῳ τῷ δὲ παναγίῳ καὶ μακαρίῳ καὶ μεγάλῳ Ἀντωνίῳ, Αἰγυπτιστὶ, παρὰ τῶν ἀμφοτέρων εἰρημένῳ

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Διήγησις τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου.

Καὶ τοῦτο δὲ διηγείτο ὁ Κρόνιος, ὅτι ἐν ἡ νυκτὶ εἰρηνεύσας τοὺς περὶ τὸν μακάριον Εὐλόγιον ἀπέλυσεν, διηγείτο ἡμῖν ὁ μέγας, ὅτι Ἐνιαυτὸν διόκλητρον ἠϋξάμην ἀποκαλυφθῆναι μοι τὸν τόπον τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν. Καὶ ἔθεσάμην μακρὸν γίγαντα μέλανα ὑψούμενον μέχρι τῶν νεφελῶν, τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας ἔχοντα εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἦν ὑποκάτω αὐτοῦ λίμνη θαλάσσης ἔχουσα μέτρον, καὶ ἑρῶν ψυχὰς ἀνιπαμένας ὡς ἕρνεα. Καὶ ὅσαι μὲν ὑπερίπταντο αὐτοῦ τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, διεσπῶντο ὑπὸ ἀγγέλων. Ὅσαι δὲ παρὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκασίζοντο, ἐνέπιπτον εἰς τὴν λίμνην. Ἦλθεν οὖν μοι, φησὶ, φωνὴ λέγουσα· Ταύτας ἄς βλέπεις ὑπεριπταμένας τῆς τοῦ γίγαντος κεφαλῆς καὶ τῶν τούτου χειρῶν ψυχὰς, αὐταὶ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, αἵτινες σώζονται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν παράδεισον. Αἱ δὲ πλησσομέναὶ ὑπὸ τῶν τοῦ μέλανος χειρῶν, αὐταὶ εἰς τὸν ᾄδην καταποντίζονται, αἱ ὑποστρεῖσαι τοῖς θελήμασι τῆς σαρκὸς καὶ τῇ μνησικακίᾳ ἐξακολούθησασαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ Παύλου τοῦ ἀπλοῦ.

Διηγείτο δὲ ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἰεραξ, καὶ Κρόνιος δὲ οὗτος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἀδελφῶν, περὶ ὧν μέλλω λέγειν, ὅτι Παῦλός τις ἄγροικος γεωργὸς, καθ' ὑπερβολὴν ἄκακος καὶ ἀκλοῦς τὸν τρόπον, ὠραιοτάτη συνεζεύχθη γυναικὴ κακοτρόπῃ τὴν γνώμην· ἦτις τούτου διελάνθανεν ἀμαρτάνουσα ἐπὶ μήριστον χρόνον. Ἐξελθὼν οὖν ἐξ ἀγροῦ ἀφινδίων εἰς τὸν οἶκον εὗρεν αὐτοὺς αἰσχροπραγούντας, τῆς προνοίας εἰς τὸ συμφέρον ὀδηγούτης τὸν Παῦλον. Καὶ θεασάμενος ταύτην μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῆ, γελᾶσας σεμνὸν, ἐπιφωνεῖ αὐτοῖς, λέγων, Καλῶς, καλῶς· ἀλήθως οὐ μέλει μοι. Μὴ τὸν Ἰησοῦν, ἐγὼ αὐτὴν οὐκέτι αἴρω. Ὑπάγε, ἔχεις αὐτὴν καὶ τὰ παιδία αὐτῆς· ἐγὼ γὰρ ὑπάγω, καὶ γίνομαι μοναχός. Καὶ μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς ἀνατρέχει τὰς ὀκτῶ μονὰς, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν μακάριον Ἀντώνιον, καὶ κρούει τὴν θύραν. Ἐξελθόντων ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἐρωτᾷ αὐτόν· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Μοναχὸς θέλω γενέσθαι. Ἀποκρίνεται

quæ pertinent ad salutem. Sedens ergo illo vesper omnem accersit magnus. Cumque nullus ei dixisset, quod nomen haberet scholasticus, cum serus esset vesper, vocat eum dicens : Eulogi, Eulogi, Eulogi; et cum ter proclamasset, et scholasticus Eulogius non respondisset, putans aliquem alium vocari hoc nomine, dicit ei magnus : Tibi dico, Eulogi, qui venisti ab Alexandria. Tunc ei dicit Eulogius : Quid jubes, quæso ? Dicit ei magnus : Quid huc venisti ? Respondit ei Eulogius, dicens : Qui tibi revelavit nomen meum, rem quoque propter quam veni revelavit. Dicit ei sanctus Antonius : Didici quare venisti ; sed dic coram fratribus, ut ipsi quoque audiant. Jesus autem a magno Eulogius, dixit coram omnibus :

Hunc mutilatum inveni ego in foro projectum et neglectum habitum. Ejus autem misertus, Deum sum precatus ut daret mihi gratiam in ipsum tolerantiam, et illam assumpsit. Dexteram quoque dedi Deo, quod in morbo ejus curam geram, ut et ego per ipsum salvus sum, et ipse a me recreetur. Sunt autem quindecim anni ex quo simul versamur, sicut etiam tuæ sanctitati revelata sunt omnia. Sed nescio quidnam mali a me passus, post tot annos me summe vexat, et in animo habui ipsum ejicere, ipso me ad hoc cogente. Ea de causa veni ad tuam sanctitatem, ut mihi consulas quidnam debeam facere, et ores pro me ; me enim vexat graviter.

Dicit ei magnus Antonius gravi et austera voce : Abjicias tu eum, Eulogi ? at qui eum creavit non abjicit. Si tu eum abjicias, Deus ei excitabit te meliorem qui eum colligat. Conticuit Eulogius, et extimuit cum hæc audiisset. Relicto autem Eulogio, magnus Antonius incipit lingua flagellare mutilatum, et ad eum exclamare : Mutilate, maculate (63), terra et cælo indigne, non cessas cum Deo pugnare, et tuum fratrem irritare ? Nescis esse Christum qui tibi ministrat ? Quomodo audes hæc loqui adversus Christum ? Non propter Christum se tuo mancipavit servitio ? Cum ergo eum quoque verbis coercuisset increpantibus, eos dimittit ; et cum disseruisset cum fratribus de iis quæ erant unicuique necessaria, rursus accedit ad Eulogium et mutilatum, et dicit eis : Ne usquam immoremini, o fratres, sed abite in pace, et ne invicem separemini, deposita omni molestia quam vobis iniecit dæmon ; et cum bona dilectione revertimini in cellam in qua longo tempore versati estis ; jam enim Deus mittet ad vos. Hæc enim tentatio in vos excitata est a Satana, quoniam scit vos jam ad finem pervenisse, et futurum esse ut coronas a Christo accipiatis, ipsum per te, et te per eum. Nihil ergo aliud cogitaveritis. Quod si veniens angelus non invenerit vos in eodem loco, futurum est ut coronis privemini. Cito ergo festinantes ingressi sunt, et venerunt in suam cellam charitate (64) perfecta. Et intra quadraginta dies, obit beatus Eulogius migrans ad Dominum, et intra tres alios obit is qui erat corpore mutilatus, sed anima firmus ac robustus, qui ipse

A quoque in manus Dei suum commendavit spiritum. Cum ergo aliquanto tempore versatus esset Cronius circa loca Thebaidis, descendit in monasterium Alexandriæ, et accidit ut beati quidem Eulogii obitus a fraternitate celebraretur quadagesimus dies, manci autem tertius. Cum hoc ergo didicisset Cronius, obstupuit ; et acceptum Evangelium, ut fidem haberent audientes, posuit in medio fratrum ; et eis juravit, narrans magui Antonii de his præscientiam, et de omnibus quæ acciderunt, et dicens : Horum ergo verborum fui interpres, cum beatus Antonius Græce nesciret ; ego vero sciebam utramque linguam, et eis sum interpretatus, beatis quidem deinceps per Christi gratiam : Eulogio et corpore mutilato Græce, quæ a magno dicta sunt ; ipsi autem sancto et beato B magnoque Antonio Ægyptiæ, quæ dicta sunt ab utroque.

CAPUT XXVII.

De contemplatione quam vidit abbas Antonius.

Hoc quoque narravit Cronius illa nocte magnum eis narrosse Antonium : Ego, aiebat, anno integro oraveram ut revelaretur mihi locus justorum et peccatorum (Supra l. 1, in Vita S. Antonii, c. 38 ; Pasch., c. 19, n. 4). Vidi autem gigantem nigrum altissimum, qui ad nubes usque pertingebat, habebat autem manus ad cælum usque extensas ; infra autem erat lacus qui mare æquabat magnitudine. Vidi quoque animas tanquam aves sursum volantes ; et quæcunque quidem ejus manus et caput supervolabant, servabantur ab angelis ; quæ autem a manibus ejus verberabantur, incidebant in lacum. Ad me itaque vox pervenit, quæ dicebat : Quas vides animas supervolasse caput gigantis et ejus manus, eæ sunt animæ justorum, quæ quidem ab angelis servantur in paradiso : quæ autem a manibus nigri percuntur, eæ in inferno demerguntur. Quæ quidem attractæ fuerunt a voluntate carnis, et odium secutæ sunt, et referendæ injuriæ cupiditatem.

CAPUT XXVIII.

Vita abbatis Pauli Simplicis (65).

Narravit autem sanctus Christi servus Hierax, et Cronius, et plures alii ex fratribus ea quæ sum dicturus (Ruff., l. II, c. 31), quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens et moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quæ longissimo tempore peccans eum latuit. Aliquando autem de improvviso regressus ex agro, et ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id quod erat sibi conducibile. Eamque cum vidisset, cum eo cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, et eis exclamavit, dicens : Bene est, bene est, revera non est mihi curæ. Per Jesum, ego eam non accipiam amplius, abi, eam tibi habe et ejus filios ; ego enim recedo, et efficior monachus. Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones (66), et abit ad sanctum Antonium, et pulsat ostium. Egressus autem sanctus Antonius, cum interrogat : Quid vis ? Et dicit

Paulus: Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius: Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus; sed potius abi in vicum, et operare, et vitam dege operariam, Deo agens gratias. Non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, et dicit: Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius: Dixi tibi te esse senem, et non posse esse monachum; abi. Si enim vis esse monachus, ingredi cœnobium ubi sunt complures fratres qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatio interjecto comedens, idque esuriens. Illis ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus, propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est. Et cum rursus vidisset Paulum, ei dicit: Abi hinc, senex. Quid mihi es molestus? non potes hic manere. Dicit ei Paulus: Fieri non potest ut ego alibi quam hic moriar. Cum aspexisset autem Antonius, et vidisset eum non ferre ea quæ sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, et iam quartum diem perseverasse jejunum, cogitavit apud se: Ne forte moriatur, ut qui non sit assuetus jejunare, et meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius: Potes esse salvus si habeas obedientiam, et quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit: Faciam quæcunque jusseris. Talemque vitæ asperæ agendæ rationem et illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dixit: Sta, et ora in hoc loco, donec ingrediar, et afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco totam hebdomadam manere immobilem, cum ab æstu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit: Accipe, et contexe funem ut me vides. Textit senex ad horam usque novam quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contextuerat, id minime ei placuit, et ipsi dicit: Male contextuisti, retexe, et denuo contexe; cum jam septimo die jejunos ageret, idque cum esset grandis ætate. Tantum autem eum hac de causa afflixit, ut ægre ferens senex fugeret Antonium, et vitam monachorum. Is autem eosdem ramos et retextit, et iterum contextuit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati. Cum ergo vidisset magnus Antonius eum nec murmurasse, neque animum abjecisse, neque vultum suum omnino avertisse, et neque vel tantillum succensuisse, propter eum est compunctus. Et sole occidente ei dicit: Patercule, vis comedanus fragmentum panis? Dicit ei Paulus: Ut tibi videtur, abba. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium protinus accurrerit, sed ei potestatem permiserit. Para ergo, inquit, mensam; et obediit. Fort panes Antonius, et imponit mensæ quatuor paxamates, sex unciarum; et sibi quideni

A unum madefecit, erant enim sicci; illi autem tres. Psalmum psallit Antonius quem noverat; et cum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est ipso magno Antonio promptius et alacrius. Malebat enim, ut arbitror, pascere scorpiones, quam una vivere cum adultera. Post duodecim autem orationes, Paulo dicit magnus Antonius: Sede, inquit, et ne comedas usque ad vespem; sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, et Paulus non comedisset, dixit ei Antonius: Surge, ora, et dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, et usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum et rursus cecinisset et orasset, B sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium quod ceperat. Expectabat ergo Antonius donec perfecisset, et dicit ei: Comede, patercule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus: Si tu comedas, ego quoque comedam; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius: Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille: Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, et facit duodecim orationes, et psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt; et rursus expergiscuntur ad psallendum a media nocte ad diem usque.

C Deinde misit eum ad obeundam solitudinem, dicens ei: Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, et quidam fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidam vellet eum facere. Is autem dixit ei: Tacens ministra fratribus; neque aliquid gustaveris donec fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia iam impleta esset hebdomada ex quo non comederat Paulus, fratres eum rogabant: Qua de causa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius: Quid taces? colloquere cum fratribus. Ille vero est collocutus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius: Frange vas, et mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit: Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus iussit eum aquam haurire toto die. Et rursus cum vestem ejus dissolvisset, iussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut eiceret dæmones. Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, prompte eum esse ad omnia secutum in vitæ exercendæ ratione, ei dicit: Vide, frater, si sic in dies potes, mane mecum. Dicit ei Paulus: An quid mihi possis amplius ostendere, nescio. Nam ea quæ vidi a te fieri, ego quoque facio facile et citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio die: In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque comperit haberet in omnibus magnus et beatus Antonius, esse admodum perfectam animam Christi servum, et qui esset admodum simplex; post certos menses

αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, καὶ λέγει· Ἐτῶν ἐξήκοντα γέρων
 ἄνθρωπος ὡδε μοναχὸς γενέσθαι οὐ δύνασαι· ἀλλὰ
 μᾶλλον ἀπελθε εἰς κώμην, καὶ ἐργάζου, καὶ ζῆθι
 ἐργατικὸν βίον εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ὑπομείναι γὰρ
 οὐ τὰς θλίψεις τῆς ἐρήμου οὐ δύνασαι. Ἀποκρίνε-
 ται πάλιν ὁ γέρων, καὶ λέγει· Εἴ τι ἂν με διδάξῃς,
 ἐκείνω ποιήσω. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· Ἐβραχὰ σοι
 ὅτι γέρων εἶ, καὶ οὐ δύνασαι μονάσαι. Ἀπελθε. Εἴ
 ἄρα θέλεις μοναχὸς εἶναι, εἰσελθε εἰς κοινόδιον
 πλειόνων ἀδελφῶν, ὅτινες δύνανται σοι τῆς ἀσθε-
 νείας ἀνεγέσθαι. Ἐγὼ γὰρ μόνος κάθημαι ὡδε διὰ
 πέντε ἡμερῶν ἐσθίω, καὶ τοῦτο λιμῶντων. Τούτοις
 καὶ τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασιν ἀπεσῆθε τὸν Παῦλον.
 Καὶ ὡς οὗκ ἠγέσθητο αὐτοῦ, κλείσας τὴν θυραν ὁ
 Ἀντώνιος οὐκ ἐξῆλθεν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς δι' αὐτὸν,
 οὐδὲ πρὸς τὴν ἰδίαν χρεῖαν. Ὁ δὲ γέρων παρέμενεν
 οὐκ ἀναχωρῶν. Τῇ οὖν τετάρτῃ ἡμέρᾳ χρεῖας αὐ-
 τὸν ἀναγκάζουσης ἀνοίξας ἐξῆλθεν. Καὶ ἰδὼν
 αὐτὸν πάλιν λέγει τῷ Παύλῳ· Ἀπελθε ἐνθεν,
 γέρον, τί με ὑποτιμᾷς; οὐ δύνασαι ὡδε μείναι.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἀμῆχανόν ἐστι ἀλλα-
 χοῦ με ἀποθανεῖν ἢ ὡδε. Περιδελφάμενος οὖν
 ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἰδὼν ὅτι τὰ πρὸς τροφήν οὐ
 βασιτάζει, οὐκ ἄρτον, οὐκ ὕδωρ, οὐκ ἔτερόν τι, καὶ
 τετάρτην ἔχει καρτερήσας νηστίας, ἐλογίσατο ὁ μέ-
 γας Ἀντώνιος, ὅτι μὴ καὶ ἀποθάνῃ ἀπειροσ-
 ῶν τοῦ νηστεύειν, καὶ κηλιδώσῃ μου τὴν ψυχὴν.
 Εἰσδέχεται οὖν αὐτὸν τότε. Ἐφη πρὸς αὐτὸν Ἀντώ-
 νιος· Δύνη σωθῆναι, ἐὰν ἔχῃς ὑπακοήν, καὶ ὅπερ ἂν
 παρ' ἐμοῦ ἀκούσης, τοῦτο ποιήσης; Ὁ δὲ Παῦλος
 ἀποκριθεὶς, εἶπε· Πάντα ποιήσω ὅσαπερ ἂν προσ-
 τάξῃς. Καὶ τοιαῦτην ἀνέλαθεν ὁ Ἀντώνιος πολι-
 τεῖαν σκληραγωγίας ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οἷαν
 οὔτε ἐν ἀρχαῖς τῆς νεότητος. Δοκιμάζων δὲ αὐτοῦ τὴν
 γνώμην ὁ Ἀντώνιος, ἔφη πρὸς αὐτὸν· Στήθι καὶ
 πρόσευξαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἕως ἐξελιθῶν ἐξενέ-
 γχω σοι ἔργον, ὅπερ ἐργάσῃ. Καὶ εἰσελιθὼν εἰς
 τὸ σπήλαιον προσεῖχεν αὐτῷ ἄψυχοι θυρίδος ἀκινήτω
 μένοντι ἐν τῷ τόπῳ ὅλην τὴν ἐβδομάδα ὑπὸ καύματος
 φρυγομένῳ. Καὶ βρέξας θαλλοῦς ἐκ φοινίκων,
 λέγει αὐτῷ· Δέξαι, πλέξον σειρᾶν, ὡς βλέπεις ἐμέ.
 Πλέκει ὁ γέρων μέχρι ἐνάτης ὀργυριᾶς δεκαπέντε
 μόθῳ πολλῷ. Θεασάμενος δὲ ὁ μέγας Ἀντώνιος τὸ
 πλέγμα δυσηρεστήθῃ· καὶ ἐπιτερόμενος, λέγει
 αὐτῷ· Οὐ καλῶς ἐπλεξας, ἀπόπλεξον, καὶ ἀνωθεν
 πλέξον. Νῆστι αὐτῷ ὄντι τετάρτην ἡμέραν ἄγοντι,
 καὶ ἡλικιωτῇ, τοσοῦτον αὐτῷ ἐπήνεγκε τὸν κόπον, ἵνα
 δυσφορήσας ὁ γέρων φύγῃ τὸν Ἀντώνιον, καὶ τὸν βίον
 τῶν μοναχῶν. Ὁ δὲ καὶ ἀπέπλεξεν, καὶ πάλιν ἐπλεξεν
 τοὺς αὐτοὺς θαλλοὺς πάλιν δυσχερεστέρους διὰ τὸ
 εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς πρώτης πλοκῆς ἐρυστώμενους.
 Θεασάμενος οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι οὔτε ὁ
 γέρων ἐλόγησε, οὔτε ἐμικροφύχησεν, οὔτε κιν-
 ῶν πρὸς βραχὺ ἠγανάκτησεν, οὐδ' ὄλωσεν τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ διέστρεψεν, κατενύγη ἐπ' αὐτῷ. Καὶ δύνοντας
 τοῦ ἡλιου, λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· Παππία, θέλεις
 φάγωμεν ἄρτου κλάσμα; Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος·
 Ὡς δοκεῖ σοι, ἀδελφά. Καὶ τοῦτο πάλιν ἐπὶ πλείον
 ἔκαμψε τὸν Ἀντώνιον, τὸ μὴ προσδραμεῖν προθύ-
 μως τῇ τῆς τροφῆς ἀγγελίᾳ, ἀλλ' αὐτῷ ἐπιτερέσαι
 τὴν ἐξουσίαν. Θὲς οὖν, φησὶν ὁ Ἀντώνιος τῷ γέροντι,
 τὴν τράπεζαν· καὶ ὀπήκουσεν. Φέρει ἄρτου· ὁ Ἀν-
 τώνιος, καὶ ἐπιτίθησι τῇ τραπέζῃ παζαμάτας τίσ-
 σαρας ἔχοντας ὡς ἀπὸ ἐξ οὐγκιῶν. Καὶ ἑαυτῷ μὲν

ἔθρεξεν ἕνα (ξηροὶ γὰρ ἦσαν), ἐκείνῳ δὲ τρεῖς·
 βάλλει ψαλμὸν ὁ Ἀντώνιος ὃν ᾄδει, καὶ δωδέκατον
 αὐτὸν ψάλας, δωδέκατον ἠΐξαστο, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ
 δοκιμάσῃ τὸν Παῦλον. Ὁ δὲ γέρων προθυμότερον
 συνηύξαστο τῷ μεγάλῳ. ἤρπειτο γὰρ, ὡς οἶμαι, σκορ-
 πίοις μᾶλλον ποιμᾶναι, ἢ μοιχαλίδοι συζητᾶσαι....
 Μετὰ δὲ τὰς δώδεκα πρόσευχάς, εἶπε πρὸς αὐτόν·
 Δεῦρο, μετάλαθε τῆς τροφῆς. Ὡς δὲ παρέθηκε
 τράπεζαν, καὶ τὰ σιτία, Κάθισον, φησὶ, καὶ μὴ γά-
 γη; ἕως ἐσπέρας, ἀλλὰ πρόσεχε μόνον τοῖς ἐδω-
 διμοῖς. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, καὶ τοῦ Παύλου μὴ
 βεβρωκότος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος· Ἀναστὰς
 εὔξαι, καὶ κάθηθε. Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν τράπεζαν,
 ἐποίησεν ὡσαύτως. Μεσαζούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἐγεί-
 ρει αὐτὸν εἰς προσευχὴν ἄχρις ἐνάτης ὥρας ἡμερι-
 νῆς παρατείνας τὰς εὐχάς. Παραθείς δὲ τράπεζαν
 πάλιν ἐκέλευσε μετάλαθαι, κατέκαθέθησαν τοῦ φα-
 γεῖν ἐσπέρας οὕσης βαθείας. Φαγῶν οὖν ὁ μέγας Ἀν-
 τώνιος τὸν παζαμᾶν τὸν ἕνα, ἄλλου οὐκ ἤψαστο. Ὁ δὲ
 γέρων σχολαιότερον ἐθίω, ἔτι ἔλεγον τοῦ παζαμαδιου
 οὐ ἤρξαστο· ἐξεδέξατο οὖν ὁ Ἀντώνιος, ἕως οὐ τέλεση·
 καὶ λέγει αὐτῷ· Φάγε, παππία, καὶ ἄλλον παζαμᾶν.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἐὰν σὺ ἐσθῆς, καγὼ· σοὺ
 δὲ μὴ ἐσθίοντος, οὐκ ἐσθίω. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώ-
 νιος· Ἐμοὶ ἐπαρκεῖ μοναχὸς γὰρ εἶμι. Ἀποκρίνε-
 ται τῷ μεγάλῳ ὁ Παῦλος· Ἀρα καὶ ἐμοὶ. Κάγῳ
 γὰρ θέλω μοναχὸς γενέσθαι. Ἐγείρονται πάλιν, καὶ
 ποιεῖ δώδεκα πρόσευχάς, καὶ δώδεκα ψάλλει ψαλ-
 μούς. Καὶ μετὰ τὰς πρόσευχάς καθιεύουσι μικρὸν
 τοῦ πρώτου ὑπνίου· καὶ πάλιν ἐγείρονται ψάλλειν
 ἀπὸ μεσονυκτίου ἕως ἡμέρας.

Εἶτα ἐπέμπευ αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον περιάγειν, λέ-
 γων αὐτῷ· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔχε ἐνταῦθα. Τούτῳ
 δὲ γενομένου καὶ ἀδελφῶν τινῶν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθό-
 των προσεῖχεν ὁ Παῦλος τῷ Ἀντωνίῳ, τί κελεῖοι
 αὐτὸν ἐργάσασθαι. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος,
 σιωπῶν διακόνησον τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ μηδενὸς γεύσῃ
 ἄχρις ἂν οἱ ἀδελφοὶ ὀδεύσωσιν. Ὡς δὲ λοιπὸν τρίτῃ
 ἐβδομάς ἐπληρώθη μὴ βεβρωκότος τοῦ Παύλου, οἱ
 ἀδελφοὶ ἠρώτων αὐτὸν, Τίνος ἕνεκεν σιωπᾷς; Τοῦ δὲ
 μὴ ἀποκρινομένου λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος·
 Τί σιωπᾷς; ὀμίλησον τοῖς ἀδελφοῖς. Ὁ δὲ ὀμίλησεν.
 Ἄλλοτε δὲ στάμνου μέλιτος αὐτῷ ἐνεγενέτο, εἶπεν
 Ἀντώνιος πρὸς αὐτόν· Κλάσον τὸ ὄγγειον, καὶ ἐκ-
 χυθῆτω τὸ μέλι. Ἐποίησε δὲ οὕτω· καὶ λέγει αὐτῷ·
 Σύναξον πάλιν τὸ μέλι. Ἐποίησε δὲ οὕτω· καὶ λέγει
 αὐτῷ· Σύναξον πάλιν τὸ μέλι μυακίῳ ἄνωθεν, ἵνα μὴ
 ρυπαρίαν τινὰ εἰσενέγκῃς. Καὶ πάλιν ἀντλεῖν ὕδωρ
 προσέταξε πᾶσαν ἡμέραν. Καὶ παραλύσας αὐτοῦ
 τὸ ἱμάτιον ἐκέλευσε ράπτειν, καὶ πάλιν ἐκείνους ἐρ-
 βαπτε. Καὶ τοσαῦτον ὁ ἀνὴρ ἐκτίσαστο ὑπακοήν,
 ὥστε καὶ χάριν αὐτῷ δεδούσθαι θεοῦ ἐν τῇ κατὰ τῶν
 δαιμόνων ἐλασίαν. Ὡς οὖν ἴδε τὴν γέροντα ὁ μέγας
 Ἀντώνιος εἰς πάντα προθύμως αὐτῷ ἐπακολουθή-
 σαντα εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν· πάλιν λέ-
 γει αὐτῷ· Ἴδε, ἀδελφέ, ἐὰν δύνασαι καλὴ ἡμέραν
 οὕτως, μένον μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος·
 Ἐὰν μὲν πλέον τί ποτε ἔχῃς μοι δεῖξαι, οὐκ οἶδα,
 ἐπεὶ ταῦτα δὲ εἶδον ποιούντά σε, ποιῶ καγὼ εὐχερῶς.
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος τὴν ἑλλην ἡμέραν· Ἐν
 ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἰδοὺ γέγονας μοναχός. Πληρο-
 φορηθεὶς οὖν καθ' ὑπερβολὴν ἐν πᾶσιν εἰς αὐτὸν
 ὁ μακάριος καὶ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι τέλειός ἐστι
 πᾶν ψυχῆς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Παῦλος ὁ ἀπλαστὶς

λίαν ἀπλοῦς ὄν, μετὰ μῆνας ῥητοῦς τῆς τοῦ Θεοῦ Α και τοῦ ἀπέλω οὐκ οἶδα. Καὶ παραχρῆμα ἐξῆλθεν χάριτος συνεργούσης Ἀντωνίῳ τῷ μακαρίῳ ποιεῖ αὐτῷ κέλλαν λοιπὸν ὡς ἀπὸ σημείων τριῶν ἢ τεσσαρῶν τῆς ἐς τοῦ κέλλης. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἰδοῦ, τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ συνεργούσης σοι γέγονας μοναχός. Μένε κατ' ἰδίαν λοιπὸν, ἵνα καὶ πείραν λάθῃς δαιμόνων. Οἰκῆσας οὖν καθ' ἑαυτὸν Παῦλος ὁ ἀπλοῦς ἔτος ἕν, χαρίσματος ἠξιώθη κατὰ δαιμόνων καὶ ῥοσημάτων παντοδαπῶν, κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆν.

Μιὰ τοίνυν τῶν ἡμερῶν καθ' ὑπερβολὴν δεινοτάτως δαιμονίων ἤχθη νεανίσκος Ἀντωνίῳ τῷ μακαρίῳ ἀρχικὸν ἔχων χαλεπώτατον δαίμονα, ὃς καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἐδυσεφῆμι. Προσεσχηκώς οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος τῷ νεανίσκῳ, λέγει τοῖς ἀγούσιν αὐτὸν· Οὐκ ἔστι τοῦτο ἐμὸν τὸ ἔργον. Κατὰ γὰρ τοῦτου τοῦ τάγματος τῶν δαιμόνων τοῦ ἀρχικοῦ οὐπω ἠξιώθη χάρισμα, ἀλλὰ τοῦτο ἔστι τὸ χάρισμα Παύλου τοῦ ἀπλοῦ. Ἀπελθὼν οὖν ὁ μακάριος Ἀντώνιος πρὸς τὸν δίκμιον Παῦλον ἀπήγαγεν καὶ αὐτούς, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀββᾶ Παῦλε, ἐκβάλεις τὸν δαίμονα τοῦτον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα ὑγιαίνων ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, καὶ δοξάζῃ τὸν Κύριον. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Σὺ γὰρ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· Οὐ σχολάζω ἐγὼ, ἄλλο ἔχω ἔργον. Καὶ καταλείψας ἐκεῖ τὸν παῖδα ὁ μέγας Ἀντώνιος, ὅπερ στρεφεν πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν κέλλαν. Ἀναστὰς οὖν ὁ ἀκακος γέρον, καὶ προσευξάμενος ἐνεργῆ προσευχὴν, προσκαλεσάμενος τὸν δαιμονιῶντα, λέγει· Εἶρηκεν ὁ ἀββᾶ· Ἀντώνιος, ὅτι· Ἐξέλιθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοξάζῃ τὸν Κύριον ὑγιής. Ὁ δὲ δαίμων μετὰ δυσφημίας ἀνέκραξεν· Οὐκ ἐξέρχομαι, φαγόγηρε, λῆρε. Λαβὼν οὖν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ νύτου αὐτὸν ἐτυπεν, λέγων· Ἐξελεθε, εἶρηκεν ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος. Ὁ δὲ δαίμων ἐλοιδορεῖ καὶ Ἀντώνιον σφοδρότερον μετὰ τοῦ Παύλου, λέγων· Οἱ πολιοφάγοι οὗτοι, οἱ λεληθαργημένοι, οἱ ἀπληστοὶ, οἱ μηδέποτε τοῖς ἰδίοις ἀρκούμενοι, τί κοινὸν ἔχετε μεθ' ἡμῶν; τί ἡμᾶς τυραννεῖτε; Τέλο; λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· Ἐκβαίνεις, ἢ ὑπάγων λέγω τῷ Χριστῷ; μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐὰν οὐκ ἐκβαίνης, ἐγὼ ἄρτι ὑπάγω, λέγω τῷ Χριστῷ, καὶ οὐαί σοι ἔχει ποιήσαι. Προσεδυσφήμησεν καὶ τὸν Ἰησοῦν ὁ ἀνήμερος δαίμων, κράζων, Οὐκ ἐξέρχομαι. Ἐπὶ τούτῳ χολώσας ὁ ἅγιος Παῦλος κατὰ τοῦ δαίμονος, ἐξῆλθε τῆς ἑαυτοῦ ξενίας κατ' αὐτὴν τὴν σταθερὰν μεσημβρίαν. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων τὸ καῦμα μάλιστα τὸ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις συγγενές ἐστι τάχα τῆς Βαβυλωνίας καρβίνου. Στάς οὖν ὡς στύλος ὁ τοῦ οὐρανοῦ στύλος ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν τῷ ὄρει προσεύχεται, λέγων οὕτως· Σὺ βλέπεις, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ὅτι οὐ καταθῶ ἀπὸ τῆς πέτρας, οὐ φάγω, οὐ πίνω, ἕως οὐ ἀποθάω· ἐὰν μὴ ἔρτι ἀκούσης καὶ ἐκβάλῃς τοῦτον τὸν δαίμονα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐλευθερὸν αὐτὸν ποιήσης ἀπὸ τούτου τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκαθάρτου. Ἐτι λαλοῦντος τοῦ ἀπλοῦ καὶ ταπεινόφρονος Παύλου τῷ Ἰησοῦ, πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τοὺς λόγους τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ καθαροῦ, ἀνέκραξεν κάτω πρὸς τὴν κέλλαν ὁ δαίμων· Ὑπάγω, ὑπάγω, ἐξέρχομαι, βία καὶ τυραννίδι ἐλευνομαι, ἀναχωρῶ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκέτι ἐγγίζω. Τὸ ταπεινὸν καὶ ἀπλοῦν Παύλου ἐλαύνει με φυγαδεῦον,

καὶ τοῦ ἀπέλω οὐκ οἶδα. Καὶ παραχρῆμα ἐξῆλθεν τὸ πνεῦμα τοῦ δαιμονος, καὶ μετεβλήθη εἰς δράκοντα μέγιστον ὡσεὶ πηχῶν ἑβδομήκοντα. Καὶ ἀπῆει συρόμενος εἰς τὴν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν· Ἰνα πληρωθῆ τὸ ῥῆθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγελεῖ δίκαιος. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ· Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, φησὶν ὁ Κύριος, ἐπὶ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους. Εἶωθε γὰρ τὰ ταπεινότερα τῶν δαιμόνων ὑπὸ τῶν ἀρχικῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ πίστει ἐκβάλλεσθαι· τοὺς δὲ ἀρχικοὺς πάλιν δαίμονας ὑπὸ τῶν ταπεινῶν φυγαδεύεσθαι. Ταῦτά ἐστι θαύματα τοῦ ἀπλοῦ καὶ ταπεινόφρονος, καὶ ἄλλα πλῆθονα καὶ μείζονα τούτων. Ὅς ἀπεκλήθη Ἀπλοῦς παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ΄.

Περὶ Παχῶν.

Παχῶν τις ὀνόματι περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἐλάσας ἔτη ἐκαθέζετο ἐν τῇ Σκήτῃ. Συνέδη δ' ἐμὲ ὀχληθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος συνεχόμενος ἐπιθυμία γυναικεία δυσφορεῖν καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ πρὸς τὰς φαντασίας τὰς συκερινὰς. Καὶ ἔγγυς γενόμενος ὑπὸ τούτου τοῦ πειρασμοῦ ἐξελεθὲν τῆς ἐρήμου, ἐλαύνοντός με σφοδρότατος τοῦ πάθους (τοῖς μὲν γὰρ γείτοσι τῶν Πατέρων οὐκ ἀνεθέμην τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὔτε τῷ διδασκάλῳ μου Εὐαγγρίῳ)· λεληθότως δὲ παραβαλὼν εἰς τὴν πανέρημον, συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σκήτην Πατράσι γηράσασιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐν οἷς δὴ περιέτευον καὶ τῷ Παχῶν. Εὐρῶν οὖν αὐτὸν ἀκεραιότερον καὶ ἀσκητικώτερον, ἐθάρσησα αὐτῷ ἀναθέσθαι μου τὰ τῆς διανοίας. Καὶ λέγει μοι ὁ ἅγιος οὗτος· Μὴ ξενίσῃ σε τὸ πρᾶγμα. Οὐ γὰρ αὐτὸ πάσχεις ἀπὸ βουθμίας. Μαρτυρεῖ γὰρ σοὶ καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ σπάνις τῶν χρειῶν, καὶ τὸ μὴ εἶναι συντυχίας θηλειῶν ἐνθάδε. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς τῆς κατ' ἀρετὴν συμβαίνει σοι τοῦτο παρὰ τοῦ ἐναντίου. Τριπλοῦς γὰρ ἐστὶν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός. Ποτὲ μὲν γὰρ ἡ σὰρξ ἡμῖν ἐπιτίθεται εὐ παθοῦσα· ποτὲ δὲ τὰ τάθη ἡμῖν ἐπανίστανται διὰ τῶν λογισμῶν· ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τυραννεῖ ἡμᾶς διὰ τῆς βασκανίας. Ἐγὼ γὰρ πολλὰ παρατηρήσας εὕρηκα τοῦτο. Ἰδοῦ, ὡς ὁρᾷς με, γέροντα ἀνθρώπων· τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ φροντίζων τῆς ἑμαυτοῦ σωτηρίας· καὶ ταύτην ἄγων τὴν ἡλικίαν μέχρις ἄρτι πειράζομαι. Καὶ ὠμνυτο λέγων, ὅτι Δώδεκα ἔτη, μετὰ τὸ πεντηκοστὸν με ἔτος ἄγειν, οὐ νύκτα μοι συνεχώρησεν, οὐχ ἡμέραν ἐπιτιθέμενός μοι. Ὑπονήσας οὖν ὅτι ἀπέστη μου ὁ Θεός, διὸ καὶ καταδυναστεύομαι οὕτως· ἤρησάμην ἀποθανεῖν μᾶλλον ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἀσχημονήσαι· αἰσχροῦς. Καὶ ἐξελεύθῳ μου τῆς κέλλης, καὶ περιεὼν τὴν ἐρήμον, σπήλαιον εὕρον· εἰς ὃ σπήλαιον εἴθρα ἑμαυτὸν ἐν ἡμέρῳ γυμνόν· ἵνα ἐξελεθόντα με φάγῃ τὰ θηρία. Ὡς οὖν ἐγένετο ἐσπέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ. Ἐν αὐτῇ διαλεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ. Οἱ σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι· παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς. Ἐξελεθόντες οὖν οἱ θῆρες ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ὃ τε ἄρτην καὶ ἡ θῆλεια ὠσφράνθησαν με, ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς περιλείξαντές με. Καὶ ὡς ἐδόκουν βρωθῆναι, ἀνεχί-

Dei gratia opem ferente beato Antonio, facit ei deinceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei : Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus, mane deinceps seorsum, ut etiam facias periculum dæmonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplicissimus, et gratia dignatus est adversus dæmones et adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

Quodam ergo d' e adolescentulus qui supra modum graviter vexabatur a dæmone, allatus est ad beatum Antonium, habens principalem sævissimum dæmonem (67), qui etiam ipsum cælum maledictis et probris insequabatur. Cum igitur adolescentem observasset magnus Antonius, dicit iis qui eum ducebant : Non est hoc meum opus ; nam contra hunc ordinem dæmonum, nempe principalem, nondum sum donatus gratia, sed hæc est Pauli gratia Simplicis. Abiens ergo magnus Antonius ad probatissimum Paulum, ipso quoque deduxit, et dicit ei : Abba Paule, ejice hunc dæmonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, et Dominum glorificet. Dicit ei Paulus : Tu vero quid ? Dicit ei Antonius : Non est mihi otium, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, et efficacem fudisset orationem, dicit provocans dæmoniacum : Dixit abbas Antonius, Egrede ab homine. Dæmon autem cum probris ac maledictis exclamabat, dicens : Non egrediar, helluo, senex (68) nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens : Egrede, dixit abbas Antonius. Dæmon autem maledictis insequabatur Paulum et Antonium. Helluones isti in senectute (69), veterinosi, insatiabiles, qui propriis nunquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum ? quid in nos exercent tyrannidem ? Tandem dicit ei Paulus : Aut exibis, aut abeo ut id d'cam Christo, ique faciet ut sit tibi vae. At Jesum quoque probris et maledictis insectabatur immitis ille dæmon, clamans : Non exibo. Ea de causa indignatus Paulus adversus dæmonem, egressus est e suo hospitio in ipso puncto meridiei ; æstui autem Ægyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tanquam columna super petram, sic orat Christum, dicens : Tu vides, Jesu Christe, qui fuisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque esurum nec bibiturum donec moriar, nisi me nunc audieris, et hunc dæmonem ab homine ejeceris, et a spiritu in mundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Jesu loquente simplici et humili Paulo, priusquam ipse preces perfecisset, exclamavit dæmon, dicens : Recedo, recedo, vi egredior, et per tyrannidem expellor ; discedo ab homine, non amplius ad eum accedo. Pauli simplicitas et humilitas me expellit, neque scio quo abeam. Protinusque exiit dæmon, et mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, receditque reptans in mare Rubrum ut impleretur quod dictum est per sanctum Spiritum : Fidem quæ demonstratur

A justus annuntiabit (*Prov. x:1*). Et rursus alibi : Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum et humilem et trementem verba mea (*Isa. Lxvi*)? Solent enim humiliores dæmones ejici ab hominibus fide principalibus, principales rursus dæmones fugari ab humilibus. Hæc sunt miracula sancti Pauli Simplicis et humilis, aliaque plura et his majora. Illic vocatus est Simplex a tota fraternitate.

CAPUT XXIX.

Vita abbatis Pachon (70).

Quidam Pachon nomine, cum pervenisset ad annum septuagesimum, sedebat in Scete. Accidit autem ut ego vexatus ab affectione femineæ cupiditatis, cogitationibusque et visis nocturnis, ferrem difficiliter. Cumque parum abesset quin propter hanc tentationem exirem e solitudine, quod me hæc animi perturbatio ageret vehementissime, vicinis quidem meis rem non exposui ; sed neque meo magistro Evagrius [*Al.*, *Eulogio*] : sed latenter veniens in solitudinem quindecim diebus versatus sum cum patribus senescentibus in solitudine, qui erant in Scete. Inter quos incidi etiam in sanctum virum Pachonem. Cum ergo invenissem eum sinceriores et magis versatum in exercitatione, ausus sum ei in eum animum aperire. Dixit autem mihi ille sanctus ; Ne tibi videatur res mira et aliena ; hoc enim non tibi accidit ob delicias, otiumque et negligentiam. Nam et mores tibi ferunt testimonium, et penuria eorum quæ sunt necessaria, et quod nulla sit hic tibi consuetudo cum feminis ; sed potius hoc tibi accidit ab adversario ob studium virtutis. Est enim triplex hostis qui impellit ad fornicationem. Aliquando enim nos caro invadit luxurians, et quæ nimis laute et delicate est curata ; aliquando autem in nos insurgunt motus animi propter cogitationes ; aliquando autem ipse quoque dæmon in nos exercet tyrannidem propter invidiam ; nam ego quoque multa observans, hoc invenii. Ecce me, ut vides, hominem senem ; cum jam quadragesimum annum degam in hac cella, curam gerens meæ salutis, et ad hanc ætatem pervenerim, tentor usque in bodiurnum diem. Et juravit dicens : Jam duodecim annis postquam transegi annum quinquagesimum, nullam diem nec noctem intermisit qua me non invaserit. Cum itaque suspicatus essem Deum a me recessisse, quandoquidem tanta in me dæmon uteretur potestate, potius delegi mori absque ratione, quam vitio affectioneque corporis, me turpiter gerere. Egressusque a cella mea, et obiens solitudinem, inveni speluncam hyæncæ. In quam speluncam me nudum immisi toto die, ut feræ egressæ me devorarent. Postquam autem fuit vespera, prout scriptum est, Sol cognovit occasum. Posuisti tenebras, et facta est nox. In ipsa transibunt omnes bestię silvæ. Catuli leonum rugientes ut rapiant et quærant a Deo escam sibi (*Psal. ciii*). Egressæ ergo feræ in illa hora, et masculus et femina, me a pedibus ad caput usque odorati sunt, circumlingentes. Cumque expectarem

fore ut devorarer, a me recesserunt. Cum ergo illic tota nocte jacuissem, non fui devoratus. Existens ergo Deum omnino mihi pepercisse, surrexi. Rursus vero in cellam redii: Cum autem se paucis diebus continisset dæmon, me est adortus vehementius quam antea, ut parum abfuerit quin blasphemarem. Transformatus enim cum esset in puellam Æthiopsam, quam in mea juventute videram ætate spicas legentem, ea mihi visa est meis insidere genibus; meque usque adeo commovit ut putarem me cum ea coivisse. Furore ergo percitus impegi ei colaphum; eaque sic evanuit. Hoc autem mihi crede dicenti: biennio non poteram ferre manus meæ fetorem. Cum ergo hac de causa pusilli et abjecti animi evasissem, et de me omnem spem abjecissem, egressus sum pererrans vastam solitudinem, et inveni parvam aspidem. Quam cum accepissem, eam admoveo meis genitalibus, ut vel sic morsus morerer; et cum eis caput virilibus applicassem, ut quæ mihi fuissent causa tentationis, ne sic quidem morsus sum gratiæ providentia. Post hæc autem audivi vocem dicentem mihi in mea cogitatione: Abi, Pachon, decerta; ideo enim permisi in te tantam exerceri potestatem, ne tibi esset elatior et arrogantior spiritus, perinde ac ipse posses hanc superare affectionem: sed tuam agnosceres imbecillitatem, et in tuæ vitæ instituto nunquam haberes fiduciam, sed recurreres ad Dei auxilium. Sic autem admonitus et confirmatus, ad cellam sum reversus, et deinceps sedens cum fiducia, et nullam belli curam gerens, reliquos dies egi in pace. Dæmon autem cum cognovisset meam ejus despicientiam, pudore deinceps affectus, ad me non accessit amplius. His verbis cum ad luctam adversus Satanam me confirmasset, et ad bellum instruxisset, et adversum dæmonem fornicationis me parasset ac docuisset; dimisit, jubens ut forti animo me gererem in omnibus.

CAPUT XXX.

Vita Abbatis Stephani (71).

Stephanus quidam Libs genere, sedit sexaginta annos ex latere (72) Marmaricæ et Marcotæ. Is cum fuisset summe versatus in exercitatione, et esset discernendi potestate præditus, hanc gratiam est consecutus, ut quicumque eum conveniret, a quacunque cruciaretur molestia, is molestia vacuus ab eo recederet. Fuit autem is quoque notus beato Antonio. Pervenit autem etiam ad nostra usque tempora; atque ego quidem cum eo non sum versatus propter viæ longitudinem: sanctus autem Ammonius et Evgrius, qui eum convenerunt, narraverunt se eum invenisse in talem prolapsam ægritudinem in ipsis locis testiculorum, et penis summum ulcerasse cancerum, qui *φαιδακτα* dicitur. Eum, aiebant, invenimus dum a quodam medico curaretur. Et manibus quidem operabatur; et palmæ ramos contexebat, et nobiscum etiam loquebatur: reliquo autem corpori manum adhibebat chirurgus. Erat autem Dei gratia, ea præditus patientia, ut perinde affectus videretur, ac si corpus alterius secaretur; et cum ejus membra

A rescinderentur, non secus ac si essent pili insensites, ita mansit immutabilis, tam insigniter et admirabiliter erat a Deo instructus. Cum nos autem, inquit, partim angeremur, partim vero terremur, quod tanti viri talis vita in tantum morbum incidisset, et tales medicorum exsectiones, nostras autem cogitationes sensisset beatus Stephanus dicebat nobis: Ne ex hac re offendamini, o filii; nihil enim quod Deus facit, ad malum unquam facit, sed ad bonum finem. Fortasse enim membra merebantur supplicium, et melius est ea hic dare pœnas, quam post excessum ex hoc stadio. Cum nos ergo sic est hortatus, et verbis confirmavit ad tolerantiam, ædificavit ad fortiter ferendas afflictiones. Hæc autem narraui, ne videatur nobis alienum, quando viderimus aliquos sanctos incidisse in tales calamitates.

CAPUT XXXI.

De Valente (73) qui excidit.

Fuit quidam Valens, genere quidem Palæstinus, mente autem Corinthius; Corinthiis enim vitium inflationis tribuit sanctus Paulus, dicens: Et vos inflati estis (I Cor. v). Qui cum venisset in solitudinem, ipse quoque plures annos habitavit nobiscum. Eo autem recessit superbiæ, ut deceptus sita dæmonibus. Ex eo enim quod ipse paulatim deciperetur, fecit ut ipse de se magnifice ac praeclare sentiret, tanquam cum eo versarentur angeli, eique in singulis ministeriis inserirent. Quodam certe die, ut narrabant, cum operaretur in tenebris, acum dimisit qua consuebat sportam. Quam cum ipse non invenisset, dæmon ei fecit lampadem, et invenit acum. Hoc nomine rursus inflatus, magnificam de se induit opinionem, et usque adeo elatus est, ut etiam contemneret ipsam Sacramentorum communionem. Cum autem Christus Dominus ejus esset misertus, sic providit ut ejus detrimentum cito fieret manifestum universæ fraternitati. Accidit ut quidam venientes hospites afferrent ad fraternitatem bellaria in ecclesiam. Porro autem cum eas accepisset sanctus Macarius presbyter noster, misit ad unumquemque in cellam circiter pugillum, inter quos etiam ad Valentem. Cum autem accepisset Valens, eum qui attulerat contumelia affectus, et verberavit, et ei dicit: Abi, et dic Macario: Non sum te deterior, ut tu ad me mittas benedictiones. Cum cognovisset ergo sanctus Macarius eum esse seductum, accessit uno die postea ad eum exhortandum. Et ei dicit: Valens, illusus es, desino, Deumque deprecare. Postquam autem non audivit ejus admonitiones, recessit admodum afflictus et morrens ob Valentis ruinam. Cum ergo certo sibi persuasisset dæmon, eum ejus deceptioni maxime fidem habuisse, abijt, et figuram Servatoris induit, et noctu accedit in phantasmate, mille angelis lampadas tenentibus, et rotam igneam, in qua visus est figuram exprimere Servatoris. Unusque eum præcedit et dicit: Christus dilexit tuum institutum, tuamque vivendi libertatem et confidentiam, et venit ut te videat; egredere ergo e cella, et nihil aliud feceris, nisi cum procul eum videris, procumbens eum adora, et

ρσαν ἀπ' ἐμοῦ. Περὶ οὖν ἐκεί-θιὰ πάσης νυχτὸς ἄ γὰρ ὑπεύθυνα ἦν Κυρίῳ τὰ μέλη κολάσεως, καὶ οὐκ ἐβρίθην, λογισάμενος ὅτι πάντως ἐφέλιπτό μου συμφέρον ἐστὶν αὐτὰ ὡς δοῦναι τὴν δίκην, ἢ μετὰ ὁ Θεός. Αὐτὸς οὖν ὑπέστρεψα εἰς τὴν κέλλαν. Καρτε- τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἐνθάδε σταδίου. Οὕτως οὖν ἡμᾶς ρήσας οὖν ὁ δαίμων ὀλίγησ ἡμέρας, πάλιν μοι ἐπ- παρακαλέσας, καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις τῆς ὑπομο- ἔθετο τοῦ προτέρου σφοδρότερον, ὡς παρὰ μικρὸν νῆς στηρίξας, ψκοδόμησεν ἐγκαρτερεῖν τοῖς θλιβε- με καὶ βλασφημίαις. Μετασχηματισθεὶς γὰρ εἰς ροῖς. Ταῦτα δὲ διηγησάμην, ἵνα μὴ ξενίζώμεθα, ὅταν ἀγίους τινὰς ἴδωμεν τοιούτοις περιπεσόντας ἐν τῷ θέρει καλαμωμένην, ταύτην ἔδοξα ἐπικαθ- δεινοῖς πάθεισιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ Οὐάλεντος.

Οὐάλης τις γέγονεν τῷ γένει Παλαιστίνος, τῆ γνῶμη Κορινθίου, πεφουσιωμένος τὸ φρόνημα. Ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος Κορινθίους γρά- φων, τοῖς τοῖς τὸ πάθος περιῆψεν τῆς φουσιώσεως, εἰπὼν· Καὶ ὑμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ. Οὗτος αὐτὸς ὁ Οὐάλης τὴν ἔρημον καταλαβὼν, ὤκησεν μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖονα ἔτη· ὅστις μεγάλη βίους σκληραγωγία τὸν ἄκρον βίον τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας, ὑπὸ τοῦ τῆς οἰήσεως καὶ τοῦ τύφου δαίμονος δελεασθεὶς, εἰς ἄκρον κορυφῆς ἐξεπέδησεν ὑπερηφανίας, ὡς ὑπὸ δαιμόνων τοῦτον ἀπατηθῆναι. Ἐκ γὰρ τοῦ θλιβερίου πάθους τῆς οἰήσεως ἐπαρθεὶς παρὰ μικρὸν ἑαυτὸν ἀπαιτῶν τὴν διάνοιαν ἑαυτοῦ παρεσκεύασεν μέγα φρονῆσαι, ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυγχανόντων, καὶ τὰ πρὸς ἐκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. Μιᾶ γοῦν τῶν ἡμερῶν ὡς διηγούντο οἱ τοῦτῃ συ- νήθει, ὅτι ἐργαζόμενος τὰς σπιρίδας, ἐν ἐσπέρας βαθεῖα οὐστῆς σκοτίας τῆς βελόνῃ ἀφήκεν, ῥίψας ἐν τῷ ἐδάφει ἐν ᾧ κατέβραπτεν τὰς σπιρίδας. Καὶ μὴ εὐρίσκοντος ταύτην αὐτοῦ, λαμπάδα φανῆναι ὁ δαίμων τοῦτῃ ἐποίησεν, καὶ οὕτως ἦν ἀπώλεσεν εὖρεν βελόνην. Καὶ πάλιν φουστῆεις δγκυ κενῶν, καὶ ἐπὶ τοῦτῃ μειζόνως πρισθεὶς τῷ τύφῳ μέγα φρο- νεῖ. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφουσιώθη ὁ ἄθλιος, ὡς καὶ αὐτῶν καταφρονῆσαι τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. Συνέθη δὲ ἐλθόντας τινὰς ξένους τραγήματα ἐνε- γκεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀδελφότητι. Λαβὼν οὖν ὁ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἡμῶν ἀπήγγει- λεν ἐκάστῳ εἰς τὴν κέλλαν πρὸς δράκα, ἐν οἷς καὶ τοῦτῃ τῷ Οὐάλεντι ἀπέστειλεν. Λαβὼν οὖν ὁ Οὐά- λης, τὸν ἀπενέγκαντα καὶ ὕδρισεν καὶ ἐτύπησεν· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἄπελθε, καὶ εἶπε Μακαρίῳ· Οὐκ εἰμί σου χείρων, ἵνα σὺ μοι εὐλογίας πέμψῃς. Ἐγνωκὼς οὖν ὁ ἅγιος Μακάριος ὅτι ἐπλανήθη, μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπῆλθεν αὐτὸν παρακαλέσαι, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφε Οὐάλη, ἐνεπαίχθης. Παισαι, καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Οὐάλης οὐ προσέχε- ταῖς παραινεῖσσι τοῦ Πατρὸς Μακαρίου. Ὡς δὲ οὐκ ἤκουσεν αὐτοῦ τῆς παρακλήσεως, ἀνχώρησεν τούτου σφόδρα θλιδόμενος ἐπὶ τῇ τοῦ Οὐάλεντος ἡττα. Πληροφορηθεὶς οὖν ὁ δαίμων ὅτι ἐπ' ἄκρον αὐτοῦ

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ Στεφάνου.

Στέφανός τις λίβυς τῷ γένει, ἐκ πλαγίου τῆς Μαρμαρικῆς καὶ τοῦ Μαρωῶτου, ἐκαθέσθη ἐπὶ ἐξή- κοντα ἔτη. Οὗτος εἰς ἄκρον γανόμενος ἀσκητῆς καὶ διακριτικὸς κατηξιώθη χάρισματος, ὡς πάντα τὸν λυπούμενον οἰανδήποτε λύπην, συντυχόντα αὐτῷ ἄλυτον ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτοῦ. Γνώριμος δὲ οὗτος ἦν τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ. Ἐφθασεν οὐ καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων καιρῶν. Ὡ ἐγὼ μὲν οὐ συνέτυχον διὰ τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ. Οἱ δὲ περὶ τὸν ἅγιον Ἀμμώνιον καὶ Εὐάγγριον συντυχόντες αὐτῷ, αὐτοῖς μοι διηγήσαντο, ὅτι Κατελάθομεν αὐτὸν ἀρῶστία τοιαύτη περιπε- σόντα κατ' αὐτοὺς τοὺς τόπους, φησὶ, τὸν διδύμων καὶ τῆς βαλάνου, ἔλκος ποιήσαντα τὴν λεγομένην παρὰ πᾶσι φαγέδαιναν. Ὅν εὕρομεν ἐπιμελούμενον παρά τινος; λατροῦ· καὶ ταῖς μὲν χερσὶν ἐργαζόμενον, καὶ πλέκοντα θαλλοὺς τὸν ἅγιον, λαλοῦντα δὲ καὶ ἡμί, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα χαρίζόμενον. Ὅς οὕτως ἦν διακείμενος τῇ χάριτι τῆς ὑπομονῆς, ὡς ἐτέρου τινὸς σώματος διατεταμένου. Ἀποκοπέτων δὲ τῶν τούτου μελῶν καθάπερ τριχῶν ἀνεπαισθήτως οὗτος ἔμενεν ἀτρεπτος ὑπερβολῇ παρασκευῆς θεϊκῆς. Ἡμῶν δὲ, φησὶ, τοῦτο μὲν ὑπολυπομένων, τούτο δὲ καὶ οἰκόμενων ὅτι ὁ τοιοῦτος βίος τοῦ τοσούτου ἀνδρὸς τληικουτῆ περιπέπτωκε πάθει, καὶ λατρῶν χειρουργίας τοιαύταις. Αἰσθανόμενος οὖν ὁ μακάριος Στέ- φανος τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν, λέγει ἡμῖν· Μὴ βλαβῆτε, πέκνα, ἐκ τοῦ πράγματός τούτου. Οὐδὲν γὰρ ὦν ποιεῖ ὁ Θεὸς κακία ποτὲ, ἀλλὰ τέλει χρυσῶν. Ἰτως

ἐκκλησίαν, καὶ συνηγμένης πάσης τῆς ἀδελφότητος, ἅμα εἰπεῖν· Ἐγὼ κοινωνίας χρεῖαν οὐκ ἔχω. Τὸν Χριστὸν εὐραχα σήμερον. Τότε δῆσαντες αὐτὸν οἱ ἅγιοι Πατέρες σιδηροῖς ἐπὶ ἔτος ἐν ἀπεθεράπευσαν, εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει καὶ ἀπραγοτέρῳ βίῳ τὸ ὄχημα αὐτοῦ καθελόντες, καθὼς λέγεται, τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις λάματα.

Ἄναγκαῖον δ' ἐστὶν καὶ τοὺς τῶν ἡπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλιδιάρῳ τούτῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, καθάπερ καὶ τοῖς ἁγίοις τοῦ παραδείσου φυτοῖς συμφυεῖς ἐστὶ τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν· ἢ ἐλ ποτέ τινη συμβαίη κατόρθωμά τι, μὴ μέγα φρονήση ἐπὶ τῇ ἀρετῇ. Πολλάκις γάρ καὶ αἱ ἀρεταὶ ὑποθέσεις γίνονται πτώσεως, ὅταν μὴ μετὰ πνευματικῆς σοφίας ταύτας τις κατορθοῖ τῷ τῆς εὐσεβείας σκοπῷ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἴδον δίκαιον ἀπολλύμενον ἐν δικαίῳ αὐτοῦ· καὶ γε τοῦτο ματαιότης.

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ'.

Περὶ Ἠρωος.

Ἦρων γέγονεν γενιῶντος, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀστεος, νεώτερος, εὐφυῆς τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, θεὸς καὶ αὐτὸς μετὰ πόρους μεγάλους, καὶ ἰδρωτάς γενναίους, καὶ βίον εἰς ἄκρον ἐνάρετον, τῷ τύφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεὶς εἰς ὕψος μετέωρον κἀκείθεν ἐλειεῖν πᾶσι πτώμα κατενεχθεὶς, ἐξετραχλίσθη. Καὶ κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων οἰήσει ματαίᾳ κινούμενος ἐφρόνησεν μέγα, τοὺς πάντας ὕβρισας, καὶ μετ' αὐτῶν τὸν μακάριον Εὐάγριον, λέγων, ὅτι Οἱ πειθόμενοί σου τῇ διδασκαλίᾳ ἀπατώνται. Οὐ γὰρ χρεῖ, φησὶν, διδασκαλοῖς ἑτέροις χρῆσθαι, παρεκτός τοῦ Χριστοῦ μόνου. Ἀπεκρήσατο δὲ καὶ τὴν μαρτυρίαν πρὸς τὸν κατεστραμμένον σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ μωρίας, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγει· Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅς ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αὐτὸς ἐσκοτώθη τὸν λογισμὸν τῇ κενῇ δόξῃ τῆς οἰήσεως ἀνωθεν κάτω ἐλθῶν, ὡς καὶ αὐτὸν ὕστερον σιδηρωθῆναι, μὴ θέλοντα τῇ οἰήσει μηδὲ τοῖς μυστηρίοις αὐτοῖς προσέρχεσθαι. Φίλη δὲ ἡ ἀλήθεια. Καθ' ὑπερβολὴν λεπτός ἦν τῇ πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς διηγείσθαι τοὺς ἐν συνηθείᾳ τούτῳ τὴν ἄκραν αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν, λεγόντων τινῶν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἦσθιε, ἀρκούμενος μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ τῶν μυστηρίων, καὶ εἰ ποὺ εἴναι παραφανεῖη ἄγρια λάχανα. Πείραν δὲ τούτου εἰληφα κατὰ μετὰ τοῦ μακαρίου Ἀλβινίου ἀπιῶν ἐπὶ τῇ Σκῆτιν. Ἀπειχεν δὲ ἡμῶν ἡ Σκῆτις τεσσαράκοντα σημείους. Ἡμεῖς δεύτερον βεβρώκαμεν, καὶ τρίτον ἐπίομεν ὕδωρ. Ἐκεῖνος δὲ μηδ' ὄλως γευσάμενος πεζῶς βαδίζων ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς δεκαπέντε, ἔπειτα τὸν μέγαν, εἶτα τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν, εἶτα Ἡσαίαν καὶ μέρος Ἱερεμίου τῶν προφητῶν, εἶτα Λουκᾶν τὸν εὐαγγελιστὴν, ἔπειτα τὰς Παροιμίας. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, καταλαμβάνειν αὐτὸν οὐκ ἠδυνάμεθα βαδίζοντα. Οὗτος τελευταῖον τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐνεργείᾳ ληφθεὶς, ὡς ὑπὸ σφοδροτάτου πυρὸς ἐλαινούμενος, ἐν τῇ κέλλῃ μὲν αὐτοῦ καθεσθῆναι οὐκ ἠδυνήθη. Ἀπελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τάχα καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἦλθον τὸν ἦλον ἐξέκρουσεν. Περιέπεσεν γὰρ ἐκουσίως τῇ ἀδιαφορίᾳ, εἰς ὕστερον ἀκούσιον εὐράμενος σωτηρίαν. Παρέβαλεν γὰρ καὶ θεάτροις, καὶ ἵπποδρομίαις, καὶ ἐκ διατριβᾶς εἶχεν ἐν καπηλείῳ. Οὕτως δὲ γαστρι-

μαργῶν καὶ οἰνοφυλιῶν ἐνέπεσεν καὶ εἰς τὸν βόρβον τῆς γυναικειᾶς ἐπιθυμίας. Καὶ ὡς ἐσκοπέτετο ἁμαρτήσαι, μιμᾶδι τινα προσημιλῶν συνεχῶς, τὰ πρὸς τὸ ἔλος ἑαυτοῦ διελέγετο. Τούτων οὕτως ὑπ' αὐτοῦ διαπραττομένων γέγονεν αὐτῷ κατὰ τινα οἰκονομίαν ἀνθραξ κατὰ τῆς βαλάνου. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνόσησεν ἐξαμηνιαῖον χρόνον, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μῦρια, καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. Ὑστερον δὲ ὑγιάνας καὶ ἀνακλιθὼν ἄνευ τούτων τῶν μελῶν, καὶ εἰς φρόνημα θεῖκόν ἐλθὼν, καὶ εἰς μνήμην τῆς οὐρανοῦ πολιτείας, καὶ ἐξομολογησάμενος πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τοῖς ἁγίοις Πατράσι, ἐνεργῆσαι μὴ φθάσας ἐκοιμήθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ'.

Περὶ Πτολεμαίου.

Ἄλλος τις πάλιν Πτολεμαῖος ὀνόματι, εὐσεβήθητον, μᾶλλον δὲ ἀνεκδιήθητον ἀρετῆς βίον ζήσας, τοκαταρχᾶς οἰκήσεν ἐπέκεινα τῆς Σκῆτιως τὴν καλουμένην Κλίμακα. Τόπος δὲ ἐστὶν οὕτω καλούμενος, εἰς ἃν οὐδαὶς ἠδυνήθη οἰκήσασθαι ποτε τῶν μοναχῶν, τοῦ ἀπὸ δεκαοκτῶ σημείων εἶναι τὸ φέρον τεῦ ὕδατος. Βαστάσας οὖν ἐκεῖνος κεράμια Κιλικίαια πλείονα ἐκαίσει ἀπήνεγκεν. Καὶ τῷ Δεκεμβρίῳ καὶ Ἰανουαρίῳ μηνὶ συναγαγὼν τὴν δρόσον ἐκ τῶν πετρῶν (δρόσιζει γὰρ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τότε πολλὰ) καὶ τὰ κεράμια πληρώσας τῆς δρόσου διήρκεσεν ἑαυτῷ ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη οἰκήσας ἐκεῖ, πλείονα χρόνον μηδὲν συντυχάνων. Ὅς ἀποζενωθεὶς διδασκαλίᾳ πνευματικῆς, καὶ συντυχίας ἀνδρῶν δόσιον, καὶ ὠφελείας ἁγίων Πατέρων, καὶ συνεχοῦς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐμάνη, ἐκτραπέει τῆς εὐθείας δόου, ὡς τὸ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν λεγόμενον, αὐτοματισμὸν καὶ τοῦτον τὸν ἄθλιον ὀμολογεῖν, τοῦ τῆς πλάνης δαίμονος αὐτὸν στρατηγούντος λοιπὸν. Οὗτος γὰρ ὁ δυσμενῆς τὸ καινὸν τοῦτο ὑπέθετο λέγειν, μηδεμίαν οἰσίαν εἶχειν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι τὰ πάντα ἐκ τοῦ τὸν κόσμον αὐτομάτως φέρεσθαι. Ὑπέβαλεν οὖν αὐτῷ πολέμιος τῆς πάντων ζωῆς, ἐνοχλήσας ὅλος εἰς τὴν τούτου ψυχὴν, λέγων· Τούτων οὕτως ἐχόντων τί μάτην οὕτως σαυτὸν καταδαμάξεις; ἢνα εἰς ποῦ σοὶ ὀνήση, Πτολεμαεῖ, μὴ οὕσης ἀντιμισθίας; ποῖος δὲ σοὶ μισθὸς ἂν ἐξήρκεσεν τούτων τῶν πόνων, εἰ καὶ τις ἦν ὁ ἀποδιδοῦς σοι; ποῖα δὲ καὶ κρίσις ἐστὶν ἦν ἀπειλοῦσιν αἱ Γραφαὶ ἀπρονόητων ὑπαρχόντων ἀπίπτων; Τούτους τοῖς σατανικοῖς λόγοις κατακλασθεὶς ὁ πανάθλιος Πτολεμαῖος λέγεται φέρεσθαι μετέωρος ἐξεστηκῶς τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν μέχρι τῆς δευρο ἀλώμενος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκδοτον ἑαυτὸν δεδωκῶς γαστριμαργίᾳ, καὶ οἰνοφυλίᾳ, μηδὲν μηδὲν ὀμιλῶν, ἀλλὰ ἐνεὸς ἀνακάμπτων τὴν ἀγορᾶν, ἐλειεῖν θάμα καὶ πλήρες ὀκρύων προκείμενος Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς, παίγνιον δὲ καὶ χλευή τοῖς ἀγνοοῦσι τὸν ἡμέτερον βίον. Καὶ αὕτη δὲ ἀνίατος συμφορὰ κατελήφει τὸν ἐλειεῖν Πτολεμαῖον ἐκ τῆς ἀλόγου οἰήσεως, τῷ νομίζειν αὐτὸν ἐμπαιζόμενον. ὑπὸ τοῦ πλάνου ὅτι γινώσκειν εἶχε ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους Πατέρας· δι' ἧς φυσιωθεὶς ὁ ἑαυτοῦ πολέμιος εἰς τὸν βυθὸν τοῦτον κατεποντίσθη τῆς ἀπωλείας, μηδέποτε μηδὲν συντυχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν σοφῶς κυβερνησάντων, καὶ τῇ τούτων πνευματικῇ διδασκαλίᾳ τημεληθεὶς, ἀλλ' ἀκυδέρνητος εὐρεθεὶς, καὶ ὑπὸ τῆς σκοτεινῆς λαίλαπος χειμασθεὶς, εἰς ἔσχατον θανάτου πυθμένα ἐξώκειλεν. Ἡ ὡσαύτῳ δένδρον γενναῖον καὶ

ingredere in tuam cellam. Egressus ergo cum vidisset apparatus lampadum, circiter a stadio procul Antichristum adoravit. Alio itaque die adeo fuit emotæ mentis, ut ingrederetur ecclesiam, et fraternitate congregata diceret : Ego non habeo opus communione; Christum enim vidi hodie. Tunc Patres eum anno uno vinxerunt, et in ferreos compedes coniecerunt, et curarunt; precibus, ejusque contemptione, vitæque austeriore detrahentes ejus persuasionem; nam, ut dicitur, contraria contrariis medicamentis curantur.

Necesse est autem eorum quoque qui sunt tales vitam in hoc libro inserere, ad securitatem eorum qui legunt : sicut etiam sanctis plantis accessit lignum paradisi, nempe cognitio boni et mali (*Gen. 1*); ut si quando contigerit eos in aliqua re se recte gerere, non se efferant et se jactent de virtute. Nam sæpe quoque virtus efficitur occasio prolapsionis, quando non recto scopo facta fuerit. Scriptum est enim : Vidi justum pereuntem in sua justitia (*Eccle. vii*). Id quoque est vanitas.

CAPUT XXXII.

De Erone (74).

Fuit quidam, Ero nomine, mihi vicinus, Alexandrinus genere, urbanus adolescens, bono ingenio, vita mundus. Qui ipse quoque post magnos labores et præclaros sudores, ab arrogantia arreptus et elatione, præceps ruit, et adversus patres superbus evasit et insolens, et cum illis beatum etiam Evagrium [*Al. Macarium quoque presbyterum*] affecit contumelia, dicens : Qui tuæ doctrinæ parent, decipiuntur; non oportet enim alios magistros attendere præter Christum. Abusus est autem testimonio quoque ad perversum scopum suæ stultitiæ, dicens : Ne vocaveritis magistrum super terram (*Math. xxv*). Qui ipse quoque mentem adeo habuit obtenebratam vana persuasionem suæ opinionis, ut fuerit etiam ferro vinculus cum nollet convenire ad sacramenta. Amica autem veritas. Fuit is vitæ instituto admodum subtili et accurato, adeo ut multi dicant, quibus cum eo intercessit consuetudo, quod sæpe non nisi post tres menses comedebat, contentus communione sacramentorum, et sicubi ei apparuisset olus agreste. Accepi autem ego quoque ejus experientiam cum beato Albino, cum irem in Scetem : aberat autem Scete a nobis quadraginta milliariis. In his quadraginta milliariis nos bis comedimus, et ter aquam bibimus; ille vero cum nihil gustasset pedes ingrediens, pronuntiavit memoriter quindecim psalmos, deinde magnum psalmum, deinde epistolam ad Hebræos, deinde Isaiam, et partem prophetarum Jeremiæ, deinde Lucam Evangelistam, deinde Proverbia. Eum autem ambulanti non poteramus consequi. Is postremo arreptus a mali dæmonis operatione, ut qui ageretur ab igne vehementissimo, in sua quidem cella sedere non poterat : profectus autem Alexandriam, divino quodam consilio clavum clavo extrusit. Sua sponte enim incidit in promiscuum et indifferente rerum usum, inventa postea salute involuntaria.

Accessit enim ad theatra et equestria certamina, et versabatur in cauponis; is autem cum gulæ esset deditus et ebrietati, incidit in cœnum feminæ cupiditatis; et cum peccare constituisset, cum quadam mimæ assidue collocutus, ulcus suum aperuit. Cum hæc sic fierent, divino quodam consilio enatus est ei anthrax in glande; et tempore semestri usque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra putruerint, et sua sponte ceciderint. Cum postea autem convaluisset, reversus est ad hoc ut ea sentiret quæ Dei sunt, et venit in solitudinem, hæc omnia confitens patribus; et cum non pervenisset ad operationem, paucis post diebus obdormit.

CAPUT XXXIII

De Ptolemæo qui cæcidi.

Alius quidam rursus, nomine Ptolemæus, cum narratu difficilem, vel potius quæ narrari non potest vitam transegisset, habitavit initio ultra Scetem in ea quæ dicitur κλίμαξ, id est scala. Est autem locus qui sic dicitur in quo nemo potest habitare, propterea quod puteus aquarum distet decem et octo milliariis. Cum is ergo multa vasa scitilia portasset, et Decembri et Januario mense rorem collegisset (est enim permultum roris in illis partibus) et spongia ex lapidibus expressisset, persitit illic habitans annos quindecim. Qui abalienatus a doctrina et congressione virorum sanctorum et utilitate et continua sacramentorum communione, a recta via usque adeo recessit, ut quod nonnulli dicunt impii, casu omnia fieri, is quoque infelix id fateatur, dæmone erroris deinceps in eum obtinente imperium. Hic enim inimicus vano huic homini suggessit, ut diceret res nullam habere essentiam; sed omnino esse omnia ex eo quod mundus ferretur sua sponte. In hujus ergo animam hæc immisit omnium vitæ hostis, dicendo : Cum res ita se habeant, quid frustra te ipsum foris domas? Quidnam te juvabit, Ptolemæe, si non sit remuneratio? Quænam autem tibi sufficeret merces tot et tantorum laborum, etiamsi esset qui redderet? Quodnam autem est iudicium quod minantur Scripturæ, si nulla sit providentia? His satanicis circumseptis cogitationibus miserrimus Ptolemæus, dicitur esse emotæ mentis, et hucusque errare in Ægypto, et seipsum dedidisse gulæ et ebrietati, cum nemine conversans, sed mutus forum obiens, miserabile et lacrymabile spectaculum Christianorum oculis, ludibrium autem iis qui vitam nostram nesciunt. Hæc autem calamitas immedicabilis miserum invasit Ptolemæum, ex rationis experte quadam arrogantia, quod a seductore dæmone illusum, existimaret se scientia pollere super omnes sanctos Patres : perquam inflatus, sui ipsius hostis, præceps datus est in profundum interitus, cum nullum unquam convenisset ex sanctis Patribus qui sapienter gubernaverant, nec eorum fuerit fundatus spiritali doctrina; sed inventus absque gubernatore, in extremum mortis profundum cecidit, et sicut arbor viridibus foliis conata, et fructibus ornata, quæ uno temporis mo-

mento omnibus simul est nudata, reddita est arida. Nam ut scriptum est: Quibus non est gubernatio, ii cadunt ut folia (*Prov. xi*).

CAPUT XXXV.

De virgine lapsa.

Novi rursus quamdam virginem Jerosolymis, quæ saccum gestavit sexennio, et fuit inclusa; nec aliquid accepit ex iis quæ tendunt ad voluptatem, sed summam continentiam exercuit inter feminas. Postea autem a divino deserta auxilio propter summam superbiam quæ malorum omnium est nutrix, lapsa est, et aperta fenestra admisit eum qui ei inserviebat, et cum eo fuit commixta; eo quod non divino proposito et ex charitate se exercuerat, sed ut humanæ scenæ servire, quod quidem est vanæ gloriæ et pravi instituti. Nam cum ejus piæ cogitationes occupatæ essent in damnandis aliis, incitaretur autem furore a dæmone superbiam, eoque valde delectaretur, ab ea recessit sanctus angelus custos temperantiæ.

Ideo autem scrupulosus, o virorum fidelissime, et vitam eorum qui se recte et ex virtute gesserunt, et eorum qui post multos labores per otium et socordiam a summo et perfectissimo vitæ instituto exciderunt, capii a diabolo omne genus laqueis, ut unusquisque ex suæ vitæ instituto intelligens occulta relictia hostis bonorum, fugiat ejus laqueos. Cum sint ergo multi, iique magni viri et mulieres, qui ab initio se recte gesserunt in honesto instituto exercitationis, tandem autem fuerunt eversi radicitus ab omnium hominum adversario; ex multis facta mentione paucorum, plurimos præteribo silentio, ut qui neque ipsos erigam, neque mihi prosim, dum in iis multum immoror, et eximios Christi athletas negligo, non narrans virtutes divinæ eorum exercitationis.

CAPUT XXXV.

Vita abbatis Eliæ.

Elias quidam optimus exercitator, fuit virginum amantissimus, curam gerens partis imbecillioris. Sunt enim tales animæ, quibus fert finis testimonium, quod id faciant ex virtute. Is cum misertus esset ordinis feminarum quæ se exercent, haberet autem facultates in Athribe [*Al.*, Athlebe] civitate, ædificavit magnum monasterium, et illic congregavit omnes quæ errabant virgines, consequenter earum in omnibus curam gerens, suppeditans eis omnia quæ ad usum pertinent necessarium: hortos, et ad eorum culturam instrumenta (75), atque ut semel dicam, omnia quæ postulat vita exercitationis. Eæ autem ex diversis vitæ institutis et privata deductæ consuetudine, inter se depugnabant assidue. Cum ergo deberet hunc sanctum et eas audire, et efficere ut pacem inter se servarent, collegerat enim ad trecentas, et necesse ei fuerat esse earum intercessor biennio, licet ætate juveni; erat enim circiter triginta aut quadraginta annos natus, is tentatus fuit a voluptate. A monasterio autem recedens jejunos, errabat per solitudinem duos dies, hoc rogans, et dicens: Aut occide me, ne ipsas videam afflictus; aut ineam au-

ratio. Cum fuisset ergo vespera, eum somnus oppressit in solitudine. Venientes autem ad eum tres angeli, ut ipse mihi narravit, eum retinentes, ei dicunt: Cur exiisti ex monasterio feminarum? Rem itaque eis narravit, dicens: Timui ne et illas læderem et meipsum. Dicunt ei angeli: Si te ergo liberaverimus ab hac affectione, redibis, et earum curam geres? His assensus est. Ab eo autem jusjurandum exigunt: narrabat autem jusjurandum. Jura nobis tale jusjurandum: Per eum qui mei curam gerit, earum curam geram. Hoc eis juravit. Tunc angeli eum tenuerunt: unus manus, et alter pedes, tertius autem accepta novacula excidit ejus testiculos tanquam in extasi, non vere, sed quadam visione.

B Visus est ergo in illa extasi veluti excisus fuisse et curatus. Post hoc interrogant ipsum angeli, dicentes: Sensisti utilitatem aliquam? Eis dicit ille: Valde magnam accepi utilitatem; valde enim levatus sum, et persuasum habeo me esse liberatum a labore et affectione. Tunc angeli ei dicunt: Abi ergo ad tuum monasterium. Reversus est autem post quinque dies, eum lugente toto monasterio, et intus ingressus est; atque ex eo tempore mansit in cella ad lactus (*sic*) monasterii, quandoquidem cum esset prope, eas corrigebat assidue, quantum in illo erat. Cum autem postea vixisset alios quadraginta annos, affirmabat Patribus, quod ab eo tempore non ascenderat in cor ejus affectio cupiditatis feminæ. Hæc est gratia sancti viri Eliæ, et hæc exercitatio, et quemadmodum curam gessit monasterii virginum.

CAPUT XXXVI.

Vita abbatis Dorothei.

Cui successit Dorotheus vir probatissimus, qui in bona vita, et quæ in agendo versatur, consenuit. Qui cum non posset quidem sic curam gerere monasterii ut hic beatus, neque mansisset in illa cella, in ipso monasterio in superiori cœnaculo seipsum inclusit, et fecit fenestram quæ spectabat ad monasterium feminarum, quam clauderat et aperiebat. Perpetuo ergo assidebat fenestræ, procurans ut inter eas pugnæ cessarent. Sicque in superiori cœnaculo consenuit, cum nec ullus seorsum ascendere, neque ille posset descendere, non enim stabant scaltæ. Hæc est beati Dorothei religiosa et virtutibus ornata vita.

D Hic ejusdem vitæ finis.

CAPUT XXXVII.

De Amna Piamun.

Fuit quædam virgo Piamun, quæ annos vitæ suæ vixit cum matre propria, sola cum sola vespere comedens, et linum nens. Hæc dignata est gratia prædictionis futurorum inter homines. Accidit aliquando in Ægypto, cum Nilus ascenderet, ut vicus vicum invaderet; pugnant enim pro aquarum divisione, adeo ut sequatur cædes et sauciationes. Potentior ergo vicus ejus vicum invasit, et venit virorum multitudinem cum lanceis et clavis, ut ejus vicum excinderet. Astitit autem huic beatæ angelus revelans eorum invasionem; et accersitis vici presbyteris, eis dicit:

εὐθαλὲς κομῶν τοῖς φύλλοις καὶ τοῖς καρποῖς ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοφῆ πάντων ἀθρόον γυμνωθὲν εἰδείχθη ἕρπον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τούτῳ δὲ ἐφαρμόζον· Οἷς μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις, οὗτοι τίπουσιν ὡσπερ φύλλα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις παρθένου.

Παρθένον οἶδα ἐγὼ πάλιν ἐν Ἱεροσολύμοις σκωφοροῦσαν ἐπὶ ἑξαετίαν, καὶ κέλλη ἐγκεκλεισμένην, μηδενὸς ποτε τῶν εἰς ἡδονὴν συντεινόντων λαβοῦσαν, ἀλλ' ἄκραν πολιτείαν ἐγκρατείας ἀσχοῦσαν ἐν γυναιξίν· ἥτις εἰς ὑστερον καταλειφθεῖσα ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας δι' ὑπερβολὴν τῆς ὑπερηφανίας τῆς τιθηνοῦ τῶν πάντων κακῶν ἑξαισιμ πώματι περιέπεσαν. Ἀνοήσασα γὰρ τὴν θυρίδα τῆς κέλλης εἰσεδέξατο τὸν ὑπηρετοῦμενον αὐτῆς, καὶ τούτῳ συνεφύρη. Τοῦτο δὲ ταύτῃ συνέβη, τῷ μὴ κατὰ πνευματικὴν πρόθεσιν καὶ ἀγάπην Θεοῦ ἐσχηκέναι τὴν ἀσκησιν, ἀλλὰ κατὰ σκηὴν ἀνθρωπίνην, τουτέστι κενοδοξίαν, παθρᾶς προαιρέσεως εὐρεμα. Τῶν γὰρ εὐσεβῶν λογισμῶν αὐτῆς ἀπασχοληθέντων ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς κενοδοξίας, ἐνήσκησεν ταύτην εἰς τὸ καταγινώσκειν τῶν ἄλλων. Ἐκβαχγευμένης δὲ ταύτης ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τούτῳ μᾶλλον ταύτης συνηδομένης, ἀπέστη ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγιος ἄγγελος, ὃ φύλαξ τῆς σωφροσύνης.

Διὰ δὲ τοῦτο γεγράφαμεν, πιστότατε τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ἐξ ἀρετῆς κατορθωκότων τὸν βίον, καὶ τῶν ἀπὸ βραθυμίας ἐξ ἄκρας πολιτείας κατὰ πόνοους πολλοὺς χειρωθέντων ὑπὸ τοῦ διαδόλου ταῖς παντοίας τούτου σαγήναις, ἵν' ἕκαστος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας τοῦ μισοκάλου καταμανθάνων τὰ κεκρυμμένα δίκτυα, φεύγῃ τὰς τούτου παγίδας. Πολλῶν τοίνυν ὄντων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τῆ καὶ γυναικῶν τῶν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐνάρετον τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν κατορθωσάντων, τελευταῖον δὲ ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πάντων ἀνθρώπων ἐκριζωθέντων, ἀπὸ τῶν πολλῶν μνημονεύσας ὀλίγων, ἀποσιωπήσω τοὺς πλείστους, μήτε αὐτοὺς ἀνιστῶν, μήτε ἑμαυτὸν ὑπελθὼν ἐπὶ πολὺ τούτοις προσδιατρίβων, καὶ τῶν ἐξόντων τοῦ Χριστοῦ ἀμελῶν ἀοιγητῶν, τοῦ μὴ διηγείσθαι με μᾶλλον τὰς τούτων ἀρετὰς τῆς ἐνθέου αὐτῶν ἀσκήσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ Ἡλίας.

Ἡλίας τις τῷ ὀνόματι Χριστός ἀσκητῆς, σφίδρα γέγονεν φιλοπάρθενος, τοῦ ἀσθενεστέρου μέλους ποιούμενος πρόνοιαν. Εἰσι γὰρ τοιαῦται ψυχαί, αἷς μαρτυρεῖ τὸ τέλος ὅτι κατ' ἀρετὴν τοῦτο ποιῶσιν. Οὗτος κατοικτειρήσας τὸ πρᾶγμα τῶν ἀσκητιῶν, ἐν Ἀθρίβῃ τῇ πόλει ἔχων ἀναλώματα, ψκοδόμησεν μεγάλην μονήν, καὶ συνήγαγεν πάσας τὰς ἀλωμένας ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀκολούθως αὐτῶν φροντίζων εἰς πάντα, ποιήσας αὐταῖς πᾶσαν ἀνάπαυσιν τῶν εἰς τὴν χρείαν, κήπους, καὶ τὰ τούτων χρηστήρια· καὶ ἀπαξιαπλῶς ἅπαντα ὅσα ἀπαιτεῖ ὁ τῆς ἀσκήσεως βίος. Αὐταὶ δὲ ἐκ διαφόρων βίων καὶ συνηθείας ἰδίας ἡγμέναι συνεχεῖς μάχας ἐποιοῦν μετ' ἀλλήλων. Ἐχρῆν δὲ τοῦτον τὸν ἄγιον καὶ διακούειν τούτων καὶ εἰρηνεύειν αὐτάς. Συνήγαγεν γὰρ ὡς τριακοσίας, καὶ ἀνάγκην ἔσχεν μεσιτεῦναι αὐταῖς· ἐπὶ οὗο ἔτη νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν. Ἦν γὰρ ὡς τριάκοντα ἔτιον, ἢ τεσσαράκοντα. Οὗτος ἐπειράσθη καὶ ἡδονῆν. Καὶ ἂ χωρήσας τοῦ μοναστηρίου, νηστὶς ἐπλανᾶτο ἀνὰ τὴν ἔρημον ἐπὶ ἡμέρας δύο, τοῦτο δεόμενος, καὶ λέγων, ὅτι Κύριε, ἀπόκτεινόν με, ἵνα μὴ ἴδω αὐτάς

ἀθλιδομένας, ἢ τὸ πάθος μου λάβε, ἵνα αὐτῶν φροντίζω κατὰ λόγον. Ἐσπέρας τοίνυν γενομένης ὑπνωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐλθόντες δὲ πρὸς αὐτὸν ἄγγελοι τρεῖς, ὡς αὐτὸς διηγείτο, λοιπὸν κατέσχον αὐτὸν, καὶ λέγουσι τούτῳ· Τί ἐξῆλθες ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῶν γυναικῶν; Διηγῆσαι δὲ τούτοις τὸ πρᾶγμα εἰπὼν· Ὅτι ἐφοβήθην μήποτε κάκεινας βλάψω καὶ ἑμαυτόν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι· Ἐὰν τοίνυν σε τοῦ πάθους τούτου ἀπαλλάξωμεν, ἀπέρχῃ καὶ φροντίζεις αὐτῶν; Ἐπὶ τούτοις συνέθετο. Εἰσπράττονται αὐτὸν ὄρκον. Τὸν δὲ ὄρκον διηγείτο εἶναι τοιοῦτον· Ὅμοσον ἡμῖν, φησὶν, ὅτι· Μὰ τὸν φροντίζοντά μου, φροντίζω αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ ὤμοσεν αὐτοῖς. Τότε οἱ ἄγγελοι κατέσχον αὐτὸν ὁ εἰς τοὺς πόδας, καὶ ὁ ἑτερος τὰς χεῖρας, ὁ δὲ τρίτος· λαθῶν ζυρὸν ἐξέτεμεν αὐτοῦ τοὺς διδύμους, ὡς ἐν ἐκστάσει, ἀλλ' οὐ κατὰ ἀλήθειαν, κατὰ δὲ φαντασίαν τινά. Ἐδοξεν οὖν ἐν τῇ ἐκστάσει ἐκείνῃ, ὡς ἐν εἰποὶ τις, καὶ ἀποτμηθῆναι καὶ ἀποθεραπεύεσθαι. Μετὰ τοῦτο ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι λέγοντες· Ἡσθήθης ὠφελείας τινός; Λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος· Σφόδρα ὠφέλημα. Ἐκουσίσθη γὰρ πᾶν, καὶ πέπεισμαι ἀπηλλάχθαι καὶ τοῦ πόνου καὶ τοῦ πάθους. Τότε οἱ ἄγγελοι λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθε οὖν εἰς τὸ ἀσκητήριόν σου. Ὑπέστρεψεν δὲ οὗτος μετὰ πέντε ἡμέρας. Πενθούντος οὖν περὶ αὐτοῦ παντός τοῦ μοναστηρίου εἰσέρχεται ἔνδον, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν ἐν κέλλῃ ἐκ πλαγίων τοῦ μοναστηρίου· ἐξ οὗ ἐγγύτερος ὢν συνεχῶς αὐτάς διωρθεῖτο, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ· ἐπιζησας αὐταῖς ἄλλα τεσσαράκοντα ἔτη, διαβεβαιούμενος τοῖς Πατρᾶσιν, ὅτι Οὐδέτι ἀνέβη εἰς τὴν καρδίαν μου πάθος γυναικῶς ἐπιθυμίας. Τοῦτο τὸ χάρισμα τοῦ ἀγίου ἀνδρός Ἡλίας, καὶ αὕτῃ ἡ ἀσκήσις· καὶ οὕτως ἐφρόντισεν τοῦ μοναστηρίου ὁ μακάριος οὗτος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ Δωροθέου.

Ὅν διεδέξτο Δωροθέος τις, ἀνὴρ δοκιμώτατος, γηράσας ἐν βίῳ χρηστῷ καὶ ἐμπράκτι· μὴ δυνθελ; μὲν οὕτω φροντίζει ὡς ὁ μακάριος οὗτος τοῦ μοναστηρίου, μήτε μέλαι ἐν τῇ κέλλῃ ἐκείνῃ. Ἐν ἀναγαλῷ δὲ κέλλῃ ἀποκλειόμενος θυρίδα ἐποίησεν ἀφωρῶσαν ἐπὶ τῶν γυναικῶν μοναστηρίον. Καὶ ταύτην ἐκλείει καὶ ἤνοιγεν. Ἀδιαλείπτως δὲ παρακαθεζόμενος τῇ θυρίδι, τὴν ἀμαχίαν ταύταις ἐπραγματεύσατο. Οὕτως ἀπροσκόπως ἐπιγηράσας ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀναγαλῷ, μὴδ' ὄλωσ ποτὲ τινος ἀνεθλόντος ἐκεῖ, οὐτε δὲ ἐκείνου κάτω ποτὲ κατελοεῖν δυναμένου, διὰ τὸ κλίμακα μὴ ἐστάναι. Αὕτῃ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀσκήσεως τοῦ μακαρίου Δωροθέου, καὶ ἐν ταύτῃ τὸ τέλος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ Πιαμοῦν παρθένου.

Πιαμοῦν τὸ δνομα γέγονεν παρθένος, ἥτις πάντα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς ἔζησεν μετὰ τῆς μητρὸς· ἑαυτῆς ἅν παρὰ μίαν ἐσθίουσα ἀεὶ ἐν ἐσπέρῃ, καὶ νήθουσα λίνον. Αὕτη κατηξίωθη χαρίεζτος προρῆσσεως. Ἐν οἷς συνέβη ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ τῆς ἀναβάσεως οὐσης τοῦ Νεῖλου κώμην κώμη ἐπιθέσθαι. Μάχονται γὰρ εἰς τὰς ὑδρημερίας, ὡς καὶ φόνους παρακολουθεῖν πολλάκις, καὶ κατακοπάς. Δυνατωτέρα οὖν κώμη ἐπέθετο τῇ αὐτῆς κώμῃ. Καὶ ἤρχοντο ἐπ' αὐτὴν ἄνδρες ἐν πληθῇ μετὰ δοράτων καὶ ῥοπαλίων, ὡστε συγκόψαι τὴν κώμην αὐτῆς. Παρέστη δὲ ταύτῃ τῇ μακαρίᾳ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτων αὐτῇ τὴν ἐπιθεσίαν τούτων. Μεταστειλαμένη δὲ αὕτη τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης αὐτῆς, λέγει αὐτοῖς, Ἐξέλ-

θετε εις συνάντησιν τοις ἐρχομένοις ἐφ' ὑμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς κώμης, ἵνα μὴ πάντες ὄψ' ἐν συναπολύμεθα οἱ ταύτης τῆς κώμης. Καὶ παρακαλέσατε αὐτοὺς λωφῆσαι τῆς καθ' ὑμῶν ἐπιβουλῆς. Φοβηθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι σφόδρα πίπτουσιν αὐτῆς εἰς τοὺς πόδας, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες αὐτὴν καὶ λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς οὐ τολμῶμεν αὐτοῖς συναντῆσαι. Οἶδαμεν γὰρ αὐτὸν τὴν μέθην, καὶ τὴν ἀπόνοιαν. Ἄλλ' εἰ ποιεῖς ἔλεος καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κώμην, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν σὸν, ἐξελευσάμενος αὐτὴ αὐτοῖς συνάντησον, καὶ εἰρηνεύσασα τούτους ἀπόστρεψον. Ἡ δὲ ἅγια ἐκείνη τοῦτο μὲν οὐ συνέθετο ἀνελευσάσα δὲ εἰς τὸ δωμάτιον τὸ ἐαυτῆς ἔστη δι' ὅλης νυκτὸς εὐχομένη, καὶ μὴ κλίναςα γόνα, ἀλλὰ δεσμένη τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγουσα, ὅτι Κύριε, ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, ὃ οὐδὲν τῶν ἀδικῶν ἀρέσκει ποτὲ, τῆς προσευχῆς ταύτης ἐλευσάσα πρὸς σὲ, ἡ ἅγια δύναμις στηλωσάτω αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον οὗπου ἂν αὐτοὺς καταλάβῃ. Προσευξαμένης δὲ ταύτης τῆς ἁγίας παρθένου γίνεται τι τοιοῦτον. Περὶ ὧραν πρῶτην εὐρέθησαν οἱ πολέμιοι ἀπὸ τριῶν σημείων τῆς κώμης, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐστηλώθησαν καθὼς ἤθελοσαν ἡ ἅγια, μὴδ' ὅλως δυνάμενοι σαλευθῆναι. Ἀπεκαλύφθη δὲ χάκεινοις τοῖς μαχίμοις, ὅτι πρεσβεῖα τῆς δούλης Χριστοῦ Πιαμοῦν τοῦτο τοῦτοις συμβεβίβηκεν. Ἀποστειλάντες οὖν εἰς τὴν κώμην αὐτῆς ἤτησαντο εἰς εἰρήνην, δηλώσαντες τοῖς κατοικοῖσι, ὅτι Εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ καὶ ταῖς καθ' αὐτοὺς προσευχαῖς Πιαμοῦν τῆς δικαίας, αἵτινες καὶ ὑμᾶς διεφύλαξαν, καὶ ἡμᾶς συνεπέδισαν εἰς ἀνατροπὴν μεγάλου κακοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΔΗ'.

Περὶ τῶν Ταβερνη[σ]ιων.

Ταβερνησίος ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηθαίδι οὕτω καλούμενος, ἐν ᾧ Παχώμιος γέγονε τις μοναχὸς, ἀνὴρ τῶν ἐξ ἄκραν πολιτείαν βεβιωκότων, ὡς καταξιώθηται τοῦτον καὶ προῤῥήσεων, καὶ ὁπτασιῶν ἀγγελικῶν. Οὗτο· εἰ· ἄγαν ἐγένετο φιλόπτωχος, καὶ φιλόανθρωπος. Καθεζομένη οὖν αὐτῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ λέγει αὐτῷ· Παχώμιε, τὰ κατὰ σαυτὸν κατῶρθωσας· περιττῶς οὖν καθέξῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ. Δεῦρο τοῖνον, ἐξελθὼν συνάγαγε πάντας τοὺς νεωτέρους μονάζοντας, καὶ οἴκησον μετ' αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸν τύπον ὃν διδωμί σοι οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον. Καὶ ἐπιδεδωκεν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν ἐν ἣ ἐγγράπτο ταῦτα· Συγχωρήσεις ἐκάστην κατὰ τὴν δυνάμιν φαγεῖν καὶ πινεῖν. Καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθίωντων ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἐγχείρισον, καὶ μήτε νηστεύσαι κωλύσης, μήτε φαγεῖν. Οὕτω μέντοι τὰ ἰσχυρὰ τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ ἐσθίουσιν ἐγχείριζε ἔργα, τὰ ἄτονα δὲ καὶ ἐλαφρὰ τοῖς ἀνασκητικωτέροις καὶ ἀσθενεστέροις. Ποίησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐτῇ· καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μενέτωσαν. Ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἑνα οἶκον ἐξεταξέτω· καθευδῆτων δὲ μὴ ἀνακρινόμενοι, ἀλλὰ ἠρόνους οἰκοδομητοὺς ὑπτωτέρους πεποιηκότας, καὶ ἐνθῆντες ἐκεῖ τὰ στρώματα ἑαυτῶν καθευδῆτων καθήμενοι. Φορεῖτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεθιτῶνας λινοὺς ἐξωσμένοι. Ἐκαστος αὐτῶν ἐχέτω μηλωτὴν αἰγείαν εἰργασμένην λευκῆν. Ἡς ἄνευ ταύτης μήτε ἐσθιέτωσαν, μήτε καθυδῆτωσαν. Εἰσίδοντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακῆν τὰς ζῶνας λυέτωσαν, καὶ τὴν μηλωτὴν ἀποσιδέσωσαν, καὶ μετὰ κουκουλλίου μόνου εἰσῆτωσαν. Κουκούλλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωνεν

ἡμεῖς ὡς παιδοῖς· ἐν οἷς καὶ καυστήρας τινὰς σταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τοῦτοις ἐντίθεσθαι. Ἐκέλευσεν δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιτέσσαρων γραμμάτων. Καὶ προσέταξεν ἐκάστῳ τάγματι τὸ ὄνομα τεθῆναι στοιχείον Ἑλληνικὸν, ἀπὸ τοῦ ἄλφα καὶ βῆτα καὶ τῶν καθέξης ἕως τοῦ ω μεγάλου· ἵνα ἐν τῷ ἐρωτῆν καὶ φιλοπραγμανεῖν τὸν ἀρχιμανδρίτην περὶ τίνος εἰς τοσοῦτον πλῆθος, ἐρωτᾷ τὸν δευτερον ἑαυτοῦ πῶς ἔχει τοῦ ἄλφα τὸ τάγμα, ἢ πῶς ἔχει τὸ βῆτα· πάλιν ἀσπασαί τὸ ρῶ· ἰδίῳ τινὶ σημαίῳ ὀνόματος γραμμάτων ἀκολουθοῦντος. Καὶ τοῖς μὲν ἀπλουστέροις καὶ ἀκεραιότεροις ἐπιθήσας τὸ ἰῶτα· τοῖς δὲ δυσχερεστέροις καὶ σκολιωτέροις προτάξας τὸ ξ. Καὶ οὕτως κατ' ἀναλογία τῆς καταστάσεως τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν βίων ἐκάστῳ τάγματι τὸ στοιχείον τοῦ γράμματος ἐφαρμόσεις, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδῶτων τὰ σημαίνόμενα. Ἐγγράπτο δὲ ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι ξένος ἄλλου μοναστηρίου ἐὰν ἔλθῃ, ἄλλον ἔχοντος τύπον, τοῦτοις μὴ συμφάγη, μὴ συμπῆ, μὴ συνεισέλθῃ εἰς τὴν μονήν, ἐκτός ἂν εἰ μὴ εἰς ὁδὸν εὐρεθῇ. Τὸν μέντοι εἰσελθόντα εἰσάπαξ συμμαίειν αὐτοῖς. Ἐπὶ τριετίαν εἰς ἀγῶνα αὐτῶν αὐτὸν οὐ δέξῃ· ἀλλ' ἐργατικώτερα ἔργα ποιήσας, οὕτως εἰς τὸ στάδιον ἐμβαίνειτω μετὰ τὴν τριετίαν. Ἐσθιόντες τὰς κεφαλὰς καλυπτέσθωσαν τοῖς κουκουλλίοις· ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασσώμενον ἴδῃ. Οὐκ ἔστι λαλήσαι ἐσθιόντα, οὐδὲ ἐκτός τοῦ πίνακος ἢ τῆς τραπέζης ἀλαχοῦ προσέχειν τῷ ὀφθαλμῷ. Ἐτύπωνε δὲ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ποιεῖν αὐτοὺς εὐχὰς δώδεκα, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα, καὶ ἐν ταῖς παννυχίσαι δώδεκα, καὶ ἐν τῇ ὥραν τρεῖς. Ὅτε δὲ δοκεῖ τὸ πλῆθος ἐσθίειν, ἐκάστῳ τάγματι καθ' ἐκάστην εὐχὴν ψαλμῶν προφθεσθα· ἐτύπωνεν. Προσαντιλέγοντος δὲ τοῦ μεγάλου Παχωμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὄλγαι εἰσὶν αἱ εὐχαί, λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος, ὅτι Ταύτας διετύπωνσα, ὡς ὀφείλειν φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν κανόνα, καὶ μὴ λυπεῖσθαι· οἱ δὲ τέλειοι, νομοθεσίας χρεῖαν οὐκ ἔχουσιν. Καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλλαις ὄντες ὅλον τὸ ζῆν αὐτῶν τῇ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ παρεχώρησαν. Τούτοις δὲ ἐνομοθέτησα ὅσοι· οὐκ ἔχουσι νοῦν ἐπιγνώμονα· ἵνα κἂν ὡς οἰκέται καταφρονῆται, τῷ φόβῳ τοῦ Δεσπότου, τὴν σύνταξιν πληροῦντες τῆς πολιτείας διατεθῶσιν ἐν πρῆβησι. Ταῦτα διαταξάμενος ὁ ἄγγελος, καὶ πληρώσας τὴν διακονίαν, ἀνήλθεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Παχωμίου. Ἔστι οὖν ταῦτα τὰ μοναστήρια πλείονα κρατήσαντα τούτου τὸν τύπον, συντείνοντα εἰς ἑπτακισχιλίους ἀνδρας. Ἔστι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγα μοναστήριον ἐνθα αὐτὸς ὁ μακάριος Παχώμιος ὤκει, τὸ καὶ τὰ ἄλλα ἀποκυῖσαν ἀσκητήρια, ἔχον ἀνδρῶν ἀριθμὸν χιλίων τριακοσίων.

ΚΕΦΑΛ. ΔΘ'.

Βίος τοῦ ἀδελφῶ Ἀρσθολίου.

Ἐν οἷς καὶ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ καλούμενος Ἀρσθολίος, φίλος μου γενόμενος γνήσιος, νῦν δευτερευῶν ἐστὶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ. Ὅν ὡς ἀσκανδάλιστον ἀποστέλλουσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τὰς χρεῖας, διαπωλῆσαι μὲν αὐτῶν τὰ ἔργα, συνωνήσασθαι δὲ τὰς χρεῖας. Ἔστι καὶ ἄλλα μοναστήρια ἀπὸ διακόνων καὶ τριακοσίων ψυχῶν, ἐν οἷς καὶ εἰς Πανὸς τὴν πόλιν, εἰς ὃ εἰσῆλθεν ἀνδρῶν τριακοσίων σῆστημα. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ ἔωρακα βράπτας δεκαπέγτε, χαϊκίς· ἐπὶ τὰς τέκνας τέσσαρας, καμη-

Exite, et ex hoc vico occurrite eis qui veniant contra vos, ne vos quoque una cum vico pereatis, et rogate eos ut desistant ab insidiis adversus vos paratis. Territi autem presbyteri ei ad pedes procumbunt, eam rogantes et dicentes: Nos non audemus eis ire obviam; scimus enim eorum temulentiam et petulantiam; sed si facis misericordiam in nos et in totum vicum, et in domum tuam, ipsa eis egredere obviam, illosque pacatos averte. Illa autem cum non assensa esset, veniens in suam domunculam, stetit tota nocte orans et genu minime flectens, sed rogans, dicendo: Domine qui iudicas terram, cui nihil placet quod est injustum, cum hæc ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles tanquam columnam, ubicunque eos deprehenderit. Cum hæc sancta virgo sic orasset, tale quid accidit. Hostes circa horam primam, a tribus milliariis, in loco fixi tanquam columna, labefactari non poterant. Illis quoque revelatum est quod servæ Christi Piamun intercessionibus factum est eis impedimentum; iique ad vicum mixtentes pacem petierunt, dicentes: Agite Deo gratias et precibus Piamun quæ nos impediunt, ne magnum vobis malum inferremus.

CAPUT XXXVIII.

Vita abbatis Pachomii (76), et eorum qui cum ipso erant.

Tabennesis (77) est locus sic appellatus in Thebaide, in quo fuit Pachomius monachus, vir ex iis qui vixerunt in summo et perfecto vitæ instituto (*Vita ejus supra, l. i*), adeo ut is fuerit dignatus et futurorum prædictionibus et angelicis visionibus. Is fuit valde amans pauperum, et magna charitate in homines. Eo ergo sedente in hac spelunca, visus est ei angelus Domini, qui ei dicit: Pachomi, ea quidem quæ ad te pertinent, recte et ex virtute gessisti; supervacanee ergo sedes in hoc loco; age ergo, egredere, et congrega omnes juniores monachos, et habita cum eis, et sequens formam quam dabo tibi, eis leges constitue. Eique dedit tabulam æneam, in qua hæc scripta fuerant: Concede unicuique ut comedat et bibat pro viribus comedentium; eis quoque manda opera quæ proportionem convenientiam ac respondeant, et neque jejunare prohibe nec comedere. Sic quidem fortibus fortia manda opera, imbecilla autem et levia iis qui se magis exercent, et sunt imbecilliores. Fac autem diversas cellas in eadem aula, et tres in cella maneant. Omnibus autem cibus in una domo paretur. Dormiant autem non recumbentes, sed exstructis sibi sedibus paulo superioribus, et illic suis impositis stragulis dormiant sedentes. Noctu autem gestent lebitones lineos, succincti. Habeat unusquisque ex his pellem ovillam albam laboratam, absque ea neque comedant, neque dormiant. Ingredients autem ad Christi communionem Sabbato et Dominica, zonas solvant, et pellem ovillam deponant, et cum sola cuculla ingrediantur. Fecit autem eis cucullas sine villis (78) tanquam pueris, in quibus etiam iussit imponi figuram crucis purpureæ. Iussit autem esse viginti qua-

¹ Hic quædam in Græco, quæ habet Heraclides cap. 19.

tuor ordines fratrum, ex numero viginti quatuor litterarum; præcepitque unicuique ordini imponere nomen elementum Græcum, ab α , β , et quæ deinceps sequuntur, usque ad ω , ut dum interrogat archimandrita de aliquo in tanta multitudine, sciscitetur eum qui est ab eo secundus, quomodo se habet ordo α , aut quomodo se habet ordo β . Rursus saluta ρ , sequendo quoddam proprium nomen litterarum: et simplicioribus quidem et sincerioribus impones nomen ϵ ; difficilioribus autem ξ : et sic convenienter institutis eorum et vitæ et moribus, unicuique ordini elementum litteræ accommodabis; solis spiritalibus intelligentibus ea quæ significantur. Scriptum autem erat in tabula: Si venerit hospes alterius monasterii, quod habet aliam formam, cum eis nec comedat nec bibat, et nec ingrediatur in monasterium, nisi fuerit inventus in via. Porro eum qui semel ingreditur, nec potest cum eis ad triennium sustinere certamen, non admittes; sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat in stadium post triennium. Comedentes autem velent capita encucilli, ne frater fratrem videat mandentem. Comedenti non licet loqui, nec extra quadram et mensam usquam alio oculos convertere. Constituit autem ut per totum diem facerent duodecim orationes, et cum ad vespertinum lumen (79) venirent, et in nocturnis vigiliis duodecim, et hora nona tres. Quando autem videretur comedendum esse multitudini, constituit ut unusquisque ordo in unaquaque oratione psalmum prius caneret. Cum autem magnus Pachomius contra angelum diceret esse paucas orationes, ei dicit angelus: Has constitui, ut parvi quoque possint procedere ad perficiendam regulam, nec eis sit molestum; qui autem sunt perfecti, non opus habent ut leges eis ferantur; nam cum per se sunt in cellis, totam suam vitam attribuunt contemplationi. His autem legem tuli, qui mentem minime habent intelligentem, ut sicut servi contumaces, metu domini totum vitam institutum implentes, secure et libere degant. Cum hæc ordinasset angelus, et impleset ministerium, recessit a magno Pachomio. Sunt autem hæc monasteria quæ formam hanc obtinuerunt, habentia virorum circiter septem millia. Est autem primum et magnum monasterium, in quo ipse habitat beatus Pachomius, quod alia peperit monasteria, continens numerum circiter mille quadringentorum virorum.

CAPUT XXXIX.

Vita abbatis Aphthonii (80).

Inter quos est etiam servus Dei qui vocatur Aphthonius, qui est mihi germanus ac sincerus amicus, qui nunc obtinet secundum locum in illo monasterio. Quem ut qui sit potens in Christo, firmusque ac stabilis, nec facile offendi possit, mittunt ad suos usus Alexandriam, ut vendat quidem eorum opera, emat autem quæ sunt eis necessaria. Sunt autem alia quoque monasteria quæ constant ex ducentis et trecentis animabus ¹. Atque in Panis quidem ingressus sum civitatem (81), in qua monasterium constat ex viris

trecentis. Exercent autem omnem artem, et ex iis A
quæ supersunt, ædificant (82) etiam mulierum mona-
steria, et custodias. Mane ergo surgentes ii quibus
sua vice hoc munus obtingit, alii quidem sunt occupa-
ti in culina, alii vero versantur in mensis parandis,
mensæ imponentes panes et olera agrestia, olivas, ca-
seos, et extremas carniū partes, et comminuta ole-
ra. Atque ingrediuntur quidem, qui minus sunt robu-
sti, hora septima, et comedunt, ut qui sint imbecil-
liores; alii nona, alii decima, alii sero vespere, alii
post biduum, alii post triduum, alii post quatrimum,
alii post quinque dies, adeo ut unumquodque elemen-
tum horarum propriam significet. Sic autem erant eorū
quoque opera: alius quidem laborat in agro col-
lendo, alius in horto, alius in pistrino, alius in æris
officina, alius in fabricando, alius in arte fullonia, B
alii in parandis coriis (83), alius in consuendis cal-
ceis, alius in pulchre scribendo, alius contexebat ma-
gnas sportas, alius canistros et sportulas. Memoriter
autem omnes expromunt Scripturas.

Horum est mulierum quoque monasterium circiter
quadringentarum, quod habet eandem vivendi for-
mam et idem institutum, præter pellem ovillam. Et
sunt quidem mulieres trans fluvium Nilum; viri au-
tem ex adverso earum. Si virgo autem obierit, reli-
quæ virgines cum eam ad sepulturam concinnaverint,
efferunt, et eam ponunt ad ripam fluvii. Trajicientes
autem fratres cum palmis et ramis oliivæ et psalmo-
dia, eam transmittunt, et in suis monumentis sepe-
liunt. Præter presbyterum autem et diaconum nullus
transit ad monasterium feminarum, idque die Domini C
nico.

CAPUT XL.

*De Virgine (84), de qua fuerat dictum falsum te-
stimonium.*

In hoc monasterio feminarum hæc res accidit. Su-
tor sæcularis cum trajecisset per ignorantiam, quæ-
rebat opus: egressa autem una junior quam ejus po-
stularet ratio (est enim locus desertus) invita eum
convenit, deditque ei responsum: Nos habemus nos-
tros sutores. Alia autem quæ ejus viderat colloquium,
cum processu temporis inter eas exorta esset con-
tentio, ex diaboli suggestione, præ summa malitia et
animi excandescencia eam calumniata est apud fra-
ternitatem propter id colloquium. Cum qua concur-
rerunt paucae, quæ non adeo magna ferebantur ma-
litia. Illa autem dolore confecta, ut quæ talem subiisset
calumniam, quæ ne in ejus quidem mentem venerat,
nec rem potuisset tolerare, se clam jecit in fluvium,
et sic obiit. Cum autem id sensisset ea quæ ipsam
fuerat calumniata, et vidisset se malitiose eam fuisse
calumniatam, et hoc scelus (85) a se commissum, et
ipsa quoque se clam suffocavit, cum factum ægre fer-
ret. Cum autem venisset presbyter, reliquæ virgines
ei rem renuntiaverunt: jussu itaque pro nulla harum
fieri oblationem. Reliquas autem tanquam conscias,
et quæ calumniantem non compescuerant, et quæ
dicta sunt crediderant, septennium segregavit, eas
excommunicans.

CAPUT XLI.

De Virgine (86) quæ simulabat stultitiam.

In hoc monasterio fuit alia virgo quæ propter Chri-
stum simulabat stultitiam (*Pelag., libell. xviii, n. 19*),
et se a dæmone occupari, persuadens sibi per
hæc virtutem optime exercere, se in ea præclare ge-
rens, seque reddens abjectam et humilem. Hanc us-
que adeo reliquæ sunt aspernatæ, ut nec cum ea
quidem vescerentur, id illa excipiente cum lætitia.
Discurrens itaque in culinam, exhibebat aliis omne
genus ministerium, adeo ut nec horam quidem unam
intermitteret, sed tanquam ancilla serviret: eratque
hæc beata, ut dicitur, spongia monasterii, revera im-
plens id quod scriptum est in Evangelio: Qui vult
inter vos esse magnus, sit omnium servus, et omnium
minister (*Matth. xx; Marc. x*). Et rursus alibi: Si
quis videtur esse inter vos sapiens in hoc sæculo, sit
stultus ut fiat sapiens (*I Cor. iii*). Atque aliarum qui-
dem virginum erat ejusmodi habitus, ut essent tonsæ,
et haberent cucullos in capite; ipsa vero panno caput
obvoluta obibat earum omnium ministerium. Eam
nulli ex quadringentis vidit mandentem omnibus an-
nis vitæ suæ. In mensa nunquam sedit, neque unquam
fragmentum panis comedit, sed micæ mensarum
spongia colligens, et ollas lavans, his erat contenta.
Neque vero ea unquam induit calceos, neque aliquem
affecit contumelia, non murmuravit, non parvum vel
magnum quid esse locuta, etsi contumelia afficeretur,
et pugnis tunderetur, et maledictis appeteretur, et
plurimi eam abominarentur.

CAPUT XLII.

De sancto Pitirum.

De hac sancta, sancto Pitirum anachoretæ, qui se-
debat in Porphyrite, viro probatissimo in virtute exer-
citationis, astitit revelans angelus (*Pelag., libell. xvii,
num. 19, ubi dicitur Pyoterius*), qui ei dixit: Cur tibi
places, et te magnifice circumspicis ob ea quæ a te
recte et ex virtute geruntur, ut qui sis pius et reli-
giosus, et sedeas in hoc loco? Vis videre mulierem te
magis piam ac religiosam? Abi in monasterium femi-
narum Tabennesiotarum, et invenies illic unam quæ
habet redimiculum (87) in capite; ea est te melior:
quæ cum tanta turba decertans, et omnibus indiscri-
minatim serviens, cor nunquam abduxit a Deo, etsi
ab omnibus superbe contemnatur. Tu autem etiamsi
hic sedeas, per urbes tamen vagaris cogitatione, qui
orbem habitabilem nunquam calcasti pedibus. Surgens
autem magnus Pitirum, venit usque ad monaste-
rium Tabennesiotarum, et rogat magistros ut liceat ei tran-
sire usque ad monasterium feminarum; ut qui esset
ergo inter Patres magnæ existimationis, et conse-
nuisset in exercitatione, bono ac fidenti animo trans-
misso fluvio eum introduxerunt. Cum autem orassent,
petiit magnus Pitirum ut virgines omnes coram ex
facie videret. Cum omnes ergo in medium accessis-
sent, illa non apparuit. Tandem dicit eis sanctus Pi-
tirum: Cunctas ad me adducite. Cum autem dicerent:
Adsumus omnes, dicit eis: Deest una quam ostendit
michi angelus. Ex vero dicunt: Unam habemus Sa-

λαρίους δώδεκα, κναφεῖς δεκαπέντε. Ἔργάζονται δὲ ἅπαν τήν τε γυναικῶν μοναστήρια, καὶ φυλακὰς. Τρέφουσι δὲ καὶ χοίρους. Ἐμοῦ δὲ ψέγοντος τὸ πρᾶγμα, λέγουσί μοι· Ἐν τῇ παραδόσει παρελήφθαι, ὅτι Τρεφέσθωσαν μὲν διὰ τὰ σινιάσματα, διὰ τὰ ἀποκαθαρίσματα τῶν λαγάνων, διὰ τὰ ριπτόμενα ἀφ' ἐκάστου περιττώματα, ἵνα μὴ ζημιούνται. Καὶ θυέσθωσαν οἱ χοῖροι, καὶ τὸ κρέας μὲν πιπρασέσθω, τὰ δὲ ἄκρα τοῖς νοσοῦσιν καὶ τοῖς γέρουσιν ἀναλισκέσθωσαν, τῷ εἶναι μετρίαν τὴν χώραν καὶ πολυάνθρωπον. Τὸ γὰρ ἔθνος τῶν Βλεμμύων αὐτοῖς παροικεῖ. Ἀναστάντες οὖν οἱ ἐφημερεύοντες ὄρθριοι οἱ μὲν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἀσχολοῦνται· οἱ δὲ περὶ τὰς τραπέζας γίνονται. Ἰστώσιν οὖν αὐτὰς μέγρι τρίτης ὥρας ἀπαρτήσαντες, ἐπιθέντες κατὰ τράπεζαν ἄρτους, λαφάνας, συνθετὰς ἐλαίας, τυρὸν βοῶν, τὰ ἄκρα τῶν κρεῶν, καὶ λεπτολάχανα. Εἰσὶν οὖν οἱ εἰσερχόμενοι ἄνοιξι ἐκτὴν ὥραν, καὶ ἑσθιόντες. Οἱ ἀσθενέστεροι εἰσέρχονται ὥραν ἑβδόμην, ἄλλοι ὀγδόην, ἄλλοι ἑνάτην, ἕτεροι δεκάτην, ἄλλοι ἑσπέραν βραθεῖαν. Ἄλλοι διὰ δύο· ἕτεροι διὰ τριῶν· ἄλλοι διὰ πέντε· ὡς ἕκαστον στοιχεῖον τὴν ἰδίαν ὥραν γυρίζει. Οὕτως ἦν αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα. Ὁ μὲν ἐργάζεται τὴν γεωργίαν, ἄλλος κῆπον, ἄλλος χαλκεῖον, ἄλλος ἄρτοκοπεῖον, ἄλλος τεκτονεῖον, ἄλλος γυαφείον, ἄλλος βυρσεῖον, ἄλλος πλέκων σπυρίδας τὰς μεγάλας, ἄλλος τὰ λεγόμενα μαλάκια, τὰ σπυριδόλια τὰ μικρά. Ἀποστηθίζουσι δὲ πάσας τὰς Γραφάς.

Τούτων ἐστὶ καὶ μοναστήριον γυναικῶν ὡς τετρακοσίων, τὴν αὐτὴν ἔχον διατύπωσιν, τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐκτὸς τῆς μηλωτῆς. Καὶ αἱ μὲν γυναῖκες εἰσι πέραν τοῦ Νείλου ποταμοῦ· οἱ δὲ ἄνδρες ἀντιτέρα τούτων. Ἐὰν τελευτήσῃ παρθένος, ἐνταφιάσασαι αὐτὴν αἱ λοιπαὶ παρθένοι ἰφέρουσι καὶ τιθέασιν αὐτὴν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Πέρασαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ μετὰ πορθμοῦ, μετὰ βάλων κλάδων ἐλαιῶν, μετὰ ψαλμωδίας, διαφέρουσι ταύτην εἰς τὸ πέραν, καὶ θάπτουσιν εἰς τὰ μνήματα αὐτῶν. Παρεκτὸς μάλιστα τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου οὐδεὶς πρᾶξ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν· καὶ τοῦτο κατὰ Κωριακῆν.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ τῶν γυναικῶν συνέθη πρᾶγμα τοιοῦτον· Ῥάπτῃς κοσμικὸς πέρασας κατ' ἀγνοίαν ἐζήτει ἔργον. Ἐξεληθούσα δὲ μία νεωτέρα τῶν παρθένων λόγῳ αὐτῆς (ἔρμος γὰρ ἐστὶν ὁ τόπος), συνέτυχε αὐτῷ ἀκουσίως, καὶ δέδωκεν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι· Ἡμεῖς ἔχομεν ῥάπτῃς ἡμετέρους. Ἄλλῃ ἐωρακυῖα τὴν συντυχίαν ταύτην, χρόνου παρελθόντος γενομένης μάχης, ἐξ ὑποβολῆς τοῦ διαβόλου, ἀπὸ πολλῆς πονηρίας καὶ ζήσεως θυμοῦ ἐσυκοφάντησεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τὴν συντυχίαν. Ἡ συνέδραμον ὀλίγαι οὐ πολλῆ κακίᾳ φερόμεναι. Ἀπολυπηθεῖσα δὲ ἐκέλευε ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν, τὴν μὴδὲ εἰς ἔνοϊαν αὐτῆς ἀνελεθούσαν, καὶ μὴ ἐνεγκούσα τὴ πρᾶγμα, ἔβαλεν αὐτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα, καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως. Εἰς συναίσθησιν δὲ ἔλθοῦσα ἡ συκοφαντήσασα, καὶ ἐωρακυῖα, ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησεν, καὶ τοῦτο εἰργάσατο τὸ ἄγος τῆς ἀδελφότητος, λαθούσα αὐτὴν ἀπήγγατο καὶ αὐτὴ μὴ ἐνεγκούσα τὸ πρᾶγμα. Ἐξεληθόντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου, ἀνήγγειλαν ταῦτα αἱ λοιπαὶ παρθένοι. Ἐκέλευσεν οὖν

τούτων μηδεμιᾶ προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι. Τὰς δὲ λοιπὰς ὡς συνειδυῖα; καὶ μὴ εἰρηνευσάσας τὴν συκοφαντώσαν, ἀλλὰ μᾶλλον πιστευσάσας τὰ εἰρημένα, ἐπταετίαν ἀφώρισεν ἀκοινωνήτους ποιήσας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίας.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν μία Ἰσιδώρα καλουμένη, διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένη μωρίαν καὶ δαιμονίαν, προθεμένη δι' αὐτῶν κατορθῶσαι τὴν ἀρετὴν, εἰς ἄκρον αὐτὴν ταπεινούσα καὶ κατευελλίζουσα. Ταύτην ἐπὶ τοσοῦτον ἐβδελύξαντο αἱ λοιπαί, ὥστε μὴδὲ συνεσθίειν αὐτῇ, καὶ τοῦτο ἐκέλευε μετὰ χαρᾶς καταδεξαμένης. Ἄλωμένη οὖν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἐκεῖνη πᾶσαν ἐποίησε ὑπηρεσίαν πάσαις αὐταῖς, ὡς δούλη ὑπακούουσα εἰς πᾶσαν ὑπακοήν. Καὶ ἦν αὐτὴ ἡ μακαρίτις (τὸ δὲ λεγόμενον) σπόγγος τῆς συνοδίας, ἔργῳ πληροῦσα τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ, ὅ, ἢ θέλων ἐν ἡμῖν εἶναι μέγας, ἔστω πάντων δούλος καὶ πάντων διάκονος. Καὶ εἴ τις δοκεῖ σοφός εἶναι, ἐν τῷ αἰῶνι τοῦτῳ μωρός γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Τῶν οὖν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα ἦν κεκαρμένων, ἐχουσῶν κουκούλια ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. Αὕτη δὲ ῥάκος ἀναθήσασα τὴν κεφαλὴν, οὕτως ἐποίησε πᾶσαν αὐτῶν τὴν ὑπηρεσίαν. Ταύτην μασσωμένην οὐκ ἴδεν οὐ μία τῶν τετρακοσίων τὰ ἐτη τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τραπέζης οὐδὲ ποτε ἐκαθέσθη, οὐδὲ κλάσματος ἄρτου μετέλαβεν ποτε, ἀλλὰ τὰς ψίχας σπογγολογούσα τῶν τραπεζῶν, καὶ τὰς χύτρας περιπλύνουσα, τούτοις ἤρκειτο, μὴ ὑποδησαμένη ποτὲ, μὴ ὑβρίσασά τινα, μὴ γογγύσασα μικρὸν ἢ μέγα ῥῆμα, καίπερ ὑβριζομένη, καὶ καταρωμένη, καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μωσαττομένην.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Περὶ τοῦ Πιτηροῦμ.

Περὶ ταύτης τῆς ἐτίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ παρῆσθη ὁ ἄγγελος ἐν τῷ Πορφυρίτῃ καθεζομένῳ ἀναχωρητῇ, ἀνδρὶ δοκιμωτάτῳ εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Διὰ τί μέγα φρονεῖς ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ κατορθώμασιν ὡς εὐλαθῆς, καὶ ἐν τοιοῦτῳ καθεζόμενος τόπῳ; Θέλεις ἰδεῖν σου εὐλαβεστέραν γυναῖκα; Ἄπελθε εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ μίαν, διάδημα ἔχουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς· ἐκεῖνη σου ἀμείνων ἐστὶ. Τοιοῦτῳ γὰρ ὄχλῳ πικτεύουσα, καὶ διαφόρως πάσαις δουλεύουσα, τὴν αὐτῆς καρδίαν οὐδέποτε ἀπέστησεν τοῦ Θεοῦ, καίπερ παρὰ πάσων καταφρονουμένη. Σὺ δὲ καθεζόμενα; ὡς ἀνὰ τὰς πόλεις πλανᾶσαι τῇ διανοίᾳ, ὁ μὴδέποτε οἰκουμένην πατήσας. Ἀναστὰς δὲ ἐκ τούτου τοῦ τόπου ὁ μέγας Πιτηροῦμ, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ παρακαλεῖ τοὺς διδασκάλους διαβῆσαι εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν. Ὡς οὖν ἐπίδοξον τῶν Πατέρων καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει γενηρακῆται οαρθῶντες εἰσήγαγον αὐτόν, διαπεράσαντες τὸν ποταμόν. Καὶ μετὰ τὸ εὐξασθαι αὐτούς, ἐπεζήτησεν ὁ μέγας πάσας τὰς παρθένας ἰδεῖν κατὰ πρόσωπον. Πασῶν οὖν ἔλθοῦσιν ἐν τῷ μέσῳ ἐκεῖνη οὐ παρῆσθη. Τέλος λέγει αὐταῖς ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ· Φερέτε μοι πῖσας. Τῶν δὲ λεγουσῶν, Πάρεσμεν πᾶσαι· λέγει αὐταῖς, Λεῖπει μία, ἦν εἰδείξεν μοι ὁ ἄγγελος. Λέγουσιν αὐτῷ· Μίαν ἔχομεν σαλῆν· ἐν τῷ μαγειρίῳ ἐστίν. Οὕτω γὰρ ἐκεῖ καλοῦσι τὰς πασχούσας. Λέγει ὁ μέγας· Ἀγάγετε κακείνην, ἄφετε ἰδῶ αὐ-

την. Ἀπῆλθον οὖν φωνῆσαι αὐτήν. Ἡ δὲ οὐχ ὑπέκουεν τότε αἰσθημένη τοῦ πράγματος· ἴσως γὰρ καὶ ἀπεκαλύφθη αὐτῇ. Σύρωσι οὖν αὐτήν μετὰ βίας ἀγούσαι καὶ λέγουσαι αὐτῇ· Ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ ἰδεῖν σε θέλει. Ἦν γὰρ οὗτος ὀνομαστός. Ἀχθεῖσθαι οὖν αὐτῆς, θεάσατο ὁ μέγας τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ τὸ βῆκος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς καὶ τοῦ μετώπου. Καὶ πεσὼν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέγει αὐτῇ· Εὐλόγησον με ἀμμᾶ. Πεσοῦσα δὲ καὶ αὐτῇ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔλεγεν· Σύ με εὐλόγησον, κύριέ μου. Ἰδοῦσαι δὲ τοῦτο πᾶσαι, ἐξέστησαν λέγουσαι αὐτῶν· Ἀββα, μὴ πάσχε ὕδριν· σαλή γὰρ ἐστίν. Λέγει αὐταῖς πάσαις ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ· Ὑμεῖς ἐστε σαλαί. Αὕτη γὰρ καὶ ὁμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμείνων οὔσα ἀμμᾶς ἐστίν (οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας)· καὶ εὐχόμεαι ἄξιός αὐτῆς εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἀκούσασαι δὲ τούτων ἔπεσαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, κλαίουσαι καὶ ἐξομολογούμεναι πᾶσαι, πῶς διαφόρως τὴν ἀγίαν ταύτην ἐλύπουν· ἡ μὲν λέγουσα· Ἐγὼ αὐτὴν ἀεὶ ἐχλεύαζον· καὶ ἄλλη· Ἐγὼ δὲ τὸ σχῆμα αὐτῆς ταπεινὸν κατεγέλω· καὶ ἑτέρα· Ἐγὼ αὐτὴν ὑβρίζον σιωπῶσαν· καὶ πάλιν ἄλλη· Ἐγὼ τοῦ πίνακος τὸ ἀπόπλυμα πολλάκις αὐτῇ κατέχεα· ἄλλη· Πληγὰς αὐτῇ ἐγὼ ἔδωκα· καὶ ἑτέρα πάλιν· Ἐγὼ ἡμὴν κονδύλους αὐτῇ ἐντριψαμένη· ἄλλη πάλιν· Ἐγὼ πολλάκις τὴν βίνα αὐτῆς ἐσινάπησα· καὶ ἀπαξ-ἀπλῶς, πᾶσαι διαφόρως ὕβρεις ἀπήγγελλον πεποιηκυῖαι εἰς αὐτήν. Δεξάμενος οὖν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ, καὶ εὐξάμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἅμα αὐτῇ, καὶ ἐπὶ πολὺ παρακαλέσας τὴν τιμίαν τοῦ Χριστοῦ δούλην, οὕτως ἐξῆλθεν. Μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ πασῶν τιμωμένη μεγάλως, καὶ παρὰ πασῶν θεραπευομένη, μὴ ἐνεγκούσα ἐκεῖνη ἡ μακαρίτης τὴν ὄξαν καὶ τὴν τιμὴν τὴν παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος, καὶ τὰς ἀπολογίας, ἄχθος τοῦτο ἡγησαμένη, λάθρα ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου· καὶ ὅπου ἀπῆλθεν, ἢ ποῦ κατέβη, ἢ ποῦ ἐτελεύτησεν, ἔγνω οὐδεὶς ἄχρι τῆς δεῦρο. Ταῦτά ἐστι τὰ ἐνάρετα ἔργα τῆς γενναίας παρθένου τῆς ταπεινόφρονος ταύτης καὶ μακαρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ Λυκοπολίτου.

Γέγονέν τις Ἰωάννης ὀνόματι ἐν Λυκῷ τῇ πόλει, ὃς ἐκ παιδίου ἔμαθεν τὴν τεκτονικὴν· ὧ ἀδελφὸς ὑπῆρχεν βαφύσιος. Ὁς ὑστερον γενόμενος ἐτῶν εἰκοσιπέντε, ἀπετάξατο· καὶ διατρίψας ἐν διαφόροις μοναστηρίοις πέντε ἔτη, ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ ὄρος τὸ Λυκῷ, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρῶρειαν ποιήσας ἑαυτῷ τρεῖς θόλους. Καὶ εἰσελθὼν εἰς αὐτοὺς ἀνωκοδόμησεν ἑαυτόν. Ἦν οὖν ὁ εἰς θόλος, ἐνθα προσήυχετο· ὁ δὲ ἕτερος, ἐν ᾧ εἰργάζετο, καὶ ἦσθιεν· ὁ ἄλλος, εἰς τὰς χρείας, τὰς τῆς σαρκός. Οὗτος τριάκοντα πληρώσας ἔτη ἐγχεκλεισμένους, καὶ διὰ θυρίδος λαμβάνων διὰ τοῦ διακονούντος τὰ πρὸς τὰς χρείας, κατηξιώθη χάρισμα προρρήσεως. Ἐν οἷς καὶ τῷ μακαρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ διαφόρους ἀπέστειλεν προρρήσεις, ὃς ἐκ τῶν ἔργων ἐκδηλὸς γέγονε πᾶσι προφητείας χάρισμα κεκτημένος. Καὶ γὰρ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ ἐρχόμενα τῷ κόσμῳ, τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ προεμνήσθη Θεοδοσίῳ, καὶ τὰ ἐκθησόμενα πάλιν παραπήγγελλεν· τὴν τε τῶν τυράννων αὐτῷ ἐπανά-

στασιν καὶ τὴν ταχέειαν αὐτῶν πάλιν ἀναίρεισιν, καὶ τὴν ἐπιβρόδοντιν αὐτῷ ἀφανισμόν. Καὶ στρατηλάτου δὲ τίνος πρὸς αὐτὸν ἐλθόντος πυθέσθαι εἰ περιγενήσεται τῶν Αἰθιοπίων τῶν κατὰ τὴν Συήνην, ἧτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Ἐθραϊδος, τότε συνεισπεσόντων καὶ τὴν περίχωρον αὐτῆς ἐρημωσάντων, φῆσαντος πρὸς αὐτὸν τοῦ Πατέρος, ὅτι Ἄνελθὼν αὐτὸς καταλιψῆται καὶ χειρῶσιν καὶ ὑποτάξεις, καὶ παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν εὐδόκιμος ἔσθι, γέγονε τε οὕτως, καὶ τὰ συμβάντα τὴν προρρήσιν ἐβεβαίωσεν. Ἔλεγε δὲ ὅτι καὶ οἰκτεῖν θανάτῳ Χριστιανικώτατος Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς τελευτήσει. Ἔλεγε δὲ καὶ τινα ὑπερβολὴν ὁ ἀνὴρ προφητείας, ὡς ἐκ τῶν παραμεινόντων αὐτῷ Πατέρων ἀκηκόαμεν· ὦν ὁ βίος δόκιμος παρὰ τοῖς ἐκεῖ πᾶσι πεφήμισται· καὶ ὅτι οὐδὲν κεχαρισμένον, ἀλλ' ἔλατόν τι περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑψηγήσαντο. Τριβούνου γάρ τινος εἰσελθόντος εἰς αὐτὸν, καὶ ἰκετεύοντος συγχωρεῖν εἰλθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν πολλὰ παθοῦσαν, καὶ θέλουσαν αὐτὸν θεάσασθαι, ἐπὶ τὴν Συήνην μέλλουσαν ἀνιέναι, ἵνα δὴ πρότερον περὶ αὐτῆς εὐζηται, καὶ εὐλογήσας αὐτὴν ἀπολύσῃ· ὃ τε μὴ ἔωρακῶς· τεσσαρακοστὴν ἤδη ἔτος ἔχων ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνενηκονταέτης που ὑπάρχων, καὶ μήτε αὐτὸς ἐξελθὼν ποτε, μήτε γυναῖκα ὀφθῆναι αὐτῷ συγχωρῶν, παρητεῖτο θεάσασθαι τὴν ἐλευθεραν· ἀλλ' οὐδὲ ἀνὴρ τις εἰσῆλθὲ ποτε πρὸς αὐτόν. Ἡὐλόγει γὰρ μόνον διὰ θυρίδος, καὶ ἠσπάζετο τοὺς προσιόντας, ἐκάστω ὑπὲρ τῆς ἰδίας σπουδῆς διαλεγόμενος. Ὡς οὖν ἐπέμμεν δεόμενος ὁ τριβούνος, εἰ κελύσει ἤξειν αὐτοῦ τὴν ἐλευθεραν (ἦν γὰρ ὡς ἀπὸ διαστροφῆς πέντε σημείων τῆς πόλεως ὁ ἀνὴρ εἰς τὴν ἔρημον ἐν τῷ ὄρει διάγων), οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλὰ ἀδύνατον εἶναι λέγων, κατηφῆ τὸν ἄνδρα ἀπέπεμπεν. Ἦ δὲ ἐλευθερα οὐκ ἔπαυετο ἡμέριον διολοῦσα καὶ ἐνομῶτως λέγουσα μηδαμῷ ἀπιέναι, εἰ μὴ τὸν προφήτην θεάσοιτο. Ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὁ τῆς γυναικὸς ὄρκος, κατανοήσας τὴν πίστιν αὐτῆς ἔφη πρὸς τὸν τριβούνον, Ὁφθῆσομαι αὐτῇ τῇ νυκτὶ ταύτῃ κατ' ὄναρ· καὶ μὴ προσθῆ ἰδεῖν ἐτι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί. Ἀπήγγειλε δὲ τοὺς λόγους τοῦ Πατέρος τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ. Καὶ δὴ καθ' ὕπνον ὄρᾳ ἡ γυνὴ τὸν προφήτην πρὸς αὐτὴν ἐρχόμενον, καὶ φησὶ· Τί μοι καὶ σὺ, γυναῖκα; τί τῶν ἐμῶν ὄψεων ἐπεθύμησας; μὴ γὰρ προφήτης εἰμι ἐγὼ, ἢ δικαίου τάξιν ἐπέχω; ἀνθρωπῶς εἰμι ἁμαρτωλὸς καὶ ὁμοιοπαθὴς ὕμῃν. Ὁμῶς ἠὺξάμην ὑπὲρ σοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ἀνδρὸς σου, ἵνα κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθῆ ὕμῃν. Πορεύεσθε οὖν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ταῦτα εἶπων ἀπηλλάγη. Ἐξυπνος δὲ ἡ γυνὴ γενομένη, ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ τὰ τοῦ προφήτου βήματα, καὶ τὸ σχήμα διηγείτο, καὶ εὐχαριστηρίου αὐτῷ φωνά; διὰ τοῦ ἀνδρὸς προσεπελύετο. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωάννης προλαθὼν εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοῦ, τὴν ἀξίωσίν σου ἐπλήρωσα. Ἰδὼν γὰρ αὐτὴν ἐπληροφόρησα τοῦ μηκέτι ἰδεῖν με, ἀλλὰ πορεύεσθαι ἐν εἰρήνῃ.

Ἄλλου δὲ πραιποσίτου γυνὴ ἀπόντος ἐκυοφόρει. Καὶ δὴ γεννήσασα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τῷ Πατρὶ Ἰωάννῃ συνέτυχε, ἐμελλε κινδυνεῦειν λειποψυχῆσασα. Ὁ δὲ ἅγιος εὐαγγελίζεται αὐτῷ, λέγων, Εἰ ἤξοις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι υἱός σοι σήμερον γεγέννηται, ἐδόξαζες ἂν

lem (88), quæ est in culina. Sic enim vocant illic eas quæ non sunt sanæ mentis. Dicit eis magnus : Illam quoque adducite, sinite ut eam videam. Iverunt itaque ad eam vocandam. Illa vero nequaquam obediit, ut quæ rem sentiret, nam forte ipsi quoque fuerat revelatum. Eam ergo vi trahunt, ipsi dicentes : Sanctus Pitirum vult te videre, erat enim is magni nominis. Ea ergo adducta, vidit magnus ejus faciem, et pannum in capite et fronte ejus, et cadens ad pedes ejus, dicit ei : Benedic Amma. Cadens autem ad pedes ejus ipsa quoque dicebat : Tu mihi benedic, domine mi. Cum hoc autem cunctæ vidissent, obstupuerunt, et ei dixerunt : Ne tibi fiat probrum ac vituperium, est enim Sale. Eis dicit sanctus Pitirum : Vos estis Sale, hæc enim et me et vobis est melior; est Amma (sic enim vocant Matres spiritales), et quæso ut ea (significans inveniar in hora Judicii. Eæ autem cum audissent, ceciderunt ad pedes ejus flentes, et confidentes omnes quod beatam diversis modis afficerent contumelia. Alia quidem dicens : Ego hanc semper subsannabam; alia, Ego ejus humilem habitum irridebam; et alia, Ego eam tacentem afficiebam contumelia; et rursus alia, Ego quadæ eluviem sæpe in eam effudi; alia, Ego ei plagas infixi; alia rursus, Ego ea sum quæ ei pugnos incussi; alia rursus, Ego sinapio ejus nares aspersi. Et ut semel dicam, significabant omnes se eam variis affecisse contumeliis. Cum harum ergo confessionem accepisset sanctus Pitirum, et pro eis simul cum ipsa orasset, et diu esset consolatus venerandam Christi servam, sic exiit. Paucis autem post diebus cum ab omnibus valde honoraretur, et ab omnibus observaretur, non ferens beata gloriam et honorem quo afficiebatur ab omni fraternitate, et excusationes onus esse arbitrans, clam exiit ex monasterio; et quonam iverit, aut quem locum subierit, aut ubi obierit, nemo cognovit in hodiernum diem. Hæc sunt generosæ et humilis virginis hujus ac beatæ recte facta et opera.

CAPUT XLIII.

De abbate Joanne (80) urbis Lyco.

Fuit quidam Joannes in urbe Lyco, qui a puero quidem didicit artem fabrillem, cui fuit frater tinctor (*Ruff., lib. II, cap. 1*). Postea autem cum esset circiter viginti quinque annos natus, sæculo renuntiavit; et cum quinque annos versatus esset in monasterio, recessit solus in montem Lyco, et in cacumine montis factis sibi tribus tholis, ingressus, seipsum inædificavit. Atque erat quidem unus tholus ad corporis necessitates, unus autem ubi operabatur, alius vero ubi orabat. Is cum complisset triginta annos, inclusus, et ab eo qui ei ministrabat per fenestram accipiens quæ erant ad usum necessaria, dignus est habitus gratia futurorum prædictionis, quem donum habere prophetiæ planum factum est ex operibus. Etenim cuncta quæ a Deo in mundum veniebant, in primis pio imperatori Theodosio prius significavit, et quæ rursus eventura erant, prius annuntiavit; nempe et tyrannorum (90) in eym insurrectionem,

et rursus velocem eorum interitum, et quæ in eum irruerant gentium deletionem: adeo ut cum quidam dux exercitus ad eum venisset sciscitatum an Æthiopes qui sunt in Syene esset superaturus, quæ quidem est principium Thebaidis; ii autem tunc irruperant, et eorum finitimam regionem vastaverant; ei autem dixit Joannes: Si ascenderis, eos comprehendes, vincies, et subjunges, et clarus eris apud imperatores. Id etiam factum est, et quæ acciderunt confirmarunt ejus prædictionem. Dicebat autem Christianissimum imperatorem Theodosium esse morte sua moriturum. Habuit autem hic vir admirabilem quoque, et quæ modum superabat, prophetiam, ut audivimus ex Patribus qui cum eo versabantur, quorum vita fuit proba: a apud omnes qui illic erant. Quod autem de eo nihil narrarint ad gratiam, sed minus quam mereretur, hinc facile sciri potest. Nam cum ad eum venisset quidam tribunus, et supplex peteret ut permitteret uxorem suam ad eum venire, quæ multa passa fuerat, et volebat eum videre, ventura Syenem ut pro ipsa prius oraret, et eam data benedictione dimitteret; is autem qui jam quadraginta annis non viderat mulierem in spelunca, cum esset novagenarius, et nec ipse unquam esset egressus, nec sibi permitteret videre mulierem, recusabat videre ejus uxorem. Sed nec vir ullus ad eum unquam est ingressus. Solum enim benedicebat per fenestram, et salutabat eos qui accedebant, cum unoquoque disserens de eo quod volebat. Cum ergo instaret tribunus, rogans an juberet suam venire conjugem (degebat enim in solitudine quinto ab urbe lapide) is autem non annuisset, dicens id non posse fieri, tristem dimisit hominem. Uxor autem non cessabat die et nocte marito exhibere molestiam, et jurejurando affirmare se nusquam abituram nisi videret prophetam. Postquam autem beato Joanni a marito renuntiatum est jusjurandum uxoris, ejus fide intellecta, dicit ad ipsum: Hac nocte ab ea videbor in somnis; nec amplius pergat in carne videre meam faciem. Uxori autem renuntiavit maritus ea quæ Pater dixerat. Videbat autem mulier in somnis prophetam ad ipsam venientem. Cui dicit: Quid tibi mecum rei est mulier? quid meam cupisti videre faciem? nunquid enim propheta ego sum, aut justus locum obtineo? homo sum peccator, et similiter atque vos patibilis: oravi tamen pro te et domo mariti tui, ut fiat vobis secundum fidem vestram. Ite ergo in pace. Et cum hæc dixisset, recessit. Cum autem excitata fuisset mulier, renuntiavit marito verba prophetæ, et narravit figuram et habitum, et per maritum ei misit agendas gratias. Cum eum autem vidisset beatus Joannes, occupans ei dixit: Ecce implevi quod postulaveras; eam enim videns, monui ne me videret amplius, sed, Ite in pace.

Alterius autem præpositi uxor, absente marito, ferebat uterum. Cum autem peperisset, eo ipso die quo ejus maritus convenit Patrem Joannem, animi deliquio venit in periculum. Ei autem sanctus annuntiavit, dicens: Si scires donum Dei (*Joann. IV*), et

¹ Hic quædam Græcus textus interserit, quæ habes apud Heraclidem, cap. 22.

quod tibi natus sit hodie filius, Deum glorificares; A sed mater ejus propemodum venit in periculum. Cum veneris igitur, invenies infantem septem dies natum: ei impone nomen Joannes. Cumque eum recte educaveris, et ad annum septimum venerit, mitte eum ad monachos qui sunt in solitudine. Et hæc quidem ostendebat miracula iis qui veniebant ab exteris; suis autem civibus propter suum usum assidue ad ipsum venientibus et præsciebat et prædicebat futura; et quæ ab unoquoque occulte facta fuerant, et de Nilo, et de futura anni fertilitate eis significabat. Similiter autem Dei quoque minas ad eos venientes prius annuntiabat, et ejus auctores arguebat. Atque ipse quidem beatus Joannes non peragebat aperte curationes; dans autem oleum, curavit multos ex iis qui laborabant.

Senatorii enim cujusdam viri uxor, quæ oculis amiserat, et habebat pupillas obductas albugine, rogavit maritum suum ut ad ipsum duceretur. Cum is autem diceret, eum nunquam convenisse mulierem, ea autem rogaret ut ipsi solum significaretur, et pro ipsa id efficeret, ille sic fecit, et misit oleum. Cum tres autem dies solum inunxisset oculos, respexit, et Deo aperte egit gratias.

Et quid opus est dicere de aliis ejus operibus quæ ipsis oculis accepimus? Eramus enim septem fratres peregrini omnes in solitudine Nitriæ, ego et beatus Evagrius, et Albinus, et Ammonius. Quærebamus autem scire accurate quænam esset hujus viri virtus. Dixit autem magnus Evagrius: Lubenter scirem ab aliquo qui norit examinare et mentem et C orationem, cujusmodi modi sit vir; si enim ego eum non potuero videre, ejus autem vitæ institutum accurate audire potuero alio narrante, discam ut eum conveniam; quod si non didicero, non ibo usque ad montem. Cum hoc autem audissem, et nemini quidquam dixissem, quievi unum diem, alio autem oclusi cellam; et cum me et ipsam Deo commendassem, profectus sum usque ad Thebaidem. Cum eo autem decem et octo dierum spatio pervenissem, partim quidem pedibus, partim vero navigando in flumine: erat autem tempus ascensus (91), in quo multi ægrotant, quod mihi quoque accidit. Cum venissem autem, inveni clausum ejus vestibulum; fratres enim posterius edificarunt maximum vestibulum, quod capiebat viros circiter centum: quod claudentes, aperiebant tantum Sabbato et Dominica. Cum ergo didicissem causam propter quam erat clausum, silentium egi usque ad Sabbatum. Et cum venissem hora secunda, in congressione eum inveni assidentem in fenestra, per quam videbatur consolari eos qui accedebant. Cum me autem salutasset, dixit per interpretem: Cujasnam es regionis, et cur venisti? conjicio enim te esse ex conventu Evagrii. Dixi autem me esse hospitem ex Galatia, et confessus sum me esse ex sodalitate Evagrii. Interim autem dum loqueremur, ingressus est præses regionis, Alypius nomine; quo accurrente, desit mecum colloqui. Cum ergo parum secessissem, dedi eis locum

eminus. Cum essent autem collocuti diutius, tristitia sum affectus, et murmuravi adversus venerabilem senem (92), quod me quidem contempsisset, illum autem honorasset; et ob id animo conturbatus, in animo habebam eo contempto recedere. Vocato autem interprete, Theodoro nomine, dicit ei: Vade, dic illi fratri ut ne ægre ferat; jam dimitto præsidem, et eum alloquar. Visum est ergo mihi toleranter ferre, ut qui animadvertissem, eum esse spiritalem. Cum exissem autem præses, me accersito, dicit mihi: Cur contra me fuisti indignatus? Quid invenisti quod te jure offenderet, quod illa animo reputasti quam neque mihi adsunt, neque te decant? An nescis scriptum esse: Non opus habent sani medico, sed male habentes (Matth. ix; Marc. x; Lucæ v). Te, quando B volo, invenio, et tu me; et si te non fuero consolatus, alii te consolantur fratres, et alii Patres. Hic autem qui per mundana negotia erat deditus diabolo, et cum brevi temporis spatio respirasset et servus qui aufugit ab austero domino, accessit ut aliquam caperet utilitatem. Absurdum ergo fuisset ut eo relicto tecum versarer, cum tu assidue vaces salutem. Cum eum ergo rogassem ut pro me oraret, exploratum habui eum esse virum spiritalem. Tunc urbana mecum jocans, cum sinistram maxillam mihi sensim pulsasset, dicit: Multæ te manent afflictiones, et gravia bella passus es ut exires e solitudine, timoreque affectus es, et distulisti: pius autem prætextus et rationi consentaneos asserens dæmon, te exagitat. Tibi enim suggestit et patris tui desiderium, et fratris C tui et sororis tuæ in vita monastica institutionem. Ecce ergo bonum tibi affero nuntium: ambo salvi sunt, mundo enim renuntiaverunt, et pater tuus est adhuc victurus septem annos. Esto ergo forti et constanti animo in solitudine, nec eorum causa velis abire in patriam. Scriptum est enim: Nemo qui manum admovit aratro, et est conversus, est aptus regno Dei (Lucæ ix). Ex his ergo verbis adjutus et satis roboratus, Deo egi gratias, cum intellexi, eos qui me urgebant prætextus esse peractos. Deinde rursus mihi dicit, urbana mecum jocans: Vis fieri episcopus? Dixi autem: Nequaquam; sum enim. Is autem mihi dicit: Ubi? Dixi ego: In coquinis, in penu, in mensis, in doliis: ea diligenter inspicio, et si vinum acuerit, id segrego; bonum autem bibo; similiter D ollam quoque diligenter inspicio, et si sal defuerit vel condimenti aliquid, eam condio, et sic eam comedo. Illic est meus episcopatus, mea inquam inspectio, me enim ad eum delegit gula. Is vero dixit subridens: Mitte ridicula; futurum est ut eligaris episcopus, et multum labores, et affligaris; si ergo fugis afflictiones, ne ex eas e solitudine, in solitudine enim nemo te potest ordinare episcopum. Ego autem ejus verborum sum oblitus, tribus enim post annis et sp'one et stomacho laboravi. Illinc autem a fratris missus sum Alexandriam, morbus enim (93) ad hydropsin vergebat, ab Alexandria autem consuluerunt medici ut aeris gratia irem in Palæstinam; habet enim quod ad meam attinet temperaturam. sub-

τὴν Θεὸν· ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ μικροῦ δεῖν ἐκινδύ-
νευσε. Ἀπελθὼν οὖν εὐρήσεις τὸν παῖδα ἑπτὰ ἡμέ-
ρας ἔχοντα, καὶ ἐπιθήσεις αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰωάννου
ὄνομα· καὶ κατ' ἐπιστήμην αὐτὸν ἀναθρέψας εἰς
ἑβδόμον ἔτος ἐλθόντα, πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἐν τῇ
ἐρήμῳ ἀπόστειλον. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἐξωθεν
ἐρχομένους ἀπεδείκνυε τὰ θαυμάσια· τοῖς δὲ ἑαυτοῦ
πολίταις συνεχῶς διὰ τὰς αὐτῶν χρεῖας πρὸς αὐτὸν
ἵπποισι προεδίηλον τε καὶ προσεγίνωσκε τὰ ἐσόμενα,
καὶ τὰ κρυφίως ἐκάστῳ πεπραγμένα, καὶ περὶ τοῦ
Νεῖλου, καὶ περὶ τῆς ἰεϋφορίας αὐτῆς προηγόρευεν.
Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπειλὴν τινα τοῦ Θεοῦ ἐρχομένην ἐπ'
αὐτοὺς προσηγγείλει, καὶ τοὺς αἰτίους διήλεγγεν.
Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ μακάριος Ἰωάννης, προφανῶς τὰς
ἰάσεις οὐκ ἐπετέλει, ἔλαιον δὲ διδοὺς, πλείστους τῶν
καμνόντων ἐθεράπευεν.

Συγκληρικῶ γάρ τις γυνὴ τὰς δράσεις ἀποθα-
λοῦσα, καὶ λευκώματα κατὰ τῶν κορῶν ποιήσασα,
ἤξιον πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πρὸς αὐτὸν ἀπαχθῆναι.
Ὁ δὲ ὡς ἔλεγεν γυναικὶ αὐτὸν μηδ' ἕλως συντετυ-
χηκέναι· ἡ δὲ παρεκάλει μόνον αὐτῷ δηλωθῆναι, καὶ
εὐχὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐκτελέσαι. Ὁ δὲ ὡς ἐποίησε, καὶ
ἔλαιον ἀπέστειλε, χρισσαμένη τοὺς ὀφθαλμοὺς, τρί-
τον μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβλεψεν, καὶ τῷ Θεῷ φα-
νερώς ἠὲ χαρίσθησε.

Ἐπτά γάρ ἦμεν ἀδελφοὶ ξένοι πάντες ἐν τῇ ἐρήμῳ
τῆς Νιτρίας, ἐγὼ τε, καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον Εὐά-
γριον, Ἀλθίνον, καὶ Ἀμμόνιον. Ἐζητοῦμεν μαθεῖν
τὴν ἀκρίθειαν τίς ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. Λέγει οὖν
Εὐάγριος· Ἠδέως ἐμάνθανον παρὰ τοῦ εἰδότος δοκι-
μάζειν νοῦν καὶ λόγον, ποταπὸς εἴη ὁ ἀνὴρ. Ἐὰν γὰρ
μάθω, ἴνα αὐτῷ συντύχω· ἔαν δὲ μὴ μάθω αὐτοῦ τὴν
πολιτείαν, οὐκ ἀπέρχομαι ἕως τοῦ θρόνου. Ἄκουσας
οὖν ἐγὼ μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς ἡσυχάσας μίαν ἡμέ-
ραν, τὴν ἄλλην ἀποκλείω μου τὸ κελλίον, καὶ τῷ Θεῷ
παραθέμενος ἑμαυτὸν, καὶ αὐτὸς ἐσκύλην ἕως Θη-
βαίτος. Καὶ ἐφθασα δι' ἡμερῶν δεκαοκτῶ, τὰ μὲν πε-
ζεύσας, τὰ δὲ καὶ πλεύσας ἐν τῷ ποταμῷ· ὁ καιρὸς
δὲ ἦν τῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾧ νοσοῦσι πολλοὶ· ὁ δὲ ἦν καὶ
ὑπέστην. Ἀπελθὼν οὖν εὐρον αὐτοῦ κεκλεισμένον τὸ
προεισοδικόν. Ὑστερον γὰρ προσωκοδόμησαν οἱ ἀδελ-
φοὶ προεισοδικὸν μέγιστον. ἐν ᾧ ἐχώρουν ἄνδρες ὡς
ἑκατόν. Καὶ κλειδίῳ ἀποκλείοντες, κατὰ Σάββατον
καὶ Κυριακὴν μόνον ἀνοίγοντες. Μαθὼν οὖν τὴν αἴ-
τιαν δι' ἣν ἐκέκλειστο, ἡσυχάσας ἕως τοῦ Σαββάτου,
καὶ παραγενόμενος ὦραν δευτέραν ἐπὶ συντυχίᾳ τοῦ
δικαίου ἀνδρός, εὐρον αὐτὸν τῇ θυρίδι παρακαθεζό-
μενον. Δι' ἣν ἐδόκει παρακαλεῖν τοὺς παρατυγχάνον-
τας. Ἀσπασάμενος οὖν ἐμὲ, ἔλεγεν δι' ἔρμηνέως·
Πόθεν εἶ, καὶ τί παραγέγονας; στοχάζομαι γάρ σε
τῆς συνοδίας εἶναι τῆς Εὐαγρίου. Καὶ ἐν τῷ μεταξύ
λαλούντων ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ ἄρχων τῆς χώρας Ἀλύ-
πιος ὀνόματι. Οὗ προσδραμάντος ἀφῆκεν τὴν πρὸς
ἐμὲ ὀμιλίαν ὁ μέγας. Ἀναχωρήσας οὖν ὄλιγον ἐγὼ
δέδωκα αὐτοῖς τόπον εἰς τὸ πόρρωθεν. Ἐπὶ πολὺ
δὲ συνομιλούντων αὐτῶν ἠκηδίασα, καὶ ἀκηδιάσας
κατεργάσσατο τοῦ καλοῦ ἔργου, εἰς ἐμὲ μὲν καταφρο-
νήσαντος, τιμῆσαντος δὲ ἐκείνου. Καὶ ἐπὶ τούτῳ σιαν-
θεὶς τὴν διάνοιαν ἐσκεπτόμην ἀναχωρῆσαι καταφρο-
νήσας αὐτοῦ. Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ
δοῦλος τὸν ἔρμηνέα Θεόδωρον ὀνόματι, λέγει αὐτῷ·
Ἀπελθε, εἶπε τῷ ἀδελφῷ ἐκείνῳ, μὴ μικροψύχει, ἀρτι-
ἀπολύω τὸν ἡγεμόνα, καὶ λαλῶ σοι. Ἐγὼν οὖν ἀκρι-
δῶς πνευματικὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ προεγίνωσκεν

Α πάντα· καὶ τούτῳ προσχὼν μᾶλλον προσεκαρτέρουν.
Ἐξελθόντος οὖν τοῦ ἡγεμόνου, προσκαλεῖται με, καὶ
λέγει μοι· Διὰ τί ἐθάβης κατ' ἐμοῦ; τί ἄξιον βλάβης
εὔρες ἐν ἐμοί; Ὅτι ἐκεῖνα ἐλογίσω ἄπερ οὔτε ἐμοὶ πρόσ-
εστιν, οὔτε σοὶ ἔπρεπεν ἐκεῖνα λογισασθαι. Ἡ οὐκ
οἶδας ὅτι γέγραπται· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες
λατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες; Σὲ ὅτε θέλω, εὐρίσκω,
καὶ σὺ ἐμέ. Κἂν ἐγὼ μὲ μὴ παρακαλέσω, ἄλλοι σε
ἀδελφοὶ παρακαλοῦσιν καὶ ἄλλοι Πατέρες. Οὗτος δὲ
ἐκδοτος ἐκδεδομένος τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν κοσμικῶν
πραγμάτων, καὶ ἔαν βραχείαν ἀναπνεύσας ὦραν
ὡσπερ τις αὐστηρὸν δραπετεύσας δεσπότην οἰκέτης·
οὕτως καὶ στος βραχείαν ὦραν εὐρὴν παρεγένετο
πρὸς ἡμᾶς τοῦ ὠφελῆθῆναι. Ἀποκν οὖν ἡμᾶς ἦν
καταλείψαντας ἐκείνῳ σοὶ προσδιατρίψαι, τὸ ἀδια-
λείπτως τῇ σωτηρίᾳ σχολάζοντος. Παρακαλέσας οὖν
αὐτὸν ἐγὼ εὐχασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ ἐπληροφόρηθην τε-
λειῶς ὅτι δντως ἀνὴρ ἐστὶ πνευματικὸς. Τότε χαριεν-
τιζόμενός μοι· τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ εἰς τὴν ἀριστε-
ρὰν μου σιαγὸνα ἤρέμα ἐκόσισεν, καὶ λέγει μοι· Πολ-
λαί σε μένουσι θλίψεις, καὶ πολλὰ ἐπολεμήθης ἐξελεθῆναι
τῆς ἐρήμου, καὶ ἐδειλάνθης, καὶ ὑπερέθου. Ἐῶσεβεις
δέ σοι προφάσεις καὶ εὐλόγους δῆθεν φέρων ὁ δαίμων
ἀναβρίπιζει. Ὑπέθετο γάρ σοι καὶ τὴν τοῦ πατέρος
σου ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν κατήχησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου,
καὶ τῆς ἀδελφῆς σου εἰς τὸν μονήρη βίον. Ἴδε οὖν
σοὶ εὐαγγελίζομαι, ἀμφοτέροι ἐσίωθησαν. Ἀπετά-
ξαντο γάρ, καὶ ὁ πατήρ σου ζῆσαι ἔχει ἀκμὴν ἄλλα
ἔτη ἑπτὰ. Ἐγκαρτέρει οὖν σὺ τῇ ἐρήμῳ καὶ μὴ τού-
των χάριν θελήσης ἀπελθεῖν ἐν τῇ πατρίδι σου. Γέ-
γραπται γάρ· Οὐδεὶς ἐπιβάλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ'
ἄστρον, καὶ στραφείς εἰς τὸ ὄπισθεν, εὐθετός ἐστιν ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὀφεληθεὶς οὖν ἐγὼ ἐκ τῶν
ῥημάτων τοῦ θεοπνεύστου ἀνδρός, καὶ στυφθεὶς ἰκα-
νῶς, ἠὲ χαρίστησα τῷ Θεῷ τὰς ἑλαυνούσας με προφά-
σεις ἠνυσμένας μαθὼν τῇ προηγουσί τοῦ ἁγίου ἀν-
δρός. Εἶτα πάλιν λέγει μοι χαριεντιζόμενος, θέλεις
ἐπισκοπος γενέσθαι; Ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ, ὅτι Εἰμί.
Ὁ δὲ λέγει μοι, Πόσας πόλεις; Λέγω αὐτῷ, Εἰς τὰ
μαγειρεῖα, εἰς τὰ καπητεῖα, εἰς τὰς τραπέζας, εἰς
τὰ κεράμια, ἐπισκοπῶ αὐτά. Καὶ ἔαν ἡ οἶνος βξίνος,
ἀφορίζω αὐτόν· τὸν δὲ χρηστὸν πίνω. Ὁμοίως ἐπι-
σκοπῶ καὶ τὴν χύτραν καὶ ἔαν λείπῃ ἄλας, ἡ τι τῶν
ἀρτυμάτων, ἐκβάλλω εἰς αὐτήν, καὶ ἀρτύω αὐτήν,
καὶ οὕτως αὐτὴν ἑσθίω. Αὐτῆ μού ἐστιν ἡ ἐπισκοπή.
Ἐχειροτόνησεν γάρ με ἡ γαστριμαργία. Λέγει μοι ὁ
μακάριος μειδιάσας· Ἄφες τὰ παίγνια. Ἐπίσκοπος
ἔχεις χειροτονηθῆναι, καὶ πολλὰ καμῆν, καὶ θλιθῆναι.
Εἰ τοίνυν φεύγεις θλίψεις, μὴ ἐξέλθης τῆς ἐρήμου.
Ἐν γὰρ τῇ ἐρήμῳ σε ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι οὐδεὶς
δύναται. Ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ, ἦλθον εἰς τὴν ἐρη-
μον εἰς τὸν τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα δι-
ηγησάμενος τοῖς ἁγίοις Πατράσιν τὰ περὶ τοῦ θεσπε-
σίου καὶ πνευματοφόρου ἀνδρός. Οἴτινες μετὰ δύο
μῆνας διαπλεύσαντες ἦλθον καὶ συνέτυχον τούτῳ τῷ
μακαρίῳ. Ἐγὼ δὲ ἔ ἀθλῶς τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἐπ-
ελασθῶν, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἠρῶσθησα ἀρῶσταν
τὴν ἀπὸ σπληνὸς καὶ στομάχου, κάκειθεν ἀπεστάλην
εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρὰ τῶν ἀδελφῶν. Εἰς ὕδρω-
πα γὰρ λοιπὸν ἐμελέτα τὸ πάθος. Ἀπὸ τῆς Ἀλεξαν-
δρέων πάλιν συνεβούλευσάν μοι οἱ ἱατροὶ τῶν ἀέρων
ἐνεκεν καταλαμβάνειν με τὴν Παλαιστίνην. Ἐχει
γὰρ λεπτοτέρους ἀέρας ὡς πρὸς τὴν κρᾶσιν τὴν ἡμε-
τέραν. Ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πάλιν κατέλαθον τὴν

Βιθυνίαν· καὶ ἐν ταύτῃ, οὐκ οἶδα πῶς εἶπω, εἶτε καὶ ἄξιοι εὐδοκίας τοῦ κρείττους, μόνος ὁ Θεὸς ἂν εἰδείη, κατηξιώθη τῆς ὑπὲρ ἐμὲ χειροτονίας, κοινωνήσας τῇ περιστάσει τῇ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην. Καὶ ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας ἐν ζοφερῷ κελίῳ χρυπτόμενος ἐμνήσθη τῷ μακαρίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅτι ταῦτά μοι προείρηκεν ἄπερ οὖν ὑπέστην.

Διηγῆσάτο μοι δὲ καὶ τοῦτο ὁ μέγας ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὀφείλων με διὰ τοῦ διηγῆματος εἰς τὴν ὑπομονὴν ἀγαγεῖν τῆς ἐρήμου πρὸς τὸ μηδέποτε αὐτῆς χωρισθῆναι· λέγων μοι τοῦτο, ὅτι Τεσσαρακοντακοτὴ ἔτη ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ· οὐ γυναικὶς πρόσωπον ἴδον, οὐ νομίματα· οὐ μασσωμένον μὲ τις ἴδεν, οὐκ ἔσθιοντα, οὐ πίνοντα· μὲ ἴδεν τις πώποτε.

Ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ ἦλθον εἰς τὴν ἐρημον εἰς τὸν τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα διηγησάμενος τοῖς ἁγίοις Πατράσι· τὰ περὶ τοῦ θεσπεσίου ἀνδρὸς· οἵτινες μετὰ δύο μῆνας μεταπλεύσαντες ἦλθον, καὶ συνέτυχον αὐτῷ, καὶ αὐτοὶ ἡμῖν διηγῆσαντο. Πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπελθόντας ἠσπάσατο ἡμᾶς, φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκάστω προσιλαρευόμενος. Καὶ ἡξιοῦμεν αὐτὸν εὐθὺς εὐχὴν τελέσαι πρῶτον ὑπὲρ ἡμῶν (τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς Πατράσιν ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ). Ὁ δὲ ἐπύθετο μὴ ἄρα τις κληρικὸς ἐν ἡμῖν εἴη. Ὡς δὲ ἐφημεν πάντες μὴ εἶναι, περιβλεψάμενος ἅπαντας ἐπέγνω τὸν κεκρυμμένον (ἦν δὲ ἄρα εἷς ἐξ ἡμῶν τῆς διακονίας ἡξιωμένος, ἐνδὸς ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦτο ζυνοιδότος μόνου, ᾧ καὶ παρήγγειλε μηδὲν φράζειν, ταπεινοφροσύνης ἕνεκα, καὶ ὅτι ἐν συγκρίσει τοιούτων ἁγίων καὶ τῆς προσηγορίας τῶν Χριστιανῶν μόλις ἑαυτὸν ἄξιον ἡγεῖτο, μή τιγε τοῦ ἀξιώματος). Τῇ χειρὶ οὖν ἐπιδικνύς αὐτὸν, πᾶσιν ἔλεγεν, Οὗτος διάκονός ἐστι. Τοῦ δὲ συνεχῶς ἀρνούμενου, καὶ λαθεῖν πειρωμένου, λαθόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐκ τῆς θυρίδος ἐφίλει, καὶ νουθετῶν παρεκάλει, λέγων, Μὴ ἀδέτει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τέκνον· μηδὲ ψεύση ἀρνούμενος τὴν δωρεάν αὐτοῦ Χριστοῦ. Τὸ γὰρ ψεύδός ἐστιν ἀλλότριον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Χριστιανῶν, κἂν ἐπὶ μικρῷ, κἂν ἐπὶ μεγάλῳ γένηται πράγματι· κἂν διὰ τὸδε χρῆσιμον γένηται, ὅμως οὐδὲ ἐστὶν ἐπαινετὸν, τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεύδος αὐτοῦ πονηροῦ ἐστίν. Ὁ δὲ ἐλεγχθεὶς ἠσούχασεν, καταδεξάμενος αὐτοῦ τὴν πραεῖαν ἐπιτίμησιν. Εὐξαμένον δὲ ἡμῶν καὶ τὴν εὐχὴν πληρωσάντων, εἷς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς τριταίῳ ἦδη πурετῷ δεινὸς συνεχόμενος, ἡξίου θεραπευθῆναι. Εἰπόντος δὲ τοῦ Πατέρος πρὸς αὐτὸν συμφέρειν αὐτῷ τέως τὴν κάκωσιν δι' ὀλιγοπιστίαν αὐτῷ προσηγομένην, ὅμως ἐπιδοὺς ἔλαιον ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀλείφασθαι. Ἀλειψαμένου δὲ αὐτοῦ πᾶν ὁ τι καὶ εἶχεν ἐνδοθεν διὰ τοῦ στόματος ἤνεγκεν, καθόλου τοῦ πурετοῦ ἀπαλλαγῆσαι, καὶ οικείοις ποσὶν ἐπὶ τὴν ξενίαν ἀνεχώρησεν. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν ἐνενηχοστὸν ἔτος ἦδη ἄγοντα, τετηγμένον ὄλιγόν τῳ σώματι ὡς ὑπὸ ἀσκήσεως· μηδὲ τὸν πώγωνα φῦναι εἰς τὸ πρόσωπον. Ἦσθια γὰρ οὐδὲν ἕτερον πλὴν ὀπώρας, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, ἐν τοιούτῳ γήρα πολλὰ προασκήσας· πρότερον, καὶ μήτε ἄρτου μετεληφῶς μήτε ὄσα διὰ πυρὸς ἔχει τὴν χρεῖαν. Κελεύσαντος δὲ αὐτοῦ καθεσθῆναι, ἠύχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ συντυχίας. Ὁ δὲ ὡς ἄτε γνήσια ἑαυτοῦ ὑποδεξάμενος, μειδιώνει προσώπῳ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους ἀπεσφῆγγετο λόγους· Πόθεν, ὦ τέκνα, καὶ ἐκ ποίας χώρας πρὸς ἄνθρωπον ταπεινὸν παρεγένεσθε; Ἄ

δὲ εἶπαμεν τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι Ὀφελείας ψυχῶν ἕνεκα ἀπὸ Ἱεροσολύμων παρεγενόμεθα πρὸς σέ, ἴν', ἄπερ δι' ἀκοῆς παρειλήφαμεν, ταῦτα ὄψαι παραλάθωμεν (ὅτα γὰρ πέφυκεν ἀπίστοτερα εἶναι ὀφθαλμῶν, καὶ ὅτι τῇ ἀκοῇ πολλὰκις λήθη τις ἔπεται, τῆς δὲ ὄρασεως ἡ μνήμη οὐκ ἀπαλείφεται· ἀλλ' ἡ ἔστορία τῇ διανοίᾳ οἰοῦν ἐντετύπεται)· εἶπε δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποκριθεὶς ὁ μακάριος· Καὶ τί θαυμαστὸν ὀφόμενοι, ὧ προσφιλέστατοι παῖδες, τοσαύτην ὄδον καὶ κάματον ὑπήλθατε; ἀνθρώπους ταπεινοὺς καὶ εὐτελεῖς ὄραν ἐπιθυμήσατε, ὁὐδὲν ἄξιον θεωρεῖσθε, οὐδὲ θαύματος ἔχοντας. Πανταχοῦ δὲ εἰσὶν ἄξιοι θαύματος καὶ ἐσθλῶν, ὅπου Θεοῦ προφῆται τε καὶ ἀπόστολοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκονται, οὓς δεῖ μιμεῖσθαι. Θαυμάζω δὲ, φησὶν, λίαν ὑμᾶς, καὶ τὴν ὑμῶν σπουδὴν, πῶς τοιούτους ὑπεριδόντες κινδύνους, δι' ὠφέλειαν πρὸς ἡμᾶς ἐληλύθατε, δι' ἡμῶν ὑπὸ ὀκνηρίας μηδὲ αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου προλαθεῖν βουλομένους. Ἄλλὰ γε νῦν, φησὶν, εἰ καὶ ἔπαυον ὑμῶν ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς καλὸν κατορθώσαντες ἰκανῶς ἔχειν δόξητε, ἀλλὰ μιμεῖσθε τὰς ἀρετὰς ἃς οἱ πατέρες ὑμῶν μετέρχονται. Εἰ δὲ καὶ πάσας κτήσεσθε, ὅπερ σπάνιον, μηδὲ οὕτως ἑαυτοῖς καταπιστεύσητε. Τινὲς γὰρ οὕτω θαρρήσαντες, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν γενοῦντες, τέλος ἀφ' ὑψηλοῦ ἐκπεπτώκασιν. Ἄλλ' ὄρατε εἰ εὖ ἔχει ὑμῖν ἐν ταῖς προσευχαῖς· εἰ μὴ τὸ καθαρὸν τῆς διανοίας ὑμῶν τεθλόωται· εἰ μὴ ὁ νοῦς ὑμῶν βεμβασμούς πάσχει τινὰς εἰς εὐχὴν τῷ Θεῷ παριστάμενος· μὴ ἕτερός τις παρεισθῶν λογισμὸς τὸν νοῦν ἐπ' ἄλλο τι στρέφει· καὶ μνήμη τις τῶν ἀτόπων ἐνθυμημάτων παρενοχλεῖ τῇ διανοίᾳ. Ὅρατε εἰ κατὰ ἀλήθειαν τῷ κόσμῳ ἀπετάξασθε· εἰ μὴ ὡς κατασκοπήσαντες τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν προσελήλυθατε· εἰ μὴ πρὸς κενόδοξίαν τὰς ὑμετέρας ἀρετὰς θηρᾶτε, ἵνα δὴ ὡς ἐπιδεικνύοντες φανήσεσθε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἡμῶν ἔργα μιμούμενοι. Ὅρατε μὴ πάθος ὑμῖν ἐνοχλήσει, μὴ τιμὴ καὶ δόξα, καὶ ἐπανος, ἀνθρώπινος, μὴ ἱερατείας ὑπόκρισις καὶ φιλαυτίας· μὴ νομίζοντες εἶναι δικαίους, ἐπὶ δικαιοσύνη καυχῆσεσθε. Μὴ μνήμη συγγενεῶν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ προσευχομένων· μὴ μνήμη εὐπαθείας, ἢ ἀλλῆς τινὸς διαδόσεως, μηδὲ αὐτοῦ ὄλου τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ μὴ, ματαιότης τὸ πρᾶγμα γίνεται· ὅταν τις ὁμιλῶν τῷ Δεσπότη ὑπὸ τῶν ἀντισπώντων λογισμῶν καταφέρηται. Πάσχει δὲ τὸν δλιθὸν τοῦτον τῆς διανοίας ἕκαστος μὴ παντελῶς τὸν κόσμον ἀπαρνησάμενος· ἀλλὰ θηρώμενος αὐτοῦ τὴν ἀρέσκειαν. Διὰ γὰρ τὰς πολλὰς ἐγχειρήσεις μερίζονται αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ φροντίδες σωματικαὶ οὐσαι καὶ γήναι· καὶ λοιπὸν πρὸς τὰ πάθη διαμαχόμενος, οὐ δύναται ὄραν τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν γνῶσιν ὀφείλει τις ἀκριθῶς καταγίνεσθαι, μήπως ἀνάξιος ὢν τοῦ τοιούτου κτήματος καὶ μικροῦ τινος καταξιώθει; νομίση τὸ πᾶν κατεληφέναι, καὶ παντελῶς ἐκπέση πρὸς τὴν φθοράν. Ἄλλὰ χρὴ μετρίως αἰεὶ καὶ εὐλαδῶς τῷ Θεῷ προσεῖναι, ὅσον ἕκαστος δύναται, τῷ νοῖ προσοδεύων, καὶ ὅσον ἀνθρώπῳ ἐστὶν ἐφικτόν. Δεῖ οὖν τῶν ἄλλων ἀπάντων σχολάσαι τὴν γνώμην τῶν τὸν Θεὸν ἐπιζητούντων. Σχολάσατε γὰρ, φησὶ, καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Ὁ οὖν γνώσεως Θεοῦ ἐκ μέρους καταξιώθει (τὴν πᾶσαν γὰρ οὐδενὶ δυνατόν ἐστιν ὑποδέξασθαι) τυγχάνει καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀπάντων γνώσεως, καὶ ὄρα μυστήρια Θεοῦ δεικνύοντος αὐτῷ, καὶ προβλέπει τὰ μέλλοντα, καὶ θεωρεῖ ἀποκαλύψεις· ἃ

tiliorem aerem. A Palæstina autem veni in Bithyniam, et in ea nescio quomodo, an humano studio, an divina voluntate (94), Deus scit, dignus habitus sum ordinatione quæ meas vires superat, in eum casum incidens quem Joannes prædixerat. Et undecim mensibus latens in cella tenebrosa, recordatus sum illius beati qui mihi prædixit ea quæ passus sum.

Porro autem hoc quoque mihi narrabat, tanquam profuturus ad hoc, ut per narrationem me deduceret ad patienter ferendam solitudinem: Quadraginta annos versor in hac cella; non vidi faciem feminæ, non ullum nummum, non vidi aliquem mandentem, non comedentem nec bibentem me vidit aliquis.

Cum ergo ab eo recessissem, veni in solitudinem in loco consueto, hæc omnia narrans beatis Patribus qui post duos menses venerunt et sunt cum eo collocauti, iique hæc nobis narrarunt. Cum ad eum venissemus, læto vultu nos excepit et salutavit, se hilarum unicuique ostendens. Rogabamus autem eum ut statim pro nobis perageret orationem, est enim hic mos Patribus qui sunt in Ægypto. Is autem nos interrogavit num inter nos esset clericus aliquis. Postquam autem omnes non esse diximus, nos omnes circumspectans, agnovit eum qui erat occultus: erat autem unus ex nobis qui dignus fuerat habitus diaconatu, cum esset unus frater ejus rei conscius, cui etiam præcepit ut nemini diceret. Qui causa humilitatis, et in talium Patrum comparatione, vix se dignum censebat Christiani appellatione, tantum abest ut alicujus dignitatis. Manu ergo eum ostendens, dicebat omnibus: Hic est diaconus. Cum is autem assidue negaret, et latere conaretur, e fenestra ejus manum apprehensam osculatus est, et admonens eum hortatus est, dicens: Ne irritam facias gratiam Dei, filii, ne mentiaris donum Dei inficians. Mendacium enim alienum est a Christianis, et sive sit in re magna, sive in parva, non est tamen laudabile, cum dicat Servator: Mendacium est a malo (*Joann. VIII*). Is vero convictus tacuit, accipiens paternam ejus reprehensionem. Cum preces autem complevissemus, unus frater ex nobis, quem jam tertia febris vehemens tenebat, rogabat ut curaretur. Cum autem dixisset frater ei conferre afflictionem propter exiguam quæ ei inest fidem, tradens tamen oleum jussit eum iungi. Cum is autem se unxisset, quidquid intus habebat per os emisit, et a febre omnino liberatus, propriis pedibus recessit ad hospitium. Licebat autem videre hominem nonagenarium toto corpore ita afflictum, ut præ exercitatione ne barba quidem nata esset in facie. Nihil enim aliud comedit quam arborum fructus, idque post solis occasum in summa senectute, cum se prius multum exercuisset, et neque panem sumpsisset, neque aliquid ex iis quæ igni admota veniunt in usum. Cum ipse autem nos jussisset sedere, Deo egimus gratias quod ejus frueremur congressione. Is autem cum tanquam dilectos suos filios longo tempore accepisset, ridenti vultu hæc nobis est locutus: Undenam, o filii, et ex

A quam regione ad hominem abjectum et humilem accessistis? Postquam autem diximus patriam, et adjecimus: Pro utilitate animarum nos rarum ad te venimus ab Jerusalem, ut quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis; sunt enim aures minus fideles oculis: et auditionem quidem sæpe consequitur oblivio, rei autem visæ non deletur memoria, sed menti quodammodo imprimitur historia. Ad nos ergo dixit beatus Joannes: Et quid mirandum visuri, o filii charissimi, tantum itineris et laboris tolerantes huc venistis, homines abjectos et humiles videre cupientes, qui nihil habent spectatu dignum nec admiratu? Ubique autem sunt admirandi et laude digni Dei prophetæ et apostoli, qui leguntur in ecclesiis, quos oportet imitari. Valde autem miror, inquit, vestrum studium, quemadmodum tot contemptis periculis, ad nos venistis propter utilitatem, cum nos præ socordia ne ex ipsa quidem spelunca velimus progredi. Sed age nunc, inquit, etiamsi res vestra sit laude digna, ne tanquam re aliqua præclare gesta, vobis sufficere putetis, sed imitemini virtutes quas patres vestri persequuntur. Quod si etiam omnes possederitis, quod quidem est rarum, ne sic quidem vobis ipsis credideritis. Quidam enim qui sic confiderunt, et ad ipsum virtutum fastigium pervenerunt, tandem ex alto ceciderunt. Sed videte num preces vestræ se recte habeant; num conturbata sit cordis vestri puritas; num mens vestra inter orandum sit occupata aliis negotiis; num aliqua alia mentem subiens cogitatio avertat ad aliquid aliud; num aliqua cogitatorum memoria animo exhibeat molestiam. Videte num mundo vere renuntiastis; num ingressi estis tanquam nostram speculantes libertatem; num ad vanam gloriam vestras virtutes venamini, ut ad ostentationem videamini hominibus nostra opera imitantes. Videte ne vobis facessat negotium animi perturbatio, ne honor et gloria et laus humana, ne rerum sacrarum curæ simulatio, aut amor proprius; ne putetis vos esse justos; neque de justitia gloriemini, ne propter virtutes efferamini; ne orantibus cognitionis memoria animo insideat; ne memoria commiserationis aut alicujus alterius rei, neque ipsius universi mundi vobis succurrat. Sin minus; res efficitur vanitas, quando quis Dominum alloquens, deorsum impellitur ab iis quæ ex adverso trahunt cogitationibus. Hæc autem mentis prolapsio unicuique accidit qui hunc mundum non omnino abnegavit, sed veneratur ut ei placeat. Ob multa enim quæ aggreditur, ejus mentem dividunt curæ corporæ et terrestres; et dum deinceps disputat cum animi perturbationibus, non potest Deum videre. Sed neque ipsam cognitionem debet accurate et exacte contemplari, ne si forte fuerit indignus tali possessione, et ejus aliquam partem fuerit consecutus, existimet se totum comprehendisse, et omnino labatur in interitum. Sed oportet semper moderate et pie ad Deum accedere, quantum potest unusquisque mente progredi, et quantum possunt homines consequi. Oportet ergo mentem eorum qui Deum quærunt, otium

agere ab aliis omnibus. Vacate enim et cognoscite, **A** et tandem exercitorem redegit in servitute. inquit, quod ego sum Deus (*Psal. xlv*). Qui ergo Dei cognitionem ex parte est consecutus, universam enim nemo potest accipere, consequitur quoque aliorum omnium cognitionem, et videt mysteria Dei illa ei ostendentis, et prævidet futura, et contemplatur revelationes quales sancti, et efficit virtutes, et obtinet a Deo omnem petitionem.

Alia quoque multa dixit de exercitatione; et quod oportet expectare mortem tanquam vitam bonæ translationis, et non imbecillitatem intueri corpoream; et nec vel quibuslibet obviis implere ventrem: Nam qui, inquit, fuerit satiatus, eadem caput consilia quæ ii qui vivunt in deliciis; sed tentare oportet per exercitationem etiam appetitionum parare impatibilitatem. Nec quærat aliquis ea quæ sunt parata, et animi relaxationem; sed nunc sit imbecillus afflictusque et oppressus, ut regni Dei latitudinis possideat hæreditatem. Oportet enim nos per multas afflictiones intrare in regnum Dei (*Act. xiv*). Est enim, inquit, angusta porta, et arcta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui eam inveniunt. Et: Lata est via quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui ingrediuntur per eam (*Math. vii*). Et oportet, inquit, nos hic contemnere, cum paulo post eamus ad vitam æternam. Nec oportet aliquem efferri ob ea quæ recte a se gesta sunt, sed semper esse humilem, et longiores persequi solitudines, quando seuserit se efferri. Habitatio enim propinqua vicis, eos etiam qui erant perfecti sæpe offendit. Quod etiam psallit David cui tale quid acciderat: Ecce elongavi fugiens, et habitavi in solitudine. Expectabam eum qui salvum me facit a pusillanimitate et tempestate (*Psal. lrv*). Hoc autem accidit multis quoque ex nostris fratribus, et propter arrogantiam exciderunt a scopo.

CAPUT XLIV.

Narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus est.

Erat enim, inquit, quidam monachus qui in propinqua solitudine debebat in spelunca, et omnem ostenderat exercitationem, et propriis manibus panem sibi quærebat (*Ruff., lib. ii, cap. 1*). Postquam autem permansit in orationibus, et profecit virtutibus, in seipso deinceps habuit fiduciam, fretus pulchro suæ vitæ instituto. Qui autem tentat, eum quoque, sicut Job, expetiit ad tentandum, et ei vespere præbet phantasiam formosæ mulieris errantis per solitudinem. Quæ cum ostium invenisset apertum, ingressa est speluncam; et procumbens ad viri genua, petiit ut sibi illic liceret quiescere, utpote quod nox eam apprehendisset. Ille autem cum ejus esset misertus, quod quidem non debuit, eam admisit in speluncam, et de errore illam est percontatus. Illa vero et narravit, et blanda ac fallacia verba inspersit, et sermonem diu cum eo protraxit. Eam autem sensim nescio quomodo pelliciebat ad amorem; pluraque deinceps verba inter se conserunt, ridentque ac subrident, cumque ipsa multo sermone seduxit, et deinde contractatione manus et barbæ et cervicis;

Cum autem ille internis versaretur cogitationibus, deinde ut qui jam rem haberet in manibus, reputans opportunitatem et voluptatis explendæ securitatem, cogitationi assentitur, et tentat cum ea habere consuetudinem, ut qui jam evasisset insipiens et equus in feminas insaniens. Illa vero cum repente magna voce exclamasset, evasit evanescentes ex ejus manibus non secus ac umbra aliqua. Risus autem in aere auditur multorum dæmonum qui ipsum increpabant, et in fraudem induxerant, et magna voce ad ipsum clamabant: Qui se exultat, humiliabitur (*Lucæ xli*). Tu autem usque ad cælos quidem es exaltatus, humiliatus vero es usque ad abyssos. Exinde surgit mane nocturnum luctum attrahens; et cum totum diem transeisset in lamentatione, sua desperata salute, quod non debuit, in mundum reversus est. Hoc est enim maligni studium, ut quando quempiam iriserit, eum redigat ad insipientiam, ut non possit deinceps surgere. Unde, o filii, non est nobis conducibilis propinqua vicis habitatio, neque mulierum collocutio, ut ex quibus oriatur memoria, quæ non potest deleri, quam ex visu attrahimus et collocutione. Sed neque debemus animum despondere, et nos ipsos detrudere ad desperationem. Jam enim ii quoque qui non spem abjecerunt, non fuerunt privati Dei misericordis clementia.

CAPUT XLV.

De fratre qui ductus fuit pœnitentia, ejusdem abbatis Joannis narratio.

Erat enim, inquit, alius adolescens in civitate, qui multa mala fecerat, et gravior peccaverat (*Ruff., lib. ii, cap. 1*). Qui Dei nutu, propter multa peccata compunctus, veniens ad sepulera, priorem suam vitam deslevisit; pronus cadens in faciem, et non audentem vocem emittere, nec Deum nominare, neque supplicare, ipsa quoque vita seipsum indignum existimans. Et cum ante mortem se inclusisset in sepulcris mortuorum, et suam vitam diceret, gemitabat ex profundo cordis. Cum jam autem ab eo tempore præterisset hebdomada, noctu ei assistunt dæmones, qui ejus vitæ prius damnum attulerant, clamantes et dicentes: Ubi est ille scelestus et profanus, qui libidinibus et lasciviis exsatiatus, nunc nobis intempestivus, temperans et honestus repente apparuit; et quando non potest amplius, tunc vult esse Christianus, et probis compositisque moribus? Equidnam tibi boni amplius futurum expectas, cum sis nostris malis impletus? Non hinc cito exsurges? Non venies ad ea quæ sunt nobiscum consueta? te manent scorta et caupones. Non venies, et frueris cupidinibus, cum sit cuncta alia tibi spes extincta? Velox ad te omnino veniet iudicium, qui sic teipsum perimis. Et cur miser festinas ad supplicium? cur autem contendis tibi pœnas citius infligere? Multaque alia dicentes: Noster es, in nostrum ordinem es relatus, exercuisti omnem iniquitatem. Tu es nobis omnibus obnoxius, et audes fugere? non assentieris? non respondebis? non simul egredieris? Postquam autem ille constans

οὐ ἔγωγοι· καὶ δυνάμεις ἐπιτελεῖ, καὶ φίλος γίνεται Θεοῦ, καὶ πᾶν αἴτημα παρὰ Θεοῦ κομίζεται.

Ἐπέ τε ἄλλα πολλὰ καὶ περὶ ἀσκήσεως, καὶ ὅτι δεῖ τὸν θάνατον ὡσπερ ἀγαθῆς ζωῆς μετᾶθεσιν περιμένειν, καὶ μὴ προορᾶν ἀσθένειαν σωματικὴν, καὶ μὴ ἐμπιπλᾶν κἂν τῶν τυχόντων γοῦν τὴν γαστέρα. Κορεσάμενος γὰρ τις, φησὶν, τὰ αὐτὰ τοῖς τρυφῶσι πάσχει βουλεύματα, ἀλλὰ πειρᾶσθαι δεῖ ἀσκήσεως, καὶ τὴν τῶν ὀρέξεων ἀπάθειαν κτῆσασθαι. Καὶ μηδεὶς τὰ ἔτοιμα καὶ τὴν ἀνεσιν ἐπιζητήτω, ἀλλὰ στενούσθω νῦν καὶ θλιθέσθω, ἵνα τὴν εὐρυχωρίαν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας κληρονομήσῃ. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς, φησὶ, διὰ πολλῶν θλίψεων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν. Τί; στενὴ γὰρ, φησὶν, ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν· καὶ ὄλγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. Τί; πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν· καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ πορευόμενοι δι' αὐτῆς. Καὶ τί; δεῖ, φησὶν, ὀλιγωρεῖν ἐνταῦθα ὄλιγον ὑστερον εἰς αἰώνιαν ἀνάπαυσιν ἀπύοντας. Καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐπαρεσθαι τινὰ ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ κατορθώμασιν, ἀλλὰ ταπεινοῦσθαι πάντοτε, καὶ τὰς μακροτέρους ἐρήμους μεταδιώκειν, ἥνικα τις αἰσθάνηται ἑαυτὸν ὑπεραιρούμενον. Ἡ γὰρ πλησίον τῶν χωρῶν διαγωγὴ πολλὰκις καὶ τοὺς τελείους; ἔδραψε. Διόπερ καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλει τοιοῦτον τι πεπονήτως· Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φωναδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ. Προσεδεχόμενην τὸν Θεὸν τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ καταγιόδος. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν πεπόνθασιν τοιοῦτο, καὶ δι' ἀλαζονείαν τοῦ σκοποῦ ἐκπεπτώκασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀδελφῶ.

Ἦν γὰρ τις τῶν μοναχῶν, φησὶν, ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ, ἐν τῷ σπηλαίῳ διάγων, πᾶσαν ἀσκησιν ἐνδεξάμενος, καὶ χερσὶν οἰκείαις τὸν ἑαυτοῦ ἄρτον ποριζόμενος. Ὡς δὲ προσέμενε ταῖς δεήσεσι, καὶ προσέκοπτε ταῖς ἀρεταῖς, ἐφ' ἑαυτῷ λοιπὸν ἐπεποιήθη θρασῶν ἐπὶ τῇ καλῇ πολιτείᾳ. Ὁ δὲ πειράζων αὐτὸν, ὡς τὸν Ἰωβ ἐξήτήσατο. Καὶ δὴ φαντασίαν αὐτῷ παρέσχε πρὸς ἐσπέραν γυναικὸς εὐμόρφου πλανωμένης κατὰ τὴν ἔρημον, ἥτις εὐρούσα τὴν θύραν ἀνεωγμένην εἰσεπήδησεν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ προσέειπεν αὐτῷ· Ὁ ἀνδρὸς ἦται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀνάπαυσιν, ὡς ἐσπέρας αὐτὴν καταλαβούσης. Ὁ δὲ ὡς ἠλέησεν αὐτήν, ὑπερ οὐκ ὤφειλεν, καὶ ἐδέξατο αὐτὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ τοὶ ἐπυθάνετο αὐτῆς τὴν πλαάνην· ἡ δὲ ὡς ἀπήγγειλε, καὶ λόγους αὐτῷ κοιλίας καὶ ἀπάτης ὑπέσπειρε, καὶ παρέτεινεν ἐπὶ πολὺ αὐτῶν τὴν ὀμιλίαν, ἠρέμα δὲ πῶς αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἔρωτα προσκαλεῖτο· καὶ λόγοι πλείους λοιπὸν πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς γίνονται, καὶ γέλως, καὶ μειδίαμα. Ἀπεπλάνησε δὲ αὐτὸν πολλὴ ὀμιλία, καὶ τὸ ἐντεῦθεν λοιπὸν, ἀφῆ χειρὸς καὶ γενεῖου, καὶ ἀυχένης, καὶ ἠχμαλώτευσεν τῶς τὸν ἀσκητήν. Ὡς δὲ ἐστρέφετο μὲν ἐκεῖνος ἐνδοθεν τοῖς λογισμοῖς, ἅτε δὴ ἐν χερσὶν ἔχων τὸ πρᾶγμα, τὴν εὐκαρίαν καὶ τὴν

PATROL. GR. XXXIV.

ἄδειαν τοῦ ἐκτελεῖν, τὴν ἠδονὴν λογιζόμενος, συνεκατέθετο λοιπὸν τῇ διανοίᾳ, καὶ συνελθεῖν αὐτῇ ἐπειράτο, ἄφρων ἦδη καὶ θηλυμανῆς καὶ ἱππος γενομένος. Ἡ δὲ ἐξαίφνης μέγα ἀναβοήσασα, ἄφαντος ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γέγονεν, ὡσπερ σκιά τις ἀποδραμούσα. Γέλως δὲ αὐτῷ ἄκρι πολλῶν ἀκούεται διαιμόνων ἐλεγχόντων αὐτὸν, καὶ τῇ ἀπάτῃ παραγόντων καὶ μεγάλῃ φωνῇ πρὸς αὐτὸν βοώντων· Πᾶς ὁ ὕψων ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. Σὺ δὲ ὑψώθης ἕως τῶν οὐρανῶν, ἐταπεινώθης δὲ ἕως τῶν ἀβύσσων. Ἐντεῦθεν ἀνίσταται τὸ πρῶτ' ἐν νυκτερινῶν πένθος. ἐπισυρόμενος, καὶ διημερεύσας ἐν τοῖς θρήνοις, ἀπογνοὺς ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, εἰς τὸν κόσμον πάλιν ὑπέστρεψεν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τοῦ πονηροῦ τὸ ἐπιτήδευμα, ὅταν τινὰ κατακαλίσῃ, εἰς ἀφροσύνην αὐτὸν καθίστησιν, ἵνα τοῦ λοιποῦ μηκέτι δύνηται ἀναστῆναι. Ὅθεν, ὡς τέκνα, οὐ συμβάλλεται ἡμῖν ἡ πλησίον τῶν χωρῶν οἰκησις, οὐδὲ τῶν γυναικῶν συντυχία ἀνεξάλειπτον ὄχλοῦσα μνήμη, ἣν ἐκ τῆς βίβως καὶ ὀμιλίας ἐπισπώμεθα. Οὐτε δὲ ὀφειλομεν ἑαυτῶν ἀπογῶναι, καὶ εἰς ἀνεπιστίαν ἑαυτοὺς καταγαγεῖν. Ἡγὼ γὰρ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ ἀπογόντων παρὰ τοῦ ἐλεῆμονος Θεοῦ φιλανθρωπίας οὐκ ἐστερηθήσαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ κινήθρος μετανοῖα τοῦ αὐτοῦ ἀδελφῶ Ἰωάννου διήγησις.

Ἦν γὰρ τις ἕτερος, φησὶ, νεανίας ἐν τῇ πόλει πάνυ πᾶμπολλα ἐργασάμενος, καὶ χαλεπῶς ἡμαρτηκῶς, ὅς νεύματι τοῦ Θεοῦ κατανυγείς ἐπὶ ταῖς πολλαῖς ἀμαρτίαις, καὶ τοὺς τάρους καταλαβὼν, τὴν προτέραν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀπωδύρετο, ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτὸν καταβαλὼν, μὴ καὶ τολμῶν ἀφιέναι φωνὴν, μηδ' ὀνομάζειν Θεὸν, μηδὲ ἱκετεύειν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγούμενος καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ πρὸ θανάτου ἐν τοῖς νεκροτάφοις ἑαυτὸν κατακλείσας· καὶ ἀπειπὼν ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν, ἔστανε μόνον κᾶτωθεν ἐκ τοῦ βάλθους τῆς καρδίας. Ἐβδομάδος δὲ ἐπ' αὐτῷ παρελθούσης, νύκτωρ αὐτῷ ἐφίστανται οἱ δαίμονες οἱ τὸ πρὶν αὐτοῦ τὴν ζωὴν καταβλάψαντες· κεκραγότες καὶ λέγοντες· Ποῦ ὁ μιαιρός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ ταῖς λαγνείαις ἱκανῶς κορεσθείς, νῦν ἡμῖν ἄκαιρος σώφρων καὶ καλὸς ἀνεφάνη, καὶ ὅτι οὐκέτι δύναται, τότε Χριστιανός καὶ εὐτακτος εἶναι βούλεται; καὶ τί καλὸν ἔτι ἐσσεσθαι σεαυτῷ προσδοκᾶς ἐμφορηθείς τῶν ἡμετέρων κακῶν; οὐκ ἀναστήσῃ ταχὺ ἐκεῖθεν, οὐκ ἐπὶ τὰ συνήθη μεθ' ἡμῶν ἤξεις; μένουσί σε πόρνοι καὶ κάπηλος· οὐκ ἐλεύσῃ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀπολαύσεις, πάσης σου τῆς ἀλλῆς ἐλπίδος κατασβεσθείσης; ἤξει σοι πάντως ταχὺ ἡ κρίσις οὕτως ἑαυτὸν ἀναιροῦντι. Καὶ τί σπεύδεις πρὸς τὴν τιμωρίαν, ὡς ἄθλιε; τί δὲ φιλονεικεῖς, θάπτον ἐπελθεῖν σοὶ τὴν δίκην; ἄλλα τε πολλὰ λέγοντες, Ἡμέτερος εἶ, ἡμῖν συνετάξω· ἀνομίαν ἤσκησας πᾶσαν, πάντων ἡμῖν ὑπεύθυνος; γέγονας, καὶ δραπετεύειν τολμᾶς; Οὐκ ἀποκρίνη; οὐ συντάσῃ; οὐ συνεξελεύσῃ; Ὡς δὲ ἐκεῖνος πρὸς ταῖς οἰμωγαῖς καρτερῶν οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ὑπέειχεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λόγον,

36

ἐπὶ πολὺ ἐπιμενόντων αὐτῶ τῶν δαιμόνων· ὡς δὲ οὐδὲν ἦν οὐσαν πολλάκις ταῦτα λέγοντες, διαλαβόντες αὐτόν οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ δαίμονες, ἤκιστον χαλεπῶς ἄπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ καταξαινοντες, καὶ βασανίσαντες αὐτὸν χαλεπῶς, ἡμιθανῆ καταλιπόντες ἔρχοντο. Ὁ δὲ οὐδὲν ἤττον ἀκίνητος ἐνθαπερ αὐτὸν κατέλιπον, ἔκειτο στένων αὖθις, ἐπειδὴ τῇ ψυχῇ συνελέξατο. Τῶν δὲ οἰκείων αὐτοῦ κατ' ἔχνος ἀναστρέφοντων αὐτὸν, καὶ εὐρόντων, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ σώματος συμφορᾶς μαθόντων, ἤξιον αὐτὸν ἀγαγεῖν οἶκαδε. Ὁ δὲ ἐπεὶ πολλάκις βιασαμένους ἀντέσχε· καὶ πάλιν αὐτὸν τὴν ἐπιούσαν νύκτα χεῖρω τῶν ἔμπροσθεν οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διατίθενται. Καὶ οὐδὲ οὕτως πάλιν αὐτὸν οἱ προσήκοντες πείθουσι μεταστῆναι τοῦ τόπου, κρείττον εἶναι τεθνᾶναι λέγοντα ἢ ἐν τοιαύταις τοῦ βίου κηλίσαι ζῆν. Ἡ τρίτη νύξ τῶν δαιμόνων μικροῦ πάντη τὸν ἀνθρωπὸν τῆς ζωῆς ἀπῆλλαξεν ἀνηλεῶς ἐπιπεσόντων αὐτῷ ταῖς βασάνοις. Ὡς δὲ οὐκ εἶδον ἐνδόντα, ἔρχοντο, ἔπνον μὲν καταλιπόντας τὸν ἀνθρωπὸν. Ἀπερχόμενοι γοῶν ἔκεκράγασι λέγοντες· Ἐνίκησας, ἐνίκησας. Καὶ οὐκέτι αὐτῷ συνήνησεν οὐδὲν δεῖνόν, ἀλλ' ἀφρόως τὸν τάφον ἔκλεισεν ἕως ἔξῃ, ἀσκήσας καθαρὰν τὴν ἀρετὴν· οὕτως καὶ Θεῶν τίμιος γενόμενος ἐν δυνάμει καὶ θαυμάτων ἐπιδείξεσιν, ὥστε πολλοῖς καὶ θαῦμα καὶ ζῆλον καλῶν ἐπιτηδευμάτων παρασχεῖν. Ἐν τούτοις πλείστοι καὶ τῶν σφόδρα ἀπεγνωκότων ἑαυτὸν μετήλθον τὰς καλὰς πράξεις καὶ κατορθώσεις. Καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς Γραφῆς λεγούσης, Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Προηγούμενος οὖν, τέκνα, ταπεινοῦροσύνην ἀσκήσωμεν, κρηπίδα πᾶσων οὐσαν τῶν ἀρετῶν. Πάνυ δὲ συμβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ μακροτέρα ἐρημὸς πρὸς τὴν ἄσκησιν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Διήγησις τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου περὶ ἐκπεσότων καὶ μετανοήσαντος.

Γέγονε γάρ τις καὶ ἕτερος μοναχὸς τὴν πόρρω ἐρημὸν κατελιθῶς, καὶ ἐν πολλοῖς ἔτεσι τὰς ἀρετὰς κατορθώσας. Ἐν γῆρει λοιπὸν τυγχάνων τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐπειράτο. Ἦν γὰρ πάνυ ἀσκητῆς τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, καὶ ἐν εὐχαίᾳ καὶ ἐν ὕμνοις καὶ θεωρίαις πολλαῖς διημερεύων, καὶ ὁράσεις θειοτέρας τινὰς ἑναργῆς θεοῦραϊ. Τοῦτο μὲν ἐξηγητόρως, τοῦτο δὲ καθ' ὕπνου, καὶ σχεδὸν ἔχνος ἐπέληπτο τῆς ἀσωμάτου ζωῆς, οὐ γῆν φυτεύων, οὐδὲ φροντίζων διαίτης, οὐδὲ ἐν τοῖς φυτοῖς ζητούν, ὅ τι παρέχοι τῷ σώματι δεομένῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῆς χλόης οὐδὲ ἄγραν ὀρνίθων οὐδὲ ἄλλου τινὸς μετήρχετο ζῶου. Ἀλλὰ πεποιθήσεως γέμων εἰς Θεὸν ἐξότου ἐκ τῆς οἰκουμένης μετήλθεν ἐκεῖ, καὶ λόγον οὐδενὸς εἶχεν ὅπως αὐτῷ τρεφόμενον διαμῆνοι τὸ σῶμα. Ἀλλ' ἐν λήθῃ πάντων ἑκὼν ἀνείχεν ἑαυτὸν, τελείῳ πόθῳ πρὸς Θεὸν παραμένων καὶ περιμένων τὴν κλήσιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου μετᾶθεσιν, καὶ τῷ πλείστῳ γε, τῇ τέρψει τῶν φαινομένων καὶ ἐπιζομένων ἐτρέφετο, καὶ οὔτε τὸ σῶμα κατετήκατο αὐτῷ τῇ παρατάσει, οὔτε ἄθυμο· ἦν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν σεμνῇ τινι καταστάσει τὴν καλὴν ἐξῆν ἔσχε· πλὴν ἀλλὰ τιμῶν αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ τινος τεταγμένου χρόνου, δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἐδίδου, φαίνεσθαι τε καὶ εἶναι, καὶ χρῆσθαι· καὶ εἰσιῶν ἐν τῷ σπηλαίῳ

ἡνίκα ἠσθάνετο δεομένου τοῦ σώματος, εὕρισκέ τε τὴν τροφήν, καὶ προσκυνήσας, καὶ εὐωχηθεὶς πάλιν, τῶν ὕμνων ἀπήλαυεν, ἐπιμόνος τῆς εὐχῆς καὶ τῆς θεωρίας ἐχόμενος, θάλλων ὀσημέραι, καὶ ἐπιτιδούς τῷ παρόντι, καὶ τῷ μέλλοντι τῆς ἐλπίδος ἐπὶ τὸ μείζον προβαίνων ἀεὶ, καὶ σχεδὸν ἐθάρασε περὶ τῆς ἀμείνονος αὐτοῦ λέξεως, ὡς ἔχων αὐτὴν ἐν χερσὶν ἦδη, ὃ καὶ γέγονεν αὐτῷ, μικροῦ δεῖν ἀποπεσόντος ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτῷ πειρασμοῦ. Τί γὰρ οὐ λέγομεν αὐτοῦ τὴν παρ' ὀλίγα πτώσιν; ὡς γὰρ εἰς τὸ φρόνημα τοῦτο προήλθεν, ἔλαβεν ἑαυτὸν οἰόμενος πλέον εἶναι ἢ τῶν πολλῶν, καὶ ὡς ἤδει τι παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μείζον τι κεκτημένος· καὶ τοιοῦτος ὢν λοιπὸν ἑαυτῷ ἐπεποιθεῖ. Γενῶνται οὖν οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῷ πρῶτόν τις μικρὰ βραθυμία, ὅσον μὴδὲ εἶναι βραθυμίαν δοκεῖν· εἶτα φύεται μείζων ἀμέλεια, εἶτα ὅσον καλασθησιν εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ὕπνων ὀκνηρότερον διανίστατο πρὸς τοὺς ὕμνους, καὶ τὸ τῶν εὐχῶν ἦδη ἀργότερον, καὶ ὁ ὕμνος οὐχ οὕτως ἐκτεταμένος· καὶ ἡ ψυχὴ βουλομένη, φησὶν, ἀναπαύεσθαι, καὶ ὁ νοῦς ἔπασσε κάτω, καὶ οἱ λογισμοὶ βεβασμούς τινας ἔπασχον· καὶ ποῦ τις ἐν τοῖς κρυφίοις καὶ ἀμέλεια ἐμελετάτο, πλὴν ἀλλ' ὁ ἐθισμὸς ἐκ τῶν ἐμπροσθεν ἀπήγῃν πως ἐπὶ τὸν ἀσκητὴν, ὡσπερ βύμη τις ἐκ τῆς ὀρμῆς ἐκείνης· καὶ διεσώζεε τέως. Καὶ ποτε εἰσελθὼν μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς πρὸς ἐστέραν, εὗρεν τὸν ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης θεῶθεν αὐτῷ χορηγούμενον, καὶ ἀνεκτίσαστο· ἐν νῦν δὲ τὰς μειώσεις ἐκείνας οὐκ ἀπεβάλετο· οὐδὲ ἐλογίσαστο ὅτι τὰ παροράματα τὴν σπουδὴν βλάπτει, οὐδὲ ἐπὶ τὴν ἴασιν ἐτρέπετο τοῦ κακοῦ· ἀλλὰ μικρὸν ᾤθηθι τὸ παρ' ὀλίγον, τῶν δεόντων ἀποπεσεῖν. Τοιγαρὸν ἔρωσ ἐπιθυμίας ἀρπάσας εἰς τὸν κόσμον ἀπήγαγεν τοῖς λογισμοῖς· ὁμοῦ ἐπισχῶν ἑαυτὸν τέως τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἐπὶ τὴν συνήθη τρεπόμενος ἄσκησιν, καὶ εὐξάμενος, καὶ ἀμνήσας εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ, τὸν μὲν ἄρτον εὗρεν αὐτῷ παρακείμενον οὐχ οὕτω δὲ ἐπιμελῆ καὶ καθαρὸν, ἀλλὰ βερτυπωμένον πως ἦδη. Καὶ θαυμάσας καὶ κατηφῆς πως γενόμενος, ὁμοῦ μετέσχε καὶ ἀνεκτίσαστο. Τρίτῃ νύξ γέγονε, καὶ τριπλάσιον τὸ κακὸν προσετίθετο. Καὶ γὰρ θάττον ὁ νοῦς αὐτῷ τοῖς λογισμοῖς ἐγκατέσκηψεν. Ἡ μνήμη δὲ αὐτῷ ὡς ἂν παρούσης γυναικὸς καὶ συνανακειμένης συνδιετίθετο. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐν ὀφθαλμοῖς εἶχεν, καὶ ὡς πράττων αὐτὸ διετέλει. Ἐξῆλθε δὲ ὁμοῦ καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ τὴν εὐχὴν καὶ τοὺς ὕμνους, οὐκέτι καθαρὰς ἔχων τὰς ἐνθυμήσεις· ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρεφόμενος μετεωρίζετο τοὺς ὀφθαλμούς ὡς κάκει ἀκοντίζων. Διέτεμνον γὰρ αὐτοῦ τὸ καλὸν ἔργον αἱ μνημαὶ τῶν ἐνθυμημάτων. Ἐσπέρας οὖν ἐπανήλθεν ἄρτον δεόμενος, τὸν δὲ εὗρε μὲν ἐν τῇ τραπέζῃ ὅσον ὑπὸ μυῖων ἢ κυνῶν βεβρωμένον, καὶ λείψανόν τι τῶν ξηρῶν ἐξωθεν. Τότε στένει μὲν καὶ διακρύβει, ἀλλ' οὐχ ὅσον ἱκανῶν, οὐδὲ ὅσον ἐπιστεῖλαι τὴν ἀτοπίαν, καὶ στραφείη οὐχ ὅσον ἠθέλειεν, ἔτοιμος ἦν ἀναπαύεσθαι. Ἐπῆλθον δὲ αὐτῷ οἱ λογισμοὶ ἀθρόως πάντοθεν αὐτὸν περιέχοντες, καὶ πολεμοῦσιν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ εὐθὺς αἰχμάλωτον αἵρουσιν εἰς τὸν κόσμον. Ἀναστάς δὲ ἔρχετο ἐπὶ τὴν οἰκουμένην διὰ τῆς ἐρήμου νυκτοπορῶν. Καταλαβούσης δὲ αὐτὸν τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς οἰκουμένης ἐτι μακρὰν

in fletibus, ne aures quidem eis præbebat, et nec A
verbum respondebat eum diu urgentibus dæmonibus;
postquam, inquam, nihil effecerunt, eadem sæpe
illi dicentes, acceperunt eum mali et turpes dæmo-
nes, et totum ejus corpus male multarunt, eum
graviter flagris cadentes; et cum eum graviter tor-
sissent, abierunt eo relicto semimortuo. Ille autem
nihil secius immobilis jacebat ubi eum relique-
runt, rursus gemens postquam animum college-
rat. Cum autem ejus necessarii eum investigassent
et invenissent, et causam ejus quod ipsius corpori
acciderat didicissent, rogabant eum ut domum redi-
ret: is autem cum vim ei sæpe attulissent, restitit.
Rursus autem sequenti nocte eum iisdem de causis
pejus quam prius affecerunt dæmones; et ne sic qui-
dem ejus consanguinei ei persuadent ut emigret, B
dicens satius esse mori quam vivere in talibus vitæ
maculis. Tertia nox propemodum fecit ut excederet
ab hominibus, cum crudelibus tormentis in eum inva-
sissent dæmones, et eum vexassent usque ad extre-
mam spiritum. Postquam autem viderunt eum non
concessisse, recesserunt, homine relicto exanimi.
Recedentes itaque exclamarunt, dicentes: Vicisti, vi-
cisti, vicisti. Neque ei amplius aliquid mali occurrit;
sed in purissimo sepulcro pure habitavit dum vixit,
puram exercens virtutem. Is Deo quoque fuit pretio-
sus, et virtutibus, miraculorum effectioibus; adeo
ut et multos in admirationem induxerit, et ad zelum
adduxerit et æmulationem honestorum institutorum.
Hinc factum est ut multi quoque ex iis qui de se
valde desperaverant, bonas actiones aggressi sint, et C
se recte gesserint, eisque factum est id quod dicit
Scriptura: Omnis qui seipsum humiliat exaltabitur
(Lucæ xiv). Præcipue ergo, o filii, exerceamus humi-
litem, quæ est fundamentum primum omnium vir-
tutum. Nobis autem multum quoque confert solitudo
longior et remotior.

CAPUT XLVI.

*Alia narratio abbatis Joannis, de eo qui lapsus, ductus
est poenitentia.*

Fuit enim alius quoque monachus qui ulteriorem
occuparat solitudinem, et multis annis se recte et
ex virtute gesserat (Ruff., lib. II, cap. 1). Qui cum
esset deinceps senio confectus, tentabatur a dæmo-
num insidiis. Silentium enim valde amplectebatur
exercitator, et in orationibus et hymnis et multis D
contemplationibus diem transigebat, et visiones quas-
dam divinas clare videbat, partim quidem vigilans,
partim vero etiam in somnis; et somni propemodum
expers tenebatur a vita incorporea, non terram plan-
tans, neque victus ullam curam gerens, neque in
plantis quærens quod egenti præberet corpori. Sed
neque avium aucupium, neque ullum animal perse-
quebatur; sed fiducia plenus, ex quo ex regione ha-
bitabili illic migrarat, nullam habebat rationem ut
ei permaneret corpus nutritum, sed omnium oblitus,
se perfecto sustinebat in Deum desiderio, exspectans
vocationem, et ex hoc mundo migrationem; et ut
plurimum quidem alebatur delectatione eorum

quæ non cernuntur et sperantur, et neque diurni-
tate ei corpus macerabatur, neque crebatur tristisque
erat anima, sed in quodam honesto ac venerando statu
bonum habebat habitum. Verum enimvero Deus eum
honorans, post præfinitum temporis intervallum.
dabat ei super mensam panem duorum vel trium die-
rum, ut et videretur, et esset, et eo uteretur. Et in-
grediens in speluncam, quando sentiebat corpus in-
digere, inveniebat nutrimentum. Et cum adorasset
et cibum sumpsisset, hymnis rursus fruebatur, per-
severans in precibus et contemplatione, in dies ger-
minans, et se tradens præsentī virtuti et futuræ spei,
semper magis magisque progrediens; et fere jam de
meliori sua sorte confidebat, tanquam jam eam ha-
beret in manibus: quod etiam fuit ei causa lapsus,
cum propemodum excideret per eam quæ ipsum pos-
tea invasit tentationem. Quid enim non dicimus ejus
eum qui prope fuit casum? Postquam enim ad hanc
processit cogitationem, paulatim imprudens eo de-
venit, ut existimaret se esse pluris quam alios, et
jam majus quid possidere quam alii homines; et cum
talī esset, jam deinceps in seipso habuit fiduciam.
Ei ergo gignitur haud ita diu post primum parva
quædam animi remissio, ut ne videretur quidem esse
remissio. Deinde oritur major negligentia, quæ de-
inde eousque progressa est ut sentiretur; nam et ex
somnia tardius surgebat ad hymnos, et erant preces
paulo otiosiores, nec hymnus adeo prolixus, et dicit
ei anima se velle requiescere, et mens ei annuit; et
fluctuabant et vagabantur ei cogitationes, et jam oc-
culte aliquid absurdi meditabatur. Sed prior assue-
factio adhuc exercitorem quodammodo abducebat,
veluti quidam motus ex priori illa incitatione, et eum
interim conservabat. Et aliquando post solitas preces
ingressus vespere, invenit panem super mensam, qui
ei suppeditabatur divinitus, et se refecit. Quo tem-
pore nec illas execrabiles abiecit cogitationes, neque
reputavit animam lædi a contemplatione, neque con-
versus est ad quærendam mali curationem; sed pa-
rum duxit parum abesse quominus excideret ab iis
quæ decet facere. Amor itaque cupiditatis eum rap-
tum cogitatione in regionem abduxit habitabilem.
Cum se tamen interim cohibuisset in diem sequen-
tem, ad consuetam conversus exercitationem, cum
orasset et hymnos dixisset, ingressus speluncam,
invenit quidem panem sibi appositum, sed non tam
diligenter confectum, nec tam purum, sed sordidum
et inquinatum. Qui etsi esset id admiratus, et tristitia
affectus, sumpsit tamen, et se refecit. Successit tertia
nox, et triplex malum addidit. Etenim mens ejus
cito irrupit in cogitationes. Ita autem erat ei affecta
memoria, ut videretur una cum eo adesse femina et
simul accumbere, et eam rem habebat in oculis, et
eam veluti facere perseverabat. Egressus tamen est
tertio quoque die ad opus, et preces, et hymnos, sed
non habens amplius mundas cogitationes, sed fro-
quenter conversus, in altum tollebat oculos, eos huc
et illuc torquens; ejus enim pulchrum opus inter-
rumpebant memoriæ cogitationum. Vespere ergo re-

versus pane indigens, illum quidem invenit in mensa, veluti corrosum a muribus aut canibus, et foris siccas quasdam reliquias. Tunc ingemiscit quidem et lacrymatur, sed non quantum satis esset ad coercendam nequitiam. Nutritusque non quantum volebat, se parabat ad quietem. Eum autem acervatim invaserunt cogitationes, eum undique circumdantes; et ejus mentem oppugnant, et captivum statim in mundum abducunt. Surgens autem ivit versus regionem quæ habitatur, ingrediens noctu per solitudinem. Cum autem dies eum apprehendisset, et quæ habitatur regio adhuc procul abesset, et eum æstus affligeret, defatigatus est. Undequaque autem in orbem considerans circumspicit, an alicubi appareret monasterium, in quod ingressus requiesceret. Quod etiam accidit, eum excipientibus quibusdam piis et fidelibus fratribus, qui cum eum tanquam patrem germanum aspexissent, vultum ejus et pedes laverunt; et cum orassent, mensam apposuerunt, et rogant ut quæ erant apposita sumeret cum charitate. Postquam autem se refecit, postularunt fratres ut verbum salutis ab eo acciperent, et quam ratione possent servari a laqueis diaboli, et quemadmodum superarent turpes cogitationes. Is autem ipsos tanquam pater filios admonens, hortabatur ut essent fortes et constantes in laboribus, ut qui essent paulo post in summa quiete collocandi. Multa quoque alia cum eis disserens de exercitatione, eos valde juvit. Cum autem cessasset ab admonitione, et se parum recollegisset, considerabat quemadmodum alios admonens, se non monebat nec corrigebat; et se esse victum intelligens, cursu rursus rediit in solitudinem, seipsum deflens, et dicens: Nisi quia Dominus mihi opem tulisset, propemodum in inferno habitasset anima mea (*Psal. xcix*). Propemodum in omne malum sum redactus, propemodum me in terra confecerunt. Et in eo factum est quod dictum est: Frater qui a fratre adjuvatur, est tanquam urbs munita et excelsa, et tanquam murus qui non potest corruere (*Prov. xviii*). Quamquam abhinc toto vitæ tempore luxit perpetuo, privatus mensa quæ ei dabatur divinitus, et panem suum quærens cum labore. Nam cum se in spelunca inclusisset, et sibi saccum et cinerem substravisset, non prius e terra surrexit, nec cessavit flere, quam vocem angeli audiisset ei dicentem in somnis: Accepit Dominus tuam poenitentiam, et tui est misertus; deinceps autem vide ne decipiaris. Ad te enim venient fratres quos admonuisti, et afferent ad te eulogias, quas cum acceperis, vesceris cum ipsis, et perpetuo Deo ages gratias.

Hæc ergo vobis narravi, o filii, ut humilitatem exerceatis, seu in parvis, seu in magnis esse videamini. Hoc est enim primum præceptum Servatoris, qui dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (*Matth. vi*). Et ne decipiarni a dæmonibus, qui vobis visa et phantasias excitant; sed si quis ad vos venerit, aut frater, aut amicus, aut mulier, aut pater, aut magister, aut mater, aut soror, primum extendite manus ad orationem; et si sit phantasma, fugiet a vobis. Et si vos decipiant dæmo-

nes aut homines, vobis assentantes et laudantes, ne eis pareatis, nec mente efferamini: nam me quoque sæpe noctu sic deceperunt dæmones; et neque me sinebant orare, nec quiescere, quasdam mihi phantasias præbentes tota nocte, et mane illudentes humi procumbebant, dicentes: Condona nobis, abba, quod tibi labores præbuimus tota nocte. Ego autem dicebam illis: Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem (*Psal. vi*); ne tentetis servum Domini.

Quare vos quoque, o filii, quietem perscrutamini, vos semper exercentes ad contemplationem, ut puram possideatis mentem, Deum rogantes. Nam ille quoque est bonus exercitator, qui assidue in mundo exercetur, et in honestis occupatur actionibus: qui humanitatem ostendit et clementiam, hospitalitatemque et charitatem, et fecit eleemosynas, et bene facit advenientibus, et opem fert laborantibus, et permanet citra ullam offensionem. Est quidem hic quoque valde bonus; versatur enim in actione et præcepta exsequitur; sed in rebus terrenis occupatur. Illis quidem certe præstantior est et major qui versatur in contemplatione, qui a rebus agendis se transfert ad intelligentiam, eas res aliis relinquens providendas, ipse autem et seipso abnegato, et sui oblitus, scrutatur cælestia, Deo omnium solutus et expeditus assistens; a nulla autem alia cura retro avulsus. Qui est enim hujusmodi, una cum Deo degit, una cum Deo versatur, assiduis hymnis Deum semper celebrans.

Novi enim ego hominem in solitudine, qui decem annos cibi terreni nihil gustavit, sed ei angelus tertio quoque die cælestem cibum ad eum afferbat, et ei in os injiciebat, isque erat et instar cibi et potus. Scio quoque ad hunc hominem in phantasia venisse dæmones, ostendentes angelicos exercitus, et currus ignis, et multos satellites, tanquam alicujus regis venientis, et ei dicentes: In omnibus te recte et ex virtute gessisti, o homo; de cætero me adora, et tanquam Eliam te assumam. Dicebat autem apud se monachus: Adoro quotidie Regem meum et Servatorem; et si hic esset ille, non hoc a me peteret. Postquam autem ei dixit quod habebat in animo; Dominum meum et Regem habeo Deum, quem semper adoro, tu autem non es rex meus, ille protinus evanuit. Hæc autem tanquam de alio disserens, instituta vitæ suæ, et res gestas volebat celare. Qui autem una cum eo erant patres, eum dicebant hæc vidisse.

Hæc et alia multa nobis narrans beatus Joannes, et tres dies ad nonam usque disserens, nostras curavit animas. Cum autem dedisset nobis benedictiones, jussit ire in pace, nobis quoque dicta quadam prophetia: Hodie, aiebat, nuntiata est (95) Alexandria victoria maxime pii Theodosii, propter de medio sublatus tyrannum Eugenium, et oportet imperatorem mori morte propria, quod quidem revera ita fieri contigit. Licebat autem cernere multitudinem eorum qui cum ipso erant monachorum in ecclesia, veluti quosdam justorum choros, lucidis vestibus indutos, et hymnis assiduis Deum glorificantes.

ἀπεχούσης, καὶ τοῦ καύματος αὐτὸν ὀλίβοντος ἐκοπίασε· κατενόει δὲ πάντοθεν ἑαυτοῦ κύκλῳ περισκοπῶν εἶπου μοναστήριον ἀναφανεῖν, καὶ εἰσελθὼν ἀναπαύσεται· ὅπερ καὶ γέγονεν· ὑποδεξαμένῳ αὐτὸν τινῶν εὐλαθῶν καὶ πιστῶν ἀδελφῶν· οἳ ὡς Πατέρα γνήσιον θεασάμενοι ἐνψιν τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας, καὶ εὐξάμενοι τράπεζαν παραθέντες, τῶν εὐρεθέντων ἤξιον μετὰ ἀγάπης μεταλαβεῖν. Ὡς δὲ ἀνεκτίσαστο, ἦθουν σωτηρίας λόγον παρ' αὐτοῦ οἱ ἀδελφοὶ λέγεσθαι, καὶ οἷαις μεθοδῖαις δύναιτο σωθῆναι ἐκ τῆς τοῦ διαδόλου παγίδος, καὶ πῶς τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν περιγίνωνται. Ὁ δὲ αὐτοῖς ὡς πατήρ τέκνα νοθετῶν παρήγει προσκαρτερεῖν ἐν τοῖς πόνοις ὀλίγον ὕστερον εἰς ἀνάπαυσιν πολλὴν μεθισταμένοι· καὶ πολλὰ ἕτερα περὶ ἀσκήσεως αὐτοῖς διαλεγόμενος λίαν ὠφέλησε. Πausάμενος δὲ τῆς νοθεσίας, καὶ μικρὸν ἐν ἑαυτῷ γινόμενος, διελογίζετο πῶς ἄλλους νοθετῶν αὐτὸς ἀνουθέτητος ἔμεινεν. Καὶ συνιδὼν ἑαυτοῦ τὴν ἦτταν, δραμαῖος πάλιν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐχώρει, ἀποδουρόμενος ἑαυτὸν, καὶ λέγων, Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐδοθήσέ μοι, παρὰ βραχὺ παρῴκησε τῷ ᾄθῃ ἡ ψυχὴ μου· καὶ, παρ' ὀλίγον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ· παρὰ μικρὸν συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῆ, καὶ γέγονεν ἐπ' αὐτῷ τὸ εἰρημένον, Ἀδελφός ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ἰσχυρὰ, καὶ ὡς τεῖχος ἀπτωτον. Καὶ τότε ἐκείθε λοιπὸν πενήτων διατέλει πάντα τὸν βίον, τὴν θεοδὸν τράπεζαν ζημιωθεὶς, καὶ μετὰ καμάτου τὸν ἄρτον αὐτοῦ ποριζόμενος. Καθεῖρξας γὰρ ἑαυτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσας, οὐ πρότερον ἀνέστη χαμόδεν, οὐδὲ ἐπαύσατο ἀποδουρῶμενος, ἕως φωνῆς ἀκούσαι ἀγγέλου λέγοντος πρὸς αὐτὸν κατ' ὄναρ· Ἐδέξατο ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιάν σου, καὶ ἠλέησέ σου, καὶ τοῦ λοιποῦ, ὅρα μὴ ἀπατηθῆς. Ἐλεύσονται δὲ οἱ ἀδελφοὶ πρὸς σέ, παρακαλοῦντές σε, οὗς σὺ ἐνουθέτησας, καὶ κοιμοῦσί σοι εὐλογία, ἀς ὑποδεξάμενος μεταλήψῃ σὺν αὐτοῖς, καὶ τῷ Θεῷ διαπαντὸς εὐχαριστήσεις. Ταῦτα οὖν, ὡς τέκνα, ὕμιν ὑψηγησάμην, ἵνα τὴν ταπεινωφροσύνην πρώτην ἀσκήσητε, καὶ ἐν μεγάλοις δόξητε εἶναι. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ πρώτη τοῦ Σωτῆρος ἐντολὴ, λέγοντος· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ ἵνα μὴ ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῶν δαιμόνων, τὰς φαντασίας ὕμιν ἐγειρόντων· ἀλλ' εἰάν τις ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς ἀδελφός, ἢ φίλος, ἢ γυνὴ, ἢ πατήρ, ἢ μήτηρ, ἢ ἀδελφός, ἢ διδάσκαλος, ἢ παῖς, ἢ οἰκέτης, πρῶτον εἰς προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνετε, καὶ ἐὰν ἦ φάντασμα, φεύξεται ἀπ' ὑμῶν· καὶ ἀπατώσιν ὑμᾶς οἱ δαίμονες ἢ ἄνθρωποι κολακεύοντες ὑμᾶς· καὶ ἐπαينوῦντες, μὴ πειθεσθε αὐτοῖς μηδὲ ἐπαίρεσθε τῇ διανοίᾳ. Κάμει γὰρ οὕτως πολλάκις ἠπάτησαν οἱ δαίμονες ἐν νυκτὶ, καὶ οὕτως εὐξασθαι με, οὕτως ἀναπαύσασθαι συνεχῶρουν, φαντασίας μοι τινὰς παρέχοντες ὅλην τὴν νύκτα· καὶ πρῶτ' ἐμπαίζοντες προσέπεσάν μοι λέγοντες· Συγχώρησον ἡμῖν, ἀδελφῶ, ὅτι κόπους σοι παρέρχομεν ὅλην τὴν νύκτα. Ἐγὼ δὲ εἶπον πρὸς αὐτούς· Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. Οὐ γὰρ μὴ ἐκπειράσητε δούλον Κυρίου.

Ἄστε οὖν καὶ ὑμεῖς τὴν ἡσυχίαν μεταδιώξατε πρὸς τὴν θεωρίαν ἀεὶ γυμναζόμενοι, ἵνα καθαρῶν νοῦν κτήσησθε τῷ Θεῷ· προσευχόμενοι. Καλὸς μὲν γὰρ κάκεινος ὁ ἀσκητὴς ὁ συνεχῶς ἐν τῷ κόσμῳ γυμναζόμενος, καὶ περὶ τὰς καλὰς πράξεις ἐπασχολούμενος, ὁ τὴν φιλαδελφίαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὴν φιλοξενίαν, καὶ ἀγάπην, καὶ ἐλεημοσύνας διαπραττόμενος, καὶ εὐεργετῶν τοὺς παρόντας καὶ τοῖς κάμνουσι βοηθῶν, καὶ ἀσκασδάλιστος διαμένων. Καλὸς μὲν οὗτος καὶ πάνυ καλὸς· πρακτικὸς γὰρ οὗτος καὶ ἐργάτης ἐστὶ τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ περὶ τὰ γῆϊνα ἀσχολεῖται. Κρεῖττων γε μὴν τούτου καὶ μείζων ὁ θεωρητικὸς ἐκεῖνος ὁ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν ἐπὶ τὴν νόησιν ἀναδραμῶν, παρὲς ἑτέροις ταῦτα φροντίζειν, αὐτὸς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος, καὶ ἑαυτοῦ λήθην ἔχων πολυπραγμανεῖ τὰ οὐράνια, εὐλυτος πάντων τῷ Θεῷ παριστάμενος, ὑπ' οὐδεμιᾶς φροντίδος ἑτέρας ὀπισθεν κατασπώμενος. Ὁ τοιοῦτος γὰρ Θεῷ συναίγει, Θεῷ συμπολιτεύεται, ἀπαύστοις ὕμνοις ἀεὶ ὑμῶν Θεόν.

Ὅϊδα γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπον ἐν τῇ ἐρήμῳ, μηδὲν γῆϊνον βρώμα ἐπὶ δέκα ἔτη γευσαμένον· ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ κατὰ τρεῖς ἡμέρας οὐράνιον βρώμα ἐκόμιζεν, καὶ ἐβαλλεν αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦτο αὐτῷ ἀντὶ τροφῆς καὶ πότου ἐγένετο. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐν φαντασίαις οἱ δαίμονες, ἀγγελικὰς στρατιὰς ἐπιδείκνυντες, καὶ ἄρματα πυρὸς, καὶ δορυφορία πολλή [αἱ δορυφορίαν πολλήν], οἳα τε βασιλέως τινὸς ἐπιδημοῦντος, καὶ λέγοντες [αἱ λέγοντες] αὐτῷ· Κατῶρρωσας πάντα, ἄνθρωπε, λοιπὸν προκύνῃσόν με, καὶ ὡς ἡλίαν σε ἀναλήψομαι. Ἐλεγε δὲ ὁ μοναχὸς ἐν τῇ αὐτοῦ διανοίᾳ· Καθημέραν προσκυνῶ τῷ ἐμῷ βασιλεῖ τῷ Σωτῆρι, καὶ εἰ ἦν οὗτος ἐκεῖνος, οὐκ ἂν παρ' ἐμοῦ τοῦτο ἦται. Ὡς δὲ μόνον εἶπεν ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς διανοίας, ὅτι Ἐγὼ ἐγὼ τὸν ἐμὸν βασιλεῖα [καὶ] τὸν Θεόν, ὃν ἀεὶ προσκυνῶ, σὺ δὲ οὐκ εἰ ἐμὸς βασιλεὺς, εὐθύς ἄφαντος γέγονεν. Ταῦτα δὲ ὡς περὶ ἄλλου διαλεγόμενος, τὰς ἑαυτοῦ πολιτείας κρύπτειν ἠδούλετο. Οἱ δὲ συνόντες αὐτῷ Πατέρες, αὐτὸν ἔλεγον ταῦτα ἔωρακίνα.

Ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα ἡμῖν διηγούμενος ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἕως ἐνάτης ὥρας διαλεγόμενος, τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐθεράπευε. Δοὺς δὲ ἡμῖν εὐλογία, ἐν εἰρήνῃ πορευθῆναι προσέταξεν· εἰπὼν ἡμῖν καὶ προφητεῖαν τινὰ· ὅτι σήμερον τὰ ἐπινίκια τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσεληλύθειαν, κατὰ τῆς τοῦ τυράννου Εὐγενίου ἀναιρέσεως· καὶ ὅτι δεῖ τὸν βασιλεῖα οἰκείῳ θανάτῳ τελευτῆσαι· ἄπερ συνέβη κατὰ ἀληθεῖαν οὕτως γενέσθαι.

Ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν συνόντων αὐτῷ μοναχῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἶονε χοροὺς τινὰς δικαίων λαμπροφροῦντας, καὶ ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν δολάζοντας.

Ὡς δὲ πολλοὺς καὶ ἄλλους Πατέρας θεασάμεθα, ἤκασιν ἀδελφοὶ ἀπαγγέλλοντες ἡμῖν τετελειώσθαι τὸν μακάριον Ἰωάννην θαυμαστὸν τινα τρόπον· ἐν-τελειάμενος γὰρ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδένα συγχωρεῖν πρὸς αὐτὸν ἀνέναι, κλίνας τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐτελειώθη, ἀπελθὼν πρὸς Θεόν. Ὁ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Περὶ Ποιμενίης.

Οὗτος καὶ τῇ δούλῃ τοῦ Χριστοῦ Ποιμενίῃ παραβαλοῦση αὐτῷ ἱστορίας χάριν, οὐ συντετύχηκε μὲν αὐτῇ κατὰ πρόσωπον, ἐδήλωσεν δὲ αὐτῇ τινα, καὶ τῶν ἀπορρήτων, παρήγγειλεν δὲ αὐτῇ κατερχομένη ἀπὸ θηβαίδος μὴ ἐκνεύσαι ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν, ἐπεὶ πειρασμοῖς ἔχει περιπεσεῖν. Ἡ δὲ, ἡ παραλογισαμένη τοῦ μεγάλου τὴν πρόρρησιν, ἡ ἐπιλαθομένη, ἐξένευσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἱστορίας χάριν, τάχα θέλουσα ἰδεῖν τὴν πόλιν. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν πλησίον Νικιοῦς τῆς πόλεως παρέλαθεν αὐτῆς τὰ πλοῖα ἀναπαύσεως χάριν. Ἐξελθόντες οὖν οἱ παῖδες ἀξ ἀταξίας τινὸς συνδβαλον μάχην μετὰ τῶν ἐπιχωρίων ἀνδρῶν ἀπονενοημένων· οἱ τινες ἐνὸς μὲν εὐνοῦχου δάκτυλον ἀπέκοψαν, ἄλλον δὲ ἐφόνευσαν· Διωνύσιον δὲ τὸν ἀγιον ἐπίσκοπον καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἔβαψαν ὁμῶς ἀγνοήσαντες· κάκεινῃν αὐτὴν ἐπλυναν λοιδορίαις καὶ ἐφόβησαν ἀπειλαῖς, τοὺς λοιποὺς παῖδας πάντας τραυματίσαντες.

ΚΕΦΑΛΑ. ΜΗ'.

Περὶ ἀββῶ Ἀμμωνᾶ.

Ἐθεασάμεθα ἐν θηβαίδι καὶ ἕτερον ἀνδρα ὀνόματι Ἀμμωνᾶν, Πατέρα μοναχῶν ὡσεὶ τρεῖς χιλιάδας· οὗς καὶ Ταβεννησιώτας ὠνόμαζον, μεγάλην ἔχοντας πολιτείαν, καὶ μηλωτὰς φοροῦντας, καὶ κεκαλυμμένῳ προσώπῳ ἐσθίωντας, κάτω νεύοντας, μήτις τὸν πλησίον θεάσθαι ἐσθίοντα, καὶ σιωπῆν ἀσκούοντας πολλήν, ὡς δοκεῖ ἐν ἐρημίαις εἶναι, ἐκάστου τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν κρύφα ἐκτελοῦντος, μόνον δὲ σχήματι καθημένους ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ δοκῆν ἐσθίειν, περιωμένους δὲ λαυθάνειν ἀλλήλους. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν ἀπαξ ἡ δευτέρον τῷ στόματι τὴν χεῖρα προσήγαγον, ἄρτου ἢ ἐλαίου, ἡ τινος τῶν παρακειμένων ἀψάμενοι, καὶ ἐκάστου προσφαγίου ἀπαξ γευόμενοι, ἤρχοντο τῇ τροφῇ ταύτῃ. Ἄλλοι δὲ τὸν ἄρτον ἡρέμα μαστῶμενοι ἀπροσποιεῖτως τε τῶν ἄλλων ἔχοντες, οὕτως ἐνεκαρτέρουν. Ἄλλοι δὲ τοῦ ζωμοῦ μόνου τρίτον ἐγεύοντο, ἐνεκαρτέρευοντο δὲ τῶν ἄλλων. Ἄπειρ πάντα κατὰ λόγον θαυμάσας οὐ παρήκα τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Περὶ τοῦ ἀββῶ Βῆ.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον πρᾶττηι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβαλλόμενον, ἀββῆ Βῆ ὀνόματι. Ὁν διεβεβαίοντο οἱ περὶ αὐτὸν ἀδελφοί, μηδὲ ποτε ὁμῶσαι, μηδὲ ψεύσασθαι, μηδὲ ὀργισθῆναι κατὰ τινος, μηδὲ ἐπιπληξῆαι λόγῳ τινὶ πώποτε. Ἦν γὰρ ὁ βίος αὐτοῦ λίαν ἡσύχιος, καὶ ὁ τρόπος ἐπιεικής, ἀγγελικὴν κατάστασιν ἔχοντας. Ἦν καὶ ταπεινόφρων ἄγαν, καὶ ἑαυτὸν εὐτελιζῶν. Πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἡμῶν

παρακαλοῦντων εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς προτρεπτικὸν τινα λόγον, μὲν ἡνέσχετο· περὶ πραότητος· ἡμῖν μόνον ἄλγιστα διαλεχθῆναι. Οὗτος ἵπποποτάμου ποτὲ λυμνημένου τὴν γείτονα χώραν, ἐπιστάς τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν γεωργῶν παρακληθεὶς, καὶ ἰδὼν τὸ θηρίον ἐξαισιον μέγεθος ἔχον, πρᾶξι φωνῇ ἐνετέλλετο αὐτῷ λέγων· Παραγγέλλω σοι ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ μηκέτι λυμνησθαι τὴν χώραν. Ὁ δὲ, ὡς ὑπὸ ἀγγέλου ἀπελασθεὶς τοῦ τόπου, παντάπασι ἀφανὴς γέγονεν. Οὕτω καὶ κροκόδειλον ἀπεδίωξεν ἄλλοτε.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Περὶ τοῦ ἀββῶ Θέωνος.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἐρημον, ὀνόματι Θεωνᾶν, ἀνδρα ἀγιον, ἐν οἰκίσκῳ κατὰ μόνας ἐγκεκλεισμένον, ἐπὶ τριακονταετῇ χρόνῳ σιωπῆν ἀσκήσαντα· ὅς πλείστας δυνάμεις ἐπιτελῶν, ὡς προφήτης παρ' αὐτοῖς ἐνομιζέτο. Ἐξήρχετο γὰρ πρὸς αὐτὸν ἡμέριον τὸ πλῆθος τῶν ἀσθενούντων. Καὶ διὰ θυρίδος ἐπιτεθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας ὑγιεῖς ἀπέπεμπεν. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν πρόσωπον ἀγγέλου ἔχοντα, χαροποιῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πολλῆς χάριτος ὄλον μαστόν. Ὅς οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ληστῶν αὐτῷ ἐπαλθόντων νυκτὸς μακρόθεν, οἰθθέντων χρυσίον παρ' αὐτῷ εὐρήσειν, καὶ βουλομένων αὐτὸν ἀναρῆναι, ἠξήσατο, καὶ ἀκίνητοι παρὰ τὰς θύρας ἄχρι πρωῆ ἔμειναν. Παραγενομένων δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν ὄχλων, καὶ πυρὶ παραδοῦναι νοουμένων, ἀναγκασθεὶς ἕνα πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγγετο λόγον· Ἄφετε τοὺς ὑγιεῖς ἀπελθεῖν· εἰ δὲ μὴ, ἡ χάρις των ἰαμάτων ἀπ' ἐμοῦ φεύξεται. Οἱ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἀντειπεῖν ἐτόλμων. Καὶ ἦσαν εὐθύς οἱ ληστὰι ἐν τοῖς πέριξ μοναστηρίοις σὺν τοῖς μοναχοῖς μεταβαλόντες τὸν τρόπον, καὶ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μετανοοῦντες. Παιδαίετο δὲ ὁ ἀνὴρ τριπλῆ τῶν λέξεων χάριτι ἐν τε Ἑλληνικοῖς, καὶ Ῥωμαϊκοῖς, καὶ Αἰγυπτιακοῖς ἀναγνώσασαι, καθὼς παρὰ πολλῶν καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἐμάθομεν. Ἐπιγνοὺς γὰρ ἡμῶς ξένους ὄντας, γράψας ἐν πινακιδίῳ τῷ Θεῷ ἐφ' ἡμῖν εὐχαριστήσεν. Ἦσθιεν δὲ τῶν σπερμάτων τὰ ἀνεφθα. Ἐξῆται δὲ, ὡς φασι, νύκτωρ τοῦ κελλίου, καὶ ἀγρίοις θηρίοις συνηλάζετο, καὶ ἐξ οὗ εἶχεν ὕδατος αὐτὰ ἐπότιζεν. Ἦν γὰρ ἰδεῖν ἴχνη βουδάλων καὶ ὀνύγων καὶ δορκάδων τινῶν περὶ τὴν μονὴν αὐτοῦ οἷς αἰεὶ προσετέρεπετο.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Περὶ τοῦ ἀββῶ Ἡλία.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον τῆς Ἀντινίδου μητροπόλεως τῆς θηβαίδος ἑκατὸν δέκα ἐτῶν λοιπὸν ὄντα· ἐφ' ὃν ἐλέγετο τοῦ προφήτου Ἡλίου πνεῦμα ἀναπαυῆσθαι. Διαδόχτος γὰρ ἦν οὗτος, ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἐρήμῳ ἐβδομήκοντα ἔτη ποιήσας. Οὐ δύναται δὲ λόγος ἐπάξιος τὴν τραχίαν ἐκείνην ἐρημον διηγῆσασθαι τῆς ἐν τῷ ὄρει, ἐν ᾧ ἐκείνος ἐκαθέζετο, μηδέποτε κατελθῶν εἰς τὴν οἰκουμένην. Ἄτραπος δὲ στενή τις ἦν τῶν πρὸς αὐτὸν ἀπίοντων, ὡς μὲν ἐπιβαίνειν τοῖς ἴχνησι τοῦ ἀφικνουμένου, ἔθθεν κάκειθεν λίθων ἀγρίων παρακειμένων. Ἦν δὲ καθήμενος ὑφ' ἑσπεραν τινὰ εἰς

Postquam autem multos quoque alios Patres vidimus, venerunt fratres nobis annuntiantes consummatum esse beatum Joannem modo quodam admirabili: nam cum jussisset ut tres dies neminem sine- rent ad se venire, genibus flexis ad orationem, con- summatus est, ad Deum veniens, cui gloria in sæ- cula.

CAPUT XLVII.

De Pœmenia.

Is quoque cum Christi ancilla Pœmenia, quæ ad eum videndum accesserat, non est quidem colloca- tus, significavit autem ei quoque quædam arcana. Ei autem præcepit, dicens: Descendens a Thebaide, ne deflectas Alexandriam, quandoquidem futurum est ut cadas in tentationes. Ea autem magni Joannis præ- dictionem vel nihili ducens, vel ejus oblita. **B** deflexit Alexandriam, ut videret civitatem. In itinere autem prope urbem Niciæ, ad eam accesserunt naves ejus quiescendi gratia. Egressi autem famuli ex qua- dam insolentia cum illius loci habitatoribus, amentibus et profligatis hominibus, manus conseruerunt: qui quidem unius quidem eunuchi digitum secuerunt, alium autem occiderunt, Dionysium autem sanctissimum episcopum in fluvium ignorantes projecerunt, et illam ipsam conviciis et maledictis impetierunt, et reliquos omnes servos sauciarunt.

CAPUT XLVIII.

Vita abbatis Ammonæ (96), et eorum qui cum ipso erant.

Vidimus autem alium quoque virum Thebaide, no- mine Ammonam (*Ruff., l. 11, cap. 3*), Patrem ter- **C** mille monachorum: quos etiam nominabat Taben- nesiotas, qui habebant magnum vitæ agendæ institu- tum, ut qui et ovillas pelles ferrent, et vultu tecto comederent, et se deorsum inclinantes, ne quis proximum comedentem aspiceret; et tantum exercerent silentium, ut viderentur esse in solitudine, unoquo- que occulte peragente suum vitæ institutum; solum autem specie quadam in mensa sederent, conantes se invicem latere. Aliqui enim ex his semel vel bis manum ori admovebat, tangentes panem vel oleum, vel aliquid ex iis quæ erant apposita, et cum de uno- quoque obsonio semel gustassent, contenti erant hoc alimento; alii autem panem sensim mandentes, alia autem accipientes citra simulationem, sic persevera- bant; alii autem jusculum ter tantum degustabant, **D** reliquis autem abstinebant. Quæ cum, ut erat con- sentaneum, essem admiratus, non prætermisi eam quæ ex eis capitur utilitatem.

CAPUT XLIX.

De abbate Be (97).

Vidimus autem alium quoque senem, qui lenitate superabat omnes homines, nomine abbatem Be (*Ruff., l. 11, cap. 4*): de quo affirmabant fratres qui apud ipsum versabantur, eum nunquam jurasse, nun- quam de aliquo mentitum esse, neque aliquo verbo increpasse, neque iratum fuisse; erat enim ejus vita valde quieta, et mores mansueti, ut qui statum ha- beret angelicum; erat autem valde quoque humilis,

A et seipsum vilipendens. Cum nos autem multum re- garemus, ut adhortatorium nobis sermonem diceret, vix in animum induxit ut nobis pauca dissereret de mansuetudine. Is, cum hippopotamus aliquando vastaret vicinam regionem, stans prope fluvium, roga- tus ab agricolis, visa bellua ingentis magnitudinis, ei præcepit, dicens: Denuntio tibi in nomine Jesu Christi, ne amplius vastes hanc regionem. Illa autem tanquam ab angelo loco pulsa, omnino evanuit. Sic etiam aliquando abegit crocodilum.

CAPUT L.

De abbate Theona (98).

Vidimus etiam alium non procul a civitate, in soli- tudine, nomine Theona, virum sanctum, in domun- cula seorsum inclusum, qui tempore triginta anno- rum silentium exercuerat (*Ruff., lib. 11, cap. 6*). Is cum plurimas virtutes perageret, habebatur ab eis pro propheta. Exibat enim ad ipsum per dies singu- los multitudo ægrotantium, quibus manus imponens per fenestram, dimittebat eos abire salvos. Licebat enim videre ipsum habentem vultum angeli, ætatis oculis, et totum plenum maxima gratia. Is, cum non multo ante tempore latrones eum noctu invasis- sent, existimantes se multum auri apud eum inven- turos, et vellent eum occidere, precatus est, et man- serunt immobiles ad portas ejus usque ad matutinum. Cum turbæ autem mane ad eum accessissent, et eos igni mandare in animo haberent, unum tantum ver- bum ad eos est locutus: Sinite eos abire sanos; sin minus, a me fugiet gratia curationum. Il vero ipsum audierunt; non audebant enim contra eum dicere, et protinus abiere latrones ad ea quæ erant circumcirca monasteria, mutati moribus, et de iis quæ fecerant ducti pœnitentia. Erat autem vir eruditus in triplici gratia sermonum, in scriptis Romanis, Græcis, et Ægyptiacis, sicut a multis et ab illo ipso audimus. Cum enim nos agnovisset esse hospites, scribens in tabella, Deo propter nos egit gratias. Comedebat autem semina non cocta. Noctu autem, ut aiunt, egre- diebatur e cella, et congregabatur cum feris, et eas perabat ex ea quam habebat aqua. Erat enim videre vestigia bubalorum, et onagrorum, et quarumdam caprearum, circa ejus monasterium, quibus semper delectabatur.

CAPUT LI.

De abbate Elia (99).

Vidimus autem alium quoque senem in solitudine Antinoi, quæ est metropolis Thebaidis, Eliam nomine, qui natus erat centum et decem annos (*Ruff., lib. 11, cap. 12*). Super eum dicebant spiritum Eliæ prophetæ requievisse; erat enim valde celebratus, ut qui in terribili illa solitudine egisset septuaginta annos. Non potest autem oratio pro dignitate narrare asperam illam solitudinem, quæ est in monte in quo ille sedebat, nunquam descendens in eam quæ habitat regionem. Est enim quædam semita eorum qui ad ipsum accedunt ejusmodi, ut vix possint insistere vestigiis illi qui accedunt, hinc et inde lapidibus aspe- ris obvallata. Erat autem sedens sub quadam petra

In spelunca, adeo ut ipsum quoque videre esset formidabile. Tremebat autem jam totus, ut quem senectus opprimeret. Multa autem signa quotidie peragebat, nec cessabat mederi ægrotantibus. Dicebant autem qui apud ipsum erant Patres, neminem meminisse ejus ascensus in montem. Comedeat autem in senectute tres uncias panis, et tres oleas vespere. In juventute autem semper semel comedeat in hebdomada.

CAPUT LII.

Vita abbatis Apollo (100).

Vidimus autem alium quoque virum sanctum in Thebaide, in finibus Hermopolis (*Ruff., l. II, cap. 7*): in quam Servator venit cum sancta Maria et Joseph, implens prophetiam Isaia, quæ dicit: Ecce Dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum; et quotientur manufacta Ægypti a facie ejus, et cadent in terram (*Isaia XIX*). Vidimus enim illic quoque templum, in quo, ingresso urbem Servatore, ceciderunt omnia simulacra in faciem super terram. Vidimus autem illic in solitudine virum, Apollo nomine, qui monasteria habebat super montem. Erat enim pater monachorum circiter quingentorum, qui erat valde clarus et celebratus in Thebaide; erantque ejus magna opera, et magnas virtutes per eum faciebat Dominus, et plurima signa et admirabilia per eum efficiebantur. Illic enim cum a pueritia multam ostendisset exercitationem, in perfecta ætate talem est consecutus gratiam. Cum enim esset octogenarius, sibi magnum congregavit monasterium virorum perfectorum, qui poterant omnes fere signa efficere. Is cum quindecim annos natus a mundo recessisset, et quadraginta annos in solitudine transegisset, et in ea omnem virtutem exercuisset: visus est postea audire Dei vocem, dicentis ei: Apollo, Apollo, per te sapientium in Ægypto, et prudentiam gentium prudentium abolebo. Perdes autem mihi cum eis etiam sapientes Babylonis, et de medio tolles omnem cultum dæmoniacum; et nunc vade in eam quæ habitatur regionem; generabis enim mihi populum peculiam, æmulatorem bonorum operum. Is autem respondens, dixit: Aufer a me, Domine, arrogantiam, ne forte elatus supra fraternitatem, priver omni bono opere (*Tit. II*). Ei autem rursus dixit vox divina: Mitte manum tuam super collum tuum, et deinde comprehendes, et infodies arena. Is autem cum statim manum misisset super collum, apprehendit parvum Æthiopem, et eum infodit in arena clamantem et dicentem: Ego sum dæmon superbiæ. Et rursus facta est vox ad eum, dicens: Vade, quoniam quod a Deo petieris, accipies. Is autem cum primum hoc audisset, profectus est in eam quæ habitatur regionem, tempore Juliani tyranni, et tunc venit in propinquam solitudinem.

Cum quamdam autem parvam occupasset speluncam, manebat subter montem. Ejus autem opus erat, toto diurno spatio preces edere; noctu quidem centies, interdium autem toties, flexis genibus. Ejus autem alimentum tunc quoque sicut prius, admirabili et

A præter opinionem ratione a Deo suppeditatur. Ei enim in solitudine per angelum afferebatur nutrimentum. Ejus autem indumentum erat lebiton, quod nonnulli colobium appellant, et parvum linteum in ejus capite. Hæc enim ei manebant in solitudine, nec veterascebant. Erat autem in solitudine propinqua terræ quæ habitatur, faciens signa et virtutes admirabiles in virtute Spiritus: quas propter miraculi insignem magnitudinem nemo potest omnes dicere, sicut audivimus a senibus qui cum eo versabantur, qui ipsi quoque erant viri perfecti, et prærant multis fratribus. Fuit itaque protinus clarus ac celebratus, tanquam novus aliquis propheta vel apostolus, qui venisset nostro sæculo; et cum magna fama de eo sparsa esset, omnes qui circumcirca dispersi habitabant monachi, semper ad eum veniebant, et tanquam patri germano, dona suas offerebant animas. Is autem alios quidem hortabatur ad contemplationem; alios vero instituebat, ut persequerentur virtutem, quæ versatur in actione, primum ostendens opere ea quæ ipsos facere admonebat sermone. Sæpe enim eis ostendens exercitationem, Dominica solum cum eis versabatur: ipse quidem non amplius sumens, quam olera quæ sua sponte nascuntur in terra; non panem interim vel legumen, non ex fructibus arborum aliquid comedens, nec quæcumque igni adirota veniunt in usus hominum.

Cum autem tempore Juliani aliquando audisset fratrem in exercitu captum vincum teneri in custodia, accessit ad eum cum fraternitate, rogans eum et admonens, ut esset fortis et constans in laboribus, et despiceret pericula sibi imminencia. Dicit enim esse sibi tempus certaminum, ut tunc quoque mens ejus probetur insultu tentationum. Postquam autem his verbis ejus animum confirmavit, adveniens tribunus, qui quodam sceleris ferebatur impetu, cum quidam ei de ipsis significasset, clausis portis custodia, et ipsum et omnes qui cum eo erant monachos inclusit, tanquam futuros aptos ad militiam; et cum eis quot satis essent custodes constitueret, domum rediit, nec auditione quidem ab eis rogari sustinens. Media autem nocte, lampadem ferens angelus apparet custodibus, lumine illustrans omnes qui erant in carcere, adeo ut præ stupore hiantes starent custodes. Qui cum surrexissent, eos rogarunt ut omnes abirent, eis apertis januis; fatebantur enim esse satius pro iis mori, quam quæ ad eos divinitus venisset libertatem qui citra rationem detinebantur despiciere. Tribunus itaque cum magistratibus mane veniens in custodiam, contendebat ut viri egrederentur e civitate; dicebat enim domum suam cecidisse terræ motu, et e suis servis optimos oppressos fuisse. Ii autem hæc audientes, Deo gratias agentes, abierunt in solitudinem, erantque omnes simul, ut dicit Apostolus, habentes cor unum et unam animam (*Act. IV*).

Docebat autem quotidie ornari virtutibus, et machinas diaboli in cogitationibus in principio protinus

σπήλαιον, ὥστε καὶ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν λίαν ἦν φοβερόν. Ἔτρεμε δὲ λοιπὸν ὅλος ὑπὸ τοῦ γήρωσ συνεχόμενος. Πολλὰ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν σημεῖα ἐπιτελών, καὶ ἰώμενος τοὺς κάμνοντας οὐκ ἐπαύετο. Ἐλεγον δὲ περὶ αὐτοῦ οἱ Πατέρες, ὅτι οὐδεὶς μέμνηται τὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει γεγεννημένην ἄνοδον. Ἦσθιεν δὲ ἐν τῷ γήρει τρεῖς οὐγγίαις ἄρτου εἰς ἐσπέραν, καὶ τρεῖς ἐλαίας. Ἐν νεότητι δὲ αἰεὶ δι' ἑβδομάδος ἐσθίων ἅπαξ διετελεῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀπολλῶ.

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἄγιον ὀνόματι Ἀπολλῶ, ἐν Θηβαίῳ, ἐν ὄρεισις Ἐρμουπόλεως· ἐν ᾧ ὁ Σωτὴρ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας καὶ τοῦ δικαίου Ἰωσήφ παρεγένετο, Ἦσαίου τὴν προφητείαν ἀναπληρῶν, λέγοντος· Ἰδοὺ Κύριος κἀθήται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἔξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σιτισθήσονται χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν. Ἴδομεν ἐκεῖ καὶ τὸν ναὸν ἔνθα, εἰσελθόντος τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ πόλει, τὰ εἰδωλα πάντα κατέπεσεν ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν. Ἴδομεν οὖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τὸ ὄρος ἔχοντα μοναστήριον, Πατέρα ὡς πεντακοσίων μοναχῶν· ὃς διαδόητος ἐν Θηβαίῳ· καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ, καὶ δυνάμεις μεγάλας ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Κύριος. Σημεῖα δὲ πάνυ πολλὰ δι' αὐτοῦ ἐπετελοῦντο. Οὗτος γὰρ ἐκ παιδίδθεν πολλὴν ἀσκησιν ἐνδείξάμενος, ἐν τῷ τέλει τῆς ἡλικίας τοσαύτης ἔτυχε χάριτος. Ὀγδοηκοστοῦ γὰρ ὄν ἔτους μέγα μοναστήριον ἑαυτῷ συνεκρότησεν τελείων ἀνδρῶν πεντακοσίων δυναμένων σχεδὸν πάντων σημεῖα ἐπιτελεῖν. Οὗτος δεκαπέντε ἐτῶν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατελέσας, πᾶσαν ἀρετὴν ἀκριδῶς ἐξασκήσας, ὕστερον φωνῆς ἀκούειν ἔδοξε τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν λέγοντος· Ἀπολλῶ, Ἀπολλῶ, διὰ σοῦ τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνेतῶν ἐθνῶν ἀθετήσω. Ἀπολεῖς δέ μοι σὺν αὐτοῖς καὶ τοὺς σφοῦς Βαβυλῶνος, καὶ πᾶσαν τὴν δαιμονικὴν λατρείαν ἐξαφανίσεις. Καὶ νῦν πορεύου εἰς τὴν οἰκουμένην. Γεννήσεις γὰρ μοι λαὸν περιούσιον ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ, Δέσποτα, τὴν ἀλαζονίαν, μὴ πως ὑπεραρθεῖς ὑπὲρ τὴν ἀδελφότητα, τὸ πᾶν ἀγαθὸν ζημιωθῶ. Εἶπε δὲ πάλιν ἡ θεία φωνὴ πρὸς αὐτόν· Ἐπίβαλον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν αὐχένα σου· καὶ καθέξεις, καὶ κατορύξεις αὐτὴν ἐν τῇ ἄμμῳ. Ὁ δὲ ταχέως τὴν γείρα ἐπὶ τὸν αὐχένα ἐπιβαλὼν, ἐδράξατο Αἰθίοπος μικροῦ· καὶ κατέχωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ, βρῶντα καὶ λέγοντα· Ἐγὼ εἰμι ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων. Καὶ πάλιν φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα· Πορεύου, ὅτι πᾶν ὃ ἐάν αἰτήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψῃ. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀκούσας εἰς τὴν οἰκουμένην ἐξώρμησε, κατὰ τὸν καιρὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου, καὶ παραβάλλει τέως ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ.

Σπήλαιον δὲ τι μικρὸν καταλαδῶν, ἐκεῖ κατέμενεν ὑπὸ τὸ ὄρος. Τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἦν τὸ πᾶν, ἡμερίους εὐχὰς ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, ἑκατοντάκις μὲν ἐν νυκτὶ,

τοσαυτάκις δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, κάμπτοντος τὰ γόνατα. Ἡ τροφή δὲ αὐτοῦ τέως καθάπερ πρῶτον παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀμηχανίας ἐχορηγεῖτο. Ἐν τῇ ἐρήμῳ γὰρ αὐτῷ ἡ τροφή παρ' ἀγγέλου ἐχομιζέτο. Τὸ δὲ ἐνδυμα ἦν αὐτῷ ὁ λεβιτῶν, ὄνπερ τινὲς κολόβιον προσαγορεύουσι, καὶ λέντιον μικρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ταῦτα γὰρ αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔμειναν μὴ παλαιούμενα. Ἦν γοῦν ἐν τῇ πλησίον τῆς οἰκουμένης ἐρήμῳ, ἐν τῇ δυνάμει διάγων τοῦ Πνεύματος, σημεῖα δὲ καὶ ἰάσεις· ἐπιτελών θαυμαστάς, ἃς οὐκ ἂν τις δι' ὑπερβολὴν θαύματος πάσας ἐξεῖπειν δύναται, καθὼς παρὰ τῶν συνόντων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἠκούσαμεν, καὶ αὐτῶν τελείων ὄντων καὶ ἡγουμένων πολλῆς ἀδελφότητος. Γέγονεν οὖν εὐθὺς διαδόητος ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἂν νέος τις προφήτης καὶ ἀπόστολος τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ ἐπιφοιτήσας. Φήμης δὲ πολλῆς περὶ αὐτοῦ διαδραμούσης, πάντες οἱ περίεξ σποράδην μένοντες μοναχοὶ πρὸς αὐτὸν αἰεὶ ἔφθανον, ὡς πατρὶ γνησίῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς δῶρα προσφέροντες. Ὁ δὲ οὐδὲ μὲν πρὸς θεωρίαν προσεκαλεῖτο, οὐδὲ τὴν πρακτικὴν συνεδίβαζε μετελεθεῖν ἀρετῆν· πρῶτον δεικνύς ἔργῳ, ἄπερ λόγῳ ποιεῖν ἄλλους ἐνουθέτει. Πολλάκις γὰρ ἐπιδεικνύων αὐτοῖς τὴν ἀσκησιν, κατὰ Κυριακὴν μόνον μετ' αὐτῶν μετελάμβανεν· αὐτὸς μὲν, ἢ ὅσον περ τῶν λαχάνων αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς ἀνεφύετο, οὐκ ἄρτον, οὐκ ὄσπριον, οὐ τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς ὄπωρων τι διατιμῆνος, οὐδ' ὅσα διὰ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν χρῆσιν.

Ἀκούσας δὲ ποτε ἐν τοῖς Ἰουλιανοῦ καιροῖς, ὅτι ἀδελφὸς εἰς στρατείαν κρατηθεὶς ἐν φυλακῇ δεσμώτης κἀθήται, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς ἀδελφότητος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ νοουθετῶν καρτερεῖν ἐν τοῖς πόνοις, καὶ τοὺς ἐπερχομένους αὐτῷ κινδύνους ὑπερορᾶν. Καιρὸν γὰρ φησὶν εἶναι ἀγώνων αὐτῷ, τότε καὶ τὴν γνῶμην αὐτοῦ τῇ τῶν πειρασμῶν προσβολῇ δοκιμάζεσθαι. Ὡς δὲ ἐπιστήριξεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, τοῖς λόγοις τούτοις ἐπιστάς ὁ χιλιάρχος ὄρμη τῆς κκκίας φερόμενος, ἐπαγγελίαντος αὐτῷ τινας περὶ αὐτῶν, ἐπιθελεῖς αἰετῆρα ταῖς θύραις τῆς φυλακῆς, αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ μοναχοὺς πάντας κατέκλεισεν, ὡς ἐπιτηδείους ἐσομένους πρὸς τὴν στρατείαν, καὶ φύλακας ἱκανοὺς αὐτοῖς καταστήσας, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἀνεχώρησε, μὴδὲ ἄχρι ἀκοῆς παρακληθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἀνασχόμενος. Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον λαμπαδηφόρος ἄγγελος φαίνεται τοῖς φυλάττουσι, φωτὶ καταστράπτων πάντας ἐν τῷ οἰκήματι· ὡς ὑπ' ἐκπλήξεως ἄχανεις γενέσθαι τοὺς φύλακας, οἳ καὶ ἀναστάντες ἤξιον αὐτοὺς ἀπελεθεῖν ἅπαντας, τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιχθεισῶν. Ἄρεινον γὰρ εἶναι αὐτοῖς τεθνάναι ὑπὲρ αὐτῶν ὠμολόγησαν, ἢ τὴν θεσθὴν ἐλθοῦσαν τοῖς ἀλόγως κατεχομένους ἐλευθερίαν παριδεῖν. Ὁ τοίνυν χιλιάρχος, σὺν τοῖς ἀρχουσίαις ἔωθεν τῇ φυλακῇ ἐπιστάς, ἐσπούδαζεν τῆς πόλεως τοὺς ἄνδρας ἐξελεθεῖν· σισιμῶ γὰρ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἔφασκε πεπτωκέναι, καὶ τοὺς βελτίστους τῶν θεραπόντων αὐτοῦ κατελιθνεῖν. Οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν, φωνὰς εὐχαριστηρίους ἔδοντες τῷ Θεῷ, ἀπήσαν ἐπὶ τὴν ἐρημὸν, καὶ ἦσαν λοιπὸν ὁμοῦ πάντες κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον ἔχοντες καρδίαν καὶ ψυχὴν μίαν.

Ἐδίδασκέ τε αὐτοὺς καθ' ἡμέραν διαπρέπειν ταῖς

ὄρταϊς, καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ διαδόλου τὰς ἐν τοῖς Α
 λογισμοῖς παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθύς ἀποκρούεσθαι. Θραυ-
 σταίσης γὰρ, φησὶ. Τῆς κεφαλῆς τοῦ ὄψεως, ἅπαν τὸ
 σῶμα νεκρὸν ἐστὶ. Τηρεῖν γὰρ ἡμῖν, φησὶν, ὁ Κύριος
 ἐντέλλεται τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄψεως. Τοῦτο δὲ ἐστίν,
 ἵνα μὴδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοὺς φαύλους καὶ ἀπρε-
 πεῖς λογισμοὺς διανοεῖσθαι καταδεξώμεθα, μῆτε δὲ
 καὶ τὴν αἰσχρὰν φαντασίαν τοῦ νοῦς ἡμῶν ἀπαλει-
 ψαι, πειρᾶσθαι δὲ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν ταῖς ἀρεταῖς,
 μὴ τις ἐλάττων ἐν ταῖς εὐδοκίμησιν ταύταις φανεῖται
 τοῦ ἑτέρου. Τεκμήριον δὲ, φησὶν, ὑμῶν ἔστω ἡ τῶν
 ἀρετῶν προκοπὴ, ὅταν τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ἀνορε-
 ξίαν κτήσῃσθε. Ἀρχὴ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων
 ἐστὶ ταῦτα. Ὅταν δὲ καὶ τῶν θαυμάτων ἐπιβείξιν
 παρὰ Θεοῦ κτήσῃται τις, μὴδὲ ὡς ἱκανῶς ἔχων φυ-
 σιοῦσθαι, μὴδὲ ὑπεραρθῆται τῷ λογισμῷ, ὡς ἦδη τι
 πλέον παρὰ τοὺς ἄλλους τιμημένους, μὴδὲ ὡς ἐπι-
 δεικνύμενος πᾶσιν ὅτι τοιαύτης ἔλαχεν χάριτος. Εἰ
 δὲ μὴ, φρεναπατῆ ἑαυτὸν, συληθεὶς τὰς φρένας, καὶ
 τῆς χάριτος ζημιωθείς. Ἐἶχεν οὖν μεγάλα ταῦτα ἐν
 τοῖς λογισμοῖς διδάγματα· ὧν καὶ ἡμεῖς πολλὰκις
 παρ' αὐτοῦ ὑστερον ἀνηκόαμεν. Ἐν δὲ τοῖς ἔργοις
 μαίριζον ἐπετέλει. Πᾶν γὰρ αἴτημα αὐτῷ εὐθύς ἐδί-
 δοτο παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτουμένον.

Καὶ ἀποκαλύψεις δὲ ἑώρα τινάς. Εἶδε γὰρ τὸν
 ἑαυτοῦ προσδύτατον ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ
 τελειωθέντα, καὶ μαίριζον πολιτεῖαν ἢ αὐτὸς ἐνδειξά-
 μενον, ᾧ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ πολὺν χρόνον συν-
 ἔζησε. Καθ' ὑπνον οὖν ἐφαντάζετο σύνθρονον αὐτὸν
 τῶν ἀποστόλων γινόμενον, καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν
 ἀρετῶν αὐτῷ καταλείψαντα, καὶ ὡς ἐπρόσθευεν ὑπὲρ
 αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἱκετεύων ταχεῖαν αὐτοῦ τὴν μεταθέ-
 σιν ποιεῖσθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνα-
 παύεσθαι, εἰπόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τοῦ Σωτῆρος, ἔτι
 μικρὸν αὐτὸν χρεωστεῖν αὐτῷ χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς
 πρὸς τὴν τελειώσιν, ἄχρις ἂν τῆς πολιτείας αὐτοῦ
 πολλοὶ ζηλωταὶ ἔσονται. Λαδὸς γὰρ αὐτῷ μέγας τῶν
 μοναχῶν αὐτῷ ἐμπιστευθῆσθαι μέλλει, καὶ στρα-
 τεῖα τις εὐσεβῆς, ἵνα ἀξίαν τῶν καμάτων τὴν εὐδο-
 κίμησιν οὕτω σχολῆ παρὰ τῷ κρείττονι. Ταῦτα ἑώρα,
 ἅπερ καὶ γέγονε. Συνελθόντων γὰρ πολλῶν πάντοθεν
 ἐξ ἀκοῆς μοναχῶν, καὶ διὰ τῆς διδασχῆς αὐτοῦ καὶ
 ἀναστροφῆς πλείστων παντελῶς ἀποταξαμένων τῷ
 κόσμῳ, ἐγένετο συνεικία τῶν ἀδελφῶν ὁμοῦ πρὸς αὐ-
 τὸν ἐν τῷ ὄρει ἄχρι πεντακοσίων, κοινὸν τῶν βίον
 ἔχόντων καὶ τράπεζαν μίαν διατιμύμενων. Καὶ ἦν ἰδεῖν
 αὐτοὺς ἀγγελικὴν τινα στρατείαν κεκοσμημένων,
 κόσμῳ παντὶ λευκοφορούντων, καὶ τὸ τῆς Γραφῆς
 ἐπὶ τούτοις πεπληρωσθαι, λεγούσης· Εὐφρανθήσῃ, ἐρη-
 μο· διψῶσα, βῆξον καὶ βόησον ἢ οὐκ ὠδίνοῦσα, ὅτι
 πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν
 ἄνθρωπον. Πεπληρωτο μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἑξ ἑθνῶν
 Ἐκκλησίας τὸ προφητικὸν τοῦτο λόγιον· τετελειωτο
 δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου, πλείονα τέκνα
 τῷ Θεῷ παρ.στώσης ὑπὲρ τὴν οἰκουμένην γῆν. Ποῦ
 γὰρ τοσαῦται ἐν ταῖς πόλεσι τῶν σωζομένων ἀγγέλαι
 μοναχῶν, ὡς περ ὅσαι αἱ κατ' Αἰγυπτιακὴν ἔρημον
 τῷ Θεῷ παριστώσιν; ὅσοι γὰρ ἐνταῦθα λαοί, τοσοῦ-
 τοι ἐν ταῖς ἐρήμοις ἐκεῖ μοναχοί. Κάμοι δοκεῖ τὸ
 τοῦ Ἀποστόλου ῥῆτόν καὶ ἐπ' αὐτοῖς πληροῦσθαι,
 λέγοντος· Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖ ὑπερ-
 ἐπείσσευσεν ἡ χάρις. Ἐπλεόνασε γὰρ ποτε ἐν τῇ
 Αἰγύπτῳ πολλὴ τις καὶ ἀσμενος εἰδωλοκατρεῖα, ὡς
 ἐν οὐδενὶ ἔθνει. Κύνας γὰρ καὶ πιθήκους, καὶ ἄλλα

τινὰ ἐθεράπευον· καὶ σκόροδα, καὶ κρήμματα καὶ
 πολλὰ τῶν εὐτελῶν λαχάνων, θεοὺς ἐνόμιζον· ὡς αὐ-
 τοῦ τοῦ ἀγίου Ἀπολλῶς ἤκουσα διηγουμένου περὶ
 αὐτῶν, καὶ τῆς προτέρας πολυθείας τὴν αἰτίαν ἀπαγ-
 γέλλοντος. Τὸν μὲν γὰρ βουῖν, φαῖν, ἐθεοποιούντο οἱ
 τὸ πρὶν παροικούντες ἡμῖν Ἕλληνας, ἐπειδὴ δι' αὐ-
 τοῦ τὴν γεωργίαν ἐπιτελοῦντες τὴν τροφὴν ἐκομι-
 ζοντο, τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ Νεῖλου, δὲ τὰς χύρας πάσας
 ἤρθευεν. Ἐσέβοντο δὲ καὶ τὴν γῆν ὡς εὐφρωτάτην
 οὖσαν παρὰ τὰς ἄλλας χώρας· τὰ τε λοιπὰ βδελύ-
 γματα, κύνας τε καὶ πιθήκους· καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν
 ἀπρέπειαν τῶν ζώων τε καὶ λαχάνων ἐθεράπευον
 καθ' ὅτι πρόφασις αὐτοῖς καὶ περὶ ταῦτα γέγονε σω-
 τηρίας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Φαραῶ τοὺς ἀνθρώπους
 ἀπασχολῆσαι, ἥνικα ἐκεῖνος Ἰσραὴλ διώκων κατεπον-
 τίσθη. Ἐκαστος γὰρ περὶ οὗ ἠσχολήθη μὴ ἐξακολου-
 θῆσας τῷ Φαραῶ, τοῦτο ἐθεοποίησε, λέγων, Τοῦτό
 μοι Θεὸς γέγονε σήμερον, διὸ οὐ συναπαλόμην τῷ
 Φαραῶ. Ταῦτα μὲν ἐν λόγοις εἶχεν ὁ ἄγιος Ἀπολ-
 λῶς.

Πρὸ δὲ τῶν λόγων, ἅπερ ἐν τοῖς ἔργοις ἐκέκτητο
 χρῆ γράψαι. Ἦσαν γὰρ αὐτῷ ποτε Ἕλληνας παροι-
 κούντες κατὰ πάντας τοὺς τόπους, καὶ κῶμαι δὲ
 μᾶλλον αἱ πλησίον αὐτοῦ τὴν δαιμονικὴν πλάνην
 ἐσέβοντο. Ναδὸς δὲ ἦν μέγιστος ἐν μιᾷ τῶν κωμῶν,
 καὶ εἰδωλον ἐν αὐτῷ ἐπιφανέστατον. Ξύλινον δὲ ἄρα
 τὸ ξόανον τοῦτο ἦν. Ἐπόμενον δὲ περιφέροντες αὐτὸ
 κατὰ τὰς κώμας οἱ μισροὶ ἱερεῖς, βακχεύοντες μετὰ
 τοῦ πλήθους· ὡς καὶ ὑπὲρ τοῦ ποταμιαίου ὕδατος τὴν
 τελετὴν ἀποδόντες. Συνέθη δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν
 ἐκεῖθεν παρῖναί τὸν ἅγιον Ἀπολλῶν, ἅμα τιὸν ὀλί-
 γοις ἀδελφοῖς. Ὡς δὲ ἴδε τὸ πλήθος ἐξαιφνης δαιμο-
 νιωδῶς κατὰ τὴν χώραν μαινόμενον, κάμφσας τὰ γό-
 νατα τῷ Σωτῆρι πάντας ἐξαίφνης τοὺς Ἕλληνας ἀκι-
 νήτους ἐποίησεν. Ὡς δὲ προελθεῖν ἐκείνου τοῦ τόπου
 οὐκ ἠδύναντο, ἄλλος τὸν ἄλλον ὠθοῦντες, ἐφρύνοντο
 τῷ καύματι πανημέριοι, τὸ συμβᾶν αὐτοῖς ἀποροῦν-
 τες πόθεν γαγέννηται. Τότε οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐφασκον,
 Χριστιανὸν τινα εἶναι ἐν ταῖς ὄροις αὐτῶν καταμέ-
 νοντα εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἐνεργούντα.
 Τὸν Ἀπολλῶν ἐφασκον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἱκετεύειν, ἵνα
 μὴ κινδυνεύσῃσιν· ὡς δὲ οἱ πόρρωθεν προσοικούντες
 τὰς φωνὰς καὶ τὸν θρόλλον ἀκούσαντες παρεγένοντο,
 καὶ, Τί, φασί, τὸ συμβᾶν ὑμῖν ἐξαπίνης, ἢ πόθεν γέγο-
 νεν; Οἱ δὲ οὐκ εἰδέναι ἐφασκον, πλὴν ἐν ὑποψίαις
 εἶναι περὶ τοῦ ἀνδρὸς λέγοντος ὡς δεῖ ἐξιλεοῦσθαι
 ἐκεῖνον. Οἱ δὲ καὶ ἐμαρτύρουν, ὡς θεασάμενοι αὐτὸν
 παριόντα· καὶ ὡς ἠξίουσαν αὐτοῖς ταχεῖαν γενέσθαι
 τὴν βοήθειαν, βόας ἀγαγόντες μετακινεῖν τὸ εἰδωλον
 ἐπειρώντο· τὸ δὲ ἀκίνητον σὺν αὐτοῖς τοῖς ἱερεῦσι
 διέμενον. Καὶ μηδεμίαν ἑτέραν μηχανῆς ἐφευρόντες
 προσβείαν διὰ τῶν παροικούντων, πρὸς τὸν Ἀπολλῶν
 ἔπεμπον, ὥστε ἀπαλλαγέντας ἐκῖθεν ἀποστῆναι τῆς
 πλάνης. Τούτων δὲ τῷ ἀνδρὶ δηλωθέντων, κατήλθεν
 ὡς τάχιστα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς αὐτοὺς, καὶ
 προσεξέταμενος πάντας ἔλυσε τοῦ δεσμοῦ. Οἱ δὲ ὁμο-
 θυμαδὸν πάντες πρὸς αὐτὸν ὤρμησαν, τῷ Σωτῆρι
 τῶν ὄλων καὶ παραδοξοποιῷ Θεῷ πιστεῦσαντες, τὸ
 εἰδωλον εὐθύς τῷ πυρὶ παρέδωκαν, οὓς ἅπαντας
 κατηχῆσας, ταῖς ἐκκλησίαις προσέθηκε. Πολλοὶ δὲ
 αὐτῶν μέχρι νῦν ἐν τοῖς μοναστηρίοις διάγουσιν.
 Διέδραμε δὲ πανταχῇ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ. Καὶ πολ-
 λοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον, ὡς μὴκέτι ἐν τοῖς
 ὄροις αὐτοῦ Ἕλληνας ὀνομάζεσθαι.

propulsare. Contrito enim capite serpentis, totum **A** corpus est mortuum. Jubet enim Dominus ut observemus caput serpentis : id autem est, ne in principio admittamus malas et turpes cogitationes, non solum ut obscenas animi nostri phantasias deleamus : conari autem nos invicem superare virtutibus, et ne quis in his laudibus altero videatur inferior. Hoc autem, inquit, sit vobis argumentum profectus virtutum, quando fueritis vacni affectionibus et appetitionibus, hæc enim sunt Christi donorum principium. Quando autem a Deo habuerit aliquis ostensionem miraculorum, ne nimium intumescat, quasi sufficienter profecerit nec efforatur cogitatione, tanquam sit jam magis honoratus quam alii, neque ut ostentans quod talem gratiam acceperit; sin minus, seipsum decipit mente captus, et gratia mulabitur. Habuit ergo hanc magnam doctrinam in sermonibus, quam nos quoque sæpe postea ab ipso audivimus; in operibus autem efficebat majora, omnis enim petitio ei statim dabatur a Deo.

Quin etiam videbat quasdam revelationes : vidit enim suum fratrem natu maximum, qui ipse quoque fuerat consummatus in solitudine, et ipso pulchro vitæ instituto eum superaverat, cum quo ipse quoque longo tempore vixit in solitudine. Videbatur ergo eum videresedentem in eodem throno cum apostolis, cum ei reliquisset suarum virtutum hæreditatem; et sic pro se ipso intercedebat, Deum rogans, ut esset velox ejus translatio, et cum ipso sibi requiem præstaret in caelis. Visus est autem ei dixisse Servator, oportere eum adhuc parvo tempore esse in terra ad multorum perfectionem, donec multi fiant ejus virtutis æmulatores. Magnus enim monachorum populus credetur ejus fidei, et pius exercitus, ut gloriam dignam laboribus consequatur apud Deum. Hæc vidit, quæ etiam evenerunt. Nam cum multi undique ex auditione ad eum convenissent monachi, et per ejus doctrinam et conversationem plurimi omnino mundo renuntiassent, facta est fratrum cobabitatio, cum ad quingentos fratres simul apud ipsum communem vitam haberent, et unam mensam, tota veste candidati; et in eis impleta est Scriptura, quæ dicit : Lætare desertum sitiens, erumpe et clama quæ non parturis; quoniam multi sunt filii desertæ, magis quam virum habentis (*Isaiæ* LV). Nam impletum quidem est hoc eloquium propheticum ex Ecclesia quæ congregata est ex gentibus : perfectum est autem in hæc etiam *Ægyptiaca* solitudine, quæ plures filios Deo exhibet, quam terra quæ est habitata. Ubi enim sunt in urbibus tot greges eorum qui salvi sunt, quot Deo exhibent quæ sunt in *Ægypto* solitudines? Quot sunt enim hic populi, tot sunt illic in desertis monachi. Ac mihi videtur dictum Apostoli, etiam in ipsis esse impletum : Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit et gratia (*Rom.* v). Abundavit enim quondam in *Ægypto* multus et impius idolorum cultus, adeo ut in nulla gente magis; canes enim et simias quidam colebant; alii allia et cæpe; et ex vilibus oleribus multa deos existimabant, ut ipsum sanctum Patrem

hæc narrantem audivimus, et reddentem causam prioris ignorantis. Nam bovem quidem, aiebat, in deos referebant gentiles qui prius apud nos habitabant, quoniam per ipsum exercentes agriculturam, victum sibi parabant; aquam autem Nili, quoniam irrigat omnes agros; terram quoque colebant, ut quæ esset aliis omnibus regionibus fertilior. Reliquas autem abominationes, canes et simias, et reliquam omnem aumantium et olerum colebant turpitudinem, quatenus eorum usus fuit eis occasio salutis, qui tempore Pharaonis homines occupatos tenuit, quando ille Israellem persequens, submersus est. Unusquisque enim id in quo fuit occupatus, cum Pharaonem non esset secutus, hoc in deos retulit, dicens : Hoc fuit mihi deus hodie per quod effectum est ut non perirem una cum Pharaone. Hæc quidem in sermonibus habuit sanctus Apollo.

Ante sermones autem scribendum est quæ possedit in operibus. Fuerunt enim aliquando gentiles prope accolentes in locis omnibus, et decem pagi qui erant ei propinquiore magis colebant dæmones. Erat autem templum maximum in uno vico, et simulacrum maxime insigne, lignea autem erat hæc statua. Pompam autem ducebant, eam per vicos circumferentes nefarii sacerdotes, qui bacchabantur cum multitudine, veluti pro aqua fluviali celebrantes mysteria. Accidit autem ut illo tempore illic adesset Apollo cum paucis quibusdam fratribus; postquam autem vidit multitudinem repente dæmoniace furentam per regionem, flexit Servatori genibus, fecit omnes gentiles repente immobiles. Cum autem non possent ex illo loco progredi, alius alium trudentes, et æstu toto die torrerentur, ignorantes unde hoc eis evenisset, sacerdotes eorum dixerunt esse quemdam Christianum habitantem in eorum finibus sub solitudine, qui hæc faceret, dicentes de Apollo; et oportere ei supplicare, sin minus fore ut veniant in periculum. Postquam autem qui procul habitabant, auditis clamoribus et lamentationibus, accesserunt, et eos rogarunt : Quidnam est, dicentes, quod vobis repente accidit? quo pacto hoc factum est? Illi autem dixerunt se nescire, nisi quod virum habebant suspectum, dicentes oportere illum placare. Alii vero testabantur se eum vidisse prætereuntem; et sic rogarunt eos ut eis cito daretur auxilium : adductis bobus conati sunt movere simulacrum; id autem manebat tanquam immobile cum ipsis sacerdotibus. Cum nullam ergo evadendi rationem invenissent, miserunt per accolas legationem ad Apollo, ut illic liberati ab errore recederent. His autem Apollo significatis, celerrime descendit homo Dei; et cum orasset, omnes solvit a vinculo. Hi autem omnes uno animo ad ipsum processerunt, universorum Servatori credentes, et Deo qui facit admirabilia, idolo protinus igni mandato. Quos omnes catechesi institutos adjecit ecclesiis. Multi autem ex his in hodiernum usque diem degunt in monasteriis. Hujus autem rei fama pervasit in omnes partes, et multi crediderunt

in Dominum; adeo ut nullus amplius gentilis nominetur in ejus finibus.

Non multo post autem tempore, duo pagi inter se bellum incipiunt committere, pro agris decertantes. Postquam autem est Apollo renuntiatum, statim ad eos descendit, inter eos pacem conciliaturus. Qui erant autem ex parte adversa non parebant, sed contradicebant, fresti uno latronum principe, ut viro ad bellum præstantissimo. Cum eum ergo Apollo vidisset contradicentem, dixit ei: Si parueris, o amice, rogabo Dominum meum, ut tua peccata remittantur. Is autem ubi hoc audivit, non cunctatus, abjectis armis, ejus genibus advolutus supplicavit; et pace facta ejus intercessione, suos remisit ad propria. Cum ii autem pacem egissent, et abiissent, insignis eorum propugnator, Apollo de cætero sequebatur, promissum aperte exigens. Quem cum assumptis et beatus Apollo in propinqua solitudine, admonuit et hortatus est ut patienti et constanti esset animo, posse enim Deum ei condouare. Ubi autem nox advenit, ambo viderunt in somnis se astare ante tribunal Christi: utriusque autem contemplantur angelos Deum una cum justis adorantes. Cum quo ipsi una cum eis pro cubuissent, Patrem adoraverunt; et vox ad eos facta est Dei dicentis: Quæ est societas luci cum tenebris? aut quæ pars est fidelis cum infideli (II Cor. 11)? Quid vero stat cum justo homicida, cum sit indignus tali contemplatione? Tu autem abi, o homo, tibi enim est concessus hic tarde natus perfuga. Qui cum alia multa vidissent et audiissent admirabilia, quæ neque audet oratio dicere, neque auris C audire, excitati annuntiarunt iis qui cum eis conversabantur. Omnes autem maxime invasit admiratio, utrisque unam narrantibus visionem. Permansit autem cum exercitatoribus, is qui non erat amplius homicida, usque ad mortem vitam suam corrigens, ex lupo in simplicem et innocentem agnum mutatus. In eo quoque impleta est Isaïæ prophetia, dicentis: Lupi et agni simul pascuntur, et leo et bos simul comedent paleas (Isaïæ LXV). Licebat enim illic quoque videre Æthiopes cum monachis se exercentes, et multos virtutibus superantes, et Scripturam in eis impletam, quæ dicit: Æthiopia præveniet manum ejus Deo (Psal. LXXV).

Aliquando autem decertabant gentiles adversus Christianos rusticos pro suis finibus: erat autem D multitudo utrorumque armorum, quibus astitit Apollo pacem inter eos concilians. Ei autem restitit gentiliū in pugna antesignanus, qui erat vir gravis et sævus; affirmabat autem et dicebat se non esse daturum pacem usque ad mortem. Is autem ei dicit: Atque adeo tibi fiat quod elegisti, nullus enim præter te occidetur. Tibi autem mortuo non erit terra sepulcrum, sed ventres ferarum et vulturum te implebuntur. Atque adeo oratio effectum protinus est sortita, cum ex utraque parte nullus sit interfectus præter antesignanum. Quem etiam cum in arena tumulassent, mane invenerunt membra laniata ab hyænis et vulturibus. Illi autem cum vidissent

A miraculum, et eventum ejus quod dixerat, omnes Servatori credentes eum prædicabant prophetam.

Erat autem adhuc antea in montis spelunca sanctus Apollo, cum quinque aliis fratribus, qui primi fuerunt ejus discipuli, cum recenter venisset e solitudine. Cum autem adventasset dies festus Paschæ, et Dei cultum impleissent, erant esuri ea quæ inveniebantur: erant autem al quot sicci panes, et quædam olera reposita. Eis autem dixit Apollo: Si sumus fideles, o filii, et germaui Christi filii, petat unusquisque vestrum a Deo id quod ejus animo gratum est ad vescendum. Illi vero ei universum permiserunt, existimantes se esse indignos tali gratia. Cum læto autem vultu orasset, et omnes dixissent Amen, protinus noctu venerunt in speluncam quidam B viri penitus incogniti, qui dicebant se venire a longinqua regione; et omnia ferebant, ea etiam de quibus ne auditione quidem acceperant, et quæ non nascuntur in Ægypto, horti fructus omnis generis, uras et mala punica, et ficus et nuces, omnia intempestive: quin etiam quosdam inventos mellis favos, et urnam recentis lactis, et nicolæos maximos, et panes mundos et calidos (104) e regione externa. Hi autem qui ea attulerant, cum solummodo tradidissent, tanquam missi a viro magno et divite, protinus prope recesserunt. Cum autem quæ erant esculenta percepissent, ea illis suffecerunt usque ad Pentecosten; adeo ut ipsi quoque mirarentur, et dicerent fuisse ea vere a Deo missa.

Quidam autem ex monachis rogabat Patrem ut statim Deum pro ipso oraret, ut gratiam aliquam consequeretur. Cum ipse autem orasset, ei dabatur gratia humilitatis et mansuetudinis, adeo ut mirarentur omnes eum esse tam mansuetum. Has autem ejus virtutes narrarunt nobis qui cum ipso erant fratres, hæc multis quoque attestantibus fratribus.

Etenim cum non multo ante tempore fuisset aliquando famis in Thebaide, qui autem ea loca accolebant populi audissent quod qui erant apud eum monachi præter spem omnem et opinionem quotidie alerentur, uno animo apud ipsum accesserant cum uxoribus et liberis, simul benedictionem petentes et alimentum. Is autem nihil veritus, ne cibus ei aliquando deesset, dabat omnibus venientibus, unicuique quod in diem sufficeret. Relictis autem tribus solis magnis sportis cum panibus, et fame invalescente, jubet sportas afferri in medium, quas ipso die erant esuri monachi; et audientibus omnibus fratribus et populi multitudine, dixit magna voce: Non potens est manus Domini hæc implere? Hæc autem dicit Spiritus sanctus: Non deficiet panis ex his sportis, donec novo frumento fuerimus satiati. Et affirmarunt omnes qui tunc aderant eis panes suffecisse quatuor menses. Similiter autem et in oleo et frumento; adeo ut veniret satanas, et ei diceret: Num tu es Elias, aut alius ex prophetis et apostolis, quod hæc facias? Is autem dixit ipsi: Quid enim? non homines sancti fuerant apostoli et prophætæ, qui hæc nobis tradiderunt? An tunc qui-

Μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ χρόνου, δύο κώμαι πρὸς ἀλλήλας ἐμβάλλουσιν εἰς πόλεμον ὑπὲρ ἀρουρῶν διαμαχόμεναι. Ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ ἀνδρὶ, εὐθὺς κατήει πρὸς αὐτοὺς, διαλλάσσων αὐτοὺς πρὸς εἰρήνην. Οἱ δὲ ἐξ ἐναντίας οὐκ ἐπειθοντο, ἀλλ' ἦσαν αὐτῷ ἀντιλέγοντες, ἐφ' ἐνὶ τειν ἀρχιλιπτικῇ πεποισθότες, ὡς γενναιοτάτην πρὸς πόλεμον. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀπολλῶς ἀντιλέγοντα, εἶπε πρὸς αὐτόν· Εἰ πεισθῆς μοι, ὦ φίλος, ἐρωτήσω μου τὸν Δεσπότην ἀφεθῆναι σοι τὰς ἀμαρτίας. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, οὐκ ἐμελλήσεν· ἀλλὰ βίβας τὰ ὄπλα, τοῖς γόνασιν αὐτοῦ προσκίτευσεν, καὶ μεσίτης εἰρήνης γενόμενος τοὺς ἰδίους εἰς τὰ ἴδια ἀπέστρεψε. Τούτων εἰρηνευσάντων καὶ ἀπελθόντων, τότε ὁ διαβόητος αὐτῶν πρόμαχος εἶπετο λοιπὸν τῷ ἀνδρὶ, τὴν ὑπόσχεσιν φανερώς ἀπαιτῶν. Ὁν προσλαβόμενος ὁ μακάριος Ἀπολλῶς ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ ἐνουθετεῖ καὶ παρεκάλει μακροθυμεῖν, δυνατὸν γὰρ εἶναι τοῦτο λέγων τὸν Θεὸν παρασχεῖν. Ὡς δὲ ἡ νύξ ἐπέστη καὶ δὴ ἀμφω κατ' ὄναρ ἦσαν, ἐν οὐρανῷ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ παρεστῶτες, ἐθεώρουν ἀμφοτέρους τοὺς ἀγγέλους σὺν τοῖς δικαίοις τῷ Θεῷ προσκυνούοντας. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι πεσόντες ὁμοῦ προσεκύνησαν τῷ Σωτῆρι, φωνὴ πρὸς αὐτοὺς γέγονε, τοῦ Θεοῦ λέγοντος· Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τί δὲ καὶ ὁ ἀνδροφόνος σὺν τῷ δικαίῳ παρέστηκεν, ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης θεωρίας; Ἀλλὰ ἀπελθε σὺ, ὦ ἄνθρωπε, κεχάρισται σοι γὰρ ὁ ὀψίγονος οὗτος πρόσφυξ. Ἄλλα τε πάμπολλα θαύματα ἰδόντες τε καὶ ἀκούσαντες, ἃ οὐτε λόγος τολμᾷ φράσαι, οὐτε οὐς ἀκοῦσαι. Ἐξυπνοὶ γίνονται καὶ τοῖς συνοῦσι ἀπήγγελον. Θαῦμα δὲ πάντας εἶχεν ἐξαίσιον τὸ ὄραμα ἀμφοτέρων διηγουμένων. Διέμενε γοῦν σὺν τοῖς ἀσκηταῖς ὁ οὐκ ἔτι ἀνδροφόνος, ἄχρι τῆς τελευτῆς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον διορθωσάμενος, οἷον ἀρνίον τι ἄκακον ἐκ λύκου μεταβληθείς. Ἐπληροῦτο δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ προφητεία Ἡσαίου λέγοντος· Λύκος καὶ ἄρνες ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ λέων καὶ βουὸς ἅμα φάγονται ἄχυρα. Ἦν γὰρ ἰδεῖν ἐκεῖ καὶ Αἰθιοπας σὺν τοῖς μοναχοῖς ἀσκούοντας, καὶ πολλοὺς υπερβάλλοντας ἐν ταῖς ἀρεταῖς· καὶ πεπληρωμένην ἐπ' αὐτοῖς τὴν Γραφήν, λέγουσαν· Αἰθιοπία προφθάσει· χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.

Ἄλλοτε δὲ ἦσαν Ἕλληνας πρὸς Χριστιανούς κωμήτας διαμαχόμενοι ὑπὲρ ὀρίων αὐτῶν. Πλήθος δὲ ἦν ἑκατέρων ἐνόπλων, οἷς ἐπέστη ὁ Ἀπολλῶς εἰρηνεύων. Ἀνθίστατο δὲ αὐτῷ ὁ τῶν Ἑλλήνων πρόμαχος, δεινὸς τις καὶ ἄγριος ὢν, διαβεβαιούμενος καὶ λέγων, Μὴ δώσω εἰρήνην ἄχρι θανάτου. Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτόν· Καὶ δὴ γενέσθω ὅπερ εἶπω. Οὐδεὶς γὰρ ἔτερος ἀναιρεθῆσεται πλην σὺ. Ἔσται δὲ σοὶ θανόντι οὐχ ἡ γῆ τάφος, ἀλλὰ γαστέρες θηρίων καὶ γυπῶν πλησθήσονται ἀπὸ σοῦ. Καὶ δὴ ὁ λόγος εὐθὺς εἰς ἔργον γέγονεν, οὐδενὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀναιρεθέντος πλην τοῦ προμάχου· ὃν καὶ χῶσαντες ἐν τῇ ἄμμφ, παρῷ εὐρον εἰς μέλη ἐσπαραγμένον ὑπὸ γυπῶν καὶ υἰάνων. Οἱ δὲ ὡς ἶδον τὸ θαῦμα καὶ τὴν τοῦ λόγου ἐκβασιμ, πάντες τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες, προφήτην αὐτὸν ἀνεκήρυττον.

Ἦν δὲ ἔτι πρὸ τούτου ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ὄρου; ὁ ἅγιος Ἀπολλῶς σὺν πέντε τισὶν ἀδελφοῖς, οἱ πρῶτοι:

πρὸς αὐτὸν ἐμαθητεύοντο, νεωστὶ τῆς ἐρήμου ἐηλυθότος. Ἐπῆλθε δὲ ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, καὶ τὴν λατρείαν τῷ Θεῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀποπληρώσαντες, ἐμελλον τὰ εὐρισκόμενα διαιτᾶσθαι. Ἦσαν δὲ καὶ ἄρτοι ὀλίγοι ζηροί, καὶ συνθετά τινα λάχανα. Καὶ δὴ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀπολλῶς ἐφη· Εἰ πιστοὶ ἐσμεν, ὦ τέκνα, καὶ γνήσιοι τοῦ Χριστοῦ παῖδες, αἰτήσασθε ἕκαστος ὁμῶν παρὰ Θεοῦ ὃ καταθύμιον ἔχει πρὸς τὴν μετάληψιν. Οἱ δὲ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπέτρεψαν, ἀναξίους ἑαυτοὺς ἡγούμενοι ταύτης τῆς χάριτος. Φαιδρῶν δὲ τῷ προσώπῳ προσευξαμένου αὐτοῦ καὶ πάντων τὸ ἀμὴν εἰρηκότων, εὐθὺς ἐπέστησαν τῷ σπηλαίῳ τινὲς ἄνδρες ἄγνωστοι, παντελῶς καὶ πόρρωθεν καὶ αὐτοὺς ἤκειν φάσκοντες, πάντα φέροντες ὅσα οὐδὲ εἰς ἀκοὴν αὐτῶν ἐληλύθει, καὶ ὅσα ἐν Αἰγύπτῳ οὐ γίνονται, καρποὺς παντοδαποὺς παραδείσου, σταφυλάς, καὶ ῥόας, καὶ σύκα, καὶ κάρυα παρὰ καιρὸν ἅπαντα εὐρημένα, καὶ μέλι, καὶ κηρία τινά, καὶ γάλακτος νεαροῦ στάμνον, καὶ νικολάους παμμεγέθεις ἄρτους δέκα καθαρῶς καὶ θερμούς ξένης τε χώρας αὐτοῖς κομιζομένης. Οἱ δὲ κομισάμενοι αὐτὰ ἄνδρες ἐπιδόντες μόνον ὡς παρὰ τινας μεγάλου ἀνδρός καὶ πλουσίου ἀποσταλέντα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς ἀνεχώρησαν. Μεταλαβόντες δὲ τῶν ἐδωδῆμων ἄχρι πεντηχοστῆς ἐξ αὐτῶν ἐπηρεκίσθησαν, ὥστε θαυμάζειν αὐτοὺς καὶ λέγειν, ὅτι Ἀληθῶς ταῦτα παρὰ Θεοῦ ἀπεστάλησαν.

Εἰς δὲ τις τῶν μοναχῶν ἤξιον παραχρῆμα τὸν Πατέρα δεηθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ, χάριτός τινος ἀξιοῦσθαι. Προσευξαμένου δὲ αὐτοῦ, ἡ τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῷ δίδοται χάρις, καὶ τῆς πραότητος· ὡς θαυμάζειν πάντας ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπερβολὴν πραότητος κτησαμένου. Ἐξηγοῦντο δὲ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν Πατέρες ταύτας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, μαρτυρούντων αὐτῷ ταῦτα καὶ πολλῶν ἀδελφῶν.

Καὶ γὰρ λιμοῦ ποτε οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου κατὰ τὴν Θηβαίδα γενόμενου, ἀκούσαντες οἱ προσοικούντες τὰ; πόλεις λαοὶ ὅτι περ οἱ περὶ αὐτὸν μοναχοὶ πολλὰκις ἐξ ἀμηγάνων ἐτρέφοντο, παρῆσαν ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτὸν σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, εὐλογίας ἅμα καὶ τροφῆν αἰτοῦντες. Ὁ δὲ μηδὲν δεδιώς μὴ ποτε λήψῃ τῶν βρωμάτων, ἐδίδου πᾶσιν τοῖς ἐρχομένοις ἑκάστω τὸ αὐταρκές ἡμέριον. Ὑπολειφθέντων δὲ τριῶν σπυρίδων μεγάλων μόνον μετὰ τῶν ἄρτων, καὶ τοῦ λιμοῦ ἐπικρατούντος, προστάσσει εἰς μέσον φέρεσθαι τὰς σπυρίδας, ἃς οἱ μοναχοὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐσθίειν ἐμελλον, καὶ εἰς ὑπήκοον πάντων τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν ὄχλων, εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ· Μὴ οὐχ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου πληθύναι ταῦτα; καὶ τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Οὐ μὴ ἐκλείψει ἄρτος ἐκ τῶν σπυρίδων τούτων, ἄχρις ἂν κορεσθῶσιν ἅπαντες τοῦ νέου σίτου. Καὶ διαβεβαιώσαντο πάντες οἱ παραγενόμενοι τότε τετραήμερον πᾶσιν ἐπαρκέσαι τοὺς ἄρτους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἐλαίῳ καὶ σίτου πεποίηκεν· ὡς παρῆναι τὸν Σατανᾶν, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ, Μὴ Ἠλίας εἰ σὺ, ἢ ἑτερός τις τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ὅτι ταῦτα τολμᾷς; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφη· Τί γάρ; οὐκ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ ἅγιοι προφήται καὶ ἀπόστολοι οἱ ταῦτα ἡμῖν ποιεῖν παραδώσαντες; ἢ τότε παρῆν μὲν ὁ Θεός, νῦν δὲ ἀπεδήμησεν; δύναται ὁ Θεός ἀεὶ ποιεῖν ταῦτα, καὶ

οὐδὲν ἀδυνατῆσαι αὐτῷ. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἀγαθός, οὐδὲν ἄματος ἐσιωπήσαμεν ἐκάστοτε, παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν τῆς πονηρίας; τί γάρ; Οὐ δεῖ λέγειν, καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν, ὅτι μεστὰς σπυρίδας εἰσήγον εἰς τὰς τραπεζὰς τῶν ἀδελφῶν οἱ τοὺς ἄρτους εἰσφέροντες, καὶ ἐσθιόντων πεντακοσίων ἀδελφῶν ἄχρι καιροῦ μεστὰς πάλιν αὐτὰς ἀπελάμβανον;

Ὡς δὲ καὶ ἕτερον θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγημεν, δίκαιόν ἐστιν εἰπεῖν. Ἐλθόντες γὰρ πρὸς αὐτὸν τρεῖς ἡμεῖς ἀδελφοὶ ἐγνωρίσθημεν πῶς ῥωθεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὁραθέντες, τῶν προακουσάντων παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἡμῶν πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως· οἱ μετὰ σπουδῆς προσδραμόντες ὑπήνησαν ἡμῖν ψάλλοντες (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἔθος ἐστὶν πρὸς πάντας τοὺς μοναχοὺς), καὶ προσκυνήσαντες ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, ἐφίλου ἡμᾶς, ἀλλήλους ἐπιδικυνοῦντες· Ἰδοὺ ἤκασιν οἱ ἀδελφοὶ περὶ ὧν ὁ Πατὴρ πρὸς τριῶν ἡμερῶν προαίρηκεν ἡμῖν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἤξουσι πρὸς ἡμᾶς τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐρχόμενοι. Καὶ οἱ μὲν προήγον ἡμᾶς, οἱ δὲ ἠκολούθουν ἑπισταμένοι ἡμῶν ψάλλοντες, ἄχρις οὗ πλησίον αὐτῶν ἐφθάσαμεν. Ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ Ἀπολλῶς τῆς φωνῆς τῶν ψαλλόντων, ὑπήνησεν ἡμῖν κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ τὸ πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς. Καὶ ἰδὼν ἡμᾶς προσεκύνησε πρῶτος, ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτὸν ἐναπλώσας· καὶ ἀναστὰς ἐφίλησε. Καὶ εἰσαγαγὼν ὑπερηύχαστο. Καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίφας χερσὶν οικειαίς, πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν προετρέψατο. Τοῦτο δὲ πᾶσιν ἐποίησε τοῖς ἐρχομένοις πρὸς αὐτὸν ἀδελφοῖς. Οἱ γὰρ σὺν αὐτῷ ἀδελφοὶ οὐ πρότερον τῆς τροφῆς μετελάμβανον, πρὶν τῆς εὐχαριστίας τοῦ Χριστοῦ κοινωνήσωσι. Τοῦτο δὲ ἐποίουν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἡμέριον· εἴθ' οὕτως διατεθέντες ἐκάθηοντο, ἀκούοντες αὐτοῦ διδάσκοντος πάσας τὰς ἐντολάς ἄχρι τοῦ πρωθυπνίου. Ἐκείθεν δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρουν ἀποστηθίζοντες τὰς Γραφὰς ὅλην τὴν νύκτα· οἱ δὲ ἐκεῖ προσεκαρτέρουν ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν εὐφημοῦντες ἄχρις ἡμέρας, οὓς ἐγὼ αὐτὸς αὐτοῖς ἐθεασάμην, ἐσπέρας ἀρξαμένους τῶν ὕμνων, καὶ μέχρι πρωτῆς οὐ παυσάμενους τῆς ψόδης. Πολλοὶ γοῦν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν μόνον κατήρχοντο ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τῆς εὐχαριστίας μετελάμβανον, καὶ πάλιν ἀνῆσαν ἀκούοντες τῆς πνευματικῆς μολῆς τροφῆς ἄχρις ἄλλης ἐνάτης. Τοῦτο δὲ ἐποίουν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ἀγαλλιωμένους κατὰ τὴν ἔρημον. Οὐκ ἄν τις εἴποι ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην τοιαύτην ἀγαλλίαν, οὐδὲ εὐφροσύνην σωματικῆν. Οὐδὲ στυγνὸς ἦ κατηφῆς τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' εἴ τις που καὶ στυγνάζων ἐφάνη, εὐθὺς ἐπέθετο παρ' αὐτοῦ ὁ πατὴρ Ἀπολλῶς τὴν αἰτίαν, καὶ τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἐκάστου ἀπηγγέλεν. Ἐλεγεν δὲ· Οὐ χρὴ στυγνάζειν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ μέλλοντας βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖν. Στυγνάζουσι μὲν, φησὶν, Ἕλληνας, κλαύουσιν δὲ Ἰουδαίους, πνεθῆσονται δὲ ἀμαρτωλοὶ, οἱ δὲ δίκαιοι εὐφρανθήσονται, καὶ οἱ τὰ γῆϊνα μὲν φρονούντες ἐπὶ τοῖς γῆϊνοῖς εὐφραίνονται, ἡμεῖς δὲ οἱ τηλικαύτης ἐλπίδος καταξιοθέντες, πῶς οὐχὶ διαπαντὸς εὐφρανώμεθα, τοῦ Ἀποστόλου ἡμᾶς παρορμῶντος πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν; Τί δ' ἂν τις εἴποι τὴν ἐν λόγοις αὐτοῦ χάριν, καὶ τὰς ἐπιπάδας αὐτοῦ ἀρετὰς, ἃς δι' ὑπερβολὴν θαύ-

ἄλλων ἀκούοντες;

Πολλὰ δὲ περὶ ἀσκήσεως καὶ πολιτείας ἡμῖν διηλεγεῖς κατὰ μόνας πολλάκις, καὶ περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἀδελφῶν, ἔλεγεν, ὅτι δεῖ ἐρχομένους τοὺς ἀδελφοὺς προσκυνεῖν. Οὐ γὰρ αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν προσεκύνησας· Ἰδες γὰρ, φησὶ, τὸν ἀδελφόν σου, Ἰδες Κύριον τὸν Θεόν σου· παρὰ τοῦ Ἀβραάμ παρελήφραμεν, εἰ καὶ ὅτι δεῖ εἶσθ' ὅτε τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς ἀνάπαυσιν παραδιάξῃς, παρὰ τοῦ Λῶτ μεμαθήκαμεν, παραβιασάμενον τοὺς ἀγγέλους, καὶ ὅτι δεῖ εἰ δυνατόν τοὺς μοναχοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρῶν ἑαυτοῦ ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν τὸν Σωτῆρα συνεχῶς ὑποδέχεται. Ἢ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησὶν, Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, μένει ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησι τῶν μυστηρίων πάθους συνεχῶς ποιουμένων, καὶ μεθ' ἡμέραν ἐτοίμως εἶναι παρασκευάζειν ἑαυτοὺς τοιούτους, ὡς ἀξίους εἶναι πάντοτε πρὸς τὴν τῶν ἀγίων καὶ οὐρανίων μυστηρίων ὑποδοχὴν, ἐπεὶ καὶ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν οὕτω καταξιούμεθα. Τὰς δὲ καθολικὰς νηστείας, φησὶ, μὴ ἐξὸν λυεῖν ἀνευ πάσης ἀνάγκης. Ἐν γὰρ τετράδι ὁ Σωτῆρ παραδίδοται, ἐν δὲ τῇ παρασκευῇ σταυροῦται. Ὁ οὖν ταύτας λύων, συμπαραδίδοται τὸν Σωτῆρα καὶ σταυροῖ. Ἐὰν δὲ ἦκει πρὸς ἡμᾶς ἀδελφοί, ἀναπαύσεως δεόμενος, νηστείας οὕσης, παραθήσεις αὐτῷ μόνῳ τὴν τράπεζαν. Εἰ δὲ μὴ βούλεται, μὴ ἀναγκάσης. Κοινὴ γὰρ ἔχομεν πάντες τὴν παράδοσιν. Ἐμέμεστο δὲ πολλὰ τοὺς τὰ σιδηρὰ φέροντας, καὶ τοὺς κομώντας. Οὗτοι γὰρ ἐνδεικνύουσι, φησὶ, καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν θηρώσι· δέον αὐτοὺς μάλλον νηστείας ἐκλύειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν κρυπτῷ τὸ καλὸν πράττειν. Οἱ δὲ οὐ τούτο, ἀλλὰ πᾶσιν ἑαυτοῦ; φανεροῦς καθιστώσι. Καὶ τί ἂν τις εἴποι τὰς διδαχὰς αὐτοῦ πάσας παραπλησίως οὕσας αὐτοῦ τῇ πολιτείᾳ, ἃς οὐδὲ φράσαι τις οὐδὲ γράψαι κατ' ἀξίαν δυναίεται; Πλεῖστα οὖν πολλὰκις ἡμῖν καταμόνας ὅλην τὴν ἐβδομάδα διαλεγόμενος, καὶ προπέμπων ἡμᾶς, ἔλεγεν· Εἰρήνην ἔχετε μετ' ἀλλήλων, καὶ μὴ ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἰδὸν χωρίζεσθε.

Εἰπόντος δὲ τοῖς σὺν αὐτῷ ἀδελφοῖς, τίς ἂν ἐκὼν βούλοιο ἐξ αὐτῶν συμπροπέμψαι ἡμᾶς ἄχρι τῶν ἄλλων Πατέρων, σχεδὸν ἅπαντες παρεκάλουν προθύμως συμπροπέμψαι ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἅγιος Ἀπολλῶς τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐπιλεγάμενος, ἀνδρας ἱκανοὺς ἐν λόγῳ καὶ πολιτείᾳ, καὶ ἐμπείρους τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς καὶ Αἴγυπτιακῆς διαλέκτου, συμπροπέμπων ἡμᾶς αὐτοῖς ἐνετέλλετο μὴ πρότερον ἀφιέναι ἡμᾶς πρὶν ἂν ἱκανῶς ἔχοιμεν τοὺς Πατέρας ὄλους θεωρήσαντες. Οὓς ἐὰν βούληται τις ἰδεῖν ἅπαντας, οὐκ ἂν φθάνοι διὰ παντὸς τοῦ βίου θεάσασθαι. Εὐλογῆσας οὖν ἡμᾶς ἐξαπέστειλε, λέγων, Εὐλογῆσαι ὑμᾶς Κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοιτε τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.

Πορευομένων δὲ ἡμῶν κατὰ τὴν ἔρημον ἐν μεσημβρίᾳ, ἐξαιφνης ὄρωμεν σύρμα μεγάλου δράκοντος οἷάτε δοκοῦ διὰ τῆς ψάμμου ἑλκυσθείσης, καὶ ἰδόντες φόβῳ πολλῷ συνεσχέθημεν. Οἱ δὲ ὀδηγούντες ἡμᾶς ἀδελφοὶ παρεκάλουν ἡμᾶς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ

dem aderat Deus, nunc autem peregre est profectus? Potest autem Deus hæc semper facere, et nihil erit quod ipse non possit. Si ergo Deus est bonus, cur tu malus? Quid vero non oportet nos quoque dicere ea quæ vidimus, nempe quod fratres ingrediebantur cum sportis, ad mensas panes afferentes, et cum comederent quingenti fratres ad satisfactionem, eas rursus plenas accipiebant?

Aliud quoque miraculum, quod videntes obstupimus, par est dicere. Cum enim ad eos venissemus spatio trium dierum, cogniti sumus, procul visi a fratribus, qui ex eo audierant de nostro ad eum adventu: qui quidem prope accurrentes nobis venerunt obviam psallentes, est enim hic mos apud omnes monachos. Et cum proni in terram adorassent, nos deosculati sunt, nos sibi invicem ostendentes, et dicentes: Ecce venerunt fratres, de quibus pater noster dixit tribus ante diebus, dicendo: Post tres dies venient ad nos tres fratres, venientes Jerosolymis. Et alii quidem nos deducebant, alii vero nos retro sequebantur, psallentes, donec prope ipsam venimus. Cum autem audisset pater Apollo vocem psallentium, venit nobis obviam, ut mos ei erat erga omnes fratres; et cum nos vidisset, adoravit primus se in terra extendens; et cum surrexisset, est osculatus; et postquam introduxisset, oravit, et pedes nostros manibus lavit propriis, et hortatus est ad refectionem. Hoc autem faciebat omnibus fratribus qui ad ipsum veniebant. Qui enim cum ipso erant fratres, alimentum non prius accipiebant, quam Eucharistiæ Christi communicassent: hoc autem faciebant hora nona diei. Deinde cum sic comedissent, sedebant audientes eum docentem omnia præcepta, usque ad primum somnum. Illinc alii quidem ex ipsis secedebant in solitudinem, Scripturas tota nocte memoriter expromentes; alii vero illic perseverabant, assiduus hymnis Deum laudantes, ad diem usque: quos ego vidi his oculis, cum vespere hymnos cœpissent, usque ad matutinum non cessasse a cantu. Multi certe ex iis hora nona solum descendebant de monte, et Eucharistiam sumentes, rursus ascendebant, contenti spiritali nutrimento usque ad aliam nonam. Hoc autem multi ex iis faciebant multos dies. Licebat autem eos videre exultantes in solitudine, adeo ut nullam ejusmodi aliam exultationem in terra videre liceat, nec lætitiæ corporalem. Neque enim erat inter eos aliquis mœstus aut tristis; sed si quis videbatur præ se ferre tristitiam, statim pater Apollo ex eo rogabat causam, et quæ erant in occulto uniuscujusque cordis, renuntiabat. Dicebat autem: Non oportet esse tristes propter salutem, cum futuri simus hæredes regni cœlorum. Tristes autem, inquit, erunt gentiles, scebunt Judæi, lugebunt peccatores; justi autem lætabuntur: et qui terrena quidem animo agitant, lætantur in rebus terrenis; nos autem qui tanta spe digni sumus habiti, quomodo non lætamur perpetuo? cum nobis Apostolus suadeat, ut semper lætemur, et in omnibus gratias agamus (*I Thesa. v.*). Quis autem dixerit ejus

A in sermone gratiam, et reliquas ejus virtutes, quas propter summum miraculum siluimus, auditas utique ex ipso et ex aliis?

Cum autem de exercitatione et vitæ instituto nobiscum sæpe seorsum disseruisset, sæpe etiam dixit de suscipiendis monachis, quod oportet adorare fratres advenientes: Non enim ipsos, aiebat, sed Deum adorasti. Vidisti enim, inquit, fratrem tuum? vidisti Dominum Deum tuum; et hoc, inquit, ab Abraham accepimus (*Gen. xviii*); et quod oporteat, inquit, nonnunquam cogere fratres ad refectionem, a Lot accepimus, qui coegit angelos (*Gen. xix*); et quod oportet, si fieri potest, monachos quotidie communicare sacramentis. Qui enim se ab eis procul amovet, Deus quoque procul ab eo recedit. Qui autem hoc facit assidue, assidue suscipit Servatorem. Est enim, inquit, vox salutaris: Qui comedit carnem meam, et bibit meum sanguinem, manet in me, et ego in eo (*Joan. vi*). Hoc confert monachis salutaris passionis commemorationem continenter facientibus, quotidie etiam se præparare, ut omni tempore digni sint qui suscipiant cœlestia sacramenta, quandoquidem sic quoque consequitur remissionem peccatorum. Catholica autem et generalia jejunia non licet solvere sine ingenti necessitate; in quarta enim feria traditur Servator, et in parasceve crucifigitur; qui ea ergo solvit, Servatorem una tradit, et una crucifigit. Sed si ad vos veniat frater qui opus habet ut reficiatur cum sit jejunium, ipsi soli mensam apponite; sin autem nolit, ne cogatis, habemus enim communem traditionem. Multum autem reprehendebat eos qui ferrum gestabant, et comam nutriebant. Hi enim, inquit, se ostentant et quærunt placere hominibus, cum oporteat ipsos potius corpus solvere jejuniiis, et quod bonum est facere in occulto; ii vero non sic, sed se propalant omnibus. Et quid opus pluribus? Omnis enim ejus doctrina est ejus vitæ instituto similia, quam nec quis scribere potuerit nec dicere. Plurima ergo nobiscum seorsum, tota sæpe hebdomada disserendo, tandem dimittens dixit: Habete pacem inter vos, neque separemini in via.

Cum autem dixisset iis qui cum ipso erant fratribus, quisnam ex ipsis vellet nos deducere ad visitandos alios Patres, sanctus Apollo, tribus viris delectis qui valerent et sermone et vitæ instituto, erantque periti linguæ Græcæ et Romanæ et Ægyptiæ, cum eis nos dimittens, jussit eis ne nos prius relinquerent quam satisfactum esset nostro videndorum Patrum desiderio: quos si quis vellet omnes videre, ad eos aspiciendos tota vita non sufficeret. Cum nobis ergo benedixisset, amandavit, dicens: Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis bona Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ (*Psal. cxxvii*).

Nobis autem ambulanti bus meridie per solitudinem, videmus tractum magni draconis, qui tanquam trabes erat protractus per arenam: quem cum vidissemus, nos magnus timor invasit. Qui autem nos ducebant fratres, hortati sunt ne timeremus,

sed essemus bono animo, et sequeremur draconis vestigium: Videbitis enim fidem nostram, cum ipsi sinus eum manu nostra superaturi. Multos enim, inquirunt, et dracones et cerastas manu interfecimus, sicut scriptum est. In eis enim implebatur illud: Dedi vobis potestatem ambulandi super serpentes et scorpiones, et super omnem potestatem inimici (*Lucæ x*). Nos autem qui ferebamur incredulitate, et qui majori eramus affecti formidine, rogabamus eos ne iremus per vestigia draconis, sed recta via. Unus autem frater ex ipsis, magna animi alacritate, cum nos eo in loco dimisisset, profectus est in solitudinem quærens belluam. Quam cum invenisset, non procul ab antro, magna voce exclamabat draconem esse in spelunca; et vocabat ipsos, ut ad se venirent visuri quid esset eventurum; et hortantibus nos aliis fratribus ne timeremus, cum magno metu abiimus visuri belluam. Nobis autem repente occurrens frater unus, manu nos traxit in suum monasterium, dicens nos non posse ferre impetum belluæ, et maxime quod nondum vidissemus ta'em, se vero sæpe vidisse ipsam belluam tam vasta magnitudine, ut quæ sit plus quam quindecim cubitorum. Cum nos ergo jussisset manere in loco, abiit ad fratrem, dicens ei ut recederet a caverna; conabatur enim ille a loco non recedere, priusquam interfecisset draconem. Cui cum persuasisset, eum ducit ad nos increpantem modicam nostram fidem. Quiescentes autem apud illum fratrem, qui circiter unum milliare remotum habebat monasterium, satis refecti sumus.

CAPUT LIII.

Vita abbatis Amun.

Ille autem nobis narrabat, in illo loco in quo ipse sedebat, fuisse virum sanctum, cujus ipse fuit discipulus, nomine Amun (*Ruff., l. II, cap. 8, vocat Ammonem*), qui in illo loco plurimas fecit virtutes; ad quem sæpe latrones venientes, accipiebant ejus panem et alimenta. Hæc ergo ægre ferens, cum uno die egressus esset in solitudinem, adduxit secum duos magnos dracones, et jussit eis ut in eo loco manerent, et portam custodirent. Homicidæ autem cum pro more venissent, et vidissent miraculum, præ stupore hiantes ceciderunt in faciem. Egressus autem invenit eos nudes, et fere semimortuos; et cum eos excitasset, probris eos affecti, dicens: Videte quantum estis læstis agrestiores; nam istæ quidem propter Deum nostræ parent voluntati, vos autem neque Deum timuistis, neque Christianorum cæcis reveriti religionem. Introductis autem eis in cellam, mensam apposuit, et nonnisi ut mores mutarent. Illi autem surgentes, protinus multis visis sunt meliores; non multo post autem ipsi quoque visi sunt eadem signa facere.

Aliquando autem, inquit, cum unus magnus draco propinquam vastaret regionem, et multa occideret animalia, quicunque habitabant juxta solitudinem, omnes simul venerunt ad Patrem, rogantes ut deleteretur bellua ex eorum regione. Is autem eos ita

dimisit, ut qui eis tristitia affectis nihil prodesse posset. Mane autem surgens, venit in eum locum quo transitura erat bellua: postquam autem ter flexit genua ad orationem, in ipsum veniebat bellua, magno cum stridore gravem emittens anbelitum, et intumescens ac sibilans, tetrumque edens spiritum. Is autem nihil territus, ad draconem conversus, dixit: Vincet te Jesus Christus, Filius Dei vivi, qui est magnum cetum victurus. Idque cum dixisset, protinus disruptus est draco, per os omne virus evomens cum sanguine. Cum autem venissent rustici postridie, et illud magnum vidissent miraculum, et non ferrent spiritum, in animal multam arenam congeserunt, Patre illic eis astante, ad draconem enim licet mortuum non audebant accedere.

Puer autem, inquit, pascens cum repente vidisset adhuc vivum draconem, statim emota mente fuit exanimatus; jacuit itaque puer nihil spirans in loco tota die in solitudine. Cum eum autem sui vespere invenissent parum spirantem, totum inflatum ex ecstasi, deducunt ad patrem, ignorantes causam ejus quod acciderat. Cum is autem orasset, et eum unxisset oleo, surrexit puer narrans id quod fuerat deprehensum. Qua re vir maxime motus, ad interendum draconem est conversus.

CAPUT LIV.

Vita abbatis Copre (102) presbyteri.

Erat autem illic quidam presbyter, qui monasterium prope habebat in solitudine, Copres nomine (*Ruff., lib. II, cap. 9*): vir sanctus, prope nonagenarius, præpositus fratrum quinquaginta, qui ipse quoque plures faciebat virtutes, morbis medens, et multas faciens curationes, et dæmones expellens, et res multas efficiens, atque adeo quasdam in nostris oculis. Is ergo postquam nos vidit salutavit, et pro nobis oravit, et postquam pedes nostros lavasset, sciscitatus est a nobis, quanam in mundo fierent; nos autem rogavimus, ut ipse nobis potius exponeret sui vitæ instituti virtutes, et quo modo esset Deus ei dona largitus, et quanam ratione fuisset particeps ejus gratiæ. Is autem nulla eo nomine elatus superbia, nobis suam vitam narravit, et majorum suorum qui ipsum superarunt, quorum ipse vitæ institutum est imitatus: Non est, inquit, o filii, quod a me sit admirabile, si conferatur cum iis quæ in vita gesta sunt a Patribus nostris. Et cum narret nobis Copres presbyter quæ recte et ex virtute gesta fuerant a Patribus, unus ex fratribus nostris dormitans, ut qui iis quæ dicebantur fidem nequam haberet, videt in ejus manibus librum admirabilem, scriptum litteris aureis, et canum virum astantem, et minaciter ei dicentem: Non audis attente lecturam, sed dormitas? Is autem conturbatus, nobis eum audientibus, statim quod audiverat et viderat Romane exposuit. Eo autem hæc nobis adhuc dicente, venit quidam rusticus habens calathum arenæ, qui expectabat donec implest narrationem: rogavimus autem nos presbyterum: Quid sibi vult rusticus cum arena? nobis respondit Pater, dicens:

μᾶλλον θαρραῖν· καὶ ἐπέχεσθαι τῷ ἔχει τοῦ δράκοντος. Ὁψασθε γάρ, φησὶ, τὴν πίστιν ἡμῶν, μελλόντων αὐτῶν χειροῦσθαι. Πολλοὺς γάρ, φησὶ, καὶ δράκοντας, καὶ ἀσπίδας, καὶ κεραστὰς ἐκ χειρὸς ἀνηρῆκαμεν. Καὶ τὸ γεγραμμένον ἐπ' αὐτοὺς ἐπληροῦτο· Δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθρου. Ἡμεῖς οὖν ἀπιστία φερόμενοι, καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἔμφοβοι γένόμενοι, μὴ κατ' ἔχου τοῦ δράκοντος, ἀλλὰ τὴν εὐθείαν βαδίζειν ἤξιοῦμεν αὐτούς. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀδελφός, ἀπὸ πολλῆς προθυμίας καταλιπὼν ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐπὶ τὴν ἔρημον ὠρμησεν ἀνιχνεύων τὸ θηρίον, καὶ εὐρῶν οὐκ εἰς μακρὰν τὸν φωλεὸν, φωνῆ ἐθέα ἡμῖν, ἐν τῷ σπηλαίῳ εἶναι τὸν δράκοντα, καὶ ἐκάλει πρὸς αὐτὸν ὄψεσθαι τὸ ἐκθροσόμενον, προτροπομένους ἡμᾶς ἄλλων καὶ μὴ δεδιέναι. Ὡς δὲ ἡμεῖς μετὰ πολλοῦ φόβου ἀπήμιεν ὀβριόμενοι τὸ θηρίον, συνήντησεν ἡμῖν ἐξαίφνης εἷς ἀδελφός ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἔλκων εἰς τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον, φάσκων μὴ δυνατοὺς ἡμᾶς εἶναι ὑπενεγκεῖν τὴν ὄρμην τοῦ θηρίου, καὶ μάλιστα ἔτι οὐδέποτε ἦμεν τοιοῦτόν τι ἑωρακότας· πολλὰκις γάρ αὐτὸν ἔλεγεν ἑωρακέναι τὸ ζῶον, ὑπερμέγεθες ὑπάρχον καὶ ὑπερδρακινότες πηχτεῖς ἔχον. Μένειν οὖν ἡμᾶς κελεύσας ἀπήει ἐπὶ τοῦ τόπου πρὸς τὸν ἀδελφόν, πείθων μεταστῆναι τοῦ φωλεοῦ. Ἐπειρᾶτο γὰρ ἐκεῖνος μὴ μεταστῆναι· τοῦ τόπου πρὶν ἀνελεῖν τὸν δράκοντα. Καὶ δὴ πείσας αὐτὸν ἄγει πρὸς ἡμᾶς, τὴν ὀλιγοπιστίαν ἡμῶν μεμφάμενος. Ἀναπαυσάμενοι δὲ παρ' ἐκείνῳ τῷ ἀδελφῷ ὡς ἀπὸ ἐνδὸς μιλίου τὸ μοναστήριον ἔχοντι ἱκανῶς ἀνεκτεσάμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Περὶ τοῦ ἀββά Ἀμμοῦν.

Διηγεῖτο δὲ ἡμῖν ἐκεῖνος γεγενῆσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἔνθα περ αὐτὸς ἐκαθέζετο, ἄνδρα ἄγιον ὃς αὐτὸς ἐμαθητεύθη, Ἀμμοῦν ὀνόματι, πλείστας δυνάμεις ἐκ ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ποιήσαντα. Πρὸς δὲ πολλὰκις ἐλθόντες οἱ λωποδῦται τοὺς ἄρτους καὶ τὰς τροφὰς αὐτοῦ ἐλάμβανον. Ἐξεληθὼν δὲ μετὰ τῶν ἡμερῶν δύο δράκοντα μεγάλους ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς αὐτὸν συνηγάγετο, κελεύσας αὐτοὺς παραμένειν καὶ φυλάσσειν τὴν θύραν. Οἱ δὲ ἀνδροφῶνοι ἐπελθόντες κατὰ τὸ ἔθος, καὶ θεασάμενοι τὸ θαῦμα, ἀχανεῖς γένόμενοι ὑπ' ἐκπλήξεως ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον. Ἐξεληθὼν δὲ ἴδεν αὐτοὺς ἐνεοὺς γενομένους, καὶ σχεδὸν ἡμιθανεῖς· καὶ ἀναστήσας αὐτοὺς ὠνείδιζε λέγων· Ὁρᾶτε πόσον ὑμεῖς ἀγριώτεροι τῶν θηρίων· οἱ μὲν γὰρ ἡμῶν διὰ Θεοῦ τοῖς βουλήμασι πείθονται, ὑμεῖς δὲ οὐδὲ τὸν Θεὸν ἐφοβήθητε, οὐδὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν εὐλάβειαν ἐδυσωπήθητε. Εἰσαγαγὼν δὲ αὐτοὺς αὐτῷ κελίῳ παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἐνούθετε μεταβαλεῖν τοῦ τρόπου. Οἱ δὲ παρ' αὐτῶν μεταναστάντες κρείττους πολλῶν ἀνεφάνησαν· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα ἐπιτελοῦντες ὤψθησαν.

Ἄλλοτε δὲ, φησὶ, μεγάλου δράκοντος τὴν πλησίον χώραν λυμαινομένου, καὶ τὰ πολλὰ τῶν ζώων ἀναίρουντος, ἦλθον οἱ προσοικούντες τὴν ἔρημον πάντες ὁμοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, δεόμενοι ἀφανισθῆναι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τὸ θηρίον. Ὁ δὲ ὡς μὴδὲν δυνάμενος

αὐτοὺς ὠφελεῖν, λυπομένους τοὺς ἄνδρας ἀπέλυσεν. Ἔωθεν δὲ ἀναστὰς ἐπὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θηρίου ἀπήρχετο. Ὡς δὲ ἔκλινε τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐπὶ τρίτον, ἤρχετο πρὸς αὐτὸν τὸ θηρίον, ροιζήματι μεγάλῳ ἄσθμα δεινὸν προπέμπον, καὶ φυσῶν, καὶ συρρίζον, καὶ πνοὴν πονηρὰν ἀποπέμπον. Ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς, ἐπιστραφεὶς τὸν δράκοντα, εἶπεν, Χειρώσεταί σε ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος διαχειρώσασθαι. Καὶ τοῦτο εἰπόντος εὐθύς ὁ δράκων ἐβράβη, πάντα τὸν ἴον μετὰ τοῦ αἵματος διὰ τοῦ στόματος ἐξεμέσας. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀγροικοὶ μεθ' ἡμέρας, καὶ τὸ μέγα θαῦμα ἐκεῖνο θεασάμενοι, καὶ τὴν πνοὴν μὴ φέροντες, ἄμμον πολλὴν ἐπὶ τὸ ζῶον ἐσώρευσαν, παρεστῶτος αὐτοῖς ἐκεῖ τοῦ Πατρός. Οὐ γὰρ ἐτόλμων προσεῖναι καίτοι νεκροῦ ὄντος τοῦ δράκοντος. Παῖς, φησὶν, ἄλλοτε ποιμαίνων, ἀθρόως ἔτι ζῶντα τὸν δράκοντα θεασάμενος, ἐν ἐκστάσει γένόμενος ἐλειποψύχησεν. Ἐκεῖτο οὖν ἄπνους ὁ παῖς ἐν τῷ χωρίῳ παρὰ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἡμέραν. Εὐρόντες δὲ αὐτὸν πρὸς ἑσπέραν οἱ ἴδιοι μικρὸν ἐμπνέοντα, πεφουσημένον ἴδον ἐκ τῆς ἐκστάσεως, ἄγρουσι πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τοῦ συμβάντος αὐτῷ. Εὐξάμενου δὲ αὐτοῦ καὶ ἐλαίῳ αὐτὸν χρίσαντος, ἀνέστη ὁ παῖς διηγούμενος τὸ ὄραθέν· ὅθεν μάλιστα κινήθει ὁ ἀνὴρ, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν ἐτράπη τοῦ δράκοντος.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ΄.

Περὶ ἀββά Κόπρη πρεσβυτέρου.

Ἦν δὲ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ μοναστήριον ἐν τῇ ἐρήμῳ, Κόπρης λεγόμενος, ἀνὴρ ἄγιος, ἐτῶν σχεδὸν ἐνενηκόντα, ἡγούμενος ἀδελφῶν πενήτηκοντα· ὅς καὶ αὐτὸς πλείστας δυνάμεις ἐποίησε, θεραπεύων τὰς νόσους, καὶ ἰάσεις πολλὰς ἐπιτελῶν, καὶ δαίμονας ἀπελαύνων, καὶ πολλὰ θαύματα ἀποπραττόμενος, τινὰ μὲν καὶ ἐν ὄψεσιν ἡμετέροις. Ὡς γοῦν ἡμᾶς ἐθεάσατο, καὶ ὑπερεύξατο, καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίψας, ἠρώτα ἡμᾶς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πραττόμενα· ἡμεῖς δὲ ἤξιοῦμεν αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν τῆς οικείας αὐτοῦ πολιτείας τὰς ἀρετὰς ὑψηλῶσθαι· καὶ πῶς αὐτῷ τὰ χαρίσματα ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο, καὶ ἐκ ποίας μεθόδου ταύτης εἰλήφει τῆς χάριτος. Ὁ δὲ μὴδὲν ὑπερήφανον λογισάμενος, ὤφηγετο ἡμῖν τὸν ἑαυτοῦ βίον, καὶ τῶν αὐτοῦ προγενεστέρων καὶ μεγάλων καὶ πολλῶν μειζόνων αὐτοῦ γεγονότων, ὧν τὴν πολιτείαν αὐτὸς ἐμιμείτο. Οὐδὲν γάρ, φησὶν, θαυμαστὸν τὸ ἔμδον ἔργον, ὧ τέκνα, πρὸς τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν πολιτεῖμα. Καὶ ὡς ἦν ἔτι ταῦτα διηγούμενος Κόπρης ὁ πρεσβύτερος, ἀπονυστάξας, εἷς ἐξ ὧν ἀδελφὸς ἀπιστία περὶ τῶν λεγομένων φερόμενος, ὄρᾳ βίβλον θαυμαστὴν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀνδρός ἐπικειμένην χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένην, καὶ ἐφεστῶτα ἄνδρα τινὰ πολὺν μετὰ ἀπειλῆς αὐτῷ λέγοντα· Οὐκ ἀκούεις προσεχῶς τοῦ ἀναγνώσματος, ἀλλὰ νυστάξεις; Ὁ δὲ παραχθὲς εὐθύς ἡμῖν τὸ ἀκροώμενον καὶ ὄφθην Ἑμμαίσι ἐξέφηγεν. Ἐτι δὲ τούτου λαλοῦντος πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, ἐπῆλθέ τις ἀγροῖκος κἄλαθον ἔχων μεστὴν ψάμμου· καὶ παρῆσθη ἐκδεχόμενος πληρῶσαι αὐτὸν τὴν διήγησιν. Ἐπυθναγόμεθα δὲ ἡμεῖς αὐτοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, τί

ἄρα θέλει ὁ ἀγροίκος μετὰ τῆς ψάμμου; Ἀπεκρίνατο ἅπρὸς ἡμᾶς ὁ Πατήρ λέγων· Τέκνα, οὐκ ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς καυχᾶσθαι πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲ ἐξείπειν τὰ τῶν Πατέρων κατορθώματα, ἵνα μὴ ἐπαρθέντες κατὰ διάνοιαν, τὸν μισθὸν ἀπολέσωμεν. Διὰ δὲ τὴν ὑμῶν σπουδὴν καὶ ὠφέλειαν, ὅτι ἐκ τοσοῦτου μήκους, πρὸς ὑμᾶς ἐληλύθατε, οὐ ζημιώσω ὑμᾶς τῆς ὠφελείας, ἀλλ' ἄπερ δι' ἡμῶν ὁ Θεὸς ψικονόμησε, παρόντων τῶν ἀδελφῶν διηγῆσθαι.

Ἄκαρπος ἦν ἡ πλησίον ἡμῶν χώρα, καὶ οἱ κεκτημένοι αὐτὴν ἀγροίκοι σπείραντες σίτον μόλις ἐν διπλῶ τὸ σπέρμα ἐθέριζον. Σχώληξ γὰρ γεννυόμενος ἐν τῷ στάχτυ ἔδον τὸν ἀμῆτον διέφθειρεν. Οἱ δὲ κατακηθέντες γεωργοὶ παρ' ἡμῶν καὶ Χριστιανοὶ γεγονότες, ἤξιον ἡμᾶς εὐχεσθαι ὑπὲρ τοῦ θερισμοῦ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτούς· Εἰ ἔχετε πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐρημικὴ αὐτῆ ψάμμος ὑμῖν καρποφορήσει· οἱ δὲ οὐδὲν ἀναθαλλόμενοι, τῆς ψάμμου ταύτης τῆς παρ' ἡμῶν πατουμένης τοὺς ἑαυτῶν κόλπους πληρῶσαντες, εὐλογεῖν προσέφερον ἀξιοῦντες. Ἐγὼ δὲ ὡς ἠύξιστον αὐτοῖς κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν γενέσθαι, ἐσπειραν αὐτὴν σὺν τῷ σίτῳ ἐν ταῖς χώραις· καὶ ἐξαίφνης πολυκαρπος αὐτῶν ἡ χώρα γεγένηται παρὰ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. Τοῦτο οὖν ποιεῖν ἔθος ἔχοντες, κατ' ἐνιαυτὸν ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν. Ἐν δὲ μοι μέγα, φησὶν, ὁ Θεὸς πολλῶν παρόντων θαῦμα παρέσχεν. Κατελθὼν γὰρ ἐγὼ ποτε ἐν τῇ πόλει, εὔρον ἄνδρα τινὰ Μανιχαῖον, τοὺς δῆμους ἀποπλανήσαντα· ὡς δὲ πείθειν αὐτὸν δημοσίᾳ οὐκ ἠδυνάμην, στραφείς πρὸς τὸ πλῆθος, εἶπον, Πυρὰν μεγάλην εἰς τὴν πλατεῖαν ἀνάψατε, καὶ εἰσερχόμεθα ἄμφω ἐν τῇ φλογί. Καὶ εἰ τις ἡμῶν ἀφλόγιτος διαμεινῆ, οὗτος ἔχει τὴν καλὴν πίστιν. Ὡς δὲ γέγονε τοῦτο, καὶ οἱ ὄχλοι ἐν σπουδῇ τὴν πυρὰν ἀνῆψαν, εἶλκον αὐτὸν μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ πύρ. Ὁ δὲ φησὶν, Ἐκαστος ἡμῶν κατὰ μόναν εἰσελθέτω, καὶ πρῶτος εἰσελθεῖν ὀφείλει αὐτὸς ὁ προστάξας. Ὡς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κατασφραγισάμενος εἰσελήλυθα, ἡ φλόξ ὥδε κάκει διαμερισθεῖσα οὐ παρηνόχησέ μοι, ἡμῶριον ἐν αὐτῇ διατρίψαντι. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι τὸ θαῦμα ἀνεβόησαν, καὶ ἠνάγκαζον πάλιν κάκεινον εἰς τὴν πυρὰν εἰσελθεῖν. Ὁ δὲ ὡς οὐκ ἠθέλει δεδιώς, λαβόντες αὐτὸν οἱ δῆμοι εἰς μέσον ὤθησαν, καὶ περιφλογισθεὶς ὄλω, ἀτίμως τῆς πόλεως ἐξεβρίφη, τῶν δῆμων κραζόντων, Τὸν πλάνον ζῶντα καύσατε· ἐμὲ δὲ ἀναλαβόντες ὁ ὄχλος καὶ εὐφημοῦντες, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέπεμψαν.

Ἄλλοτε δὲ μοι παριόντος διὰ ναοῦ τινος, τινὲς τῶν ἐθνῶν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν ἐθυσίαζον· εἶπον δὲ αὐτοῖς· Εἰ λογικοὶ ὄντες, ἀλόγοις τί θύετε; καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἔστε λοιπὸν ἀλογώτεροι. Οἱ δὲ ὡς καλῶς εἰπόντι εὐθέως μοι ἠκολούθησαν, τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες.

Κήπου δὲ μοι ποτε ἐν τῇ πλησίον χώρᾳ ὑπάρχοντος διὰ τὴν ἐρχομένην πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, καὶ ἐνός τινος αὐτὸν πένητος ἐργαζομένου, εἰσῆλθέ τις τῶν Ἑλλήνων συλῆσαι τὰ λάχανα. Ὡς δὲ συλῆσας ἀπῆλθεν, ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας ἐψῆν αὐτὰ οὐκ ἐδυνάτο, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῷ λέβητι οἷά περ καὶ ἐλήφθησαν, μὴ θερμαινόμενου ὄλωσ τοῦ ὕδατος. Ἐν ἐκυστῷ δὲ γενόμενος ὁ ἀγρ., ἀναλαβὼν τὰ λάχανα,

πρὸς ἡμᾶς διεκόμεσεν, παρακαλῶν συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, καὶ γενέσθαι Χριστιανός. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἦσαν γὰρ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ξένοι πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντες ἀδελφοί, δι' οὓς μάλιστα ἐπιτηδείως ἡμῖν τὰ λάχανα προσηνήχθη. Μεταλαβόντες οὖν ἐξ αὐτῶν, εὐχαριστήσαμεν τῷ Θεῷ, διπλῆν εὐφροσύνην ποιησάμενοι, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Περὶ ἀββᾶ Σούρους.

Ἄββᾶ Σούρους δὲ ποτε καὶ ἀββᾶ Ἦσατας, καὶ ἀββᾶ Παῦλος συνέτυχον ἀλλήλοις, ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἀσκηταί, τὸν μέγαν ὁμολογητὴν ἀββᾶ Ἀνουθὸν ἐπισκεψόμενοι. Ἀπεῖχεν δὲ αὐτῶν τρεῖς μῶνας τὸ διάστημα. Καὶ φασὶ πρὸς ἀλλήλους· Ἐπιδειξάτω ἕκαστος ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, καὶ ὅπως παρὰ Θεοῦ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τετίμηται. Ἄββᾶ Σούρους δὲ πρὸς αὐτούς ἐφη· Αἰτοῦμαι παρὰ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ἀκαμάτους ἡμᾶς φθάσαι ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν δυνάμει τοῦ Πνεύματος· καὶ μόνον εὐξαζόμενον αὐτοῦ, πλοῖον ἔτοιμον εὐρέθη παραχρημα, καὶ ἀνεμος ἐπιτήδειος, καὶ ἐν ῥοπῇ εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ τόπου ἀνελθόντες κατὰ τοῦ βέματος.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ καὶ Ἄββᾶ Ἦσατου.

Ἦσατας δὲ φησὶ πρὸς αὐτούς, Καὶ τί θαυμαστόν, ὦ φίλοι, ἐὰν συναντήσῃ ἡμῖν ὁ ἀνὴρ ἐκάστου τὰς πολιτείας διαγορεύων;

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Περὶ καὶ ἀββᾶ Παύλου.

Παῦλος δὲ φησὶ πρὸς αὐτούς· Εἰ ἀπεκάλυψε καὶ ἡμῖν ὁ Θεός, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναλαμβάνει τὸν ἀνθρώπον; Ὡς δὲ προῆλθον ἐμπροσθεν τοῦ τόπου, ὁ ἀνὴρ αὐτοῖς ἀπαντήσας ἠσπάζετο. Ὁ δὲ Παῦλος φησὶ πρὸς αὐτόν· Φράσον ἡμῖν τὰ σεαυτοῦ κατορθώματα· μεθαύριον γὰρ πρὸς Θεὸν ἀπελεύσῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Περὶ καὶ ἀββᾶ Ἀνουθῆ.

Εἶπε δὲ ἀββᾶ Ἀνουθὸς πρὸς αὐτούς· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ κάμοι ταῦτα γνωρίσας, καὶ τὴν ὑμῶν παρουσίαν καὶ πολιτείαν. Εἰπὼν δὲ ἐκάστου τὰ κατορθώματα, καὶ τὰ ἑαυτοῦ λοιπὸν ἐξηγεῖτο, λέγων· Ἐξ οὗ τὸ Σωτήριον ὄνομα ἐπὶ τῆς γῆς ὠμολόγησα, οὐ προῆλθε ψεῦδος ἐκ τοῦ στόματός μου, γῆρινον οὐδὲν διητήθη. τὸ ἀγγέλου με ἡμέριον τρέφοντος τὴν οὐράνιον τροφήν· οὐδὲ ἐτέροιο τινὸς ἐπιθυμία ἀνῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν μου, πλην ἡ τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ ἀπέκρυψεν ὁ Θεός τι τῶν ἐπιγεῖων, ὃ οὐκ ἐγνώρισέ μοι. Οὐκ ἔληξε φῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς μου· οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ὑπνωσα, οὐκ ἐν νυκτὶ ἀνεπαυσάμην, τὸν Θεὸν ἐκζητῶν, ἀλλὰ ἀγγέλός μοι παρῆν ἀεὶ, τὰς τοῦ κόσμου δυνάμεις ἐπιδικνύων· τὸ φῶς τῆς διανοίας μου οὐκ ἐσβέσθη· πᾶν αἴτημα παρὰ Θεοῦ μου εὐθύς ἐλάμβανον. Ἴδον πολλάκις μυριάδας ἀγγέλων τῷ Θεῷ παρεστῶσας· Ἴδον χοροὺς δικαίων· Ἴδον μαρτύρων ἀβρολίσματα· Ἴδον πάντων τὸ ἔργον τῶν τῶν Θεὸν εὐφημούντων· Ἴδον τὸν Σατανᾶν πῦρ παραδιδόμενον· Ἴδον τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ κολαζομένους· Ἴδον τοὺς δικαίους αἰωνίως εὐφραίνομένους. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πολ-

Filii mei, non oportebat me gloriari apud vos. ne ue ea enuntiare quæ gesta sunt a Patribus; ne mente elati amittamus mercedem: propter studium autem vestrum et utilitatem, quod tam procul ad nos venistis, non fraudabo vos utilitate: sed quæ per nos Servator gessit, narrabo præsentibus fratribus.

Sterilis erat ager qui est prope nos, et rustici qui ipsum possidebant, seminantes, vix semen duplicatum metebant; vermis enim nascens in spica, totam messem corrumpibat. Agricolaë autem catechismo a nobis instituti, et effecti Christiani, rogarunt nos ut oraremus pro messe. Dixi autem eis: Si habetis fidem in Deum, vel arena deserti fructum vobis afferet. Ii autem nihil cunctati, cum hac arena, quæ a nobis calcatur, sinus implesent, attulerunt, rogantes ut benediceremus. Postquam autem sum precatus ut illis fieret secundum ipsorum fidem, ipsi eam cum frumento seminarunt in arvis suis; et repente eorum ager ita multiplicavit fructum, ut omnem superaret Ægyptum. Hoc ergo facere soliti, nobis quotannis exhibent molestiam. Unum autem, inquit, magnum miraculum præbuit mihi Deus multis præsentibus. Cum enim in civitatem aliquando descendissem, iuveni quemdam virum Manichæum qui populus seduxerat; cum autem non posseim ei publice persuadere, dixi conversus ad multitudinem: Magnum rogam in platea accendite, et ingrediamur in flammam; et qui ex vobis illæsus a flamma manserit, is habet bonam fidem. Postquam autem hoc factum est, et turbæ rogam cito accenderunt, ipsum mecum trahebant in ignem. Is autem dicit: Unusquisque seorsum ingrediatur, debe que primus ingredi qui iussisti. Cum autem in nomine Christi signatus essem ingressus, flamma in hanc et illam partem divisa, me nulla affectit molestia, cum semihoram in ea essem moratus. Turbæ autem viso miraculo exclamarunt, et cogebant illum pyram pervadere, is autem nolebat, timore affectus. Cum eum autem accepissent populi, in medium protruserunt; et totus flamma ambustus, eiectionis est e civitate, clamantibus populis: Planum viventem exurite. Me autem turbæ accipientes, et laudibus prosequentes, deduxerunt in ecclesiam.

Cum autem ego aliquando per quoddam templum transirem, quidam ex gentibus suis idolis sacrificabant. Dixi autem eis: Cur cum sitis participes rationis, sacrificatis iis quæ carent ratione: vosque estis de cætero iis magis expertes rationis? Illi autem, ut qui recte dixissem, me statim sunt secuti, credentes Servatori.

Cum autem esset mihi aliquando hortus in agro propinquo, propter eam quæ ad nos veniebat fraternitatem, et quidam pauper eum operaretur, ingressus est quidam gentilis, ut furaretur olera: ubi vero ea suffuratus recessisset, eaque tribus horis non potuisset coquere, sed mansissent in lebetæ qualia acceperat, utpote quod aqua minime calefieret, vir se colligens, accepta olera ad nos detulit, rogans ut sibi

A condonaretur erratum, et ut fieret Christianus, quod etiam factum est. Erant autem hac ipsa hora hospites fratres qui ad nos venerant: propter quos tempestive admodum ad nos allata sunt olera. Quæ cum comedissemus, egimus Domino gratias, duplici accepta lætitia, et ex salute hominis, et ex refectione fratrum.

CAPUT LV.

Vita abbatis Suri.

Abbas autem Surus, inquit, et Isaias (*Ruff.*, l. II, cap. 10), et Paulus sibi invicem repente occurrerunt ad fluvium, viri pii et egregii exercitatores, invisuri magnum abbatein Anuph. Distabat autem eorum intervallum tribus mansionibus; et dicunt ad se invicem: Ostendat unusquisque nostrum suum vitæ institutum, et quemadmodum fuit in hac vita a Deo honoratus. Abbas autem Surus dixit eis: Peto a Deo donum, ut nos virtute spiritus indefessi ad locum perveniamus; et cum ipse solum orasset, inventum est protinus paratum navigium, et ventus secundus, et momento temporis inventi sunt in loco, cum adverso flumine navigassent.

CAPUT LVI.

Vita abbatis Isaiæ.

Isaias autem dicit eis: Et quid mirum, o amici, si vir nobis occurrerit, qui vitam narret uniuscujusque (*Ruff.*, lib. II, cap. 10)?

CAPUT LVII.

Vita abbatis Pauli.

Paulus autem dicit eis: Si Deus nobis revelaverit quod post tres dies assumit hominem? Cum autem paulo ulterius processissent, vir eis obviam factus eos salutavit; Paulus autem ei dicit: Dic nobis quæ recte gessisti; nam post crastinum diem abibis ad Deum (*Ruffin.*, l. II, cap. 10).

CAPUT LVIII.

Vita abbatis Anuph (103).

Dixit autem eis Anuph: Benedictus Deus, qui mihi hæc quoque signavit, et vestrum vitæ institutum et adventum (*Ruffin.*, l. II, cap. 10). Cum autem dixisset quæ unusquisque eorum recte gesserat, exposuit deinceps, quæ ipse fecerat, dicens: Ex quo Servatoris nomen professus sum in terra, ex ore meo non est egressum mendacium: humani cibi nihil sumpsi, me cælesti alimento alente quotidie angelo: nullius alterius rei cupiditas in cor meum ascendit, præterquam Dei; nihil ex rebus terrenis occultavit mihi Deus, quod non significaverit et ostenderit mihi. Non interdium somnum cepi, non noctu requievi, Deum quærens: Una mihi semper adfuit angelus, mundi ostendens potestates; lumen cogitationis meæ nunquam fuit extinctum; omnem petitionem accepi a Deo protinus. Vidi sæpenumero Deo assistentes myriades angelorum, vidi choros justorum, vidi martyrum congeriem, vidi monachorum vitæ institutionem; vidi opus autem omnium Deum laudantium. Vidi Satanam igni traditum, vidi angelos ejus paritos, vidi justos lætantes in æternum. Hæc et multa alia narrans, tertio die tradit animam; eamque sta-

tim suscipientes angeli et chori martyrum, in colos sustulorunt, ipsis videntibus et hymnos audientibus.

CAPUT LIX.

Vita abbatia Hellenis (103).

Quidam autem alius pater, qui vocabatur abbas Hellen (*Ruffi., lib. II, cap. 11*), cum ab ineunte ætate se fortiter exercuisset, sæpenumero ignem gestabat in sinu, incitans eos qui prope erant fratres ad ostendenda signa, dicens eis: Si vos vere exercetis, virtutis signa de cætero ostendite. Aliquando autem cum per se esset in solitudine, inaccessit eum mellis desiderium; cum vero illico favos invenisset sub petra, dixit: Recede a me intemperans cupiditas; scriptum est enim: Spiritu ambulate, et desiderium carnis non perficietis (*Gal. v*), eisque relictis abiit. Cum autem jam tres hebdomadas jejunasset in solitudine, inventis qui disjecti erant fructibus, dixit: Non comedam, neque attingam aliquid ex iis, ne fratrem meum scandalizem, nempe meam animam; scriptum est enim: Non in alimento solum vivit homo (*Matth. IV; Lucæ IV*). Cum autem adhuc aliam jejunasset hebdomadam, postea dormitavit; et veniens angelus in somnis, ei dixit: Surge et tolle ea quæ inventiuntur, et comede. Is autem surrexit, et circumquaque aspiciens, videt fontem in orbem herbas delicatas germinasse. Cum autem et potum sumpsisset, et comedisset olera, affirmabat nihil unquam sibi fuisse jucundius. Cum parvam autem speluncam in loco invenisset, mansit illie paucos dies jejunus. Ubi autem egebat alimento, orabat flexis genibus: ei autem protinus apponebantur esculenta omnia, et panis calidus, et olivæ, et varii fructus.

Aliquando autem invisit fratres suos; et cum eos multam monuisset, contendebat in desertum, afferens quædam ad usum necessaria. Cum autem vidisset quosdam onagros pascentes, ait ipsis: In nomine Jesu Christi, veniat unus ex vobis, et suscipiat onus meum. Is autem statim ad ipsum accessit. Cum autem suppellectilem ei imposuisset, et ei insedisset, uno die pervenit ad speluncam. In sole vero ab eo positus panibus et fructibus, cum ad ea venissent feræ, ut solent ad fontem, et panes solum tetigissent, mortuæ sunt.

Accessit autem aliquando ad quosdam monachos, cum esset dies Dominicus, et dixit eis: Cur hodie non egistis synaxim? Cum ii autem aperte dicerent: Eo quod non venerit presbyter, dixit eis: Ego ibo et eum vocabo. Ii autem dixerunt, non posse aliquem transmittere alveum propter altitudinem. Quinetiam dicebant eo in loco esse belluam maximam, nempe crocodilum, qui multos homines consumperat. Is autem non cunctatus, statim surgens profectus est ad vadum: quem cum bellua statim tergo excepiisset, ad partem ripæ ulterioris transiit. Cum autem in agro invenisset presbyterum, rogavit ne despiceret fraternitatem. Ille autem eum videns multis consutis pannis obsitum, rogavit unde nani pannum habuisset, dicens: Habes vestem animæ pulcherrimam, o frater: ejusque humilitatem et fru-

galitatem admiratus, eum secutus est abeuntem ad fluvium. Cum autem qua transveherentur cymbam non invenissent, vocem emisit abbas Hellen, advocans crocodilum. Is autem ei statim obediens aderat, tergum subternens: rogavit autem presbyterum ut eum eo ascenderet; is vero timore affectus, cum vidisset belluam, retrocessit. Cum autem eum teneret admiratio, et eos qui trans fluvium habitabant fratres, videntes eum cum bellua transmittentem alveum, ille ascendens in terram, una secum attraxit belluam, dicens, melius esse ei ut moreretur, quam interemptarum animarum acquireret supplicium. Ea autem cadens, protinus est mortua.

Tres autem dies permanens apud fratres, sedebat, docens eos præcepta, et quæ erant occulta uniuscujusque consilia aperte enuntians: hunc quidem dicens vexari a fornicatione, illum vero a vana gloria, alium a deliciis, alium ab ira, et alium quidem pronuntiabat esse mitem, alium vero pacificum: illorum quidem vitia, horum vero virtutes arguens. Hæc autem audientes, mirabantur dicendo revera ita esse. Eis autem dixit: Parate nobis olera, hodie enim ad nos venient plures fratres. Cum illi autem adhuc pararent, supervenientes fratres se invicem salutaverunt.

Rogavit autem eum quidam ex fratribus, volens una eum eo degere in deserto. Eo autem dicente non posse illum sustinere tentationes dæmonum, is contentiosius se omnia toleraturum asseveravit. Cum eum autem excepiisset, jussit habitare in alia spelunca. Ad eum autem noctu adventantes dæmones, eum suffocare aggrediebantur, cum eum primum turpibus perturbasset cogitationibus. Ille autem excurrens renuntiavit abbati Helleni quæ evenerant. Ipse autem cum loco figuram impressisset, jussit eum deinde manere secure. Cum autem aliquando panes ei defecissent in spelunca, adventans angelus in figura fratris ei attulit nutrimentum.

Rursus autem ipsum aliquando quærentes fratres decem numero, errabant per solitudinem, septimo jam die jejuni permanentes; cum vero eos invenisset, jussit in spelunca quiescere, illi vero eum victus admonuerunt. Ille qui nihil habebat quod eis apponeret, dixit eis: Potens est Deus mensam parare in deserto. Statim autem quidam adolescens de pontone ipsis orantibus pulsavit fores. Cum autem aperuisset, viderunt adulescentem habentem magnam sportam panis et olivarum. Iis autem susceptis, comederunt, Deo agentes gratias, cum adolescens statim evanuisset. Hæc et alia multa miracula cum nobis narrasset Pater Copres, nosque benigne et humaniter tractasset, induxit in suum hortum, ostendens nobis palmas, et alias arbores frugiferas quas ipse plantavit in solitudine, admonitus a fide rusticorum, quibus dixit: Potest desertum fructus producere iis qui fidem habent in Deum. Postquam enim vidi, siebat eos qui aream seminaverant, et eorum agrum fructuum tulisse, ipse quoque idem aggressus, idem sum consecutus.

λάκις ἡγούμενος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παραδίδοσι τὴν ψυχὴν. Τὴν δὲ εὐθύς ἄγγελοι ὑποδεξάμενοι καὶ χοροὶ μαρτύρων, εἰς οὐρανοὺς ἀνήγον αὐτῶν ὁρώντων καὶ ἀκούοντων τοὺς ὕμνους.

ΚΒΦΑΛ. ΝΘ΄.

Περὶ Ἀββᾶ Ἐλλήν.

Ἄλλος δὲ τις Πατὴρ Ἀββᾶ, Ἑλλήν καλούμενος, παιδόμενος τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσας, τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἀδελφοῖς πολλάκις πῦρ ἐν κόλπῳ ἐδάσταζεν, ἐρεθίζων αὐτοὺς προβαίνειν εἰς ἐπίδειξιν τῶν σημείων, λέγων αὐτοῖς, Εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἀσκαίτε, τὰ σημεῖα λοιπὸν τῆς ἀρετῆς ἐπίδειξασθε. Ἄλλοτε δὲ αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν γενομένῳ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ἐπιθυμίᾳ μέλιτος, εὐθύς δὲ ὑπὸ πέτρῳ κηρία εὐράμενος, φησὶν, Ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ, ἡ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· γέγραπται γάρ, Πανάμιατε περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκῶς οὐ μὴ τελέσητε, καὶ καταλιπὼν αὐτὰ ἀπηλλάγη. Ἦδη δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τρεῖς ἐβδομάδας νηστεύσαντος, ὁπώρας εὐρών ἐβρίμμενας, εἶπεν· Οὐ μὴ φάγω, οὐδὲ ὄψωμαι τινας ἐξ αὐτῶν, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίω, τουτέστι τὴν ψυχὴν. Γέγραπται γάρ, Οὐκ ἐπὶ τροφῇ μόνῃ ζήσεται ἄνθρωπος. Νηστεύσας δὲ καὶ ἄλλην ἐβδομάδα, ὕστερον ἀπενύσταξε· καὶ εὐρών ὁ ἄγγελος κατ' ὄναρ, φησὶ πρὸς αὐτόν, Ἀναστάς τὰ εὐρισκόμενα φάγε. Ὁ δὲ ἐξανέστη, καὶ κύκλῳ περιδελτόμενος ὄρα πηγὴν βοτάνης τρυφερᾶς κύκλῳ βλαστήσασαν. Μετελιθώσας δὲ τοῦ πότου καὶ τῆς τροφῆς τῶν λαχάνων, διαβεβαίουτο μὴδὲν ἡδύτερον αὐτὸν πώποτε γεύσασθαι. Σπήλαιον δὲ εὐρών μικρὸν ἐν τῷ τόπῳ, φημιν ἐκεῖ ὄλιγας ἡμέρας ἄσιτος. Ὡς δὲ λοιπὸν τροφῆς ἐδέετο, κλίνας τὰ γόνατα ἤυχετο. Εὐθύς δὲ αὐτῷ πάντα τὰ τῶν βρωσίμων παρέκειντο, καὶ ἄρτοι θερμοὶ, καὶ ἑλαῖαι, καὶ ὁπώρα τις διάφορος.

Ἐπεσκέφατο δὲ ποτε τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφοὺς, οὓς καὶ πολλὰ νουθετήσας ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐσπευδειν, ἐπιχομιζόμενός τινα τῶν εἰς τὰς χρεῖας ἐπιτηδεύων. Ἰδὼν δὲ ὀνάγρους τινας βοδκομένους, φησὶ πρὸς αὐτὰς· Ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἤκέτω μία ἐξ ὑμῶν ὑποδεξαμένη μου τὸ βῆρος. Ἡ δὲ εὐθύς ἐπ' αὐτὸν ὤρμησεν. Ἐπιθεὶς δὲ αὐτῇ τὰ σκεύη, καὶ ἐπικαθίσας, ἐν μονημέρῳ ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἐφθασε. Διαθέντος δὲ αὐτοῦ τοὺς ἄρτους καὶ τὰς ὁπώρας ἐν τῷ ἡλίῳ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ, ὡς ἔθος ἦν, τὰ θηρία ἐπὶ τὴν πηγὴν, καὶ ἀψάμενα μόνον τῶν ἄρτων ἀπέψυξαν.

Παραβαλὼν δὲ πρὸς τινὰ μοναχὸς Κυριακῆς οὔσης, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Τί δὴ σήμερον τὴν συναξιν οὐκ ἐπιτελέσατε; Τῶν δὲ φασκόντων μὴ ἐηλυθέναί περὶ τὸν πρεσβύτερον· ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ἄπελθὼν καλέσω αὐτόν. Οἱ δὲ φασκον μὴ δύνασθαι τινα διαβαίνειν τὸν πόρον διὰ τὸ βάθος. Ἄλλα γὰρ καὶ θηρίον μέγιστον ἔλεγον εἶναι ἐν τῷ τόπῳ κροκοδείλιον τινα, πολλοὺς ἀνθρώπους καταναλώσαντα. Ὁ δὲ μὴ μελλήσας, εὐθύς ἀναστάς ὤρμησεν ἐπὶ τὸν πόρον, καὶ εὐθύς αὐτὸν τὸ θηρίον ἐπὶ τοῦ νότου ὑποδεξάμενον εἰς τὸ πέραν ἀποκατέστησεν. Εὐρών δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῷ χωρίῳ, παρεκάλει μὴ περιιδεῖν τὴν ἀδελφότητα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος βῆκος ἐνδεδυμένον πολὺββαφον, παρ' αὐτοῦ ἐπυθάνετο, πόθεν ἄρα τὸ βῆκος ἐκέκτετο· ἐπειπὼν, Κάλιστον ἔχεις ἱμάτιον τῆς ψυχῆς, ἀδελφέ. Τὴν δὲ

Ἀ ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας καὶ εὐτέλειαν, εἶπετο αὐτῷ ἀπιδόντι εἰς τὸν ποταμόν. Ὡς δὲ πόρθμιον οὐχ εὔρον, φωνὴν ἀφήσιν ὁ ἀββᾶς Ἑλλήν, προσκαλούμενος τὸν κροκοδείλιον. Ὁ δὲ εὐθύς ὀπακρύσας αὐτοῦ, παρῆν τὸν νότον ὑποστρωσάμενος. Ἠξίου δὲ τὸν πρεσβύτερον συνεπιθεῖναι αὐτῷ. Ἐμφροδὸς δὲ γενόμενος ἐκεῖνος συνεωρακῶς τὸ θηρίον, ἐπὶ τὰ ὀπισθεν ὑπεχώρει. Ὡς δὲ θάμβος ἔσχεν αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀντιπέραν οἰκοῦντας ἀδελφοὺς, θεασαμένους αὐτοὺς σὺν τῷ θηρίῳ τὸν πόρον διαπορθμεύσαντα, ἀναλθὼν εἰς τὴν ξηρὰν συνεπεσπάσατο τὸ θηρίον· ταθῆναι λέγων αὐτῷ ἀμεινόν, καὶ κερδᾶναι τῶν ἀναιρεθεισῶν ψυχῶν τὴν δίκην. Τὸ δὲ παραχρῆμα πᾶσιν ἐξέψυξε.

Προσκαρτερήσας δὲ ἡμέρας τρεῖς τοῖς ἀδελφοῖς ἐκάθητο διδάσκων αὐτοὺς τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ ἐκάστου ἐν κρυπτῷ βουλεύματα φανερῶς ἐξαγγέλλων. Τὸν μὲν ὑπὸ πορνείας ἐνοχλεῖσθαι λέγων, τὸν δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, ἄλλον ὑπὸ τρυφῆς, ἕτερον δὲ ὑπὸ ὀργῆς, καὶ ὃν μὲν πᾶρον, ὃν δὲ εἰρηρικὸν ἀπέφηνετο, καὶ τοῦ μὲν τὴν κακίαν, τοῦ δὲ τὰς ἀρετὰς ἐξελέγγων. Ἀκούοντες δὲ ταῦτα θαυμάζοντες λέγοντες ἀληθῶς οὕτως εἶναι. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ἐτοιμάσατε ἡμῖν λάχανα· ἀλεύσονται γὰρ σήμερον πλείονες ἀδελφοὶ πρὸς ἡμᾶς. Οἱ δὲ ὡς ἐτι ἠντρεπίζον ἐπιστάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀλλήλους ἠσπάζοντο.

Ἠξίου δὲ τις αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν, συνδιάγειν αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ βουλόμενος. Λέγοντος δὲ αὐτοῦ μὴ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν τοὺς πειρασμοὺς τῶν θαιμῶν, φιλονεκότερον ἐκεῖνος διατεθεὶς, πάντα ὑπενεγκεῖν ἐπηγγέλλετο. Καὶ δὴ ὑποδεξάμενος αὐτὸν εἰς ἕτερον σπήλαιον οἰκεῖν παρεκάλετο. Ἐπιστάντες δὲ νύκτωρ οἱ δαίμονες πνίγειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, τὸ πρῶτον αἰσχροῖς λογισμοῖς ἱκανῶς διαταράξαντες. Ἐκδραμῶν δὲ ἐκεῖνος τὰ συμβάντα ἐπηγγελε τῷ ἀββᾶ Ἑλλήνι. Περιχαράξας δὲ ἐκεῖνος τὸν τόπον, ἐκέλευσε τὸ λοιπὸν μετὰ ἀδείας μείνειν αὐτόν.

Ἄρτων δὲ αὐτοὺς ποτε ἐπιλιπόντων ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπιστάς ἄγγελος ἐν ἀδελφοῦ σχήματι ἐκόμιεν αὐτοῖς τὴν τροφὴν. Ἄλλοτε δὲ ἐπιζητοῦντες αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐπλάζοντο κατὰ τὴν ἔρημον ἐβδόμην ἡμέραν ἄσιτοι διατελοῦντες. Εὐρών δὲ αὐτοὺς ἐκέλευεν ἀναπαύεσθαι ἐν τῷ σπηλαίῳ. Οἱ δὲ ὡς ὑπέμνησαν κερὶ διαίτης, ἐκεῖνος μὴδὲν ἔχων παραθεῖναι, ἔλεγε πρὸς αὐτούς, Δυνατός ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ. Εὐθύς δὲ πρὸ θυρῶν παῖς τις καλὸς νεανίας ἐπέμνε, κρούων εὐχομένων αὐτῶν. Ἀνοίξαντες δὲ εἶδον τὸν νεανίαν, σφυρίδα μεγάλην μεστήν ἄρτων τε καὶ ἑλατῶν ἔχοντα· ὑποδεξάμενοι δὲ αὐτὰ μετελάμβανον, εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, τοῦ παιδὸς εὐθύς ἀφανοῦς γενομένου. Ταῦτα τε καὶ ἄλλα πλείονα θαυμαστά ὀπατὴρ Κοπρῆς ἡμῖν ὑφηγησάμενος καὶ φιλοφρονησάμενος ἡμᾶς κατὰ τρόπον, εἰς τὸν ἑαυτοῦ κῆπον εἰσήγαγε, δεικνύων ἡμῖν φοίνικας, καὶ ἄλλα ὀπωρικά, ἅπερ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐφύτευσεν ὑπὸ τῆς τῶν ἀγροίκων πίστεως ὑπομνηθείς. Πρὸς οὓς εἶπεν, ὅτι Δύναται καὶ ἡ ἔρημος καρποφορησαί τοῖς ἔχουσι πίστιν εἰς τὸν Θεόν. Ὡς γὰρ εἶδον, φησὶν, αὐτοὺς τὴν ψάμμον σπείραντας, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καρποφοροῦσαν, κἀγὼ τὸ αὐτὸ ἐπιχειρήσας· ἐπέτευχον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀπέλλου τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς ἀνωτέροις, ὀνόματι Ἀπέλλου, ἀνδρα δίκαιον, τὴν χαλκευτικὴν τέχνην πρῶτον μετελθόντα, καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀσκησιν τραπένη· ὃς ἐλθόντος ποτὲ τοῦ διαβόλου πρὸς αὐτὸν ἐν γυναικείῳ σχήματι, ὡς τὰς χρεῖας τῶν μοναχῶν χαλκεύων ἐτύγχανεν, ἀρπάσας ἐκ τοῦ πυρὸς πεπυρωμένον τὸ σιδήριον ἐπὶ χειρὶ, διὰ σπουδῆς τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὄλον καὶ τὸ σῶμα κατέκαυσεν. Καὶ ἤκουον ταύτης οἱ ἀδελφοὶ ὀλολυσούσης ἐν τῷ κελίῳ· ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ὁ ἀνὴρ πάντοτε τὸ σιδήριον ἐπὶ χειρὶ κρατεῖ πεπυρακτωμένον, καὶ μὴ βλαπτόμενος· ὃς ἡμᾶς φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος, περὶ τῶν σὺν αὐτῷ γενομένων ἀξιοθέων ἀνδρῶν ὑφηγεῖτο, ἔτι νῦν περιόντων.

ΚΕΦΑΛ. ΣΑ΄.

Περὶ ἀδελφοῦ Ἰωάννου.

Ἔστι, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀδελφὸς ἡμέτερος Ἰωάννης, ἄλλης μὲν λοιπὸν ἡλικίας πάντας μὲν τοὺς νῦν μοναχοὺς ταῖς ἀρεταῖς ὑπερβάλλων, ὃν οὐδὲς ταχέως εὐρεῖν δύναται, διὰ τὸ ἀεὶ μεταβαίνειν αὐτὸν τόπον ἐκ τόπου ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὗτος τὸ πρῶτον ἐστὼς ἐπὶ τρισὶν ἔτεσιν ὑπὸ πέτραν τινα πάντοτε, προσευχόμενος, διετέλεσε μὴ καθίσας ὄλος, μὴ κοιμηθεὶς, ἀλλ' ὅσον ἐστὼς τοῦ ὕπνου μόνον ἀφήρπαζε, ἐπὶ Κυριακῇ μόνον τῆς εὐχαριστίας μεταλαμβάνων, τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῷ ἀποφέροντος, ἄλλο οὐδὲν διηγεῖτο. Καὶ δὴ μᾶς τῶν ἡμερῶν μετασχηματισάμενος ἑαυτὸν ὁ Σατανᾶς εἰς τὸν πρεσβύτερον ταχύτερον πρὸς αὐτὸν ἔπεισε, προσποιούμενος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν ἐπιτιθέσθαι. Ἐπιγνοὺς δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωάννης εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ὁ παντὸς δόλου καὶ πάσης βραδουργίας πάτερ, ἐχθρὸ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύει ἀπατῶν τὰς τῶν Χριστιανῶν ψυχὰς, ἀλλὰ τολμᾶς καὶ αὐτοῖς ἐπιθεῖναι τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις· Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Παρὰ μικρὸν ἐκέρθησα ἄν σε καταλαθῶν. Οὕτω γὰρ καὶ τινα τῶν σὺν ἀδελφῶν ἀπεπλάνησα, καὶ ἐκφρονα γενόμενον εἰς μανίαν ἐπήγγισα. Ἵπὲρ οὐ πολλοὶ δίκαιοι πολλὰ προσευξάμενοι μόλις ἴσχυσαν αὐτὸν εἰς φρόνησιν ἀγαγεῖν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ δαίμων ἀπ' αὐτοῦ ἀπηλλάγη.

Διαβραγέτων δὲ αὐτοῦ τῶν ποδῶν ἐκ τῆς ἀκινήσιας τοῦ πολλοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἰχώρων προερχομένων, ἐπιστάς ἄγγελος ἤψατο τοῦ στόματος, αὐτῷ λέγων, Ὁ Κύριος ἔσται σοι ἀληθὴς βρώσις, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀληθὲς πόμα. Καὶ ἄρχει σοι τέως ἡ πνευματικὴ πόσις καὶ τροφή, ἵνα μὴ πλησθῆς ἐξέμεσης· καὶ θεραπεύσας αὐτὸν μετέστησεν ἐκ τοῦ τόπου. Διήγε δὲ κατὰ τὴν ἐρημον λοιπὸν περιάγων, καὶ ἐσθίων βοτάνας. Τῇ Κυριακῇ δὲ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἠύρισκετο τῆς κοινωνίας μεταλαμβάνων. Βατὰ δὲ ὀλίγα παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου αἰτησάμενος, ζῶνας τοῖς ζώοις εἰργάζετο. Βουληθέντος δὲ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν χωλοῦ τινος θεραπείας ἕνεκα, καὶ ἐπιείκων· μόνον τῷ ὄνῳ, ὡς οἱ πόδες αὐτοῦ μόνον τῆς ζώνης ἤψαντο τῆς παρὰ τοῦ ἀγίου ἀνδρὸς γενομένης, παραγρημα ἐθεραπεύθη· ἄλλοτε εὐλογίας τοῖς ἀρρώστοις ἀπέστειλε, καὶ ἀπηλλάγησαν εὐθέως τῆς νόσου. Ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῷ περὶ τῶν αὐτοῦ

Ἀ μοναστηρίων, ὅτι τινὲς αὐτῶν οὐκ ὀρθῶν ἔχουσι πολιτείαν· καὶ γράφει πᾶσιν ἐπιστολὴν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου, ὅτι οἱ μὲν τινες βραθυμοῦσιν, οἱ δὲ σπεύδουσι πρὸς ἀρετὴν. Καὶ εὐρέθη ἀλήθεια οὕτως ἔχουσα. Γράφει δὲ καὶ τοῖς Πατέριον, ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ὀλιγωροῦσι περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας· ἄλλοι δὲ ἱκανῶς παρακαλοῦσι· καὶ ἑκατέρων τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις ἀπήγγειλεν. Καὶ πάλιν ἄλλους πρὸς τὴν τελειότεραν κατάστασιν προσκαλούμενος, ὑπεμίμνησκεν, ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὴν νόησιν ἀναχωρεῖν. Καιρὸς γὰρ λοιπὸν τὴν τσαοτήν ἐνδείξασθαι πολιτείαν. Οὐ γὰρ παῖδες, φησὶ, καὶ ἡἵπιοι τὸν πάντα χρόνον ὀφειλομέν διαμένειν, ἀλλ' ἤδη τοῖς τελειότεροις ἐπιβαίνειν νοήμασι, καὶ τῆς ἀνδρείας ἐφάσθαι καὶ ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς ἐπιθεῖναι. Ταῦτα καὶ τούτων κλειόνα ὁ Πατήρ περὶ τοῦ ἀνδρὸς διηγέτο· ἕπερ δι' ὑπερβολὴν θαύματος ἅπαντα οὐκ ἐγράψαμεν· οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἀληθῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν τιμὴν ἀπιστίας. Ἡμεῖς δὲ ἱκανῶς πεπληροφρημέθα πολλῶν καὶ μεγάλων τὰ αὐτὰ ἡμῖν διηγουμένων, καὶ αὐταῖς ὄψασιν ἑωρακότων.

ΚΕΦΑΛ. ΣΒ΄.

Περὶ ἀδελφοῦ Παφνουτίου.

Ἔθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον τόπον Παφνουτίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ἀνδρὸς μεγάλου καὶ ἑναρέτου· ὃς οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐτελειώθη ἐν τῇ περιχώρῳ Ἡρακλείως τῆς Θηβαΐδος· περὶ οὗ πολλοὶ πολλὰ διηγήσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΣΓ΄.

Περὶ σαλπικητοῦ.

Οὗτος μετὰ πολλὴν Ἀσκησιν δέεται τοῦ Θεοῦ τίνι τῶν κατορθωσάντων ἀγίων δρα εἴη ὁμοιος. Ἄγγελος δὲ ὄφθεις εἶπεν αὐτῷ· Ὁμοιος εἶ τῷδε τῷ αὐλητῇ τῷ ἐν τῇδε τῇ πόλει διάγοντι. Ὁ δὲ μετὰ σπουδῆς ὁρμήσας πρὸς αὐτὸν, ἐπιθετο παρ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν, καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ διερευνᾶτο. Ὁ δὲ φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὅπερ καὶ ἦν ἀληθές, ἀμαρτωλῶν ἑαυτὸν εἶναι καὶ μέθυσον, καὶ πόρνον, οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐκ τῆς ληστρικῆς εἰς τοῦτο μεταβλήθεις. Ὡς δὲ ἔκριθεύετο παρ' αὐτοῦ, τί τῶν καλῶν αὐτῷ κατώρθωτο πώποτε, ἔφησε πρὸς αὐτὸν μηδὲν ἕτερον ἑαυτῷ καλὸν συνειδέναι, πλην ὅτι ποτὲ ἐν τῷ ληστρικῷ τόπῳ ὑπάρχων παρβένον Χριστοῦ μέλλουσιν ὑπὸ ληστῶν διαφθαρεῖν, ἐξείλατο νυκτὸς, καὶ ἄχρι τῆς κώμης ἀποκατέστησεν. Ἄλλοτε δὲ πάλιν γυναῖκα εὐμορφον εὐρὴν πλανωμένην κατὰ τὴν ἐρημον, φυγαδευθεῖσαν ὑπὸ τῶν ταξευτῶν τοῦ ἀρχοντος καὶ τῶν βουλευτῶν διὰ χρέος δημοσίου ἀνδρικόην, καὶ ἀποδουρωμένην τὴν πλάνην, ἐπιθόμην παρ' αὐτῆς τοῦ ὄδου τοῦ τὴν αἰτίαν. Ἡ δὲ εἶπε· Μηδὲν με ἐρώτα, δέσποτα, μηδὲ ἐξέταζε τὴν ἀόλιαν, ἀλλ' ὡς θεραπεύειν σὴν, ὅπου βούλει, ἀπάγαγε. Τοῦ γὰρ ἀνδρὸς μου πολλάκις μαστιχθέντος ἐπὶ διετῆ χρόνον ὑπὲρ χρέους δημοσίου χρυσίων τριακοσίων, καὶ ἐν φυλακῇ καθειργμένον, καὶ τῶν φιλάτων μου παίδων τριῶν διαπραθέντων, ἐγὼ φυγὰς οἴχομαι, τόπον ἐκ τοῦ περιερχομένη. Νῦν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐρημον πλανῶμαι, πολλάκις εὐρεθεῖσα, καὶ συνεχῶς μαστιγωθείσα· καὶ τρίτην ἔχω ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁμοίως διαμείνασα. Ἐγὼ δὲ ἐλεήσας αὐτήν, καὶ ἀπαγαγὼν εἰς τὸ σπήλαιον, δούς τε αὐτῇ τοὺς τριακοσίους χρυσίους

CAPUT LX.

Vita abbatis Appelle (105).

Vidimus autem alium quoque presbyterum in partibus superioris regionis, Appellem nomine (*Ruff., l. II, cap. 15*), virum justum, qui fabricæ æraris artem primum tractavit, et exinde conversus est ad exercitationem. Is cum ad eum venisset diabolus in figura muliebri, quo tempore ad usum monachorum quædam tractabat fabrilla; ferres lamina ex igne raptâ, idque manu propter festinationem, totum ejus vultum et corpus combussit, eamque audierunt fratres ululantem in cella. Ab eo tempore vir ille semper manu tenebat ferrum ignitum, nec lædebat. Is cum nos benigne et humaniter accepisset, narravit nobis de viris præclaris et Deo dignis qui cum eo fuerant, et erant adhuc superstites.

CAPUT LXI.

Vita alterius Joannis (106).

Est, inquit, in hac solitudine frater noster, nomine Joannes (*Ruff., l. II, c. 15*), alterius quidem jam ætatis, omnes autem monachos superans virtutibus: quem nemo potest cito invenire, quod semper in solitudinibus locum loco commutat. Is primum stans tres annos sub quadam rope, orans perpetuo, non sedens omnino, non dormiens, nisi quantum somni stans suffurabatur, et Dominica solum sumens Eucharistiam, afferente ei presbytero, nihil aliud comedit. Atque adeo cum quodam die se Satanas transfigurasset in presbyterum, ad eum abibat celerius, præ se ferens se ei velle dare Eucharistiam. Cum eum autem agnovisset beatus Joannes, dixit ei: **O** omnis fraudis et malitiæ pater, inimice omnis justitiæ, non cessabis decipere animas Christianorum, sed audes sanctis insultare Sacramentis? Is autem ipsi respondit: Parum absuit quin te dejectum lucriferim; nam sic quoque seduxi quemdam ex tuis fratribus, et mente motum deduxi ad insaniam. Pro quo cum multi justî multum rogassent, vix potuerunt efficere ut esset sanæ mentis. Hæcque cum dixisset dæmon, ab eo recessit.

Cum autem essent disrupti ejus pedes ex eo quod tanto tempore stetisset immobilis, et exiret sanies, adveniens angelus, tetigit ejus corpus, dicens: Christus erit tibi verus cibus, et sanctus Spiritus verus potus, interim autem tibi sufficit spiritale nutrimentum, ne repletus evomas. Et cum eum curasset, dimovit a loco. Deinceps autem vitam egit in solitudine, circumiens, et herbis vescens: Dominica autem inveniebatur in eodem loco sumens Communionem. Cum paucos autem palmæ ramos petisset a presbytero, efficiebat cingula animalibus. Cum vero vellet quidam claudus ad eum venire ut curaretur, et asinum solummodo inscendisset, ubi primum ejus pedes tetigere cingulum quod fuerat a sancto viro factum, fuit illico curatus. Alias autem ægrotis mittebat eulogias (107), et a morbis liberabantur protinus. Porro autem revelabatur de ejus monasteriis, quod quidam ex iis qui sunt in ipsis, vitam non recte instituunt, et per presbyterum ad cunctos scribit epistolas, quod illi

A quidem sunt otio dediti, hi vero contendunt ad virtutem, et inventa est sic se habere veritas. Scribit autem ad eorum quoque Patres, quod quidam ex his sunt de fratrum salute minus solliciti, alii vero eos quantum satis est hortantur, annuntiantque utrorumque honores et supplicia. Et rursus alios quoque provocans ad statum perfectiorem, admonebat ut a sensilibus se transferrent ad ea quæ percipiuntur intelligentia. Tempus est enim, inquit, deinceps tale vitæ ostendere institutum. Non debemus enim, inquit, omni tempore permanere pueri et infantes, sed jam nos perfectioribus applicare cogitationibus, et magni et excelsi animi virtutem attingere, et cæteras maximas virtutes aggredi. Hæc et complura alia nobis Pater de Patre narrabat, quæ quidem, propterea quod excedant miraculi modum, omnia non scripsimus; non quod non sint vera, sed propter incredulitatem aliquorum. Nos autem satis de his certiores facti sumus, cum multi et magni viri ea nobis narraverint, qui suis viderunt oculis.

CAPUT LXII.

De abbate Paphnutio (108).

Vidimus autem locum quoque Paphnutii anchoritæ, viri magni et virtute præditi, qui haud ita multo abhinc tempore consummatus est in regione quæ est circa Heracleotas Thebaidis; de quo multi multa narraverunt (*Ruff., lib. II, cap. 16*).

CAPUT LXIII.

De Tibicine.

Is enim post multam exercitationem Deum rogavit ut ei significaretur cuinam ex iis sanctis qui se recte gesserunt esset similis (*Ruff., l. II, cap. 16*). Angelus autem apparens ei dixit: Es similis tibicini qui degit in hac civitate. Is autem studiose ad eum profectus, ejus vitæ institutum ab eo est sciscitatus, et omnia ejus vitæ facta est perscrutatus. Is autem ei dixit id quod etiam erat verum, se esse peccatorem, et ebriosum, et scortatorem; haud ita longo autem abhinc tempore, se ex arte latrocinandi eo contulisse. Cum autem accurate examinaretur quidnam unquam recte ab eo gestum esset, dixit se nullius rei honestæ sibi esse conscium, nisi quod cum aliquando latronis vitam ageret, Christi virginem, cui erat a latronibus vitium afferendum, liberaverit, et noctu ad vicum usque reducerit. Rursus autem, inquit, juveni aliquando formosam mulierem errantem in solitudine, fugatam ab apparitoribus et curialibus præsidis et senatorum, propter publicum mariti debitum, et errorem suum deflentem. Sciscitatus sum autem ex ea causam fletus. Illa autem dixit: Ne me roges, domine, nec miseram examines; sed tanquam ancillam tuam abducas quo velis. Nam eum maritus tempore biennii ob debitum publicum trecentorum aureorum sæpe fuerit flagellatus, et in carcere inclusus, et tres mihi charissimi filii venditi fuerint, ego recedo fugitiva, locum loco commutans: nunc autem etiam errans per solitudinem, sæpe inventa, et assidue flagellata, jam tres dies permansi jejuna in solitudine. Ego autem ejus sum misertus, inquit latro; et cum

eam deduxissem in speluncam, dedi ei trecentos aureos, et deduxi eam usque ad civitatem, et ejus maritum liberavi cum liberis, citra ullum probrum et contumeliam. Cui respondit Paphnutius: Ego quidem nullius rei talis mihi sum conscius, in exercitatione autem omnino audisti me esse celebrem; non enim vitam traduxi in otio. Mihi ergo Deus de te revelavit, te rebus gestis nihilo me esse inferiorem; si ergo, o frater, non parva a Deitate tui habetur ratio, ne tuam animam temere neglexeris. Is autem statim projectis quos habuit in manibus tibiis, et lyræ musicæ harmonia in spiritalem traducta melodiam, virum secutus est in desertum. Cum autem tribus annis se pro viribus exercuisset, et in hymnis et orationibus vitæ suæ tempus peregisset, in cælum iter direxit, et cum choris angelorum et justorum ordinibus connumeratus, requievit.

CAPUT LXIV.

De Protocomite.

Ubi ergo illum qui se exercuerat virtutibus, prius ad Deum misit, majori et accuratori vitæ instituto, quam prius esset, sibi imposito, rogavit Deum ut sibi significaretur cuiam ex sanctis esset similis; et rursus vox divina ad eum facta est, dicens: Es similis vicini pagi protocomiti (*Ruff., l. II, cap. 46*). Is autem ad eum abiit celerrime; et cum ipse pulsasset ostium, processit ille, ut ei mos erat, ad accipiendum hospitem. Et cum pedes ejus lavisset, et mensam apposuisset, hortatus est ut vesceretur. Cum autem facta ejus sciscitaretur, et ei diceret: Narra mihi, o homo, institutum vitæ tuæ; multis enim monachis, ut mihi Deus ostendit, evasisti superior, ille dixit se esse peccatorem et indignum nomine monachorum. Cum autem instaret percontari, homo respondit, dicens: Non habeo quidem necesse narrare ea quæ a Deo facta sunt; sed quoniam dicis te a Deo venisse, quæ mihi adsunt referam. Jam agitur trigesimus annus, ex quo me a mea uxore separavi, cum tribus annis solum cum ea habuissem consuetudinem, et tres ex ea filios suscepissem, qui etiam mihi ad meos usus inserviunt; hospitalitatem autem nunquam intermisi usque in hodiernum diem: non gloriatur aliquis ex comitibus se hospitem ante me excepiisse. Non egressus est pauper nec hospes ex mea aula vacuis manibus, qui non prius rationi conveniente esset viatico sustentatus. Non adspexi præteriens pauperem infortunio affectum, cui non suppeditarim quod satis fuit solatii. Non accepi personam filii mei in judicio, non ingressi sunt in domum meam fructus alieni, non fuit lis aliqua quam non composuerim et pacificaverim, non increpavit aliquis meos filios quod se inhoneste gererent, non tetigerunt fructus alienos mei greges, non seminavi primus agros meos, sed cum eos omnibus proposuissem communes, colligebam ea quæ erant reliquæ. Non concessi ut pauper opprimeretur a potentia divitis, non affeci aliquem molestia in vita mea, nunquam malum iudicium protuli in aliquem. Haec a me esse facta Deo volente mihi sum conscius. Cum autem

A viri virtutes audisset Paphnutius, ejus caput osculatus est, dicens: benedicat te Dominus ex Sion; et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ (*Psal. cxxvii*). In iis enim te recte gessisti: unum autem tibi restat quod est caput virtutum, nempe Dei omni ex parte sapiens cognitio, quam non poteris sine labore consequi, nisi cum teipsum a mundo absegeris, crucem accipias, et sequaris Servatorem. Is autem ubi hæc audivit, statim nec suis quidem valere jussis, virum secutus est in montem. Et cum venissent ad fluvium, scapha non inventa jussit Paphnutius eum flumen trajicere pedibus, quod propter altitudinem nemo illo tempore pedibus trajecerat. Cum autem transiisset, et eis pervenisset aqua usque ad cingulum, constitit eum in quodam loco. Cum se autem separasset, Deum rogavit ut ejusmodi hominibus videretur præstantior. Non multo autem interjecto tempore, vidit viri animam assumi ab angelis Deum laudantibus et dicentibus: Beatus quem elegisti et assumpsisti: habitabit in æriis tuis (*Psal. lxxv*). Et rursus justis respondentibus et dicentibus: Pax multa diligentibus legem tuam, et non est eis scandalum (*Psal. cxviii*). Et tunc cognovit virum esse mortuum.

CAPUT LXV.

De Mercatore (109).

Cum autem perseveraret abbas Paphnutius Deum venerari precibus, et multiplicare jejunia, rursus oravit ut sibi ostenderetur cuiam esset similis (*Ruff., l. II, cap. 6*). Dicit ei rursus vox divina: Similis es mercatori quærenti bonas margaritas; sed surge deinceps, et ne cunctare; tibi enim occurret vir cui es assimilatus. Cum ille autem descendisset, vidit virum quemdam mercatorem Alexandriae, piæ et Christi amantem, vicies mille aureis negotiantem, cum centum navibus descendantem ex superiore Thebaide, qui omnes suas facultates et merces distribuerat pauperibus. Is cum suis filiis decem saccos leguminum ad eum afferebat. Et quid hæc, o amice? ei dixit Paphnutius. Is autem dixit ipsi: Sunt fractos meæ mercaturæ, qui Deo offeruntur ad justam refectionem. Quid autem hæc, inquit ipsi Paphnutius, et tu nostro nomine non fruere? Is autem confessus est se ad id studiose contendere. Ei respondit Paphnutius: Quousque ergo tu terrenam exerces negotiationem, nec cælestia attingis mercimonia? Sed hæc quidem es aliis dimissurus; tu vero sis te adjuvans quæ sunt maxime opportuna, sequere Servatorem, ad eum venturas paulo post. Is vero nihil differens, jussit filios suos reliqua dividere pauperibus; ipse autem cum in montem ascendisset, et seipsum in eo loco inclusisset, ubi duo priores consuminati fuerant, perseverabat in orationibus. Parvo autem elapso tempore, relicto corpore, factus est civis cælestis. Postquam autem eum quoque præmisit in cælos, ipse etiam despondit animum, ut qui se non posset amplius exercere. Assistens autem angelus ei dixit: Hæc deinceps accede, veni tu quoque, o beate, in æterna Dei tabernacula, venerunt enim prophetae te in suos choros

ἔχρη τῆς πόλεως ὠδήγησα· ἐλευθερώσας αὐτὴν Ἀ μετὰ τῶν τέκνων, καὶ τὸν ἄνδρα. Πρὸς δὲ ἀπεκρίνατο ὁ Παφνούτιος· Ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἑμαυτῷ συνοῖδα τῶν τοιοῦτων κατορθωκότι· ἐν δὲ τῇ ἀσκήσει πάντως ἀκηκόας με εἶναι διαβόητον. Οὐ γὰρ βραθύμως τὴν ἑμαυτοῦ ζωὴν διελήλυθα. Ἔμοι οὖν ὁ Θεὸς περὶ σοῦ ἀπεκάλυψεν, ὅτι οὐδὲν ἔλαττον ἔμοι ἔχεις ἐν τοῖς κατορθώμασιν. Εἰ οὖν οὐκ ὀλίγος λόγος, ἀδελφε, περὶ σοῦ τῇ θεότῃ γίνεται, μὴ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὡς ἔτυχεν, καταφρονήσης. Ὁ δὲ ῥίψα· εὐθύς ὡς εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ τοὺς αἰλούς, καὶ τὴν ἐναρμόδιον τῆς μουσικῆς ψῆδης εἰς πνευματικὴν μεταβαλὼν μελωδίαν, τῷ ἄνδρι εἰς τὴν ἔρημον ἠκολούθησεν. Ἐν τρισὶ δὲ ἔτεσιν ὅλοις κατὰ κράτος ἀσκήσας, καὶ ἐν ἔμνοις καὶ ἐν προσευχαῖς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον τῆς ζωῆς διατελέσας, πρὸς τὴν οὐράνιον πορεῖαν ἐπέτελλετο, σὺν χοροῖς ἁγίων καὶ τάγμασι δικαίων ἀριθμηθεὶς ἀνεπαύσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ΄.

Περὶ πρωτοκομῆτος.

Ἵς γοῦν ἐκεῖνον ἐνασκήσαντα καλῶς ταῖς ἀρεταῖς πρὸς Θεὸν ἀπέστειλεν, ἐπιθεὶς ἑαυτῷ μεῖζονα πολιτεῖαν τῆς ἔμπροσθεν, ἠρώτα τὸν Θεὸν πάλιν δηλωθῆναι αὐτῷ τίνι τῶν ἁγίων ἄρα εἶη ὁμοιος· καὶ πάλιν φωνή τις γέγονε θεία, πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Ἔοικας τῷ τῆς πλησίον κώμης πρωτοκομητῆ. Ὁ δὲ ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν ἦκε. Καὶ δὴ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα, προσῆλθεν ἐκεῖνος, κατὰ τὸ ἔθος τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. Νίψας δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παραθεὶς τράπεζαν, προετρέπετο μεταλαβεῖν τὸν ἐδωδῖμον. Πυθομένου δὲ τὰς πράξεις· αὐτοῦ, καὶ λέγοντος· Ὁ ἄνθρωπε, τὰς σαυτοῦ πολιτείας φράσον· πολλοὺς γὰρ μοναχοὺς, ὡς μοι ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν, ὑπερβέθηκας. Ὁ δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἀμάρτυλὸν εἶναι, καὶ ἀνάξιον τοῦ ὀνόματος τῶν μοναχῶν. Ἵς δὲ ἐπέμενεν ἔρωτων, ἀπεκρίνατο ὁ ἄνθρωπος, λέγων· Ἐγὼ μὲν οὐκ εἶχον ἀνάγκην τὰ ἑμαυτοῦ δράματα ἐξαγορεύσαι. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ Θεοῦ λέγεις ἐληλυθῆναι, τὰ προσόντα μοι ἀπαγγεῶ σοι. Ἔμοι τριακοστὸν ἦδη τοῦτ' ἔστιν ἔτος, ἐξ οὗ ἑμαυτὸν τῆς γαμετῆς μου ἐχώρισα, τρία αὐτῇ μόνον προσομιλήσας ἔτη, καὶ τρεῖς υἱοὺς ἐξ αὐτῆς ποιήσας, οἱ δὲ καὶ ταῖς χρεῖαις μου ὑπηρετοῦσιν· οὐκ ἐπαυσάμην τῆς φιλοξενίας μέχρι τῆς σήμερον. Οὐ καυχᾶται τις τῶν κομητῶν πρὸ ἐμοῦ τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. Οὐκ ἐξῆλθε πένης ἢ ξένος κεναῖς χερσὶ τὴν ἐμὴν αὐλήν, μὴ πρότερον ἐφοδιασθεὶς κατὰ λόγον· οὐ παρίδον πένητα δυστυχῆσαντα, μὴ ἱκανὴν παραμυθίαν αὐτῷ χορηγήσας· οὐκ ἔλαβον πρόσωπον τέκνου ἐν κρίσει· οὐκ εἰσηλθὼν εἰς τὸν οἶκόν μου καρποὶ ἄλλοτριοι· οὐκ ἐγένετο μάχη, ἦν μὴ εἰρήνευσα· οὐκ ἐμέμψατό τις ἐπ' ἀτοπίᾳ τοὺς ἐμοὺς παῖδας· οὐκ ἤψαντο τῶν ἄλλοτριῶν καρπῶν αἱ ἀγγεῖαι μου· οὐκ ἔσπειρα πρῶτος τὰς ἐμὰς χώρας, ἀλλὰ πᾶσιν αὐτάς κοινὰς προθέμενος, τὰς ὀπολιφθεῖσας ἀκαρπυσάμην· οὐ συν-εχώρησα καταδυναστευθῆναι πένητα ὑπὸ πλουσίου· οὐ παρελύπησά τινα ἐν τῷ βίῳ μου· κρίσιν πονηρὰν κατ' οὐδενός ποτε οὐκ ἐξενήνοχα· ταῦτα Θεοῦ θέλοντος ἄσυνουδα ἑμαυτῷ πεπραγμένα. Ἀκούσας δὲ ὁ

Παφνούτιος τὰς τοῦ ἀνδρός ἀρετὰς, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐφίλει, λέγων· Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ. Λέπεται δὲ ὅτι τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, ἢ πάνσοφος περὶ Θεοῦ γνῶσις, ἦν οὐκ ἂν δύνη ἀπόκως κτήσασθαι, εἰ μὴ σαυτὸν τῷ κόσμῳ ἀπαρνησάμενος, καὶ λαθὼν τὸν σταυρὸν τῷ Σωτῆρι ἀκολουθήσης. Ὁ δὲ ὡς ἔκουσε ταῦτα, μὴδὲ τοῖς ἑαυτοῦ ἀποταξάμενος, εὐθύς εἶπετο τῷ ἄνδρι ἐπὶ τὸ ὄρος. Καὶ δὴ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν ποταμὸν, μηδαμῷ σκάφους παραφανέντος, προσέταται ὁ Παφνούτιος περὶ εὐρεῖν τὸν ποταμὸν, ὃν οὐδεὶς πώποτε κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐπέβησεν διὰ τὸ βάλος. Παρελθόντων δὲ αὐτῶν καὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῖς ἕως τῆς ζώνης γενομένου, κατέστησεν αὐτὸν ἐν τινὶ τόπῳ. Αὐτὸς δὲ αὐτὸν διαχωρίσας, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ κρείττων φανῆναι τῶν τοιοῦτων. Μετ' οὐ πολλὸν δὲ χρόνον ἴδε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνδρός ὑπὸ ἀγγέλων ἀναλαμβάνομένην, ὑμνοῦντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· Μακάριος ὃν ἐξελέξω καὶ ἠροσελάδου, κατασκευάσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου· καὶ πάλιν τῶν δικαίων ἀποκρινομένων καὶ λεγόντων, Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἔγνω ὅτι ὁ ἄνηρ τετελειώται.

ΚΕΦΑΛ. ΕΕ΄.

Περὶ ἐμπορίου.

Ἵς δὲ ἐπέμενε ὁ Παφνούτιος δυσωπῶν ταῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν, καὶ τὴν νηστεῖαν παρατείνων, πάλιν ἠξίου δηλωθῆναι αὐτῷ, τίνι ἂν εἶη ὁμοιος. Ἐφη δὲ πάλιν ἡ θεία φωνή· Ἐμπόρῳ ἔοικας ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. Ἀλλὰ ἀνάστηθι λοιπὸν, καὶ μὴ μέλλε. Προαπαντήσει γὰρ σοι ὁ ἀνήρ ᾧ ἀπεκιάσθη. Κατελθὼν δὲ ἐκεῖνος ἴδεν ἄνδρα τινὲς ἔμπορον, Ἀλεξάνδρῳ, ἄνδρα εὐλαβῆ καὶ φιλόχριστον δύο μυριάδας χρυσίων πραγματευόμενον μετὰ ἑκατὸν πλοίων, ἐκ τῆς ἀνωτέρας Θηβαϊδος κατιόντα, πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ ἐμπορίαν τοῖς πτωχοῖς καὶ μοναχοῖς διανείμαντα. Ὅς μετὰ τῶν αὐτοῦ παίδων δέκα σάκκους ὀσπρίων ἀνέφερεν πρὸς αὐτόν. Καὶ τί ταῦτα, ὦ φιλῆ; ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Παφνούτιος. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· Οἶδες οἱ καρποὶ τῆς ἐμπορίας εἰσὶν εἰς δικαίων ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ προσφερόμενοι. Τί δέ; φησὶν πρὸς αὐτόν ὁ Παφνούτιος, καὶ σὺ τοῦ ὀνόματος οὐκ ἀπολαύεις τοῦ ἡμετέρου; Ὁ δὲ ὡς ἐπὶ τούτου σπεύδειν πρὸς αὐτὸν ὡμολόγει, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν. Μέχρι τίνος οὖν τὰ γήϊνα πραγματεύσει, τῶν οὐρανίων ἐμπορευμάτων μὴ ἀπτόμενος; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄτεροις μέλλων ἀφεῖναι, σὺ δὲ τῶν καιριωτάτων ἐχόμενος, ἀκολούθησον τῷ Σωτῆρι, ὀλίγον ὕστερον πρὸς αὐτὸν ἀφιζόμενος. Ὁ δὲ μὴδὲν ὑπερβέμενος, τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ἀνετέλλετο τὰ λοιπὰ τοῖς πτωχοῖς διανεῖμαι, αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ καθειρῆσας ἔνθα οἱ πρὸ αὐτοῦ δύο ἐτελειώθησαν, προσεκαρτέρει τῷ Θεῷ προσευχόμενος. Ὀλίγου δὲ διηπεύσαντος χρόνου, καταλιπὼν τὸ σῶμα οὐρανοπολίτης ἐγένετο. Ὡς δὲ καὶ τοῦτον προπέμψας εἰς οὐρανούς, λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἀτελείετο, μὴκέτι πλέον ἀσκήσαι δυνάμενος. Ἄγγελος δὲ παραστάς εἶπεν αὐτῷ· Δεῦρο δὴ λοιπὸν, ὦ μακάριε, καὶ σὺ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ἦκασί γὰρ οἱ προφήται εἰς τοὺς ἑαυτῶν χοροὺς σε ὑπα

δεξάμενοι. Τοῦτο δὲ ἐν σοὶ τὸ πρὶν οὐκ ἐξεφάνη, ἵνα μὴ ἐπαρθεὶς ζημιωθῆς τῆς ἀξίας. Ἐπιζήσας δὲ μίαν ἡμέραν μόνον, πρεσβυτέρων τινῶν κατὰ ἀποκάλυψιν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθότων, πάντα αὐτοῖς ὑφηγησάμενος, παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Ἐμφανῶς δὲ αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι ἐθεάσαντο σὺν χοροῖς δικαίων καὶ ἀγγέλων ἀναλαμβανόμενον, καὶ ὑμνούντων τὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛ. ΕΣ΄.

Περὶ Ἀπολλωνίου μάρτυρος.

Γέγονε δὲ τις κατὰ τὴν Θηβαίδα μοναχὸς, ὀνόματι Ἀπολλώνιος. Οὗτος πλείστας δυνάμεις τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἐπεδείξατο· ἦν δὲ καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς διακονίας ἡξιωμένος. Ὑπερβάλλον δὲ πάσαις ἀρεταῖς τοὺς πώποτε εὐδοκίμησαντας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ, παραβαρύνων τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητὰς, πολλοὺς μάρτυρας ἀπέτελεσε. Καὶ αὐτὸς δὲ συλληφθεὶς ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐφυλάττετο· πρὸς δὲ ἤρχοντο τῶν Ἑλλήνων οἱ φαυλότεροι, καὶ λόγους αὐτῷ παρωξυμοῦ καὶ βλασφημίας προσεπέηγον.

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ΄.

Περὶ Φιλήμονος μάρτυρος καὶ περὶ τῶν μετ' αὐτῷ μαρτύρων.

Ἦν δὲ τις ἐξ αὐτῶν χοραύλης ἀνὴρ, διαβόητος ἐν τοῖς ἀποτήμασιν, ὃς προσελθὼν αὐτὸν ὑβρίζεν, ἀνόσιον λέγων, καὶ ἐπιθέτην, καὶ πλάνον, καὶ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους μισοῦμενον, καὶ ὀφειλοντα θάττον ἀποθανεῖν. Πρὸς δὲ ἦσαν ὁ Ἀπολλώνιος· Ἐλεῆσαι σε Κύριος, ἄνθρωπε, καὶ μηδὲν σοι τῶν παρὰ σοῦ εἰρημένον εἰς ἀμαρτίαν λογίστηται. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ χοραύλης ἐκεῖνος, Φιλήμων ὀνόματι, ἐδάκνυτο ταῖς φρεσὶν ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς κατασυγείας. Ὁρμήσας δὲ εὐθύς ἐπὶ τὸ βῆμα, τῷ δικαστῇ παρειστήκει, καὶ ἦσαν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ δήμου· Ἄδικα πράττεις, ὦ δικαστὰ, θεοφιλεῖς καὶ ἀναίτιους ἀνθρώπους κολάζων. Οὐδὲν γὰρ φαῦλον οἱ Χριστιανοὶ παροῦσιν, οὐδὲ λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εὐλογοῦσιν. Ὁ δὲ, ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, τὰ πρῶτα μὲν ἤετο αὐτὸν εἰρηνεύεσθαι καὶ γελιοιάζειν, ὡς δὲ ἐπιμένοντα εἶδεν· Μήμενας, ἦσαν, ὦ ἄνθρωπε, πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐκ φρενῶν γέγονας ἐξάπινα. Ὁ δὲ, Οὐ μαίνομαι, ἦσαν, ἀδικώκατε δικαστὰ. Χριστιανὸς γὰρ εἰμι. Ὁ δὲ πολλαῖς κολακαίαις ἅμα τῷ ἔλῳ πείθειν αὐτὸν ἐπειράτο. Ὡς δὲ ἀμετάθετον εἶδε, παντοίας βασάνους αὐτῷ προσῆγεν. Τὸν δὲ Ἀπολλώνιον ἀνάρπαστον ποιησάμενος, καὶ πολλαῖς αἰκίαις περιβαλὼν, ὡς πλάνον αὐτὸν ἐθάσανιζεν. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος πρὸς αὐτὸν ἐφῆ· Εὐξαίμων ἂν καὶ σὲ, δικαστὰ, καὶ πάντα τοὺς συμπαρόντας μοι ταύτῃ τῇ πλάνῃ μου ἐξακολουθήσῃ. Ὁ δὲ τοῦ ταῦτα λέγοντος ἀμφοτέρους πύρι παραδοθῆναι προστάττει ἐν ὄψει παντὸς τοῦ πλήθους. Ὡς δὲ ἐν τῇ φλογὶ ἦσαν, παρόντος τοῦ δικαστοῦ, φωνὴν ἀφίησι πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακάριος Ἀπολλώνιος εἰς ὑπήκοον παντὸς τοῦ δήμου καὶ τοῦ δικαστοῦ· Μὴ παραδίς, Δέσποτα, τοῖς Θηρίοις ψυχὰς ἐξομολογουμένας σοι, ἀλλὰ σαυτὸν ἐμφανῶς ἡμῖν ἐπίδειξον. Καὶ δὴ νεφέλη δροσοειδῆς καὶ φωτεινὴ ἐπελοῦσα ἐκάλυψε τοὺς ἀνδρας, τὸ πῦρ ἀποσβέσασα. Θαυμάσαντες δὲ οἱ ὄημοι καὶ ὁ δικαστής, ἐβῶν, Εἰς ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Ἀναγγέλλει δὲ τις ταῦτα τῶν κακούργων τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπάρχῳ· ὃς ὡμούς τινας καὶ ἀγρίου προτέκτορας καὶ ταξέωτας ἐπιλεξάμενος, ἐξαπέστειλε πρὸς τὸ δεσμίον· πάντας ἀχθῆναι τοὺς περὶ τὸν δικαστὴν καὶ

Φιλήμονα. Ἦγετο οὖν σὺν αὐτοῖς ὁ Ἀπολλώνιος καὶ ἄλλοι τινὲς ὁμολογησάμενοι. Πορευομένων δὲ πάντων, κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπῆλθε χάρις ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἤρξατο διδάσκειν τοὺς στρατιώτας. Ὡς δὲ καὶ αὐτοὶ καταφυγέντες ἐπίστευσαν τῷ Σωτῆρι, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ βῆμα δέσμοι ἦσαν. Οὐδὲ ἄπαντας ὁ ἔπαρχος θεασάμενος, ὡς ἴδεν ἀμεταθέτους τῆς πίστεως, τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης κελεύει παραδοθῆναι. Τοῦτο δὲ σύμβολον αὐτοῖς ἐγένετο τοῦ βαπτίσματος· εὐρόντες δὲ αὐτοὺς οἱ οικεῖοι πρὸς τὰς δεχθὰς ἐρριμμένους, πᾶσιν ὁμοῦ τέμενος κατεσκευάσαν· ἐνθα δυνάμεις πολλαὶ τε ἐπιτελοῦνται. Τοσαύτῃ γὰρ τις χάρις γέγονε τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε καὶ ὑπὲρ ὧν ἤρξατο εὐθύς εἰσακουσθῆναι, τοῦ Σωτῆρος αὐτὴν οὕτω τιμήσαντος· ὅτι καὶ ἡμεῖς τὴν μαρτυρίαν εὐξάμενοι ἐθεασάμεθα ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ μαρτυρήσασιν. Καὶ προσκυνήσαντες τῷ Θεῷ ἠσπασάμεθα αὐτῶν τὰ σκηνώματα ἐν τῇ Θηβαίδι.

ΚΕΦΑΛ. ΣΗ΄.

Περὶ Ἀββά Διοσκόρου πρεσβυτέρου.

Ἄλλον δὲ πρεσβύτερον ἴδομεν ἐν Θηβαίδι Διοσκόρον ὀνόματι, Πατέρα μοναχῶν ἑκατὸν, ὃς μέλλοντας αὐτοὺς προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ὁρᾶτε μὴ τις ἐν φαντασίᾳ γυναικὸς γενόμενος, ἐν νυκτὶ τολμήσειε προσελθεῖν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις, μὴ τις ἐξ ὑμῶν φανταζόμενος ἐνυπνιασθῆ. Αἱ γὰρ ἀνευ τῶν φαντασιῶν γονόρροιοι αὐτομάτως γινόμενοι, οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἐκάστου, ἀλλ' ἀβουλήτως γινόμεναί εἰσιν. Ἐκ φύσεως γὰρ προέρχονται, καὶ ἐκ περιουσίας ὕλης ἐκκρίνονται. Διὸ οὐδὲ ὑπεύθυνοι εἰσι τῇ ἀμαρτίᾳ. Αἱ δὲ φαντασίαι ἐκ προαιρέσεως ἔρχονται, καὶ τῆς κακῆς γνώμης ἐστὶ τεκμήριον. Δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν καὶ τῆς φύσεως ὑπερβαίνειν τὸν νόμον, καὶ μηδὲ εἰς τινα μικρὸν μολυσμὸν σαρκὸς εὐρεθῆναι· ἀλλὰ τήκειν τὴν σάρκα, καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐν αὐτῇ περισεύειν τὴν ὕλην. Πειράσθε οὖν κενώσαι τὴν ὕλην τῇ τῆς νηστείας ἱκανῇ παρατάσει· εἰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τὰς ὀρέξεις ἡμᾶς ἐρεθίζει. Οὐ δεῖ δὲ τὸν μοναχὸν τῶν ὀρέξεων ὅλως ἐφάπτεσθαι· ἐπεὶ ἐν τίνι διοίσει τῶν κοσμικῶν; οὐς πολλαῖς ὀρώμεν καὶ τῶν τέρψεων ἀπεχομένους δι' ὕγιαν σώματος, ἢ δι' ἄλλας τινὰς οὐκ ἀλόγους αἰτίας; πόσῳ δὴ οὖν μάλλον ἐπιμελητέον τῷ μοναχῷ τῆς ψυχῆς τὴν αἰτίαν καὶ ὕγιαν, καὶ τοῦ νοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος;

ΚΕΦΑΛ. ΣΘ΄.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρῖα μοναχῶν.

Κατήχημεν δὲ καὶ εἰς Νιτρῖαν, ἐνθα πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀναχωρητὰς ἐωράκαμεν· τοῦτο μὲν ἐγγωρίους, τοῦτο δὲ καὶ ξένους, ἀλλήλους ταῖς ἀρεταῖς ὑπερβάλλοντας, καὶ φιλονεικώτερον πρὸς τὴν ἀσκησιν διακειμένους, πᾶσαν τε ἀρετὴν ἐνδεικνυμένους, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν περὶ τὴν θεωρίαν, οἱ δὲ περὶ τὴν πρακτικὴν ἠσχολοῦντο· Ἰδόντες γὰρ ἡμᾶς τινες ἐξ αὐτῶν πόρρωθεν ἐρχομένους διὰ τῆς ἐρήμου· οἱ μὲν μετὰ ὕδατος ἡμῖν προὔπηγνυον, οἱ δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν ἔνικτον. οἱ δὲ τὰ ἱμάτια ἐπύλονον, οἱ δὲ ἐπὶ τρωφῆν παρεκάλουν· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετῶν μάθησιν, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν· καὶ ὅπερ ἕκαστος αὐτῶν ἰδύνατο, τοῦτο ἐσπευδεν ἡμᾶς ὠφελεῖν. Καὶ οἱ ἂν τις εἴποι πάσας αὐτῶν τὰς ἀρετὰς, μηδὲν ἐπαξίως λέγειν δυνάμενος; Ἐρημίαν οὖν οἰκοῦσι τὴν τόπον·

accepturi. Hoc autem non tibi prius declaravi, ne si fuisses elatus, de tuis detraheretur meritis. Cum ergo uno solo die supervixisset, et per revelationem ad eum venissent quidam presbyteri, omnibus illis narratis, tradidit animam. Aperte autem videntes presbyteri eum assumi in choris justorum et angelorum, Deum laudabant.

CAPUT LXVI.

Vita abbatis Apollonii (110).

Fuit in Thebaide quidam monachus, nomine Apollonius (*Ruff., l. II, cap. 19*). Is plurimas ostendit virtutes et facta egregia, dignus quoque fuit habitus dono doctrinæ supra multos qui tunc fuere insignes virtutibus. Is in tempore persecutionis addens animum Christi confessoribus, multos effecit martyres. Porro autem ipse quoque comprehensus custodiebatur in carcere; ad quem veniebant qui ex gentibus erant nequiores, et cum eo disputabant, incessabantque maledictis, et irridebant.

CAPUT LXVII.

De Philemone (111) martyre et iis qui cum ipso fuere martyribus.

Erat autem quidam ex ipsis choraules, vir nequitiis famosus, qui accedens eum appetebat contumeliis, dicens eum impium et impostorem, et planum, et qui ab omnibus habebatur odio, et qui debebat mori citius (*Ruff., l. II, cap. 19*). Cui dicit Apollonius: Miserabitur tui Dominus, o homo, et eorum quæ dicta sunt nihil tibi reputetur ad peccatum. Hæc autem eum audiisset ille choraules, Philemon nomine, mordebatur animo, a verbis ejus compunctus. Statim autem ad tribunal profectus, coram iudice se sistit, et ei dicit, populo præsentem: Injuste facis, o iudex, qui viros pios et nulli culpæ affines punis; nihil enim mali faciunt nec dicunt Christiani. Ille autem cum ipse hæc diceret, in principio quidem existimabat eum loqui ironice et ludificari; postquam autem eum vidit persistere: Insanis, inquit, o homo, et mens tibi repente est emota. Ille autem: Non insanio, inquit, o iudex injustissime, sum enim Christianus. Is autem multis blanditiis una cum turba ei conabatur persuadere: postquam autem vidit immobilem, ei omne genus tormenta adhibuit. Cum autem rapuisset Apollonium, et multis eum affecisset contumeliis, ipsum torquebat tanquam planum. Apollonius autem ei dixit: Optarem, o iudex, ut tu et omnes præsentem hunc meum errorem sequeremini. Is autem eo hæc dicente, iussit ambos igni tradi, toto inspiciente populo. Cum autem in flamma essent præsentem iudice, vocem ad Deum emittit beatus Apollonius, toto populo audiente et iudice: Ne tradas, Domine, bestiis animam confidentem tibi, sed teipsum nobis aperte ostende (*Psal. LXXIII*). Nubes autem rosca et lucida adveniens, viros texit, igne extincto. Admiratæ autem turbæ et ipse iudex, clamabant: Unus est Deus Christianorum; maleficus vero quispiam hæc renuntiat præfecto Alexandriæ. Qui cum crudeles quosdam et immanes elegisset protectores et apparitores, eos misit ut vinctos adjuccrent iudi-

cem et Philemonem. Ducuntur ergo una cum Apollonio, et quidam alii confessores. Cum omnes autem iter ingrederentur, eum invasit gratia, et cepit docere milites. Ubi autem ipsi quoque compuncti crediderunt Servatori, erant omnes uno animo vincti. Quos omnes cum vidisset præfectus a fide non posse dimoveri, iussit projici in profundum maris: hoc autem fuit eis signum baptismatis. Cum eos autem sui invenissent disiectos in litore, fecerunt omnibus ædem unam, ubi nunc multæ virtutes peraguntur. Tanta autem fuit viri gratia, ut de iis quæ esset precatus, statim exaudiretur, eum sic honorante Servatore. Quem etiam nos in martyrio (112) peccati, vidimus cum iis qui cum ipso fuerunt martyrio affecti, et Deum adorantes, eorum tabernacula (113) salutavimus in Thebaide.

CAPUT LXVIII.

Vita abbatis Dioscuri (114) presbyteri.

Vidimus autem alium quoque presbyterum in Thebaide, nomine Dioscurum, Patrem centum monachorum (*Ruff., l. II, cap. 20*). Qui cum ad Dei gratiam essent accessuri, dicebat eis: Videte ne qui noctu phantasiam habuit mulieris, audeat accedere ad sancta Sacramenta. Ne quis ex vobis visis et phantasiis pulsus somniverit. Nam qui absque phantasiis sunt fluxus seminis, casu sunt; nec ex uniuscujusque libero animi arbitrio insunt, sed absque voluntate; procedunt enim ex natura, et ex redundanti materia excernuntur, quocirca nec sunt peccato obnoxii: visa autem ac phantasie procedunt ex libera eligendi voluntate, et sunt argumentum mali animi. Oportet autem, inquit, monachum transilire etiam legem naturæ; corpus autem liquare, nec inveniri in ullo inquinamento carnis, sed carnem macerare, et non concedere ut in ipsa redundet materia. Conamini ergo illam exhaurire frequentibus et prolixis jejuniis; sin minus autem, nos ad appetitiones et desideria incitant. Non oportet autem monachum attingere appetitiones animi. In quo enim differet a mundanis, quos sæpe videmus abstinere a voluptatibus propter sanitatem corporis, aut propter aliquas alias causas a ratione minime ad enas? quanto autem magis, inquit, monacho curanda est animæ sanitas et spiritus!

CAPUT LXIX.

Nitrienses (115) Anachoretæ.

Devenimus quoque ad Nitrienses, ubi multos et magnos vidimus anachoretas; partim quidem indignas, partim vero etiam hospites, qui se invicem superabant virtutibus, et magno studio se exercebant, et in vita se invicem contendebant superare (*Ruff., l. II, cap. 21*). Et alii quidem ex ipsis versabantur in contemplatione, alii vero in actione. Cum vidissent autem aliqui ex ipsis nos procul venientes, aliqui quidem nobis cum aqua occurrerunt; et alii quidem pedes nostros lavabant, alii vero vestes mundabant, alii vero ad cibum invitabant, alii autem ad contemplationem et Dei cognitionem, et quod unusquisque ex iis poterat, in eo studebat nos juvare. Et quid dixerit quispiam omnes eorum virtutes, cum nihil pos-

sit dicere pro dignitate? Habitant itaque locum desertum, et habent cellas magno inter se intervallo disjunctas, ut nullus possit procul agnosci ab altero, neque cito videri, nec vox audiri; sed degunt in multa quiete, unusquisque per se inclusus. Solum autem Sabbato et Dominico congregantur in ecclesiis, et se invicem excipiunt. Multi autem ex iis sæpe etiam quatuor dies inveniuntur in cellis, eo quod se invicem non videant, præterquam in collecta. Et alii quidem ex his veniebant ad collectam a tertio et quarto lapide, tam longe sunt remoti a se invicem. Tantam autem habent inter se charitatem, etiam supra reliquam fraternitatem, ut multis qui cum ipsis salvi esse voluerint, unusquisque studeat suam cellam eis dare ad se reficiendum.

CAPUT LXX.

De Abbate Ammonio (116) et iis qui erant cum ipso.

Vidimus autem Patrem quoque eorum qui illic erant, nomine Ammonium, habentem eximias cellas, et atrium, et puteum, et reliqua necessaria. Cum autem ad eum venisset quidam frater qui volebat salvus fieri, et ei diceret ut ipsi inveniret cellam ad habitandum, illico egressus, præcepit ei ne egrederetur e cellis, donec ipsi invenisset aptum habitaculum; et cum ipsi reliquisset omnia quæ habebat, cum ipsis cellis, seipsum inclusit in parvam cellam. Quod si plures erant qui conveniebant volentes salvi fieri, congregabat universam fraternitatem, et illo quidem tradente lateres, hoc vero aquam, perficiebantur cellæ in uno die. Eos autem qui erant habitaturi in cellis, in ecclesiam vocabant ad convivium; dumque illi se recreant et exhilarant, unusquisque cum e sua cella ovillam suam pellem aut sportam pane vel cæteris implexisset necessariis, deferrebant ad novas cellas, ut nulli nota esset uniuscujusque oblatio. Noctu autem venientes habitaturi suas cellas, repente inveniebant omnia necessaria. Multi autem ex ipsis neque panem comedebant nec fructus, sed solum intyba agrestia. Quidam autem ex ipsis tota nocte non dormiebant; sed sedentes vel stantes usque ad mane, perseverabant in oratione.

CAPUT LXXI.

Vita abbatis Isidori (117) et eorum qui erant cum ipso.

Vidimus autem in Thebaide monasterium cujusdam magni Isidori, quod intus habebat mille monachos (*Ruff., l. II, cap. 17*). Habebat autem intus puteos et hortos, et quæcunque sunt ad usum necessaria, nemine egrediente extra monasterium; sed erat presbyter janitor, qui nullum permittebat egredi, neque alium ingredi, præterquam si quis vellet usque ad mortem illic permanere nusquam progrediens. Porro autem eos qui portam ingrediebantur in parvo habitaculo excipiebat hospitio; et cum mane dedisset eulogias, in pace deducebat. Duo autem ex ipsis presbyteri solum exhibant opera fratrum administrantes, et referebant ea quæ erant ipsis ad usum necessaria. Dixit autem mihi is qui portam custodiebat presbyter, eos qui intus sunt sanctos esse tales, ut possint omnes signa efficere; et neminem ante decessum in morbum incidere; sed

A quando uniuscujusque venisset translatio, id omnibus prius significantem et se reclinantem, dormire.

CAPUT LXXII.

Vita abbatis Ammonia (118) presbyteri

Est autem alia quoque solitudo in Ægypto, maritima quidem, sed difficillima, in qua multi et magni habitant anachoretæ, quæ est prope urbem Dioleson (*Ruff., l. II, cap. 32, cui dicitur Piammon*). Vidimus autem illic presbyterum virum sanctum et valde humilem, et assidue videntem visiones, nomine Ammoniam. Is aliquando offerens Deo sacrificium (119), videt angelum stantem a dextris altaris, et notantem fratres accedentes ad gratiam, et scribentem in libro eorum nomina. Cum autem non adfuissent aliqui in synaxi, vidit deleri eorum nomina, qui post tres dies sunt mortui. Eum sæpe torquentes dæmones in tantam adduxerunt imbecillitatem, ut non posset ipse stare ad aram, nec offerre: angelus autem veniens, ejus manu apprehensa, protinus eum confirmavit, et sanum ad aram statuit. Cujus tormenta cum vidissent fratres, obstupuerunt.

CAPUT LXXIII.

De abbate Joanne (120).

Vidimus autem alium quoque in Diolco, Joannem nomine (*Ruff., l. II, cap. 35*), patrem monasteriorum, qui ipse quoque multam habebat gratiam, et Abraham habitum, et barbam Aaron. Efficiebat autem virtutes atque carationes, et qui multos curavit paralyticos et podagra laborantes.

CAPUT LXXIV.

Vita abbatis Pityrionis et (121) eorum qui cum ipso erant.

Vidimus autem in Thebaide altum montem fluvio imminentem, valde terribilem et præcipitem, et monachos illic viventes in speluncis (*Ruff., l. II, cap. 31*). Eorum autem pater erat nomine Pityrion, qui fuit unus ex discipulis Antonii, et tertius qui illum locum excepit; qui quidem multas virtutes efficiebat, et efficaciter spiritus expellebat. Cum enim successisset Antonio et ejus discipulo Ammonæ, merito etiam successit hæreditati donorum: qui multos quidem alios quoque apud nos habuit sermones, quia etiam de discretionem spirituum accurate disseruit, dicens esse aliquos dæmones qui sequuntur animi motus, et nostras affectiones ad malum sæpe convertunt. Quisquis ergo, o filii, dicebat is nobis, vult exigere dæmones, prius in servitute redigat affectiones animi; qualem enim quis superarit affectionem, ejus quoque expellit dæmonem. Oportet autem vos paulatim vincere affectiones, ut earum expellatis dæmones. Sequitur gulam dæmonem. Si quis ergo gulam superaverit, expellit ejus dæmonem. Is autem comedebat bis in hebdomada, Dominica et quinta feria, parvam pulmentum ex farina (122); nec poterat aliquid aliud sumere, propterea quod suum habitum ita formasset.

CAPUT LXXV.

Vita Eulogii (123) presbyteri.

Vidimus autem alium quoque presbyterum, nomine Eulogium, qui in offerendis Deo donis tantam accepit

καὶ τὰ κελλία ἐκ διαστήματος ἔχουσιν· ὡς καὶ μὴ διαγνωρίζεσθαι πόρρωθεν ὑφ' ἑτέρου, μηδὲ ὁρᾶσθαι ταχίως, μηδὲ φωνῆς ἠπακούειν, ἐκάστου καθ' ἑαυτὸν καθαιργμένου. Μόνον δὲ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συνάγονται, καὶ ἀλλήλους ἀπολαμβάνουσιν. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν πολλὰς καὶ τεταρταίους ἐν τοῖς κελλίσι αὐτῶν εὐρίσκονται, ἐκ τοῦ μὴ ὀρθῶν ἀλλήλους πλὴν ἐν ταῖς συνάξεσι. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀπὸ τριῶν σημείων καὶ τεσσάρων εἰς τὴν σύναξιν ἔρχονται, τοσοῦτον μακρὰν ἀλλ' ἀλλήλων διεστήκασιν. Ἀγάπην δὲ τοσαύτην ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἀδελφότητα, ὡς πολλοὶς συμβουλεύειν αὐτοὺς συσσωθῆναι, ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ κελλίον σπεύδειν αὐτοῖς εἰς ἀνάπαυσιν δοῦναι.

ΚΕΦΑΛ. Ο΄.

Περὶ τοῦ ἀβδᾶ Ἀμμωνίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Ἴδομεν δὲ καὶ Πατέρα τινὰ τῶν ἐκεῖ, Ἀμμώνιον ὀνόματι, ἐξαιρετὰ κελλία ἔχοντα καὶ αὐλὴν καὶ φρέαρ καὶ τὰς λοιπὰς χρείας. Ἐλθόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τιος ἀδελφοῦ, σωθῆναι σπεύδοντος, καὶ λέγοντος αὐτῷ ἔπινοεν αὐτῷ κελλίον πρὸς οἰκισιν, ὅς ἐπὶ τούτῳ ἐξελεθῶν, παρήγγειλεν αὐτῷ μὴ ἀναχωρεῖν αὐτὸν ἐκ τῶν κελλίων, ἀχρις ἂν εὕρῃ αὐτῷ ἐπιτηδεῖον καταγύγιον· καὶ καταλιπὼν αὐτῷ πάντα ὅσα εἶχε σὺν αὐτοῖς τοῖς κελλίσι, ἑαυτὸν εἰς μικρὸν τι κελλίον μακρὰν ἐκεῖθεν ἀπέκλεισεν. Εἰ δὲ καὶ πλείονες ἦσαν οἱ συνεργόμενοι σωθῆναι θέλοντες, συνῆγε πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα· καὶ τοῦ μὲν πλίνθους ἐπιτιθόντος, τοῦ δὲ ὕδωρ, ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ τὰ κελλία ἀπεπληροῦντο. Τοὺς δὲ μέλλοντας οἰκεῖν τὰ κελλία ἐκάλουν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰς εὐωχίαν· καὶ ὡς ἔτι ἐκείνοι ἠὺφραίνοντο, ἕκαστος ἐκ τοῦ οἰκείου κελλίου γεμίσει ἑαυτοῦ τὴν μηλωτὴν ἢ τὴν σπυρίδα ἄρτων, ἢ τῶν λοιπῶν ἐπιτηδεύων, εἰς τὰ νέα κελλία ἐπέφερον, ἵνα μηδεὶν φανερὸν γένηται ἢ ἐκάστου καρποφορία. Ἐρχόμενοι δὲ εἰς ἐσπέραν οἱ μέλλοντες οἰκεῖν τὰ κελλία, ἠῦρισκον ἐξαίφνης πάντα τὰ ἐπιτηδεῖα.

Πολλοὶ τε αὐτῶν οὔτε [α]. δὲ τῶν ἐκεῖσε Πατέρων οὐκ ἄρτον ἤσθιον, οὔτε ὀπώρας, ἀλλὰ πικρίδας μόνον. Τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ ἐκάλευδον ὄλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ καθήμενοι ἢ ἐστῶτες ἀχρὶ πρωτὴ ἑκαρτέρουν προσευχόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ΄.

Περὶ ἀβδῶ Ἰσιδώρου.

Ἴδομεν καὶ κατὰ τὴν θηβαῖδα μόνην τινὰ Ἰσιδώρου τινὸς μεγάλῳ τείχει πλινθίνων ἐχυρωμένην, χιλίους μοναχοὺς ἐγδοῦς ἔχουσαν. Εἶχε δὲ ἔνδον καὶ φρέατα, καὶ παραδείσους, καὶ ὅσα ἐστὶν ἀναγκαῖα, μηδεὶνδ' ἐξω ποτὲ τῶν μοναχῶν ἐξίόντων. Ἀλλὰ πρεσβύτερος ἦν ὁ θυρωρὸς, μηδένα συγχωρῶν ἐξίειναι, μηδὲ εἰσεῖναι ἄλλον, πλὴν εἰ ποῦ τις ἐβρῦλετο ἀχρὶ τελευτῆς ἐκεῖ παραμένειν μηδαμοῦ προσερχόμενος· ὅς δὴ καὶ πρὸς τὸν πυλῶνα εἰς μικρὸν καταγύγιον τοὺς ἐρχομένους ἐξένιζε, καὶ διδοὺς εὐλογίας πρῶτ' ἐν εἰρήνῃ προέπειπε. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβύτεροι μόνον τὰ ἔργα τῶν ἀδελφῶν διοικοῦντες ἐξείσαν, καὶ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῖς χρείας ἀπεκόμενον. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν ὁ τῷ πυλῶνι προσκαρτερῶν πρεσβύτερος, τοιοῦτος εἶναι τοὺς ἔνδον ἀγίους, ὡς δύνασθαι πάντας σημεῖα ἐπιτελεῖν, καὶ μηδένα ἐξ αὐτῶν προεμπεισῆν εἰς νόσον πρὸ τῆς τελευτῆς.

Ἄλλ' ὅταν ἐκάστου ἢ μετὰθεσις ἤρχετο, προμηνύων ἅπασιν κατακλιθεῖ· ἔκοιματο.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ΄.

Περὶ Ἀμμωνῶν.

Ἔστι καὶ ἄλλη ἔρημος ἐν Αἰγύπτῳ, παράλιος μὲν οὖσα, ἀλλὰ χαλεπωτάτη· ἐν ἣ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀναχωρηταὶ κατοικοῦσι· πλείον ὑπάρχουσα τῆς Διόλκῃ πόλεως. Ἴδομεν δὲ ἐκεῖ πρεσβύτερον Πατέρα ἄγιον, καὶ λίαν μέγαν ταπεινόφρονα, καὶ ὀπτασίας συνεχεῖς ὀρῶντα, ὀνόματι Ἀμμωνᾶν. Οὗτος προσφέρων τῷ Θεῷ ἅπαξ τὰς λατρείας, ὀρθ' ἀγγελον ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τοὺς προσερχομένους τῇ χάριτι ἀδελφούς σημεῖουμένον, καὶ γράφοντα αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν βιβλίῳ. Μὴ παραγενομένων δὲ τινῶν ἐν συνάξει, ἴδε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπαλειφόμενα. Οἱ δὲ μετὰ δεκατρεῖς ἡμέρας ἔτελεύτησαν. Τοῦτον πολλὰς οἱ δαιμονες βασανίσαντες τοσαύτῃ ἀσθενείᾳ περιέβαλλον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν στήναι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, μηδὲ προσφέρειν. Ἀγγελος δὲ ἐλθὼν καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐνεδυνάμωσεν αὐτὸν παραρῆμα, καὶ ὕγιῃ τῷ θυσιαστηρίῳ παρέστησεν, οὐ τὰς βασάνους θεασάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἐξεπλάγησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ΄.

Περὶ ἀβδᾶ Ἰωάννου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον Ἰωάννην ἐν Διόλκῃ Πατέρα μοναστηρίων, καὶ αὐτὸν πολλὴν χάριν ἔχοντα, τό τε Ἀβραμαῖον σχῆμα, καὶ τὸν πύγωνα Ἀαρῶν, δυνάμεις τε καὶ ἰάσεις ἐπιτελέσαντα, καὶ πολλοὺς παραλυτικούς καὶ ποδαγροὺς θεραπεύσαντα.

ΚΕΦΑΛ. ΟΔ΄.

Περὶ ἀβδᾶ Πιτυρίωνος.

Ἴδομεν δὲ κατὰ τὴν θηβαῖδα, δρος ὕψηλὸν τῷ ποταμῷ ἐπικείμενον, φοδερὸν ἄγαν καὶ κρημνώδες, καὶ μοναχοὺς ἐκεῖ βιούντας ἐν τοῖς σπηλαίοις. Πατήρ δὲ ἦν τις αὐτῶν ὀνόματι Πιτυρίων, εἷς τῶν μαθητῶν Ἀντωνίου γένομενος· καὶ τρίτος τὸν τόπον ἐκεῖνον διαδεξάμενος, ὅς πολλὰς καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐπιτελῶν, τὴν τῶν πνευμάτων ἑλασίαν ἐνεργῶς ἐποιεῖτο. Διαδεξάμενος γὰρ Ἀντώνιον καὶ τὸν τούτου μαθητὴν Ἀμμωνᾶν, εἰκότως καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν χαρισμάτων ὑπεδέξατο, ὅς πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους πρὸς ἡμᾶς ἐποιήσατο λόγους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν πνευμάτων διακρίσεως ἰσχυρῶς διεδέξατο δαίμονας εἶναι τινὰς τοὺς τοῖς πάθεσιν ἀκολουθοῦντας, καὶ τὰ πάθη ἡμῶν πολλὰς ἐπὶ τὸ κακὸν διατρέποντας. Ὅς τις οὖν, ὦ τέκνα, φησὶ πρὸς ἡμᾶς, βούλεται τοὺς δαίμονας ἀπελαύνειν, πρότερον τὰ πάθη δουλώσῃ. Οὐ γὰρ ἂν πάθος τρε περιγένηται, τούτου καὶ τὸν δαίμονα ἀπελαύνει· καὶ δεῖ κατὰ μικρὸν ὑμᾶς δουλώσαι τὰ πάθη, ἵνα τούτων τοὺς δαίμονας ἀπελάσῃτε. Ἐπειτα δαίμων τῇ γαστριμαργίᾳ. Ἐὰν οὖν τῆς γαστριμαργίας κρατήσῃτε, ἀπελαύνετε ταύτης τὸν δαίμονα. Ἦσθιεν δὲ ὁ ἀνὴρ τῆς ἐβδομάδος δευτέρου, ἐν τε τῇ Κυριακῇ, καὶ τῇ πέμπτῃ, ζωμὸν ἀλεύρου, μηδεὶνδ' ἐτέρου μεταλαμβάνειν δυνάμενος, διὰ τὸ τὴν ξὺν αὐτοῦ οὕτω τετυπωκέναι.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ΄.

Περὶ ἀβδᾶ Εὐλόγιου πρεσβυτέρου.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον Εὐλόγιον ὀνόματι, ὅς ἐν τῷ προσηφείν τῷ Θεῷ τὰ δῶρα, τοσαύτην

χάριν ἐλάμβανεν γνώσεως, ὡς ἐκάστου τῶν προσερ-
χομένων μοναχῶν τὰς γνώμας εἰδέναι. Οὗτος ἰδὼν
πολλὰς μέλλοντας μοναχοὺς τινὰς προσίεναι τῷ
θουσιαστηρίῳ, ἐπισχῶν αὐτούς, ἔλεγε· Πῶς κατατολ-
μαίτε τοῖς ἁγίοις προσελθεῖν μυστηρίοις, πονηρὰς
τὰς διανοίας ἔχοντες; καὶ σὺ μὲν ἐλογίσω ταύτη
τὴν ἀπρεπῆ τῆ; πορνείας ἐνθύμησιν. Ὁ δὲ ἕτερος,
φησὶν, ἐλογίσατο ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ οὐδὲν διαφέ-
ρειν κἄν ἁμαρτωλῶν κἄν δίκσιον προσελθεῖν τῇ τοῦ
Θεοῦ χάριτι. Ὁ δὲ ἄλλος διεκρίθη πρὸς τὸ δῶρον·
Ἄρα ἀγιάσει με προσελθόντα; Ὑποχωρήσατε οὖν
μικρὸν τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ μετανοήσατε ἐκ
ψυχῆς, ἵνα ἄφρασις ὑμῖν γένηται τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ
ἄξιοι γένησθε τῆς τοῦ Χριστοῦ κοινωνίας. Ἐὰν δὲ
μὴ πρῶτον τὰς ἐνθυμήσεις καθάρητε, οὐ μὴ δυνή-
σεσθε προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΟΣ'.

Περὶ ἀβδῶ Σερραπῶνος τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἴδμεν δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ἄρσενουτου πρεσβύ-
τερόν τινα, ὀνόματι Σερραπίωνα, πατέρα πολλῶν
μοναστηρίων, καὶ ἡγούμενον πολλῆς ἀδελφότητος,
ὡς μίᾳς μυριάδος ὄντων τὸν ἀριθμὸν· πολλὴν τε διὰ
τῆς ἀδελφότητος ἐκτελοῦντα οἰκονομίαν, πάντων
ἡμῶν ἐν καιρῷ θερισμοῦ συκομιζόντων τοὺς ἑαυτῶν
καρπούς πρὸς αὐτὸν, οὓς ἐπὶ μισθῷ θέρους ἐκομι-
ζοντο ἕκαστος ἐνιαυσιαίας σίτου ἀρτάδας δεκαδύο,
ὡς τεσσαράκοντα τοὺς παρ' ἡμῖν μοδίους λεγομέ-
νους· καὶ ταῦτα εἰς διακονίαν πτωχῶν δι' ἑαυτοῦ
χορηγοῦντα, ὡς μηδένα πένεσθαι λοιπὸν ἐν τῇ περι-
χώρῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς Ἀλεξάνδρειαν πτωχοῖς
διαπέμπεσθαι. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ προρόρηθέντες Πατέ-
ρες, κατὰ πᾶσαν τὴν Αἰγύπτου ἡμέλησάν ποτε ταύ-
της τῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν καμάτων τῆς ἀδελ-
φότητος μεστὰ πλοῖα σίτου καὶ ἀμφιάσεως εἰς
Ἀλεξάνδρειαν τοῖς πτωχοῖς ἀποστέλλουσι, διὰ τὸ
σπανίους εἶναι παρ' αὐτοῖς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΟΖ'.

Περὶ Ποσειδωνίου.

Τὰ κατὰ Ποσειδωνίον τὸν θηβαῖον ἀνδρα δοκιμώ-
τατον καὶ καρτερικώτατον, πολλὰ μὲν καὶ ἀδιήγητα,
πῶς τε ἦν πρῶτος, καὶ ὅπως ἀσκητικώτατος, καὶ
πίσῃν τινὰ ἐν ἑαυτῷ ἔλεγε τὴν ἀκακίαν, οὐκ οἶδα εἰ
συντετύχηκά τινα πώποτε. Συνέζησα γὰρ ἐγὼ τούτῳ
ἐπὶ ἔτος ἐν ἐν Βηθλεὲμ, ὅπηνίκα ἐκαθέζετο ἐπέκεινα
τοῦ Ποιμενίου. Καὶ πολλάς τούτου κατῆδον ἀρετάς,
ἐν οἷς μοι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν αὐτὸς διηγείτο, ὅτι-
περ εἰς τὸν Πορφυρίτην τόπον οἰκήσας ἔτος ἐν,
ἀνθρώπων οὐ συντετύχηκα ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει, οὐχ ὀμιλίας
ὄκησα, οὐκ ἄρτου ἠψάμην, ἀλλ' ἡ βραχέσι φοι-
κίαις διεγίνομην, καὶ εἶπον βοτάνας ἡῦρον ἀγρίας·
ἐν οἷς ποτε ἐκλιπόντων μου τῶν βρωμάτων, ἐξῆλθον
τοῦ σπηλαίου ἐλθεῖν εἰς τὴν οἰκουμένην. Καὶ περι-
πατήσας διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, μόλις ἀπέσχον
τοῦ σπηλαίου μίλιξ δύο. Περιβλεψάμενος δὲ ὁρῶ
ἰππέα στρατιώτου ἔχοντα σχῆμα, τιαροφόρον κρᾶνος
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα. Καὶ προσδοκήσας αὐτὸν
εἶναι στρατιώτην, ὤρμησα πάλιν ἔως τοῦ σπηλαίου.
Καὶ εἰσελθὼν, εὔρον κάρταλλον σταφυλῶν καὶ συκῶν
νεοστῆτων· & λαδῶν, καὶ περιχαρῆ; γενόμενος
εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνοικήσα ἐπὶ μῆνας δύο,
ἔξων τὰ βρώματα ἐκεῖνα παραμύθημα. Τούτο δὲ
πεποίηγεν θαῦμα ἐν Βηθλεὲμ ὁ θαυμασίος Ποσει-
δωνιος· Γυνὴ τις ἐγκύμων εἶχεν πνεῦμα ἀκάθαρτον,
καὶ ἐν αὐτῇ τῷ μέλλοντι τίκτειν αὐτὴν ἐδυσκόκει,

Α τοῦ πνεύματος; αὐτὴν συντρίβοντος. Δαιμονιζομένης
οὖν τῆς γυναίκος, ὁ ἀνὴρ ταύτης ἐπέστη, καὶ παρ-
εκάλει τὸν ἅγιον Ποσειδωνίον τοῦ παραγενέσθαι.
Εἰσελθόντων οὖν ἡμῶν ἅμα εὐξασθαι, στάς καὶ προσ-
ευξάμενος μετὰ δευτέραν γονυκλισίαν ἐξέβαλεν τὸ
πνεῦμα. Τότε ἀναστάς λέγει ἡμῖν· Εὐξασθε, παρα-
καλῶ, ἄρτι. Ὡς γὰρ ἐλαύνεται τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα, σημεῖον ἡμῖν ἔχει τι ὑπάρχει, ἵνα πληρο-
φορηθῶμεν ὅτι τούτο οὕτως ἔχει. Καὶ εὐθὺς ἐξερ-
χόμενος ὁ δαίμων ἀπὸ θεμελίων ὄλον τὸν τοῖχον
τῆς αὐλῆς ἔβλεπεν κάτω. Ἦν δὲ τούτο τὸ γύναιον
ἐξαιετῖαν μὴ λαλήσαν. Μετὰ δὲ τὸ ἐξελθεῖν τὸν δαί-
μονα, ἔτεκεν τὸ γύναιον, καὶ ἐλάλησε.

ΚΕΦΑΛ. ΟΗ'.

Περὶ Ἰερωνύμου.

Τούτου τοῦ ἀνδρός, λέγω δὲ, Ποσειδωνίου τοῦ ἀοι-
δίου, καὶ προφητεῖαν ἔγραψεν ἐγὼ. Ἰερώνυμος γάρ
τις πρεσβύτερος ἦκει εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνος, ἀρε-
τῇ λόγων Ῥωμαϊκῶν πολλῇ κεκοσμημένος, καὶ ἱκανῇ
εὐφυίᾳ. Τρασύτην δὲ ἔσχεν βασκανίαν, ὡς ὑπὸ ταύ-
της καλύπτεσθαι τῶν λόγων τὴν ἀρετὴν. Συγχρονί-
σας οὖν τούτῳ ὁ ἅγιος Ποσειδωνιος ἡμέρας πλείους,
λέγει μοι πρὸς τὸ οὖς.

ΚΕΦΑΛ. ΟΘ'.

Περὶ Παύλης.

Ὅτι ἡ μὲν ἐλευθέρα Παῦλα, ἡ φροντιζουσα αὐτοῦ,
προτελευτήσῃ, ἀπαλλαγείσα αὐτοῦ τῆς βασκανίας,
ὡς οἶμαι. Χάριν δὲ τούτου τοῦ ἀνδρός οὐ μὴ ἅγιος
ἀνὴρ εἰς τοὺς τόπους οἰκήσει, ἀλλὰ φθάσει αὐτοῦ ὁ
φθόνος καὶ μέχρι τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ. Ἐν οἷ; καὶ συν-
έβη τὸ πρᾶγμα.

ΚΕΦΑΛ. Π'.

Περὶ Ὁξυπερτίου.

Καὶ γὰρ καὶ Ὁξυπερτίον τὸν μακάριον ἦλασεν
οὗτος ἔθνη τὸν Ἰταλόν.

ΚΕΦΑΛ. ΠΑ'.

Περὶ Πέτρου.

Καὶ Πέτρον ἄλλον τινὰ Αἰγύπτιον.

ΚΕΦΑΛ. ΠΒ'.

Περὶ Συμεῶνος.

Καὶ Συμεῶνα, θαυμασίους ἀνδρας, οὓς τέως ἐγὼ
ἐπσημηνάμην. Οὗτός μοι διηγείτο ἐγκρατικώτατος
τῆς ἀρετῆς ἀσκητῆς Ποσειδωνίου, ὡς ἄρτου πείραν
μὴ ἔχων ἀπὸ θεοσαρακοστοῦ ἔτους· μήτε μὴν μνησι-
κακήσας τινὰ ἕως ἡμέρας ἡμισίας ταῦτα.

Τὰ ἄθλα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ γενναίου τοῦ Χριστοῦ
ἀθλητοῦ Ποσειδωνίου, & προμηθείᾳ τῆς πασῶν τῶν
δυνάμεων μεζονος εἰργάσατο ταῦτα. Καὶ ἐν τούτοις
τὸ αἰδίμον τοῦ μακαρίου πέρας τοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛ. ΠΓ'.

Περὶ Σερραπῶνος.

Σερραπίων τις ὀνόματι γέγονεν, τῷ γένει Αἰγύ-
πτιος, ἐπίκλητος Σινδόνιος (παρεκτός γὰρ σινδονίου
οὐδέ ποτε οὐδὲν ἄλλο περιεβάλετο) ὃς πολλὴν ἐξήσκη-
σεν ἀκτημοσύνην· διὸ καὶ Ἀπαθῆς ἐπελέγετο. Εὐγράμ-
ματος δὲ ὢν ἀπεστήθιζεν πάσας τὰς θείας Γραφάς·
ὃς ἀπὸ πολλῆς ἀκτημοσύνης καὶ μελέτης θείων Λο-
γίων τοῦ Πνεύματος οὐδέ ἠρμεῖσαι ἴσχυεν ἐν κελλίῳ,
ἐν ἐν ὕλῃ μὴ περισπᾶται. Ἄλλ' ἀποστολικὸν ἠδέως
μετῆσι βίον. Περιερχόμενος τὴν οἰκουμένην, τὴν τῆς
δικρας ἀκτημοσύνης κατώρθωσεν ἀρετὴν· ὡς παντελῆ
ἀπάθειαν τούτου κεκτησθαι. Ταύτης γὰρ ἐγεγονέει καὶ
τῆς ἔξεως. Διαφοραὶ γὰρ εἰσιν ἔξεων, οὐκ οὐσιῶν.
Διηγούντι δὲ οἱ Πατέρες, ὅτι λαδῶν τινὰ συμπαικίτην

gratiam cognitionis, ut unusquisque ex iis qui accedebant monachis mentem cognosceret (Ruff., l. II, cap. 14). Is cum sæpe vidisset aliquos monachos ad aram accessuros, eos retinuit, dicens : Quomodo audeis ad sancta accedere sacramenta, cum habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo versasti turpem fornicationis cogitationem; alius autem in animo suo reputavit, dicens nihil referre an peccator an justus accedat ad Dei gratiam; alius autem de dono dubitavit, dicens : Nunquid me accedentem sanctificabit? Parum ergo secedite a sanctis sacramentis, et ex animo agite pœnitentiam, ut sit vobis remissio peccatorum, et sitis digni Christi communionem. Nisi enim primum mundaveritis cogitationes, non poteritis ad Christi gratiam accedere.

CAPUT LXXVI.

Vita Serapionis (124) presbyteri.

Vilimus vero etiam in partibus Arsenoitæ presbyterum quemdam, nomine Serapionem (Ruff., l. II, cap. 18), Patrem multorum monasteriorum, et qui præst multæ fraternitati, ut qui sint decies mille numero, magnanque per fratres exsequitur dispensationem, cum omnes simul, tempore messis, omnes suos fructus ad ipsum afferant, quos pro messis mercede acceperunt, unusquisque frumenti annuas duodecim artabas (125), qui sunt veluti quadraginta qui apud nos dicuntur modii; et ea ad ministerium pauperum per se dispensat, adeo ut deinceps in ea quæ est circumcirca regione nullus sit pauper, sed etiam mittat ad eos qui sunt Alexandriae pauperes. Sed neque prædicti Patres per totam Ægyptium unquam neglexerunt hanc administrationem; sed ex laboribus fraternitatis, navigia plena frumento et vestimentis pauperibus miserunt Alexandriam, propterea quod rari essent apud ipsos qui egerent.

CAPUT LXXVII.

Vita abbatis Posidonii.

Posidonii Thebani multa quidem sunt, eaque narratu difficilia, quemadmodum erat mitis, et in se exercendo acerrimus, et quanta fuerit in eo innocentia. Nescio an ullum talem convenerim. Vixi enim cum eo anno uno in Bethleem, quando sedit ultra Pœnienium (126), et multas vidi ejus virtutes; atque inter cætera ipse mihi quodam die narravit : Cum habitarem, inquit, in loco Porphyrite anno uno, toto anno nullum hominem conveni, non audivi sermocinationem, non panem gustavi, nisi si quando paucis uterer dactylis, et sicubi herbas invenirem agrestes. Quo quidem tempore cum mei panes aliquando defecissent, egressus sum e spelunca, ut venirem in orbem terræ habitabilem, et cum toto die ambularem, vix aberam a spelunca duo milliaria. Cum ergo circumspexissem, video equitem militis habitum præ se ferentem, habentem in capite galeam tiariferam; et cum conjectassem eum esse militem, profectus sum usque ad speluncam, et inveni canistrum uvarum et ficuum nuper decerptarum : quem cum accepissem, lætus veni ad speluncam, habens duobus mensibus cibos illos ad meam refecionem.

Hoc autem miraculum fecit beatus Posidonius in Bethleem. Quædam mulier gravida habebat spiritum immundum, et in ipso tempore quo erat paritura, laborabat in partu, ipsam conterente spiritu. Cum ergo a dæmone vexaretur mulier, advenit ejus maritus, et rogavit sanctum illum ut adesset : et nobis ingressis ad orandum, cum stetisset et precratus esset, post secundam genuflexionem, ejecit spiritum. Surgens autem dixit nobis : Orate, modo enim expellitur immundus spiritus. Oportet autem esse aliquod signum ut de eo fiamus certiores. Egrediens autem dæmon, diruit a fundamento totum aulæ parietem. Mulier autem sexennio non fuerat locuta; postquam autem egressus est dæmon, et peperit, et locuta est.

CAPUT LXXVIII.

De Hieronymo (127).

Hujus sancti novi hanc quoque prophetiam; Hieronymus enim quidam presbyter habitabat in illis locis, qui in sermone Romano magna erat virtute ornatus, et præclaro ingenio; sed tanta fuit ejus invidia, ut ab ea obrueretur virtus doctrinæ. Cum ergo multis diebus cum eo versatus esset sanctus Posidonius, dicit mihi in aërem :

CAPUT LXXIX.

De Paula (128).

Ingenua quidem Paula, quæ ejus curam gerit, præmoriatur liberata ab ejus invidia. Ut autem arbitrator, propter hunc virum non habitabit vir sanctus in his locis, sed ejus pervadet invidia vel usque ad proprium fratrem. Resque ita accidit.

CAPUT LXXX.

De Oxyperentio.

Etenim beatum Oxyperentium Itanium is hinc expulit.

CAPUT LXXXI.

De Petro

Et Petrum alium quemdam Ægyptium.

CAPUT LXXXII.

De Simeone.

Et Simeonem, viros admirabiles, quos ego adnotavi. Narravit mihi hic Posidonius continentissimus et virtutis observantissimus, quod quadraginta abhinc annis panem non gustasset, neque acceptæ injuriæ sit recordatus usque ad diei dimidium.

Hæc sunt certamina et signa præclari Christi athlete Posidonii, quæ fecit providentia ejus quæ est omnium virtutum maxima; et in his est insignis finis vitæ hujus beati.

CAPUT LXXXIII.

Vita Serapionis (129) Sindonitæ.

Fuit alius quidam Serapion Sindonites (nam præter sindonem nihil unquam induebat), qui exercuit magnam possessionum et facultatum vacuitatem : quam ob causam et impasibilis vocabatur. Cum esset autem imperitus literarum, memoriter dicebat omnes Scripturas. Et neque ob possessionum egestatem et Scripturarum meditationem potuit in cella

quiescere, non quod traheretur a terrona materia, sed quod apostolicam vitam sectabatur, orbem terræ obiens exactissimam paupertatis virtutem præseferbat, sic ut perfectam impassibilitatem hic sit assecutus. Natus enim erat hac natura; sunt enim naturarum, non substantiarum differentie (*Caute lege*). Narrabant itaque Patres, quod cum quædam accipisset exercitorem qui cum eo luderet, se in quadam urbe gentilibus vendidit histrionibus viginti solidis (130), et cum recondidisset solidos sub sigillo, eos apud se servabat. Tandiu autem permansit et servit mimis qui eum emerant, donec eos fecit Christianos, et eos avulsit a teatro: præter panem et aquam nihil sumens, neque præ meditatione Scripturarum ore silens; longo autem tempore primus compunctus est mimus, deinde unius, deinde universæ eorum familia. Dictum est autem quod quo tempore eum ignorabant, lavabat pedes amborum. Ambo ergo baptizati, a teatro recesserunt; et cum ad vitam honestam et piam processissent, virum valde reverebantur. Ei itaque dicunt: Ades dum, frater, nos te liberabimus, quando quidem ipse nos liberasti a turpi servitute. Dicit ergo eis: Quandoquidem Deus meus est operatus, et vos cooperati estis, et salva facta est vestra anima, vobis dicam mysterium astris.

Ego vestræ animæ misertus quæ in multo errore versabatur, cum essem liber exercitator, genere Ægyptius, ea de causa in ipsum vendidi, ut vos servarem. Quoniam autem hoc fecit Deus, et per meam humilitatem salva evasit anima vestra, accipite aurum vestrum, ut etiam aliis opem feram. Illi autem cum multum rogassent et affirmassent, dicendo: Te tanquam patrem et dominum habebimus, solum mare nobiscum; non poterunt ei persuadere. Tunc dicit ei: Da tu aurum pauperibus, nam id nobis fuit causa salutis. Ait illis: Date vos illud, quia vestrum est; ego enim alienas pecunias non do pauperibus. Tum illi cohortantur eum, dicentes: Sed saltem post annum nos invisas. Et sic ab eis abiit.

Is frequentibus peregrinationibus pervenit in Græciam; et cum tribus diebus moratus esset Athenis, non fuit qui ei panem præberet; nam neque æs ferebat, neque peram, non pellem ovillam, non virgam, nihil horum, sed sola sindone amictus erat. Cum autem venisset quartus dies, valde esuriit; nihil enim illo tempore gustaverat. Res est enim gravis fames involuntaria, quæ adjutricem habet incredulitatem. Et stans super tumulum civitatis, in quo congregantur qui erant in dignitate (131) constituti in civitate, cœpit vehementer et cum planctu lamentari, et clamare: Viri Athenienses, ferite opem. Ad quem accurrentes omnes qui pallium gestabant et byrrum (132), dicunt ei: Quid habes, undenam es, et quid pateris? Is vero dicit ipsis: Genere quidem sum Ægyptius, monachus professione; ex quo autem absum a vera mea patria, incidi in tres feneratorios: et duo quidem a me recesserunt exsoluto eis debito, cum non haberent de quo me accerent; unus autem a me non discedit. Illi ergo studiose quærentes

A de feneratoribus ut eis satisfacerent, ipsum rogabant: Ubi sunt? quis est qui tibi exhibet molestiam? ostende nobis eum, ut tibi feramus auxilium. Tunc eis dicit: Molestiam mihi exhibuit avaritia, et gula, et fornicatio; et a duobus quidem sum liberatus, avaritia scilicet et fornicatione; neque enim aurum habeo, neque aliquid aliud possideo; non fruor deliciis quæ sunt nutrices hujus morbi: quocirca nihil mihi exhibent amplius molestiæ. A gula autem non possum recedere; jam enim quatuor diebus nihil comedi, et mihi pergit venter molestiam exhibere, quærens consuetum debitum, sine quo non possum vivere. Tunc quidam philosophi suspicati eum composita quædam et ficta narrare, dant ei solidum: quem acceptum posuit in officina panaria, et accepto pane recessit; statim profectus a civitate, et in eam non reversus amplius. Tunc cognoverunt philosophi eum vere fuisse virtute præditum; et cum pistori dedissent pretium panis, acceperunt solidum.

Cum autem venisset in loca Lacedæmonis proxima, audivit quemdam ex primis civitatis esse Manicæum simul cum tota domo, alloqui virum bonum. Hic optimus monachus huic rursus seipsum vendidit sicut in primo actu. Et cum intra duos annos ipsum abduxisset ab hæresi et ejus uxorem cum tota familia, adduxit in Ecclesiam. Tunc eum amantes, non amplius habebant tanquam servum, sed plusquam germanum fratrem et patrem, et magno honore afficiebant, et cum eo Deum laudabant.

Paulo post ubi eos pluribus cohortatus esset, illis relicta spiritualis hic adamas Serapion, cum heris istis pretium suum persolvisset, seipsum coniecit in navem tanquam Romam navigaturum. Nautæ autem conjicientes eum vel intulisse sumptus, vel in auro habere quod expenderet, nihil aliud percontati eum exceperunt, alius alium ex-timans accepisse ejus utensilia. Cum autem ipsi enavigassent, et abessent quingentis stadiis ab Alexandria, cœperunt vectores vesci circa occasum solis, cum nautæ prius comedissent. Viderunt autem eum primo die non comedere; et putaverunt causam esse navigationem, similiter et secundo, et tertio, et quarto die; quinto autem die vident ipsum sedentem quietum, dum omnes comederent, et dicunt ei: Homo, cur non comedis? Is vero dicit eis: Quoniam non habeo quod edam. Cum ergo inter se quævisissent quis ejus accepisset utensilia vel impensas, vidissent autem neminem accepisse (neque enim habebat aliquid) cœperunt cum eo contendere: Quomodo sic ingressus es absque impensis? quomodo dabis nobis naulum? quoniam autem aleris? Is vero eis dicit: Ego nihil habeo; auferite me, et abjicite ubi invenistis. Illi vero: Cur irasceris? ne si centum quidem aureos nobis dæres, lubenter hoc faceremus, cum sit nobis ventus adeo secundus: scopum ergo urgeamus, peragentes quæ sunt nobis proposita. Sic fuit in navi, et eum alcerunt Romam usque. Cum autem Romam venisset, curiose indagavit quis esset in civitate magnus exercitator aut exercitatrix.

ἀσκητῆν, πέπρακεν ἑαυτὸν ἐν τινὶ πόλει μίμοις, Ἐλ-
 λησιν οὖσιν, εἰκοσι νομισμάτων. Καὶ σφραγισάμενος
 τὰ νομίσματα, ἐφύλαττεν παρ' ἑαυτῷ. Ἐπὶ τοσούτων
 δὲ παρέμεινε, μέχρις οὗ καὶ Χριστιανούς αὐτοὺς
 ποιήσῃ, καὶ τοῦ θεάτρου αὐτοὺς ἀποστήσῃ, παρεκτός
 δ' ἄρτου καὶ ὕδατος μηδενὸς ἄλλου λαμβάνων, μηδὲ ἡσυ-
 χάζων τῷ στόματι ἀπὸ μελέτης θείων Γραφῶν. Οὕτως
 δὲ τοῦτοις ὁ μακάριος παραμείνας τῷ μακρῷ χρόνῳ,
 πρῶτον κατένευξεν τὸν μίμον, εἶτα τὴν μιμάδα, εἶτα
 τὴν σύμπαντα οἶκον αὐτῶν. Ἐλέγετο δὲ ἐν ὅσῳ
 ἡγνόουν αὐτὸν ἀμφοτέρων νίπτειν τοὺς πόδας. Ἐκά-
 τεροι οὖν βαπτισθέντες ἀπέστησαν καὶ τοῦ θεατρι-
 ζειν λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὸν σεμνὸν καὶ θεοφιλῆ ἐλάσαντες
 βίον σφόδρα ἠδούντο τὸν ἄνδρα, καὶ λέγουσιν αὐτῷ·
 Δεῦρο, ἀδελφε, ἐλευθερώσομεν σε λοιπὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ
 αἰσχροῦς ἡμᾶς· δουλεία αὐτὸς ἠλευθέρωσας. Τότε λέ-
 γει αὐτοῖς ὁ μέγας Σεραπίων· Ἐπειδὴ ἐνήργησεν ὁ
 θεὸς μου, καὶ ὑμεῖς συνηργήσατε, καὶ ἐσώθη δι' ἐμοῦ
 ἡ ψυχὴ ὑμῶν, λοιπὸν εἰπὼ ὑμῖν ἅπαν τὸ μυστήριον
 τοῦ δράματος·

Ἐγὼ κατοικτειρήσας τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐν πολλῇ
 πλάνῃ διαόουσαν, ἐλευθερὸς ὢν ἀσκητῆς, τῷ γένει
 Αἰγύπτιος, χάρην τοῦ σωθῆναι ὑμᾶς, πέπρακα ἑμαυ-
 τὸν, ἵνα ὑμεῖς ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ μεγάλων ἁμαρτιῶν.
 Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πεποίηκεν ὁ θεὸς διὰ τῆς ἐμῆς τα-
 πεινώσεως, χαιρῶ. Λάβετε οὖν ὑμῶν τὸ χρυσίον, ἵνα
 καὶ ἄλλοις ἀπελθῶν βοηθῆσθε. Οἱ δὲ παρεκάλουν αὐ-
 τὸν, δεόμενοι, καὶ διαθεβαίουμενοι, ὅτι ἄς πατέρα
 σε ἔξομεν τοῦ λοιποῦ, καὶ δεσπότην τῶν ἡμετέρων
 ψυχῶν, μόνον μείνον μεθ' ἡμῶν. Οὐκ ἰσχύσαντες δὲ
 αὐτὸν πείσαι, λέγουσιν αὐτῷ· Ἄδς σου τὸ χρυσίον
 πτωχοῖς, ἐπεὶ ἀβραάδων ἡμῖν ἐγένετο σωτηρίας· λέ-
 γει αὐτοῖς· Δότε τοῦτο ὑμεῖς· ὑμέτερον γάρ ἐστιν·
 ἐγὼ γάρ ἄλλότρια χρήματα οὐ χαρίζομαι πένησιν.
 Ἐπὶ τοῦτοις παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες· Κἂν διὰ
 ἐνιαυτοῦ ἡμᾶς δρα.

Οὗτος ὁ ὄσιος δοῦλος Χριστοῦ ταῖς συνεχέσιν ἀπο-
 δημαῖς κατήνησεν ποτε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ
 διατριψάς τρεῖς ἡμέρας ἐν Ἀθήναις, οὐκ ἤξιωθη
 παρὰ τινὸς ἄρτου, οὐδὲ κέρμα ἐδάσταξεν. Οὐδὲ γὰρ
 εἶχεν ὁ ἄβιος· οὗτος οὐ πῆραν, οὐ μῆλωτην, οὐ βῆ-
 ἄδων, οὐδ' ὄλωσ τι τῶν τοιούτων, ἢ μόνον τὸ σινδό-
 νιον, ὃ περιεβέβλητο. Τετάρτης οὖν ἐπιλαμβανομέ-
 νης τούτῳ ἡμέρας, σφόδρα ἐπεινάσεν, μηδενὸς ἐν
 ταῦταις γευσάμενος. Δεινὴ γάρ ἐστιν ἀκούσιος νη-
 στεία, σύμμαχον ἔχουσα τὴν ἀπιστίαν. Καὶ στάς ἐπὶ
 τῆς γεωλόφου τῆς πόλεως, ἐθα οἱ ἐν τέλει τῶν ἐκεῖ
 ἦσαν συναθροισμένοι, ἤρξατο κράζειν καὶ ἀποδύρε-
 σθαι λίαν μετὰ κρότου χειρῶν, λέγων· Ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, βοηθεῖτε. Συνδραμόντες δὲ πάντες ὑφ' ἐν τρι-
 βωνοφόροι τε καὶ βυβρόφοροι, λέγουσιν αὐτῷ· Τί
 ἔχεις, ἄνθρωπε; ἢ πόθον εἶ; ἢ τί πάσχεις; Λέγει
 αὐτοῖς· Ἐγὼ μὲν εἰμι τῷ γένει Αἰγύπτιος, μοναχὸς
 δὲ τῆ πολιτείας. Ἄψ' οὐ δὲ τῆς σαρκικῆς μου πατρί-
 δος ἀπέστην, τρισὶ δανεισταῖς περιέπεσα· καὶ οἱ μὲν
 δύο ἰμοῦ ἀπηλλάγησαν, πληρωθέντος τοῦ χρέους, οὐκ
 ἔχοντες ὃ ἐγκάλεσασί με. Ὁ δὲ τρίτος μου οὐκ ἀπαλ-
 λίττεται, καὶ οὐκ ἔχω ὄθεν τοῦτον πληροφορησάμι.
 Φιλοπραγμοῦντες δὲ ἐκείνοι τοὺς δανειστάς, ἵνα
 αὐτοὺς πληροφορήσασιν, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες·
 Πῶ εἶσι καὶ τίνες οἱ διολοῦντές σε; δεῖξον ἡμῖν
 αὐτοὺς, ἵνα σοι βοηθῶμεν. Τότε λέγει αὐτοῖς·
 Ὁμολογῶ μοι ἐκ νεότητος φιλαργυρία, καὶ πορνεία,
 καὶ γαστρομαργία· τῶν οὖν δύο ἀπηλλάγην, φιλαρ-

Α γυρίας καὶ πορνείας. Οὕτε γὰρ χρυσὸν ἔχω, οὕτε
 ἄλλο τι κέκτημαι· οὐ τρωπῆς ἀπολαύω, τῆς τροφί-
 μου ταύτης τῆς νόσου· διὸ οὐκέτι με ὀλοῦσιν. Γασ-
 τριμαργίας δὲ ἀπαλλαγῆναι οὐ δύναμαι. Τετάρτην
 γὰρ ἡμέραν ἔχω σήμερον μὴ φαγῶν, καὶ παραμένει
 μοι ὡς αὐστηρὸς δανειστὴς ἡ γαστήρ, ἔχουσα, καὶ
 ἀπαιτοῦσα τὸ σύνθηες χρέος, ὅπερ ἐὰν μὴ ἀποδῶ,
 ζῆσαι οὐ συγχωρεῖ μοι. Τότε τινὲς τῶν φιλοσόφων
 ἐνόμισαν σκηρῆν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὅμως διδάσαν αὐτῷ
 νόμισμα ἐν. Ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος ἔθηκεν ἐν ἀρτο-
 πωλεῖω, καὶ λαθὼν ἕνα ἄρτον ἀνεχώρησεν παραχρῆ-
 μα δεύσας τῆς πόλεως, καὶ μηκέτι εἰς αὐτὴν ὑπο-
 στρέψας. Τότε ἔγνωσαν οἱ φιλόσοφοι ὅτι ἀληθῶς ἐν-
 ἄρετον βίον κέκτηται ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Καὶ δεωκώ-
 τες ἐκείνοι τοῦ ἄρτου τὸ τίμημα, ἔλαβον τὸ νόμισμα.

Ἐλθὼν οὖν ὁ μακάριος ἐκεῖθεν εἰς τοὺς περὶ Λα-
 Β κεδαιμόνα τόπους, ἤκουσεν τινα τῶν πρώτων τῆς πό-
 λεως Μανιχαῖον εἶναι τῷ δόγματι, ἅμα παντὶ τῷ
 οἴκῳ αὐτοῦ, ἐνάρετον ἄνδρα τὰ ἄλλα. Οὗτος ὁ ἄριστος
 τῶν μοναχῶν τοῦτῳ πάλιν πέπρακεν ἑαυτὸν κατὰ τὸ
 πρῶτον ὄραμα, καὶ ἐντὸς δύο ἐτῶν ἀποστήσας αὐτὸν
 τῆς αἰρέσεως, καὶ τὴν τοῦτο ἐλευθέραν ἅμα πάσῃ
 τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, προσήγαγεν τοῦτους τῇ Ἐκκλησίᾳ.
 Οὕτινες τοῦτον ἠγάπησαν οὐκέτι ὡς οἰκέτην, ἀλλ'
 ὑπὲρ γνήσιον ἀδελφὸν καὶ πατέρα, ἔχοντες αὐτὸν ἐν
 μεγάλῃ τιμῇ, καὶ δοξάζοντες μετ' αὐτοῦ τὸν θεόν.

Μετ' ὀλίγον πάλιν χρόνον παρακαλέσας πολλὰ τού-
 τους, καὶ ἀναχωρήσας ὁ πνευματικὸς ἀδάμα Σερα-
 πίων, ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς πλοῖον, ἀπεμπολήσας καὶ
 τοῦτοις ὁμοίως τοῖς δεσπότηταις τὸ τίμημα, μηδ' ἕλωσ
 τι ἐπικομιζόμενος, ὡς ὀφείλων ἐπὶ τὴν Ῥώμην
 πλεῦσαι. Οἱ οὖν ναυτικοὶ τοῦτον ἰδόντες ὑπενόουν
 αὐτὸν ἔχειν δαπάνας, καὶ ἐν τῷ πλοίῳ εἰσηνηγοῦναι,
 ἢ καὶ ἐν χρυσῷ κεκτῆσθαι πολλὰ ἀναλώματα τοῦτον.
 Διδὸν καὶ ἀπεριέργως αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἄλλος ἄλλον
 νομίσας εἰληφέναι αὐτοῦ τὰ σκευῆ. Ἐν τῷ οὖν ἀπο-
 πλεῦσαι αὐτοὺς, καὶ γενέσθαι ὡς ἀπὸ σταδίων πεν-
 τακοσίων τῆς Ἀλεξανδρείας, λοιπὸν ἤρξαντο οἱ ἐπι-
 θάται περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐσθίειν ἕκαστος, τῶν ναυ-
 τικῶν προφαγόντων. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν ὅτι οὐκ ἔστιεν
 τὴν πρῶτην ἡμέραν, προσεδόκησαν ἀηδῖαν τῆσδ ἐκ
 τοῦ πλοῦς αὐτῷ προσγεγενησθαι· ὁμοίως καὶ τὴν
 δευτέραν· καὶ πάλιν τὴν τρίτην, εἶτα καὶ τὴν τετάρ-
 την. Τῇ οὖν πέμπτῃ ἡμέρᾳ πάντων ἐσθιόντων βλέ-
 πουσι πάλιν τοῦτον καθεζόμενον ἡσυχῇ· καὶ λέγου-
 σιν αὐτῷ· Διὰ τί οὐκ ἐσθίεις, ἄνθρωπε; λέγει αὐτοῖς·
 Ὅτι οὐκ ἔχω. Ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ ναυτικοὶ, περι-
 ειργάζοντο ἀλλήλους, τίς αὐτοῦ ἄρα ἔλαβεν ἐν τῷ
 πλοίῳ τὰ ἀναλώματα. Ὡς δὲ εὔρον ὅτι οὐδεὶς (οὐδὲ
 γὰρ εἶχεν τι) ἤρξαντο αὐτοῦ διαμάχεσθαι λέγοντες,
 Σὺ πῶς εἰσῆλθες ἐνθάδε ἄνευ ἀναλωμάτων; τοσού-
 τον δὲ πλοῦν πόθεν ἔχεις οἰκονομηθῆναι, καὶ ἄλλως
 ἡμῖν τὸ ναῦλον πόθεν ἔχεις πληρώσει; Ὁ δὲ μακρό-
 θυμος λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ πρᾶγμα οὐκ ἔχω. Ἀπ-
 ενέγκάτε με, καὶ ρίψατε ὅπου με εὔρετε. Οἱ δὲ ναυ-
 τικοὶ τούτῳ λέγουσι· Χολᾶς τί ποτε; οὔτε εἰ ἕκατὸν
 ἐδίδως χρύσινα, τοῦτο ἐποιούμεν ἡδέως, τοσαύτης
 ἡμῖν διὰ τοῦ Θεοῦ οὕσης εὐπλοίας. Ἐχόμεθα οὖν
 τοῦ σκοποῦ, τὰ προκείμενα ἡμῖν ἐξανύοντες. Οὕτως
 οὖν ἦν ἐν τῷ πλοίῳ ἀμέριμος, καὶ οἱ ναυτικοὶ εὐ-
 ρέθησαν ἕως Ῥώμης τρέφοντες. Εἰσελθὼν οὖν ὁ
 ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν Ῥώμῃ περιεργάζετο ἐν
 αὐτῇ, τίς ἄρα ἐστὶν ἄριστος τῶν ἀσκητῶν μέγας ἢ
 καὶ ἀσκήτρια ἐν τῇ πόλει.

ΚΕΦΑΛ. ΠΑ'.

Περὶ Δομνίνου.

Ἐν οἷς Δομνίω τιλὶ γενναίῳ ἐν τῇ ἀσκήσει ἀνδρὶ, μαθητῇ Ὀριγένους περιέτυχε, μεγάλη ἀσκήσει πεπονημένῳ· περὶ οὗ φήμη διέτρεχε πολλὰ θαύματα πεποιημένα. Οὗ ἡ κλίνη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦτου ἐλέγετο νόσους ἰάσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΠΕ'.

Περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ παρθένου.

Περιτυχὼν οὖν αὐτῷ, καὶ οἰκοδομηθεὶς παρ' αὐτοῦ (ἀνδρὶ γὰρ ἦν τετορνευμένος ἔν τε ἦθει καὶ γνώσει, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ) ἐρωτῶν τε μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τίς ἄρα εἴη ἐκεῖ ἄλλος ἀσκητῆς ἢ ἀσκήτρια, ἔγνω παρ' αὐτοῦ περὶ ἡσυχάζουσης τινὸς παρθένου, ὡς εἴη αὐτῇ εἰκοστὸν πέμπτον ἄγουσα ἔτος ἐγκατακλεισμένη ἐν κέλλῃ μηδέποτε μηδὲν συντυχάνουσα. Μαθὼν οὖν αὐτῆς ὁ ἀοιδεῖμος οὗτος τὸν οἶκον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ λέγει τῇ ὑπηρετουμένη αὐτῇ γρατδί· Εἶπὸν τῇ παρθένῳ, ὅτι Μονάζων τις ἀναγκαίως σοι θέλει συντυχεῖν. Δεδούκει δὲ αὐτῷ ἀπόκρισιν ἢ γραυῖς, ὅτι ἐκ πολλῶν ἐτῶν οὐδὲν συντετύχηκεν. Λέγει αὐτῇ· Εἶπον αὐτῇ, ὅτι ἵνα σοι συντύχῃ· ὁ Θεὸς γάρ με ἀπέστειλεν πρὸς σέ. Ἡ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠνέσχετο. Παραμείνας δὲ τρεῖς ἡμέρας τῇ εὐτονίᾳ ὑστερον αὐτῇ συνέντευκεν, καὶ ἰδὼν αὐτὴν, λέγει· Τί καθέξῃ ἐνταῦθα; Ἀποκρίνεται αὐτῷ ἐκείνη λέγουσα· Οὐ καθέξομαι, ἀλλὰ ὀδεύω. Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος, Ποῦ ὀδεύεις; Λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος· Πρὸς τὸν Θεόν μου. Λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ· Ζῆς, ἢ ἀπέθανες; Λέγει αὐτῷ ἐκείνη· Πιστεύω εἰς τὸν Θεόν μου ὅτι ἀπέθανον τῷ κόσμῳ. Ζῶν γὰρ τῇ σαρκὶ οὐ μὴ ὀδεύσῃ πρὸς τὸν Θεόν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μακάριος Σεραπίων, λέγει αὐτῇ· Οὐκοῦν, ἵνα με πληροφορήσῃς ὅτι ἀπέθανες τῷ κόσμῳ, ποιήσον ὃ ἐγὼ ποιῶ. Λέγει αὐτῷ ἐκείνη· Δυνατὰ μοι μόνον ἐπίταξόν, καὶ ποιῶ. Ἀπεκρίνατο αὐτῇ ἐκεῖνος· Νεκρῶ δυνατὰ ἔστι πάντα τῷ κατὰ σέ, παρεκτός τοῦ ἀσεβῆσαι. Εἶτα λέγει αὐτῇ· Κάτελθε καὶ πρόελθε. Ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἐκείνη· Εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἔχω μηδέποτε προελθούσα, καὶ ἵνα τί σήμερον προέλθω; Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· Οὐαί, οὐκ εἶπες, ὅτι· Ἐγὼ τῷ κόσμῳ τοῦτῳ ἀπέθανον; δῆλον πάντως ὅτι καὶ σὺ ὁ κόσμος οὐκ ἔστιν. Εἰ οὖν τοῦτῳ ἐστίν, νεκρὸς οὐδενὸς ἐπισθάνεται. Ταυτόν σοι οὖν ἔστιν καὶ προελθεῖν καὶ μὴ προελθεῖν. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ παρθένος, προῆλθεν· μετὰ δὲ τὸ προελθεῖν αὐτὴν ἔξω, καὶ ἐλθεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τινὸς, ἐλθὼν ὁ μακάριος εὗρεν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγει αὐτῇ· Εἰ ὅντως θέλεις τελείως πληροφορηθῆσαι με ὅτι ἀπέθανες, καὶ οὐκέτι ζῆς ἀνθρώποις ἀρέσκουσα, ποιήσον ὃ ἐγὼ δύναμαι ποιῆσαι, καὶ τότε πληροφορήσεις με ὅτι ἀληθῶς τῷ κόσμῳ τοῦτῳ ἀπέθανες. Καὶ ἡ παρθένος λοιπὸν, τί θέλεις ποιήσω; Λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· Ἐκδουσαμένη πάντα τὰ ἱμάτια σου, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ τῶν ὤμων σου θές, καὶ περιέλθε μέσθην τὴν πόλιν, ἐμοῦ δυναμένου ἀναισχύντως προλαμβάνειν σε τῷ σχήματι τοῦτῳ. Λέγει αὐτῷ ἐκείνη· Ἄλλ' ἐγὼ ἂν τοῦτο ποιήσω, σκανδαλίζω πολλοὺς ἐπὶ τῷ ἀσκήματι τοῦ πράγματος· καὶ ἔχουσι λέγειν τινές, ὅτι Ἐξέστη καὶ δαιμονιώσᾳ ἔστιν. Ἀποκρίνεται ὁ μακάριος Σεραπίων, καὶ λέγει αὐτῇ· Καί σοι τί μέλει ἐάν τοῦτο ἐπιψωσιν; σὺ γάρ αὐτοῖς, ὡς λέγεις, ἀπέθανες. Νεκρῶ δὲ οὐδέποτε μέλει εἰ τις τοῦτον λοιδορεῖ ἢ καταγελά· ἀνάσθητος γάρ τοῖς πᾶσιν ἔστιν. Τότε λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος ἐκείνη· Δ' ὅμαι σου, εἰ τι ἄλλο θέλεις ἐν τῇ ἀσκήσει, κέλευσον καὶ

Α ποιῶ· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μέτρον οὐκ ἤλθον ἀκμῆν, εὐχομαι δὲ ἐλθεῖν. Τότε λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Σεραπίων ὁ ἀπροσπαθῆς· Βλέπε οὖν, ἀδελφῆ, μηκέτι μεγαλοφρόνεις ἐπὶ σεαυτῇ ὡς πάντων οὔσα ἀγιωτέρα, καὶ καυχωμένη ὡς τῷ κόσμῳ τοῦτῳ ἀποθανούσα· ἔμαθες γάρ ὅτι ζῆς, καὶ ἀκμῆν ἀνθρώποις ἀρέσκεις. Ἐγὼ γάρ σου δύναμαι νεκρότερος εἶναι, ἔργῳ δυνάμενος δεῖξαι ὅτι τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, ἀπροσπαθῶς ἔχων τὰ πρὸς αὐτόν. Ἀνεπισχύντως γάρ δύναμαι καὶ ἀσκανδαλίως τοῦτο ποιῆσαι ὅπερ ἐπέταξά σοι. Ἀπὸ τούτων τῶν λόγων παιδεύσας αὐτὴν ἐν ταπεινοφροσύνῃ, τότε κατέλιπεν ταύτην τελείαν, καὶ κλάσας αὐτῆς τὸ φύσημα τοῦ τύφου, οὕτως αὐτῆς ὁ μακάριος ἀνεχώρησεν. Οὗτος ὁ βίος Σεραπίωνος τοῦ ἀπαθούς καὶ ἀκροτάτου ἀκτῆμονος.

Πολλὰ δὲ καὶ λαμπρὰ ἃ πεποίηκεν θαυμάσια πράγματα ὁ ἐνάρετος τοῦ Χριστοῦ σοφιστῆς τὰ συνειννοῦντα εἰς ἀπάθειαν, ἅτινα ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα γεγράφαμεν, τὸ καθαρὸν τοῦ βίου τούτου δηλώσαντες. Οὗτος ὁ ἀθάνατος τελευτᾷ ἄγων τῆς ἡλικίας ἔτος ἔξηκοστὸν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ταφείς.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Περὶ Εὐαγρίου.

Τὰ κατὰ Εὐάγριον τὸν ἀοιδεῖμον διάκονον τοῦ Χριστοῦ, ἀνδρὰ βεβιωκότα κατὰ τοὺς ἀποστόλους, οὐ δίκαιον ἡσυχάσαι, ἀλλὰ ταῦτα γραφῇ παραδοῦναι εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ δόξιν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, δίκαιον ἡγησάμενος, ἀνωθεν ἐκτίθεμαι, πῶς τε ἦλθεν ἐπὶ τὸν μονήρη σκοπὸν, καὶ ὅπως ἀξίως τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτὸν ἐξασκήσας τελευτᾷ ἐτῶν πενήτηκοντα τεσσάρων, ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς. Ἀρεστῇ γὰρ ὄντως γέγονεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ. Οὗτος τῷ μὲν γένει γέγονε Ποντικὸς, πόλεως Ἰβήρων, υἱὸς πρεσβυτέρου, ἀναγνώστῃς προσηθεὶς παρὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας Καισαρείας τῆς πρὸς τὸ Ἄργεον. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Βασιλείου προσέχων αὐτοῦ τῇ ἐπιτηδεϊότητι ὁ σοφώτατος, καὶ ἀπαθέστατος καὶ πάση παιδείᾳ λάμπων ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νυσαεὺς ἐπίσκοπος ἀδελφός τοῦ ἐν τιμῇ τῶν ἀποστόλων Βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου, προχειρίζεται τοῦτον διάκονον. Ἐκείθεν ἐλθὼν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐπίσκοπος, ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν, καταλιμπάνει αὐτόν, Νεκταρίῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ, διαλεκτικώτατον ὄντα κατὰ πασῶν τῶν αἰρέσεων. Ἦνθει γούν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, λόγοις νεανειούμενος κατὰ πάσης αἰρέσεως. Συνέβη οὖν τοῦτον ὑπερβολῇ τρόπων χρηστότητος τιμώμενον παρὰ πάσης τῆς πόλεως περιπαγγῆναι· εἰδὼν γυναικικῆς ἐπιθυμίας, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγείτο ὑστερον ἐλευθερωθεὶς τὸ φρονούν. Ἀντεράσθη δὲ τοῦτο ὀλίγον τὸ γύναιον· ἦν δὲ ἐν τοῦτο τῶν μεγιστάνων. Ὁ δὲ Εὐάγριος καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενος, καὶ τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς αἰδοῦμενος, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ δνειδος τῆς ἀσημησοῦνης θέμενος καὶ τὸ χαιρέκακον τῶν αἰρέσεων, τῆξάτο τὸν Θεὸν ἱκετεύσας ἐμποδισθῆναι παρ' αὐτοῦ, τοῦ προκειμένου σκόλου τῆς γυναικὸς ἐπιεικῆς αὐτῷ συμπτᾶναι τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ λυτῶσιν τῷ πάθει, θέλων τε αὐτῆς ὑπαναχωρήσαι οὐκ ἴσχυεν, δεσμοῖς τῆς θεραπείας αὐτῆς κατεχόμενος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ προκοφάσθη πρὸς τῆς τοῦ πράγματος πείρας ἐπέστη αὐτῷ ἀγγελικὴ ὄπτασις ἐν σχήματι στρα-

CAPUT LXXXIV.

Vita abbatis Domnionis.

Inter quos incidit in quemdam Domnionem fortissimum atque abstinentissimum, Origenis discipulum, quem rumor erat multa miracula edidisse, et cujus lectus curavit ægrotos post mortem.

CAPUT LXXXV.

De Virgine silente.

Cum ergo in eum incidisset, et ex eo utilitatem accepisset (erat enim vir et moribus ornatus, et eruditione et sermone et vita), et ab eo didicisset quisnam esset illic alius exercitator aut exercitatrix, cognovit esse quamdam virginem silentium agentem et quiescentem, quæ jam viginti quinque annis in cella erat inclusa, et cum nemine unquam colloquebatur. Cum autem ejus domum didicisset, venit, et dicit vetulæ quæ ei inserviebat: Dic virgini: me necesse habere eam convenire. Anus vero responsum reddidit illam ex multis annis neminem convenisse. Tum ait illi: Dic ei ut conveniam illam, Deus enim aie misit. At illa ne sic quidem acquievit. Cum autem duos vel tres dies intermisisset, eam convenit postea. Et ei dixit: quid sedes? Ea vero dicit ipsi: Non sideo, sed ambulo. Is vero dicit: Quo ambulas? Illa vera dicit: Ad Deum. Is autem dicit: Vivisne, an es mortua? Illa vero ei dicit: Credo in Deum me esse mortuam mundo: Qui enim carne vivit, non potest ad Deum ambulare. Is autem dicit ei: Ut me ergo certiores reddas te esse mortuam mundo, fac quod facio. Ea illi dicit: Impera mihi quæ possunt fieri, et faciam. Is autem dicit ei: Nihil est quod non possit mortuus, absque eo quod non potest esse impius. Tunc dicit ei: Descende, et progredere. Ea vero respondit: Jam agitur vigesimus quintus annus ex quo non sum progressa, et cur progrediar? Ei autem dicit: Vah! nonne tu dixisti, mortua sum huc mundo? unde et manifestum est et mundum tibi mortuum esse. Si hoc quidem verum est, et mortuus nihil sentit, idem est tibi progredi et non progredi; ergo progredere. Illa vero progressa est. Et postquam progressa fuit usque ad quamdam ecclesiam, ei dicit in ecclesia: Si vis ergo nunc certiores reddere quod vere sis mortua, et non amplius vivis placens hominibus, fac quod facio, et sciam te esse mortuam. Ei ita ut dicit: Exuens sicut ego omnia vestimenta, ea impone humeris, et transi mediam civitatem, me in hoc habitu præeunte¹. Illa vero ei dicit: Hac re minime honesta multos offendam, et poterunt dicere me esse emotæ mentis et dæmoniacam. Is autem dicit ei: Et quid tibi est curæ, si dixerint te esse emotæ mentis et dæmoniacam? tu enim es eis mortua; mortuo vero non est cura, si quis ei vel detraxerit vel eum irriserit; nihil enim potest sentire. Tunc illa ei dicit: Dic si quid aliud velis, neque enim ad hunc usque modum me venisse glorior. Tunc ei dicit Serapion impassibilis: Ecce ergo, ne amplius te jactes et tibi placeas, tanquam omnibus magis pia et mundo mortua. Ego enim sum te magis mortuus: et re

¹ Mirandum hoc, non imitandum.

A ipsa ostendo me esse mortuum mundo, nam citra ullam animi perturbationem et pudorem hoc facio. Tunc cum eam ad humilitatem instituisset, et ejus fregisset arrogantiam, recessit.

Sunt autem multa quoque alia magna et illustra facta istius Christi doctoris, virtute præditi, quæ pertinent ad impatibilitatem, quæ ex multis pauca selecta perscripsimus, ut ex his puritas ejus vitæ patefferet. Is decessit agens annum ætatis sexagesimum, in locis desertis sepultus est.

CAPUT LXXXVI.

De² Evagrio (133) celebri diacono.

De Evagrio clero Christi diacono, qui vixit instar apostolorum, non est æquum tacere; sed ea litteris mandare ad ædificationem eorum qui sunt lecturi, et ad bonitatis Servatoris nostri gloriam æquum arbitratus, ab alto expono, et quemadmodum venerit ad institutum monasticum, et quomodo cum se digne exercuisset, moritur quinquaginta quatuor annos natus in solitudine: qui, ut scriptum est, in brevi consummatus, implevit longa tempora (Sap. iv). Fuit enim revera ejus anima grata Domino. Is genere quidem fuit Ponticus civitatis Iberorum (134), filius presbyteri, lector promotus a sancto Basilio episcopo ecclesiæ Cæsareæ ad Argeum (135). Post decessum autem sancti Basilii episcopi, attendens ejus aptitudinem, sapientissimus, et a perturbationibus animi alienus, et omni doctrina clarus Gregorius episcopus Nyssenus (136), frater episcopi cui datur honor inter apostolos, eum ordinat diaconum. Illinc cum venisset sanctus Gregorius episcopus in magnam synodum Constantinopolitanam, relinquit eum beato Nectario episcopo, cum esset omnium disserendi artis peritissimus. Floruit ergo in magna civitate, in disputationibus juveniliter exsultans adversus omnem hæresim. Accidit autem ut is qui propter morum insignem bonitatem honorabatur a tota civitate, configeretur a simulacro muliebris concupiscentiæ, ut ipse nobis narravit postea, cum esset mens ejus libera. Eum autem virissim amavit muliercula. Erat autem ea una ex primis. Evagrius autem et Deum timens, et suam veritatis conscientiam, et habens ante oculos dedecus turpitudinis, et quam hæreses de alienis malis concipiunt lætitiæ, Deum supplex rogavit ut ab ipso impediretur scopus quem sibi proposuerat mulier, quæ eum urgebat cupiditate, et ejus insano tenebatur desiderio. Cumque vellet ab ea recedere, non poterat, ut qui ejus obsequii blandis detineretur vinculis. Haud multo post autem eam quæ præcessit orationem, antequam rem esset experius, aslūt it ei visio angelica, præ se ferens speciem militum præfecti, quæ eum rapit, et ducit tanquam in judicium, et conjicit eum in eam quæ dicitur custodiam, collari ferreo ejus collo injecto, et catena ferrea alligatis manibus, iis videlicet qui ad ipsum venerant, ei causam minime dicentibus. Ipse autem qui pungebatur conscientia, existimabat se ea subire ejus gratia, arbitrans maritum mulieris de hac re judicem conve-

² Origenista hic fuit.

nisse. Animi itaque admodum anxius constitit Evagrius; dum de alia causa ageretur, et de aliis propter tale crimen haberetur quæstio. Post magnum ergo illum metum et sumnum animi angorem, angelus qui ab initio præbuerat visionem, ita transformatur, ut videretur adesse germanus et sincerus amicus Evagrii, valde obstupefactus, et tristitia affectus ob tantam vinculorum infamiam, et dicens ei vincto inter catenas quadraginta reorum: Cur cum tanta ignominia detineris cum reis, domine diacone? Ille ei dicit: Revera quidem nescio; suspicor autem N., qui est ex prædictis, me detulisse, motum zelotypia citra ullam rationem; et vereor ne magistratus fuerit ab eo corruptus pecunia, et me maximo afficiat supplicio. Dicit ei is qui amici figuram suscepit: Si audias amicum, tibi consulo; non tibi expedit degere in hac civitate. Dicit ei Evagrius: Si Deus me liberaverit ab hac calamitate, et me videris Constantinopoli, scias me jure subire hoc supplicium, et esse dignum alio majore. Dicit ei amicus: Si ita habet, fero ad te sanctum evangelium; jura mihi in eo quod recedes ab hac civitate, et tuæ animæ curam gere; et te literabo ab hac necessitate. Evagrius autem: Rogo te, inquit, jurabo ut volueris; me solummodo libera ab hac nube tenebrosa. Interim autem ei offert sanctum evangelium, et exigit jusjurandum. Evagrius autem ei jurat per evangelium verbis sic conceptis; Non manebo hic præter unum diem, Idque ut meas vestes in navem immittam. Cum autem processisset jusjurandum, ad se rediit ab ecstasi quæ ei noctu evenerat. Cumque surrexisset, cogitavit: Etsi mihi fuit datum jusjurandum in ecstasi, juravi tamen. Omnibus ergo quæ habebat in nave coniectis, venit Jerusalem, et illic excipitur a beata Melania Romana. Rursus cum diabolus ejus cor tanquam Pharaonis indurasset, utpote adolescentis et ætate luxuriantis, eum rursus incessit dubitatio, et animi fuit incipitis, cum tamen nemini quidquam dixisset. Quo factum est ut et vestes rursus mutaret, et in differendo ei veterum afferret vana gloria: sed Deus qui impedit omnium nostrum interitum, ei rursus attulit calamitatem, rursus in febrem conjiciens, et deinde in longum morbum, tempore semestri ejus carnem macerans, quæ ei afferbat impedimentum ad virtutem, medicis dubitantibus, et non invenientibus modum curationis. Dicit ergo ei beata Melanium: Non placet mihi, fili, morbus tuus diuturnus; dic ergo mihi quæ habes in animo, non est enim verus hic tuus morbus. Confessus est ergo ei rem quæ sibi evenerat Constantinopoli. Dicit ei beata: Promitte mihi teste Domino, te vitæ monasticæ scopum esse secuturum, et ego licet peccatrix, orabo Deum, ut detur tibi tempus convalescentis, et vitæ terminus. Is autem est assensus. Cum ea autem orasset, intra paucos dies convaluit; cumque is surrexisset, ab illa ipsa est amictu monastico indutus, et peregre proficiscitur in montem Nitriæ, qui est in Ægypto: in quo cum habitasset biennio, tertio ingreditur solitudinem.

¹ Simile supra, in Pelag., libell. 1, num. 5.

A Cum itaque vixisset quatuordecim annis in iis quæ dicuntur Celliis, comedebat quidem panis libram in die; trimestri autem tempore olei sextarium, vix qui in molli delicata et lauta vita fuerat educatus. Faciebat autem centum orationes, scribens annuatim pretium solum eorum quæ comedebat; eleganter enim scribebat celerem characterem. Cum ergo intra quindecim annorum spatium mentem expiasset, dignus est habitus dono cognitionis et sapientiæ, et discretionis spirituum. Is composuit tres sacros libros monachorum, qui dicitur *Ἀντιρρητικά*, hoc est Contradictoria, suppeditans artes quibus sit utendum adversus dæmones. Et aliquando gravem exhibuit molestiam dæmon fornicationis, ut ipse nobis narravit; et tota nocte stetit in puteo cum esset hiems, adeo ut ejus carnes gelu constringerentur. **B** Aliquando autem rursus ei molestiam exhibuit spiritus blasphemix; et quadraginta diebus non est tectum ingressus, ut ipse nobis narravit, adeo ut corpus ejus, non secus ac corpus ferarum animantium, ricinis scateret (137). Ei tres apparuerunt dæmones in habitu clericorum, de fide cum eo inquirentes; et unus quidem dicebat eum esse Arianum, alter vero Eunomianum, tertius autem Apollinarianum, et eos paucis superavit spiritu sapientiæ. Rursus cum quodam die periisset clavis ecclesiæ, sera cruce signata, manu trudens eam aperuit, Christo invocato. Is a dæmonibus adeo fuit flagellatus, et variorum dæmonum tantam fecit experientiam, ut ii non possint facile enumerari. Uni ex discipulis suis, quæ post decem et octo annos erant eventura ei, dixit, omnia ei prædicens in specie. Dicebat autem hic beatus: Ex quo veni in solitudinem, non tetigi lactucam, non minutum olus, non aliquid viride, non fructum, non uvam, non lavacrum, non carnem, non panem, non vinum, neque omnino aliquid ex iis quæ per ignem transeunt, præter quædam olera cruda, et modicum aquæ. Postea autem sexto decimo anno instituti vitæ suæ actæ absque decoctione ignis, cum caro, propter imbecillitatem corporis et stomachi, opus haberet ut aliquid sumeret quod per ignem transisset, panem quidem tetigit, nequaquam autem sumpsit cocta olera; sed vel ptisanam, vel legamina duos annos. In his corpus consumebat hic beatus, vivificans animam sancto Spiritu, in Epiphaniis in ecclesia communicans. Nobis autem narrabat hic generosus Christi athleta circa tempus mortis: Jam sunt tres anni ex quo non sum ampliciter vexatus a cupiditate carnis. Si autem post vitam ita ex virtute actam, et immensum laborem exercitationis, eumque vel maxime inflexibilem, et sobriam perpetuo orationem, hunc immortalium adeo invasit bonis infestus et exitiosus dæmon; quid ab execrabili dæmone pati putamus eos qui sunt socordiores, propter suam negligentiam? Huic sancto significata est aliquando mors patris sui, et dicit ei qui renuntiavit: Desine blasphemare, meus enim Pater est immortalis¹. Deum autem dicebat. Hucusque est exac-

τιώτου τοῦ ἐπάρχου· καὶ ἀρπάζει αὐτὸν, καὶ ἄγει ὡς ἐν δικαστηρίῳ, καὶ βάλλει αὐτὸν εἰς τὴν λεγομένην κουστωδιαν κλειοὺς σιδηροὺς κατ' αὐχένα βαλῶν, καὶ ἀλύσει σιδηρᾶ καταδησάντων τὰς χεῖρας, τῶν ἐπ' αὐτὸν δῆθεν ἐλθόντων, τὴν αἰτίαν αὐτῷ οὐ λέγοντων· αὐτὸς δὲ τῆ συνειδήσει κενοτούμενος ἐνόμιζε ταῦτα χάριν τῆς προφάσεως ἐκείνης ὑφίστασθαι, προσδοκῆσας τὸν τοῦ γυναιου ἄνδρα ἐντετυχηκέναι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τῷ δικαστῇ. Ἐν δὲ τῷ ἐστάναι αὐτὸν λίαν ἀγωνιῶντα, ἄλλης δίκης δῆθεν πραττομένης, καὶ βασανιζομένου ἐτέρων ἐπὶ τοιοῦτω ἐγκλήματι, ἔμενεν ὁ Εὐάγγριος σφόδρα ἀγωνίων. Μετὰ δὲ τὸν πολὺν φόβον ἐκείνον καὶ τὴν ἄμετρον ἀγωνίαν μετασηματίζεται ὁ ἄγγελος ὁ τὸν πολὺν αὐτῷ φόβον ἐν τῇ ὀπτασίᾳ παρασχῶν, εἰς παρουσίαν γησιου φίλου πρὸς ἐπίσκεψιν ἤκοντος πρὸς αὐτόν. Ὁς καὶ σφόδρα δῆθεν ἐκπλαγεὶς καὶ γενόμενος καταψῆς τῆ τοσαύτῃ ἀτιμίᾳ τῶν δεσμών τοῦ γησιου φίλου, λέγει αὐτῷ δεδεμένῳ μεταῦτ' σειρὰς τεσσαράκοντα καταδίκων· Τί οὕτως ἀτίμως μετὰ τῶν καταδίκων κατέχη, κύριε διάκονε; Λέγει αὐτῷ ἐκείνος· Κατὰ μὲν ἀλήθειαν οὐκ ἐπίσταμαι· ὑπόνοια δὲ με ἔχει ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἀπὸ ἐπάρχου ἐνέτυχε κατ' ἐμοῦ ἀλόγῳ ζηλοτυπίᾳ πληγῆς, καὶ δέδοικα μήποτε ὁ ἄρκων χρημασίῳ ὑπ' αὐτοῦ διαφθαρή, καὶ τιμωρίᾳ με περιβάλλῃ μεγίστη. Λέγει αὐτῷ ὁ φίλος τῷ σχήματι· Εἰ ἀκούεις τοῦ φίλου σου, συμβουλεύσω σοι· οὐ συμφέρει σοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαίγειν. Λέγει αὐτῷ ὁ Εὐάγγριος· Ἐὰν ὁ Θεὸς με ταύτης τῆς συμφορᾶς ἀπαλλάξῃ, καὶ ἴδῃς με ἐν Κωνσταντινουπόλει, γνῶθι ὅτι εὐλόγως ὑφίσταμαι ταύτην τὴν τιμωρίαν, καὶ ἐτέρας μείζονος δέξιος ὢν. Λέγει αὐτῷ ὁ φίλος· Εἰ οὕτως ἔχει, φέρω τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ὡμοσόν μοι ἐν αὐτῷ ὅτι ἀναχωρεῖς τῆς πόλεως ταύτης, καὶ φροντίζεις σου τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπαλλάσσω σε ἐγὼ ταύτης τῆς ἀνάγκης. Ὁ δὲ Εὐάγγριος· Δέομαι σου, δμνυμί σοι ὡς θέλεις, μόνον με ἀπάλλαξον τούτου τοῦ σκοτεινοῦ νέφους. Καὶ ἐν τούτοις κομίζει αὐτῷ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπαιτεῖ τὸν ὄρκον. Ὁ δὲ Εὐάγγριος δμνυσιν αὐτῷ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι Παρεκτός μίᾳς ἡμέρας οὐ μὴ μείνω ἐνθάδε, καὶ ταύτης, ἔνα φθάσω ἐμβάλειν μου τὰ ἱμάτια ἐν τῷ πλοίῳ. Τοῦ ὄρκου οὖν προχωρησάντος, ἐναγωνίως ὢν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκστάσεως τῆς γενομένης αὐτῷ ἐν τῇ νυκτί. Καὶ ἀναστὰς ἐλογίσαστο, ὅτι Εἰ καὶ ἐκστάσει γέγονεν ὁ ὄρκος, ἀλλ' ὁμῶς ὡμοσα. Βαλῶν οὖν πάντα ἃ εἶχεν εἰς πλοῖον, ἔρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐκεῖ δεξιοῦται παρὰ τῆς μακαρίας Μελάνης τῆς Ῥωμαίας. Πάλιν τοῦ διαβόλου σκληρύναντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καθάπερ τοῦ Φαραῶ, ὡς νέψα καὶ σφριγῶντι τὴν ἡλικίαν, γέγονε πάλιν ἐνδυσασμός, καὶ ἐδυσψύχησε μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς· κάκεισε πάλιν ἐξαλλάσσω τοῖς ἱματίοις, καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ καρούμενος ὑπὸ τῆς κενοδοξίας. Ἄλλ' ὁ ἐμποδιστῆς τῆς πάντων ἡμῶν ἀπωλείας Θεός, ἐνθάδην αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα εἰς ἕτεραν περιστασίαν, ἐπιβαλὼν αὐτῷ πυρετὸν, κάκειθεν εἰς νόσον μακρὰν ἐν ἐξαμηνιαίῳ χρόνῳ ταριχεύσας αὐτοῦ τὸ σαρκίον, δι' οὗ ἐνεποδίζετο εἰς ἀρετὴν. Τῶν οὖν ἱατρῶν ἀπορούντων, καὶ τρόπον θεραπείας μὴ εὐρισκόντων, λέγει ἡ μακαρία Μελάνιον· Οὐκ ἀρέσκει μοι, οἶδ', ἢ σὴ μακρονοσία· εἰπέ οὖν μοι τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ σου. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀληθεῖα αὕτη ἡ νόσος. Ἐμολόγησεν οὖν αὐτῇ τὸ κατὰ Κωνσταντινουπόλιν αὐτῷ συμβάν. Λέγει αὐτῷ ἡ μακαρίτις· Δός μοι

λόγον ἐπὶ Κυρίου ὅτι ἔχη τοῦ σκοποῦ τούτου εἰς τὸν μνηρῆ βίον, καὶ· εἰ καὶ ἁμαρτωλὸς εἰμι, προσεύξομαι πρὸς τὸν Κύριον ἵνα σοι δοθῇ καιρὸς κομιάτου, καὶ προθεσμία ζωῆς. Ὁ δὲ συνέθετο. Εὐξαμένης δὲ αὐτῆς, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑγίανεν. Καὶ ἀναστὰς, παρ' αὐτῆς ἐκείνης μετημφιάσθη, καὶ ἐξέρχεται ἐκδημήσας εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ᾧ οἰκήσας δεύτερον ἔτος, τῷ τρίτῳ εισβάλλει εἰς τὴν Ἐρημον. Ζήσας οὖν δεκατέσσαρα ἔτη ἐν τοῖς λεγομένοις κελλίοις, ἤσθιε μὲν ἄρτου λύτραν τὴν ἡμέραν· ἐν τριμηνιαίῳ δὲ χρόνῳ ξέστην ἐλαίου· ἀνήρ ἀπὸ ἀβροδιαίτου καὶ τρουφηλοῦ βίου καὶ ὑγιότατου ἡγμένος. Ἐποίησε δὲ εὐχὰς ἐκατὼν, γράφων τοῦ ἔτους τὴν τιμὴν μόνον ὧν ἤσθιεν· εὐφῶς γὰρ ἔγραψεν τὸν δεξυρυγχὸν χαρακτήρα. Ἐντὸς οὖν πεντεκαίδεκα ἐτῶν καθαρῶσας τὸν νοῦν, κατηξίωθη χαρίσματος γνώσεως καὶ σοφίας καὶ διακρίσεως πνευμάτων. Συντάττει οὖν οὗτος τρία βιβλία, Ἰερὰ, Μοναχῶν, Ἀντιβρητικῶν, οὕτω καλούμενα· τὰς πρὸς τοὺς δαίμονας ὑποθέμενος τέχνας. Τούτῳ ὠχλησέ ποτε εἰς βάρος ὁ τῆς πορνείας δαίμων, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγείτο, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς γυμνὸς ἕστη ἐν τῷ φρέσιν, χειμῶνος ἔντος, ὡς παγῆναι αὐτοῦ τὰς σάρκας. Ἄλλοτε πάλιν ὠχλησεν αὐτῷ πνεῦμα βλασφημίας, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ὑπὸ στέγην οὐκ εἰσῆλθεν, ὡς καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, καθάπερ τῶν ἀγρίων ζῶων, κρύτωνας ἐκθράσαι. Τούτῳ τρεῖς ἐπέστησεν ἐν ἡμέρᾳ δαίμονες, ἐν σχήματι κληρικῶν, περὶ πίστεως συζητούντες αὐτῷ· καὶ ὁ μὲν ἔλεγεν ἑαυτὸν Ἀρειανὸν, ὁ δὲ Εὐνομιανὸν, ὁ δὲ Ἀπολλινάριστην. Καὶ τούτων περιεγένετο διὰ βραχέων τῆ πνευματικῆς σοφίας. Πάλιν μίᾳς τῶν ἡμερῶν τῆς κλειδῶς ἀπολομένης τῆς Ἐκκλησίας, σφραγίσας τὸ πρόσωπον τοῦ ἡλωταρίου, καὶ τῇ χειρὶ ὤσας, ἤνοιξεν, ἐπικαλεσάμενος τὸν Χριστόν. Τοσαῦτα ἐμαστιγώθη οὗτος ὑπὸ δαιμόνων, καὶ τοσοῦτον ἔλαβε πείραν δαιμόνων ποικίλων, ὡς μὴ βῆδως τούτους ἀριθμηθῆναι. Ἐνὶ δὲ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν τὰ μετὰ δέκα ὀκτῶ ἔτη συμβησόμενα τούτῳ προεῖπε πάντα, κατ' εἶδος προφητεύσας αὐτῷ. Ἐλεγεν δὲ ὁ μακάριος οὗτος, ὅτι Ἀφ' οὗ κατέλαθον τὴν Ἐρημον, οὐ θριδακίου ἠψάμην, οὐ λεπτολαχάνου, οὐ χλωροῦ τινος, οὐκ ὀπώρας, οὐ σταφυλῆς, οὐ λουτροῦ, οὐ κρεῖνου, οὐκ ἄρτου, οὐκ ὀλνου, οὐδ' ὄλωνς τινὸς τῶν διὰ πυρὸς διερχομένων, πλὴν ῥητῶν λαχάνων ὡμῶν, καὶ ἐμμέτρου ὕδατος. Εἰς ὕστερον δὲ τῷ ἐκκαίδεκάτῳ ἔτει τῆς πολιτείας, τῆς ἄνευ πυρὸς ἐψήματος, λοιπὸν χρεῖαν ἐχούσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν τοῦ στομάχου ἀνωμαλίαν, τοῦ μεταλαμβάνειν διὰ πυρὸς, ἄρτου μὲν ἤφατο, οὐκέτι δὲ λαχάνων μετελάμβανεν ἐψημένων· ἀλλ' ἦ πεισάνης ἢ ὀσπρίων ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐν τούτοις τελευτᾷ τὸ σῶμα ὁ μακάριος, τὴν ψυχὴν ζωοποιήσας τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· κοινωνήσας τῇ ἑορτῇ τῶν Ἐπιφανίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀφηγείτο οὖν ἡμῖν ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς περὶ τῶν θάνατον, ὅτι Τρίτον ἔτος ἔχω ἀφ' οὗ οὐκέτι ὠχλήθην ὑπὸ ἐπιθυμίας σαρκικῆς. Εἰ μετὰ τοσοῦτον ἀρετῆς βίον καὶ ἀσκήσεως πόνον ἄμετρον, καὶ κόπον ἀκαμπέστατον, καὶ προσευχὴν νήφουσαν ἀδιάλειπτον, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὁ μεσόκαλος καὶ διεφθαρμένος δαίμων τούτῳ τῷ ὀλίῳ ἐπέθετο, τί τοίνυν πάσχειν τοὺς βραθυμότερους οἰόμεθα ὑπὸ τοῦ μυσταροῦ δαίμονος, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀμελείας; ἐμηνύθη τῷ ἁγίῳ τούτῳ ποτὲ ἡ τελευτῆ τοῦ ἑαυτοῦ πατέρος. Καὶ λέγει τῷ ἀναγγειλαντι, Παῦσαι βλασφημῶν· ὁ γὰρ

ἐμὸς πατήρ ἀθάνατός ἐστιν. Ἔως ἐνταῦθα ὁ ἄκρος Α

ΚΕΦΑΛ. ΠΖ'.

Περὶ Πίωρ.

Πίωρ τις ὀνόματι, τὸ γένος Αἰγύπτιος, νέος τῆ
ἡλικίᾳ, ἀποταξάμενος ἐξῆλθεν τοῦ οἴκου τοῦ πατρι-
κοῦ, καὶ δι' ὑπερβολὴν ἔρωτος πνευματικοῦ λόγον
ἔδωκεν τῷ Θεῷ μηκέτι ἰδεῖν τινα τῶν ἰδίων. Μετὰ
οὖν πεντήκοντα ἔτη τούτου ἀδελφῆ γηράσασα, καὶ
μαθοῦσα παρά τινος ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ζῆ, εἰς ἐκ-
στάσεις ἤλαυνεν ἂν μὴ ἴδῃ αὐτόν. Ἐλθεῖν δὲ μὴ
δυναμένη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἰκέτευσεν τὸν κατὰ τὸν τό-
πον ἐπίσκοπον γράψαι τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἵνα αὐτὸν
ἀποστείλωσι, καὶ ἴδῃ αὐτόν. Βίβλος οὖν αὐτῷ πολλῆς
περιτεθείσης ὑπακοῦσαι τῶν Πατέρων, ἔδοξεν ἄλλον
ἕνα παραλαβόντα ἀπελθεῖν. Καὶ ἐσήμανεν τῷ οἴκῳ
τῆς ἀδελφῆς, ὅτι Πίωρ ὁ ἀδελφὸς σου παρεγένετο, Β
καὶ ἔξω ἔστηκεν. Αἰσθόμενος δὲ τοῦ φόβου τῆς θύρας
ὅτι εἰς συνάντησιν αὐτοῦ ἐξέρχεται ἡ ἀδελφῆ, καμ-
μύσας ὁ Πίωρ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐδόξασεν πρὸς αὐτὴν·
Ἄδελφῆ ἡ θεῖνα, ἐγὼ εἰμι Πίωρ ὁ ἀδελφὸς σου,
ἐγὼ εἰμι, ἴδε, βλέπε με ὅσον θέλεις. Πληροφορη-
θεῖσα οὖν ἐκείνη ἐδόξασεν τὸν Θεὸν, καὶ πολλὰ
ποιήσασα οὐκ ἔπισεν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον·
ἀλλ' εὐχὴν ποιήσας ἐπὶ τῆς φιλίας ἀπεδήμησεν πάλιν
εἰς τὴν ἔρημον, τὴν ἰδίαν πατρίδα, ἐκεῖ κατορθῶν
τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν. Τούτου δὲ τοῦ ἁγίου οὗτο
φέρεται τῆς ὑπομονῆς τὸ θαῦμα. Εἰς τὸν τόπον ὃν
ἔζησεν ὀρύξας φρέαρ, εὗρεν ὕδωρ πικρότατον, καὶ
μέχρις οὗτο ἐτελεύτησεν ἐκεῖσε παρέμεινεν, στοιχίσας
ἐκεῖνῳ μόνῳ τῷ πικροτάτῳ ὕδατι, ἵνα δειχθῆ τοῦ γεν-
ναίου τούτου ἀθλήτου τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπομονή. Πολλοὶ
C γοῦν τῶν μοναχῶν δοκιμώτατοι ἄνδρες μετὰ τὸν θάνα-
τον τοῦ ἀθανάτου φιλονεικήσαντες μέναι ἐν τῇ κέλλῃ
ἐκείνῃ, ἐνιαυτὸν ὅλον οὐκ ἴσχυσαν ἐκτελέσαι. Ἔστι
γάρ καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὸ ὕδωρ πικρὸν, καὶ σφόδρα
φοβερόν ὁ τόπος, καὶ παντάπασιν ἀπαρακλήτος.

ΚΕΦΑΛ. ΠΗ'.

Περὶ Μωϋσῆος τοῦ Αἰδύος.

Μωϋσῆς ὁ Αἰδύς, ἄνθρωπος πρῶτος ἴαν καὶ ἀγα-
πητικώτατος· οὗτος κατηξιώθη χάρισματος ἰαμάτων.
Αὐτὸς μοι ἀφηγήσατο, ὅτι Ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἡμῶν
νέος ἀκμῆν, καὶ φρέαρ ὀρύξασμεν μέγιστον, εἴκοσι
ποδῶν πλάτους· ἐν τούτῳ τρεῖς ἡμέρας ἐκχοῦσαντες
ἄνδρες ὀγδοήκοντα, καὶ τὴν συνήθη καὶ ὑποπιονφλέδα
παρελθόντες ὡς πῆχυν, οὐχ εὗρομεν ὕδωρ. Πάνυ γοῦν
ἀπολυπηθέντες ἐσκαπτόμεθα ἀναχωρῆται τοῦ ἔργου.
Καὶ ἐν τῷ σκέπτεσθαι ἡμᾶς τούτο, ἐπιστάς ἡμῖνὸ μακά-
ριος Πίωρ ἐκ τῆς πανερῆμου ἐν αὐτῇ τῇ ἕκτη τοῦ καύ-
ματος, γέροντος περιδεδημένους τὴν μελωτὴν, καὶ ἀσπα-
σάμενος ἡμᾶς, λέγει μετὰ τὸν ἀσπασμὸν πρὸς ἡμᾶς·
D Ἴδι ἐμικροψυχῆσατε, ὀλιγόπιστοι· ἐώρακα γάρ ὑμᾶς
ἀπὸ ἐχθρῶν μικροψυχόντας. Καὶ τούτο εἶπὼν καθίσαι
τὴν κλίμακα εἰς τὸ δρυγμα τοῦ φρέατος, καὶ ποιεῖ εὐ-
χὴν σὺν αὐτοῖς. Καὶ λαβὼν τὸν δρυγα, καὶ κατενεγκὼν
τρίτην πληγὴν, εἶπεν· Ὁ Θεὸς τῶν ἁγίων πατριαρχῶν,
μὴ ἀχρεΐωσης τὸν πόνον τῶν δούλων σου, ἀλλὰ ἀπό-
στειλον αὐτοῖς τὴν τῶν ὑδάτων χρεῖαν. Καὶ παραχρῆμα
ἐξεπήδησεν ὕδωρ, ὡς βάνθηται ἀνάτας ἡμᾶς. Πάλιν
οὖν προσευξάμενος ἕψατο. Ἀναγκάζοντων οὖν αὐτὸν
ἵνα φάγῃ ἐκεῖ, οὐκ ἠνέσχετο, εἰπὼν· Δι' ὁ ἀπεστάλην,
ἠνύσθη· δι' ἐκεῖνον δὲ οὐκ ἀπεστάλην. Ταῦτα τὰ παρά-
δοξα θαύματα Πίωρ τοῦ γενναίου στόλου τῆς ὑπομο-
νῆς, καὶ τούτο τὸ τέλος τῆς ἐκείνου ἀρετῆς, ἀντὶ τῆς

πικρῶς πηγῆς αἰώνιον νᾶμα γλυκύτητος μετὰ μεγάλης
πνευματικῆς χαρᾶς ἀπολαύων διὰ παντός.

ΚΕΦΑΛ. ΠΘ'.

Περὶ Χρονίου.

Χρόνιος τις ὀνόματι ὀρμώμενος ἐκ τῆς κώμης τῆς
λεγομένης Φοίνικος, ἀπομετρήσας ἀπὸ τῆς ἰδίας
κώμης πλησίον οὐσης τῆς ἐρήμου μύρια πεντακί-
χλια βήματα, τῷ δεξιῷ ποδὶ ἀριθμούμενα, ἐκείσε
προσευξάμενος ὤρυσεν φρέαρ, καὶ εὗρεν κάλλιστον
ὕδωρ ἀπέχον εἰς βάθος ὀργυιάς ἑπτὰ. Καὶ ὑποδομη-
σεν ἑαυτῷ ἐκεῖ ξενίαν μικράν. Καὶ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐν-
εθρόνισεν ἑαυτὸν τῇ μονῇ, ἠύξαστο τῷ Θεῷ μὴ ἀνα-
κάμψαι οὐκέτι εἰς οἰκούμενον τόπον. Παρελθόντων
δὲ ὀλίγων ἐτῶν, ἠξιώθη πρεσβυτερίου, ἀδελφότητος
περὶ αὐτὸν συναχθείσης ὡς ἀνδρῶν διακοσίων. Αὐτῇ
οὖν αὐτοῦ φέρεται τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴ, ὅτι ἐξήκοντα
B ἔτη παρεδρεύσας τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερατεύων, οὐ τῆς
ἐρήμου ἐξῆλθεν, οὐκ ἐκτὸς ἔργου ἰδίων χειρῶν βέ-
δρωκεν ἄρτον.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ Ἰακώβ.

Τούτῳ συνῴκει Ἰακώβ τις ἐκ γειτόνων, ὁ ἐπίκλην
Χωλὸς, γνωστικώτατος εἰς ἄκρον. Ἀμφοτέροι γνώ-
ριμοὶ τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ ὑπήρχον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ Παφνουτίου.

Μετὰ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου
τοῦ ἐπιλεγόμενος Κεφαλᾶ, ἀνδρὸς θαυμαστοῦ (οὗτος
χάρισμα γνώσεως εἶχεν τῶν βίαιων Γραφῶν, Παλαιᾶς
καὶ Καινῆς Διαθήκης, πᾶσαν αὐτὴν ἠρμήνευσε, μὴ
ἀνεγνωκῶς Γραφάς. Πρῶτος δὲ ἦν τούτου, ὡς κα-
λύπτεσθαι ἐπ' αὐτοῦ τὴν προφητικὴν ἀρετὴν. Οὐ
φέρεται ἐγκώμιον ἀρετῆς, ὅτι ὀγδοήκοντα ἔτη οὗτος
C ὕψ' ἐν δύο χιτῶνας οὐκ ἔσχεν)· τούτοις συντυχόντες
ἐγὼ τε καὶ οἱ μακάριοι ἀνδρῶν Εὐάγγριος καὶ Ἀλ-
βίκος, ἐζητοῦμεν μαθεῖν παρ' αὐτῶν τὰς αἰτίας τῶν
παραπιπτόντων ἢ ἐπιπιπτόντων ἀδελφῶν, ἢ σφαλ-
λομένων ἐν τῷ καθήκοντι βίῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ Χαιρήμονος.

Συνέθη γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ Χαιρήμονα
τὸν ἀσκητὴν καθεζόμενον τελευτῆσαι καὶ εὐρεθῆναι να-
κρὸν ἐν τῇ καθέδρᾳ, κατέχοντα τὸ ἔργον ἐν ταῖς χερσίν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ ἄλλου.

Συνέθη καὶ ἄλλον ἀδελφὸν ὀρύσσοντα φρέαρ κα-
ταχωσθῆναι ὅτ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ ἄλλου.

Καὶ ἄλλον ἐκ τῆς Σκήτεως ἐρχόμενον ἀποθανεῖν
ἀπὸ δίψης ὕδατος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ Στεφάνου τοῦ ἐκπεσόντος.

Ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τὰ κατὰ Στέφανον τὸν ἐκπε-
σόντα εἰς αἰσχρὰν ἀσωτίαν· καὶ Εὐκάρπιον, καὶ τὰ
κατὰ Ἡρώνα τὸν Ἀλεξανδρέα, καὶ τὰ κατὰ Οὐάλην
τὸν Παλαιστίνου, καὶ τὰ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τὸν ἐν
τῇ Σκήτει Αἰγύπτου. Συνερωτώντων ἡμῶν τίς ἡ
αἰτία, τοῦ οὕτως ζώντας ἐν ἀρετῇ βίου ἐν ἐρημίᾳ
τοσαύτη τοὺς μὲν ἀπατηθῆναι βλαβέντας τὴν φρένα,
τοὺς δὲ ἄλωνα γαστριμαργίᾳ, τοὺς δὲ περιβραγῆναι
ἀκολασίᾳ· ταύτην οὖν ἡμῖν οἱ ἅγιοι τὴν ἀπόκρισιν
πεποιήκασιν, Παφνουτίᾳ τε ὁ γνωστικώτατος
ὅτι περ Πάντα τὰ γινόμενα διαίρεται εἰς δύο, εἰς τε

tissimum et perfectissimum vitæ institutum insignis A
Evagril.

CAPUT LXXXVII.

Vita abbatis Pior (138).

Quidam Pior nomine (*Ruff., l. III, n. 31; Pelag., libell. IV, n. 54*), Ægyptius genere, ætate juvenis, eum mundo renuntiasset, exiit e domo paterna; et propter insignem amorem spiritalem, Deo est professus se nullum ex suis visurum amplius. Quinquaginta ergo post annis, soror ejus quæ consenuerat, et ab aliquo resciverat fratrem suum vivere, veniebat in mentis emotæ periculum, nisi ipsum videret. Cum autem non posset venire in vastum désertum, rogavit illius loci episcopum ut scriberet ad sanctos Patres qui erant in solitudine, ut ipsum mitterent, et eum videret. Cum ergo ei vis magna afferretur, P^Batribus obediens, statuit uno alio assumpto, abire; et significavit domui sororis fratrem suum Pior advenire, et foris stare. Cum autem sensisset strepitum ostii, et quod ejus soror ei veniret obvium, Pior, clausis oculis, clamavit ad ipsam: O soror N., ego sum Pior frater tuus, ego sum: ecce, vide, aspice quantum velis. Illa ergo facta certior Deum glorificavit, et cum multa fecisset, non potuit ei persuadere ut domum ingrederetur: sed oratione facta in limine, reversus est in solitudinem, propriam patriam illic sibi virtute comparans. Hoc ejus fertur miraculum, quod cum fodisset in loco quem ædificavit, invenit aquam amarissimam, et donec decessit, illic permansit, contentus iuventis amaritudinibus aquæ (139), ut generosi hujus tolerantia innotesceret. Multi autem monachi post ejus mortem cum in cella manere contendissent, non potuerunt unum annum id efficere. Est enim locus terribilis, et alienus ab omni consolatione.

CAPUT LXXXVIII.

Vita abbatis Moysis (140) Libyci.

Moyses Libycus fuit vir mitissimus, et maxima charitate præditus: is dignus est habitus dono curationum. Is hoc narravit: In monasterio, inquit, eram valde juvenis, et fodiebam maximum puteum, latum viginti pedes: in eo cum tres dies fodissemus viri octoginta, et venam consuetam, et quæ aspiciabatur transissemus circa cubitum, aquam non invenimus. Magna ergo affecti molestia, deliberabamus de desistendo ab opere; dumque de eo deliberaremus, ad nos adveniens Pior ex vasta solitudine, in ipsâ sexta hora æstus, cum esset senex indutus sua pelle ovilla, et cum nos salutasset, dicit nobis post salutationem: Quid animum abjecistis, homines modicæ fidei? vidi enim vos jam ab hesterno die abjecisse animum. Quod cum dixisset, in putei fossam statim demisit scalas, et cum eis fecit orationem; et accepto ligone, et tertio ictu incusso, dixit: Deus sanctorum patriarcharum, ne irritum et inutilem feceris laborem servorum tuorum, æd mitte ad eos usum aquæ. Et statim aqua exiit, ut nos omnes ea aspergoremur. Et cum rursus orasset, abiit, dicens: Hæc de causa missus sum. Et aperta est. Cum autem

illi vim facerent ut illic comederet, non potuit in animum inducere, dicens: Propter quod missus sum (141) hoc factum est. Hæc sunt res admirabiles Pior præclaræ columnæ tolerantæ; et hic est finis illius virtutis, qui pro amaro fonte fruatur perpetuo dulcedinis fluente cum magno spiritali gaudio

CAPUT LXXXIX.

Vita abbatis Chronii (142).

Quidam qui dicebatur Chronius, ex vico qui dicitur Phœnix, cum a suo vico qui est prope solitudinem, mensus esset quindecim millia passuum dextero pede numeratorum, illic precatus fodit puteum; et cum aquam invenisset optimam, quæ in profundo aberat septem ulnis, illic quoque sibi ædificavit parvum hospitulum. Et ex quo die seipsum collocavit in monasterio, Deum rogavit ne reverteretur in locum qui habitatur. Cum pauci autem anni præterissent, dignus fuit habitus presbyteratu, circiter ducentorum virorum circa ipsum congregata fraternitate. Hæc ergo fertur ejus virtus exercitationis, quod cum sexaginta annis aræ assidisset fungens sacerdotio, non egressus est e deserto, non extra laborem manuum comedit panem.

CAPUT XC.

Vita abbatis Jacobi.

Cum eo habitavit quidam Jacob e vicinis, qui cognominatus est Claudus, vir summa cognitione præditus. Erant autem ambo noti beato Antonio.

CAPUT XCI.

Vita abbatis Paphnutii Cephala (143).

Cum ergo quodam die convenisset etiam Paphnutius vir mirabilis qui dicebatur Cephala, qui quidem habuit donum cognitionis divinarum Scripturarum Veteris et Novi Testamenti, omnes eas interpretans, cum non legisset Scripturas: erat autem adeo modestus, ut celaret virtutem prophetiam. De quo dicitur, quod octoginta annis non habuit simul duas tunicas. Cum una hos convenissemus, ego et beati diaconi Evagrius et Albinus, quærebamus scire causas fratrum qui decidebant vel labebantur inhonesta vita.

CAPUT XCII.

De Cheremone

Accidit enim illis diebus ut Cheremon exercitator sedens decederet, et inveniretur mortuus sedens in cathedra, et tenens opus in manibus.

CAPUT XCIII.

De alio.

Accidit etiam ut alius frater fodiens puteum, obrueretur a puteo.

CAPUT XCIV.

De alio.

Accidit etiam ut alius veniens a Scete, siti aquæ moreretur.

CAPUT XCV.

De Stephano lapsio (144).

Inter quos commemoravimus etiam Stephanum, qui in turpem lapsus est intemperantiam, et Eucarpium, et Heronem Alexandrinum et Valentem Pa-

læstium, et Ptolomæum Ægyptium qui erat in Scete¹. Simul ergo rogavimus quænam esset causa, quod qui sic vivunt in solitudine, ex iis alii quidem mente decipiuntur, alii vero erumpunt in intemperantiam. Hoc ergo responsum nobis dederunt et cum illis sanctus Paphnutius, vir maxima cognitione præditus: Quæcunque sunt, in duo dividuntur, in Dei placitum, et Dei permissionem. Atque quæcunque quidem sunt ex virtute ad Dei gloriam, ea sunt Dei placito: quæ vero damnosa, periculosa, et quæ infortunia et casus important, ea sunt Dei permissione. Permissio autem ex egestate rationis, vel infidelitate eorum qui deseruntur. Fieri enim non potest ut qui pie vivit et recte cogitat, incidat in ignominia lapsus vel imposturæ dæmonum. Quicumque ergo pravo scopo ac instituto, nempe ut hominibus placeant, et arroganti cogitatione, virtutem videntur aggredi, in casus incidunt, Deo eos deserente ad eorum utilitatem; ut cum per derelictionem mutationem senserint, aut propositum, aut actionem corrigant. Nam aliquando quidem peccat propositum, quando sit malo scopo; ut sæpe accidit intemperantem pravo scopo facere eleemosynam in adolescentulas propter turpem finem: et actionem esse rationi consentaneam, ut orphanæ, et quæ exercetur monachæ, dare auxilium. Accidit autem recto quoque scopo facere eleemosynam, in ægrotos vel eos qui eversi sunt bonis, vel eos qui consenuerunt: sed parce et cum murmuratione; et esse scopum quidem rectum, actionem autem scopo indignam. Oportet enim misericordem misereri in hilaritate et largitate. Hoc quoque dicebat: In multis animis sunt dotes quædam præcipuæ, in aliis quidem bonitas ingenii; in aliis vero aptitudo ad exercitationem; sed quando non sit propter ipsum bonum et ex divino scopo, neque actio, neque ingenii bonitas, neque ii qui dotes habent præcipuas, non bonorum datori Deo ascribentes, sed suo libero arbitrio, ingenio, et sufficientiæ; qui tales sunt, relictæ a providentia, inveniunt in facta turpia, turpes perpressiones, probraque et dedecora. Derelicti ergo, per adventum humilitatem et pudorem, sensim nescio quomodo expellunt arrogantiam, quam susceperant ex ea quæ virtus reputabatur; non in seipsis confisi amplius, sed Deo, qui cuncta largitur, beneficium sua confessione tribuunt. Qui enim est inflatus, qui de bonitate inquam ingenii effertur, et Deo non ascribit bonitatem ingenii, neque eam quæ sibi supeditatur cognitionem, sed vel suæ exercitationi vel naturæ, abducit ab eo Deus angelum providentiæ, huic gratiæ præfectum. Quo averso, superatus a viribus adversarii is qui effertur ob bonitatem ingenii, incidit in intemperantiam propter insolentiam, ut ablata teste temperantia, non videantur credibilia quæ dicuntur ab ipsis, fugientibus piis doctrinam quæ ex tali ore procedit, tanquam fontem qui scatet hirudinibus, ut impleatur quod scriptum est: Peccatori autem dixit Deus: Cur tu enarras justificationes meas, et assumis testamentum meum per os

A tuum (*Psal.* 49)? Eorum enim animæ qui vitis laborant, sunt revera diversis fontibus assimilæ. Nam qui sunt gulæ et vino dediti, lutulentis fontibus; qui vero tenentur avaritia et plura habendi cupiditate, fontibus ranas habentibus; invidi autem, qui habent aptitudinem cognitionis, fontibus serpentes alentibus, in quibus semper fluctuat ratio; propterea quod nemo haurit ex ipsis, propter morum acerbiteriam, vel propter injustarum actionum odorem. Quocirca tria rogat David a Deo doceri, bonitatem, et disciplinam, et cognitionem (*Psal.* cxviii). Nam absque bonitate cognitio est inutilis; et si correctus quidem fuerit is qui est huiusmodi, deposita causa derelictionis, nempe arrogantia, et assumpserit humilitatem, et sui modum cognoverit, neque adversus aliquem se effrens, et Deo agens gratias, ad eum rursus revertitur, quæ testimonio fulcitur cognitio. Orationes enim spirituales, quæ non habent vitam honestam et temperantem simul equitantem, sunt spicæ quæ a vento intereunt, quæ habent quidem spicarum figuram, sed ab eis ereptum est alimentum. Omnis ergo lapsus, sive fiat per linguam, sive per sensum, sive per actiones, sive per totum corpus, convenienter proportioni arrogantia, fit per Dei derelictionem parentis iis qui derelinquuntur. Si enim cum intemperantia, eorum quoque bonitati ingenii Dominus tulerit testimonium, suppeditando eloquentiam, dæmones ipsos facit superbia, se extollentes cum immunditia.

Hæc quoque dicebant nobis hi sancti viri, et optimi Patres: cum videritis aliquem vita quidem perversum, oratione autem aptum ad persuadendum, recordemini dæmonis qui in sacra Scriptura cum Christo loquitur, et testimonii quod dicit: Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum quæ erant super terram (*Gen.* ii). Cui prudentia potius detrimentum attulit, cum alia virtus non concurreret. Oportet enim eum qui est fidelis et bonus ea quidem animo sentire quæ dat Deus, loqui autem quæ sentit, facere autem quæ loquitur. Si enim cum veritate verborum non concurrat vitæ cognatio, panis est sine sale, ut dicit Job (*Job.* vi); qui est autem talis, minime comedetur: quod si etiam comedatur, conjicit eum qui comedit in malam habitudinem. Si comedetur enim, inquit, panis sine sale, et si est gustus in verbis inanibus, hoc est non ad utilitatem (145), impletis bonorum operum testimonio. Derelictionum ergo plures sunt causæ: una quidem est ut virtus occultata manifestetur, ut virtus Job, Deo respondente et dicente (*Job.* xl): Ne rejicias iudicium meum, neque putes me tibi aliter respondisse, sed ut justus appareas; es enim mihi notus qui novi occulta, et profunda cogitationum intueor humanarum. Sed quoniam ignoraris ab hominibus, suspicantur enim nonnunquam me a te coli propter divitias, ideo feci ut in huiusmodi casum incideres. Demessui divitias, ut ostendam eis tuam gratiarum actionem et philosophiam. Alia autem propter avertendam superbiam, ut in Paulo. Relictus est enim Paulus casibus, et colaphorum in-

¹ De Herone, supra, cap. 52. De Valente, supra, cap. 31. De Ptolomæo, supra, cap. 33.

εὐδοκίαν Θεοῦ, καὶ συγχώρησιν. Ὅσα τοίνυν γίνονται κατ' ἀρετὴν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα γίνονται εὐδοκία Θεοῦ· ὅσα δ' αὖ πάλιν ἐπιζήμια, καὶ ἐπικλήνδια, καὶ περιστατικά, ταῦτα γίνονται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ· ἡ δὲ συγχώρησις ἐξ ἀλογίας ἢ ἀπιστίας τῶν ἐγκαταλειπνομένων. Ἀδύνατον γὰρ τὸν ὀρθῶς φρονούντα, καὶ εὐσεβῶς βιούντα, ἐγκαταλειφθῆναι, καὶ περιπεσεῖν πταίσματι αἰσχύνῃς, ἢ πλάνῃ δαιμόνιῳ. Ὅσοι τοίνυν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ νόσῳ ἀνθρωπαρσεκειᾶς, καὶ αὐθαδεῖα λογισμῶν μετέρχονται δοκοῦσι τὴν ἀρετὴν, οὗτοι καὶ σφάλματι περιπίπτουσιν, τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκείνων κατεστραμμένον σκοπὸν ἐγκαταλιμπάνοντος αὐτοῦς, ἵνα διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως αἰσθόμενοι τὴν ἐκ τῆς μεταβολῆς ἀλλοιωσιν, διορθώσωνται ἢ τὴν πρόθεσιν ἢ τὴν πρᾶξιν· ποτε μὲν γὰρ ἡ πρόθεσις ἐξαμαρτάνει, ποτε δὲ ἡ πρᾶξις· ὅταν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ καθ' ἑν δεῖ τρόπον μὴ γένηται· ὅπερ συμβαίνει· πολλάκις, καὶ τὸν ἀκόλαστον, διεφθαρμένῳ σκοπῷ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἐπὶ νεωτέρας διὰ τέλος αἰσχρῶν. Πρᾶξιν δὲ εὐλογον, τὸ ὡς ὀρφανῇ καὶ μόνῃ καὶ ἀσκουμένῃ διδόναι ἐπικουροῦν. Συμβαίνει δὲ καὶ σκοπῷ ὀρθῷ ποιεῖν μὲν ἐλεημοσύνην εἰς νοσοῦντας, ἢ γεγηρακῶτας, ἢ ἐκπεπυκῶτας ἀπὸ πλοῦτου· φειδωλῶς δὲ, καὶ μετὰ γογγυσμοῦ, καὶ εἶναι τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθόν, τὴν δὲ πρᾶξιν τοῦ σκοποῦ ἀναξίαν. Δεῖ γὰρ τὸν ἐλεήμονα ἐν ἰλαρότητι ἐλεεῖν, καὶ ἐν ἀφειδίᾳ. Ἐλεγον δὲ καὶ τοῦτο οἱ ἅγιοι, ὅτι Προτερήματα εἰσὶν ἐν πολλαῖς ψυχαῖς· ἐν ταῖς μὲν, εὐφυῖα διανοίας, ἐν ταῖς δὲ ἐπιτηδειότης τῆς ἀσκήσεως. Ἄλλ' ὅταν μὴ γένηται δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, μηδὲ κατὰ θεὸν σκοπὸν, μήτε ἐκ τοῦ προτερήματος πρᾶξις, μήτε ἡ εὐφυῖα, μήτε οἱ τὴν εὐκλείαν λόγων κεκτημένοι, οὐκ ἐπιγράφουσι τὴν χάριν τῷ δοτήρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ προαιρέσει, καὶ εὐπαθείᾳ, καὶ ἰκανότητι· καὶ οὗτοι ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῆς Προνοίας ἐμπίπτουσιν εἰς αἰσχροουργίαν, ἢ αἰσχροπάθειαν καὶ αἰσχύνην. Καταλειφθέντες οὖν διὰ τῆς ἐπιγενομένης αὐτοῖς ταπεινώσεως, καὶ ἀτιμίας, ἠρέμα πως καὶ κατὰ μικρὸν τὸν ἐπὶ τῇ νομιζομένῃ ἀρετῇ ἐαυτῶν ἀποτρίβονται τύφον, μηκέτι ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθότες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ χαριζομένῳ τὰ πάντα ὁμολογοῦντες τὴν χάριν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πεφυσιωμένος ἐπὶ εὐροῖᾳ λόγων ἐπαυρόμενος, οὐκέτι ἐπιγράφει τῷ Θεῷ τὴν δωρεάν τῆς εὐφυΐας, οὐδὲ τὴν χορηγίαν τῆς γνώσεως, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀσκήσει, ἢ φύσει, ἀπιστῶν δὲ Θεοῦ τὸν ἀγγελον τῆς προνοίας τὸν ἐπὶ ταύτῃ τῇ χάριτι τεταγμένον· οὗ ἀποστάτως καταδυναστευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ἐπαυρόμενος τῇ εὐφυΐᾳ, περιπίπτει ἀκολασίᾳ, ἵνα κτηνώδης, ἢ ἡ κυνώδης ἀκολασία ἐξελάσῃ τὴν δαιμονιώδη φυσίωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὑπερηφανία· ἵνα τοῦ μάρτυρος τῆς σωφροσύνης ἀφαιρεθέντος, οὐκ ἀξιόπιστα γένηται τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῶν· φευγόντων τῶν εὐλαθῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιοῦτου στόματος διδασκαλίαν, καθάπερ πηγὴν βδέλλας ἔχουσαν· ὡς πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον· Τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σου ἐκδιηγῆ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Ἐοῖκαςι γὰρ ἀληθῶς αἱ τῶν ἐμπαθῶν ψυχῶν διαφόροις πηγαῖς· αἱ μὲν γαστρίμαργοι καὶ οἰνόφιλοι πηγαῖς βορβορώδεσιν, αἱ δὲ φιλάργυροι καὶ πλεονεκτικαὶ πηγαῖς βετράχους ἔχουσαι. Αἱ δὲ βάσκανοι καὶ ὑπερήφανοι, ἐπιτηδειότητα δὲ γνώσεως ἔχουσαι, ὁμοίαι εἰσι πη-

γαῖς ὅφεις τρεφούσαις, αἷς αἰεὶ ἐνλιμνάζει ὁ λόγος, καθάπερ ὕδωρ ὄζον ἐν λίμνῃ, τῷ μηδένα ἐκείθεν ἡδέως ἀρῦεσθαι, διὰ τὴν πικρίαν τοῦ ἡθους, καὶ διὰ τὴν ὁσμὴν τῶν ἀκαθάρτων πράξεων. Ὅθεν ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τρία αὐτῶν χαρίσματα παρὰ τοῦ Θεοῦ διδασχθῆναι, χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνῶσιν. Ἄνευ γὰρ χρηστότητος γνῶσις ἀχρηστος· καὶ ἐὰν μὲν διορθώσῃται ὁ τοιοῦτος, τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως ἀποθέμενος, τουτέστι τὸν τύφον, καὶ ἀναλάβῃ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἐπιγνῶ ἑαυτοῦ τὰ μέτρα, μήτε κατὰ τινος ἐπαυρόμενος, ἀλλὰ καὶ Θεῷ εὐχαριστῶν, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς αὐτὸν ἐμάρτυρος γνῶσις. Λόγοι γὰρ πνευματικοὶ βίον σμυδὸν καὶ σώφρονα μὴ ἔχοντες συνιπτάζοντα, στάχυές εἰσιν ἀνεμόσφοροι, τὸ μὲν σχῆμα σταχῦν ἔχοντες, τὸ δὲ τρόφιμον τῆς Δημήτρας ὑποκλαπέντες. Πᾶσα οὖν πτώσις, εἴτε ἡ διὰ γλώσσης, εἴτε ἡ δι' ὀράσεως, ἢ ἀκοῆς, ἢ ὁσφρήσεως, ἢ πράξεως, εἴτε ἡ δι' ὄλου τοῦ σώματος, πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς ὑπερηφανίας, ἢ τῆς οἰήσεως, καὶ ἐγκαταλείφῃν γίνονται Θεοῦ φειδομένου τῶν ἐγκαταλιμπνομένων. Εἰ γὰρ μετὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῇ εὐφυΐᾳ αὐτῶν μαρτυρήσῃ τῇ χορηγίᾳ τῶν λόγων ὁ Κύριος, δαίμονας αὐτοῦς ἀν' ἀπεργάσασατο ἐπαυρομένους τῷ τύφῳ μετὰ ἀκαθαρσίας.

Καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγον ἡμῖν οἱ ὄσιοι ἄνδρες οὗτοι καὶ ἄριστοι τῶν Πατέρων· Ὅταν ἴδητε, φασί, τινὰ βίῳ μὲν χαλεπὸν, λόγοις δὲ πιθάνον, μνημονεύσατε τοῦ δαίμονος τοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῷ Κυρίῳ προσομιλοῦντος, καὶ τῆς λεγομένης τῶν Γραφῶν μαρτυρίας· Ὅ δὲ ὅφεις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ὧς ἡ φρόνησις μᾶλλον εἰς βλάβην τοῦτω γεγένηται, ἀλλῆς ἀρετῆς τοῦτω μὴ συνδραμούσης. Δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν καὶ ἀγαθὸν φρονεῖν μὲν ἃ δίδουσι ὁ Θεός, λαλεῖν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιεῖν δὲ ἃ λαλεῖ. Ἐὰν γὰρ μὴ τῇ ἀληθείᾳ τῶν λόγων ἡ ἀρετὴ τοῦ βίου συντρέχῃ, καὶ ἡ λοιπὴ τῶν χρηστῶν τρόπων ἐγγένεια, ἄρτος ἐστὶν ἄνευ ἄλδος, κατὰ τὸν μακάριον Ἰώβ. Ὅ δὲ τοιοῦτος βρωθήσεται οὐδαμῶς· ὅς ἂν βρωθῇ εἰς πολλὴν καχεξίαν ἐμβάλλει τὸν ἐσθίοντα. Εἰ βρωθήσεται γὰρ, φησὶν, ἄρτος ἄνευ ἄλδος· εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενός, τοῦτ' ἐστὶν εἰς ὑφέλειαν μὴ πεπληρωμένος τῇ μαρτυρίᾳ τῶν καλῶν ἔργων. Τῶν οὖν ἐγκαταλείψεων διάφοροί εἰσιν αἱ αἰτίαι. Ἡ μὲν γὰρ γίνεται διὰ κεκρυμμένην ἀρετὴν, ἵνα φανερωθῇ ὡς ἡ τοῦ μεγάλου τῆς ὑπομονῆς ἀθλήτου Ἰώβ, τοῦ Θεοῦ χρηματίζοντος τοῦτω, καὶ λέγοντος· Μὴ ἀποποιῶ μου τὸ κρίμα· μηδὲ οἴη με ἄλλως σοι κερηματικένας, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος. Ἐμοὶ μὲν γὰρ γνωστὸς ἦς ἐξ ἀρχῆς τῷ βλέποντι τὰ κρυπτά, καὶ ὁρῶντι εἰς βάθος λογισμῶν ἀνθρωπίνων. Ἐπειδὴ δὲ ἠγνόητό σου τὸσαῦτα κατορθώματα τοῖς ἀνθρώποις, ὑπονοούντων τῶν κακοσχόλων διὰ τὸν πλοῦτόν σε θεραπεύειν ἐμέ, ἐπαγαγὼν τὴν τὸσαύτην περίστασιν, ἀπεθέρισα τὸν πλοῦτόν, ἵνα δείξω αὐτοῖς εὐχάριστον φιλοσοφίαν. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως ἐγκαταλειφθῆναι δι' ἀποτροπὴν ὑπερηφανίας καὶ ἀποφυγὴν οἰήσεως ἢ ἀλαζονίας· ὡς ἐπὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου ἔστιν ἰδεῖν. Ἐγκατελείφθη γὰρ καὶ αὐτὸς περιστάσειν ἐναφθεβίς, καὶ κολαφισμοῖς, καὶ διαφόροις ἐλλείψεσιν βολλόμενος. Διὸ καὶ ἔλεγεν· Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι· ἵνα μὴ ποτε διὰ τῶν τὸσοῦτων θαυμάτων, καὶ ἡ ἀνεσις, καὶ ἡ εὐθηνία, καὶ ἡ τιμὴ τοῦτω προσγενομένη εἰς τύφον αὐτὸν ἐμβάλλῃ διαβολικὸν ὑπὸ τῆς ἀδείας

χαυνωθέντα. Ἐγκατελείφθη καὶ ὁ παραλυτικὸς, διὰ ἁμαρτίας· φείπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· Ἴδε, ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χειρὸν τί σοι γένηται. Ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Ἰουδας, προτιμήσας ἀργύριον τοῦ τῆς ζωῆς λόγου, διὸ καὶ ἀπήγγεστο· ἔγκατελείφθη καὶ ὁ Ἡσαΐ, διὸ καὶ ἀκολασίᾳ περιέπεσεν, προτιμήσας κόπρον ἐντέρων εὐλογίας πατρικῆς. Ταῦτα οὖν πάντα συναισθόμενος τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν περὶ τῶν τοιούτων τρόπων ἔγκαταλειμμένων· Καθὼς οὖν οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. Περὶ ἐτέρων τῶν δοκούντων γνώσιν ἔχειν Θεοῦ μετὰ διεσφαρμένης γνώμης καὶ κενοῦ φουσηματος, λέγει· Διότι γρόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἔματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά. Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν· οἱ τῷ τῆς οἰήσεως καὶ ἀπονοίας δαίμονι προσραχέντες· διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, τοῦ ἀτιμαζέσθαι τὰ σώματα αὐτῶν. Ὡστε ἐκ τούτου γινώσκειν ἡμᾶς χρῆν, ὅτι ἀμῆχανόν ἐστι πσεῖν τινα εἰς ἀκολασίαν, μὴ ἔγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ὑπὸ ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας οικείας τῶν ἔγκαταλιμπανομένων καὶ διαδιδόμενων εἰς τὸ ταῦτα συμβαίνειν αὐτοῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Σολομώντος.

Ἐν Ἀντινόου τῆς ἠθθαίδος διατρίψας· ἐγὼ τέσσαρα ἔτη, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γνώσιν εὐληπα πάντων τῶν ἐκείσε μοναστηρίων. Καθέζονται μὲν γὰρ ἀμφὶ τὴν πόλιν ἄνδρες ὡς χίλιοι διακόσιοι, ταῖς χερσὶν ἀποζώντες, εἰς ἄκρον ἀσκούμενοι τῇ ἀρετῇ. Ἐν τούτοις εἶσι καὶ ἀναχωρηταὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις τῶν πετρῶν αὐτοὺς ἔγκαθερίζαντες. Ἐν οἷς ἐστὶ Σολομών τις ἀναχωρητῆς, ἀνὴρ πρᾶτατος, καὶ σώφρων, χάρισμα ἔχων ὑπομονῆς· ὃς ἔλεγεν ἔχειν παντηχοστὸν ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπαρκέσας ἑαυτῷ ἐκ τῶν ἐργῶν τῶν χειρῶν, καὶ ἐκμαθὼν πᾶσαν ἄγίαν Γραφήν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ Δωροθέου.

Δωρόθεος, ἐν ἄλλῳ σπηλαίῳ οἰκῶν πρεσβύτερος, εἰς ὑπερβολὴν ἀγαθώτατος, καὶ αὐτὸς ζῆσας τὸν ἀνεπίληπτον βίον, πρεσβυτερίου ἡξιώμενος, καὶ λειτουργῶν τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τοῖς σπηλαίοις. Τούτῳ ποτὲ τῷ ἀφιλαργύρῳ τὸν τρόπον Μελανῆν ἢ νεωτέρα τῆς μεγάλης Μελανίας ἐκγόνη, περὶ ἧς ὕστερον λέξω, ἀπέστειλεν νομίσματα πεντακόσια, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκεῖνα διακονῆσαι τοῖς ἐκείσε ἀδελφοῖς. Ὁ δὲ τρία νομίσματα λαθῶν, παρέπεμψεν τὰ λοιπὰ Διοκλεῖ τῷ ἀναχωρητῇ, ἀνδρὶ γνωστικωτάτῳ, λέγων, ὅτι Σοφώτερός μοι ἐστὶν ὁ ἀδελφὸς Διοκλῆς, καὶ δύναται αὐτὰ ἀδελδῶς διοικῆσαι, ἐπιστάμενος· μᾶλλον ἔμοῦ τοὺς εὐλόγως ἀφελόντας ἐπικουρηθῆναι. Ἐγὼ γὰρ τούτοις ἀρκοῦμαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ Διοκλῆ.

Οὗτος δὲ ὁ Διοκλῆς ἀπὸ γραμματικῆς μὲν ἀχθεὶς τὰ πρῶτα, εἰς ὕστερον δὲ δοὺς ἑαυτὸν εἰς φιλοσοφούμενα, τῷ χρόνῳ τῆς χάριτος αὐτὸν ἔλκυσάσης εἰς τὴν οὐράνιον φιλοσοφίαν· εἰκοστὸν τοίνυν ἠγῶσεν ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας, ἀπετάξατο μὲν τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων, συνετάξατο δὲ τῶν τοῖς οὐρανόις τοῦ Χριστοῦ μαθήμασι. Καὶ αὐτὸς ἔχων τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἐν τοῖς σπηλαίοις. Οὗτος ἔλεγεν ἡμῖν· Ὁ νοὺς ἀποστὰς τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας, ἢ νοῦν, ἢ δαίμων γίνεται, ἢ κτήνος· ἡμῶν δὲ φιλοπευστούντων τὸν τρόπον ὃν εἶπεν, ἔλεγεν οὕτως, ὅτι Νοὺς ἀνθρώπου Θεοῦ θεωρία· ἀναχωρήσας ἐξ ἀνάγκης ἢ

τῷ τῆς ἐπιθυμίας δαίμονι περιπίπτει τῷ ἄγοντι εἰς ἀκολασίαν, ἢ τῷ θυμικῷ πνεύματι περιπίπτει τῷ πονηρῷ, ὅθεν αἱ ἄλογοι τίκτονται ὄρμαί. Καὶ τὴν μὲν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν ἔλεγεν εἶναι κτηνώδη, τὸν δὲ θυμὸν κίνησιν δαιμονιώδη. Ἐμοῦ δὲ ἀντιλέγοντος, ὅτι Πῶς δυνατόν ἐστιν εἶναι νοῦν ἀνθρώπινον ἀδιαλείπτως μετὰ Θεοῦ, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι Ἐν τῷ δ' ἂν νοήματι ἢ πράγματι τυγχάνει ἢ ψυχῇ οὕσα, μόνον ἐν εὐσεβεὶ λογισμῷ καλθεῖν, μετὰ Θεοῦ ἐστίν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ Καπίτωνος.

Τούτου τοῦ γενναϊοτάτου ἀθλητοῦ πλησίον κατῴκει Καπίτων τις ἀπὸ ληστῶν γεγονὼς μοναχὸς δοκιμώτατος. Οὗτος πενήτηντα ἔτη πληρώσας ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἀπὸ τεσσάρων μιλίων τῆς πόλεως Ἀντινόου, οὐ κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου ἑαυτοῦ, οὐδὲ μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Νεῖλου, λέγων, μήπω δύνασθαι αὐτὸν συντυγχάνειν τοῖς ὄχλοις, τῷ ἀκμῆν ἀντιπράττειν αὐτῷ τὸν ὑπερνατόν.

ΚΕΦΑΛ. Ρ'.

Περὶ τοῦ κενοδόξου ἀναχωρητοῦ.

Ἐγγὺς τούτων ἐωράκαμεν καὶ ἕτερον ἀναχωρητήν, ὁμοίως καὶ αὐτὸν ἐνοικούντα σπηλαίοις. Οὗτος οἰστρω κενοδοξίας ἐμπαιζόμενος ὑπὸ δνειράτων ἀνενεπαίειν τοῖς πρὸς αὐτὸν παραγινόμενοις καὶ ἀπατωμένοις. Ἄφρων γεγονὼς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τοῖς ἔσπυρισι ἀναπτερούμενος, ἀνέμους πωμαίνων, καὶ διώκων σκιάς. Καὶ τὴν μὲν κατὰ τὸ σῶμα σωφροσύνην ἐκέκτητο· καὶ διὰ τὸ γῆρας λοιπὸν καὶ διὰ τὸν χρόνον, τέχα δὲ καὶ διὰ τὴν κενοδοξίαν, τὴν δὲ κατ' ἀρετὴν φρένα ἀπώλεσεν, διαμθαρειὺς ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου κενοδοξίας, καὶ ἐξωκειλιὰς δι' αὐτῆς τῆς ἐνθέσμου πολιτείας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Περὶ Ἐφραΐμ.

Τὰ κατὰ Ἐφραΐμ τὸν διάκονον τῆς Ἐδεσσηνῶν Ἐκκλησίας πάντως ἀκήκοας. Γέγονεν γὰρ οὗτος εἰς τὸ μνημονεύεσθαι ἄξις, παρὰ τῶν ὁσίων δούλων τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἀξίως τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξανύσας τὴν ὁδόν, καὶ μὴδ' ὄλων ἐκτραπεὶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, κατηξιώθη χάρισματος γνώσεως φυσικῆς, ἢν διαδέχεται θεολογία καὶ ἐσχάτη μακαριότης. Τὸν ἡσυχον οὐδ' αἰεὶ ἐξασκήσας βίον εἰς ἄκρον, καὶ τοὺς παρατυγχάνοντας δι' αὐτοῦ αἰεὶ οἰκοδομῶν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, ἔς ὕστερον προήλθεν τῆς κέλλης ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Λιμοῦ καταλαβόντος μεγάλου τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν, καὶ κατοικειομένης πᾶσαν τὴν ἀγροικίαν διαφθειρομένην ὁ ἔνθεος οὗτος, προσῆλθεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ὕλῃ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνοι ἐνεκεν οὗ ἐλεεῖτε διαφθειρομένην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ὅμων σῆπετε εἰς κατάκριμα τῶν ψυχῶν ὅμων; Ἐκεῖνοι σκηψάμενοι ἤθθεν εὐλογον σκηψίν, λέγουσι τῷ ἁγίῳ, ὅτι Οὐκ ἔχομεν τίνι πιστεύσωμεν πρὸς τὸ διακομῆσαι τοὺς λιμώτουςιν ἄρτους. Πάντες γὰρ καπηλεύουσι τὰ πράγματα. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἐνάρετος οὗτος· Τὰ περὶ ἐμοῦ πῶς ἔχετε; τί ὅμων δοκῶ ἐγώ; Ἀνθρωπῶν σε οἶδαμεν τοῦ Θεοῦ· φῆν δὲ ἀλήθεια· μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν παρὰ πᾶσιν οὐ ψευδῶς, ἀλλ' ἀληθῶς. Λέγει αὐτοῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος· Εἰ οὕτως οἴσθε τὰ κατ' ἐμὲ, ἐμοὶ ἐμπιστεύσατε τὴν τῶν λιμωττότων ἐπιμέλειαν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ σοβαροί· Εἶθε καταξίους. Ἀποκρίνεται αὐτοῖς Ἐφραΐμ ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ· Ἰδοὺ ἀπὸ σήμερον δι' ὅμῃς χειροτονῶ ἑμαυτὸν ἐνεκὸν τῶν δεομένων· καὶ λαθὼν παρ' αὐτῶν ἀργύρια, καὶ διαφρίξας τοὺς ἐμβόλους, καὶ στήσας κλίνας ὡς τριακοσίας, ἐνοσοκόμοι ἀσθενεστέροις, ἐπέτρχει δὲ τοῖς λιμώτουςι. Καὶ τοὺς μὲν ἐκ-

crassifibus, et diversis jactatus afflictionibus, et dixit: Datus est mihi stimulus carnis, ut me colaphizet, ne forte extollar (II Cor. xi); ne forte cum miraculis quies et rerum successus et honor ei accedens, eum in arrogantiam injiceret diabolicam superbia elatum. Relictus quoque est paralyticus propter peccatum. Cui dixit Dominus: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare (Joan. v). Derelictus quoque est Judas, qui pluris fecerat pecuniam quam verbum vitæ; quocirca fuit etiam suffocatus (Act. 1). Derelictus quoque est Esau, et incidit in intemperantiam, ut qui sterco intestinorum præposuerit benedictioni paternæ (Gen. xxvii); adeo ut cum hæc omnia sensisset beatus apostolus Paulus, dixerit de aliquibus: Quoniam enim non probaverunt Deum habere in cognitione, tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt (Rom. 1). De aliis autem qui videbantur habere Dei cognitionem cum mente corrupta et inani tumore, dicit: Quoniam enim cum Deum cognovissent, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, tradidit eos Deus in passiones ignominie; adeo ut nos ex eo cognoscamus fieri non posse ut cadat aliquis in intemperantiam, qui non fuerit derelictus a Dei providentia, propter negligentiam et scordiam eorum qui derelinquuntur et deseruntur ad hoc ut hæc eis eveniant.

CAPUT XCVI.

Vita abbatis Solomonis.

In Antinoi civitate regionis Thebaidis quadraginta annos versatus, eo tempore accepi etiam cognitionem omnium quæ sunt illic monasteriorum. Nam circa civitatem sedent viri circiter bis mille, manibus viventes, et se summe exercentes. In his sunt etiam anachoretæ qui seipos incluserunt in speluncis rupium: inter quos est Solomon vir mansuetissimus et temperantissimus, et qui donum habet tolerantie. Is quinquaginta annos degit in spelunca, sibi victum suppeditans opere manuum, et didicit totam sacram Scripturam.

CAPUT XCVII.

Vita abbatis Dorothei.

Fuit etiam quidam Dorotheus presbyter in alia spelunca habitans, qui in summa bonitate ipse quoque vitam vixit inculpatam, dignusque est habitus presbyteratu, et ministrat fratribus qui sunt in speluncis. Huic aliquando Melanium junior, magnæ Melanie neptis, de qua dicam postea, misit quingentos solidos, rogans eum ut ministraret fratribus. Is autem cum tres solos accepisset, misit reliquos ad Dioclem anachoretam, virum summa cognitione præditum, dicens: Est me sapientior frater Diocles, et potest eos integre et innocenter dispensare, ut qui me melius sciat eos quibus sit merito ferendum auxilium: nam hi mihi sufficiunt.

CAPUT XCVIII.

Vita abbatis Dioclis.

Hic Diocles in grammatica quidem primum edoctus,

¹ Vita ejus exstat supra lib. 1.

cum se postea dedisset philosophiæ, tandem trabente eum gratia ad coelestem philosophiam, ætatis annum agens vigesimum octavum, renuntiavit quidem disciplinis liberalibus, se Christo vero conjunxit; et jam trigesimum quintum annum agit in spelunca. Is dicebat nobis quod mens quæ cogitatione recessit a Dei contemplatione, fit vel dæmon, vel bestia. Nobis autem rogantibus: Quonam modo? sic dixit: Mens quæ recessit a Dei contemplatione, necessario (146) incidit vel in dæmonem cupiditatis, qui in lasciviam impellit, vel in spiritum iræ malignum, unde irracionales appetitus gignuntur. Et lasciviam quidem cupiditatem esse dicebat belluinam, iram vero dæmoniacam commotionem. Cum ego autem contradicerem: Quomodo fieri potest ut mens humana sit cum Deo sine intermissione? ipse dicebat: Quod in quacunque cogitatione vel re pia et divina fuerit anima, ea est cum Deo.

CAPUT XCIX.

Vita abbatis Capitonis.

Prope eum manebat quidam Capito qui fuerat latro, qui cum quinquaginta annos implexisset in speluncis, quatuor millibus longe ab urbe Antinoi, non abiit a spelunca usque ad fluvium Nilum, dicens se non posse turbas convenire, eo quod communis adversarius ei adhuc resisteret.

CAPUT C.

Vita anachoretæ qui illudebatur.

Cum his vidimus etiam alterum anachoretam, qui ipse quoque erat similiter in spelunca. Is in somnis illusus æstro vanæ gloriæ, vicissim illudebat eos qui decipiebantur, ventos pascens (147), et umbras persequens (Eccli. xxxiv). Et habebat quidem in corpore temperantiam, et propter senectutem, et propter tempus, et forte etiam propter vanam gloriam: vanæ autem gloriæ intemperantia corruptus erat ejus animus, et a religiosa conversatione fuerat alienatus.

CAPUT CI.

Vita sancti Ephræm (148) diaconi.

Audisti omnino de Ephræm diacono ecclesiæ Edessenorum¹. Fuit enim unus ex iis qui digni sunt de quibus fiat mentio a sanctis Christi servis. Is cum spiritus viam digne peregisset, et a recta non declinasset, dignus est habitus gratia naturalis cognitionis, quam consequitur theologia, et postremo beatitudo. Cum ergo vitam exercuisset quietam, et multis jam annis ædificaret eos qui ventitabant, postea e cella progressus est hac de causa. Cum magna famas invasisset civitatem Edessenorum, misertus omnium qui peribant a gressuum, processit ad eos qui erant divites in civitate, et dicit eis: Cur non miseremini humanæ naturæ quæ interit, sed opes vestras sinitis putrescere ad condemnationem animarum vestrarum? Se autem honeste excusantes, dicunt: Non habemus cui credamus ad hoc ut panem ministret esurientibus: omnes enim res cauponantur (149). Is vero dicit eis: Quid ego vobis videor? erat autem apud omnes in magna existimatione, non falso, sed revera. Ei itaque dicunt: Novimus te homi-

nem Dei. Si eam de me opinionem concepistis, ait Christi servus, mihi de cætero credite. Ecce, me propter vos eligo hospitem exceptorem. Cumque pecuniam accepisset, et inlaxis vallis septum construxisset, et lectos ad trecentos statuisset, curabat eos qui infirmiores erant, suppeditabat iis qui fame conciebantur: eos quidem qui deficiebant sepeliens; eorum vero qui spem vitæ habebant curam gerens; et ut semel dicam, hospitium et ministerium propter famem quotidie exhibens ex iis quæ suppeditabantur. Impleto ergo anno, cum successisset fertilitas, et omnia recte succederent, cum nihil haberet amplius quod ageret, ingressus est in suam cellam; et post mensem est mortuus, cum Deus ei hanc occasionem præbuisset adipiscendæ coronæ in extremis diebus. Reliquit autem scripta quoque studio digna quæ magnam viri virtutem testantur.

CAPUT CII.

Vita abbatis Juliani.

Audivi a quodam in illis partibus fuisse Julianum virum maximæ exercitationis, qui cum carnem suam supra modum affixisset, ossa solum et pellem circumferebat. Is in extremis finis sui diebus dignus est habitus gratia curationum.

CAPUT CIII.

Vita beati Innocentii.

De beato Innocentio presbytero Oliveti, a multis quidem et magnis audiisti: nihilo secius autem a nobis quoque audies, qui tres annos cum eo viximus. Nam quæ sæpe illos latuerunt, nobis innotuerunt; neque vero unus vel alter, sed neque decem potuerunt hujus viri narrare virtutes. Is fuit longe simplicissimus. Cum autem is fuisset illustris in palatio sub imperatore Constantio (150) in principiis ejus imperii, mundo renuntiavit, profectus a matrimonio: in quo etiam habuit filium, Paulum nomine, qui inter domesticos militabat (154). Is cum peccasset in filiam presbyteri, imprecatus est proprio filio Innocentius, Deum rogans, et dicens: Domine, da ei spiritum, ne amplius inveniat ejus caro tempus peccandi, melius arbitratus eum pugnare cum dæmone quam cum intemperantia. Quod etiam factum est: nam nunc quoque adhuc est in monte Olivarum, ferrum gestans, et castigatus a spiritu; et quod mirabile est, hujus pater qui alios sanat, hujus misertus non est, qui tanto tempore a dæmone torquetur. Hic Innocentius adeo fuit misericors (fortasse autem videbor etiam nugari dum vera narro), ut sæpe suffuraretur a fratribus, et daret egentibus. Fuit autem summe simplex et innocens. Is dignus est habitus dono adversus dæmones: et ad eum aliquando adductus est nobis videntibus adolescens quem invaserat spiritus et paralysis, ut ego cum vidissem, voluerim aperte matrem expellere cum iis a quibus fuerat adductus, desperans eum posse curari. Accidit autem ut interrim veniens senex hanc videret astantem, deflentemque, et ejulantem propter inenarrabilem calamitatem filii. Lacrymatus ergo præclarus senex et commotus visceribus, accepto adolescente ingressus est

A in suum martyrium, quod ipse ædificarat, in quo itæ sunt reliquæ Joannis Baptistæ; et cum pro eo orasset usque ad horam nonam ab hora tertia. sanum reddidit adolescentem matri, et eodem die et paralyticum expulit et dæmonem. Erat autem talis ejus paralysis, ut spuens puer tergum suum conspueret; ita erat inversus. Aliud rursus fuit ejus signum. Quondam anus quæ oves pascebat in locis Lazario vicinis, et ovem amiserat, accessit ad eum flens; quam secutus dicit ei: Ostende mihi locum ubi amiseris. Ea vero ducit eum ad loca quæ sunt circa Lazarium. Stans ergo oravit. Qui suffurati autem erant adolescentes, ipsam prius occiderant. Dum ergo ipse oraret, nemine confitente, carne occultata in vinea, alicunde veniens corvus stetit supra furtum, et frustum ex illo rapuit, ac rursus evolavit. Cum beatus autem animadvertisset, vidit mactatam victimam. Et sic juvenes ad pedes ejus accidentes confessi sunt se occidisse, et justum pretium fuit ab eis exactum; atque ita castigati sunt, ut ne quid tale amplius auderent.

CAPUT CIV.

Vita abbatis Adolii.

Rursus novi Jerosolymis quemdam, nomine Adolium, genere Tarsensem: qui cum venisset Jerosolyma, ingressus est viam minime tritam (152), non quam multi ingressi sunt, sed selecto sibi quodam novo vitæ instituto. Se enim super hominem exercuit; ut etiam ipsi pravi dæmones horrentes ejus austeritatem, ne ad eum quidem auderent accedere. Propter summam autem exercitationem et vigiliam, existimatus est esse spectrum. In quadragesima enim comedebat post quinque dies, toto autem alio tempore, uno die interjecto. Hoc autem fait ejus virtutis magnum facinus. A vespera usque ad illud tempus quo congregabatur fraternitas in oratoriis, in Oliveto, in colle Assumptionis unde ascendit Jesus, perpetuo stabat psallens, et orans, et jejunabat; et sive pluebat, sive grandinabat, manebat immobilis. Impleto autem tempore consueto, excitatorio malleo pulsabat cellas omnium, eos congregans ad oratoria, et in unoquoque oratorio una cum eis psallens unam aut duas antiphonas, et una cum eis orans; et sic die appropinquante ibat in cellulam, et revera fratribus eum exuentibus, et vestes exprimentibus perinde quasi lotæ fuissent ita distillantibus, cum aliis induebant. Et cum quievisset usque ad horam tertiam, psalmodia excitatus, erat ei intentus usque ad vesperam. Hæc est ergo virtus Adolii Tarsensis, qui consummatus Jerosolymis, et ibi æternum somnum dormiit, et sepultus est.

CAPUT CV.

De Abramio (153).

Fuit quidam Abramius, genere Ægyptius, qui vitam asperrimam et maxime agrestem egit in solitudine. Is animo sauciatus ab intempestiva persuasione, veniens in ecclesiam, contendit cum presbyteris, dicens: Noctu a Christo ordinatus sum presbyter, suscipite me ut sacerdotem. Patres cum abduxissent cum a solitudine, et ad vitam deduxissent crassiorem

λιμπάνοντας θάπτων, τοὺς δὲ ἐλπίδα ζωῆς ἔχον-
τας διατρέφειν καὶ νοσοκομῶν, καὶ ἀπαεπλῶς πᾶσι
τοῖς ἐπιχωριάζουσιν αὐτῷ τοῦ λιμοῦ ἔνεκεν ξενοδο-
χεῖαν καὶ ὑπηρεσίαν παρεῖχεν καθ' ἡμέραν ἐκ τῶν
παρεχομένων αὐτῷ. Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἑνιαυτοῦ,
καὶ διαδεξαμένης τῆς εὐθηνίας καὶ πάντων οἴκοι
πορευομένων, ὁ ἀοιδίμος οὗτος μηκέτι ἔχων ὁ
πράξις αὐτοῦ ὑποστρέψας εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλλαν
πάλιν εἰσῆλθεν, καὶ κοιμᾶται μετὰ μῆνα, κληρο-
νομήσας τὴν μακαρίαν γῆν τῶν πραέων, πρὸς
τοὺς ἄλλοις αὐτοῦ κατορθώμασι. Καὶ ταύτην τὴν
διακονίαν παρασχόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔσχατα
πρὸς ὑπόθεσιν λαμπροτέρων στεφάνων διὰ τρόπων
πραότητα. Καταλείπειν δὲ καὶ συντάγματα οὗτος
ὁ δοκιμώτατος, ὧν τὰ πλείστα σπουδῆς ἐστὶν ἄξια,
πολλὴν ἀρετὴν τῷ ἀνδρὶ μαρτυροῦντα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΒ'.

Περὶ Ἰουλιανοῦ.

Ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανοῦ τινος ἐν τοῖς μέρεσι
τῶν Ἑβραίων, ἀνδρὸς ἀσκητικωτάτου ὃς καθ'
ὑπερβολὴν ἑαυτοῦ κατατήξας τὸ σαρκίον ὅστέα καὶ
δέγμα περιέφερεν μόνον. Οὗτος εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ
τέλους κατηξιώθη τιμῆς ἔνεκεν χαρίσματος ἰαμάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ'.

Περὶ Ἰννοκέντιου.

Τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰννοκέντιον τὸν πρεσβύ-
τερον τοῦ Ἑλαιῶνος παρὰ πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων
ἀκήκοας ὁ οὐδὲν δὲ ἤττον, εἰ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν
ταπεινῶν μάθοις τὰ περὶ αὐτοῦ τῶν συζησάντων
αὐτῷ τριετῆ χρόνον. Ἄ γὰρ ἔκεινος πολλάκις ἔλα-
θεν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρός, ἡμῖν πεφανέρωται.
Ὁ γὰρ βῆθιον τοιοῦτου ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐξεργάσασθαι,
ἕνα καὶ δεύτερον, ἀλλ' οὔτε δέκατον. Οὗτος τοῖνον
ὁ δρισταὸς τῶν ἀσκητῶν ἀπλοῦστατος ἦν καθ' ὑπερβο-
λήν. Γενόμενος τῶν ἐπιδόξων τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐν
ταῖς ἀρχαῖς Κωνσταντινίου τοῦ βασιλέως, ἀπετάξατο
ὀρμώμενος ἀπὸ γάμου ἔν ὃς καὶ εἶχεν καὶ υἱόν, Παῦ-
λον ὀνόματι, δομῆστικον στρατευόμενον. Τοῦτον ἀμαρ-
τήσαντα πρὸς θυγατέρα πρεσβυτέρου ἐπαράσατο ὁ
ἄγιος Ἰννοκέντιος τῷ ἰδίῳ υἱῷ παρακαλέσας τὸν
Θεόν, καὶ εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι Κύριε, ὃς αὐτῷ τοιοῦτον
Πνεῦμα, ἵνα μηκέτι εὖροι καιρὸν τοῦ ἐξαμαρτῆσαι
τῷ σαρκίῳ. Ἄμεινόν ἐστιν, εἰπὼν, δαίμονι τοῦτον
πυκτεύειν, ἢ ἀκολασίᾳ δουλεῦειν. Ὁ δὲ καὶ γεγένη-
ται. Ὁ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν εἰς ὄρος τῶν Ἑλαιῶν σιδη-
ροφωρῶν, καὶ παιδεύόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Καὶ
τὸ θαυμαστὸν ὁ τοῦτου Πατὴρ ἐπευρόμενος,
τοῦτον οὐκ ἠλέησε τοσοῦτον χρόνον τιμωρούμενον
ὑπὸ τοῦ δαίμονος. Οὗτος ὁ ἀοιδίμος Ἰννοκέντιος οἷος
μὲν γέγονεν ἐλεήμων, οἷος δὲ πάλιν ἀπλοῦς, λῆρος
ὀφθήσομαι τ' ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ διηγουόμενος· οὗτος
πολλάκις κλέπτων παρὰ τῶν ἀδελφῶν, εἰ τι αὐτῷ
ἐνέπεσεν, ἐδίδου τοῖς δεομένοις. Καθ' ὑπερβολὴν δὲ
γεγονὼς ἄκακος, καὶ τὸν τρόπον ἀπλοῦς, κατηξιώθη
χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. Ἐν ὃς ποτε ἠνέχθη
αὐτῷ νεανίσκος ὀρώντων ἡμετέρων ὑπὸ τοῦ πνεύμα-
τος ληφθεὶς καὶ παρέσεως ὡς ἐμὲ θεασάμενον
ἀντικρὺς ἀπευδοκῆσαι τῆς αὐτοῦ θεραπείας, καὶ
θελῆσαι διώξαι ἐκείθεν τὴν μητέρα τοῦ δαιμο-
νίωντος σὺν τοῖς αὐτῶν ἐνεγκοῦσιν. Συνέθη ὅν ἐν
τῷ μεταξὺ θεωρούντων ἡμῶν τὸ ἀφόρητον ἄλγος,
ἐλθεῖν τὸν τῷ πνεύματι νεανειούμενον γέροντα·
καὶ θεασάμενον τὸν δαιμονιώντα, καὶ περιεστῶ-
σαν τὴν τοῦτου μητέρα κλαίουσαν, καὶ ὀδυρομέ-
νην ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ συμφορᾷ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.
Δακρύσας οὖν ὁ καλόγηρος, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπ'
αὐτοῦς, λαβὼν τὸν νεανίσκον εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαρ-
τύριον ἑαυτοῦ, ὁ ὀκνηδὸν αὐτῶν, ἐν ᾧ κατέκειτο

Α λείψανα τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ
ἐπευξάμενος αὐτῷ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρι ἐνά-
της, ὕγι' ἀπέδωκεν τὸν νεανίσκον τῇ αὐτοῦ μητρὶ·
καὶ τὸν δαίμονα ἐξέλασας ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν πάρ-
σειν ἰασάμενος. Τοιαύτη δὲ ἦν ἡ πάρσεις, ὡς
πύθοντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸν νῶτον ἑαυτοῦ πτύειν.
Οὕτως ἦν ἐκστραφεῖς· καὶ ὁ οὕτως ἐλεεινὸς τῆ
εὐχῆ τοῦ δικαίου παραχρήμα ἴαθη. Εἰς τοὺς περὶ τὸ
Λαζάριον τόπους νέμουσα πρόβατα γραῦς ἀπώλεσεν
ἕν, νεωτέρων τῶν κατὰ τὸν τόπον τοῦτο κλεψάντων.
Κλαίουσα οὖν ἡ γραῦς προσῆλθεν τούτῳ τῷ ἐνθάδε
ἀνδρὶ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· Δεῖξόν μοι τὸν τόπον ἔνθα
τοῦτο ἀπώλεσας. Ἀπαιούσης οὖν αὐτῆς ἐπὶ τὸ Λα-
ζάριον, ἠκολούθει ὁ μέγας. Καὶ γενόμενος κατὰ
τὸν τόπον, στάς προσηύξατο. Οἱ οὖν κλέψαντες
τοῦτο πρόβατον, ἔσφαξαν, καὶ τὰ κρέα ἐν τῇ ἀμ-
πέλῳ κατέκρυψαν. Ἐν τῷ οὖν τὸν ὄσιον ἄνδρα προσ-
Β εὐχεσθαι μηδενὸς τῶν αἰτίων ὁμολογούντων, τῆς
χάριτος ἐνεργούσης, κόρας ποθὲν ἐλθόν, καὶ ἐπιστάς
τῇ κλυπῇ, λαβὼν κοπάδιον ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἀπέπη-
τη. Προσεσχηκῶς οὖν τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος, μικρὸν
προελθὼν εὗρεν τὸ θύμα, καὶ τοὺς κλέψαντας τοῦτο.
Εἶθ' οὕτως προσπεσόντες αὐτῷ οἱ κλέψαντες τοῦτο
νεώτεροι, καὶ τὴν αἰτίαν ὁμολογήσαντες, ἀπητήθη-
σαν τὸ ἄξιον τίμημα, καὶ οὕτως ἐσωφρονίσθησαν,
τοῦ μηκέτι τὰ τοιαῦτα τολμᾶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΔ'.

Περὶ Ἀδολίου.

Ἐγνων πάλιν τινὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὀνόματι
Ἀδολίον, Ταρσέα τὸ γένος. Οὗτος παραγενόμενος ἐν
τοῖς Ἱεροσόλυμοις λίαν τὴν δριππον τῆς ἀρετῆς
ώδευσεν ὄδῳ, οὐχ ἦν ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ὠδεύσαμεν,
ἀλλὰ ξένην τινὰ καὶ καινὴν ἑαυτῷ ἀνατεμῶν ὑπὲρ
ἀνθρωπῶν πολιτείαν ἤσκησεν ἐν αὐτῇ ὡς καὶ αὐ-
τοῦς τοὺς δαίμονας πονηροῦς φρίζοντας αὐτοῦ τῷ
C αὐστηρῶν τῆς ἀρίστης πολιτείας μὴ τολμᾶν αὐτῷ
προσεγγίσει. Δι' ὑπερβολὴν γὰρ ἡγχερατείας καὶ
ἀγρυπνίας φάντασμα εἶναι ὑπενοήθη. Ἐν μὲν γὰρ
πάσῃ τῇ τεσσαρακοστῇ ἡσθιεν διὰ πέντε, καὶ τοῦτο
ἐν μέτρῳ· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον ἡσθιεν τρίτον. Τὸ δὲ
μέγα καὶ παράδοξον τοῦτο ἦν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς·
οὗτος τρεφόμενος ἀπ' ἐσπέρας μέχρις ὅτε τῇ ἑωθινή
ῶρα πάλιν ἡ ἀδελφότης ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνήγατο.
Οὗτος ὁ ἀθλητῆς ἐστὼς ἐν τῷ Ἑλαιῶνι εἰς τὸν τῆς
ἀναλήψεως βουνόν, ὅθεν ἀνελήφθη ὁ Ἰησοῦς, ἐστῶς,
καὶ ψάλλων, καὶ προσευχόμενος διετέλει. Καὶ τοῦτο
ἐποίει ἐν παντὶ καιρῷ, εἴτε ἐνίφεν, εἴτε ἔβρεχεν, εἴτε
ἐπάχνιζεν, ἀσάλευτος ἔμενε. Καὶ πληρώσας τὸν συν-
θήθ τῶν εὐχῶν κανόνα, τὸ τηλικαῦτα τῷ ἐξυπνια-
στικῷ σφυρίῳ τὰς πάντων ἔκρουεν κέλλας, συνάγων
αὐτοῦς εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους πρὸς ὀρθρινὴν
D δοξολογίαν, καθ' ἑκάστην κέλλαν συμψάλλων αὐτοῖς
ἐν ἡ δεῦτερον ἀντίφωνον, καὶ συνεχόμενος οὕτως
ἀπῆει πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ κελλῖον. Ὡς δὲ ἐπὶ τῆς ἀλη-
θείας ἐπίσταται αὐτὸς πολλάκις τῶν ἀδελφῶν αὐτὸν
ἀποδύοντων ἐν καιρῷ θέρους καὶ ἀποπιεζόντων τῶν
ἱματίων αὐτοῦ τὸν ἰδρώτα, ὡς ἀπὸ λουτροῦ οὕτως
ἀπέσταζον, ἄλλα δὲ περιβαλλόμενοι ἕως οὐ ταῦτα
ἐψύγοντο. Καὶ μέχρις τρίτης ὥρας διαναπαυσάμενος,
οὕτω πάλιν τὰς λοιπὰς ὥρας ἕως ἐσπέρας τῆς ψαλμ-
ωδῆς καὶ ταῖς προσευχαῖς προσεῖχεν. Αὕτη τοῖνον ἡ
ἀρετὴ τῆς ἀκρας ὑπομονῆς Ἀδολίου τῆς πέτρας τῆς
στερεᾶς, ὃς ἐγένετο τὸ γένος Ταρσεύς. Ἐντελειωθεὶς
δὲ μέχρι τέλους τοῖς ἄθλοις καρτερίας τὸν αἰώνιον
ὑπνον κοιμᾶται ἐν τοῖς Ἱεροσόλυμοις, καὶ θάπτεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΕ'.

Περὶ Ἀβραμίου.

Ἀβραμίος τις γέγονεν μοναχὸς ἀκριβῆς, τῷ γέ-

νει Αιγύπτιος, τραχύτατον και ἀγιώτατον βίον ζήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οὗτος ἐπλήγη τὴν φρένα ὑπὸ ἀκρας οἰήσεως· και ἐλθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διαμάχετο τοῖς πρεσβυτέρους, λέγων, ὅτι Καὶ ἐγὼ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθημι ταύτῃ τῇ νυκτὶ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, και ὀφείλετε δέξασθαι με ὡς πρεσβύτερον ἱερατεῦσιν μέλλοντα. Τοῦτον οἱ ἅγιοι Πατέρες διαχωρίσαντες τῆς ἐρήμου, και ἐπὶ τὸν παχύτερον και διαφορώτερον ἀγαγόντες βίον, ἀπεθεράπευσαν τῆς ὑπερηφανίας, και εἰς γνῶσιν αὐτὸν ἀγαγόντες τῆς οικείας ἀσθενείας, ἔδειξαν τοῦτον παιχθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, και ταῖς ἀγίαις αὐτῶν εὐχαῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν βίον ἀρετὴν ἀποκατέστησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ΄.

Περὶ Ἑλπίδιου.

Ἴδον δὲ και ἕτερον ἄνδρα ἀξιωμαθμόνευτον ἐν τοῖς κατὰ Ἱερικὴν σπηλαίους, τῶν κατ' ἀρχὰς τῶν Ἀμορβαίων γεγονότων, ἅπερ λελαξεύκεισαν φυγόντες ἡνίκα ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐξεπορθοῦντο, πρὸς τὸ ἐγκρυβθῆναι ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ ἄροστον τοῦ Λουκᾶ, Ἑλπίδιον τοῦνομα, Καππαδόκη τῷ γένει, εἰς ὑστερον πρεσβυτερίου ἡξιώμενον τοῦ μοναστηρίου ἐκεῖσε γινόμενον ὑπὸ τοῦ χωρεπισκόπου Τιμοθέου τῆς Καππαδοκίας, ἀνδρὸς ἱκανωτάτου. Οὗτος ἐλθὼν παρώκησεν ἐν ἐνὶ τῶν σπηλαίων, ὃς ποσαύτην ἐγκράτειαν ἀσκήσεως ἐνεδείξατο, ὡς καλύψαι τοὺς πάντας. Ζήσας γὰρ εἰκοσι και πέντε ἔτη, τὰ σάββατα και τὰς Κυριακάς μετελάμβανε μόνον. Τὰς δὲ νύκτας πάσας ἐστῶς ἐψάλλε· καθάπερ βασιλεὺς τῶν μελισσῶν, ἐν μέσῳ τῆς ἀδελφότητος οἰκήσας, τὸ ἄροστον ἐπόλισε, και ἦν ἰδεῖν ἐκεῖ λοιπὸν παρ' ἐκάστῳ διαφόρου τῆς ἀσκήσεως πολιτείας. Τοῦτον ποτε τὸν Ἑλπίδιον τὸν ὄντως τῇ ἐλπίδι χαιρόντα, και διὰ τὸν Χριστὸν τῇ θλίψει ὑπομένοντα, ψάλλοντα ἐν νυκτὶ, συμπυλλόντων ἡμῶν αὐτῷ, σκορπίος ἐπληξεν· ὃς πετῆσας αὐτὸν, οὐδὲ μετέστη τῆς τοῦ σχήματος στάσεως, τοσοῦτον τῇ ὑπομονῇ ἀλογήσας τῆς κατὰ τὸν σκορπίον ὀδύνης. Μιᾶς δὲ πάλιν τῶν ἡμερῶν ἀδελφοῦ τινος κόμμα κατέχοντος κλήματος, τοῦτο λαθὼν ὁ μακάριος ἐν τῷ καθίσθαι παρὰ τὴν ὄχταν τοῦ ἄροστον, ἔχωσεν ὡς φυτεύων, καιπερ ἐν οὐ καιρῷ θείῳ. Τοσοῦτον δὲ ἠύξθη και γέγονεν ἀμπελος, ὡστε σκεπάσειν πᾶσαν τὴν Ἑκκλησίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΖ΄.

Βίος Αἰνεσίου τοῦ ἀββά.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ συνετελειώθη και ὁ ἀοιδιμος δούλος τοῦ Θεοῦ Αἰνεσίος, ἀνὴρ τις ἀξιώλογος, και τῇ ἀσκήσει διαπρέψας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΗ΄.

Βίος Εὐσταθίου τοῦ ἀββά.

Και Εὐστάθιος ἀδελφὸς τούτου ὁμοτίμος, και τοὺς ἀθλοὺς τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ἐξανύσας προθύμως.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ὁ μακάριος Ἑλπίδιος ἦλασεν ἀπαθείας, ταριχεύσας τὸ σῶμα, ὡς ὄλον διαφαίνεσθαι αὐτοῦ τῶν ὀστέων τὸ πῆγμα. Φέρεται δὲ και τοῦτο ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ διηγήμασιν παρὰ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν, ὅτι ἐν ὄλοις εἰκοσι πέντε ἔτεσιν οὐδέποτε ἐπὶ δύνιν ἐστράφη, και τοῖς γὰρ τοῦ σπηλαίου τῆς θύρας εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἄροστον ἐπιχειμένης, οὐδὲ μετ' ἐξωρίαν τὸν ἦλιον ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦτο γινόμενον ἰδεν ποτὲ κατὰ δύνιν κλίναντα, οὐδὲ τοὺς κατὰ δυσμᾶς ἀνατέλλοντας ἀστέρας ποτὲ θεῖασατο ἐν τοῖς εἰκοσιπέντε ἔτεσιν. Οὗτος ὁ μέγας

ἀθλητῆς τῆς ὑπομονῆς ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπηλαίον, οὐ κατῆλθεν ἐκ τοῦ ἄροστον μέχρις οὗτο ἐτάφη. Ταῦτα τὰ οὐράνια ἔγχειρήματα τοῦ σφραγιζομένου και ἀηττήτου παλαιστοῦ Ἑλπίδιου τοῦ νῦν ἐν παραδείῳ διατιωμένου μετὰ τῶν αὐτοῦ ὁμοίων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΘ΄.

Περὶ Σισινρίου.

Τούτου τοῦ ἀθανάτου Ἑλπίδιου μαθητῆς γέγονεν Σισίνριος ὀνόματι, ἐξ οἰκετικῆς μὲν ὁρμώμενος τύχης, ἐλευθερός δὲ κατὰ τὴν πίστιν, τῷ γένει Καππαδόκης. Δεῖ γὰρ και τὰ γένη σημαίνειν πρὸς δόξαν τοῦ ἐξευγενίζοντος ἡμᾶς Χριστοῦ, και εἰς τὴν μακαρίαν και ἀληθινὴν ἀπάγοντος ἡμᾶς εὐγένειαν εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Χρονίως τοῖνον παρὰ τῷ μακαρίῳ Ἑλπίδιῳ ὁ διάπυρος ἑραστής τῶν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῶν Σισίνριος ἔκτον ἡ και ἑβδομον ἔτος, και ἐκμεμαθηκὼς τοῦ ἀνδρὸς τὰς ἀρετὰς, και τὸ καρτερόν τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων, εἰς ὑστερον οὗτος μνήματι ἑαυτὸν ἐγκαθεῖρξεν. Ἐπὶ τρία ἔτη σταθεῖς ἐν τῷ μνήματι, ἐν προσευχαῖς διατέλει, μὴ νύκτωρ, μὴ μεθ' ἡμέραν, μὴ καθίσας, μὴ ἀναπεσὼν, μὴ βαδίσας ἔξω. Οὗτος κατηξιώθη χαρίσματα κατὰ δαιμόνων. Νυνὶ δὲ ἐπανελθὼν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἡξιώθη πρεσβυτερίου, συναγαγὼν ἀδελφότητα ἀνδρῶν τε και γυναικῶν, τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἀπαθείας, διὰ τῆς σεμνῆς πολιτείας, και τὸ ἑαυτοῦ ἄρβεν τῆς ἐπιθυμίας ἐλάσας, και τὸ τῶν γυναικῶν θῆλυ τῇ ἐγκρατεῖᾳ φμιώσας, ὡς πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρσεν και θῆλυ. Ἔστιν δὲ και φιλόθεος καθ' ὑπερβολὴν, καιπερ ὦν ἀκτῆμων, εἰς ἔλαχον τῶν ἀμεταδότων πλουσιῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙ΄.

Περὶ Γαδδανᾶ.

Ἐγνων ἐγὼ γέροντά τινα Παλαιστίνου Γαδδανᾶ ὀνόματι· ὃς τὸν ἄστεγον ἐξῆσε βίον τὸν πάντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰορδάνην τόπους. Τούτῳ ποτὲ τῷ μακαρίῳ ἐρημίτῃ Ἰουδαῖοι κατὰ ζῆλον ἐπιθέμενοι ἐν τοῖς περὶ τὴν Νεκράν θάλασσαν τόπους. Ἐξίφος γυμνώσαντες κατ' αὐτοῦ ἐπῆλθον αὐτῷ. Συνέθη δὲ θαῦμα τοιοῦτον γενέσθαι· Ἐν τῷ τὸ ξίφος ἐπάραται, και βουληθῆναι σπάσαι κατὰ τοῦ Γαδδανᾶ τὸν δλεθρον, ἀπεξηράνθη ἡ χεὶρ τοῦ τὸ ξίφος κατέχοντος· και τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ ἀναισθητικῶς κατέπεσεν. Αὕτη ἡ παρὰ Θεοῦ βοήθεια σύμμαχος γέγονεν τοῦ ἁγίου Γαδδανᾶ, και αὕτη ἡ ἀρετὴ τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς ἐως ἔξω τοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΑ΄.

Περὶ Ἡλίας.

Ἡλίας πάλιν ὀνόματι μονάζων εὐδοκιμώτατος ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις ἐν σπηλαίῳ κατῆκει, σεμνοτάτου και ἐνθέμου βίου ὑπάρχων, τῇ ἐγκρατεῖᾳ και τῇ εὐχῇ προσανεῖχεν, φιλοφρόνως πάντας ξενοδοχῶν τοὺς παραγινομένους. Μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν ἀδελφῶν αὐτῷ ἐπεληλυθότων πλειόνων (ἦν γὰρ πάροδος δι' αὐτοῦ) ἐλείφθη ἄρτων· και διομνύμενος ἔπεισεν ἡμᾶς, ὅτι Παρ' ὀλίγον ἐλιποθύμησα ἐπὶ τῇ σπάνει τῶν τροφῶν. Εἰσελθὼν οὖν ἐν τῷ κελλίῳ πάνυ περίλυπος τὸ πῶς εἰς τοὺς παραγενομένους πρὸς με τὸ τῆς ἀγάπης μέτρον ἀποπληρώσω, εὔρον τρεῖς ἄρτους· μεγάλους νεαροὺς κειμένους, οὓς λαθῶν χαιρῶν παρέθηκα. Καὶ φαγόντων εἰς κόρον εἰκοσι ἀνδρῶν ἐπερίσσευσεν ὁ εἰς ἄρτος. Ἄρα οὖν τοῦτον ἐγὼ ἐχρησάμην ἐπὶ ἡμέρας εἰκοσι πέντε. Αὕτη ἡ χάρις μετὰ τοῦ φιλοξένου γέγονεν Ἡλίας, οὗ αἱ ἀμοιβαὶ τῶν πόνων παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ Δεσπότῃ εὐτερπεῖζόμεναι ἐπέρχουσιν.

et magis indifferentem, curarunt eum a superbia, A deducentes eum ad cognitionem suæ imbecillitatis, illud a dæmone superbæ, et sanetis precibus suis in pristinam vitæ sanctitatem restituerunt.

CAPUT CVI.

Vita abbatis Elpidii.

In Amorrhæorum speluncis quæ sunt in Jericho, quas olim construxerant fugientes Jesum Nave, qui tunc populabatur alienigenas, in monte Luca fuit quidam Elpidius, Cappadox genere, postea autem dignatus presbyteratu monasterii quod illic est, factus a Timotheo chorepiscopo Cappadociæ, viro sufficientissimo. Is habitavit in quadam spelunca, et tantam in exercitatione ostendit continentiam, ut omnes obacuraret. Vixit enim viginti quinque annos, B vescens solum Sabbatis et Dominicis; stans autem totas noctes cantabat. Quem sicut apes regem suum, ita innumera multitudo fratrum secuta, illum montem ædificavit: licebatque illic videre apud unumquemque diversos modos vitæ exercitationis. Hunc aliquando Elpidium, et vere Elpidium, qui revera spe gaudebat, et propter Christum sustinebat afflictionem, noctu psallentem nobis una cum eo psallentibus, pupugit scorpium: quem cum calcasset stans, non mutavit habitum corporis; tanta tolerantia nullum duxit rationem doloris quem inussit scorpium. Porro autem cum quodam die quidam frater teneret frustum sarmenti (154), id accepit sanctus dum sederet in margine montis, et infodit tanquam plantans, etsi non esset tempus; usque adeo autem crevit, C et tam ampla vitis evasit, ut tegetet totam ecclesiam.

CAPUT CVII.

Vita abbatis Ænesii.

Cum hoc sancto Dei athleta una etiam fuit consummatus inclytus Dei servus Ænesius, vir magnæ existimationis, et qui fuit insignis in exercitatione.

CAPUT CVIII.

Vita abbatis Eustathii (155).

Et ejus frater Eustathius ei honore æqualis, promptoque et alacri animo exercens vitæ certamina.

Eo autem processit beatus Elpidius impatibilitate corpus macerans, ut tota ejus (156) ossium structura perspicue pateret. Fertur autem hoc quoque in ejus virtutis narrationibus a studiosis ejus discipulis, quod totis viginti quinque annis non fuit conversus ad Occidentem; etsi speluncæ ostium esset positum in montis cacumine. Neque post horam sextam solem qui imminebat capiti, vidit unquam inclinantem ad Occidentem; neque stellas quæ in occasu oriuntur vidit viginti annis. Hic magnus athleta patientiæ, ex quo ingressus est speluncam, non descendit de monte donec fuit sepultus. Hæc sunt cœlestia facinora coronati et invicti athletæ Elpidii, qui nunc cum sui similibus degit in paradiso.

CAPUT CIX.

Vita abbatis Sisinnii.

Hujus discipulus Sisinnius nomine, qui prodit quidem ex servili fortuna; fide autem liber, genere Cappadox. Oportet enim genera quoque significare ad gloriam Christi qui nos reddit claros genere, nosque deducit ad beatam et veram nobilitatem, nempe regnum cœlorum. Hic cum fuisset longo tempore apud beatum Elpidium acris athleta virtutum exercitationis, ut qui sex vel septem annis didicisset viri virtutes, et fortitudinem laborum in exercitatione, is postea seipsum inclusit monumento. In eo autem constitutus tres annos, perseveravit in orationibus, non noctu, non interdiu sedens, non accumbens, non foras egrediens. Is assecutus est gratiam adversus dæmones. Nunc autem reversus in patriam, dignus est habitus presbyteratu; ab eo collecta fraternitate virorum et mulierum, dato testimonio impatibilitatis per honestam vitæ institutionem, et mascula expulsa a cupiditate, et feminarum mollitie constricta continentia, adeo ut impleatur quod scriptum est: In Christo Jesu non est masculus et femina; non est servus, nec liber (*Galat. 1*). Est autem etiam insigniter hospitalis, etsi carcat possessionibus, in vituperium divitum qui minime impertuntur.

CAPUT CX.

Vita abbatis Gaddana (157).

Novi ego senem quemdam Palæstinum genere, Gaddanam nomine, qui toto vitæ suæ tempore vixit absque tecto, vixit autem circa Jordanem. Hunc beatum cremitam, cum Judæi moti æmulatione, in locis quæ sunt circa mare Mortuum adorti, stricto gladio invasissent, accidit ut tale fieret miraculum. Dum ense extolleret, et vellet Gaddanæ offerre interitum, exsiccata est manus ejus qui ense tenebat, isque illi ita cecidit ut non sentiret. Hoc auxilium a Deo latum est beato Gaddana, et hæc victus beati viri usque ad finem vitæ.

CAPUT CXI.

Vita abbatis Eliæ.

Rursus quidam Elias monachus probatissimus, in iisdem locis habitabat in spelunca; et cum esset vitæ honestissimæ et in primis religiosæ, vacabat continentiæ et orationi, omnes advenientes benigne excipiens. Quodam ergo die cum complures fratres ad eum accessissent, erat enim illac eis transeundum, ei panes defecerunt; juransque nobis affirmabat dicens: Propemodum sum exanimatus ob cibi penuriam. Ingressus ergo cellam mœrore animi confectus, quod nescirem quemadmodum in eos qui adventarant, implerem pro viribus mensuram charitatis, inveni tres recentes panes illic positos, quos lætus accepi et apposui. Cum autem viginti viri comedissent ad satietatem, superfuit unus panis. Eum autem cum sustulissem, usus sum eo vixiginti quinque diebus. Hæc domini gratia facta est cum hospitali Elia, cujus laborum remunerationes paratæ sunt apud benignum Dominum.

CAPUT CXII.

De Sabbatio.

Quidam sæcularis Sabbatius nomine, Jerichuntinus genere, cum haberet uxorem, propter Dei timorem adeo amavit monachos, ut ipse obiret cellas et omnem solitudinem noctibus, et in unoquoque monasterio foris poneret unum modium dactylorum, et oleum quod satis esset, propterea quod panem non vescantur qui in Jordane sunt exercitatores. Huic Moachorum exceptori (158), et commodæ mensæ pro continentibus structori, cum is quodam die tulisset sanctis quæ exercitationi erant necessaria, maligni amulatione leo occurrit, inimico monachorum excitante immanem feram adversus ministrum monachorum, studente et illos privare refectione, et hunc suo proposito. Et cum fera eum comprehendisset a lapide unius ex monachis, suis unguibus eum protrusit et everit. Sed qui docuit in Daniele leones jejunare, prohibuit ne eum qui servabat præcepta devoraret leo, etsi valde esuriret. Quo factum est ut accepto senis asino recederet; qui enim huic vitam donaverat, feræ quoque famem sedavit.

CAPUT CXIII.

De Philoromo (159) presbytero.

Religiosissimum presbyterum Deique amantissimum Philoromum in Galatia convenimus, et cum eo longo tempore versati sumus, qui fuit vir exercitissimus. Is ortus quidem est ex matre serva, patre vero libero. Tantam autem virtutum nobilitatem ostendit in vitæ Christianæ institutione, ut etiam ipsi qui sunt in genere insuperabiles, ejus vitam angelis æqualem revererentur, et efficacem virtutem exercitationis. Is mundo renuntiavit in diebus Juliani execrandi imperatoris, et libere cum hoc impio est locutus generosus Christi athleta Philoromus, quem jussit radi, et a pueri validissime verberari (160). Is vero rem fortiter et toleranter tulit, et ei egit gratias, ut ipse nobis narravit. Hunc præclarum virum in principio adortum est bellum fornicationis et gulæ, ut dicebat, quem morbum tyrannidem (161) exercens ita superavit, ac si immensum incendium multa aqua exstingueret: summa cura continentiae ferrum gestando, et se concludendo, et abstinendo a cibis et pane triticeo, et ut semel dicam, ab omnibus coctis, et in his se fortiter gerendo ac tolerando annis octodecim. Qui cum id vicerit, potuit hymnum victoriæ canere, sic dicens: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, et non lætificasti inimicos meos supra me (*Psal. xxi*). Ille a spiritu fornicationis varie oppugnatus, perseveravit quadraginta annos in monasterio. Is autem narrabat, dicens: Triginta et duos annos nullum fructum tetigi. Cum autem, inquit, timiditas me summe oppugnasset, adeo ut vel interdum pertimescerem, me inclusi sex annos in monimento; et ea ratione evasi superior, ex impatibilitate bellum gerens cum spiritu, qui mihi hanc imponebat beatum Basilius episcopus, qui delectabatur ejus austeritate, constantia, et in opere diligentia.

A qui adhuc in hodiernum diem a calamo et charta non recessit, cum sit natus annum octogesimum. Dixit hic beatus: Ex quo sum initiatus et regeneratus ex Spiritu et aqua, usque in hodiernum diem, alienum panem gratis non comedi, sed eum qui ex propriis laboribus paratur: et coram Deo loquens (162) nobis persuadebat se ducentos quinquaginta solidos ex opere manuum suarum dedisse iis qui erant manci ac mutili, neque ulli unquam fecisse injuriam. Is pedestri itinere venit Romam usque ad orandum in martyrio sanctorum Petri et Pauli: pervenit autem etiam usque ad Alexandriam, cum vovisset, in martyrio venerandi athletæ Marci. Dignus autem, inquit, sum habitus, qui voti gratia bis propriis pedibus venirem Jerosolyma ad honoranda loca sancta, et ipse mihi suppeditavi impensas. Dicebat autem nobis, ut utilitatem ex eo caperemus: Non memini me unquam animo a Deo meo recessisse. Hujus beati Philoromi talia sunt certamina, et in his est invicta victoria, et beatorum laborum ei redditur fons, corona gloriæ immarcescibilis.

CAPUT CXIV.

Vita beati Severiani (165) et ejus uxoris.

In Ancyra Galatiæ, in ipso loco contigit mihi alloqui quemdam Severianum ex comitibus una cum ejus conjugē Bosphoria, nec eorum magnam habui experientiam. Ille quidem multa spe bona repleti sunt, et suos frustrantur filios, revera in futura intuentes. Suorum enim prædiorum reditus consumunt in egenos, habentes quatuor filios, et duas filias, quibus nullam possessionem (164) dederunt, præterquam iis quæ nupserant. Dicebant autem reliquis suis filiis: Post nostrum decessum omnia sunt vestra; quandiu autem sumus superstites, nos possessionum nostrarum fructus colligemus, eos distribuentes ecclesiis, et monasteriis, et xenodochiis, et omnibus egentibus, quorum preces et vobis et nobis et filiis pro hac temporaria et laboriosa vitam æternam comparabunt (*Eccli. xxi, 6*). In quibus hoc quoque est eorum virtutis egregiæ. Cum esset magna fames, et quæ omnium hominum pervadebat viscera, illi tunc eas quæ tunc erant hæreses traduxerunt ad rectam opinionem. Nam cum in multis prædiis horrea sua aperuissent, ea præbebant in alimentum pauperum; adeo ut ex hac inexplicabili eorum benignitate in unam rectæ fidei consonantiam convenerint qui erant hæreticæ opinionis, Deo gratias agentes ob simplicem eorum fidem, et immensam beneficentiam. Alia autem exercitatio eorum erat admirabilis vestis eorum habitus erat maxime venerandus et parvus; eratque in eis magna et quæ dici nequit victus tenuitas; erant valde modici sumptus, alimentorum frugalitate contenti quantum vita requirebat; pietatem in Deum mirandum in modum exercentes; in agris degentes plurimo tempore, semper fugientes civitate, et vitia quæ ex eis oriuntur, ne ex jucunda cum turba conversatione tumultus civiles attraherent, et exciderent a Dei proposito. Propter hæc omnia horum beatorum rectæ vitæ facinora, hinc jam

ΚΕΦΑΛ. ΠΙΒ'.

Περὶ Σαβδαίου.

Σαβδάτιος ὀνόματι κοσμικὸς, τῷ γένει Ἰεριχοῦντιος, γυναίκα ἔχων, διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον τοσοῦτον ἐγένετο φιλομονάζων, ὡς κυκλεύειν τοῦτον ἀνὰ τὰς κάλλας, καὶ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐν ταῖς νυξίν. Καὶ καθ' ἑκάστην μονὴν λάθρα ἔξω τιθέσθαι φοινίκων μύδιον ἓνα, καὶ λαγάνων τὸ αὐταρχες, διὰ τὸ μὴ ἐσθλεῖν ἄρτον τοὺς ἀσκητὰς κατὰ τὸν Ἰορδάνην. Τούτῳ δὲ τῷ δεξιωτῇ τῶν μοναχῶν, καὶ εὐτραπέζῳ τῶν ἔγκρατῶν, μὲν τῶν ἡμερῶν ἀποκομίσαντι τοῖς ἀγίοις τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπιτήδεια, ζήλῳ τοῦ πονηροῦ τούτῳ λέων ὑπήντησεν, τοῦ ἐχθροῦ τῶν μοναχῶν τὸν ἀνήμερον θῆρα κατὰ τοῦ διακόνου αὐτῶν ἐξεγείραντος, στερησαὶ σπουδάζοντος κἀκείνους τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τοῦτον τῆς προθέσεως. Καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ὁ θῆρ ἀπὸ σημείου ἐνδὸς τῶν μοναχῶν, τῇ ἰδίᾳ δρακί ὤσεν αὐτὸν, καὶ κατέστρεψεν. Ἄλλ' ὁ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ διδάξας νηστεύειν τοὺς λέοντας, καὶ τοῦτον τῆς τοῦ ριλεντόλου θοήνης ἐκώλυσεν σφοδρῶς πεινῶντα τὸν λέοντα. Ἐξ ὧν τὸν θῶνον τοῦ γέροντος λαβὼν ἀνεχώρησεν. Ὁ γὰρ τούτῳ τὴν ζωὴν χαρισάμενος, καὶ τοῦ θηρὸς τὴν τεῖναν παρεμυθήσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΠΙΓ'.

Περὶ Φιλωρώμου.

Περιετύχονεν ἐν Γαλατίᾳ καὶ συνεχρονίσασμεν μακρῷ χρόνῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ πρεσβυτέρῳ Φιλωρώμῳ, ἀνδρὶ ἀσκητικωτάτῳ καὶ καρτερικωτάτῳ. Ὁς ὄρητο μὲν ἐξ οἰκείδους μητρὸς ἐλευθέρου δὲ πατρὸς. Τοσαύτην δὲ εὐγένειαν ἐνάρετον εἰς τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν ἐνεδείξατο πολιτεῖαν, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνιχίτους ἐν γένει αἰδεῖσθαι αὐτοῦ τὴν ἰσάγγελον ζωὴν, καὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως ἐνεργὸν ἀρετὴν. Οὗτος ἀπετάξατο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουλιανοῦ τοῦ δυσωνύμου βασιλέως, καὶ μετὰ παρρησίας διελέχθη τούτῳ τῷ δυσσεβεῖ ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς ὁ Φιλωρόμος· ὃν ξυρισθῆναι ἐκέλευσεν, καὶ ὑπὸ παιδαρίων ἐντονώτατα κοσισθῆναι. Ὁς ἔγκαρτερήσας τῷ πράγματι, καὶ χάριτας αὐτῷ ὡμολόγησεν, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο. Τούτῳ ἐπέθετο τῷ γενναίῳ ἐν προοιμίῳ ὁ τῆς πορνείας πόλεμος καὶ τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἔλεγεν· ὃς τυρανῆσαν τὸ πάθος ἐξήλασεν· καθάπερ πυρκαϊὰν ἀμετρον ὕδατι λάβρῳ κατασβέσας ἀκρας ἐγκρατείας ὄρω, σιδηροφορίᾳ τε, καὶ ἐγκλεισμῷ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων καὶ στείνου ἄρτου, καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντων τῶν ἐφομέων διὰ πυρὸς, διακαρτερήσας ἐν τούτοις ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτεσιν. Ὅστις ταῦτα ὑπερνικήσας· τὰ ἄτακτα πάθη, ἦσεν τὸν ἐπινικίον ὕμνον τῷ Χριστῷ· Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με, καὶ οὐκ εὐφράνας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐπ' ἐμέ. Οὗτος ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας διαφόρως πολεμηθεὶς ἐνεκαρτέρησεν ἐν ἐνὶ μοναστηρίῳ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἀφηγεῖτο δὲ οὗτος, ὅτι Ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο ἔτη οὐδεμιὰς ὀπώρας ἠψάμην. Δειλιάς δὲ ποτὲ με, φησὶ, πολεμησάσης εἰς ἄκρον, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐκφοβὸν γίνεσθαι, πρὸς τὸ τυτῆς περιγενέσθαι, μνήματι ἑαυτὸν καθεῖρξεν ἐπὶ ἔτη ἑξ. Καὶ ταύτης περιγενέτο τὸν ἐξ ἐπαφῆς πόλεμον πολεμήσας μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ τὴν δειλίαν τούτῳ ἐπάγοντος. Τούτου τοῦ ἀοιδίμου πάνυ ἐκῆδετο ὁ μακάριος Βα-

Α σίλειος ἐπίσκοπος, ἠδόμενος αὐτοῦ τῇ αὐστηρίᾳ, καὶ τῇ στυφότητι, καὶ προσεχίᾳ τοῦ ἔργου· ὃς εἰσέτι καὶ νῦν τοῦ καλάμου καὶ τῆς τετραβόου τοῦ γράφειν οὐκ ἐνεχώρησεν, ὀδοηχοστόν που ἄγων ἔτος τῆς ἡλικίας. Οὗτος ἐφησεν ὁ μακάριος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐμυσταγωγῆθη καὶ ἀνεγεννήθη ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας, ἄρτον ἀλλότριον δωρεὰν οὐ βέβρωκεν παρά τινι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων πόνων, καὶ ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔπεισεν, ὅτι διακόσια πεντήκοντα νομίσματα ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ λελωθῆμένοις δέδωκεν, ἀδικήσας οὐδένα οὐδέποτε. Ὁς περὶ τῇ πορείᾳ καὶ μέχρις αὐτῆς Ῥώμης ἀπῆλθεν, εὐξόμενος εἰς τὸ ἀγιώτατον μαρτύριον τῶν μακάρων καὶ ἱερῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐφθασε δὲ καὶ μέχρις Ἀλεξανδρείας, εὐξόμενος εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ τιμίου ἀθλητοῦ Μάρκου. Κατηξιώθη δὲ, ἐφη, χάριν εὐχῆς, καὶ δευτέρον ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων τόπων ἰδίους ἀπελθὼν ποσιν, καὶ ἀναλώμασιν ἑαυτῷ ἐπαρκέσας. Ἐλεγεν δὲ ἡμῖν οὗτος αὐτὸς χάριν τοῦ ἡμᾶς ὠφελῆσθαι, ὅτι Οὐ μέμνημαι ποτε ἀποστὰς κατὰ νοῦν τοῦ Θεοῦ μου. Ταῦτα τὰ ἄθλα τοῦ μακαρίου Φιλωρώμου, καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀήττητος νίκη· καὶ αὐτῷ ἀποδίδεται τῶν μακαρίων πόνων τὸ πέρασ, ὁ ἀμαράντινος τῆς δόξης στέφανος.

ΚΕΦΑΛ. ΠΙΔ'.

Περὶ Σευηριανοῦ.

Ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, περιετύχον Σευηριανῷ τινι λαμπροτάτῳ ἀπὸ κομητῶν ἄμα τῇ τούτου ἐλευθέρῳ Βοσπορίᾳ· ὧν καὶ μικρὰν πείραν ἔσχον· οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐλπίδων χρησίων ἐπληρώθησαν, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν παραλογίσασθαι, ἔργῳ τὰ μέλλοντα βλέποντες. Τὰς γὰρ προσόδους τῶν χωρίων ἀναλίσκουσιν εἰς τοὺς δεομένους, ἔχοντες τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας, οἷς οὐδὲ κτήμα ἐδίδοσαν, παρεκτός τῶν γαμηθειῶν· λέγοντες τοῖς λοιποῖς τῶν τέκνων, ὅτι Μετὰ μὲν ἡμετέρῳ ἀποβίωσιν πάντα ἐστὶν ὑμέτερα, ἐν ᾧ δὲ περιέσμεν, τοὺς καρποὺς τῶν κτημάτων ἡμεῖς κομισόμεθα διανέμοντες ἐκκλησιαίς, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενοδοχείοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις· ὧν αἱ εὐχαὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν, ὧ τέκνα, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀντὶ τῆς προσκαιροῦ ταύτης καὶ ἐπιπόνου παρέξουσι. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτοῖς ἐνάρετον ὑπῆρξεν· λιμοῦ γενομένου μεγάλου, καὶ κατὰ σπλάγγνων χωροῦντος πάντων ἀνθρώπων, τότε ἐκείνοι τὰς αἰρέσεις τὰς ἐκεῖσε εἰς ὀρθοδοξίαν μετήνεγκαν. Ἐν πολλοῖς γὰρ χωρίοις τοὺς σιτοβολῶνας ἑαυτῶν ἀνολίξαντες παρέθησαν εἰς διατροφήν τοῖς πεινῶσιν. Ὡς ἐκ τῆς τούτων ἀφάτου φιλανθρωπίας εἰς μίαν συμφωνίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως συνελθεῖν τὰς αἰρέσεις, δοξάζοντας τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ τούτων ἀπλήϊ πίστει καὶ ἀμέτρῳ εὐποιᾷ. Ἡ δὲ ἄλλη ἀσκησις τούτων θαυμασία, σῆμα σεμνότατον καθ' ὑπερβολὴν, λιτότης ἐσθῆτος καὶ εὐτέλειᾳ παρ' αὐτοῖς πολλῇ καὶ ἀνεκφραστός. Ὀλιγοδάπανοι σφόδρα λιτότι τροφῆς ἀποχρώμενοι ὄσον τὸ ζῆν ἀπαιτεῖ· ἐξασκοῦντες τὴν εἰς Θεὸν ἀσφροσύνην ὑπερφῶς· τὸ πλεῖστον τῶν χρόνων ἐν ἀγροῖς διαιτώμενοι, ἡδιστα μᾶλλον τῇ ἡσυχίᾳ προσομιλοῦντες· φεύγοντες ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐκ τούτων τικτομένης κακίας· μήποτε τῷ συνασμενιμῷ τῶν βχλων σπάσῃ τι τῶν

θορύβων τῶν πολιτικῶν, ἐκπίπτοντες τῆς ἐνθέου Α Βησαρίων ὀνόματι. Οὗτος κατελθὼν εἰς κώμην τινά, ἶδεν γυμνὸν πτωχὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ τεθνηκότα. Αὐτὸς δὲ ἕνα χιτῶνα φορῶν, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παράδοσιν, καὶ μικρὸν μαφόριον· οὐδὲν γὰρ ἐκέκτετο πλὴν τούτου τοῦ ἀναγκαίου σκεπάσματος. Ἐΐχεν δὲ καὶ μικρὸν εὐαγγέλιον ὑπὸ τὴν μάλην ἀεὶ, πρὸς ἐλεγχον ἑαυτοῦ τοῦ διαπαντός ὑπακούειν τῇ Δεσποτικῇ φωνῇ, ἢ μᾶλλον ἔργῳ κατορθωθέντα τὸν λόγον ἐπιφειρόμενος. Τοιαυτὴ γὰρ ὁ ἀνὴρ ὑπερβολῇ βίου χρησάμενος, ἀνεπαίσχυντος ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τὴν ἐπουράνιον ἐν νόμῳ διήνησεν πορείαν. Οὗτος οὖν ἑωρακῶς τὸ λείψανον, εὐφύως τὸ μαφόριον ἀποφορτωσάμενος, ἐναπέθετο τῷ τεθνηκότι. Καὶ πάλιν ὀλίγον βαδίσας, θεομένῳ γυμνῷ συνήτησεν· καὶ διακρινόμενος ἔστη καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος οὕτως· Πῶς ἐγὼ μὲν, ὁ δὲ θεν ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, ἱμάτιον περικίμαι, ὁ δὲ ἐμὸς ἀδελφὸς ψύχει καταπήγνυται; Εἰ τοίνυν ἐάσω τοῦτον λιποψυχῆσαι, θανάτου πάντως αἴτιος τῷ πλησίον γενήσομαι. Τί οὖν; ἀποδυσάμενος μερίσω, τὸν χιτῶνα κόψας, ἢ τὸ πᾶν τῷ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δώσω; Ἀλλὰ τί χρῆσιμον ἐμοὶ τε κάκεινῳ τὸ σχιζόμενον μέρος; Καὶ διακριθεὶς ἔφη· Μὴ βλάβη τις ἦ μιν, εἰ πλέον ποιήσωμεν τῆς ἐντολῆς; Τοιγαροῦν ὁ γενναῖος οὗτος ἀθλήσας, προθύμως καλεῖ τὸν πτωχὸν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ τοῦτον ἐνδεδυμένον ἀπολύσας, ἔστη γυμνός, ἑαυτὸν ταῖς χερσὶ περισκέπων, ὀκλάσας καὶ ὑποκαθήμενος, μόνον ἔχων τὸν πλουσιοποιὸν λόγον ὑπὸ τὴν μάλην. Κατ' οἰκονομίαν δὲ τούτου παριόντος ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἐπέγνων τὸν γέροντα, καὶ πρὸς τὸν ἐχόμενον σύμμαχον εἶπε· Βλέπε ἐκεῖ οὐκ ἔστιν ὁ γέρον ἀδδᾶ Βησαρίων; τοῦ δὲ φήσαντος, Ναί· καταβάς ἐκ τοῦ ζώου ταχέως, ἠρώτησεν τὸν ἄγιον, ὅτι Τίς σε ἐξέδυσεν; Ὁ δὲ τῇ δεξιᾷ προσενεγκῶν τὸ εὐαγγέλιον, Τοῦτο, φησὶν, ἐξέδυσέν με. Παραχρῆμα δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἱμάτιον ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἀποδυσάμενος, τὸν τέλειον στρατιωτὴν ἐνέδυσεν. Καὶ ἀπαθῶς φορέσας τὴν ὥ· μικρὰν ἐσθήτα τῶν μοναχῶν τοῦ κόσμου ἀνεχώρησεν ἀφανῆς, ταύτου τὴν πολιτείαν ἑωρακός, ἐκκλίων τὸν ἔλαιον, τὴν παρὰ τοῦ χρυπτοῦ τιμὴν ὁ κρυπτόμενος ἀναμείνων. Ὁ αὐτὸς οὗτος μετὰ τὸ κατωρθωκέναι πᾶσαν εὐαγγελικὴν ἐντολήν, μηδὲ ἔχων τοῦ κόσμου τούτου εἶτι κατὰ διάνοιαν, πρὸς ἐντελεστέρην τῆς θείας ἀποφάσεως ἐργασίαν, ἐν παρόδῳ πτωχὸν ἑωρακῶς, δρομαίως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπῆλθεν, ἔνθα στάς ὀλίγον, τόμον εὐαγγελίου διαπέπρακεν. Μεθ' ἡμέρας οὖν ὁ σὺν αὐτῷ μαθητῆς, ἀδδᾶ Δουλάς λεγόμενος, ἠρώτησεν τὸν γέροντα, λέγων, ὅτι· Τί γέγονεν τὸ μικρὸν βιβλίον, ἀδδᾶ; πρὸς ἃν ἡσύχως ὁ γέρον σεμνὸν καὶ χαριέστατον βῆμα λίαν ἐφθέγγετο, φάσκων οὕτως· Μὴ λυποῦ, ἀδελφέ· ἵνα γὰρ ἐκεῖ παρήρσιαν ἔχωμεν, αὐτὸν τὸν λόγον ἐπώλησα διὰ τὴν ὑπακοήν τὸν ἀεὶ λέγοντά μοι· Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. Εἰσὶν δὲ καὶ ἄλλαι πράξεις πάμπολλαι ἐνάρεται τοῦ μεγάλου τούτου Πατρός· μεθ' οὗ καὶ ἡμεῖς μέρος ἔχουν καταξιωθῶμεν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΕ'.

Περὶ τοῦ ἐλεήμονος μοναχοῦ.

Ὅμοίως ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εὐρήκαμεν μονάζοντα, χειροτονίαν μὲν πρεσβυτερίου μὴ καταδεξαμένῳ δέξασθαι, ἀπὸ στρατείας ἠγμένον ὀλίγου χρόνου. Ὅς εἰκοστὸν ἔτος ἄγων ἐν ἀσκήσει ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν· παραμένει μὲν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἀνδρὶ ἀγνώστῳ. Τοσοῦτον δὲ ἐστὶ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων, ὡς καὶ τὰς πόλεις περιεναίει, καὶ ἐλεεῖ τὸς δεομένους. Οὗτος οὐκ ἀμελεῖ οὐ φυλακῆς, οὐ νοσοκομείου, οὐ πτωχείου, οὐ πλουσίου, οὐ πένιτος, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπικουρεῖ· τοῖς μὲν πλουσίοις λόγους εὐσπλαγγχνίας παρέχων καὶ ἐλέους, ὡς ἀσπλάγγνοις καὶ ἀνελεήμοισιν· τῶν δὲ ἐνδῶν φροντίζων ἐκάστου τὰ πρὸς τὰς χρείας· τοὺς μαχομένους εἰρηνεύων, τοῖς γυμνοῖς χορηγῶν ἐνδύματα, τοῖς ἀσθενούσι τὰ ἀλεξιτήρια πρὸς θεράπειαν. Οἶα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι ἐν πάσῃς ταῖς πόλεσι ταῖς μεγάλαις, ἔστι καὶ ἐν αὐτῇ. Ἐν γὰρ τῇ στοῦ· τῆς ἐκκλησίας πλῆθος τῶν λωδῶν ἐστὶ κατακείμενον, ἐρανεζόμενον τὴν τροφὴν τὴν ἐφήμερον, τῶν μὲν ἀγάμων, τῶν δὲ γεγαμηκότων. Συνέθη οὖν μῖα τῶν ἡμερῶν ἐν νυκτὶ τίκτειν ἐνδὸς τούτων τὴν γυναῖκα ἐν τῇ στοῦ, καὶ τοῦτο ἐν χειμῶνι. Βούσης οὖν αὐτῆς, καὶ κεντουμένης ὑπὸ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης ὀδύνης, ἐπήκουσεν τῆς ὀλολυγῆς ὁ μακάριος οὗτος προσευχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ καταλείψας τὰς συνήθειας αὐτοῦ προσευχάς, ἐξεληθὼν ἐπίπε, καὶ μηδένα εὐρῶν τὸν ταύτῃ παραστησόμενον ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἐκείνῃ, αὐτὸς λατρίνης τόπον ἐπέσχεν, οὐ βδελυξάμενος τὸ μῦθος τὸ παρακολουθοῦν ταῖς τικτούσαις τῶν γυναικῶν, ἀναισθησίαν αὐτῷ χαρισμένης τῆς βαθυτάτης ταύτης ἐλεημοσύνης τῆς παρ' αὐτοῦ γεγεννημένης. Τούτου μὲν τοῦ φιλοχριστοῦ τὸ εἶδος τῶν ἱματίων, ὧν περιδέθηται, οὐκ ἔστιν ἄξιον ὀλοῦ. Τὸ δὲ βρώμα τῶν ἱματίων ἀμφήριστον· πυκτῶν ἐγκύψαι οὐ καρτερεῖ, τῆς φιλοανθρωπίας αὐτὸν ἀπελαυνούσης τῶν ἀναγνωσμάτων. Βιβλίον ἐάν τις αὐτῷ χαρισθῆται τῶν ἀδελφῶν, παραχρῆμα τοῦτο πιπράσκει, τοῖς ἐνδομένοις δὲ τὸ τίμημα διανέμων, ἐπιλέγων τοῦτο τοῖς ἐπισκήπτουσι, διὰ τί ταῦτα πωλεῖ, ὅτι Πόθεν ἔχω μου πεῖσαι τὸν διδάσκαλον, ὅτι τὴν τέχνην αὐτοῦ μεμάθηκα ἀκριβῶς, ἐάν μὴ αὐτῷ ἐκείνῳ καταχρήσωμαι εἰς τὸ τῆς τέχνης κατόρθωμα; Ὁ ἀθάνατος οὗτος ἐν ταύτῃ παραμείνας τῇ πράξει ἄχρι τῆς δευρο ἀειθαλῆς μνήμης ὄνομα πάση τῇ περιοίῳ ἐκείνῃ κατέλιπεν, αὐτὸς τὴν αἰώνιον χαρὰν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ καρπούμενος· ἀπολαμβάνων τῶν μακαρίων πόνων τὰ ἄξια ἔπαθλα· πεινῶντας θρέψας ἐνθάδε, καὶ γυμνοὺς περιδύλαια χαρισάμενος, νυκὶ παρὰ τῷ μισθᾷ ἀποδότη τῶν καλῶν ἔργων παντοδαπῆς τρυφῆς ἀπολαύων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Βίος τοῦ ἀδδᾶ Βησαρίωνος.

Ἐγένετο τις γέρον ἀκτήμων καὶ ἐλεήμων, ἀδδᾶ

Βησαρίων ὀνόματι. Οὗτος κατελθὼν εἰς κώμην τινά, ἶδεν γυμνὸν πτωχὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ τεθνηκότα. Αὐτὸς δὲ ἕνα χιτῶνα φορῶν, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παράδοσιν, καὶ μικρὸν μαφόριον· οὐδὲν γὰρ ἐκέκτετο πλὴν τούτου τοῦ ἀναγκαίου σκεπάσματος. Ἐΐχεν δὲ καὶ μικρὸν εὐαγγέλιον ὑπὸ τὴν μάλην ἀεὶ, πρὸς ἐλεγχον ἑαυτοῦ τοῦ διαπαντός ὑπακούειν τῇ Δεσποτικῇ φωνῇ, ἢ μᾶλλον ἔργῳ κατορθωθέντα τὸν λόγον ἐπιφειρόμενος. Τοιαυτὴ γὰρ ὁ ἀνὴρ ὑπερβολῇ βίου χρησάμενος, ἀνεπαίσχυντος ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τὴν ἐπουράνιον ἐν νόμῳ διήνησεν πορείαν. Οὗτος οὖν ἑωρακῶς τὸ λείψανον, εὐφύως τὸ μαφόριον ἀποφορτωσάμενος, ἐναπέθετο τῷ τεθνηκότι. Καὶ πάλιν ὀλίγον βαδίσας, θεομένῳ γυμνῷ συνήτησεν· καὶ διακρινόμενος ἔστη καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος οὕτως· Πῶς ἐγὼ μὲν, ὁ δὲ θεν ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, ἱμάτιον περικίμαι, ὁ δὲ ἐμὸς ἀδελφὸς ψύχει καταπήγνυται; Εἰ τοίνυν ἐάσω τοῦτον λιποψυχῆσαι, θανάτου πάντως αἴτιος τῷ πλησίον γενήσομαι. Τί οὖν; ἀποδυσάμενος μερίσω, τὸν χιτῶνα κόψας, ἢ τὸ πᾶν τῷ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δώσω; Ἀλλὰ τί χρῆσιμον ἐμοὶ τε κάκεινῳ τὸ σχιζόμενον μέρος; Καὶ διακριθεὶς ἔφη· Μὴ βλάβη τις ἦ μιν, εἰ πλέον ποιήσωμεν τῆς ἐντολῆς; Τοιγαροῦν ὁ γενναῖος οὗτος ἀθλήσας, προθύμως καλεῖ τὸν πτωχὸν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ τοῦτον ἐνδεδυμένον ἀπολύσας, ἔστη γυμνός, ἑαυτὸν ταῖς χερσὶ περισκέπων, ὀκλάσας καὶ ὑποκαθήμενος, μόνον ἔχων τὸν πλουσιοποιὸν λόγον ὑπὸ τὴν μάλην. Κατ' οἰκονομίαν δὲ τούτου παριόντος ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἐπέγνων τὸν γέροντα, καὶ πρὸς τὸν ἐχόμενον σύμμαχον εἶπε· Βλέπε ἐκεῖ οὐκ ἔστιν ὁ γέρον ἀδδᾶ Βησαρίων; τοῦ δὲ φήσαντος, Ναί· καταβάς ἐκ τοῦ ζώου ταχέως, ἠρώτησεν τὸν ἄγιον, ὅτι Τίς σε ἐξέδυσεν; Ὁ δὲ τῇ δεξιᾷ προσενεγκῶν τὸ εὐαγγέλιον, Τοῦτο, φησὶν, ἐξέδυσέν με. Παραχρῆμα δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἱμάτιον ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἀποδυσάμενος, τὸν τέλειον στρατιωτὴν ἐνέδυσεν. Καὶ ἀπαθῶς φορέσας τὴν ὥ· μικρὰν ἐσθήτα τῶν μοναχῶν τοῦ κόσμου ἀνεχώρησεν ἀφανῆς, ταύτου τὴν πολιτείαν ἑωρακός, ἐκκλίων τὸν ἔλαιον, τὴν παρὰ τοῦ χρυπτοῦ τιμὴν ὁ κρυπτόμενος ἀναμείνων. Ὁ αὐτὸς οὗτος μετὰ τὸ κατωρθωκέναι πᾶσαν εὐαγγελικὴν ἐντολήν, μηδὲ ἔχων τοῦ κόσμου τούτου εἶτι κατὰ διάνοιαν, πρὸς ἐντελεστέρην τῆς θείας ἀποφάσεως ἐργασίαν, ἐν παρόδῳ πτωχὸν ἑωρακῶς, δρομαίως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπῆλθεν, ἔνθα στάς ὀλίγον, τόμον εὐαγγελίου διαπέπρακεν. Μεθ' ἡμέρας οὖν ὁ σὺν αὐτῷ μαθητῆς, ἀδδᾶ Δουλάς λεγόμενος, ἠρώτησεν τὸν γέροντα, λέγων, ὅτι· Τί γέγονεν τὸ μικρὸν βιβλίον, ἀδδᾶ; πρὸς ἃν ἡσύχως ὁ γέρον σεμνὸν καὶ χαριέστατον βῆμα λίαν ἐφθέγγετο, φάσκων οὕτως· Μὴ λυποῦ, ἀδελφέ· ἵνα γὰρ ἐκεῖ παρήρσιαν ἔχωμεν, αὐτὸν τὸν λόγον ἐπώλησα διὰ τὴν ὑπακοήν τὸν ἀεὶ λέγοντά μοι· Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς. Εἰσὶν δὲ καὶ ἄλλαι πράξεις πάμπολλαι ἐνάρεται τοῦ μεγάλου τούτου Πατρός· μεθ' οὗ καὶ ἡμεῖς μέρος ἔχουν καταξιωθῶμεν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Περὶ Μελάνης.

Ἀναγκαῖον δὲ ἠγησάμεν καὶ γυναικῶν ἀνδρείων

Intelligentibus oculis aspiciunt æterna bona quæ parata sunt a Dei gloria.

CAPUT CXV.

Vita Eleemonis monachi.

Vidimus in hac civitate monachum, qui ordinem presbyteratus suscipere recusavit. Venerat autem ad tale propositum post militiam exigui temporis. Is vigesimum annum agens in exercitatione, hoc habuit vitæ institutum ut permaneret apud civitatis episcopum virum sanctissimum. Est autem adeo benignus et misericors, ut etiam urbes circumeat, et misereatur eorum qui indigent. Is non negligit custodiam, non nosocomium, non ptochium, non divitem, non pauperem; sed fert opem omnibus: apud divites quidem, ut immites et immisericordes, verba faciens de misericordia, unicuique autem ex indigentibus providens quæ sunt necessaria, eos qui pugnant pacificans, nudis suppeditans indumenta, ægrotis medicamenta asserens ad curationem. Quod autem solet fieri in omnibus magnis civitatibus, in ea quoque sunt; in porticu enim ecclesiæ jacet multitudo mancorum ac mutilorum, quotidianum victum emendicantium; qui partim quidem uxores non duxerunt, partim vero etiam duxerunt. Quodam ergo die accidit ut unius horum uxor pareret in porticu, et in ipsa nieme; ea ergo clamante cum ab illo intolerabili dolore pungeretur, audivit hic beatus ululatum, orans in ecclesia; et relictis sibi consuetis precibus, egressus respexit; et cum neminem invenisset qui illi adesset in hac necessitate, ipse functus est vice obstetricis, non abhorrens fastidium quod consequitur mulieres parientes, mulierum insensibilitatem ei largiente hac profundissima eleemosyna. Atque vestium quidem quibus est indutus pretium non est unius oboli; cibus autem contendit cum vestibus: bello autem non sustinet incumbere, a lectionibus eum abducente clementia. Si quis ex fratribus ei librum donaverit, eum statim vendit, et distribuit pauperibus. Is autem qui sciscitabantur: Cur hæc vendis? dicebat: Qui possum meo persuadere magistro me ejus artem accurate didicisse, nisi illo ipso usus fuero ad artem recte exercendam? Hic immortalis cum in hac actione hucusque permanisset, perpetuo germinans memoriæ nomen reliquit illi quæ est circumcirca regioni. Ipse fruens æterno gaudio in regno cælorum, recipiens digna præmia beatorum laboribus: et qui esurientes hic nutriit, et nudis dedit vestimenta, nunc apud bonorum operum remuneratorem fruatur omne genus deliciarum.

CAPUT CXVI.

Vita abbatis Bisarionis (165).

Fuit quidam senex, possessionibus carens, et misericors, nomine Bisarion. Is cum venisset in quemdam vicum, vidit mendicum nudum in foro mortuum, unam quidem ferens tunicam convenienter evangelicæ traditioni, et parvum superhumerales; nihil enim possidebat præter hoc necessarium tegu-

mentum. Habebat autem semper quoque parvum Evangelium sub axilla, aut ad sui faciendum periculum, num perpetuo voci Domini obediret, aut potius gestans sermonem quem erat opere executus. Tam admirabili enim vita usus est hic vir, et citra ullum dedecus, ut perinde ac terrestris angelus cæleste iter legitime peregerit. Hic ergo cum vidisset reliquias, se protinus exuens superhumerali, eo induit mortuum. Et rursus cum parum processisset, nudo egenti occurrit, et stetit apud se disceptans, et sic ratiocinans: Quomodo ego quidem, qui mundo renuntiavi, veste induor, frater autem meus algore concrevit? si ergo ego eum si vero exanimari, ero omnino causa mortis proximo. Quid ergo, exuens scindam, et partem distribuam, an totum dabo ei qui est factus ad Dei imaginem? Sed quid mihi et illi erit utilis pars quæ scinditur? Et cum apud se disceptasset, dixit: Damne aliquid patiemur, si plus quam sit præceptum faciamus? Generosus itaque hic athleta prompto et alacri animo vocat pauperem in vestibulum; et cum eum dimisisset indutum, stetit nudus, se operiens manibus, genua flectens et subsidens; solum habens sub axilla verbum quod facit divites. Ejus autem consilio et providentia transiens quidam irenarcha (166), agnovit senem; et dixit proximo suo socio: Respice illuc; non est hic senex abbas Bisarion? Cum is autem dixisset: Maxime; de equo descendens rogavit sanctum, dicens: Quis te exiit? Ille vero dextera protendens Evangelium, Hoc, inquit, me exiit. Statim autem se sua veste exuens irenarcha, perfectum militem induit, et protinus gestans veluti quamdam parvam vestem monachorum, a mundo latens recessit; declinans laudem ejus qui suum vidisset vitæ institutum, eum qui est ab occulto honorem celando exspectans. Hic ipse postquam omne præceptum evangelicum recte esset executus, cum nihil hujus mundi amplius haberet in animo, ad divinorum dictorum perfectiorem executionem, cum in transitu vidisset pauperem, cursu in forum contendit: ubi cum paulisper constitisset, vendidit Evangelium. Paucis igitur post diebus, qui cum eo erat abbatis discipulus, Dolas nomine, rogavit senem, dicens: Quid parvo libello factum est, o abba? Cui senex placide verbum pulchrum admodum et valde scitum est locutus, sic dicens: Ne tristitia afficiaris, o frater; nam ut illic habeamus fiduciam, propter obedientiam vendidi ipsum sermonem, qui mihi semper dicebat: Vende quæ habes, et da pauperibus (*Marc. x; Lucæ xviii*). Sunt autem aliæ quoque res plurimæ ex virtute gestæ hujus magni Patri- cum quo nos quoque digni habeamur habere partem, gratia Christi. Amen.

CAPUT CXVII.

Vita beatæ Melaniæ (167).

Necessarium autem existimavi, virilium quoque et honestarum mulierum meminisse in hoc libro, quibus Deus æqualia donavit præmia viris qui ex vir-

¹ Simile dictum cap. seq.; et sup., apud Pelag., libel. vi, num. 5; Ruff., l. iii, num. 70, nomine *Sarapionis*.

tate vitam egere, et ipsis reddidit coronam eorum qui ipsi placuerunt, ne molles teneræque reddantur quæ sunt socordiores, et præteritum quærant et excusationem, tanquam quæ sint imbecilliores ad certamina virtutis, et ad honestam vitam agendam. Atque multas quidem vidi pias ac religiosas, et plurimas virtutis ergo conveni et virgines et viduas; inter quas erat etiam beatissima Melania Romana (168), quæ fuit quidem filia Marcelli consularis (169), uxor cujusdam viri qui erat in magna auctoritate, cujus nominis non recte meminisse. Hæc cum esset vidua, agens annum vigesimum secundum (170), divino amore digna fuit habita; et nemini quidquam dicens (prohibebatur enim iis temporibus, Valente tenente imperium) cum curasset ut filii sui nominaretur tutor, ipsa acceptis suis mobilibus, et in navem injectis cum aliquot famulis et ancillis, cursu navigavit Alexandriam; et cum illic res suas vendidisset, et in aurum minutum convertisset, ingressa est in montem Nitriæ, sanctos Patres conveniens, Pambo, et Arsisium (171), et Serapionem magnum, et Paphnutium Scetionem, et Isidorum confessorem episcopum Hermipolis, et Dioscurum; et versata est apud eos circiter annum dimidium, obiens solitudinem, et videns omnes sanctos. Post hæc autem cum Augustalis Alexandriæ relegasset Isidorum, et Pissimum, et Adelphium (172), et Paphnutium, et Pambo, et inter eos etiam Ammonium Parotium seu unam habentem auriculam, et duodecim episcopos, et presbyteros et clericos, et anachoretas, ut essent omnes numero centum viginti sex, in Palæstinam circa Diocæsaream, ipsa eos est secuta, eis ex suis propriis pecuniis ministrans, in necessitatibus sumptuum atque omnibus suppeditans. Cum autem prohiberentur ministri, ut narrabant (conveniam enim sanctum Pissimum, Isidorum, et Paphnutium, et Ammonium), hæc fortis mulier induta servili caracalla (173), vespere eis ferebat quæ erant ad usum necessaria. Cum autem id cognovisset consularis Palæstinæ, et vellet sinum suum implere, speravit fore ut eam terreret (174); eamque retentam conjecit in carcerem, ignorans ejus libertatem. Hæc autem significat ei, dicens: Ego illius quidem fui filia, hujus vero uxor qui in terra fuit genere clarus, nunc autem sum Christi ancilla. Neque meum vilem habitum despexeris, possum enim me, si velim, extollere; nec potes me terrere, neque ex rebus meis aliquid accipere; ne ergo forte ignorans in aliquod crimen incidas, quænam sim tibi declaravi. Oportet enim adversus stolidos, tanquam caue et accipere uti animi elatione, et in tempore eorum superbiæ in ipsos immittere. Tunc certe iudex cum hæc accepisset, se excusavit, et eam adoravit, et jussit eam absque ullo impedimento cum sanctis viris versari.

CAPUT CXVIII.

Vita Ruffini (175) presbyteri.

Hæc, postquam hi fuerunt revocati, monasterio aduicato Jerosolymis, viginti septem annos versata

A est in Jerusalem, habens conventum virginum quinquaginta.

Cum qua vixit etiam nobilissimus et moribus simillimus et fortissimus Ruffinus ex Aquileia civitate Italiæ, qui postea dignus est habitus presbyteratu, quo non est inventus inter homines nec doctus nec mitior. Viginti autem et septem annis excipiebant eos qui veniebant Jerosolyma voti causa, et episcopos, et monachos, et virgines et matrimonio junctos, et illustres et privatæ conditionis, et omnes qui adventabant, suis fovebant expensis. Juerunt quoque schisma (176) quod Paulinum sectabatur, circiter quadringentorum virorum vitam monasticam agentium; et omnem hæreticum ex Pneumatomachis, hoc est ex iis qui bellum gerunt adversus sanctum Spiritum, persuasum introduxerunt in Ecclesiam; et clericum qui erat in eo loco, et donis et alimentis honorantes, sic vitam transegerunt, neminem offendentes, sed omnem propemodum orbem terræ juvantes.

Atque de admirabili quidem et sancta muliere Melania superius quidem narraui attingendo leviter; nihilo secius autem reliqua, vel potius ea quæ teneo memoria de ejus virtutibus, adtexam oratione, nempe inenarrabilem religiosissimæ mulieris beneficentiam, per quam cum beatum incorruptionis indumentum suis texuisset laboribus, et quæ non potest marcescere gloriæ coronam, suis pecuniis, proprio suo capiti fabricata esset et induisset, cum multa fiducia hinc excessit ad Dominum. Me ergo incipientem narrare præclara hujus beatæ facinora, si volo dicere quæ scio, tempus deficient. Quantam quidem opum materiam ea consumpsit in egentes, cœlesti correpta desiderio, non arbitror flammam ignis, si in copiosam incidit materiam, tantam posse exurere. Hoc autem non est meum solum narrare, sed etiam eorum qui Persidem et Britanniam, et omnes habitant insulas. Beneficiorum enim et largitionum hujus immortalis femine non Occidens, non Oriens, non Septentrio fuit expers, nec Meridies. Triginta enim et septem annos hospites excipiens, illis ea quæ erant usui suis præbuit sumptibus, ecclesiisque et monasteriis et hospitibus et carceribus; et ut semel dicam, nullus ex iis qui eam convenit non est aliquam partem ejus opum consecutus; suppeditantibus ei consanguineis, et ipso filio, et procuratoribus quotannis pecunias et tanquam luculentæ lucernæ oleum ministrantibus, ut fulgido lumine flammam accendens eleemosynæ largitione cunctos illuminaret. Ea autem cum in hospitalitate adeo perseveraverit, ne palmum quidem terræ possedit, non abstracta est a cupiditate filii ab amore solitudinis, non eam divisit a charitate in Christum unigeniti (177) filii desiderium. Sed ejus precibus adolescens et ad summam pervenit doctrinam, moribusque fuit ornatissimus, clarioque et illustri fuit matrimonio conjunctus, et mundanos est honores consecutus; qui duos quoque habuit filios (178), qui testarentur justum matrimonium.

καὶ εὐσημῶν μνημονεῦσαι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, Α αἱ ἐθεὸς τὰ ἴσα τῶν ἐν ἀρετῇ βεβιωκότων αὐτῷ στέφανον ἀποδέδωκεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ καταμαλακίεσθαι τὰς ῥαθυμότερας, καὶ ἀναχαιτίζειν ὡς ἀσθενεστερας πρὸς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς καὶ σεμνοῦ βίου κατόρθωσιν. Πολλὰς μὲν ἑώρακα τῶν εὐσεβῶν, πλείουσαι δὲ ἀστείαις εἰς ἀρετὴν συντεύχοντα παρθένους τε καὶ χήραις. Ἡ τρισμακαρία Μελάνη Σπανή ἦν τὸ γένος, εἴτουν Ῥωμαία. Θυγάτηρ μὲν γέγονεν Μαρκελλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων, ἀνδρὸς δέ τινος ἀπὸ ἀξιωμάτων γυνή· οὐ καλῶς τὸ ὄνομα οὐ μέμνημαι. Ταύτης χηρευσάσης εἰκοστὸν δευτέρον ἀγούσης ἔτος· ἦτις μετὰ τὴν ἐκείνου ἀποθίωσιν ἔρωτος θεοῦ καταξωθεῖσα τῷ αἰωνίῳ Νυμφίῳ συνήφθη εἰς τέλος ἀγαπήσασα τούτον· καὶ μηδὲν μηδὲν εἰρηκυῖα· ἐκωλύετο γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς. Οὐάλεντος τοῦ βασιλέως ἀρχὴν ἔχοντος ἐν τῇ βασιλείᾳ, ποιήσασα ἐπιτροπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ὀνομασθῆναι, τὰ κινήτὰ πάντα ἑαυτῆς λαθοῦσα, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβαλομένη μετὰ φανερῶν παιδίων καὶ ῥητῶν παιδικῶν δρομαία κατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ταύτην καταλαθοῦσα, ἐκεῖ διαπώλησασα τὰς ὕλας, καὶ εἰς χρυσὸν κατακερματίσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἕρος τῆς Νιτρίας, τοῖς ἁγίοις Πατράσιν περιτυγχάνουσα τοῖς περὶ τὸν μακάριον Παρθῶ, καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ δοῦλον Ἀρσίονα, καὶ τὸν μέγαν Σεραπίωνα, καὶ τὸν ἅγιον Παφνούτιον, καὶ τὸν ἀοίδιμον Ἰσίδωρον τὸν ὁμολογητὴν, ἐπίσκοπον δὲ Ἐρμουπόλεως, καὶ τὸν δοκιμώτατον Διόσκορον· καὶ χρονίσασα παρ' αὐτοῖς ὡς ἡμισυ ἔτους, κυκλεύουσα ἀνὰ τὴν ἔρημον, καὶ πᾶσι συντυγχάνουσα τοῖς ἁγίοις. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Αὐγουσταλίου ἐξορίσαντος τοὺς ἁγίους Πατέρας, Ἰσίδωρον, καὶ Πισσίμιον, καὶ Ἀδελφίον, καὶ Παφνούτιον, καὶ Παρθῶ, καὶ Ἀμμωνίον τὸν παρώτιον, καὶ ἑτέρους τινάς, τοὺς πάντας δώδεκα ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς κληρικούς τε καὶ ἀναχωρητάς, ὡς γίνεσθαι τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν εἰκοσι ἕξ, τοὺς πάντας δεκαοὐδὸ ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους εἰς τὴν Παλαιστίνην, περὶ τὴν Διοκαισάρειαν· ἐν οἷς καὶ αὐτὴ συνελθοῦσα ἡ μακαρῖτις ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων διακονοῦσα αὐτοῖς. Κωλυομένων δὲ τῶν ὑπερηγουμένων αὐτοῖς, ὡς διηγούντο (συνέτυχον γὰρ ἐγὼ τῷ ἁγίῳ Πισσίμιῳ, καὶ Παφνούτιῳ, καὶ Ἰσίδωρῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ), αἰτῆ ἡ ἀνδρεία παιδαρίου καρακάλιον λαμβάνουσα καθ' ἐσπέραν εἰσέφερεν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὰς χρείας. Ἐγνωκῶς οὖν ὁ ὑπατικός τῆς Παλαιστίνης, θελήσας ἀπ' αὐτῆς τὸν κόλπον πληρῶσαι, καὶ προσεδόκησεν ταύτην καπνίσαι. Καὶ κατασχὼν ἔβαλεν ταύτην εἰς φυλακὴν, ἀγνοῶν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς. Συγκλεισθεῖσα δὲ ἡ θεοφίλης, δηλοῖ τῷ ὑπατικῷ, λέγουσα· Ἐγὼ τοῦδε μὲν γεγέννημαι θυγάτηρ, τοῦ δὲ γυνὴ τοῦ ἐπιδόξου γένους· τὰ δὲ νῦν εἰμὶ δοῦλη Χριστοῦ. Καὶ μὴ τῇ εὐτελείᾳ τοῦ σχήματός μου προσέχων καταπτύσῃ. Δύναμαι γὰρ, ἐὰν θέλω, ἔμαυτην καὶ ὑψώσαι καὶ ἐκδικῆσαι, καὶ οὐκ ἔχεις με ἐν τούτῳ καπνίσαι, οὐδὲ τῶν ἐμῶν τι λαθεῖν. Ἄσπε οὖν ἵνα ἀγνοήσας μὴ μέλλῃς ἐγκλημασι περιπίπτειν, ἐδήλωσά σοι. Δεῖ γὰρ, φησί, κατὰ τῶν ἀναίσθητων καθάπερ κυνὶ ἢ ἰέρακι τῷ τύφῳ κεχρησθαι, καὶ ἐν καιρῷ ὑπερηφανίας αὐτῶν τούτους ἐπαφίεσθαι. Τότε ἀκούσα· ταῦτα ὁ δικαστῆς εἰς συναίσθησιν ἔλθων, καὶ ἀπελογήσατο, καὶ ἐδεήθη αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀκωλύτως συντυγχάνειν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΗ'.

Περὶ Ρουφίνου.

Αἰτῆ μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἐθνῶν ἀνδρῶν μοναστήριον κτίσασα ἐν Ἱεροσολύμοις εἰκοσι ἑπτὰ ἔτεσιν ἐχρόνισεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, ἔχουσα συνοδίαν παρθένων πεντήκοντα.

Ἡ συνέξῃ καὶ ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροφος καὶ στιβαρώτατος Ρουφίνος, ὁ ἀπὸ Ἱταλίας ἐξ Ἀκυληίας τῆς πόλεως πρεσβυτέρου εἰς ὑστερονκαταξωθεῖς· οὐ γνωστικώτερον καὶ ἐπιεικέστερον ἐν ἀνδράσιν οὐχ ἠύρισκετο· δεξιούμενοι ἀμφοτέροι ἐν τοῖς εἰκοσι ἑπτὰ ἔτεσιν τοὺς ἐπιχωριάζοντας τοῖς Ἱεροσολύμοις εὐχῆς χάριν, ἐπισκόπους τε καὶ μονάζοντα, παρθένους καὶ τοὺς ἐν συζυγαίς, ἀξιολόγους τε καὶ ἰδιώτας, καὶ ἀπαξιαπλῶς ἐπιδομένους τῆς συντυχίας αὐτῶν καταλλήλως ἀναπαύοντες, οἰκειοὺς ἀναλώμασιν οἰκοδομοῦντες πάντας τοὺς παρατυγχάνοντα. Ἦνυσαν δὲ καὶ τὸ σχίσμα τὸ κατὰ Παυλίον ὡς ἀνδρῶν τετρακοσίων μοναζόντων, καὶ πάντα ἀρετικὴν Πνευματομάχον συμπεῖσαντες εἰσῆγαγον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τιμῶντες τὸν κατὰ τόπον κληρον, δώροις τε καὶ τροφαῖς. Καὶ ταῦτα ποιῶντες οὕτω τὸν βίον ἐν εὐσεβείᾳ διετέλεσαν, μηδένα μὲν σκανδαλίσαντες, σχεδὸν δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὠφελήσαντες.

Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἁγίας Μελανίας ἀκροθιγῶς μὲν ἄνω διηγησάμην περὶ αὐτῆς, οὐδὲν δὲ ἤττον τὰ λοιπὰ, μᾶλλον δὲ ἅ καταλαμβάνω τῇ μνήμῃ τῶν ταύτης ἀρετῶν καὶ νῦν ἐνουφανῶ τῷ ποικίλῳ τοῦ λόγου χιτῶνι, διηγοῦμενος τὰς ἀφάτους τῆς θεοφιλεστάτης ταύτης εὐποίας. Δι' ὧν τὸ μακάριον τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα οἰκειοὺς πόνοις ἑαυτῇ ἐξυφάνασα, καὶ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον τοῖς ἰδίοις χρήμασι τῇ τιμῇ αὐτῆς κεφαλῇ καλῶς ἐκχαλκεύσασα, καὶ μεταμφιασασμένη μετὰ πολλῆς παρρησίας, πρὸς τὸν Θεὸν ἀπεδήμησεν. Ἀρξάμενόν με τοῖνον διηγήσασθαι τὰ ταύτης τῆς μακαρίας κατορθώματα, ἐὰν θέλω ἄπερ ἐπισταμαί, λέγειν, ἐπιλείψει καὶ ὁ χρόνος.

Ὅσῃ μὲν ὕλην αὐτὴ εἰς δεομένους ἠνάλωσεν ληφθεῖσα τῷ οὐρανίῳ ζήλῳ, οὐκ οἶμαι πυρὸς φλόγα ἐμπεσοῦσαν εἰς ἀφθονίαν ὕλης τοσαύτης δυνήθηται ἐμπρῆσαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐμὸν ἐστὶ διηγήσασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆν Περσίδα, καὶ Βρετανίας, καὶ τὰς πάσας νήσους οἰκούντων. Τῶν γὰρ εὐποίων καὶ ἐπιδόσεων τῆς ἀθανάτου ταύτης, οὐ Δύσις, οὐκ Ἀνατολή, οὐκ Ἄρκτος, οὔτε Μεσημβρία ἠστόχησε. Τριακοστὸν γὰρ καὶ ἕβδομον ξενιτεύσασα ἔτος, ἰδίοις ἀναλώμασιν ἐπήρκεσε, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξένοις,

καὶ φυλακαῖς· καὶ ἀπαξιαπλῶς, οὐδὲ τῶν παρατυγχάνοντων ἄμοιρος αὐτῆς ἀνεχώρησεν· χορηγούντων αὐτῇ, τῶν πρὸς γένος, καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, καὶ τῶν αὐτῆς ἐπιτρόπων κατ' ἔτος τὰ χρήματα, ὡς περ λύχνῳ φαιδρῷ χορηγούντας τὸ ἔλαιον· ἦτις λαμπρῶ τῷ φωτὶ τῆς ἐλεημοσύνης τὴν φλόγα ἀνάπτουσα ἰλαρᾷ τῇ δόσει πάντας ἐφώτισεν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τῇ ξενιτείᾳ ἐγκαρτερήσασα, οὐδὲ σπιθαμὴν ἐκτῆσατο γῆς· οὐκ ἐξελκυσθὴ τοῦ πόθου τῆς ἐρημίας ὑπὸ τῆς τοῦ υἱοῦ ἐπιθυμίας· οὐκ ἐμέρισεν αὐτὴν τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης ὁ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτῆς πόθος. Ἄλλὰ ταῖς προσευχαῖς ταῖς ὁσίοις ταύτης καὶ ὁ νεώτερος εἰς ἄκρον παιδείας ἤλασεν, καὶ εἰς τρόπων χρηστότητα. Ἐφθασεν δὲ καὶ εἰς γάμον κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον ἐπίδοξον, καὶ ἐντὸς τῶν κοσμικῶν ἀξιωμάτων ἐγένετο. Ἔσχεν δὲ καὶ τέκνων δυάδα,

Μετὰ πολλοὺς αὖν τοὺς χρόνους ἀκούσασα αὕτη ἡ Α τευτον καταλείψαι, γράδων τάχα πολλῶν συνειτῶν και σπουδαίων ταύτην πολὺ μᾶλλον διαφέρουσαν. Τὴν νέαν τοίνυν τῆ ἡλικία, πρεσβύτιν δὲ τῆ γνώμη τῆς εὐσεβείας· ταύτην μὲν βία οἱ γεννησαντες ἤγαγον πρὸς γάμον, ζεύξαντες αὐτὴν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥώμης. Ἦτις αἱ τοὺς διηγήμασι τῆς αὐτῆς μάμμης νυκτομένη ἐπὶ τοιούτων ἐκεντρώθη, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι ἐξυπηρετήσασθαι τῷ γάμῳ. Γενομένων γὰρ αὐτῆ δύο παιδίων ἀρρένων, και τῶν δύο τελευτησάντων, εἰς τεσούτων μίσος τοῦ γάμου ἤλασεν, ὡς εἰπεῖν τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ, τῷ υἱῷ Σευήρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, ὅτι Εἰ μὲν αἰρήσαις συνοικῆσαι μοι κατὰ τὸν τῆς αωφροσύνης λόγον, και δεσπότην σε οἶδα, και κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς ὁμολογήσω σε· εἰ δὲ βάρος σοι τοῦτο ὡς νεωτέρῳ φαίνεται, πάντα μου λάβε τὰ πράγματα, και μόνον τὸ σῶμά μου ἐλευθέρωσον, ἵνα πληροφρήσω μου κατὰ Θεὸν ἐπιθυμῶν, κληρονόμος γενομένη τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς τῆς ἐμῆς μάμμης, ἥς και τὸ ὄνομα ἔχω. Εἰ γὰρ ἐβούλετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ διάγειν, και τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύειν, οὐκ ἂν μου ἔλαβεν ἄωρα τα τεχθέντα παιδία. Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ζυγομαχῆσάντων αὐτῶν εἰς ὕστερον ὁ Θεὸς κατοικειρήσας τῶν νέων, ἐνέθηκεν και τοῦτῳ ζῆλον θεοσεβείας, ὡς ἀποτάξασθαι πάση τῆ ὕλῃ τοῦ κόσμου, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον τοῦ Ἀποστόλου ρητόν· Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Γημαμένη οὖν δεκατριῶν ἐτῶν, και συζήσασα τῷ ἀνδρὶ ἑπτὰ ἔτη, τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀπετάξαστο. Καὶ πρῶτον μὲν πάντα αὐτῆς τὰ σερικὰ ἡμιφόρια καλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδώρησαστο. Τοῦτα δὲ πεποίηκεν και ἡ σεβασμωτάτη Ὀλυμπιάς. Τὰ δὲ λοιπὰ σερικὰ ἐνδύματα συγκόψασα, διάφορα ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιπλα. Τὸν δὲ ἄργυρον και τὸν χρυσοὺν ἐμπιστεύσασα Παύλῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, μοναχῷ Δαλματησίῳ, διὰ θαλάσσης ἀπέστειλεν ἐν τῆ Ἀνατολῇ, Αἰγύπτῳ, και Θηβαῖδι νομίσματα μύρια· Ἀντιοχείῳ και τοῖς μέρεσιν αὐτῆς νομίσματα μύρια· Παλαιστίνῃ νομίσματα μύρια πεντακισχίλια· ταῖς ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησίαις, και τοῖς ἐν ταῖς ἐξορίαις, νομίσματα μύρια· ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησίαις, και μοναστηρίοις, και ξενοδοχείοις, και πᾶσι ταῖς δεομένοις, δι' αὐτῆς χορηγήσασα και χορηγοῦσα τοῦτων τετραπλασίονα· ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἐξαρπάσασα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος Ἀλαρίχου τῆ αὐτῆς πίστει. Ἦλευθέρωσεν δὲ τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ἀλλ' ἤρῃσαντο μᾶλλον δουλεύσαι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ᾧ παρεχώρησεν. Ἄλλ' ἡ ἀπὸ τριῶν νομισμάτων, πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς Σπανίαις, και Ἀκυτανίᾳ, και Ταρακωνησίᾳ, και Γαλλίαις διαπωλήσασα, τὰ ἐν Σικελίᾳ, και Καμπανίᾳ, και Ἀφρικῇ, αὐτῆ καταλέλοιπεν εἰς χορηγίαν μοναστηρίων, και πάντων τῶν δεομένων. Αὕτη ἡ σοφία τῆς θεοφιλεστάτης, και πρεσβυτικῶν νοῦν ἐνθεον ἀνεληφυσίας, περὶ τῆς ὕλης τοῦ φορτίου τῶν χρημάτων, Μελανίης τῆς νέας.

Ἦ δὲ ἀσκησις αὐτῆς ἐστὶ τοιαύτη· ἐσθλὴν μίαν παρὰ μίαν· ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς και ἕπερ πέντε εἰς ἐφημερίαν αὐτὴν τάξασα τῶν αὐτῆς δουλίδων, ἀς συνασκητρίας εἰργάσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΘ'.

Περὶ Μελάνης τῆς νεωτέρας.

Ἐπειδὴ δὲ προὔπεσχόμενη ἀνωτέρῳ διηγήσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης, ἀναγκαῖον τὸ χρέος ἀποδοῦναι με νῦν. Οὐ γὰρ δίκαιον ὑπεριδόντας ἡμᾶς τὸ ταύτης νεώτερον ἐν σαρκί, τοσαύτην ἀρετὴν ἀσχηλί-

κατελείψαι, γράδων τάχα πολλῶν συνειτῶν και σπουδαίων ταύτην πολὺ μᾶλλον διαφέρουσαν. Τὴν νέαν τοίνυν τῆ ἡλικία, πρεσβύτιν δὲ τῆ γνώμη τῆς εὐσεβείας· ταύτην μὲν βία οἱ γεννησαντες ἤγαγον πρὸς γάμον, ζεύξαντες αὐτὴν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥώμης. Ἦτις αἱ τοὺς διηγήμασι τῆς αὐτῆς μάμμης νυκτομένη ἐπὶ τοιούτων ἐκεντρώθη, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι ἐξυπηρετήσασθαι τῷ γάμῳ. Γενομένων γὰρ αὐτῆ δύο παιδίων ἀρρένων, και τῶν δύο τελευτησάντων, εἰς τεσούτων μίσος τοῦ γάμου ἤλασεν, ὡς εἰπεῖν τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ, τῷ υἱῷ Σευήρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, ὅτι Εἰ μὲν αἰρήσαις συνοικῆσαι μοι κατὰ τὸν τῆς αωφροσύνης λόγον, και δεσπότην σε οἶδα, και κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς ὁμολογήσω σε· εἰ δὲ βάρος σοι τοῦτο ὡς νεωτέρῳ φαίνεται, πάντα μου λάβε τὰ πράγματα, και μόνον τὸ σῶμά μου ἐλευθέρωσον, ἵνα πληροφρήσω μου κατὰ Θεὸν ἐπιθυμῶν, κληρονόμος γενομένη τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς τῆς ἐμῆς μάμμης, ἥς και τὸ ὄνομα ἔχω. Εἰ γὰρ ἐβούλετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ διάγειν, και τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύειν, οὐκ ἂν μου ἔλαβεν ἄωρα τα τεχθέντα παιδία. Ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ζυγομαχῆσάντων αὐτῶν εἰς ὕστερον ὁ Θεὸς κατοικειρήσας τῶν νέων, ἐνέθηκεν και τοῦτῳ ζῆλον θεοσεβείας, ὡς ἀποτάξασθαι πάση τῆ ὕλῃ τοῦ κόσμου, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον τοῦ Ἀποστόλου ρητόν· Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Γημαμένη οὖν δεκατριῶν ἐτῶν, και συζήσασα τῷ ἀνδρὶ ἑπτὰ ἔτη, τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀπετάξαστο. Καὶ πρῶτον μὲν πάντα αὐτῆς τὰ σερικὰ ἡμιφόρια καλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδώρησαστο. Τοῦτα δὲ πεποίηκεν και ἡ σεβασμωτάτη Ὀλυμπιάς. Τὰ δὲ λοιπὰ σερικὰ ἐνδύματα συγκόψασα, διάφορα ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιπλα. Τὸν δὲ ἄργυρον και τὸν χρυσοὺν ἐμπιστεύσασα Παύλῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, μοναχῷ Δαλματησίῳ, διὰ θαλάσσης ἀπέστειλεν ἐν τῆ Ἀνατολῇ, Αἰγύπτῳ, και Θηβαῖδι νομίσματα μύρια· Ἀντιοχείῳ και τοῖς μέρεσιν αὐτῆς νομίσματα μύρια· Παλαιστίνῃ νομίσματα μύρια πεντακισχίλια· ταῖς ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησίαις, και τοῖς ἐν ταῖς ἐξορίαις, νομίσματα μύρια· ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησίαις, και μοναστηρίοις, και ξενοδοχείοις, και πᾶσι ταῖς δεομένοις, δι' αὐτῆς χορηγήσασα και χορηγοῦσα τοῦτων τετραπλασίονα· ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἐξαρπάσασα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος Ἀλαρίχου τῆ αὐτῆς πίστει. Ἦλευθέρωσεν δὲ τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ἀλλ' ἤρῃσαντο μᾶλλον δουλεύσαι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ᾧ παρεχώρησεν. Ἄλλ' ἡ ἀπὸ τριῶν νομισμάτων, πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς Σπανίαις, και Ἀκυτανίᾳ, και Ταρακωνησίᾳ, και Γαλλίαις διαπωλήσασα, τὰ ἐν Σικελίᾳ, και Καμπανίᾳ, και Ἀφρικῇ, αὐτῆ καταλέλοιπεν εἰς χορηγίαν μοναστηρίων, και πάντων τῶν δεομένων. Αὕτη ἡ σοφία τῆς θεοφιλεστάτης, και πρεσβυτικῶν νοῦν ἐνθεον ἀνεληφυσίας, περὶ τῆς ὕλης τοῦ φορτίου τῶν χρημάτων, Μελανίης τῆς νέας.

Ἦ δὲ ἀσκησις αὐτῆς ἐστὶ τοιαύτη· ἐσθλὴν μίαν παρὰ μίαν· ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς και ἕπερ πέντε εἰς ἐφημερίαν αὐτὴν τάξασα τῶν αὐτῆς δουλίδων, ἀς συνασκητρίας εἰργάσατο.

Και αὕτη δὲ πολλοὺς τῶν αὐτῆς συγγενῶν, εἰς ζῆλον θεῖον ὀδηγοῦσα, θεοσεβεῖν ἰσως αὐτοὺς ἐποίησεν. Οὗτος ὁ βίος τῆς νέας Μελανίης διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Multis itaque post annis cum de neptis statu audisset, eam et nupsisse, et velle sæculo renuntiare; verita ne forte in aliquam malam abriperentur doctrinam, vel hæresim, vel malam vitam, anus sexaginta annos nata navem ascendit, et Casarea navigans viginti dierum spatio Romam venit. Atque illic quidem cum esset, beatissimum virum maximæ existimationis clarissimum Apronianum (179), qui erat gentilis, catechesi instituit, et Christianum fecit, persuasitque ut contineret etiam cum sua uxore, ejus autem sororis filia, Avita nomine. Cum autem suam quoque neptem confirmasset Melanium una cum ejus marito Pinfano (180), et catechesi instituisset Albinam nurum suam, uxorem autem sui filii (181), et persuasisset his omnibus vendere quæ habebant, Roma eos eduxit, et ad honestum ac tranquillum vitæ portum deduxit. Et sic depugnavit adversus bestias, nempe eos qui erant ordinis senatorii, et eorum uxores; prohibentes eam renuntiare reliquis suis ædibus. Christi autem ancilla eis dicebat: Filii, plusquam quadringentis abbinis annis scriptum est: Ultima hora est (*I Joan. ii*). Quid ergo lubentes ac volentes immoramini in vanitate vitæ? ne forte veniant dies Antichristi, et non possitis frui vestris opibus, et rebus majorum vestrorum? Cumque omnes his verbis liberasset (182), ad monasticam vitam traduxit, et filium juniorem Publicolam cum instruxisset, duxit in Siciliam; cumque reliqua omnia sua vendidisset, et pretium accepisset, duxit Jerosolymam; et cum facultates divisisset, intra quadraginta dies dormiit in bona senectute et summa mansuetudine, et veneranda memoria eleemosynis redundans, relicto etiam monasterio Jerosolymis et sumptibus monasterii.

Postquam autem hi omnes Roma abscessissent qui catechesi instituti fuerant a beata Melania, barbarica quædam procella, quæ etiam in prophetis jam olim posita fuerat, in Romam irruit, et nec æneas quidem statuas reliquit in foro, sed omnia barbarica diripiens insolentia, corrumpit; adeo ut Roma quæ mille et ducentis annis pulcherrima fuerat et frequentissima, dirueretur, fieretque deserta, et ut ait Sibylla, *ῥῶμα*, hoc est vicus, non Roma. Tunc qui catechesi fuerant instituti, et ei minime adversati, Deum laudaverunt qui rerum mutatione persuasisset incredulis, quod aliis omnibus redactis in servitutem, eæ solæ salvæ fuerint familiæ, quæ Domino fuerunt holocausta, studio beatæ Melaniæ; cum cæteri qui eorum saluti adversabantur, eorum inutili pœnitentia detinerentur.

CAPUT CXIX.

Vita parvæ Melaniæ (183).

Quoniam autem relaturum me de filia Melaniæ spondi, necessarium est ut nunc debitum reddam. Non enim justum ut junioris quoque in carne Melaniæ vitam despiciamus, et neptis magnæ Melaniæ tantam virtutem tacitam prætereamus, quæ longe forte præstat prudentibus et studiosis vetulis. Hanc ergo astate juvenem, pietatis autem sententia vetulam, parentes

A invitam nuptum dedere, eam jungentes matrimonio viro urbis Romæ primario. Hæc semper stimulata aviæ suæ narrationibus, tantum fuit sauciata, ut matrimonio non posset inservire. Cum autem ei nati essent duo filii masculi, iique decessissent, tantum eam cœpit odium matrimonii, ut dixerit marito sue Pinfano (184) filio Severi (185), qui erat ex præfectis: Si volueris quidem mecum cohabitare ut ratio dictat temperantiæ, et te dominum agnosco, et profiteor meam vitam esse in tua potestate; sin autem hoc tibi grave videtur utpote juveni, res omnes meas tibi habe, et solum sine me corpore esse liberam, ut satisfaciam meo quod est ex Deo desiderio, facta hæres ejus quæ est ex Deo virtutis meæ aviæ, cujus etiam nomen gero. Si enim vellet nos Deus degere in hoc mundo, et frui rebus mundanis, non filios mihi natos accepisset immaturos. Cum autem longo tempore inter se contenderent, Deus postea misertus adolescentis, ei quoque zelum immisit religionis, ut ipse quoque mundi universæ renuntiaret terrenæ materiæ, adeo ut impletum fuerit quod scriptum est ab Apostolo: Quid enim scis, mulier, an virum servabis (*I Cor. vii*)? Cum ergo nupsisset viro tredecim annos nata, septem vero cum eo vixisset, vigesimo suæ ætatis anno mundo renuntiat; et primum quidem omnia sua serica superhumeralia (186) tegumenta dedit altaribus (quod et veneranda fecit Olympias), reliqua autem serica indumenta cum conscidisset, diversam suppellectilem fecit ecclesiasticam. Argentum autem et aurum cum credidisset cuidam Paula presbytero (187) monacho Dalmatæ, id per mare misit ad Orientem; atque Ægypto quidem et Thebaidi decies mille solidos, Antiochiæ autem et ejus quæ circa ipsam sunt regionibus solidos decies mille; Palæstinæ solidos quindecies mille distribuit. Ecclesiis autem quæ sunt in Occidente, et monasteriis, et xenodochiis, et omnibus egentibus per seipsam suppeditavit, et suppeditat his quadruplo plura, ut Deus novit ex ore leonis (188) Alarici eripiens fide sua (*II Timoth. iv, 17*). Liberavit autem servorum qui voluerunt octo millia; reliqui enim noluerunt, sed maluerunt manere cum fratre (189) ejus. Omnes autem possessiones quas habuit in Hispaniis, in Aquitania, in Tarraconensi et Galliis, et in aliis civitatibus, cum vendidisset, eas ad tres usque solidos distribuit; quæ autem habebat in Sicilia, Campania, et Africa, sibi reliquit, ut suppeditare posset monasteriis et egenis. Hæc est sapientia in primis religiosæ, et quæ mentem senilem susceperat de pecuniæ materia, Melaniæ junioris.

Hæc autem erat ejus exercitatio: Post diem unum comedebat; in principio autem post quinque, vario ancillis suis serviens; quas etiam secum una reddidit exercitatrices. Jam vero ipsa quoque multos ex suis cognatis ducens ad zelum divinum, fecit ut similiter atque ipsa religiose Deum colerent. Hæc est vita juvenis Melaniæ per Dominum nostrum Jesum Christum,

CAPUT CXX.

De Albina (190).

Habebat autem secum quoque matrem Albinam, quæ similiter exercetur, et similiter rursus seorsim dispergit suas pecunias. Habitat itaque in agris, aliquando quidem Siciliae, aliquando vero Campaniae, cum eunuchis quindecim, et virginibus et ancillis.

CAPUT CXXI.

De Piniano (191).

Similiter autem Pinianus quoque ejus quondam maritus, nunc autem in opere virtutis adjutor unanimis, qui exercetur cum triginta monachis, et legit divinas Scripturas, hortoque colendo est intentus et congressionibus. Non parvo autem nos honore affecerunt cum Romam venissemus propter beatum Joannem episcopum nos reficientes, et abundantissimis B viaticis excipientes, accersentes æternam vitam Domini nostri Jesu Christi, et optimæ vitæ institutionis.

CAPUT CXXII.

De Pammachio (192).

Horum cognatus fuit vir ex proconsulibus, nomine Pammachius; qui cum mundo renuntiasset, vitam egit optimam; et suas opes partim vivus dispersit, partim autem moriens reliquit pauperibus.

CAPUT CXXIII.

De Macario (193).

Similiter etiam quidam nomine Macarius ex vicaria (194).

CAPUT CXXIV.

De Constantio (195).

Constantius quoque assessor praefectorum Italiae, C insignes viri et eruditissimi, qui pervenerunt ad summum pietatis et religionis; quos existimo adhuc nunc quoque esse in carne, optimam instituendæ vitæ rationem exercentes, beatamque vitam et nulli exitio obnoxiam expectantes.

CAPUT CXXV.

De Paula (196) Romana.

Inter quos fuit etiam Paula Romana mater Toxotii, uxor N., ad spiritalem vitæ institutionem accommodatissima. Cui impedimento fuit Hieronymus quidam Dalmata¹; nam cum posset superare multas, ne dicam cunctas, ut quæ ad vitam ex virtute gerendam esset optimo ingenio prædita, eam sua invidia impedit, ipsam trahens ad scopum proprium.

CAPUT CXXVI.

De Eustochio.

Cujus filia nunc quoque exercetur in Bethleem, nomine Eustochium, quam ego non conveni. Dicitur autem esse castissima, habens conventum quinquaginta virginum.

CAPUT CXXVII.

De Venerea.

Inveni autem Veneream Balloneci comitis filiam, quæ onus cameli recte dispersit, et liberata est a vulveribus quæ oriuntur ex materia.

¹ Palladius calumniatur sanctissimum Hieronymum.

A

CAPUT CXXVIII.

De Theodora (197).

Et beatam Theodoram tribuni filiam, quæ ad tantam processit egestatem possessionum, ut ipsa elemosynam accipiens sit mortua.

CAPUT CXXIX.

De Usia (198).

In monasterio Hesycha propter mare, novi mulierum nomine Usiam, longe in omnibus honestissimam.

CAPUT CXXX.

De Adolia.

Et ejus sororem Adoliam, quæ ipsa quoque vixit in virtute, et non pro ejus quidem dignitate, sed pro suarum virium facultate vixit in zelo Dei.

CAPUT XXXI.

De Basianilla.

Novi autem etiam Basianillam Candiani magistri militum filiam, quæ ipsa pio et alacri animo virtutem exercuit, et in hodiernum usque diem certamina acriter exsequitur.

CAPUT CXXXII.

De Photina.

Et Photinam virginem summe honestam, filiam Theocisti presbyteri in Laodicea.

CAPUT CXXXIII.

De Asella.

Vidi autem Romæ quoque Asellam honestam Dei virginem, quæ honeste consenuit in monasterio, mulier longe mitissima, et quæ retinebat conventus, in quibus vidi et viros et mulieres catechesi recenter institutos.

CAPUT CXXXIV.

De Avita (199).

Vidi etiam beatam Avitam Deo dignam cum ejus marito Aproniano, et eorum filia Eunomia, in omnibus Deo bene placentes, ut aperte facile traduci fuerint a dissoluta et voluptaria vita ad honestam et continentem vitæ institutionem, in his quoque digni habitus in Christo dormient, ab omni quidem peccato liberi, perfecte in honesto certamine decertantes, in bona memoria vitam suam relinquentes.

CAPUT CXXXV.

De Magna (200).

In civitate Ancyra sunt multæ quidem aliæ virgines, nempe ad decem millia, duo autem vel plura, quæ exercentur, et in omni virtutis institutione militant; omnesque temperantiæ legibus claræ et insignes feminae, et divinum certamen studio exsequentes. Inter quas principatum obtinet in pietate Magna honestissima femina et probissima; quam nescio quid sim nominaturus, virginemne an viduam. A matre enim vi viri conjuncta, eum tamen variis inescans dilationibus, et corporis morbos prætexens, a corruptionis vitio integra et intacta permansit, ut dicunt ejus necessarii. Cumque paulo post decessisset ejus maritus, omnium simul facta est hæres unica, et temporalibus deinceps commutans æterna, totam seipsam Deo obtulit, summe curam gerens vitæ quæ

ΚΕΦΑΛ. ΡΚ'.

Περὶ Ἀλβίνας.

Ἐχει δὲ μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν μητέρα Ἀλβίαν ἀσκούμενην ὁμοίως καὶ διασκορπιζούσαν κατ' ἰδίαν πάλιν τὰ ἴδια κρήματα. Εἰσὶν οὖν οἰκοῦσαι ἐν ἀγροῦσι ποτὲ ἐν τοῖς Σικελίας, ποτὲ ἐν τοῖς Καμπανίας, μετὰ εὐνούχων δεκαπέντε, καὶ παρθένων, καὶ δουλίδων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΑ'.

Περὶ Πινιανού.

Ὁμοίως καὶ ὁ Πινιανὸς ὁ τότε ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ, ἔδελφοι, διὰ τὴν Χριστὸν τῆς ἀρετῆς συνεργὸς ὁμόφρων, συνασκούμενος μετὰ μοναζόντων τριάκοντα, καὶ ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς. Καὶ περὶ κήπου μετεωριζόμενος καὶ συντυχίας. Οὐ μικρῶς δὲ καὶ ἡμᾶς πλείονας ὄντας ἐτίμησαν ἀπελθόντας ἐν Ῥώμῃ, διὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἀνέπαυσαν ἡμᾶς καὶ ξενοδοχείω, καὶ ἐφοδίοις σαφιλισταίοις, μετὰ πολλῆς χαρᾶς καρπούμενοι τὴν αἰώνιον ζωὴν τοῖς θεοδωρήτοις ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτείας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΒ'.

Περὶ Παμμαχίου.

Τούτων συγγενὴς ὀνόματι Παμμαχίος ἀπὸ ἀνθυπάτων ὁμοίως ἀποταξάμενος ἔζησε τὸν ἀριστον βίον, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν μὲν ζῶν διασκορπίσας, τὸν δὲ τελευτῶν τοῖς πτωχοῖς καταλείψας, πρὸς τὸν Κύριον ἀπεδήμησεν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΓ'.

Περὶ Μακαρίου.

Ὁμοίως καὶ Μακάριος τις ὀνόματι ἀπὸ Βικαρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΔ'.

Περὶ Κωνσταντίνου.

Καὶ Κωνσταντίνος, συγκαθέδρος γενόμενος τῶν κατὰ Ἰταλίαν ἐπαρχῶν, ἄνδρες ἐπίσημοι καὶ ἔλλογιμώτατοι, καὶ εἰς ἄκρον φιλοθείας ἐλάσαντες· οὗς ἐτι νομίζω καὶ νῦν ἐν σαρκὶ ὑπάρχειν, τὸν ἀριστον τῆς πολιτείας θεσμὸν ἐξασκούντας, τὴν μακαρίαν καὶ ἀκήρατον ζωὴν ἀναμένοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΕ'.

Περὶ Παύλης.

Ἐν αἷς καὶ Παύλῃ τῇ Ῥωμαίᾳ τῇ μητρὶ Τοξοτίου γυναίκα, εἰς τὴν πνευματικὴν πολιτείαν ἀστείωτάτη. Ἦς ἐμπόδιον γέγονεν Ἰερώνυμος τις ἀπὸ Δαλματίας. Δυναμένη γὰρ αὕτην ὑπερπητῆσαι πολλῶν, ἵνα μὴ εἴπω πασῶν, εὐφροσάτη ὄσα, εἰς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, προσενεπόδισεν τῇ ἑαυτοῦ βασκανίᾳ ἐλκύσας αὐτὴν πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ σκοπὸν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚϚ'.

Περὶ Εὐστόχιας.

Ἦς θυγάτηρ ἐστίν, καὶ νῦν ἀσκεῖται, Εὐστόχιον ὀνόματι ἐν Βηθλεέμ. Ἦς ἐγὼ ἐν συντυχίᾳ οὐκ ἐγγόνειν. Λέγεται δὲ σφόδρα εἶναι σωφρονεστάτη, συνοδῶν ἔχουσα πενήκοντα παρθένων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖ'.

Περὶ Βενερίας.

Ἐγγων δὲ καὶ Βενερίαν τὴν Καλλοδικου τοῦ κόμητος καλῶς διασκορπίσασαν τὸ τῆς καμήλου φορτίον, καὶ ἀπαλλαγείσαν τὴν ἐκ τῆς ὕλης τραυμάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΗ'.

Περὶ Θεοδώρας.

Καὶ τὴν μακαρίαν Θεοδώραν τὴν τοῦ τριβούνου, τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἀκτημοσύνης ἐλάσασαν, ὡς ἐλετμοσύνην ταύτην λαβοῦσαν οὕτω τελευτῆσαι.

Α

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΘ'.

Περὶ Οὐσίας.

Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἡσυχᾶ παρὰ θάλασσαν ἔγγων Οὐσίαν ὀνόματι, τὰ ὄλα καὶ σεμνοτάτην γυναῖκα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Περὶ Ἀδολίας.

Καὶ τὴν ταύτης ἀδελφὴν Ἀδολίαν, καὶ ταύτην βεθιωκυῖαν ἐν ἀρετῇ, οὐκ ἀξίως μὲν ταύτης, ἐπαξίως δὲ τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς ζήσασαν ζήλω Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΑ'.

Περὶ Βασιανίλλας.

Ἐγγων ἐγὼ καὶ Βασιανίλλαν, τὴν Κανδιανοῦ τοῦ στρατηλάτου, προθύμως καὶ εὐλαβῶς τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσασαν, καὶ ἔχομένην εἰσέτι καὶ νῦν τῶν ἀγῶνων σφοδρῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΒ'.

Περὶ Φωτεινῆς.

Καὶ Φωτεινὴν παρθένον σεμνοτάτην εἰς ἄκρον, θυγατέρα δὲ Θεοκτίστου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ Λαοδικεῖαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΓ'.

Περὶ Ἀσέλλας.

Ἴδον δὲ καὶ ἐν Ῥώμῃ τὴν καλὴν Ἀσέλλαν τὴν παρθένον Χριστοῦ καλῶς γεγηρακυῖαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, σφόδρα πρᾶυτάτην γυναῖκα καὶ ἀνεχομένην συνοδίας. Ἐν οἷς ἔθεασάμην ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας νεοκατηχῆτους.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΔ'.

Περὶ Ἀδίττας.

Ἐθεασάμην καὶ τὴν μακαρίαν Ἀδίτταν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀξίαν, σὺν τῷ ταύτης ἀνδρὶ Ἀπρινανῷ, καὶ τῇ τούτων θυγατρὶ Εὐνομίῃ, ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντας τῷ Θεῷ· ὡς ἀντικρυς μετατεθῆναι ῥαδίως ἀπὸ τοῦ ἀνειμένου καὶ τρυφηλοῦ βίου ἐπὶ τὴν ἐνάρετον καὶ ἐγκρατῆ πολιτείαν· καταξιωθέντες ἐν τούτοις καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοιμήσεως· ἐλευθερωθέντες μὲν πάσης ἁμαρτίας τελειῶς· ἐν τῷ δὲ καὶ γνώσεως γενόμενοι ἐν μνήμῃ ἀγαθῇ τὸν βίον ἑαυτῶν καταλείψαντες.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΕ'.

Περὶ Μάγνα.

Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀγκύρᾳ πολλοὶ μὲν εἰσι καὶ ἄλλαι παρθένοι ὡς χιλιάδες δύο ἢ πλείω, ἀσκούμεναι τὴν ἐνθεον πολιτείαν τῆς ἀρετῆς, ἐγκρατεῦμεναι καὶ πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ τρόπω ἡπίων συζῶσαι. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐπίσημοι γυναῖκες διαπρέπουσαι, καὶ τὸν θεὸν ἀγῶνα μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐξανύουσαι.

Ἐν αἷς ἐπικρατεῖ κατ' εὐσέθειαν Μάγνα, σεμνοτάτη γυνὴ καὶ δοκιμωτάτη. Ἦν οὐκ οἶδα τί ὀνομάσω, ἄρα παρθένον, ἢ χήραν. Βίᾳ γὰρ συναφθεῖσα ἀνδρὶ παρὰ τῆς μητρὸς, ὁμως δειλάσασα τούτων διαφόρους ὑπερβέσσειν, σκηπτομένη νόσους σωματικὰς, τοῦ μύσου ἀψαυστος καὶ ἀμύητος ἔμεινεν, ὡς φασιν οἱ ταύτης οἰκεῖσι· ἐν οἷς μετ' ὀλιγώτατον χρόνον τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, πάντων ὁμοῦ μονοκληρονόμος γενομένη καὶ διὰ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια ἀλλαξαμένη, λοιπὸν ὄλην ἑαυτὴν προσενήνοχε τῷ Θεῷ, εἰς ἄκρον φροντίσασα τῆς αἰετιμότητος ζωῆς, προϊσταμένη σεμνῶς τῶν ἰδίων οἰκετῶν· ζήσασα ἀσκητικώτατον βίον καὶ εὐφροσύνης γέμοντα· τοιαύτην ἔχουσα ἀκριδῆ συντυχίαν, ὡς αἰδεῖσθαι αὐτῆς τὴν ἀντοψίαν καὶ τοὺς ἐν ἐξοχῇ ἐπισκόπους, ὑπερβολῆς εὐλαβείας. Αὕτη τὴν μὲν πολλὴν καὶ περιστῆν ὕλην

τῷ τῆς ἀκτημοσύνης πυρὶ κατηνάλωσεν· τὰς δὲ ἅ τῃ συντετύχηκα τῇ δουλῇ τοῦ Θεοῦ ὀνόματι Ἀματαλίδι, γραῖδε ὀδοῦχοντα ἔτη ἔχουση ἐν τῇ ἀσκήσει, ὡς καὶ αὐτὴ καὶ αἱ γειτινῶσαι αὐτῇ διηγούντο, ἧ συνῶκον ἐξήκοντα νεάνιδες παρθνοὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως καθαρῶς ἐξανύουσαι δρόμον τῆ ταύτης τῆς καλογῆρου διδασκαλίᾳ. Αἵτινες τοσοῦτον αὐτὴν ἡγάπων πάσαι, ὡς μηδὲ κλειδα ἐφεισθῆναι ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις· ἀλλὰ κρατεῖσθαι πάσας ὑπὸ τῆς ἀμέτρου ταύτης ἀγάπης, καὶ τῆς ἐνθους διδασκαλίας, εἰς ἀφθαρσίαν μετασηματιζόμεναι. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλασεν ἀπαθείας ἡ γραῦς, ὡς εἰσελθόντι μοι καὶ καθεσθέντι ἐλθοῦσα συγκαθεσθῆναι μοι, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐπιθεῖναι τοῖς ὤμοις μου, ὑπερβολῆ παρῆρησίας τῆς εἰς Χριστόν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΖ'.

Περὶ παρθένου τῆς ὑποδεξαμένης τὸν μακάριον Ἀθανάσιον.

Παρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣν κατελιψα ὡς ἐτῶν ἑβδομήκοντα· ταύτῃ δὲ κληρὸς ἅπας προσμαρτύρει, ὅτι νέα εὔσα τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν εἰκοσι σφόδρα ὠραιότατῃ ὑπάρχουσα, φευκτὴ ἦν τοῖς ἐναρέτοις, διὰ τὸ κάλλος, ἵνα μὴ τινα μῶμον δῶ ἐξ ὑπονοίας. Ὅτι οὖν συνέβη τοῖς Ἀρειανοῦς συσκευάσασθαι τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, δι' εὐσεβίου τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν πραιποσίτου ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἀθέμιτα τοῦτο κατηγοροῦντες ἐσυκοφάντουν. Φεύγων οὖν ὁ μακάριος τὸ παρὰ διεφθαρμένου κριτηρίου κριθῆναι, οὐκ ἐθάρρησεν οὐδενί, οὐ συγγενεῖ, οὐ φίλῳ, οὐ κληρικῷ, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν συνήθων· ἀλλ' εἰσελθόντων τῶν ἐπαρχικῶν ἀφινδίων εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον, καὶ ζητούντων αὐτὸν, λαθὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον, καὶ τὸ βιβρίον, ἐν μεσοτάτῃ νυκτὶ, πρὸς ταύτην κατέφυγεν τὴν παρθένον. Ἡ δὲ ξενισθεῖσα ἐπὶ τῷ πράγματι διεπτοῖθη. Λέγει οὖν αὐτῇ ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι Ἐπειδὴ ζητοῦμαι παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ἀθέμιτα συκοφαντούμενος παρ' αὐτῶν· ἵνα μὴ οὖν κάγω ἄλογον ἀπενέγκωμαι δόξαν. καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἐμβάλω τοὺς τιμωρήσασθαι με βουλομένους, τοῦτο χάριν ἐνεθυμήθην φυγεῖν. Ἀπεκάλυψεν οὖν μοι ὁ Θεὸς ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὅτι Παρ' οὐδενὶ ἐτέρῳ δύνασαι σωθῆναι, εἰ μὴ παρ' ἐκείνῃ. Ἀπὸ πολλῆς οὖν χαρᾶς ἐκείνη ῥίψασα πάντα λογισμὸν, ὅλη γεγένηται τοῦ Κυρίου· καὶ προθύμως κατέκρυψεν τὸν ἄγιώτατον ἐπίσκοπον ἐπὶ ἑτῆ ἑξ, μέχρι τῆς ζωῆς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως· αὐτὴ καὶ περινίπτουσα τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ τὰ περιττώματα διακονοῦσα, καὶ τὰς ἄλλας αὐτῷ χρεῖας πάσας οἰκονομοῦσα, καὶ βιβλία κίχρωμένη καὶ παρέχουσα αὐτῷ· οὐδεὶς ἀνθρώπων ὄλης Ἀλεξανδρείας ἔργω ποῦ διαγέει ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη ὁ θάνατος Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἦλθεν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς, σεμνῶς καὶ κοσμίως ἐνδυσάμενος πάλιν ἐν τῇ νυκτὶ ἠύρεθῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ἰδόντες αὐτὸν πάντες ἐξέστησαν ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντα τοῦτον ἀπειληφότες, ἅμα καὶ ἐγκαλοῦντες οἱ φίλοι τὴν ἀνεύρετον τοῦτο κατάδυσιν τῇ ἐκείνου ἀγνοίᾳ. Ἀπελογεῖτο οὖν ὁ μακάριος τοῖς γησιόεις αὐτοῦ φίλοις καὶ συνήθεσιν, ὅτι Τοῦτο χάριν πρὸς ὑμᾶς οὐ κατέφυγον, ἵνα εὐορκῶν ὑμῖν ὑπάρχη, ἀλλως δὲ καὶ διὰ τὴν ἔρευναν. Κατέφυγον δὲ πρὸς ἐκείνην, πρὸς ἣν ὑποψίαν οὐδεὶς ἐδύνατο ἔχειν, ὡς πρὸς ὠραίαν καὶ νεωτέραν· δύο μηνσευσάμενος τὰ καλὰ, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐκείνης. Ὁφείλῃσα γὰρ αὐτὴν, καὶ τὴν ἐμὴν δόξαν καὶ ἀσφάλειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΖ'.

Περὶ Ἀματαλίδος.

Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀντινόου μοναστηρίᾳ ἔστι γυναικῶν δώδεκα κατορθουσῶν πολιτείαν ἀρίστην. Ἐν

ΚΕΦΑΛ. ΡΑΗ'.

Περὶ Ταῶρ παρθένου.

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος μαθήτρια ταύτης, Ταῶρ ὀνόματι, ἔχουσα τριάκοντα ἔτη ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἰμάτιον καινὸν, ἡ ὠμοφόριον, ἡ ὑπόδημα οὐδέποτε λαβεῖν ἠθέλησεν, λέγουσα, ὅτι Οὐ χρεῖαν ἔχω, ἵνα μὴ καὶ προελθεῖν ἀναγκαθῶ. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πάσαι κατὰ Κυριακὴν προέρχονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χάριν τῆς κοινωνίας· ἐκείνη δὲ ῥακοδουτοῦσα ἀδιαλείπτως ἐν τῇ νομῇ ἐν τῷ ἔργῳ καθεζομένη. Οὕτω δὲ εὐφυστάτην εἶχεν τὴν ὄψιν, ὡς ἔγγις γίνεσθαι καὶ τὸν πᾶν στερόδον ἀπατάσθαι τῷ ταύτης κάλλει, εἰ μὴ φρουρὸν εἶχεν ὑπερβάλλοντα τὴν σωφροσύνην, εἰς αἰδῶ καὶ φόβον ἀγούσα τῇ κοσμιότητι τοῦ ἡθους καὶ τὸν εἰς ἄγαν ἀκλόαστον ὀφθαλμόν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΘ'.

Περὶ παρθένου τιτῶς, καὶ Κολλούθου.

Ἄλλη τις αὐτῇ ἀληθεῖα παρθένος τῷ τῆς ἀσκήσεως ἔργῳ νηφόντως προσέχουσα, ἐμοὶ γειτινῶσαι ἦς τὴν ὄψιν μὲν οὐχ ἐώρακα. Προῆλθε γὰρ αὕτη, ὡς ἔλεγον οἱ εἰδότες, οὐδέποτε ἀφ' οὐ ἀπετάξατο, πληρώσασα ἐξήκοντα ἔτη ἐν τῇ ἀσκήσει μετὰ τῆς ἰδίας μητρός. Εἰς ὕστερον δὲ μελλούσης αὐτῆς μεταδίνειν τὸν βίον πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀκηρατον, παραστάς τῇ ἀνδρείᾳ ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐκείνον ἅγιος μάρτυς Κόλλουθος, λέγει αὐτῇ· Σήμερον μέλλεις ὀδεύειν πρὸς τὸν Δεσπότην σου, καὶ ὄρῳν ἀπαντας τοὺς ἁγίους. Ἐλθοῦσα οὖν ἀρίστησον μετ' ἡμῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἀναστᾶσα οὖν ὄρθρου ἡ μακαρία, καὶ ἐνδυσάμενη, καὶ λαβοῦσα ἄρτον, καὶ ἐλαίας, καὶ λεπτολάχανα ἐν τῇ αὐτοῦ σπυρίδι, ἐξελθοῦσα ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἡ τοσαῦτα ἔτη μὴ προελθοῦσα. Καὶ προσευξαμένη, καὶ καθεσθεῖσα, καιρὸν ἐπιτήθειον πρὸς τὸ γεύσασθαι ἐπετήρει διὰ πάσης ἡμέρας. Παραγενομένης δὲ τῆς ἐνάτης, καὶ τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας ἐνστάσης, μηδενὸς ἔνδον ὑπάρχοντος, τεθεικυῖα τὰ βρώματα προσκαλεῖται τὸν μάρτυρα, λέγουσα· Εὐλόγησόν μου τὰ βρώματα, ἅγες Κόλλουθε, καὶ συνοδευσάτωσάν μοι αἱ πρεσβείαι σου. Καὶ καθεσθεῖσα ἔφαγεν. Καὶ πάλιν προσευξαμένη ἦλθεν περὶ ἡλίου δυσμᾶς εἰς τὸν οἶκον· καὶ δίδωσι τῇ ἑαυτῆς μετρί σύγγραμμα Κλημεντοῦ τοῦ Στρωματέως εἰς τὸν προφήτην Ἀμῶς, καὶ λέγει αὐτῇ· Δὲς τοῦτο τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἐξωρισμένῳ, καὶ εἰπέ αὐτῷ· Εὐξαι περὶ ἐμοῦ· ὀδεύω γὰρ πρὸς τὸν Κύριόν μου. Καὶ ἐτελεύτησεν ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ, μὴ πυρέξασα, μὴ κεφαλαγγήσασα, ἀλλ' ἑαυτὴν ἐναρτίασα, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο.

semp̄r manet, suis famulis honeste imperans, agens vitam laboriosissimam et plenam temperantia : in congressu tam severa, ut ipsum ejus aspectum revererentur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem et religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam et nimiam opum materiam paupertatis igne consumpsit : quæ autem supererant, ea constituit ad subm̄strationem monasteriis, ptochotrophis, xenodochiis, ecclesiis, pauperibus, transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis, et omnibus egentibus sup̄editans auxilium, non cessabat hilariter operari pietatem latenter, et per se, et per servos fidelissimos, ab ecclesia non recedens noctu maxime : in omnibus in virtute se exercens propter spem ejus quæ vere est vita.

CAPUT CXXXVI.

De Virgine (201) quæ excepit Athanasium episcopum.

Novi ego Alexandriæ virginem, quam offendi natam circiter septuaginta annos. Ei clerus universus dabat testimonium, quod cum esset juvenis, nata annos circiter viginti, et longe formosissima, fugiebatur ab iis qui erant studiosi virtutis propter pulchritudinem, ne luureret eis aliquam labem ex suspitione. Quando ergo accidit ut Ariani struerent insidias beato Athanasio Alexandrino episcopo per Eusebium, qui erat eo tempore præpositus sub Constantio imperatore, nefariorum criminum eum accusantes et calumniantes, vitans judicari a corrupto judicio, apud neminem ausus est delitescere, non apud cognatum, non amicum, non clericum, non apud aliquem alium familiarem ; sed repente episcopatum ingressis præfecti ministris, et eum querentibus, accepto suo stichario seu tunica, et birro (202), media nocte confugit ad hanc virginem. Illa autem fuit rei novitate obstupefacta et timore correpta. Dicit ergo ei episcopus : Quandoquidem quæror ab Arianis, nefariorum criminum ab eis accusatus, ne ergo et ego veniam in malam existimationem, et in peccatum conjiciam eos qui me volunt afficere supplicio, ea de causa f. gere constitui ; mihi ergo Deus revelavit hac nocte me apud nullum alium posse esse salvum nisi apud te. Illa ergo præ magno gaudio omni ejecta dubitatione, cum tota esset Domini, prompto et alacri animo occultavit sanctissimum episcopum sex annos, quandiu vixit imperator Constantius : ipsa et ejus pedes lavans, et excrementa expurgans, et in aliis quæ erant ei usui inserviens, librosque ei comodans et præbens. Neque ullus sex annis novit Alexandriæ ubinam ageret beatus Athanasius episcopus. Postquam ergo fuit annuntiata mors imperatoris Constantii, et pervenit ad ejus aures, honesto et venerabili habitu indutus, rursus noctu fuit inventus in ecclesia. Quem videntes omnes magna sunt affecti admiratione, ut qui ipsum vivum accepissent ex mortuis, simul etiam post. lantes ejus amici de latebris quæ ab eorum ignoratione inveniri non potuerant. Respondit itaque beatus Athanasius germanis suis amicis : Ea de causa ad vos non confugi, ut vere jurare possetis ; et alioqui etiam propter investigationem, ad illam confugi de qua nemo suspicari poterat, utpote formosam et

junioem : duo bona procurans, et illius salutem ; illi enim profui, et meæ existimationi et securitati

CAPUT CXXXVII.

Vita Ammæ Talida.

In civitate Antinoi sunt feminarum monasteria duodecim ; in quibus conveni etiam Ammam Talida, quæ octoginta annos fuerat in exercitatione, ut narrabat ipsa et ejus vicinæ. Una cum ea habitabant sexaginta adolescentulæ. Eam autem adeo diligebant, ut ne esset quidem clavis aulæ monasterii, ut in aliis, sed ipsæ ab ejus amore omnes detinerentur. Eo autem impatibilitatis processit anus, ut cum ego essim ingressus et consedissem, ipsa quoque ingressa sit, et una mecum sederit, et magna libertate ac fiducia in Christo meis humeris manum imposuerit.

CAPUT CXXXVIII.

Vita Ammæ Taor.

In hoc monasterio erat virgo hujus discipula, nomine Taor, quæ triginta annos vesata erat in monasterio, ut narrabant qui noverant. Ea vestem novam aut mavortem aut calceum noluit accipere, dicens : Non est mihi opus, ne etiam cogar progredi. Aliæ enim omnes die Dominico progredimur in ecclesiam gratia communionis ; illa autem in monasterio manebat pannis obsita, operi assidue assidens. Ea autem fuit tam eleganti aspectu, ut parum abesset quin etiam valde constantes deciperentur ejus pulchritudine, nisi insigne præsidium habuisset temperantiam, quæ ad metum et verecundiam deducebat honestate impudicos oculos.

CAPUT CXXXIX.

De virgine quæ renuntiaverat.

Erat quædam alia virgo religiosæ vitæ operibus viriliter insistens, mihi vicina, cujus vultum quidem non vidi : nunquam enim, ut aiunt, est progressa ex quo renuntiavit. Cum autem implesset sexaginta annos in exercitatione cum matre sua propria, eræt postea vita excessura. Ei autem in visione adstitit Colluthus (203) vocabulo martyr, qui in illis colebatur locis, hoc ei dicens : Hodie es itura ad Dominum, et visura sanctos omnes ; veni ergo et prande nobiscum in martyrio. Cum ergo mane surrexisset et se induisset, et in sporta panem accepisset et olivas, et minuta olera, post tot annos est egressa ; et cum venisset in martyrium, oravit ; et cum toto die observasset tempus in quo nullus erat intus, et non jam advenerat hora, et sedisset, rogavit martyrem, dicens : Benedic cibus meos, Colluthe sancte, et me in via comitare tuis precibus. Cum ergo comedisset et rursus orasset, domum venit circa occasum solis. Et cum dedisset matri suæ opus Clementis Stromatei in prophetam Amos, dixit ei : Da id episcopo relegato. Et dixit ei : Ora pro me ; vado enim ad Dominum meum. Decessit ipsa nocte. Cumque nec febri laborasset, nec ei caput doluisset, sed seipsam ad sepulturam composuisset, in manus Dei spiritum suum commendavit.

CAPUT CXL.

De virgine quæ lapsa est, et egit pœnitentiam.

Quædam virgo exercitatrix manens cum duabus aliis virginibus, se exercuit novem vel decem annis. A quodam autem cantore inescata cum eo habuit stupri consuetudinem; et cum utero concepisset, peperit. Cum autem in summum odium prorupit ejus qui ipsam deceperat, in profundo compuncta est animo, et ad eam pervenit mensuram pœnitentiæ, ut in ea perseverans se fame vellet occidere, hoc cum lacrymis orans, Deumque rogans, et dicens: Deus magne, qui omnium nostrum peccata portas, et immensum totius mundi vitium; qui non vis mortem peccatorum, et eorum qui labuntur interitum, sed misereris universæ creaturæ; est enim voluntas tua ut omnes serventur (*Exech. xxxiii*). Si ergo me quoque, quæ pereo, vis esse salvam, in hoc mihi tuam ostende bonitatem, et nunc tua ad me perveniant mirabilia; et jube hinc abduci et colligi (204) fructum meæ iniquitatis, qui conceptus est in lascivia, et genitus in peccato; nam, nisi hoc fiat, ego hac de causa vel me laqueo suffocabo, vel meipsam in præceps dejiciam. Cum sic oraret, fuit exaudita; nam qui natus fuerat infans, non multo post decessit. Ab illo ergo die non amplius convenit eum qui ipsam redegerat in servitutem; sed se totam insigniter dedens continentiæ, a grotis mancisque ac mutilatis serviens triginta annos, ita Deum placavit, propitiumque reddidit, ut cuidam sancto presbytero revelaretur, illam Deo magis placuisse in pœnitentia quam in virginitate. Hæc autem scribo, ne eos qui multa peccant, et ex animo ac sincere agunt pœnitentiam, contemnamus: sicut hæc beata, quæ cor suum contrivit, et in humilitate vitam suam liquëfecit, non despecta fuit a Domino eorum qui ducuntur pœnitentia.

CAPUT CXLII.

De filia presbyteri quæ lectorem calumniata erat, et Eustathio lectore.

Cujusdam presbyteri filia virgo in Cæsarea Palæstinae lapsa, ab eo qui ei vitium attulerat docta fuerat, ut quemdam civitatis lectorem calumniaretur, et quod corrupta esset, in eum culpam conferret. Cumque ferret ventrem, a patre suo examinata, nominavit lectorem. Hoc cum audiisset presbyter conturbatus retulit ad episcopum. Hoc cum audiisset episcopus, convocavit concilium sacerdotum, fecitque vocari lectorem, deque eo habuit quæstionem, rem examinans. Rogatus autem ab episcopo, rem non fatebatur lector; nam quod factum ab ipso non fuerat, quomodo dici poterat? Ægre ergo ferens episcopus, gravissima voce ei dicebat: Non fateberis lapsum tuum, et ages pœnitentiam, o infelix et plene immun-ditia? Respondit lector: Rogo te; dixi id quod res est, hanc rem ad me nihil pertinere. Plane enim culpa careo, ut qui de ea ne cogitaverim quidem; si autem vultis audire id quod non est, dicam: Feci. Hoc cum ipse dixisset, deposuit eum episcopus ab officio lectoris. Post hoc accidens ad pedes epi-

A scopi, rogavit dicens: Si hoc tibi visum est, domine episcope, ut quoniam dixi, Næ, lapsus sum, sim de gradu ecclesiastico dejectus, et non sim dignus esse clericus tuæ sanctitatis, jube ut mihi ab hoc tempore ea detur in uxorem; neque enim ego sum deinceps clericus, neque illa virgo. Cum hæc audiisset episcopus et presbyter, eam tradidit pater ejus lectori, sperans fore ut juvenis bene esset in eam affectus, et alioqui credens non posse eum abstrahi a consuetudine. Cum eam autem adolescentens accepisset in manus ab episcopo, et ejus patre, eamque esset consolatus, abduxit et deposuit in monasterio mulierum, rogans eam quæ illic erat prima ministra fraternitatis ut eam illic tolerarent usque ad partum ejus. Illa vero relicta in monasterio, lector abiens seipsum inclusit in celli sordida, vitæ summam suscipiens asperitatem, ad Christum accedens in corde contrito cum multis lacrymis et gemitibus, dicens: Tu, Domine, meas actiones nosti, qui scis omnia, quem nihil latet, neque est ullus locus occultus in quo quis se abscondat a tua quæ omnia aspicit potestate, qui vides omnia priusquam fiant. Tu solus vides profunda cogitationum, et omnis mentis conceptio a te cernitur, perinde ac si aspicitur oculis. Tu cum cogitatorum sis acer examinatus, perfecte judicas. Tu qui eis qui afficiuntur injuria fers auxilium, qui falli non potes, dum eos vindicas, qui appetuntur calumniis; cui nihil placet injustum, omne autem momentum statera justitiæ est a te semper; astat enim tibi perpetuo lux ad quam non patet aditus, et omne opus hominis est coram te. Est ergo tui justus et inmutabilis iudicium, jus quoque meum pronuntiare. Efficaciter autem orante adolescente, et in jejuniis diligenter perseverante, intra breve tempus adfuerunt dolores ejus partus. Cunque advenisset hora, adfuit etiam justum Dei iudicium, afferens vehementem et intolerabilem dolorem ei quæ fuerat calumniata: genuitum immensa multitudo, labores partus inenarrabiles, inferni suppliciorum visiones terribiles, hanc miseram fortiter obidentes, et infans propter magnitudinem non prodibat ex utero. Præterit dies primus et secundus, et dolores erant intolerabiliores; adventavit tertius et quartus, et secutus est dolor multis partibus gravior; quintus et sextus et septimus tenebrosus, et infelix mulier ex multo dolores versabatur in inferis. In omnibus his diebus mansit neque omnino cibum sumens, nec tantillum somnum videns; sed luctibus et gravissimis dolorum tormentis succedentibus, post hæc omnia, vitæ potestate, quæ non cadit sub aspectum, intolerabilibus doloribus addidit etiam confessionem, lugubri voce exclamans: Hei mihi misera! venio in periculum ne peream, ut quæ in duo mala incidere, nempe in calumniam et fornicationem, et amissa virginitate sum tradita detractioni; et cum mihi sit ab alio allatum vitium, accusavi lectorem. Cum hæc autem audiissent virgines monasterii, Patri ejus omnia re-

ΚΕΦΑΛ. ΡΜ'.

Περὶ τῆς ἀπαθηθείσης παρθένου, καὶ μεταγνοῦσθης.

Ἀσκητρία τις παρθένος συνοικοῦσα ἄλλαις δυσὶ παρθένοις ἠσκήθη ἐπὶ ἔτη ἑννέα ἢ δέκα. Αὕτη δελεασθεῖσα παρὰ ψάλτου τινὸς τούτῳ συνεφθάρη, καὶ λαβούσα κατὰ γαστρὸς ἔτεκεν. Εἰς ἄκρον δὲ μίσος ἐλθούσα τοῦ ταύτην ἀπατήσαντος κατενύγη τὴν ψυχὴν εἰς βῆθος, καὶ εἰς ποσοῦτον ἐφθασεν μέτρον μετανοίας, ὡς ἂν ἀποκαρτερήσασαν ταύτην τῇ ἐγκρατεῖα, καὶ λιμῷ θέλειν ἑαυτὴν ἀποκτείνειν· τοῦτο προσευχομένη μετὰ δακρύων, καὶ τοῦ Θεοῦ δεομένη, καὶ λέγουσα, ὅτι· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ βασιτάων πάντων ἡμῶν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἄμετρον κακίαν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν πεσόντων, ἀλλ' ἐλεῶν πᾶσαν τὴν κτίσιν· σὸν γὰρ ἔστι θέλημα τὸ σώζεσθαι πάντας. Εἰ οὖν καὶ ἐμὲ τὴν ἀπολομένην σωθῆναι θέλεις, ἐν τούτῳ μοι δεῖξον τὴν σου ἀγαθωσύνην, καὶ νῦν δὸς φθάσαι ἐπ' ἐμοὶ τὰ θαυμασιά σου, καὶ κέλευσον συναχθῆναι τὸν καρπὸν τῆς ἐμῆς ἀνομίας· τὸ συλληφθὲν ἐν ἀσελγείᾳ, καὶ γεννηθὲν ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς ἐμῆς ἀπωλείας. Ἐὰν γὰρ τοῦτο μὴ γένηται, ἢ ἀγγόνῃ ἔχω χρῆσασθαι, ἢ ἑαυτὴν δισκεῦσαι. Ἐνεκεν τοῦτου δεομένη εἰσκούσθη. Τὸ γὰρ θεθὲν οὐ μετὰ πόλιν ἐτελεύτησεν. Ἀπὸ οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῷ μὲν ταύτην αἰχμαλωτίσαντι οὐκέτι συνετύχεν, ἐκδοτον δὲ ἑαυτὴν εἰς ἄκραν ἐγκράτειαν δέδωκεν· νοσοῦσαις καὶ λελωδημέναις ἐξυτηρητέατο ἐπὶ πριάκοντα ἔτη. Οὕτως τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, καὶ ἔλεον ἑαυτῇ καταστήσασα, ὡς ἀποκαλυφθῆναι τινι τῶν ἁγίων προσδωτέρων, ὅτι· Ἦ δεῖνά μοι μᾶλλον εὐηρέστησεν ἐν τῇ μετανοίᾳ, ἢ ἐν τῇ παρθενίᾳ. Ταῦτα δὲ γράφω, ἵνα μὴ καταφρονῶμεν τῶν πολλὰ ἁμαρτανόντων, καὶ ἐκ καρδίας μετανοούντων· καθὼς καὶ ἡ μακαρία αὕτη τὴν ἑαυτῆς καρδίαν συντρέψασα, καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν καθυποτάξασα, οὕκ ἐξουδενώθη παρὰ τοῦ Δεσπότη τοῦ μὴ μετανοούντων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΑ'.

Περὶ τῆς συκοφαντησάσης ἀναγνώστην τινά.

Προσδωτέρου τινὸς θυγάτηρ παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἐκπεσοῦσα παρὰ τοῦ ταύτην φθειραντος, ἐδιδάχθη ἀναγνώστην τινά τῆς πόλεως συκοφαντήσαι, κάκεινῳ περιθεῖναι τὴν διεφθαρμένην αἰτίαν. Καὶ γενομένη πρὸς γαστρὸς, ἐταζομένη παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, κατεῖπεν τοῦ ἀναγνώστου. Ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ προσδωτέρος, καὶ παραχθεις, ἀνήγεγκεν τῷ ἐπισκόπῳ. Μαθὼν τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος, συνεκρότησεν πρὸς ἱερατεῖον· καὶ ποιήσαντες κληθῆναι τὸν ἀναγνώστην ἐβασάνισον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματός. Ἐρωτώμενος τοίνυν ὁ ἀναγνώστης παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, οὐχ ὠμολόγει· τὸ γὰρ μὴ πράχθην παρ' αὐτοῦ πῶς ἐνὶ καὶ ῥηθῆναι; Ἀγανακτῶν οὖν ὁ ἐπίσκοπος, μετὰ ἐμβροδιστάτης φωνῆς ἔλεγεν τούτῳ· Οὐχ ὁμολογεῖς σου τὸ πταίσμα, καὶ μετανοεῖς, ἔθλιε καὶ ταλαίπωρε, καὶ ἀκαθαρσία μεμειστωμένη; Ἀπεκρίνατο ὁ ἀναγνώστης· Ἐγὼ δέομαι σου, τὸ ὄν εἶπον, ὅτι ἐν τούτῳ πρᾶγμα οὐκ ἔχω· ἀνάτιος γὰρ εἰμι καὶ τῆς ἐννοίας τῆς πρὸς ἐκείνην. Εἰ δὲ θέλετε ἀκούσαι τὸ μὴ ὄν ἵνα εἶπω, πέπραχα. Τοῦτο αὐτοῦ εἰρηκτός, καθέλειν τοῦτον τοῦ ἀναγνώστου. Μετὰ τοῦτο προσπεσὼν παρεκάλει τὸν ἐπίσκοπον, λέγων· Εἰ τοῦτο σοὶ ἔδοξεν, κύριε ἐπίσκοπε, ἐπειδὴ εἶπον, Ναί, ἔπτασαι, εἶναι με

Ἄ χωρὶς τοῦ τιμίου βήματος, καὶ μὴ εἶναι με δεῖον τοῦ εἶναι κληρικόν τῆς σῆς ἀγιοσύνης, κέλευσον μοι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν δοθῆναι εἰς γυναῖκα. Οὕτε γὰρ λοιπὸν ἐγὼ κληρικὸς, οὕτε δὲ ἐκείνη παρθένος. Ἀκούσα· δὲ ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ προσδωτέρος ὁ πατήρ αὐτῆς, ἐκδοτον αὐτὴν δωδῶκασαι τῷ ἀναγνώστῃ, προσδοκῆσαντες διακεῖσθαι τὸν νεώτερον περὶ αὐτὴν, καὶ ἄλλως μὴ δύνασθαι ἀποκοπῆναι τῆς συνηθείας. Λαβὼν δὲ αὐτὴν ὁ νεώτερος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, παρακαλέσας δὲ αὐτὴν, ἀπαγαγὼν ταύτην παρέθετο μοναστηρίῳ γυναικῶν, παρακαλέσας τὴν αὐτόθι διάκονον τῆς ἀδελφότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς ἀνασχέσθαι ταύτης. Καὶ κατακλιπὼν αὐτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀναγνώστης, ἀπελθὼν ἐξυτὴν ἐγκθηεῖρξεν εἰς κελλίον αὐχημῆρον, ἀναλαβὼν πολιτείαν σκληραγωγίας ἀκροτάτην, προσελθὼν τῷ Χριστῷ ἐν καρδίᾳ συντετριμμένη, μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν, λέγων· Σὺ οὐδας, Κύριε, τὰς ἐμὰς πράξεις, ὁ ἐπιστάμενος πάντα θν οὐδὲν λέληθεν. Οὐδὲ ἔστι τις τόπος ἀπόκρυφος ἐν ᾧ τις ἀποκρυβῆσεται τῆς σῆς παντεφόρου δυνάμεως. Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσθαι, σὺ μόνος βλέπεις βᾶθι λογισμῶν, καὶ πᾶσα ἐννοια παρὰ σοῦ ὁράται ὀφθαλμοφανῶς· σὺ ὦν ἑταστής ἐνθυμήσεως ὅξυς δικάζεις ἀκριβῶς· σὺ ἀδικουμένων βοηθός· αὐτὸς εἰ συκοφαντούμενων ἐξιδίκος ἀπαράλογιστος, ᾧ οὐδὲν ἀρέσει τῶν ἀδίκων. Πᾶσα δὲ ῥοπή ζυγοῦ δικαιοσύνης παρὰ σοί. Πάρεστι γὰρ πάντοτε σοὶ φῶς ἀπρόσιτον, καὶ πᾶν ἔργον ἀνθρώπων ἐνώπιόν σου ἔστιν. Τῆς οὖν σῆς ἔστι δικαίαις καὶ ἀπαράλλακτον κρῖσεως ἀποφῆναι καὶ τὴν δίκην τὴν ἐμήν. Προσευχομένη τοῦ νεανίσκου ἐκτενῶς, καὶ τῇ νηστείᾳ προσκαρτεροῦντος· ἐμμελῶς, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου παρεγένοντο αἱ ἡμέραι τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς. Καὶ ἐνστάτης τῆς ὥρας, παρεγένετο καὶ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ φέρουσα ἀπότομον ὀδύνην καὶ ἀφόρητον τῇ συκοφαντησάσῃ· καὶ στεναγμῶν πληθὸς ἀμέτρητον, ὡδίνες πόνων ἀνεκδιήγητοι, καταχθονίων κολαστηρίων ἑράσεις φοβεραὶ, ταύτην τὴν ἀθλίαν πολιτοκοῦσαι ἰσχυρῶς· καὶ τὸ βρέφους τῆς γαστρὸς τῷ ὄγκῳ οὐ προέκυπτεν. Παρήλθεν ἡμέρα πρώτη, καὶ δευτέρα, καὶ ὡδίνες ἀφορητότεραι· ἐπέστη τρίτη, καὶ τετάρτη, καὶ τὸ ἄλγος πολλαπλαστίως χυλεπώτερον· διεδέχθητο πέμπτη καὶ ἕκτη σὺν ἑβδόμῃ σκετενίῃ, καὶ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπὸ πολλῆς ἀνάσας τῷ ᾄδῃ προσωπμίλει· ἐν ταύταις ὄλαις ταῖς ἡμέραις μὴδ' ὄλωσ τροφῆς προσλαβομένη, μὴδὲ τὸ τυχὸν ὑπνου μετασχούσα· ἀλλ' οἰμωγαῖς βασιάνων πόνους ἀνηκέστους διαδεχομένων, μετὰ ταῦτα πάντα ταῖς προσευχαῖς τοῦ νεανίσκου, ἢ τῆς διεφθαρμένης καὶ ψευδηγόρου ἀμελικτος καρδία τοῖς ἀνυπόστοις πόνους, καὶ ἡ ἐξομολόγησις συνεξήλθεν γοεραῖς φωναῖς βοῶσα· Οἶμοι τῇ ἀθλίᾳ, κινδυνεύω ἀπολέσθαι δυσὶ κακοῖς περιπεσοῦσα, συκοφαντή καὶ πορνεῖα· ἀπώλεσά μου τὴν παρθενίαν, διχαστασίᾳ παρεδόθην· ὑπὸ ἑτέρου καταφθαρείσα, τοῦ ἀναγνώστου καταγόρησα. Ἀκούσασαι δὲ ταῦτα αἱ παρθένοι τοῦ μοναστηρίου τῷ πατρὶ αὐτῆς ἀπήγγειλαν τὰ πάντα. Ὁ δὲ πατήρ αὐτῆς αἰδοῦμενος τοὺς πάντας ὡς μὴ καταγωσθῆναι ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ, τοῖς εἰρημένους οὐ πιστεύσας, ἠσύχασεν τὰ ὕλα. Ὡς δὲ ἡ δικαία κρίσις ἐφεστῶσα ἡ δικάζουσα τὰ πάντα, πάλιν ἐπαλλήλους τῇ ἀθλίᾳ ταύτῃ ἔτικτεν ὡδίνας· λοιπὸν μὴ δυναμένης ἢ ζῆσαι ἢ ἀποθανεῖν· καὶ τοῦ τοκετοῦ μὴ ἐκφυγούσης, ἐπιφαίνει ἡ ἡμέρα ἢ

ὀγδόη, καὶ πάλιν ἡ ἐνάτη, βαθυτάτῃ σκότῃ τῶν ἀλήκτων στρόφῳν ταύτην ἀμαρῶσαι. Ὡς οὖν οὐκ ἔφερον ἡ συνοδία τὰς μεγάλας ταύτης οἰμωγὰς, δρομαῖαι ἀπελθοῦσαι ἀναγγέλλουσι τῷ ἐπισκόπῳ, ὅτι ἔστιν ἐνάτη σήμερον ἡμέρα ὅτι ἡ δεῖνα ἐξομολογεῖται ὅτι τοῦδε τοῦ ἀναγνώστου κατεστάθην, καὶ ἀποκυῖσαι οὐκ ἰσχύω· ἐσυκοφάντησα γὰρ τοῦτον. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀκούσας παρὰ τῶν παρθένων πάντα τὰ ρηθέντα, πέμπει πρὸς τὸν ἀναγνώστην δύο διακόνους, δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ἵνα εὐξήται ἐκεῖνος βυσθῆναι τῆς ἀνάγκης τὴν ταλαιπωρον γυναικα. Ὁ δὲ γενναῖος οὗτος νεανίσκος οὐδὲ ἀπόκρισιν αὐτοῖς δέδωκεν, μηδὲ τὴν θύραν ἀνοίξας· ἀλλ' ἀπ' ἧς ἡμέρας εἰς τὴν κέλλαν εἰσῆλθεν, τὸν συνήθη κανόνα τῆς νηστείας ἐκπληρῶν, καὶ ταῖς δεήσεσιν ἱκετεύων τὸν Θεόν. Κατακαμφθεὶς δὲ ὁ πατήρ πρὸς οἶκτον τῆς ἰδίας θυγατρὸς, ἔλθῃ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ἐδεήθη αὐτοῦ σφόδρα εὐχὴν ταύτης γενέσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ γινομένης ὑπὸ πάντων προδευχῆς πρὸς τὸν Δεσπότην, οὐδ' οὕτως ἡ ἀθλία τῆς ἀνάγκης ἐλυτρώθη. Αἱ γὰρ εὐχαὶ τοῦ συκοφαντηθέντος δυσωποῦσαι τὸν Δεσπότην, ἀπετεῖχισαν τὰς τούτων μὴ παραδεχθῆναι. Τούτων οὕτω γεγονότων· ἀναστάς ὁ ἐπίσκοπος ἐπορεύθη εἰς τὴν κέλλαν ἐν ᾗ ἦν ὁ ἀναγνώστης· καὶ κρούσαντος τὴν θύραν οὐκ ἤθελεν ἀνοίξει. Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἔξω παρестῶτος, κάκεινου ἔνδον ἄντος, κελεύει ὁ ἐπίσκοπος τὴν θύραν ἐπαρῆναι. Καὶ εἰσελθόντες εὗρον τὸν νεανίσκον τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντα, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐφαπλωμένον· καὶ πολὺ παρακαλέσας τοῦτον ἤγειρεν, λέγων· Ἀδελφὲ Εὐστάθιε ἀναγνώστα, φανερωθείσης τῆς συκοφαντίας, Θεοῦ οἰκονομία, τῶν σῶν εὐχῶν εἰσακουσθεῖσῶν, κατοικτειρήσας τὴν εἰς σὲ ἡμαρτηκυῖαν πολὺ καταικισθεῖσαν ταῖς μάλιστα τῶν βασάνων, λύσον τὰς ἀμαρτίας· ταῖς γὰρ σὰς εὐχαῖς τοιαῦτα πάσχει· καὶ εἰπέ πρὸς τὸν Δεσπότην, ἵνα αὐτὴν ἐλευθερώσῃ τοῦ τοκετοῦ τῆς κοιλίας. Τοῦ δὲ ἀοιδίμου ἀναγνώστου ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ ἐκτενῶς προσευξαμένου, παραχρῆμα ἡ ἀθλία ἠλευθερώθη τῆς ἀνάγκης, ἀποκυῖσασα παιδίον, ἱκετεύουσα τοὺς πάντας ἀφεθῆναι αὐτῇ τὴν ἀνομίαν ταῖς πρεσβείαις τοῦ δικαίου· ὃν λοιπὸν οἱ πάντες εἶχον τὸν γενναῖον ἐν τάξει τῶν μαρτύρων. Πάσης γὰρ μερίμνης ἔαυτὸν ἐλευθερώσας εἰς ἄκραν πολιτείαν τῆς ἀρετῆς ἀνήλθεν, ὡς καὶ χαρίσματος πνευματικοῦ τοῦτον ἀξιώθη. Ταῦτα δὲ ἐγράψαμεν, ἵνα μηδεὶς συκοφαντήσας περιπαγῇ τοῖς δικτύοις τοῦ ἔχθροῦ, καὶ ἐμπέσῃ εἰς ὀδύνας ἀφορητοῦς τέως τῆς σαρκὸς, καθὰ καὶ ἡ προγραφείσα ψευδοτόκος· μετὰ δὲ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν παραδοθεὶς κολαστηρίοις αἰωνίοις καὶ ἀτελευτήτοις. Ὁ γὰρ συκοφαντῶν παροργίζει τὸν Θεόν. Ὁ δὲ συκοφαντούμενος καὶ ὑποφέρων εὐλαβῶς, καὶ εὐχαῖς ἐπιτρέπων τὴν φανέρωσιν, ἀναμένων τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ στεφανίτης τοῦ Χριστοῦ ὁ καὶ ἐνταῦθα, κατὰ κράτος δοξασθεὶς, καὶ τῶν αἰωνίων στεφάνων καταξιώθεῖς. Μάθωμεν οὖν ἀκριδῶς τὴν ἀήτητον δύναμιν τῆς εὐχῆς τῆς καὶ τοὺς ἐν πίστει στηριζούσας, καὶ τοὺς ἐν ἀμαρτίαις ἐλευούσας, καὶ τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσι βοηθούσας, καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν κρατούσας, καὶ τὸν κτίστην πάντων δυσωπούσας, καὶ τοὺς κατορθοῦντας τὴν ἀρίστην πολιτείαν στεφανούσας

καὶ τοὺς συκοφάντας φανερούσας, καὶ τοῖς ταύτη προσκαρτεροῦσιν οὐρανὸν βασιλείαν δωρομένης.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΒ΄.

Περὶ Σαλβίαν.

Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ συνέθη ἅμα ὀδεύειν ἡμᾶς ἀπὸ Αἰλίας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, προπέμποντας τὴν μακαρίαν Σαλβίαν, τὴν παρθένον γυναῖκα, ἀδελφὴν δὲ Ῥουφίνου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΓ΄.

Περὶ Ἰουβίνου.

Ἐν οἷς ἦν σὺν ἡμῖν καὶ Ἰουβίνος, τότε μὲν διάκονος, νυνὶ δὲ ἐπίσκοπος γεγονώς τῆς Ἀσκάλωνος Ἐκκλησίας, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ φιλόλογος. Σφοδρότατου οὖν καύματος καταλαβόντος ἡμᾶς, κατανηθασσάμενος εἰς τὸ Πηλοῦσιον, ἔτυχε τὸν Ἰουβίνον νιπτῆρα λαβόντα νίψασθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας πυγμῇ ψυχροτάτου ὕδατος, καὶ μετὰ τὸ νίψασθαι θερμότητι ἐπαναπαύσασθαι ῥιφέντι κατὰ τὸ ἐδάφους. Ἐπιστάσας δὲ τούτῳ ἡ μακαρίτης Σαλβία, ὡς μήτηρ σοφῆ υἱοῦ κηδομένη γησιού, ἐπέσκηπτεν αὐτοῦ τῇ ἀπαλότῃ τοῦ σώματος, λέγουσα αὐτῷ· Πῶς θαρσεῖς σου τῷ σώματι, τοιαύτην ἄγων τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐτι ζεῖοντός σου τοῦ αἵματος; οὕτως σου φιλοκαλεῖς τὸ σαρκίον, ὡς μὴ αἰσθόμενος τῶν ἐξ αὐτοῦ σοι τικτομένων βλαβερῶν; Θάρσει, λέγουσα, τέκνον, ὅτι ἐξηκοστὸν νῦν ἄγουσα ἔτος τῆς ἡλικίας ἐκτὸς τῶν ἄκρων χειρῶν, καὶ αὐτὴ διὰ κοινωνίαν, οὐκ ἕως μου ἤψατο ὕδατος, οὐ ποῦς, οὐδ' ἄλλο τι τῶν μελῶν, καίπερ διαφόροις ληφθείσης ἀρρωστίαις, καὶ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀναγκαζομένης λουτρῶν χρῆσασθαι, οὐκ ἠνεσγόμενη ἀποδοῦναι τῇ σαρκὶ τὸ ἔθος· οὐκ ἐπὶ κλίνας ἐκαθεύθησα, οὐ λεκτικίῳ ὕδουσά σου.

Αὕτη λογιστὰ γέγονεν, ἡ καὶ τὸν θεῖον Λόγον φιλήσασα τὰς νύκτας εἰς ἡμέρας ἀνέστρεψεν θαψιλῶς ἐλαίῳ ταύτας καταλάμπουσα, πᾶν σύγγραμμα τῶν ἀρχαίων ὑπομνηματιστῶν διελθοῦσα· ἐν οἷς Ὀριγένους μυριάδας τριακοσίας, Γρηγορίου καὶ Πιερίου καὶ Στεφάνου, καὶ Βασιλείου, καὶ ἐτέρων τινῶν σπουδαιοτάτων μυριάδας εἰκοσι πέντε· οὐκ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν παρελθοῦσα ταῦτα, ἀλλὰ πεπονημένως, ἕκαστον βιβλίον ἔβδομον ἢ ὄγδοον διελθοῦσα. Διὸ καὶ ἠδυνήθη ψευδωνύμου γνώσεως ἐλευθερωθεῖσα περὶβῆναι πρῶτον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ τῇ δυνάμει τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, ἐπίσει χρησταῖς ἑαυτὴν ὄρνιν ἐργασασμένη πνευματικῆν, καὶ διαπεράσασα τὸν τούτου τοῦ βίου ζόφον ἀνέπτυε πρὸς τὸν Χριστὸν, τὰς ἀθανάτους ἀμοιβὰς παρ' αὐτοῦ ἀποληψομένη.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΔ΄.

Περὶ Ὀλυμπιάδος.

Ταύτης κατ' ἴχνος βαίνουσα καὶ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν τῆς ἐνθέου πνευματικῆς πολιτείας ἡ σεμνοκρεπεστάτη Ὀλυμπιάς, καὶ ζηλωτικωτάτη τῆς εἰς οὐρανὸν φεροῦσης ὁδοῦ, ἐν πᾶσιν ἀκολουθήσασα τῇ γνώμῃ τῶν θείων Γραφῶν, θυγάτηρ γεγονουῖα τὸ κατὰ σάρκα Σελεύκου τοῦ ἀπὸ κομήτων, ἀθηθινὸν δὲ τέκνον Θεοῦ κατὰ Πνεῦμα, ἐχρόνη δὲ Ἀδελφίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, νύμφη δὲ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας Νεβριδίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων πόντως Κωνσταντίνου· αὕτη δὲ τῇ ἀληθείᾳ γυνὴ οὐδενός. Λέγεται γὰρ ἀμλιαντος κεκοιμηθῆαι παρθένος σύμβιος γεγονουῖα τοῦ θείου

nuntiarunt. Pater autem veritus ne condemnaretur ut calumniator, cum non adlberet fidem dictis, silet duos dies. Rursus autem misera, se invicem excipientibus acerbis afflictabatur doloribus, cum non posset deinceps vel vivere vel mori. Cumque id effugit, oritur dies octavus, et rursus nonus, gravissimis perpetuarum vertiginum tenebris eam offuscantes. Cum ergo ejus magnus ejulatus non ferret conventus, hæc cursim festinantes renuntiant episcopo, jam esse nonum diem ex quo illa confitetur se accusasse lectorem, nec posse parere, quod ipsum sit calumniata. Episcopus autem cum hæc audisset a virginibus, ad lectorem mittit duos diaconos, ei omnia significans, et ut pro ipsa oraret, ut misera mulier liberaretur ab iis necessitatibus. Egregius autem adolescens neque eis dedit responsum, nec aperuit ostium; sed a quo die ingressus est in cellam, non exiit, implens consuetam regulam jejunii, et Deo preces fundens. Flexus autem pater, et filia suæ misertus, veniens ad episcopum, eum valde rogavit ut pro ea orationes fierent in ecclesia. Et cum pro ea preces fusæ essent ab omnibus ad Dominum, ne sic quidem misera liberata est a necessitate. Ejus enim qui per calumniam fuerat accusatus, orationes Dominum nonentes, arcebant, ne eorum preces admitterentur. His sic gestis, surgens episcopus ivit ad cellam in qua erat lector: et cum pulsasset ostium, nolebat is aperire. Cum diu autem foris fuisset episcopus, ille autem intus, jubet episcopus tolli ostium. Et ingressi invenerunt adolescentem in oratione perseverantem, et humi procumbentem. Quem multum rogans episcopus, ei dicit: Frater Eustathi lector, in apertum prolata calumnia Dei providentia, et exauditis tuis orationibus, miserere ejus quæ in te peccavit, quæ tormentorum flagellis fuit excruciat. Miserere deinceps miseræ, et surgens solve quod ligasti, precibus enim tuis hæc patitur, et dic Domino ut eam liberet a partu ventris. Cum autem inclytus lector intense oraret simul cum episcopo, statim misera liberata est a necessitate, enixa infantem; rogans omnes ut ei remitteretur iniquitas ipsius justi intercessione: et illum egregium virum habuerunt omnes deinceps loco martyris. Nam cum se deinceps liberasset ab omni sollicitudine, pervenit ad summum vitæ quæ ex virtute agitur, adeo ut is sit dignus habitus spiritali gratia. Hæc autem scripsimus, ne quæ calumniatus illaqueetur bis inimici retibus, et incidat in dolores carnis intolerabiles, sicut hæc prius scripta est falsa accusatrix; postquam autem a corpore fuerit liberatus, tradatur æternis intolerabilibus tormentis, et quæ nunquam desinent. Deum enim ad iram provocat is qui calumniatur: qui autem per calumniam accusatur, idque fert pio et æquo animo, et ejus in apertum prolationem permittit precibus, exspectans justum Dei judicium, sicut hic a Christo coronatus; is et, quod ejus sileri potest, laudatur, et in honore habetur, et æternam coronam consequitur. Discamus ergo diligenter quam sint insuperabiles vires oratio-

nis, quæ et fidelis confirmat, et peccatorum miseretur, et flectit ac movet omnium creatorem, et eos coronat qui se ex virtute recte gerunt, et eis qui in ea perseverant, largitur regnum cælorum.

CAPUT CXLII.

Vita sanctæ Silvanie (205).

Illo tempore contigit ut nos simul navigarem ab Ælia in Ægyptum, deducentes beatam Silvaniam virginem, sororem autem Ruffini, qui fuit ex præfectis.

CAPUT CXLIII.

De Jubino (206).

Inter quos erat etiam nobiscum Jubinus, tunc quidem diaconus, nunc autem episcopus ecclesiæ Ascalonis, vir pius et eruditus. Cum autem vehementissimus nos æstus invasisset, et pervenissemus Pelusium, accidit ut Jubinus, accepta pelvi, pedes et manus palmis lavaret aqua frigidissima, et postquam lavisset, super pelliculam humi stratum requiesceret. Cum autem illa id advertisset, ut mater sapiens germani filii, ejus increpavit molliem, dicens: Qui in animum inducis, illam agens tælatem, vivente adhuc tuo sanguine, usque adeo tuam fovere carunculam, non sentiens damna quæ ex eo oriuntur? Confide, confide: ecce ago annum ætatis sexagesimum, præter extrema manuum (207) mearum (et hoc propter communionem) non pes meus aquam tetigit, non vultus, neque ullum ex membris meis, etiamsi me variæ invaserint ægritudines; et cum a medicis cogerer uti balneo, non induxi in animum carni reddere debitum, non in lecto quiescens, non lectica usquam gestata ingrediens.

Hæc cum esset doctissima, doctrinam amore complexa, noctes uberi oleo a se illuminatas mutabat in dies, omnia antiquorum qui commentarios ediderunt scripta percurrens, Origenis trices centena millia versuum, Gregorii et Stephani, et Pierii (208), et Basili, et quorundam aliorum præstantis virtutis virorum millia ducenta et quinquaginta non leviter, nec temere hæc percurrens, sed elaborate septies vel octies unumquemque librum peragens, ut horum verborum gratia in altum erigeretur, spe bona se ipsam avem efficiens spiritalem, et ad Christum evolans, immortales ab ipso acceptura remunerationes.

CAPUT CXLIV.

De Olympiade (209).

Ejus vestigia est secuta, et omnem virtutem divinæ vitæ spiritalis, in primis veneranda et honesta Olympias, et quæ viæ quæ fert in cælum summo zelo tenebatur, divinarum Scripturarum sententiam secuta in omnibus. Fuit autem secundum carnem filia Seleuci (210) ex comitibus, vera autem Dei filia secundum spiritum; neptis autem Ablavii qui erat ex præfectis, aliquot autem dies sponsa (211) Nebridii, qui fuit ex præfectis urbis Constantinopolis; ipsa autem revera fuit uxor nullius. Dicitur autem dormisse virgo incorrupta, effecta divini verbi convictrix, conjux autem totius veræ humilitatis, communicans et ministrans omnibus egentibus. Ipsa cum

omnes illas infinitas et immensas dispersisset divitias, absolute et indiscriminatim opem ferebat omnibus. Non enim urbs, non rus, non solitudo, mansit expers largitionum hujus inclytæ virginis: sed et ecclesiis suppeditavit ad donaria deputata sacrificio, et monasteriis, et cœnobiis, et xenotrophiis, et custodiis, et relegatis; et, ut semel dicam, in omnem orbem terræ dispersit eleemosynas. Hæc beata processit usque ad extremum terminum humilitatis, ultra quem nihil possit inveniri amplius. Vita sine ulla inani gloria, species nequaquam ficta, sinceri mores, facies non fucata, corpus florens, mens non gloriosa, animus ab arrogantiâ alienus, cor minime turbulentum, somni expers vigilia, spiritus non curiosus, charitas immensa, quæ comprehendere non potest communicatio, vilis et contempta vestis, infinita contentia, recta cogitatio, in Deum spes æterna, cum eleemosyna quæ non potest narrari, ornamentum omnium humilium, cui multæ sunt accensæ tentationes ex operatione ejus qui est sua sponte malus et omnis boni expers, nempe dæmonis: quæ pro veritate non parva adiit certamina, quæ et diu affatim vixit in inmensis lacrymis, omni humanæ naturæ subjecta propter Dominum; cum omni pietate sanctis subdita episcopis, venerans presbyteratum, honorans clerum, reverens exercitationem, suscipiens virginitatem, opem ferens viduitati, curam gerens orbitatis, protegens senectutem, ægrotos invisens, peccatorum miserens, errantes in viam deducens, in omnes utens misericordia, profuse autem in pauperes, multisque infidelium in catechesi institutis uxoribus, etiam ad victum eis ferens auxilium, semper memorabile nomen benignitatis reliquit per totam vitam. A servitute in libertatem innumerabilium servorum restituens examina, reddidit eos honore æquales suæ nobilitati, vel potius (si vera dicere oporteat) facti sunt hujus sanctæ habitu nobiliores. Neque enim ejus indumentis inveniri potuit quidquam vilis; nam iis etiam qui sunt pannis valde obsiti indigna erant hujus sanctæ tegumenta. Tanta autem erat ejus mansuetudo, ut etiam longe superaret simplicitatem ipsorum puerorum. Nulla vituperatione a vicino quidem unquam inventa est apud hanc quæ Christum gestabat; sed omnis ejus vita non vitalis, erat in compunctione et frequenti profluvio lacrymarum; et potius videre licebat fontem pietate sua deficere fluentem, quam hujus non sublimibus et Christum semper videntibus oculis lacrymas deficere. Et quid in his immoror? Quo enim magis meus versabitur animus in duræ instar saxi auiwæ narrandis certaminibus et virtutibus, eo magis inveniuntur verba a factis remotiora. Nec me existimet aliquis hæc splendide et magnifice colligere de hac vel maxime impatibili, et perquirere reliquias castissimæ Olympiadis, quæ tota fuit pretiosum vas sancti Spiritus; sed qui his oculis viderim hujus beatæ vitam et angelicam institutionem, ut qui fuerim spiritualis hujus germanus amicus, et ejus cognatis familiarissimus, adeo ut multæ ejus pecuniæ sint a me ex ejus

A sententiâ distributæ. Hæc ergo non amplius de cætero quæ sunt carnis sapiens, subjecta principatibus, obediens potestatibus, venerans presbyteratum, honorans universum clerum, confessione quæ me digna est habita pro veritate, importunarum recusationum multis acceptis procellis. Cujus vitam inter confessores referunt, quicumque pii habitant Constantinopolim, ut quæ proxime matrem periclitata sit in iis quæ sunt ex Deo certaminibus; et in his mortua beatam accepit gloriam, et in infinito sæculo coronata pompam agit, nulli interitui obnoxias cum sanctis et sibi similibus in sempiternum mansiones habitans, et bonorum operum a Christo Domino cum fiducia accipiens remunerationes.

CAPUT CXLV.

De Candida.

Post hanc æquali quoque modo in Domino vivens, beata Candida, Trajani uxor magistri militum, cum et ad summam pervenisset honestatem, et rationi convenienter ornasset ecclesias, et venerata esset episcopos pro dignitate Christi sacramentorum, et omnem Christi clerum aperte honorasset, et suam filiam instituisset in sorte virginitatis, eam præmisit ad Christum, donum suorum viscerum: postea autem ipsa quoque, temperantia et castitate et pecuniæ dispersionibus filiam suam est consecuta. Hanc ego vidi egregiam mulierem tota nocte laborantem et molestem, et propriis manibus facientem panem oblationis, ad vires corporis deprimentas, et dicentem: Cum non sufficiat jejunium, hanc ei do sociam laboriosam vigiliam, ut Esau dissolvam eærvemque lasciviam. Ea ab iis quæ sunt sanguine prædita et animata omnino abstulit; nisi quod sumebat pisces et oleum et olera, idque solum in die festo: omni autem alio tempore contenta erat oxerato (212) et pane arido. In hac vitæ asperitate, cum beata requie obdormisset hæc mulier inclyta, nunc fruitur bonis æternis, quæ sunt parata iis qui dilexerunt vitam quæ ex virtute agitur.

CAPUT CXLVI.

De Gelasia (213).

Consequenter zelo hujus bonæ femine, veritatis viam ingressa est, pie trahens jugum virginitatis, in primis veneranda Gelasia, cujusdam tribuni filia. Hujus optimæ hæc fertur virtus, quod sol nunquam occidit super ejus dolorem, non adversus servum, non adversus ancillam, non adversus aliquem alium. Hæc beata cum effugisset viam eorum qui sunt acceptæ injuriæ memores, quæ fert ad mortem æternam, evasit hunc malum diaboli stimulum, nempe odii et malevolentiae; et cum desideraret æternam peccatorum remissionem, remisit parva delicta, ut ipsa quoque inveniret majorum remissionem.

CAPUT CXLVII.

De Juliana (214).

Quædam nomine Juliana, virgo in Cæsarea Cappadociæ, dicta est esse et doctissima et fidelissima, quæ Origenem scriptorem fugientem gentilium insurrectionem excepit, eum duos annos occultans, suis

λόγου, σύνευνος δὲ πάσης ἀληθοῦς· ταπεινοφροσύνης·
 κοινωνῶν δὲ καὶ διάκονος πάντων τῶν δεομένων.
 Αὕτη πάντα τὸν ἀπειρον ἐκείνον καὶ ἀμέτρητον πλού-
 τον διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως
 ἐπήρκεσεν. Οὔτε γὰρ πόλις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος,
 οὐ νῆσος, οὐκ ἔσχατις ἄμοιρος ἐμεινεν τῶν ταύτης
 ἐπιδόσεων τῆς αἰδίου· ἀλλ' ἐπήρκεσεν καὶ ἐκκλη-
 σίαι· εἰς ἀναθέματα ἱεροουργικά, καὶ μοναστηρίους,
 καὶ κοινωβίους, καὶ πτωχοτροφείους, καὶ φυλακαῖς,
 καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαις, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν οἰκουμέ-
 νην καταστέρησασα ταῖς ἐλεημοσύναις. Αὕτη ἡ μακα-
 ρία εἰς τὸν ἀκρότατον ὄρον ἐξεπέδησεν τῆς ταπεινο-
 φροσύνης, εἰς ὃν οὐκ ἦν ἐφευρεθῆναι τι πλεόν· ἀκε-
 νόδοξος βίος, ἀσχημάτιστος εἶδος· ἀπλαστον ἦθος·
 ἀκαλλώτιστος· ἔψις· αὐλον σῶμα· ἀτέρπερος νοῦς·
 ἀτυφος γνῶμη· ἀτάρακτος· καρδία· αὐπνος ἀγρυ-
 πνία· ἀπερίεργον πνεῦμα· ἀμέτρητος ἀγάπη· ἀκα-
 τήλητος κοινωνία· εὐκαταφρόνητος· ἐσθής· ἐγκρά-
 τεια ἄμετρος· εὐθύτης διανοίας· εἰς Θεόν· ἐλπίδες
 ἀέννοι· ἐλεημοσύναι ἀνεκδιήγητοι· πάντων ταπει-
 νῶν ἐγκαλλώπισμα· πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξαντήθη-
 σασα ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἐθελόκακου καὶ ἀπειροκάλου.
 Οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἀγωνισαμένη ὑπὲρ ἀληθείας
 Θεοῦ· ἀμέτροις δακρύοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν
 ἀνεנדῶς· συμβιώσασα· ὑποτακτομένη πάσῃ φύσει
 ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαθείας
 ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἁγίοις· σέβουσα
 τὸ πρεσβυτέριον· τιμῶσα τὸν κληρον. Αἰδομένη τὴν
 ἄσκησιν· ἀποδεχομένη παρθενίαν· χρεῖζα ἐπαρκούσα·
 ὄρφανίαν ἀνατρεφομένη· γήρω· ὑπερασπίζουσα·
 ἀσθενούντας ἐπισκεπτομένη· ἁμαρτωλοῖς συμπε-
 θούσα· πεπλανημένους ὀδηγοῦσα· τοὺς πάντας ἐλε-
 οῦσα· τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτερούσα· πολλὰς
 τῶν ἀπίστων κατηχήσασα γυναῖκας, καὶ τὰ πρὸς
 τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα, ἀείμνηστον χρησιμότητος
 ὄνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἀπὸ δουλείας
 εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἐσθὸν ἀνακαλε-
 σαμένη, ἰσοίμους τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηεν·
 μᾶλλον δὲ εἰ χρῆ τάληθὲς εἰπεῖν, καὶ εὐγενέστεροι
 τῷ σχήματι τῆς ἁγίας ταύτης ἐδείκνυντο. Οὐδὲ γὰρ
 εὐτελέστερόν τι τῶν ἐνδυμάτων ταύτης εὐρεθῆναι
 ἐδύνατο. Τῶν γὰρ πάνυ βρακοδουτούτων ἀνάξια ἦν τὰ
 τῆς· ὁσίας ταύτης σκεπάσματα. Τοιαυτὴ δὲ παρ' αὐ-
 τῆς ἠπιότης ἐτρέφετο, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν παιδίων
 ὑπερακοντίζαι τὸ ἀφελές. Ψόγος οὐδεὶς οὐδέποτε οὐδὲ
 τῶν πέλας παρὰ τῆ χριστοφόρῳ ταύτῃ ἠύρισκετο·
 ἀλλὰ πᾶς ὁ ταύτης ἀβιωτός βίος ἐν κατανύξει καὶ
 συχνῇ δακρύων ὑπῆρχεν βοῇ· καὶ τὴν ἰδεῖν μᾶλλον
 πηγὴν τῆ ἐαυτῆς νάματα ἐπιλείπουσαν ἐν τοῖς καύ-
 μασιν, ἢ τοὺς ἀμετρωρίστους ταύτης, καὶ αἰ τὸν
 Χριστὸν ὀρώντα· ὀφθαλμοῦ· διαλειμπάνει δακρύων
 ποτέ. Καὶ τί μέλλω· ὅσον γὰρ ἂν παρέξω τῆ ἐμῇ
 διανοίᾳ σχολὴν τοὺς ταύτης ἄθλους τῆς πεπετρωμέ-
 νης ψυχῆς καὶ ἀρετὰς διηγούμενος, πολὺ κατόπιν οἱ
 λόγοι τῶν ἔργων εὐρεθῆσονται. Καὶ μὴ τις νομίση
 μὲ κεκομψευμένω· λέγειν τὰ περὶ τῆς ἀπαθεστάτης
 ταύτης, καὶ λοιπὸν ὅλης τοῦ ἁγίου Πνεύματος τιμίου
 σκέυους· Ὀλυμπιάδος τῆς σεμνοτάτης· ἄλλ' αὐτ-
 ὀπτην γεγεννημένον καὶ θεωροῦντα τὸν τῆς μακαρίας
 ταύτης βίον καὶ ἀγγελικὴν πολιτείαν, ὡς ἄτε πνευ-
 ματικὴν γνήσιον φίλον καὶ συγγενῶν οικειότατον· ὡς

PATROL. GR. XXXIV.

Α καὶ πολλὰ κατὰ γνώμην τῶν ταύτης διανεμηθῆναι.
 Χρημάτων αὕτη τοῖσιν ἢ μηκέτι λοιπὸν τὰ τῆς σαρκὸς
 φρονοῦσα, ὑποτακτομένη ἀρχαῖς, ὑπέκουσα
 ἐξουσίαις, ὑποκατακλινομένη ἐπισκόποις· σεμνο-
 λογοῦσα τὸ πρεσβυτέριον, τιμῶσα τὸν κληρὸν ἅπαντα,
 καὶ ὁμολογίας κατηξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς
 δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγοριῶν. Ἦς τὸν βίον
 ἐν ὁμολογηταῖς κρίνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν
 Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦσιν· ἧτις τὰ θανάτου ἐκιν-
 δύνευσεν τοῖς κατὰ Θεὸν ἄγῳσιν· καὶ ἐν τούτοις
 τελευτήσασα, τὸ μακάριον ἤρατον κλέος ἐν τῷ ἀπε-
 ράντῳ αἰῶνι στεφανηφοροῦσα καὶ χορευούσα, τὰς
 ἀκηράτους μονὰς μετὰ θείων ψυχῶν καὶ ὁμοίων
 ἑαυτῇ εἰς αἰὶ κατοικοῦσα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων
 πρὸ τοῦ Δεσπότη Θεοῦ μετὰ παύρησίας τὰς ἀμοι-
 βὰς· ἀπαιτοῦσα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΕ'.

Περὶ Καρδίδιας.

Ταύτης κατόπιν καὶ ἰσοτρόπως καὶ ἀξίως τοῦ Κυ-
 ρίου βιώσασα ἡ μακαρία Κανθίδα, ἡ Τραϊανῶ θυγά-
 τρη τοῦ στρατηλάτου, καὶ εἰς ἄκρον σεμνότητος ἐλά-
 σασα, ἐκκλησία· τε κατὰ λόγον κοσμησασα, καὶ
 ἐπισκόπους ἀξίως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων σεβα-
 σείσα, καὶ πάντα τὸν τοῦ Χριστοῦ κληρὸν καταλ-
 λήλως τιμήσασα, καὶ τὴν ἰδίαν θυγατέρα κατηχήσασα,
 εἰς τὸν τῆς παρθενίας κληρὸν προέπεμψε ταύτην
 πρὸς τὸν Χριστὸν δῶρον, τῶν αὐτῆς λαγόνων· εἰς
 ὑπερῶν δὲ καὶ αὕτη σωφροσύνη τε, καὶ ἀγνεία, καὶ
 τοῖς τῶν χρημάτων σκορπισμοῖς ἐπακολούθησασα τῇ
 ἑαυτῆς θυγατρὶ. Ταύτην τὴν γενναίαν οἶδα ἐγὼ διὰ
 πάσης τῆς νυκτὸς κοπιῶσαν, καὶ ἀλήθουςαν ταῖς
 ἰδίαις χερσίν, ποιοῦσαν τὸν ἄρτον τῆς προσκομιδῆς
 ἐπὶ καθαίρεισι τῆς τοῦ σώματος δυναστείας, διηγου-
 μένην ὅτι τῆς νηστείας μὴ ἐπαρκούσης, σύμμιχρον
 δίδωμι ταύτῃ καὶ τὴν ἐπίμοχθον ἀγρυπνίαν, ἵνα
 καταλύσω τὸ φρούραγμα τοῦ Ἡσαῦ. Αὕτη ἐναίμων μὲν
 καὶ ἐμψύχων εἰς ἄκρον ἀπέσχετο, πλην ἰχθύος καὶ
 ἐλαίου καὶ λαγάνων ἐλάμβανεν· καὶ ταῦτα ἐν ἑορτῇ
 μόνον. Τὸν δὲ ἄλλον ἅπαντα χρόνον διατελοῦσα, ὀξυ-
 κράματι· καὶ ἄρτω ξηρῷ ἀρκουμένη ἐν ἑαυτῇ, τὴν
 μακαρίαν ἀνάπαισιν ἢ αἰδιδίμος κοιμηθεῖσα τῇ σκληρ-
 αγωγίᾳ, νῦν ἀπολαύει τῶν αἰώνων ἀγαθῶν τῶν
 ἡτο:μασμένων τοῖς τὸν ἐνάρετον βίον ἠγαπηκόσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΓ'.

Περὶ Γελασίας.

Ταύτης τῆς ἐναρέτου κατὰ ζῆλον ὤδευσεν τὴν τῆς
 ἀθανασίας ὁδὸν εὐσεβῶς ἐλάχουσα τὸν τῆς παρθε-
 νίας ζυγὸν ἢ σεμνοτάτῃ Γελασία, θυγάτηρ τριβού-
 νου τινός. Ταύτης τῆς ἀρίστης ἀρετῆ αὕτη φέρεται,
 ὅτι ἕλιος οὐδέποτε ἐπέδω ἐπὶ λύπη ταύτης, οὐ κατὰ
 οἰκέτου, οὐ κατὰ θεραπεύου, οὐ κατὰ τινος ἑτέρου.
 Ἀποφυγοῦσα γοῦν αὕτη ἡ μακαρία τὴν τῶν μνησι-
 κίκων ὁδὸν, τὴν εἰς θάνατον αἰώνιον φέρουσαν, τῆς
 εἰς αἰδ:ον ζωὴν φερούσης ἐπελάβετο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΖ'.

Περὶ Ἰουλιανῆς.

Ἰουλιανῆ τις πάλιν ὀνόματι παρθένος ἐν Καισαρείᾳ
 τῆς Καππαδοκίας λογιωτάτῃ καὶ πιστοτάτῃ ἐλέγετο εἶ-
 ναι· ἧτις Ὀριγένην τὸν συγγραφεῖα φεύγοντα τὴν
 ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐδέξατο, ἐπὶ δύο ἔτη κα-

τακρύπτουσα οίκεοι; ἀναλώμασιν, καὶ τῇ δι' ἐαυτῆς ὑπηρεσίᾳ ἀναπαύουσα τὸν ἄνδρα. Εὗρον δὲ ταῦτα ἐγὼ γεγραμμένα ἐν παλαιστάτῃ βιβλίῳ στιχηρῷ, ὅπερ ἐγγέγραπτο χειρὶ Ὀριγένους. Τοῦτο τὸ βιβλίον εὗρον ἐγὼ παρὰ Ἰουλιανῆν παρθένῳ ἐν Καισαρείᾳ, κρυπτόμενος κατὰ παρ' αὐτῆς. Ἦτις ἔλεγον, παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνεύου τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ εἰληφέναι.

Οὐ παρέργως δὲ τέλεικα καὶ ταύτας τὰς ἀρετὰς τούτων τῶν ἀοιδίμων γυναικῶν· ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ὅτι πολυτρόπως ἔστι κερδαίνειν, ἐὰν θέλωμεν, ἐκ διαφόρων προφάσεων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΠ΄.

Διήγησις Ἰπολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων.

Ἐν ἄλλῃ βιβλιαδίῳ ἐπιγεγραμμένῃ Ἰπολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων, εἶρον διήγημα τοιούτου·

Εὐγενεστάτη τις καὶ ὠραιστάτη παρθένος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Κορίνθῳ πόλει, ὀσκουμένη εἰς τὸν ἐνάρετον βίον. Ταύτην κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διέβαλον τῷ τότε δικάζοντι Ἕλληني βντι: ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῶν δικαίων, ὡς βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ τὰ εἰδῶλα. Προέπινον δὲ τὸ ταύτης κάλλος, οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα κάπηλοι, γυναικομανοῦντι τῷ ἀθέῳ τῶν δικαστῶν. Ὅσοι δὲ ἠδέως ἐδέξατο τὴν διαβολὴν τοῖς ἱπτικῶσι ὠτίοι, καὶ τοῖς θηλυμανέσι λογισμοῖς. Προσαχθείσης δὲ ταύτης τῷ μαιφόνῳ πολὺ πλέον τῇ ἀσωτίᾳ ἐκμέμνηεν. Ὡς δὲ πᾶσαν μηχανὴν κατ' αὐτῆς κινήσας ὁ βέβηλος τὴν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον πείσαι οὐκ ἠδυνήθη, διαφόροις αἰκίαις ταύτην τὴν γενναίαν ὑπέβαλεν. Ὡς δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀπέτυχεν, μὴ ἰσχύσας αὐτὴν ἀποστήσαι τῆς ὁμολογίας τῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀπομανεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνήμερος, τότε τιμωρίᾳ τοιαύτη αὐτὴν παρέδωκεν· στήσας τὴν σώφρονα εἰς πορνείον, ἐνετελεσθὲ τῷ ταύτας νέμοντι, λέγουν· Δέξαι ταύτην, καὶ ἡμερησίᾳ μοι ἐξ αὐτῆς τρία νομίματα ἀποκόμιζε. Ὁ δὲ εἰσπραττόμενος τὸν ἐκ τῆς αἰσχροπραγίας χρυσὸν, ἐκδοτὸν αὐτὴν ἔστρεψεν τοῖς βουλομένοις ἐν τῷ τοῦ μίσους ἐργαστηρίῳ. Ὡς οὖν ἐγνωσαν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα γυναικοῖερακες, παρήδρευον τῷ παρανόμῳ ἐργαστηρίῳ, διδόντες τὸν τῆς ἀτίμου ἐργασίας μισθόν, καὶ βουλόμενοι ταύτη πρὸς φορὰν ὀμιλεῖν. Ἡ δὲ σεμνοτάτη ὄντη, καὶ τοῦ λόγου πρὸς ἀπάτην ἐκκλίνοσα, ἐκλιπαροῦσα αὐτοὺς παρεκάλει, λέγουσα, ὅτι Ἐλκος ἔχω τι εἰς κεκρυμμένον τόπον, ὅπερ ἐσχάτως ἔδει· καὶ δέδοικα μὴ εἰς μίσός μου ἐλθῆτε τῷ ἀποτροπαίῳ τοῦ ἔλκου. Ἐνδοτε οὖν μοι ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἐξουσίαν μου ἔχετε καὶ δωρεάν με ἔχειν. Τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἡ μακαρία πείσασα τοὺς ἀσώτους τέως ἀπέπεμψεν. Ἐμμελεστάταις δὲ δεῖσει τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, καὶ κατανενυγμένας ἱκεσίας τοῦτον εἰσεύπλαγχνίαν κατέκρυψε. Προσεσχηκῶς τοίνυν ὁ Θεὸς ὁ τὰς ἐννοίας εἰδὼς, πῶς ἐκ καρδίας ἡ σώφρων τῆς ἀγνείας ἐκτίθετο, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ψυχρόνησεν ὁ φύλαξ τῆς πάντων ἀνθρώπων σωτηρίας τοῖόνδε τι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΘ΄.

Περὶ Μαγιστριανοῦ τινος.

Νεανίσκος τις Μαγιστριανὸς, ὠραῖος τῷ εἶδει, εὐσεβὴς τῇ γνώμῃ, ᾧ ἐντέθεικεν ὁ Θεὸς ζῆλον πνευματικῶν πυριφλεγῆ, ὡς καὶ θανάτου καταφρονήσας. Καὶ ἀπελθὼν τῷ σχήματι τῆς ἀκολασίας εἰσέρχεται βαθείαν ἐσπέραν πρὸς τὸν τρέφοντα ταύτας, καὶ δίδωσιν αὐτῷ πέντε νομίματα, καὶ λέγει αὐτῷ·

Ἀ Συγχώρησόν μοι μένειν ταύτην τὴν νύκτα μετὰ ταύτης τῆς κόρης. Εἰσελθὼν οὖν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ἀπόκρυφον οἶκον, λέγει αὐτῇ· Ἀνάστα, σῶσον σεαυτὴν. Καὶ ἐκδύσας αὐτὴν τὰ ἱμάτια, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτὴν, τοῖς τε καμισίοις, καὶ τῇ χλαμύδι, καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, λέγει αὐτῇ, τῷ ἄκρῳ τῆς χλαμύδος περικαλυψαμένη ἐξελθε. Καὶ οὕτως ποιήσασα, καὶ ὄλην ἑαυτὴν σφραγίσασα τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ ἐξελεθούσα ἀφθόρος τοῦ τόπου ἐκεῖνου, καὶ ἀμίαντος, παντελῶς διασέσωσται τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ τοῦ νεανίσκου αἰτίᾳ, τοῦ τῷ ἰδίῳ αἵματι ταύτην τῆς ἀτίμου φοβρᾶς ἀπαλλάξαντος. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγνωσθὲ τὸ δρᾶμα· καὶ προσηγέθη ὁ Μαγιστριανὸς τῷ θηρωδεσπότην δικαστῇ. Ἀνακρίνας δὲ τὸν γενναῖον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνήμερος, καὶ πάντα μαθῶν, θηρίοις τούτον παραδληθῆναι ἐκέλευσεν· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ὁ μισόκαλος δαίμων καταισχυθῆ. Νομίσας γὰρ τὸν ἀνδρεῖον, τῇ ἀθεμίτῃ τιμωρίᾳ περιβαλεῖν, διπλοῦν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ τούτον ἀπέφηνεν, καὶ ὅπερ τῆς ἑαυτοῦ ἀθανάτου ψυχῆς ἀθλήσαντα γενναίως, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀοιδίμου ἐκείνης καὶ μακαρίας ἀθλητικῶς τοῖς πόνοις ἐγκατερέσσαντα. Διδὸν καὶ διπλῆς τιμῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἤξειώθη.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝ΄.

Περὶ Μαγιστριανοῦ καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ συγκλητικῶ.

Ἐμνήσθη δὲ καὶ ἄλλης ἱστορίας, καὶ καλὸν τοῦτο μὴ παρελθεῖν. Λέγεται περὶ Μαγιστριανοῦ τοῦ ἀντάρτου, ὅτι πολλαῖς γυναιξὶν ἐπεμίγνυτο Ἕλληνισιν, καὶ εἰς Χριστιανὰς ἐπέβριβεν, θέλων ἐπιμίγνυσθαι· καὶ ἦρουν αὐταὶ ἀποθανεῖν, ἢ σωφροσύνην προδοῦναι. Ἐλθὼν οὖν ἐν μιᾷ πόλει, ἠράσθη τινὸς γυναικὸς συγκλητικῶ ἀπὸ ἐπάρχων· καὶ φοβηθεὶς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, εἶπεν αὐτῷ· Πέμψον, ἄρον αὐτῆν. Καὶ ἐλθόντες οἱ στρατιῶται ἐπ' αὐτὴν, εἶπεν αὐτοῖς ἡ γυνή· Ἐκδέξασθε μικρὸν ἕως κοσμηθῶμαι τὸν κόσμον ἐν ᾧ εἰθίσθη. Καὶ εἰσελθούσα εἰς τὸν κοιτῶνα ἑαυτῆς, λαθοῦσα ξίφος, κατὰ τῶν σπλάγχων ἑαυτῆς ἐνέπηξεν. Ἀκουσάτωσαν αἱ παρθένοι, καὶ αἰσχυνέσθωσαν αἱ Χριστὸν ἐπαγγελλόμεναι ἔχειν τὸν Νυμφίον, καὶ ἐκ μικρᾶς φιληθονίας τοῦτον προδόσασαι. Ἡμῖν δὲ δὴ ὁ Θεὸς ἐκάστω μέλει ὥσα: τὴν παρθενίαν· καὶ ἀγαλλόμεναι μετὰ τοῦ ἱεροψάλτου βοᾶν· *Καθήλωσεν ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σύρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθη. Καὶ· Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός.* Γένοιτο ἐξ ἡμᾶς καὶ τοῦτο νηφούσας λέγειν· Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῶ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδῶ μου ἐμοὶ. Ὅτε μὲν νυμφίος, ὅτε δὲ ἀδελφός, ἵνα μηδὲν σαρκικὸν νοῆται. Ἐκ γὰρ ἀκούσης νύμφην καὶ νυμφίον, τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν τὴν πρὸς τὸν Πατέρα σημαίνει.

Εἶδομεν δὲ καὶ ἄλλους Πατέρας καὶ μοναχοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, πολλὰς δυνάμεις καὶ σημεῖα ἐπιτελοῦντας· ὧν δὲ τὸ πλῆθος οὐκ ἐμνημονεύσαμεν· ἀλλὰ ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν διηγησάμεθα. Τί γὰρ ἂν τις εἴποι περὶ τῆς ἀνωτέρας Θηθαίδος τῆς κατὰ Σὺνήνην, ἐν ἧ θυμασιώτατοι ἄνδρες τυγχάνουσιν, καὶ πλῆθος μοναχῶν ἀπειρον; ὧν οὐκ ἂν τις πιστεύσειεν ταῖς πολιτείαις, ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ζωὴν ὑπαρχούσας· οἱ καὶ νεκροὺς μέχρι τῆς σήμερον ἀνιστώσιν, καὶ τῶν ὑδάτων ἐπιβαίνουσιν ὥσπερ ὁ Πέτρος, καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ὁ Σωτὴρ διὰ τῶν ἀγίων ἀπο-

sumptibus et suo ministerio virum alens. Inveni autem hæc in antiquissimo libro scripto versibus, qui quidem scriptus erat manu Origenis. Hunc librum inveni ego apud Julianam virginem in Cæsarea, qui et ipse (215) apud eam occultatus eram. Dicebat autem se accepisse a Symmacho interprete Judæorum.

Non fuit autem alienum ab instituto opere, posuisse virtutes harum feminarum; sed ut sciamus, quod ex diversis occasionibus licet lucrari, si velimus.

CAPUT CXLVIII.

De femina (216) nobilissima quæ fuit semper virgo.

In alio libro antiquissimo, scripto ab Hippolyto, qui fuit familiaris apostolorum, inveni talem narrationem:

Fuit quædam nobilissima virgo et formosissima, quæ in vita ex virtute agenda exercebatur Corinthi. Hanc illo tempore detulerunt ad judicem, qui erat gentilis in tempore persecutorum, ut quæ maledictis incesset et tempora, et imperatores, et simulacra. Proponabant autem ejus pulchritudinem harum rerum cauponatores impio judici, feminas insano amore depereunti; is vero, equinis auribus et feminas insane amantibus cogitationibus, accepit calumniam: ea autem producta ad hominem sceleratum, multo magis insana captus est intemperantia. Postquam autem omnibus adversus eam adhibitis machinis, huic Dei homini (*sic*) persuadere non potuit, variis tormentis subiecit fortem feminam. Postquam autem ne his quidem id quod volebat est assecutus, ut qui non posset eam abducere a Christi confessione, in eam insaniens crudelis, non tradit eam tormentorum cruciatibus, sed castam et temperantem feminam ponens in prostibulo, jussit ei qui eas possidebat, dicens: Hanc mihi cape et tres solidos ex ea ad me defer quotidie. Is autem aurum exigens ex turpi actione, eam tradidit volentibus in officina abominandi flagitii. Cum hæc ergo novissent qui tenebantur insano amore mulierum, assidebant sceleratæ exiti officinæ, mercedem dantes inhonestæ operationis. Illa autem virgo honestissima et in primis veneranda, et verba ad deceptionem deflectens, suppliciter eis dicebat, rogans: Habeo ulcus in loco occulto, quod mirandum in modum male olet, et timeo ne vos mei odium capiat propter ulcus averandum; concedite ergo mihi paucos dies, et tunc licebit vobis vel me habere gratis. His verbis persuasos intemperantes amandabat beata: assiduis autem precibus Deum placans, et compunctis supplicationibus eum inflexit ad misericordiam. Attendens ergo Deus qui novit cogitationes, quomodo casta pudicitie curam gerebat ex animo, in illis diebus pro salute omnium tale quid struxit.

CAPUT CXLIX.

De Magistrano (217).

Quidam adolescens Magistranus, specie formosus, mente pius, cui Deus zelum immisit spiritalem adeo ardentem, ut etiam mortem contemneret: is cum prætextu intemperantiæ eo accessisset, profundo

A vespere ingreditur ad eum qui illas alebat, et dat ei quinque solidos; et dicit ei: Concede mihi manere hac nocte cum hac puella. In locum ergo occultum cum ea ingressus, dicit ei: Surge, serva te ipsam. Et cum eam suis vestibus induisset, tunica, camisia (218), et chlamyde, et omnibus virilibus, dicit ei: Egredere, te summa chlamydis parte contegens. Quæ cum sic fecisset, et se totam signo crucis munisset, egressa ex illo loco omnino incorrupta et impolluta, servata est Christi gratia, et causa adolescentis qui eam suo sanguine liberavit a turpi vitio. Sequenti autem die res fuit cognita, et productus est Magistranus ad savissimum judicem. Cum autem strenuum Christi athletam examinasset impius, et omnia didicisset, jussit eum obijci bestiis, ut etiam malis infestus dæmon in eo afficeretur ignominia. Nam cum existimasset virum fortem in nefarium injicere supplicium, eum effecit duplici [F. dupliciter] Christi martyrem, ut qui et pro sua anima præclare decertaverit, et pro illa beata in laboribus strenue perseveraverit. Quocirca duplici honore et duabus insignibus coronis dignus est habitus a Christi benignitate.

CAPUT CL.

De uxore (219) viri senatorii.

Memini autem alterius quoque historiæ, et bonum est eam non præterire. Dicitur de Magnentino inspectore, quod habuerat stupri consuetudinem cum multis gentilibus, et animum adjecerat ut rem etiam haberet cum Christianis; eæ autem malebant mori quam prodere pudicitiam. Cum ergo venisset in eam urbem, amavit quendam uxorem viri senatorii ex præfectis. Timore autem affectus ejus maritus, dixit ei: M. te, tolle eam. Cum autem venissent ad eam milites, dixit eis mulier: Expectate parumper donec mundum meum componam, cui sum assueta. Ingressa autem suum cubile, accepto ense, eum suis infixit visceribus. Audiant virgines et erubescant, quæ profitentur se Christum habere sponsum, et prava eum produunt libidine. Nobis autem det unicuique Deus servare virginitatem, et exsultantibus clamore cum psalmographo: Confige in timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timidi (*Psal. cxviii*). Et: Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (*Galat. ii*). Concedatur autem ut vos quoque dicatis sobriæ: Ego patrueli meo, et patruelis meus est mihi, aliquando quidem sponsum, aliquando vero frater, ut nihil cogitetur carnale (*Cant. vi*). Si enim audieris sponsum et sponsam, significat spiritalem unionem cum patre.

Vidimus autem alios quoque Patres et monachos per totam Ægyptum, multas virtutes et signa facientes, quorum non meminimus propter multitudinem, sed pauca pro multis narravimus (*Ruff., l. ii, in epiloquo*). Quid enim dixerit aliquis de superiori Thebaide quæ est per Syenem, in qua sunt viri valde admirabiles, et multitudo monachorum infinita, quorum non crediderit aliquis vitæ instituta, ut quæ vitam humanam superant: qui etiam mortuos in hodiernam usque dicam suscitant, et super aquas am-

bulant, sicut Petrus; et quidquid Servator per sanctos effecit apostolos, ea nunc quoque efficit. Sed quia magnum imminet periculum, si ultra Lycotransiremus, propter latronum irruptionem, non ausi sumus videre illos sanctos. Neque enim predictos Patres vidimus sine periculo, neque sine labore aspeximus sacras has feminas: sed multa prius passi, et propemodum periclitati, vix assecuti sumus ut ea videremus. Septies enim in mortem incidimus; in octavo autem malum nos non attingit, cum Deus nos omnino servasset. Semel enim quinque dies et noctes ambulantes per solitudinem, fame et siti prope fuimus exanimati. Aliquando autem in acutas et asperas paludes incidentes, et pedes nostros perforantes, et dolores essent intolerabiles, propemodum frigore enecti sumus. Tertio autem cæno ad lumbum usque inhaesimus, et non erat qui eriperet; et has beati David voces exclamavimus: Salvum me fac, Domine Deus, quoniam ingressæ sunt aquæ naque ad animam meam. Infixus sum in lutum profundum, et non est substantia (*Psal. lxxviii*); et, Serva me a luto, ut ne infingar. Quartum autem fuit aquæ multitudinæ affluxit ex Nili incremento, cum quatuor dies per aquas ambulavimus: et in ostiis propemodum obrutis. Tunc clamavimus, dicentes: Ne nos demergat tempestas aquæ, nec me devoret profundum (*Psal. lxxviii*). Quinto autem incidimus in latrones in littore maris, venientes in Diolcon: qui nos etiam eousque sunt persecuti, volentes comprehendere, donec nobis parvus relinqueretur spiritus, ut qui nos decies mille passus essent persecuti. Sexto autem, Nilum navigantes, propemodum eversi ac submersi sumus. Septimum fuit, quando in palude Mareotide, ubi charta nascitur, abjecti sumus in quamdam parvam insulam desertam; et tres noctes et dies sub dio mansimus, magno frigore et imbribus nobis imminentibus, erat enim tempus Epiphaniarum. Octavum autem supervacaneum quidem est narrare, sed tamen est utile; nam cum nos per quemdam locum venissemus Nitreas, erat in ea regione quoddam magnum concavum, in quo multi remanserant crocodili, cum aqua recessisset ex agris. Tribus ergo crocodilis in margine fossæ extensis, accessimus visuri belluas, putantes eas esse mortuas, illæ autem statim in nos irruerunt. Nobis autem magna voce Dominum nominantibus, Christe, adjuva nos, statim belluæ tanquam ab angelo aversæ, seipsas in aquam sunt jaculatæ. Nos autem Nitreas magno cursu contendimus, illam vocem Job meditantes, ubi dicit: Septies ex necessitatibus liberabit te; in octavo autem te non attinget malum (*Job v*). Deo ergo agimus gratias qui nos ex tot liberavit periculis et nobis magna ostendit spectacula.

CAPUT CLI.

Vita fratris (220) qui cum eo versabatur.

Cum ergo pauca dixeris de fratre, qui mecum versatur a juventute usque in hodiernum diem, hic deinceps finem imponam orationi. Eum ego cognovi longo tempore, cum comederet, omni gulæ affectione

A caruisse, et itidem enim jejunaret, affectum non fuisse, ut qui, ut arbitror, vicisset affectionem, longe remotum ab avaritia, contentum semper presentibus, non se ornantem vestibus, contemptum gratias agentem, pro germanis amicis pericula adeuntem, dæmones expertum plus quam millies, adeo ut quodam die cum eo dæmon pactus sit, et dixerit: Pascere mecum te vel semel peccatum, et quam mihi in hac vita dixeris, vel nobilem, vel divitem eam ad te adducam. Et rursus cum aliquando quatuordecim noctes cum eo depugnasset, ut mihi narravit, et noctu pede traxisset, ipsum est allocutus, dicens: Noli adorare Christum, et ad te non accedam. Is respondens, dixit: Propterea eum adoro, et innumerabilibus amplius partibus glorificabo, et sæpius orabo, quoniam ejus cultus te male habet. In centum et sex venit civitates, et in plurimis est etiam aliquo tempore versatus. Mulieris nullam habuit experientiam, ne in somnis quidem, nisi si se somniaret a dæmone fornicationis oppugnari. Ter eum novi cibus indigentem esculenta accepisse ab angelo. Quodam die cum in extrema solitudine micam quidem haberet, invenit in pelle ovina tres panes calidos paxamidios; aliquando rursus vinum et panem; aliquando rursus venit ad eum vox, dicens: Novi tibi deesse cibos; vade et accipe ab N. illo homine frumentum et oleum. Cuius ergo venisset ad illum ad quem missus fuerat, is ipsi dixit: Tu es ille monachus? Tum ille: Ita, sum is quem dicis. Subjecit alter: Paterfamilias jussit quidem te accipere triginta modios frumenti, et duodecim sestarios olei. De eo potero gloriari ac prædicare qualis esset; quem novi sæpe esse lacrymatum propter eos qui ex necessitate laborabant inopia; præbebat ergo si quid habebat, suo corpore excepto. Novi etiam eum esse lacrymatum propter eum qui ceciderat in peccata, et eum qui ceciderat adduxisse lacrymis ad pœnitentiam. Is mihi aliquando hoc narravit: Deum rogavi, ut neminem compungeret, maxime ex divitibus et improbis, ut mihi aliquid darent quod esset ad usum necessarium.

Mihi autem hoc sufficit, quod dignus sim habitus, qui horum omnium meminisse quæ scriptis mandavi. Non enim sine Dei numine hoc factum est, ut mens tua moveretur ut juberet me hunc librum scribere, scriptis, inquam, tradere vitam horum sanctorum et beatorum Patrum.

Tu autem, fidelissimæ Christi serve ac venerande Lausæ, et caput mihi amicissimum et maxime germanum, hunc librum libenter legens, magnam tuæ immortalis animæ præbebis utilitatem, in justorum resurrectione, inelytorum rectæ vitæ athletarum instituta, labores, et tantam tolerantiam, vitæque duriter actæ patientiam mente complectens. Quamobrem ea prompto et alacri animo sequere, bona et incorrupta spe nutritus, semper retro videns dies qui ante sunt breviores; et ora pro me, teipsum conservans alienum a reprehensione et custodiens integrum: quale te novi et habui, a consulari Tatiani usque in

στόλων ἐπετέλεσεν, ταῦτα καὶ νῦν διατελεῖ. Ἄλλ' ἂν ἐπειδὴ κίνδυνος ἦν ἐν ἡμῖν μέγιστος, παραιτέρω τῆς Λυκῶ ἀνελεθεῖν, διὰ τὴν τῶν ληστῶν ἐφοδον, οὐκ ἐτολήσαμεν τοὺς ἀγίους ἐκείνους ἰδεῖν. Οὐδὲ γὰρ τοὺς πορρῆθέντας Πατέρας ἀκινδύνως ἴδομεν, οὐδ' ἀπόνως οὐδὲ ἀκμητὶ τὰς ἱερὰς ταύτας ἐωράκαμεν· ἀλλὰ πολλὰ προπαθόντες, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύσαντες, μόγις κατηξιώθημεν ταῦτα θεάσασθαι. Ἐβδόμενον γὰρ θανάτῳ περιεπέσαμεν, ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ οὐχ ἤφατο ἡμῶν καρδὴν, τοῦ Θεοῦ πάντοτε ἡμᾶς διασώσαντος. Ἄπαξ μὲν γὰρ λιμῷ καὶ δίψει πέντε νυκθήμερα διὰ τῆς ἐρήμου περιπατήσαντες, μικροῦ δεῖν ἐλιποψυχήσαμεν. Ἄλλοτε δὲ ὄξεις καὶ παχέσιν ἔλειον ἐμπροσθέντες, καὶ τοὺς πόδας ἑαυτῶν διατρήσαντες, ὡς ἀνυπόστοιτους γενέσθαι τὰς ἀλγηδόνας, μικροῦ δεῖν ἀπεψύξαμεν. Τρίτον δὲ, βορβόροις ἐνεπαγγημεν ἄχρις ὀσφύος, καὶ οὐκ ἦν ὁ βυόμενος· καὶ τὰς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀνεβοῶμεν φωνάς· *Σῶσόν με, ὁ Θεός, δεῖ ἐισήλοοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου· ἐνεπάγγηρ ἐῖς λίαν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις. Καὶ· Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ.* Τέταρτον ἦν τὸ τῶν ὑδάτων πλῆθος ἐπιβρύειν ἐκ τῆς τοῦ Νεῖλου αὐξήσεως, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δι' ὑδάτων πορευόμενοι, καὶ ἐν τοῖς στομίοις μικροῦ δεῖν κατακλυθεῖσιν. Τότε ἐβοῶμεν λέγοντες· *Μὴ με καταπονησάτω κατωγῆς ὕδατος μηδὲ καταπιέτω με βυθός.* Πέμπτον δὲ, λησταῖς περιεπέσαμεν κατὰ τὴν θαλασσίαν ἔχθραν ἐπὶ τὴν Διόλκον ἀφικόμενοι· οἱ ἄχρι τοσοῦτου ἡμᾶς κατεδίωξαν καταλαθεῖν βουλόμενοι, ἄχρις ἂν τὴν πνοὴν ἡμῶν μικρὰν ὑπολειφθῆναι, ὡς ἐπὶ δέκα μίλια ἡμῶν διωχόντων. Ἐκτον δὲ, τὸν Νεῖλον πλέοντες, μικρὸν κατεπονησθημεν καταστραφέντες. Ἐβδόμενον ἦν, ὅτε κατὰ τὴν Μαρωσίτιδα λίμνην ἔνθα ὁ χάρις γεννᾶται, εἰς νησὸν τινα μικρὰν ἀπερρίφθημεν ἔρημον, καὶ τρία νυκθήμερα ὑπαίθριοι ἐμείναμεν, κρύους μεγάλου καὶ θμβρῶν ἡμῖν ἐπιχειμένων· ἦν γὰρ ὁ καιρὸς τῶν Ἐπιφανίων. Ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ, περιστῶν μὲν ἔστι τὸ διήγημα, ὅμως ὠφέλιμον. Παριόντων γὰρ ἡμῶν διὰ τινος τόπου εἰς τὰς Νιτρίας, κοιλὰς τις ἦν κατὰ τὴν χώραν μεγάλη ὕδατος γέμουσα ἐν ἣ ἑναπομείναντες κροκόδειλοι ἦσαν πολλοί, τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν χωρῶν ὑποχωρήσαντος. Τριῶν οὖν κροκοδειλῶν ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ βόθρου ἐκτεταμένους, προσφειμεν ἡμεῖς ὀφόμενοι τὰ θηρία νομίσαντες αὐτὰ τεθνηκέναι· τὰ δὲ εὐθύς ἐφ' ἡμᾶς ὤρμησαν. Ἡμῶν δὲ μεγάλη τῆ φωνῆ τὸν Κύριον ὀνομασάντων, Χριστὲ βοήθει, εὐθύς οἱ θῆρες ὡσπερ ὑπὸ ἀγγέλου ἀποστραφέντες, ἑαυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ ἠκόντισαν· ἡμεῖς δὲ δρόμῳ συχρῶ ἐπὶ τὰς Νιτρίας ἀ-εληλύθαμεν, τὴν τοῦ Ἰωβ φωνὴν μελετώντες, ἔνθα φησὶν· *Ἐπτάκις ἐξ ἀναγῶν ἐξελείπει σε, ἐν δὲ ὀγδόῳ οὐ μὴ ἀψήκει σου καρδία.* Εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ ἐκ τοσοῦτων ἡμᾶς κινδύνων βυσαμένῳ, καὶ μεγάλας θεωσίας ἡμῖν ἐπιδειξαντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΝΑ'.

Περὶ τοῦ σιγόντος μοι ἀδελφοῦ.

Ὅλιγα τοίνυν περὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ ἀπὸ νεότητος ἕως τῆς σήμερον εἰρηκῶς ἐνταῦθα λοιπὸν καταπαύσω τὸν λόγον. Τοῦτον ἐγὼ ἔγνω ἀκριβῶς ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων τὴν ἀρίστην πολιτείαν κατορθώσαντα, καὶ παθῶν κατακρατοῦντα. Καὶ οἶδα ἐγὼ τοῦτον ἀκριβῶς, μὴ φανόντι πάθει, μὴ προσπαθῶς

νοσητεύσαντα, νικήσαντα, ὡς νομίζω, πάθος φιλαργυρίας, τὸ πλεῖστον κενοδοξίας ἐκφυγόντα, ἀρκούμενον αἰετὸς παρούσιν, μὴ καλλωπιζόμενον ἱματίοις, καταφρονούμενον ὑπότινων ἢ κατευτελιζόμενον εὐχαριστεῖν, ὑπερκινδυνεύοντα γνησιῶν φίλων, πείραν λαβόντα δαιμόνων ἕως χιλιάκις, καὶ ἐπάνω· ὡς καὶ μίᾳ τῶν ἡμερῶν δαίμονα αὐτῷ συντετυχηκέναι, καὶ εἰπεῖν μόνον· Σύνθου μοι τοῦ κἂν ἄπαξ ἁμαρτήσαι, καὶ ἦν ἂν δόξη σοι εἰπεῖν εὐγενίδα, καὶ πλουσίαν, ἐγὼ σοι ἄξω εὐχερῶς. Καὶ πάλιν ἄλλοτε πυκτεύσας ὁ τῆς βλαφημίας δαίμων ἐν νυκθήμεροις δεκατέσσαρσι, ὡς αὐτός μοι διηγήτο, καὶ ἐν νυκτὶ σῶρας τοῦτον ἐκ ποδὸς φωνῆ ἐπάνδρω προσωμίλει λέγων· Μὴ προσκύνει τὴν Χριστὸν, καὶ οὐ μὴ σου προσεγγίσω. Τὸν δὲ ἀποκρινάμενον εἰπεῖν αὐτῷ· Διὰ τοῦτο δὲ αὐτό· ἐπειδὴ σὺ τοῦτον ἀηδίζῃ, ἐγὼ αὐτὸν προσκυνήσω καὶ δοξάσω. Καὶ πάλιν, καὶ πολλὰκις πολυπλασίως δεηθήσομαι, καὶ ἕως ἐνεστί μοι Πνεῦμα, τοῦτον ἱκετεύσω, διὰ τὸ σε ἐναντιοῦσθαι τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ. Ἐκατὸν ἕξ πόλεις πατήσας, ἐν δὲ ταῖς πλείεσταις καὶ χρονίσαις, γυναικὸς πείραν οὐκ ἔσχεν ἔλεει τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ κατ' ἄναρ, πλὴν τοῦ πολέμου τὸ κατὰ τὴν πορνείαν δαίμονος. Τρίτον τοῦτον ἔγνω ἔχοντα χρεῖαν βρωμάτων, ἐκ χειρὸς ἀγίων ἀγγέλων λαβόντα. Ἐν μίᾳ τῶν ἡμερῶν εὐραθεῖς ἐν ἀκροτάτῃ ἐρημίᾳ, καὶ μὴδ' ὄλιως βρωμά τι βαστάζων, τρεῖς ἄρτους εὔρεν θερμούς ἐν τῇ μηλωτῇ. Ἄλλοτε πάλιν παζαμιδᾶς· καὶ εἰς τὸ τρίτον, οἶνον μετὰ ἄρτων. Ἐγνων πάλιν τοῦτον λιπόμενον ἀναλωμάτων ἀκούσομαι παρ' ἀγγέλου, ὅτι Ἄπελθὼν λάβε παρὰ τοῦδε ἔλαιον καὶ σῖτον· Ὁ δὲ μὴδὲν διακρίνας ἀπῆλθε πρὸς τὴν μνησθέντα αὐτῷ. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν, λέγει αὐτῷ· Σὺ εἰ ὁ δεῖνα μονάζων; Ἀποκρίνεται, καὶ λέγει· Ναί, ἐγὼ εἰμι ὃν λέγεις. Ὁ δὲ· Ὁ οἰκοδοσπότης ἐκέλευσέν σοι δοθῆναι τριάκοντα μοδίστα σῖτου, καὶ δώδεκα ξέστας ἔλαιου. Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, οἷός ἦν οὗτος ὃν ἐγὼ ἔγνω· τοῦτον οἶδα ἐγὼ δακρύσαντα ἐπὶ ἀνδρῶν ἐν ἀνάγκῃ ὄντων, καὶ ἀπορουμένων ἐν πενίαις, παρεσχηκότα εἰ τι εἶχεν, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ σαρκός. Οἶδα τοῦτον ἐγὼ κλαύσαντα καὶ ἐπὶ ἐκπεσόντος ἐν ἁμαρτίας· ὃς τοῖς δάκρυσις εἰς μετάνοιαν ἤγαγεν τὸν ἐκπεσόντα. Οὗτός μοι ποτε διωμώσατο, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐδεήθη μὴδένα νύξαι, μάλιστα τῶν φαύλων πλουσίων, ἐπὶ τῷ δοῦναι μοι τι τῶν χρειῶν λιπομένων.

Ἐμοὶ δὲ τοῦτο ἀρκεῖ τὸ μνήμην πεποιθῆσθαι καταξιωθῆναι παρὰ τῆς θείας χάριτος τοῦτον ἀπάντων καὶ δυνθῆναι ταῦτα γραφῇ παραδεδωκέναι. Οὐκέτι γὰρ, ὡς οἶμαι, τὸ κινήθηναί σου τὴν ἀγαθὴν διάνοιαν ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, εἰς τὸ ἐπιτάξαι τῇ ἐμῇ οὐθενείᾳ τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου τούτου ποιῆσαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι τοὺς βίους τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων.

Σὺ δὲ γε, πιστότατε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ, τίμια Λαῦσε, καὶ παστῶν ἐμοὶ φίλη καὶ γησιωτάτῃ κεφαλῇ, ἠδέως ἐντυγχάνων ταύτῃ τῇ βίβλῳ, ἱκανὴν ὠφέλειαν ἐπὶ τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει παρέξεις σου τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ, τῶν ἀοιδίμων ἀθλητῶν τὰς ἐναρέτους πολιτείας, καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τὴν τοσαύτην ὑπομονὴν, καὶ καρτερίαν σκληραγωγίας λαμβάνων ἐν νῷ. Ἐπου τοῦτοις προθύμως, χρηστῆ καὶ ἀκηράτῳ τρεφόμενος ἐλπίδι, βραχυτέρας αἰετὸς ἐμπροσθεντῶν ἐπισθενόντων ἡμέρας· καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ

προσεύχου σεαυτὸν διατηρῶν ἀνεπίληπτον· καὶ φυλάσσω ἀκέραιον, οἶόν σε οἶδα, καὶ εἶχον ἀπὸ τῆς ὑπατείας Τατιανοῦ μέχρι τῆς σήμερον, καὶ οἶόν σε πάλιν εἶρον τοῖς τρόποις χρηστότερον, χειροτονθῆντα πραιπόσιτον τοῦ εὐσεβεστάτου κοιτῶνος. Ὅν γὰρ ἀξία τοιαύτη μετὰ χρημάτων τοσούτων, καὶ ἐξουσίας τηλικαύτης, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐποίησεν χείρονα, οὗτος ὄλος ἀνάκειται τῷ Χριστῷ, τῷ ἀκούσαντι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· Ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἔξω πεσὼν προσκυνήσης μοι. Ἄλλὰ τοῦτον κατήσχυνεν ὁ Κύριος, εἰπὼν· Ὑπαγε ὀπίσω μου.

Ὅν δὴ καὶ αὐτὸς μιμούμενος, τὸν βέοντα πλοῦτον

παρωσάμενος, καὶ τὴν σκιάδην δόξαν τοῦ παρόντος βίου, τὴν οὐράνιον ἐπιποθεῖς ἀκήρατον ζωὴν, καὶ ἀίδιον βασιλείαν, καὶ μένουσαν δόξαν καὶ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον, καὶ τὰ ἀπόβροχτα ἀγαθὰ· ἃ οὔτε ὀφθαλμοὶ εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Ὅν ἡμεῖς ὁ Κύριος κληρονόμους ἀναδείξεις σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις πατριάρχαις τε καὶ προφήταις, ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, καὶ ὧν τὴν μνήμην ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ πεποιήμεθα· χάριτι αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

hodiernum diem, et qualem te novi rursus meliorem a moribus, et electum præpositum maxime pii cubi- culi. Nam cum sis in tanta dignitate, in tot et tantis pecuniis, et tanta potestate, non fecisti pejus quam Dei postulare metus. Is est Christo dedicatus, qui audiit a diabolo: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me (*Matth. iv*). Sed eum Dominus pudore affecit, dicens: Vale post me.

Quem quidem tu quoque imitans, fluentibus ex- pulsus divitiis, et umbratili gloria vitæ præsentis,

ROSWEYDI NOTATIO.

Ad hunc librum recensendum, cum in prima editione pauca Palladii Excerpta, partim ex Augustana Bibliotheca prompte submittere Davide Hoeschelio, partim Venetiis a Gabriele archiepiscopo Philadelphensi Græce impetrassem, aliquam subinde in tenebris lucem ex his tunc hausimus. Nunc postquam Græcolatina Palladii editio Parisiis ex Ms. Regio (quem etiam cum Palatino a Meursio Lugduni edito contulit), curante Frontone nostro Ducæo, prodit, majore luce illustrati sumus. Juerit quoque in dubiis recurrere ad veterem Palladii interpretationem, et Heraclidis Paradisum, quæ Palladianæ historie magna est pars. Utrumque habes. *Patrol. lat. t. lxxiii.*

(1) *Iaidor.*] De hoc Socrates, l. iv, c. 18; Sozomenus, lib. vi, cap. xxix; Nicephorus, lib. xi, capite 34.

Baronius, tomo iii, anno Christi 340. Quod autem, ait, pertinet ad Athanasii Romam adventum, reperimus duxisse secum inter alios Isidorum illum, de quo plura Palladius, qui eum mirifice commendat (*Pallad., in Lausiaca., cap. 1*).

(2) *Extra vitam.*] Ita legendum liquet ex Heraclide, qui de capitis tegumento hic habet. Græce est in Ms. Veneto, ἐκτός φακιλίου, in Ms. Regio et Palatino, φακιλίου.

(3) *Dorotheus.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, cap. 29, et ex eo Cassiodorus, hist. Tripart., lib. viii, cap. 1, et Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(4) *Et minorum olerum fasciculum.*] Το λεπτολαχανων δέμα. Hærvetus legisse videtur λεπτολαχανων δέμα; vertit enim, et minorum olerum decem, at Heraclidis interpres lectionem receptam tuetur; unumque fasciculum oleris vilissimi, et alius vetus interpres in appendice Vitarum Patrum, et de minutis olerum condimentis fasciculum. Sic apud Polluceum legitur φρυγάνων δεσμός et δέσμα. Nicephorus de hoc ipso Dorotheo, lib. xi, c. 35: "Εξ δ' ούγκιας ἄρτου ἦν αὐτῷ τροφή, καὶ ἀπίδεςμος λαχανων λεπτῶν. « Cibus ei erat panis sex unciaz, et tenuium olerum fasciculus. » FRONTO.

(5) *Funem ex ramis.*] Hoc maluimus, quam quod interpres, catenam ex ramis. σείρᾳ enim non catenam solum, sed et funem sonat. Eustathio, πλέγματά τενα ἀπὸ σχοινίων, ἢ σπάρτων, ἢ κωνάβειος, Heraclidæ, funem quemdam ex arbore dactylorum. Synesius in Dione, de Vita Monachorum, pag. 46: "Ἡ τὶ αὐτοῖς οἱ κλάδοι βούλονται, καὶ τὰ πλεγμάτια ἅπτα μεταχειρίζονται; « Quid sibi calathi volunt, textaque quæ tractare solent? » FRONTO.

(6) *Panis quoque.*] Ψωμὸς hic panem, non frustum significat, ut verterat Hærvetus.

(7) *Ubi crux adest.*] Quasi legisset σωτῆρ, non σταυρὸς, vertit Hærvetus, Quo venit Servator; at felix Heraclides: Ubi crux adest, ibi nihil Satanæ malignitas. Et alter vetus interpres: Ubi crux Christi superducitur, non prævalebit malitia diaboli. Hieronymus, in Vita Hilarionis: Christi crucem signavit in fronte. Prudentius in Hymno ante somnum:

Crux pellit omne crimen,
Fugiant crucem tenebræ,
Tibi dicata signo
Meus fluctuare nescit.

Ita Fronto.

caelestem desiderasti et immortalẽ vitam, regnumque æternum, et manentem gloriam, et bona arcana, quæ neque oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (*Isa. lxxiv; I Cor. ii*): quorum Dominus efficiat hæredes cum sanctis ejus patriarchis et prophetis, et apostolis et martyribus, et iis quorum mentionem fecimus in hoc libro, gratia ipsius Servatoris nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum: Amen.

(8) *Potamiana.*] Baronius, tomo iii, anno Christi 340, Eusebii papæ 2, Constantini imp. 5. Hæc, si nomen, sique ultimi supplicii genus spectes, una eademque videri posset cum ea quæ ponitur ab Eusebio lib. vi, cap. 4. Porro diversam hanc esse ab illa, differentiæ plures constituunt, nimirum diversus personarum status (nam illa ingenua, hæc serva), diversumque supplicii tempus plane declarat. Passa hæc sub Maximiano, sed sub Severo illa. Quæ non Potamonia, sed Potamonia dicta haberetur; verum non in lebetem immissa, sed tantum pice perfusa. Cæterum et ejusdem quoque nominis fuisse diversis temporibus plures virgines, iisdemque pœnis affectas, in amplissima civitate quis neget facile potuisse coniungere? Hactenus Baronius.

Quod autem ait Baronius hanc Palladio dictam Potamoniã, alteram illam Eusebio dictam Potamiãnam, potius tribuendum corrupto textui Palladii, quo Baronius usus est. Nam ita habet Paradisus Heraclidis, quem Palladii nomen e edit Lipomanus, sed prima Hærveti editio Potamiãnam. In Græco textu est Ποταμίνα. In Palladii veteri interprete nomen hoc de st. Potamiãna facile in Potomoniãnam transire potuit.

Potamiãna sub Severo martyrio affectæ celebris memoria agitur in Martyrologio Rom., 28 Junii, de qua Eusebius lib. vi, cap. 4, quam Laurentius de la Barre in sua Palladii editione eandem cum hac nostra existimavit.

Palladii editio omnis ex interpretatione Hærveti loco Mazimiani habet Mazimini; ita quoque Græca Parisiensis editio. Vereor ut erronee. Nam in aliis Græcis est Μαξιμιανῶ. Et ita quoque legit vetus Heraclidis et Palladii interpres.

(9) *Præfecto Alexandrino.*] Græce est, ἱπάρχῳ Ἀλεξανδρινῶ. Non recte Hærvetus verterat, præsidî. Bene vetus Palladii et Heraclidis interpres, præfecto.

(10) *Per caput imperatoris.*] Solemne fuit olim jurare per caput imperatoris.

(11) *Didymi.*] De hoc Hieronymus in catalogo illustr. Ecclesiæ Scriptorum, cap. 109; Sozomenus libro vi, cap. 2 et ex eo Cassiodorus, Tripart. hist. lib. viii, cap. 8; Nicephorus, lib. ix, cap. 17, et lib. x, cap. 35.

Frater Joannes Maria Brasichellensis, magister sacri Palatii, in indice librorum expurgandorum. ita loco hoc ascribit: Hic Didymus tametsi et sanctitate et doctrina vir magnus ab initio fuerit, ut plura de eo Patrum elogia testantur: et tandem in Origenis errorem præcipitatus, et præcipuus Origenista habitus, tanquam hæreticus condemnatus est, una cum Origene et Evagrio Pontico, in synodo v generali, ut auctores sunt sanctus Tarasius episcopus Constantinopolitanus in confessione fidei quæ habetur in synodo vii, actione 5. Nicephorus, lib. xvii histor., capite 27; Cedrenus in Annalibus. Eundem cum iisdem damnavit quoque sanctus Martinus papa et martyr, in concilio Lateranensi, secretario v, can. 18.

(12) *Orbus.*] Carens oculis. Græce est, ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γενόμενος. Phrasis ea Græcis usitata.

(15) *Dominus illuminat cæcos.*] Editio Lugdunensis mendose *σοφορίζεται*. Communis editio Psalmorum, psal. cxlv, 8, *σοφοὶ τυφλοῦς*. Augustinus et vetus Psalterium, *sapientificat*; et Heraclidis interpres hoc loco, *Dominus sapientes facit cæcos*. At Chrysostomus admonet alium Græcum interpretem edidisse, *πύριος πορίζεται*: unde Romanum Psalterium, et vulgata Latina: *Dominus illuminat*. FRONTO.

(14) *Ut obruatur præ cura cognatorum.*] Vide egregiam Collationem super hac re sancti Antonii apud Cassianum, collat. xxiv, cap. 11.

(15) *Macarius.*] Heraclides hæc tribuit Isidoro. Et ne error sit in ambiguo vocabulo *μακάριος*, quod nunc appellative *beatus*, nunc proprie *Macarius* vertitur, exprimit nomen Isidori.

(16) *Lapidarius.*] Meursius in Lexico Græco barbaro notat hic in Græco esse *καθιδάριος*. Certe Hervetus recens Palladii, et vetus Heraclidis interpres, uterque vertit *lapidarius*. In Græco textu, qui nunc prodit est: *Λεθουργός, ὃν λέγουσι καθιδάριον*.

(17) *Arsisii.*] Ita caput hoc inscripsi, quia hic post in textu vocatur *Arsisius*. In editionibus Palladii per Hervetum caput hoc hæctenus inscriptum fuit, *Arsarii*.

Fuit quidem *Arsacius* aliquis genere Persa, ex milite, et regionum leonum custode, confessor tempore Licinii, post monachus in arce Nicomedie, ubi et obiit. De quo Sozomenus, lib. iv, cap. xv; Nicephorus, lib. ix, cap. 38.

Sed alius hic videtur *Arsisius*, apud quem Palladius habitasse se dicit. De quo Sozomenus, libro vi, cap. 30, et Nicephorus, lib. xi, cap. 37.

Meursius hic, in præfatione regulæ Pachomii, *Arsesii* pro *Orsiesii* substituit, minus recte. Orsiesius vixit cum Pachomio, et ei post Petronium successit, ut habetur in ejus Vita, cap. 53. *Arsisius* obiter dicit se eum vidisse.

(18) *Quinque millia virorum.*] Sic hodie in Atho monte xxii insignia sunt monasteria Græcorum monachorum ordinis sancti Basilii, quæ tributi nomine Turcarum tyranno quotannis ex vineis et oliveis suis pendunt 6000 obolorum Turcicorum. Mons est Christianis *ἅγιον ὄρος*, hoc est, *sanctus mons* dicitur, a Ruthenis *Σωατα horn*. Ita notavit Joan. Langus ad lib. xi; Niceph., c. 38.

(19) *Agionem.*] Apud Sozomenum, libro vi, cap. 50, et Nicephorum, lib. xi, cap. 37, *Arsisio* seu *Arsesio* jungitur *Arsion*. Heraclides hic *Agionem* habet. Fors *Arsion* ex *Agione* depravatum, vel contra.

(20) *Flagellum.*] Ecce vetustam disciplinam, ut vocant, memoriam, de quibus vide Gretzerum nostrum accurate disserentem, peculiari ea de re libro.

(21) *Amon.*] De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Sozomenus, lib. i, cap. 14; et ex eo Cassiodorus, histor. Tripar. lib. i, cap. 11; Nicephorus, libro viii, cap. 41.

(22) *Et corona redimiri.*] Et sponsus et sponsa olim corona redimiri soliti.

(23) *Domina et coror.*] Qui continenter in matrimonio vivebant, uxores suas vocabant sorores.

(24) *Or.*] De eo Nicephorus, lib. xi, cap. 34.

Hic est ille Or hæreticus Origenista, quem Evagrius Ponticus (imo Rufinus, ut prolego vno 4 docui) inter sanctos alios, suo de Vitis Patrum libro (supra hic, lib. ii, cap. 2) immerito inseruit, ut auctor est sanctus Hieronymus, epist. ad Ctesiphontem. En quales sanctos nobis obruduit Palladius. Vide Scholium nostrum, tom. V (Bibliothecæ Patrum) ad initium Operis Evagrii, ubi quoque observavimus, ex decreto sancti Gelasii I, ideam esse judicium Romanæ Ecclesie de ejusmodi hominibus, et sancti Hieronymi. Ita magister sacri palatii supra citatus.

(25) *Pambo.*] De hoc Socrates, lib. iv, cap. 18; Nicephorus, lib. ix, cap. 14.

(26) *Ammonii et Eusebii, et Euthymii fratrum, et*

A Origenis filii.] Ita suppletum ex Græco Codice Parisiensis editionis, cum ante esset, *Ammonis et Joannis filii*. Bene Heraclides.

(27) *Qui ne duos quidem obolos.*] Qui hic oboli, Marci xii, 42, dicuntur *λεπτά*.

(28) *Curassem.*] Latinis curare, quod Græcis *ἐπινοιάζειν*. Hervetus hic *sepelire* verterat, non recte.

(29) *Origene presbytero ac œconomo.*] Ita est in Græco Parisiensi. In aliis: *Μακαρίω τῷ πρεσβυτέρω*, quod hic proprium videtur esse nomen, non appellativum, ut cepit Hervetus, qui vertit, *beato presbytero*. Apud Heraclidem, c. 2, est, *Paulo presbytero*. Nisi forte per *beatum presbyterum* intelligatur Isidorus.

(30) *Pior.*] De hoc infra hic, cap. 87.

(31) *Ammonii.*] De hoc Sozomenus, libro vi, cap. 30; et ex eo Cassiodor., lib. x hist. Trip., capite 7; Nicephorus, lib. xi, cap. 32.

B Baronius, tomo III, anno Christi 340, Julii papæ 4, Constantini, Constantii, et constantis imperatorum 4. Quod pertinet, ait, ad Athanasii Romam adventum, reperimus duxisse secum inter alios Ammonium admirandæ sanctitatis virum (alius hic ab illo, quem tempore Constantini in Domino quievisse diximus; nam hic longe post Antonii obitum defunctus est), comitem habuit. De quo sic Socrates, lib. iv, cap. 18: « Alius quidam monachus erat vir plane admirabilis, qui Ammonius vocabatur. Iste ideus parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis urbis operibus, præter templum Petro et Paulo dicatum videre omnino desideraret. » Pervenit iste usque ad Theophili Alexandrini episcopi tempora, a quo creandus episcopus cum Evagrío, auriculam sibi præcidit, ne (quod sibi videbatur) eligeretur indignus.

Magister sacri Palatii, supra citatus, hic notat: Hic Ammonius fratresque ejus fuere palam hæretici Origenistæ, qui ex Ægypto Constantinopolim fugientes, inagrarum turbarum in ecclesia causa fuerunt. Quos nimium execrati sunt Hieronymus epistola ad Ctesiphontem, et Theophilus Alexandrinus epistola ad sanctum Epiphanium, quæ 67 apud sanctum Hieronymum. Horum res nefarie gestas et turbines ab ipsius excitatos, ex certissimis auctoribus et monumentis exactissime exponit tom. V Annalium Ecclesiast. Ita ille.

(32) *Memoriter.*] Græce, *ἀποσθηδίζων*. Eo fere verbo in hac re utuntur Græci, quod et infra, capite 21, in Marco, et cap. 39, in Aphthonio occurrit.

(33) *Impatibilis.*] Miser Palladius præceptoris sui Evagrii dogma de impassibilitate Stoica hic obrudere conatur. Vide Divum Hieronymum epist. ad Ctesiphontem. Ita magister sacri palatii hic annotat.

Heraclides hic immediate ante Benjamin quædam interserit de Evagrío et Ammonio, et ecclesie Rufiniana. Videtur Evagrío tribuere quod Rufinum e fonte susceperit, et sic citat et intelligit Baronius tomo IV, anno Christi 594.

(34) *Benjamin.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, capite 29; et ex eo Cassiodorus, hist. Trip. lib. viii, capite 10; Nicephorus, lib. xi, cap. 35.

(35) *Sella latissima.*] *Δίππος πλατύτατος*. Herveto fuit *currus latissimus*. Nos *sella* maluimus vertere cum Heraclide; cui suffragatur et Nicephori Callisti interpres lib. xi, cap. 35: *διπρῶ πλατυτέρῳ ἐκάθην, latiore sella cœdit*. FRONTO.

(36) *Apollonii.*] Hujus etiam meminit Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii, cap. 1; Nicephorus, lib. ix, cap. 14, et lib. xi, c. 55.

(37) *Vasa medica omne genus.*] *παντοία ἰατρικὰ, καὶ κελάρικα*. Heraclides: *omnem remediumum speciem atque celtaria comparans*. Meursius in Glossario τὰ κελάρικα exponit res que in cellaris (et penarum recondi solent, et citat Harmenopolium, l. ii, tit. 10.

Quæ in fine dicuntur *frivola*, Græce est *γροτάρια*. A vel *ἰπικτικὸς*, vel *εὐεικτος*, παρὰ τὸ εἶπαι. Heraclides

(38) *Pæesii et Isaia.*] De his Nicephorus, l. ix, c. 14.

(39) *Mercatore Hispanico.*] Græce, *ἑμπορὸν Σπανοδρόμου*. Heraclidis vetus interpres vertit: *usque ad Hispaniam semper negotiando pergebat*. Vidi Excerpta, in quibus erat *Πανοδρόμου*. An a civitate *Panos* in Ægypto? Hic, infra, cap. 39: *Εἰς Πανὸς τὴν πόλιν*. In *Panos civitatem*. *Patrol. Gr.*, t. LXXXVIII, in *Vita S. Joannis Eleemosynarii*, c. 36, occurrit *Gallodromus*.

(40) *Nobis pedes tuos attingentibus.*] Ita restitutum ex *Græco*, cum ante nullo sensu esset in *Herveto*, ex *tuis pedibus*. Obsecrationis species est, *pedes attingere, pedibus advolvi*.

(41) *Deum.*] Græca sonant, ut vertit Heraclides, *Ante Deum vobis loquor, utrosque in paradiso simul stare comperi*. Ita Paulus, II *Corinth. xii*, 19: *κατωπίων τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμαι*. *Coram Deo in Christo loquimur*, et ad *Gal. i*, 20: *Ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐ ψεύδομαι*. Ecce *coram Deo*, quia non mentior; ut intelligatur esse quædam species jurisjurandi III *Tim. ii*, 14: *Δαμαρτυρούμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου*. *Testificans coram Domino*. Simile illud infra, cap. 113: *Ὅς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἵπασται*, *Ut coram Deo loquens nobis persuaderet*. *FRONTO*.

(42) *Macarii junioris.*] *Sozomenus*, libro vi, cap. 29; et ex eo *Cassiodorus*, *hist. Tripart. lib. viii*, cap. 1; *Nicephorus*, lib. xi, cap. 35.

(43) *Soliudine.*] Interpres ediderat, *ut despiceret demones solitudini insultantes*, quasi esset *ἐκτροφώντας*. At Heraclides tuetur receptam lectionem capite 4: *Ut exsultans solitaria vita illuderet demones atque despiceret*. *FRONTO*.

(44) *Et tauræ.*] Non, *taurina pelle indutus*, ut *Hervetus* scripserat.

(45) *Macarii Ægypti et Alexandrini.*] De his *Sozomenus*, libro vi, cap. 29; *Socrates*, lib. iv, cap. 18; et ex eo *Cassiodorus*, *hist. Tripart. lib. viii*, cap. 7; *Nicephorus*, lib. ix, cap. 14; et lib. xi, cap. 42, 43.

De pœna culicum a se exacta *Petrus Damianus*, lib. v, *epist. 8*: « Nunquid et beatus ille *Macarius* digne ridebitur, qui dum se inimicum quod admisisset poenituit, acutissimis culicum rostris, quæ videlicet apros transfigerent, per sex menses membra sua nudus exposuit? »

(46) *Cum Deo versari quam hujus mundi rebus occupari.*] Interpres *Hervetus* aliter: *et majori tempore vel cum Deo, vel in rebus versari cœlestibus*. « Ἡ ὕπ' οὐρανῶν, orbis terrarum. »

(47) *Erga conjugem suam virginitalis.*] Edidimus, cum antea legeretur *erga suum maritum Parthenicum*, quasi nimirum *Parthenicum* proprium esset mariti nomen; imò *παρθενικὸς ἀνὴρ* in *Scriptura* dicitur, qui apud *Plutarchum* in *Pompeio* dicitur *παρθένιος ἀνὴρ*. Ἰδοὺ α (sic) τὸν παρθένιον ἀνδρα καίμενον. *Publium qui me virginem adhuc dixit*. *Joel. i*, 8: *Θρήνησον ὑπὲρ νύμφην περιζωσμένην σάκκον ἐπὶ τὸν ἀνδρα τὸν παρθένιον*. *Plange magis quam virgo cilicio præcincta propter virum suum virginem*. *Vulgata lat.*, *Super virum pubertatis suæ*. Poetis est *κουρίδιος πόσις*, ὁ ἐκ παρθενίας γεγαμηκὸς γυναικα. Sic *Ἰλιάδ. Ε'*. *κουρίδιον ποθίουσα πόσιν τὸν ἄριστον Ἀχαιῶν*. *FRONTO*.

(48) *Amphoræ unius Cilicensis.*] Græce *Ἀμφορία Κιλικιστῶν ὕδατος*.

(49) *Spiritus fornicationis.*] Videtur *Hervetus* alio *Græco* textu usus, ut et *vetus Palladii* interpres. *Plenus* et alio sensu in *Græco*.

(50) *Ex lapidibus quadratis.*] *Ἐκ τετροπέδων λίθων*. *Hervetus* verterat, *quatuor pedum magnitudine*.

(51) *Locus humidus.*] Græce *ὑπικμος*, ex *Ms.*, non ut est in *excuso Lugdunensi ὑπικμος, locus humidus*. *Hervetus, locus qui cedit facile*, quasi esset *εἰκτικὸς*

vel *ἰπικτικὸς*, vel *εὐεικτος*, παρὰ τὸ εἶπαι. *Heraclides* suffragatur nostræ correctioni: « *Puteum quoque fecerunt, eo quod sine aliquo videretur humore idem locus esse*. » Alter *vetus interpres*, *Humectus est enim locus*. Ratio enim redditur, cur maximum *puteum* effoderint. *FRONTO*.

(52) *Narravit autem nobis.*] Hoc loco *Heraclides* interserit narrationem *Macarii de Marco*, quæ habetur et sequitur hic, cap. 21. Inde sequitur hic narratio *Paphnutii etiam de Marco*. Et dicitur *Marcus* dedisse *Athanasio pellem*, et *Athanasius Melaniæ*. Forte *Marcus* positus pro *Macarius*, ex compendio literarum. Tamen quod de ætate narratur, sexaginta videlicet annorum fuisse post baptismum, et quadraginta ante baptismum, ut habet *Heraclides*, convenit *Marco*, quem dicit centum annos vixisse. *Ruffinus* vero, libro II *Histor.*, c. 4, *Macario* tribuit *historiam de læna*, uti et *Græcus textus* hic.

Similem historiam habes *Patrol. Lat.*, t. LXXIII, lib. iv, cap. 8, ex *Severi Sulpicii dialogo* 1, cap. 9, de *anachoreta anonymo circa Memphim*, et quinque cæcis lænæ catulis ab eo illuminatis.

(53) *Marci.*] *Sozomenus*, lib. vi, cap. 29; et ex eo *Cassiodorus*, lib. viii, cap. 4; et *Nicephorus*, lib. xi, cap. 35.

(54) *Moyais.*] *Sozomenus*, lib. vi, cap. 29; et ex eo *Cassiodorus*, *Histor. Tripart. lib. viii*, capite 1; *Nicephorus*, lib. xi, cap. 36 et 46. De eo etiam *Theodoretus*, lib. iv *Hist.*, cap. 21.

(55) *Cum saltem Itallicorum circiter octodecim.*] Græce, *σαίτην ὡς Ἱταλικῶν δεκαοκτώ*.

(56) *Communica sacramentis.*] Magna olim sacræ communionis reverentia fuit, ut quicumque somniis voluptuosis fuisset inquietatus, si communionem eo die abstinerent.

(57) *Pauli.*] De hoc *Sozomenus*, lib. vi, cap. 29; et ex eo *Cassiodorus*, lib. viii, cap. 4; *Nicephorus*, lib. xi, cap. 36; *Cassianus*, *collat. vii*, cap. 26 de *Paulo* apud *Panephytin*.

(58) *Calculum.*] Vel hinc probatur *vetus usus calculorum rosarii*; ut frustranei sint *hæretici*, qui vel recentem inventionem vel superstitionem calumniantur.

(59) *Cronio.*] *Nicephorus*, lib. xi, cap. 37.

(60) *Inter Babylonem.*] *Hervetus, inter loca quæ Babylonis et Hercules habent nomen*. Alius *vetus interpres*, *In er medium Babylonis et Heractis*. Capite 72 sit mentio *Ἡρακλείου Θεβαΐδος*; apud *Ruffinum*, in *regionibus Heracleos*.

(61) *Eulogio.*] *Nicephorus*, lib. xi, cap. 23, de alio *Eulogio* agit.

(62) *Abi hinc, scelerate fugitive.*] Græce, *σχάτα, γλουττων, φυγοκῦρι*. *Meursius* in *Glossario* pro *σχάτα, γλουττων*, legendum hic censet *σκατογλουττων*: quod idem est quod apud *Aristophanem* in *Pluto* *σκατοφάγος*, id est, *stercorivorus*. Idem pro *φυγοκῦρι* scriptum reperit *φαγοκῦρι*, quod exponit *domus hellu*, quasi *φάγων κυρίως*, idque dictum fuisse vult in convicio. Apud *Vitas Patrum*, lib. vii, interprete *Paschasio*, legitur, « *Fugitive, qui propriam domum devorasti*; et apud *veterem interpretem Palladii*: *Multa mala commisisti, fugitive, forsitan domini tui alienas pecunias furatus es*. » Itaque *Paschasius*, cum vertit, qui *propriam domum devorasti*, legisse videtur *φαγοκῦρι*, quasi *κυρίων φάγος*: sed idem tamen habet vocem *fugitive*, quemadmodum et *Hervetus*, et interpres *vetus Palladii*; proinde *vetior lectio φυγοκῦρι*; quasi *φυγᾶς κυρίου, qui dominum fugis, ut φυγοδῆμιος, φυγοπόλεμος, et φυγαργός*. Sic *Plautus* in *Pseudulo*:

Fur, fugitive, fraus populi, fraudolente.

FRONTO

(63) *Mutilate, maculate.*] Græce est, *λελωθμῆτες, πεπηλωμένοι*. Apud *Paschasium*, *sup.*, lib. vii, cap. 19, n. 3: *Elephantiose, cæno et turo horride*. *Vetus Pallad-*

diū interpres : *Leprose, Inveterate dierum malorum.* Quia Paschasius vertit : *cæno et luto horrido*, videtur legisse *πεπρωμένον*, a πηλός *lutum*, vel simile quid. Certe *πηλούμενος* est *lutuosus, lutum contrahens*. Ms. Venetus *λελωθημένον καὶ πεπρωμένον, mutilatum et truncatum*; quem initio hujus capitis vocat *λελωθημένον*, ὅς οἱ τὴν χεῖρα εἶχεν, οὔτε πόδας, mutilatum, qui nec manus habebat, nec pedes. Talis apud Suidam κυλλός, dicitur. Suidas : *κυλλός, ὁ πεπρωμένος, οὐ μόνον πόδα, ἀλλὰ καὶ χεῖρα. Cyllus, mutilatus non solum pede, sed etiam manu.* *Πεπρωμένον*, ait Fronto, ut in Epigrammate, ὁ μὲν γυνίος περὶός, *captus et truncatus membris dicitur*, apud Herodotum dicitur quis *ἑαυτὸν λωβάσθαι λῶβην ἀνάκιστον, qui mutilat sibi faciem ut eam deformet*; ut necesse non sit hic elephantiasin suspicari, tametsi Heraclides, c. 32, *λελωθημένον* vertat, *elephantiasio laborantibus morbo*.

(64) *Charitate.*] Agapas Latini Patres convivium quædam Christianorum appellat, quibus pauperes excipiebant, ut annotat hic interpres Hervetus, ideoque hic interpretatus erat, *et venerunt in cellam suam in fine agapes*. Sed charitatem hic potius indicari vidit Heraclides, cum vertit, cap. ix, *redintegrata pace*; nec aliter Paschasius, cap. 19. Ita dixit paulo ante Antonius : *καὶ μετὰ θαυράς ἀγάπης ὑποστρέψατα, et cum bona dilectione revertimini*; ut I Joan. iv, 18 : *Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βιάζει τὸν φόβον. Perfecta charitas foras mittit timorem.* FRONTO.

(65) *Pauli Simplicis.*] De hoc Sozomenus, libro i, cap. 13; et ex eo Cassiodorus, lib. i Trip. Hist., c. 11; Nicephorus, lib. viii, cap. 40.

(66) *Pertransit octo mansiones.*] Ὅκτω μονάς. Ita hoc loco vertendum erat, non ut Hervetus, *octo monasteria*.

(67) *Habens principalem sevissimum dæmonem.*] Vide Serrarium nostrum in Tobiaz capite iii, part. i; q. 5, quomodo aliqui dicantur principales dæmones.

(68) *Helluo senex.*] In Græco Parisiensi est *φαγόγηρε, helluo senex*. At in meis Græcis *κακόγηρε, improbe senex*. Sic et supra, cap. 21.

(69) *Helluones isti in senectute.*] Græce : *πολιοφάγοι οὔτοι*.

(70) *Pachon.*] De hoc Sozomenus, lib. vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Trip. Hist., c. 1 Nicephorus, lib. xi, cap. 36. Vincent., Spec. hist., lib. xvii, capite 79; Antonius, parte ii, tit. 15, cap. 41. Dicitur hic Cassiodoro, Heraclidi, Vincentio, Antonino *Pachomius*, sed legendum *Pachonius*, a *Pachon*, quod imposuit P. Maturio nostro ad Antoninum, ubi Cassiodori locum ciat pro Pachomio Tabennensi, de quo hic, infra, cap. 38 agit Palladius.

(71) *Stephani.*] De eo Sozomenus lib. vi, c. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Trip., cap. 1; Nicephorus, lib. xi, cap. 36.

(72) *Ex latere.*] Hervetus : *ex transverso*. Scribendum potius, *a latere Marmarico*, vel, *non longe a Marmarica*. Sozomenus, lib. vi, cap. 22, *περὶ τὸν Μαρρωῶτην οὐκ ἄποδὴν τῆς Μαρμαρικῆς, circiter Mareoten, non longe a Marmarica*. Nicephorus, libro xi, c. 36, *περὶ τὸν Μαρρωῶτην οὐ πολλὴ τῆς Μαρμαρικῆς ἀπόδων, circa Mareoien non longe a Marmarica*. Sic Deut. xxxi, 26 : *Θίσετε αὐτὸ ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ. Vulgata : Ponite eum in latere arcæ Domini.* Et I Reg. xi, 24 : *Ἐκάθισεν Ἀβεννήρ ἐκ πλαγίων Σαούλ. Sedit Abenner a latere Saul*. Ita postea, cap. 35; *Ἐκ πλαγίων τοῦ μοναστηρίου, ad latus monasterii.* FRONTO.

(73) *Valente.*] De hoc nihil nunc occurrit.

(74) *Erone.*] Cassianus, collat. v, cap. 2, meminit Heronis senis, qui se in puteum præcipitavit, diversus videtur ab hoc Erone.

(75) *Ad eorum culturam instrumenta.*] κίπους, καὶ τὰ τούτων χρυστήρια. Hervetus verterat, *hortos et eorum oracula*; at qui non solum oracula *μαντεία* dicuntur τὰ χρυστήρια vel loca in quibus ea redduntur, sed et τὰ χρυστήρια *σχινὴ* sunt utensilia, apud Pollucem τὰ ἔκπλα; itaque Heraclides hic edidit, *hortulos*

A quoque et instrumenta diversæ suppellectilis necessaria. FRONTO.

(76) *Pachomii.*] Vide de hoc Auctores citatos l. i, ad ejus Vitam. *Patrol. lat. t. lxxiii.*

(77) *Tabennensis.*] Græce *Ταβεννίσσιος*, a Tabenna.

(78) *Sine villis.*] Græce, in Parisiensi editione, *ἀμαλλα*, et sic etiam legit Heraclidis interpres, qui vertit, *sine villo*. Hervetus verterat *molles*, quasi legisset *ἀμαλά*, quod est in Excerptis Græcis Codicis Augustani; et Hesychius *ἀμαλὸν* exponit *ἀπαλὸν, molle*. In Veneto erat, *ἀμαλλαῖως*; sed lege, *ἀμαλλα ὤς*.

(79) *Et cum ad vespertinum lumen.*] Græce est, *ἐν τῷ λυχναῷ*, id est, *vespertino lumine*, ut habet Heraclidis interpres.

(80) *Aphthonii.*] Sic et Græce Ἀφθύνιος. In Heraclide Antonius ante erat in prima editione. Nunc ex variis Mss. *Aphthonius* restitui.

(81) *Panis civitatem.*] Græce, *εἰς Πανός τὴν πόλιν*. Atque ita interpres Heraclidis, cap. 19, legit. In Herveto erat, in *Spanam quidem*. Vide supra, cap. 16.

(82) *Edifican.*] Videtur Hervetus legisse *οἰκοδομοῦντες*. Sed Mss. August. Ven. et Paris. habent, *οἰκονομοῦντες, distribuentes*, recte. Nempe per monasteria et carceres distribuunt ea quæ manibus lucrati sunt. Heraclides, cap. 19 : *Et ex his quæ quotidiano victui superesse poterant, etiam monasteriis seminarum, carceribusque vicinis necessaria quæque præbent.*

(83) *In arte fullonia, alius in parandis coriis.*] Græce, *ἄλλος γναφτίον, ἄλλος βυρατίον*. Hæc non exhibebat textus Latinus Herveti, tantum habebat, in *consuendis calcæis*. Forte id in suo Græco textu habuit, vel ita *βυρατίον* extulit. Heraclides, capite 19, postquam de fullone egit, addit : *Alter pellium, alter coriorum confectione sudabat.* Quare ejus interpres auctus Græcum exemplar habuit. Excerpta Augustana post *βυρατίον* habent *συντομοῦντων*. Lege *συντομοῦντων*, et hoc forte Hervetus vertit, in *consuendis calcæis*.

(84) *Virgine.*] Quod hic habes *oblationem* pro desperata non oblatam, vide simile exemplum apud Cassianum, collat. ii, cap. 5.

(85) *Et hoc scelus.*] Hervetus scripserat, *et fraternali tantum attulisset dolorem*; videtur legisse *ἄγος*, non *ἄχος*, ut habet excusus; et Heraclides vertit, *non ferens tanti aceleris atrocitatem*. Sed quod addit Palladius *ἀδελφότητος*, suadet ut *ἄγος* potius amplectamur; nisi malis casum mutare, ut sit *εὐργάστο τὸ ἄγος τῇ ἀδελφότητι*. FRONTO.

(86) *Virgine.*] Non fuit hæc dicta *Amma* proprio nomine, ut quidem putarunt, sed appellativo, ex virtute, quod ita matres spirituales vocarentur, ut hic sequitur.

(87) *Redimiculum.*] Τὸ διάδημα. Hervetus Latine extulerat, *diadema in capite*; at Heraclides. *ἢ hæc igitur involutum pannis habebat caput.* Pelagius, l. vi, libello xviii, *coronam* vertit; sed postea : *cum vidisset frontem ipsium panno involutam*; quod hic Græce est, *καὶ τὸ ῥάκος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς καὶ τοῦ μετώπου*. Cæteræ nimirum religiosæ virgines cucullis coopertum habebant caput, hæc redimiculo vel tænia simplici, vel panno. FRONTO.

(88) *Salem.*] Quid Sale sit, sequitur : *Sic enim vocant illic eas, quæ non sunt sanæ mentis.*

(89) *Joanæ.*] Vide de eo citatos auctores supra, ad lib. ii, cap. 1. *Patrol. lat. t. lxxiii.*

(90) *Tyrannorum.*] Græcus Codex exprimit nomina, *Μαξιμὸν καὶ Εὐγενίον : Maximi et Eugenii*. Ita et Heraclides.

(91) *Tempus ascensus.*] Græce, *καιρὸς ἀναβάσιως*. Puto intelligi ascensum Nili. Sic supra, cap. 31, cum *Nilus ascenderet*.

(92) *Venerabilem senem.*] Græce, *καλόγηρον*.

(93) *Morbis enim.*] Hervetus, *timens ne ferens hydropticus*. Heraclides, *atque illic hydrophem meditantem*. hic idem valet, quod *studere, cogitare, vergere*,

ut qui meditatur defectionem, ad eam tendit. Sic A
Jonas 1, 4 : *Et navis putavit conteri, ut ex Hebræo*
Vatabulo; vulgata, *periclitabatur conteri*. FRONTO.

(94) *An divina voluntate.*] Interpres ediderat an po-
tentiore voluntate. Rectius Heracles, *utrum studio*
hominum, an voluntate divina, ex eudoxias τοῦ κρείττο-
νος, quæ vox Numen divinum etiam apud profanos
significat. Plutarchus, in Pyrrho : *Ὡς τῶν τῶν κρείτ-*
τόνων θαυμάσαντες, tanquam aliquem ex diis admiran-
tes. Socrates, lib. 1, cap. 4, Histor. *Ὁμολογῆσαι χάριν*
τῷ κρείττονι, τοῦ κρείττονος ἐπιτεύοντος. Deo opitulante,
Nicephorus, lib. xvi, cap. 29. Ita hujus Lausiacæ his-
torici cap. 52, *τὴν εὐδοκίμωσιν οὕτω σχολία παρὰ τῷ*
κρείττονι, quod perperam interpres, digna laboribus
consequatur a potentiore. FRONTO.

(95) *Nuntiata est.*] Retinuerat vocem Græcam in-
terpres : « Hodie, aiebat, venerunt Alexandria epini-
cia maxime pii Theodosii. » Prosper in Chronico,
ad annum Christi 495, meminit hujus Prophetiæ
Joannis : « Joannes anachoreta, clarus habetur; qui
ornatus prophetiæ gratia Theodosium consulentein,
de eventu belli, quod adversus Eugenium movebat,
victorem futurum prædixit. » FRONTO.

(96) *Ammonæ.*] De hoc [vide dicta ad Rufinum
lib. ii, cap. 5. [Patrol. Lat., tom. XXI.]

(97) *Be.*] *Benus* hic dicitur Rufino lib. ii, capite 4.
[Ibid.]

(98) *Theona.*] *Theon* hic dicitur Rufino lib. ii,
cap. 6. [Ibid.]

(99) *Elia.*] Vide citatos de hoc auctores ad librum
ii Rufini cap. 42. [Ibid.]

(100) *Apollo.*] De eo citatos auctores vide ad di-
ctum librum Rufini cap. 7. [Ibid.]

(101) *Et nicolaos maximos, et panes mundos et cali-*
dos.] Græcus Ms. Venetus : *καὶ νικολάους παμμεγέθους,*
ἄρτους δὲ καθαροὺς καὶ θερμούς. Parisiensis editio
Græca loco dæ habet *δέκα, decem*. Deceptus Hervetus,
qui verterat : *Et nicolaos panes maximos, et puros lu-*
pinos. Nempe *θήρμους* legit, id est, *lupinos*. pro *θηρ-*
μούς, calidos.

(102) *Copre.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 28; Cassio-
dorus, lib. viii, cap. 50; Nicephorus, l. ii, c. 34.

(103) *Anaph.*] Nicephorus, lib. xi, cap. 14.

(104) *Hellenis.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 23; Cas-
siodorus, lib. viii, cap. 50; Nicephorus, lib. xi,
c. 34.

(105) *Apelle.*] Sozomenus, Cassiodorus, Nicepho-
rus, ibidem.

(106) *Joannis.*] Nicephorus lib. xi, cap. 30.

(107) *Mittebat eulogias.*] Hervetus interpres verte-
rat, *mandabat benedictiones*. Vide Onomast.

(108) *Paphnutio.*] De variis Paphnutiis vide di-
cta ad lib. ii Rufini, cap. 16. [Ibid.]

(109) *Mercatore.*] Sozomenus, lib. vi, c. 31. Nice-
phorus lib. xi, cap. 38.

(110) *Apollonii.*] Dubito an de hoc Sozomenus lib.
vi, cap. 29; et ex eo Cassiodorus, lib. viii Tripart.,
cap. 5; Nicephorus, lib. ix, cap. 14. Vide notata ad
Rufinum, supra, lib. ii, cap. 19 *Patrol.* t. XXI.

(111) *Philemone.*] Vide dicta ad Rufinum eodem
libro et capite.

(112) *Martyrio.*] Id est, templo martyrum. Vide
Onomasticon.

(113) *Tabernacula.*] Græce *σκηνώματα*. P. Fronto
noster hic substituit *corpora*. Pro utroque *σκηνώμα*
capitur, uti et *tabernaculum*.

(114) *Dioscuri.*] Dicitur hic presbyter. Quare di-
stinctus videtur a Dioscuro episcopo, cujus mentio su-
pra, cap. 10. Nisi idem ante presbyter, post episcopus
factus sit. Vide dicta, ad Rufini lib. ii,
cap. 20, ubi alios auctores de hoc Dioscuro nostro
citavimus.

(115) *Nitrienses.*] Vide notata ad Rufinum lib. ii,
cap. 21. [Patrol. Lat., t. LXXIII.]

(116) *Ammonio.*] De hoc non memini legere præ-
terea quæ habes, apud Rufinum, lib. ii, cap. 23.

(117) *Isidori.*] Vide Notationem ad lib. ii Rufi-
ni cap. 17. [Patrol. Lat., tom. XXI.] -

(118) *Ammonia.*] Dicitur hic supra Rufino, lib. ii,
cap. 32, *Piammon*.

(119) *Sacrificium.*] Προσφίρων λατρίας. Quæ vox
licet proprie cultum vel obsequium sonet, tamen et
pro sacrificio usurpatur; et suffragatur nobis Rufini-
nus, quem comperimus, cap. 32, scripsi-se, Pamo-
nem hæc vidisse, cum Domino sacrificium offerret
(sic enim appellat quem hic Palladius Ammonam) et
σημειώμενον Hervetus signantem, clarius notantem,
in charta scilicet scribentem eorum nomina, ut expo-
nit idem Rufinus, accedentium ad altare scribentem
nomina; et Sozomenus uberius cap. 2) lib. vi Histor.
Τὸν Πάμμωνα ἱερωμένον θεάσασθαι περὶ τὴν ἱερὰν τρά-
πεζαν θεῖον ἄγγελον ἱστῶτα, καὶ τῶν μοναχῶν τοὺς πα-
ρόντας ἑγγράφειν βιβλίῳ, τοὺς δὲ ἀπόντας ἀπαλείφειν.
« Piammonem cum sacrum faciebat, vidisse circa sa-
craui mensam stantem angelum De', et monachos
præsentem in libro quodam scripsisse, absentes vero
delevi-se. » Nicephorus, lib. xi, cap. 35. FRONTO.

(120) *Joanne.*] Consule notata ad lib. ii Rufini,
cap. 35. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(121) *Pityrionis.* Meminit Nicephorus, l. ix, cap. 14,
Pityrionis, qui apud Athenas asceterium habuit.

(122) *Parvam pultem ex farina.*] Græce ζωμὸν ἀλεύ-
ρον. Hervetus verterat, *parvum farinæ jusculum*.
Credo intelligi, quæ hic alibi dicuntur *sippulæ*. Vide
Onomasticon.

(125) *Eulogii.*] De hoc vide citatos auctores ad
lib. ii Rufini, cap. 4. [Patrol. Lat., t. XXI.]

(124) *Serapionis.* Vide de duobus Serapionibus
notata ad Rufinum, lib. ii, cap. 18. [Ibid.]

(125) *Artabas.*] Ægyptiaca hæc mensura, faciens
modios tres cum triente.

(126) *Pæmenium.*] Locus in Palæstina, a pastoribus
ita dictus Πομίνων.

(127) *Hieronymi.*] Notat hic magister sacri Palatii
libro supra citato, ad verba Posidonii de Hieronymo;
vel Posidonius iste vaticinans adversus sanctum Hiero-
nymum fuit impostor, vel Palladius odio in sanctum
Hieronymum (quod est propensum) aperte mentitur,
et rabie in eundem furit. Sed haud crede, lector,
impudenti Origenistæ et Pelagiano Palladio, dum ma-
ledicentiæ frena effundit in sanctissimum virum ange-
lis venerandum.

789 (128) *Paula.*] Notissima nobilissimaque femi-
na, cujus Vitam habes apud sanctum Hieronymum.

(129) *Serapionis Sindonitæ.*] In Menæis, 21 Maii,
vocatur ὁ ἀπὸ Σειδόνας. Si idem cum nostro, legen-
dum ὁ ἀπὸ Σίνδονας. Nam Palladius clare Sindonitam
ait dictum, quod sola sindone uteretur.

(130) *Viginti solidis.*] Interpres, *viginti nummis*.
Vide Onomasticon.

(131) *Qui erant in dignitate.*] Hervetus legisse vi-
detur οἱ εὐτάδεις, non οἱ ἐν τάξει, vertit enim, *qui*
erant viles et abjecti. Heraclidis autem interpres le-
ctioni Regii Codicis et Excusi astipulatur : « stetit
supra quemdam colliculum civitatis, ubi primates
ejusdem oppidi concilium habere consueverant. »
FRONTO.

(132) *Pallium gestabant et byrrum.*] Græce, τρι-
βωνοφόροι τε καὶ θυρρόφοροι.

(133) *Evagri.*] Dignum patella operculum. Pal-
ladius Origenista celebrat suum præceptorem Eva-
grium hæreticum pariter Origenistam, ab Ecclesia
sæpius condemnatum. Sed qualis fuerit Evagrius,
vide supra (lib. ii, not. 43, ad cap. 27), ut hinc
cernas hæretico de hæretico et ejusdem hæresis
mysta prodenti quænam sit deferenda fides. Ita ma-
gister sacri palatii sæpe jam citatus.

(134) *Civitas Iberorum.*] Heraclides : *Hiberorum*.
Græc. Venet. Ἰβήρων. Paris. Ἰβήρων. Hervetus im-
presserat *Liberorum*. Est quidem alibi *Liberorum*,
Ἐλευθερίων civitas; sed quia Ponticus dicitur Evagri-
us, investiganda civitas *Hiberorum* in Puntro. Di-
vus Hieronymus, epistola ad Ctesiphontem contra

Pelagium, vocat *Hyperboritam*, ubi Grævius restituit *Iberitam*. In concilio Constantinopolitano primo, quod fuit secundum generale, in subscriptionibus episcoporum, habes duplicem Pontum, videlicet Amasiæ, ubi ponitur Pantophilus Iberorum episcopus; et Polemoniæ, ubi ponitur Atarbius episcopus. Quare *Ponticum* et *Iberitam* Evagrium capio ex *Ponto Amasiæ*, qui fuit dicitur *Helenopontum*, ut alter *Polemoniæ*. Est autem Ἰβωρὰ, *Ibora* civitas Helenoponti in Authenticis, collat. iv, tit. 7, novell. 28, apud Porphyrogenetam Cappadociæ. Unde apud Hieronymum legitur *Iboritam*. Sozomenus, Socrates, Nicephorus, locis mox citandis, Evagrium ex *Iberibus* faciunt, qui Pontum Euxinum arcolunt.

(135) *Episcopo ecclesiæ Cæsareæ ad Argeum.*] Hoc cum sequenti, *Post decessum autem sancti Basilii episcopi*, deest in Græco Veneto. Est in Paris.

(136) *Nysenus.*] Ita Græcus Paris. Heraclides, et Græcus textus Venetus, *Nazianzenus*, et iis deest *frater episcopi, cui datur honos inter apostolos*. Jure dubites, an *Nysenus*, an vero *Nazianzenus* hic intelligendus sit. Pro *Nyseno* facit, quod hic dicitur Gregorius veniens ad concilium reliquisse Evagrium Nectario. Nam constat Nysenum ad concilium Constantinopolitanum venisse, Nazianzenum vero jam tum Constantinopoli aliquot annis habitasse. Si fidus Nicephori catalogus, duodecim annis dicitur habitasse Constantinopoli. Et ipse Nazianzenus oratione valedictoria, quam ipse *Συνακτῆριον λόγον* inscribit, nomine et episcoporum sic dicit: *Τοσοῦτος χρόνος, ρασίν, εἴς οὐ τὴν ἐκκλησίαν ἄγεις μετὰ τῆς τοῦ καιροῦ ἰοπῆς*: «Tanto jam tempore, inquit, ecclesiæ præes, temporis ope et auxilio fretus.»

Pro *Nazianzeno* adduci posset quod in testamento ejus fiat mentio Evagrii diaconi, cui quædam legat. Quo loco hunc nostrum Evagrium intelligit Baronius, tomo IV, anno Christi 389, qui etiam anno Christi 379 et 381, Evagrium hunc nostrum a Nazianzeno diaconum ordinatum asserit. Certe et Socrates, lib. iv, cap. 23, Græcæ edit., seu cap. 18 Latinæ, Evagrium a Nazianzeno diaconum ordinatum scribit, quem exscribit Suidas in *Μακάριος*. Ita igitur de Evagrío Socrates: *Τούτων Εὐάγριος γενόμενος μαθητῆς, τὴν δι' ἔργων φιλοσοφίαν ἐκτήσατο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλόσοφος ὢν, ὅς ἐν τῇ Κωνσταντινου πόλει ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, εἰς τὴν τοῦ διακόνου προερισθεὶς τάξιν, εἴτα ἅμα αὐτῷ εἰς τὴν Ἀγυπτὸν κατεβῶν, καὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐντυχὼν ἀνδράσι τὸν ἐκείνων βίον ἐξήλωσε. καὶ τοσαῦτα τεράστια ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ γέγονεν ὅσα καὶ ἐν ταῖς τῶν αὐτοῦ καθηγητῶν:* *Historum* (duorum Macariorum) discipulus fuit Evagrius; qui studium sapientiæ in initio quidem verbis duntaxat, postea autem factis diligentissime excoluit. Hic primum Constantinopoli a Gregorio Nazianzeno esse ordinem diaconi consecutus; deinde una cum illo in *Ægyptum* profectus, ibique cum illis piis viris, quos supra dixi, collocutus, illorum vivendi genus ardentis studio imitari cœpit, totque miracula ab eo edita quot a Macarii præceptoribus suis. » Similia habet Sozomenus, lib. vi, cap. 30; Nicephorus, lib. xi, cap. 42. Suggesti aliquas utrinque rationes dubitandi. Certius decidi poterit si pures manuscripti Græci in alterutrum conspiciant.

(157) *Ricinis scateret.*] Græcæ est: *Ὅς καὶ τὸ σῶμα πρόπῳνας ἐκέρρασαί, quod* Heraclides vertit, *ut per corpus ipsius totum quædam papula exirent*. Vide ad veterem Palladii Lausiacam;

(158) *Pior.*] Mentio ejus supra, cap. 41. De hoc quoque Sozomenus, lib. vi, cap. 29. Cassiodorus lib. vii, cap. 4, Nicephorus lib. xi, cap. 37.

(159) *Contentus inventis amaritudinibus aquæ.*] Ita verterat Heraclides. Hervetus: *se aqua concludens amaritudinē*; quasi nimirum legisset, *τειχίστας ἐνεπὶν*, pro *σταχίστας*. Ruffinus, lib. iii, cap. 31, hunc ipsum Pior apud semetipsum ait cogitasse: «Quoniam qualemcumque aquam invenero, oportet me ipsæ contentum esse.» FRONTO.

(140) *Moy sis.*] Nicephorus, ub. xi, cap. 37.

(141) *Propter quod missus sum di' ὁ ἀπεστάλῃ.*] Hæc contraxerat interpres Hervetus hoc modo, *dicens: Non ideo missus sum*. Sed ampliorem sententiam in Græcis tuentur Heraclides, cap. 27: «Propter quod sum, inquit, missus, hoc factum est, nam ut cibum caperem, nemo me misit.» Sozomenus, lib. vi, cap. 29: *Οὐκ ἠνέσχετο, φύσας, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἀπεστάλῃ, ἠνύσθαι δι' ἐφ' ᾧ ἦλθεν*: «Noluit, dicens, se non ea de causa ad eos missum, atque r. m, ob quam ipse venerat, jam esse confectam.» Nicephorus, lib. xi, cap. 32: *Οὐκ ἠνέσχετο, εἰπὼν, μὴ ἐπὶ τούτῳ ἦκειν, ἠνύσθαι δι' αὐτῷ, δι' ὃ παραγίγῃς.* «Morem illis non gessit, non ea de causa se venisse dicens, effectum autem esse id, cujus causa venerat.» FRONTO.

(142) *Chronii.*] De alio Cronio supra, cap. 25.

(143) *Paphnutii Cephalæ.*] De variis Paphnutiis vide dicta ad l. ii, c. 16. n. 32. [*Patrol. Lat.*, t. XXI.]

(144) *Stephano.*] Alius hic ab eo, de quo supra, cap. 30.

(145) *Hoc est non ad utilitatem.*] Restitutus est hic locus, quem mutilum sic exhibuerat interpres: «In verbis inanibus, non impleis verborum testimonio. Ex derelictionibus ergo una quidem est.» Locus autem Jobi est prior c. vi, 6, posterior autem c. xl, 3, nonnihil diversus. Ἡ ἀποκοιῆ μου τὸ χρέμα; οἴαι δὲ μὲ ἄλλως σοὶ χειρηματικῆναι ἢ ἵνα ἀνασπῆς δικαίος; nunquid 790 *repelles iudicium meum?* *Patus autem me aliter respondisse tibi, quam ut appareas justus?* In quibusdam tamen libris editis legitur, ut hic a Palladio citatur, *μὴ ἀποποιῶ. Ne repellas.* FRONTO.

(146) *Necessario.*] Hic mutilata interpretatio Herveti ex auctoribus et veteri interpretis verbis restituta est. Sic apud Platonem *ψυχῆς κίνησις* Cicero interpretatur *animi commotionem*, qui et Tusculana 4 iram definit: *πάθος ἐστὶν ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, Perturbatio aversa a recta ratione contra naturam animi commotio.* Ὅργη ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ δοκούντος ἠδικῆσαι οὐ προσκόντος. *Ira est libido puniendi ejus qui videatur læsisse injuria.* Aristoteles, in *Rhetoric.*, cap. 2: Ὅργη, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινόμενης διὰ φαινόμενην ὀλεθρίαν μὴ προσκόντως. *Appetitus cum dolore conjuncta ejus quæ apparet ultionis propter eam quæ apparet despicientiam, non convenienter.* FRONTO.

(147) *Ventos pascens.*] Omiserat interpres, *et umbras persequens*, non Heraclides: «et pastor quodammodo insipiens videbatur esse ventorum, atque persecutor umbrarum,» cap. 47. Locus est *Eccles. xxxiv, 2*: Ὅς δρασομέμος σκιάς, καὶ διώκων ἔνεμον, οὕτως ὁ ἐπίχων ἐν ὕπνῳ. *Quasi qui apprehendit umbras, et persequitur ventum, sic qui attendit somniis.* Legimus quidem in *Vulgata Latina*, *Uxxxii, 1. Ephraim pascit ventum*, sed Græcæ est, ὁ δὲ Ἐφραὶμ πονηρὸν πνεῦμα. *Ephraim autem pessimus spiritus.* Est et *Proverb. x, 4* in *Latina Vulgata*, cui Græca minime respondent, *Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes.* FRONTO.

(148) *Ephraem.*] Vide dicta ad vitam ejus. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIII, col. 325 seq.]

(149) *Omnes enim res cauponantur.*] *καπηλευοῦσι τὰ πράγματα*, ut dixit Poeta vetus apud Ciceronem de *Offic.*: «Non cauponantes bellum, sed belligerantes.» Ignatius, epist. ad Trallianos. Περιφέροντες τὸ ὄνομα Χριστοῦ, καὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου. «Circumferentes nomen Christi, et Evangelium sermonem nundinantes.» Basilii Seleuciensis, orat. 8: Οἱ μὲν οὖν τὴν φύσιν καπηλεύοντες νεοφύτων δουλεία τὸν πατέρα καταδικάζουσι. «Illi naturam cauponati abjectum pro notho puerum damnant servitute.» Apostolus ipse, *I Cor. ii, 17*: καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. *Adulterantes verbum Dei.* Apud Herodotum, *καπηλεύειν πάντα τὰ πράγματα*, est, *res omnes quaestui habere*, ut apud Philostratum, τὴν σοφίαν καπηλεύειν, est *Budæo, philosophiam lucro post-*

habere. Sozomenus de hoc ipso Ephraim, lib. III, A cap. 15: *Σχεδὸν πάντων πρὸς κέρδος κερηνότων, καὶ καπηλίαν τὸ πρᾶγμα ποιουμένων.* « Cum omnes fere lucri cupiditate ardeant, et hanc rem velut mercaturam ad quæstum faciant. » Nicephorus, lib. IX, cap. 16: *Πάντες γὰρ πρὸς κέρδος κερηνότες εἰσι τὰ τοιαῦτα ἀσχερῶς κατηλύοντες.* « Omnes enim lucro inhare, et talia scæde in suum quæstum vertere. » FRONTO.

(130) *Sub imperatore Constantio.* Heraclides interpres. « Sub imperatore Constantio in principiis ejus imperii in magnorum virorum ordine militasset. » Alii r vetus interpres Palladii: « In initio imperii Constantini abrenuntiavit sæculo. » Hervetus verterrat, *inter magistratus.* Τὰς ἀρχὰς ἰgitur hic non magistratus intelligas, sed initia imperii, ut in Prato spirituali, cap. 112: *Ἐν ταῖς ἀρχαῖς Τιβερίου τοῦ βασιλέως. Initio imperii Tiberii imperatoris;* et cap. 155: *Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν βασιλέως Μαυρικίου: Initio imperii fidelissimi imperatoris Mauricii.* I Esdræ, IV, 6: *Ἐν ἀρχῇ βασιλείας αὐτοῦ. In principio regni ejus.* FRONTO.

(151) *Qui inter domesticos militabat.* Δομestikῶν στατιούμων. Hervetus verterrat, *domesticum qui militabat.* Dicebantur *domestici* peculiari appellatione, qui in aula imperatoris militabant tam equites quam pedites (quos alii etiam *οἰκίους* vocant) destinati custodiæ Imperatoris: de quibus pluribus agit Meursius in Glossario. FRONTO.

(152) *Viam minime tritam.* Interpres, *valde immutabilem*, quasi legisset *ἀτριπτον*, non, *ἀτριπτον*, quod Heraclides vertit, *a nullo pene detritam ingressus est viam.* Ita Lucretius, lib. IV:

Avia Pteridii peragro loca, nullius ante
Trita solo.

Ambros, sermone 74, de Natali martyris: « Via vitæ ubi Dominus resurrexit nota facta, solo attrita est plurimorum. » FRONTO.

(153) *Abranio.* Cassianus, collat. XV, cap. 4 et 5, C de alio Abraham abbate.

(154) *Frustrum sarmentū.* κόμμα κλήματος. Hervetus *frustum scalarum* scripsit, quasi legisset, *κλίμακος.* Heraclides, *cum exiguum partem sarmenti ex arida vite teneret.*

(155) *Eustathii.* Sozomenus, lib. III, cap. 15, de alio Eustathio Sebæstie episcopo.

(156) *Ut tota ejus.* Vitiosa lectio peperit ineptam interpretationem, *ut sol ejus ossium fabrica perspicue ostenderet.* Ita nimirum Lugduobatava, p. 151: *Ὡς ἦλον διαφαίνεν αὐτοῦ τῶν ὀστέων τὸ πῆγμα.* Neque emendatorem Codicem nactus est Heraclides, apud quem lego, cap. 37: *Ut solis in'tar ossium ejus junctura luceret:* at regius Ms. *ὡς ὄλον διαφαίνεσθαι αὐτοῦ.* FRONTO.

(157) *Gaddana.* Sozomenus, lib. VI, cap. 34.

(158) *Huic monachorum exceptori.* τούτῳ δὲ τῷ δεξιῶτῃ τῶν μοναχῶν. Nempe Sabbatius duplex officium monachis præstitit: et eos transeuntes hospitio excepit, et iisdem necessaria ad cellas tulit. Hervetus verterrat *dextero mensæ structori*, cui rei sufficit nra vox *εὐτράπεδος*, quæ sequitur.

(159) *Philoromo.* Alius Philuromos martyr cum Phileæ tempore Diocletiani, de quo Eusebius libro VIII, cap. 10, et Nicephorus, lib. VII, cap. 9. Hic noster sub Juliano passus est. Non recte Meursius hunc cum altero confundit.

(160) *Validissime verberari.* Secuti sumus interpretem Heraclidis, cap. 32 Paradisi: « Calvitie ei prius facta jussit a pueris verberari, cui supplicium plagarum patientissime ferens. » Ferri tamen potest. Herveti interpretatio, *et a pueris ei stanti alapas impingit*, quod Græce est *κοσσισθῆναι.* Suidas: *κόσσιος, τὸ ράπισμα, alapa seu plaga.* Ita supra, cap. 29: *Ἀπομανεὶς οὖν ἐγὼ ἔδοκα κόσσον.* Furor ergo percussis impigi ei colaphum. Heraclides, cap. 40, *percussis cum dextera mea.* Tertull., de Spectaculis, cap. 30,

Colaphis diverberatur. Et solebant aliquando martyres ita colaphis et alapis cædi. FRONTO.

(161) *Quem morbum tyrannidem.* Τυραννήσαν τὴ πάθος, ex ms. scripsimus; interpres *πλήθος legisse* videtur, non *πάθος*, nam vertit: *quod tyrannidem exercens exagitat multitudinem.* Heraclides dixit: « quos ille animi et corporis morbos ita superavit, veluti si quis immensum incendium validissimis aquis extinguat. » FRONTO.

(62) *Coram Deo loquens.* Ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔπεισεν. Quæ Heraclidis interpres obscure vertit: *sicut persuadere ante Deum nobis solebat.* Obscurius Hervetus, *sed eum qui ex propriis ad nos venit divinitus.* Idem valet ὡς ἐπὶ Θεοῦ, quod, *coram Deo loquor*, ut supra, cap. 16, ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον, quod Heraclides, *ante Deum vobis loquor.* Et cap. 30, de Adolio: *vere enim sub Deo loquor.* Et cap. 2 hujus 79] Lausiace: *ἐπὶ Θεοῦ μάρτυρος οὐκ ἔργων τοῦτον. Deum testor me nunquam eum cognovisse.* FRONTO.

(163) *Severiani.* Quod hic est, in *Ancyra Galatiæ*, in Græc. Venet. est, τῇ καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας: *In Cæsarea Cappadociae.*

(164) *Nullam possessionem.* Οὐδὲν κτήμα dixit, non οὐδὲ κλῆμα, ut excusum fuit in editione Lugdunensi. Et interpres extudit minus aptam versionem ex manuscripto libro nihilo castigatore, *quibus ne vitis quidem sarmentum dederunt*, at Regius, *κτῆμα, possessionem*; quemadmodum et paulo post ait Palladius, *τοὺς καρποὺς κτηράτων ἡμῶς κομισάμεθα, fructus possessionum nostrarum colligemus.* Heraclides vero, c. 54 Paradisi: *quibus ne unam quidem unciam tradiderunt.* FRONTO.

(165) *Bisarionis.* Varia Bisarionis apophthegmata passim in Vitis Patrum occurrunt. Quod hic de vendito libro sequitur, refert Nicephorus lib. XI, c. 45, ex Evagrio, suppresso nomine.

(166) *Irenarcha.* Id est, tranquillitatis publicæ et securitatis studiosus latruculador.

(167) *Melanie.* Vide præludia ad lib. II *De Vita Patrum* [Patrol. Lat., t. LXXIII. col. 707], ubi de ejus Vita et Peregrinatione ratione Ruffini comitis, ut Baronius existimat.

(168) *Romana.* Græce est, *Σπῆνη ἢν το γένος ἦγον Ρωμαῖν.* Quod videtur Heraclidis interpres veterem voluisse, *beata Melania de Hispano vel urbio genere descendens.* Nam et apud Paulum legimus, Rom. XV, 24: *ἐὰν πορεύσωμαι εἰς τὴν Σπανίαν; cum in Hispaniam proficisci cœpero;* et apud Gellium, I, IX, c. 13, pro *Hispanico gladio*, reponunt, *spanico gladio*, et apud Hieronymum, in LXIV Isaïæ, *Spaniarum et Lusitaniæ.* Sic et antea, c. 16, *Σπανοδρόμος*, Heraclidis *mercator Hispanicus.* FRONTO.

(169) *Marcelli consularis.* Μαρκιλλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων. Heraclidis interpres vertit: *filia Marcellini cujusdam exconsulis*, aptius quam Hervetus, *Marcelli consularis.*

(170) *Vigesimum secundum.* Ita et Heraclides, et textus Græcus. Hervetus, *vigesimum tantum* habebat.

(171) *Arsisium.* Græce, Ἀρσισιον. Hervetus habebat *Orsium.*

(172) *Pissimum et Adelphium.* Græce Πισσίμιον et Ἀδελφιον. Hervetus habebat, *Pitimium et Adelmum.*

(173) *Serviti caracalla.* Græc. Aug. et Parisiensis, *παιδαριον καρακάλιον.* Græc. Venet. *καρακάλιον δούλου.* Heraclides, *tunica puerili.* Vide Onomasticon.

(174) *Ut eam terreret.* Προσιδόκασε ταύτην κακνίσαι. Hoc Ms. ita exhibuit, *ταύτην καταπονῆσαι, labore conficere, fatigare.* Sed in altero loco idem Codex habuit *κακνίσαι*, nec aliter legisse videtur interpres Heraclidis: *Credens quod sinus suos possit fumo quodam atque terrore ex pecunia ejus implere.* Ac deinde in altero loco: *Nec terere igitur me in aliquo vales.* Hervetus, *speravit fore, ut ei fumo oculis perstringeret;* sed metaphorice *κακνίσαι* hic idem valet quod *fatigare*, vel *perterrefacere.* Similem habes conatum

alterius praesidis provinciae, Act. xxiv, 27, et sperans A quod pecunia ei daretur a Paulo. FRONTO.

(175) *Ruffini.*] Palladius Origenista, et Gennadius et Cassianus Pelagianis faventes, nullis laudibus Ruffinum extulerunt. At sanctus Hieronymus Ruffinum tanquam haereticum perpetuo insectatus est, cuius iudicium cum ipsa Romana Ecclesia nos etiam probare par est. Sic enim inquit sanctus Gelasius I, in Romano concilio LXX episcoporum: « Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus Ruffinum de arbitrii libertate notavit, illa sentimus, quae beatum Hieronymum sentire cognoscimus. Et non solum de Ruffino, sed etiam de universis, quos vir saepius memoratus zelo Dei et fidei religione reprehendit. » Hæc sanctus Gelasius. Ruffini res sincerissime ex probatis auctoribus excerptas exhibent tibi tomus IV et V Annalium Ecclesiasticorum. Hactenus magister sacri palatii saepe jam citatus.

(176) *Schisma.*] Ha restitendus hic locus mire deformatus, quod I-gisse videretur interpret *σχῆμα*, non *σχίσμα*. Vertit enim: *Iuvenit quoque habitum, qui est secundum Paulinum.* Vide et Sozomenum, lib. iv, cap. 26.

(177) *Unigeniti.*] Græce *μονογενοῦς*. Sed tamen dicendum et vertendum *unici*. Ita recte apud veterem Heraclidis interpretem, nam et duos alios habuit liberos.

(178) *Qui duos quoque habuit filios.*] Editio Meursii *ἔσχε δὲ τέκνων δύο δικαίωμα*. Unde in notis annotatur scribendum, *τέκνων τριῶν δικαίωμα*. Notum enim esse in re Romana jus trium liberorum, et ortum esse mendam e confusione *ε* και *γ*. At Regius Codex veram lectionem exhibuit *τέκνων δυάδα*, cui astipulatur Heraclides, *matrimonium ex quo et filios suscepit duos*; accedit et liber, quo usus interpret Hervetus. FRONTO.

(179) *Apronianum.*] Græc. Aug. Venet. et Paris., *Ἀπρονιανόν*. Hervetus ediderat *Aprianum*.

(180) *Piniano.*] *Πινιανῶ*. Male in Herveto erat *Apriano*.

(181) *Filii.*] Græcus Venet. *ἀδελφοῦ*.

(182) *Liberasset.*] Supplevi hic quædam ex Græco. In Veneto Codice erat: *ἤγαγεν ἐπὶ τὸν μονήρη βίον καὶ τὸν Πουπλίκου δὲ υἱὸν τὸν νεώτερον κατέχησε*: « Duxit ad vitam solitariam, et Publici juniorem filium catechesi instituit. » Atque ita etiam Heraclides, ubi tamen deest nomen Publici. Gr. Codex Augustanus habet *Πουπλίκοι*. Parisiensis, *Ποπλίκοι*, loco *Πουπλίκου*.

(183) *Parva Melania.*] Huius Peregrinationem legere est *Patrol. Lat.*, [t. LXXIII, p. 708-735.]

(184) *Piniano.*] Græc. Aug., *Πινιανῶ*. Græc. Paris., *Πινιανῶ*. Græc. Venetus, *Ἀπρονιανῶ*, vel *Ἀσπρινιανῶ*. Hervetus habebat *Pipiano*.

(185) *Filio Severi.*] In Vita sanctæ Melaniæ apud Metaphrastes, 31 Decemb., *fratri Severi*.

(186) *Superhumeralia.*] Græc., *ἡμιφόρια*.

(187) *Presbytero.*] Græc. Venet. addit: *καὶ μοναχῶ Δερματσίω*. Paris., *Δερματσίω*. Heraclidis interpret, *monacho Dalmata*. Et sic in textu addidi.

(188) *Ex ore leonis.*] Alludit (ait Fronto), de Alarico loquens, ad illud Apostoli, II Tim. iv, 17: *Ἐρρύσθη ἐκ στόματος λέοντος. Et liberatus sum de ore leonis*. Eusebius, in Chronicis, anno Abrahami 2427, circa an. Christi 413: « Roma orbis quondam victrix a Gothis Alarico duce capta. »

(189) *Fratre.*] Id est, Piniano marito. Alibi, *nunc usu fratre*, nisi et verum fratrem habuerit, de quo hoc intelligi possit.

(190) *Albina.*] De ea divus Hieronymus in variis epistolis.

(191) *Piniano.*] Græcus Ms. Venetus, *Ἀπρινιανός*, *Aprinianus*. Aug., *Πινιανός*, *Pinnianus*. Paris., *Πινιανός*.

(192) *Pammachio.*] Græc. Ms. Venet., *Μάλχιος* vel *Μαλάχιος*, *Malchius* vel *Maluchius*.

(193) *Macario.*] Græc. Ms. Ven., *Ἀγ.θων*, *Agathon*. (194) *Ex Vicaria.*] Græc. Ms. Venet., *ἀπὸ βικαριῶν*. Paris., *ἀπὸ βικαρίας*. Heraclides, *ex vicariis*.

(195) *Constantio.*] Quod hic *assessor* dicitur Constantius, Græce est *συναξάδης*. Heraclidis interpret habet, *consiliarius*. Vide Jacobum Sirmundum nostrum, ad Sidonium, lib. 1, epist. 3.

(196) *Paula.*] Quid furens odio Origenista Palladius 792 in sanctum Hieronymum et sanctam Paulam ineptissime garrit? quorum sanctitas tanto clarior, quanto Palladii nequitia detestabilior. Ita Joannes Maria magister sacri palatii hic ascribendum monet.

(197) *Theodora.*] Nicephorus, l. xvii, c. 5, de *αἰα* Theodora sub virili habitu monasticen professa.

(198) *Usia.*] Aliter vertit Heraclides in *Paradiso*. [*Patrol. Lat.*, t. LXXIV.]

(199) *Avia.*] Quod hic est, m̄ritum ejus dictum *Apronianum*, ita restitutum ex Græco textu. Hervetus impresserat, *Primiano*.

(200) *Magna.*] Quod hic hæc dicitur vixisse in civitate *Ancyra*, in Græc. Ms. Venet. est *τῆ Κασσαρεία τῆς Καππαδοκίας*, in *Cæsarea Cappadociæ*.

(201) *Virgine.*] Totam hanc narrationem de virgine Athanasium sex annos occultante, fide nutare, magnis ostenditur argumentis tomo III Annal. Ecclesiasticorum, anno Christi 356. Ita Joan. Maria magister sacri palatii hic annotat.

(202) *Stichario et birro.*] Heraclides, *tunica et byrrho*. Metaphrastes, in Vita sancti Athanasii, *τὸ στιχάριον καὶ τὸ βίρρον*. Legerit Hervetus *κρόνον*, pro *βίρρον*, vel *βίρρον*, qui hic *cereum* posuerat.

(203) *Coluthus.*] Sic olim sanctus Basilius martyr sancto Joanni Chrysostomo apparuit, et obitum prædixit.

(204) *Abduci et colligi.*] Græce hic *συνάγεται*. Sic Num. xxxi, *colligeris ad populum tuum*.

(205) *Silvania.*] De ea Georgius Alexandrinus in Vita sancti Chrysostomi. In Græco *Σάλβια* dicitur.

(206) *Jubino.*] Heraclides, *Jovinus*.

(207) *Præter extrema manuum.*] Additur causa ob quam manuum extrema lavaret, quod nimirum sanctissimum Christi corpus illis daretur manibus excipiendum.

(208) *Pierii.*] Græc. Ms. Venet., *Πέτρον*, *Petri*.

(209) *Olympiade.*] De ea Sozomenus, lib. viii, cap. 24; Nicephorus, lib. xiii, cap. 24; Georgius Alexandrinus, in Vita sancti Chrysostomi.

Olympiadis celebris memoria in Menol. Græcorum, 28 Julii: « Sanctæ Olympiadis, quæ fuit sub imperatore Theodosio, Arcadio, et Honorio filiis, Anysii Secundi comitis filia, neptis Ablavii præfecti, sponsa paulisper Nebraidii, qui fuit ex numero præfectorum. Cum autem adhuc esset virgo, ejus viro ante copulam sublato, et virgo simul et vidua remansit, omne tempus transigens in jejuniis et orationibus, et pauperum beneficentia. Itaque omnes opes suas in curam Christi sacerdotum exhausit, præsertim in sanctum Joannem Chrysostomum, quem præcipue honorabat. » Martyrol. Romanum, 17 Decembris: « Constantinopoli sanctæ Olympiadis viduæ. »

Quod hic in Menologio dicitur mansisse virgo, idem testatur Nicephorus, l. xiii, c. 24: « Et collocata quidem illa viro in matrimonio, non tamen prorsus virginitatis cælibatu orbata. Viginti namque mensibus in conjugio cum illo exactis, postquam illum ei mors ademit, quanquam ea esset ætate, ut secundas non dehonestaret nuptias, pudicitiam tamen complecti atque in ea per vitam omnem acquiescere maluit. » Virginem quoque mansisse testatur hic Palladius, hoc cap. 144, et Heraclides, c. 45. Georgius Vitæ Chrysostomi c. 50: *Ἀὕτη ὄρανή οὐσα ἀνδρὶ συνήρησεν, οὐ διεφθάρη δὲ τὴν παρθενίαν, ὡς φησὶν περὶ αὐτῆς ἰδιότατος βιωσασα δὲ μετὰ τοῦ αὐτῆς ἀνδρός περὶ πον εἰκοσι μῆνας, συντόμως τὸ τῆς φύσεως χρεῖος*

ἀπαρθαίς τῆσι τοῦ βίου ἰχθυόσατο: « Parentibus orbata hæc viro quidem copulata est, neque pudorem alioqui virginis sanctimoniam eam corrupisse celebris fama edocuit. Hæc cum convixisset viro mensibus circiter viginti, ille repetitus ut naturæ debitum solveret, hoc temporis compendio linem accepit vitæ. » Quæ desumpta sunt ex Palladii dialogo de rebus Chrysostomi. Quare συνουσία ἀνδρός, in epistola 2 Chrysostomi ad Olympiadem, intelligendum de *familiari cum viro conversatione*, non de *virili concubitu*.

(210) *Filia Seleuci.*] Menologium jam citatum, *Anisii Secundi*.

(211) *Sponsa.*] Heraclidis interpres, *nurus*. In Græco est *νύμφη*, quod utrumque significat. Baronius, t. IV, anno Christi 388. Quod vero Græci habeant in Menologio hanc Nebridio nuptui traditam, Palladius vero (imo Heraclides, quem Palladii nomine semper citat Baronius; nam hic Palladius *sponsam* vocat) dicat *nurum* fuisse Nebridii, conciliari eo modo inter se possunt auctores ut filio illius Nebridii clarissimi viri sub Constantio imp. præfectura prætorii insigniti, cujus meminuit Ammianus lib. xxvii; Nebridio item dicto conjuncta fuerit matrimonio Olympias, de qua agimus. Hactenus Baronius. Ego existimo varietatem inter auctores natam ob diversam interpretationem, dum *νύμφη* unus *nurum*, alter *sponsam* vertit.

(212) *Orycrato.*] Græce, ὄρυκράτι. Heraclides, c. 44, *psica*, uti ibi restitui.

(213) *Gelusia.*] Ad hanc exstat divi Hieronymi epistola, notat marginator Parisiensis Palladii. Sed vereor ne labatur, et memoriæ ejus observata fuerit *Algasia*, ad quam Hieronymi epistola 151 habetur.

(214) *Juliana.*] Baronius, tomo II, an. Christi 205, postquam ex Eusebii lib. vi, c. 3, recitavit quomodo Origenes Alexandria exagitatus, coactus fuerit subinde mutare domicilium, quarum latebrarum hic ipse Origenes apud Palladium meminit, subdit: Quæ certe non ad alia tempora, quam ad Severi persecutionis sunt referenda; nam longe ante Maximiani vel Decii persecutionem libri illi Symmachi reperti erant. Sed de acceptis a Juliana Symmachi interpretatione ejusdem Origenis quoque testificatione idem tradit Eusebius, lib. vi, cap. 12. Hactenus Baronius.

(215) *Qui et ipse.*] Nunc sensus clarus est ex Græco Codice, quod Origenes occultus fuerit, non liber, uti verterat Hervetus. Bene Heraclides: *cum apud ipsam laterem*.

(216) *Femina.*] Nicephorus, l. vii, c. 12 et 13 de Virginibus mira arte pudicitiam tuentibus.

(217) *Magistriano.*] De hoc nomine dixi quædam ad lib. v Pelagii, libello vi, n. 2. [*Patrol. Lat.*, tom. LXXIII.]

(218) *Camisia.*] Græce est: τοῖς τε καμισίαις, καὶ τῇ χλαμύδι. Hervetus, *tunica, camisia, et chlamyde*. Videtur auctius exemplar habuisse; nisi quia in Græco est *καμισίαις* plurali numero, id per *tunicam* et *camisiam* expresserit.

(219) *Uxore.*] Quod hic *accepto ense* dicitur se occidisse, de ea re vide Augustinum, lib. 1 de Civit. Dei, a cap. 17 ad 28, et aliorum Patrum sententias apud Leonardum Lessium nostrum, lib. 11 de Justitia et Jure, cap. 9, dubit. 6.

(220) *Fratris.*] Quis hic fuerit, nullibi exprimit. An fuit Heraclides, qui eadem Paradisi nomine edidit?

INDICES ANALYTICI

IN SS. MACARIUM ÆGYPTIUM ET MACARIUM ALEXANDRINUM.

I.

INDEX RERUM MEMORABILIUM

QUÆ IN SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI VITIS, ACTIS, APOPHTHEGMATIBUS, EPISTOLIS, NEC NON ET IN PRECIBUS CONTINENTUR.

Revocatur lector ad paginas editionis nostræ. Litteræ a, b, c, d inchoantem, mediam ac desinentem paginam signant.

A

- Abraham abbas; fabula de Macario ab illo narrata, 123 b, c, d.
Abulpharagius Artemonium laudat, 90 b
Ælurion anchoreta, 150 b.
Agathon abbas; illius responsa, 142, 143.
Aio abbas; in Thebaide habitavit, 155 a.
Amatas simul cum Macario S. Antonii discipulus, 102 b; 119 a; 120 b.
Ammon abbas, 4 c; 96 b; 128 c. Nitriæ montium monasteria fundavit, 4 c.
Ammonius episcopus, in monte Nitriæ anchoretas de gentes invisit, 156 c.
Ammonius monachus; illius abstinentia, 87 a.
Amor proximi, ceteraque virtutes quantopere cum amore Dei cohæreant, 426, 427.
Anchoretæ longe ab eremitis differunt; illorum vivendi modus, 6 *et seqq.*; 147 b, c.
Angeli custodes, 119 a, b; ad illos oratio, 447 b.
Anima, filia regis, scilicet Dei, 414 c; 418 a. Anima sponsa Dei, 415 b, c; templum Spiritus sancti, *ibid.* Anima, regina Deo coronata, 418 a.
Anthemius imperator; illius filia sub Dorothei nomine fit eremita, 157 *et seqq.*
Antichristus; scilicet diabolus, 104 a; 203 c.
Antoninus Ephesi episcopus, 80 c.
Antonius abbas, 6 c; 41 a; 54 b; 56 b; 87 c; 91 c, 94 a; 95 b; 98 c; 102 d, 105, 106, 118 a, 119 a, 141 c, 152 b; 165 b, 173 b.
Aphraates monachus, equum imperatoris sanat, 47 a.
Apollinarius virgo, habitu virili assumpto et nomine, vi tam ducit eremiticam, 151 a, b, 157 *et seqq.*
Apollo abbas, illius abstinentia laudatur, 87 c, 88 a.
Apollonius abbas futura prædicit, 22 a.
Apothegmata Patrum a Cotelerio edita, 56 c, 150 b, a Possino 58 a, 149 c.
Aqua benedicta demoniaci curantur, 40 c, d; 46 a, 70 c.
Arsenius e palatio egressus, fit monachus, 8 b; una somnii hora illi sufficiebat, 88 c, laudatur, 118 c.
Arsenoita regio, 50 b, 95 c, 146 c; 210 c.
Aspuna urbs, 81 a.
Athanasius (S.) citatur, 55 b, 127 b, 160 a.
Athenagoras, scholæ Alexandrinæ præpositus, Hadriani et Antonini temporibus florebat, 175 a.
Augustinus (S.) de Ægyptii monasteriis devastatis loquitur, 144 a, b.

B

- Beduini, incertis semper sedibus, huc illuc per solitudines ad prædandum vagantur, 129 a.
Benedictus (S.), vita monastica inclytus, 10 c.
Benjamin, Nitriæ abbas, 165 b.
Besarion abbas, in Scete habitans, 145 a.
Blemmyes, populi nomades, finium Ægypti accolæ, 80 a, 81 b, 97 a, b.
Bubulii lacte Macarium nutriunt, 67 a, b, 92 b, 190 a
Buccellatum quid, 65 a, 87 b.

C

- Cassianus, illius scripta, 54, 55, 121, 122.
Cassiodorus, illius Historia de Macariis tripartita, 167 a.
Cellia vel Cellulæ sanctorum Patrum eremitaria, 4 a, 109 d, 112 a, 134 c.

- Centuriatores Magdeburgenses, 119 b.
Chrysostomus (S.), 78, 79, 164 d; quis auctor Dialogi de ejus Vita, 78, 79.
Collecta Græcæ σὺνταξις, quid sit, 112 a.
Columbanus abbas, quid de potu et cibo præscripsit monachis, 114 c.
Cronius Macarium invisit, 102, 148 c.

D

- Dæmones, illorum varia genera, 41 b, 56 b; varias induunt formas, 66 c, 94 b, 103 c, 111 a, b, 125 c, 142 c, 203 a, b. Pacta cum dæmonibus inita, 45 d, 92 a. Illorum conatus ad ejiciendum e cordibus nostris Dei amorem et timorem, 450 b, c.
Deus qui essentia unus est, multa nomina accepit propter dispensationem salutis hominum, 418 a.
Despectio vel abnegatio sui quid sit, 422 d.

E

- Elephantine insula, 151 c.
Encomium Macarii Ægyptii ineditum, 167 b.
Epiphanius Hagiopolita, 168 b.
Erasmus, illius sententia de exemplaribus vitæ S. Pauli, 119 a, b.
Eremitæ et illorum vivendi modus, 5 *et seqq.*
Eucharistia illusiones dæmonum arcentur et destruuntur, 47 b.
Eugenia virgo, habitu virili assumpto, in eremo sancte vixit, 151 b.
Eugenius tyrannus, 21.
Eulogius presbyter, 102 a; 202 b. Accedentium ad sacramenta mentem perspiciebat, 96b.
Eunomius hæreticus, 48 a, b.
Eusebius Historiæ ecclesiasticæ auctor, 27 c; 107 a.
Eustathius lector Cæsareæ urbis in Palæstina, 151 c.
Euzoius Antiochiæ præsul, 160 b.
Evagrius et illius scripta, 5 b; 33 a; 87, 88; 106 c, 105 a.

F

- Faustus magus, 45 a; 55 a.
Fidei expositio antiqua, 51 c, d; 211 c, d.
Fiducia omnium passionum genitrix, 145 a.

G

- Glycas Michael, 154 a.
Gratiæ Dei homini datæ, 405, 406 *et seqq.*

H

- Heliæ abbas in Apeliote, 165 b
Heliodorus frater, 116 b.
Heliopolis in Phœnicia, 160 b.
Heracides, 29 a; 108 a; 160 d, 163 a; ejus Paradisus, 14 a; 15, 16 c; forte Lauso dedicatus, 28 d.
Hieracitæ, qui resurrectionem mortuorum negabant, 48 a; 50 b; 54 a; 210 d.
Hieronymus (S.), 33 b; 93 b; 115 d. Quando obierit, 24 c.
Hilarion abbas, et ejus miracula, 11 a; 45 b; 47 a; 118 a; 126 c.
Humandi corpora quando et a quo mos obtinuit, 49, 50.

I

- Inhabitatio Dei cum sanctis, 410 c.
Isidorus monachus, 16 c; 96 a; 108 a; 117 b, c; 156 c; 160 d; 163 c; 105 b.

J

Joannes et Mambres Magi, 65 d; 85 b; 89 c; 90 d.
 Joannes sancti Antonii discipulus et minister, 59 c; 42 a.
 Joannes S. Macarii minister, 179 b.
 Joannes Hagiopolita, 134 b; 167 a, b.
 Joannes in Lyco eremita, 21, 22; 79, 80; 98 a.
 Joannes subdiaconus, libri sexti Vitarum Patrum in-
 pres, 148 b.
 Joseph abbas, 152 b; 165 b.
 Julianus monachus, 118 a.
 Justus episcopus Lugdunensis, 156 d.

L

Latrones in Ægypto creberrimi, 128, 129.
 Leo Ailiatus, 167, 168.
 Leo abbas in parva palude Arsinoitis habitabat, 142 c;
 143 b.
 Lucius Arianus, Alexandriæ episcopus, 16 b, c; 144 a;
 160 a.

M

Macarius Ægyptius; ejus vitæ chronologia, 57, 58. De
 eo Palladius, 58 et seqq. De eo Rufinus, 104 et seqq. De
 eo Evagrius, 113 et seqq. Iliius Apophthegmata a Cote-
 lerio et Possino edita, 149 et seqq. Macarius Ægyptius
 feminam, quæ instigante juvene libidinoso in equam fuerat
 mutata, sanat, 40 a, b, c; 106 a; 179 d; 182 a, b.
 Cuniculum subterraneum sibi effodit Macarius, 40 d;
 47 c; 182 c. Mortuum resuscitat ad refellendum Hiera-
 citam, 41 a; 47 c; 106 c; 153 a; 166 c; 182 c. Adoles-
 centem, qui a dæmone vexabatur, sanat, 41 a, b; 56 b;
 182 c, d. Puellam ante januam a parentibus projectam
 sanitati resuscitat, 59 b, c; 106 a. Macarii exhortatio ad
 humilitatem ac patientiam, 60 a, b. Alia ejusdem ad
 fratres admonitio, 62, 63. Ejusdem admonitio de eo quod
 iracundia commotus in aliis increpandis sibi ipsi nocet,
 64 a, b; 125 a; 138 d; 149 d. Macarius ad vitam revocat
 occisum hominem, ut liberet eum cui cædes falso im-
 pingebatur, 105 b, c; 124 d. Macarii expositio cur
 acceptarum ab hominibus injuriarum reminiscendo vim
 memoriæ lædamus, malorum vero a dæmonibus inflicto-
 rum recordatione non lædamus, 114 a; 139 a; 148, 149.
 Ejusdem verbum Evagrii dictum: *Umbra contentus esto*,
 114 b; 144 c. Ejusdem affirmatio se viginti annis
 aqua, pane et somno ad satietatem usque usum non esse,
 114 b, c, 144 c. Ejusdem expositio de dæmonibus, qui
 sanctas Scripturas legentibus somnum immittunt, 115 a.
 Ejusdem exhortatio ad jejuniâ et continentiam, 121 c, d.
 Macarius exponit in quo utilis sit cenodoxia, 122 a. Moy-
 ses abbas ob Macarii reprehensionem dæmoni traditus,
 ab eo statim sanatur, 122 c, d. Ejusdem Macarii
 responsum Moysi abbati quiete vivere cupienti, 123 a.
 Macarii fabula de tonsore, 123 b, c. Macarius quo-
 tiescunque cum fratribus vinum bibebat, postea pro
 quovis calice diem integrum etiam aqua abstinebat, 125
 a, b; 138 c. In cella sua furem deprehendit, 127 c;
 139 a; 148 c. Illi revelatur a Deo, eum virtutem duarum
 mulierum nondum attigisse, 129 a; 144 c. Macarius accu-
 sator a puella gravida se corruptum esse ab illo men-
 tente, 130, 131, 139 a. A Macario sola humilitate se vinci
 fatetur diabolus, 131 c, d; 132 a; 139 a; 148 c. Macarii
 lenitate sacerdos ethnicus ad fidem convertitur, 132, 133.
 Macarius caput aridum sacerdotis gentilis de penis infero-
 rum interrogat, 133 b, c; 144 c; 167, 168. Doctrina
 Macarii de recuperanda salute, 134, 135; de modo orandi,
 137 a, b; 139 a; de opere monachi, 139 b. Macarius tati-
 gatus, postquam oravisset, elevatur et trans flumen demit-
 titur, 137 c; 144 b. Macarii expositio de sui corporis
 ariditate, 139 c. Ejusdem verba Nitriæ monachos ul-
 timum visitantis, 140 a, b. Ejusdem ad monachos ut multi-
 loquium fugiant exhortatio, 140 b, c. Ejusdem cum sancto
 Antonio congressus, 141 b, c. In monumento Terentium
 dormit Macarius, 142 a. Ejusdem cum Agathone collo-
 quium de periculis Iudicæ, 142, 143. Ejusdem vaticinium
 de Scetis vastatione, 143 c. Filium paralyticum ad os-
 tium a patre projectum, sanat Macarius, 143 a. Evocat a
 sepulcro mortuum qui depositum quoddam ubi posuerit
 revelat, 145, 146. Ejusdem enarratio de duobus monachis
 quos in insula eremi nudos invenerat, 147 a, b. Macarii
 doctrina, perfectum monachum non posse in passionem
 cadere immundam, 149 a. Macarius velut Deus terrenus
 in fratribus eminebat, 149 b. Macarii simplicitas, 151 a.
 Macarii dictum de nostro amore in diaboli pauperis im-
 puritatem, et de Dei divitis lege repudiata, 152 a. Ma-
 carii querimonia, quanta difficultate suæ stâtis monachi
 salutem recuperaturi sint, 151 a, b. Præceptum Macarii
 Paphnutio datum, ne quem lædat neve condemnet, ut
 nanciscatur salutem, 153 c, d. Macarius prohibet ne

quis dormiat in cella fratris male audientis, 153 a. Macari-
 ii responsum datum fratribus, qui adhortabantur ut in
 pagum ascenderet ad refectonem, 153 a, b. Macarii lacry-
 mæ de ficu, quam puer cum aliis buculas pascens sub-
 latam comederat, 153 b, c. Macarii responsum abbati
 Theodoro datum de paupertate pulchris actibus præfe-
 renda, 141 a, b. Ejusdem perpulchra exhortatio, 155 a, b,
 207 d, 210 a. Macarius puerum utilitatis causa interrogat,
 156 a, 210c. Cum Apollinari virgine confabulatur, 157 b, c.
 Macarius Alexandrinus somnum superare studet, 63 b,
 c; 88, b; 186 a. Ob culicem, qui ipsum pupugerat,
 occisum sex menses in palude Scetis sedet, 65 c, 86 a;
 89 a, 186 b. Cenotaphium Janne et Mambre magorum in-
 visit, 65 d; 85 b; 86 b; 89 c. 109 b. Aspidem quæ illum
 momorderat, a faucibus apprehensum discerpit, 67 a; 92
 c; 190 a. Virginem paralyticam sanat, 67 d; 190 b, c.
 Pachonii monasterium visitat, 68 a; 190 c, d. Ejusdem
 propositum quinque diebus mentem in solo Deo defigendi,
 tertio die irritum a dæmone factum, 69 c, d; 94 b; 194
 a, b. Sacerdotem fornicatorem funestissimo cancri morbo
 laborantem sanitati reddit, 69 d; 94 c; 194 b, c. Puerum
 a dæmone vexatum pariter sanat, 70 c; 195 a. Catu o
 hyænæ oculos restituit, 72 c; 198 b, c. Ejusdem Macarii
 narratio de Marco abbate qui ab angelo oblationem de
 altari accipiebat, 71, 72; 96 a; 166 d; 195 d. Uva Ma-
 cario Alexandrino missa, 99 c; 125 a. Illum Valens mo-
 nachus contumelia afficit, 103 b, c, d; 203 a, b.
 Macarius Ægyptius et Alexandrinus. De Macariis Hiero-
 nymus, 115, 116; Cassianus, 121 122; Liber III de
 Vitis Patrum 124 d; liber V, 138 c. liber VI, 144 b; liber
 VII, 148 b. Sententiæ Patrum Ægyptiorum de hisdem, 149
 b, c. De hisdem Socrates, Sozomenus, Suidas, Nicephorus,
 Callistus, 165c. Dies quibus memoria eorum agatur, 171 b.
 Macarius S. Antonii discipulus et minister, 99 d; 102
 a, b; 104 c; 119 a; 120 c; 172 a.
 Macarius Hierosolymorum episcopus, 175 a.
 Macarius junior, 100, c; 149 a; 174 d.
 Macarius πολιτικός; scholæ Alexandrinæ antistes, 175a.
 Macarius ptochotrophii Alexandrini præfectus, 100 c,
 121 b; 174 d.
 Macarius Rufini discipulus, Origenista, 118 d.
 Macedonius (S.), et illius miracula, 47 a; 56 b.
 Magi et illorum incantationes, 40 a, b; 42, c; 43, 44.
 Makrisi de Macariis, 84 c; 107 b; 169 a.
 Malchus (S.); vita ejus a S. Hieronymo conscripta, 129 a.
 Mameluci a scorpione puncti, super recens vulnus
 conterunt ipsum scorpionem, ut vulnere medeantur, 95, a.
 Marcella vidua; ejus epitaphium a S. Hieronymo, 118, c.
 Marcus abbas, 71 b, c, 86 a; 193 c, d. Cum Macario
 Alexandrino confunditur, 75, 74
 Marina virgo, quæ habitu sub virili, sancte in eremo
 vixit, 131 b.
 Martyrologia vetera, 171 b.
 Mazicum gens crudelissima, 144a.
 Melania virgo, 17 a; 29 a.
 Melotes quid, 6 b; 144 a.
 Menæa Græcorum, 134 a; 171 b.
 Menna sancta, et illius sepulcrum, 157 b, c; 168 b.
 Menologium quid, 171 b.
 Metalla Phœnensia et Proconensia, 160 c.
 Minutoli, 89 b.
 Monachi Ægyptii; eorum severitas, 5, 6; eorum nu-
 merus, 8, 9; eorum prodigia quomodo intelligenda, 12,
 13. Mos monachorum, messis tempore, ad metendum se
 conducendi, 146 b, c.
 Monasteria Macariana; eorum status hodiernus, 1, b;
 antiquus, 3, 4, 5; illorum numerus, 3, c, d.
 Moyses abbas, ex latrone monachus, 87 c; 122 c; 144
 a; 165 b.

N

Necromantia apud veteres, 54, 55.
 Neocæsarea urbs, a Judæis inhabitata, 160 c.
 Nesteros anachoreta, 48 a.
 Nicephorus Blemida, 134 a.
 Nicephorus Callistus, 167 a.
 Nilus flumen, 99 a; 137 c.
 Nitria regio, 1; 2; 107 b; 108 a; 109 c; 116; 117; 140,
 a; 147 a.
 Numerius Pythagoreus, 90 a.

O

Oleo sancto infirmi curantur, 46 a; 69 b, c; 57 d; 190
 c; pariter et dæmoniacti, 46 a; 70 c; 183 a. Varius olei
 usus, 87 b, c.
 Or abbas, 19, 20; 29 b, c.
 Oratio Macarii, 446, 447. Quomodo sit orandum, 137 a,
 b. Oratio vera quænam, 453 a, b; illius fructus, *ibid.*
 Origenes, 90 a.

Origenistæ, 19 b; 29 a; 34 b; 134 b.
Oxyrinchus, civitas in Thebaide, 8 c.

P

Pachomius abbas, qui pergrandem fratrum copiam tenuit regula, 8 c; 68 b, c; 93 c; 95 d; 154 b; 191 a.
Palæmon monachus, 94 a; 95 d.
Palladius Asponensis episcopus, 81 a.
Palladius Helenopolitanus episcopus, 9 b; 77 et seqq.
Fides ejus, 13 a. Historiæ Lausiacæ ab eo conscriptæ editiones et versiones, 13, 14 et seqq. Genuinus Historiæ Lausiacæ textus, 14 b, c. Historia Lausiaca quando prodierit, 24 b, c. Palladii Hierosolyma itinera, 22 b, c; 82, 83. Alexandriam, Nitriam et in Cellulas venit, 81, 82. Quando episcopus ordinatus sit, 82 a.
Pambus, S. Antonii discipulus, 16 c; 108 a; 117 b; 147 a; 148 a; 160 d; 163 a; 165 b.
Paphnutius Macarii abbatis discipulus, 72 c; 97 b; 152 c; 153 b; 157 b; 198 b.
Paschasius diaconus, libri VII Vitarum Patrum interpretis, 149 a.
Passiones non naturales, neque a Deo nobis inditæ, sed adventitiæ et a natura nostra alienæ, a potestatibus nobis oppositis ortæ sunt, 411 et seqq. Passionibus non corpus tantum sed anima quoque purganda, 414 a, b. Passiones pravæ, cruci affigendæ, 418 c.
Patricius, Hiberniæ apostolus, 55 c, d.
Patrum vitæ a Rosweido collectæ, 16 et seqq., 24 et seqq. Patrum Ægyptiorum sententiæ, 33 b.
Paula et illius pia itinera, 118 b.
Paulus eremita in Apeliote, 165 b.
Paulus monachus in Focis, 163 b.
Paulus monachus in Scetis solitudine, in monte qui Pherme vocatur, vivebat, 100 d; 199 b.
Paulus Thebæus, 118 a; illius vita, 119, 120.
Paupertas principalis monachorum virtus, 153 a, b.
Pelagius, libri quinti Vitarum Patrum interpretis, sæculo sexto vivebat, 144 b.
Petrus abbas, discipulus Lot, 142 c; 143 b; 150 c.
Petrus Alexandriæ episcopus, 160 a.
Pherme mons in solitudine Scetis, 100 d; 199 b.
Philippus Sidensis, 175 a.
Philoromus presbyter, coctis cibis per duodeviginti annos se abstulit, 88 b.
Photius, 144 b; 148 b.
Pinianus Melaniæ junioris maritus, 79 b.
Pispir monasterium, 102 a, d; 121 a; 142 a; 152 b; 165 b; 173 a.
Pœmen abbas, 152 b; 163 b.
Poenitentiales libri, 94 c.
Posthumius monachus; illum Macarius successorem designat, 173, 174.
Præficti monachorum quomodo se gerere debeant, 425 b, c.
Proprii quid habeat monachus, 425 a.
Prosper Aquitanus, 164 d.
Putei in Ægyptiorum sepulcris usitati, 91 a.

R

Rhodon, scholæ Alexandriæ præpositus, 175 a.
Rufinus, 16 b; 29 a; 104 d; 116 b; 160 d; 166 a.
Quando et quoties Alexandriæ fuerit, 19 a. Quando mortuus sit, 24 c. Libri secundi Vitarum Patrum non est scriptor, 21 a; 26 a. Sed interpres, 27 a. Libri tertii nec scriptor nec interpres, 138 b, c.

S

Santaharenus monachus, 53 a.
Sarmata, S. Antonii discipulus, 120 c.
Scete eremus, 2 b; 39 b; 100 d; 109 c; 144 c. In ejus monasteriis vitæ severitas, 39 d; 179 c.
Scorpiones in Ægypto creberrimi, 93 a.
Scyryon monachus in Apeliote, 165 b.
Serapion monachus in regione Arsinoite, 93 c. Illius discipuli, 146 c.
Serapion scholæ Alexandriæ præpositus, 175 a.
Serapion Sindonita; illius frugalitas, 88 a.
Serenus abbas, 122 c.
Servitia quomodo sint exhibenda, 423 a, b, c.
Simeon Logotheta, 150 b.
Simeo Stylites, 10 a.
Sisois abbas, 145 b.
Siwah Oasis, 46 a; 91 c.
Socrates historiographus, 58 b; 106 c; 114 c; 162 b; 165, 166.
Sozomenus, Historiæ ecclesiasticæ scriptor, 58 b; 76 c, d; 96 b, c; 99 d; 101 c; 109 b; 118 a; 160 c; 162 d; Spiridon, Cypri episcopus, 146 c.
Stephanus, Libys genere, 95 a.
Stigmata Christi in corpora feramus oportet, 419 b.
Sulpitius Severus, 36 a; 97 a.
Suidas, 167 a.
Syene, urbs in Ægypto sita, 80 a.

T

Tabennesiote monachi, 68 a; 87 a; 154 b; 190 c.
Taciturnitas monachorum Ægypti, 140 c.
Terenuthim, sepulcrum paganorum, 142 b.
Terraneh, urbs prope Nitriam sita, 94 a.
Theodora (S.) quæ mutato nomine dicebatur Theodorus, 168 b.
Theodosius imperator; de ejus morte vaticinium, 21 a, b.
Theopemptus monachus, 126 a, b.
Theosebium Comestor Antiochenus, 71 a; 95 d; 195 c.
Timotheus episcopus, 109 b.

V

Valens imperator, 35 a; 164 b.
Valens monachus, 103, 104.
Vindemius abbas, 137 a.
Virtus Christi data ad obsistendum diaboli, 419 a, b.
Virtutes inter se cohærent, 431 b, c. Virtutes monachorum quæ sint, 445 b et seqq.

Z

Zacharias abbas, 139 a, b, c.

II.

INDEX ANALYTICUS

IN HOMILIAS ET OPUSCULA ASCETICA S. MACARII.

Revocatur Lector ad numeros crassiores textui Latino intermistos.

A

Abbas et præpositus duæ personæ in monasteriis, 241.
Abbas cujusmodi vir esset, 245. Nemosine ejus præcepto poterat psalmum imponere, *ibid.* Infirmum aut valetudinem monachorum recognoscebat, 244. Non licebat sibi quidquam proprie vindicare, cum omnia in illius manerent potestate, 247.
Abnegare seipsum, quid sit, 171, 186.
Abyssus vere inscrutabilis, cor, 196.
Accedentes ad Deum quæ facere debeant, 167.
Adam. Cum Deus Adamum conderet, non præparavit ei corporeas vias ut volatilibus, quippe Spiritus sancti alas ei apparans, hoc est, quas largiturus ei esset in resurrectione, ut ipsum elevent et abriperent, quorsum Spiritui placeret, 26. Adamo peccante et capto, capta est et omnis creatura quæ ei servebat; ut rege quopiam, comprehenso et captivo adducto, utique oportet servos et ministros a tergo illum sequi, 39, 40. Adam transgressus mandatum, duobus modis perit: quod perdidit possessionem puram naturæ suæ, speciosam, et secundum imaginem ac similitudinem Dei conditam; altero vero, quod perdidit ipsam imaginem, in qua reposita ei

erat tota hæreditas celestis, 45; non tamen dicimus quod totus perierit et extinctus ac mortuus sit; a conspectu Dei quidem mortuus est, sua autem natura vivit, 44. Adam si particeps fuit celestis imaginis, igitur habuit Spiritum sanctum; sensum et participationem Spiritus sancti; et antea loco indumenti indutus gloria, 45. Ex quo transgressus est Adam, accessit serpens, dominusque factus est domus, et velut altera anima cum anima, 62. Adamo priore corpore animaque immortalis, qua ratione Christiani, qui tamen moriuntur, superiores evadunt, 65, 93. Lata in eum sententia mortis primum executioni mandata est in ejus anima, 218.
Æternitati comparati mille anni hujus sævi, ea proportione respondent, ut si quis ex universa arena unum granum accipiat, 221.

Amare. Quam quisque rem amat, ea gravat illius mentem ac quasi deorsum trahit, vertereque sursum oculos non sinit, 187.
Angelus, corpus est sui generis, 191.

Anima pulchritudine gloriæ luminis faciei Christi perfecte illustrata, et Spiritus sancti perfecte particeps facta, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria, tota

spiritus fit, 4. Ezechieli visa animalia, typus præcipuarum animæ partium, dico autem voluntatem, conscientiam, mentem, et diligendi vim, 4. Justorum animæ in cœleste lumen evadunt, *ibid.* Anima quo pacto corpus tenebrarum, 6. Neque naturæ divinæ est anima, neque naturæ tenebrarum realitatis, sed est quid creatum, intellectuale, pulchrum, insigne et admirandum, atque elegans similitudo et imago Dei, *ibid.* Mori animam Deo, quid, *ibid.* Væ animæ, si in sua ipsius natura consistat, et suis operibus solum fidat, 8. Qui condidit corpus, idem ipse condidit quoque animam, 21. Animam suam utrum quis per lumen, cognitionem vel seusum conspiciere possit, 30. Habet anima formam et imaginem similem angelo, 31. Mens et anima, unum; unica enim est anima, interior homo, 31. Possessionem animæ suæ quomodo quempiam invenire contingat, 35. Anima erga sponsum Christum quomodo se gerere debeat, 52. Animarum corpore solutarum duplex status, 87. Anima equo similis, 88. Dignitas, præstantia et facultates immortalis animæ, 94. Homo duplici persona in anima præditus, peccati videlicet et gratiæ, si transferatur ex hoc mundo, illuc pergit, ubi intentionem suam habet animus, et ubi diligit, illuc tendit, 99. Describitur et deploratur calamitas animæ in qua non habitat Christus, 110. Profunda valde sunt penetralia animæ, quæ paucitatem incrementa gratiæ aut vitiorum accipit, 135. Quæ facile incuria capitur anima facile monstrat incredulitate se fuisse captam, 184. Anima est imago Dei, ut puer imago patris, 184. Anima corpus est sui generis, 191.

Animalia ratione destituta quomodo sint longe intelligentiora quam nos, 145.

Apostoli radorum solarium similes, 51. Ego vero tibi dico, quod ipso quoque apostolos vel consummatos in gratia, non prohibuit gratia, quominus quæ vellent, perficerent, etiamsi voluissent ipsi ea, quæ displicebant gratiæ, peragere, 105; non tamen dicimus imbecillum in eis fuisse gratiam, sed dicimus gratiam permittere vel ipsi spiritualibus perfectis, ut habeant suas voluntates, et potestatem faciendi quæcunque libuerit, et inclinandi quo voluerint, 106. Audeo dicere apostolis sancto Paraclito repletis, contigisse ut liberi prorsus a curis essent: sed ineffabile eorum gaudium timor aliqui consequeretur ex ipsa gratia, ne forte peioris partis tentarentur occasibus, 195. Quomodo die Pentecostæ virtus boni Spiritus animabus apostolorum inessedit, velamen illud quo inuata homini pravitatis mentem obumbrat, plane ab illis ablatum est, 201.

Aprilis, cur primus mensis veris Christianis sit, 25.

Arbitrium. An exterius vitium ingrediatur, et si velit homo, non recipiat, sed rejiciat illud, 35. Tu, o homo, propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus; quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit; sic quoque tu tui juris es, et si velis perire mutabilis naturæ, 58, 59. Sunt quæ permittendo ita administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, ac pateat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60. Et peccator ad bonum, et sanctus ad malum converti potest, 62. Ut penitus appareat et rata sit liberi arbitrii voluntas, quam ab initio Deus concessit homini, et jus res summa dispensatione ministrantur, 63. Illa libera voluntas quæ in hominis facultate est, in eo ut diabolo nimirum reniti possit, sita est: non autem ut possit omnino imperium tenere in affectus, 91. Post acceptam gratiam labuntur nonnulli; non quod extingatur gratia aut imbecillior reddatur, sed ut liberum arbitrium tuum ac libertas probetur, quo vergat, permittit te malitias, 105. Non, ut aiunt quidam, perversa doctrina seducti, prorsus mortuus est homo, ut omnino non possit quidquam boni peragere, 146. Lex naturæ non est posita, sed arbitrio et electioni, 166.

Archelaus in Judæam properat, 176; quædam ejus res gestæ, *ibid.*, et seqq.

Artifices in mundo fuere diversimodi, 145.

B

Beati. Si quidam mercati fuerint cœlestes divitias, norunt id eorum cives, hoc est spiritus sanctorum et angelorum; et admiratione ducti, dicunt: Immensas divitias consecuti sunt fratres nostri, qui in terra sunt, 70. Quomodo Deus immensus, incorporeus, supersubstantialis, cum beatis quasi coalescat, 191.

Bonus, Bonum. Non laudabile, licet desiderabile, quod non est ex proposito bonum, 109. Cooperatur et malum bono, intentione non bona, 165. Ut magna prorsus et inenarrabilia bona sunt quæ Deus promisit; ita ad eorum assecutionem, multis opus laboribus et certaminibus est.

C

Cœlorum regnum an illi consequantur, qui dant sua

pauperibus et implent mandata, nec tamen in hoc mundo spiritum consequi student, 135.

Caini malitiæ imaginem gestant, qui i. lecebras diaboli sequuntur, 22. Quæ dona obtulerit, 173.

Catenis duabus contigit hominem Dei mandata transgressum ligari; quibus vero, 219.

Cellerarii in monasterio quæ cura esse debeat, 250.

Charitas nunquam excidit, verba sunt ejus qui significare velit, eos qui necdum summam a passionibus libertatem sunt consecuti, nondum securitatem attingisse, 171. Multo studio, contentione, cura et certamine possumus charitatem in Deum acquirere, gratia et dono Christi qui formatur in nobis, 172. Charitati quæ fundamenta substerrenda sint, 176. Pauci profecto sunt, qui perfectam ad Deum charitatem habeant, 188.

Christiani ab hominibus hujus sæculi quid differant, 22, 51. Per mentis renovationem, et cogitationum tranquillitatem, et dilectionem Domini, et amorem cœlestem, omnis nova creatura Christianorum ab hominibus hujus mundi discrepat, 25. Christianis quid enitendum, 24, 25. Veris Christianis primus mensis est Xanthicus, qui dicitur Aprilis, qui quidem est dies resurrectionis, 25. Quid Christianis inter orandum contingat, 51. Quem fructum ab illis requirit Deus, 49. Dignitas Christianorum quanta, 60, 61, 66. Quomodo evadant ipso primo Adam superiores, cum ille fuerit corpore et anima immortalis, hi vero moriantur, 65. Christiani alterius sæculi, filii Adæ cœlestis, germen novum, filii Spiritus sancti, illustres fratres Christi, similes patris sui, 70. Christianorum unctio et gloria, 72. Eorum thesaurus Christus et Spiritus sanctus, 77. Christiano homini duplex bellum incumbit; externum, cum a terrenis recedit, internum adversus cogitationes, 86. Status Christianorum similis mercaturæ, et fermentationi, 89. Status et dignitas Christiani hominis prolixius illustratur, 102. Mysterium Christianismi peregrinum est ab hoc mundo, 105, 217. Christianismus, lapis offensionis et petra scandali, 109. Christianorum gloria nunc in eorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, 120, 124. Accurato judicio opus est in discernendis veris Christianis; et quinam sint illi, 151. Progressus viri Christiani tota vis ex corde dependet, 137.

Christus cum pro arbitrio et auctoritate sua quidvis agendi potestatem habeat, victoriam ipse parat 7. Ut non licet oculum absque luce videre, aut loqui absque lingua; sic nec absque Jesu salvari, aut regnum cœlorum ingredi potes, 11. Infinitus, inaccessus et increatus Deus corpus assumpsit, 15. Descensusus est de cœlis Christus, et omnes generationes Adæ suscitaturus, quæ ab initio sæculi obdormiverunt, 26. Christi clementia erga homines quanta, 29. Novum opus ex Maria condidit, et hoc induit; non autem attulit corpus ex cœlo; spiritum cœlestem qui Adamum ingrediebatur, creavit, et hunc contempserat divinitati, et induit carnem humanam, eamque formavit in utero, 41. Descensus illius ad inferos mystica interpretatio, 46. Christus quos genuit, quosque participes fecit gratiæ suæ, peculiari refectione nutrit, 50. Absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi, impossibile est, 11, 72. Christus solus sanare potest animam, eamque vestimento gratiæ exornare, 83. Verus medicus, qui gratis sanat, 85, 117. Placuit Domino in adventu suo pati pro omnibus, 89. Quantam in homine Christiano renovationem faciat, 140. Christus verus pontifex futurorum bonorum, 142; cœlestis gubernator, 142. Christi adventus solus, cujus maxima ad Deum cognatio est, hominem salvare potuit, 145. Considera quomodo Deus tuus et rex tuus, sed Dei Filius seipsum exinanivit, 197. Christus prima et naturalis bonitas, 212. Imitator Christi quid facere debeat, 212.

Circumcisio quæ erat in lege, significat appropinquantem veram circumcisionem cordis, 121.

Confidentia arrogans, abominatio est Domino, 197.

Conscientia non approbat hujusmodi cogitationes quæ peccato obtemperant, sed eas statim arguit, 62.

Cor. Hæc est puritas cordis, ut visis peccatoribus aut infirmis, compatiaris, ac misericors erga eos sis, 34. Cor dirigit ac gubernat universa corporis organa, ac si pascua cordis gratia obtinuerit, dominatur omnibus membris ac cogitationibus, 58. Cor ut palatium Christi fiat, quomodo restaurandum sit, 61. Progressus viri Christiani tota vis ex corde dependet, 157. Vera mors intus in corde abscondita est; de cujus custodia habes libellum Macarii, 161. Contentione multa opus est in scrutatione cogitationum cordis faciendâ, 162. Abyssus verè inscrutabilis, cor, 169.

Corpus sunt et angelus et anima et dæmon: etsi enim res tenues subtilesque sint, tamen in hypostasi, characterem ac formam propriam, secundum tenuitatem naturæ ipsorum, corpus sunt tenue, 191.

Creaturæ visibiles natura quadam immutabili præditæ

sunt, 58. Omnes intellectu præditæ substantiæ, angelorum, animarum, dæmonum, sinceræ ac simplicissimæ a Conditoræ creatæ sunt, 68.

D

Dæmones corpus sunt sui generis, 191.
Desperatio de salute, iudicium pravitatis, et impedimentum salutis est, 20. Satanæ agit ut hominem in desperationem deducat, abjecta spe veniæ, 43.

Deus. Omnia ei sunt facilia et proclivia, qui se in quam vult speciem transmutat, in gratiam fidelium animarum, 16. Aliter apparuit Abraham, aliter Isaac, aliter Jacob, etc., 16. Deus rejicit eos qui se a dilectione subducunt, 17. Leni et patienti animo est, expectans æstram conversionem, 18. Ejus longanimitatem ex quibus locis Scripturæ cognoscere liceat, 19. Deus in votis habet peccatorem iterum reducere, 56. Deus sui juris est, et quod vult facit; quando ei ita visum est, mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum; quamvis hoc minime velit, nec placeat ei, justus enim est Dominus, 58, 59. Sunt quædam quæ ita moderatur Deus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ ediderit: sunt item et alia, quæ ita permittendo administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, et pateat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60. Delectatio Dei insatiabilis est: et quanto magis quis gustaverit et ediderit, tanto magis esuriat, 65. In celesti palatio illi ministrant celesti regi, qui omni culpa et reprehensione vacantes, ac puri cordis sunt, 63. Deus possessionem sui cum rebus suis pretiosis concedit animæ, *ibid.* In Deo nullum malum subsistit, cum ipse passionibus non sit obnoxius, 68, 69. Incircumscribitus est et incomprehensus, ubique apparet, et in montibus, et in mari, et subter abyssum: et id quidem non ratione transitus, sicut angeli descendunt e cælo in terra; est enim in cælo, est quoque hic, 69; pati ipse non potest, et omnia continet, *ibid.* Fideles animæ fidelem existimant Deum, 113. Vult Deus omnes homines nativitate ex Spiritu consequi: pro omnibus siquidem mortuus est, et omnes ad vitam vocavit; vita vero est desuper ex Deo generatio, 115. Incomprehensibilem Dei naturam, neque superiora sæcula capiunt, neque inferiora, 122. Quemadmodum majestas ejus non comprehenditur, sic neque ejus humilitas, *ibid.* Deus est, qui per suos sanctos et creaturas edit miracula, 156. Deo intime adhærens quinam sit, 176. Tanta bonitate hominibus consuluit, ut sedulo hoc agat, ne quisquam boni operis mercede per suam incuriam fraudetur, 176. Deus quomodo beatis quasi coalescat, 191. Cuique sanctorum apparuit, ut ipsi placitum fuit, et videnti utile, *ibid.* Multa patientia expectat peccantium penitentiam, 192. Deus homini, si liberet rigido nobiscum iudicio agere, nihil debet, 211. Diabolus an sit cum Deo in aere, et in hominibus, 29. Cum peccatum in angelum lucis transformetur et simile sit gratiæ, quo pacto cognoscat homo insidias diaboli, et suscipiat ac discernat semitas gratiæ, 30. Tenebras malitiosorum dæmonum effugere quando quis possit, 36. Homo nisi a Christo corroboratus, scandala nequissimi superare non potest, 91. Omnes diaboli contra nos irritæ sunt machinæ, nobis cum Christo pugnantis, 214. Dilectio. Si quis, magno illo et primo mandato, dilectionis, inquam, Dei, neglecto, secundo mandato dilectionis proximi defungi voluerit, non poterit illud sane et pure exsequi, 172.

Descendi in scholis quæ ratio olim et methodus fuerit, 64.

E

Ecclesia dicitur tam de pluribus, quam de una anima, 48; in duabus personis intelligitur, 129.

Electi. Ut sidera contemplari datum est omnibus, numerum vero eorum cognoscere in nullius viribus est; sic in celestem Ecclesiam ingredi, omnibus certamen iuituris licet, cognoscere vero numerum, soli Deo ascribitur, 4. Ezechielis visio allegorice descripta, 3; mysteria ejus, *ibid.*

F

Fides. Nos aut exigua, aut nulla omnino fide præditos esse unde apparet, 18. Cum quis semel crediderit in Deum, addit illi Deus celestem fidem, et ita evadit homo duplex, 58. Fides in Deum perfecta requiritur, 152.

Fiducia. Si quis afflictionibus, aut affectionum fluctibus obrutus fuerit, spem non debet abjicere: magis enim hoc modo peccatum accumulatur et subintrat, 69.

Filii. Discrimen inter filios Dei et filios mundi, 145. Filios Dei fieri volentibus, quæ sint præstanda, 184.

Fratres summa dilectione invicem conversari debent, et cogitationibus internis bellum gerere, 10. Qui preces facit, non iudicat laborantem quod non precetur; neque qui laborat (condemnet precantem; neque qui ministrat alterum damnet, 11.

Fructum vitæ facientes vel non facientes, quænam signa et opera sequantur, 179.

Fundamentum Christianismi, humilitas, 63, 164. Polchræ et bonæ res sunt inopia voluntaria, psalmodia, jejunium, vigiliæ: sed parum prosunt ei qui nondum cepit fodere, ubi fundameatum ponat, 165.

G

Gehenna. Quidam aiunt unicum esse regnum, et unicam gehennam; nos asserimus multos esse gradus non solum in ipso regno, verum etiam in gehenna, 135.

Gloria. Laudabilia opera quæ ob vanam gloriam efficiuntur, paria furto, inertia, magnisque aliis peccatis a Deo iudicantur, 187.

Gloriatio monachi quænam, 242.

Gratia. Homo volare qualem in aërem divinum, atque libertatem Spiritus sancti cupit; sed nisi acceptis aliis, non potest, 9. Peccatum illicque adhærens malum radicibus evellere, hoc divina solum virtus potest, 11, 12. Donum gratiæ obtinere volentibus, quid enitendum sit, 21. Quomodo cadunt qui a gratia Dei diriguntur, 36. Gratia indesinenter adest, 32. Fide is anima si in nulla re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet, tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, 53. Humilitate et acriitate retinentur et augentur dona gratiæ; eatione et ignavia perduntur, 37. Homo qui donum gratiæ habet, si negligat, utique labitur, 56. Utrum permaneat gratia post lapsum hominis, 58. Inter Christianos contigit, ut quis degustet gratiam Dei; est autem gustatio hæc, virtus Spiritus in plenitudine fidei operans, quæ in corde ministrat, 58. Quemadmodum si rex apud pauperem deponat thesaurum suum, is qui accipit non reputat illum suum; sed ubique fatetur pauperitatem suam: sic qui gratiam divinam consecuti sunt, debent demisse ac humiliter de se sentire, ac contemneri inopiam suam, 60. Multi se, vel inhabitante in se gratia, a peccato clam abripi non percipiunt, 60. Sæpe gratiæ super omnes expansa est, 67. Quemadmodum Satanæ est in aere, et Deus qui præsto ibi est, nihil læditur omnino; sic si peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, ista tamen non læditur, 70. Gratia secreto exercet in cordibus dilectionem suam, 70. In ipsa gratia sunt gradus et dignitates, 72. Si in sua justitia atque redemptione solum quis perstiterit, frustra ac temere labores ille suscipit, 84. Nisi præstantioris auxilii ope liberati ab ignitis teis nequissimi, conse qui digni habeamur adoptionem filiorum, frustranea est conversatio nostra, ut qui procul a virtute Dei absumus, 91. Quanta superni auxilii sit necessitas, 92, 93. Post acceptam gratiam, ut voluntas probetur quo tendat cuive consentiat, natura remanet eadem; durus in duritie, et levis in levitate, 95. Contingit gratia aliquem præitum esse, cuius tamen cor nondum sit purificatum, 102. Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, 112. Quo pacto possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum, 154. Charisma in diversis ad quæ habitant bonis operibus, differentem evihant ejusdem boni Spiritus splendorem, 182. Multi sunt quibus gratia inest quidem, operationes etiam quasdam suas exercens, cæterum ita ut simul non absit ab eis malitia intus latens, 194. Duo inter se adversa in mente agunt. gratia et concupiscentia, 194. Impossibile est sine Deo et ab ipso dato efficaci auxilio, communicare mysteris divinis, aut in spiritu discescere, 194, 195. Res gratiæ quomodo se habeant, 200. Nuptialem vestem spiritus, gratiam esse puta, 202. Humana natura impotens per se ipsam est ad fructus virtutum perfectos producendos; et indiget ad id opera spiritalis agricolæ, qui est Spiritus Christi, 204. Ut adversaria potestas, ita et divina gratia, ceu hortatoria, non necessitatem inducens esse ostenditur, 209. Sine Deo adjuvante, liberare se quemquam impossibile est, 220.

H

Homo. Omne genus Adæ peccato obnoxium, 22, 23. Fundamentum quod jecerit homo, et initium quod ceperit, in eo usque ad finem permanet, 27. Nondum ulium vidi perfectum hominem Christianum, aut liberum, 53, 261. Homo sui juris est, et si velit peccare, mutabilis naturæ, 54, 59. In eoque ad imaginem et similitudinem Dei constitutus, *ibid.* Est homo ejusmodi naturæ, ut et qui in profundum nequitia demersus est et peccato servit, converti ad bonum; et qui Spiritu sancto devinctus, et rebus celestibus inebriatus est, ad malum converti possit, 62. Hominis quanta dignitas, 63, 66. Scribitate in omnibus opus est: oportet in omnibus partibus temperatum esse hominem, 71. Certamen ac pugna hominis, probatio, et erga Deum benevolentia tunc apparet, quando gratia se subducante, virum se præstat, et cia-

mat ad Dominum, 73. Non externa, sed interna promovet aut lædunt hominem, 136. Quomodo pereat homo, eo quod propriæ obsecutus fuerit voluntati, 187.

Humanitas cum severitate permista sit, 71.

Humilitas Hoc est signum Christiani, ipsa scilicet humilitas: qui non est ejusmodi, non est Christianus, sed vas imposturæ et diaboli, 63, 97, 164. Gratia directrix humilitatem parit, 71.

I

Ignis ad instar est virtus Spiritus sancti in corde hominis, 38. Ignis qui Hierosolymis ministrabat in altari, tempore captivitatis defossus erat in fovea, et ille ipse pace facta ac reveris captivis, veluti renovatus pro more serviebat, 38. Ignis in quibusdam montibus est loco cibi, requiei, incrementi, vitæ animalibus quibusdam ovium similibus, 51.

Impius ideo vivit ut vexet, et vexando probet homines, 179.

Imponere psalmum quid, 245.

Inimicus. Bonos dico, non quia infensas remisierunt, verum quia animam injurias inferentem beneficiis etiam affecerunt, 128. Lex spiritualis sic veteres docuit, *ibid.*

Intellectus et scientia bifariam accipiuntur, et pro ratione utriusque donorum Deus judicaturus est hominem, 114.

J

Jesus. Respice in Jesum, a quali gloria Dei Filius, Deus ipse, in quas passiones usque ad crucifixionem venit, 165. *Vide* Christus.

Joannes Baptista complementum omnium prophetarum, 112. Inter natos mulierum nullus illo major, *ibid.*

Judæi. A tempore crucis et veli scissi, recessit ab Judæis Spiritus, 76.

Judicium. Debent Christiani per omnia contendere, neque omnino judicare quemquam, ne quidem meretricem prostitutam, nec peccatores, nec lusciones; sed simplici intentione et puro oculo omnes aspicere, 51.

L

Latro in momento horæ per fidem conversus est, et in paradysum translatus, 142.

Lex. Sacerdotes, munera, decimationes, sabbatismi, neomeniæ, ablutiones, sacrificia, holocausta et universa reliqua iustitia consummabatur in lege; nec tamen anima sanari et purificari potuit, donec venit Salvator, verus medicus qui gratis sanat, 85, 140. Devinctæ naturæ lex non imponitur, 109. Lex prior et spiritualis quænam, 128. Spirituales docuit veteres diligere inimicos, et eis benefacere, *ibid.* Facta quædam sub lege allegorice explicantur: Gloria Moysis, quam gerebat in facie, 147. Tabernaculum, *ibid.* Lex in tabulis lapideis scripta, 148. Agnus paschalis, *ibid.* Exitus ab Ægypto, 148, 150. Animalis in sacrificium oblata, 151. Virga Moysis, *ibid.* Miracula in veteri lege Deus edidit per sanctos suos et creaturas, 156. Lex naturæ non est positiva, sed arbitrio, 166.

Liturgiæ ritus et typi in Ecclesia, 207.

M

Macarii magni Ægyptii homiliæ spirituales, 3. Liber de custodia cordis, 161. De perfecti-one in spiritu, 169. De oratione, 174. De patientia et discretione, 179. De elevatione mentis, 189. De caritate, 197. De libertate mentis, 209. Ejus adhuc tempore fructus terræ offerebantur demonibus: panem, vinum, oleum offerebant altaribus eorum, et animalia imponebant, 40.

Malum qui affirmant subsistentiam in aliquo habere, omnium rerum rudes sunt, 68. Cooperatur et malum bono, intentione non bona, 163.

Margaritam cælestem, imaginem nempe Domini, solis Dei filiis gestare licet, 88.

Materia. Non desunt quidam hæretici, qui dicunt materiam initio carere, et materiam esse radicem, et radicem esse virtutem, et quidem potestate Deo parem, 68.

Matrimonium. Mulier quando cum viro fœdus connubii init, est unum cum illo: alla vero hora disjuncti sunt, cum sæpius unus ex illis vita fungatur, alter vero superstes maneat, 68.

Matotino dicto fratres lectioni vacent, 248.

Mensis Christianorum primus Aprilis vel Xanthicus, cur vero, 25.

Miracula Deus est qui edit per sanctos suos et creaturas, 156.

Missæ veteris ritus quidam, 207. In quo ejus essentia consistat, *ibid.*

Monachi gloriatio quænam, 242. Veterum monachorum tirocinium quale, 244. Ad necessaria quærenda bini egrediebantur, vel terni fratres, 248, 250. Quid si monachus furtum fecerit, 248.

Montes. Sunt quidam montes ignei, quia illic ignis

permanet; suntque illic animalia similia ovibus. Venatores projectos hamos in ignem immittunt, quandoquidem illa animalia ignem habent loco cibi, requiei, incrementi, vitæ, 51.

Mors vera intus in corde hæret ac latet, atque homo interior moritur, 63. Subjectionem carnali sensui mortem Apostolus nominavit, 218.

Moyses. In eo resurrectionis figura, 25, 26. Moyses in montem ascendit homo, descendit habens Deum, 47. Moysis faciem refulsisse primi Adami gloria putat magus Macarius, 180.

Mulier. Cum muliere confabulatio et consuetudo quam fugienda, 242.

Mundus. Deus ex iis quæ non erant, ut essent, condidit hanc visibilem creaturam magna cum differentia et varietate, quæ, antequam fieret, non erat, 16. Cum unius animæ fide et divitiis, nullam omnino proportionem habet omnis gloria et pulchritudo cœli et terræ, 18. Satanæ sexies mille annorum ætatem habet, 97. Mundus similis est homini diviti, 143. Non satis est delicias hujus sæculi reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur, 151.

N

Nasci ex patre Deo nitentibus quid agendum sit, 51.

Natura animalium ratione destitutorum, vincita est; homo vero non ita se habet: quidam est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinæ patet, 59. Ut voluntas post acceptam quoque gratiam probetur, quo tendat cuius consential, natura remanet eadem, durus in duritie et levis in levitate, 93. Devinctæ naturæ lex non imponitur, 109.

O

Oculus omnium membrorum est minimus; at ipsa pupilla quæ est exigua, est vas ingens, 139.

Officium. Matutinum, secunda, nona memorantur, 248.

Oratio. Qui accedunt ad Dominum debent preces suas in quiete, pace et tranquillitate multa fundere; non ineptis aut confusis clamoribus uti, sed intentione cordis et cogitationibus sobriis attendere Domino, 26. Quod si quis ad preces solas se ipsum adigat, et ad reliqua mandata Domini minus seipsum compellat; conceditur illi interdum precandi gratia, moribus tamen idem est, quibus antea erat, 81, 82, 215. At qui se ad omnia insuper præcepta compellit: eum quoque docet Spiritus omnia, ad quæ antea se vi compellebat, et insuper veram precum rationem, quas nunc, ne vi quidem adhibita, possumus facere, 83. Qui non festinim accipit, ardentius accenditur vehementiusque appetit cœlestia bona, 113. Indesinenter et attente oportet Deo vota facere et precari, 125. Oratio, quies est, 134. Nisi humillitas et simplicitas et benignitas exornet nos, habitus orationis nihil nobis proderit, 163. Vertex operum bonorum assiduitas orationis est, de qua habes libellum Macarii, 174. Ut præstantius opus est orationis, ita majori opus habet sollicitudine, *ibid.* Oportet semper et ubique orare, nec unquam conatum remittere, *ibid.* Nisi cæteræ virtutes et assiduitas nobis orationem congruunt, ipsa oratio nihil proderit, 178. Orationis et verbi opus rite ac convenienter exercitum, supra omnem virtutem, et omne mandatum excellit, 178. Orationis negotium quo passu procedat, 201.

Originale peccatum. Adam transgressus mandatum, fermentum malitiosarum affectionum in se recepit; sic quoque participatione quadam, qui ex conati sunt, ac universum genus Adæ illius fermenti particeps factum est, 89. Tenebræ expansæ sunt super omnem naturam humanam, a tempore transgressionis, 159.

P

Paradysus, cor hominis, 127.

Paulus. Evangelium discrete præcipit hoc agere, hoc non agere; at Apostolus distincte et minutatim exsequitur partes, 195.

Pauper spiritu quomodo quis esse possit, 44.

Peccato tota anima inficitur, 9. Peccatum animæ commistum est, utroque tamen propriam naturam habente, *ibid.* Peccata omnia prorsus vitari nequeunt, 43. Multi se, vel inhabitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt, 60. Quomodo possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum, 134. Non ab exterius apparentibus peccatis solum præstare se puram oportet virginem animam, sed et multo magis ab occultis, 170.

Perfectionis gradum summum an Christiani consequi possint, 32. Morbo si quis laborat, fieri tamen potest ut is membra quædam illiusa ac sana habeat: sic quoque probabile est quempiam membra spiritus tria habere sana, sed non propterea perfectus est, 54. Paulatinne, an statim quod malum est eradicatur, 64, 163, 166. Sunt

nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceperint, adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, 69. Nondum accipimus exultationem super salutem Christi, etc., 92. Proemia perfectionis qualia sint, 207. Perfectionem præ oculis habenti, contingit irremissus contentionis ardor, et ut mox lice de se sentiat, 177. Negantibus possibilem esse perfectionis statum, ac sic tria maxime damna animæ importantibus, quid respondendum, 177. Gratiam plenæ liberationis a perturbationibus quinam percipiat, 205.

Perfecti utrum secure vivant, an immineat illis afflictio aut bellum, 57, 74. Nondum ullum vidi perfectum hominem Christianum, aut liberum, 52, 201.

Petrus hæc præ apostolorum, 180.

Pharmaca hujus mundi cur et quibus contulerit Deus, 151.

Philosophi. Aristoteles, Plato et Socrates, instar magnarum erant urbium: verum vastati erant ab hostibus, eo quod non esset Spiritus Dei in illis, 136.

Pœnitentia. Oportet nos converti celerius, et festinare ad Dominum, 20. Si impossibile nobis videatur a magna peccatorum mole converti; quod est indicium malitiæ, et impedimentum salutis nostræ; perpendamus quid Dominus egerit, cum in mundo esset, 20.

Præcepta Domini ut quis observet, debet sese compellere et vi adgere, animo licet repugnante, 82, 83. Tunc Spiritus instruit eum, ad quæ antea se compellebat, 83. Cum homo se existimat accurate mandata exsequi, hoc ipso ostendit a præcepti se observatione deviasse, 172.

Præpositos fraternitatis, operi magno admotos, decetare per humilitatem oportet, 171, 172. Præpositus et abbas in monasteriis, 241. Præposito quid agendum, 230.

Princeps. Cum deceperit Adamum inimicus, et sic eum domino suo subjugasset, eripuit ei quam prius habebat potestatem: ita princeps hujus sæculi declaratur, etc., 180.

Probare seipsum quisque potest si velit, unde nutriatur, ubi vivat, et apud quos degat, 119.

Proficere volentes debent se vi compellere ad omne id, quod bonum est, etc. Male et sentiunt et loquuntur, civisque haud congrue Scripturis, qui dicunt: Utcunque omnia quis effecerit quæ præscribuntur, expectantiam autem gratiam consecutus non fuerit, quod ad præsens atinet sæculum, nihil profecit, 181.

Promissiones et prophetiæ divinæ per vanas probationes ac tentationes implentur, 33. Exempla hujus rei ex sacris Litteris depremissa, *ibid.*

Prophetæ. In prophetis operatur Spiritus, et docebat eos, et intra eos erat, et extra eos apparebat, 45.

Prophetiæ et promissiones per tentationes implentur, 33.

Providentia. Sunt quædam, quæ ita moderatur Deus, ne nullum testimonium gratiæ divini et vocationis suæ ediderit; sunt item et alia quæ ita permittendo administrat Dominus, ut probetur et exercetur homo, ac pateat liberum voluntatis humanæ arbitrium, 60.

Psalum imponere quid, 243.

Pugna spiritualis certamen, 12.

R

Regnum tenebrarum peccatum, 8. Indumenta ejus vestimentum blasphemæ, superbæ, concupiscentiæ, etc., 10. Indumenta regni lucis, fides, spes, dilectio, gaudium, pax, etc., 10.

Renasci animam ex Spiritu sancto quomodo contingat, 115. Christianorum gloria nunc in eorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, 120, 121.

Resurrectionis mensis Xantippus seu Aprilis, qui et primus Christianorum, 25. Typo faciei Moysis collucens, indicatur quomodo in resurrectione gloriificabuntur corpora sanctorum 25; typo vero jejuantis, quomodo delicias spiritus obtinebunt, 25, 26. Altera resurrectionis dos, agilitas, 26. Resurrectio mortuorum universalis futura est, 26. An in ea omnia membra resurgant, 54. Resurrectio mortuorum animarum ab hoc momento fit; resurrectio vero corporum in illa die, 126. Quanta quisque fide et diligentia dignus fuerit habitus sancti Spiritus fieri particeps, tanta ipsi mensura gloriæ contiguet in illa resurrectionis die corpus ejus coronari, 189.

S

Sabbatum antiquum et novum, 126.

Sal apostolicum, potentia Dei, 5. Quomodo hoc sale animæ nostræ victima salienda sit, *ibid.* Sal insipidum qui fiant, 154.

Salomonis tentamina ut sapientiam inveniret, 144.

Sanctus is demum est, qui est sanctificatus, et interiori perfecte purgatus habet hominem, 196.

Sapientia cum judicio permista sit, 71.

Sapientes hujus mundi, Aristoteles, Plato vel Socrates, instar magnarum erant urbium: verum vastati erant ab hostibus, eo quod non esset Spiritus Dei in ipsis, 156. Bude's audientes initio verbum veritatis, amanti cogitatione opus ejus perfrunt, et posteriores inveniuntur, 159. Sapientes in mundo fuere diversimodi, 143.

Satanas utrum sit cum Deo tam in aere, quam in hominibus, 29. Jussit Dominus, ut relictis auro, argento et cognatis, vendamus nostra bona; novit enim, quod inde Satanas rohorat se adversum cogitationes, ut traducat eas in sollicitudinem rerum mundanarum et terrenarum, 40. Satanis immisericos est, et odit homines, 57. Alios tamen aliter adorat, *ibid.* Affligitur et torquetur quod non obtemperat anima, 67. Ad certum modum immittitur, 95. Si tu viginti annos natus novisti ea quæ sunt proximi; nunquid Satanas, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas, sexies enim mille annorum ætatem habet, 97. Nunquam cessat a bello gerendo, 98. Homini per vim non dominatur, 183.

Scholarum, in eisque addiscendi quæ olim methodus fuerit, 64.

Scholasticus quis censeretur, 64.

Scientia et intellectus bifariam intelliguntur; et pro modulo beneficiorum utriusque, Deus judicaturus est hominem, 114.

Scripturas divinas velut epistolas misit rex Deus hominibus, 132.

Sepimanarii monachi quinam, 351.

Sermo cum opere commistus sit, 71.

Serpens a Moyse erectus, typus corporis Christi, quod assumpsit ex Maria, 41.

Sodomitæ. Quæ eorum crimina et pœna, 20.

Spiritus sancti virtus in corde hominis instar ignis est, 38. Spiritus sanctus thesaurus Christianorum varie illos exercens, 79. Domicilium et requies Spiritus sancti, virtutes sunt, 168. Effectus Spiritus, 199. Spiritus participatio qua ratione alicui contingere possit, 205. In Spiritum sanctum deliquisse, et blasphemare in ea quæ per Spiritum sanctum geruntur, hoc illud est, quod non dimittetur, 166.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque affectionibus ex primo peccato scaturientibus, 68. Spiritualia a naturalibus distinguendi ratio, 100. Qui de spirituali doctrina sine gustu et experientia disputant, quorum similes sunt, 195. Status spiritualis quomodo se habeat, 207.

Superbo vel signa facienti credendum non est, 65. Is subripitur a vitio, et quidem nescius, *ibid.*

T

Tenebrarum regnum, peccatum, 8. Indumentum ejus regni, vestimentum blasphemæ, diffidentiae, audentiæ, inanis gloriæ, superbæ, avaritiæ, concupiscentiæ, etc., 10. Quoiquot sunt illi tenebrarum, eorum cordi imperat peccatum, et penetrat omnia membra, 58. Latet occulta quædam et subtilis facultas tenebrarum insidens coram, 125.

Tentatio. Fidelis anima si quando nulla in re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet; tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, 35. Novit Dominus imbecillitatem hominis, quod facile extollatur: propterea subrahitur, et permittit exerceri ac jactari hominem, 105. Tentationis termini quidam sunt, mensuræ ac trutinæ liberæ affectionis, ac voluntariæ dilectionis, 114. De tentationis diuturnitate querentibus quid respondendum, 181. Signum id fuit ab omni ævo sanctis patriarchis, prophetis, apostolis et martyribus, ut per angustiam hanc viam tentationum transirent, et sic Deo placerent, 215.

Terrarum varia genera, 51.

Testamentum. Duæ personæ conjunctæ perfectam rem quampiam efficiunt, videlicet duo testamenta, 121.

Throni et coronæ quid sint, ac utrum spiritus censendi, 28.

Timotheus, episcopus Alexandrinus, septennio post synodum Constantinopolitanam quam Theophilus excepit, 245.

V

Verbum. Non statim audito verbo Dei aliquis fit bonæ partis, alioquin nequaquam existitissent certamina, 109. Orationis et verbi opus rite et convenienter exercitum, supra omnem virtutem et omne præceptum excellet, 178. Obedientes Dei verbo, quæ signa sequantur, 179. Verbum Dei, Deus, etc.; et verbum mundi, mundus est, 145.

Virga disciplinæ cur sævire permittatur, 180, 181.

Virgines prudentes et fatuæ spiritualis certaminis typus, 14, 15.

Virtutes domicillum et requies sunt Spiritus sancti, 168. Cunctæ virtutes et cuncta vitia inter se colligata sunt, et velut catena una ab altera dependent, 132, 162, 163, 173.

Voluntas Dei, ad quam Apostolus contendere hortatur, quænam sit, 169.

X

Xanthicus, sive Aprilis, cur primus mensis veris Christianis, 25.

III.

INDEX IN HISTORIAM LAUSIACAM.

Revocatur Lector ad columnas editionis nostræ.

A

Abrahamus sua superbia a dæmonibus illuditur, se credens ordinatum presbyterum a Deo, 1208 d. Humilitate a senioribus corrigitur, 1213 a.

Abstinencia Adolii, altero tantum die comedentis, in quadragesima vero post quintum diem se relicentis, 1208 c. Abstinentia Ammonæ et suorum varia, 1133 c; Ammonii nihil coctum unquam gustantis, 1040 b. Abstinentia Evagrii, 1192 a; Candidæ a carnibus, 1248 c. Abstinentia Eliæ mirabilis, 1133 a; Elpidii, Sabbato tantum et die Dominica comedentis, 1213 b; alterius Evagrii aqua et oleribus tantum vicitantis, 1102; Hellenis a cibo, ne anima lædatur, 1159 a, b. Abstinentia Joannis, ad decennium omni cibo corporali se privantis, 1128 b, c; Macarii Alexandrini et suorum ab uva, 1048 d. Annis septem tantum cruda comedit, 1053 a; tantum buccellati comedit, quantum manus ex lagena angusti oris efferre posset, *ibid.* b. Abstinentia monachorum circa Jordanem commorantium pane non vescentium, 1215 a. Moysis, duodecim uncis siccis panis viventis, 1077 a. Phtioromi, a coctis, 1215 c. Pityrionis bis tantum in hebdomada comedentis, 1176 d. Posidonii, a pane xl annis abstinentis, 1182 c. Abstinentia virginis cujusdam Sabbato tantum et Dominica comedentis, 1070 c; item Elpidii, 1221 b. Abstinentia a pane, 1182 c, 1223 c; a carnibus et vino, 1065 a; a coctis, 1215 c. Abstinentia cibi et potus quæ et qualis esse debeat, 1065, 1066. Abstinentia a carne et vino xl diebus cuidam dæmoniaco in remedium et gratiarum actionem a Macario iuncta, 1053 a.

Adolescens pœnitens se includit in sepulcro, 1120 c; eidem pœnitenti dæmones insultant, d; vincit illos perseverantia, 1125 a, b.

Adolia sibi et Deo servit, 1232 a.

Adolius Tarsensis Jerosolymam proficiscitur, 1208 b; dæmonibus est terrori, *ibid.* Mira ejus abstinentia, in Quadragesima post quinque dies comedentis, anno toto alternis diebus, *ibid.* c. Fratres excitat, et cum eis orat, *ibid.*

Ægrotis cibus omnis et potus licitus, ut iis utantur ut medicamentis, 1007.

Ægyptus colorum officina, 1141 d. Simulacra ejus ad ingressum Salvaoris corruunt, 1133 b. Habet deos multos, et unde, 1141 d; 1142 a. Multos etiam habet monachos, 1149 c. Ægyptii hospites et Jerosolymitani qui sint Antonio, 1072 d.

Ænesius laudatus cum Elpidio, 1213 c.

Æthiopsis specie apparet Apollini dæmon superbiæ, 1135 d.

Albina in Sicilia et Campania opes dispersit, 1231 a. Alexandra sive Alexandria xv annis in monumento cur se incluserit, quibus vacaverit inclusa, 1015 c, d, 1016 a.

Alimentum ut medicamentum sumendum, 1007.

Amata, seu Amma Falida, lxxx annis ascetria, 1258 a; immunis a passionibus, *ibid.*

Ammon Tabennensis, seu Ammonas, Pater ter mille monachorum, 1133 c.

Ammona, sive Piammon, æger per angelum curatur, 1176 b. Eo in altari offerente angelus signat communicantes, *ibid.* a. Quos præterit angelus, intra tres dies moriuntur, *ibid.*

Ammonii fratres Dioscorus, Eusebius, Euthymius, 1050 b. Ammonius hospiti celulam suam cedit, 1175 b. Idem Origenista discipulus Pambo renuit episcopatum, 1032 a. Quæsitus importune aurem sibi amputat, *ibid.* Minatur sibi linguam evellere, *ibid.* d. Candente ferro libidinem exstinguit, *ibid.* Crudis vescitur, *ibid.* Utrumque Testamentum memoriter tenet, *ibid.* c. Prophetiæ spiritu pollet, *ibid.*

Amon Ægyptus seu Nitriotes, cogitur ad conjugium,

1025 a; suadet sponsæ virginitatem b; continenter vivit cum uxore c; ejus exercitia, *ibid.* Vi precum tentationes superat, *ibid.* Seorsim habitat uxoris consilio, d. Ad montem Nitriæ contendit, *ibid.* Puerum a rabiosi canis morsu suadendo furti restitutionem sanat, 1024 a; prophético spiritu furtum cognoscit, *ibid.* Se nodum videre renuit, c; ultra flumen divinitus transfertur, *ibid.* Ei negans cameli ministerium, camelum amittit, 1034 b. Obiit annos lxxi natus, *ibid.* d. Ejus animam videt Antonius ad cælum euntem, *ibid.*

Amun abbas, contra latrones portæ monasterii custodes duos dracones ponit, 1151 c. Latrones humaniter tractat, et ad Deum convertit, d. Draco ejus precibus dirumpitur, 1153 a. Puerum emota mente sacro oleo sibi restituit, *ibid.* b.

Ancyra decem sunt millia virginum, 1232 c.

Angelus custos semper assistit et docet Anuph, 1158 d. Angelus Ammonam seu Piammonem ægrum curat, 1176 b. Angelus signat communicantes in missa Ammonæ, et quos præterit, intra triduum moriuntur, 1176 a. Angelus temperantiæ recedit ab obsessa spiritu superbiæ, 1095 b. Angelus pœnitentiam cujusdam Deo gratam nuntiat, 1127, c, d. Angeli animam Ammonis in cælum deferunt, 1034 d. Item Anuph, 1159 a. Item Protocomitis cujusdam, 1168 b. Angelorum ordines, 999.

Animam in vanum qui accipiunt, 1016 d. Animæ sanctorum ab angelis in cælum deferuntur. Vide Angeli. Animarum diversos post obitum status videt Antonius, 1078 b, c.

Antonius magnus dieitur, 1072 c. Antonius præsentiam Eulogii divinitus novit, 1077 a. Ejus oratio ad Eulogium et Elephantiacum, 1077 c, d. Eosdem conciliat, *ibid.* Antonii solitudo, 1071 a. Antonio qui Hierosolymitani, qui Ægyptii hospites, 1072 d.

Anuph nunquam mentitur, 1158 c. Ministerio angelorum pascitur, d. Ab angelo custode sibi semper assistente docetur, *ibid.* Petita a Deo semper impetrat, *ibid.* Sanctorum gloriam, dæmonum cruciatus videt, *ibid.* Anima ejus cum hymnis ab angelis in cælum defertur, 1159 a.

Apelles vel Apellen faber ferrarius, presbyter, 1165 a. Ferro candente diabolus in mulieris specie fugat, *ibid.* Illæsus ferrum candens nuda manu tractat, *ibid.*

Aphthonius procurator Pachomii, 1102 d.

Apollonius seu Apollo, Pater quingentorum monachorum, 1135 b. Annos quinquaginta natus, eremum petit, *ibid.*, c. Orans exauditur pro jactantiæ spiritu a se auferendo, *ibid.*, c, d. Centies die, et nocte centies orat, *ibid.*, d. Vestitus ejus non veterascit, 1106 a. Die Dominico charitatis gratia suos ad cibum convocat, *ibid.*, b. Lucræceratur cum aliis, ut militet, *ibid.*, c. Divinitus apertis carceris foribus liberatur, *ibid.*, d. Quod a Deo petit, consequitur. 1241 b. Revelationes habet, *ibid.* Multi ad eum veniunt ut sint monachi, *ibid.*, c. Simulacrum idoli pro pluvia imp. circumferentes facit immobiles, 1142 b, c. Oratione liberaos ad Christum convertit, *ibid.*, d. Latronem ad meliorem vitam revocat, 1151 a. Eiusdem et latronis visio, *ibid.*, b, c. Principi contentioso mortem prædicat, *ibid.*, d. Duos pagos dissidentes conciliat, *ibid.* Gratiam humilitatis et mansuetudinis alicui impetrat, 1144 c. Oratione panes in dies plurimos multiplicat, *ibid.*, c, d. Hospites adorat, osculatur, lavat pedes, 1149 b. Fratres ejus communionem ante cibum sumunt, *ibid.*, c. Quotidianam communionem suadet, 1150 a.

Apollonius diaconus, martyrum adhortator, 1173 a. Maledictionem patitur a Philemone, *ibid.*, b. Patientia et mansuetudine Philemonem convertit, et ambo traduntur ignibus, *ibid.*, c, d. Incolumis cum socio perstat, *ibid.* Præfectis Alexandriæ officialibus et satellitibus conversis, miracula eduntur ad ipsorum reliquias, 1174 a.

Apollonius cognomento ex negotiatoribus medicum se et pharmacopolam præstat fratribus, 1037, c.

Aquam bibere qualiter malum, 1006. Aqua benedicta phantasma a femina in equam mutata visa, depeilit Macarius Ægyptius, 1016 c, d. Aqua benedicta et oleo sancto dæmoniæcum curat Macarius Alexandrinus, 1061 d.

Arsisius quid et qualia fecerit, 1022 d.

Asella virorum et mulierum conventus Romæ instituit, 1232, b.

Athanasius Romam petiit, 1008 a. Sex annis latuit Alexandriæ apud virginem, 1237 b. Rediit ad suos, *ibid.*, d.

Austeritas sine charitate periculosa, 995 a. Austeritas vitæ occulte assumenda, 1150 c.

Avara ut amicos ditet, bonis cœlestibus exiit, 1016, b. Avari fontibus ranas habentibus similes, 1200 a.

Avaritia punitur elephantia, 1045 d. Avaritiæ remedium dolo bono Macarius docet virginem, et convertit, 1016 d; 1021 a, b, c.

Avita cum marito et filia Deo serviunt, 1232 c.

B

Basianilla, Candiani ducis filia, ascetria, 1232.

Be seu Benus, totus mansuetus, 1135 d. Hippopotamo et crocodilo imperat, 1134, a.

Bellaria Macario data, 1088, c.

Benjamin oleo sacro curat morbos, 1032 d. Hydroplastr laborat, *ibid.* Alter est Job patientia, 1057 a. Interno homine sano, non curat de corpore, *ibid.* Eger ipse aliis medetur; moritur, *ibid.* b.

Bisarian una tunica superhumerali contentus, 1221 d; superhumerali mortuum induit; ipse interim nudus manet, 1222 a, b. Vendit Ævangelium, *ibid.*, c.

C

Calculi in orationibus annumerandis utitur Paulus de Pheme, 1070 b.

Calumnia stupri Eustathio lectori illata, punitur pariendi difficultate, 11239 et *seqq.* Calumniæ vis quanta inter claustrales, 1103 c. Calumniæ malitia quæ et quanta, 1239 et *seqq.* Calumniantes excommunicantur, 1103 d.

Camelo privatur, qui ejus usum sancto negat, 1024 b.

Capito quinquaginta annis in spelunca degit, 1206 b.

Castitas mulieris, ne a Magnentino macularetur, dum mundum se simulat parare muliebrem, gladio se transfodientis, 1234 c. Castitas virginis Corinthiæ prostibulo traditæ, 1233 b, c. Castitas Pachonem a feris illæsum servat, 1086 d. Castitatis studium Alexandræ se duodecim annis monumento includentis, 1015 c, d.

Cellæ diversæ Macarii, 1061 c.

Charitas Apollonii, medicum se et pharmacopolam fratribus exhibentis, 1057 c. Charitas Eulogii ephantium et mutilatum loventis, 1071 c. Charitas Moys s. noctu hydrias monachorum aqua replentis, 1069 c. Charitas Serapionis Sindonitæ mercedem laborum fratrum sibi subditorum pauperibus distribuentis, 1181 b. Ejusdem, minus et Manichæo cuidam ut illos Deo lucretur se vendentis, 1185 a, b; 1184, b, c.

Cheremon operans moritur, 1198 c.

Chlamys pellicea Antonii, 1072 c.

Chronius Phœnicus fugit locum habitatum, 1198 a.

Annis sexaginta sacerdos aræ assidet, *ibid.*, b.

Cibus beatitudinis consolator esurientem, 1008 a. Cibus animæ corporis necessitati præferendus, *ibid.*

Clavis nulla in monasterio Talidæ, 1238.

Clerum honorat Olympias, 1247 b.

Cogitationum caput expugnandum, 1141 a. Cogitationum libidinosarum tres causæ, 1086 c.

Colloquendum cum iis quibus prodesse possumus, 1120 a, b.

Colloquia cum feminis cavenda monacho, 1120 b.

Communicant omni die qui sub Macario, 1088 c. Communicat Epiphaniæ festo Evagrius, 1192 d. Communicare quotidie quam proficuum, 1150 a. Communicandum Dominico die et celebrandæ synaxes, 1159 c, d. Communicantium digne nomina scribit angelus, 1176 a. Communicantium cogitationes Eulogius agnoscit, 1181 a.

Communio rarior præstigis feminam obnoxiam facit, 1047 a. Communio non intermittenda propter somnia turpia, 1069 d. Communio in Sabbato et Dominica, sub Pachonio, 1101 a.

Constantinus ex assessore religiosus, 1231 c.

Contemplativa vita, activa melior, 1128 a, b.

Contemptus pecuniæ in Pambone, 1030 b; in Joanne, 1117 a; in Dorotheo, 1205 d.

Continentia Ammonis cum uxore, 1023 a, b. Continentia Magnæ cum marito, 1232 d; Olympiæ cum Nebraido, 1246 d. Continentia Protocomitis cum uxore annis triginta, 1167 c. Continentia oculorum in Joanne eremita feminas refugiente quas quadraginta annis non vidit, 1110 c; 1117 a; in Pior sorori se clausis oculis offerente, 1197 b.

Contumelia abstinentium in seniore, 1093 b, c.

Conversio latronis per Apollonium, 1136 c. Conversio Moysis latronis, 1063, 1064.

Copres hospitalis, 1152 b. Ejus narrationes audiens cum tædio et dormiens, in visione increpatur, *ibid.* d. Narrat sua facta ad ædificationem, 1157 a. Arena ab ipso calcata, fertilitatem terræ sterili confert, *ibid.* a, b. Illæsus in igne cruce signatus perstat ob fidei integritatem, adverso Manichæo igne adusto b, c. Convertit ad fidem idololatrias gentiles c, d. Furem gentilem miraculo ad fidem adducit, 1158 a.

Corpus affligendum ne nos occidat, 1015 b. Corpus jejunis extenuandum, 1174 c.

Crocodili ad Christi nomen fugiunt, 1253 c, d.

Cronius interpres Antonii, 1078 a. Ob tristitiam fugit monasterio, 1071 a.

Crucis signo Dorotheus venenum superat, 1014 a; Evagrius seram aperit, 1192 b. Crucis signo munitus Copres ignem illæsus pertransit, 1157 b, c. Cruce purpurea signat cucullas Pachomius, 1101 d.

D

Dæmon diversis formis apparet; in specie Æthiops apparet Apollini, 1135 d. Angeli specie Joanni, 1128 c. In Christi effigie Valenti, 1088 d. Sub specie feminæ Apelli, 1165 a. Dæmon comedens cibos resolvit, non digerit, 1047 c. Despectus tentare cessat, 1087 c. Ferro ignito abigitur ab Apelle, 1165 a. Egrediens dat signum, 1182 a. Dæmon superbis instar Æthiops, 1135 d. Dæmonem gulosum eiecit Macarius, 1047 c, d. Dæmonem quem eiecere non poterat Antonius, Paulus Simplex eiecit, 1085 b, c, d. Dæmones quomodo expellendi docet Pithyrion, 1176 d. Dæmones monachum deceptum ridet, 1120 a. Insultant penitenti, 1120 c, d. In specie angelorum Joanni se exhibent, 1128 c. Dæmonum illusio in Valente, qui dum se versari cum angelis arbitrat; sacramentorum communionem contemnit, et dæmonem Salvatoris specie sibi apparentem adorat, 1088, 1095; in Abrahamio, dum ex superbia se a Deo ordinatum presbyterum credidit, 1208 d. Dæmonum differentia mente diversa eadem essentia, 1047 c.

Dæmoniacum oratione et jejunio sanat Macarius Ægyptius, 1046, 1047. Dæmoniæcum sanat Paulus Simplex sua humilitate, 1083 c, d.

Desertores monasteriorum pessimi, 1095, 1094.

Desertum sidentibus fructus producit, 1155 d.

Desperatio cavenda, 1112 a, b. Desperationem post peccatum suadet diabolus, *ibid.*

Dei providentia cuiusdam panem divinitus ministrantis, 1126 a. Dei providentia Hellent in deserto mensam parantis, 1155 c, d. Dei providentia pane deficiente canistrum vis et scibus plenum mittentis Posidonio, 1188 d. Deo vacandum, 1116 d, 1119 a.

Didymus oculis orbatus, 1014 d. Quando vixerit *ibid.* Sacras Scripturas noverat, licet non didicisset, 1015 a. Mors Juliani Apostatæ ei revelatur, *ibid.* b.

Diocles e philosopho monachus, 1206 a.

Domnionis lectus curat ægrotos, 1189 a.

Dormitans in spiritali colloquio divinitus increpatur, 1152 d.

Dorotheus sexaginta annos versatus in spelunca, 1015 a. Palladius ei in disciplinam traditur, *ibid.* Ut affligat corpus continue laborat; manibus sibi victum parat, *ibid.* b, c; somnum superat modo mirabili, c; venenum signo crucis superat, d.

Dorotheus inclusus rector virginum, 1096 c.

Dorotheus pecuniæ contemptor, 1205 c, d.

Draco precibus Amun rumpitur, 1182 a. Dracones custodiunt a latronibus ostium Amun, 1151 c. Draconem ingentem sancti viri non horrent, 1151 a.

E

Ecclesia maxima in monte Nitriæ, 1022 b.

Eleemon in omnes misericors, 1221 a. Parturienti subvenit b; libros vendit ut pauperibus subveniat c.

Eleemosyna danda cum hilaritate, 1199 c. Eleemosynæ pretium Deo committendum, 1031 d. Eleemosynæ Olympiadis largæ, 1216, 1247.

Elephantiacus quindecim annos optime habetur ab Eulogio, 1071, 1072.

Elias septuaginta annis vivit in solitudine, 1151 d. Integras hebdomadas jejunat, 1153 a.

Elias abbas monasterium virginum exædificat, 1093, 1195 c. Rector triginta virginum tentatur voluptate, 3; fugit metu lapsus, *ibid.*; curatur ab angelis a fomite, 1096 a.

Elias hospitalis cui Deus multiplicat panes, 1214 d. Eloquens vitæ perversæ, demonis imitator, 1200 b, c. Elpidius habitat in spelunca, comedens tantum Sabba-

tis et Dominicis, 1215 a. Illæsus scorpionum calcatur, b. Sarcinamentum ab eo plantatum crescit, *ibid.* Vix ossibus hæret, semper ad orientem conversus, *ibid.*

Epiphaniæ festo communicat Evagrius, 1192 d.

Equam apparere quidam feminam facit præstigiis, 1046 b, c, d.

Ero monachus, contemnit Macarium fastu, 1093 b. Ejus abstinentia portens trium mensium, c. Ejus memoria incredibilis, d. Labitur in omne genus vitiorum, sed resipiscit et moritur, 1094, a.

Eucharistia omnibus carnalibus cibis præmittenda, 1029 d. Eucharistiam ab angelo accipit Marcus, 1063 b. Eucharistiam aliis cibis Apollio fratribus semper præmittit, 1149 b, c. Eucharistiam sumendo consequimur remissionem peccatorum, 1150 b. Eucharistia sola pascitur Joannes, 1165 b.

Eulogius Alexandrinus e scholastico fit monachus, 1071 b. Mutilatum membrum recondendum suscipit, *ibid.* c, d. Consulit Antonium de mutilati malitia, 1077 a, b; moritur uterque, *ibid.*, d.

Eulogius presbyter mentes communicantium agnoscit, 1181 a.

Eunomia, filia Avitæ, 1232 c.

Eustathius lector injuste accusatur de stupro, 1239 d. Deponitur ab officio, *ibid.* Oratio ejus ad Deum, 1241, b, c. Eum purgare cogitur calumniatrix in partu laborans divino judio, *ibid.*, c, d. Innocens manet inclusus instar penitentis, 1245 a, b. Ad ejus cellam pergit episcopus, b, c. Ejus precibus parit calumniatrix, *ibid.*

Eustochium sanctæ Paulæ filia, cum quinquaginta virginibus vivit, 1231 d.

Evagrius Origenista lector a Basilio creatur, 1190 b. A Gregorio Nysseno ordinatur diaconus, *ibid.* Versatur apud Nectarium Constantinopolitanum, c. Agitur concupiscentia in feminam, sed visione deterritur ab amore, c, d. Angeus specie amici eundem solatur, 1198 a, b. Jurat se migraturum ad evitandum periculum; venit Jerosolymam, et a Melania excipitur c, d. Amictu monastico induitur; victus ejus ratio et tenuitas, 1192 a.

Evangelium vendit Bisarion, 1222 c.

F

Femina cavenda monacho, 1120 b.

Fenerator tres perniciosi, avaritia, gula, luxuria, 1184 a.

Ferro ignito dæmonem feminae specie illi apparentem abigit Apelles, 1163 a.

Fiducia sanctorum contra draconem, 1158 a. Fiducia Apollonis tempore famis, et ejus liberalitas, 1144 c, d. Fiducia in Deum angelus panem esurienti Helleni ministrat, 1155 c, d.

Flagellum triplex in monasterio, 1022 b.

Fodiens puteum a puteo obruitur, 1198 d.

Fornicationis spiritum mirabiliter superat Macarius, 1061 c, d. Fornicationis tentatio quomodo superanda Moyses docet Isidorus, 1064 d. Fornicationis spiritus in specie Æthiopissæ Pachonem tentat, 1087 a. Fornicationem fugiendam docet Evagrius, 1191 a, b.

Furtum detegitur oratione Innocentii, 1208 a, b. Furto ablata olera coqui non possunt, 1137 d.

G

Gaddana absque tecto vivit, 1214 b. Exsiccat manus Judæi eum percutere volentis, *ibid.*, c.

Gelasia mitis et condonans injurias, 1248 c, d.

Gratiæ Dei, non libero arbitrio, bona ascribenda, 1199 c.

Gratitudo hyenæ Macario pellem ovinam deferentis, quod cæcum illius catulum illuminasset, 1062 c.

Gula fenerator pessimus, 1184 a.

Gulosi lutulentis fontibus similes, 1200 a.

H

Hæreticos convertit liberalitas, 1206 c, d.

Hellen abbas; onager ei sarcinam deferendo obedit, 1159 c. Crocodilo vectore flumen transmittit, d. Cogitationes fratrum et tentationes occultas divinitus novit et detegit 1160 b. Ejus abstinentia a cibo, ne lædatur anima, 1159 b. Divinitus cibis mirabilibus recreatur, 1159 b; 1160 d.

Hospitalitas mira Ammonii, 1175 b, c. Protocomitis jusdam, 1167 b, c. Sisinii pauperis in vituperium duntum, 1244 b. Hospitalitatis contentio inter Pambron et Pior, 1031 c.

Humilitas Olympiæ nobilis virginis, 1246, 1247. Humilitas Pambronis morientis, 1031 b. Humilitas virginis jusdam stultitiam simulantis, 1104 a, b. Humilitas omnium

virtutum fundamentum, 1133 c. Humilitas ex tentatione, 1086 a. Humilitatis gratiam alicui impetrat Apollonius, 1144 c.

I

Innocentius a matrimonio monachus, 1207 c; mira ejus contra dæmonem virtus, d. Paralyticum sanat, 1208 a; furtum oratione detegit, *ibid.*

Isidorus presbyter et xenodochus; a quibus abstinerit, 1015 a, b. Moriens sororibus nullas opes reliquit, sed eas Deo commendat, 1008 b.

Isidorus abbas, mille monachorum Pater, 1175 d. Ejøb monasterium omnibus abundat; nullus ibi infirmus, etiam dum moritur, *ibid.*

J

Jacobus Clandus, summa cognitione præditus, 1198 b.

Jejunium Adolii quinque dierum, 1278 c. Jejunium Eliæ in juventute hebdomadarium, 1155 a: Elpidii comedentis tantum Sabbatis et Dominicis, 1215 b; Eronis trium mensium, communionem excepta, et quandoque olere agresti, 1095 c. Jejunium Macarii mirandum, 1035 a, b; Serapionis Sindonitæ in navi quinque dierum 1184 c, d. Jejunium feriæ quartæ et sextæ, 1150 b, c. Jejunio et oratione septem dierum dæmonem ejicit Macarius, 1048 b. Jejunia sub Pachomio moderata, 1101, c.

Joannes abbas, urbis Iyco, primum faber, deinde monachus, 1117 c. Prophetiæ spiritu donatur, et Theodosio belli eventum prædicat, *ibid.* d. Videtur in somnis ab uxore tribuni, 1110 b, c, d. Marito absentis uxoris periculum prædicat, 1111 a. Illius miracula varia et prophetiæ, 1111, 1112 et *æq.* Ejus exhortationes, 1118, 1119. Decennio divinitus pascitur, 1128 b, c. Mortem Theodosii prædicat, *ibid.* Ipse flexis genibus moritur, 1135 a.

Joannes alter monachus tribus annis continuus sub rupe stat orans, 1165 b. Sola Eucharistia die Dominico sumpta vivit, *ibid.* Diabolo presbyterum simulanti resistit, c. Pedes ejus longa statione disrupti, ab angelo sanantur, *ibid.* Illius miracula, 1165 d; 1166, a, b.

Joannes alter abbas paralyticos curat et podagricos, 1176 b.

Jubinus Acalonis episcopus, 1246 a, b.

Juliani Apostatæ mors Didymo revelatur, 1015 b.

Juveni monacho potius laboribus opus quam sermonibus, 1038 b.

L

Labores monachorum Pachonii, 1102 b, c.

Lacrymæ Olympiadis, 1247 d.

Lætitia abundare oportet Deo servientes, 1149 c, d.

Lairo convertitur ab Apollonio, 1145 a, b, c.

Lectus Domnionis curat ægrotos, 1189 a.

Liberalitas hæreticos convertit, 1206 c, d.

Libidinosorum cogitationum tres causæ, caro, motus animi et dæmon, 1086 c.

Lignum aridum plantatum ab Elpidio, crescit in viteum, 1215 c.

Luxuria fenerator malus, 1184, a.

M

Macarius Ægyptius nonaginta annos vixit; ex his in solitudine sexaginta, 1045 b. Contra spiritus valet; gratia curationum et prophetiæ donatur; ordinatur sacerdos, c. Joannem discipulum spiritu avaritiæ tentatum prævidet, d. Cur equa præstigiis amatoris appareat femina, revelatione cognoscit, 1046 a, b, c, d. Aquæ benedictæ virtute a femina depellit, 1047 a. Ut homines lateat cuniculos fodit, b. Dæmonem gulosum ejicit oratione et jejunio septem dierum, *ibid.* c, d.

Macarius Alexandrinus, Cellarum presbyter, 1048 a. Non concupiscendum a magno docetur Antonio, ramis palmarum quas concupierat divinitus torrefactis, *ibid.* Tentatur a diabolo in solitudine specie cameli cibis onusti, b. Ejus dictum ad tribunos, quibus mundus illudebat, c. Domat cili concupiscentiam, uram ad se missam fratribus transmittendo, d. Annis septem cruda tantum comedit, 1053 a. Tantum buccellati comedit, quantum manus ex lagena angusti oris efferre posset, b. Somnum superat, viginti diebus sub tectum non ingrediens, c. A spiritu fornicationis tentatus culicum se morsibus exponit per sex menses, c, d. Jannes et Mambre sepulcrum invisit ut cum dæmonibus contendat, 1054 a, b, c. Esuriens tentatur specie puellæ urnam aquæ gestantis et quasi invitantis, 1055 a. Læctatur a bufala, b. Eidem aspidis morsus non obfuit, c. Explorat austeritatem monachorum Tabennensium, d. Jejunium ejus portentosum quadragesimale, nihil comedentis præter pauca cruda crambes

folia die Dominico, semperque stantis, 1156 a, b. Dies quinque statuit manere continuos in contemplatione, et quid inde evenit, c, d. Varia illius miracula, 1064, 1062. Illius forma describitur, 1063 a.

Macarius presbyter et praefectus Ptochotrophil, insigni astu virginem ab avaritia reduxit, 1012, d et *seqq.* Macarius junior occasione caedis involuntariae solitudinem ingreditur; tribus annis sine tecto manet; despuit daemones, 1059 a, b.

Magna, mulier honestissima, in matrimonio continet, 1232 c, d. Vultu severa et episcopis etiam reverenda; munifica in pauperes, 1237 a.

Malo proposito nihil agendum, licet boni speciem habeat, 1199 b.

Mansuetudo abbatis Be miranda, 1153, d. Mansuetudo Gelasiae injuriam condonantis, 1246 c, d. Mansuetudine latrones convertit Annum, 1151 d.

Marcus abbas Vetus et Novum Testamentum tenebat memoriter, 1063 b. Ejus virtutes et cum daemone disputatio, c. Marcus Eucharistiam angeli manibus accipere solitus, *ibid.* b.

Maria lacus, 1021 d.

Melania Romana senior sub Valente, 1235 a. Nitriæ montis Patres invisit, illis necessaria ministrans, b. Includitur a consulari Palaestinae, sed brevi dimittitur, c. Hierosolymis monasterium virginum exstruit, d. Illius beneficia toto orbe nota, 1224 a, b, c; moritur Hierosolymis, 1229 c. §

Melania junior viro continentiam suadet, 1230 a, b. Ornamenta sua vertit in ornamenta Ecclesiae, et cognatos ad religiosam vitam allicit, c, d.

Memoria Ammonii stupenda, 1052 c. Item Eronis, 1035 d.

Mens humana quomodo semper cum Deo esse possit, 1206 a, b. Mens humana quomodo fiat vel daemone vel bestia, *ibid.*

Mercator Alexandrinus in pauperes benignus Paphnutio assimilatur et aequatur, 1168 b, c. Saeculo renuntiat et pascit monachos, d, c. Felicitate moritur, 1173 a.

Miracula ad martyrum reliquias Apollonii et aliorum, 1174 a.

Misericordia Besarionis miranda, 1222 a, b. Misericordia Ephraemi fame laborantibus succurrentis, 1206, 1207. Misericordia Eleemonis mira omnibus subvenientis et libros vendentis, 1221 b, c. Misericordia socii Palladii, 1256 b, c.

Monasterium trecentarum virginum, 1095 c, d. Monasterium mulierum Tabennæ, 1103 b. Monasterium Hierosolymis aedificat Melania, 1225 d. Monasteria mille fratrum sub Or abbate, 1024 d. Monasteria feminarum? duodecim Antinoi, 1236 a. Monasteria alia virorum, alia feminarum, 1031 d.

Moses e latrone monachus, 1063 d. Conversionis ejus occasio, 1064 a. Latrones in illum quatuor irruunt, quos ille simul alligat, et convertit, b. Tentatura fornicatione, c. Isidorum consultit, d. Illius abstinentia, 1069 a; pugnae et virtutes, b, c, d. Moritur relictis septuaginta quinque discipulis, 1070 a.

N

Nathanael: perpetuus cellae custos, 1059, 1040. Eum daemone taurina pelle indutus militis vel carnificis specie terrere conatur, 1059 d. Contendit cum daemone et vincit, 1040 a. Episcopi septem eum invisunt, *ibid.* a, b. Eundem daemone pueri figura e cella evocare tentat, b, c. Ejus firmum propositum et confidentia, d.

Nitriensium monachorum studia varia, 1174 d. Hospitalitas illorum, *ibid.* Silentium et cellae custodia, 1175 a. Novitatus trium annorum sub Pachomio, 1102 b.

O

Obedientia monacho necessaria, 1079 b, c.

Oblationis panes facit Candida, 1248 b.

Oculi auribus fideliores, 1118 a.

Oleo sacro Annum puerum emolae mentis sibi restituit, 1152 b. Benjamin aegrotos curat, 1052 d. Joannes aegros sanat, et mulieri visum restituit, 1111 b. Tertianam febrem pellit, 1117 c, d. Macarius Alexandrinus mulierem a paralysi curat, 1069 d; pariter puerum daemonicum, 1062 a.

Olympias stirpe nobilis, virgo in matrimonio, 1246 d. Eleemosynis larga, corpore et mente florens in omni humilitate, 1247 a. Clerum honorat, varia opera misericordiae exercet; vilibus induitur vestimentis, et lacrymis diffundit, b, c, d. Inter confessores relata, 1248 a.

Onager Heleno sarcinam defert, 1159 c.

Or abbas, Origenista, pater mille monasteriorum, 1024 d. Victus ejus qualis, 1029 a. Angelica apparitio decies

mille per se salvandos, b. Ipse cellas aedificat, d. Fictionem fratris divinitus novit, 1050 a. In eo quae maxime praecleara, *ibid.*

Oratio Apollonii reddit idolum colentes cum suo deo immobiles, 1142 c; eosdem solvit, d. Oratio Innocentii furtum detegit, 1208 a. Oratio Pior sterilitati pueli medetur, 1197 b. Oratio Suri navem et ventum secundum impetrat, 1158 b. Oratio Theonis latrones reddit immobiles, 1154 b. Oratio contra phantasmata adhibenda, 1123 a. Oratio sine vita honesta est instar spicae vanae, 1200 b. Orationis vis ligat et solvit calumniatricem in partus doloribus, 1240, 1245. Oratones Paulus de Pherme recitat trecentas et totidem calculis utitur, 1070 b.

Origenes hospitatur apud virginem duos annos, 1218 d.

Ornamenta secularia vertit in ornamenta Ecclesiae Melania, 1230 b.

P

Pachomius vocatur divinitus in abbatem, et ei angelus monasterii regulam tradit, 1101 c. Cucullus monachorum cruce signat purpurea, d. Quis apud eum modus recipendi hospites, 1102 a, b. Vietus ratio et laboris, *ibid.* Pachomius agnoscit Macarium miraculose, 1056 b. In ejus monasteriis fuere circiter mille quadringenti viri, 1102 d.

Pachon aperit miras daemorum tentationes, 1086 b, c. Ab hyæntis illisus circumlingitur, d. Eum tentat diabolus in specie Aethiopsiae, 1087 a.

Paeus et Isaias fratris Apollonii solitudinem spirant. 1057 d. Vitæ diversum institutum arripiunt, 1038 a. De eorum beatitudine post mortem contentio ob diversum vitæ institutum, *ibid.* b, c, d.

Palladius Galata qualis fuerit, 997. Unde didicerit quæ scribit, 998. Tenebatur studio pios viros conveniendi, 1005. Alexandriam petit et Theodoro in disciplinam traditur, 1007, 1008. De exortationibus suis consultit Macarium, et ut parietes propter Deum custodiat docetur, 1065 a. Tentationes carnis Pachoni aperit, 1086 b. Ad Joannem contendit, 1111, 1112. Peregrinationis ejus pericula 1255 a, b, e. Socius ejus miris pollet virtutibus, 1256 a, b, c.

Pambo abbas a quo doctus; illius virtutes et pugnae, 1030 b, c, d. Ne in morte quidem incepisse religiose vivere moriens protestatur, 1031 a, b.

Paphnutius abbas orat ut reveletur ei cui sit similis 1166 b. Et tibicen aequatur, c, d. Item protocomes vel vice primarius, 1167 b, c; necnon mercator Alexandrinus, 1168 c, d. Ejus anima ab angelis in caelum deferitur, 1173 a.

Patientia Apollonii in maledictis, 1173 a, b. Patientia Benjamin hydropisi laborantis, 1057 a, b. Patientia Eulogii elephantiacum quindecim annis curantis, 1071, 1072. Patientia Eustathii in ferenda calumnia fornicationis, 1237 *seqq.* Patientia Stephani abbatis mirabilis, 1087 d.

Paulus Simplex, ex adulterio uxoris convertitur, 1078 d. B. Antonium adit, simpliciter et cum perseverantia obedit, et petitum obtinet, 1079, 1080. Daemonicum adolescentem, quem Antonius sanare non poterat, ipse curat, 1085 a, b, c.

Paulus monachus in monte Pherme; illius encomium, 1070 b.

Paupertas Dorothei, manibus sibi victum parantis, 1015 c. Paupertas ejusdem ex quingentis nummis sibi submissis, tres tantum accipientis, 1205 d. Paupertas Pauli in Pherme, qui nihil accepit praeter quod posset eodem die comedere, 1070 b. Paupertas Serapionis Sinonitæ, Evangelium et seipsum vendentis ut pauperibus subveniat, 1185, 1184. Paupertas Theodoræ extreme egentis, 1232 a.

Pellis ovina deferitur Macario ab hyæna ob illuminatum ab eo catulum, 1062 b, c.

Philoromus presbyter Juliani tempore Basilio familiaris abstinentiae, gulae et fornicationis spiritum exstinguit. 1215, 1216.

Photina virgo cum parva Melania exercetur, 1232 b.

Piamus virgo donatur gratia prophetiae, 1096 d. Oratione adversarios sistit immobiles, 1101 a, b.

Pinianus cum triginta monachis exercetur, 1251 a.

Pior abbas vovit amicos se non visurum, 1197 a. Sorori se videre volenti clausis oculis praebet videndum, *ibid.* b. Cum Pambone hospitalitate contendit, 1031 c. Vestis ejus ovilla, 1197 d.

Pithyrius sancti Antonii discipulus, 1176 c. Clarus discretionis spirituum, et tantum in hebdomade bis comedere solitus, *ibid.* d.

Præmens periculum lapsus praenuntiatur a Joanne, 1153 a, b.

Pœnitentia Deo gratior quædam virgo quam virginitate, 123^v b. Pœnitentiam lapsi Deo gratam nuntiatur ab angelo, 1127 d.

Posilionius totus mitis, 1181 c; cum panis ei deesset, canistrum plenum uvis et ficibus divinitus invenit, *ibid.* d. Mulierem gravidam a spiritu immundo curat, 1182 a. Quadraginta annis pane abstinere, *ibid.* c.

Potamiæna ad stuprum ab hero sollicitatur, 1014 a. Nec præmiis nec pœnis mota, dire torquetur, *ibid.* b, c.

Prothomes Paphnutio æquatur, 1167 b. Triginta annis in matrimonio continens, *ibid.* c. Eius hospitalitas et e'eemossynæ, d. Sæculo valedicit, 1168 a. Eius animam ab angelis in cœlum deferri vidit Paphnutius, b.

Providentia Dei Ellæ tres panes divinitus ad exercendam hospitalitatem suppeditantis, 1214 d. Providentia Dei miraculose Apolloni cum suis in Paschate copiosos cibos præbet, 1144 d.

Ptolemæus superbia sua omnes præ se despiciens, in miserabilem incidit heresim, omnia casu ferri contendens, et in omnia vitia se præcipitat, 1094 b, c, d.

Pyotertius sive Pitirus ad virginem se sanctiorem ab angelo mittitur; quam reliquæ moniales insanam arbitrabantur, ipse pronus adorat, benedicique ab ea postulat, 1104 c, d; 1109 a, b.

Q

Quadragesima a monachis Tabennestotis transigitur cibus igne non coctis, 1055 a. Eadem ab iisdem diversimode observatur, 1056 a. Quadragesimam transigit Macarius A exaudrius nihil comedens præter pauca cruda crambes folia die Dominico, nunquam genuflectens, nunquam accubans, semper stans, 1056 a, b. Adoluit post quinque tantum dies comedens, 1203 c. In Quadragesima cellas sine ostio inhabitare solitus Macarius, 1061 c.

R

Regula imbecillioribus debet esse accommodata, 1102 c. Religiosi mundo illudunt, sæcularibus mundus illudit, 1043 c.

Relinquitur a Deo propter socordiam, 1205 a, b.

Reliquiæ sancti Joannis Baptistæ honorantur, 1208 a. Reliquiæ Domitiani curant ægrotos, 1189 a.

Roma diruitur, 1229 c, d. Romam et Jerosolimam peregrinatur Philoromus presbyter, 1216 a, b.

S

Sabbatus liberalis in monachos, 1215 a. Ab invadente leone miro modo eripitur, b.

Sacerdos in fornicationis statu sacrificans cancro punitur, et a Macario sanatur, 1061 a, b.

Sacerdotium inter monachos venerandum, 1045 c.

Sacrificium non offertur pro desperatis, 1108 d.

Salomon abbas quinquaginta annis in spelunca degens, 1203 c.

Scriptorum differentia, 999.

Senex omnibus se vitæ commodis privat, 1125 d. Donatur pane quotidie divinitus, 1126 a.

Sepulcrum Janes et Mambre visit Macarius, 1053 d. In sepulcro includit se Alexandra, 1015 c. Idem adulescens pœnitens, 1120 c.

Serapion decem mille fratrum Pater, 1181 b. Ut pauperibus subveniat, cum iisdem operam suam messis tempore elocat, *ibid.*

Serapion Sindonita dictus, quia sindone tantum indutus, 1182 d. Vendit se mimis ut illos lucrificet, 1183, a, b. Aurum respuit, et absque ære, absque pera, absque pelle incedit, *ibid.* c. Famem suam indicat Athenis, d. Vendit se viro Manichæo ut ipsum ab errore reducat, 1184 b. Romam navigat, et jejuus in nave manet ad quinque dies, *ibid.* c, d.

Sermo cui non respondet vita, panis sine sale, 1200 c.

Silentium monachorum Tabennensium tempore refectionis, 1135 c. Silentium Nitrensi, 1175 a. Silentium virginis viginti et quinque per annos tacentis, 1189 a, b.

Simulacra Ægypti ad ingressum Salvatoris corruunt, 1153 a, b.

Sisinnius Elpidii discipulus, 1214 a. Monumento se includit, *ibid.* b. Presbyter ordinatur, b.

Solitarii quidam unde cadant in intemperantiam, 1199 b.

Solitudo Alexandræ decem annorum in monumento, 1015 c. Solitudo Antonii inter Babylouem et Hera-

cleam, 1071 a. Cupitoni quinquaginta annis in spelunca degentis, 1206 b. Dorothei sexaginta annis in spelunca viventis, 1015 a. Monachorum Isidori perpetuo in monasterio permanentium, 1175 d. Severiani civitates et vitia fugientis, 1216 b, c. Solitudinis desiderium Chronii qui sexaginta annis aræ assidet sacerdos, 1198 b.

Somnum superat Dorotheus studio incredibili, 1015 b, c. Somnum superat Macarius viginti diebus, 1053 c.

Stephanus abbas curat omnes afflictos, 1087 d. Ejus ægritudo et patientia, 1088 a.

Sterilitatem arena benedicta fugat Copres, 1157 a, b. Stultitiam simulans virgo miras virtutes exercet, 1104 a, b.

Superbia Eronis Macarium contemnentis, 1095 b. Superbia cuiusdam virginis quæ labitur, 1095 a; item monachi, 1119 c. Superbia Ptolemæi hæresi punitur, 1094 b, c. Superbia monachi eum privat pane exilitus dari solito, 1126, 1127. Superbia Abrahami humilitate corrigitur, 1208 d. Superbia Valentis fallaci Salvatoris specie a dæmone illuditur, 1088 d. Superbia et fastu nihil perniciosius, 1005, 1006.

Surus abbas oratione navem et ventum secundum impetrat, 1138 b.

T

Tabennenses monachi tempore Quadragesimæ coctis abstinent, 1055 a. Diversimode Quadragesimam transigunt, 1056 a.

Talida octoginta annorum ascetria, 1258 a. Taor virgo novas vestes respuit ne egredi cogatur, 1238 a. Formæ suæ temperantia consulit, *ibid.*

Tentatio causa humilitatis, 1087 b. Tentationes superat Macarius arenam portando, 1062 b.

Thebais superior monachis referta, 1254 d. Theodora extreme egenus, 1232 a.

Theonas triginta annis silet, 1134 a; benedictione et manus impositione morbos curat, et oratione latrones reddit immobiles, b. Diversarum linguarum peritus, coctis se abstinere, et feras adæquat, *ibid.* c.

Theoscebius Cosmetor Antiochenus, 1062 b.

Tibicen quidam Paphnutio æquatur, 1166 c. A latronibus virginem liberat et mulierem afflictam juvat e'eemossyna, *ibid.* d. Monachus efficitur et pie moritur, 1167 a.

Tribulatio immittitur quandoque ut justus probetur; aliquando ut ab arrogantia servetur, 1200 a, b.

Tribunus monachos ad militem includit, 1156 c; sed domus suæ ruina punitur et dimittit illos, *ibid.* d.

V

Valens superbus, contemnit bellaria donata ecclesiæ, 1088 b. c. Illum fallaci Salvatoris specie dæmon illudit, d. In ferreos compedes a patribus conjicitur, et ad sanam mentem reducitur, 1095 a.

Vanæ gloriæ œstrum omnia bona corrumpit, 1205 a, b. Veneria Balloneci comitis filia dat sua pauperibus, 1231 d.

Veritas non in lepore rhetorico, 999.

Vestis vilis Olympiæ, 1247 b. Veste una utitur octoginta annis Paphnutius Cephalæ, 1198. c.

Vestitus et virtus ratio Severiani, 1216 a, b.

Virgo quædam ab avaritia a Macario sanatur, 1021 a, b. c. Virgo a dæmone superbiæ obsessa ab angelo temperantiæ deseritur, et turper labitur, 1095 a, b. Virgo Corinthia deorum contemptrix prostibulo traditur, sed liberatur, 1253 b, c, d. Virgo lapsa desperabunda; ejus pœnitentis oratio, 1238, 1239. Virgo stultitiam simulans pro Christo, 1104 a, b. Virgines septuaginta cum sororibus Isidori exercentur, 1008 b. Virginum decem millia Ancyræ, 1252 c, d.

Virginitatis amor in Potamiæna, 1014 a, b.

Viros pios quo studio adire oporteat, 1007, 1008.

Virtutes socii Palladii admirandæ, 1233, 1236. Virtutes quædam a casu, quædam ab electione, 1039 b.

Visio Antonii de animabus justorum et damnatorum, 1078, b, c. Visio Apollonii et latronis, 1145 b, c.

Vita duplex, activa et contemplativa, et quæ melior, 1128 a, b.

Vitium ex Dei permissione, 1199 a.

X

Xenodochlum in monte Nitriæ prope ecclesiam, 1022 b.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SS. MACARII, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS.	
<i>QUESTIONES CRITICÆ ET HISTORICÆ de Vita SS. Macarii Ægyptii et Alexandrini.</i>	1
Caput primum. — Prolegomena.	1
Cap. II. — Palladius de sancto Macario Ægyptio.	58
Cap. III. — Palladius de sancto Macario Alexandrino.	64
Cap. IV. — Rufinus de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	104
Cap. V. — Evagrius, S. Hieronymus, Cassianus de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	113
Cap. VI. — Collectionis Rosweidianæ liber tertius quintus, sextus, septimus Vitarum Patrum et sententiæ Patrum Ægyptiorum de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	124
Cap. VII. — Apophthegmata a Possino et a Coteliero edita, inedita codicum Vindobonensium Appendix Cotelieri apophthegmatum, Vitæ sanctorum de sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino.	149
Cap. VIII. — Sanctorum Macariorum Ægyptii et Alexandrini exsilium sub Lucio Ariano, Alexandriæ episcopo, Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de iisdem. Quando memoria SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini agatur.	160
Cap. IX. — A sanctis Macariis Ægyptio et Alexandrino Macarium S. Antonii ministrum, aliosque cognomines diversos esse ostenditur.	172
APPENDIX PRIOR QUÆ CONTINET ACTA SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI.	
I. — Vita sancti Macarii Ægyptii ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.	178
II. — Vita sancti Macarii Alexandrini ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.	183
III. — Ceteri Historiæ Lausiacæ loci, quibus SS. Macarii Ægyptius et Alexandrinus nec non Macarius S. Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.	199
IV. — De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita.	207
V. — De sancto Macario historiæ e codice Vindobonensi edita.	207
VI. — Specimen interpretationis Germanicæ antiquæ historiarum de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino, e codice bibliothecæ Jesuitarum Coloniensis depromptum.	215
VII. — Macarii cujusdam abbatis visiones de sanctis angelis, a codice Vindobonensi primum editæ.	222
APPENDIX ALTERA QUÆ CONTINET SS. MACARIORUM ÆGYPTII ET ALEXANDRINI APOPHTHEGMATA.	
I. — Evagrii historiæ de sancto Macario.	230
II. — Apophthegmata sancti Macarii magni Ægyptii, a Possino edita.	251
III. — Apophthegmata sancti Macarii Ægyptii a Coteliero edita.	255
IV. — Alia sancti Macarii Apophthegmata a Coteliero edita.	262
V. — Apophthegmata sancti Macarii Alexandrini a Coteliero edita.	263
DSSERTATIONES DUM JO. SAL. SEMLERI DE SCRIPTIS S. MACARII ÆGYPTII.	
Dissertatio prior.	263
Dissertatio altera.	274
HOMILIARUM S. MACARII ÆGYPTII EDITIO PRINCEPS.	
Præfatio Joannis Pici ad versionem latinam Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	283
Præfatio Zachariæ Palthenii ad editionem Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	299
Præfatio ad editionem ann. MDXXII, Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	314
Prolegomena P. Possini ad Opuscula S. Macarii Ægyptii.	323
Præfatio Jo. Georgii Pritii ad editionem Homiliarum S. Macarii Ægyptii.	351
Præfatio ejusdem Pritii ad editionem Opusculorum.	358
Prolegomena And. Gallandii in vitas et scripta SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini.	370
Casimirus Oudinus de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino.	378
Guillelmus Caveus de SS. Macariis Ægyptio et Alexandrino.	385
Jo. Alb. Fabricius de SS. Macariorum Ægyptii et Alexandrini Vitis et scriptis.	391
EPISTOLÆ, PRECES S. MACARII ÆGYPTII.	
Præmonenda.	402
I. — Epistola S. Macarii Ægyptii ad filios Dei.	406
II. — Epistola ejusdem magna et perutilis.	410
III. — Epistola cujusdam B. Macarii, ut videtur, Alexandrini.	442
IV. — Epistola supposititia.	443
PRECES S. MACARII ÆGYPTII.	
HOMILIÆ SPIRITUALES.	
Homilia prima. — Allegorica interpretatio visionis apud Ezechielem descriptæ.	450
II. — De regno tenebrarum, hoc est peccato : et Deum solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare e jugo servitutis principis nequissimi.	465
III. — Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione ac pace inter se conversari, ac in cogitationibus internis bellum gerere debeant.	467
IV. — Cursum stadii hujus mundi attente et accurate absolvere oportet Christianos, ut celeste præcolium a Deo et angelis consequantur.	471
V. — Magna differentia inter Christianos et homines hujus sæculi Hi enim spiritu mundi præditi animo tenus ac corde terrestribus vinculis victi sunt : illi vero dilectione celestis Patris detenti, eum solum ob oculos in omni desiderio habent.	494
VI. — Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne clamoribus usi, omnibus scandalum pariant. Continet vero homilia duas quæstiones, utrum throni et coronæ creaturæ sint, et de duodecim thronis Israel.	518
VII. — De clementia Christi erga hominem. Continet etiam homilia interrogationes et responsiones quasdam.	525
VIII. — De his quæ contingunt Christianis inter orandum, et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad perfectum gradum pervenire possint Christiani?	537
IX. — Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri : et soli Deo adhærendo liberari nos ab infestationibus dæmonis.	551
X. — Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona gratiæ divini : elatione autem et ignavia perduntur.	559
XI. — Virtutem sancti Spiritus in corde hominis, se habere instar ignis. Et quibus rebus indigeamus, ad discernendum cogitationes in corde scaturientes : et de serpente mortuo ad sublimitatem ligu a Mose affixo, qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas : unam quidem, Christi cum nequissimo Satana : alteram vero, peccatorum cum eodem.	545
XII. — De statu Adæ antequam transgredereur mandatum Dei : et postquam amisit propriam ac cælestem imaginem. Continet quoque homilia quasdam quæstiones valde utiles.	558
XIII. — Quem fructum a Christianis Deus requirat.	570
XIV. — Qui cogitationes ac mentem Deo tradant, hoc sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt : ac Deus hujusmodi in summa sanctimonia ac puritate mysteriorum dignos reputat, ac participes facit illos gratiæ suæ Quidque bona cælestia consequari agere debeamus. Tandem apostoli et prophetæ assimilantur radiis solaribus per fenestram ingressis. Decet quoque homilia, quæ	

- sit terra Satanae, et quae angelorum, et quod utraque nec contractari nec videri possit. 570
- XV. — Docet homilia haec prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga Sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam quaestiones summa doctrina re-feratas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de liber- tate arbitrii et dignitate generis humani. 575
- XVI. — Spirituales homines obnoxios esse tenta- tionibus atque afflictionibus, ex primo peccato scaturien- tibus. 614
- XVII. — De spirituali Christianorum unctione et gloria : et quod absque Christo salvari, aut vitam aeternam consequi impossibile sit. 623
- XVIII. — De thesauro Christianorum, videlicet Chri- sto et Spiritu sancto, variis modis exercente eos, ut ad perfectionem perveniant. 634
- XIX. — Christiani proficere et crescere volentes debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur. 642
- XX. — Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiae suae exornare. 650
- XXI. — Christiano homini duplex incumbit bellum, futurum videlicet et externum. Hoc quidem, cum re- cedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum. 653
- XXII. — De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt. 659
- XXIII. — Quemadmodum regiam ac pretiosam mar- garitam gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt prognati: eodem modo caelestem margaritam solum filii Dei gestare licet. 659
- XXIV. — Status Christianorum similis est mercat- urae et fermentationi. Perinde enim ac mercatores ter- rena colligunt lucra, sic illi dispersas per hoc saeculum cogitationes Et quemadmodum fermentum totam massam reddit fermentatam; sic fermentum peccati universum genus Adae percurrit. Verum Christus caeleste boni- tatis fermentum fidelibus animis infundit. 662
- XXV. — Docet haec homilia nullum hominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse : et quid iis, qui divinam gloriam appetunt agen- dum. Docet quoque nos per inobedientiam Adae ad servitutem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruit denique nos magnam esse lacrymarum et ignis divini efficaciam. 667
- XXVI. — De dignitate, praestantia, facultate et ope- rationibus immortalis animae, et qua ratione ea a Satana tententur, et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero quaestiones quasdam summa doctrina re- fertas. 675
- XXVII. — Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur haec homilia, ut et quae praecedat. Deinde de libero arbitrio multa utilissima docet permixtis quaestionibus quibusdam divina sapientia plenis. 694
- XXVIII. — Describit ac deplorat haec homilia cal- lamitatem animae, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mul- lierum, nullus eo sit major. 710
- XXIX. — Duplici ratione dispensationem gratiae in genus humanum exercet Deus, fructus ejus justo iudicio iterum repetiturus. 715
- XXX. — Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quae regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc fiat. 722
- XXXI. — Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit. 727
- XXXII. — Gloria Christianorum nunc in illorum animis laet, quae tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis. 734
- XXXIII. — Indesinenter et attente oportet Deo, vota facere et precari. 742
- XXXIV. — De gloria quam corpora Christianorum in resurrectione consequentur, et qua cum animis illustra- buntur. 743
- XXXV. — De Sabbato antiquo et novo. 747
- XXXVI. — De duplici resurrectione animarum et corporum et diversa resurgentium gloria. 750
- XXXVII. — De paradiso et lege spirituali. 750
- XXXVIII. — Accurato iudicio atque intellectu opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi. 758
- XXXIX. — Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit. 762
- XL. — Cunctas virtutes, et cuncta vitia inter se colligata esse, et velut catenam unam ab altera de- pendere. 762
- XLI. — Profunda valde sunt penetralia animae, quae paulatim incrementa gratiae aut vitorum accipit. 767
- XLII. — Non externa sed interna pronoveat aut laedunt hominem, veluti spiritus gratiae, aut spiritus ne- quitiae. 770
- XLIII. — De progressu viri Christiani, cuius tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur. 771
- XLIV. — Quantum in homine Christiano mutatio- nem et renovationem faciat Christus, qui animae affe- ctiones ac morbos sanavit. 778
- XLV. — Nulla ars aut divitiarum hujus mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cujus maximam cum Deo cognitionem haec homilia explicat. 786
- XLVI. — De differentia inter Verbum Dei et inter verbum mundi : et inter filios Dei et inter filios hujus mundi. 794
- XLVII. — Explicatio allegorica quorundam sub le- gis factorum. 795
- XLVIII. — De perfecta fide in Deum. 807
- XLIX. — Non satis est hujus saeculi delicias reli- quisse, nisi quis alterius saeculi beatitudinem conse- quatur. 811
- L. — Deus est qui per sanctos suos et creaturas edit miracula. 815
- OPUSCULA ASCETICA. 822
- Monitum. 822
- Liber de custodia cordis. 822
- Liber de perfectione in spiritu. 842
- Liber de oratione. 854
- Liber de patientia et discretione. 866
- Liber de elevatione mentis. 890
- Liber de charitate. 907
- Liber de libertate mentis. 935
- Regula S. Macarii Alexandrini ad monachos. 967
- Regula SS. Serapionis, Macarii, Paphnutii ad mona- chos. 974
- Regula alia ad monachos. 977
- Regula tertia ad monachos. 979
- Regula orientalis a Vigilio diacono collecta. 983
- PALLADIUS, HELENOPOLITANUS EPISCOPUS.**
- HISTORIA LAUSIACA. 991
- Præfatio Gentiani Herveti. 991
- Proœmium auctoris. 998
- Exemplar epistolae scriptae ab Heraclide episcopo Cap- padociae ad Lausum præpositum. 999
- Exemplar epistolae scriptae a Palladio ad Lausum præpositum. 999
- Caput primum. — Vita Isidori presbyteri et xeno- dochii. 1007
- Cap. II. — Dorotheus Thebanus. 1015
- Cap. III. — Acta et temperantia Potamianae. 1014
- Cap. IV. — Vita Didymi Orbi. 1014
- Cap. V. — Vita Alexandrae. 1015
- Cap. VI. — De quadam virgine quae laborabat amore divitiarum. 1016
- Cap. VII. — Vita abbatis Arsicii et eorum qui cum eo erant in monte Nitrae. 1021
- Cap. VIII. — De sancto Amon et ejus conjugè. 1023
- Cap. IX. — Vita abbatis Or. 1024
- Cap. X. — Vita abbatis Pambo. 1030
- Cap. XI. — Vita abbatis Pior. 1031
- Cap. XII. — Vita abbatis Ammonii et fratrum simul cum sororibus. 1031
- Cap. XIII. — Vita abbatis Benjamin. 1032
- Cap. XIV. — Vita Apollonii qui cognominabatur, ἀπό πρῶματεντών, id est a negotiatoribus. 1037
- Cap. XV et XVI. — Vita Praesii et Isaiae. 1037
- Cap. XVII. — Vita Macarii junioris. 1039
- Cap. XVIII. — Vita abbatis Nathanael. 1039
- Cap. XIX et XX. — Vita abbatis Macarii Aegyptii, et Macarii Alexandrini. 1045
- Cap. XXI. — Vita abbatis Marci. 1063
- Cap. XXII. — Vita abbatis Moysis qui fuit ex latro- nibus. 1065
- Cap. XXIII. — Vita abbatis Pauli. 1070
- Cap. XXIV. — De virgine quae faciebat septingen- a orationes. 1070
- Cap. XXV. — De Cronio presbytero. 1070
- Cap. XXVI. — De Eulogio Alexandrino, et de eo qui erat membrum mancus. 1071
- Cap. XXVII. — De contemplatione quam vidit abbas Antonius. 1078

Cap. XXVIII. — Vita abbatis Pauli simplicis.	1078	Cap. LXXXVIII. — Vita abbatis Moysi Libyci.	1197
Cap. XXIX. — Vita abbatis Pachon.	1086	Cap. LXXXIX. — Vita abbatis Chronii.	1198
Cap. XXX. — Vita abbatis Stephani.	1087	Cap. XC. — Vita abbatis Jacobi.	1198
Cap. XXXI. — De Valente qui excidit.	1088	Cap. XCI. — Vita abbatis Paphnutii Cephalæ.	1198
Cap. XXXII. — De Erone.	1093	Cap. XCII. — De Cheremone.	1198
Cap. XXXIII. — De Ptolemæo qui excidit.	1094	Cap. XCIII. — De alio.	1198
Cap. XXXIV. — De virgine lapsa.	1095	Cap. XCIV. — De alio.	1191
Cap. XXXV. — Vita abbatis Eliæ.	1095	Cap. XCV. — De Stephano lapsæ.	1198
Cap. XXXVI. — Vita abbatis Dorothei.	1096	Cap. XCVI. — Vita abbatis Salomonis.	1205
Cap. XXXVII. — De Amma Piamun.	1096	Cap. XCVII. — Vita abbatis Dorothei.	1205
Cap. XXXVIII. — Vita abbatis Pachomii, et eorum qui cum ipso erant.	1101	Cap. XCVIII. — Vita abbatis Diocletis.	1205
Cap. XXXIX. — Vita abbatis Aphthonii.	1102	Cap. XCIX. — Vita abbatis Capitonis.	1206
Cap. XL. — De virgine de qua fuerat dictum falsum testimonium.	1103	Cap. C. — Vita anachoretæ qui illudabatur.	1206
Cap. XLI. — De virgine quæ simulabat stultitiam.	1104	Cap. CI. — Vita sancti Ephræm diaconi.	1206
Cap. XLII. — De sancto Pitirum.	1104	Cap. CII. — Vita abbatis Juliani.	1207
Cap. XLIII. — De abbate Joanne urbis Lyco.	1109	Cap. CIII. — Vita abbatis Innocentii.	1207
Cap. XLIV. — Narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus est.	1119	Cap. CIV. — Vita abbatis Adolii.	1208
Cap. XLV. — De fratre qui ductus fuit pœnitentiæ, ejusdem Joannis narratio.	1120	Cap. CV. — De Abramio.	1208
Cap. XLVI. — Alia narratio abbatis Joannis de eo qui lapsus, ductus est pœnitentiæ.	1125	Cap. CVI. — Vita abbatis Elpidii.	1213
Cap. XLVII. — De Pœmenia.	1133	Cap. CVII. — Vita abbatis Nesii.	1213
Cap. XLVIII. — Vita abbatis Ammonæ, et eorum qui cum ipso erant.	1133	Cap. CVIII. — Vita abbatis Eustathii.	1213
Cap. XLIX. — De abbate Be.	1133	Cap. CIX. — Vita abbatis Sisinnii.	1214
Cap. L. — De abbate Theona.	1134	Cap. CX. — Vita abbatis Gaddana.	1214
Cap. LI. — De abbate Elia.	1134	Cap. CXI. — Vita abbatis Eliæ.	1214
Cap. LII. — Vita abbatis Apollo.	1135	Cap. CXII. — De Sabbaio.	1215
Cap. LIII. — Vita abbatis Amun.	1151	Cap. CXIII. — De Philoromo presbytero.	1215
Cap. LIV. — Vita abbatis Copre presbyteri.	1152	Cap. CXIV. — Vita beati Severiani et ejus uxoris.	1216
Cap. LV. — Vita abbatis Suri.	1158	Cap. CXV. — Vita Eleemonis monachi.	1221
Cap. LVI. — Vita abbatis Isaiæ.	1158	Cap. CXVI. — Vita abbatis Bisarionis.	1221
Cap. LVII. — Vita abbatis Panii.	1158	Cap. CXVII. — Vita beatæ Melaniæ.	1222
Cap. LVIII. — Vita abbatis Anuph.	1158	Cap. CXVIII. — Vita Rufini presbyteri.	1223
Cap. LIX. — Vita abbatis Hellenis.	1159	Cap. CXIX. — Vita parvæ Melaniæ.	1229
Cap. LX. — Vita abbatis Appelle.	1163	Cap. CXX. — De Albina.	1231
Cap. LXI. — Vita abbatis Joannis.	1163	Cap. CXXI. — De Pinisno.	1231
Cap. LXII. — De abbate Paphnutio.	1166	Cap. CXXII. — De Pammachio.	1231
Cap. LXIII. — De Tibicine.	1166	Cap. CXXIII. — De Mascario.	1231
Cap. LXIV. — De Protocomite.	1167	Cap. CXXIV. — De Constantino.	1231
Cap. LXV. — De Mercatore.	1168	Cap. CXXV. — De Paula Romana.	1231
Cap. LXVI. — Vita abbatis Apollonii.	1173	Cap. CXXVI. — De Eustochio.	1231
Cap. LXVII. — De Philemonæ martyre et iis qui cum ipso fuere martyribus.	1173	Cap. CXXVII. — De Venerea.	1231
Cap. LXVIII. — Vita abbatis Dioscuri presbyteri.	1174	Cap. CXXVIII. — De Theodora.	1232
Cap. LXIX. — Nitriensis anachoretæ.	1174	Cap. CXXIX. — De Usia.	1232
Cap. LXX. — De abbate Ammonio et iis qui erant cum ipso.	1175	Cap. CXXX. — De Adolio.	1232
Cap. LXXI. — Vita abbatis Isidori et eorum qui erant cum ipso.	1175	Cap. CXXXI. — De Basianilla.	1232
Cap. LXXII. — Vita abbatis Ammonæ presbyteri.	1176	Cap. CXXXII. — De Photina.	1232
Cap. LXXIII. — De abbate Joanne.	1176	Cap. CXXXIII. — De Asella.	1232
Cap. LXXIV. — Vita abbatis Pityrionis et eorum qui cum ipso erant.	1176	Cap. CXXXIV. — De Avita.	1232
Cap. LXXV. — Vita Eulogii presbyteri.	1176	Cap. CXXXV. — De Magna.	1232
Cap. LXXVI. — Vita Serapionis presbyteri.	1181	Cap. CXXXVI. — De virgine quæ exceptit Athanasium episcopum.	1237
Cap. LXXVII. — Vita abbatis Posidonii.	1181	Cap. CXXXVII. — Vita Ammæ Talida.	1238
Cap. LXXVIII. — De Hieronymo.	1182	Cap. CXXXVIII. — Vita Ammæ Taor.	1238
Cap. LXXIX. — De Paula.	1182	Cap. CXXXIX. — De virgine quæ renuntiaverat.	1238
Cap. LXXX. — De Oxyperentio.	1182	Cap. CXL. — De virgine quæ lapsa est, et egit pœnitentiæ.	1239
Cap. LXXXI. — De Petro.	1182	Cap. CXLI. — De filia presbyteri quæ lectorem calumniata erat, et Eustathio lectore.	1239
Cap. LXXXII. — De Simeone.	1182	Cap. CXLII. — Vita sanctæ Silvanæ.	1246
Cap. LXXXIII. — Vita Serapionis Sindonitæ.	1182	Cap. CXLIII. — De Jubino.	1246
Cap. LXXXIV. — Vita abbatis Domnionis.	1189	Cap. CXLIV. — De Olympiade.	1246
Cap. LXXXV. — De virgine silentæ.	1189	Cap. CXLV. — De Candida.	1248
Cap. LXXXVI. — De Evagrio celebri diacono.	1190	Cap. CXLVI. — De Gelasia.	1248
Cap. LXXXVII. — Vita abbatis Pior.	1197	Cap. CXLVII. — De Juliana.	1248
		Cap. CXLVIII. — De femina nobilissima quæ fuit semper virgo.	1253
		Cap. CXLIX. — De Magistriano.	1253
		Cap. CL. — De uxore viri senatorii.	1254
		Cap. CLI. — Vita fratris qui cum eo versabatur.	1255
		Indices analytici.	1279

© 2003 - 2004
Max Gabel
www.gabelform.com

